

teljes

KER. JOGI SEMINARIUM
LELTARI SZÁM 3927-a

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Szamloltat. 0057

M. KÖZGAZD. EGYETEM

Szamlolt. 8/2 3/2 1887/2

Intézet. sz.

1586/2

Hetilap a jog- és államtudományok köréből

Kiadja a

FRANKLIN-TÁRSULAT

HELYSZÁM
2402/B

TIZENNEGYEDIK ÉVFOLYAM

BUDAPEST, 1879.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

MAGYAR KÖZGAZD. EGYETEM KÖNYVTÁRA

TARTALOM.

Jegyzet. A mely czikkek különböző rovatok alá tartoznak, mindenik rovat alatt föllelhetők.

	Lap		Lap		Lap
I. Államtudomány.		Folytatása	331	Folytatása	11
A nyilvános gyülekezetek és politikai		Vége	359	Folytatása	58
egyletek rendőri joga. — Dr. FEKETE				Folytatása	66
GYULA törvényszéki bíró urtól	89	4. Külföldi törvénykezés.		Vége	75
Folytatása	98	Szemle a Lajtántuli törvénykezés felett...	8	A csőd törvényjavaslat tárgyalására egybe-	
Folytatása	106	Vége	23	hívott értekezletnek fontosabb határo-	
Folytatása	171	Az orosz törvénykezés	20	zatai. — Dr. SCHNIERER GYULA minisz-	
Folytatása	179	Külföldi jogélet	86	teri osztálytanácsos urtól	116
Folytatása	187	Az osztrák felsőbb bíróságok gyakorla-		Folytatása	133
Folytatása	193	tából kereskedelmi ügyekben. — Z. I.	371	Vége	164
Folytatása	203	Folytatása	403	Törvényjavaslat a büntető törvénykönyv	
Folytatása	298			életbeléptetéséről	81
Folytatása	307	5. Magánjog.			
Vége	315	A megtartási jog. — Dr. HEXNER GYULA		7. Vegyes tárgyú értekezések.	
A közigazgatási bizottságok reformjához.		ügyvéd urtól	74	Jogi szakoktatásunk reformjához. — Dr.	
— Dr. DÁRDAY SÁNDOR urtól	196	Vége	82	DÁRDAY SÁNDOR urtól	3
Vége	204	A kötelelem. — Dr. APÁTHY ISTVÁN egye-		Kritikai hangok igazságszolgáltatásunk fe-	
		temi tanár urtól	97	lett. — Dr. JELINEK ARTHUR ügyvéd	
2. Büntetőjog.		Folytatása	105	urtól	18
A correctionalisatio elvének alkalmaz-		Folytatása	121	A kir. táblabírák kinevezésének kérdéséhez	
hatósága. — Dr. WERNER RUDOLF		Válogatott fejezetek a római örökösödési		a) PÁRVY IVÁN kir. törvényszéki bíró	
tanár urtól	9	jog köréből. — Dr. KISS MÓR tanár		urtól	11
Folytatása	17	urtól	114	b) TERNOVSZKY BÉLA tvszéki bíró urtól	37
Vége	26	Folytatása	122	c) PÁRVY IVÁN kir. törvényszéki bíró	
A halálbüntetés ellen és a védőkről crimi-		Folytatása	130	urtól	47
nális ügyekben. — Dr. BERGER JAKAB		Folytatása	364	d) Egy vidéki törvényszéki bíró urtól	51
ügyvéd urtól	244	Folytatása	378	e) PIROVICH KÁLMÁN törvényszéki bíró	
Folytatása	253	Folytatása	386	urtól	60
Folytatása	261	Vége	394	f) Dr. IMLING KONRÁD törvényszéki	
Folytatása	276	A kezesség fogalma és jogi természete. —		bíró urtól	84
Vége	282	Dr. JANCsó GYÖRGY urtól	139	g) TERNOVSZKY BÉLA kir. törvényszéki	
		Folytatása	147	bíró urtól	107
3. Jogirodalom.		Folytatása	155	Pár szó a bírósági tisztviselők nyugdíja-	
A külföldi szakirodalom	5	Vége	162	zásáról. — Dr. SEBESTYÉN MIHÁLY	
Külföldi szaklapok	6	Észrevételek némely vegyes házasságok		marosvásárhelyi kir. főügyész urtól	26
Jogirodalmunk 1878-ban	12	érvényessége kérdéséhez:		A római jog célja és helye a tanulmányi	
Hazai szaklapok	13	a) Dr. CSIKY VIKTOR egyetemi tanár		rendszerben. — Dr. FARKAS LAJOS	
Folytatása	21	urtól	209	egyetemi tanár urtól	33
Vége	27	Vége	217	Vége	44
Hazai szakirodalom	14	b) SZTEHLO KORNÉL ügyvéd urtól	228	A jog és államtudományok tanulmányi és	
A polgári házasság és elválás Európa		c) JENEI VIKTOR egyetemi tanár urtól	265	vizsgálati rendszerének reformjához. —	
főbb országaiban. — Dr. TIMON ÁKOS		Vége	273	Dr. PISZTORY MÓR akadémiai tanár	
akadémiai tanár urtól	290	Örökösödési vitás kérdések. — ZLINSZKY		urtól	35
Egy jeles francia író a római cessio,		IMRE urtól	401	Vége	45
novatio és delegatióról. — Dr. KISS		Folytatása	409	A jog és államtudományi szakoktatás re-	
MÓR tanár urtól	308			formja. — Dr. GROISZ GUSZTÁV egye-	
Folytatása	316	6. Törvényhozás.		temi tanár urtól	42
Folytatása	324	Tanulmány a végrehajtási törvényjavaslat-		Folytatása	49
		ról. — Dr. BERKOVICS FERENCZ ügyvéd		Folytatása	57
		urtól	2	Folytatása	65

	Lap
Folytatása	73
Folytatása	82
Vége	90
Keleti jogviszonyok. — Dr. HERRICH	
KÁROLY miniszteri osztálytanácsos urtól	129
Folytatása	137
Folytatása	145
Folytatása	153
Folytatása	161
Folytatása	169
Folytatása	177
Folytatása	185
Folytatása	193
Folytatása	201
Folytatása	209
Folytatása	219
Folytatása	225
Folytatása	233
Folytatása	241
Folytatása	249
Folytatása	257
Folytatása	267
Folytatása	275
Folytatása	281
Folytatása	289
Folytatása	297
Folytatása	305
Folytatása	313
Folytatása	321
Folytatása	329
Folytatása	338
Folytatása	348
Folytatása	361
Folytatása	369
Folytatása	377
Folytatása	385
Vége	393
Ügyvédi karunk bajai. — Dr. WEISZ	
IGNÁ CZ ügyvéd urtól	140
sz m é k az atyasági perek kérdéséhez. —	
Dr. BERGER JAKAB ügyvéd urtól	148
Folytatása	156
Vége	165
A törvényhozás mostohasága ügyvédi ka-	
runk irányában. — Dr. WEISZ IGNÁ CZ	
ügyvéd urtól	197
Nagyérdékű jogi vita a német jogászok	
közt. — Dr. KISS MÓR tanár urtól	222
Folytatása	228
Folytatása	236
Vége	254
Felsőbb bíróságainkról —e—	225
Eszmetöredékek a közjegyzői törvényre	
vonatkozólag. — CSANÁDY KÁLMÁN	
közjegyző urtól	235
Folytatása	242
Folytatása	250
Vége	259
Előleges biztosítási intézkedések tekin-	
tettel a perrend reformjára. — ZLINSZKY	
IMRE urtól	389
Vége	395

8. Magyar jogászggyűlés.

A VII. magyar jogászggyűlés után. —	
ZLINSZKY IMRE urtól	338
A VII. magyar jogászggyűlés	342
A VII. magyar jogászggyűlés tárgyalásai:	
a) Az I. szakosztály tárgyalásai. —ky	346
b) A II. szakosztály tárgyalásai. —	
Dr. SCHNIERER GYULA miniszteri	
osztálytanácsos urtól	347

c) A III. szakosztály tárgyalásai. —	
Dr. DÁRDAY SÁNDOR urtól	353
d) A IV. szakosztály tárgyalásai. —	
Dr. IMLING KONRÁD kir. törvény-	
széki bíró urtól	355

9. Törvénykezési szemle.

A polg. törvk. rendt. 299. §-a mint ha-	
lasztási eszköz. — Dr. IMLING KONRÁD	
urtól	6
A kereskedelmi törvény egyik hézaga. —	
KÓKAY KÁROLY urtól	23
A korlátolt beismerésről. — PÓSFAY KÁ-	
ROLY kir. táblai bíró urtól	28
Meddig terjed a bünygyi bíró hatásköre	
a kapcsolatos polgári jogi kérdések	
ben? — PÁRVY IVÁN kir. törvyszéki	
bíró urtól	30
Az örökösödési ügyek ellátása a gyám-	
ügyi törvény által teremtett helyzetben.	
— BLOKSAY ISTVÁN közjegyző urtól	31
A közjegyzői díjak szabályozásának kér-	
déséhez. — Dr. CSANÁDY KÁLMÁN	
közjegyző urtól	31
Döntvénybírálat. — Dr. WEISZ IGNÁ CZ	
ügyvéd urtól	37
A zugirászat:	
I. SZALAY LÁSZLÓ ügyvéd urtól	38
II. BORS KÁROLY urtól	39
III. BÁLINT GYÖRGY kir. jsbíró urtól	53
Lehet-e nálunk ingatlanra tulajdont bizo-	
nyítani? — KÓKAY KÁROLY járásbíró	
urtól	48
Vitás kérdések a közjegyzőség köréből.	
— CSANÁDY KÁLMÁN közjegyző urtól	
Vége	55
A hitelező, az adós és a jelzálog tulaj-	
donosa közötti jogviszonyok. — Dr. IM-	
LING KONRÁD törvényszéki bíró urtól	60
Biztosítási visszkérését biztosság hiánya	
miatt az elfogadónál. — SZTEHLO KOR-	
NÉL ügyvéd urtól	62
Követelés, melynek érdemleges elbírálá-	
sára hatóság nem található. — H. Gy.	
urtól	63
A perköltségek kölcsönös megszünteté-	
séről. — KIRCHNER SÁNDOR urtól	64
Gutta cavat	
PÁRVY IVÁN kir. tör-	
vényszéki bíró urtól	67
A hagyaték átadása. — SZALAY LÁSZLÓ	
ügyvéd urtól	71
Válasz egy a szerkesztőhöz intézett kér-	
désre	72
Az ügyvédi rendtartás 67. és 106. §§ ainak	
magyarázatához. — ANDRASOVICS BÉLA	
kir. táblabíró urtól	76
Egy curiai döntvény. — TERNOVSZKY	
BÉLA törvényszéki bíró urtól	78
Hagyatékot átadó végzés bírói funkciót	
képez-e? PLIHÁL FERENCZ közjegyző	
urtól	86
A Schiebereken. — Egy kir. táblai bírótól	
Lehet-e a szomszédot árkolásra szorítani.	
— KÓKAY KÁROLY kir. járásbíró urtól	
A perköltségekről. — Dr. SCHREYER JA-	
KAB ügyvéd urtól	87
Vége	92
Egy csödeset. Egy kir. törvyszéki bírótól	101
Kiskoruságban kötött jogügyletek revo-	
catiojának hol kell történni? — OSVÁTH	
IMRE urtól	94
Adalék a perrendtartás 345. §-ához. —	

TERNOVSZKY BÉLA kir. törv.-széki bíró	
urtól	Lap
Van-e a vizsgáló bírónak, mint ilyennek	103
határozathozatali joga? — Dr. SZTEHLÓ	
KORNÉL ügyvéd urtól	108
Ellenvélemény a hagyaték átadásának kér-	
désében eddig nyilvánult véleményekre	
nézve. — HANRICH JÓZSEF törvényszéki	
bíró urtól	118
A kereskedelmi törvény és a biztosítási	
feltételek. — Dr. KÁN BÉLA ügyvéd	
urtól	123
Adalék a perrendtartás 345 §-ához. —	
TÓTH GÁSPÁR urtól	125
Egy csöd eset. — VÉRTESY JÓZSEF ügy-	
véd urtól	126
A járásbíró fizetésének a járásbírság te-	
rületére lett kiutalványozása oly kötele-	
zettség teljesítéseinek tekinthető-e, mely	
az illetőséget a p. t. rendt. 35. §-ához	
képest megállapíthatja?	128
A feloldott ítélet joghatálya. — Dr. IMLING	
KONRÁD törvyszéki bíró urtól	134
Egy felhívási per Simplextől	142
Indok nélküli önkény. — Egy keszthelyi	
ügyvédtől	143
A törvénykezési rendtartás 30-ik §-a. —	
SZARKA LÁSZLÓ járásbíró urtól	150
Az örökség erejéig való marasztalás kér-	
déséhez:	
a) SZTEHLO KORNÉL urtól	150
b) SZÜRNIEGHY MIHÁLY urtól	166
c) Dr. NAGY ÁRPÁD urtól	182
d) SZTEHLO KORNÉL urtól	199
e) Dr. NAGYÁRPÁD urtól	223
Mi minden nem sül ki egy örökösödési	
ügy tárgyalásából. — Dr. BLOKSAY IST-	
VÁN közjegyző urtól	151
Az ajándékozás fogalma tekintettel hazai	
joggyakorlatunkra. — ZLINSZKY IMRE	
urtól	158
A telekkönyvvezetők állásáról. — K. E.	
159	
Orvoslatok nélküli jogsérelmek. — Dr.	
HEXNER GYULA urtól	168
Az ügyvédi rendtartás átvizsgálásához. —	
JEKKEL GYULA ügyvéd urtól	173
Telekkönyvek mellett telekkönyvön kívüli	
állapot. — BODÓ ISTVÁN ügyvéd urtól	174
Az ujonczállítás előli szökés esetén való	
bűnösség. — BONCZ JÁNOS urtól	176
Lassan járj, tovább érsz — de járj. —	
TERNOVSZKY BÉLA törvyszéki bíró urtól	148
Vége	188
A végrehajtó által felvett egyesség. —	
K. J. urtól	184
Harmadik személyek által kötött jogügyle-	
tek érvénytelenítése. — ZLINSZKY	
IMRE urtól	191
Ismét az ujonczállítás előtti szökésről.	
— WIZINGER KÁROLY jegyző urtól	199
Eltérés a bírói illetőségtől. — Dr. IMLING	
KONRÁD törvényszéki bíró urtól	207
A földesuri jog kiterjed-e a gözerővel mű-	
kodó malmokra. — Z. I. urtól	215
Eskü a bírói egyességben. — WIZINGER	
KÁROLY jegyző urtól	224
A telekkönyvekről. — Egy veterán telek-	
könyvvezető	229
Folytatása	237
Vége	247
Zalogváltási jogeset. — HORVÁT KÁROLY	
urtól	231
A törvk. rendt. 447. §-ának magyarázatá-	

	Lap
hoz. — Dr. HEXNER GYULA ügyvéd urtól	239
A végrehajtást szenvedett szavatossági kötelezettsége a követelés kényszerü engedményezése esetén. — ZLINSZKY IMRE urtól	247
A községi jegyzők és a zugirászat. — TOLNAY ANTAL ügyvéd urtól	255
Folytatása	263
Vége	271
Elmélkedések a polg. törvk. rendt. 113. §-a felett. — Dr. GARAY DEZSŐ törvény- széki bíró urtól	255
Vége	264
Kötelezettség nélküli forgatmány saját ren- deletreszóló váltóknál. — Dr. SCHREYER JAKAB ügyvéd urtól	269
Olcsó és gyors eljárás a gyámság és gond- noksági ügyek körül. — BORS KÁROLY urtól	271
Folytatása	280
Folytatása	287
Vége	294
Döntvénybírálat. — CSANÁDY KÁLMÁN közjegyző urtól	278
A telekkönyvkezelés és átídomítás hiányai. — Egy törvényszéki bírótól	285
Folytatása	302
Vége	309
Bagatell-e vagy sommás? — BABOS LÁSZLÓ urtól	288
Még egyszer a p. törvk. rendt. 113. §-áról. — Dr. GARAY DEZSŐ törvényszéki bíró urtól	29

	Lap
Válaszul Bors Károly urnak. — DALMADY GYÖZÖ árvaszéki elnök urtól	296
Vége	304
Az özvegyi jog körül felmerülő vitás kér- dések. — ZLINSZKY IMRE urtól	300
A fenytő törvényszék elvi jelentőségü ha- tározatairól. — Dr. K. urtól	304
A közjegyzőkről szóló törvény 119. §-a — Z. I.	311
A bérleti és haszonbérleti szerződés. — ZLINSZKY IMRE urtól	318
Házassági jogeset. — BARCZA KÁLMÁN ügyvéd urtól	326
Vége	332
Szabad lábra helyezett vizsgálati foglyok- ért vállalt kezességről. — WIZINGER KÁROLY törvszéki jegyző urtól	334
A hazai telekkönyvi reform. — a-tól	339
Még egyszer az árverés jogerejűsége vagyis a p. t. rendt. 435. §-a. — BORS KÁROLY urtól	341
Felbbiteli bíróságaink újabb gyakorlatá- ból. — Dr. IMLING KONRÁD kir. törv.- széki bíró urtól	350
Vége	360
Végrehajtási jogeset. — ZLINSZKY IMRE urtól	352
A tulajdonjogi előjegyzés után szerzett végrehajtási zálogjog hatálya. — Dr. BERKOVITS FERENCZ ügyvéd urtól	366
A tulajdonjog előjegyzés után szerzett végrehajtási zálogjog hatálya. — Dr. HEXNER GYULA ügyvéd urtól	382
Kalászkok az igazságszolgáltatás köréből. — ZLINSZKY IMRE urtól	374

	Lap
Vége	380
Döntvénybírálat. — CSANÁDY KÁLMÁN közjegyző urtól	384
A bekebelezett és az előjegyzett tulajdo- nos közötti jogviszony egy érdekes esete. — ZLINSZKY IMRE urtól	390
A letétekről. — Dr. TERNOVSZKY BÉLA kir. törvszéki bíró urtól	391
Böngészet a gyámügyi törvény tarlóján. — ZLINSZKY IMRE urtól	397
Az 1877. évi XX. törvcz. 254. §. — M—Y kir. albiró urtól	399
Igazságszolgáltatási kalamitásaink a föld- mivelés s mezei gazdaság tényeit illető- leg. — KÓKAY KÁROLY kir. járásbíró urtól	400
A községi jegyzők okmányozása és peren kívüli beadványozása. — TOLNAY AN- TAL ügyvéd urtól	405
Folytatása	410
A tulajdonjogi előjegyzés után szerzett zálogjog hatálya. — BÖLÖNI LÁSZLÓ ügyvéd urtól	407
A bekebelezett és előjegyzett tulajdonos közötti jogviszony kérdéséhez. AQUILA	408
A bekebelezett és előjegyzett tulajdonos stb. a) Dr. WEISZ IGNÁ CZ ügyvéd urtól	411
b) CSORBA EDE ügyvéd urtól	412
A vadászati jog mint bérlet. — y—s.	413

10. Közigazgatás.

(Az igazságügyi rendeletek külön füzetben mel-
lékelletik.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 * A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Boldog új évet! Zlinszky Imre urtól. — Tanulmány a végrehajtási törvényjavaslatról. Dr. Berkovics Ferencz, nagyváradi ügyvéd urtól. — Jogi szakoktatásunk reformjához. Dr. Dárday Sándor urtól. — Jogirodalmi szemle. — Törvénykezési szemle: A pts 299. §. mint halasztási eszköz. Dr. Imling Konrád, kir. törvényszéki bíró urtól. — Szemle a lajtántuli törvénykezés felett.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Boldog új évet!

Az 1878. év letűnt. Gazdag volt nagy eseményekben, nemzetek jövőjére és létére kiható alkotásokban, de igen sovány volt a bennünket közvetlen érdeklő igazságszolgáltatási törvény alkotás terén.

De ez természetes is. Más nagyobb dolgok vették igénybe a törvényhozás egész tevékenységét azon néhány hó alatt is, melyen ez év folyamán a volt országgyűlés együtt ült, s az új nemzetgyűlés még részben a kezdet nehézségeivel küzd, részben más okoknál fogva, melyek részint a kormány hosszabb ideig tartó ideiglenes voltából származtak, részint szintén a legközelebbi nagy világ eseményekre vezethetők vissza, még nem igen kezdte meg higgadt, rendszeres munkálkodását.

Szóval a múlt év az igazságszolgáltatási törvényhozás terén nem sok regisztrálni valót nyújt. Vajjon van-e kilátás a jövőre, melyre fektetett bizalommal a jogászoknak is ne csak kívánjunk, hanem bizton reménylünk is boldog új évet?

Én azt hiszem, hogy: van. E hitemre bizalmat főleg az nyújt, hogy az igazságügyi tárcza élén ismét PAULER áll. Nem a név, nem személy iránt való elfogultság az, mely e bizalmat önti belém, hanem a miniszter múlt és jelen működése. A tények, melyeket tapasztaltunk s tapasztalunk, nyújtanak biztos reményt, hogy a jövő év meddő e téren sem leend.

Tekintsünk körül egy kevéssé, s kísértsük meg belepillantani a jövő titkaiba; mit reménylhetünk e részben a jövő évtől?

A csódtörvényjavaslat készen van. Szerzőjének — Dr. APÁTHY ISTVÁN-nak — neve kezeskedik a felől, hogy az a modern színvonalon áll, s ülteti át a tudomány elveit úgy mint azt hazai viszonyaink igénylik. Az enquette, melynek e javaslat előterjesztetett, ugyan a kormányválság miatt szünetelt, de reméljük, hogy az legközelebb folytattni fog, s még ez évben a kor igényeinek megfelelő csódtörvénnyel birandunk.

A perrendtartás javaslata is készen áll. Habár e részben, fájdalom, rendszer változást nem ujsághatunk; mert a javaslat ismét az írásbeliség terén áll, de elfogultak lennénk ha be nem ismernők, hogy e javaslat nem lesz minden jótékony hatás nélkül, hogy elfogadása által nem csekély kevés előny háramlik az igazságszolgáltatásra. Habár részemről minden kísérletet, mely nem szakít a rendszerrel igen rövid életűnek tartok, mert a hozzá kötött reményeket kielégíteni nem képes, mégis be kell ismernem, hogy a javaslat számos előnyökkel bír, melyek jótékony hatásukat el nem téveszthetik. Időelőtti dolog volna, de nem is e sorok

szűk keretébe tartozik, részletesebben szólani e javaslat tartalmáról, csak röviden kívánjuk jelezni, hogy melyek kiválólag azok az előnyök, melyeket e javaslat törvénynyé váltá esetén az igazságszolgáltatás terén reményelhetünk.

Első előny, hogy a különböző eljárásokat, melyeket eddig külön törvény s illetve rendeletek szabályoztak, u. m. a váltó, kereskedelmi, gondnoksági stb. eljárásokat magában foglalja, s a mennyiben az egyik, vagy másik sajátlagossága külön intézkedést nem igényel, ugyanazon szabályok alá helyezi.

A másik a semmitőszék eltörlése. Nem akarunk e pontnál félre értetni, s nem szeretnők, ha e szavaink oda magyaráztatnának, hogy azért óhajtjuk a semmitőszék megszüntetését, mert annak működése meddő volt. Senki sincs, ki nálamnál jobban tudná méltányolni a semmitőszék működését, s főleg azon eredményt, melyet e működés a perrendtartás javítása, s magyarázata körül tanusított. Ez tette csak egyedül lehetővé, hogy oly hiányos törvény nyolcz évig létezhetett. Azonban mind e mellett két legfelsőbb forumot szükségte- lennek; de egymás működését akadályozónak tartjuk. A semmitőszék mai szervezetében az ország legfőbb bíróságának tekintélyes biráit csekélyebb érdemű ügyek elintézésével terheli, a szabályos kézbesítés, szabályos végrehajtás stb. alárendelt, s több türelmet, mint tudományt igénylő dolgok vizsgálatával kellett foglalkozni azon férfiaknak, kik, ez idő alatt a pernek érdemleges elintézése körül az anyagi jog terén mily sok bizonytalanságot megszüntető elvek kimondásának eszközlői lehettek volna. De — hogy többet ne említsünk — sok esetben hátráltatja a semmitőszék mai szervezete az ügyek menetét. Hány ügy sétál fel felsőbb bíróságainktól a semmitőszékhez hivatalból észlelt semmiségi eset folytán, s jó onnan ismét vissza, azon kijelentéssel, hogy ily semmiség nem létezik. Ebbe hónapok telnek el, mi nem történnék, ha a semmitő és az érdemben ítélő bíróság nem lenne elkülönítve. Ezek s számos más indokok azok, melyek folytán a semmitőszék megszüntetésétől az igazságszolgáltatásra előnyt várunk.

De végül, hogy többet ne említsünk — előnye e javaslatnak, hogy a perrend hiányai és hézagai a több évi tapasztalatok alapján pótolttak és kiegészítettek, hogy különösen a végrehajtási eljárás is rendszeres szabályozást nyert.

E javaslat egy részére most folyó enquette biztos reményt nyújt, hogy rövid idő alatt az is a törvényhozás elé lesz terjesztve s nem mondható vérmesnek az a remény, hogy ez év folytán még ez is törvénynyé váland.

Alig lehet továbbá kételkedni, hogy egy a kor követelményeinek megfelelő büntető eljárási javaslat mielőbb a ház asztalán lesz, s ezzel együtt a büntető törvénykönyv életbe lépte még ez év folytán bekövetkezend.

Készen van továbbá az öröklési eljárásra vonat-

kozó javaslat is, mely még a múlt évben volt kiadva véleményadás végett több gyakorlati szakférfinak, s így e téren is reménylhető, hogy e becses anyag feldolgozására szintén rövid időn reá kerül a sor; s így e fontos s a reformot kiválólag igénylő águ igazságszolgáltatásunknak rendezve lesz.

Végül mint hitelesen értesülünk az igazságügy-miniszter a polgári törvénykönyv készítése körül megindult, de a változás folytán megszakadt munkálatokat is ismét megindítani szándékozik, s így e téren is nagy haladás történhet ez év folytán.

Látjuk tehát, hogy nem hiu remény, midőn a jövő évet az igazságszolgáltatásra termékenynek lenni reményljük. Adja isten, hogy e reményünkben ne csalódjunk, s azon hitben, hogy a csalódás nem következend be, kívánunk olvasóinknak:

Boldog új évet!

Zlinszky Imre.

Tanulmány a végrehajtási törvény-javaslatról.

(Folytatás.)

Tagadhatatlan, hogy a mi igazságügyi szervezetünkben nem könnyű dolog az árverési eljárást egyöntetűen rendezni, de azért nem lehetetlen. Nézzük hányféleképp lenne e rendezés lehetséges és azután bíráljuk meg a következő eseteket: u. m.

1-ször. Bizhatóe az ingatlanbeli végrehajtás a telekkönyvi hatóságra;²¹ akár legyen az törvényszék, akár járásbíró.

2-ször. Lehet azon végrehajtásokat is a törvényszékek hatásköre alá helyezni, melyeknél az ingatlanra vonatkozó telekkönyvi hatóság járásbíró által gyakoroltatik.²²

3-szor. Kimondható, hogy az ingatlan végrehajtási eljárás kizárólag a járásbíró hatásköréhez tartozik és pedig vagy azon járásbíró illetékességéhez, mely az illető ingatlan területére nézve a személyi bíróságot gyakorolja²³ vagy azéhoz, melynek székhelyén az ingatlan telekkönyvi hatósága létezik.

Az első eset nem egyéb mint a jelen végrehajtási és telekkönyvi eljárásunknak fentartása, mely azon anomáliát foglalja magában, hogy ugyanegy természetű ügyek egyik helyt társas bíróság, másik helyt egyes bíróság által intéztetnek el. Ez ellentétben áll az igazságügyi politika minden követelményeivel, mert ez ügyek vagy társas- vagy egyes bírósági elintéztetést kívánó ügyek lehetnek, de ha olyanoknak tekintetnek, hogy társas bírósági elintéztetést kívánnak, akkor kizárják az egyes bírósági hatáskört vagy megfordítva. Gyakorlatilag e rendszer annyi következtetlenségekre vezetett, hogy a m. kir. igazságügyi miniszterium által közzétett telekkönyvi rendtartás-javaslat 85. §-a, melyben kimondatik, hogy «a telekkönyvi hatóságot a kir. törvényszékek és telekkönyvi hatósággal fölruházott kir. járásbírók mint egyes bíróságok gyakorolják» közhelyesléssel fogadták. Igaz, hogy ebbeli elintéztetés a kérdést egyszerűsíteni és közelebb hozná a fenti 3-ik pont alatt proponált rendezéshez és idővel valószínűleg azt eredményezné, hogy minden ingatlanbeli végrehajtás járásbíró által gyakoroltatnék, de azért még sem fogadható el azon általunk már kifejtett okokból, melyeknél fogva helytelennek és czéllellenesnek tartjuk, hogy az ingatlanbeli vég-

rehajtást a bíróság mint telekkönyvi hatóság gyakorolja. Ellenzetük erre azt felelhetik, hogy czélszerű mégis az ingatlanbeli végrehajtást a bíróság mint telekkönyvi hatóságnál hagyni, mert a telekkönyv birtokánál fogva csak ez képes a hivatalból figyelembe veendő telekkönyvi viszonyok sérelme nélkül a végrehajtási eljárást lefolytatni; alábbiban visszatérünk ez ellenvetésre.

Nem fogadhatjuk el a 2. alatti rendezést sem, mert a végrehajtási eljárás szorosán vett peres eljárásnak nem tekinthető, de ha némileg ilyen is lenne vagy folyamában peres kérdések is előfordulhatnának, ezek nem bírnak azon fontossággal, hogy első foku elintéztetésük is az igazságügyi politika által csak fontos esetekre fentartani kívánt társasbírók bízassanak. Akkor, midőn a vagyon már csak azon irányban jó tekintetbe, hogy az a jogot szerzett követelők közt bírói közbenjárás mellett felosztassék vagy e célra fordíttassék, nem indokolt az ingó és ingatlan vagyon közt különbséget tenni, mert ma már a jogfejlődés és közgazdaság odáig eljutott, hogy az ingatlan vagyon csak oly korlátlan forgalom tárgyát képez mint az ingó dolog, és mert ma már teljesen a követelő tetszésére van bízva, valjon az adós ingatlan vagy ingó vagyonát kívánja-e kielégítése tárgyaul felhasználni és midőn ma már bizonyos tekintetben joggal mondhatjuk, hogy az ingó vagyon nagyobb jelentőséggel bír mint az ingatlan, valóban nem érhető azon tétel felállítása, hogy ingó dolog végrehajtása egyes bíróság, ingatlan vagyon pedig társasbíró által fogantatosíttassék. Ha ehhez még hozzá vesszük, hogy az adós és hitelező közös érdekét képezi, hogy a végrehajtás bármely vagyonra vezetessék is, az gyorsan folytattassék le, és tekintetbe vesszük azon kétségtelen tény, hogy collegiális bíróság eljárása bármely szervezés mellett nehézkes, akkor a 2. alatti rendezésének elvetésével, el kell fogadnunk a 3. alatti esetet, mely szerint az ingatlan végrehajtás is kizárólag járásbírók bízassék. Hisz nálunk már a gyakorlat is igazolta, hogy noha a telekkönyvi hatósággal fölruházott járásbíróknál a telekkönyvi tanács megszüntetett, sem a telekkönyvi, sem a végrehajtási ügyek ellátása minőségileg rosszabbodást nem szenvedett, pedig nem hiányoztak hangok, a melyek az 1874. évi XV. t. cikknek a telekkönyvi intézmény tönkrétéletét jósolták,²⁴ a mi annyira nem következett be, hogy minden vidék valóságos kedvezménynek tekintti, ha illető járásbírója telekkönyvi hatósággal ruháztatik fel. S nem félünk egy cseppet sem, hogy mi is rossz jóslóknak fogunk bizonyulni, ha az ingatlan végrehajtási eljárásnak még akkor is a járásbíróhoz utasításától csak jót várunk, ha a telekkönyvi hatóság a törvényszék által gyakoroltatik.

A fogantatosítási módzat igen könnyű; ugyanis a javaslat 150. §-a szerint a végrehajtató, ha árverésért a kiküldöttnél jelentkezik, bemutatni tartozik az ingatlan hiteles telekkönyvi kivonatát, mely a végrehajtató javára a végrehajtási zálogjog feljegyzését tartalmazza. Ime itt van a telekkönyv, melynek birtoka mellett a kiküldött járásbíró a telekkönyvi jogosultak érdekében ép úgy felügyelhet, mintha az eredetét maga vezetné, és azon ellenvetésre, hogy megtörténhetik, miszerint a hiteles másolat lehető hiányosságánál fogva nem pótolhatja az eredetét, bátrak vagyunk a jelenlegi gyakorlatra hivatkozni, melynek még senki sem vetette szemére, hogy a felső bírósághoz fölterjesztett hiteles telekkönyvi másolat hiányosságánál fogva az eredeti telekkönyvi álláson sérelem ejtetett. Igaz, hogy e sérelem mégis bekövetkezhet, de ezen a bírói felelősségi törvény eléggé segít és ha e mellett

²¹ Szászországban az ingatlan végrehajtási eljárás kizárólag a bíróság mint telekkönyvi hatóság által fogantatosíttatik. G. Siegm. Sächsische Hypothekenordnung. Leipzig. 1872. 175. l.

²² E nézet vitatva lett a «Jogt. Közlöny» 1874. évi folyamának 24-ik számában y—t által.

²³ Ezt elfogadta az 1877. január 30-ki német birodalmi perrendtartás 775. §-a.

²⁴ Lásd a «Jogt. Közlöny» 1874. évi folyamának 16., 18. és 24. számait.

egyelőre azon szabályozás fogadtatik el, hogy az ingatlan végrehajtási eljárására azon járásbíróság illetékes, melynek székhelyén a telekkönyvi hatóság az erre illetékes bíróság által kezeltetik, akkor alig képzelhető, hogy e hiba kellő időben észrevétetni nem fog.

A mi javaslatunk tehát következőkben foglalható össze; u. m.

a) A végrehajtási jog följegyzése után a végrehajtás, illetve árverés és vételárfelosztás foganatosítására a telekkönyvi hatóság a székhelyén lévő kir. járásbíróságot keresi meg.

β) A járásbíróság által kiküldött bíró²⁵ azon hatáskörrel bír, melylyel a javaslat a telekkönyvi hatóságot ruházza föl.²⁶

VII.

A javaslat kiindulva azon a gyakorlat által teljesen igazolt tényállásból, hogy mostani végrehajtási rendszerünkben az első árverés csak az eljárást lassító és a költségeket szaporító merev formalismust képez: igen helyesen az egyetlen árverési határnap rendszerét fogadja el. De minthogy a javaslat szerint megtörténhetik, hogy az eljárási szabályok szigorú megtartása dacára az ingatlan — komoly venni szándékozók hiányában — az érdekeltek kárára igen olcsó árban adathatnék el: a 191. §-ban rendeli, hogy azon esetben, ha az ingatlan a kikiáltási ár két-harmadán alól adatott el, és 8 nap alatt a bánatpénz letétele mellett oly ajánlat tétetik, mely a legtöbbet ígérőnek ajánlatát ennek egy negyed részével meghaladja, a leütés hatálytalannak nyilvánítandó és 30 napra újabb árverés tűzendő ki.

Ennek ellenében az előadói tervezet 188. §-a ezen utóajánlatot könnyítette az által, hogy akkor is megengedte, ha valaki az előző vevő ígéretét csak egy ötöddel meghaladó ajánlatot tesz, de viszont és következetesen nehezítette az által, hogy ily utóajánlatot csak akkor engedett volna figyelembe venni, ha az előző árverésen az ingatlan a kikiáltási ár felén alól adatott el.²⁶

A javaslat és előadói tervezet ebbeli intézkedésének lényegét, t. i. az utóajánlatot elfogadhatjuk, mert bár ellenvethető, hogy a komoly vevőket — a mennyiben kiteszi más vevők könnyelműsége és talán rosszakararu versenyének — elriasztja, mégis áll az, hogy lehetnek olyanok, kik az árverés eredményéről utólagos-

san értesülve hajlandók lennének a birtok valódi értékét inkább megközelítő magasabb ígéretet tenni, és ilyenképen — bár igen csekély mérvben — az árveréseknél gyakori összejátszások is megnehezítettetvén: az intézkedéstől méltán várható, hogy általa a különben károsodással fenyegetett jogosultak érdeke jobban lesz megvédve, mint lenne akkor, ha az intézkedés által törvényesíteni kívánt utóajánlat mellőztetnék.

Ebből azonban az következik, hogy az utóajánlat csak akkor vehető figyelembe, ha az oly valaki által tétetik, kinek joga a leütés folytán különben sérelmet szenvedne, ilyennek pedig az, a ki az új árverésen a birtokot nagyobb áron venné meg, bizonyára nem tekintendő, és egyébiránt az semmi törvényes intézkedésnek nem képezheti kiinduláspontját, hogy valaki kisebb előny mellett is hajlandó lenne vételi szerződést kötni,²⁷ és valjon nem lehet arra is eset, hogy az érdeklött hitelezők szivesebben engedik a birtokot egy bizonyos nagyobb értéket ígérő, de a bánatpénzen kívül egyéb garantiával nem bíró másik vevőnek.²⁸ Így tehát mi, jobb vevő reményében új árverést kérni csak annak engednők meg, ki a már foganatosított árverés eredményének elfogadása által a végrehajtási eljárásba kénytetőn bevont jogával hátrányt szenvedne. De ezen föltétel alatt azt megengedhetőnek találjuk, akár becsáron, akár ezen felül vagy alul — bármennyivel — kelt el az ingatlan, és akár maga az illető károsult akar vevőként fellépni, akár más személyében reményli a vevőt, ha és mennyiben az újabb árverést kívánó biztosított kötelezettséget vállal az iránt, hogy az előző árverés eredménye mindenesetre el fog éretni és ezenkívül az eljárás késleltetése és ismételtetése általi kár és költség meg fog térítettetni.

(Folytatása követk.)

Dr. Berkovics Ferencz,
nagyváradai ügyvéd.

²⁷ Mennyiben a végrehajtási eljárás némileg peres eljárást képez, az utóajánlattal kért újabb árverés a visszahelyezés (restitutio in integrum) jogorvoslatához hasonlít és ha a peres eljárásban mulasztás alapjár. csak az ezáltal sérelmet szenvedni látszó vagy valóban sérelmet szenvedő élhet a visszahelyezési jogorvoslattal, akkor a végrehajtási eljárásban is az előző árverésnél történt mulasztás helyrehozása csak annak engedhető meg, ki különben az új árverés elrendelése nélkül a végrehajtási eljárásba bevont jogán sérelmet szenvedne.

²⁸ Különösen előfordulhat ez, két birtok közt lévő birtoktestnél, mely mindegyik birtokosra nézve nagy előnnyel bír, és melynél tehát a valódi értéket meghaladó ígéret, de az utóajánlattal tehető bosszantás a szomszédokra nézve lehetséges és a hitelezőkre — esetleg — káros.

Jogi szakoktatásunk reformjához.

Örömmel és méltó elismeréssel fogadjuk TREFORT közoktatásügyi miniszter urnak azon iniciatíváját, hogy a jogi szakoktatás reformja tárgyában egy szakbizottságot hívott egybe, mely ez alkalommal nem áll kizárólag tanárokból; sőt a hírlapokban közölt névsor szerint csak 4 egyetemi tanár képviseli a tanári kart a 17 tagból álló bizottságban. Nem hagyhatjuk egyuttal észrevétel nélkül, hogy a jogi szaklapok egyike sem méltatott meghívásra, noha alig képzelhetünk szorosabb viszonyt annál, mely a szakirodalom és szakoktatás közt létezik és bátran állithatjuk, hogy a jogtudomány fejlesztésében hazai szaklapjaink hivatásukat legsikeresebben töltötték be.

A közoktatásügyi miniszter négy csoportba foglalva intézte az alábbi jegyzetben közölt* több rendbeli kérdést a szakbizottsághoz.

* Az enquete-tanácskozmány elé terjesztett főkérdések a következők:

I. Az 1874. évi február hó 5-én 3055. számú miniszteri rendelettel kibocsátott, és az 1876. évi 24511. sz. r. ndelettel módosított tanulmányi és vizsgálati rendszer fentartandó-e? Jelesen:

1. A tanulmányi rendszerre nézve: fentartandó-e a tanszabadság azon mértéke, mely szerint a hallgatókat a

²⁵ Közjegyzőre az eljárás nem bizható, mert nem az ő hatásköréhez tartozik, a különböző érdekeket kényszer uton kiegyenlíteni; és ilyenképen az ő alkalmazása a végrehajtási eljárásban különösen megkívánt gyorsaság és erély rovására történik; ezt ép úgy szem elől téveszti az előadói tervezet és javaslat, mint a különben felfogásunkhoz közel álló előadói javaslat a m. polgári perrendtartás tárgyában, mely a «Themis» 1871. folyamának külön mellékleteként jelent meg.

²⁶ Tervünket e helyen részletesebben nem adhatjuk, mert a mondott elvek elfogadása a javaslat 139. és következő §§-ai majd mindegyikének átdolgozását igénylené; egyet mást később említeni fogunk.

²⁶ A külföld hasonló törvényes intézkedései közt említésre méltó a francia végrehajtási rendszer, melyben az utóajánlat $\frac{1}{10}$ -ről $\frac{1}{6}$ -ra emeltetett. — Badenben az utóajánlat a károsodott hitelezők részéről egy év alatt is megtehető. — A württembergi jog szerint csak az adósnak és a károsodással fenyegetett hitelezőknek áll jogukban jobb vevőt vagy vevőket bejelenteni, de mennyiben ez a második árverés után történik, csak az előző s ilyképp bejelentett vevőknek szabad árverelőkként föllépni. — A hannoveri perrendtartás szerint újabb árverési határnap kitűzését úgy a végrehajtató mint valamelyik hitelező is követelheti, ha a fölmerülő kárra és költségekre nézve biztosítékot ad. — A svájci szövetségtanácshoz beérkezett kisebbségi vélemény szerint, az utóajánlatnak legalább $\frac{1}{10}$ -del kell meghaladni az előző árverésen tett legnagyobb ígéretet és e mellett az utóajánlatot tevő köteles az újabb árverés költségeit viselni. — A porosz 1834. évi törvény bárkinek megengedte az utóajánlatot, de az 1869. évi törvény szerint már csak az tehet utóajánlatot, ki a leütés által különben hátrányt szenvedne; — az utóajánlatnak figyelembevételére elégséges, ha ily érdeklött kinyilvánítja, hogy az előző legnagyobb ígéretet és a leütés késleltetéséből és elhalasztásából származó költségeket és kárt kezeli; ezenkívül jobb vevő reményében elrendelendő az újabb árverés akkor is, ha valamennyi a leütés által érdeklött az árverésen jelen lévén, a leütés ellentmondásával az új árverés kitűzését kéri.

Hogy e kérdések a tárgyat ki nem meritik, az már a legelső tanácskozás alkalmával kiderült. A kérdések majdnem kizárólag a létező tan- és vizsgarendszer félszükségeire vonatkoznak; már pedig azok tarthatatlanságát maguk a tanárok is beösmertik; mert a szerencsétlen bifurcatio a non lucendo nem a szakoktatás bifurcatiojára, hanem a tanpénzek bifurcatiojára volt alapítva, mely kevésbé magasztos cél természetesen nem felelhetett meg sem a gyakorlati élet, sem a szakoktatás igényeinek, a mennyiben az intenzívebb jogi kiképzés rovására az államtudományoknak nem behatóbb művelését, hanem csupán sikeresebb árusítását eredményezte. Mig az előbbi tan- és vizsgálati rendszer mellett a tanulóra volt hagyva, hogy a köteles tantárgya-

tantárgyak megválasztásában, illetőleg azok egymásutáni sorozatában, csakis az és annyiban korlátozza, hogy az alap- és államvizsgálatok ideje és tárgyai meg levén szabva, ezen kiszabott (vizsgálati) tárgyakból egy félévi collegium hallgatását ki kell mutatniok a vizsgálatra bocsáttatásuk feltételeül; mivel pedig a négy vizsgálat kitűzött tárgyai, a nyolcz félév kötelezett óraszámának ($8 \times 20 = 160$) csak felét töltik be, a többi órák betöltése feltétlenül a tanuló választására s belátására hagyandó-e tovább is? vagy nem volnának-e némely vizsgálati tárgyak olyanokul jelölendők ki, a melyekből legalább két félévi collegium hallgatására volna a tanuló kötelezve az illető alap- vagy államvizsgálatra bocsáttatása előtt? s általában a tanulók, hallgatandó collegiumaik sorozatának megállapítására s azok egy vagy több félévi tartamára nézve, egészen saját elhatározásukra hagyandók-e, vagy inkább, a francia rendszer szerint, az egész tanfolyam tárgyai, az egyes tanévekre, bizonyos állandó sorban volnának-e előírandók.

2. A vizsgálati rendszert illetőleg: a tantárgyak jelenlegi csoportosítása és sorozata a két alap- és két államvizsgálatban helye-e! Nincs-e egyikre igen sok tantárgy halmozva, míg a másik talán kelletnél kevesebbet ölel föl? Nincsenek-e helyreigazítandók a sorozatban is.

A vizsgálati bizottságok jelenlegi összehalkotása helyesebb-e, mely szerint e vizsgálatok államintézményi jellege egészen alá van rendelve az egyetem befolyásának (a két alapvizsg. bizottság kizárólag tanárokból áll; az államvizsg. bizottságokban is tulnyomók a tanárok, az elnökséget is tanárok viszik: a vizsgáló kültagok is az egyetem javaslatára neveztetnek ki)? vagy helyesebb volt-e az előbbi (1850. július 30. és 1855. okt. 2-iki rendeletek), mely szerint a vizsg. bizottságok összealkotására az egyetemeknek majd mi befolyás sem volt adva, s még a tanártagok is közvetlenül neveztettek ki a kormány által; vagy végre közéletet tartani volna-e leghelyesebb? a két alapvizsgálatot egyetemi tanárokkal s tanári elnöklésre, a két államvizsgálatot ellenben külső elnöklésre s a kültagok kinevezését közvetlenül a kormányra bízni?

Nem volna-e szükséges részletes vizsgálati eljárást állapítani meg utasításilag? (mint ezt a budapesti vizsg. bizottságok ez évi együttes értekezlete javallja, az egyetem azonban ellenzi.)

II. 1. Fentartandó-e a jelenlegi tanpénzrendszer az egyetemeken, a mely mellett a tanszékek általában, különösen pedig s párhuzamos tanszékek, pénzszerzésre való versenyfutások színében tűnnek föl? Nem volna-e helyesebb, a tanpénzeket való egyenlő (óraarányos) osztozást hozni be?

2. Ezzel összefüggésben a párhuzamos tanszékek váltakozó (más más félévre eső) vagy együttes (talán ugyanazon órákra is eső) előadásait helyesebb-e behozni?

III. A tanároknak az egyetemen kívüli, állami vagy társulati, szereplése mennyiben egyeztethető meg a tanári állással és kötelességekkel, s általában a tudomány érdekeivel?

Melyek az összeférhetlenségi esetek?

IV. Az országban feles számmal létező jogakadémiák megfelelnek-e mai szervezetükben a jogtanulás követelményeinek?

Nem szolgálnak-e némileg a jogi képzés színvonalának alábbszállítására? Van-e szükség általában annyi jogakadémiára, a mennyi jelenleg fenáll? S nem volna-e célszerűbb és kívánatosabb, azok egynémelyikének megszüntetésével inkább még egy egyetemet állítani föl?

kon kívül mely szakmából kíván behatóbb ösmereket szerezni s így némi tanszabadságot élvezett kiképzésének irányhatározásában, a tanár pedig hivatásul tekinthető szakmájának mint tudománynak belterjes művelését; — addig a mostani bifurcatio torzképe lehetetlenné teszi akár az egyik, akár a másik szakmának intenzív művelését; mert a vizsga célja u jogásztól, úgy szólván csak elemi ösmereket kíván az államtudományokból; önmagában pedig az államtudományok szakmája nem felel meg semminemű gyakorlati életpályának.

A jogtudománytól tehát elvonatott a tér, a nélkül hogy az államtudományok különválasztásával határozott cél köttetett volna egybe.

Hogy e különválasztással az államtudományok művelése mit sem nyert belterjes művelésben, arról egy pillantás egyetemünk tanrendjére bárkit is meggyőzhet. Az államtudományok különválasztása óta egyetlenegy special-collegiummal sem szaporodott a szaktanárok előadása, kik az adott viszonyok élelmes kiaknázásában lelték feladatukat és mi igazat adunk nekik, mert így legalább ők vették hasznát a bifurcatiának, mélynek részemről hő pártolója vagyok, ha az, gyakorlati alapon rendeztetik.

A jelen tanpénzes rendszer mellett azonban a bifurcatio ily alapon leendő rendezése, mindég a leghevesebb ellenzésre fog találni a tanári kar részéről, mert anyagi veszteséget jelent úgy a jog- mint az államtudományok tanaira nézve.

A kormány által a szakbizottság elé terjesztett kérdések ép ezért nem kielégítőek; mert vizsgálati rendszerrel és szabályzattal nem lehet a szakoktatást más alapon célszerűen rendezni mint a teljes tanszabadság alapján. Ha az életpályákra szóló qualificatiókép határozatlik meg külön az államtudományi és külön a jogtudományi államvizsgák csoportja, — ezzel megfér a teljes tanszabadság, mely nélkül nem tudunk magunknak egyetemet képzelni, mert tanszabadság nélkül eltévesztik az egyetemek magasztosabb hivatásukat és iskolákká süllyednének. Teljes tanszabadság mellett mindegyik tanár saját szakmáját mint tudományt művelheti, míg a jelen rendszer mellett azt csupán elemi oktatásnak tekintheti egy más életpálya ösmertkörének bővítésére; mert az államtudományok ösmertköre csupán feltételül tekintetik a szorosabb jogi szakképzésnek és ép úgy fordított viszonyban hozatott kapcsolatba az elemi jog-ösmeret az államtudományi szakképesítéssel.

Az ifjuság ez uton a vizsgálatokon való szerencsés átesést tekinti az egyetemi pálya s tanulmány feladatául és ez a jelenlegi tan- és vizsgálati rendszer szoros kapcsolatának tagadhatlanul legszembetűnőbb árnyoldala és a tudománynak megölő betűje.

Az oly bifurcatio, melynél az egyik a másiknak segédtudományát kepezi, — nem oldható meg egységes tanrendszerrel, hanem annak megfelelően kell szabályoztatnia. A tanrendszernek illetén bifurcatioja szerintünk legkevésbé sem ütközik legyőzhetlen nehézségekbe.

Egy közös előkészítő cursusba foglalhatók az alaptudományok: jogtörténelem, római jog, jogbölcselet, közjog tekintettel az egyházi szervezetre avagy talán érthetőbben mondva állami és egyházi közjog, nemzetgazdaság és statisztika.

Ezek képezhetik egy vagy két alapvizsga tárgyát is.

Ezek után a tételes tanszakokra nézve következék a teljes bifurcatio, úgy hogy az, ki jogász pályára lép, ne legyen kénytelen a politikát, pénzügyi tudományt, államtudományt stb. ép oly mérvben hallgatni, mint az, ki politikai pályára szánja magát és viszont az utóbbira nézve sokkal hasznosabb volna ha a most teljesen elhanyagolt rendészeti tudományt, közigazgatási jogot, nemzetközi jogot stb. behatóbban tanulmányozhatná semhogy a perrendtar-

tások, bűnvádi eljárás, kereskedelmi jog és egyéb szorosan vett tételes törvénykezési szakmákból készüljön oly vizsgára, mely neki semminemű qualificatiót nem nyújt.

Nem akarom azonban legkevésbé, hogy a tételes jogtudományok ösmeretét nélkülözze az, ki közigazgatási pályára készül és ép oly kevésbé, hogy az államtudományok ösmeretkörét nélkülözze a jogász. De e viszonyosság könnyen helyreállítható, ha az államtudományi kar tanárai kötelezettek kisebb special-collegiumok tartására a jogászok számára és viszont a jogi kar tanárai az államtudományok hallgatói számára. Ilykép elérhető azon előny is, hogy pl. a büntetőjog tanára az államtudományok hallgatói számára különös súlyt fektessen a rendőri kihágások előadására is viszont a pénzügyi tudományok tanára a jogászok számára tartandó special-collegiumban különös tekintettel lehetne a jogászokra nézve kiváló fontossággal bíró jövedék-kihágási, illeték-kiszabási és az adókimutatások körüli jogorvoslati eljárásra.

A tanárok szívesen fognak erre vállalkozni, mert a special-collegiumok tandíja némi kártalanítást nyújtana a bifurcatio által apasztott hallgatóságért.

Az államra nézve pedig ezen rendszer újabb megterheléssel nem járna, sőt megtakarításokra vezethet, mert ama inkább gyakorlati irányu special-collegiumok némelyike a műegyetemi hallgatókra nézve is kötelezővé tétethetvén, a műegyetemi jogtanárok állása feladható.

A tanrendszer illetén reformja által nem gátoltnék sem az államtudományok, sem a jogtudomány mélyebbre ható művelése és másrészt nyerne a mellett a gyakorlati irány, mert míg a közigazgatási pályára készülő nem terheltnék az egyházjog forrásainak tanulmányával, a váltójog és perrendek elméletével, — viszont a jogszaki pályára készülő nem terheltnék saját szaktudománya rovására a vámpolitikával, államszámvittel stb. és mégis mindkét irányban mód nyujtának a segédtudományok ösmeretére, a választott életpályára vonatkozólag pedig a legbehatóbb tudományos szakképzésre.

A mily való az, hogy akár jogszaki, akár közigazgatási praxisunk *nem eléggé tudományos*, ép oly való az, hogy tudományos szakoktatásunk *nem eléggé gyakorlati*.

Segítve mindkét irányban csak a fentjelzett bifurcatio által lesz.

Természetes azonban hogy e tanrendszert nem lehet az alig 5—6 tanerővel rendelkező jogakadémiákon, kivált felekezeti jogiskolákban meghonosítani. De mindaddig míg a kormány nem bír elég bátorsággal ezen felekezeti bagolyvárakat szétbontani, — addig kár a jog- és államtudományi szakoktatás reformján törni a fejét!

Egyáltalában a szakoktatás reformjával még igen sok kérdés áll válhatlan összefüggésben, a melyek csakis összhangban levő kormányzati programmal oldhatók meg *törvényhozás útján*. Ha egyrészt az ügyvédi és bírói qualificatio szigorított és az ügyvédi hivatáskör megszorított, — annak megfelelően kell másrészt a jogi szakoktatást magasabb színvonalra emelni. Ép oly kapcsolatos ezzel a közigazgatási tisztviselők hivatalának állandsósítása és qualificatiohoz kötése.

Mindezen kérdések csakis az egyetemi szakoktatásról szóló *törvényben* oldhatók meg.

Nekem azonban úgy látszik, hogy a közoktatásügyi miniszter kérdéseiben a súlypont azon kérdésben rejlik: „A tanároknak az egyetemen kívüli állami vagy társulati szereplése mennyiben egyeztethető meg a tanári állással és köteleességekkel, s általában a tudomány érdekeivel? És melyek az összeférhetlenségi esetek?”

E részben azonban nem hiszem hogy a kormány az óhajtott választ nyerné az egybehívott szakbizottságból.

A mi pedig a jelenlegi tanpénzrendszert illeti, az nem

szorítkozhatik a jog- és államtudományi facultásra, mert e részben az orvosi facultásnál is volna mit söpreni.

Figyelemmel fogjuk kísérni és olvasóink figyelmébe ajánljuk a szakbizottságok tanácskozását, mely a nemzet legfőbb életcéljai körül forog.

Dr. Dárday Sándor.

Jogirodalmi szemle.

Külföldi szakirodalom.

Entwurf eines Strafgesetzbuches und Strafprozessordnung für England (Criminal Code Indictable offences 1878.) Besprochen von Prof. Dr. S. MAYER 1878. Végre elhatározta magát Anglia is, hogy a büntetőjog terén uralgó bizonytalanságnak véget vessen, s e célból dolgoztatta ki a fentebbi javaslatot, melyet az Attorney General az alsó házban ez évi május hó 14-én nyújtott be. E javaslat szerzője JAMES STEPHEN hirneves ügyvéd, ki a büntetőjogi kodificatio terén mint az angolországi India számára készített büntetőjog szerzője kitűnő nevet szerzett hazájában magának.

Dr. MAYER fentebbi művében áttekintőleg és világosan adja elő a szóban forgó törvény alapelveit, különösen kiemelve az angol jog sajátlagosságait. A javaslatnak az anyagi büntető jogot tárgyzó része csupán azon bűntényeket tárgyalja, melyek feletti bíraskodás esküdtszékek köréhez tartozik. Az általános rész tartalmazza először, hogy a személyek a büntettekben mily különböző módon vehetnek részt, ezután tárgyalja a büntetést kizáró és enyhítő okokat egészen a modern törvények mintájára. Ezt követi a különböző bűntények részletes felsorolása, melyek öt osztályba vannak sorozva. A büntettekről szóló első fejezet a közrend elleni büntetteket; a második azon büntetteket tárgyalja, melyek közhivatalnokok által, vagy azok ellen követhetnek el; a harmadik fejezet a közjó ellen irányzott büntetteket tárgyalja, a negyedik fejezetben a személy ellen támadások, a családi s rokonsági jogok megsértése, valamint azok a büntetésre méltó cselekvények foglaltatnak, melyek valaki jó hírnevének megtámadását célozzák; végre az ötödik fejezet minden a tulajdon ellen irányzott bűncselekvényeket tartalmazza, jelesül a lopást, hamisítást, hamis bukást stb.

A javaslat mellőzi az eddigi angol törvény ama felosztását, melynél fogva a büntettek súlyosabbakra (felonies) és könnyebbekre (demeanors) voltak felosztva, s nem tesz köztük ily általános megkülönböztetést. A büntett elkövetésében közreműködő személyekre nézve a javaslat azt az elvet állítja fel, hogy a szellemi szerzők és bűnrészesek épen oly bűnösök mint a közvetlen tettesek és közreműködők. A büntetés minimumát nem határozza meg a javaslat, csak a maximumot állapítja meg. Bűnhalmazat esetén az eddigi angol gyakorlat a cumulatio elvét alkalmazza és pedig oly mereven, hogy a tettes minden büntettért az erre kiszabott büntetéssel sujtatik, s a második büntett folytán kimért büntetés csak akkor kezdetik meg midőn az első büntettért a tettes a büntetést már egészen kiállotta. E rendszerrel szakít a javaslat, s a cumulativ és absorptiv rendszerek között álló közvetítő rendszert állít fel. A személy elleni büntettekben a javaslat lényeges javításokat tesz az eddigi rendszeren főleg az ölést illetőleg. A tulajdon elleni büntettekben már nem sikerült a most uralgó chaost teljesen tisztázni, habár e tekintetben is lényeges javításokkal találkozunk.

Az eljárást illetőleg azt az elvet állítja fel a javaslat, hogy minden az esküdtszékek elé tartozó büntettekben egyenlő legyen az eljárás. Mint egyik sajátlagos rendelkezése e javaslatnak emelendő e helyütt ki, hogy a törvényszéket felhatalmazza, hogy bizonyos előforduló esetekben a polgári perrendtartás szerint járjon el, mely esetben a vád

lott jogot nyer arra, hogy saját érdekében esküt tehesen. Megengedi továbbá a javaslat a bünper revisioját a ténykérdés helytelen megállapítása esetén, mi eddig ki volt zárva; végre a vádiratok körül igen nagy egyszerűsítéseket létesít.

Ennyit egyelőre a javaslatról MAYER műve után, közelebb, e kiváló érdeklő bíró törvényhozási művet egyik szaktudósunk által részletesebben ismertette lesz alkalmunk bemutatni olvasóinknak.

Külföldi szaklapok.

1. *Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft* herausgegeben von Dr. FRANZ BERNHÖFT Prof. in Rostock, und Dr. GEORG COHN Docent in Heidelberg (Stuttgart 1878.)

E szakfolyóiratnak eddigelő két füzetje jelent meg. A vállalat hasznos volta sokkal nyilvánvalóbb, sem hogy az hosszabb ajánlatra szorulna. Ama cél, melyet a kiadók maguk elé tűztek, következőkben körvonalozzák: Valamint a történeti úgy a dogmatikus és legislatorius érdekek kellő tekintetbe vételt fognak találni ugyanis 1. a történeti érdekeknek a culturépek (jelesül az indusok, görögök, zsidók, skandinávok) régibb joga felől irt értekezések fognak szolgálni; 2. a dogmatikus és törvényhozási érdekekre tekintettel a most Európában és Amerikában létező legfontosabb jogi intézmények felől értekezések fognak megjelenni, s úgy a külföldi törvényhozások, mint a németországi törvények időszakonként ismertetni fognak.

A folyóirat első füzetje négy értekezést tartalmaz: 1. Az összehasonlító jogtudomány célja és eszközei (Ueber Zweck und Mittel der vergleichenden Rechtswissenschaft) BERNHÖFT-től. Érdesebbnél érdekesebb részletekkel, és magvas eszmékkel telt értekezés. 2. A német házassági vagyoni jog (Das deutsche eheliche Güterrecht) ROTH-tól kitűnő mű, mint azt ROTH-tól, ki e helyütt főleg tanulmányainak kedvencz tárgyával foglalkozik, másként várni sem lehetett. 3. A jog fogalmáról (Ueber den Rechtsbegriff) BEKKER-től s végre 4. A Chekkek történetéhez CHON-tól. Kiváló szorgalommal és majd minden modern népek törvényei és irodalmára tekintettel készült mű.

Szorosan véve csak az első és a negyedik értekezés tartozik e folyóirat keretébe, míg a második csak ha annak köre igen tágra magyaráztatik, szorítható abba, a harmadik pedig határozottan nem ide tartozik.

Azonban a munkálatok egytől-egyig kiválóak, tartalomdúsak és tanulságosak, mi e folyóirat hasznos volta mellett tanúskodik. Azonban a programhoz való ragaszkodás a kitűzött fontos cél érdekében is ajánlandó lenne, mit pedig úgy látszik a szerkesztők szem elől tévesztenek, mennyiben a második füzet a program ellenére a római jogtörténet köréből is hoz értekezést.

Egyébként a második füzet tartalmát jövő számunkban fogjuk ismertetni.

2. *Zeitschrift für das privat und öffentliche Recht der Gegenwart*. E. GRUNHUT bécsi tanár által szerkesztett, s jelenleg tagadhatlanul legjobb német folyóirat 1879. évi folyamának 1. füzetje ismét igen érdekes tartalommal jelent meg. Az ebben foglalt értekezések a következők: 1. A jog-philosophia viszonya a positiv joghoz, s különösen annak általános jogi tanaihoz (Die Stellung den Rechtsphilosophie zur positiven Rechtswissenschaft, und zu deren allgemeinen Rechtslehre ins besondere) Dr. SCHÜTZE gráci tanártól. 2. Jogállam és közigazgatási jogszolgáltatás (Rechtsstaat und Verwaltungsrechtspflege) STEIN LÖRINCZ ismert író tollából. 3. A nyilvános könyvek intézményének történeti fejlődése Ausztriában (Die gesichtliche Entwicklung des Instituts der öffentlichen Bücher in Österreich) Dr. RANDA prágai tanártól. 4. A birtokvédelem az osztrák törvény szerint (Der Beschtzschutz nach österreichischen Recht) Dr. CANSTEIN czernoviczi tanártól. 5. Zur Lehre der Geschlechtsgenossenschaft der hohen Adels MAJER OTTO göttingai tanártól. Ezeket igen terjedelmes irodalmi szemle követi. A tartalom pusztá felsorolása tanúsítja e folyóirat tartalmas és érdekes voltát. Terünk nem engedi, hogy e jelesebbnél jelesebb értekezések mindegyikét bővebben ismertesük, azonban kettőnek, mely reánk is kiváló érdeklő bir, jelesül RANDA és CANSTEIN értekezéseinek bővebb ismertetését legközelebb adandjuk.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A ptrs 299. §. mint halasztási eszköz.

F.-nek G. és B. elleni rendes perében felperes 1878. évi máj. 13-án jegyzőkönyvileg 45 napi halasztást kért a válaszirat beadására. Alperes ellenezte a kérelmet; és a tszék 6339. számú végzésével — névleg — 15 napi halasztást adván, a válasz beadására június 12-ét tűzte ki határidőül.

E végzés ellen felperes május 23-án 6889. sz. a. semmiségi panaszt adott be. Erre vonatkozólag a ptrs 299. §-ához képest tárgyalás tartatott jun. 1-én, a semmiségi panasz a szükséges iratokkal (a panaszlott végzés és a perfelvételi jkönyv kivonata) jun. 4-én a kir. semmitőszékre felterjesztett, a perfelvételi jkönyv pedig mellékleteivel további kezeléssel a pertárnoknak kiadatott.

Június 12-én a pertárban csak alperesek jelentek meg, és válaszirat be nem adatván, a pernek ítélet alá terjesztését kérték.

A semmiségi panasz 13007. sz. a. elvettetett; «mert az eljáró bíróság nem követett el alaki jogsértést, midőn a ptrs 139. §-ának rendelete ellenére a válaszirat beadására kért (világosabban: midőn a válaszirat beadására a ptrs 139. §-ának ellenére kért) 45. napi határidőt megtagadta.»

A tszék ezen semmitőszéki határozatot 10173. sz. a. a perfelekkel közölve, egyuttal meghagyta az *irattárnoknak*, hogy a kiadmányozás megtörténte után az összes iratokat további intézkedés végett mutassa be.

Ezen végzés ellen felperes ismét semmiségi panaszszal élt, melynek folytán a kir. semmitőszék 1878. okt. 16-án 20180. sz. s. «a megtámadott végzést a ptrs 297. §. 1. pontja alapján megsemmisítette, az eljáró tszék pedig utasította, hogy felperesnek a válaszirat beadására határidőt tűzzön ki és további intézkedés végett az iratokat a pertárban tegye le. Mert a tszék 6339. számú végzésével felperesnek a halasztást megadta, csak a 45 napi határidő iránti kérelmét tagadván meg, e helyett 26 napi határidőt engedélyezett; a mennyiben tehát az érintett végzés elleni semmiségi panasz e helyen 13007. sz. a. hozott határozattal elvettetett, a mi által az első bírói halasztás kiterjesztése e helyütt megtagadottnak veendő lévén, és a semmiségi panasz a további eljárást felfüggesztvén (ptrs 299. §. második bekezdés), ítélet alá bocsátásnak sem lehetett törvény szerint helye, a kir. tszéknek az iratok leérkezése után a ptrs 139. §-a értelmében felperes részére válaszára beadására 8 napnál tovább nem terjedhető s a naptár szerint meghatározandó határnapot kellett volna kitűzni, erről az ellenfelet értesíteni és az iratokat további intézkedés végett a pertárba letenni; következve a tszék a különben is már betérjesztett periratok bemutatására a *pertárnokot* nem utasíthatta».

Ezen egész semmitőszéki határozat nyilván íráshibának vagy hibás olvasásnak köszöni keletkezését. Vagy a 10173. számú elsőbírói végzésnek a kir. semmitőszékre felterjesztett hit. másolatában «irattárnok» helyett «pertárnok» állott; vagy ha nem állott, legalább annak olvastatott. Az

eljáró tszék a panaszlott végzésben nem mondotta, hogy a válasz beadására határnapot többé nem tűz, hanem további intézkedését a semmitőszéki határozat kiadmányozása utáni időre tartotta fen csupán. A semmitőszéki határozatban helytelenített intézkedést tehát a tszék meg sem tette.

De mindamellett, hogy a határozatnak alapjára nézve tévedés forgott fen, hogy az eldöntendő kérdés nem az volt, melyet a semmitőszék létezőnek elfogadott, — a határozatban mégis kifejezésre jutott a kir. semmitőszék azon megállapodása, mely szerint: ha a ptrs 139. §. alapján halasztást adó végzés ellen azon fél, ki hosszabb halasztást kért, semmiségi panaszszal és a panasz elvettetik, a semmitőszéki határozat leérkezte után a tszék mégis tekintet nélkül az időközben ítélet alá terjesztés iránt előadott kérelemre, a következő perirat beadására új határnapot tartozik kitűzni.

Ezen semmitőszéki határozatnál fogva a törvényszéknek a ptrs 139. §-ában alapuló azon joga, mely szerint a kért halasztást a törvényes 15 napra, s általában a kért időnél rövidebbre szabhatja, egészen illosoriussá válik. Így például alperes, miután a törvényes 15 napi halasztást igénybe vette már, az ellenirat beadására ujabban három havi halasztást kér. A törvényszék csak 15 napi halasztást ad. E végzés ellen alperes semmiségi panaszszal élve, ezt a semmitőszék el fogja ugyan vetni; de ennek dacára a semmitőszéki határozat közlésekor a tszék alperesnek a valószínű kézbesítéstől számított még 8 napi határidőt tartozik kitűzni az ellenirat beadására. Alperes tehát az *alaptalannak talált* semmiségi panaszszal célját tökéletesen elérte; mert a semmiségi panasz beadásától, tekintve felterjesztését, elintézését és a semmitőszéki határozat közlését, az akkor kitűzött 8 napi határidőig három havi idő bőven lejár.

A viszonzásnál azután ismételtető a játék; és felperesnek nyugodtan néznie kell a pernek roszakaratu elhuzását, és legczélszerűbben cselekszik még, ha az ellenfél ismételt és még oly tulzott halasztási kérelmét nem ellenzi.

Hogy a törvény nem akarhatja az *alaptalan* semmiségi panaszt alkalmas eszköznek minősíteni arra, a mit az illető fél a panaszszal elérni akar, az kétséget nem szenved.

Nem jogi curiosum volna az, ha a két végrehajtást megtagadó végzés elleni semmiségi panaszt a semmitőszék mint alaptalant elvetné, de az eljáró bíróságot mégis arra utasítaná, hogy a kérvény értelmében határozzon? avagy ha a semmitőszék azon panaszt, mely az alaki szabályoknak az ingatlanok árverésénél meg nem tartása miatt beadott, alaptalannak mondaná ki s elvetné ugyan, az árverést mindazáltal megsemmisítené?

Pedig lényegileg hasonló a fenebb elmondott eset: Felperes válasziratának beadására 45 napi halasztást kért. A tszék csak 26 napi határidőt adott. Ezen — szerinte sérelmes végzés ellen felperes jogorvoslást keresett a semmitőszéknél, és ez a semmiségi panaszt elvetette ugyan, de másodszori határozatában kijelentette, hogy a válasz beadására határidő kitűzendő, mely a kért 45 napon messze túl esett. Felperes *indokolatlan* kérelme tehát a semmitőszéki határozatnál fogva teljesített; és felperes elérte azt a czélt, melyet a semmiségi panaszszal elérni akart, sőt annál többet ért el, mert sokkal hosszabb halasztást nyert, mint a minőt kért.

És a közlött semmitőszéki határozat látszólag mégis a törvény által indokolva van. A ptrs 299. §-ának a határozatban idézett második bekezdése szerint semmiségi panasz, mely a per folyama alatt nyújtatik be, a 297. §. 1., 5., 6., 14. és 15-ik eseteit kivéve, a per folytatását nem akadályozza; a miben implicite ki van mondva, hogy az *ezen* esetekre alapított semmiségi panasz által a per folyama akadályozva van. A semmitőszék pedig az esetet a ptrs 297. §-ának 1. pontja alá tartozónak kijelentvén, a 6889. számú semmiségi panasz folytán a per folyama megszakadt,

s így a 6339. számú végzéssel június 12-re kitűzött határnap megtartható és e határnapon ítélet alá terjesztés iránti kérelem jogkövetkezménnyel előadható nem volt.

De épen az a kérdés, valjon a szóban forgó esetre a ptrs 297. §-ának 1. pontja alkalmazható-e? Szerény véleményem szerint *nem*.

Ezen pont szerint semmiségi panasznak helye van, «ha valamely birói eljárás a törvényben kijelölt eseteken kívül hivatalból, vagy nem a jelen törvénykezési rendtartás szabályai szerint *indítatott*».

Tehát kizárólag a birói eljárásnak *indításáról*, *megkezdéséről* van itt szó, nem pedig a törvényesen indított eljárás folyama közben felmerült valamely alaki jogsérelemről.

Kétségtelen ez a szószerinti értelemből; kitűnik ez abból, hogy ama semmiségi eset a 297. §-ban, mely a ptrs. fejezeteinek sorrendjét követi (1. 2. pont — t. cz. II. fejj., 3., 4., 5. p. — III. fejj., 6. 7. p. — 3. cz. I. fejj. stb), első helyen, tehát mint az eljárás *megkezdésénél* felmerülhető eset — van felsorolva; és kitűnik onnan is, hogy e pontban tüzetesen a 7. §-ra történik hivatkozás, mely pedig egyedül a „birói eljárás *megindításáról*” intézkedik.

Szokássá vált azonban úgy a kir. semmitőszéken, mint a perfeleknél mindazon alaki jogsérelmek miatt, melyek a ptrs 297. §-ának egyik pontja alá sem vonhatók, a semmiségi panaszt az 1. pontra alapítani, illetőleg a megsemmítő határozatot ezen pont alapján meghozni; a mi abban bírja magyarázatát, hogy a kir. semmitőszék valamennyi alaki jogsérelem orvoslására tartja magát hivatottnak, hogy a 297. ezen sérelmek felsorolásában nem kimerítő, és hogy ezen §-nak egyedül 1. pontja az, mely kiterjesztő értelmezést tűr. Az igaz, hogy az 1. pont ily tág értelemben vétetvén, a többi pontok tulajdonképen feleslegesek.

Ha azután a semmiségi panasz a 297. §. 1. pontjára fektetettnek vétetik, egész következetesen a 299. §. 2-ik bekezdésének azon intézkedése is alkalmaztatik, mely szerint a semmiségi panasz a per folytatását akadályozza.

De ezt a törvény nem akarhatja oly esetben, a mikor a 297. §. 1. pontjának értelme tán a törvény hiányossága mellett a gyakorlatban mutatkozott szükségességnél fogva, de mégis inkább oportunitás mint a szoros legalitas szempontjából kiterjesztetik; mert a 299. §. második bekezdése a 297. §. 1. pontjára csak azon esetben volna alkalmazandó, a midőn a semmiségi panasz arra a pontra *szoros* értelemben támaszkodik.

Szabály ugyanis az, hogy a per folyama alatt benyújtott semmiségi panasz a per folytatását *nem* akadályozza; az ellenkező csak *kivétel*, mely akkor áll be, mikor a per folytatása a semmiségi panasz dacára, utóbb — ha a semmiségi panasznak hely adatik — nehezen orvosolható bonyodalmakra szolgáltatathatna alkalmat.

Ily eset beállhatna ha kereset nélkül valaki védelmének előadására kényszerítettnek (297. §. 1. p.); ha önképviselőre nem jogosított féllel, vagy a fél nevében felhatalmazás nélkül eljáró egyénnel (297. §. 14., 15. p.), az e miatt emelt semmiségi panasz dacára a per folytatattatnék. Az önképviselőre nem jogosított fél például ellentétes nyilatkozatokat tehet a perben azokkal, melyeket a törvényes képviselő tenni utóbb jónak lát. (Mellékesen megjegyzem itt, hogy a 297. §. 5. és 6. pontjai a 299. §. második bekezdésében egészen feleslegesen említettnek; mert ha a bíró illetéktelennek mondotta ki magát, vagy ha felperes a sommás eljárásról rendes perre utasított, a további eljárás önleg megszakad, s így szükségtelen kimondani azt, hogy az ily végzés elleni semmiségi panasz a per folytatását akadályozza.)

De a közlött semmitőszéki határozat alapjául szolgáló esetben valóban semmi ok sem volt arra, hogy felperes semmiségi panasz által a per folytatása megakadályoztas-

sék. Ha felperes nem bizott 6889. számú semmiségi panaszának eredményében, adta volna be válaszirátát június 12-éig. Ha alaposnak tartotta panaszát és bizton várta, hogy a tszék 6339. számú végzése mint törvénytelen meg fog semmisíttetni, adta volna be az általa kért 45 napi határidőn belől, tehát június 28-áig. A tszék azután a semmitőszék határozatától tette volna függővé, valjon a jun. 12-én tul beadott válasz elfogadtatik-e vagy felperesnek visszaadatik.

Különben is csak az a két alternativa állott: a válasz június 12-éig adandó-e be, avagy beadható-e június 28-áig mert *ennél hosszabb* határidőt felperes maga sem kért. A midőn tehát a semmitőszék azt rendelte, hogy határozatának — június 28-ánál természetesen később történt leérkezése után a válaszirát beadására még 8 napi határidő kitűzendő, olyasmit rendelt, a mi magának felperesnek kérelmén is sokkal tulterjeszkedik és a ptrs 297. §-ának 10. pontja szerint semmiségi esetet képez.

Végre még egy megjegyzés: nem correctebb-e a közlöttel hasonló esetben a semmiségi panaszt olyannak tekinteni, mely a ptrs 297. §. 12. pontjának alapján emeltetett („ha a törvényben megállapított *határidők meg nem tartattak*“), és mely a 299. §. szerint a per folytatását nem akadályozza

Dr. Imling Konrád,
kir. tszéki bíró.

Szemle a lajtántuli törvénykezés felett.

I. A nyilvánkönyvbe vetett bizalom.

Az osztrák polgári törvénykönyv — mint tudjuk — igen nagy súlyt helyez a nyilvánkönyvbe vetett bizalomra, vagyis arra, hogy oly harmadik személyek, kik a nyilvánkönyvbe bizva kötnek jogügyletet, harmadik nyilvánkönyvön kívül szerzett igényekkel szemben teljesen védve legyenek.

Azonban vitás kérdés volt, s részben ma is az, hogy hol van e nyilvánkönyvbe vetett bizalom határa, s illetve mit értsünk a nyilvánkönyvbe vetett bizalom alatt. És ebben az osztrák joggyakorlat — legalább nézetem szerint — a különböző esetekben nem következetes.

Igen hosszas küzdelem folyt az osztrák irodalomban úgy mint a judicaturában azon ismert s gyakori kérdés felett, hogy ha valaki birtokát egymás után kettőre ruházza, s az utóbbi előbb eszközli tulajdonjogának bejegyzését, azonban az előbbire történt átruházásról tudomással birt, e tudomás az utóbbi szerző rosszhiszeműségét megállapítja-e?

Az osztrák legfőbb ítélőszék hosszabb ideig azt az álláspontot foglalta el, hogy ilyszerű tudomás az utóbbi szerző rosszhiszeműségét megállapítja. Ez az elv van kimondva 1857. június 17-én 4828. sz. a. (Glaser Ungen gyűjteménye I. k. 388 sz.), 1858. május 5-én 3156. sz. a. (u. o. II. k. 556. sz.), 1861. augusztus 7-én 5023. sz. a. (u. o. III. k. 1369. sz.) és 1866. január 30-án 110. (1866. évi Gerichts Zeitung 63. számában) sz. alatti határozatokban. Ez álláspontot azonban ujabban a bécsi legfőbb ítélőszék elhagyta, s hogy az osztr. polg. törvénykönyv 440. §-ának, mely szerint ha valaki ingatlanságát egymás után több személyre ruházta át, a tulajdonjog azt illeti, ki annak bekebelezéséért előbb folyamodott, ez esetre való kiegészítése s illetőleg mikénti alkalmazása végett ítéletkönyvébe következő tételt igtatta be: «Der §. 440. der bürgerlichen Gesetzbuches setzt nicht voraus, dass der die Intabulation erwirkende Erwerben von der früheren Überlassung derselben Sache keine Kenntniss habe». E részben a mi legfőbb ítélőszékünk hasonló álláspontot foglal el (L. a Döntvénytár IX. f. 273., XII. f. 115. és XIII. foly. 67. lapján közlött határozatokat.)

Azonban ez elvet vagyis, hogy a nyilvános könyvbe vetett bizalmat, az ellenkező tudomása ki nem zárja, nem alkalmazza hasonló módon az osztrák legfőbb ítélőszék az elbirtoklás kérdésénél. Az osztrák polgári törvénykönyv ugyanis tudvalevőleg az elbirtoklást szerzési módként állítja fel, az 1500. §-ban azonban kimondja, hogy az elévülés vagy elbirtoklás által szerzett jog annak, ki a nyilvánkönyvbe *biztában* valamely dolgot vagy jogot annak bekebelezése előtt szerzett meg, kárára nem válhat. E szakasz szerint kétséget alig szenvedhet, hogy a dolog vagy a jognak másra történt átruházása az elbirtoklást megakasztja, azonban arra nézve eltérők a nézetek, hogy mi szolgáljon szabályul, ha egy harmadik az elbirtoklás befejezte után, azonban az ez által szerzett jog bekebelezése előtt, arra a dologra, melyen e jog gyakoroltatik, tulajdonjogot szerez. Jelesül a szolgalmi jog elbirtoklásánál merült fel e kérdés; ugyanis A. elbirtokolt egy telken bizonyos szolgalmi jogot, B. azonban, mielőtt A. az elbirtoklás által szerzett jogát bejegyeztette volna, a szolgáló telekre tulajdonjogot szerzett.

Ily esetben némely jogírók abban a nézetben vannak, hogy az elbirtokolt szolgalmi joga az új szerző ellen nem érvényesíthető, mert az a telekkönyvben kitüntetve nem lévén az új szerző a nyilvánkönyvbe *biztában* szerezte meg a szolgáló telek tulajdonjogát, még pedig minden szolgalmi való korlátolás nélkül. Ezt az álláspontot tartjuk mi is helyesnek. Azonban az osztrák legfőbb ítélőszék ellenkező állásponton áll, s ez álláspontja — nézetünk szerint — ellenkezik az általa fentebb a jó és rosszhiszeműség kérdésében, a nyilvánkönyvbe való bizalmat illetőleg elfoglalt állásponttal. Ez álláspontját a legfőbb ítélőszék következőleg indokolja: «A polgári törvénykönyv tartalma tanúsítja, hogy a törvényhozó annak szerkesztésénél nagy oeconomiával járt el, s jelentéktelen szók vagy tételek beleszövésétől tartózkodott, úgy hogy az értelmezésnél minden beleszótt szónak vagy tételnek jelentőséget kell tulajdonítani. Az 1500. §. nem mondja, hogy az elbirtoklás és az elévülés általában mindenkinek, ki ennek bejegyzése előtt jogokat szerzett, nem válhat hátrányára, hanem e szók: a nyilvánkönyvbe *biztában* láthatólag föltételezik, hogy a jogszerzésének a nyilvánkönyvbe bizva kellett történnie. Ez a föltétel. Ez pedig akkor hiányzik, ha a szerző szemle által meggyőződött, vagy könnyen meggyőződhetett volna, hogy a szolgalmi tényleg gyakoroltatik. Ily esetben a szolgalmi terhelte birtok megvevője nem vezettetik félre a nyilvánkönyv által, s a nyilvánkönyvbe vetett bizalom semmi esetre sem hitethette el vele, hogy egy tényleg és láthatólag gyakorolt szolgalmi már nem áll fenn. (L. az erre vonatkozó határozatokat PEITLER gyűjteményében 309., 310. sz. alatt; továbbá az UNGER-GLASER féle gyűjteményben 313. sz. alatt.)

Előfizetési felhívás!

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn át sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Budapest, decz. 27-én 1878.

A kiadó-hivatal.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4. szám) megjelent s minden könyvkereskedés által megszerezhető:

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNY.
ISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire írta dr. Mariska Vilmos. Második bővített kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: telekre ... 6 frt
negyedévre ... 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A correctionalisatio elvének alkalmazhatósága. Dr. Werner, kassai jogtanár urtól. — A táblabírák kinevezése kérdéséhez. Párvy Iván, budapesti kir. törvényszéki bíró urtól. — Tanulmány a végrehajtási törvényjavaslatról. Dr. Berkovics Ferencz, nagyváradai ügyvéd urtól. — Jogirodalmi szemle. — Törvénykezési szemle: Törvénykezési miseria! Hets Ödön, h. ügyvéd urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A correctionalisatio elvének alkalmazhatósága

(a m. btkv. 106. §-ára).

A mi büntetőtörvénykönyvünk, mint tudva van, a bűncselekményeknek büntetté vagy vétségévé való minősítésére nézve a többi európai, névszerint a német büntetőtörvénykönyv intézkedésétől eltérőleg az u. n. *correctionalisatio* elvét fogadta el.

A német büntetőtörvénykönyv az által, hogy az 1. §-ban határozottan kijelenti, miszerint a halállal, fegyházzal vagy öt éven fölüli várfogsággal fenyegetett cselekmény büntettet; az öt évig terjedő várfogsággal; börtönnel vagy százötven márkán fölüli pénzbüntetéssel fenyegetett cselekmény vétséget; a fogsággal vagy százötven márkáig terjedő pénzbüntetéssel fenyegetett cselekmény kihágást képez, — a bűncselekmények hármass minősítésére egy oly általános elvet állít föl, mely csupán a különös részben meghatározott egyes bűncselekmények minőségének meghatározására nézve irányadó, míg a gyakorlati életben összerüleg létesített individualis bűncselekmények, illetőleg bűnesetek bírói minősítésénél az egyes bűncselekményeknek, melyek törvényes fogalma alá a bűnesetek tartoznak, amaz általános elv szerinti minősítése szolgál kötelező zsinormértékül. A német btkv annak megítélését tehát, vajjon az összerü bűneset büntett-e vagy vétség, nem bizza a bíróra, hanem a bűncselekmények minősítését tisztán törvényhozási ügynek tekintvén, azt a törvény intézkedésétől teszi függővé, a mennyiben az minősítés ismervéül nem az 1. §-ban kijelentett általános minősítési elvet közvetlenül, nem az itt kijelölt büntetéseket, hanem az ezek szerint minősítendő különös bűncselekmények törvényes büntetését (büntetés in abstracto, in thesi) írja elő. Miből következik, hogy a törvényt alkalmazó bíró oly cselekményt, melyre a törvény különös részében a büntett büntetése van szabva, nem minősíthet vétségévé s oly cselekményt, melyre ugyanott a vétség büntetése van törvényesen előírva, nem minősíthet kihágássá, hanem tartozik azt minden körülmények közt büntettnak, illetőleg vétségnek minősíteni és pedig még akkor is, ha netalán az összerü bűneset, mely a törvényben büntett büntetésével van fenyegetve, a tényleg fennforgó különös viszonyoknál és körülményeknél fogva oly individualis alakban jelentkeznék, hogy a tulszigorúnak talált törvényes büntetést ad hoc alkalmazhatónak nem találván, az esetre a vétség büntetését szabná ki; az in hypothesi alkalmazott vétségi büntetésnek tehát mi befolyása sincs az összerü bűneset jellegére, illetőleg minősítvényére.

¹ A törvény az 1. §-ban nem az összerüleg alkalmazandó, hanem a *fenyegetett* — a különös részben az egyes bűncselekményekre kiszabott büntetésről szól.

Egészen másképp intézkedik a mi büntetőtörvénykönyvünk a bűncselekmények minősítésére nézve. Az általában sehol sem minősíti a bűncselekményeket büntettekkel vagy vétségekkel, nem írja elő legalább kifejezetten és positive miként a német a bírónak mit kell büntettnak, mit vétségnek tekintenie, hanem midőn a különös részben előforduló egyes bűncselekményeket sulyokhoz képest a büntett vagy vétség büntetésével fenyegetve büntettnak vagy vétségnek minősíti, egyuttal oly intézkedést tesz, melynél fogva a bíró nem jó ama kényszer helyzetbe, miszerint büntettnak minősítsen egy oly cselekményt, melyet adott esetben oly csekélynek ismer föl, hogy arra a bűncselekményeknek sulyosságuk szerinti fölosztásánál elfogadott irányelvhez következetesen szaz igazság követelményének megfelelőleg csupán a vétség büntetését találja alkalmazandónak. Ezt fejezi ki a 20. §. második bekezdése, mely ekkép szól: Az 1., 2. és 4. pontok alatt megjelölt büntetések (halálbüntetés, fegyház, börtön) *kizárólag büntettek*re, az 5. pont alatti pedig (fogház) *kizárólag vétségekre alkalmazandók*. Az államfogház (3. pont) ha az öt évnél rövidebb tartamra *állapíttatik* meg: vétség, — ha pedig öt évi vagy azon fölüli tartamban *állapíttatik* meg, büntett esetében *alkalmazandó*. A pénzbüntetés, mint önálló büntetés *kizárólag vétségekre*, — mint mellékbüntetés azonban *büntettek*re és *vétségekre* is *alkalmazható*.¹ Hogy itt a törvény mindenütt, midőn a büntett vagy vétség büntetéséről szól, ez alatt nem a különös részben minden egyes bűncselekményre külön előírt vagy fenyegetett büntetést (büntetés in thesi, in abstracto) hanem azon büntetést érti, melyet a bíró ugyan a törvény szerint és ennek értelmében, de mindenkor az összerü bűneset egyéniségéhez mérve szab ki az általa elbírálandó bűncselekményekre (büntetés in hypothesi, in concreto), eléggé kitünik az egyes kifejezésekből, milyenek: „*alkalmazandó*“, „*állapíttatik meg*“ „*alkalmazható*.“ Míg a német btkv mindig és mindenütt csak *fenyegetett* büntetésről (értve a különös részben minden egyes bűncselekménynek külön előírt büntetését) szól, s ezt állítja föl a bíró részére az összerü minősítés ismervéül is, addig a magyar btkv mindenütt oly büntetést emleget, mely még nincs alkalmazva vagy megállapítva, hanem a bíró által esetről-esetre még csak alkalmazandó vagy megállapítandó, illetőleg alkalmazható. Szóval a magyar btkv a bűncselekményeknek büntetté vagy vétségévé való minősítését a bíró ítéletétől, vagy is inkább helyesebben szólva az általa törvény szerint s a fennforgó bűneset egyéni körülményeinek megfelelőleg alkalmazott összerü büntetés mino- és mennyiségétől teszi függővé. E szerint a bíró, ha adott esetben azt találná, hogy a bűncselekmény, melynek speciese (pl. emberölés, lopás, csalás stb.) a törvény különös részében büntettnak van qualificálva s a büntett büntetésével fenyegetve, a tényleg létező különös viszonyoknál és körülményeknél fogva (ifjukor, rendkívül enyhítő körülmények, 85. és 92. §.) összerüleg oly csekély minőségben és mennyiségben jelentkezik, hogy arra nemcsak a törvényes büntetett büntetést, hanem

egyáltalán semmiféle büntetési büntetést nem alkalmazhat, az esetet vétség büntetésével sújva ez összerű büntetésnek, s az igazság összerű követelményének is megfelelőleg vétségnek fogja minősíteni; mert a mely esetben ki van zárva a büntetési büntetésének alkalmazása, ki van zárva a büntetési léte is.² Ez értelme az u. n. *correctionalisatio* elvének, mely HANS szerint³ Belgiumban is alkalmazásban van. Helyesen jegyzi meg FAYER L. ur a Themisben,⁴ hogy büntetettnek nálunk két értelme van: értetik alatta először a törvényben büntetettnek *nevezett* s másodsor a concret esetben büntetettnek *minősített* cselekmény. Amaz a büntetett in thesi (in abstracto), emez a büntetett in hypothesi (in concreto).

De a mily egyszerű maga ez elv, ép oly complicált és nehéz annak következetes gyakorlati alkalmazása. Mindenekelőtt az a kérdés: hol van annak alkalmazása, hol lehet azt alkalmazni? Erre a felelet általában: mindenütt, hol a bűncselekményeknek büntetési vagy vétségbe való minősítése szóba jő. De vajon áll-e ez? nincsenek-e mégis esetek, melyekben szintén a bűncselekmények minősítése forogván kérdésben annak alkalmazhatása habár csak kivételképp ki van zárva?

E kérdést illetőleg szokás, sőt a dolog természeténél fogva (naturalis ratio) kell is különbséget tenni két eset közt, melyek mindegyikében a bűncselekmények minősítéséről van szó; az egyik eset, melyben a minősítés kérdése a bűnesetnek végeldöntése, tehát a büntetésnek birói megállapítása (birói cognitio) után merül föl, a másik, melyben a minősítés még birói eldöntés, tehát a büntetésnek (birói) tényleges alkalmazása előtt válik szükségessé.

Az első esetet illetőleg nincs és nem is lehet kétség a *correctionalisatio* elvének alkalmazása iránt; itt a bűneset birói ítélet által eldöntve s összerű büntetése is ugy minőségileg, mint mennyiségileg megállapítva lévén, a bűnesetnek e szerinti minősítése semmi nehézségbe nem ütközik. Így pl. a büntetés végrehajtása elévülése esetében, mely a bűnesetnek birói eldöntését s büntetésének birói megállapítását teszi föl, a határidőnek kiszámítására nézve a kétségtelen zsinormérték megvan a biróilag kiszabott büntetés nemében, illetőleg mértékében. A *correctionalisatio* elvének ez esetben való alkalmazásáról nem is szólok.

De annál complicáltabb, vagy inkább kétségesebb, és nehezebb a kérdéses elv alkalmazása a fölhozott másik esetben, midőn ugyanis a cselekmény büntetési vagy vétségi minőségének meghatározása még a bűnesetnek birói eldöntése előtt válik fontos tekintetknél fogva szükségessé. Ide tartoznak névszerint: a birói illetékeség megállapításának esete, midőn ugyanis arról van szó, hogy az elbírálandó összerű bűneset melyik bíróság (esküdtszék vagy törvénytudó bíróság) illetékessége körébe tartozik; az orgazdaság vagy bűnpártolás minősítésének esete, mely csak tekintettel azon bűncselekmény minőségére (büntetési vagy vétség) melyhez az adott esetben járult, eszközölhető; a büntetőjogi üldözés elévülésének esete, hol a biró az eljárást még ítélethozás előtt tartozik beszüntetni. Hogy a két első esetben a törvényes

minősítés alkalmazandó, illetőleg alkalmazható (mert hiszen az orgazdaság oly bűncselekményekre is vonatkozhatik, melyek már birói ítélet által megítélve és minősítve vannak), nincs kétség; az utóbbi esetben azonban a törvényes minősítés alkalmazhatósága kétségbe vonatott, miért is e helyütt csak az egy esetre szorítkozva fogjuk kutatni: vajon a m. btk. 106. §-ában körülírt elévülési esetben az egyes bűncselekménynek az elévülési határidő megállapítására szükséges minősítésnél a törvény abstract, vagy pedig a biró concret megállapítása tekintendő irányadónak? Egy szóval: vajon ez esetben is a *correctionalisatio* elve nyeri alkalmazását vagy nem, hanem a törvényes minősítés? E kérdés gyakorlati fontosságú kérdés, s már azért is megérdemli hogy tüzetesebben foglalkozzunk vele.

Nem rég Dr. FAYER László ur, a «Themis» érdekes szerkesztője becses lapjának 40. számában 316. l. vetette föl e kérdést, melyben határozottan azon nézetnek ad kifejezést, hogy a 106. §. esetében is a *correctionalisatio* elve alkalmazandó a bűncselekményeknek szükségessé válандott minősítésénél, és e nézetét részint a dolog természetéből (de lege ferenda), részint pedig a törvény szövegéből merített okokkal igyekszik támogatni, melyeket azonban — ha azokat kellőleg megfontoljuk — kifogástalanoknak és oly meggyőzőknek nem találom, hogy az ellenkező nézetet elvetve, nézetéhez csatlakozzam.

FAYER ur ugyanis a fennforgó kérdésben nézetének támogatására egyik érvül azt hozza föl, hogy a *correctionalisatio* elvét nem lehet egyik esetben elfogadni, másikban kizárni. Ezen mivel sem indokolt állításnak csak akkor volna helye, ha oly két esetről volna szó, melyek a *correctionalisatio* elvének alkalmazása tekintetében egészen egyenlők s egyik esetre nézve sem forogvának fönn különös okok vagy tekintetek, melyek az elv alkalmazása alóli kivételezést követelik. Hogy pedig itt az egyik elévülési eset, melyről a 106. §. szól, és a másik elévülési eset közt, melyről ismét a 117. §. intézkedik, e tekintetben különbség van, azt ugy hiszem FAYER ur sem fogja tagadni; mert hisz amott a bűnvádi eljárás rectius büntetőjogi üldözés vagy felelősségre vonás elévülésénél oly bűncselekményről van szó, melynek büntetése nincs még biróilag kiszabva, hanem csak kiszabandó volna, ha az elévülés annak kiszabhatását nem gátolná; míg emitt oly bűncselekmény fordul elő mindig, melyre a büntetés már ki van szabva, biróilag alkalmazva van. Emitt a *correctionalisatio* elv már alkalmazva fordul elő, mert a büntetés kiszabásánál és kiszabása által a minősítés már megtörtént és így nagyon természetes, hogy az elévülési határidő meghatározásánál csakis e minősítvény lehet irányadó zsinormérték a bíróra nézve. Ellenben amott nincs még a büntetés kiszabva és így a minősítés sem történt meg s így a bírónak az elévülési határidő megállapításánál nincs más zsinormértéke, mint a bűncselekménynek abstract, illetőleg törvényes minősítvénye.

Midőn FAYER ur tovább azt mondja: ha a kiszabott büntetés elévülésénél elfogadjuk (t. i. a *correctionalisatio* elvének alkalmazását), helyt kell neki adni a ki nem szabott büntetés elévülésénél is, nem veszi észre, hogy oly dologról beszél, miről szólni tulajdonképp nem is lehet és nincs is szó. Vagy miként lehet szólni egy oly büntetésnek elévüléséről, mely nincs még kiszabva, mely tehát összességben nem is létezik? Ugy hiszem a büntetés kiszabása előtt nem a büntetés elévüléséről, mely még valóságban nem, hanem csak a bűncselekmény tételénél fogva alkalmazási lehetőségében létezik, mint inkább csak a *büntetőjogi felelősség* s ennek folytán a büntetőjogi üldözés elévüléséről lehet és van szó, mely azonban

² M. jav. Ind. I. 125. l.

³ Principie generali del diritto penale belgico. I. 317. §. Inoltre la pena legale non è sempre applicata dal giudice, cui la legge concede la facoltà in certe circostanze di surrogare alla pena criminale una pena correzionale, ed a questa una pena di polizia. Quando trattasi di scusa, la legge modifica essa stessa la pena normale. Ma nel caso di circostanze semplicemente attenuanti, che il legislatore non può preredere ne definisce il giudice applica pena, che non sono già promulgate dalla legge e non di meno hanno per effetto caratterizzare le offese che reprimono. Così la qualificazione del fatto considerato in astratto è determinata dalla pena, che la legge o il regolamento viliga; ma in ciascun caso particolare è la pena definitivamente pronunciata dal giudice, che qualifica la commissa infrazione.

⁴ 1878. 40. 316. s k. l.

együttal implicite a büntetés birói *kiszabhatásának* el-
évülését is magában foglalja; mert hisz az ítélet előtt
bekövetkezett elévülésnek épen az a hatása, hogy a
büntetőjogi felelősséget megszüntetvén, nem lehet a bün-
tevőt elítélni s tényleg reá a büntetést kiszabni. Ítélet
előtt és nélkül tehát nem a ki nem szabott büntetésnek,
hanem a büntetés kiszabhatásának elévüléséről lehet
csak szólni.

(Folytatása következik.)

Dr. Werner,
kassai jogtanár.

A táblabírák kinevezése kérdéséhez.

Az igazságügyi-kormányzat nem rég akként rendel-
kezett: hogy a kir. táblabírói állomásokért pályázók
kérvényei tekintetében egy az ezen főtörvényszék elnö-
keiből alakítandó bizottság adjon véleményt.

A cél nyilvánvalólag nem más mint hogy az oly
sokszor háttérbe szorított érdem: kellő világlatba helyez-
kedhessék; — bármily tiszteletre méltó azonban a
szándék: az intézmény, természeténél fogva, nem felelhet
meg a várakozásnak.

Állításomnak ezek az indokai.

Köztudomásu előttünk szakemberek előtt a táblai
elnökök munkaköre s így azt is tudjuk, hogy ők maguk
a fölülvizsgált ügyek iratait soha be nem tekintik;
tehát az első-folyamodású bírák tevékenységéről köz-
vetlen tudomással nem is birhatnak, hanem informa-
tiójukat csakis egyik-másik tanácsstagjuk megjegyzé-
seiből meg a nálunk jelentkező candidatus néhány
percnyi magatartásából fogják meríteni.

De ha birhatnának s birnának hivatalos tudomással,
egyes jelek létezéséről: miként állapítsák meg az
arányt ezek között? Ki a jobbik, a jók közül? Az egyik
bizottsági tagnak esetleg olyan három folyamodó nyerte
meg tetszését: kiknek létezése felől sem birt tudomással
a másik.

Ezzel szemben bátorkodom az intéző körök figyel-
mébe egy oly módszert ajánlani, a melynek fonalán:

1. or. matematikai pontossággal meg lehetne hatá-
rozni, hogy kik az első folyamodású bírák s ügyészek
legjelesebbjei s ezek között kit illet meg az elsőbbség;

2. or. a módszer eredményére való egyszerű utalással,
a tolazkodó szerénységre s a gyarló közepszerűség
megfelelő korlátok mögé volna pirongatható, — más-
részt megkiméltetnék a jelek önérzete azon megaláztatás-
tól, hogy házról-házra kéregeessenek olyan kitüntetés, a
melyet érdemeik címén s az igazság alapján joggal
követelhetnek.

A javaslat egyszerű, — elannyira, hogy önkény-
telenül Columbus tojására emlékeztet.

A kir. tábla vagy kir. Curia, avagy még helye-
sebben mindkét főtörvényszék előadói utasítandók: hogy
az általuk előadandott ügyek közül azokat, a melyek
feltűnő jó elintézésben részesültek s illetve ama közeg
nevét, a kit e részben az érdem megillet, jegyzékbe
vegyék.

Ismétlem, az előadókat vélem e részben illeke-
seknek, mert az iratok gondos megfigyelése mellett
tartom csak lehetőnek meghatározni: vajjon a dicséret
az előadó bíró s nem-e például az ügyész, vizsgálóbíró
vagy éppen a közreműködött magán fél rovására esik.

A főtörvényszéki előadók eme jegyzeteiket féleven-
ként beterjesztenék, a mikből azután egy-egy kimutatás
szerkesztetnék.

Az a bírósági tag, a ki 4—5. turnuson át mindig
a kitűnők között szerepel: az már azután csakugyan
kívánhatja, hogy számba vegyék; — a mi pedig

képességeik egymás közötti arányát illeti, ez egyelőre
akként volna meghatározható, hogy a legkitűnőbbek
megjelölt tárgyratai bekívántatván: szaktekintélyek su-
perrevisioja kéretnék ki.

Az ezzel járó fáradság korántsem olyan nagy mint
az talán első tekintetre látszik, hisz átlag évenként 3—4
hely betöltéséről van a szó; — de igenlő esetben is
követendő lenne az ajánlott módozat és pedig nemcsak
azért, mert az általam felvetett másodrendű kérdés, a
kinevezések igazságossága, ilyképen fejthető meg bizto-
san, — hanem főképp az okból, mivel annak utján az
igazságügyi administratio egyik végcéljének elérése meg-
közelíttetnék.

Könnyen elképzelhető ugyanis, hogy az ekként
megnyitott nemes verseny mellett mennyire fog a
bureaucraticus fortélylyal kimesterkélt s a felületességből
természetszerűleg folyó felesleges igtató szám-rengeteg
apadni s általában a selejtes vásári-munka kiveszőbe
jutni: hogy helyt engedjen, — a peres felek s az
igazságügyi-tárcza jóvoltára — azon lelkiismeretes ala-
posságnak, mely még ez időszert, ha ugyan egyálta-
lában észrevéttetik, nem mindenkitől részesül méltány-
lásban.

És végre kapcsolatos intézkedéssel a lényeges
fogyatkozások is nyomban felismertetnének. Ha tudni-
illik a főtörvényszéki előadók a feltűnően rossz dolgo-
zatok jegyzékbe vételére is felhivatnának: a kimutatá-
sok adatai pontosan kijelölnék az ország azon részét:
a hol, s az irányt: a melyen orvoslás szükségeltetik.
Egy miniszteri biztos, a helyszínén adott utmutatásaival
esetleg megszüntethetné a nehézségeket, — ha pedig
ez a megrovott közeg rosszakarata vagy képesség-
hiánya miatt sikerre nem vezetne: az ilykép megállá-
pitott körülmények, megbízható anyagot szolgáltatnának,
a hivatalvesztésre irányzott fegyelmi eljárás számára...

Ha igénytelen felszólalásom, pályatársaim néhányát
arra inditaná, hogy bírósági szervezetünk egészen elha-
nyagolt kérdését, fejtegetés tárgyává tennék: tehetsé-
gemhez képest örömmel hozzá járulnék a közösügy
támogatásához. és súlyos terhü hivatalos foglalkozásom
mellett is időt szakítva elmondanám véleményemet a
felől: miként lehetne, a fenálló viszonyok között, gyö-
keres reformok s a kincstár terhelteése nélkül, sőt a
bíróságok és bírák létszámának leszállítása mellett, igaz-
ságszolgáltatásunk jóságát magasra fokozni.

Párvy Iván,
budapesti kir. törvki bíró.

Tanulmány a végrehajtási törvény-javaslatról.

(Folytatás.)

Maga a javaslat és előadói tervezet eltérőleg a
jelenlegi végrehajtási rendszertől, nem ismeri az ingatlan
becslését és becsértékét, hanem igen helyesen csak azért
kívánja valamely hozzávetőleges érték megállapítását, hogy
az ingatlan árverése valamely kikiáltási ár mellett kez-
dődjék és hogy a bánatpénz megállapításának legyen
valamely kulcsa, minek természetes folyamánát azután
az képezi, hogy a becsérték meg nem ígérese miatti új
határnap kitűzését nem ismeri. S kinek a végrehajtás
téren csak legkisebb gyakorlatja van, igen jól tudja,
hogy a hivatalosan megállapított becsérték (a javaslat
szerint kikiáltási ár) gyakran meghaladja, gyakran pedig
alatta marad a körülményektől függő valódi értéknek
és így a mint egyfelől megtörténhetik, hogy a kikiál-
tási árt meghaladó ígéret dacára az ingatlan valódi
értékén alól kél el, ugy másfelől az is megtörténhetik

hogya daczára miszerint az ingatlanért csak a kikiáltási ár két harmadán vagy felén alóli ígéret tétetik, az ígéret megfelel, sőt néha meghaladja a valódi értéket. Mindebből pedig következik, hogy a javaslat 191. §-a azon részének, hogy utóajánlat csak akkor fogadható el, ha a legnagyobb ígéret a kikiáltási ár két harmada alól marad, sem elméletileg sem gyakorlatilag nem helyes és helyessé akkor sem tehető, ha a $\frac{2}{3}$ más hányaddal helyettesítették. Annak sincs értelme, hogy az utóajánlatnak egy negyeddel vagy egy ötöddel kell meghaladni az előző árverésen tett legnagyobb ígéretet, hisz különösen nagy értékű ingatlanoknál már például egy tized is oly összeget tehet, mely egy vagy több különben kimaradó hitelezőt kielégíthet,²⁹ és viszont igen csekély áron elkelt ingatlanoknál az $\frac{1}{5}$ vagy $\frac{1}{4}$ több ígéret esetleg még az árverési költséget és a halasztás által fölszaporodó kamatot sem fedezi.³⁰ Ezenkívül lehet eset, hogy a hitelező jobb vevőt tud ugyan, de ezzel 8 nap alatt megalkudni nem tud és úgy egyelőre csak azon veszélyt vállalhatja magára, hogy az új árverés költségeit és az eljárás halasztása által okozott kárt viseli, de még nem tudja, vajon mennyivel lesz az előző árverés legnagyobbat ígéreténél több azon hányad, melyre nézve a venni szándékozóval megalkudhat, a javaslat szerint ily hitelező egyedül igen merev és azért talán józan számítása által el sem fogadható föltételek alatt segíthetne csak magán.

S végül joggal kérdezhetjük, miért ne lehessen minden különös stipulatio nélkül akkor is új árverést kérni, ha ennek veszélyébe az előző árverésen tett legnagyobb ígéret által fedezett hitelező vagy hitelezők is beleegyeznek?

Mindezek folyományául mi következő §§-ok felvételét ajánlanók u. m.

§. Ha az árverés után 8 nap alatt még az árverés által fedezett összes jogosultak is kérik az újabb árverés kitűzését, akkor a kiküldött bíró, hozandó határozatában³¹ a leütést megtagadja és 30 napra újabb árverést tűz ki.

Ha az adós ezen újabb árverésbe világosan bele nem egyezik, akkor, mennyiben az újabb árverés az előbbinél tett legmagasabb ígéretnél kevesebbet eredményez, ő a hitelezők ellenében az előző és reá nézve kedvezőbb árverés eredményét veheti számításba.

§. Az árverés utáni 8 nap alatt bármely érdekelt, ki az árverés helybenhagyása által kárt szenvedne, kérelmezheti, hogy a kiküldött bíró a hozandó határozatában a leütés megtagadásával 30 napra újabb árverést tűzzön ki. Ily kérelem azonban csak akkor teljesíthető, ha az illető kérelmező a kiküldött által e célból felvett jegyzőkönyvben vagy hitelesített ajánlatban kinyilatkoztatja, hogy mennyiben az új árverésen annyira jobb vevő nem jelentkezik, hogy ígérete az előző árverésen tett legnagyobb ígéretet, az újabb árverés költségeit és az eljárás késleltetése által okozott kárt nem fedezi, akkor beleegyeznek, hogy ő tekintessék ily újabb és jobb ígézőnek és az ingatlan akkor is az ő nevére üttessék le,

²⁹ Hisz ily esetben az is könnyen megtörténhetik, hogy egy kimaradó hitelező — hogy legalább a birtok vétele által kárpótolja magát — hajlandó az új árverés költségeit és a késleltetés általi kárt viselni és talán ezenfelül még saját követelése erejéig is árverelni, de az előző árverés legnagyobb ígéretét, $\frac{1}{5}$ vagy $\frac{1}{4}$ -et meghaladó ígéretet nem tehet, mert ez már meghaladná azon értéket, mely mellett magát kárpótolhatja.

³⁰ Tudunk és azt hisszük sokan tudnak reá esetet, hogy valaki oly árban vett meg első helyen bekebelezett követelésével egy ingatlant, mennyit az előnyös tételek kitétek; tegyük föl ezen előnyös tételek kitesznek 50 frtot, és így valaki csak azért fog 60 frtot tevő utóajánlatot tenni, mert tudja, hogy az előző hitelező az ingatlant az új árverésen sem hagyhatja ennyire másnak, és így sikerült az utóajánlattevőnek az illető hitelezőt megbosszantani az által, hogy neki az új árveréssel 30 vagy 40 frt költséget okozott.

³¹ Lásd következő VIII-ik fejezetet.

ha az árverésen nem is jelenne meg; ily ajánlatnak, illetve nyilatkozatnak a 153. és 156. §§-okban kitett bánatpénzzel kell ellátva lennie.

Az ilykép kitűzött árverés alkalmával szabadságában áll azonban az illető kérelmezőnek a kiküldött bíró által hozzávetőlegesen kiszámított különbözet rögtöni megtérítése mellett követelni, hogy az ingatlan az esetleg kevesebbet, de az illető árverésen legtöbbet ígérő más árverelő javára üttessék le. — A mennyiben az utólag tett pontos számítás szerint e különbözet a bánatpénzből és a letett összegből ki nem kerül, a kiküldött bíró hivatalból elrendelt végrehajtás útján hajtja be a hátralékot.

§. Az előző két szakaszban új árverés kérhetése iránt kedvezmény csak egyszer vehető igénybe és a megtartott árverés újbóli megtartása hasonló alapon helyt nem foghat.

(Folytatása következik.)

Dr. Berkovics Ferencz,
nagyvárad ügyvéd.

Jogirodalmi szemle.

1. Jogirodalmunk 1878-ban.

Ha a múlt évi jogirodalmunkra nézve meddőnek nem is mondható, azt a termékenyek közé sem sorozhatjuk. Különösen az e téren más években oly kiváló szorgalommal működő egyetemi tanárok ez évben a szokottnál kevesebb tevékenységet fejtettek ki.

Dicséretes kivételt képez e részben Dr. APÁTHY ISTVÁN, ki két jeles munkát fejezett be az évben u. m. az *anyag és alaki váltójogot*, mely a szakférfiak általános véleménye szerint e nemből a hazai különben jeles szakmunkák között is, mind az anyag feldolgozása, mind rendszere, mind irányának világossága és valóban magyar nyelvezete folytán, első helyen áll. Még nagyobb hézagot pótol APÁTHY *a tételes európai nemzetközi jog* című művével, mely a hazai irodalomban e téren egyedül áll, s melynek második kötete a Franklin-társulat kiadásában ez évben jelent meg, s így most már az egész mű befejezve fekszik előttünk. Önálló munkát kezdett meg továbbá Dr. SCHNIERER ALADÁR „*a magyar büntetőtörvény magyarázata*” című művében, melynek első füzetje jelent meg, szerző irodalmi olvasottságáról tanuskodik.

A többi tanár urak jogirodalmi működése ez évben egyes monographiák és értekezésekre szorítkozott; jelesül Dr. WENZEL GUSZTÁV az akadémiában olvasott fel jogtörténelmi tárgyú értekezéseket. Dr. KONEK SÁNDOR Tengeri kereskedelmünk érdekeiről a Nemzetgazdasági Szemlében irt igen érdekes értekezést, Dr. KAUTZ GYULA az akadémiában olvasott fel, továbbá, a budapesti szemlében, és nemzetgazdasági szemlében közölt nagyobb értekezéseket. Dr. HERCZEGH MIHÁLY-nak e lapokban *magánjogi kodifikáció* cím alatt közölt értekezése külön lenyomatban jelent meg. Dr. VÉCSEY TAMÁS és Dr. WEISZ BÉLA — az utóbbi külföldi szaklapokban is — több rendbeli kisebb, nagyobb értekezéseket közöltek; végül NAGY FERENCZ a kereskedelmi társaságok jogi természetéről a „Magyar Igazságügy”-ből külön lenyomatban megjelent s általános figyelmet gerjesztett valamint e lapok hasábjain közölt értekezéseinek kívül egy gyakorlati hasznú munkával gazdagította jogi irodalmunkat melynek címe: „*A magyar kereskedelmi törvény kapcsolataiban az összes arra vonatkozó, azt kiegészítő vagy módosító speciális törvényekkel és rendeletekkel, valamint a m. kir. Curia legfőbb ítélőszéki osztályának döntvényeivel.*” Sajnáljuk, hogy SÁGHY GYULA irodalmi tevékenységét az évben kizárólag a Lajthántuli irodalomnak szentelte; a bécsi Gerichtshalle és a GRÜNHUT-féle folyóiratban közölve értekezéseket.

Még kevesebb regisztrálni valónk van a m. tudományos akadémia tagjainak ez évi jogirodalmi munkálkodásáról. Azon akadémiai tagokon kívül, kik egyszersmind tanárok s ennél fogva munkálkodások fentebb említett, önálló munkát irt Dr. PAULER TIVADAR: *Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez*, mely az akadémia könyvkiadó társulatának kiadványai között jelent meg; továbbá ZLINSZKY IMRE *a kisebb polgári peres ügyekben való eljárás rendszere, tekintettel a kisebb polgári perek különböző neveire*; továbbá: *a jogorvoslatok rendszere, tekintettel a jogfejlődésre és a különböző törvényhozásokra* a magyar tudományos akadémia által dicsérettel kitüntetett pályamű; végre megjelent *a magyar magánjog mai érvényében, kiváló tekintettel a gyakorlat igényeire* című nagyobb művének első füzeté. A többi tagok értekezései közül kiemelendőnek tartjuk e helyütt irodalmunk egyik nestora ZSOLDOS IGNÁCZ-nak munkáját «indokolt észrevételnek a büntetések minimumának új büntető törvénykönyvünkbe leendő felvétele ellen.»

Egyébként az ez évben a sajtó alól kikerült művek között első helyen kell emlitenünk Dr. NEUMAN ÁRMEN-nak *a kereskedelmi törvény* magyarázata című művét, mely kommentár alakjában, APÁTHY hason tárgyú rendszeres műve mellett is méltó helyet foglal hazai jogirodalmunkban.

Ezekén kívül a gyámsági törvény két kommentárral szaporította hazai jogirodalmunkat, jelesül KNORR ALAJOS kir. táblai bíró és NÉMET PÉTER igazságügyminiszteriumi fogalmazó irtak kommentárokat a törvényhez. Bár mind két műre egyaránt elmondhatjuk, hogy sok van bennük, mi bátran elmaradhatott volna, és sok hiányzik belőlük, minek benn kellene lennie; mindamellett mind a két munka igen hasznos s az e szakban foglalkozóknak használható kézikönyv és utmutató gyanánt szolgáland.

A kisebb polgári peres ügyekben való eljárás magyarázatát BALÁZSOVICS és PETROVICS ügyvédek kísértették meg. De ez első kísérlet nem igen sikerült. Felületes s számos tévtanokkal telt munka, mely még gyakorlati részében sem ment a tévedésektől.

A gyakorlati téren használható munkák közül felemlítendő BONCZ FERENCZ közalapítványi kir. ügy igazgatónak magyar állam joga; továbbá „*a katolikus főpapi hagyatékok körüli eljárás és az erre vonatkozó főbb rendeletek*” című értekezése. Ezen először is lapunkban megjelent értekezésnek jelen külön kiadása azért is kiváló figyelmet érdemel, mert az a közoktatási miniszterium megbízásából lett közzétéve, s ez által némileg hivatalos jelleget ölt magára.

Megjelent továbbá fiatal jogtudósunk Dr. SCHICK SÁNDOR-tól két munka, jelesül: „*az inductív bölcséleti módszer a jogtudományban*” és a „*büntetőjog őskorát*” mindkettő szerző szorgalmáról s szakavatottságáról tanuskodik, s reményt nyújt, hogy a tudományos jogirodalom benne egy hasznos művelőjével szaporodott; hasonlólag minden ellennézet dacára is, mint tudományos jogirodalmunk egy hasznos és hézag pótló termékét kell regisztrálnunk BAKOS GÁBOR *a közigazgatás jogtudománya* című nagyobb, alapos készültséggel irt művét, mely nagy terjedelműnek ígérkezik, mennyiben a legutóbb megjelent füzet is még csak irodalmi bevezetéssel foglalkozik, s a közigazgatás jog szakirodalmát tárgyalja. E helyütt kell továbbá felemlitenünk KISS ISTVÁN: Bevezetés a jog és államtudományokba és ENYICZKEI GÁBOR-nak «örökösödési jogunk áttekintése» című műveit. A gyakorlati művek közül még különösen felemlítendő: HOLLAKI ÁRPÁD kir. aljárásbírónak *Járásbíróági kézikönyv* cím alatt kiadott s 212. rendbeli iromány példát tartalmazó műve; továbbá Dr. SZÉKELY JÓZSEF kir. táblai bírónak *Büntető eljárás a jövedéki kihágások tárgyában* című műve, melynek hasznos voltát bizonyítja az is, hogy a pénzügyminiszterium azt közegeinek nem csak kiválólag ajánlotta, hanem annak a hivatalos átalányból leendő megszerzését rendelte el.

Felemlítjük még, habár nem csak hogy nyereségnek nem tartjuk, hanem irányánál fogva határozottan károsnak tartjuk. *A magyar büntetőtörvénykönyvből* HUSZTHY redivivus név alatt valaki által készített kivonatot. Az ily kivonatok azok, melyek a ifjuságnak ingert adnak alapos tanulmány helyett, az azokban foglalt felületes ismeretekkel érni be, s elengedőnek tartják ha a vizsgára az ily hiányos és hézagos vásári gyártmányból készülnek.

Felemlithetjük továbbá még e helyen MÉSZÁROS CZÉZÁR-nak a népiskolai közigazgatásról irt művét, mely ha nem egészben is, mégis sok tekintetben a jogirodalmi művek közé sorozható.

Végül a jelen év hasznos termékeihez kell soroznunk — habár nem tudják biztosan, ha vajjon elhagyta-e már a sajtót — Dr. SCHRAYER JAKAB-nak „*A perorvoslatok teljes rendszere*” című s a m. tudom. akadémia által Sztrokay díjjal koszoruzott pályaművét, melynek kitűnő voltáról biztosít az akadémia nagytudományu pályabíráinak (Pauler és Tóth Lőrincz) jelentése, mely szerint e mű a feladott tárgyra vonatkozó minden eszmét, elvet és intézményt bőven és alaposan megvitát, az ellentétes vélemények között érvekkel körülbástyázott erős állást foglal: egész tartalmával nagytudományos előkészületet feltételező világos és művelt nyelven irt rendszeres munkát nyújt.

Lelkiismeretesen igyekeztünk ezekben regisztrálni a mult év jogirodalmi termékeit, s ezzel, hiszszük, hogy igazoltuk, mit cikkünk bevezetésében mondtunk, hogy t. i. a mult év, ha a jogirodalomra nézve termékeny nem volt is, az meddőnek sem mondható. Adja az ég, hogy a nehéz viszonyok ne zsidbaszszak ez évben sem a jogirodalmi munkásságot s jövőre ha emelkedést nem jelenthetünk is, legalább hanyatlásról ne legyünk kénytelenek panaszkodni.

2. Hazai szaklapok.

I. A „*Magyar Themis*” U. jegyű cikk írója „*Mult és jövő*” cím alatt irt beköszöntő cikkével veszi kezdetét, mely a mult évre való visszapillantást, s a jövő évben az igazságszolgáltatás terén várható javulást tűzte ki tárgyául.

Az elmúlt évet, mint kártékonyat s valóságos hanyatlást jelzőt jellemzi. És e jellemzését azzal indokolja első sorban, hogy a bagatell és gyámügyi törvényeket ez év hozta meg. Sokat lehetne ugyan az e törvényeket oly annyira feltétlenül elítélő hang ellen is szólni, de ezuttal mellőzzük azt; leendő még alkalom midőn e törvények feletti nézeteinket is elmondhatjuk, különösen arra vonatkozólag, hogy indokolt-e s mennyiben ama határozott ellenszenv mely főleg bizonyos körökben a törvények irányában honol. Ezuttal mellőzzük azt, csak azt kívánjuk megemlíteni, hogy mind két törvény, nem a mult, hanem az 1877. évi törvényhozás alkotásai közé tartozik, ha tehát valóban hátrányosak ezek, nem a mult év bűnei közé tartozik.

Annál több kifogásunk van azonban az ellen, mit ezután a Themis a bírói és ügyvédi karra vonatkozólag e visszapillantása alkalmából mond. Ha lényegileg igaza volna is abban, mi a bírói kart illetőleg taltalma cikkének, határozottan meg kellene abban az esetben is róni azt a hangot, melyen az előadatik. Még napi lapokban is bizonyos undorral fordulunk el az oly hangtól, melyen való szólás nem művelt ember szájába való, annál megrovandóbb az szaklapban, mely a tudomány terjesztését tűzte feladatául, s melynek szerkesztőjétől elvárnánk annyi tapintatot, hogy modortalan munkatársainak durvaságaival szemben veres irónjának hasznát vegye. De úgy látszik a «Magyar Themis» szerkesztőjében erre vagy az érzék, vagy a bátorság hiányzik. Tanusítja azt a jelen cikknek szemben a bíróságokkal való nevelten kifakadása is. Szolgáljon ennek bizonyossággal a következő mutatóvány: »Irigylendő az, kit saját érdeke, vagy hivatása nem kényszerít arra, néha egy pillantást vetni az

ugynevezett törvénykezési termékekbe és azok belső titkai közé. Visszatetsző és silány kép tárul fel ottan. *Nem csak járatlanság, de tudatlanság a törvényekben, kevés ügybuzgalom, hajmeresztő felületesség és a csapszék színpadán álló modor jellemzik igazságügyi közegeink működését. Rideg közöny, minden kötelességérzés nélkül, durva nyomás, szellemi fölény lefelé, áskálódás és bemondás csekély előleptetés reményében: ezek a főjellemvonások.* Az oly szaklap, mely így mer bíróságainkról nyilatkozni, s ezt általában teszi, önmagát ítéli el.

Áttérve azután az ügyvédségre, azon szokott modorban teszi azt, mely némely körökben egy idő óta lábra kap, s mely mindent, mi ügyvéddel történik, a hatalom nyomásának ró fel. Még ha egy ügyvéd, ki grófi fényen él, kiadásai fedezésére hűségére bízott pénzhez nyul, s hogy a börtöntől menkedjék, agyon lövi magát, ennek oka is a hatalom, melynek nyomása alatt nem képes az ügyvéd megkeresni kenyerét. Ennek visszhangja a jelen cikk is, mely szerint «nem egy pisztolydurranás hirdeti a magyar ügyvéd szomorú sorsát!»

Van, tagadhatlanul van kórállapot, de ennek indoka nem ott van, hol némelyek, keresni szeretik, nem a hatalom nyomásában, hanem az ügyvédi kar tulságos elszaporodásában, illetve azokban az igényekben, melyekkel az ifjú ember, mihelyt az ügyvédi diploma kezében van, előáll; mintha az ügyvéd mennél nagyobb jövedelme lenne a cél, s a védencz pénze erre csak eszköz lenne. A műveltség terjedése folytán, a művelt, a képzett egyéneknek is le kell szállítani igényeit, mindaddig, míg az az irány honoland, melyet e részben ma tapasztalunk, hogy az, ki ma letette az ügyvédi vizsgát, holnap már hirdeti, hogy megnyitotta ügyvédi irodáját, s a mihelyt ezt teszi, azonnal oly anyagi hasznot kíván, mit egy becsületes munkával töltött élet alkonyán érnek el másutt és mások, az állapot nem hogy javulni nem fog, hanem az ügyvédek folytonos szaporodása folytán még rosszabbra fordul. Számos pálya van, hol ügyvédi oklevéllel bíró tisztas foglalkozást nyerhet, s óhajthat is, hogy mennél többen e téren is érvényesítsék magukat. Hiszen mellőzve a bírói pályát, közigazgatás és pénzügyi szolgálat terén igen nagy szükség lenne jogilag művelt, szakképzett egyénekre, sőt semmit sem látnék benne, ha fiatal ügyvéd pályáját nagyobb község jegyzőségén kezdi meg.

De még, ki az ügyvédséget kívánja is kizárólag élethivatásul választani, maradjon évek során át nagyobb irodákban, s várja be türelemmel azt az időt, midőn kora, tapasztalatai, gyakorlata s folytonos tanulmányai, továbbá az évek során át szerzett ismeretsége őt arra képessé teszi, hogy önállóan működjék. Ennek előbb-utóbb be kell következni, s magának az ügyvédi karnak érdekében cselekszik, ki az ifjabb erőket a kórállapot okára figyelmezteti, s ez uton helyes pályaválasztásra ösztönzi, mint ki a baj orvoslását oly helyen keresi, hol számára gyógyszer nem létezik.

A szóban forgó cikk azután áttér a jövőre, s e részben némi reménye van PAULER-ben, kinek legnagyobb tisztelői közé tartozik, s jó tanácsokkal szolgálva neki, különösen azt ajánlja, hogy: zárja el magát azok tanácsától, kik minden áron kodifikálni akarnak... míg annak a szagát érzik, hogy a kodifikációs alapon néhány ezer forint van. Ez főleg szemben azokkal, kiket a miniszter több évek során át a kodifikációval megbízott, oly alaptalan állítás, melyet csak nagyot mondási viszketeg adhat valakinek szájába, ki vagy nem ismeri a viszonyokat, vagy ha ismeri, azért, hogy nagyot mondhasson ferdíteni is kész.

A második cikkben Dr. KIRÁLYI VILMOS szól a kereskedelmi törvény 20. §-ához, s magát a szakasz szövegezését és tartalmát, de még inkább a kereskedelmi törvényszéknek alkalmazása körül követett gyakorlatát, mely nem állapítja

meg az üzlet átadója és átvevőjének egyetemleges kötelezettségét rója meg. Cikkíró nézeteinek sok tekintetben hibás alapját a Themis, mely megragadja az alkalmat e tárgyról szólhatni, hosszabban s igen szakavatottan mutatja ki.

E cikket az «ügyvédi érdekek» című rovat követi, melyben a hangzatos cím alatt: «a fiskus mint bűnpártoló» az adóvégrehajtók abbéli visszaéléseiről szól, hogy az adóssal összejátszva a már lefoglalt tárgyakat adóban ismét lefoglalják, s titokban elárvereltetvén, a hitelező igénye kielégítetlen marad. Az sajnos és valóban szigorú büntetést érdemlő visszaélés; de nevetséges ezért a fiskust tüntetni fel bűnpártolónak. Ez épen olyan, mint ha egy ügyvéd gyakornok által elkövetett sikkasztás alkalmából az ügyvédi kar korrupciójáról szólanánk.

Ezután a budapesti ügyvédi kamara köréből hoz e lap közleményeket, s végül Különfélék következnek, melyekben e lap az irányadó körökkel való közeli összeköttetését abban engedi sejtetni, hogy mint e körökből kiszivárgott biztos hírt említi, hogy a pestvidéki kir. törvényszék elnöke BERCZELLY JENŐ miniszteri tanácsos lesz. Nem tudjuk, mi sokkal távolabb állunk e köröktől sem hogy ez vagy más e részben való szándék felől biztos tudomást szerezni alkalmunk lenne.

II. A nemzetgazdasági Szemle II. évfolyam 4. füzeté megjelent következő igen érdekes tartalommal. Az általános védkötelezettségről. KELETI KÁROLY-tól. Az arany jövője Bamberger M. világításában B. VÉCSEY SÁNDOR-tól (második befejező közlemény) államköltségvetési tanulmányok Gr. SZAPÁRY GYULÁ-tól. A kulturmérnöki intézmény külföldön és annak meghonosítása hazánkban KENESSEY KÁLMÁN-tól. Vizügyünk, különösen a Tiszaszabályozás és ármentesítés fejlődéséről DÉKÁNY MIHÁLY-tól (második befejező közlemény). Észrevételek a halandósági statisztikához KÖRÖSY JÓZSEF-től. A m. tudm. akadémia statisztikai és nemzetgazdasági bizottságának nyilvános értekezletei. Vegyesek. A rendes keskenynyomu vasutakról KENESSEY ALBERT-től. A külföldi szakirodalom újabb terményéből Dr. WEISZ BÉLA-tól. Keleti érdekeink LATOR GÉZÁ-tól. Block a tanszéki socialismus lényegéről GYÖRGY ENDRÉ-től. — Hazai szakirodalom. — Hazai közélet. — Új könyvek.

3. Hazai szakirodalom.

Szerkesztőségünkhez beküldetett következő legújabb megjelent mű: *Járásbírói kézikönyv* tartalmazva 212. rendbeli különféle végzés, ítélet s jegyzőkönyv mintázatot teljes kiállításban. A királyi járásbíróságok illetékessége alá tartozó peres és peren kívüli eljárásra vonatkozó ügyekben. Szerkesztette HOLLAKI ÁRPÁD kir. aljárásbíró köz- és váltó ügyvéd.

E műben helyes rendszeres egymásutánban közöltetnek az irományminták, kellő szorgalommal és pontossággal szerkesztve.

Részünkről a «faulencer» féle jogi munkáknak nem vagyunk ugyan barátjai, mert rendszeres gondolkodás helyett gépies munkára szoktatják az embert. Azonban e szabály is szenved kivételt. Oly bírói határozatoknál, melyek szerkesztése, akár chablon után történjék az, akár nem, mindenesetre gépies munka, melyek szerkesztésénél a szellemi működés köre igen háttérbe szorul, míg nagy figyelem igényeltetik mégis, hogy a végzésből semmi lényeges ki ne maradjon, ily irománypéldáknak meg van a maguk haszna, épen azért, mert ama munkahalmaz mellett, melylyel főleg járásbíróságaink tul vannak terhelve, könnyen megtörténhet, hogy egy vagy más lényeges pont kimaradhat a végzésből, ez irománypéldák sikeresen használhatók, s e szempontból tekintve e könyvet t. olvasóink figyelmébe ajánljuk,

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Törvénykezési miseria!

Köztudomásu tény, hogy a vagyonbukott «Victoria» bizt. társaság, mint kizárólag magyar vállalat üzetének legjelentékenyebb részét a tágabb határokkal bíró Magyarországon szerezte, úgy hogy külföldi s a kisebb hazában Erdélyben birt üzlete egy parányi, majdnem eltűnő csekély részét képezte az egésznek.

S bár innen magyarázható az, hogy a társaság Magyarország egész területére s a magyarországi üzlet hálózatra Budapesten mint az ország fővárosában vagyis az üzlethálózat központjában egy önállólag s függetlenül intézkedő feltétlen rendelkezési s — czegezési joggal felruházott s a budapesti tettes. kir. keresk. s váltótörvényszéknél bejegyzett teleppel — vezérügynökséggel — birt, mégis az erdélyi részvényesek féltékenysége fogva Kolozsvárott székelő igazgatóság nem birt azon jog és kötelességérzettel, hogy a sokkal számosabb és jelentékenyebb magyarországi részvényesek s hitelezők érdekeire lett volna tekintettel s a csődnyitást Budapesten az ország fővárosában a hitelezők tartózkodási központjában szorgalmazta volna s ezzel megkímélte volna az utóbbiakat az erdélyi csekélyebb számú s jelentéktelenebb hitelezőkkel szemben azon sok kellemetlenségtől, melyet csődbejelentéseik folytán nekik a távolság s reájok nézve Erdélyben a még mindig hatályban levő osztrák idegen csődeljárás okoz.

Nekem, kinek több magyarországi hitelező ügye kezében van s ki lelkiösmeretes pontossággal kísérem figyelemmel az egész csődmenetet, mondom nekem erkölcsi meggyőződése, hogy ezen egy abnormitással is már eléggé vannak sújtva a magyarországi szerencsétlen hitelezők.

De annak, hogy a csődnyitás Kolozsvárott (Erdélyben) eszközöltetett egy sokkal komolyabb és sok szegény ember tetemes károsodását maga után vonható rossz következménye is van, mely abban áll, hogy a társaság valóságos vagy vélt magyarországi adósai, a csődképviselő által ma mindannyian Kolozsvárott pereltetnek, kik ezen bár sok tekintetből jogtalan és méltatlan eljárás daczára is az alaki törvény szigorúságánál fogva kényszerítve vannak, hogy vagy személyesen jelenjenek meg Kolozsvárott — esetleg Magyarország legnyugotibb részéről is — vagy tetemes költséggel járó képviselőtről gondoskodjanak.

Ez eljárás olyan, melyet továbbra hallgatással tűrni nem lehet, s melyhez jogi szempontból is igen sok szó fér.

Tudva van ugyanis előttem, hogy a társaság Magyarországon tekintélyes üzlettel bírván, egyszersmind számos a budapesti vezérügynökséggel szemben delcrederével személyes hitellel kötelezett ügynökökkel is birt. Tudom azt is, hogy az ügynökök egy része reversalistadván, ilyeneket az adott nyilatkozat szó szerinti tartalma kötelez, s kötelezi oly irányban is, hogy a kinlevőségnek birói uton kényszerítendő behajtása esetére a vezérügynökségnek birói és sommás perut szabad választási joga kikötve van, minél fogva ily esetekre nem is reflectálok, de szólok oly esetekről, midőn az ügynök magáról reversalist nem adott, és szólok a vezérügynökségnek egyéb adósairól.

Ez utóbbiak egy fictionnak vagy helyesebben a csődválasztmány rossz akaratu tévutra vezetésének estek áldozatul.

A mennyiben saját előnyükre nemcsak a tömeg adósainak zsebeit, hanem az eljáró kir. törvényszék vagy járásbiróság jó hiszeműségét is kizsákmányolni igyekeznek, vagy nem rossz indulatu eljárás-e az midőn a csődválasztmány a birói hely illetőség megállapítása kierőszakolása céljából azon cselhez folyamodott, hogy a csődtömeg részére egy rögtönzött főkönyvet nyitott, s ezen főkönyvbe

a budapesti vezérügynökség által vezetett főkönyvekből a tartozási egyenlegeket átvezette, mely rögtönzött főkönyv alapján most a csődtömeg adósait Kolozsvárott perli mintha a könyvek Kolozsvárott vezettetnek volna!

Elégge csodálatos, hogy ezen ámtás feltűnőségénél fogva még az eljáró birói közegek is tévutra engedik vezetni magukat, annyira hogy a kolozsvári törvényszék, mint keresk. bíróságnak kezemnél levő végzése szerint a birói illetőség megállapítása leginkább azzal indokoltatik egy hasonló ügyben, mert a könyvek Kolozsvárott vezettetnek, s így a prdts 35. §-a alkalmazásra talál.

Merőben téves itt e kérdés körül a birói felfogás, s ellenkezik a prdts most idézett §-a intentiójával, s ellenkezik magukkal a fennforgó tényekkel.

A prts a 35. §-a igaz hogy megengedi s illetve azon kedvezményt nyújtja a hitelező javára, hogy könyvkivonatokat és számla követelések azon hely bírósága előtt perelhetők, hol a könyvek vitetnek.

Ezen §. azonban mely kapcsolatos intézkedésü a prdts 173. és 175-ik §-ai intézkedésével, nyilvánvalólag feltételezi azt, hogy az elkönyvelés az üzleti viszony közvetlenségéből kifolyólag közvetlenül a hitelező által történik miután de jure a megterhelés jogcselekménye mást nem illethet, mint a közvetlen hitelezőt, s legkevésbbé illeti a jogutódot vagy más harmadik személyt.

Indokoltatik pedig a hitelező megterhelési — közvetlen jogcselekménye azzal, hogy az üzleti viszony természeténél fogva egyedül a közvetlen hitelezőnek áll lehetőségében az egyes terhelési posíciók valódiságát tudni, miután a közvetlen üzleti viszonyban álló hitelező tudja azt, mit szolgáltatott a hitelezettnek. Innen van azon törvényben gyökeredző elv is felállítva, hogy az üzleti könyv tételei valódisága és helyessége igazolása csakis a könyvtulajdonosnak vagy könyvvezetőjének — utóbbi a könyvtulajdonos üzleti cselekményeire nézve közvetlen tudomással bírván — engedtetik meg póteskü által.

Igy fogván fel helyesen a könyvvezetés jogszerűségét a birói illetőség megállapíthatására is kihatással levő jogi hatályát lehetetlen a csődtömeg könyvelési módját olyannak ismerni fel, mely tehát jogszerűnek és jogi hatályljal bírónak látszassék is.

Első tekintetre kitűnik az, hogy a csődtömeg a hitelezettekkel közvetlen üzleti viszonyban nem állván, megterhelést nem tehetett, s ha könyvelést tett ezen cselekményét másnak mint a tények rossz akaratu elferdítésének s erőszakoskodásnak nevezni nem lehet.

A csődtömeg mint ilyen a «Victoria» bizt. társaságnak jogutóda lévén, miután a csődküttéssel az üzlet tovább vezetése megszűnt, s a csődképviselő hivatása a csődeljárás executorius szelleménél fogva csakis a meglevő vagyonnak a jelentkezett hitelezők közötti felosztására szorítkozik, nem birhat jogosultsággal üzleti könyveket tovább vezetni, hanem az üzlet tartama alatt a jogelőd által vezetett üzleti könyveket olyanokul s oly alakban kell elfogadni a csődeljárás szabványai szerint felosztandó vagyon behajtása alapjául, miként azok a csődküttés perczében jelentkeztek, mert a csődtömeg üzletet nem folytat, s így könyvbeli megterhelést nem is eszközölhet.

De nagyon naiv és bárkitől, tehát a bíróságtól is, a csődtömeg ezen valóban furcsa könyvelési módját a birói illetőség megállapítására joghatályljal bíró cselekménynek fogadni el.

Hisz a csődtömeg sem több sem kevesebbet nem tett mint csupán azt, hogy a Budapesten szabályszerűen vezetett üzleti könyvekből a tartozási vég egyenleteket (saldo-kat)

átvezette egy tételben saját egyoldalulag nyitott «csődtömeg főkönyvébe» s így a behajtani megkísérlett kinlevőség alapjául nem ezen elkönyvelés, hanem a Budapesten tett elkönyvelés szolgálhat, mit igazol azon körülmény is, hogy a követelés fennállása s valósága igazolása esetére a csődtömeg is kényszerítve van azon üzleti könyvek segítségét venni igénybe, hol az adós tételenként megterhelve van, s nem használhatja saját könyvét, melyben a különben is minden jogcímet nélkülöző egyenleg áthozati tétel mi bizonyítékot sem szolgáltatathat.

Itt a fenthivatkozott birói végzésnek, melylyel az illetőség megállapíttatik még azon indokolási hiánya is van mely pedig igen primitív jogfogalmat tételez fel, hogy a perlés alapjául vett könyvkivonati egyetlen egyenleg előhozati tétel tartalmaz-e jogcímet vagy sem, pedig ha erre tekintettel van s felfedezi benne a jogcím hiányát, azon szükséges következtetésre kell jutnia, hogy oly könyvkivonat alapján, melynek egyetlen tételében is hiányzik a jogcím, keresetet folyamatba tenni egyáltalán nem is lehet, és jut azon további törvényes álláspontra is, hogy legalább az utolsó terhelési positiót kereste volna, mely utolsó terhelési positionak keletkezési ideje nyújthatott volna támpontot első sorban bírálni azt, hogy a könyvkivonat a ptrs 175. §-a szelleméhez képest alkalmas-e egyáltalán támadásra, mert tudni kell ezen §-ból, hogy a könyvek megtámadására egy évig és hat hónapig s ha a kivonat hitelesített 3 esztendeig alkalmasak ugyan — de ezen támadási időnek számítása az utolsó terhelési positionak keletkezési idejétől történik.

Nem lévén pedig a csődtömeg által producált könyvkivonatban az utolsó terhelési tétel kitüntetve, az eljáró bíróság hivatalból tartozott volna észlelni azt, valjon a becsatolt s ha igen? könyvkivonat egyáltalán alkalmas-e támadásra, ezen hiányos könyvkivonat alapján megállhat-e a birói illetőség? vagy sem.

További indokolással felhossa még a fenntisztelt ítélet, hogy «az ügynöki működés az igazgatóság főkönyvébe kitüntetendő s így az ügynökök mint ilyenek bevezetve is voltak.»

Már bocsánatot kérek, de ilyen indokolás csak az ügymenet nem ismeréséből származhatik, mert az igazgatóságnak semmi köze az ügynökökhez nem közege, nem alárendeltje s üzleti viszonyban egygyel sem áll, s így könyveiben sem egyik sem másik ügynök meg nem terheltethetik, s valótlan is az állítás, mintha a «Victoria» igazgatósági főkönyvében egyetlen magyarországi ügynök is megterhelve lett volna, de még az erdélyi ügynökségek működéséről is nem az igazgatósági hanem más külön könyvek vezettek.

A száraz eljárási tény az, hogy a magyarországi ügynökök csupán a budapesti vezérügynökséggel létesítettek jogviszonyt, ezzel állottak üzleti összeköttetésben, ennek voltak alárendeltjei, ennek számoltak le véglegesen, ennek könyveiben voltak megterhelve és elismerve.

A másik tény pedig az, hogy a budapesti vezérügynökség az igazgatóságnak sommás elszámolást tett, üzleti bilanceokkal negyed vagy fél évenként szolgált, mely bilanceokban soha részletesen kitüntetve nem volt, hogy az üzleti contingesből melyik ügynök s mennyit szolgáltatott, s így valóságos absurdum állítani is, hogy az igazgatóság egyes ügynököket könyveibe bevezetett, megterhelt vagy elismert, ilyent lehet állítani egy kiválólag laicus embernek s olyan-
nak, ki a biztosítási ügymenetről parányi fogalommal sem bir, de nem lehet elhomályosítani oly valakit, kinek amaz ügymenetről helyes fogalmai vannak, s így ismételen csodálkozásomat kell kijelentenem a felett, hogy a kolozsvári törvényszék pedig még ily célzatosan ferdítő állításoknak

is hitelt adott, melyekből első pillanatra felismerhette volna, hogy ez állítások is azon kiszámítással tételnek, hogy a kolozsvári törvényszék helyi birói illetősége kieroszakoltas-
sék, s a csődtömeg foszlányain ott helyben lehessen a csupán ügyvédek-
ből alakított választmánynak megosztzkodnia, s ha helyes indokolásnak fogadtatik el a fen tisztelt ítélet érintett indoka, akkor áll a feltevés, hogy például a külföldi társaságok jogosultak magyar alattvalót, s ama külföldi intézetek vezérügynökségével jogügyletre lépett feleket Triesztben, Londonban, Berlinben vagy bárhol perleni.

Elvitázhatatlan tény tehát, hogy ezen eljárás számtalan honpolgárt annál érzékenyebben sujt, miután érdekeinek kellő megvédésében gátoltatik s így megfosztatik azon egyet-
len támaszától, melyet csupán a helyes törvénykezés és igazságszolgáltatás oltalmában találhat.

Hets Ödön,
h. ügyvéd.

Különfélék.

(A magyar kir. Curia) mint semmitőszéknek 1879. évi január 2-dik napján tartott teljes ülésében a különböző tanácsok alakulása a folyó 1879-dik évre következőleg állapíttatott meg; Az osztrák magyar banknak az 1878. évi XXV. törv. cikkben foglalt alapszabályai 53. §-a értelmében a *kormány* és *bank* között felmerülő vitás kérdések eldöntése céljából alakítandó 7 tagu választott bírósághoz a m. kir. Curia mint semmitőszék az 1879-dik évre következő tagok nevezettek ki: Soltész Albert, Vértessy Sándor és Manoilovich Emil semmitőszéki bírák. Az 1871. évi VIII. t.-cikk 35. §-a értelmében fennálló *országos fegyelmi bíróság* a m. kir. Curia mint semmitőszék részéről a következő tagokból alakult: **rendes tagok** Perczel Béla semmitőszéki alelnök, Tóth Lőrincz, Szabó Imre, Soltész Albert, Vértessy Sándor, Babos Kálmán, Manoilovich Emil, Láday Ágoston, Beke János semmitőszéki bírák: **póttagok** Szloboda Ferencz, Pápay Károly, Masirevic Samu semmitőszéki bírák. Az 1871. évi VIII. t.-cikk 34. §-a szerint fele részben a m. kir. Curia mint legfőbb ítélőszék, másik fele részben a m. kir. Curia mint semmitőszék bíráiból alakulandó *felebbviteli fegyelmi bíróság* a m. kir. semmitőszék részéről az említett törvénycikk 36. §-a értelmében sorshuzás útján következő tagok jelöltettek ki: **rendes tagok**ul Osváld Sándor, Soltész Albert, Szloboda Ferencz és Nagy Samu semmitőszéki bírák; **póttagok** Németh Miklós, Láday Ágoston, Masirevic Samu és Elekes Pál semmitőszéki bírák. *A sajtóbíróság* tagjai a folyó évre a következők: Tóth Lőrincz, Soltész Albert, Vértessy Sándor, Babos Kálmán, Manoilovich Emil és Bartha Béla semmitőszéki bírák. *A Curiai alapítványokat* kezelő vegyes bizottság tagjai a következők: **rendes tagok** Szabó Imre, Pápay Károly **póttagok** Mersics Miklós és Osváld Sándor semmitőszéki bírák. *A kreskedelmi és váltótanács* tagjai a következők: elnök: Szabó Imre, bírák: Manoilovich Emil, Szloboda Ferencz, Osváld Sándor és Raucher József. *A kegyelmi tanács* tagjaivá az igazságügyminiszterium által a következő semmitőszéki bírák lettek kinevezve: **rendes tagok** Vértessy Sándor, Láday Ágoston, Masirevic Samu és Nagy Samu; **póttagok** Elekes Pál, Ramhofer József, Bartha Béla és Németh Miklós semmitőszéki bírák. *I. A legfőbb ítélőszéki fegyelmi bíróság* pedig következőleg alakult meg. **Rendes tagok**: Csillag Benő, Hegedüs Pál, Suhay Imre, Zuvich József, Kossalkó János, Czorda Bódog. **Póttagok**: Baló Mihály, Gyarmathy Sámuel, Blaskovich Kálmán, Hersich Ignác, Halmossy Endre, Horváth László. *II. A fölebbviteli vegyes fegyelmi bíróság*. **Rendes tagok**: Gellén József, Nagy Imre, Bovánkovics József, Szentgyörgyi Imre. **Póttagok**: Raisz Szilárd, Dapsy Vilmos, Végh Ignác, Ferenczy Ferencz.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 irt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A correctionalisatio elvének alkalmazhatósága. Dr. Werner, kassai jogtanár úrtól. — Kritikai hangok igazságszolgáltatásunk felett. Dr. Jellinek Arthur úrtól. — Külföldi jogélet. — Jogirodalmi szemle. — Törvénykezési szemle: A kereskedelmi törvény egyik hízaga Kókay Károly, kir. járásbíró úrtól. — Szemle a lajthántuli törvénykezés felett. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A correctionalisatio elvének alkalmazhatósága

(a m. btkv. 106. §-ára).

(Folytatás.)

Legnagyobb súlylál látszik birni azon érv, melyet cikkiró a törvényhozásoknak a két elévülés idejének meghatározásánál közönségesen követni szokott eljárásából merit, hogy t. i. a törvényhozások a kiszabott büntetés elévülésénél hosszabb határidőket szabnak, mint a másik elévülésnél; mi a magyar törvénynek is intentioja. Senkinek sem fog eszébe jutni tagadni azt, hogy annak ha nem is egyedüli, de mindenesetre egyik kiváló okát, miszerint a törvényhozások a két elévülésre vonatkozólag külön intézkednek, azon körülmény képezi, mert a büntetés elévülésénél hosszabb határidőnek megállapítását tartják szükségesnek, vagy legalább czélszerűnek, mint az üldözési jog elévülésénél; azt sem tagadhatni, hogy a magyar törvény is ekkép rendelkezik, miként ez a két elévülés határidejének egybevetéséből kiderül. De ebből magából még korántsem lehet kimagyarázni azt, a mit cikkiró akar, hogy t. i. a 106. §. esetében a correctionalisatio elve volna követendő, és pedig annyival inkább, mert az ellenkező nézet a törvénynek intentiójával jönne összeütközésbe, mely nézet szerint, miután a bűncselekménynek az elévülési határidő megállapítására szükséges minősítésnél a törvényben megállapított büntetés szolgálna irányadásul, azon visszás helyzet állana be, hogy itt legtöbb esetben az elévülési idő jóval hosszabbra nyulnék, mint a büntetés elévülésénél.

Lássuk, mennyiben igaz cikkirónak ezen combinatioja, ezen következtetése magának a törvénynek rendelkezéséből, illetőleg ebben kifejezett intentiójából. A törvény 106. §. ugyanis ekkép szól: «Az elévülés kizárja a bűnvádi eljárás (i) megindítását: 1. husz év elteltével, ha az elkövetett büntetettre halál, vagy életfogytig tartó fegyház; — 2. tizenöt év elteltével, ha az elkövetett büntetettre tíz éven felüli szabadságvesztés büntetés; — 3. tíz év elteltével, ha az elkövetett büntetettre öt éven felüli szabadságvesztés büntetés; — 4. öt év elteltével, ha az elkövetett büntetettre kisebb büntetés van megállapítva. Vétségekre nézve a bűnvádi eljárás megindítása három év elteltével évül el». A törvény ebbeli rendelkezése világos és azért méltán csodálkozásomat fejezem ki az iránt, miként mondhatta cikkiró azt, hogy «a ki nem szabott büntetés elévülése esetén a törvény maximuma volna irányadó. Ő úgy látszik a törvény szövegére kéllőleg nem reflectált, különben észrevehette volna, hogy a törvény seholsem szól a törvényes maximumról sőt inkább ellenkezőleg hogy az elévülési határidők

megállapításánál mindenütt az elkövetett bűncselekményre megállapított minimumot tartja szem előtt és ezt tekinti irányadónak; mert hiszen mindenütt 10., 5. stb. éven felüli büntetésekről beszél, mi nyilván csak a törvényes minimumra, nem pedig a maximumra alkalmazható, miután valamely bűncselekmény nem a maximumon, hanem csak a minimumon felül lehet a törvényben megbüntetve. Csak a bűncselekménynek törvényes minimumából indulva ki lehet megítélni: vajon valamely bűncselekmény 10., 5. stb. éven felül van-e büntetve vagy nem. Ugy látszik a törvény — igen helyesen — azért vette föl itt a törvényes minimumot irányadónak, hogy egyrészt az ellenkező álláspontnak követéséből származható sőt szükségkép származó inconsequentiaikat kikerülje, és másrészt mert az alkalmazás biztonsága végett a minimummal sujtandó bűncselekményre is ugyanazon elévülési határidőt kívánja alkalmaztatni, mint a maximummal sujtandó bűncselekményre, a büntetés rendkívüli leszállítása, mint kivételes állapot itt tekintetbe nem jöhetvén. Ha tehát áll az, — mit úgy hiszem most már a törvény szövegét megvilágítva maga előtt látván cikkiró sem fog tagadni — hogy a törvény értelmében az elévülési határidők megállapításánál nem a törvényes maximum, hanem a törvényes minimum az irányadó, nem gondolható eset, — talán rendkívüli büntetés eseteit kivéve — melyben a bíró a törvényes büntetés vagy minősítés szerint járva el, hosszabb elévülési időt volna kénytelen kiszabni mint különben, ha t. i. az általa adott esetben kiszabandó büntetés mértéke szerint állapítaná meg azt. Tehát cikkirónak ebben sincs igaza.

Mindehhez hozzáteszem, hogy itt a correctionalisatio elvének alkalmazása és az elévülési határidőnek a bíró által kiszabandó büntetés mértéke szerinti meghatározása ellenkezik az itt jelzett elévülés természetével is, mert bár nem lehet tagadni azt, hogy a bíró kénytelen a határidő megállapíthatása s annak megítélhetése végett: vajon elévül-e a bűncselekmény üldözhetésének joga, — az elkövetett bűncselekmény tényálladékát megismerni, de ezt csak annyiban köteles tenni, a mennyiben épen szükséges arra nézve, hogy megítélhesse: vajon az összerü bűncselekmény milyen bűncselekmény, a bűncselekmények melyik categoriájába tartozik, különösen pedig mily törvényes büntetéstétel alá esik az? Hiba való idővesztegetés lenne tehát, követelni a bírótól, hogy még azon is törje a fejét: vajon adott esetben a kikutatandó egyéni viszonyokhoz és körülményekhez képest milyen büntetés volna kiszabandó? Ettől a bírót annyival is inkább föl lehet és kell menteni, mivel a törvény által kiszabott mérték mégis csak biztosabb és határozottabb, mint az önkényes bírói mérték, mely itt legalább — mivel a bíró legtöbb esetben csak fölületesen és gondolomra járna el — nagyon is a pacsumtionak és költségnek bélyegét viselné magán. Miért is igazat adok MAYER bécsi tanárnak, midőn e §-t illetőleg ekkép nyilatkozik: «... wollte man die Verjährungsfristen von der m concreten Falle zur Anwendung kommenden

Strafe, d. h. derjenigen, auf welche voraussichtlich nach Lage des Falles zu erkennen wäre, abhängig machen, so würde es zu den ungerecht fertigsten Widersprüchen führen, unsichere Vermuthungen, trügerische Fictionen müssten an Stelle einer unumstösslichen Gewissheit treten und weit die Härten überwiegen, zu denen das erstere System allerdings im einzelnen Falle zum Nachteile des Angeklagten führen kann». ⁴ Ha azt hiszi cikkíró, hogy az elévülés kérdése fölött a bíróság szintén csak a végtárgyalás alkalmával, illetőleg ennek végzetével határozhat — ezt olvasom legalább ki soraiból — téves nézetben van, mert hisz akkor az itt szóban forgó elévülés megszűnnék az lenni, a mi t. i. az eljárás megindítását, illetőleg az üldözést megszüntető elévülés. A bíróság kötelessége annak lételéről lehetőleg még a bűnper első stadiumában meggyőződést szerezni s a per beszüntetése iránt intézkedni.

De téved végre cikkíró abban is, midőn a törvény szövegét is maga mellett szólónak lenni állítja. Ő ugyanis azt, hogy ugyan a törvény mindenütt *megállapított* büntetésekről beszél, beisméri de e kifejezés alatt szerinte nem érthetni a különös részben foglalt relative határozott büntetéseket, mivel nézete szerint a 106. §-ban nincs kitéve: vajjon az elévülésre nézve minimum vagy a maximum-e az irányadó, és mert nézete szerint itt az ebből származó kételyt csak úgy lehet eloszlatni, ha a büntettnék összerűen megállapított büntetését vesszük föl alapul. Én nem hiszem, hogy cikkíró, midőn a szöveg ezen magyarázatát leírta, kellőleg meggondolta volna azt, hogy mit ír, különben a törvénynek szövegén ily erőszakot nem tett volna. Maga is beisméri, — mert hiszen a törvény szövege szerint nem is tehet mást — hogy a törvény csak *megállapított* büntetésről szól, és még sem akarja beismerni azt, hogy ez alatt más büntetés nem érthető mint a törvényes (a különös részben foglalt relative határozott) büntetés; én úgy hiszem, ha a törvény nem ezt akarta volna az által kifejezni, hanem a még csak bíróilag összerűen megállapítandó büntetést, sokkal világosabban fejezendő ki magát nem (multban), megállapított, hanem (jövőben) megállapítandó büntetésről szólott volna. Erre hagy következtetni a 106. §-nak összehasonlítása a 120. §. szövegével is, hol általában és kifejezetten *ítéletileg* megállapított büntetésről van szó. Az itt szóban forgó elévülésnél bíróilag vagy ítéletileg megállapított büntetésről szó sem lehet, hanem csak bíróilag összerűen megállapítandó büntetésről, de miután a törvény világos szavakkal megállapított büntetésről szól, innen következik, hogy az alatt csak a törvényben megállapított büntetés érthető és értendő. Azon megjegyzése cikkírónak, hogy nincs kitéve a hivatolt §-ban vajjon az elévülésre a minimum vagy a maximum-e az irányadó, már a fönnebbieken találja czáfolatát, hol kimutattuk, miszerint a törvény szövegezése szerint itt nem a maximum, mint ő más helyen elismeri, hanem egyedül csak a minimum az irányadó. Ha pedig ez így van, miként józan észszel és jó szemmel nem tagadható nem forog fönn kétely, melyet eloszlatni kellene.

Továbbá, minthogy a törvény mindenütt az elkövetett büntettre megállapított büntetést tekinti irányadónak a 106. §. szerinti elévülés idejének meghatározására, és minthogy ezen rendelkezése alól semmiféle kivételt nem tesz, ebből teljes megnyugvással lehet következtetni azt, hogy a törvénynek ezen rendelkezése, azon a praxisban előfordulható csekély számu — ép azért kivétel — esetekre is alkalmazandó, melyekben a bíró a 85. és 92. §§. alkalmazásával kénytelen lenne a büntetti

büntetés helyett vétségi büntetést szabni ki. Mindamellett én azon meggyőződésben élek, hogy az itt szóban forgó elévülésnél a bíró sohasem fog azon helyzetbe jönni és nem is szükséges jönnie, hogy a rendes büntetés helyett rendkívüli büntetést alkalmazzon, mert hiszen itt még a büntetés kiszabása előtt fog a bíró azon kérdésben határozni: vajjon az elévülési idő eltelté már s így az eljárás beszüntetendő-e vagy nem? Hiába hivatkozik itt cikkíró — hol a szöveg elég világos — HANS tekintélyére, mert az a mit HANS mond, állhat a belga jogra, de nem lehet irányadó a mi jogunkra nézve.

Befejezésül még csak egy nem kevésbé fontos kérdésre akarok itt reflectálni s az ez iránt fölmerült téves nézeteket helyreigazítani, és ez vajjon bűnkisérlet vagy bűnsegély esetében, melyeknek büntetése a törvény értelmében (66. és 72. §§.) jóval enyhébb és csekélyebb mint a véghez vitt (befejezett) büntetné, az elévülési határidő megállapítására nézve melyik minősítés, illetőleg büntetés tekintendő irányadónak. E kérdés annyival fontosabb mivel erről a törvény világosan nem intézkedik és így a magyarázatra nézve e kérdés nyitva áll.

Hogy a felbujtásra nézve e kérdés nem merülhet föl, annak oka abban rejlik, mert a felbujtó a 71. §. értelmében — rendes viszonyok és körülmények közt — a felbujtott tettessel egyenlő büntetéssel sujtandó, a mennyiben mindkettőre az elkövetett büntettre vagy vétségre határozott büntetés alkalmazandó. A mi tehát az elévülést illetőleg áll a tettesre nézve, ugyanaz áll a felbujtóra nézve: valamint a beszámítás, úgy az elévülés megítélése is mindkettőnél egyenlő elvek szerint törtéendő. Azonban a bűnkisérlet elévülésének kérdése nemcsak a tettest, hanem a bűnrészeseket s így a fölbujtót is érdekli.

(Vége következik.)

Dr. Werner,
kassai jogtanár.

Kritikai hangok igazságszolgáltatásunk felett.

A magyar jogirodalom mely a legközelebb elmúlt évtizedben az ujrafeléledés első korszakát élte és a mult századok tevékenységéhez képest minden irányban haladást mutat, azon törekvésnek kifejezése, mely a szellemi munka önállóságának fenntartásával az európai jogtudomány vívmányait a hazai irodalomba átültetni, nem rombolni, hanem a létező alapokon tovább építeni, a mult és jelen közt felmerült ellentéteket áthidalni és a jövő munkálkodásának alapját előkészíteni igyekszik, — a legujabb időben egy irányban — értve az alatt a kritikai munkálkodást — veszélyes utra tért, és rombolási dühétől vezéreltetve, a higgadt meggondolást, a tárgyilagosságot, az irodalmi illemt és a valódi szellemi munkát jellemző és csak is az igazság elismerése és terjesztése iránti buzgalmat mint az irodalmi tevékenységnek igaz utmutatóit félrevetve, nem elvekért és elvek ellen, hanem az elvi harc árarcza alatt személyekért és személyek ellen küzd.

Nem a jogintézmény czélszerűsége vagy czélszerűtlensége, nem az irodalmi termék becse vagy értéktelensége, nem egy törvény alkotásnak a kor s tudomány követelményeinek meg vagy meg nem felelő volta döntő bírálóink egy nagy részénél; hanem kutatva, ki pártolja az intézményt, vizsgálva, ki írta az irodalmi művet, és fürkészve, ki alkotta a törvényt, az illető író személye szerint módosul a bírálat, s ha azt vélik, hogy az illetőt, — hogy nyelvükön szólják — «agyonütötték» kiállnak a köztérre s elbizakodott hangon hirdetik, hogy ők a magyar jogirodalomnak mily szolgálatot tettek, s hogy ők a jövő előharczosai.

⁴ Das ungar. Strafgesetzbuch Wien. 1875. 90. §. (167. skl.)

A kritika az irodalmi téren ily módon üzve, a legkárosabb befolyást gyakorolja: a munkálkodókat elkedvteleníti, sok tehetséges erőt az irodalmi térről leszorít kik nem szeretik, hogy munkálkodásuk és tevékenységükben — mely csakis a tudomány s nemzeti haladás érdekében történik, — e kritikusok aljas indokokat és rugókat, — a melyeket csakis ők látnak — fedezzenek fel.

De még veszélyesebb lesz ezen irány, ha az a gyakorlati térre vitetik át, ha jogintézmények, igazságszolgáltatási organumok az elvi harcz ürügye alatt a személyes támadás tárgyává tétetnek, ha az igazságszolgáltatás alapját képező két eszme: a bíró iránti tisztelet és a bíró jogismeretében fekvő biztosíték sárba rántatik s kimondatik Magyarország bírói karára a nagy anathema, hogy tiszteletet nem érdemelnek, jogot nem ismernek, s jogot nem alkalmaznak.

Én részemről a kritikát úgy az irodalmi mint a gyakorlati téren szükségesnek s üdvösnek tartom. Az eltérés csakis a mikénti gyakorlásban fekszik.

A kritikának két feladata van. Az irodalmi téren az igazságot letresegíteni, s az irodalmi termékek megbirálásánál az olvasó közönségnek tárgyilagos utmutatóul szolgálni; a gyakorlati téren pedig feladata, a ferde nézetek keresztülvitele által előidézett visszasságokat felderíteni; a jogszolgáltatás által a jogérzeten ejtett sérelmeket feltüntetni s ha a sérelem nem egy intézményben hanem egy határozott személy tevékenységében áll, a személyt az elvnek; de soha az elvet a személynek feláldozni.

Igazságszolgáltatási bajaink okozóit a félrevezetett utánimádók nagy tömege, az ügyvéd s bíró személyében keresi. Az ügyvédről azt állítja, hogy az félrevezeti a bírót, a bíróról azt állítja, hogy az a jogot nem ismerve s nem alkalmazva félrevezeti a peres felet.

Magyarország bírói kara a «Magyar Themis» két utóbbi számában «A budapesti kir. tábla decentrálisatiója» s «Mult és jövő» czikkeiben heves támadásoknak lett kitéve s a magyar bírói kar a «Mult és jövő» című cikkben következően jellemeztetik: «Irigylendő az a kit saját érdeke vagy hivatása nem kényszerít arra néha egy pillantást vetni, az ugynevezett törvénykezési termekbe és azok belső titkai közé. Visszatetsző és silány egy kép tárul ottan fel. Nemcsak járatlanság, de a tudatlanság a törvényekben, kevés ügybuzgalom, hajmeresztő felületesség és a csapszékek színvonalán álló modor jellemzik igazságügyi közegeink működését. Rideg közöny minden kötelességérzés nélkül, durva nyomás szellemi fölény nélkül lefelé, áskálódás és bemondás csekély előléptetés reményében; ezek a fő jellemvonások».

A budapesti kir. ítélőtábla «A budapesti kir. tábla decentrálisatiója» című cikkben, hol a névtelen cikkíró ur egy franczia államférfi szájába e szavakat adja hogy: «a tábla nem bíróság, hanem csorda», s hol a kir. tábláról következő jellemzést találunk:

«Ily tömeges testületnél, a hol az aggkor terhe alatt vizenyőssé vált észjárás a serdületlen kor éretlenségével egy asztalnál biráskodik, a legszigorubb felügyelet s a leggondosabb ellenőrzés sem képesek a kellő fegyelmet tartani és a munkálkodást kellőképpen ellenőrizni.

Ha annyi karja volna az elnöknek, mint Briäusnak, és annyi szeme mint Argusnak, még sem tudná megakadályozni a nagyon is számos kötelességmulasztásokat és szabálytalanságokat, a mint ez a legutóbbi feltűnést okozott actalopás is igazolta.

Kisebbség testületnél nem tengődhetne annyi selejtes elem, mivel ottan hamarabb kiismerik, hogy ki mit tud».

Magyarország bírói kara, sokkal magasabban áll,

semhogy védelemre szorulna s a fent idézett támadások sokkal alantabb állanak, mintsem hogy czafolatot érdemlenének. Ha tehát e jelzett körülménynek daczára, e támadásokkal foglalkozunk, úgy ezt csak az okból tesszük, mert mi ebben az általunk ecsetelt irodalmi jelenséget és érdekes jog- és culturtörténeti mozzanatot vélünk feltalálhatni; a melyet minden pamphletirodalom a történésznek nyújt.

Jog- és culturtörténeti jelenség az, ha egy országban az igazságszolgáltatás közegei, annak összes bírói kara, egy társadalmi osztály minden tagja oly vádakkal illetetik, mint a milyenek az idézetben foglaltatnak, s minek magyarázatát adni csak két uton lehetséges: vagy elismeri a nyugodt és higgadt történész, hogy Magyarország jogszolgáltatása az elmúlt évtizedben tényleg olyan volt, hogy a magyar bíró minden ítélete egy az igazság ellen mért csapás, egy a jogérzeten ejtett seb, hogy vagyon, élet s szabadság felett hazánkban oly egyének ítélnék, lét és nemlét felett döntenek — a kik a jogot nem ismerik s azt nem alkalmazzák; önkény, tudatlanság, igazságtalanság jellemzik működésüket; vagy pedig a nyugodt és higgadt történész azon meggyőződésre jut, hogy a magyar jogirodalom kritikai működésében azon irányt követi, melyet fentebb jeleztünk, hogy a társadalmi morál süllyed, mely süllyedés alapot nélkülöző határtalan vádaskodásban szokott nyilatkozni.

Magyarország egy negyedszázad óta a jogfejlődés legkülönbözőbb stadiumain ment és megy keresztül. Egész jogi élete folytonos forrongásban van, melyet a változások az igazságszolgáltatási alakcserék, egész szervezésében előidéznek. A mult kor joga, mely a jelen követelményeinek meg nem felelhet, új intézmények, a forgalmi élet szükségletei, melyeket a törvényhozó ki nem elégített az átalakulás bizonytalanságai, elavult jogküzdelemben a kor igényeivel, szervezeti változások, eljárási újítások jellemzik a magyar jogéletet.

Ily állapotban találta a bíróságok újra szervezésekor a bírói kar a magyar jogot. E változások és forrongások közepette óriási feladat volt, jogi életünknek bizonyos stabilitást adni; nehéz feladat volt az igazság szolgáltatási organismus életét egyöntetű szabályok szerint berendezni s az újítások és változásokat oly módon az életbe léptetni, hogy a continuitás és bizonyosság teljesen el ne vesszen. E munkát a világ legkitünőbb és legképzetebb bírói kara sem végezhetné volna gyorsabban, s nem végezhetné volna teljesen az adott viszonyok közt.

Magyarország bírói kara sokat tett, de ha tevékenységének üdvös eredménye, nem azon mértékben mutatkozik mint kívánatos volna, úgy e jelenségnek oka nem a bírói kar, hanem jogunkban fekszik. A bírósági szervezet olyan, hogy a tagok működését bénítja, eljárásunk a bíró tevékenységét oly irányban veszi igénybe, melyet üdvösebb munkának kellene szentelnie. A formalismus, mely jogi életünkön — mintegy átok nyugszik; elvi ellenmondások minden kiegyenlítés nélkül — a legkitünőbb jogász észjárását is békóba vernék.

A legegyszerűbb magánjogi kérdések megoldása bizonytalan, de nem mert az a bíró bizonytalanná tette, hanem, mert a jogi élet nézeteinek és elveinek megállapodást még nem kölcsönzött s a tudományos működés a homályos nézetekre világosságot nem derített.

S mégis napról napra javul igazságszolgáltatásunk, felső bíróságaink a mennyiben az egyéni nézetek s fel fogások jogosultsága mellett lehetséges, egyöntetűséget s bizonyosságot adnak jogi életünknek. Magyarország bírói kara a történet s nem a személyes szenvedélyek ítélőszéke előtt helyt fog állhatni s működése a történész

előtt mint a nemzeti haladás egyik legkiválóbb tényezője fog jelentkezni.

És hazánk jogi regenerációját az ügyvédi és bírói kar együttes működésétől várom; és nem szeretném ha e nagy cél elérése személyes hiuság vagy érdek által veszélyeztetnék.

Társadalmi osztályok megsértése az ellentéteket csak élesíti s a munka, melynek minden személyes színezettől mentnek kellene lennie, a társadalom és osztályharcz küzdterére vonatik.

A kölcsönös tisztelet s kölcsönös elismerés a társadalmi lét alapfeltételei; ki azok ellen küzd — legyen jelszava bármi — a társadalom, az igazságszolgáltatás, a haladás nyílt ellene.

Dr. Fellinek Arthur.

Külföldi jogélet.

Az orosz törvénykezés.

GRENVILLE MURRAY híres angol publicista «A jelenkori oroszokról» irt legújabb művében az orosz igazságszolgáltatásról is igen érdekesen és szellemdusan emlékezik meg. E szemle az orosz törvénykezési viszonyok felett annál inkább érdeklődik, mert határozott tanuságául szolgál annak, hogy Oroszország egyáltalán nem érezheti magát jogosítottnak arra, hogy magát Cultúrállamnak tekintse, s mint ilyen a civilisatio tenyésztőjéül és előharczosául tolja fel.

A francia polgári törvénykönyv első szakasza — mond MURRAY, azt rendeli, hogy senki sem mentheti magát a törvény nem tudásával, ha azonban az oroszoknak hazája törvényeit ismernie kellene, 21 folio kötetet könyv nélkül kellene tudnia. Mert Oroszországban minden gondolható emberi cselekvényre vonatkozólag császári törvény intézkedik. Ha egy befolyásos Tschinownik belátja, hogy az ő magánügyei az előtérbe toluló haladás által hátrányt szenvedhetnek, kieszközöl magának egy császári ukázt, hogy a megkezdett haladás folyamának gátat vessen. Vannak Oroszországban törvények, mely a szakáll miként leendő megnyírását, a ruha s kalapdivatot szabályozzák, és senki sem gyújthat az utcán szivarra, hogy ne lenne kitéve annak a veszedelemnek, hogy nem vét-e valamely decretum ellen, melyet egy befolyásos gazdag ember, kinek érdekében áll neki kellemetlenséget okoznia, ellene kieszközölt. Más országokban mind az, mit a törvény nem tilt, meg van engedve, Oroszországban minden tilos, mit a törvény határozottan meg nem enged.

Az emberek azután e kellemetlen helyzeten akként segítenek, hogy annyi szabadságot vásárolnak maguknak, a mennyi egy évi szükségükre elegendő; épen úgy van ez itt e részben, mint más országokban az egyéni szükségletre kellő fával vagy légszeszszel történik. Ha a törvények kellő szigorral hajtánának végre, nem lenne szabad senkinek moczczannia sem, de a corruptionális rendszer a nyomás enyhítésére szolgál, s e részben erre oly befolyással van, mint a csempészet a prohibítív vámokra.

A balti tartományokat kivéve, hol a német elem nem romlott meg annyira, hogy a vesztegetés legyen az igazságszolgáltatás mérve, mindenütt másutt az országban az lesz nyertes, ki nagyobb pénzes zacskóval lép fel ügyének védelmére. Egy Tschinownik, kinek egy rangu társával vitás ügye van, ezért nem megy a bírósághoz, hanem ügyét saját nemesi marschallja elé terjeszti, ki szükség esetén a nemesek állandó bizottságának közbenjötté mellett, ítéletét magán uton kimondja; ha azonban egy Tschinownik közönséges polgárral keveredik vitába, kétféle eshetőség van, vagy mellette lép fel a Tschinownikok rendosztálya s akkor

az ellenfél elvesztette ügyét, vagy magának kell ügyét keresztül küzdenie, s akkor igen fontos kérdés, ha vajjon nem oly ellenféllel áll-e szemben, kinek egy «Artell» vagyis kölcsönösségen alapuló segítő társulat áll háta mögött, mely esetben az őt könnyen legyőzheti. A zsidóknak maguknak van egy ily «Artell»-jük, s ők a legszivósabb ellenfelek közé tartoznak, mert az összetartás rendkívüli közöttük, s ha perbe keverednek a rendelkezésükre álló pénz hatalma rendszerint biztosítja győzelmüket. Különbösen általában rendszerint kerülnek az emberek a pert a mennyire csak lehet, mert a költségek s a vesztegetésként fizetendő összegek a perlekedést igen költségessé tévén, ha csak lehet egyesség útján intézik el a felek ügyeiket.

A vesztegetési a pénzek bírának nem adatnak át közvetlenül, hanem a jegyzők útján kézbesítettnek. Egy legfelsőbb bírónak évi fizetése 40 font sterling, azonban hivatalát titokban 4000 fonttal vásárolta meg, hogy tehát a befektetett tőke kellőleg gyümölcsözőn, sportulákra van szüksége s e helyzet folytán nem lehet csodálni, ha az igazság serpenyője arra az oldalra billen, melyen azt több rubel nyomja. Ez annál könnyebb, mert határozza meg a bíró így vagy amúgy, mindkét esetre képes lesz császári decretumra alapítani ítéletét. Ha az első bíró azt mondja ki, hogy fehér: császári decretumra hivatkozik, s ha a felsőbb bíró ez ítéletet megváltoztatja, s azt mit az első bíró fehérnek mondott feketének mondja, ez is egy másik császári decretumra alapítja ítéletét. A polgári per valóságos árverés, melyen a legtöbbet ígérő a törvénykönyvből azon szakasz kikeresését eszközli, mely őt diadalra segíti.

Fenyítő ügyekben igen sok függ azon egyénnek, ki ellene panaszt emelt, gazdagságától, s más személyes viszonyaitól, kis tolvajok irányában különösen az orosz bírák igen barátságosan vannak hangolva, s ha nincsenek különösen megfizetve azért, hogy azokat szigorúan megbüntessék, igen könnyen rá bírhatók arra, hogy felettük enyhén ítéljenek. Jaj azonban azon foglyoknak, kik ügyük igaz voltának érzetében egészen a bíróság kegyeire bízzák magukat, s bírót megvesztegetni elmulasztják. Azonban ez ritkán történik, mert minden ügyvédnek van gondja rá, hogy védence pénzt a kellő helyre eljuttassa. Ha a bírót azért vesztegeti meg valaki, hogy felmentő ítéletet hozzon, azonban az már pénzt fogadott el azért, hogy a vádlottat elítélje, az utóbbi által adott pénzt is elfogadja, s a vádlottat elítéli, de igen enyhén járand el ez esetben irányában. Ha azonban a bíró határozottan azért fogadta el a megvesztegetést, hogy szigorú büntetést mérjen a vádlottra, minden ügyvéd azt fogja tanácsolni védencének, hogy kimélje pénzét, s azt takarítsa meg későbbre, midőn megvesztegetés által sikerülhet a fogságból kiszabadulni, vagy legalább enyhe bánásmódot eszközölni ki a maga részére.

Az esküdtszékek csak főbenjáró büntettekben s a leg súlyosabb erőszakos büntettek esetén ítélnék. Ezek ítélete is a megvesztegetéstől, vagy gyakran attól van feltételezve, hogy az érdekelt felek miként képesek érzelmeikre hatni; mert igen ostoba orosz ügyvédnek kell lennie, ki nem képes egy orosz juryt megrikatni.

Amaz ismert esetnek, melyben egy orosz jury egy súlyos büntetést azért mentett fel, mert husvét szombatja volt, s azt hitte, hogy a szent hetet méltóbban nem ünneplheti meg, mintha annak bűnét megbocsátja, méltó hasonmása egy másik eset, melyben az odessai jury egy házastársát meggyilkoló férjét azért mentett fel, mert a nő férjét részegeskedés miatt tetteleg bántalmazta.

Általában a gazdagok azok, kiknek panaszai folytán történnek az elítélések, s példaszóvá vált, hogy előnyösebb helyzetben van az, ki egy gazdagot megöl, mintha azt csupán megsebz, mert az utóbbi esetben életben marad, s nem sajnálhatja a pénzbeli áldozatot, hogy bosszút állhasson,

míg ha megöletik az örökösök tán elfeledkeznek az örökséget arra pazarolni, hogy a tettes elítélését kieszközöljék.

Az elítélések eszközlése körül a gazdagok pénzének annál inkább tágabb tere van, mert a polgári és büntető törvények oly annyira össze vannak zavarva, hogy szerződés szegés, sőt kölcsöntartozás is tárgya lehet súlyos bünténynek, melyben a gazdagok bosszuját csak az «Artell» védelme hátríthatja el a szegény polgár fejről. Ily társulat alkalmilag roppant pénzösszeget kénytelen áldozni, hogy egy ártatlan tagját, oly frivol s alaptalan üldözésektől megszabadítsa, minők modern államokban elő sem fordulnak. Azért is legszomorubb sorsa van a cselédeknek, kik egészen védtelenül állanak, s gazdag uraik bosszujának ki vannak téve, kik akkor küldetik őket Szibériába a mikor nékiek tetszik, csak az a kérdés, hogy hajlandók-e oly pénzbeli áldozatra, mely az ily nagy büntetés ára gyanánt van előszabva.

Igen sajátságos képe van egy orosz törvényszéknek a fenytő tárgyalás alkalmával. A bírák egyenruhát és érdemrendeket viselnek, hasonlóan az ügyvédek is, kik az orosz törvényszéki hierarchia lajtorjáján szemben a bíróval alárendelt állást foglalnak el. Az egészen oly képe van, mint ha a vádlott tábornokok által hallgattatnék ki s egy kapitány által védelmeztetnék.

A jury rendszerint mesteremberekből és kis birtokosokból áll, melyek legnagyobb része rendszerint sem írni sem olvasni nem tud. Az eskütétel alatt az egész jury letérdel. A tanukihallgatás alatt pedig teljesen szabad menetet engednek érzelmeiknek, úgy hogy az elnök gyakran kénytelen őket pénzbírsággal fenyegetni, hogy érzelmeiket kifejező «oh» és «ah» kiáltásaikat elnémitsa. A tettes elítélése iránt oly nagy ellenszenvvel viseltetnek, hogy gyakran reá szólnak, ha vajjon kész-e megigérni, hogy nem követ el többé büntettet. Midőn egy alkalommal a tanácskozássra visszavonult jury már 3 óráig volt bezárkózva, s a türelmetlen bíróság egy hivataloszlógát küldött hozzájuk, hogy tudná meg mit csinálnak már ennyi ideig, az egész tanácskozási terem üres volt; az esküdt urak egymás után az ablakon illantak el, hogy tettes bűnös voltát kimondani ne legyenek kénytelenek.

Ez állapotok után elgondolhatjuk, mily boldog ország az, melybe az ily nép megy civilizálni. Ha otthon is így jár el, mit lehet még ott, hová azért hajlandó menni, mert a zavarosba akarja összehalászni az aranyokat.

Jogirodalmi szemle.

Hazai szaklapok.

1. A magyar *Themis* 2-ik számában először is közli a szerkesztő Dr. FAYER LÁSZLÓ-nak értekezését «a positiv jogi disciplinák elhanyagolása a magyar egyetemeken» cím alatt. Nézete szerint az államvizsgáknak a quadriennumba való bebocsátása idézte elő a zavart és felforgatást, és megzavarta az egyensúlyt a jog- és államtudományok között, ez okozta, hogy a jogtudományi tárgyak, különösen pedig a positiv jogok az államtudományok által teljesen háttérbe vannak szorítva. Ebbeli állítását bővebben indokolva, végül arra az eredményre jut, miszerint ki lenne mondandó, hogy a quadrienniumon belül az alapvizsgákon túl egyéb vizsga nem tehető. Az államvizsga, mely a tudori cím elnyeréséhez szükséges, letehető bármikor, akár a tudori szigorlatok előtt, akár azok közben, akár pedig utánuk. Ennyit tart egyedül s vizsgarendben módosítandónak, a tanrend pedig nézete szerint érintetlenül maradna. Boldog a ki hiszi, hogy egyetemünk bajait e szerény változás gyökeresen orvosolni fogja. Utána Dr. KISS PÉTER a külföldi könyvkivonatokat bizonyító erejéről szólva, ama visszás helyzetet fejtegeti, mely az esetben ha külföldi könyvkivonat alapján a

belföldön per indítatik, rendszerint előáll. Alperes ugyanis tagadja, hogy nekünk nincs viszonzásunk azon német állammal, melynek könyvkivonata pereltetik. Erre felperes halasztást kérve, az igazságügyi miniszteriumhoz bizonyítványért folyamodik, hol kérvényét azzal utasítják el, hogy csak a belföldön érvényes törvényekről adhatnak bizonyítványt, ki külföldi törvényre hivatkozik, annak szövegét előmutatni köteles (p. t. rendt. 545. §.) Erre távirat útján felperesi ügyvéd külföldi védenczéhez fordul, ott nem értik mit akar, s így célra ez uton sem jut. Ez előzmények után cikkiró igen helyesen fejt ki, hogy itt viszonzásról szó sincs. A könyvkivonat kereskedelmi magán okirat, egy bizonyító eszköz, melyek annál nagyobb hitelessége van, mennél jobban igazoltatik, hogy oly alapon keletkezett, mely minden kifogásnak elejét veszi. Teljesen osztjuk cikkiró ur ebbeli felfogását.

Ezt követi az ügyvédi sérelmek rovata, melyben egy névtelen azért panaszkodik, hogy az ismeretlen örökösök részére kinevezett ügygondnok díja saját fele irányában alapított meg, s az abbeli kérelmének, hogy díjai az általa nem képviselt felperes irányában állapíttassanak meg, elutasított. Nem vonjuk kétségbe, hogy a kérelem méltányos lenne, de sok méltányos kérelem nem teljesíthető, ha annak törvényes alapja nincs, azt pedig, hogy hol van a törvényes alap a kérelem teljesítésére? az elutasítást komolyan megrovó cikkiró elfeledte megmondani.

Ezután a Különfélék között a *Themis* ismét egyet rug a királyi táblán, mely úgy látszik, nagyon gyomrában fekszik nékie, s elmeséli, hogy a budgettárgyalás közeledvén, mindenkit megdöbönt azon rengeteg nagy összeg, melybe a kir. tábla kerül; annál inkább, mert a költség nem áll arányban az eredménnyel, ennél fogva azt szándékoznak indítványozni, hogy a királyi táblán üresedésbe jövő bírói állomások ne töltsenek be. Ez indítványt úgy látszik a *Themis* is helyesli, mert szerinte kétséget sem szenved, hogy a bagatell eljárás behozatala folytán a felsőbb bíróságok teendője kevesebbé fog. Meglehet — mi is hiszszük — de mig ez be nem áll, — mint ma tényleg be nem állt — előre a róka bőrére gazdálkodni csak az igazgatszolgáltatásnak válnék hátrányára. A másik javaslat a *Themis* szerint a kir. táblai fogalmazók eltörlése lenne, kik helyett jegyzőkönyvvezetőkül az első bíróságoknál alkalmazott jegyzők s aljegyzők közül rendeltetnének be. Ez ugyan nem nagy megtakarítás lenne, mert annál több jegyző szükségeltetnék. A királyi táblánál pedig ez idő szerint mindössze 14 fogalmazó van; tehát ez intézmény változtatásának szükségességéről lehet más szempontból, különösen arra való tekintettel szólni, hogy az első bírósági gyakorlat az ifjabb nemzedék kiképzésére szükséges, mig az, ki ily gyakorlat után a táblához beosztalik, tágabb látkört nyert, s így nagyobb jogi képzettsége lesz, mikor bírói hivatalba lép, de a takarékosági szempontot hozni e helyütt fel indokul valóban nevetséges; mert a megtakarítás majdnem semmivé törpül.

A Magyar *Th.* ez évben mellékletként *Büntetőjogi Szemlé*-t indított meg, melynek első száma előttünk fekszik s mely vállalatot — azon feltevésben — hogy büntetőjogi irodalmunknak önálló gondolkodás és önálló munka által lendület adatik, örömmel üdvözlöttük.

Az első szám áttekintése után azonban ebbeli örömünk eloszlott s irodalmunk érdekében — bár nem szívesen — nehánymegjegyzést kell tennünk, melyek minden személyes színezettől menten az ügy érdekében történik.

Több oldalról azon panasz hangoztatott, hogy jogirodalmunk nyelvezete és irálya nem emelkedik a tökély azon fokára, melyet a tárgy megkíván s melyet az avval foglalkozók műveltségétől és nyelvi ismereteitől elvárni jogosan lehet.

E panasz jogosultságát a *Büntető Szemle* első száma

teljes mérvben igazolja. Mutatványul a lap programjából következőket közlünk: «De a törvénykönyv megoldotta maga feladatát. Teremtett alapot, állított fel keretet. Nem törvény, tankönyv és kommentár egyszersmind. Nem dogma, casuistica; csak norma. . . . . Gyakorlati célok felé elméleti utakon. Hogy közvetítse a törvény helyes megértését és ezzel a törvény helyes alkalmazását. Hogy megbízható és szívesen követett vezére legyen a gyakorlatnak.» stb.

Büntetőjogi irodalmunk tehát, nyelvészeti szempontból fontos tényező lehet; a mennyiben úgy, látszik, céljával azt tűzte, ki, hogy kimutassa, hogy alany vagy állítmány nélküli mondatok lehetségesek.

Áttérve a *B. Sz.* beltartalmára az egy másik panasz jogosultságát igazolja, hogy irodalmunkban gyakori jelenség az: miszerint külföldi írókat, műveket és értekezéseket, némely íróink, mint saját productumait czégük alatt az «eredeti gyárjegy» nélkül árulják.

«A királyi kegyelem a bűnpártolás szempontjából» című cikkben Dr. BARNA F. GEYER-nek a *Gerichtssaal* XXVII. k. 299—312. l. közlött értekezését «Zur Auslegung des Strafgesetzbuches» mint sajátját mutatja be.

Nem említettük volna ezt fel, ha Dr. BARNA GEYER-nek egyes eszméit felhasználná, anélkül hogy azokat idézné; de nem engedhetjük meg azt, hogy bárki, egy idegen író értekezését kivonatolva s lefordítva, mint sajátját mutassa be.

Dr. BARNA összes idézetei, melyeket külföldi írók értekezéseiből merit, megegyeznek GEYER idézeteivel, csak hogy Dr. B. ur ezen idézeteket is rosszul fordította, holott GEYER azokat szószerint közli.

A cikk első része, mely a kérdés irodalmi ismertetését tárgyalja GEYER id. h. 299—302. l. szórul szóra van meritve. A cikk második részében a 302—308. l. foglalt érvelés, hol fordítása, hol pedig a mondatok helycseréje, mit azonban az avatott szem azonnal feltalál.

A dolgozatnak eredetisége abban áll, hogy a m. b. törvkönyv szakaszát és Binding-et citálja.

A *B. Sz.* első száma teljesen GEYER-nek van szentelve, a mennyiben annak a «Zeitschrift für vergl. Rechtsw.» ban megjelent értekezésének egyik részét, — mely a m. b. törvkönyv büntetési rendszerével foglalkozik, — közli, közbeszurva, mint a szerkesztőség maga mondja «igénytelen megjegyzéseivel».

Végül, miután a *M. Th.* SCHOPENHAUERT gyakran idézi; e bölcsész következő mondatát ajánljuk melléklapjának figyelmébe: „*Aufgeschrieben und gedruckt zu werden, um wirklich ein Theil der Literatur einer Nation zu sein und Jahrhunderte zu bestehen, verdienen nur die Gedanken, welche ein ganz ausserordentliches Individuum und auch dieses nur in ganz ausserordentlichen Augenblicken zu denken fähig war*“.

Megjelent a „*Magyar Igazságügy*“ folyó évi első száma is, melynek bővebb ismertetését térhiány miatt jövő számunkra vagyunk halasztani kénytelenek. Jelenleg csak arra szorítkozunk, hogy «a magyar birói kar védelmére» cím alatt a *Magyar Themis*-ben történt megtámadások ellen a szerkesztőhöz intézett, férfias és meggyőző levelet egész terjedelmében közöljük. E levél tartalma következő.

Tisztelt szerkesztő ur! A *Magyar Themis* tegnap megjelent számának vezércikkében új évi beköszöntőül a következő jellemzéssel kedveskedik a magyar bíróságoknak:

«Irigylendő az, a kit saját érdeke vagy hivatása nem kényszerít arra, néha egy pillantást vetni az ugynevezett törvénykezési termekbe és azok belső titkai közé. Visszatetsző és silány egy kép tárul ottan fel. Nemcsak járatlanság, de a tudatlanság a törvényekben, kevés ügybuzgalom, hajmeresztő felületesség és a csapszékek színvonalán álló modor jellemzik igazságügyi közegeink működését. Rideg közöny minden kötelelességérzet nélkül, durva nyomás szellemi fölény nélkül lefelé, áskálódás és bemondás csekély előléptetés

reményében: ezek a főjellemvonások. Ilyen körülmények és ilyen emberek mellett ne várja meg senki, hogy igazságszolgáltatásunk továbbra jusson az európai színvonalhoz.»

Ezek után szól az igazságügyi közegek másik osztályának állapotáról, az ügyvédségről. De én sem erre, sem a cikk egyéb kitételeire nem kívánom a t. szerkesztő ur figyelmét felhívni, minthogy a közállamra nézve körülbelül nagyon közömbös, hogy mindezekről mikép gondolkozik valaki; közömbös mindaddig, a mig tények előadásával állításának igazolására nem mer vállalkozni és a mig ennél fogva az egyéni vélemény a szidalmazó ráfogások színvonalára sulyed. De publicistikai kötelelességmulasztás volna, ha a *Magyar Themis*-nek a bíróságokról nyilvánított most idézett szavai a kellő méltatásban nem részesülnének, mert a bíróságok felől terjesztett vélemények a közállam erkölcsi és anyagi érdekeit a legközelebbiről érintik. A bíróságokban az államot és társadalmat védelmezzük.

Sajnos, vannak egyes kivételek, de épen csakis kivételek, melyekre a jellemzés egyik másik része ráillik. A *Magyar Themis* azonban nem kivételekről szól, hanem egész átalánosságban a «törvénykezési termek titkairól», az igazságügyi közegekről; ezeknek «jellemezésére» hozza fel az idézett szavakat, a «főjellemvonásokat» mutatja be azokban; szavait tehát a bíróságokra áldán, intézményekre és emberekre egyaránt minden megszorítás nélkül kiterjeszti.

Lehet, hogy a *M. Th.* nem gondolta meg szavainak értelmét és horderejét; lehet, hogy gondatlanságból; megszorítás nélkül és átalánosságban mondta azt, a mit csak megszorítások között és a kivételes visszaélésekre korlátozva akart előadni. De ha tudományos szaklap, hazája birói karának és igazságszolgáltatásának becsületével és jó hírnevével szemben ily gondatlanságra képes; ha szavainak és állításainak ennyire nem ura: akkor önmagát elítélte minden komoly ember előtt.

Lehet azonban az is, hogy meggondoltan irta le ítéletét, hogy «tudatosan adott meggyőződésének kifejezést a magyar bíróságok, a magyar birói kar fenti jellemzésében. Ez esetben oly merénylettel van dolgunk, minőhöz foghatót a journalistikában nem ismerünk, még kevésbé a jogtudományi szakirodalomban.

1867. óta időszaki sajtónkban egyesek és egész pártok ellen nem ritkán oly tulzások és szenvedélyességek nyilvánultak, melyeket a sajtószabadság, a nemes izlés, a közélet egészséges lüktetése szempontjából méltán sajnálnak a higgadt hazafiak, méltán sajnálnak ma talán azok is, a kik arra a küzdelem hevében elragadtatták magukat. Mindezen a politikai küzdelmek viharai által, ha nem is menthető, de megmagyarázható elementaris eruptiókon túl tesz a *Magyar Themis*, midőn nem politikai egyéniségek, vagy pártok ellen, nem mint politikai lap, hanem mint tudományos szaklap azt a verdiktet olvassa rá az állam egyik legfontosabb tényezőjére, a birói hatalom közegeire, a birói karra átalán, hogy «tudatlanság a törvényekben». «hajmeresztő felületesség», «rideg közöny minden kötelelességérzés nélkül», «áskálódás és bemondás csekély előléptetés reményében», «a csapszékek színvonalán álló modor» képezik a «főjellemvonást.»

A *Magyar Themis* herostratusi dicsőségre áhítozott és azt teljes mértékben sikerült is neki elérni.

Mit tegyenek ezzel szemben a megtámadott bíróságok?

A magyar bíróságok, melyek soraikban oly kiváló egyéniségeket is számlálnak, kik minden magistraturának díszai volnának és melyek átalában önfeláldozó kötelelesség-érzettől vezettetve évről-évre megpróbálkoznak a reájuk nehezedő európai mérték szerint bíró erejét meghaladó munkahalmazzal; a bíróságok emlékezzenek meg a példátlan merénylettel szemben ama bölcs határozatról, melylyel a

bpesti kir. it. tábla néhány év előtt a birói méltóság fenségével lefegyverezte éretlen rágalmozóit. Két kis vidéki lap ugyanis gyalázólag nyilatkozván e főbiróságunkról, az utóbbi Szabó Miklós kitűnő elnökének vezetése alatt határozatilag kimondta, hogy a sértés miatt nem kívánja a sajtópert megindítani, »mert, így hangzik az 1874. évi ápril 21-én teljes ülésben egyhangulag hozott, emlékezetes, igen, mive-
lődésünk történetében is emlékezetes határozat:

»mert hivatali kötelességének minden időben pontos és

lelkiismeretes teljesítésében találván egyedüli megnyugvását, ezen öntudatában jogosultnak tartja magát az ellene felhozott rágalmakat önérzetes megvetéssel mellőzni, annál is inkább, mert midőn a bíróságok tekintélyének a jelen viszonyok közt gyakran előforduló támadását kikerülni nem lehet: az, alaptalanul megtámadott birói méltóságnak tiszteletben tartása csakis a jövőtől, a közvéleménynek az előrehaladó közmívelődés befolyása alatt leendő tisztulásától és az erkölcsi érzet megszilárdulásától várható.»

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kereskedelmi törvény egyik hézaga.

A temesvár-orsovai vasut Lugost is érintvén, a vasuti forgalom, a bíróságok illetékessége alá tartozó, mindennap előforduló olyan eseteket idézett elő, melyekre sem a kereskedelmi anyagi jogban, sem a kereskedelmi eljárást szabályozó miniszteri rendeletben szabály nem foglaltatik, pedig mind a törvény és rendelet oly időben és helyen keletkeztek, a hol ilyes esetek bizonyosan ezrével előfordulnak, alig hihetné valaki, pedig úgy van.

Majd mindennap megjelen nálam hol kereskedő, hol iparos, hol öconomus, panasolván, hogy a vasuton jött szállítmányt át nem veheti, mert az vagy mennyisége, de legtöbbször minőségénél fogva a rendelménynek meg nem felel, és miután panaszos az utánvételi összeget a szállítási bérrel együtt előzetesen, a szállítmány megtekintése előtt lefizetni köteles, a küldött annak vagyoni viszonyait a legtöbb esetben nem ismeri, kénytelen saját biztosítására az utánvételi összeget lefoglaltatni.

Noha a panaszosnak okmánya, milyent a ptrs kíván, nincsen, a veszélyt is ő is én is csak képzeljük, mindazonáltal a forgalom és a jogbiztonság érdekében, én soha nem haboztam, hanem a panaszoszt értesítettem, hogy a kereskedelmi anyagi jog szabálya szerint a küldőnek a szállítmányt át nem vételét tudtára adja, a szállítmány hibáját megállapítsa.

Igy én azután, mivel az utánvételi összeget az állomásfőnök 24 óra alatt vagy elküldeni vagy elszámolni köteles, azt, végrehajtó kiküldése nélkül végzésileg lefoglaltatnak nyilvánítottam, mire a küldő a panasossal rendesen magány uton kiegyeztek, csak egy eset fordult elő, hogy egy belföldi terménykereskedő a neki kézbesített foglaltatást tartalmazó végzést sérelmesnek tartván, az ellen semmiségi panasszal élt, mire a semmitőszék a végzést meg is semmisítette, azon okból, mert a perrend szabályainak meg nem felelt, a mit különben jelentésemben én is kifejtettem.

Daczára ennek azonban panaszos célját el nem érte, mert a kapott előleg kétszeregének visszafizetése, és a szállítmány visszavétele iránt, a biztosítás elrendelésekor azonnal bepereltetvén, a pert hamar letárgyaltam, eldöntöttem, és így felperes ítélettel már bírván, míg a biztosítási ügy a semmitőszéken megfordult és visszajött, felperes már perrendszerű biztosítást is kapott, mire perét mind a két felsőbb forumon megnyervén, pénzét is visszakapta.

Ime ezen egyszerű eset is mennyire illusztrálja a kereskedelmi törvény hiányosságát, melyben pedig ily természetű hézagnak lennie nem volna szabad, a miért is azt az illetékes körök figyelmébe, — tisztelettel ajánljuk.

Kókay Károly,
kir. járásbíró.

Szemle a lajtántuli törvénykezés felett.

1. Bécsi telekkönyvi kuriosumok.

Sok cifra bejegyzést találunk telekkönyveinkben. Debreczen város törvényszéke 1861. évben a feltámadt alkotmányt, mint a régi boldog állapotok feltámasztóját tekintvén, min-

den telekkönyvbe azt jegyeztette be, hogy a város határában földet csak debreczeni polgár birhat; tudnánk többet is ilyet felsorolni, de e sorok célja más, t. i. kimutatása annak, hogy a Lajthántul sem állanak másként a dolgok, s alig tudnánk a bejegyzések körül oly curiosumokat produkálni, mint minőkre a birodalom fővárosának telekkönyvében akadunk. Közlünk néhány példát. Ne csak mindig Lajthántuli testvéreink nevéssenek a mi viszonyaink felett, legyen szabad egyszer nekünk is az ő telekkönyvi viszonyaik felett nevetnünk.

Az ismeretes *Volks-Garten* a cs. kir. kincstár tulajdonaként van a 2/ sz. telekkönyvi betétbe 1. rendszám alatt bejegyezve; míg a 2. rendszám alatt a 30. catasteri helyrajzi szám foglaltatik következő megjegyzéssel: »jedoch nur in Ansehung der Grundfläche, und mit Ausnahme des darauf erbauten Salongebäude's 1215» (lásd' a 6. betétet. E 6. betétben foglaltatik a fentebbi »Salongebäude» (tulajdonképpen kávéház), s erre nézve következő bevezetés olvasható; 1. rendszám alatt: »Das auf der Grundbuchsparcelle Nr. 30 erbaute oben bezeichnete Salon Gebäude, jedoch ohne den diesfälligen Grund und Boden, welches das ausdrückliche Eigenthum des k. k. Hofärars ist». E telekkönyvi test tulajdonosaként Sz. Mária van bejegyezve, s az számos jelzalogos kebelelésekkel van terhelve.

Mialatt e példában telekkönyvi birtoktestet láttunk, telek nélkül, a következő példában egy oly telekkönyvi testet találunk, melynek csak részben van telke. A hód-utczában 30. sz. alatt fekvő ház ugyanis a telekkönyve következőleg van bevezetve:

»Grundbuchseinlage Nr. 122 Fol. 387.

P. Z. 1. Parcellle 684/1 Bau-Area

» 2. Über die Casamat-Grundparcelle Nr. 684/2 erbaute Theil des Hauses

» 3. 684/3 Bau-Area.»

E bevezetést kiegészíti a 123. telekkönyvi betétben foglalt következő bevezetés:

»Die Casamate unter dem Hause Nr. 1178 Einlage Nr. 122 in der Bibergasse

P. Z. 1. Parcellle 684/2 Casamaten Grund.»

Tehát e ház telkének $\frac{2}{3}$ része csak tulajdonosaé, $\frac{1}{3}$ része a kincstaré.

Hasonló visszás bejegyzésekre találunk a két következő háznál.

Az egyik ház birtokállási lapja ugyanis következőket tartalmaz:

»Grundbuchseinlage Nr. 1257 Fol. 3011. »Haus am im Stoss im Himmel» Conscr. Nr. 364. »Zum Stoss im Himmel

P. Z. 1. Parcellle 428 Bau-Area

» 2. » 434/2 die hierauf erbauten und zu diesem Hause gehörigen beiden Gewölbe, jedoch mit Ausschluss des über denselben erbauten Geländertheiles des Nachbarhauses Nr. 365. Einlage Nr. 25.

Az itt említett 25. számú betét pedig következőt tartalmaz:

»Der obere Passauerhof in der Salvatorgasse Conscr. Nr. 1015.

P. Z. 1. 434/1 Bau-Area

» 2. — «Die über den beiden Gewölben Parc. Nr. 434/2 des Nachbarhauses Nr. 364 Einl. Nr. 1257 erbaute Gebäudetheil des Hauses.»

Végül álljon még itt Ruprecht-piaczon 5. és 4. sz. a. házak birtokviszonyára vonatkozó következő épületes bejegyzés:

«Grundbuchs-Einlage Nr. 1006 Fol. 565 Haus am Ruprechtsplatz Conscr. Nr. 461.

P. Z. 1. Parcelle 508/1 Bau-Area

» 2. — — der über dem zwischen diesem Hause und dem Hause Conscr. Nr. 463 befindlich Schwibbogen gegen den Ruprechtsplatz erbaute Gebäudetheil»

P. Z. 3. Parcelle 507/1 Bau-Area.»

A másik házra vonatkozó telekkönyv tartalma pedig következő:

«Grundbuchs-Einlage 1181. Fol. 527. Haus in der Seitenstettengasse Conscr. Nr. 463»

P. Z. 1. Parc. 507/1 Bau-Area

» 2. — — der über dem zwischen diesem Hause Conscr. Nr. 461 befindliche Schwibbogen gegen die Seitenstettengasse erbaute Gebäudetheil

» 3. Parce. 507/2 Bau-Area.»

Még számos hason bejegyzéseket közölhetnénk. De úgy hiszszük, elég lesz annyi izleltetőül, s felvilágosításul, hogy Bécsben, mily cifra birtokviszonyok léteznek, melyeket a legügyetlenebb uton és módon eszközölt telekkönyvi bejegyzés szentesített. El lehet képzelni, ha ily birtoktest végrehajtási árverés alá kerül, mily cifra bonyadalmak merülnek fel.

De már ily cifra telekkönyvi állapot nálunk még sem fordul elő.

2. Felelőzések kijelentése távirat útján.

N. Lipótnak S. Endre ellen 300 frt s jár. iránti ügyében a m. kir. Curia mint legfőbb ítélőszéknek 1878. évi 8547. sz. a. ítélete ellen alperes részéről *táviratilag* semmiségi panasz jelentvén be, azt a m. kir. Curia mint semmitőszék 1878. ápril 25-én 8797. sz. a. következő rendelvénnyel küldötte vissza.

«N. Lipótnak S. Endre elleni 300 frt s jár. iránti sommás penére vonatkozó iratok ./. alatt azzal küldetnek vissza, hogy alperes táviratát, mint birói határozat tárgyaúl nem szolgálható beadványt adassa vissza;

mert a p. t. rendt. 125. §. és 274. s köv. §§. meghatározzák azon módot, a melyen a bíróságok határozatai ellen a jogorvoslatot bejelenteni, illetőleg írásban beadni kell;

ettől eltérőleg a harmadbírói ítélet hirdetésére kelően idézett alperes, az ítélet kihirdetésére meg nem jelenvén, semmiségi panaszát nem az ítélet kihirdetésekor szóval hanem mielőtt az ítélet tartalma véle közöltetett, táviratilag és föltételelesen jelentette be; ezen törvényellenes bejelentést az első bíróság hivatalból tartozott volna visszautasítani.

A semmitőszék e határozatában, habár nem is határozottan kijelentve, de mégis azon elv lásszik foglaltatni, hogy a *felelőzések távirati bejelentése birói határozat alapjául nem szolgálhat*,

Ezzel ellenkező állást foglal el a bécsi legtöbb ítélőszék; ugyanis:

A-nak B. elleni peres ügyében a haagi cs. kir. járásbírósnak 1878. július 5-én 1544. sz. alatt hozott ítélete ellen alperes felelőzését távirati uton jelentette be.

A haagi cs. kir. járásbírósnak e beadványt, mint szá-

bályellenest és csak egy példányban beadottat, visszautasította.

E határozatot a bécsi cs. kir. főtörvényszék helybenhagyta; mert a törvény a felelőzésnek távirati uton való bejelentését nem ismeri, hanem határozottan a felelőviteli beadványnak írásban és két példányban való beadatását rendeli el.

Azonban a legfőbb ítélőszék B. rendkívüli felülvizsgálati kérelmének helyt adva, elrendelte, hogy felelővivő az ellenfél egyidejűleges értesítése mellett, utasíttassék, hogy felelőviteli beadványát, két példányban, kellőleg bélyegezve s az előirt aláírással ellátva, 8 alatt annál bizonyosabban nyujtsa be, mert különben az nem fogna augusztus 3-án beadottnak tekinteni;

mert az államtávirda a hatóságokhoz magánfelek által intézendő beadványok közvetítésére általában használható, s azért mert az ily uton a bírósághoz származtatott polgári peres ügyi beadványoknál nincsenek meg az ezekre nézve a törvényben előirt minden kellékek, e beadványok kedvezőtlenebb elbírálásban nem részesíthetnek, mint ha azok más uton juttattak volna a bírósághoz, mely esetben sem lennének azok végleg elutasítandók, hanem a félnek záros határidő alatt leendő kijavítás végett visszaadandók (1873. évi október 6-án 797. és 1795., 217. sz. alatt kelt udvari rendeletek.)

Különlék.

(A szatmárnémeti kir. törvényszék ügyforgalmi és tevékenységi kimutatása 1878-ik évről.) 1-ör *elnökiek*: 2080, elintéztetett valamennyi; — 2-ör *polgári ügyek*: a) 1877-ik évről hátralék maradt 1163, b) ehez 1878-ik évben érkezett 17335, összesen 18498; ebből feldolgoztatott 17864, maradt hátralék 1878. december 31-én 634.; — 3-ör *bűnfenyítő és jövedéki kihágási ügyek*: a) 1877-ik évről hátralék maradt 2131, b) ehez 1878-ban érkezett 18026, összesen 20157, ebből feldolgoztatott 20075, maradt hátralék 1878. évi decz. 31-én 82.; — 4-er *fegyelmi ügyek*: a) 1877-ik évről hátralék maradt 1, b) ehhez 1878-ik évben érkezett 186, összesen 187, ebből feldolgoztatott 187, maradt hátralék 1878-ik évben december 31-én 000.; — 5-ör *telekkönyvi ügyek*: a) 1877-ik évről maradt hátralék 2433, b) ehez 1878-ik évben érkezett 33581, összesen 36014, ebből feldolgoztatott 34803, maradt hátralék 1878. évi december 31-én 1211. — *Összesítés*: a) 1877-ik évről maradt hátralék 5728, b) ehez 1878-ik évben érkezett 69128, összesen 74856, ebből feldolgoztatott 72929, 1878-ik évi december 31-én elintéztetlenül maradt 1927.

Szerkesztői üzenet.

Több munkatársainknak hozzánk intézett felhívása folytán szükségesnek tartjuk kijelenteni, hogy Dr. H. Gyula, P. I. kir. törvényszéki bíró, Cs. K. kir. közjegyző, B. J. közjegyző, P. K. kir. táblai bíró, B. K. és Sz. L. ügyvéd urak dolgozatait köszönettel vettük, s egymás után közleni fogjuk.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4. szám) megjelent s minden könyvkereskedés által megszerezhető:

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNY-ISMÉ. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire írta *Dr. Mariska Vilmos.* Második bővített kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

BÉLYEG ÉS ILLETÉK-SZABÁLYOK. A legújabb időig terjedő törvények és kormányrendeletek szerint. Összeállította *Dr. Mariska Vilmos.* Füzve 1 frt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., 1. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

telekre	...	3	ert
negyedévre	...	3	.

 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Pár szó bírósági tisztviselőink nyugdíjazásáról. Sebestyén Mihály marosvásárhelyi kir. főügyész urtól. — A correctionalisatio elvének alkalmazhatósága. Dr. Werner, kassai jogtanár urtól. — Jogirodalmi szemle. — Törvénykezési szemle: A korlátolt beismerésről. Pósfai Károly kir. táblai bíró urtól. — Meddig terjed a bűnügyi bíró hatásköre: a kapcsolatos polgárjogi kérdésekben? Párvy Iván budapesti kir. törv. bíró urtól. — Az örökösödési ügyek ellátása a gyámügyi törvény által teremtett helyzetben. Bloksay István kir. közjegyző urtól. — A közjegyzői díjak szabályozásának kérdéséhez. Csánády Kálmán nagyvárad kir. közjegyző urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Pár szó bírósági tisztviselőink nyugdíjazásáról.

Ha körültekintünk társadalmunk munkás osztályain, alig találunk olyanra, melynek jelentékeny előkészület s tanulmányok után, erejét folyton igénybe vevő tevékenysége előnyösebb körülményeket számára ne teremtené, mint a minő az állami tisztviselő, de főleg a bírói kar részére nálunk kijut.

Nem csak abban nyilvánul ez, hogy javadalmazása az évekkel lépést haladó drágasági viszonyokkal arányban nem áll, mert még most e részben az állam jeleni pénzügyi körülményei között többet valóban alig szakíthatnánk ki: de zsidbasztól az 1869-ik évi IV. t. cz. 8. és következő szakaszaiban egész mereven felállított korlátozás azon szabad mozgásban, mi által az egész társadalmi léttől elzárva van, s minek következtében nem csak a férfit megillető közélettől távol tartatik, de gátolva van abban, hogy munkásságával a korlátolt fizetésen felül családja részére bármit is kiérdemelhessen.

Ha bár ezen, igénytelen nézetünk szerint «összeférhetlenség» még közhatósági életünkben is zsidbasztó nyomokat mutat fel, mindazonáltal alig lenne szavunk ellene, ha legalább bírósági tisztviselőink a hiven teljesített munka után távol minden eshetőségektől s időnként változható rendeletektől megnyugvással s biztonsággal tekinthetnének bekövetkező testi fogyatkozásaik esetében családjaik sorsára, s a fennálló bizonytalanságok elenyésztesítésével társadalmunk ezen nagyhivatású osztálya késő korai sorsa iránt folyton fennálló aggodalmaitól megmentetnék.

Elérkezettnek látjuk idejét immár annak, hogy az 1869-ik évi IV. t. cz. 17. §. végsorainak megfelelőleg «a nyugdíj rendszert a bírókra nézve külön törvény határozza meg», mert a bírói tagok nyugdíjazási eljárása iránt felette kevés az, mi eddig «törvény» által megállapítva lett.

Igaz ugyan, hogy törvény nyújt biztosítékot a felől, hogy 70 éves kora előtt akarata ellen nyugdíjba nem helyezhető; igaz az is, hogy a törvény megszabja, miszerint bekövetkezett testi vagy szellemi fogyatkozása esetében hasonlólag nyugdíjba lép s itt megállapítja azt is, hogy akkor élvezett fizetésének felénél csekélyebb javadalmazásban nem részesíthető, ámde még nem keletkezett «törvény», mely tudtul adná mindenkinek azt, hogy bizonyos éveken át teljesített bírósági működés után minő nyugdíjigénnyel léphet fel.

Elismerjük ugyan azt, hogy legalább tudomásunk szerint más szakmájú államtisztviselők nyugdíjrendszere

sincs eddig törvény által szabályozva s ezek is csak udvari, illetőleg legfelsőbb helyen jóvá hagyott rendeletek alapján nyugdíjaztatnak: ámde nem szabad felednünk, hogy nálunk 1848. előtt, ha csak a cancelláriát és kir. főkormányshéket mint ő felsége nevében szintén bíráskodott hatóságokat oda nem számítva, nem létezett testület, mely bírói functiót gyakorolva, állami nyugdíjhoz igényt tarthatott volna.

Az azután következett absolutisticus évek állami bíróságot teremtettek; folytatólag 1861-ben az 1848. előtti bírói kar lépett életbe s csakis a kir. főkormányshék, mint állami testület (mely legfelsőbb bíróként ítélt) s ezenfelül a kir. tábla azon tagjai, kik állami hatóságoktól vétettek át, remélhették annak idejében szolgálatoknak beszámítását. S midőn 1862-ben megint provisorium létesített: az állami megbízatás alapján működött a bírói kar addig, míg 1867-től 1872-ig ismét választás alá esvén, 1872-ik év 1-ső napjától kezdve a törvény alapján államivá rendszeresített.

Az átalakulás ily változásai azonban a bírói kar nyugdíj igényét felette visszas helyzetekbe terelte.

A mint az eddigelé köztudomásra jutott nyugdíjazások mutatják, fennálló alkotmányos kormányzásunk ideje alatt is csakis oly bírósági szolgálatban eltöltött idő számíttatik be nyugdíjra minősíthetőnek, mely idő alatti működés, «állami szolgálat»-nak tekintethetik. Már most ebből oly következmények vonatnak le, melyeknek alapján, míg az, ki sokak nézete szerint, hazájának szolgálatot nem tett azzal, hogy egy megbuktatandó rendszert, habár bírói közreműködéssel is, támogatott, nyugdíjazáshoz tarthat igényt, addig az, ki alkotmányunk helyreállításával lépett választott bírói pályára, vagy folytatta ily módon azt, ezen időre a nyugdíjazásból kizárva van.

Hallottunk ugyanis rendes körülmények között megtörtént oly nyugdíjazási esetről, hogy nyugdíjképes időnek felszámíttatott a kir. főkormányshéknél megkezdett s az 1862-től 1867-ig fennállott provisorium alatt a megyei törvényszéknél folytatott bírói szolgálata s beszámíttatott az 1872. óta működő kir. bíróságoknál teljesített hosszú működése, de azon idő alatt tett bírói szolgálata, melyet e közben 1867-től 1871-ik év végeig az alkotmányosan választott megyei törvényszéknél teljesített, figyelembe nem vétetett s nyugdíjigény alapjául el nem fogadtatott.

Ime eredményileg oda jutunk, hogy míg a provisorium embere nyugodtan gondolhat késő napjaira s remélheti, hogy neje s családja halála után is az állam istápolásában részesül, addig az, ki hazáját nem kevesebb odaadással ugyanazon a téren s folytatólag szolgálta, ezen megnyugvástól elzárva van.

Alig tudjuk elhinni, hogy szabadelvű alkotmányos kormányunk ezen rendszert továbbra is fentarthassa; alig tudjuk elhinni, hogy ne sorolná első teendői közé: szakítani eme nyugdíjrendszerrel, mely nélkülözi a változott viszonyoknak megfelelő, körültekintést a teljesített működés elismerésében s gépiesen csak számtételi rovatait követi. Azt hisszük, réges-régen érkezett immár ideje

annak, hogy bírói alaptörvényünk idézett ama rendelkezése, hogy a bírák nyugdíjrendszeréről alkotandó törvény fog intézkedni, valahára napvilágot is lásson, mert e nélkül társadalmunk egy nagy kiterjedésű munkás osztálya, befizetett nyugdíj biztosítékai daczára, különben is gonddal járó működése között, jövője iránt állandó bizonytalanságnak van kitéve.

S ezt annyival inkább reményeljük, mert ujonnan megalakult kormányunk nagyméltóságu elnöke rámutatott ezen orvoslandó helyzetre s kilátásba helyezte, hogy törvényhozásunk működése ily irányban is még ezen ülésszak alatt igénybe véve lesz. Teljesen hiszszük, hogy bölcs törvényhozásunk ő felségének 1867. július 13-án kiadott rendeletében bírói tisztségviselőinkkel szemben tanusított atyai gondoskodását a megalkotandó bírói nyugdíj rendszerébe is átültetendi.

Sorolhatnánk fel ugyan részletesen is körülményeket, mik egy megalkotandó bírói nyugdíjtörvénynél igénytelen nézetünk szerint irányadók lehetnének, de mindazok megvitatása egy szaklap keretébe nem tartozván, itt mellőzhetőnek találjuk; de annyit mégis felemlítendőnek vélünk, hogy csak a testi vagy szellemi fogyatkozás esete alig lehet alapja a nyugdíj nyújtásnak akkor, midőn biztosítási intézetek s nyugdíjazási egyletek (minő a brassói) ily körülményekre való tekintet nélkül, bizonyos évek elteltével azt *feltétlenül* kiszolgáltatják. Azonban nem mulaszthatjuk el már most rámutatni arra, hogy a törvény megalkotásánál kizárólag figyelembe veendőnek tartjuk azt, hogy az 1861-ben állami hatóságainknál megkezdett s később az idők nyomása alatt a provisorium bírói testületénél állami megbízatás folytán folytatott bírói működés, ha csak 1867-ben a felsőbb bíróságok részére nem vétetett igénybe, *más helyen*, mint a megyék, illetőleg közhatóságok bírói testületében *mint ilyen*, nem érvényesülhetett. — De ezenkívül megfigyelendőnek tartjuk azt is, mi az 1875-ik évi XXXVI. t. cz. alapján 1875-től 1878-ik év tavaszáig fennállott «bírói mozgósíthatás» alatt megtörtént. Az ezen idő alatt, különben törvény alapján, követett eljárás azon visszás helyzetet eredményezte, hogy azok, kiknek további bírói működése a törvény által igénybe nem vétetett s kikerült tehát fel kell hogy tegyünk, miszerint vagy szorgalmokkal vagy tehetségeikkel vagy megbízhatóságukkal stb. megelégedve nem voltak, habár talán nem is szolgáltak annyi éven át s oly körülmények között, melynél fogva félfizetésre igényt tarthattak volna, mindazonáltal évi fizetésök felét, különben teljes erő s egészség mellett, nyerték, míg az, ki becsülettel felelt meg hivatásának, ha betegeskedései miatt talán nyugdíjazásért kérelmez, a számvevőszéki scálák tömkelege közül vagy «végelbocsátással» vagy csak 20—25 éven át teljesített «állami szolgálat» igazolása mellett kerül ki annyival (félfizetés megnyeréssel) minőt a fennebb említett minden fáradság nélkül megnyerhetett. Ily eljárás aztán az önértéket nem igen emelheti, a becsületes, odaadó munkára serkentőleg s biztatólag nem folyhat be s igazságügyünk adminisztrációja legkevésbé lesz képes nevének megfelelni.

Sebestyén Mihály,
marosvásárhelyi kir. főügyész.

A correctionalisatio elvének alkalmazhatósága

(a m. btkv. 106. §-ára).

(Vége.)

FAYER ur e kérdésre nézve azon nézetben van, hogy itt a törvény szövegében említett büntett alatt nemcsak a véghez vitt (bevégezett), hanem a megkísértett is segített büntett, vagy helyesebben szólva a büntett kísérlete és segélyezése is értendő, és mivel sem a kísérlet, sem

a segélyezés büntetésének maximuma a törvényben meghatározva nincs s így ezek elévülési idejének meghatározására törvényes mérték (maximum) nem létezik, a bűnkísérletet és a bűnsegélyezést kell mint ilyent minősíteni (büntetté vagy vétséggé) s az ezekre szabandó vagy szabott bírói büntetést alapul venni. Mennyi téves fölfogás van e nézetben kifejezve! Vegyük ezeket mind egyenként bonczkés alá. Mindenekelőtt hibásan fogja föl czikkiró a dolgot, midőn azt akarja a 106. §. szövegéből kimagyarázni, hogy az itt említett „*elkövetett büntett*” alatt nemcsak a bevégezett büntett, de a *bűnkísérlet* és *bűnsegélyezés* is értendő. Ebbeli magyarázatát, melyet én erőszakoltnak talállok, a törvényben más helyeken használt hasonkitételekkel igyekszik támogatni, melyek azonban nem mindig és nem egészen felelnek meg czikkiró céljának. Megengedem azt, hogy a törvény valahányszor *véghez vitt* büntetről vagy vétségről szól, ez alatt csak a bevégezést érti, sőt azt is megengedem, hogy sok helyen és legtöbb esetben az *elkövetett büntett* alatt nemcsak a bevégezést, de a bűnkísérletet is érti, de már azt helyes magyarázat szerint nem lehet megengedni, hogy az *elkövetett büntett* vagy *vétség* a bűnsegélyezést is jelenti, sőt azt állítom, hogy az alatt a felbujtás sem érthető, hanem csak azon büntett vagy vétség maga, melynek felbujtásáról szólni lehet. Például hozom föl legközelebb az általa is idézett 71. §-t, mely ekképen szól: «A tettesek és azok felbujtói az *elkövetett büntett*re vagy *vétség*re határozott büntetéssel büntetendők». A törvénynek ezen szavai ugy hiszem kétségtelenül kizárják a bűnsegélyezést, sőt a bűnkísérlet is csak indirect magyarázat (következtetés) útján vonható bele a szakasz értelme körébe. Ugyan így áll többé kevésbé a dolog a többi hivatkozott szakaszokkal is, úgy, hogy az ezekre való hivatkozás sem támogatja abbéli nézetét, hogy az *elkövetett büntett* vagy *vétség* alatt mindig a kísérlet és segélyezés is értendő. E nézet ellen szól különösen azon körülmény, hogy tévedés azt hinni — és e hitben czikkirón kívül mások is vannak — miszerint a büntett vagy vétség kísérlete, illetőleg segélyezése maga is lehet büntett vagy vétség ahhoz képest a mint öszszerűleg a büntett vagy vétség büntetésével fenytendő; nézetem szerint a kísérletnek ép úgy mint a segélyezésnek fogalma (sőt még a felbujtás mint bűnrésztétel fogalma is), melynek csak büntettre és vétségre vonatkozólag, mint ennek kísérlete és segélyezése, van értelme, kizárja a büntetté vagy vétséggé való minősítést. Ha e nézet nem fogadtatik el, ha az ellenkező nézetnek adunk helyt, akkor a bírónak minden egyes esetben nemcsak a bevégezett bűncselekményeket, hanem ezeknek kísérletét és segélyezését is kellene a fennforgó körülményekhez képest hol büntettnak, hol vétségnek jelezni és a bírói elmarasztalásnak ekképen kellene hangzani: N. N. a lopás büntette (vagy vétsége) kísérletének büntetében (vagy vétségében) találtatik bűnösnek. Ugy hiszem e minősítés sehogysem fér össze a jó hangzással. Elhez járul még azon nem épen megveendő észrevétel, hogy a 106. §-ban az elévülésre nézve megállapított büntetéstételek oly magasak, hogy azokat a kísérletre, illetőleg segélyezésre alig lehet érteni és pedig annyival kevésbbé, mivel ugy a bűnkísérletnek mint a bűnsegélyezésnek büntetésére vonatkozólag egész általánosságban külön intézkedik a törvény, mely nézetem szerint itt is egyedül lehet irányadó. Czikkiró ugyan a bűnkísérlet és bűnsegélyezés elévülésére nézve is azon nézetben van, hogy csak a bíróság kiszabandó büntetés szolgálhat alapul; azonban ha már a bevégezett büntett elévülésére nézve sem áll ez, még kevésbbé állhat a bűnkísérlet és bűnsegélyezés elévülésére nézve; sőt inkább

azt kell mondanunk, hogy valamint a bevezetett büntett vagy vétség esetében ennek elévülésére nézve — miként fönnebb kimutattuk — a törvényesen megállapított büntetés az irányadó, úgy a bűnkísérlet és bűnsegélyezés elévülésére nézve is csak ezeknek törvényesen megállapított kivételes büntetése szolgálhat alapul (66. és 72. §.) úgy hogy e kérdésben is MAYER-nek kell igazat adnom, ki erre vonatkozólag mondja: «Die Frage, ob sich die Verjährung des Versuches eines Verbrechens oder Vergehens und bezw. der Beihilfe zu einem solchen nach dem Höchstbetrage der Strafe, von welcher diese Handlungen im *Allgemeinen* betroffen werden konnten oder aber nach den für die vollendete Hauptthat geltenden Grundsätzen zu richten habe, dürfte für die Fälle des §. 66. Abs. 3. bzw. §. 72. im *ersteren* Sinne zu entscheiden seyn. Das Gesetz spricht auch §. 106. nur von derjenigen Strafe, mit welcher das *begangene* d. i. *vollendete* Verbrechen in *thesi* bedroht ist». Sőt igen helyesen említi föl MAYER azt is, hogy az *ifju személyek* büntetéseinek elévülésénél is az ezekre kivételes megállapított törvényes büntetésmérték az irányadó (85. §.)

Azon meggyőződésben zárom be értekezésem, miszerint sikerült FEYER urnak téves nézetét tökéletesen megcáfolnom és egyuttal az ellenkező nézetnek szerezni itt érvényt, t. i. hogy a *btkv. 106. §-ára a correctionalisatio elve nem alkalmazható és egy itt a törvényes minősítés, illetőleg büntetés tekintendő egyedül irányadónak.*

Dr. Werner,
kassai jogtanár.

Jogirodalmi szemle.

Hazai szaklapok.

1. A *Magyar Igazságügy* lapunk mult számában jelzett első füzetének érdekes tartalma a következő:

Dr. WERNER REZSŐ jogtanár értekezése nyitja meg a füzetet: «A dolus és culpa jelentőségéről a magyar jogban». A munkálat a *Magyar Igazságügy* szerkesztősege által tiz arany jutalommal kitüntetett pályamű, mely igen alaposan tárgyalja a felvett kérdést, s a jelen közleményben szól: a bevezetés után, a bűncselekményről, a bűnösségről és a bűnösség fajairól. Utána Dr. BIERMAN MIHÁLY nagy-szebeni jogtanár Sourdat M. francia műve után értekezik a másoknak cselekményei által, vagy őrizetükre bízott dolgok által okozott károk folytán származó magánjogi felelősségről; vagy helyesebben a mondott mű egyes részleteit a kelletinél hosszabb kivonatban ismerteti; ezt követi Dr. IMLING KONRÁD értekezése az esküre való jelentkezésről (p. t. rendt. 239. §.), melyben e szerző szokott meggyőző érvelésével fejtegeti ama viszás helyzetet, mely a p. t. rendt. 239. §-a s illetve annak ama magyarázatából származik, hogy oly esetben midőn az ítélet több pontokból áll, s a felelősség csak egyes pontokra lett közbevetve, a nem felelősséget pontokban megítélt esküvő az illető fél a nem felelősséget pontok jogerejüvé váltától számítandó 15 nap alatt, különbeni jogvesztés terhe mellett folyamodni tartozik. Czikkiró igen meggyőző érveléssel törekszik a semmitőszéknek a fentebbi szakaszra vonatkozólag ez irányban való magyarázatának téves alapját kifejteni, s bebizonyítani igyekszik azt, hogy az esküre való jelentkezésnek határidejét csak azon naptól lehet számítani, melyen az egész ítélet jogerejüvé vált, illetőleg a melyen a harmad-bírósi ítélet kézbesített; habár az ítéletnek azon pontja ellen, mely az esküre vonatkozik, felelősség nem intéztetett. Mi is osztjuk czikkiró ur álláspontját. A semmitőszék nem egy esetben tért el a p. t. rendt. szó szerinti magyarázatától tudatában az ebből származó visszasságoknak, ez esetben is bizonyára számos visszasságnak vette volna elejét, ha azt

az álláspontot foglalja el, melyet szerző fejteget, s mely a törvény szelleme és a dolog természetének sokkal megfelelőbb lett volna

Ezután Dr. SZEGHŐ IGNÁCZ trencsényi kir. ügyész értekezik az amerikai párbaj jogi minősítéséről. Igen szépen s alaposan érvelve arra az eredményre jut, hogy az amerikai párbaj nem más, mint öngyilkosságra való felbujtás, mint-hogy azonban az öngyilkosság, illetve az erre való kísérlet nem büntethető, másrészt pedig az amerikai párbaj, mint büntetésre méltó cselekmény büntelen nem maradhat, részére helyesen biztosított a büntetőtörvénykönyvben önálló hely, vagyis helyesen szerepel, mint önálló, különmű büntetendő cselekmény (*delictum sui generis*) a büntetőtörvénykönyvben.

Ezt követi MUSKÓ SÁNDOR kir. ügyész értekezése, „a *vád alá helyezés*”-ről, melyben röviden, de talpraesetten igyekszik kimutatni, hogy a vád alá helyezés felesleges és czél-szerűtlen, s nézete szerint a külön vád alá helyezés a közvetlen szóbeliség rendszerébe bele nem illeszthető, mert a nélkül, hogy a bíró a feleket és a tanukat maga elé idézné, s a végtárgyaláson felmerülő lélektani mozgalmakat közvetlenül észlelné, a tanukat megesketté, s ekként a vizsgálat adatainak értékét kellőleg mérlegelni tudná, kénytelen oly előzetes procedurának vetni meg alapját, mely alkalmas ugyan a büntető pernek késleltetésére, de kifogástalan bírói határozat hozatalára a bírónak biztos alapot csak ritkán nyújthat. Mindenesetre érdekes kérdés, mely főleg most midőn a büntető perrend reformja küszöbön áll, megérdemlené, hogy főleg a gyakorlat terén működő jogászok közül men-nél többen szóljanak hozzá.

A *Közjegyzőség* rovatban NÉVY JÓZSEF a névjegy és névaláírás hitelesítéséről szólva álláspontját abban összpontosul, hogy az aláírás hitelesítése egyszerű tény bizonyítása, vagyis, hogy a fél az aláírást a közjegyző előtt tette, vagy hogy azt sajátkezü aláírásának elismerte. E tényt bizonyíthatja a közjegyző bármely nyelven legyen is az okmány kiállítva. A kéjegy hitelesítésénél azonban az írni nem tudó félnek az okmány felolvasandó s megmagyarázandó lévén, ez esetben nem egyszerű tény bizonyítása forog s véleménye szerint a közjegyző nincs a kéjegy hitelesítésére jogosítva. Oly állítás, melyhez szó fér, mert ha a közjegyző azt bizonyítja, hogy a fél előtt az okmányt felolvasta s annak megmagyarázta, szintén tényt bizonyít, mire a közjegyző — nézetünk szerint — jogosítva van.

Végül több apróbb közlemények következnek.

2. A *Magyar Themis* 3. számában Dr. DEL'ADÁMI REZSŐ értekezik «a jogtudományi oktatás reform kérdéséről. Miután legczélszerűbbnek látjuk oly goromba emberek elől, mint DEL'ADÁMI ur, egyszerűen kitérni, e dolgozata felett is napi rendre térünk át. Utána Dr. B. J. ur értekezik s megtámadja a kereskedelmi törvény amaz intézkedését, mely tiltja, hogy a társaságok saját részvényeiket megszerezni nem szabad. Mi ellenkező nézetben vagyunk, s csak helyeseljük e szabályt, mert a részvénytársaság bukása esetén a saját részvényeire adott tőke, mely ha az idegen részvényre adatnék activ vagyont képviselne, veszendőbe megy. Az pedig mit B. J. állít, hogy a társulat saját részvényeire végrehajtást sem vezethet, a törvény fentebbi szabályából nem következik, mig amaz állítás, hogy részvényeit ajándékba sem fogadhatja mindenesetre tulhajtása a dolognak.

Ezt egy S. S. jegyű cikk követi «az alaptalanul vagy csalárd módon kinyert biztosítás elleni jogvédelem»-ről. Nézetünk szerint czikkiró ur teljesen hibás álláspontot foglal el. Ugyanis felállítja azt az esetet, hogy valaki alakilag teljes hitelt érdemlő, de hamis okirat alapján nyert biztosítást, vagy az az okirat hamis, melynek alapján a veszély igazolása végett adósa ellen végrehajtást nyert, s ezután azt állítja,

hogy ily esetben a végrehajtott félnek jogorvoslata nincs, mert biztosítás ellen csak kifogásokkal lehet élni, a kifogások folytán pedig a biztosítás csak akkor oldható fel, ha a biztosítás foganatosítása előtt zálogilag elég biztosítás adatott.

Nézetem szerint ez nem áll, a törvény, mely kimondja, hogy a zárt a bíró ez esetben feloldani tartozik, nem zárja ki, hogy azt más esetben fel ne oldhassa, különösen ha a fél bebizonyítja, hogy a biztosítás helytelenül rendeltetett el, vagy ha az okirat valóságát kétségbe vonja, annak valósága tekintetében a bizonyítás az ellenfélre hárul. Tudtommal az álláspontot foglalja el a gyakorlat is. És különösen a cikkíró által említett esetekre vonatkozólag a kifogások utján jogorvoslat célszerűbb az általa «de lege ferenda» ajánlott felebbezésnél, mert az okirat valósága felett, az ellenfél meghallgatása, nélkül s így felebbezés útján határozni nem lehet.

Igen óhajtanók tudni, ha vajon konkrét eset adott-e alkalmat a fentebbi cikkekre, melyben a bíróságok a 344. §-nak a kifogások feletti határozatnál oly exclusiv értelmezést adtak-e, mint azt abból cikkező ur következtethetni véli.

Végül felel a *Themis* a Magyar Igazságügy úgy lapunk-

nak, az általa a magyar bírói kar ellen történt támadások folytán tett észrevételekre, s lapunk irányában különösen arra hivatkozik, hogy támadásai a bírák ellen épen saját lapunkból nyernek bizonyítékot, melyben egy bíró, midőn a kir. táblabírák kinevezésének kérdéséről szól, némely bíró társairól szigorú hangon nyilatkozik. E megjegyzés újabb bizonyítéka annak, hogy a *Themis* nem tudja, vagy nem akarja tudni, mi egy szaklap hivatása, s mi volt az, miért cikkez oly általános indignatiót keltett. Elhibázná a szaklap feladatát, ha hivatásának nem tartaná az egyes bíróságok vagy egyes bírák körében felmerülő hibákat megróni, s azok orvoslására alkalmas módot ajánlani. Ez kötelessége a szaklapnak, legyen bárki is szerkesztője. De viszont még jobban elhibázza feladatát az a szaklap, mely egyesek hibájáért az egész bírói testületet állítja a legmosdatlanabb szájjal pelengérre. Így tett a *Themis*. Ez volt mit mi megtörtünk, s határozottan kiemeltük, hogy oly szaklap, mely így mer bíróságainkról szólni s azt általában teszi, önmagát ítéli el. Nem az, hogy a bíróságok ellen szól, hanem, hogy az egész bírói testületet állította pelengérre, s azt művelt emberhez nem illő hangon tette, szülte a megbotránkozást. «Qui bene distinguit, bene docet.»

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A korlátolt beismerésről.

(*Confessio qualificata*.)

Gyakorlati jogászaink közt nem ritkán találkozhatunk olyanokkal, kik a korlátolt beismerés «*confessio qualificata*» és a kereset elleni kifogás «*exceptio*» alperesi védezközök közötti különbséget felismerni nem képesek, — a minek következtében aztán, a helyes igazságszolgáltatás rovására, a bizonyítási terhet sokszor illetéktelenül felperesről az alperesre hárítják.

Már pedig az gyakran a peres ügynek olyképeni elintézését eredményezi, melynél fogva felperes, a helyett, hogy néki igazság szolgáltatnék, alperes rovására illetéktelen nyereségben részesíttetik.

Ugyanis: a «módosított beismerés» a kereseti tényállás specifikus jogi minősége fenforgásának tagadását foglalván magában, az tulajdonképen a kereseti tényállás tagadására irányuló alperesi perbeli védezköz egyik fajtát képezi, — felperes tehát ez ellenében a kereseti tényállást, hacsak pervesztessé válni nem akar, bebizonyítani tartozik, — holott, a kereset elleni «kifogás» használata, a kereseti tényállás valóságának alperesileg történt beismerését feltételezván, — ebből kifolyólag, a kifogás támogatására használt körülményeket, azok tagadása esetében, alperes azért tartozik bebizonyítani; mivel különben az általa beismerett kereseti tényállás által támogatott felperesi kereseti jogosultság tekintendő igazoltnak.

A miért is, ha tévedésből «kifogás»-nak nevezi a bíró a «módosított beismerés»-t, a módosított beismerésbeli ténykörülmenynek alperes részéről bizonyítását követeli, és azon esetre, ha alperes azt be nem bizonyítja, őt pervesztésnek mondja ki még akkor is, midőn felperes a kereseti tényállást bebizonyítani elmulasztotta, — vagy pedig, midőn mind két peres fél részéről a törv. rendt. 232. §. rendelete értelmében főeskü által való bizonyítás hozatik javaslatba, — nem az alperesnek — a kereseti tényállás valótlanságára — hanem, a felperesnek — a módosított beismerésbeli ténykörülmeny ellenkezőjére fogja a főeskütöda ítélni, — és így, felperes pernyertességét létesítendi, a nélkül, hogy az keresete alapos voltát kellően igazolta volna.

Ennek bővebb felvilágosítására, a következő két előfordult jogeset szolgáltat:

1. felperes azon alapon kérte alperest 100 frt megfi-

zetésében elmarasztalni, mivel annak «60 frtot kölcsön adott», 40 frtot pedig testvérjének — alperes készfizeseti kötelezettsége mellett — kölcsönzött.» Ha ezt alperes tagadná, megkínálja őt arra nézve a tagadólagos főesküvel, visszakinálás esetére azt igenlőleg letenni késznek nyilatkozik.

Alperes, tagadásba vévén a kereseti tényállást, a néki odakínált főesküt letenni késznek nyilatkozik.

A tényállás kellő felderítése végett azonban egyuttal előterjeszti: hogy «ő és testvére kapott ugyan felperestől a keresetben kitett időben 100 forintot», de, azon okból, «mivel néki Péter 100 forinttal adósa volt, Péter pedig felperesnek bizonyos ingatlant eladván, annak vételára részbeli törlesztéseül felperesnél alperes 100 frtnyi követelése kifizetését utalványozta, minek folytán felperes azután a Péter által nála utalványozott 100 forintot részint néki, részint megbízásából testvérenek ki is fizette.

Ennek felperes részéről tagadása esetére, alperes Pétert tanukép kihallgattatni kérte, és szükség esetére arra vonatkozólag felperest a tagadólagos főesküvel megkínálta.

Minthogy pedig az alperesileg hivatkozott tanu általi bizonyítás nem sikerült, az elsőbíróság felperesnek az alperesileg esetlegesen kínált főesküt odaitélte és annak felperes részéről letétele esetére, alperest a kereseti 100 frtnak és járulékanak megfizetésére kötelezte.

És ezen elsőbírósági ítélet, elnöki különvélemény mellett, másodbíróságilag helybenhagyatott.»

2. «Felperes — alperest 240 forintban, és a per kezdetétől számítandó 6% késedelmi kamatokban azon alapon kérte elmarasztalni, mivel alperes tőle egy teljesen felszerelt két lovas fogatot 300 forintért hitelben megvásárlott, abból 60 forintot törlesztésül lefizetett, 240 forintot pedig, noha az engedélyezett fizetési határidő már eltelt, lefizetni elmulasztotta.»

Alperes tagadja: hogy «felperestől a keresetben körülírt fogatot 300 forintban hitelben megvette volna, és hogy az állítólag hitelben történt vásárlásból eredő 300 forintnyi vételári tartozás törlesztéseül fizetett volna felperes kezéhez 60 forintot», hanem azt állította: hogy «a keresetileg említett helyen és időben felperestől átvette ugyan a keresetben említett fogatot, de nem hitelbeni adásvétel

folytán, hanem, a felperes atyjának tett szolgálatok elismeréseül, felperes részéről ajándékkép», továbbá, hogy felperes tőle kapott ugyan 60 forintot, de, nem az állítólagos 300 forintnyi vételári tartozás részbeli törlesztéseül, hanem — adott kölcsönképen.»

Azon esetre, ha ennek valódisága tagadásba vétetnék és igazolásának szüksége bíróság elhatározatná, alperes tanukra hivatkozván, a megejtett tanubizonyítási eljárás, az alperesileg vitatott tényállás valódisága mellett, félpróba-erejű bizonyítást eredményezett.

Minthogy azonban felperes, az alperesileg tagadott kereseti tényállást semmivel sem bizonyította, az elsőbíróság felperest keresetétől feltétlenül elmozdította.

A másodbíróság szótöbbséggel hozott ítélete szerint ellenben: felperes keresetétől csak azon esetre mozdítottatott el, ha alperes a pótesküt arra vonatkozólag, hogy «felperestől a kereseti fogatot, edes atyjának tett szolgálatok elismeréseül, ajándékba kapta», és hogy «60 forintot nem vételári tartozás törlesztéseül, hanem tőle kért kölcsön fejében fizette le felperesnek», leteszi.

Tekintettel már most arra, mikép a bizonyítási tan elismert alapelvét képezi: hogy «felperes az alperesileg tagadásba vett kereseti tényállást bizonyítani tartozik», — továbbá, hogy «alperest a bizonyítási kötelezettség csak annyiban terheli, a mennyiben maga részéről a kereseti beismert vagy nem tagadott tényállással összeegyeztethető oly ténykörményeket hoz fel, melyekkel a kereseti jog elleni azon kifogását «exceptio» akarja igazolni, hogy az, a kereseti tényállás fenforgása daczára, az alperesileg felhozott tényállás hozzájárulása folytán, vagy nem is jött létre, — vagy pedig utólag elenyészett»; — azon kérdésnek alapos elbírálása, vajon a közlött jogi esetekben alperesre helyes alapon lett-e a bizonyítási kötelezettség terhe hárítva, vagy sem? annak eldöntésétől függ, hogy azokban az alperesi előterjesztés a kereseti jog elleni *kifogásnak tekintendő-e*, és így, az alperesileg felhozott körülmények, a kereseti tényállás fenforgása mellett, azzal megegyeztethető oly alperesileg bizonyítandó körülmények-e, melyek fenforgása esetében, a kereseti jog vagy nem is keletkeztetett, vagy a már keletkezett kereseti jog utólag elenyészett? vagy pedig, a jelzett jogesetekben az alperesi védekezés *nem támadja-e meg a kereseti tényállást annak jogi minőségében, tehát lényegében*, — és így, *nem tekintendő-e az a kereseti tényállás tagadásának*, mely, — tekintet nélkül arra, vajon be vannak-e az alperesi védekezésben felhozott körülmények igazolva, vagy sem — felperesnek a kereseti tényállás bebizonyítása iránti kötelezettsége teljesítését annak terhe alatt vonja maga után, mikép különben felperes peresztessé váland.

Amde, ha az alperesi védekezés a közlött két jogesetben a kereseti tényállás lényeges alkatelemeire vonatkozóan vétetik közelebből vizsgálat alá, lehetetlen fel nem ismerni: hogy az alperesi védekezés — nem a kereseti jog elleni «kifogás»-nak tekintendő, hanem, hogy az „*módosított beismerés*” alakjában, a kereseti tényállásnak tagadásba vételét képezi.

Mert: Az első helyen közlött jogi esetben a kereseti tényállás alkatelemei e következők: «felperes magának alperesnek 60 forintot, alperes testvérjének pedig 40 forintot adott kölcsön, és alperes testvére helyett kész fizetési kötelezettséget vállalt».

Az alperesi védekezésben foglalt azon kereseti ténybeli beismerés tehát, hogy ő felperestől 60 forintot, 40 forintot pedig testvére felvett, önmagában még a kereseti tényállás beismerését azért nem tartalmazza; mivel a fenforgó kereseti jogalapra nézve még maga a pénzfelvétel önmagában jogilag figyelembe vehető tény nem képez, a mennyiben

abból még jogilag nem következik, hogy felperes alperesnek — illetőleg alperes testvérjének a keresethe vett összeget kölcsön adta, és hogy azt neki alperes mint kapott kölcsönt, illetőleg mint készfizető kezességet váltalt, megfizetni tartozik, — hanem ellenkezőleg, *alperes az által, hogy a kereseti összeg felvételét a kölcsönzési, illetőleg készfizető kezességi jogalaptól különböző jogalapon történtnek állította, közvetve a kereseti tényállás valódiságát vette tagadásba*.

A miért is, midőn a jelzett jogi esetben — nem alperesnek lett, az általa tagadásba vett kereseti tényállás valódiságának igazolása végett neki felperes részéről oda kínált tagadólagos főeskü odaitélve — hanem, az alperesileg felhozott tényállás ellenkezőjére — feltételeesen felperesnek oda kínált főeskü felperesnek, — téves felfogásból indultak ki az eljáró bíróságok, és illetéktelenül terheltek az alperest oly bizonyítással, melylyel a bizonyítási tan alapelvei helyes alkalmazása mellett, terhelhető nem volt, — a felperesi kereset pedig feltételeesen megítéltetett a nélkül, hogy felperes a kereseti tényállást bepróbálta volna.

Hasonló tekintet alá jön a 2-ik helyen közlött jogi esetben a másodbírósági ítélet, mely az elsőbírósági helyesen alapított ítéletet megváltoztatta.

Ugyanis: A jelzett jogi esetben fenforgó kereseti tényállást beismertnek alperes csak azon esetre lett volna tekinthető, ha a kereseti tényállás lényeges alkatelemeit ismerte volna be, — és az általa védekezésileg felhozott ténykörmények csak annyiban tekinthettek volna a kereseti jog elleni kifogásra irányulóknak, a mennyiben azok a kereseti tényállás fenforgása elismerése mellett, ahozi hozzájárulásuk által eredményezik azt, mikép a kereseti jog vagy nem is jöhetett létre, vagy a már létrejött utólag elenyészett.

Például: Ha alperes a jelzett jogeset szerint a felperesi keresetre vonatkozólag azt mondta volna: «Igaz ugyan, hogy én felperestől annak fogatát 300 forintért hitelben megvásároltam, és ő azt nekem annak folytán tulajdonjogi birtokomba is bocsátotta, — az is igaz, hogy én neki a jelzett hitelbeli vásárlásból eredt 300 frtnyi vételári összeg törlesztésére 60 forintot fizettem, — azért azonban a kereseti 240 frttal felperesnek még sem vagyok adósa; mivel azon fogat az adásvételi jogügylet megkötése előtt is már tulajdonom volt, a mennyiben azt gazdatisztem — a kinek használatára szolgált — tudtom nélkül felperesnek kölcsön adta, és én ehhez képest azon téves hitben léptem felperessel a fenforgó adásvevési jogügyletre, hogy a kereseti fogat felperes tulajdona.»

Vagy pedig: Ha alperes a kereseti vételári hátralék megfizetése iránti kötelezettségét azért venné tagadásba, mivel állítólag Péter azt mint tulajdonát tőle igénybe vette, és az ez alapon ellene folyamatba tett perben, melynek megindításáról egyébiránt felperes általa értesítve lett, peresztessé vált, és ő ennek következtében a kereseti fogatot Péternek, jogerőre emelkedett ítélet erejénél fogva, tulajdonjogi birtokába is bocsátani kénytelenítettett.»

Ezen két rendbeli alperesi védekezésben az alperesi «kifogás» lényeges alkatelemei: «a kereseti tényállás beismerése» és a kereseti jog tagadásának támogatására, «oly ny ténykörmények felhozása, melyek a kereseti tényállással összeegyeztethetők, mind a mellett azonban mégis a kereseti jog alaptalanságának igazolására szolgálók», — benfoglaltatván, — ennek folytán alperes, hacsak peresztessé válni nem akar, az ehhez hasonló «kereseti jog elleni kifogás természetű» körülményeket bizonyítani tartozik.

Midőn azonban alperes olyformán védekezik, mint a fentebb jelzett jogesetben, — a mennyiben a felperesi kereseti tényállásból az alperesi védekezés folyamában beismert azon tény, hogy «felperestől kapta a kereseti fogatot» a fenforgó kereseti igény jogalapját tekintve,

pusztán önmagában jogilag figyelembe vehető tény nem képez, az ezen ténynek jogi minősítésére szolgáló további alperesileg felhozott körülmények pedig, azon tényt a kereseti jogalaptól lényegileg különböző jogalappá minősítik, — az alperesi védekezés, «módosított beismerés» alakjában, magát a kereseti tényállást veszi tagadásba, — és így, az jogilag felperes azon bizonyítási kötelezettségét vonja maga után, hogy különbeni pervesztettségének terhe alatt, a kereseti tényállást bebizonyítani tartozik.

A miért is, a jelzett jogesetben az elsőbíróság helyesen határozott, midőn felperest nem igazolt keresetétől feltétlenül elmozdította.

Ellenben, téves felfogásból indult ki a másodbíróság, midőn az elsőbíróság ítélete megváltoztatásával, alperest a kereset terhe alól csak azon esetre mentette fel, ha a néki odaitélt póthitelt arra: hogy «a kérdéses foglalt felperes néki, az annak édes atyja részére teljesített szolgálatot elismerésül, ajándékképp adta át» leteszi; mivel ez által alperesre illetéktelenül hárította a bizonyítási terhet, — és azt bizonyítás eszközésbe vétele esélyeinek tette ki, holott, a bizonyítási tan alapelveinek helyes alkalmazása mellett, felperes — az általa nem igazolt és alperesileg tagadásba vett keresetétől feltétlenül lett volna elmozdítandó.

Pósfai Károly,
kir. táblai bíró.

Meddig terjed a bűnügyi bíró hatásköre: a kapcsolatos polgárjogi kérdésekben?

Budapesten 1877. február 9-én elhalt özv. W-né szül. S. Magdolna végrendelete értelmében: hét, önrendelkezési joggal bíró fővárosi lakos volt utána örökösödésre hivatva.

Hagyatéki vagyonként leltároztatott, házi felszerelvényeken kívül, egy 4000 forint felől kiállított takarékpénztári könyvecske.

Az örökösödési eljárás befejeztével M. János és még öt érdektársa, a budapesti kir. törvényszék btő. osztályához 1877. augusztus 16-án benyújtott feljelentésben: hetedik örökösársakat H. Jánosné sikkasztás miatt panaszolták, állítván hogy ez, örökhagyó tulajdonát képezett egy másik 4000 frtos takarékpénztári könyvecskét elidegenített.

A vizsgálat folyamában egy 3000 frtos takarékpénztári betét-könyv fenyítő-zár alá vétetett, — annak befejeztével pedig a kir. ügyészség H. Jánosné sikkasztás bűnténye miatt vád alá helyezni indítványozta.

A kir. törvényszék erre következő végzést hozott:

H. Jánosné irányában folyamatba tett fenyítő eljárás megszüntetik s részére a . . . . letétszám alatt őrzött 3000 frtos takarékpénztári könyvecske, ezen végzés jogerőre emelkedtével kiutalványozandó.

Indokok: Vádlott H. Jánosné nyíltan beismeri miként özv. W-né szül. S. Magdolnának 1877. február 9-én bekövetkezett halála után, az örökösársai közül jelen volt M. Anna és M. Magdolna felhívására, a rendelkezésére álló kulcsokkal, örökhagyó szekrényét felnyitotta s az ott elhelyezve volt végrendeletet s két darab egyenként 4000 frtról szóló takarékpénztári könyvet azoknak megmutatva, egyidejűleg a betéti-könyvek egyikét magához vette, — ezt csak hamar értékesítette, — a befolyt összeg egy részét elköltötte s a maradék 3000 forintot ismét takarékpénztárba helyezte. Ebbeli eljárásának igazolására érvényesíti, hogy a kérdéses értéktárgyat, tizenegy évi ápolásának különös jutalmául, örökhagyó neki ajándékozta.

Azon körülményre tekintettel hogy vádlott férje, örökhagyónak fogadott fia volt; — hogy vádlott, örökhagyót éveken át hűségesen ápolta; — hogy örökhagyó kulcsait, ennek utolsó hosszas betegsége alatt vádlott őrizte; — hogy panaszlott cselekedetét az érdeklettek jelenlétében s nyíltan hajtott végre; — főleg pedig F. Klára és T. Ágnes kifo-

gástalan tanuk határozott s egybevágó vallomásaiból kitetszőleg kétségtelen: miként vádlott terhére büntetendő gonosz szándék fen nem forog, sőt a panaszlott birtokbavétel körül jóhiszeműleg járt el, — ama kérdés elbírálása pedig, vajon ezen jóhiszemű birtoklás egyszersmind jogszerű is volt-e: a polgári peruttra tartozik.

Az összes érdeklett felekkel közlött ezen határozat ellen egyedül a kir. ügyészség élt felebbezéssel, minek folytán az iratok felülvizsgálat alá terjesztetvén, a budapesti kir. ítélőtábla 1878. május 8-án 10.999. sz. a. következőleg végzett;

Az eljárt királyi törvényszék . . . végzése, az ügy érdemében indokainál fogva helyben hagyatik, — azon intézkedése azonban, mely szerint vádlott részére, a bíról letétben őrzött 3000 frtos takarékpénztári könyvecske kiutalványozása elrendeltetik, hatályon kívül helyeztetik, mert azon kérdésnek eldöntése, hogy jogosan kit illet meg a takarékpénztári könyv mellett elhelyezett pénzösszeg, a polgári peruttra tartozik.

A kir. ügyészség részéről megnyugvással fogadott ezen másodfoku határozat ellen vádlott H. Jánosné felebbezést érvényesítvén, a kir. Curia 1878. szeptember 9-én 5998. sz. a. a kir. ítélőtábla végzését az abban felhozott s illetve felhívott indokokból helybenhagyta.

Mindhárom rendű határozatnak az a közös fogatkozása, hogy a fenyítőzár alá vett takarékpénztári könyvecske kiutalása s illetve letétben hagyásak érdésében indokokat nélkülöz, a mennyiben ilyesek az elsőbírósági végzésben merőn hiányzanak, — a felsőbírósági érvek pedig a birtoklás jogi oldalára s nem annak itt megvilágítandó tényleges állapotára vonatkoznak.

Ettől azonban eltekintve, ezuttal csak abbeli véleménynek akarok kifejezést adni hogy a főtörvényszékek jelen esetben hatáskörüket átlépték.

A kiutalványozást elrendelő elsőbírósági végzésben ugyanis az összes magán-felek megnyugodtak, — a kir. ügyészség pedig az 1871. évi 33. t.-cz. 17. §. E. pontja értelmében csak a büntető igazságszolgáltatás érdekében élhet perorvoslattal: s így ha a felülvizsgált határozatnak, a bűnösségre vonatkozó része helyeseltetett, a polgárjogi kérdés többé bírálat tárgyát nem képezhetette.

De ha már a felsőbb bíróságok, a folyton ingadozó «törvényes gyakorlat» alapján hivatva érezték magukat az eléjük terjesztett bírói intézkedést egész terjedelmében hivatalból megvizsgálni: akkor is — miután X. a büntető eljárás megszüntetését indokoltnak látták, — a határozatnak a kiutalványozásra vonatkozó részét is feltétlenül helybenhagyniok kellett volna.

Először is hogy álljon fen fenyítő-zárlat: fenyítő eljárás nélkül, accessorium absque principale; — azután meg általános érvényű elvek szerint: a büntető eljárás megszüntetésével az előbbeni állapot teljesen helyreállítandó; — továbbá a jóhiszemű birtokost a dolog állagára, mindaddig míg ellene erősebb jog meg nem ítéltetett korlátlan rendelkezési jog illeti.

A helyzet visszassága még jobban kitűnik, ha a határozat következményei vétetnek fontolóra.

A letét kezelése iránt rendelkezés nem tétetvén, az a kérdés: mi történjék már most a takarékpénztári könyvvel?

A bűnügyi letétek között szabályszerűleg nem hagyható, miután a vonatkozó szabályok értelmében, de meg a dolog természetéhez képest is, az ügy befejeztével a kiutalványozás iránt azonnal intézkedni kell; — másrészt át nem utalható polgári letétnek miután a polgári bíróság azt az érvényben levő szabályok szerint el nem fogadhatja. El nem fogadhatja pedig azért, mivel ugy örökösödési eljárás, valamint polgári per sincs folyamatban s amatt jelen esetben

az 1868. évi 54. t.-cz. 560. §-ra tekintettel hivatalból sem lehet megindítani.

A letét-bonyodalmat végre is H. Jánosné fogja igényével egyetemben megoldatni, a mennyiben kényszerült keresetet támasztani. Csak hogy sérelem esett rajta, mert mint fentebb érintettem: a felperesi terheket, a törvény értelmében nem neki, hanem ellenfeleinek kellene viselni, míg ő mint beatus possidens nyugalmasan védekeznek; — de sérelmet szenvednek ezen felesleges per folytán az alperesek is, a mennyiben perbe állani s esetleg költségeket tartoznak megtéríteni, holott már egy ízben illetékes bíróság határozatában megnyugodtak.

Párvy Iván,
budapesti kir. törv. bír.

Az örökösödési ügyek ellátása a gyámügyi törvény által teremtett helyzetben.

A közjegyzői kamara előterjesztésének 5-dik oldalán 4. pont alatt felpanaszoltatik azon döntő csapás, mely a vidéki közjegyzőket az által érte, hogy a gyámügyi törvény az örökleti ügyek tárgyalását az árvaszékek elé terelte.

Csapás biz az nemcsak a vidéki közjegyzőkre, de csapás az államkincstárra is, de legnagyobb csapás az örökleti ügyek gyors felvétele és betárgyalása által első sorban érdekelt árvákra, és távollevő örökösökre.

A minden oldalt erő csapás feltüntetésére én is a számok kérelmelhetlen bizonyítását veszem elő egy — a beregszászi kir. járásbíróság hagyatéki ügyforgalmából; fordult meg a beregszászi kir. járásbírósnál:

áthozat m. évről	beérkezett az év folyamán	lett	elintéztetett	elintézetl. maradt
1872. 241	449	690	471	219
1873. 219	435	654	124	530
1874. 530	508	1038	392	646
1875. 646	1114	1760	1194	566
1876. 566	815	1381	950	431
1877. 431	380	811	603	208

az örökleti és elintéztetett ügyek

összege: 6334 3734

a 6334 örökleti szám 6. évre felosztva ad elenyésző csekély különbséggel évi . . . . 1055 darab feldolgozási anyagot;

az elintéztetett 3734. szám 6. évre felosztva ad ezen egy járásbíróság által elintéztetett átlagul évenként . . . . . 622²/₃ dbot,

mi ha darabja után csak 35 frt örökségi adót veszünk, behozott a felhasznált bélyegen kívül az államkincstárnak évenként . . . . 21681 frt 67 krt

a közigazgatási közegek által átadás végett beterjesztetett a beregszászi kir. járásbíró-sághoz 1878. jan. 15-től decz. 10-ig 30 db., ebből kérdés mennyi utasítatik vissza mint átadhatlan, de tegyük fel, hogy mind elfogadható munka, azt is örökségi adó tekintetében 35 frtjával számítva kap, az államkincstár a beregszászi járás után . . 1050 frtot.

De nekem úgy tetszik, hogy a közigazgatási közegek által átadás alá beterjesztett 30 drb örökleti ügy mind tőlem került a beregszászi kir. járásbíró-sághoz, mert a beregmezei árvaszéktől kaptam az 1878. év folyamán 33 megbizást s ezekből 30 darabot átadás végett beterjesztettem.

Ezen számokban van kimutatva az államkincstár örökségi adó czímen juttatása a beregszászi közig. járás után 1878-ra, hogy mennyire fog ez emelkedni a jövőben, azt számítsák ki azok kik, jónak találták az örökleti ügye-

ket kivenni az igazságszolgáltatás kezeiből és áthelyezni azokat a közigazgatás kezeibe.

Az árvák és távollevő örökösök, tehát azok, kiknek érdekei biztosításáról már a 868-ki perrendtartás 560. §-a is a sürgősséget mondta ki is kikerül a gyámügyi törvény 221. és 234. §§. is a sürgősséget előírják még mostoháiban állanak mint az államkincstár, mert ezekre nézve a hagyatékok felvételével megbizott közigazgatási közegek mulasztása, sokszor képtelensége és megbizhatlansága miatt az ingó érték, mely sokszor többet ér mint az ingatlan érték? rendesen elvész, és elvész az ingatlanok időközi jövedelme is, s ezek kára kiszámíthatatlan.

Készen van a vidéki közjegyzőket ért csapás bebizonyítása, például alljak én ki magától a beregszászi kir. járásbíró-ságtól örökleti ügyekben

1875. augusztus—december folyamán 138

1876. év folyamán 647

1877. év folyamán 198

megbizást kaptam, a gyámügyi törvény által teremtett helyzetben

1878. folyamán kaptam a beregszászi járás-

bíró-ságtól 37

a beregmezei árvaszéktől 33

megbizást. E számok is beszélnek magukért.

Pedig hát a munkacsökkenés nem azért van, mintha anyag nem volna, hanem azért, mert a hagyatékok felvételével megbizott közigazgatási közegek nem is éreznek kedvet a megyei táblabírói elem által megállapított szerfelett csekély díjért dolgozni, de nem is állanak hivatásuk magaslatán, s nincs ki őket a sürgősséget igénylő hagyatékok felvétele körül ellenőrizze és rendszabályozza; ez okozza, hogy az év folyamán is oly hagyatékok kerültek hozzám, melyek már 18, 20 évvel az előtt elhalt emberek után való örökletet tárgyazzák; tessék azután az ilyen ügyekben aki skoruak és távollevőkre nézve kipuhatolni az elhaláskor létezett ingók értékét és az ingatlanok időközi jövedelmeit.

Csapás bizony a közjegyzői intézményre az örökleti ügyeknek a közigazgatási közegek alá lett jutása, de csapás ez az államkincstárra is, melyet ez csak később érez meg, mert most még folyvást mennek az illet. szab. hivatalhoz, a kis járásbíró-ságok és a kir. közjegyzők által betárgyalt örökleti ügyekből folyó bejelentések, de jövőre ezek elmaradnak, és legfőbb csapás az örökségi érdekeikben eljárni nem bizó árvák, gondnokoltak és távollevő örökösökre, mert ezeknek milliókra menő értékei és időközi jövedelmei vesznek el menthetetlenül évenként, és pedig talán éppen ezek kedvéért alkottatott az 1877. évi XX. törv. ez? de hát legalább nem élőködik a közjegyző is a kiskoruak és gondnokoltak nyakán, az árvák és gondnokoltak érdekeit pedig megőrzi a jó Isten és a megyei és városi árvaszék, ha lesz a ki bejelentse az árvaszékeknek, hogy örökség nyílt számukra.

Beregszász, 1878. évi december 10-én.

Bloksay István,
kir. közjegyző.

A közjegyzői díjak szabályozásának kérdéséhez.

A közjegyzői díjak szabályozása iránt CSANÁDY KÁLMÁN közjegyzőt véleményadásra felkérve, ki ezen, kiváló szakavatottsággal irt jelentést terjesztette elő, melyet az ügy fontosságánál fogva, de további eszmecsere végett is közleni czélszerűnek láttuk:

A f. é. jul. 28-ról kelt 147/1878. sz. a. megbizatásom folytán, a n. m. magy. kir. igazságügyminiszteriumnak 10288. számú meghagyásához képest, van szerencsém a közjegyzői díjak miként leendő szabályozása iránt véleményes jelentésem a következőkben előterjeszteni.

A közjegyzői díjak szabályozása iránti törvényjavaslat alapjául átalánosságban a n. m. magy. kir. igazságügy-miniszterium által 1874. decz. 17-én 4186. sz. a. kiadott közjegyzői díjszabályzatot vélem veendőnek, az alábbi módosításokkal.

A közjegyzői díjszabályzat alkotásánál azon nézet látszik elfogadottnak, hogy a közjegyzői okmányoknak adott némi előnyöknél s különösen végrehajthatóságánál fogva, felek által a közjegyzői közreműködés nagy mérvben fog igénybe vétetni s ez okból a díjak felette mérsékelten állapítottak meg. Azonban a tapasztalás azt bizonyította, hogy részint a bélyegilletékek rendkívüli magasságánál fogva, melyek közjegyzői közreműködés alkalmával semmikép el nem kerülhetők, részint mert a kisebb polgári peres ügyekbeni törvény folytán nagyon megcsökkent ügykörüknél fogva az ügyvédek a közjegyzőknek még inkább versenytársaivá tétettek, részint mivel a vidéken a községi jegyzők látják el a közjegyzői ügykörbe eső teendők legnagyobb részét, részint mert a közj. törvény 25. és 214. §-nak nem egészen határozott kifejezésénél fogva a bíróságok a közj. törvény VIII. fejezetében elsorolt tanusítványi eljárásokat még mindig teljesítik: a közjegyzők közreműködése egyáltalában nem vétetik oly mérvben igénybe, mint az feltételeztetett s mint várható lett volna. És mert a közjegyzői okmánynyal járó felelősség és munkamennyiséggel különben sincs a díjszabályzat arányban, a díjszabályzatban kiszabott díjakat kissé emelendőknék vélném.

Ezekhez képest a 3. §-ban foglalt díjak ekként lennének megállapítandók:

200 frtig	2.—
200—500 frtig	3.—
500—1000 frtig	4.—
1000—2000 frtig	5.—
2000—5000 frtig	6.—

ezen felül minden további megkezdett 500 frtnyi érték után 50 kr; a díj összege azonban 500 frtnál magasabb nem lehet.

A 4. §-ban foglalt díjak ekként lennének megállapítandók:

300 frtig	2.—
300—800 frtig	3.—
800—2000 frtig	4.—
2000—5000 frtig	5.—

ezen felül minden további megkezdett 500 frtnyi érték után 25 kr; a díj összege azonban 100 frtnál magasabb nem lehet.

Az 5. §. végkép elhagyandó volna, minthogy a nyugták és telekkönyvi törlési engedélyek is egyoldalú akarattal nyilváníthatók, melyekre az előbbi §. szolgál irányóul és mert az oly okiratok fölvételénél is a felelősség és munkamennyiség ép oly arányban megvan, mint bármely más hasonló okmánynál.

A 7. §. minthogy nemcsak kereskedelmi papirok ovatolandók, akkint lenne módosítandó, hogy kereskedelmi ügyekbeni ovatolásért jár:

200 frt	2.—
200—1000 frt	3.—
1000—3000 frt	4.—
3000—5000 frt	5.—

A 8. §-ban az $\frac{1}{20}\%$ $\frac{1}{10}\%$ -ra lenne felemelendő.

A 10. §. a) pontjából, mely különben is az 5. §-al összeütközésben állott, a nyilatkozatokra vonatkozó rész elhagyandó lenne s maradna a meghatalmazvány, egyszerű bizonyítványok s valamely értékileg meg nem határonható

kötelezettség teljesítésének elismerésére vonatkozó rész, s minthogy ezek díjai is a munkamennyiséggel arányban nem áll, a díj 2 frtban lenne megállapítandó.

A 10. §. f) pontjában a névalírás hitelesítéseért 50 kr helyett 1 frt lenne megállapítandó, minthogy különösen midőn felek nem ismeretesek, vagy írni nem tudnak s tanúk alkalmazandók, a jegyzőkönyv fölvétel és tanusítás igen sok munkával van egybekötve.

A 10. §. g) pontjánál a jegyzőkönyv fölvételért 25 kr megállapítandó lenne.

A 10. §. h) pontjánál a jegyzőkönyv fölvételért 25 kr s az írásdíj követelhetése is kimondandó volna.

A 10. §. l) pontjánál már az egyöntetűség végett is még a jegyzőkönyv fölvételi, vagy az írásdíj megállapítandó volna.

A 10. §. o) pontjánál a jegyzőkönyv felvételi s tértvény írásaért a külön írásdíj vehetése megengedendő lenne, minthogy különben is az őrzési díj igen csekély és az egyöntetűségnél fogva.

A 10. §. p) pontjánál a jegyzőkönyv felvételi díj szintén megengedendő volna.

A 10. §. y) pontja, mely a közjegyzői törvénnyel összhangzásban nincs s az 1876. XVI. t. cz.-re való tekintettel akként lenne módosítandó, hogy kész magán végrendeletek közokirattá emeléseért, vagy az 1876. XVI. t. cz. 23. §. értelmében őrizet végetti átadásért 4 frt; önként értetvén, hogy a jegyzőkönyv fölvételi díjak ezen kívül felszámíthatók lennének.

A 16. §-ból azon tétel, mely a tanusítványi esetekben fölvett jegyzőkönyvekre vonatkozik, a fentebbieknél fogva, egészen elhagyandó lenne.

A díjszabályzat 21. és 22. §-a a közj. törvény XI. és XII. fejezetével összhangzásban nem levén, a hagyatéki ügyekbeni eljárásért járó díjakat a birói megbízásokért járó díjaktól külön választandóknak vélem, és minthogy a hagyatéki ügyekbeni díjak szabályozása iránti véleményemet a tek. kamarának 236/1877 sz. a. megbízása folytán még mult évben beterjesztettem, itten egyszerűen csak hivatkozom azon alkalommal előterjesztett véleményemre.

A birói megbízás folytán teljesítendő leltározások és árverésekért, minthogy ily ügyekkel a közjegyzők csak fontosabb és így több felelősséggel járó ügyekben bizatnak csak meg, más esetekben avégrehajtók bizatván meg, a napdíját fél napra 4 frtban, egész napra 8 frtban vélném megállapítandónak, és oly esetekben, midőn ily teendők a közjegyzői székhelyen kívül végzendők, a díjak kétszeres összegben, s ha az oda és visszautazásra s a cselekmény teljesítésére együttesen egy napnál hosszabb idő igényeltetik, az egyszeres napdíjon felül a távozási illeték minden órára 1 frtban felszámíthatók lennének. E javaslat indokolva van az által, mert ily alkalommal a közjegyző távol levén, semmi más közjegyzői munka még segédzemélyzete segítségével sem teljesíthető, míg más alkalmakkor segédzemélyzetét is az okmányok fölvételére alkalmazhatja, egyedül az aláírás levén a közj. törvény 182. §. b) pontjánál fogva, jelenlétében teljesítendő.

Árfelosztások teljesítéseért a díjszabályzat 3. §-ban megállapítandó díjak s az írásdíjak felszámítása lenne megengedendő, az azzal összekötött nagy felelősség és munkamennyiségnél fogva.

Egyéb esetekre a díjszabályzat 22. §-a fennhagyandó lenne.

Nagyvárad augusztus 17. 1878.

Csanády Kálmán,
nagyvárad kir. közjegyző.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 Ht negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A római jog célja és helye tanulmányi rendszerünkben.

Dr. Farkas Lajos a kolozsvári egyet. a rom. jog tanára urtól. — A jog és államtudományok tanulmányi és vizsgálati rendszerének reformjához. Dr. Pisztory Mór urtól. — A királyi táblai bírák kinevezésének kérdéséhez. Ternovszky Béla kir. törv. bíró urtól. — Döntvénybírálat. Dr. Weiss Ignác kolozsvári ügyvéd urtól. — A zugirászat. I. Szalay László szabadkai ügyvéd urtól. II. Bors Károly urtól. — Különfélék.

MELLEKLET: Curiai határozatok.

A római jog célja és helye tanulmányi rendszerünkben.

A jogi oktatás némely felismert hiányainak javítása céljából ülésező bizottság elé a magas miniszterium részéről terjesztett kérdések felől eddig közlött vélemények között nincs egy sem, mely a római jog nagy jelentőségéről meg ne emlékezne, s azt védelmébe ne venné. De e védelem, egynek kivételével, előttem nagyon gyanus hasonlatossággal bír ahhoz, melyben a római jog a 15. és 16-ik századokban a német nemzetnek római szent birodalmában részesült, a midőn az ősihez még mindig vonzódozó nem »jogtudós« népet egyik »Jurisconsultus« már oly forma jóslattal is szükségesnek látta a római jog felé hajlítani, hogy a nemzeti jogi szokásokhoz visz-szatérése esetére ismét beállva »die erst vyhisch wild-hait, darin die menschen ainsam in den wäldern sich mit aichel speysten, ein yeder stärkeher den schwächeren bezwang«.

Lehet, hogy nem egészen jól, de én a dolgot más-kép látom, s már csak okulásom illetőleg hivatásom helyesebb irányában teljesíthetése végett is, szükségét látom felfogásom rövid közlésének. Felhasználom pedig erre épen a jelen alkalmat, mivel e kérdésnek helyes feltevése és megoldása, a mint az alább közlendőkből kitünend, a legbelsőbb vonatkozásban van a részben napirendre tett tanulmányi terv, illetőleg vizsgarendszer kérdésével. Mint e cikkekcske felirata is jelezni kívánja, csak a római jogra fogok szorítkozni, a további terve-zést terjedtebb tapasztalatokkal rendelkező avatottab-bakra hagyván.

Mindig hittem és fogok hinni nemzeti jogunk élet-képességében, és daczára a nálunk könnyen vérszemre kapó peregrinitás lépten nyomon jól kiérezhető hatásának, előttem tisztán áll, hogy a jog a nemzeti individuálitás-nak nemcsak természetes szüleménye, hanem egyik hatal-mas erőse és fenntartó szerve. Persze, hogy a hol a nemzet figyelmét és erejét folyton annak egészét köz-vetlen érintő kérdések foglalkoztatják; a hol a nemzet gazdasági élete még csak a mezőiparban lüktet s a magánforgalom viszonyai annyira egyszerűek, hogy egy pár a földbirtokra vonatkozó intézményen kívül többre szükség nincs: ott a magánjog parlagon marad, s a jognak fennebb mondott általános hatásával birni nem látszik. Így volt ez a jog hires hazájában, Rómában, így a középkor birodalmaiban, s csak így s nem másképp lehetett hazánkban is. De mihelyt valamely népelet a magasabb gazdasági fokig emelkedhetik, midőn az ipar és kereskedelem a magánélet viszonyait összetettebbekké

változtatja, a polgárt telkétől és szántóföldjétől függet-lenebbé teszi és így individuálitása az egészi kötelékből ez irányban kibontakozhatnak: teljesebb és határozottabb mérvben kellend a jognak, mint az *egyesek* viszonyait szabályozni hivatott rendnek, mint nevezzük; *magánjog-nak* is nyilatkoznia. * Az új szükséglet új tevékenységre hívja fel a nemzet erejét, és a hol ez még feltételezhető, ott alaposan lehet várni azt is, hogy saját szükségletét, saját érdekeinek szemelött tartásával, különösen, saját jogi meggyőződése szerint fogja kielégíthetni. Az anyag feldolgozása függni fog persze mindig egyéni kifejlődött-sége fokától úgy a munka gyorsasága is; de azért e minőségnek idegen erők által pótlása vagy siettetése csak a nemzeti élet világos kárával szokott történni. Nem hiába ismétli a római jogász, hogy a *ius civile*: kiváló értelemben csak a rómaiaké: *ius proprium Civium Romanorum*. De ismét, épen a római jog története nyújtja számos példáját annak, hogy a jog megőrizheti nemze-ties jellegét a nélkül, hogy ezért elzárkóznia kellene oly vivmányok elől, melyek az alkalmazásukra belsőleg már teljesen elkészült állapotokra kellő óvatossággal átvive, nemcsak hasonulási, hanem fejlesztő tulajdonságot is bizonyítottak. Ilyenként tűnik fel pedig a római magán-jog egy tetemes része. S ha e tekintetben ismét hazai magánjogunk más polgárosult népektől elmaradottnak látszik, ennek oka csak a fennebb jelzett politikai és nemzetgazdasági állapotokban és nem abban keresendő, hogy fölényét nálunk nem volt még a ki felismerte volna, vagy mert benne némely tulnemzeties tudósaink a nemzet szabadságára vagy a nemzetiségre veszélyt láttak. Ilynemű művelődési áramlatnak egyesek egyen-gethetik útját épen úgy, mint tévedéseikkel kisebb na-gyobb körben arra zibbasztólag is hathatnak; de önma-gukra sem előidézní, sem a hol az átalakulásra az anyag már felhalmozva van, azt feltartóztatni még sehosem voltak képesek. És mondjuk-e, hogy az átalakulás ezen pontjáig jutott nemzeti jogéletünk? Én részemről csak ebből magyarázhatom kedvező jelként a római jog iránt naponként növekvő érdeklődést és figyelmet, s épen azért azt vélem a kérdést nem is szükség többé így feltenni: lehet-e és kell-e a római jogot felhasználni? hanem így: *hogyan történjék az?* De egyuttal hozzá teszem mindjárt, hogy a kérdést így feltéve, látok én az eddig közlött véleményekben a római jogra nézve gyanus védelmet, és egyuttal el nem mulasztható alkal-mat rég táplált és érvényesített felfogásom közlésére. Ha figyelünk a főleg lapok útján eddig közlöttekre, azt találjuk, hogy folyton »institutiók« és »pándekták«-ról van ott említés téve! De hát mi veszély rejlik ezen iskolai megkülönböztetésben? Azt hiszem mindjárt ráfo-gok mutathatni.

A római jognak tananyagilag szokásos felosztása u. m. institutiók és pandektákra, az elsőnél a történeti fejlődés, az utóbbinál a dynastikai oldal kiemelésével

* Talán felesleges is megjegyezmem már e helyen, hogy a követke-zőkben folyton magánjogot tartom szemelött, mint a melyre a római jognak a közönséges nézet szerint direct jelentősége lehet.

annyira köztudomásu, hogy erről bővebben szólanom felesleges iskolai buzgalom volna. Ugyszintén ismeretes lesz az is, hogy e megkülönböztetés ily alakban a német egyetemektől ered, különösen még azon korból, midőn még kivétel nélkül tanították, hogy a római jog: a jog *πατέριον* és ennél fogva a Justinianus-féle institutiókkal a jogtanuló a jog *fundamentalis elveinek ismeretére jut*, s egyuttal kellő módon előkészül a nagyterjedelmű pándektákra, mint az a korbéli német birodalom «közön séges jogára». A német egyetemeknek tudományos fogalmainkra és hazai iskoláink tanulmányi rendszerére gyakorolt befolyása e tekintetben is mutatkozott. A római jog felőli említett középkori nézetben jogtudósaink is osztoztak, és a jogtanulmány alapjainak nálunk is annak alapelvei tartattak — és amint az 1874. febr. 13. 3055. sz. miniszteri rendeletről kivehető («Az első alapvizsga tárgyai . . . a római jog, mint legfőbb európai anyajog stb.») — tartatnak ma is. Csakhogy míg a régiek a pándektáknak nálunk hiányzó tételes minőségét érezve, a tanítás meglegedett azzal amit Némethonban institutiók alatt adtak, a legújabb korban, különösen a két utóbbi évtized tanulmányi rendszere folytán, csakhamar szokásossá lettek a külön pándekta-collegiumok, az elterjedtebb német tankönyvek irányához tartva.

Eltekintve már most attól, hogy az említett beosztás keletkezési helyén sem bizonyult célravezetőnek, hogy különösen a legújabb időben tekintélyes oldalról annak egyenes elvetése hozatott javaslatba; hogy az ujabban ott e czímen forgalomba jött művek már nem az anyag *mennyisége*, hanem *minőségében*² iparkodnak a megkülönböztetésnek jelentőséget kölcsönözni, institutiók alatt a római jogintézményeket történeti fejlődésükben a classikus jogász korig adván elő; határozottan célzévesztettnek kell azt tartanom a magunk szempontjából. Távol állok ugyanis mindenekelőtt attól, hogy a justinianusi institutiókban, a *jognak* minden nemzet és idők részére letett alapelveit találhatnám; a jognak természeténél fogva nem lévén azok egyebek: a népek sorából kihalt római nemzet gondolkodásmódjának, erkölcsi, társadalmi és állami viszonyaiból fejlődött. hajlama által feltételezett műveltségi fokának eredményeinél. Tökéletességük hitele nem önmagukból, hanem csak azon körülményből származott, hogy egy jogilag különösen nemzetiesen és önállóan gondolkodni képes nem volt korban, az iskola kész alapigazságoknak véve képes volt ama hitet nemzedékről nemzedékre hagyni. A minek következtében világos, hogy a nemzetiesnek lenni kellő jogi kiképzésnél, mint *római jogalapok*, szorosan vett előkészítő alapok gyanánt csak épen annyi joggal is vehetők, mint talán, ha a magyar nyelv tanulmányát, a latin nyelv alapelemeivel akarná valaki bevezetni. És ép ily célzévesztett az egész beosztás, ha azt tisztán didaktikai szempontból és csak a római nemzeti jogra vonatkoztatottnak venné valaki. Azt mondják, az institutiók előkészítenek a pándektákra. Hogy ezen tartalommal nem bíró felfogás magát oly hosszú időn át fenttarthatá és még egyideig fen fogja tartani, csak két okból tudom magyarázni; a megszokás és a megváltoztatással járó kényelmetlenség, hogy ne mondjam épen, irodalmi önzésből. Mert az institutióknak, mint a pándektákra való bevezetésnek, mennyiségi szempont szerint, mint a mindjárt mondandókból ki fog tűnni, csak egy értelme lehet: ha a kettő közt azt a viszonyt vesszük fel a mi van a «kis»- és «nagy káté» között. De hát összefé-e ez már csak az egyetemi oktatás céljával is? Vagy, miért nincsenek a nemzetgazdaságnak, büntetőjognak stb. institutiók? Nem is

említve, hogy az ezen megkülönböztetést ápolt németeknél, épen a különbséget meghatározni felvett tárgyi mennyiség a legnagyobb tarkaságot és nem ritkán pusztá egyéni véletlen munkáját tünteti fel.

(Folytatása következik.)

Dr. Farkas Lajos,
a kolozsvári egyet. a rom. jog tanára.

A jog és államtudományok tanulmányi és vizsgálati rendszerének reformjához.

I.

Midőn TREFORT ÁGOSTON oktatásügyi miniszter által oly nagy határozottsággal fölvetett reformkérdéshez egy pár sorral hozzá szólni kívánok: főczélom a jelenleg főnálló tanulmányi és vizsgálati rendszer keletkezéséről elmondani egyetmást, ami annak idején köztudomásu dolog volt ugyan, de most úgy látszik sokaknál, kik a kérdéshez hozzá szólanak, feledésbe ment és ezáltal a miniszter jelenlegi elhatározásának, sőt CSENGERY beszédének is félreértésére vezetett. Ugy tüntették föl több oldalról a minisztert, mintha most egyszerre belátna mind annak rosszását a mit néhány év előtt ő maga alkotott és még CSENGERY beszédéhez és tértek olyféle megjegyzések, mintha beszédének egyes helyei «csupán reminiscencia» volnának azon értekezletből, mely 1874. évben husvétkor Mészáros F. ERENCZ elnökle alatt a jogakadémiák reformja érdekében tartatott. Igaz, hogy a kérdést minden nagyobb politikai lap egész cikksorozatokban beszélte meg és így nem volt elkerülhető a politikai szempont belevegyülése a kérdésbe, de ezt kutatni nem lehet hivatása egy szaklapnak és épen azért a jelen tanulmányi és vizsgálati rendszer keletkezésének történetét akarom röviden és minden magyarázat nélkül elmondani. Külön és önálló fejlődése van e részben a jogakadémiák tanulmányi rendszerének és külön fejlődése az egyetemi jelen rendszerének. Lássuk röviden, hogyan keletkezett az egyik és hogyan a másik.

Az egyetemen 1873-ban még lényegében az abszolút kornak azon vizsgálati rendszere volt érvényben, melyről CSENGERY tesz beszédében említést és melyet jobbnak tart a jelen rendszerénél. Már ekkor igen gyakran hangsúlyozták a bifurcatio szükségét a szaklapok, de az egyetemi tanárok semmi kedvet sem mutattak a kérdés fölkarolására. Mikor végre az egyetemi tanárok egy régi óhajta a szigorlatokat, és jogtudori fokot egy nagyon is keresett és tisztán gyakorlati életpálya szükséges föltételévé tenni, — teljesedéséhez közeledett; akkor TREFORT miniszter ismételve föl hívta a budapesti egyetem jogi karát, hogy terjeszssen eléje javaslatot a jog és államtudományok tanulmányi és vizsgálati rendszerének *ketté választása iránt*, ezen föl hívás eredménye volt azon vizsgálati tervezet, melyet az egyetemi tanárok készítették és melyet TREFORT miniszter 1874. február 5-én 3055. sz. a. kelt rendeletével életbe léptetett. Eredetileg ezen vizsgálati rendszert úgy értelmezte mindenki, hogy a két alapvizsgálat után mindenkinek szabad tetszésére van bízva, vagy a jogtudományi, vagy az államtudományi államvizsgát letenni és nincs is egyiknek sem záros határideje. TREFORT-nak tiszta szándéka az volt, hogy a bifurcatiót az egyetemen meghonosítsa és rendelete ezt nem is akadályozta volna, ha más oldalról meg nem kerültek ezen szándékát. Ugyanis az 1874. 34. t. c. 5. és 11. §. azt rendeli, hogy az ügyvédi vizsgálatra „az elméleti államvizsgák vagy az első szigorlat” letétele után kiállott 3 évi gyakorlat után bocsátható a jelölt. Ezt azután az igazságügyminiszter külön rendelet által is úgy magyarázta, hogy a jog és államtudományi vizsgálat egyképen leteendő és csak azután lehet valaki ügy-

² KUNTZE, Institutionen Geschichte des röm. Rechtes. Pernice, Marcus Antistins Labes; de már PUCHTA is Cursus der Institut sth.

védjelölt. Mikor végre behozták a mi viszonyainkkal homlok egyenest ellenkező szigorlati kényszer, akkor ismét TREFORT volt az, ki a jogi és államtudományi szigorlat kelté választását sürgette és a tanárok ekkor megint oly javaslatot készítettek, a mely szerint menekült ugyan a jogtanuló az államtudományi szigorlattól, de helyébe államvizsgálatot volt kénytelen ezen tárgyakból kiállani.

Ebből láthatjuk, hogy a miniszternek két ízben is komoly szándéka volt a vizsgálatokat kevesbiteni és egyszerűsíteni, csak abban tévedt, hogy a pesti egyetemi tanárokat tartotta egyedül illetékeseknek ezen fontos tanulmányi kérdések megoldására, — azok azután meg-megoldották azt — a magok módja szerint. A törvényes felelősség igaz, hogy mind azért a minek kiáltó hiányait az enquête fölsírmerte TREFORT-ot sujtja, de az erkölcsi felelősség nem.

Hasonló tanulságos története van a jogakadémiák szervezéséről 1874. május 19-én 12917. sz. a. kelt miniszteri rendeletnek.

1848. előtt a jogakadémiák egyszerű szakoskolák voltak ugyan, de az akkori egyetemi rendszertől nem állottak épen messze, a 6 osztályu gymnaziumból a két évi bölcsészeti tanfolyamba lépett az ifju és ennek elvégzése után a bölcsészeti szigorlatot is letehetette; ez a két évi tanfolyam az akadémiákon ép úgy létezett mint az egyetemen és így ez utóbbinak nem volt semmi előnye, ekkor az akadémiák virágoztak is. A Bach-rendszer az akadémiából egyszerű szakiskolát akart csinálni a hivatalnokok számára, de a terv nem volt életre való, mert bár az akadémiák száma sokkal kisebb volt mint most, azok falai mégis csaknem egészen üresen állottak, egy-egy tanfolyamnak néha alig volt 4—5 hallgatója. Ez lesz az akadémiák sorsa most is, ha megfosztják őket az egyetemmel való verseny lehetőségétől.

1860. és illetőleg 1867-től kezdve a magántanulás: — ezen legnagyobb visszaélés a főtanodai tanulmányi rendszerben, — képezte a jogakadémiák egyedül létezési alapját, enélkül már akkor sem igen lettek volna képesek nagyobb számú hallgatóságot fölmutatni. A magántanulási rendszer igen szép jövedelmi forrás volt a tanároknak, de azért legtöbb akadémia mégis küzdött a magántanulás rendszere ellen és olyanféle reformot sürgetett, mint a minőt elért 1874-ben, mikor az már rajta nem segített többé,

Az 1870-ik az első jogászgyűlés évkönyve elég világosan bizonyítja, hogy a tanárok nagy része maga küzdött a magántanulási rendszer ellen, dacára annak, hogy a vizsgálati díjak záporosóként hullottak a tanárok zsebeibe és a leglátogatottabb akadémián, a pozsonyin, egy-egy tanár egy éven át közel 1000 frt vizsgálati díjra tett szert.

A jogászgyűlés, melyen akkor a hazai jogászok legelőkelőbbjei szerepeltek, csaknem egyhangulag következő határozatot hozta:

„A jogtudomány és jogtanulmány érdeke kívánja, hogy jogiskolákat csakis az állam állítson fel, hogy a vidéki jogiskolák (jogakadémiák stb.) egészen az egyetem jog és államtudományi facultásával egyenlősíttessenek és hogy alsóbb minőségű jogiskolák az országban sehol ne türessenek; végre hogy a jogakadémiákon a szükséges bölcsészeti és történeti tudományok számára tanszékek állíttassanak.“

Az összes állami jogakadémiák küldöttei egy ízben ily értelemben küldöttségileg sürgették a miniszternél a jogakadémiák reformját, de az szünetelt egész 1874. husvétig, a mikor az igazságügyminiszter az ügyvédi rendtartásra vonatkozó törvényjavaslattal foglalkozott és a

szigorlati kényszer életbe léptetését tervezte; ekkor sietett TREFORT még a 12-ik órában a jogakadémiák megmentését megkísérteni és MÉSZÁROS FERENCZ elnöklete alatt egy enquête tartását rendelte el, mely az akadémiák tanártestületei által választott képviselők és a pesti egyetem jogi karának két küldöttéből állott. Husvét hetén tartották tanácskozásait és kidolgoztak egy tervezetet, melynek legnagyobb része szóról-szóra benne van a jogtanodák szervezéséről szóló legújabb szabályzatban.

Az életbe lépett szabályzat és a kidolgozott tervezet között mégis két igen lényeges különbség létezik. Az egyik, hogy a szabályzat fönntartá az igazgatóságot egészen úgy ahogy eddig létezett, a tervezetben ellenben a dekanatusi intézmény volt ajánlva és a dékán-választásról egy egész fejezet §§-ba foglalva fölterjesztve. A másik lényeges különbség megint a bifurcatió kérdésénél létezett, csak hogy itt már a tanárok óhajtották a bifurcatiót és a miniszter kitörölte azt a tervezetből. A tervezet szerint ugyanis a második év befejezése és a két alapvizsgálat kiállása után a tanuló vagy az államtudományi, vagy a jogtudományi tanfolyamra léphetett és akár az egyiket, akár a másikat végezte el, végzett jogásznak lett volna tekintendő, úgy hogy a ki bírói pályára készült az a jogi tanfolyamot végezte volna el, aki pedig közigazgatásira, az az államtudományi tanfolyamot; mind a két tanfolyam elvégzése pedig csak annak lett volna szükséges aki tudori szigorlatokra készül. Ezt a miniszter nem hagyta jóvá állítólag azért, mert az egyetemi tanárok azt állították, hogy ekkor a pesti egyetemnek, hol föltétlen négy évi tanfolyam van nem lesz hallgatója!

Ebből elég világos, hogy a cél nem volt más, mint az akadémiák rendszeres elnyomása, anélkül, hogy helyetők valami pótlásról, például újabb egyetemek fölállításáról gondoskodtak volna! Végre a miniszter fölsírmerte a tanári egyedáruskodásra való törekvést és a nehéz pénzügyi viszonyok dacára is szükségesnek ismerte egy újabb egyetem fölállítását. De hogy nem ez az egyetlen — bár mindenesetre legjobb — eszköz a bajok orvoslására, — az fényesen ki van mutatva CSENGERY beszédében.

(Vége következik.)

Dr. Pisztory Mór.

A királyi táblai bírák kinevezésének kérdéséhez.

A Jogtudományi Közlöny folyó évi második számában, PÁRVY IVÁN kir. tszéki bíró ur vázolván a kir. táblai bírák kinevezése, illetőleg a kinevezendők kijelölése tekintetében jelenleg alkalmazásban levő módszer helytelen voltát, annak elérése végett, hogy a folyamodók közül mindig a legérdemesebbek és legképesebbek nevezethessenek ki, egy igen eredeti, az iskolabeli calculus osztogatáshoz hasonlító eljárási módot hoz javaslatba.

Az ajánlott mód szerint ugyanis, a felsőbb bírósági előadók a felebbezett ügyek feldolgozása alkalmával jegyzékbe vennék a feltűnően jó vagy rossz bírói és ügyészi munkálatokat, s ezen jegyzékek alapján kellene azután a kir. tábla bírói állomásaira folyamodók közül a legkitűnőbbeket kiválogatni.

A cikkiró ur eszméjében van ugyan egy szemernyi igazság, a mennyiben a kinevezések közül a felső törvényszéki előadóknak adandó nagyobb befolyás, — a jelenlegi rendszer mellett, — nézetem szerint is, előmozdítaná az igazságosság uralmát, s gyengítené az egészen soha ki nem küszöbölhető pártfogás erős hatályát, — ha az, az ugynevezett javaslattevő tanácsok alakjában jönne alkalmazásba: de eszméje, egészében, legkevésbé sem biztosítaná azon célt,

a melyet cikkíró ur javaslatával elérni óhajt. Indokaim a következők:

Először is tagadom hogy a bíró vagy ügyész képessége egyes elszigetelten tekintett végzései vagy javaslatai alapján biztosan megbírálnak; erre csak egyéniségének s működése összességének teljes ismerete szolgáltathat biztos alapot.

Ha a tisztelt cikkíró ur saját magának tenné fel a kérdést: ha vajjon minden egyes munkája hiven tükrözteti vissza képességeit? alig hiszem hogy igenleges feleletet adna.

Épen a legképesebb és legszorgalmasabb bíró kapja a legtöbb munkát, — s igazságügyi tisztviselőink elismert tulterheltségénél fogva, — igen könnyen megeshetik, hogy a munka tömege s a felek által sürgettetve elhamarkodottan kénytelen papírra tenni véleményét, ha csak a hátralékok özönében elfulni nem akar. A tisztelt cikkíró ur is bizonyára gyakran vala oly helyzetben, hogy munkájának alaposságát az igazságszolgáltatás gyorsasága tekinteténél feláldozni kényszerült; nálunk ez utóbbi, az előbbinél parancsolóbb alakban szokott fellépni.

Ime tehát egy eset, a midőn a tisztelt cikkíró ur könnyen rossz érdemjegyet kaphat, a nélkül hogy ezt teljesen megérdemelte volna. Rossz végzését bizonyosan felebbezik vagy semmiségi panasszal támadandják meg, a mi nem épen oly biztos jó munkájáról. Hiszen a bírói határozatoknak csak csekély részét támadják meg jogorvoslattal, azt pedig senki sem fogja állithatni, hogy a megtámadottak többsége a jó határozatok.

A jól indokolt határozat, — főleg ha világos nyelven van szövegezve, — meggyőzőleg hat az igazságkereső félre, ez sokszor belátja, hogy vitás igénye a bírói határozatban kifejezett módon van helyesen eldöntve, megnyugszik és nem felebbez. Ily viszonyok közt a bíró legjobb munkája marad észrevétlenül, s a revisor nagyobbbrészt csak árnyoldalai alapján, egyoldalulag, ítélni meg.

De továbbá, hogy kimutassam, mennyit ér a bírónak egyes munkájából annak képességére vonható következtetés, egy előfordult példával szolgállok. Ismertem egy bírót a ki rendkívüli alapossággal, de még nagyobb lassúsággal dolgozott. Hallomás szerint egy két ügydarabot dolgozott fel hetenkint, s hónapokig töprengett azon, miként hozzon határozatot egy egy bonyolultabb ügyben. Felhánta a jogi művet, a mig elhatározását megérlelé. Ezekből azután gyakran igen csinos határozatot állított össze, de nem volt köszönet benne, mert egyáltalában nem birt előrehaladni. A vége az lett, hogy hivatalból nyugdíjazták. Ezen ember, a cikkíró ur módozatát alkalmazva, többször kaphatott volna jó calculust, esetleg kitűnőség gyanánt is szerepelhetett, de vajon az általam lerajzolt a kir. táblához való-e? Tett volna ott jó szolgálatot?

Nem kevésbé csalékony eredményre vezethet az is, hogy egyik másik bíró kartársával beszéli meg az eldöntendő kérdést — a mint az az életben nagyon is gyakran történik, s ennek nézetét fogadja el és teszi papírra. Legyen a tanácsadó nézete kitűnő, nyerjen a táblai előadónak méltánylást, s az érdem nem a tervezőé, hanem az elfogadóé leend.

De tovább megyek s azt állítom, hogy a legigazságsabb és legjobb szándéku, de csupán felülvizsgálattal foglalkozó főtörvényszéki előadó sokszor nem is képes az első bíró egyes muokáját kellően méltányolni; — különösen most, a midőn a bírák gyakori változtatása folytán alig egy néhány nagyobb ügy van olyan, a mely kezdetétől végeig egy bíró kezében maradt volna, s legalább ezen ügy irányozása s vezetésének teljes képét nyujtaná. Megmondom miért.

Használva a tisztelt cikkíró ur által vitatott eszméjének jellemzésére, nézetem szerint kissé merészen alkalmazott Kolumbus tojása féle hasonlatot, — azt vélem, hogy a

jogi eszmék terén is felállithatók Kolumbus-tojások, különösen az uttörő első bíró által. A vitás jogviszonyok helyes eldöntése, igen sok esetben minden későbbi felülvizsgáló előtt oly természetszerűnek látszik, hogy abban semmi különös érdemet nem lát, azt hiszi, maga sem dönthette volna el másképp, s csodálkozását fejezi ki ha valaki ezt kétségbe vonná. Pedig épen ezen természetszerűnek s egyszerűnek látszó eldöntés és felfogás az uttörő legnagyobb érdeme.

A bár uj, de egyszerűen kifejezett természetszerű gondolatok mindig ily megbüvölő hatást gyakorolnak a felfedezőnél gyengébb és erősebb fejre egyaránt. Igen kevés ember képes méltányolni a felfedező érdemét, a többség azt hiszi, hogy a meghódított eszme már régóta az emberiség köztudatában élt. Ez az eszmék észrevétlen forradalma, a melyek egészen uj szempontot nyitnak sokak számára, de a felfedező még sem jut jó calculushoz.

Még a cikkíró ur azon nézetében sem osztozom, hogy a felsőbb bírósági előadók által gyakorlandó ellenőrzés tudata, nagy mérvben kitűnő munkák előállítására serkentené a bírákat. A kiből a jóra való törekvés és képesség nincs meg, az ezentul sem fogná magát valami nagyon megerőltetni. Vagy ha igen, ezt csak addig teendi, a mig célját elérte, s majd ott a kir. táblánál lankad el, a hol kitűnő működésre még inkább van szükség. Ellenben a kit kötelességérzet, hivatásának átérzése vezérelt, az ellenőrzés nélkül is törekszik jót létrehozni. A bírák nem gyermekek, a kiket gyámkodással kell kötelességük teljesítésére figyelmeztetni.

Végül nem vevé számba a cikkíró ur az emberek hiuságát, a melynél fogva mindenki bizonyos mértékig csalhatatlannak tartja magát, s nem mindig igazságos az ellea-nézet iránt. Ez is sok téves ítélet alapjául szolgálhatna.

Mindezekből láthatja a cikkíró ur, hogy terve sok árnyoldallal bír, a melyek aligha felérik fényoldalait.

Mínthogy azonban a pusztá negálás nem nagyon gyümölcsös, ha positiv javaslat nem képezi zárkövét, röviden megérintem, minő eljárási módot vélnék én alkalmazhatónak.

A bírák előléptetésében az igazságosság és méltányosság uralmát végeredményében végre is csak a törvényszéki elnökök részrehajlatlansága az általuk egyénileg és önműködésében ismert bíró minősítése alkalmával, és az igazságügyminiszter igazságossága és jó indulatja biztosíthatja. De mínthogy az állam érdekeinek biztosítása teljesen a kezelő egyének jó hajlamaira nem bízható, a kormányzó intézkedési joga, mint az államélet bármely más terén, ugy a kinevezéseknél is, bizonyos intézmények korlátjai közzé szorítandó. E korlátoknak nem szabad a kormányzó kezét teljesen megkötni, mert az államérdek gyakran a szabály mellőzését követeli, — csak netáni önkényének nehezítése. illetőleg az önkény látszatának a kormányzótól való elhárítása képezze feladatukat. Ez utóbbi főleg alkotmányos államokban szükséges, a hol a pártok gyakran a szerint mérik befolyásukat, hány emberüknek szereztek hivatalt, s a hol, ha a kormányzó pusztán belátása alapján járhat el, lehetetlen őt megmenteni attól, hogy a csalódottak pártja, önkényes eljárást rójon terhére.

Ily korlátot képezne, ha kimondatnék, hogy az előléptetések rendszerint a folyamodók rangsorozatának s szolgálati idejének figyelembevételével történjenek, azaz a régibb bíró előnnyel birjon a nálánál később bírónak lett felett; egyenlő körülmények közt pedig a nem bírói minőségben eltöltött államszolgálati, esetleg önálló ügyvédi és közjegyzői gyakorlati idő legyen a döntő. A miniszter ezen általános elvtől, fontos indokok alapján eltérhetne ugyan, de ezen esetben joga legyen a mellőzöttnek mellőzésének indokai iránt felvilágosítást s indokolt értesítést kérni.

Igy volt ez az 50-es években nálunk alkalmazott

osztrák rendszer alatt is. S akármit mondjanak is, kétségtelen, hogy valamely szakkal való hosszú idejű foglalkozás, nagy természeti képesség hiányában is bizonyos ügyességet s gyakorlati tájékozottságot ad az illetőnek, a mely gyakran előnyösebb a nagy elméleti, de kevés gyakorlati ismeretekkel bíró egyén gyakorlati szárnypróbálgatásainál. A hivatalnoki lajtorja tehát nem oly elvetendő, mint a milyennek azt sokan feltűntetik.

Az általam ajánlott mód, a míg egyrészt korlátozza az önkény feltétlen uralmát, másrészt hathatós bástyául szolgál a miniszternek a kívülről képviselők, s más befolyásos egyének által gyakran nem az állam érdekének megfelelő nyomás ellen. Oly nyomás ellen, a melynek jelenleg a miniszter a legjobb akarat mellett is, magasabb kormányzati érdekek miatt ellenállani képtelen; a melynek ha nem enged, egész vidéket hajthat az ellenfél táborába, a míg az intézkedés teljesen a miniszter akaratától függ: de a melynek

igen sikeresen ellentállhat ha fennálló, szigorúan és következetesen alkalmazott szabályra hivatkozhatik; a mely nyomás a legtöbbször más csirájában elfojtatik, mert a jogtalan aspirációknak nem lesz bátorságuk, határozott szabály ellen merészen fellépni.

E mód továbbá nem kényszeríti a minisztert a nyilvánvalóan alkalmatlan egyének előléptetésére, vagy kitűnő tehetségek hosszas mellőzésére, lehetőleg czélszerű módon biztosítja az előléptetendő bírák igényeit amennyiben azok az állam érdekében megegyeztethetők. Ha a mellőzött képtelen, vagy a kinevezett, kitűnő képességek jeleit adta: a miniszter könnyen indokolhatja a szabály mellőzését; attól pedig, hogy egy alkotmányos államban, a parlament kebléből választott miniszter nagyon kényelmetlennek tartsa a mellőzött feletti őszinte véleményének nyílt kifejezést adni, — tartani nem lehet.

Ternovszky Béla,
kir. törv. bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Döntvénybírálat.

A harmad bíróságok legfőbb hivatását képezvén a jogszolgáltatás terén a törvényt és igazságot döntő hatalommal kimondani és érvényesíteni, ezen hivatásból önkényt foly az, hogy a jogkereső közönség teljes bizalmát csak azon legfőbb bíróság bírhatja, mely hivatása egész lényét felfogva, feladata magaslatán áll és ítélet hozatalainál az ügy minden körülményeit és az ügy elbírálására vonatkozó törvényeket szakavatottsággal párosult lelkiösmerettel és minden melléktekintet nélküli igazságérzettel veszi fontolóra s ezen megfontolás alapján hozza döntvényerejével bíró ítéleteit.

A hol a legfőbb bíróság ezen feladatához hiven jár el, ott a jogkereső közönség bizalma ezen bíróság irányában minden kétséget kizárólag biztos, és a hol ezen bíróság ítéleteit egyöntetűleg hozza, a hol ítéletei — minden hasonló esetben egyformán szólanak, ott, de csakis ott lehet tökéletes, helyes és törvényes igazságszolgáltatásról szó, csak ott erősödhetik a népben az igazi jogérzet, ott uralkodhatik s uralkodik valóban a törvény s csak ott nevezhetjük ezen bíróság ítéleteit a szó szoros értelmében döntvényeknek.

Nálunk a m. k. Curianak jutott a fennecsetelt magasztos feladat elhivatottságául, de elég sajnós, hogy ennek nem felel meg mindenkor úgy, mint azt méltán kívánni lehetne; azért mert ítéletei számtan esetben a feltétlenül szükséges mértéket meg nem ütik; mert hasonló esetben külből külből ítéleteket hoz; s ezekből kifolyólag ítéletei a helyett hogy a jog és törvény enuntiatió volnának, igen sok esetben a jog és törvényvel ellenkeznek s döntvények erejével nem bírnak.

Hogy ily körülmények között a m. kir. Curia ítéletei a jogérzést ingadozóvá és a jogszolgáltatást bizonytalan és határozatlanná teszik, önként következik; a mint önként következik az is, hogy a m. k. Curia ily ítéletei által az alaptalan perlekedés előmozdittatik s a perek száma — a jogforgalommal meg nem felelő arányban — növeltetik, miért is — már csak hitelünk visszaszerzése és fenntartása érdekében is ideje volna ezen állapotot segíteni, mert az tagadhatlan tény, hogy a hazában és azon kívül hitelünket mi sem csökkentette annyira, mint igazságszolgáltatásunk ki nem elégítő volta.

Igaz, hogy ezen életkérdést képező bajon nem oly könnyű segíteni, nem könnyű pedig azért, mert sikeres orvoslás csak úgy és akkor volna eszközölhető, ha a törvénykezés és codificatio a kor igényeinek megfelelőleg keresztül vive volnának és ha az alsó valamint a felsőbb bíróságoknál is az annyira elharapódzott protectionális kineve-

zés egyszer minden korra beszüntetnének; de addig is a már meglévő bírói karból azok, kik kellő képesség és képzettséggel nem bírnak a köz- és magánjó érdekében a bírói karból el és más pályára utaltatnának vagyis utalandók volnának.

De mindamellett, hogy ezen bajon nem oly könnyű segíteni, addig is míg a törvényhozás avagy igazságügyminisztériumunktól orvoslás eszközöltetnék, volna egy út és mód, a melyen, habár nem teljes, de mégis némi változás előidézethetnék, s ez az, hogy a felsőbb bíróságok és esetleg az alsóbb bíróságok által hozott s a törvény és joggal nyilván és feltűnően ellenkező határozatok — valamint az azok alapjául szolgáló ügyek — szaklapokban közzé téve, alapos és beható bírálat tárgyává tétessenek.

Ily nyilvánulás és bírálatok — ha bíránk és a minisztérium a jogi szaklapokat figyelemmel kísérik — mit bona fide felteszek — bizonyára a nevezettek tudomására is jutnak s míg egyrésztől feltehető, hogy a bírák jövőre saját érdekekben határozataik hozatalánál több alaposítással, lelkiösmerettel és szakképzettségük teljes kiaknázásával fognak eljárni, — mert tudatlanságát senki nyilvánosságra hozva látni nem szereti, — addig más részről feltehető, hogy igazságügyminisztériumunk is a kinevezések, előléptetések s nyugdíjazások kérdésénél figyelembe veendő a szaklapok fentti értelemben megjelenő nyilvánulásait és hogy ha a közleményekből valamely bíró törvény és jogi tudatlanságáról avagy felületességéről győződik meg, ezen bíró elmozdítását rendelő el; és ha ezen utóbbi feltévesünk valószínűsége kevés reményt is kötünk, — bizunk előbbi feltévesünk helyességében nem csak mert a szabadsajtó és nyilvánosság terén már sok baj orvosoltatott, de bizunk azért is, mert bizunk bíránkban annyiban, amennyiben felteszük róluk, hogy ha hiányozik a nyilvánosságra s így tudomásukra hozatik — saját és a közjó érdekében is igyekezni fognak hiányaikon segíteni, felületességüket alaposítással kicserélni.

Ezen szempontokból kiindulva s ezek által vezéreltetve, midőn szaklapjaink, jogászaink és különösen a jogszolgáltatás terén oly kiválóan fontos tényezőt képező ügyvéd kartársaimat a fentti irányban leendő lelkiösmeretes és higgadt közreműködésre felhívom, magam részéről az alábbiakban vagyok bátor egy Curiai ítéletet megvilágosítani.

Az eset röviden a következő:

D. Gy. kinek korcsmajogát H. L. haszonbérbe bírja, adóval lévén hátralékban, ezen adóhátralékért lefoglaltatott H. L.-nél a korcsmajog bérletéért D. Gy.-nek járó haszonbér.

H. L. a haszonbér lefizetésével, D. Gy. felkérése következtében késedelmeskedvén, a szolgabíró önkényüleg és minden törvényes alap nélkül H. L. ökreit foglalta le közgazgatási uton és mivel a szolgabíró az ökrök elárverezésére is már határnapot tűzött ki, H. L. csak hogy ökrei el ne árvereztessenek — a lefoglalt haszonbért 318 frtot 1877 mártius 14-én az adóhivatalhoz befizette.

Időközben D. Gy. az adófelügyelőséghez a foglalás feloldása és a H. L. által befizetett haszonbér kiadása iránt folyamodván, az adófelügyelőség 1877 május havában a haszonbérre vezetett foglalást feloldotta azért, mert a H. L.-nél lefoglalt ökrök elég biztosítékot szolgáltatottak, de a befizetett haszonbért ki nem utalta; és H. L. a haszonbérre vezetett foglalás feloldásáról 1877 május 23-án a szolgabíró útján értesített.

D. Gy. látván, hogy az adófelügyelőség többszöri folyamodására is a deponált haszonbért ki nem utalja, a haszonbér megfizetése iránt keresettel lépett fel H. L. ellen, s ezen kereset, miután a fentebbi tények mind, a tárgyalás rendjén hiteles okiratokkal bizonyítottak — az első, valamint a másod bíróság által is feltétlenül elutasított; a harmadbíróság azonban 11054/878. sz. ítéletében alperes H. L. a kereseti zárkérés értelmében a 318 frt megfizetésében elmarasztalta az indokok szerint azért, mert „*miután a szolgabíró H. L.-t a haszonbér zár alóli feloldásáról értesítette és H. L. a haszonbért a felperes megbízása nélkül fizette, H. L. alperesnek volt feladata és joga a befizetett pénzt visszakövetelni, s miután ezt nem tette — a felperes haszonbérét el nem tartóztathatja.*“

Ezen indokok első tekintetre elárulják azt, hogy az ügy kellő figyelemre nem méltatott, de behatóbb megfigyelés után igen primitív jogfogalmakról tesz tanúságot, mert tekintsük az indokokat részletesen: Az, hogy a szolgabíró H. L.-t a haszonbér zár alóli feloldásáról 1877. május havában értesítette, H. L. elmarasztalásának indokául észszerűen nem szolgálhat, nemcsak azért, mert ezen értesítés teljesen szükségtelen volt, de azért sem, mert H. L. a haszonbérnek az adóhivatalhoz lett befizetése után két hóval lett a foglalás feloldásáról értesítve, tehát akkor, mikor a haszonbérbe, vagy benemfizetése tetszésétől sem függhetett többet.

Hogy pedig H. L. a lefoglalt haszonbért felperes — adóhátralékos megbízása nélkül fizette be az adóhivatalhoz — ezt sem lehet jogos-törvényes és helyes indoknak tekinteni, egyrészt azért, mert a törvényes foglalásban rejlő meghagyás a felperes és illetve az adós megbízását helyettesíti vagy legalább is feleslegessé és szükségtelenné teszi; másrészt mert nincsen a világon oly törvény, mely ily esetben a lefoglalt összegnek a hitelező kezéhez leendő lefizetését az adós megbízásától tegye függővé, s a jogtudomány sem állapít meg ily kívánalmat sehol. A jogi fogalmak teljes zavarának legjobb bizonyítékát azonban az indokok azon része nyújtja, melyszerint „*H. L. joga és kötelessége lett volna a befizetett pénzt visszakövetelni s miután ezt nem tette, felperes haszonbérét el nem tartóztathatja.*“

Arra, hogy jelen esetben, midőn a haszonbér H. L. által az adóhivatalhoz — törvényes foglalás következtében — felperes D. Gy. adóhátraléka törlesztése végett befizetett, hogyan lehet a haszonbér «eltartóztatásáról» szólni s hogy ezen kifejezés helyes és correct-e, ezuttal reflectálni nem akarok, mert jelen esetben a használt kifejezés absolute incorrect; de hogy a Curia, hogyan tehetette magáévá azon nézetet, hogy H. L. joga és kötelezettsége volt a befizetett pénzt visszakövetelni, azt semmikép felfogni nem lehet, mert H. L. adóval hátralékban nem volt, H. L. saját vagyonára foglalás nem vezetett és H. L. saját pénzét az adóhivatalhoz be nem fizette, de be sem fizethette, mert ő nem tartozott; de adós volt adóhátralék címén D.

Gy. felperes, ezen adósságért foglaltatott le, H. L.-nél a D. Gy.-t illető haszonbér és H. L. csakis a D. Gy. pénzét vagyis azon pénzt fizette be az adóhivatalhoz, mely D. Gy.-t haszonbér címén illette; a H. L. által befizetett pénz tehát a D. Gy. pénze s így azt az adóhivaltól csak D. Gy. felperes lehet feljogosítva visszakövetelni annyival inkább, mert az a pénz D. Gy. részére deponált haszonbérnek tekintendő.

Az eddigekben ki van meritve az eset, de nem mulasztatom el még a fentebbi ítélet consequentiáit is megérteni.

Alperes H. L. a 318 frtot D. Gy.-nek ki kell hogy fizesse, — a curiai ítélet indokainak tudomására jutása után — noha lépésének sikertelenségéről meggyőződve volt — folyamodott a befizett összeg kimutatásáért s az adófelügyelőség folyamodásának helyet nem adott «mert a befizetett pénz már a D. Gy. adóhátraléka törlesztésére elkönyvelte» úgy a pénzt már H. L. az adóhivaltól vissza nem kaphatja, minek következtében a fentebb megvilágított ítélet consequentiája az, hogy H. L. a 318 frtot még egyszer — tehát kétszer kénytelen lefizetni s hogy aztán D. Gy. ellen az adóhivatalhoz befizetett és D. Gy. javára vit 318 frt visszafizetése iránt keresettel kell fellépnie; más szóval; a Curia maga szolgáltatja az okot a perek szaporítására.

Midőn ily harmad foku ítéletek lehetősége forog fenn — és nyilván való az, hogy ezen ítéletek a törvény és joggal világosan ellenkeznek és hogy a használt bizonyítékok teljes mellőzésével az anyagi igazság kirívólag mellőztetett — önként merül fel azon kérdés, hogy vajon — különösen mint a fenti esetben, — sommás eljárásnál nem volna-e hivatva a semmitőszék ily ítéletek megsemmisítésére? mert ha áll az, hogy sommás ügyekben az anyagi igazság kiderítése a bíró kötelessége, úgy tán nem volna helytelen, sőt csak nagy szolgálatot tenne a semmitőszék, ha oly ítéleteket — melyek sommás ügyben — az anyagi igazságot mellőzik — a jog s törvénnyel nyilván ellenkeznek, megsemmisítené.

Dr. Weiss Ignác,
kolozsvári ügyvéd.

A zugirászat.

A zugirászat nagy mérvű elterjedése méltán képezi tárgyát indokolt panaszoknak, mert míg egy részről a felek szenvednek általa hátrányt, más részről a törvénykezési beadványok szerkesztésére hivatott ügyvédek és közjegyzők jövedelme szenved csokulást.

Két cikket is kaptunk e tárgyban, melyeknek készséggel adunk helyt, s az abban foglaltakat annál inkább *ajánljuk az igazságügyminiszter ur figyelmébe*, mert fájdalom! a zugirászat egyik legveszedelmesebb tanyája némely törvényeszekek irodaiban van.

De lássuk az e tárggyal igen érdekesen foglalkozó cikkeket.

I.

Nem szándékom törvénytárgyalásokba bocsátkozni, s a hol a törvényre hivatkozom, teszem azt csupán azért, hogy előadandó tárgyat jobban megvilágíthassam.

A zugirászat határozott fogalmát törvényeink nem ismerik, s az e fajta élősdiekről csupán az ügyv. rendt. 39. §-a intézkedvén, büntetni is rendeli azt; de csupán akkor, ha valaki «a nélkül hogy ügyvéd lenne, a feleknek bíróságok, vagy hatóságok előtti képviselését üzletszerűen folytatja».

E tételes törvény azonban nem annyira a zugirászat mint inkább az u. n. *zugprókátorok* beszüntetését czélozza. s azt — a hogy úgy — el is érte.

Igen ám, de a zugirászatot nem is érintette. E mesterseg, vagy ha úgy tetszik: *iparág*, oly diszesen és buján

tenyés ma is, mint azelőtt, a mikor a nyári meleg esőzések utáni gombatermással lett összehasonlítva.

Tényekkel élek, s nem phrasisokat teremtek csupán.

Nem tudom miként állanak hazánk többi törvényszékei, de azt tudom, hogy a szabadkai törvényszék területén a zugirászat oly kedvező éghajlat alá jutott, hogy nincs mód egy oly sirokkót teremteni, mely végre eltemesse ezt a törvénytelen, s nem egyszer galád csalásokon virágzó üzletet.

Ez állapot pedig annál veszélyesebb, mert magában a hivatalos helyiségekben dédelgetik, a mire aztán szemet hunynak azok is, a kik látják, mert nem igen kedves dolog péld. egy ügyvédnek is, ha azon tisztviselőkkal kell összeköttetésbe jönnie, a kik egyes szakoknál épen a hivatal főnökei.

A szabadkai törvényszék telekkönyvi osztályának irat-tárában száz meg száz okirat, beadvány nyugszik, melyek oly kezekből kerültek elő, hogy ha ma kérdésbe kerülne: vajon ki készíté azokat, nem akadna gazdájok, mert a valóságos író oly ember, a kinek állásából kifolyólag az ily munkát tiltva van.

Még néhány nappal ezelőtt is, három oly okirat — adásvételi szerződés — volt kezeim között, mely házastársak által egymás javára kötöttet, írni olvasni sem tudó szegény parasztok között. Hogy mi volt célja e vagyonátruházásnak, az nem tartozik e cikk keretébe, de az igenis, hogy ezen okiratokat, — jóllehet 1877. december havában, tehát a közjegyzői törvény életbe lépte után jó időre keltek — épen ama titkos zugirások egyike állította ki, a ki az állampénztárból mint telekkönyvi tisztviselő fizetést huz.

E jogátruházás törvénybe ütköző ugyan, a mennyiben a közjegyzői törvény 54. §. a) pontja az ily jogügyletek érvényességéhez közjegyzői okiratot kíván, de mit ér ez, ha eme machinatiok a hitelezők kijátszása végett teremtetek? Nagyon keveset, mert a telekkönyvi rend. épen nem engedi meg, hogy a privat hitelező, kinek nincs egyebe adósa ellen egy jogerejű ítéletnél, emez átíratásokat polg. uton megsemmisíthesse; magok a telekkönyvileg érdekeltek pedig ez eredeti érvénytelenség miatt soha fel nem szólalandnak. A hitelezőnek nem marad tehát egyéb teendője, mint a dubiosus fenytő eljárásához folyamodni, a hol ha kedvező eredményt érend is el, *évekig* kell várakoznia csupán egy, első bírósági ítélet után! Legalább Szabadkán így van.

Ily, s ehhez hasonló helyzeteket teremtenek a zugirások, a nélkül, hogy ezért eszébe jutott volna bárkinek is orvoslást keresni az illetékes helyen.

A tkkvi rendelet maga is ápolja az ily visszaéléseket, mert ha a beadványhoz a szükséges okirat mellékelve van, még csak *sajátkezű aláírást* sem követel.

Hogy az ily visszaélések beszüntetessenek, az ügyvédi kamarák különösen hivatva volnának az igazságügyminiszteriumhoz felterjesztést intézni az iránt, hogy a míg tételes törvény intézkedend, rendeleti uton szabályozza a szükséges ellenőrzést oly irányban, miszerint: «bármely beadvány csak akkor fogadtassék el a hivatalos tárgyalás alapjául, ha azt egész terjedelmében a fél maga írta, és tanuk jelenlétében aláírta, vagy pedig ügyvéd, avagy közjegyző által ellenjegyezve van». A mai helyzet teljesen megtörve még ekkor sem leend, de a míg ennél jobb eszközök merülnek fel a zugirások elnyomására, legalább némileg segítve lesz a bajon

Szalay László,
szabadkai ügyvéd.

II.

Nagyon sokszor volt már erről szó a szak- és egyéb napi lapok hasábjain, de úgy látszik, hogy az illetőkkel szemben a falra folyvást borsót hánytak, a kik megpróbálkoztak leterelni a feltolakodó hivataln sereget a

térről, melyen helyt foglalni neki egyáltalában jog nem adatott. A zugirások szemtelensége minden megtámadással daczol, — tehát az arcátlanságnak kell, hogy ellene ujjabb és ujjabb roham intéztessék, s utóvégre talán sikerülni fog a gyakori megtámadásnak kivívni: hogy *a csizmadia a kapta-fándl marad.*

A zugirással mint jövedelmező üzelemmel, nem csak azok kiknek semmi hivatalos foglalkozásuk nincs — tehát ez még megbocsátható volna humanitási szempontból — hanem azok is, kiknek az állam kenyeret adott: minden korlátozás nélkül tetszés szerint üzérkednek; s ha figyelembe vesszük, hogy némely járásbíróság mily csekély számú népeséggel van kikerekítve, bámulnunk kell: hogy azon csalados ügyvéd, kit végzete ily czélszerűtlenül és csekély népeséggel kikerekített járásbíróság területére kárhoztatót, és a ki más vagyonnal nem bir — kenyerét csupán az ügyködéssel kénytelen beszerezni: hogyan élhet meg a becsület utján.

Némely járásbíróság területén egy ügyvédre esik 1500—2000 egyén, (mert nem mindegyik oly szerencsés hogy ügyködési körét távol vidékre is kiterjeszthette) és most már tessék ezen népeség után megélni, s több tagból álló családot fenntartani, az adót fizetni és minden nemű közterheket viselni.

A bíró, és bírósági kezelő személyzet mint államtisztviselő, a községi jegyző és bármely fizetéses hivatalbeli személy legyen az bár egy egyszerű takarékpénztári könyvvezető vagy falusi rendőr, fizet rendes és pontosan nyerendő s hónaponként előre kapott illetéke után 1 % -ot, és ha az államtisztviselő megbetegszik, fizetése nem csorbul, sőt betegségi vagy drágasági pótlékot is kaphat; míg ellenben az ügyvéd — ha az ur isten keze az ágyhoz szegezi, egy krajczárt sem keres, családja éhezhet, rajta senki sem segít; de azért fizet bizonytalan s gyakran teljesen megszűnő jövedelmétől 10 % -ot.

Ily gondolat, illetve öntudat között nem-e a legméltóbb megbotránkozás, indignato, és utálat fogja-e el az ügyvédi kar lelkiületét midőn tapasztalja, hogy némely bíróságok a mellett hogy az ügyvédnek a munkadíjak megállapításánál egész a nevetségig szűk marokkal mérnek, — és e mellett a zugirások kontárkodó seregétől az általuk szakértetlenül összefércelt beadványokat elfogadják.

Az ügyvédi pályára készülők útja — hogy szakemberek képeztessenek — roppantul megnehezítettet, — és midőn a fennálló szigorú rendszer mellett, roppant költség és szellemi fáradsággal az ügyvédi pályára törekvő ifju czélt ért: akkor keresetforrását a társadalmi életben az igazságot keresők testén rágódó tudatlanok kontárserege nyíltan és alattomban már már teljesen tönkre teszi, saját javára kiaknázza. Avagy miért rendszeresítették tehát az ügyvédi kamarák, ha a nemes hivatással, mely nekik van fenntartva, minden üző futó, a bíróságoknál alkalmazott irnokok, dijnokok, községi jegyzők és községi irnokok szabadon üzhetik megszokott zugirászati mesterségöket? — avagy a törvény sérthetetlen szentsége ily piszkos avatatlan kezek általi megfertőztetésnek legyen-e még továbbra is kitéve? — Ily körülmények között ne kárhoztassa senki ha a csalados ügyvéd kinek éhező gyermekei kenyérért kiáltanak — kétségbe esve úgy segít övéi sorsán ahogy lehet.

A községi jegyzők mióta főleg bizonyos vizsgaletétel mellett minden rendű és rangú oklevelet nyernek és ennek folytáu jegyzői állásra jutnak, nem lehet érteni mi jögon: a megyék által fel vannak szabadítva arra, hogy bármi néven nevezendő privát munkát készíthetnek. Na tessék most már azt a rohamos kapzsiságot, visszaélést nézni amit ez a zugirásatra ily módon felszabadított kontár népség a telekkönyvi tulajdoni jog, zálog jog, törlés bekebelezése, szerződések, végrendeletek, folyamodványok, kötelezvények, nyugták és

tudja isten miféle jogi képzettséget igénylő okiratok készítése körül követ. Van köztük olyan is, a ki a helyett hogy az általa készített végrendeletet a bírósághoz hivatalból — mint azt a törvény rendeli — a községi bíró által beküldetné, kérvényt ír a fél részére és ebben arra kéri a bíróságot, hogy a végrendeletet megőrzés végett fogadja el, vagy a régiebb, a község levéltárában évek óta hevert végrendeletet kívánja be, hogy az által is mellékes jövedelmét szaporítsa.

Nem-e szembeszökő visszaélés és huzavona ez a hivatalos teendők rovására?! mert a tekintetes vármegye, mely a községi jegyzőket az előadott értelemben zugirászatnak folytatására feljogosította, ne higgye ám, hogy mindezen magán dolgokat a jegyző hivatalos óra után teljesíti, — a világért sem, — a felek a jegyzőt a község házában keresik meg, és az mint nyomban készpénzzel fizetett munkát ugyan itt, hivatalos óra alatt teljesíti.

Innét van aztán az az abnormis állapot, az a botrányos helyzet: hogy a községi jegyzők (tisztelet a kivételnek) legtöbbször soha sincsenek tisztába különösen az adóügyekkel, a nyilvántartással és egyéb a községet érdeklő közügyekkel; és hogy mennyi haszontalan költség okoztatik a feleknek a jogi ismerettel nem bíró szakértetlen egyének által készített beadványok visszautasításával, azt csak az a bíró tudja, ki a telekkönyvi beadványok elintézésére, a peres és perenkívüli ügyek feldolgozására, elbírálására hivatva van.

Az 1877. XX. és 1877. XXII. t. cz. életbe léptetésével nagyobb tér adatott a zugirászatra; a gyámsági és gondnoksági ügyek a leltározásokat a község jegyzőjére bízták, — a kisebb polg. peres ügyekben 20 frtig a bíró a jegyzővel, vagy valamely írástudóval! és egy tanácsbeli taggal jár el. Ezen eljárás és amaz ügyek körüli tapasztalataimnak külön cikket szentelek. Ez uttal csak annyit legyen szabad érintenem, hogy a mi a gyámság és gondnoksági ügyek elintézését illeti: a mellett hogy az eljárás a felek részéről sem nem előnyösebb sem nem olcsóbb: az állam érdekében az eddiginél sokkal hátrányosabb; majd ezt az állam egy pár év múlva fogja tapasztalni. A bagatell-ügyek? — na ezt meg a felek siratják meg, a kik nyomorult egy pár forintjokhoz évek hosszú során át nem juthatnak a községi bíróságoknál ismeretes hanyagság miatt.

Az ügyvéd ily körülmények között ugyszólván minden jövedelmi forrásától meg van fosztva; a községi jegyzők és a bírósági kezelő személyzet mohó kapzsisága után (tisztelet a kivételnek) a mi fennmarad csak az, melylyel a zugiró korlátolt értelmi erejével — még csak rosszul is megbirkózni egyáltalában nem tud.

A zugirások neki rugaszkodott seregének megfélemezésére tehát, az ügyvédi kamarák vannak hivatva; a ki községi jegyző végezte a község közügyeit a melyért fizetést huz; a jbirósági irnok és dijnok ne hanyagolja kötelességét privát munkák készítésével, mert őket az állam fizeti, s majd nem hever kiadványozatlan annyi ügy hónapokon, sőt éveken keresztül a bíróságoknál. Az ügyvédi kamarák tegyenek erélyes lépést felsőbb helyen, és eszközöljék ki miniszteri rendelet által: hogy azon beadványok, melyek akár a telekkönyvi osztálynál akár a jbiróságok polgári osztályánál nyujtatnak be, ha a felek maguk nem perkesztik; vagy kir. közjegyző, vagy ügyvéd által készítettessenek, és ez utóbbiak által ellenjegyzendők, különben már az ígató által visszatartandók. Így meggátolva lesz az annyira elhárapódzott zugirászat, és az igazságot és jogot kereső felek meglesznek kimélve azon költségektől, melyek ezeknek leggyakrabban haszontalanul bélyeg is írásdíjakban a szakértetlenek által okoztatnak.

Bors Károly.

Különfélék.

(Hektograph.) Az írás igen egyszerű módon, s a jelenleg divatozó másoló készülékektől egészen eltérő rendszerint való eszközölésére, igen czélszerű készüléket talált fel LEWITUS JÓZSEF, ki azt szerkesztőségünkben bemutatván, annak czélszerűségéről személyesen alkalmunk volt meggyőződni. Ez apparátussal való egyszerű eljárás a következő. Külön e célra készült tintával közönséges papírra kell írni, s e papír beirt fele egy ércz tartóban lévő massára, mely előbb szivacsos megnedvesített, helyeztetik le, s egy perczig rajta hagyatik. A massa az írást magába szívja, s ha azután reá tiszta papír alkalmaztatik ezen a másolat a legtisztábbban létesül. Ily módon 70—80 másolat készíthető $\frac{1}{4}$ óra alatt. Haszna irodákban, hol másolás szükségeltetik nyilvánvaló, s e mellett aránylag igen jutányos. Egy 3 cmt) magas 28 cmt. széles és 41 cmt. hosszú hektograph (I. szám. ára 8 frt 50 kr, a II. számú-é pedig, mely 41 cmt. széles és 50 cmt. hosszú 13 frt. Megrendelhető a feltalálónál Bécsben 1. Bezirk Babenbergerstrasse 9. sz.

(A kolozsvári ügyvédi kamara) f. hó 18-án tartotta meg évi közgyűlését.

Az elnöki megnyitás után a titkár által olvastatott fel a választmánynak mult évi működését tartalmazó jelentés.

Ezen jelentés szerint a kamaránál 110 ügyvéd van bejegyezve s ebből kolozsvári lakhellyel 54; beérkezett és ellátott a mult év folyamán 915 ügy. — A kamara fennállása vagyis 1875 óta 189 fegyelmi panasz tételével; a mult évben 34 ügyvéd ellen 45 fegy. panasz érkezett be; ebből illetékesség hiányából 12, tényálladék hiányából pedig 16 szüntettetett meg. Vádhatarozat hozatott 6 ügyben, végtárgyalás volt 7 s ezeken 4 ügyvéd vétkesnek, 3 pedig ártatlannak nyilvánított.

Tartatott 23 választmányi és 12 fegy. ülés, 70 ügyben neveztetett ki pártfogó ügyvéd, s Deesen van olyan ügyvéd is, kinek 11 ily kinevezés is jutott osztályrészül.

Az ügyvédjelöltek lajstromában 29 ügyvédjelölt van bejegyezve s ezekből 21 jelölt ügyvédnél van gyakorlaton.

Megemlítendő még, hogy a 110 ügyvéd közül csak 11 vezet hitelesített könyvet s hogy az ügyvédi díjjak hátraléka kamaránknál — ennek fennállása óta 1323 frt 50 krt tesz.

(A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalma 1878-ik évben.) *Beadványok:* hátralék 1877. évből 213, érkezett 1878. évben 104,770, összesen 104,983; elintéztetett 1878-ban 104,769, hátralékban maradt 214. — *Váltóperek:* hátralék 1877-ből 15, szaporodott 1878-ban 12,329, sommás fizetési meghagyás bocsátatott ki 11,550, kifogások adattak be sommás végzés ellen 606, elintéztetett ítélet vagy egyéb határozattal 12,257, elintéztetlenül maradt 87. — *Perenkívüli váltóügyek* 407. — *Váltójogi eljárás alá tartozó egyéb perek:* hátralék 1877-ből 30, érkezett 1878-ban 133, összesen 163, eldöntött ítélet vagy végzés által 138, folyamatban maradt 25. — *Kereskedelmi perek:* hátralék 1877. évből 219, érkezett 1878. évben 1,063, összesen folyamatban volt 1,282, eldöntött érdemleges ítélettel 349, makacssági ítélettel 345, egyezséggel 95, megszüntetett végzésileg 326, folyamatban maradt 167. — *Perenkívüli kereskedelmi ügyek:* 21. — *Cégbejegyzési ügyek:* 446. — *Magyar földhitelintézet végrehajtási ügyei:* 793. — *Csődök:* hátralék 1877-ről 143, szaporodott 1878-ban 40, összesen 183, befejeztetett 1878-ban 55; nevezetesen vagyonfelosztással 28, egyezséggel 11, felosztandó vagyon hiányából 16, folyamatban maradt 128, ítélethezátott valódisági 43, osztályozási 45, fizetési 31, csőd felett. — *Közhitelpapírok megsemmisítése:* 19. — *Fegyelmi ügy:* 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 irt negyedévre ... 3 : A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A jog- és államtudományi szakoktatás reformja. Dr. Groisz Gusztáv kolozsvári egyetemi tanár urtól. — A római jog czélja és helye tanulmányi rendszerünkben Dr. Farkas Lajos a kolozsvári egyet. a róm. jog tanára urtól. — A jog és államtudományok tanulmányi és vizsgálati rendszerének reformjához. Dr. Pisztóry Mór urtól. — A táblabírák kinevezése kérdéséhez. Párvy Iván budapesti kir. törv. bíró urtól. — Lehet-e nálunk ingatlanra tulajdont bizonyítani? Kókay kir. járásbíró urtól.

MELLEKLET: Curiai határozatok.

A jog- és államtudományi szakoktatás reformja.

I.

A ki ismeri az 1874. évi 3055. számú miniszteri rendeletben körülírt és az 1876. évi 24511. számú rendelettel módosított tanulmányi és vizsgálati rendszert, — a kinek módja volt, ezen rendszer alkalmazásának gyakorlati eredményeit közvetlenül figyelemmel kísérni, — a kinek szívében fekszik a jog- és államtudományok tanításának ügye: bizonyára örömmel üdvözölte a közoktatásügyi miniszter ur azon elhatározását, hogy egy enquete-et hivand össze oly célból, hogy az a jelenleg fennálló tanulmányi és vizsgálati rendszer tárgyában véleményt mondjon, s hogy annak meghallgatása után a szükségeseknek talált intézkedések megtétesse.

Az enquete egybehivatott s üléseit még mult hó 21-én megkezdte is. Vajha a most célba vett reform ne lenne ephemer természetű, hanem állandó, gyökeres javulást eredményezne, véget vetvén a folytonos experimentációnak, mert az ide-oda kapkodás a tanügy terén egész nemzedéken bosszulja meg magát.

Őszintén megvalljuk, leverőleg hatott reánk azon körülmény, hogy az egybehívott enquete-ben tizenhárom, részben gyakorlati jogász, részben ministerialis tisztviselővel szemben csak négy tanférfi van, holott, úgy hinnők, hogy midőn a jog- és államtudományi szakoktatás kérdése forog fenn, midőn az egyetemek jog- és államtudományi karainál érvényben lévő tanulmányi és vizsgálati rendszer felett kell véleményt mondani, s az esetleges módosításokra nézve tanácsot szolgáltatni, a véleményezésre, a tanácsadásra kétségenkívül azok legilletékesebbek, kiknek élethivatásuk, az illető tudományágak művelése és tanítása. Első sorban és tulnyomólag ily tanférfiakból óhajtottuk volna tehát az enquete-et összeállítva látni, annyiival is inkább, mert a mostani rendszer reformja bizonyára nem oda céloz, hogy a jog- és államtudományi karok tisztviselő és ügyvéd dressirozó intézetekké alakíttassanak át, sőt meg vagyunk győződve arról, hogy minden reform itt csakis arra lehet irányozva, hogy a jog- és államtudományok tudományos művelése és tanítása öregbítessék. Kell, kétségenkívül, arról is gondoskodni, hogy jó tisztviselők, alapos ismeretekkel rendelkező bírák, ügyvédek stb. képeztesse, ámde, az egyetemi tanulmányi és vizsgálati rendszer reformálásánál ez — nézetünk szerint — csak másodrendű kérdés lehet; egyfelől, mert bizonyos, hogy az elméletileg rudományosan képzett jogász, a gyakorlati téren is mindig méltóan fogja helyét betölteni, másfelől pedig, mert az

egyetemi oktatás keretén kívül van helye arról gondoskodni, hogy az elméletileg képzett egyénnek legyen kellő alkalm és módja megszerezni az élet által igényelt gyakorlati jártasságot.

Leverőleg hatott reánk azon másik körülmény is, hogy az enquete tagjai mind a központból s kiválóan a tanférfiak kizárólag a budapesti egyetem jog- és államtudományi karának tanártestületéből vettek. Jól tudjuk, hogy bizonyos oldalról, e kifogásunkkal szemben azzal fognak vádolni, hogy a sértett ambitio szól belőlünk; — ám boldogitson kit-kit saját hite, meg vagyunk győződve, hogy az elfogulatlan olvasó egyedül az érveket fogja vizsgálni.

Az enquete-nek ugyanis feladata leendő, a szerzett tapasztalatok alapján nyilatkozni a jelenlegi tanulmányi és vizsgálati rendszer hiányai és az eszközendő módosítások iránt; de már azt nem ismerhetjük el helyes feltevésnek, mintha az ily nyilatkozattételhez megkívánt tapasztalatokat egyedül, vagy legalább kiválólag a budapesti egyetemen lehetne megszerezni, sőt elég merészek vagyunk azt állítani, hogy a budapesti egyetem jog- és államtudományi karának viszonyai épen kevésbé alkalmasok ily tapasztalatok szerzésére, minthogy hallgatóinak tulságosan nagy száma miatt, nem is lehetséges oly közvetlen és beható észlelés, mint kisebb számú hallgatósággal szerénykedő karokban, mihez még hozzájárul, hogy ilyen nagyobb karnál netalán tapasztalt eredménytelenség vagy csekély eredménye az alkalmazott rendszernek, nem minden tekintetben a rendszer hiányosságában vagy téves irányában, hanem részben legalább a hallgatók igen nagy számában találja alapját. S nem tévesztendő szem elől még azon körülmény sem, hogy ugyanazon rendszer különböző felfogás szerint alkalmaztatván, gyakorlatilag különböző eredményeket is mutat fel több tanártestület több irányban szerezhett tapasztalatokat s így ha több tanártestületnek egyes tagjai hallgattak meg, a vidéken szerzett, de a fővárosi tagok által nem is ismert tapasztalatok is érvényesíthetők lesznek. S annál feltűnőbb egyedül a budapesti egyetem jog- és államtudományi kara négy tanárának meghívása, mert az enquete elé terjesztett kérdések negyediké specialiter a jogakadémiák állapotával, viszonyaival, szóval sorsával foglalkozik; már pedig ezek helyzete csak ugyan egészen eltérő, az azoknál szerzett tapasztalatokról csak ugyan a jogakadémián működő tanár adhat legilletékesebb felvilágosítást, úgy vélnök tehát, hogy a jogakadémiai tanároknak bár egy képviselőjét csakugyan meg kellett volna hívni az enquete-be,

És végül, annyiival inkább hittük, hogy az enquete-be más tanférfiak is meghívattak, mert ha jól vagyunk informálva, a jelenlegi, már négy évi tapasztalat után gyökeres reformálásra megéretnének bizonyult, a kolozsvári egyetem jog- és államtudományi kara által már életbeléptetése után nyomban egy külön felterjesztésben kifogásolt, és az öt évi jelentésben — mely fájdalom a nyilvánosságnak mai napig sem adatott át — hasonlólag

hiányosnak, tévesnek kimutatott tanulmányi és vizsgálati rendszer főbb elvei épen a budapesti egyetem jog- és államtudományi karának kebelében érleltettek meg, midőn tehát annak hiányai felderítéséről és lehető javításokról van szó, csak természetes lett volna, ha más tanfériak véleménye is kikérletet volna.

Lehet, hogy ezen ellenvetésünkre az lesz a válasz, hogy az enquête nem egyfolytában hanem — mint látjuk — huzamosb időközökben tartván tanácskozásait, a vidéki tanfériakat nem lehet hivatásuktól elvonni egyrészt, másrészt pedig az államkincstár tulságos megterhelésével volna egybekapcsolva a vidéki tanfériaknak gyakori utaztatása és a fővárosban tartózkodása. E válasz azonban korántsem képes megdönteni, vagy csak gyengíteni is ellenvetéseinket. Ugy hiszszük, hogy midőn arról van szó, hogy a jog- és államtudományi tanulmányi és vizsgálati rendszer czélszerű alapokon reformáltassék, midőn tehát a jövő jogásznemzedéknek életkérdése megoldandó, nem lehet állítani, hogy hivatásától vonatik el azon tanár, ki az enquête üléseiben való részvétel végett, egy pár előadási órát mulaszt; ugyis, — mert csak egy-két tanfériának meghívásáról lévén szó — az által az előadások folyama egy intézetben sem szakíthatnák meg egészen. A takarékoság pedig kétségen kívül igen szép és helyes elv, de csak annyiban és csak ott, a mennyiben és a hol az czélszerűen alkalmaztatik, azonban határozottan kárhoztatandó akkor, midőn a megtakarítás nem áll arányban az e miatt mellőzendő haszonnal; — akkor, midőn a jogi szakoktatás czélszerű reformjáról van szó, kicsinyesnek látszik megtakarítani akarni néhány száz forintot, ellenben például egyes állami épületeknek tisztán külső eleganciájára, — mely nélkül az czélszerűségében mit sem veszítene — könnyen kiadni ezereket.

De hagyjuk ezen az enquête egybeállítására vonatkozó ellenvetéseinket, számoljunk a viszonyokkal, s engedjék meg nekünk, hogy szerény nézetünket — ha nem is a figyelembevétel reményében, hanem az eszmék tisztázása kedvéért, — elmondhassuk a jog- és államtudományi rendszer főbb momentumaira nézve.

II.

Az enquête eleibe terjesztett kérdések elseje a tanzsabadság illetőleg ennek mértéke kérdésével foglalkozik s a kérdés egész szerkezetéből kivehetőleg az intentio oda megy ki, hogy a jelenlegi tanulmányi rendszer által szabott mértéke a tanzsabadságnak szűkebbre szortításék. Soraink terjedelme igen nagyra nőne, ha ez alkalommal a tanzsabadság kérdésének beható, körülményes elméleti fejtegetésébe bocsátkoznánk; elég lesz, ha e kérdésre vonatkozólag saját álláspontunkat, mint a további fejtegetéseinknek alapját vázoljuk.

Tisztán idealis szempontból s feltéve azt, hogy az egyetemre hallgatókul oly meglett férfiak jönnének, kik a hallgatandó tudományszakok alapismereteivel már birnak, s az egyetemen tisztán csak a tudomány kedvéért, hogy annak mélyeibe behassanak, óhajtanának egy pár évet tölteni a tudományos munka mezején s a tudományt nem kenyérkereset kedvéért, czéloznák elsajátítani, — feltéve, hogy az egyetemi oktatás nem állana szoros kapcsolatba az állami különböző élethivatások betöltésére szükséges qualificatio elnyerésének kérdésével, — feltéve, szóval, hogy az egyetemek nem volnának egyebek is, mint a szó valódi értelmében, a tudósok iskolái: akkor — nézetünk szerint — még kérdés tárgyává sem lehetne tenni azt: engedjék-e a hallgatóknak korlátlan tanulási szabadság, annyira a dolog természetéből folynék e követelmény. Az adott viszonyok

között azonban csakis arról lehet szó: mily mértékben korlátoztassék — a jog- és államtudományi karoknál — a tanulási szabadság? Egyelőre röviden válaszunk e kérdésre: *A tanulási szabadság elvének fenntartása mellett csak oly mértékben állapíthatók meg kivételek, illetőleg megszorítások, hogy ezek mellett elégtétessék ugyan az állam igényeinek, de ezek daczára lehető legyen az öntudatos, az individualitásnak megfelelő tudományos fejlődés.*

Lássuk már, hogy a jelenleg fennálló tanulmányi rendszer a tanulási szabadságnak mily mértékét engedélyezi.

A tanulmányi rend egyik §-a meghatározza, hogy: «a tanulóknak azon követelések csorbitása nélkül, melyek a status-vizsgálatokra vagy szigorlatokra jelentkezéseknél tételnek, szabadságokban áll választani, hogy mely előadásokat s mely tanároktól akarják hallgatni». Az előlemlített 3055/874. számú miniszteri rendelettel életbe léptetett új tanulmányi és vizsgálati rendszert bevezető, mondhatni indokoló szavai a rendeletnek hasonlólag említést tesznek arról, hogy az egész rendszer a tanítási és tanulási szabadság elvére fektetetik. Mindezek daczára azonban, meggyőződhetünk közelebbi vizsgálódás alapján, hogy a jelenlegi tanulási szabadság oda redukálendő, hogy a hallgatónak akkor, midőn ugyanazon tudományágot ugyanazon karban több tanár adja elő, szabadságában áll választani a több előadó tanár között, — továbbá hogy az alap- és államvizsgákra, és a tudori szigorlatokra tekintettel kötelezőknek nyilvánított tantárgyakon kívül hallgatandó előadásokat szabadon választhatja, és ezek ugy a két államvizsgálat tárgyait képező tantárgyak hallgatásának sorrendjében is tetszése szerint intézkedhetik. Eltekintve már egyelőre attól, hogy kötelezett tantárgyaknak létezése már tulajdonképen elvi ellenmondást képez a tanulási szabadsággal, látszólag elég szabad elhatározási kör van engedélyezve a hallgatónak; ámde csak látszólag, mert tényleg a tanárok között való szabad választás egyedül az, mi a hallgató elhatározására bizatik. Ugyanis: tekintettel az alap- és államvizsgákra és a tudori szigorlatokra, a kötelezett tárgyak egész halmaza tárul előttünk fel; bölcséleti jog a tételes nemzetközi joggal, római jog, egyházi jog, magyar közjog, magyar magánjog, osztrák polgári jog, váltó- és kereskedelmi jog, büntető jog és eljárás, magyar polgári törvénykezés, politika, nemzetgazdaság, pénzügytan, statistika, közigazgatási jog, pénzügyi jog, egyetemek európai jogtörténet. hazai jogtörténet, egy történelmi és egy bölcsészeti collegium, mindannyian kötelezettek, úgy, hogy bátran lehet állítani: csakis a special collegiumok nem tekintetnek kötelezetteknek, csakis ezek tekintetében van szabadválasztási joga a hallgatónak; ámde a special collegiumok hallgatására, — melyek pedig a tanuló tudományos fejlődésére kiváló jelentőséggel bírnának, vajmi kevés idő marad fenn, kiválóan a vizsgálati rendszerre tekintettel. Az első alapvizsgálat kötelezőleg leteendő a jogi tanfolyam első évére következő második tanév szeptember havában, ellenesetben a harmadik és további félévek a rendes quadriennumba nem számíttatnak. A hallgatónak kell tehát az első évben ez alapvizsgálat tárgyait: az egyetemes európai jogtörténetet, továbbá a magyar jogtörténetet és a római jogot hallgatni; ha már a kolozsvári tudomány egyetem jog- és államtudományi karának tanrendjét vesszük például tekintetbe, mely szerint római jog egész éven át hetenként 8 óra alatt, európai jogtörténet, szintén egész éven át hetenként 5 óra alatt, s magyar jogtörténet egy féléven át hetenként 3 óra alatt adatik elő — kérdjük, midőn a hallgatónak az év végén vizsgát kell letenni s így bizonyára saját érdekében

egész éven át hallgatandja ezen kötelezett tárgyakat, — midőn továbbá, saját jól felfogott érdekében s saját tájékozása céljából még a jog- és államtudományok encyclopaediájából és a jogtudományi módszertanból hirdetett 1—2 órás előadásokat fogja hallgatni, — midőn végül még a bölcsészeti korban is egy legalább 4 órás bölcsészeti vagy történelmi collegiumot is kell hallgatnia, — kérjük ismét — a kötelezett hetenkénti 20 órából mi marad fenn, — mert hogy több órát vegyen, kívánni is alig lehet, tekintettel a köteles vizsgára s annak meg nem hosszabbítható terminusára — arra, hogy a hallgató saját választása szerint még más előadásokat, specialcollegiumokat is hallgathasson? Nem jobb helyzetben van a másod éves hallgató; — a második évre következő harmadik tanév szeptember havában kell hogy letegye a második alapvizsgát a jogbölcsélet, a magyar közjog és a nemzetgazdaságtanból; kell tehát ezen előadásokat hallgatnia, még pedig, ismét az előbbi példa szerint, nemzetgazdaságtant egész éven át, hetenként öt óra alatt, magyar közjogot és jogbölcséletet egyenként egy féléven át hetenként 5 óra alatt, kénytelen végül, mert később még annyi ideje sem lesz, a második kötelezett bölcsészeti 4 órás collegiumot venni, s így az első félév egészen, a második félév nagyobbára igénybe van véve. Ha már végül ezeken túl van a hallgató, a sorrendre nézve ugyan élvez nagyobb szabadságot, de mert a két alapvizsgát követelményének eleget teendő az első két tanév alatt a szabály chablonja előtt kellett meghajolnia, most már a bifurcationalis systemának nálunk történt sajátos alkalmazása kedvéért egy év alatt az államtudományok s egy év alatt a tételes jogok halmazával kell megküdenie! Ki merné állítani ily viszonyok között, hogy a mi mostani tanulási szabadságunk mellett az öntudatos, az individualitásnak megfelelő tudományos fejlődés lehetséges? Eltekintve egyes, ritka kivétel gyanánt jelentkező, kiváló tehetségtől, a tulnyomó többséget képező jó, középszerű tehetség a rendszer miatt nem fejlődhetik!

Azután az eddigiekből már kivehető, hogy mi — bárha belenyugszunk a feltétlen tanulási szabadság korlátozásába — a jelenlegi tanulmányi rendben alkalmazott mértéket még sem tudjuk helyeselni, szükségképen az általunk óhajtott mértéket kellene megjelölnünk. De mert ezen korlátozás egyáltalában összefüggésben áll a vizsgálati rendszerrel, engedessék meg előbb erre vonatkozólag is észrevételeinket megtenni.

A jelenlegi vizsgálati rendszer — mondjuk csak meg igazán — a középtanodákban divatozó vizsgák hasonlatosságára, meghonosította a jogi karoknál is az évi vizsgát. Nem akarjuk kétségbe vonni, hogy az évi vizsgáknak van előnyös oldala s ez abban nyilvánul, hogy a hanyagságra hajlammal bíró ily uton kényszerítetik vagy a szorgalomnak legalább bizonyos minimal mértékét kifejteni, vagy a jogi karban folytatandó tanulmányokkal felhagyni. Ámde megfontolást érdemel azon kérdés, vajon tanácsos-e a hanyagságra hajlandók kedvéért az összes hallgatóságra oly rendszert reá kényszeríteni, mely nem felel meg a jogi szakoktatás természete, tének s eredményeiben a tudományosságnak nem előnyére, hanem határozottan kárára van? Az egyetemi szakoktatás egyáltalában s így a jogi szakoktatás is egészen eltérő a középtanodai oktatástól; míg az utóbbinál a cél egyedül az, hogy az ifju bizonyos általános ismereteket sajátítson el, bizonyos általános képességekre tegyen szert, hogy annak alapján tudományos szakpályán magát tovább képezhesse, addig az előbbinek feladata behatni a tudomány mélyeibe, kutatni az igazságot, szóval nem ismeret pusztán, hanem tudományt szerezni; míg ott az évi

vizsgák előnyösök nem csak a hanyagságra hajlandóra, itt károsok azok, mert a vizsgára való előkészület, az erre előszabott rövid idő, a mélyebb behatást lehetetlenné teszi vizsga előtt, vizsga után pedig a következő vizsgára való előkészület zárja azt ki; arra, hogy egyes szakmára kiváló hajlammal bíró hallgató, ezen tudomány behatóbb művelésére intenzívebb tanulmányt fordítson, gondolni is alig lehet. De magok ezen évi vizsgák, jelenlegi alakjukban legalább egészen célttévészettek is. Vegyük csak figyelembe az első alapvizsgát; — egy év alatt meg kell küzdeni azon ujoncznak — kinek a jog- és államtudományi karba történt beiratkozása előtt, a jog- és államtudományokról természetszerűleg még fogalma sem volt — más tantárgyak hallgatása mellett, a római jog történelmével az institutiókkal, a pandekta joggal és az egyetemes európai — és hazai jogtörténettel annyira, hogy az előadások berekesztésétől számítva legkésőbb 3 hó alatt, vizsgát tenni képes legyen. Kérjük: hiszi-e valaki komolyan, hogy ezen feladatot megoldani lehetséges? Mi nem hiszszük; nem hiszszük pedig azért, mert physikai idő nincs reá, hogy a hallgató egyebet tegyen, mint a legjobb esetben, megtanuljon valamely tankönyvet; behatóbb tanulmányt annyival kevésbé tehet, mert maga a tanár nem képes egy év alatt az egész anyagot felölelni kimeríteni előadásaiban, a hallgató tehát a legjobb esetben egy részletről szerez magának tudomást; s minthogy már jövő évben ismét vizsgát kell tennie más tárgyakból s más kötelezett tárgyak hallgatása idejét nagyon igénybe veszi, nem igen lehet feltenni — a hanyagról épen nem — hogy a vizsgát által már abszolvált tárgyból még előadásokat hallgatna vagy behatóbb tanulmányra határozná magát. Sőt a tanár maga is e rendszer által szerfelett korlátozva van előadásainak berendezésében. minthogy tekintettel az első alapvizsgára az anyagot nem tárgyalhatja kimerítően egy eyclusban, hanem kénytelen minden tanévben a tárgyat elől kezdeni. És van ezen körülményeknek még egy más árnyoldala is; — épen mert lehetetlenséget követel a vizsgálati rendszer a hallgatótól, a vizsgáló bizottságok vagy kénytelenek számolni e lehetetlenséggel, — mely esetben az csak formalitással jár, de nem nyújt garantiát a tudományos képzettségre, — vagy pedig követelik a tudós azon mértékét, melyet tulajdonképen követelni kell egyetemi vizsgálatnál, — akkor a fiatal ember — igen ritka kivétellel — a rendszernek áldozata lesz; igazságtalanság lesz a visszautasítás, mert: ultra posse nemo obligatur!

Nehogy igen hosszadalmassá váljunk, nem bocsátunk a második alapvizsgát ily részletes bonczolgtatásába, mutatis mutandis úgy is alkalmazható itt is mind az, mi az első alapvizsgára vonatkozólag felhozott; csak annyit kívánunk még kérdés gyanánt felvetni: «miután a két alapvizsgát a bifurcatióra tekintettel van szabályozva, s az első a jogtudományi, a második az államtudományi alaptanszakokat kívánja felölelni, mi indokolja vajon a jogbölcséletnek a második alapvizsgát tárgyai közé történt sorozását?

Mi már a két államvizsgálatot illeti, ezekre nézve, mert letételőknek határideje nincs kötelezőleg előszabva, nincs lényegesebb kifogásunk, egyedül azt nem tartjuk következetes eljárásnak, hogy az állam az államvizsgálatokat is de facto egyetemi vizsgálatok jellegével ruházza fel akkor, midőn egyfelől a vizsgálati bizottságok elnöke és azok tagjai többsége a tanári karból vétetik s a kültagok is a tanári kar ajánlatára neveztetnek ki, másfelől pedig a jogtudori szigorlatokra bocsátásnak feltételeül az államtudományi államvizsgálatnak sikeres kiállása, az államtudományi szigorlatokra bocsátásnak fel-

tételeül pedig a jogtudományi államvizsgálat letétele állapittatik meg. Az államvizsgálatok az állam kontrollját képezik épen szemben az egyetemi tanítással, következésképpen ezen vizsgálatok egyetemi vizsgálatok jellegével nem bírhatnak, — a bifurcationalis systema pedig alapeszméjénél fogva már kizárja annak követelését, hogy az illető tudorjelölt, más tudományszakokból vizsgálattelre szoríttassék.

A bifurcationalis systemáról nézeteinket későbbi fejtegetésnek tartva fenn, a tanulmányi rendszer jelen hiányainak kitüntetése alapján megkíséreljük most már előadni óhajainkat a tanulási szabadság mértékére s a vizsgakényszerre nézve.

Dr. Groisz Gusztáv,

(Folytatása következik.)

kolozsvári egyetem tanár.

A római jog czélja és helye tanulmányi rendszerünkben.

(Vége.)

Elöttem a római jog épen *csak részleteiben* bir, a neki méltán tulajdonított nagy fontossággal; egészének tanulmány tárgyává tétele is *csak ezekért* szükséges: mint minden jognál, úgy itt is csak rendszerének egésze által levén az egyes alkatrészek teljességükben érthetők. Nekünk a rómaiaktól már a megelőző történeti fejlődés következtében sem kell többé azt megtanulni: *mi a jog*, akár önmagában akár egyes vonatkozásaiban véve; hanem igen is nagy szükségünk van azt megtanulni: vagy helyesebben szólva eltanulni: *hogyan* találták meg azt a mi jog, és hogyan alkalmazták az egy-szer megtaláltat a folyton módosulásokban nyilatkozó életviszonyokra a nélkül, hogy a réginek minduntalan halomra döntésével a jog állandóságába vetett hitét a népnek törvényhozási gyakorlatok minden lépten-nyomon zavarták volna. A római jogászok virtuositása a tekintetben ismertesebb, hogysem ezt még bővebben is érintenem szükséges volna, és előttünk áll Németország példája, melynek jogtudományát és gyakorlati jogéletét épen ama művészet felismerése és alkalmazása által sikerült százados tespedéséből kiragadni.

A *pandekta fragmentumoknak* ily irányban értékesítése persze mindenek előtt a római jog kifejlődési történetének ismeretét tételezi fel. Le kell merülnünk a *levés* minden évszázaddal mélyebben vágó folyamába s figyelembe vennünk azon tényezőket, melyek egészi viszonylatuknál fogva a jog tételeződésénél közreműködtek. Különösen pedig vissza kell állítani a szemlélet közvetlenségét. Mert habár kétséget alig szenvedhet, mily kiszámíthatatlan lendületet adott a «rendszer» a római jog tanulmányának, hogy részben csak ez által volt képes a német romanistikus iskola annak intézményei lényegébe hatolni, de bizonyos marad az is, hogy ezen út és mód kizárólagossága mellett fennebb kiemelt fő és közvetlen célunknak elérése felette kérdésessé válhatik, sőt egyenesen oda juthatunk vele a hová az u. n. post glossatorok jutottak. Röviden szólva: a római jog tárgyalása közben folyton római kell hogy maradjon nemcsak, hanem, ha jogunk nemzeties jellegét fentartani akarjuk, tárgyunk ama tulajdonságának öntudatával is kell lennünk.

Igy képzelem én körülbelül a római jog viszonyát alakulásban levő nemzeti jogéletünkhöz, különösen pedig a mi földolog, üdvös hatását jogtudományunkra. És talán felesleges is mondanom, hogy ezek szerint nem a törvényhozást vagy praxist, hanem kiválólag az *iskolát* tartom ama hatást előidéző és közvetítő tényezőnek. E szempontból fogva fel a dolgot, természetesen foko-

zott fontosságúvá lesz a kérdés: vajon várhatni-e az iskolától a most uralkodó rendszer fentartásával valami sikert? *Nem.*

A római jogtörténet behatóbb tárgyalása ugyanis már magában véve a római ó-kor általános történetének, különösen a római nyelv és annak a mit «római régiségek»-nek neveznek legalább nagyobb körvonalokban, de azért helyes ismeretét és a tanulóknak az önmunkálkodásra való képességet feltételezi. Ámde mindkét tekintetben eddigelé csak azt tapasztaltam, hogy a tanuló csaknem teljes előképzettség nélkül kezdi meg egyetemi tanulmányait. A latin nyelvbéli ismeretek a csak képzelhető gyarlók, a római régiségekről pedig tudomásuk sincs; és mert, legalább egyetemünkön, a bölcsészet, nyelv és történettudományi karban a római antikvitások külön szakot szintén nem képeznek, még arra sem lehet a római jogtörténet tárgyalásánál számítani, hogy az említett eredeti hiányok ezuton lesznek pótolva. És ehhez járul most már a másik és döntőbb körülmény, hogy t. i. míg más szerencsésebb viszonyok között lévő egyetemeken a római jogra két-három, sőt nem ritkán több tanerő esik, hetenként átlag 16—24 órával, nálunk még a budapesti egyetemem is csak a legujabb időben létesített kivételtől eltekintve, egy tanár vállára, ha kedve tartja, heti 5 órával van téve az egész teher, azon unicummal, hogy a legkedvezőbb esetben két félévi római jogi collegium után a tanuló a római jogból *alapvizsgát* tartozik tenni.

Mellőzve itt abbéli meggyőződésemet, hogy az egyetemi tanulmányok magas czéljával és lényegével, a tanulmánynak kényszervizsgálatok által évfolyamokra való elkülönítése már önmagában véve összeférhetlen, a tapasztalás mutatja, hogy a fennálló rendszer a római jog tanítását, illetőleg annak eredményét az által, hogy a négyéves tanfolyam *első* évének végével kiállani kellett u. n. első alapvizsgálat tárgyává degradálta, teljesen illusoriussá tette, mivelődési jelentőségétől megfosztotta. Soha érzékenyebben csupa szeretetből a római jog megtámadva nem volt! Vagy talán a római jognak csak félig meddig is ismerője állithatja-e ma, hogy egy még a jogtudományra teljesen készületlen elme megbírhathatna vagy csak felfogni is képes volna oly jogtörténeti intézményeket, melyeknek míg egyfelől a mainkétől elütő sajtószőrő, specific nemzeti alapeszméjük van, másfelől részletes kivitelükben léptennyomon a jogi subtilitások és elegancia mély éleselműségével kell a felismerésre törő észnek megküzdnie, vagy hogy egy abstract, történeti jogrendszerrel sikeresebben kezdhetni a jogoktatást, mint talán olyanoknak elemeivel, melyeknek rendező hatása alatt a tanuló felnőtt és folyton mozog! Azon methodikai tételnek, mely mentségül felhozható volna, hogy a történeti szakok meg kell hogy előzék a tételeseket, azt hiszem felette téves alkalmazása a vizsgálati rendszerünk által megkísértett. A történeti tanulmányok megkezdhetők, sőt már nagy terjedelműknél fogva szükséges is, hogy ez történjék, mindjárt a tanfolyam első évével; de épen oly szükséges az azoknak feldolgozhatására feltétlenül megkívántató arányos időköz. Ne mondják azt nekem, hogy lehet a római jogot *alapvonalaiiban* is tanítani és ily minőségben vizsga tárgyává tenni. Mert először is nagy kérdés az: meddig terjednek ezen alapvonalok, és azután az: vajon az alapvonal szerkezetét lehet-e itt is mértanilag képzelni? Én a római jogban alapvonás alatt dogmatikus defini-tiókat és osztályozásokat nem érthetek, hanem igen is értem intézményeinek *jellegadó vonásait*, — *alapgondolatait*, a *lényegest*, elkülönítve az *esetlegetestől*. Ezeknek megismerésére pedig nézetem szerint, csak a fennebb

kijelölt ut és mód vezethet és óvhatja meg jogi öntudatunkat idegen jognézetek általi állandó megzavarásától. Ha a római jogi dogmákat a tanuló mint «carmen necessariumokat» fogja betanulni, az eredmény csak az lehet, hogy: mihelyt nem lesz szüksége többé azoknak recitálására, egyszerűen elfelejti; vagy ha azoknak érvényességében elég jámbor az ez amen után is hinni: soha benne nemzeti egészséges jogi öntudat, a hazai intézmények iránt osztatlan adandó szeretet ki nem fejlődhetik; már pedig ezen érzés minden kitelhető módon való ápolása, ha valaha, úgy nemzeti életünk jelen korszakában bizony-bizony nagyon szükséges!

És most legyen szabad azon kérdéshez: van-e a római jognak helye vizsgálati rendszerünkben, és ha mégis lenne: hol? egy pár megjegyzést tehetnem. Hogy miért állítom így fel a kérdést, a mondandók talán igazolni fogják.

A német nemzet egyik nagy és lelkes fia «der, in der Liebe zu (unserm) Volk und Vaterlande Keinem nachstehen möchte», a tanár és porosz «Staatsminister» volt BETHMANN HOLLWEG, egy hosszú és nagy eseményekkel összekötött élet alkonyán, a midőn utóljára szólott azon intézményekről, melyeken lelke egész valójával csüngött. a nálunk most ismételve felszínre hozott kérdés felől a következőt mondá: «Wir perhorresciren einen vorgeschriebenen Studienplan und überhaupt jede Reform unserer Universitäten, wodurch die akademische Freiheit angetastet würde. Denn wie schmerzliche Erfahrungen auch über den Erfolg ihres Unterrichts gemacht werden mögen — wohin ich auch das sich selbst richtende Bekenntnis hervorragender Staatsmänner rechne, dass sie auf der Universität Nichts, Alles später im Leben gelernt hätten, rechne: so tief ist das wissenschaftliche Interesse unserer akademischen Jugend in unserer materialistischen Zeit nicht gesunken, dass wir ihr den ertötenden Zwang juristischer Specialschulen auflegen müssten». (Ueber Gesetzgebung und Rechtswissenschaft als Aufgabe unserer Zeit 1876.)³ Nagy és bölcs tanács, méltó annak szelleméhez, kit BETHMANN HOLLWEG monumentalis műve (Der Civilprozess stb.) dedicatiójában «unser Aller Meister» gyanánt említ. Nem is irhatjuk le akkor érzett örömlőket, midőn az azon eszme bilincseinek zörgetése közben Csengery gyönyörű védeimét épen e sorok írásakor, olvasók! De ugylátszik, mi már nem tudunk másképp, mint folytonos «exsecto ventre», — «Kaiserschnittekkkel», a szülési nehézségeken segíteni. Ha egy intézmény a gyakorlati életbe átültetve nem mind gyümölcsgalyut hajt, tüstént kivágjuk törzséből és mást ültetünk helyébe, megkísértve életképességét — az első galyuk kihajtásaig; és soha sincs elég nyugodtságunk annak megfontolására: vajon csakugyan az intézményben vagy talán az azt alkalmazókban van-e a baj oka. Egy iskolának, vagy mondjuk jobban néhány tanárnak hallgatói, mert a mint hirlapilag közölt felszólalásukban is mondák, tanárukat a tanszéken hiába keresték, nem járnak egyidejűleg leczkékre. Hogy kik által, nem nehéz kitalálni, nagy zaj keletkezik és egy ülással el van döntve egy pár évre az egész ország jogtanulóinak és tanárainak sorsa, oly módon mint, a mint szakomra szorítkozva, fennebb mondám; de a melyről a most tanácskozó bizottság egy kitűnő tagja, az évi rectori beszédjében mégis azt mondá, hogy abban nemcsak «a fennálló tanulmány- és tanítási rendszer, mint az oktatás és tanulás szabadságán sarkaló változást nem szenvedett», hanem «a teljesebb szaki kiképeztetést elsősegítő leczkeszer-

vezet és államvizsgálati rend emeltetett érvényre». Nem találnám helyén levőnek Csengery szava után az akadémiai szabadság mellett gyenge hangomat hallatni. Ugy látszik azonban nekünk még több tapasztalatra van szükségünk, hogy «Csengery idealismusa» az uralkodó «nem idealis» felfogások helyét elfoglalhassa, jobban mondva, hogy az egyetemet magas rendeltetését kényszer vizsgálatok nélkül teljesíthetni elég önállóság és megbízhatósággal bírónak tartsuk. Azért csak tegyük fel és feleljünk azon kérdésre: van-e és hol van helye a római jognak vizsgálati rendszerünkben? Helye lenne ott és akkor, a midőn a tanuló elméje e tárgyat már megbirja és tegyük hozzá, ekkor is nem az emlékező, hanem a jogi gondolkodási képesség bizonyításául szolgáló fennebb jelezni megkísértett minőségében, tehát a quadrienium harmadik éve előtt semmi esetre. Ily minőségben könnyen megférne azután, nálunk a degradatióban is vele hiven osztozott régi társa, a canonjoggal, vagy talán a magyar magánjog történetével is.

Dr. Farkas Lajos,

a kolozsvári egyet. a róm. jog tanára

A jog és államtudományok tanulmányi és vizsgálati rendszerének reformjához.

II.

Aki Trefort kultuszminiszternek újabb intézkedését a jogtanulmány terén megítélni akarja, annak mult cikkemben elmondott előzményeket ismernie kell. Ezek előre bocsajtása után pedig ha már egyszer tollat veszek kezembe, elmondok legalább a vizsgálati rendszerre vonatkozó nézetemet, miután az összes fölvetett kérdésekhez hozzá szólni ezuttal nem szándékom, nehogy cikkem a végtelenig nyuljék el.

Trefort azon elhatározása, hogy nem az egyetem jogi karával tette magát érintkezésbe, hanem a különféle jogi pályákon szereplő legtekintélyesebb jogászokat és szakférfiakat hívta meg értekezletre: legjobban bizonyítja hogy a baj kutforrását a minister fölismerte. Ha a vizsgálati rendszer meghatározását egyedül a tanároknak bízzák, akkor már az «esprit de corps» is úgy hozza magával, hogy minden tanárnak tárgya ott legyen a vizsgálati tárgyak között. Trefort elhatározásának mindjárt az a kitűnő hatása volt, hogy hazánk legkitűnőbb jogásza: Vajkay, Csemegy, Szabó Miklós, Daruváry, Szabó Imre, Csengery, Horváth L., Emmer Kornél és Zádor tanulmányuk és megfigyelésük tárgyává tették a jogtanulmányi rendszer kérdésését annak mindjárt első eredménye egy esemény volt, mely sivár és pangásnak indult közéletünkre úgy hatott, mint a váratlanul, csodaszzerűen érkezett termékenyítő eső, mely egyszerre egy nagy szellemi mozgalmat indított meg az összes lapok hasábjain. Ezen esemény: Csengery beszéde volt. Egy szellemi mozgalmat indított meg ezen nagyszabású államférfiui nyilatkozat, mely végig járta a hazai sajtó minden jelentékenyebb közlönyét és már ezáltal óriási eredményt ért el. Csengery beszéde fényesen bizonyítja, hogy mennyire hasznos volt a jogtanítási reform kérdésének megoldásához a tanári pályán kívül álló egyéneket is belevonni.

A mi azonban Csengery nézeteit a vizsgálati rendszerre vonatkozólag illeti, azok nézetem szerint még sem egészen felelnek meg a mi specialis viszonyainknak, főleg nem akkor ha az egyetemek mellett az akadémiákat is legalább részben a Csengery által javaslatba hozott javításokkal fönttartani kívánjuk; mert ez esetben még nagyobb lesz a válaszfal az akadémiák és egyetem között és mert a mi viszonyainkat, ifjúságunk természetét

³ Kiváló figyelmet érdemelnének különben e nagy nevű írónak pozitív javaslatai a 63—66. old., a melyekhez a vizsgaidőt véve alább közeledni iparkodtam.

és a gymnasiumokat tekintve legcélszerűbb egy arany középutat követni a francia vizsgálati és szakiskolai rendszer és a német teljesen szabad rendszer között. De azért a mai vizsgálati állapotok hiányait Csengery sokkal meggyőzőbben festé, sem hogy azokat takargatni vagy szépíteni lehetne és át kell alakítani vizsgálati rendszerünket oly módon, hogy azon magasztos eszményi célok, melyeket Csengery maga elé tűz, legalább megközelítőleg megoldhatók legyenek.

Teljesen igaza van Csengerynek abban, hogy „a folytonos vizsgálat tanulóban és tanárban elől minden önkéntességet. A tanuló csak az emlékező tehetség gyakorlására, örökös memorizálásra van kényszerítve. De már még sem volna célszerű az alapvizsgálatokat teljesen megszüntetni, hanem azokat egyedül arra kellene használni, hogy a két első évben a jogtanuló gondolkodásának, hajlamainak és hogy úgy fejezzem ki magamat, tudományos izlésének irányt adjanak, hogy azután a tanszabadságot öntudatosan élvezhesse és képes legyen az előadások megválasztásánál hajlamait követni.

A tárgyak sokasága okvetlen fölületességre vezet, mint azt Csengery igen helyesen megjegyzi, de azért egy célszerűen megválasztott alapvizsgálati rendszer nagyban előmozdithatja azon valóban nemes és magasztos tudományos célt, melyet Cs. következő szavakkal fejezett ki:

„Az egyetemi oktatás főadata oda törekedni, hogy az ifjú a tudomány alaptörvényeit megértse. főbb eszméibe, lényegébe behasson, önálló bölcselkedő nézpontra emelkedjék, s természetévé váljék mintegy mindent tudományos szempontból tekinteni. Az előadó tanárt ennél fogva inkább az általánosító philosoph állaspontjára illeti meg, mint a részletek kifejtésére való törekvés.

Ezen cél elérését főleg oly alapvizsgálatok által lehetne elérni, hol csakis a legáltalánosabb jogász műveltséghez szükséges tárgyak szerepelnének.

Ilyenek volnának: I az első alapvizsgálaton: a) Egy rövid jog- és államtudományi encyclopaedia, illetőleg bevezetés a jogi államtudományokba, aminőt az akadémiáknál hozott be az új rendszer; b) a hazai jogtörténet; és c) a nemzetgazdaság,

A II. alapvizsgálaton: a) a római jog (institutió) és b) a hazai közjog. A római jogot itt még csak az institutiókra kellene szorítani és pandektákat a szigorlat számára fönn tartani. A közjog pedig egy alkotmányos államban minden képzelhető jogász műveltségnek oly nélkülözhetlen alapfeltételét képezi, hogy annak ismerete bármily irányu jogi vagy államtudományi tanulmányok mellett elengedhetetlen feltétel volna. A vizsga tárgyai fölött eddig folyt vitából szerzett tapasztalatok alapján szükségesnek találom előre megjegyezni, hogy az itt elősorolt tárgyak egyikének sem vagyok tanára. Ezen felvilágosításon kívül még csak a nemzetgazdagtanról akarok annyit megjegyezni, hogy csakis az alaptanokat értem és azokon túl a vizsgálatnak terjeszkedni nem volna szabad. Ezen alaptanokról általán el van ismerve, hogy nemcsak a gondolkozást élesítik rendkívüli mértékben, hanem a jogi gondolkozást és fölfogást is, mert a legtöbb jogintézménynek már a római jogban is nemzetgazdasági alapja van és így ezen tudomány a legtöbb jogi intézmény megértéséhez sokkal szükségesebb és sokkal hasznosabb az észjognál, melyet bátran eltehetünk a szigorlatok számára, hol egyedül van jogosultsága. A római jogot pedig nálunk nagyon tulbecsülik sokan, elfeledve azt, hogy Franciaországban és Németországban az a hazai magánjog főforrását képezte és különben is hosszú ideig érvényben volt; ellenben a mi jogéletünk aránylag igen kis

befolyást gyakorolt a római jog és tényleg soha sem volt érvényben. Épen ezért volna óriási tulzás az institutióknál többet kívánni a II. alapvizsgálaton.

Ezen két vizsgálat, ha azok köre szigoruan ki lesz jelelve, valóban nem lesz terhes és a szabad gondolkozást és választást nem akadályozni, — hanem lényegesen könnyíteni fogja.

Ezentul a hátralevő két évben a tanuló többé ne legyen köteles semmiféle vizsgálatot tenni, hanem aszerint amint bírói, közigazgatási vagy ügyvédi pályára készül, vagy a jogtudományi, vagy az államtudományi vizsgálatot, vagy az egyik vagy a másik irányu szigorlatot tartsa szem előtt.

A jelenlegi jogtudományi és államtudományi államvizsgálatok azonban tartsák meg továbbra is elméleti vizsgálati jellegüket és így ezeknek szervezete ép úgy fönnmaradhatna, mint az alapvizsgálatoké, azzal a különbséggel, hogy a jogtudományi vizsgálat tárgyai maradnának ahogy most vannak, az államtudományi vizsgálatnak pedig adják vissza azt, a mi megilleti: a tisztán elméleti jellegét. Hogyan jut egy elméleti vizsgálat tárgyai közé a hazai pénzügyi törvényisme (!) azt még megérteni is nehéz. Ezen vizsgálat általában a legneveltségesebb módon tul van tömve. Ugy látszik, hogy minden tárgyat ami még maradt, ide bele tömtek és ez azután még a rigorózum előfeltételévé lett! Bizonyára így jutott bele a pénzügyi törvényisme és az egyházjog. A statisztika sem való oda abban az alakban ahogy ott tényleg szerepel, de még a közigazgatás sem. Az államtudományi államvizsgálat tárgyainak halmaza által a szó teljes értelmében neveltségessé lett! Adjuk vissza ennek is tudományos elméleti jellegét és szorítsuk meg tárgyait következő módon: a) Alkotmányi és kormányzati politika; b) a statisztika elmélete népesedési statisztika; c) a hazai beligazgatás szervezete és szabályai; d) az egyházak alkotmánysszervezete és közigazgatási joga. (Ez utóbbi el is maradhat, bár az ily módon egyszerűsített vizsgálatnál épen nem képezne nagy terhet és azért vettem föl az egyházjog ezen részét. is.)

Ezek tisztán elméleti vizsgálatok lennének és tulajdonképpen a tanárok kezeiben maradnának.

A gyakorlati élet számára más vizsgálatokra van szükség és azokból a tanárok teljesen kizárandók lennének, ezekhez a tanároknak nem volna többé semmi közük. Ily gyakorlati vizsgálatot már alkotott a bírák számára az 1874 ik évi 24. t. cz.; hasonló törvényt készíthetne a közigazgatási és pénzügyi hivatalok számára a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg, a vizsgálati biztosokat a belügy és pénzügyminiszter nevezné ki, az elnökség pedig az államszámvéveszék elnökét vagy helyettesét illetné meg, a kinek fölügyelete alatt a bizottság állana, hogy független jellege megóvassék.

Mind ebből látható, hogy vizsgálatok nagy mérvű egyszerűsítését óhajtom, azokat tisztán tudományképző elméleti jelleggel óhajtom felruházni; épen ezzel lenne indokolva a tanárok tulnyomó szereplésének továbbra való föntartása; de egyuttal a vizsgálat tárgyait illetőleg világos és határozott vizsgálati utasításoknak vagyok híve, melyek a vizsgálandó tárgyak körét világosan meghatározzák és kizárják a lehetőséget, hogy a tanár messze menő részleteket a vizsgálat körébe vonhasson. Ily egyszerű vizsgálatoknak azután ész és tudomány képző hatása lesz anélkül, hogy a tanszabadságot illusoriussá tegye és a tanulót a tárgyak halmaza által agyonnyomja.

De mind ez szorosan összefügg az akadémiák rendezésének kérdésével is, mert a viszonyainknak egyáltalán meg nem felelő szerencsétlen ügyvédi rendtartás világosan azt mondja, hogy ügyvédi gyakorlatra csak az

bocsájtható a ki „a jogi és államtudományok befejezése és az elméleti államvizsgák vagy egy szigorlat letétele után 3 évi joggyakorlaton volt. Most a szigorlat előfeltétele az államtudományi vizsgálat lévén, a különbség a jogakadémiák és egyetem között némileg ki volt egyenlítő, de ha majd az egyetemi tanuló két államvizsgálat helyett csak 3 tárgyból lesz kénytelen egy szigorlatot kiállani, mi lesz akkor az akadémiákból?!

A tudorozási kényszer már is azt a meglepő eredményt tudta fölmutatni, hogy 1862-ről 862-re szállott alá az összes akadémiák hallgatóinak száma és míg 1871-ben egy tanárra átlag 20 hallgató esett, addig 1878/9-ben egy tanárra átlag 7 hallgató jut! Persze az ily adatok azután oly tények, melyek előtt szemet hunyni nem lehet és így a jogtanítás reformját az akadémiák kérdésének tisztázása nélkül megoldani nem lehet. Vajha pótolhatná az állam ezeket minél előbb egy pár egyetemmel, de ha erre nem vagyunk képesek, akkor meg kell adni ezen intézeteknek is a létezhetés föltételét, és ezt ismét Csengery ismerte föl leghelyesebben. Csengery beszédében világosan kifejezte a megoldás módozatát és azt mi is szívesen elfogadjuk.

Csengery eszméjét, melyet e kérdésre nézve beszédében kifejtett, röviden a következő javaslatba foglaljuk össze:

A vidéki jogakadémiák hallgatósága évről-évre apad, míg a központi egyetemé évről-évre növekszik. Ennél fogva már didaktikai szempontból is szükséges a budapesti egyetemet kissé decentralizálni. Ez azonban csak úgy lehető, ha mintegy az egyetemnek exponált organumaképpen, annak jogi karával egyöntetű szervezetű, bölcsészeti karral is ellátott vidéki jogi fakultások állíttatnak, melyek a tudori fok osztogatásának jogával fölruházva az egyetemmel sikeresen versenyre kelhessenek.

Dr. Pisztóry Mór.

A táblabírák kinevezése kérdéséhez.

E lapok utolsó számában TERNOVSZKY BÉLA kir. törv. bíró ur, fenti című igénytelen cikkemet — ifju tűző journalistához illő csipősséggel nevetségessé tenni iparkodik: összehasonlítván az abban javasolt rendszert, iskolás diákokkal szemben használt calculus-osztogatáshoz s a gondnokság egy újabb módszeréhez.

Én a fennálló viszonyokhoz alkalmazkodva módot akartam találni a tehetség felismerésére, — e célra pedig — az írásbeli rendszer mellett — más eszközt mint a bírói functiót visszatükröző acták vizsgálatát elképzelni nem tudok. Magától értetődik, hogy a «választottak» — noha ezek az írás tanúsága szerint már Krisztus Urunk idejében is kevesen voltak — ipso facto előléptetésre sem alkalmasak, s az újabb kérdés — vajon a candidatusban meg van-e az alkalmazhatóság többi kelléke is, külön procedura alá esik.

A tisztelt bírótársam által javasolt rangsorozati rendszer, igen kitűnő — lesz 50 esztendő múlva: mire majd a férfikorát elért nemzetünk kebelében működő bírói kar consolidálódott, mi pedig mindketten az igazak álmát fogjuk pihenni.

Egyébiránt megirtuk pro et contra mondókáinkat: — a kit a kérdés érdekel: olvassa, hasonlítson és ítéljen!

Fel sem is szólalok vala, ha az ellenindítványban szemet nem szur két tétel; melyek egyikét soha sem hallottam, másikát soha sem olvastam.

Perhorrescálja tisztelt pályatársam az ellenőrzést.

Württemberg herczeg a serajevói tábornok-kormányzó ép oly kevésbé gyermek mint az esztergomi bibornok-érsek s mégis mindkettőjüket ellenőrzi a feljebbvaló, — mert hát testületet általában, fejlődésben levőt pedig különösen, a dolog természetéhez képest, felügyelet nélkül hagyni nem

lehet. Ennek folytán nincs is civilizált ország, széles e világon, hol a bíróságok felügyelet nélkül volnának — édes hazánk kivételével.

Ellenkezőleg azt állítom, hogy igazságszolgáltatásunk fejlődését gátló három ok egyike és ugyan nem az utolsója: épen a tényleges ellenőrzés teljes hiánya.

Emlékezzék vissza tisztelt kartársam, miután cikkéből következtetve a régi gárdához tartozik, az általa hivatolt ötvenes évekre. A miniszter abbeli kötelességének, hogy a mellőzés indokait közölje: nyoma sincs ugyan a Verordnungsblattokban, — de ha azt privative megtették, az értesítésnek azért volt meggyőző hatása, mivel széles alapokra volt fektetve az ellenőrzés. — Az ártalmatlan emberi gyöngeségeket, lélektani ügyességgel felhasználva, a közügy javára értékesítették. Igenis osztogattak calculusokat: Belobungs-decreto-umok és ordók alakjában, — de viszont «gyámkodtak» is szükség esetén s ha kellett a törvényszéki elnököt is, magyárosan .... akarom mondani németesen csak úgy ránczbaszedték mint a pater professor a negligent nebulót.

Legyen meggyőződve, egy cseppet sem válnék igazságszolgáltatásunk hátrányára, ha miniszteri biztosok cizkálnának az országban s constatálnák: hány bírósági tag vadászgat, bejelentés nélkül, napokon át a szomszéd vármegyékben; — hány kártyázgat éjjeleken át a casinokban; s a solidak közül hányan kocsikáznak rendszeresen a negyedik határba ut paterna rura exerceant bobus suis.

Tisztelt opponentemnek, szemembe ötlött másik állítása azt tartja: hogy szükség adtán az igazságszolgáltatás gyorsaságának fel kell áldozni a munka alaposságát.

Ez elvet régtől fogva hallom hangoztatni — de csak in camera caritatis; — ugyan csak régtől fogva észlelem, a redőnyök mögött megfelelőleg teljesített munkát: önérettel constatálom azonban, miként 15 évi hivataloskodásom alatt e principiumnak sohasem hódoltam, sőt ellenben azt — csekély hatásköröm korlátain belül — mindig a legszívósabban elleneztem.

Amaz insinuatit, hogy sok selejtes hivatalos, munka hagyta el pennám hegyét — sajnos — vissza nem utasíthatom. Olyasok bizony nagy számmal lehetnek, de tiltakozom azon nézet ellen, mintha ama gyarló dolgozatokat, mint tudva rosszat bocsájtottam volna országgá. Azon időben, azon dolgozatot: nem lettem volna képes jobban előállítani.

Consequenter megmaradtam pedig ezen állásponton — és ugyan gyakran kiméletlen nógatások daczára — azért mert hivataloskodásom kezdetén csakhamar meggyőződtem, — s ebbeli meggyőződése évről-évre napról-napra szilárdult — miként:

egy felületes intézkedés, annyira megingatja a bíróság tekintélyét, hogy ezt száz tökéletes is alig tudja rehabilitálni;

mert egy hibás intézkedés corrigálása annyi tevékenységet emészt fel, a mennyivel sok szükséges munkát derekasan lehetne ellátni;

mert az intéző köröket, a munkaerő mennyisége s az orvoslandó hiányok minősége tekintetéből tévutra vezeti;

főleg pedig, mit legelől kell vala mondanom, mert a feleknek kiszámíthatatlan károkat okoz.

A szerkesztő ur szíves engedelmevel, lapja hasábjait e kérdések kimerítő taglalásával nem sokára igénybe veszem, — azért is ezuttal csak néhány példát sorolok fel.

A közpolgári referens, megkapja a nagy percsomót, kiszedi a kérdő és ellenkérdő pontokat s anélkül, hogy a per állásáról sejtelve volna vagy legfeljebb csak hogy sejtelve van: elrendeli a tanuhallgatást. Hát ha 4—6 vidéki tanu vallomására absolute szükség nincsen? Ha ki így cselekszik, nem-e tett volna helyesebben ha az elintézt egy félévig elodázza s ily módon a félnek egy másik fél eszten-

dőt megment, — nem is számítva a megtakarítható hivatalos munkát s a tanúk zaklatását.

Hát az a bűnügyi előadó, ki az ügyészi vádindítványt, határozatul «kipipázza» s aztán a nagy apparatussal megtartott végtárgyaláson kisé, hogy voltaképen büntethető cselekmény tényálladéka sem létezik.

És az a telekkönyvi referens a ki tapasztalatlan gyakoronokának munkáját nagy sebtiben vakon aláírja, miként fogja magát a folyamodó irányában menthetni, ha az Bécsben a bank-kölcsönt csak azért nem veheti fel, mert egy mellékkötelezettség bejegyzése a tollba maradt?

Igaz, minden állás munkásságának meg van a quantitativ minimuma; — de a ki ezen mértéket megüti —

habár nem is az Istenek azon kedveltje a ki egyidejűleg sokat, gyorsan és jól tud dolgozni — az ne törődjék a reszantiak halmazával, ha az mindjárt csővestül dől is. Egy embertől, csak egy emberre való munkásságot lehet kívánni — a vis majorért fájjon a miniszterium feje.

Privát dolgait kiki gustusa szerint intézheti, — ám szeleskedjék azok ellátása körül; — de a ki idegen érdekek gondozására vállalkozik: adhibere debet diligentiam, tamquam optimus paterfamilias.

Azért fogadja a bíró székfoglalás előtt ünnepélyesen: «. . . . . legjobb tudomásom és lelkiismeretem szerint».

Párvy Iván,
budapesti kir. törv. bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Lehet-e nálunk ingatlanra tulajdont bizonyítani?

Mindenki elolvassván ez értekezlet címét, bizonyára meg fog ütközni, hogy ma, birván mi már 20 és annyi évek óta telekkönyveket, történnén már azóta ezer meg ezer eladások, árverések, és telekkönyvi bekebelezések, találkozhatik valaki, a ki a jogásközönséghez ily paradox kérdéssel fordulhat.

Távol legyen tőlem, hogy magam Rousseauhoz hasonlitsam, de tudjuk, hogy ő hires paradoxonával, — mely benső igazsággal nem bír, — elnyerte az akadémiai jutalmat, mire én persze nem aspirálhatok, de elég jutalmam lesz az, ha a tisztelt jogász közönséget meggyőzőnöm sikerülend, hogy ingatlanra ma tulajdont nem bizonyíthatunk.

Tudjuk hogy telekkönyveink, a térfogatért nem kezkeskednek, hanem csak a parcelláért, tudjuk, hogy a telekkönyvi térképek nem mérnöki munkálatok, hanem csak rajzok, melyek gyakran elég hibásan csak a percellák fekvését, rajzát mutatják, pedig én bármily nagy, bármily csekély földdarabot, bizonyos térfogat nélkül nem képzelhetek, mely térfogat ép az életben, a jogi viszonyokban, ép a jogbiztonság érdekéből nagyon is lényeges.

Ezt a közönség tudja ösztönszerűleg is, mert a szerződésekbe a térfogatot is mindenkor beléfoglalja, mi a fentebbiek szerint azonban nem sokat használ.

Én nem ismerem adatot, melynek alapján valaki akár mint felperes igényelt, akár mint alperes megtámadott tulajdonát biztosan védhetné, vagy bebizonyíthatná, hogy a telekkönyvek nem alkalmasak, már megérintém, hisz vannak parcellák, melyeknél mi térfogat sincsen bejegyezve.

Talán a régi uradalmi hitelesített térképek, de van-e ilyen minden uradalomnál, és ki írta be ezekben az annyi évek óta történt változásokat.

Talán a kataszteri birtoklapok, de ezeket a bíróságok alkalmas bizonyítéknak el nem fogadják, hibák nélkül nem is szerkesztvük, de a változások sem jegyeztetnek be kellőleg, ehhez járul, hogy ezen birtoklapok parcellaszámait, a telekkönyvekkel nem egyeznek.

Mi marad hát hátra, a szerződési tanúk, de azok alig bizonyíthatják a térfogatot, és ha már elhaltak, ki áll ki helyökre, maga tán a fél esküjével.

Az esküvel itt elértük a bizonyítás határát, de alig hiszem, hogy könnyen találkoznék bíró, a ki az esküt alkalmazná, mi perrendtartásunk szerint épen lehetetlen ha utódok perelnek.

Lássuk e tárgyat gyakorlati világításban is.

X. azt állítván, hogy 2. számú parcellájából mely két holdat tenne, szomszédja Y. $\frac{1}{4}$ holdat észrevétlenül elszántogatótt.

Ha már most, a mint ez sik földön, vagy ép homokos

talajon rendesen úgy van, hogy mesgyének, határnak nyoma sem létezik, és Y. elég gonosz azt állítani, hogy ő el nem szántott, hanem csak a sajátját bírja, mivel bizonyítja be X. földjének nagyságát?

A házhelyeknél rendesen több változások történnén mint a külső földeknél az esetek még complicáltabbak.

Complicáltak az esetek hegyes, völgyes vidékeken is, kivált ha a parcellának figurája nincsen helyesen, hiven berajzolva.

Mindezen nehézségek nagyobbodni, szaporodni fognak, miután a telkek és holdak feldarabolása meg van engedve, és tudok esetet, melyben a feldarabolás annyira ment, hogy azt többé berajzolni sem lehet.

Én megvallom ilyes tulajdoni és birtok és mesgye perekben, ha másképp, — mi rendesen megtörtént, — el nem igazodhattam, az adólapon, és a régi még eddig nagyon meg nem változott urbéri földfelosztást, mérnöki újabb felmérést vettem alapul és irányul, de vajon az igazat és valót mindenkor eltaláltam-e?

Mindezekből kitűnik, mily nagy ballépés volt, hogy a kataszteri munkák a selekkönyvekkel nem együtt keletkeztek, hogy a parcellák számai meg nem egyeznek, hogy telekkönyveink a térfogatért nem kezkeskednek, a miért is, — kivéven a tagosítási munkálatok alapján átalakított könyveket, — a többiek nem is telek, hanem csak hitelkönyvek, de azért mégis jó hogy megvannak úgy a hogy vannak, míg jobbak nem lesznek.

Kókay
kir. járásbíró.

Különfélék.

(A pécsi kir. törvényszék általános ügyforgalmi kimutatása az 1878. évről.) A polgári, telekkönyvi büntető- és fegyelmi ügyek iktató-könyveibe vezetett beadványok száma mult évi hátralék 3542, a folyó évben érkezett 43388, lett összesen; 46930, a folyó évben elintéztetett 44320, a folyó évről hátralékban maradt 2610. — Polgári ügy: mult évi hátralék 542, a folyó évben érkezett 11248, lett összesen: 11790, a folyó évben elintéztetett 11540, a folyó évről hátralékban maradt 250. — Telekkönyvi ügy: mult évi hátralék 2780, a folyó évben érkezett 26618, lett összesen; 29398, a folyó évben elintéztetett 27150, a folyó évről hátralékban maradt 2248. — Büntető-ügy: mult évi hátralék 220, a folyó évben érkezett 5441, lett összesen; 5661, a folyó évben elintéztetett 5549, a folyó évről hátralékban maradt 112. — Fegyelmi ügy: mult évi hátralék —, a folyó évben érkezett 81, lett összesen; 81, a folyó évben elintéztetett 81, a folyó évről hátralékban maradt —. — Elnökségi ügy: mult évi hátralék 39, a folyó évben érkezett 2016, lett összesen: 2055, a folyó évben elintéztetett 2055, a folyó évről hátralékban maradt —. — Vizsgálatok: mult évről maradt 22, a folyó évben érkezett 134, összesen; 156, elintéztetett 133, maradt 23, büntető végtárgyalás tartatott 463 ügyben, érdemleges ítélet hozatott 414 ügyben, végtárgyalás nélkül beszüntetett 330 ügy, tartatott 200 büntető ülés.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., 1. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 irt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A jog- és államtudományi szakoktatás reformja. Dr. Groisz Gusztáv kolozsvári egyetemi tanár urtól. — A bírák előléptetésének kérdéséhez. Egy vidéki tszéki bíró urtól. — A zugirászat. Bálint György kir. járásbíró urtól. — Vítás kérdések a közjegyzőség köréből. Csánády Kálmán nagyváradi kir. közjegyző urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A jog- és államtudományi szakoktatás reformja.

III.

Mindenekelőtt azon kérdés lesz megoldandó, hogy: hetenként hány órát köteles a jog- és államtudományokat tanuló hallgatni a végre, hogy félve a rendes quadrienniumba beszámítható legyen? Miután a jog- és államtudományi karoknál végzett tanulmányok különböző életpályákra nézve qualificationális momentumnak tekintetnek az állam által, nem lehet megtagadni az államtól azon jogot, hogy előszabja a minimális óraszámot, melynek kimutatása nélkül a hallgató az államvizsgálatokra nem bocsáttatik; indokolt azonban ilyen minimális óraszám megállapítása s legkevesebbé sem áll ellentétben a tanulási szabadság elvével azok irányában is, kik a tudori fok elnyerése céljából rigorosumokra ohajtanak bocsáttatni, mert kell hogy ezek is nyujtsanak már előzetesen bizonyos alapot, mely mellett vélelmezni lehessen azt, hogy kellő készséggel jelentkeznek a szigorlatra; ily vélelemre feljogosít azon körülmény, hogy az illetők legalább egy minimalis óraszámot át hallgatták az illető tudományok tárgyait.

A jelenleg érvényben lévő tanulmányi rend, minden félvre nézve kivétel nélkül, legalább hetenkénti husz órának hallgatását teszi kötelezővé; nincs is kifogásunk ezen minimális óraszám megtartása ellen, de még is ohajtanánk a hallgatónak egy tekintetben kedvezményt nyujtani. Tagadhatatlan ugyan is — mint ezt előbb már kiemeltük — hogy az egyetemi oktatásnak első és legfőbb feladata, hogy a hallgató tudományos kiképeztetést nyerjen, még pedig oly alapon, melynél individualis hajlamai érvényesülhessenek; kell tehát megadni a lehetőséget, hogy a hallgató egyes tantárgyakban, hajlamának megfelelő mélyebb tanulmányokat is tehessen már egyetemi életének folyama alatt, midőn számára még könnyebben hozzáférhetők a felhasználandó segédeszközök s közvetlenebbül élhet az illető szaktanár tanácsával, veheti igénybe annak utmutatását; nem lehet szem elől téveszteni azt sem, hogy legintenzívebb tanulmányt a hallgató akkor teend, ha az általa kiválóan kedvelt tudomány valamely vitásabb vagy homályosabb kérdésének írásos megfejtésére vállalkozik, mire alkalmat nyujtanak — egyebek között — az egyetemeken szokásos pályatételekkel való megküzdés, vagy más, hasontermészetű feladványok megoldása; — ámde hogy ily irányu munkálkodás lehető legyen, lehetővé kell tenni a hallgató számára, hogy akkor, midőn ily irányu tanulmányokkal akar foglalkozni, kevesebb órát vehessen, a nélkül, hogy e miatt félvének beszámítását kockáztatná, de a nélkül is, hogy e miatt privilegiumot nyerne arra,

hogy egészben kevesebb számú óra hallgatása után végezhesse tanulmányait. Elérhető pedig ezen kétségen kívül nagy előny az által, ha kimondatnék: «hogy joga van a hallgatónak ahhoz, hogy a szabályként előirt 20 óra helyett hetenként csak legalább 15 órát vegyen egyes félvekben; ha azonban ezen jogával él, az ily félvnek beszámítása csak azon feltétel alatt történik, ha az ily félvet követő legfennebb két félv alatt a hiányzó 5 órát kipótolja; nem élhet azonban ezen joggal ismételt mindaddig, míg a kipótlás nem történt». A feltételnek ily formulázása által meggátoltatik azon különben talán bekövetkező visszaélés, hogy a tanuló a hiányzó sok óra utánpótlása okáért egyes félvekben annyi órára iratkozzék be, a hányat sikerrel nem hallgathatna.

A mi már azon kérdést illeti: hogy a kötelezett tantárgyak tekintetében minő álláspontot foglaljon el a tanulmányi és vizsgálati rend? erre vonatkozólag — nézetünk szerint — csak akkor adhatunk biztos és kielégítő feleletet, ha előzetesen a bifurcationalis systémára nézve megállapodásra jutottunk.

Meggyőződésünk szerint nem képezheti vita tárgyát azon állításunk, hogy a jog- és államtudományok között oly szoros kölcsönös kapcsolat és benső összefüggés létezik, hogy a jogtudományokban alapos ismereteket államtudományi alapismeretek nélkül legalább, s megfordítva szerezni aligha lehet; — mihez — a tudományos szempontoktól merőben eltekintve is, s csakis az egyetemi oktatás azon másik feladatát szem előtt tartva, melynél fogva kell, hogy a fiatal ember az egyetemen a különböző gyakorlati életpályákhoz szükséges qualificationális előkészületet megszerezze, — hozzájárul még azon körülmény, hogy a bíró, ügyvéd stb. is gyakran jön azon helyzetbe, midőn az államtudományi ismeretekre is kell támaszkodnia, s viszont az adminisztratív tisztviselő, hivatalos eljárásánál, határozat hozatalnál s. a. t. hasonlólag nem ritkán a magán- vagy a büntetőjog elveinek tekintetbe vételére van utalva. Époly bizonyos azonban, hogy ma már ugy a jog- mint az államtudományok oly fejlettséget mutatnak, az ezen térek mind-egyikén szükséges ismeretek oly tágkörűek, hogy csak kivételek gyanánt tűnnek fel oly tehetségek, melyek ugy a jog- mint az államtudományok mezején egyenlően beható tanulmányok alapján nyugvó ismeretet — tudományos képzettséget — elsajátítani képesek, különösen akkor, midőn még azon körülményt sem téveszthetjük szem elől, hogy a jog- és államtudományi tanfolyamnak még egy évvel leendő megtoldására aligha gondolhatunk.

Számolnunk kell tehát a viszonyokkal, s ezek tekintetbe vételével ugy hisszük, hogy a kötelezett tantárgyak kérdése legczélszerűbben ugy lesz megoldható, ha a bifurcatiót alapeszméjében fenntartjuk ugyan, de nem azon amphibialis alakban, melyben az — mint unicum — kifejezést nyert a jelenlegi tanulmányi és vizsgálati rendben, hanem alkalmazzuk azt tisztán, consequentiával. Midőn a hallgató a középtanodából átlép az egye-

tem jog- és államtudományi karához, természetesen még egészen tájékozatlan; ekkor tehát csakugyan legalább is nem felesleges kijelölni némely tantárgyat, melyeket mint általános érdekeket — akár a jogi — akár az államtudományi szakpályát választja is később — s mint olyanokat, melyek hallgatása után öntudatosan lesz képes magát az egyik, vagy a másik szakpályára elhatározni, hallgatnia szükséges. Nem ringatjuk magunkat illúziókban arra nézve, hogy mennyire szétágazók lesznek a nézetek a tekintetben, hogy melyek legyenek ezen szükségeseknek kijelölendő tárgyak, nem riaszt azonban vissza e körülmény attól, hogy elmondjuk saját nézetünket. Mi úgy vélünk, hogy ily tárgyak gyanánt kijelölendők:

1-szor, a római jog (annak történelme és institúciói, kiválóan a pandektajog); tudjuk előre, hogy, kiindulási alapunk következtében, mely szerint a bifurcatiót tisztán és következetesen óhajtjuk keresztülvitetni, kifogásoltatni fog azon nézetünk, hogy a római jog mint oly tantárgy állíttassék oda a tanulmányi- és vizsgálati rendben, melynek előzetes hallgatására az is köteleztessék, ki az államtudományi irányt óhajtja választani; de ily kifogás dacára fenntartjuk nézetünket, mert arról vagyunk meggyőződve, hogy a jog- és államtudományok szoros összefüggésénél fogva, ép úgy kell az államtudományi irányt követőnek jogtudományi alapismeretekkel birni, a mint a jogtudományi irányt választó nem nélkülözheti egészben és teljesen az államtudományi alapismereteket; mi pedig azon nézetben vagyunk, hogy éppen a római jog azon tárgy, melynek tanulmányozása a jogászai felkészítésére a leghathatóbb befolyással van; s ha megengedjük is, sőt szükségesnek ítéljük, hogy a jogtudományi irányt követő e tárgyban behatóbb tanulmányokat tegyen, nem véljük felmenthetőnek a tantárgy ismerete alól az államtudományi irányt követőt sem.

2-szor, a kanonjog; — a jelenlegi tanulmányi — és vizsgálati rend által, mondhatni, egészen háttérbe szorítva, csaknem kivetkőztetve jelentőségéből, mi e tantárgyat befolyásánál fogva, melyet az a világi jog fejlődésére gyakorolt, nem tartjuk mellőzhetőnek, sőt annak szükségét látjuk, hogy azt mindkét irányt követők hallgassák.

3-szor, a magyar jogtörténet; miután a jelenlegi tanulmányi- és vizsgálati rend az egyetemes európai jogtörténetet is kötelezőnek nyilvánítja ugyan, de már több oldalról, s magában az enquête üléseiben is kimeltetett, hogy ezen tantárgy a kötelezettek sorából kihagyandó, annyival is inkább osztozván e felfogásban, mert meggyőződésünk, hogy az egyetemes európai jogtörténet, mint egész, a tanfolyam ideje alatt fel sem ölelhető s így a hallgató csak részletekkel ismerkedhetik meg, hiszszük, hogy sokkal előnyösebb lesz azon eljárás, ha a magyar jogtörténet az összehasonlító módszer alkalmazásával tárgyalatik.

4-er, a nemzetgazdaságtan, mint az államtudományi szakképzettség alaptudománya.

5-ör, a bölcséleti jog, mint kiváló segédtudománya ugy a jog- mint az államtudományok tekintélyes részének.

A nélkül, hogy ezen tárgyak hallgatásának sorrendje tekintetében kényszer alkalmaztatnék, csak annyit óhajtunk meghatározni, hogy ezen tárgyak a négy évi tanfolyam első felében hallgatandók, minthogy csakis ezen tárgyaknak hallgatása után bocsátatik a hallgató a negyedik félév végén, legkésőbb pedig az ötödik félév kezdetén a római jogból, a magyar jogtörténetből és a nemzetgazdaságtanból kötelezőleg teendő vizsgára, melynek sikeres kiállása nélkül a további félévei nem számíthatnak be a quadrienniumba. Ezen vizsgának jelen-

tőségét egyedül abban látnók, hogy azon ifju, ki négy féléven át, hetenkénti 20 óra alatt, a jog- és államtudományi karban, nemcsak a fenn kijelölt, hanem még más, szabadon választott tárgyakból is, kellő szorgalommal hallgatott előadásokat, s a most említett három tárgyból legalább behatóbb tanulmányt téve a vizsgát jó sikerrel állotta ki, arra megérettnek tekinthető, hogy további tanulmányainak irányát most már szabadon és öntudatosan választhassa s hajlamának megfelelőleg, a tanulmányi idejéből még hátralévő négy félévet vagy főképpen a jogtudományoknak, vagy kiválóan az államtudományoknak szentelje. Ugy vagyunk meggyőződve, hogy ha a tanulmányi idő második fele — itten már a furcaciónnak teljes keresztülvitele mellett — kizárólag vagy legalább főképp az egyik irány mívelésére fordítatik, a behatóbb s így alaposabb képzés válik lehetővé a választott irányban.

Önként következik, hogy a bifurcaciónnak ezen teljes keresztülvitele esetében a kötelezett tárgyak — a tanulmányi idő második felében — mások lesznek az egyik, s mások a másik irányra nézve. A jogi irányt választók részére kötelezők gyanánt volnának kijelölendők: a magyar közjog, — a magánjog (természetesen mindaddig, míg az egységes magyar magánjog codificatiója elkészül, úgy a magyar, mint az osztrák magánjog), — a váltó- és kereskedelmi jog, a büntetőjog és eljárás és a magyar polgári törvénykezési jog; — ellenben az államtudományi irányt választók köteleztetnének szintén a magyar közjog, és ezenkívül a politika, a pénzügytan, a magyar állam statistikája, a magyar közigazgatási és pénzügyi jog hallgatására; sőt ez utóbbi irány választók tekintetében igen kívánatos volna, ha a magán- és büntetőjognak csak főbb elveit felölelő előadások tartatnának, s ezeknek is hallgatása kötelezőnek nyilváníttatnék.

Ha a bifurcación így teljesen érvényre emeltetnék, s ennek consequentiája gyanánt a kötelezett tantárgyakból a jogtudományokat hallgató, csakis jogtudományi államvizsgálatra, az államtudományokat hallgató ellenben csakis államtudományi államvizsgálatra köteleztetnék, meg vagyunk győződve hogy — mert az idő nagyobb része az önként választott irányban teendő behatóbb tanulmányokra volna fordítható — alaposan képzett ifjak lépnének ki az egyetemről az élet küzdterére, mindkét irányban.

Nem szenvedvén azonban kétséget, hogy annak irányában, ki tudományos gradust, tudori czímet akar elnyerni még behatóbb és alaposabb tanulmányok követelése, nemcsak jogos, hanem szükséges is, az ilyenekre nézve is a bifurcación elvének teljes keresztülvitele mellett, elejtendőnek véljük ugyan a jelenlegi vizsgálati rendnek azon követelményét, mely szerint a jogtudományi szigorlatra bocsátandó előzetesen államtudományi államvizsgát, az államtudományi szigorlatra jelentkező pedig megelőzőleg jogtudományi államvizsgát tartozik tenni, mindazonáltal szükségesnek tartjuk feltételül kitűzni annyit, hogy jogtudományi szigorlatra csak az bocsátható, ki a jogi szakképzéshez megkívántatott, fennebb részletezett, kötelezett tantárgyakon kívül a politikából és pénzügytanból is hallgatott előadásokat, s viszont államtudományi szigorlatokat csak az tehet, ki az államtudományi szakképzéshez szükséges kötelezett tantárgyakon kívül még az anyagi magán- és büntető-jogot is hallgatta.

Nem oszthatjuk azonban azon felfogást, mely az enquête február 1-én tartott ülésében egyik szónok által kifejtetett, s mely abban culminál: hogy «a tanítási és tanulási szabadság teljes kiterjedésében fenntartandó, de csakis azon egyénekre nézve, kik jogtudorságot akarnak elnyerni, ellenben azokra nézve, kik államvizsgák

által akarják magukat képesíteni az állami szolgálatra némi kényszer alkalmazandó azaz: szabályozandó a tanulmányi- és vizsgálati rendszer.» Mindenekelőtt ellenmondást látunk ezen felfogás ilykép történt formulázásában azzal, mint ugyan ezen szónok e nyilatkozatát közvetlenül megelőzőleg maga concédál, hogy t. i. «a tudomány fejlesztését a tanulás és oktatás szabadsága mozditja elő leginkább»; ha ezt elismeri, — minek annyival inkább örvendünk, mert mi is ugyan ezt állítottuk fennebb teljes meggyőződés alapján — miután nem szenved kétséget, hogy a gyakorlati szakférfiak képzése is csak akkor fog üdvös eredményeket felmutathatni, ha tudományos alapra fektetjük, nem látjuk át a helyes consequenciát arra nézve, hogy az egyetemen jog- és államtudományokat hallgatók tekintetében az alapszabály elvben eltérő tanulmányi rend állapíttassék meg. De károsnak is tartanók az ilyen eljárást eredményeiben; hisz bizonyos az, hogy az ifju nem lehet azon helyzetben, hogy már tanulmányainak kezdetén határozzon a felett: csak államvizsgákat vagy pedig szigorlatokat fog-e majd tenni; a vizsgáktól menekülni vágyván, legnagyobb rész nem fogná a második év végén teendő államvizsgára magát elhatározni, s elmulasztván egyszer ennek meghosszabbíthatlan határidejét, a kényszerűség vezetné a szigorlatokra, vezetné tömegesen az olyanokat is, kik nem azért akarnak rigorosumokat tenni, mert a behatóbb tanulmányok alapján érzik magokban a képességet, hanem egyedül azért, mert nincs más menekvés; ily eljárásnak azután következménye lenne a tömeges visszavetés a szigorlatoknál, vagy pedig — mi még sajnósaabb volna — a szigorlatoknál alkalmazandó mértéknek idővel mind alább-alább szállítása, szóval a tudományos gradus méltóságának csökkentése.

Ami már a szigorlatok tárgyait illeti, ezekre vonatkozólag — nézetünk szerint — kevés módosítással fenntartható a jelenlegi szigorlati rend megállapítása; az első jogtudori szigorlat tárgyai közé felveendő lenne a magyar jogtörténet, mint oly tárgy, mely a hazai jogtudományos mívelésének alapfeltétele, az államtudományi szigorlatok tárgyai sorából pedig kihagyandónak véljük a magyar közigazgatási- és pénzügyi jogot, mint oly tárgyakat, melyek első sorban gyakorlati jelentőséggel bírnak, s mint ilyenek az államtudományi államvizsgálatnak kell hogy tárgyait képezzék.

Miután kötelezett tárgyak gyanánt kizárólag az eddig részletesen felemlítettekét óhajtanók kitűzni, feltűnhetik, hogy az eddigi tanulmányi rend szerint, a tanulmányi idő folyama alatt hallgatandó legalább egy bölcséleti és egy történelmi collegiumot nem kívánunk meg kötelezőleg, feltűnhetik ez annyival is inkább, mert enquête ülési alkalmával is több oldalról lett hangsúlyozva bölcséleti collegiumok hallgatásának szükségessége, sőt egyik szónok épen azt kívánja, hogy a jogi tanfolyamot egyévi bölcsészeti tanfolyam előzze meg. Nem kicsinyeljük mi a bölcséleti és történelmi collegiumok hallgatásának, egy szóval az általános műveltségi alapok megszerzésének üdvös eredményét, sőt mi is azon meggyőződésben élünk, hogy valódi tudományos haladás a jog- és államtudományok terén ezek nélkül nem lehetséges; minthogy azonban főirányelvül tűztük ki a fennforgó kérdés fejtegetésénél azon eszmét, hogy a lehetőség határai között, a siker veszélyeztetése nélkül, a tanulási szabadság elve emeltessék érvényre, ezen vezéreszmének pedig corolárium, hogy a feltétlen szükség mértéken túl ne korlátoztassék a hallgató tanulmányainak megválasztásában, minthogy továbbá a feltétlen szükségnek eleget vélünk tenni az által, hogy a bölcséleti jog és a jogtörténet hallgatására minden hallgatót,

kötelezendőnek ítélünk, minthogy végül a kötelezett tantárgyaknak általunk ajánlott mértéke alkalmazása esetében s a bifurciónak teljes keresztülvitele mellett, a hallgatónak több ideje marad tudományos irányu s így behatóbb tanulmányokra, meg vagyunk győződve, hogy mert ily uton a tudománykedv is öregbedni fog a fiatalságban, s mert az egyetemen bő alkalom nyílik az általános műveltségi alapok megszerzésére is különös kényszer nélkül is, rövid idő alatt tömörülni fogjuk látni ifjainkat az oly tantárgyak előadásánál is, melyek nem kötelezettek ugyan, de a kötelezett tantárgyak behatóbb tanulmányozása céljából kiszámíthatlan előnyt biztosítanak.

Megoldásra vár még azon kérdés, hogy a kötelezett tárgyakból legalább hány óras collegium és egy vagy két féléven át hallgatandó-e? A jelenlegi tanulmányi és vizsgálati rend minden kötelezett tárgyból legalább egy félévi főcollegium hallgatását követeli, meghatározván, hogy főcollegiumnak csak az tekinthető, mely legalább hetenkénti 5 órában tartatik. Ezen elméleti szempontból is helytelen intézkedés, a gyakorlati alkalmazásban is rossznak bizonyult. Vannak tantárgyak, melyeknek csak főbb elveire is terjeszkedő tárgyalása egy fél év alatt lehetetlen, de mert a hallgató csak félévi collegium hallgatására köteleztetik, jogában áll a második félévre azon előadásra be sem iratkozni, már pedig csak természetes következménynek kell tekintenünk hogy, ha valamely tantárgy, kiváló jelentőségénél fogva kötelezőnek nyilváníttatik, a tanuló annak hallgatására annyi időn át köteleztessék, mennyi idő alatt az illető tantárgy nagyobb részében bár, az előadásokban felöllelhető is. De másfelől ép oly téves az óraminimumnak 5 órában megállapítása, minthogy az előadandó tárgy terjedelme, jelentősége, irodalma s. a. t. lehetnek egyedül irányadók az előadási órák számának megállapításánál; első sorban az előadó tanár belátására, nem remélett visszaélések esetében egyedül az illető karra bízandó az erre vonatkozó elhatározás. Minthogy azonban az egyes tanár, a bifurciónak általunk javaslatba hozott teljes alkalmazása esetében, előadásait cyclusokra is feloszthatja, a hallgató ellenben, — ha nem akarunk ismét más természetű megterheltetést reároni — arra nem kényszeríthető, hogy az egész előadási cyclust hallgassa, úgy vélnők e kérdést legjobban megoldhatónak, ha meghatároztatnék, hogy: «a hallgató köteles a kötelezett tantárgyakat, a hirdetett hetenkénti órák alatt egy vagy két féléven át hallgatni, a szerint, a mint az illető tárgy féléves vagy egész éves tantárgynak tekintetik az illető karban, két félévnél tovább azonban köteleztetése nem terjed».

Dr. Groisz Gusztáv,
kolozsvári egyetem tanár.

(Folytatása következik.)

A bírák előléptetésének kérdéséhez.

Párvy Iván bírótársam a *Jogtudományi Közlöny* f. évi 2. számában oly kérdést pendített meg, mely nemcsak a bírói karra, de magára az igazságügyre is a legnagyobb érdekű, s mely ennek daczára mind a törvényhozás, mind a szakközök részéről mindeddig igen csekély figyelemben részesült.

A kérdés fontosságának jelzésére elég legyen felhírnom azon a jelenlegi viszonyokból folyó s köztudomású tényre, hogy s tszéki bíró, járásbíró vagy kir. ügyész ezen állás elnyerésével, hacsak magasabb családi összeköttetésekkel, vagy nagy befolyásu protectióval nem dicsekedhetik, pályáját befejezettnek tekinti.

Hogy ezen tudat mily nyomasztólag hat az ambióira, a munkakedvre, s ennek következtetésében igazságszolgáltatásunk egész állapotára, ezt — úgy hiszem — bővebben fejtegetnem felesleges.

S habár nálunk divattá vált a kinevezések körül elkövetett minden tévedést vagy méltánytalanságot a protectionnak róni fel bűnül, — nézetem szerint nem ebben fekszik bajaink főokforrása, s nem ezen fogalom alá esik mind az, mi ennek látszik.

Ugyanis az igazságügyminiszter, kit a kinevezéseknél a felterjesztés joga illet, minden egyes bírói tag tehetségeit, szorgalmát nem ismerheti, természetes tehát, hogy mások információira van utalva, s ebből ismét természetesen folyik az, hogy előtte azon pályázó fog előnnyel birni, ki mellett oly informátor vagy protector lép fel, kiben legtöbb bizalmat helyez. Minthogy pedig ismét természetes dolog, hogy mindenki azt ajánlja, kihez szíve legjobban vonz, s minthogy ezt annál könnyebben teheti, mivel a kinevezésért nem az ajánlót éri a felelősség, igen gyakran megtörténik, hogy épen a hol az igazságügyér talán saját egyéni vonzalmának leküzdésével, legkevésbé akar protectiont gyakorolni, s leginkább vél az igazság elveinek megfelelni, követi el a legnagyobb botlást, a legkiáltóbb méltatlanságot.

Az alantas bírósági hivatalnokok érdekeiről ez irányban a tszékeknél összehivatni szokott ajánló bizottságok által eléggé van gondoskodva; csak hogy ezen gondoskodás csak az illető törvényszék területén alkalmazott bírósági hivatalnokokra bir előnnyel, mert a törvényszék tagjai csakis ezek tehetségeiről s munkaképességéről bírván tudomással, a más területbeli talán tehetségesebb egyének háttérbe szorulnak. Tapasztalásból mondhatom, hogy vidéki pályázók csak oly esetben ajánlhatnak, midőn a törvényszék területéről pályázó nincs, vagy a meglevő a legszűkebbre szorított igényeknek sem felel meg; s ebből bizonyos területi előléptetési rendszer fejlődik ki, mely azonban az igazság általános elveit vajmi kevésbé közelíti meg.

A törvényszéki bírák, járásbírák és kir. ügyészek előléptetése tekintetében azonban a legujabb időkig a pusztán önkény, a személyes protectio, vagy talán jobban mondva a teljes rendszertelenség uralkodott. A jelenlegi igazságügyér a legtisztább intentio által vezéreltetve, az egyes személyi befolyásoknak gátot vetendő, a kir. ítélő táblánál ennek elnökeiből az első bíróságiakhoz hasonló candidáló bizottságokat léptetett életbe.

Párvy bíróársam pedig ezen intézményt akként véli tökéletesíthetőnek, hogy a candidáló bizottságok ne az elnökökből, hanem az előadókból alakittassanak; egyszersmind az első fokubíróságoknál alkalmazott bírói tagok tehetségeinek mérlegelésére bizonyos szerinte matematikai pontosságra igényt tartható módszert ajánl.

Én az igazságügyér jelzett intézkedését az eddig divott rendszertelenséggel szemben minden esetre haladásnak, sőt a kir. táblai pótbírákra nézve megbecsülhetlen előnynek tartom; mert ezeket a kir. tábla elnökei részint a magán részint a hivatalos érintkezésből eléggé ismerhetik, s így ezen rendszer mellett alaposan feltehető, hogy köztük mindig a legméltóbb fogja a győzelmet elnyerni. De másrészt ki kell jelentenem abbéli meggyőződésemet, hogy akár az igazságügyér intézkedésében, akár Párvy bíróársam javaslatában a tszéki bírákra, járásbírákra és ügyészekre nézve kevés gyakorlati hasznót látok. Nem látok pedig azért, mert a kir. ítélő táblának mind tanácselnökei, mind előadói az alantabb bírói tagok, s különösen a társas bíróságok tagjai képességéről s működéséről fogalmat alig szerezhetnek. Ebbéli állításomat matematikailag kísértem meg bebizonyítani.

Először is vajmi csekély az összforgalomhoz képest azon ügyek száma, melyek az alsó bíróságoktól a felsőb-
bekhez kerülnek. Így például azon törvényszéknél, melynél e sorok írója alkalmazva van, 1877. évben, melybeu 28688 ügydarab folyt be, 133 polgári ügy került másodbírósági, 29 harmadbírósági elbírálás alá, — a semmitőszékhez fel-

terjesztetett 37 darab. Ugyanazon évben 337 büntető ügy került felsőbírósági elintézés alá. 1878. évben 29650 darabra menő ügyforgalom mellett 106 polgári ügy került a másodbírósághoz, 33 a harmadbírósághoz s 41 a semmitőszékhez, továbbá összesen 307 büntető ügydarab a felső bíróságokhoz. (Ezen kimutatásban a váltó és telekkönyvi ügyek, melyekben a chablonszerű munka mellett alig van alkalom kiváló képességek kitüntetésére, figyelmen kívül hagyattak.) Osszszuk fel a fenebb kitüntetett számokat, mintegy 100 kir. táblai, 40 és néhány legfőbb ítélőszéki, s körülbelül 20 semmitőszéki bíró közt, s azonnal látjuk, mily kevés alkalma lehet a felső bírósági tagoknak az elsőfoku bírák tehetségeiről magoknak fogalmat szerezni.

Vegyük figyelembe még azt, hogy a felső bíróságokhoz került ügyek nem egyenlően oszlanak meg az egyes előadók közt; úgy a fenebb kitüntetett számokból az egyes előadókhöz viszonyítva az elmúlt évben a másodbírósághoz került ügyek száma 7 és 14 közt, a legfőbb ítélőszékhez kerülteké 1 és 8 között, s a semmitőszékhez felterjesztetteké 1 és 10 között, a felső bírósági elintézés alá került büntető ügyek száma 8 és 58 között váltakozott.

S vegyük még figyelembe, hogy az: vajon valamely fontosabb, kitüntetésre alkalmat szolgáltató ügy melyik előadó kezeibe kerül? teljesen a véletlentől függ, és csakhamar meggyőződünk, hogy a Párvy bíróársam által felállított matematikai pontosság és csálhatatlanság szabad szemmel észre nem vehető quantitássá olvad le.

De másodszor az elsőfoku bíróságoknál alkalmazott bírói tagok munkaképessége, s érdemei megbírlásának alapjául nem egyes, a felső bíróságokhoz jutott ügydarabokban kitüntetett képesség, hanem csak azon összes működése szolgálhat. Mert méltányos volna-e: hogy oly bíró, ki egyes perekre talán csak azért, mivel ezek a felső bíróságoknál nyilvántartás tárgyát képezik, s előléptetésre jogcímet nyújtanak, kiváló gondot fordítana, ellenben minden egyéb dolgait elhanyagolná, s ki helyett bíróársai volnának kénytelenek időnként a meggyült restantiák halmazát feldolgozni, előnyben részesüljön oly bíró felett, ki évek hosszú során át minden idejét és buzgalmát hivatalának, s az általa szolgált közügynek szentelte, habár talán éles ész, tehetség tekintetében nem versenyezhet előbb említett bíróársával.

De végre teljesen illusóriussá válik a Párvy bíróársam által ajánlott képességi mérleg az oly társas bíróságokra nézve, hol a tagok közt csak némi collegiálitás áll fen. Tapasztalásból mondhatom, hogy collegiálitás mellett a gyengébb bíró vagy előre megkérdezi tehetségesebb bíróársai véleményét, vagy az ülésben a jobban megindokolt ellenvélemény hallatára hamar eláll saját véleményétől; ez utóbbit még jegyzőkönyvbe sem kívánja vétetni, s viszont azon bíró, kinek véleménye elfogadtatott, nem kívánja a jegyzőkönyvben kitüntetett, hogy az ő indokolása alapján keletkezett a határozat; s a tanácskozási jegyzőkönyv egyszerűen constatálja, hogy «egyhangulag ítéltetett vagy végzetetett a kiadmányi terv szerint». Ugy hiszem nem csálódom, ha a jelzett körülményben látom okát annak, hogy az első foku társas bíróságoknál oly sok határozat hozatik egyhangulag. Vajon mely felső bírósági elnök vagy előadó képes ily egyhangulag hozott határozatoknál meghatározni azon bírói tagot, kit a dicséret, az érdem illet? Avagy a képességi mérleg csálhatatlansága kedvéért áldozzuk fel a collegiálitást, a vidéki társas élet ezen éltető elemét? Azt hiszem ily áldozatot az előléptetés reményében sem kíván velem együtt egy bíróársam sem hozni.

Miután ezekben a fenálló, s a Párvy bíróársam által ajánlott módszer gyarlóságát, különösen pedig a vidéki bírói karra nézve hasznavehetetlenségét tehetségemhez képest kimutattam, az igazság elveinek leginkább megfelelőnek, a

birói karra nézve legmegnyugtatóbbnak tartom azon előléptetési rendszert, mely a felső bírósági tagokra nézve fenáll, mely szerint a szolgálati idő, s a lehetőséghez képest a tehetség együtt vettetik a mérlegbe. Ezen rendszer mellett az elsőfoku bíróságok tagjaira nézve is megállapítandó volna az ugynevezett concretual — status, — s a kire az ekként megállapított sorrendben az előléptetés sora kerül, — hacsak ellene — netán lefolyt vagy folyamatban levő fegyelmi eljárás, vagy más kellőleg kimutatott, alapos kifogások nem emeltetnek, előléptetendő. E mellett nem volna kizárandó az, hogy oly birói tagok, kik az igazságügy terén valami kiváló eredménye'et felmutathatni szerencsések, soron kívüli előléptetést ne igényelhessenek; mely igények felett

a felhívott eredmények megvizsgálása, s valamely e czélból felállítandó ajánló bizottság véleményének meghallgatása mellett az igazságügyér határozhatna.

Habár nem állítom, hogy ezen rendszer a tökély eszményének megfelel; de azt hiszem, hogy olyan, mely sem a kiváló tehetségek elől az előmenetel utját el nem zárja, sem a kevésbbé tehetséges, de önfeláldozó ernyedetlen munkásságot teljes lemondásra nem kényszeríti, — az ambiíót és munkakedvet el nem öli.

E szerény nézetek nyilvánításával kívántam ezen a birói karra nézve oly nagy fontosságú ügy előmozdításához járulni.

Egy vidéki tszéki bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A zugirászat.

Lapunk 5. számában e cím alatt közlött cikkekre két helyről is kaptunk választ, melyeknek ezennel készséggel adunk helyet, — mert az eszmecserét a szaklapok egyik fő hivatásának, a téves állítások helyreigazítására szánt közlemény közlését pedig kötelességünknek tartjuk, csak annyit jegyzünk még meg, hogy az I. alatti névtelen cikket, mely Szalay László urnak a szabadkai kir. törvényszék ellen intézett vádjai czáfolataival foglalkozik, oly helyről kaptuk, mely az abban foglalt adatok valódisága mellett teljes biztosítékot nyújt. Ezek előre bocsátása után áttérhetünk a cikkek közlésére.

I.

Ily felirattal a *Jogtudományi Közlöny* f. évi január 31-én kiadott 5. számában SZALAY LÁSZLÓ szabadkai ügyvéd ur a szabadkai kir. törvényszék telekkönyvi osztályát érdeklő azon felfedezést teszi, hogy «a szabadkai törvényszék területén a zugirászat oly kedvező éghajlat alá jutott, hogy nincs mód, egy oly sirokkót teremteni, mely végre eltemesse ezt a törvénytelen és nem egyszer galád csalásokon virágzó üzleteket. Ez állapot pedig annál veszélyesebb, mert magában (sic!) a hivatalos helyiségekben dédelgetik, a mire aztán szemet hunynak azok is, a kik látják, mert nem igen kedves dolog pl. egy ügyvédnek is, ha azon tisztviselőkkal kell összeütközésbe jönnie, a kik egyes szakoknál épen a hivatal főnökei.»

Közhirré teszi továbbá a nevezett ügyvéd ur, hogy a telekkönyvi irattárban «száz meg száz okirat, beadvány nyugszik, melyek oly kezekből kerültek elő, hogy ha már kérdésbe kerülne: vajon ki készítette azokat, nem akadna gazdájok, mert a valóságos író oly ember, a kinek állásából kifolyólag az ily munkálat tiltva van. Még néhány nappal ezelőtt is három oly okirat — adásvételi szerződés — volt kezeim között, mely házastársak által egymás javára kötött, írni olvasni sem tudó szegény parasztok között .... épen ama titkos zugirások egyike állította ki, a ki az állampénztárból mint telekkönyvi tisztviselő fizetést huz.»

Egy füst alatt a fenyítő osztályt is megismerteti a nagy közönséggel, mondván ama cikkben: «..... a telekkönyvi rendelet épen nem engedi meg, hogy a privat hitelező, kinek nincs egyebe adása ellen egy jogerejű ítéletnél, emez átiratásokat polg. uton megsemmisíthesse; magok a telekkönyvileg érdekeltek pedig az eredeti érvénytelenség miatt soha fel nem szólalandnak. A hitelezőnek nem marad tehát egyéb teendője, mint a dubiosus fenyítő eljárásához folyamodni, a hol ha kedvező eredményt érend is el, *évekig* kell várakoznia csupán egy első bírósági ítélet után! Legalább Szabadkán így van.»

Mindez azonban Szabadkán nem így van. Hanem úgy van, hogy SZALAY LÁSZLÓ ügyvéd ur a *Szabadkai Közlöny* című hetilapnak szerkesztője lévén, ennek 1878. évi 52-dik

számában *Telekkönyvi szemle* felirattal egy közleményt bocsátott közre, melyben szintén a telekkönyvi személyzet zugirászkodását tárja elő; a királyi ügyészség f. évi január 2-án 7433. sz. a. ama lapszámot a törvényszék elnökéhez áttette, oly megkereséssel, miszerint saját hatáskörébeni kellő előnyomozás után az eredményt netáni hivatalos fellépés végett a kir. ügyészségel közölné; a törvényszék elnöke ennek folytán SZALAY LÁSZLÓ ügyvéd urhoz január 3-án 24/879. eln. sz. a. szóról szóra következő felhívást intézte:

„*Tekintetes Szalay László ügyvéd urnak, mint a Szabadkai Közlöny szerkesztőjének helyben. A Szabadkai Közlöny m. 1878. évi 52. számában Telekkönyvi Szemle* cím alatt közzé tett cikkekcskében többi közt az állittatik, hogy «nyílt titok, hogy magában a telekkönyvi helyiségben, egynemelyek rendszeres privat irodát tartanak s végzik jól rosszul a megszáporított tlkvi. ügyeket.»

Tekintve, hogy ezen a tek. ügyvéd ur által is helyesen zugirászatnak bélyegzett eljárás a tlkvi. tisztviselőknél, annál kevésbé a tlkvi. helyiségben meg nem tűrhető;

tekintve, hogy alulírottnak kötelességem az ily visszaéléseket megszüntetni s a hasonló élmények előtt szemet nem hunyni; de

másrészt tekintve azt is, hogy ebbeli kinövések kiirtására közreműködő erők nélkül — egyes erőm nem elegendő, mert mint Tekintetességed is hangsúlyozza, azon rejtegetett gyárnak — ha szorul a kapcza — nem akad gazdája:

a feladatommal azonos cél tekintetéből, melyet a kérdéses cikksorozattal elérni törekszik, a gyanúsításoktól egyidejűleg megmentendő azokat, kik még is a panaszlott eljárást nem követik,

felhívom Tekintetességedet, miszerint emberbaráti kötelessége és ügyvédi feladatához képest, úgy a panaszlott zugirászattal foglalkozó tisztviselőket *névszerint*, valamint az előfordult eseteket a törvényes lépések megejthetése végett nálam bejelenteni sziveskedjék; ez uton bizonyára — ha valódi célja a tapasztalt visszaélések kiirtása — előbb jutand eredményre, mint az egyedül gyanúsításokat keltő cikkekcskéik közzétételével.

Az 1871. VIII. t. cz. egyaránt feljogosítja a köz-, mint a magán-vádlót panaszaiak előterjesztésére s a törvénynyújtotta e jogosultsággal — előforduló esetekben — élni s a visszaélések előtt szemet nem hunyni a közvádlónak hivatali, a magánosoknak pedig polgári hitelessége.

Szabadkán, 1879. január hó 3-án *Bíró Antal* elnök.

Ennél pregnansabb módon egy hivatalfőnök ki nem fejezheti szilárd határozottságát arra nézve, hogy meg fogja szüntetni a visszaéléseket, csak nyujtassék neki mód azáltal, hogy *tudja meg*, ki ellen lépjen fel? s világosabban nem figyelmeztetheti kötelességére azt, aki hirlapban egy egész testületet vádol, hogy *fedezze fel a vétkeket*, de ne tegye ki gyanúsításoknak az ártatlanokat, mert e téren a «pars pro toto» elve meg nem állhat!

Szalay ügyvéd ur azonban január 12-én 62/879. eln. sz. a. beigtatott «előterjesztésében» ismét mellőzi a nevek felfedezését, hanem e helyett egyrészt három telekkönyvi számot sorol fel, ezek betekintését kívánván, melyekből az elnök látni fogja, hogy az átirás alapjául szolgáló okiratokat épen a hivatalnokok *egyike* készíté s adta be a hatósághoz; másrészt pedig „*egy javaslattal állok elő* — ugymond — *mely javaslat hogy célhoz vezetend, épen nem kételkedem*“. E páratlan javaslat pedig így hangzik:

«Méltóztassék egy bíró urat a vizsgálat megejtése végett kiküldeni, a kinek utasításul adható lenne, hogy a fennjelzett három ügy mellett 1877. január 1-től 1878. december 31-ig terjedő időszakban beérkezett telekkönyvi beadványok valamennyiét, a melyek tulajdon- vagy zálogjog szerzésre vonatkoznak, egyenként emeltesse ki, s ugy a fentebb jelzett három ügyben, mint a felmerülendő többiekben a szerződő feleket egyenként és pedig *eskü alatt* hallgassa ki az iránt: «ki és hol készítette nekik emez ügyleteket és mit fizettek eme munkálatok teljesítéseért?»

Tehát e sem peres, sem perenkívüli, sem adminisztratív, sem magán eljárás útján (mert *eskü alatti* kihallgatásról van szó!) a bíró kutasson át két évi levéltárt, tehát mintegy 20,000 ügycsomót s miután mindegyikben *legalább* két szerződő fél van, hallgasson ki mintegy 40,000 embert!

Ezt sem más, sem a szabadkai törvényszéknél nem teheti bíró, mert a szabadkai törvényszéknél szakreferensi rendszer van s minden ágban «currens» állapot éretett el, 1876. deczembertől kezdve, mikor t. i. a bírák száma complete kezdett lenni s hogy ez öröndetes állapot fenn is tartassék, nagyon sok *hivatali* dolga van minden bírónak. A megtámadott telekkönyvi osztályt véve különösen, megtudhatja Szalay ügyvéd ur, hogy ítélet alá terjesztett telekkönyvi per elintézetlen *egy sincs*, beadványok pedig *két hét előtti* iktatásnál nem régebbek.

A törvényszéki elnök azonban már abban is közeledést látott a «zugirászat» kiderítésére, hogy Szalay ügyvéd ur szíves volt három számot megjelölni, és január 14-én 62/79. eln. sz. a. áttette az iratokat a fegyelmi bírósághoz; a kir. ügyészség indítványára pedig, miután *számok ellen* fegyelmi eljárás nem indítható, a fegyelmi bíróság február 3-án 6/fegy. sz. a. újból felhívta Szalay ügyvéd urat, hogy neveket emlitsen. E sorok írásáig ennek eredménye még nem tudható, de tán tovább nem fogja kerülgetni az ügyvéd ur a dolgot, hanem a jogrend érdekében kilép a sikra, melyre már ugy is rálépett, de csak megint vissza-visszaugrott.

Egyébiránt az «előterjesztések»-ben Szalay ügyvéd ur bővelkedni latszik, a melyektől a lelemény meg nem tagadható. Így lapjában (mult évi 52. sz.) ezeket mondja:

«Hogy eme visszás állapotnak vége vettessék, felhozom ama már mások által is (?) nem egyszer feszegetett elvet: mondja ki a *törvényszék*, hogy bárminemű beadvány, akár telekkönyvi, akár egyéb perenkívüli legyen is az, csak ugy fogadtatik el hivatalos eljárás alapjául, ha azt vagy a kérelmező egész terjedelmében maga írta és aláírta, vagy pedig ügyvédi, esetleg közjegyzői ellenjegyzéssel ellátva adatik be.»

Hát ezt a *törvényszék* ki nem mondhatja, mert a *törvényhozás* jogát magának nem vindicalhatja.

Végül még a fenytő osztályt illetőleg meggyőződhetik az ügyvéd ur, hogy ott olyan bűnügy, melynek tárgyát hamis átirás képezi és mely még legalább is tárgyalásra kitűzve nincs, *egyetlen egy van* és pedig az is 1879. évi január 18-án 289. sz. a. iktatva. Különben is a fenytő osztálynak az a hátránya megvan ugyan, hogy nem rendelkezhetik annyi idővel, a mennyivel szeretne, mert f. é. januárban már *májusra* kellett tárgyalási határnapokat kitűzni, de e rajta valóban nem muló hátrányt akként igyekszik pótolni, hogy sürgetések esetén mindenkor szívesen

tűz *rendkívüli* napokra tárgyalást, ily sürgetett s a fogva levők ügyeinek tulajdonítandó, hogy *egy* bűnügyi rendes referens mellett is majdnem minden héten *négy napra* esik tárgyalás. Így meggyőződhetett volna Szalay ügyvéd ur, hogy febrnár 4-től május 17-ig 142. bűnper van tárgyalásra kitűzve, a törvényszék ezek letárgyalására 80 nappal rendelkezik, tehát 62 ügygyel több, mint nap! Hát a többi munkaszakok mikor tartanak üléseket, ha maga a bűnügyi osztály így áll?!

Szalay ügyvéd ur mindezek szerint az igazságszolgáltatást sokkal hathatósabban fogná előmozdítani, ha hirlapi általános gyanúsítások és ráfogások helyett a tapasztalt visszaéléseket inkább az illetékes helyen *nyíltan felfedezné* és ha magának előbb biztos információkat szerezne, melyekkel neki mindenkor szívesen szolgálni fognak.

II.

E cím alatt a *Jogtudományi Közlöny* idei 5-dik számában megjelent két cikkre azon reményben teszek némely megjegyzést, hogy a «szólj igazat betörök a fejed» rajtam nem teljesedik be.

Tagadhatatlan, hogy a zugirászat országszerte mindinkább nagyobb mérveket ölt s ez által nemcsak az arra évek hosszú soráni készület alapján törvényesen jogosítottak jövedelmei csokittatnak meg érzékenyen, hanem az ügyesbajos közönség — főleg a szegényebb osztály — zsaroltatik ki ugy, hogy a munka aránylag busás megfizetésén felül ráadásul még ügye is legtöbb esetben koczkáztatik s még ezen felül a helytelen beadványokkal a bíróságoknak különben is drága idejük nagy mérvben vétetik igénybe.

Tagadhatatlan az is, hogy a zugirászat meggátlására az ügyvédi rendtartás 39. §-nak intézkedése nagyon is elégtelennek bizonyult s hogy ennél fogva szigorubb intézkedések sürgetően szükségesek.

Addig is azonban, míg e részben törvényhozási vagy adminisztratív uton intézkedés tétetnék, egyrészt magok a jogaikban sértett ügyvédi és közjegyzői karok, másrészt a bíróságok a baj enyhítésére igen sokat tehetnének.

A zugirászat burjánzását részben azon ügyvédek is idézték elő, kik a hirtelen meggazdagodás vágyától elragadtatva magukat oly busásan fizettették, hogy a ki egyszer irodájukba került, az nem csak maga nem vágyott többé oda, hanem igyekezett mindazokat, kikkel érintkezett, az *ügyvédektől* elriasztani.

Hát még azok, a kik saját ügyvédek által pereltettek be jogtalanul — mert hiszen ily esetek sem nagyon ritkák — miként nyilatkoznak szintén nem egyes ügyvédekről, hanem az *ügyvédi karról!* természetesen hogy helytelenül, de tény, hogy egyért az egész szenved.

A mennyire nem ritkák az ily esetek, épen oly hatósan üzik a feleket a zugirászhokhoz, kik mint a vadász a vadat, ugy igyekeznek tapasztalatlan feleket elejteni. És mégis nem tudok esetet arra — vagy ha van is, nagyon ritka lehet az — hogy valamely ügyvéd kartársának tudomására jutott visszaélései miatt az ügyvédi kar reputációja érdekében ellene fellépett volna! Miért van ez így?

Tapasztalataim alapján merem állítani, hogy ha az érdekeiben ügyvéd miatt csorbát szenvedett fél más ügyvédben igaz védőre találna, csak hamar feléledne az ügyvédi kar iránti bizalom; de addig, míg a sérelmes fél hiába keres az őt megrövidített ügyvéd ellenében más védőt, az ügyvédi kar iránti közbizalom terjedése alig reménylhető.

Sokat tehetnek másrészt a bíróságok is kivált a néppel közvetlen érintkezésben álló járásbírók a zugirászat csökkentésére az által, ha a feleket, kik rendszerint minden ügyeikben első sorban hozzájuk fordulnak, a zugirászat hátrányos következményeiről felvilágosítják s ügyesbajos dolgokban ügyvédekhez és közjegyzőkhöz utasítják.

Nem mertem volna feltételezni, hogy létezzék bátorság, melynek tagjai zugirászattal foglalkozzanak s ha létezik ily botrány — mert másként nem nevezhetem — ez csak a bíróság vezetőjének figyelmetlenségéből származhatik; de ez esetben is a bíróság vezetőjének figyelmét a dologról tudomással bíró ügyvédnek volna — nem maga iránti — kötelessége felhívni s meg vagyok győződve, hogy ismételt figyelmeztetésre nem lenne szükség.

Távol attól, hogy az ügyvédi kar érdekeinek védelmére kívántam volna feltolakodni, nem szorult az reám; egyedül a közönség érdeke és a bíróságoknak a zugirások általi haszontalan időtrábló munkáltatásának csökkentése iránti szándék ösztönzött szerény észrevételeimre.

Zilah 1879. február 4-én.

Bálint György,
kir. járásbíró.

Vitás kérdések a közjegyzőség köréből.

I.

Hitelesíthet-e a közjegyző kézjegyet?

A Magyar Igazságügy 1879. évi 1-ső füzetében egy közlemény jelent meg, melyben a névalírás és kézjegy hitelesítése tárgyaltatván, szerző azon megállapodásra jut, hogy az írni és olvasni nem tudók kézjegye közjegyző által nem hitelesíthető, hanem azok ügyeiben közjegyzői okirat veendő föl.

Méltánylom ugyan, és felfogni tudom, hogy most, midőn a közjegyzői intézmény egy oldalról fel nem fogva, más oldalról barátságtalan szemekkel nézve, s több oldalról nyílt ellenszenvvel megtámadtatva, és sehonnan sem támogatva, a minden oldalról rész súlyosodó nyomás alatt, valaki, az önfenntartási érdek szülte küzdés és védelem hevélye által elragadtatva, a célon túl lö, s ott is közjegyzői kényszer akar kimutatni, a hol mások legfeljebb eljárhatási egyenjogúságot akarnak a közjegyzők részére a törvényből kikövetkeztetni, és így azután peccamur intra et extra muros.

Ha nem mondanám is, már elárultam, hogy én a közlemény eredményében szerzővel nem osztazkodhatom, s így nyíltan kimondhatom, hogy én az írni és olvasni nem tudók kézjegyet is közjegyző által hitelesíthetőnek, sőt hitelesítendőnek tartom.

Eltekintve attól, hogy a kényszer esetei a közj. törvény 54. §-ában egyenkint felsorolva vannak, s azok között az írni s olvasni nem tudók ügylete nem foglaltatván, az ilyesekre a kényszer ki nem terjeszthető: magának a közjegyzői törvénynek a hitelesítésekre vonatkozó rendelkezéseiből kitűnik, hogy nemcsak az írni nem képesek, de az írni egyáltalában nem tudók kézjegye is hitelesíthető és hitelesítendő.

A közj. törvény 88. és 105. §-a azon általános szabályt állítja föl: hogy a közjegyzők által tanusítványok csak a közjegyzői törvényben foglalt tényekről s csak az ott megállapított szabályok szerint adhatók ki. Ennélfogva a tanusítványi s különösen a szóban forgó névalírás és kézjegy hitelesítéséről tanusítványi esetekben való eljárásnál a közjegyzői törvény és nem a törvénykezési rendtartás szabályai veendő figyelembe, és pedig annál inkább, minthogy egy részről a t. r. t. 168. §-a azon esetekre nézve intézkedik, melyekben a magán okiratok, írni nem tudók által, magán tanuk előtt iratnak alá, más részről, mert a mellett, hogy a törvénykezési rendtartás évekké előbb keletkező a közjegyzői törvényénél, abban a közjegyzők általi hitelesítés iránt intézkedés nem tétethetett, a törvénykezési rendtartásnak az aláírás hitelesítéséről szóló 548—553. §-aiban sem az írni nem képesek, sem az írni nem tudók kézjegyének hitelesítéséről semmi intézkedés nem foglaltatik, s így a közleményből folyólag azon nézetet kellene elfogadnunk, hogy a bíróságok sem voltak jogosítva az írni nem képesek, vagy írni nem tudók kézjegyet hitelesíteni, hanem azoknak

minden esetben magán tanuk előtt kellett ügyleteket kötniök, holott a bíróságoknak a tekintetbeni hitelesítési jogosultságát sem a gyakorlat, sem a felsőbb bíróságok soha kétségbe nem vonták, s így ha a közjegyzői törvény határozottan nem rendelkezne is, per analogiam is bátran elfogadhatnánk, hogy a közjegyző is van jogosítva az írni nem tudó egyénnek is kézjegyet hitelesíteni.

A közjegyző eljárására nézve tehát a közjegyzői törvény levén irányadó, annak 103. §-ában megtaláljuk, hogy a tanusítványi esetekben, azon felül, mi minden egyes esetben rendeltetik, miket kell figyelembe tartani.

És pedig figyelembe tartandó, hogy

a) a tanusítványkérő fél s a netalán jelen volt tanuk, vagy másik közjegyző és tolmács megnevezése;

b) a kérelem;

c) s az a) pont alatti személyek és a közjegyző aláírása és pecsége a jegyzőkönyvben bennfoglaltassék.

Ha a fél ismeretlen a 70. §. s ha valamelyik a jelen levők közül *nem tud írni* a 80. §. szabályai alkalmazandók.

A 80. §. pedig hasonlóan azon eset körüli eljárást szabja meg, ha valamely fél *nem tud, vagy esetleg nem képes* írni.

Összevetve tehát a közj. törvény 92., 93., 103., 70. és 80. §-ait, kétségtelen, hogy a közjegyző jogosított nemcsak névalírásokat és az esetleg írni nem képesek kézjegyet, hanem az egyáltalában írni nem tudók kézjegyet is hitelesíteni. De kell is hitelesítenie, mert például sajnos, de tény, hogy az osztrák pénzügyintézetek csak eredeti okmányokat fogadnak el, hiteles kiadványokat pedig egyáltalában nem; sőt benn a hazában is gyakran fordul elő oly eset, hogy házas felek a kincstárral jogügyletet kötnek, a midőn az okmányok legtöbbször már nyomtatott szövegben, s a kincstár részéről alá is írva, hozatnak a közjegyzőhöz előtte leendő aláírás s annak hitelesítése végett, s történetesen a jelzálogul kijelölt birtoknak az írni nem tudó nő is tulajdonosa s így a kincstár annak egyetemleges kötelezettségét s az okmánynak általa is aláírását, tekintve kézjegyzését kívánja; avagy házasfelek, vagy üzlettársak, hitel engedélyezés folytán a kincstár részére egyoldalulag biztosítási bekebelezéseket engedélyeznek s ők a betáblázási záradékkal ellátott eredeti okmányt akarják a kincstárnak átadni, de közülök egyik vagy másik írni nem tud: sem a kincstár, sem felek nem kényszeríthetők arra, hogy az írni nem tudóval külön közjegyzői okirat vétessék föl, vagy céljának elérésében meggátoltassék.

Megnyugodva lehet tehát a közjegyző, ha a közj. törvény 80. §-át oly módon tartja figyelembe, hogy az írni nem tudók kézjegyzéséhez két ügyleti tanut hiv meg, s a hitelesítési záradékba is bevezeti, mely ismeretes tanuk előtt is történt a kézjegyzés, magát a fél nevét egyik ügyleti tanu irván le: hogy így eljárva helyesen jár el.

II.

A közjegyzőnél őrizet végett letett végrendeletek bevezetendők-e a letétkönyvbe?

Eppur si muove!

Ha a kérdésre vonatkozólag nézeteimet elmondani szándékozom, önkénytelenül megradad azon eszme, hogy bármennyire barátja legyen is valaki a parlamentarizmusnak, azt el kell ismerni, hogy összhangzó, s a már egyszer megállapított fogalmakhoz és kifejezésekhez következetesen ragaszkodó törvények hozatalára — legalább nálunk — nem igen alkalmas. És ez természetesen is, mert nálunk oly sok retortán és annyiféle változtatásokon és igazításokon mennek keresztül a törvényhozás különböző nézetű és érdekű faktorai kezében a törvényjavaslatok, míg végre törvényekké válnak s oly távoli időközökben létesülnek, hogy a miatt azokban az egyszer elfogadott fogalom és kifejezés következetesen nem igen vihető keresztül. Minden lépten nyomon találkozunk ilyesekkel törvényeink-

ben s tárgyunkra vonatkozólag is annak több helyütt akadunk nyomaira. Már mindjárt, mint azt más alkalommal is kimutattam, az írásbeli magán végrendeletnek közjegyzőnél való *letétele*, és őrizet végetti *átadása* közt a törvény különbséget állított fel az által, hogy míg az 1876: XVI. t. cz. 22. §-ban az mondatik: írásbeli magánvégrendeletnek a közjegyzőnél való *letétele* az 1874: XXXV. t. cz. 106. §. értelmében történik, addig az 1876: XVI. t. cz. 23. §. azt mondja, hogy a végrendeletkező által önkezüleg írott és aláírott végrendelet tanuk alkalmazása nélkül is, az idegen kézzel írott, de a végrendeletkező által sajátkezüleg aláírott végrendelet pedig két tanu aláírásával ellátva, érvényes akkor, ha az a közjegyzőnek megőrzés végett személyesen *adatik át*; és még is ezt is a 24. §-ban letett végrendeletnek, a 25. §-ban letéteményezett végrendeletnek mondja.

A közj. törvény IX. fejezetének címe: okiratok és értékneveük *örizete*. És valóban mindjárt az első 106. §-ban azt mondja, hogy a közjegyző jogosítva van okiratokat, adósleveleket, váltókat és zárt végrendeleteket hivatalos *örizet alá venni*. Utóbb azonban nemcsak az átadott vagy letett végrendeleteket, hanem az okiratokat, adósleveleket, váltókat, sőt a csak ideiglenesen átvehető készpénzt, közhiteli és egyéb értékpapirokat is mind *letéteknek* mondja, mert a 106. §. szerint a letéti jegyzőkönyvbe a *letett* okirat megjelölése, a *letétel* helye s azon személy megnevezése kinek a *letett* okirat kiadandó, fölveendő; a 107. §. szerint az őrizet végett *letett* okirat visszaadása a letéti vagy külön jegyzőkönyvben bizonyítandó; a 108. §. szerint a csak ideiglenesen átvehető tárgyak *letételénél* is a 106. §. szabályai megtartandók; a 109. §. szerint ha a *letét* valamely bíróságnak vagy hatóságnak adandó át, a 110. §. szolgál szabályul: a 110. §. szerint pedig a *letett* tárgyak kiadásánál a közjegyző a 107. §. szerint jár el.

Az elmondottakból nemcsak az tűnik ki, hogy a törvény a már egyszer elfogadott kifejezéshez következetesen nem ragaszkodik, hanem az is, hogy nemcsak az őrizet végett letett vagy átadott végrendeletek, hanem az ugyanazon célból átadott okiratok, adóslevelek, váltók, készpénz, s közhiteli és egyéb értékpapírok is mind letétek. És még is ügyvitelünkben azon szabálytalanság lőn érvényre emelkedve, hihetőleg épen a törvényben előforduló letét kifejezés folytán, hogy eltekintve a többi letétektől, az átvett végrendeletek a letétkönyvbe bevezetendők.

Midőn a törvény az ügyvitel iránti XIII. fejezetében a 151. és 156. §-okban megszabja, hogy a közjegyző minő könyveket köteles vezetni, az ügykönyv egyedüli kivételével, nem külön §-ban rendelkezett a csak nyilvántartásul szolgáló és más könyvekről, hanem együttesen s így a 156. §. a), b), d) alattiak nyilvántartásiak, a c), e), f) alattiak pedig külön önálló iktató-könyvek; és e mellett midőn a 152. §. megszabja, hogy a másolatok és fordítások hitelesítése, a váltóóvások, a közjegyző által szerkesztett beadványok, a bíróságtól nyert megbízások és hagyatéki ügyek az ügykönyvbe be nem iktatandók: a 156. §-ban sem rendelkezett arról, hogy a másolatok és kereskedelmi könyvkivonatokat hitelesítéséről, a fordítások hitelesítéséről, s a beadványokról külön könyvek vezetendők, és bár némely könyveknek alakját is megszabja, sem ezen, sem a 156. §. a) b) d) alatt érintett könyvek alakjáról nem rendelkezett. Ez egy részről ismét tanúsítja a következetesség hiányát, másrésről szükségessé tette, hogy az igazságügyminiszterium által a «közjegyzői utasítás»-ban azok iránt intézkedés tétessék. S midőn ez utasítás az könyvek mintája és címe megállapított, a közj. törvény 156. §. d) pontja folytán megkívántató könyv *letétkönyv* címet nyert. E könyv címe szolgáltatott tehát másod sorban okot arra, hogy a közjegyzőnél letett végrendeletek a letétkönyvbe bevezetendők. Ez eljárás azonban egészen szabálytalan, mert a közj. utasítás által is előírt ezen letétkönyv mintáján világosan kifejezve van, hogy az a közj. törvény 156. §. d) pontjában megszabott könyv, ez pedig határozottan megmondja, hogy az a közjegyzőnél letett vagy általa átvett *készpénzről s egyéb értéktárgyakról* vezetendő. És e §-ban előforduló *értéktárgy* kifejezés szolgálhatott harmadsorban okul a szabálytalanságra, holott e 156. §. d) pontja nyilván a 108. §-al van összefüggésben, mely szerint készpénzt, közhiteli és egyéb *értékpapírokat csak ideiglenesen lehet őrizet alá venni*, tehát a letétkönyv ezek nyilvántartásul szolgáló. E mellett a

156. §. b) pontja határozottan megrendeli, hogy külön betűsoros jegyzék vezetendő azon telekről, kik a közjegyzőnél *végrendeletkezést* vettek fel, vagy *tettek le*, és így a letett végrendeletek ezen, és nem a letétkönyvbe vezetendők.

Ha a végrendeletkezőről betűsoros jegyzék, és a letétkönyv rovatait is megvizsgáljuk, meg kell győződünk, hogy a letétkönyvbe a végrendeletek be nem vezethetők, mert a letétkönyv 4-ik rovata a letét kiszolgáltatása időpontjának, vagy a kiszolgáltatásról fölvevett jegyzőkönyv ügykönyvi számának bejegyzését kívánja meg, könnyen beláthatólag épen azért, hogy a törvény 109. §. rendeletének megtartása nyilvántartható legyen, míg a végrendeletkezőről betűsoros jegyzéknek oly rovata nincs, hanem a törvény alapján csak «észrevetelek» rovata, annak megjegyzésére, hogy a végrendeletkező meghalt, vagy hogy a törvény 84. §. engedélyénél fogva, a közjegyzői okirattá alakított nyílt végrendelet eredetijét (135. §.) magához vette.

A törvény 156. §. b) pontja által a végrendeletkezőről megrendelt betűsoros jegyzék azért szükséges külön, mert a közjegyzőnél nemcsak az 1874: XXXV. t. cz. 106. §. és 1876: XVI. t. cz. 22. és 37. §. c) pontja szerint pusztán letéteményezett végrendeletek vannak, hanem a 82. §. szerint általa fölvevett, a 83. §. szerint közjegyzői okirattá alakított, s az 1876: XVI. t. cz. 23. §. értelmében átadott végrendeletek is, és hogy ezek a kihirdetetés alkalmával könnyen föltalálhatók legyenek. Ha tehát a letéteményezett végrendeletekről van már egy külön nyilvántartási könyv, nem szükséges azokról még másik is. De a letett végrendeletek azért sem vezethetők be a letétkönyvbe, mert ebbe csak a letéteményezettek levén bevezetendők, abban a közjegyzőnél levő minden végrendeletek úgy sem foglaltatnak benne, és mert a törvény 83. §-ában érintett nyílt végrendeleteken kívüli más végrendeletek az 1876: XVI. t. cz. 25. §. és 1874: XXXV. t. cz. 85., 135. és 147. §-nál fogva eredetben ki nem adhatók, mint ezt szintén már kifejtettem, s így ezekre vonatkozólag a letétkönyv 4-ik rovata soha betölthető nem leendvén, úgy tűnnék föl, mint ha azokat a közjegyző jogszerűtlenül magánál tartóztatná. És ha a letétkönyvbe azért, mert a végrendeletek egy része letét, ezek bevezetendők lennének, akkor per analogiam az okiratok, adóslevelek és váltók is bevezetendők volnának, pedig valaminth ezek nem, úgy a végrendeletek sem esnek a 156. §. d) pontja és 108. §. minősítése alá, mert sem nem készpénzek, sem nem közhiteli avagy értékpapírok, sem nagyobb részben nem ideiglenes letétek.

Ezek dacára, előfordult eset alkalmából, a kamara oly határozatot hozott, hogy a letétbe elfogadott magánvégrendeletek az 1876: XVI. t. cz. 22. §-a s a közj. törvény 106. §-a szerint a letétkönyvbe is bevezetendők.

Holott e törvények arról épen nem rendelkeznek, hanem a végrendeletek alaki kellékeiről szóló előbbi törvény utal arra, hogy a magán végrendelet letétele a közj. törvény 106. §. értelmében történik, ez pedig azt rendeli, hogy ily esetben *letéti jegyzőkönyv* veendő föl. A letételről fölvevett ezen jegyzőkönyv azonban közokirat és nem ügyviteli könyv.

Tett fölterjesztés folytán a n. m. m. kir. igazságügyminiszterium 1877. nov. 12-ről 32700. sz. a. rendeletében azt mondja: értesitem a kamarát, hogy kiadott utasítását helyeslem.

Eppur si muove!

Csanády Kálmán,
nagyvárad kir. közjegyző.

Különfélék.

Megjelent:) «A perorvoslatok teljes rendszere, tekintettel úgy az írásbeli, mint a szóbeli eljárásra és összekötetésben a bírósági szervezettel.» A magyar tudományos akadémia által a Sztrokay alapítványból száz arany jutalommal kitüntetett pályamű: Irta Dr. SCHREYER JAKAB köz- és váltó ügyvéd» ára 3 frt 60 kr.

Addig is mig e kitűnő, tárgyat rendszeresen és nagy készséggel kimerítő műről bővebben lenne alkalmunk szólani, ajánljuk azt olvasóinknak, mint oly művet, mely a hazai jogirodalom egy eddigelő kevésbé művelt ágát jelen-
tekenyen gyarapította.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., 1. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ¹²leevre ... 3 ¹²rt negyedévre ... 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A jog- és államtudományi szakoktatás reformja. Dr. Groisz Gusztáv kolozsvári egyetemi tanár urtól. — Tanulmányi a végrehajtási törvény-javaslatról. Dr. Berkovics Ferencz nagyváradai ügyvéd urtól. — Észrevételek a kir. táblai bírák kinevezése módjáról irt 3 cikkre. Pirovich Kálmán kir. törvészéki bíró urtól. — A hitelhez, az adós és a jelzálog tulajdonosa közötti jogviszonyok. Dr. Imling Konrád kir. törvészéki bíró urtól. — Biztosítási viszkereset biztonság hiánya miatt az elfogadónál. Sztehlo Kornél urtól. — Követelés, melynek érdemleges elbírálására hatóság nem található. H. Gy. urtól. — A perköltségek kölcsönös megszüntetéséről. Kirchner Sándor perbetei kir. eljárásbíró urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A jog- és államtudományi szakoktatás reformja.

IV.

A tanulmányi és vizsgálati rendszerrel kapcsolatba hozott az enquête tárgyalásai alkalmával még a közigazgatási tisztviselők qualificatiója szabályozásának szükségessége egyfelől, másfelől pedig az ügyvédségre vonatkozólag törvényhozásilag megállapított tudori qualificatio. Nem lesz felesleges néhány szóval ezen kérdéseket is érinteni.

Miután a cél az, hogy a bifurcatio teljesen és minden consequentiával — a lehetőség határáig — keresztülvitessék, s miután fennebbi fejtegetéseink szerint mi is a bifurcaciónak teljes keresztülvitelétől várunk lényeges javulást, kétségtelen, hogy ezen alapeszmével szoros összefüggésben áll azon követelmény, hogy a közigazgatási tisztviselők qualificatiója törvényhozásilag végre valahára szabályoztassék; mert — ha mellőzzük is, mint felvett tárgyunkhoz nem tartozókat, azon érveket, melyek az államigazgatás szempontjából már szükségesnek tűntetik fel azt, hogy vége szakittassék azon ázsiai állapotoknak, melyek e tekintetben még mind tartják magukat, sőt védelmezőkre is találnak — a bifurcatio alkalmazása esetében csak akkor számíthatunk arra, hogy a hallgatók kellő arányban fognak megoszolni a jog- és az államtudományok csoportja szerint, ha a hallgató — ki csak kivételképpen végzi tanulmányait tisztán a tudomány kedvéért s a legtöbb esetben gyakorlati életpályájához szükséges qualificatiónak megszerzésére törekszik — tudja azt, hogy egyedül államtudományi készsége alapján is nyitva áll előtte az út a boldogulásra s nem képezhetnek vele szemben concurrentiát oly egyének, kik természetadta képességeiken kívül más szakqualificatióval nem bírnak.

A mennyire azonban pártolni tudjuk a fennebbiek szerint az érintett követelmény megvalósításának hangsúlyozását, ép oly kevésbé tudjuk osztani azon — több oldalról nyilvánult — felfogást, mintha azon körülmény, hogy újabb időkben a tudori fokozat elnyerése az ügyvédi vizsgára bocsátásnak feltételeül tüzetett ki, az ezen tudományos cím adományozásánál alkalmazandó szigorubb mérték alábbszállítására vezetne kényszerítőleg, szóval, hogy ezen intézkedés károshatással kellene hogy legyen az egyetemek tudományos tekintélyére. Értekezésünk körén kívül esik itten behatóbban foglalkozni azon kérdéssel, valjon helyes-e vagy szükséges-e, hogy a tudori cím az ügyvédség qualificationalis feltételei

közé felvétessék; elismerjük, hogy igen nagy jelentőségű érveket lehet e tekintetben pro et contra elősorolni; mindazonáltal, — előre bocsátva azt, hogy mi e qualificationalis momentumot viszonyaink szerint, mint garantiát a közönségesnél alaposabb készség tekintetében, s mint egy gátat arra nézve, hogy a szabad ügyvédség mellett se nőhessenek gomba módra az ügyvédek, szükségesnek tartjuk s hogy nem véljük kívánatosnak, hogy törvényhozásunk alig megalkotott törvényen minduntalan módosítson s így az alapos megfontolás hiányának látszatát tüntesse fel, — úgy vagyunk meggyőződve, hogy — mert a szigorlatoknál jelenlévő tanárnak egyébire tekinteni nem szabad, mint arra, bir-e jelölt oly tudományos alappal, mely őt méltóvá teszi a tudor címére — e cím qualificationalis minősége káros hatással nem lehet. Mondhatni ugyan, hogy ez tisztán ideális felfogás, mely nem számol az emberi természet gyarlóságaival, mely nem veszi tekintetbe azt, hogy midőn arról van szó, hogy a szigorlatoknál visszautasítandó ezen visszautasítás következtében elzáratik választott életpályájától, a tanár az emberi könyörületesség érzetének engedve, tudományos jobb meggyőződésével ellenkezőleg ugyan, de mégis elfogadja a szigorlatot s inkább csorbát ejt a tudori cím méltóságán, mintsem egy embernek életpályáján gátot vessen. Az ilyen és ehhez hasonló érvelésekkel szemben csak két megjegyzésünk van. Az egyik az, hogy a tanár a legtöbb esetben nem is tudja, mi célból tesz a jelölt szigorlatokat, mert az esetek legtöbbjében a hallgató tanulmányainak bevégezése után nem sokára jelentkezik szigorlatokra, oly időben tehát, midőn még nem töltött el éveket azon a téren, melyről ha leszoríttatnék a szigorlatok nem sikerülése miatt, azok kárba mennének; ez esetben sincs a jelölt életboldogsága megrontva, nem kell neki másirányu tanulmányokat kezdeni, a következmény csak az lesz, hogy az illető a bírósági vagy más köztisztviselői pályán fogja keresni boldogulásának talaját; — nincs tehát az emberi könyörületességi érzet annyira kihíva, hogy a tanár utalva volna arra, hogy jobb meggyőződését az állítólagos kényszer helyzetnek áldozatul hozza. A másik megjegyzésünk pedig az, hogy oly tanár, ki ily tekintetből kész az elnézésre, kész lesz arra más tekintetekből is s akkor is, ha a tudori cím elnyerésére valaki nem qualificatio megszerzése céljából törekszik. Felfogásunk helyessége mellett utalhatunk azonban a gyakorlati eredményekre is; nézünk csak a Lajthán tuli tartományokban szerzett tapasztalatokat; ott is qualificationalis momentum a tudori cím az ügyvédségre nézve már évtizedek óta, de azért nem hallani panaszt, nem állíthatni, hogy az osztrák egyetemek által adományozott tudori címek tekintélyben, méltóságban alább szállottak vagy vesztettek volna, azért osztrák egyetemen nem osztogatnak pénzért tudori diplomákat, mint Németország némely egyetemén, hol pedig a tudori cím csak ugyan — még az orvosi karoknál is — tisztán tudományos gradus, és nem qualificationalis momentum.

V.

Nem rekesztjük be fejtegetéseinket az enquête eleibe terjesztett első kérdés felett a nélkül, hogy fel ne hínók a fegyelmet még két intézkedésre, melyek fogamatba vételéhez nagy reményeket kötünk; az egyik a jog- és államtudományi seminariumok intézménye, a másik a tudori értekezések kérdése.

Az egyetemi oktatás legelső feladatául azt említettük értekezésünk bevezető soraiban, hogy a hallgató megszerezze a tudományos alapot, melyre azután önmunkásság mellett is biztoson építhet, mely őt képesíti arra, hogy behatoljon a tudomány mélyeibe, s megfeleljen a gyakorlati élet követelményeinek is. Az oktatási módor azonban, mely az egyetemeken követetik mindazon szakmák előadásánál, melyek természetüknél fogva nincsenek kísérletekkel, mutatóványokkal, egybekapcsolva, nálunk úgy mint más helyeken olyan, mely mellett a tanár és a hallgató között a gyakori érintkezés, az egymással való foglalkozás meglehetősen ki van zárva; — a tanár, még ha szabadon ad is elő, s nem követi a legtöbb német tudós szokását kik felolvassák az előadási füzeteket, — a kitűzött előadási óra alatt megismerteti az illető tudomány elveit, de az óra leteltével, megszűnik a tanár és hallgató között a további közlekedés. Ily uton meríthet ugyan a hallgató sok ismeretet a tudomány mezején, de nem tanulja meg azt, mikép kell tudományosan munkálni, nem tanulja meg mikép kell kutatni a tudomány kincses bányájában és még fogalmat is alig nyer arról, hogy a tudomány elvei mi módon alkalmaztassanak a gyakorlati élet igényeihez. Ezen hiányossága az egyetemi oktatásnak kiválóan a jog és államtudományi karoknál tapasztaltatott s újabb időben igyekeznek is ezen bajt orvosolni. A német egyetemeken régebben már, az osztrák egyetemeken 1874. óta létesítették az ugynevezett jog- és államtudományi seminariumok e célból éppen, s a szerzett tapasztalatok fényesen igazolják ez intézkedés üdvös voltát. Kis mértékben mi is tettünk ily kísérletet büntetőjogi practicum-ok tartása által s így saját tapasztalatunk alapján is szereztünk meggyőződést arról, hogy ily uton nemcsak a tudományos érintkezés tanár és hallgató között élénkebbé válik, nemcsak hasznára van az a behatóbb tudományos tanulmánynak, hanem hathatósan fokoztatik a hallgatóban a tudománykedv is. Ugy vélnök tehát, hogy úgy a tudományos irány fejlesztése, mint az életpályákhoz szükséges szakképzettség alapossága, az elméleti és gyakorlati iránynak egymáshoz közelebb hozatala érdekében mulhatlanul szükséges volna ily irányu oktatásról egyetemeinken is gondoskodni.

A mi már a tudori értekezést illeti, erre nézve a szigorlati szabályrendelet 16. §. azt rendeli, hogy: «a sikerrel kiállott szigorlatok után a tudorjelöltnek egy, az illető szigorlatok valamelyikéhez tartozó tanszaktól, maga által szabadon választott tárgyról, felavatási értekezést kell írásban kidolgoznia»; s a vizsgálati rend 28. §. meghatározza, hogy: «az inauguralis dissertatio tudományos szerkezetére nagyobb súly fektetendő és az, nem ütvén meg a mértéket, annyszor, mennyiszor visszautasítandó, és a szigorló csak úgy bocsátandó a felavatásra, ha ennek is teljesen megfelelt». Nem szenved kétséget, hogy mindkét intézkedésnek intentiója oda megy ki, hogy a tudori értekezés ne legyen pusztán formalitás, hanem lényeges feltételét képezze a felavatásnak. Attól tartunk azonban, hogy úgy mint régebben a tudori disputatiók, most a tudori dissertatiók fognak a gyakorlatban csak hamar pusztá formálitássá fajulni, ha azon intézkedés, mely szerint a tudori értekezés a szigorlatok kiállása után adatik be fenntartatik. Nem lehet ugyanis tagadni, hogy egy kis ellenmondás látszik abban, ha a kar valamely tudorjelöltnek

minden szigorlatát elfogadta és a tudori értekezés minősége esetleg mégis lehetetlenné teszi azt, hogy a jelölt felvételre bocsáttassék; másfelől a tudori értekezésnek a szigorlatok kiállása után történendő beadása esetében majdnem ki van zárva a lehetőség arról meggyőződést szerezni, jelölt maga készítette-e azt? Meggyőződésünk, hogy minden tekintetben megfelelőbb volna oly intézkedés, mely szerint jelölt tartozzék akkor, midőn szigorlatokra jelentkezik, tudori értekezését beadni és ezen tudori értekezés elfogadása tekintessék a szigorlatokra bocsátás egyik feltételének. Ekkor a tudori értekezés csakugyan visszautasítható lesz annyszor mennyiszor, ellenmondás nélkül is, és arról, vajon jelölt készítette-e azt, meggyőződhetni a szigorlatok alkalmával; végül pedig meg volna ezen intézkedésnek azon előnye, hogy azon jelöltek, kik alapos és beható tanulmányok nélkül is elnyerhetni vélik a tudori címet, már az értekezés sikertelen volta által meggyőzetnek szándékuk hasztalanságáról s felhagyva azzal, megkímélik a tanárokat az idő pazarlástól és sok kellemetlenségtől.

Hiszzük, s — mert meggyőződésünk — reméljük, hogy a jog- és államtudományi tanulmányi és vizsgálati rendszernek a fennebbiekben kifejtett elvekkel megegyező átalakítása a jog- és államtudományok tanítása és tanulása körül üdvös lendületet idézne elő, hiszzük és reméljük, hogy — ha nem is rögtön, de bizonyára aránylag rövid idő alatt — alkalmunk lesz ennek következtében tapasztalni, hogy a jog- és államtudományokkal foglalkozó ifjaink az eddiginél jóval nagyobb tanulási kedvet fognak tanusítani; hiszzük és reméljük, hogy ily uton tudományos alapossággal a gyakorlati téren működésre hivatottaknál is gyakrabban fogunk találkozhatni.

Ámde kétségenkívül megdönthetlen az enquête több szónoka által hangsúlyozott azon körülménynek igaz volta, hogy a felsőbb oktatás terén minden reform azon még el nem enyésztetett nehézségbe ütközik, hogy középtanodáink — általában véve — nem adják meg az ifjaknak azon alapot, mely conditio sine qua non a felső oktatás sikerére. Kell tehát a felső oktatás reformjának kérdésével egyidejűleg a középtanodai oktatás hiányosságának elhárításáról is komolyan gondoskodni, ha nem akarjuk a felső oktatás közegeinek legbuzgóbb működését is az eredménytelenség kárhozatának kitenni! Nem a középtanodai oktatás közegeit, a rendszert tekintjük mi az eredménytelenség okának, a rendszer az, mely gyökeres átalakítást igényel.

Dr. Groisz Gusztáv,
kolozsvári egyetem tanár.

(Folytatása következik.)

Tanulmány a végrehajtási törvény-javaslatról.

VIII.

Az ingatlan végrehajtási eljárásnál fölmerült alaki sérelmek miatt, illetve a kiküldött eljárása ellen az előadói tervezet szerint előterjesztésnek, az előterjesztés folytáni határozat ellen pedig felfolyamodásnak van helye, míg a javaslat szerint a felfolyamodás az előterjesztéssel együttesen használható. A javaslat ugyanis abból indulván ki, hogy kivált telekkönyvi hatósággal fölruházott járásbiróságoknál a kiküldött bírósági tag vagy ugyanaz vagy hason hatáskörű egyes bíró lévén azzal, a ki az előterjesztés elintézésére hivatva van, az előterjesztésnek a felfolyammodással kapcsolatos megengedését szükségesnek találta, mert különben a kiküldött intézkedései által netán okozott sérelemnek az előterjesztés folytáni orvoslására biztosan számítani nem lehetne.

Ezen idézett indokolás csak azt mutatja, hogy nálunk a telekkönyvi hatóság nem egyöntetű szervezése

miatt sem lehet azt az ingatlan végrehajtási eljárással megbizni, mert akár összekapcsolható az előterjesztés a felfolyamodással akár nem, bizonyos, hogy járásbíróság által gyakorolt telekkönyvi hatóság esetén ugyanazon vagy hason hatáskörű egyesbíró fog az előterjesztés első foku elintézése felett itélni, mint ki az előterjesztéssel orvosolni kívánt sérelmet mint egyes bíró elkövette, míg ha a telekkönyvi hatóság törvényszék által gyakoroltatik, a kiküldött mint egyesbíró elintézésére felett társasbíróság gyakorolná az első foku felebbviteli bíróságot.³² A jelenlegi jogorvoslati rendszer ily kézzel fogható anomáliában nem szenved,³³ mert a végrehajtási eljárásban fölmerült mindennemű alaki sérelem ellen beadott panaszok felett — kivétel nélkül — a m. kir. Curia mint semmitőszék határoz. Ebből tehát az következne, hogy az előterjesztés mint jogorvoslat elvetessék és a kiküldött eljárása ellen csak a másodfoku bíróság elintézése alá tartozó felfolyamodás tartassék meg.

De ez nem lenne helyes, mert kinek bármily kis tapasztalata van az ingatlan végrehajtás terén, észrevehette, hogy gyakran az elsőfoku bíró is csak akkor veszi észre eljárásában a hibát, ha e miatt panasz tétetik, vagy megtörténik az is, hogy ő maga olyannak látja a hibát, melyet önmaga is megszüntetne, ha nem állaná útját a törvény azon intézkedése, hogy csak a felső forum van hivatva — és pedig az eljárás világos késleltetésével — ily hibákat orvosolni. Kétségtelen továbbá az, hogy a peres eljárás jogorvoslati rendszere különösen csak behajtást célzó végrehajtási eljárásra teljesen rá nem illik, mert a végrehajtás nem per, hanem csak bíró közbenjötté melletti eladása az adós vagyonának azon célzattal, hogy a vételárból bizonyos igények kielégíttessenek, vagyis ingó és ingatlan vagyon árverése nem egyéb, mint adás-vételi ügylet, melyet a felek maguk kötnek, de mely érvényéhez bírói jóváhagyást kíván. Ebből természetesen következik, — azon eljárás célszerűsége, hogy mielőtt a bíró a lefolytatott adás-vételi ügyletet valamely irányában jóváhagyná vagy jóváhagyását megtagadná, a feleknek a törvényben ki szabott időt engedi, hogy ezalatt sérelmeiket és ohajikat a jóváhagyás tekintetében előadhassák.

Ebből folyólag mi következőleg vélnők az abbeli eljárást rendezni, u. m.

1-ör. Azon érdekelt, kik az árverésnél jelen vannak, az árverési jegyzőkönyvben a távollévők pedig az árverés foganatosítása után 8 nap alatt külön beadványban vagy e célra a végrehajtó bíró által fölveendő jegyzőkönyvben jogosítva vannak az eljárásnál fölmerült sérelmeket és ebből folyó kérelmeiket előadni, esetleg indítványt tenni, hogy a netán több módon foganatosított árverés eredményei közül melyik fogadtassék el.

2-or. A bíró ha szükségét látja, a feleket tárgyalásra meghívja és a netán szükségelt nyomozásokat hivatalból eszközözi.

3-or. Az árverést rendelő végzésben a bíró előre

meghatározza a napot, melyen az árverés eredménye feletti határozata, illetve «leütési ítélete» közszemlére fog kitétetni. Ha e határnap megtartható nem volt, akkor a bíró a határozat leendő kifüggesztéséről a feleket külön értesíti.

4-er. A leütési ítélet ellen mindenik érdekelt, ki általa sérelmet szenved a kifüggesztéstől számított 15 nap alatt felfolyamodással élhet; a másodbíróság helyben hagyó határozata ellen további jogorvoslatnak helye nincsen.

IX.

Az árverési hirdetmény kézbesítése tekintetében azt rendeli a javaslat, hogy az a végrehajtást szenvedőnek és a telekkönyvi érdekelteknek a keresetre hozott első végzése előírt szabályok megtartása mellett kézbesítendő és ha az árverési hirdetmény kifüggesztésétől számított 30 nap alatt a kézbesítésekről a szabályszerű vétbizonyítvány be nem érkezik, a kiküldött a nem értesített érdekeltek képviselőitére ügygondnokot rendel, kiknek az árverési hirdetmény a gondnoki rendelvénnyel kapcsolatban legalább is 15 nappal az árverési határnap előtt kézbesítendő és e gondnoki kirendelésről az érdekeltek tudvalévő utolsó lakhelyükre s ha ez nem tudatnék, azon községbe címzendő ajánlott levél földadásával értesítettnek, a mely községhez az elárverezési ingatlan tartozik. Ha a sikertelen árverés napjától számított három hónap alatt új árverés tartatik, akkor a hirdetmény az érdekelteknek, ha helyben laknak, vagy helyben lakó megbízottakat bejelentették és az esetleg kinevezett ügygondnoknak vétív mellett a többi érdekelteknek postai úton kézbesítették.

Tekintve, hogy a javaslat szerint a bírói árverés az ingatlant az eddigi terhektől megtisztítja, illetve az ingatlant a vételárral helyettesíti, a nyilvánkönyvi hitel föltétlenül megkívánja, hogy a folyamatban tett árverési eljárásról minden telekkönyvi érdekelt tudomásba helyeztessék, hogy illetéknép alkalma legyen öntevékenységeinek közbeléptetése által az árverésre oly befolyást gyakorolni, hogy telekkönyvileg bejegyzett joga sérelmet ne szenvedjen. Ezen szempontból kétségtelen tehát, hogy az árverési végzés (a javaslat szerint hirdetmény) kézbesítésének szabályozása egyike a legfontosabb kérdésnek, melyre a törvényhozónak nagy gondot kell fordítania, ha a végrehajtási eljárást a telekkönyvi hitel sirjává tenni nem akarja.

A javaslat e tekintetben elég óvatos álláspontot foglal el, midőn azt rendeli, hogy az árverési hirdetmény a keresetre hozott végzésre előírt módon kézbesítendő, és helyesen intézkedik, midőn mint hivatolt intézkedéseiből kitűnik, csak az első árverési hirdetmény kézbesítésére fektet sulyt, mert a törvényhozónak abból kell kiindulnia, hogy ha valaki a folyamatban lévő árverésről már értesült, akkor a további cselekményekről önmaga ébersége útján szerezzen magának tudomást.

Hosszadalmas és bonyodalmas a javaslat azon intézkedése, hogy valamely érdekelt részére gondnok csak akkor nevezendő, és a postai kézbesítés csak akkor kísérlendő meg, ha az árverési hirdetmény kifüggesztésétől számított 30 nap alatt a kézbesítésről a szabályszerű vétbizonyítvány be nem érkezik, — tanácsosabb lenne minden érdekeltet úgy vétív mellett, mint postai úton egyszerre értesíteni, és a gondnokot már az árverési hirdetményben kinevezni, és ezáltal jelen végrehajtási rendszerünknek azon rák baját, mely a kézbesítések szabálytalansága miatti gyakori semmiségi panaszokban rejlik, megszüntetni; önkényt értetődő, hogy a törvény-

³² Egy másik inconsequencia, mely a végrehajtási eljárásnak a telekkönyvi hatóság elintézéséből származik még az is, hogy járásbíró-ságnál folytatott pereknél nincs képviselői kényszer, míg törvényszék előtt lefolytatott pernél az fennáll. Ez azután jelenlegi eljárásunkban azon formalismust szülte, hogy a semmitőszéknek 1876. évi 19911. sz. alatti határozata szerint az ingatlan végrehajtási cselekmények ellen beadott jogorvoslatoknál arra is figyelemmel kell lenni, hogy a végrehajtás oly bíróságtól rendeltetett-e el, hol fennáll-e vagy nem a képviselői kényszer? ha fennáll, akkor szükséges az ügyvédi ellenjegyzés, különben nem, mintha bizony ugyanazon sérelem váltókövetelésből eredő ingatlan végrehajtás esetén el nem követhető, mely egy 300 frtos kötelezvényből származó ingatlan végrehajtáskor előfordulhat vagy viszont, és ha egyik esetben csak az ügyvédre bízható a sérelem formulázása, a másikonál az miért nem szükséges?

³³ Némi anomália mindazonáltal fennáll abban, hogy járásbíró-sági intézkedés ellen beadott panasz felett a semmitőszék hármas, törvény-széki intézkedés ellen beadott panasz felett pedig ötös tanácsban dönt.

ben azt is szabályozni kellene, hogy a postára földadott levél mely napon tekintessék kézbesítettnek.³⁴

Ezzel kapcsolatban azután a javaslat 183. §-ának azon intézkedése is módosítandó lenne, mely a kézbesítések miatti semmiségi panaszról is intézkedik és melyben tehát ki kellene mondani, hogy a kézbesítés szabálytalansága miatti megsemmisítésnek csak akkor van helye, ha az illető sem vétív mellett, sem postai uton nem lett értesítve.

Czélyszerű lenne továbbá azon intézkedés fölvétele, hogy a kiküldött bíró a telekkönyvi levéltár útján annyiban, mennyiben ez lehetséges, szerezzen magának tudomást az érdeklettek közelebbi lakhelyéről és esetleg képviselőjéről és hogy utóbbiak szintén teljes joghatállyal legyenek az árvetésről értesíthetők,³⁵ mely intézkedés azután a feleket arra ösztönözné, hogy a bejegyzésnek alapjául szolgáló ügyiratoknál lakhely vagy megbízottjuk változását bejelentenek.

(Folytatása következik.)

Dr. Berkovics Ferencz,
nagyváradai ügyvéd.

Észrevételek a kir. táblai bírák kinevezése módjáról irt 3. cikkre.

Már magában szomorú jelenség az egy országban, hol még a XIX. században is van ok a bírói kinevezés módjáról cikket írni, a miről más cultur államban a szakemberek talán 100 év előtt discouráltak.

A culturállambeli szakemberek nem annyira a fenti cikkek érvelésén, mint azon fognak aligha nem mosolyogni, hogy Magyarországon még most sem értik a legalább megközelítőleg tökéletesebb módját a bírák kinevezésének.

És most bocsánatot kérek a két cikkiró bíró társaim-

³⁴ A porosz végrehajtási törvény szerint az érdeklettek, csak postai uton kapnak értesítést és a földadást követő nap tekintetik a kézbesítés napjának; ezen a vétív mellőzésével kezelt kézbesítési rendszerről Dornburg méltán panaszolja, hogy az anyagi jogot veszélyezteti.

³⁵ Azon kimondandó lenne, hogy a telekkönyvi levéltár megtekintésének mellőzése, semmiségi okul nem szolgálhat.

tól, ha őket sem tartom önzetlenebbeknek az ügyvédi kamaráknál és a már elpárologni látszó jogász egylet vagy gyűlés ügyvéd tagjainál, kik csak olyan tárgyakról szoktak cikket írni, melyek őket érdeklik, a bírák sorsáról vagy előmeneteléről pedig igen keveset, vagy éppen semmit.

Ugyanis tisztelt bíró társaim, ha önzetlenek akarunk lenni, miért nem kezdik a cikkezést az alsó bírák kinevezése módjáról, hiszen erről többet lehetne írni? Nyilván azért, mert ez már nem érdekli önöket! Meglehet hogy erre is kerül a sor, de cikkeikből ez nem látszik ki.

Ezeket előre bocsájtva, nézetem szerint az önök által javallott mód közül egyik sem volna jobb az eddiginél. Lehetne ugyan azoknál jobbat a Bachrendszerből szerzett tapasztalás után javallani, de ez is elhangzanék kormányi elfogadás hiányában, mert azt is tapasztalásból tudom, hogy a magas kormány nem szokta az ilyenféle cikkeket figyelemre méltatni, főleg midőn azok ilyenféle alsóbbrendű egyénektől származnak.

Különben a 2-ik cikkiró érvelése a bizonyos «létrára» nézve, elvileg nézetem szerint elfogadható, de szinte nézetem szerint, a kir. tábla decentralisatiója előtt, nem volna használható, mert sok nehézséggel járna. És erre nézve most helyén látom, igazságügyér Horváth Boldizsár urnak azon élcznek vélt ötletét, mintha a Bach-korszakban az a bizonyos «Eselleiter» lett volna mérvadó a kinevezéseknél, tévesnek kinyilvánítani, mert vagy elfelejtette, vagy nem tudta, hogy az előléptetésre soros volt segéd, titkár vagy bíró, csak akkor nem volt pretereálható, ha képességét, munkásságát és erkölcsiségét folytonosan kimutatta.

Minthogy nem lehet feltenni, hogy a magas kormány ne tudná a biztosabb módját a kijelelés és kinevezésnek, azért nézetem szerint csak arra kérhetjük, hogy jövőre kevesebb okot és alkalmat adjon arról cikket írni, hanem inkább igyekezni kegyeskednék legalább megközelítőleg olyanféle módot használni, mely a hadseregnél oly fényesen divik már évek óta mindnyája megnyugtatóására,

Pirovich Kálmán,
kir. törvénzéki bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hitelező, az adós és a jelzálog tulajdonosa közötti jogviszonyok.

Megjegyeznem sem szükséges talán, hogy csupán azon esetet akarom fejtegetéseim tárgyává tenni, midőn a jelzálog nem az adósnak, hanem harmadik személynek képezi tulajdonát.

Időszerűeknek tartom pedig az e tárgyban teendő szerény megjegyzéseimet; mert a hitelező, az adós és a jelzálog tulajdonosa közötti jogviszonyok lényege, következményei és azon módok iránt, melyek szerint ezeknek egymás irányában jogai bíróság előtt érvényesítendőek, úgy a perlekedő feleknél mint a bíróságoknál feltűnően ellentétes és gyakran ferde nézetek uralkodnak.

Hogy a jelzálog az adóson kívüli harmadik személynek tulajdona, ez vagy onnan származhatik, hogy az adósért valaki kezességet vállalván, ingatlanjára a hitelezőnek egyzersmind zálogjogot enged; vagy onnan, hogy az adós avagy a zálogjogot engedő kezes jelzálogilag terhelt ingatlanját harmadik személyre átruházza.

Az első esetben a zálogjog közvetlenül a hitelező és a kezes között létrejött zálogszerződésen alapszik, ezen szerződés a zálogjognak mint dologbani jognak címe. A másik esetben ily közvetlen jogcím nem létezik ugyan; de a hitelező, ki az adóssal, illetőleg ennek kezesével kötött zálogszerződésben jogcímmel birt már, a zálogjognak telekkönyvi bekebelezése által dologbani jogot nyert, oly jogot tehát, melyet tekintet nélkül bizonyos személyekre és tekintet nélkül az

illető ingatlan tulajdonosaiban történhető személyváltozásra érvényesíthet; az új tulajdonos pedig az ingatlannak tulajdonával a nyilvánkönyvben bejegyezve volt terhet is átvette (ausztr. ált. p. tkönyv 443. §.)

A hitelező és a jelzálog tulajdonosa közötti jogviszony e szerint mindkét esetben lényegileg egy és ugyanaz: a hitelező jogosítva van, hogy azon esetre, ha a kötelezettség a meghatározott időben nem teljesítettik, a jelzálogból kielégítést nyerhessen, és a jelzálog tulajdonosa ezen kielégítést tűrni köteles.

Különbség felmerülhet azonban a két eset között akkor, midőn a hitelező személye engedmény folytán változik.

Az első esetben ugyanis, mivel a hitelező és a jelzálog közötti jogviszony az ezek között közvetlenül létrejött zálogszerződésen alapszik, arra hogy az engedményes a jelzálog tulajdonosa ellen felperesként fellépessen és hogy a jelzálog tulajdonosa az első hitelezőt kifizetni vagy vele más-kép kiegyezni jogosítva többé ne legyen, elég lesz, ha az engedményezés ennek tudtára adatik.

Ellenben nem elég ez akkor, ha az ingatlan jelzálogilag terhelve lett már harmadik személy tulajdonává. Mert ily esetben — mint érintém — a hitelező és az ingatlan tulajdonosa közötti jogviszonyt kizárólag a zálogjog telekkönyvi bekebelezésének ténye alapítja meg; a hitelező csupán annak alapján nyert jogot a tulajdonos irányában, hogy javára az utóbb átruházott ingatlanra zálogjog volt bekebelezve; ebből pedig szükségképen következik, hogy viszont

a tulajdonos csakis azt köteles hitelezőnek elismerni, ki ilyenek a nyilvántartásban fel van tüntetve. Vagyis a jelzálogul lekötött ingatlannak utóbb bejegyzett tulajdonosa ellen az engedményes csakis az esetben érvényesítheti a zálogjogilag biztosított követelést, ha az engedményezés telekkönyvileg bejegyeztetett. (L. a legfőbb ítélőszék 1873. apr. 22-én 3288. sz. a. kelt ítéletét — döntvénytár X. 328.

— a kir. ítélő tábla azon kijelentésével szemben: hogy azon körülmény, miszerint felperes az engedményezést telekkönyvileg ki nem tüntette, az engedményezés által nyert jogainak alperes ellenében érvényesítésében akadályul nem szolgálhat.)

A jelzálog harmadik tulajdonosa a fenebbiekhez képest mindig *kezességi és zálogszerződésnél fogva* áll a hitelezővel és az adóssal jogviszonyban; közvetlenül és kifejezetten ily szerződésnél fogva akkor, midőn kezességet az adósért ő maga vállalt és ingatlanjára a hitelezőnek zálogjogot maga engedett; közvetve és hallgatólag pedig, mikor jelzálogilag terhelt ingatlant szerez. Ez utóbbi esetben az ingatlant vagy a zálogjogot adó kezestől szerezte, és a dologbani jog fogalmánál fogva a jelzálogos hitelezőnek a volt kezes elleni jogai most már ő ellene érvényesíthetők; vagy szerezte az adóstól, és ekkor az által, hogy a követelés biztosítására lekötött dolog az adóstól külön harmadik személynek vált tulajdonává, az által hogy a nyilvántartásilag bejegyzett teher átvételével tünni köteles lesz, miszerint más személy elleni követelés esetleg az ő vagyonából kielégíttessék, a hitelezőnek szintén kezessévé vált.

A tulajdonosnak jogai, ha ez a követelést az adós helyett kifizette, a közte és az előbbi tulajdonos közötti szerződéshez, illetőleg a törvénynek a kezességre vonatkozó intézkedéseihez képest lesznek megítélendők. Lehet, hogy a mikor az ingatlant megszerezte, a jelzálogi összeget a vételárba betudta; és ilyenkor a fizetés folytán az ügylet közte valamint a hitelező és az adós között teljesen le van bonyolítva, — a nélkül azonban, hogy ily betudás megfosztaná a hitelezőt azon jogtól, mely szerint követelését az adós ellenében is, vagy csak maga ez ellen érvényesíthesse. Ha pedig ily előleges beszámítás nem történt volt, vagy ha az ingatlan eredetileg kezes által volt zálogul engedve, akkor a jelzálog tulajdonosa úgy mint a kezes — törvény-nél fogva — a fizetés után a hitelező jogaiba fog lépni s jogosítva lesz az adóstól a megfizetett adósság megtérítését követelni.

Egyébiránt a jelzálog tulajdonosának jogait az adós irányában mint igen világosokat csak melleleg érintettem; és célom leginkább azon vitásabb és bonyolódottabb jogviszonyt fejtegetni, mely egyrészt a hitelező, másrészt az adós és a jelzálog tulajdonosa között létezik.

Ezen jogviszony valamennyi folyamánainak és következményeinek megítélésénél szem előtt lesz tartandó, a mit fenebb állítottam: hogy a jelzálog tulajdonosa oly kezes, ki a hitelező követelésének biztosításául saját ingatlanjára zálogjogot engedett.

Kérdés azonban: vajon a jelzálog tulajdonosa *egyszerűen kezes-e*, ki a zálog erejéig a hitelező kielégítésére csak azon esetre köteles, ha a főadós a kötelezettséget nem teljesíti, avagy *készfizető kezes, egyetemleges adóstárs*, ki a kezes javára szolgáló feltétel nélkül van lekötelve?

Egyszerűen kezesnek látszik az ausztr. ált. p. tkönyv 466. §-ánál fogva, melyet az ideigl. törv. szab. 1. 21. §-a nálunk érvényben fentartott, és mely szerint, ha az adós az elzálogítás ideje alatt az elzálogított dolog tulajdonát másra ruházta, a hitelezőnek szabadságában áll *először* személyes jogát az adós ellen, és *azután* teljes kielégíttetését az elzálogított dologban keresni.»

Ugyanezen felfogást osztotta a budapesti kir. ítélő tábla 1875. évi márcz. 9-én 54743. sz. a. kelt ítéletében,

midőn a hitelezőt a jelzálog tulajdonosa elleni keresetével elutasította, «mert felperes az egyenes adóst nem perelte be, sem a tartozásnak az egyenes adós irányában fenállását nem igazolta, az egyenes adós beperlése nélkül pedig a jelzáloggal terhelt ingatlannak telekkönyvi tulajdonosa beperelhető nem volt.

Az ált. ptkönyv 466. §-a egyébiránt határozottságban sok kívánni valót enged; mert az által hogy a hitelezőnek „*szabadságában áll*“ először az adóst perelni és azután az elzálogított dolog tulajdonosa ellen fordulni, kizárva nincs, hogy másképp is eljárhat, hogy mindkettőt együtt vagy a zálog tulajdonosát egyedül is perelheti. És a ptkönyv 461. §-a szerint a zálogos hitelező, ha a meghatározott idő eltelté után ki nem elégíttetik, csakugyan jogosítva van a zálog elárvereztetését bírólag kérni; jogosítva van tehát egyenesen a zálog tulajdonosát megtámadni, a nélkül hogy «először» az adóst perelte volna.

Az ellentétes vagy legalább kétes értelmű és nehezen összeegyeztethető ezen két §. folytán felmerült kételyek eloszlatásául 1860. szept. 12-én kelt legf. határozat 2. §-ában azután kimondatott: «hogy a jelzálogos hitelezőnek szabadságában áll a keresetet *vagy* egyedül az adós, *vagy* a jelzálog tulajdonosa, avagy mindkettő ellen közösen indítani».

Ezen legf. határozat, a mennyiben a telekkönyvi rendelettel szoros kapcsolatban áll, nálunk jelenleg szintén érvényben van; a mint ezt a kir. curia mint legfőbb ítélőszék 1875. okt. 8-án 7224. sz. a. kelt, s a kir. ítélőtáblának előbb idézett határozatát megváltoztató ítéletében kijelentette (dtár XV. 64.).

Eme rendelet szerint tehát kétségtelen, hogy a jelzálognak tulajdonosa a zálog erejéig készfizető kezes, *egyetemleges adóstárs*, kinek ellenében a követelés nem csak akkor érvényesíthető, ha a főadós bírói vagy bíróságon kívüli megintés daczára kötelezettségét nem teljesítette (ausztr. ált. ptkönyv 1355. §.), hanem kit a hitelezőnek önkényében áll egyedül vagy a főadóssal együtt kereset alá vonni (1357 §.).

A hitelezőnek engedett ezen kedvezményvel azonban a jelzálog tulajdonosának is nevezetes joga áll szemben, mely épen ama kedvezményből szükségszerűleg következik.

Ugyanis: ha a hitelező csak akkor fordulhat a jelzálog tulajdonosa ellen, miután személyes jogát az adós ellenében kereset útján érvényesítette már, jogában sem és módjában sem állhat a jelzálog tulajdonosának, a követelés fenállása elleni kifogásokkal védeni magát. A követelés valótlanágát, fen nem állását ez esetben kizárólag az adósként beperelt alperes vitathatná és bizonyíthatná; mert a mikor a jelzálog tulajdonosa megtámadtatik, kell hogy a hitelező követelése az adós ellen előbb lefolyt perben meg legyen már ítélve. A követelés fenállását kijelentő ítélet a jelzálog tulajdonosa elleni perben az által többé természetesen meg nem támadható. Az ellene irányzott keresetben ő ellene csak az követeltetnék: miszerint köteleztessék annak eltérésére, hogy a már megítelt követelés a jelzálogilag terhelt és tulajdonát képező ingatlanból behajtassék. És valamint a kezes, ha a követelés az adós ellen meg van ítélve, az ellene indított perben már csak azzal védheti magát, hogy kezességet nem, vagy a felperes által állított terjedelemben nem vállalt, úgy a jelzálog tulajdonosa, miután az adós a követelés megfizetésében elmarasztaltatott, védelmében arra van korlátozva, a mi ingatlanjának zálogi minőségét és a zálognak a megítelt követelésre vonatkozását illeti.

Ha az adós a követelést világosan vagy hallgatag beismerte és ennek alapján elmarasztaltatott, eredménytelenül fogna hivatkozni a jelzálog tulajdonosa oly bizonyítékokra, melyek a követelés valótlanágát vagy már megtörtént kiegyenlítését tanúsítják; mert a hitelező jogosan azt vetné ellen: engem a törvény arra kényszerít, hogy személyes jogomat előbb az adós ellen és csupán az ellen kere-

réstem. Ezt megtettem, és követelésem valónak és fenállónak kijelentvén megítéltetett. Ezen ítéletet a jelzálog tulajdonosa, kit az első perbe idéznem szabad nem volt, most már nem feszegetheti, és a jelen per tárgyát kizárólag azon kérdés eldöntése képezheti, vajon alperes tűrni tartozék-e, hogy az ő ingatlanja megítélt követelésem kielégítésére fordíttassék?

Másképp áll a dolog, ha — úgy a mint csakugyan van — a jelzálog tulajdonosa a jelzálog erejéig adóstársképen, az adóssal együtt vagy ettől külön és egyedül is beperelhető.

A hitelezőnek szabadságában állván a keresetet egyedül a jelzálog tulajdonosa ellen indítani, az ily kereset kell hogy a zálog által biztosított követelés valóságának megítélésére is kiterjedjen. És ha a hitelező csak azt kéri, hogy alperes köteleztessék arra, miszerint a követelés a jelzálogból kielégíttessék, ily ítélet feltételezi mégis, hogy a követelés bíróilag valónak s fenállónak elismertessék, a mennyiben itt a keresetet a hitelező személyes jogának érvényesítése, a követelés megítélése iránti per meg nem előzte.

Pedig ha a hitelezőt feljogosítjuk arra, hogy az adósnak mellőzésével egyenesen a jelzálog tulajdonosa ellen fordulhasson, hogy ezt mint a zálog erejéig egyetemleges adóstársat perelje és ellenében a követelés fenállásának bírói kijelentését is kérhesse: úgy viszont szükségkép meg kell adnunk a jelzálog tulajdonosának azon jogot, hogy a követelés fen nem állását vitathassa s bizonyíthassa; mert a *törvénykezés terén senkit sem szabad megtámadásnak kitenni, a nélkül hogy megengedtetnék neki azon fegyvernek használata, melyekkel a támadás ellen védheti magát.*

Nem változtat a dolgon az, hogy a hitelező előbb az adós ellen pert lefolytatott már, vagy hogy a jelzálog tulajdonosa és az adós ellen a keresetet közösen indította. Ez esetben is, és ha az adós a követelésben már el is marasztaltatott, vagy ha ugyanegy perbe vonatván a követelést határozottan vagy hallgatólag be is ismerte, a jelzálog tulajdonosát jogositottnak tartom arra, hogy a követelés fen nem állását bizonyítsa; és jogszerűen lehetségesnek annak egy vagy két külön ítéletbeni kijelentését, hogy az egyenes adós a követelésben elmarasztaltatik, ellenben a jelzálog tulajdonosa elleni keresetével, mivel a követelés valótlannak bizonyult, felperes elutasítatik.

Mert ha a jelzálog tulajdonosa — a mi kétségtelen — jogositva van ily védelemmel élni akkor, a midőn *egyedül* ő pereltetik, meg nem fosztható ugyanezen védelemtől csak azon okból, mivel a hitelező a beperlésnek más rendjét választotta; és mert a törvény, mikor megengedi a hitelezőnek, hogy a jelzálog tulajdonosát külön és egyedül perbe foghassa, ez utóbbit *egyetemleges adóstársnak minősíti*, mint ilyent pedig okvetlenül megilleti azon jog, hogy az ellene támasztott követelés valóságát, tekintet nélkül az egyenes adós védelmére vagy beismerésére, avagy az ennek ellenében már hozott ítéletre megtámadhassa.

Nem ismerhetem el döntő ellenvetésnek azt, hogy ez esetben megtörténhetik, miszerint a követelés az adós ellen beismerés vagy a ptrs. III. §-ánál fogva megítéltetik, és ugyanezen követelés más ítéletben vagy ugyanezen ítéletnek a jelzálog tulajdonosára vonatkozó részében fen nem állónak kijelentetik.

Ez megtörténhetik igenis; de jogsérelem ez által senkin sem ejtetik: az adóson nem, mert elmarasztalása saját cselekvényén vagy mulasztásán, a követelés beismerésén vagy a kellő védelem ki nem fejtésén alapszik, s a polgári pernek feladata nem lehet az anyagi igazságot azon félnék, kinek ez javára szolgálna, akarátja ellenére is kideríteni; a hitelezőn pedig szintén nem, mert a *zálogjog mindig érvényes követelést feltételezván* (a. ált. ptkönyv 449. §.), ha a jelzálog tulajdonosa a követelést érvénytelennek, fen nem állónak

bizonyította, mi sem igazságosabb, mint hogy a hitelező irányában minden kötelezettség alul felmentessék.

Alapos ezen ellenvetés csak az esetben volna, ha a hitelező a törvény által köteleztetnék, hogy először az adóst perelje, és ha e szerint a jelzálog tulajdonosa egyszerű kezesnek tekintetnék. Az egyszerű kezes — igaz nem ruházható fel azon joggal, hogy a követelés érvénytelenségét vitassa az adós beismerése vagy az ezt marasztaló ítélet ellenében; de nincs elégséges ok megtagadni e jogot az egyetemleges adóstársától, kinek jogviszonya a hitelezőhöz önálló, s a hitelező és a másik adóstárs közötti jogviszonytól nincs szükségkép feltételezve.

Alig állhatja meg tehát az alapos kritika ítéletét a kir. ítélőtábla 1878. évi márcz. 27-én hozott egy határozatában kijelentett azon elv: hogy «ha az egyenes adós irányában a zálogjogilag bekeblezett követelés jogérvényesen megítéltetett, a jelzálog tulajdonosának a követelés valósága s fenállása ellen tett kifogása figyelembe nem vehető».

A következetességet ezen ítélettől, tekintve a kir. ítélőtáblának fenebb idézett, 1875. évi 54743. számú másik ítéletét — megtagadni nem lehet: ha az adós beperlése nélkül a jelzálog tulajdonosa perrel meg nem támadható, akkor igaz, hogy a jelzálogilag terhelt ingatlan tulajdonosának ily kifogása figyelembe nem vehető. De miután a törvény szerint meg nem áll az első kijelentés, meg nem állhat a második sem.

Van pedig az itt fejtegetett kérdésnek igen fontos praktikus jelentősége.

Mennyiszer előfordul a következő eset: Megvásárol valaki több rendbeli zálogjoggal terhelt ingatlant. A zálogjogilag bekeblezett követelések egy részéről tudja a vevő, hogy az ki van fizetve, sőt talán a kifizetést tanúsító okmányokat is átveszi a vevő, és ezért ezen követeléseket a vételár törlesztésénél be nem számítja. A zálogjog törlesztésén azonban nem kéri, mert e mulasztás következményeit meg nem fontolja, vagy mert a kifizetést tanúsító okmány birtokában nincs, vagy mert az okmány telekkönyvi bekeblezés alapjául nem alkalmas.

Most a hitelező beperli az adóst, és ez — talán mert nincs már mit vesztenie, vagy épen összejátszva a hitelezővel, a kereset tárgyalásától, illetőleg a per felvételétől egyszerűen elmarad. A makacsságból hozott és jogerőre emelkedett ítélettel azután a hitelező a jelzálog tulajdonosa ellen fordulhatna, és ez, bár a követelés fen nem állását bizonyítani képes, az utóbb említett másodbirósági határozat szerint a hitelező roszhiszeműségének és a követelés nyilvánvaló alaptalanságának daczára kétszer fizetné a követelt összeget, egyszer a vételárban és másodszor az ellene indított kereset folytán!

Dr. Imling Konrád,
kir. tszéki bíró.

Biztosítási viszkereset biztonság hiánya miatt az elfogadónál.

Mit ér a legjobb törvény, ha nincs elég bátorságunk azt úgy alkalmazni, a mint az a törvényhozó intenciójának megfelel, ha a mindennapi chablone nyüge alatt görnyedezve a törvény szellemét még megérteni sem merjük, s mindezt azért, mert még mindig azon tradíciónak hódolunk, hogy az adóst védeni kell a lelketlen hitelező ellen.

Akár hányszor fordul elő, különösen kereskedőknél, hogy valamely nagyobb tartozás kiegyenlítésére több egy másután lejáráó váltó fogadtatik el. A váltón a részlet fizetési kedvezmény elvesztését egy részlet le nem fizetése esetére ki nem lehetvén kötni, kétségtelen, hogy a váltóhitelező, ki valamely nagyobb követelése törlesztésére ily egymásután lejáráó váltót kapott, az első lejáratu váltó be nem váltása esetére rosszabb helyzetben lenne, mint a köz-

törvényi hitelező, ki a részletfizetési kedvezmény elvesztése folytán egész követelését rögtön érvényesítheti, sőt rosszabb helyzetben lenne mint ha váltói egyáltalában nem lennének, mert akkor könyvkivonat alapján egész követelését azonnal perelhetné, míg így a le nem járt váltók tekintetében a lejáratig várakozni kénytelen.

Az elfogadó nem fizet. Az első lejárt váltóra foglalunk nála. Ekkor sem fizet, sőt attól kell tartanunk, hogy még más hitelezők is foglalni fognak. Van kezünkben ugyanazon elfogadótól még két váltónk. Az egyik egy hónap, a másik két hónap múlva jár le. Várnunk kell tehát tétlenül a lejáratra? Néznünk kell, mint foglal orrunk előtt más hitelező, ki talán nem volt oly óvatos adósától váltót venni, a váltójogi szigor tehát csak nekünk árt s az adós ellen nem érvényesíthető? kevés jogérzet kell annak átérzésére, hogy ez nem jól van így, hogy a törvénynek utat és módot kell nyitni, miszerint a hitelező le nem járt és veszélyeztetett követelését ily esetben még a lejárat előtt biztosíthassa.

Erre céloz a váltótörvény 29. §-a, mely szerint biztonság hiánya miatt az elfogadónál biztosítási visszkeresetnek akkor van helye:

a) ha az elfogadó csődbe jutott

b) ha az elfogadó ellen a váltó elfogadása, illetve kiállítás után valamely pénzbeli tartozás miatt a végrehajtás sikertelenül megkísértett: ez utóbbi esetben még az elfogadó ellen is van helye a biztosítási visszkeresetnek.

Ez igen világos rendelkezés és mégis írott malaszt marad, ha a törvényt úgy alkalmazzuk, mint ezt az e. f. bíróságok előfordult esetben már alkalmazták s hason esetekben az ott uralkodó nézetiránynál fogva bizonyosan annyiszor mennyiszor alkalmazandják. Az elutasító ítéletet pedig felperes nem fogja felebbezni, mert mire a kir. táblai ítélet leérkezik, biztosítandó váltója már rendszerin tamugy is lejárt.

A törvény szerint helye van a biztosítási visszkeresetnek, ha a végrehajtás *sikertelenül megkísértett*. Mit ért a törvény a végrehajtás *sikeressége* alatt? Ezen fordul meg a kérdés. Azt-e, hogy az adós a végrehajtás folytán fizet, vagy azt, hogy a talált fedezet becsértéke nagyobb a perelt követelésnél vagy azzal legalább egyenlő, vagy végre csak akkor sikertelen a végrehajtás, ha fedezet egyáltalában nem találtatott.

A budapesti váltótörvényszék az utolsó nézetnek hódol azon okból, hogy nem lehet tudni, mily áron fognak a habár csekélyebb becsértékű ingóságok, elkelní, a végrehajtás sikertelensége szerinte egyáltalában csak a megtartott árverés után levén constatálható. (14727/878. sz. a. kelt ítélet.)

Ezen felfogás korlátoltsága szembeötlő, mert hiszen nem azért ad a törvény biztosítási visszkeresetet a hitelezőnek, hogy le nem járt váltóját akkor biztosítsa, mikor már adósának mindenét eladták, hanem hogy azt akkor tehesse, mikor még adósának van valamije. Ha ezen szerintem ferde nézet megállana, akkor egyáltalában szükségtelen lenne az egész intézmény, mert addig, míg a váltó elfogadása után végrehajtás alá vont ingók árverésen eladatnak, csaknem minden esetben a biztosítandó váltó is lejár, akkor pedig nincs többé szükség biztosítási visszkeresetre.

A második nézet, hogy t. i. akkor sikertelen a végrehajtás, mikor a lefoglalt tárgyak becsértéke a végrehajtás alá vett követelést fel nem éri, már valamivel józanabb, de nézetem szerint ez sem felel meg a törvény intentiójának. A törvény intentiója ugyanis kétségtelenül az, hogy a hitelezőnek módot nyújtson veszélyeztetett, habár még le nem járt követelését biztosítani. Már most kérdjük, kevésbbé van-e veszélyeztetve egy 2000 frtról szóló le nem járt váltó, ha az adósnál 2000 frtra becsült ingóságokra 1900 frt erejéig végrehajtást vezettek, mint volna veszélyeztetve, ha az

adósnál épen semmit sem találtak? Lehet hogy a veszély arithmetikailag kisebbnek látszik. De a veszély mennyiségileg nem mérlegelhető fogalom, és a törvény nem az ilyen vagy amolyan foku veszély elleni oltalmat célozza, hanem egyáltalában a veszély elleni oltalmat. A veszély nagysága tehát nem mérvadó, elegendő ha veszély egyáltalában fenforog.

A törvény ezen intentiójából kifolyólag tehát csakis az első nézetet tarthatom helyesnek, bogy a végrehajtás sikertelen volt, ha az adós a végrehajtás daczára sem fizetett. Ezen elv felállítása nem zárja ki a bíró szabad arbitriumát a veszély tekintetében és nem zárja ki, hogy a bíró oly esetben, midőn a fenforgó körülményekből nyilvánvaló, hogy a fizetés elmaradása daczára a veszély fen nem forog, a biztosítási visszkeresetet meg ne tagadhassa. Csakhogy ez a kivétel. Rendszerint azonban a le nem járt váltókövetelés veszélyeztetése oly embernél, ki végrehajtásra hagyja kerülni a dolgot és még akkor sem fizet, kétségtelenül fenforog. különösen áll ez kereskedőnél, ki ha foglalást szenved, hitele veszve van.

A veszély tehát vélelmezendő, a veszély hiánya pedig csak nyilván fenforgó alaptalanság esetén decretalandó. Leghelyesebben jár el a bíró, ha kétes esetekben tárgyalást rendel, ily esetben alperes kötelessége lévén a veszély hiányát bizonyítani.

Ha nem így magyarázzuk a törvényt, akkor annak egyáltalában értéke nincs, különösen nincs az elfogadó elleni biztosítási visszkeresetet illetőleg, mert mit ér e kereset akkor mikor már az adósnál vagyonát meghaladó összeg erejéig foglaltak?

Nem lehetvén pedig a törvényhozóról feltételezni, hogy értéktelen, hasznavehetlen törvényt akart alkotni, a törvényt úgy kell magyarázni, hogy értéke legyen. De hiába! a törvény azért van, hogy a hitelezőt védje, némely bíróság pedig azért, hogy az adóst védje.

Sztehlo Kornél.

Követelés, melynek érdemleges elbírálására hatóság nem található.

Kühár József mint cseléd Magerle Gusztáv földbirto-kosnál tehenek ellátásával, azonkívül sajtkészítéssel foglalkozott; — munkaadó gazdája által a szerződési idő lejártá előtt elbocsájtatván szolgálatából, a muraszombati szolgabíró előtt az 1876. évi XIII. tcz. 56. §. alapján panasz emeltetett, melynek következtében munkaadó 28 frt 83 krban marasztaltatott. Itt megjegyzendő, hogy az illeté-
kesség ellen semmi kifogás sem tétetett.

Mindkét fél által közbevetett felfolyamodás folytán az ügy elbírálás végett vasmegye alispáni hivatalához került; a felfolyamodásban is az illetékeség kérdése szóba sem hozatott, hanem mindkettőben az ügy érdemleges felülvizsgálata folytán hozandó határozat kéretett.

Neki ront az alispáni hivatal és 2426/878. szám alatt kimondja: «a felebbezett szolgabírói végzés feloldatik, és panaszló keresetével az illetékes bírósághoz utasíttatik, mert panaszló sajtkészítésre és nem háztartási vagy gazdaság körüli személyes szolgálatok teljesítésére levén elfogadva, az 1876. XIII. tcz. 3. §. értelmében cselédnek nem tekinthető, s így követelése nem közigazgatási, hanem törvénykezési uton érvényesíthető.»

Ez ellen panaszló a közigazgatási bizottsághoz felterjesztett felfolyamodásában előadja, hogy igen a sajtkészítés a gazdaságnak ha nem is önálló, de mindenesetre egyik kiegészítő ága, de különben is panaszlott a szolgabírói hivatal illetékesége ellen sem a tárgyalásnál sem felfolyamodásában kifogást nem tesz, hanem érdemi elintézését kér, s így az alispáni hivatal az illetékeség kérdését az érdemleges I-ső bírósági határozattal szemben hivatalból nem vizsgálhatja; de különben is panaszló és panaszlott felek a közigazgatási utat magukra illetékesnek elismerték s felfolyamodásukkal az alispáni hivaltól érdemleges határozatot kértek, nem pedig újabb pert óhajtottak. — Ezen

felfolyamodásnak fényes eredménye az lett, hogy a közigazgatási bizottság 347/878. sz. határozatában az alispáni határozatot indokaiból helybenhagyta.

Eddig az első rész, mely véleményem szerint méltó arra, hogy vele a jogász közönség megismerkedjék s egyuttal az egész II-od és III-ad foku határozatokat elítélje.

A közigazgatási bizottság határozata ellen további felfolyamodásnak helye nem lévén, követelő fél, hogy törvényszerű követeléséhez juthason, kénytelen volt keresetét a járásbirósághoz és pedig az 1877. évi XXII. tcz. tekintetbe vételével, mint a községi bíráskodást meghaladó ügyekben illetékes hatósághoz beadni, csatolván hozzá az alispán és a közigazgatási bizottságnak illetékeség szempontjából elutasító határozatait. De itt sem ért célzt, mert keresete a 40/878. bag. sz. alatt hozott végzéssel hivatalból visszautasított; nem tehetett ezek után mást felperes, mint az 1877. XXII. tcz. 57. §. b) pontja alapján semmiségi panaszszal élt, az eljáró törvényszék azonban szinte nem vette tekintetbe a közigazgatási hatóságok határozatait, hanem a semmiségi panaszt elvetette s végzésében kimondotta, hogy földbirtokosnál mint alperesnél teljesített sajtkészítés gazdasági szolgáltatnak tekintendő, vagyis hogy a követelés megítélése a közigazgatási utra tartozik.

Ezek szerint követelő fél megtette a tehetségében állott lépéseket, mind az 1876. évi XIII. tczben előírt közigazgatási, mind pedig az igazságszolgáltatási uton; mindkét esetben azonban dacára a megtett felebbviteleknek illetékeség szempontjából utasított el, s így törvényre alapított követelésének megítélésére hatóságot nem talált.

Meggyőződésem nekem is az, hogy a nevezett követelés mint cselédbér megítélése a közigazgatási utra tartozik, de meggyőződésemet indokolni egyrészt feleslegesnek tartom, másrészt pedig tartózkodnám is tőle jelenleg mindaddig, míg a ministeriumhoz a fél által felküldött iratszerző alapján a miniszterium határozatáról tudomást nem szerzek.

Néhány szóval megemlítek egy másik esetet, ugyanis: N. keresett aratási és kaszálási (mezei munka) munkabért; a közigazgatási utról elutasított mert írásbeli munkabéri szerződése nem volt; a törvénykezési utról pedig azért, mert munkabéri követelések elítélése akár írásbeli, akár szóbeli szerződésre alapíthatnak, a közigazgatási utra tartoznak.

Mindezek különlegességüknél fogva úgy hiszem megérdemlik, hogy napvilágra hozassanak, már csak azért is, hogy az arra hivatottak ezt látva intézkedjenek az iránt, hogy jövőre hasonló esetek e felek bizonyos kárára elő ne fordulhassanak.

H. Gy.

A perköltségek kölcsönös megszüntetéséről.

Perlekedő felek és bírák gyakran tapasztalhatják, hogy a perköltségek kölcsönös megszüntetése a nyertes fél kárára és a vesztes fél igazolatlan előnyére mind inkább divatba jön különösen a felső bíróságoknál. A törvk. rendtartás 251. §-nak alkalmazásánál ugyanis a felső bíróságok a «humanitas» szempontjából látszanak kiindulni, azaz: a méltányosságot tulozva, a pervesztést «megszánják» és «kiméleltből» felmentik a perköltség fizetésének terhe alól, de a kiméleltnek a pernyertes ugyan csak megadja az árát.

Sok közül a következő esetet hozom fel például:

Sz. Ignáczné igénypert indított K. Flóris végrehajtató és Sz. Ignácz végrehajtást szenvedett ellen 4 ló, 1 vastengelyes kocsit és 1 (15 frtra becsült) borju iránt.

A tárgyalás és a tanúk kihallgatása után felperes bejelenti, hogy az igényelt borju időközben megdőglött, — elsőrendű alperes erre előadja, hogy miután felperes állításának vitatásával a pert huzni nem akarja, a megdőglöttnék mondott borjura szerzett zálogjogáról lemond.

Az elsőbiróság végzésében felperest a 4 ló és kocsit iránt indított igénykeresetével elutasítja, a borjut zár alól feloldja és felperest 34 frt perköltségben elsőrendű alperes részére marasztalja.

Felperes felebbezése folytán a budapesti kir. ítélőtábla az elsőbiróság végzését helybenhagyta, a következő módosítással, illetőleg változtatással: «tekintve, hogy felperes részben nyertes lett, a perköltségek kölcsönösen megszüntetnek».

Elsőrendű alperes által a kir. ítélőtábla végzésének megváltoztató része ellen bejelentett felebbezés után a kir. Curia a másodbiróság végzését «indokolásánál fogva» helybenhagyta.

Megjegyzendő, hogy felperes igényét ép úgy nem tudta begyőzni a borjura, mint a lovakra és kocsira nézve, s így azt szintén elvesztette volna, ha a borju megdőglését be nem jelenti.

Az igazsággal és méltányossággal megegyeztethető-e most már, hogy a végrehajtató perköltségét csak azért vesszitsa el, mert a lefoglalt ingókból a legcsekélyebb értékű az igényper folyama alatt elenyészett?

Továbbá, lehet-e azt következtetni az előadottakból, hogy felperes jóhiszeműleg perlekedett és azért a perköltségekben való elmarasztalás őt méltatlanul sújtaná?

Ezen eset felhozásával célozom egyedül az volt, hogy nálamnál képesebb jogászok figyelmét felhívjam egy törvénykezési visszásságra, és talán lesz, a ki a perköltségek megítélése és megszüntetésének kérdését vitatás és fejtegetés tárgyává teendi?

Kirchner Sándor,
perbetei kir. aljársbíró.

Különfélék.

Igazságügyi tisztai névtár és az e. f. kir. bíróságok szervezete. Törvénykezési helynévtár címmel KISS GYULA igazságügyminiszteri titkár és KANYÓ LAJOS igazságügyminiszteri fogalmazótól nagy szorgalommal összeállított oly munka jelent meg, melyet a szakembereknek ép úgy, mint az érdekeiknél fogva az igazságszolgáltatás terén magát tájékoztatni óhajtó közönségnek csak ajánlhatunk. A hivatalos adatok alapján készült munkának gazdag s kimerítő tartalma, szabatos felosztása s ennek folytán világos áttekinthetősége, nemkülönben csinos kiállítása igazolja ajánlatunkat, mit növel ama körülmény, hogy szerzők az igazságszolgáltatás újabb mozzanataira (mint a kisebb polg. peres ügyek s a békebiróság) is figyelemmel voltak.

A munka két részből áll; — az első az igazságügyi tisztai névtárt, a kir. közjegyzői és az ügyvédi kar teljes és pontos név- és lakjegyzékét tartalmazza; a második az e. f. bíróságok szervezete és területköreinek kimutatását foglalja magában, tehát az e. f. kir. törvényszékek és azok kerületeiben levő járásbiróságok, a telekkönyvi hatósággal felruházott kir. bíróságok, a bányá-, sajtó- s pénzügyi bíróságok kimutatását azok területének és népességének feltüntetésével és még az ország mintegy 16—17 ezer helységének betűsoros kimutatását, utalással azon járásbiróságra, hol az illető helység (puszta) fekszik.

E műnek e számos előnyei között még különösen kiemelendő, hogy míg a telekkönyvi hatósággal felruházott kir. járásbiróságok névsorát illetőleg eddig megjelent munkák és naptárak mind hiányosak, ez e részben is teljesen pontos, s általában tartalmánál fogva úgy fővárosi, mint a vidéki ügyvédek részére hasznos utmutatóul szolgál, az előbbieknél annál is inkább, mert a főváros utcáinak a legújabb adatok felhasználásával kimutatott betűsoros névjegyzékét is tartalmazza.

A nagy nyolczadrét-alakban megjelent, s 29 ivre terjedő munka előfizetési ára 4 frt, a könyváru magasabb. Megrendelések KANYÓ LAJOS igazságügyminiszteri fogalmazóhoz Deák Ferencz utca 14. sz. a. intézendők.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4. szám) megjelent s minden könyvkereskedés által megszerezhető:

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNY.

ISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire írta dr. Mariska Vilmos. Második bővített kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., 1. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: telepítési díj ... negyedévre ... **A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.**

TARTALOM: A jog- és államtudományi szakoktatás reformja. Dr. Groisz Gusztáv közlővári egyetemi tanár urtól. — Tanulmány a végrehajtási törvény-javaslatról. Dr. Berkovics Ferencz nagyváradai ügyvéd urtól. — Gutta cavat ... Párvy Iván budapesti kir. törv. bíró urtól. — Vitás kérdések a közjegyzőség köréből. Csánády Kálmán nagyváradai kir. közjegyző urtól. — A hagyaték átadása. Szalay László szabadkai ügyvéd urtól. — Következő kérdés intézetett hozzánk. MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A jog- és államtudományi szakoktatás reformja.

VI.

Megelőző cikkeinkben kifejtvén nézeteinket a jog- és államtudományi szakoktatás reformjának kérdésére vonatkozólag, s arra törekedvén, hogy érintsünk minden, csak némileg befolyást gyakorló körülményt is, nem tehetjük, hogy a jogakadémiák létkérdését be ne vonjuk értekezésünk körébe.

Már azon körülmény egymagában, hogy a közoktatási miniszter ur az erre vonatkozó kérdést úgy teszi fel: «az országban feles számmal létező jogakadémiák megfelelnek-e mai szervezetökben a jogtanulmány követelményeinek? — Nem szolgálnak-e némileg a jogi képzés színvonalának alábbszállítására? — Van-e szükség általában annyi jogakadémiára, a mennyi jelenleg fennáll?» sejtetni engedi, hogy a kérdést intéző miniszter ur is azon meggyőződésben van, hogy a jogakadémiák reformja, még pedig gyökeres reformja, égető szükség.

Nem bocsátkozunk annak részletes bonczolgatásába, hogy miért nem felelhetnek meg a jogakadémiák teljes mértékben feladatuknak, meg lehet találni erre a feleletet megelőző fejtegetéseinkben, midőn a jog- és államtudományi szakoktatás első és legfőbb feladata gyanánt azt emeltük ki, hogy nyerjen az ifju *tudományos* kiképzést a szó valódi és nemes értelmében, megadják a feleletet erre mindazon érvelések, melyek az enquête tárgyalásai alkalmávalis, a francia rendszerű önálló jogiskolák ellenében felhozattak.

Hiányzik a jogakadémiai oktatásban azon szélesebb tudományos látkör, melyet megad az egyetemi oktatás; az egyoldalúság és ennek elmaradhatlan következménye, a korlátoltság veszélye, fenyeget ott, hol hiányzik az alkalom a folytonos, élénk, és közvetlen tudományos eszmecserére, hol nincs megadva a lehetőség behatóbb kutatások útján a tudományos szellem éberségét, folyton fokozni, szóval, hol a tudományok összetestéből — az egyetemből — egy rész kiragadva, arra van utalva, hogy a test többi részeivel szükséges közvetlen összeköttetés nélkül éljen; tengődés igen, de élet ily viszonyok között nem lehet. Legnagyobb hátránya pedig a jogakadémiai oktatásnak, hogy itt az ifju csak a legkivételesebb esetekben jut el azon meggyőződéshez, hogy a tudomány kedvéért kell tanulni, minthogy a szakiskolának ezen különállása már okvetlenül az életpályához szükséges előkészület szükségét tolja előtérbe, az ifju itt a szó igaz értelmében, kenyérkereset céljából tanul.

Ugy hiszszük tehát, hogy aligha nem találkozik saját meggyőződésünk sokaknak helyeslésével, midőn nyíltan kimondjuk, hogy az országban feles számmal

létező jogakadémiák mai szervezetökben a jogtanulmány követelményeinek nem felelnek meg.

Midőn azonban ez igaz meggyőződésünk, egyszersmind abban sem kételkedünk, hogy — mert a főbaj a jogakadémiáknál az egyetem kebeléből való különszakítás állapota — bár minő irányu és természetű reformok léptetessenek is életbe, a létező bajok kevesbülni fognak talán, de egészen meg nem szűnhetnek; minden reform daczára tehát nem lesz lehetséges kielégítő állapotokat létesíteni. Ha a jogakadémiák fennállása nálunk szükségét pótolna, akkor, de csak is akkor pártolhatnók az oly reformot, mely ha nem enyészheti is el a létező bajokat, de javít a helyzeten annyira, mennyire lehetséges. Ámde úgy vagyunk meggyőződve, hogy a jogakadémiák megszüntetése nemcsak kár nélkül, de sőt a jog- és államtudományi szakoktatás előnyére most már kimondható, s ily intézkedés által lényegesen előmozdítatnék az állam érdeke. — Nem szenved ugyanis kétséget, hogy nálunk Magyarországon nincs legkevésbé is hiány jog- és államtudományokat *végzett* egyénekben, — alakilag, bizonyítványszerűleg képzett egyén van elég, a mibe hiányt szenvedünk, az az *alaposan, tudományos irányban képzett jogász és államtudós*; ha pedig áll az, hogy a formailag képzett egyének jelenleg megfelelő számmal állanak rendelkezésre, úgy a jogakadémiák eltörlése esetében sem tarthatunk hiánytól, mert a két egyetemen lévő jog- és államtudományi karoknál évenként 350—400 egyén végzi tanulmányait, a netalán támadható hézagok betöltésére ezen szám mindig bőségesen elég lesz; — és egy nagy előny hárulna ily intézkedésből az államra abból kifolyólag, hogy feltehetőleg tudományosabban képzett egyének fognának rendelkezésre állani.

Igaz, hogy az összes jogakadémiák megszüntetése ellen felemlíteni lehetne talán azt, hogy az esetben, ha a jog- és államtudományok csak a két egyetem kebelében taníttatnának, a jog- és államtudományi kiképzés nehezen volna hozzáférhető; ámde e kifogás sokat vesz jelentőségéből, ha figyelembe vesszük, hogy mai nap a vasuti összeköttetések a távolságot meglehetősen megrovidították egyfelől, másfelől pedig különben sem látunk ebben veszélyt, hisz bizonyára nem ártalmára, hanem csak hasznára válnék a hazának, ha olyanok, kik csak azért hallgatják a jog- és államtudományokat, mert közel kapják, más életpályára tereltetnének. — Azon felfogást sem oszthatjuk, mely az enquête tárgyalásai alkalmával Kautz tanár ur által fejeztetett ki, mintha a jogakadémiák fennállásához kötött mivelődési és provincialis érdekek nehezitenék a kérdés megoldását. Provincialis érdekek háttérbe kell hogy szoruljanak ott, hol nemzedékek tudományos kiképezteséről van szó, a culturalis érdekek pedig bizonyára jobban lesznek védve, ha az állam gondoskodik az állam egész területén, mindenütt könnyen hozzáférhető, jó középiskolákról, de meggátolja a felsőbb oktatásnak oly foku és természetű decentralisatióját, a minőt ma a jog- és államtudományok tanítása tekintetében tényleg megtűr.

Azon elvnek kimondása, hogy a jogakadémiák megszüntetnek és a jog- és államtudományok csakis az egyetemek jog- és államtudományi karainál taníttatnak, még egy — nézetünk szerint — nagy haszonnal volna egybekapcsolva; megszűnnének a tuftságos számban létező felekezeti jogtanodák is. Nem vád akar ez lenni a felekezeti jogtanodákkal szemben, hisz nincs okunk kételkedni abban, hogy a jóakarát bizonyára nem hiányzik ezeknél sem, a követelményeknek eleget tenni; de a mi hiányzik, az az anyagi erő, s a mi legsajnosabb, a rendelkezésre álló kevés anyagi erő is oly sok felé vétetik igénybe, hogy nincs mód minden igényt kielégíteni. Vajon nem sokkal nagyobb haszon származnék mind az állam, mind a felekezetek, mind a tudományra nézve abból, ha eltöröltetvén a jogakadémiai rendszer, a protestans felekezetek például tömörülnének s alapítvának egy egyetemet közös anyagi támogatás mellett, s támadna egy új tudományos központ, hol a jog- és államtudományok nemzedékről-nemzedékre terjesztetnének s a culturalis érdek is hathatósan előmozdítottatnék.

Igy jöhetne létre még egy egyetem, de csakis így; mert hogy az állam — jelenlegi viszonyai között — még egy egyetemet állítson, az pium desiderium, vagy ha nem az, hanem komoly szándék, akkor határozottan kárhoztatandó; hisz létező két egyetemünket se vagyunk képesek minden szükségessel ellátni, a kolozsvári egyetemről pedig épen még a legszükségesebbeket is megtagadni kénytelenek vagyunk, — így szokott legalább ez mondatni, s így tapasztaljuk ezt tényleg is — miért állítson tehát az állam egy harmadik egyetemet, ha nem képes a létezők kellő dotatójáról gondoskodni!

A jogakadémiák megszüntetését óhajtván, természetesen nincs okunk azok reformjának irányáról behatóban szólni. Azon esetre mindazonáltal, ha a jogakadémiáknak még is csak reformja céloztatnék, nem mulasztathatjuk el megütközésünknek kifejezést adni a felett, hogy még oly eszme is talált az enquêteben pártolásra, mely szerint a jogakadémiai tanfolyam ismét három éves tanfolyamra szállíttassék le, s ezen tanfolyamnak végzése elegendőnek nyilváníttassék azok számára, kik a közszolgálatra kívánják magokat képesíttetni. Ily eszmének megvalósítása nem haladást, hanem határozott visszaesést jelezne a jogakadémiák fejlődésében, a jogakadémiák ismét tisztviselőket képző gyártelepekké törpülnének, a tudományosság és az államigazgatás kétségbevonhatlan kárára. Ha már a jogakadémiáknak nem megszüntetése, hanem reformja képezi a célt, akkor biztosítékot nyújt nekünk a közoktatási miniszter ur eddigi tevékenysége ez irányban, hogy a reform irányeszméje nem lesz az, hogy a jogakadémiák minél alacsonyabb, sőt ellenkezőleg, hogy minél magasabb niveaura helyeztessenek; — ezen irány látszik ki fejezve már azon törekvésben, hogy a jogakadémiák mellett bölcsészeti karok felállítása céloztatik.

Dr. Groisz Gusztáv,
kolozsvári egyetemi tanár.

(Folytatása következik.)

Tanulmány a végrehajtási törvény-javaslatról.

X.

A vételárfelosztási eljárást illetőleg az előadói tervezet abban tér el főleg a javaslattól, hogy utóbbi a jelen eljárásunkban már meghonosított sorrendi tárgyalást és a prtr. 451. §-ának intézkedését fentartja, míg az előbbi sorrendi végzést nem ösmer, hanem a nem kifogásolt tételeket rögtön kifizetteti és a kifogásolt tételeket az eljárás folytatása indokából visszatartatja.

Habár utóbbi eljárás tetszetősebb, mi sem tartjuk elfogadhatónak, mert az csak akkor lenne helyes, ha a vételárfelosztási eljárás kezdetéig a vételár a vevő által már ki lenne fizetve, — de minthogy ez irányban fentartandó eljárásunk szerint a vételár befizetési és árfelosztási eljárás kezdete a határidő tekintetében nem congrual, a bonyodalmak kikerülése végett mi is a javaslat álláspontját tartjuk elfogadandónak.

A vételárfelosztási intézkedések közt különösen üdvözljük a javaslat 205. és 206. §§-ainak rendelkezését, melyek perrendtartásunk 447. §-ában korlátlanul engedélyezett és a gyakorlati életben a hitelezők károsítására irányzott speculatióvá fajult kifogásolási jogot szűk mederbe szorítja, a mennyiben a kifogásoló utóhitelezőt, ki alaptalan vagy nem érvényesített kifogással lép föl az előbb bejegyzett hitelező ellen, utóbbi javára a bírói letét után járó és a hitelezőt illető kamat közti különbség megtérítésére kötelezi és ezenfelül esetleg 500 forintig terjedhető pénzbírsággal rendeli sújtatni, és ha az előbb bejegyzett hitelező követeli, a kamatkülönbséget, perbeli költség és kárkövetelési igény biztosítására bírói belátás szerint meghatározandó biztosíték letételére utasítja.

De ezen intézkedés némileg módosítandó az irányban, hogy a «kárkövetelési igény» kihagyandó lenne, mert pénzbeli követelésnél a kamat mellett ilyesmit is fölvenni csak bonyodalmat szülne és a lucrum cessans miatt igazságtalanságra is vezethetne, és másrészt ha az 500 forintig terjedő pénzbírság a kifogásolt hitelező javára rendeltetnék megítélendőnek, a kamatkülönbséget megtérítése mellett elég igazságot szolgáltatna az alaptalanul zaklatott hitelezőnek. Törleendő lenne továbbá azon intézkedés, hogy ha a hitelező követelése az adós által támadtatik meg, akkor a hitelező azt követelhesse, hogy a két évre kiszámítandó kamatkülönbséget a tömegből vonassék le, mert esetleg nagy kamatu bekebelezésnél ez a hitelező és adós közti összejátszásra adhatna okot a végből, hogy a hitelező további két évre élvezhesse a szerződési kamatot. Továbbá a 200. §. első bekezdése, mely szerint ha valamely jelzálogos követelés valódisága vagy összege az adós által kifogásoltatott és a hitelező a sorrendi tárgyalás során nem igazolja, hogy követelése jogerejű ítélet vagy bírói egyesség által van megállapítva, vagy hogy követelése iránt per van folyamatban perre utasítandó: ép megfordítandó lenne, mert a vélelem a mellett szól, hogy bejegyzett tétel fennáll, és így nem a kifogásolt, hanem a kifogásoló utasítandó perre. Nem helyeselhetjük továbbá a 200. §-nak azon intézkedését sem, mely valamely hitelező részéről jövő kifogás tekintetében különbséget tesz, vajon a kifogásolt tétel jogerejű ítélet vagy egyesség által megvan-e állapítva vagy nincs, és utóbbi esetben föltétlenül perre utasítja a kifogásolót, előbbi esetben pedig a perre utasítást csak akkor engedi meg, ha a kifogásoló kifogását valószínűvé teszi. Ugyanis kétségtelen, hogy a kifogásoló hitelezőre nézve tökéletes közömbös körülmény, vajon a kifogásolt hitelező követelése az adós ellenében akár ítélettel akár egyességgel megvan-e állapítva-e vagy nincs, mert ellenkező esetben a hitelező és adós összejátszása az utóbejegyzett hitelezőt kötelezné, a mi pedig azt illeti, hogy utóbejegyzett hitelező kifogását valószínűvé tegye, ez a materiális igazság leron-tására vezetne akkor, ha az utóbejegyzett hitelező csak tanukkal és még inkább ha csak esküvel bizonyíthatná kifogásait, a mennyiben ily bizonyítékok előleges mérlegelésébe az árfelosztó bíróság nem bocsátkozhatik, másrészt pedig, ha a kifogásoló kifogását valószínűvé teszi, akkor mire való a 205. §. említett rendelkezése,

mely szerint a kifogásoló a kamatkülönbözetben marasztalendő?³⁶

Mindezeknél fogva mi az adós kifogásának egyáltalán csak akkor adnánk helyet, ha kifogásait valószínűvé teszi,³⁷ de ha ez eset fenforog, akkor utóbbi utasítandó perre és pedig a nélkül, hogy e miatt a hitelező a tömeg ellen akármily kamatkülönbözet levonását követelhetné, valamely hitelező részéről történő kifogás esetén a 205. és 206. §§-ok általunk fentebb adott módosítása mellett szintén a kifogásoló lenne perre utasítandó, önkényt értetődően, hogy utóbbi két §. következményei az adós ellenében is alkalmazhatók legyenek. Kivételnek csak akkor lenne helye, ha a kifogásolt hitelező csak föltételes zálogjoggal³⁸ bír, mert ez esetben, ha a kifogásoló, a kételyeket a sorrendi tárgyalás során rögtön eloszlatni nem tudná, akkor a kifogásolt hitelező lenne perre utasítandó, a mi a föltételes zálogjog természetéből önként következik. Továbbá kimondandó lenne, hogy csak az élhet kifogással, ki a kifogásolt tétel megállása folytán hátrányt szenvedne és hogy a kifogásnak kellő időbeni elő nem terjesztése a kifogásnak birtokon kívül önálló kereset utján alkalmazását ki nem zárja.

Az ingatlan végrehajtási eljárásnak általunk adott módosításaiból következik, hogy nem osztjuk a javaslat 199. §-nak azon intézkedését, hogy ha a kifogás csak a

³⁶ Itt épen oly anomália forogna fen, mint perrendtartásunk 268. §. a) pontja és 270. §-a közt áll fen.

³⁷ A valószínűvé tétel alatt azon föltételek értendők, melyek a végrehajtás korlátozási vagy megszüntetési kereset esetén követeltetnek.

³⁸ Ily eset különösen biztosítéki zálogjognál (kautionshypotheke) és zálogjog előjegyzésénél fordulhat elő.

telekkönyvi rangsorozatra vonatkozik, és az ügy nem bonyolult, illetve a kifogás a telekkönyvi alapján eldönthető: akkor a kifogás érdemében a telekkönyvi hatóság ítél, mert mi a telekkönyvi hatóságot ez irányban teljesen mellőzni kívánjuk, és azt akarjuk, hogy a kiküldött bíró hozza a sorrendi végzést, és határozzon: vajon ki indítson pert és mily föltételek alatt és egyáltalán valamely tétel mily föltételek alatt fizetendő és ha intézkedései ellen mi is megengedhetőnek találjuk a javaslat 202. §-ának korlátai közt a jogorvoslatot, a kifogások érdemében határozni a perbiróság hatásköréhez kívánjuk utasítani.

A többi vételárfelosztási intézkedések közt elfogadható a 194. §-nak az egyetemleges jelzálogok sorozásáról szóló rendelkezése is, csak világosabban lenne kifejezendő, hogy a hitelező bármely ingatlan vételára ellen kívánhatja egész követelése sorozását, mert különösen az esetben, ha vételár még lefizetve nincs, könnyen indokolt lehet a hitelező ily kívánsága, a mennyiben megtörténhetik, hogy valamelyik gyenge vevőtől a vételár bevehető sem lesz. Továbbá nézetünk szerint az esetet, hogy valamely követelés több ingatlant conjunctim terhel, nem kellene föltétlenül azonosítani azon esettel, midőn a követelés egy ingatlant, de több tulajdonostárs jutalékát terhel, mert itt teljes azonosságot állítani nem lehet, de másrészt bizonyos, hogy az ebbeli viszony szabályozása ép úgy mint az egyetemleges zálogjogé tulajdonképen nem a végrehajtási törvény, hanem a polgári törvénykönyv keretébe tartozik.

(Vége kövözik.)

Dr. Berkovics Ferencz,
nagyvárad ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Gutta cavat . . . . .

A szóbeliség: az igazi igazságszolgáltatás beköszöntéseig tegyük türethetővé az átmeneti időszakot olyképen, hogy az írka-firkát, az anyagi igazság ezen legveszedelmesebb ellenségét lehetőleg pusztítva: a felszerelési intézkedések teendőit minimumra korlátozzuk s ekként időt takarítsunk az ügyek érdemének alapos megvitathatására.

Fájdalom szűkölködöm az a végből szükséges időben, hogy ide vonatkozó nézeteimet kimerítően előadhassam, — erősen hiszem azonban, hogy tisztelt bírótársaim az esetre ha a jelen soraim rendén felállítandó mérczével szakmájukat végig latolják: ezekben sok oly inane pondus-t fognak fel találni, melyek eltávolításával a lélekölő munka terhe meglepő mérvben fog kevesülni.

* * *

A polgári törvénykezési rendtartás tárgyában készült törvényjavaslat érintetlenül hagyja az 1868. évi 54. t. cz. 115. és 130-ik szakaszait.

Az ezekben foglalt utasításokhoz képest, a tárgyalást — illetőleg a megfelelő csekély módosításokkal a perfelvételt — rendelő végzések így vannak s jövőre is így lesznek szerkesztve.

«Igtató szám. Végzés. Jelen kereset sommás tárgyalására határnapul 1879. február 1-ső napjának d. e. 9 órája e bíróság előtt (a helyiség megjelölése) kitűzetik.

Mely határnapra felperes N. ügyvéd kezeihez kézbesítendő I-én, Kis Péter alperes pedig saját kezéhez kézbesítendő II. példányon azzal rendeltetnek megidézettetni, miszerint a felek bizonyítékaikkal személyesen vagy megbízottjaik által, a kitűzött határidőben annál inkább jelenjenek meg, mert különben a perrendtartás 111. §. illetve 113. §-hoz képest fog határozat hozatni. Kelt Budapesten, 1879. január 18-án (A bíróság megjelölése. Aláírás. Pecsét.)»

Kis Péter ur vagy bibliai értelemben vett írástudó vagy

nem. Ha qualificatus ember s gazdasági szempontból nem elve a «lemakacsoltatás»: elsiet ügyvéd barátjához s kiállítja a meghatalmazást.

Ha nem qualificatus, de intelligens ember az alperes s bírja a magyar nyelvet: ethymologice megérti ugyan a végzést s annyit ösztönszerűleg kiszimatol, hogy hiba van a bugyellárisa körül, — ámde annak iuridicus tartalma csak olyan megfejtendő X marad előtte, mint ha Kant elméletét olvasná az imperativus categoricusról. Mit tesz tehát? Szomszédától szomszédhoz, jóbaráttól jóbaráthoz addig kopogtat, míg valamelyik ügyes bajtársától megérti, az idéző végzés lényegét vagyis hogy a kitett időben bíró elé kell állnia.

Végre ha alperes nem is értelmes — fő, akkor ugyan commentározhatják az idézést, vagy akár öreg betűkkel nyomassák oda: «ezzel az igazsággal pedig fusson kend a fiscarius urhoz» — keleti fatalismussal várja be, míg felesége viganója dobra kerül.

Eme köztudomásu tapasztalati tényekből azt a következtetést vonom, hogy idéző végzéseink szövege: szószátyárság, a mennyiben a célznak teljesen megfelelne a hátiratosan felvezetendő eme formula:

«Tárgyaltatik 1879. február 1-én d. e. 9 órakor. (Aláírás. Pecsét.)»

Nem szükség ugyanis megjelölni a perutat, mert a törvény meghatározza, mikor van helye a sommás és jegyzőkönyvi tárgyalásnak, meg a perfelvételnek;

egyik peresfélnek sem áll érdekében tudni, hogy ellenfele miként idéztetik;

a kimaradás következményét megmondja a 111. §. s így eme törvényes intézkedésben a megjelenés kötelezettsége is kifejeztetik;

a tárgyalás céljának megértése magába foglalja a bizonyítékok beszerzésének szükségét;

*

ugyancsak a törvény adja az engedélyt, hogy a fél magát képviselő által is helyettesítheti;

az eljáró bíróság megolvasható a kereset felzetén meg a pecsét karimájában; végre

egészen közömbös a felekre a határozat keletkezésének időpontja.

Ismételten állítom, hogy a kereseti idézéseknél csakis a határnap megjelölése szükségeltetik, — mert az ahhoz-értő kevés szóból is felfogja teendőjét, a járatlan pedig a maga emberségéből úgy sem tud eligazodni. Fényes bizony-ságot tesz mellettem azon tény, hogy az ország minden részében, az idegen nemzetiségűek — a többek között például a fővárosi német ajku polgárok, meg a környékbeli sváb földmivesek — évtizedek óta magyar szövegű kiad-mányokat kapnak, a nélkül, hogy ezek meg nem értése okából a jogvédelem mulasztása származott volna. Igen természetesen, mert a városi lakosság eléggé élelmes arra, hogy fel nem fogott jelenséget magának megmagyaráztas-son, — a falusiaknak pedig a kézbesítéssel egyidejűleg notarius uram adja a felvilágosítást.

De minden eshetőségre gondolva lehetne a 262. §. rendelkezését kiterjeszteni s a kézbesítő közeget oda utasi-tani: hogy a megjelenés szükségét s a kimaradás követke-zményeit általában mindenkinek élőszóval adja tudtára.

Tartok, tőle miként sokan szánakozó mosolylyal fogják cikkem olvasását abbahagyni, el nem képzelhetvén: miként lehetséges ilyen kicsiséget szóvá tenni.

Csak hogy előre bocsájtott elvemhez képest minden betű megtakarítást: a munka alaposságának javára első vivmányként üdvözlők. Ezen felül készletben tartok még egy argumentumot, melynek győzelme felől nem kétkedhe-tem: mert századunk érzékének megfelelő, — bankvalutá-ban kifejezhető s így marokra fogható.

Nem volna édektelen egy anglus türelmű pályatárs annak kitudására célzó számvetése: vajon hány cancellista munkásságának felel meg az egész országban kibocsájtott idéző végzések kiállítására fordított perczek összesége, — vagyis mennyi időbe került az 1877. évben beérke-zett 542.381.....kereset ellátásához egyenként szükséges három (conceptus, felperes, egy alperes) összesen tehát 1.630.000.....körül felszaporodott űrlapok összehajtogatása, — a kereseti példányokra való ráillesztése, — ostyával lett felragasztása, — a pecsétnek sajtó utján volt lenyomása, — ugyszinte azoknak az igtatószám, felek s a bíróság neveivel meg a kelettel való kitöltése.

Hát vajon ezen nyomtatványok kezelésével mennyi idő veszett kárba? A tova-szállítás a szélrőzsa minden irá-nyába, — az irodaigazgatók számadásai, — a számvevőség revisiója. No de mindez csak lucrum cessans!

Ítt a damnum emergens!

A szóbanforgó nyomtatványokból mint az imént emli-tém, évenként körülbelül 1.630.000 példány szükségeltetik, pedig csak egy alperest számítottam, holott átlag minden negyedik keresetnél kettőt lehetne felvenni.

A rendelkezésemre álló adatok szerint a kir. kincstár, eme nyomtatványok darabját körülbelül $\frac{1}{3}$ krajczárral fizeti, tehát az igazságügyi tárca kiadása e czímen évenként körülbelül 5.500 forint.

Már most az új perrendtartásnak 10 évi tartamot jósolva világos, hogy egy pár constructio módosításával 55.000 forintot lehetne e réven meggazdálkodni.

* * *

Ugyancsak az 1868. évi 54. törv. cikknek, az új javas-lat által szinte érintetlenül hagyott 270. §-a rendeli, hogy a felebbezés másod példánya az ellenféllel közlendő, — maga a felebbvivő s netán külön képviselt többi ellenfél felzetén értesítendő.

Magától értetik, hogy a felebbezés visszautasításakor,

a kellően indokolt végzés az édektettnek kiadmányozandó, arra azonban semmi szükség, hogy a felebbezés elfogadása s felterjesztése esetén annak egy példánya az ellenféllel közöltessék vagy általában: a felterjesztés elrendelése a perlekedők tudomására hozassék.

Nincs szükség a felebbezés közlésére, mert arra vála-szolni nem kell sőt perrendszerüleg tiltott, — a ki pedig azt privata diligentiából bírói óhajtja; ám copisáltassa le magának íródeákjával. Ime a törvény is azt rendeli a nélkül hogy e miatt panasz hallatszott volna, miként a felebbezés csak az első ellenféllel közlendő s így a külön képviselt 8., 10. és 12-ik alperes: színét sem látja a felperesi előter-jesztésnek. Ha tehát nem kell a tizenkettedik alperesnek, pedig talán épen csak ő rá vonatkozik a felebbezés, azt az első sem igényelheti.

Mi szükség továbbá a félnek tudni, hogy perének ira-tait az első bíróság mikor adta postára? Az informálást elfogadni bíró nem köteles s reményilem nem sokára intéz-kedés fog tétetni miként az annyi gyanúsításra okot szolgálató s így erkölcsrontó inoformatio meghallgatása: hiva-talvesztés terhe alatt categorice eltiltassék. És addig is mig módja van a félnek a bírót molestálni; a kívánt időpontot tartsa maga evidentiában, — teheti pedig ezt annál köny-nyebb szerével, mert már a kiadóba sem kell futkosnia, hanem betekinti az e célra expresse szerkesztett sollicitator-lapot s pontosan megtudhatja mikorra tüzetett ki ügye a felsőbb bíróságoknál előadásra.

Nézzük csak a mostani procedurat. Előadó kitölti a blanquettet, — két és annyi példányban lemásoltatik, — mindegyikhez kézbesítési iv; — vidéki fél illetményét azon-felül borítékba hajtogatják, — a hosszas levélcimet fölveze-tik, — lepecsételik, — postakönyv mellett elküldik. A vevény visszaérkezik a vidékről: beigtatják, mutatókönyvbe vezetik, prioralják, a levéltárban főszerelik, előadónak kiosztják . . . földszintről a harmadik emeletre, innét a másodikra stb.

S mind ez a tömérdek fáradság csak azért: mert német szomszédunk is úgy csinálja!

Igy szóljon a végzés, az iratokhoz csatolandó felebbe-zési — beadvány egyetlen példányára, előadó által az igtató-szám alá felvezetve:

«Elfogadtatik. Kelet. Aláírás.»

Majd elfelejtettem az «ügydöntő kifogásra», a stemplire reflectalni. Kevesebb példány, kevesebb jövedék? Nos ragasz-szák fel a mostani összes illetményt arra az egy példányra, — ha már minden áron, teljes mértékben meg kell finan-colva lenni.

* * *

Perrendtartásunknak a javaslat által szintén változat-lanul meghagyott 253. szakasza, a kötelezettség teljesítésére olykép rendel bizonyos időt szabatni, hogy ez sommás perekben legfeljebb 8, — rendes perekben pedig 15 napban állapíttassék meg.

Mondja ki a törvény, hogy a határidő, ha csak az ítéletben más intézkedés nem történik: mindig 8 illetve 15 nap. Ekkor aztán nem lesz szükség az ítéletekben a határidőt folyton hajtogatni.

E passussal kapcsolatban ott disztelenkedik a ste-reotyp «különbeni végrehajtás terhe alatt».

Unalmas phrasis! Hisz az állam fejének nevében paran-csoló hatóság nem mókázik; — ha egyszer azt mondja: «fizess» — nem csak illik, de kell is tudni minden józan eszű embernek: hogy török — szakad fizetni kell.

* * *

Ugy belemerültem a szószátyárság taglalásába, hogy utóvégre magam is a bőbeszédűség gyanujába esem. De ha már belefogtam, hadd mondjak el ráadásképen egy pár magyar hivatalos irány-specialitást.

Első sorban ott van a titulatura. Tekintetes, — nagytisztetű, — nagyméltóságu, — érdemes (községi előljáróság) stb; továbbá ezek corrolariumai: hivatalos tisztelettel, — hivatalos barátsággal, — tiszteletteljesen, — van szerencsénk, — szerencsétlenségünk, — sziveskedjék, — ne terheltessek, — méltóztassék etc.

Felsőbb hatóságok irányában még megjárja, mert olyan elvet fejez ki, melynek megtestesülése nálunk szerfelett kívánatos volna. A subordinatiót értem.

Hanem hát mire való az hasonfokuak között? Kinek ne jutnának eszébe az anecdotabeli szakácsnók . . . «sagen wir einander Euer Gnaden».

Négy soros miniszteri rendelet («Tapasztaltatván . . .») egy nyiszszantással lefejtethné eme sujtásos vitézkötéseket a stylus curialis dolmányáról, hogy félretétessenek ama depositariumba, a hol letéteményezve vagyon a többek között az az ékes szólam, melyet a teins-nemes vármegye tettes iudliuma és vitézlő esküdt bírótársa használt akkor is, midőn compossessor uröcsnek mint alperesnek az executiot bejelentették volt: «Ajánljuk hivatalbeli szolgálatunkat.»

«Alperes köteles a keresetbe vett 400 frt tőkét, ennek . . . 6% késedelmi kamatait s birói tollal 50 frtra mérsékelt perköltséget . . . . . megfizetni, ha felperes pótesküt tesz arra: . . . . . Köteles tehát felperes, az ítélet jogerőre emelkedtével az eskü letételére határnapot kérni s azt a kitűzendett határidőben annál bizonyosabban letenni, — mert ellenkező esetben . . . . . Indokok . . . . . Ennek folytán felperesnek a pótesküt oda itélni s ennek letételétől feltételezve alperest a kereseti 400 frt tőkében, ennek a kereset indításától számítandó 6% késedelmi kamataiban s a biróilag mérsékelt perköltségekben marasztalni; — ellenkező esetben felperest keresetétől elutasítani s mint pervesztet a mérsékelt költségek megtérítésére kötelezni kellett.»

Kisebb-nagyobb változással ilyen a végszaka minden magyarországi ítélet indokolásának. Quod erat demonstrandum! Elmondja az indokokat a mint Isten tudni engedte s azután recapitulálja az enuntiatumot.

Tisztelt urbátyáinknak ott a barátok terén ezt a fogalmazási modort ki sem fogja rossz néven venni, mert hisz velük már mint logicus deákokkal, midőn a matheseos professor feladványát megfejtették, more consveto oda iratták volt a táblára: «Q. e. d.»; később meg iuratus és protonotarií expeditor korokban megszokták ezt az irályt. De bezeg a Smith Adám tanainak befolyása alatt felnövekedett fiatalabb generatio meggondolhatná, hogy ez a mód merő idővesztegetés, miután az az egy szó: «indokok», — annyit tesz mint a megrovott passus teljes összességében. Azután a megszólásra hajlandó peresfelek könnyen azt a hirt terjeszthetnék, miként az a nagy szóhalmaz voltaképen csak szűkre szabott suba az indokbeli inség elégtelen takargatására.

Áttérve ezen ítélet-példa rendelkező szakaszára, világos hogy a «késedelmi» meg «birói tollal mérsékelt» kitétel: flosculus . . . . . azaz dehogy virágocská, — bogánckóró biz az. No de nem ezekről akarok szólni, hanem az enuntiatum azon részét helyteleníteni, melyben a fél az eskületétel határnapjának kérelmezésére s az eskü letételére felhivatik. Egészen fölösleges, — ott a trts. 239. s a javaslat 219. szakasza.

Véges végül engedjenek még egy irka-firka diszpédányt — a minők édes hazánkban ezrivel teremnek — elrettentő példakép napvilágra állitanom.

Egy fogva levő vádlott, helyszüke miatt, az eljáró bíróság székhelyéről egy másik bíróság székhelyén levő börtönbe szállíttatik. Időközben leérkezik a főtörvényszéki ítélet s ezt vádlott előtt ki kell hirdetni.

Már most ezen alárendelt jelentőségű eljárási kérdés

alkalmából a következő intézkedések szódos sorozata származik.

«A b-i kir. törvényszék btő osztályától. Az X-i tekintetes kir. törvényszéknek mint büntető bíróságnak X-ben testi sértéssel vádolt s fogva levő Varga János bűnügyében, a budapesti tekintetes kir. ítélőtáblának 1878. november 15-én 12365/1878. btő. sz. a. kelt ítéletét ./. a. hiteles másolatban van szerencsénk hivatalos barátsággal s azon megkereséssel a tekintetes társbíróságnak megküldeni, miként azt a nevezett s az ottani kir. ügyészség börtönében letartóztatva levő Varga János vádlott előtt szabályszerűleg kihirdetni, őt felebbezési jogáról kitanítani, s a kihirdetésről felveendett jegyzőkönyvet hozzánk hovaelőbb átszármaztatni ne terheltessek. Kelt B-ben a b-i kir. törvényszék btő osztályának 1879. január 3-án tartott ülésében.»

Az X-i referens azután kapja magát, elintézi a számot (egygyel több numerus a kimutatásban) akként, hogy a «tekintetes kir. ügyészséget helyben» hivatalos tisztelettel megkeresi, miként Varga Jánost a kitett napon előállíttassa; — az ügyész pedig decretálja ugyanazt a fogházfelügyelőnek.

Végre megérkezik a nagy nap. Varga János nem is sejtí, hogy az államgépezet hány kereke mozgott az ő jóvoltára. Felveszik (tisztességes magyarsággal: szerkesztik) azután a hirdetési jegyzőkönyvet, a melyben felsoroltakat felsorolni: nagy fáradságba kerülne. Ez is megvan; — most jön azután a válasz: a megkereső tekintetes kir. törvényszékhez mint bűnügyekben ítélő bírósághoz, a melynek során illő emberség-tudással kimagyarázzák hivatalos tisztelettel, hogy «ide hajlítva, további intézkedés végett» szerencsétlennek a felvett hirdetési jegyzőkönyvet, mely szerint súlyos testi sértéssel vádolt Varga János az előtte szabályszerűleg kihirdetett kir. ítélőtáblai ítélet ellen felebbezéssel élt, megküldeni.

Nem számítva az elfogyasztott deciliter hivatalos tentát, a mely különben, közbevetőleg legyen mondva, az ingredientiák takarékos adagolása folytán a szőke Duna vízének aequivalenseként bátran fogyasztható volna — az államnak őt, sőt ha a referensek nem a beadványra fogalmaztak, hét félív papirja veszett kárba.

És az eltékozolt drága idő!

Pedig a célnak tökéletesen megfelelne, ha a felső bíróság határozatának másolata ezen háttírával láttatnék el: «A kir. törvényszéknek X-ben, kihirdetés végett megküldetik» — emez meg a rövid uton előállított vádlott nyilatkozatát, a megkeresvényre felvezetve («Varga István felebbez. kelet. Aláírás») boríték alatt visszaküldené.

Párvy Iván,
budapesti kir. törv. bíró.

Vitás kérdések a közjegyzőség köréből.

a)

A közjegyző aláírásának a törvényszéki elnök általi hitelesítéséről.

Oly tisztának látszik e kérdés előttem az 1874. XXXV. t. cz. 67. §-a alapján, hogy annak fejtegetése jogászok előtt feleslegesnek mutatkozik, de mivel az mégis már levelezésre alkalmul szolgált, s ámbár e levelezés egészen magánjellegű volt, úgy vélem sem indiscretiot nem követek el, sem egészen indokolatlanul nem járok el, ha azon levelezést az alábbiakban közlöm:

a).

Tisztelt kartárs ur! Kérem sziveskedjék az iránt velem nézetét kezölni: «tartozik-e a törvényszéki elnök a közjegyzői aláírást hitelesíteni akkor is, ha az nem a közjegyzői törvény 67. §. értelmében közokirat kiadványára vezetett tanusítványon, hanem magánokiraton létező névaláírás hitelesítését tárgyazó tanusítványon létezik?» Ugyanis egy magán meghatalmazásra vezetett névaláírást hitelesítettem, mely külföldön használandó s e végett a törvényszéki elnök-

höz fordultam, azt mondván, hogy habár nem közokirat kiadványa, miután ezen is csak a névalírást hitelesíti, habár a törvény 67. §. közokiratról emlékezik is, nem zárja ki, hogy ezen aláírást hitelesítse. Az elnök azonban a hitelesítést megtagadta.

b)

Tisztelt kartárs ur! A hozzám intézett kérdésben fogalomzavar van.

A törvény 67. §-a azt mondja: ha valamely *közokiratnak* külföldön leendő használata végett a közjegyző aláírásának hitelesítése szükséges: ez aláírást az illető törvényszék elnöke, azét pedig az igazságügyminiszter hitelesíti.

Itt tehát a törvény *közokiraton* levő közjegyzői aláírás hitelesítéséről szól.

Mi tehát a közokirat? Közokirat minden oly okmány, mely valamely közhatalóság, vagy valamely *közhatalú személy* által a hatásköréhez tartozó ügyekben is hivatalos minőségében állítottatott ki.

E meghatározásnál fogva közokirat minden oly okmány, melyet a közjegyző e hivatalos minőségében a hatásköréhez tartozó ügyekben állít ki, legyen az bármely, a törvény által az ügyletek minősége és válfaja szerint elrendelt módon főlve, vagy kiállítva; tehát nemcsak a közjegyző által a törvény szerint jegyzőkönyvi, vagy nem jegyzőkönyvi alakban főlve minden okirat, azokról kiadott hiteles kiadvány, hiteles másolat, vagy tanusítvány, hanem még a magánokiratok másolatának hitelesítését tárgyazó is, — már tudniillik maga a hitelesítési záradékot tartalmazó, — mint a tanusítványok egyik válfaja, annál inkább pedig a névalírást hitelesítéséről kiadott tanusítvány.

A kérdésben tehát határozottan fogalomzavar van, midőn a névalírást hitelesítés úgy tüntettetik föl, mintha az azon tanusításról kiadott okmány nem lenne közokirat s mintha a törvény 67. §-a csak valamely *kiadványra* vonatkoznék, s midőn azt tisztelt kartárs ur a törvényszéki elnöknek úgy tüntette föl, őt tévedésbe ejtette.

Ebből tehát következik, hogy a törvényszéki elnök köteles a közjegyzői aláírást hitelesíteni még akkor is, ha csak egy magánokirat hiteles másolata kívántatik külföldön használtatni s az közjegyző által hitelesített.

c)

Kedves barátom! Az én véleményem az, hogy a fennforgó kérdésben nem tartozik a törvényszéki elnök a hitelesítést teljesíteni, mert ő nincs jogosítva arra, hogy a törvényt magyarázza.

A közjegyzői törvény 53. §-a következőleg szól: a közjegyző hatásköre kiterjed:

- a) közokiratok felvételére,
- b) végrendeletek főlvételére
- c) tanusítványok kiállítására stb.

Ebből tehát látható, hogy a törvény a közokiratok és a tanusítványok kiállítása között különbséget tesz.

Elfogadjuk nézetet, hogy e kérdésnél fogalomzavar van, de az a törvény készítésénél jött létre, s ha a törvényszéki elnök a hitelesítése még is teljesíti, a törvényt magyarázza, arra pedig jogosítva nincs.

d)

Kedves barátom! A te s a közj. törvény 53. §-ára fektetett és az enyémtől eltérő véleményedet szintén tévesnek tartom.

Midőn az 53. §. külön a) pont alatt szól a közokiratok főlvételéről, külön b) pont alatt a végrendeletek főlvételéről s külön c) pont alatt a tanusítványok kiállításáról, még nem tesz különbséget közokirati minőségükre vonatkozólag.

Hogy azonban nemcsak az 53. §. a) pontban említettek, hanem mind a b) pontban külön említett végrendeletek,

mind a c) pontban külön érintett tanusítványok közokiratok, az az alábbiakból kitűnik.

Ha a közjegyzői törvényt átböngészed, látni fogod, hogy a törvény a közjegyző által bárminő alakban főlve okiratot, hol közjegyzői okiratnak, hol közokiratnak fejezi ki. Például felhozok egy párt. A 7. §. azt mondja: a kinevezés *közjegyzői okiratoknak* felvételére ad jogosítványt. A 60. §. szerint a felek kívánsága szerinti nyelven kell felvenni a *közokiratot*. A 62. §. szerint minden *közokirat* egész ivre irandó. A 63. §. szerint a *közjegyzői okiratban* a határidők betűkkel is kiirandók s a *közjegyzői okirat* kelte betűvel irandó. A 64. §. szerint a *közokiratban* semmit sem szabad a sorok közé írni, ha a *közokiratban* változtatás szükséges, az a *közokirat* bal oldalára irandó, vagy a *közokirat* végére is tehető. A 65. §. szerint a *közokiratban* semmit sem szabad kivakarni, különben *közokirat* erejével nem bír. A 66. §. szerint ha a *közokirat* több tagból áll, lapszámozandó. A 79. §. szerint a *közjegyzői okirat* bevezetése és záradéka magába foglalja stb. s minden *közjegyzői okirat* bevezetése és záradéka magyar nyelven szerkesztendő. A 81. §. szerint ha kész magánokirat ruháztatik föl *közjegyzői okirat* minőségével stb. A 83. §. szerint ha nyílt végrendelet ruháztatik föl *közokirat* minőségével stb.

Ha mind ezen kifejezéseket, s az okiratok minőségét bírálat alá veszed s az ellentéteseknek látszó kifejezéseket összehasonlítod és alkalmazod, meg kell győződnöd, hogy a törvény általánosságban, minden a közjegyző által szerkesztett írományt, hol közjegyzői okiratnak, hol közokiratnak fejezi ki a nélkül, hogy e két kifejezésnek külön önálló s eltérő értelmet tulajdonítana; de hogy a törvény maga is általában minden közjegyzői írományt közokiratnak tart, mutatja az 58. §., mely szerint a közjegyző csak *közokiratokat* vehet föl, magánokiratot ellenben épen nem; és így akar valamely jogügyletről a szabályok szerinti okmányt készit, akár valamely magán okiratot közokirattá alakit, s azt vagy a 81. §-nál fogva jegyzőkönyvi, vagy egyéb esetekben nem jegyzőkönyvi módon veszi fel; akár valamely végrendeletet a 82. §. értelmében maga vesz fel, vagy a 83. §. értelmében magánvégrendeletet közokirattá alakit; akár valamely tanusítványt hitelesítési záradék, bizonyítvány vagy tanusítvány alakban állit ki s ezek kiállítása végett jegyzőkönyvet vesz fel: mind ezek közokiratok, mert közjegyzői hivatalos minőségben s a hatásköréhez tartozó ügyekben — vannak főlve és kiállítva.

A trt. 165. §. szerint közokiratok, melyek a kiállító által törvényes illetőségük köréhez tartozó tényekről adatnak ki.

Ebből következik, hogy tehát a közjegyző által kiadottak is, s a te megkülönböztetésed szerint, hogy csak az 53. §. a) pontja alá esők lennének közokiratok, magánokiratokká válnának a b), c) s többi pontok alá esők, holott úgy a fentebbi törvénykezési rendtartás, mint az én ezzel összevágó meghatározásom szerint azok is közokiratok.

E mellett a közj. törvény 68. §-a világosan megmondja, hogy a közjegyző által főlve okiratok és ezek hiteles kiadványai közokirat erejével bírnak; s oly közjegyzői okirat, mely az előirt kellékeknek meg nem felel, közokirat erejével nem bír.

E §-ban, mely *közjegyzői okirat* kifejezést használ, hivatkozás van a 81., 82. és 83. §-okra is, és így úgy a jegyzőkönyvi alakban főlvetek, mint más végrendeletek is közokiratok még magának a törvénynek világos kifejezéseinél fogva is, tehát az 53. §. b) pontjában érintettek is.

Hogy pedig az 53. §. c) pontjában érintett tanusítványok is, a fentebbiekben lett fejtegetéseken kívül is, közokiratok, azt is maga a törvény is világosan mondja a 105. §-ban ekkint: «tanusítványok, melyek más, mint a jelen fejezetben foglalt tényekről, vagy nem az itt megállapított szabályok

szerint vétettek fel és állítottak ki, *közkirat* erejével nem bírnak.

Ha tehát nemcsak az 53. §. a) pontjában specifice közokiratokul hivatoltak, hanem a b) pontban érintett végrendeletek, és a c) pontban említett tanusítványok, magának a törvénynek világos kijelentésénél fogva is közokiratok, önkint következik: hogy a 67. §-ban előforduló közokirat kifejezés mind azokra vonatkozik is. Miből önkint következik: hogy a törvényszéki elnök köteles a közjegyzői aláírás valódiságát bizonyítani, ha az tőle kívántatik, bárminő módon vagy alakban legyen is a közjegyzői aláírással ellátott okmány kiállítva, érte természetesen mindig, hogy az a közjegyzői törvényben előírt kellékeknek megfelel.

A megtagadás helyességére a törvény 53. §-ából levont következtetés tehát téves, mert a megtagadásra egyedül az szolgálhat helyes okul, ha az okmány a közjegyző által nem a törvényben megszabott kellékek szerint állítatván ki, közokirat erejével nem bír, mint például, ha a törvény 7., 60. 79. §. g) és 158. §. ellenére, akkor midőn okiratoknak idegen nyelven való fölvételére jogosítva van, az egész okiratot idegen nyelven állítaná ki a közjegyző, a miért az 1875. okt. 1-ről 27810. sz. a. igazságügyminiszteri rendelet a közjegyzői aláírás hitelesítésének megtagadását meg is rendeli.

E rendelet egyuttal kétségtelenné teszi, hogy a fennforgó esetben sem kellett volna a törvényszéki elnöknek a közjegyzői aláírás hitelesítését megtagadni, mert ezen miniszteri rendelet épen névaláírás valódiságának hitelesítését tartalmazó záradék — és nem kiadvány — alaki közjegyzői aláírásnak elnöki hitelesítésére hivatkozik.

Végül megjegyzem, hogy e fejtegetéseimet épen nem tartom törvénytárgyalásnak, hanem a törvényből meritett indokolásnak, és mégis kimutattam, hogy a törvényszéki elnöknek a közjegyzői aláírást hitelesítenie kell mindenkor, ha az iránt fölkértek.

II.

Adhatnak-e a bíróságok a közjegyző által fölvett, vagy általa őrzött végrendeletnek a kihirdetési jegyzőkönyvhöz csatolt hiteles másolatáról a feleknek másolatot?

A gyámügyi törvény a hagyatékok tárgyalását a bíróságok, s ez által a közjegyzők kezéből csaknem teljesen kivevén, az e miatt, és azon okból nagy mérvben mutakozó keresethány, mivel az alsóbb bíróságok a közjegyzői törvény rendeleteit, tekintve annak a közjegyzők jogosítványát képező szabványait nem mindig méltatják elegendőképp figyelmükre, szükségkép hozza magával, hogy a bíróságoknak a közjegyzői hatáskör korlátozását előidéző határozatai ellen jogorvoslattal éljünk, habár az által kicsinyeskedő színben tűnnék is föl.

Számtalan példát lehetne arra felhozni, különösen a tanusítványok köréből, hogy a bíróságok, sőt maguk a közjegyzőknek egy része is, a közj. törvény 25. és 214. §-át, melyek szerint ott hol közjegyző nincs, halasztást nem szenvedhető esetben a járásbíró veszi fel mind azon okiratokat, melyeknek fölvételére a közjegyző jogosítva van, akkint értelmezik, hogy a közjegyzői hatáskörbe utalt teendőket a bíróságok is, a közjegyzők is jogosítva vannak végezni, s nem minden bíróság jár úgy el, mint a budapesti VI. VII. ker. kir. járásbíró, mely a lakbér felmondási beadványt elutasította s alkalmat adott a semmitőszéknek kimondani, hogy az oly eljárás a közj. törvény 98. §-a szerint a közjegyzők hatásköre és teendőihez van utasítva.

Azonban nem czélom ezuttal egész terjedelmében tárgyalni, mely közjegyzői teendők vonatnak a bíróságok által a maguk hatáskörébe, most csupán azon concret esetről akarok szólni: ha valjon adhatnak-e a bíróságok a felek-

nek másolatokat a közjegyzők által őrzött végrendeleteknek a kihirdetési jegyzőkönyvekhez csatolt hiteles másolatairól?

Tudjuk: hogy a közjegyző által fölvett végrendeletek, mint közjegyzői okiratok, s a végrendeletek alaki kellékeiről szóló törvény 23. §. értelmében a közjegyzőnek őrzés végett átadott magán végrendeletek a 25. §. rendelkezésénél fogva eredetben ki nem adhatók; azt pedig, hogy a letéteményezett végrendeletek is a közj. törvény 85. és 147. §-ánál fogva szintén ki nem adhatók, már egy más alkalommal kimutattam. Mind ezen végrendeletek a közj. törvény 85. §. értelmében kihirdetés végett a bíróságnak bemutatandók, s a kihirdetési jegyzőkönyvhöz egy hitelesített másolat melléklendő. Ily kihirdetési jegyzőkönyvek folytán a bíróságok a már megszokott elintézési módnál fogva azon végzést hozzák: tudomásul vétetvén, levéltárba teendő s feleknek ha kívánják másolatok adandók.

Egy előfordult hasonló eset alkalmából, azon nézpontból indulva ki, hogy a törvény bizonynyal a bíróságok hivatalos használatára s különösen a végből rendel a kihirdetési jegyzőkönyvhöz másolatot mellékelteni, hogy a bíróságok a t. r. t. 567. §. alapján a hagyományosokat s a netalán kinevezett végrendeleti végrehajtót értesíthessék, nem pedig azért, hogy arról, mint különben is nem eredeti, hanem hiteles másolatról a bíróságok által a feleknek másolat adassék: jónak láttam a közjegyzői hatáskört korlátozó végzés ellen semmiségi panasszal élni.

A n. m. magy. kir. curia mint semmitőszék, az 1878. május 16-án 8312. sz. a. kelt határozatával, „tekintve, hogy a kir. közjegyzők által eredetben őrzött végrendeletek a bíróságok általi kihirdetés után a közj. törvény 85. §-a szerint őrizet végett a közjegyzőknek visszaadandók; tekintve továbbá, hogy a bíróságnál ugyanazon §. szerint a végrendeleteknek csak egy hitelesített másolata melléklendő a jegyzőkönyvhöz, *ily másolatokról pedig további hiteles másolatok csak az eredeti hiányában lennének kiadhatók*: a végzésnek azon részét, melylyel kimondatott, hogy a feleknek jogukban áll a meghirdetett végrendeletéről a bíróságnál hiteles másolatot venni, a t. r. t. 297. §. 1. pontja alapján megsemmisítette.”

Csanády Kálmán,
nagyváradi kir. közjegyző.

A hagyaték átadása.

F. é. január hó utolsó napjaiban a hirlapok egy nagy fontosságúnak hirdetett semmitőszéki határozatot közöltek, mely által — miként adatik — az 1877. XX. tcznek ismét egy nagy hézaga pótoltatott. A pesti törvényszék és a fővárosi árvaszék között ugyanis illetőségi összeütközés merült fel, miután mindkét hatóság magának igényelte a jogosultságot, egy bizonyos hagyaték átadása iránt intézkedni. Az ügy a semmitőszékhez került, hol az összes bírák résztvétele mellett a következő döntvény született:

„Az 1877. XX. tcz. 243. §. által a gyámhatóságok elé utasított örököségi ügyekben, midőn az örökösésre hivatott személyek, vagy azok egyrésze apai hatalom, gyámság, vagy gondnokság alatt áll, *az átadási végzés hozatalára, akkor is ha a hagyaték ingatlan javakból áll, nem a hagyatéki bíróság hanem a gyámhatóság illetékes.*“

És valóban nagyfontosságú e határozat, mert megtanulhatjuk belőle a mit különben már számtalanszor olvashattunk, miszerint a törvény csak azért hozatik, hogy a legfőbb ítélőszék vagy semmitőszéknek legyen mit nullificalni.

A döntvényben hivatkozott 243. §. csupán arról intézkedik, hogy ha az örökösödsre hivatottak vagy azok egy része atyai hatalom, gyámság vagy gondnokság alatt áll, mit tegyen a gyámhatóság a leltár beérkezével? s ezt a

kérdéses §. meg is fejti igen egyszerűen, hogy ez esetben az örökösödési eljárás megindítása céljából tárgyalást rendel.

Ha tovább nem olvassuk a törvényt, természetesen itt felmerül a kérdés, hogy ha a gyámhatóság a tárgyalást is is befejezte, mit tegyen ekkor? Ugy látszik hogy a fővárosi árvaszék ekkor az ingatlan átadását illetve átíratását elrendelte, s ennek eszközlése végett a telekkönyvi hatóságot megkereste, vagy ha ezt nem is tévé, de tenni akarta, mely jogot a pesti törvényszék, mint amaz ügyben illetékes hagyatéki bíróság magának vindikált.

És a semmitőszék a gyámhatóságnak adott igazat.

Én elhiszem hogy ha ezen eljárást követnők rövidebb és talán célszerűbb uton fejeznők be a hagyatéki eljárásokat, de kérdem: minek akkor a törvény?

Már pedig hogy éppen az 1877. XX. tcz. az illetékeséget határozottan körvonalozta, az kétséget nem szenved, s csak az nem érti meg, a ki saját nézetét a törvény fölébe szereti emelni hogy bámulja a világ!

A 254. §. második bekezdése így szól: „... az összes iratok csak azon esetben teendők át a hagyatéki bírósághoz, ha az örökség tárgyát ingatlanok, vagy telekkönyvileg bejegyzett jogok is képezik». vagyis: ha a hagyatéki tárgyat ingatlan is képezi, a tárgyalások megejtése után az iratok az árvaszéktől *okvetlenül* a bírósághoz teendők át további ellátás végett.

De hogy az átadási végzés ily esetekben éppen nem tartozik a gyámhatóság illetékességéhez kimondja ugyancsak a 254. §. bekezdésének záradéka, a hol így szól: „... a hagyatéki bíróság az ingatlanok vagy telekkönyvi jogok az örökös vagy hagyományos névére leendő átíratását megrendelni, s e végből az illetékes telekkönyvi hatóságot — hivatalból megkeresni köteles».

De hogy tovább menjünk, ugyancsak a 254. §. végbejezése így szól: «Ha a hagyatéki *csak ingókból áll*, a tárgyalási jkv. hiteles másolatát ... a gyámhatóság az illető adó illeték kiszabási) hivatalnak az illeték kiszabása végett megküldi; midőn pedig a hagyatékhöz *ingatlanok is tartoznak* az említett iratok áttételét az *illető bíróság eszközli».*

Mind e felhozottakból, melyek nem egyéni nézet, de a törvény szavai, s melyek semmi magyarázatot nem igényelnek, oly világosan kéri az ut, melyen haladni kell, hogy az ember nem képes eligazodni azon, mikép kovácsolhatott semmitőszék oly, az összes bírói által elfogadott határozatot, mint a kérdéses.

Daczára azonban a felszínre került ugynevezett jogelvnek, már én csak a törvény szavai mellett maradvam azt mondom, hogy oly esetekben is, a midőn az örökségre hivatottak között gyám- vagy gondnokság alattiak is vannak, az átadási végzés illetve átíratás elrendelésére nem az árvaszék, hanem azon bíróság illetékes, mely illetékes az örökösödési eljárás vezetésére és az átadási végzés hozatalára az esetben, ha az örökösök valamennyien nagykorúak s ön-jogosultak.

Szalay László,
szabadkai ügyvéd.

Következő kérdés intéztetett hozzánk.

Ha egy kereskedő, egy *férj rendeltére* 50 frton felül kiszolgáltattott, fűszer s életneműek áraért az *özvegyet magát közvetlenül*, — még csak nem is úgy, mint néhai férje örökösét vagy attól származott kiskorú gyermekei jogai fentartóját panaszolja be a békebíró előtt, a nagyobb összeget 50 frtos részletekre felosztott összegekért, külön-külön, egy idézvény mellett egy napra, s a békebíró az *özvegyet a megszakgatott összegekben külön-külön maga személyiben elmarasztalja*, s az elmarasztaló ítélet ellen beadott semmisségi panasz a törvényszék által elvettetik, helyesen járt-e el a törvényszék mint felülvizsgáló bíró vagy sem, s ha nem,

miféle perorvoslattal s hol lehet az ellen élni? miután a megrendeléseket nem is a nő tette, de meg nem is mint férjével *közös adós* ítéltetett el, s az összegek meg nem osztva, az 1877. XXII. t. cz. 12. §. második bekezdése pontja értelmében a békebíró elé nem is tartoztak.

Feletünk a kérdésre röviden csak az: hogy az ügy a békebíró hatásköréhez nem tartozik, mint ez 1877. XXII. törvénycikk 12. §-ának második bekezdéséből minden kétséget kizárólag kiderül, s hogy ennél fogva a békebíró, midőn ez ügyben ítélt, az idézett törvény 57. §-ának a) pontja alá eső semmisséget követett el; tehát helytelenül járt el a törvényszék is, midőn a most idézett szakasz alapján a békebíró egész eljárását meg nem semmisítette.

Hogy a dolgok ily állása mellett minemű perorvoslattal lehet élni, arra az idézett törvény 63. §-a felel meg. Egyedül perujitással. Hogy azonban ez célra fog-e vezetni; azt, főleg az előzmények után, nehéz lenne megmondani. Részünkről azt hiszszük, hogy ha csak a bíróságok egyike vagy másika (a békebíró vagy a törvényszék) be nem látván hibáját, a perujítás folytán «*mea culpa*»-t nem mond, az célra aligha vezet, más jogorvoslat pedig nem létezik.

Szerkesztőség.

Különfélék.

(A pozsonyi kir. törvényszéknek 1872. év kezdetétől 1878. év végeig terjedő sommás ügykimutatása.) 1872. évben: előző évi hátralék 296, érkezett 27509, lett összesen 27805, elintéztetett 26258, hátralékban maradt 1547; 1873. évben: előző évi hátralék 1547, érkezett 27388, lett összesen 28935, elintéztetett 26251, hátralékban maradt 2684; 1874. évben: előző évi hátralék 2684, érkezett 28886, lett összesen 31570, elintéztetett 29010, hátralékban maradt 2560; 1875. évben: előző évi hátralék 2560, érkezett 28339, lett összesen 30899, elintéztetett 30082, hátralékban maradt 817; 1876. évben: előző évi hátralék 817, érkezett 47223, lett összesen 48040, elintéztetett 48033, hátralékban maradt 7; 1877. évben: előző évi hátralék 7, érkezett 62474, lett összesen 62481, elintéztetett 61965, hátralékban maradt 516; 1878. évben: előző évi hátralék 516, érkezett 60008, lett összesen 60524, elintéztetett 59653, hátralékban maradt 871. — II. Ugyanannak 1878. évi részletes ügykimutatása. Polgári beadvány: előző évi hátralék 37, 1877. évben érkezett 28473, lett összesen 28510, elintéztetett 28413, hátralékban maradt 97; telekkönyvi beadvány előző évi hátralék 479, 1877. évben érkezett 21724, lett összesen 22203, elintéztetett 21436, hátralékban maradt 767; büntető beadvány: előző évi hátralék —, 1877. évben érkezett 7110, lett összesen 7110, elintéztetett 7103, hátralékban maradt 7; fegyelmi beadvány: előző évi hátralék —, 1877. évben érkezett 73, lett összesen 73, elintéztetett 73, hátralékban maradt —, elnökségi beadvány: előző évi hátralék —, 1877. évben érkezett 2628, lett összesen 2628, elintéztetett 2628, hátralékban maradt; — A telekkönyvi ügyek rovatai alatt csakis négy járásra terjedő ügyforgalom lett felvéve, mivel három járásbírói telekkönyvi hatósággal felruházva lévén, ügyforgalmát külön mutatja ki. A telekkönyvi vétbizonyítványok, a telekkönyvi rendelet 160. és 169. §. értelmében, külön ígattva nem lévén, ezek száma a kitüntetett beadványokban felvéve nem lett. — III. Kimutatás az e. f. bíróságok szervezésekor a pozsonyi kir. törvényszéknél rendszeresített bírák és törvényszéki hivatalnokok létszámáról. Elnök 1, bíró 13, jegyző 4, aljegyző 3, joggyakornok 3, irodaigazgató 1, irodatiszt 2, irnok 10, telekkönyvvezető 3, telekkönyvvezető segéd 5, telekkönyvi irnok 5, telekkönyvi átídomító díjnok 1, díjnok 5. — IV. Kimutatás a pozsonyi kir. törvényszéknél 1878. év végével működött személyzetéről. Elnök 1, bíró 14, jegyző 3, aljegyző 3, joggyakornok: díjas 2, díjtalan 2, irodaigazgató 1, irodatiszt 2, irnok 9, telekkönyvvezető 2, telekkönyvvezető segéd 4, telekkönyvi irnok 4, telekkönyvi átídomító díjnok 3, díjnok 8. A kimutatott létszám ily számban csakis az év végével jelentkezik, mivel az évközben betegségi esetek és a bekövetkezett katonai mozgósítás következtében több hivatalnok hivatalától hosszabb ideig elvonatott. Pozsonyban, 1879. évi január hó 1-én.

Bacz Nándor,
kir. törvényszéki irodaigazgató.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{félre} .. 6 ft ^{negyedévre} .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A jog- és államtudományi szakoktatás reformja. Dr. Groisz Gusztáv kolozsvári egyetemi tanár urtól. — A megtartási jog. Dr. Hexner Gyula urtól. — Tanulmány a végrehajtási törvényjavaslatról. Dr. Berkovics Ferencz nagyváradai ügyvéd urtól. — Az ügyvédi rendtartás 67. és 106. §-a magyarázatához. Andrásovics Béla kir. táblai bíró urtól. — Egy curiai döntvény. Ternoszky Béla kir. törvszéki bíró urtól. — Külföldi jogtudományi könyvészet. MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A jog- és államtudományi szakoktatás reformja.

VII.

A jog- és államtudományi szakoktatás reformjára irányuló kérdések között bizonyára csak másodsorban, de mégis jelentőséggel bírnak az enquete elibe terjesztett következő kérdések: «Fenntartandó-e a jelenlegi tanpénzrendszer az egyetemeken, a mely mellett a tanszékek általában, különösen a párhuzamos tanszékek, pénzszerzésre való versenyfutások színében tűnnek fel? Nem volna e helyesebb a tanpénzben való egyenlő (óraarányos) osztozást hozni be?» — «Ezzel összefüggésben a párhuzamos tanszékek váltakozó (más-más félvre eső) vagy együttes (talán ugyanazon órákra is eső) előadásait helyesebb-e behozni?»

Hogy ezen kérdésekre alapos feleletet adhassunk, kell az iránt mindenekeelőtt tisztába jönnünk, valjon biztosít-e a tanpénz általában előnyöket az egyetemi oktatás tekintetében, lehet-e tehát annak eltörlése esetében káros következményektől tartani?

Gyakran találkozunk azon állítással, hogy a tanpénz és a tanulási szabadság alapját képezik a magántanári intézménynek, minthogy az államilag nem dotált magántanár megélhetése csak akkor van biztosítva, ha erre a lehetőséget a tanpénz szedésére való jog megadja. — Nem szenved kétséget, hogy tanerők képzése és az egyes tudományoknak különböző irányokban való fejlesztése tekintetében a magántanári intézmény virágzása egy oly előny, melynek biztosítása még nagy áldozatok árán is, a tudományosság s az egyetemi oktatás érdekében mulhatlanul szükséges. Ámde a tanpénz szedésére való jog ily biztosítékot — a tapasztalat tanúsítása szerint — éppen nem nyújt. Tekintsünk csak el a jog- és államtudományi karoktól — hisz e kérdés nem kizárólag e karokat, hanem az egész egyetemet illeti — úgy hiszszük nem csalódunk, midőn azt állítjuk, hogy az egyetemi magántanár átlag véve évi 200—300 frtnál többre, a legelőnyösebb körülmények között sem számíthat, még a tulnépes budapesti jog- és államtudományi kar kebelében sem, legnagyobb része pedig bizonyára 100 frtig sem tudja ezen jövedelmét felvinni. És nem csak mi nálunk van ez így; kimutatta Suess tanár¹ az osztrák törvényhozó testületben e kérdést illetőleg 1876-ban folyt tárgyalások alkalmával, hogy a jog- és államtudományoknál Bécsben 9 magántanár együtt 600 frt, Prágában 36 magántanár együtt 411 frt, Grátzban 13 magántanár együtt 625 frt,

Krakkóban 11 magántanár együtt 236 frt tanpénzben részesült. Ugy hiszszük, nem fog találkozni senki, ki állítani merné ezen eredmények után, hogy a magántanár megélhetése a tanpénz által biztosítva van. Lehet, hogy ezen eredmény némileg javulna, ha — mint némelyek óhajtik — a magántanárok minden tekintetben, a vizsgálatokra tekintettel is egyenjogosítottatnának a rendes tanárokkal; ám a megélhetés ekkor sem volna biztosítva, mert a rendes tanár állásának természetéből folyó előnye szemben a magántanárral még mindig hatalmas gátat képezne a magántanár jövedelmének nagyobb mérvben emelkedése elibe. A magántanár működése egy nemes küzdelem lesz mindig, melynek anyagi jutalmát a siker adja meg, ha évek multával érdemeinek elismerésül a tanári széket elnyeri. Kétségtelenül lehet, és kell a magántanári intézmény fejlesztése érdekében az államnak áldozatot hozni, de aligha lehet más módon az érdek előmozdítására működni, mint úgy, ha kiváló érdemeket szerzett magántanárok számára, kik úgy a tanítás mint az irodalmi téren kitüntetett hasznos munkálkodásuk által már nyújtottak biztosítékot az irányban, hogy méltóan fogják majdan az egyetemi tanszéket betölteni, az illető karok ajánlatára, tekintélyesebb, s minden esetre oly összerü jutalmazások adatnak, hogy az illető az anyagi gondnok egy részétől legalább mentesítve lévén, munkásságát egész odaadással szentelhesse a tudománynak.

Felhozatik még az is, hogy a tanpénz fokozott tevékenységre buzdítja a tanárt, egyfelől mert a tanpénz jövedelemre való kilátás egészséges versenyt hoz létre a párhuzamos tanszékek tanárai között, másfelől, mert ha nincsenek is párhuzamos tanszékek, a tanár tanpénz jövedelmének fokozására tekintettel, arra indíttatik, hogy szigorú kötelezettségén felül is hirdessen és tartson előadásokat. Lehet, sőt bizonyos, hogy vannak egyetemek s azok kebelében egyes karok, melyeknél a hallgatók száma oly nagy, hogy a tanpénz az egyes tanárra nézve tekintélyes, fizetését felülmúló összeget képvisel, — így, hogy közlelrol vegyük a példát, a budapesti egyetem jog- és államtudományi karánál; ám de úgy vagyunk meggyőződve, hogy midőn egy elvi elhatározás szükséges, nem az egyes kivételes példák, hanem az általánosan uralkodó viszonyok veendőek tekintetbe és alapul; már pedig az egyetemek nagy részénél a hallgatóság nem abnormis nagy, a hallgatók között sok az olyan, ki anyagi viszonyainál fogva, jogot tarthat a tanpénzmentességre, minek következménye, hogy az egyetemek egy nagy részénél a tanár tanpénz jövedelme oly csekély, hogy ha egyéb nem, az erre való kilátás aligha fogja a tanárt fokozott tevékenységre buzdítani; hozzájárul még, hogy — ha elfogadnók is ezen feltevést — ez kétségtelenül csak oly viszonyok között bír jogosultsággal, hol párhuzamos tanszékek vannak, hol ellenben az egyes tantárgyak csak egy-egy előadó által vannak képviselve — mint nálunk Magyarországon nagyobb részben, — ott egészen elenyészik a tanpénznek ezen állítólagos

¹ KLEINWÄCHTER: «Die rechts- und staatswissenschaftlichen Facultäten in Österreich» 95. és 96. l.

buzdító hatása; hisz ha nincsenek valamely egyetemen nagy számmal a hallgatók, a tanár aligha fogja magát a tandíj jövedelemnek emelése céljából csak arra határozni, hogy kötelezettségén felül hirdessen és tartson előadásokat, ha már az anyagiak által vezérelteti magát előadásainak hirdetésénél, s idejét az anyagiakra tekintettel osztja be, akkor aligha nem fogja a tanpénz tekintetét háttérbe szorítani azon kecsgetetőbb kilátás, melyet az irodalmi munkásság nyújt a valóban hivatott tanár számára.

A tanpénzrendszer hátránya gyanánt szokott az említett, hogy a tanpénzek által a tanárok között nemes verseny helyett versengés és irigység idéztetik elő s alkalom nyújtatik arra, hogy a tanárok a vizsgálatok alkalmával azok irányában, kik nem voltak hallgatók, kicsinyes bosszút álljanak. Jellemtelen egyéneknek lehet talán ily következményektől tartani, de komolyan csak nem fog senki az egyetemi tanárokról általában oly aljasságokat feltenni; ezen körülményt nem lehet itehát — felfogásunk szerint — kiindulási pont gyanánt felvenni a tanpénzrendszer állítólagos káros hatásának indokolása szempontjából; pénzszerzésre való versenyfutás — mint ez a ministerialis kérdésben említettik — szintén csak oly karban birhat életképességgel, hol a karbeli tanárok többsége megfélekedezik hivatásának magasztosságáról s közönséges napszámossá aljasodik; ámde — hála Istennek — az ily gondolkodásuk mindig csak kivételek egy tudományos testületben, s lehet módot találni a karban, az ily kivételek erkölcstelenítő eljárásának meggátlására.

Említettik az is, hogy a tanpénzrendszer megakadályozza a behatóbb és terjedtebb tanulmányt, mert a hallgató — tudván, hogy minden óráért, melyet hallgatni akar, fizetni kell — nem igen lesz hajlandó a kötelezettnél több órára beiratkozni. Nem szenved kétséget, hogy ezen ellenvetés — látszólag legalább — bir jogosultsággal; sokat veszt azonban jelentőségéből nálunk legalább, hol a szegény hallgató bizton számíthat — kellő szorgalom mellett — tanpénzmentességre, ki pedig erre nem szorul, s a kötelezett óraszámával mégis beéri, az nem a tanpénz miatt, hanem azért nem veszi igénybe a kínálkozó alkalmat, mert hiányzik benne az ösztön a tudományos tanulmányra.

Nem akarunk hosszadalmasokká válni a tanpénzrendszer mellett és ellen harczoló érvek elősorolásában, a főbbeket úgy is érintettük. Ugy véljük azonban, hogy az említettek közül is lehet meríteni azon meggyőződést, hogy általában véve nem lehet állítani hogy a tanpénzrendszer különös előnyöket biztosítana az egyetemi oktatás számára, de az sem mutatható ki, hogy a tanpénz eltörlése káros következményekkel volna egybekapcsolva. Ebből kifolyólag a kérdés miként leendő megoldására lényeges befolyást csakis a nálunk uralkodó viszonyok gyakorolhatnak.

Ezek figyelembe vételével meggyőződésünk, hogy a tanpénz intézménye fenntartandó ugyan, — mert sem az állam feladatából nem következik, sem pénzügyi helyzetünk meg nem engedi, hogy a felsőbb oktatás ingyenes legyen — de a fizetendő tanpénz természetének meghatározása, a tanpénz rendeltetése és más ezzel egybefüggő, alább részletezendő kérdések tekintetében kell a mostani tanpénzrendszer gyökeres reformját eszközölni.

Dr. Groisz Gusztáv,
kolozsvári egyetemi tanár.

(Folytatása következik)

A megtartási jog.

I.

Daczára annak hogy a megtartási jog, már az 1840-iki váltótörvényünk által jogrendszerünkbe felvett, jogi természete, keletkezése, tárgya, tartalma és megszűnésére vonatkozó felvilágosítást, és bővebb megbeszélést, hazai irodalmunkban aligha találunk Sajnos hogy jogi íróink, a kereskedelmi és váltótörvény ünnepelt szerkesztőjének kivételével — ezen kérdést nagyobb figyelemre nem méltatták. Hogy pedig még egy néhány szó hozzáférne, arról a t. olvasónak meggyőződést szerezni, az ez alkalommal feladatom.

A római jog a *jus retentionis*, annyi különféle jogviszonyoknál ösmerte, hogy ennél fogva egészen lehetlenné vált, reá nézve általános elveket megállapítani.¹

Ezen esetek közül csak azt az egyet nem hagyhatom érintetlenül, mely szerint a záloghitelezőnek, ha adósa ellen két vagy több követelése volt, melyek közül csakis az egyik, közli záloggal biztosított, ez utóbbinak kielégítése esetében is, — a zálogot a többi követelés megszüntetéseig, megtarthatta; a zálog kiadását követelő adós ellen «*doli exceptio*»-val élhetvén.

Az osztrák polgári törvénykönyv, a római jog ezen intézkedésétől eltérően, 471. §-ában a visszatartási jogot el nem ösméri, sőt határozottan tiltja, hogy a zálogbirtokos vagy a dolognak bármely más birtolója, azt követelése fejében visszatarthatná.

A német kereskedelmi törvény valamint a váltórendszabály, és ezek után kereskedelmi és váltótörvényünk is, a kérdésben forgó jogot ismét felvették, minél fogva a jelen sorok talán nem egészen feleslegessé válnak.

Tárgyilag véve a megtartási jog a hitelezőnek azon joga, melynél fogva, adósának azon ingóságait, melyek jogszerű uton birtokába kerültek, mindaddig visszatarthatja, míg követelésére nézve ki nem elégítették;² alanyilag pedig a jogosítvány; a dolog visszaszolgáltatását, — melyre különben kötelesek volnának — mindaddig elhalaszthatni, míg az azt követelő, az általunk emelt igényeknek eleget nem tesz.³

Ezekből következik, hogy:

1. A megtartási jognak tárgya, vagyis az, a mire nyújtott hatalma vonatkozik, valamely idegen azaz adósunk — tulajdonához tartozó ingó dolog, minek folytán a «*jura in re aliena*» közé sorolandó; és mint ilyen «*ad et in haeredes*» átmegyen.

2. Hogy tartalma, vagyis a tárgyilagosságot jog által nyújtott jogosítványok köre, egy nemleges és egy tevőleges részre osztható. Az előbbiben a dolog pusztá visszatartása, az utóbbiban pedig akkor mozgunk, ha a visszatartott dolgot áruba bocsátjuk és követelésünknek, annak vételarából, kielégítést szerezünk.

3. Hogy a *jus retentionis* keletkezéséhez a következő kellékek megkívántatnak, u. m.

a) A biztosítékot nyújtó idegen dolognak birtoklása.

β) Az általa biztosítani célzott követelés fenállása.

γ) A kötelelem, melynek alapján a dolog különben kiszolgáltatandó volna.

δ) A hitelező akarata.

Ezen négy körülmény összehalálkozása esetében a

¹ WINDSCHEID: *Lehrbuch des Pandectenrechtes* II. kötet 297. l. «Eine gemeinsame Theorie für alle diese Fälle lässt sich nicht aufstellen. Nichtsdestoweniger ist eine Gesamtbearbeitung der Lehre vom Retentionsrechte versucht worden, wie von SCHENK: *Die Lehre vom Retentionsrechte*, GROSKOPF: *Zur Lehre vom Retentionsrechte*.

² APÁTHY: *Kereskedelmi jog* 143. §.

³ WINDSCHEID: i. h.

jus retentionis, *ipso jure* keletkezett és törvényes zálogerejével birt.

A megtartási jog gyakorlása, tartalmának kimerítésében állván ugyancsak tevőleges vagy nemleges lehetett, a római jog szerint, és különösen Iustinian óta, ahhoz *sem az előzetes beperlés, sem a bírói közbenjárás meg nem kívántatott*. A záloghitelező csak köteles vala az eladásra vonatkozó enunciatióját két adásával közölni, és a közlés napjától számítandó két évig az eladással várakozni.

Az osztr. polg. törvénykönyv, a mint kiemelve volt, a vttsi jogot ugyan nem ösmeri, de mindamellett nem lesz érdektelen, a záloghitelezőnek nyújtott jus distrahendit egy pár szóval megérteni.

A mondott törvény 461. §-ának rendelkezése értelmében, a záloghitelező, a mennyiben kellő időben kielégítést nem nyer — a zálogtárgynak bírói elárverezését kérelmezheti, mely esetben a bíróság a törvénykezési rndts szabályai szerint eljárni tartozik. Ezen utóbbi rendelkezésnek ratiója iránt az osztrák jogtudósok nézetei egészen eltérők.

Némelyek, mint pld. STUBENRAUCH, KIRCHSTETTER és KOPP, azon véleményben vannak, miszerint a záloghitelező, tekintettel arra, hogy a törvénykezési rndts, csakis a végrehajtás elrendelése, és a lefoglalt ingók megbecsültetése által megelőzendő árverésről intézkedik, és ezen cselekvények továbbá csakis jogerős bírói ítélet alapján foganatosíthatók — az eladási jog érvényesítése céljából követelését beperelni és magának megítéltetni tartozik. Ezek tehát a kereset megindítását, *conditio sine qua non*-nak tekintik, míg az ellenkező nézetben levők azt egészen feleslegesnek tartják, a törvény világos rendelkezésére hivatkozván, mely a záloghitelezőt az árverés kérelmezésére nyíltan feljogosítja. Csakis az adós érdekének megóvása szempontjából rendeli a törvény, *hogy ezen árverésnél is*, a bíróság a prtts szabályai szerint eljárni — azaz az eladandó tárgy törvény szerint megbecsültetni, az árverési határidőt kellőleg közhirrre tenni és megtartani, a hitelezőt kifizetni, és a kötvényt esetleg magához venni, — tartozik.

Míg a közpolgári ügyekben a gyakorlat az előbbi nézetnek hódolt, a német kereskedelmi törvény ez utóbbit elfogadta.⁴ E törvény azonban, még csak a jámbor óhajások sorába tartozott, a mikor Ausztriában a nemzeti bank és idővel több más hitelintézet, a megtartási joggal külön privilegium útján felruháztattak. Az 1841-ik évi július 1-jén megjelent patens 51. §-a és az ezt interpretáló 1844. évi október hó 7-én kibocsátott rendelet alapján, az illető hitelintézetek, adósuk ingóságait, melyeknek birlalásába akármiféle jogügylet alapján, jutottak, — *jure detentionis* megtarthatták. Ezen jog gyakorlását a harmadik személy tulajdoni vagy elsőbbségi igénye fel nem függeszthet, kivéve hogy a visszatartó intézet a tárgyak birlalásba vétele alkalmával, annak fenállásáról tudomással birt, vagy azt felösmerhette volna.

A megtartási jog történeti fejlődésének e dióhéjba szorított vázlata után, áttérhetünk, kereskedelmi és váltótörvényünk e tárgyról szóló intézkedéseinek közelebbi elemzésére.

(Vége köverkezik.)

Dr. Hexner Gyula.

⁴ Einführungs Gesetz zum Hand.-Gstzb. 47. §-a: «Für den nach Art. 310 des H. G. B. vorzunehmenden öffentlichen Verkauf, hat das bewilligende Gericht einen einzigen Termin festzusetzen und in der für executive Versteigerungen üblichen Weise Kundzumachen. Eine Schätzung hat der Commissär vor dem Verkaufe nur dann zu veranlassen, wenn die zu verkaufenden Gegenstände werden einen Börsenpreis oder Marktpreis haben, noch auch in Priwatschuldurkunden bestehen, und wenn zugleich beide Theile darüber einig sind dass die Schätzung stattfindet, oder eine der Partheien die Vornahme der Schätzung auf ihre Kosten verlangt.» Kereskedelmi törvényszékeink eziránt miféle reudeletet kaptak.

Tanulmány a végrehajtási törvény-javaslatról.

XI.

Köztudomásu, hogy a jelenlegi igazságügyminiszter ur, úgy e birálat alapjául szolgáló végrehajtási, mint az ide vont perrendtartási törvényjavaslatot *revisio* alá vétette és mint hirlik a meghívott enquette már be is fejezte munkálatát oly eredménnyel, hogy a több tekintetben változtatott két törvényjavaslat egyesítettvén, az nem sokára mint új igazságügyi javaslat fog a képviselőház asztalára letétni.

Ily körülmények közt birálatunk folytatása lehetlenné vált és önkénytelen befejezést ért, de mégis mielőtt olvasóinktól egyelőre bucsut vennénk, reflectálni kívánunk még a javaslat 217—223. §§-aira, mint melyekről tudjuk, hogy — lngalább addig — az új javaslatban is benfoglaltatnak.

A hivatolt §§ ok az eskü alatti vagyonfelfedezés intézményét kívánják nálunk meghonosítani olykép, hogy azon végrehajtást szenvedő, a ki ellen készpénzbeli követelés behajtására vezetett valamely végrehajtás sikertelen maradt, fél évig terjedhető adóssági fogság terhe alatt kötelezhető, hogy vagyont azon eskü alatt fedezze fel; miszerint «vagyont teljesen felfedezte s abból tudva semmit el nem titkolt».

Az indokolás a felfedező eskü e nemét azért kívánja meghonosítani, hogy ezáltal megelőztessék az, hogy a végrehajtás alatt álló adós a következmények minden sérelme nélkül vonhassa el vagyont a végrehajtás elől és mert az általános hitelbiztosítás szempontjából kívánatos ezen intézkedés fölvétele, mely a külföldi tapasztalatok szerint célszerűnek bizonyult és a személyes végrehajtás eltörlése dacára legközelebb is a német birodalmi perrendtartás 711. §-ában fentartatott.

Szigoru adóssági törvény a közhitel éltető eleme és ki birálatunkat olvasta, nem vetheti szemünkre, hogy mi a végrehajtási törvényjavaslatot az adós kedvezése indokából kívántuk helyenként változtatni, de azért mégis az ajánlott intézkedést nem pártoljuk, mert azt hiszszük, hogy annak nálunk célvesztett hatása lesz.

Kétségtelen, hogy a XIX. század törvénykezésében az eskü már csak szükséges rossznak³⁹ tartatik és így már csak ezen szempontból is elleneznünk kell ennek a fennállónál nagyobb mérvben leendő alkalmazását, különösen oly esetben, midőn az adóstól megtudni kívánjuk, hogy van-e még oly eltitkolt vagyona is, melyet a hitelező a végrehajtás foganatosítása alkalmával kitudni nem tudott. Köztudomásu, hogy ma a hamis eskü a folyamatban lévő bűnügyek ijesztő százalékát képezi, és ezen körülmények és annak hatása alatt, hogy az ügyes speculansok mily modorban és mérvben tudják a hamis eskü miatti bűnügyi följelentés prését használni, senki sem fog csudálkozni, hogy büntető törvénykönyvünk jeles készítője a gyakorlati érzék finom tapintatával oda hajlott, hogy nem ellenezte volna büntetőtörvénykönyvünkben azon szakasz fölvételét, hogy nincs helye a hamis eskü miatti büntetésnek, ha az eskü megkínálás vagy visszakinálás következtében tétetett le. Ha pedig a hamis vagyonfelfedezési esküre maga a javaslat készítői sem akarnák a büntetőtörvény következményeit alkalmazni, akkor az meg épen teljesen céltevesztett intézkedés lenne, mint céltevesztett intézkedés ez egyáltalán oly országban mint a miénk, hol a lakosság 58%-a írni és olvasni nem tud és hol az elítéltek csak 36,7%-a írás- és olvasás tudó, a hol tehát kívánni azt, hogy belássa mindenki, miszerint ily eskü letétele által azon

³⁹ ZLINSZKY A bizonyítás elmélete Budapest 1875—435. lap.

garantiákat hamisítja meg, melyekkel az állam törvényei az igazságot biztosítják,⁴⁰ valóságos utopikus követelés.

Megengedjük, hogy a külföldi tapasztalatok kedvőzők, de ez egy nálunk soha sem divott és elméletileg is megtámadható intézkedés meghonosítására indok nem lehet és mi a Németországra való hivatkozást illeti, ez meg épen nem irányadó, mert itt ez intézkedés sok helyt oly régi, hogy a szükséges rossz a megszokottságnál fogva már nélkülözhetetlen jónak tetszik.⁴¹

Igaz, hogy törvényhozásunknak is gondoskodnia kell, nehogy a végrehajtás alatt álló adós vagyont a félelem és veszteség minden következménye nélkül eltitkolhassa, de erre nézve csőd esetén még talán indokolható fölfedezési eskünél jobbnak látnók, ha az actio pauliana szabályoztatnék és e mellett megengedtetnék a csalás miatti bűnügyi eljárás folyamatba tétele az adós és a vele összejátszó harmadik személyek ellenében akkor is, ha a csőd el sem lett rendelve vagy nem is kéretett⁴²

⁴⁰ Büntető törvényünk indokolása ebbe helyezi a hamis eskü büntetésre méltó voltát.

⁴¹ ZLINSZKY előbb hivatolt munkája szerint a fölfedező eskü e nemének nyoma már a tükörben is található. RENANI szerint (*Lehrbuch des gem. deut. Civilprocess rechts*. Der ordentliche process — 139. §.) Németországban a fölfedezési esküvel annyira mentek, hogy bizonyos föltételek alatt, annak letételére nemcsak a perbeli ellenfél, hanem más harmadik is kötelezhető volt. A poroszországi perrendtartás szerint a fölfedezési eskü nemcsak állító, hanem ígérő alakban is leteendő volt oly irányban, hogy az esküvő a kihagyott vagyoni értékeket jövőben azonnal bejelenteni fogja.

⁴² Hogy ez irányban bíróságainkban a jóakarát megvan, hivatkozzunk a többi között a kir. Curiára és 341/1871. sz. alatt megfordult D. H. bűnügyére.

Ha pedig törvényhozásunk a felfedező eskü e nemét meghonosítani kívánja, akkor sem fogadható el a javaslatba hozott intézkedés úgy a mint a hivatolt §§-okban javasoltatott. Ugyanis a javaslat szerint ezen eskü le nem tétele miatt a fogság olyképp foganatosittatik, hogy a végrehajtást szenvedő e végből rendelt és elkülönített tisztességes lakhelyen a hitelező által előlegesen leteendő költségen őriztetik, és ha hat hónap múlva sem akarja az esküt letenni, akkor szabadon bocsátatik, és az ilyképp szabadon bocsátott ellen, más hitelező kérelmére eskü alatt vagyonszófedezés, és ennek nem teljesítése esetében fogság csak akkor rendelhető: ha a végrehajtató hitelt érdemlőleg kimutatja, hogy a végrehajtást szenvedő később vagyont szerzett.

Ki ezen intézkedéseket összehasonlítja büntetőtörvénykönyvünkkel, hol a hamis fölfedező eskü öt évig terjedhető börtönnel és négy ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető, rögtön belátandja, hogy a csakugyan roszhiszemű adósnak módjában van adva, hat havi aránylag kényelmes és a közönség szemében sokszor még dicsfénynyel környezett fogsággal a büntető törvény szigorát kijátszani; a 222. §-nak pedig ép semmi értelme sincs, mert ha a hitelező hitelt érdemlőleg ki tudja mutatni, hogy a végrehajtást szenvedő ismét vagyona tett szert, akkor miért nem foganatosítja a végrehajtást; ha pedig ezt foganatosítja és sikere még sincs, akkor megint hitelt érdemlőleg hogyan igazolhatja, hogy a végrehajtást szenvedő vagyona tett szert?

Dr. Berkovics Ferencz
nagyváradai ügyvéd

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ügyvédi rendtartás 67. és 106. §. magyarázatához.

Az ügyvédi rendtartás életbe léptetése óta, a gyakorlat terén felmerült hiányok felderítése, a törvény hiányainak mikénti orvosolhatása céljából, az igazságügyi miniszterium, részint a bíróságok, részint az ügyvédi kamarák tagjaiból, bizottságokat hívott össze.

Nem véljük egészen feleslegesnek, ha a bizottságok figyelmét, a többi között, az ügyvédi rendtartás 67. és 106. §-aira felhívjuk, mely §§-ok a bíróságok és ügyvédi kamarák által különbözően értelmeztetek.

Legyen szabad erre vonatkozólag, egy concret esetet felemlitenünk, melynek elintézés a felfogások eltérését kelően illusztrálni fogja.

Hamis esküvéssel vádolt G. B. budapesti ügyvédi kamarai tag bűnügyében, a vád alá helyezési határozat ellen vádlott részéről maga által előterjesztett felebbezvény, a budapesti kir. törvényszék által elfogadtatván, az 1878. január 11-én 231. sz. a. egyuttal következő végzést is hozott:

Felebbező G. B. minthogy eme headványa során, a védekezés megengedett korlátait, messze tuhágva, a panaszt és tanukat «csavargó» — «nemtelen» stb. hitvány bűntársaknak nevezi, s így eme durva kifakadásával, a bíróságok irányában tartozó tiszteletet megszegte nem csak, hanem az elfogadott kir. ügyészi indítványt könnyelműnek, stb. ócsárolva magát az eljáró törvszéket közvetlenül is sértegetni merészelt: ugyanazért G. B. tekintetbe véve, hogy hasonnemű rakoncátlanságért már itt helyütt fenytve volt, a helybeli szegényalap javára 8 nap s különbeni végrehajtás terhe alatt fizetendő 50 frtnyi bírságban marasztaltatik, és pedig miután nem képviselői minőségben járt el, hanem saját ügyében védekezett, nem az 1874. évi 34. t. cz. 67. §-a, hanem a törvényes gyakorlat alapján.

A kir. tábla 1878. márcz. 19-én 4189. sz. a. az elsőbíróságnak, a bírság kiszabására vonatkozó részét indoklásánál fogva helyben hagyta.

Vádlott ezen végzés ellen további felebbezéssel élván, a m. kir. Curia mint legfőbb ítélőszék 1878. június 12-én 3942. sz. a. következőleg végzett:

A mennyiben G. B. az alsóbb bíróságok által (az 1874. év 34. t. cz. 67. §. b) pontja alapján) 50 frt pénzbírsággal fenytetett, e részbeni felebbezésének elvetésével, a budapesti kir. ítélőtábla ítélete felülvizsgálatlanul hagyatik.

Indok: A pénzbírságot illető felebbezés azért vettetett el, s a budapesti kir. ítélőtábla e részbeni határozata azért hagyatott felülvizsgálatlanul: mert a fennidézett törvénycikk világos rendelete szerint az ilynemű határozat ellen csak egy foku felebbezésnek van helye!

A legfőbb ítélőszéknek ezen végzése, mely szabatosság tekintetéből kifogástalannak alig mondható, s mely jöllehet az elsőbíróságok végzését felülbírlás tárgyává nem tette, ebbe mégis közvetve belebocsájtkozni látszik, — mely nyilván elvétésből, *ítéletről* szól, határozat helyett, — a legfőbb ítélőszéknek ezen végzése a célból, mert egyuttal ez alkalommal G. B. irányában a hamis esküért további eljárás tárgyi tényálladék meg nem állapíthatása miatt megszüntetett, a budapesti ügyvédi kamarával közöltetett.

Az érintett legfőbb ítélőszéki végzés érdekes episodokra adott alkalmat, ugyanis a budapesti ügyvédi kamara, a fenntebbi közlés után az eljáró fenytő törvszéket arról értesíti, miszerint a G. B.-tól beszedendő 50 frtnyi pénzbírságot, az ügyvédek, illetve azok özvegyei és árvai számára a kamara által kezelt segélyezési tőke gyarapítására fordítandónak határozta s az említett törvszéket az 50 frt pénzbírság beszedésére s a kamarához való átküldésén felkérte.

A megkeresett kir. törvszék válaszában kijelenti, miszerint a jogerőre emelkedett 231. sz. a. hozott első bír. végzésben az 50 frtnyi pénzbírság a helybeli szegényalap javára állapítottatott meg, az az ügyvédi kamara által kezelt segélyezési tőke gyarapítására nem fordítható.

Az ügyvédi kamarának új megkeresésére, melyben

különösen a 3942. sz. a. Curiai határozat következő szavaira «a mennyiben pedig G. B. az alsóbb bíróságok által az 1874. évi 34. t. cz. 67. §. b) pontja alapján pénzbírsággal fenyítettett» — valamint az idézett törvény 166. §-a tétetik hivatkozás az e. b. a következő végzést hozta:

A megkeresés nem teljesíthető, mert: bírói határozatok értelmezésénél, nem az indokoló, hanem a kijelentő, mint lényeges rész az irányadó; már pedig a kir. Curia, a budapesti kir. ítélőtáblának 4189. sz. alatti végzését, a bírság kérdésében felülvizsgálatlanul hagyta, — az ezen másodfoku határozattal helyeselt 231. sz. alatti e. bir. végzésben meg, a B. G. terhére kirovott 50 frt bírság a helybeli szegény-alap számára fordíttatni rendeltetett.

A budapesti ügyvédi kamara részéről az ezen végzés ellen beadott felebbezésben kiemeltetik, hogy az e. b. megtagadó végzés ellentétben áll a 3942. sz. a. legfőbb törvényszéki határozattal, melynek nemcsak *indokoló*, hanem *rendelkező* részében az 50 frttal kimért bírság kifejezetten az 1874. évi 34. t. cz. 67. §. b) pontja alapján kiszabottnak jeleztetik nem csak, hanem *indokolásában* magyarázatul még kiemeltetik, hogy a kir. táblai határozat elleni felebbezés azért vettetett el, mert a fennit idézett G. világos rendelete szerint ilyenmő határozatok ellen csak egy foku felebbezésnek van helye; ehhez képest pedig az ügyvédi kamarának a bírság hová fordítása iránti rendelkezési joga az 1874. 34. t. cz. 106. §. félreérthetetlen szavai szerint kétségtelen még az esetben is, ha G. A. a fennforgott ügyben nem képviselői minőségben járt el, hanem saját ügyében és így mint fél védekezett.

Nem tudjuk, hogy minő határozatot fog ezen concret esetben a kir. tábla, esetleg a legfőbb ítélőszék hozni.

Az ügy elbírálása, szerény nézetünk szerint egyszerű: az egész a körül forog, vajon az alsó bíróságok határozataiban tüzetesen ki van-e mondva: hogy a *pénzbírság hová fordítandó?* és végül *felülvizsgálta-e* a legfőbb ítélőszék a kir. táblai határozatot vagy nem?

Véleményünk szerint ezen kérdések oly tiszták, hogy az ezekre adandó felelet eltérő alig lehet, s az adandó felelet által az ügy is jogilag eldöntve van.

Egészen más kérdés az: vajon, tekintettel a fennálló törvénykezési gyakorlatra, és figyelemmel az ügyvédi rendtartásra, az ügyvédek által a bíróságok ellenében elkövetett sértésekért, a bíróság *által kijelelendő célra pénzbírsággal fenyíthetők-e*, vagy pedig mint a fennebbi concret esetben a bpesti ügyvédi kamara vitatja, a megítelt pénzbírságok hova fordítása iránt az 1874. 34. tcz. 106. §-a értelmében mindig az ügyvédi kamara határoz.

Az igen tisztelt budapesti ügyvédi kamara érvelésének alapjául az ügyvédi rendtartás 106-ik §-át veszi. Ennek szövegezése következő:

«A jelen törvény szerint, az ügyvéd vagy a fél ellen megítelt pénzbírságok jótékony célra fordítandók, melyet azon ügyvédi kamara határoz meg, a melynek a vádlott ügyvéd a marasztaló határozat hozatala napján tagja volt.»

«Az ügyvéd az ellene kiszabott bírság megtérítését a féltől nem követelheti.»

Ezen §. a *jelen törvény* szerint, az ügyvéd vagy a *fél ellen* megítelt pénzbírságok hova fordításáról szólván, miután a *per bírósága* által kiszabható bírságokról a jelen törvény 67-ik §. intézkedik, azt következteti, hogy ezen §. is a 106. intézkedésére esik, és pedig annál inkább, mert ezen §. nemcsak ügyvéd, hanem *fél* ellen megítelt pénzbírságról tesz említést, már pedig, a felek ellenében az ügyvédi kamara bírságot nem is szabhat ki.

Nem ismeretlen előttünk, hogy a bíróságok egy része is ezen felfogást osztja, és nagyon természetesnek találjuk, hogy az ügyvédi kamarák általában, a törvénynek olyatén

magyarázatát, melynek alkalmazása jótékony célra fordítandó alaptökéjüket növeli, átalánossá tenni törekednek.

Ámde a mi szerény nézeteink szerint ezen felfogást nem oszthatjuk.

Az ügyvéd pénzbírsággal fenyíthető, vagy fegyelmi eljárás megindítása nélkül a per bírósága által (ügyv. r. 67. §.) vagy pedig fegyelmi eljárás befejeztével az ügyvédi kamara fegyelmi bírósága által (ügyv. r. 75. §-a).

A midőn az ügyvédi rendtartás 8-ik fejezetének 67-ik §-a a *per bírósága* által az ügyvéd (nem pedig egyuttal a felek ellenében kiszabandó pénzbírságról, — az egyfoku felebbezésről és esetleg a fegyelmi eljárás megindításáról intézkedik, se itt, se pedig más helyen nem említi fel, hogy a bíróságoknak eddigi azon jogkörét, hogy a kiszabott pénzbírság hová fordítása iránt határozhatnak, hatályon kívül nem helyezte, egyedül, a felebbezés tekintetében szabott szűkebb korlátot, már pedig exceptio firmat regulam in casibus non exceptis.

Az ügyvédi rendtartás 9-ik fejezete előzetesen, a fegyelmi eljárás és ennek következményeivel foglalkozik, — a 106-ik §. pedig szinte ugyan a 9-ik fejezetben foglaltatván, a törvény szelleme és magyarázata szerint nem következtethető más, minthogy az ügyvédi kamara egyedül azon bírságok hová fordítása iránt határozhat, mely a fegyelmi bíróság által állapítottat meg.

Arra hogy a *bíróságok* hatásköre mért változtatott volna meg? a ratio juris fel se található; mert bár előnyös lenne is az ügyvédi kamarákra nézve, hogy a pénzbírságok hova fordítása iránt ők disponáljanak, ez nem indok arra, hogy a bíróságtól, azon jog, hogy a pénzbírság hová fordítása iránt továbbá is ők intézkedjenek, ezentul elvonassék, s a bíróságok az általuk megállapított pénzbírságoknak, az ügyvédi kamara részére való behajtására szoríttassanak.

Fennmarad az ellennézet azon érvelésének bírálása, mely azon alapul, hogy az ügyv. r. 106-ik §-a ügyvéd vagy *fél* ellen megítelt pénzbírságokról tesz említést.

Ezen érv az ellennézetet hathatósan támogatni látszik; azonban mi ezt csakis látszólagosnak vesszük.

Az ügyvéd ugyanis vagy mint másnak képviselője, vagy pedig mint saját ügyében védekező, azaz *mint fél* marasztaltathatik el pénzbírságban, s ily értelmezéssel, az általunk fejtegetett nézet a 106-ik §. mellett is, mely fogalmazás tekintetében sikerültnek nem mondható, fennállhat.

De nézetünk mellett harcolnak a törvényt magyarázati szabályok is.

Kétséget nem szenved, hogy a törvény szavainak oly értelem tulajdonítandó, hogy az anomáliákra ne vezessen; — ámde ha a többször említett 106-ik §. oly tágan magyaráztatnék, hogy *minden félre* a bíróság sértése miatt kiszabott pénzbírság hová fordítása iránti határozat az ügyvédi kamarát illetné, ugy szükségképen következne, hogy a polgári perrendtartás 118-ik §-a értelmében pénzbírsággal fenyített nem ügyvéd, — a fenyítő ügyekben a vizsgálat folyama alatt, vagy a végtárgyalásnál, a bíróság tekintélyének megsértése miatt pénzbírságban elmarasztalt tanuk, egyszóval felek ellenében kiszabott pénzbírsági büntetések hová fordítása iránti határozati jog is az ügyvédi kamarát illetné.

Alig hisszük, hogy maga az ügyvédi kamara is komolyan a fennebbi törvény hatályát ennyire kiterjeszthetőnek tartaná, nekünk pedig erős meggyőződésünk az, hogy az 1874. 34. tcz. 106-ik §-nak a törvényhozás ily értelmet nem adott, se ilyet adni nem akart.

Röviden egybefoglalva: meggyőződésünk abban pontosul: hogy ott, hol a pénzbüntetést a bíróság szabja ki, ennek hova fordításáról ugyan az intézkedik, ellenben ha az ügyvéd a fegyelmi eljárás következtében marasztaltatik

el pénzbüntetésben, a megítélt pénzbírság jótékony célra fordítását az ügyvédi kamara határozza meg.

Azonban ezen meggyőződésünk mellett se tartjuk magunkat csálhatatlanoknak, fejtegetésünk célja elérve leend, ha az ügyvédi rendtartás tárgyalására felhívott bizottságok egyike vagy másika, igénytelen dolgozatunkat, materiale gyanánt elfogadja.

Andrásovics Béla,
kir. táblai bíró.

Egy curiai döntvény.

Azon fokozott fontosság, melylyel legfelsőbb törvényszékeink határozatai, jogéletünk megállapodottságának hiánya, s az e téren még uralgó bizonytalanság miatt birnak: nem kevésbé fontos feladatává teszi a joggal foglalkozóknak az úgy nevezett elvi jelentőségű határozatok figyelemmel való kísérését, s esetleg kritikai fejtegetését akkor, ha az azokban kimondott jogelvek netalán téveseknek tűnnek fel.

Ily döntvények néha egészen ferde irányba terelhetik a jogélet további fejlődését; mert a mint MAINE SUMNER HENRIK hirneves művében. *A jog őskorában*, az angol esetjogra nézve igen helyesen megjegyezte, minden főtvényszéki döntvény hozatalakor «feltétlenül bizonyosnak tartatik, hogy létezik a tételes jognak valamely szabálya, a mely a per alatt levő kérdés tényeit teljesen fedi; s mégis, mihelyt meghozatott a döntvény öntudatlanul új gondolatokra csuszsanunk át, a döntvény a törvényt tényleg módosította, az alkalmazható szabályok ruganyosabbakká váltak, valósággal megváltoztak.»

Minthogy e lapok folyó évi 3-ik mellékletében közölt 2466/878. számú semmitőszéki döntvény, nézetem szerint a fennálló törvényekkel, illetőleg azok főelveivel ellentétben áll, ezt óhajtom minél terjedelmesebb vita tárgyává tenni.

Az alapjául szolgált eset, a mennyiben az a közleményből kivehető, — a következő:

B. N. ellen telekkönyv kiigazítási pert indított, a melyet felperes meg is nyert, de a mely per folyamatban létének telekkönyvi feljegyzését a telekkönyvi hatóság elmulasztá.

Az elsőbíróági ítélet után, de a királyi ítélőtábla ítéletének meghozatala előtt, a peres ingatlanra S. Istvánné tulajdonjogának bekebelezését, S. Gábor pedig zálogjog előjegyzést eszközöltek ki.

Az elsőbíróság a III-ad bírósnak ítélete alapján, a telekkönyv kiigazítását, s ezzel kapcsolatban S. Istvánné időközben szerzett tulajdonjogának és S. Gábor zálogjogának törlését rendelte el, tekintet nélkül arra, hogy ez utóbbiak a perben nem is szerepeltek.

Az ezen végzés ellen alperes és S. Istvánné által érvényesített semmiségi panasz folytán a nagymélt. kir. semmitőszék nemcsak az elsőbírósnak fentebb említett végzését, hanem még a III-ad bírósnak, a II-sod bíróságéval egyező ítéletét is megsemmisíté, s utasította a tkönyvi hatóságot, hogy a II-od bírósnak ítéletét az időközben tulajdonjogot és feltételes zálogjogot nyert S. Istvánnénak és S. Gábornak kézbesítse, azután pedig az ügyet, az ezek által netán beadott felebbezvényekkel együtt, újabb eldöntés végett a III-ad bíróshoz terjeszsze fel.

A telekkönyvi hatóság által hozott, a kiigazítás tkönyvi foganatosítását elrendelő végzés megsemmisítése tekintetében nincs egyéb észrevételem, mint hogy az elleni orvoslás nem semmiségi panasz — hanem felfolyamodvány útján lett volna keresendő. Mert az, vajon a kérdéses végzés alapjául szolgáló III-ad bíróági ítélet alkalmas okmány volt-e az elrendelt telekkönyvi bejegyzések engedélyezésére: nem a prdtartás, hanem a tkönyvi rendelet alapján vala elbírálandó, s következőleg az ezen végzésből eredett sérelem

orvoslása nem is a nagyméltóságu semmitőszék hatáskörébe tartozott.

De főleg a III-ad bíróági ítélet megsemmisítését tartom leginkább téves intézkedésnek s teszem fejtegetéseim főtárgyává.

Mielőtt a tárgy érdemébe bocsátkoznám, sajnálattal kell megjegyeznem, hogy, mint főtvényszékeink legtöbb határozatánál, úgy a jelenleginél is, az indokolás tulajdonképpen a «sic volo»-n sarkallik, az az nincs megmondva, mely magasabb jogelvre vagy törvényszakasra van fektetve a határozat.*

A döntvény körülbelől a következő indokokat használja:

Azért volt a III-ad bíróági ítélet megsemmisítendő, mert ez a perfolyama alatt jogot nyert új tulajdonos érdekére is befolyást gyakorol, s szintugy S. Gábor jelzálogos hitelezőire is, a nélkül, hogy azok a perben meghallgattak volna.

E meghallgatás pótlásául szükséges lett volna a II-od bíróági határozatot nemcsak a peres feleknek, hanem a per folyama alatt tkönyvi jogokat nyert S. Istvánnénak és S. Gábornak azért kézbesíteni, hogy a táblai ítélet ellen ők is perorvoslattal élhessenek, s hogy ennek folytán a harmadbíróság az ügyet ne csak a peres felek szempontjából döntesse el, hanem tekintettel lehessen arra is, vajon a per folyama alatt szerzett tkönyvi jogok a tkönyv kiigazításának útjában állanak-e vagy sem?

Ezen indoklánczatban kétségtelenül hiányzanak az első szemek, azaz azon kérdések megfejtései:

1. Vajon kétségtelen-e, hogy a hozott III-ad bíróági ítélet csakugyan befolyással van-e a perben nem állott S. Istvánnéra és S. Gáborra?

2. Miért épen csak a harmadbírósnak kellett a perbe be nem vont S. Istvánné és S. Gábor igényeire tekintettel lenni, holott ők igényeiket már a II-od bíróági ítélet hozatala előtt szerezték meg?

3. Mily perrend tartási szabályból meríti a nagymélt. kir. semmitőszék azon jogosultságát, hogy a netán fenforgó sérelmet épen megsemmisítés útján orvosolhassa?

Az első kérdést illetőleg a döntvény alig támaszkodhatik valami pozitív intézkedésre vagy jogelvre. E részben ugyanis igen könnyen kockáztatható azon állítás, hogy a kiigazítási perben hozott ítéletek a perben nem álló S. Istvánnéra és S. Gáborra semmiféle, jogilag tekintetbe vehető hatást nem gyakorolhatnak, s érdekeikre sérelmesek nem lehetnek. Mert hiszen folyton alkalmaztatik a kétségtelen érvényű azon tétel, hogy az ítélet csak a perben álló feleket kötelezi, az tehát a perben nem állók tkönyvi jogainak törlésére alkalmas okmányt nem képez.

A kiigazítási per tkönyvi feljegyzésének elmulasztása folytán, — a mely feljegyzés egyedül adná meg, a *törvényben foglalt pozitív intézkedés erejénél fogva* az ítéletnek a későbbi jogszerzők ellen is kiterjedő hatályát — e per és eredménye az abba be nem vontak igényeire nézve közönyös, s bár a tkönyvi hatóság — elég helytelenül — S. Istvánné és S. Gábor telekkönyvi jogait töröltetni rendelte is, kétségtelen, hogy a II-od vagy III-ad folyamodású bíróság felfolyamodás folytán a kérdést visszaterelte volna törvényes határai közzé s kimondandotta, hogy a kérdéses ítéletek alapján, az azokban elrendelt tkönyvi kiigazítások csak akkor foganatosíthatók, ha felperes külön (akár békés akár peres) uton leszámol, a perenkívül állott S. Istvánnéval és S. Gáborral. A tkönyvi hatóság téves intézkedése még nem

* Távol legyen azonban tőlem ezért a főtvényszékek bírait felelőssé tenni. Tudom jól, hogy annyira tulterhelvők, miszerint tárgyuk teljes feldolgozására egyáltalában nem nyerhetnek elegendő időt és nyugalmat. Nátunk a bírótól csak sokat kívánnak, a jó, az másodrendű kérdés. Sokkal nagyobb lármát csapunk az ügyek lassu elintézésé felett, mint ha azok rosszul intéztettek el.

elégg arra, hogy ebből oly következtetés vonassék, mintha a kiigazítási per eredménye csakugyan befolyást gyakorolt volna S. Istvánné és S. Gábor jogaira; mert az uti figura docet elv jogosultsággal bir ugyan a politika terén, de a bíróságok feladatát mégis nem a hasznossági szabályok, hanem a törvények alkalmazása képezi.

Hason eredményre jutunk, ha a feltett kérdést nem annyira a fentebb előadott elv, hanem tisztán a telekkönyvi szabályok szempontjából tekintjük. Ezek szerint is az ítélet csak az ellen s annyiban hajtható tkönyvileg végre, a ki ellen s a mennyiben az eldöntést tartalmaz (tkönyvi rendelet 71., 127. illetve 68. §§-ai.) Sőt a telekkönyvi rendelet 3. §-ának 1. pontja határozottan kimondja, hogy a ki a tkönyvek közzétételekor kiszabott határidőben a tkönyvi kiigazítást nem kérte, igényét az időközben tkönyvi jogokat szerzett harmadik személy sérelmére nem érvényesítheti. Miért ne alkalmazzuk ezen szabályt a jelen esetre is, a midőn pedig a tkönyvek közzététele után megindított kiigazítási perek hatálya épen a tkönyvi rendelet I. része s így 3. §-a alapján bírálendő el? (Igazságügyminiszteri pótrendelet 1856. évi november 20-áról.) Ezen kérdésre hiában keresünk választ a tárgyaló döntvényben.

Áttérve a második kérdésre, megvallom, nem tudok találni meggyőző indokot arra nézve, miért épen a harmadbírósnak kellett a peresügyet, tekintettel S. Istvánné s társa igényeire eldönteni, miért mentettek fel az I-ső és II-od bíróság ezen feladat alul?

A legnagyobb valószínűséggel bir, miszerint a döntvény szerkesztője a prdtás 256. §-ából indult ki, a melynek értelmében az ítélet akként szerkesztendő, hogy az végrehajtható is legyen. A hozott ítéletek bizonyos tekintetben csakugyan végrehajthatatlanok is voltak, a mennyiben telekkönyvi foganatosításukat S. Istvánné és S. Gábor szerzett jogai gátolták. De akkor következetesen mind a három ítéletet meg kellett volna semmisíteni, mert az I. és II-ik bírósági ítélet épen oly végrehajthatatlan mint a harmadik. El kellett volna rendelni S. Istvánnénak és S. Gábornak szabályszerű keresetlevéllel való perbeidőzését, velők a pernek teljes keresztülvitelét, s azután új ítélethozatalt. Hiszen a bíróságnak nincs is jogában valakinek igényei felett, rendes perbeidőzése és szabályszerű meghallgatása nélkül dönten, s főleg a III-ad bíróságnak nem szabad valamely kérdést vizsgálat alá venni, a mig abban az I. és II-od bíróság nem döntött. A vitatott döntvény a prdtás 254. §-ának ellenére, első folyamodásu törvényszékké tette a III-ad bíróságot, biztosítá ugyan a harmadbírósnak ítélet végrehajthatóságát, de ellenkezésbe jött más szabályokkal, a melyek szintén megtartás és nem figyelmen kívül hagyás czéljából alkottattak. E szerint a döntvény a második kérdés szempontjából sem indokolható kellően.

A harmadik kérdést illetőleg azt vélem, hogy a döntvény szerzője a tkönyvi rendelet 25. §-ából, továbbá az 1856. évi november 20-ikán kelt igazságügyminiszteri rendeletről indult ki (legalább a döntvény szavai részben egyeznek ez utóbb említett rendelet szavaival), a melyek szerint a tkvi kiigazítási perbe, a per megindítása előtt telekkönyvi jogokat nyert érdekeltek is beidőzendők.

De vajon ezen szabályok, combinálva a prdtás 297. §-ának bármely pontjával, elegendő alapot nyújtottak-e a perben hozott ítéletek megsemmisítésére?

Ugy a mint azokat a nagyméltóságu kir. semmitőszék alkalmazta, a most említett szabályok azon tétel kimondásába csaptak át: hogy a per folyama alatt a per tárgyan történt változtatások a bíró által tekintetbeveendő.

Nézzük már most, minő következményekre vezetne ezen elvnek következetes alkalmazása; a mit pedig a nagymélt. kir. semmitőszéktől mindenki megkívánhat, mert a mi igazságos egynek, az legyen igazságos a másiknak is.

E kérdés vizsgálatánál azonnal szembeötlő, hogy a kimondott elv gyakorlati keresztülvitelében a kijátszásoknak nyitna tárt kaput. Ha alperes felperes elől másképp ki nem térhet, egyszerűen változtatást tesz a per tárgyan, átruházza szinleg másra, ez harmadikra s így tovább. Mondja meg bárki, mikor lesz vége a pernek? Alperes az elsőbírósnak ítélet meghozatala után kimutatja a per tárgyan történt változtatást, az ítélet tehát megsemmisítendő leend.

Ezt folytathatja végtelenig, s vajon hol fog a nagymélt. kir. semmitőszék megállni azon lejtőn, a melyre lépett? Kimondandja-e, hogy a per tárgyan a per folyama alatt történt változtatás csak egyszer vagy kétszer vehető tekintetbe, avagy hivatalból fogja elrendelni a pertárgy megköltését, s mily jogi vagy logikai alapon?

A rómaiak litis contestatiója az ahhoz kötött, a per tárgyat megmerevítő hatálylyal, s valamennyi más jogrendszernek hason intézményei nagyon is gyakorlati szükségnek feleltek meg, s elutasíthatlan következményei valának azon eddig legyőzhetlen ténynek, hogy a per, lassubb lépteivel az élet rohamos haladását követni nem képes. A bíró feladata nem a per tárgyanak, a per folyama alatti változataiban való üldözése, hanem egy bizonyos jogviszonynak a törvény szempontjából való megbírálása; s minthogy a per tárgya viszonyaiban, a per befejezteig megmerevedni nem akar, meg kellett azt mesterségesen merevíteni.

A mig az élet haladásának megköltő hatalmát nem bírjuk, vagy a mig a vitásigényt a vita keletkezésének vagy legalább peressé tételének pillanatában eldönteni képesek nem leszünk, mindig szükségünk leend hason megmerevítő intézkedésre. E nélkül valamely jogviszonyt megítélni lehetlenség.

A mi gyakorlatunkban a kereset beadásának ideje tekintetett folytonosan azon legkésőbbi időpontnak, a melyben a vitás jogviszonynak meg kellett merevednie, s a melyen tul történt változások a bírót nem érdekelhették. Elutasíthatlan szükségesség és százados gyakorlat támogatják ezen intézményt, helyette jobbat még ki sem ajánlott, s a nagyméltóságu kir. semmitőszék sem fejtette ki döntvényében, miért helyezi magát vele ellentébe? Ime itt az ominosus «sic volo», — a melyet pedig a bíró alkalmazhat legkevésbé.

Ha tehát a bíró nem veheti tekintetbe a per folyama alatt a per tárgyan történt változtatásokat, hogyan meríthetett e változtatások figyelmen kívül hagyásából a nagymélt. kir. semmitőszék alapot a megsemmisítésre?

Különben, ha e kérdést is csupán a tkvi rendelet 25. §-ának, s a fentebb idézett pótrendeletnek szempontjából tekintjük, ugyanazonos eredményre jutunk. Ezen rendeletek szavaiból világosan kitűnik, hogy csak azon érdekeltek perbeidőzését kívánják, a kik a kiigazítási per megindítása előtt vagy ezzel egyidejűleg szereztek a peres ingatlanra tkvi jogokat. Az másképp nem is lehet, mert a bíró nem láthat a jövőbe.

Ezekkel, azt hiszem, sikerült kimutatnom, hogy a per folyamában nem merült fel oly alaki sértés, a mely a hozott ítéletek megsemmisítésére elegendő alapot szolgáltatott volna. Egyébiránt, a mint a döntvény indokolása is mutatja, nem is annyira a per folyam menete, mint inkább azon, tulajdonképen a perenkívül álló mulasztás szolgáltatja az indokot, hogy a bíróság a kiigazítási pert a tkönyvben fel nem jegyezte.

Ilyen a peranyagához nem tartozó, biztosítási intézkedés természetével bíró mellékkérdése: azonban nem lehetnek azon archimedesei pontok, a melyekre támaszkodva a per sarkaiból kiemelhető volna, mert a bíró, a prdtás 245. §-a szerint a per anyagához van kötve, csak is ebből meríthet.

Az eddig felvett szempontokból tekintve a döntvényt, az jogilag nem indokolható, s fenálló törvényeinkkel ellen-

tétben levőnek tűnik fel. Megkísérlem tehát azon kérdésnek megfejtését, miért határozott a nagymélt. kir. semmitőszék mégis úgy, a mint elől előadtam.

Azt hiszem megtaláltam a feleletet abban, hogy a döntvény méltányossági tekinteteken nyugszik.

Az első folyamodású bíróság tényleg hibát követett el, a midőn a kiigazítási pert a telekkönyvben fel nem jegyezte, s a midőn a harmadbírósi ítéletet, tekintet nélkül a tkönyvi állásnak időközben történt megváltozására, tkönyvileg is foganatosíttatni rendelte. Tetézte e hibát az érdekelt fél még azzal, hogy a tkönyvi foganatosítást rendelő végzés ellen semmiségi panaszszal és nem felfolyamodással élt, a felfolyamodás határidejét pedig elmulasztotta. A félnek hibája menthető, mert a peres és végrehajtási eljárásnak a tkönyvi eljárással való összekeverése folytán a fél sokszor nem tudja biztosan, vajon az általa neheztelt végzés tkönyvi vagy perrendtartási kérdést fejtett-e meg.

A nagymélt. kir. semmitőszék tehát azon alternatíva előtt állt, hogy vagy a törvényt szigorúan alkalmazva, a semmiségi panaszt elveti, a minek folytán S. Istvánné és S. Gábor kihallgatásuk nélkül estek volna el telekkönyvi jogaiktól: vagy hogy méltányosságot gyakorolva, lyukat üt ugyan az elveken, de a bíróság hibáját, s a félnek a jogorvoslat tekintetében elkövetett menthető tévedését helyre hozza.

A nagymélt. kir. semmitőszék az utóbbit választá. De volt-e joga ezt választani?

Nem tagadható azon közmondás való tartalma, hogy gyakran a summum ius summa injuria; kétségtelen hogy a méltányosság gyakorlása a magánjogi törvénykezés terén sem mellőzhető teljesen, s minthogy e téren a királyi kegyelemnek helye nincs, a törvény szigorának méltányossági tekinteteken alapuló enyhítése legfelső törvényszékeink hatásköréhez tartozik: mégis azt vélem, hogy e jogot csak a törvény részletes intézkedéseinek kiterjesztő vagy megszorító magyarázata s olyatén alkalmazása által gyakorolhatják, hogy a törvény főelvei meg ne sértsenek. Ezen túl terjeszkedve, a törvényhozó hatáskörébe avatkoznának, s megtagadnák hivatásukat, a mely csak a törvénynek az eldöntendő esetre való alkalmazásában, nem pedig ennek ellenkezőjében áll.

A jelen esetben, a mint kimutattam a tárgyalott döntvény törvényeink több sarkalatos elvével kiegyeztetetlen ellentétben áll, s így a méltányosság gyakorlása nem volt jogosult. Elérte-e vele mégis célját?

Azt hiszem hogy nem. Ugyanis eltekintve azon kérdésektől, miként fog a III-ad bíróság S. Istvánnénak és S. Gábornak a II-od bírósági ítélet ellen beadandó felebezésével az ellenfélnek erre való kihallgatása nélkül elkészülni; miként fogja magát esetleg azon elv alul emancipálni, hogy a felebezésekben felhozott új bizonyítékok tekintetbe nem vehetők: tulajdonkép a végeldöntésnél csak 2 utja marad:

Vagy kimondja, hogy S. Istvánné és S. Gábor szerzett jogai gátolják a tkvi kiigazítást, s ekkor felperes károsodott.

Vagy kimondja, hogy a kérdéses igények nem gátolják a tkönyv kiigazítását s ekkor S. Istvánné és társa kársodnak.

Az előbbi a bíróság hibája vezette hinárba, az utóbbiak a telekkönyvbe vetett hitőkben csalódnak, de a kár már mindkét esetben megvan, s csak az a kérdés ki viselje? Az elért végnyeremény tulajdonképen csupán az S. Istvánné és S. Gábor által netán felperes ellen megindítandó második per megkimélésében áll; ez ugyan minden a perben érdekeltre némi előnnyel jár, de igen kérdéses, vajon ezen előny elérése végett szükséges és jogos volt-e számos jogelvvél és

törvényes intézkedéssel erős ellentétbe jutni, s vajon nem károsabb-e a törvények egyszerű mellőzésének erkölcsi hatása annál, ha S. Istvánné és S. Gábor, bár részben a bíróságok hibája miatt, egyelőre hátrányos helyzetbe hozatnak.

Alig szükséges mindezek után fejtegetéséből azon következtetést levonni, hogy sokkal megfelelőbb lett volna a semmiségi panaszt elvetve, S. Istvánné és S. Gábor és a felperes közti viszony tisztázását külön per útjára hagyni. S. Istvánné és S. Gáborra nézve míg mindig lehető volt a sérelmes tkönyvi állapotot a bekeblezett jogok eredeti érvénytelensége címén megtámadni.

Ternoszky Béla,
kir. törvényszéki bíró.

Külföldi jogtudományi könyvészet.

BARRILLEAU, G., Des donations à cause de mort et de l'institution contractuelle. Paris, 1878, 8° 164. pp. 3 M.

BIGELOW, M. M. Elements of the Law of Torts, for the use of Students, Boston, 1878. 12° 15 M.

BROCHER DE LA FLÉCHERE. Les Révolutions du droit. Études historiques destinées à faciliter l'intelligence des institutions sociales. Tome I. Introduction philosophique. Paris, 1878. 8° VI. 242. pp. 4 M. 50 Pf.

COOLEY, T. M. a Treatise on the Constitutional Limitations which rest upon the Legislative Power of the States of the American Union. 4 th edition. Poston, 1878. 8° 36 M.

FITTING, Hm. Der Reichs-Civilprocess. Lehrbuch des bürgerlichen Verfahrens nach der Civilprozessordnung für das Deutsche Reich und den ergänzenden Reichsgesetzen. Berlin, 1878. Guttentag. 8° XVI. 345 pp. 4 M. 50 Pf.

FOOTE, J. A. A concise Treatise on private international Jurisprudence. London, 1878. 8° 30 M.

FOSTER, ED. J. The Law of Joint Ownership and Partition of real Estate. London, 1878. 8° 12 M. 15 Pf.

FUZIER-HERMAN, E. De la protection légale des enfants contre les abus de l'autorité paternelle Paris. 1878. 8° 138 pp. 2 M. 50 Pf.

GAREIS, C. Patentgesetzgebung. Sammlung der wichtigeren Patentgesetze. Ausführungsvorschriften, Verordnungen etc., welche gegenwärtig in Geltung stehen. I. Sammlung der wichtigeren Patentgesetze, Ausführungsvorschriften, Verordnungen etc. in Oesterreich-Ungarn, Belgien, Frankreich, Grossbritannien, Schweden, Dänemark, Italien, Luxemburg Berlin, 1879. C. Heymann's Verl. 16° VIII, 371 pp. 5 M.

v. HOCK, C. Der österreichische Staatsrath. Eine geschichtliche Studie. 4. Lfg. Der Staatsrath unter Joseph II. (Fortsetzung.) Wien, 1879., Braumüller. 8° V. u. p. 335—558 3. Mark.

LEBRET, G. A. La Propriété littéraire et artistique. Du droit des auteurs et des artistes sur leurs oeuvres. Paris, 1878. 8° VI, 153 pp. 2 M.

v. LISZT, FR. Lehrbuch des österreichischen Pressrechts. Leipzig, 1878. Breitkopf & Härtel. 8° XX, 400 pp. 8 M.

LUZATTI, J. Della trascrizione. Commento teorico-pratico al titolo XXII, libro III. del Codice civile italiano. Vol. I. Torino, 1878. 16° CXXIII, 434 pp. 7 M. 50 Pf.

LYON-CAEN, L., et A. CAHEN. De la législation des brevets d'inventions et des modifications à introduire dans la loi du 5 juillet 1844. Paris 1878. 8° 3 M.

MANCINI, P. S. Questioni di diritto. Napoli, 1878. 8° VIII, 376 pp. 7 M. 50 Pf.

MENCHE DE LOISNE, A. Essai sur le droit de chasse; sa législation ancienne et moderne. précédée de l'exposé des principes généraux de l'occupation en droit romain. Paris, 1878. 8° XIV, 404 pp. 12 M.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

leírva	...	6	rt
negyedévre	...	3	.

 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A jog- és államtudományi szakoktatás reformja. Dr. Groisz Gusztáv kolozsvári egyetemi tanár urtól. — A megtartási jog. Dr. Hexner Gyula urtól. — A kir. táblai bírák kinevezése kérdéséhez. Dr. Imling Konrád, kir. törvényszéki bíró urtól. — Külföldi jogélet. — Törvénykezési szemle: Hagyatékot átadó végzés bírói funkciót képez-e, vagy ezen átadási végzés hozatala a gyám, tehát közigazgatási hatóságok köréhez tartozik-e? Plihal Ferencz, nagykanizsai kir. közjegyző urtól. — A Schieberek. Egy kir. táblai bíró urtól. — Lehet-e a szomszédot árkolásra szorítani. Kókay kir. járásbíró urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A jog- és államtudományi szakoktatás reformja.

VIII.

Megelőző fejtegetéseinkben kijelentettük már, hogy mi a tanpénzt továbbra is fenntartandónak véljük; — de midőn e nézetben vagyunk, még sem tartjuk a jelenlegi rendszernek azon meghatározását helyesnek, mely szerint a tandíj mennyisége azon órák számától tétetik függővé, melyekre a hallgató beiratkozott; — az állam az egyetemen egyenlően nyújtván alkalmat a felsőbb tudományokban való kiképzésre a szorgalmasnak úgy, mint a kevésbé buzgónak, felfogásunk szerint nem méltányos, hogy az, ki a kínálkozó alkalmat egész odaadással megragadja, buzgalmaért azon hátránynak legyen kitéve, hogy több tanpénzt tartozzék fizetni; nem méltányos ez különösen akkor, ha az állam kiadásaira nézve nem tesz különbséget a hallgató részéről több előadási órák igénybe vétele. Ezért úgy óhajtanók e kérdésnek megoldását, hogy megállapíttassék, hogy minden hallgató egy meghatározott összeget fizet tanpénz címén, melylyel szemben jogositva van annyi órán át hallgatni előadásokat, mennyinek hallgatását magára nézve szükségesnek vagy kívánatosnak tartja; egyedül a dolgozói gyakorlatokra vonatkozólag lehetne ezen szabály alól kivételt megállapítani olykép, hogy a hallgató bizonyos equivalenst köteleztessék fizetni a tanpénzen kívül azon anyagok elhasználásaért és eszközök rongálásaért, melyeket az egyetemen szolgáltat a hallgató számára. Azok, kik hajlandók a tanpénznek létezését üzérkedési eszköznek tekinteni a tanárok kezében, ezen meghatározott összegű tanpénz alkalmazásának további indoklásul kétségtelenül érvényesíthetnék még azt is, hogy e mellett az üzérkedés lehetősége meglehetősen ki van zárva.

Természetes azonban, hogy az esetben, ha az eddigi, az órák száma szerint irányuló tanpénzzel felhagyunk és a meghatározott összegű tanpénzt állítjuk helyébe, a tanpénz élvezetében való részesülés tekintetében is szaktanunk kell az eddigi rendszerrel. Több helyen merült már fel azon eszme, s arra utalnak az enquête elibe terjesztett ministerialis kérdések is, hogy a hallgatóságtól begyűlt tandíj a tanárok között ne azon arányban osztassék fel, a mily arányban a hallgatók az egyes tanárok előadásaira beiratkoztak, hanem felosztási kulcs gyanánt alkalmaztassék a hirdetett és megtartott előadási órák száma. Vizsgáljuk már, vajon minő eredményt szülne ezen módosítás. El kell ismernünk, hogy ezen felosztási módozat, a jelenlegi részesedési aránynál igazságosabb-

nak látszik; hisz ezen módozat mellett nem a hallgatók száma — mely gyakran a véletlen, a tárgy gyakorlatibb szükségessége, annak kötelezett volta szerint váltakozik, — hanem az előadási órák száma, tehát a tényleges működés mértéke szerint részesül a tanár e javadalomban.

Ezen eredmény bizonyára fölényt biztosít a javasolt módozatnak szemben a jelenlegi rendszerrel; tagadhatatlan, hogy a jelenlegi rendszer mellett elenyészethetetlen azon inconvenientia, hogy két tanár közül — kik mindketten kitünőségei a tudománynak — az, ki egy oly tanszéket foglal el, mely a gyakorlati élettel közel vonatkozásban áll, s kinek előadásait épen azért számosan hallgatják, fizetését kétszeresen is meghaladó tanpénzt élvez, míg a másik, — mert tisztán csak tudományos érdekű az előadás, melyet alig 4—5 ifju hallgat, az anyagiak tekintetében egészen csak fizetésére van utalva pedig nem ritkán az utóbbi több költséget, több fáradságot, több tanulmányt kellett hogy alkalmazzon, mint az előbbi. S a mi viszonyaink szerint legalább még arra sem utalhatni e tekintetben, hogy ez inconvenientia az által enyészik el, hogy az utóbbi tanférfiak mindig kisebb számban fognak rendelkezésre állani, mint az előbbie, s így azoknál a fizetés összegében fog pótolgatni a tanpénz összegében mutatkozó hiány; nálunk ugyan is egyfelől nem szokás egyik vagy másik kiválóbb tanárnak magasabb fizetést biztosítani, másfelől pedig kevés egyetem s a létezők is ugyan azon egy államban lévén, nem igen fordulhat elő nálunk a meghívás alkalmával történendő felajánlása a magasabb fizetésnek; arra pedig alig gondolhatunk, vagy minden esetre csak kivételkép, hogy a német egyetemekre történendő meghívása egy vagy más egyetemi tanárnak, megadná az impulsust arra, hogy az ilyen tanár magassabb fizetés ígérete által beföldön megmarasztatná. Kétségtelennek tartjuk tehát, hogy a feltett kérdésben foglalt módozata a tanpénzben való részesedés arányának meghatározása tekintetében hasonlíthatlanul helyesebb, mint a jelenlegi rendszer. Mindazonáltal ezen módozat alkalmazását sem ajánlanók, nem pedig azért első sorban, mert szükségessé tenné ez meghatározását egyszersmind annak, hogy az egyes előadási tárgyak legfennebb hetenkénti hány óra alatt adathatnak elő az egyes tanárok által, vagy legalább is annyit meg kellene állapítani, hogy az egyes előadások — tekintet nélkül arra, hány hetenkénti óra alatt adatnak elő — legfennebb hány órás collegiumnak számíthatók a tandíj felosztási arány tekintetében? Ámde ezen kérdések elhatározása majdnem legyőzhetetlen akadályokba ütközik, hacsak nem akarunk a tanártudományos meggyőződésén erőszakot elkövetni, ha pedig nem döntenek el e kérdések egyszer s mindenkorra, akkor nyílik igazán tág tér a lelkiismeretlen tanár számára az üzérkedéshez, akkor csak lesz módjában sok előadási óra hirdetése által, — nem figyelve egyszersmind az előadások beltartalmára is — magának nagy tanpénz quotientst biztosítani.

Mindezek alapján meggyőződésünk az, hogy a tanár ne részesüljön a hallgatók által fizetett tandíjban sem a

hallgatók, sem az előadási órák számának arányában, hanem tanári működése jutalmaztassék megfelelő tanári fizetés által, a tandíj pedig essék egészen az államkincstár javára. Előre látjuk, hogy nézetünk heves ellenzésre fog találni, különösen azok részéről, kik a tandíjak nagy összegének élvezetében vannak, sőt talán a tanárok részéről — egyelőre legalább — általában, — pártolásban fog részesülni ellenben azon oldalról, honnan mindig irigy szemmel néznek a tanárookra, kik fizetésökön kívül még tandíjosztalékban is részesülnek, s honnan azon argumentum alapján sürgetik a tandíjnak megszüntetését, hogy ez intézmény elavult ép úgy mint a bíróság sportulái, s a mint eltöröltettek ezek, a tandíjnak is a közép-kor lomtárába kell vándorolni. A tandíj eltörlését ellenzőket azonban ép úgy megnyugtanni reméljük nézetünk kifejtésével, a mint kimutathatni véljük azok álláspontjának helytelenségét, kik a tandíjt a bírósági sportulákkal képzelik azonosíthatónak s a fennebb érintett argumentálás alapján hiszik az eltörlést indokoltnak.

Tisztába kell jönnünk az iránt, hogy minő természetű bir a tandíj a jelenlegi rendszer szerint? Azon felfogással találkozunk e tekintetben leggyakrabban, hogy a tanár hivatalos állásában s hivatalos működéséért, tehát kötelességének teljesítéseért a fizetés által jutalmaztatik, ellenben, — mint Stein mondja — ethikai működéséért, melyet szigorú kötelezettségén túl tesz, a tandíj élvezetében találja meg jutalmát. — Megvalljuk, e felfogást nem tudjuk osztani; nem akkor, ha az előadás beltartalmára vonatkoztatjuk az «ethikai működés» kifejezést, mert úgy vagyunk meggyőződve, hogy minden tanár azon fizetésért, melyet az állam kincstárból élvez, köteles a tehetsége szerint legjobbat nyújtani, — nem akkor sem, ha a fennebbi kifejezést a mennyiségre vonatkoztatjuk s azt mondjuk, hogy a tandíj által a tanár azon működését kívánjuk honorálni, a mely rendes előadásain tulterjed; hisz ekkor kétségtelenül csak azon előadásokért tarthatna a tanár tandíjra igényt, a melyeket kötelezettségén felül tart.

Mi egészen másban látjuk a tandíj élvezetének jelentőségét; látjuk pedig a tanári állás különösségében. A tanári hivatás ugyan is az államban a legkiválóbb jelentőséggel bir; fontosabb az — felfogásunk szerint — mint bármely más élethivatás, mert nemzedékek tudományos kiképzése jutott a tanár feladatául, a tudomány pedig a legnagyobb hatalom, az állam virágzásának, az állami jólétnek legfőbb biztosítója. Ezen magasztos feladatnak kell, hogy megfelelő legyen a tanár tudományos képzettsége s látjuk is, hogy a legmagasabb mértéke a qualificationális követelményeknek minden államban a tanári állásra alkalmaztatik. Ebből következik azután szükségképen egyfelől, hogy az, ki tanári pályára kíván lépni s ezen élethivatásának méltóan megfelelni is akar, hasonlíthatatlanul több tanulmányt kell hogy tegyen, több költséggel kell hogy megszerezze a qualificatiót, másfelől pedig — rendes viszonyok között legalább — sokkal későbbben jut el kitűzött céljához. Mindezen körülmények bizonyára igazoltnak tüntetik fel azon követelményt, hogy a tanár hivatásának fontosságához, alaposabb és költségesebb előkészületéhez arányos anyagi jutalomban részesíttessék. A rendes fizetés ezen követelménynek nem felel meg, az e tekintetben mutatkozó hiány pótlásául szolgál a tandíj. — Hozzájárul még, hogy a tanár elérvén a tanári széket, — rendes viszonyok között elérte a legmagasabb állást, előléptetésre s fizetésének ezuton leendő emelésére nem számíthat; míg más pályán fokozott munkásság, az alapos készség folytonos előléptetés alapját s az anyagi helyzet megjavításának biztos útját képezi, addig a tanár szerez ugyan

ily uton elismerést, közbecsülést, talán kitüntetést, de anyagi jutalmazása, fizetésének mennyisége változatlan marad; a tandíj az, mi ezen tekintetben hivatva volna a törekvő és tudományos tanár anyagi helyzetén javítani.

Dr. Groisz Gusztáv,
kolozsvári egyetemi tanár.

(Folytatása következik.)

A megtartási jog.

II.

Kereskedelmi törvényünk 309. és 310-ik szakaszában foglalt, a kérdésben forgó jogot illető intézkedéseket, a német keresk. törvény 313—315. §§ aiból való eltérésekkel együtt, egészen ösmereteseznek feltételezvé, csakis a következő kérdésekben felmerült kételyeimet emelem ki.

A kötelmi jogok sorába tartozó igények, tudvalevőleg úgy mint a többi, alanyi értelemben vett jogok eredeti és származtatott módon keletkezhöz, a jogásznál azon kérdés merül fel: *Vajon a törvényhozó akarata oda irányult-e, hogy a kereskedőt illető, akár az egyik akár a másik módon keletkezett, azaz minden követelést, a megtartási jog roppant előnyében részesítsen, vagy talán pusztán az eredetieket, vagyis olyanokat, melyek előbb nem létezvén, csakis a visszatartó hitelező, és az adós tulajdonos egybehangzó akarata folytán keletkeztek:*

«Lege non destinguente nec nostrum est distinguere», lesz az első felelet, mely a t. olvasó elméjében rögtön megszülemlend.

A törvény szent és sérthetetlen, és ezen szabály szentségének azon fundamentuma, a melyen mozgatni nem lehet. Már pedig ha a logikai magyarázat szabályai segítségével, a törvényhozó akaratját nyomozzuk, és ez alkalommal tekintetbe vesszük, miszerint az, főbb elvei és intézményeiben a német kereskedelmi törvényhez csatlakozni szándékol, és ettől csakis öntudatosan, majdnem számszerint elősorolható a mai jogi élet követelményeinek megfelelő esetekben, eltért, akkor lehetetlen a fenti, első pillanatra annyira correctnek látszó, feleletet, fentartanunk. Mert hiszen ha a hitelező, még azon követeléseit tekintetében, melyek kereskedelmi ügyletből eredők és lejártak ugyan, *de eredetileg nem az ő, hanem egészen idegen harmadik szerződő fél javára* keletkeztek, s csak későbbben — talán pusztán a célból, hogy dolgaink visszatarthatók legyenek — reá ruháztattak, ellenünk a visszatartási jogot gyakorolhatná; akkor az anyagi jogbiztonság feláldoztatnék, hogy az önsegély, illetve önkielégítés elveinek legtágabb helyt engedjen.

Ki merészelné ingóságait valakinek a birlalásába bocsájtani, és ki számíthatna azoknak pontos visszaszolgáltatására?!

Ez kereskedelmi törvényünk 309-ik §-ának intentiója nem lehet, ez irányban a törvényhozó a német keresk. törvény 313. §-ában foglalt intézkedéseitől *eltérni nem akart*. A most jelzett szakasz pedig határozottan megkívánja, miszerint a megtartási joggal biztosítani szándékol követelésnek, maga a hitelező és a tulajdonos adós közt eredetileg létrejött jogügylet alapján kell keletkeznie.⁵

Ily értelemben határozott a nürnbergi keresk. fel-törvénytörvény is, azt mondván: «Das nach Art. 313. einem Kaufmanne eingeräumte Retentionsrecht, kann nur in Bezug auf Schuldverhältnisse ausgeübt werden, welche zwischen dem Retinenten, und den Eigenthümer der zurückbehaltenen Waare bestehen.»⁶

⁵ Német kt. 313. §. «Ein Kaufmann hat, wegen der fälligen Forderungen, welche ihm gegen einem andern Kaufmanne, aus dem zwischen ihnen geschlossenen beiderseitigen Handelsgeschäften zustehen, ein Zurückbehaltungsrecht.» stb.

⁶ BLASCHKE: «Erläuterung des Handelsgesetzbuches» 206. lapon, 1. jegyzet.

Ezen kérdéssel kapcsolatban áll azon további is: Vajon a megtartási joggal biztosított követelés átruházása alkalmával, ezen jog az engedményesre is átmegy-e vagy sem?

Ez még a németeknél is mostanáig nyílt kérdés.

Mig APÁTHY⁷ és több német jogtudós határozott «nem»-mel felelnek, én részemről a következő distinctiót állítanám fel.

Mielőtt a hitelező adósát a j. retentionis gyakorlásáról nem értesítette és az adósnek más fedezet adására alkalmat nem nyújtott, a visszatartási jog az engedményesre át nem mehet, ellenben ha az adós, nyert értesítés daczára, más fedezetet nem ad, akkor a megtartási jogot az engedményesre átmehetőnek tartanám; mert, ha az adós más fedezetet nyújtana, akkor semmi kétség sem foroghat fen, miszerint az engedményesre átmenne, az által pedig, hogy nem teszi, csakis arra enged következtetni, miszerint *a megtartott tárgyakat akarja ilyen fedezetnek tekintetni*, mert továbbá ez esetben az adósra nézve igen közömbös, hogy ki nyeri ezen tárgyak értékéből a kielégítést, az eredeti vagy a származtatott hitelező-e.

Kereskedelmi törvényünk 308. §-ának elhelyeztetése, APÁTHY véleménye mellett harczol.

A harmadik nem kevésbé fontos kérdés, a megtartási jog keletkezésének időpontja.

Az e jog keletkezésére szükséges kellékeket fent elősorolván egyuttal azon állítást is kockáztattuk, miszerint azok beálltával a megtartási jog «ipso jure» keletkezik.

S valóban keresk. törvényünk 309-ik §-a ezen eredményhez vezet, mert e szerint: „a hitelező kereskedelmi ügyletekből eredő és lejárt követelése tekintetében *megtartási joggal élhet*“. A törvény e dispositív intézkedéséből következik, hogy a hitelező e jogával élhet, ha vele élni akar, s épen azért lett a hitelező akarata, a m. j. keletkezésének kellékei sorába felvéve. Mivel azonban az akaratnak, hogy jogi hatással legyen, külsőleg észrevehetőnek kell lennie, a 310. §-ban előszabott értesítést ezen akaratnak nyilvánításaként fogom fel. Mihelyt a hitelező azt eszközli, a megtartási jogot a fent érintett pozitív vagy negatív módon gyakorolhatja.

A szász kereskedelmi feltörvényszék, e tekintetben még tovább menve, nem is kívánja, hogy a hitelező abbéli akarata kifejeztessék, hanem megelégszik a consensus tacitussal, azt mondván: «Eine ausdrückliche Erklärung vom Zurückbehaltungsrechte Gebrauch machen zu wollen ist nicht nothwendig, denn der Beklagte, kann thatsächlich das Zurückbehaltungsrecht, durch Verweigerung der Waare geltend machen.»⁸

APÁTHY már gyakran idézett munkájának 605. lapon szintén állítja, miszerint az értesítés elmulasztása, nem a megtartási jog elvesztését, hanem legfeljebb kártérítési kötelezettséget állapíthat meg.

Ha tehát szabályként felállítható, hogy a megtartási jog, ipso jure keletkezik, okvetlenül elfogadandó azon további szabály is, miszerint a visszatartó, a tárgyak kiadását követelő adós vagy harmadik személy ellen, «ope exceptionis» védekezhetik, és még ez utóbbitól is követelésének előbb eszközözendő kielégítését követelheti; azonban magától értetődően (:) hogy másnak javára elrendelt kielégítési végrehajtás alkalmával, a visszatartott tárgyakat árverés alá bocsájtani tartozik, jogait csakis az elsőbbségi igénykeresettel érvényesíthetvén.

(Sajnos hogy ezen, a gyakorlatra annyira fontos esetre, minden törvényes intézkedés hiányzik.)

A megtartási jog gyakorlatának pozitív megvalósítása esetében, köteles a visszatartó, a megtartott tárgyak előadását, saját illetékes törvényszéknél kereset alakjában követelni. A keresk. törvény 310. §-ának ebbeli intézkedése, ugyanazon vitára szolgáltat alkalmat, mint az osztr. polg. törvkönyv 461. §-a, melyet klfajteni már alkalmunk volt, — a mennyiben kétséges, vajon tartoznak-e a követelés fenállására vonatkozó körülmények, a tárgyalás és a bírói határozat keretébe vagy sem?^{9 10}

III.

Váltótörvényünk, a megtartási jogról intézkedő 108. és 109. §-ainak, egyrészt a régi váltó — másrészt a kereskedelmi törvénytől való eltérései, a következőkben foglalhatók össze.

A régi váltótörvény csakis a *váltótulajdonost*, a jelenlegi már a *birtokost*, tehát a meghatalmazottat, és a váltót zálogképen birlalót is, tekinti a megtartási jog alanyának, tárgyilag pedig az előbbi törvény szerint csakis a tényleges birtokban levő ingóságokra léven gyakorolható.

A kereskedelmi és a váltótörvény szerint keletkezett megtartási jog közt abban rejlik a különbség, hogy az előbbinél a hitelező más fedezetet elfogadni tartozik, míg ellenben a váltóhitelező erre nem kényszeríthető.

A váltó megtartási jog gyakorlására nézve a törvény 109. §-a következő lakonikus rendelkezést tartalmazza: «A megtartási jog kereset útján érvényesíthető és hatályára nézve a kézi záloggal egyenlő. E §. szövege, ugymond PLÓSZ meglehetősen homályosan fejezi ki annak valódi értelmét. S valóban mit értett a nagymélt. főrendiház jogügyi bizottsága — e homály tudvalevőleg neki köszönhető, e jog gyakorlása, mit érvényesítése, és mit hatálya alatt?

Commentátoraink nevezetesen APÁTHY és PLÓSZ a kérdésben forgó szakasznak azon értelmet tulajdonítják: «hogy a visszatartó váltóbirtokos jogát, illetőleg azt, hogy a visszatartott tárgyakat kielégítésére fordíthatja — kereset útján tartozik megállapíttatni, azok csakis az ennek folytán nyert ítélet jogerőre emelkedése után, veszik fel reá nézve a kézi zálog jellegét, vagyis csak aután folyamodhatik a kielégítés azon módjaihoz, melyek a kézi zálogra megállapíttattak.

Ezek szerint ha a m. j. tárgyat ingóságok képeznek a zálog és az ítéletileg megállapított m. j. gyakorlásánál mi különbség sem forog fenn, ezeket úgy az egyik mint a másik hitelező, a váltóeljárás szabályai szerint, kielégítésére fordíthatja.

Azonban az értékpapírok, és a váltóknál a különbség igen is nagy; mert míg a zálogbirtokos, azoknak eladását, behajtását, illetve megtartását, már a lejárat napján eszközölheti, *a visszatartónak mindezen cselekményeket az ítélet jogerőre emelkedéseig kellene elhalasztani.*

Mindezekből kiviláglik, miszerint a megtartási jog hatályára nézve a kézi záloggal még sem egyenlő.

Végül sajnálattal kell kiemelnünk, miszerint a fent említett jogtudósok, a váltóbirtokosnak, «ope exceptionis»

⁹ APÁTHY id. m. 604. l., 1. jegyzet. «Maga a kereset az eladás megengedésére intéztetik és a bíróság a kereseti kérelem felett a kereskedelmi peres eljárás szabályainak megfelelőleg határoz.» A határozat ellen a peres eljárásban szabályozott jogorvoslatok használhatók.

¹⁰ BLASCHKE id. m. 207. l. «Der Verkauf der Gegenstände kann nur im Wege einer Klage begehrt werden, es fragt sich nun, welche Klage steht hier dem Berechtigten zu? Vergleicht man den vorliegenden Art. 315 mit Art. 310, so ist offenbar unter dem Ausdrucke Klage, diejenige Klage zu verstehen, die aus dem Handelsgeschäfte entspringt. stb. stb.

⁷ i. m. 600. lap.

⁸ L. A Archiv für Theorie und Praxis des allg. deutsch. Handelsrechtes XII. kötet, 9. lap.

féle fennt vázolt védelméről, valamint a következő kérdésekről, említést sem tesznek.

1. Tartozik-e a váltóbirtokos, keresetének megindítása előtt a visszatartott tárgyakat az adós vagy harmadik személynek kiadni?

2. Gyakorolható-e a visszatartási jog csakis azon követelések erejéig, a melyekre az ítéletileg megállapított, vagy azokra is a melyek a kereset megindítása után voltak esedékessé?

3. Miféle viszonyban áll a visszatartó, ha az adós tulajdoni minőségét tagadja, és azok egy harmadik személy által vindicáltak?

Mindezen és még számtalan más kérdésekre nézve a törvény mély hallgatásba burkolózik, minek folytán azoknak mikénti megoldása csakis a gyakorlati életre bízandó.

Vagy talán megoldják az észjogászok?!

Dr. Hexner Gyula.

A kir. táblai bírák kinevezése kérdéséhez.

Ezen czim alatt PÁRVY IVÁN tszéki bíró a *Jogt. Közl.* f. é. 2. számában, vonatkozással a főtörvényszéki bírák kinevezése tárgyában nemrég kiadott ismeretes igazságügy-miniszeri rendeletre, oly indítványt tett, mely szerint a kijelölés inkább a főtörvényszéki előadóknak mint az elnököknek véleményére alaptassék.

Mjután az országgyűlés febr. 26-i ülésében Veszter Imre képviselő interpellációjára adott válaszában az igazságügy-miniszer ur kijelentette egyrészt, hogy a főtörvényszéki elnökökből alakítandó bizottságok a kinevezéseknél csak votum informativummal fognak birni, és másrészt, hogy a bizottságok «az előadókkal érintkezésbe tévén magokat» gyakorolandják a kijelölést, — Párvy ur indítványára és az ennek ellenében TERNOVSZKY BÉLA, «Egy vidéki tszéki bíró» és PIROVICH KÁLMÁN urak által a *Jogt. Közl.* 5., 7. és 8. számaiban közzétett cikkekre reflectálni felesleges volna, ha ez utóbbiakban egyszersmind oly ellenindítványok nem foglaltatnának, melyek elfogadva s megvalósítva főtörvényszékeinket csakhamar tönkre silányítani képesek lennének.

TERNOVSZKY szerint ugyanis az előléptetések rendszerint a folyamodók rangsorozatának és szolgálati idejének figyelembe vételével történjenek. Ezen általános szabálytól a miniszer fontos indokok alapján (*tehát kivételesen*) eltérhessen ugyan; de ez esetben joga legyen a mellőzöttek mellőzésének indokai iránt felvilágosítást és indokolt értesítést kérni (!).

«Egy vidéki tszéki bíró» szerint szintén azon előléptetési rendszer a legmegnyugtatóbb, melynél a szolgálati idő s a *lehetőséghez képest* a tehetség, együtt vettetik a mérlegbe.» És «a kire a megállapított sorrendben az előléptetés sora kerül, ez — hacsak ellene netán lefolyt vagy folyamatban lévő fegyelmi eljárás vagy más alapos kifogások nem emeltetnek, előléptetendő.»

PIROVICH ur pedig egyenesen azt óhajtja, hogy a főtörvényszéki állomások betöltésénél «olyanféle mód használtassék, mely a hadseregnél oly fényesen dívik már évek óta mindnyája meglegedésére.

Nagyjában mindhárom indítvány egyezik, és ebből csodálkozva következtetnem kell, hogy nagyon elterjedt az ebben nyilvánuló nézet.

Önök tehát — uraim — ha jól értem, az *anciennitas* elvét akarják a kir. táblai bírói állomások betöltésénél alkalmazásba hozatni; azon elvet, mely szerint a szolgálati *kar*, vagyis azon hosszabb vagy rövidebb idő, melyen át valaki bizonyos rangfokozaton szolgált, képezi az előléptetés alapját, oly elvet, mely a hadseregnél — nem tudtam ugyan hogy «fényesen és mindnyája — különösen az adózó polgár meg-

nyugtására»-e — igenis dívik, mely azonban a *polgári* államszolgálatra tudtomra szigoruan sehol sem alkalmaztatik, és melytől újabb időben magasabb és fontosabb katonai állomások betöltésénél is rendesen eltérnek.

TERNOVSZKY és «egy vidéki» kartársam terve még az *anciennitas* elvétől is lényegesen elüt. Ők nem szolgálati *korról*, hanem szolgálati *időről* beszélnek, mely alatt azon *egész idő* értetik, melyet valaki a szolgálatban (nem bizonyos rangfokozaton) töltött. Szerintök tehát oly személy, ki tíz évig jegyző volt, ki azután tekintettel hosszú szolgálati idejére, albiróvá kineveztetett és mint ilyen úgy a hogy fél-évig működött, nagyobb igénynyel birna arra, hogy tszéki vagy járásbíróvá előléptetessék, mint az, ki két évig jegyző és nyolcz éven át albiró volt; és így arra is, ki például öt évig jegyző, tíz évig albiró és öt évig tszéki bíró volt, előbb kerülne a sor, hogy főtörvényszéki bíróvá kineveztessek, mint arra, ki két évig mint jegyző, két évig mint albiró és tizenöt évig mint tszéki bíró szolgált!

Ilyen előléptetési rendszer egy államban sincs, ehez hasonló semmiféle államszolgálatban és a hadseregnél sem alkalmaztatik.

De nem is teszem fel, hogy kartársaim ezt akarták mondani, hanem elfogadom, hogy nem eléggé szabatosan fejezték ki magokat, és hogy az *anciennitas* rendszereért akartak lándzsát törni; és azt állítani, hogy *ezen* rendszer alkalmazása is a főtörvényszéki állomások betöltésénél a legkárosabb következményekkel járna, sőt hogy gyakorlati kivitele a lehetlenséggel határos.

Az igazságügy-miniszer ur fenebb említett válaszáat igen helyesen azzal fejezte be: hogy nem a személy számára kell hivatalt, hanem a hivatal számára személyt kell keresni.

Önök — tisztelt kartársaim — kik az *anciennitas*nak akarnak érvényt szerezni, megfordítják ezen elvet: másodrendű fontossággal bírónak tartják, hogy a főtörvényszékek tagjai a bírói karnak legkitünőbbjei közül szemeltessenek ki, és első sorban azt kívánják elérni, hogy minden bíró, ha hosszabb ideig *kifogástalanul* működött, *már ezért* előléptetésre számolhasson. Önök szerint nem *salus reipublicae*, hanem *salus personae suprema lex esto*!

Önök szerint az előléptetésnél ne annyira az legyen az irányadó, hogy a magasabb állomás tudományos és gyakorlati képzettségénél és jelleménél fogva kitűnő egyéniséggel töltessek be, hanem, hogy a hosszú államszolgálat magasabb ranggal *megjutalmazassék*. Szóval Önök a *justitia* érdekeit az ennek szolgálatában álló személyek érdekeinek alárendelnék.

TERNOVSZKY ur indítványának indoklásául azt állítja ugyan, hogy «valamely szakkal való hosszú foglalkozás, nagy természeti képesség hiányában is bizonyos *ügyességet* és gyakorlati tájékozottságot ad az illetőnek, mely gyakran előnyösebb a nagy elméleti, de kevés gyakorlati ismeretekkel bíró egyén gyakorlati szárnypróbálgatásainál».

A ki azt tartja, hogy a bíró s főleg a főtörvényszéki bíró hivatásának a mai kor igényeinek megfelelő betöltéséhez elméleti, tudományos képzettség nem, sem valami nagy természeti képesség, hanem úgy mint a gyármunkásnál csak «bizonyos ügyesség», a kézfogások elsajátítása szükséges, — azzal ugyan kár volna vitatkozni az igazságszolgáltatás magasztos hivatásáról, az elméletnek és a gyakorlatnak egymáshoz való viszonyáról.

«Egy vidéki tszéki bíró» pedig azt emeli ki fájdalomosan, hogy a tszéki bíró, járásbíró vagy kir. ügyész ezen állás elnyerésével pályáját rendesen befejezettnek tekintheti.

Ez bizony úgy van; de nem is lehet másképp. A francia hadseregre vonatkozólag azt mondták, hogy minden közkatona a *marchal*-botot tarisznyájában hordja. De igen kevésnél bűjt elő e bot a tarisznya redőiből! A míg a bírói pályán a személyek kedvéért állomásokat nem fognak sze-

rezni — s ez hihetőleg soha fog megtörténni — s a míg a főbb állomások az alsóbbakhoz képest csekély számban lesznek — és ez mindig így lesz —, addig azok közül, kik e pályára lépnek, egyik sem fog csak némi biztonsággal is arra számíthatni, hogy a magasabb vagy legmagasabb állomások és rangfokokat egyikét elérjék.

Szerintem az, ki a bírói pályán bizonyos *rangfokozaton* hosszabb időig szorgalmasan, lelkiismeretesen, kifogástalanul működött, igenis megjutalmazandó, de nem szükségképen előléptetés által, hanem olyképp, hogy ugyanazon rangfokozaton belül jobban és kevésbé jól dotált *rangosztályok* szervezhetnének; a mi — de igen csekély mértékben — az 1871: 31. tcz. 11. §-ában meg is történt.

Azt azonban az igazságszolgáltatás érdekeivel homlokegyenest ellenkezőnek tartanám, hogy a magasabb különösen a felelősségi bírósági állomások első sorban és rendszerint a hosszú szolgálati idő vagy magas szolgálati korhoz képest jutalmazásul osztogattassanak.

Az 1869: 4. tcz. 7. §-a a bírói qualificatiót csak minimummértékkel határozza meg. Ezen qualificatióval és a munka közben szerzett «bizonyos ügyességgel és tájékozottsággal» jeles *eljáró* bírónak válhatik valaki; de ebből még épen nem következik, hogy ezért már a magasabb fórumon is, hol a jogkérdések *végleg és jogerővel* eldöntendők, helyét csak törhetően is be fogja tölteni.

A főtörvényszéki állomások betöltésénél tehát első sorban a képzettség kell hogy határozzon, és csak másodszorban, egyenlő képzettség esetében jöhet tekintetbe a szolgálati kor.

Azt állítottam, hogy az anciennitas rendszerének gyakorlati kivitele a főtörvényszéki állomások betöltésénél képtelenség. Ime a bizonyíték:

Magyarországban tvszéki bíró, járásbíró és kir. ügyész összesen van mintegy 1050, kik az anciennitas rendszere mellett igényt tarthatnának arra, hogy ha rájuk kerül a sor, kir. táblai bírói állomások betöltésénél ne mellőzteszenek. A bírói reputatio érdekében nem tehetem fel, hogy ezek között 250-nél több olyan találatnék, ki ellen fegyelmi eljárás befolyt vagy folyamatban van, vagy a kinek mint elsőfolyamodású bírónak működése ellen «alapos kifogás» volna emelhető. Maradna tehát 800, a ki előléptetésre aspirál.

Kir. táblai bíró és pótbíró van körülbelül 120. Tegyük fel már most, hogy a kir. táblánál előléptetés nyugdíjaztatás és elhalálozás folytán évenként 10 állomás jön üresedésbe, és hogy ezek közül csak kettő töltetik be a tisztelt kartársaim által is kivételképp megengedett «soronkívüli előléptetés» útján; marad tehát 8 oly állomás, mely az anciennitas sorrendje szerint betöltendő.

Most ugyan még alig találkozik, de nem hosszú idő múlva a 800 tszéki bíró, járásbíró és ügyész közül évenként bizonyosan fog találkozni legalább is hat olyan, a ki 68—69 éves korát eléri, és a szolgálati kor rangsorozatában elől áll. Ezek lennének tehát kir. táblai bírákká kinevezendők! Ez állásban azután töltenének egy-két évet, és ha a 70. évet betöltötték, az 1869: 4. tcz. 17. §-ánál fogva nyugdíjaztatnák magokat.

Ugyan mivé válnék ez esetben a kir. ítélőtábla? Munkásságban és hivatásuk gyakorlatában elaggott, de épen azért már többé kevésbé munkaképtelen személyekből álló testületté; egyszerűen lépcsővé nagyobb nyugdíj elnyerésére!

Hogy hasonló eredményekre vezető előléptetési rendszer a hadseregnél divik, az igaz; hogy «fényesen» divik-e, annak megítélésére nem tartom magamat hivatottnak, de ismerek embereket, kik több árnyékot mint fényt találnak ezen rendszerben. És azt, hogy e rendszer mindazoknak «megnyugtatóására» szolgál, kik az anciennitas hágcsoján bizonyos fokot elérvén, az ismeretes Pensionopolisba vissza-

vonulnak, színesen elhiszem; de azt is tudom, hogy a mi igazságügyi budget-ünk nem rendelkezik oly összegekkel, melyek az ily *bírói* pensionopolis alapításának luxusát megengednék.

Hogy pedig a pusztá negatio terét elhagyva a kir. táblai bírói állomások betöltésénél alkalmazandó elvekre vonatkozó indítványokat egygyel én is szaporítsam, ez ime röviden a következő:

A kir. ítélőtáblához bírónak csak az nevezendő ki, a ki az elsőfolyamodású bírónál és a kir. ügyésznél szintugy megkivánt feddhetlen jellem mellett *kiváló képzettségnek és munkaerőnek* adta jelét.

Hogy azonban biztosítéka meglegyen annak is, miszerint a jelölt a törvénykezés terén kellő gyakorlattal is bír, szabályul tartandó, hogy kir. táblai bírónak csak az lehet, ki *bizonyos számú éveken át bírói vagy ügyészi minőségben működött már*.

A képzettség felismerésének módjairól nem szólok, mivel arra, hogy e tekintetben alapos véleményt mondjak, felsőbb bíróságainknak és az igazságügyminiszteriumnak belső szervezetét eléggé nem ismerem.

Dr. Imling Konrád,
kir. tszéki bíró.

Külföldi jogélet.

I.

A német ügyvéd-gyűlés.

A hetedik német ügyvéd-gyűlés e hó 1-én kezdette tanácskozásait Berlinben, s reá következő napon be is fejezte. A tanácskozás tárgyát az ügyvédi díjak szabályozása tárgyában a német birodalom számára kiadott törvényjavaslat tárgyalása képezte. Elnök Dorn igazságügyi tanácsos (Justizrath) volt, az előadói tisztet Lesse igazságügyi tanácsos Berlinből és Fürst manheimi ügyvéd teljesítették.

Főleg az előbb nevezett előadmánya érdemelhet figyelmet, melynek legérdekesebb részét az ügyvédi díjak tekintetében való szerződési szabadság képezte, melyre nézve előadó azt indítványozta, hogy e részben a fél s ügyvéd között kötendő szerződésre nézve semmi korlátozás se tétessék; tehát nemcsak az engedtesse meg, hogy a díjszabályzatban megállapított mérven felül is köthessen ki az ügyvéd magának szerződésileg magasabb díjat, hanem a díjazás mennyiségének előleges megállapítása nélkül szerződésileg kikötethessék, hogy az ügyvéd az ügy elvállalásáért utólag megfelelő díjazásban leszen fele által részesítendő. Másrésztől azonban az mondassék ki, hogy oly megállapodás, mely szerint a díjszabályzatban megállapított összegnél csekélyebb díjazás köttetik ki, csak akkor legyen érvényes, ha az ügyek egész tömegére nézve adatik megbízás, vagy általános meghatalmazás forog szóban.

Fürst előadótárs az indítvány utóbbi részét nem fogadta el, mert nézete szerint az abban mondatni kívánt szabály nem az ügyvédi díjszabályzat, hanem az ügyvédi rendtartás keretébe tartozik.

Az erre keletkezett vita eredménye egy compromissum lett, melynek folytán következő határozat mondatott ki:

«Az ügyvédgyűlés határozatilag kimondja, hogy azon kérelemmel járul a német birodalmi gyűléshez, hogy az ügyvédi díjszabályzatra vonatkozó törvényjavaslat illető szakaszait következőleg módosítsa:

93. §. Oly esetben, midőn az ügyvéd nem hivatalból lett a fél pártfogójának vagy védőjének kirendelve, jogában áll felével tiszteletdíjára nézve a jelen törvénytől eltérőleg is szerződésileg megegyezni. E szerződés alapja s hatálya az országos törvények szerint bírálandó meg.

Az ügyvédi kamara elnöke, mint fegyelmi hatóság köréhez tartozik, a felett határozni, hogy e szerződésnél az ügyvéd megszegte-e és mennyiben a méltányosság határait.

94. §. Különös megállapodás hiányában oly ügyekben, melyek az ügyvéd rendkívüli tevékenységét vették igénybe, az ügynek bármely folyamodása bíróság által történt elintézése, vagy végleges eldöntése után, jogositva van az ügyvéd a törvényben meghatározott díjakon felül megfelelő honorariumot követelni. Az e részben a fél és ügyvéde között e honorarium követelhetése, vagy összegére nézve felmerülő nézeteltérés esetén, az ügyvédi kamara elneke, mindkét fél meghallgatása után végérvényesen határoz.

Továbbá elfogadtatott az előadónak ama javaslata is, mely a törvényben megállapított ügyvédi díjaknál csekélyebb összegben való egyességre vonatkozik.

A többi határozatok az egyes díjak mennyiségére vonatkoznak, melyre nézve hozott határozatok a német ügyvédi kar mérsékletéről tanuskodnak, mely a méltányosság határain egy esetben sem csapongott túl.

II.

A bajor bíróságok statisztikai ügykimutatása.

A bajor bíróságok 1877. évi statisztikai kimutatása igen érdekes tanulmányul szolgálhat, mely a szóbeliség előnyeit számokban találja elénk, mert ha megengedjük is, hogy az ottani és a mi viszonyaink között lényeges különbségek jelentkeznek, s különösen, hogy a perlekedési viszketeg

alig van valahol annyira kifejlődve mint népünknel, amaz eredmény, mely az egyesség, és makacsság útján elintézett perek és a felebbezések csekély száma tekintetében jelentkezik, kiválólag a közvetlenség eredménye, de szóljanak az adatok. Az egyes bíróságok (Stadt und Landgerichte) 89978 ügyet intéztek el véglegesen ebből: 20840 makacssági 19063 egyesség folytán hozott határozat és 106195 fizetési rendelmény volt, mely utóbbiak közül 12340 ügyben adatott be előterjesztés.

A törvényszékek előtt folyamatban volt 24718, ezekből elsőbírósági ügy 22948, mint másodfolyamodású bíróság elé felebbezett ügy: 1778, 14617 ügyben contradictorius eljárás után 11818 ügyben pedig makacssági ítélet hozatott.

A 6 felebbeviteli törvényszéknél 1930 ügy tétetett folyamatba, melyek közül 1779 contradictorius eljárás után 151 makacssági ítélettel lett befejezve.

A legfőbb törvényszéknél 824. semmiségi panasz fordult meg, melyek közül 581 ítélettel 85 a birodalmi fő törvényszékhez történt áttétel által 24 a főjegyzőkből történt kitöréléssel intéztetett el, 134 pedig hátralékban maradt.

E kimutatást a «Juristische Blätter» után közöljük, azonban igyekezni fogunk más külföldi bíróságoknak, melyek területén a szóbeliség honol, megszerezni hason kimutatásait, s azután alkalmilag bővebb tanulmányaink tárgyává teendjük.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Hagyatékot átadó végzés birói functiót képez-e, vagy ezen átadási végzés hozatala a gyám, tehát közigazgatási hatóságok köréhez tartozik-e?

A semmitőszék legközelebb a pesti törvényszék és a fővárosi árvaszék között felmerült illetékességi ügyben oly elvi határozatot hozott, mely kell, hogy minden jogásznak figyelmét felkeltse és azt a nyilvános téren vita tárgyává tegye, mert ezen határozatban épen a legfelsőbb bíróság részéről az 1869. évi IV. törvenyzikkben fektetett azon cardinalis elvek támadtatnak meg, melyeket még az 1877. évi XX. t. cikk pártolói is respectáltak.

Mindenekelőtt feltűnő, hogy a semmitőszék hivatottnak tartotta magát arra, miszerint a törvényszék, tehát bíróság és árvaszék, tehát közigazgatási vagy gyámhatóság közt felmerült illetékességi kérdést saját hatáskörében döntötte el!!! Hiszen az 1877. évi XX. t. cikk 204. §-a szerint a gyámhatóságok és bíróságok közt előforduló illetékességi kérdések a gyámhatóságok részéről a belügyminiszterhez jelentendők fel, a belügyminiszter pedig ily eseteket az 1869. évi IV. t. cz. 25. §-a értelmében a miniszterium elé tartozik elintézés végett terjeszteni. De mivel a lapok ezen elvi határozat hozatalának alapjául szolgált ügyet egész terjedelmében nem közölték, ugyanazért a határozat ezen részével bővebben nem foglalkozhatom.

Én tehát tulajdonképen a határozatnak csak azon részét bátorodom vita tárgyává tenni, mely kimondja, hogy az 1877. XX. t. cz. 243. §. által a gyámhatóságok elé utasított örökösödési ügyekben, midőn az örökösre hivatott személyek, vagy azok egy része apai hatalom, gyámság vagy gondnokság alatt áll, az átadási végzés hozatalára, akkor is, ha a hagyaték ingatlan javakból áll, nem a hagyatéki bíróság hanem a gyámhatóság illetékes.

Ezen határozat tudomásom szerint azzal indokoltatott, hogy az 1877. évi XX. t. cz. 243. §-a azon esetben, ha az örökösödésre hivatott személyek, vagy azok egy része atyai hatalom, gyámság vagy gondnokság alatt áll, az örökösödési eljárást a bíróságok hatásköréből elvonta és a gyámhatóság illetőségi körébe helyezte és így ezen esetekben a gyámhatóság mind azt megteheti, a mit a hagyatéki bíróság tesz akkor, midőn nagykoruak hagyatékát tárgyalja; mely indok a hivatkozott törvény 254. §-ának harmadik bekezdé-

sében foglalt azon tétellel támogatott, hogy a hagyatéki bíróság minden vizsgálat mellőzésével az ingatlannak vagy telekkönyvi jognak az örökös vagy hagyományos nevére leendő átíratását megrendelni köteles.

Bármily homályos is a hivatkozott törvény 243. §-a, mégis szerény véleményem szerint annak szószerinti értelmezéséből sem lehet azt következtetni, hogy ezen szakasz az egész örökösödési eljárást bizonyos esetekben a hagyatéki bíróságok hatásköréből elvonta és a gyámhatóság körébe helyezte volna át, mert ezen szakasz csak azt mondja, hogy a gyámhatóság az örökösödési eljárás megindítása vagyis a leltározás felvétele, a hagyaték biztosítása, az egyesség megkísérlése, a kiskorúak élelmezésének és nevelésének meghatározása és nem az örökösödési eljárás tökéletes befejezése céljából tárgyalást rendel.

De ha a többször említett törvény 243. §-a a 254. szakasszal kapcsolatba hozatik, akkor e két szakasz rendelkezéséből önként következik, hogy a gyámhatóság az örökösödési eljárás megindítása céljából tárgyalást rendel ugyan, ha azonban a hagyatékot ingatlan javak vagy telekkönyvileg bejegyzett jogok is képezik, ezen jogoknak bekeblzését a hagyatéki bíróság rendeli el, mely elrendelés nem más, mint az átadási végzés hozatala (Einantwortung) mert különben felesleges volna a hagyatéki bíróságnak azt elrendelni, a mit a gyámhatóság az általa hozott átadási végzésben már úgy is elrendelt Igaz ugyan, hogy az átadási végzés hozataláról sem az 1868. évi 54-ik sem az 1877. XX. t. cz. nem rendelkezik, ily végzések szükségét a gyakorlat fejtette ki azért, mert belátták, hogy az ipso jure elv alapján birtokba vett, de ingatlanokból vagy telekkönyvileg bejegyzett jogokból álló hagyatéknak az örökös nevére telekkönyvileg leendő átírása csak úgy lehetséges, ha a hagyatéki bíróság a jelentkező örökösöket vagy hagyományokat mint ilyeneket bírőlag elismeri, és azoknak az ilynemű hagyatékot bírőlag átadja. Ezen átadási végzés hozatala tehát mindig birói functiót képezett.

Különben nem vagyunk kénytelenek a törvényt szavaiból magyarázni, alkotása óta oly rövid idő mullott el, hogy a logikai és oknyomozó magyarázat céljából az országgyűlési naplókat is felhasználhatjuk.

Tudjuk, hogy az 1877. évi XX. t. cz. első javaslata az átadási végzés hozatalát is átakarta ruházni a gyámható-

ságokra, a képviselő ház közigazgatási bizottsága azonban ezt aként kívánta megszüntetni, hogy a javaslat 265. §-ában a hirdetményezési eljárást, tehát bírói funkciót véleményezett folyamatba tétetni; de ezen javaslatok TELESZKY indítványára aként módosítottak, a mint azok a törvény 254. §-ában foglaltatnak. A többször említett szakaszok módosítását TELESZKY következőleg indokolta: «A gyámügyi törvényjavaslat II. rész VI. fejezetének indoklásában felhozatik, miszerint az 1868. évi LIV. t. cz. szerint a nagykoruak örökösödési ügyüket a bíróság közbenjötté nélkül, a gyámhatóság alattiak azonban csupán bíróság közbejöttével intézhetik; a mi helytelen azért, mivel a gyámhatóság alattiak a hagyatéki eljárásnál oly korlátozásnak vannak alávetve, melyektől az onjoguak mentek, s mivel az együttes gyámhatósági és bírósági közbejövétel az ügyek elintézését hátráltatja. *A törvényjavaslat ezen része a jelzett anomalia megszüntetésének célzatából indult ki.*

A törvényjavaslat ezen kiindulási pontját én is helyeslem; igazságos és célszerűnek tartom, hogy örökösödési ügyekben, ha gyámság alatt álló egyének vannak érdekelve, — azon hatóság, melyen belől az *önjoguak bírósági beavatkozás nélkül rendezhetik ügyeiket* — a gyámhatóság járhasson el. Célszerűnek találom, hogy az ilyen hagyatékok tárgyalása a helyszínén a gyámhatóság közgei által eszközöltessék, s ezzel kapcsolatban a 261. §-ban foglalt egyéb teendők, nevezetesen a kiskoruak neveltetésének, a vagyon kezelésének kérdései stb. elintéztessenek.

Azonban azon *vezérelvekből* kiindulva, melyet a törvényjavaslat nézetem szerint is helyesen tűzött ki, a gyámhatósági beavatkozásnak *határt* kell hogy szabjon az, miszerint örökösödési ügyekben a gyámhatósági beavatkozás *csak addig terjedhet, a míg az önjogu érdeklettek örökösödési ügyeiket bírósági beavatkozás nélkül rendezhetik.* Ott a hol a önjoguak bírói közbejövétel igénybe vételére vannak utalva, a gyámhatóság *nem menthető fel az által, hogy a bírói beavatkozást igénybe vegye.*

Ezen szempontból kiindulva nem tartom elfogadhatónak a törvényjavaslat 265. §-ának azon intézkedését, mely szerint ha az örökség vita tárgyát nem képezi, a gyámhatóság a jegyzőkönyvbe vett egyesség jóváhagyása után a hagyatékhöz tartozó ingatlanok és telekkönyvileg bekebelezett jogok átírása végett tárgyalási jegyzőkönyv hiteles másolatának megküldése mellett a *telekkönyvi hatóságot közvellenül keresse meg.*

Ha csupán önjogu örökösök vannak és ezek az örökségi kérdésekre nézve kiegyeztek, az átírás végett nem fordulhatnak közvetlenül a telekkönyvi hatósághoz, hanem a *hagyatéki bíróságnál kell igazolniok, hogy az örökösödési jog őket illeti, s hogy kívülök más örökös nincsen.* És ha a *hagyatéki bíróság ezt kellőleg igazoltnak találja, az örökösödési jogosultság elismerése* után az ingatlanok és telekkönyvi jogok átírása végett a telekkönyvi hatóságot ő keresi meg. Szükséges ez azért, mert az *örökösödési jogosultság elismerése bírói funkciót igényel, s ezért különböző hatóságokhoz utalni a nélkül, hogy ebből bonyodalmak ne keletkezzenek, nem lehet;* hanem *egy kézbe a hagyatéki bíróság kezébe kell adni azon hatalmat, hogy az örökösödési jogot megállapítottnak kimondhassa.*

Ennélfogva gyámhatósági beavatkozás eseteiben is, habár az örökösök kiegyeztek, nem célszerű a gyámhatóságot azon jogosultsággal felruházni, hogy az ingatlanok átírása végett a telekkönyvi hatóságot közvetlenül keresesse meg; hanem az iratok a hagyatéki bírósághoz teendők át, mely — ha az iratokból a kiegyezett örökösök *örökösödési jogosultságát beigazoltnak találja*, minden további tárgyalás és hirdetményi eljárás nélkül az *örökösödési jogosultságot határozatilag megállapítja s a telekkönyvi átírás végett a telekkönyvi hatóságot hivatalból keresi meg.* Szükséges ez azért, mert különben megtörténhetik, hogy a gyámhatóság például az örökösök kiskoru testvéreinek mint legközelebbi törvényes örökösöknek nevére átíratni rendelné az ingatlanokat, nem

birván tudomással arról, hogy a hagyatéki bírósághoz talán a gyámhatósági tárgyalás után egy vagy több nagykoru örökös minden törvényes kélekkel ellátott végrendeletet mutatott be, s annak alapján örökösödési igényét bejelentette.

Mindezekhez hozzájárul, hogy a javasolt s a törvényjavaslat vezérelvének megfelelő változtatás a gyámhatóság alatt álló egyének érdekébe nem is ütközik, mert a jogrend igényelte ezen változtatás, azon esetben, ha a hagyatéki rendesen tárgyalatott le, a gyámhatóság által, újabb tárgyalás nem leszen szükségessé; a kiskoruaknak pedig, kik az öröklött ingatlant rendszerint sem el nem adhatják sem nem terhelhetik, azon rövid idejű elhalasztás, mely alatt a hagyatéki bíróság határozását meghozza, számba vehető érdeksérelmet nem okoz stb.

Ezen azon indokok melyeket a törvényjavaslat 265. §-ra vonatkozó lényeges módosításaim támogatására felhozni szükségesnek találtam.

Ezek indokok, alapján és a miniszterelnök által az országgyűlésen 1877. évi május 1. napján tartott beszédben tett azon nyilatkozata folytán hogy — de midőn ezt tettem, másfelől igen is igyekeztem gondoskodni arról, hogy mindenütt, a hol jogi kérdés döntéséről, valóságos juris questióról, ítélethozásról van szó, ott a *rendes bíróságok hatásköre sértetlenül hagyatik, de éppen azért* a közigazgatási bizottság eljárása mindenütt, még a hagyatéki eljárásban is csak addig megy, hol valamely kérdés vitássá válik — minden vitás kérdés egyenesen és határozottan a *bíróhoz* utaltatik. S a mint a közigazgatási bizottság a második rész 6-ik fejezetét hozzájárulásommal is módosította *ott a hol a telekkönyvi intézmények folytán eljárás szükséges, ott ismét, az összes teendők a bíróságoknál meghagyatnak* megalkottatott az 1877. évi XX. 254. §-a.

Már most a jogász közönség megbírálása alá bocsátom azt, hogy lehet-e az általam előterjesztett hiteles adatok nyomán az 1877. évi XX. t. cikknek azt a magyarázatot adni, hogy az átadási végzés hozatalára akkor is, ha a hagyatéki ingatlan javakból áll, nem a hagyatéki bíróság, hanem a gyámhatóság illetékes.

Plihál Ferencz,
nagykanizsai kir. közjegyző.

A Schieberek

(válaszul SZTEHLÓ KORNÉL urnak).

E cím alatt jelent meg a *Thémis* legközelebbi számában SZTEHLÓ KORNÉL urtól egy cikk, melyben a bíróságoknál, s különösen a királyi táblánál azon szerinte igen elharapódzott kórállapot ellen szólal fel, mely szerint az ügy érdemleges elintézés helyett, valamely nem is jelentékeny indoknál fogva, visszatereltetik az elsőbírósághoz, s ez által szinteg elintéztetik.

Meglehet, hogy létezik e kórállapot, s ha létezik, megérdemli, hogy ostromtassék, csak azt kívánnók, hogy a ki e műveletre vállalkozik, otthon legyen e téren, s ne tünjék ki magából a szándékosan erős színnel festett cikkből, hogy vagy nem tudja, vagy nem akarja tudni, hogy tulajdonképen még sem oly hibás volt az a bíró, mint minőnek őt Sz. ur festeni kívánta.

Ezt tanúsítja az általa felhozott példák majd mindegyike. Az általa felhozott első példában ugyanis Sz. ur következő esetet mond el:

«Felebbeztem 1877. július 28-án egy e. b. ítéletet a kir. táblához, ott azt vették észre, hogy az e. b. ítélet elsőrendű alperesnek, ki nem védekezett, nem lett kézbesítve. Visszaküldték tehát az iratokat az e. b. ítélet kézbesítése és a netáni felebbezés bevétele végett. Az megtörtént. 1878-ban megint a kir. táblához került az ügy. Most azt vették észre, hogy az iratoknál a telekkönyvi kivonat nincs még hiteles alakban. 1879-ben, tehát két év múlva, ismét visszaküldték az iratokat, a hiány pótlása végett. *Most mig az elsőfolyamodásu bíróság újból ítél, s az iratok megint a kir. táblára felküldetnek, s az ügy ott elintéztést nyer, megint elmúlik egy év, pedig ha a referens első ízben jól megnézi az iratokat, a jelzett hiány pótlását már 1877. évben elrendelhetette volna.*»

Magából Sz. ur előadásából merem azt az állításom kockáztatni, hogy az elsőbíró a hiány pótlását első ízben nem rendelhetette volna el.

Látjuk ugyanis, az előadott tényvázlatból, hogy első ízben rendkívényileg küldettek vissza iratok, mert az ítéletről egy perbe idézett fél nem értesített. Ugy hiszszük, hogy az, hogy ez intézkedés megtörtént, nemcsak nem gáncsolható, hanem ellenkezőleg azt mutatja, hogy a referens igen gondosan átnézte az iratokat. A második esetben pedig azon kitételemből, hogy a bíróságnak újból kell ítélnie, *kitűnik*, hogy második ízben az ítélet feloldott. Kérdés tehát, ha vajon nem lehetett volna e az ítéletet mindjárt első alkalommal feloldani? Határozottan merjük mondani, hogy nem. A feloldás az ügy felülvizsgálata folytán hozott határozat, mely által az első bírósági ítélet nem létezővé tétetik. A felülvizsgálat pedig egy ítéletre nézve csak egyszer történhet, addig tehát semmi felülvizsgálati határozat sem volt hozható, míg a felsőbb bíró meg nem győződött arról, hogy az ítélet minden érdekeltnek kézbesített, s így a felebbezésre mindannyinak alkalom adatott, s csak miután ezt megtette, vizsgálhatta felül az ügyet azon felek érdekében, a kik felebbeztek; tehát, ha már akkor midőn első ízben rendkívényileg visszaküldötte az iratokat, látta is, hogy az ítéletet a telekkönyv hiánya miatt fel kellend oldania, azt még sem tehetette, mert nem bocsátkozhatott a felülvizsgálatba, míg nem tudhatta, hogy egy érdekelt fél, ha értesülend az ítélet tartalmáról nem fog-e felebbezni?

A másik kérdés lehetne, hogy a telekkönyv hiánya miatt fel kell-e oldani az ítéletet s nem célszerűbb-e azt rendkívényileg kikövetelni? mert ha ez utóbbi áll, akkor valóban már első ízben pótolható lett volna mindkét hiány. Nézetem szerint a telekkönyvnek rendkívényileg való bekövetelése nem volna helyes. A telekkönyv oly okmány, melyre az ítélet alapíthatatik, oly okmányt pedig, mely az ügy elintézése alkalmával nem volt az első bíró előtt, melyre tehát ítéletben nem reflektálhatott, a felsőbb bírónak figyelembe venni nem szabad, módot kell tehát neki nyújtani, hogy azt az első bíró is felhasználhassa ítéletének meghozatalánál, az pedig csakis feloldás által történhet. — E példa tehát teljesen téves alapon nyugszik.

Ugyanezt merjük elmondani a másik esetre is, melyben az panasztatják, hogy a kir. tábla feloldotta az ítéletet, mert a telekkönyv hiteles másolatban nem volt csatolva, pedig felperes azt az ítélethozatal előtt a tanuvallomások feletti észrevételekhez csatolta, s mert felperesnek alkalmat akart nyújtani a megvett ingatlan azonosságát bizonyítani, holott az azonosság a perben vita tárgyát sem képezte. Ugy hiszszük, ha a telekkönyv a tanuvallomások feletti észrevételekhez csatoltatott, ennek bizonyosan meg volt a maga oka, cél nélkül bizonyosan nem szerezte meg, fáradsággal s költséggel felperes, hanem valamit bizonyítani kívánt azzal, de miután azt oly iratba tette, melyre az ellenfél nem válaszolt, azt hiszszük annak meghallgatása tán szükséges lehetett, annál inkább, mert ha a perben a telekkönyv nem szerepelt, az ellen azonosságt e kintetében sem lehetett helyt álló kifogást tenni. Azért merjük hinni, hogy a másik eset sem oly absurdum, mint minőnek Sz. ur feltüntetni szeretné.

Rójjuk meg a hibákat, de ne legyünk igaztalanok, s ne túlozzunk, mert ezzel nem nagy szolgálatot teszünk az ügynek.

Egy királyi táblai bíró.

Lehet-e a szomszédot árkolásra szorítani.

A fentebbi kérdés nekünk, mint főleg agrarius népnek nagyon fontos lévén, bátorkodom azt a nyilvános megvitatás tárgyává tenni.

Törvényeink, melyek agrarius viszonyokat tárgyznak, a VERBÖCZY Hármaskönyve, az *urbarium Teresianum*, az 1836. 10. t. cz. az 1840. 9. t. cz. az 1871. 39. t. cz. az 1871. 53. t. cz., az 1874. 11. t. cz. sokat szabályoznak, de nem mindent, különösen nem azon kérdést, mely miatt én ezen sorokat irtam, legalább nem azon irányban, mely irányban én azt megoldani kívánám.

Örülök hogy értekezésem anyagát Lugos határának egyik része szolgáltatja, mert így értekezésemet közvetlen érzelmi megfigyelés is támogatja.

Lugostól negyed órányi kedélyes gyaloglás után helyenkint eljuthatni egy nem kedélyes patakhoz, melynek szláv hangzásu neve Cserna bora, de hogy mitől, kitől vagy

mikor kapta légyen nevét, arról felvilágosítást, sem a krónika, sem a tradíciók nem adnak.

E pataknak forrása nincsen, de van ágya, medre, melyet kénye, kedve szerint maga vájt, hol mélyebbre, hol sekélyebbre, hol tágasabbra, hol szűkebbre, tudván hogy a tereméstől a mai napig, és még ki tudja meddig, szilaj makranczos életét ki sem fogja háborgatni.

Forrása a pataknak nem lévén, vizét az olvadó hó-lé, a tavaszi és őszi esők adják, melyek Lugostól mintegy másfél órányi távolságban, kisebb, nagyobb erecskékből összegyülekezvén, lefolynak, megdagadnak és körülbelül a parti földeket elöntik.

Mindez másképp nem is történhetik, mert a partokat korhadt fűzfák, egyéb vad cserjék és bokrok szegélyezvén, és ezek helyenként a meder fenekéig hatolván, a kanyargó a nélkül is szűk meder a vizet be nem fogadhatja, kitör, és a szomszéd vetéseken áthatolván, hogy a megyének is jutasson valamit, átsap a megyei utra, és azt is megrongálja.

Igy járja a nóta évről-évre.

Nem ide tartozik annak fejtegetése, vajon — mindezen bajok a szomszéd községek és Lugos közmunka ereje által nem volnának-e elháríthatók, mi sok idő és munkába nem kerülne, és mire az ut megrongálása miatt titulus is volna.

Azt sem szándékozom vitatni, vajon nem lehetne-e a szomszéd parti földek tulajdonosait az 1874. 11. t. cz. 13. §. értelmében a szükséges viz mentő munkálatok megtételére közigazgatási uton szorítani, — én főleg arra igyekeztem, hogy segítve legyen a bajon akkor is, ha a közigazgatási hatóság, bármi oknál fogva intézkedéseket nem tétetne.

Ennélfogva én más, — a magánjog terén kísérlem meg a kérdés megfejtését, óhajtanám is hogy sikerüljön.

Megvallom a kérdés nem könnyű, félve irom szerény véleményemet, és köszönettel veszek bármily utbaigazítást.

Hogy alaposan megértessem, hogy a nexus causalist kimutassam, hogy a jogcímet megállapíthassam, kiindulási pontul létező reális viszonyokat vettem.

B. gazda ugyan is a pataktól haladva a 8-ik föld tulajdonosa, hogy az évenként ismétlődő csapástól földjét megmentse, azt körül árkolta; ez által segített ugyan, de földjét egészen nem mentesíthette, mi pedig megtörténne, ha az előtte a patakig elterülő többi 7 gazda is, a magok földjeit elárkolják, mert ez által a betóduló viz, az árkokban elég helyet találván, felfogatik, és a földek mentesítvők.

B. gazda mint jó paterfamilias megtévén a maga részéről mindent, kényszerítheti-e a többi 7 szomszédot, hogy földjeiket is elárkolják?

Szerződés a gazdák között nem létező, ily jogcímmel nem bírhat, az áradást vis major okozván, dolus, és úgy látszik, hogy culpa kit sem terhel, jogcíme tehát így sem lehet, vagy tán mégis volna?

A tulajdoni jog szabad gyakorlata, a társadalom, az államban közérdekeknél fogva sokféleképp korlátoztatik.

Ezen 8 mezei gazda közt is létezik közös érdek, melynek szolgálni csak úgy, mint az államérdekeinél, mindegyike köteles, a ratio juris et legis mind a két esetben a közérdek lévén, és nem tévén különbséget, a közös érdek általános-e, tágasabb vagy szűkebb körű-e.

A magyar magánjog a szolgalmakról, mint jogi intézményről egészen hallgat, noha elszórtan van benne rólok említés, mindazonáltal tudjuk, a római jogból, hogy a szolgalmak szerzéséhez szerződés mindenkor nem kívántatott, a praetor azt megítélte valahányszor a szolgálm szükség volt, valahányszor a dominans tárgyat a nélkül használni nem lehetett. Tudom hogy az árkolás a leirt concret esetben nem szolgálom, mert mindegyik gazdának tenni kell valamit saját földjén saját hasznára is, de szem előtt tartva az árkolásnak mindnyájukra kiterjedő szükségességét, alkalmazva a rómaiak ex variis causarum figuris támadt *quasi ex contractu* intézményét, azt hiszem, hogy a ki ezen viszony keretén belől, a jó paterfamilias gondosságát elhanyagolva mulasztásban van, ép ezen címen a szükséges árkolásra szomszédja által szorítható legyen, valamint az is, a ki gyümölcsfáit a hernyóktól meg nem tisztíttatja.

Az így hozandó bírói ítélet nem ellenkeznék a bölcséleti joggal, lehetetlenséget sem foglalna magában, ép úgy mint tökéletesen helyes annak megbüntetése, a ki sajátját felgyújtja, habár, harmadik kárt nem szenvedett, de ennek lehetősége meg volt.

Kókay

kir. járásbíró.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{telep}telep... ³3... ³3... ³3... A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A nyilvános gyülekezések és a politikai egyletek rendőri joga. Dr. Fekete Gyula kir. törvényszéki bíró urtól. — A jog- és államtudományi szakoktatás reformja. Dr. Groisz Gusztáv kolozsvári egyetemi tanár urtól. — A perköltségekről. Dr. Schreyer Jakab urtól. — Egy csödeset Egy kir. törvényszéki bíró. — A kiskorúakban kötött jogügyletek revocációjának hol kell történnie? Osváth Imre urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A nyilvános gyülekezések és a politikai egyletek rendőri joga.

A nyilvános vagy népgyülekezések ősrégi formái az egyesülési szabadságnak. Már a görög respublikákban élénken gyakorolt jog volt a népgyülekezeti jog. Azonban állambiztonsági érdekeknek fogva lényeges megszorításoknak vetette alá már a görög a politikai szabadság e nemének gyakorlatát.¹

A részvevők számára vonatkozó megszorítás, mai napig mint utánpótlás fentartotta magát a francia jogrend szerben. Idegenek, ha a népgyülekezésben vettek részt, halállal sújtottak. Rómában egy időben törvényszerű korlátozások hiányában gyakoroltatván a népgyülekezeti jog, csakhamar oly veszélyek következtek be, melyek az államot alapzataiban megrendítették. Így keletkezett a «lex de collegiis et corporibus», és «ad legem Juliam de vi publica». A görög és római köztársaságok, a középkori germánok és a törzsszerkezet korában a magyarok gyülekezetei s azon gyülekezések között, melyekkel ezen értekezésben fogunk foglalkozni azonban *lényeges a különbség*, a mennyiben amazok *organicus* népgyülekezések valának, melyek az államorganismus *kiegészítő részét* képezték — midőn nálunk a hagyomány által szentesített régi gyűlhelyekre gyülekeztek a honfoglalt ősök utódai tanácskozándók és határozandók birtok és egyéb általok intézendő *közügyek* fölött. Itt szabadakaratú, democraticus jellegű — de *nem organicus* gyülekezések jogrendjéről leendő szó.

E gyülekezések pedig két nagy csoportra oszthatók fel s aszerint, amint politikai ügyekkel foglalkoznak, keletkeznek a *politikai*, ha ellenben vallásos, kereskedelmi, ipari, tudományos és irodalmi s egyéb hasonló célokat tűztek maguk elé *nem politikai* gyülekezések támadnak. Az osztályozás e nemének mint alább fog kitűnni, *juridicus* jelentősége van. Ezen értekezés feladata a gyülekezések mindkét csoportjának — mint elválaszthatlan testrészeknek — rendőri jogát kifejteni.

A gyülekezéseknél egyik törvény az, hogy nem a *név*, melyet a meghívás, statutum vagy szokás alapján keletkezett gyülekezés kap, jogi szempontból az irányadó momentum, különösen a biztonsági rendészetre nézve, hanem mindig a *tárgy* maga. Ha a név, melylyel rendezői részéről valamely gyülekezés felruházatik lenne határozó, legveszélyesebb gyülekezések «congregáció», «értekezés», vagy más hasonló ártatlan formájú elnevezések köpenye alatt *ellenőrzés nélkül* tartatnának meg. Egyébiránt nem minden, ha még oly nagyszámú emberek között keletkezett népgyűlés — itélendő nyilvános

gyülekezetenek vagy népgyűlésnek, mert minden attól függ, vajon, a bizonyos helyen és időben összegyülekeztek előtt *közös cél* lebeg-e, — s e végből felhívás folytán történt-e meg az összejövetel, — vagy pedig mint pl. a vevők és eladók között ellenkezők-e a célok.

Lényeges továbbá a különbség, mely pusztán *gyülekezések* és *egyletek* közt áll fenn. Ezek között annak daczára, hogy a gyülekezések szükségképi föltételei az egyletek életének s ezek működésének amazok nyilvánulásai — mégis az associáció e két faja össze nem tévesztendő lénye s *jogára* nézve sem. A gyülekezés elválasztása az egylettől nem nehéz feladat, mert az ösmertető jellemvonások mindkettőnél szemléltetőstiek. Hogy egyletről lehessen szó, három föltétel összhangja szükségeltetik: célközösség, személyek egyesülése és maradátság vagy legalább is időlegesség. Minden más esetben pusztán gyülekezés támad. Gyülekezés tehát akkor fordul elő, ha bizonyos embercsoport politikai nézet, valamely kívánság manifestációja, vagy bizonyos közérdekű socialis ügy feletti vitatkozás, élvezet vagy pietás kifejezése céljából bizonyos időben, egy vagy több személy meghívása folytán jön egybe. Ha ellenben bizonyos számú egyének *szerződés* fonalán *állandó* összeköttetésbe lépnek egymással a végből, hogy egy, közmegegyezésökkel kitűzött feladatot oldjanak meg — *egylet* áll elő.²

Maga a törvényhozás ne foglalkozzék az egylet vagy gyülekezésben részvevők *számával*, a francia elv nem nyugszik sem jogosság sem célszerűsége. A törvény abbéli intézkedése, hogy csak az általa meghatározott számú egyének alakíthassanak politikai egyletet, könnyen kijátszathatik, mert ugyanazon közös cél megvalósítása végett a törvény által megszabott számot túl nem haladó számos, egymással benső érintkezésben álló egyesülések állhatnak elő, melyek által a jogelv célja biztosan megvalósíttatik.

Ha tehát a fenebbiek szerint egylet és gyülekezés lényegileg eltérnek egymástól, mindkettőnek *saját* s végleg elválasztandó jogrendszerrel is kell birnia.

Gyülekezéseknél rohamosan következnek törvény és jogsértések. Mily könnyű izgalmas időkben és mindig azon néposztályoknál, melyeknél a higgadt, önálló megfontolást követő elhatározás s tevés nem tulajdonok,

² STEIN a nyilvános gyülekezések meghatározását ekkép állapítja meg: «öffentliche Versammlungen sind solche, die von bestimmten Personen veranlasst für einen bestimmten Zweck veranstaltet und in ihrer Beteiligung nicht durch das Angehören an einen Verein beschränkt sind». Die Lehre von der inneren Verwaltung. IV. k. 115. I. GARNIER pedig az egyletet így határozza meg: «toutesfois, ce mot d'association emporte l'idée d'un lien plus resserré, d'engagements réciproques, qui font cliffer l'association de la société. BLOCK-nál Dictionnaire de la politique. I. k. 130. I. MOHL RÓBERT minden nagy népgyűléssel szemlél. Munkájában *nagyobb* népgyűlézésekről szolt — mintha ezekkel szemben *kisebbség* állanának. Ez elnevezés s meghatározás nélkülözi a juridikai jellegét. L. Polzeiwissenschaft. III. k. 88. I. AMELINE az egylet és gyülekezés lényét ekkép jellemzi: se réunir, c'est s'éclairer, c'est penser ensemble sur un sujet donné, — s'associer, c'est se concerter se compter et a gir, — la réunion est *imprévue* instantanée, temporaire son motif vient a cesser — la réunion cesse; l'association elle a un but *déterminé* et *permanent*, un lien unit les associés». Ez correct és befejezett meghatározás. Olv. Commentaire de la loi de 1868. sur les réunions publiques. 12. l.

¹ Olv. ACHILLE MORIN. Répertoire général et raisonné du droit criminel. V. Associations et réunions.

hizelgő, buzditó, ingerlő, csábitón hangzó szavakkal rendellenes s közveszélyes magaviseletet előidézni. A népszerű szónok varázshangja a bölcs apostol védő hangjának vétetik. S a könnyenhívők és szenvedély által vezetettek ezrei éppen akkor csatlakoznak leginkább a forradalom zászlai alá: mikor a nemzetnek, nagy kérdések óvatos és békés megoldására legnagyobb szüksége van. A gyülekezetek fény és árnyoldalaival egyébként alább bővebben foglalkozandunk.

Az egylet ellenben nem hat oly rohamosan a külvilágra mint a gyülekezet, hanem befolyása annál mélyebb gyökereket ver a társadalmi közélet talajába, — lassan hat, de biztosan és maradandólag (Pözl). S itt rejlik a védrendszabályok eltérésének s a rendőri hatalom változó viszonyának, cselekvőségének — aszerint amint egylet vagy gyülekezettel van dolga — fő indoka. Meg kell azonban jegyeznem, miszerint a *politikai egyletek* jogának, főtörvényei részben egyuttal a gyülekezeteknél is irányadók. S ezen elv megtestesülését tapasztalhatni azon népek törvényhozásaiban, melyek a politikai egyletek és az összes nyilvános gyülekezetek jogrendszerénél a *szabadság* elvéből indultak ki. Ellenben eltérő jogállást foglalt el pld. az 1868-ki francia törvényhozás, mely a politikai egyletek és a politikai gyülekezetek jogára nézve, még a tiszta *preventív* elv elaggodt irányát követi. Ha tehát áll az, hogy a politikai egyletek s a gyülekezetek joga sok tekintetben találkozik, nincs azzal mondván, miszerint a politikai egyletek saját, nekik *speciális* jogrendszerrel ne bírnának. Az egyleti s a gyülekezeti jog végleges elválasztásának processusa a tételes törvényhozásokban immár befejezett tény.

A midőn a nyilvános gyülekezetek és a politikai egyletek jogrendjének szerves fejtegetését tűztem feladatul, meg kell jegyeznem, hogy ez ügynek csakis *rendészeti* oldalára leendek tekintettel s így a *civiljogi* természetű elvek tárgyalása végkép fog mellőztetni.

Ezen értekezlet eloszlik két részre, az első részben fog a nyilvános gyülekezetek joga tárgyalatni s itt az államrészvevők gyülekezeti szabadságának terjedelme, a gyülekezeti jog gyakorlatának föltételei, továbbá a biztónsági rendszet viszonya a gyülekezetekhez s végül e jogrendszer fejlődésének története az európai népek törvényhozásaiban a megoldandó kérdések. A második rész tárgya a *politikai egyletek* rendőri joga.

Dr. Fekete Gyula,
kir. törvényszéki bíró.

(Folytatás követk.)

A jog- és államtudományi szakoktatás reformja.

IX.

Minden más állami tisztviselő fizetése ma már — tekintettel az állam pénzügyi helyzetére — arányban áll a foglalkozás fontosságával, az álláshoz megkövetelt előkészület mértékével s azon idő mennyiséggel, mely alatt, rendes viszonyok között, az állást elnyerni lehet; — minden más állami tisztviselőt táplálhatja azon remény, hogy idővel, kellő szorgalom és igyekezet, megfelelő tanulmány és ügyesség folytán fokról-fokra emelkedhetik állásában és anyagi jutalmaztatásában; — minden más állami tisztviselő számíthat — a fenebbi feltételek mellett — mondhatni bizonyossággal arra, hogy a gondok növekedésével, a terhek szaporodtával, majd az anyagi díjazás is növekedik az előléptetés által. Csak a tanár van azon helyzetben, hogy előléptetésre, az anyagi jutalmaztatás fokozására nem számíthat. És pedig nagy horderővel, kiváló jelentőséggel bír e körülmény. Nézzük csak elfogulatlanul a helyzetet; tegyük fel, hogy két ifju, egyenlő kiváló tehetséggel megáldva, tanulmányaikat

bevégezve, pályát választ; az egyik a birói pályára lép, míg a másik a tanári széket tűzte ki célul; már a kezdetnél lényeges különbséget látunk; a birósági pályára lépett ifju vagy azonnal vagy legalább rövid idő alatti elnyerhet valamely, ha még oly csekélyen dotált állást is; — a másik tanulmányainak végzésével még nem is gondolhat arra — legalább rendszerint, — hogy a tanárt székre lépjen, — még most kell igazában szaktanulmányával behatóan foglalkozni, még csak most kell, mondhatni, megszerezni a tanári pályához szükséges tudományos készséget. De ha végre az odaadó munkát, a lankadatlan szorgalmat a siker koronázta, s az illető 29 vagy 30 éves korában egyetemi tanárrá lett elérte az elérhető magaslatot! Dicső ez állás, magasztos a feladat, édes a foglalkozás arra nézve, kit benső hivatás vezérelt e pályára; az állás méltósága olyan, mely bárkit büszkévé tehet, melynél méltóság teljesebb aligha feltalálható. Ez irányban nincs is panaszkodunk. Ámde kopogtatnak az életben gyakran, igen gyakran az anyagiak is, s ha nem is mondjuk: «szabad» betörnek, kielégítést követelnek; s ezek tekintetében már a tanár huzza a rövidebbet. Nézzük csak az eredményeket; a legkiválóbb egyetemi tanár is évi 2000 frt fizetést élvez Kolozsvártn, évi 2500 frtot Budapesten, s ha negyven évet töltene is a tanári széken, fizetése csak azon decennale augmentumokkal gyarapodik, melyeket ma már más állami tisztviselők is élveznek; ellenben a birói pályára lépett, szintén kiváló tehetségű és szorgalmu ifju negyven év alatt fokozatosan előléptethetett legalább is a legfőbb birói székre, esetleg tanács elnökségre, miniszteri tanácsosságra vagy még magasabb hivatali állásokra s élvezhet esetleg 4—6000 frt évi fizetést s élvezheti ezt nyugdíjkepen is. Szembetűnő, hogy a tanár anyagi jutalmazása nincs arányban az állás fontosságával, az előkészület mennyiségével és minőségével, nincs arányban más, kevesebb készséget igénylő állások dotálásával. Míg tehát a sportulák — kellő fizetés megállapítása után — nemcsak eltörölhetők, de eltörölendők voltak, addig a tandíj — mert kimutatott természeténél fogva pótlását képezi az elégtelen fizetésnek — nem egyszerűen, hanem csak úgy törölhető el, illetőleg vonható el a tanároktól, ha az állásnak megfelelő fizetés egyszersmind biztosított. És ezt mi mulhatlanul szükségesnek látjuk éppen viszonyaink között, mert — a fennebbieken kívül még — hogy megszűnjék a tandíj élvezete útján mutatkozó aránytalanság a tanárok jövedelmében, — azért továbbá, hogy igazságos mérték alkalmaztassék a tanárok anyagi jutalmazásában is, — azért végül, mert csak akkor lehet kiváló tehetségeket az egyetemi tanári székek számára állandóan biztosítani.

Mintha csak hallanók a szokott ellenvetést: «mind szép, mind igaz, meg is tennők, de nincs pénz». Nem fogadhatjuk el helyesnek ez ellenvetést; — mindig a közoktatásügy legyen ez indokból háttérbe szorítva? Ha lehet a legfőbb törvényszéki birónak, a kir. táblai tanácselnöknek, a miniszteri tanácsosnak stb. 4—5000 frt évi fizetést adni, miért ne volna lehető az egyetemi tanárt is ily mértékben dotálni? Hisz csak nem akarjuk eltagadni, hogy a tudomány előmozdítása, fejlesztése, terjesztése az állami jól felfogott érdekek között az első sorba tartozik; a közoktatás körül működő közegek sorában az egyetemi tanár első helyet foglal el, mi indokolná tehát, hogy még is nem ezen állásnak megfelelő legyen annak anyagi díjazása? Bizony, ha komolyan akarjuk, hogy birjunk azon nagyhatalommal, mely Németországot nagygyá tette, a tudomány hatalmával, — szakitanunk kell végre valahára gyökeresen a régi eszmékkal, s a reform zászlajára őszintén fel kell irnunk

e szavakat: «a tudományos haladás mindenek felett»; — áldoznunk kell ez eszméért, mert áldozat nélkül nem hogy utólrónók a többi nagy nemzeteket, de mindinkább elmaradni fogunk.

Lesznek, kik azt is felhozandják, hogy az egyetemi tanár, az állásával összefüggésben álló irodalmi munkássága által biztosíthat magának bizonyos jövedelmet s ezt nem lehet figyelmen kívül hagyni. Igaz, az egyetemi tanárnak ha nem is első, de bizonyára egyik feladata irodalmilag is működni, tudományát tehetsége szerint, fejleszteni, előbbre vinni, s a nyert eredményeket a nyilvánosság elé terjeszteni. Ámde csak képzelődik s nem ismeri viszonyainkat az, ki azt hiszi, hogy az ilyen irodalmi munkásság számbavehető jövedelmi forrásul szolgál. Nézzük csak, van-e valóban tudományos munkának nálunk igazán keletje? Nincs; nálunk bő kelettel a kézi könyvek és — elég sajnos, de igaz — az olyan minden irodalmi becset nélkülöző munkák birnak, melyek egyedül arra számítvák, hogy bizonyos tárgygyal minél rövidebb idő alatt, minél kevesebb fáradsággal, felületesen megismerkedni lehessen; a gyári ipart pártolják nálunk az irodalmi téren is!

Bárha azonban, a fenebbiek szerint, azon felfogást valljuk helyesnek, hogy a tandíj az államkincstár javára essék s a tanár, állásának megfelelő fizetés élvezetében nyerje tudományos működésének jutalmát, még sem óhajtanók azt, hogy a tanári fizetés fokozat nélküli legyen; meg vagyunk győződve, hogy jó hatással volna, ha a tanár előtt megnyitnánk a kilátás arra, hogy bizonyos esetekben nagyobb fizetés élvezetére is szerezhet jogot. Decennále vagy quinquennále augmentum által e tekintetben nincs elég téve; azért egyfelől, mert a jövedelemnek ily uton való fokozása alig számbavehető, azért másfelől, mert az augmentum élvezetének nincs egyéb feltétele, mint az, hogy a tanár tanári működésének 5-dik, 10-dik s így további évét elérje; ámde mi nem az idősbőség, vagy legalább nem egyedül e szerint, hanem az érdem szerint óhajtanók a magasabb fizetésbe való előléptetés jogát biztosítani s bárha elismerjük, hogy az érdem objectiv megbíráására szükséges kulcsot megtalálni nehéz, lehetetlennek nem tartjuk, nem különösen akkor, ha ezen kérdés eldöntésénél bizonyos mértékig az illető karok szava és ajánlata figyelemre méltattatik.

X.

Hogy egyetlen kérdést se hagyjunk érintetlenül azok közül, melyekre az enquête figyelme felhivatott, nyilatkoznunk kell még az incompatibilitás kérdésére nézve is.

Lehet, hogy csak tudatlanság a mi részünkről, de mi nem ismerünk törvényt vagy rendeletet, mely által az egyetemi tanári incompatibilitás praecis és kimerítően bárhol szabályozva volna. Felfogásunk szerint az összeférhetlenség eseteinek megállapítása csak ott kívánatos és szükséges, hol a különböző állásokkal kapcsolatos tevékenységi körök egymással összeütközésbe jöhetnek, s vagy az egyik vagy a másik érdek veszélyeztetése állhatna elő. Ily espektől eltekintve, úgy hiszszük, minden irányban kielégítő leendő azon elvnek kiemelése, hogy az illető hivatali állás tekintélyével és méltóságával meg nem egyeztethető más foglalkozás ki van zárva. Tovább terjeszkedni nemcsak nem szükséges, de — nézetünk szerint és viszonyainknál fogva — káros volna. Mi ugyanis nem vagyunk még bővében az oly elemeknek, melyek közreműködése a társadalmi intézmények különböző irányában mulhatlanul szükséges, ha az intelligencia befolyását biztosítani akarjuk. Nálunk a közérdek megkívánja, hogy az intelligens része a közönségnek külön-

böző téreken és irányokban működjen. Még előrehaladottabb nemzetek sem láttak szükségesnek a tanárok működhetési körét megszorítani, sőt látjuk, hogy éppen a tanári elem gyakorol tudománya s az ennek alapján kivívott bizalom következtében, más államokban a legnagyobb mértékben befolyást a különböző társadalmi intézmények életére, működési irányára, s nem tapasztalhatni, hogy ezen szabadság káros hatással volna azon tanárok tudományos működésére. Felhozatik néha, hogy más természeti foglalkozás által elvonatik a tanár tulajdonképeni hivatásától, tanári munkássága körétől. Ámde nem oszthatjuk e felfogást; mert egyfelől meg vagyunk győződve, hogy az önértékes tanár csak oly foglalkozásra s csak úgy fog vállalkozni, hogy tanári kötelességének annak dacára minden irányban megfelelhessen, még pedig nemcsak olyképp, hogy éppen szigorú kötelezettsége mértékét betöltse, hanem úgy, hogy magasztos hivatásának a szó valódi értelmében eleget tegyen; másfelől pedig úgy hiszszük, nem találunk ellenmondásra, ha azt állítjuk, hogy ha a tanár nem bír önértéssel, ha csak napszámos a tudomány mezején, ki a kenyérért dolgozik, minden incompatibilitás dacára sem fog a napszámos niveauján felülemelkedni, nem lesz soha tanár a szó nemesb értelmében.

A tehetségek, a munkaképesség nem egyenlők az embereknél, miért ne engedtések meg, hogy a nagyobb tehetség, a nagyobb munkaképesség a közérdek előmozdításán több irányban is működhesse? De bármiképp állapittassék is meg az összeférhetlenség, nem szabad, nézetünk szerint figyelmen kívül hagyni azt, hogy az egyetemi tanárok jogköre tekintetében a szerint, a mint a budapesti vagy egy más egyetemen működik az illető, különbséget tenni legalább is nem méltányos. A mai viszonyok szerint, például, lehet ugyan a budapesti egyetemi tanár orsz. képviselő, de nem a kolozsvári tanár; — indokul az hozatik fel, hogy a budapesti tanár — az államkincstár terhelte nélkül, mint képviselő is eleget tehet tanári kötelességének, a kolozsvári egyetemi tanárnak megválasztása esetében ellenben az illető tanszék helyettesítéséről kell gondoskodni s ez esetben míg egyfelől az államkincstár terheltené a helyettesítés költségeivel, másfelől a tanszék sem láttathatná a helyettesítő által úgy el, mint a szaktanár által. — Eltekintve attól, hogy ily kérdésekben a pénzügyi szempontnak döntő befolyást engedni nem helyes, mindkét ellenvetés könnyen elenyészethető. Ha az állam csakugyan nem viselheti el a helyettesítés terheit, lehetne oly intézkedést tenni, hogy a megválasztott tanár köteleztessék fizetéséből fedezni ezen költségeket, mi által a kérdés pénzügyi oldala megoldva lenne; a mi pedig a helyettes működésének minőségét illeti, igaz ugyan, hogy ez nem lesz minden esetben egyenlő a szaktanár működésével, ámde nem hagyandó figyelmen kívül, hogy kevés ily eset fog egyáltalában előfordulni, és a magántanári intézmény megerősülése esetében fog rendszeresen akadni alkalmas szakmagántanár, vagy pedig a főtárgyakra rendszeresítő kettős tanszék mellett ez uton volna a tudomány igényeinek elég téve.

Ezzel cikksorozatunkat bezárjuk. Igyekeztünk, legjobb belátásunk szerint megvilágítani az egyes kérdéseket; előadtuk nézeteinket meggyőződésünk alapján; csatlakozhatlanságot nem arrogálunk; egyedüli óhajunk, hogy győzzön a legjobb s oly rendszert sikerüljön létrehozni, mely a jog- és államtudományoknak felvirágzását biztosítsa.

Dr. Groisz Gusztáv,
kolozsvári egyetemi tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perköltségekről.

Nem azokról a perköltségekről szólok, miket a képviselt fél, képviselő ügyvédjének fizet, vagy melyeket a bíróság a képviselő ügyvédnek megállapít avagy megítél. Szólok azon költségekről, melyeket a pervesztes fél pernyertes ellenfelének megtéríteni tartozik. — Ezen irányban a kérdés a részrehajló célzatosságnak még csak látszatát is nélkülözi és objectiv fejlesztés tárgyává tehető, a nélkül, hogy a «pro domo» való kardoskodás gyanujától félni kellene.

A «perköltségek» kérdése önmagában igénytelennek látszik. Törvénykezési rendtartásunk a kérdést kimerítettnek hitte, midőn *egy egyetlen* §-ban (251. §.) szabályként kimondotta, hogy a pert vesztő fél a per költségeiben *rendszerint* elmarasztalandó és az általános szabály mellett ugyanezen szakaszban «a bíró belátására» bizta, a „*per körülményeihez kepest*” a perköltségeket kölcsönösen megszüntetni, vagy csak bizonyos arányban itélni meg. (A következő 252. §. nem tüzetesen az ellenfél által megítélendő költségek kérdését, hanem a képviselő ügyvéd és fele közötti viszonyt óhajtja szabályozni.) Ha ezekhez még a 469. §. azon intézkedését vesszük, mely szerint igényperekben a jóhiszemű foglaltató a pernyertes igénylőnek költségeket fizetni nem tartozik, akkor törvénykezési rendtartásunknak a perköltségekre vonatkozó intézkedéseit ugyszólván teljesen kimerítettük.

Kérdésünk a Teleszky-féle perrend tervezetben sem részesül sokkal kedvezőbb elbánásban. A Teleszky-féle tervezet 232. §-a ismétli ugyanazt mit az 1868: 54. tcz. 251. §-a meghatároz, míg következő 233. §-a a képviselő ügyvéd és fele közötti viszonyt elég szerencsétlenül akkép szabályozza, hogy az ügyvéd «jutalom»- (talán munka?) díja és költsége saját fele irányában az illető perben meg nem állapittatik, hanem azok egyesség hiányában csak a per bírója előtt indítandó külön keresettel érvényesíthetők. — Ily keresetekben a tervezet szerint a meg nem jelent alperes nem beismerőnek, hanem úgy tekintendő, mint a ki a kereseti «jutalomdíj» összegének megállapítását a bíróságra kívánta bízni. Ezeken kívül a hivatolt tervezet 294. §-a szerint igazolás esetében az igazolást kérő az ellenfélnek okozott költségekben az igazolás megadása esetében is elmarasztalandó, 302. §-a értelmében pedig, ha perujítás az ügyvéd mulasztása alapján kéretik ez szintén megidézendő, és ha mulasztása alapján a perujításnak hely adatik, a mindkét félnek okozott költségek megtérítésében elmarasztalandó.

A Teleszky-féle tervezet utóbbi intézkedéseiben a perköltségek kérdésére vonatkozólag tagadhatlan a haladás. De magát a kérdést a tervezet szerkesztője sem tette rendszeres megoldás tárgyává. Ép úgy, mint az 1868. 54. t. cz. a perköltségekről csak mintegy mellékesen intézkedik, ám-bár mint gyakorlati jogász bizonyára ismeri a kérdés tekintetében uralkodó chaoticus praxist. Bíróságaink a tervezetbe is átvett 251. §-al úgy bánnak el mint ez a törvényhozó szándékában nem állhatott. A §. második bekezdésében nyújtott discretionalis jogot gyakran nem úgy használják, mint azt az egészséges gyakorlat érdekében használniok kellene. Ismerek ítéletet, melyben a perköltségek azért szüntetnek meg kölcsönösen, mert az ellenfél két bíróság ítélete által nyertes lett, és igazságát csak harmadfokban találta meg. Napi renden van, hogy perköltségek az elsőbírósági ítéletek különböző voltára való utalással, vagy a peres felek között fennforgó közel rokon viszony alapján nem ítéltetnek meg. Érzékenyen sujtják tehát a nyertes felet azért, mert két bíróság nem úgy találta az igazságot, mint találnia kellett volna, és igazolatlan kiváltságban részesítik a nyertes féllel rokon viszonyban lévő vesztes ellenfelet. Akárhányszor egyszerűen a «perkörülményeire» való tekin-

tettel indokoltatik az ítéletnek a perköltségeket kölcsönösen megszüntető része, a nélkül, hogy a bíró megmondaná, hogy a per *mely tényleg fennforgó körülményei* azok, melyek alapján jogosnak v. méltányosnak találta az ellenfelet, a költséget megtérítésének kötelezettsége alól felmenteni.

Az 1868. 54. t. cz. alapelvein sarkaló Teleszky-féle javaslat köztudomás szerint azon állítólagos sükségen találja létjogát, hogy törv. rendtartásunk kirívó hiányain a törvényhozás útján segíteni kell. Hogy fennforog-e ezen sükség, vagy nem, ez uttal fejtegetés tárgyát nem képezheti. Tény az, hogy a javítás süksége, ha valahol, úgy törvénykezési rendtartásunknak a perköltségekre vonatkozó részében legkirívóbb, mert míg annak egyéb kirívóbb hiányain már a judicatura segített, ugyanez a költségek tekintetében nem mondható. Sőt judicaturánk — mi a perköltségekre vonatkozó intézkedéseket illeti — a rendszerességet ép úgy nélkülözi, mint maga a törvény.

Lehetetlenség, hogy ez a tervezet igen tisztelt szerkesztőjének figyelmét, ki külföldi eljárás törvényeknek alapos ismerője, kikerülte legyen. Már pedig a művelt Európa követésre méltó eljárás törvényei arról tesznek tanúságot, hogy a perköltségek megtérítésének kötelezettségét alapvető vonásaiban meghatározni nemcsak kell, de lehet is (Lsd. többek között 1876. évi osztrák tervezet 251—261. §§., genfi perrend 114—128. art. code de proc. civ. 130—133. art. német. birod. perrend 87—100. §§.) Jellemzett ingatag és rendszert nélkülöző gyakorlatunkkal szemben a javítás annál is inkább sükséges lenne, mert ismét gyakorlatunk a bizonyossága annak, hogy még az iránt sem vagyunk egészen tisztában, hogy mely perköltségek azok, melyek megtérítésében az ellenfél elmarasztalandó. Így különösen, — hogy csak egyet idézzék — a felebbezés, és egyáltalán a sükséges perorvoslat igénybe vétele által felmerült költségek megtérítési kötelezettsége tekintetében gyakorlatunk irányadó megállapodáshoz eddigelé még nem jutott.

És mert a perköltségek megtérítése kötelezettségének kérdését — különösen aránytalanul drága igazságszolgáltatásunkkal szemben lényegtelennek és olyannak, mely a komoly megbeszélésre érdemtelen, — nem tartom, talán nem lesz háladatlan munka, ha a kérdésre vonatkozólag néhány megjegyzést kockáztatok. Azt hiszem, hogy különösen gyakorló ügyvéd kartársaim nem fogják a munkát meddőnek tartani, ha azon nem ritka esetekre és az ezen esetekből származó kellemetlen helyzetre gondolni sziveskednek, melyekben saját felüktől vagyunk kénytelenek oly perköltségeket igényelni, melyek észszerűen bíróilag az ellenfél terhére lettek volna rovandók.

A perköltségek megtérítésének kötelezettsége voltaképpen nem processualis, hanem anyagi jogi kérdés. Mindamellett a kérdés pozitív törvényekben mindenütt az eljárásban nyer szabályzást. És nézetem szerint helyesen, mert az, hogy mely költségek és minő mértékben térítendőek meg a pervesztes fél által, célszerűen csakis a peres eljárásban és a peress eljárás alkalmából határozható meg. Az 1868. 54. t. cz. és a Teleszky-féle tervezet «a bírói határozatokról» szóló czímben intézkednek a perköltségekről. Helytelenül. Mert az, hogy mennyiben terhelik a perköltségek a vesztes felet, magával a bírói határozattal kapcsolatban nincs. A perköltségek kérdése az eljárás keretében önálló kérdés, és ugyanazért önálló szabályozást igényel ép úgy, mint például a felperesség, alperesség, pertársaság stb. kérdései.

Az igazságszolgáltatás nem ingyenes. A jogát kereső fél ahhoz csak költségeskedés mellett jut. A bíróság székhelyére kell utaznia, beadványai után bélyegilleték jár, ügyvédet kell vallania avagy szabadságában áll, hogy illet valljon, és ügyvédjét fizetnie kell. E mellett a fél peres ügye

valódi vagy vélt érdekében egyéb kiadásokat is tehet. Távolabb helyről hozhatat ügyvédet pere vitelével egyúttal két vagy több ügyvédet bizhat meg, jogtudoókka értekezík, ügyvédjével való érintkezés végett a bíróság székhelyére gyakoribb utazásokat tesz stb. stb. Kérdés, hogy mindezen kiadásai a *perkölségek* meghatározása alá esnek-e. Magának a perkölségnek fogalma tehát közelebbi meghatározást igényel. Értjük «perkölségek alatt azon kiadásokat, melynek a félnek joga *czélszerű* érvényesítése érdekében *szükségszerűen* felmerültek. Midőn a perkölségek megtérítésének kötelezettségéről szólnak, csakis a támadás vagy védelem érdekében *szükséges* költségek jöhetnek tekintetbe. Ha az ügyvédet vallott fél a tárgyaláshoz személyesen is megjelent, ámbár erre kötelezve nem volt, a személyes megjelenésével járó költségek szükségesek nem voltak. Ott volt ügyvédjé, ki érdekei felett ügyel. Szabadságában áll a fővárosból hozatni ügyvédet, tanakodhatik ügye felett hirneves jogászokkal, a vasuti közlekedés mellőzésével utazhatik külön fogaton a bíróság székhelyére, de mindezen költségei joga érdekében szükségesek nem voltak, és így a perkölség helyes értelemben vett fogalom meghatározása alá nem esnek.

A perkölség tartalmának ezen meghatározása mellett egészen közömbös, hogy azok megtérítésének kötelezettsége törvényileg az alapon mondatik-e ki, hogy a főügyben való pervesztesség a költségek megtérítésének kötelezettségét önként maga után vonja (német birod. perrend) avagy az alapon, mert a jogtalanul okozott kárt az azt okozó megtéríteni tartozik (badeni perrend). A perkölségek jellemezni megkísérlett meghatározásából akár az egyik, akár pedig a másik alapfelfogásból indulunk ki, szabályként állítható fel az, hogy a pervesztés fél a perkölségeket, azaz a joga érdekében szükségszerűen felmerült kiadásokat az ellenfélnek megtéríteni köteles. Hogy in concreto mely költségek voltak szükségesek, azt általánosságban meghatározni nem lehet. E tekintetben a bíró méltányos belátásának csakugyan tárgy tért kell engedni, a mint — habár más irányban — törvénykezési rendtartásnak is enged («a bíró belátására bízatik, a bíró belátásától függ» 251. §.) A nélkül, hogy a gyakorlatban előfordulható esetek kimeríthetők lennének, szolgáljon tájékoztatásul csupán egy-két több eset.

Felperes állításai igazolásául tanukra hivatkozik, kik különböző bíróságok székhelyén hallgatandók ki, ámbár előre meg van győződve, hogy tanuival bizonyítani nem fog. A bizonyítás felvételével járó költségeket pervesztés ellenfele nem tartozik megtéríteni, mert ügye érdekében nem volt szükséges, előreláthatólag eredménytelen bizonyítást ajánlani.

Alperes a tárgyalásra kitűzött határnapra bizonyítékul szolgáló okmányát akár hanyagságból, akár pedig feledékenységéből nem hozza magával. A tárgyalás elnapoltatik. Pernyertessége esetére is csupán «egy» tárgyalás költségeinek a megtérítését igényelheti, mert czélszerű védelme érdekében csupán egy tárgyalás költségei merültek fel szükségszerűen, a második tárgyalásra és annak szükségére az okot már az ő mulasztása szolgáltatván.

A pervesztés fél felebbez. Felebbezése újabb költségekkel jár. Pernyertessége esetére ellenfele által a felebbvitel folytán felmerült költségek megtérítendő, mert a felebbezés joga érvényesítése érdekében ép oly szükséges volt, mint maga a kereset megindítása.

A pernyertes fél végrehajtás útján keres kielégítést. Ott szorgalmazza a nyílt ügylettel bíró ellenfél ellen a vhts, foganatosítását, hol ugyanannak vagyoná nincs, és csak egy ujjolagos eljárás folyamán talál fedezetet ott, hol már előbb is kereshetett volna. Az első ízbeni eljárás költségeit a vesztés fél megtéríteni nem tartozik.

A pervesztés, és felebbvitellel élő fél a marasztalási összeget bírói letétbe helyezi. Utolsó fokban pernyertessé

valík, és következve letétét folyamodványára visszakapja. A letét és annak kivétele körül felmerült költségek megtérítését alapelvünköl kifolyólag igényelheti, mert törvény szerint a biztosítás kikerülése végett köteles volt ellenfelét letét által fedezni. Az a körül felmerült költségek tehát joga czélszerű érvényesítése érdekében szükségesek voltak.

A perkölségek megtérítése kérdésével első szabályként azon elvet állítottuk fel, hogy a pervesztés fél a pernyertes fél javára mindazon költségek megtérítésében marasztalandó, melyek a czélszerű támadás vagy védelem érdekében szükségesek voltak.

Ezen, a legjelentékenyebb modern eljárási törvények által elfogadott helyes alapelvből a perkölségekre vonatkozó egyéb határozmányok önként folynak. Ugyanis!

A perkölségek megtérítésében a pervesztés fél marasztalandó, megtörténhetik azonban, hogy részben mindegyik fél pernyertes, részben pedig mindegyik pervesztés, és a részbeni pernyertesség és illetve pervesztesség költségekkel járó és szükséges volt perbeli cselekményeknek az eredménye. A kifejlett alapelvből folyólag a részbeni pernyertességhez vezető perbeli cselekmények költségeit egyik fél a másiknak megtéríteni tartoznék. De az egyes felek kölcsönös perbeli cselekmények és következve azok költségei egymástól csak ritkán választhatók el. Egy és ugyanazon tárgyalási határnapon támadott az egyik, és védekezett a másik. Ugyanazon határnapon lett mindkét fél bizonyítéka felvéve stb. A bíró tehát nem mondhatja, hogy a részben pervesztés felperes vagy alperes ezen vagy azon perbeli cselekmény költségeit tartozik fizetni, mert annak teljesítése a felperesi és illetve alperesi jogok czélszerű érvényesítése érdekében szükséges volt. A perbeli cselekmények confusiójának esete, és ebből folyólag a perkölségek a pernyertességhez, illetve pervesztességhez arányított kölcsönös megszüntetésének, megengedhetősége áll elő. A francia per és annak nyomán a porosz javaslat is ez esetet a perkölségek compensatiójának nevezi (pourvont reaumoins les dépens être compensés en tout ou en partie etc. cod. de pror. civile 131. art.), habár már Boiturd, a francia egyik leglángeszűbb coincutatora utal azon szembeötlő különbségre, mely ezen és a code civile compensutiója között létezik. (Lásd. Boiturd és Colmet-Drage, Leeons de proc. civile 12. kiadás I. kötet 239. l.) Lényege a perkölségek ezen kölcsönös megszüntetésének abban áll, hogy a felmerült avagy még felmerülő perkölségek egy részét a megtérítésre való igény nélkül mindegyik fél sajátjából tartozik viselni (Lsd. hannoveri perrend 47. §. német birod. perrend 88. §. cod. de proc. civile 131. art. 1876. évi osztr. jav. 252. §. 1868. 54. t. cz. 251. §. genfi perrend 117. art.)

A perkölségek ezen aránylagos megosztása különbözőképpen eszközölhető. A bíróság terhelheti az egyik felet a perkölségek bizonyos összegével (pars quota) és kimondhatja, hogy a költségek többi része az ellenfelet terheli. Ezen megosztási mód leginkább azon, különben ritka esetekben fog előállani, melyekben a felek perbeli cselekményei egymástól elválasztva jelenkeznek. A szabály az, hogy a bíróság költségeket hányad szerint (pars quota) fogja felosztani. Nem ellenkezik különben kifejtett álláspontunkkal, ha a bíró a részbeni pernyertesség és illetve pervesztesség dacára az összes perkölségeket az egyik félre hárítja az esetre, ha ez csak aránytalanul csekély összegben lett pernyertesség. E helyütt az összefüggés érdekében szabadjon még a francia per (131. art.) és a genfi perrend (118. art.) azon sajátos intézkedésre kitérni, mely szerint a bíróságnak szabadságában áll, házastársak, fel- vagy lemenő egyenes ágbani rokonok, valamint testvérek közötti perekben a költségeket minden egyéb ok hiányában is egészen vagy részben kölcsönösen megszüntetni. Ilyen kiváltságra a rokon perlekedő igényt nem tarthat. A francia per ezen

önkényes és az igazsággal ellenkező intézkedése tehát követésre nem ajánlatos. A francia per ezen intézkedésének különben érdekes történeti előzménye van. Az 1667. évi Ordonnance ugyanis világosan megtiltotta a bírónak a per-költségek compensatióját akár a perlekedő felek között fennforgó rokoni viszony alapján, akár pedig bármely más okból. A gyakorlat azonban ezen tilalommal egyenesen ellentétes elveket érvényesített, és a per-költségek egészben vagy részbeni kölcsönös megszüntetése különböző okok alapján úgy szólván a szabályt képezte. Ezen az akkori tudomány által táplált áramlat befolyásának tulajdonítandó az 1806. évi perrend idézett és a genfi perrendbe is átment intézkedése.

(Vége következik)

Dr. Schreyer Jakab.

Egy csödeset

(figyelemmel a csödtörvény 10. §-ára).

Mult napokban érdekes csödeset merült fel egyik vidéki törvényszéknél. Elmondom; csatolván ahhoz egynehány megjegyzést is.

X. kereskedő ellen, — kit rőfös hirdetéseiről és ezektől eltérő eljárásairól ország-világ szédelgőnek ismer — közjegyzői okirat alapján kielégítési végrehajtás, ennek alapján pedig több rendbeli lejárt váltókövetelés erejéig biztosítás rendeltetett el. De ugyanaz nap, melyen e végrehajtások elrendeltettek s foganatosításuk részben megkezdett, egy harmadik hitelező, kinek le nem járt követelése volt, csődöt kért a közados ellen, ki ellen az illetékes rendőri hatóság hivatalos bizonylatában azt tanusította, hogy a háza népétől és segédszemélyzetétől nyert érresítés szerint ismeretlen célból ismeretlen helyre költözött, valószínűleg, minthogy ellene épen végrehajtás folyik, *megszökött*. A törvényszék e kérvény s kapitánysági bizonylat alapján a csődöt adós megidézése nélkül azonnal kimondotta; ítéletét adóssal szintén közzétenni rendelte, de a kézbesítő csak kiszégezhette azt, mert mint jelentésében előadta, adóst nem találta honn, lakótársai s környezői sem tudják hová lett. Később, talán harmadnapra adós úgy látszik haza került, mert a csőditélet ellen „felelkezés“-t adott be; azt hozván fel ebben egyik legfőbb érv gyanánt, hogy ő nem hogy megszökött volna, de otthon betegen feküdt. S ám ez állítását a kapitánysági s kézbesítői bizonylat ellenkező tartalma daczára igazolni meg sem kísérelte; s annak daczára, hogy alaki jogorvoslattal adós nem is élt: a kir. tábla — megváltoztatta? nem! hivatalból következményeivel együtt megsemmisítette, tehát oly szempontból bírálta felül az elsőbíróági ítéletet, a mi nem is kéretett a tudtommal csak érdemben használható „felelkezés“-ben. Ezen felül a csödkérvénynek esetleg ügygondnok alkalmazásával való szabályszerű elintézésére utasítja az elsőbírósgót.

Ezen közben adós hitelezőinek némely része csödkereset alakjában, más része pedig egyszerű kérvényben jelentette be követeléseit; sőt adtak ezek be oly kérvényt is, melyben a csődöt kérő hitelező folyamodványát egész terjedelmében magukévá tették. Ezalatt a csödleltár is elkészült. Ily módon kiderült, hogy adósnak activ vagyoni állapota felényi, mint a mennyi adóssága van; pedig a csödhirdetmény hirdapilag közzé nem tétetvén, nem lehet állítani, hogy valamennyi hitelező jelentkezett. De a leltárból kitűnt az is, hogy adós, a postahivatalnál levő utánvételi követeléseit, — melyek a posta igazgatóság értesítése szerint három ezer forint körül voltak, — a csőd kimondása előtt való nap épen azon egyik hitelezőjére ruházra át közjegyző előtt, a ki a váltóbiztosításnál is majdnem a legnagyobb összeggel szerepel mint hitelező.

Midőn a felsőbb bírósági megsemmisítő határozat leérkezett: ezzel majdnem egyszerre lett beiktatva a csödkérő

hitelező abbeli folyamodványa, melylyel ez csődnyitási kérelmét minden indokolás nélkül egyszerűen visszavonja. Minek folytán az előbb érintett csatlakozó kérelem figyelmen kívül hagyásával a kir. tábla határozata oly törvényszéki elintézés nyert, hogy a csődiratok levéltárba teendők s a csődzárlat feloldásával és a leltározott javak átadásával a leltározó kir. közjegyző megbízott. Együttal pedig, noha külön végzésben, a kir. táblai határozattal egyidejűleg beiktatott újabb, de nem a csatlakozó hitelezők által beadott csödkérvény tárgyalására még az nap délutánra határidő tűzetett, s ám ez újabb csödkérelemre a csőd újra kimondatott, ez azonban csak másnap s folytatólag tartott tárgyalás után volt lehetséges; mert adós — persze csupa véletlenségből — megint nem volt honn mikor csödtárgyalásra idéztetett, laktársa — ki történetesen sógora s egyik biztosítani vágyó hitelezője adósnak — azt monda (s ez nagy szerepet játszott a tárgyalás elhalasztásánál s az az nap csakugyan foganatosított biztosításnál), hogy az nap este vagy másnap reggel jön haza. S valóban, miután az első tárgyalás napján, a csődzárlat feloldására kiküldött kir. közjegyző s tömeggondnok mellőzésével, a közjegyzői pecsét erőszakos leszakgarásával a biztosítást nyert váltóhitelezők annak foganatosítását lóhalálában keresztül is hajtották, más nap reggel az adós csakugyan itthon is lett s a csödtárgyaláson ügyvédje által megjelent.

A csődtehát újra kimondatott; de ez ellen adós megint felelkezett, mert habár a tartozásaira s vagyonára vonatkozó fent érintett adatok előtte állottak s az idézés alkalmával részben kézbesítés után is közzétettek vele, azokra úgy szólván nem is reflectált; hanem, mintha egyenesen azt akarta volna, hogy a foganatosított váltóbiztosítás még csődkiütés előtt jogerőre emelkedjék — bolt beli javainak a csödtörvény 8. §-a szerinti újabb felbecslését sürgette, s mivel ennek szükséges voltát kimutatni még csak meg sem kísérelte és ez okból sürgetését a törvényszék mellőzte: ebben újabb sérelmet látott magára nézve.

De a kir. tábla határozata ellen is azon hitelezők, kik csatlakoztak az első csödkérvényhez, semmiségi panaszt adtak be, állítván, hogy a csődben ők is érdekelvők s menyiben a kir. táblai határozat intézkedése a csödtörvény szellemétől eltérőleg alkalmat nyújt a sógor s koma-hitelezők váltóbiztosításának foganatosítására, ez által érdekeiken oly sérelmet ejt, mit semmi módon sem tudnak többé orvosolni, mert a biztosítás adós összes „hab' und gut“-ját fölemészti.

Ily stadiumban vannak a csődiratok jelenleg a felsőbb s legfelsőbb bíróságnál.

E csödeset következő kérdések fölvetésére s megvitatására szolgáltat alkalmat:

1. Vajon a csödtörvény 10. §-a a csődnyitás rendkívüli eseteit tárgyalja-e, melyekben a csőd az adós megidézése nélkül is elrendelhető s elrendelendő; vagy pedig csak a 9. §-ban említett fizetésektelenséget alaposan gyánittató példákat hoz fel?

Az eljárás törvényszék, úgy látszik az első, a kir. tábla ellenben az utolsó felfogásnak hódolt. Melyik felfogása szabatosabb? Én azt hiszem a törvényszéké. Megkísértem ezt röviden indokolni maga ezen 10. §. következő mondatával: „a fizetési tehetlenséget alaposan gyánittatja s azért a csődület megrendelésére elegendő“ továbbá azzal, hogy ez esetek külön szakaszba vétettek föl, holott ha csak példákat akarna ez a 9. §. megértésére felhozni, a szakaszban volna helye s a mondat második része egészen elhagyva; de a budapesti kir. egyetemen is így tanítják ezt a törvény indokaira való hivatkozással.* Sőt indokolható azzal is hogy a 10. §. független a 9. §-tól, mert ha ennek magyarázója s így választatlan kiegészítő része volna, már az a) pont alatt említett

* Lásd HERCZEG M. *Csődtörvénykezelés* című munkájának a 10. §-ra vonatkozó részét.

szökés vagy rejtőzködés esetén is meg kellene a 6. §-ban érintett tárgyalást tartani. S kérdelem: hogy egy szökésben levő vagy rejtőzködő adós miként idézhető s ama tárgyalás miként tartható meg, melynek egyik fő célja s rendeltetése, hogy az adós cselekvő s szenvedő vagyoni állapota bizonyítékokkal támogatva kimutattassék. Pedig ennek kötelessége mindjárt az adósra hárul, mielőtt csődkérő hitelezőjének követelése nem alaptalan; s a vélelem hitelező mellett harcol, ki csakis okmányolható követelés alapján léphet föl. S e vélelem annál nyomatékosabb s kiterjed adós fizetőképességének hiányára is, ha hogy csődkérő adós ellenében végrehajtások elrendelését s foganatosítását igazolja, mert a ki a joglépések ezen legterhesebbjét maga ellen bevárja s elhárítani azokat nem bírja, — fizetőképességről az aligha, de rendesen vagyoni viszonyokról semmi esetre sem beszélhet.

Azt mondhatnák ugyan némelyek, hogy a csődnek adós meghallgatása nélkül való elrendelése egyrészt a jó járatban távollevő adós jogtalan megrontását okozhatná; másrészt amaz elv megszegése volna: «senki meghallgatása előtt el nem ítéltet». Ez ellenvetés azonban nem állhat meg, mert a csődtörv. 10 §-a értelmében adós meghallgatása nélkül csakis akkor rendelhető el a csőd, ha folyamodó hitelező ezen esetek valamelyikét vagy többjét már kérelménél közhitelű okirattal igazolja, s ezt teheti adós hozzájárulása nélkül is; mint például az elől elbeszélt csődesetben történt. A hangoztatott modern jogelv megsértéséről sem lehet szó; helye van annak csak a büntető jogban; de polgári ügyben — s a csőd is a széles értelemben vett polgári ügyhez tartozik — annak feltétlen alkalmazása tagadásu lenne a biztosítási intézkedések jogosultságának s a váltótörvény rendeletei alkalmazhatóságának, melyek szerint például a sommás végzés adós meghallgatása nélkül hozatik.

De magából a csődtörvény 6. §-ából is lehet érvet e részben levonni; e szakasz szerint ugyanis adós azzal idézendő ily tárgyalásra, hogy maga vagy megbízottja, tehát oly személy jelenjék meg, ki a hitelező követelésének alaptalanságát s esetleg adós érvekbeli állapotát bizonyítékokkal támogatva kimutatni képes. Miből folyik, hogy ha már a csődkérvényben illetékes hatósági bizonylattal kimutatattatik, hogy ha adós szökésben van vagy bujkál, tehát hogy megidézni őt nem lehet: ezt megkísérteni sem szükséges, nemcsak, de — mint a következmények mutatják, a nem indokolható idézési kísérlet-tétel a jóhiszemű hitelezők érdekeinek oly kockáztatásával járna, mit a csődintézmény szelleme s rendeltetése egyenesen kizár; azért tehát a csőd azonnal elrendelendő.

Ezen előadottakból önként foly ama *második* kérdés: vajon a csődtörvény 6. §-ában érintett tárgyalásnál adós részére való ügygondnok rendelésének van-e s mikor és mely törvény alapján helye?

Igenis van; midőn a 10. §. esetei teljes hitelt érdemlőleg nem bizonyíttatnak s az adós nem szökési vagy rejtőzködési szándékból távozott hazulról, — vagy ez oly állapotban van, hogy megbízottat nem vallhat. Igaz ugyan, hogy a csődtörvényben ennek nyomát hiába keressük; de talán nem vétek a helyes jogfelfogás ellen, ha a csődügyet polgári ügynek tekintvén, mennyiben a közönséges polg. eljárás szabályaitól eltérő különös szabályzatot a csődtörvény fel nem állított, — az érvényben levő jogtörvénykezési eljárás ide vonatkozó rendszereit vélem alkalmazhatóknak.

Azonban, a mily óvatosan kell a csődtörvény 10. §-át alkalmazni, — ép annyi elővigyázat kívánthatik az ügygondnok kirendelésénél is. Mert ha az ügygondnok kirendelése rendszerré tétetik, — könnyen meghiusul a csődtörvény amaz intentiója, hogy az adós vagyonából nem egy-két, de valamennyi hitelezője nyerjen legalább aránylagos kielégítést. Igen, mert mint az elbeszélt csődesetnél is történt, — a

mi egyébként napjainkban aligha egyetlen s első eset, — ha az ügygondnok mindig rendszeresen kirendeltetik: az adós mindig s rendszerint távol lesz midőn csődtárgyalásra idéztetik; s míg az ügygondnok kérte birói becslés keresztül megy, adós ipa, napa és sógorai, egyéb jó barátai, mint akárhány esetet tudok reá, az eleve megszerzett végrehajtható okiratok birtokában úgy lefoglálnak minden vagyont, hogy mikorra a csőd kimondva lesz, a leltározással megbízott birói kiküldött annyit sem talál csődvagyonul, mi a leltározás és hirlapi csődhirdetés költségeit fedezné.

3. Kérdés: vajon csődügyekben az idézés az 1840. XV. t. cz. II. részében szabályozott eljárás szerint történjék-e mai napság is? Ezt a kérdést az elbeszélt csődesetben ügygondnok által előadott védekezés idézte elő. Ez ugyanis azt állította, hogy az 1868. LIV. törv. cikket életbe léptető miniszteri rendelet XIX. cikke szerint a régi váltó-eljárás szabályai alkalmazandók csődügyekben a kézbesítések stb. körül. Cikkirő s az eljárás törvényszék azonban más felfogásban van. Azt vélem ugyanis, hogy miután a csődtörvényben az 1840. XV. váltótörvényre nyílt hivatkozás nem történik, — tekintettel arra, hogy e törvény váltóügyekben sem szolgál ma már zsinór mértékül, — épen az idézett átmeneti intézkedés XIX. cikke szerint a régi váltóeljárás egyáltalán nem nyerhet csődügyekben sehol sem alkalmazást.

Az idézés, és egyéb a csődtörvényben világosan nem szabályozott eljárásra néve, mint fentebb említém legfőlebb, vagyis egyenesen a polg. törvénykezési vagy a ma érvényben levő váltóeljárás szabályai tehetők a birói mérleg serpenyőjébe.

4. Kérdés: hogy valamely hitelező által saját nevében beadott csődkérvényhez csatlakozhatnak-e a többi hitelezők is annak pusztá kijelentésével, hogy ezek is magukévá teszik a csődkérvényt? s kívánhatják-e ezek, hogy bár a csőd kimondása után csatlakoztak, a közbevetett felebbezés folytán keletkezett felsőbb bírósági határozat velük szintén közöltessék? s jogosítvák-e ez ellen, bár velők közölve nem lesz, jogorvoslattal élni?

E kérdésekre nézetem az: miután a csőd által adósnak valamennyi hitelezője közvetlen érdekelve van, s a csődöt nemcsak egy vagy egynehány, de valamennyi hitelező is kérheti, s a törvény nem szabályozta, hogy többen miként kérhetik a csődöt egy adós ellen, de a csatlakozást sem tiltja: kétségtelen, hogy ily módon is csatlakozhatnak a csődkérelmekhez, mely — ha, mint a felmerült esetben történt, az illető részéről visszavonatnék is, mint a csatlakozó hitelezők kérvénye teljes erejében fennáll. Ebből folyik, hogy a csatlakozó hitelezők az érdemleges birói határozatok kézbesítését maguk részére kívánhatják, s azok ellen, mennyiben érdekeik sérelmére határozná, jogorvoslattal szabadon élhetnek, ép úgy, mint az ingatlanokra végrehajtási zálogjogot nyert fölperes beavatkozhat oly végrehajtási eljárásba, melynek tárgyát a jelzálog függő termése képezi.

5. Önkénytelenül is azon kérdés merül fel itt: vajon a kir. tábla oly határozatai ellen, melyek mint semmitőszéki hatóság nyilatkozik, van-e további jogorvoslatnak helye? Eddigélé nekem az volt a véleményem, hogy ilyennemű határozatok nem türik a további felebbevitel használatát; de miután biztos tudomásom van arról, hogy bizonyos csődügyben a kir. tábla ily hivatalból semmisítő határozata ellen beadott felebbezést a kir. Curia érdemileg bírálata tárgyává tette, azt kell hinnem, előbbi nézetem a gyakorlati élet követelményeivel kellő összhangzatban nem áll. Innen magyarázható meg aztán, hogy a közlött csődügyben a kir. táblai határozat ellen a csatlakozó hitelezők részéről beadott semmiségi panaszt az eljáró kir. törvényszék elfogadta s felsőbb elbírálás végett fölterjesztette.

6. Vitatott kérdés volt az is, hogy ha csődkérvény és biztosítás iránti kérelmek egyszerre advák be ugyanazon törvényszéknél s ez azok mindegyikének elintézésére egyaránt illetékes, ily esetben melyik fajta kérvény intézendő el előbb? lehet-e az utóbbiakat elintézetlenül hagyni, míg a csődkérvény végmegoldást nyer? Sőt lehet-e a csődülésben a nem csődügyi kérvényre tekintettel lenni?

E kérdésekre, positiv törvényszék hiányában megvalloim ez idő szerint határozott feleletet nem adhatok. Érzek csak annyit, hogy ildomosb lenne a csődkérvényt első sorban elintézni, s csak aztán venni elő a többieket, s erre némi kevés kapaszkodót a csődtörvény 2. §-a nyújt, bár ez csakis a csőd végérvényes kimondása után nyerhet alkalmazást; de szintoly erős érvek hozhatók fel arra is, hogy a lejárt követelések biztosításának elrendelése, midőn veszélyeztetésük valószínűsége a csődkérvény által is csak öregbedik, alig-alig függeszthető fel jogérvényesen el nem intézett beadványok miatt, kivéve, ha tán ezek fenytő eljárás megindítását czéloznák s talán épen a biztosítást kérők ellen is.

Merültek még fel, főleg a biztosítás foganatosításának érvényessége körül, egyéb kérdések is, melyek megérdemlenék a vitát; de mivel azok épen most vannak elbírálás alatt — szellőztetésüket akkorra tartom fenn, ha a bíróság határozatát e részben is ismerjük.

Végül megjegyzek még csak annyit, hogy ámbár csődtörvényünk némely intézkedése a kortól elmaradottnak látszik is, általában nem oly szenvedhetetlen rossz az; csak hogy földolog, miszerint a meglevő törvénynek nem kijátaszása, de megtartása legyen legfőbb törekvésünk.

Egy kir. törvényszéki bíró.

A kiskorúságban kötött jogügyletek revocatiójának hol kell történnie?

Hazai törvényeink nyíltan megengedik, hogy a kiskorúak az általuk vagy nevükben kötött oly jogügyleteket, miket később magukra nézve hátrányos és ártalmasaknak tapasztalnak, visszavonhassák.

Kétséget nem szenved, hogy a visszahuzás (retractatio v. revocatio) a sérelmes jogügyletet még így magában nem teszi érvénytelenné, hanem annak megtörténte után és alapján külön érvénytelenítési pert (actio invalidationis) kell indítani.¹

Kivételt képeznek ezen szabály alól — a saját keresménnyel nem bíró kiskorúak oly adóssági lekötélezéseik, melyek a gyám gondnok (illetőleg a gyámhatóság) jóváhagyását nélkülözik, miután az ilyenmü jogügyletek a törvény-nél fogva úgy is annyira semmisek és érvénytelenek, (1792. 17., — 1802. 21. tcz.) hogy ezek tekintetében revocatióra és az érvénytelenítési per megindítására nincs is szükség, mert az ily adóssági kötelezettség alapján a hitelezőt a kiskorú ellen keresetösségi jog nem is illeti.²

A revocatio elmaradhatatlan azonban a kiskorú által érvényteleníteni szándékolt minden más egyéb jogügylet tekintetében, ilyenek lehetnek örökvallások, egyezségek, egyéb szerződések, melyek ingatlanok átruházását, követelések át- vagy elengedését tárgyazzák, akár a gyám jóváhagyásával, akár a nélkül kötettek.

¹ Ha az érvényteleníteni szándékolt jogügylet tárgyát ingóságok képezik, akkor a kereset a személyi bíróságnál, ha pedig ingatlanok képezik, akkor a birtok bíróságnál nyújtandó be.

² Volt az 1866. évi július 21-ről kelt 2328. sz. hétszemélyes táblai ítélet szerint még akkor sem, midőn az adósság lételet a kiskorú az önjogoság elérése után nyilván elismeri, miután a fenthivatolt decisio értelmében a nagykorúságban nyilvánított elismerés még magában véve nem elegendő, hanem egyidejűleg nagykorúsági kötelező ígéret és elfogadás kívántatik.

A revocatiónak a H. k. I. R. 128. cz. 1-ső §-a értelmében a teljes koruság elérte előtt hiteles személyek vagy helyek előtt és pedig személyesen megjelenve szóval kinyilatkoztatva (ore proprio) kell történni, felsorolva a tényeket a kötések, kelet, személyek, illetőleg tárgy és összeg tekintetében, a miről aztán hiteles bizonyítvány állittatik ki.

Miután a hiteles személyekként működött ország nagy biráinak állása és hatásköre átalakult, — a hiteles helyek működése pedig az 1874. XXXV. tcz. életbeléptetésével teljesen véget ért, kérdés támad az iránt, hogy a változott viszonyokhoz képest ez idő szerint hol és mi módon kell az érvénytelenítési per alapját képező revocatiónak történnie, tehát miféle közeg tekinthető feljogosítottnak arra, hogy a visszahuzás megtörténtéről bizonyítványt állítson ki.

HERCZEG MIHÁLY *Magyar családi és öröklési jog* című munkájának 145-ik lapján, e kérdésben bár úgy látszik határozott álláspontot foglal el, azt tanítván, hogy a visszahuzásnak jelenleg azon bíróság előtt kell történnie, melynek hatásköre és illetékességéhez a majdan megindítandó érvénytelenítési per tartozand, továbbá, hogy a visszahuzás megtörténtéről a megkeresett törvényhatóság köteles hiteles bizonyítványt adni, mindennek dacára tagadni merem, hogy ez helyes nézet volna és hogy a bíróság törvényeinkből ki-magyarázhatólag ily hatáskörrel és jogosultsággal felruházva lenne.

Nem lehetetlen ugyan, hogy egynémelyik bíróságnál ily gyakorlat fejlődött ki honosodott meg, de ez még magában döntő súlylyal nem bír, és az ügylet valódi illetékességét meg nem állapítja.

A mennyiben a hiteles helyek teendői, a kir. közjegyzőkre szállottak át, a hiteles helyek intézménye a mai napon a kir. közjegyzőkben él, és a mennyiben a közjegyzői törvény 97-ik §-a a tények bizonyítását különösen a közjegyző ügyköréhez utalja, szerintem a revocatio tényét illetékesen törvényszerűen csakis a kir. közjegyző bizonyíthatja, épen ezért érvénnyel a revocatio csakis a kir. közjegyző előtt mint hiteles személy előtt mehet véghez.³

A fennforgó kételyek elenyésztetése céljából igen óhajtható volna ha ezen kérdéshez minél többen, ismert szakférfiak is hozzászólának és a különben is ápolást igénylő közjegyzői intézmény előnyére fejtenék meg a dolgot.

Osváth Imre.

Közljük a fentebbi cikket, mely annyiban bír érdekel mennyiben tagadhatlan, hogy az a törvény, mely a kiskorúak által kötött jogügyletek érvénytelenítéséhez a visszahuzást kívánja meg ma is fennáll, s azt mint ilyet tekinti több jogiró s közöttük Herczegh tanár ur is, sőt legközelebb ily elvet valló legfőbb ítélőszéki határozatot is olvastunk. Tartozunk azonban annak kijelentésével, hogy e határozat a felsőbb bíróságok által a kérdésben évek óta követett gyakorlatával homlokegyenest ellenkezők, mert az évek óta követett állandó gyakorlat, a fentebbi törvényt, úgy mint számos más elavultat mellőzi, s elvül állítja fel, hogy a kiskorúak által kötött szerződés önmagában semmis lévén, annak érvénytelenítéséhez revocatio nem igényeltetik. És mi ezt tartjuk helyesnek. Abban azonban, hogy ha a revocatio szükségesnek találtatik, vagy azt valaki nagyobb biztosság okáért eszközölni óhajtja, ez a közjegyző előtt is érvényesen megtörténhet, mi is teljesen egyetértünk ezzel. *Szerk.*

³ Több esetet tudok, hogy egyik másik közjegyző előtt a revocatio tényéről okmány lett felvéve és bizonyítvány állittatott ki, ebből azt merem következtetni, hogy a fentebbi véleményt kivülem még mások is osztják.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.
negyedévre ... 3 .

TARTALOM: A kötelelem. Apáthy István urtól. — A nyilvános gyűlések és a politikai egyesületek rendőri joga. Dr. Fekete Gyula kir. törvényszéki bíró urtól. — Törvénykezési szemle: A perköltségekről. Dr. Schreyer Jakab urtól. — Adalék a perrendtartás 345. §-ához. Ternovszky Béla, királyi törvényszéki bíró urtól. Jog- és államtudományi könyvészet.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes száma példányai 8 forintért, a júl.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes száma példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Előfizetési felhívás!

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

A kiadó-hivatal.

A kötelelem.

(Mutatvány a magyar kötelmi jogból.) *

A kötelelem — obligatio, Schuldverhältniss, Forderung — szabatos meghatározása csak az újabb törvényekben és törvénytervezetekben található. Maga a fogalom a régibb törvényhozók előtt sem volt ismeretlen; csak hogy annak kellő kifejezését sem technice, sem terminologice megállapodott nézetekre vissza nem vezethették. Ennek természetes következménye az volt, hogy a kötelemből eredő viszonyokat általában szabályozták ugyan; de magát a kötelmet, mint az e jogviszonyokat alkotó és megállapító elemet, valódi jelentőségében érvényre nem emélték. A porosz Land-Recht, mely a kötelelem megjelölésére a Verbindlichkeit kifejezést használja, csak mellékesen tesz arról említést, ¹ amennyiben annak keletkezési alapjául az akarat nyilvánítást, — tehát a szerződést és a végrendeletet, — a tiltott cselekvényeket és a törvényt jelöli ki. Magát a szerződést, mint a kötelelem keletkezésének egyik alapját, a porosz Land-Recht rendszerének megfelelőleg és igen kimerítően tárgyalja. A Code civil III. k. III. és IV. cz. a felírásban tesz ugyan említést a kötelemekről — Des contrats, ou des obligations conventionnelles; és Des engagements, qui se forment sans convention — azonban az 1101. cikkben nem a kötelemeket, hanem a szerződéseket határozza meg. ² E meghatározásnak minden esetre az az előnye, hogy a szerződés elnevezése alatt ugyan, de azon momentumokat emeli érvényre, melyek a római obligatio elemeit

képezték. ³ Az osztrák polgári törvénykönyv a kötelemek kifejezésére a persönliche Sachenrechte — jura ad rem — megjelölést használja, s a dologhozi jogokat a 307. és 859. §§-ban határozza meg. ⁴ Az osztrák ptk. tehát hasonlólag ismeri az obligatiót; de annak fogalmi meghatározását csak azon szolgáltatásokra terjeszti ki, melyek valamely testi dolog megszerzésére irányulnak; érintetlenül hagyván a szolgáltatásnak azon oldalát, mely a tevésben, — facere — s annak többféle árnyalatában nyer gyakorlati kifejezést. Lényegesen szabatosabb már a zürichi törvénykönyv meghatározása, melynek 903. §-a nem ugyan a kötelelem mint ilyen, hanem a Schuldvertrag fogalmába foglalja az obligatio lényegét képező momentumokat. ⁵ Az obligatio valódi jelentőségének öntudatos felismeréséről tesz tanúságot a szász törvénykönyv, mely a kötelmi jogot, das Recht der Forderungen megjelöléssel stygmatisálva, magát a kötelmet Forderungnak nevezi, s azt a 662. §-ban a római obligatio jelentőségének megfelelőleg határozza meg. ⁶ Az újabb törvénytervezetek közül, melyek a kötelmi joggal vagy mint az általános magánjog egyik részével, vagy önállóan foglalkoznak, különösen kiemelhető: a bajor javaslat: Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuches für das Königreich Bayern 1861, mely a kötelmet a II. könyv I. fejezetének 1. §-ban határozza meg; ⁷ a dresdai javaslat: Entwurf eines allgemeinen deutschen Gesetzes über Schuldverhältnisse 1866, mely a kötelelem meghatározását a 2. cikkben tartalmazza; ⁸ végre a sveiczi javaslat: Schweizerisches Obligationen-Recht mit Einschluss des Handels und Wechselrechtes 1875, mely a kötelelem fogalmi meghatározásával nem foglalkozik. E tervezetek közül első sorban a bajor érdemel figyelmet azért, mert az a szász törvénykönyv mellett, közvetlen forrása volt a dresdai javaslatnak, mely utóbbi a kötelmi jog terén eddigelé a legkimerítőbb és egyszersmind a legjelentékenyebb törvényhozási productumnak tekinthető. A sveiczi javaslat egészben véve haladásnak nem nevezhető; az amellett, hogy a kötelelem mint ilyen általában nem foglalkozik, azáltal, hogy a kereskedelmi és a váltójogot keretébe felvette, nyilván tulment azon határokon, melyeket a magánjogi kötelemek a törvényhozónak természetszerűen kijelölnek.

³ Obligationum substantia in eo consistit, ut alium nobis adstringat ad dandum aliquid, vel faciendum, vel praestandum. 1. 3. pr. Dig. (44. 7.)

⁴ Rechte, welche zu einer Sache nur gegen gewisse Personen entstehen. Persönliche Sachenrechte, vermöge welcher eine Person einer andern zu einer Leistung verbunden ist.

⁵ Der Schuldvertrag beruht auf der erklärten Willensübereinkunft der Kontrahenten, in Folge welcher der eine Theil (der Schuldner) sich dem andern Theil (dem Gläubiger) gegenüber zu einer vermögensrechtlichen Leistung verpflichtet.

⁶ Forderungen sind Rechtsverhältnisse, vermöge deren eine Person, der Gläubiger, auf einen Vermögenswerth in sich schliessende Leistung, Handlung oder Unterlassung, einer anderen Person, des Schuldners, berechtigt ist.

⁷ Ein Schuldverhältniss (Forderung, Verbindlichkeit) ist das Rechtsverhältniss zwischen zwei Personen, vermöge dessen die eine (der Gläubiger) von der anderen (dem Schuldner) eine bestimmte Leistung zu fordern berechtigt ist.

⁸ Ein Schuldverhältniss ist ein Rechtsverhältniss zwischen wenigstens zwei Personen, vermöge dessen die eine als Gläubiger eine Leistung zu fordern berechtigt, die andere als Schuldner zu dieser Leistung verpflichtet ist.

* Tudva lévő dolog, hogy az igazságügyi miniszter ur állomásának elfoglalása után azonnal sietett a polgári magánjog kodifikációjának megszakszított fonalát újból felvenni és a kötelmi jog kodifikációjával Dr. APÁTHY ISTVÁN egyetemi tanárt bízta meg. A fentebbi cikk mutatvány ebbeli munkálatából, melynek közlésével annál kedvesebb dolgot vélünk tenni olvasóinknak, mert érdekes tárgya mellett, megnyugtató tanúságot szolgál, hogy a szerző mély alaposággal, lelkiismeretességgel és mily éles judiciummal dolgozza fel a rendelkezésre álló nagy anyagot.

Szerk.

¹ I. R. III. cz. 31. és 35. §§., I. R. XVI. cz. 13. §.

² Le contrat est une convention par laquelle une ou plusieurs personnes s'obligent, envers une ou plusieurs autres à donner, à faire ou à ne pas faire quelque chose.

A kötelem helyes meghatározásánál irányadóul egy-
dül azon *functio* szolgálhat, melyet annak a *jogi orga-*
nismusban teljesítenie kell. E *functio* a forgalmi élet
rendezésében és biztosításában áll; s mert a forgalom a
szolgáltatások és ellenszolgáltatások kiegyenlítésére irá-
nyul, a kötelemnek szükségképen a különféle forgalmi
céllok által feltételezett szolgáltatásokat, melyek *concret*
alakjukban a tételes jog szerint mindenütt a kötelem
tárgyát képezik, kell felölelnie, ha általában elvi rendel-
tetésének megfelelni akar. E szempontból indulva ki a
kötelem azon *jogviszonynak* tekinthető, *melynél fogva két*
személy közül az egyik a hitelező, a másiktól az adóstól,
vagyoni értékre visszavezethető szolgáltatást követelhet.
Minden jogviszony bizonyos vonatkozást tételez fel, mely-
nek alanyaiként a jogilag érdekelt személyek jelenkeznek.
A kötelemnél e vonatkozás az érdekelték közt abban
áll, hogy az egyiknek a másiktól valamit kapnia kell.
E vonatkozás egyelőre az egyik félre nézve mindössze,
a kölcsönös egyetértés tényén alapuló, azon *feltevést*
jelenti, hogy a másik fél a tett ígéretet teljesíteni.
A vonatkozás jogviszonnyá válik, ha az ígért szolgál-
tatás tekintetében az ígértevéő önkénye megszűnik, s
az ígért teljesítése reá nézve *jogilag szükségessé*, tehát
kötelességgé válik.⁹ Ez értelemben véve jogilag szük-
ségesnek nem az tekintendő, ami közvetlenül, vagy köz-
vetve jogi kényszereszközökkel kivihető; hanem az,
amit a jog mint ilyen parancsol, amit a jogszabály
megtartása követel. A *necessitas juris* ez értelemben
véve képezi a kötelem alapját; enélkül a jogviszony,
mely két *concret* fél közt keletkezik, birhat ugyan gya-
korlati jelentőséggel; de az kötelmet époly kevésbé
állapíthat meg, mint azon köteleesség, melynek alapját a
judicis potestas képezi.

A kötelem a fentebbi meghatározás szerint szolgál-
tatási köteleességet állapít meg. A szolgáltatási köteleesség
azonban abstracto véve a kötelem fogalmát nem meri-
tené ki; mert vannak kötelezettségi viszonyok, melyek
az *obligatio passiv* oldalát teljesen feltüntethetik anélkül,
hogy kötelmi jelleggel bírnának. A kötelemnek tehát a
szolgáltatási köteleességet nem abstracte, hanem vonat-
kozással bizonyos személyre kell megállapítani. A szolgál-
tatási köteleesség ez értelemben véve a hitelező részére
azon jogi hatalmat foglalja magában, melynél fogva az
az ígért szolgáltatást követelheti; e hatalom azonban
nem közvetlen; az nem közvetlenül az adós személye,
hanem annak akarata ellen, illetőleg arra irányul, hogy
az adós akarata bizonyos szolgáltatásban, mely positiv,
vagy negativ természetű lehet, tényleg kifejezést nyerjen;
mert bármily különfélék legyenek is a szolgáltatások,
melyeknek teljesítésére az adóst a kötelem kényszeríti,
azok annak szabadságát *teljesen* meg nem szüntethetik.
A kötelem, mint jog bizonyos szolgáltatáshoz, jogilag
teljesen konstruálható anélkül, hogy általa az adós sze-
mélye bármi tekintetben a hitelező hatalma alá kerülne.
A kötelem továbbá a hitelezőnek nem a kötelezett szolgál-
tatás *feletti* hatalmat biztosítja; hanem csak jogot ad
a kötelezett *szolgáltatáshoz*, illetőleg a hitelezőt annak
követelhetésére jogosítja fel, hogy az adós tevékenységét
bizonyos irányban a hitelező érdekében érvényesítse.
Végre a hitelező a kötelezett szolgáltatást csak az adós-
tól, s nem egy *harmadiktól* követelheti.¹⁰ A kötelemnek

nem lehet feladata a hitelezőnek mások ügyeibe és érde-
keibe korlátlan beavatkozást biztosítani; az két megha-
tározott személy közt ép azért keletkezik, hogy a hitelező
a jogi hatalommal *önkéntelére* és saját *subjectivitására*
szorítva, felruháztassék.

(Folytatása követk.)

Apáthy István.

A nyilvános gyülekezetek és a politikai egyletek rendőri joga.

A. RÉSZ.

A nyilvános gyülekezetek joga.

I., Az államrészevevők gyülekezeti szabadságának terjedelme.

A gyülekezeti jog az ember társulási jellegéből
folyik s a társulási hajlam az emberi természet lényeges
jellemvonását képezi.³ Elszigetelve, a tehetetlenség áldo-
zatává esnék, mondja a régi tan, — ellenben társulásá-
ban másokkal, hatalma s ezzel boldogsága határtalan.
Az embeti elme versenyének becsét a gyülekezési tár-
sulás fonalán, moralitási s anyagi érdekek mezején ki-
merné ma még tagadni? Mondta Garnier-Pagés a francia
nemzetgyűlésen: «une société sans le droit de réunion,
ce serait l'immobilité, l'inaction — une société avec le
droit de réunion, c'est le mouvement, c'est la vie, c'est
le progrès.»⁴ A gyülekezeti jog az emberi természet
gyökeredzvé, a *nemzet életviszonyainak megfelelő for-*
mában, azt az alkotmány elősmerni s biztosítani tartozik.
Szabadsághoz szokott nemzetek e tant politikai dogmává
emelték s alkotmányaikban e jog biztosításával siettek,
vagy annak formászerű előismerés hiányában is, gyakor-
latához — mint pl. a magyarok, szívóssággal ragasz-
kodnak.

A gyülekezetek cselekvőségének elnyomási kísér-
letei vész, néha nyomorra vezetnek. Politikai szabadság-
jogok gyakorlatában érett nemzetek jogöntudata fölhá-
borodik azon kormány ellen, mely a szellemi verseny
ezen mezejét a polgárok elől elzárja. Igaz, hogy a gyü-
lekezeti jog nagy veszélyek magvait is rejt magában,
de még abból legfőlebb az következik, hogy a vissza-
élések ellen *törvényes védelemben* részesítsék a közrend.
Mi veszélyezteteti inkább az ember életét a különböző
mérgeknél és el van talán valahol a mérgek forgalma
tiltva? Oh nem, mindenütt szabályoztatik a méregrendé-
szet, mely nem a mérgek megsemmisítését, de az emberi
élet, a mérgek általi kioltása elleni védelem törvényeit
foglalja magában. A gyülekezeteknél sem lehet többé
irányadó a *tilalom* elve, hanem a tőlök eredő veszélyek
meggátolására vonatkozó védrendszabályokról kell gon-
doskodni, melyek szerves tárgyalását megelőzőleg, azon
alaptörvény lesz meghatározandó, melyen a gyülekezeti
rendészet összes jogelvei kell hogy mint anyaelven
nyugodjanak. Ezen alaptörvény meghatározása, képezi a
gyülekezeti rendészet elméletének sarkpontját s legne-
hezebb oldalát. A megoldás főnehézsége, elmélet és tör-
vényhozásra nézve egyaránt abban áll, hogy a *szabadság*
s a *közrend* érdekei közt helyes viszony megalkottassék
vagyis a gyülekezeti jog és a közbiztonság közötti *béke*
— helyreállíttassék. Kiváló figyelmet érdemelnek a gyü-
lekezeti szabadság terjedelmének megállapításánál a poli-

⁹ Obligatio est vinculum, quo necessitate ad stringimur ali cuius
solvendae rei, secundum notrae civitatis jura. l. 3. pr. Dig. (44. 7.)

¹⁰ Alteri stipulari nemo potest; inventae enim sunt huiusmodi
obligationes ad hoc, ut unusquisque sibi adquirat, quod sua interest
caeterum ut alii detur, nihil interest mea. l. 38. §. 17. Dig. (45. 1.);
továbbá: inter stipulantem et promittentem negotium, contrahitur: itaque
alius pro alio promittens daturum, facturumve eum, non obligatur; nam
de se quemque promittere oportet. l. 38. pr. Dig. (45. 1.)

³ Le sociabilité instinctive de l'homme le porte a recherches ses
semblables pour comparer ses idées aut leurs et a prêter son concours ou
accepter le concours d'autrui pour la réalisation de la pensée commune.
FOURNIER. BLOCK-nál. Id. m. II. k. 835. l. Ebendeshalb ist die Befign-
niss des menschlichen Individuums, sich mit Andern zu dieser oder jener
Lebensaufgabe zu vereinigen nur eine selbstverständliche Konsequenz
seiner natürlichen Ausstattung. G. A. GROTEFEND. Das deutsche Staat-
recht. Berlin. 1869. 60. l. L. még LIEBER. Ueber bürgerliche Freiheit.
105. l.

⁴ Moniteur universel. 1868. évi márcz. 13. sz.

tikai, socialistikus és vallásos ügyekkel foglalkozó gyülekezetek. Vizsgáljuk ezeket egyenként.

Politikai gyülekezetek széles értelemben mindazok, melyek a kormányzás és igazgatásra igyekeznek befolyást gyakorolni.⁵ Azon kérdés, vajon valamely gyülekezet, politikai vagy más jellegű ügyeket tesz e cselekvősege tárgyává, nem mindig könnyen megoldható s rendészeti szempontból egyuttal a legmagasabb jelentőségű, mert mint alább ki fog derülni, a politikai gyülekezetek *szigorubb* ellenőrzést igényelnek mint a nem politikaiak s a jognak is részben eltérőnek kell lennie. Azon gyülekezetek, melyek célja az alkotmány, törvényhozás s az államigazgatásra olyképp befolyást gyakorolni, hogy a fenálló állapotok, törvények és intézmények meglevő helyzetekben megmaradjanak, megváltoztassanak vagy megszüntetessenek — tiszta politikai gyülekezetek. Hanem nemcsak az állam ügyei köz vagy politikai ügyek, de organikus alkatrészei is, milyenek az egyházak, községek és megyék.⁶ Azon gyülekezet, mely az állam és az egyház közötti viszony miképeni szervezését tárgyalja épugy politikai mint amaz, mely ez állam s más nemzetek közötti a béke vagy háborúra vonatkozó kérdéseket fejteget.

A politikai ügyekkel szemben állanak a nem politikai, némelyek által *magán* ügyeknek is nevezettek, melyek az egyest mint illet érdeklik, s így keletkeznek a nem politikai gyülekezetek is: Ha tehát az ember fizikai, szellem erkölcsi s vallásos nevelésére, a különböző anyagi érdekek és jótékonyosságra vonatkozik a cselekvőség, bár mindazok tekintetében az állam is van érdekelve s hivatva közrehatni — mégis elsősorban csak magán ügyekről s nem politikai cselekvőségről lehet itt szólni. A jóléti rendszet, mint azt a rendőri állam felfogta — nem létezik többé s mint a szellemi és anyagi társadalmi érdekek előmozdítóját megölte az alkotmányos korszak. Az állampolgár első feladata s joga korunkban önmaga által boldogulás, — csak mire egyes és egyesülés képtelen, következik az állam functiója.⁷

Ellenben a politikai ügyeknél az állam *fenségi* érdekei vannak kérdésben. Ha tehát a nyilvános gyülekezet a végből jött egybe, hogy valamely építendő vasut vagy hidra vonatkozólag tanácskozzék nem lesz politikai jellegű, mert vasutakat, hidakat építeni egyeseknek és társulatoknak is szabad, nem képezvén ez az állam *kizáró* jogát — mint pl. maga az igazgatás.⁸ Ha azonban a gyülekezet az államfőt megillető bármely jogát emeli tanácskozása tárgyául, politikai jelleme kétségtelen. A politikai gyülekezetek cselekvőségi szabadságának határa ott végződjék, hol a sajtószabadságé.

⁵ En résumé sont politiques toutes les questions, qui touchent d'une manière certaine et précise à l'administration et au gouvernement, qui engagent la responsabilité des véritables agents du pouvoir, qui se réfèrent aux rapports directs entre les gouvernements et les gouvernés. S e tárgyakkal foglalkozó gyülekezetek lesznek *politikaiak*. AMÉLINE. id. m. 18. l.

⁶ Aber nicht blos die Angelegenheiten des Staates sind öffentliche, sondern auch die seiner organischen Bestandtheile, welche ähnlich wie er, eine Gemeinschaft bilden und deren Zwecke im Leben zu verwirklichen derufen sind — wie die verschiedenen öffentlichen Corporationen, Gemeinden, Universitäten. I. PÖZL. Gesetz über die Versammlungen und Vereine. 472. l.

⁷ Ölv. RAC. Grundsätze der Volkswirtschaftspolitik. I. §. GARNIER. Traité d'économie politique. 165. s. k. I. Mondja STEIN: der Staat kann so wenig die Bildung als die wirtschaftlichen Güter geben, sondern das leitende Prinzip der Verwaltung ist, dass der Staat auch für die Bildung nur diejenigen Bedingungen herzugeben hat, welche der Einzelne, sich *nicht selbst* zu schaffen vermag. Die innere Verwaltung. I. k. 14. l. L. még PÖZL. id. m. 473. l.

⁸ Si brûlantes qui puissent être rés exceptionnellement les questions, qui mettent en mouvement soit les intérêts d'un ordre matériel, soit plutôt et surtout les controverses qui sont susceptibles de toucher à la direction des esprits, à la culture des intelligences, à la propagation de telles ou telles idées morales et religieuses, il nous semble évident que nous sommes ici *sur un terrain aussi neutre*, aussi *indépendant* que possible de la *politiques* proprement dite. AMÉLINE. id. m. 18. l. PÖZL. id. m. 474. l.

A *socialis* ügyekkel foglalkozó gyülekezetek két, egymással *lényegre* és *jogra* nézve elválasztandó csoportba sorozhatók. Az egyik csoportba tartoztak azok, melyek a munkásosztály anyagi, erkölcs-szellemi érdekeinek előmozdítását az *önsegély* nagy törvénye alapján tűzték feladatukul, — ezek cselekvőségének csak örülhet az állam, mert a tömegnyomorból származó bajok és veszélyeket előzik meg s ezzel nagy részt az államrend megszilárdítását eredményezik. A második osztályba ellenben azok tartoznak, melyek társadalom s államrendellenes célokat tűzték magok elé, — ezek ellenében tehát az *állambiztonság védelmének* elve a követendő rendszabály. Ki fogja azt kétségbe vonni, hogy azon gyülekezetek, melyek az egyéni tulajdont, a család szervezetét töreksznek megsemmisíteni, — más szempontból meg ne ítéltesse — mint azok, melyek takarékpénztárak fogyasztási egyletek, népbankok, szegényi pénztárak alapításának előmozdítását tűzték feladatukul? A család benső alkat-elemeiben népgyülekezetek vita tárgyát *nem képezheti*, ha csak a közerkölcsösség s ezzel a mai culturtársadalom életrendjének barbár forradalmárok általi felbontását némán s gyáván nem akarja az állam eltűrni.⁹ Épugy áll a dolog azon törekvésökkel, mely az egyéni tulajdon ellen irányul.¹⁰ E törekvés egy nagy társadalmi forradalom magvait rejtí magában, melyben a jog a jogtalansággal, érdem a könnyelműség és gonoszsággal, morál az immoralitással, szabadság a zsarnoksággal irtó háborút vívnának s mely háborúnak barbár despotia lenne végeredménye.¹¹ Egyébiránt a «travailleurs égauxitaires» csak saját osztályoknak biztosítanak részét, mert mint a történelem mutatja, az államfőtől kezdve, minden birtokos és józan gondolkodású állampolgár *legyilkolása* utolsó céljuk.

Minthogy azonban ezen s más socialistikus törekvéseknek nálunk még nyomaira sem akadunk, e tárgyat csupán a gyülekezeti szabadság terjedelmének alaposabb körvonalozása érdekében akartam itt jelezni s végeredményül megjegyzem röviden, miszerint különbség teendő a fenálló culturtársadalmi rend *utopisticus* és *radicális* *újászervezet* kérdései és a társadalmi *gazdászati* kérdések között. A *tulajdonképi* socialistikus kérdések tárgyalása — mint *államveszélyes* cselekvőség — a gyülekezeti szabadság határán *túl* esik, — tehát *tiltandó*. Térjünk már most által a *vallásos* ügyek nyilvános gyülekezetek általi tárgyalásának kényes kérdéséhez.

Sokan azt vitatják, hogy a vallásos dogmaticus kérdések nyilvános gyülekezetek általi discussiója tiltassék.¹² De sőt azt sem engedik meg, hogy a dogma kérdései sajtó terén megvitattathassanak, félvén attól, hogy az egyház tekintélye csorbát szenvedne ez által s a vallásos érzet gyöngülne. Ha pedig — mondatik továbbá — nyilvános gyülekezeteknek megengedtetnék dogmaticus kérdések megvitatása, ebből az következne, hogy az első jött-ment vallástalan forradalmár szabadon tárgyalhatná az emberi sziv legnemesebb s legbensőbb érzelmeit, melyek ellen botrányos támadást intézve, a

⁹ A socialisták pedig a keresztény társadalom családi szervezetét is támadják meg, FOURNIER szerint a házasság: est un groupe essentiellement faux, faux par le nombre borné à deux, par l'absence de liberté et par les dissidences du goût, qui éclatent dès le premier jour. Nouveau monde. 57. l.

¹⁰ Ölv. SCHÄFFLE Das gesellschaftliche System der menschlichen III. k. II. k. 535. k. l.

¹¹ Nach einer ungeheuren Verwüstung durch gewaltsames Zerreißen des ganzen verschlungenen Organismus der Gesellschaftlichen Gesittigung wäre ein klägliches Fiasco unausbleiblich — mondja SCHÄFFLE id. m. II. k. 536. l.

¹² A francia 1868-ki nemzetgyűlésen a többi közt ezeket mondá: Pinard: «l'élément religieux ne se dit pas améliorable, mais parfait, par la même qu'il se dit *révélé*, on ne peut que le justifier l'attaquer. L. GEORGE DUPONT-NAL. Commentaire de la loi sur les réunions publiques. Paris. 1869. 83. l.

vallásosság s istenbe bizalom a könnyen megtéveszthető alsóbb néposztályoknál elenyésznek. Ily gyülekezeti szabadság alapján a be nem fogadott cultusok módot nyerének minden ellenőrzéstől menekülhetni, mi által oly dogmák terjesztetnének, melyek a közérkölcösség megmetelyezését s a társadalmi rend felbontását vonnák maguk után.¹³

Ezek ellenében megjegyeztetik, miszerint nem engedhető meg, hogy azon kérdésekkel, melyek az ember és isten közötti viszonyra vonatkoznak, csak bizonyos privilegiált kisebbség foglalkozhassék. Mindenki bármely rangú, foglalkozású polgár legyen is, joggal bír s *erkölcsi kötelessége* tisztába jöhetni a külvilág s az istenség közötti viszonyról (MOHL). Minden józan eszű ember képes, ha a műveltség legalsóbb fokán áll is egyházi s dogmaticus ügyek tekintetében is öntudatos meggyőződést szerezhetni. Minthogy pedig ily haladásnak az egyház, iskola, család és sajtó kivül — a korunkban vajmi gyéren előfordulandó nyilvános gyülekezetek és organumai, — megengedhetőségük ellen nem lehet kifogást emelni.

Valódi vallásos kegyelet és istenbe bizalom az önálló meggyőződés által csak erősítettik. Hogy tehát a logica a phrásissal, a valódi történeti igazság vitatása, a mesék és be nem bizonyított traditiók tanításával megverekedhessék, kell a szellemi mozgalom, ezen korokban gyéren jelentkező ágának — a nyilvános gyülekezetek útján is tért engedni. Az ügy nagy fontosságánál fogva következik azonban, hogy a vallásos témákkal foglalkozó nyilvános fejtegetésnek csak *méltó formában* kell teljesítenie s a rendőri hatalomnak az egyház tekintélyét kettőzött éberséggel óvnia szigorú kötelezettsége.

Az előadottak nyomán azon *tárgyak* szerint, melyekkel foglalkoznak, lehet politikai, vallásos, socialisticus és nem politikai gyülekezetekről szólni. A gyülekezeteknek illetően osztályozása azonban csak a tudományos kutatás alapját képezheti, maga a tételes jogrendszer nem tehet különbséget csak *nyilvános s magán* t. i. a házszentségjog oltalma alatt álló gyülekezetek között, mely utóbbiakhoz a rendészeti hatalomnak *semmi köze*.

A nyilvános gyülekezetek között a *politikaiak* nagyobb mérvű veszélyességöknél fogva érdemelnek kiváló figyelmet. Ezek jogának megalkotása sok nehézségbe ütközik, a mennyiben ezeknél a konkrét nemzet alkotmánya, műveltségi foka, nemzetiségi viszonyai, jelleme képezik a megoldás nehézségeit. A politikai gyülekezeteknél szigorúbb rendszabályok alkalmazásának szükségse ma még európai dogma. Az egyes népek multjából legjobban ösmerhetők föl veszélyességük tekintetében a politikai gyülekezetek. Svajczban 1830 óta egyes nagyraavagyó s aljas önzés által vezérelt radicálisok rava-szul szervezett politikai gyülekezetek segítségével felforgatták az államrendet. E gyülekezetek alkottak és döntöttek le kormányokat, mely utóbbiaknál amazok sokkal nagyobb hatalmat képviseltek.¹⁴ Angolországban is nem egyszer anarchiával fenyegető alakot öltöttek a politikai gyülekezetek s a polgári szabadság ama ős honában

végzetes rendszabályokhoz nyult ismételve az államkormány és törvényhozás. Franciaország és Németországban tett dulásaikról alább kimerítően leendő szó. Volt idő mikor nálunk is némely felvidéki megyékben szervezett népgyülések a magyar birodalmi egység felbontását s új tót államok alapítását tüzték feladatukul.

Megengedhető tehát ezek alapján, hogy a politikai gyülekezetek által a társadalom alsóbb rétegeiben s a fenálló jogrenddel elégtelennek kedélyeiben veszélyes szenvedélyek vernek gyökeret, minek folytán nagy közérdekek szenvedni fognak s általok a társadalmi rend is felbontathatik, ámde ezen bűnökkel szemben elvitázhatlan *előnyök* is állanak, melyek figyelembe vétele nélkül az associáció e neme fölött igazságosan itélteni nem lehet. A politikai gyülekezetekben nem szeretek Bluntschlival¹⁵ csupán oly organumokat szemlélni, melyek kiváló hivatása, önző, pártérdek által vezérelt egyének eszközeül szolgálni avégből, hogy általok biztosabban képesíthessenek az uralkodó párt és az államkormányra pusztá demonstrációk útján nyomást gyakorolhatni. A politikai gyülekezeteknek van magasztos hivatásuk.

Ha valamely nép politikai életében közönyösség a közügyek iránt, a gyáva individualismns szelleme az uralkodó jellemvonásuk, helyén lesznek a radicális természetű politikai gyülekezetek is, melyek a fennlevő állapotokhoz görcsösen ragaszkodó kormányt, a tehetetlen s gyáva többséget felriasztják álmából, békésen figyelmeztetik a nemzet védendő érdekeire, magát a recoutet pedig felvilágosítják bajairól s szégyelni tanítják önmagát maradásaért Rendes életviszonyok közt a közszellem, szabadságszeretet s *mindenirányu* társulási hajlam erősítése kétségtelen rendeltetésök.¹⁶ A népgyülekezetekben továbbá egyik hatalmas bástyáját az alkotmány védelmének kell tekinteni, mert absolutistikus irányu törekvéseket bárhonnan jöjjenek, ezek is vannak hivatva épugy mint a sajtó, melynél hatalmuk nem egyszer nagyobb — meggátolni.¹⁷ Mindezen előnyök dacára a mai tételes törvényhozásuk, ugy az államjogászok nagy többsége még inkább csak *veszélyességök szerint* itélik meg a politikai gyülekezeteket. Ezen kiindulási irány pedig téves és egyoldalú, mely a gyülekezeti szabadság megcsönkítését vonja maga után. Vessünk pár pillantást az előkelőbb szaktudósok soraiba.

JUSTI, kinek rendészettana a 18. században korszakot alkotott mű volt, még nem ösmer egylet és gyülekezet joga közti különbséget, kiválóan a titkos egyesülésekkel foglalkozik s a rideg, korában annyira imádott engedélyezési elvet kívánja alkalmaztatni az összes egyletek és gyülekezetek tekintetében.¹⁸

Dr. Fekete Gyula,

kir. törvényszéki bíró.

(Vége követk.)

¹⁵ Sie sind ihrer Natur nach weniger *Volks-* als *Parteiversammlungen*, und gewöhnlich werden sie zur Parteidemonstrationen benützt. BLUNTSCHLI, Allgemeines Staatsrecht. II. k. 535. l.

¹⁶ TOCQUEVILLE magasztos szavai ezek: «they bear, a natural good will to *civil* associations, because they read ily discover that, instead of directing the minds of the community to public affairs these institutions serve, to direct them from such reflections, and that by engaging them more in the pursuit of objects which cannot be attained without public tranquillity they deter them from revolutionary. Democracy in America. II. k. 142. l.

¹⁷ Ily szellemben fogta fel jelentőségöket BUCKLE is: «by encouraging political discussions they increase the amount of intellect brought to bear upon the political business of the country, — they also encrease the total strength of the nation, by causing large classes of men to exercise faculties which would otherwise *lie dormant*, but which by these means are quickened into activity, and become available for other purposes of social interest. History of civilisation. I. k. 448. l.

¹⁸ JOHANN H. G. JUSTI. Grundsätze der Polizei. I. kiad. 1756-ból. 313. és 368. §§.

¹³ Ezek az 1868. jun. 6-ki francia törvény alkotóinak is alapeszméi, melyeket a javaslat előadója ekkép tolmácsolt: tous les cultes s'exercent librement sous la protection de notre droit public, et la surveillance qui appartient à l'administration, ne s'est jamais fait sentir que pour se montrer tutélaire et bienveillante. Ce que le projet ne croit pas devoir permettre, ce sont les réunions publiques qui pourraient se former en dehors des lieux consacrés au culte, pour discuter de thèses religieuses. Il ne faut pas cependant laisser se former, de plein droit, des assemblées ou le premier venu, dissident ou libre penseur, pourrait venir s'attaquer à la susceptibilité des plus vives et un sentiments les plus intimes et les plus respectables du cœur humain. DUBOIS, id. m. 81. l.

¹⁴ ESCHER. Handbuch der practischen Politik. II. k. 101. l.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perköltségekről.

(Vége.)

Alláspontunknak mintegy ellentétét azon esetek képezik, melyekben a *pernyertes fél kötelezhető* arra, hogy pervesztes ellenfelének a per költségeit egészen vagy részben megtérítse.

Ha egyik vagy másik fél oly perbeli cselekményeket teljesít, melyek a czélszerű támadás vagy védelem érdekében szükségesek nem voltak, költségmegtérítésre igényt nem tarthat. Ámde ezen feleslegeseknek jelenkező perbeli cselekmények nemcsak az azt teljesítőnek, hanem ellenfelének is költségeket okoznak. A költségmegtérítés helyes elveinek folyománya, hogy a czélszerű támadás vagy védelem érdekében nem szükséges költségeket *egészen* az azokra okot szolgáltatató fél tartozik viselni, tehát, hogy az ilyen perbeli cselekmények teljesítése által ellenfelének okozott perköltségeket még pernyertessége esetére is meg kell fizetnie. Ezen szempontból a pernyertes fél az ellenfelének okozott perköltségekben általánosságban elmarasztalható, ha magára a perre a vesztes fél okot nem szolgáltatott, ha ennek folytán magára a perre szükség egyáltalán nem volt. Például: „A” arra perel, hogy „B” irányában eszközölt lakfelmondása bíróilag érvényesnek mondassék ki. Ha „B” a felmondás érvényét peren kívül sem vonta kétségbe, és azt a bíróság előtt is beismeri, a bíró helyt ad ugyan a kérelemnek, mert felperesnek szabadságában áll, kétségtelen jogát bíróilag megállapíttatni, de azért a pernyertes „A”-t elmarasztalja a „B”-nek okozott költségekben. Hasonló esetek leginkább az u. n. *praejudicialis* perekben fognak leggyakrabban előfordulhatni, melyekben nem egyenes marasztalásról, hanem jogok bírói megállapításáról van szó. Hogy mely konkrét esetek legyenek azok, melyekben a kifejtett nézpontról a pernyertes fél a vesztes félnek okozott költségekben marasztalandó, magának az esetnek minőségétől függ, és az e részbeni határozathozatal tekintetében a bíró belátásának ismét tág tér engedendő.

A kifejtettek folyományaként a pernyertes fél elmarasztalható az ellenfelének okozott azon költségek megtérítésében is, melyek a nyertes fél mulasztása vagy czéltalan cselekményei által idéztettek elő. Így:

Az igazolást vagy perujtást kérő fél még pernyertessége esetére is elmarasztalandó az *ennek folytán* felmerült költségekben, mert azokra az ő mulasztása szolgáltatott okot. A halasztott tárgyalások költségei minden esetre a halasztást kérő fél terhére róvandók, hacsak a halasztás szükségére a czélszerű védelemmel vagy támadással szoros kapcsolatban álló okok nem szolgáltatnak alkalmat. Ezen esetet különösen ajánlanám sommás bíróságaink figyelmébe azon jogos panaszaik ellenében, hogy a tárgyalási határnapok kitűzésénél a rendszeres ügymenet hátrányára minden biztos avagy csak megközelítő alapot nélkülöznek, mert nem tudhatván előre, hogy, eltekintve a távolléti esetek előre meg nem határozható számától, hány tárgyalás elnapolása fog akár a felek közös kérelme, akár pedig mert egyik-másik fél a kellő bizonyítékokkal magát el nem látta, szükségessé válni, azt sem tudhatják, hogy egyik-másik napra hány ügynek a tárgyalását tüzzék ki. Habár a költségfelosztás ajánlott igazságos módja magát az ítélelhozatalt a rendes «*chablon*»-tól eltéríti, meg vagyok győződve, hogy a szükségtelen halasztás költségeinek az arra okot szolgáltatott fél terhére való rovása által halasztások csak ritkán fognak előfordulni, és a felek szükséges bizonyítékaikkal kellőleg felszerelve fognak a tárgyalási terembe lépni. (Lsd többek közt német bírói perrend 90. és 309. §§. Würtembergi perrend 142. art.)

A jellemzett álláspontnak további következménye,

hogy azon fél, ki czéltalan és előreláthatólag eredménytelen támadó vagy védelmi eszközöket használt, az azok által ellenfelének okozott költségeket még pernyertessége esetére is megtéríteni tartozik. Tanuinak lakását helytelenül mondja be, az ügy lényegére mit sem valló tanukra hivatkozik stb. és ez által a további bizonyítás felvétele végett újabb határnap kitűzését teszi szükségessé. Az ez által előidézett és ellenfelének okozott felesleges költségek még pernyertesség esetére is őt terhelik. Ugyanezen szempont szerinti elbírálás alá esik, ha a pernyertes fél bizonyítékait nem kellő időben terjesztette elő. Ezen esettel az esetlegességi elvet nem ismerő sommás eljárásunkban gyakran találkozunk. Egyik-másik fél a legkülönböző okokból új tanukra és egyáltalán új bizonyítékokra csak a második-harmadik tárgyaláson hivatkozik. Új bizonyítékai alapján pernyertes lesz. Jogos és méltányos, hogy az elkésztett előterjesztett bizonyítás költségeit még pervesztes ellenfelének is megtérítse, mert a perbeli szorgalom folyományaként alkalmas bizonyítékait kellő időben terjeszthette volna elő. Önként értetődik különben, hogy ismét csak a bírói belátásra bízható annak a megítélése, hogy nem forognak-e fenn oly körülmények, melyek következményeként a bizonyítékok előbb előterjeszthetők nem voltak. A perbeli szorgalom hiányának a költségek megtérítésével járó következménye szerfelett alkalmas eszköz lesz, magának e szorgalomnak a fejlesztésére, és ez által a perek gyorsabb befejeztére. Ott, hol felebbviteli fokban a novum kedvezménye meg van adva, egészen az éppen előadottal azonos elbírálás alá esnek a felebbezési költségek akkor, ha a fél a felebbviteli fokban új előterjesztés vagy új bizonyíték alapján lett pernyertes.

A «perköltségek» kérdésénél a legérdekesebb, de egyszerűsmd legvitásabb kérdés az, hogy miként osztandók fel a perköltségek pertársaság esetében az egyes pertársak között. A költségekben a pervesztes fél rendszerint elmarasztalandó. Ez a szabály. De — ha kiválólag mint gyakorlati fontosságot az alperesi társaságot tartjuk szem előtt — perelhetek örökostársakat, egyetemleg vagy pro rata kötelezett több adóst vagy érdekközösségben álló feleket stb. egy keresetben. Miként felelnek a marasztalt pertársak a pernyertes fél ellenében a perköltségekért? Egyetemleg-e, vagy fejenként és utóbbi esetben, mely arányban?

Boitard (Lsd id. m. 235. l.) a kérdést a magánjog alapján igyekszik megfejteni. Azt mondja, hogy az egyetemlegességre nincs vélelem. («*La solidarité ne se présume point*» cod. civ. 1202. art.) Szerinte tehát egyetemleges marasztalás egyáltalán csak ott és annyiban mondható ki, hol és a mennyiben az egyetemleges kötelezettség alakilag és határozottan kikötött, vagy hol az a törvény által világosan előírva van. Minthogy pedig a törvény sehol sem mondja, hogy polgári perekben az ugyanazon ítélet által elmarasztaltak a költségekért egyetemleg felelnek, ebből azt következteti, hogy az elmarasztalt pertársak a költségekre csak fejenként és mindenki a maga hányada erejéig kötelezhetők el még akkor is, ha egyébként a főtárgyra nézve egyetemleges kötelezettségben állottak. Felfogása támogatásul idéz a francia gyakorlatból semmitőszéki határozatokat. Annak igazolásául, hogy még a különben egyetemleges kötelezettségi viszonyban álló pertársak sem felelnek egyetemleg a per költségeiért, kiemeli továbbá, hogy a költség nem tartozéka, de a szó jogi értelmében nem is járuléka a főtartozásnak. Az tehát nem követi szükségszerűen a «*principale*» sorsát. A költség — úgy mond — mely a pertársak beperesítése folytán keletkezik, a követelőre nézve új követelés, és illetve az adósra nézve új tartozás, mely egészen különböző attól, melyre nézve maga az alapkötelezettség

elvallaltatott. Ugyanazért a szerződésileg a főtárgyra vonatkozólag elvallalt egyetemlegesség a költségekre nézve ki nem terjed.

Lényegileg a jellemzetthez hasonló felfogás jutott többek között a német birod. perrendben (95. §.) és az 1876. évi osztrák javaslatban (254. §.) is érvényre, azon módosítással, hogy a bíróság a perköltségeket a vesztes pertársak között ugyanezek érdekeltségének mértéke szerint oszthatja meg, és hogy az egyes pertársak által netán külön érvényesített támadási vagy védelmi eszközökkel járó költségek a többi pertársakat nem terhelik. E mellett mindkét idézett törvényalkotás kimondja, hogy ez által a polgári törvénykönyv által a költségek egyetemleges viselésére vonatkozólag kimondott kötelezettség nem érintetik.

Egyetemleg kötelezik a pertársakat a költségekre vonatkozólag többek között a porosz javaslat és a badeni perrend (106.) A porosz javaslat indokai a pertársak szerződéshez hasonló viszonyából, és abból indulnak ki, hogy a költségek egészére igénybe vett pertárs rendszerint könnyebben érvényesítheti visszkövetelési jogot a többi pertársak irányában, sem mint az ellenfélnek lehetséges jogait megosztva és az egyes pertársak ellen külön érvényesíteni.

Ha ezen, a kérdés törvényhozói állását röviden ismeretű előzmények után magát a kérdést bonczkés alá vesszük, a következő eredményhez jutunk.

Nézetem szerint mindenkéül előtérbe teendő a szerint, a mint a pertársak magára a főtárgyra nézve egyetemleges kötelezettségben vannak-e, vagy nem. Én ugyanis *Boitard* felfogása daczára, kinek tekintélyét különben készségesen elismerem, nem tudok tágitani azon nézettől, hogy a perköltség a főtartozásnak a szó jogi értelmében vett járuléka, és mint ilyen ugyanannak a sorsát osztja. Ha a pertársak a főtárgyra nézve pro rata vannak kötelezve, akkor természetes, hogy a per költségeiért is csupán pro rata, fejenként felelnek, míg egyetemleges viszony mellett egyetemleges kötelezettségek a per költségeire is kiterjed. *Boitard* és azon pozitív törvényalkotások felfogása, melyek a per költségeit egyetemleges kötelezettség mellett is csupán fejenként osztják meg a pertársak között, az egyetemleg kötelezett adóstársakat a követelő fél rovására igazolatlan kedvezményben részesítik. Éppen mert *egyetemleges*, tehát olyan kötelezettségről van szó, mely a pertársak mindegyikét *egészen* terheli, kell hogy egészen feleljenek a per költségeiért is, mert a perre mindegyikök saját személyében *egészen* szolgáltatott alkalmat. Mindegyik adóstárs kötelezve volt, az egész követelést kifizetni. Egyikőjük sem fizette ki, tehát mindannyian egyetemleges okai a pernek, és egyetemleges okozói az abból származott költségeknek. Igénytelen nézetem szerint tehát nincs igaza *Boitard*-nak, midőn azt mondja, hogy a pertársaktól *együttesen* függött, fizetés által a perköltségektől menekülni, mert az egyetemleges kötelezettség jellegéből folyólag egyik épp úgy kötelezve lévén a fizetésre, mint a másik, a fizetés elmulasztása folytán a pertársak mindegyikétől külön-külön függött a per és a perből származott költségeket fizetés által kikerülni. Nem csak az egyetemleges, de minden kötelezettség részint szerződésen, részint pedig törvényen találja alapját. Az egyes adós sem vállalt külön kötelezettséget a netaláni per költségeit megfizetni, de azok megfizetésében a bíró mégis marasztalja. *Boitard*-nak arra alapított érvelése tehát, hogy a pertársak a szerződésben a költségekre nézve egyetemleges viszonyba nem léptek, meg nem áll. A perköltség tekintetében egyetemleges kötelezettség egyetemleges viszonyuknak természetes folyománya és ugyanazon, a perköltségek megtérítését általánosságban rendelő törvényes intézkedésen találja alapját mint az egyes adós e részbeni kötelezettsége.

Az éppen fejtegetett esettel össze nem tévesztendő az azon esetek, midőn harmadik személyek lépnek be a perbe.

Harmadik személyeknek perbeni részvételének pozitív törvények különböző eseteit ismerik.

Törvénykezési rendtartásunk, — eltekintve a homályosan szabályozott szavatosságtól és szavatossági pertől (78—82. §§.) — harmadik személyek perben való részvételének voltaképen csak egy esetét ismeri, és ez a főbeavatkozás esete (72. és 73. §§.)

A főbeavatkozó voltaképen és érdemileg mindkét fél ellen fordul, jogait mindkét peres fél ellen érvényesíti.

A költségmegtérítés kérdésére vonatkozólag mindenkéül előtérbe maga a beavatkozási vita költségei jönnek tekintetbe. A beavatkozási kereset azon kérelemmel, hogy a beavatkozás joga bírónak elismertessék, csupán az alapper felperese ellen intéztetik. Csak ennek és nem az alperesnek van érdeke abban, hogy hely adatik-e a beavatkozásnak vagy nem. Ezen vitában a beavatkozó és alapper felperese állnak egymással mint perlekedő felek szemben, és a költségek mikénti megtérítésére vonatkozólag a főbb vonásokban már kifejtett elvek szolgálnak zsinórmértékül. Ugyanezen elvek jönnek később, ha a beavatkozásnak hely adatott, alkalmazásba azon megjegyzéssel, hogy folyton szem előtt tartandó az, miként ha nem is formailag, de érdemileg voltaképen két per van folyamatban. Egyik a beavatkozó és az eredeti peres felek között, a másik a beavatkozó és az eredeti per felperese között.

Harmadik személyek perbeli résztvehetésének egy másik esetét a TELESZKY-féle javaslat 64. §-ában találjuk (az 1868. 54. t. cz. szavatossági pere helyett). Ezen §. szerint «ha a peres felek valamelyike pervesztés esetére egy harmadik személy ellen szavatossági igényt kíván érvényesíteni, jogosítva van azt, a ki ellen ezen igényt támaszthatni véli, a pernek folyamatban létéről *perbejelentés* által értesíteni». «Ha a perbehívott a perbehívó védelmét elvállalja: ők a pert további folyamában közösen folytathatják» (65. §.)

A javaslat perbejelentési intézményét bíráló tárgyává tenni, ez uttali feladatom keretén kívül esik. A költségmegtérítés kérdése a javaslat perbejelentése mellett nézetem szerint a következőleg áll:

Az alapperbeli fél még pervesztessége esetére sem tartozik pernyertes perbehívó ellenfelének a perbejelentés körül felmerült költségeket megtéríteni, mert e költségek ellenfele és egy kivüle álló harmadik személy közötti jog esetleges érvényesítése érdekében okoztattak és merültek fel. A javaslat perbejelentése nem jár szükségszerűen annak a perben való részvételével, kinek a per folyamatban léte bejelentetett. Nem ugyanazonos tehát azzal, mit külföldi törvények a *perbehívás* (litis denunciatio, Streitverkündung) alatt értenek. (Lsd 1864. évi porosz jav. 722—748. §§., az 1871. évi magy. előadói javaslat 2. cím 17—19. §§. Württemberg 102—106., Baden 116—120. §§.) Célja csupán az, hogy azon külön perben, melyet a perbejelentő szavatossági igénye alapján a perbehívott ellen indít, ugyanez az «exceptio mali processus» kifogásával sikeresen ne élhessen. Ne mondhassa, hogy szabadult a szavatossági kötelezettség alól, mert azon perben, melynek vesztesége folytán rajta szavatosság igényeltetik, ellenfele rosszul védekezett és azért lett pervesztessé. Alkalma volt, ha úgy akarta, az eredeti perbe lépni és védelmezni azt, ki által most külön perbe fogatott.

A javaslat szerint tehát a perbehívott nem lévén köteles a perbe lépni, ha abba tényleg nem lép be, a költségmegtérítés kérdésének esete fenn nem forog. Ha azonban a bejelentés folytán a perbehívott tényleg belép a perbe és elvállalja a perbehívó védelmét, és ezzel immár a pert közösen folytatja, a kettős védelem esetleg kettős költségeket okoz. Nézetem szerint ezen esetben a pervesztés közös ellenfél csakis *egy* védelem költségeiben marasztalható, még pedig csak a közvetlen ellenfele védelmének költségeiben, ismét azon okból, mivel a kettős védelem nem az ő ellene érvé-

nyesített jogok czélszerű védelme, hanem az ellenfele és egy harmadik között fennforgó jogviszony folyamánként volt szükséges.

Hogy mennyiben felel a perbejelentő a perbehívottnak a perbehívás folytán felmerült költségeikért, vagy viszont a perbehívott a perbejelentőnek úgy a bejelentés, mint az eredeti per költségeiért, magában az alapperben kérdés tárgyát annál kevésbé képezheti, mert a javaslat szerint «a perbehívó és perbehívott közötti jogviszony a főperben nem döntetik el» és ezen kérdés szerves összefüggésben van magával a szavatosság kérdésével.

Harmadik személyek perbeni részvevésétől egyéb eseteit, mint például a szerző megnevezését (auctoris nominatio, laudatio) vagy pótidézést (Beiladung, intervention forcée) sem törv. rendtartásunk, sem pedig napi renden lévő perrendjavaslatunk nem ismervén, azokra nem térek ki.

A perköltségek megtérítésében rendszerint a *pervesztes fél* marasztalandó. Kivételes esetekben azonban perenkívül állók, mint bírósági tagok és perbeli meghatalmazottak (ügyvédek) is marasztalhatók perköltségekben. Így a német birod. perrend 97. §-a értelmében a bírósági írnokok, törvényes képviselők és egyéb meghatalmazottak, valamint bírósági tagok hivatalból is elmarasztalhatók azon perköltségek viselésében, melyeket durva mulasztásuk által okoztak. Hazai judicaturánk, különösen semmiségi panaszok eseteiben magát a bírót mondja marasztalandónak, ha a költségekre a bíró hibája szolgáltatott okot. «A bíró hibája folytán okozott felelősség költségeiben az eljáró bíró marasztalandó el.» (1877. év április 30-án 259. sz. a. hozott curiai határozat. Lsd. Dárday-Gallu-Zlinszky-féle döntvénytár XVIII. folyam 44. lap. Code de proc. civ. 132. art. Teleszky-féle jav. 302. §.)

Az eddig kifejtettekkel még koránt sem vélem a «perköltségek» nálunk elhanyagolt kérdését kimerítve. Szólhatnék még a költségek mikénti megállapításáról, az azok feletti határozatról, a megállapítás, illetve megítélés körüli eljárásról, azok mennyiségének igazolásáról, és végre a «perköltségek» kérdésében engedett perorvoslati jogról. (Ezen utóbbi kérdést megkísérlettem «A perorvoslatok rendszere» című munkámban kifejteni. Lsd. ugyanannak 135. és 136. lapjait) Mind meg annyi érdekes kérdés, melyek úgy az elmélet mint a gyakorlat embereinek figyelmét megérdemlik, de melyek kifejtését ez uttal már csak azért is mellőznöm kell, hogy a szíves olvasó figyelmét ugyanazon kérdéssel tulságos hosszadalmasság által igénybe ne vegyem.

Fejtegetéseim nem tökéletesek. De nem is lehetett célom, a perköltségek kérdését rendszeresen feldolgozni, hanem csupán annak a kimutatását megkísérteni, hogy a jelentéktelennek látszó kérdés tekintetében rendszeres fel fogás lehetséges és hogy nálunk éppen a rendszeresség úgy a gyakorlatban mint törvényalkotásainkban hiányzik. Csupán főbb vonásokban akartam jelezni azon kimagasló irányelveket, melyek a kérdés tekintetében törvénykezési rendtartásunk napi renden lévő «javítása» alkalmából követendők lennének.

Dr. Schreyer Jakab.

Adalék a perrendtartás 345. §-ához.

A gyakorlati életben gyéren felmerülő egy kérdést óhajtok vita tárgyává tenni, a mely — tudomásom szerint, a szaklapokban még eddig fel nem vett, sem pedig a felsőbb bíróságok eldöntésének tárgyát nem képezte; legalább a döntvénytárakban ennek nyomára nem akadtam. Pedig a kérdés érdekes, s legujabban egy előfordult eset alkalmából élénk véleményváltásra adott okot.

A kérdés ez: két egyező bírósági ítélet alapján szerzett végrehajtási zálogjog elenyészik-e akkor, ha a harmad-

eljárást rendel; feloldhatók-e a bírói zár alá vett ingóságok, illetve törölhető-e az ingatlanokra nyert végrehajtási zálogjog, a végrehajtást szenvedett egyszerű kérelmére vagy sem?

Azok, kik a kérdésre igenlőleg válaszolna; főleg arra hivatkoznak, hogy logikai képtelenség egy feloldott, tehát nem létezőnek tekintett ítéletből bármily s különösen végrehajtási jogokat leszármaztatni, sőt a végrehajtást folytatni akkor, ha már tudva van, hogy a végrehajtás alapjául szolgált ítéletek tényleg nem léteznek.

Felhozzák, hogy a végrehajtást szenvedett vagyonának elárvereztetése által igazságtalanul sújthatná éppen akkor, a midőn a legfelsőbb bíróság határozatával kimutathatja, hogy a perben vitatott igénye nem teljesen alaptalan. Utalnak arra, hogy a végrehajtást szenvedőre nézve, vagyona nemcsak közönséges, hanem az esetek többségében kéjbecsű bir, elárvereztetése e szerint egészen soha sem pótolható kárt okozna neki; ezen zaklatást csupán azért kellene szenvednie, mert a peres kérdés később talán ismét hátrányára fog megoldatni.

Én az ellenkező nézetben vagyok s azt hiszem, hogy törvényeink szempontjából a harmadbírói feloldó határozatnak a már folyamatba tett végrehajtásra egyáltalában nem lehet befolyása. A felhozott ellenérvek egészen idegen s nem jogi téren keresik a kérdés megoldását, méltányoskodnak a törvény rovására.

Mert igaz ugyan, hogy a törvényhozó s a törvény magyarázója a logika szabályait nem mellőzhetik, de a törvénynek nem feladata a logika szabályait a jogélet terén is, eszményi következetességükben mereven valósítani. Az élet és a forgalom viszonyai igen sokszor kényszerítik a törvényhozót oly intézmények létesítésére, melyek a közönséges gondolkodás módja szerint tényleg képtelenségek gyanánt tűnnek fel, sőt egészen eltérnek maguktól a közönségesen használt jogi elvektől is. Mi mások például az egész váltójog, a kereskedelmi törvény számos intézkedései, melyek egy harmadiknak roszhiszemű cselekvénye által is elveszítetik a tulajdonossal tulajdonjogát stbi, mint ilyen képtelenségek? S vajon helyes szempontból tekintve, ily intézmények kevésbé igazolhatók-e, mint azok, a melyek nem térnek el a logika eszményi szabályaitól.

A logikai törvényt magyarázat nem csaponghat kénye kedve szerint, a törvény intézkedéseiből, mint alapokból kell kiindulnia s azokhoz van kötve; minélfogva az, vajon valamely törvényes intézkedés magyarázata igazolható-e, a logika *eszményi* szabályainak szempontjából, a magyarázóra nem lehet döntő.

A mi pedig a csupán valószínűség alapján okozható sérelmet illeti, ebben én semmi hajmeresztőt nem látok. A mig a mindig tévedhető ember bírása embertársának, a jogérvényes ítélet is csak valószínűséget s nem feltétlen bizonyosságot emel érvényre; mégis végrehajtjuk minden aggály nélkül.

Az eddig tárgyalt ellenérvek tehát nem elegendők annak beigazolására, hogy a felvetett kérdés igenleges megoldása a helyes megoldás, s ellene szól még számos más érv.

Ugyanis, a midőn perrendtartásunk 345. §-a két egyező ítélet feltétlen végrehajtását megengedi, a netán még a harmadbíróihoz is felebbező felet a birtokon kívüli állapotra szorítja.

Ezen állapot éppen abban nyilvánítja hatályát, hogy a birtokon kívül felebbezőnek mindaddig így kell maradnia, a mig a harmadbíróihoz (esetleg a feloldás után bármely folyamodásu bírósághoz) jogerőre emelkedett határozata, a két bíróság előtt először nyertes félnek jogát teljesen meg nem szünteti.

A birtokon kívüli állapot határát a harmadbírói feloldó határozat azért nem képezheti, mivel e határozat

nem semmisíti meg az I. és II. bírósági egyező ítéleteket, hanem csak jogerőre emelkedésüket függeszti fel, a midőn odaatalja az alsóbb bíróságokat, hogy az ügyet, egy bizonyos, eddig figyelembe nem vett szempontból is tekintsék s erre való figyelemmel újra határozzanak. Ennek bekövetkeztéig azonban a viszony lényege nem változott, a nyertes fél még mindig hivatkozhatik arra, hogy jogát két bíróság elismerte, s hogy még mindig fenforognak azon feltételek, a melyekhez mint egyedüli criteriumhoz kötötte a prdtás 345. §-ának b) pontja a végrehajtáshoz való jogát.

Hason eredményre kell jutnunk ha a törvényhozó indokát kutatjuk s azon kérdéssel állunk szembe: miért engedé meg a törvényhozó két egyező ítélet végrehajtását a vesztesnek további felebbezése daczára is? Azért mert két egyező határozat által oly annyira megállapítottnak tekintette a nyertes igényének jogosságát, hogy szükségtelennek vélte az igény érvényesítését még tovább is gátolni s mert oly annyira valószínűnek tekinté a harmadbírósi helybenhagyás bekövetkeztét, miszerint a netán előfordulható kivételes esetek kedvéért nem akart az esetek többségére épen nem illő, a per elhuzására módot szolgáltató szabályt alkotni. Más szóval nem akarta a valószínűtlenség szempontjából szabályozni a valószínűséget.

Ha ez áll, vajjon a feloldó harmadbírósi határozat folytán elenyészett-e a két egyező ítélet valószínűségi ereje? Vajon nem inkább várható-e, hogy ujabban is, a póttárgyalás megejtése után, az előbbi ítéletekhez hasonlóknak fognak hozatni, mint az ellenkező? Hiszen a harmadbírósi nem azt mondta ki, hogy a peres ügy oly módon, a mint azt az alsóbb bíróságok tévék, egyáltalában el nem dönthető ha nemcsak azt, hogy a tekintetbe vett szempontokon kívül még mások is tekintetbe veendőek lesznek, a melyek módosíthatják ugyan az eredményt, de nem tételezik fel feltétlenül a megváltoztatást. Visszatértünk tehát oda, hol a felebbezés benyújtása előtt álltunk; akkor sem volt bizonyos vajon helybehagyatik-e a két egyező ítélet s mégis végrehajtást kellett elrendelnünk.

Világosítsuk továbbá fel a kérdést analogiai alkalmazásával, s e részben ragadjuk ki a biztosítás rokon intézményét.

A nyertes fél ugyanis az első folyamodású bíróságnak feltétlenül marasztaló ítélete alapján biztosítást és foglalást nyerhet, s e tekintetben a gyakorlat már határozottan oda fejlődött, hogy az így nyert biztosítási zálogjog mindaddig nem enyészik el, a míg a biztosító részére kedvező ítélet *jogerejűleg* meg nem változtatott.

Ugyanezen gyakorlatot már határozottan, szabályként állítja oda a váltóügyekben követendő eljárás tárgyában kibocsátott igazságügyminiszteri rendelet 62. §-a, a mely rendelet igen sok más esetben is szavat kölcsönöz a perrendtartásban határozatlanul szövegezett szabályok mikénti alkalmazása tekintetében meggyökerezett gyakorlatnak.

Épen az ingatlanokra vezetendő végrehajtások szempontjából igen fontos az is, hogy a telekkönyvi rendelet 101. §-a szerint az elsőbírósnak jogerőre nem emelkedett ítélete alapján nyert előjegyzés mindaddig érvényben maradt a míg ellenkező birói határozat jogerőssé nem vált.

Mindezen esetekben az első bírósági ítélet alapján nyert biztosítási jog szintén ezen ítélet valószínűségébe vetett hiten alapul, s mégis e valószínűségi erő kétségtelenül megtartja hatályát mindaddig, a míg egészen el nem enyészik.

Nem anomalia lenne-e tehát az, ha az elsőbírósnak nem jogerős ítélete nagyobb hatálylyal birna mint a két egyező ítélet; s nem következetlenség lenne-e, ha az elsőbírósi ítéleten alapuló foglalás vagy előjegyzés a felsőbb

bíróságnak feloldó, sőt megváltoztató határozata ellenére is, a vitás kérdés végérvényes eldöntéseig fentartatik, ellenben a két egyező ítélet alapján nyert foglalás a harmadbírósi feloldó határozata folytán egyszerűen érvényt vesztettnek nyilváníttatik, s a végrehajtási zálogjog bekeblezése töröltetik.

Nem térek ki végül azon felmerülhető kérdés elől sem, vajon a végrehajtás két egyező ítélet alapján elrendelhető-e akkor is, ha a végrehajtás a harmadbírósnak feloldó határozata után kéretnék? Én azt vélem, hogy az eddig előadott érvek ezen kérdésnek igenleges megoldását is indokolják, annál inkább, mert a prdtás 345. §-ának b) pontja legkevesbé sem állít fel különbséget azon eset közt, a midőn a végrehajtás a feloldás előtt — s a közt a midőn ez után kéretik.

Csak annyit kíván, hogy legyen két egyező ítélet.

Ternovszky Béla,
kir. törvényszéki bíró.

Dr. Schreyer Jakab urnak lapunk mult számában «A perköltségekről» irt cikkébe több rendbeli sajtóhibák csúsztak be, melyeket ezennel kiigazítani sietünk: Az első hasáb 7. sorában *fejtegetés* olv. *fejlesztés* helyett, a 17. sorban *megtérítendő* helyett *megítélendő*. A 3. hasáb 40. sorában *üzlettel* olv. *ügylettel* helyett. A 4. hasáb 23. sorában *cselekvényei* helyett *cselekmények*, ugyanezen hasáb 51. sorában *pars quanta* helyett *pars quota áll*. Továbbá szerző ur által idézett francia codificator *Boitard* nem *Boiturd*, és ugyanezen kommentar tovább fejlesztője és tökéletesítője nem *Colinet-Drage* hanem *Colinet-Daage*; a munka címe pedig nem *Leecons*, hanem *Leçons*.

Jog- és államtudományi könyvészet.

1. *Actenstücke* in orientalischen Angelegenheiten. Präliminarfriede von San Stefano. Congress-Protokolle und Vertrag von Berlin. 4. Wien, k. k. Hof- und Staatsdruckerei. frt 3.20
2. ANTON, O., die Vormundschaftsordnung vom 5. Juli 1875 für den Umfang der preussischen Monarchie. 2. Aufl. Berlin, Guttentag. frt 4.—
3. BETA, O., die wirthschaftliche Nothwendigkeit und politische Bedeutung e. deutschen Agradverfassung für Stadt und Land, und die Ursachen der Abhängigkeit Deutschlands von England. Leipzig, H. Voigt. frt 3.—
4. *Blätter* für administrative Praxis und Polizeigerichtspflege Jahrg. 1878. Beilageband. Nördlingen, Beck. frt 3.—
Die Grenzen der civilgerichtlichen und administrativen Zuständigkeiten nach den Erkenntnissen des Kompetenzconflictsenates am obersten Gerichtshofe in Bayern. Von C. L. H. MATTHÄUS. Einzelpr. frt 3.50
5. BORCHARDT, S., die allgemeine deutsche Wechselordnung mit den von den deutschen und österreichischen Gerichtshöfen ausgesprochenen Grundsätzen des Wechselrechts, nebst Bemerkungen. 7. Aufl. Berlin, v. Decker frt 10.—
6. BRENTANO, L., die Arbeiterversicherung gemäss der heutigen Wirthschaftsordnung. Leipzig, Duncker & Humblot. frt 5.20
7. BRUCK, zur Lehre der criminalistischen Zurechnungsfähigkeit. Breslau, Koebner. frt 4.—
8. *Forschungen*, staats- und socialwissenschaftliche, hrsg. von G. Schmoller. 1. Bd. 5. Heft. Leipzig, Duncker & Humblot. frt 4.49
Die Gliederung der Gesellschaft nach dem Wohlstande auf Grund der neueren amtlichen deutschen Einkommens- und Wohnungsstatistik. Von R. MICHAELIS.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: leívre ... 6 irt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A kötelelem Apáthy István urtól. — A nyilvános gyűlekezetek és a politikai egyletek rendőri joga. Dr. Fekete Gyula urtól. — Még egyszer a kir. táblai bírák kinevezése kérdéséről. Ternovszky Béla urtól. — Törvénykezési szemle: Van-e a vizsgáló bírónak, mint ilyennek határozathozatali joga, vagy rendelkezési pusztán véleményt, javaslatot képeznek-e? Andrásovics Béla urtól. — A Schiebereken. Sztéhlo Kornél urtól. — A szegedi törvényszék területére Dr. Pauler Tivadar, urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a júl.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

A kötelelem.

(Folytatás.)

A szolgáltatásnak, az általunk adott meghatározás szerint, *vagyoni értékre* visszavezethetőnek kell lenni oly értelemben, hogy ha annak célját közvetlenül valamely vagyoni előny nem is képezi, annak a hitelezőt illetőleg oly vagyoni értékkel kell kapcsolatban lennie, melynek kielégítése a kereset és a bírói határozat tárgyát képezheti. A most mondottakból következnek, hogy a kötelelem tárgyát képező szolgáltatásnak nem csak általában vagyoni értékre visszavezethetőnek kell lenni; hanem, hogy annak ily értékkel különösen a *hitelező szempontjából* kell birnia, mert az oly szolgáltatások, melyek nem a szerződő felek, hanem tisztán és kizárólag harmadik személyek vagyoni érdekeit érintik, érvényes magánjogi obligatiót nem állapítanak meg. E mellett szükséges, hogy a vagyoni értékre visszavezethető szolgáltatás egyszersmind *pénzbeli* jelleggel birjon.¹¹ E nélkül a szolgáltatás magánjogi értelemben vett kötelmet hasonlólag nem eredményezne. Valakinek, tekintettel bizonyos feltételekre, vagyoni jogi érdekében állhat az, hogy egy harmadik bizonyos életmódot folytasson a nélkül, hogy az utóbbit erre érvényesen kötelezni lehetne. Az, hogy a szolgáltatás a hitelezőre nézve közvetlenül és első sorban csak *affectionalis* értéket képvisel, a kötelelem érvényes létrejövetelét nem zárja ki feltéve, hogy a szolgáltatás általában véve vagyoni jelentőséggel bír, vagy közvetlen ilyennel összefüggésben áll. Mindez a kötelmi jogok eszméjéből folyik, melyek a vagyoni jogok kategóriájába tartoznak, s természetöknél fogva vagyoni értékek közvetítését célozzák. A szolgáltatás érintett jelentőségének elejtésével megzavartatnék a magánjogok rendszere; a kötelmi jogok oly térre szoríttatnának, melynek határait csak megközelítőleg sem lehetne megállapítani. Ennek tulajdonítható egyrészt, hogy az újabb törvények és törvénytervezetek — a zürichi és a szász tkv. s a bajor tervezet — a kötelelem fogalmi meghatározásánál a szolgáltatásnak vagyoni értékre visszavezethető jelentőséget tulajdonítanak; másrészt, hogy azon írók is, a kik a szolgáltatás vagyoni jelentőségét a kötelelem alkatelemének nem tekintik, a kötelmi jogot kivétel nélkül a vagyoni joghoz számítják, ennek keretén belől tárgyalják; s habár ezt álláspontjuk megkivánná, a kötelmi jogoknak más térre átvitelét eddigelé meg sem kísértették.

¹¹ Ea enim in obligatione consistere quae pecunia lui praestarique propunt. I. 9. §. 2. Dig. (40. 7.)

Részünkről az újabb törvények álláspontját foglalva el, nem véljük fenntarthatónak a római jogon alapuló azon megkülönböztetést, mely a *civilis* és a *naturalis* obligatiók közt tehető aszerint, amint azok teljesítése keresettel követelhető vagy nem, habár ez utóbbiak általában véve a kötelelem joghatályával birnak. A naturalis obligatiók két kategóriára oszthatók; olyanokra t. i., melyeknél az erkölcsi kötelelemnek bizonyos jogi erő tulajdoníttatik; és olyanokra, melyeknél a teljes jogi hatály hiányzik ugyan, de a jogi hatálynak bizonyos mértékével felruházvák. Tulajdonképeni naturalis obligatióknak csak az utóbbiak tekinthetők. Ezek azonban közönséges civilis obligatiók, melyeknél a keresetőség bizonyos okból hiányzik anélkül, hogy különben teljesen érvénytelenek vagy hatálytalanok volnának. Az ez értelemben vett naturalis obligatiók alapuló viszonyok természetüknek megfelelőleg szabályozhatók anélkül, hogy e miatt a kötelemeknek a civilis és a naturalis obligatiók szerinti osztályozása szükséges lenne.

A kötelelem fogalmának szükségképeni kiegészítését képezi a szolgáltatásnak oly meghatározása, mely a mellett, hogy annak fogalmát kifejezi, egyuttal a szolgáltatás ethikai oldalát is feltünteti. Ez szerintünk a következő szabályba foglalható: *A szolgáltatásnak, mely valaminek tevéseben, vagy abbanhagyásában állhat, lehetőnek kell lenni, az sem a törvényekkel, sem a jó erkölcsökkel nem ellenkezhetik.*¹² A kötelelem általában cselekvényekre vonatkoznak, melyek úgy *positiv*, mint *negativ* természetűek lehetnek; tehát valaminek tevéseben, vagy abbanhagyásában állanak s egyuttvéve a szolgáltatás fogalmában fejeztetnek ki. A szolgáltatás ez értelemben magában egyesíti mindazon functiókat, melyek megjelölésére a római jog a *dare, facere, praestare*, kifejezéseket használta, s melyeknek egyenként külön természetű jelentőséget tulajdonított. A *dare* kifejezéssel azon szolgáltatások jelöltettek meg, melyek valamely jog megszerzésére irányultak;¹³ a *facere* minden szolgáltatás, tehát az abbanhagyás — *non facere* — megjelölésére használtatott, mely nem bizonyos jog megszerzésében állott.¹⁴ végre a *praestare*, mint generalis kifejezés, mindennek a megjelölésére szolgált, ami általában a kötelelem tárgyát képezhetette. A tételes törvények közül a *porosz* Landrecht lényegileg a római jog állását foglalja el.¹⁵ Ugyan-e megkülönböztetését a szolgáltatás egyes functioinak az *osztrák* ptkv;¹⁶ fenntartotta továbbá e megkülönböztetést a *Code civil* 1126. czikke is; sőt

¹² Szász tkv. 793. §., osztrák ptkv. 878. §., zürichi tkv. 955. §., porosz Land-Recht I. r. V. cz. 51., 52., 54. §§; dresdai jav. 3. cz., bajor jav. II. r. 24. cz.

¹³ Dari cuiquam id intelligitur, quod ita datur, ut eius fiat. §. 14. I. de act. (4. 6.)

¹⁴ Verbum facere omnino causam faciendi complectitur, dandi, solvendi, numerandi, judicandi ambulandi. I. 218. Dig. (50. 16.); továbbá non solum res in stipulationem deduci possunt, sed etiam facta, ut si stipulemur deiquid fieri vel non fieri. §. 7. I. de 20. (3. 15.)

¹⁵ I. r. II. r. 123. §. Ein persönliches Recht enthält die Befugniss von dem Verpflichteten zu fordern, dass er etwas geben, leisten, vestatten, oder unterlassen soll.

¹⁶ 861. §. Wer sich erklärt, dass er Jemanden seui Recht übertragen, dass heisst, dass er ihm etwas gestatten, etwas geben, dass er für ihm etwas thun, oder seinetwegen etwas unterlassen wolle.

teljesen e tekintetben a *zürichi* tkv. sem ment a római doctrina befolyásától, mert 955. §-ába a dare, facere és praestare fogalmat habár modernisálva hasonlóan felvette. Ellenben a *szász* tkv. 662 §-a és a *dresdai* javaslat 3. cz. a szolgáltatást egyedül a tevés, vagy abbahagyás jelzésére használja. Ez álláspontot követi az általunk adott meghatározás; mellőzve az oly megkülönböztetéseket, melyek amellettt hogy gyakorlati jelentőséggel nem bírnak, egészen feleslegeseknek tekinthetők.

A szolgáltatás *ethicai* oldala az általunk adott meghatározásban jelezve van egyrésztől azáltal, hogy annak lehetőknek kell lenni; más résztől az által, hogy az sem a törvényekkel, sem a jó erkölcsökkel nem ellenkezhetik.¹⁷ E tekintetben azonban szükségesnek látszik kiemelni, hogy, míg egyrésztől az adott meghatározás nemcsak a *jogi* és *physikai*, hanem az *objectiv* lehetőséget is akarja jelezni; másrésztől csak az *eredeti*, tehát a kötelelem létesülésekor fenforgó objectiv lehetőséget tekintheti a szolgáltatás *ethikai* kellékének, ugyanazért, míg az eredeti és objectiv lehetetlenség, alapuljon az akár jogi, akár *ethikai* okokon, az érvényes kötelelem keletkezését kizárja, — a később bekövetkező vagy a *subjectiv* lehetetlenség a kötelelem keletkezésére, tehát annak eredeti érvényességére befolyással nem lehet. Az objectiv lehetőség fogalmából következik a szolgáltatásnak azon *ethikai* kelléke is, melynél fogva az sem a törvényekkel, sem a jó erkölcsökkel nem ellenkezhetik; természetesen oly értelemben, hogy a törvényellenes és az erkölcstelen cselekvények ép úgy, mintha objective lehetetlenek volnának, érvényes kötelemet meg nem állapíthatnak. Ennek ellenkezője a jog eszméjével s a jogrend kétségtelen feladatával össze nem férne.

Míg a *physikai* lehetőség közelebbi megjelölése mint felesleges mellőzhető, szükségesnek látszik a *jogi lehetőség* közelebbi jelzése végett annak ellentéteül kiemelni, hogy az oly dolgok, melyek akár a természet változhatlan törvényei, akár tételes intézkedések folytán a forgalomból kivontaknak tekintendők, a szolgáltatás tárgyai nem lehetnek.¹⁸ Hogy a forgalmon kívül álló dolgok, ha az érzésszerű intézkedés pozitív jogszabályon alapszik, esetleg mennyiben lehetnek a forgalom tárgyaivá, a kötelmi jog körébe ép oly kevésbé tartozik, mint annak eldöntése, hogy mily dolgokat lehet és kell a forgalmon kívül állóknak tekinteni. E részben a kötelmi jog minden meghatározása nélkül is mindenütt egyenlők a nézetek, melyek szerint a forgalmon kívül állóknak tekintendők: a) a res sacrae, religiosae és sanctae; b) a res naturalis jure omnium communes; c) a tulajdonképeni értelemben vett res publicae; és d) azon dolgok, melyeknek forgalomba helyezése a közjó szempontjából eltiltatik, vagy korlátoztatik. A három első osztályba tartozó dolgok; míg ilyeneknek tekinthetők *állandó jelleggel* bírnak, mert azok forgalomba helyezése a természeti törvényekkel ellenkeznék; ellenben az utolsó osztályba tartozó dolgok jellegüket a törvényhozó hatalom intézkedéseivel képest változtathatják.

(Vége követk.)

Apáthy István.

A nyilvános gyülekezetek és a politikai egyletek rendőri joga.

(Folytatás.)

BECCARIA szerint a politikai discussiók csak a nemzetgyűlésnek tartandók fönn, avégből, hogy az állam

¹⁷ Porosz Landrecht. I. r. V. cz. 51., 52., 54. §§. és XI. cz. 39. §; osztrák ptkv. 878. §; Code civil 1131. és 1133. cz., *zürichi* tkv. 955. §., *szász* tkv. 793. §., *dresdai* javaslat 3. cz., *bajor* jav. II. r. 24. cz., *szeiczi* jav. 21. cz.

¹⁸ Porosz Landrecht. I. r. IV. cz. 14. §. és IX. cz. 28. §; osztrák ptkv. 878. §; Code civil 1128. cz.; *szász* tkv. 793. §; *dresdai* jav. 4. cz.

békéje biztosíttassék.¹⁹ E tant magokéva tették a francia conservatívek mondván, hogy a mandátum és felelősség nélküli gyülekezetek nincsenek hivatva a kormány cselekvényeit megbírálni, szerintők a petitió joga az orvoslások békés és törvényes remédiума.²⁰

BEBG, a nagy organisátor szabadelvűsége és rendszerének világosságára nézve sok mai tekintélyt fölülhalad. Ő már gyülekezeti és egyleti rendészet közt határozott válaszfalat alkot, s habár a rendőri hatalom sokoldalu befolyását minden népösszejövettel szemben követeli, mégis rendszerint megelégszik a gyülekezeteknél az egyszerű *bejelentéssel*.²¹

MOHL RÓBERT különbséget tesz veszélyes és ártatlan czélú gyülekezetek között, amazoknak tekinti a politikaiakat, melyek tekintetében szigorubb rendszabályok alkalmazását látja szükségesnek — mint az utóbbiaknál.²²

BLUNTSCHLI a nagy államokat nem félti a politikai gyülekezetektől sem, szabályul fölállítja a szabadság elvét, a kormány *tilalmi* jogát csak a *kivételes* esetekben engedi meg.²³

ESCHER nem barátja a politikai gyülekezeteknek s még az engedélyezés elavult elvét vallja.²⁴

STEIN tiszta határozottsággal a nyilvános gyülekezetek jogát — biztonsági rendészeti jognak tekinti és alapeszméje az, miszerint a rendészetnek joga van majd a gyülekezetet mint ilyet, majd pedig a *czélt*, melyet maga elé tűzött, tilalmazni.²⁵

TOCQUEVILLE a szabadelvű iskola eme halhatatlan mestere, bármily nagy fontosságot tulajdonít is a politikai egyesüléseknek a jólét s a szabadság szempontjából, de a korlátlan gyülekezési szabadság ellen óva int.²⁶ Ő is megengedi, hogy a gyülekezeti szabadság politikai ügyek tekintetében az állam életrendjének felforgatásához vezethet.

Általános törvényül elfogadható azt hiszem, alkotmányformára tekintet nélkül azon elv, hogy mindazon gyülekezetek, melyek a közjólétet, a kultúrásadalom erkölcs-vallásos érdekeit s az államrendet veszélyeztető czélt tűztek maguk elé — *tiltandók*. Maga a törvényhozás azonban, ha a gyülekezeti szabadságot megbénítani és életerejétől megfosztani nem akarja, nem fogja a gyülekezeteket *veszélyességök foka szerint* osztályozni akkor, a midőn hivatása magát a gyülekezeti szabadság elvét kimondani s biztosítani a honpolgároknak. Megengedem, hogy nálunk kétszerte óvatosan kell ez ügyet rendezni mint bármely más nemzetnél a földön, mert míg másutt a politikai gyülekezetek legfőbb kormány vagy alkotmánybani változásokat idézhetnek elő, nálunk nemzeti függetlenségünket semmisíthetik meg — minélfogva a gyülekezeti ügynek nálunk inkább nemzeti jelentősége van s nem tekinthető fő vonásában pártkér-

¹⁹ Des délits et des peines. 33 §.

²⁰ PEYRU-SE a nemzetgyűlésen ezeket mondá: *il n'est pas besoin de ces réunions publiques* ou se produisent les théories extrêmes, ou des hommes passionnés, sans autre délégation que leur propre volonté, viennent discuter les systèmes les plus désastreux de société, de gouvernement, et d'administration, attaquer les actes, les personnes, et préparer les bouleversements dont ils espèrent recueillir les fruits. Moniteur. 1867. június 30.

²¹ Hierbei versteht sich jedoch von selbst, dass in der Regel nur die Anzeige bei der Polizei erforderlich, keineswegs aber ihre besondere Erlaubnis nothwendig ist. GÜNTHER von BERG. Handbuch des Deutschen Polizeirechts. Hannover. II. kiad. 1802. I. k. 244. l.

²² System der Präventivjustiz. III. kiad. Tübinga. 1866. 10. §.

²³ Id. m. II. k. 539. l.

²⁴ HEINRICH ESCHER. Handbuch der praktischen Politik. II. k. 107. l.

²⁵ Dr. LORENZ STEIN. Die Lehre von der innuren Verwaltung. IV. k. 116. l.

²⁶ It cannot be denied that the unrestrained liberty of association for political purposes is the last degree of liberty, which a people is fit for, if it does not throw them into anarchy, is perpetually brings them, as is were, to the verge of it. Thus I do not think that a nation is always as liberty to invest its citizens with an absolute right of association for political purposes, and I doubt whether in any country or in any age, is be wis e to set *nolimits* to freedom of association. Id. m. II. k. 143. l.

désnek, — mégis, a gyülekezési szabadság egyedül helyes, célszerű és jogos elvének kell irányadónak maradnia az összes gyülekezetek tekintetében. E szabadságnak azonban nem szabad korlátlanul lennie, mint milyet az amerikai unió államaiban élveznek, mert először a monarchikus államrendszer uralmával, melyet még magyar él e hazában, mint nemzeti függetlensége őrangyalát élte fölfaldozásával is megvédenie kell, — *ama nyers szabadság össze nem fér*, másodszor, mert fajunk geniusa, mely mindekkoráig a józan szabadság s rendszeretét geniusa volt, ily szabadságot, valamint annak ellenkezőjét, a kegyelemtől függő részvételt a közügyekben — meg nem tűr, végül mert a mi nemzetiségi es geographiai viszonyaink, nem hasonlíthatók össze más — e részben szerencsésebb népek életviszonyaival.

Mindezek nyomán tehát a gyülekezeti szabadság alaptörvénye ez: „*az állampolgároknak joguk van békésen, előleges hatósági engedély nélkül oly célokból, melyek a közrend érdekeivel nem ellenkeznek, a törvény által meg-alapított feltételek mellett összegyülekezhetnek*“.

Habár ezen meghatározásban csak *állampolgárokról* van szó, még sem következtethető az, mintha a hazában tartózkodó *idegeneknek* nem volna jogok népgyűléseken részt vehetni, sőt olyanokat össze is hívhatni, melyek nem a konkrét nemzet egyedi érdekeit, de nemzetközi érdekeket tárgyznak. Mért ne rendezhetnének nálunk idegenek oly gyülekezeteket, melyekben tudományos vagy szépirodalmi s más közhasznú kérdések vitatása a cél. Csak a magyar államot mint souverain politikai organismust érintő ügyek, ily gyülekezetek tárgyai nem lehetnek, már csak azért sem, mert idegenek képtelenek az állampolgári jog hiányánál fogva e hazát érdeklő köz-ügyeket intézhetni.

Az mondatik továbbá, hogy az állampolgároknak joguk van «előleges hatósági engedély kizárásával» gyülekezhetni. Ez általános elv, a mely alól azonban józan kivételek megengedhetők, anélkül hogy a gyülekezeti szabadság lényében megsértetnék. A pozitív törvényhozásnak azonban a legmélyebb precizitással kell azon *kivételes eseteket* körvonalaznia, melyekben előleges hatósági engedély követeltessék a gyülekezet megtartása feltételeül, mert az esetek szabatos meghatározásának főcélja a gyülekezeti szabadság védelme önkény ellen.

Hogy az előleges hatósági engedély némely megengedhető esete előfordulhat, alább tapasztalandjuk. A műveltség magasabb fokán álló, szabadsághoz szokott népek-nél azonban a hatósági engedélyezésnek *rendes életviszonyok között*, hogy *gyérek* az esetei — a dolog természetéből következők.

Az állampolgároknak «csak oly czélú gyülekezetek rendezése s megtartásához van joguk, mely célok a közrend érdekeivel nem ellenkeznek». Oly társadalomban, melyben az igazság és az önmérséklés honol, főfeladata a törvényhozás és igazgatásnak megelőzni a bajt a végből, hogy a nemzet nyugtalanságuktól megkíméltessek, eltávolíttassék a fájdalom, melyet a verpadok föllállítása eredeztet. A rend fontartása, forradalmak megakadályozása kiválóan az *állambiztonsági rendszert* egyik nagy feladata. Minthogy pedig a közrend megtámadása, majd titkos szövetkezetek, majd pedig nyilvános gyülekezetek által is szokott eszközöltetni, hivatása lesz a biztonsági rendszertnek a titkos szövetkezeteket üldözni és megsemmisíteni, az államveszélyes gyülekezeteket pedig *tilalmazni*. Fontos, veszélyes, de egyuttal szükséges s hivatásos jogot gyakorol a rendszert a kivételes és szabályozott tilalmi jogban, melyet tőle egy törvényhozás sem tagadott meg. Törvény marad minden nemzetnél, hogy lesznek a priori betiltható gyülekezetek, ilyenekül pedig el kell

ösmeri azokat, melyek az állam létét fenyegetik. Az államveszélyes gyülekezetek elleni tilalmi jog a biztonsági rendszert lényé, feladatából eredő természeti jog, melynek éber, de egyuttal alkotmányhű gyakorlása nélkül — vagy rendeltetését be nem tölthetné, vagy pedig azt szabadságot sértő formában töltené be.

S e téren kell hogy széles hatáskör megillessen a rendőri hatalmat, mert a törvény csak általános szabály alakjában formulázható s valamint a közélet más nyilvánulásaiban, úgy itt is az egyes előforduló esetekben, a rendszert lesz hivatva a veszély *létét* s annak *fokát* megítélni, legszigorubb felelősség elve lévén irányadó minden, alkotmány és törvénysértő eljárásaért.

A gyülekezetek csak *békésen* tartathatnak meg. Ha tehát valaki fegyverrel jelennék meg a gyülekezetben, tényleg bebizonyítja azt, hogy nem szándéka szellemi meggyőzéssel felvilágosítani — közvéleményt békésen ébresztetni, hanem erőszakkal hatni. Fegyver használat gyülekezetekben mindenütt tilalmaztatik.

Az eddig előadott elvek csupán a *nyilvános* gyülekezetekre vonatkoznak s habár mint fennebb megjegyeztem, a *magán* gyülekezeteknek rendőri joguk nincs, legyen mégis szabad, mielőtt ezen értekezlet következő részéhez, hol a gyülekezeti jog gyakorlatának feltételei fognak tárgyalatni — térnénk által, néhány észrevételt a magán gyülekezetekre nézve tennem.

Azon kérdésre, mit kell magán gyülekezet alatt érteni, nem mindig könnyű a felelet. Általában magán gyülekezet akkor támad, ha oly egyének által tartatik meg, kik *ösmerik egymást*, egyenlő eszmekörrel foglalkoznak és *zárt* ajtóknál t. i. akkép megy végbe a gyülekezet, hogy csak a meghatározott körhöz tartozó személyeknek van a részvétel megengedve. De megtörténhetik az is, hogy magán gyülekezetben oly egyének vesznek részt, kik nem ösmerik egymást s ez esetben magánjellegét rendszerint abban leli, ha nem nyilvános helyiségben tartatik meg, vagy pedig *névre szóló* meghívások folytán keletkezett. Egyébiránt magángyülekezet megtartathatik nyilvános és nyilvános gyülekezet magán helyiségben. Ebből látjuk, hogy a magán gyülekezet felösmerése néha nehézségbe ütközik s hogy mennyire könnyítve van ezen gyülekezetek formájában, a nyilvánosakra vonatkozó törvények kijátszása, mely körülmény különösen nagy események előkészítésének szakában nem egyszer fog bekövetkezhetni s mily nehéz ekkor a rendszert feladata.

A magángyülekezeteket illetőleg az összes alkotmányos népeknél, természetszerűleg, a *feltétlen* szabadság elve irányadó.

Dr. Fekete Gyula,
kir. törvényszéki bíró.

(Folytatása követk.)

Még egyszer a kir. táblai bírák kinevezése kérdéséről.

A *Jogtudományi Közlöny* folyó évi 5-ik számában a fent említett tárgyra vonatkozólag közölt czikkemet, Imling Konrád bíró ur e lap 11-ik számában megtámadván, a többi közt főleg az anciennitás rendszerének indokolására felhozott azon tételmet: hogy valamely szakkal való hosszú foglalkozás, *nagy* természeti képesség hiányában is bizonyos ügyességet és gyakorlati tájékozottságot ad az illetőnek, a mely gyakran előnyösebb a nagy elméleti, de kevés gyakorlati ismerettel bíró egyén gyakorlati szárnypróbálgatásainál, — oly módon kárhoztatja, hogy kötelességemmé vált, félremagyarázott szavaim helyreigazításának jogát igénybe vennem, bár a folytonos replicáknak nem vagyok barátja.

Imling ur t. i. reám fogja, hogy nézetem szerint — a felsőbb törvényszéki bírónak mint a gyármunkásnak csak bizonyos ügyesség, *kézfogások elsajdítás*a szükséges, de nem

elméleti tudományos képzettség, sem valami nagy képesség, s hogy e szerint kár volna velem vitatkozni az igazságszolgáltatás magasztos hivatásáról, az elméletnek és gyakorlatnak egymáshoz való viszonyáról.

Biztosíthatom a támadó urat, hogy nem úgy van. Az én eszményem is az, miszerint felsőbb törvényszékeinknél a birói kar legjelesebbjei foglaljanak helyet, s ha figyelmesebben olvassa el cikkemet, azt vélem, annak egésze ugyan-ezen nézetet tükrözteti vissza. Hiszen én magam adtam annak kifejezést, hogy az anciennitás rendszere nem szolgálhat akadályául az elismerten kitűnő egyének soronkívüli előléptetésének, s nem indokolhatja oly egyéneknek a felsőbb törvényszékekhez való helyezését, a kik nyilván alkalmatlanok.

A szakkal való hosszabb foglalkozás által szerzett ügyesség alatt valami többet értettem mint űrlapok helyes betöltésének képességét. Én ugyanis azt tapasztaltam, hogy egy józan észszel, alapos elméleti ismeretekkel bíró jogász, ha folyton a gyakorlat terén működik, ha a mellett szakadatlanul tanul, a jogélet terén felmerülő új eszméket figyelemmel kíséri, szóval ha nem elégszik meg az iskolában nyert ismeretekkel, oly hasznavehető emberré képezheti magát: hogy bárhol becsülettel megállja helyét, habár nem is bírhat igénynyel arra, hogy minden a közép mértéket meghaladó műve remekművé, ő maga pedig capacitással avatassék.

Higye el a tisztelt cikkíró ur, hogy ily bíró is képes felfogni az igazságszolgáltatás magasztos hivatását, az elméletnek és gyakorlatnak egymáshoz való viszonyát, s hogy jobb szolgálatot teend a felsőbb bíróságnál, mint sok mondva csinált kitűnőség. Ezeknek ismerve a nagy szó, félig megemésztett eszméknek ügyes köntösben való csillogtatása, a képesség arra, hogy sok hívót csaljanak lépjőkre, s a fejevesztettség akkor ha tudományok valóban próbára tétetik.

Aláírnám én szóról-szóra Imling ur azon tételét, hogy a felsőbb bírósághoz kizárólag csupán a birói s ügyési kar legkitűnőbbjei nevezetethessenek ki, csak módját tudnám, hogyan lesz képes a javaslattevő bíróság vagy az első folyamodású bíróságoktól nagyon távol álló miniszter a valóban kitűnőket minden esetben biztosan megkülönböztetni a mondva csinált, de a mellett gyönyörűen ajánlott kitűnőségektől? Erre Imling ur is adós maradt a felelettel.

Azt is meg fogja nekem bárki engedni, hogy a valódi kitűnőségek az emberek közt ritkák, s hogy bármily intézményt csupán a kitűnőségek elnyerésének reményére fektetni lehetetlen. A szabály felállításánál mindig a közép emberből kell kiindulni, ezt kell alapul vennie, különben a szabály alkalmas lehet ugyan az Olymp számára, de egyáltalában nem fog az emberi viszonyok körébe illeni, s nem teend jó szolgálatot.

Ezekből indultam ki, midőn az anciennitás rendszere mellett lándzsát törtem, meg levén győződve arról, hogy az emberek többsége közép ember, s a bírák többsége közép tehetségű bíró, és hogy egyenlő viszonyok közt több ismeretet kell feltételeznünk annál, ki a szakkal hosszabb ideig

foglalkozott, a ki nagyobb időközön át tanult, mint a ki e részben rövidebb időközre hivatkozhatik.

Jó lesz, ha a felsőbb bíróságok számára minél több kitűnő egyént nyerhetünk meg, — ezt az anciennitás rendszere úgy miként azt én felfogám a lehetőség határai közt ki nem zárja, — de vajon ha csupa kitűnőségekkel nem láthatjuk el a felsőbb birói székeket, betöltetlenül hagyjuk-e ezeket, nehogy a csak *egyszerűen ügyes* embereket kelljen oda helyeznünk?

Hol létezik egy oly állam, a melynek főtörvényszékei csupa kitűnőségekkel alkottattak össze, s hol a többség nem egyszerűen ügyes bírákból áll? Persze a kitűnőség nagyon relativ valami, attól függ, kivel mérjük össze a kitüntetendőt.

A legrosszabb esetben úgy is segíthetünk az elv megmentésén, hogy egyszerűen kitűnőségeknek deklaráljuk a főtörvényszékek összes tagjait, kismérték alkalmazása mellett igazunk lesz. De vajon változtat-e ez a dolog valódi állásán?

Míthogy tehát a valódi kitűnőségek csak gyéren állapíthatók meg biztosan, a látszat pedig sokszor csal; mint-hogy a középszerű tehetségű bírák egymásközti megmérésére sincs csálhatatlan mérlegünk: nézetem szerint másból — ha már általános szabályról van szó — nem indulhatunk ki, mint valószínűségi számításból a minek kifejezője az általam említett, *korlátozott anciennitási* rendszer.

Röviden felemlitem még, hogy nem tartok azon veszélytől, miszerint az anciennitás rendszere mellett felsőbb törvényszékeink pensionopolissá váljanak; mert tapasztalatom szerint, idősebb bíráink, sőt sokan a fiatalabbak közül is, a kik családi vagy vagyoni viszonyaik által a vidékhez kötvék, még előnyösebb állás vagy nyugdíj kedvéért sem hagyják el örömet megszokott környezetüket, különösen nem szeretik a fővárosokat, s mivel én nem is azt javasoltam, hogy minden bíró, a ki a kir. táblához anciennitás jogán kinevezendő, ki is neveztesse, hanem azt, hogy a *folyamodók közt*, ha kitűnőség jogán ki sem igényelheti, vagy a folyamodó nem nyilván alkalmatlan, az anciennitás döntsön. Azt pedig, hogy a felsőbb törvényszékeknél sok idős, tapasztalt bíró legyen, a kik a legujabb elméletek tüztől hevülő fiatal kitűnőségeket némileg mérsékeljék, tapasztalataikkal támogassák, határozottan szükségesnek tartom, mert az igazságszolgáltatás feladata lényegében conservatív, az egyesek és az összeség jogainak a fenálló törvények alapján való fentartásában, megvédésében áll, s új eszméknek rohamos becsempészése valamely jogrendszerbe, — a mit fiatal tűzű bíróságok, a nélkül hogy ennek tudatával bírnának — igen könnyen eredményezhetnek, magát a jogrendszert támadja meg, a jog állandóságába az igazságszolgáltatás következetes és igazságos voltába vetett hitel s végeredményében az államszervezet megingatására vezet.

Vegyítsünk tehát mérsékeltén, a főtörvényszékeknél ne hiányozzanak az új eszmék előharczosai, de adjunk tulsulyt a conservatív elemnek, a miből még nem következik, hogy ez utóbbinak feltétlenül maradinak, s a józan haladás ellen-ségének kell lennie.

Ternoszky Béla,
kir. törvészéki bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Van-e a vizsgáló bírónak, mint ilyennek határozathozatali joga, vagy rendelkezései pusztán véleményt, javaslatot képeznek-e?

Ezen kérdés kellő megvilágítása és könnyebb megfejtése czéljából legyen szabad a következő két ellentétes megoldást nyert esetet közölnöm.

I.

A sikkasztási büntettel vádoltatván, a fenytő vizsgálat megindítása s az előnyomozat teljesítése után, a temesvári

kir. vizsgáló bíró 10631/1878. sz. a. következő határozatot hozott: Alólirt vizsgáló bíró részéről, a kir. ügyészséggel egyetértőleg az A. elleni sikkasztás miatti előnyomozat, tárgyi tényálladék hiányából megszüntettedik, panaszosak a polg perutra utasíttatnak.

Ezen végzés ellen a panaszosak a törvényes időben felebbezéssel élvén, s a felebbezett iratok a temesvári kir. törvyszékhez felterjesztetvén, az következőleg végzett: Hivatalból üldözendő bűnügyekben, a bűnvádi eljárását beszünetítő határozat elleni jogorvoslat használatával az 1871.

31. t. cz. 17. §. és a bűnvádi eljárási szabályok 89. §-a értelmében a közvádlói teendőkkel felruházott kir. ügyész lévén hivatva, a bejelentett felebbezésnek hely nem adatik.

Panaszosak további felebbezése folytán a kir. ítélőtábla 31959/1878. sz. a. következő végzést hozott:

A kir. törvyszéknek, a panaszosoknak felebbezését visszautasító, neheztelt végzése, úgy szintén a 10631/1878. szám alatti vizsgáló birói megszüntetési végzés is hivatalból megsemmisítettek, s a kir. törvyszék a felforgó bűnügyben törvényszerű határozat hozatalára utasittatik.

Indokok. A vizsgáló birónak az 1871. 31. t. 18. §-a f) pontja szerint a bűnvádi vizsgálat megszüntetésére hatósága nem lévén, és az ez iránybani határozat hozatala, a kir. törvényszék hatásköréhez tartozván, annak fennebbi számú megszüntetési végzését, bár a kir. ügyész hozzájárulása mellett hozatott, hivatalból megsemmisíteni kellett, s ebből folyólag a kir. törvyszéknek, panaszosak által az illetéktelenül hozott vizsgáló birói végzés ellen beadott folyamodást visszautasító végzést, szinte hivatalból megsemmisíteni, s a kir. törvényszéket szabályszerű eljárásra utasítani kellett.

Erre a legfőbb ítélőszék 1879. febr. 18-án következő végzést hozott:

Közvádló kir. ügyészségnek az ideiglenes bűnvádi eljárási szabályokat tartalmazó egyszerű, és így még törvényerejű rendelet kellékeivel sem bíró javaslatból merített érvelése, a minden tekintetben alaposan hozott másodbirósági határozat ellenében birói figyelembe nem jöhetvén, a felebbezés mellőzésével a fennidézett másodbirósági határozat indokolásánál fogva helybenhagyatik.

II.

Hamis bukással vádolt D. Károly ur társai elleni bűnügyben, a vizsgáló bíró a további eljárást tárgyi tényálladék hiányából megszüntette, felebbezés folytán, a győri kir. törvyszék D. Károly ellen a vizsgálatot hamis bukás miatt elrendelte azonban a vizsgáló birónak a többi vádlottakra vonatkozó megszüntető végzését helybenhagyta.

A kir. ítélőtábla D. Károly felebbezése folytán, miután a vizsgáló birónak arra nézve, hogy *megszüntető határozatot* hozzon hatásköre ki nem terjed, a vizsgáló birónak megszüntető határozatát megsemmisítette, ellenben a kir. törvényszék határozatát helybenhagyta.

A legfőbb ítélőszék ellenben 1334. sz. a. a kir. táblának a vizsgáló bíró határozatának megsemmisítő részét, megsemmisítette.

Indokok: Tekintve hogy a fennálló törvényes gyakorlat szerint a vizsgáló bíróság feladata az általa teljesített előnyomozás, illetőleg vizsgálat befejezése után, a kifejlett eredményhez képest, a további teendőkre nézve *rendelkezni* s e részbeni *megállapodását* a vádlott úgy a kir. ügyész, illetőleg a magánvádló, mint károsak felebbezésére, esetleg felebbezés nélkül is, az illető törvényszék elhatározása alá terjeszteni, ennél fogva az ily *vizsgáló birói megállapodás*, akár *határozat* akár *vélemény* alakjában kerül a törvényszék elé, minaiig csak *javaslatot* képez, mely a *törvényszéknek* a fölött hozandó határozata által, válik *birói végzéssé*.

Hogy pedig a felforgó esetben a győri kir. törvyszék is így fogta fel a vizsgáló birónak *határozat alakjában* eléterjesztett *javaslatát*, azon körülmény is mutatja, miszerint annak D. Károlyné, D. Benedekné és B. Ignácra vonatkozó megszüntető részét noha ez senki által se felebbezett, nem érintetlenül, hanem helybenhagyta, illetőleg saját határozatává tette . . . . . Minthogy tehát az előadottak szerint a vizsgáló birónak 322. sz. alatti előterjesztménye *birói végzést* nem képezett, mint egyszerű előterjesztmény vagy javaslat pedig semmiség tárgya nem lehetett, és így annak hivatalból való megsemmisítésére, a másodbiróság hivatva nem vala, annál-

fogva a fenti végzésnek eme részét hivatalból megsemmisíteni kellett.

Kisértsük már most annak meghatározását, minő elvek állapítottak meg a fentebbi két esetben.

a) Az I. alatti legfőbb ítélőszéki végzésben tüzetesen ki van mondva, miszerint a vizsgáló birónak, a bűnvádi vizsgálat megszüntetésére, határozati hatósága még az esetben sincs, ha ez a kir. ügyész hozzájárulása mellett hozatott.

A II. alatti legfőbb törvényszéki végzés már ennél messzebb megy s egész mereven azt állítja, hogy a vizsgáló birónak bármely alakban való *intézkedése*, csak *véleményül* tekinthető még akkor is, ha határozat alakjában hozatik.

b) Az I. alatti legfőbb törvényszéki végzés a vizsgáló birónak határozat hozatalára jogosultságot tulajdonít, miután azonban a kérdéses esetben körén tulterjeszkedett, a kir. táblának azon végzését, melylyel a vizsgáló birói határozatot megsemmisítette, helybenhagyta.

Az II. alatti esetben ellenben a legfőbb ítélőszék világosan kimondja, hogy a vizsgáló birónak csak *véleménye* lévén, ez megsemmisítés tárgyát nem is képezhető. A kimondott elvek ilyenképen megállapítása után térjünk vissza az a) alattiak fejtegetésére.

Hogy a vizsgáló bíró, mint ilyen, a bűnvizsgálat megszüntetésére hatáskörrel nem bír, még ha az 1871. 31. t. cz. 18. §-a ez iránt tüzetesen nem intézkednék is, vitás kérdéssé alig válhat, ha figyelembe vétetik azon döntő érv, hogy a büntettek feletti *érdemleges elintézés* a törvényszékek hatásköréhez tartoznak, a bűnügyi vizsgálatnak megszüntetése pedig *érdemleges* elintézést foglal magában; ezen pontban nincs is elvi eltérés, a két legfőbb törvényszéki határozat között; az I. alatti nem támadja meg a vizsgáló birónak azon jogát, hogy hatáskörében végzést hozhasson, ellenkezőleg a II. sz. alattiban, ezen joga a vizsgáló birónak nem ismertetik el, sőt oly elv mondatik ki, mely igénytelen nézetünk szerint, eddigi fenyítő törvénykezési gyakorlatunkban semmi talajt nem talál, melyet ez ideig unicumnak tartunk, s melynek meghonosítását mi lehetőnek nem is képzeljük.

Vizsgáljuk közelebbről, hogy honnét meríti a II. alatti többször felhívott I. f. törvényszéki végzés határozatának indokait!

Az igen tisztelt határozatnak indokolása a törvényes gyakorlatra hivatkozván és az előnyomozás és vizsgálat befejezése *utáni* teendőkkel foglalkozván, kimondja, hogy a vizsgáló bíró a kifejlett eredményhez képest rendelkezik, megállapodása azonban, még ha határozat alakjában hozatnék is, csak véleményt képez, mely a törvényszék e fölött hozandó határozata által válik birói végzéssé, ezen kimondásának támogatásul hivatkozik a győri kir. törvyszék nézetére, mely hasonlóan csak *javaslatnak* fogta fel a vizsgáló birói intézkedést.

Gyakorlati szempontból véve fel az ügyet, legyen szabad a fennebbi indokolásra vonatkozólag felemlitenünk, miszerint a vizsgálat befejeztével se vélemény, se előterjesztés, se végzés nem hozatik, hanem a vizsgáló bíró a bűnügyi iratokat, tovább intézkedés végett a kir. törvényszékhez jelentés mellett beterjeszti, mely azután saját hatáskörében vagy pótlást rendel el, vagy megszüntetési végzést, vagy vádhatározatot hoz, vagy a közvetlen idézést rendeli el, — alterum non datur

De kutassuk vajon a II. alatti legfőbb ítélőszéki végzésben felemlített *vélemény, javaslat*, hol leli a törvényes gyakorlat által szentesített alapját.

Az 1848. előtti eljárás, mely bűnügyeknél kiválóan írásbeli volt, s hol mellékkérdésekben külön álló felebbezés egyáltalán nem s csak az ítélettel kapcsolatosan volt igénybe vehető, — ilyet nem ismert; nem ismert ilyet az 1853.

julius 29-én kelt büntető perrendtartás, mely egész 1861. évig érvényben volt, s mely több hiányai dacára, sokkal több garantiat nyújtott az egyéni szabadság biztosítása tekintetében, sem mint némelyek azt tán azért, mert az abszolutismus szülöttje, hinnék, nem ismert ilyet mondjuk ezen büntető perrendtartás, mely több évig hatályban lévén, fenyítő törvénykezésünk fejlesztésére, sok tekintetben előnyös befolyással volt.

Az 1861. évi országbírói értekezlet hasonlóan nem ismeri a *vélemény* és *javaslatot*, nem ismeri ezt végre a bünvádi eljárásról szóló törvényjavaslat se, melyet egyébként is dacára annak, hogy az elsőbírók és a kir. tábla is az egyöntetű eljárás létesíthetése végett, fölveiben eljárási zsinórmérték gyanánt elfogadott, a legfőbb ítélőszék, mint ez köztudomásu, s mint ez az I. alatti legfőbb törvészéki határozatból is kitűnik, egyáltalán perhorrescal.

Mi tehát se a fennebbieken, se a végzés általános indokaiból azt, hogy van alapja a vizsgáló bíró *vélemény* és *javaslatnak*, mely mint mondatik a törvényszék hozandó határozata által válik végzéssé, mi ennek jogi alapját kikutatni szerencsések nem voltunk.

Kénytelen vagyunk tehát ebbe belenyugodni, és most áttérünk annak taglalására vajon gyakorlatilag előny várható-e ezen ujtástól?

Vizsgáló bírák nemcsak a kir. törvényszék helyén vannak, hanem a vizsgáló bírói teendőket gyakran a törvényszék kerületbeli bíró, járásbírók is teljesítik. (1871. 31. t. cz. 164.) A vizsgáló bíróság e működési körében hivatva van, letartóztatás, szabad lábra helyezés, bírói szemle, házkutatás, személymotosz stb. kérdésében, és pedig többnyire, *haladék nélkül* intézkedni; ezen halasztást nem szenvedő ügyekben, eddigi fenyítő törvénykezési gyakorlatunk szerint, a vizsgáló bíró, mint ilyen, saját hatáskörében *határoz*, s minthogy ily eseteknél az egyéni szabadságot mélyen érintő tények forognak fenn, a *határozat* írásban indokolandó, mely határozat ellen az érdekelt a törvényszékhez folyamodhatik.

Alig hiszszük, hogy a vizsgáló bírónak ilyenmő határozata, szinte a *vélemény* vagy javaslat új nevével, megkeresztelhető és annak hatályával felruházható lenne.

«Vizsgálatot, a további teendőkre nézve vélemény vagy javaslat által rendezni» mint ezt az indokok tartalmazzák, — nézetünk szerint nem lehet; — a letartóztatás, a házmotosz stb. elrendelése érdemében hozott vélemény vagy javaslat a felekkel nem közölhető, a letartóztatással pedig addig várni, míg a vizsgáló bíróság helyétől sokszor távol eső törvényszék, a véleményt vagy javaslatot, hozzájárulása által végzéssé emeli, igen sokszor a vizsgálat eredményét meghiusítaná; az írásbani indoklás nélküli letartóztatás pedig alkotmányos országban, alig foglalhat helyt.

Ugy hiszszük tehát, hogy ezen új meghonosításból gyakorlatilag előny nem várható, úgy hiszszük, hogy kimutattuk, miszerint meghonosítására jogos alap se mutatkozik.

b) Ezen nézetünket támogatja az I. alatti legfőbb törvényszéki végzés is, mely világosan elismeri, hogy a vizsgáló bíró határozatot hozhat, mely a vizsgáló bírói határozatot, melyet a II. alatti végzés véleménynek nevez nem azért semmisített meg, mert vizsgáló bíró határozatot nem hozhat, hanem azért mert hatáskörén az esetben tulterjeszkedett, mely felhívott I. alatti végzés, a kir. táblának fejtegetésünk nézetét osztó hason értelmű határozatát, mint minden tekintetben alaposan hozottat, hagyta helyben.

A közölt I. és II. alatti elvi jelentőségi határozatok, majdnem egy időben keletkeztek ugyan, mindazonáltal azon reménynek adunk kifejezést, miszerint a legfőbb ítélőszék, bírói bölcs belátásával és törvényt magyarázó tekintélyével oda fog működni, hogy az elvi eltérések száma, a fennebbihez hasonló ellentétes felfogás által, midőn a rendszeres

büntető eljárás rövid idő alatti életbe léptetése, kilátásba helyeztetik, ne szaporíttassék.

Andrásovics Béla,
kir. táblai bíró.

A Schieberek.

(Viszonzáslul egy kir. táblai bírónak.)

A *Jogtudományi Közlöny* f. évi 11. számában egy kir. táblai bíró érdemesnek tartotta a *Themis*-ben ezen cím alatt megjelent cikkemre reflectálni, s nem annyira a cikk irányát mint inkább a schieberekben nyilvánuló kórállapotot ostorozó cikkirót, mint a ki e téren «otthon nincs», megtámadni.

Bár nekem elégtételül szolgál, sajnálattal constatálom, hogy a bíró ur megengedni kénytelen, miszerint azon kórállapot, melyet ecseteltem, létezik, már pedig ha a bíró ur, ki e téren mindenestre «otthon» van, ennek létezését kétségbe nem vonhatja, akkor az bizonyára létezik is.

Örvendtes tudomásul veszem, hogy a bíró ur is ostorozónak tartja ezen kórállapotot. A dolog lényegére nézve tehát egyetértünk.

A bíró ur hibámul csak azt rója fel, hogy a többi eset között, melyekről nagybölcsen hallgat, két oly esetet is közöltem példa gyanánt, melyek nézete szerint nem schieberek.

Nem akarok ez irányban polémiába bocsátkozni, mert hisz a baj létezése be lévén ösmerve, az ügy érdemére nézve közömbös, akár találók ezen példa gyanánt felhozott esetek akár nem. Meglehet, hogy ha a tényállást egész terjedelemben közlöm, a bíró ur ezen esetekre vonatkozólag is más nézetben lesz, különösen a második esetet illetőleg, hol a telekkönyvi kivonat a keresethez másolatban csatolva volt, az ellenfél ahhoz hozzá szólt, a perben ítélő bírónak tehát csak az volt feladata a tanuvallomások feletti észrevételekhez csatolt hiteles másolatot a keresethez csatolt egyszerű másolattal összehasonlítani.

A cikkemet megtámadó bíró ur és e lapok tisztelt olvasói elfogják nekem hinni, hogy a *Themis*-ben közölt eseteken kívül még több esetet is tudnék példa gyanánt felhozni a jelzett kórállapot létezésének bebizonyítására, de minek ott bizonyítani, hol a kór létezése az illetékes körök részéről is beösmertetik.

Nem volt tehát helyén engem egy másik lapban közöltteért igaztalansággal vádolni ezen lap olvasói előtt, kik közül legtöbben a *Themis* ben megjelent cikkemet nem olvasták.

Sztehló Kornél.

A szegedi törvényszék területére

nézve az árviz folytán szükséges rendkívüli igazságügyi intézkedésekről szóló rendelet ekként hangzik:

1. §. A szegedi kir. törvényszék és a szegedi kir. járásbírók az előttük folyamatban levő polgári peres és nem peres ügyekben mindazon határnapok helyett, melyek 1879. márcz. 4-től 1879. április 30-ig terjedő időre voltak kitűzve, a mennyiben a kitűzött határnapra az érdekettek mindannyian meg nem jelentek, megfelelő újabb határnapot tartozik kitűzni.

2. §. A szegedi kir. törvényszék és a szegedi kir. járásbírók előtt folyamatban levő polgári peres és nem peres ügyekben, az eljárási szabályok szerint folyó, továbbá a bíróság által vagy a felek megegyezésével kitűzött mindazon határidőkre, melyek 1879. évi márcz. 3-ik napján még le nem jártak, az 1879. évi márcz. 4-től 1879. évi április 30-ig folyó idő be nem számíttatván, ezen határidők hátralevő része 1879. évi május 1-től folyik tovább és előbb, mint 1879. május 3-kán le nem jár

Ugyanezen szabály áll a fentemlített minőségű azon határidőre nézve is, a melyek 1879. márcz. 4. és 1879. ápr. 30-ika közt vennék kezdetüket; mely esetben a határidők 1879. május 1-től kezdenek folyni.

Azon határidőkbe azonban, a melyek rendes számítás szerint 1879. december hó 31-ike után járnak le, az 1879. évi márcz. 4-ikétől 1879. ápr. 30-ig folyó idő is beszámítandó.

3. §. Az 1. és 2. §§. intézkedései, az 1877. XXI. tczikk rendelkezései alá eső kisebb polgári peres ügyekre nézve, a szegedi kir. járásbírószágon kívül a Szegeden, Tápén, Algyőn, Dorozsmán és Sövényházán székhellyel bíró többi bíróságokra is alkalmazandók.

4. §. Az 1. és 3. §-ban említett bíróságokon kívül a többi hazai bíróságoknál folyamatban levő peres ügyekben az 1879. márcz. 4-től 1879. április 30-ig lejárt határnapok, valamint a fentebbi időközre kitűzött határidők elmulasztása esetében, a jelen rendelet alapján minden további bizonyítás nélkül igazolással élhetnek:

a) a 3. §-ban említett községekben lakó vagy állandóan tartózkodó ügyfelek, a mennyiben nem voltak olyan ügyvéd által képviselve, a ki a 3. §-ban említett községek területén kívül lakik;

b) a 3. §-ban említett községeken kívül lakó vagy állandóan tartózkodó ügyfelek azon ügyekben, melyekben 1879. márcz. 4. napja előtt a 3. §-ban említett községek valamelyikében lakó ügyvéd által voltak képviselve.

Ezen esetekben az igazolási kérelem beadásának határideje nem az elmulasztott határidőtől, hanem 1879. május 1-től számítandó.

5. §. A szegedi k. törvényszék előtt folyamatban levő csődügyekben, a mennyiben a csődbejelentési határidő utolsó napja 1879. márcz. 4-től 1879. évi ápr. 30-ig terjedő időre esett: megfelelő újabb bejelentési határidő hivatalból tűzendő és hirdetendő ki.

A csődeljárás során a fentebbi időközre kitűzött más-nemű határnapok helyett, a mennyiben az érdeklettek mindannyian meg nem jelentek: hivatalból újabb határnapok tűzendők ki.

A csődtörvény szerint folyó vagy törvényszéki végzés által kitűzött azon határidőkbe, melyek 1879. évi márczius 3-án még le nem jártak, az 1879. márcz. 4-től 1879. április 30-ig folyó idő be nem számíttatván, ezen határidők hátra levő része 1879. május 1-től folyik tovább, és előbb, mint 1879. május 3-án le nem jár.

Ugyanezen szabály áll azon határidőkre nézve is, melyek 1879. márczius 4-ike és 1879. április 30-ika közt vennék kezdetüket, mely esetben a határidők 1879. május 1-től kezdenek folyni.

6. §. A 3. §-ban említett községben lakó vagy állandóan tartózkodó ügyfelek a szegedi kir. törvényszéken kívül más hazai törvényszéknél folyamatban levő csődügyekben, ha a bejelentési határidő 1879. márcz. 4-től 1879. április 30-áig járt le: követeléseik iránt a csődkeresetet 1879. május 3-ig beadhatják.

7. §. A szegedi kir. törvényszéken kívül más hazai törvényszékek előtt folyamatban levő csődügyekben, a 3. §-ában említett községekben lakó vagy állandóan tartózkodó ügyfelekre nézve, a mennyiben nem voltak olyan ügyvéd által képviselve, a ki az említett községek területén kívül lakik, valamint a 3. §-ban említett községeken kívül lakó azon ügyfelekre nézve, a kik 1879. márcz. 4. napja előtt, a 3. §-ban említett községek valamelyikében lakó ügyvéd által voltak képviselve, a periratok és felebbezési beadványok beadására szolgáló, és 1879. márcz. 3-án még le nem járt határidőbe, az 1879. márcz. 4-től 1879. ápr. 30-ig folyó idő be nem számíttatván: ezen határidők hátra levő része

1879. ápr. 30-tól folyik tovább és előbb, mint 1879. május 3-án, le nem jár.

Ugyanezen szabály áll azon határidőkre nézve is, melyek 1879. ápr. 30-ika közt vennék kezdetüket; mely esetben a határidők 1879. május 1-től kezdenek folyni.

8. §. Azok ellen, a kik 1879. márcz. 3-ig a 3. §-ban említett községekben állandó lakással birtak vagy állandóan tartózkodtak, az 1879. márcz. 4-től fogva beadott kereset vagy beérkezett kézbesítési jelentés alapján, az 1868. évi LIV. törvkönyv cz. 268. §-nak a) és b) pontja értelmében hirdetményi idézés csak 1879. évi május 31. napja után és csak azon esetben rendelhető el, ha az ezen határidő eltelte után kiadott helyhatósági bizonyítványban igazoltatik, hogy az idézendő tartózkodásának helyét 1879. május 31-ig helyhatóságának be nem jelentette. Az 1879. május 31-ke előtt folyamatba tett ilyen ügyekben, a bíróság felperest a fent megjelölt helyhatósági bizonyítvány pótlólagos beadására hivatalból tartozik utasítani.

A 3-ik §-ban említett községekben állandó lakással birt, vagy állandóan tartózkodott örökhagyó ismeretlen örököseinek idézése 1879. május 31-ke előtt csak azon esetben rendelhető el, ha a 3. §-ban említett községek helyhatósága által az igazoltatik, hogy az 1879. márcz. 4-ke előtt elhalt örökhagyónak örökösei ezen időt megelőzőleg ismeretlenek voltak.

9. §. A 3. §-ban említett községek területén fekvő ingatlan vagyonnak öröklési jogon való telekkönyvi átírása céljából az 1868. évi LIV. tvcz. 580. §-a alapján hirdetményi idézés 1879. május 31. napja előtt nem rendelhető.

10. §. Az 1. és 3. §-ban említett bíróságok, illetőleg ezen bíróságoknak kiküldöttjei, az előttük folyamatban levő végrehajtási ügyekben, a 3. §-ban említett községekben lakó vagy állandóan tartózkodó végrehajtást szenvedőnek ingóságaira 1879. augusztus 31. napját megelőző határnapra végrehajtási árverést ki nem tűzhetnek. Kivételnek e tekintetben akkor van helye, ha a lefoglalt ingóság kár vagy megromlás veszélye nélkül egyáltalában el nem tartható, vagy az árverési határnap kitűzését a végrehajtást szenvedő kéri.

A szegedi királyi törvényszék, mint telekkönyvi hatóság a 3. §-ban említett községekben fekvő ingatlanokra végrehajtási árverést csak oly módon rendelhet el, hogy az árverési határnap 1879. december 31. napját követő napra tűzendő ki.

11. §. A szegedi k. tszék előtt folyamatban levő bűnvádi, fegyelmi és jövedékáthágási, továbbá a szegedi k. járásbírószág előtt folyamatban levő kihágási ügyekben az 1879. márczius 4-től 1879. április 30-ig terjedő időre kitűzve volt határnapok helyett, hacsak az érdeklettek mindannyian meg nem jelentek, hivatalból újabb határnap tűzendő.

Ugyanezen ügyekben a felebbvitel bejelentésére vagy ezeknek és a felebbviteli indokoknak benyújtására szolgáló azon határidőkbe, a melyek 1879. márczius 3. napján még el nem jártak, az 1879. márczius 4-től 1879. április 30-ig folyó idő be nem számíttatván: ezen határidők hátra levő része 1879. május 1-től folyik tovább és előbb, mint 1879. május 3-án le nem jár.

Ugyanezen szabály áll azon határidőkre is, melyek 1879. márczius 4-ke és 1879. április 30-ka közt vennék kezdetüket, mely esetben a határidők 1879. május 1-től kezdenek folyni.

12. §. Az anyagi magánjogi szabványok által (ide értve a váltó és kereskedelmi törvénykönyvet, a telekkönyvi rendeletet és az ősiségi nyilt-parancsot is,) megállapított és 1879. márczius 3-án még le nem járt mindazon határidőkbe, a melyek meg nem tartásához jogok elévülése vagy elenyészte van kötve, a mennyiben az említett határidők folyamatának félbeszakítására az eljárás az 1. és 3. §§-ban említett bíró-

ságok előtt indítandó meg: az 1879. márczius 4-től 1879. április 30-ig folyó idő be nem számíttatván, ezen határidők hátralevő része 1879. május 1-től folyik tovább és előbb, mint 1879. május 3-án le nem jár.

Ugyanezen szabály áll a fentemlített minőségű azon határidőkre is, a melyek 1879. márczius 4. és 1879. április 30-ka közt vennék kezdetüket, mely esetben a határidők 1869. május 1-től kezdenek folyni.

Azon határidőkbe azonban, a melyek a rendes számítás szerint 1879. évi december 31-ke után járnak le, az 1879. márczius 4-től 1879. márczius 31-ig folyó idő is beszámítandó.

13. §. A 12. §. intézkedése a 3. §-ban említett községekben lakó vagy tartózkodó ügyfelek javára azon határidőkre nézve is alkalmazandó, melyek folyamának félbeszakítására az eljárás az 1. és 3. §§-ban említett bíróságokon kívül, valamely más hazai bíróság előtt indítandó meg.

14. §. Azon váltókra nézve, melyeknek elfogadás vagy fizetés végetti bemutatására és az óvás fölvételére rendelt határidő a váltótörvény értelmében 1879. évi márczius 4. napjától 1879. évi április 15-ig jár le, a mennyiben az elfogadás vagy fizetés végetti bemutatásnak és az óvás fölvételének helye a szegedi kir. járásbíróság területén van: az elfogadás vagy fizetés végetti bemutatás és az óvás fölvétele 1879. évi április 16. napjáig eszközölhető.

15. §. A 3. §-ban említett községek területén lakó vagy állandóan tartózkodó váltóbirtokosok, a szegedi kir. járásbíróság területén kívül bemutatandó azon váltókra nézve, melyeknek bemutatási és óvás-fölvételi határideje 1879. márczius 4-ik napjától 1879. márczius 31-ig napjáig jár le, az elfogadás vagy fizetés végetti bemutatást és az óvás fölvételét 1879. április 1. napjáig eszközölhetik.

Ezen esetben azonban a fentebbi meghosszabbított határidőben megovatólt váltó alapján azon váltókötelezett ellen, a kinek váltójogi felelőssége a kellő időben fölvett óvástól van függővé téve, csak is rendes váltópernek van helye és a váltóbirtokos azt, hogy a váltó a bemutatás és óvásra rendelt rendes határidőben az ő birtokában volt, a váltó általi igazolásra való tekintet nélkül, külön tartozik bizonyítani.

16. §. A 14. és 15. §§. rendelkezései megfelelően alkalmazandó azon forgatható kereskedelmi papirosokra is, melyeknek fizetés végetti bemutatására és megovatólására nézve a váltótörvénynek határozatai nyerne alkalmazást.

17. §. Jelen rendeletben naptárilag megjelölt minden határnap bezárólag értendő.

18. §. Jelen rendelet közzététele után azonnal hatályba lép és visszaható erővel bír.

Az esetleg fölmerülő szükséghez képest a további intézkedések pótlólag fognak megtétni. Budapest, 1879. évi márczius hó 24-én.

Dr. Pauler Tivadar, s. k.

m. kir. igazságügyminiszter.

Különfélék.

(Országos Jogász-Egylet.) A lapokban olvassuk, hogy a múlt hó végén országos jogász-egylet alakult, mely tisztviselőit is megválasztotta. Örömmel üdvözlünk minden szellemi mozgalmat a jogi téren, s így annál inkább örömmel kellene fogadnunk az oly mozgalmat, mely a szellemi téren való működésnek országos jellegét kíván adni. Megvalljuk azonban, hogy az országos jogász-egylet megalakulása felőli hír bennünket meglepett, mert nem tudtuk elképzelni, hogy egy oly egylet megalakulása, mely mint *országos* mert megalakulni, hogy történhet oly csendben, hogy még előzőleg az egész dolog felől a lapok sem szóltak, sőt ama szaklap (*a Magyar Themis*) is, melynek — mint halljuk — szerkesztője bocsátotta ki az alakuló gyűlésre való felhívásokat is, jónak látta hallgatni a dologról. Miután lapunk szerkesztője, ki pedig egy országos jogászegylet megalakulásához való

meghívásra úgy szerkesztői, mint a m. t. akadémiának jogi munkálataiért megválasztott tagja is talán igényt tarthatott volna, nem lehetett oly szerencsés ily meghívást nyerni, magán uton tudakozódtunk az után, hogy tulajdonképen mi uton történt a megalakulás, s kik voltak tulajdonképen azok, kik arra, hogy mint országos egylet megalakuljanak, magukat jogosítva érezték. Erre azt a felvilágosítást nyertük, hogy állott fenn, vagy tán ma is fennáll egy összejövetel, mely csütörtökként a «Vadászkürt» fogadóban vacsorál, s vacsorázás közben felolvasásokat s vitatkozásokat tart. E társaságnak mely «Jogász-kör» nevet visel, sem alapszabályai sem meghatározott tagjai nem lévén, azon óhaj vált általánossá, hogy a kör rendszeres megalakulást nyerjen, s ennek eszközzése végett egy bizottság küldetett ki, mely azonban a tevékenységi kört keveselve, az országos jogászegylet terével lépett fel. E bizottság jelentése alapján lett az alakuló gyűlés egybehiva, melyhez meghívást csakis az nyerhetett, ki legalább egyszer a csütörtöki vacsorán részt vett. Az ily módon meghívottak közül megjelent 14—15 egyén alakult meg mint *országos* jogász-egylet, mely országos egylet azután megválasztotta tisztviselőit, megállapította a 10 frt évi tagdíjat, s most fogja már résztvételre felhívni az ország jogászait. Ez eljárás lehet ugyan bizonyos szempontoknál fogva, vagy bizonyos célok elérésére igen alkalmas, de hogy néhány magánember összejövetel, s mint országos jogászegylet megalakulni jogosítva lehetne, azt alig hihetjük. Ha a jogász-kör országos egyletet kívánt alakítani: határozta volna el ezt, bocsátott volna országszerte mindenfelé felhívásokat, melyekben az ország jogászait egy bizonyos napra meghívja, e megjelentek azután alakulhattak volna országos jogászegyletté, intézkedhetek volna a továbbiak felett.

Igy azonban országos egyletnek csak az tekintheti, ki előtt alakulásának története nem ismeretes; mert oly uton és módon, mint az országos jogászegylet alakulása történt a legkisebb járásbíróságok székhelyein is alakulhatnak országos jogászegyletek. Mert a gyűlésben részt nem vevő országos nevű s tekintélyű férfakkal azok is megtölthetik tisztviselőiknek névsorát. A *Themis* legutóbbi száma sem lép ki a burkolózás lepleből és nem is a választók, hanem csakis a megválasztottak fényével övezi körül ez egyletet. Hogy mi volt a titkolódzó eljárás oka, nem kutatjuk, s azért tartózkodunk azokról a célra vonni következtetést, azt pedig, hogy mi lesz az eredmény, a jövő fogja megmutatni.

(A telekkönyvvezetők értekezlete.) Többen a fővárosi kir. telekkönyvvezetők közül élénk mozgalom indult meg, mely tekintve a kitűzött cél életrevalóságát, méltó, hogy nagyobb dimensiokat öltön. Ugyanis *Voigt Ede* kir. központi telekkönyvvezető és *Máltás Miksa* pestvidéki kir. törvényszéki telekkönyvvezető *kezdeményezése* folytán, egy folyó évi május hóban Budapesten tartandó «telekkönyvvezetők értekezlet» eszméjén fáradoznak, melyben az ország összes telekkvi hivatalai legalább egy küldött által képviselve lennének.

Ezen értekezlet legközelebbi célját a telekkönyvvezetőknek *egyesületté* leendő tömörülése, illetőleg az arra vonatkozó alapszabályok elkészítése képezné; e mellett azon számos *félszükséget és megrögzött hibákat* a telekkönyvi rendtartás eme *fattyúhajtásait*, melyek különösen a *telekkvi kezelésben* gyakran lényeges akadályokra, és félreértésekre szolgáltatnak okot, s tenyésznek minden telekkvi hivatal kebelében, *évről-évre bujábban*, az által akarja kiirtani a létesítendő egyesület, hogy az ország összes telekkvi hivatalainál a telekkönyvre nézve hatályban lévő különféle alaki szokásjogokból, a törvkönyvi rendtartás alapul vétele mellett, egy *egyöntetű telekkönyvi kezelést* honosítson meg; végül azon módokról fog értekezni, melyek által a telekkönyvvezetők valóban sanyarú anyagi helyzetén némileg javítani lehetne.

Részünkről örömmel constatáljuk a napjainkban oly annyira fontos telekkönyvi intézmény körül, és nagy részt annak érdekében megindult eme mozgalmat, s különösen ajánljuk azt mind azoknak figyelmébe, kiket az ügy már természeténél fogva is, legközelebről érdekel.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: televe ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Válogatott fejezetek a római örökösödési jog köréből. Dr. Kiss Mór, egyetemi magántanár urtól. — A csódtörvényjavaslat tárgyalására egybehívott értekezletnek fontosabb határozatai. Dr. Schierer Gyula, miniszteri oszt. tanácsos urtól. — Törvénykezési szemle. Ellenvélemény a hagyaték átadásának kérdésében eddig nyilvánult véleményekre nézve. Hánrich József, pozsonyi kir. törvényszéki bíró urtól. — Jog- és államtudományi könyvészet.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Válogatott fejezetek a római örökösödési jog köréből.

I. *Hereditatis petitio possessoria*.

Örvendetes jelenség, hogy hazánkban is győzelemre jutott azon kétségbevonhatlan igazság, hogy a római jog egyes intézményeit csak úgy vehetjük tudományos feldolgozás alá, ha behatolva azok történetébe, felderítjük csiráikat, lépésről lépésre kísérik fejlődésük, kutatva azt, hogy mi volt azoknak kezdetől fogva alap gondolatuk, mily idegen elemek járultak ezekhez, és mily eredményt mutattak fel az intézmények benső és külső átalakulásában? E módszer követése teszi egyedül lehetővé a római jog csodás tökélyű alkotmányának felfogását, mert ha valaki figyelemmel kísérte, hogy mint vált ama, kezdetben csak egy város és az ezt körülvevő csekély terület sajátját képező szigorúan nemzeties jogból a jogfejlesztő tényezőknél sok évszázadon átnyúló és perczig sem szünetelő munkássága folytán egy oly rendszer, melyre másfél évezred lezajlása után bámulattal tekint az utókor, az azon felemelő öntudattal tekinthet tevékenységére vissza, hogy egyetlen perczet sem fordított meddő munkára, mert egy soha el nem mosódó, tiszta képet nyert a római jog és annak egyes intézményeiről.

Inkább feladata a tudománynak ma, mint valaha, a jogintézmények történeti fejlődésének egyes momentumait, mint láncszemeket egy összefüggő lánczvá fűzni, bármennyire érezzük is azt, hogy e feladat tökéletes megoldása igen nagy, sőt nem egyszer leküzdhetlen nehézségekkel van egybekötve. Hogy azonban a szorgalmas munka e téren is mily csodákat művelhet, ennek megítélése végett elég egy futó pillanatot vetnünk a német irodalomra.

E rövid vázlat célja a római örökösödési jog történeti fejlődésétől egyes érdekesebb láncszemeket kivéve, megkísérteni azokat kissé behatóbb vizsgálat segélyével a lánczba összefüggőleg, találóan beilleszteni.

A római örökösödési jogban egy ritka szép képre találunk azon dualisticus fejlődésnek, mely a praetor jogfejlesztő tevékenységének a jus civilehez való viszonyában jut kifejezésre; és ama kérdések sorát az u. n. praetori örökösödési jog egy olyan, maig is megoldatlan problémájával kívánjuk megkezdeni, mely annak felfogására, az abban foglalt jogok tisztázására, azon viszony helyes feltüntetésére, melyben az a jus civile örökösödési jogához állott, talán döntő súlylyal bír.

Közelebbről körülírva kérdésünket, első sorban a praetori örökös a bonorum possessornak adott jogkör egy nem csekély vitákat szült és az irodalomban még

most is nyílt kérdést képező pontja: a hereditatis petitio possessoriával kívánunk tüzetesebben foglalkozni.

Hogy minő okokból jött létre a bonorum possessio, mi volt annak célja kezdetben és minő osztályokat ölelt az eredetileg fel, milyen volt továbbá ezeknek egymás közötti és jus civile osztályaihoz való viszonyuk és hogy végül mi lehetett a bonorum possessio foglalt jogositványok eredeti tartalma, e kérdéseket, — melyek mindenike bizonyára egy önálló dolgozat tárgyát képeztetné — mellőzzük; mi vesszük a bonorum possessor azon alakjában, midőn az a classicus jogászok korában, már mint önálló rendszerre fejlődött intézmény áll előttünk.

És érdekel e részben a bonorum possessio tartalma, azaz, azon jogositványok foglalatja, melyek a bonorum possessorra megilleték.

A fr. 1. D. de bon. poss. (37. 1.) értelmében:

Bonorum possessio admissa commoda et incommoda hereditaria itemque dominium rerum, qua in his bonis sunt, tribuit: nam hac omnia bonis sunt conjuncta.

A fr. 2 D. cod. szerint pedig:

In omnibus enim vice heredum bonorum possessorum habentur.

Első tekintetre a kérdés igen egyszerűnek tűnik fel és nagyjában annak megoldása valóban nem is ütközik nehézségekbe.

Senkinek sem jut eszébe a bonorum possessio kifejezést technice oly értelemben venni, hogy az ugynevezett interdictalis birtokot jelentené, e felfogásnak létét mindjárt az idézett fr. 2 után következő fr. 3. 1. §-a határozottan kizárja (Hereditas autem bonorumve possessio, ut Labes scribit, non utirerum possessio accipienda est: est enim juris magis, quam corporis possessio, denique etsi nihil corporale est in hereditate, attamen recte eius bonorum possessionem adgnitam Labeo ait).

Szintoly téves lenne itt egy quasi (paris in re aliena) possessor (Rechtsbesitz) felvenni.

Es ma már nincs is kétség az iránt, hogy ott egy universalis jellegű juris possessio, azaz az örökség, mint ilyen, — az örökös minőség (hereditas, jus heredis) tényleges birtoklása forog fenn.

A praetor a bonorum possessorra fictio segélyével örökösnek tekinté, a bonorum possessor «vice» seu «loco heredis» fungal, (v. ö. Ulp. frgm. XXVIII. «Qui inst. comm. III. 12.) azaz ő «fictus heres».

Két fő momentum áll a bon. possessio tartalmát illetőleg a fennebbi fr. 1. értelmében előttünk:

A bonorum possessor megkapja mindenek előtt «dominium rerum . . . . . que in his bonis sunt», s minthogy ez őt mint fictus herest illeti meg, ő ezekre végeredményben egy «in bonis» (bonitar tulajdont) nyer. Hogy ennek minő következményei sorozhatók a tiszta fictio heredis közvetlen folyományai közé, ez egyébként fontos kérdést, — mint tulajdonképeni tárgyunkkal szorosán össze nem függőt, — ezuttal mellőzni kívánjuk.

A másik momentum minden következményeivel tisztán a fictio heredis, azaz annak a kifolyása, hogy a bonorum possessor az örökös mindennemű jogviszonyaiban: öröknek vétetik; mindazon keresetek, melyek az örököst megilletik s illetve ezzel szemben érvényesíthetők, a bonorum possessor részére és illetőleg ellenében, mint ficticiae actiones helyt foghatnak, a mint erről Gaius (IV. 34.) és Ulpian (XXVIII 12.) igen körülményesen felvilágosítanak.

Ezeket érti a fennebb idézett fr. 1. D. a *commoda et incommoda hereditaria* alatt és jelentik ezek az actiones in rem és in personam actionest egyaránt.

Mindeddig a dolog igen világos és egyszerű, de most jutottunk el, azon, — a felületesen vizsgálódó figyelmét könnyen ki is kerülhet — kérdéshez, melynek megoldása nem kis nehézségeket szül.

Tudjuk ugyanis, hogy az örökös, azonkívül, hogy az egyes jogokat, melyek alanyává az általános jogutódlás útján vált, az ezekre vonatkozó egyes keresetekkel érvényesítheti, birtokába jut még egy. tisztán az örökösödési jogból kifolyó actio in rem de universitatenak, melynek tárgya mindaz, mi az egyes jogok immauens alkatelemeként bennfoglaltató keresetekkel nem érvényesíthető. Ez a *hereditatis petitio*, alapja az alanyi örökösödési jog, bárhonnan is eredjen ez és tárgya mindaz, mi az örökséghez tartozik és egy harmadik személy által oly módon birtokoltatik, hogy ez az örökös ily minőségét (alanyi örökösödési jogát sérti). Alperes a hereditatis petitio esetében az és csakis az, ki egyes örökségi tárgyakat *pro herede* vagy *pro possessore*, tehát a birtokos részéről való causa feladás nélkül birtokol a miért is ama kereset nem volt indítható az ellen, ki egy titulus singularis-ra támaszkodott.

A hereditatis petitio ezen toneturájából és még közelebbről annak utóbb jelzett alanyi irányzatából vonták annak felmerülte és helyesebben eredetére nézve azon kétségtelenül egyedül helyes következtetést, hogy eredetileg az *usucapio pro herede* ferde kinövéseit volt hivatva ellensúlyozni, hivatása tehát az volt, hogy ezen a sajátságos római viszonyokban magyarázatát lelő intézménynek, materialis igazságtalanságokra vezethető következményeit lehetőleg elenyésztesse. Innen magyarázható meg azon jelenség, hogy tovább fejlődésében is lépést tart a pro herede usucapioval s midőn ez Gaius leírása szerint (Gai II. 54.) már oly alakulatot vesz fel, hogy más nem az örökös minőség, mint ilyen, hanem az egyes örökségi tárgyak birtokoltattak el egy év alatt, midőn már a nem fizető adós is pro herede usucapicus lett, ki egy évi nem fizetés, — mint az adósság birtoklása által — felszabadult, a hereditatis petitio tulajdonképpen sokkal tágabb kört ölelt már fel, mintsem természete ezt megkívánta, mert itt már az örökös szabad választásától függött, hogy az adós ellen a kötelezési viszonyból eredő kereset, vagy pedig hereditatis petitioval lépjen-e fel?

Kérdés tehát, fog-e a bonorum possessor — az intézménynek a classicus jogászok korábbi állása szerint — egy fictici hereditatis petitioval?

A ki elmulasztja a dolgok mélyébe tekinteni, az könnyen hajlandó ezen rendkívül nehéz kérdést az üres vitatkozási vágy szüleményének tartani, hisz nem fogja senki sem kétségbe vonhatni, hogy a bonorum possessornak épúgy mint a heresnek szüksége volt egy ily általános természetű jogvédezközre, a pandecták V. könyvének, de hereditatis petitione possessoria szóló 5-ik cikke pedig világosan utal is arra, hogy a bonorum possessor valóban birt is ilyen.

Az alábbiakból ki fog tűnni, hogy ennél tévesebb

gondolatra nem egykönnyen vetődhetik valaki, mert alig képzelhető első tekintetre, hogy az idézett rövid pandekta cím jelentőségének kitisztázása, mily nehézségekbe ütközik.

A kérdés fontossága és annak megnyugtató megoldása elébe gördülő akadályok tekintetében a legjobb tájékoztatást fog nyújtani, ha egy, pusztán a főbb nézetekre vonatkozó rövid irodalmi áttekintést bocsátunk előre és minthogy e rendkívül vitás kérdés különböző ágaknak mondhatni egy egész irodalmuk van s a nézeteknek egy egész csoportja létezik, melyek közül, ha egyesek a főbb pontokban meg is egyeznek, de a részletekben igen elütők, be kell e részben azon nézetek kritikai bemutatásával érnünk, melyek nagyobb jelentőséget vívtak ki maguknak.

Legegyszerűbben de egyszersmind legtarthatatlabb módon a kérdést

LÖHR (*Archiv für civilist. Praxis* IV. 418.) igyekszik megoldani. Szerinte: «ha kétségtelen az, hogy a praetor a bonorum possessornak ficticia actionest adott, akkor, — tekintve hogy az általunk is fejtegetett forrás helyek egész általánosságban szólnak, — egyáltalában nem érthető az, hogy miért ne alkalmazta volna ezen fictiot a hereditatis petitiora vonatkozólag is. Az bizonyos, hogy valamint az örökösnek, úgy a bonorum possessornak is okvetlen szüksége volt egy ily általános jellegű jogvédezközre, elérendő azt, hogy a hagyatéknak azon teljes birtokába jusson, mint azt az örökhagyó birta.»

Ugyde a hereditatis petitionak kettős ága van; felperes itt örökös minőségére hivatkozik és örökösödési jogát bebizonyítva, követeli második sorban az illető dolgok birtokának átengedését: helye ennek csak akkor lehet, ha a megtámadott pro herede, — vagy pro possessore birtokol; ez esetben tehát bebizonyítja, hogy a követelt dolog az örökhagyó halálakor ennek birtokában volt s hogy annak örököse. De a bonorum possessionál erre nem is fordulhatott eset elő.

Ha a praetor valakinek bonorum possessiont adományozott, ennek, «fictus heres» minőségét kétségbevonni, senkinek nincs jogában, kivéven a valódi herest, ki a bonorum possessiont *sine re* változtatván, a fictiot hatálytalanítja.

Hogyan képzelhetjük azt, hogy a praetor már most egy utilis hered. petitiot adott volna ily formán: «Si A₂ A₂ ex edicto meo bon poss. data est, tum si ea hereditas, de qua agitur, Lucii Seji esset» (t. i. a kinek hagyatékához ő, mint bonorum possessor meghívott).

De másodszor, hogyan tehette volna a praetor azt meg, hogy egy oly jogvédezközt, mint a hered. petitio, mely az usucapio pro herede-hez való függő helyzeténél fogva, a kívánt célon túl ment, fictio útján, egy oly szükségletet fel nem ölelő célra áthozta volna?

És csakugyan találva egy oly specialis praetori jogvédezközt — (interdictum quorum bonorum, — melyet e fejtegetések rendjében, annak a tárgyunkat képező kérdéssel való összefüggő voltánál fogva nyomban II. alatt fogunk tárgyalás alá venni) — mely a bonorum possessor javára a vázolt hatályokat előidézni képes volt, ezen tan alól egyelőre minden alap elesik, úgy hogy az újabb vita — tudva azt, hogy Justinian codificatioja mégis határozottan utal egy ily hered. petitio possessoria létre, — a körül foly, hogy mely időpontban lett ez a bonorum possessorra kiterjesztve?

És e tekintetben a legszélsőbb állást FABRICIUS (Ursprung und Entwicklung der bonorum possessio bis zum Aufhören des ordo iudiciorum privatorum. Berlin,

* V. Ö. VANGEROW, *Pandecten* II. 509. §. 360—362. I. MÜHLENBRUCH *Pandecten* 712. §. 3. jegyz.

1857. cz. m. 200 l. s. különösen RHEIN, Museum für Jurisprudenz IV. k. 178—180. és 209—211. l.) foglal el, melyet talán leghivebben saját és előbbi művében használt szavaival adhatunk vissza: «Schon früher habe ich meine Überzeugung ausgesprochen, dass diese todtegeborene Klage, mitsamt ihrem monströsen Namen Nichts, als eine Erfindung Iustinianus und seiner Gehülfen sei, welche diesen Wechselbalg, statt der in der Compilation unterschlagenen ficticiae actiones des bonorum possessor in das römische Recht eingeschwärzt haben.»

Az ő főindoka is az, hogy az interdictum quorum bonorum mindazon szükségleteknek, melyek a her. petitio tárgyát képezendék vala, teljesen megfelelt: «ein dritter irgend vernünftiger Zweck lässt sich aber in keiner Weise absehen»; hivatkozik továbbá a pandektáknak egy helyére, (fr. 3. §. 13. D. de Carbonio edicto (37. 10.) melyben Julian úgy vélekedik, hogy a Carbonianus bon. possessor nem illeti meg a hereditatis petitio s kétségtelen, hogy ez alak csak, a civilist értheti.

Ezen tan heves megtámadásokban részesült (lásd HUSCHKE: Richter-féle Jahrbücher 1839. évf. I. 251) s különösen ARNDTS (Wesen und Umfang der hereditatis petitio cz. ért. Beiträge I. 1—112. l.) által tétetett éles critica tárgyává; főleg utóbbi igyekszik kimutatni FABRICIUS indokolásának tarthatlanságát s úgy HUSCHKE mint ő megegyeznek azon eredményben, hogy a hereditatis utilis már a classicus jogászok korára teendő és pedig ARNDTS a bonorum possessor her. petitiojának keletkezését a bonorum emtor részére, JULIAN által konstruált és a fr. 54. D. de her. petitione (5. 3.)-ból hozható utilis hereditatis petitioval köti egybe, mely előtt utóbbi javára csak a sectorium interdictum létezett. (fr. 54. pr. D. cit. Ei, qui partes hereditarias, vel totam a fisco mercatus fuerit, non est iniquum dari actionem, per quam universa bona persequatur, quemadmodum ei, cui ex Trebelliano senatus consulto hereditas restituta est, petitio hereditatis datur).

De úgy látszik előtte is teljes mérvben feltűnt azon következmény, mely abból ered, ha a bon. possessio intézményének e korszakában egy ily ficticia her. petitio veszünk fel és ezért azt mondja, hogy e bon. possessor hereditatis petitioja az ő többi hereditariae actioneseitől messze elütő kellett hogy legyen, mert lehetetlen, hogy annak formulája eként hangzott volna: «Si A. A. Lucii Seji heres esset, tum si ea hereditas, de qua agitur ex jure Quiritum ejus esset» mert ez annyit tenne, hogy a felperes legyen heres ha heres. Az indokolást ő is a pandekták fennebb számjeltett és mindössze Ulpian (libro XV. ad edictum) és Gaius: (libro XI. ad edict. provinciale) egy-egy fragmentumából álló, de possessoria hereditatis petitio szóló, rövidke címére alapítja, mely következőleg hangzik: CEMFEL: De possessoria hereditatis petitione. Fr. 1. Ordinarium fuit post civiles actiones heredibus propositas rationem habere praetorem etiam eorum, quos ipse velut heredes facit, hoc est quibus bonorum possessoria data est;

fr. 2. per quam hereditatis petitionem tantundem consequitur bonorum possessor, quantum superioribus civilibus actionibus heres consequi potest.

Mig FABRICIUS szerint a compilatorok ezen cím alatt az excerpalt jogászoknak a ficticiae actionesre vonatkozó nyilatkozatait csempészték be, addig ARNDTS Gaiusnak a fr. 2.-ben foglalt szavaiban teljes biztonságot lát és szerinte e helyből kitűnik, hogy a poss. her. petitio már Gaius korában létezett.

Ezen írók egy része azután, — kik az interdictum quorum bonorum és a her. petitio poss. együttes létezését

már a classicus jogászok korára vonatkozólag állítják — a kettő közötti viszony megoldását is különbözőleg kísérlik meg.

Az interdicta adipiscendae possessionis lényege felől tudvalevőleg két elmélet van elterjedve.

Az egyik nézet, — mely BETHMAN-HOLLWEG (Der Röm. Civilprocess II. 354. s következő lap) és PUCHTA-nál is (Cursus der Institutionen 8. kiad. II. 225. §. d) jegyz.) visszatükröződik, ez interdictumokat petitorius jogvédezőkként fogja fel, melyek tehát minden tekintetben öszeesnek az ezen célra fennálló petitorius actiokkal; a kettő együttes fennállásának magyarázata pedig abban rejlik, hogy eredetileg e célra csak az interdictumok léteztek és a későbbi fejlődés hozta létre az actioakat. (I. SAVIGNY: Über das interdictum quorum bonorum cz. értekezését Zeitschriftjében V. 229. s következő lap)

A másik tan szerint, mely a régibb theoriát képezi, az interdicta adipiscendae possessionis tisztán csak possessorius jogvédezők voltak, azaz pusztán a birtok kérdését ölelék fel, a miért is ezek az actioktól abban különböznek, hogy a proprietatis causa körükön kívül esik, ez okból itt nem is bizonyítás, hanem csak valószínűsítés forog fenn, a mi világosan utal tartalmuk különbözőségére is. Így tehát az interdictum quorum bonorum és her. petitio céljuk és tartalmuknál fogva egészen elütők. (I. ARNDTS id. ért. I. 108. l.)

Ebből foly, hogy míg az előbbi elmélet szerint (az interdictum adipiscendae possessionis az actioval ugyanazonos tartalmu és célú lévén) az interdictalis jogvédező a keresetire nézve esc. rei judicataet szült (pl. az interdictum quorum bonorum a hereditatis petitio nézve); addig utóbbi tan szerint ez nem következett be. E felfogás híveihez sorakozik FABRICIUS is (id. m. 198. l.) kit LEIST különben páratlan szorgalom, tanulmány és kitűnő helyes felfogással írott: «Die bonorum possessio, ihre geschichtliche Entwicklung und hetitige Geltung» című nagyszabású művében hibásan számít az előbbi elmélet hívei közé.

Végül LEIST (id. m. I. 308. és köv. I. II. 2. 162. és köv. l.) is a hereditatis petitio possessoria helyét az interdictum quorum bonorum foglalá el, mely természete, tárgya és céljánál fogva tetemesen elüt a her. petitiotól; kimutatva ugyanis, hogy ennek sem a debitores defuncti, sem a deb. hereditarii ellen helye nem lehetvén, de igenis a her. petitionak, ezzel a tartalmi különbséget demonstrálja, a cél tekintetében a különbséget az által véli kimutathatni, miszerint arra utal, hogy a fr. 18. §. 2. és fr. 19. §. 3. D. de heredit. pet. (5. 3.) ugyisint Ulpian és Paulusnak az idézett czímbe foglalt több helye értelmében az interdictum quorum bonorum csak a corporum possessores ellen — s illetve a corpora possessoriaira irányul, — ezt igazolni kívánja másfelől az interdictumoknak általa tüzetesen kifejtett általános természetével is.

A hereditatis petitio possessoria először, — de csak mint singularitas — a bon. poss. litis ordinandi gratia és ezenkívül az u. n. bon. poss. ex legibus eseteiben merült fel; mint a hereditatis petitioval egyértelmű s annak valódi után képzése gyanánt felvehető universal kereset az ordo iudiciorum letűnte és a bon. possessionak Dioletian korában beálló átváltozásával jön létre, a mikor is az interdictum quorum bonorum is egészen átalakul.

Ez előrebocsátott conjecturák mindenike a való és nem valónak sajátos vegyülékét foglalja magában.

A tekintetben, hogy a bon. poss. keletkezésével nem köthető a her. petitio poss. felmerülte össze, ma már meglehetősen nézetegyhanguság létezik és a LÖHR-féle megoldási kísérlet teljesen elejtettnek is nevezhető.

A mi FABRICIUS nézetét illeti, daczára azon hathatós védelemnek, melylyel ARNDTS a már közölt tit. de hered. petitione poss. tartalmának hamisítatlan voltát állítja, ő igen helyesen sejt, hogy ezen címnél Iustinian compilerainak egy «Schwärzung»-jával van dolgunk, de bármily éles szemmel vizsgálja meg valaki ezen címet, kétségtelen hogy a fr. 1.-ben nem lehet interpolatiót felvenni, hanem igenis a fr. 2.-ben, vajmi könnyen kimutatható lévén az, hogy a compilerok a *per quam hereditatis petitionem* kifejezéseket a *per quas actiones* szavak helyett csusztaták be. E kifejezéseket Gaius természetesen az egyes *ficticiae actiones*re vonatkoztatá. Hogy e felvétel mily valószínű, ezt kevés szóval igazolhatjuk. «Per quam hereditatis petitionem tantundem consequitur bonorum possessor — úgy mond az idézett fr. 2. — quantum superioribus civilibus actionibus heres consequi potest». E helyből mindenekelőtt látszik az, hogy a compilerok nem excerpálták Gaiusnak egy teljes, összefüggő helyét, hanem ennek csak egy folytatólagos mondatát, mely utóbbi direct vonatkozással birt arra, mi az előtt volt és a mit ők elhagytak; de mert e mondat épen talált Ulpianak a fr. 1.-ben foglalt helyéhez és megfelelő volt a compilerok könnyen látható intentioinak, annak folytatásául ezt is felvevük:

A kérdés már most az, hogy Gaiusnak ezen, — a provinciale edictumhoz irt commentarja VI. könyvéből excerpált — helyének elhagyott része miről szólhatott eredetileg és teljes alakjában?

Szerény nézetünk szerint, az excerptumban fenntartott rész félreismerhetlen utmutatást szolgáltat e részben.

«Ezen hereditatis petitio possessoria által ép annyit érhet el a bonorum possessor, — mond az idézett hely — mennyit a fennebbi civilis actiokkal a heres».

Ha Gaius itt a hereditatis petitiora akart volna vonatkozni annak felfejtése végett, hogy a hered. petitio possessoria ugyanazt tüntetheti fel, mint a civilis her. petitio, — mert erről van itt szó, — vajon használhatta volna-e ez esetben többes számban a «Quantum superioribus civilibus actionibus» kifejezéseket? Kétségtelen, hogy nem; mert előbbi esetben vagy egyenesen azt mondotta volna: *quantum superiore hereditatis petitione*, vagy pedig ha nem akarta volna ezt a direct megnevezést használni: *quantum superiore civili actione*.²

Ebből foly, hogy minden habozás nélkül a legnagyobb bizonyossággal kimondhatjuk, hogy Gaius e helyének, eredeti és teljes alakjában, a *ficticiae actiones*ről általában kellett szólnia.

Dr. Kiss Mór,
egyetemi magántanár.

(Vége követk.)

A csődtörvényjavaslat tárgyalására egybehívott értekezletnek fontosabb határozatai.

Négy évi indokolatlan halasztást után a csődtörvényjavaslat tárgyalására alakított bizottság f. é. február 10-én ismét összehívott.

A mint olvasóink talán emlékeznek, a törvényjavaslat anyagi része már akkor le volt tárgyalva és újra szövegezve. A jelenlegi tárgyalások tehát főleg az alaki részre, — a csődeljárásra — szorítkoztak. E mellett azonban az értekezlet az anyagi részben előforduló némely kérdésre is tért vissza és nevezetesen a «hitelezők megkárosítására véghez vitt jogcselekvények megtámadhatását (actio pauliana) vette fel újra, minthogy azon előbbi nézet, hogy az említett ügy csődön kívül valamint a csődeljárásra való tekintettel is együttesen és külön törvény által szabályoztassék és ezen javaslat a csődtörvényjavaslattal együtt a törvényhozás elé

² Ezért nincs okunk tehát FABRICIUSsal, pl. a «superiores» kifejezést is interpolálnak tartani.

terjesztessék, időközben elejtetett és egyelőre a megtámadhatásnak csak csőd esetében való szabályozása helyezettett kilátásba, minek folytán az erre vonatkozó intézkedések most utólagosan tárgyalattak. Az értekezleten az előbbeni tagokon kívül még Dr. Teleszky István és Dr. Brode Lipót vettek részt.

A tanácskozások Dr. Pauler igazságügyérnek elnöklei alatt sokkal alaposabban és behatóbban folynak mint az első ízben, midőn bizonyos sokszor lázas nyugtalansággal döntettek el a legfontosabb kérdések csak a végett, hogy a munkálat négy évig elheverjen.

Általában igen czélszerűnek mondható ha azon miniszter, ki hivatva van a törvényjavaslatot az országgyűlési tárgyalások alkalmával védeni, annak tárgyalásában is tevékeny részt vesz és így annak, valódi értelmét összes indokait és a több résztől tett kifogások horderejeit behatóan tanulmányozza és ismeri.

Azon fontosabb változásokat, melyek az értekezlet által Dr. Apáthy Istvánnak eredeti javaslatán tétettek, a következő pontokba lehet összefoglalni.

1. Ha a csődnyitást egy vagy több hitelező kéri, a tervezet (87. §.) szerint csak a követelés lett volna kellően igazolandó. Ez értekezlet azonban mint a tárgyalás kitűzésének további feltételét még azt vette fel, hogy a kérvényben az adós fizetéseképtelensége is valószínűvé tétessék.

2. Elvileg kimondatott és az egész tervezeten következetesen keresztülviendőnek határozottat: Miszerint a csődbíróságnak minden határozata ellen rendszerint felfolyamodásnak legyen helye. Hol pedig ily felfolyamodás kizáratik, ez az illető helyen mindég határozottan említettessék. Két egybehangzó határozat ellen azonban ne legyen további jogorvoslatnak helye.

3. A tervezet (93. §.) szerint a posta-, távirda-, vasuti és gőzhajózási hivatalok a csődnyitásról értesítettven, a közadósokhoz szóló leveleket, sürgönyöket és küldeményeket a tömeggondnoknak tartoznak kiszolgáltatni. Ezen intézkedés, noha több oldalról megtámadatott, rozszlelkű eltitkolások megakadályozása szempontjából szükségesnek találtatott ugyan; miután azonban a tapasztalás mutatja, hogy ezen óvintézkedésnek jelentősége leginkább csak a csődnyitás után következő első időszakban áll fenn, — határozottat, hogy az említett intézkedés a csődbíróság belátása szerint a tömeggondnok meghallgatása után, meg legyen szüntethető.

4. A tervezetnek (93. §.) azon álláspontja, melynek értelmében a csődbiztos a közjegyzők sorából lett volna kinevezendő, több oldalról hevesen meg lett támadva.

Az értekezleti tagok egy része ugyanis tekintettel arra, hogy a csődbiztosra bírói teendők is bízhatnak, és hogy a közjegyző fáradságát mindenesetre díjazni kellend, mi által a csődeljárás drágább lenne, azt kívánta, hogy csődbiztosnak csak bírósági tag legyen kinevezhető.

Más oldalról a tervezet mellett felhozott, hogy a bírák ugyis munkával tul vannak terhelve és hogy ezen új teendők folytán több törvényszéknél a bírák számát kellene szaporítani. Végre azon közvetítő indítvány fogadtatott el, hogy a csődbiztos vagy a bíróság tugaiból vagy a helyben lakó közjegyzők sorából nevezhető ki.

5. Kimondatott, hogy a tömeggondnok a közpénztáraknál, hatóságoknál és hivataloknál lévő pénzek, drágaságok és értékpapírok felvételére nem a csődbiztostól (terv. 104. §.) hanem a csődbíróságból nyerend utalványt.

6. A tömeggondnok díjainak szabad egyezkedés után megállapítása a választmány által történhetik. A közadós hozzájárulása nem kívántatott. Jogában állandó azonban a csődbíróságnak, mely a tervezet (105. §.) szerint is hivatva volt ezen egyezségct jóváhagyni, esetleg előbb a közadóst és a hitelezőket is meghallgatni.

7. A bukottra nézve kimondatott, hogy a csődbiztos

engedélye nélkül tartózkodási helyéről el nem távozhatic. A bukottnak letartóztatása pedig a mennyiben az a csődni-tással egyidőre el nem rendeltetett, később csak valamelyik hitelezőnek vagy a tömeggondnoknak, a választmány megválasztása után pedig csak ennek vagy a tömeggondnok kérelmére rendelhető el. A letartóztatás tartama alatt a közadós, *a mennyire lehet*, élelmezéséről önmaga tartozik gondoskodni.

8. A bejelentés első példánya a netalán áttett periratokkal együtt a csődbiztosnál, másik példánya pedig a tömeggondnoknál őrizendők és ugyanott mindenki által megtekinthetők.

A bejelentésekről szóló táblás kimutatásokból az igénybevett osztály felsorolása elhagyatott.

9. A felszámolás alkalmával meg nem állapított, és külön per után a csődbíróság előtt érvényesítendő követelésekre nézve (terv. 145. §.) határozatott, hogy ezekre nézve a per a kereskedelmi ügyek tárgyalására előszabott eljárás szerint, váltóügyek azonban a főeskü kizárásával fognak tárgyalatni.

10. A csődbiztos, választmány vagy tömeggondnok által netalán elkövetett visszaélések tekintetében a követelések $\frac{1}{10}$ részét képviselő hitelezőknek azon jog biztosított, hogy ily visszaélések ellen a csődbírósághoz feljelentést tehessenek.

11. A bukottat illető életjáradékok tekintetében kimondatott, hogy ezek el nem árverezendők, hanem azok kezelésére és a hitelezők közti aránylagos kiosztása végett zárgondnok állittassék fel, kinek működése a csődbíróság felügyelete alatt még a csőd megszüntetése után is épségben maradand.

12. A tervezet (162. §.) szerint a tömeggondnok, ha a csőd egy évnél tovább tart, minden év végével, tartozott volna számolni. Ezen intézkedés azon hozzáttétellel egészített ki, hogy ezen szabály csak akkor alkalmaztassék, ha a hitelezők a tárgyalás alkalmával másképp nem intézkedtek.

13. Miután a csődválasztmány választásaig oly fontos teendők fordulhatnak elő, melyeket egyrészt nem lehet mindig teljes megnyugvással egyedül a tömeggondnokra bízni, de másrészt félni lehet attól, hogy a tömeggondnok nem igen hajlandó leend saját kizárólagos felelősségére ily fontos lépéseket tenni, kimondatott, hogy a bíróság, saját belátása szerint vagy a tömeggondnok vagy egyik hitelező kérelmére, a hitelezőkből vagy más alkalmas, lehetőleg szakértő egyénenként *ideiglenes csődválasztmányt* alakíthat, melynek feladata leend egyes fontosabb esetekben részint a tömeggondnokot tanácssal segíteni részint pedig működését ellenőrizni addig, míg a végleges választmány alakított.

14. Ha csőd megszüntetése a hitelezők beleegyezése alapján kéretik, az előleges tárgyalás szüksége rendszerint fentartatott ugyan (terv. 167. §.) megengedett azonban, hogy ezen tárgyalás mellőzhető legyen, midőn az összes bejelentett hitelezők beleegyező nyilatkozatai közjegyzőileg hitelesítve nyújtattak be.

15. A tervezetben (170. §.) ki volt mondva, hogy a tömeg hitelezői, a mennyiben lejárt és megállapított követeléseik a tömeggondnok által ki nem fizettetnek, jogosítva legyenek a tömeggondnok ellen keresettel fellépni. Az értekezlet azonban megengedte azt is, hogy ily hitelező követelésének kifizetése végett előbb panaszszal is fordulhasson a csődbírósághoz és ne kényteleníttessék azonnal költséges pert indítani.

16. A tervezet a csődhitelezők részletenkénti kielégítését megengedvén, azt (179. §.) azon esetre rendelte el, ha

az első és második osztályba eső követelések kielégítésére elégséges alap rendelkezésre áll. Az értekezlet ezen részletét kifizetés eszközölését már azon esetben rendelte el, midőn csupán az első osztály kielégíthető.

17. A vitás követelésekre eső részösszegekre nézve kimondatott, hogy azok a per eldöntéseig vagy bírói letétbe teendők vagy pedig kölcsönös megegyezés folytán valamely pénzintézetnél helyezhetők el.

18. A felosztási tervnek elintézéséről és az ellene felmerülő észrevételek megtétele tekintetében a tervezet (185. §.) a hirdetvényi értesítéssel illetőleg felhívással megelégedett. Az értekezlet azonban kimondotta, hogy a helybeli hitelezők vagy helyben lakó képviselői még külön kézbesítés által is értesítendők, illetőleg felhivandók, de hogy ezen kézbesítésnek elmaradása jogkövetkezményekkel egybekötve ne legyen.

19. Nevezetes változás történt azon hitelezőkre nézve, kik a bejelentési határnap után jelentkeznek. A tervezet ugyanis a követelések bejelentésére záros határidőt fel nem állítván, a későbbben jelentkezőknek is enged a csődtömegből annyiban kielégítést, a mennyiben még felosztható vagyon létezik.

Ezen utólagosan bejelentett követelések kielégítése tekintetében azonban a tervezet (195. §.) szerint azon mód javasoltatott, hogy a felosztandó összegek a később jelentkezett hitelezők egész, és az előbbienek hátralékos követeléseik között aránylagosan felosztassék, holott az értekezlet határozata szerint: a későbbben jelentkezők előlegesen azon összegeket vegyék ki, melyeket a maga idején történt bejelentés esetében kaptak volna, követeléseik többi részével pedig régebben jelentkezett hitelezőkkel aránylagosan osztokodjának.

20. A kereskedelmi csőd fogalma olyformán ki lett tagítva, hogy nem csak a valósággal bejegyzett, hanem oly kereskedő ellen nyitott csőd is soroztassék a kereskedelmi csődök közé, ki egy éven belől cégét kitörültette, mert fordultak elő esetek, midőn a bukó félben lévő kereskedő csakhogy hiányos könyvvitele oly szorosan meg ne vizsgál-tassék és beszámíttassék, cégét a bukás előtt kitörültette.

21. Nem lévén a tervezetben határozottan felemlítve, hogy kereskedelmi társaságoknál ki van jogosítva a fizetés megszüntetését csődniítés végett bejelenteni, kimondatott, hogy részvénytársaságnál és szövetkezeteknél elégséges, ha ily bejelentés a cégjegyzésre jogosított igazgatósági tagok által történik, egyéb esetekben valamint közkereseti és betéti társaságnál, ha a csődniítást nem mindegyik beltag kéri, szükségesnek találtatott, hogy a fizetés megszüntetése hitelt érdemlő módon ki legyen mutatva. Ellenkező esetben a többi tagok, illetve igazgatók rövid határidőre megidézendők.

22. Ellentétben a tervezetnek (208. §.) álláspontjával, kimondatott, hogy a közkereseti és a betéti társaság ellen nyitott csődesetében az egyes társasági beltagok magánvagyonra fölött is csődniítandó.

23. A csődniítási hirdetvénynek a tőzsdén leendő kifüggesztése (terv. 211. §.) mint felesleges és a kétszeres hirdetésből eredhető zavarok miatt veszélyes, mellőztetett.

24. A kereskedelmi könyvekre nézve határozatott, hogy azok a leltározás alkalmával berekesztessenek, a netalán tapasztalt feltűnő hiányok a leltárban felemlíttessenek és a könyvek tömeggondnoknak őrzés végett adassanak át.

Dr. Schnierer Gyula,

(Folytatása következik.)

miniszteri oszt. tanácsos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Ellenvélemény a hagyaték átadásának kérdésében eddig nyilvánult véleményekre nézve.

A nagymélt. magy. kir. Curia mit semmitőszék 1879. évi január 20-án 22255. sz. a. hozott határozatában foglalt azon elv, «hogy a gyámhatóság által tárgyalt hagyatéki ügyben, még ha a hagyatékhoz ingatlanok is tartoznak, a hagyaték átadása iránti határozathozatalára nem a bíróság, hanem a gyámhatóság van hivatva» több oldalról lett megtámadva — nézetem szerint merően alaptalanul, mert e határozat a törvény szellemének teljesen megfelel, annak betűjébe semmiképp nem ütközik, és — a mi a fő, és a mit a felsőbb bíróságoknak soha sem volna szabad szem elől téveszteni, — a hagyatéki ügyek gyors lebonyolításának lehetőségét hathatósan előmozdítja.

Nézzük mindenekelőtt, mi tulajdonkép honi jogunk szempontjából tekintve, a hagyaték átadó végzés? és ezután mi az 1877. XX. t. cikknek célja és végre összefér-e ez utóbbi törvénnyel a fennebbi semmitőszék határozat?

A hagyaték vagy örökség átadó végzés, az állami gyámkodás termékeny mezején földből kibukkant oly exotikus virág, mely egész 1834. évig e honban ismeretlen volt és csakis az osztrák polgári törvénykönyvvel (797. §.), illetve formailag az 1854. augusztus 9-én kelt patenssel 174. §.) mint «Erbbschaftseinantwortungs Urkunde» hozatott be Magyarországra, és itt annyira megkedveltetett, hogy még az 1861. évben visszaállított honi törvényeinknek sem sikerült annak már is gyengéden ápolt tenyésztését elfojtani. De mindamellett tiltakozni kell azon feltevés ellen, mintha e «parvenu» ezen ország indigenatusát törvényszerűen elbirtokolta volna.

Ugyanis azt hiszem, hogy vita tárgyát többé nem képezheti, miképp örökösödési jogunk egyik főelve az legyen, miszerint az elhunytak összes hátrahagyott vagyona (universitas jurum et bonorum) azonnal az elhalálozás bekövetkeztével «ipso jure» megy át annak törvény, végrendelet vagy szerződés által kijelölt örököseire. Az elhalálozás időpontjával az örökhagyónak örökösei azonnal lépnek annak jogkörébe (succedunt in universum jus, quod defunctus habuit, succipiunt personam defuncti) és őket illetik a fennlévő vagyona nézve (személyhez nem kötött) mindazon jogok, melyek az örökhagyót életében megillették, ők tehát a hagyatéki vagyon minden tárgyára nézve teljes tulajdoni, birtok, szolgalmi, zálogjogot stb. elnyernek és a hagyaték minden tárgya felett ugyan azon szabadsággal rendelkezhetnek, mint az örökhagyó rendelkezett «Haereditas jacens mint quasi res nullius» vagy mint jogi személy örökjogunk szerint nem létezik, és ezért mindaddig, míg az ipso jure örökösödésének elve nálunk törvényként érvényben fentartatik, az örökségnek birói átadása mint örökséget szerző jogcselekmény törvényellenes, és mint ilyen mi joghatályyal bíró cselekménynek tekintendő.

S valóban 1848. év előtti időkből alig lesz valaki képes örökség átadását tárgyazó birói okmányt, de már semmi esetre oly okmányt (kivéve az örökösödési perekben hozott és itt szóban nem forgó ítéleteket) felmutatni, mely szerint a bíróság a jelentkező örökösök örökösödési jogát megállapítja és őket a hagyaték birtokba vételére feljogosítja. (Ez az osztrák Einantwortungs Urkunde-nak a tartalma — lásd az 1854. augusztus 9-én kelt nyiltparancs 174. §. és osztr. ált. polg. törvkönyv 797., 1798., 799., 810. §§-ait és különösen 819. §-át.) Egész 1854. évig az örökös minőség egyház anyakönyvi kivonatokkal, végrendeletekkel, örökösödési szerződéssel; a vagyonnak örökségi minősége pedig leltárakkal, osztálylevelekkel, osztoztató bíróság járáskönyveivel igazoltatott, de soha perenkívül hozott birói határozatokkal; a bíró

mint ilyen még ha a hagyaték körül árvák is voltak érdekelve, soha közben nem járt, hanem ez utóbbiakról a földesuri, illetve megyei hatóság közigazgatási úton intézkedett.

De az újabb honi törvényeink, nevezetesen az országbirói értekezlet által megállapított ideigl. törv. szabályok (XIV. fejezete eljárás az öröklés körül, az 1868. LIV. t. cz.-ben foglalt polg. törv. rendtrs és az 1877. évi XX. t. cz. sem ismerik az osztrák törvény értelmében vett örökség átadó végzést. Az ipso jure örökösödés jogelve ezen törvények által is teljesen fentartatott és ha az 1868. LIV. t. cz. által a hagyaték körül birói beavatkozás kivételképen az az a törv. rendtrs 560. és 580. §-aiban felsorolt esetekben el is rendeltetett, ez nem azon irányban és oly intencióval történt, hogy ez által az örökség szerzése birói határozattól függővé tétessék, hanem egyrészt oly célból, hogy a gyámoltalan felekre örökösödés után szállott vagyon részükre alkalmas állami közegek által és ily közegek közül az árvaügynek rendezetlen volta miatt akkor csak a bíróságok találtattak alkalmasoknak) biztosítsák és fentartassák, valamint, hogy az örökség körül támadt netáni vita egyességileg kiegyenlítettessék és későbbi bonyolódott perlekedésnek ideje korán eleje vétessék, másrészt oly célból, hogy az örökösödési jogunk többször érintett főelve az időközben meghonosult telekkönyvi intézménnyel összhangzásba hozassék. Csak ez az értelmük az 1868. LIV. t. cz. 9. címének VII. fejezetében foglalt rendelkezéseknek.

Különösen pedig az 1868. LIV. t. cikk 581., 583. és 590. §§-aira támaszkodnak az örökség átadó végzés szószólói, mivel az 581. §-ban «öröklött ingatlanok átadásáról» és az 583. és 590. §§-ban «örökség birói átadásáról» világosan szó tétetik. De az ezen §§-okban érintett átadás nem egyértelmű az oszt. törvények értelmében vett örökség átadásával, mert 581-ban a birói átadás csak a nem telekkönyvezett hagyatéki ingatlanokra vonatkozik, és azon módot állapítja meg, mely a telekkönyvi bekeblezést pótolni hivatva van. Ez nem is hagyaték birói, hanem birtokbirósági eljárás, melynek célja a haláleset folytán bekövetkezett birtok változást köztudomásra hozni ugyanazon módon, a mint ez akkor történik, ha valamely nem telekkönyvezett ingatlan birói ítélet folytán végrehajtás után másra ment át. Azért történik a 414. §-ra hivatkozás, mely így szól:

«A hol telekkönyvek nem léteznek, ott a végrehajtott birtokba helyezés által eszközli a megítélt birtok átadását, s azt a hatóság területén szokott módon közhirré teszi.»

Itt tehát a birói átadás nem oly cselekmény, melynél fogva az örökség az örökösök által megszereztetik, hanem csak oly cselekmény, mely által az öröklött nem telekkönyvezett ingatlanoknak az örökösök által történt szerzése hasonlón módra közzé tétetik, a mint ez a telekkönyvezett ingatlanoknál a tulajdonjognak (nem is az örökjognak) az örökösök nevére való telekkönyvi bejegyzése által történik.

Az 583. és 590. §§-okban érintett birói átadás ellenben az örökösödési eljárás folyamán felmerült azon kivételes esetekre vonatkozik, melyekben az örökösökként jelentkeztek között vagy örökös minőségükre illetve, örökösödési jogosultságukra vagy az osztályra nézve vita támadt. Itt a bíró a vitát ideiglenesen, azaz míg az a netán indítandó perben véglegesen eldöntetik, elintézi. Ezen határozat tehát szintén nem egyértelmű az oszt. örökség beszavatoló végzéssel, hanem maradványa az 1836: XIV. t. cikkben szabályozott osztoztató bírósági eljárásnak, és oly ideiglenes birói intézkedés, mely a római jogban a praetori interdictum uti possidetissal némileg összehasonlítható.

S mi értendő a semmitőszéknek fennebbi határozatában foglalt «átadó végzés» alatt?

A joggyakorlatban, kiváltképen az örökösök által vagy ellenük indítandó perekben szükségelt bizonyítás könnyítése vagy egyszerűsítése végett czélszerűnek mutatkozott, hogy az örökös oly hiteles okmánynak legyen birtokában, melylyel nemcsak örökösi minőségét, hanem egyszersmind az örökség miségét és mennyiségét és netáni osztályrészét is «egy füst alatt» igazolhassa és ez által szabaduljon azon tehertől, hogy mindezeket egyház anyakönyvi kivonatokkal, leltárakkal, egyességi jegyzőkönyvekkel igazolni kénytelenítették.

Igy jött szokásba, hogy az 1868: LIV. t. cikk szerint eljáró hagyatéki bíróságok a hagyaték végelintézéseül hozott határozataiban a hagyatéki eljárás főbb mozzanatait és végeredményét kitüntették és az örökösöknek bizonyítványt szolgáltatottak ki, melyben az igazolt örökösök nevei, a hagyaték misége, minősége és mennyisége, az osztályos egyesség főbb tartalma, és különösen ha átruházási záradékkal ellátandó értékpapírok, követelések vagy ingatlanok képezték a hagyatékot, az ezeknek miként történt felosztása összefoglaltatott. És ily tartalmu átadó végzés az, melynek hozatalát a semmitőszék akkor is, ha a hagyatékhoz ingatlanok tartoznak, és ha a hagyatékot a gyámhatóság tárgyalta, ez utóbbi és nem a bíróság hatáskörébe utasítja. És ütközik talán e határozat az 1877: XX. t. cikkbe? Semmikép, sőt épen-e törvény szellemének hű kifejezése.

Mi volt az 1877: XX. t. cikk meghozatalának a célja?

A törvényhozás az 1868: LIV. t. cikknek már pár évi fenállása alatt is meggyőződén, hogy a hagyatéki ügyek halmaza miatt a bíróságok sem azokat kellőleg ellátni, sem a modern állam által reájuk ruházott és a «jogi vitás kérdések döntésére» szorítóköző tulajdonképi feladatuknak megfelelni nem képesek, különösen pedig belátván, hogy azon időtől fogva, a mióta az igazságszolgáltatás a közigazgatástól tényleg is elválasztatott, és azon hatóságoktól, melyek eddig a bírói és egyszersmind gyámi hatóságot is gyakorolták, a bírói hatalom gyakorlása elvonatott, az 1868: LIV. t. cz.-ben szabályozott eljárás mellett a hagyatéki ügyek gyors és sikeres végelintézése (azon okból, mert majdnem minden hivatalból tárgyalt hagyatéki ügyben a fennebb érintett időponttól fogva 1872. január 1-től kezdve) az eljárás a hagyatéki bíróság és a gyámhatóság között feloszolván, mindegyik hatóság függetlenül és önállólag és külön jogorvoslati rendszer mellett járt el és az általuk hozott határozatok igen gyakran kölcsönös surlódásokra és illetékességi vitákra szolgáltatott alkalmat) lehetetlenné vált: az 1877: XX. t. cikk meghozatalával egyrészt a bíróságokon nehezűdő munka terhén lendíteni, másrészt és főkép a népnek érdekét szem előtt tartva a hagyatéki ügyeket azoknak gyors és sikeres elintézése végett még pedig az egész eljárás folyamára nézve lehetőleg egy hatóság kezében összpontosítani czélozta, utasítván, tekintet nélkül a hagyaték vagy minőségére, mindazon hagyatéki ügyeket, melyekben gyám vagy gondnokhatóság alá tartozó személyek érdekelvők, a gyámhatóság hatáskörébe (1877: XX. t. cz. 233. §. 1. és 2. pontja) és a bíróságok számára ezen ügyekben csakis azon esetek elintézését tartván fel, melyekben az örökség vitássá vált vagy az örökösök az osztályra nézve meg nem egyeztek. (1877: XX. t. cz. 255. §-a.)

És most mit akarnak az átadó végzés pártolói? A törvénynek üdvös célját megghiusítani, a bíróság és gyámhatóság szerencsétlen connubiumának viszályát feleleveníteni. Azt akarják, hogy ha a hagyatéki ügyet a gyámhatóság tárgyalta, ez ne mondja reá az «Ament», hanem a nála már úgy is hónapokon át jó nehézre meghizlalt hagyatéki csomót tolja odább a hagyatéki bírósághoz, ott a bíró zárkózzék be egy-két napra hivatalszobájába és betűzze ki lassanként a hagyatéki csomóból, hogy kik az örökösök? miből áll a hagyaték? mikép osztozkodtak abban az örökö-

kösök? a leltározásnál, az osztályegység megkötésénél megtartattak-e a törvény rendeletei? stb. és habár ő a jelentkezett örökösök ebbeli minőségüket kellőleg igazolva, vagy a hagyatéki vagyont úgy jogilag mint mennyiség és minőség szerint biztosan megállapítva és az osztályos egyességet törvénnyel összeegyeztethetőnek nem is találja, mégis, miután a bíró az 1877: XX. t. cz. 254. §-a értelmében a gyámhatóság eljárásnak minden felül vizsgálatától el van tiltva, ő tartozzék átadó végzés alakjában igazolványt ki szolgáltatni a hagyatéknál érdekelt feleknek mindazokról, mit, a hagyatéki iratokban talált és mi lelkiismeretével ellenkezik, de miért «mégis ő viselje a felelősséget». Hogy mennyi idő folyik le, míg ily «Schieber» folytán a bírósághoz került hagyatéki iratok tanulmányozására a bíró magát elhatározza, illetve más teendőinek halmazza miatt mikor szentelhetné ily munkára, melyet az illető gyámhatósági előadó játszva végzett volna el, könnyen képzelhető.

És a hagyaték végbefejezése után sovárgó felek? — hadd várokozzék a «misera contribuens plebs»! Ugy vagyunk többnyire a közigazgatással, de különösen egyéb igazságszolgáltatási intézményeinkkel is. Az érző embernek vérzik a szíve, ha a «miseram plebem» tekinti, mennyi költséggel, mennyi fáradsággal mennyi idővesztegetéssel keresi — igazságát (?)

A semmitőszék tehát helyesen tette, a midőn ily új «Schieberek»-re az 1877. XX. tcikkben semmi alapot sem találván, azt csirájában elfojtotta. — Ha a hagyatékot a gyámhatóság tárgyalja, akkor ő foglalja össze a hagyatékügy befejezéseül hozandó határozatában eljárásának, munkálkodásának eredményét, ő szolgáltatson ki a feleknek igazolványt mindazokra nézve, a mi nekik szerzett örökjogaik érvényesítése végett szükséges, — és ő viselje teljesen és egyedül eljárásának felelősségét is.

Különben, midőn megvallom, hogy az 1877. XX. tcikknek főelvei, intentiói, céljai helyesek, azt ezen elvek, czélok, intentiók kivitele tekintetében különösen a hagyatéki eljárásra nézve sikerültnek nem találom. — Rövid ideje, hogy e törvény fenáll és már is annyi vita keletkezett egyes rendelkezéseinek értelmezése felett. Oka ennek abban fekszik, hogy a kérdéses törvényjavaslatot tárgyaló országgyűlési jogi bizottság tagjainak nagyobb része oly tagokból állott, kik talán soha életükben egy hagyatéki ügyet sem nem tárgyaltak, sem bíróilag el nem intéztek és a kik a hagyatéki eljárásban az 1868. LIV. tcikk életbelépte óta felmerült illetéki kérdésekkel és azoknak a praxisban miként történt megoldását nem is ismerték. Mert ha e bizottság practicus jogászokból állott volna, akkor az országgyűlésnek azt indítványozzák: 254. §-a helyett, melynek téves magyarázata a megtámadott fenebbi semmitőszéki határozat hozatalára alkalmat szolgáltatott, mondassék ki, «hogy a gyámhatóság az általa tárgyalt hagyatéki ügyekben, ha a törvény 255. §-a eseteinek valamelyike fen nem forog, a hagyaték elintézéseül hozandó határozatba nemcsak azokat, a mik a gyámoltalan örökösöknek jutott örökrészeik további kezelésére vonatkozik, hanem mindazokat befoglalni tartozik, a mi az örökösök örökösi minőségüknek, a hagyatéki vagyont mennyiségének és minőségének, és az osztálynak miként történt megtételének igazolásául szolgál; és ha a hagyatékhoz ingatlanok is tartoznak, tartozik a hagyatéki gyámhatóság ezen ingatlanoknak szabatos megjelölése mellett az azokra nézve az egyes örökösök által nyert tulajdoni, szolgalmi vagy zálogjogoknak tkvi bekebelezése végett közvetlenül a tkvi hatóságot megkeresni, azon esetben pedig ha az ingatlanok vagy egyáltalán, vagy csak az örök-hagyó nevére még telekkönyvezve nincsenek, ezen körülményeket kitüntetni és (miután ezen hagyatéki ügyekben gyámoltak és gondnokoltak érdeke forog fen) ügyészét a telekkönyvezés eszközlése végett szükséges további törvényes lépések megtételére utasítani, a mely határozat a leltár és

netáni végrendelet hit. másolatával együtt a hagyatéki illeték kiszabása végett az illetékszabási hivatallal közlendő.

Hogy miért kellene ha a hagyatékhoz ingatlanok tartoznak, «a telekkönyvi jognak átíratását» (ipsissima verba legis) a *hagyatéki bíróságnak* elrendelni és neki az illeték kiszabása végett szükséges adatokat is az illetékszabási hivatallal közölni, azt gyenge eszem felfogni nem képes, kívált, ha meggondolom, hogy a tkvi rendtartás értelmében a *tkvi hatóság* nemcsak a közhatóságok és közegeinek (84., 93. és 102. §§.) megkeresései alapján, de magán felek törvényes alakban kiállított okmányai alapján is telekkönyvi bekebelezéseket nemcsak fogyanatosítja, hanem *közvetlenül* el is rendeli. Vagy tán a gyámhatóság nem szint oly közhitelességgel bíró hatóság, mint a bíróság?

És az illetékszabás végett szükséges adatok közlése miért tétetik a bíróság kötelességévé, ha egy 50 frtos káposztásföld képezi a hagyatékot, holott ha a hagyatékot 100 darab pesti hazai I. takarékpénztári részvény képezi, ily közlés a gyámhatóság hatáskörébe tartozik?!

Igaz, nincs szebb — a következetességnél!!!

Még egy pár rövid megjegyzés PLIHÁL FERENCZ nagykanizsai kir. közjegyző ur által e lapok 11. számában e tárgyban közölt cikkére.

A kir. közjegyző ur cikke bevezetésében azt állítja, hogy a semmitőszék fennebi határozatával az 1869. IV. tcikknek cardinalis elvei támadtattak meg? Mikép, én épen ellenkezőleg azt állítom, hogy e határozat csak következetes keresztülvitele az 1869. IV. tcikk 1. §-ában lefektetett azon elvnek, mely szerint «az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönített és sem a közigazgatási, sem a bírói hatóságok egymás körébe nem avatkozhatnak. Mi az ítélő bírónak a feladata: «vítás jogviszonyok eldöntése és valamelyik személy megtámadott cselekvő képességének elbírálása.» Hát annak bebizonyítása, tanúsítása, hogy valaki örökös minőségét igazolta, hogy reá ilyen és amolyan vagyon örökösödés útján szállott, hogy örökös társaival így és így kiegyezett stb. bírói elbírálás és elítélés tárgya! Akkor a közjegyzői törvény VIII. fejezetében a kir. közjegyzőhöz utasított mindazon tanúsítványok (életbenlét bizonyítása, tények bizonyítása, közlemények tartalmának bizonyítása, névalíráások hitelesítése stb.) szintén a közjegyzők hatásköréből elvonandók és a bíróságokhoz utasítandók, mert ezeket épügy lehetne a bíróságokra reáerőszakolni és bírói funkcióknak elkeresztelni, mint a hagyaték átadó végzést, mely egy cathegoriába esik a kir. közjegyzőkhöz utasított tanúsítványokkal.

Bírói funkciónak alapfeltétele jogvita, cselekvő képesség megtámadása és mindezeknek végeldöntésük céljából történt elpanaszolása. Már a közmondás is mondja, a hol panaszos nincs, ott bíró sincs. A hagyaték körüli teendők pedig tisztán közigazgatásiak: haláleset megállapítása, hagyaték összeírása, leltározása és zár alá vétele, az örökösök közt létrejött egység járáskönyvi felvétele stb. mindezek okmányolási cselekmények (Leunkundmadungs Acten) és mint ilyenek nem az ítélő bírónak funkciói.

Hogy a jelen esetben felmerült kérdés eldöntése nem a semmitőszék, hanem az 1877: XX. t. cikk 204. §-a értelmében a belügyminiszter volt illetékes, ezt mindaddig, míg az eset egész részlegességgel elő nem adatik, tagadnom kell; mert illetékeségi összeütközés itt a bíróság és gyámhatóság között fenn nem foroghatott, mivel különben az árvaszéki ügyész nem élt volna semmiségi panaszszal. hanem az árvaszék maga jelentette volna a törvény parancsoló rendeletéhez képest az esetet a belügyminiszteriumnak.

Czikke további folyamán a kir. közjegyző ur is beismerni kénytelen, hogy sem az 1868: LIV. sem az 1877:

XX. t. cikkben §. nincs, mely a hagyaték átadó végzés hozatalát a hagy. bíróság kötelességévé tenné; és mégis azt mondja, hogy a semmitőszék vétett, midőn a bíróságnak átadó végzését megsemmisítette és inter parentheses annak az 1869: IV. t. cz. 19-át emlékezetébe hozta, mely szerint a bíró a törvények és törvényes rendeletek és a törvényes szokás szerint tartozik eljárni és ítélni!

Hivatkozik ugyan a kir. közjegyző ur a szokásra is, de hogy honnét vette e szokás eredetét és hogy *törvényes* szokásnak tekinthető-e az? — azt hiszem ezen értekezés elején eléggé mutattam ki.

Ezután K. közjegyző ur az átadási végzést, melyet az osztrák Einantwortunggal azonosít, a 254. §. azon rendelkezéséből kívánja deducálni, mely szerint az ingatlanokra vonatkozó telekkönyvi jogok átíratását a hagyatéki bíróság rendeli el. Bocsánat! méltóztassék elolvasni az 1854. augusztus 9-én kelt hagy. pátenst és ott azt fogja találni, hogy a telekkönyvi jogoknak az örökösök nevére leendő bekebelezése nem is az Einantwortungs Urkundában rendeltetett el, hanem csak ennek jogerőre emelkedése után az örökösök kérelmére külön hozott végzésben (1859. aug. 9-én kelt patens 174. és 177. §§.) és ezen eljárás lebegett bizonyosan az országgyűlés jogügyi bizottság tagjainak szeme előtt midőn a 254. §-t (eltérőleg a miniszteri javaslatból) szövegezte, különben az osztrák törvény maga *szempontjából* és tekintve a mieink' elhomlokegyenest ellentében álló örökösödési jogelveket, helyesen intézkedett, úgy a mint intézkedett. Mert nehogy a telekkönyvek (ugy mint nálunk) összezavartassanak, kellett a hagyatéki vagyon beszavatólása iránt hozott végzésnek jogerőre emelkedését előbb bevárni, míg a törvénykönyvi jogoknak az örökösök nevére leendő telekkönyvi bejegyzése elrendeltetett. Nálunk, a mint fennebb kimutattam, osztrák értelemben vett örökségszavatóló végzés nincs és a kir. közjegyző ur által is elismert ipso jure örökösödés elvénél fogva nem is lehet, mégis szükséges, miszerint legyen hit. bizonyítvány a felett, hogy a gyámhatóság által eljárása folyamán teljesített jogcselekvények jogerőre emelkedtek, és miután az árvaszék egészen függetlenül és önállólag jár el és határoz és határozatai ellen intézett jogorvoslatok nem a bíróság, hanem a közigazgatási hatóságokhoz terjesztendő fel, szükséges, hogy a gyámhatóság, midőn a hagy. bíróságot a hagyatéki ingatlanokra vonatkozó jogoknak törvénykönyvi bejegyzése végett megkeresi, vele eljárását mint végbefejezettet és hivatali cselekvényeit mint jogerőre emelkedetteket kitüntető oly határozatot közölje, melynek alapján a bíróság «minden vizsgálat mellőzésével» (254. §.) a dologbani jogokat az igazolt örökösök nevére leendő törvénykönyvi bejegyzését elrendelheti a nélkül, hogy attól kellene tartania, mikép határozata az árvaszéknek, valamelyik cselekvénye miatt meg fog támadatni.

Cikkének további részében kir. közjegyző ur véleménye mellett új alapos érvet fel nem hozván, ezen értekezésem azzal fejezem be, hogy miután nem vitatkozási viszketegből ragadtam meg a tollat, hanem csakis azon célból, hogy e fontos kérdést a *bíróság* szempontjából is megvilágítsam, jelenleg nyilvánított véleményem ellen netán intézendő támadásokra a felelet adását bírótársaimra bízom.

Hánrich József,

pozsonyi kir. törvényszéki bíró.

Jog- és államtudományi könyvészet.

1. GNEIST, R., Gesetz und Budget. Constitutionelle Streitfragen aus der preussischen Ministerkrise vom März 1878. Berlin, Springer. Gebunden frt 4.60
2. HEINRICH, H., Skizzen aus dem öffentlichen Leben Russlands. Riga, Deubner. frt 4.—

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 irt. negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A kötelem. Apáthy István urtól. — Válogatott fejezetek a római örökösödési jog köréből. Dr. Kiss Mór, egyetemi magántanár urtól. — Törvénykezési szemle: A kereskedelmi törvény és a biztosítási feltételek. Dr. Kán Béla ügyvéd urtól. — Adalék a prts 345. §-ához. Tóth Gáspár, köz- és váltó ügyvéd urtól. — Egy csödeset. Vértessy József ügyvéd urtól. — A járásbírói fizetésnek a járásbíró-ság területére lett kiutalványozása oly kötelezettség teljesítésének tekinthető-e, mely az illetőséget a prts 35. §-ához képest megállapíthatja?

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó évi teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

A kötelem.

(Vége.)

A vagyoni értékre vissza vezethető szolgáltatás közelebbi meghatározására vonatkozó intézkedések befejezésül tekinthető az, hogy a szolgáltatásnak *határozottnak kell lenni*, nem ugyan oly értelemben, mintha annak minden közelebbi megjelölést kizáró megállapítása kívánatnék.¹⁹ A szolgáltatás határozott lesz, ha annak létele, terjedelme s tartalma nem pusztán az adós *önkényétől* függ; hanem valamely adott alapon, annak akarata ellenére is megállapítható; nem tévén e tekintetben különbséget az, hogy ez alapot a hitelező, vagy egy harmadik akarata, vagy a bíró határozata képezi. Az ily kötelem lehet ugyan *feltételes*, de az határozottan ép oly kevésbé lesz, mint az alternatív obligatio, melynél a választás az adóst illeti.

A fentebb érintett szabály, mely szerint a szolgáltatásnak határozottnak kell lenni, minden kötelemre kiterjed ugyan, s a szolgáltatás jelzésére általában elegendő. Ha azonban a szolgáltatás tárgyát oly dolgok képezik, melyek *csak nemük szerint* vannak meghatározva — obligationes generis, — a szolgáltatás határozott csak úgy lesz, ha a teljesítés terjedelme oly momentumok alapján ismerhető fel, melyek a forgalmi életben bizonyos nembeli dolgokra nézve irányadóul szolgálnak. Ilyeneknek tekinthetők a *szám*, a *mérték*, vagy a *súly*, melyeknek kellő jelzése által a szolgáltatás a nembeli dolgoknál is határozott lesz; magától értetvén, hogy az erre vonatkozó szabály csak a *tágabb értelemben vett nembeli*, vagyis azon dolgokra alkalmazható, quae numero, pondere, aut mensura constant, anélkül, hogy azok *minősége* tekintetbe jöhetne; mert ha az érdekelt felek a minőségre is tekintettel vannak, miután ez az ugyan azon nembeli dolgoknál — pl. bornál vagy buzánál — igen különböző lehet, *tulajdonképeni értelemben vett* genericus obligatio keletkezik, melynek lényege épen abban áll, hogy a szolgáltatás bizonyos irányban szándékosan *határozatlanul* hagyatik avégből, hogy az adós, a hitelező, vagy egy harmadik elhatározása által egészítettessék ki.

A *szász* törvénykönyv az általunk jelzett meghatározást nem általában a kötelmekre, hanem a szerződés-

sekre alkalmazza;²⁰ ellenben a *dresdai* javaslat a kérdéses intézkedést a kötelmekre vonatkozó általános határozatok közé foglalja.²¹ Részünkről az utóbbi eljárást tartjuk helyesebbnek már azért is, mert a kötelmi jognak a hasonló szabályokat nem pusztán a szerződések, hanem általában a kötelmek tekintetében kell megállapítani.

Az egyes személyek nem állanak közvetlenül bizonyos jogviszonyban egymáshoz. Arra nézve, hogy két meghatározott személy között jogviszony keletkezzék, valaminek történni kell, a mi mint jogalap a jogviszonyt eredményezi. A római jog a kötelem keletkezésének hármas jogalapját különbözteti még. *Obligationes ex contractu nascuntur, aut ex maleficio, aut ex variis causarum figuris*;²² az utóbbi jogalap magában foglalta egyrészt azon kötelmeket, melyek a szerződéseken alapulókhöz *hasonló* viszonyokat eredményeztek — obligationes quae quasi ex contractu nascuntur; — másrészt azokat, melyek a tiltott cselekvényeken alapuló kötelmi viszonyokkal *egyenlőknek* tekintendők.²³

A tételes törvények közül a kötelmeknek keletkezési alapjuk szerinti osztályozását a *porosz L.-recht* és az *osztrák* polgári törvénykönyv; az újabb törvénytervezetek közül pedig a *bajor* javaslat tartalmaz. A porosz L.-Recht I. r. III. cz. 31. és 32. §§., továbbá a XVI. cz. 13. §-ban a kötelmek keletkezési alapjául a feleknek a kötelem megállapítására irányuló megegyező *akarata*t, tehát a szerződést, továbbá a *jogsértő cselekvényeket* és a *törvényt* jelöli ki; ugyancsak e hármas jogi alapot különbözteti meg az osztrák ptkv. 859. §-a is; végre a bajor javaslat II. r. 4. §-a a kötelmek keletkezése alapjául a *szerződést*, a *tiltott cselekvényeket* és *azon tényeket* jelöli ki, melyeknek a törvény kötelező joghatályt tulajdonít; a bajor javaslat tehát a kötelmek közvetlen keletkezési alapjául a törvényt el nem ismeri. Részünkről ez álláspontot tartjuk helyesnek. Eltekintve ugyanis attól, hogy magából a törvényből a szűkebb értelemben vett *privilegium* esetét kivéve, a hol az objectív és a subjectív jog egyidejűleg létesül, közvetlenül jogok nem keletkeznek, — míg a *dologi jognál* a jogosított fél, arra nézve, hogy a másik a kötelezettségi viszonyt elismerni tartozzék, csak azt köteles igazolni, hogy a dologhoz közvetlen hatalmi viszonyban áll, a kötelmeknél a hitelező azon *factum obligatoriumot* tartozik igazolni, melyre az adós szolgáltatási kötelezettségét alapítja. E factum obligatorium a felek egyikének, vagy másikának sőt mindkettőjöknek hozzájárulásával is létesülhet ugyan s ez esetben annak kötelmet eredményező hatálya csak a törvény intézke-

²⁰ 800. §. Der Gegenstand des Vertrages muss nach dem übereinstimmenden Willen Derjenigen, welche ihn schliessen, mit der Bestimmtheit erkennbar sein, dass sich ersehen lässt, was geleistet werden soll. Bei Leistungen aus einer Gattung muss die Art und der Umfang, die Grösse oder Zahl erkennbar sein. Fehlt es an der erforderlichen Bestimmtheit, so ist der Vertrag nichtig.

²¹ 5. cz. Die Leistung muss bestimmt bezeichnet oder nach gegebenen Bestimmungen zu ermitteln sein. Insbesondere muss bei Leistungen, welche der Gattung nach bezeichnete Sachen zum Gegenstande haben, der Umfang der Leistung (Zahl, Maas, Gewicht) erkennbar sein.

²² I. 1. pr. Dig. (44. 7.)

²³ §. 2. I. de obl. (3. 13.) Aut enim ex contractu sunt obligationes, aut quasi ex contracta; aut ex maleficio.

¹⁹ Es ist gleich ob der Gegenstand sich mit der erforderlichen Bestimmtheit aus dem Inhalte des Vertrages unmittelbar, oder ob die Bestimmtheit in Folge des Vertrages durch Benützung anderer Umstände benützt werden kann. *Szász* tkv. 801. §.

dése folytán lesz; de ezért a kötelem nem közvetlenül a törvényből ered; mert a törvény functioja az érintett esetben mindössze abban áll, hogy a factumnak kötelmet eredményező joghatályt tulajdonít. A porosz L. Recht és az osztrák ptkv említett intézkedéseinek tehát mindössze az lehet az értelme, hogy bizonyos esetekben az érdekeltek hozzájárulása nélkül *azért keletkezik kötelem*, mert a törvény annak közvetlen létesülését bizonyos tényekhez köti.

A kötelmek keletkezési alapjának általunk is elfogadott hármas felosztása a *Code civil*, a *szász* tkv. és a *dresdai* javaslat rendszerében is feltalálható; mert ugy az érintett törvények, mint a dresdai javaslat az egyes kötelmeket a szerint osztályozva szabályozzák, a mint azok szerződésből, tiltott cselekvényekből, vagy egyéb a törvény által obligatorius jelleggel felruházott factumokból erednek. E helyet czélszerűbbnek látszik a kötelmek keletkezési alapját határozottan kijelölni, a minek egyebektől eltekintve az az előnye, hogy a törvényes intézkedések áttekintését már a priori megkönnyíti.

Apáthy István.

Válogatott fejezetek a római örökösödési jog köréből.

(Folytatás).

Kétségtelen tehát, hogy míg a fr. 1-ben interpolatio nem fordul elő, addig a fr. 2-ben ilyenre találhatunk.

Ugyde ha a címfeliratot nem, hanem csakis magára ezen fr. 1-et olvassuk el, talál-e ebben bárki egy direct utalást, egy her. petitio possessiojára? «Ordinarium fuit, post civiles actiones hereditibus propositas, rationem habere. Protectorem etiam eorum quos ipse velut heredes facit, hoc est eorum, quibus bonorum possessio data est». . . Ez egy oly általános természetű nyilatkozat, melybe valaki tetszése szerint beleértheti ugyan a hereditio possessoriát, anélkül azonban, hogy erre a mondat értelme a legkisebb alkalmat is nyújtana.

De mi által akarák Iustinian compilerai ezen vonatkozást elérni?

Nagyon egyszerű s általuk igen gyakran fogamatba vett manővre segélyével.

Készítettek egy címfeliratot: «de hereditatis petitionis possessoria és Ulpiannek eredetileg egész más értelemben használt, de általában jelentőségüknel fogva itt is felhasználható szavait az alá helyezék; így aztán igen természetes, hogy az olvasó kénytelen a praetornak abban leírt és a bonorum possessorral szemben a jogvédezközök adományozása tekintetében követett eljárását a hereditatis petitiora is kiterjeszteni.

Adjunk bár teljes mértékben igazat azoknak, (l. különösen Hugo Röm. Rechtsgeschichte 26. l.) kik óva figyelmeztetnek, hogy történelmi tekintetben a Iustiniani gyűjtemény «die ergiebigste, aber auch unzuverlässigste Sammlung ist, so dass geschichtliche Angabe gar keinen sicheren Beweis für sich hat», mindazonáltal a mindegyre állított interpolatiokat, alapos indok nélkül nem vagyunk hajlandók elhinni. Hol azonban azokat oly szembetűnő, — és mesteri kezet alig eláruló darabos alakban találhatjuk fel, ott tévedés a hamisítatlanság vélelmét tovább is forcirozni.

Ebből látszik, hogy bár FABRICIUS szemeit az indokolásban ezen egyszerű s talán első pillanatban felfedezhető ut elkerülte, s ő jóval valószínűlenebb és messzehatóbb eszközökhöz folyamodott, de azt, hogy itt Iustinian compilerainak egy csempészésével van dolgunk, helyesen sejté.

E tekintetben tehát az ő, — és nem az ARNDTS részén van az igazság.

De nagyon messze megy másfelől F., midőn ez okból a hereditio petitio behozatalát egyenesen Iustinian «Erfindung»-jának nevezi,

Különben alig lehet megmagyarázni, hogy e felfogás kifejtése mellett, hogyan eshetik Fabricius mégis azon következtetlenségbe, hogy a heredit. pet. poss. létét egy más módon ennek dacára elismerje, a mennyiben azt mondja; hogy egyáltalában nem akarja tagadni azt, dass der bonorum possessor, vermöge der ficticia actiones auch die hereditatis petitio, *fictose herede* ausstellen kann. (Rhein. Museum IV. 179.) Hogy ez sem állhat meg, ez a fennebbiekből már kitűnik.

Csodálatos ARNDTS-nál is az, hogy míg egyfelől hajlandó elismerni, hogy a heredit. pet. poss. már eleve is mily *elvi* nehézségekbe ütközik, mégis annak felmerültét azon korszakra teszi, midőn a római jogtudomány a fejlődés tetőpontját érte el.

LEIST-nak nagy tanulmány és szellemes felfogás segélyével indokolt conjecturájában, nagyon nehézkes azon megkülönböztetést, melyet egyfelől a poss. heredit. petitio között, mely az inofficiorum testamentumnak a praetor által felállított eseteiben lelt alkalmazást (s mely eseteket tulajdonkép a valódi heredit. pet. poss. körén kívül esőknek tart) és másfelől a Diocletian után kifejlődött universalis jelentőségű heredit. petitio között tesz és az is bizonyos, hogy a dolognak jóval egyszerűbb és természetesebb magyarázatát lehetne adni, mint a milyent L.-nak egyébként a helyes felfogás csiráját, bár elrejtve, de kétségtelenül magában foglaló conjecturája nyújt.

Ma a nagy többség előtt kétségen kívül áll azon tétel, hogy nem szabad a heredit. petitio poss. keletkezését a singulares ficticiae actiones constituálásával egyidőre tennünk.

A fennebbi fejtegetések arról is meggyőzhettek, hogy Gaius és Ulpian korában az még nem létezhetett s hogy egyáltalában távol kell tartanunk magunkat oly felfogástól, mely annak keletkezését a class. jogászok korába viszi vissza.

És valóban oly egyszerűnek képzeljük annak keletkezési okát, hogy csak habozva merjük felfogásunkat nyilvánítani, mely az e részben felszínre hozott és oly tudományos apparatusokkal felfejtett conjecturák eredményeinél jóval egyszerűbb uton, talán megnyugtatóbb álláspontra vezet el.

Tanulmányaink azon tétel kétségbevonhatlan igazságának meggyőződésére hoztak, hogy a bon. poss. intézmények egy oly fogalom, az abban foglalt jogosítványoknak egy oly tartalom feküdt alapul, mely az intézmény felmerültétől, annak azon alakjaig, melyben az azon elágazó célzások által, melyek keresztülvitelére a létező szűk körű rendszer felhasználtatván, — a class. jogászok korában már mint egy széles körű intézmény jutott, — mindvégig ugyanazonos maradt.

A b. p. fogalmának válpontja még mindig kizárólag az interimisticus jogban: a fictio heredisben rejlik s míg az intézmény keletkeztekor az ideiglenesség jellege kivételek által át nem tört uralkodó momentumot képezett az örökös jogával szemben, az intézmény e külső képe a haladó idővel nagyon megváltozik.

És bár idővel a bon. poss. a későbbi, a praetor által behozottak mellett az összes civiljogi örökösödési osztályokat, — melyek még fenntartották magokat — átölelte; bár utóbbiak előbbiekkal szemben, ugy számuk, mint előfordulások tekintetében már alárendelteké váltak; bár egészben véve, a bon. possessio a mindennapi életben jóval kevesebb esetben lett *sine re*, mint *cum re*, mert

a civiljogi örökösre is előnyös lévén az *interdictum quor. bonorum*, ő a legtöbb esetben *bon. possessiot* kért, a midőn természetesen az első pillanatban már *fictio* és valóság összeesett, míg nem egyszer a tisztán a praetor által teremtett osztály is állandóan a hagyatékhoz jutok; mégis a *class. jogászok* előtt mindig tisztán állott a *b. p. valódi fogalma*, mely szerint az: az örökösödési jog tényleges gyakorlása.

Igy jut a *bon. poss.* azon korba, midőn a praetor, a *classicus római jogtudomány* eltűnnek.

E két momentumban rejlik azon összeolvadás megmagyarázásának kulcsa, mely a császári korszak második felében a *bonorum possessio* és *civilis örökösödési jog* között létrejön.

Ez egyesülés nem egyes intézkedések, hanem egyenesen csak a változott viszonyoknak kifolyása.

Az egész intézmény lüktető szíve a praetori *imperiumban* volt. Ennek eltűnte és ehez járulván azon körülmény, hogy az éles jogi *distinctio* elestével, nem a fogalom valódi lényege, hanem a *practicus*, — ha szabad e kifejezéssel élnünk, — kézzel fogható küleredmény nyomán kezdik az intézményeket felfogni, mert a *bon. poss.* oly számos esetben *cum re* lett, közelfekvő volt abban egy oly jogot látni, mely egy valódi örökösödési joggal egy jelentőségű. Im ezek megmagyarázzák a későbbi átalakítást.

Az *ordo judiciorum* és *ficticiae actiones* electe, mindinkább elősegítette, hogy a kezdetéhez képest már a *class. jogászok* korában külsőleg oly nagy és széleskörű rendszerré vált, de *bensőleg ez egész időszak alatt egy fogalom által áthatatott intézmény* fogalma átalakulván, bekövetkezzék idővel egy bennső egyesülés *ius civile* és praetori jog között.

Eljön tehát azon időszak, midőn minden különbség csakis a névben marad fenn.

Könnyen képzelhetjük már most, hogy a császári kor ez időszakának joggyakorlata nem látott abban semmi akadályt, e teljes egyenlőség hamis tudatában a heres hered. *petitiojának* analogiájára, a *bon. possessornak* is *possessoria hered. petitiot* adjon; önkényt érthető, hogy a két jogvédezköz lényegében nem szabad azon elvi eltérés és különbözőséget keresnünk, mely akkor létezett volna közöttük, ha a civilis és praetori örökösödési jog mint két rendszer állott volna egymással szemben.

Szóval röviden összefoglalva a nyert végeredményt, mondhatjuk, hogy a *possessoria hered. petitio* egyenesen csakis külső körülmények folytán került felszínre és épen ebből kifolyólag már most természetes és önkényt érthetőnek fogjuk azt is találni, hogy midőn a *compilerok* azt mint lehető a törvénygyűjteménybe fel kellett hogy vegyék, nem könnyen megfejtethő zavarba jöhetének az iránt, hogy kinek tulajdonítsák annak felszínrehozatalát; a her. *petitio poss.* mint létező kereset tényleg előttük állott, az *excerpalt jogászok* iratai arról mitsem szölohtak.

És mert oly *plausibilisnek* tűnt fel itt is, az általuk felveendő szabályokat egy Gaius vagy Ulpian művéből *excerpáltaknak* feltüntetni, ezzel rájöttünk az általuk fogamatba vett *interpolatio* magyarázatára is nemcsak, hanem a legnagyobb valószínűséggel igazolva látjuk azt is, hogy miért követték a D. V. 5. címének összeállításánál azon eljárást, melyet fennebb feltüntetésünk s melynek való volta — reményünk szerint — további igazolásra nem szörol.

Dr. Kiss Mór,
egyetemi magántanár.

(Vége követk.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kereskedelmi törvény és a biztosítási feltételek.

Kereskedelmi törvényünk leghézagossabb és leghiányosabb részének az életbiztosításról szóló szakasz bizonyult; a törvény életbelépte óta folyton felszólalnak a gyakorlat emberei egyik-másik szabványnak novelláris uton való megváltoztatása és a gyakorlati élet igényeinek megfelelő módon való szabályozása iránt; de mindeme felszólítások és *reclimatiók* eredmény nélkül maradnak.

A szakemberek mellőzése a törvény ide vágó szakaszainak tárgyalásánál természetesen nem maradhatott hátrányos befolyás nélkül; a biztosító intézetek siettek oly kötvény feltételeket létesíteni, melyek sok esetben a törvényt törvényes módon kijátszák, minek folyománya, hogy a kötvényfeltételek nincsenek összhangzásban a törvényt, a törvény viszont nincs összhangzásban a gyakorlati élet igényeivel.

Innen magyarázható azon tapasztalat, hogy a törvény életbelépte óta aránylag több biztosítási per van folyamatban, mint a törvény érvénybe lépte előtt volt, ezen visszásságra a törvényhozás közbenjötté nélkül, csak évek hosszú sora után lesz segítve, ha ugyanis a felsőbb bíróságaink által kimondott és kimondandó elvek által a hiányok orvosoltatni fognak, hogy azonban addig a biztosító és biztosított érdekei kellőleg megóva nincsenek, bővebb magyarázatot nem igényel. Ezuttal csak néhány oly cikkelyt és kötvényfeltételt akarunk kiemelni, melyek alkalmazásának szükségessége már több ízben előfordult és a legtöbb esetben nehézségekre és hosszas perlekedésre adott alkalmat és csak a bírósági ítéletekben nyert megoldást, de miután ezen ítéletek is gyakran nem egyöntetűek, várható, hogy adandó alkalommal ismét a bírónak fog kelleni — dönten.

A törvény és feltételek *tömkelegéből* csak néhányat akarunk *vizsgálódásunk* tárgyává tenni.

A kereskedelmi törvény 505. §. *taxative* sorolja elő az eseteket, melyek beálltával az életbizt. szerződés hatályát veszti, nevezetesen a (3-dik pont szerint) *ha a díj a lejárat után 30 nap alatt nem fizetetik*, — e törvényes dispositiot a legkevesebb intézet vette át; vagy 30 napnál rövidebb *respirot* szabnak, vagy pedig tekintettel a keresk. törvény 507. §-ra, oly feltételektől teszik a *respirot* függővé, melyet a törvény nem ismer. Szóljának a példák:

Az *Azienda*, *Tisza* és mások a *respirot* vagy egyáltalán nem ismerik el, vagy pedig feltételeik szerint a díjat a lejárat után 15 nap alatt csak úgy fogadjak el, ha a biztosított még életben van és változatlan egészségi állapota igazoltatik, ez tehát a szerződés reactiválása, mi annak megszűntét tételezi fel, ha tehát a díj a lejárat napon nem fizetetik, a szerződés hatályát veszti.

Más intézetek (pl. a honi) megkülönböztetést tesznek az egész, fél vagy negyed évi fizetés között és míg az elsőnél 30 napi *respirot* a törvényt egyezőleg engedik, addig már az éven aluli fizetéseknél csak 15 napot engednek a díj fizetésére, eme módozatok szabad egyezkedésen ugyan, de nem törvényen alapulnak.

A feltételeknek a törvény szövegéhez való strict alkalmazását csak ott találjuk, hol maga a törvényes rendelkezés is olyan, hogy számtalan kibuvót enged a társaságnak esetleges fizetési kötelezettsége alól; ennek illustralására szolgáljon a keresk. törvénynek 504. §. 3-ik pontja, mely szerint a *tg. a biztosítási összeg fizetésére nem kötelezhető, ha a biztosítás tárgyát az egészség vagy testi épség képezi, és az esemény, melynek bekövetkeztétől a fizetés függővé tétetett, a biztosí-*

tott vagy a kedvezményezett vétkességéből következett be, jöllehet e szakasz receptio útján jött törvénykönyvünkbe — a code de commerceben is foglaltatik — mégis más alakban lett volna felveendő, mert a jelen formulázás mellett csakis per útján lesz azon kérdés eldöntve, valjon a tg köteles-e fizetni, ha a biztosított lófuttatásnál — mely tudvalevőleg állami támogatásban is részesül — kezét lábát törí. Az esemény a biztosított vétkességéből következett be, mert ha a futtatáson nem vesz részt, mi baja sem történik, tehát a tg a fizetésre nem kötelezhető. Ily eventualitásokat ki lehetett volna zárni, ha a jelzett szakaszban a «vétkesség» helyett a «szándékosság» vétetett volna fel.

Hasonló szempont alá esik az 502. §., mely szerint a *bizt. ügylet megszűnik, ha a biztosított személyében oly változás áll be, mely által a risico annyira fokoztatik, hogy a tg, ha e körülményt előre tudta volna, egyáltalán nem, vagy magasabb díj mellett kötötte volna meg az ügyletet.* Mily zavar támadhat ez intézkedésből, könnyen képzelhető, a biztosítottak nálunk vajmi kevés ismerettel bírnak az életbiztosítási üzlet felől és így legjobb akarat mellett sem képesek azon körülményeket kellőleg megítélni, melyek mellett a risico nagyobbodik vagy melyek fenforgása mellett a társaság nagyobb díjt követelt volna.

A biztosító intézetek ellen folyamatban levő perek legnagyobb része a törvény 474., illetve 475. §§. *hészagos* intézkedései folytán erednek, ezen szakaszok a szerződés érvényességének megtámadására jogosítják az intézetet, ha a *biztosított fontos körülményeket elhallgatott vagy valótlanul előadott.*

Hogy mely körülmények fontosak, annak elősorolásába a törvény természetesen nem bocsátkozhatik, a kötvény feltételek pedig annyi esetet sorolnak fel, melyek elhallgatása vagy valótban előadása a szerződés érvénytelenségét vonja maga után, hogy a fontosság elbírálása csaknem esetről esetre a bíróság által történik különösen mióta a legfőbb ítélőszék kimondotta, hogy a fontosnak mutakozó körülmény elhallgatása még az esetben is a szerződés érvénytelenségét vonja maga után; ha az eltagadott körülmény és a bekövetkezett talál között okbeli kapcsolat nem mutatkozik.

Hogy az elhallgatás mala fide történt legyen, a feltételekben nem kívántatik, elég hogy megtörtént, a fél intenciója a társaságot nem érdekli, így az Anker, Tisza és mások kötvényeikben kimondják, hogy a biztosított kora, állása, foglalkozása, lakhelye és egészségi állapotának valótlan bevallása a szerződés érvénytelenségét vonja maga után, és e szerint, ha a biztosított magát 2—3 évvel fiatalabbnak mondotta vagy ügynök helyett magánzónak adta ki magát, halála után a kedvezményezett mi jogot sem formálhat a tg ellen.

Ha meggondoljuk, mily módon aquiráltatnak a biztosítások, mit nem tesz mindent az ügynök mozgásba, hogy a felet üzlete részére megnyerje, mennyire siettetni az ügylet megkötését, nehogy concurrence által megelőztessék, érthető, hogy a biztosítási szerződés megkötésekor a születési bizonyítvány be sem kívántatik, hanem az ügynök az életkort ha az a fél előtt ismeretlen, saját belátása szerint határozza meg, ennek eredménye azután, hogy a fél halála után a befizetett díjakat sem követelheti vissza az illető kedvezményezett. A kötvényszerű feltételek eme drakoi szigorát enyhítendő a legfőbb ítélőszék kimondotta ugyan, hogy az életkor helytelen bevallása csak azon esetben vonhatja maga után a bizt. szerződés érvénytelenségét, ha a magasabb életkor a biztosító megkárosítása céljából rossz szándékból titkoltatott el; és nézetünk szerint a tévedésnek mint rossz szándék nélkül jóhiszeműen elkövetett cselekvénynek egyáltalán nem vonhatja maga után a szerződés megszüntét.

Hol a kötvényfeltételek a törvénytől liberalisabban intézkednek, ott egy még magasabb érdek sértetik, mint a

biztosított-é, t. i. az erkölcsiség érdeke: lássuk csak a törvény 504. §. 1. pontját, e paragraphus a biztosítót a fizetési kötelezettség alól felmenti, ha a biztosított életét öngyilkosság folytán veszti, felette kívánatos lett volna, ezen intézkedést a biztosítási szerződés által meg nem változhatónak nyilvánítani és annak a kellő világosság érdekében határozott kifejezést adni ez által ki volna zárva azon lehetőség, hogy némely biztosító intézet (Gresham, Anker,) a biztosított öngyilkossága esetében is kötelezettnek mondja magát a fizetésre.

Nem lehet itt feladatunk társadalmi viszonyaink *fejlettségéről* értekezést tartani, eléggé szomorú bizonyítékot képeznek a könnyelmű s pazar életmóddal párosult gazdagodási vágy folyományaként jelentkező gyakori öngyilkossági esetek, és mit tesz a törvény?

Türi, hogy némely biztosító intézet az öngyilkosság elkövetésére segédkezet nyújt.

Sokkal könnyebben ugyanis fogja az magát öngyilkosság elkövetésére elhatározni, a ki tudja, hogy családjának halála által tetemes anyagi vagyont nyújt, mint az, kit e borzasztó tettől leginkább azon tudat tart vissza, hogy családját öngyilkossága által a legnagyobb inségnek teszi ki és a biztosító intézet által a biztosított összeg sem fog kifizettetni.

Ide járul, hogy az öngyilkosságnak önkivüli állapotban való elkövetése felsőbb bírósági praxisunk szerint különben sem menti fel az intézetet fizetési kötelezettsége alól; az öntudatos öngyilkosoknak kötvényszerűleg engedett kedvezmény tehát, ha nem is a törvény betüivel, de mindenesetre szellemével intenciójával ellenkezik.

A fentebbi néhány adatból, — melyek tovább folytatását ezuttal — mellőzzük, kitűnik azon *ellenmondás, mely a törvény és a kötvény feltételek között létezik*, hogy ez a biztosító és biztosított között folytonos surlódásokra és perlekedésre szolgáltat alkalmat, ezt eléggé illusztrálja, a következő táblázat, melyben a Budapesten székelő intézet ellen a kereskedelmi és váltótörvényszék előtt a múlt évben folyamatban tett perek vannak kitüntetve:

Biztosító intézet neve	perek száma	perelt összeg
Gresham	2	frt 7,000.—
Duna	1	» 1,449.—
I. magyar általános	10	» 41,692.—
Pesti	6	» 17,619.—
North britisch	17	» 31,571.—
Phönix	1	» 30,000.—
Tisza	38	» 131,935.23
A három triesti intézet	37	» 88,512.—
Patria	—	—
Honi	7	» 13,700.—
Összesen... ..	119	frt 363,478.28

A perek ezen nagy száma csak kártékonyan hathat a biztosítási üzlet egészséges fejlődésére a mennyiben a közönséget ez intézménytől elidegeníti. És e bajon nézetünk szerint csak úgy lesz segitendő, ha a kereskedelmi törvénynek a biztosítási üzletre vonatkozó szakasza novellaris uton módosittatik, kiegészítettik és az intézeteknek kötelességükké tétetik, a törvényt teljesen megegyező biztosítási feltételeket az illetékes törvényszéknek bemutatni, mely azokat megvizsgálván vagy helybenhagya vagy módosítás végett visszaadja, ez uton a biztosító és biztosított érdeke egymással kellő összhangzásba fog hozatni és e téren is valónak fognak bizonyulni. Pope szavai «All discord is harmony not understood».

Dr. Kán Béla,
ügyvéd.

Adalék a prts 345. §-ához.

A *Jogtudományi Közlöny* f. é. 13. számában TERNOVSZKY BÉLA kir. törvényszéki bíró urtól e czímen egy értekezés jelent meg, felvetvén a kérdést: «két egyező bírósági ítélet alapján szerzett végrehajtási zálogjog elenyészik-e akkor, ha a harmadbíróság mind a két alsóbb bírósági ítéletet feloldja s póteltjárást rendel; feloldhatók-e a bírói zár alá vett ingóságok, illetve törülhető-e az ingatlanra nyert végrehajtási zálogjog a végrehajtást szenvedett egyszerű kérelmére vagy sem?»

Az idéztem értekezés a kérdésre határozottan nemmel felel. Azonban nézetem szerint az ott adott felelet nem helyes és a mellette felhozott érvek nem elég meggyőzők arra, hogy az értekezésben vitatott véleményt elfogadtassák, midőn az ellenkező mellett számos, törvényben gyökerező indok hozható fel. Ezen indokok némelyikét előadni óhajtván, mindennek előtt megjegyzem, hogy az igenlő választ nem a törvény rovására s csupán a méltányosságra alapított indokok támogatják, hanem támogatja ezt a pozitív törvény, nevezetesen a perrendtartás 374. §-a is.

A prts. 374. §. szerint, ha a marasztalt fél oly okiratnak van birtokában, mely által hebizonyíthatja, hogy a végrehajtási jog az ítélet után felmerült tények folytán elenyészett, a végrehajtás megszüntetését kérheti. Ezen törvényszakasz az okmány minőségét meg nem határozván, kétségtelen, hogy a végrehajtás megszüntetése akár köz-, akár magánokirat alapján kérelmezhető, csak az bizonyíthatóság be általa, hogy az ítélet után felmerült tények folytán a végrehajtási jog elenyészett.

Az kétségtelen, hogy az adott esetben a legfőbb ítélőszék feloldó végzése alakilag kifogás nélküli okirat; kétségtelen, hogy általa teljesen be van bizonyítva azon körülmény, miszerint az elsőbírósági ítéletek feloldatván, hatályon kívül helyezettek s hogy a hatályon kívül helyezés az ítélet után felmerült tény. Ennyiben szolgáltat a feloldó végzés anyagi szempontból bizonyítékot. Most már csak az a kérdés merül fel: lehet-e a hatályát vesztett ítéleteknek joghatályt tulajdonítani? kétség kívül nem lehet: mert megszűnván az ok, meg kell szűnnie az okozatnak is. Már pedig ítélet és végrehajtás époly viszonyban állanak egymáshoz, mint ok és okozat; feloldva lévén az ítélet, fel kell oldatnia az ítélet okozta végrehajtásnak is.

Ezen nézetet támogatja a prts 345. §. b) pontja is, mely két egyenlő ítélet folytán csak azon esetben ad helyt végrehajtásnak, ha a másodbírósági ítélet semmiségi panaszsal meg nem támadtatott; azaz csak akkor, ha az ítélet megsemmisítésének lehetősége ki van zárva.

A másodbírósági ítélet megsemmisítése csupán csak azt vonhatja maga után, hogy a másodbíróság a megsemmisített ítélet helyett újabb ítéletet hoz. Mily következménye van az adott esetben a legfőbb ítélőszék feloldó végzésének? Hogy az elsőbíróság a legfőbb ítélőszék által kijelölt irányban újabb tárgyalást tart és a kifejlendőkhöz képest hoz új ítéletet (prts 108. §.) s csak azután jöhet az ügy ujlag a másodbírósághoz.

A következmény a második esetben a pernyertes félre, ki már két egyenlő ítélettel birt, kétség kívül sokkal kedvezőtlenebb, mert hisz az újabban megtartott tárgyalásnál kifejtett körülmények folytán már az elsőbíróság is első ítéletével ellenkező ítéletet hozhat, ami a semmiségi panaszsal megtámadott másodbíróság ítélet megsemmisítése esetén merőben lehetetlen.

Az is tény, hogy úgy a megsemmisítés, mind pedig a feloldás következménye annyiban azonos, amennyiben az alsóbb bíróságok az általuk már egyszer befejezett ügyben az eljárást ujlag felvenni tartoznak, következtetve ezekből azon eredményre jutunk, hogy az egyenlő következményű

bírói cselekményeknek egyenlő joghatályt kell tulajdonítanunk.

Ha tehát a prts 345. §. b) pontja a két egyenlő ítélet folytán csak azon esetben ad helyt végrehajtásnak, ha a másodbírósági ítélet megsemmisítésének lehetősége ki van zárva: kétségtelen, hogy azon esetben, midőn úgy az első mint a másodbírósági ítélet a feloldás által tényleg megsemmisített, a végrehajtás megszüntetésének helye van és a végrehajtás megszüntetésével csupán a törvény azon intenciójának teszünk eleget, mely a prts 345. §. b) pontjában kifejezést nyert.

Ezekkel úgy hiszem kimutattam azt, miszerint az adott esetben a végrehajtás megszüntetése mellett nem csupán méltányossági indokok szólnak, hanem mellette szól a prts 374. §-a, tehát a pozitív törvény is és a prts 345. §. b) pontjából vont analogia a törvény intenciójának szempontjából.

Ezek után áttérek azon érvekre, melyekkel az idéztem értekezésben elfoglalt álláspont védelmezetik.

Elismerem, hogy a törvényhozónak és törvénynek nem feladata a logika szabályait a jogélet terén mereven valósitani; de el nem ismerhetem azt, hogy létezne vagy léte-sülhetne jó törvény, mely logikailag képtelenségnek lenne nevezhető. Képtelenségnek tűnhet fel valamely törvényes intézkedés, de mert képtelenségnek tűnik fel, ebből még nem következik, hogy valóban az is.

A törvényhozónak nem feladata logika szabályainak valósitása, hanem a logika szabályai nélkülözhetlen eszközök a törvényhozó feladatának valósitására.

A törvényhozók is csak emberek és fel kell tennünk, hogy a törvények meghozatalánál gondolkodnak is, ha tehát gondolkodnak: kétségtelen, hogy a logikát nem mellőzhetik; sőt én azt hiszem, hogy a logikának a törvényhozásnál vezérszerepe van.

Ebből következtetem azt, hogy a törvény magyarázatánál a törvényt kiindulási pontul állítván fel, csupán a logika vezérlete alatt juthatunk biztos eredményre. Fel kell tennünk, hogy a törvény a logika szabályainak megfelelő: tehát a törvény magyarázatának is a logika szabályainak szempontjából igazolhatónak kell lennie, különben a magyarázat téves. Én a törvény magyarázatánál ezt döntőnek tekintem.

Ezen szempontból indultam ki, midőn az ellenkező álláspontot foglaltam el; felállítottam a törvényt és ennek nézetem szerinti logikailag indokolható intencióját s így jutottam a már előadott eredményre, melyet a hivatkozott értekezés érvei meg nem dönthetnek. Mert noha igaz az, hogy a prts 345. §-a két egyenlő ítélet folytán végrehajtási jogot engedvén, a felebbező felet a birtokon kívüli állapotra szorítja; noha igaz az, hogy a birtokon kívül felebbezőnek mindaddig így kell maradnia, míg a harmadbíróság jogerejű határozata a két bíróság előtt nyertes félnek jogát meg nem szünteti: mindazon által a feloldó határozat folytán a birtokon kívüli állapot feltétlenül megszüntetendő. Mert a feloldó határozat az I. és II. bírósági ítéleteket tényleg megsemmisíti s nem csupán jogerőre emelkedésüket függeszti fel; ezt bizonyítja azon körülmény, hogy a feloldó végzésben rendszerint új ítélet hozatala hagyatik meg, épen úgy mint a semmitőszéki határozatokban és soha sem mondatik ki az, hogy a hozott ítéleteknek csupán jogerőre emelkedése függesztetik fel; ezt bizonyítja azon körülmény, hogy a feloldás után az elsőbíróság határozata soha sem szól akként, hogy a feloldott ítélet ujlag jogérvényre emeltetik, hanem rendszerint új ítélet hozatik, amint ezt a felsőbb bíróság a prts 108. §-a értelmében meghagyja; azaz a feloldás tényleg nem egyéb mint megsemmisítés.

A feloldás alkalmával új tárgyalás rendeltetvén, az ügy oly stádiumba vettetik vissza, a milyenben az I. bíró-

sági ítélet hozatala előtt megtartott tárgyalás alkalmával volt. Ha nem volt a feloldott ítéletek által nyertes félnek az első ítélet meghozatala előtt végrehajtási joga, miért legyen végrehajtási joga az ítéletek feloldása után, midőn ismét elsőbírói ítélet előtt áll? ennek sem törvényes, sem logikai magyarázatát az értekezésben feltalálni nem lehet.

A feloldó határozat után ugyanis a viszony lényegesen megváltozottnak mutatkozik; mert a nyertes fél még mindig hivatkozhat ugyan két egyenlő ítéletre, de ezzel szemben a vesztes fél hivatkozhat a felsőbb forum egy oly újabb határozatára, mely a két egyező ítéletet hatályon kívül helyezte. — Hatályon kívül helyezett, feloldott ítéletre pedig a prts 345. §-a végrehajtási jogot nem ad.

De tegyük fel, hogy a feloldó határozat nem semmisíti meg az I. II. bírósági határozatokat, hanem csak jogerőre emelkedésüket függeszti fel. Nem helyesebb-e a felfüggesztő hatálylyal bíró határozat folytán, magát a végrehajtást is felfüggeszteni, mint a felfüggesztő határozat daczára is a végrehajtást folytatni? Én azt hiszem, hogy még azon esetben is, ha a feloldó határozatnak csupán felfüggesztő hatálya lenne, a törvény intenciójának a végrehajtás felfüggesztése s nem folytatása által teszünk eleget.

A feloldó határozat folytán tehát, akár tekintsük az I. és II. bírósági határozatokat megsemmisítettnek, akár jogervényükre nézve felfüggesztettnek: mindkét esetben a felsőbb bírósági intézkedés következtében megszűnnek azon feltételek, melyekhez a prts 345. §. b) pontja a végrehajtási jogot kötötte. Első esetben nem léteznek tekintendők az ítéletek, ilyenekre pedig jogok nem állapíthatók; második esetben pedig, melyet azonban el nem ismertem, felfüggesztettnek, tehát az azokból származott jog is okvetlenül felfüggesztendő.

Elismerem azt is, hogy a törvényhozó indoka midőn két egyező ítélet folytán végrehajtást engedett, azon valószínűség volt, miszerint két egyenlő ítélet által a nyertes igényének jogossága megállapítottnak tekinthető. Azonban határozottan azt állítom, hogy a két egyező ítélet valószínűségi ereje a feloldó határozat folytán teljesen elenyészik. Azt egyáltalán nem lehet tudni, mit fog eredményezni a póttárgyalás? tehát azt sem lehet még valószínűleg sem tudni pro vagy contra fog-e ujlag a per eldöntetni? s noha a kifejlendő körülmények nem is tételezik fel feltétlenül a megváltoztatást, mégis a feloldás feltételezi a megváltoztatás lehetőségét. Vagyis a valószínűség egyik fél mellett ép úgy harcol, mint a másik mellett: ennél fogva a törvényhozónak a valószínűségekre fektetett indokát sem lehet felhozni a végrehajtás folytatása mellett.

A biztosítás rokon intézményéből vont analogia sem változtathatja meg ebbeli nézetemet; mert

a) helytelen azon gyakorlat, mely szerint az elsőbírói feltétlenül marasztaló ítélet alapján nyert biztosítás akkor is fentartatik, ha az I. bíróság ítélete feloldatott, vagy megváltoztatott;

b) a biztosítás és végrehajtás ugy lényegére, mind pedig közvetlen eredményére nézve annyira elüt egymástól, hogy az analogia felállítása szinte lehetetlen.

Ha ugyanis a feltétlenül marasztaló ítélet, melynek alapján biztosítás rendeltetett, feloldatott vagy megváltoztatott, a biztosításnak többé alapja nincs s megszüntetvén a feltétlenül marasztaló ítélet, mely a biztosítás oka, meg kellene szűnnie a biztosításnak is, mint az ítélet okozatának. A gyakorlat számtalanszor sanctionál az e tekintetben fennállóhoz hasonló aberratiókat, miből azonban nem következik az, hogy az ily helytelen gyakorlatot más tekintetben is irányadónak fogadjuk el, hanem köteleességünk a helytelenséget feltüntetve, ennek megszüntetésére törekedni.

A biztosítás és végrehajtás lényegében és közvetlen

eredményében mutatkozó eltérést hosszasan vitatni fölöslegesnek tartom s csupán annyit jegyzek meg, hogy a biztosítás csupán törvényes, de feltételes zálogjogot adván, kipótolhatatlan kárt a biztosítást szenvedettnek vajmi ritkán fog okozni, valamint az előjegyzett zálogjog sem. Mig ellenben a végrehajtás a kielégítést eredményezvén, számtalan esetben helyrehozhatlan károk kutforrásává válhat: tehát minden esetre szigorubb feltételekhez kell köttetnie, mint a biztosításnak. Abból tehát, hogy hasonló körülmények között a biztosítás fenállhat, nem következik, hogy a végrehajtás is fentartassék, sőt folytattassék.

Miután pedig a gyakorlat által szentesített ezen szokás a váltóeljárásban is elfogadtatott s így az elsőbírói ítéletnek habár feloldott ítélete az általam kifejtettek szerint a fenálló helytelen gyakorlatnál fogva nagyobb hatálylyal bírna, mint két egyenlő, de szintén feloldott ítélet, ezen viszásságon az által lehetne segíteni, hogy a két egyenlő ítélet feloldása után a már folyamatba tett végrehajtás megállíttatnék, jogervényes ítélet hozataláig felfüggesztetnék. Ez által a gyakorlatban következetességet létesítenénk, a mennyiben a feloldott ítéleteknek egyenlő joghatályt kellene tulajdonítanunk; elérnénk azt, hogy a kecske is jól lakjék, a káposzta is megmaradjon, szóval méltányoskodnánk a törvény rovására, mely ez esetben a végrehajtásnak, feltétlenül megszüntetését engedi meg.

Az értekezés zárpontjára pedig csupán azt jegyzem meg, hogy itt a következetességet még tovább kellett volna vinni és azon kérdés elől sem térni ki: vajon a végrehajtás két egyező ítélet alapján elrendelhető-e akkor is, ha a végrehajtás a harmadbírói ítéletnek a két első ítéletet érdemben megváltoztató határozata után kéretnék? Az ott kifejtett érvek ezen kérdésnek igenleges megoldását is indokolják, annál is inkább, mert a prts 345. §-ának b) pontja legkevésbé sem állít fel különbséget azon eset között, a midőn a végrehajtás a megváltoztatás előtt — s a közt midőn ez után kéretik.

Csak annyit kíván, hogy legyen két egyező ítélet!

Az pedig a megváltoztatás daczára is még mindig van.

Tóth Gáspár,
köz- és váltó ügyvéd.

Egy csödeset.

«Egy kir. törvényszéki bíró» által e lapok 12. számában közzétett cikkben egyik ügyfelem, illetőleg védenczem esete ismervén, engedje meg igen tisztelt szerkesztő ur! hogy az említett cikkekre néhány rövid megjegyzést tehessek.

Az ismertetett, nem közönséges csödeset itt valóban nagy port vert, nagy izgatottságot szült, miért is annak végérvényes elintézése után leendő közzé tételére magam is vállalkozni akartam; ép azért kissé kellemetlenül érintett azon tudat, hogy ebbeli szándékon kivitelében megelőztek. Ezen hatás még fokozódott midőn az érintett cikket olvasva azon meggyőződésre véltem jutni, hogy ez azon ügyvéd tollából eredt, ki a csődöt kérő egy, majd később több hitelező képviselőjében és érdekében csaknem emberi erőt meghaladó gyors munkát, szokatlan utánjárást, lázas ingerültség előidézte erélyt fejtett ki, de sikertelenül. Ezen meggyőződésre engem a csödeset ismertetésének egy oldala s nem objectiv iránya vezetett, ép azért nagyon meglepett, midőn a cikk végén az «Egy kir. törvényszéki bíró» aláírást olvastam. Mert habár a bírónak egyes kiváló érdekű jogesetek közléséhez jogosultságát egész készséggel elismervén, sőt a bírónak ily irányú tevékenységét, mint bizonyítékát annak, hogy szép hivatásukat nem csak kötelelességszerűleg, hanem egyszersmind kedvvel, érdeklődéssel és önmaguk tőkélyesbitésére vezető törekvéssel töltik be, — a jogkereső közönség teljes elismerésére érdemesnek tartom,

mégis azt hiszem, hogy a bírák ily jogesetek közlését jogosan, vagy hogy helyesebb kifejezést használnak, ildommal csak akkor kezdhetik meg, midőn a közzétett jogeset végérvényes bírói határozattal már ellátott. Mert így a bíróról mindenki okvetlenül azon véleményt táplálhatja és táplálhatja, hogy a közzétételre őt miután ezzel már érdeket nem sérthet, csupán az eset érdekes és tanulságos volta indíthatta; továbbá azon nemes törekvés, hogy hasonló esetek elbírálásánál pályatársait általa helyesnek avagy helytelennek ítélte azonos, avagy éppen ellenkező eljárás követésére büzdítsa; de midőn a bíró ily jogesetet tesz közzé, mely még a felsőbb bíróságok elintézésére vár, a bírót nem egy elfogulatlan olvasó terhelheti azon, habár tán alaptalan gyanuval, hogy a jogeset idő előtti ismertetésének legalább is mellékcélzata, miként ez uton a közzététellel egyszersmind a felsőbb bíróságok elhatározására némi befolyást gyakoroljon, ha egyébként nem, legalább azért, hogy a kérdéses jogeset elbírálásánál — megengedem legjobb meggyőződés eredményezte — véleményének, felfogásának helyességét érvényre emeltesse. Én a bírói magasztos hivatásnak élő egyéneket még az ily gyanusítástól is mentnek, megóvottnak szeretem ismerni. Azt hiszem az «Egy csödeset»-et közlő bíró ur is helyesnek találhatja felfogásomat, és a bírói kar tekintélyéről táplált azon véleményemet, hogy ezt minden, bármily csekély, és az alaposságnak már csupán látszatát is magán hordó legyenyhébb támadástól is megőrizni a bíró urak legelső kötelessége.

Azt állítottam az érintett cikkről, hogy az nélküli a tárgyilagosságot. Bíró által közzé tett, s már csupán ezért a priori minden olvasó által minden részében a teljes igazsággal megegyezőnek vélt ismertetéssel szemben is ezen állítást nem vádként, hanem csupán mint a tények száraz constatacióját kívánom tekintetni.

Bármit állítani alap nélkül nem szoktam, — kötelességemnek ismerem tehát — már csak a minden bíró iránt készséggel táplált tiszteletemnél fogva is — bizonyítani állításom alapos voltát.

Czikkiró bíró ur mindjárt a cikk elején X. kereskedőt ország világ előtt ismert szédelgőnek nevezi.

X. kereskedő véleményem szerint ország világ által ismert szédelgő lehet, mindenki ilyennek tarthatja őt, kivéve azon bírót, ki mint polgári ügyek előadója, X. kereskedő jogai fölött bíraskodni van hivatva s tényleg bíraskodott is, de sőt azon lehetőség is fenforog, hogy az X. kereskedő ellen hivatalból megindítandó bünvádi perben is itélni fog. A törvény és bíró előtt a fél mind egyenlő — én legalább így tanultam, — vagyis oly — minden jelzőt nélküli — egyén, ki jogai érvényesítése végett fordul a bíróhoz, kérve azt, hogy neki törvényes igazságot szolgáltasson.

Nagy fontosságot tulajdonít cikkiró bíró ur az illetékes rendőri hatóság hivatalos bizonylatának. Ezen bizonylat tekintetében, a cikkben is említett felelkezésben kimutattam, hogy ezen bizonylat nem illetékes egyén által, s jogtalanul állított ki, mert X. kereskedő számtalan tanuval igazolhatja, hogy ugyanazon nap délelőtt 9—10 órájkor illetősége helyén még látható volt, a mely napnak délután 2 órájkor már valószínűleg szökésben levőnek állíttatik.

De ezen nagy fontossággal felruházott bizonyítvány tulajdonképen nem azt bizonyítja, hogy X. kereskedő megszökött, hanem csupán azon véleményt nyilvánítja, miszerint X. kereskedő miután üzletében és lakásán kerestetvén, nem találta meg s segédei hollétéről értesítést nem adtak — valószínűleg megszökött. Már pedig a bíró határozatának alapjául nem más hatóság véleményét fogadhatja el, hanem kötelessége a bírónak a más hatóság bizonyítványában előfordult tények logikai értelmezésére fektetni súlyt. Ezen értelmezés mellett pedig az idézett bizonyítvány alapján

bírói határozatban X. kereskedőről azt állítani, hogy megszökött s idézése mellőzhető, — nem lehet!

Ily hatósági bizonyítvány legkevésbé, de véleményem szerint bármily hatósági bizonyítvány sem helyezheti a csödtörvény 6. §-ának intézkedéseit hatályon kívül. Ezen szakasz értelmében pedig a közadás — bármennyire legyen is szökevény — tárgyalásra mégis megidézendő, — s ha a kitűzendő határidőben meg nem jelen vagy a fenforgó körülményekből alaposan gyanítható, hogy szökése miatt nem volt megidézhető, ellene a csödtörvény 10. §. értelmében a csöd kimondandó.

De a csödtörvény 10. §-a nem teszi, s nem teheti mellőzhetővé a csödtörvény 6. §-ának alkalmazását, vagyis a közadás idézését, mert a 10. §. csak azon eseteket határozza meg, melyekben az adós fizetési képtelensége alaposan gyanítható; ámde a fizetési tehetetlenség a csöd elrendelésének csak egyik, de nem egyedüli kelléke; mert ezen kellék mellett még megkívánatik, hogy valamely hitelező — ki ezen minőségét teljes hitelt érdemlő okirattal igazolni is köteles — a csödkimondását kérelmezze; igazolni kell e mellett, hogy a ki ellen csöd kéretik, több hitelezőnek is adósa stb. (Csödtörvény 5—7. §§.)

Mindez pedig nem *express*, hanem csupán *contradictorius* eljárás mellett történhetik. Ebben leli magyarázatát az összes törvényhozások azon egyöntetű intézkedése, mely szerint a csöd mindenütt ítélettel nyitattik meg; ítéletet hozni pedig az érdekelt felek megidézése nélkül nem lehet.

Midőn a csödbíró a törvény határozott rendelkezése ellenére X. kereskedőnek a beadott csödkérvény folytáni idéztetését mellőzte, oly szabálytalan eljárást követett, melynek megsemmisítését az orsz. bír. ért. 106. §-a alapján a felelkezés folytán is jogosan reményelhettem. A felelkezésben igaz, hogy a szökést határozottan tagadtam, de ennek ellenében nem azt állítottam, hogy X. kereskedő akkor feküdt betegen, midőn ellene a csöd kimondatott, hanem akkor, midőn a felelkezés beadott; hogy pedig ez csakugyan úgy volt, arról az illetékes rendőri hatóság — jelentés folytán — könnyen meggyőződhetett volna, ámde ez — úgy látszik — csak az X. kereskedő elleni adatbeszerzésére hirt hajlammal de nem akart a jelentés valóságáról meggyőződni, sem a jelentés megtörténtéről hatósági bizonyítványt kiállítani.

Ezek azon körülmények, melyekről közvetlen tudomás folytán helyreigazítólag nyilatkozhattam; hogy cikkiró a többi ténykörülményt helyesen ismertette-e, nem tudom, de hiszem.

Tudományos értekezést az általán rossznak ismert csödtörvényről írni nem akarván, a cikkiró ur által fölvetett kérdésekre s az azokra adott feleletekre tüzetesen nem válaszolok illetőleg vitatkozásba nem bocsátkozom, hanem röviden a csödtörvény és a pprdtst életbe léptető átmenti intézkedéseket szabályozó igazságügyminiszteri rendeletre alapított azon meggyőződésemnek adok kifejezést, hogy

1-ör az adós ellen ennek megidézése nélkül a csöd el nem rendelhető. Itt kénytelen vagyok egy mellékes megjegyzést kockáztatni. Ugyanis cikkiró bíró ur azon általános törvénykezési szabályt, mely szerint minden peres eljárás kiindulási pontját az idézés képezi, modern jogelvnek nevezi. Igaz hogy ezen jogelv még ma is modern s véleményem szerint modern is maradand mindaddig, míg az igazságszolgáltatás szükségessége fenálland; de cikkiró bíró urral szemben kénytelen vagyok azt is állítani, hogy ezen jogelv egyszersmind ósdi is. Ezen állításom helyességéről engem már akkor, midőn ügyvédi vizsgálatot tettem, a tek. kir. ítélő táblának egyik kiváló tudományu bírója azzal győzt meg, hogy az idézés eredetét visszavitte a paradicsomban lefolyt azon első perre, melynek kimenetele Ádám

és Évának a paradicsomból történt kiűzetése volt, s melynek bírása mindentudása daczára is a bűnös feleket maga elé idézte.

2-or. Hogy az ügygondnok kirendelése a csődtörvény 6. §-a szerinti tárgyalásnál is alkalmazandó, a cikkkiró bíró ur által is felhozott, de meg azon indokból is, mert a jogvédelemről megfosztani oly egyént, — ki ellen véletlen távollétében csődöt kérnek — a modern jogszolgáltatás kívánalmaival homlokegyenest ellenkezik. Ebbeli véleményemhez annyival is inkább ragaszkodom, mert hisz az 1840: XXII. t. c. egyáltalában csak a csődeljárást szabályozza és kétség nem lehet, hogy mellette subsidiarius jogforrásként úgy a magánjog mint a perjog általános szabályai fenállanak, már pedig ezek egyaránt indicálják, hogy az absentisnak jogai curator által védessenek. A törvényhozás feladata — még pedig nem is nehéz feladata — leendő a távollevő adós jogainak megvédését és csődöt szorgalmazó hitelezők érdekeit összeegyeztetni, illetőleg egyaránt megóvni.

3-or. Csődügyekben ma is az 1840. 15. t. cz. II. k. és az orsz. bir. ért. által szabályozott eljárás követendő, mert az új perrendtartás életbe léptét szabályozó igazságügyminiszteri rendelet XIX. pontja csak ezen eljárásra vonatkozhatik, mert más magyar eljárás akkor ismeretlen volt, — követendő pedig az eljárás mindaddig míg az említett igazságügyminiszteri rendelet hatályon kívül nem helyeztetik.

4-er. A már beadott csőd elrendelése iránti kérvényhez más hitelező véleményem szerint egyszerűen nem csatlakozhatik, mert csődügyekben beavatkozásnak helye egyáltalán nem lehet, miután minden csődöt szorgalmazó hitelezőre a csődtörvény intézkedései egyaránt alkalmazandók, a csődtörvény követelményeinek minden hitelező eleget tenni tartozván, egyszerű csatlakozásnak annál kevésbé lehet helye, mert a csődtörvény 5—7. §§-a szerint minden hitelezőnek a ki csődöt kér, okmányokkal kell követelését igazolni s azok másolata alperessel közlendő, hogy netáni kifogásait megtegye; ámde ilyen uton neki arra alkalom nem is adathatnék, mert ő nem is tudja és tudhatja, hogy A-n kívül még B. C. D. és a t. kértek ellene csődöt.

De ha az egyszerű csatlakozás megengedhető volna is, a vonatkozó hitelezők kérvényeinek sorsa az első kérelmező kérvényére hozott határozattal döntetnék el; vagyis ha az első kérvényt elintéző bírói határozat elutasító a többi kérvény is elutasítottnak tekintendő és újabb tárgyalás ezek alapján a fentebb már kifejtett indokoknál fogva nem rendeltető el.

A fölvetett 5-ik kérdésre nem is reflectálok, mert jogász előtt nem lehet vitás kérdés, hogy a semmitő bíróság semmisítő határozata ellen további perorvoslatnak helye nem lehet.

A fölvetett 6-ik kérdés megoldása sem képezheti komoly vita tárgyát; mert szerény véleményem szerint a biztosítási kérvények önállóan, tekintet nélkül a csődkérvényre intézendők el, de mindenesetre mindkét nemű kérvények lehető sürgősen; hogy miként boldogulnak a biztosítást kérők a kezökbe jutó határozattal az ugyan eshetőleg a bíróság elhatározásától függhet, de ezen kérdés a biztosítás megadására eleve bénítólag nem hathat.

Végül szabadjon cikkkiró bíró urnak figyelmébe ajánlani, hogy a törvények — bármily hiányosak és rosszak legyenek is azok, — míg fenállanak, szigoruan megtartandók és követendők!

Vértessy József,
ügyvéd.

A járásbírói fizetésnek a járásbíróság területére lett kiutaltványozása oly kötelezettség teljesítésének tekinthető-e, mely az illetőséget a prtás 35. §-ához képest megállapíthatja?

R. K. mint nyom nélkül eltűnt K. J. járásbíró árvaszékieleg kinevezett ügygondnoka — a m. kir. jogügyek igazgatósága ellen a f. . . . kir. járásbíróság előtt 1875 frt fizetés és jár. iránt sommás keresetet nyújtott be. A m. kir. jogügyek igazgatósága azon indokból, hogy a bírói illetőséget alperes lakhelye, illetve szállása szabályozza és ő Budapesten székel, a bírói illetőség leszállítását kérelmezte. Az eljáró f. . . . kir. járásbíróság, miután felperes keresetét oly szolgálati fizetés és járulékaire irányozta, mely e járásbíróság területére utaltványoztatott, a keresetre nézve a bírói illetőséget megállapította. A m. kir. jogügyek igazgatósága ezen megállapítás ellen semmiségi panaszt jelentvén és adván be, a semmitőszék f. é. 1875. évi határozatával a semmiségi panasznak helyt adott és az ügygondnokot illetékes bírósághoz utasította, mert személyes keresetekben, ha a kötelezettség teljesítésére bizonyos hely kikötve nincsen a bírói illetőséget a prtás 30. §-a szerint alperes rendes lakhelye vagy állandó szállása szabályozza és miután a m. kir. jogügyek igazgatósága Budapesten székel, a tisztán személyes keresetre nézve az eljáró bíróság perrendellenesen mondotta ki magát illetékesnek.

Ezen határozatával a semmitőszék kimondotta, hogy a járásbírói fizetésének a járásbíróság területére lett kiutaltványozása oly kötelezettség teljesítésének nem tekinthető, mely a prtás 35. §-ához képest a bírói illetőséget megállapíthatja.

Nézetem szerint, midőn az állam bírának fizetését, azok működési helyére utaltványozza, az egyes bírákkal szemben kötelezettséget vállal arra, hogy azok kifizetését az illetők működési helyén teljesítendő, ha tehát ezen kötelezettségét bármi okból nem teljesíti, az illető bíró vagy jogutódjának szabadságában áll az államot, illetve annak képviselőjét visszatartott fizetése iránt azon bíróságnál beperelni, mely bíróság területére fizetése utaltványoztatott és annál inkább, mert a m. kir. jogügyek igazgatósága ellen folytatott perek illetőségi tekintetektől a perrendtartás szerint lévén elbírálandók, az személyes keresetekben a kötelezettség teljesítése helyének bírósága előtt is beperelhető; tehát a járásbírói fizetésnek a járásbíróság területére lett kiutaltványozása, oly kötelezettség teljesítésének tekinthető, mely az illetékeséget a m. kir. jogügyek igazgatósága ellen és a prtás 35. §-a szerint megállapíthatja.

Jog- és államtudományi könyvészet.

1. IHERING, R. v., Geist des römischen Rechts auf den verschiedenen Stufen seiner Entwicklung. 1. Thl. 4. Aufl. Mit dem Sach- und Quellenregister zu den bisher erschienenen 4 Bänden. Leipzig. Breitkopf & Härtel. frt 10.—
2. JORDAN, B., der Saarkanal und seine Verkehrsentwicklung. Saarbrücken, Moellinger's Sort. frt 2.80
3. KOLB, G. F., Handbuch der vergleichenden Statistik — der Völkerzustands- und Staatenkunde. 8. Aufl. Leipzig, Felix. frt 10.—
4. LUXARDO, H. K., das päpstliche Vordecretalen-Gesandtschaftsrecht. Eine historisch-canonist. Untersuchung. Innsbruck, Wagner. frt 1.60

Butorozott utczai szoba.

két ablakkal, külön bejáratú kiadandó, kecskeméti utcza 17. sz. II-ik emelet 6. ajtó.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 frt
negyedévre ... 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Herich Károly urtól. — Válogatott fejezetek a római örökösödési jog köréből. Dr. Kiss Mór, egyetemi magántanár urtól. — A csődtörvényjavaslat tárgyalására egybe-hívott érdekezletnek fontosabb határozatai. Dr. Schnierer Gyula miniszteri oszt. tanácsos urtól. — Törvénykezési szemle: Feloldatott ítélet joghatálya. Dr. Imling Konrád kir. törvényszéki bíró urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

I.

Midőn török igazságszolgáltatásról van szó, ez alatt erőszakos, önkényes eljárást szoktak sokan érteni, oly jogszolgáltatást, melynek rendesen a keresztény idegenek válnak áldozataivá. Tagadni csakugyan nem lehet, hogy a török justitia sok kívánni valót hágy. Ki kell azonban emelni, hogy a külföldi alattvalók, bár minő sokáig tartózkodjanak Törökországban, rendszerint nem is állanak a török jurisdictio, hanem illető consularatusaik alatt. S ha kivételesen valamely török bíróság őket felelősségre vonná, úgy valamely consularis dragoman vagy egyéb követ-ségi vagy consularatusi kiküldött hivatalból segítségükre jár. Ily kiküldöttek közbenjárási jogai igen messzemenők. Sokszor pedig maga a bíróság európai bírák közreműködése folytán nemzetközi hatóságnak jellegét ölti fel.

Mindezen intézmények nálunk igen kevésbé ismertek és másrészt annyira elűnek a modern culturállamok jognézeteitől és intézményeitől, hogy a tényleges állapotok kellő megvilágítása az előzményekre való kitérés nélkül lehetetlenné válik.

Törökország egyebek közt abban is különbözik a modern államoktól, hogy lakosságát nem egyenjogu polgárok képezik, hanem hogy az egyes népeknek, sőt egyes néposztályoknak nagyon különböző a közjogi helyzetük, a hatalomban való teljes részesedéstől egész a teljes jogtalanságig. Az osmanli ép úgy *ur* Törökországban, mint valamikor a frank Gáliában, a gót Spanyolország, a normann Angliában. Tiszta középkor.

A török tisztavérű világnézet szerint a földnek egész kereksege *de jure* a padisah-é, ki mint feje a hívőknek, ezeket az «islam» szabályaihoz képest tartozik kormányozni. Tudják azonban a törökök igen jól, hogy a padisah-nak joga nem részesül világszerte általános elismerésben. Ez mindazáltal elvi meggyőződésükön mit sem változtat.

A föld lakosságát a török négy osztályba sorozza: 1. *moslem* azaz mohamedán; 2. *zimvi*: török uralom alatti nem mohamedán vallásúak, kik a «rajah» (nyáj) collectiv név alatt is összefoglaltatnak, legyenek bár keresztények, zsidók vagy pogányok; 3. *mustamin* azaz a padisah oltalma alatt álló nem mohamedán külföldiek, kik állóan vagy mulólag Törökországban tartózkodnak és a barátságos külállamok alattvalói; 4. *harbi*, azaz ellenségek: oly országok alattvalói, melyek Törökországgal nem állanak barátságos viszonyban.

Csupán a mohamedán alattvalók élvezik a politikai, polgári, gazdasági és sociális jogokat teljességükben. A török felfogás szerint vallás és politika, jog és erkölcs, egyház és állam dolgában egyedül a korán szolgál zsinórmértékül.

A korán (előadás) a mohamedán szentírás, mely nem úgy, mint a biblia, chronologicus rendben vagy a tartalom változatossága szerint szerkesztett könyv, hanem vegyülete mindenfélének. Vannak benne hymnuszok, imák, dogmák, alkalmi beszédek, mesék, legendák, predicationok, törvények és napi parancsok sok ismétléssel és ellenmondással. A koránon kívül jogi hatálylyal bír a «sunna» (szokás) s a «hadyt» (szerbül: adet=traditio).

Természetesen a korán, sunna és hadyt csakis a mohamedánoknak szól. Ezért a török kormány elvből nem törődik a rajah vallási és sociális ügyeivel, hanem ezeket tökéletesen önkormányzatukra hagyja. A rajah tartozik megfelelni azon török törvényeknek, melyek a közügyeket s az általános kötelezettségeket, szabályozzák. A rajah tartozik tisztelni a moslemineket. Egyebekben tehet a mit akar.

A mi a külföldieket illeti, meg kell különböztetni a barátságos s a nem barátságos államok hozzátartozóit. Barátságos államok azok, melyek Törökországgal szerződéses viszonyban állanak. Barátságos állam alattvalói Törökországban mindössze annyi jogot élveznek, a mennyit az illető szerződések számukra biztosítanak. Nemzetközi jogelveket a török kormány csak annyiban ismer el, a mennyiben azt jónak és célszerűnek találja. A «harbi»-vel szemben áll pedig: *contra hostem omne licet*.

A Törökországban tartózkodó külföldiek oltalmára szolgálnak a capitulationok, a consularatusok és a consularis jurisdictio. Keleten keresendő a consularatusok bölcsője. Ezek más név és alak alatt fejlődtek, még mielőtt a törökök nyugati Ázsiát is meghódították volna. A byzanti császár még nagyobb mérvben egyesítette volt magában a világi s a vallási hatalmat mint a mostani sultán és kormánya sok tekintetben ázsiai jellegű volt. A padisah kénytelen a koránhoz szigorúan alkalmazkodni és a Scheikh-ul-islam kifogásokkal élhet; a byzanti császár pedig új dogmákat alkotott, uralta a zsinatokat s a patriarchákat kényekedve szerint kinevezte és elmozdította. A byzanti császárság megérezte a keresztes háborukat. A keresztesek 1204-ben bevették volt Konstantinápolyt és új latin császárt helyeztek a trónra, ki mellett Velence köztársaság képviselője mint alcsászár szerepelt. Az európai kereskedelmi államok általán felhasználták ezen alkalmat arra, hogy a byzanti birodalomban valamint Palästínában képviselőik részére külön előjogokat szerezzenek. Ezen consularis képviselés később tovább is elterjedt; mindenütt Keleten és Afrikának északi részében az idegeneknek különleges oltalmazását tűzte ki célul és e végből kiváltságokat és speciális jurisdictiót nyert. A consularatusoknak keleten illetően kiváltságolása okvetlenül szükséges volt, mert csak így maradhatott a kereskedelmi összeköttetés lehetséges és biztos.

Ha valamely államban a jogszolgáltatás épen nincs ki-fejlődve és a nemzeti jogöntudat az idegeneknek nem kedvező annyira, hogy a rendes bíróságok működésében nem lehet elég garanciát látni az idegenek oltalmazására, úgy természetesen a consuloknak, kik idegen alattvalók anyagi érdekeinek képviselőire hivatva, egyuttal a hazabeliek feletti iurisdictiont is kellett engedélyezni, mivel csak ily módon lehetett a tractatumok keresztülvitelét biztosítani.

Konstantinápolynak a törökök által 1453-ban történt bevétele után *Genua*, melyről állítják, hogy Konstantinápolyt a törököknek elárulta, volt az első állam, mely szerződés által a genuaiaknak consularis képviselőt s a *legkedvezményezettebb nemzet előjogait* biztosította már a priori. Itt találjuk tehát csiráját azon clausulának, mely a jelenlegi kereskedelmi politikában oly nagy szerepet játszik. *Genua* után Velence sietett szerződést kötni Törökországgal. Velenczének concedáltatott legelőször, hogy a velenceiek (s ennek folytán más külföldiek is) Törökországban felmentvén a fejadó (khazads) és iparadó (ghizet) alól. A külföldiek e szerint kedvezőbb helyzetbe jutottak mint a benszülött rajah.

Franciaország 1528-ban és 1535-ben, Anglia 1583-ban, Hollandia 1612-ben és monarchiának 1615-ben kötött capitulációkat. Mindinkább igyekeztek az európai államok oly szerződéseket köthetni, melyek a consulates kiváltságait tágitották és a külföldieknek ugy jogi mint pénzügyi tekintetben előnyös bánásmódot biztosítottak. Mind ezen capitulációk csorbát ejtettek a török suveranitás jogán és az önálló iurisdictionok szaporodásával csakhamar ezek közt surlódások is keletkeztek. A külföldiek ezen kiváltságolása nagy részben okozta is azt, hogy a mohamedánok őket még inkább gyűlölték. Hozzájárult az, hogy sokszor mihaszna emberek lettek consulokká ki-nevezve, kik fizetés nélkül működven, nem ritkán állásukat kiaknázták. Azután a *mustaminok* rendesen kalandorok voltak, kik szerencsét próbálni jöttek és nem voltak solid, realis üzletemberek. Ezért a majdnem kivétel nélkül becsületes török kereskedő még inkább megvetette a külföldieket.

Másrészt a török jogszolgáltatás kivált a nem mohamedánokkal szemben már a priori, azaz a koránál fogva nem volt megbízható. A softák a medressékben kevés hasznos dolgot tanulnak és ha mint kadik (bírák) kirendeltetnek, hiányzik bennök az előkészülés, hogy a complicált capitulációkat és azoknak számtalan cauteláit akár csak meg is értsék. A végrehajtás épenséggel nincs szabályozva. Ezért a kadi nem szeret «nemzetközi jog-estet». Ha kedvezően itél a külföldi javára, mozognak a mohamedánok, ha pedig a mohamedán félnek ad igazat, a consul reclamál. Nem csoda, hogy a capitulációk sok szabványa máig is vitás kérdés.

A külföldi consul itél azon perekben, melyeket saját hazabeliek egymás ellen folytatnak. Ha pedig például a felperes francia s az alperes olasz, akkor az olasz consul itél azon elv szerint: actor sequitur forum rei. Ellenben ha az egyik fél török alattvaló, ugy a török bíró illetékes, de a consulatesi dragoman közbenjár. *Ügyvédek* Törökország nem ismer. A tengeri rablók felett, kik pedig legnagyobb részt törökök voltak, két századon át a *franciák* ítélték! Átalán Franciaország a legujabb időkig dominálóan szerepelt Törökországban, 1673-ban már 3%-nyi értékvmot eszközölt ki, 1802-ben pedig azon jogot nyerte (Anglia már 1799-ben), hogy a fekete tenger partjain kereskedést üzhet és consulatesokat felállithat. Monarchiáknak még jelenleg hatályban levő capitulációja 1871. évi február 24-én kelt.

És valamint Franciaország magának soká arrogálta

volt a suprematiát a *latin* népek érdekében, ugy Oroszország a görög-keleti vallás oltalmazásának ürügye alatt a rajaht kezdte védszárnyai alá venni. És Oroszország mindaddig protegálni fogja a rajaht, mig teljes birto-kába jut a fekete tengernek, Konstantinápolynak és a Dardanelláknak. Pedig valamikor máskép volt. 1584-ben Ivanovics Feodor czár azt üzenté a szultánnak: «Oroszország tarifa és vám nélkül nyitva áll kereskedőid előtt. *Viszonosság* kell, semmi egyéb». A viszonosság meg is adatott, csak hogy a török consul *sehol* nem bir iurisdictional, a mi nagyon természetes.

Az 1856-ki párisi békekötés 7. cikke voltaképp megszüntette a capitulációkat, melyeknek rendszere bizonyára össze nem egyeztethető a nemzetközi jog által is elismert suveranitási jogokkal. A czélba vett nemzetközi conferentia azonban nem jött létre. Mindössze abban áll az ügy, hogy a többi államok az 1869. évi május havában kelt török emlékiratot hallgatag tudomásul vették. E szerint: 1. a capitulációk stricte az illető államok alattvalóira alkalmazandók; 2. ezek nem fizetnek sem fej-, sem ipar-adót, de igenis mindennemű más adót ép ugy, mint a legkedvezményezettebb török alattvalók; 3. a consulok *nem* élveznek exterritoriális jogokat; 4. az idegenek lakásai sérthetetlenek s a házmozgás csak rendkívüli cautelák mellett engedtetik meg; 5. az idegenek is tartoznak a törökországi törvényeket respectálni; 6. a consularis iurisdiction fenáll az idegenek közt folytatott polgári, valamint büntetőjogi perekben, — de a consularis s a territorialis (török) bíróságok kötelesek egymást támogatni s egymás ítéleteit végrehajtani, a nélkül, hogy az illetőséget vagy az ügy érdemét megvizsgálni szabadna; 7. a dragomannem egyéb mint ügyvédje a török bíróság elé idézett külföldi alattvalónak, de a dragoman meg nem jelenése nem érvényteleníti az ítéletet; 8. a diván (császári tanács) bírósági illetősége megszűnt, mióta külön kereskedelmi törvényszékek fel lettek állitva. Megjegyzendő, hogy az első hét pont mai napig nagyon vitás. (L. mindezekről bővebben: KARL BRAUN-WIESBADEN: *Eine türkische Reise*. 3. kötet 1—58. l.)

Dr. Herich Károly.

Válogatott fejezetek a római örökösödési jog köréből.

(Vége.)

II. *Interdictum quorum bonorum*.

Általában elismert lévén, hogy a her. petitio poss. később merült fel, mint az egyes ficticiae actiones és tudva azt, hogy a bon. possessornak, épugy mint a heresnek szüksége volt egy, legalább külső structurája tekintetében a her. petitiohoz hasonló, általános természetű jogvédezközre, önkénytelenül merül fel a kérdés, hogy miben állott ez?

És az erre adandó felelet nemcsak szoros összefüggésben áll az I. sz. alatt fejtegetett kérdés és ott feltüntetett eredménnyel, hanem a próbakövet is képezi ennek való volta és helyessége tekintetében, mert ha sikerülend mostani kutatásaink eredményeképpen egy oly jogvédezközt felmutatni, mely az itten felmerülő követelményeknek minden irányban megfelel, mi több, célirányosabbnak bizonyul be, mint e milyen egy heredit. poss. az adott körülmények között lehetett volna; ez biztos záloga leend annak, hogy a helyes utat feltaláltuk és sikerült a bon. possessio történetének két, első rendű fontossággal bíró láncszemét, találó összefüggésbe hoznunk.

Mondhatjuk, hogy ma a tulnyomó többség az általunk keresett és az örökös universalis in rem actiojának pótlására hivatott jogvédezközt az interdictum quorum

bonorumban véli feltalálhatni és ezen egyedül helyes állás — és illetve kiindulási pontot készséggel magunkévá tesszük.

Minő jogvédeleszköz volt ezen *interdictum quor. bonorum*? Mit érhetett el annak segítségével a *bon. possessor*? Ezek azon kérdések, melyekre fennebbi fejtegetéseink kiegészítéseképpen röviden felelnünk kell és minthogy szerény nézetünk szerint az adandó felelet korántsem ütközik oly nagy nehézségekbe, mint ezt rendesen felvenni szokás és ez okból beérjük azzal, ha csak a legszükségesebbekre terjedünk ki.

Előre kell bocsátanunk azt, hogy a fennebbi kérdésekre vonatkozó feleletek megadásában teljesen elhibázott utnak tartjuk azt, hogy az *interdictum*oknak, egyik vagy másik nézet szerint tulajdonított általános természetéből vonassék következtetés.

Meggyőződésünk szerint hiú kísérlet az, hogy az *interdictum*oknak oly változatos eseteit, egy minden irányban találó közös szempont alá koncentráljuk. Erre még azon körülmény, hogy Iustinian compilerai azokat mind egy helyre gyűjtötték egybe (*Digest lib. 43.*) csakugyan nem ad okot és ennek tulajdoníthatjuk azon abnormisnak nevezhető helyzetet, hogy egyfelől, dacára az idevágó aránylag gazdag forrási adatoknak, itt is még folytonos controversiákkal van dolgunk, és hogy másfelől a vitában többé-kevésbé a vitatkozó felek mindenikének igaza van. Mert azon szempontok, melyek különböző oldalról az *interdictum*ok közös jellemző főszájságaként kiemeltetnek, mind oly természetűek, melyek mindenike az egyes *interdictum*oknál talál, de míg egyeseknél fő — addig másoknál alárendeltebb mozzanatot képes és emezeknél ismét más sajátságok domborodnak jobban ki.

Sőt hogy még az *interdictum*oknak a forrásainkban lelhető alsóbb osztályozásokban felsorolt egyes nemei sem vonhatók mindenütt ugyanazon, mindeniknek lényegét alkotó közös szempont alá, erről meggyőzhet a fr. 2. *D. de interd. vel. extraord. logu.* (43. l.) elfogulatlan olvasása.

Ha van egy egységes pont ez *interdictum*ok mindenikében, az bizonyára nem a lényegre ható, hanem külső momentumban, a közös eljárási nemben nyilvánul és ez okból szerény véleményünk szerint hibás uton halad, ki egyes különleges viszonyok védelmére adott *interdictum*ok lényegét az *interdictum*ok általános természetéről eleve alkotott felfogásából igyekszik kimagyarázni, mert ezzel *ellenkezőleg* ép azt kell vizsgálnia, hogy mily természetű kellett legyen azon védelem, melyet az egyes viszony *in concreto* igényelt és ebből az illető *interdictum* lényegét megmagyarázni. Ily vizsgálati módszer mellett, — bár nagy munkával, — de azt hisszük biztos eredmény mellett lehetne lényegük szerint az egyes *interdictum*okat különböző csoportokba összeállítani s ha ezekben — a mi még kérdéses — mégis találánánk egy oly, a lényegre ható közös pontra, mely mindenik csoportban a főmozzanatként tűnik ki, ezt biztosan oda állíthatnók, az *interdictum*ok közös főjellemvonása gyanánt.

E tájékoztató bevezetést azért kívántuk előre bocsátani, hogy igazoljuk a tárgyunkat képező kérdés fejtegetésénél követendő szokatlan tárgyalási rendszerünket és egyuttal azt is, hogy annak egyszerűsége teljességgel nem történik a megbízhatóság rovására. Tekintsük csak a dolgot elfogulatlanul, úgy a mint van! Ha ugyanis felveszszük, hogy az *interdictalis* eljárás ez vagy amaz okból jött létre, foly-e szükségkép ebből azon következmény, hogy azon számtalan viszonyok, melyek később ily eljárás oltalma alá helyezettek, mind oly természetűek voltak — és itt természetesen a dolog materialis

oldaláról van szó, — mint a melyek amaz eljárás keletkeztere okot szolgáltattak?

Nem kívánjuk tehát bonczkés alá venni az *interdictum*ok általános természetét, biztos eredményt e részben az eddig követett módokon nem véltünk elérhetőnek és különben is alig nyernénk ez uton egy a kérdésre fordított munkával arányban álló támpontot. De még tovább menve, látni fogjuk, hogy forrásaink az *interdictum quor. bonorum ad adipiscendae possessionis interdictum*-ként jelölik meg és tudva van az is, hogy az *interdictum*ok e nemét némelyek *petitorius* (SAVIGNY) míg mások *possessorius* jogvédeleszközzökként fogják fel. Egyik felfogást sem fogjuk magunkra nézve már eleve irányadónak tartani, hanem követni fogjuk azon irányt, melyet kijelölünk, t. i. vizsgálat alá vesszük, hogy minő védelmet igényelt itt a *bonorum possessor*, ehez képest mint kellett alakulnia az e célra létesített jogvédeleszköznek s ha az ily módon nyerendő eredményt a vonatkozó forrás helyett kifejezett nyilatkozatai csakugyan meg fogják erősíteni, akkor, — reményünk szerint — nem merül fel kétség az iránt, hogy a mit állítottunk, a valóságnak megfelel.

És ezzel ki van fejezve az is, hogy a miért mi például a *quorum bonorum interdictum*ot a *bon. possessor* és ennek természete által igényelt védelem szempontjából *possessorius* természetű *adipiscendae poss.* *interdictum*nak tartjuk, nem következés, hogy e felfogásunkat minden más a forrás helyek által ilyképp megjelölt *interdictum*ra (pl. az *interdict. Salvianum*ra) is ki akarjuk terjeszteni.

A *bonorum possessor*nak épugy mint a heresnek szüksége volt egy eszközre, mely azon védelmet, melyben őt részesíteni kellett, teljességre emelni volt hivatva. Már fennebb láttuk, hogy az egyes *ficticiae actiones* e célra nem voltak elegendők, mert a praetor a *bonorum possessor* «*loco heredis*» vevén, ennek mindazon dolgok változatlan birtokába kellett jutnia, melyeket az örök-hagyó halála időpontjakor birt.

Nem szükséges, hogy ezen dolgok valóban az örök-hagyói voltak legyen és az örökös, — vagy a helyében fungáló *bon. possessor* — sem lépett fel *vindicatio*val ezen esetekben, ellenkezőleg, ép mert a tulajdonos léphet fel azzal ellene, elodázhatlan szüksége van ama dolgok változatlan birtoka s esetleg kárterítésre.

Röviden kifejezve a *bon. possessor* «*loco heredis*» lévén, mindaz, ki valamely hagyatéki tárgyon gyakorolt birtokát egy *titulus singularis*-ra nem alapítja, jogosítatlan bitorló, és e körülmény szükségkép felszínre hozza egy oly jogvédeleszköz követelményét, melynek segítségével amaz a hagyatékot változatlanul és csorbitatlanul elnyerheti.

E jogvédeleszköz végcélja tehát az, hogy mindazok, kik a hagyatékából egyes dolgokat a nélkül birtokolnak, hogy birtokukat az örökhagyóval létesített valamely jogi viszonyból indokolni tudnák, annak kiadására kénytelen-nitessenek, még mielőtt a dolog feletti jog kérdése in merito eldöntetnék, a végből, hogy a *bon. possessor* a birtok és illetve alperesség előnyeit elnyerhesse. A kérdés ez esetben tehát csak az, hogy a követelt dolog az örökhagyó halálakor ennek birtokában volt-e vagy sem? És ezt kimutatva, pusztán az által, hogy ő *bon. possessor* — tehát heres fictus, — a dolog kiadását követelheti.

De vonjuk most meg a különbséget a hereditatis *petitio* és azon *universalis* jogvédeleszköz természete között, a melylyel a *bonorum possessor*nak birnia kellett.

Tudva van már a fennebbiekből, hogy a hereditatis *petitio* fogalma idők folytán egy kötelmi természetű ki-

bővítést nyert, t. i. az, a pro herede usucapiens-nek vett nem fizető adós, ellen is indítható volt, a minek oka annak az usucapio pro herede fejlődésével lépést tartó összefüggésében állott. Ebben azonban már el kellett a praetori jogvédezeszköznek a her. petitiotól térnie, mert a nem fizető adósok ellenében elég védelmet nyújtottak az egyes ficticiae actiones s így az szorosan csak a „*corpora hereditaria*“-ra vonatkozhatott.

Egy másik pont, melyben a bon. poss. természete által igényelt védelemnél fogva a kérdéses jogvédezeszköznek a her. petitiotól eltérnie kellett, következő:

Mint hogy a ficticiae actionesnél egyáltalában nem tétethetett vita tárgyává a bon. possessio adományozása, a formula következőleg hangzott: «Ha Lucius Titius (t. i. a bon. possessor) Gaius Seius örököse lenne és a követelt dolog Gaius Sejusé volt». Önkényt érthető, hogy a valódi heres mindig fel volt jogosítva az örökség és így az ezen ficticiae actiones segítségével elnyert dolgok megszerzése végett, a bonorum possessor ellen fellépni. E tekintetben tehát az örökös rovására exceptio rei iudicatie nem jöhetett létre.

A mint az előzményekből már kitüntetett, ép oly lehetetlenség volt, hogy a szóban forgó jogvédelmi eszköznel a fingált örökösödési jog kérdése vitathassék. Ez okból még azon esetekben is, midőn a hered. petitio, — (melynél az örökösödési jog be kellett hogy bizonyíttassék) — definitív; ez csak interimisticus jogot szülhetett³. Ha mellőzzük is a bon. possessio létesítési okának rendkívül vitás kérdését és pusztán azon egyetlen és általánosan elismert tételre hivatkozunk, hogy legalább kezdetben a praetornak sem célja nem lehetett, sem hatalmában nem állhatott az örökös, jogától megfosztottnak nyilvánítani, úgy első tekintetre szembeütköző fennebbi fejtegetéseinknek ezzel való összhangza.

És hogy mily hiven reproducálva találjuk forrásainkban az interdictum quor. bonorum azon structuráját, melyet annak eleve, csakis a dolog természetéből vont helyes következtetések alapján tulajdonítani hajlandók vagyunk, erről meggyőző az ide vonatkozó főbb források helyek egy futólagos átolvasása: Gai IV. 144. §. D. I. XLIII. tit. 2.

Oly tisztán visszatükrözöttve találjuk conjecturalis nézetünket Gaius egyszerű leírásában, hogy minden magyarázattól tartózkodva tökéletesen elegendőnek véljük a IV. könyv. 144. §-át egyszerű fordításban bemutatni:

«A bonorum possessornak a birtok elnyerése végett (possessionis causa) egy interdictum adatik, melynek kezdete: «Quorum bonorum»: ennek ereje és hatása abban áll, hogy bárki, ki azon javak közül, — melyekre vonatkozólag valaki a bonorum possessiot elnyerte, — valamint *pro herede, vagy pro possessore* birtokol, avagy hibája miatt (hibájával=dolore: «dolore fecit, quominus possideret») birtokolni megszűnt, azt a bonorum possessornak restitálni köteles; *pro herede possessornak tekintetik úgy a valódi örökös*, mint az, ki magát örökösnek vélvén, birtokol; *pro possessore* pedig az birtokol, ki az örökség valamely tárgyát, vagy az egész örökséget birtokolja, tudva bár, hogy ezek őt nem illetik. Neveztetik pedig az interdictum adipiscendae possessionisnak azért, mert csak annak előnyös, ki most először kísérti meg a birtokot elnyerni («qui nuni primum conatur adipisci rei possessionem»); és ez okból megszűnik előnyös lenni annak, a ki az egyszer elnyert birtokot elvesztette».

A D. 43. könyvének «Quorum bonorum» feliratu 2. címe pedig a következőket tartalmazza:

³ Például: a tulajdonjoggal birt dolgokra vonatkozólag a her. petitio eredményében a rei vindicationnal egyenlő volt. A kérdéses véd-eszköz itt is csak a birtok megszerzésére irányulhatott.

fr. 1. (Ulpianus libro sexagesimo septimo ad. edict.) «Ait praetor: «Quorum bonorum ex edicto meo possessio data est, quod de his bonis pro herede aut pro possessore possides possideresve, si nihil usucaptum esset, quod quidem dolo malo fecisti, uti desineres possidere, id illi restituas» I. §. Hoc interdictum restitutorium est et ad universitatem bonorum, non ad singulas res pertinet et appellatur «quorum bonorum» et est adipiscendae possessionis universorum bonorum».

fr. 2. (Paulus libro vicensimo ad edictum.)

«Interdicto quorum bonorum debitores hereditarii non tenentur, sed tantum corporum possessores».

Látható, hogy a fr. 1. pr.-ban az interdictum quor. bonorum szövege van fenntartva; a §. 1-ben pedig erre vonatkozással mondja Ulpian, hogy: «ezen interdictum, — mely quorum bonorumnak neveztetik, restitutorius jellegű, mely nem egyes dolgok, hanem ezek összeségére (universumára) vonatkozik, melyek birtokának elnyerését célozza».

Ezt kiegészítik Paulus szavai:

«Az interdictum quor. bonorum segítségével a hagyatékok adósai nem támadhatók meg, hanem csak a „*corporum possessores*».

Kell-e még ezeknél is eclatansabb bizonyíték felállított tételeink valóságának igazolása végett?

Gaius kimondja, hogy az interdictum quor. bonorum a *valódi heres-sel* szemben is helyet foghat.

Nincs-e ebben más szóval kimondva, hogy az örökösödési jog kérdése itt nem vitatható és nem foly-e ebből kétségbevonhatatlanul, hogy a szóban forgó interdictum tisztán possessoria jellegű volt?

Egész más itt a jellemző sajáttság, mint a hered. petitiónál, mert bár ez is a pro herede possessor ellen irányul, de ez alatt csak az érthető, quod *putat* se heredesse, ép ezért ez már nemcsak a possessio felett döntött.

Mily határozottan kiemeli Paulus, hogy az interdictum quor. bon. csak a *corporum possessores* ellen irányul.

És e futólagos rámutatással az interdictum quor. bonorumra vonatkozó rövid kis vázlatunkat be is fejezhetjük.

Fennmarad ugyan még több érdekes és vitatott kérdés, melyek azonban jelen értekezésünk tulajdonképen tárgyának csak mellékpontjait képezvén, ezeket ezuttal mellőzhetőknek véljük. Legyen elég most e kérdések két legnevezetesebbjére csak rámutatnunk, ezek pedig következőleg hangzanak.

1. Ugy Gaius id. helye, mint az interdictum quor. bonorumnak a fennebb id. fr. 1-ben D. h. t. fenntartott szövegéből látjuk, hogy az interdictum quorum a pro herede vel pro possessore possidens ellen aképp irányul, «si nihil usucaptum esset», tehát tekintet nélkül az usucapio befejezett voltára.

Kérdés, hogy az interdictum quor. bon. e hatálya, melynek értelmében az a pro herede usucapio revocálását idézhette elő — az ismeretes Hadrian-féle senatusconsultumból (Gai II. 57. §.) eredett-e vagy már az előtt létezett.

2. Összefügg az előbbivel azon kérdés, vajon azon körülmény, mely szerint az interdictum quor. bon. fennebbi szövege értelmében, — e jogvédezeszköz nemcsak a pro herede vagy pro possessore possidens, hanem az ellen irányul, «qui dolo malo fecit, uti detinuit possidere» szintén csak a her. petitiónak a Hadriani s. c. általi kibővítése folytán csuszott-e be az interdictum quor. bonorum tartalmába, vagy pedig annak eredeti alkatelemeként szerepelt?

A kérdések iránt érdeklődőket legyen szabad LEIST-

nak fennebb id. m. I. kötetében foglalt nagybecsű fejtegetéseire utalunk.⁴ Tagadhatatlan, hogy e kitűnő író a bon. possessio kérdése tekintetében halhatatlan érdemeket szerzett magának az által, hogy egy oly helye, alapot jelölt ki, mely az ide vágó fejtegetések kiindulási pontjaként irányadónak vehető. Ezzel szemben összevetendő SAVIGNY *Über das interdictum quor. bonorum* cz. ért. *Zeitschrift für gesch. Rechtsw.* V. 14. és köv. l. (különösen 22. és köv. old.) továbbá ARNDTS id. ért. 93. köv. l.

Ránk nézve tehát fontos eredményt az képez, hogy az interdictum quor. bon. egy possessorius természetű jogvédezköz volt, melynél az örökjog kérdése, tehát a bon. poss. végbement adományozása vita tárgyává tehető nem volt.

Kitetszik az is, hogy a possessorius jelleg alatt közelebből azt értjük, hogy az a *possessio* kérdését volt hivatva minden irányban szabályozni vagy helyesebben tisztázni; de ismét érthetünk azokkal egyet, kik a tételt bár elfogadják, de valami sommás és a bizonyítás tekintetében csak a valószínűsítésig terjedő előkészítő eljárás felét vesznek itt fel.

Nem szorul még most bővebb körülírásra azon határvonal, hogy meddig volt hivatva az interdict. quor. bon. a viszonyok rendezésébe nyulni, mindenesetre ebben áll a lényeges különbség e jogvédezköz és a hered. petitio között.

És ha valaki a felfejtetteket kiegészíti önmagának az interdictalis eljárás menetével, ezzel egy világos áttekintést szerezhetett a kérdésnek minket érdeklő ágáról.

Dr. Kiss Mór,
egyetemi magántanár.

A csődtörvényjavaslat tárgyalására egybehívott értekezletnek fontosabb határozatai.

(Folytatás).

25. Az értekezlet a kereskedelmi csődökben megengedendő kényszeregyezségre térve, azt eltérőleg előbbeni határozatától, elfogadta és pedig úgy a bukottnak, kinek gazdasági tevékenysége ezáltal fenttartható, valamint a hitelezők érdekében, kik ez által gyorsabban juthatnak kielégítéshez és a csődtömeg felosztásából eredhető nagy költségektől szabadulnak.

A tervezetben (217. §.) felsorolt azon esetek sorából, melyekben a kényszeregyezségi eljárás általában meg nem indítható, azon eset mellőztetett, midőn a közadós már előbb csőd alatt volt vagy hitelezőivel kényszeregyezséget már kötött, mert a kényszeregyezés nemcsak az adós, hanem főleg a hitelezők érdekében vétetett fel a törvényjavaslat, ezeknek gyorsabb és olcsóbb kielégítése pedig a bukott előbbi viszonyaitól fel nem tételezhető. A vétkes bukás miatt vád alá helyezés helyett a csalárd bukás miatti vád alá helyezés említettett fel, mint a kényszeregyezséget akadályozó további ok.

26. Kimondatott, hogy az egyezségi ajánlatot nemcsak a közadós, hanem örökösei is nyújthatják be, más személyek a bukott nevében önálló ajánlatot nem tehetnek.

27. Tekintettel arra, hogy a szövetkezetek többnyire kisebbszerű vállalatokkal foglalkoznak és a csőd nyitása által azon benső kapocs, mely a tagok közös gazdálkodásából ered, ugyanis megszűnik, határozatott: hogy szövetkezetek csődjénél kényszeregyezésnek helye nincs.

28. A kényszeregyezségi tárgyalásra nézve a tervezetben (217. §.) mint feltétel ki volt mondva, hogy a közadós sze-

mélyesen tartozott volna megjelenni. Az értekezlet a meghatalmazott által leendő képviselést is megengedte.

29. A tárgyalásról felvett jegyzőkönyv aláírása nem az összes érdekeltektől, hanem csakis a csődbiztostól, a tömeggondnoktól és a választmánynak jelenlévő tagjaitól kívánatott, mert nehéz volna a kisebbségben maradt, valamint az időközben eltávozott hitelezők aláírásait megszerezni.

30. A szavazás tekintetében azon fontos módosítvány fogadtatott el, hogy a kényszeregyezés fölötti szavazásból a közadós hitestársa kizárandó.

31. A megszavazott kényszeregyezés a bíróság jóváhagyásától függ. Ezen jóváhagyás megtagadandó, ha az egyezés formailag hibás, ha oly körülmények forognak fen, melyekből gyanítható, hogy a közadós az egyezés létrehozása végett egyes hitelezőknek titokban kedvezőbb feltételeket biztosított vagy csalárdul járt el, végre ha az egyezés a csődhitelezők érdekeivel ellenkezik. Pl. ha oly hitelezők szavazata döntött, kik ugyis külön giro által az elengedett hányadra nézve biztosítva vannak. E jóváhagyó határozat ellen csak azon hitelezők élhetnek felfolyamodással, kik az egyezséget harározottan és kifejezetten el nem fogadták, holott a jóváhagyást megtagadó határozat ellen a közadósan kívül csak azon hitelezők élhetnek felfolyamodással, kik az egyezséget vagy határozottan elfogadták vagy annak kifejezetten ellent nem mondtak. Ez által azon kérdés el lett döntve, hogy a meg nem jelent hitelezők hová számítandók és mennyiben élhetnek felfolyamodási joggal.

32. A tervezetben (216. §.) ugyis kifejezett elvvel összhangzásban, de világosabban kimondatni határozatott, hogy még azon hitelezők is, kik követeléseiket a csődnél be nem jelentették, a csőd befejezése után, követeléseik csak azon hányadát igényelhetik, mely a bejelentett hitelezők részére egyezségileg megállapított.

33. Az egyezés után kívánható végrehajtás tekintetében az értekezlet a «clausula cassatoria» felvételét határozta el, oly hatással; hogy a kikötött határidők meg nem tartása esetében az egyezségileg megállapított egész hányadra nézve a végrehajtás azonnal el legyen rendelhető.

Azokra nézve, kik az egyezésben a közadós mellett kezességet vállaltak a mennyiben más intézkedés fel nem vétetett, a készfizetői kezesség vélelmezendő.

34. A tervezet (246. §.) azon esetre, ha a közadós az egyezés megkötése után csalárd bukás miatt jogérvényesen elítéltetik, a megkötött kényszeregyezséget hatályvesztettnek nyilvánította. Miután azonban ez által a jóhiszemű hitelezők károsításnak lettek volna kitéve és oly helyzetbe juthattak volna, hogy a közadós elítélését saját érdekeikkel ellenkezőnek kellene tekinteniök, az értekezlet azon eltérő szabályt állította fel, hogy a hitelezők minden az egyezés által biztosított előnyben maradván, azonfelül még az elengedett összegeket is hajthatják be a közadóstól.

35. Hasonlóképp az egyes hitelezőknek azon joga, mely szerint a tervezet (247. §.) értelmében koholt követelések felállítása, vagyoneltitkolása vagy egyes hitelezőknek a szükséges többség elnyerése végett titokban nyújtott kedvezmények esetében az egyezés megsemmisítését kívánhatta volna, oda módosított, hogy ily esetben csak az elengedett összeget kívánhatja, feltéve, hogy az immént említett esetekből származható kifogásait a helybenhagyási eljárás alkalmával nem érvényesíthette.

36. A szövetkezetek csődjeinél a tartozásoknak még fedezetlen része az összes szövetkezeti tagokra aránylag kivetendő és ez iránt részletes terv készítendő lévén, határozatott, hogy ezen terv az alapszabályokban a társasági hirdetvények közzétételére meghatározott módon hirdetendő, a helybeliek a tárgyalásra külön idézendők, a távol lakók részére pedig gondnok nevezendő, továbbá, hogy a tárgyalásnál a tények tisztázandók és hogy a bíróság határozata ellen felfolyamo-

⁴ Összevetendő ezzel ugyanezen szerző idevágó újabb műve: *Erläuterung der Pandekten nach Hellfeld-féle nagy commentárban* 37—38. kötet 1870—75.

dásnak van helye, végre, hogy azon esetre ha a társaság képviselői a reájuk kirovandó büntetés dacára is az egyes tagoknak a terv szerinti járulékait be nem hajtják, ezen behajtásra a tömeggondnok jogosíttassék fel.

37. A sommás csődeljárás, az értekezlet határozatai szerint, csak abban különbözik a rendestől, hogy a hirdetmény egyszeri közzététele elegendő, hogy a felszámolás megkezdése előtt az egyezség megkísérleendő, továbbá hogy csődválasztmánynak választása elmarad; végre, hogy a tömeg részletes felosztása mellőzhető.

38. A közadós visszahelyezéséről és ezen visszahelyezés feltételeiről szóló második fejezet elhagyatott, mert az időközben hozott büntetőtörvényben a hivatal és politikai jogok vezetése ki van mondva és bizonyos határidőkhöz kötve, melyeket más törvényben kiterjeszteni vagy megszorítani nem volna tanácsos.

39. A csődtörvény első részének III. fejezete, mely a közadós által kötött jogügyletek és jogcselekvények megtámadásáról (*actio pauliana*) szól, következőleg módosított:

a) Azon megtámadás, mely a fizetések megszüntetése okából meg van engedve, csupán csak kereskedők csődjeire szorítottatott meg, mert a fizetések megszüntetésének időpontja másoknál mint kereskedőknél alig meg lenne állapítható;

b) a tervezet 26. §-ának végpontja, mely úgy hangzott: «A fizetések megszüntetése, ha az a csődnyitás előtt hat hónappal történt, a megtámadás indokául nem szolgálhat, következő módosított alakban fogadtatott el:

«Oly jogcselekvények, melyek a hat hónappal a csődnyitás előtt történtek, a fizetések megszüntetésének ismerete szempontjából meg nem támadhatók»;

c) a visszteher nélkül vagy szinleges vízsteher mellett kötött és ezért megtámadható ügyletek sorából (terv. 27. §.) a szokásos alkalmi ajándékok kivétettek;

d) a háztársak részére történt ajándékozásoknak, nemkülönben a női javak kötelezettség nélküli biztosításának megtámadhatósága határozatlan időről két évre szorítottatott meg;

e) a bírói határozat vagy egyesség alapján létrejött ügyletek megtámadhatása (terv. 30. §.) oly módon bővített, hogy azon körülmény, miszerint az adós ellen a bírói határozat vagy egyezség nemcsak keletkezett, hanem fogantatott is, az ügylet megtámadását ki nem zárja, megjegyezve, hogy nem a bírói határozat vagy annak fogantatosítása, hanem az annak alapjául szolgáló jogügylet támadtattik meg;

f) pótlólag felvétel az intézkeedés, mely szerint a megtámadott fizetés vagy teljesítés visszaszolgáltatása által az átvevőnek előbb fennállott követelése ismét feléled;

g) szintén pótlólag felvétel az azon szabály, hogy a megtámadási kereset csak a csődnyitástól számítható egy év alatt indítható;

h) a megtámadási jogot a hitelezők összege nevében azoknak beavatkozhatása mellett a tömeggondnok gyakorolja, ha pedig ez e jogával nem él, a választmány őt ezen kereset beadására utasíthatja vagy evvel más képviselőt is bízhat meg;

i) a megtámadási pernek megítélése tekintetében a bizonylatok szabad méltánylása fogadtatott el elvül, mert előreláthatólag szoros perrendtartás szerinti bizonyítás a legkevesebb esetben lészen szolgáltatható. Végre

40. Szükségesnek találtatott, hogy a törvényjavaslat kimerítő átmeneti intézkedésekkel egészítsék ki, melyekben nevezetesen azon kérdés lészen eldöntendő, valjon mennyiben alkalmazható ezen új törvény általában és mily régiebb csődperekre?

Dr. Schnierer Gyula,
miniszteri oszt. tanácsos.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Feloldatott ítélet joghatálya.

A *Jagt. Közlöny* f. é. 13. számában TERNOVSZKY BÉLA bíró ur azon kérdést vetette fel: valjon két egyező ítélet alapján szerzett végrehajtási zálogjog elenyészik-e akkor, ha a harmadbíróság mindkét alsóbb bíróság ítéleteit feloldja és póttárgyalást rendel? És e kérdésre nemmel felelvén tovább ment s azon nézetnek adott kifejezést: hogy ptrsunk szerint a harmadbírószági feloldó határozatnak a már folyamatba tett végrehajtásra befolyása egyáltalában nem lehet; sőt hogy a végrehajtás két egybehangzó ítélet alapján elrendelendő akkor is, midőn a végrehajtási kérelem a harmadbírószági feloldó határozat leérkezése után terjesztetik elő; és hogy a két egybehangzó, de harmadbírószágilag feloldott ítélet alapján nyert végrehajtás mindaddig folytatandó, míg a végrehajtató félnek két bíróság által előbb megítélt jogát újabb *jogerejű* ítélet teljesen meg nem szünteti.

Én egyetértvén csupán abban, hogy az ítéletek feloldása az ezek alapján előbb nyert zálogjogot meg nem szünteti, a többire nézve ellenkező véleményben vagyok. Véleményemet nem (— mint T. ur a vele ellenkező nézetüektől feltételezi,) méltányossági tekintetekre alapítom; nem különösen arra, hogy a végrehajtást szenvedő fél vagyosának elárverezése által érzékenyen sújtatnék, holott a legfőbb ítélőszék határozatával kimutathatja már, hogy a perben vitatott igénye, nem teljesen alaptalan. Mert hiszen ennek ki van téve az is, ki a harmadbírószágnál nem feloldó, hanem az alsóbb bírósági két ítéletet megváltoztató, tehát a végrehajtás alapját lerontó határozatot nyer. Lehet, hogy a mire a harmadbírószági ítélet beérkezik, a végrehajtás a végrehajtatonak kielégítése által már végleg be van fejezve;

hogy ez a végrehajtás útján nyert értéken vagy dolgon tul is adott már, és a visszvégrehajtás eredménytelen marad.

A végett, hogy ezen eshetőségnek eleje vétessék, vagy a felebbezést minden körülmények között birtokon belül kellene megengedni, vagy a két egybehangzó ítélet elleni felebbezésnek helyt nem kellene adni.

Ptrsunk azonban a 345. §. b) pontjában középutat választott; helyesen-e vagy sem, ezt itt nem fejtegetem, mert nem bírálni akarom a törvényt, hanem úgy a mint van, alkalmazni a feltett kérdésre; és mert — a mint mondám — véleményemet nem az érintett eshetőségből, hanem az ítélet feloldásának természetéből és joghatályából levont okokkal támogatom.

A midőn a felebbviteli bíróság az ítéletet feloldja, a ptrs 108. §-a szerint «új tárgyalást és további bizonyítási eljárást rendel s ekkép az elsőfolyamodásu bíróságnak a tárgyalás kiegészítését s újabb ítélet hozatalát meghagyja».

Az ítélet feloldásával e szerint a per a bizonyítási eljárásnak, vagy épen a tárgyalásnak stadiumába vettetik vissza. Abból, hogy az eljáró bíróságnak újabb ítélet hozatala meghagyatik, kétségtelenül következik, hogy az első ízben hozott ítélet nem létezőnek tekintendő s ennek alapján jogokat szerezni többé nem lehet; a mikor a per még csak tárgyalatik, vagy a mikor még a bizonyítási eljárás van folyamatban, nem lehet szó már ítéletről és erre alapítható jogokról. Az újabb tárgyalás és a további bizonyítási eljárás pedig oly körülményeket deríthetnek fel, melyek a pernek az első ízben hozott ítélettől egészen eltérő eldöntését vonják magok után. És ezért szerintem a feloldott ítéletnek semmivel több joghatály sem tulajdonítható, mint a megsemmisített ítéletnek.

Az ítélet feloldása ennek megsemmisítésétől (feltéve t. i. hogy a megsemmisítés az ítélet előzményeire ki nem terjesztetett,) lényegileg nem, csak alakilag különbözik. Ez a semmitőszék által alaki jogsértés miatt, amaz a másod- vagy harmadbiróság által az érdemleges kérdésben mutatkozó mulasztás miatt mondatik ki; de az eredmény mindkét esetben egy: a feloldott úgy mint a megsemmisített ítélet megszűntnek és újabb ítélet által pótlandónak kijelentetett.

Ha tehát két egybehangzó, de megsemmisített ítélet alapján végrehajtás el nem rendelhető, és ha ez ítéletek alapján előbb elrendeltetett, a semmitőszéki határozat bemutatása után nem folytatható, akkor ugyanez áll az esetben is, ha a két alsóbb bíróság egybehangzó ítélete a legfőbb ítélőszék által feloldatott.

T. ur szerint különbség van a megsemmisített és a feloldott ítélet között azért, mert a feloldás az ítéletnek csak jogerőre emelkedését függeszti fel; és mert valószínű, hogy azon bíróság, melynek ítélete feloldatott, a póttárgyalás megejtése után is, az előbbihez hasonló ítéletet fog hozni.

Hogy a feloldás az alsóbb bírósági ítéletnek *jogerejét felfüggeszse*, vagy hogy általában feloldott ítéletnek, tehát oly ítéletnek, mely újabb által pótlandó, jogerejéről szólni lehessen, ezt valóban nem értem. A mellett pedig, hogy az alsóbb bíróság, ítéletének feloldása után újabban is hasonlóan fog itélni, csak épen oly sok vagy époly kevés a valószínűség, mint ha ítélete megsemmisített.

Ez utóbbi állításomat példákkal fogom bizonyítani.

Az eljáró törvényszék alperest a kereseti kérelemhez képest egyhangulag elmarasztalja. De a hármass tanácsban egy oly bíró vesz részt, ki ellen a ptrs 56. §-a alapján alapos kifogás tétetett. Ha most az ítélet a 297. §. 8. pontjánál fogva megsemmisítettik, nemde legnagyobb a valószínűség, hogy a törvényszék másodszor is épen úgy fog itélni, ha az érdekelt bírónak helyét más bíró fogja elfoglalni?

Vagy: A másodbiróság helybenhagyja az eljáró bíróság ítéletét. Történetesen azonban a másodbiróság tanács ülésében az elnökön kívül öt bírói tag lett volna jelen. Itt is a másodbiróság legnagyobb valószínűséggel másodszor ugyanazon ítéletet fogná hozni, ha első ítélete a 297. §. 9. pontjánál fogva megsemmisítették.

Ellenben lássuk a feloldásnak néhány esetét:

Felperes kártérítés címén támaszt követelést, és ennek összegét tanukkal vagy bírói szemlével kívánja igazolni. Az első- és másodbiróság a nélkül hogy a tanukihallgatást vagy a bírói szemlélet elrendelné, elutasítja felperest és alperest költségeiben elmarasztalja; mert a kár és alperes panaszolt tette vagy mulasztása között okozatos összefüggést nem látván, a kártérítési kötelezettségnek helyét nem találja. A harmadbiróság mindkét alsóbb bírósági ítéletet feloldja és az eljáró bíróságot a tanukihallgatásnak, illetőleg a bírói szemlének megtartására utasítja. Habár az ily feloldó végzések — a mivel megbarátkozni nem tudok — indokolás nélkül szoktak hozatni, illetőleg kiadatni, nemde a sorok között mégis olvasható, hogy a harmadbiróság a kártérítési kötelezettséget fenállónak ítélte, és ha a per felebbezés folytán ismét eléje kerül, alperest a tanuk által vagy bírói szemle útján megállapítandó kártérítési összegben el fogja marasztalni? Hogy lehessen tehát oly feloldott két egyező ítélet alapján az alperesi költségek erejéig felperes ellen végrehajtást elrendelni, mikor kétségtelen, hogy a legfőbb ítélőszék az ítéleteket feloldván és a kártérítési összeg kipuhatolását rendelve, ezzel kijelentette, hogy alperes a felperesi követelésben vagy annak egy részében elmarasztalható, ellenben kétséges, hogy az alsóbb két bíróság következetességből előbbi ítélete mellett fog-e maradni, vagy a harmadbirósági végzésben foglalt utmutatásnál fogva attól el fog térni?

Vagy: Alperes a kereseti követelésben elmarasztaltatik, mert felperes követelését okirattal támogatja, s a két alsóbb bíróság ennek ellenében az alperes által felhívott tanukat kihallgatandóknak nem találja. A harmadbiróság azonban feloldja az ítéleteket és az eljáró bíróságot a tanuk kihallgatására utasítja. Itt is hiányzik annak valószínűsége, hogy az előbbi ítéletek meg fognak állani.

Vagy: Alperes azt állítja, hogy felperes kereseti joggal nem bír, mert a követelés engedmény folytán már harmadik személyt illet, és ezen állítását tanukkal akarja igazolni. Két bíróság a felperességi jogot az adóssági okmány birtoka s egyéb körülmények által igazoltnak tartja, s a kért tanukihallgatás mellőzésével alperest elmarasztalja; a harmadbiróság pedig az ítéletek feloldásával a tanuk kihallgatását rendeli. Itt már több mint valószínű, hogy a harmadbiróság, ha a tanuk alperes állítását igazolják, felperest keresetével el fogja utasítani, és lehet hogy az elutasítást már az első- vagy a másodbiróság fogja kimondani.

Még egy példa: felperes, ki a végrendelet érvénytelenítését és a hagyatéknek törvényes öröklési jog címén való megítélését kéri, keresetével elutasítatik és alperes költségeiben elmarasztaltatik. A másod- és harmadbiróság azonban — a mi igen gyakran történik — a törvényes osztályrész iránti kérelmet a törvényes öröklési jog megítélése iránti kérelemben befoglaltnak ítélvén, az eljáró bíróság ítéletét részben feloldja és a nélkül hogy ezt az egyik fél is kérte volna, a törvényes osztályrész kiszámításának céljából a hagyaték értékének megállapítását rendeli el. Megmaradhat-e ez esetben az eljáró bíróság egészen elutasító előbbi ítélete mellett? úgy hiszem, hogy nem.

Ne feledjük továbbá azt, hogy a felsőbb bíróságoknak az ítéletek feloldásának oly neme is van gyakorlatban, mely a ptrs 108. §-ának teljesen meg nem felel ugyan, melyet azonban ennek hasonlatosságára a helyes felebbezési ut megtartásából eredő szükség meghonosított. Értem az olyan feloldásokat, midőn az alsóbb bíróság nem bocsátkozván a perkérdésnek érdemébe, s a kereseti vagy viszonzkereseti kérelmet, előzőleg eldöntendő valamely kérdésnél megállapodván elutasítja; a felsőbb bíróság azonban ezen elutasítási indokot fenforgónak nem tartja s az alsóbb bíróságot az ítélet feloldásával újabb ítélet hozatalára utasítja, *a nélkül* hogy póttárgyalást vagy további bizonyítási eljárást rendelne.

A felsőbb bíróság ily esetben azon nézetből indul ki, hogy lehetőségét kell nyújtania annak, miszerint a per érdemleges kérdése három forumon megbíráltassék; a mi meg nem történhetnék, ha az első vagy az első és másodbiróság csupán elévülési, a kereseti jog elleni vagy más hasonló kifogás alapján ítélne s így az érdemben a másod- vagy épen a harmadbiróság hozná az első ítéletet.

Ilyenkor pedig a feloldó határozat az alsóbb bíróság ítéletének egyszersmind megváltoztatását tartalmazza. A fenebb felhozott példákban, ha az alsóbb bíróság saját nézetéhez következetesen ragaszkodik, a póttárgyalás és bizonyítási eljárás után is megmaradhat még előbbi ítélete mellett. De nem teheti ezt akkor, midőn ítélete feloldatott s további tárgyalás és bizonyítási eljárás nélkül újabb ítélet hozatalára utasított; mert ekkor a feloldásnak nem az az értelme, hogy a per eldöntésénél az eddig tekintetbe vett szempontokon kívül még mások is tekintetbe veendők lesznek, hanem ilyenkor határozottan kijelentetik, hogy az alsóbb bíróság a törvényt a pernek kifejtett körülményeire helytelenül alkalmazta, s utasítatik ezen bíróság, hogy újabb körülmények kiderítése nélkül hozzon más, az előbbi-től eltérő, legalább az indokolásban eltérő ítéletet.

Ily eset példál az, mikor felperes azért utasítatik el, mert követelése elévült; vagy alperes viszonzkeresetének hely

nem adatik, mert felperes a viszonykereset együttes tárgyalásába nem egyezett, a ptrs 76. §-ának első három pontjában foglalt feltételek pedig fen nem forognak; a felsőbb bíróság azonban az elévülésnek helyét nem találja, illetőleg a viszonykeresetet helyt foghatónak itéli.

Tegyük fel most, hogy alperes a viszonykeresetileg támasztott követelést teljesen beigazolta s felperes csupán azon ellenvetéssel élt, hogy e követelés nem viszonykereset, hanem külön per útján érvényesítendő; — nemde világos, hogy a mikor a harmadbíróság a viszonykeresetnek helyt nem adó alsóbb bírósági ítéleteket feloldja, már nemcsak valószínűsége, de bizonyossága megvan annak, hogy alperes viszonykövetelésére nézve pernyertes lesz?

Nem homlokegyenest ellenkeznék-e tehát a végrehajtathatóság fogalmával az, hogy az ilykép feloldott két egybehangzó ítélet alapján alperes ellen végrehajtás rendeltetnék el a felperesi követelés erejéig, melyet az alperesi viszonykövetelés talán felülhalad?

A két egybehangzó ítélet ellen felebbező fél igenis a birtokon kívüli állapotra szorítható; de ez állapotban csak addig köteles maradni, míg a két ítélet joghatályát megtartja. Elvesztette pedig joghatályát, mielőtt feloldatik és kimondatik az, hogy mással pótlendő.

A mikor két egybehangzó s felebbezett ítélet alapján végrehajtást rendelünk, igaz hogy *nem bizonyos*, valjon *helybenhagyatik-e* a két ítélet; de mikor a legfőbb ítélőszék feloldó határozatot hozott már, akkor *bizonyos*, hogy az alsóbb ítéletek *helyben nem hagytak*. E kettő között pedig igen nagy a különbség; és azért nem áll az, hogy a végrehajtás alapja tekintetében a feloldás után visszatértünk oda, hol a felebbezés előtt állottunk.

A biztosításból és telekkönyvi előjegyzésből levont analógiát döntőnek el nem fogadhatom; mert a végrehajtás és a biztosítás alapjára, céljára s következményeire nézve egymástól lényegesen eltér. Ennek célja csak oly intézkedés megtétele, hogy a majd jogerejűleg megítélendő követelés érvényesítése időközben meg ne hiusíttassék; míg a végrehajtás után a követelés tényleg már érvényesítettik. A biztosítási eljárás a zálogolásnál, a zálogjog telekkönyvi előjegyzésénél, vagy a peres összegnek bírói letétbe helyezésénél megállapodik; míg a végrehajtásnál a zálogolást árverés követi s a követelt összeget nem bírói letétbe letenni, de a végrehajthatónak kifizetni kell. Ezért azon személyt, ki ellen biztosítás intéztetett, ha utóbb a biztosított követelés fen nem állónak is ítéltetik sokkal csekélyebb kár és jogsérelem éri, mint azt, a kitől utóbb fen nem állónak bizonyult követelés kényszereszközzel behajtatott. És ismét ezért a végrehajtás elrendelését, folytatását és befejezését sokkal többszörösebb és szigorubb előfeltételektől kell függővé tenni, mint a biztosítás elrendelését és fentartását.

A biztosítás elrendeléséhez elégséges *egy* felebbezett ítélet; természetes, mert hiszen magánokirat alapján is elrendeljük a biztosítást. Ha azután a felsőbb bíróság megváltoztatja amaz ítéletet, ennek, ha ezen ítélet ismét felebbeztetik, az volna a következménye, hogy a másodbírósnál nyertes fél viszont *biztosítást* kérhetne ellenfele irányában, és ezt meg is teheti, ha például a másodbíróság viszonykereset folytán a felperest marasztalta. De miképen fogatosíttassék a biztosítás akkor, ha az eljáró bíróság alperest elmarasztalta s a másodbíróság felperest keresetével egyszerűen elutasította? Az elsőbíróági ítélet alapján elrendelt biztosítás feloldása vagy a telekkönyvi előjegyzés törlése által-e? De ez — a mennyiben már tényleg létező jogot megsemmisítenie, nem biztosítás volna már, hanem végrehajtás, a minek pedig a másodbíróági ítélet felebbezése folytán helye

nincs. Nem marad tehát hátra egyéb, mint hogy a fogatosított biztosítás fentartassék addig, míg a biztosított fél részére kedvező ítélet *végrehajthatólag* meg nem változtatatik.

Hasonló az eset akkor, ha azon ítélet, melynek alapján biztosítás rendeltetett, a felsőbb bíróság által feloldatik. Itt sem bír a biztosítást szenvedő fél oly ítélettel, melynek alapján a biztosításnak végrehajtás útján való feloldását kérhetné. De egészen másképp állana a dolog akkor, ha az alsóbb két bíróság egyező ítélete a harmadbíróság által feloldatik és daczára ennek a végrehajtási eljárás *folytatnátnék*, tehát nem csak a megelőzőleg szerzett zálogjegy fentartatnék, hanem a feloldott ítéletek alapján a követelésnek árverés útján való kielégítése által *további jogok szereztenének*.

Azt, hogy a két egyező ítélet alapján nyert foglalás a harmadbíróság feloldó határozata folytán egyszerűen érvényt vesztenek nyilváníthatassék, korántsem állítom. Ez igenis anomalia volna szemben azon gyakorlattal, mely szerint az egy kedvező ítélet alapján biztosítás útján nyert zálogjog a felsőbb bíróság feloldó határozatának daczára fentartatik. Az én véleményem csak az: hogy ha a harmadbíróság az alsóbb két bíróság egyező ítéleteit feloldotta, azon fél, ki ellen eme két ítélet alapján végrehajtás fogatosított, a *végrehajtás korlátozását, a nyert zálogjog épségben hagyásával* a további végrehajtási fokozatoknak, különösen az árverezésnek *felfüggesztését* kérheti; hogy feloldott két egyező ítélet alapján végrehajtást *folytatni* és *elrendelni* nem lehet, valamint — mellesleg legyen mondva — szerintem feloldott ítélet alapján biztosítás sem rendelhető el.

Mind a miket mondtam, *de lege lata* hoztam fel. Véleményem némi támogatásul azonban utalok még az igazságügyminiszter által a végrehajtási eljárásról 1878. apr. 30-án beterjesztett törvényjavaslat 31. §-ára, mely szerint

„a kiküldött . . . a végrehajtást *felfüggeszteni* vagy kisebb terjedelemben szorítani köteles, ha a végrehajtást szenvedő fél közokirat által igazolja, a) hogy azon határozat, melynek alapján a végrehajtás elrendeltetett, a felsőbb bíróságnak jogerőre emelkedett határozata által egészen vagy részben megváltoztatva lett, *feloldatott* vagy megsemmisítettett.»

Dr. Imling Konrád,
kir. tszéki bíró.

Jog- és államtudományi könyvészet.

5. *Orts-Repertorium* für das Königr. Böhmen. Im Auftrage der h. k. k. Statthaltereien für Böhmen auf Grund ämtl. Daten zusammengestellt. Prag, Kosmack u. Neugebauer.
frt 10.—
8. PERROT, F., in zwölfter Stunde. Kritische Miscellen zur modernen Wirthschaftspolitik. 2. Aufl. Dresden, v. Zahn.
frt 2.—
9. STÖPEL, F., Adam Smith im Lichte der Gegenwart. Volkswirtschaftliche Studie. Berlin, Exped. des Merkur.
frt 2.—
10. STUDNITZ, A. v., nordamerikanische Arbeiterverhältnisse. Leipzig, Duncker & Humblot.
frt 14.—
11. *Zeitschrift* für deutschen Civilprozess. Unter Mitwirkung deutscher Rechtslehrer und Praktiker hrsg. v. H. Busch. 1. Jahrg. Berlin, C. Heymann's Verl.
frt 12.—

Butorozott utcza szoba

két ablakkal, külön bejáratall kiadandó, kecskeméti utcza 17. sz. II-ik emelet 6. ajtó.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

létre	...	3	rt
negyedévre	...	3	.

 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Herich Károly urtól. — A kezesség fogalma és jogi természete. Dr. Jancsó György urtól. — Ügyvédi karunk bajai. Dr. Weisz Ignác ügyvéd urtól. — Egy felhívási per. Simplex. — Indok nélküli önkény. Egy keszthelyi ügyvéd urtól. — Különfélék. — Külföldi jog- és államtudományi könyvészet.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

II.

Mielőtt áttérnénk a consuláris jurisdictio részletes tárgyalására, ismerkedjünk meg a consulatusok általános feladataival.

A consul tartozik állama kereskedelmi érdekeit megővni és külkereskedelmének lendítésére hatni. E végből köteles mindenekelőtt a fennálló kereskedelmi szerződések sértetlen fentartására ügyelni és mindennemű reclamationális ügyekben a legerélyesebben eljárni. A consul feladata az idegen állam vagy kereskedelmi piacz (emporium) viszonyait alaposan tanulmányozni és erről, valamint mindazon tényekről és intézkedésekről, melyek az általa képviselt állam kereskedelmére előnnyel vagy hátránnyal lehetnek, jelentéseket és kimutatásokat készíteni, továbbá kereskedelmi összeköttetéseket létrehozni, egyes esetekben hozzá forduló hazai kereskedőket tanácsával támogatni, a nemzeti hajók okmányait megvizsgálni s azok számát, tonnatérfogatóját, forgalmi működését, lajstromba vezetni, a kapitány s a legénység közt kitört viszályokat kiegyenliteni, az árukról származási (provenance) vagy rakodási bizonyítványt (certificat d'arrimage) kiállítani, nagy avaria (havarie grosse) után a «dispatch» azaz a kár aránylagos felosztásában eljárni s a káróvásokat (Seeprotest, pruova di fortuna) elfogadni.

A consul köteles továbbá az általa képviselt állam polgárait személy és vagyon tekintetében oltalmazni, az idegen hatóságok és a székhelyükön netán tartózkodó saját nemzetbeliek közt előforduló bárminemű viszályban közbenjárni, a nyomorba jutott nemzetbelieket pénzzel is segíteni és haza szállíttatni, uti leveleket kiállítani vagy láttamozni. (I. HERICH: *Kereskedők kézikönyve* 90. l. és k.)

Mindezekon kívül a consulatusok a jurisdictiót is gyakorolják és pedig a következő országokban: Törökországban, Romániában, Szerbiában, Egyiptomban (itt azonban, mint látni fogjuk, csak részben), továbbá Tunisban, Tripolisban, Maroccoban, Perzsiában, Chinában, Japánban és Siamban.

Az osztrák-magyar monarchiának ujonnan a dualismus elvére alapított közjogi helyzete megköveteli ugyan a consulatusi ügynek reformálását is. Egyelőre azonban opportunítási okoknál fogva a status quo tartatik fen. (I. VESQUE VON PÜTTLINGEN: *Handbuch des in Oesterreich-Ungarn geltenden internationalen Privatrechts* stb., 2. kiadás, 367. l.)

A vám- és kereskedelmi szövetségről szóló 1878. évi XX. t. cz. következőkép intézkedik IX. cikkében:

«Az összes consulatusi ügyet a közös külügyminiszter vezérli. Consulatusok felállításánál és megszüntetésénél, valamint a consulatusok számára kereskedelmi ügyekben adandó utasításoknál a külügyi miniszter a két kereskedelmi miniszterrel egyetértőleg fog eljárni.

Egyébiránt a két kereskedelmi miniszter mindegyikének jogában áll, valahányszor szükségesnek látja, a consulatusokkal egyenes levelezésbe bocsátkozni, s ezek kötelesek az annak hatáskörébe tartozó ügyekben megadni a kellő felvilágosítást.

A consulatusok időszaki kereskedelmi jelentései a külügyminiszter által mind a két kereskedelmi miniszterrel közlendők.

Mindazon ügyek, melyek a consuli illetékekre (l. különösen a Mária-Terézia-féle «editio politico»-ban foglalt tarifát), azoknak kivetésére és beszedésére, valamint az ellenők támasztott felfolyamodásokra vonatkoznak, utolsó fokon a külügyminiszterium által közigazgatási uton intézettek el, és pedig valahányszor szükségesnek mutatkozik, egyetértőleg az érdekelt miniszteriumokkal.

Idegen consulatusoknak az egyik állam területén való felállításánál és idegen consuloknak működésük megkezdéséhez való bocsátásánál (tudniillik a legfelsőbb exequatura kieszközlésénél) a külügyi miniszterium az illetékes miniszteriummal egyetértőleg fog eljárni.

A consuláris jurisdictióról tehát a vám- és kereskedelmi szövetség mélyen hallgat. Látni fogjuk pedig, hogy annál a dualismus elve épen nincs keresztülve, hanem az appelláták kizárólag osztrák bíróságok elé vitetnek.

Meg kell emlékeznünk e helyütt az 1878. évi július 13-áról kelt berlini szerződésről is, mely *Bulgáriára* nézve a 8. cikk végpontjában így szól: «Les immunités et privilèges des sujets étrangers ainsi que les droits de jurisdiction et de protection consulaires, tels qu'ils ont été établis par les capitulations et les usages, resteront en pleine vigueur tant qu'ils n'auront pas été modifiés ou consentement des parties intéressées». *Kelet-Ruméliában* a 18. cikk értelmében az európai bizottság: «aura à déterminer, dans un délai de trois mois (!), les pouvoirs et les attributions du gouverneur général, ainsi que le régime administratif, judiciaire et financier de la province, en prenant pour point de départ les différentes lois sur les Vilayets et les propositions faites dans la huitième séance de la Conférence de Constantinople».

Boszniában és Hercegovinában a consuláris jurisdictio az occupatio folytán megszűnt. *Montenegróban* consuláris jurisdictióra soha sem volt szükség s ezért hallgat róla a berlini szerződés is. Ellenben a 29. cikk értelmében: «Le Monténégro adoptera la législation maritime en vigueur en Dalmatie».

Szerbiára vonatkozólag a berlini szerződés 37. cikke majdnem ugyanazt mondja, mint Bulgáriára nézve: «Les immunités et privilèges des sujets étrangers ainsi que les droits de jurisdiction et de protection consulaires tels qu'ils existent aujourd'hui, resteront en pleine vigueur».

tant qu'ils n'auront pas été modifiés d'un commun accord entre la Principauté et les Puissances intéressées».

Románia tekintetében pedig a berlini szerződés óvatosan kikerüli a consuláris jurisdictio még megemlítését is, pedig az tényleg még mindig létezik, habár azt a románok nem hajlandók kellőleg respectálni.

Később majd visszatérünk a berlini szerződésre és jogi szabványaival tüzetesen fogunk foglalkozni. Romániára nézve a 49. cikk ekként intézkedik: «Des conventions pourront être conclues par la Roumanie pour régler les privilèges et attributions des Consuls en matière de protection dans la Principauté. Les droits acquis resteront en vigueur tant qu'ils n'auront pas été modifiés d'un commun accord entre la Principauté et les parties intéressées».

Hogy a consuláris jurisdictio jogi szempontból anomalia s hogy az valamely civilisált állam suverenitási joggal össze sem egyeztethető, az iránt nincs kétség. Nem is annyira jogi, mint inkább politikai körülmények okozták keletkezését. Romániában már nem igen respectálják és a nyugati államok ezt — türik. Szerbiában mozognak és megszüntetését óhajtják. Egyiptomban vegyes bíróságok szerveztettek Alexandriában, Cairóban és Zagazig-ban, melyektől felfolyamodhatni Alexandriába. Még Törökországban is már vegyes kereskedelmi bíróságok működnek.

Mindezekre visszatérünk. Előbb azonban ismerkedjünk meg a consuláris jurisdictio részleteivel. Ezek az 1855. évi január 29-én és márczius 31-én kelt rendeletekben foglalvák. Különben a lényeges intézkedéseket már az 1718. évi pozsáreváczi kereskedelmi és hajózási szerződésnek V. cikkében lelhetjük: «A maggior sicurezza e tranquillità dei mercanti Imperiali e per l'incremento del commercio . . . se una contestazione nascesse fra dei mercanti Cesareo-Regj, sarà questa esaminata e giudicata dietro le loro leggi e solite istituzioni dai Consoli ed Interpreti. Nessun bastimento dei predetti mercanti, che avesse già ottenuto le spedizioni per la partenza, potrà essere ritenuto a cagione d'una lite nascente, ma questa lite a contestazione dovrà decidersi prontamente dai Consoli, Agenti ed Interpreti. E se alcun suddito Cesares per qualunque cagione avesse a comparire dinanzi un giudizio Ottomano, egli non sarà tenuto di presentarsi assente l'Interprete al predetto giudizio . . .»

A teljes jurisdictiot jelenleg a következő consulatusok gyakorolják (I. Malfatti Monte Tretro: *Handbuch des österr.-ungar. Consularwesens* 135. és köv. lap):

Beirut, Belgrád, Bukarest, Canea, Chartum, Durazzo, Edirneh, Galacz, Janina, Jassy, Ibraila, Jeruzsálem, Konstantinápoly, Monastir, Port-Said, Prisren, Rusztsuk, Saloniki, Scutari, Shanghai, Smyrna, Suez, Trapezunt, Tripolis, Tuftscha, Tunis és Widdin.

Korlátolt jurisdictióval bírnak a következő consulatusok: Aleppo, Bagdad, Damascus, Ismail, Sofia. Megjegyzem, hogy a most már szerb Nisch-ben ujabban felállított osztrák-magyar consulatus.

A consularis bíróságok hatásköréhez tartozik: 1. tárgyalása, eldöntése és végrehajtása mindennemű magánjogi peres eseteknek, ideértve a kereskedelmi és váltóügyeket is. Azonkívül a kikötőkben székelő consulok tengerészeti ügyekben is bíraskodnak; 2. a csődügyek; 3. az ugynevezett önkényes törvénykezés.

Felebbezési forumok. A jassyi consul birói határolata ellen felebbezhetni a lemergi országos feltörvényszékhez, — a többi román és a szerb consulok ellen a bécsi feltörvényszékhez, minden egyéb consulatusok ellen valamint általában tengerészeti ügyekben a trieszti fel-

törvényszékhez. Harmadik forum a bécsi legfelsőbb ítélő és semmitőszék.

Eljárás peres ügyekben. A consuláris bíróságok tartoznak a belföldi törvényeket alkalmazni, ha csak általánosan elfogadott szokások vagy külön rendeletek eltérést nem követelnek. Szerbiában és Bulgáriában (eddig Boszniában is) érvényes az 1852. évi május 3-áról kelt magyar perrendtartás, — Oláhországban az 1852. évi szeptember 16-ki erdélyi — a többi consulatusoknál pedig az 1796. évi nyugat gácsországi perrend. Általánosan érvényes pedig az osztrák polgári törvénykönyv, az 1850. évi váltóeljárás s az 1853. évi ideiglenes csődtörvény, bár ujabban a consulok inkább az 1868. évi osztrák csődtörvényt követik. A perenkívüli ügyekben végre irányadó az 1854. évi augusztus 9-én kelt cs. nyiltparancs.

Megjegyzendő, hogy osztrák-magyar alattvaló magát más mint az illetékes consuláris bíróságnak alá nem vetheti, ellenben a magas porta alattvalója alávetethi magát a consuláris bíróságnak.

A felek nem tartoznak magukat semmiféle ügyben sem ügyvéd által képviseltetni. A kereset írásban vagy szóval előadható. Erre a consul tárgyalási napot tűz ki és megkísérli az egyességet. Ha nem sikerül egyességet létrehozni, a consul felhívja a feleket, hogy válaszszanak arbitert. De ha a felek még a választott bíróságot is ellenzik vagy ha a felek egyike elmaradt, a rendes eljárást, mely a mennyire csak lehetséges közvetlen és szóbeli, megindítja. A consuláris bíróság által akár ítélet, akár egyesség vagy arbitrium folytán engedélyezett executio végrehajtási erővel bír az osztrák-magyar monarchia egész területén.

A csődnyitás joghatálya kiterjed a bukott osztrák-magyar alattvalónak az oszmán birodalomban bárhol található bárminemű ingó vagyonára. A török alattvalók mint hitelezők követeléseiket az edictális határidő alatt a consulnál bejelenthetik, de *szabadságukban áll* (s ez nagy csorbát ejt a jurisdictio teljességén) követeléseiket a török bíróság előtt liquidálni. A török (illetőleg nemzetközi, mert rendszerint vegyes) bíróság közli ezután határozatát a consullal, ki azt a tömeg felosztásakor figyelembe venni tartozik.

Ha azonban a bukott hitelezőinek két harmada azt kívánja, s a többi hitelezők azt nem ellenzik, az egész csődeljárás valamely osztrák vagy magyar bíróságra bízható. Ugyanezen eset beállhat hagyatékok tárgyalására nézve is, ha az örökösök két harmada az osztrák-magyar monarchiában állandóan lakik. (I. Malfatti 142. l.)

Kiváló fontossággal bír az 1284. évi szeptember 7-én (1867. évi június 18.) kelt törvény, mely «devant engager les étrangers à s'établir en plus grand nombre sur le territoire ottoman, accorde aux étrangers le droit de propriété immobilière». Megjegyzendő, hogy azok, kik Muhamed vallását elhagyták, ingatlanok tulajdonosai nem lehetnek.

Az idézett törvény értelmében az idegen alattvalók Törökországban az (ugy mezei mint városi) ingatlanok tekintetében az ottoman alattvalókkal tökéletesen *egyenjogúak*. Ennek folytán kötelesek magukat az ingatlanokra vonatkozó mindennemű törvényeknek és rendeleteknek alávetni, mindennemű reál-terhet viselni és minden *dologbani* kereset alkalmával magukat feltétlenül a török bíróságnak alávetni. Ellenben a törvény «ne porte aucune atteinte aux immunités consacrées par les traités et qui continveront à couvrir la personne et les biens *meubles* des étrangers devenus propriétaires d'immeubles». A bukott idegen alattvaló ingatlan javai szintén kizárólag a török (azaz nemzetközi) bíróság által kezeltetnek.

Dr. Herrich Károly.

A kezesség fogalma és jogi természete.

Azon eltérő felfogás, melyben a kezességnek a gyakorlati életben lépten-nyomon előforduló jogintézménye úgy a törvényhozás, mint a tudomány terén részesül, nagy mérvben vonzóvá teszi a kezesség lényegének megvitatását; mi hazai jogéletünk szempontjából, midőn az anyagi magánjog kodifikálásának küszöbén állunk; azon felül gyakorlati is.

A kezesség fogalmának megállapítására és ennek alapján jogi természetének kifejtésére, a módszer tekintetében két ut kínálkozik, t. i. az indukció és a dedukció.

Minthogy pedig mi a deduktív módszert, hol a fejtegetés előre felállított tételből indul ki, melyre egész menetében mint biztos alapra támaszkodik s mely az okoskodásnak könnyebben szemmel tartható korlátokat szab, — czélszerűbbnek tartjuk az induktívál: azért bár anticipacionak látszassék is előleges felállítása annak, mihez mint egész vizsgálódásunk végeredményéhez jutni akarunk, — mindenekelőtt a kezesség fogalmát állítjuk fel, következőleg vélvén azt definiálhatni.

A kezesség azon szerződés, mely szerint valaki harmadik személyek közt létező kötelmi viszonyba lép oly kötelezettséggel, hogy ha a hitelező adósától kielégítést nem nyerhetne, ezt ő eszközölné.

A kezesség tehát szerződési kötelem (obligatio ex contractu),³ s mint ilyen feltételezi azoknak bármely,⁴ rendszerint azonban nyílt módon való, akár szó — akár írásbeli akaratnyilvánítását, a kik közt létre jön.

Létre jön pedig a kezességi szerződés a hitelező és kezes között

A főadósnak hozzájárulása ezen szerződéshez nem szükséges, mért az ő jogain és kötelezettségein szemben a hitelezővel, ezáltal változás nem történik.⁵ A kezes és főadós közt ez esetben semmiféle kötelmi viszony nem keletkezik, ők egymás irányában teljesen idegenek. De kötelmi viszonyba lépnek egymáshoz, ha a kezes a főadós beleegyezésével kezessékedik. Ezen beleegyezés vélemezendő, ha a kezes a főadósért utóbbi tudtával vállal kezességet és ő az ellen nem tiltakozik.

A kezes és főadós közt ilyképen létre jött kötelmeknek aztán nevezetes jogkövetkezményei vannak.⁶

¹ A kötelmi viszonyban jogosított és kötelezettként szereplő személyeknek «hitelező» és «adós» műelnevezése itt tágabb t. i. azon értelemben vétetik, mely szerint a «hitelező» alatt bármely kötelmi viszony jogosítottja és az «adós» alatt szintén bármely kötelmi viszony kötelezettje értendő. Lásd Dr. SÁGHY GYULA: *A kötelmi jog általános elmélete az ausztriai jog szempontjából, tekintettel a római jogra s újabb törvényhozásokra* című művét. 34. lap.

² A hitelező és adós közt létező kötelem, tekintettel a hitelező és kezes közt létező kötelemre, *főkötlemnek* s ehhez képest az előbbi kötelem adósa *főadós*nak nevezetik. S habár a «főadós» elnevezés annyiban pleonazmus, a mennyiben sem a törvényekben, sem az életben «kezes adós» megjelölés nem használtatik és így az «adós» szó magában is szabatosan megjelöli a főkötlem kötelezettjét; — mindazáltal figyelemmel arra, hogy a «főadós» elnevezés ennek kötelmi viszonya szempontjából logikailag következetesebb s jogilag helyes, — a következőkben mi is a *főadós* és *kezes* megjelölésekkel fogunk élni.

³ L. Dr. ARNDTS LAJOS: *Lehrbuch der Pandekten* cz. m. 487. l. Dr. WINDSCHEID BERNÁT: *Lehrbuch der Pandekten* cz. m. II. köt. 722. l. KELEMEN IMRE: *Institutiones juris privati hungarici* cz. m. II. könyv. 1181. l.

⁴ ARNDTS id. műve 594. l. 3-ik jegyzetében szintén állítja, hogy a kezesség vállalás iránti akaratnyilvánítás hallgatag is történhetik.

Természetes, hogy az ugynevezett *facta concludentia* megbirálása ez esetben sok nehézséggel jár.

⁵ L. Dr. STUBENRAUCH MÓR: *Commentar zum allgemeinem österreichischen bürgerlichen Gesetzbuch* 2. köt. 78. l.

⁶ Így az ausztriai polg. törvénykönyv szerint (1364. §.) ha a hitelező a főkötlem eredeti lejárta, a főadós által való kielégítését szorgalmazza, mire kötelezve azért nincs, mert jogát az egész elévülési idő alatt bármikor érvényesítheti, akkor a kezes *biztosítást* követelhet a főadóstól. Ugyan e jog illeti őt akkor is (1365. §.), ha alapos aggodalom van a főadós fizetéseképtelensége, vagy a törvény hatályosságának területéről való eltávolítása iránt. További joga a kezesnek, hogy a főadóstól *számadást* követelhet (1366. §.), ha a jogügylet, melyért kezessékedett, véget ért.

A biztosításnak joga azonban épen nem, a megszámloltatás pedig csak a hitelező által közvetítve illeti a kezest, ha ebbeli kötelezettséget a főadós beleegyezése nélkül vállalt. S ez nemcsak azért van így, mert ez

Kell hogy a kezesség *harmadik személyek közti kötelem* biztosítása gyanánt jelenkezzék.

Még pedig minthogy a hitelező jogok gyakorlására van hivatva és így a biztosításnak, — melynek közvetlen tárgya mindig az, hogy valamely kötelezettség kétségtelenül teljesített fog és csak ez által közvetítve lesz jogmegegyesítő eszköz, — lehetősége a főadós részén, vagyis a kötelmi viszony aktív oldalán ki van zárva, azért természetes, hogy kezessékedni *csak az adósért* lehet.

Minthogy pedig a kezesség jogbiztosító eszköz s mint ilyennek lényege abban áll, hogy általa a hitelezőnek jogigény adatik valamely harmadik, addig kötelezettségi viszonyban még nem állott személy ellen; foly, hogy kezességet csak *harmadik személyért, azaz idegen adósságért* lehet vállalni és saját kötelezettségünk biztosítása kezességi jogviszonyt nem állapíthat meg.

A *saját kötelezettség* biztosítása ugyanis történhetik vagy az által, hogy az adós kötelezettségének teljesítését *újából megigéri* (constitutum debiti proprii),⁷ vagy *eskü*, vagy *becsületszó* adása által; mely biztosító eszközök azonban az adósnak csak akaratára hatván, pusztán erkölcsi biztosítékot⁸ nyújthatnák. Vagy történhetik *anyagi biztosíték* nyújtása által, mi ha pénzben áll, kötbérré (poena conventionalis) lesz, ha pedig egyéb dolgokban, akkor zálogadás illetve engedélyezésre vezet. Vagy történhetik végül oly eszközök nyújtása által, melyek a kötelezettség könnyebb *bizonyítását*, behajthatóságát biztosítják p. o. okiratkiállítás által, mely utóbbi, mint jogbiztosító eszköznek méltánylása és mérlegelése az alaki jog körébe esik.⁹

A kezesség továbbá *létező kötelmi* viszonyba lépés által keletkezik.

Eme lényeges ismérv azonban nem úgy értendő, mintha a kezesség csak már annak vállalása pillanatában fennálló kötelezettségért, tehát az adósságért utólag, az az a *multa* vonatkozva, vagy érette egyidejűleg — a *jelenben* — vállaltathatnék; mert a kezesség még csak jövőben keletkezendő kötelezettségeikért is, tehát *előre*, vállaltathatik.¹⁰

Létesüljön azonban a kezesség bár még csak *keletkezendő* kötelezettségeikért, miként ez a kártételből származó kötelmeknél (ex delicto obligationes) rendszerint történik, — mindig sajátosága marad az, hogy a hitelező és főadós közti kötelemnek őt meg kell előznie; léteznie kell a főkötlemnek, melyre a kezes kötelme vonatkozik. Azért is az előre vállalt kezességek a kezeslett adósság létrejövetelének *felfüggesztő feltétele* mellett vállaltaknak tekintendők.

Azon körülmény, hogy a kezesség *külön* akaratnyilvánítást kíván a kezessékedő személy részéről s hogy ez által *új* kötelem keletkezik, a dolog természetén mit sem változtat. Mert ezen új kötelem *alakilag* a kezesség keletkezésének módját¹¹ képezi, *anyagilag* pedig csak *subjective*, de nem egyszersmind *objective* szül új kötelmet,

esetben közte és a főadós közt kötelmi viszony nincsen. hanem azért is, mert ellenkezőleg a főadós kötelezettsége a kezes érintett jogai által akarat nélkül válhatnék sokkal terhesebbé, mint ha érte senki sem kezessékedett volna.

⁷ A *constitutum* nem említett másik alakja t. i. a *constitutum debiti alicui* mai jog szerint nem más mint épen a kezesség; miután közöttük *anyagi* különbség nincsen, az ezt *alakilag* előidézett stipulationalis forma pedig megszűnt. L. Dr. HOFFMANN PÁL: *A római magánjog rendszere mai érvényében vagyis a pandekták alapvonalai* cz. m. 317. l. Dr. BOZOKI ALAJOS: *A római jog pandektáinak tankönyve* cz. m. 423. l. ARNDTS id. m. 593.

⁸ Dr. VÉCSEY TAMÁS: *Római jogtan* cz. m. 169. l.

⁹ SUBENRAUCH id. m. II. k. 477. l.

¹⁰ HOFFMANN PÁL: *Institutiók* cz. m. 520. l.

¹¹ A kezesség keletkezésének e módja az, mely őt az *együttes (correal)* kötelmekből, melyek rendszerint egy időben, egy kötelező nyilatkozat alapján jönnek létre, megkülönbözteti. E különbség aztán a kezességi és együttes kötelmek közt hatály tekintetében nevezetes eltérést szül, lévén utóbbi kötelmeknél minden egyes kötelezett főadós (principalis debitor).

a mely a főkötelemtől elütő új kötelmi viszonyt meg nem állapíthat, mivel ellen esetben másféle is lehetne, mint a főkötelelem. Pedig a kezességnek jellemző saját-sága, hogy a kezes kötelezettsége tárgy és tartalom tekintetében másféle nem lehet, mint a főadós kötelezettsége.

(Folytatása követik.)

Dr. Jancsó György.

Ügyvédi karunk bajai.

A nagyméltóságú igazságügyi miniszter urnak az összes ügyvédi kamarákhoz intézett s az ügyvédi rendtartás módosítása tekintetében készítendő javaslatok kidolgozását célzó felhívása az ügyvédi kamarák keblében idézett ugyan elő mozgást, de sajnálattal kell constataálnunk, hogy ezen mozgalom sokkal kisebb, sokkal szűkebb körű volt, mint ezt az adott körülmények között joggal, elvárni lehetett.

Évek óta panaszkodunk helyzetünk tarthatlan volta fölött, s évek óta hangoztatjuk, hogy jelenlegi állapotainknak többek között legkiváltképen az érvényben levő ügyvédi rendtartás az oka s ime! most, midőn azon helyről — honnan egyedül remélhetünk orvoslást — alkalom nyújtatik arra, hogy sérelmeink egyik kútforrása az ügyvédi rendtartás egy jobb, érdekeink és igényeinknek megfelelő törvény által helyettesíttessék, most a helyett, hogy minden ügyvéd képzettsége és tehetsége egész quantumával hozzá járulna a reform műve megalkotásához és a helyett, hogy minden erő ezen oly fontos mű létrehozatalára fordíttatnék, testületünk legnagyobb része, a kérdéssel nem is foglalkozik, egy-két ember a szükséges munkát megteszi, s a midőn a miniszteriumhoz felterjesztendő s ezen egy két tag által — rendesen — rögtönözve elkészített mű a közgyűlés elé vitétik s ott felolvastatik, megjelenik a tagok 1/4-de s az operatum szó nélkül elfogadtatik.

Ily körülmények között nem csodálkozhatunk a fölött, hogy a kamarák által kidolgozott javaslatok formai és anyagi tekintetben is hiányosak, s hogy azokban teljesen hiányzik a rendszer, már pedig ha valamelyik testülettől joggal el lehet várni azt, hogy dolgozata rendszerezés, alapos és kimerítő legyen, ugy ezt bizonyára leginkább az ügyvédi kartól lehet megkívánni.

Nem kívánok ez által a kamarák által beterjesztett javaslatokra reflectálni, noha igen háladatos munka volna az egyes javaslatok bírálatába bocsátkozni, s lehet, hogy ha időm engedi, a fáradságot azon irányban is kimélni nem fogom; ezuttal csakis az ügyvédségre vonatkozó oly általános szempontokat kívánok kiemelni, melyek tekintetbe vétele nézetem szerint most, midőn helyzetünkön javítani — bajainkat orvosolni akarjuk — nem épen felesleges.

Általános a panasz, hogy állapotunk tarthatatlan, hogy az ügyvédség naponta terheesebb kezd lenni, s hogy ideje volna már bajainkat orvosolni.

De melyek azon bajok? némelyek azt mondják, hogy a baj az ügyvédek számának elszaporodásában rejlik, mások a bajt az ügyvédek anyagi és erkölcsi tekintetben való süllyedésében keresik, sőt vannak olyanok is, kik az ügyvédségnek a törvényhozás által történt systematikus elnyomásában vélik a bajt föltalálhatni.

Nézetem szerint azonban a baj nem egy és nemcsak fenntebbi körülményekben található, mert a fentiek egy része csak okozata az oknak.

És bajaink okát részint rajtunk kívüli körülményekben, részint pedig önmagunkban vélem föltalálhatni.

A rajtunk kívüli okok: a rossz hitel és pénzügyi viszonyok, melyek következtében nálunk minden anyagi munkának pangania kell, a törvényhozás terén a rendszertelenség, a saját tevékenységünk mezején oly fontos törvénykezés terén pedig a szóbeliség, nyilvánosság és közvetlenség

hiánya, a rossz és drága igazságszolgáltatás, a sok és még mindig megállapodásra nem jutott experimentálás, a jog bizonytalanság, mely nálunk annyira lábra kapott; az ügyvédi rendtartás ferde intézkedései és végre az annyira elharapódzott zúgírást.

Messzire és célzatot keretén túl vezetne, ha az imént felsorolt körülményeknek viszonyainkra való hatását részletezni akarnám, egy pár vonásban azonban azok némelyikére reflectálni el nem mulasztom.

Hogy tekintélyünk és becsültetésünk csorbitására nagy mértékben birt befolyással a perlekedő közönség privilegiálása és a saját megrontásunkra hozott ügyvédi rendtartás, azt tagadni nem lehet, a mint tagadhatatlan az is, hogy a törvényhozás által, minden rendszer nélkül hozott újabb meg újabb törvények és a miniszteri rendeletek legiója, valamint általában ugy különösen karunkra is sok tekintetben hátrányosan folytak be.

A legérezhetőbb és legnagyobb baj azonban az, hogy a jogbizonytalanság, mely nálunk márt-márt tűrhetetlenné kezd lenni, a rossz és drága jogszolgáltatás s a bírák kinevezésénél elharapódzott protectionalis rendszer minden ok és okozataival reánk hárittatik vagy legalább is reánk szokott hárittatni; ha a per sokáig tart, ha a kezelő személyzet elégtelen volta miatt az ügy hónapokon hever leiratlanul a kiadóhivatalban, ha a bélyeg és más kiadások tetemesek, az ügyvéd okoztatik; ha a bíró, mi nálunk még nem tartozik a lehetetlenségek közé, a törvényt nem ismeri, praxisa hiányzik, avagy a kellő képesség és képzettséggel nem bír, és rossz ítéletet hoz, a vesztő fél az ügyvédet okozza; s ha a felsőbb bíróságok hasonló esetekben különbnél-különb ítéletet hoznak, ugyancsak az ügyvéd gyanusittatik, és pedig nem az az ügyvéd, kinek kezén a kérdéses ügy volt, hanem okoztatik és gyanusittatik az egész ügyvédi kar, s a legsebbebb a dologban az, hogy míg a bírák és bíróságok hibáiért a közönséggel szemben szenvedünk erkölcsi tekintetben veszteséget, addig másrésről a bírák és bíróságok anyagi tekintetben költségeink és kiérdemelt munkadíjaink megnyirbálása által igyekeznek fennti veszteségünkben kárpótolni.

Hogy az első esetben ép oly jogtalanul szenvedünk, mint az utóbbiban, az bizonyos, de míg a perlekedő s többi közönséget menti némileg azon körülmény, hogy minden a törvényhozás és jogszolgáltatás terén előforduló visszaélés, hiány, késedelmesség, tudatlanság és hibákért minket azért hibáztat, mert a törvényeket és rendeleteket nem ismeri s a bírák és bíróságokkal közvetlenül nem érintkezik, addig annyival menthetlenebb számos bíróságok fennti s különösen azon nem ritka eljárása is, mely szerint az ügyvédek becsülmélni, kissebbitni, lenézni s tehetségükhöz képest elnyomni, büntetni igyekeznek, mert a bíróságoknak át kellene valahára látni, hogy az ügyvédi kar velök egyenjogu, hogy képesség és képzettség tekintetében vele legalább is egy fokon áll, át kellene látniok, hogy az ügyvédek a jogszolgáltatás és törvényhozás terén sokkal productivebb, nélkülözhetlenebb elemet képeznek, semhogy ezek nélkül létezhetnének, s mindezekből kifolyólag a bíróságok morális kötelessége volna az ügyvédi kart becsülete és tekintélyében megóvni, annyival inkább, mert a bírák az ügyvédekkel folytonosan érintkezve, a külvilággal szemben is a tisztetletet csak ugy tarthatják fenn, ha egymást megbecsülik és tisztelik,

Meg vagyok ugyan arról győződve, hogy ez egy hamar változni nem fog, legalább addig nem, míg a törvénykezés terén a nyilvánosság, közvetlenség, illetve szóbeliség behozva nem lesz, de arról is meg vagyok győződve, hogy a nyilvánosság, közvetlenség és szóbeliség behozatala után legalább a bírák és bíróságok hibáiért szenvedni nem fogunk, mert ekkor a közönségnek is alkalom és mód fog nyíttatni arra, hogy a bírák mint az ügyvédek tevékenysége, képes-

sége, részrehajlatlansága és képzettsége felől magának közvetlen meggyőződést szerezve, azt okozza, a ki igazán hibás.

De ezen nekünk be nem tudható okokon kívül, nagyrészt önmagunk is okai vagyunk annak, hogy az a becsülés, az a tekintély, mely minket meg kellene, hogy illessen, s melyet kivívni s megtartani oly életkérdés pályánkon, annyira csökkent.

Nem kívánok e tekintetben részletekbe bocsátkozni, mert a részletek minden egyes ügyvéd eljárását felölelnék; nem akarok a karunkba általánosan elterjedt s azon szellemi fokkal, melyen állunk, éles ellentétben levő érzelmekkel foglalkozni, melyek karunk legtöbbjét kenyér keresete közben s azon kívül arra vezetik, hogy kartársait becsmérelje, lealázza és gyanúsítsa, mert meg vagyok győződve arról, hogy mindez csak annak tulajdonítható, mert közöttünk érdekközösség nincsen.

Az érdekközösség, a testületi szellem, az összetartás az, a mi után törekednünk kell; ennek hiánya juttatott oda a hol vagyunk s hiszem, hogy mihelyt az érdekközösség szükségességét be fogjuk látni, viszonyaink is változni fognak.

A kérdés csak az lehet, hogy miként, mi uton módon lehetne az érdekközösség, az összetartás eszméjét és a testületi szellemet karunkban meghonosítani?

Nézetem szerint ezen meghonosítás egy kevés jóakarral lehetséges és kivihető.

Igaz, hogy hazánkban, nemzetünkben és magában a népben rejlő hiba az, hogy társulni, érdekközösségben élni nem tud, nem szokott, mert mindenki saját érdekét hajhászza, mindenki más-más politikát űz, ámde a történelem számtalan példát nyújt arra nézve, hogy valahányszor a haza, a nemzet, a nép érdeke, java-létele támadtatott meg, megszűnt a belviszály, s az érdekközösség, az önfentartási szükség a népet egygyé, erőssé tette, — az egész nemzet törekvése, akarata egy volt — a haza, a nemzet — a nép becsülete és lételének megóvása.

Okuljunk mi is saját nemzetünk történetén — becsületünk, tekintélyünk évtizedek óta folyton megtámadtatott — aláásatott; mi magunk nagyrészt járultunk becsültetésünk csonkításához; oda jutottunk, hogy karunk — melynek becsültetés és tekintély dolgában — elsőnek kellene lenni az államban — már-már az utolsókhoz fog számíttatni! eljött tehát az idő, hogy haladéktalanul — erélyesen teremtsük meg az összetartást — az érdekközösséget; hogy a rajtunk ejtett csorbát helyre hozzuk s hogy önfentartásunk érdekében karunknak azon tekintélyt vívjuk vissza — mely az ügyvédek — hazánkon kívül — még minden államban megilleti most is.

Hogy az összetartás — az érdekközösség érzete legjobban — legbiztosabban s talán egyedül a társulás által érhető el, az bizonyos, — de célomon túl vezetne nézetemet e tekintetben is kifejtteni, elégségesnek tartom arra utalni, hogy a kamarai intézmény elég alkalmat nyújt arra, hogy gyakori összejövetelek, értekezések, felolvasások — karunk közügyeinek tárgyalása és megvitatása által — az összetartás és érdekközösség — a társulás útján — meghonosodjék s gyökeret verjen, saját keblünkben — karunkban pedig az egyesek erkölcsös élete és magaviselete fölött — egy becsület-bíróság őrködhetne, melynek határozata moráliter kötelezné az egyeseket és sujtaná a vétkezőket.

Az eddigiek szerint tehát, nem az ügyvédek elszaporodása stb. okozza és okozta bajainkat, — hanem a fennebb elősorolt okok jutattak oda, a hol vagyunk.

Hogy az ügyvédek száma emelkedett, igaz, de ennek okát vizsgálk könnyű és a gyakorlati idő rövid voltán kívül én abban találom, hogy a népesedés is nőtt, s hogy a népesség szaporodásával a perek száma is szaporodik; de ezeken kívül csak természetes is, hogy az ügyvédek számának emelkedni kellett az utóbbi évek során, mert a tudomány és műveltség

terjedésével hódít, az ügyvédség pedig a tudomány és műveltséget repraesentálván, csak természetes, hogy mindenki a ki teheti s a kinek módjában áll, igyekszik a kor kívánalmának megfelelőleg a tudományt és műveltséget elsajátítani s oly életpályát választani, melyen szerzett tudománya és műveltsége alapján megélhet, s az nemcsak az ügyvédekre nézve áll, hanem áll az orvosok, tanárok, mérnökökre, szóval mindazon factorokra nézve, melyek szellemi téren működni hivatvák; végül pedig az ügyvédek számának növekvése még nem kis mértékben tulajdonítható annak is, hogy az ügyvédség még most is oly előnyöket nyújt megélhetés tekintetében, melyek igen könnyen vonzanak e pályára.

Nem a szám szerinti szaporodásban keressük tehát az okot, mert a fentiek szerint eljön az idő, mikor a kereslet és kínálat közötti egyensúly a határt megszabja, s a tulszaporodás megszűnik s azt mi sem fogja gyorsabban és biztosabban előidézni, mint épen a szabad concurrentia, már pedig sehol sem oly üdvös és szükséges a concurrentia mint a szellem terén — de mert ezen concurrentia a szellem terén — a tudomány és műveltség segélyével eszközöltetik, legyen az oly tisztességes is, a mint azt a műveltség megköveli.

De tekintsünk végül, hogy azok — kik újabb időben az ügyvédek elszaporodását tekintvén, minden bajaink kuforrásának — hogyan kívánnának e tekintetben segíteni.

Azt mondják, hogy az ügyvédek elszaporodását csak úgy lehet megakadályozni, ha az ügyvédek hely és szám szerint megszoríttatnak, ha t. i. a törvény vagy a saját kerületében minden egyes ügyvédi kamara meghatározza, hogy bizonyos helyen hány ügyvédnek szabad fungálni s ha ezen helyekre az ügyvédek aztán kineveztetnek.

Én részemről az ügyvédségnek ezen módon való korlátozását helytelennek és célra nem vezetőnek találom.

Nem vezet célra, de sőt hátrányos volna, mert mint fentebb említém, sehol sem oly szükséges a concurrentia, mint az ügyvédség — a szellemi téren a szabad concurrentia az, mely az elhivatottat pályájától vissza nem rettentheti, mely az ügyvédet a tudomány mélyebb és behatóbb művelése és elsajátítására indítja, és buzdítja s végül a szabad concurrentia függetleníti leginkább és legjobban az ügyvédet és magát a közönséget is, mely ügyvédre szorulva — azt szabadon választja. És ki volna arra hivatva, hogy a hely és számot alaposan és helyesen megállapítsa? képzelhető-e, hogy azt a kormány vagy a kamarák helyesen meghatározhassák? ismerhetik-e ezek a szükségletet? mikor a szükségletet nem a szám, hanem az egyéniség határozza meg, avagy 2—3 szorgalmas és képzett ügyvéd nem élhet-e ott meg, hol 10—15 ügyvéd dolgát hanyagul viszi?

Azt mondják továbbá az ügyvédség korlátozását pártolók, hogy az ügyvédek elszaporodása következtében szellemi — anyagi és erkölcsi tekintetben hanyatlottunk vagy vesztettünk s hogy az ügyvédség korlátozása által szellemi, anyagi és erkölcsi tekintetben biztosíttatunk, rehabilitáltatunk.

Én azonban ezen nézetet nem fogadhatom el helyesnek, mert tekintsük ezt részleteiben.

Nem hihetem ugyanis, hogy szellemi tekintetben vesztettünk, mert meg vagyok arról győződve, hogy most több vagy legalább is annyi szellemi képzettség fölött rendelkezünk, mint rendelkeztek az ügyvédek akkor a mikor a fenti korlátozás még fennállott, sőt bátran merem állítani, hogy szellemi tekintetben most akár hány ügyvéd fennebb áll a régieknél, mert ezt éppen maga a szabad concurrentia — az ügyvédség szabadabb tétele — önkényt hozzá magával, míg az ügyvédség korlátozása esetén biztos, hogy szellemi tekintetben vesztünk kell, mert ekkor a kenyérkereset biztosítva lévén, a szellemi tekintetben való kiképzés is el fog haanyagoltatni az ügyvédek által — mi pedig csakis a zugirászat elterjedését fogja előmozdítani s ez az állam ér-

dekével is ellenkezik, mert ha áll az, hogy az állam az ügyvédekben a tudomány és műveltség egyik fő forrását bírja, úgy az államnak jól felfogott érdeke is tiltja, az ügyvédekben rejlő tudományt és műveltséget — a szám korlátozásával csökkenteni.

Hogy anyagi tekintetben veszítettünk meg lehet; noha az tény, hogy van elég ügyvéd, ki ma több jövedelemmel bír, mint birt régebben — mikor az ügyvédség korlátozva volt, s ez természetes is, mert a jövedelem nagyságát a munka mennyisége és minősége határozza el s így a munka eredménye mindig csak az egyéniség szerint — ennek képzettsége, szorgalmához képest változik; de ha csakugyan veszítettünk jövedelem tekintetében, úgy azt hiszem, ennek okát is a fentebb említett körülményekben, de ezeken kívül még abban kell keresnünk, hogy díjaink némely s különösen a felsőbb bíróságok által a jogosság és méltányosság teljes szem előtt tévesztésével állapíttatnak meg s hogy az ügyvédi rendtartás szabványai következtében még az ily díjak tekintetében is feleinkkel szemben biztosítva nem vagyunk.

Azt azonban magam részéről teljesen helytelennek tartanám, hogy minden előterjesztéseink és minden panaszaikban kiválólágg mindig csak a jövedelem csökkenésre fektessük a fősúlyt, s ennek orvoslását kérjük; mert a mint a társadalom más testülete e tekintetben a törvényhozást nem provokálta és nem provokálhatja, úgy erre nekünk sem lehet jogunk; arra hivatkozni pedig — mint ezt már hallottam — hogy a jövedelem csekélyisége idézi elő az erkölcstelenséget köztünk, oly szegénységi bizonyítványnak tartom, melyet én sohasem írnék alá. Az ügyvédség korlátozása lehet, hogy a jövedelmet inkább biztosítaná, de ezen biztosítás a jövedelmet csak bizonyos egyes személyekre szorítaná, már pedig az államnak éppen a vagyon megoszlás és az áll érdekében, hogy minden tagja szabadon részesüljön a vagyonszerzésben.

Végül erkölcsiség tekintetében sem constatálható közöttünk sülyedés, mert ha bármely testületet is tekintjük az államban erkölcsösség tekintetében még mindeniknek fölötte állunk, s ha van közöttünk egy-egy hibás — melyik testületben nincsen?

Erkölcsösség tekintetében tehát nem sülyedhetünk —

ha csak azt nem tekintjük erkölcsi sülyedésnek — hogy saját — bennünk rejlő s fenntebb előadott hibáinkon nem segítünk; veszítettünk becsültetés és tekintély dolgában, de ennek okait már fenntebb felsoroltam, s e helyen csak annyit jegyzek még meg, hogy az ügyvédség korlátozása által a becsültetés és tekintély helyre állítása soha sem lesz eszközölhető, mert nem valamely testület tagjainak szám szerinti kevés volta, hanem a testületi tagok magaviselete szabályozza a tekintélyt.

Az eddigiekből kifolyólag — felfejtett nézeteimet a következőkben foglalom össze.

Bajaink kutforrásai: a hitel és pénzügyi viszonyok rossz volta; a hivatal vagy más tisztes állomáshoz való jutás nehézsége; a szóbeliség, nyilvánosság és közvetlenség hiánya, a jogbizonytalanság, mely a törvénykezés terén honos, a minden alapos rendszer nélkül hozott törvények és rendeletek, az ügyvédi rendtartás helytelen intézkedései és a zugírászat s végül az érdekösség hiánya, s ezek nem az ügyvédség korlátozása útján szüntethetők meg, hanem megszüntethetők nagyrészt akkor, ha mindenki a ki erre nézve magában képességet és elhivatottságot érez, de különösen az ügyvédi kamarák összesített szorgalom, munka, még pedig fáradhatlan, kitartó és alapos munka, nem különben tekintélyök érvényesítése útján fogják törvénykezés terén a reform művét keresztül vinni, ha a vizsgák és pedig valamilyen az egyetemi úgy az ügyvédi vizsgák is megszigoríttatnak; ha a praxis idő legalább 5—6 évre emeltetik s ha végre közöttünk az érdekközösség érzete valahára érvényre jut.

A kamarai intézményben elég alkalom van nyújtva arra, hogy az érdekközösség megállapíttassék s ha ez meglesz, ha az összes ügyvédi kamarák között a kapocs, az összefüggés létrejön — s mindnyájan tudni és érezni fogjuk — hogy hol, miben rejlik bajunk s hogy hogyan kell azt orvosolni, meg vagyok arról győződve, hogy bajaink is elébb-utóbb elenyészni fognak.

S midőn e soraimat ezennel zárom, örvideni fogok, ha nézeteim kartársaim között eszmecserére fognak alkalmat adni, mert ezen eszmecsere csak javunkra szolgálhat.

Dr. Weisz Ignác,
ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Egy felhívási per.

A kiskorúságban kötött terhes szerződések visszahúzására vonatkozólag e becses lap folyó évi 12. számában OZSVÁTH IMRE urtól megjelent cikk egy kiváló jogesetet juttat eszembe; mely nem egy tárgy ugyan a nevezett cikkel, de annyiban vele mégis tart némi rokonságot, hogy ez is kiskoru egyén terhes kötelezettsége körül forog.

Az eset következő:

Ifju gróf N. kissé könnyelmű; e tulajdonságát bizonyos jólelkű pénztözsér, nevezzük X.-nek, sietett is felhasználni s ragaszkodása jeléül valami 16—17,000 frt ára váltót íratott vele alá; melyre hogy mennyit adott az ifju grófnak? nem tudhatni, de a dologra nem is tartozik. — A váltóügyletet az öreg N. gróf tyukja valahogy kikaparta; s még mielőtt az ifju ur huszonegyedik évét betöltötte volna, — a mi már éppen nem volt a messze jövőben: a grófi apa fia kiskorúságát bizonytalan időtartamra meghosszabbította; — nemcsak, hanem amint ez jogerőre emelkedett, az előlemlített jószívű hitelezőt felhívási perrel támadta meg.

Felhívó idősb N. gróf, mint hasonló nevű kiskoru fiának különben is term. és törvényes gyámja, felhívási keresetében előadta, hogy tudomására jutott, miszerint X. hitelező azt beszélte, hogy neki ifj. gróf N. ellen 16,000 frt váltókövetelése van; váltóit egyik-másik ember előtt fel is mutatta; kéri tehát felhívottat a perrendtartás 514. §-a értelmében

záros határnap tűzésével váltóhitelezői állítólagos jogainak érvényesítésére szorítani, vagy esetleg örökre jogvesztesnek nyilvánítani.

Felhívott X. nem adja meg magát egykönnyen; tesz tehát kifogásokat, melyekben először is a kir. törvényszék birói illetőségét támadja meg, állítván, hogy ő mint váltóhitelező a felhívási perekben illetékes polgári bíróság köztörvényileg szabályozott hatásköre alá nem tartozik; pedig ha megáll a birói illetőség, a perrendtartás 515. §-ához képest, ő váltói jogait, kivételes bírósága mellőzésével, köztörvényi uton lenne kénytelen realizálni. — Az ügy érdemében pedig csakis arra szorítkozik, hogy miután neki váltói vannak, kérkedést nem követett el ha és a midőn azok létezéséről szólt. S éppen ezért tehát a felhívási kereset érdemileg is elutasítandó.

További szóváltásaikban peres felek ujat nem hoztak fel: felperes vitatta, hogy a perutat helyesen és illetékes bíróság előtt választotta meg; alperes pedig ragaszkodott kifogásaihoz.

Az eljáró törvényszék illetékességét megállapította; de az ügy érdemében felperest, szótöbbséggel — a felhívott kifogásaiban előadottakon kívül még azon indokból is elutasította, mert az alperes birtokában létező váltók érvényének vagy érvénytelen voltának vizsgálatát és eldöntését a felhívási per keretébe tartozónak nem tartotta. S a kir. ítélő

tábla az elsőbírósági ügydöntő határozatot indokaiból helyben hagyta.

A magára maradt különvélemény, mely azt akarta érvényre juttatni, hogy a felhívási pernek érdemben is hely adassék, következő indokolásra volt fektetve:

Felhívott X. nem vonta kétségbe, hogy neki ifj. gróf N.-től csakugyan van 16,000 frt ára váltója, nem: hogy állítá, miszerint neki a kiskoru gróf N. a váltói elfogadmány alapján ugyanannyival adása. — Miután pedig a születési bizonylat a kiskoruság meghosszabbítását kimondó határozat azt tanúsítja, hogy a váltóelfogadó fiatal gróf akkor midőn a váltót aláírta, még kiskoru volt, sőt 24. éves életkora dacára az még ma is: ennek váltóelfogadmanya sem a régi, sem az új váltótörvény szerint váltói jogot és kötelezettséget meg nem állapít; de sőt az 1792: 17. és 1802: 21. tcikkek értelmében mint köztörvényi kötelezvény is érvénytelen az és semmis, ugyannyira, hogy azt — mint OZSVÁTH ur is előlhivatkozott cikkében igen helyesen kiemeli — visszahuzni, vagy perrel kivívott bírói ítélet által erejétől megfosztatni sem kell.

Midőn tehát felhívott fél azt állította, hogy neki ifju gróf N. ennyi s annyi váltóösszeggel adása, kétségen felül áll, hogy oly joggal dicsekedett, mit a váltók teljes érvénytelenségénél fogva, mint soha létre nem jöttet, meg sem szerezhetett. Nem létező jog birtokával dicsekedni pedig nem egyéb, mint világos kérkedés, vagyis oly tény, mely a felhívási per szülő oka.

Ebből önként következik, hogy a mennyiben a törvénykezési rendtartás szerint a kérkedés felhívási perre szolgáltat alapot, — mindazon adatok felölelését, melyek a hiu dicsekvés tényének fenforgásával vagy fenn nem létével összeköttetésben állanak s azt megvilágítják, — a felhívási per nemcsak megtűri, de egyenesen követeli. Nem lehet tehát elzárkózni e felhívási per érdemének igazságos és törvényes méltatása céljából a váltók sulyának mérlegelése elől; és pedig annál kevésbé, mert habár becsatolva nem lettek is azok e perben, mégis nyilvánvaló, hogy kiskorutól eredvén, eo ipso semmisek és érvénytelenek, s így tartható alapot felperes a dicsekedésének, hogy a kiskoru váltóelfogadó irányában követelési joga van, egyáltalán nem szolgáltatnak.

Ezek szerint világos lévén felhívott alperes kérkedése; épen semmi ok sem forog fenn, minélfogva felhívó felperest keresetének érdemében elutasítani lehetne.

Ezek voltak körülbelül a különvélemény érvei; melyek nem kevésbbé nyomósak, sőt ha a quid consilii szempontjából tekintjük, tán még nyomósabbak mint a bírói határozattá volt többségi vélemény ama kijelentése, mely szerint alperesnek okmányai lévén, melyek itt bírálat tárgyát nem képezhetik, midőn azokra hivatkozott, kérkedést el nem követett.

E kijelentést — ha szabad úgy szólnom — mint ügyes átsikamlást a kérdés gyökeres megoldásán megvallom, nem tudom magamévá tenni; én inkább a különvéleményt fogadom el. És pedig még egyéb indokokból is, mint a miket ez inkább csak quid juris tekintetében felhozott.

Összes törvényeink között ugyanis, melyek a kiskoruak jogviszonyaival foglalkoznak, egyet sem ismerek, mely a kiskoruak érdekeinek istápolását a bíróságok különös figyelmének tárgyaivá nem tenné. Ilyen a már fentebb hivatkozott 1792: 17. és 1802: 21. t. cikkeken felül legközelebb maga a polg. törvénykezési rendtartás, melynek a hagyatéki eljárásra vonatkozó részét mellőzve, 8., 11., 53. §-ai s a 297. §. 14. pontja teljes határozottsággal e mellett szólanak.

Ezt tudván, midőn látjuk, hogy a tapasztalatlan fiatal kor könnyelműségét, a ravasz és hideg észszel számító *Velenczei Kalmár* számokban is alig kifejezhető uzsorászkodásra zsákmányolja ki, s a fennálló törvények tilalma dacára, a meggondolatlan gyermek-ember számára, még

mielőtt ez tetteinek komoly következményeit belátni képes lenne vagy azokra figyelmi csak eszébe is jutna — már a vagyoni, sőt ez által igen gyakran az erkölcsi romlás veszedelmét készíti elő: kérdem, vajon megfelelő-e az idézett törvények nemes intentioinak, ha félre huzódni engedjük a a galád és szivtelen Syllokot érvénytelen okmányokon alapuló törvénytelen igényeivel oly időre, midőn az áldozatul kiszemelt fiatal ember törvényes korát eléri, s a melyben — már a hosszabb időköz s ez által valószínűbben előállható feledés vagy egyéb körülmény folytán is — vajmi nehéz, a rendesen ki sem töltött váltókra nézve keletkezésük valóságos időpontját s így teljes érvénytelenségüket bebizonyítani? Avagy, ha lehetne is talán kellő próbákkal rendelkezni, — nem tapasztaljuk-e, kik a jogi élet mezején napszámoskodunk, akár hányszor, hogy a nagykorúságra jutott fiatal ember — kivált ha oly családból való, mint az ez ügyben szereplő, a ki tehát az ujabban feltalált «névváltoztatás» fegyverével sem igen élhet, — álszeméremből tartózkodik leálcázni azt, ki elég szemérmetlen volt az ő éretlenségét piszkos nyereség forrásául kihasználni. S így, mert az apai szeretet mégis nem hódol annyira az álszemérem nyügeinek, — az által, mert ennek kezéből kicsavartatik a fegyver, mely a bokorból a rókát nemcsak kiugrasztaná, de le is puffantaná, — a kiskoru gyermek még a leghathatósabb támogatástól fosztatik meg az e fajta felhívási perek olyatén elintézése által, mely a törvény által érvényteleneknek nyilvánított adóslevelek és váltók bírálatától tartózkodik, visszavonul.

Ott, hol a felhívó fél érvényesen közlet köthet szerződést és vállalhat magára bárminemű sulyos kötelezettségeket, a hol tehát az érvénytelenítési per kizárva vagy legalább feleslegessé téve nincs, — még csak hagyján; ha ily szoros határvonalat von maga körül a felhívási per bírása; az elbeszéltem, vagy ehez hasonló eseteknél azonban, hol a váltók érvénytelen volta s így a fitogtatott jogosultság teljes hiánya minden kétségen felül áll s annyira világos, hogy azt világosabbá tenni az okiratok százszoros beperlése által sem lehet, — azt hiszem, hogy a «kereten kivülség», megszerezhető bírói határozatok indokául egyáltalán nem alkalmazható.

Még több érvet is tudnék felhozni az eddigiekből is tisztán kivehető álláspontom támogatására; de már eddig is nagyon hosszú lére találtam eresztetni elmefuttatásomat, s így félek, hogy jelentékenyebb dolgokat szorítok ki, vagy unalmassá válom. Azért röviden csak annyit mondok berekesztésül: hogy a felhozott felhívási perben keletkezett bírói határozatok kevésbbé igazságosak, mint lenne, ha felperes keresetének érdemében is pernyertessé tétetik. Elég kiterjedt a szenvedő váltó képesség ugy is; ne akarjuk ezt, a törvény szelleme s rendelete ellenére olyanokra is kiterjesztetni, kiknek a törvény azt meg nem adta, de a kik az adott egerút folytán e mentességüket a későbbi megtámadás esetén már nem is képesek igazolni.

Simplex.

Indok nélküli önkény.

Keszthely nem nagy város, de mégis lakik benne két becsületes könyvkötő, kik tudtomra mint iparosok honi szokás szerint eléggé meg vannak adóztatva, — és kik eddig elégségesek voltak a járásbíróági jegyzőkönyvek, betűsoros mutasók, irattári és kezelési naplók bekötésére. Ez évben új divat hozatott be. Mult február 25-én rendeletre minden múlt évi polgári bíróági, és telekhatósági jegyzőkönyv, napló stb. egy csomagba pakolva elküldetett Kanizsára, bekötés végett, dacára annak, hogy egyik itteni könyvkötő a hivatalban oda nyilatkozott, miszerint bármely könyvkötő által kívánandó díjból 20 százalékot leenged.

Ezen eljárásnak első igen üdvös következménye, hogy

az itteni ügyvéd már 7 napja semmi ügyéről sem nyerhet felvilágosítást, melyet a bíróság két osztályában mult évben folyamatban tett, mert absolute semmi sybilla sincs kéznél, — s ha Istennek és a kanizsai könyvkötőnek úgy tetszik, ezen épületes állapot még eltarthat egy hónapig is, — második az, hogy a kanizsai bekötés az oda és vissza küldéssel, szemben a fenti ajánlattal két annyiba kerül, mintha az itt helyben, egy itteni adózó polgár által, és 24 óra mulva eszközöltetett volna.

Ha ez az illető törvényszéki elnök ur önkényes intézkedése, úgy ajánlom ezt az igazságügyi miniszter ur figyelmébe, — ha pedig az igazságügyi miniszterium rendelte, hogy minden törvényszéki elnök a maga, mértföldekre eső bíróságai sybilláit összeszedje és a székhelyen beköttesse, úgy ezen intézkedés ellen felebbezek a józan ész Isten asszonyához, mert még az is megtörténhetik, hogy jövőre a bekötés a szerajevói könyvkötőre bízatik.

Alázatos szolgálja. Keszthely márcz. 4. 1879.

Egy keszthelyi ügyvéd.

Különfélék.

Az igazságügyminiszterium átiratilag azon kérdést intézte a semmitőszék elnökéhez, hogy fordult-e elő a kir. semmitőszéknél oly eset, melyben a következő kérdések bíráltak el:

1. követelhető-e a hirlapi biztosíték kiegészítése oly esetben, ha arra más, mint sajtóvétség miatt elmarasztalás folytán bírói végrehajtás intéztetik? lefoglalható-e a hirlapi biztosíték más, mint sajtóvétség miatt elmarasztalás folytán, illetőleg milyen joghatálya van a hirlapi biztosítékre vezetett végrehajtásnak?

Ezen átirat f. évi márczius 29-én 4633. sz. alatt a következőleg intéztetett el: «Az időszaki lapok kaucziójának végrehajtás utján lefoglalhatása kérdésében a semmitőszéknek eddigelé nem volt alkalma határozni. Előadta magát ugyan eset, hogy a hirlapi biztosíték az elítelt szerkesztő elleni sajtóperben felmerült költségek behajtása céljából vétetett igénybe; azonban azon biztosíték harmadik személy által nyújtván s e szerint nem a szerkesztőnek a lap megszüntetése után reá visszaháramlandó tulajdonát képezvén, az említett eset egészen más megánjogi szempontok alá esett s azért a miniszter ur jelenlegi átiratában említett esettel semmi analogiával sem bír. A más jogügyletek megkötése folytán letéteményezett biztosítéki összegek lefoglalása tekintetében a semmitőszék a végrehajtást megengedi ugyan, azonban oly megszorítással, hogy az olyan kauczionális összeg kiutalványozása a szerződési viszony teljes lebonyolításáig függőben marad s foglaltató ennek és az összeszámolásnak megtörténte után csak azon járandóságot kapja, mely a biztosítékot szolgáltató s végrehajtást szenvedő félnek visszaadandó lenne. A mi egyébiránt a feltett kérdést illeti, hogy t. i. a hirlapi kauczióra más, mint sajtóvétség miatt elmarasztalás folytán bírói végrehajtás intéztethető és foganatosítható-e, a végrehajtás elrendelését akadályozni nem lehet, ellenben a végrehajtási végzés mindaddig nem foganatosítható, míg a hirlap fenáll és a kauczió annak törvényes biztosítékául szolgál. Mert a hirlapi kauczió kizárólagos rendeltetése, hogy sajtóvétségi elmarasztalás esetében a pénzbüntetés ezen kauczióból vonassék le, a miből természetesen következik, hogy ezen a törvényben meghatározott különleges célú kauczióra másnemű végrehajtást vezetni nem lehet, minthogy különben a törvényes cél meghiúsíthatnák. Az 1848. 18. törvénycikk 30. §. 3. pontjának második bekezdése szerint a kauczióban azáltal támadt hiány, ha abból sajtóvétségbeni marasztalás folytán pénzbüntetés vo-

natnék le, miáltal annak törvényes mennyisége csorbíthatnák: azonnal pótlendő, a kauczió tehát mindenkor teljes mértékben kell felállnia, míg a lap meg nem szűnik. A törvény által parancsolt ezen biztosíték megsemmisülhetne, ha a kauczióra másnemű végrehajtás intéztethetnék. Azon okoskodás sem bír elegendő alappal, hogy azon esetben, ha a sajtótörvény 28. §-ában megszabott elévülési idő elmúlik a nélkül, hogy a hirlapban foglalt cikkek miatt megtorló kereset indított volna, vagy azon esetben, ha a sajtóvétség miatti időközi elmarasztalások a kauczió teljes összegét ki nem meritették: a végrehajtó a kauczióra vagy annak fennmaradt részére végrehajtást intézhet s abból kielégítést követelhet. Mig ugyanis a hirlap maga meg nem szűnt; a kauczió sem szűnhetik meg, még pedig teljes csorbitatlan mennyiségben, mert az elévülés csak egyes sajtóvétségekre nézve értendő, sajtóvétségek azonban míg a lap fennáll s megjelenik, folytonosan s ismételve követhetők el s az ezekért esetleg kiszabandó pénzbüntetések fedezeteül s biztosítására a teljes kauczióknak épségben kell tartatni.»

Külföldi jog- és államtudományi könyvészet.

1. *Actenstücke* aus den Correspondenzen des kais. und kön. gemeinsamen Ministerium, des Aeussern über orientalische Angelegenheiten. (Vom 7. Apr. 1877. bis 3. Nov. 1878.) 4. Wien, k. k. Hof- und Staatsdruckerei frt 3.60
2. AHLERS, J., die Einführung der York and Antwerp Rules of General Average. Erläuternde Bemerkungen zu den Antwerpener Beschlüssen vom 1. Septbr. 1877. Hamburg, Friederichsen & Comp. frt 3.—
3. BERNER A. F., Lehrbuch des deutschen Strafrechtes. 10. Aufl. Leipzig, B. Tauchnitz frt 9.—
4. BÖKH, R., die Bevölkerungs-, Gewerbe- und Wohnungs-Aufnahme vom 1. Decbr. 1875. in der Stadt Berlin. 2. Heft 4. Berlin, (Simion) frt 6.—
5. COHEN, A., die Lehre des römischen Rechtes von der Schenkung von Todeswegen. München, Stahl frt 2.50
6. DERNBURG, H., Lehrbuch des preussischen Privatrechts und der Privatrechtsnormen des Reichs. 1. Bd. 2. Aufl. Halle, Buchh. des Waisenhauses frt 15.—
7. FITTING, H., der Reichs-Civilprocess. Lehrbuch des bürgerl. Verfahrens nach der Civilprocessordnung für das Deutsche Reich und den ergänzenden Reichsgesetzen. 2. Aufl. Berlin, Guttentag. Geb. frt 4.50
8. *Gesetzgebung*, die, des Deutschen Reiches, mit Erläuterungen hrsg. von E. Bezold. 3. Thl. Strafrecht. 4. Bd. 1. Heft. Erlangen, Palm & Enke frt 1.60
Reichsgesetz gegen die gemeingefährlichen Bestrebungen der Socialdemokratie vom 21. October 1878. Erläutert von F. O. von SCHWARZE.
9. GROTEFEND, G. A., das allgemeine preussische Landrecht und die Gesetze und Verordnungen für den preussischen Staat aus der Zeit vor 1806. Düsseldorf, Schwann frt 18.—
10. HUGELMANN, K., Studien zum österreichischen Vereins- und Versammlungsrechte. Graz, Leuschner & Lubensky frt 4.80
11. KAUFMANN, R. von, die Vertretung der wirthschaftlichen Interessen in den Staaten Europas, die Reorganisation der Handels- und Gewerbekammern und die Bildung eines volkswirtschaftl. Centralorgans in Deutschland. Berlin, Springer frt 9.—
12. KUNTZE, J. E., Cursus des römischen Rechts. Lehrbuch der Institutionen, sowie der äusseren und inneren Rechtsgeschichte 2. Aufl. Leipzig, Hinrichs' Verlag frt 12.—

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 rt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Herich Károly urtól. — A kezesség fogalma és jogi természete. Dr. Jancsó György urtól. — Eszmék az atyasági perek kérdéséhez. Dr. Berger Jakab budapesti ügyvéd urtól. — A törvénykezési rendtartás 30. §-a. Szarka László kir. járásbíró urtól. — Az örökség erejéig való marasztalás kérdéséhez. Szehtlo Kornél urtól. — Mi minden nem sül ki egy örökleti ügy tárgyalásából? Bloksay István kir. közjegyző urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számú példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számú példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

III.

EGYIPTOM.

«Sire! a Suez-csatorna társaság üdvösen nem működhetik, sőt fenállása is veszélyeztetve van, ha 17. különféle jurisdictionnak alávetve marad.» Így szólt 1869-ben Lesseps III. Napoleonhoz. Ugyanazon év november 17-én megnyílt a Suez-csatorna, melynek építése 170 millió forintba került volt. A részvénytőke azonban csak 80 millió forintból áll, képviselve 400.000 darab 500 franknyi részvény által. 1875-ben Anglia megvette a Khidiv birtokában volt 176.602 darab részvényt, melyek után osztalékot azonban csak 1894 után fog huzhatni, mert az ezen évig folyó osztalékokat a Khidiv eladta volt a Suez-csatornatársaságnak már 1869-ben s a társaság ezen osztalék szelvények helyett «débégations» elnevezés alatt kibocsátott osztalékutalványokat, melyek 1894-ben végkép lejárnak.

Ha Oroszország Konstantinápolyt (melyet eddig is már Czárigrádnak nevez) s a Dardanellákat törekszik hatalmába keríteni, úgy Franciaország a földközi tengert óhajtja uralni, Anglia pedig tengeri kereskedelmét félti és Indiát. Ezért Anglia, miután már a Suez-csatorna építését meg nem akadályozhatta, legalább annak tulajdonába jutni iparkodik. A csatorna forgalmának három negyedét amugy is az angol hajózásnak köszöni.

Keleten nagy részben a közlekedési eszközök állapotától és fejlődésétől függött és függ a közjogi, valamint a magánjogi viszonyok helyzete és átalakulása. Azt állítják, hogy az orosz vasutak tökéletlen és befejezetlen volta okozta a krimi hadjáratnak Oroszországra nézve szerencsétlen kimenetelét. Azt állítják, hogy a török országi vasutaknak csatlakozási hiánya okozta legujabban a török hadseregnek nehézkes mozgósítását és megveretését. Én nem ítélek, csak konstatalok.

Tény az, hogy midőn a mosleminok Európának délkeleti részeit elfoglalták volt, a nyugati kereskedelmi államok siettek új utat találni India féle. És nevezetes az, hogy Genua köztársasága, melynek polgárai a Ruszokkal átellenben fekvő Giurgievót alapították és Perában és Galatában tanusított maguktartása által szerfelett könnyítették volt Stambulnak a mosleminok általi meghódítását, — hogy Genua egy fia: Columbus keresve az utat Keletindia, felfedezte Nyugatindia és Amerikát.

Azóta mennyire megváltoztak a viszonyok és meny-

nyire fejlődött Amerika! Vasco de Gamának azonban sikerült megtalálni az utat India felé.

A Suez-csatorna új korszakot alkot. Egyiptomban találkoznak Francia- és Angolország érdekei.

Egyiptom már 1811-ben felszabadult a török uralom alól és 1866. óta kormányzóját (vali) vagy uralkodóját (viceroi) perzsa-arab nyelven nevezi Egyiptom királyának: «Khidiv-el-Misz».

Mig, mint már láttuk, Törökországban a párisi béke megkötése után Ali és Fuad pasák eredménytelenül kísérelték meg a consuláris jurisdiction megszüntetését az európai nagyhatalmaknál keresztülvinni, addig ez Ismail khidivnek némi részben már sikerült és nemcsak Nubar pasának, hanem Lesseps bárónak is nagy része volt benne. Ismail különben is ki tudta volt nyerni Francia- és Angolországnak gráciáit és miután Egyiptomban a consuláris jurisdiction számtalan kinövései voltak s az igazságszolgáltatás mondhatni chaotikus állapotba jutott volt, az 1869-ben Cairóban és 1873-ban Konstantinápolyban tartott nemzetközi értekezletek végül elfogadták Nubar pasa előterjesztéseinek alapelveit s az európai hatalmak helybenhagyását nyerte a «Réglement d'organisation judiciaire pour les procès mixtes en Egypte», minek folytán 1876. évi február hó 1-én Egyiptomban nemzetközi bíróságok léptek életbe, melyeknél minden európai állam (hazánk Korizmits Antal ur által) képviselve van.

Ezen bíróságnak van hatásköre «en matière civile et commerciale» valamint «en matière pénale en ce qui concerne les inculpés étrangers» s e szerint az idézett réglement is két főrésze oszlik. Főbb intézkedései a következők:

Három első folyamodásu bíróság van és pedig Alexandriában, Cairóban és Zagazigban. Mindegyik áll 4 idegen és 3 bennszülött bíróból. Határozathozatalra kívántatik öt bíró: 3 idegen és 2 bennszülött. Az elnököt a bírák absolut többsége választja az idegen bírák sorából. «Dans les affaires commerciales, le Tribunal s'adjoindra deux négociants, un indigène et un étranger, ayant voix délibérative et choisis par voie d'élection». Van azután «une Cour d'Appel» Alexandriában, mely 7 idegen és 4 bennszülött bíróból alakult. A határozatokat 8 bíró hozza: 5 idegen és 3 bennszülött. A tanácselnök szintén választandó az idegenek közül.

«La nomination et le choix des juges appartiennent au Gouvernement Egyptien, mais, pour être rassuré lui-même sur les garanties que présenteront les personnes dont il fera choix, il s'adressera officieusement aux Ministres de la justice à l'étranger et n'engagera que les personnes munies de l'acquiescement et de l'autorisation de leur gouvernement (régl. 5. cz.)

Szükségesnek tartom ezen szabályzatot és pedig eredeti szövegében (nehogy kifogás legyen a fordítás ellen) bővebben ismertetni, mivel az tudtommal nálunk sehol közzétéve nem lett; pedig nemcsak az egyiptomi jogviszonyok, hanem általán a consuláris jurisdiction kér-

désének megítélésére, mint szerencsém lesz előadni, nélkülözhetlenné mutatkozik.

A fennérintett bíróság alakítási, valamint a következő szabványok a *magán- és kereskedelem-jogi* törvénykezésre vonatkoznak:

Compétence. Art. 9. Ces tribunaux connaîtront seuls de toutes les contestations en matières civile et commerciale entre indigènes et étrangers et entre étrangers de nationalités différentes, ainsi que de toutes les actions réelles immobilières entre toute personne, même appartenant à la même nationalité. *Nem ingatlanra vonatkozó egyéb perlekedések ugyanazon nemzetbeliek közt tehát ezentul is a consuláris jurisdictionnak alávetvék.*

Art. 10. Le Gouvernement, les Administrations, les Dairas de S. A. le Khédive et des membres de sa famille seront justiciables de ces tribunaux dans les procès avec les sujets étrangers. Ezen cikk úgy magának a Khidivnek, valamint az egyiptomi kormánynak igen kellemetlen, miért is azok a vegyes bíróság ítéletein pénzügyi okokból sokszor tulateszik magukat, miglen Angliának és Franciaországnak ismét sikerül a rendet (?) helyreállítani. «Soweit bis jetzt die Nachrichten lauten, hat im Übrigen die Rechtsprechung in Aegypten unendlich gewonnen; namentlich erkennen dies auch die dort wohnhaften Westeuropäer an» (BRAUN-WIESBADEN az i. h. 86. lap.)

Art. 16. Les langues judiciaires employées devant le tribunal pour les plaidoiries et la rédaction des actes et sentences seront les langues du pays, l'italien et le français.

Art. 17. Les personnes ayant le diplôme d'avocat seront seules admises à représenter et défendre les parties devant la Cour d'Appel. Az első folyamodású bíróságok előtt ennél fogva bárki képviselheti a feleket.

Exécution des sentences. Art. 18. L'exécution des jugements aura lieu en dehors de toute action administrative Consulaire ou autre, et sur l'ordre du tribunal....

Art. 19. Les magistrats qui composent la Cour d'Appel et les tribunaux seront inamovibles. L'inamovibilité ne subsistera que pendant la période quinquennale. Elle ne sera définitivement admise qu'après ce délai d'épreuve.

Art. 22. Les magistrats ne seront point l'objet de la part de l'administration Egyptienne de distinctions honorifiques ou matérielles.

Különösen fontos pedig a 34. cikk: Les nouveaux tribunaux dans l'exercice de leur juridiction en matière civile et commerciale et dans la limite de celle qui leur est consentie en matière pénale, appliqueront les Codes présentés par l'Egypte aux Puissances (többnyire Code Napoléon) et en cas de silence, d'insuffisance et d'obscurité de la loi, le juge se conformera aux principes; *du droit naturel* et aux *règles de l'équité*.

A szabályzat második részének tárgya a büntető-jogi törvénykezés.

Composition de tribunaux des contraventions, de police correctionnelle et Cour d'Assises. Art. 1. Le juge des contraventions à la charge des étrangers sera un des membres étrangers du tribunal. Art. 2. La chambre du Conseil, ainsi bien en matière de délits qu'en matière de crimes, sera composée de trois juges, dont un indigène et deux étrangers, et de quatre assesseurs étrangers. Art. 3. Le tribunal correctionnel aura la même composition. Art. 4. La Cour d'Assises sera composée de trois Conseillers, dont un indigène et deux étrangers. *Les douze jurés sont étrangers.* Dans ces divers cas la moitié des assesseurs et des jurés sera de la nationalité

de l'inculpé s'il le demande. Dans le cas où la liste des jurés ou des assesseurs de la nationalité de l'accusé serait insuffisante, il désignera la nationalité à laquelle ils devront appartenir pour compléter le nombre voulu. Art. 5. Lorsqu'il y aura plusieurs inculpés, chacun d'eux aura droit de demander un nombre égal d'assesseurs ou de jurés, sans que le nombre des assesseurs ou jurés puisse être augmenté, et sauf à déterminer par la voie du sort ceux des inculpés qui, à raison de ce nombre, ne pourront exercer leur droit.

Compétence. Art. 6. Seront soumises à la juridiction des tribunaux Egyptiens les poursuites pour contraventions de simple police, et en outre, les accusations portées contre les auteurs et complices des crimes et délits suivants. Art. 7. Crimes et délits commis directement contre les magistrats, les jurés et les officiers de justice dans l'exercice ou à l'occasion de l'exercice de leurs fonctions. (A szabályzat az idevágó bűncselekményeket egyenkint és taxative felsorolja). Art. 8. Crimes et délits commis directement contre l'exécution des sentences et des mandats de justice. (Itt is valamint a következő cikknél az egyes cselekvények taxative adatnak elő.)

Art. 9. Les crimes et délits imputés aux juges, jurés et officiers de justice, quand ils seront accusés de les avoir commis dans l'exercice de leurs fonctions ou par suite d'un abus de ces fonctions.

Art. 16. Si l'inculpé d'un crime ou d'un délit n'a pas de défenseur, il lui en sera désigné un d'office, au moment de l'interrogatoire à peine de nullité.

Art. 29. La liste des jurés de nationalité étrangère sera dressée annuellement par le corps consulaire. Art. 32. Les assesseurs correctionnels seront choisis par le corps consulaire sur la liste des jurés.

Exécution. Art. 38. En cas de condamnation à la peine capitale, Messieurs les Représentants des Puissances auront la faculté de réclamer leur administré. A cet effet, un délai suffisant interviendra entre la prononcé et l'exécution de la sentence pour donner aux Représentants des Puissances le temps de se prononcer.

Az egyiptomi nemzetközi bíróságnak ezen egész szervezése csak 1881. évi december végeig érvényes, de addig is «pendant la période quinquennale aucun changement ne devra avoir lieu dans le système adopté». Ezen határidő elteltével, ha a tapasztalás a reform gyakorlati hasznosságát be nem bizonyítandotta, az európai hatalmaknak szabadságukban van vagy «revenir à l'ancien ordre de choses» vagy «avisé d'accord avec le gouvernement Egyptien à d'autres combinaisons».

Az egyiptomi szervezet tehát csupán úgynevezett ballon d'essai. Szemben a consuláris jurisdictionnal felfogásom szerint mindenesetre nagy haladást jelez. Kár, hogy ezen egész jurisdiction nem ruházott teljességgel a vegyes bíróságra Akkor a tett tapasztalatok még nagyobb értékkel bírnának.

Átalán elismerik, hogy a consuláris jurisdiction középkori maradvány, de keleten malum necessarium.

Először is bizonyos, hogy ha ugyanazon államban 17-féle jurisdiction áll fenn, ezek ép oly kevésbé lehetnek összhangzók, mint V. Károly német császárnak híres órái.

Azután helyesen mondta Kapp Frigyes a német birodalmi gyűlésben: «Ich glaube, dass in den meisten Fällen ein falsch verstandener Patriotismus, eine gewisse landmannschaftliche Camaraderie, die sich um so schroffer und einseitiger ausbildet, je länger die Individuen eines Volkes im Auslande verweilt haben, dass endlich auch der Mangel an juristischer Bildung so schlimme Folgen nach sich gezogen haben».

A mi a *jogászi elkészülést* illeti, úgy azt a hivatásos consuloznál (consules missi) elégséges mérvben lehetni, a választott consulok (consules electi) azonban fájdalom igen gyakran annak az államnak, melyet képviselnek, hivatalos nyelvét nem értik, törvényeit nem ismerik (legalább nem alaposan) és jogászi gyakorlottság híján helyesen nem alkalmazhatják. A külügyminiszteriumnak e miatt szemrehányást nem tehetni. A budget nem engedi meg, hogy mindenhová hivatásos consulok küldessenek.

Dr. Herich Károly.

A kezesség fogalma és jogi természete.

(Folytatása.)

A kezességnek azon lényegét képező tulajdonsága, hogy ő csak vonatkozással egy másik, t. i. a főkötelelemre, létezik, *járvulékoságnak* mondatik.

Ezen járulékos minőség megkívánja, hogy a főkötelelem érvényes¹² legyen. Azért is ha a főadós és hitelező között kötelelem bármely oknál fogva soha sem keletkezhetett, vagy a keletkezett létezni már megszűnt, akkor azon jogelvnél fogva, hogy *accessorium sequitur suum principale*, a főkötelelem tekintetében vállalt kezesség is vagy egyáltalában létre sem jön, vagy a már keletkezett elenyészik. Eredményül áll, hogy a főkötelezettség tekintetében beállott változások rendszerint¹³ kihatnak a kezes kötelezettségére is!¹⁴

Ily természetűnek nyilvánítja a kezességet az ausztriai polg. törvénykönyv is, még pedig nemcsak nyíltan (1351. §.),¹⁵ hanem közvetve hallgatag is, midőn (1352. §.)¹⁶ az oly kezességnek, mely kezeskedni nem képes személyekért vállaltatik, nem a kezesség, hanem az *egyetemleges* kötelezettség hatályát tulajdonítja.

A kezesség kötelelem biztosító eszköz lévén, természetes, hogy *csak kötelmi viszonyokra* vonatkozólag keletkezhetik; legyen aztán a kötelelem akár szerződésből, akár vétségből, akár pedig törvényileg megállapított esetekből (*ex variis causarum figuris*) eredett.¹⁷

Végül a kezesség csak az esetre vállaltatik, ha a hitelező a főadóstól kielégítést nem nyerhet; tehát ha a nem teljesítés oka a főadós részén concurráló *tárgyi* mozzanatokban rejlik. Az *alanyi* mozzanat, azaz a főadós *fizetési készsége* teljesen irrelevans. A kezességnek fogalmában fekvő ezen *feltételes* jellege *segédlegességnek* (*subsidiaritas*) neveztetik.

A kezesség jogi természetének e tulajdonsága azonban a legvitásabb. E tekintetben végleges megállapodás

¹² Az *érvényes* jelzőt, mint feleslegest a kezességnek értekezésünk élén felállított definitiójába azért nem vettük be, mert a *létező* szó az *érvényességet* hallgatag már magába foglalja; minthogy jogi szempontból csak oly kötelezettség létezhet, a mely érvényes. Nem érvényes kötelezettségek ugyanis csak látszólag léteznek, mert azokra jogot alapítani nem lehet.

¹³ Kivételt képez azon eset, midőn a hitelező a főadósnak prolongációt ad. Ez esetben, ha csak a kezes maga is bele nem egyezik a prolongációba, már az *eredeti* lejáratlaltal megnyílik a kezesnek e címen való biztosítási joga a főadós irányában; a fentebb (6-ik jegyzet) mondtak szerint más címen is illetvén őt e jog.

Ellenkező esetben a hitelező egyoldalulag és kénye szerint rosszabithatná a kezes helyzetét.

Ebből következik, hogy a főadós adott halasztás a kezes jogi állására befolyással nincs s így a kezesnek ebbeli kötelezettsége az *eredeti*, nem pedig a *prolongált lejáratlaltal* számítandó elévülési időn át tart; következik, hogy a főadós és kezes kötelezettségére nézve az *elévülési idő külön-külön*, egymástól függetlenül foly.

¹⁴ Ausztr. polg. tvk. 1363. §. A kezes kötelezettsége aránylag az adós kötelezettségével szűnik meg.

¹⁵ Ausztr. polg. tvk. 1351. §. Oly kötelezettségeket, melyek jogosan soha fen nem állottak, vagy már megszűntettek . . . sem megerősíteni nem lehet.

¹⁶ Ausztr. polg. tvk. 1352. §. Ki oly személyért kezeskedik, ki személyes minőségénél fogva magát nem kötelezheti . . . egyetemleges adóstársaként van kötelezve.

¹⁷ L. FRANK IGNÁCZ: *A közigazság törvénye Magyarhonban* cz. m. 1. kötet 663. l.

magában a római jogban sem létesült, ha azt egész történeti fejlődésében, tehát a receptio folytán történt alakulásában is, azaz a közönséges joggal való kapcsolatában tekintjük.

A római jog hazájában ugyanis egész Iustinianig a kezes, kötelezettsége beálltának időpontjára nézve, *együtttes*, tehát *főadósként* (*correns debendi*) jelenkezik s a főadóst megelőzőleg perelhető.¹⁸

A császárok korában említett uralkodó alatt döntő fordulat állott be a kezesség tanában, a mennyiben ezen fejedelem 4-ik novellájának 1-ső fejezete rendeli: Si quis igitur crediderit, et fidejussorem, aut mandatorem, aut sponsorem acceperit . . . veniat primum ad eum, qui aurum accepit debitumque contraxit. Si vero non voluerit a debitore accipere aut in partem aut in totum, secundum quod ab eo non potuerit accipere, secundum hoc ad fidejussorem aut sponsorem aut mandatorem veniat et ab illo, quod reliquum est, sumat.

Itt lett tehát először kimondva a kezesség subsidiariussága, rendelve a novella, hogy a hitelező . . . veniat primum ad eum, qui aurum accepit debitumque contraxit.

Amde nagyon fontos itt annak megállapítása, hogy mily értelem tulajdonítandó a kezesség itt decretált subsidiariusságának. Fontos ez különösen azért, mert a novella óta napjainkig sem a törvényhozás terén — ha ugyan az ausztriai is ide számíthatjuk, — sem a tudományban eltérés az iránt nem létezik, hogy a kezesség feltételes kötelezettség. Az eltérés, de lényeges eltérés abban rejlik, hogy mit kelljen ezen feltét alá subsumálni, azaz *mikor tekintessék a feltét betöltöttnek?* Már akkor-e, ha a hitelező a főadóst kötelezettsége teljesítésére felszólította, vagy csak akkor, ha a főadós a felszólításra nem teljesítvén, ellenében a hitelező a *kielégítést célzó végrehajtást is* keresztül vitte?

Kétséget nem szenved, hogy a novella szerint a subsidiariusság utóbbi értelemben veendő. A novella e tekintetben oly szabatos, oly világos, mint a róm. jog szabványai egyáltalán.

Si non valuerit a debitore accipere, mondja a novella, és . . . secundum quod ab eo non potuerit accipere . . . secundum hoc ad fidejussorem . . . veniat et ab illo, quod reliquum est, sumat.

Tehát csak ha a hitelező követelését a főadóstól meg nem kaphatandja, még pedig nem pusztán felszólításra, megintésre, hanem a hatalmában álló, azaz a törvény által nyújtott minden kényszereszköz kimerítése után, — csak *akkor* és *csak annyiban* forduljon a kezes ellen s ha ily módon a főadós által részben kielégített, csak a hátralék erejéig vonja a kezest felelősségre.

Ily értelemmel bir a tulajdonképeni róm. jogban végkifejlettségében a kezesség subsidiariussága.

A róm. jognak hazája határain kívüli elterjedése s idegen művelés folytán azonban, a novella minden kétséget kizáró rendelkezésétől eltérés történt.

A közönséges jog szerint ugyanis a kezesség subsidiarius kötelezettség ugyan, de ezen minősége csak akkor tűnik ki, ha kezes — megpereltetvén, — a *sorrend kifogását* (*beneficium excussionis*) igénybe veszi.

Ez által azon különbség létezik a novella rendelkezése és a közönséges jog között, hogy előbbi szerint a kezes *már eleve* subsidiarie kötelezett, utóbbi szerint pedig csak *ope exceptionis*. A novella értelmében a hitelező nem indíthat első sorban s a főadós mellőzésével, keresetet a kezes ellen, s ez nem köteleztetik joghátrány t. i. makacsságból elmarasztaltatás terhe mellett ily perbe.

¹⁸ ARNDTS id. m. 589. l. 4. jegyzet. WINDSCHEID id. m. 729. l. 1. jegyz. HOFFMANN «Institutiok» 521. l.

idézésre megjelenni. Ha azonban az alperesül idézett kezes az egyenesen ellene intézet perbehívásra hallgat s a tárgyalásra megjelenvén, a sorrend kedvezményének kifogását érvényesíti, akkor ennek nemcsak felperes elutasítása, hanem — elvi szempontból — alperesnek okozott perköltségeiben s netán szenvedett egyéb vagyoni hátrányaiban való elmarasztaltatása is lesz következménye.

A közönséges jog szerint azonban a hitelezőnek jogában áll *akár a főadóst, akár a kezes első sorban* megperlení. Ha már most a hitelező e jogával élve, első sorban a kezes ellen támaszt keresetet, ennek kötele-sége a tárgyalásra megjelenni, különben contumacia állhat be. Ha pedig szembe száll felperessel, és a sorrend kedvezményét kifogásul felhossa, ennek nem lesz más eredménye, mint felperesnek keresetével, mint idő előttivel elutasítása.

Látni tehát, hogy a közönséges jog szerint a subsidiariusság nem több a *sorrend kedvezményének kifogásánál*, holott Iustinian joga szerint az ezen felül a kezes-ség *jogi természetét képező oly tulajdonság is*, mely a kezes indokolatlan zaklatástól és költségeskedéstől meg-kíméli.

És így eredmény gyanánt az áll, hogy míg Iusti-nian joga szerint a kezes, — értve természetesen mindig a közönséges, az egyszerű kezes, mert hisz itt ennek fogalmi megállapítása képezi egyedüli feladatunkat, *min-dig csak u. n. kártérítési kezes* (fidejussor indemnitis), addig a közönséges jog szerint a közönséges kezes csak kifogás folytán lesz ilyen.

(Folytatása következik.)

Dr. Jancsó György.

Eszmék az atyasági perek kérdéséhez.

Motto: Csak azon jogelvek s jogintézmények bírnak tartóssággal, a melyek az élet valóságá-ból jönnek létre. IHERING.

Az utolsó időben hazánkban a törvénytelen gyermekek tulszaporodásának veszélye mutatkozik és evvel kapcsolatban a perek bizonyos kényes neme, az ugynevezett atyasági perek atyákat kereső nők által kelletlenül nagyobb mérvben indíttatnak hazai törvényszékeink előtt. Mint fölperes majd-nem kivétel nélkül előhaladottabb korban álló falusi nőcse-léd vagy a demi-monde magasabb categoriához tartozó kaczer asszony szerepel, míg alperes szintén majdnem kivétel nélkül valamely a vagyonosabb osztályhoz tartozó s több-nyire *tapasztalatlan ifju*, a ki rendesen fölperes nőnél sokkal fiatalabb, *vagy pedig házasságban élő férfi, mely családi állapot fölperes előtt tudva van.*

Ez társadalmunk kóros állapotára mutat és méltó meg-gondolásunkra, úgy hogy nem leszen talán egészen haszta-talan, ha bíránk, jogtanáraink, államgazdáink, statisticu-saink és különösen törvényhozóink, a kiknek amugy is döntő szavuk leszen, midőn törvényhozói termünkben az atyasági perek fölötti vita végoldást nyerend, e kérdéshez hozzászó-lának, főleg *ez idő* szerint, minthogy mély tiszteletű igaz-ságügyérünk ígérete szerint a polgári törvénykönyv és így a családjog is ma holnap a törvényhozó testület által per-tractáltatni fog. Nehogy tehát az alkotandó törvény, létre-jötte után rövid idő alatt ismét újabb törvény által módo-sittassék, szükséges, hogy valamint a polgári törvénykönyvnek különféle nemzeteknél különböző szempontból fölfogott és így a vita tárgyát ki nem meritő egyéb részleteivel, külö-nösen az elmélkedésre bő anyagot szolgáltatató családjoggal is minél többen tehetségünk szerint és a jogtérén tett tapasztalatunk után, minél behatóbban foglalkozzunk, hogy ekképen a fogalmakat tisztázzuk és hogy a már hozott tör-vények mint «faits accomplis» által jogász minőségünkben kellemetlenül meg ne lepasszunk. Jogirodalmunk és publicis-tikánk amugy is néhány év óta iszonyu meddő, a mi egyéb

iránt könnyen megmagyarázható. Jogi coryphaeusaink t. i. roppant elfoglaltságuk következtében alig szakíthatnak ma-guknak időt, hogy helylyel közel az irodalmi tollhoz fog-hatnának, de a másod és harmadrendű nagyságu jogászok száma is igen gyér s marad csak a magam féle X. rendű csillag tömege. Azonban nálunk a hajlam a tehetséggel nem mindenha tarthat lépést és ha ezen önismerettől áthatva ma kivitelképpen, habár vontatva ragadok tollat, azt azon reményben teszem, hogy nálamnál nagyobb észbeli tehet-séggel áldott jogász collegáim elnézéssel lesznek irányom-ban, ha jelen sorokban, melyeket inkább «causerie»-nak akarnék tekintetni, az atyasági perek kérdését ventillálom.

A mivelt államok között csak kettő van, melynek jogi nézete a paternitási kérdést illetőleg kirívó ellentétet képez: Hazánk és Franciaország. Mig ez utóbbi törvény tábláira e szavakat véste: «la question de la paternité est interdite» s így eme elv kihirdetésével az atyasági kereseteknek egy-szer mindenkorra utját szegte és azt kivételképpen csak azon esetre engedi meg, ha az apa gyermekét önkénytesen elis-merté, vagy ha a nő erőszak vagy rablás áldozata lett és az elragadás ideje a fogamzás idejével összeesik, — nálunk ily kereseteknek tág tere nyílik.

Én sokat gondolkodtam, hogy vajon mi indíthatta a francia törvényhozókat e törvényük hozatalára, míg egyik indokukat egy eseményben véltem kitalálni, melynek, ha az ember csak egyszer életében is szemtanuja volt, azt oly hamar el nem felejtheti. Látogatóban voltam t. i. egy joga-san köztisztelőben álló férfunál, a ki egynehány héttel ezelőtt egy előkelő családból származó s általa balványozott ritka miveltségű lánynyal örök frigyét kötött. A társalgás épen javában folyt, midőn a törvényszéki kézbesítő egy atyasági keresetet hozott a férjnek, s midőn szerencsétlen-ségére a jelenlévő felesége a kereset tartalmát megtudta, elájult és mihelyt magához tért a férjet legott elhagyta és visszatért szülői házához. Ezen atyasági kereset tehát már végzetes volt a férjre, még mielőtt a keresetet támasztó állítólagos jogát a törvényszéknél beigazolta volna. Hogy mit érzett a férfi? Iszonyu lelki állapotát és gyöttrő fájdal-mát még hasonlólag talán csak azon atyai vagy anyai sziv foghatja föl, a kiken egy gyász napon megesik, hogy leg-nagyobb gondnal fölnevelt fiukat egy jött ment féle asszony csak úgy találomra szintén «atyául» kiszemeli.

Ha idegen, ki jogviszonyainkat nem ismeri, tőlem azt kérdezné: «hát Magyarországon bármily nő, bármikor és bárki ellen indíthat atyasági keresetet?» erre nyugodtan csak azon feleletet adhatnám: «Igen!» És ha továbbá kérdezné, hogy vajon mily törvény alapján indítható e kereset? akkor mondanom kellene, hogy tételes törvény ugyan nincsen (mert a hivatkozni szokott Hk. I. 106. és 108. czíme e tekin-tetben mit sem mond), hanem van évszázadok által szen-tesített ugynevezett «joggyakorlat» és csak magamban gon-dolnám, hogy persze vajon helyes vagy téves alapból kiinduló-e ezen joggyakorlat, már avval nem törődünk! s ha végre kíváncsi idegenem elmélkedésemből azon meg-jegyzésével fölzavarna, hogy biz ő ily joggyakorlatot eszével fölélni egyáltalán képtelen, — semmi alappal bíró felelettel szolgálni nem tudván, azt a magyarázatot adnám: «ha már minden dolog létokát tudni akarja, hát szolgáljon tudomásul; hogy ennek a joggyakorlatnak sark és kiinduló pontja a magyar ember lovagiassága minden nő irányában válogatás nélkül. És ismét csak magamban gondolnám, hogy a lova-giasság ily értelemben véve «plus que vice, c'est faute», mert én is nagyra becsülöm a lovagiasságot, már a milyen fogalmat én kötök össze ezen szóval, de még nagyobbra tartom az igazságot. De vajon mindig tartjuk-e szem előtt Simor bibornoknak mult hónap folytán tartott egyik beszé-dében említett citatumát: «Iustitia elevat gentem?» és vajon a paternitási kérdésben oly igazságosak vagyunk-e a férfik

mint a nők iránt? vajon védi-e nálunk a jogszokás mint p. o. más országokban a törvény valamely férfit veszélyes, mert föltételesen ravasz, hidegen számító és főleg pénzünkre áhító nők ellen azon fajtából, melyet a bölcs és igazságos francia törvényhozó szem előtt tartott, midőn törvényébe a fönn említett mélyen átgondolt elvet honosította? ki véd oly nő ellen, a ki a paternitási keresettel sok családra károztatos vészt és egész életre kiható szerencsétlenséget hoz? a ki miatt a vérkötelék lazul szülék és fiuk, férj és feleség között? mely végzetes teremtmények miatt, mihelyt valahol sötét árnyékukat vetik, földul az eddigi zavartalan s idyllicus családi béke és a házas élet boldogsága, mely tényezők pedig a társaság s az állam alap- és zárvét képezik, mert a családban s az annak alapjául szolgáló házassági intézményben, a mint egyik kitünőbb jogászunk mondja, birja az állam «a rend, a jogtisztelet s erkölcsiség egyik legerősebb biztosítékát», úgy hogy már ily nők miatt is hozzájárulnunk kellene ülünk kitelhető erővel a francia elvet törvényhozásunknál érvényre juttatni a *közmorál emelése és a családi élet nemesítésére*.

Hjah! mondják sokan, igaz, hogy a francia törvényt a dolog lényegébe beható elemező agyunkkal mint egyedüli igazságost helyeseljük és azt szívünkkel is átérezzük, de mindamellett a nálunk uralkodó joggyakorlatot kell föntartanunk. Először, mert *már* joggyakorlat. Másodszor, mert ha Franciaországban népességi viszonyainál fogva valamely jognézet helyes basissal bír is, abból még nem következik, hogy az nálunk is úgy van, és harmadszor, mert az újabb törvényhozások, nevezetesen az ausztriai (163. §.), a zürichi (284 §.), a graubündteni (71. §.) és a szászországi (1859. §-a) szintén helyt adnak az atyasági keresetnek. És végre vannak olyanok, kiknek utolsó és minden discussiót elzáró felelet — hozzon föl nekik bármily érveket is vagy a theoria embere, vagy a gyakorlati jogász, a ki az élet minden mozzanatát ismeri és a ki empyriából meggyőződést szerezhetett, hogy a nálunk uralkodó jognézet téves, — utolsó feleletük csak az: törvényhozásunkon is vörös fonalként huzódik át bizonyos «galanteria» a gyöngéd nem irányában, de továbbá: a terhesség atyát föltételez, ezt keresni kell a szült gyereknek s minthogy ezt senki sem vallja magáénak, nemzőül annak kell tartatnia, a kire bizonyos vélelmek folytán a nő az atyaságot ráfogja, lehet, hogy az illető férfi ártatlan a dologban, ez aztán persze «malheur» és kellemetlen véletlen — de «casus nocet domino.» «Wo der Gedanke fehlte, da stellt ein Wort zur rechten Zeit sich ein». Ez utóbbiakkal vitatkozni háládatlan föladat volna, azért arra nem is vállalkozom. De felelnem kell a három első helyen felhozott ellenvetésre. Itt nem akarok értekezést tartani a szokásjogról. Jogászaink PUCHTA-nak ebbeli munkáját ép oly figyelemmel olvasták mint én. Csak történelmünkől akarok egy példára utalni. Irták körülbelül az 1100-ik évet post Christum natum. Az akkori sötét idöket azáltal vélték fölvilágosíttatni, ha minél több boszorkányt máglyára vetettek. Eliteltettek pedig a szegény boszorkányok az akkori bírák által csak «legjobb tudomásuk és lelkiismeretük szerint», mert a pogány ókori csodahit és a zsidó dāmonologia nemcsak nálunk, hanem az akkori Európának más «civilisált» államaiban is általánosan elterjedve volt, s az általános meggyőződésből idövel jognézet és így jogszokás fejlődött. Ült vala pedig az idöben a magyar trónuson a jelenlegi miniszterelnökkel hasonló nevű férfi, a ki azt mondta: «de strygis quaestio non sit» és így a jogszokást igazságos törvény által megváltoztatta. Akkorban az államfő a jog forrása volt. Ez most honatyáink kezében van letéve és nem látom át, hogy miért nem volnának ők eléggé bátrak a nálunk uralkodó téves jognézetet az atyasági pereket illetőleg igazságos és célszerű törvény által szintén megváltoztatni? Ennyit az első és harmadik ellenvetésre. De nagyon fontos a második ellenvetés is,

azonban már itt segítségül a statisticához kell fordulnom. Csalhatlan számai beigazolják, hogy e kérdést illetőleg nálunk hasonló viszonyok uralkodnak mint Franciaországban és hogy statistikai szempontból, mely valószínűleg a francziáknál föleg mérvadó volt, elvüket a paternitási keresetekre vonatkozólag bátran és minden veszély nélkül nálunk is lehetne elfogadni. Ezen elv pedig a házasságban találja kiinduló pontját. A házasság, a mint tudjuk, hévmérője a közerkölcsiségnek valamely országban. A hol tehát sok házasság kötődik, ott a nép nagy tömege romlatlan és tiszta erkölcs-csel bír és ha kivételek vannak, azok csak az általános szabályt erősítik. Már pedig a házasságok legújabb statistica mutatja, hogy a civilisált államok közül édes hazánk a legelső helyet foglalja el. Mert 10,000 és a 15 évet túlhaladt lakosok között házasságban élnek: Magyarországon 6475, Franciaországban 5666, Angolországban 5598, Ausztriában 5271, Olaszországban 5270, Dániában 5191, Németországban 5107, Norvégországban 5065, Svédországban 4952, Német-Alföldön 4940, Belgiában 4634 és végre Sveitsországban 4582. A kik tehát a paternitási elv mellett fölszólalnak, mivel az, a mint már fönebb említém, a legújabb codexek p. o. a zürichi és graubündteni általelfo gadva lett, azoknak ezen általam fölhozott statistikai adatok győző argumentumként fog szolgálni, hogy ez utóbbi országokban nem annyira a legújabb jogtudomány fejlődésének eredménye, mint inkább az ezen országokban uralkodó népesedési mozgalmak és a nép jellege öltételezték az apát felkereshető jog megengedését, és több mint valószínű, hogy nálunk is honosítást nyerend a francia elv, mihelyt országunkban statistikai szempontból oly kedvező viszonyok fognak uralkodni mint Franciaországban. Hogy ezen két sveiczi ország azonban a francia elvet megközelíteni iparkodnak az codexeikből kitűnik, mert daczára, hogy a paternitást elfogadták, mégis a francia codex után egy törvény sem oltalmazza annyira a férfit mint ők, a mint ezt alább még érinteni fogom. Gondolkodó jogászaink tehát ezen statistikai adatokból a consequentiát fogják vonni és megfontolni, hogy ha statistice e pontban még Franciaországot is fölmúljuk, vajon elvük honosítható-e alkotandó családi codexünknel is megfelele-e népünk szellemének, — nálunk, hol a családélet bensősége a különben is nagy és nemes erényekkel áldott fajunk főjellemvonása. Nem a chauvinismus szól belőlem. Még mindnyájan emlékszünk egy adomára, a mely nem nem rég a külföldi lapokban a magyarnak családias érzékét a leghizelgőbb módon előtűntette. Gróf Ráday t. i. mint szegedi kormánybiztos egy fásult szívü rablótól vallomásokat egyáltalában kihozni képes nem volt, mignem következő eszközhez fordult. A rablónak felesége és kis gyereke volt. Ezek a külső ablakhoz lettek elhelyezve. Egyszerre gr. Ráday a rablónak, a ki háttal állott az ablaknak s a ki még mindig tagadott, azt mondja: «nézz oda az ablakhoz». És mihelyt a rabló az ablaknál feleségét és kisdédét látta, térdre borula és átölelvén gr. Ráday térdeit, keservesen kezdett sirni és mindent vallott.

A nálunk uralkodó paternitási elv tehát csak előnyére szolgál a bevezetésemnél említett falusi lányoknak, a kik falujukban ugyan tisztességes férjet könnyen kaphattak volna, azonban a kéjélvezeti vágy és szívük romlottsága készíti őket a fővárost fölkereshetni, nem hogy tisztességes módon napi kenyérüket kereshessék, hanem hogy «corpore suo questum faciant» és ha «carrière»-t csinálnak s ha egyszer és néha többször egy jó családból származó ifju vagy plane nő férfinak sikerrel atyasági pert akasztottak nyakába és jövőjüket e módon biztosítva látják, — falujuk hason erkölcsü jó szüzeit a «succès», melyet földijük elért, hasonló merényletre csábítja. És ha eltöröljük az atyaság kereshető jogot, az által csak sujtva lesznek a hatóságilag nem concessionalt «ces dames» számos árnyalatai — mely növények úgy a városban, mint falun is buján teremnek — a kiknek szívük

nincs, kik aljasabbak az állatnál — mert ez a közösülés ösztönből teljesíti, míg ők azt sokszor *gonoszságból* üzik, hogy károsítsák a férj feleségét, illetve az ifju szüleit és a kik utálatos fekélyei a családi életnek.

De hiszen eddigi joggyakorlatunk védő szárnyai alatt bujálkodik is az e fajtu nőnem! Már annyira haladtak, hogy van sok köztük, a ki a *termékenyítésből* rendes üzletet csinál, a kinek ma ez, holnap amaz a kedvese s a ki ha sokak közül egytől termékenyítettetik — *mert a nemzés okait titok fedi* — oly férfira fogja az atyaságot, kinél, habár vele soha sem közösült is, legtöbb pénzt sejdít saját létének kényelmesebb fönn-tartására, mely asszony talán a nemi közösülés actusa megtörténte alatt hideg vérrrel számítja, hogy az epedve várandó magzat világba lépte következtében mennyit fog kicsikarhatni az általa kiszemelendő áldozattól és miképen fog majd osztatni a préda czinkosai között, a kik segítik a tapasztalatlan ifjut vagy nős férfit törbe keríteni és velük együtt a veszélyt nem sejtő családjukat tönkre juttatni és a kik végre

fölkaczagnak, ha látják, hogy tervük sikerült, habár a hálójukba kerültjenek úgy saját mint hozzátartozói nyugalma és boldogsága örökké megmérgezve, megsemmisítve van; oly nő, a ki egy szóval a párzást immoralis «sporttá» fajtalanítja, a ki azonfelül minden másod vagy harmad évben teherbe ejtették és szül is, a ki tehát már igen tapasztalt nő e téren, ha mint «szegény elcsábított» az atyasági keresetet a törvényszékhez benyújtja és a kit az aratott siker többily nemes tette fölbuzdit. A mint már említém, csakis ily veszélyes sátán asszonyok lebeghetnek azon franczia bíró előtt, a kinek agyában legelőször a «la recherche de la paternité est interdite»-féle elv fogamzott és a ki nem tartotta észszerűnek és igazságosnak a társaság eme hyenáinak törvényes oltalmát és törvényes eszközt nyújtani, *nehogy az erkölcstelenséget az emberiség kárára és az államlét aláadására szaporítsák.*

(Folytatása következik.)

Dr. Berger Jakab,
budapesti ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A törvénykezési rendtartás 30. §-a.

A magyar kir. igazságügyi miniszterium által a törv. rendtt. tartásra vonatkozó törvényjavaslat a képviselőháznak benyújtván, annak vázlatosan közölt tartalmából oly intézkedés, mely a jelenleg hatályban lévő törv. rendtt. 30. §-át módosítaná, — ki nem vehető.

Szabad legyen ezen §-nak hosszasb éveken át észlelt hátrányait kiemelni, ezen szakasz szerint személyes kérésekben a bírói illetőséget, — a mennyiben a kötelezettség teljesítésére bizonyos hely kikötve, — az alperes rendes lakhelye, vagy állandó szállása szabályozza. — Ebből önként következik, hogy ha okmányilag bármely szabadon választható sommás bíróság illetősége ki van kötve alperes személyi bíróságától elvonható, más bíróság elébe perelhető, — ha az ország minden lakosa irni, olvasni tudna s ha minden község oly értelmes előjárókkal birna, hogy az idézvény tartalmát megmagyarázni képes lenne, — nem történnének nap nap után oly esetek, hogy az ország másik szélére idézett a peresek a kitűzött tárgyalási határnapon saját személyi bíróságuk előtt jelennek meg, a törv. rendtt. III. §. alapján pedig a per bírósága által elmarasztaltatnak, — s a fennforgó sérelem igazolási kérelemmel alig századik esetben lesz orvosolható.

Ha a döntő körök megyénk különösen az ország északi-keleti részén észlelhető különleges viszonyok kellő ismeretével birnának, — lehetetlen, hogy felszólalásomat, melyre a tapasztalat és tiszta szándék ösztönöz — figyelemre ne méltatnák.

Ugyanis az 1868. évi XXXI. törv. cikk életbe lépte előtt vidékünkön nagy számu bérlők léteztek, sokszor csekély értékűket földbirtokok bérbe vételével kívánták emelni, ennek előnye a termelés fokozásában nyilvánult, a birtok értéke növekedett, a földtulajdonos nagyobb bérösszegre tartott igényt, a földmivelés virágzott, az adóképeség nagyobb volt, — azonban az 1868. évi XXXI. törv. cikk életbe lépte után a bérlők általánosan uzsorához folyamodtak s így kevesebb fáradsággal biztosabb és nagyobb nyereségre véltek szert tenni, melynek következtése az lett, hogy a földbirtok bérlete alászállt, a földtulajdonos a kellő és nélkülözhetlen beruházásokra elegendő tőkével nem rendelkezhetvén, a földmivelés pang s a földbirtokos osztály végromlásnak néz elébe, annyival inkább, mert ezen osztály műveltségi fokozatánál fogva is irni és olvasni képes lévén — szenvedő váltó képességgel bir, — az 1877. évi VIII. törv. cikk sem segített rajta. — De ha a kereskedelem emelése érdekében a váltó-szigor teljes fenntartása, a közép földbirtokos osztály

végmegsemmisülésénél is — fontosabb állami érdek, — az irni és olvasni nem tudó nép érdeke sürgősen követeli az új perrendtartásban határozottan kimondani azt, hogy személyi bíróságától senki el nem vonható s más bíróság elébe nem idézhető. Ennek meggyőzésére felvilágosítást nyújtanak az alábbi sorok:

A vezetésem alatti bíróság az uzsora legrombolóbb korszakában sem ítelt meg többet, mint 6% s legfeljebb 8% kamatokat, s indokait a bíróság mindig a kötvény szövegéből merítette, bár nem tagadható, hogy kivételek itt is történtek, de csak oly esetekben, midőn az uzsorás követelését másra ruházta s együttesen lett a főadóssal beperelve s ha a főadós a per során bebizonyította, hogy a követelés nem áll fenn, — ekkor az uzsorás az engedményes részére az egész kötelezett kamatokba marasztaltatott.

E sorokban az elismerés adóját rovom le felsőbb bíránk iránt, kik az eljáró bíróság irányát elfogadták, magukévá tették, az ily szellembe hozott ítéleteket mindig megerősítették s az uzsora rombolásának gátot vetni törekedtek.

Ugyde ennek következtése az lett, hogy az uzsorások kereseteket oly távoli vidéken székelő bíróságok előtt indították meg okmányaik alapján, hogy az illető beperesítették azt sem tudták, azon bíróság az ország mely részén esik, tehát oda tárgyalásra el sem juthatván, legtöbbnyire már fenn sem álló követelésekért a törv. rendtt. III. §. alapján elmarasztaltattak, s oly módon vagyoniilag tönkre lettek téve.

Szám nélküliek az oly esetek, a tapasztaltaktól indítva fogtam tollat a legkedvezőbbnek vélt időben a törvényhozás figyelmét felhívni, — bár ha nézetemet egész terjedelmében elfogadást nem nyerhetne is, előnyt látnék azon korlátozásban is, hogy az ügylet megkötésekor az okmányba előzetesen bevezetessék azon bíróság, mely előtt a kereset megindítható leend.

Szarka László,
kir. járásbíró.

Az örökség erejéig való marasztalás kérdéséhez.

A gyakorlat megállapodott abban, hogy örökösök perlése esetére nem lehet az örökösöket egyszerűen az örökség erejéig elmarasztalni, hanem az örökség misége és mennyisége felperes által a perben igazolandó. Indokul azon érv szolgál, hogy azon érdemi kérdés elintézését, mi és mennyi az örökség, nem lehet a végrehajtási eljárásra fenhagyni. Olvasunk ugyan néha imitt-amott még most is elsőbírósági ítéletet, melyben alperes minden tagadása daczára, hogy mitsem örökölt, egyszerűen öröksége erejéig marasztaltatik,

de a felső bíróságoknál ily ítélet minden egyes esetben meglesz változtatva s így a kérdés ez irányban már rég óta nem controvers.

Az örökség misége és mennyisége tehát a perben igazolandó. Ez igen világos és határozott elv, alkalmazásánál mégis nem egy nehézség merül fel a marasztalást illetőleg. Ezen nehézségeket akarom jelezni jelen sorokban.

Ha a perelt követelést az örökség tiszta értékéhez és a cselekvő állapotot a szenvedő állapothoz viszonyítjuk, következő eshetőségeket kell megkülönböztetnünk:

1. Felperes nem képes bizonyítani, hogy hagyaték egyáltalában van, vagy alperes bizonyítja, hogy *hagyaték egyáltalában nincs*. Ez a legegyszerűbb eset, — felperes elutasítandó.

2. Felperes bizonyítja, hogy *a cselekvő állapot névleg több mint a szenvedő állapot*. Alperes a névleges érték helyességét nem kifogásolja, — alperes feltétlenül fizetésre marasztalandó.

3. Felperes az előbbi pontban megjelölt körülményeket bebizonyítja. Alperes kifogásolja, hogy *a névleges érték nem felel meg a tényleges értéknek*. A követelések például, melyek a hagyatéki leltárban névleges értékben lettek fölveve, kétesek, az ingatlanoknak becsértéke nem felel meg a tényleges értéknek, a hagyaték tehát bár névleg activ, valójában passive áll. Kérdés, vajon alperes köteles-e ezen kifogásait a hagyatéki leltárral szemben bizonyítani, s ha nem tudja bizonyítani, vajon feltétlenül fizetésre marasztalandó-e? Én azt hiszem, hogy nem, mert a bizonyítás legtöbb esetben lehetetlen. Hogy lehet például azt, hogy egy 2000 frttal felvett követelés nem ér meg 200 frtot a követelés érvényesítése előtt, hogy lehet azt, hogy egy 4000 frtra becsült ház tényleg nem ér meg 2000 frtot, a ház eladása előtt bizonyítani? S hogy lehet az örököszt arra kötelezni, hogy 4000 frt adósságot saját vagyonából fizessen, mert az örököszt ház 4000 frtra becsültetett, holott ha az eladatik, nem kap érte 2000 frtot. Ez esetben tehát nem lehet alperest feltétlenül marasztalni, sem pedig a kimutatott névleges activ érték erejéig személyes fizetésre kötelezni, mert jogunk szerint az örökségnek fentartás nélküli elfogadása sem kötelezi az örököszt többre, mint arra, hogy a terheket a hagyatéki activákból fizesse, s mert az által hogy az örökös a cselekvő hagyatékról tanuskodó leltárt fentartás nélkül aláírja, még nem vállal kötelezettséget az iránt, hogy a leltárban kitüntetett szenvedő tételek az abban felvett cselekvő tételek által tényleg is fedeztetni fognak.

Milyen legyen tehát a marasztalás? Ha de lege ferenda beszélnék, a cessio bonorum intézményét hoznám javaslatba, s azt mondanám, hogy alperes ily esetben jogosítva legyen az összes hagyatéki hitelezőket a perbe idézni, s a hagyaték cselekvő tételeinek átengedése által saját személyét a marasztalás alól kivonni. Erről nem lehetvén szó, alperes nézetem szerint ily esetben többre nem kötelezhető, mint *annak türeására, hogy felperes követelését az ítéletben határozottan megjelölendő hagyatéki tárgyakból más hagyatéki hitelezők netán korábban szerzett jogai sérelme nélkül kielégíthesse*.

Az ítéletnek ily értelemben való meghozatala mellett persze minden nehézség nincs megoldva, mert hátha az örökös daczára a hagyaték tényleges passiv voltának, akár az ítélethozatal előtt, akár ezután, de a foglalás előtt az activákból már a kereseti követelést fedező értéket vagy bármily összeget elköltött, vagy más vagyonába beruházott, vagy ha hagyatéki tárgyak személyes tartozásai fejében mások által már lefoglaltattak, akkor alperes az örökségből tényleg gazdagodván, a gazdagodás erejéig más vagyonával is felelős s e szerint ily esetben az ítéletnek fent jelzett szövegezése mellett felperes károsodnék. Ezen nehézséget megoldani annál nehezebb, mert felperesnek a perben alig áll módjában bebizonyítani azt, hogy alperes hagyatéki

ingóságokat, például értékpapirokat, váltókat elidegenített, követeléseket behajtott stb. az ítélethozatal után történt elidegenítések esetében pedig a fent körülírt marasztalási mód mellett a végrehajtást alap hiánya miatt nem fogantathatja, a nélkül hogy e miatt alperes ellen a fenálló törvények szerint sikkasztási vádat emelhetne.

Daczára ezen nehézségeknek tényleg fenálló jogunk szelleméből kiindulva a marasztalás ily esetben többre nem terjedhet mint arra, hogy alperes örökös a hagyatéki tárgyakból a kielégítést tünni legyen kénytelen, nem lévén kizárva, hogy a mennyiben felperes a perben beigazolná, miszerint az örökös a hagyatékból értékeket elidegenített, vagy azokra személyes tartozásai fejében foglalás vezetett, ezen értékek erejéig alperes mindjárt az ítéletben személyes fizetésre köteleztessék, a mennyiben pedig az ítéletben megjelölt hagyatéki tárgyak közül egy némelyek a végrehajtás alkalmával hibáznának, felperes jogosítva ne legyen az alperes részéről történt elidegenítés illetve nem hagyatéki hitelezők részére történt foglalás esetében alperestől külön per útján személyes fizetést követelhetni.

4. *A hagyaték cselekvő állapota névleg és tényleg kevesebb mint a szenvedő állapot*, vagyis tiszta hagyaték nincs. Alperes ez esetben tulajdonképpen mitsem örökölt, mindamellett kivéve azon esetet, ha az örökséget egyenesen visszautasítja, a mit a 3-ik pontban körülírt esetben is tehet képviseli az örökösöt. A viszony ugyanaz lévén mint az előbbi pontban körülírt esetben, a marasztalás is ugyanaz lesz.

5. Felperes bebizonyítja hogy bár *a kimutatott hagyatéki activ érték névleg kevesebb, mint a szenvedő állapot, de tényleg több*. Ez a hagyatéki értékek szokásos becslése mellett igen gyakran előfordul, s habár a tényleges érték bizonyítása nehézségekkel van összekötve, a bizonyítás lehetősége (péld. időközben eladott vagy kisajátítás alákerült ingatlanoknál, a leltárból kihagyott készpénz, értékpapirok stb.) kizárva nincs. Ez esetben, miután az örökség értéke többé nem kétes, alperes feltétlenül fizetésre marasztalandó.

Vonjuk le az eredményt.

Ha egyáltalában nincs örökség, nincs marasztalás.

Fizetésre akkor lehet marasztalni az örököszt, ha felperes bebizonyítja hogy a cselekvő állapot tényleges értéke fedezi a szenvedő állapotot, illetőleg ha alperes ezt beösméri.

Fizetésre marasztalandó azonban az örökös akkor is, ha felperes bebizonyítja, hogy alperes a hagyatéki értékekből valamit elköltött vagy saját vagyonába beruházott, vagy hogy hagyatéki vagyon az örökös személyes tartozásai fejében bíróilag lefoglaltatott, mindenkor az elidegenített illetve lefoglalt érték erejéig, — de nem akkor is ha alperes bebizonyítja, hogy az elidegenített értékkel hagyatéki terheket fedezett vagy hogy az hagyatéki tartozások fejében lett lefoglalva.

Minden egyéb esetben alperes csak annak türeására kötelezhető hogy felperes követelését az ítéletben határozottan megjelölendő hagyatéki tárgyakból más hagyatéki hitelezők netán korábban szerzett jogai sérelme nélkül kielégíthesse.

Sztechlo Kornél.

Mi minden nem sül ki egy örökleti ügy tárgyalásából?

Például szolgáljon a bereg megyei Nyiresfalván elhalt Szabó Mihály és az elholtnak bejelentett testvérei Szabó Rozália, András és Eszter utáni ügyekben felvett alábbi 3-dik jegyzőkönyv:

Tárgyalási jegyzőkönyv. Felvétel a beregszászi kir. közjegyző, mint bírósági biztos által Beregszászban 1879. évi február hó 22-én a Nyiresfalván 1874. évi márcz. 23-án

kettős házasságban elhalt Szabó Mihály és a Beregszászban 1873. évi augusztus 19-én közkölségen eltemetett Szabó Eszter hajadon utáni örökleti ügyek elrendezése tárgyában. Mely alkalommal az I. örökhagyó első házasságbeli özvegye Balog Rozália Csekéből, a második házasságbeli özvegy Kabasztur Anna Nyiresfalváról, mindkét házasságbeli kiskoru gyermekek és az örökhagyóval osztatlan testvér a kiskoru Szabó Lajos képviselőben a közgyámi tisztet teljesítő megyei árvaszéki jegyző Bakó Béla ur, az örökhagyóval osztatlan testvérek között Szabó Katalin képviselőben férje Sélley András meghatalmazás nélkül Váriból, az örökhagyó és osztatlan testvérei volt gyámja Tariska Gábor Váriból megjelenvén; az örökhagyó és osztatlan testvérei várii 329., 763. és 784. szjt. ingatlanait birlaló Kepes János, Fridman Eduárd, és Bernát idézve voltak, de nem jelentek meg. Szabó Katalin, Kepes János, Fridman Eduárd, és Fridman Bernátra nézve a kézbesítési vevény ide rekesztetik a $\frac{1}{2}$ alá. Ezután bemellékeltek, az örökhagyó kettős házasságából felmerült szathmármegyei bünyfenítő törvényszék 1870. évi május 5-éről kelt 547. B. sz. a. ítélete $\frac{1}{2}$ alá, mely szerint az első házasságbeli özvegy 1878. július 19-én bementett azon állítása: hogy örökhagyó a két neijűség bünyeiért meg lett fenytve, 2-dik házassága megsemmisítve, és az első nőveli házasság folytatására kötelezve — valónak bizonyul azzal, hogy az ítélet az érvénytelen 2-dik házasság kitöröltetése végett az illetékes munkácsi gör. cath. püspökséghez is áttétetett, de az egyházmegyei hatóság, úgy látszik, mi intézkedést sem tett, mert a 2-dik házasság körülményeinek felderítésére hivatalból beszerzett Nyiresfalván 1878. évi december 5-én kelt anyakönyvi kivonat szerint Szabó Mihály házassági köteléke Kabasztur Annával még az nap is illetetlen volt. Végezetül $\frac{1}{2}$ a. mellékeltek az örökhagyó és osztatlan testvérei a kiskoru Szabó Mihály, Rozália, András, Eszter, Katalin és Lajos nevén álló várii 329., 763., 784. szjt. ingatlanok birlalóinak kipuhatolása tárgyában a vári helyhatóságtól beszerzett kimutatás, mely szeriut a 478., 475. és 476. hosz. 168. ö. i. sz. házastelek birtoklása felderítetlen, de jelenlevők bementdják, hogy a 478. és 475. hrsz. birtokolja Katalin testvér, 476. hrsz. birtokolja Tariska János, ki egyidőben a most is kiskoru Szabó Lajost tartotta, a többi földrészleteket birják a $\frac{1}{2}$ a. kijelölt egyének. A felolvasott előiratokra Tariska Gábor elismeri, hogy ő 1874. vagy 1875-ben neveztetett ki a Szabó Mihály és Puskás Mária gyermekei gyámjává, kezelés végett csakis a 329. szjt. 478. 475. hrsz. kapta, ezeket bérbeadta az 1-ső évben 20, a 2-dik évben 16 frtért, ezen 36 frt egy részét a ház és kerítése és a felgyülekezett adókra fordította, — 3-dik évben a ház üresen maradt, mert az 1873-ban dühöngött kolera alkalmával sok üres ház maradt és megfogyott a nép száma, 4-dik évben Szabó Katalin férjhez menvén, ez helyezkedett a ház birtokába, ki a házat férjével Sélley Gáborral lakhatóvá tévén, ma is benne lakik. A többi földek sorsáról mit sem tud, mert ő neki azokat senki sem adta át. Tariska Gábor előtt a gyermeket gyámja volt Szarka Ferencz, ez már elhalt, ezelőtt az élő Tariska János, ezelőtt a még életben levő Szabó András. Tariska János most is használja a 6 gyermek nevén álló 329. szjt. 476. és 763. szjt. 6758. hrsz. földrészleteket. A birtoklási viszonyok, ezek jogcíme, a kárpótlási igények érvényesítése, és a kiskoruak vagyonának kezelésébe befolyt gyámok megszámloltatása, a megyei árvaszék administratív teendője lévén, jelenlevők a telek-könyvi tényleges állapot alapján I. alatti Szabó Mihály hagyatékához, mely az 1878. évi december 8-iki tárgyalásnál 21 frt 75 kr becsértékben állapittatott meg, az örökhagyó 2. özvegye özvegyi jogon, a 2. házasságbeli kiskoru gyer-

mekek, névszerint az első házasságbeli Szabó Zsuzsi, és a 2-dik házasságbeli 1-ső gyermek Szabó Julcsa képviselőben a megyei közgyám a leltár jogkedvezményének fentartásával, a törvénynél fogva nyilatkozik örökösül, kérvén, hogy a hagyaték a 2. házasságbeli ezen 2 gyermeknek az özvegy anyák özvegyi jogának terhével adattassék át. Kabasztur Anna, 2-dik gyermeke a kiskoru Szabó Mihályt is kéri részeltetni apja hagyatékából, mert az egyházmegyei hatóság mulasztása miatt ez nem károsodhatik. A megyei közgyám és az első házasságbeli özvegy ragaszkodva a $\frac{2}{3}$ a. ítélethez, nem tágitanak tőle, hogy kisk. Szabó Mihály már törvénytelen gyermek, de ha az anya egyenlővé akarja tenni ezen gyermekét az első szülöttel, szemet hunynak rá. Ezen ellentétes nyilatkozatok kiegyenlítésére megkísértett barátságos egyezés nem sikerült. A hagyatéki ingatlanok nagyobb része bitanglóban lévén, Kabasztur Anna a gyermekeire néző örökség biztosítását csak annyiban kéri, a mennyiben a közös tulajdonosokul bejegyzett Szabó Rozália és András, mint fel nem található egyének számára a megyei árvaszék, úgy is kénytelen gondnokot rendelni, bizas-sék meg az a Szabó Mihály részének kezelésével is.

II. A Beregszászban 1873. évi augusztus 19-én eltemetett Szabó Eszter magtalan hajadon utáni ügyben jelen vannak, kik az I. alatti Szabó Mihály után, ezen örökhagyó hagyatéka is áll a vári 329., 763. és 784. szjt. ingatlanok $\frac{1}{6}$ odában 21 frt 75 kr értékből. Ehez Szabó Mihály jogán a 2. házasságbeli özvegy, özvegyi jogon, a két házasságbeli egy-egy gyermek képviselőben a megyei közgyám, elhalt-nak hirdetett, de be nem bizonyított s így gondnokság alá helyezendő Szabó András és Rozália Szegedi N.-né és kiskoru Szabó Lajos képviselőben ugyancsak a megyei közgyám és Szabó Katalin képviselőben férje Sélley Gábor, mint az örökhagyó testvérei és az elhalt Mihály nevű testvér leszármazói, a leltár jogkedvezményének fentartásával, a törvénynél fogva nyilatkoznak örökösül, kérvén, hogy ezen hagyaték, az 5 testvér ágnak átadattassék. Kabasztur Anna, ezen hagyatékából is Szabó Mihály jogán a maga gyermekei számára két részt követel, mit az első házasságbeli özvegy és a megyei közgyám megtagadván, ezen örökleti ügynél is a perre utasítás iránti rendelkezés szüksége forog fen. Végül ide igtattatik a megyei közgyám azon kérelme, hogy mivel a halottnak bejelentett Szabó Rozália és Andrára nézve az elhalás be nem bizonyítható, ezek csak fel nem található egyénekül vétessenek, saját és Szabó Eszter után öröklött értékeik kezelésére gondnok rendeltessék ki, mivel pedig értékük oly csekély, hogy költségesebb érdekképviselőt meg nem birja, kéri a gondnokság tisztét a várii közgyámra ruháztatni. Kabasztur Anna meggondolván magát, hogy ő képtelen a csekély értékkülönbséget után járni, kelni, törvénykezni, és bizonytalan, vajon sikerül-e a $\frac{2}{3}$ a. ítélet kelte után született gyermekét törvényes örökösül elismertetni, mind az I. mind a II. a. örökletben elfogadja a megyei közgyám és az első házasságbeli özvegy álláspontját, és megengedi a hagyaték akadálytalan átadatását.

Bloksay István,
kir. közjegyző.

Külföldi jog- és államtudományi könyvészet.

1. KOCH, C. E., Allgemeines Landrecht für die preussischen Staaten, hrsg. mit Commentar in Anmerkungen. Nach des Verfassers Tode bearbeitet von F. Förster, R. Johow, P. Hinschius, A. Achilles, A. Dalcke. 3. Bd. 1. Hälfte. 6. Ausgabe Berlin, Guttentag frt 12.—
2. PIETSCH, J., Studien über Katasterfragen. Eine Vorarbeit zu den Verhandlungen über die Erneuerung des Katasters in Elsass-Lothringen. Strassburg, Schulz & Co. frt 7.—

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{félre} .. 6 ^{ért} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Herich Károly urtól. — A kezesség fogalma és jogi természete. Dr. Jancsó György urtól. — Esmék az atyasági perek kérdéséhez. Dr. Berger Jakab budapesti ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Az ajándékozás fogalma tekintettel hazai joggyakorlatunkra. Zlinszky Imre urtól. — A telekkönyvvezetők állásáról. K. E.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Dr. Wenzel Gusztáv.

Ünnepet ült e hó 12-én a magyar tud. egyetem jogszaki kara, szívből csatlakozott hozzá az egész jogász közönség s főleg azok, kik 1850. óta a pesti egyetemen végezték a jogot s kik majdnem kivétel nélkül tanárukat tisztelték ama férfiuban, ki ez ünnepély tárgya volt.

Dr. WENZEL GUSZTÁV 40 éves tanárságának ülte jubileumát.

Negyven év egy ember életében is nagy korszak. Hát még negyven évet a közpálya egyik legsúlyosabb terén, a tanári pályán tölteni el, és eltölteni oly lankadatlan munkássággal, mint azt Dr. WENZEL GUSZTÁV tette.

Lelkiismeretesen betöltött tanári működésén kívül a tudományok, az önálló kutatás és az irodalom terén oly kiváló tevékenységet fejtett ki, hogy az bárkit méltán bámulatra ragadhat, s e tevékenysége mellett nem fásult el kedélye mint az hasonló viszonyok között rendesen történni szokott, WENZEL jókedvét s életvidorságát mind e mai nap megtartotta.

Pedig roppant halmaz az a munka, melyet néhány évtized alatt végzett. A történettudomány terén a szorgalmas buvár mellett az adatok lelkiismeretes feldolgozóját találjuk fel benne, s hasonló tevékenységét tapasztaljuk a jogtudomány téren is.

Ez utóbbi téren kiváló szaka a magyar magánjog volt. E téren mint a jogtörténelmi iskola híve fő figyelmét a történelmi fejlődésre fordította, fáradhatlan szorgalommal kutatott s bátran kimondhatjuk, hogy azt, mit hazai jogtörténelmünkre vonatkozólag e téren birunk, főleg az ő kutatásai s feldolgozásainak köszönhetjük. Azon kevesek, kik utána e téren működtek és működnek, az általa megtört nyomokon haladtak odább.

WENZEL irodalmi munkássága már annyi illetékes helyen lett kellőleg méltányolva. Célunk nem is kíván lenni ennek e helyen való bővebb méltatása. Ezuttal csak tiszteletünknek kívántunk kifejezést adni, s 40 éves tanári jubileumához azon lap részéről, melyet nagybecsű munkálataival több ízben kitüntetett, tiszta szívünkől szerencsét kívánni, oly óhajjal, hogy érdem-dus életét az eddigihez hasonló erővel s egészséggel a hazai tudomány gyarapítására még számos évekig folytassa.

Zlinszky Imre.

Keleti jogviszonyok.

IV.

TÖRÖKORSZÁG.

1839. évi november 3-án kelt Gul-Hanéban a K'hatti schérif, melylyel a török kormány a «tanzimet», a *reformok* korszakát inaugurálta. És 1872-ban már négy kötetben tehetette közzé Demetrius Nicolaides francia nyelven ARISTARCHI Bey munkáját: *Législation ottomane ou recueil des lois, réglemens, ordonnances, traités, capitulations et autres documents officiels de l'empire ottoman*, melynek előszava szerint megindult a török birodalomban „une époque de rénovation par la consécration des principes politiques, par la garantie des droits personnels, de l'égalité civile, religieuse, politique et par tant d'autres concessions libérales“. Tény az, hogy a török kormány s a reformerek nagy száma tele van jóakarrattal, hanem minden törvény, fájdalom, nagyobbreszt holt betű marad, mert hiányzanak az azok sikeres keresztülvitelére megkívántató kellékek.

Mindenekelőtt hiányzanak képzett, modern felfogású bírák, mivel az egész jogi szakoktatás a koránnak tanulmányozásában áll. Az arab nyelven írott koránnak nyelvezete a milyen gyönyörű, ép oly nehezen, megérthető:

Nur dem Sprecher ist's verständlich
Was das Buch der Rosen spricht
Gar Mancher liest in einem Buche
Und versteht den Inhalt nicht.

Hiányzik továbbá a jogi védelem. A törökországi ügyvéd távolról sem hasonlít más európai ügyvédhez, mert soha kellő tanulmányokat nem végzett, diplomát fel nem mutatott, esküt le nem tett, sokszor még írni és olvasni sem tud. «In der Türkei Advocat (Wakil) zu sein, wird als Schande angesehen und ist der am meisten verachtete Stand. Sie finden aber nichtsdestoweniger immer gläubige Seelen, die ihnen ihre Rechtsangelegenheiten im vollsten Vertrauen übergeben. (VICTOR Freiherr von SCHWEIGER-DÜRNSTEIN: *Ueber die judiciäre Organisation des Vilajet's von Aidin.*)

A török jogviszonyok megítélésénél folyton szem előtt kell tartani, hogy a corpus juris még mindig a korábban keresendő. Ezen vallásos jog isteni származása folytán nem módosítható és nem reformálható. Törökországban a törvényhozás tehát nem alkalmazkodhatik a népességnek sociális és gazdasági szükségleteihez. A szultán a koránt kiegészítheti, bővítheti, de meg nem változtathatja. S az interpretatio kerülő útját sem követheti, ha a seik-ül-islam ki nem adja a helyeslő fetwát (véleményt). Innen van az, hogy a török jog nem fejlődhetett a legujabb időkig. És bátran állíthatni, hogy az újabb törvények nem csak hogy nem mentek át a nép vérébe, hanem jóformán előtte teljesen ismeretlenek. Így ítélnék ellenmondás nélkül a keleti jogviszonyok legszakavatottabb bírálói.

Miután pedig a koránnak azon helyei volnának első sorban reformálandók, melyeknél az intolerantia és gyakorlatlanság leginkább kirí, természetes, hogy a fetwa

daczára, a mosleminek az újabb törvényeket se nem tisztelik sem meg nem tartják. «Diese Gesetze werden von den rechtgläubigen Muhamedanern als eine Verletzung des Religionsgesetzes angesehen und die türkischen Gerichte, welchen die Kadis präsidiren, berücksichtigen dieselben in Keiner Weise.» (*Zeitschrift für den Orient*. 1875. év 137. l.)

Mindezekhez járul még a bírák helyzetének bizonytalansága. Állami hivatalnoktól és bírótól, ki sem tudja, vajon másnap még megmarad-e tisztében és hivatalában, ki előmenetelre csak úgy számíthat, ha az intrigákban és megvesztegetésekben ő az erősebb, a hatalmasabb, nagyon bajos követelni, hogy kötelességeit szorgalmasan, becsületesen teljesítse. «Der Richter (sowie jeder andere Staatsbeamte muss schon vom Tage der Ernennung an des früher oder später, aber immer unfehlbar eintreffenden Augenblickes gewärtig sein, an dem er, meist ohne allen Grund, Knall und Fall, seiner Stelle entsetzt und ohne jegliche Subsistenzmittel häufig mit Weib und Kind dem Elend preisgegeben wird. Dass unter solchen Verhältnissen die Thüren des Gerichtssaales der Bestechung offen stehen, ist wohl nur zu leicht begreiflich. (E. Freiherr v. GOEDEL-LANNOY: *Ottomanische Justizreformen*.)

Hogy mindezen állapotokon az 1876. évi decz. 23-án, ugyanazon perczben, midőn Konstantinápolyban az európai conferentia összeült, közhírré tett török alkotmány (Kanun-i-Essassi) mennyire fog segíteni, egyelőre még jelezni sem lehet. Archán szultán, ki 1327-ben a «padisah» címet felvette és palotájának kapuját «magas portának» elnevezte volt, alkotója és szervezője a janicsároknak (új hadsereg). Ezen janicsárok nagyban korlátozták volt századokon át a szultánt suverenitási jogaiban, miglen őket II. Mahmud szultán a jelen század második tizedében teljesen megtörte. Hátra van azonban az ulemák serege. Ezek, valamint hajdan a zsidó népnek írástudói, a mohamedán vallás őrei, tanítói, tudósai és bírái. Az iskolák s a bíróságok ezeknek kezeiben vannak s a softának valamint a bírónak (molla és kadi), a theologusoknak (mufti), tanároknak (muderri) és papoknak (imam stb.) nem a szultán, hanem a scheick-ül-islam parancsol.

Midhat pasa tervbe vette volt a bíráknak elmozdítatlanságát és egy Konstantinápolyban felállítandó európai rend- és rendszerű egyetem létrehozatalát. Vajon a sok terv között mi fog megvalósíttatni?

Egyelőre Törökország valóságos jogi kaleidoskop. A korán mellett francia szabásu büntető és kereskedelmi, váltó- és csődjog! A kadi mellett vegyes bíróságok. Ezenfelül Libanon vidéke és Candia szigete külön igazságügyi szervezettel. Minden nevezetesebb helyen pedig 15 idegen consuláris jurisdictio 15-féle idegen jog szerint. Valóságos zürzavar.

A török magánjog összes szabványai még mindig a koránból meritendők, minek eredménye az, hogy igen sok jogi intézmény átalán nélkülözi a szabályozást, vagy ha ilyen van — tant pis. Mert a korán a vallás kedvéért készült s az akkori idők rendszeres törvénykönyv nélkül ellehettek. S az intolerantia helyét állotta, mert a szultán ur volt házában, országaiban.

Újabban törvények hoztak a török nemzetiség, a bérleti szerződés s az ingatlanok rendezése érdekében. A törvényes kamatláb 12 százalékban lett megállapítva, az örökösödés körüli eljárás némileg szabályozva. A magánjog többi részeire nézve keresni kell valamit a koránban, a tradíciókban, a szokásban. Silente lege pedig ott van a bírónak — bölcs belátása.

Az islamismus nem igen kedvez a forgalom igényeinek. A korán, a mennyire védi a mohamedánt mo-

hamedán ellen, annyira megengedi, sőt utal rá, hogy mohamedán és *nem* mohamedán közt folytatott perben a bíró az elsőnek fogja pártját. (L. HOECHSTER, SACRÉ et OUDIN: *Manuel de droit commercial français et étranger* 290. l.)

Török jogfelfogás szerint a vétel törvényellenes, hogy ha nem bizonyos az idő, midőn kötöttet, ha a tárgy minősége vagy mennyisége bizonytalan, ha a gabona kévében, a gyümölcs a fán van még. Átalán mindennemű reményvétel (emptio spei vagy rei speratae) és minden hitelezés meg van tiltva, ha a fizetési határidő világosan ki nem kötöttet. Mohamedánok közt semmis minden ügylet, melynek tárgyát bor (kivéve a pezsgőt), sértés, állati hulla, sörte, cserzetben bőr, emberi haj vagy női tej képezi. Rendszerint a vevő az áru átadása előtt köteles azt kifizetni.

Nagyon természetes, hogy az idegenek Törökországban igen óvatosak. De még természetesebb az, hogy a török kereskedők nem igen biznak az idegenek becsületében, mert ezek nem ritkán mihaszna kalandorok.

Büszkén említi ARISTARCHI Bey idézett munkájában, hogy a török tengeri magánjog nem pusztán receptiója a francia törvénynek, mint a kereskedelmi, váltó s a csődjog, hanem önálló alkotás, azaz többrendbeli európai törvénynek öntudatos compilációja. ARISTARCHI meglepő jártassággal bír a római, a francia s a német jogban s ezért munkája méltán feltűnést okozott. Sok török járta és járja a külföldi egyetemeket, de vajmi kevesen tanulnak alaposan. Az európai civilizáció eszméit és elveit nem is könnyen lehet áthatni.

S ezért, ha van is Törökországban modern szellemű törvényhozás, de nincsenek a törvényeknek helyes alkalmazói és végrehajtói, kivéve tán a legnevezetesebb európai városokban. A kádira ilyesmit bízni nem lehet, mert az *személyes sértésnek* venné. De ha el is vállalná a dolgot, a priori képtelen rá. Csakhamar észrevenné, hogy Mohamednak és a padisának parancsai össze nem egyeztethetők. Sok esetben a törvény szavait meg sem értene. Mondják, akadna olyan is, ki a törvényt soha fel nem ütné.

Ezért vegyes kereskedelmi bíróságokat kellett alakítani laikus bírák közreműködése mellett. A kormány csupán az elnököt s az esetleges alelnököket nevezi ki. A község választ ülnökökül két mohamedánt, egy görögkeletit s egy izraelitát. (Megjegyzendő, hogy Törökországban, Bulgáriában és Romániában igen sok spanyol zsidó van, kik az inquisitio előtt az oszmánok birodalmába szöktek és sokkal nagyobb tiszteletben részesülnek [valószínűleg azt meg is érdemlik] mint a Lengyelországból bevándorlott izraeliták.) Ezenfelül minden consulátus képviselteti a maga gyarmatát. Megválasztatását az illető rendszerint vissza nem utasíthatja. Megválasztható még a következő évben is, de azután egy teljes évig pauszálnia kell.

Felebbezési forum egy van egész Törökországban és ennek elnöke a *kereskedelmi miniszter*. Ezen forumnál van 3 rendes és állandó és 5 választott bíró. Választható csak az, ki első forumnál már kitűnően szolgált.

A mi a legfontosabb kérdést, tudniillik a kereskedelmi bíróságok *illetékességét* illeti, erre nézve az Appendix au Code de Commerce Ottoman 3. címe következőképp intézkedik:

Les tribunaux de commerce connaîtront: 1. de toutes contestations relatives aux engagements et transactions entre commerçants, marchands et banquiers, à moins qu'il ne résulte de l'acte même que l'opération n'a pas eu le commerce pour objet, 2. des contestations relatives aux actes de commerce faits par toutes personnes.

A török törvény szerint pedig kereskedelmi ügyleteknek tekintendők:

1. mindennemű áruk vétele azon szándékkal, hogy akár természetben, akár át- vagy feldolgozva ismét eladassanak; vagy hogy egyszerűen bérbe adassanak;
2. mindennemű kézműipari, bizományi és fuvarozási ügyletek. (Megjegyzendő, hogy úgy a franczia, valamint a török jog a szállítványozót (spediteur) bizományosnak tekinti s e szerint nevezi is: *commissionnaire de transport*);
3. mindennemű szállítások, ügynökségek, üzleti irodák, nyilvános árverések elvállalása vagy nyilvános mulatóságok és látványok rendezése;
4. mindennemű váltó-, értékpapir-, bank- és alkuszi ügylet;
5. a nyilvános bankok minden ügyletei;
6. üzletemberek, kereskedők és bankárok kötött mindennemű ügyletek.

Dr. Herich Károly.

A kezesség fogalma és jogi természete.

(Folytatása.)

Logikai consequentiája e különbség azon jogi állásnak, melyet a kezes a Iustinian-féle és a közönséges jog szerint elfoglal. ¹⁹

A kezesség subsidiariusságának kontrovers kérdése nincs különben a nevezetesebb modern törvénykönyvekben sem.

Az *ausztriai polg. törvk.* ugyanis csak *elvben* nyilvánítja a kezességet subsidiarius kötelezettségnek (1364. §.), ²⁰ mert midőn azt csak a kezesnek *birósági vagy azon kívüli megintésébe* helyezi (1355. §.), ²¹ akkor azt *tettleg* elejti.

A *szász polg. törvk.* teljesen a közönséges jog felfogásán alapul (1461. §.) ²²

A *francia polg. törvk.* közelébb látszik állani Iustinian jogához, a mennyiben (2021. §.) ²³ a kezest a hitelező irányában csak akkor mondja fizetésre kötelezettnek,

¹⁹ A közönséges jog szempontjából így tanítja a kezességet ARNDTS id. m. 598. l. Der Bürge ist an sich in der Regel neben dem Hauptschuldner und gleichmässig wie dieser dem Gläubiger verpflichtet, so dass dem Letzten nach seiner Wahl gegen dem einen, oder anderen, sowie auch gegen jeden von mehreren Bürgen für dieselbe Schuld, die Schuldklage zusteht.

Azon körülmény, hogy a közönséges jog szerint a subsidiariusság nem annyira *fogalmi kellék*, mint inkább a beneficium excussionis alapjául szolgáló jogosultság, indíthatta ARNDTS-t azon állítására: Wenn übrigens hierbei . . . besonders die subsidiare Notor der Bürgschaft betont wird, so ist nicht zu übersehen, dass die Subsidiarität im strengsten Sinne nicht zum Wesen der Bürgschaft gehört. (id. m. 594. l. 4. jegyz.) Ezen állítása azonban, különösen midőn azt vonatkozással a novellára teszi, annál kevésbé látszik elfogadhatónak, mert ARNDTS is megadja a kezesnek a sorrend kedvezményének kifogását.

Beneficium excussionis gyanánt felfogva látjuk továbbá a kezességet WINDSCHEID-nál id. m. 729. l. PUCHTA-nál *Pandekten* cz. m. 570. l. HOFFMANN-nál id. m. 318. l. BOZOKY-nál id. m. 424. l.

Csak VANGEROW látszik eltérni, midőn azt elmondja: Durch die Einführung des s. g. beneficium excussionis in nov. 4. cap. 1. kann man mit vollstem Rechte sagen, dass jetzt im Wesentlichen jede Bürgschaft zu einer fidejussio indemnitis geworden ist, und der Bürge überhaupt nur noch für den wahren Schaden des Gläubigers einzustehen hat. *Lehrbuch der Pandekten* von Dr. KARL ADOLF V. VANGEROW III. k. 141. l.

Ha azonban figyelembe vesszük, hogy az idézett hely határozottan a novellára vonatkozik és így benne a novella s nem a közönséges jog felfogását látjuk feltüntetve, alig szenvedhet kétséget, hogy a közönséges jognak fent kifejtett állása VANGEROW által sincs alterálva.

²⁰ *Ausztr. polg. tvk.* 1346. §. Ki a hitelező kielégítésére magát azon esetre kötelezi, ha a főadós a kötelezettséget nem teljesíti; az kezesnek . . . mondatik. E mellett az első adós még mindig főadós marad s a kezes csak mint utódos jó hozzá.

²¹ *Ausztr. polg. tvk.* 1355. §. A kezes rendszerint csak akkor jöhet kereset alá, ha a főadós a hitelezőnek bírói vagy bíróságtól megintésére köteletségét nem teljesítette.

²² *Bürg. Gesetzbuch für das Königreich Sachsen.* 1461. Der Gläubiger kann, wenn die Hauptschuld fällig ist, den Bürgen in Anspruch nehmen, der Bürge kann aber verlangen, dass der Gläubiger zuvor den Hauptschuldner anklagt.

²³ *Code civil* 2021. §. La caution n'est obligée envers le créancier à le payer qu'a défaut du débiteur, qui doit être préalablement disentié dans ses biens. . .

ha ez utóbbi a főadós elleni pert lefolytatta, feltételeztetvén, hogy ez annak idejében nem fizetett.

De midőn feltétlen jogot ad a hitelezőnek a kezes első sorban megperlésére (2022. §.) ²⁴ s csak ha a kezes e perben kéri, csupán akkor kötelezi a hitelezőt a főadós ellen fordulni, akkor ezen intézkedés azonos a szász polg. törvénykönyvével, nem is említve, hogy a kezes sorrendi kérelmét oly terhekhez köti, minő a perköltség előlegezése s a főadós javainak megjelölése (2023. §.) ²⁴

Fogalmilag Iustinian jogát juttatja érvényre a *zürichi polg. törvénykönyv*, midőn a kezes felelősségre vonhatását a főadós eredménytelen megperlésétől teszi függővé (1792. §.) ²⁶

Ezen törvénykönyv szempontjából érthetlen volna a kártérítési kezesség megkülönböztetése, ha azt azon mesterkéltséggel s szerencsésnek nem mondható intézkedése felfoghatóvá nem tenné, hogy a kezes *már akkor* meg nem tagadhatja a fizetést (1793. §.), ²⁷ ha a főadós ellen folytatott per a zálogolásig haladt.

Ebből folyólag azon lényeges különbség áll elő a közönséges és kártérítési kezesség közt, hogy míg utóbbinál a kezes subsidiariussága a főadós ellen indított per *teljes* (1795. §.), ²⁸ addig amannál csak *részleges keresztülvitelében* nyilvánul; míg *amott kielégíttethetés hiányában* jogosan, addig itt épen *kielégítési alap fenforgása mellett*, szükségtelenül, méltánytalan, sőt jogtalanul szoríttatik a kezes fizetésre.

Ezek szerint tehát a zürichi polg. törvk. sem alapszik a novellán.

Azon rendelkezés, hogy a kezes *első sorban* felel, ha az adós csődbe esett, vagy eltávozott, vagy nem található, bár a subsidiariusság tekintetében elfoglalt állásból *szigorúan jogilag* nem foly; mert úgy a tömeg, mint a távollévő vagy lappangó, gondnok személyében perelhető s az eset nincs kizárva, hogy a hitelező ilyenképpen kielégítést nyerhet és a szerint a kezes *elsődleges* megperlésére szükség nincs; mind az által ez a *méltányosság* sugalta oly intézkedésnek tekintendő, melyet a törvény ily kivételes esetekre teljes joggal statuálhat anélkül, hogy ez által a közönséges esetekre megállapított elvet lényegében megváltoztatná.

Ha az alaki jog által tett s lentebb érintendő változtatástól eltekintünk, csak *hazai jogunkat* uralja *teljesen* Iustinian jogának felfogása.

Bírósági gyakorlatunk ugyanis a hitelező kielégítését célzó kényszereszközöket csak akkor és csak annyiban engedi meg a kezes ellen, a midőn s a mennyiben a hitelező a főadós ellen végbevitt kielégítési végrehajtás útján sem juthatott követeléséhez.

Törvényünk ugyan, melyre hazai jogunknak a kezesség tekintetében elfoglalt állása visszavezethető lenne, nem létezik. Legtöbbet mond még az 1553. 18. tcz. 5. §. ²⁹ Más törvénycikkekben (Mátyás 6. vagy: 17. II. Ulászló

²⁴ Code civil 2022. Le créancier n'est obligée de discuter le débiteur principal que lorsque la caution le requiert, sur les premiers poursuites dirigées contre elle.

²⁵ Code civil 2023. §. La caution qui requiert la discussion, doit indiquer au créancier les biens du débiteur principal, et avancer les deniers suffisants pour faire la discussion. . .

²⁶ *Privatrechtliches Gesetzbuch für den Kanton Zürich* 1792. §. Der einfache Bürge kann von dem Gläubiger erst dann zur Zahlung gehalten werden, wenn der Hauptschuldner, zuvor ohne Erfolg betrieben worden ist, oder sei es wegen Entfernung, sei es, weil er nicht zu finden ist nicht mehr im Kanton betrieben werden kann.

²⁷ *Priv. Gesetzb. für den Kanton Zürich* 1793. §. Ist der Rechtsbetrieb gegen den Hauptschuldner bis zur Pfändung vorgerückt, oder der Konkurs über jenen eröffnet worden, so kann der Bürge seinerseits die Zahlung nicht länger verweigern.

²⁸ *Priv. Gesetzb. für den Kanton Zürich* 1795. Der Schadlosbürge kann erst belangt werden, nachdem die Durchführung des Rechtstriebs und die Liquidation der Hauptschuld ohne zureichenden Erfolg geblieben ist und nur auf Ersatz des daherigen Schadens.

²⁹ 1553. 18. tcz. 5. §. Neque etiam alienum debitum, nisi fidejussione fecisset, quispiam solvere cogetur.

i. vagy: 38. 1723. 31. stb.) inkább csak a «fidejussor» szóval találkozunk.

Tekintettel ezekre, mondja Kelemen: ³⁰ fidejussionis usum perpetus inter hungaros viguisse testantur tam antiquae quam recentes leges, notionem autem adcuratam nulla suppediat... Mindazáltal századokra menő jogszokásunk, s magánjogi íróink ³¹ nyomán kétséget nem szenved, hogy anyagi jogunk szerint a kezesség a fentírt joghatályal bir.

S e: nézetünk szerint úgy általában, mint különösen specificus hazai szempontokból helyesen van így.

Mert a kezesség fogalmánál fogva *nem saját*, hanem *idegen adósságért* tett kötelezés. De ezen kötelezettség nem idegen adósság *átvétele*, hanem idegen tartozásnak csak *megegyezése*, a *hitelező követelésének biztosítása*.

Már pedig a joggal egyenes ellentétben áll, hogy az, mit csak *megegyezünk*, általunk *átvállaltunk* tekintessék; hogy az, mit csak *biztosítunk*, *egyenesen rajtunk* hajtassék be, még mielőtt azon *alap*, melynek létezését kezességünkben garantirozzuk, — *nem létezőnek bizonyítottatnék*.

Ezen *jogi* szempont, ha a kezességet eszméjében tekintjük, eléggé döntő erejű a mellett, hogy a kezest első sorban kötelezettnek nem lehet tekinteni. Pedig *első* sorban annak veszszük mindannyiszor, valahányszor a hitelezőt nem szorítjuk arra, hogy követelésének behajtását — szükség esetén végrehajtással is, — a főadósnaál kísérelje meg.

Olyas módozatok aztán, mint azt az ausztriai polg. törvkönyv teszi (1355. §.); vagy mint épen e törvkönyv tulszigorának enyhítése végett ajánltatik, ³² hogy a kezesnek a tartozás lejártától számítandó legalább oly időköz engedessék a fizetésre, melyet az ítéletileg kötelezettnek a perrendtartás biztosít, hogy a kezes a netán hiányzó kielégítési eszközt beszerezhesse (!) ily remédiók az első sorban való kötelezettségnek ha élet némi-kép tán tompítják is, lényegét meg nem változtatják s mi fő, a kezesség jogi természetének félreösmerését helyre nem ütök.

(Folytatása következik.)

Dr. János György.

³⁰ KELEMEN IMRE id. m. 1181. l.

³¹ KELEMEN id. m. 1177. l. Principalis postquam debitor plene excussus solvere nequit, saltam integre: movet ereditor contra fidejussorem aut huius haeredem. Probanda non solum debiti sed etiam fidejussionis realis, ac principalis debitoris impotentis solvendi. KÖVY *Elementa juris-prudentiae hungaricae* cz. m. 359. lap: Si principalis debitoris obligatio sit nulla, vel si ille satis faciat, vel satisfacere possit, fidejussor non tenetur, ergo primo exequi debet principalis debitor, si apud illum, non sit fundus, tunc convinctus fidejussor. FRANK id. m. 665. l. Rendszerint a hitelező köteles rendet tartani, hogy kielégítését a főadósnaál keresse; de ha ez már lehetetlen... úgy abbéli (t. i. sorrendi) ellenvetése is elenyészik. Ugyanis dr. WENZEL GUSZTÁV. *A magyar magánjog rendszere* cz. m. II. kötet 456. l.

³² *Magyar Themis* 1877-ik évfolyam II-ik szám.

Eszmék az atyasági perek kérdéséhez.

(Folytatás.)

De ha ilyféle nők legnagyobb contingensét képezik azoknak, a kik atyasági keresetet indítanak — (mert csak mellékesen mondva: a szende, a tisztességes nő szemérmességéből atyasági keresetet nem támaszt; ha szegény, eléggé föláladozó, hogy becsületes s fáradságos munka szerzeményével kisdédét fönntartsa, persze ily valóban legnagyobb dicséretet érdemlő nemes szívű s heroicus nők száma kevés; ha gazdag, már közelfekvő okoknál fogva sem, mind saját mind családja érdekében házasságon kívüli gyermekének atyját nem keresi. Ha pedig az akár gazdag akár szegény nősze-mélyt terhessége alatt vagy a szülés után ádáz dāmonja oly szomorú lépésre vezet, melynek következtében a büntető hatóság sorompói elé kerül, ez ellen semmi civilcodex prae-servativ intézményeket életbe nem léptethet), — mondom,

ha a fönntemlitett nők atyasági kereseteikkel a törvény-székeket majdnem kizárólag igénybe veszik, talán vissza-élések elhárítása végett a bizonyítási eljárás nekik némileg nehezítették? és továbbá, tekintve hogy a közösülési actusnál tanuk jelen lenni nem szoktak, vajon miképen bizonyítottatják nálunk a tagadó férfi ellenében az atyaság egyáltalában? Erre valóban igen nehéz határozott feleletet adni. Mert a mennyi a törvényszék, annyi a törvényszéki gyakorlat, rendszeren azonban függővé tetetik az ilyen perek eldöntése a főeskü letételétől, még pedig — *az asszony részéről*, valószínűleg azért, mert azon föltevésből indulunk ki, hogy az ily-féle nők KANT ama magasztos tanát nem ignorálhatják, mely szerint minden ember az igazságot és így az igaz mondást is *csak magáért az igazságért* gyakorolja! Kissé különösnek tűnik föl talán, hogy miképen teheti le az asszony a főesküt és nem az atyaságot tagadó férfi, a kinek a dolog természet szerint perrendtartásunk értelmében kellene a főesküz odaitélni? Ennek is meg van a maga oka. Gyöngéd hölgyeink t. i. tudják, hogy atyasági pereknél bizonyos előzetes bizonyítékok megkívántatnak mint p. o. a szerelmi viszony fönállása férfi és nő között, s hogy ezen előzetes bizonyítékok alapján ítéltetik nekik oda a főhit. És csodálatos dolog! említett dāmáink majdnem mindig birtokában vannak ily előzetes bizonyítványoknak, annál inkább, mert ezek fogalma mint p. o. a szerelmi viszonyé igen tág. Ide sorolni egyebek között, ha p. o. a czukrot mérő boltos-legény a vásárló szakácsnő arczját föltűnő hévvel simogatja, vagy ha valamely különben komoly férfi szórakozásában hosszú pillantást vet egy az utcán mellette elmenő szobalányra sat. Azon esetre pedig, ha bíránk nem birnak elég képzelődési tehetséggel, hogy a «causalis nexust» kitalálhassák, ennek fölvilágosítására s egyszersmind tanui minőségben fölállítatnak toties quoties t. i. valahányszor p. o. ugyanazon nő minden második évben «szerencsétlenné» tétetik, bizonyos «most honorable» férfiak vagy az éltesb asz-szonyok bizonyos példányai. Hogy igaz-e BENTHAM-nak azon állítása, hogy létezik minden országban egy oly elvete-medett emberfajta, a mely kenyérkeresetet üz abból, hogy a törvényszéknél esküszik vagy hamis tanuskodást teszen?!!! Azonban ily előzetes bizonyítékok fölhozatala igen kíváncs az említett donnákra, mert anélkül a férfi tenné le a főhitet és a jó madaraknak szem előtt tartott céljuk egészen tévesztve volna. De teljesen meg vagyunk-e győződve, hogy csak-ugyan az az atya, a kire ama hölgy ráfogja és nem más? Már miért nem?! Igaz, hogy bölcs Salamon király éles elméjével kitalálta, hogy ki az *anya* a gyereknek, de hogy ki legyen *atyja* plane egy házasságon kívüli gyermeknek, azt még ő sem merte volna biztosan meghatározni, valamint az is igaz, hogy a hazugság szülte «peccatum» valamint azon a gyereket szintén magáénak mondott bibliai anyánál még most is mint az emberek nagy részén főuralgó lelki ragály «miseros facit populos», — azonban mi mint még annyi évezredekkel előhaladottabbak, kiknek tisztult jogi nézeteink van, mi csak nevetünk elődeink észbeli korlátoltságán, mert játszni könnyűséggel oldjuk e gordiusi csomót: basis-ul a suppositio és az egésznek betetőzéseül a főeskü. A kire tehát fölperes nő «szent lelkiismerete sugallata alatt» az atyaságot a törvényszéknél rámondja, az hivatalosan is «in aeternitatem» annak tartatik és így a helyett hogy akadályokat gördítenénk, még tőlünk kitelhető erővel előmozdítjuk a a törvénytelen gyermekek tulszaporodását és csak mentségünkül szolgál, hogy azt bona fide tesszük, hiszen az ural-kodó joggyakorlat ígája alatt állunk. Szent Tobiás könyve említést teszen egy Asmodi tulajdonképen Aschmedai nevű ördögről, a ki mindannyiszor föl kaczag, valahányszor valamely házasság vagy családélet boldogsága földul. Ezen Aschmedai jut mindig emlékezetembe, valahányszor jelen vagyok ilyféle főeskü letételénél. Vagy eszembe jut egy kép,

a melyet a bécsi világkiállítás alkalmával láttam s melynek fölrata volt: «ő az atya». Előtérben áll az esküttevő nő diabolicus arczkifejezéssel. Mellette áll tanuja, egy piros pozsgás egészségű s vas izmokkal bíró hordár-féle legény, a kinek ravasz furfangos physognomiája azt látszik mondani: *lucrum!* Deos et sanctos negabo! azután oldalvást az állítólagos atya, a kinek minden arczmozdulata mondja: «már mint jutok épen én e szerencséhez? A legérdekesebb alak e képen azonban az esküt kivevő komoly és a legigazságosabb érzelmektől áthatott bíró, a ki egész életét jogi és filozófiai tanulmányoknak szentelte és a kinek úgy látszik a paternitásról a maga nézete lehet, de azt az általános joggyakorlatnak alárendelni kell. Ezt következtetni lehet szelleműs átható tekintetéből, a melylyel a tanut méri, mintha neki azt akarná mondani: a gyerek csak te neked köszöni lételet és nekem — mást hivatalból kell atyául decretálni! — Sokan azt mondják: biz tisztességes emberen ritkán esik, hogy az atyaságot ráfognák, hanem az csak könnyelmű lumpon történik! Hiszem, hogy mindnyájunk már csak mint jogászok is JÓKAINK legújabb művét: *Rab Rábit* olvassuk. Ez utóbbi a szerző állítása szerint derék és kitűnő férfi volt. És ha JÓKAI ezt mondja, akkor csak igaz lehet. Azonban ezen Rab Rábira még is ráfógták hogy «bigamista», és mit adhatott volna feleletül, ha tagadása folytán azt mondták volna: Hjah, hiába a mentség. Miért fogják épen rád és nem másra? E sorok írójára és valószínű a *Jogtudományi Közlöny* egyéb olvasóira is atyasági pert eddigelé még nem akasztottak. De ki biztosít bennünket, hogy jelen joggyakorlatunk uralma alatt a fatum irányunkban mindig oly kegyes leszen?!

Említettem, hogy efféle perek miképen fejeztetnek be. Nem akarom itt azt mondani, hogy mennyi vexaturának van az «atyául kiszemelt egyén» a per indítása előtt kitéve, sem nem a per menetét leírni. Csak azon honatyákat, a kik a vak Istennő avatottjaihoz nem tartoznak, és a kik valahányszor jogász emberrel találkoznak keresztet vetve: «hic niger est, hunc tu... caveto» szavakat mormogják és egyáltalában azokat, a kik az atyasági perek meg nem indíthatását mint a jog postulatumával összeegyeztethetőnek nem tartják bátor vagyok törvényszéki termeinkbe hívni, midőn efféle perekben *tanuki hallgatás* van. Hadd szerezzenek maguknak egyéni meggyőződést, hogy mily erkölcstelen és botrányos tárgyalásoknak szoktak az ily atyasági keresetek elmaradhatlan következményei lenni. Naponta ismétlődhetik következő eset, a melynek tárgyalásánál esetleg jelen voltam. Egy atyasági perben az «elcsábított» ügyvédje egy 17 éves kisasszonyra, a kinek szüleinél szolgált a keresetet támasztó, mint tanura hivatkozott. Egyéb kérdő pontok után ezt a kérdést: «vajon hallott-e tanu a mellékszobában valamely recsegést vagy szaggatott mély lélekzetet midőn A. B. szobálynál volt?» még kockáztatta a bíró a mélyen elpiruló hajadonhoz intézni. De midőn fölperesnő részéről még az a kérdés is akart intéztetni, hogy «vajon nem ment-e be tanu akkor abba a szobába, a melyben A. és B. tartózkodtak és hogy nem látta-e, hogy midőn «penem in ejus cunum dirigebat» (e kérdés egyébiránt magyarul volt föltéve) erre a bírót is elfutotta a szégyenpir és a kérdést nem engedte meg. Pedig a *consequentia* ezt is követelte volna, hacsak a ppts 207. §. utolsó bekezdése alapján ily pereknél a bíró belátására bizatnék hogy mily tanut figyelmeztethet, hogy ezen vagy azon kérdésre nem tartozik felelni «nehogy becsületében a tanu sérelmet szenvedjen».

Ama általam említett hölgyek még hálával tartoznak joggyakorlatunknak, hogy nem követeli, miszerint a közösülésnél «két classis tanunak kell jelen lenni, a kik pptsunk 190. §. alapján saját közvetlen tudomásukon alapuló vallo-másokat tenni képesek, mert ilyteni kíváncsálom *ép oly immorális volna mint a „concubitus plurium virorum“* féle kifogás

melyet megenged a porosz codex (de csak 1854. óta), a zürichi codex (291. §. e) pontja) és a graubündteni codex (71. §.) és majd nem elfelejtettem volna — a mi joggyakorlatunk is, míg a szászországi törvénykönyv (1872. §.) ekképen szól: Hat die Mutter innerhalb des im 1859. §. angegebenen Zeitraume (t. i. a szülés előtti 182. és 302. nap közötti időben mit Mehreren den Beischlaf gepflogen, so haften diese wegen der ausserehlichen Schwängerung als Gesamtschuldner. Ez utóbbi törvény legalább aránylagosan igazságosabb mint a mi joggyakorlatunk és a főntemlitett codexek. Mert tegyük föl, hogy egy gézengúz férfi kéjjei áldozatává teszen egy szerény jólnevelt s tisztességes családból származó hajadont. Már most ha vagy a lány vagy családbeliei e kötéltrevaló kótyomfitty csábító ellen atyasági pert indítana és a főntemlitett bármikor és bármire esküttevő bandából egyike vagy másika magát tannul följánlaná, hogy biz ő és ő is és a harmadik is elhálta a kisasszonyt, akkor nálunk az atyasági kereset nemcsak hiában volt indítva, hanem ezen szerencsétlen lány még arra is van kárhoztatva magára vonatkoztatni a haldokló Valentin szavait: «Hat sie erst einer, dann hat sie auch die ganze Stadt». Ezt megfontolóra adom azoknak a kik az 1870. évben tartott jogászygyűlésen a concursus plurium virorum elv mellett oly lelkesedéssel fölszóltak.

Említettem, hogy nálunk 1. bármily nő, 2. bármikor és 3. bárki ellen indíthat atyasági keresetet. Ez másutt, a hol a népesedési viszonyoknál fogva még a paternitási elvnek hódolnak nem úgy van. Az 1. pontot illetőleg megjegyzem, hogy p. o. a Badeni Landrecht az atyasági kereset indíthatását illetőleg ugyan úgy szól mint a főntidézett francia törvény t. i. elismerés, nőrablás esetén és ha erőszak használtatott, azonkívül még akkor ad helyt, ha az anyával valaki mint ágyas nővel élt, vagy ha az anyát bebizonyíthatólag a fogamzás idejében elhálás céljából öntudat nélküli állapotba hozta. És az elháló egy 1851. évi febr. 21-én kelt törvény 3. §-a értelmében tartozik a gyermek tartásához annak betöltött 14 esztendőig hozzájárulni és ezen összeg hetenkinti husz ezüst krajczárnál kisebb, vagy hetenkénti egy ezüst forintnál nagyobb nem lehet, legyen az atya bármily nagy rangu. A Badeni törvény ez utóbbi intézkedését azért tartottam szükségesnek kiemelni, hogy lássuk, miként lehessen gátolni, hogy a nő az «elcsábításból» sinecurát és vén napjaira fényes pensiot ne szerezzen. Vagy nézzük a zürichi codex 291. §-át. E szerint atyasági keresetet nem indíthat azon nő, a ki a teherbeejtéskor férjénél volt, tekintet nélkül arra, hogy evvel együtt vagy elválva élt; ha fölperesnő már előbb akár a bíróság, akár a lelkész előtt egy másik férfit nevezett teherbeejtőjének, kivévén, hogy erre az igazi teherbeejtő fenyegetése vagy csalárdsága által indíttatott; ha fölperesnő az utolsó 2 év alatt (a graubündteni codex 71. §-a szerint ha egyáltalában valaha) mint nyilvános kéjhölgy élt vagy egyébkép pénzért (a graubündteni szerint akár pénzért akár ingyen) férfi személyekkel fajtalanságot üzött; ha fölperesnő ugyanazon időben hosszasan gyanus korcsmában vagy fajtalan házban tartózkodott, vagy ily korcsmát vagy házat gyanus módon többször látogatott; ha fölperes fajtalan élete p. o. többszöri törvénytelen szülés vagy házasságtörés miatt a keresetjogra érdemetlen. A 2. pontra nézve vegyük ismét a zürichi codex 285. és 286. §§-ait. Ezek szerint az atyasági kereset csak az anya terhessége alatt indítható és csak kivételképen a gyermek születésétől számítandó hat-hét lefolyása előtt, ha t. i. a teherbeejtett és teherbeejtő között jegyváltás történt, vagy ha a teherbeejtő apaságát világosan és írásban elismerte; a graubündteni codex szerint a kereset a gyermek születésétől számítandó hat-hét mulva évül el.

Dr. Berger Jakab,

budapesti ügyvéd.

(Vége következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ajándékozás fogalma tekintettel hazai joggyakorlatunkra.

Az ajándékozás hazai joggyakorlatunkban fontos szerepet játszik, a mennyiben ajándékozás esetén a szükség örökösök törvényes osztályrészük kiegészítését követelhetik. Az pedig nem ritka, sőt ellenkezőleg a népnél mindennapi eset, hogy az apa vagyonát tartás és némi visszteher mellett, egyik kegyeltebb fiára, vagy leányai kizárása végett fiaira átruházza.

Mennél gyakoribb és életbevágóbb e kérdés, annál fontosabb az ajándékozási szerződés fogalmának megállapítása.

Ajándékozás alatt általában valamely dolog vagy jog viszteher nélkül való tulajdonul való átengedése értetik. Ily elvből indul ki az ajándékozás fogalmának meghatározásánál az osztrák polgári törvénykönyv is, de azt még szűkebb körre szorítja, mondván: «oly szerződés, melynél fogva valamely dolog valakinek viszteher nélkül engedtetik át, ajándékozásnak neveztetik» (938. §.). Hasonló alapon áll a porosz Standrecht is, mely szerint: «Schenkung ist die Verpflichtung zur unentgeltlichen Ueberlassung von Sachen und Rechte.» (I. r. 11. cz. 1037. §.). Hazai újabb jogiróink közül az osztrák törvénynyel szóról szóra egyezőleg minősítik az ajándékozást SUHAJDA (*Magyar magánjog* IV. kiadás 301. l.) és WENZEL is (*A magyar magánjog rendszere* II. kiadás II. k. 229. l.), s hasonló állásponton áll KNORR is, ki szerint: «ajándékozásnak azon jogügylet neveztetik, mely által valamely dolog viszteher nélkül bőkezűségből valakinek átengedtetik» (*Magyar magánjog* 361. l.).

Hazai joggyakorlatunk azonban az ajándékozást nem szorítja ily szűk körre, főbb bíróságaink határozataikban az ajándékozás kriteriumának nem a viszteher nélküli vagy is egészen ingyenes tulajdonátruházást tekintik.

Lássunk néhány példát, melyek főbb bíróságaink s részben elfoglalt elvi álláspontját kellőleg illusztrálják. Jele-sül kimondotta a legfőbb ítélőszék:

a) hogy az atya által vagyonának egyik fiára holtig-lan való tartás kötelezettsége mellett történt átruházása ajándékozásnak tekintendő. (1875. május 23-án 3139. sz. a határozat. — *Döntvénytár* VII. f. 13. sz.);

b) oly vagyon átruházási szerződés, melynek tartalma az átruházó ajándékozási célzatáról tanuskodik, s e mellett csekély értékű, vagyis tekintettel az átruházott vagyon értékére jelentéktelen visszaszolgáltatásokkal van összekötve, ajándékozásnak tekintendő (1875. október 29. 9004. sz. a kelt határozat. — *Döntvénytár* XI. f. 32. szám);

c) hogy vagyonátruházás esetén a törvényes osztály-részre jogosult örökösöknek ez osztályrészre mind a mellett hogy az átruházás viszteherrel történt, annak figyelembe vétele mellett döntendő el, hogy mily arányban áll a viszteher az átruházott vagyonértékhez; mert ha a viszteher oly csekély, hogy a vagyon értékénél arányban nem áll, a viszteheren felüli vagyon ajándékozottnak, s illetve olyképen átruházott vagyonnak tekintendő, melyből a szükség örökösök jogosítva vannak törvényes osztályrészt követelni. (1877. június 12-én 9004. sz. a kelt határozat. *Döntvénytár* XX. f. 90. sz.)

Kérdés ha vajon helyes-e a legfőbb ítélőszék álláspontja szemben azon elvekkel, melyeket az újabb tudomány s az újabb törvényhozások általában felállítottak, s melyek általában az ajándékozás ismervét képezik.

Az európai újabb törvények között a szász polg. törvénykönyv a porosz és osztrákkal hason elvből látszik ki-indulni midőn az ajándékozást következőleg minősíti: «Schenkung ist das Rechtsgeschäft, durch welches Jemanden ohne Gegenleistung und aus Freigiebigkeit einem Anderen einem Vermögens-Gegenstand zuwendet» (1049. §.) Azonban csak

látszik, mert e törvény nem tartja e felállított keretet oly áthághatlan korlátnak, hogy azon belül kellene mozognia. Tanúsítja ezt különösen annak 1052. §-a, mely következőleg szól: „Soweit bei zweiseitigen Rechtsgeschäften die Leistung des Einen aus Freigiebigkeit geringer bestimmt wird, als es ohnedies der Fall gewesen sein würde ist eine Schenkung vorhanden“; tehát e törvény szerint sem a viszteher nélküli átruházás a döntő, s azért sokkal helyesebbnek tartjuk más hason alapon álló európai törvényeknek az ajándékozás fogalmára vonatkozó meghatározásait. Így jelesül a zürichi polg. törvénykönyv szerint: «Eine Schenkung ist vorhanden wenn Jemand (der Schenkgeber) aus Freigiebigkeit einem Anderen (den Beschenkten) aus seinem Vermögen eine Bereicherung zuwendet, und dieselbe diesem zukommt». (1077. §.) A bajor javaslat 91. cikke körülbelül hasonlóan állítván fel az ajándékozás fogalmára nézve s 93. cikkében következőleg szól: «Soweit bei einem entgeltlichen Rechtsgeschäfte in der Absicht zu schenken eine den Werth der Gegenleistung übersteigende Leistung zugesagt oder gemacht wurde, ist das Geschäft als Schenkung zu beurtheilen. — Die Absicht zu schenken wird vermuthet, wenn die Leistung den Werth der Gegenleistung um mehr als die Hälfte übersteigt, und sich aus den Umständen ergibt, dass derjenige, welcher zu viel leistet, das Missverhältniss gekannt hat». Végül a drezdai javaslat legkimerítőbb és határozottabb intézkedést tartalmaz e részben, s az ajándékozás fogalmának meghatározására nézve következőleg szól: Wendet Jemand ohne rechtlich hiezu verpflichtet zu sein, durch Verminderung seines Vermögens einem Anderen mit dessen Einverständnisse und in der Absicht dessen Vermögen zu vermehren unentgeltlich zu, so ist diese Zuweisung eine Schenkung ohne Unterschied ob solche durch das Versprechen einer Leistung, oder durch ein anderes Rechtsgeschäft, insbesondere durch Uebertragung des Eigentumes an einer Sache, oder durch Ueberlassung oder Aufgebung eines anderen Vermögensrechtes bewirkt worden ist. — Wird bei einem zweiseitigen Vertrage eine dem Werthe der Gegenleistung übersteigende Leistung mit der Absicht zu schenken, vereinbart, so ist dieser Vertrag, soweit der Werth der Leistung den der Gegenleistung übersteigt, als eine Schenkung zu beurtheilen». (497. cikk).

Látjuk ezekből, hogy az európai újabb törvényhozások az ajándékozás fogalmának meghatározásánál ugyanazon alapon állanak, melyet e részben a külföldi újabb törvények elfoglaltak.

E szerint az ajándékozás fogalma következőleg lenne meghatározható: *Ajándékozást képez minden jogügylet, melynél fogva valaki nélkül, hogy arra jogszerűleg kötelezve lenne, csupán bőkezűségből másnak vagyonát saját vagyonából egészen vagy részben viszteher nélkül növeli.*

Az ajándékozás fogalmához tehát lényegileg megkívánatlik: 1. hogy az által az ajándékozó vagyona, vagy annak bizonyos része az ajándékoltra átruháztassék; ennél fogva szolgálatok ingyen való teljesítése, jogügyleteknek ingyen történt ellátása, a haszonkölcsön, az ingyenes letéti szerződés nem képeznek ajándékozást, mert ezek által nem történik vagyonátruházás; 2. hogy az ajándékozás által a megajándékozott vagyona növekedjék, nem létesül tehát ajándékozás ha a szolgáltatás értéke más viszonszolgáltatás által megtérítették vagy ha az illetőnek ahhoz a mit kapott, joga volt, vagy ha a jogügylet által csak már valamely létező jog gyakorlása, vagy érvényesítése biztosítatik; így p. o. a kezesség elvállalása, zálogjog engedélyezése, vagy valamely már létező zálogjog elengedése, valamely már létező adósság elismerése ajándékozást nem képeznek, 3. megkívánatlik, hogy úgy az ajándékozónak mint az ajándékozottnak

nak akarata ez utóbbi vagyonának növelésére legyen irányozva, s az ily módon történt akaratmegegyezés folytán annak megfelelő jogügylet létesüljön. Nem képez tehát ajándékozást ha valaki a kereset megindításának elmulasztása által alkalmat ad ez elévülés, vagy elbirtoklás befejezésére, vagy ha valaki valamely jogról lemond a nélkül, hogy azt a kötelezettre átruházta volna.

Minthogy azonban az ajándékozás fogalmához nem kívántatik meg, hogy az minden viszteher nélkül történjék, ez könnyen ismét másik szélsőségre vezethetne, s azon téves feltevésre adhatna alkalmat, hogy minden adásvétel, melynél fogva valamely dolog valódi értéken alól ruháztatik át másra ajándékozásnak tekintendő, mi egyáltalán nem áll. Hol van tehát az a határvonal, mely az ajándékozást a valódi viszteheres jogügylettől elválasztja?

A határvonalat a szerződő felek szándéka, az «animus donandi» képezi, vagyis az, hogy a csekélyebb érték mellett történt átruházás bőkezűségéből, ajándékozási szándékból történt legyen, s e szándék vagy nyilván ki legyen jelente, vagy a fenforgó tényekből okszerűen következtethető legyen.

És az az a veres fonál, mely felsőbb bíróságaink e részbeni határozatainak keresztül vonul. Mindég a szándék az irányadó, mely azokat valamely jogügylet ajándékozásnak történt minősítésénél vezeti. Örömmel constatáljuk ezt, mert ez felel meg a modern jogelveknek, ez felel meg azon intencionak, melyet az országbírói értekezlet akkor, midőn ajándékozás esetén a szükségörökösök jogát védelme alá vette, maga elé tűzött.

Ha ugyanis oly szorosan magyaráztatnék az ajándékozás, mint azt az osztrák törvény s utána mások felállították, az egész szükségöröklési intézmény alapján rendítették meg, s különösen a leányok, földrészünkben megcsökönösödött hajlamnál fogva, a törvényhozás célzata ellenére igen számos esetekben megfosztatnának az őket törvény szerint megillető örökségi résztől is.

Jóllehet a legfőbb ítélőszék által kimondott fentebbi alapelvek csakis a törvényes osztályrész iránti keresetösségi jogra tekintettel lettek megállapítva, de miután épen attól a kérdéstől függött az, ha vajon illeti-e felpereseket a törvényes osztályrész vagy sem, hogy a megtámadott jogügylet ajándékozásnak tekintessék-e? az ajándékozás következményei meghatározásánál azonban nem lehet egyik jogügyletre vonatkozólag ajándékozásnak tekinteni azt a jogi tény, mely más esetben viszteheres szerződésnek minősítették: kétséget sem szenvedhet, hogy ez elvi kijelentések által az ajándékozás fogalma, a konkrét viszonytól, melyre vonatkozólag az megállapított, általában megállapítottnak tekintendő, s ott hol az ajándékozás következményeiről szó van általában alkalmazandó.

Hazai joggyakorlatunk szerint pedig még egy másik igen nagy horderejű esetben szintén fontos az a kérdés, hogy valamely jogügylet ajándékozásnak tekintendő-e? Joggyakorlatunk ugyanis következetesen alkalmazza azt az elvet, hogy ajándékozás esetén azon hitelezők, kinek az ajándékozás végén követeléseik már fenállottak, azok kielégíttetését az adós vagyontalansága esetén a megajándékozott ellen indítandó per útján is jogositva vannak szorgalmazni. (L. p.o. az 1875. május 24-én 4053. sz. a. kelt legf. ítélőszéki határozatot. *Döntvénytár* XIV. f. 174. sz., továbbá az 1876. aug. 29-én 7489. sz. a. legf. ítélőszéki határozatot. *Döntvénytár* XVI. f. 66. sz.)

Ezen esetekben is annál is inkább minősítését kell az ajándékozás fogalmának alkalmazni, mert a törvényhozás intenciója is oda irányul, hogy a hitelezőknek ilyennemű kiájtások ellenében kellő eszköz adassék.

Zlinszky Imre.

A telekkönyvvezetők állásáról.

Jóllehet, hogy némely telekkönyvvezetőnek ezen cikk tartalma nem lesz nyére; de csakis akkor a bajainkon segíthetünk, ha azokat tekintet nélkül az egyesekre, teljes meztelenségükben feltárjuk — azon férfiak előtt, kik azokon segíteni hivatvák, s kötelességünknek tartjuk a kormány és a törvényhozó testület figyelmét azon intézmény hiányaira fordítani, mely intézmény létünk alapkövét képezendi — értjük a telekkönyvi intézményt.

Tudjuk, hogy ott a hol a telekkönyvi bíró jó és a telekkönyvvezető rossz; a telekkönyvek lassanként bonyolódottakká és zavartakká válnak, mi által a vagyonsbiztonság veszélyeztetik és a hitel megrendül, úgy hogy már előfordult, miszerint egyes pénzt kölcsönöző intézetek a hitelezést egyes járásokra nézve — telekkönyvek helytelen vezetése miatt — beszüntették; de már arra is volt eset, hogy egy külföldi hitelintézet, egy hiteles telekkönyvi másolatot egy itteni törvényszékhez azon kérelemmel küldött át, hogy jelölne ki, ki abban tulajdonkép a tulajdonos? a törvényszék pedig kénytelen volt azt a választ adni, hogy ez a telekkönyvi hibás bevezetések miatt meg nem határozható. Ott, hol a bíró gyenge, de a telekkönyvvezető helyén áll, ilyesmi nem fordulhat elő, mert a telekkönyvvezető a bírót az akadályokra, illetőleg elkövetett hibákra figyelmezteti, és még kellő időben, — a nélkül hogy a közönség tudomást szerzett volna a dologról — a hiba kiigazittatik. A jártas telekkönyvvezetőre tehát jártas és gyenge bíró mellett egyaránt szükség van, és jó telekkönyvvezető nélkül a telekkönyvi intézmény a közönségnek inkább hátrányára, mint hasznára szolgál; ennél fogva jó telekkönyvvezetők képzése az intézmény egyik életkérdését képezi.

Többször történt, hogy az igazságügyminiszter az országgyűlésben hozzá intézett azon interpellatiókra: egyik vagy másik járásbírósgot miért nem ruházta fel telekkönyvi hatósággal? azt volt kénytelen válaszolni: hogy szakképzett telekkönyvvezetői kellő számbannincsenek.

Többen azon véleményben vannak, hogy ez csak ürügy volt a takarékoskodás elpalástolására; és lehet, hogy az is volt, mert honnét tudná az igazságügyminiszter, hogy szakképzett telekkönyvvezetők kellő számban nincsenek? ha egy pályázat hirdettetik, mindig tömérdek sok a pályázó; ezek valamennyien szakképzettségüket fényes bizonyítványokkal beigazolják, hogy azok átolvasásánál mindenki azt hihetné, ezek mindegyike legalább is egy *Halmossy*, vagy más hason kitűnőség, sőt maguk is annak képzelik magukat, de vizsgáljuk meg, ki állította ki e bizonyítványokat? rendszerint azon *törvényszéki elnökök*, mely törvényszéknél az illető alkalmazásban van, — ez nagyon helyes; — de valjon az *elnökök szakkember-e*? legtöbb esetben: nem, ő azt bírálhatja meg, valjon az illető rendesen végzi e munkáját, szorgalmatos és becsületes-e? de a szakképzettségére nézve az első telekkönyvvezető információjára szorul, ki rendesen a szerint, a mint az illetővel rokonszenvez — az elnököt informálja; ha jó viszonyban van vele, akkor azt mondja, hogy az illető a telekkönyv minden ágában szakképzett és akármely telekkönyvi iroda vezetését reá lehet bízni, — különben az is lehet, hogy az az első telekkönyvvezetőnek saját meggyőződése, ellenben az is lehet, hogy a mint említettük, rokonszenvből történik, de akár hogy és miként áll a dolog, ez mindig irányadó nem lehet, mert azon első telekkönyvvezető is olyan lehet, ki a jó telekkönyvvezetők közé nem sorolható, s így helyesen mást nem ítélhet meg.

Ennek bizonyításául szolgáljanak következő adatok: Tudvalevő dolog: hogy ha egy nemcsak maga, de mások által is jótelekkönyvvezetőnek tartott egyén, egy más távolabb fekvő törvényszékhez helyeztetik át, itt egészen másféle, és a megszokottól egészen eltérő telekkönyvvezetésre talál;

melyet ő rossznak tart, az ott alkalmazott telekkönyvvezetők pedig az általa kifejtett véleményyt tartják rossznak. Kérdés most kinek van igaza! mind a kettőjüknek nem lehet, mert vagy az áthelyezett és vele azon törvényszéknél alkalmazottak a honnét jött, vagy pedig azok a hová jött a telekkönyvezésnél szabályellenesen jártak el; ennek megbírálásába nem bocsájtkozik senki, sőt az illetőt figyelmeztetik, hogy a telekkönyveket aszerint vezesse, a hogy «itt szokás»; ha az illető — és ezek után mint sértett egyén — a törvényre hivatkozik, azt nyeri válaszul: «hogy sok van a törvényben a mi nincs a gyakorlatban, itt pedig az itteni gyakorlat követendő» most kihez forduljon? nem elég, hogy saját meggyőződése ellen dolgoznia kell, de az eddigi jó hírneve elvész és a helyett képtelennek és kötekedőnek nyilvánítatik. Ha az áthelyezett telekkönyvvezető mint első telekkönyvvezető helyeztetett át, annál rosszabb reá nézve, a többi felzúdul ellene, a telekkönyvi bírák általuk informáltatnak, ezek által az elnök és a szegény veszve van; tehet ő azután akármit, az mind rossz, ha jelentéseket tesz, hogy ezen községnek nincsen telekkönyvi térképe, amannak nincs birtokrészlet lajstroma, amaz hibásan lett átídomitva sat. jelentéseit egy év múlva azon megjegyzéssel kapja vissza, hogy ily eset a tkvi rendt. 168. §-ában nem érintetik, s így a jelentéstételhez joga nem volt, — hová és kihez forduljon, ily esetben e vizsás helyzetbe jutott egyén nem csak jó hírneve és tisztviselői becsülete megmentéseért, de magának az ügynek érdekében?

Az illetőnek mindenféle ravaszul kigondolt túsúráások által igyekeznek állását tarthatlanná tenni, mert szegény magyar honunkban még mindig azon nézet uralkodik, hogy — a törvényszékek, azon megyebeliek részére dominiumok, «idegennek» — az az más megyebelinek ott helye nincs és ha jön, még ha akarata ellenére és hivatalból lett áthelyezve, az bitorló és «jött mentnek» nevezetetik.

Ezen az életből meritett esetekben ki itéli meg az ott alkalmazott egyének szakképzettségét, ha magok között egymást kölcsönösen szakképtelennek tartják.

Különben örömmel constatálhatjuk, hogy vannak bizony szakképzett telekkönyvvezetőink is, s néha a véletlen által egy helyen csoportosulva; de van-e az igazságügyi miniszter urnak ezekről tudomása? alig hiszszük, mert akkor az előléptetésnél nagyobb figyelem lenne, s sajnálattal mondhatjuk, hogy vannak szakképzett emberek és régi szolgák, kik jelenleg is azon a szerény állásban működnek a melyben őket a törvényszék szervezése alkalmával láttuk, mint II. vagy I. osztályu segédtelekkönyvvezetők, vagy ha időközileg némelyek telekkönyvvezetők néveztettek ki, az önálló, illetőleg első telekkönyvvezetőségért hasztalanul folyamodunk és miért? mert ott a hol esetleg az első telekkönyvvezetői állomás üresedésbe jött, vagy egy járásbíróság telekkönyvi hatósággal ruháztatik fel, a döntő körök nem ösmervén, kénytelenek saját embereik közül szemelni ki egyet, a ki véleményük szerint ugyan megfelel hivatalának, de a jövő sokszor bebizonyítja, hogy csalódtak; — sőt megtörtént már az is, hogy az elnök egy oly telekkönyvvezetőt küldött ki egy telekkönyvi hatósággal felruházott járásbíróséghez, a ki ellen szakképtelensége miatt több jelentések tétettek, vizsgálat alatt is volt, és megfenyítettett; — most kérdjük: nem volna-e célszerű egy oly organumot életbe léptetni, mely az egész Magyarhonban az összes tkvi hivatalnokokkal személyes érintkezésbe lenne, s így azok képzettségét is kiösmerné, de a kinevezésekre is befolyással bírna? nem volna-e azon költség, melyet ezen organum igénybe venne, az által elegendően fedezve, hogy erőnkét egyformán osztanák fel, az egyöntetű eljárást behoznánk és az indokolatlan befolyást kiküszöböljük? nem emelkednék-e ez által hitelünk? mert a mint mondánk, vannak szakképzett embereink és talán kellő számban is, csak azokat fel kell keresni és célszerűen beosztani.

Ezen organum életbeléptetése, vagyis mondjuk ki: egy országos központi telekkönyvi hivatal felállítása, annnyival is inkább kívánatos, minthogy az összes járásbíróságok telekkönyvi hatósággali felruházása szándékoltatik; ezen mint a közönségre úgy az államra nézve is igen üdvös eszmét, — mely jelenleg még csak az óhajok közé tartozik — ez uttal ecsetelni nem akarjuk; — de ha ez eszme megvalósul és a telekkönyvek decentralisáltatnak: a járásbíróságokhoz többnyire csak egy-egy telekkönyvvezető küldetik ki, ki magára hagyatva, csak teljesen szakképzett telekkönyvvezetőnek kellene lennie, hogy hivatásának megfelelni képes legyen? s a jelenlegi állapot szerint mely telekkönyvvezetők küldetnének ki? — azok a kiket az illető törvényszéki elnök ajánlani fog; — fenntebb pedig kimutattuk, hogy az elnök mint legtöbb esetben nem szakember, a jó telekkönyvvezetőt szakképzettségére nézve kellően meg nem ítélni; ha pedig a fentemlített telekkönyvi igazgatóság már akkor fennállana, annak könnyű feladat volna: azon egyének kijelölése, a kik képességüknél fogva önállóan is működhetnek, s ha ezek kellő számban nem volnának, azokról meg idejekorán az által gondoskodhatna, hogy szigorú ellenőrzése által szakképzett telekkönyvvezetőket kiképeztesse.

Ezenfelül kívánatosnak tartanók, hogy az aljárásbírákkal amugy is egy rangban lévő telekkönyvvezetők állása ha szükséges egy hozandó törvény által is a gyakorlati életben is állandósíttatnék, és ne tekintessenek kezelő hivatalnoknak mely utóbbiaktól semminemű quadifikáció nem kívántatik, míg a telekkönyvvezetők kötelesek egy szigorlatnak alávetni magukat s már ezen körülménynél fogva sem sorozhatóka kezelő személyzettel egy kalap alá; de tudvalevő dolog, hogy a telekkönyvi ügyben hozott végzés, csakis annak a telekjegyzőkönyvben lett bejegyzése által, — mely bejegyzést csakis a telekkönyvvezetők eszközölhetik, — nyer ugyszólván szentesítést, a felelősség őket terheli, a közönséggel ők jönnek érintkezésbe és egyszersmind annak tanácsadói és utbaigazitói, — bátran mondhatni, hogy a telekkönyvvezetők: a fő tényezők a telekkönyvi intézményben; — s azonkívül, ha jogukban áll, de kötelességük is — a bíró által hozott végzést megbírálni és esetleg jelentés mellett visszamutatni, akkor kell, hogy nem kezelő, hanem fogalmazó hivatalnoki minőségük legyen, annnyival is inkább, mert már az ügyviteli szabályok szerint, fogalmazással is megbízhatók, — de a bírákra nézve is előnyösebb volna, ha azon egyén, a ki az elkövetett hibájára figyelmeztetni jogosítva van: kezelő hivatalnoknak ne tekintessék, úgy történik sokszor, hogy a bíró szégyelve azt: a végzést kiigazitani vonakodik.

De menjünk még tovább, nem volna-e célszerű, miután a telekkönyvi rendtartás törvényjavaslata szerint, amugy is a törvényszékektől a telekkönyvi hivatal elkülönítése szándékoltatik, — az esetben a telekkönyvvezetőket mint telekkönyvi előadókat alkalmaztatni? tudjuk azt is, hogy rendszerint csak azon telekkönyvi előadó, a ki mint telekkönyvvezető is működött — helyes végzéseket hoz; — már azért is egy szakképzett telekkönyvvezető előadó lehetne, miután a fent idézett javaslat szerint a peres ügyek amugy is a telekkönyvi hivataltól elvonatnak, és csakis a szorosan vett telekkönyvi ügyek fognának a telekkönyvi előadók által elintéztetni s azt hiszem, a közönség és a külföld bizalma az által, hogy nem jogászok, de szakemberek a telekkönyvi előadók, nem fogna csorbát szenvedni, mindazonáltal az országos központi telekkönyvi igazgatóságnak felállítása akkor is szükségeltetnék, mely a telekkönyvi ügyek gyors és helyes elintézésére úgy a telekkönyvek szabályszerű és egyöntetű vezetésére elegendő biztosítékot nyújtana.

K. E.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: éleltre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Herich Károly urtól. — A kezesség fogalma és jogi természete. Dr. Jancsó György urtól. — A csödtörvényjavaslat tárgyalására egybehívott értekezletnek fontosabb határozatai. Dr. Schnierer Gyula miniszteri oszt. tanácsos urtól. — Eszmék az atyasági perek kérdéséhez. Dr. Berger lakab budapesti ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: «Az örökség erejéig való marasztalás» kérdéséhez. Szürnyeghy Mihály aljárásbíró urtól. — Orvoslatok nélküli jogsérelmek. Dr. Hexner Gyula lipótszentmiklósi ügyvéd urtól. — Külföldi jog- és államtudományi könyvészet.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

V.

Nemzetközi magánjog.

A Törökországban állandóan vagy csak mulólag tartózkodó osztrák-magyar alattvalók jogviszonyai tekintetében mérvadók: a karloviczi (1699. jan. 26.), pozsareváci (1718. jul. 21.), belgrádi (1739. szept. 18.), sistovi (1791. aug. 4.), békekötések, az 1783. évi orosz-török s az 1838. évi angol-török és végül az 1862. évi ausztriai-török kereskedelmi és hajózási szerződések.

A consularatus engedélyével minden osztrák-magyar alattvaló domiciliumot nyer s a consularis községhez tartozónak tekintetik, hogyha Törökországban állandóan letelepedni kíván. Különben bár mily soká tartson valakinek Törökországban tartózkodása, úgy őt monarchiánk nem tekinti kivándoroltnak, kivéve ha az illető mohamedán vallásra tért át, mely esetben még annak kiszolgáltatását sem igényelhetné.

Mintegy ellenértékül azon kiváltságok fejében, melyeket monarchiánk alattvalói Törökországban élveznek, a nálunk *nagykereskedéssel* foglalkozó törökök (és egyelőre még a románok és szerbek is) kereskedésükre, azaz be-, ki- és átviteli ügyleteikre (nem pedig egyéb kereskedelmi ügyleteikre) nézve teljes *adómentességben* részesülnek.

A Code Napoléon elvein (Titre cinquième: du mariage. chapitre II: des formalités relatives à la célébration du mariage) nyugvó kötelező polgári házasság, mely Franciaországban, Belgiumban, Svájcban, Németországban és Olaszországban, Angliában (a disszenterekre nézve, mert az állami egyházhoz tartozók tekintetében csak facultative áll) és Amerika államaiban fennáll, monarchiánkban csupán Krakó vidékén volt 1852-ig érvényben. Ausztria azonban 1868. évi május 25-én kelt törvényével behozta a subsidiárius polgári házasságot, valamint egy sajátságos külön fajtát a polgári házasságnak «in Betreff confessionsloser Personen das ist solcher Personen, die laut ihrer Erklärung keiner gesetzlich anerkannten Kirche oder Religions-Gesellschaft angehören». Consularainknak (Keleten is) határozottan tiltva van ilyenmü civilkesetéseket végezni.

Consularatusaink Törökországban házassági perek esetében, midőn ágy és asztaltól való elválásról vagy a

házasságnak érvénytelenségéről vagy felbontásáról van szó, régóta a határozathozatalt az illető felekezeti belkészekre hagyják és szorítkoznak a határozatnak a consularatus anyakönyvébe való feljegyzésére. A magas porta az egyes felekezeteknek teljes szabadságot enged oly annyira, hogy az éjszakamerikai államok és Japán kivételével nincs állam, melyben hasonló felekezeti különbözeteket fel lehetne lelteni. A házassági jogot igen bajos lett volna a consularokra bizni, de a török kormány e téren mindig a legszívósabban védte is a lelkeszi hatóságok illetékességét.

Miután Törökország a már ismertetett 1867. törvényvel az idegeneknek megengedte az ingatlanok szerzését, reciprocitás folytán a török alattvalók is (montenegróiak nem) szerzhetnek ingatlan javakat monarchiánkban. Romániában és Szerbiában nem igen szeretik az idegeneket, legkevésbé pedig a zsidókat, sőt a lengyel vidékről nagy számban folyton bevándorlókat gyűlölik — passive, sokszor active. Ezért kereskedelmi egyezményünk kötésekor sem engedtek nekik *mezei birtokot* szerzhetnek s az 1864. évi aug. 31-én kelt engedély csupán a keresztény vallásuaknak szólt. A berlini szerződés, mint később látni fogjuk, megtanította Romániát a zsidókkal való kibekülésre — habár talán csak theoretice.

A török jognak egyik alapelve, hogy mohamedánok után nem mohamedán *nem* örökölhet. «In einem Staate, dessen Grundlage eine Religion ist, deren Stifter vor Allem die Unterwerfung der Andersgläubigen, vor Augen hatte, müssen derartige Rechtsanschauungen mit um so grösserer Zähigkeit sich erhalten» (L. GUSTAV RITTER v. KOSJEK: *Ueber das Erbrecht der fremden in der Türkei*.) A viszonyosság elvével fogva mohamedánok sem örökölhetnek osztrák-magyar alattvaló után, habár ujabban részint hallgatag türés, részint felséges királyunk kegyelme megengedte, hogy örökségek és hagyományok törökországi mohamedánoknak kiszolgáltatassanak. Romániával, Szerbiával és Montenegróval szemben azonban kölcsönösen fennáll az örökösödési képesség.

Török alattvaló monarchiánkban hazájába összes vagyonával szabadon visszavándorolhat, ha azonban osztrák-magyar alattvaló lett, «jus detractus» fejében 10%-ot kell fizetni. E részben is igen nevezetes kedvezmények szoktak tétetni. Törökországban a jus detractus 2½%-ot tesz ki.

Bírósági requisitio és hivatalos levelezés dolgában megjegyzendő, hogy egyes feleket megillető ügyekben is legcélszerűbb egyenesen a consularatusokhoz, fontos ügyekben pedig a konstantinápolyi internuntiatúrához (követséghez) fordulni. Törökországnak rendezetlen póstaviszonyai ezt nemcsak javallják, hanem nélkülözhetlenné teszik.

Különösen hangsúlyozandó, hogy Egyiptomban, Tunisban, Marokkóban, Perzsiában, Chinában, Siámban, Japánban (ezen felette érdekes országra visszatérünk), de Törökországban is nemcsak szokásos, hanem kereskedelmi szerződéseink arra utalnak is, hogy peres ügyek,

a mennyire lehet, *választott* bíróságokra bizussanak, mely esetben azután a consulnak fenmarad az ítélet jóváhagyási joga.

Bármily uton hozatott legyen azonban a perdöntő határozat, az osztrák-magyar alattvaló elleni végrehajtási intézkedések kizárólag consulatusainkat illetik.

Midőn Ausztriában az 1868. évi május 4-én kelt törvény az adós személyének végrehajtási fogságát megszüntette, törökországi consulaink, kik, mint láttuk, az osztrák törvények szerint járnak el, megfosztva lettek azon végrehajtási eszköztől, mely egyedül szokott hatósosnak bebizonyulni. A magas porta ugyanis a viszonyosság elvének hódolva, szintén sietett a személyes fogságot megszüntetni azon perekben, melyeket osztrák-magyar alattvalók törökök ellen folytattak. Ennélfogva majdnem lehetetlenné vált, török alattvalót arra kényszeríteni, hogy osztrák-magyar alattvalónak való tartozását megfizesse, miután a török törvények értelmében sok esetben a személyfogság (mely azonban legfeljebb 91 napig tarthat) kell hogy megelőzze a reális executiót. Miután ezen körülmények nagy hátrányára voltak a hitelnek s a forgalomnak, úgy a legtöbb európai állam a személyes fogságot Törökországban ismét elismerte és saját alattvalóival szemben is újból megengedte. Csupán monarchiánk nem követte Angol-, Francia-, Olasz-, Német-, Orosz- és Görögország példáját, hanem következetes maradt.

Azonban Ausztriában a személyes fogság óvatosságból még mindig elrendelhető, ha az adóst a szökés gyanúja terheli. A bíróság által elrendelhető személyes fogság eszméjével kapcsolatban áll az, hogy ily adóst a netán már kiadott utlevele dacára a rendőrség feltartóztathat. Magától értetődik azonban, hogy az adósnak, illetőleg utlevelének inhibíciója csupán bírósági határozat alapján foghat helyet. Törökországban ellenben consulatusaink valamely kellően igazolt hitelező kérelmére is már előzetesen, a körülmények által megkívántató nagyobb óvatosságnál fogva, az utlevél kiállítását az adós részére meg szokták tagadni, illetőleg a már kiszolgáltatott utlevelet utólag inhibiálni.

Capitulatioink értelmében bűnügyekben is az osztrák-magyar alattvalók felett egész Törökországban consulatusainkat illeti a jurisdictio, és pedig olyképp, hogy kisebbszerű bűnügyekben maguk a consulok ejtik meg a vizsgálatot és hajtják végre a büntetést, büntett esetében pedig a vádlottat átszolgáltatják a legközelebbi osztrák vagy magyar fenytő bíróságnak illetékes további eljárás végett. A consulatusi ítéleteket felebbezhetni a konstantinápolyi internuntiatúrához. Ellenben az osztrák vagy magyar bírósághoz áttett perek a rendes forumokat követik, de a végerejű határozat az illető consulatussal közlendő és ez mindenesetre megkérdendő, mielőtt a vád alatt állott számára a Törökországba való visszautazásra utlevél kiállíthatatnék. Mellesleg megjegyezve bizonyos esetekben Ausztriában is a bűnügyi jurisdictio Bajorországot (sóbánya- és vasuti egyezmény), Porosz- és Szászországot (vasuti egyezmény) és Liechtensteint (vám- és adóegyesülés) illeti meg ezen országoknak alattvalói tekintetében.

A külállamokkal kötött kiszolgáltatási szerződéseink kizárólag csak büntettekre vonatkoznak és vétségekre vagy kihágásokra nem terjednek ki. Orosz-, Svéd-, Angol-, Francia-, Olaszország-, Hollandia-, Svájc- és Montenegro mindennemű büntettes kiszolgáltatására kötelezte magát, Belgium és Éjszakamerika kivételeket stipulált magának. Így Éjszakamerika csak az oly büntetéseket szolgáltatja, ki, kik gyilkosság, rablás, gyújtogatás, ércz- vagy papírpénz-hamisítás vagy nyilvános pénzek sikkasztásának

vádja alatt állanak. Törökországgal ugyan nincs szerződésünk a gonosztevők kölcsönös kiszolgáltatására nézve, azonban mégis nemzetközi szokásjoggá fejlődött az, hogy a közönséges büntetéseket, valamint a szökevényeket mindkét állam, és pedig mindannyiszor a viszonyosságnak jövőre is kilátásba helyezése mellett, egymásnak kiszolgáltatja. Kivételnek, e részben csupán akkor van helye, ha a hozzánk szökött mohamedán keresztény vallásra, vagy megfordítva a Törökországba menekült «islam» vallására tért át, mert ily esetben a fenálló tractatumok értelmében a reclamatióknak nincs foganatja. Ezenkívül kikötöttet már az 1739 évi szept. 18-án kelt belgrádi békeszerződésben: «mentri partium liceat intertenere et alere Haydones, quos liberos nuncupant, plagiarios, Pribeck (talán jobban: pribeg?) dictos, atque id genus facinorosorum hominum, qui non sunt alterutrius Principis stipendio conducti, sed raptó vivunt; tamquam ii, qui eos aluerint, pro demerito puniantur, talesque nefarii, etiamsi consutae vitae emendationem prae se ferant, nullam fidem mercantur nec prope confinia tolerantur, sed ad alia remotiora loca transferantur.»

Dr. Herich Károly.

A kezesség fogalma és jogi természete.

(Vége.)

De a jogi szempont nem egyedüli, mely a kezesség hatályának a főadós *fizetéseképtelenségéről* feltételezett beálltát követeli.

Álláspontunk mellett harcolnak a *méltányosság* eszméjéből is folyó számos érvek, melyeknek figyelembe vételét nemcsak az igazság kívánja meg, hanem a tételes törvények is előírják.

S méltán! Mert a jog leplebe burkozott jogtalanságot gyakran csak a méltányosság segítségével lehet visszaszorítani, a szigorú, sok tekintetben formalis jogot, csak ez uton lehet az élet követelményeivel összhangba hozni és a tiszta igazságot, mely végcél, érvényre emelni.

Ha figyelembe vesszük, hogy a kezes a kezeslett kötelezettség előnyeiben nem részesül, mert a főadós a kötelezett összeget, vagy a másképp keletkezett tartozás hasznát, saját számára veszi fel, az által ő gazdagszik — csak megkívánja a méltányosság, sőt a jogosság is, hogy *első sorban* ő tegyen eleget tartozásának s a meny nyiben ezt önkényt nem tenné, először őt kényszerítse arra a hitelező.

Az igazság szolgálatában álló törvény észszerűen csak nem adhat arra alkalmat, mi több okot, hogy a barátság, szíveség nemes indulatáért, — mert hisz rendszerint ezekben gyökerezik a kezeskedés indoka, különösen *fajunknál*, — bárki is a perrel fenyegettetés kellemetlenségével, gyakran a pereltetés hátrányaival bűnhődjék minden alap nélkül. Mi több, a törvény ezen — legjobb esetben kellemetlenségek eltűrésére s az esetben ha a kezes a hitelező felszólítására azonnal fizetni nem képes, a pereltetés minden veszélyének elviselésére fonák intézkedése által pusztán a *főadós jóakarától függőleg* kötelez.

A főadósna kényére bizatik, tetszik-e neki fizetni, avagy nem és ezen szabadsalom megtörésére semmiféle kényszereszköz nem áll a hitelező rendelkezésére.

Hanem a jólelkű kezesnek, — neki nem ad az igazságos törvény más választást, mint a fizetést vagy a végrehajtás elszenvetését!

Ily discretionalis hatalmat adni a főadósna, gyakran oly egyénnek, ki csak épen azért hizelegte magát

barátságunkba, csak azért kereste minden uton — módon jó ösmeretségünket, hogy a kezeskedésre rá vegyen, — nem lehet a törvényhozás jól felfogott feladata!

Pedig e hátrányoktól, sokszor egészen, részben pedig mindannyiszor a visszkéretet joga meg nem menti a kezes; holott csorba kötelezettsége subsidiariusságának decretálása mellett sem ejtetik senkin.

A főadósan — önkényt érthetőleg — nem. A hitelezőn szintén nem, mert hisz a törvény adhat, sőt maga az ausztriai polg. törvénykönyv is ad neki elég hatékony eszközt jogai erősebb biztosíthatására s pedig épen a kezesség egyik neve, t. i. a készfizetői kezességben.

Vigilantibus jura!

Am gondoskodják a hitelező magáról, ha adósának, kivel első sorban lép jogviszonyba, fizetési készségében nem bizik s ne hitelezzen neki, míg ez maga mellett készfizetői kezes nem állít.

Ez által a törvény nemcsak a hitelezők felett gyakorolt gyámkodástól szabadul meg, hanem egyszersmind figyelmezteti a kötelezkezőt, a készfizetői kezes, hogy a lejáratra éber figyelemmel legyen s a kötelezett összeget a lejáratkor kéznél tartsa.

Hangsúlyozzuk, hogy a törvény *maga figyelmezteti* rá a kezes, a mennyiben ebbeli kötelezettséget készfizetői minőségben vállalt volna, hogy ő ez esetben a főadós fizetési *készsége* és nem fizetési képességeért áll jót.

Amde az *egyszerű*, a közönséges kezességnél, midőn az az «elfogadom mint kezes», vagy «N. N. mint kezes», «N. N. mint jótálló» stb. szokásos formák használása mellett vállaltatik, ez nincs így.

Nálunk legalább az élet soha sem tulajdonított oly értelmet a közönséges kezességnek, mintha ez jótállás volna az adós fizetési készségeért.³³

Döntő erejű, minden kétséget kizáró bizonyíték erre *hazai szokásjogunk*. Pedig hogy az ezt létesítő bírósági gyakorlatunk csak a mindennapi életet követi s annak ad hű kifejezést, — a mellett fényes tanúságot tesz azon körülmény is, hogy dacára az e tekintetben ellenkezőleg rendelkező ausztriai polg. törvénykönyv majdnem tíz évi uralmának, mely időköz elég volt arra, hogy nem csak elvi, de legtöbb szigorúan tételes intézkedései is jogéletünket annyira át meg át hassák, hogy mai bírósági gyakorlatunk úgy szólván azokon nyugszik; mondjuk, hogy dacára az ausztriai polg. törvénykönyv *anyagi receptiojának*, mihelyest annak formalis érvénye hazánkban megszűnt, vissza tértek bíróságaink a kezesség fogalmának a nép jogi meggyőződésében élő felfogásához és annak subsidiarius jelentőséget tulajdonítottak és tulajdonítanak.

Valóban sem *jogi sem méltányossági alap, sem gyakorlati szükség* nem forog fen a kezesség fogalmának s jogi természetének oly elerőszakolására, a mint az az ausztriai polg. törvénykönyvben történik.

De törvénykönyvnek a kezesség subsidiariusságának tettleges elejtésével elfoglalt állása tarthatlanságát még csak növeli azon drákói intézkedés, mely szerint a kezesről a beneficium competentiae kifogása megvonatik s így kötelezettsége sokkal szigorubbá tétetik a főadósénál (1354. §.)³⁴

³³ WINDSCHEID-nak ide vágó azon ellenkező állítása: Die Intention der Parteien ist im Zweifel darauf gerichtet, dass der Bürge schuldig werden solle, was der Hauptschuldner schuldig ist, dass der Bürge verpflichtet werden solle, statt des Hauptschuldners zu leisten (id. m. II. köt. 721. l. 4. jegyz.) sem általában sem a közönséges jog szempontjából nem látszik helyesnek; különösen midőn ezt még azzal egészíti ki, hogy midőn pusztán «kezes» szó használtatik, ez alatt csak a kármentésre irányuló kezeskedés nem értethetik.

³⁴ Ausztr. polg. tvk. 1354. §. Azon ellenvetéssel, mely szerint valamely adós a törvény rendelete szerint vagyona egy részének a maga élelméhez való megtartását követelheti, a kezes nem élhet.

Ily állás mellett a törvénykönyv népszerűségére való hivatkozás érvül nem szolgálhat.³⁵

Egy intézkedés egy törvénykönyvet népszerűvé vagy népszerűtlenné nem tesz s ha az ausztriai polg. törvénykönyv egészben véve jelessége folytán csakugyan népszerű, úgy meggyőződésünk, hogy még inkább az lenne, ha a kezességet subsidiariussá tette volna; a mint azt az ugyanazon faj, gondolkodásu és szokásu népfajra nézve a zürichi és szász polgári törvénykönyvek alkotói is jónak látták szabályozni.

Érveinkkel szemben a kezesnek a főadóssal lényegben egyféle elbánásban részesítése mellett s a főadóssal indokolatlan kiváltságolása kedvéért, nem lehet a *hitel és forgalom* érdekeire hivatkozni a nélkül, hogy a közönséges magánjogot *saját teréről* le ne szorítsuk, lényegéből ki ne vetköztessük.³⁶

Az általános magánjog az élet közönséges viszonyainak szabályozására van hivatva, még pedig *mindenkire* egyaránt kiterjedőleg. Következésképp akkor felel meg legjobban feladatának, ha magához a mindennapi élethez alkalmazkodik és határozottan célátvesztett minden oly intézkedése, mely valamely jogelvet másképp alkalmaz, mint a hogy azt mindennapi viszonyainkban használjuk.³⁷

Másként van ez — bár itt is helyes és kívánatos, hogy az élet mindenben szem előtt tartassék s az európai kereskedelmi törvények ezt a legkiterjedtebb mérvben szentesítik is, — az oly kivételes jognál, melynek viszonyait a kereskedelmi törvény szabályozza.

Ennek intézkedései csak azokra alkalmaztatnak, az ez által szabályozott viszonyokba ép maga a törvény szerint csak azok léphetnek, kiknél erre a törvény eleendő képességet és képzettséget feltételez, sőt megkíván.

A magyar kereskedelmi törvény (5. §.)³⁸ ugyanis azon foglalkozásokat — kufárságot és házalást, — melyek üzése a kereskedéshez szükséges képzettség és ügyességet nem kívánja meg, nem vonja intézkedései keretébe s a mindennapi élet ezen forgalmainak képviselőit helyesen nem kötelezi azon feltételek teljesítésére, melyek célja a kereskedelmi forgalom biztosítása.³⁹

Ha ily kivételes törvény aztán valamely jogintézménynek más jelentőséget is adna, mint melyet neki az élet tulajdonított, helyesen járhat el és *a törvény nem tudásából* meritett kifogást jogosan vetheti el, ha ilyenmü intézkedését bármely egyetemes érdekből szükségesnek tartja. Mert az általa szabályozott jogviszonyok alanyai szükségszerűleg birnak azon képzettséggel, mely szabványainak felösmerésére és megértésére szükséges.

Nem feladatunk kutatni, valjon a magyar kereskedelmi törvény követte-e a kezesség szabályozásánál is kereskedelmi életünk felfogását vagy sem?

Annyi azonban következik a mondottakból, hogy teljes joggal szabályozhatta úgy a kezességet, a mint az történt,

Ha már a kezesség fogalmának s jogi természetének

³⁵ Magyar Themis id. számában ez történik.

³⁶ Magyar Themis id. sz.

³⁷ Allításunknál nem tévesztünk szem elől, hogy ész és jogellenes szokás is keletkezhetik. A lehetőség nincs kizárva s így helytelen volna, ha a törvényt ez is követelné. Csakhogy jogellenes szokás keletkezése a legtrikább esetek közzé fog tartozni; *szokásjoggá* pedig, mely a bíróság ítéletének cinozurául szolgálna s ezáltal egyetemes érvényűvé válna, — nem hihetni, hogy emelkedjék. De ha még azt is megengedjük, a kezességre ez nem alkalmazható, mert senkinek sem jutott eszébe azt állítani, hogy nálunk az élet annak abnormis értelmet tulajdonított, midőn azt teljesen subsidiariussá tette.

³⁸ Magyar keresk. törv. 5. §. Jelen törvénynek a kereskedelmi czégre, a könyvekre és czégvezetésre vonatkozó intézkedései a kufárok és házalókra egyáltalában nem nyerne alkalmazást.

A kufárok és házalók egyesülései egyáltalában nem tekintetnek kereskedelmi társaságoknak.

³⁹ L. dr. APÁTHY ISTVÁN. *Kereskedelmi jog* cz. m. 96. l.

— de lege ferenda — megállapításánál jónak tartatik a forgalom igényeinek is latba vetése,⁴⁰ — ám azon törvény, mely hazánkban a kereskedelmi forgalmat szabályozza, — derekasan megoldja feladatát.

Kereskedelmi törvényünk ugyanis⁴¹ a kezest nem csak *első sorban* kötelezettnek, a főadós fizetési *készségeért* jótállónak tekinti, hanem mindenben az *együttes adóssal egyenlő* elbánásban részesíti.

Abból azonban, hogy saját körén belől hivatásának megfelelőleg, egy *kivétel* jogviszonyokat szabályozó törvény úgy intézkedik, nem következik, hogy ugyanaz törvény az általános *magánjogban* is.

A közönséges élet forgalma pedig, mint a jogélet Iustinian óta mutatja, a kezesség subsidiariussága mellett sem szenved fenakadást, vagy csak kívánalmait bénító hátráltatást is.

Említettük, hogy a *peres* eljárás hazánkban újabb időben változást idézett elő a kezesnek *szokásjogunk* értelmében elfoglalt subsidiariusságán.

Ezen változtatás abban áll, hogy míg 1848. előtti törvénykezésünk szerint a kezes a főadóssal *együtt ugyanazon keresetben* perbe nem idéztethetett; addig az ideiglenes törvénykezési szabályok (83. §.)⁴² s hasonlólag új polgári törvénykezési rendtartásunk (78. §.)⁴³ megengedik, hogy a *kezes a főadóssal egyszerre* pereltethessék.

Ez által azonban jelenleg érvényes jogunk szerint a kezes még mindig nem helyeztetett *egy vonalba* a közönséges jog vagy ezzel egykép rendelkező törvénykönyvek kezesével. Mert a mi jogunk szerint a kezes még mindig védve van az ellen, hogy a *főadós mellőzése*vel támadtassék meg perrel s hogy esetleg rajta vétessék meg első sorban felpere *egész* követelése.

Midőn pedig *együtt pereltetik* a főadóssal, e körülmény rendszerint azért nem változtatja meg az anyagi jog szerinti helyzetét, mert ennek értelmében a kezes marasztaltatása mindig *csak az esetre szól*, ha a hitelező a főadóstól követelését *be nem hajthatná*.

Világos tehát, hogy a kezesre a megidéztetés figyelmen kívül hagyása rendszerint semmi veszélylyel sem jár, ő a tárgyalásról bizvást elmaradhat s megkímélheti magát a fáradságtól és költségtől.

⁴⁰ Magyar Themis id. sz.

⁴¹ Magyar keresk. törvény. 1875. 37. tcz. 270. §. Kereskedelmi ügyletekben és általában mindazon esetekben, melyekben a jelen törvény egyetemleges kötelezettséget állapít meg, az egyetemleges adós a követelés felosztását vagy a többi adósok előzetes beperlését nem követelheti s azért mert a hitelező által az egész követelésért egyedül lett megtámadva, kifogással nem élhet.

Ugyanaz áll a kezesre nézve is, ha a kezesség kereskedelmi ügyletből eredő kötelezettségért lett vállalva, hogy ha maga a kezesség kereskedelmi ügyletnek tekintendő.

⁴² Ideigl. törvényk. szabályok 83. §. Felperesnek jogában áll a szavatost jótállót vagy kezest ugyanazon perbe megidézni, melyet a közvetlen alperes ellen megindított. De e jogával csak az alapkeresetlevélben élhet.

⁴³ 1868. 54. tcz. 98. §. Mennyiben válhatik a szavatost, jótállót vagy kezest alperessé: az anyagi jog határozza meg. Ennek feltételei szerint felperesnek jogában áll a szavatost, jótállót vagy kezest ugyanazon perbe idézni, melyet a közvetlen alperes ellen indított.

Szükségessé nézzük megjegyezni, hogy perrendtartásunk úgy, a mint itt szövegezve van, a kezesre nézve csak *megszorító magyarázat* mellett állhat meg.

Mert anyagi szokásjogunk szerint a kezest csak a *főadós után* lehetne megperelni. Ha tehát mégis megengedi a perrendtartás a kezes együttes megperlését, — legalább a gyakorlatban úgy értelmeztetik perrendtartásunk, idézett szakaszának e szavai daczára is «ennek feltételei szerint»; — akkor a helyes magyarázat szerint azon intézkedése «hogy az anyagi jog határozza meg, mennyiben válhatik a szavatost, jótállót vagy kezest alperessé» — csak a szavatostra szorítandó.

Ellen esetben vagy törvénykezési gyakorlatunkat kellene e törvény-czik hatályossága óta jog (t. i. anyagi jog) ellenesnek mondani; vagy az idézett szakaszunk első pontját, a mennyiben az a kezesre vonatkozik, — a gyakorlat által *hatályon kívül helyeztetnek* tekinteni.

Alig kétséges, hogy perrendtartásunk idézett szakaszában a törvényhozó többet mondott, mint a mennyi intenciójában lehetett. S szinte csodálandó, hogy anyagi és alaki jogunk így ellentétes rendelkezése mellett nem akadhattunk döntvényre, mely az ellenmondást valamely irányban megszüntetné.

Az ideiglenes törvénykezési szabályok fentírt szakasza ment e ferdeségtől.

Csak az esetben, ha a kezesnek akár a követelés érvényessége, akár annak fenállása tekintetében saját vagy a főadós személyéből merített *érvényes kifogásai* volnának, csak ekkor vonja maga után elmaradása, kifogásainak később nem érvényesíthetetésének hátrányát s lesz reá nézve saját érdeke parancsolta kötelessége az idézésnek engedni.

S ez az egyedüli eltérés, mely jogunk és Iustinian joga közt van.

Az alaki *jog célszerűségi* tekintetei, valamint a hitelező iránti *méltányosság* által követelt ezen változtatás azonban csak szerencsésnek mondható.⁴⁴

Mert ilyképen elkerülhető lesz, hogy a hitelező a főadós ellen siker nélkül lefolytatott pert a kezes ellen *újbol* kezdje.

De eleje vétetik annak is, hogy a hitelező a kezes által *kijátszassék*. E kijátszási vágy pedig nagyon kézen feketik még a kezdetben nem rosszszelkű kezesnél is, ha azt látja, hogy a hitelező *hiába* perli a főadóst s most már reá kerül a sor, holott ő erre nem számított.

Alaki jogunk által tehát teljesen elég van téve azon nyomós érveknek, melyeket ZEILLER⁴⁵ a kezességnek az ausztriai polg. törvénykönyv értelmében szabályozása mellett felhoz, a nélkül, hogy ennek igazolatlan és igaztalan állása anyagi jogunkba bevitetett volna

Dr. Jancsó György.

⁴⁴ Hogy a kezesnek a főadóssal való *együttes* pereltethetése kellékét definitionkba szintén fel nem vettük, oka az, hogy nézetünk szerint annak meghatározása, hogy ki, mikor s miként vonathassék perbe? — az alaki s nem az anyagi jog által eldöntendő kérdés. Az anyagi jog feladatसरूपे csak arra terjedhet ki, hogy mikor tekintessék valamely kötelezettség beálltnak s mi ezen kelléket definitionkba e kifejezéssel, «ha a hitelező adósától kielégítést *nem nyerhetne*» felvettük.

⁴⁵ ZEILLER FERENCZ *Commentar zum öst. bürg. Gesetzbuche* cz. m. 4. köt. 22. l. Da der Gläubiger in vielen Fällen mehr Rücksicht auf den Bürgen als auf den Schuldner nimmt, und durch den Bürgen sowohl gegen mehrfache Prozessführungen, als gegen die Zahlungsunfähigkeit oder Unredlichkeit des Schuldners gedacht sein will.

A csődtörvényjavaslat tárgyalására egybehívott értekezletnek fontosabb határozatai.

(Vége.)

Noha a csődtörvényjavaslat tárgyalása alkalmával szakkegyezések kihallgatva nem lettek, mégis önkényt jelentkezett a budapesti kereskedelmi csarnok, mely a fővárosi kézműárosok zömét képviselő és egy általa kidolgozott emlékiratban kizárólag a kényszeregyezségekre vonatkozó módosítási javaslatokat úgy az elnöklő miniszter ural, mint az értekezleti tagokkal is közölte.

A kereskedelmi csarnok emlékiratában mindenekelőtt a kényszeregyezségi intézmény mellett nyilatkozik, de azt kizárólag hitelezők érdekében óhajtván, a törvényjavaslatnak erre vonatkozó némely pontok módosítását kérte; Ugyanis

1. Hogy az egyezés nemcsak a közadóssal, hanem annak örököseivel, sőt harmadik személyekkel is megköthető legyen.

Ezen javaslat indokolásául felemlíti: hogy a hitelezőre nézve egészen közömbös, hogy követelése hányadát az adóstól avagy más valakitől kapja, kinek azután természetesen a tömeg tulajdonjogilag is átengedendő lenne.

Az értekezlet, a mint már jeleztetett, a kényszeregyezséget a közadós örököseivel megköthetőnek nyilváníttá ugyan, de más harmadik személynek, közbejárását a közadós beleegyezése nélkül még nem tartotta elfogadhatónak, mert a közadós vagyonát átadja ugyan a végett, hogy az értékesíthessék és abból a hitelezők kielégítést nyerhessenek, de a csődnívtás folytán meg sem mondott le az arra való mindennemű befolyásról oly annyira, hogy a hitelezők tetszésük szerint a tömeget egészben másra ruházassák.

2. A tervezet 217. §-ban és a 234. §. 3-ik pontjában foglalt azon korlátozása mellőzése kívántatott, melyek szerint a kényszeregyezségi eljárás meg sem indítható, ha a közadós mint szökevény távol van, ha a mérleget bemutatni vagy azt hittel megerősíteni vonakodott, ha már csőd alatt volt, ha kereskedelmi könyveket nem vezetett, vagy azokat oly rendetlenül vezette, hogy azok alapján vagyoni állása, különösen tartozásainak mennyisége biztosan meg nem állapítható. Ezen javaslat indoklására felhozott, hogy az egyezség a hitelezők érdekében köttetvén, az adós körülményei és netalán mulasztásai erre befolyást ne bírhassanak.

Az értekezlet ezen óhajást részben teljesítette a meny nyiben azon körülménynek, hogy a közadós már egyszer csőd alatt vagy kényszeregyezséget kötött az említett egyezség újabb megkötésére befolyást nem engedett, a kényszeregyezségi eljárásnak többi feltételeit azonban fentartotta, mert a fent elősorolt többi esetekben az ily egyezségnek alapos megvitatására és elfogadására kellő alap nem létezik.

A 234. §. 2. pontja ellen a kereskedelmi csarnoknak azon aggálya forgott fenn, hogy a bíróságok azon tételt «ha alaposan gyanítható, hogy a közadós az egyezség létrehozása végett egyes hitelezőnek titokban kedvezőbb feltételeket biztosított vagy csalást követett el», könnyen félreértvén, azt úgy fogják értelmezni, hogy határozatlan benyomások és szomszédosok sugallatai után is ítélnének. A csarnok tehát szerencsésebb kifejezéseket és határozott tájékoztató intézkedéseket óhajtott. Az értekezlet ezen óhajást az által teljesítette, hogy a 234. §. 2. pontját helyesebben szövegezte és a bizonyítékok szabad méltányolásának módját határozottan körülírta.

3. A kereskedelmi csarnok azt kívánta, hogy a közadósnak számos bukás miatt való jogerejű elítélése ne a kényszeregyezés hatálytalanságát, hanem csupán az egyezség alapján nyújtott elengedés megszüntetését vonná maga után, mely javaslatát az értekezlet szintén magáévá tette.

4. Kívántatott, hogy a közadós egyenként megnevezett legközelebbi rokonaitól u. m. házastársától és egyenes ágban fel- vagy lemenő rokonaitól a szavazati jog megvonassék, mert a kereskedelmi csarnok tagjai meg vannak győződve, hogy az általuk megnevezett legközelebbi rokonok a priori oly hitelezők, kik az adós érdekeit óhajtják szolgálni, a nélkül, hogy a nem rokon hitelezőknek módjában lenne, megnyugtató biztosságban lenni az iránt, hogy ezek a hányad vagy biztosíték tekintetében a többi hitelezők kárára az egyezség megkötése előtt vagy után különös előnyökben nem részesülnének.

Az értekezlet a hitestársakat a szavazásból kizárta ugyan a rokonoknak szavazási jogát pedig korlátoztatni nem kívánta azért, mert nézete szerint a rokonok azok kik rendszeren a bukottat a legutolsó pillanatig segítik és így rendszerint valódi követeléssel bírnak, ott pedig hol csalárd módon mint álhitelezők jelentkeznek a határvonal meddig lehet a szavazás kizárásával menni, felette nehezen volna meghatározandó. Csupán az egyenes ágban le- és felmenő rokonok kizárása alig felelne meg a csarnok által felállított célszerűségi momentumnak és okszerű szándékainak. Végre

5. Azon óhajás fejeztetett ki, melyhez a kereskedelmi csarnok ismételve és szívósan ragaszkodott, hogy a kényszeregyezés csakis 40%-os minimum mellett engedtesék meg.

Felhozott e mellett, hogy a kényszeregyezésnek, mely a hitelezők érdekében behozandó, és mely szerint a kisebbség a többség akaratának alávetetik, kell hogy valami határa legyen, mert nem minden hányad alkalmas a többség érdekeinek előmozdítására. Elismerte ugyan a csarnok, hogy minden számnak meghatározása többé kevésbé önkényen alapszik, ha tehát a 40% javasoltatott, ez azért történt, mert legalább Budapesten az ugynevezett

tisztességes egyezség 40%-nál kezdődik, mert ezen hányad a legtöbb egyezség átlagos számát teszi és mert bátran állítható, hogy kereskedelmi csődökben a hitelezők érdeke voltaképen csak az ugynevezett tisztességes egyezségnél kezdődik. Kevesebb a veszedelem akkor, ha a hitelező az esetleg sovány hányadot épen nem kapja meg, semmint ha bármely csekély hányad elfogadása által csődökre bátorít. Eltekintve egyes kivételes eseteket, az adós összes hitelezőinek kielégíthetése céljából akkor tartozik csődöt mondani, midőn tartozási és követelési állapota közt álhidalhatlan ut még nincsen. Bár miben fekszen annak oka, hogy a közadós 40%-ot nem szolgáltatathat, annyi, a csarnok nézete szerint, kétségtelen, hogy ily adós nem tarthat igényt arra, hogy részére kereskedelmi és társadalmi helyreállítására segédkez nyujtassék.

Ezen érvekkel szemben az értekezlet azon nézetből indult ki; hogy a hitelezők legjobban megítélhetik, mily hányad elfogadása áll érdekükben és még akkor is ha a kereskedelmi csarnok azon álláspontja feltétlenül elfogadtatnék, mely szerint az egyezség csak a hitelezők érdekében állapítandó meg, ezeket szabad elhatározásokban nem lehetne annyira korlátozni, hogy a felállítani kívánt minimumon alul egyezséget ne köthessenek. Fordulhatnak ugyanis elő oly esetek, midőn a hitelezők látják, hogy nekik 40% nem jutand, de mielőtt a csőd eljárás költsége még a csekélyebb hányadot is felemésztené, ez utóbbit is szívesen elfogadják. Eltekintve attól, hogy a minimum átalában és a fenforgó konkrét viszonyok méltánylása nélkül meg nem állapítható, a kereskedelmi csarnok által javaslatba hozott 40%-nyi minimum azon saját állításával is ellenkeznék, mely szerint Budapesten ezen hányad a legtöbb egyezség átlagos számát teszi, mert ha ez így van, akkor számos esetben jelenleg is tisztességes egyezség 40% alól is köttetik. Végre félni lehet attól is, hogy a törvényhozás által felállított minimum a csődöknél rendszeren a kiegyezés alapjául fogna vétetni és így a minimum a mint ez hasonló esetekben már többször történt, a kielégítés maximumává fajulni.

Dr. Schnierer Gyula,
miniszteri oszt. tanácsos.

Eszmék az atyasági perek kérdéséhez.

(Vége.)

E két codex intézkedéseinek az a tendentia, hogy az atya figyelhessen, hogy a szülésnél más gyerek be ne csempésztesse, illetve hogy beigazolhassa, hogy a szült gyerek minősége a nemzés időpontjának megfelel-e vagy nem. Nálunk csak a szülés után szoktak a férfik értesíttetni nemző képességükről, úgy hogy a szülésnél jelen nem lehetnek, de arról sem szerezhetnek maguknak meggyőződést, hogy az előmutatott gyermek csakugyan az általuk állítólagos elcsábított-nak méhéből származott-e vagy nem, illetve hogy nem kapta e fölperesnő az illető gyereket valamelyik jó barát-nőjétől cserébe vagy ajándékba, hogy az atyasági kereset indítása által a mi erszéneinken mindkettő egyetértőleg osztozkodjék. De nálunk az anya még akkor is indíthat paternitási keresetet, ha az ő nevelésére bízott 12–14 éves állítólagos fiunk lopás vagy gyilkolás miatt már hírnevet szerzett, vagy ha a 15 éves állítólagos lányunkat mint nem privilegiált meretrixet a policzia elfogja hogy — a kórházba szállíttassa. — Végre a 3. pontra vonatkozólag a zürichi codex szerint az atyasági kereset elutasítatik, ha a bepanaszolt az állítólagos teherbeejtéskor még 16 éves nem volt; ha a bepanaszolt a teherbeejtéskor házasságban élt és fölperesnő előtt ezen állapot bizonyíthatólag tudva volt (tehát nem úgy mint nálunk, hogy a cseléd már csak a sekáns nagyságos asszony elleni «trutz»-ból is a férjt elcsábítja, hogy idővel ellene felesége bosszantására atyasági keresetet

inditson), vagy a graudbündteni codex (73. §.) szerint, ha az atyaság miatt bepanaszolt az ellenbizonyítást teszi, hogy ő nőstehetlen. Legyen szabad illusztrálnom egy példával, hogy mily eredményeket szül jogilag a házasságon kívüli közösülés különféle jogszempontokból különféle országokban. Tegyük föl, hogy «nox erat et coelo fulgebat Luna sereno» s hogy valamely «ix» szótaggal végződő hölgy, legyen már most lotrix vagy famulatrix vagy coatrix «venae libidine afflatae» besompolyog egy szobába a hol három diák hál, kik közül az egyik 15, a másik 16, és a harmadik bármily kora. «Will die Thörin, will auch der Thor». Már most ha a «donna» mind a hárommal hál és teherbeejtetik, akkor a százországi codex szerint mind a hármat támadhatja paternitási keresettel; a mi gyakorlatunk, a porosz Landrecht, a graubündteni és a zürichi codex szerint egyet sem bánthat; ha a nő csak a 15 éves ifjuval vagy csak a nő férfival (ha e családállapot fölperesnő előtt tudva volt) közösült volna, illetve ha akár az egyiket, akár a másikat maga a nő csábította volna el, akkor a mi joggyakorlatunk oltalma alatt a nő mind a 15 éves, mind a nő férfi, *de még az általa elcsábítottjai ellen is* léphet föl paternitási keresettel míg azt p. o. a zürichi codex szerint nem teheti. S így még számos példát hozhatnék föl, de legyen elég ezen egynehány, a melyekkel csak azt akartam kitüntetni, hogy mily nevetéses minden distingválás ezen jogkérdésben és hogy csak egy radicalis oldása van a dolognak: a franczia elvet elfogadni. Igen mondják sokan, hiszen mink is szívesen elfogadnók a franczia törvényt. De mink, ha a paternitási elv mellett fölszólalunk, ezt nem annyira a nők mint a házasságon kívüli gyermekek kedvéért tesszük, hisz ezek irányában is kell igazságosaknak lennünk? Bocsánatot! Épen ezen ártatlanak irányában önök legigazságtalanobbak, mert különbséget tesznek gyerek és gyerek között. A helyett hogy valamint a százországi codex (mely egyébiránt ismét igazságtalan a férfiak irányában) minden gyereknek atyát keresnek, ezen jogtól p. o. nálunk a concubitus plurium virorum által nemzett vagy p. o. másutt, a meretrix stb. méhéből eredtet megfosztják. Azért ismétlem, csakis a franczia elv igazságos *mind a férfiak mind a házasságon kívüli gyermekek iránt* és reménylem, hogy igazságos voltánál fogva előbb-utóbb minden civilisált országban győzedelmeskedni fog és hogy utódaink, ha csontjaink már rég elporladozva majd csak csodálkozni fognak, hogy miképpen lehetett az, hogy a franczia elv mint minden igazság, egyszerűsége miatt, már előbb általunk elfogadva nem lett és mosolyogni fognak naiv nézetünkön, valamint mink tesszük ha olvassuk hogy jámbor elődeink a házasságon kívül teherbeejtett nőt *egyáltalában* pellengérre állították és haját lenyirták — (a mint most is t. i. pellengérezni azon férfit is kellene, a ki nem csak «uva immatura»-ra feni fogát, a mi végett ugy is a büntető hatóság által megfenyítettetik, hanem azt a vitéz legényt is, a ki virtuositást helyez abban, ha tisztességes lányt elcsábít, a mit a policziának kérlelhetlen szigorral kellene torolni: s mindkét fajta állatember érintkezésétől minden tisztességes embernek mint a pestistről óvakodni kellene és őket a közmegvetés tárgyává tenni) vagy ha lapozgatunk a mult századok molyrágta könyveiben, hogy mily ünnepélyes komolysággal kutatták ki az akkori bírúk, hogy az elhálás nem

volt e «concubitus lateralis, sedendo, stando, tergo tenus, et omnium pessimus, quando mulier supergreditur virum,» a mely eseteket sodomiának nyilvánítottak. Vagy mint Fischart János strassburgi jogász (meghalt 1589.) írja, hogy az atyaság csak akkor volt bebizonyítva, ha a «stuprata» régi szokás szerint jobbával a «reliquiakat» érinté, baljával pedig «membrum viri jurejurando, se stuprum passam esse de ipso membro». (Itt egy szerény kérdést teszek. Mi fog majd történni ha újabbi perrendtartásunk szerint a föesküveli bizonyítás egészen elesik? Vagy ez talán csak az atyasági pereknél ezek kiváltságos voltuknál fogva fog majd fönn-tartatni?) Tartsuk szem előtt, hogy minél szigorubb valamely országban a törvényhozás a nők irányában *általánosan*, annál nagyobb tiszteletben fog *egyes* tisztességes nő állani a magánéletben. Ne okoztassuk a férfit és ne lakoltassuk vele, ha a nő a botlás oka, vagy ha könnyelmű: viselje csak ő és nem a férfi a következmények egész terhét. Miképen is szól az angol dal:

There was a maid, and
She was afraid, and
There was a maid, and
She was n't afraid and —

Magyar fordítás

Volt egy leány, és
Az félt, és
Volt egy leány, és
Az nem félt, és —

és ne ragadtassuk el magunkat «humanus érzelmektől dagadó nemes keblünk sugallatától» a — méltatlan nő irányában, hanem a ki arra méltán igényt tarthat. Ez leszen azután a valódi magyar lovagiasság. *Emeljünk bátyát a családi élet szentélye védelmére s különösen a házasság üdvére, hogy a fölnt kiemelt statisztikai állást még jövőre is mint első a nemzetek közt elfoglalhassuk. Ezt és hogy még számos nagy erényben tündökljünk mint első a föld népei közül — adja a magyarok Istene!*

Ha értekezésem folytán bizonyos «shoking» dolgokat élethiven leírtam, mentségemül szolgáljon, hogy nem a magasabb lányiskolák számára, hanem komoly jogász lapban, komoly jogászoknak írtam. Ha a rák magát a testen beeszi, az orvosnak azt kiméletlenül «ferro» kell gyógyítani és nem abstract vagy csillogó dictumokkal; ha népéletünkön ily rákfehély mutatkozik, mely nők férfiainknak vagy tapasztalatlan ifjunknak vészthozóvá válhat, rajtunk áll a veszély elhárításáról, míg még idő, gondoskodni.

De jól! Eltöröltük volna az atyakereshetési jogot s elfogadtuk volna a franczia elvet. Azonban «latet causa, vis est notissima». A közösülésnek fogamatja lett. Uj szem fűződik az emberiség ezred éves nagy lánczolatához. Mi a civilisált állam kötelessége tehát ily emberi lény iránt, a ki nem «a társadalom által fölvetett formái szerint» lett polgártársunk? Mi a teendőnk, nehogy ez a társaság ostora, hanem az állam derék jó polgárává és az emberiség áldásává váljék? Vajon eléggé gondoskodtak újabbi törvényeink nevezetesen gyámtörvényünk a házasságon kívül nemzett gyermekekről? De erről egy későbbi cikkben.

Dr. Berger Jakab,
budapesti ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

«Az örökség erejéig való marasztalás» kérdéséhez.¹

Tisztelt szerkesztő ur!

Olvasva a fentti címet és cikket, azonnal eszembe jutott, hogy egy évi birói működésem alatt már is mennyi

bajom volt ezen örökség erejéig való elmarasztalással . . . mely bajok után csak az vigasztal most már, hogy hasonló elmarasztalásnak tárgya jó magam nem lehetek; miután az igen tisztelt cikkíró szavai szerint: «hol örökség nincs, ott nem lehet marasztalás . . .»

De vajon ugy van-e az? Nem bizony . . . mert az elmarasztalásnak épen semmi köze a «nincs» és «van» kérdésé-

¹ Lapunk a különféle nézeteknek nyitva állván, közöljük e cikket, de ki kell jelentenünk, hogy azzal egyet nem érhetünk. Szerk.

hez... ez a kereső fél dolga s a bírőé csak az: van-e joga az illetőnek és ki ellen keresni?

Uram, teremtmő! hány nyomorult tót atyánfia ismeri be naponként tartozását a bíróság előtt azon hozzáadással, hogy nincs semmije! nem fizethet! s mégis el kell marasztalni; mert egyezséget csupa becsületességből nem köt azért, mivel mint teljesen vagyontalan, be nem válthatná szavát s a bírót, nézete szerint bolondnak tartani nem akarná.

Pedig a fentti elmélet szerint ezen egyesek is épen úgy felmentendők volnának a kereset alól, mint az örökség nélküli örökösök; mert «a hol nincs, ott ne keress».

Az ám, csak hogy keresni szabad mindenütt a törvény korlátai között s a nincs-ről csakis keresés által lehet meggyőződni s ezen meggyőződésre jutni nem a bíró, hivatal-szobájában, hanem a végrehajtó, a helyszínén van hivatva.

Az egyenes adós vagyontalanságára ugyan az az ellenvetése lehet minden felperesnek, hogy az egyenes adósnak ha nincs, majd lesz s a kész ítélettel mindég sachban tartható. Ez a sachban tartás azonban nem felesleges az örökösrel szemben sem; mert minél könnyebben jut valaki vagyonhoz, — pedig az öröklés legkényelmesebb módja a vagyonszerzésnek, — annál jobban megőrül neki s igyekezik azt minél csonkitatlanabbul élvezni, ugyannyira, hogy még az örökösödési százalékot sem szívesen fizeti; és így nem egyszer megtörtént, hogy a végrehajtató, a bíró hivatal-szobájában örökség nélküli örökösként szereplő egyénnél is talált végrehajtási alapot olyat, a mit mint nem hagyatéki vagyont, senkinek sem jutott eszébe eligényelni....

Mi következik tehát ebből?

Az, hogy azon 5 rendbeli nehézség, melyekkel az igen tisztelt czikkiró ur oly sikerrel megküzdött, nem volt érde-mes a fáradságra.

Nem pedig azért, mert először is az a gyakorlat, hogy az örökösöket nem lehet egyszerűen «az örökség erejéig elmarasztalni, nem is gyakorlat még szorosan véve, csak akarna az lenni».

Hiszen czikkiró ur maga is elismeri, hogy olvasunk most is olyan elsőbírósági ítéleteket, melyek az örökös-t egyszerűen az örökség erejéig marasztalják el. Olvasunk eizony! de nemcsak első, hanem II-od, III-od bíróságiakat is; mert az nem áll, hogy az tlyen ítéletek minden egyes esetben megváltoztatnának. Nem is változtathatók meg csupán ez indokból; mert a mint mondtam, a «nincs — van» nem tartozik az ítélet érdeméhez; miután annak perrendszerű végrehajthatósága korántsem a végrehajtási alapra vonatkozik.

Hanem igen is, kivételképen van eset, hogy a II-od bíróság feloldja, de nem megváltoztatja az ilyen ítéletet; daczára annak, hogy curiai döntvények rendelik, miszerint az örökséget körül nem irt ítéletek végrehajtása előtt, az örökségi vagyon tisztába hozatala végett a felek meghallgatandók; ergo feloldásnak sincs helye

Persze, hogy ezeket a döntvényeket, legalább perrend-tartásunk értelmében, mely szerint a végrehajtási kérvény az ellenfél meghallgatása nélkül intézendő el, a semmitő-széknek nem szabadna acceptálni; mert a végrehajtató semmi esetre sem köszönné meg az olyan eljárást, melylyel adósa, az ellene készülő visittról előre értesítenék; mivel nagyon természetes, hogy így sohasem taláztatnék örökség.

Aztán ez az ismételt tárgyalás, mely ez esetben az öröklött vagyon kipuhatólása tekintetéből döntvényeztetik nem is sokkal praktikusabb ama bizonyos perrendtartási szakasznál, mely az esetre, ha az okmány valódisága másod-szori tárgyalás alkalmával sem igazoltatik be, az eljárást

rendes peruttra tereli. Mintha bizony az ilyen okmány alap-ján kereskedő felet elutasítani a járásbíróság nem birna kellő képességgel; vagy mintha a törvényszék több bizo-nyítékkal rendelkezne mint a sommás bíróság. No de kötve hiszem, hogy sok ilyen pere volna a törvényszékeknek.

A hol tehát oly ingadozók a vélemények, ott szokásról, gyakorlatról szó sem lehet; s ha egyszer az állított gyakorlat nem gyakorlat, ne csodálkozzék a t. czikkiró ur, hogy mindég olvas még olyan elsőbírósági ítéleteket, melyek egyszerűen az örökség erejéig marasztalnak; mert ha olvas II-ad, III-ad bírósági ítéleteket is, bizonyára megtalálja bennök a legtöbb esetben a «helyben hagyaték» laconicus referátát.

De nem is sérelmes ezen ítélet az örökösre s perrend-szerűleg végrehajtható; mert a mint említém, a végrehajtási alap felkutatása egészen más functió mint az elmarasztalás, melyhez elegendő alperes örökösi minőségének s a követelés fennállásának beigazolása; miután az ítélet ezen passusa: «alperes köteles az örökség erejéig például 4000 frtot fizetni stb», megmenti őt minden személyes károsodástól; mert, — hogy a t. czikkiró által használt példánál marad-jak, — ámbátor az örökölt ház 4000 frtra becsültetett légyen is, ha ezért árverés alkalmával csak 2000 frt jő be, a fentti értelemben concipiált ítélet értelmében egy végrehajtató sem fogja az örököstől követelhetni a hiányzó érték különbözetet annak saját vagyonából s ha követelné a végrehajtási eljá-rás bíróilag bizonyára nem hagyatnék jóvá; mig ellenke-zőleg, a gyakorlatként felerőszakolt elv szerint, ha az ítélet így fogna szólni: «alperes köteles 4000 frtot a 4000 frtra becsült örökölt házból kifizetni», hamarabb eszébe juthatna valakinek a hiányzó összeget követelni; a mi pedig nem volna igazságos dolog.

Ne keressünk hát mindenben új casust; hanem hozzuk tisztába az örökösrel szemben is csak azt, a mit más közön-séges adóssal szoktunk, hogy t. i. köteles-e fizetni vagy sem?... Hogy miből fizet? azt lássa a hitelező.

Hagyjuk csak az örökség misége- és mennyiségének megalapítását az örökösödési eljárásnak; hadd jusson valami a gyámhatóságnak is; ne veszedjenek mindig velünk az illetékesség fölött.

Szerény véleményem szerint tehát az örökség erejéig való elmarasztalás a számtalan nehézséggel járó hagyatéki vagyon kijelölése nélkül is egészen correct, a czélnek meg-felelő és semmi visszaélésre nem szolgáltat alkalmat már csak azért sem, mert a hitelező, hagyatékkal szemben, saját szakállára aligha fog végrehajtásért folyamodni előbb, mint-sem a hagyatékot tényleg feltalálta; s ment viszont az örökös, ha történetesen saját vagyona vétetnék zár alá, számos eszközzel rendelkezik a törvénytelen eljárás érvény-telenítése ellen.

A mi pedig a korábban szerzett jogokat illeti, annál a végrehajtási eljárásban szintén gondoskodna van... kár volna tehát az ítéletek rendelkező részének szabatos rövid-ségét ilyen fölösleges czafrangokkal felhigitani...

Azért ítéljünk csak ezután is eskünkhöz hiven: «leg-jobb tudomásunk s lelkiismeretünk szerint a törvények és törvényerejű rendeletek értelmében» s hagyjuk a nem gya-korlatiasnak mutakozó és sok fölösleges munkával járó gyakorlatokat....

Szürnyeghy Mihály,
aljárásbíró.

Orvoslatok nélküli jogsérelmek.

Nem szándékozom a jelen alkalommal recriminatio-kba bocsátkozni, hanem elmondom a száraz tényállást a mint az a közelmúltban gyakorlatom tartama alatt felmerült.

Péter jelzálogi adós, hitelezőjétől fizetésre többször

¹ Ebben nem adhatunk igazat czikkiró urnak, mert e gyakorlat igen általános, s a semmitőszék is megsemmisít minden oly határozatot, mely az örökség erejéig való marasztalást tartalmaz.

felszólíttatván, azt napról napra halaszgatta, míg végre látván, hogy hitelezője a türelemből kifogyott, cselhez folyamodott, birtokát — az 1877. XX. tcz. 20. §-ának c) pontja értelmében szükséges árvaszéki jóváhagyás mellőzésével — adásvevés czime alatt, kiskoru gyermekeire átruházta, természetesen a vevők *ebbeli személyi minőségöket az írásbeli szerződésben ki nem tüntetvén.*

Az adásvevési szerződés a törvényszabta külső kellékeknek megfelelően, a telekkönyvi hatóság ennek alapján a tulajdonjogot a nevezett vevők javára bekebelezette.

A jelzálogi hitelező mindezekről csak akkor szerzett tudomást, midőn az 1860. évi szeptember hó 19-én megjelent miniszteri rendelet 3. §-a alapján keresetének feljegyzése iránti kérelmével elűtetett.

Mit tevő legyen már most a jelzálogos hitelező, és mivel éljenek az adósnak azon hitelezői, kik követeléseik biztosítása céljából zálogjogot szerezni óhajtanak?

A már is bekebelezett jelzálogi hitelező ugyanis jogainak érvényesítése céljából kénytelen, a kiskoruak mint telekkönyvi tulajdonosok számára a gyámhatósághoz, ügygondnok rendelése iránt fordulni, és jogait csakis azután a bíróság előtt érvényesítheti.

Míg ellenben a többi hitelezőknek törvényeink a már magában véve semmis jogügylettel szemben mi orvoslátot nem nyújtanak.

A nyilvánkönyvi jogoknak harmadik személyeknek, a telekkönyvbe be nem jegyzett igényei alapján való megtámadása, sem jogi íróink, sem pedig felső bíróságaink által mi pártfogásban sem részesül, — sőt a telekk. rendts. 48. §-ának, minden ok nélkül annyira megszorító magyarázata, azon hitelezőknek, kik egy ipso jure semmis jogügylet megkötése folytán, jogaiktól megfosztatnak, — lévén azon nézet az uralkodó, miszerint «a törlés keresetben csakis az lehet a felperes, ki a telekkönyvbe bejegyezve volt, — jogaik érvényesítésére miféle eszközt sem nyújt.

Analóg esetem volt, melyben a férj összes ingatlan vagyonát adásvevés útján nejére átruházta, anélkül, hogy a szerződésben a vevő ebbeli személyi viszonyát kitüntetné.

Miután a hibás telekkönyvi bejegyzések kiigazítása tárgyában a m. kir. Curia mint legfőbb ítélőszék az 1871. évi febr. hó 28-án 255. szám alatt kelt határozatában «a telekkönyvbe a telekkönyvi hatóság tévedése folytán történt hibás bevezetések kiigazítása a bevezetés által jogaiban sértett fél által is kérelmezhetőnek kimondja, én ezen felet feljogosítottanak tartom arra is, hogy a bekebelezés alapjául szolgáló jogügyletnek ipso jure való semmiségének feltüntetése mellett, a telekkönyvi hatóság előtt a bekebelezést elrendelő végzéseinek kiigazítását kérelmezhesse, mert nincs alaki jogszabály, a mely az anyagi jog azon elvét «quod initio vitiosum est non potest tractu temporis convalescere» megdönthetné a negotium nullumból, jogokat keletkeztethetne.

A telekkönyvi hatóság ezen esetben, a felek azon jogügyletet ipso jure semmisnek qualificáló körülményekre való meghallgatása után, végzésileg határozhatna.

A mennyiben ezen rövidebb ut célhoz nem vezetne, akkor nem marad más hátra, mint a birtokbírósághoz keresettel fellépni, melynek petituma, «miszerint a semmis jogügylet alapján telekkönyvileg kitüntetett tulajdonos túrni tartozik, hogy a felperesnek követelése, az ezen semmis jogügylet alapján birtokába jutott ingatlanokra zálogjogilag bekebelezettség».

Hogy a hitelező csekély követelését inkább veszteni engedé, mintsem a rendes per útjára lépjen, azt kétségbe vonni sem lehet.

A fenti két gyakorlati jogesetet óhajtottam e lapok t. olvasóival közölni, és ez által eszmecsere tárgyává tenni.

Dr. Hexner Gyula,
Hptószentmiklósi ügyvéd.

Külföldi jog- és államtudományi könyvészet.

1. KRIES, A. von, der Beweis im Strafprozess des Mittelalters. Weimar, Böhlau frt 5.—
2. LUNDBERG, E., der Rechtsverständige oder praktisches Handbuch zur eigenen Belehrung und selbständigen Bearbeitung gerichtlicher Angelegenheiten. Magdeburg, (Ostrowo, Priebatsch) frt 3.—
3. PLANCK, J. W., das deutsche Gerichtsverfahren im Mittelalter. Nach dem Sachsenspiegel und den verwandten Rechtsqu. 1. Bd. 2. Hälfte. Braunschweig, Schwetschke & Sohn frt 8.—
4. *Kecueil*, nouveau, général de traités et autres actes relatifs aux rapports de droit international. Continuation du grand recueil de G. F. de MA TENS par Ch. Samwer et J. Hopf. 2. série. Tome II. 2. livre et Tome III. 1. livre. Göttingen, Dietrich's Verlag frt 16.—
II, 2. frt 10.— III, 1. frt 6.—
5. SCHULZE, H., die Hausgesetze der regierenden deutschen Fürstenhäuser. Hrsg. u. eingeleitet. 2. Bd. Jena, Fischer frt 18.—
6. ULLMER, R. E., Commentar zum privatrechtlichen Gesetzbuche des Kanton Zürich. Suppl.-Bd. Zürich, Orell, Füssli & Co. Verlag frt 20.—
7. VCSELICKI-BOZIDAROVIC, G. v., bosnisch-herzegowinische Frage. I. Wien, Rosner frt 80.—
8. *Waaren-Verzeichniss*, alphabetisches, zum österreichisch-ungarischen Zolltarife. 4. Wien, k. k. Hof- und Staatsdruckerei frt 5.—
9. WALCKER, D., die Ursachen und die Heilmittel der sozialdemokratischen Umsturzbestrebungen. Berlin, C. Heymann's Verlag frt 4.—
10. WALTER, O. E., die königlich sächsischen Polizei-Strafgesetze und Verordnungen, mit Einschluss der reichsgesetzlichen Bestimmungen. Dresden, Meinhold & Söhne frt 4.—
11. ZUCKER, A., die Untersuchungshaft vom Standpunkte der österreichischen Strafprozessgesetzgebung. 3. Abth.: Die Reformbedürftigkeit der Untersuchungshaft. Prag, Dominicus frt 3.—
12. *Zur Beleuchtung des Friedens-Präliminar-Vertrags zwischen Russland und der Pforte, abgeschlossen zu San Stefano am 3. März 1878, und des Vertrages zwischen Deutschland, Oesterreich-Ungarn, Frankreich, Grossbritannien, Italien, Russland und der Türkei, abgeschlossen zu Berlin den 19. Juli 1878.* Stuttgart, Cotta frt 10.—

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4. szám) megjelent s minden könyvkereskedés által megszerezhető:

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNY-ISMÉ. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire írta *dr. Mariska Vilmos.* Második bővített kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

IGAZSÁGÜGYI RENDELETEK a magyar királyi miniszterium által kibocsátott törvénykezési rendletnek gyűjteménye betűrendes tartalommal ellátva.

1874-ik évi folyam	füzve	40 kr.
1875-ik évi folyam		80 kr.
1876-ik évi folyam		50 kr.
1877-ik évi folyam		50 kr.

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

egyetem-utca 4-ik szám.

«Az első abban áll, hogy császári kormányunk a külkereskedelem javítására célzó minden reformban akadályozva van. Jelenleg minden nemzet, mely szerződéses

A consularis jurisdictio kérdése élénken foglalkoztatja az európai kormányokat. Legujabban törvényjavaslat készült e tárgyra vonatkozólag Németországban. Állandó programmpont gyanánt látjuk azt egy tudományos készítésénél fogva hatalmas társulat működésében. E társulat neve: «Association for the reform and codification of the law of nations».

viszonyban áll Japánnal, megköveteli igényeinek kielégítését s ezáltal a kívánatos módosítások nehezítve sőt lehetlenné válnak.»

Ezen meglehetősen mysteriosus szavaknak értelme abban áll, hogy Japán az európai államokkal kötött eddigi szerződésekkel nincs megelégedve. Japán szeretne ugyanis magas védvámokat és európai mintára készült adórendszert behozni.

«Kiváló fontosságu a második kérdés, mely az extraterritoriális jurisdictióra vonatkozik. Hogy a keleti s a nyugati nemzetek közt barátságos viszonyok fejlődessenek, e jurisdictiónak lényeges kelléke az, hogy a midőn az egyiknek jogait védi, a másiknak jogait meg ne sértse. Az európaiaknak Ázsiában kiszolgáltatandó igazság ne legyen igazságtalanság, melyet európaiak elkövetnek ázsiai embereken. Mig valamely államban a suverénitási jogaival ellentétben levő consularis jurisdictio fenáll, az igazságszolgáltatás s a közigazgatás nem fektethető egészséges alapokra. Bizom benne, hogy az európai nemzetek nemsokára be fogják látni azt, hogy saját érdekükben van, ha magukat alávetik a japáni jurisdictiónak, mely jelenleg helyes elveken alapszik és évről-évre tökéletesből. Időközben legalább a kézzelfogható visszaéléseket és visszaosságokat meg kellene szüntetni. Én csak kétféle akarok megnevezni, mi bizonyosan minden figyelmes japáni előtt feltűnt már. Az első az, hogy igen sok esetben azok, kik az igazságszolgáltatásra hivatvák, nem bírnak kellő készséggel. Ily alkalmatlan egyének compromittálják az igazságszolgáltatást, valamint azon nemzeteket, melyek érte felelősek. Sem költséget sem szabadságot nem szabadna kimélni, hanem csupán arra való tapasztalt bírakat kellene alkalmazni. A második az, hogy Japánban nincsenek felelősségi fórumai a consuloknak, hanem csak messze Európában. Sőt sok európai állam erről általán nem gondoskodott. Mindenki el fogja ismerni, hogy ily rendszer mellett valóságos igazságszolgáltatás tényleg lehetetlen.»

A japáni követ előadása a társulat helyeslésével találkozott. Nincs kétség benne, hogy az appelláták rendszere roppant huzavonát idéz elő és tömérdek költséget okoz. Az is bizonyos, hogy a választott consul (c. electus) nem alkalmas, mert nincs qualificálva bírói teendőkre. Sok esetben pedig érdekelt fél ugyanazon perben, melynek ő a bírója. *Jurisdictiót tehát csak hivatásos consulokra kellene bízni.* Ezt hangosan követeli a mivelt európai államok becsülete. Továbbá a felelősségi eljárást egyszerűsíteni kell az által, hogy a második forum is, a mennyire csak lehet, magában az illető országban felállíttassék.

Láttuk, hogy a vegyes bírósági rendszer már rést tört a consularis jurisdictio intézményén úgy Egyiptomban mint magában Törökországban. A leglényegesebb különbség a két vegyes bírósági rendszer közt ezekben áll: 1. Egyiptomban a külföldi bírák többségben vannak — Törökországban nincsenek külföldi bírák, hanem a benszült nem mohamedának vannak csupán képviselve; 2. az egyiptomi bíróság ítél *polgári* — és kereskedelmi ügyekben, — a törökországi csupán kereskedelmi, továbbá ingatlanokra vonatkozó esetekben; 3. az egyiptomi tényleg és évről-évre haladó eredménynyel működik — mig ezt a törökországról fájdalom, nem lehet állítani; 4. Egyiptomban csupán az *ugyanazon* nemzetbeliek közti perlekedések, ha dologra vonatkoznak, tartoznak ezentúl is a consularis jurisdictio alá, — Törökországban a consuli bíraskodás ingók tárgyában kiterjed minden oly esetre, melyben a peres felek idegen alattvalók. Többféle nemzetbeliek közti perekben: actor sequitur forum rei. Azon-

ban ha bármelyik fél török alattvaló, úgy a török bíró ítél a consularis dragoman közbenjárása mellett.

Reform gyanánt üdvözölhetni mindkét országban azt, hogy bizonyos ügyekben egyforma jurisdictio és egyforma törvényhozás (francia) éretett el.

A mi a törvényeket illeti, úgy bizonyára Törökországban valamint Egyiptomban első sorban a reform nem abban áll, hogy ott a francia vagy az angol törvényhozás pusztá receptiója arasson diadalt. Nézetem szerint tökéletesen helyes elvet követ a nevezett nemzetközi társaság, midőn kívánatosnak mondja, hogy általában a viszonyoknak megfelelő, igazságos és részrehajlatlan rendszer fogadtassék el. Tagadhatatlanul áll pedig a szakember előtt, hogy a jelen század kezdetéből való francia kereskedelmi törvény felette hiányos, mert nem lehetett és nincs tekintettel a jelenlegi forgalmi viszonyokra és kivált keleten nélkülözvén a házagpótló judicaturát, nem óvja meg kellően a gazdasági érdekeket.

A keleti jogviszonyok helyes szabályozásával szorosan függ össze a nagy keleti kérdésnek végleges megoldása is. Sajnálni kell, hogy sem a berlini szerződés, sem az azt megelőzőtt számos memorandum, jegyzék és értekezleti jegyzőkönyv e részben nem tisztázta a helyzetet. A consularis jurisdictiónak megszüntetése Ruméliában, Szerbiában és Bolgárországban külön nemzetközi egyezményekre hagyatott fen. A törökországi jogviszonyok pedig maradnak egyelőre a mint vannak.

Felfogásom szerint Törökországban is hovaelőbb kellene Egyiptom példájára vegyes nemzetközi bíróságokat szervezni. Csupán ezen rendszer felelhet meg Törökország méltóságának teljes kiméltése mellett a részrehajlatlan igazságszolgáltatás kellékeinek.

Azonban az egyiptomi rendszer sem maradhat a közel jövőben keresztülviendő reformok nélkül. Az ottani állapotoknak hivatottabb bírálói (DUTRIEUX, SCOTT, COLFAVRE, FRECLAND) a következő javaslatokat állítják fel:

1. az alapul szolgáló törvények (eddig legnagyobb-részt Code Napoléon) feleljenek meg a mostani forgalmi és kereskedelmi érdekeknek;

2. a nemzetközi bíróságokra ruháztassék a teljes criminális jurisdictio;

3. az illetékesség terjesztessék ki mindennemű perlekedésre, tehát oly perekre is, melyek benszültök vagy *ugyanazon* nemzetbeli idegenek közt keletkeznek;

4. a collegium bíráinak száma szállíttassék le ötről háromra;

5. az ügyésznek közbenjárása magánjogi esetekben szüntettessék meg;

6. a közönséges perrend s az eljárás kereskedelmi ügyekben legyen lehetőleg azonos;

7. a bíróságok hatalmaztassanak fel arra, hogy a tanuk nyilvánosan és szóbelileg kihallgattassanak. (Power should be given to the courts to order that the evidence be taken by word of month);

8. mondassék ki, hogy az ítéletek nem okvetlenül *írásban* kiállítandók.

9. a consulok és hozzátartozóik quasi-exterritoriális állása szüntettessék meg;

10. szabályoztassék a sajó-, ipar-, közegészség- és találmányi ügy.

Mindezen reform kívánalmak tökéletesen helyesek s az eddigiek után nem is szorulnak bővebb fejtegetésre és indokolásra. Csatlakozunk pedig WENDT nézetéhez (HOLTZENDORF BRENTANO: *Fahrbuch* sat. II. évf. 496 l.) «Wenn die bei Lösung der orientalischen Frage interessierten Staaten sich zu dem Entschluss einigen könnten, für die türkischen Territorien eine gleiche Organisation von völkerrechtlichen Gerichtshöfen in Anwendung zu

bringen, wie in Egypten, so würde ganz ohne allen Zweifel das Wesentlichste zur Beilegung der orientalischen Wirren geschehen sein.»

A Midhat-féle reformok korántsem kielégítők. Ha, mint Törökországban, a kormányválságok napirenden vannak s az igazságügyminiszterek folyton változnak, a jogi bajokon csupán állandó nemzetközi bíróságok segíthetnek, melyek nincsenek kitéve a fényes kapu alatt folyó cselszövényeknek. Jól mondja FREELAND: «Palace intriguers have been at the root of a very large proportion of Turkey's misfortunes». Az igazságszolgáltatási helyzetnek ilyen reformálása eredményezheti csak azt, hogy a justitia győzzön a corruptio felett s hogy a közmegelegedettség, eddig kivétel, jövőre szabályul váljék. Ezekről függ legnagyobb részben Törökország jövője. Különben igaza leend Bismarcknak: «Die türkische Frage muss etappenweise gelöst werden» — mely szavakkal a «vér és vas» embere a berlini értekezlet tanácskozmányait bevezette.

A legtavolibb kelet országainak egyike sem keltett fel maga iránt nagyobb érdeklődést, mint a legújabb időkig hozzáférhetetlen Japán. Alig huszonöt éve, hogy az északamerikai hajóhad Japán fővárosát kényszeríté, hogy kapuit az idegenek előtt nyissa fel. Azóta Japán és China felvették az egyenjogu államok nemzetközi kapcsába és remélni lehet, hogy lassan bár, de bizonyosan az európai mivelődés ezen, valamint a többi barbár országokban is ültetni fogja a közhaladás csiráit.

De térjünk vissza és szenteljünk különös figyelmet közvetlen szomszédjainknak. Csak ezeknél lesz ok és alkalom részletesen szólni az «ad reciprocum utilitatem» behozott kölcsönös ítéletvégrehajtásról.

Dr. Herich Károly.

A nyilvános gyülekezetek és a politikai egyletek rendőri joga.

II. RÉSZ.

II. A gyülekezeti jog gyakorlatának feltételei.

1. *Bejelentés.* E védrendszabályhoz szívóssággal ragaszkodik STEIN és MOHL — mondván, hogy mivel minden gyülekezet bizonyos elementáris veszélyt rejt magában (STEIN) s a gyülekezet vezetői *nem képesek* a rendkellő fentartására, továbbá, mivel eredeti céljuktól eltérve, veszélyes irányban fejthetik ki cselekvőségüket (MOHL) s a végből, hogy a hatóság minden gyülekezetnél előfordulható rendháborításokat kellő időben és erővel elnyomni képesítettessék: *minden* nyilvános gyülekezet előlegesen az illetékes hatóságnál bejelentendő.²⁸

Az előleges bejelentés preventív rendszabályát részéről nem tartom az *összes* gyülekezeteknél alkalmazandónak. Már fennebb megjegyeztem, miszerint a politikai és nem olyan gyülekezetek között lehet és kell némi különbséget a *jogra nézve* is tenni. A politikai gyülekezetek az alkotmány, törvényhozás és az egész bel- és külgazgatásra olyképp igyekezvén befolyást gyakorolni, hogy a fenálló viszonyok, törvények és intézményekben vagy változás forduljon elő vagy pedig a status quo fenmaradjon, minthogy ez uton magát az államtestet benső lényében *közvetlenül* érintik, mint ilyenek, kell hogy *szigorubb* megszorításoknak vetessenek alá a nem politikai gyülekezeteknél, mely utóbbiak *tiszta állami* ügyekkel *nem* foglalkoznak s így *rendszerint* a veszélyes-

ség csekélyebb mérvét foglalják magokban. Megengedhető ugyan, hogy a nem politikai gyülekezetek is válhatnak a közrendre nézve veszélyesekké — minélfogva a biztonsági rendszet *ellenőrző cselekvősége* mindannyinál igazolt, de ebből még nem következik az egyénmértékű megszorítás szükségessége, sőt jogossága. Az alkotmányos korszak befogadott s ma már vita tárgyát nem képező dogmája az, miszerint az állam köteles polgárainak szabad mozgást engedni mindazon ügyek tekintetében, melyek természetöknél fogva a *kényszert kizárják* s csak a polgárok szabadakaratu cselekvősége által örvendhetnek áldásos kifejlődésnek. Ha tehát a polgárok mivelődése, önszegélyzése, a társadalom anyagi érdekeinek előmozdításáról van szó, minthogy ezek a mai kultúrtársadalomban csak *második sorban* tekinthetők állami ügyeknek — az ezek körében kifejtett társadalmi munka inkább előmozdítottassék semhogy akadályoztassék. Ezen elv azonban, soha sem zárja ki az állami biztonsági rendszet hatalmának *közvetlen* befolyását s korlátozó tevékenységét *külső szükség* esetében, mely beáll azon gyülekezeteknél, melyek céljokat tévesztették vagy a joggal visszaéltek.

De nem is czélszerű a bejelentés elvének alkalmazása a nem politikai gyülekezeteknél, mert a közélet összes nyilvánulása; körében megörökíti a rendőri beavatkozást és gondozást (PÖZL), továbbá a kedélyek elkészerítésére vezetne, akadályozná a közérdekek előmozdítására iányzott gyakori mozgalmakat menetőkben, gyön-gitené a szövetkezési hajlamot s ezzel nehezitené a közszellem természetű fejlődését. Egyébiránt sajnálni lehet azon rendszetet, mely csak úgy jut veszélyek nyomára, ha azokra *előre* figyelmeztették.

Minden nyilvános gyülekezet természete, hogy mindenkinek joga van benne részt vehetni, terjeszszé ki tehát a rendszet minden tudomására jutott nagyobb jelentőségű népmozgalomra figyelmét, ha gonddal és tapintattal teszi — bejelentés *nélkül* is, kellő időben fog a védendő érdekek veszélyeiről tudomást önmaga tapasztalata útján is szerezhetni. Mindezekből következik tehát, miszerint az előleges bejelentés preventív rendszabálya a nem politikai gyülekezeteknél *elvetendő* — ellenben teljes szigorral alkalmazandó a politikai ügyekkel foglalkozók tekintetében.²⁹

Ha tehát bizonyos osztályu gyülekezeteknél az előleges bejelentés, melynek ma egyik célja a régibb hatósági engedélyezést helyettesíteni — *nélkülözhetlen* s követendő rendszabály vizsgáljuk azt egyes alkatrészeiben.

a) *A nyilatkozók száma.* Angolországban kivételesen a politikai gyülekezeteknél hét egyén nyilatkozata követeltetik,³⁰ ezen elvet elfogadta a legújabb francia törvényhozás is, mely utóbbi azonban azt, mi az angoloknál csak kivételes rendszabály állandó — törvényynyé emelte még pedig a nem politikai gyülekezetek tekintetében, minthogy a politikaiak szabadságát elvette. Hogy a gyülekezetet bejelentők heten vagy talán többen is legyenek, nem helyeselheto, mert bár nagyobb városokban, melyek a gyülekezetek rendes színhelyei, könnyű lesz hét vállalkozót találni, de vidéki kisebb közületekben, hol különben is elfogultabbak a polgárok, nem egyszer csak azért fog a hasznos gyülekezet elmaradni, mert nem találkozott *hét* egyén, ki magát előlegesen a törvény szigorának alávetni hajlandó lett volna. Aztán pedig, ne gondoljon a törvényhozó azzal, hogy egy vagy több polgár jelentkezék a hatóság előtt *rendező* gyanánt, gyakran komolyabb színezetű lesz a gyülekezet, ha egyetlen egy elő-

²⁸ STEIN id. m. IV. k. 116. l. MOHL id. m. III. k. 92. l. Ez állásponton áll a francia 1868-ki törvény, melynek 2. art. szerint: «chaque réunion doit être précédée d'une déclaration préalable». Hasonlag rendelkezik a porosz 1850. márcz. 11-ki és még nagyobb szigorral az osztrák 1867. évi november 15-ki törvény 2. §-a.

²⁹ Ezen elven nyugszik az angol jogrendszer, ugy a bajor 1850. febr. 26-ki törvény is.

³⁰ Olv. e részben GNEIST. *Selfgovernment*. 256. l.

kelő férfiú hívta össze — mintha százak tették volna. És mért ne hozhatná a községet, mondja JULES SIMON, egy vagy két derék, jó szellemű, ügybuzgó polgár mozgásba, mért kellene éppen többre várni? Azon rendszabályt, melynél fogva, ha hét vagy több, a gyülekezetet rendező és a törvényes felelősséget magára vállaló egyén nem jelentkeznék — a gyülekezet a priori meg nem tartható — *szabadságellenesnek* kell itélni s így elvetendő.³¹

Hogy a bejelentésre a gyülekezetet összehívók kötelezendők, nem szenved kétséget — kik ha többen volnának, elegendő, ha egy vagy két megbizottjuk által felelnek meg a törvény rendelkezésének. De nem is szükséges s a dolog lényegére nem tartozik, hogy a rendezők, kik a gyülekezet megtartását, a hatóságnál előlegesen bejelentik, *előtte ösmeretesek* legyenek. Ugy azon szabály is, melynek alapján követeltetnék, hogy a rendezők *azon község kötelekéhez* tartozzanak, melynek kebelében a gyülekezet szerveztetik, *helytelen*. Helytelen és elvetendő pedig azért, mert megfosztja a konkrét község polgárait azon előnytől, hogy máshonnan jövő előkelő szónokok s államférfiak nézeteit valamely jelentőségteljes ügyben kellő időben s *ezen formában* meghallhassák s gyakran azon lehetőségtől is fosztja meg a közönséget, hogy egyáltalán politikai gyülekezet kebelében szerveztetnek.

De nem kell a rendőri hatalomnak azon gyülekezettől félnie és azt netalán *anonimnak* tekintenie, melynek rendezői az illetékes hatóság előtt ösmeretlenek, mert hiszen a gyülekezet megtartásának helye, ideje s célja teljesen ösmeretes lévén, a helyzet által parancsolt óvrendszabályok megtételében sehogy sincs akadályozva.³² És legyen a szabály rendes életviszonyok között. Ellenben, ha indokolva van, a gyülekezeti törvény időleges felfüggesztése, szigorubb eljárás ellen senkinek sem lehet panaszja. Az alkotmányos korszakban, nincs oka az államhatalomnak, saját polgáraitól — mint ellenségeitől félni.

A bejelentés formáját illetőleg ismét elvetendő a francia *írásbéli* bejelentési kötelezettség összeköttetésben az *aláírások legalisációjával*. Az írásbéli forma, csak *jogkép* alapítandó meg, ellenkezőleg sokat szenvedne a gyülekezeti szabadság, mert hányszor fordulhatna az eset elő, hogy az illetékes hatósági organum nem ösmervén az aláírásokat, megtagadná a jegy kiadását. Az aláírásoknak személyes megjelenés általi megerősítése nem egyszer be sem következne, mert vagy idejök vagy kedvök nem lenne az aláíróknak a hatóság előtt személyesen megjelenni, miből következmény: hogy ama nehezítő formák a gyülekezeti szabadság gyakorlatának elmaradását vonnák maguk után, pedig szabad népeknél egyik főpolitikai cél, hogy a nemzet sűrűn gyakorolja közjogait, mert ez a szabadság és honszerelem erősödésének egyik legbiztosabb útja.³³

b) *Maga a bejelentési kötelezettség nem alapítja meg a biztonsági organum jogát a jegyet belátása szerint megtagadhatni.* Hogy magokat a rendezők igazolhassák,

³¹ A kitűnő 1850-ki porosz törvény csak «vállalkozó»-ról szól, anélkül, hogy a bejelentők bizonyos számához ragaszkodnék, — hasonlólag a bajor és badeni törvényhozások is. L. THILO. *Das preussische Vereins- und Versammlungsrecht*. Boroszló, 1865. 11. l. Bajor jogra nézve PÖZL id. m. 446. l.

³² Ellenkező nézetben van DUBOIS mondván: «le préfet ou le sous préfet pourront, sans doute, accepter des signatures non légalisées, lorsque aucune contestation ne s'élèvera sur la sincérité des signatures opposées au bas de la déclaration; mais, l'on ne saurait exiger qu'ils en délivrent récépissé, lorsque ils ne seront point *parfaitement édifiés sur l'identité des personnes* qui provoquent la réunions et sur la réalité de leur domicile dans la commune où elle doit se tenir: leur imposer l'obligation de considérer comme sérieuses des signatures dont ils ne pourraient contrôler l'exactitude, *ce serait autoriser toutes espèces de réunions anonymes, sans garantie ni responsabilité*». Id. m. 108. l.

³³ A bajor jog megengedi polgárainak a bejelentést *szóval* is megtehetni. PÖZL id. m. 448. l. A porosz és badeni jogok is úgy rendelkeznek.

miszerint a törvény parancsának megfeleltek, hogy tehát törvénysértéssel ne vádoltathassanak «bejelentési jegyre», van szükségök, mely jegy nélkül a gyülekezet, mint törvénytelen megtartható nem lenne. A bejelentési jegy azonban nem tartalmaz netán *hatósági engedélyt*, mert az engedélyt már maga a *törvény* kell hogy adja. Igen fontos kérdés itt azonban az, valjon megilletetheti-e a jog a rendőrhatalóságot *belátása szerint* ama jegyet kiszolgáltatni vagy pedig megtagadhatni? A törvény által a jegy kiállítására kijelölt közegnek *nem lehet joga* bármely ürgy alatt is a jegy kiszolgáltatását megtagadhatni, mert ha ily hatalommal birna, a gyülekezeti szabadság gyakorlata *hatósági önkényre* lenne bízva s a repressiv rendszer helyét a *preventív* elv pótolná. A repressiv rendszer megengedi az egyszerű bejelentés formája alatt a gyülekezeti szabadságot, ellenkezik tehát az engedélyezés elvével, a preventív rendszer ellenben *nem ösmeri el* a gyülekezeti szabadságot.

Ha a törvényileg hivatott hatósági képviselőt megilletné a jog a bejelentés formáit bírálhatni, vagy azon czimen, mert a bejelentést *elegendő őszintének* nem itéli, azt el nem fogadhatni — nem jelentene egyebet a nálunk különben is csak alkotmányunk felfüggesztése szakiban honos preventív irányhozi visszatérését, minthogy az akadályok elhárításaig *késleltetések* következne be, a gyülekezeti szabadság oly önkényes megszorításnak vettetné alá, hogy a polgárok hajlandóbbak lennének annak gyakorlatáról inkább lemondani semhogy az előkbe gördített nehézségek fáradságos legyőzése után élni jogukkal. Ezekből következik tehát, hogy a hatóság képviselője *köteles* a szabálytalan bejelentést is — a rendezők személyes *felelőssége* mellett elfogadni.³⁴ Ha ama bejelentés nem őszinte, ha a törvény követelményeinek meg nem felelő, azok kik tették — a szabadon elfogadott felelősségük következményeit ám szenvedjék. Habár tehát a jegy kiállítása nem jelent hatósági engedélyt, habár a hatóság szabálytalan vagy neki nem őszintének látszó bejelentést is elfogadni s a jegyet kiállítani tartozik, még ebből nem következik, hogy joga nem lenne, utólag alkalmas esetekben a gyülekezetet betiltatni, e joga a biztonsági rendészeti hatalom rendeltetésének természetes következménye, a mennyiben a közrendet veszélyeztető gyülekezetek ellen az államrendet megvédeni a rendészet immanens hivatása s közkötelezettsége.

c) *A bejelentés tartalma.* A bejelentésnek különösen három elengedhetlen momentuma, a gyülekezet *ideje, helye és célja* vagy tárgyára nézve kell jelzést tartalmaznia. Az időt illetőleg, annak oly terjedelműnek kell lennie, hogy a hatóság képes legyen azon óvrendszabályok megtételére, melyeket a közrend és biztonság érdekében netalán szükségeseeknek tart.³⁵

A gyülekezet *céljának* előadását a legtöbb continentalis jog követeli. Ezen követelménynek pedig alapos indokai vannak. Már fennebb megjegyeztem, miszerint előfordulhatnak oly tárgyak, melyek nyilvános gyülekezetekben szabadelvű alkotmánygyűléssel bíró népeknél sem

³⁴ Ezen elvet még az 1868-ki francia törvény is magáévá tette. Mondja DUBOIS: «l'autorité deora déliorer *inundiatement* un récipissé de la déclaration. Id. m. 317. l. A porosz jog is olyképp intézkedik; «die Ertheilung der Bescheinigung kann für die Ortspolizeibehörde *nicht zweifelhaft sein*, diese Bescheinigung *muss* vielmehr *sofort* auf die ihr gemachte Anzeige *unweigerlich* ertheilt werden, was gleichwohl, da diese Bescheinigung *keine Erlaubniss* involviret, die Polizeibehörde nicht hindert in den geeigneten Fällen *später* noch mit einem *Verbot* hervorzutreten. LISCO. *Ueber Versammlungs- und Vereinigungsrecht*. Berlin, 1875. 11. l. A bajor jogra nézve PÖZL id. m. 449. l. Badeni id. törv. III. C. 16. §. I. még az osztrák 1867. törv. 16. §-át.

³⁵ A német jogok 24 órát, mely idő a bejelentés teljesítése percztől veszi kezdetét — szabnak meg. A francia jog elve: «la réunion ne peut avoir lieu, que trois jour *francs* après la délioration du récipissé». Azon három napba tehát sem a gyülekezet sem a jegy kiadásának napja be nem számítatik. Az osztrák jog is 3 napot rendel, mely idő azonban a *bejelentéstől* veszi kezdetét.

vitattathatnak meg, ilyenekül feltüntettem a tulajdonképi socialisticus kérdéseket, vagy ki engedné meg hogy a a prostitutio kérdése fölött nyilvános gyülekezetek kebelében vitatkozások folytattathatnának.

De nemcsak azért kell a gyülekezet célját megjelölni a bejelentéskor, mert érdeklí a hatóságot, nem fognak-e törvény által tiltott kérdések megvitattatni, de azért is, mivel a tárgyalandó ügy természete szerint változtatnak az időre s a helyi viszonyokra tekintettel a hatósági óvrendszabályok.

Mig azonban a nem politikai gyülekezeteknél maga a cél rendszerint nem fogja a hatóság különös figyelmét magára vonni — a politikai gyülekezetek *speciális tárgyát* mindenkor kell a hatóságnak megösmernie. S a különbség a két rendű gyülekezetek között ismét az lehet, hogy a nem politikai gyülekezeteknél a bejelentés elmaradásával a cél bejelentése is felesleges, ellenben a politikaiaknál cardinális szükségesség a gyülekezet tárgyának alapos körvonalozása. Valahányszor gyülekezet tartatik, kell meghatározott tárgyának lennie, mely fölött fog folyni vitatkozás — mondja Améline — miután az emberek nem gyülekeznek a végből, hogy mindenféle természetű dolgok fölött vitatkozzanak — s így a speciális tárgy meghatározása nem lesz nehéz feladat.

A gyülekezet témáját, avégből hogy magát a hatóság bizton tájékozassa — határozottan, *szabatosan kell előadni*. Nem lenne elegendő tehát csupán azt kijelenteni, hogy «politikai» gyülekezet fog megtartatni.³⁶ Csak az ki a törvényt kijátszani s a hatóságot tévutra vezetni akarja, nem hajlandó szándékát s célját nyíltan bevallani.

Az jegyeztetett még meg fennebb, hogy a bejelentésnek a gyülekezet *helyére* nézve is kell jelzést tartalmaznia, minthogy azonban, magának a helynek biztonsági rendészeti szempontból kiváló a jelentősége, a hely befolyásáról a gyülekezeti jogra nézve a következő pontban bővebben fog értekezni.

A hely feltételei. A gyülekezetek jogára lényeges befolyást gyakorol maga a hely is, hol tartandók meg a gyülekezetek. Zárt és fedett helyen tartott gyülekezetek mást jelentenek, mint a községekben nyílt tereken és utcákon vagy községeken kívül szabad mezőben rendezett gyülekezetek. E helyt azok joga fog tárgyalatni, melyek *szabad ég alatt* községeken *belől* — vagy azokon *kivül* szabad mezőben rendeztetnek.

Megengedhető tehát, hogy gyülekezetek zárt és fedett helyiségeken kívül szabad ég alatt is megtartatassanak? E kérdést tételes törvényhozások úgy az elmélet emberei két ellentétes irányban oldották meg. Az államjogászok egy része csakis *zárt* helyiségeken belül engedi meg a gyülekezetek megtartását, mások ellenben, bár nagyobb megszorítások feltétele alapján barátai a szabad ég alatti gyülekezeteknek is.

A németek és az angolok a hely viszonyaiból nem hajlandók — mint a francziák oly korlátozást megengedni, hogy a gyülekezeti szabadság határa a zárt helyiségeken belül végződjék

Dr. Fekete Gyula,
kir. törvényszéki bíró.

(Folytatása követk.)

³⁶ Was den Zweck der Versammlung angeht, so fragt sich's, ob die ganz allgemeine Angabe, dass in der Versammlung öffentliche Angelegenheiten zur Erörterung kommen sollen, genüge, oder ob eine *speciellere* Bezeichnung des Zweckes gefordert werden könne? Wir glauben das letztere, denn nur dann ist die Absicht des Gesetzes, wesshalb es die Polizei von dem was bevorsteht benachrichtigt wissen will, zu verwirklichen, nur dann kann sie darüber sich schlüssig machen ob die Versammlung etwa zu *verbieten* oder ob sie mit Abgeordneten zu beschicken sei und mit welchen. PÖZL id. m. 448. l. A franczia jog követeli a gyülekezet határozott céljának előadását — ellenben a porosz jog-e feltételtől elállott. I. THILO id. m. 23. l.

Az ügyvédi rendtartás átvizsgálásához az ügyvédi munkadíjnak hiányzó jogvédelem tárgyában.

Tisztelt szerkesztő ur!

A nagyméltóságu m. k. igazságügyi miniszterium idei január 27-éről 2919. szám alatt valamennyi ügyvédi kamarához az iránt intézett fölszólítására, hogy a fennálló ügyvédi rendtartás mily tekintetben volna javítandó, — idei április 10-én tartott közgyűlésből a brassói ügyvédi kamara tüzetesen indokolt emlékiratot terjesztett föl a nagymélt. m. kir. miniszteriumhoz.

Kiemelendőnek tartom azon fölterjesztésben tett ajánlatot, hogy mily módon biztosíttassék az ügyvédi munkadíj s költség azon esetben, ha például a védenczének egy bizonyos hitelezője annak összes követelésére és járulékaire (ide értve azon perből származó költségeket is, mely pert épen az ügyvéd maga nyerte meg) végrehajtást vezet, vagy ha a vagyontalan védencze anélkül, hogy az ügyvéd arról bárcsak valamit sejtene, adásával a peresített tőke kamat s költség követelésére nézve kibékül, mint már gyakran történt, s az ügyvédet, ki épen maga vivta ki neki követelése eredményét, kijátsza.

Ezen tárgyra nézve az ügyvédi kamara javaslatának 59. §-ában indítványozta, hogy az ügyvédet a jutalomdíj és költségekre nézve a per vagy jogügy tárgyára törvényes zálog és elsőbbségi jog illeti, mely minden más magán követelést megelőz.

Néhai Zachariás Antal hagyatéki tömege nevében 1875 november 19-én 51,170 frt iránt jelzálogos keresetet indítottam a szt-kereszt-bánya vasmű tulajdonosa ellen, mely azzal végződött, hogy 1877 márcz. hó 22-én a szt-kereszt-bányai zálogtárgyakra a kielégítési végrehajtást vezethettem.

De a per folytatását aképen vettem volt megbízómtól át, hogy saját vagyonukból a felmerülendő ügyvédi költségekhez semmi szin alatt nem járulnak, hanem hajtsam én költségeimet föl, s a nekem azon kívül ígért 15 %-os jutalomdíjt a pertárgyból kapjam meg. — Nem elég azzal tehát, hogy már a per kivívása maga — minthogy az a gyulafehérvári bányabírósnál folyt, de nekem rendkívüli költségeket okozott, hát még a végrehajtás foganatosításával összekötött még sokkal tetemesebb költséggel rántott sajátommal bele, mit természetesen fedeznem kellett.

Noha ezen kiadások hordozására leginkább a 15 % jutalomdíjra való kilátás ösztönzött, mindamellett annyi pénzkidadásba még se hagytam volna magamat berántani, ha a trd. amazon cikke nem biztatott volna, melynél fogva a vételár fölosztásánál legalább a végrehajtási költségeket illeti az elsőbbség. Így jutottam azon helyzetbe, hogy mikor a szt kereszt-bányai műgyár 6100 frtnyi eladási ára bíróilag fölosztott, — eltekintve a per s azt megelőző biztosítási eljárásom költségétől, egyedül végrehajtási összes költségek czimén 763 frt 18 kr erejéig érdekelve voltam ezen fölosztásnál.

De mielőtt ezen előnyös tételek sorába felvett összeg nekem kiutaltathatott volna, megtudta a brassói k. illeték-szabási hivatal, mely a Zachariás-féle örökösöktől a törvénytelenül reájuk kiszabott több ezer forintnyi illeték tartozásukat másképen nem tudja behajtani, hogy azok számára a gyulafehérvári k. törvényszéknél egy nagyobb pénzösszeg létezik letétben, s azt azonnal egészben lefoglaltatta.

Erre a n.-szebeni pénzügyi igazgatóságnál egy kérvényt nyújtottam be, melyben a mellékelt vételár fölosztási jegyzőkönyv és az arra hozott 7660/878. számú végzéssel kimutattam, hogy védenczeimnek a kérdéses végrehajtási tömegből csakis 4936 frt 82 kr. jutott osztalékul, s hogy a többi pénz mind előnyös tételek, melyekből 763 frt 18 kr plane engemet illet, ki az ebbeli pert vitte, megnyerte s a fölmerült becslési, hirdetési s árverezési költségeket maga sajátjából

fedezte, s kinek különösen a becslés s az árverezésen kívüli eljárásáért 163 frt 90 kr, és 180 frt lett törvényesítve.

Mind az hasztalan volt, mert a címzett pénzügyi igazgatóság fentartotta a kérdéses foglalást nemcsak a védenczem 4936 frt 18 krnyi osztalék, hanem az engemet illető 763 frt 82 kr-ra nézve is a kérvényem elutasítását azzal indokolván, hogy sem a vételár fölosztási jegyzőkönyv, sem a bemutatott nyugták itten nem mérvadók, hanem döntő egyedül a 7660/878. számú végzés, melynek szövege, úgy a jelzálogos osztalékot, mint az előnyös tételeket mind a Zachariás-féle örökösöknek kiutalja, még azt is hozzá adván, hogy a vételár fölosztási jegyzőkönyv tulajdonképpen csakis az én kérelmemet tartalmazta, mialatt az arra hozott végzés azt megtagadta.

Igaz ugyan, hogy a többször idézett végzés egy kissé futólagos szerkesztésénél fogva az előnyös végrehajtási költségek s a jelzálogos osztalék között különbséget nem tesz, hanem röviden az egészet a Zachariás-féle örökösöknek utalta ki, de azzal a jegyzőkönyvre adott személyes igényemet a költségekre nézve távolról sem tagadta meg, mert azt plane hallgatással mellőzi, s ellenkezőleg annyit határozottan kimondott, hogy az első összeg fölmerült végrehajtási költség, a másik a jelzálogos osztalék fejében utaltatott ki. Hogy pedig a költség az ügyvédé, az magától értetődik, ha előlegképen azt a védenczétől nem vette már föl, minek ellenkezője a kérvényben ki volt mutatva.

Hanem a pénzügyigazgatóságnak kell a lefoglalt egész pénz, sőt még az sem jut neki, az ezen alkalommal még egy néhány ezer forinttal felebb emelt illetékek fedezésére, s ennél fogva kapaszkodik a kérdéses végzés betűszerinti szövegéhez, a kimutatott igazság előtt szándékkal szemét behunyva.

Erre ujonan azon ponthoz tértem vissza, melytől kiindulva jelen esetet a községgel közölni bátor valék, s mely föladatául tüzte ki magának kimutatni, mily égő szükség, egy törvényhozói intézkedés által gátat vetni annak, hogy oly könnyen, mint az velem történt, s némileg a törvény védelme alatt, védenczének egy hitelezője vagy a védencz maga az ügyvédet a sokszor keservesen szerzett s még többször a bíróságok törvényesítése által már úgy is eléggé leszállított keresetétől megfoszthatja.

Ezen intézkedés pedig abban áll, hogy az új ügyvédi rdtba egy cikk vétetnék föl, melynél fogva az ügyvédet a kiérdemelt jutalom és munkadíja valamint tett kiadásai erejéig a kivívott pertárgyra nézve a törvényes zálog s elsőbbségi jog illeti.

Végül meg kell jegyezmem, hogy természetesen a pénzügyi igazgatóság döntvényével nem voltam megelégedve, hanem ügyemet a nagyméltóságú m. kir. pénzügyminiszteriumhoz vittem föl, s e szerint még jelenleg is függőben van. Az ügy kimeneteléről is lesz szerencsém a t. szerkesztő urat annak idejében értesíteni.

Fekel Gyula,
h. ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Telekkönyvek mellett telekkönyvön kívüli állapot.

A főm. m. kir. Curia mint semmitőszék f. é. január hó 22-én 27170.878. sz. a. egy szerény végrehajtási ügyben, — szerénynek jelzem, mert hiszen nem többről, mint egy falusi félházzal van szó, de amely ház egészben mégis az illetőnek mindene, — a címtételt illetőleg döntvényszerű határozatot hozott, mely e becses lapok hasábjain egy ízben kockáztatott azon állításomnak; hogy jogi életünk átalakulási forrongásának közepette a telekkönyvi intézpény által, úgy amint az ma fenáll — helyesebben ide-oda döcög, — és kezeltek, sok helyütt pedig kezelődik, — a holt formalismus az előremozogni törekvő, élő anyagi joggal nem egy tekintetben hadi lábra van állítva, — igazat ad.

Nem volna tanácsos eme döntvényszerű határozatot teljességében mereven alkalmazni. De legtöbb esetben absolute nem is lehetne; hacsak befejezett tények fel- és vissza nem forgattatnának, megváltozott birtokviszonyok előbbi állapotokra nem reducáltatnának csak azért, hogy a papirosra támaszkodó rideg formalismus elvont, tehát a gyakorlati élettel nem számoló elveinek elég téve legyen.

Ezen bevezetés eléggé éreztetheti, hogy a jelen sorok célja: egyáltalán nem mellékes tekintetek érvényesítése, vagy hiu viselkedésből eredő czáfolgatása akar lenni a a legfőbb birói tekintély fentebbi határozatának; mert hiszen maga a concret kérdés végérvényesen és változatlanul elintézve van, melyen tehát e fejtegetés sem segítene. De másrésről teljes hitem az, hogy ama legfőbb birói határozat tiszta meggyőződésből eredett, tehát tisztelettel fogadandó. Hanem egy elvi kérdést óhajtottam nyilvánosság elé hozni, mely — tudomásom szerint legalább, — még meg nem világítottatott, s mely megoldatlansága miatt már eddig is nagy pusztításokat okozott jogi életünkben, és a melyre az alkalmat a hivatkozott semmitőszéki határozat hozta kezem ügyébe.

És most mindenekelőtt lássuk magát az eldöntés alapjául szolgált végrehajtási jogesetet, mit azonban hogy könynyebben megérthetővé tegyek, a vonatkozó telekkönyvi állapot phasisait rövid vonásokban előre kell bocsátanom.

Uj telekkönyveink behozatalakor M. E. községben a helyszinelő bizottság működén, több oly állapotokat is talált, hogy több telkes gazdának egy belsőségen egy háza volt. A commissio, minthogy akkorban a belsőségeket a külsőségektől még a papíron sem volt szabad szétszakítani, úgy segített a dolgon, hogy az ily házat és belsőséget mint közöset mindegyik gazda telkéhez oda írta, minek aztán következménye az lett: hogy ezen önmagában véve egy compact birtokrészlet in idea mindegyikben, tulajdonképpen pedig egy telekkönyvben sem volt felvéve. És ezen a papíron maig is kísértő ideának még mindig meg kell hozni az áldozatot.

A vázolt belsőségi birtokviszonyokhoz járult még az is, hogy a több gazda között egyik sem levén az igazi, a gondozást egyik a másikára tolta, a ház pedig ezalatt elrongyollott. Mig végre a dolgon az urbéri birtok rendezés, és határszabályozás volt hivatva segíteni, melyre nézve az uradalommal az egyesség 1862. évben megkötöttetett, s az új birtokkiosztás 1870-ig tartva, befejeztetett; 1873-ban pedig az új birtokállapot meghitelesítettetett. Ezen rendezés folyamán egyrészen a beltelkek is új kiosztás alá jöttek, s az érintett belsőségi helyzeten akképen lett segítve, hogy minden egyes volt közös belsőség és ház az egyik telkes gazdának adatott egészben; a másik számára pedig új belsőség és házhely lett kiosztva, melyen aztán az illető új házat épített.

De ezzel rendezett állapotok jöttek létre?

Nem.

S miért?

Oka a telekkönyv.

Hat esztendő folyt el, s ezen község telekkönyvei át nem alakulhatnak. A bíróságok pedig ítélnék és exequáltatnak mereven az 1855/56-diki telekkönyvi felvétel alapján, minek aztán sokan adják meg az árát önhibájukon kívül is.

Igy van ez a szóban forgó concret esetben is.

Az urb. rendezés alkalmával A-nak az 1. sz. tjkben felvéve volt belsőségi és házrésze átadatott B-nek. A. pedig kapott új házhelyet, melyen házat épített is; kültelkét azonban időközben eladta. B. az ekként átvett egész belsőséget

és omló félben levő házat a maga saját neve alatt levő 2. sz. tjkben felvett $\frac{1}{4}$ telkével egyesíté, utóbb azonban 1874-ben a mondott házat és belsőséget a telektől elválasztva C-nek eladta, s C. hogy legalább neve az átalakítás bekövetkeztéig úgy a hogy telekkönyvileg kitüntetve legyen, folyamodott 1874. ápril 8. tulajdonjog bekeblezésért, mi átjegyzéssel a 3. sz. tjkbe meg is adatott. Ebben C. megnyugodván, jóhiszeműleg egészben tulajdonának vélt fundusán a régi rongyos ház helyett új csinos házat építtetett.

Természetes valami, ha az 1869. évi ápril 8. 2579. sz. a. kelt, s a telekkönyvek átalakítását szabályozni hivatott igazs. miniszteri rendelet e községre nézve fogamatba vétetik, a dolgok akképen alakulandnak, hogy A-nak az 1. sz. tjkönyvébe bevezettetik azon új beltelek és ház, melyet az új rendezéskor kapott. B. $\frac{1}{4}$ kültelkéhez ház nem jön, mert itt ilyennel nem is bír. C-nek 3. sz. tjkönyvében pedig helyt foglal egészben azon ház és belsőség, mely a fentebbiek szerint vétel után reá szállott. Ezen telekkönyvi átalakulás azonban, mint mondám — még mindig várat magára.

Az átalakulási munkálat ily tespedésében A. adósa levén D-nek, ezáltal bepereltetik, s miután D. a telekkönyvben azt látja, hogy A. nevén még az 1. sz. tjkönyvben egy közös ház in effigie figurál, a végrehajtást a telekkönyvi állapot nyomán ezen közös házra dirigálja; a telekkönyvi hatóság által a végrehajtási zálogjog ugyanazon 1. sz. tjkönyvben az egész házra bekebleztetni rendeltetik; s a polg. törv. rendt. 423. és köv. §§-hoz képest egyidejűleg elrendelt tartozékösszeírás és becslés nem a marasztalt adós A-nak részére a birtokrendezés alkalmával kiosztott, s a telekkönyvek átalakítása alkalmával az 1. sz. tjkönyvbe bevezettetni kellő új házhely és azon épült új házra, hanem C-nek a 3. sz. tjkben felvett belfundusára és házára intézve teljesített.

C. ezen birói actusok ellen semmiségi panaszszal élt, panaszát azzal indokolván: hogy

a) A M. E. határban befejezett urb. rendezés folytán ezen község telekkönyvei általán, s így az 1. és 3. sz. tjkönyvek tartalma is a tényleges birtokviszonyoknak meg nem felelnek, a végrehajtás tehát végeredményében oly birtokra vezetett, mi nem az adós A. tulajdonát képezi. Ebből kifolyólag továbbá;

b) az által, ha a fenforgó végrehajtás árveréssel befejeztetnék, a M. E. telekkönyvek rendezetlensége mellett azon summa iniura nyerne sanctiót, hogy más adósságáért egy harmadiknak önhibáján kívül kellene fizetni és lakolni akkor, midőn evidenter az adósnak magának az egykori félházat pótló ingatlan vagyona van, s annak hogy ez nevére nem telekkönyveztetik, oka egyedül a közigazgatás, mely nem képes az általa felállított szép rendszerek gépeit elég szellemi és anyagi erővel kellő gyors mozgásban tartani. De különben is;

c) tekintettel arra, hogy az urb. birtokrendezés esetében annyiban a mennyiben ezáltal a birtokviszonyok változás alá kerülnek, telekkönyvön kívüli állapot áll elő, — harmadik személyek sérelmének megelőzésére a polg. törv. rendt. 348. §. c) pontja és a 359., 426., 427., 458. és 473. §§. alkalmas közvetítő módot is nyújtanak.

Ezen tények és érvek ellenében a főm. m. kir. semmitőszék a panaszt elvetette, határozatát — a jelen cikk tárgyára vonatkozólag azzal indokolván: «Azon körülmény, hogy az urbéri rendezés folytán a régi birtokállapot helyett új kiosztás történt s az új állapot még telekkönyvileg keresztülvive nincs, a végrehajtást nem akadályozza; sem azon következménnyel nem bír, mintha ez esetben akképen kellene eljárni, mint azt a perrendt. oly helyekre nézve rendeli, hol a telekkönyvek még behozva nincsenek».

Ezen semmitőszéki határozat igénytelen nézetem szerint azon alaphiában szenved, hogy támaszául egy — hus és

vér nélkül való skeletet választott, s ahhoz egész rigorizmussal ragaszkodott az anyagi jog és igazság rovására.

Ezen határozat indokolása negálja azon nézet helyességét, hogy oly helyeken, hol a telekkönyvi intézmény behozva van, ott lehetséges legyen telekkönyvön kívüli állapot. E pur si muove. Mégis úgy van; hasztalan hunyunk szemet az élet előtt a megkorhadt telekkönyvi ház kedvéért. Eme negatio jogi téren az, mi a physikában az optikai csalódás. A negatio maga indokolva nem levén, annak helyességéről meg nem győződhettem; épen ezért az itt fenforgó elvi kérdés közül az ellenkezőről fenálló szerény nézetemet fen tartom magából a telekkönyv essenciájából és egész apparátusából levont érveknél fogva. Ugyanis.

Minden telekkönyvnek, ha e névre az ahhoz kötött magas fogalom, és rendeltetésnél fogva méltó akar lenni, — fundamentuma a birtoklap. E lapnak egyebeken kívül, mint mindenki tudja, elengedhetlenül tartalmaznia kell a jószág nevét és minőségét; egyszersmind helyszinelési számokkal jelezve mindazon fekvőségi részleteket, melyek a jószág alkatrészeit képezik. Hogy pedig ez kellőképen összeállíthatassék, mindenekelőtt szükséges a határ összes birtokrészeit földtani helyi fekvéseik sorrende szerint magába foglaló, és azonságukat kitüntető részletsorozati lajstrom, és ezzel szorosan megegyező térrajz. Ezen segédeszközök kiegészítő; mondhatni nélkülözhetlen részei a birtoklapoknak.

Csak az ily talapra fektetett telekkönyvek mondhatók «a fekvőségek, és az azokra vonatkozó jogok és terhek pontos, kimerítő, mindenki által megtekinthető, s mindenki részére biztos irányadóul szolgáló jegyzékének».

Csak az ily telekkönyvnek bírnak azon kellékekkel, miket a tudomány mai nap azoktól megkíván, t. i. a publicitást, *specialitást* és prioritást. Ezen kellékek hiányában, — ha az A. lapok csupán a telekkönyv számát a megye, (kerület) és község, továbbá a birtokos vagy tulajdonos nevét, és a jószág minőségét, — péld. uri-, telki-, kisház- stb. birtok — tehát csak e fogalmakat tüntetné fel localisált alkotórészek — realitások — megjelelése és felsorolása nélkül; akkor bizony mindenről, csak telekkönyvekről nem szólhatnánk, legalább nem oly értelemben, és nem oly czélból, mint a milyenben, és melyből azok nálunk vezetettnek.

A mai alakban vezetett telekkönyveinknek a birtoklapokat illetőleg sok hiányai vannak; miknél fogva telekk. rendt. szerkesztőjének az 51. §-ban egy nemét a szavatosság refüsirozásának kellett kimondania, mi már magában véve is elég baj. Hát még ha a fentebb elsorolt lényeges realis alakiságok is hiányoznának! Hiszen, maga az osztr. polg. törvkönyv is rendelkezik például oly esetben, ha a zálogtárgy (ingatlanoknál jószág) elpusztul, azzal, hogy erre vonatkozólag a zálogjog elenyészik. De ily esetekre a telekk. rendt. szerkesztője is gondolt az 56. §. f) pontjának szerkesztésénél.

Egy betűvel sem vagyunk különben akkor, midőn valamely határ a fenálló törvények rendeletei folytán akár egészben akár részben megváltoztatik; mert ily esetekben a telekkönyvek birtoklapjai leglényegesebb részükben, t. i. a jószágtestek, oly átalakulás alá esnek, hogy addig, míg a formalis átalakítás meg nem történik, telekkönyvekről csak névleg, de lényegben szó nem lehet. Maguk a segédeszközök pedig u. m. a részletsorozati lajstrom, a telekkönyvi térkép azon mérvben, a milyenben a birtokváltozás végbement, ebbeli minőségüket elvesztették, realis cél- és érték nélküli papírrá változtak. Egyszóval a községi határnak rendezés alá került része tekintetében, mindegy akár a belsőségek, akár a külsőségek érintessenek az által, — oly állapot áll elő, mit a telekkönyv fel nem tüntet, az tehát a telekkönyvből bírálat tárgyát nem is képezheti. Az annak keresztelt «telekkönyvi átalakítás» az ily határok, vagy határrészekre nézve nem egyéb «újra telekkönyvezés»-nél, mit bizonyít

ama körülmény is, hogy a szükséghez képest új térrajzok, részletsorozati lajstromok is készítendőek, és esetleg a névjegyzék kiegészítendő.

Ennek igen természetes folyamánya pedig az, hogy a régiebb birtokjogra, úgy az újabb tulajdoni és terhelő jogokra nézve az egyes telekkönyvekben előforduló bejegyeztvények nem az évek — nagy mint nálunk évtized — múlva bekövetkező ugynevezett telekkönyvi átalakítások befejeztéről, hanem *azon pillanatban*, midőn nem egyes felek szerződési tényei folytán, — hanem a miről itt szó van, az érdekelték összességét kötelező jogérvényes szabályozási egység, vagy ítélet alapján a régi birtokrészletek helyett az újak kiosztatnak, és az illetők birtokába átadatnak, — már név- és minőség tekintetében az *A.* lapon jelzett jószágtesteknek nem a régi, hanem új alkatrészeire vonatkoznak, és vonatkozhatnak; s az ezen bejegyeztvényeken alapuló jogok csak az ekként megalakult jószágtesti alkatrészekre érvényesíthetők, nem pedig a régiekre.

De végre ha megállna a semmitőszéki elvi határozat, hogy t. i. a végrehajtási jogok tekintet nélkül az ilyképen megváltozott, de telekkönyvileg köröszül nem vitt birtokviszonyokra, az eddigi telekkönyvi állás adatai szerint, tehát a jószágtestek volt alkatrészeire érvényesíthetők, sőt érvényesítendőek, akkor úgy ezen, mint egyéb jogok szerzése tekintetében is a telekkönyvek átalakítása teljesen felesleges munka volna. Pedig nem az. Sőt ellenkezőleg nagyon fontos, és épen ezért kellene arra több gondot fordítani, mint a mennyit tapasztalunk.

Kétségtelenül az e részbeli bírói intézkedésekben észlelhető ingadozás és bizonytalanságnak nagy oka az, hogy az 1869. április 8-diki igazságügyminiszteri rendelet számos hiányok, és gyötrő lassúságu effectuálása mellett azon hibában is szenved, hogy a birtokrendezések eseteire a szabályozás telekkönyvi bejegyzése iránt mi intézkedést sem tartalmaz, pedig ez jogszerzéseknél irányadóul és a nyilvánosság céljából nem kevésbé volna szükséges, mint a vasutak telekkönyvezése, kisajátítások, stb, eseteiben szükségesnek találtatott.

Bodó István,
ügyvéd.

Az ujonczállítás előli szökés esetén való bűnösség.

A brassói kir. törvényszéknél gyakorlatban van egy cselekvényt bűnügyileg tárgyalni és büntetni, melylyel azon kir. bíróságok, a melyeknél én azelőtt alkalmazva voltam, nem foglalkoztak.

Ezen cselekvény az 1868-ik évi 40-ik tczikk 47-ik §-ában körülírt ujonczállítás előli szökés és abbani bűnrészesség.

Ezen §. szerint az, ki kielégítő mentség nélkül tartozása ellenére az ujonczállítási bizottság előtt meg nem jelenik, ujonczszökevénynek, s az, ki ötlet ebben tudva elősegíti, bűnrészesnek tekintetik és a szökevény — ha katonai szolgálatra alkalmasnak találtatik — önként jelentkezése esetében egy évet, ellenkező esetben két évet tartozik a rendes sorkatonai tartamon felül szolgálni, ha pedig katonai szolgálatra képesnek nem találtatik, három hónapig terjedő fogsággal sujtandó.

Ezen §-ra hivatkozással az illető közigazgatósági hatóságok azon általok már elítelt szökevényeket, kik katonai szolgálatra képteleneknek találtatnak, a törvényszéknek adják át megbüntetés végett, s ez az áttét iratok s netán még szükségesnek vélt kiegészítő vizsgálat keresztülvitele alapján végtárgyalást tart s ítéletet hoz, mint más a büntető törvénybe ütköző, vagy egyébként a bíróságok büntető eljárásán utalt cselekvény felett.

Én ezen gyakorlatot törvényesnek nem tartom, s a bíróságokat ezen ügyekben eljárni illetékeseknek nem gondolom; és pedig már csak azon okból is helytelennek tartom ezen eljárást, mert a bíróság ítélt egy cselekvény felett, mely felett már egy más forum ítélt, s az ügyet csak azért teszi át, mivel a törvényben megszabott büntetés az elítéltnak katonai szolgálatra képtelen volta miatt, ellene nem alkalmazható, átteszi azért, hogy a helyettesítő, vagyis fogság büntetést a bíróság alkalmazza. Ez okból tehát a bíróság, ha az ügyet tárgyalja és felette ítélt, res judicata felett ítélt, ha pedig nem tárgyal és ítélt az ügy felett, hanem csak alkalmazza a helyettesítő büntetést, oly cselekvényt büntet, melynek büntetésre méltósága felett nem határozott, ez pedig ellenkezik az itten még hatályban lévő bprts 1-ső §-ával, mely világosan rendeli, hogy akár a büntetőtörvényben bünténynek, vétségnek, vagy kihágásnak ítélt cselekvény, akár más, külön rendeletek által, a büntetőbírósághoz utalt kihágás miatt valakit büntetni, csakis ezen prts szabályai szerint keresztülvitt vizsgálat, s az illetékes bíróság által hozott ítélet alapján szabad.

Már pedig az ujonczállítás előli szökés sem a büntetőtörvényben mint büntetendő cselekvény elő nem fordul, sem az 1868-ik évi 40-ik tczikk, vagy bár mely más törvény, vagy törvényes kötelező erővel bíró rendelet által a bíróságok által büntetendő cselekvénynek minősítve, a bíróságok hatáskörébe utalva nincsen, s így a bíróság e felett ítélni még a res judicatot nem tekintve is, jogosítva sincsen.

Én tehát a bíróságot ezen eljárásra minden tekintetben illetéktelennek tartom, és pedig e nézetemben csak megerősít azon körülmény, hogy a kir. tábla egy ily esetben hozott határozatát e törvényszéknek, a melybe magát ez eljárásra illetéktelennek mondotta ki, a kir. ügyész felhívása feloldván, feloldási határozatának indokolására egyebet felhozni nem tudott, minthogy e cselekvény feletti illetékességét a bíróságoknak számtalan felsőbb rendeletek kimondották, de egyet is ezek közül specifice meg nem nevezett.

Hogy a törvényszék többi tagjai is a kir. ügyészszel együtt érzik, hogy inog a talaj alattuk, midőn ezen kérdésben nézetemmel ellenkezőleg járnak el, észlelhető azon lanya eljárásból, melyet minden ily esetről tanusítanak, hol rendszeren a körülmények tüzetesebb megvizsgálását mellőzve a vádlottokat szintén csak pro forma 2—3 napra ítélik el.

Én azonban a mellett, hogy ezen itten mint határszéli bíróságnál nagyon gyakran előforduló, s körülbelül az itteni bűnvizsgálatok 1/6-át kepezhető cselekvényekkel szükségtelen elfoglaltatását is látom, a bíróságnak ezen eljárást, mely szerint a bíróság majdnem naponta határoz és ítélt anélkül, hogy határozatát törvénnyel indokolni képes lenne, olyanak tartom, mely a bíróságok tekintélyét és azokba vetett bizodalmat a legmélyebben aláássa.

Ennél fogva habár igazságügyi törvényeink számtalan hiányosságai felderítésére avatottabb és tekintélyesebb tollat óhajtának és remélek is, de ezen egy, itten naponta előforduló, előttem oly világosan törvényellenesnek látszó eljárást egy szaklapban nyilvánosságra s így közvetve az igazságügyminiszteriumnak is tudomására hozni s ezáltal annak megszüntetését — vagy ha nézetem tévesnek találtatnék — az ez iránybani fölvilágosítás kieszközlését oly kötelességnek véltem, mely elől bármi tekintetből kitérni, hibának tartanám; és pedig annyival inkább, mert az új büntető törvény is a kérdést a 460-ik §-ban felemlíti, de el nem intézi, hanem egyszerűen kimondja, hogy az 1868-ik évi 40-ik tczikk 47-ik §-ának erre vonatkozó rendelkezései egyszerűen érintetlenül maradnak.

Bauer János
kir. törv. bíró.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: leevre .. .. 0 irt
negyedévre .. 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Herich Károly urtól. — A nyilvános gyülekezések és a politikai egyletek rendőri joga. Dr. Fekete Gyula kir. törvényszéki bíró urtól. — Lassan járj, tovább érsz. — de járj. Ternovszky Béla kir. törvény bíró urtól. — Még egyszer az «örökség erejéig» való marasztalásról. Dr. Nagy Árpád ügyvéd urtól — A végrehajtó által felvett egység. Z. I.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

VII.

Bolgárország és Kelet-Rumélia.

«Bulgária önhatósági és adózó fejedelemséggé alkottatik át Ő császári felsége a szultán hűbérurasága (suzeraineté) alatt; lesz keresztény kormánya és nép hada.» (Berlini szerződés 1. cikke.)

Tudvalevőleg a hűbérurasági viszony folytonos surlódásokat szül s a suzerain-nek sok áldozatot okoz, rendszeren minden ellenérték nélkül. Romániának és Szerbiának e században tanúsított magatartása ezt világosan bizonyítja. Önálló Bulgária magamagának szeretne parancsolni és öntudatosan élvezné függetlenségét; a suzerainitási viszony collisiókat teremt, melyek csakhamar idegen hatalmak beavatkozására vezethetnek.

«A bolgárországi előkelő férfiaknak Tirnovába összehívandó gyülekezete, a fejedelem megválasztása előtt, szervezeti szabályzatot fog kidolgozni a fejedelemség számára. Azon vidékeken, hol a bolgárok török, román, görög vagy más lakossággal vegyesek, e lakosság jogaira és érdekeire tekintettel kell lenni a választásokat és a szervezeti szabályzat kidolgozását illetőleg» (Berl. sz. 4. cz.) Ez tudvalevőleg megtörtént, valaminthogy Battenberg herczeg (I. Sándor) megválasztása által elég tétetett a berlini szerződés 3. cikkének is: «A bolgár fejedelem szabadon fog választatni a nép által és a fényes kapu által megerősített, a hatalmak beleegyezése mellett. Az európai nagyhatalmak uralkodó családjának egy tagja sem választható meg bolgár fejedelemnek. A fejedelmi méltóság megürülése esetén az új fejedelem választása ugyanazon feltételek és formások mellett fog történni».

Nem mondhatni, hogy a berlini szerződés Bulgáriának államjogi viszonyait tökéletesen szabályozta volna. Választó fejedelemség lett alkotva. Ha a fejedelem meghal, lemond vagy elmozdittatik, nem tudni, ki lesz utódja, — azt sem, ki vezesse a kormányt sedis vacantia idejében. Azután minden választáshoz megkivántatik a szultán megerősítése s a hatalmak beleegyezése fejedelemjelölt bárki lehet, idegen vagy bennszülött.

Bulgária közjogi alapját a következő határozatok képezik:

«A vallási és felekezeti különbség nem hozható fel senki ellen indokul arra, hogy kizárassék és képtelentessék polgári és politikai jogai élvezetére, — közhivatalok, tisztségek és méltóságok viselésére — vagy a

különféle üzletek és iparok bármely helyen való folytatására. Minden hitvallások szabadsága és külső gyakorlása biztosítva van úgy a Bulgáriához tartozó polgárok mint a külföldiek részére és a különféle vallásfelekezeteknek sem egyházrendi szervezkedése, sem lelki főnökeikhez való viszonyaik útjába akadályt gördíteni nem szabad »

A berlini szerződés ezen 5. cikke némileg ellentétben áll az 1. cikkel. Ott kimondatott, hogy Bulgáriának keresztény kormánya lesz, itt meg az áll, hogy közhivatalok, tisztségek és méltóságok viseléséből vallási különbség folytán senki sem zárható ki. Mundus se expedit s a viszonyok valószínűleg oda fognak fejlődni, hogy kevés kivétellel csupán görög-keleti vallásuk fognak a politikai jogok teljes élvezésében részesülni. Különben el kell ismerni, hogy a vallásszabadság egész határozottsággal ki lett fejezve.

Kiváló fontossággal bír berlini szerződés 8 cikke: «A külhatalmak s a fényes kapu között kötött kereskedelmi és hajózási szerződések, valamint a ma is érvényben levő egyezmények s intézkedések mind érvényben maradnak Bulgáriában és semmiféle változás nem történhetik azokon bármely hatalommal szemben, míg az a változásba bele nem egyezett.» Midőn Görögország önálló királysággá alakult, a külhatalmak új szerződések által szabályozták a nemzetközi jogviszonyokat és tudjuk, hogy Románia még mint suzerán állam kereskedelmi egyezményeket kötött úgy monarchiánkkal (1876. évi 19. t. cz.) valamint más európai államokkal.

Bolgárország azonban intézkedései szabadságában nagyon meg van kötve. «A Bulgárián átmenő árukért a fejedelemségben semmiféle átviteli vám sem szedhető.» E mellett kérdésessé válhatik még az is, vajon az önhatósági fejedelemség fel van-e jogosítva tilalmi intézkedések megtételére akár egészségügyi, rendőri vagy egyedárusági érdekből, akár a hadi szükségletek tekintetében rendkívüli körülmények között. Mindenesetre pedig nagy horderejű a 8. cikk azon szabványa, mely szerint «valamennyi hatalom alattvalója és kereskedelme ott teljes jogegyenlőségben részesül». Ezáltal ki van zárva nemcsak lehetősége annak, hogy Bulgária valamely állammal különbözeti szerződést kössön, hanem még az is, hogy bármely reformot hatályba léptessen az európai hatalmak közmegegyezése nélkül kivált az igazságszolgáltatás terén. Egyelőre a külföldi alattvalók mentességei és kiváltságai, valamint a consulok jurisdictionális és védelmi jogai, úgy mint azokat a capitulációk s a szokás megállapították, teljes érvényben maradnak.

Tagadásba alig vehető, hogy a consuláris jurisdictio intézménye már a priori lehetleníti a törvény előtti egyenlőség elvének keresztülvitelét. Az egyik vagy másik külállamnak politikai praeponderanciája okvetlenül kihat az igazságszolgáltatási viszonyok folyamára s a jogfejlődési tényezőkre. A consuláris jurisdictio a bizalmatlanságnak kifolyása, mely szerfelett gyöngíti a területiális bíróságok és kormányközegek tekintélyét.

Felfogásom szerint az európai államok nem csak Bulgáriának, Romániának és Szerbiának, hanem önmaguk alattvalóinak is teszik a legnagyobb szolgálatot, ha ez országokban a consuláris jurisdictióról lemondanak. Ha ezen intézmény, mint láttuk, meg nem felel magában Törökországban, keresztény államokban annak fentartása az igazságügy érdekében épen nem kívánatos, mert a helyett, hogy a rendet biztosítaná, az általános zavart állandósítja s a jogfejlődést az illető országokban megakasztja.

Azon évenkénti hűbéradót, melyet a bolgár fejedelemség a hűbérurasági udvarnak a fényes kapu által kijelölendő bankba fizetni fog, a berlini szerződést aláírt hatalmak fogják közmegegyezéssel megállapítani, az új fejedelemségi szervezet működése első évének végén. E hűbéri adó a fejedelemség területének átlagos jövedelmére lesz alapítva. És miután Bulgária köteles a a török birodalom közadósságainak egy részét viselni, a hatalmak a hűbéradó meghatározásakor egyuttal tekintetbe veendik azon adósságrészletet, mely a fejedelemségre méltányos arány alapján rá lesz róható.

«Az új fejedelemségi szervezet működése első évének végén» és még hozzá «az átlagos jövedelemre alapítva» a berlini szerződés 9. cikke által fentartott hűbéradó vajmi nehezen lesz kiszámítható, hacsak a szultán egy inkább névleges összeggel be nem éri. Miglen azonban a hűbéradó kérdése csupán Bulgárországot és a magas portát érdekli, a berlini szerződésnek azon intézkedése, mely szerint «Bulgária köteles a török birodalom közadósságának egy részét, viselni» európai jellegű és különösen Angliát közel érinti. Az európai hatalmak Berlinben mindenekelőtt a békét kívánták helyreállítani és későbbre halasztották azon kérdésnek szerfelette nehéz megoldását, hogy az adósságrészlet milyen «méltányos arány» alapján legyen Bulgáriára rovandó. Mert a törökországi állami adósságok egyes nemei igen különböző jogi természettel bírnak.

Bulgária továbbá az ottomán kormány helyébe lép mindazon terhek és kötelezettségekre nézve, melyek ezt a rustuk-várnai vasúttársulattal szemben illetik.

Szintugy Bolgárországra ruháztattak illő részben azon kötelezettségek, melyeket a fényes kapu úgy Ausztria-Magyarországgal mint az európai Törökország vasúti társulatával szemben vállalt magára a területén fekvő vasúti vonalak kiépítése, csatlakozása és forgalma tekintetében. Az ezen kérdések szabályozására szükséges nemzetközi egyezmény fájdalom mindezideig nincs megkötve.

Az ottomán hadsereg többé nem tartózkodhatik Bulgárországban. Az összes régi várak a fejedelemség költségén földig lerontandók és ujakat építeni nem szabad, — vajon mindez megtörténik-e?

A muszalmán birtokosok vagy más egyének, kik személyes lakhelyöket a fejedelemség határain kívül vennék, ingatlan javaikat megtarthatják oly formán, hogy vagy bérbe adják vagy harmadik személyek által kezeltetik.

Török-bolgár bizottság hivatva van rendezni mindazon ügyeket, melyek az állam s az ájtatos alapítványok (wakuf) birtokainak a fényes kapu javára leendő értékesítésére vonatkoznak.

A bolgár fejedelemséghez tartozók, ha az ottomán birodalom többi részeiben utaznak vagy tartózkodnak, az ottomán hatóságok és törvények alá esnek.

Ennyit Bulgáriáról a berlini szerződés határozata nyomán. Reményleni lehet, hogy Bolgárországban legalább a cserkeszek garázdálkodásának mihamarább fogják elejét venni. A cserkeszek ugyanis eddigelé kiváltak

abban, hogy, úgy mint más nemzetek az állattenyésztés termékeiből, ők a legbiztosabb járadékot élvezték: «aus der Verschacherung des weiblichen Nachwuchses» s a hadi foglyoknak rabszolgákká való eladásából. Keleti jognézlet szerint a rabszolga- és nő-kereskedelem csak hogy meg nem tiltható, hanem a proféta koránjában egyenesen indokolva és helyeselve van. És Abdul Medsid szultán tilalma dacára nyílt titok: «dass gerade die hochstehenden Effendis, ja des Sultans Harem als beste Käufer die verbotne Mädchen- und Knabenwaare suchten, was die Richter zur Nachsicht zwang, falls ein solcher Handel vor ihr forum sich verirrt» (KANITZ F. *Donau-Bulgarien und der Balkan*, III. köt. 238. l.)

Az közigazgatási és igazságszolgáltatási viszonyok rendezése folytán Bulgária bizonyosan nem sokára felvirágozhatnék. Az európai közmívelődésnek gyors elterjedését kilátásba helyezik úgy a területnek kedvező közgazdasági tényezői valamint a népességnek hajlamai és képességei, melyek eddig minden rendszeres oktatást nélkülözni voltak kénytelenek.

A vasúti hálózat befejezetlen volta fentartotta Bulgáriában is az évi sokadalmakat különösen Eski-Dzsumában, Tirnovában és Szofiában. «Als eine für alle Theile sehr bequeme Einrichtung verdient erwähnt zu werden, dass alle Rechtstreite über Verkaufs-Abschlüsse, vereinbarte Preise, Mass und Gewicht, Münzen, Falschgeld u. s. w. gleich auf dem Platze von eigens für die Messdauer exponirten Gerichtsorganen entschieden werden» (KANITZ: *Westbulgarischer Panajir*.)

«Im Hinblick auf die grossen Verkehrswerthe, welche zum Panajir Eski-Dsumajas strömen, werden zur Messzeit auf allen dahin führenden Strassen unzählige Karaule mit bewaffneten Milizen postirt und der durch feste Mauern abgeschlossene riesige Messplatz wird von einem aus Schumla herangezogenen Tabor Infanterie und einer Escadron Cavallerie in hart angrenzenden Zeltlagern bewacht. Innerhalb des Messraumes befinden sich einige Gebäude für die Gerichtsbehörden, welche hier zur Aufrechterhaltung der Ordnung und zur Schlichtung aller Handelsstreite tagen» (KANITZ: *die Messe zu Eski-Dzsumaja*.)

A Balkán hegyektől délre alakittatik egy tartomány, mely «Keleti Rumélia» nevet vesz fel s mely ő császári felségének a szultánnak közvetlen politikai és katonai fenhatósága alatt állva, közigazgatási autonómiát élvez. E tartománynak keresztény főköormányzója lesz. (Berl. sz. 13. cz.)

A berlini szerződés alkotta ezen tartományt, melynek területe 630 négyszögmértföldet, lakossága körülbelül 1 milliót tesz ki és melyet Angliának javaslata ellenére nem akarták Dél-Bulgáriának elnevezni, nehogy ez válhassék, «un drapeau un appoint à des aspirations dangereuses». A szultánt e tartományban csupán a politikai és katonai fenhatóság illeti. «Das ist etwas mehr als die Suzeränität und etwas weniger als die Souveränität» mondja a berlini szerződésnek egy szakavatott anonym bírálója.

Keleti Rumélia főköormányzóját a hatalmak helybenhagyásával a fényes kapu nevezi ki öt év tartamára. (Berl. sz. 17. cz.) Tudjuk, hogy Aleko pasa készül már ezen állás elfoglalására. A berlini szerződés nem mondja meg, hogy mily keresztény felekezethez tartozzék a főköormányzó: «eine schwer definirbare, den entgegengesetzten Einflüssen preisgegebene Persönlichkeit, die vor allen Dingen nach den Winden zu sehen hat, welche aus sieben verschiedenen Weltgegenden kommen, und die oft genug sich über der Provinz über dem Haupte

des Gouverneurs zu drohenden Wetterwolken sich aufthürmen werden.»

Ő felségének a szultánnak jogában fog állani a tartomány határainak szárazon és tengeren való védelméről gondoskodni azáltal, hogy azon határokon erődítéseket emeltet és ugyanott katonaságot tart. — A fő-kormányzónak azon esetre, ha a tartomány bel- vagy külbiztonsága veszélyeztetve volna, jogában áll ottomán katonaságot behívni. Ez esetben a fényes kapu az elhátározást valamint az azt igazoló szükségét a hatalmak konstantinápolyi képviselőivel tudatni köteles. (Berl. sz. 15. és 16. cz.) Ezen szabványok kellő világlatba helyezik a szultánnak suverénitási és katonai fenhatósági jogait. A szultánnak megengedtetik, hogy Kelet-Rumélia határait védje, magába a tartományba azonban ottomán katonákat csak úgy küldhet, ha ezeket a főkormányzó meghívja. A belső rendet benszült csendőrség (gendarmérie) fogja fentartani a helyi néphad (milice) támogatása mellett. A tiszteket a szultán nevezi ki, miglen maguk a csapatok összeállításánál helységenként a lakosság vallása fog számításba vétetni. Megjegyzendő, hogy a lakosságnak körülbelül 75%-ja keresztény vallásu. A szultán továbbá kötelezte magát arra, hogy a határhelyőrségekben nem fog basibozukokat, cserkeszeket vagy másféle nem rendes csapatokat alkalmazni. Az e célra szolgáló rendes csapatok sem szállásolhatók be a lakossághoz semmi szín alatt és midőn a tartományon átvonulnak, egy helyt huzamosabban nem tartózkodhatnak.

Törökország jogai és kötelességei a Keleti-Ruméliában levő vasutakat illetőleg sértetlenül fentartatnak. A nemzetközi szerződések, egyezmények és megállapodások, bármely természetűek legyenek is, melyek a magas porta s a külhatalmak közt kötettek, vagy ezután kötetni fognak, Keleti-Ruméliában épügy, mint az egész ottomán birodalomban egyaránt alkalmazandók. *Az idegen alattvalók részére megszerzett mentességek és szabadsalmak e tartományban is tiszteletben tartandók, valamint hogy az összes vallások szabadságát biztosító általános ottomán törvények itt is hatályban maradnak.* (Berl. sz. 21. és 20. cz.)

Kelet-Ruméliának szervezése a berlini szerződés 18. cikke által európai nemzetközi bizottságra hagyatott. E bizottságban monarchiánkat Kállay Béni ur képviseli, a keleti ügyeknek alapos ismerője és higgadt bírálója, kinek kitűnő tehetségéről *Oroszország keleti törekvései* című legujabbi műve is fényesen tanuskodik. A bizottság hivatva van a kelet-ruméliai főkormányzó hatalom- és hatáskörét, továbbá a tartomány közigazgatási, bírói és pénzügyi kormányzatát szabályozni, valamint a tartomány pénzügyeit az új szervezés befejeztéig igazgatni. Mindezekre visszatérünk. E helyütt még csak a Keleti-Ruméliában is biztosított vallásszabadság tekintetében megjegyzendő, hogy a zsidók a török uralom alatt történt letelepedésük óta egész Törökországban, tehát Kelet-Ruméliában is, mintegy köztársaságot képeznek. Önálló törvényhozó testülettel bírnak, melynek élén a rabbik állanak, kik hetes tanács által ellenőrizve rendezik és igazgatják a zsidó népnek minden ügyét. A pénzügyeket ötös tanács kezeli. A török törvénykezéstől független bírósággal bírnak. A török más vallásfelekezetek iránt mindig türelmes volt s idegen faj alattvalóinak intézményeit sértetlenül hagyta. (BESZÉDES KÁLMÁN: *Konstantinápolyi világ.*) Ha tehát a vallásszabadságnak Kelet-Ruméliában sértetlen fentartását a berlini szerződés különösen hangsúlyozza, ennek oka abban áll, hogy *nem* a török kormány, hanem máshonnan származó befolyások ellen vélték célszerűnek azt nyíltan kimondani és nemzetközileg biztosítani.

Dr. Herich Károly.

A nyilvános gyülekezetek és a politikai egyletek rendőri joga.

(Folytatás)

Azok, kik a szabad ég alatti gyülekezeteket ellenzik, azt hozzák föl a gyülekezetek elszigetelése és individualizálása érdekében, hogy mivel szabad ég alatt pillanatnyi szaporodás által szünet nélkül gyarapodik a zavargó elemek száma, minek következménye, hogy a tömeg elsiklik a rendőri felügyelet és minden hatályos repressio alól: a jó rend érdekei parancsolják tehát, hogy ily gyülekezetek tiltassanak, melyek a közbéke megzavaró tűzhelyei — paralisálván a rendőri hatalom éber cselekvőségét — minek folytán magát a gyülekezeti szabadságot is veszélyeztetik azáltal hogy rendszerint civakodás és csoportulásnak nyitnak általuk tér.³⁷ Meg kell ugyan engedni, hogy a szabad ég alatti gyülekezeteknél magában a *nagy embertömegben* rejlik már a közrend és magánbiztonság tetemes veszélyeztetése, ebből azonban még nem következik a «jó rend érdekében» s a bekövetkező rendellenességektől félelem indokából a gyülekezési jog gyakorlatának csakis *zárt helyekre* szorítása. Maga az elementáris veszély még nem indokolja a szabadság megsemmisítését, legfőleg szigorubb korlátozását s a rendőri hatalom éberebb közrehatását. A *jó rend* címén magát a gyülekezeti szabadságot egyáltalán el lehet temetni, mit némely népek meg is tettek, mert hiszen a jórend megtámadása a *zárt helyiségekből* is indulhat ki, — a mennyiben ily helyeken is nagy száma a kíváncsiaknak gyülekezhetik egybe s a szenvedélyek felizgatása itt épügy lehető mint nyílt merőben tartott gyülekezetek kebelében. Mindamellett már azon körülménynél fogva, hogy a szabad ég alatti gyülekezetek, egyáltalán nincsenek izolálva és particularisálva, mivel náluk a részvevők száma soha meg nem határozható, kor és műveltségre tekintet nélküli tömegek *legkönnyebben* itt gyűlhetnek egybe s így a veszély foka sokkal nagyobb mérvű: más rendszabály kell, hogy irányadó legyen ezeknél — mint a zárt helyiségen belül tartottaknál.

Némelyek csak a politikai gyülekezetek szabad ég alatti megtartását akarják nagyobb korlátozásokhoz kötni, mert szerintük csak ezeknél izgathatók föl a szenvedélyek oly fokig, hol aztán a zajongó, felzaklatott néptömeggel szemben, tehetetlenné lesz a rendészet. Igaz ugyan, hogy különösen nagy politikai kérdések fölötti viták leginkább alkalmasok a szenvedélyek felkorbácsolására — de vannak nemzetek, melyek politikai életében vajmi gyéren fordulnak elő oly politikai ügyek, melyek az egész nemzetet képesek lázba hozni. A mai amerikai legfőleg az elnök megválasztása szakában izgalmas, nagy hadjáratai még nincsenek, alkotmánya rég befejezve lévén, külpolitikával keveset foglalkozván — ellenkezőleg fősúlyt a mindennapi *anyagi* előnyök kivívására fektet. Máskép áll a dolog azon népeknél, melyek még csak alkotmányok kivívása s megalkotása vagy megszilárdítása szakában élnek, — itt minden kérdés *fölött* magasan állanak a *politikai* kérdések.

Az európai népeknél örök időkre főfő jelentőséggel fognak birni a politikai érdekek a nemzetközi életviszonyok és a geographiai helyzetnél fogva. De abból nem következik, hogy az anyagi érdekek fölötti viták számos esetben époly befolyást ne gyakorolnának a kedélyekre mint

³⁷ Mais il est manifeste, que cette garantie est indispensable pour assurer le maintien du *bont ordre*, les meetings en plein air, qu'un autre peuple supporte sans danger, sont *inconciliables* avec la viva cité du tempérament français facile à émouvoir, à passionner et à sur exciter, ils (t. i. a szabadég alatti gyülekezetek) offriraient des facilités trop grandes aux perturbateurs du repos public, l'action vigilante de la police se trouverait consamment paralysée par la force des choses, et la liberté même des réunions serait à chaque instant compromise par les excès de tout genre, qui la feraient dévier de son objet et dégérer en rix ou en tumulte. DUBOIS id. m. 117. l.

a politikaiak. Nálunk ma nincs kérdés, mely jobban érdekelné nemzetünket a Tisza szabályozásánál. Egy elhunyt nagy város anyagi regenerációja legfőbb *nemzeti* feladattá lőn. S egy nagy culturnemzet életében hány, az anyagi jólét előmozdítására irányzott törekvés fog gyakran fölmerülni, mely épügy érdeklendi a jövő generációk üdvét célzó jelen nemzedéket, mint bármely legmagasabb jelentőségű politikai érdek.

Ezekből látjuk, hogy a közrend és magánbiztonság gyakran épügy veszélyeztethetik nem politikai mint politikai gyülekezetek által, mert valamely anyagi vagy közművelődési előny épügy érdekelheti a részvevőket mint bármely nagy politikai ügy. Miért is *célra tekintet nélkül*, a *hely viszonyainál fogva* kell hogy a szabad ég alatti gyülekezetek szigorubban korlátoztassanak mint a zárt helyiségekben rendezettek. Ámde amazok közt ismét aszerint amint községekben vagy szabad mezőben rendeztetnek — különbség teendő s az előbb nevezett gyülekezetek ismét szigorubb korlátozásoknak vetendők alá az utóbbiaknál, mert mint meglátjuk, amazok más érdekeket veszélyeztetnek mint az utóbbiak. A szabad mezőben tartott gyülekezeteket illetőleg a magasabb korlátozás csak annyiban jelentkeznék kívánatosnak, hogy a különben bejelentéstől is ment *nem politikai* gyülekezetekre is terjesztetnék ki a bejelentés kötelme, miből következik, hogy a községeken kívül a gyülekezés teljesen *szabad* marad az egyszerű bejelentés s még azon természetes feltétellel, hogy az illetékes hatóság akkor, ha ily helyeni gyülekezettől *közeli veszély* várható — a *tilalom* eszközhöz nyulhat.

A rendőri szigor legmagasabb foku alkalmazásának szüksége jelentkezik azonban a *városokon és községeken belül*, de nyílt tereken s közhelyeken tartott gyülekezetek tekintetében, a melyeknél az *engedélyezés* rendszabályának fentartása nélkülözhetlen.³⁸

Hogy nálunk célszerűbb s indokoltabb a szabad mezőben rendezendő gyülekezetek tekintetében az engedélyezés elvének *mellőzése* nem nehéz bebizonyítani. A magyar ősidőktől fogva szabadsághoz szokott s mint ilyen nem járatlan politikai szabadságjogok gyakorlatában, jelleménél fogva pedig, lehet zajos, követelő mint minden szabad nép szokott lenni — de bizonyossággal az *önmérséklés* és *törvénytisztelet* erényeivel bírván, mint nagyobb mértékben egy nép sem e földön: nem szükséges azt, mint éretlen tanonczot ellenőrizni s szabadságában határon túl, nemzeti önbecsérzete megsértésével, korlátozni. Ezen irány támogatásul harcolnak a közel mult eseményei, melyek tanuskodnak arról, hogy általános kedvelt s imádott politikai eszmék megvalósítása céljából sűrűn tartott népgyűlések, melyek tagjai 10,000 ig is felszaporodtak — *nem tették szükségessé* a legtávolabbi rendőri beavatkozást sem — a nép meg volt elégedve, hogy meghallgathatta szeretett szónokait s ezek pedig megelégedtek azzal, hogy meggyőződésüket közölhették azokkal, kik közvetlenül voltak érdekelve.

Ámde városokban, népjellem, műveltség és alkotmányformára, úgy a gyülekezet céljára való tekintet nélkül — köttessék e jog gyakorlatahoz föltételül az előleges engedélyezés józan s itt elengedhetlen törvénye.

³⁸ A francia 1868-ki törv. melynek 3. art. így hangzik: «une réunion ne peut être tenue, que dans un local clos et couvert», a szabad ég alatti gyülekezeteket feltétlenül tilalmazza. Az osztrák 1867-ki törv. nem alapítja meg a tilalom absolut irányu elvét, hanem nem tére különbséget városokon belül és azokon kívül tartott gyülekezetek között, mindkét esetben azok megtartását az előleges *engedélyhez* köti (3 §.). Angolországban a meetingek szabad ég alatt korlátozás nélkül tarthatók meg. A porosz jog előleges írásbeli hatósági engedélyt követel. THILO id. m. 66. l. A bajor jog legszabadelvűbb a német jogok között, mert engedélyhez nem köti csak a városokban nyílt tereken és utcákon tartott gyülekezeteket. Olv. PÖZL szép és alapos észrevételeit e részben. id. m. 450. s. k. l.

A midőn 1868-ban a francia gyülekezeti törvény azon pontjához jutott a törvényhozó testület, megengedtesse-e szabad ég alatt is gyülekezhetni — a kormánypártiak azon elvét, hogy tiltassék a gyülekezetek zárt helyiségeken kívüli megtartása, az akkori dicső opposíció, melynek élén a szabadelvű párt ama halhatatlan hívei, melynek: Jules Favres, Jules Simon s más tekintélyek állottak — *ellenmondás nélkül*, fogadták el. Hogy mért szükséges a községeken belül és szabad ég alatti gyülekezetekre a legmagasabb szigor alkalmazása, annak könnyen belátható sok indoka van, részint köz- és magánbiztonsági, forgalmi és kényelmi érdekek egyaránt követelik, hogy a rendészet ama hatályos fegyvertől meg ne fosztassék, melyre a zavargó természetű, törvény és hatósági tekintéllyel sikra szálló elemek szeszélye, durvasága, kicsapongásai és szenvedélyei megzabolázása végett a béke érdekében, oly nagy szüksége van.³⁹

A repressiv elv, itt soha sem lenne jótékony rendőri törvény. A hatóság tehát, hol a törvényhozás ez esetben az engedélyezés rendszabályát elfogadja — a midőn az engedélyt megadja, vagy azt megtagadja, törvényes formában bejelentett határozatában figyelembe fogja venni azt, vajon azoktól, kik az összejövetelben részt vesznek személyek és javak ellen irányzott erőszakos bűncselekmények elkövetése várható-e, vajon a községet terhelő kártérítési kötelezettség az adott alkalomból nem áll-e elő, vajon a forgalom nem szenved-e hátrányt, a közrend és béke nem leend-e tetemesen veszélyeztetve? Ha ily-nemű bajok a *valószínűség szerint* várhatók, a mit alaposan megítélni, csak a helyi viszonyokat teljesen ismerő rendőrhatalóság képes, határozatában tagadólag fog rendelkezni.

Azon elvünk alól azonban, melynél fogva a városokban és falvakban, tehát nem mellettük vagy szomszédságukban tartott gyülekezetre nézve az előleges hatósági engedély rendszabályát véljük alkalmazandónak, előfordulhatnak kivételes esetek, a melyekben egynémely speciális természetű *szokásos* gyülekezetek és nemzetek tekintetében, ama preventiv rendszabály szigorának alkalmazása teljesen fölösleges s mellőzendő. A *feltétlen szabadságra* alkalmas gyülekezések a következők:

a) *Egyházi processiók és bucsujáratok*. Mért élvezzenek ezen természetű gyülekezetek legszélesebb szabadságot? Vagy talán a gazdasági, öngazdálkodási s más érdekek előmozdítására irányzott gyülekezetek nem oly jelentőségűek mint a vallásos célúak? E kérdésre nem lehet, de nem is szabad valamely gyülekezet belbecse szerint itélni. A gyülekezeti rendészet legelső törvénye az egyházi menetek s összejövetellekkel szemben az, miszerint a közjog által a bevett vallásoknak biztosított szabadságkörét meg sem közelítheti, még kevésbé korlátozhatja. De hogy a vallásos célú gyülekezetek szélesebb szabadságot kell hogy élvezzenek, mint az eddig jelzett összes más gyülekezetek, ennek több oka lehet, a legkitünőbbek egyike az, miszerint az isteni tisztelet formáinak meghatározása *nem az állam*, de a bevett egyháztársulat elidegeníthetlen joga, — ami e részben hitelvei s egyházi alkotmányában megalapított, azt mint *jogérvényes normát* az állam elősmerni tartozik, de sőt rendszerint megígéri s *kötelezettsége* ama alkotmányt s hitelveket harmadik személyektől származható sérelmek ellen egész hatalmával megvédeni. Ezzel azonban távolról sincs még kérdésünk megoldva, mert még csak addig jutottunk, hogy törvényesen bevett egyháztársula-

³⁹ Nur darf noch darauf aufmerksam gemacht werden, dass bei den Versammlungen und Aufzügen in Städten und Ortschaften — ohne Unterschied des Zweckes — der Fall einer Gefährdung der Ordnung leichter eintreten könne, als bei Versammlungen im Freien. PÖZL id. m. 455. l.

tok *rendes, szokásos* vallásos czélu gyülekezetei *teljesen szabadok*, a mennyiben a rendőri bejelentéstől is kell hogy mentek legyenek.

Milyen legyen azonban a rendészet viszonya a *nem szokásos* vagyis *rendkívüli* vallásos összejövetelek irányában, erre kell itt felelnünk. Nem szokásos egyházi ünnepek, valamely politikai esemény folytán keletkezhetnek, vagy más rendkívüli indok szolgáltathat okot keletkezésükre, a mikor is az egyházi hatóságok hozzátartozóikat munkanapokon az azokbani részvételre *erkölcsileg* kötelezhetik. Ezek okvetlenül oly esetek, melyek az államkormányt kell hogy érdekeljék. Meg kell itt jegyezni, hogy már a szokásos egyházi gyülekezetek is minden népnél különböző irányu *nehezítelésekre* szoktak okot szolgáltatni. Mindenütt az a panasz, hogy akadályozzák az utcai forgalmat, sértések s erőszakoskodásokra is szolgáltatnak alkalmat, azonkívül pedig közegészségi szempontból megfigyelendők kiválóan a bucsujáratok, melyek által epidemiák terjesztetnek s a közerkölcsösség mélyen sértetik. Ha tehát már a szokásos egyházi gyülekezettől ily sérelmek és hátrányok származnak — a *nem szokásosak* részéről, időre, helyre, formákra és jelentőségre vonatkozó sokkal nagyobb mérvű sérelmek várhatók lévén: ez utóbbiakat okvetlenül a rendészeti igazgatás közvetlen hatósága alá helyezni s rájuk nézve, az *előleges engedélyezés* feltételét kiterjeszteni jogos és szükséges rendelkezés lészen. Hogy azon engedély megoldásának organuma melyik, egészen másodrendű kérdés.

De a szokásos egyházi gyülekezetek irányában sem maradhat egészen tétlen a rendőri igazgatás akkor a midőn általok a *bevett forum és eljárás határai átlépetnek*. Hogy tehát a bevett s általánosán ösmert egyházi szokások határainak áthágásából rendellenességek elő ne forduljanak, a rendőri hatóságnak arra fog kelleni ügyelni, hogy előleges hatósági engedély nélkül csak oly egyházi gyülekezetek engedjessenek meg nyilvános helyeken városokon belől, melyek *kétségtelenül szokásosok* s melyek idő, hely, forma és jelentőségük tekintetében a *szokásos határokon belől* mozognak, nem szabad a hatóságnak megengednie, hogy egyházi menetek által, ha szokásosak is, az utcai forgalom *végleg* megszakittassék. köteles továbbá a rendészet *minden kényszer ellen* más hitű polgárokat megvédeni.⁴⁰

Szokásosnak kell nemcsak azon egyházi isteni tiszteleti formát tekinteni, mely az egész egyházban általános normák alapján tartatik meg, de azt is, ha valamely egyházkerület vagy parochia területén is régi idő óta van gyakorlatban.

b) *Lakadalmi és temetkezési menetekre* nézve is áll a szabadság feltétlen törvénye. Ama szabadság e természetű gyülekezéseknél is azonban csak addig állhat meg, míg ősi nemzeti szokás formájában mennek végbe. Ellenkező esetben a közbéke és rend érdekeinek megóvása céljából az engedélyezés feltételéhez kötendők. E rendszabály nem fogja a személyi szabadságot megsérteni — mindenesetre azonban fontos a jelentősége rendőri szempontból. A zene vagy fáklyás menettel rendezett temetkezések, vagy a házaspár által személyenként táncmulatságra meghívott vendégekkel megtartott lakadalmi összejövetelek hogy nem sorozhatók a rendkívüliek közé — bizonyításra nem szoruló körülmény.

Dr. Fekete Gyula,
kir. törvényszéki bíró.

(Folytatása követk.)

⁴⁰ A porosz id. törv. 10. §-a ezt rendeli: «kirchliche Prozessionen, Wallfahrten, wenn sie in der hergebrachten Art stattfinden, bedürfen einer vorgängigen Genehmigung und selbst einer Anzeige nicht». Bajorországban: zu ausserordentlichen kirchlichen Feierlichkeiten, besonders wenn dieselben an Werktagen gehalten werden sollen, muss allezeit die spezielle königliche Bewilligung erholt werden. Hasonló értelemben rendelkeznek az osztrák, szász, bádeni és württembergi jogok is.

Lassan járj, tovább érsz, — de járj.

Perrendtartást módosítunk. Nem érdektelen kérdés a miként, annak minél több szempontból való taglalása nem árt. Miért is megkísérlem e tárgyra vonatkozó nézeteim előadását.

Ugy tapasztalom, miszerint mindenki megegyezik abban, hogy az írásbeli eljárás sokáig fenn nem tartható, s hogy előbb-utóbb a szóbeli eljárást kell életbe léptetnünk. Ezentul azonban a jogászok kara két táborra oszlik.

Az egyik csak akkor akar szóbeliségre alapított perrendtartást létesíteni, ha maga az anyagi jog codificálva leend, addig egy folttal segít a jelen bajain, vagyis prdtartásunk ugynevezett égető hiányain. E tábor jelenleg tulsulyt nyert, mivel a prdtartás módosítását tervező javaslat, nézeteit igyekszik valósítani.

A másik tábor ellenben a szóbeli eljárás rendszerére alapított prdtartás azonnali megalkotását sürgeti, azt tartván, hogy ez ma is valósítható.

Ez utóbbi nézetet én sem tartom elfogadhatónak, mert nyakrafőre bele akar bennünket ugrasztani oly viszonyokba, a melyek közt a feltornyosuló veszélyeket legyőzni képesek nem leszünk. Oly gyökeres reform, mint a szóbeli eljárás teljes valósitása igen óvatosan eszközendő, s mi ehhez eléggé előkészülve nem vagyunk.

A szóbeli eljárás által elérni szándékolt cél ugyanis a peres igénynek gyors, s emberileg elérhető biztossággal helyes eldöntése. De vajjon elérhető-e ez jelen állapotaink mellett, a midőn bármely csak kevésbé is bonyolult peres kérdésnél jogászaink véleményei a legmerevebb s legélesebb ellentétben nyilatkoznak, s midőn ha két ügyes véleményező áll szemben, kimondhatjuk ugyan, hogy egyik vagy a másik nézetét nem osztjuk, de ha nyugodtan gondolkozunk, nem merjük határozottan állítani, hogy ellenfelünk nézete téves vagy elhibázott. Elő fog ez fordulni codexek mellett is, de csak az esetek kisebbségénél, az esetek többsége mégis a paragraphusok alapján biztossan lesz eldönthető.

Ámde mai helyzetünkben, a midőn a bonyolultabb esetek eldöntése annyi egymással ellenkező, teljesen elütő viszonyok közt alkotott törvény, — szokásjog, — curiai döntvény és előzmények összeegyeztetését igényli, a szóbeli eljárásnak életbeléptetése okvetlenül előnyeinek feláldozását vonná maga után. Kényszeritené a bírót vagy elhamarkodott ítélethozatalra, vagy igen sok peres ügy eldöntésének, a gyorsaság rovására eső elhalasztására, s a szóbeliségen alapuló perrendben is ismert előzetes írásbeli letárgyalás elrendelésére.

De ha nem is vagyok azok nézetén, a kik a szóbeli eljárást rögtön életbe léptethetőnek tartják, az új perrendtartási javaslat által elfoglalt álláspont ellen is vannak aggályaink, a melyek rövid vázolását a következőkben kísérem meg.

A szóbeli rendszernek az anyagi jog codificatiójáig való elhalasztása ugyanis vagy igen sokáig fogja késleltetni az oly hön óhajtott új rendszernek valóban szükséges életbe léptetését, vagy ismét tulerővel rohanunk új viszonyok felé, amelyek benuünket bizonyos tekintetben szintén készületlenül találván, egy ideig nehéz lesz az előálló akadályok uraivá lennünk.

Alig hihető, hogy a polgári törvénykönyv egyhamar elkészüljön. Ellene szól a más államokban tett tapasztalat, a hol a polgári törvénykönyv nem egy két év munkája volt, s nálunk sem teremthető elhamarkodottan állandóságot ígérő mű.

Magyarország különleges viszonyai még kevésbé teszik óhajtandóvá a polgári törvénykönyv rohamos megalkotását, mert jelenleg is erősen küzdünk sok új, még meg nem emésztett, a nép öntudatába, a jogászok vérébe át nem ment, még teljesen nem értett törvényt.

Ha valaki figyelemmel kíséri valamely új törvény életbe léptetése által keltett hatást, lehetetlen, hogy fel ne tűnjék neki azon bizonytalanság, azon félnék kapkodás, melylyel mindenki (nem véve ki a törvény vegrehajtót, az ügyvédet, a bírót vagy más hatóságot sem) az új törvény szokatlan elveinek és intézkedéseinek alkalmazása terén mozog. A bizonytalanság eleinte nagyobb, mint minő a régi rendezetlen, de némileg mégis megülepedett rendszerrel járt, s az új törvényszülte zavar csak hosszabb rövidebb idő letelte után kezd enyészni, csak akkor kezdjük az új törvény jótékony hatását élvezni.

Képzeli tehát azt az állapotot, ha a polgári törvénykönyv az új eljárással együtt rövid idő alatt nyulna be a jogélet kerekének forgatásába. Közigazgatási törvényeink újak, a kereskedelmi és a váltójog csak az imént lépett életbe, még csak fele útján van az alkalmazás megállapodottságának, a büntetőtörvénykönyv, a rendőri codexszel s a büntető eljárással legközelebb hozzászögődik a koncerthez, az új csődeljárás, az adótörvények gyökeres reformja kilátásba van helyezve, mindezekhez még az új polgári törvénykönyv és eljárás: s megvan a bábeli zürzavar, a melyben hosszú ideig kevés ember fogja tudni, mihez tartsa magát, miként rendezze ügyeit, vagy miként döntse el másokét, s maga a nép, a melynek számára a törvények alkottattak, legkevésbé. Az ember természete végtére is olyan, hogy rendes egymásutánban sok újat megtanul, de állítsuk őt egyszerre sok ujjal szembe, akkor vagy egyáltalában semmit sem tanul, vagy zürzavart teremt fejében, s nehezebben szerez biztos ismeretet, mintha az anyagot tervszerű adagokban veszi be.

Ezt a törvényhozónak tekintetbe kell vennie, s jogrendszerünknek lassu, történeti uton való kiképződése is arra utal, hogy újabb reformjainkban ne tulgyorsan haladjunk. Készítsük előre az átmeneteket, mert hazánk nincs oly kedvező helyzetben, hogy veszély nélkül kiállhasson nagyobb rázkódtatásokat. Rázkódtatással jár pedig kétségtelenül az egész jogrendszernek egyszerre történő gyökeres megváltoztatása.

Egy példával világosítom meg ezen állításomat. — Megfordultam magyar s megfordultam nem magyar vidéken, s mindenütt azt tapasztaltam, hogy épen a nép zöme a parasztok csökönösen ragaszkodnak az ági örökösödési rendszerhez. Az osztrák rendszer náluk gyökeret nem vert, s még most sem akarják elhinni, hogy az örökölt vagyonszerződés vagy végrendelet útján testvértől, testvérek gyermekeitől a nő vagy egy harmadik javára elvonható. Döntessék el igényök ekként, — nem akarják elhinni, hogy az eldöntés helyes és igazságos, mert ők másképp tudják a jogszabályt, másként tanulták, s boszankodni, elégedetlenkedni fognak. Mellőztessék már most az ági örökösödési rendszer, s még inkább fognak elégedetlenkedni. Hatványozzuk ezt is, helyezzük a népet életköre minden irányában új szabályok elé, s kész a célszerű fegyver a mely az izgatók mal-

mára hajtja a vizet. A kik tehát a szóbeli peres eljárást csak akkorra ígérnek, a midőn az anyagi jog codificáltatott, aligha nem lesznek kénytelenek a prdtartással várni, a míg a polgári törvénykönyvet kissé meg nem emésztők.

Az eddig előadottak alapján azt hiszem, hogy a perrendtartás módosításának mikéntje tekintetében uralgó két ellentétes nézet közt, mint igen gyakran más esetekben is — középen fekszik az igazság, s egyelőre ugyancsak a legégetőbb hiányokon az írásbeli rendszer részleges fenntartásával kell segitenünk, mindazonáltal legyen a segítség olyan, hogy ne csupán a jelen bajai nyugózzék törekvésünket, tekintünk a jövőbe, s tegyünk még több engedményt a szóbeliség rendszerének, mint a most érvényben álló perrendtartás. Az új perrendtartási javaslat e szempontból véve visszaesés, inkább távozik a szóbeliség rendszerétől mintsem hogy közelednék ahhoz.

Hogyan lenne tehát a jövő reform elkészíthető? Én azt vélem következőleg.

Kétségtelen ugyan, hogy a perek egyes osztályai, pl. a tulajdonjogot, birtokot, szolgalmakat, örökösödési jogot keresők stb. eff. nem volnának gyorsan és biztosan eldönthetők szóbeli eljárás útján, de viszont vannak a pereknek egyes osztályai, a melyek tapasztalás szerint nem oly bonyolultak, s a melyeknél a gyors és biztos nézetalkítás az esetek többségében nem lehetetlen. Ilyenek például a jelenleg sommás utra utalt perek, különösen az adósságiak, s általában a kötelmi jogból eredők nagy része. E téren ugyan, valójában alig van több törvényünk a Tripartitumból merített contractus contrahentibus legen ponit-nál; de minthogy tulajdonképen az osztr. törvénykönyv talaján állunk, ennek helyes elveit következetesen alkalmazzuk s szokásjog erejére emeltük, — bírnak már megállapodott, mindenki által értett s könnyen felismerhető, a codificáltakkal majdnem felérő szabályokkal. A kereskedelmi törvénykönyvben lefektetett korszerűbb elvek is meg fogják teremni gyümölcseit csak hassák át az életet.

Továbbá a kötelmi jogot illetőleg úgy szólva az egész világ dolgozik számunkra, mert a kötelmi jog természeténél fogva nincs annyira az egyes állam viszonyaihoz kötve mint az örökösödési, családi, birtokjog stb. A mi e téren a külföldön vívmányt képez, az élénkülő nemzetközi forgalom útján hamar elterjed s tárt karral fogadtatik nálunk s másutt is, úgy hogy mainap a törvényhozó is, — ha csak a forgalmat nyugózni s szabályainak kijátszására kényszeríteni nem akarja — kénytelen a kötelmi jogot csak főelveiben codificálni s a részletes intézkedéseket minél szűkebb körre szorítani.

A perek ily osztályait kellene külön választani, a sommás perutrá utasítani, s ezekre nézve a szóbeli eljárást, a mennyiben viszonyaink engedik, teljesen meghonosítani.

Nunc venio ad fortissimum?

Ternovszky Béla,

(Vége következik.)

kir. törv. bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Még egyszer az «örökség erejéig» való marasztalásról.

Hogy ugyanazon dologról különböző egyének mindenféle felfogással bírnak, az természetes, ha nem is fogadjuk el szó szerint, hogy: quot capita, tot sensus; s hogy a sok, egymással gyakran homlokegyenest ellenkező felfogás nem valamennyie helyes, az még természetesebb; s épen azért annyi a balnézet világunkon, hogy a valamennyi elleni sikra szállás szép és magasztos, de nem kevésbé háládatlan feladatára nem is vállalkozhatni.

De a hol valamely ferde nézet születési helyének csendes magányából azon praetensioval lép napvilágra, hogy

híveket gyűjtsön maga körül, vagy hol a ferde nézetet tápláló a társadalmi szervezet oly helyén áll, melyről ama nézetét irányadóul elfogadott cselekvényekkel mások érdekeit sértheti, ott a balhit elleni harcznak más körülmények között inkább ideális jellegű kötelessége concretebb alakot ölt s ily kötelességnek vélek eleget tenné, midőn SZÜRNIEGYHY MIHÁLY eljárás bíró urnak a czímben tartalmazott kérdést fejtegető, s e lap 21-ik számában megjelent, cikkehez pár szóval hová szólok.

Könnyű volna ugyan azt is kimutatni, hogy törvénykezési gyakorlatunk csakugyan azon irányban halad, melyet SZTEHLO KORNÉL kartársam ugyane kérdésről lapunk 19-ik

számában irt cikke bevezetésében megjelölt, ettől azonban el akarok tekinteni, s csupán arról akarnám meggyőzni Sz. M. urat, és — ha ugyan vannak — nézettársait, hogy az örökség miben létének örökös ellen hagyatéki adósság miatt indított perben ítélethozatal előtt való kipuhatólását helyesen mellőzni nem lehet, ha csak alperes maga be nem ismeri, hogy a követelt tétel fedezésére elegendő örökség van.

Czikkező az egész kérdést azzal akarja elütni, hogy a «nincs» és «van» kérdéséhez az elmarasztalásnak nincsen, csupán a végrehajtásnak van köze: A «nyomorult tót atyafiak»-tól vett példa nélkül is igazat adtunk volna Sz. M.-nek, ha tantételét a közvetlen adósok marasztalásának kérdésén túl nem terjeszti.

Hol azonban hagyatéki adósságokról van szó, ott a fizetési kötelezettség, mely egyéb perekben rendszerint csak egyszer, vagy talán helyesebben mondva egy irányban jön birói cognitio alá, két irányban bírálendő meg. El kell ugyanis döntenie, hogy a kereset alapjául feltüntetett ügylet a perfolyamán tisztára hozott állapotában egyáltalában von-e maga után fizetési kötelezettséget, s másodszor, mivel nálunk az örökös csak bizonyos mérvben, csak öröksége erejéig felelős hagyatéki adósságokért meg kell bírálni azt is, hogy ehhez képest terheli-e s mily mérvben ama abstracte tekintve fennálló fizetési kötelezettség az örökös, azaz van-e oly értékű örökség, hogy belőle a perelt adósság kikerüljön. Ez tehát a szó szoros értelmében érdemi kérdés, s teljességgel nem kevésbé fontos, mint maga a fizetési kötelezettséget involválónak mondott ügylet érvényességének s természetének kérdése. S ha a bíró csupán «örökség erejéig» marasztal, vagyis azt mondja hogy alperes annyiban köteles fizetni, a mennyiben elegendő vagyont öröklött, épen úgy jár el, mint ha kimondaná, hogy alperes az esetre köteles fizetni, ha igaz, miszerint magát kötelezte, vagyis épen azt nem dönti el, minek eldöntése végett az ügy foruma elé került.

Érvelésében különben csupán azon esetet látszik Sz. M. ur szem előtt tartani, midőn az öröklött tárgyak természetben, s másokkal össze nem olvasztottan vannak meg, s az örökös egyéb — nem öröklött — vagyonából még mi hagyatéki terhet sem fizetett. Ily esetben persze boldogulhatni az általa védett marasztalási formulával is, mert ameddig még ily öröklött tárgyak léteznek, addig exequálnak s mihelyt elfogytak, beszüntetik a végrehajtást. De hát hány eset van ilyen? S hányszor fizet az örökös mielőtt örökségét liquiddó tehette volna, saját vagyonából hagyatéki terheket? S hányszor olvasztja össze a hagyatékot saját előbbi vagyonával?

Nem tudtam a tárgyalt cikkből tisztán kiolvasni, hogy csak a tót atyafiakat, szokta-e Sz. M. ur «örökségük erejéig» marasztalni, vagy egyéb halandókat is, de mindkét alternative esetén incorrecte jár el.

Szerettem volna, ha csak egyet is nevez meg cikkező azon «számos» eszköz közül, melylyel az örökös, ki öröksége erejéig marasztaltatott, az öröklött vagyonnal egybeolvadt más vagyonát megmentené a foglalástól.

De talán e néhány szó is több már, mint a mennyi Sz. M. ur nézetének czáfolatára szükséges, s azon megjegyzéssel, hogy még abban is téved, midőn birói esküje azon részének, mely szerint legjobb tudomása szerint fog ítélni őt s jogismeretét kárhuzatos stagnatióra kényszerítő azon értelmet adja, hogy pályája befejeztéig mindvégig azon tudomás és tudás mellett kénytelen maradni, melyet a kérdéses eskü letételekor magáénak vallott, áttérek a kérdésnek SZTEHLO KORNÉL által fejtegetett részére.

Teljesen egyetértek t. kartársammal azon részben, miszerint az örökösöknek hagyatéki adósságokért való marasztalásánál számos nehézség merülhet fel, de nem értek egyet vele az ezen nehézségek kikerülése s mellőzésére ajánlott eljárás módokat illetőleg, mivel azok gyakran alkal-

mazhatlanok, és pedig alkalmaztatnak, még nagyobb bonyodalmak szülő okaivá válnak. Szükségtelen ezt újból kimutatni, mert Szt. K. maga is szól erről az általa harmadiknak felvett eset fejtegetésénél.

Szükségesnek tartanám mindenekelőtt azzal jönni tisztába, hogy kit minek brzonyítása illet ily esetekben. Nézetem szerint felperesnek nincs egyéb kimutatni valója, mint-hogy hagyaték maradt, s hogy ezen hagyaték, — minden hagyatéki tehertől eltekintve — az ő követelése fedezésére elegendő becsértékkel bír. Itt névleges és tényleges érték közötti minden különbségtől el kell tekintenünk; egyrészt mivel tulajdonképeni névértékek legfeljebb (állami s magán) értékpapiroknak van, másrészt mivel a becsértéket, ha hiteles személyektől ered, mindenkor valódi értéknek is kell tekintenünk, az a mit Szt. K. tényleges érték alatt ért, nemcsak előre ki nem lévén puhatólható, hanem részint a személyek tekintetéből, melyekkel a megbecsülendő tárgy vonatkozásba hozatik, részint egyéb körülmények folytán mindég változó, tehát nem fixtétel.

De a legfontosabb jogi viszonyoknál, szavatossági, kártérítési kérdéseknél is rendszerint kénytelenek vagyunk a becsértéket irányadóul elfogadni. S ha megtörténik, hogy a hitelező kénytelen az örökösnek 2000 frt erejéig történt marasztalásával beérni, mivel a hagyaték csak annyira lett becsülve, holott lehet, hogy az örökös valamely szerencsés véletlen folytán nem sokára 4000 frtot kap a hagyatékért, akkor ugyan pórul járt, de nem rosszabbul, mint azon ló-tulajdonos, kinek más által agyon hajtott lováért 200 frtot ítéltek meg, holott lehet, hogy valami sportsman praetium affectionisként 1000 frtot is adott volna. A mellett teljesen egyenlő risico áll szemközt fel- és alperes részéről.

Magától érthető, hogy az esetben, ha alperes kifogásolja azon tételt, melyet felperes az örökség actio része becsértékének állit, ez felperes által perrendtartásszerűleg lesz igazolandó. S lehet annyi szakismerettel a tárgyak értékéhez hozzá szólni, hogy a becsérték a rendes körülmények között tényleg elérhető értéktől csak nagyon kevésbé fog eltérni.

Ha felperes ezen bizonyítékokat előállította, alperesnek — eltekintve természetesen azon kifogásoktól, melyek magát a követelés valóságát illetik, s melyeket épen azért maga az örökhagyó is megtehetett volna, — két rendbeli kifogása lehet.

Először az, hogy ő az örökhagyónak nem örököse. Ezen kifogás tekintetében a bizonyítással tartozó személyt illetőleg különbséget szül azon viszony, melyben alperes az elhunyt adóshoz áll; ha előbbi az utóbbinak gyermeke, akkor a Curia több döntvényében is elfogadott azon prae-sumtio áll mellette, hogy örököse is; ha tehát felperes a gyermeki viszonyt igazolta, vagy az tagadásba nem vétett, akkor ezen kifogás bizonyítása alperest terheli. Egyéb viszonyok között felperes tartozik bizonyítással.

A másik kifogás, melyet alperes tehet, az, hogy annyi hagyatéki teher lett már kifizetve, zálogjoggal biztosítva, vagy megítélve, miszerint azok összegét a cselekvő állapot igazolt értékével viszonyba helyezve, kiderül, hogy a per alatti tételre már vagy semmi sem jut, vagy az legalább teljeseen nem fedezhető. Újból kiemelem, hogy nem elegendő, mint Szt. K. kívánja annak kimutatása, hogy a szenvedő állapot túlhaladja a cselekvőt, hanem igazolni kell, hogy az előbbinek már kifizetett zálogjoggal biztosított, vagy megítélt tételei haladják túl a cselekvő állapotot. Mert ellenkező esetben A. örökös, ki 1000 frt cselekvő értéket, de egyuttal B-t illető 2000 frt és C-t illető 3000 frt adósságot örökölt, B-nek nem fizetne, mivel kimutatná, hogy 1000 frt activummal 5000 frt passivum áll szemben, s ugyanezen okból C. javára sem marasztaltathatnék, s így a sok adósság mellett tisztán rakná zsebre az 1000 frtot. S figyelembe lesznek veendő a csupán megítélt, bár még ki nem fizetett tehertételek is, mivel ellenesetben, ha az adós az örökölt

értéket meghaladó tételek fizetésében marasztaltatnék, s valamennyi erejéig intéztetnék végrehajtás ellene, csupán újabb, öt méltatlanul költséggel terhelő per útján segíhetne magán.

De teljesen mellőzni sem lehet a szenvedő állapotot, mint azt a *Magyar Jogász* szerkesztője Szt. K. cikkének bírálatos ismertetésében óhajtja. Ez csak akkor volna jog-sérelem nélkül lehetséges, ha valamennyi tárgy természetben, s másnemű vagyonnal össze nem olvasztottan volna meg, s az örökös másnemű vagynából még mit sem fizetett volna hagyatéki terhek törlesztésére, s egyuttal biztonságot lehetne szerezni arra nézve, hogy a míg az ügy a végrehajtás foganatosításának stadiumába lép, semmiféle oly körülmény nem áll elő, melyet az imént az ilyenmű marasztalást gátlóként kijelöltünk.

Kérdés, hogy ezen második nemű kifogást alperesnek kell-e bizonyítania, vagy felperesnek czáfolnia? Azon, magában véve helyes elvet, hogy felperest illet a bizonyítás, tulajdonság, s azon oszkozással, hogy felperesnek kell mindent bizonyítania, mi követelését megállapítja, követelése az örökös ellen pedig csak úgy s annyiban ítélthetik meg, ha elegendő tiszta hagyaték van, következésképp neki kell igazolni, hogy a hagyaték tiszta s hogy mily mérvben az, lehetne a bizonyítási illetve czáfolást kötelezettséget felperesre hárítani, de nézetem szerint nem helyesen. Nem helyesen azért, mert olyasminnek — tagadásnak — bizonyítása kívántatnék, a mi lehetetlen. Nem képzelhetni bizonyítékot, melylyel felperes igazolhatná, hogy alperes hagyatéki adósságokat nem fizetett, vagy ilyenek ellene meg nem ítéltettek. Ellenben az, hogy hagyatéki adósságok lettek fizetve, határozott állítás, s mint ilyen az azt tevő — alperes — által bizonyítandó.

Az alperesileg beigazoltan kifizetett, biztosított, vagy megítélt hagyatéki terhek levonása után a hagyatékából megmaradó értéktöbblet nyújtja azután a marasztalás mérvét.

Ehez képest a Szt. K. által említett öt eshetőség következő háromra reducálódik:

- a) hagyaték egyáltalában nincsen;
- b) hagyaték teljesen elegendő mennyiségben van;
- c) hagyaték van, de nem elegendő értékben.

Az első esetben felperes feltétlenül elutasítatik; — a másodikban alperes feltétlenül marasztaltatik, — a harmadikban végül azon rész összeg erejéig marasztaltatik, mely a fentebb említett minőségű prassivumok betudása után superplusnak mutatkozik.

A marasztalás mindenkor határozottan megjelölt összeg erejéig történik, s a végrehajtás adósnak bármilyen — törvényesen ki nem vett — vagyonára intézhető.

Dr. Nagy Árpád,
ügyvéd.

A végrehajtó által felvett egyesség.

A. B. ellen végrehajtást intéztetett s a végrehajtató megbízottja a bírósági végrehajtóval a hely színén megjelenvén, ott a felek között egyesség kötöttet, mely a végrehajtó által a végrehajtásról megnyitott jegyzőkönyvbe ígdtatott be. Ez egyesség tartalma a következő:

A. eláll ezutal a végrehajtástól és B. kötelezi magát a marasztalási összeg járulékait s költségeket, melyek kerek számban 400 frtban állapítatnak meg, négy egyenlő 100 frtos évnegyedes részletekben, különbeni végrehajtás terhe alatt megfizetni; ha pedig bármely részletfizetése elmulasztatnék A.-nak joga lesz az egész 400 frtot végrehajtás útján, B. minden további meghallgatása nélkül behajtani.

Ezen egyesség a járásbíróshoz bemutatván, ott tudomásul vétetett, s irattárba tétetett. Elérkezvén azonban a fizetési határnap, B. nem fizetett, s A. az egyesség alapján végrehajtásért folyamodott.

Szerkesztő: Dárdai Sándor, üllői út 1. szám.

A bíróság kérvényét elutasította, mert a végrehajtó, minden előleges peres eljárás nélkül egyszerűen végrehajtható okmányok felvételére nincs jogosítva.

E határozat helyes, illetve helytelen volta bizonyos körökben igen élénk eszmecsere tárgyát képezte, s kétségtelenül gyakorlati jelentőségű maga az elvi kérdés, nevezetesen a végrehajtó által a végrehajtás alkalmával felvett egyesség jogi minősége.

Első kérdés, mely itt felmerül, hogy ez okmány, mely végrehajtási jegyzőkönyv címet visel, köz- vagy magán okmánynak legyen-e tekintendő?

Sokan azt közokmánynak kívánják minősíteni, mert a végrehajtó által, illetékességi köréhez tartozó hivatalos functio alkalmával vétetett fel. Én nem osztom e nézetet.

A perrendtartás szerint ugyanis közokiratok azok, melyek a kiállító által törvényes illetőségük körébe tartozó tényekről adatnak ki; tehát nem az a kriterium, hogy illetékességi köréhez tartozó hivatalos működés alkalmával lett legyen az okmány felvéve, hanem, hogy ama tény, melyről az okmány szól, a kiállító illetőségi köréhez tartozzék.

Az 1871. 51. törvénycikk 12. §-a szerint pedig a bírósági végrehajtó hivatalos hatásköréhez a kézbesítés és a végrehajtás tartozik; tehát csakis az általuk a kézbesítés és a végrehajtásról felvett okmányok tartoznak hivatalos hatáskörükhez. Ez esetben azonban csak czéloztatott a végrehajtásról szóló okmány felvétele, de nem vétetett fel, hanem ellenkezőleg a végrehajtató elállt végrehajtási jogától, s egyesség útján ujtás (novatio) jött létre, mely által a követelés jogalapja teljesen megváltozott, elannyira, hogy perujtás esetén az előbbi alapon a per megújítható sem lett volna, mert felperes követelési jogának alapjait többé nem az ítélet, hanem a végrehajtás alkalmával felvett egyesség képezi. Ily okirat felvételére pedig a végrehajtó jogosítva nincs.

Az okirat, tehát tisztán magánokmány jellegével bír, melynek alapján nincs más mód, mint a pert újabban megindítani, mely alkalommal alperes az okmány ellen érvényesítheti mindazon kifogásokat, melyek a magánokiratok ellen általában érvényesíthetők.

De menjünk tovább s tegyük fel, hogy a végrehajtást bíró teljesítette, s az vette fel a fentebbi okmányt. Vajon közokmány s végrehajtható okirat lesz-e az?

Nézetem szerint ez sem lesz végrehajtható közokirat, jóllehet az egyesség jegyzőkönyvbe vétele a bíró köréhez tartozik. De csak akkor ha ő a perbeli tárgyalásnál, mint eljáró bíró működik, ez esetben azonban ő mint ama bíróságnak, a melynek ő tagja mandatáriusa jár el, s köre csak azon functio létesítésére terjedhet, a melylyel megbízott t. i. a végrehajtás foganatosítására.

Támogatja e nézetemet az is, hogy perrendtartásunk szerint peres eljárás esetét kivéve, a bíróság maga sincs jogosítva a felek között végrehajtható egyességet venni fel. Perrendünk sehol sem hatalmazza fel arra a bírót, hogy ha p. o. előtte két fél megjelen s köztük létrejött egyességnek, melyben a teljesítés végrehajtás terhe alatt köteleztetik, felvételét kéri, ezt sikerrel teljesíthesse. Viszás ugyan, de tényleg úgy van, hogy ha két fél teljesen egyességre jutott is, a követelő kénytelen keresetét beadni, s az egyesség felvételét a tárgyalásnál eszközölni. Nyilvános tanúságai ennek a hivatalnok kölcsön egyletek, melyek a végből, hogy a hivatalnok fizetési a kikötött törlesztési részletek erejéig lefoglaltathassák, a kölcsön vevőt perbe idézni tartoznak, s az egyességet a tárgyalásnál kötik meg.

Nem tudom valóban helyes-e nézetem, de már csak azért is a nyilvánosság elé hozom, mert a kérdés gyakorlati és elég fontos arra nézve, hogy mennél több oldalról megvitattassék.

Z. I.

Felelős szerkesztő: Zlinszky Imre, Wesselényi utca 4. szám.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: 1 évre ... 3 ... A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Herich Károly urtól. — A nyilvános gyülekezések és a politikai egyletek rendőri joga. Dr. Fekete Gyula kir. törvényszéki bíró urtól. — Lassan járj, tovább érsz, — de járj. Ternovszky Béla kir. törvénysz. bíró urtól. — Jogirodalom. Z. I. — Harmadik személyek által kötött jogügyletek érvénytelenítése. Zlinszky Imre.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

VIII.

Bosznia és Herzegovina.

«Bosznia és Herzegovina tartományokat Ausztria-Magyarország fogja megszállani és igazgatni.

Minthogy Ausztria-Magyarország kormánya a Szerbia és Montenegro közt délkeleti irányban egész Mitrovicán túl terjedő novibazári sandzsák közigazgatásával nem kívánja magát terhelni, az ottomán közigazgatás ott továbbra is fog működni. Mindazonáltal, hogy az új politikai állapot, valamint a közlekedési utak szabadsága és biztonsága biztosíttassék, Ausztria-Magyarország fentartja magának a jogot, hogy a boszniai régi vilajet azon részének egész terjedelmében helyőrségeket tartson és katonai s kereskedelmi utakat birjon. E célból Ausztria-Magyarország és Törökország kormányai fentartják maguknak a részletek feletti egyezkedést.» (Berl. sz. 25. cz.)

A berlini szerződésben fentartott egyezkedés az 1879. évi április hó 21. kötött novibazári conventiót eredményezte, melynek célja, hogy az osztrák-magyar s a török kormány az «occupatio részletei iránt megegyezzenek a nélkül, hogy ő császári felsége, a szultán egyed uralmi jogainak élébe vágjanak.

A novibazári egyezmény 10 pontból és egy függeléből áll:

1. Bosznia és Herzegovina administrációját a berlini szerződés 25. cikke értelmében Ausztria-Magyarország fogja vinni. Az osztrák-magyar kormány tekintettel lesz az eddigi hivatalnokokra, a mennyire hivataluk ellátására van képesítésük és helyettesítés esetében a tartományok *benszülötteinek* lehetőleg előnyt fog adni.

2. Minden Boszniában és Herzegovinában létező hitfelekezet gyakorlásának szabadsága biztosítatik az ott letelepült vagy átmenetileg ott tartózkodó lakosoknak. Különösen teljes szabadság biztosítatik a mohamedánoknak egyházi fejeikkel való közlekedésükben. Ő felsége a császár és király csapatparancsnokai ugyszintén az administratív hatóságok a leggondosabban fognak őrködni a felett, hogy a mohamedánoknak se becsületek, sem szokásaik, se vallásszabadságuk se személy- és vagyonbiztosságuk, meg ne sértsessék. Minden támadás a mohamedánok birtoka vagy vagyona ellen a legszigorubbán lesz megbüntetve. Ő felsége a szultán neve a mohamedánok nyilvános imáiban mint eddig fog említettetni. S ha a vallási szokás úgy kívánja, hogy a mina-

rékra az ottomán lobogó tüzessék ki, e szokás tiszteletben fog tartatni.

3. Bosznia és Herzegovina jövedelmei kizárólag a szükségletekre, a közigazgatásra s a szükségeseeknek ítélt javításokra fognak fordíttatni.

4. A létező ottomán folyó pénzeknek Boszniában és Herzegovinában szabad forgalmuk lesz.

5. A fényes porta tetszése szerint fog rendelkezni ama fegyverek, hadi szerek és más az ottomán kormányhoz tartozó tárgyak felett, melyek az erősített helyeken és helyőrségeken vannak. E célra mindkét kormány biztosainak jelenlétében leltárak fognak felvétetni.

6. A Bosznia és Herzegovina lakosaival való eljárás kérdése, ha e tartományokon kívül tartózkodnak vagy utaznak, külön megegyezés által fog szabályoztatni.

7. Hogy a politikai és katonai célok mindkét fél érdekében és a berlini szerződés 25. cikke szerint a novibazári szandzsákot illetőleg eléressenek, mindkét kormány elhatározta, hogy az erre vonatkozó végrehajtási határozatokat szabályozni fogja. E célra kötelezi magát ő felsége a császár kormánya, hogy a szultán ő felsége kormányával közlendő, mikor akarják a cs. kir. csapatok előnyomulásukat megkezdeni. Hogy minden haszontalan késleltetésnek eleje vétessék, mindkét kormány kötelezi magát, hogy a mennyire őket az ügy illeti, mátol kezdve minden beállható esetre és haladéktalanul hatóságaiknak és csapatparancsnokaiknak minden felhatalmazást megadnak, hogy közvetlenül maguk közt szabályozzák ama kérdéseket, melyek a cs. kir. csapatok eltartását, elhelyezését s az erre vonatkozó részleteket illetik. *Magától érthető*, hogy minden ebből folyó költséget az osztrák-magyar kormány visel.

8. Ő felsége a császár és király csapatainak jelenléte a novibazári szandzsákban semmi módon se fogja akadályozni a *közigazgatási, törvénykezési és pénzügyi* ottomán hatóságok tevékenységét, melyek mint eddig a fényes kapu kizárólagos és közvetlen parancsai alatt fogják működésüket folytatni.

9. Ha a fényes kapu *rendes* csapatokat a novibazári szandzsák ama pontjaira is óhajtana áttenni, hol osztrák csapatok léteznek, ez akadálytalanul fog megtörténhetni. Mindkét rendbeli csapatok, a mi számukat, hadi előnyeiket és mozgásuk szabadságát illeti, teljesen egyenlő jogokban fognak részesülni. A porta kötelezi magát, hogy a novibazári szandzsák egész területén nem fog irreguláris csapatokat tartani.

10. Magától érthető, hogy Ausztria-Magyarország joga egyes pontokon a 7. cikk értelmében helyőrségeket tartani s azok szükség szerinti nagysága e határozatok által semmi esetben sem csorbíttatik.

Függelék: Megegyezés jött létre, hogy a létező viszonyok közt az osztrák-magyar kormánynak, a berlini szerződés 25. cikkéből eredő minden jog fentartása mellett, szándéka csak három, a határon és Szerbia és Montenegro közt fekvő ponton tartani helyőrségeket. Ezek Priboj, Priepolje és Bjelopolje lesznek. Az e pon-

tokra kitűzött helyőrségek száma egyelőre nem fogja a 4—5 ezer embert túlhaladni. Ha a beálló körülmények következtében az a szükség mutatkoznék, hogy más pontokon is tartassanak helyőrségek, ez a 7. cikk értelmében fog megtörténni — kivéve, ha az osztrák kormánynak szándéka volna csapatokat helyezni el a zogosnai magaslatokon, mely esetben a közvetlen meg-egyezésnek kell bekövetkeznie a fényes portával.

Ennyiből áll mindössze az, a mit Bosznia és Hercegovina tekintetében a berlini szerződés s a novibazári egyezmény tartalmaz. E tartományokban még igen sok életbevágó kérdés vár megoldásra, különösen az agrár kérdés, mely gróf Andrássy szavai szerint «un problème hérisse d'obstacles au milieu d'une population déchirée par les haines religieuses et les rancunes sociales, problème qu'un pouvoir fort et impartial seul peut résoudre dans un pays où toute la propriété foncière se trouve dans les mains des musulmans, pendant que les chrétiens laboureurs ou fermiers forment la majorité des habitants».

Bosznia és Hercegovina megszállásának közjogi jellegét illetőleg megjegyzendő, hogy sem a megszálló hadsereg létszáma sem az occupatio tartama feltételekhez kötve nincs. Hogy az administratio politikai és egyéb szempontból miként szervezendő és gyakorolható, teljességgel monarchiánktól függ, mely e részben sehova számadással nem tartozik, sehonnai beavatkozást tenni nem kénytelen.

Az administratio elvei és az eddig kibocsátott részletes intézkedések természetesen csak ideiglenes, átmeneti jellegűek. Előbb az ország viszonyaival tökéletesen meg kell ismerkedni s azután lesz csak lehetséges, előrehaladottabb szempontoknak megfelelő reformokat lassankint meghonosítani.

Ötven év óta egész Törökország tökéletes kulturálalakulási korszakot él. A moslim azonban talán sehol sem ragaszkodik oly szívósan ősi jogaihoz, mint Boszniában. Ezért itt különös óvatosság és kellő tapintat szükségeltetik.

A Boszniában és Hercegovinában egyelőre fenálló közigazgatási tervezet a következőkből áll.

A civilis adminisztrációnak legfelsőbb elintézése a közös külügyminisztériumra van bízva, melynek felelőssége mellett legfelsőbb helyben hagyással minden fontosabb ügyre nézve mint tanácsadó közeg külön bizottság alakult a három közös minisztérium és mind két miniszterelnök ur egy-egy kiküldöttjéből. (Hazánkat Jekelfalussy Lajos miniszteri tanácsos képviseli.) E bizottság rendszerint hetenkint ülésez, mi azért is szükséges, mert egyik főfeladata abban is áll, hogy a közigazgatási állapotokat Boszniában lehetőleg alaposan tanulmányozza. Az ülésekről, melyekhez szükség esetén szakértők is meghívandók, jegyzőkönyvek vezetendők s ezek hetenkint a két miniszterelnök ural közöltetnek. A kevésbé fontos ügyek egy külön választmány elé tartoznak, mely csupán a három közös minisztérium képviselőiből áll. Nézeteltérés esetén vagy ha nagyszabású kérdésekről van szó, az ügyet a közös miniszteri tanács dönti el. A közigazgatásra vonatkozó zárszámadások a közös legfelsőbb számvevőszékhez teendők át.

Boszniában és Hercegovinában országos kormány alakított, melynek főnöke a külügyminisztériumnak van alárendelve. E főnök gyakorolja a legfelsőbb rendőri hatalmat és őrökdi a csend és rend fentartása felett. Kiváltságos ügyelni kell a sajtóra, a társulatokra, a nyilvános összejövetelekre és előadásokra s mindezek az ő engedélyezésétől függenek, valamint az utlevelek is. Ezen

főnök őrökdi továbbá valamennyi hatóság és bíróság eljárása és gyakorolja a fegyelmi hatalmat az összes hivatalnoki és bírói kar felett. Ő tölti be mindazon állomásokat minden közigazgatási ágnál, melyekkel legfeljebb évi 1200 frtnyi fizetés jár. A többi állomásokra nézve ő teszi meg a javaslatokat.

Az országos kormány főnöke alakítja azon bizottságokat, melyek némely hatóságok mellett részint tanácsadók, részint ellenőrök szerepelnek. Az országos kormány három osztályra: a belügyi, igazságügyi s a pénzügyi osztályra szakad.

A belügyi osztálynak hatáskörébe tartozik: 1. a közreműködés mindoly ügyekben, melyek a hadsereg élelmezését, beszállásolását stb. illetik, 2. ellátása a közrendészeti; 3. a közegészségi; 4. az alapítványi; 5. a kereskedelmi-, iparvizsgai- és mérték ügyeknek; 6. igazgatása a közlekedési és 7. a földmívelési; 8. a felekezeti; 9. a közoktatási; 10. a községi, cseléd- és közmunka; 11. a honossági s a be- és kivándorlási ügyeknek, végül: 12. az országos statisztika, a népszámlálás s a bejelentési ügy.

Az igazságügyi osztály teendői: 1. az összes igazságszolgáltatásnak (ideértve a fenytő intézeteket is) adminisztrációja; 2. gondoskodás arról, hogy a bíróságok fenakadás nélkül és törvényszerűen működjenek; 3. felterjesztése a megkegyelmezési javaslatoknak; 4. a törvények és rendeletek gyűjtése és kiadása.

A pénzügyi osztály hatáskörébe való: 1. az ország mindennemű közszolgáltatára vonatkozó évi rendes és rendkívüli bevételek és kiadások évi költségvetésének összeállítása. E költségvetés a közös minisztériumhoz átküldendő, mely azt a két miniszterelnök hozzájárulásának kieszközlése után Ő felségéhez legfelsőbb szentesítés végett felterjeszti; 2. felügyelet a közszolgáltat minden ágában folyó pénzkezelés és elszámolás felett; 3. ez osztály őrökdi a közvagyon felett és kezeli a nyilvános bevételeket s a közalapítványokat; 4. kezeli a közvetlen és közvetett adókat, a vámokat s az állami egyedárúságokat; 5. rendezi és biztosítja a pénzforgalmat az összes közpénztáraknál; 6. adminisztrálja a bányá-, a posta- s a távírdaiügyeket.

A közös minisztérium számára sokféle ügy fentartott, nevezetesen az állapítja meg az elveket, melyek szerint az ország bevételeivel rendelkezhetni. Engedélyezi az állami vagyonnak eladását, bérbeadását vagy megterhelését. Megállapítja az adók és vámok nemét, nagyságát és beszedési módját, — engedélyezi a vasuti, gőzhajózási és bányavállalatokat, valamint a hitelintézeteket s a mindennemű részvénytársaságokat. A közös minisztérium intézi továbbá a kereskedelmi politikát, a telepítési és minden ügyet, mely templomok, zárdák vagy mecsetek (wakuf) javaira vonatkozik.

Általános szabályul áll pedig az, hogy a közös minisztérium mindig a két miniszterelnök ural egyetértőleg kell hogy eljárjon. Bosznia és Hercegovina közigazgatási költségei és minden szükséges investitio ugyan csak e tartományok jövedelmeiből fedezendők. E mellett szem előtt tartandó, hogy az occupatio valamint a szökevények fentartására és repatriálására fordított költségek lassankint a monarchiának megtérítenek.

Az igazságszolgáltatásnak javítása céljából a kerületi s a járásbírókhoz bírák hívtak meg a monarchiából és Serajevóban legfőbb ítélőszék alakított. A megítelt büntetés elengedése vagy megváltoztatása s általán a kegyelmezési jog pedig egyelőre az országos kormány főnökére ruházott.

Bosznia és Hercegovina 7 kerületre van felosztva. E kerületek (szandzsák, léva vagy mutehkariflik) szék-

helyén felállított törvényszékek (medjlissi temjizi) valamint az alárendelt járásbírók (medjlissi daavi) egyelőre eddigi működésüket folytatják. A kerületi bíróságok hatásköre kereskedelmi és váltóügyekre is, melyek eddig külön bíróság (tidjaret mehkemesi) elé tartoztak, ki lett terjesztve. Bűnügyekben is, ha csak katonai törvénykezés esete nem áll be, a kerületi törvényszékek járnak el. A törvényszék tökéletesen független a kerületi mutehkarriftól, (mintegy főispán), valamint a járásbíró és a kaimakamtól (szolgabíró). A községek élén a mudir áll, kit ép úgy mint a kaimakamot s a mutehkarrifot tanácsadó testület, melyben az egyes felekezetek képviselvék, vesz körül. (L. JAMES BATTER *Turkey in Europe*.)

A bíróságok egyelőre az eddig fenállott törvények és rendeletek szerint kötelesek eljárni. *A családi és házassági, valamint a gyámsági és örökösödési ügyek ezentul is az egyes felekezetek autonomiája alá tartoznak.*

Reméljük, hogy monarchiánknak tökéletesen sikerülni fog, az európai mandatumnak megfelelni. Bismarck kinyilatkoztatta volt a berlini congressus alkalmával: «L'Autriche-Hongrie reçoit le mandat de suppléer ce qui manque à l'administration ottomane pour y accomplir le grand devoir de maintenir l'ordre et assurer le sort et l'avenir des populations».

A közigazgatási intézmények közt Törökországban az igazságügy még viszonylag is mindig a legalantabb fokon állott s ezért e téren sok, sőt minden teendő. «Vollends eine Jammer-Einrichtung ist das türkische Gefängniswesen. Eigentliche Staatsgefängnisse gibt es in den Provinzen, also auch in Bosnien. nirgends. Irgend ein Gebäude, ein Magazin, ein Thurm oder ein Keller-raum wird zu diesem Zwecke oberflächlich hergerichtet und die Arrestanten sodann, ohne Unterschied in Bezug auf die Grösse ihrer Vergehen oder Verbrechen gemeinsam untergebracht. (AMAND Freiherr v. SCHWEIGER-LERCHENFELD *Bosnien* 170. l.)

Kitűnő szervezetű csendőrség váltotta fel Boszniában a hirhedt zaptieh-eket, kik a mennyire szivesek voltak rendszerint a bő borralalót osztogató idegen utazó irányában, ép oly irgalmatlanok szoktak lenni magukkal a török alattvalókkal, kivált az adók behajtása alkalmával.

Dr. Herich Károly.

A nyilvános gyülekezetek és a politikai egyletek rendőri joga.

(Folytatás)

III. A gyülekezetek előjáróinak jog s kötelezettségei.

A nyilvános gyülekezeteknek szükségük van a renduralom szempontjából valamely *saját*, az ő kebelökből kiindult organumra, mely a törvény őre gyanánt álljon a gyülekezet *fölött*. Nem képzelhető népgyűlés *vezetés nélkül*, mert a magára hagyott gyülekezet chaossá, lázadó csoportosulássá kell hogy elfajuljon s így komoly veszélyeket szülne a közbiztonságra nézve. Mentül számosabb tagokból áll valamely gyülekezet, mentül fontosabb kérdésekkel foglalkozik s így mentül inkább várható a szenvedélyek zajlása, annál nagyobb értéke van az előjáróságnak alkalmas *elnökkel* élén. S ha organikus gyülekezeteknél (municipiumok és parlamentek gyűlései), melyekben az ügymenet régi szokáson vagy szerves szabályzaton nyugszik, hol a nemzet legjobbjai tanácskoznak és határoznak — oly kiváló súly fektetnek a jó elnökre, ⁴¹ mennyivel inkább lesz rá szükség a népgyű-

lések kebelében, melyekben minden koru, rendű, jellemű és műveltségű egyén a szavazó. ⁴² A tételes törvényhozások tehát belátva a gyülekezetek vezetőinek fontosságát — akkép rendelkeznek, hogy előjárósság nélkül, melyre a felelősség nagy súlya nehezedik — népgyűlések meg *ne* tartassanak. ⁴³ Legczélszerűbb e részben a francia jog azon intézkedése, hogy az elnökön kívül még legalább két előjáró választassék meg a gyülekezet által. Hogy a másik kettő alelnöki vagy pedig más elnevezést nyer-e, nem tartozik a dolog lényegére, de bizonyos az, hogy az elnök mellett két bizalmi férfiú segítségével legkönnyebben lesz képes a szabályos és békés tanácskozást előmozdítani. Hogy miképen válaszsza a gyülekezet előjáróit egészen az ő szabadságára bízandó.

Az előjáróság megválasztása *előleges* formalitás, melynek minden vitatkozást meg kell előznie. Ha tehát valaki egy másik jelenlevőt ajánlott elnöknek vagy alelnöknek s az indítványt s az indítványozón kívül egy harmadik jelenlevő támogatása folytán vagy az első indítvány után nyomban a gyülekezet elfogadja — az előjáró meg van választva. Ellenben ha több jelenlevő hozatott indítványba, a gyülekezetnek először el kell határoznia, hogy az ajánlottak közül választassék e az elnök. A szavazatok minden egyes candidátus javára tétetnek s azon tag, ki legtöbb szavazatot nyert, lesz az elnök. Minthogy pedig a választás folyama alatt elnök nélkül van a gyülekezet, legczélszerűbb, ha a választásra vonatkozó kérdéseket a gyűlés jegyzője (ha van ilyen) teendi — mert ez fog leginkább meghallgattatni. Valamennyi előjáró választásának ez lehet a rendje. Egyébként a gyülekezetre bízandó, vajon a gyűlés megnyitását megelőzőleg az *összeség* válaszsza-e tisztviselőit, vagy pedig csak a rendezők jelöljék ki azokat, mely utóbbi esetben a jelenlevők *hallgatólágos hozzájárulásokkal* adták szentesítésöket a kijelöléshez. Ez utóbbi mód okvetlenül a legegyszerűbb és legrövidebb.

Vizsgáljuk ezek után a kirendelt előjáróság *hatáskörét* s az ezzel összekötött kötelezettségek elmulasztásából kifolyó *felelősség* természetét.

1. *Az előjáróság hatásköre.* A már fennebb előadottak s általában ez intézmény hivatásos rendeltetéséből következik, miszerint hivatva van az elnök a melléje rendelt segédekkel együtt, a gyülekezet kebelében a *rendet* tartani fönn s a neki biztosított eszközökkel megakadályozni minden törvénysértést ⁴⁴ Tehát ezen előjáróság tulajdonképi feladata lesz, a gyülekezet tárgyatól eltérő discussiók megakadályozása is? E kérdésre igennel kell válaszolni, mert ama irányelvünknel fogva, hogy politikai gyülekezetek előlegesen bejelentendők, bármikor a nem politikai tárgy vitatása céljából kelet-

gestattet; schnelle Auffassung und scharfsinnige Beurtheilung plötzlich eintretender Fragen oder Thatsachen; sichere logische Beherrschung der Verhandlungen, beständig gegenwärtige Kenntniss der Geschäftsordnung endlich eine Eindruck machende Persönlichkeit und eine leichte Handhabung des Wortes. ROBERT von MOHL. *Staatsrecht*. I. k. Tübingen. 1860. 285. l.

⁴² There may be, perhaps, a large majority whose feelings are nearly identical on the subject for the discussion of which they have met; yet if the meeting contains a few *active minds*, differing with one another as to the *shape* which their resolutions should assume, *great trouble* may be caused if either the chairman is *inex pert*, or is unsupporter by any one cognizant of the rules of debate. JAMES WALTER SMITH. *Handy book of the law and practice of public meetings*. 46. l.

⁴³ A francia 1868-ki törv. 4. art. határozottan akkép rendelkezik: «chaque réunion doit avoir un bureau composé d'un *président* et de deux *assesseurs* un moins». Angolországban ősrégi törvény ez: where in the notice convening a meeting no particular person has been designated as *chairman* and where there is no person who is ex officio chairman, the meeting *must elect* a person to fill that office». SMITH id. m. 46. l. Az összes német jogok is ősmennek ily hatóságot, de a gyülekezet természetes előjáróinak a *rendezők* tekintetnek, kik előjárói funkciókat teljesíteni hivatvák.

⁴¹ Es ist nämlich in gleichem Maasse erforderlich: unerschütterliche Ruhe und Selbstbeherrschung, Festigkeit und Unparteilichkeit gegen Freund und Feind; gewinnendes Benehmen, soweit es die Pflicht irgend

⁴⁴ Ily attribúciók megilletik e hatóságot az összes törvényhozások alapján. L. a többi közt az osztrák id. törv. 11. §-át, a francia törv. 4. §-át.

kezett gyülekezet eltérve eredeti céljától azáltal, hogy politikai vagy netalán *tílalalmazott* kérdések fejtegetésével foglalkoznék, törvénysértést követne el s ha ezen organum feladata törvénysértések megakadályozása — kell hogy hivatva legyen a kérdésbeli szabálytalanság megakadályozására is. Ha tehát a gyülekezeti előljáróság feladata a tanácskozás békés és szabályos menetének biztosítása s általában a törvény és a közhatóság tekintélyének megóvása: ezen közkötelezettséggel karöltve jár a *jog*, mindent elrendelhetni ami alkalmas ama kötelezettség teljesítésének biztosítására.⁴⁵ Ami pedig az állammal, illetve az őt képviselő rendőri organummal szemben *kötelezettség* — az a gyülekezetben részvevők irányában — *jog*. Ez alapon az elnök tisztársaival együtt nemcsak azon szónokok ellenében lesz jogosítva parancsolólag föllépni, kik előadásokkal a törvényt megsértik, vagy törvénysértések elkövetésére másokat fölhívják — de azok ellen is — kik célzatos megjegyzések vagy magaviseletökkel törvénysértésekre ingerelnek. Ezen organum további hivatása — *minden rendbontót* — ki a gyülekezet törvényszerű menetét akadályozza, intés, figyelmeztetés, esetleg physikai hatalomhoz folyamodás segítségével veszélytelenné tenni.⁴⁶

2. *Felelősség*. Minthogy a közhatóság előtt az elnök társaival együtt képviseli a gyülekezetet, némileg benőköleli személyesítését maga a gyülekezet, de tekintve továbbá ama széles jogkört, mely ezen előljáróságot megilleti — egyuttal bő kötelezettségeket is kell az állam érdekében teljesítenie, logice igazolható a *felelősség* is, mely a jogokkal visszaélés s a kötelek elhanyagolása folytán ez organumra nehezedik.⁴⁷ Akár az előleges cselekményeket vesszük figyelembe, az elnök és társai szabadon vállalván el a hatóságot, melylyel megbíztattak, ha megengedik, hogy a gyülekezet, annak daczára, hogy a törvény által megszabott feltételeknek eleget nem tett — szervezkedhessék — annak sérelmében büntársakká válnak, a mennyiben jelen vannak a törvénysértés elkövetésénél. De ha továbbá figyelembe vesszük azon jogellenes tényeket, melyek a gyülekezet folyamában keletkeznek, az előljárók felelőssége teljesen van igazolva, mert ha ama tények személyes cselekvések, vagy mulasztásaik kifolymányai, a gyülekezet által kapott mandátum határainak átlépése s a törvény parancsolta kötelezettségek elmulasztása, alapítja meg felelősségüket. Némelyek hajlandók ama felelősség határait tulságosan kiterjeszteni — a midőn azt kívánják — hogy azon esetben is, ha a szónok törvénysértést követ el, azon oknál fogva, mert a beszéd hevében könnyen elragadtatik — csakis az előljárók legyenek felelősek — a mennyiben a hallgató nyugodt vérét könnyebben őrizheti meg mint maga a szónok, — minthogy pedig a tisztviselő személyes kötelezettsége törvénysértéseket megakadályozni, ha mégis elkövetettek — csak ő ne a szerző legyen felelős. Ily felfogás azonban határozott anomáliát foglal magában, mert hiszen a felelősségnek kettősnek kell lennie, először büntetendő a főszerző, ki tudva akarva törvényt sértett és a tisztviselő, ki ama

kihágásban személyesen bűnös, a mennyiben a kihágás az ő személyes kötelezettségének elmulasztása folytán állott elő.⁴⁸ Mindenki csak *saját* bűncselekményeért vonható felelősségre. Az előljáróság felelősségének esetei változhatnak számok és lényökre nézve az egyes törvényhozások speciális rendelkezései szerint.

Ha azonban valamely törvény bő felelősséget róv a gyülekezet vezetőire a természetes méltányosság, de a gyülekezeti szabadság érdekei is azt parancsolják, hogy gondoskodva legyen, ama felelősség alóli *menekülés* módjairól is. Az előljáróság következő módon hárihatja el magától a felelősséget. Igaz ugyan, hogy ezen magánjellegű organum physikai kényszerhatalommal nem rendelkezhetik, tehát tulajdonképi rendőrhatalmat nem gyakorolhat, mert reá az állam saját hatalmát mint rendes közhatóságra *nem* ruházhatja át, minélfogva a rend megőrzése végett nyilvános hatósági physikai erővel nem rendelkezhetik, *de annál tágabb lévén erkölcsi befolyása*, ha ennek segítségével a gyülekezet tekintélyét megsértőket rendre utasítja, a büntetőtörvény szigorára figyelmezteti, a gyűlést alkalmas esetekben felfüggeszti, vagy eloszlatja — szóval, ha a törvény által neki biztosított erkölcsi fegyverekkel, kellő erélylyel és kellő időben élt, ha erejéhez képest minden törvény s rendsértést megakadályozni igyekezett: felelőssége alól ekképen teljesen menekült. Ha aszónokok vagy azok ellen, kik szándékosan azért jöttek a gyülekezetbe, hogy zavart okozzanak, physikai kényszer alkalmazásának esete beállott: evégből folyamodjék az igazgatás illetékes vagy jelenlevő képviselőjéhez, a ki egyébként jogosítva van saját belátása szerint a physikai kényszer alkalmazása tekintetében, felhívás *nélkül* is rendelkezhetni.⁴⁹

Dr. Fekete Gyula,

(Folytatása követik.)

kir. törvényszéki bíró.

Lassan járj, tovább érsz, — de járj.

Melyik legyen a másodfoku bíróság, szükséges-e a királyi tábla decentralisatiója, hol vegyük az erre szükséges pénzt? Mindezekkel számot kell vetnünk s szó sincs róla, hogy az állam pénzügyei a leggondosabb tekintetbe vételt igénylik. De talán sikerülend kimutatnom, hogy a szóbeliség érdekében tehetünk valamit, a nélkül, hogy az államtól nagy áldozatokat kívánjunk.

Viszonyaink tekintetbe vételével következőleg vélném az eljárást berendezendőnek.

A sommás első foku bíróság körülbelül akként tárgyalná a pereket mint jelenleg, vagy némileg még rövidebben, a mennyiben a terjedelmes tárgyalási jegyzőkönyv helyét az ítélet indokolása is pótolhatná.

Csak a tanuvallomások, a peres feleknek eskü alatti nyilatkozatai, és a szemlelőkönyvek volnának kimerítően szövegezendők.

Másodfoku bíróság lenne a törvényszék. Új bizonyítékok a felelőbbíteli eljárásban kizárandók, s legfeljebb ha arról panaszkodik a felelőbbező, hogy a ténykérdés helytelenül állapított meg, kellene neki megengedni, a már ki-

⁴⁵ L. PÖZL id. m. 461. l.

⁴⁶ Sie haben Sprechern, welche durch ihren Vortrag das Gesetz verletzen oder zu Gesetzesverletzungen auffordern, das Wort zu entziehen — rendeli a bajor jog 5. §-ában. Ugy az osztrák jog is (11. §.). L. még a francia id. törv. 4. art.

⁴⁷ Nem vallja ez elvet STEIN — e tárgyban akkép nyilatkozván: «während bei den Vereinen die Leiter bis zu einem gewissen Grade haften, ist eine solche Haftung bei den Versammlungen nicht täglich denkbar, und die Bedeutung des an sich Vernünftigen Princip der Erlaubnis besteht gerade darin, dass durch die letztere die Haftung von den Leitern auf die Einzelnen übergeht. Id. m. IV. k. 116. l. A törvényhozások közt ismeri és szabályozza ama felelősséget a bajor jog (l. PÖZL id. m. 497. l.), a francia 1868-i törv. III. C. 9. art. 3. p., az osztrák id. törv. 19. §-a, végül a porosz jog is. L. az utóbbira nézve LISCO id. m. 43. s. k. l.

⁴⁸ Si bien que nous sommes en présence de ce résultat assés bizarre, que le bureau sera coupable d'avoir toléré des divagations ou des écarts de parole que l'auteur même de ces divagations et de ces écarts se permettra fort impanément ce qui veut dire qu'on est coupable de laisser faire ce qu'un tiers a la possibilité de faire sans encourir aucune pouition, on le voit, *c'est une anomalie*, explicable d'orsure certaine mesure, mais réelle au fond. AMÉLINE id. m. 58. l.

⁴⁹ Részben *önkéntes* eljárást ajánl a rendháborítók ellen SMITH; «sometimes a meeting will be interrupted by shouts and other nois es proceeding from a person whose conduct shows that he evidently attends not for the purpose of discussion but of interruption. The meeting being called for the purpose of discussion, and this persons conduct showing that he has not come with that object, he is not lawfully there and may be ejected, but with no unnecessary violence. Id. m. 90 l.

hallgatott tanuknak saját költségére a tárgyaláshoz való megidőzését, esetleg a birói szemlének (ha csupán birói észlelésről, s nem szakértők nyilatkozatairól van szó, mivel ez utóbbi esetben a hibásan vagy roszakaratulag nyilatkozók ellen kell kártérítése iránt fordulnia) újból való megejtését.

A felebbezés indokai röviden írásban nyújtandók be, s a felebbezvényben kell a félnek a tanuk beidéztetése, s új szemle eszközlése iránti kérelmét előterjesztenie.

E felebbezvény közöltetik az ellenféllel, a ki rövid idő, pl. 3 nap alatt beadhatja szintén röviden szövegezett észrevételeit, de csupán a felebbezés megengedhetőségének, a tanukihallgatás és szemle ismételtetésének kérdésére kiterjedőleg. Lehet különben mindezt magában a tárgyalási jegyzőkönyvben is elvégeztetni.

A másodfoku bíróság a felek újabb meghallgatása nélkül elhatározza, megengedhető-e a felebbezés, beidézendők-e a tanuk s küldendő-e birói kiküldött a szemlének előzetes megejtésére. Ha ezeket igenlőleg dönti el, esetleg a szemle megejtése után tárgyalásra idézi a feleket és tanukat, a midőn azután a szóbeli eljárás elvei szerint deríti ki a tényálladékokat, s dönti el a kérdést.

A semmitőszéket, a mely csak fontos eljárási szabályok sértése, és a jog helytelen alkalmazásának kérdéseiben vehető igénybe, a kir. Curia gyakorolná, még pedig a feleknek oly módon eszközendő írásbeli meghallgatása után a mint azt a felebbezvényre vonatkozólag előadtam. Feltehető, hogy ez elég leendő a semmitőszék teljes tájékoztatására, mert a felsoroltam egyszerűbb természetű perekben, a ténykérdést, az eljáró két bíróság bizonyára helyesen, vagy legalább tisztán felismerhetőleg állapítandja meg.

A királyi tábla decentralizációja tehát nem feltétlenül szükséges. A semmitőszéki jogkörnek a kir. Curia való ruházása egyebekben kívül főleg azért is óhajtható, hogy a magas testület vegye kezébe a szóbeli eljárás meghonosításának nagy feladatát, fokozott értelmi erejével.

De vajon elbirják-e a kir. Curia s a törvényszékek a szóbeli eljárás által reájuk rótt terhet?

A kir. semmitőszékekkel egyesült királyi Curia (legalább a prdtartási javaslat így tervezi) igen könnyen, mert alig tételezhető fel, hogy szóbeli eljárás mellett több semmiségi panasszal legyen dolga, mint a mennyi felebbezvény és semmiségi panasz nyújtott be eddigéig az 1868. 54. t. c. hatálya alatt, a szóbeli eljárásra utalando ügyekben. De ha munkája szaporodnék is, az könnyen helyreüthető a kir. táblai bírák egy részének beosztása által. A kir. tábla ugyanis csak a rendes, írásbelileg tárgyalott pereknek maradna felebbezési hatósága, s így munkaköre nevezetesen csökkenne.

Nehezebben lehetne a törvényszékeken segíteni, de ez sem lehetetlen; a minek beigazolására felsorolok egynéhány ily segítő módot.

A sommás bíróság hatáskörébe volnának utalhatók egyebekben kívül az adóssági perek s az ingó értéket keresők, ha a pertárgy értéke 1000 frtot meg nem halad. Önkényt értetik, hogy a sommás ut mint jelenleg a birtok, házassági, urbéri, váltóperek, s a kereskedelmi perek bizonyos részének kivételével szabadon kiköthető. Sőt azt sem tartom lehetetlennek, hogy a váltóperek bizonyos összegig a sommás utra tereltesse.

Továbbá, a hagyatéki ügyeket a törvényszékektől egészen el kellene venni, s a perreutasítást is a jbiróságokra bízni. A hagyatéki eljárás úgy sem való a nehézkes eljárási társas bíróságoknak, s a mellett oly egyszerű, hogy 100 eset közül 10 esetben fordul elő valami bonyolult kérdés magánál az eldöntésnél.

Ezen ügyek súlya a tárgyaló közegen fordul meg, annak feladata a tényállás tisztába hozatala, a bonyolult birtokviszonyok rendezése s e részben tervek készítése,

okmányok beszerzése; mindezeket pedig most is egy bíró közjegyző vagy törvényszéki jegyző teljesíti. Midőn a bíró ily ügyekben véghatározatot hoz, az anyag már fel van dolgozva, s helyes eldöntésükhöz csak biztos jogi ítélet s a telekkönyvi szabályoknak alapos ismerete szükséges. Nagy vitára alkalmat szolgáltató eset kevés fordul elő. A hagyatéki ügyeknél fontosabb és bonyolultabb ügyeket intéz el nálunk az egyes bíró, bátran reá bízhatjuk tehát az egész hagyatéki eljárást. Ha helyzetét jól felhasználja, sokat segítend neki a közjegyző s ketten, hitem szerint, jól fogják elintézni a hagyatéki ügyeket,

Az eddig felsorolt intézkedésekből eredő munkasziporulatot a járásbírók legnagyobb része el fogja birni, mert csak legújában erősen csökkenté munkakörüket a bagatelle-eljárás s a gyámhatóságról rendelkező törvény.

A fővárosban, a mint tudom, a jbiróságok most is tul vannak terhelve, ott azonban oly intézkedést lehetne tenni hogy a hagyatéki ügyeket intézzék el a törvényszéki bírák mint egyes bírák, s a másodfoku bíróság a szóbelileg tárgyalandó perekben is a budapesti s esetleg a pestvidéki törvényszék kerületére kiterjedőleg a királyi tábla legyen.

Sokat segítene a törvényszékeken az is, ha a tkv, ügyeket s a végrehajtásokat az előadó mint egyes bíró intézné el. A ki társas bíróságoknál szolgált, az tudja, mennyire lassítják az eljárást, s mennyi időt igényelnek a folytonos ülésezések, ezen időnek nagy része a javasolt móddal, a szóbeli tárgyalások számára volna megnyerhető.

A tkvi ügyeket elintézik a járásbírák is mint egyes bírák, miért kelljen tehát ugyanoly ügyeket a törvényszéknél ülésbe vinni, s vajon bizonyos-e, hogy a törvényszéki bíró gyengébb, kevésbbé megbízható bíró, mint a járásbíró vagy aljárásbíró.

A végrehajtási ügyek sem igénylik feltétlenül a társas bíróságot, s legtöbb esetben a rendes perekből eredő végrehajtások majdnem egy természetűek az egyes bírák által elintézett perekből eredettekkel. Az teljesen egy munka, akár 10, akár 1000, akár 10,000 frtra nézve rendelünk el végrehajtást. Az eltérés, a különösen csak a törvényszékeknél előforduló, p. birtok, tulajdoni szolgalmak iránti stb. pereknél jelentkezik, de ezekben is végeredményében, a bíró csak az ítélet szavait ismétli, s nincs oly könnyen a tévedés lehetőségének alávetve, mint peres ügyek eldöntésénél.

A foglalási jkönyv elintézése, az árverés iránti intézkedés ingóságokra (az ingatlanok elárvereztetése ugyanis a tkvi hatóság dolga), egyes ingó tárgyak átadásának, ingatlanok birtokába vezetésének elintézése, kevés esetben merít fel bonyolult kérdéseket.

Megjegyzem azonban, hogy az igényperek, a végrehajtás korlátozási és megszüntetési pereket, az elsőbbségi igénykérdéseket, a nem teljesített munka, vagy át nem adott ingó tárgy kártérítési összegének a végrehajtás folyamában történő megállapítását én sem óhajtom csupán az előadóra bízni.

Tudom ugyan, hogy a társas birói rendszer nyújtja a legnagyobb biztosságot a vitás igények helyes eldöntésére, de végre is a viszonyok kényszere ezen elven is léket ütött, s valószínűleg a mit elvesztünk a réven, megnyerjük a szóbeli eljárás előnyeinek lehetővé tétele által a vámon.

Nem keveset könnyíthet az első folyamodásu bíróságok munka terhén az ügyvitel czélszerű egyszerűsítése is, de főleg a közjegyzői kényszernek a tkvi bejegyzések alapját képező okmányokra, s a kincstárnak, a törvényhatóságoknak, közalapok kezelőinek, községeknek oda utalása, hogy szerződések kötésénél mindig a közjegyzőt használják.

Ezen utóbbi intézkedések maguknak az érdekelteknek kiszámíthatatlan előnyével járnának, mert egyrészt a közjegyző előtt kötött jogügyletek nyernek biztosságban, nem dönt-

hetők meg oly könnyen mint a mindenféle zugirások által közvetítettek csupán formahiányok miatt, másrészt a kincstár s a felsorolt közalapok gyorsabban hajthatják be követeléseiket, a midőn végrehajtáson kezhetik meg az eljárást, s nem kénytelenek előbb egy hosszadalmas pert keresztül vinni.

A peres s perenkivüli eljárás szempontjából tekintve ezt, tagadhatatlan, hogy a közjegyzői kényszernek kiterjesztése igen sok pernek venné elejét s főleg az adóssági perek legnagyobb részét enyésztené el. A ki csak némi fogalommal bír arról mennyi, haszonbér behajtására irányuló pere van magának a kincstárnak, s a közalapítványoknak évenként, az igazat fog nekem adni abban, hogy ha ezek a közjegyzői igénybevitelével kötik szerződéseiket, idő folytán aligha nem teszik lehetővé saját ügyészi közegeik és a bírósági személyzet számának jelentékeny csökkentését, s így közvetve a kincstár kiadásainak apasztását. Azonfelül biztos kilátásba helyezhető, hogy a jelenleg milliókra rugó behajthatlan haszonbérhátralékok, ily magas összegről gyorsan fognak leszállani.

Ezen s más hason intézkedések segélyével oda lehet vinni a dolgot, hogy a szóbeli eljárásnak a sommás perekben való valósitása esetén igazságügyi tisztviselőink számát legfeljebb egynéhány jegyzővel kellene szaporítani, a kik a legtulterheltebb bíróságokat kisegitenék. Bizonyára nem oly nagy áldozat az állam részéről, melyet a szóbeli eljárásnak bár nem teljes mérvben való meghonosítása által elérhető előnyök meg ne érdemelnének.

Azon kérdések fejtegetését mily mérvben volna a szóbeli eljárásnál az ügyvédi kényszer a sommás perekre is kiterjesztendő, mily intézkedések kívántatnak a perorvoslatok szükségtelen igénybevitelének meggátolására s más részletek taglalását ezuttal abba hagyom, mivel csak azt törekedtem kimutatni, hogy a szóbeli eljárás a sommás ügyekben az állam pénzének rendkívüli igénybevétele nélkül is valósítható, s hogy reánk nézve ez czélszerű.

Sietek tehát a befejezéshez annak kiemelésével, hogy az általam javasolt módon egy lépéssel közelebb jutunk a prdítás teljes átalakításához, nem lépünk merőben új térre, hanem csak folytatjuk a sommás s részben már most is szóbeli eljárás kiépítését, megismertetjük lassanként alsó és felső bírót, ügyvédet és a népet a peres eljárás jövődó alakjával, jegeczesedni, megállapodni engedjük az új eljárás elveit és szabályait, megpróbáljuk azokat hazai viszonyainkon, kiismerjük viszonyaink szempontjából előnyös s hátrányos oldalait: s akkor azután jöhet a gyökeres reform, készen találánd bennünket, begyakorolt erőinkkel elbirhatjuk akár az új polgári törvénykönyvvel egyidejűleg is.

Még attól sem kell tartanunk — a mi a kir. tábla decentralisatiója ellen érvül hozatott fel — hogy provinciális jog fog kifejlődni, mert hiszen ezt a központi semmitőszék könnyen meggátolandja, a mennyiben módjában leend a törvények egyöntetű alkalmazását kényszerítőleg valósitani. Nem hiában vagyunk szenvedélyesen perlekedő s különösen felebbező nemzet, hogy bármelyikünk is ne két kézzel ragadja meg az alkalmat, hacsak sejti is, hogy ügye oly provinciális joghatása alatt dőlt el kedvezőtlenül, a melyet a semmitőszék respectálni nem szándékozik.

Gondoskodjunk csak arról, hogy a legfelsőbb bíróságnak elvi jelentőségű határozatai hivatalos uton s lehetőleg széles közben közhírré tétessenek, már ezzel is sokat nyerünk, s mindig lesz valaki, a kit saját érdeke kényszerítend a jog egyöntetű alkalmazásának harcosává szegődni.

Ternovszky Béla,

kir. törv. bíró.

Jogirodalom.

Anuaire de législation étrangère publié par la société de législation comparée contenant la tradition des principales lois votées dans les pays étrangers en 1877.

Az összehasonlító jogtudomány mívelésére Párisban alakult társulat működéseit évkönyveiben teszi közzé, melynek sokoldalúsága s hasznos volta felől ezek bő tanúságot szolgáltatnak. Bizonyítékául szolgál annak az előttünk fekvő kötet is, melynek tartalmát ismertetni célja a jelen soroknak, s így képet nyújtani olvasóinknak ama nagymérvű anyag felől, melyet ez évkönyv, mely összesen 460 különböző törvény ismertetését foglalja magában, tartalmaz. Lásuk tehát röviden tartalmát.

I. *Nagybritannia* (1—68. l.) Az 1877. évi parlamenti működés átnézete után a következő törvények szó szerinti fordítása következik: *a)* a jelentékeny reformokat tartalmazó 1877. évi július 12-én kelt börtönügyi törvényt (61 cikk), bevezetés és tájékozó észrevételekkel BABINET-től; *b)* a solitorokról szóló 1877. évi július 23-iki törvényt (23 cikk); *c)* 1877. augusztus 10-én kelt s a comissionariusokról szóló törvényt (6 cikk); *d)* az 1877. augusztus 10-én kelt törvényt a délafrikai gyarmatok uniójáról (60 cikk), GONSE által készített igen érdekes bevezetéssel; végre az 1877. augusztus 14-én kelt s a csatornajárműveknek lajstromzása és lakásul használatáról szóló törvényt (17 cikk).

II. *Német birodalom* fejezete a német birodalmi gyűlés 1877. évi működését tartalmazó s DIETS által készített bevezetés után, rövid analýsét tartalmazza a bíróságok szervezetéről szóló, a fenyítő polgári eljárás és csődtörvénynek. Ezt követik a következő törvények szó szerinti fordításai:

a) az 1877. ápril 11-én kelt törvény, a birodalmi törvényszék székhelyéről (2 cikk), DUBARLE által készített tájékozó bevezetéssel; *b)* az 1877. május 25-én kelt s a szabadalmak adományozásáról szóló törvényt, s az e részben követendő eljárást tartalmazó 1877. június 20-án kelt rendeletet (20 cikk), CHARLES-LYON CAEN által irt kitűnő commentárral; *c)* a hajózás körül történt balesetek megvizsgálásáról szóló 1877. július 27-én kelt törvényt (35 cikk). *A porosz törvénykezésről* a fentebbieket követő közlemény az 1877. évi országgyűlés működéséről szóló ESMAN tanár készített áttekintést tartalmaz; ezt követik 1877. márczius 11-én kelt s a részvények és a részvénytársulatoknak az előmutatásra szóló adósleveleinek megsemmisítéséről Schleswig Holstein részére kiadott törvény szó szerinti szövege (21 cikk), végre GILDE tanár által szerkesztett s a wiesbadeni egyházközség és synodalis rendtartás ismertetését tartalmazó közleményt. *Bajorország, Württemberg, Baden, Szászország és Lotharingia* csekélyebb jelentőségű törvények rövid ismertetése által vannak képviselve.

III. *Osztrák-Magyarország.* Az ausztriai törvényhozás köréből CHARLES-LYON CAEN tanár által készített érdekes bevezetés után közöltetnek: *a)* az iszákosság megakadályozását célzó, Galliczia és Bukovinára nézve hatályos 1877. július 19-én kelt törvény (10. cikk); *b)* az állam által biztosított vállalatokról szóló 1877. december 10-ről kelt törvény (7 cikk); *c)* a csődeseteknél felmerülő büns eljárásról (8 cikk) és *d)* a semmiségi panaszokról szóló (10 cikk) törvények szó szerinti fordításai. *Magyarország* rovata alatt az uzoratorvény (10 cikk); a gyámsági törvény (306 cikk) és a kisebb polgári peres ügyekben való eljárásról szóló törvény (91 cikk) szó szerinti fordításai közöltetnek.

IV. *Olaszország* (317—424 lap) címe alatt közöltetnek: *a)* az 1877. márcz. 4-én kelt halászati törvény (24 cikk); *b)* az 1877. ápril 4-én kelt, s a bíróságok és közigazgatási hatóság illetékességét meghatározó törvény (6 cikk); *c)* az összeférhetlenségi törvény (8 cikk); *d)* a kereskedelmi ten-

gerészetről szóló 1877. márcz. 24-iki törvény; e) az 1877. július 20-án kelt erdőtörvény (39 cikk); f) az elemi oktatás kötelező voltáról szóló 1877. július 15-iki törvény (13 cikk); g) az erre vonatkozó 1877. október 19-én kelt miniszeri rendelettel együtt; h) az adóssági fogság megszüntetését tárgyzó 1877. december 6-iki törvény (5 cikk); végre i) az 1877. december 9-én kelt s a nők tanuskodási képességét tartalmazó törvény.

V. *Spanyolország* (425—476. lap) fejezete tartalmazza: a) a senatus számára kiadott választási törvényt 1877. február 8-ról (61 cikk); b) az államszámvevőszékről szóló 1877. július 3-iki törvényt (7 cikk). Végül tartalmazza a cortes választásáról, és a választási kihágásokról.

VI. *Portugalia* csak PORTALES egy értekezésével, mely a portugáliai törvényhozási mozgalmakat tartalmazza, — van képviselve.

VII. Ezután *Monaconak* közölnetnek néhány kisebb törvényei, mely e kötetben fordul először elő.

VIII. *Belgium*. Ez országot illetőleg közölnetnek: a községi törvény módosítását tárgyzó 1877. május 7-én kelt törvény (39 cikk); az 1877. május 7-én kelt vizrendőrségi törvény (39 cikk); az 1877. július 9-én kelt törvény a titkos választások és választások körüli visszaélések tárgyában (66 cikk) és az 1877. július 14-én kelt s a váltóóvásokról szóló törvény.

IX. *Németalföld* törvényhozási működésének GODOFREI által szerkesztett rövid átnézete után közölnetnek: a) a ragályos betegségeknek a tengeri hajók által való behurczolásának meggátolását tárgyzó 1877. márczius 28-án kelt törvény (22 cikk); b) a katonai akadémiában való oktatásról szóló 1877. május 30-án kelt törvény (19 cikk). Ezt követi az e kötetben először előforduló *Luxembergi nagyhercegség* törvényhozására vonatkozó tájékoztató bevezetés; továbbá az 1876. december 8-án kelt s a nők és gyerme-

kek jogát tárgyzó törvény (6 cikk) és az 1877. február 16-án kelt s az adóssági fogságot megszüntető törvény.

X. *A schweiczi szövetségi törvényhozás köréből* közölnetnek: a) a Németországgal a kiköltözés tárgyában kötött szerződésről szóló törvény; b) a gyári munkákról szóló 1877. márczius 27-iki törvény (20 cikk); c) az 1877. márcz. 27-én történt általános szavazásnál elvetett törvények: a katonakötelezettség alóli felszabadulásáról, és a vizrendőrségről. Az egyes cantonok törvényhozásai köréből a *genfi canton* a kiegyezési eljárásról szóló 1877. július 7-én kelt törvény (17 cikk); továbbá a *neuchatelli* 1876. június 2-iki perrend rövid ismertetése s a *schaffhauseni canton* a népjogokról (Referendum, Initiativa és visszahívási jog) szóló 1876. november 16-án kelt törvény által van képviselve.

XI. *A skandináviai államok* címet viselő fejezet alatt a művészi tulajdont tárgyzó 1877. május 12-én kelt *norvégiai* törvény, továbbá az írói tulajdont tárgyzó 1877. aug. 10-én a halálbüntetést eltörlését tárgyzó törvények, s végre a svéd végrehajtási törvény rövid ismertetése közölnetnek.

Az 1877. évi igen kevés eredményt felmutatni képes *orosz törvényhozás*; továbbá a *ruméniai* törvényhozás rövid ismertetése után; néhány *görögországi* csupán helyi érdekekkel bíró törvények szószerinti fordítása következik. *Törökország* a tartományi rendtartás és a konstantinápolyi községi statutumok rövid ismertetésével van képviselve.

Végül az amerikai államok egyes törvényei s illetve azok rövid ismertetései közölnetnek.

Ugy hiszszük e rövid összeállítás hű képet nyújt e kötet tartalmának gazdagsága, s általában azon hasznos működés felől, melyet e társulat ugy a tudománynak, mint a törvényhozásnak szolgáltatott anyag tekintetében nyújt.

G. Z.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Harmadik személyek által kötött jogügyletek érvénytelenítése.

I. *A csődtömeg örökösségi joga.*

Hogy a csődtömegnek a bukottra szállott örökségre vonatkozólag jogait érvényesíteni; illetőleg az örökség útján erre szállott vagyonnak a csődtömeghez leendő csatoltatását eszközölni, s e végből mindazon perenkivüli és peres lépéseket megtenni, melyek megtételére maga a bukott jogosítva lett volna, joga van — az kérdés tárgyát is alig képezheti.

Az e helyütt felmerülő érdekes kérdés, mely méltán képezi eltérő nézetek tárgyát csak az lehet, ha vajon a bukott által, bukása előtt, akár az örökség megnyitását megelőzőleg, akár ezután való tényei kötelezik e csődtömeget, vagy jogában áll a bukott tényeinek érvénytelenítését eszközölni, ha a csődtömegre hátrányosak lennének.

Lássuk gyakorlati példákban a dolgot, s alkalmazzuk ezekre nézetünket.

A bukott még az örökség megnyitása előtt, az örökös életében a törvényes kellékeknek megfelelőleg, nyilatkozatot ad, mely szerint kijelenti, hogy ő örökségére ki van elégítve. Van-e a csődtömegnek joga az örökség megnyitása után e nyilatkozatot azon alapon megtámadni, hogy e nyilatkozat, illetve a lemondás alapjául szolgáló tény valótlan, mert a bukott örökségi része fejében mit sem kapott, s azt csak bukását előre látva hitelezőinek megrövidítése végett adta ki.

Igen sok tekintélyes jogász van abban a véleményben, hogy a csődtömegnek erre joga nincs. A tömeg ugyan érvényesítheti a bukott öröklési igényeit, de e részben nincs

több joga a bukottnál, s annak tényeit feltétlenül elvállalni tartozik, s érvényteleníteni csak azon esetben van joga, mely esetben azt magának a bukottnak lenne joga érvényteleníteni p. o. tévesztés, erőszak vagy más oly körülmények miatt, melyek a szerződések érvénytelenítésének törvényes indokálul szolgálnak.

Ugyanezen érv alapján jogosítottnak tartják a bukottat, hogy egy közvetlen bukása előtt megnyitott örökségről lemondhasson, vagy ha a felett örökös társaival kiegyezett, ez egyesség bár a bukott nyitott megrövidítésével egyezett ki, a csődtömeg által meg nem támadható.

Ha elvontan a jog szempontjára állunk, s szemet hunyunk magának a csődnek természete s célja előtt, alig tagadható, hogy e vélemény helyes jogi alapon nyugszik. A bukott bukása előtt teljes rendelkezési szabadsággal bírt, e szabadságától csak a csőd fosztotta meg, ama tényei tehát, melyeket akkor midőn rendelkezési szabadságában korlátozva nem volt, tett jogilag teljesen érvényesek s a csődtömeg, mint a bukott jogutódja csak folytathatja a bukott által megkötött jogügyletek lebonyolítását, de e működésénél jogelődjének jogérvényes tényeit feltétlenül elfogadni tartozik.

Azonban a méltányosság, sőt mondhatni a valódi anyagi igazság tiltakozni kénytelen e felfogás ellen. Nem borzad-e vissza mindenki oly jogállapottól, midőn adósságokkal terhelt és bukását előre látó egyén szinleges jogügylettel még reménylhető vagyonát másokra ruházza, helyesebben mások czége alatt a maga részére megmenti, s azután hitelezők szeme közé nevet, s azoknak a törvény nem ad ennek orvoslására módot.

És valóban ha csődtörvényünket nézzük, az ily jogügyletek megtámadására alapot aligha fogunk találni. A csődtörvény 32. §-a az egyedüli, mely ilyenmő themával foglalkozik, azonban az a kör, melyet a megtámadásra nézve ad, igen szűk, mennyiben csak azon terhes szerződések érvénytelenítését engedi meg, melyeket a bukott a csőd megrendelését közvetlenül megelőző 15 nap alatt közel rokonaival kötött mondja ki az esetben érvényteleníthetőknek, ha az illetők alkalmas próbákkal bebizonyítják, hogy az a mi a szerződésekben mint tett dolog foglaltatik, valósággal megtörtént.

E szakasz tehát bizonyos rövid határidő alatt a bukott által elvállalt terhes kötelezettségekre vonatkozik, s így szorosan véve feltett kérdésünket nem érinti, habár legkevésbé sem kételkedném, tekintettel a törvényhozás intencióira az esetben, ha az örökségről lemondás 15 napon belül s szemben az e szakaszban megnevezett rokonokkal történt, e szakasz szabályait alkalmazni, s arra nézve, hogy a köztük az öröklést illetőleg létrejött jogügyletben foglalt tények valók, a bizonyítás terhét is rájuk hárítani.

De ez esetek a legkritikábbak közé tartoznak, s ha szabadságot veszünk is magunknak e szakaszt ily tág értelemben magyarázni, még a feltett kérdésben felemlített kór-állapot orvoslására igen keveset tettünk. Kuttassunk hát tovább, nem lenne-e más módja a baj orvoslásának.

Nézetem szerint jóakarattal erre törvényszéki gyakorlatunkban lehet módot találni.

Joggyakorlatunk ugyanis következetesen alkalmazza azt az elvet, hogy ajándékozás esetén azon hitelezők, kiknek az ajándékozás megtörténtekor követeléseik már fennállottak, azok kielégítését az adós vagyontalansága esetén, a megajándékozott ellen indítandó per útján is jogosítva vannak szorgalmazni (L. p. o. az 1875. május 21-én 4053. sz. a. kelt legfőbb ítélőszéki határozatot. *Döntvénytár* XIV. f. 174. sz.); kimondotta ugyan azt is egy más esetben, hogy a hitelező e jogát csak akkor gyakorolhatja, hogy kielégítésére hitelezőjének más vagyonában alapot nem talált. (1876. augusztus 29-én 7489. sz. a. legf. ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVI. f. 66. sz.)

Azt hiszem joggyakorlatunkban kimondott ezen elv alapul szolgálhatna a feltett kérdés megoldására.

Ha a hitelezők jogai ajándékozás által csődön kívül megrövidítenni nem engedtetnek, s az egyes hitelezőnek jog adatik az ily szerződés érvénytelenítésére, nemcsak, hogy nem forog fenn ok, hogy azt a csődtömegtől, mint a hitelezők összességének képviselőjétől megvonjuk, hanem ellenkezőleg kétszeres indoka van annak, hogy megadjuk a hitelezők egyetemének azt a jogot, melylyel az egyes hitelezőt felruháztuk.

Természetesen a bizonyítás terhe ily esetben a csődtömegre hárul, az tartozik kimutatni, hogy a jogügylet szinlett, s egészben vagy részben ajándékozást képez, s így annyiban, mennyiben ajándékozás jellegével bír, érvényteleníthető, ha ily uton az érvénytelenség kimutattatott, s a jogügylet érvénytelenítése kieszközöltetett, tere van a csődtömegnek a bukott öröklési igényeit annak útján érvényesíteni.

Ama másik kellék, melyet a gyakorlat ez esetben megkíván, hogy t. i. a hitelező az adós más vagyonából nem nyerhet kielégítést, a csőd megnyitásának tényéből önként folyik.

Azt hisszük, hogy ezzel elfogadható alapot találtunk a kérdés oly módon való megoldására, miként azt mi óhajtuk; lehet, hogy tévedtünk, s azért igen óhajtanók, ha mások

is hozzá szólnának, a kérdés fontos volta és gyakorlati jelentősége az eszmecserét mindenestre megérdemli.

II. Kiskoruk nevében kötött gyámhatóságilag jóváhagyott jogügyletek érvénytelenítése.

Egy előfordult konkrét eset ismertetésével vezetem be cikkem:

A-nak meghalt neje, utána kis és nagykoru gyermekek maradtak. A neje hagyatékára nézve, mint kiskoru gyermeke gyámja nagykoru gyermekeivel kiegyezett, ez egyességbe részben belé vonatott az apai vagyon is, melynek fejében az apa neje vagyonából is részesült. Az egyesség a kiskoru nevében gyámhatóságilag jóváhagyatott, s telekkönyvileg is keresztül lett vive.

A kiskoru leány néhány év mulva férjhez menván, látta, hogy anyai örökségében ez egyesség által mily súlyosan meg lett rövidítve, s pert indított az egyesség érvénytelenítése végett azon az alapon, hogy az apa maga is részesülván a hagyatékban, miután közte s kiskoru gyermeke között érdekösszeütközés forog fenn, ő leányát nem is képviselhette volna, s ennél fogva, a törvényellenes képviselet alapján létrejött jogügylet gyámhatóságilag jóvá sem lett volna hagyható, s azért az ipso jure eredetileg érvénytelen.

Kérdés: érvényesíthető-e ez alapon az igény a törvényrendes útján?

Nézetem szerint nem. A gyámhatóságilag jóváhagyott egyesség hatálya ugyanaz, mint ha azt maga a kiskoru rendelkezési képességgel bíró korában kötötte volna, s ez őt harmadik személyekkel szemben épen úgy kötelezi; tehát csakis oly indokokból lenne érvényteleníthető, melyek az esetben, ha a kiskoru rendelkezési képességgel bírt volna, s maga kötötte volna meg az egyességet, annak érvénytelenítésére törvényes alapul szolgálhatnának p. o. ha a gyám erőszak befolyása alatt kötötte volna a szerződést, ha tévedésbe ejtetett volna, vagy ha a gyámhatóság tévesztetett volna meg, és e tévedése szolgált volna indokul az egyesség jóváhagyására. Azon indok azonban, hogy a kiskoru megrövidített a szerződés érvénytelenítésére, oly kevésé szolgálhat alapul, mint nem szolgálhatna akkor, ha ő azt rendelkezési képességgel bíró korában maga kötötte volna.

Mi útja van tehát a megrövidített kiskorunak nagykorúsága elértével sérelmét orvosolhatni?

Nézetem szerint kártérítési keresete van első sorban a gyám, másod sorban a gyámhatóság ellen.

Azon körülmények hebizonyítása esetén, melyek alapján az egyességet érvénytelenítenni kívánta, nézetem szerint teljes alapul szolgálhatnak a kártérítési igényre, s csak ezt tartom a kiskoru sérelmei orvoslására szolgáló egyetlen módnak.

Zlinszky Imre.

Előfizetési felhívás!

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

A kiadó-hivatal.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4. szám) megjelent s minden könyvkereskedés által megszerezhető:

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNY.
ISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire írta *dr. Mariska Vilmos*. Második bővített kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{telekre} .. 3 ft ^{negyedévre} .. 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőknöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Herich Károly urtól. — A nyilvános gyűlekezetek és a politikai egyletek rendőri joga. Dr. Fekete Gyula kir. törvényszéki bíró urtól. — A közigazgatási bizottságok reformjában. Dr. Dárday Sándor urtól. — A törvényhozás mostohasága az ügyvédi kar irányában. Dr. Weisz Ignác ügyvéd urtól. — Még egy szó az «örökség erejéig való marasztalás» kérdéséhez. Sztéhló Kornél urtól. — Ismét «Az ujonczállítás előli szökésről». Wizinger Károly szegedi kir. törvényszéki jegyző urtól. — Külföldi jogirodalmi könyvészet.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számú példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számú példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

IX.

Albánia.

Ha általában áll az, hogy a Balkán félsziget viszonyait a legujabb időkig nem igen tanulmányoztuk, úgy e szemrehányás leginkább jogosult Albániára vonatkozólag. Oly tartomány ez, mondá Gibbon, mely Olaszországgal szemben fekszik, de Amerika belsejénél kevésbé ismeretes. Az albán népnek sajátos jellege és nyelve sok tudóst félrevezetett már. Az albánok, kik magukat skipetároknak nevezik, a törökök által pedig arnautáknak neveztetnek, mindezeideig ethnographiai rejtélyt képeznek. Ők sem nem a szlávok, sem a görögök vagy a rómaiak, hanem minden valószínűség szerint a pelasgok ivadécai. Az ő földükön állott a híres dodonai jósa. Nyelvük, szokásaik, erkölcsük sok minden más európai néptől eltérő eredetiséget mutat fel. (L. különösen ERŐDI BÉLA, fáradhatlan tudósunk cikkét: *Albánia és az albánok* a Földrajzi Közlemények 4. kötetében 201. l.)

Miglen Görögországot vagy 200.000, Olaszországot vagy 125.000 tisztavérű albán lakja, megfordítva az albán nép között, különösen Epirusban, feltűnő nagy számban vannak képviselve a görögök, kik a görög függetlenség kivívásakor igen nevezetesen közreműködtek és fájdalommal érzik, hogy az anyaországtól elválva kell élniök. Ellenben ha kellett a töröknek szövetséges, hogy a szlávok elnyomja, soha készségesebb elemet az albánoknál nem talált. Soha szomszéd nép oly nagy ellenségeskedéssel nem viselkedett egymás iránt, mint az albánok a montenegrói és a szerb iránt. Maga az albán nép közé pedig nemzetiségi és felekezeti surlódás dobott áthághatlan örvényeket, tátongó mélységet. A legnagyobb rész az iszlamnak fanatizált hive. A hozzáférhetlen hegyekben minden hatalommal dacoló miriditek pedig, habár mind római katolikusok, a montenegróiak halálos ellenségei, mohamedánt maguk között nem tűrnek, török hatalomnak soha teljesen nem hódoltak, hanem Skanderbeg családjából származott fejedelmek alatt önállók és majdnem függetlenek.

Erődi Béla, ki maga is járt Albániában, tapasztalatai és tanulmányai nyomán a következőképpen ecseteli a miriditek jogi fogalmait. Pár év előtt egy férjgyilkos nőre azt az ítéletet mondta ki a tanács, hogy elevenen égessék meg s azt az albánok az emberiebben érző

fejedelem minden tiltakozása és kérése daczára végre is hajtották.

Bib Doda fejedelem emberséges hajlamánál fogva sokat küzdött az albánok azon szokása ellen, hogy ütközet után a levágott ellenségnek fejét diszül és győzelmi jelül kapujok fölé rakják. A miriditek azonban nem könnyen hajthatók engedelmességre, ha olyasmit parancsolnak nekik, a mi begyökerezett hajlamukkal és szokásaikkal ellenkezik. Bib Doda a vérboszut (vendetta, szerbül: kovina) el akarta törölni vagy legalább enyhíteni; de sikertelenül küzdött ellene.

A *vérboszu* a Balkán félsziget legtöbb népénél szokásban van, de legszánandóbb módon divatozik az albánoknál. Évtizedeken át lappang némely család között a boszu, míg alkalom nyílik annak végrehajtására. A török kormány e vad szokás ellen már többször akart intézkedni, de mindannyiszor hasztalanul. Az albán egész hidegvérrel végzi e boszut, handzsárját az áldozat melléből kihuzza, megtörli és tovább megy, a nélkül, hogy őt valaki ezért kérdőre merné vonni. A vérboszu végrehajtására legalkalmasabbak szoktak lenni a vásárok és más összejövetelek. Ezek vérengzés nélkül ritkán szoktak végződni. Olyan könnyen esnek ott tul rajta, mint nálunk a párbajviváson. A mint a két fél találkozott, elkezdődik a vérengzés mindkét részről s ha áldozataikat elejtették, összeszámolnak s a gyűlölség véget ér. E szokás sokkal inkább meggyökerezett, hogy sem azt bármily törvénnyel egyhamar kiirtani lehetne.

Ugyancsak általánosan terjedt szokás az albánok közt a *szentelt barátság*, mely által két ifju egymásnak békére és háborúra örök barátságot esküszik.

E frigy kötését a pap a templomban szokta felavatni. HECQUARD *La haute Albanie* című művében az e kötés beszentelésénél szokásos szertartásokat leírva említi, hogy a két fél közösen áldozik a templomban s a boros serlegbe mindegyik karjából vért bocsátva, azt megiszszák. A frigyot annyira tiszteletben tartják, hogy a «pobratim»-ok gyermekei egymással házasságra nem léphetnek. (ERŐDI: u. o. 210. l.)

Az albán nép általán büszke, döllyfős, nyugtalan természetű, nagyravágyó, kapzsi, de becsületes és hűséges. Az elvállalt kötelezettséget hiven teljesíti; szolgálatkész és ragaszkodó. Nyereségvágyó és kapzsi, de e szenvedélynek kielégítésére nem törekszik árutakon. Az albánok a gyilkosságra legkönnyebben vállalkoznak, de rablásért soha sem gyilkolnak. A sértést, bármi csekély legyen az, el nem szívelik, azt vérrel kell lemosni. (ERŐDI: u. o. 212. lap.)

A török e boszus természetet nem igen tudja szelidíteni és rendesen e kitérő válasz lebben el ajkáról: Dsanem, arnautda tanzimat jok (Barátom, az albánoknál reform nincs). Minden reform intézkedés, melyet az arnautáknál a török kormány megkísérelt, sikertelen maradt. E néppel a török kormány boldogulni nem igen képes s minthogy különben nagy hasznára van az albán, csak hogy még erősebben magához kapcsolja, nem is hábor-

gatja reformokkal. Azért az albánok barátjai is a török kormánynak, mely őket jutalmazni tudja. A katonai főbb állások sűrűen vannak arnautákkal betöltve. Egyszerű közkatonából nem egy emelkedik fel pasai, tábornoki rangra. Ez az egyedüli nép, melyet, ha keresztény is, a török befogad katonai szolgálatba; itt katonai váltás (bedel aszkerie) nincs, minden albán hű harczosa a félhold uralmának. Egyik közmondásuk azt tartja: «hol a kard, ott a hit» s ez elég arra, hogy a miridita, a klementi s a hotti albán (mind keresztények) fegyvert fogjon az iszlám védelmére és a dsihadban (vallásharcz) keresztény ellen harczoljon. Az albánnak vallási meggyőződése nem áll különben erős lábon. Az a vallási fanatizmus, mely a montenegróiaknál, a szerbeknél és különösen a bolgároknál uralkodik, legkevésbé sem otthonos Albániában. A mohamedánok (kik magukat dukadzinoknak nevezik) a korán tilalmaival nem sokat gondolnak.

A miridita nem igen vesz nőt saját törzséből és felekezetéből, hanem valamely mohamedán törzsből rabol magának nőt (otmica), azt hegyeibe viszi, megkeresztelteti és megesküszik vele. Így meséli Henry Fanshawe Tozer, angol gentleman. Az asszonyokkal azonban az albánok nem igen emberséges módon bánnak. Náluk is olyan alanti fokon áll a nő mint a montenegróiaknál. Baromi munkát végeztetnek velők, a férfiak, hogy ők annál kényelmesebben élhessenek. Egy albán azt felelte sir Henry Ward, angol gentlemannek: «A gondviselés nem adott nekünk öszvéreket, hanem adott helyettök asszonyokat.» (ERŐDI: u. o. 210. és 214. l.)

Albánia (fehér hegység) örökös ellenségeskedésben áll Montenegroval (fekete hegység). Scutari városát a törökök 1383-ban bevették volt már miután azonban a montenegróiak egy igen szép leányt, II. Murat szultánnak rokonát foglyul ejtettek, ennek átengedése mellett Scutarit visszanyerték. Csak a 15. század vége felé tekinthették magukat a törökök Albánia uraivá.

Az éjszaki Albánia hegyeit lakó néptörzsek saját törvényeik szerint élnek s a fényes kapu uralmát csak annyira tisztelik Scutari pasájának személyében, a meny nyire azt jónak találják. Adót nem fizetnek, ellenben katonákat szívesen állítanak, különösen ha háborúra van kilátás. E törzsek nem képeznek tömör politikai egészet, habár a scutari pasa mellett egy közös meghatalmazott által képviselve, hanem több kerületre szakadnak, melyek élén egy vajvoda s az öregek tanácsa áll. A legfelsőbb hatalmat azonban minden kerületben maga a nép gyakorolja rendes és rendkívüli népgyűlések alkalmával. A nép képviselői napi díj nélkül tartoznak működni s a ki jogos gátló ok nélkül távol marad, megbüntetik. A büntetések rendszerint juhokból és csak ritkán pénzből állanak.

A miriditák alkotmánya ellenben inkább monarchicus jellegű. A Kroja mellett Oros városában székelő fejedelem (prink) a magas papság s a legbefolyásosabb egyének támogatása mellett népgyűlés nélkül intézi a legfontosabb ügyeket, miglen az egyes miridita törzsek a patriarchális teljhatalommal felruházott főnökeik alatt állanak.

Sejean tanubizonysága szerint Bib Doda fejedelem nagyon szomorú volt, mivel különben nagyon szeretett neje trónörökösre váratta. Ha feleségétől el is vált volna, katolikus léte re új házasságra nem léphetett. A fejedelem anyja a maga módjára hamar eltökélte volt magát: puskát ragadott és menyét agyonlőtte. És ez ellen senkinek sem volt kifogása!

Általán a nők Albániában jogi védelemben épen seggel nem részesülnek. «Von Jugend auf an die Missachtung des weiblichen Geschlechtes gewöhnt, erscheint es dem Albanesen als eine Lächerlichkeit, Liebe für ein

weibliches Wesen zu empfinden. Seine zarten Regungen wendet er nach dem Beispiele der alten Dorier seinem eigenem Geschlechte zu und komisch und widerlich genug: eine Schmutzfinke läuft der andern liebegirrend nach.» (HELLWALD és BECK: *Die heutige Türkei* 356. l.)

Albánia népessége egész európai Törökországban a műveltség legalantabb fokán áll. Általában Albánia egész Európának legelhagyatottabb, legkevésbé bejárt és ismert vidéke. Ennek főoka abban keresendő, hogy a közlekedési eszközök teljesen el vannak hanyagolva. Ezért forgalom is alig van és az összes külkereskedelem csak néhány százezer forintot tesz ki évenként. A hozzáférhetlen, hegyes vidék lakossága kényelmi és fényüzési szükségletet nem ismer. A mi kell, azt az asszonyok házi ipara szolgáltatja. Némely iparágot pedig az elszórtan telepedett bolgárok folytatnak. A kereskedelem ellenben a görögök s a zsidók kezében van.

Láttuk már, hogy az egyes néptörzsek egységes szervezetté nem tudnak tömörülni. Ezt nem is akarják, ellenkezőleg, ha közös külellenség nem foglalkoztatja őket, egymással verekednek folytonosan. Egyébként a telivér albán csupán a pásztoréletet, a juhtenyésztést kedveli, mely legtöbb időt enged a dohányzásra s a moslemínoktól eltanult kefre (szerbül = cef, azaz dolce far niente). Változatosság kedvéért rablóbandákká szervezkednek s bármiféle ürügy alatt betörnek a szomszéd kerületekbe. Hogy azután otthon ezen hős rablókat valódi felelősségre vonná, arról szó sincs.

A közlekedésnek teljes hiánya, úgy látszik még soká fogja ezen barbár állapotokat fentartani. A nyers albánokkal még saját vezéreik sem tudnak boldogulni. S a közlekedés a saloniki-mitroviczai vasutvonal megnyitása óta évről-évre még inkább sülyed, olyannyira, hogy az év felerészében utazni majdnem lehetetlen.

A nevelésügy ezekhez képest igen rossz lábon áll, s habár készségesen elhiszszük BAKER-nek (*Turkey in Europe* 292. l.), hogy a katolikusok aránylag a legelőbbrehaladtak, még ezeknél sem találunk emberies jogi fogalmakat.

A felebbezhetlen igazságszolgáltatás teljességgel az illető bíró szeszélyétől függ: «who has a hundred ways of putting down the slightest opposition to his will» — mondja az albán viszonyokat legalaposabban ismerő angol consul Scutariban.

Albánia déli részében az albánok hatalmasan terjeszkednek s az adriai tengerparton fekvő városokban, melyek közt Durazzot és Prevesát az osztrák-magyar Lloyd hajói is érintik, olasz befolyás észlelhető. Nyugati-északi része Montenegro érdek- és hatalomkörébe fog esni s az albánok nekünk is, valamint a szomszéd szerbeknek és bolgároknak, még igen sok bajt és galibát fognak okozni.

Az albán állapotok mélyen bevilágítanak a törökországi jogviszonyokba. A köz- és magánjogi viszonyok a Balkánfélszigeten a jelen században mély rázkódtatásnak vannak kitéve. Oroszországot vallási, nemzetiségi és politikai czélok egyaránt terelik Konstantinápoly felé. E törekvésnek köszöni közvetlenül vagy közvetve létezését Görögország, Rumánia, Szerbia, Bulgária, Montenegro. S a jogállapotok ezen keleti országokban javultak és évről-évre haladni fognak, — nincs kétség benne. Oroszország meg fogja-e (és mikor?) hódítani Konstantinápolyt és örökölni a byzanci császárok városát — Czárigrádot? Erős meggyőződésem, hogy Rumánia, Bulgária, Szerbia, sőt talán Montenegro is független államok fognak maradni — ha és meddig monarchiánk ezt komolyan kívánja. A görög elem is lassankint művelődni és terjesz-

kedni fog Törökország legnyugatibb részében fenmarad Albánia mint — kemény dió.

Rendezett jogállapotok csupán végkép rendezett politikai viszonyok mellett gondolhatók. Albániában egyelőre és lehetséges jó sokára, a muhamedán vallás és elem dictálja a politikát s a jogszolgáltatást. Azután az albánok azt vélik, hogy a szomszéd népeket megrohanni nemcsak jogos, de nagyérdemű cselekedet, sőt büszkének is ilyféle kirándulásaikra. Vállalkozási kedvök és erélyök apadni fog előreláthatólag a szomszéd hatalmak megerősülésével. A már eddig is a török hatalomtól félig független Albániának területe lassanként csökkenni fog s a fenmaradó része egyideig tengeri talán barbár önállóságát.

Vallás, nyelvközösség és politika alkotói a közjogi állapotoknak. Vallási különbségek érintetlenül hagyják a magyarokat, míg a horvátokat a szerbektől élesen elválasztják a nyelvközösség daczára. Nyelvközösség daczára boldogul élnek a francziák úgy magában Franciaországban, valamint Belgiumban és Svájcban. Vallás és nyelv bár jogalkotó tényezők, mégis csak annyiban döntők, a mennyiben befolyásuk van a politikára — a művészetek ezen legnehezebbikére.

A vallási állapotok a népek mivelődési fokától függenek. A miveletlen nép külső szertartásokban, formaszerűségekben leli gyönyörét és hitét. A miveltek a vallás magvát keresik s úgy találhatni, hogy rendszerint nem akadnak fen felekezeti kérdéseken.

Gutenberg találmánya óta keletkeztek és fejlődtek a nemzetiségek, melyeket isten haragja a babyloni torony építésekor teremtett jogalkotó tényezőkké. A vallás türelmetlenségein túl van Nyugat-Európa, — nálunk lappang a zsidó-kérdés, — Orosz- és Törökország még ismerik a dsihadot a vallásharcot. A nemzetiségi kérdés használt Olasz- és Németországnak. A miveltek részéről megkívánható polyglottismus folytán monarchiánkban nem szabad hogy legyen talaja. Épenséggel nincs szükség reá. Fenmaradnak az állam- és jogalkotó politikai szempontok, melyek a hatalom kifolyásai. A közmivelődés s az anyagi jólét zászlaját lobogtató hatalom kibékíteni hivatva, sőt kötelezve van a vallási és nemzetiségi érdekeket.

De mennyire van még mindezen jogviszonyoktól Albániának jelen helyzete!

Dr. Herich Károly.

A nyilvános gyülekezetek és a politikai egyletek rendőri joga.

IV. Az igazgatás viszonyai a gyülekezetekhez.

A gyülekezeti szabadság áldásos élvezete nagyrészt a rendőri hatalom viszonyának a törvényhozás által miképen lett rendezésétől a gyülekezetek irányában — van föltételezve. S a törvényhozásra itt nehéz, e jogrendszerben talán a legnehezebb feladat megoldása vár. Attól, mily hatalom engedtetik az igazgatásnak a gyülekezetek ellenében, igen sok függ, minélfogva, hogy a polgároknak e szabadság iránti vonzalom elve idegeníttessék, — az igazgatás csak annyi hatalomkörrel ruházandó föl, mennyi *okvetlenül szükséges*, hogy a törvény tisztelete s a közrend általa megvédethessék. Az alkotmányos korszakban a törvényhozásnak azon irány elvből kell mindenütt kiindulnia, miszerint nem a rendőri hatalom növelése s erősítése a gyülekezeti szabadság rovására, de ama szabad *háborítlan* gyakorlatának védelme főfeladata.

A törvényhozás szabadelvű jogrendezése azonban e fontos szabadság előmozdításának nem egyedüli feltétele. A legszabadelvűbb törvényhozás sem fogja eléggé meg-

védhetni a gyülekezeti szabadságot, illoyális, elfogult vagy műveletlen rendőrközegektől eredhető visszaélések ellenében. Nagy súly fektetendő tehát valahára nálunk is a polgárok panaszjogának biztos és hatályos érvényesítésén s a rendőrközegek felelősségének szerves és alapos szabályozásán kívül, melyek mindmegannyi lényeges biztosítékok az önkényes eljárás ellen — a rendőrközegek *megválasztására*, hogy csak valóban művelt, alapos elméleti ösmeretekkel és elegendő gyakorlati jártassággal bíró egyénekre bizassék az igazgatás e fontos ágának vezetése, mert ha igaz azon tan, hogy a rendőri fnnctiók teljesítése körében általában sokat kell a tisztviselő jogérzete, tapintata sőt *önkényére* is bízni — ez elv kiválóan ott bizonyul igaznak, a midőn a gyülekezetek elleni kényszerrendszabályok alkalmazásának szükségessége merül föl. A törvényhozó megalapítja a felosztás általános szabályait, a kormány ellátja a hatóságokat bő és alapos eljárási instructiókkal, de ama törvények és instructiók, az életben előforduló egyes s mindég változó jellegű esetekbeni alkalmazásának összes normáit a priori megalapítani *lehetetlen* s épen azért szükséges a törvény vagy rendelet tekintélyének minődoni érvényesítésénél, a közrend gyakran igen nehéz védelmének rendőri cselekvőségénél sokat magára a közrend őrére bízni. De vajon ezen eljárási norma, mely a rendészeti igazgatás ellenőrzési jogán nyugszik, irányadó legyen-e az összes gyülekezeteknél? Okvetlenül, mert fennebb kimutattatott, hogy a nem politikai gyülekezetek is gyakran alkalmasak a közrend megsértésére, az igazgatás felügyeleti jogának gyakorlása s a külső szükség esetébeni kényszerrendszabályok alkalmazása tehát, ugyanazon közös törvények alapján eszközözendő az összes gyülekezeteknél. Más nézetben van PÖZL, a ki a gyülekezeti szabadság megsértését szemléli abban, hogy ha az igazgatás a nem politikai gyülekezeteknél is így gyakorolná képviselőjének megjelenése által felügyeleti jogát⁵⁰ Abban azonban még nem kell a gyülekezeti szabadságra nézve sérelmet szemlélni, ha a hatóságnak alkalom nyitattik a személy- és vagyonbiztonságot úgy a közrendet gyors és hatékony támasz nyújtás által megvédhetni s a törvénysértések repressiójának szolgálatot nyújthatni.⁵¹ Az előleges bejelentés és kivételes engedélyezés, a büntetőtörvény fenyegetései, a gyülekezeti előljáróság intézménye még nem elegendő biztosítékok, ezekhez kell még egy új biztosítéknak is járulnia, mely az igazgatás *közvetlen saját közegei általi* ellenőrzésében jelentkezik. E képviselő indokolva van államszükség, de egyuttal maguk a gyülekezetek érdeke által is. Egy az igazgatást törvényes formában képviselő organum, csak a törvények ellenségei által gyűlöltethetik. Ha tehát a fölött kétség nem fordul elő, miszerint a rendészeti hatóságnak — már az általános államjog alapján is — *minden nyilvános jellegű* összejövetelekben illetékes közegei által megjelenhetni joga van s hogy a nyilvános gyülekezetekre az igazgatásnak *közvetlen befolyás* engedendő, mindekenelőtt megoldandó azon kérdés, mely organumok által gyakorolja az igazgatás felügyeleti hatóságát s ha az organum ki lesz jelölve, ennek jogai a gyülekezetekkel szemben alapítandók meg.

1. *Ki legyen a hatóság képviselője?* Miután a közönséges ágens csak alárendelt közeg, mely kapott rendeletet van hivatva végrehajtani, de a közhatóság képviselője

⁵⁰ ld. m. 464. l.

⁵¹ Az osztrák id. törvény 12. §-ában megadatik a hatóságnak a jog az összes nyilvános gyülekezeteket delegatusa által ellenőrizhetni. A franczia jog szerint is: «un fonctionnaire de l'ordre judiciaire ou administratif délégué par l'administration peut assister à la sience. Ugyanazt rendelik az összes német jogok. Az angol «justices of the peace» ebbeli joga pedig nem mai felhatalmazáson alapul.

lőjének, mint a rendelkezés személyes jogát nélkülöző organum — nem tekinthető soha s épen a gyülekezetei gyakran előfordul a közvetlen rendelkezések tételének szüksége, már e természetes, de továbbá azoknál fogva sem lehet a közrendő a hatóság delegátusa, mert ily közeg legfőleg a közhatalom kigunyolása és nagy zavarok előmozdítására lenne alkalmas ott, hol oly hatalommal szemben, melyet különösen a nagy számú tagokból álló népgyűlések fejtenek ki, kell a közrendet minden támadás ellen sértetlen fenségében megőrizni. Azon rendőrhatalóság tehát, melynek kerületében megtartatik a gyülekezet, vagy *saját* tisztviselőjét fogja alkalmazni, vagy pedig megengedendő az is, hogy bármely más közeget is, ha közszolgálatban áll *s neki alá van rendelve* (pld. községelöljáró), azon föltétellel, hogy benne *képesség* az önálló eljárásra nézve megvan — delegálhasson.⁵² Magánosok a francia jog szerint soha nem delegálhatók, ellenben a német jogok ezt is megengedik, de azon feltétellel, hogy *önkéntesen* vállalják el a commissariumot. Ha azt tagadni nem lehet, hogy magánosok gyakran jobban lesznek képesek megfelelni feladatuknak, mint nem egy köztisztviselő, de mivel továbbá tény az, hogy képes magánosok delegálása által a gyülekezeti szabadságnak is jó szolgálat tétetik, kirendelésök elfogadhatósága ellen alig lehetne kifogást emelni. Ha azonban magánosokat rendel ki a hatóság, hogy guny tárgyává ne váljanak, époly hatalommal ruházandók föl már maga a törvényhozó által, aki ez intézményt magáévá teszi, mint a milyen a kiküldött *rendes* tisztviselőt megilleti. Minden hatósági képviselőt egyik lényeges kelléke, hogy *teljes* legyen, hogy tehát a kirendelt nem tisztviselő képesítessenek hivatásoknak a rendfentartása körül alaposan megfelelhetni, mindazon törvényhozások, melyek ez intézményt elfogadták, oly jogokkal tényleg föl is ruházták őket a gyülekezetek ellenében, melyeneket a rendészeti hatóságok valóságos tisztviselői gyakorolnak.⁵³ Az ellenőrzés végett alkalmazott közegek a jogszolgáltatás köréből is indulhatnak ki. De mindig egyedül az igazgatás lesz illetékes a kiküldetésre, először azért, mert veszélyek megelőzése igazgatási feladat, aztán pedig ha két hatalom delegálhatna, eltérő kiküldetések tétetnének egy időben, miből siralmas conflictusok származhatnának. Követendő pedig a speciális delegatio elve, mely érvényülést nyert az összes continentális jogrendszerekben. Ezen delegációnak jogkövetkezménye abban áll, hogy az *valamely formában* igazolandó — ellenkezőleg a megjelenő delegátostól a *hivatalos jelleg* megtagadható lenne.⁵⁴

2. *Külső jelvények jelentősége.* Hogy a rendőrtisztviselő csak egyszerű jelvényekkel diszitve jelenjék meg a gyülekezetben, nem találom elegendőnek. Minden rendő a főnöktől kezdve az utolsó legényig mindenkor bureaunkivüli szolgálatát *teljes egyenruhában* végezze. Ami a jogszolgáltatás közegeinél legfőleggyerdekdisznek volna tekinthető, az a rendőrnél életszükség. Az egyenruhában szolgálat azért szükséges, mert az egyenruha képezi a törvényes külső jelvényt, mely nélkül a polgár az állami jelleget s az azzal járó közhatalmat fel nem ösmerheti. A közrend érdekei s a tisztviselőnek személyes méltósága követelik az egyenruhában szolga-

lattételt — hogy jogait senki sem vonhassa kétségbe, hogy annál könnyebben hathasson ha kell a rendháborítókra. Ez a rendes, mindennapi szolgálattétel szabálya. Ha pedig a közönséges esetekben is, oly fontos kellék az egyenruha viselése, mennyivel inkább nyilvános gyülekezeteknél, melyekben nem egyszer ezrei előfordultak azoknak, kikre külsőségek által hatni nemcsak kell, de kiválóan lehet is. Kivétel teendő azonban a magánosok közül kirendelt delegátosoknál, kik egyenruha helyett egyszerű nemzeti színű szalagot viselhetnek ösmertető jelvény gyanánt.⁵⁵

3. *A hatóság képviselőjének helyválasztási joga.* Ha a hatóság delegátusa azért van a gyülekezetben jelen, hogy az ott történeteket, a szónokokat s az egész gyülekezetet *ellenőrizze*, hogy ebbeli feladatát teljes sikerrel betölthesse, fontos körülmény rá nézve a *hely* is, honnét intézi az ellenőrzést. A francia jog szerint *absolut* jog megilleti őt, helyét *bárhon* megválaszthatni.⁵⁶ Ez teljesen correct s követendő rendszabály, mely a tisztviselő személyéhez kötött *kivételes* jogot alapít meg. Másképp nem is lehet, ha egyrészt azt kívánjuk, hogy a hatósági ellenőrzés sikeres legyen s az államhatalom képviselőjének *személyes tekintélye* csorbát egyáltalán ne szenvedjen — fel kell őt jogosítani oly privilégiummal, hogy nemcsak az üresen maradt helyek közül bármelyiket, de a már elfoglaltakból is bármelyiket, az első elfoglaló eltávolításával használatba vehesse. De másrészt, hogy a gyülekezeti szabadság érdeke is védve maradjon — nem lehetne soha megengedni — hogy a fő tisztviselőn kívül a vele vitt, vagyis kíséretében levő többi közegek is ily joggal birhassanak, már csak azért sem, mert ezek nem egyebek, mint physikai támaszt vagy más segílyt (pld. gyorsírók) nyújtani hivatott *alárendelt* organumok. Hogy pedig a hatóság delegátusát mindenki könnyen birhassa szeme előtt — legcélszerűbb — amint szokásos is — ha a gyülekezet előjárósága mellette foglal helyet, de az elnök és segédei helye általa el nem foglalható, mert azok is a gyülekezeti rendszet kiváló factorai s így parancsolja egyuttal az ő személyes tekintélyük érdeke is.⁵⁷

Dr. Fekete Gyula,
kir. törvényszéki bíró.

(Polytatása követk.)

A közigazgatási bizottságok reformjához.

I.

Valahányszor enquête tárgyalásokról olvasok, eszembe jut: parturiunt montes et nascitur ridiculus mus!

Mi keltheti e gondolatot, hiszen leginkább a szakemberek matadorjai hivatnak össze ily enquête-tárgyalásokra — ép úgy, mint az jelenleg is történt, a midőn a bölcsvárosatyák legbölcsebbjei szólítottak fel, hogy a közigazgatási bizottságok óhajtott reformjához szóljanak hozzá!

A ki az enquête-tárgyalások eddig többször tapasztalt eredménytelenségének okát nem akarja nagyon mélyelméjűleg meghatározni, s a ki gyűlölséget nem ápol ép úgy a kormány és a kormányt vezető férfiak iránt és a ki még hozzá elég

⁵⁵ Nagy súlyt fektet az egyenruhában szolgálatra ZIMMERMANN. Deutsche Polizei. III. k. 1253. l. A francia legújabb törvény 5. art.-ában megelégszik egyszerű jelvényt. S erre nézve mondja AMÉLINE: «on lui (t. i. a délégué) refuserait donc très valablement l'entrée de la réunion s'il ne justifiait pas d'une délégation officielle, et s'il n'était pas porteur de ce qui doit manifester à tous la qualité en vertu de laquelle il assiste à la séance». Id. m. 41. l. A bajor és porosz jogok határozottan egyenruhában szolgálatot parancsolnak — s csak nem tisztviselőknél elégedvén meg egyszerű jelvényekkel.

⁵⁶ A szabály így hangzik: «il prend un place à son choix».

⁵⁷ A helyre minden törvényhozás nagy súlyt fektet. A porosz és bajor jog elve: den Abgeordneten muss ein angemessener Platz eingeräumt werden. Így rendelkezik a bádeni, szász és württembergi törvény is. Ellenben az osztrák törv. 12. §-ában ekkép intézkedik: «den Abgeordneten ist ein angemessener Platz in der Versammlung nach ihrer Wahl einzuräumen». Ez elvet elfogadta az egy évvel fiatalabb francia gyülekezeti törvény.

⁵² Ez a francia és a bajor jog elve is, mely utóbbi szerint: «nach Maassgabe der bestehenden Gesetze ist die Polizeibehörde bei der Wahl der Abgeordneten nicht auf ihre Beamten beschränkt, sondern sie kann jeden komittiren, der in öffentlichen Diensten steht und ihr untergeben ist. L. PÖZL id. m. 464. l.

⁵³ L. a porosz id. törv. 4. és 5. §§-ait, a bajor törv. 8. §-át. Az osztrák jog, úgy mint a francia csak köztisztviselők delegálását engedí meg.

⁵⁴ S'il ne justifiait pas une délégation spéciale, les membres du bureau pourraient assurément si non lui refuser l'entrée de la salle, du moins lui dénier tout caractère officiel et s'opposer à ce qu'il prit place au bureau. DUBOIS id. m. 129. l. L. még PÖZL id. m. 465. l.

elfogulatlan bőbeszédűségünk ellenében olcsó viczczelődés fegyverével sem élni, az velem együtt az ily quaestionális enquéte-ek eredménytelenségének okát abban fogja találni hogy az ily enquéte-ék — ugyszólván — az «általánosság» elvén tulmenni nem tudnak.

Angliában és Németországban az ily enquéte-ek nagy gonddal készítettnek elő, ugyanis minden adat, mely az enquéte tárgyához tartozik, szorgalmasan összegyűjtetik, s továbbá a megbeszélendő kérdések, melyek sikeres megoldásától függ a célba vett tárgy megoldása is, a leghatározottabban körvonaloztatnak. Ezek, hogy a tárgyhöz alaposan hozzá lehessen szólni, okvetlenül szükségesek, mert csak így várható, hogy a kitűzött kérdés a leghelyesebben fog megoldatni.

Ama tárgyalások, melyek a közigazgatási bizottságok reformja miatt tartatnak, épen nem fognak megfelelni a célnak. Hallunk majd szép eszmecserét, és az egész nem lesz egyéb, mint akadémikus vita a közigazgatási intézmények célszerűsége és hasznossága felett. Csupán az a haszna lesz tán, hogy a miniszter észlelni fogja közvetlenül a hangulatot, és így nem lehetetlen, hogy saját alkotásának szigorú bírálatára fog ösztönöztetni.

Ily bírálat tulajdonkép a napi sajtó és szakirodalom feladata volna, ha az utóbbi léteznék és a mennyiben létezik, kellő figyelemre is méltattatnék. Sajnos, hogy e tekintetben hasonlóan a primitív nemzetgazdaság ama korszakához, melyben még a cserekereskedés járta, — a közigazgatási ügyekben még kizárólag csupán az «eszmecserére» vagyunk utalva. Közigazgatási ügyeket illetőleg mi még nagyon keveset olvasunk és írunk, hanem — az igaz — annál többet beszélünk s így mindenestre kíváncsiak vagyunk a jámbor városatyák kizárólag empirikus kritikájára, melyet a közigazgatási bizottságok fölött fognak gyakorolni.

Hacsak a fővárosi közigazgatási bizottságokról lenne szó, az érdeklődés talán kevésbé volna általános, de midőn a közigazgatási bizottságok egész intézménye ellen országos harcz támadt, minden gondolkodó és a közügyekkel foglalkozó ember a legnagyobb érdeklődéssel fogja kísérni a tartandó tanácskozásokat és azokat mint az egész közigazgatás reformjának csiráját óhajtja üdvözölni!

A közigazgatási bizottságok intézményével a közigazgatás egységessége céloztatott és ezen cél alapgondolatnak mindenestre figyelemre méltó. A cél megvalósítása, kivitele azonban a mi közigazgatási szervezetünk rendszertelenségén hajótörést szenvedett.

Nemcsak az állami és autonóm közigazgatás közt létező dualismus merő formalításra és kölcsönös jelentéstételre szorította az egyöntetűség helyreállítására irányzott törekvést, hanem az imperium fogalmának sajátos összezavarása, vagy hogy érthetőbben szóljak: az ellenőrzés jogán alapuló végrehajtó hatalomnak összezavarása a közigazgatási jogszolgáltatásnak különben egészséges alapeszméjével, a közigazgatási bizottságok intézményét szörnyszülötté teszi melynek nincs hasonmása széles e világon.

A közigazgatási bizottság mint igazgatási organum teljesen fölösleges, mert nem olyan igazgatási szervnek vagyunk híjában, mely határoz és rendelkezik, hanem a kivitelre nézve szenvedünk hiányt szakképzett munkaerőben és e tekintetben a közigazgatási bizottságok nemcsak inproductivok, hanem a városi igazgatásban működésük csak hátráltató a míg önmagukat teljes tétlenségre nem ítélik. Teljesen eltekintve a lazán meghatározott illetékességi köröktől, mely mintha csak vasvillával lenne összehányva és egészen eltekintve a heterogen elemektől, melyekből a közigazgatási bizottságok állanak, — az igazgatási szervezet a városokban megköveteli a közvetlenebb érintkezést a hatóság és polgárok közt, és ebben rejlik ama eddig teljesen figyelmen kívül hagyott különbség, mely a városi és megyei

igazgatás közt fenforog; ez utóbbiban a községi szervezet mint közvetítő tényező szerepel, és a csekélyebb mértékben fenforgó közvetlen érintkezés szükségét kielégítheti.

Nem akarok ezen vélemény tüzetesebb indo'olására a kérdés gazdasági oldalára kitérni, melynek ugyis világosnak kell lenni mindazok előtt, kik a városok gazdasági jelentőségét az állam szervezetében fel tudják fogni. Sajnos, hogy ép ebben nem tűnik fel közigazgatási politikánk fényoldala, melynek törekvése arra látszik irányozva lenni: a városokat és megyéket egy kaptafára ütni!

Mint igazgatási szervek tehát a közigazgatási bizottságok a megyékben fölöslegesek, a városokban pedig károsak.

Egészségesebb alappal bírnak a közigazgatási bizottságok azon alig felismerhető hatáskörben mint közigazgatási bíróságok és ebben rejlik kifejlődési képességek magva, a miről jövőre szólandunk.

Dárday Sándor.

A törvényhozás mostohasága az ügyvédi kar irányában.

Megszoktuk már törvényhozásunktól, hogy a midőn a törvénykezés és jogszolgáltatás terén készít vagy léptet életbe törvényt — az ügyvédek érdekét figyelemre nem méltatja; ahhoz is hozzá szoktatott törvényhozásunk, hogy valahányszor törvényt hoz, aggódva nézzünk ezen törvény elé, mert az ügyvédi rendtartás, a bagatell-törvény stb. megmutatták, hogy a törvényhozás a hol csak teheti, az ügyvédi hatáskört megszorítani, tekintélyünket csorbitani és jövedelmünket csökkenteni szokta; — mindezt — habár még sok mindent el kell viselnünk — lassan megszoktuk, mert azon meggyőződés vezérelt, hogy az ügyvédek az igazságszolgáltatás egyik kiválóan fontos és nélkülözhetlen tényezőjét képezvén és az ügyvédek a jogszolgáltatás legmeghatóbb őrei lévén, hittük, hogy minél előbb s biztosan jönnie kell azon időnek, a mikor a törvényhozás is meggyőződésünket osztva, érdekeink megóvásáról kellőleg gondoskodni fog.

Ezen hitünket évtizedek óta ápolták, de időközben nem mulasztottuk el — az ügyvédi kamarák részéről — az évi felterjesztések, — az egyesek részéről a szaklapok útján fel-felajdulni; feltártuk bajainkat, reámutattunk azon okokra, melyek helyzetünk tarthatatlan voltát előidézik s arra befolyanak, és a midőn hajaink orvoslását kértük, soha sem mulasztottuk el egyuttal reámutatni azon ut és módra, a melyen és a melylyel az orvoslás lehetséges is, de kiemeltük mindig azt is, hogy az orvoslás sürgős, mert a baj nagyon elharapódzott.

Mindez nem használt! a baj folyton növekedett, s ha még volt a hitnek némi szikrája bennünk, mely reményeinket fokozni avagy csak fenntartani képes lett volna, ezt is eloltotta bennünk a törvénykezési rendtartás tárgyában ujabban készült s az országgyűlésnek már beterjesztett javaslat, és ha a törvényhozás részéről — az ügyvédek tekintetében eddig érvényesült irány meg nem változott, — mire az előzményekből kifolyólag kilátás sem lehet, — úgy biztosak lehetünk abban, hogy a törvényhozás ezen javaslatot is elfogadni és örömmel magáévá tenni fogja, mert ezen javaslat az ügyvédséget teljesen megszüntetni, a meglevő ügyvédek keresetektől megfosztani s a jövő nemzedéket ezen pályáról örökre elrettenteni tette feladatává, ily feladatok keresztülvitelére nézve pedig a törvényhozástól várni akadályt ok nélküli, hiu remény volna.

Nem is célja tehát ezen soroknak a törvényhozás vagy azon közegek figyelmét felhívni, melyek bajainkon segíteni tudnának, mert évek hosszú során át eléggé meggyőződünk arról, hogy onnan mit sem várhatunk; egyedüli célja ezen

soroknak csak az, reá mutatni a hivatolt javaslatra és azon merényletre, mely abban az ügyvédség ellen irányoztatik s ezen reámutatás által előidézni és utat nyitni egy oly eszmecserének, mely eredményében — az ügyvédek érdekközösségét megalapítva — gátot vessen minden merényletnek, mely ellenük irányul és egyuttal kijelölje azon utat, melyen jövőre nézt haladnunk kell.

Tudjuk, hogy (a közjegyzői törvényről nem is szólva) a bagatell-törvény életbe léptetése által az ügyvédeknek legalább egy negyed része keresetében érzékeny és pótolhatatlan veszteséget szenvedett, pedig ezen törvény által csakis a 20 frt illetve, 50 frtnyi értéket meg nem haladó perek vonattak el az ügyvédek elől; a hivatolt javaslat már tovább megy s a midőn a sommás bíróság hatáskörét az 500 frtot meg nem haladó ügyekre terjeszti ki, ezen intézkedése által az ügyvédeknek legalább három negyedét fosztja meg keresetétől, mert tudjuk, hogy az összes pereknek legalább három negyede az 500 frtot meg nem haladja.

A javaslat azonban ezzel meg nem elégedett, mert az ügyvédek teljes elnyomását tűzvén ki céljául, 68., 77., 323. és 71. §-eiben az ügyvédek még megmaradt hatás-körüktől is megfosztja, a midőn kimondja, hogy:

ha a fél a sommás eljárásban a tárgyalást érthető előadási képesség hiánya vagy illetlen viselet által meghiusítja, *megbízott* által köteles magát képviseltetni (68. §. a) p. p.);

a felek rendes perekben is jogositva vannak — egyeség kötése végett — ügyvéd általi képviselet mellőzésével *megbízott* által megjelenni (77. §.);

váltókifogások — ügyvéd ellenjegyzése nélkül — adhatók be és ekkor *megbízott* jelölendő ki a bíróság székhelyén, kihez a kézbesítések eszközölthessenek (323. §.);

a *megbízott*, minden beadványt saját kezű aláírásával ellenjegyezni köteles (71. §.).

Ezen cikkek világosan arra vannak irányozva, hogy az ügyvédi képviseletet korlátozzák és mellőztessék s hogy a nálunk különben is már elterjedt zugírászat teljes virágzásnak indíttassék; avagy a *megbízott*-nak adott és engedett képviseleti jog és szabadsággal nem a zugírók seregének engedélyeztetik-e jog a képviseletre? és nem direct felszólítást, buzdítást foglalnak-e magokban a fenti cikkek arra, hogy *megbízottak* szerepeljenek az ügyvédek helyett?

A hivatolt cikkek életbe léptetése esetén biztosak lehetünk tehát abban, hogy az ügyvédek összes tevékenysége azután csakis a váltó és az 500 frtot meghaladó rendes keresetek és a rendes perekben szükségeltető periratok készítésére fog reducálódni, s ezen tevékenységi körből kifolyólag előre és könnyen kiszámítható, hogy hány ügyvéd fog ebből megélni.

És a javaslat még tovább megy, mert midőn 233. §-ében azt decretálja, hogy: az ügyvéd jutalomdíja és költsége saját fele irányában az illető perben *meg nem állapíttatik*, hanem azok egyesség hiányában csak a *per bírója előtt* indítandó külön keresettel érvényesíthetők; 681. §-ében pedig kimondja, hogy ingatlanok vételárából előnyös tételeken a végrehajtatónak csakis az árverés *hirdetése és fogatósítása* körül felmerült költségei elégitendők ki, — ezen intézkedéseivel a még netán fennmaradható ügyvédeknek is az utolsó halálos dőfést adja.

A javaslat idézett cikkeinek s az azokra vonatkozó indoklásnak bonczolását — a fejtendő eszmecserének tartván fenn, a hivatolt cikkekre való utalást elegendőnek tartom arra, hogy a kartársak figyelme felkeltessék s hogy átlássuk, miszerint végre valahára egyesülésünk elodázhatlan s hogy ideje közös erőmegfeszítéssel utját állani az oly merényleteknek, melyeknek évtizedek óta kitéve vagyunk s melyeknek ne továbbja a hivatolt javaslatban intéztetik ellenünk.

Minden művelt ország törvényhozása az ügyvédek érdekét különös figyelme és gondozása tárgyává szokta

tenni, mert minden művelt nemzet fel tudja fogni azt, hogy az ügyvédek a társadalomban mily kiválóan fontos és nélkülözhetlen elemet képviselnek és hogy az ügyvédek testülete az, mely alapos tudományosság és széles terjedelmű műveltségénél fogva egyedül van és lehet hivatva arra, hogy a törvényhozásban tevékeny, mérvadó részt véve, a jogszolgáltatás és közigazgatás helyes, correct és alapos voltát is erélylyel és szakértelemmel ellenőrizze; s ha a törvényhozás csak nálunk nem bírja ezt felfogni és átlátni, ugy ez annyival sajnosabb, mert ha valahol, ugy bizonyára nálunk égető szükség már az, hogy valahára a törvényhozásba az ügyvédek is befolyjanak, hogy alaposabb, helyesebb és rendszeresebb törvények hozathassanak s mert a nálunk uralgó ingatag jogszolgáltatás hangosan követeli az ellenőrző közeget, mely ellenőrző közeg mint minden más művelt országban, ugy nálunk is csak az ügyvédségben kereshető és található fel.

Hogy az ügyvédek száma pár év óta nagyon növekedett, igaz, tétetett is az ügyvédi kamarák s egyesek részéről elég javaslat e tárgyban; a törvényhozás és miniszterium azonban e javaslatok érdekében mit sem tett, hanem, daczára annak, hogy az ügyvédi rendtartás tárgyában javaslataink rég fenn vannak, a törvényhozás szokott rendszertelenségével — felterjesztéseinket mellőzve — hivatolt javaslatával lép fel s ilyen uton akar az ügyvédek elszaporodásán segíteni.

Mindenki előtt — ki viszonyainkat ösmeri — tudva van, hogy az ügyvédek elszaporodása igen nagy mértékben s első sorban a kormánynak és törvényhozásnak tudható be és róvható fel, a törvényhozásnak, mert minden rendszer nélkül hozza törvényeit, s mert bajainkat orvosolni nem igyekszik; a kormánynak pedig, mert a már türehtlen és rendszeresen üzött protectionalis gyakorlatánál fogva az ügyvédek minden hivataltól elzárva vannak.

Más országokban az ügyvédek elszaporodásán a törvényhozás, de különösen a kormány az által igyekezik segíteni, hogy a meg-meg ürülő bírói stb. — állomásokra — első helyen a folyamodó ügyvédek nevezi ki, míg nálunk évenként, ezer meg ezer ügyvéd folyamodik bírói, jegyzői, sőt irtóki állomásért, de protectiója nem lévén, kinevezéshez nem juthat soha; ily körülmények között tehát az elszaporodás természetes s ha a fenti javaslat módjára a törvényhozás az által akar az elszaporodáson segíteni, hogy a már gyakorlaton lévő ügyvédek keresetektől megfosztva koldusbotra juttatja, ugy ez annyival jogtalanabb, mert az állam a polgárok tulszaporodását tömeges kigyilkolással csökkenteni s az adott esetben az államot és társadalmat az ügyvédek által képviselt tudományos műveltségtől megfosztani jogosult nem lehet s mert a törvényhozás és kormány ballépéseiről és hibáiról a társadalom egy oly osztályát, melyre a törvény maga a szegények ingyenes képviseletét bízni kénytelen — büntetni nem szabad. Ideje, hogy ezen türehtlen állapotoknak eléje vétéssék, a hivatolt javaslat direct merénylet fennállásunk ellen, s ha lételünket megmenteni akarjuk, nagyon is eljöttnek látom az időt arra, hogy tömör egyesülés által — érdekközösségünk biztos alapján — a törvény által is engedett jogos önvédelem paizsa alatt hozzá lássunk érdekeink megóvásához.

Rég óhajtjuk már, hogy az összes ügyvédi kamarák képviselői — a fővárosban — egybegyűlve, — megállapítsák a lépéseket, melyek érdekünkben szükségesek, — teljesüljön már valahára ezen óhaj, mert ma holnap késő lesz; de addig is — nézetem szerint — az összes ügyvédi kamarák erkölcsi kötelessége volna haladéktalanul megtenni mindent, hogy a törvényjavaslat idézett cikkei javaslataink értelmében módosíttassanak.

Kolozsvárt 1879. 3. 6.

Dr. Weisz Ignác,
ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Még egy szó az «örökség erejéig való marasztalás» kérdéséhez.

Köszönetet mondok mindenekelőtt Dr. NAGY ÁRPÁD collegámnak, hogy SZÜRNYEGHY MIKLÓS aljárásbíró ur szellemdus támadásával szemben érettem lándzsát törni szíves volt. — Én, megvallom, keves kedvet éreztem ezen hálátlan feladatra, mert veszélyes oly fiatal óriásokkal, kik már «egy» egész éves praxissal dicsekedhetnek, harczra kelni.

Nem osztom azonban Dr. NAGY ÁRPÁD collegámnak azon nézetét, hogy a hagyaték becsértéke azon iránytű, a melyet a bírónak az örökség erejéig való marasztalás kérdésénél szem előtt tartania kell, — s Dr. N. Á. urnak a szavatossági és kártérítési viszonyoknál előforduló marasztalási módból vont analógiája sem volt képes nézete helyességéről meggyőzni.

Az utóbbi azért nem, mert a kártérítési vagy szavatossági viszonyból eredő követeléseknél a kötelezett a jogosulttal szemben egyenes kötelmi viszonyban áll, s a jogosultnak saját vagyonából tartozik megtéríteni az «*omme-t quod inter est*». — Az örökös a hagyatéki hitelezővel egyenes viszonyban nem áll, s az átruházott obligatio, mely őt terheli, korlátolva van az örökölt vagyon értéke által. — A kártérítési követelésnél a valóságos kár, tehát az a mi teljesítendő, másképp meg sem határozható mint becsü útján, az örököstől követelhető teljesítés pénzbeli értékét azonban meghatározza maga az örökség *valóságos* értéke.

Azt mondja Dr. N. Á. hogy ezen valóságos érték előre ki nem puhatolható, mindig változó, tehát nem fix tétel, ergo a becsértékkal be kell érünk. — Én arra azt felelem, hogy *nem is szükséges a valóságos értéknek előzetes megállapítása!* Avagy alterálja-e a marasztalás helyességét és az ítélet végrehajthatóságát a jelzálogi keresetnél azon körülmény, hogy a perelt követelés felülhaladja a jelzálogul szolgáló ingatlan értékét?

De ám lássuk, mire megyünk a becsértékkal?

Az örökös ellen formált követelés 10,000 frt és be van kebelezve első helyen egy ingatlanra. — A leltározás alkalmával ezen ingatlan csak 8000 frtra becsültetik, — ugye bár megengedi t. collega ur, hogy ez lehetséges? — Collega ur nézete szerint ez esetben az örökös, ha az ingatlanon kívül egyebet nem örökölt, csak 8000 frt fizetésére marasztalható. — Eh bien, alperes ezt sem fizeti, felperes végrehajtást kér, az árverésen az ingatlan elkel 10.000 frton. — Ugyebár megengedi, hogy ez is lehetséges? Akkor collega ur nézete szerint a 2000 frt fölösleget az örökös kapja, a hitelező pedig daczára annak, hogy követelése jelzálogilag biztosítva volt s hogy a vételár követelését egészen fedezte, mégis veszít 2000 frtot, — miért, mert a becsüsöknek, talán épen az örökös befolyása folytán, úgy tetszett az ingatlant 8000 frtra becsülni. — Tegye szívére kezét kartárs ur s feleljen őszintén, igazságosnak tartaná-e az ily eljárást?

Vagy vegyük az ellenkező esetet. A ház 10,000 frtra van becsülve. — Alperes hiába kapálódzik, Dr. N. Á. nézete szerint 10,000 frt fizetésében marasztaltatik. — A ház az árverésen 8000 frtért adatik el. — Ergo Dr. N. Á. szerint az örökösnek, habár nyilván mitsem örökölt, 2000 frtot kell fizetni saját vagyonából. — Köszönöm az ily igazságot!

Ha Dr. N. Á. nézete helyes lenne, akkor azon kérdés eldöntése, kapnak-e az örökösök kielégítést vagy nem, mindig a becsüsökre volna bízva.

Miután pedig köztudomás szerint a becsüsök többnyire úgy becsülnek, a mint ezt az őket fizető örökösök kívánják, magok az örökösök lennének azok, a kik elhatároznák, mit kapnak a hitelezők a hagyatékból, mit nem!

Dr. N. Á. persze azt mondja, hogy a becsérték a per-

ben megvitatható s a valódi értéket megközelítő becsérték perendszerűleg bebizonyítható, de kérdem, egyszerűsíti-e ez az eljárást, ha egy költséges szakértői becsüt a másik után kell alkalmazni s nem-e ugyanazon eredményekre vezethet-e a költséges újabb becsü, mint a milyeneket fent ecseteltünk? És mondja meg nekem tisztelt collega ur, mire fogja egy a leltárban felvett, 2000 frtról szóló még le nem járt váltót becsülni, melynek elfogadója egy eladósodott, végrehajtásokkal üldözött egyén? — Vagy annyira hódoljunk a becsérték theoriájának, hogy ez esetben az elfogadó vagyonát is megbecsültessük s annak becsértékéhez képest számítsuk ki a váltó értékét.

Dr. N. Á. továbbá határozottan félreértett, midőn azt magyarázza ki czikkemből, hogy szerintem azon esetben, midőn a szenvedő állapot felül haladja a cselekvő állapotot, az örökös tisztán zsebre rakhatná az egész cselekvő értéket.

Ezt én sehol sem mondtam, csak azt mondtam, hogy ily esetben az örökös személyes *fizetésre* nem kötelezhető, hanem csakis annak tüzésére, hogy felperes követelését mások jogainak sérelme nélkül a hagyatéki tárgyakból kielégíthesse. A becsérték theoriája ez esetben valóságos csődeljárásra vezetne. Dr. N. Á. nézete szerint ugyanis minden követelést számba kell venni, s mindeniket csak a hagyaték becsértékéhez arányosítva lehet megítélni. Hátha egy követelés kimarad?! Akkor az egész ítélet nem ér semmit, s a pert újból lehet kezdeni!

A csődszerű kielégítés eszméje annyira uralja Dr. N. Á. ezen téves compositióját, hogy még azt is meg akarja gátolni, miszerint egyik talán szemesebb hitelező ne előzhesse meg egész követelésével a másik hitelezőt, kinek már megítélt követelése van. Szerinte ugyanis a marasztalásnál figyelembe veendő a csupán megítélt, tehát jelzálogilag még nem biztosított követelések is, vagyis ha alperes örökös azt igazolja, hogy már más hitelezők részére 2000 frt erejéig elmarasztaltatott alperes, az újabban követelt 1000 frt megfizetésében el nem marasztalható, habár telekkönyvi kivonattal igazolja is, miszerint a 2000 frtra becsült hagyaték még tehermentes.

Bármint okoskodjunk tehát, azon eredményre jutunk, hogy mihelyt az örökség valódi értéke vitás, igazságos csak azon ítélet lesz, mely az örököst annak tüzésére kötelezi, hogy a hitelező követelését az ítéletben megjelölt hagyatéki tárgyakból kielégíthesse. A prioritáshoz az ítéletnek semmi köze, ezt a telekkönyvi sorrend vagy a foglalás sorrendje állapítja meg, fizetésre pedig az örökös csak akkor marasztalható, ha az activ vagyon tulnyomó értéke kétségtelen, vagy ha az örökös a hagyatékból valamit saját céljaira fordított, ez esetben is csak az örökös által felhasznált összeg erejéig.

Sztehlo Kornél.

Ismét «Az ujonczállítás előli szökésről».

A *Jogtudományi Közlöny*-nek f. é. május havi egyik számjában B. kir. törvényszéki bíró ur azt fejtegeti, miszerint az 1868. évi XL-dik t. cz. 47. §-ának azon esetében, midőn a hadköteles szökevény hadi szolgálatra alkalmatlannak találtatott, a kir. e. f. törvényszékek nem illetékesek bíraskodni, mert ugymond: «vagy egyszerűen a hozzá áttett iratok alapján ítélkeznek, s a nélkül hogy a bűnösség kérdésében határozná, helyettesítő fogságbüntetést alkalmaz, már pedig a bünyenyítő törvényszék csak az általa meg-ejtett vizsgálat alapján a bűnösség kimondása után hozhat ítéletet, vagy pedig vizsgálatot rendel s a bűnösség megállapítása után hoz marasztaló íteletet, holott az ügy már res judicatává vált, mint ilyenre pedig az ismételt eljárás felesleges munka.

Én ellenkező véleményben vagyok, s a felállított syllogismust helytelennek tartva, azt állítom, hogy ugy ezen esetben, mint a t.czikkiró ur által nem említett jogosulatlan nőülés vétsége miatt is, a mennyiben a tettes hadi szolgálatra alkalmatlannak találtatott, a kir. törvényszék van hivatva a büntető bíraskodást gyakorolni, a szabályszerű vizsgálatot megindítani, a bűnösséget megállapítani, a büntetés mérvét megszabni és alkalmazni.

Szerény nézetem szerint az ujonczozó bizottság a véd-erőről szóló törvényben nincs feljogosítva büntető bíraskodásra, s nem terjed hatásköre tovább az alkalmas, vagy alkalmatlanság feletti határozás, s összeírásnál egyrészt, annak constatalásánál másrészt hogy forog-e fen büntethető cselekmény vagy sem?

Ha ezt észleli és a szökevény sorozásra alkalmasnak találtatott, a katonai hatóság, ha alkalmatlannak találtatott a bűnrészesekre minden esetben a büntető bíróságok illetékesek annak megállapítására, hogy a tettes bűnös-e? és a körülmények figyelembe vételével mily büntetés szabható reá.

Az ujonczozó bizottság eljárása nem csak hogy res judicatának nem tekinthető, sőt a bűnvádi eljárás megindítása alapjául szolgáló rendszeres előnyomozásnak sem.

Nézzük, miből áll az ő eljárása.

Az önként előállott, vagy előállított vádlottat a mérték alá állítja — orvosilag megvizsgáltatja, — bejegyzi alkalmatlan voltát, aztán az avatási lajstrom kivonatát vádlott megbüntetésére végett elküldi a bűnfenyítő bírósághoz, — kész vagyunk.

Már hiszen ez még nem sententia.

A büntető bíróság az avatási lajstromot, és az átiratot egyszerű feljelentésnek tekintheti, melynek alapján bűnvizsgálatot rendel, végtárgyalási határnapot tűz, és ítélkezik, minthogy pedig vádlott mentő okokat is hozhat föl, föl is mentheti a vád alól, ekkor lesz ítelt dologga.

Az eljárásban tehát inconsequentia nincs.

Kérdés most már az marad, hogy ha sem az ujonczozó bizottság, sem a kir. bíróság nem bíraskodhatik a szóban forgó ügyekben, ki fogná azt illetékesen tenni. Ha azt nyerném feleletül, hogy a rendőri kapitányi hivatalok, illetve hatóságok, csak annyi lenne erre válaszem, hogy az egyetemes és általános védkötelezettség alapján mindenkit egy iránt terhelő veszélynél fogva, az ez alól magát jogtalanul elvonó egyén cselekménye vétség vagy büntettnék tekinthető, mint ilyen 1871. előtt is társas bíróságok illetékességi köréhez tartozott a kir. bíróságok életbeléptetéséről szóló 1871. XXXI. t. cz. 18. §. f) pontja az ily ügyeket most a kir. törvényszékekhez utasítja, mig tehát e tekintetben a felelet ki nem elégítend engem, az elmondottak alapján ismételve állítom hogy sem az 1868. XL. t. cz. 46. és 47. §-a, sem az új büntető törvény 459. §-a ellen alaposnak czikkiró ur panaszát nem tekintem.

Wizinger Károly,
szegedi kir. tszki jegyző.

Különfélék.

(Rosszul alkalmazott fitogtatás.) A *Magyar Jogász* TERNOVSZKY BÉLA munkatársunknak a szóbeliség részleges behozataláról irt czikkét bírálva, a többi között következőket mondja: «Nem ok nélkül mondjuk, hogy czikkező a szóbeliség fontosabb kérdéseivel nincs tisztában. Fejtegetése eléggé demonstrálja, hogy azon vitának roppant hordereje felől, vajon csak a jogkérdésre nézve engedessék-e meg a felebbezés, vagy a ténykérdésre nézve is, még csak sejtelve sincs. Sőt bizony — bizony igen hajlandók vagyunk azt tartani, hogy eme vita létezéséről sem bir tudomással, mert

ellenkező esetben nem siklanék el ezen alapkérdés felett, s nem javasolná minden indokolás nélkül, hogy a másod-bíróság ismét hallgassa ki a tanukat és szakértőket s ekként reftifikálja a tényállást.» E tudományos megrovás ellen nem mellőzhetjük, hogy fel ne vegyük a keztyűt. Ama vita folyamán, mely a felett folytatott a német jogászok között, ha vajon csak a jog vagy a ténykérdésben is engedessék meg a felebbezés, senkinek sem jutott eszébe a dolgot odáig vinni, hogy a jogkérdésben való felebbezés, illetve a ténykérdésben való felebbezés kizárása az egyes bíróságok ítéletei ellen közbevetett felebbezésekre is alkalmaztassék. Bizonyosságául szolgál ennek az ezen alapon álló két törvényjavaslat, a melyek eddig egyedül kísértették meg a ténykérdésben való felebbezés kizárását. Jelesül az 1871. és 1872. évi német és az 1876. évi osztrák perrend javaslat. Mindkettő a ténykérdésben való felebbezést csak a társas bíróságok ítéletei ellen zárja ki, ellenben az egyes bíróságok ítéletei ellen mind két javaslat mind a tény, mind a jogkérdésben teljes felebbezést enged és az ügy a másodbíróság előtt újból tárgyalatik: «Vor dem Berufungsgerichte — mond az osztr. javaslat 490. §-a — wir der Rechtsstreit von neuem verhandelt». Kérdjük már most: miután T. B. ur csakis a járásbíróságoknál kívánná behozni elsőfolyamodásulag a szóbeliséget, s csakis az azok ítéletei ellen való felebbezésről szól, nem szélmalomharcz, vagy olvasottságával való fitogtatás lett volna-e azt bizonyítgatni, hogy nemcsak a jog, hanem a ténykérdésben is megengedtetni kívánná a felebbezést, minek szükséges voltát az egyes bíróságok ítéletei ellen senki sem vonta kétségbe. Ugy látszik, hogy a *Magyar Jogász* hallott valamit e kérdésről harangozni, de nem tudja, hogy melyik toronyba, azért ült fel ezuttal tudományával való fitogtatásnak.

— (A magyar jogászgyűlés) állandó bizottsága f. hó 13-án tartott üléséből a hetedik magyar jogászgyűlést folyó évi október 19., 20., 21. és 22-ik napjára hivta egybe Budapestre; figyelmeztetnek ennél fogva a jogászgyűlés t. tagjai, hogy a mennyiben a kitűzött kérdések keretén kívül eső önálló indítványokat kívánnának beterjeszteni, azokat az állandó bizottság titkárához (Dr. Siegmund Vilmos ügyvéd urhoz, Budapest IV. kalap-utca 6. sz.) f. é. június hó végéig beküldeni sziveskedjenek.

Külföldi jogirodalmi könyvészet.

1879-dik évi január 1-től ápril végéig.

I. Római jog.

- BERNON de. *De l'adjudication en droit romain*. 181 p. 8. Paris.
BIRKMEYER K. *Ueber das Vermögen im juristischen Sinne. Römisch-rechtl. Quellenstudien*. gr. 8. 356 S. Erlangen. Palm u. Enke. M. 8.
ENNECCERUS L. *Friedrich Carl v. Savigny und die Richtung der neuern Rechtswissenschaft. Nebst einer Auswahl ungedruckter Briefe*. gr. 8. 77 S. Marburg, Elwert. M. 1.20
GLÜCK C. F. v. *Ausführliche Erörterung der Pandekten nach Hellfeld; ein Commentar, fortgesetzt von MÜHLENBRUCH, FEIN, ARNDTS und nach deren Tode von B. W. LEIST. Serie der Bücher 37 und 38. 4. Thlr.* gr. 8. XVIII. 627 S. Erlangen, Palm u. Enke. M. 12.
IHERING R. v. *Vermischte Schriften juristischen Inhalts*. gr. 8. 415 S. Leipzig, Breitkopf und Härtel. M. 8.50.
IONNESCO. *Essai sur le mandat en droit romain et en droit français*. 408 p. 8. Paris.
KEYSSER A. *Das Verbot der Schenkung unter Ehegatten nach römischem Rechte*. gr. 8. 82 S. Strassburg 1878. Köln, Neubner. M. 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre 6 irt negyedévre 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Herich Károly urtól. — A nyilvános gyülekezetek és a politikai egyesületek rendőri joga. Dr. Fekete Gyula kir. törvényszéki bíró urtól. — A közigazgatási bizottságok reformjában. Dr. Dárday Sándor urtól. — Törvénykezési szemle: A törvényhozás rendtartás tárgyában készült javaslatnak az ügyvédekre vonatkozó intézkedéseiről. Dr. Weiss Ignác kolozsvári ügyvéd urtól. — Eltérés a bírói illetőségtől (prts. 52. §-a). Dr. Imling Konrád kir. törvényszéki bíró urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

X.

Montenegro.

A mi a szerbeknek Kráľjevics Márko, az albánoknak Skanderbeg (Kasztriota), a románoknak Stefano cel Mare, ugyanily nemzeti hőse a montenegróiaknak Czernojevics Iván, kinek fejedelemsége alatt 1483-ban azon törvény hozatott, hogy ki a háboruban részt nem vesz, gyáva magatartást árul el, vagy szökni kíván, azt női ruhában a nők üzzék ki az országból. Jellemző e törvény az országra nézve, mert azt Dánilo fejedelem még csak 30 évvel ezelőtt megújította.

Montenegro függetlenségét már II. József császár elismerte volt. 1796-ban «Szent Péter» a «nagy vladika» megalkotta az első rendszeres törvénytart (zakonik obisti crnogorski i brdski), utódja Petrovics Péter pedig a senatust (12 tag), mely a legfőbb hatalmat gyakorolja, továbbá a guardiát kisebb perlekedésekre s a 100 főből álló testőrséget (perjanici). Lopás felakasztással, gyilkosság agyonlövésével lett büntetve. Nehogy a büntetés végrehajtója a vérbosznak kitéve legyen, egy egész csapat lőtt egyszerre. «Als nach der ersten Vollstreckung eines solchen Urtheils die Verwandten anfragten, wer den Ihrigen erschossen habe, wurde ihnen geantwortet: «das Land», womit sie sich also beruhigen mussten. (L. GOPCSEVICS SPIRIDION: *Montenegro und die Montenegriner* 23. l. — Gopcsevics általán a leghivatottabb s egyuttal a leghiggadtabb író montenegrói ügyekről.)

Szerbia 1459-ben, Bosznia 1463-ban, Hercegovina 1483-ban, Albánia 1592-ben kebeleztetett Törökországba, ellenben a maroknyi népességű Montenegro soha a fényes kapu suveränitása alá nem tartozott.

Petrovics Péter, a «nagy államférfi, hős és költő» utódja Danilo már nem akart egyuttal püspök (vladika) is lenni. Danilo alkotta meg s nyomatta Ujvidéken 1855. évben (aprilis 23.) a legújabb montenegrói törvénykönyvet, mely mindössze 93. cikkéből áll. A jelenlegi fejedelem I. Nikola vagyis diminutive, mit a szlávok nagyon szeretnek: Nikicza (nem pedig Nikita), alkotmányával ajándékozta meg alattvalóit és az összes törvényhozási teendőket a kezdeményezés kivételével, melyet magának, illetőleg a senatusnak fentartott, a skupstina (gyűlés) hatáskörébe adta át.

Montenegro jelenlegi területe 158 □ mértföld, lakossága 220.000 lélek. A montenegróiak mind görög-keleti

vallásu, szerb eredetű uszkokok (szökevények), kik a rigómezői (kosovopolje) ütközet után, mely a szent császárság megsemmisítését vonta maga után, 1389-ben a fekete hegyek sziklái mögé menekültek s ott maguknak hazát alkottak.

Mazsuranics Iván, Horvát- és Szlavonország jelenlegi bánja már 1845-ben mondhatni felülmulhatlan remekességgel megénekelte Montenegro (Crnagora) hősiességét «Smrt Csengics-Age» című költeményében. A férfiak rendszeren elérik a hat lábat, némelyik hét láb magaságra is felnő. Testi erő, ravaszság, kitartás, ügyesség és bátorság tekintetében ritka nép vetekedhetik a czrnogorácczal. Vitézsége, hazaszeretete, de kegyetlensége is világhírű. Szemtanuk állítják, hogy a montenegrói sohasem kér s nem ad kegyelmet s ha valamely nehezen megsebesültet nem sikerül az ellenség kezeiből kiszabadítani, hozzátartozóik maguk ütö le fejét s haza viszik, hogy az ellenség kezébe ne kerüljön. (L. ERŐDI BÉLA: *Montenegro, a Földrajzi Közlem.* 4. köt. 241. l. és köv.) Jetzt, wo die Montenegriner mit Revolvern bewaffnet sind, hat man die Sitte angenommen, nur fünf Schüsse abzugeben und mit dem sechsten sich selbst zu tödten, wenn jeder Widerstand vergeblich ist, und man sich ergeben müsste.» (Gopcsevics 93. l.)

A törökök elleni harcz (za krst castni i slobodu zlatnu) éltető eleme a montenegróinak és öt század óta mondhatni sohasem szünetelt, apró összetűzések, verekedések napirenden voltak. Mindenik sziklához a vitézségnek valami emléke van fűzve s a hőstetteket a népdalok hosszú sora dicsőíti, melyek a GRICA (gerlicze) című hivatalos évkönyvben kinyomattatnak.

A nő szolgálói, majdnem rabszolgái szerepre van kárhoztatva. Még a külföldön nevelkedett miveltebb is rendszerint e szavakkal mutatja be feleségét: «Bocsássa meg az ur, ez feleségem!» — «Mit seiner Frau spazieren zu gehen, sei es auch nur bis zur Kirche, ja sich überhaupt nur öffentlich mit ihr zu zeigen, wäre eine solche Lächerlichkeit, als wenn man einem österreichischen Minister zumuthen wollte, seine Köchin spazieren zu führen. Und in der That, ist denn die Montenegrinerin mehr als eine Magd?» (Gopcsevics 76. l.)

Montenegróban az idegen embernek nincs mit keresni. Ha az utazót a fejedelem által kirendelt ember nem kíséri, akkor kifosztják, sőt élete is veszélyben forog. Általános védkötelezettség áll fenn és háboru esetén a 20 évestől az 50 évesig minden harczképes férfi kell hogy kivonuljon. Allandó, fizetett hadsereg nincs, kivéve a fejedelem testőreit (disztollvivők) és néhány rendőrt. A néphad csupán löport kap, — ellátásról, ruházatról maga tartozik gondoskodni.

Montenegrót a múlt század elején még törökök is lakták, midőn 1702-ben a fejedelem, ki egyuttal vladika (püspök) is volt, elhatározta azok kiűztését. Karácsony éjjelén megrohanták őket, és vérfürdőt, egy második Szent Bertalanéjt készítettek számukra (l. ERŐDI 249. l.). Ez első és pedig a törökök részéről szenvedett kegyet-

lenségből eredt bosszuállási tette volt az alig 25 éves vladikának, ki az «I. Danilo Petrovics-Njegos» nevet vette fel és megalakítója lett a mostani fejedelmi családnak.

A czernogorácok patriárchális családi életet élnek. Nem ritkán egyes faluban száznál több, sőt az egész falu egy és ugyanazon nevet viseli. A család legcsekélyebb tagját sem szabad megsérteni, különben ezért a család vérbosszu (krvina) által vesz magának elégtételt. Ennek esett áldozatul 1860-ban maga Danilo fejedelem is, ép midőn Cattaróban hajóra akart szállani. (Erődi 244. 1)

Az udvartartási költségek 1840-ben még kevesebbre rughattak, mint mostanában. Sir Gardiner Wilkinson szerint a fejedelem valamennyi szobái egy folyosóra nyílnak; «das ansehnlichste darunter ist das Billardzimmer, dass zugleich als Audienzzimmer, Speisesaal und gewöhnliches Besuchs-zimmer dient. Daran stösst ein kleines Gemach, Bibliothek das einige Bücher und viele Pfeifen enthält». (I. Gopcevics 25. l.) Negyven év óta, és különösen legujabban, a viszonyok teljesen megváltoztak. Montenegro területe nagyobbodott s lakosságába sok ezer katolikus albán vegyült. Az önálló prédálásra kiinduló egyes «ceta» nem mentheti magát többé azzal, hogy a mosleminek sanyargatásait kell megbosszulni, s a mi még kényszerítőbb indok, hogy élelmi szereket, melyeket a fekete hegy nem nyújt, kell keresni. «Diese ehemaligen Sitten kann man den Montenegrinern nicht zum Vorwurf machen, da man bedenken muss, dass ja der Adel anderwärts ebenfalls von den Raubrittern abstammt!» (Gop. 95. l.)

A berlini szerződés nyolcz cikket szentelt Montenegro viszonyainak. Először is Montenegro függetlensége általánosan elismertetik. Vallási vagy felekezeti különbség nem hozható fel senki ellen indokul arra, hogy képtelenség polgári vagy politikai jogok élvezetére, — közhivatalok, tisztségek és méltóságok viselésére vagy valamely üzletnek és iparnak bármely helyen folytatására. Minden hitvallások szabadsága és külső gyakorlása biztosítva van úgy a Montenegróhoz tartozó polgárok mint külföldiekre nézve, és az egyes vallásfelekezeteknek sem egyházi szervezkedése, sem lelki főnökeihez való viszonyaik útjába akadályt gördíteni nem szabad. — Egyéb területnagyobbodáson kívül Montenegro különösen még Antivarit és partvidékét nyerte. A Bojánán tökéletesen szabad hajózás engedtetik Montenegrónak, azonban Antivari kikötője és valamennyi montenegrói vizek minden nemzetek hadi hajói elől elzárva maradnak. *Montenegro nem tarthat sem hadi hajókat, sem hadi lobogót.* A scutari tó s a tengerpart között semmiféle erősítésnek nem szabad állnia. *A tengeri és egészségügyi rendőrséget* Antivariban, valamint a montenegrói tengerpart hosszában *Ausztria-Magyarország fogja* könnyű parti őrhajók által *gyakorolni.* Montenegro elfogadja a Dalmátiában érvényes tengerészeti törvényeket, ellenben Ausztria-Magyarország *kötelezi magát a montenegrói kereskedelmi lobogót consuli oltalmában részesíteni.* Montenegro *köteles lesz megegyezni Ausztria-Magyarországgal* a felett, hogy az új montenegrói területen keresztül egy utat és egy vasutat építsen és fentartson s ezekre nézve teljes közlekedési szabadság biztosittatik.

Az ottomán birodalomban utazó vagy tartózkodó montenegróiak az *ottomán törvényeknek és hatóságoknak* lesznek alávetve a nemzetközi jog általános elvei s a montenegróiakra nézve érvényben levő szokások szerint.

Végül köteles Montenegro a török államadósságnak a méltányosság alapján meghatározandó egy részét átvenni.

Knez Nikolu (Miklós fejedelem) 1879. évi márcz. 20-ára

összehívta volt a tanács tagjait s a járások sztarešinait (legvénebbjeit), hogy az *országos közigazgatás tökéletes* újjászervezését velök közölje. Reformok vitettek keresztül a legfelsőbb hatóságtól kezdve a legalsóbbig, azonban a Knez szavai szerint mi sem hozatott be, a mi talán egészen *új, idegen* vagy természetellenes volna, hanem a reformok a nemzet szellemének és szükségleteinek kifolymányai s ezért az ország s a nép beleegyezésével minden a kellő összhangzásban fog maradni. Megérkezett az idő, hogy Montenegro *állami alakot* öltjön. A Knezsevszki szavjetből lett «drezsávni szavjet» azaz államtanács. Azon kívül miniszterium és egy nagy bíróság (veliki sud) alakítottatott.

Az *államtanács* áll a miniszterekből s azokból, kiket a knez a többi magasabb állami hivatalnokok sorából kinevez. E tanács megvitat minden állami ügyet és szükségletet, kidolgozza a törvényjavaslatokat, melyeket az egyes miniszterek előterjesztenek, felügyel az összes közigazgatás felett, mi végből külön vizsgálati bizottságokat kiküldhet s a miniszterektől kellő felvilágosításokat kívánhat, elfogadja a népnek, egyeseknek vagy községeknek kérvényeit és panaszait (molbe i žalbe) és az ezekre hozott *minden egyes* határozatot a kneznek bemutatja, végül összeállítja az évi költségvetést.

A *miniszterium* hat tárczára oszlik: 1. külügy; 2. belügy és közlekedés; 3. közoktatás; 4. igazságügy; 5. pénzügy; 6. hadügy. A miniszterium nem képez külön szervezetet, mert mint tagjai az államtanácsnak, csupán arra vannak hivatva, hogy a törvényeket végrehajtsák s minden intézkedésükért egyenkint úgy az államtanácsnak mint a fejedelemnek felelősek.

A nagy bíróság áll egy elnökből és 4 tagból és ítél azon büntettek felett, melyek a járásbíróságok hatáskörén kívül esnek, valamint egyuttal ezeknek felelbezési foruma.

Nem lehet kétség benne, mondja a montenegrói hivatalos lap: «Glas Crnogorca», hogy illetén berendezés mellett az államügyek nem csak pontosan haladni, hanem természetszerűen fejlődni is fognak. A hivatalnoki kar létszáma nem szaporodott, ellenkezőleg az ingyen működő államtanács, kiknek tagjai egyéb minőségük után fizettetnek, elválasztatott a bíróságtól, mely most «tökéletes, elkülönített és önálló».

Egész Montenegro továbbá felosztatott 83 járásra, melyek száma azonban lassankint reducáltatni fog a mennyire csak lehetséges, hogy a közigazgatás minél olcsóbb legyen és mégis minden kelléknek megfeleljen.

A montenegróiak jogi fogalmait, melyekre ép oly büszkék mint vitézségükre, leghivebben tükrözteti vissza a *codex Danilo*, melyet a fejedelem «atyai szíve» adott alattvalóinak.

1855. évi április 23-án tette közzé I. Danilo a montenegrói codexet, mely 93 cikkben felöleli az összes polgári, egyházi és büntetőjogot. Talán egy kicsit meg gondolatlanul mondja a bevezetés, hogy ezen törvénykönyv szerint mátol kezdve jövőben és örökre fog ítél tetni minden montenegrói, nagyja és apraja, szegénye és gazdagja, mert az mindenkinek legyen legnagyobb kincse. A kedélyes bevezetés továbbá kötelezi a bírakat, hogy a törvény által előre nem látott esetekben a méltányosság alapján és lelkiismeretök szerint ítéljenek. A törvény egyes cikkei a következők:

1. Valamennyi montenegrói a törvény előtt egyenlő. 2. Az eddig megőrzött örökös szabadság elvénél fogva minden montenegróinak biztosittatik úgy becsülete és tulajdona, mint élete és szabadsága; senki ezen szentelt dolgokhoz nem nyulhat kivéve ítélet alapján. 3. Ma, jövőben és örökké a fejedelemnek, mint e föld urának

személye sérthetetlen és szent marad minden montenegrói előtt; mindenki köteles őt tisztelni és se személyéről se tetteiről senkinek semmi szín alatt rosszat mondani nem szabad. 4. Ha valamely montenegrói a fejedelem személyét vagy jellemét merné megsérteni, mint gyilkos büntetetik. 5. Minden halálbüntetés a fejedelemnek, ki e föld ura, jóváhagyás végett bemutatandó. Őt illeti a megkegyelmezési jog is. 6. Midőn a bírák azon helyen, hol a felek felett itélniök kell, összegyűlnek, emlékezzenek meg mindenekelőtt arról, hogy a nép szava és Isten akarata tette őket bírakká. Hogy az ítéletet igazságosan és lelkiismeretesen kimondhassa, minden bíró megtartani az általa letett esküt, mely szerint részrehajlatlanul és méltányosan fog itélni a kicsinyek mint a nagyok felett. A bírák tartoznak a feleket s előadásait meghallgatni és meg nem engedni, hogy egyik fél a másikra kezét tegye vagy azt szavaiban félbeszakítsa; hanem ha az első befejezte mondani valóját, kezdje beszédét a második, és mindketten szóljanak higgadtan, hogy a bírák indokaikat megérthessék és ha szükséges, ismételjék azt, mit első ízben nem eléggé jól adtak elő és adják hozzá, a miről tán megfeledeztek volna. Csak egy bíró, és nem valamennyi, tegye a kérdéseket; ha pedig a felek indokaikat, *a hányszor nekik tetszett*, előadták, menjenek el és hagyják a bírákat, hogy az ügyet megvilágítván és elhatározván rendes ítéletet hozhassanak, melynek mindenki magát alávetni köteles. A határozatok a bírósági lajstromba bevezettetnek, hogy tudni lehessen, miként és mikor döntettek el az ügyek. 7. Ha a tanácskozmány alatt a bírák egyike valamely fél védelmére kikelne kellő ok nélkül és ha társai eszméinek nem akarná magát alávetni, s ha saját szavait nem pedig az igazságosan gondolkozók indokait törekednék győzelemre juttatni, ily bíró ekkor magát nyilván részrehajlónak és megvesztegetettnek vallja, nem pedig a nép igazi bírójának és főnökének. Ily ember nem csak kiüzendő a törvényszékből és örökre megfosztandó minden czímtől és tisztelettől, hanem azonkívül 150 tallérnyi pénzbírsággal sújtandó. Ugyanez történik avval, ki barátságából, ajándék vagy tudatlansága folytán valamely titkos vállalatot, melyet a kormány a közjó érdekében előkészít, nyilvánosságra hoz; mert semmiféle terv sikert nem érhet, ha a tanács tagjai közt vannak árulók és feladók. 8. Ha felfedeztetnék, hogy valamely bíró bárkinél ajándékot keres vagy elfogad, kivált a végből, hogy a bűnt felmentse vagy az ártatlant éltélje, ugy az a bíróságból kiüzendő és 12 tallérnyi pénzbírsággal büntetendő. 9. Az, ki ezentul a bírának ajándékot ígérne vagy adna, ha felfedeztetik, nem hallgattatik ki többé, mert ő már világosan bebizonyította, hogy nem hiszi, hogy a jog az ő részén van, s ezért bűnösnek ítéendő és fogsággal büntetendő. E fogság egy hétig tart s az ajándék a nemzeti pénztár javára esik. 10. A ki a megvesztegetett bírót feladja, jutalmul 50 tallért nyer, mely összeget köteles a megvesztegetett bíró kifizetni, ki ellen a 8. cikkben említett eljárás megindítandó. 11. Ha a bírák valamely kérdés eldöntése iránt meg nem egyezhetnek, ugy a szavazatok többsége határoz; de a bírák tartoznak ki nyilatkoztatni, hogy meggyőződésük szerint, megvesztegetés vagy részrehajlás nélkül itéltek és hogy az általuk hozott határozatot egyéni belátásuknál fogva igazságosnak tartják. 12. Ha valamely bíró vagy főnök társai közt egyenlenséget vagy zavart okoz, ugy ő nem türetek, hanem elbocsáttatik és helyébe becsületes és engesztelékenyebb jellemű egyén lép, kit a hatóság nevezend ki. E hatóság szintén elbocsáthatja a főnököket és sztaresinákat is, hogy ha ostobák vagy gyávák. 13. Miután a bírák s a hatóságok valamint a többi

főnökök (glavari) a szkupstina (népgyűlés) által választva, kötelességükben áll csupán a közjóért érdeklődni, hivatásukat teljesíteni és örködni a belbéke és nyugalom felett és ezért nekik nincs megengedve, hogy magánügyekkel, kereskedéssel vagy utazással foglalkozzanak, hanem ellenkezőleg kötelesek a meghatározott időszak alatt az állam szolgálatában maradni és hiven betölteni azon állást, melyre ki lettek nevezve. 14. Minden montenegrói, nagyja és apraja, tartozik főnökeit, bírjait és öregeit szeretni és tisztelni és ezen teljes tiszteletet mindenkor tanusítani. A ki őket rágalmazná vagy bántalmazná, 20 tallérnyi bírsággal sújtandó, s ha nincs neki mivel fizetni, fogsággal büntetendő. 15. A bíró, főnök vagy sztaresina, ki egy montenegróit megsértene, 20 tallérnyi bírságot fizet.

Ennyiből áll a montenegrói perrendtartás. A codex következő cikkei a büntetőjogot és különösen a hazárulást tárgyalják.

Dr. Herich Károly.

A nyilvános gyülekezetek és a politikai egyletek rendőri joga.

(Folytatás)

4. *A gyülekezetek felosztatásának jogszerű indokai.* Ha megáll azon törvény, hogy gyülekezetek csak *békesen* tartathatnak meg, mihelyt ebbeli jellegökből kivetkezve, *a közrendet fenyegető alakot öltöttek* — a jogos határ eme áthágásának pillanatában, *kell hogy szűnjének meg létezni*, mely esetben a törvényes formában kijelentett hatósági parancs folytán következik megszűnésök. Az ily gyülekezetek megjelenése és kimulása hasonlít a pillanatnyi fergeteghez, mely váratlanul elhomályosítja a láthatárt, dörög, zug és haragszik — egy szélfordulat elenyészteti s a mint gyorsan jött, oly gyorsan tűnik el. De ki fogná a gyülekezetek felosztatását azon további esetben ellenezni, ha kebelökben *törvényellenes cselekmények* követtetnek el? Minden gyülekezet csak addig létezik jogosan, míg általa valamely közérdek meg nem sértetik — tehát míg törvényes szabadsága körén belül józanon mozog, mihelyt azonban a gyülekezetben a jogrend elleni merénylet követtetik el — létezése sem nem kívánatos, sem nem jogos s így akkor, ha egyesek gonosz irányu magaviseletét magáévá tette, mint bűnrészes megsemmisítendő. A gyülekezetek felosztatásának ezek tiszta, már a józan ész által elfogadott, minden ellenmondást vagy kételyt kizáró indokai, melyek ha előfordulnak a közvetlen, erélyes és szigorú rendőri beavatkozás védcselekvősége államszükség által parancsoltatik.

Előfordulnak azonban esetek, melyeknél a rendőri kényszer czélszerűsége, sőt jogossága ellen is tétetnek komoly ellenvetések. Ezek közül következő két érdekes eset megfigyelése nem lesz felesleges.

a) Az eredetileg célba vett tárgytól eltérő gyülekezet felosztatása ellen az hozatik fel, hogy a tisztviselő a szónokok kifejezései és eszméinek felelősség nélküli bírójává lesz, ha megadatik neki a jog megítélhetni, vajon az eredeti témától eltérés előfordul-e s ha ugy hiszi, tapasztalja, hogy igen, a felosztatást foganatosíthatja.⁵⁸ Azt meg kell engedni, hogy mivel néha igen nehéz, sőt lehetetlen teljes precisitással s a kellő pillanatban a tárgytól eltérés esetét constatalni — a rendőrré igen széles, sőt nem egyszer souverain jog ruházatik: de mégis, mivel a társadalmi rend érdeke s a törvények tekintélyének tisztelete ugy követelik s mivel éles s éber gondolkozásu, alapos műveltségű s gyakorlott tisztviselő legtöbb esetben a tárgytól eltérést képes lesz

⁵⁸ Ily kifogást emeltek a francia 1868-ki törvény e pontjának vitatása alkalmával a liberálisok. L. DUBOIS id. m. 133. l.

felismerni: elfogadandó a felosztatás ezen esetének fentartása. Vajon lehetne-e azt megengedni, hogy egy gyülekezet, mely valamely gazdasági kérdés megvitatása végett keletkezett, bármely politikai ügy megvitatására önkényesen térhessen által? Ha elfogadjuk a szabályt, hogy politikai gyülekezetek speciális tárgyak alapos körvonalozásával bejelentendők, hogy népgyülekezetek államveszélyes kérdések tárgyalásától eltiltandók: első esetben, ha nem politikai gyülekezet, politikai tárgyat vet föl napi rendre — törvényt sértett s felosztatandó, — második esetben pedig tiltott ügygyel foglalkozván — hasonlólag beáll a felosztatás szükségképi esete.

b) A második felosztatási indokot illetőleg, melynél fogva, törvénysértések elkövetésére irányzott pusztán *ingerlés* esetében is felosztatandó lenne a gyülekezet, azon kifogás emeltetik, hogy ama kifejezés «ingerlés» igen határozatlan s ennél fogva, ha a törvényhozás a pusztán *közvetett* törvénysértésrei buzditást is felosztatási indokul fogadja el, könnyen, *önkéntes* rendszabályok folytán szabadságot sértő visszaélések követetendők el a hatóság képviselője részéről. Igaz ugyan, hogy azon jogelv, mely a törvénysértéseket előmozdító «ingerlés» esetét is a felosztatás indokai közé veszi fel — némileg a hatósági önkénynek nyit tér, de mivel a képzelő tehetség kiszámított felelevenítése, gyűlölet és fájdalom érzeteinek előidézése által legmagasabb fokú veszélyek s közrendháborítások mozdíthatók elő — anélkül, hogy *közvetlen* kihívás szükségeltetnék — ezen esetet is a felosztatás jogos és szükségképi feltételei közé *kell sorolni*.⁵⁹ A szívesen hallgatott szónok befolyása a résztvevőkre, a színpad művésznének befolyásával hasonlítható össze. A tapsok felbuzdítják a kedélyeket, az elégtelenség, melyet a kiejtett szó idézett elő, zendüléssé néha tán forradalommal is változhatik. Az összegyülekezett embertömeg lelkületére a szónok bánatos hangja oly varázshatalmat gyakorol, melyet a zene képes s szokott előidézni. Eddig ismeretlen politikai vonzalmak megszületése és fejlesztésére alkalmas e szószék, — mely vonzalmak, ha társadalom s államellenesek — a nemzet vészharangjai kongásának percze ugy lehet megérkezett.

Ennyit a gyülekezetek felosztatásának *indokairól*, melyek mint részben magából a gyülekezeti rendszert lényegéből is merített speciális indokok az egyes népek törvényhozásaiban változók.⁶⁰

Ezek előrebocsátása után tanulmányozzuk már most a felosztatás végrehajtásának szabályait.

Dr. Fekete Gyula,
kir. törvényszéki bíró.

(Folytatása követk.)

A közigazgatási bizottságok reformjához.

II.

A közigazgatási bizottságoknak fejlődési képessége azon hatáskörükben rejlik, melyet mint közigazgatási bíróságok gyakorolnak.

⁵⁹ Dass man durch eine berechnete Erregung der Phantasie und durch Erzeugung von Hass oder von Mitleid, als durch Einwirkung auf das Gefühl ebensowohl eine Gesetzesverletzung anstiften kann, als durch direkte Aufforderung, unterliegt wohl keinem Zweifel, und wenn man nicht durch das Gesetz selbst zu seiner Umgebung einladen wollte, so konnte man dem Antrage auf Streichung des genannten Wortes nicht entsprechen. PÖZL id. m. 467. l.

⁶⁰ A franczia törvény 6. §-ában két felosztatási esetet alapít meg, az első előáll, ha a bureau oly kérdések fölötti vitatkozást enged meg, melyek a gyülekezet tárgyatól eltérnek, — a második, ha a gyülekezet csődüléssé fajul. L. AMELINE id. m. 41 s k. l. A bádeni törvény 4. §-a, mely a porosz törvény 5. §-ának utánpótlása a francziáról bővebb felosztatási eseteket alapít meg. L. ez utóbbira nézve THILO id. m. 48. s k. l. Az osztrák 1867-ki törv. 13. §-a ekkép hangzik: die Auflösung der Versammlung ist zu verfügen, wenn sich in derselben gesetzwidrige Vorgänge ereignen, oder wenn dieselbe einen die öffentliche Ordnung bedrohenden Charakter annimmt. L. e törv. alapos értelmezését HAGEMAN-nál id. m. 139. l. A gyülekezeti szabadság legmagasabb megszorítását tartalmazza a szász törvény, melynek 9. §-ában az *erkölcstelen* cselekvényekre felhívás vagy ingerlés is a törvénysértésekkel felhívással *egyenlő* beszámítás alá esik. A bajor jogra nézve l. a 1850. törv. 8. §-át.

Ezen állításom némileg érthetlenné fog feltűnni, a mennyiben szorosabb értelemben vett közigazgatási bíróságok nálunk csakugyan nem léteznek. És mégis merem állítani, hogy a közigazgatási bizottságok alkotójának a közigazgatási bíraskodás szervezete lebeghetett szeme előtt, csak hogy ideje nem volt azzal közigazgatásunk gyökeres reformját is keresztül vinni.

A közigazgatási bizottságok reformjával talán egész közigazgatási rendszerünk átalakítása fog kapcsolatba hozható. Mindenki már határozott megállapodásra juthatott a közigazgatási bizottságok intézményének czélszerűsége iránt, mely intézménynek célja az 1876. VI. t.-cz. 13. §-ában foglalt körülírás szerint abban áll: «hogy a törvényhatóságok területén a közigazgatás összhangzatosan eszközöltessék és az összes, akár kinevezett, akár választott közegek egymást támogassák, teendőiket összevágólag teljesítsék». Hogy ezen cél el nem éretett, annak oka abban rejlik, hogy ezen intézmény egy merően mechanikus gépezet, melynek alkatrészei a szerves összefüggést nélkülözik. Egyáltalában az életerős adminisztráció, organizációt igényel, nem pedig egy lélektelen holt gépezetet, mely csikorogva elvégzi ugyan funkcióját, de a közügyek fejlesztésére éltető hatással nem bír.

Nem akarom ezen alkalmat a municipalisták elleni meddő harcz folytatására felhasználni; mert egyáltalában azon meggyőződésben élek, hogy ezen harcz szükségképen élet vesztené, ha a municipalis autonomia nem helyezettnek ellentétbe az állami közigazgatással, hanem ebbe szervesen beillesztetnék.

Közigazgatásunk mai rendszere külalakzataiban még azon időkre emlékeztet, melyben az állami érdek kizárólagos dynasticus értelemben lőn felfogva. A törvényhatóságok önmagukat igazgatták, jóformán minden állami befolyás nélkül. Az államigazgatás ellenben uralkodói jognak vétetett és minden beavatkozása a törvényhatóságok ügykörébe «gravamen»-t képezett az uralkodó hatalom ellen. Ezen ellentét még mai nap is fenáll kormány és törvényhatóság közt.

Részben tehát ezen ellentétnek kiegyenlítésében kell állania közigazgatási reformunk feladatának, mely nélkül fejlettebb állami életünk igényeinek megfelelni nem képes. Kormányzati politikának azonban szerintem eddig helytelen nyomon járt, midőn ama czélt merev alárendeléssel vélte elérhetőnek. — Midőn közéletünk oly tekintélyes tényezőinek, minők a törvényhatósági képviselő testületek határozatai, az államérdeknek olyképp vannak alárendelve, hogy ez a mindenható burokratia jelképében lép fel, melynek hatalma ellen nincsen orvoslás — ugy ez kétségtelenül vizsás állapotnak és az ellentétek rendszerének nevezhető. Ezzel szemben az országgyűléshez való felirati jognak biztosítása, mintegy folytatása a gravaminalis politikának, mely csak arra alkalmas, hogy a végrehajtó hatalom jogköre iránti fogalmakat összezavarja és az örökös pártküzdelmeket táplálja.

Közigazgatási rendszerünknek ezen legkevésbé egészséges alapjához járulnak még ama megszámlálhatlan ferdeségek, melyek a municipalis közigazgatás alakzatát elavultnak tüntetik fel.

A municipalis közigazgatás a jogok biztosítékát képezte azon időben, midőn ezen biztosíték egyrészt a municipalis képviselő határozat-hozatali jogában, másrészt a végrehajtó közegek választásában vagyis azoknak megbízhatóságában nyilvánult. Az is kétségbe vonhatlan, hogy ezen történelmi alapon igen kifejlett autonomia az önfentartás leghatékonyabb támaszát képezte, ugy a létküzdelmek idejében mint azon politikai küzdelmekben, melyekben az idegen állami érdek ellenében ezen autonomia alapján oly ellentállási erőt fejthettek ki főleg a megyei törvényhatóságok, — városok mindenkor inkább kosmopolitikus jellegűek, — hogy méltán az alkotmány védbástyáinak voltak nevezhetők!

A jelen korszakban azonban a törvényhatóságok, mint politikai életünknek tényezői, csak névlegesen szerepelnek. Azoknak jelentősége immár csak a közigazgatási szervezetre szorítkozik; de az 1848-ki nagy közjogi átalakulást nem követhette egyúttal a dicasterialis és municipális közigazgatási szervezet átalakítása. A megváltozott közjogi állástól eltekintve az alkotmányos miniszteriumok kormányzata, lényegileg alig tér el szemben a törvényhatóságokkal a korábbi helytartótanács viszonyától. Itt tehát közjogi alkotásunk egy nagy hézagával állunk szemben, melynek áthidalása az által még nehezebbé vált, hogy fejlődésünk continuitását évtizedek s egy octroyált idegen rendszer (a Bach-korszak) választják el.

A népképviselői parlamenti rendszer elfogadásával közjogi átalakulásunk még korántsem volt betetőzve. Kivált a közigazgatási jog terén nélkülözzük a modern jogállam leglényegesebb attribútumait. A conservatív fejlődés érdekében azonban kívánatos, hogy ezen átalakulás a létező intézmények s nevezetesen a municipális rendszer alapjára fektetessék. Ezen alapon nyugszik a közigazgatási bizottságok intézménye s annak alkotója talán ugyanezen alapeleméből indult ki.

Az alapjában változatlanul fentartott municipális rendszer átalakításánál történelmi fejlődésének megfelelő két szempont veendő figyelembe. A municipium ugyanis 1-ször mint közigazgatási szervezet és 2-szor mint az omnipotens kormányhatalom ellensúlya avagy regulatora tartassék fenn.

E problémát sokan megoldhatatlannak fogják találni és mégis ezen kettős szempont még a legmerekvebben centralizált államokban is mérvadó, a mennyiben a végrehajtó hatalom imperiuma, a közigazgatási bíróságok jurisdictiója által ellensúlyoztatik.

A közigazgatási bíróságok szervezetében van tehát a megoldás kulcsa adva s ezért állítom hogy a közigazgatási bizottságok fejlődési képessége azon hatáskörükben rejlik, melyet mint közigazgatási bíróságok gyakorolnak, ha ugyan ezen elnevezéssel illethető ez intézmény, mely oly sajátos mixtum compositum, hogy péld. az adófelügyelő vagy tanfelügyelő rendelkezései ellen a közigazgatási bizottságokhoz való felelősségnek van helye, de ezeknek határozatai ellenében meg ama állami közegek élhetnek felelősséggel az illető szakminiszteriumokhoz és így ép legfelső forumban biztosítatik a bürokratikus mindenhatóság s ezzel egyúttal a municipális autonomia és miniszterialis omnipotentia közt az örökös surlódások elkerülhetlenek.

Nehezen csálódok, ha azt állítom, hogy a közigazgatási bizottságok alkotójának a porosz «Kreisordnung» lebeghetett szeme előtt; mert ez azon egyedüli intézmény, hol a közigazgatási hatáskör a közigazgatási bíráskodással némileg, de koránt sincsen oly mérvben összezavarva mint hazai közigazgatási bizottságaink intézményében. Ehhez járul még, hogy a porosz «Kreisordnung» szerves fokozatát leli a felsőbb tartományi közigazgatási bíróságok és a birodalmi legfőbb közigazgatási bíróság intézményében; míg nálunk az autonomia hazájában a közigazgatási bizottságok nem egy felsőbb vagy legfőbb közigazgatási bíróságnak, hanem a ministeriális bürokratikiának vannak alárendelve.

Nem kell épen municipalistának lenni, hogy ezen rendszer iránt lelkesedéssel ne viseltessék az ember. Közigazgatásunk a közigazgatási bizottságok intézményével sem jobb, sem igazságosabb nem lett. A municipalisták nélkülözök abban azon garantiát, melyet egykori, az államtól független autonomiájukban leltek, és az állami közigazgatás hívei nélkülözök a közigazgatási jogszolgáltatás azon garantiáit, melyet a modern jogállamnak nyújtania kell. Politikai szabadságban nem szenvedünk hiányt, ezt oly mérvben élvezzük, hogy nem ritkán mértéktelen élvezetével önmagunknak ártunk vele. De a politikai szabadság valódi értékét a jog-

rend, a joguralom biztosítása képezi. E részben pedig különösen a közigazgatási jog terén majdnem teljesen a kormány discretionarius hatalmától függünk. Állami közigazgatásunk minden actusa már külsőleg oly annyira magán hordja a tisztán egyéni hatalomkör bélyegét, hogy összes közigazgatásunk kizárólag rendeleti uton eszközöltetik. Még a jogsérelmek orvoslása is rendeleti uton történik, mintha nem is jogszolgáltatás, hanem a kormány kegye forogna kérdésben.

Ezen egyéni hatalomkör nem korlátoztatik semminemű objectív közigazgatási birói ténykedés által s így nálunk a szó szoros értelmében parlamentáris absolutismus uralkodik, mely ellen nemcsak a municipiumok és az oppositio elkeseredett harcot folytatnak, hanem érzi annak nyomását mindenki a nélkül, hogy ezen visszás állapotnak kuforrása felösmertetnék.

Nem vehető túlzásnak az állításom, hogy az egész continensen nincs több oly alkotmányos állam, melyben a közigazgatás terén a kormány annyira korlátlan hatalomkörrel birna. Így például Franciaország, Németország, Ausztria, Olaszország, Belgiumban stb., melyek szintén parlamentáris államok — a kormányok közigazgatási hatalmukra vagy cassatorius vagy épen érdemleges hatáskörrel felruházott közigazgatási bíróságok által vannak korlátozva. Angliáról nem is akarok szólni, mert ott nemcsak hogy a közigazgatásnak egy jó része a békebírókhoz van ruházva, hanem más különben is évszázados jogfejlődés alapján a magánjogi és közigazgatási bíráskodás fogalmai elválhatlanul vannak összeforva. Itt elképzelhetlen oly eset, hogy valamely sérelmes közigazgatási rendelkezés ellenében a bíróság magát incompetensnek nyilvánítaná.

Mi büszkén szoktunk szabadelvű intézményeinkre hivatkozni és egyúttal Angolország után hazánkat tekintjük az alkotmányos és conservatív államalkotás mintájának. Sajnos azonban, hogy mi azon szigeti birodalomnak békés és háborítatlan jogfejlődését nélkülözni kénytelenek vagyunk. Így jelenleg is elavult municipalis szervezetünket kénytelenek vagyunk fejlettebb állami létünkkel összhangzásba hozni.

A fentebb felhozottak után eléggé világosan kitűnik, hogy conservatív jogfejlődésünk érdekében annak folytonosságát abban találnám, hogy a közigazgatási jurisdictióval ruháztassanak fel a törvényhatóságok, egy országos legfőbb közigazgatási bíróság felállítása mellett, — ellenben a közigazgatási végrehajtó közegek közvetlenül az állami kormányzatnak legyenek alárendelve.

Ha a municipalisták nem oligarchikus uralmuk fentartásáért küzdenek, hanem a jogrend biztosítására törekednek, — akkor közigazgatásunknak ezen ajánlott reformjában teljes megnyugvást találhatnak. Ha tehát közigazgatásunk reformja ezen irányban haladna, egyúttal tárgy nélküli leendene a municipalisták elleni küzdelem. Az eszme valósítása és megtestesítésére pedig legalkalmasabb mód kínálkozik a közigazgatási bizottságoknak, közigazgatási bíróságokká leendő átalakításában.

Igaz ugyan hogy ezen gyökeres reformmunkálat időt és erőt igényel, mert annak rendszeres organisatio mellett a közigazgatás minden ágazatát kellene átölelni.

Nem akarok ez alkalommal az illetékességi körök meghatározásába bocsájtkozni, noha beösmérem, hogy az egész feladatnak súlypontja és nehézsége ebben összesül. Szorítok csupán azon megjegyzésre, hogy bonyolultabb illetékességi zavarok mint jelen közigazgatási rendszerünkben foglaltatnak, alig képzelhetők s így attól nincs mit féltünk. Hol törvényhatósági közgyűlések és községi képviselői testületek mellett még közigazgatási bizottságok, árvaszékek, iskola-székek, egyházi gyűlések, adókövető és adófelszólamló bizottságok, választási, ujonczozási, loállításai küldöttségek stb. oly annyira centrifugális hatáskörben működnek, hogy míg

péld. két adóosztályra nézve a felebbezés a közigazgatási bizottságokhoz és más két adóosztályra nézve az adó fel-szólamló bizottsághoz intézendő; legfőbb forumként pedig választási ügyekben az országgyűlés bíráló bizottságai, részben a legfőbb ítélőszék, egyebekben a különböző szak-miniszteriumok, de iparügyekben legújabbán mintegy 100 közigazgatási bizottság képezi a legfőbb forumot; hol péld. kisebb polgári peres ügyekben első bíróságként a közigazgatási közegek, másod fokban a rendes bíróságok; erdészeti kihágásoknál minden forumban csupán a közigazgatási hatóságok; bélyeg-csonkítási és illetéki kihágásoknál pedig kizárólag a rendes bíróságok illetékesek, — ott az illetékes-ségi körök megzavarása aligha szolgálhat akadályul valamely reformnak.

Jelen közigazgatási rendszerünk bővelkedik tanácskozó, határozó és intéző testületekben és ép oly annyira hiányt szenved a munkát végző végrehajtó közegekben. Igen sok időt és munkaerőt lehetne nyerni és hasznosítani, ha ezen arány megfordítva állana és ez volna a jelzett közigazgatási reformnak végcélja.

Dárdai Sándor.

A törvénykezési rendtartás tárgyában készült javaslatnak az ügyvédekre vonatkozó intézkedéseire.

Habár tagadni nem lehet, hogy a fennirt javaslat némi tekintetben javíthat az eddigi törvénykezésen, mindazonáltal tagadhatlan az is, hogy számos esetben károsan is fog hatni jogszolgáltatásunkra azért, mert a javaslat a kellő szakértelem és a gyakorlati élet ismeretének hiánya mellett készült.

Minden művelt országban — hol a nemzet elegendő jogképzett polgárok fölött rendelkezik, s a hol különösen egyetemek avagy jogakadémiákon kívül még az ügyvédi kamarai intézmény is meghonosult — a törvényhozás — de legkivált a miniszteriumnak erkölcsi kötelessége volna minden törvényjavaslatot — megvitatás és véleményadás végett ideje korán a jogi facultásnak és kamaráknak megküldeni s a törvényjavaslatot csak akkor terjeszteni be a törvényhozó testületnek, ha a vélemények a facultások és kamaráktól beérkeztek.

Ha a miniszterium ezen erkölcsi kötelességének megfelelne a törvényhozó testület szakügyi bizottságai munkássága, alaposabbá és gyorsabbá tétetnék, mert a bizottságok az érintett véleményekben foglalt szakavatottság segítségével sokkal inkább lehetnének azon helyzetben, hogy jó törvényeket hozzanak.

Nálunk a miniszterium csak kivételesen tesz eleget a fennírt morális kötelességének, a mennyiben egy-egy törvényjavaslatot néha véleményadás végett meg szokott küldeni az ügyvédi kamaráknak, ámde, ezen javaslatok is csak akkor küldetvén meg a kamaráknak, mikor a javaslatok már a jogügyi bizottság előtt tárgyalatnak, a kamarának és a kamara egyes tagjainak a javaslatokat tanulmányozni phisicai idejük sem maradván fenn, annál kevésbbé készíthetik meg felterjesztéseiket, s így a javaslat a kellő szakértelem és alaposságot felölölő vélemények hiányában — törvénynyé emelkedik, csak azért, hogy egy pár hó vagy év múlva — mely idő alatt felületességét és helytelen voltát a gyakorlati élet kideríti — egy épp oly felületes és hasznavehetetlen javaslat, illetve törvény által módosíttassék vagy váltassék fel.

Igy voltunk eddig még minden törvényjavaslattal, így voltunk annak idején a még most érvényben levő perrendtartással s így vagyunk és leszünk a fennirt javaslattal is.

Egyben azonban különbözik mégis ezen javaslat az eddigiektől, s a különbség abban áll, hogy míg az eddigi javaslatok az ügyvédek érdekét rendszeresen figyelmen kívül

hagyva, azt csak kis részben sértették, addig ezen javaslat előző társai tartózkodó helyzetéből kilépve az ügyvédek állása és létele ellen a legöntudatosabban oly merényletet intéz, mely direct az ügyvédség teljes megszüntét célozza és ezen merényletet annyival öntudatosabbnak s beszámíthatóbbnak kell tartanunk, mert ugyanazon miniszterium, mely ezen javaslatot készítette, — tudomással kell hogy birjon azon javaslatokról, melyek az ügyvédi rendtartás tárgyában — az ügyvédi kamarák részéről hozzá felterjesztettek s ha ezen felterjesztések dacára, — de sőt azok félrevetésével most a hivatolt javaslat felterjesztéseinkkel merőben ellenkező intézkedéseket tartalmaz, úgy előre tudhatjuk felterjesztéseink sorsát és kár volt a kamarákat munkával terhelni, ha csak a miniszteriumnak nem épen az volt célja: megtudni, hogy mi kell nekünk, hogy tudja aztán, mit kell megvonni tőlünk.

S még fel birnók fogni, sőt mi magunk is helyeselnők a hivatolt javaslatnak az ügyvédség tönkre tételére irányzott célzatát, ha hazánkban a törvényhozás, jog és államtudományi szakképzettség nélkül is létezhetnék; ha az állam összes lakossága a törvényeket és rendeleteket ösmerné; ha a birói, közigazgatási, pénzügyi stb. hatóságok ellenőrzést nem igényelnének; ha ezen imént említett hatóságok közegei egytől-egyig (tisztelet a kivételeknek!) tudományos képzettség, szorgalom és becsületesség tekintetében minden kifogás fölött állanának; ha a jogszolgáltatás igazságos, egyöntetű, biztos és minden criticán felüli volna; ha a nép kellő műveltséggel birna arra nézve, hogy jogügyeit intézze s minden ember legalább irni és olvasni tudna és végül, ha az ügyvédek anyagi, szellemi és erkölcsi tekintetben a legalsó fokon állanának, vagy ha legalább oly csekély volna az ügyvédek száma, hogy azokra reflectálni szükség sem volna; ha mindezen körülmények hazánkban fenn forognának, akkor mi is helyeselnők azt, hogy az ügyvédség eltöröltessék; de a mikor hazánkban a törvényhozás a kellő alaposság és szakértelem hiánya miatt minden rendszer nélkül évtizedek óta experimentál s törvényre törvényt hoz; mikor ezen rendszertelenségnek s ide-oda kapkodásnak épen az az oka, hogy eddig törvényhozásunkban s a törvényhozó testületben a törvények készítése és hozatalához elengedhetlen feltételül megkívánt jog- és államtudomány ösmereivel bíró ügyvédek a szükséges számban képviselve nem voltak; mikor az állam lakóinak legnagyobb része a műveltség oly alantas fokán áll, hogy irni és olvasni nem tud, miből kifolyólag a törvény nem tudása nálunk napi rendén van; s mikor, ha a nép irni és olvasni tudna is — a törvénytudás — már csak a törvények és rendeletek halmazánál fogva is — lehetetlenség; midőn a hivatalnokok az államhivatalnokoktól kezdve le a községi hivatalnokig (tisztelet a kivételeknek!) sem szakképzettség, sem képesség és tiszta jellem tekintetében mind kifogáson felül nem állanak s nem állanak, és a folytonos, éber ellenőrzést nem nélkülözhetik, mert nálunk nem a képzettség, az érdem és becsületesség, hanem legtöbbször esetben a protectio közvetíti az állomást; midőn maga a jogbiztonság és jogegyenlőség öre a Curia sem bir feladatának kellőleg megfelelni, mert egy és ugyanazon jogi esetet annyi féleképen dönt el, mint a hányszor az eléje kerül, mit döntvénygyűjteményünk eléggé igazol; s midőn az ügyvédség anyagi, szellemi és erkölcsi tekintetben még mindig fölötté áll bármely testületnek; ily körülmények között minden merénylet, mely az ügyvédség ellen irányoztatik, merényletet képez a társadalom ellen is, mert ha a társadalom megfosztatik azon közegtől, mely jogügyeit rendezni, intézni, ellenőrizni, jogait megóvni és megvédeni van hivatva, akkor meg is szűnik minden jog és vagyonbiztonság és beáll az élethossziglan megválasztott hivatalnoksereg azon önkénye — melyet már ez idők szerint is nem kevés hivatalnoktól eltérni voltunk kénytelenek.

S ha a hivatolt javaslat az ügyvédek elszaporodásának megakadályozását tűzte ki céljánál s ezt akarta keresztülvinni, úgy ez egyrészt incorrect s helytelen, mert ezen célzat nem egy törvénykezési rendtartás keretébe való s másrészt a célzat keresztülvitelének módja sem helyes és jogos, mert a javaslat az ügyvédek lételét, fennállását támadja meg alapjában, az ügyvédség pedig, — ha kíváncsian is az — hogy a vizsgák szigorítása s a gyakorlati

idő meghosszabbítása által az ügyvédség elnyerése neheztessék — nem oly beteg része társadalmunknak, melyet kivágni kellene.

Hogy pedig a javaslat különösen az ügyvédek ellen valóságos merényletet foglal magában, azt első tekintetre igazolják 68., 71., 72., 75.; 97., 233., 322., 517. és 681. §§-ai.

Dr. Weisz Ignác,

(Folytatása következik)

kolozsvári ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Eltérés a birói illetőségtől (ptrs. 52. §-a).

SZARKA LÁSZLÓ járásbíró ur e lapok f. é. 19. számában kimutatott azon visszaélésre, mely szerint irni s olvasni nem tudó gyámoltalan emberek egészben vagy részben alaptalan követelések iránt oly bíróság előtt pereltetnek be, melynek az ország másik szélén lévő székhelyét név után sem ismerik; a minél fogva — az idéző végzés nekik eléggé meg nem magyaráztatván — vagy megjelennek a tárgyalási határnapon, de azon bíróságnál, melynek területéhez lakhelyök tartozik, vagy a messze földön lévő perbíróság előtti megjelenéssel mint lehetlenséggel szemben egyszerűen otthon maradnak; a minek azután makacsságból elmarasztalás, végrehajtás és számtalan családnak tönkrementése a következménye.

Én is tudok számos ily esetet, melyben a felvidéki vérszopó a vele egy községben lakó adósait Nagyvárad környékén lévő járásbíró előtt perelte tartozási tőke és a nyomtatott kötvénybe rendesen utólag beirt, 1 forint után hetenkint 5, 6, 7, krajczárnyi, tehát 260, 312, 364 százalékos kamattal. Sőt az ezen uri ember ellen utóbb megindított fenytő vizsgálat folyamán kiderült, hogy ha az alperesek a kereset vétele után szemrehányást tettek neki, hogy miért perelte be, és miért oly összegek iránt, melyek megfizetésére nem kötelezték magokat, — szíves utbaigazitással szolgált nekik, mondván: csak menjenek a kitűzött határnapon saját járásbírójukhoz, majd ott egyességgel elintézik a dolgot. El is mentek; de a míg a t-i járásbírósnál ügyelegetek és várták előhivatásukat, addig Bihar-megyében tőkékben, kamatokban és egy csomó perköltségben elmarasztaltattak.

Az 1877. évi 8. tcz. véget vetett ugyan a 8 %-on felüli kamatnak kikötése — vagy az adós tudta nélkül a kötvénybe írása általi uzsoráskodásnak; de nem vetett és nem vethet véget semmiféle törvény az uzsora azon nemének, melynél a hitelező a törvényesnél nagyobb kamatot a tőkéből a kölcsönzés alkalmával levonja; nem vetett véget a csalás nálunk szokásos különböző nemeinek, melyeknél a tartozás dupla krétával felszámítottatik, a kötvény az adós által ittás állapotban iratik alá, a kötvény az írást nem tudó adós előtt hamisan vagy épen nem olvastatik fel, a részletfizetések kamatkikötés hiányában is uzsorás kamattörlesztésére számítottatik s a tőke egészben követeltetik stb.

Ily hitelezési műveleteknél pedig még inkább mint előbb reá szorul a hitelező, a követelés beperlésénél lehetleníteni vagy legalább nehezíteni azt, hogy alperes a való tényállást a bíróság előtt felderítse; és erre igen alkalmas mód kínálkozik a pernek mentől távolabb bíróság előtti megindításában.

A baj tehát megvan az 1877: 8. tcz. életbe léptetése után is; ez kétségtelen. De egészen ártatlan e baj előidézésebe a ptrs. 30. §-a, melynek módosítását Sz. ur sürgeti; hanem okozza a bajt, lehetségessé teszi a törvény kijátzását és számos családnak galád módon tönkrejuttatását, a ptrs. 52. §-ának a) pontja.

A ptrs. 30. §-a szerint személyes keresetekben a birói illetőséget alperesnek rendes lakhelye vagy állandó szállása

szabályozza, «a mennyiben a kötelezettség teljesítésére bizonyos hely kikötve nincsen.

Azon esetre, midőn a teljesítésre bizonyos hely ki van kötve, ezen §. a birói illetőség tekintetében még intézkedést sem tartalmaz: hanem ez intézkedést a 35. §-ban találjuk, mely szerint «a szerződés teljesítése s érvénytelenítése, valamint a teljesítés elmulasztásából eredhető kártérítés iránti perek azon bíróság előtt is indíthatók, melynek területén a szerződés, ... a dolog természete vagy törvény szerint teljesítendő».

Az illetőséget alperesnek mint a perben kedvezményezett félnek lakhelye szabályozza rendszerint (forum generale — forum domicilii), de ha a jogügy oly természetű, hogy azt nem az alperes tekintetéből meghatározott, hanem más hasonfoku bíróság intézheti el könnyebben, akkor eltekintve alperes érdekeitől, a jogügy érdekében ez utóbbi bíróságnak adatik meg az illetőség (forum speciale). Ilyen különleges — de még mindig nem kivételes — illetőség például az, melyet ingatlan dolog iránti perben az ingatlanok fekvése (forum rei sitae — ptrs. 42. §-a), vagy melyet a követelésnek egy másik már per alatt álló követeléssel összefüggése szabályoz (forum connexitatis — ptrs. 46. 47. §§-ai); és ilyen az is, mely a szerződés teljesítésének helye szerint határoztatik meg (forum contractus — ptrs. 35. § a).

A ptrs. 30. és 35. §§-ainak intézkedése tehát az illetőség tekintetében általánosan elfogadott elméletben alapszik és eléggé indokolva van az által, hogy azon bíróság, melynek területén a szerződés teljesítendő, a teljesítés kérdésében kétségtelenül könnyebben és alaposabban fog ítélni, mint más bíróság. Gondoljunk csak arra, hogy a tanúk, kik ily perben kihallgatandók, többnyire a teljesítés kikötött helyén vagy ennek közelében laknak; hogy a gyakran szükséges birói szemlét maga az eljáró bíróság foganosíthatja, a mi az ügy alapos elbírálására bizonyára sokkal előnyösebb, mint ha a szemle e végett megkeresett más bíróság által foganosíttatik; hogy ily esetben a per bírója a perkérdés eldöntésére befolyással bíró helyi viszonyokat és körülményeket közvetlen tapasztalásból ismerheti stb.

Nincs is mit tartani attól, hogy a 35. §. permissiv intézkedésével visszaélés történhetik. Mert oly hely, melyen a szerződés a dolog természete vagy törvény szerint teljesítendő, csak egy lehet, a 30. §. pedig a kötelezettség teljesítésére „bizonyos helynek“ kikötését feltételezi. A birói illetőség ennél fogva ez esetekben törvény vagy szerződés által előre meg van határozva, nem változhatik és nem függ felperes választásától, önkényétől.

De visszaéléseket, minők a fenebb érintettek, igenis eredményez a ptrs. 52. §-ának a) pontja, mely szerint a rendes birói illetőségtől eltérésnek van helye, «ha a felek magokat valamely eleve kijelölt, vagy meghatározás nélkül a felperes szabad tetszése szerint választandó bármely rendes polgári bíróságnak alávetették.

Ugyan mi indíthatta a törvényhozást arra, hogy a rendes birói illetőségtől eltérés tekintetében a felek szerződési megállapodásának oly tágas tért nyisson? Kétségtelenül csak az, hogy a szerződési követelések érvényesítését köny-

nyíteni, és abból folyólag a honpolgárokat jogügyletek kötésére hajlandóbbakká tenni akarta.

A kölcsönt felvenni kívánó fél más bíróság területén lakik, mint a tökepenzes, kihez kölcsönért folyamodik, és ez nem hajlandó azon eshetőségnek kitenni magát, hogy az adóst távol bíróság előtt tetemes költséggel kelljen beperelnie. Az adós a kötvény kiállítását után változtathatja lakhelyét és a hitelező nem akarja, hogy a birói illetőség az adós lakhelyének ide vagy amoda áthelyezésétől váljon függővé. A hitelező is változtathatja az adóséval egy bírósági területen volt lakhelyét, és azt kívánja, hogy adósát új lakhelyének bírósága előtt is beperelhesse. A követelés utóbb engedményezésnek válhatik tárgyává, és a hitelező azt akarja, hogy az engedményes saját lakhelyének bírósága előtt is perelhesse be az adóst, tudván, hogy ily értelmű szerződési kikötés fenállása mellett könnyebben talál vevőt a követelésre.

És mindazon szerződési megállapodásokat, melyek a most jelzett célok elérésére irányulnak, a törvényhozó intenciójával megegyeztetetőknek tartom.

De szükséges-e e végett megengedni, hogy a felek magokat meghatározás nélkül a *felperes szabad tetszése szerint választandó bármely* polgári bíróságnak szerződésileg alávetessék magokat?

Határozottan nem, mert ama célok mindenikét felperes választását sokkal szűkebb körre szorító szerződési megállapodás által is el lehet érni; a törvény engedte korlátlan kikötést pedig felperes — mint fennebb láttuk — a törvény intencióján messze tuleső, és az igazságszolgáltatás feladatával homlokegyenest ellenkező célok elérésére kizsákmányolhatja.

Azt az ellenvetést teszi tán valaki, hogy a felek szerződési megállapodásait a törvény szükségtelenül ne korlátozza! Igaz, *szüségtelenül* ne tegye azt, de a hol annak célszerűsége s az anyagi igazság felderítésének céljára szüksége fenforog, ott a korlátozás helyén van.

De végre védeni lehetne még a törvény említett intézkedését, ha minden esetben már az idéző végzés hozatalakor meg volna annak garantiája, hogy alperes a felperes tetszése szerint választandó bármely polgári bíróságnak szerződésileg csakugyan alávetette magát. Azonban hol van az a garancia, mikor felperes a szerződési okmányoknak csak egyszerű másolatát csatolja a keresethez; sőt mikor a kir. semmitőszék 1871. évi 7948. számú határozatának értelmében (döntvénytár V. e. k. 418. sz.) azon állítást, hogy alperes a rendes birói illetőségtől eltérőleg más bíróságnak szerződésileg alávetette magát, nemcsak okmánynyal, hanem bármely más biznyító eszközzel, tanúkkal vagy esküvel is lehet igazolni; mikor tehát például ahoz, hogy Aradon lakó felperes mármarosmegyei embert a csáktornyai járásbíróság előtt beperelje, egyéb nem szükséges mint az, hogy a keresetben a bizonyíték minden előleges megjelölése nélkül egyszerűen állíttassék, hogy alperes tartozik a kereseti összeggel, és a felperes által választandó bíróságnak szerződésileg alávetette magát?!

Az az ellenvetés, hogy alperes az illetőség elleni kifogásait előadhatja, circutus vitiosus-ba vezet. Előadhatja igen, ha a tárgyaláshoz megjelent; de *épen a megjelenés* sokszor a lehetlenséggel határosan meg van nehezítve az által, hogy felperes az alperest az ország másik szélén lévő bíróság elé idézteti.

A ptrs 111. §-ának azon rendelkezése, mely szerint, ha alperes a tárgyaláshoz vagy a perfelvételhez meg nem jelent, a kereseti állítások valóknak tartandók, különben is annak *feltevésén* alapszik csak, hogy alperes az idézés daczára a bíróság meg nem jelenése által a védelemről lemond és felperes kereseti állításait valóknak ismeri el. E feltevés pedig

Szerkesztő: Dárdai Sándor, üllői ut 1. szám.

annál távolabb áll a bizonyosságtól, minél kétesebb az, hogy alperes a kereset tartalmát teljesen megértette, a tárgyalástól elmaradásnak törvényes következményeit ismeri, és minél inkább meg van nehezítve az, hogy alperes a kitézött határidőben és helyen megjelenjen. Alkalmazzuk ezt a például felhozott esetre; vegyük tekintetbe még a vidéki kézbesítők megbízhatlanságát, és azután ítéljük meg, hogy mily ingadozó alapú érvek harcolnak a mellett, hogy az ez esetben hozott makacssági ítélet az anyagi igazságnak megfelel.

Én a mondottaknál fogva a ptrs 52. §. a) pontjának (mely a polg. törvénykezési rendtartás módosítása tárgyában a kir. igazságminiszterium által 1878. január 10-én beterjesztett törvényjavaslat 39. §-ának a) pontjába változatlanul át van véve,) oly módosítást javasolnám, mely szerint «a rendes birói illetőségtől eltérőleg a felek magokat a) valamely eleve kijelölt polgári bíróságnak, b) azon bíróságnak, melynek területén felperes a per indításakor lakni fog, és c) a felperes tetszése szerint választandó bármely polgári bíróságnak alávetethetik; az a) és b) esetekben azonban szükséges, hogy felperes az eltérést a birói illetőségtől közokirattal vagy a ptrs 167. és 168. §-ainak megfelelő s eredetiben felmutatott magánokirattal, a c) esetben pedig közokirattal igazolja.»

Addig pedig, míg a ptrs 52. §. a) pontja érvényben fenáll birótársaim részére ime még két szerény megjegyzés:

A mikor a törvény adta joggal a felek részéről nyilván visszaélés történik, akkor a bíró helyesen cselekszik, midőn ugyanezen törvény más intézkedésének segélyével a visszaélésnek gátot vetni törekszik.

Én nem tudom elképzelni, hogy felperest arra, miszerint úgy a saját mint az alperes lakhelyétől távol bíróság előtt pereljen, más valamí indítsa, mint büntetésre méltó cselekménynek megkísérlése, vagy a per előzményeinél közbenjött ily cselekménynek tudata s ezen cselekmény következményeinek lehető elhárítása. És azért — kivált feltűnő ily esetekben — makacssági ítélet hozatala helyett a ptrs 10. §-ához képest a polgári eljárást felfüggesztem és a mutatkozó bűnös cselekmény előzetes kiderítése s elítélése végett az iratokat az illető bünvádi bírósághoz tenném át.

A ptrs 52. §-ának a) pontja alapján igen gyakran még egy másnemű visszaélés történik. Foglalkozás hiányában szenvedő és a perlekedést csupán a perköltségek szempontjából tekintő ügyvédek t. i. oly kötvény alapján, melyben az adós a hitelező által szabadon választandó bíróságnak alávetette magát, nem azon bíróság előtt, melynek területén, vagy melynek székhelyén laknak, hanem szomszéd vagy még távolabb bíróság előtt szeretik a keresetet megindítani, csupán a végett, hogy azon munkára, melyet 2 óra alatt végezhetnek, 2—3 napot fordithassanak, és 4—5 frt tárgyalási díj helyett 30—40 frtot utazási költség, napi díj, idővesztés stb. címén felszámithassanak.

Az ilyen eljárás ellen pedig nagyon egyszerű és biztos óvszer van: marasztalja el a bíró a pervesztes felet csupán a tárgyalási díjban s a bélyegköltségekben és ne egyszerre mind az utazási költségben és napi díjakban, oly indoklással, hogy a felperes jogainak érvényesítésére szükségtelen ezen költségekkel az ellenfél nem terhelhető; tegye ezt — és nem sok ily keresettel fog többé zaklattatni. Probatum est!

Dr. Imling Konrád,
kir. törvényszéki bíró.

Előfizetési felhívás!

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék. A kiadó-hivatal.

Felelős szerkesztő: Zlinszky Imre, Wesselényi utca 4. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 irt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Észrevételek némely vegyes házasságok érvényességi kérdéséhez. Dr. Csiky Viktor egyetemi tanár urtól. — Keleti jogviszonyok. Herich Károly urtól. — A törvénykezési rendtartás tárgyában készült javaslatnak az ügyvédekre vonatkozó intézkedéseihez. Dr. Weisz Ignác kolozsvári ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: A földesuri jog kiterjed-e a gözérővel működő malmokra! Z. I. MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Észrevételek némely vegyes házasságok érvényességi kérdéséhez.

A képviselőház május 26-án tartott ülésében a rendőri törvényjavaslat tárgyalatván, a 61. §-nál, mely az anyakönyvek vezetése körül felmerülhető némely visszaélésre vonatkozik — egy kis vitatkozás fejlődött ki, melynek tárgyát vizsgálva, ujabban is meggyőződtem, hogy bizonyos vegyes házasságok érvényessége kérdésében még az u. n. hivatott körökben is makacs tévedésben vannak.

Ezen sorok célja nem más, mint a kérdést törvényünk alapján tárgyilag tisztázni, remélvén, hogy a fennálló törvények által teremtett állapot hibáinak és hiányainak feltüntetése serkentőleg fog hatni azok mielőbbi megszüntetésére.

A jelzett 61. §. a következőt tartalmazza: «egy hónapig terjedhető elzárással és 300 ftig terjedhető pénzbüntetéssel sujtatik azon anyakönyvvezető 1-ör a ki azon esetben, ha az anyakönyvben törvénytelen születésűnek bejegyzett gyermek, az illetékes hatóság által jogerejűleg törvényes születésűnek nyilvánított, a hatóságnak azon meghagyását, hogy a törvényessé nyilvánítást vagy törvényesítést az anyakönyvbe bejegyezze — nem teljesíti; — 2-ör a ki az anyakönyvben törvényes születésűnek bejegyzett gyermekre vonatkozólag, ha azt a bíróság jogerejű ítélete által törvénytelen születésűnek nyilvánította, az illetékes bíróság által vele közölt ítéletnek ezen tartalmát a felhívás ellenére az anyakönyvbe be nem jegyzi».

E szakaszt Orbán Balázs megtoldatni indítványozza a következő ponttal: «ugyanezen büntetés éri azon anyakönyvvezetőt, a ki törvényes házasságból származott gyermeket törvénytelen születésűnek jegyez be».

Ezen megtoldási javaslat ellen magában véve — ámbár az igazságügyminiszter helyesen jegyezte meg, hogy ez felesleges — elvi kifogásunk nem volna, pro superabundanti felvételhetnék a törvénybe, — de ha az indítvány azon indokolást és illusztrációt nyeri, melyet annak Irányi és részben Molnár képviselők adtak, akkor a kath. klerus ellen — mondjuk ki azonnal — méltatlan és törvényeink nem ismeréséből eredő vádat is foglal magában.

Ugyanis Irányi pártolja a módosítványt «mert vannak példák, hogy világos törvények szerint törvényes gyermekeket kath. papok törvényteleneknek irtak be, és

meggyalázták az apát, az anyát és családot; a kormány pedig nem képes ezekre ráparancsolni, hogy a törvényt így ne sértsék. Felemlíti a Hatala Péter esetét, kinek törvényes gyermekét törvénytelennek irták be». stb. stb.

Kétségen kívül sulyos ezen, a kath. klerus ellen emelt vád, annál sulyosabb, mivel az anyakönyvek vezetésével megbízott felekezeti lelkészek ezen minőségben egyszersmind állami közegekként működni lévén hivatva, megkövetelheti az állam, hogy e tisztokban saját törvényeit is respectálják. — De meggyőződésem szerint a hivatolt példával illusztrált vád minden törvényes alapot nélkülöz.

Nagyon jól tudom, sőt mindennapi érintkezéseim közben tapasztalom is, hogy a nevezett képviselő urak e nézetekkel nem állanak magukra, ilyes felfogás igen széles körben van elterjedve és nehezen kiirtható gyökeret vert, — mig az ellenoldalról annak tarthatlanságát tüzetesen kifejtve nem találom. Érdemes tehát ezen, következményeikben messze kiható kérdéseket kissé mélyebben megvizsgálni.

A vád lényege abban áll, hogy a kath. klerus azon vegyes házasságokat, melyek saját tanai szerint érvénytelenítő akadály forogván fenn — köttetnek meg, nem tekinti érvényesnek, azok megkötésénél nem működik közre, a kihirdetést megtagadja, a kath. fél nemén született gyermekeket az anyakönyvbe törvénytelenekként vezeti be!

Ilyen házasságok hazánkban nem ritkán, sőt az erdélyi részekben, hol a protestansok vagy azzá lett katholikusok elválasztása oly bámulatos és már külföldön is nagy föltűnést keltett könnyűséggel történik — mondhatni gyakran fordulnak elő; annál szükségesebb tehát azok kirívó hiányaira és tételes jogunk szerint érvénytelenségére rámutatva, a törvényhozás által eszközendő orvoslást sürgetni.

A megfajtott tétel sarkpontját azon kérdés tisztázása képezi, hogy: minő állást foglalt és foglal el a magyar állam a házassági ügyekben; más szóval mi tekinthető államilag szentesített házasságnak?

A középkorban azt látjuk, hogy minden európai állam mintegy lemond azon ötlet kétségen kívül megillető jogáról, hogy a házasságot saját célja és érdekeinek megfelelően külön is szabályozza; elfogadja egészben és magára nézve is kötelezőnek tekinti az egyháznak ide vonatkozó törvényeit. Az összes házassági és azzal kapcsolatos ügyekben az egyház gyakorolja a törvényhozás és törvénykezés jogát, az állam közreműködik, segít, végrehajt, de irányadó, határozó befolyást nem gyakorol.

Ez állapot kifejlődését és megszilárdulását kétségen kívül azon — akkor általános — felfogás leginkább segítette elő, hogy a házasság, mint szentség egyedül az egyház jurisdictiójához tartozik; — e mellett azonban más fontos okok is befolytak az egyház ezen túlsúlyának megszilárdítására. A középkori államélet fejletlensége, a tiszta ethikai elvek magaslatára emelkedni nem képes törvényhozás hiányossága, az állampolgárok születés —

foglalkozás — és lakhely szerinti különböző jogi állása és más számos ugy politikai, mint kulturalis érdekek egyaránt követelték a házasság-ügynek általános, egységes, vallás-erkölcsi alapokon nyugvó szabályozását; — az adott viszonyok között pedig ezt lehetőleg megvalósítani csakis az egyetemes és hatalmas egyház volt képes.

Az elfogulatlan bírálat el fogja ismerni, hogy az egyház házassági törvényhozása és törvénykezése a közép-korban erkölcsnemesítő jótékony befolyást gyakorolt és addig, míg az államlakosok vallásos egysége nem bontatott meg, sem nyomasztólag, sem zavarólag nem hatott.

Teljesen változott ez állapot a reformatio után és következtében. A protestantismus a házasságot szentség jellegétől megfosztván, ezzel egyszersmind az egyház eddigi kizárólagos hatáskörének alapját döntötte halomra; — a különböző felekezetekre szakadt államlakosok közötti vegyes házasságok szaporodván, azok szabályozásának szüksége kezdett előtérbe lépni. Az egyház gyámkodásától felszabadult, céljának és feladatának tudatára emelkedni kezdő állam néha a kellő határokat tulcsapongó hévvel foglalja vissza azon tért, melyről addig leszorított, vagy melyet részben önmaga parlagon hagyott.

A változott viszonyok között a kath. egyház házasságjoga általános érvényét nem tarthatta meg; a felekezetiakká lett államok a házasságjogot saját felekezetek hitelvei szerint rendezték, azokat egyszersmind állami törvényeknek is tekintvén. Mindkét részről abban vélték a helyes megoldást feltalálhatni, ha a házasságot bár állami szentesítéssel felruházott, de felekezeti alapokon nyugvó törvények szabályozzák.

Ezen állapot az uralkodó felekezethez tartozók előtt kielégítőnek tűnhetett fel, de annál nyomasztóbban nehezedett az a befogadott vagy csak megtört felekezet hiveire; különösen a vegyes házasságoknál minden előny és kedvezmény az egyik, hátrány és kellemetlenség a másik fél osztályrészeül jutott. Természetes volt tehát, hogy az egyenlőség és szabadság megvalósítására törekvő és a felekezetiességből kivetkőzött modern állam egyik legfontosabb teendőjének látta azt, hogy saját létének bölcsőjét a házasságot, ethikai és politikai céljainak megfelelően, felekezeti tekintetektől menten, minden polgárára egyaránt érvényes és kötelező módon szabályozza. Ezt tették a nyugat európai államok e század folytán, mondhatni kivétel nélkül.

Magyarország a határozó, de kikerülhetlen lépéssel még hátra van; — lépten nyomon igyekszik a felekezetiességet levetkőzni, de a félrendsabályok — mint rendesen — itt sem képesek a célba vett eredményt létre hozni.

A magyar királyság fennállásától kezdve az összes házassági ügyek az egyház kompetenciájához tartozóknak tekintettek; az egyház házasságjoga egészben és részeiben recipiáltatott és az állam kath. lakóira nézve mai napig szakadatlan érvényben áll. Még a II. József alatti önkényes ujitások, valamint az osztrák polgári törvény uralma korában is megtartotta kötelező erejét; a házassági ügyekben való bíráskodás is mindig az egyházi bíróságok által gyakoroltatott.

A protestansok házasságjoga a szorosabb értelemben vett Magyarországon az 1790/1 évi 26. tcz. által törvényesített II. József-féle házassági törvényen, az erdélyi részekben pedig önalkotta felekezeti szabályokon sarkalt; a bíráskodást amott a világi, emitt az egyházi bíróságok gyakorolták és gyakorolják.

A vegyes házasságokról az 1790/1 26. tcz. 1844. 3 tcz. és legújabbán az 1868. évi 48. és 53. tcz. cikkek intézkednek.

Az előbbieken a kath. egyház nevezetes előnyökben részesítettik, határozott tulsúlylyal bir — (p. o. érvényesen csak a kath. fél lelkésze előtt köthetők, — azok felett a kath. egyházi bíróság ítélt, — a gyermekek vallásos nevelésénél szintén előnyben van). Az 1844. törvény már a paritást megközelíteni törekszik, a mennyiben az ily házasságokat az evangélikus lelkész előtt is érvényesen köthetőknek jelenti ki. A teljes paritás elvéből indul ki aztán az 1868. évi törvényhozás; anélkül azonban, hogy minden irányban megnyugtató eredményre vezetne. A törvényhozás akart ugyan a teljes valláseggyenlőség követelményeinek eleget tenni, de szem elől tévesztette, hogy a követett uton a cél elérni egyáltalában lehetetlen, azt csak megközelíteni is más fontos érdekek és tekintetek feláldozásával lehetséges.

Dr. Csiky Viktor,
egyetemi tanár.

(Folytatása követk.)

Keleti jogviszonyok.

XI.

Codex Danilo.

A montenegrói jogviszonyok legteljesebben a Danilo-féle törvénykönyvből vehetők ki. Legyen tehát szabad egyes cikkeinek ismertetését folytatni.

16. A haza vagy testvéreinek minden árnlója, ki ellenségeinkkel egyetértene, hogy az országot károsítsa vagy népét fellázítsa, — a mint azt két tanu bizonyítja, agyonlövetik. 17. Ily árulót a leggyengébb montenegrói agyonütheti. Mihelyt ily áruló felfedeztetik, a hatóság üldözésbe veendi. Ki őt elrejtene vagy agyon nem ütné, mint ő fog üldöztetni és bűnhődni. 18. Háboru idején, ha az ellenség területünk valamely részének megtámadására készül, minden montenegrói köteles, a mint erről értesül, azonnal fegyvert ragadni és hazánk valamint szabadságunk ellenségével szembeszállni. Ha valamely montenegrói, vagy egyes falu vagy kerület nem szállna szembe az ellenséggel, ezen gyávák és hazájuk sorsa iránt közönyösek le fognak fegyvereztetni, egész életükben soha többé fegyvert nem hordhatnak. Montenegróban soha semmiféle tiszteletben nem részesülhetnek és azonkívül kényszerítettnek fognak arra, hogy női kötenyt hordozzanak, miként mindenki tudhassa, hogy nincs férfias szívök. 19. Minden vojvoda, főnök vagy sztaresina valamely kerületben vagy járásban köteles, a mint meghallja, hogy a terület egy része veszélyben forog, kerületét fegyverre felhívni és a maga emberei élén a megtámadásra elindulni. A ki nem menne vagy kerületét össze nem gyűjtené, hazaárulónak tekintetik és halálra ítélik.

20. Ha a hatóságok valamely vidékre bírót, főnököt vagy testört valakinek elfogatására küldenek s a bűnöst valaki védelmezné, a kiküldöttek ezen védőket letartóztathatják és bíróság elé állíthatják. 21. Ha valaki fegyvert ragad azok ellen, kiket a hatóság a bűnös elfogatására kiküld, úgy jogukban áll a béke és rend ezen zavaróit azonnal kivégeztetni, hacsak magukat fegyvereikkel együtt meg nem adják. 22. A ki bármily módon valamely a hatóság által üldözésbe vett bűnöst szökni segít, ugyanoly mód büntetetik mint az, kit a törvény boszuja alól kivont. 23. A hatóság kiküldöttjei vigyázzanak, nehogy ártatlant kivégeztessenek, mert ez esetben e vérről felelősek a bíróságok előtt. 24. Hogy a szomszéd országokkal a kölcsönös érdekeknek és államunk jólétének szükséges béke és nyugalom fentartassék, a lopás és rablás és bármily természetű gonoszság meg van tiltva, *de csupán a béke idejére*. 25. A szomszéd országokban elkövetett ilyenét kihágásokért a montenegróiak csakugy

felelősek, mintha testvéreik ellen követték volna el. 26. Ha országunknak Törökországgal szomszédos részében béke vagy fegyverszünet van, a «cseták», rablások, lopások és egyéb gonosz tettek meg vannak tiltva; ez esetben a préda a tulajdonosnak visszaadatik s a bűnös lakol.

27. A béke és egyetértés fentartása végett és nehogy ben az országban vér ontassék, azon montenegrói, ki ok és szükség nélkül montenegróit meggyilkolna, semmi kincs árán meg nem váltható, hanem elfogatik és agyonlövetik. 28. A megszökött bűnös javai lefoglaltatnak és eladási áruk birság címén a nemzeti pénztárba foly. 29. A gyilkos államunkban soha többé meg nem jelenhet. Ha montenegrói, bárki legyen, ily bűntevőt magánál fogad vagy véd, rejteget vagy le nem tartóztat, a mint bűntettéről értesül, a törvény őt azonnal üldözésbe veendi ép úgy mint magát a tettest, mert így cselekedvén bűntársnak és védőnek vallja magát. Ekként a gonosztevők nem találván többé senkinél védelmet, nem fognak többé merni ily bűntényeket elkövetni és védői nem fogják őket többé befogadni, ha tudják, hogy azokért felelősek. 30. Jogában áll minden montenegróinak a gonosztevőt vagy védőjét, hárhoz találja őt, megölni, mintha az az ő testvérét megölte volna. Ekként mindenki örködni fog a másiknak biztonsága felett, de az ártatlan ne lakoljon a bűnösért. 31. Ha egyik montenegrói a másikat czivakodás közben fegyverrel vagy handszárral megsértene, az igazság kezeinek átadandó, mely megvizsgálja az ügyet és kutatja az okot, mely őt arra birta, hogy montenegrói testvérét fegyverrel megtámadjon. Erre a vétség súlyossága szerint a bíró a bűnöst fogsággal vagy birsággal bünteti.

32. Ha valamely montenegrói egy ártatlant fegyverével vagy bottal ütlegezne, szeszélyből vagy hogy bátorságát elhitesse, jöllehet nincs bátorság, hol annak szüksége vagy kellő alkalmá fen nem forog, a sértés, valamint a birság kétszeresen veendő. 33. Azon montenegrói, ki szándékosan egy másikat akkép megsérti, hogy ez lábát vagy kezét veszti, 100 tallérnyi birságot fizet és 50-et, ha nem szándékosan tette. Ha fejét sérti vagy szemét, 60 illetőleg 30 tallért. A gyógyszereket is a bűnös fizeti. 34. Ha valaki montenegrói testvérét ok nélkül lábával vagy pipájával megüti, ötven aranynyi birságot fizet, ha a megsértett őt legott megöli, ez jogosan lakol és elégtétel ép oly kevéssé követelhető, mintha őt tolvajlás közben megölte volna. 35. Ha azonban a megütött sértőjét csak a veszekedés után bizonyos idő múlva vagy egy-két nappal később ölné meg, mint gyilkos büntetendő. 36. Ha valaki egy másikat megsérteni akarván, ez által sértetik meg, úgy nincs elégtételnek helye, mert az, ki sértetni akart, de nem tehette, ép úgy bűnös, mintha a vétséget elkövette volna; mert ha megtehetette volna, megtette volna. 37. Miután előfordulhat, hogy a fegyver elsül és szándék nélkül valaki montenegrói testvérét megöli vagy megsérti, a mi többször előadja magát, ez esetben a bíró igyekezzék a dolgot kiegyenlíteni; könnyű sértés esetén a fegyver tulajdonosa fizeti a gyógyítási költségeket, de ha valaki ennek folytán szemét, lábát vagy kezét veszti, a 33. cikk szerint kell eljárni. 38. Ha valaki életét védve és megtámadóját felhíván, hogy hagyja őt, a megtámadót megöli, úgy semmi ürügy alatt sem vonható felelősségre, mivel az lett mondva, hogy ily megtámadót minden felelősség nélkül meg lehet ölni.

39. Miután a montenegróiak szokásában van *vérbosszu* (krvina) állani nemcsak a gyilkoson vagy a bűnösön, hanem annak ártatlan testvérén vagy szülein is, ily vérbosszu szigoruan tiltatik s a ki egy ártatlant

megöl, halálra fog ítéltetni. Csupán a gyilkos büntethető a bíró által; testvérét vagy szüleit, kik hibát nem követtek el, bántani nem szabad; csupán a gyilkos lakoljon és senki más. 40. A *párbaj* meg van engedve, de a nélkül, hogy a rokonok vagy bárki segítségre lehetne, mivel ezek különben száz tallérnyi birságot fizetnek. 41. Ha valaki rossz akaratból másnak házát felgyujtaná, a kár megtérítendő a bűnös javaiból, ki azonkívül halálra ítéendő. Ugy szintén meg van engedve, hogy a gyujtogatót az, a ki magát fenyegetve látja, megölheti.

42. Ha valaki lovat, ökröt vagy más állatot megöl, midőn ez mezején vagy egyéb helyen kárt okoz, a nemzeti pénztár javára 10 tallért fizet s azonkívül az állat tulajdonosának a kárt megtéríti. Valóban senkinek sincs megengedve, hogy önmaga biráskodjék, minthogy vannak bíróságok, melyek ítélnék s a kárt megtérítetik. Csupán a kutya megölhető, ha lánczát megszakitotta és kárt okoz. 43. Ha valaki másnak puszkáját, pistolyát vagy handszárját történetesen széttöri, az értéknek egy harmadát téríti meg, két harmadot a tulajdonos viselvén. 44. Ha a fegyvert kikölcsönözte volt, az értéknek $\frac{2}{3}$ -át téríti meg.

45. Ki mától kezdve földjét, házát, erdejét vagy egyéb ingatlanát el akarná adni, előbb tanuk előtt rokonait kérdezze meg, akarják-e megvenni, visszautasítván, szomszédjait kérdezze meg és csak ha ezeknek sem kell, akkor eladhatja bármely falu- vagy törzsbelinek. Azonban a 3 tanu előtt készült szerződésnek magában kell foglalnia, hogy rokonait és szomszédait megkínálta és hogy ezek visszautasították. A jegyző azután tegye ki a neveket és előneveket s a keltet, hogy világosan kitűnjék, hol, mikor és ki által készült a szerződés, mily tanuk előtt, mily kerületből valók ezek, vajon nevöket irták-e alá vagy csak keresztet tettek-e. Mindezen alakszerűségek megtartandók a vétel semmiségének terhe alatt. 46. A rokonok vagy szomszédok azon áron kell hogy vegyenek, melyet mások ajánlanak és nem azon, melyet nekik tetszik felajánlani.

47. A gyermekek el nem hagyhatják az atyát ennek beleegyezése nélkül; a felosztás különben az atya élteben meg nem történhet. 48. Az atya tetszése szerint oszthatja fel fiai közt azon vagyonát, melyet személyesen szerzett; az egyiknek többet hagyhat, mint a másiknak, mivel mindenki sajátjával tetszése szerint rendelkezhetik. 49. Sajátjával átalán mindenki tetszése szerint rendelkezhetik, oda adhatja idegennek is végrendelet folytán vagy élteben is. Ily intézkedések meg nem támadhatók. 50. Az atya halála után, ha másképp nem intézkedett, javai gyermekei közt egyenlő részben felosztandók. Ha az anya él, haláláig férje részét élvezendi. Halála után vagyona teljeskoru gyermekei közt felosztandó; ha ezek még nem teljeskoruak, várni kell és ekkor a vagyon valamely jóhírű gyámra bizandó, míg a gyermekek a husz évet elérték. 51. Midőn a fiatal gyermek megházasodik, az ország szokása szerint nincs joga az atya vagyonának semmi részéhez, hanem szüleitől csupán a szokásnak megfelelő kiházasítást kívánhat. 52. Az özvegy, ha bizonyos ideig férj nélkül marad, s ha nincsenek gyermekei, a boldogult férjnek összes javait mindaddig élvezi, míg ismét férjhez megy. Ha újból férjhez megy, 10 tallérnyi életjáradékot kap. Ha vannak gyermekei, minden fiától 5 aranyat, minden leányától két aranyat kap. 53. Ha az atya gyermek nélkül marad, de van egy vagy több leánya, az atyai, valamint az ősi vagyon a leányok közt felosztandó; csupán a fegyverek adandók a legközelebbi rokonnak, kivéve ha az atya másképp nem intézkedett. 54. Ha az atyának vannak nővérei, akár férjnél akár nem, ezek egy harmadot kapnak s a leányok

a többi két harmadot. 55. Az atya nélkül maradó fiatal leány az összes ingó és ingatlan javakat öröklí. 56. Ha a férjhez menő fiatal leány némely javakat hozományul elvinne és gyermek nélkül elhalna, minden testvéreinek jut s ezek hiányában nővéreinek ő ha nincsenek nővérek, úgy a legközelebbi rokonoknak. 57. Egyenes örökösök hiányában a legközelebbi rokonok örökölnék s ha ilyenek nincsenek, minden a nemzeti pénztárnak jut.

58. Előadhatja magát, hogy a fiu nem tiszteli atyját és anyját és hogy szomorítja őket. Ilyenkor első ízben bírsággal büntetendő. Ismétlés esetén fogságba kerül és testi büntetéssel sújtatik. Ezen büntetés kétszer alkalmaztatik, de harmad ízben az atya fiát a házból kikergetheti.

59. Valamint minden császárságban és királyságban törvény szabályozza az adókat, melyeket a kormány költségeinek fedezése végett fizetni kell *hogy a puszkapor s az ölom, ezen legszükségesebb tárgyak, beszerezethessenek* s hogy utak, valamint a népességre nézve egyéb hasznos dolgok létesíthetessenek, úgy nem különben jelenleg és ezentúl minden montenegrói köteles fizetni azon adókat, melyek a főnökök által kivetteten, a nemzeti pénztárba lesznek fizetendők. 60. A ki a közjó érdekében kivetett adót ellenzi, mint hazaáruló fog büntettetni. 61. Ha valaki adó alá eső földeket vagy javakat eltitkol, a főnök saját és társai részére bírság czimén veendi azokat. 62. A főnökök (glavari) s a falvak öregei (sztaresina) bírságot szabhatnak 20 tallér erejéig; az ezen összeget meghaladó bírságok a felsőbb bíróságok elé tartoznak s a nemzeti pénztárnak jutnak. 63. Ha valamely főnök, sztaresina vagy bíró a nemzeti pénztárba tartozó bírságot vagy adót sikkasztana, ötször annyit fizet és elmozdítatik. 64. A ki azt hiszi, hogy a bírság vagy egyéb ítélet őt igazságtalanul sújtja, az bizvást felebbezhet a felsőbb bírósághoz, mely ügyét e törvénykönyv alapján megvizsgálja. Ha ez úgy találná, hogy e törvény nem lett alkalmazva, az igazságtalan hatóság el lesz mozdítva s a 8. cikk értelmében megbüntetve.

65. Ha mátol kezdve bárki a bíróság előtt nyakához kötött kővel jelenne meg, akár ártatlan, akár nem, testi büntetéssel sújtatik. (Ezen albán eredetű, babonás, vagyis inkább *pogány* szokásra a következő cikkben visszatérünk.)

66. Országunk minden lelkésze (papja) köteles az egyházat minden vasárnap látogatni, azt tisztán tartani, az egyház szabályait pontosan követni, a népet, a mennyire csak lehet, jó utra téríteni és szent vallásunkban oktatni. A ki ezen kötelességeit nem teljesítendi, el lesz mozdítva.

67. Az országunkban oly gyakori elválások megtiltatnak, kivéve az elválás azon eseteit, melyeket keleti szent egyházunk megenged.

68. Mátol kezdve a ki nősülni kíván 3 nappal a szertartás előtt a lelkész részéről megkérdezendő. Ez különösen győződjék meg aziránt is, vajon a fiatal leány akar-e menni kéréjéhez. Ha mindketten egymásnak tetszenek, megesketheti őket, ellenkező esetben ezt nem teendi. Ha a lelkész az egyik vagy másik fél akarata ellenére végzi az esketést, a szent egyházból kiüzendő, mert a jegyesek még elválhatnak a míg a lelkész őket össze nem adta, de ha a házasság meg lett ülvé, csak a halál vagy a 67. cikkben említett indokok egyike választhatja el őket. 67. A ki nőt vesz annak férje életében, vagy egy leányt elrabol, melyet ennek atyja vagy anyja vagy ezek nem létében a legközelebbi rokonok neki, a mint azt szent keleti vallásunk megkívánja, oda nem ígértek, az üldöztetni fog mint gonosztevő és más gyermekeinek rablója. Országunkban többé nem lakhatik, javai elkoboztatnak, mintha csak gyilkolt volna. 70. Ha

valamely leány szabad akaratjából szülei tudta nélkül férjhez megy, mitsem tehetnek neki, mert hisz a szerelem egyesítette őket. 71. Ha valaki egy nőt vagy leányt terhes állapotba ejt, s azt nem akarja elvenni, 130 tallért fizet a gyermeknek, mely abból fentartható, s ha a gyermek teljeskoru lett, ugyanazon részt kapja, mint a többi törvényes fiu. Ha azonban a gyermeket magához veszi, mitsem fizet. A leány vagy a nő nem bír kártalanítási igénynyel. Ha a férfi nős, 100 tallérnyi bírságot fizet és hat hónapot fogságban tölt, kenyér és víz mellett és nem másképp.

72. Ha megesnék egy montenegróival, hogy felesége hűtlen lett s ha tetten kapja, megölheti úgy nejét mint a férfit. Ha a nő megszökött, országunkban tovább nem élhet. 73. Ha az asszony bármily módon férje halálára tör, mint gyilkos halálra ítéltetik, de nem fegyverrel fogják őt kivégezni, mert a fegyver annak való, a ki hordja és magát védeni tudja. 74. Ha előadná magát, hogy a leány az özvegy vagy más nő gyermekét eltüntetné, hogy a szegyéntől meneküljön, halálra ítéendő. 75. Ha férj és feleség között gyűlölség vagy rossz magaviselet fordul elő s a férj nem akar tovább nejével együtt lakni, úgy elválhatnak, de a házasságot meg nem törhetik s a férj köteles neje szükségleteiről gondoskodni. Egyik sem léphet újból házasságra.

Ha a tolvaj tetten éretik harmadizben, halálra ítéendő. 77. A ki a tolvajt tolvajlás közben megöli, 20 tallérnyi jutalmat nyer. Azonban vigyázzon mindenki, hogy ártatlant ne sújtson, mert különben mint gyilkos lakol. 78. Különben a tolvajlásra botbüntetés van szabva és pedig 100 bot, ha valaki fegyvert, 50 ha ökröt vagy lovat, 20 ha csekélyebb tárgyat ellopott. Kivétetnek a hülyék s a gyermekek, ha házi tárgyakat rejtettek el. 79. A ki az egyházat meglopja, halálra ítéendő. 80. A ki az államnak hadi szereléseit lopná, ha első ízben is, halálra ítéendő. Ugyanez történik azokkal is, kik akár nyiltan, akár titokban hadi szereket az országból kivisznek. 81. Az állatok által a tulajdonos akarata ellenére okozott kisebb károkat a főnökök s a falu vagy kerület birái megbecslik s azokat a tulajdonos köteles azonnal megtéríteni. 82. A ki a tolvajt tette közben megöli, vagy súlyosan megsérti, büntetés nélkül marad, mert ki van mondva, hogy a tolvajt gyilkos gyanánt szabad megölni.

83. Vásár alkalmával legyen csend, hogy mindenki ügyeit végezhesse; a ki zavart okoz, fogságra jut és 20 tallérnyi bírságot fizet. 84. A ki templom előtt lármáz, veszekszik vagy egyébként illetlenül viseli magát, fogságba kerül és 25 tallérnyi bírságot fizet. 84. A rágalom mindig szigoruan büntetendő s a feladás felett nem szabad ítéletet hozni, míg azt feddhetlen előéletű egy vagy több becsületes ember meg nem erősíti. Már elítélve volt emberek nem lehetnek tanuk, másokat kell kihallgatni. Ha a rágalmozó nem tudja állításait bebizonyítani, úgy lakol, a mint akarta, hogy a rágalmozott büntetessék. Ha pedig a felek egyike 4 jóra való embert talál, kik mellette esküdni készek, annak kell hinni, ki több jóhírű embert állithat maga mellé. 86. A családi védszentnek (svečar) másodszori megünneplése s az ezen alkalommal ajándékozás jövőre meg van tiltva, mert innen van, hogy a családok tönkre mennek és elszegényednek. Ki e rendeletet nem követi, fogságra és 2 tallérnyi bírságra ítéendő. Szerb szokásunk szerint elégséges, ha őseink kikeresztelkedése emlékeül a családi szentet egyszer megünnepeljük. 87. Mátol kezdve megtiltatik azon barbár szokás, hogy valakinek halála után a hátramaradottaknak hajukat levágják, testüket felhasítják, arcukat felkarczolják hosszú időre; a ki ilyesmit tesz, 2 aranyat fizet bírságul.

88. A ki pénzt kölcsönadni kíván, kössön szerződést két tanu előtt, hogy tudni lehessen, mily összeg adatott. Ha szerződés nem köttetik, az adós adjon zálogot, azonban a kamat nem lehet nagyobb mint 20 krajczár egy tallér után évenként. A ki nagyobb kamatot szed, annak tőkéje a nemzeti pénztár javára elkoboztatik. (Ennyiből áll a montenegrói kötelmi-, kereskedelmi- és váltójog.)

89. Péter, volt urunk, Danilo elődje végrendelete szerint minden országunkba jutó szökevény biztonságban lesz és senki őt, a míg nyugton marad, nem fogja háborgathatni; ő ugyanazon jogokat élvezi, mint minden montenegrói, s ha gonosz tettet követ el, a jelen törvény szerint bűnhődik.

90. Jóllehet országunkat csupán szerb lakja és válásunk is kizárólag az orthodox keleti, mégis bárki szabadon élhet s ugyan azon kiváltságokat élvezheti mint a montenegrói testvérek,

91. Ha valaki ittas állapotban követ el valamely bűntettet, felével sujtatik azon büntetésnek, mely őt megillette volna, ha józan lett volna; de ha oly személyen követte el, mely előtte már gyűlöletes volt, úgy lakol, mintha szándékosan járt volna el. 92. Ha valaki ok nélkül fegyverre hívna fel a többieket s azután vér ontatnék vagy valaki megöletné, úgy ő halálra és társa 18 tallérnyi bírságra ítéendő. Ha nincs rossz következménye, csupán az első fizet 20 tallérnyi bírságot.

93. A kik fogságra lettek elítélve, utak készítésére és egyéb a hatóság által elrendelt munkákra alkalmazandók.

A ki ezen törvénykönyvet meg nem tartja, azt mint hazánk ellenségét, érje örök kárhozat.

«La peuple de la Montagne Noire a conservé toute la simplicité et toute la férocité des temps primitifs. Nul peuple n'est plus hospitalier: au départ du voyageur, la seule récompense qu'il demande, c'est un décharge de ses armes, un salve d'adieu en son honneur.» (CYPRIEN ROBERT: *Les Slaves de Turquie* 145. l.)

A törökökkel évszázadokon át minden nap folytatott harcok okozták a montenegróiak mivelődési hátramaradottságát. Ha Europa népei titeket jobban ismernének, — így kiált fel Mazsuranics Iván, a nagy költő, — nem neveznének titeket barbároknak, mert ti a halálba mentetek, míg ők aludtak («ni bi zato barbarim ve zvali, sto vi mroste, dok su oni spali»).

Dr. Herich Károly.

A törvénykezési rendtartás tárgyában készült javaslatnak az ügyvédekre vonatkozó intézkedéseire.

(Folytatása)

Köztudatu tény, hogy a bagatell-törvény életbeléptetése által igen sok ügyvéd fosztatott meg keresetétől csak azért, mert az 50 frton alóli ügyek a sommás eljárás elől elvonattak és bagatell-bíróságokhoz utaltattak és köztudatu tény az is, hogy a bagatell-törvény — már csak azon rövid idő alatt is, — mely alatt életbeléptetve lett — rossznak bizonyult; az ezen törvényt kezelők nagyrésze ellen általános a panasz, nemcsak azért mert kellő képzettséggel nem bírnak, de azért is, mert a legönkényesebben járnak el s a felek jogai tisztán szeszélyöknek van kitéve, mit természetesen legnagyobb részben csak annak lehet tulajdonítani, hogy az ügyvédek bagatell-ügyeket nem vállalhatván, — a bagatell-bírákat nem is ellenőrizhetik; a bagatell-törvény folyamánaként azonban a sommás ügyek nagy része is elvonatott az ügyvédek elől, mert a felek kisebb ügyeikben érintkezvén, a bíróságokkal nagyobb ügyeiket is személyesen intézték el a sommás bíróságoknál — természetesen legtöbb esetben megbízott zugírások segélyével s a zugírázatnak nem kevés

támaszt, sőt kiindulási pontot nyújt a bíróságok segédsemmévezete.

A javaslat 75. §-ában a sommás bíróságok hatáskörét tetemesen kiterjeszti, mert minden 500 frtot meg nem haladó ügyet a som. bíróságok elé utalja s az illetékességnek 300 frttól 500 frtra való felemelését azzal indokolja, hogy a törvényszékek száma kevesbítettett, hogy a bagatell-törvény által a járásbírók teendői apadni, a törvényszékek pedig növekedni fognak és hogy némely törvényszék területe igen nagy lévén — a székhely a közlekedési utak rosszassága miatt csak nehezen hozzá férhető.

Ezen indokok, ha az abban foglalt körülmények valóak volnának sem indokolnák a fentti intézkedést, ámde közelebbről tekintve az indokokat, azok alaptalanok.

Hogy a törvényszékek száma kevesbítettett, magában véve igaz, ámde a midőn a törvényszékek száma kevesbítettett, annak az volt legfőbb oka, hogy a törvényhozás átlátta, miszerint a törvényszékek hatásköréhez tartozó ügyeket helyes beosztással s egy kevés szorgalommal kevesebb törvényszék is elintézheti, s akkor, valamint most is, a 300 frtot meghaladó ügyek a törvényszékek hatásköréhez tartoztak; a törvényhozás pedig 1875-ben — midőn a törvényszékek számát leszállította, nem is gondolt arra, hogy a törvényszékek számát azért szállítja le, mert idővel a 300 frttól 500 frtig terjedő ügyek a törvényszékek hatásköre alól el fognak vonatni, ily előrelátást és próféta tekintet törvényhozásunkról feltenni sem lehet, azt pedig kétkem, hogy a fentiekben fogva s különben is helyesen lehessen a járásbírói hatáskör kiterjesztését — a törvényszékek számának kevesbedésével indokolni, mert nézetem szerint a bírói hatáskörre nézve egészen más szempontok mérvadók és nagyon különös volna, ha a járásbírák képzettségét, megbízhatóságát, ítéletök helyes és igazságos voltát stb. a törvényszékek kevesbedése emelte volna.

Mindezeket érvényesíteni lehet a javaslat azon indoklásával szemben is — mely szerint a járásbírák hatásköre emelendő, mert a bagatell-törvény következtében a járásbírók teendői apadni, a törvényszékek teendői pedig szaporodni fognak, és ezen indoklás ellen még külön felhozható az is, hogy a bagatell-törvény életbeléptetése óta a törvényszékek teendői világért sem szaporodtak és szaporodhattak annyival, mint a mennyi munka tőlük elvonatik, ha illetékességük köréből az 500 frton alóli ügyek elvonatnak.

Egyébiránt itt nézetem szerint nem az lehet a döntő kérdés, hogy vajon elvégezhetik-e a törvényszékek és járásbírók a reájuk rótt munkát, hanem a kérdés csak az lehet, hogy vajon melyik bíróság — a járásbíró vagy a törvényszék nyújt-e nagyobb garantiát arra nézve, hogy ítélete igazságos legyen? s másodsorban, hogy hazai viszonyaink szerint 500 frt oly kisebb értéket — vagyont képvisel-e az egyesre nézve, hogy ez az a fölötti ítélethozatalt egy egyes emberre bizhassa?

Én azt hiszem, hogy a mi viszonyaink között 300 frt is elég tetemes vagyont representál a nép legnagyobb részénél — már pedig, ha ez áll, úgy az egyes ember joggal megkívánhatja, hogy midőn oly tetemes vagyona — s igen-igen sok esetben ez által mindene fölött ítélnék — ezen ítéletet egy társas bíróság hozza, mert a társas bíróságnál, hol az ügy alaposan betárgyalva és a referens által behatón tanulmányozva lett és a hol három ember foly be az ítélet hozatalába, mindig nagyobb a garancia mint a járásbíróknál, hol azügy a legtöbb esetben felületesen tárgyalatik le s ép így ítéltetik el.

Az indoklás harmadik része pedig, mely a járásbírói hatáskör felemelését, a törvényszékekhez vezető utak rossz voltával akarja igazolni — alaposnak egyáltalán nem mondható, nemcsak azért nem, mert egy pár kivétellel minden

törvényszék városban székel — a városokhoz pedig rendszeren jó ut vezet, de nem vehető és tartható alaposnak és komolynak ezen indok azért sem, mert amint a törvényszékek kevesbitése és teendőinek szaporodása, úgy az utak rossz volta sem igazolhatja a járásbírói hatáskör emelését, szóval lehet a törvényszékek vagy a törvényszéki bírák szaporítását azzal indokolni, hogy a törvényszékek teendői szaporodtak, a jó utak készítését is lehet a rossz utakkal indokolni, de a járásbírói hatáskör kiterjesztését a rossz utakkal indokolni nem lehet.

S mindezekről eltekintve is, soha sem hallottunk még panaszt azért, hogy rossz ut miatt törvényszékhez jutni ne lehetett volna s ilyen panaszt nem is lehetett hallani, mert a törvényszékek idézéseknél stb. mindig tekintettel vannak a távolságra, de nem hallhattunk panaszt azért sem, mert a törvényszékek előtti perekben az ügyvédi képviselőt mellőzhetlen lévén — a fél a bíróság székhelyén mindig kellő időben gondoskodott képviselőről, s így a rossz ut ügyére befolyással nem lehetett; sokkal több a panasz a járásbíró-ságokhoz vezető utak rossz volta miatt — s e tekintetben elég azon sok contumaciára utalni, melyek a vidéki járásbíró-ságok által vétetnek fel, s ha az utak rossz volta oly mérvadó a bíróságok hatáskörére, miért nem szállíttat le inkább a járásbíró-ságok hatásköre 100—200 frtra — hisz sokkal több rossz ut vezet a járásbíró-ságokhoz, melyek legtöbbször falvakban van, mint törvényszékekhez, melyek rendszeren városokban szoktak székhelyvel birni?

Egyébiránt a javaslatnál nem az indoklás — hanem a cél határoz, és sokkal helyesebb lett volna ezen intézkedést úgy indokolni, hogy: «miután a som. eljárásnál az ügyvédi képviselőt mellőzhető — az ügyvédek mellőzése pedig minél több esetben kívánatos, s miután az összes perek három negyede az 500 frtot meghaladni nem szokta — ennél fogva a som. bíróság hatásköre 500 frt értékig terjesztetik ki»; ezen indokolást legalább világos voltánál fogva commentálni sem kellett volna.

S hogy ezen cél az, melyet a javaslat elérni törekszik, azt a 67. §-en kívül, mely bírának, kir. ügyészeknek, kir. közjegyzőknek, jogtanároknak és jogtudoroknak is megadja a jogot, hogy saját, valamint nejök és gyermekeik ügyében ügyvédi képviselőt mellőzésével eljárassanak — igazolják még a 68., 71., 97. és 323. §§-ek.

A javaslat nem tartotta szükségesnek a 67. §. intézkedését külön indokolni, noha — miután a javaslat 67. §-e jelenlegi törvénykezési rendtartásunk idevágó §-eivel szemben új intézkedést tartalmaz, — az indoklás tán helyén lett volna: így azonban a kérdéses intézkedés indoktalan és indokolatlan is, mert, miután joggal feltételezhetjük, hogy csak annyi bíró és ügyész neveztetik ki, mint a mennyi a fennforgó munka megtételére éppen szükséges, helytelennek tartjuk — különösen mikor köztudatulag nálunk igen sok bírónak és ügyésznek van meglehetősen sok *saját* ügye — a bírakat perek vitelére is feljogosítani — mert ha valamely állomás, úgy a bírói és ügyészi állomás bizonyára olyan, mely megkívánja, hogy az, ki arra kineveztetett minden munkásságát kizárólag annak szentelje s a mint erős meggyőződése, hogy az a bíró vagy ügyész, ki perezet is fog vinni — bírói vagy ügyészi teendőit el fogja hanyagolni, úgy meg vagyok arról is győződve, hogy a bírák közötti collegiálitás csak rossz befolyással lehet az oly ügyekre, melyekben bíró fog ügyvédeskedni.

A 68. és 71. §-eket sem indokolja a javaslat s így ezekre nézve is meg kell elégednünk a 97. §. azon indoklásával, — hogy az ezen cikkekben foglalt intézkedések *hézagot pótolnak*.

A 68. §. a) pontja szerint: a félnek magát sommás eljárásban *megbízott* által kell képviseltetni, ha a tárgyalást

érthető előadási képesség hiánya vagy illetlen viselet miatt meghiusítja;

a 71. §. szerint: az gyvéd vagy *megbízott* minden beadványt sajátkezű aláírásával ellenjegyezni köteles;

a 97. §. szerint pedig: a felek rendes perekben is jogosítva vannak egyességekötése végett *ügyvéd általi képviselőt mellőzésével* személyesen vagy megbízott által megjelenni.

Ezen intézkedések tehát az indokok szerint szükségesek voltak, mert hézagot pótolnak, nézetem szerint azonban ezen kifejezés helytelen, mert a kérdéses intézkedések nem hézagot pótolnak, hanem hézagot — és pedig igen tetemes *hézagot képezni* vannak hivatva az ügyvédi testületben az által — hogy a «megbízottak általi képviseltetést decretálják».

Köztudomásu tény, hogy sehol egy országban sem tenyészik oly buján a zugirászat mint nálunk, és ha valahol úgy nálunk — hol a műveltség még annyira elterjedve nincsen s a műveletlen osztály a zugirások zsarolásainak folytonosan kitéve van — bizonyára égető szükség a zugirászatot gyökerestől kiirtani mielőbb.

Ezt már számtalanszor hangoztatták egyesek és az ügyvédi kamarák felterjesztéseikben, s habár a miniszterium éppen ezen felterjesztésekből tudomással bír arról — hogy mennyire elharapódzott s hogy mily káros a zugirászat — mégis a javaslat a «megbízott»-ak intézményét hozza be, noha éppen az, hogy a megbízott általi képviselőt engedtetik meg — fogja a zugirások számát emelni s ez fogja a zugirásokat bátrabb és biztosabb fellépésre ösztönözni.

Avagy nem bizton várható-e, hogy a 68., 71., 97. és 323. §§-ek alapján rendszeres zugirászat fog kifejlődni, mikor még ellenjegyzési jog is engedélyeztetik nekik? és nem helyesebb és szabatosabb lett volna-e a 68. §. a) esetében a felet ügyvédi képviselőre szorítani, hisz az ügyvédi képviselő nagyobb garantiát nyújt arra, hogy a tárgyalást érthető előadás vagy illetlen viselet által meg nem hiusítja, s nem lett volna-e ezen intézkedés méltányos is, midőn a javaslat 72. §-ében az ügyvédeknek ugyanis ingyenes szegény képviselővel terheli? És ezen «megbízott»-ak intézményének kifolyásául tekinthető a 97. §. végtétele, mely már curiositásánál fogva is felemlítendő, a mely azt tartalmazza, hogy a felek vagy megbízottak, mennyiben őket a bíró vagy pertárnok nem ösmeri, személyazonosságukat igazolni tartoznak»; az ügyvédek tekintetében ezen intézkedés felesleges, mert az ügyvéd ha személyes bíróságán kívül jár el, azonosságát — ügyvédi oklevele — vagy ügyvédi kamarai tagságát igazoló jegyével mutathatja ki, de hogy a fél, vagy megbízottja, ki azon bíróság helyén, hol dolga van idegen és ösmerőssel nem bír, hogy fogja azonosságát igazolni — ha azt az ellenfél kétségbe vonja, azt nem tudom, s ez addig, míg az utlevelek photographiákkal el nem láttatnak, lehetetlen is lesz.

A 323. §. folyományát képezi a fentti cikkeknek s a midőn a javaslat ezen cikkében kijelenti, hvgy: «a váltókifogások ügyvéd ellenjegyzése nélkül adhatók be», ezt azzal indokolja, hogy «különb, tekintettel a kifogások beadására szolgáló határidő rövidségére, azok, a kik oly helyen laknak, a hol ügyvéd nem székel, jogaik gyakorlatában lehetnének akadályozva, más szóval, mert megtörténhetik *egyes kivételes* esetben — hogy egy váltóadás lakhelyén ügyvéd nem lakik — ezért minden váltóadás feljogosittatik kifogásait ügyvéd ellenjegyzése nélkül adni be, s az ügyvédek keresetektől fosztatnak meg csak azért, hogy a kivételes esethől szabály készíthetessék.

A fentti indoklás ezenkívül világosan igazolja, hogy a javaslat készítője mennyire szemet hunyt a nálunk létező viszonyok előtt, csak hogy az ügyvédi hatáskört megrontsa, mert nem hihetem, hogy a javaslat készítője igen jól ne tudná, hogy eddig soha még váltókifogások csak azért, mert

az adós lakhelyén ügyvéd nem volt — ki nem maradtak; nem hihetem, hogy ne tudná, miszerint az ügyvédek annyira el vannak szaporodva, hogy ritka hely az, hol vagy honnan ügyvédet 24 óra alatt kapni nem lehetne, és nem hihetem, hogy ne tudná a javaslat készítője, hogy váltó csak oly helyeken fordul elő, hol forgalom és kereskedés van s hogy ebből kifolyólag a havasi paraszt — ki egy évben egyszer jön városba — váltót nem igen szokott aláírni; avagy a váltóüzlet oly elterjedt volna már, hogy az oly helyeken is szokásos — hol ügyvéd 3 napi utra sem található? kétlem, hogy nálunk, hol — az írni nem tudó váltóképes sem lehet, a váltóüzlet ily forgalomnak örvendene! s ha igaz is volna az, mit kétek — hogy lehet egyes eset, hol 3 napi utra sem lehet ügyvédre akadni, nem volna-e helyesebb és méltányosabb ily esetre kimondani, hogy a kifogások 6 nap alatt adandók be? miért fosztassék meg ezer meg ezer városban lakó ügyvéd keresetétől csak azért, mert lehetséges, hogy egy havasi mokány is fog valaha váltót aláírni s ha beperesítik, nem lesz képes 3 nap alatt ügyvédet kapni, ki kifogásait beadja; — hiszen ezen mokány, ha soha sem kap ügyvédet sem lesz képes kifogásokat készíteni.

S a milyen alaptalanok és helytelenek az eddigi intézkedések, ép oly ferde, félszeg a 233. §. is, mely szerint «az ügyvéd jutalomdíja és költsége saját fele irányában az illető perben meg nem állapíttatik, hanem azok egyesség

hiányában csak a per bírása előtt indítandó külön keresettel érvényesíthetők» és «ha a fél (beperesítés után) meg nem jelenik, úgy tekintendő, mint a ki a kereseti jutalomdíj és költségek összegének megállapítását a bíróságra kívánta bizni», és a javaslat ezen intézkedést eléggé indokoltnak tartja azzal, hogy «az eddigi gyakorlat czélszerűnek nem mondható, mert a perben a fél — a vele e részben ellentétben lévő ügyvéd által képviseltetik, mert az eddigi liquidatio az ítélethozatal utáni költségekre ki nem terjedt» s a 233. §. utolsó része pedig azzal indokoltatik, hogy «szükséges azért, hogy azon fél, a kinek más kifogása nincsen, minthogy a felszámított költségeknek birói megállapítás alá való bocsátását kívánja, e végből megjelenni köteles ne legyen, és hogy azon fél, a ki csak azért nem jelenik meg, mert a gyakorlat folytán azon nézetben van, hogy a felszámított összegek ugyis birói megállapítás tárgyát képezik, meg nem jelenése folytán érzékenyen ne károsíttassék».

Ezen indokolás s az indokolt intézkedés legvilágosabban igazolják, hogy mily felületesen, mennyire szakértelem nélkül készült a javaslat, s hogy a javaslat készítője mily kevésbé ismeri az ügyvédi praxist.

Mert tekintsük ezen intézkedést s az indokolást részleteiben.

Dr. Weisz Ignác,

kolozsvári ügyvéd.

(Vége következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A földesuri jog kiterjed-e a gőzerővel működő malomokra!

Számos év folyt le az 1853. márczius 1-én kelt urbéri pátens hatályba lépte óta, mely pátensben a földesuri malomjog fentartatott, s főleg az utóbbi évtizedben számos gőzmalom épült országszerte a nélkül, hogy arra nézve biztos megállapodás jött volna létre a legújabb időkig, ha vajon kiterjed-e a földesuri malomjog a gőzerőre épített malomokra is?

Ha a tényleges helyzetet nézzük, országszerte a legtarkább viszonyok képe tárul elénk. Egyik helyen a taksafizetésre van a gőzmalomtulajdonos kötelezve, míg másik helyen a földesur, ha e részben jogát érvényesíteni megkísérli is, eredményre nem juthatott, s a gőzmalom taksát nem fizet.

Hogy ama kérdés, ha vajon a malomregálé körébe bevonandó-e a gőzmalom? még a felsőbb bíróságoknál is eltérő nézetek tárgyát képezi, annak bizonyosságaul szolgáljon a következő eset:

Gróf Wenckheim Rudolf, mint a gróf Wenckheim-család közös javai igazgatója Ungvári Albert és társai ellen, kik Békés-Gyulán gőzmalmot építettek, s felperes családnak erre vonatkozó földesuri jogát elismerni nem akarták, a földesuri malomjog megállapítása és 2000 frt malomtaksa megfizetése iránt keresetet indított. E kereset folytán folyamatba tett per befejezte után az elsőbíróság következő ítéletet hozott:

Felperes kereseti joga megállapíttatván, köteleztetnek alperesek a gyulai 4202. sz. tjkönyvbeli birtokon lévő gőzmalmuk felperes és családja vagyis gr. Wenckheim Ferencz örökösei részére malomtakstát fizetni.

Felperes az 1876. december 31-éig terjedő időre malomtaksa fejében 4 kő után követelt 2000 frt iránti keresetével ezuttal elutasíttatik.

Ez ítélet indokolása lényegileg a következő:

Az 1836. VI. t. cikk 8. §-a s azt megelőző törvények szerint a malom és pedig bármely nemű malom, a földesuri haszonvételekhez tartozván; minthogy a volt földesuri malomjog tekintetében az 1853. márczius 2-án kelt, s az 1861-iki

országbirói értekezlet alkalmával törvényesnek elismert birtokrendezési nyiltparancs 24. §-ában, s az 1872. évi ipartörvény 105. §-ában a fentebb hivatolt törvények határozatai világosan fentartattak, s minthogy továbbá a gőzmalomokra nézve az említett 1872. évi VIII. törv. cikk, s annak előtt e az említett nyiltparancs, avagy a gyári s iparviszonyok szabályozása tekintetében hatályban volt szabályrendeletek kivételt nem tettek, míg az alperesek részéről felhívott 1840. XVI., helyesebben XVII. törv. cikk, mely a gyárak jogviszonyairól szól, a vámra őrölt gőzmalomokra nem is vonatkozhatott; s mint hogy ezek szerint alperesek gőzmalomára nézve, a keresethez B. alatt csatolt, s nem kifogásolt okirat szerint, a földesuri jogokat B.-Gyula területén tettelegesen gyakorló volt földes urat, vagyis felperest és családját a malomjog megilletvén, a malomjog alapján felperes azon időtől fogva, mikor a malom forgalomba tétetett, malomtaksa szedésre kétségtelenül jogosítottnak, s alperesek annak fizetésére kötelezettekül jelentkeznek. Annál fogva felperesek követelési jogát megállapítani, s alpereseket a malomtaksa fizetésre a gőzmalom működésének megkezdésétől fogva kötelezni kellett.

Ellenben az 1876. évig terjedő időre a malomtaksa fejében felszámított 2000 frt iránti keresetével azért utasított el felperes, mert sem azt nem bizonyította, hogy mikor hozatott a malom működésbe, sem a taksa mennyiségének kiszámítására biztos adatokat nem szolgáltatott.

Látjuk ebből, hogy az elsőbíróság határozottan azon álláspontot foglalta el, hogy a malomregálére vonatkozó jog a gőzmalomokra is kiterjed.

Ellenkező felfogásból indult ki a budapesti kir. ítélőtábla 1878. évi márczius 5-én 959. sz. a. kelt ítéletében, melylyel felpereset keresetével egészen elutasította, mert törvényeink szerint a kir. kisebb haszonvételek közé csak a vízi, száraz és szélmalomok tartoznak, a gőzmalomok azonban keletkezésük, és a kir. kisebb haszonvételeket szabályozó törvények meghozatala után utáni időkre esvén, azok földesuri jogból folyó regálejoggal annál kevésbbé tekinthetők korlátozottaknak, mivel a gőzmalom felállításának engedélyezése és az erre hivatott iparhatóság által földesuri beleegyezés kikérése nélkül történik, a kir. kisebb haszonvétele-

lekhez tartozó jogok jogi fogalma pedig abból áll, hogy azon jog csak a földesur beleegyezése mellett gyakorolható, s azért az ily beleegyezés nélküli gyakorlat meg is adható, arra azonban, hogy ily gyakorlat egyenértékű bizonyos összeg, mint malomtaksa fizettség, annál kevésbé terjedhet ki, mivel oly alap, melyen az kiszámítható s megítélhető lenne, nem is létezik.

A legfőbb ítélőszék azonban nem osztotta a kir. tábla álláspontját, s a kir. tábla ítéletének felperest keresetével elutasító részét megváltoztatta, s a részben az elsőbíróság ítéletét hagyta indokainál fogva helyben; s egyuttal a fizetendő malomtaksa mennyiségének megállapítása s kiszámítása, illetve az ehhez kellő adatok beszerzése végett póttárgyalást és bizonyítási eljárást rendelt.

A legfőbb ítélőszék tehát szentesítette azt az elvet, hogy a gőzmalom is a malomregále körébe tartozik.

E visszás helyzet végre a kormányt is tette kényszerítette, s az ügy az 1878. évi június 11-én tartott miniszteri tanács elé került.

E miniszteri tanács jegyzőkönyve szerint ugyanis: a m. kir. belügyminiszterium vezetésével megbízott miniszterelnök előadta, hogy a gőzmalmokra nézve eddig általában azon elvet követve, hogy a gőzerőre berendezett s állandóan gőzerővel működő malmok felállítása, miután azon a szabad ipar tárgyát képezik, a földesuri malomjog szempontjából nem korlátozható, s hogy az ipartörvény értelmében az ilyen gőzmalmok felállítására vonatkozó kérdések elintézése az illető közigazgatási hatóságok hatásköréhez tartozik.

Minthogy azonban a bíróságok ujabban, dacára a fentebb előadott elvnek, az illető földesurak keresete következtében némely esetben az illető gőzmalomtulajdonosokat malomtaksa fizetése kötelezték, mulhatlanul szükségesnek véli, hogy az említett bírói ítéletek folytán a bírói és közigazgatási hatóságok között felmerült illetőségi összeütközés elintéztessék, és a gőzmalmokat illetőleg felmerült illetőségi összeütközés annyival inkább szabályoztassék, mert másrésztől a földesuraktól is mind sürűbben érkeznek a panaszok az iránt, hogy földesuri jogaik a gőzmalom üzeme által érzékenyen sértetnek.

A minisztertanács kívánatosnak tartván, hogy ezen kérdés gyökeresen orvosoltassék, elhatározta, hogy a belügyminiszter ur a bel, kereskedelmi, igazság- és pénzügyi miniszteriumok küldötteiből egy bizottságot hívjon össze, mely a szönyegen lévő kérdés szabályozásával törvényjavaslatot dolgozzon ki.

Addig is azonban a felmerült illetékességi összeütközést az 1869. IV. törv. cikk 25. §-a értelmében akképen tartotta elintézendőnek, hogy az 1868. óta követett azon elv, miszerint a gőzerőre berendezett s állandóan gőzerővel működő malmok szabad ipart képeznek, s azok felállítása a földesuri malomjog szempontjából nem korlátozható, — fentartassék, s az e részben felmerülő kérdések elintézése az ipartörvényben megjelölt közigazgatási hatóságok köréhez tartozik.

Azért terjeszkedtünk ki bővebben e kérdés minden phasisaira, mert biztos tudomásunk szerint e minisztertanácsi határozat után is hozattak, még pedig a felsőbb bíróságoknál is a gőzmalmok taksa fizetési kötelezettségére vonatkozó határozatok, minek indoka részben az, hogy e fontos rendelet igen szűk körben ismertetik, de részben az is, hogy az akként magyaráztatik, hogy az illetékességi kérdés csak a malmok felállítása körüli eljárásra vonatkozik, azon kérdés azonban: köteles e valamely felállított gőzmalom taksafizetésre? nem illetőségi, hanem az anyagi jog kérdése, melyre nézve a miniszterium ugyan kimondhatja nézetét, ez azonban a bíróságokat nem kötelezi.

E felfogás azonban nézetem szerint téves. A fentebbi határozatban az lett kimondva, hogy az e részben felmerülő minden kérdések elintézése a közigazgatási hatóságok köréhez tartozik; tehát a bíróság minden ide vonatkozó keresetet hivatalból visszautasítani tartozik. Ez a jelenre, illetve jövőre nézetem szerint kérdést is alig szenvedhet, azonban más kérdések merülhetnek fel, melyek kétség tárgyát képezhetik.

Az első a folyamatban lévő perekre vonatkozik, melyekben — mint épen a fentebb közlött jogesetben is, a bíróság a gőzmalomtaksa fizetési kötelezettségét már megállapította, s a fizetendő összeg megállapítása végett rendelt további eljárást. Mi történjék az ily ügyekkel?

Nézetem szerint ily esetben a további eljárás a p. törvk. rendt. 8. §. a) pontja alapján beállítandó, mert az eljárás folyamában keletkezett minisztertanácsi határozat folytán a bíróságok ez ügyben kezdettől fogva illetéktelenül jártak el, s így mihelyt arról, hogy eljárásuk nem volt illetékes, tudomást nyernek, a további eljárást beállítani tartoznak.

A másik még kényesebb kérdés, hogy mi történjék oly esetben, midőn már jogérvényesen ki lett mondva a gőzmalom taksa fizetési kötelezettsége, s az illető a fizetést megtagadván, a regáletulajdonos a lejárt fizetési részletek behajtása végett pert indít? Itt azért nehezebb a helyzet, mert ez ügyet a bíróság illetékesség hiányából magától el nem odázhatja. A taksahátralék fizetésében való elmarasztalás és annak végrehajtás útján leendő behajtása ugyanis még abban az esetben is bírói uton lenne érvényesítendő, ha a taksa fizetésre való kötelezettség, s illetve az ennek fejében fizetendő összeg mennyisége közigazgatási eljárás útján alapítottatott volna meg.

Ily esetekben nézetem szerint a bíró nem tehet mást, mint taksafizetésre való kötelezettséget kimondó jogérvényes ítélet alapján a felet fizetésre kötelezni, mert ez ítélet hatálya fennáll mindaddig míg az jogerejűleg meg nem változtatik, vagy a törvényhozás ellenkező intézkedése által meg nem szüntetik. Azt hisszük, hogy ez lebegett a minisztertanács szeme előtt is, midőn e kérdésben egy törvényjavaslat előterjesztésének szükségét mondogta ki.

Z. I.

Külföldi jogirodalmi könyvészet.

LEIST B. W. Das römische Patronatrecht (vorausgehend: Die *missio ventris nomine, b. p. Carboniana*, und *secundum tabulas bonorum possessionis*). 1. Thl. gr. 8. XX. 627 S. Erlangen, Palm und Enke. (s. o. Glück's Pandektencommentar.) M. 12.

II. Magánjog és eljárás.

BROSY L. Repetitorium des preussischen Privatrechts mit besonderer Berücksichtigung der neueren deutschen Reichsgesetzgebung. III. Sachenrecht und Obligationenrecht. 8. 162 S. Leipzig, Rossberg. M. 1.50.

BUENGNER R. Zur Theorie und Praxis der Alimentationspflicht mit Berücksichtigung particulärer Rechte. gr. 8. 182 S. Leipzig, Breitkopf und Härtel. M. 5.

Concursverfahren. Ergebnisse des C. in Oesterreich im Jahre 1877. Veröffentlicht vom k. k. Justizministerium. Lex.-8. 110 S. Wien 1878, k. k. Hof- und Staatsdruckerei. M. 2.80.

ECKSTEIN M. Formularbuch zur deutschen Civilprocessordnung für Rechtsanwälte und Laien. 8. 292 S. Leipzig, Friese. M. 4.

Több rendbeli tudakozás folytán van szerencsénk lapunk tisztelt előfizetőit értesíteni, hogy az 1878. évi »Igazságügyi rendeletek tára« sajtó alatt van, s előfizetőinknek legközelebb szét fog küldetni.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{évi} .. 6 ^{rt} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Észrevételek némely vegyes házasságok érvényességi kérdéséhez. Dr. Csiky Viktor egyetemi tanár urtól. — Keleti jogviszonyok. Herich Károly urtól. — A törvénykezési rendtartás tárgyában készült javaslatnak az ügyvédekre vonatkozó intézkedéseihez. Dr. Weisz Ignác kolozsvári ügyvéd urtól. — Nagyérdekű jogi vita a német jogászok között. Dr. Kiss Mór egyet. magántanár urtól. — Törvénykezési szemle: Végszó az örökség erejéig való marasztalás kérdéséhez. Dr. Nagy Árpád ügyvéd urtól. — «Eskü a bírói egyezésben.» Wizinger Károly szegedi kir. törvényszéki jegyző urtól. — MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Észrevételek némely vegyes házasságok érvényességi kérdéséhez.

(Vége)

A hiba lényege abban áll, hogy az állam elmulasztotta a házasságjogot saját életkorára kihatólag, minden államlakóra kötelezőleg, felekezeti tekintetektől menten, egyszóval polgárjogilag szabályozni: mert ha ezt teszi vala — biztosan állíthatni — utját vágja ama sok panasznak, surlódásnak, erkölcstelen — mert törvénytelen házasságokat eredményező — állapotoknak, melyek állami életünk és társadalmunk egyik kirívó specificus baját képezik.

E helyett törvényhozásunk szabadelvüsködése abban állott, hogy a felekezetek közötti egyenlőséget hangsúlyozva kimondotta, hogy azok házasságjogát és bíraskodását a polgári életre is kiható érvénnyel ruhazza fel, — más szavakkal kifejezve: minden állampolgár házasságának létre jötte, érvénye, felbontása vagy megszűnése kérdésében az illető fél felekezeti törvényeit egyszersmind államtörvényekként tekinti és azokat érvényre segíti.

Nem akarjuk ez alkalommal vizsgálni, ha vajon egy állam, mely a culturállamok sorában kívánt szerepelni — megfelel-e elhivatásának akkor, a midőn házasságjogát a nem egy tekintetben a kor eszméi által túlhaladott felekezeti tanok szerint rendezi és szabályozza, — csak annak constataálására szorítkozunk, hogy «parva sapientia» mellett is könnyen előrelátható volt, hogy azon szabályozás, mely a vegyes házasságoknál is azok érvényességét mindkét félre nézve saját — tudvalevőleg egymástól lényegesen különböző — felekezeti törvénye szerint rendeli elbírálni, az összeütközésnek a kiegyenlíthetetlen ellentéteknek, sőt gyakran a botránynak tárt kaput nyit.

A vegyes házassági válóperekről szóló 1868. 48. t. cz. világos szavakban kimondja, hogy azok, a mennyiben a kötelek érvényességét és az ideiglenes elválást vagy a végképi felbontást tárgyazzák, az alperes illetékes bírósága előtt indítandók meg és miután az alperes felett kimondott ítélet jogerőre emelkedett, a per legfeljebb harmincz nap alatt hivatalból átteendő a felperes illetékes bíróságához, mely viszont a felperes felett hoz ítéletet Mindenik félre nézve egyedül saját illetékes bíróságának az illető fél saját hitelvei alapján hozott jogerejű

ítélete kötelező. A 2. §. valamint az 1868, 54. t. cz. 22 §-a meghatározza, hogy — a magyarországi protestánsok kivételével — a felekezeti egyházi törvényszékek a fentebbi ügyekben illetékes bíróságokként fognak működni.

Ezen törvényben is szentesíti az állam a házasságra vonatkozólag általában — különösen pedig a vegyes házasságoknál azon elvet, hogy a felek cselekvési képességét, jogosultságát, — az általok kötött házasság érvényét és hatályát az illető felekezeti törvények szerint kell elbírálni, — e törvényeket maga részére is érvényeseknek, kötelezőeknek tekinti, azok egyszersmind állami törvények is (nomocanon).

Nézetem szerint azt, hogy törvényeink által a házasság ezen alapelv szerint van szabályozva — komolyan vitatni nem lehet. Lássuk már most ennek szükségképeni consequentiáit; vizsgáljuk meg ezen elv szemmel tartásával először is a képviselőházi tárgyalásnál névszerint is felhozott esetet. Ez abban áll, hogy Hatala Péter — ki már felszentelt kath. áldozár volt — átlépven az unitaria egyházhoz, egy kath. nővel köt házasságot; — ezen házasságból született leány gyermek az 1868. évi 53. t. cz. 12. §-a szerint az anya vallását kellett hogy kövesse — a kath. pap a keresztelési anyakönyvbe azt törvénytelen házasságból származottnak — tehát törvénytelennek vezette be.*

Kétségen kívül felette nagy sérelem volna ugy a szülők, mint a gyermekre nézve, ha a kath. lelkész ezt, az állam törvényei ellenére, mintegy felekezeti makacságból teszi, — valósággal azonban ez eljárás nem tartalmaz mást, mint a törvény szigorú végrehajtását, mert ezen házasság az állami törvények szerint is érvénytelen, tehát az abban nemzett és született gyermek a «strictum jus» szerint törvénytelen. Ugyanis a végre, hogy egy házasság érvényesen megköthető legyen, egyebeken kívül (mint p. a felek szabad elhatározásán alapuló kölcsönös beleegyezés, — ennek az előirt formában történt kinyilvánítása stb.) egyik nélkülözhetlen, mondhatnám első alapfeltétel a felek cselekvési vagyis házasság kötésre vonatkozó képessége; és pedig nem elégséges az általános, azaz azon képesség, mely szerint azok külön-külön egyáltalában házasságot köthetnének, hanem ezen felül feltétlenül kívántatik a viszonylagos képesség is, — szükséges tehát, hogy mindketten épen egymással léphessenek házasságra. A kérdés tehát szabatosabban formulázva az lesz «vajon épen ezen házasságot megköthetik e érvényesen»?

Minden házasságnál tehát előbb a felek képessége külön-külön — absolute — azután egyszersmind egy-

* Megvallom legalább is nagyon feltűnőnek találtam Por Antal országos képviselő és Észtergom városi plebánosnak ugyanezen képviselőházi tárgyalás közben tett azon nyilatkozatát «hogy Hatala vagy bárki más, ha gyermekét törvényesnek találja, keresztesse meg ott, a hol azt törvényesnek fogják elismerni; a kath. egyház az ellen soha protestálni nem fog!» Lehetetlennek tartom, hogy nevezett honatya és kiváló állásu egyházi tisztviselő, ne bírna tudomással az 1868. 53. t. cz. 12. §-áról! Más magyarázatot alig találok, mint hogy a toleranciát annyira tüllozza, hogy «propter, bonum pacis» mind az egyházi, mind a világi törvények exequalásán tülteszi magát!

máshoz viszonyítva — relative — vizsgálendő meg. Azon lelkész a ki ezen vizsgálatot — és pedig ha a házasság előtte kötötték mindkét félre nézve — elhanyagolja, vagy annak eredményét kellően, a törvények alapján bírálva, nem méltatja, súlyos mulasztást követ el.

Tartsuk meg tehát mi ezen a protestans lelkész által elmulasztott vizsgálatot és lássuk, minő eredményre vezet az.

Az 1868. 53. t. cz. után vita tárgyát többé nem képezheti az, hogy egy protestáns lett kath. áldozár az állam törvényei szerint — absolute tekintve — érvényes házasságot köthet, mert a 8. §. szerint: az áttértnek áttérése utáni minden cselekvényei azon egyház tanai szerint ítélendők meg, melybe áttért s az általa elhagyott egyház elvei reá nézve semmiben sem kötelezők. Ebben a mi esetünket tekintve az foglaltatik, hogy miután a protestans egyházak hitelvei és törvényei a papok házasságát megengedik, mi sem gátolja, hogy az áttért kath. pap nősülhessen; de ezen törvény sem többet sem kevesebbet nem mond, mint hogy az áttért maga személyére nézve általában képes házasságot is kötni, — azt azonban semmi esetre sem tartalmazza, hogy az illető bármely házasságot, bárkivel érvényesen megkötöhet. Reá nézve saját új felekezetének hitelvei és törvényei lesznek ugyan szabályozók, de ha házasságra lépni egymás felekezetű nővel akarna, a páritás — de az 1868. évi 48. t. cz. fent idézett világos határozata szerint is — annak ezen házasság megköthetésére vonatkozó viszonylagos képességét csakis saját egyházának hitelvei és szabályai szerint lehet és kell elbírálni, mert ezek az illetőre nézve egyszersmind állami szentesítéssel is ellátott törvények, — a valódi polgári törvények helyét pótolják. Ha már most azon nő, kivel az áttért házasságot akar kötni, a kath. egyház kötelékébe tartozik, az ő személyes — viszonylagos — képességét a kath. egyház hitelvei és törvényei alapján vizsgálva, azon határozott eredményre jutunk, hogy egy kath. nő ezen házasság érvényes megköthetésére megkívántató képességgel nem bír. Mert a kath. egyház hitelve: hogy az ordo presbiterialis — azaz az áldozári rendnek felvétele — valóságos szentség, mely által az illető eltörülhetlen benső képességet és jelleget — character indelebilis — nyer, ennek pedig egyik hatása és következménye, hogy az I. és II. laterani zsinat óta (1123—1139.) az ordinált által kötött házasság magában semmis és érvénytelen. Ebben nemcsak az foglaltatik, hogy a felszentelt nem köthet házasságot, hanem egyszersmind az is, hogy az egyház kötelékéhez tartozó és jurisdictiójának alávetett bármely személy sem bocsátható egy ily egyénnel kötendő házasságra. A kath. egyház Hatalát mai nap is eltörülhetlen jelleggel ordinálnak tekintti és ámbár az ő áttérése folytán reá nézve jurisdictióját nem gyakorolhatja, de saját hitelvei és törvényei alapján megtilthatja, sőt meg kell hogy tiltsa a hatósága alatt álló kath. nőnek egy ily törvényei szerint semmis házasságot kötni.

A dolog tehát úgy áll, hogy egy áttért áldozár bir ugyan a protestans és reá nézve egyszersmind állami törvények szerint azon képességgel, hogy általában házasságra léphessen, de hiányzik ezen házasság megköthetésére vonatkozó képesség a kath. félnél, mert ugyancsak állami törvények szerint ennek cselekvési képessége saját egyházának hitelvei és törvényei szerint ítélendő meg. Tehát azt kellene mondani, hogy az ilyen házasság a protestans félre nézve érvényes, a katolikusra pedig érvénytelen, a minek aztán szükségképi következménye, hogy maga az egész házasság érvénytelen, *mert ezen ügylet természeténél fogva, vagy egészben — tehát mindkét félre nézve — érvényes, vagy — ha az akadály csak*

az egyik fél személyében forog is fenn — teljesen érvénytelen. Nem szenved tehát kétséget, hogy ha egy ilyen házasság érvényessége tétetik kérdésessé, a fentebb idézett állami törvények szerint ezen kérdés felett a felek saját egyházi bíróságai, az illető egyház hitelvei alapján lévén hivatva dönteni, a kath. szentszékek más ítéletet nem hozhatnak, minthogy az saját hívőkre nézve érvénytelen, tehát a fennebbi consequentia szerint egészben is az. Ez ítélet aztán a világi forumra is kihat, mert az államnak magának nincs más házassági törvénye, mint a felekezeteké, az az egyházi és világi törvény ez ügyekben teljesen fedi egymást.

Egészen analog az eset, a midőn egy szerzetes pap lesz protestáns és köt házasságot egy kath. nővel. Ennek is nem egy példáját láttuk a közel múltban. Ez eset csak annyiban különbözik az előbbentől, hogy itt az ordon felül a votum solenne is fokozza a kath. fél házasságkötési képességét kizáró érvényességi akadályt.

Ugyan ezen elvek szerint bírálandók el azon főként az erdélyi részekben az u. n. «kolozsvári házasságok» hazájában igen gyakran előforduló házasságok, melyek egy még életben lévő házastársától elválasztott protestans és egy katolikus között kötöttek. Az ily házasságok azért érvénytelenek, mert a kath. egyház hitelvei szerint az érvényesen megkötött és elhalt házasság csak a halál által bontható fel és pedig mivel az egyház a nem kath. keresztények házasságát is szentségnek és így felbontatlannak mondja; ezért a saját hitelvei szerint elvált protestanst még mindig házassági kötelék alatt állónak tekintti. Ezen dogmaticus tanokból kifolyólag nem engedheti meg saját hívének, hogy egy ilyen állapotú egyénnel házasságot kössön, azt nem tekinthetvén másnak mint kettős házasságnak. Ismét azt látjuk tehát mint fentebb, hogy a kath. egyház saját hívétől tagadja meg a viszonylagos képességet a célzott házasság megköthetésére nézve. Ezt saját tanai szerint tenni kötelessége; magok az állam törvényei is nemcsak megengedik, de erejöknel fogva azt parancsolólag rendelik. Mindaddig, míg az egymástól annyira eltérő felekezeti törvények állami szentesítést nyerve szabályozzák a házasságügyet, ehez hasonló összeütközések mindig és nem is ritkán fognak előfordulni. Az állami törvényhozás nem veszi észre, hogy addig, míg saját felekezetnélküli voltát és a felekezetek közötti paritást akarná megvalósítani — ezen elhibázott uton — akaratlanul is egyik felekezetnek a másik általi befolyásoltatását, mindenik részen elégtelenséget, panaszt és surlódásokat provocál.

Azt hiszem sikerült kimutatnom, hogy azon éles támadások és vádak, melyek a kath. klerus ez ügyekben követett magatartása ellen a sajtóban, sőt az ország-házában is emeltetnek, egyáltalában igazolhatlanok és a legjobb esetben is a törvények nem ösmerésére vezethetők vissza. Mert a kath. lelkész akkor, a mikor hasonló házasságokat érvényteleneknek látván — azok létrejövetelénél a közreműködést megtagadja, vagy ha már létrejöttek volna — azokat törvényes bírálat alá vonja — nem tesz mást, mint hogy az állam törvényeit szigorúan, de helyesen értelmezve alkalmazza, ezért pedig megrovást, kázhoztatást bizonyára nem érdemel. Sőt nyíltan kimondom, ha már valaki az ilyen házasságok létrehozása körül hibázik, törvényellenesen jár el, az nem más, mint az azok megkötésénél közreműködő protestans lelkész.

Mert igaz ugyan, hogy a törvény őtet is feljogosítja a vegyes házasságok megkötésére, de ez észszerűen mást nem jelenthet mint azt, hogy a vegyes házasság — ha ugyan a concret esetben érvényesen létrejöhet — bármelyik fél lelkésze előtt köthető, de ezen törvény

nem ad és nem is adhat — «salvus conductust» a felekezetek lelkészeinek, hogy bármely házasságot még ha érvényességi akadály forogna is fenn — megköthessenek. (E kérdés bármily egyszerűnek látszik, mégis nem egyszer egészen hibás felfogással találkoztam.)

Sőt ellenkezőleg, a házasságot megkötő lelkésznek kiváló kötelessége megvizsgálni esetleg kutatni is, hogy a célba vett házasságot valamely akadály nem gátolja-e? Ezen vizsgálat vegyes házasságoknál nem szorítkozhatik csak arra, vajon a protestans fél — saját egyházának hitelvei szerint megkötheti-e ezen házasságot, hanem szükségkép ki kell terjednie arra is, hogy a másik fél a reá nézve kötelező állami — az az saját felekezeti — törvényei szerint bir-e a megkívántató cselekvési képességgel, mert érvényes házasság csakis azon feltétel alatt jöhet létre, hogy mindkét fél teljes cselekvési képességgel birjon épen ezen házasság megkötésére.

Ez ellen ismét azon ellenvetést hallottam, hogy a protestans pap nem köteles a kath. egyház házasságjogát ismerni — annál kevésbbé annak magát alávetni! Ezt — legalább így — ezen alakban nem is követeli senki, de igen is azt, hogy az állam törvényeit ismerje és respectálja, már pedig a kath. félre nézve a saját egyházának házasságjoga épen úgy, mint a protestansokra nézve — a protestans tanok szabályai — egyszersmind állami törvény is, ezt ismerni minden állampolgár tartozik, az ellen cselekedni tilos, törvényellenes.¹

Hagyjuk tehát az eddigi recriminatioakat, mert a dolog tisztán megvilágítva más képet nyújt, mint azt sokan látják.

Ezen állapot kétségen kívül sok tekintetben visszás, egyenetlenség és surlódásra bő alkalmat nyújtó, de elvitázhatlanul törvényeink által van teremtvé. Orvoslást csak az szerezhet, ha a törvényhozás az egymással össze nem férő és részben már önmagát túlélt felekezeti törvényeket félre téve, az államélet érdekeinek megfelelő és a világi térre kötelezőleg kiható egységes házasságjogot alkot. *Állami reputationk komoly veszélyeztetése nélkül e kérdést elodáznai már nem lehet!*

Addig azonban — reméljük nem sokáig! — nem tehetünk mást, mint a fennálló törvényt helyesen értelmezve megtartani, követni és abból a bár súlyos, de logikailag szükségszerű consequentiákat levonni.

Dr. Csiky Viktor,
egyetemi tanár.

Keleti jogviszonyok.

XII.

Albánia, Spizza, Görögország.

Láttuk, hogy a közmívelődés és ehez képest a jogszolgáltatás is mily naiv, lehet mondani, gyermekded állapotban van még Montenegróban. És mégis mekkora haladás szemben Albániával, a «shgypetár-ok», a sasfiak országával, melynek nyelvét, szellemét és erkölceit állítólag már Nagy Sándor juttatta oly praegnans kifejezésre. A tisztavéri albán nem rokonszenvez sem a montenegróival, bosnyákkal, szerbbel, bolgárral, sem a göröggel, de még a törökkel sem. Jól tudja, hogy

¹ Ugy vagyok értesülve, hogy a kath. lelkészek mindazon esetekben a melyekben saját hitelveik szerint érvényes házasság nem jöhet létre, megtagadják a kihirdetést — nézetem szerint egészen helyesen és törvényesen, de megtagadják egyszersmind azon okmány kiállítását is, a mely a megtagadás okát kellene hogy tartalmazza. Ezt épen saját álláspontjuk érdekében — rosszul teszik; sokkal helyesebben járnának el, ha a házasság érvényes létre jöttét lehetlenítő okokat mindannyiszor behatóan kifejtve a protestans lelkészszel hivatalos alakban közölnék, mert ez által utját vágnák azon eshetőleges mentségnek, hogy az illető a tényállás helyes ismeretével nem bírt és kétségen kívül nem egy esetben tartózkodnék az ilyen házasság megkötésétől.

elmaradottságát a török közigazgatási rendszer okozta, és jöllehet tiszteli a szultánt s az iszlomot, annál mélyebben gyűlöli a kormány hivatalnokait. Idegeneknek tekinti ezeket, mivel rendszerint az albán népnek nyelvét, történelmét, szokásait, hajlamait nem ismerik. Ezért autonómiát kíván, bár szoros kapcsolatban óhajt maradni Törökországgal. Önmagára hagyatva, a belviszályok csak hamar felemésztenék a népeiséget, miglen a törökökkel szövetkezése nemzetiségük fenállását biztosítja. (L. WASSA Effendi: *Albanien und die Albanesen* 54—65. l.)

Számos szokást, melyek fontos jogkövetkezményekkel is járnak, a szerb, valamint a görög nép az albán elemtől kölcsönzött el. Innen ered a kőre való eskütétel, melyet Sulla Rómából távoztakor Cinnától is követelt volt (s melyet a codex Danilo megtiltott), — innen az állatok utáni horoskop, továbbá a fogadott testvérség, a nőrablás, a halottak ünneplése s a vérboszu. Az albánok napjainkban is még a régi, pogány, babonás pelasgok ivadékai. Pedig WASSA Effendi szerint (48. l.) «bei etwas mehr Civilisation, bei etwas besseren Verhältnissen würde Albanien nicht nur nichts der Schweiz nachzugeben haben, sondern im Gegenteil, Albanien würde die Schweiz sehr schnell übertreffen an schöndei, Poesie und Kraft».

Tényleg azonban az albánok igen szívósan ragaszkodnak ősi szokásaikhoz s a török albán «tanzimatról» hallani sem akar. A török kormány reformokat életbe léptetni annyival kevésbbé képes, minél inkább szíjtják a dervisek az iszlám fanatismusát az albánok között. Lassan bár és alig észrevehetően terjeszkedik a hellén propaganda, mely a papokban s a tanítóknak (daskal) a legerősebb támpontot leli s a jelen század kezdete óta, kivált a szabadságharcz alatt, számos délczag albánt meggyőződésteljes proselyttá tett. A skipetárok nyelvén megjelent kevés számú könyv a katolikus clerus törekvéseinek köszöni eredetét «und werden vielleicht diese Bücher noch bestimmt sein, die Grundpfeiler einer bis jetzt allerdings nicht existirenden Litteratur zu werden» (WASSA: 39. l.) Megjegyzendő különben, hogy kivált felső Albánia tengerpartján az olasz elem hatalmasan terjeszkedik.

A berlini szerződés 29. cikke folytán *Spizza* községe és területe Dalmátiába kebelezetett. *Spizza* területe 0'75 földrajzi négyszögmértföld, lakossága, mely kizárólag albán nemzetiségű, de keresztény vallású, 1650 lélekből áll. Az agrár viszonyok rendezettek s a föld szabad tulajdon tárgyát képezi, mivelésrevaló azonban a terület csupán egy harmada «und wird im Ferrassenban, wie er auch in den Küstenstrichen der Bocche üblich ist, zu Oliven, Weingärten oder als eigentliches Ackerland benützt». (L. a *Statistische Monatsschrift* 1879. évi junius havi füzetét: 277. l.)

Albánia némely részeire a montenegróiak is tartanak folyvást igényt. Nikicza fejedelem, ki egyuttal költő és guszlája mellett énekelni szokott, kijelenti egész nyíltsággal:

«Onamo, onamo, da vidju *Prizren*,
Ta to je moje, doma éu doć
Starina mila tamo me zove,
Tu moram jednom oružam'poć.»

(L. *Das Ausland* 1879. évi 1. sz.)

Ígényt formál továbbá Albánia déli részeire *Görögország*. A berlini szerződés 24. cikke értelmében, ha a fényes kapu és Görögország a berlini congressus 13 jegyzőkönyvében jelzett határigazításra nézve nem tudnának megegyezni: Németország, Ausztria-Magyarország, Franciaország, Nagy-Britannia, Olaszország és Oroszország fentartják maguknak, hogy közbenjárásukat a két félnek a tárgyalások könnyítése végett felajánlják. Salisbury

herczeg nyílt titkot beszélt el, midőn a szláv és kivált az orosz és a görög elem antagonismusát fejtegette a berlini congressus előtt: D'alliés ils sont devenus rivaux. Les Grecs redoutent, et avec raison, la subjugation de leur église, la suppression de leur langue et l'absorption et la disparition progressives de leur race. Delijannis, görög külügyminiszter, nem kért «pour le moment» többet, mint Candia (Kréta) szigetének és a görög királysággal határos tartományoknak annexióját. A congressus azonban Candiát teljesen elejtette és csupán barátságos elfogadásra ajánlja Franciaország indítványát:

«Le congrès invite la Sublime Porte à s'entendre avec la Grèce pour une rectification de frontière en Thessalie et en Épire, et est d'avis que cette rectification pourrait suivre la vallée de Salamyrias (ancien Peneus) sur le versant de la Mer Égée et celle du Kalamas du côté de la Mer Jonienne.»

Pedig «la Grèce esclave» sokkal tovább, Konstantinápolyon túl, Kis Ázsiába terjed. S ha a francia javaslat keresztül is vitetnék, a görögök mindazáltal még az Oympusnak sem jutnának tényleges birtokába!

Valóban csudálatra méltó nép ezek a görögök. Közel 3000 év óta szerepelnek a tudományok és művészetek történetében. Ugyan ki vehetné nekik rossz néven, ha dicső multukról megemlékezvén a «grande idée», a byzanti császárság ismételt feltámasztásán fáradoznak. Egész Európa örök hálával tartozik Athéne mivelt lakosságának. Mi vált volna Rómából, ha maroknyi hadsereggel már Miltiades Marathon és Themistokles Salamis mellett nem győz! Teljes ellenszolgálatnak tekinthető-e, hogy 1827-ben az egyesült francia-angol-orosz hajóhad a törököket Navarin mellett megverte s a görög királyságnak, mely Lord Byronnak és Santa Rosának életébe került, felállítását lehetségesítette. A görögöknek ez nem elég. A görög királyság, melyért számos hazafia vérét és vagyonát feláldozta s melynek kiküzdhetéseért Európa összes iskoláiban adakoztak, még mindig csak torso, mint minden reánk maradt classicus szobormű. Jól tudják a görögök, hogy ők maguk gyöngék, de nagyon félnek attól, hogy Konstantinápolyban majd az oroszok előzik meg őket s ezért folyton a nyugat-európai hatalmakat hivatgatják segítségül a panslavizmus ellen.

Görögországnak közjogi aspirációira, de általán a keleti jogviszonyokra élénk világot vet a görög nép történelme. Lykurgos, a nagy törvényhozó, Kréta szigetén Minos király törvényeit tanulmányozván és Kis-Ázsiában Homernek énekeit összegyűjtvén, megajándékozta a rideg Spartát a senatus (gerusia) s a kormányzói felügyelők (ephorok) intézményével. Ő hozta be a földbirtoknak időszakonkénti felosztását (orosz «mir») s a közös étkezést (fekete levest), — ő szentesítette a nőrablást és megtánczoltotta a köztéren zord téli időben a leplezetlen agglégényeket. Vajon a «puerorum amor» mindent megengedett-e «praetor stuprum», mai nap többé nem vitás (L. azonban CICERO: de rep. 4, 4.) A dóriai Spartánál mennyivel nyájásabb Athéne városa, hol Dráko szigorát Solon bölcsessége váltotta fel. Az éjszaka üléselő areopág reformáltatott és vigyázni volt kénytelen arra, vajon minden polgár végzi-e teendőit és dolgozik-e. Azon fiu, kit atyja valamely hasznos foglalkozásra nem tanított, nem tartozott szűkölködő szüleit fentartani. Közviszály esetén senki sem maradhatott semleges, különben elveszté politikai jogait. A hozományt megtiltotta, a nemi közösülés minimumát s a kamatláb maximumát szabályozta.

holtakról nem engedett rosszat beszélni (de mortuis nisi bene) s a nőket gynäkonba (hárem) rendelte, rni, mire a hetárak fajzata (Aspasia!) felburjázott s a zasságtörés csakugy általános lett, mint a rövid

beszédü lakaedémoniaknál. Hisz Leonidas, midőn a Thermopylák védelmére indult, bucsuztakor ajánlotta nejeének, hogy távolléte alatt szüljön minél több polgárt a hazának, — és Sokrates, az egyéni meggyőződés e vértanúja, ki mindenki szeretett disputálni (kivéve asszonyokkal!) szívesen odakölcsonőzte Xantippéjét a reclámszomjazó Alcibiadesnek, a fuvola dühös ellenségének. Solon törvényei szerint a törvényhozás, a tisztviselők választása a béke és háboru feletti intézkedés, az adóügy s általán minden fontosabb államügy a *nemzeti gyűlés* elé tartozott, melyről a scytha Anacharsis megjegyzé: Nálatok az okosak beszélnek, de a bárgyuk döntik el az ügyeket. A végrehajtó hatalom a nagy tanács kezében volt, melynek sorsolás által évenként választott tagjait (prytanok, kik a prytaneumban állami költségen eltartattak) illette a törvények kezdeményezése is. A mit a prytanok indítványoztak s a nemzeti gyűlés elfogadott, azt még az areopágnak, a legfőbb ítélőszéknek, mely ex archontokból állott, kellett megerősíteni. Sajátszerű és sokszor végzetes joga volt a nemzeti gyűlésnek az ostracismus (cserépszavazat), melynélfogva az oly athenéi polgár, ki a köztársaságot veszélybe ejtő, 6000 szavazattal száműzethetett, mi többek közt az igazságos Aristides-en, a pénzügyminiszterek e mintaképén, is megesett.

Sokrates a cynismus, Zeno a stoicismus, Aristippos az epikureismus Pyrrhon a skepticismus mestere, mindannyian új bölcsészeti rendszernek alkotói. Plato az eszmények vilgát teremtő, bár a platonicus szerelemnek (mely róla félreértés folytán neveztetik csak így, Schleiermacher állítása szerint) elvi ellensége volt. És miután Perikles az akropolis-on a propyláákat, a phartenont s az odeont építette, Phidias a messze távolságról látható Pallas Athenét elefántcsontból és aranyból faragta, a classicus nép Praxiteles, Zeuxis, Apelles, Parrhasios remekműveit, Aristophanes vígjátékait, Aeschylos, Sophokles és Euripides szomorujátékait, Anakreon bordalait, Sappho költőné ódáit és Pindaros magasztos diadalénekeit élvezte volt — Aristoteles, e valóságos bölcs méltó tanítványa Nagy Sándor hozzáláthatott a világ meghódításához, a panhellenismus terjesztéséhez.

A classicus korszak lejárt volt és kezdődött a görögök oly nagymérvű kiköltözködése és miveltségterjesztő működése, hogy nemsokára az aegaei tenger mosta partvidéken kívül túl a Hellesponton Trapezuntig s a Duna torkolatáig (Gálacz görög város), túl a Pharos szigetén (első fénytorony: pharos) Aegyptom legdélibb vidékeig, túl a jóniai tengeren Szicziáliáig és Éjszak-Olaszorszáig az összes forgalom csakhamar a görögök kezeibe került. És napjainkban is tekintélyes görög kereskedelmi czégek vannak megtelepedve kezdve Marseile-től és Trieszt-től Alexandriáig, Smyrnaig, Konstantinápolyig és Gálacztól Bécsig. Különösen az angolok nem egészen ok nélkül féltik a szorgalmas és ügyes görög kereskedelmi tengerészet tulságos fejlődését és Nyugat-Európa tán ez oknál fogva leginkább ellenzi a «grande idée» rohamos megtestesülését s a turbulens görög nép előtt szereti azt «chimère»-nek elnevezni.

A voltaképeni Görögország Nagy Sándor korszaka után hanyatlott és majdnem kihalt. A híres történetírók: a naiv Herodot. a kedélyes Thukydides, az erőteljes Xenophon ugyan találtak még méltó utódokat, Polybiost és Plutarchost, a tudományok gyupontja azonban Alexandria lett: Ptolomaeus a csillagászati és földrajzi, Euclides a mértani, Empedokles a vegyész, Pythagoras a sophistikai tudományok megalapítója. Ezután az erősen centralisált római hatalom megtörhette a görögöket politikailag, s *szellemileg egész keleten a görögök uralkodtak.* Hellé-

nisták, azaz meggörögösödött zsidók lettek legbuzgóbb terjesztői Jézus tanáinak, a keresztény vallásnak és midőn Constantin (in hoc signo vinces) Byzáncot választotta volt 330-ban keresztény fővárossá, a romanizmus minden erőszakoskodása dacára még a szláv származású Iustinian is kénytelen volt meghajolni a görög civilizáció előtt és azt elvégre törvénykezési nyelvvé is decretálni. Heraclius eltörölte a latin reactió legutolsó maradványait is. A macedoniai dynastia alatt (867—1056) pedig a görög császárság legnagyobb fényében ragyogott és teljesült Aristoteles álma: a hellenizmus hatalma egy államban volt központosítva.

A keresztes háborúk eredménye végzetes lett a görög népre nézve. Az európai feudalizmus megtörte a byzanti hatalmat, de a folytonos viszálykodások útját is egyengették az ottoman invasióknak. Későn látták be, hogy ez «une politique sans lendemain». Hasztalan küzdött Zsigmond király Nikápolynál Bajazet ellen 1396-ban, hasztalan Hunyady János II. Amurat ellen Várna és Koszovo mellett 1444. és 1448-ban. Konstantinápoly bevételével török állam keletkezett Európában. Következett a renaissance korszaka, melyet a nyugat-európai államok a görög tudomány bevándorlásának köszöntek. Ezalatt a honmaradt görögök a montenegróiak mintájára «kleptákká» szervezkedtek, szakadatlan harcban élve a törökökkel és később «armatole» elnevezésük alatt is kezére járva bármely nyugateurópai hatalomnak, a hányszor valamelyik Törökországgal háborút folytatott. A múlt század eleje óta Oroszország vevegette a görög népet védszárnyai alá, míg végre 1821-ben a szultán ellen fellázadt janinai pasa felhívására Botzaris alatt megindult a szabadságharc, mely 1830-ban a görög királyság felállítását eredményezte.

Szükségesnek tartottuk ezeknek vázlatos előrebocsátását, mielőtt áttérünk Görögország jogviszonyainak ismertetésére. A görög nép évszázados elhüledezéséből lassanként magához téreget, s ha eleddig nem is küzdte ki a közmívelődés azon fokát, melyre vágyódik, erős hite van a jövőben.

Ha pedig a berlini szerződés 24. cikke nem felel meg Görögország óhajainak, vigasztalódjék a 23. cikkel, mely szerint a fényes kapu kötelezte magát *Kréta* szigetén az 1868-iki szervezeti szabályzatot lelkiismeretesen alkalmazásba venni, oly módosításokkal, minők igazságosoknak ítéltetnek. Hasonló szabályzatok, a helyi igényekhez alkalmazva, (kivéve azt, mi Krétának adómentességére vonatkozik), be fognak hozatni európai Törökország többi részeiben is. A fényes kapu külön bizottságokat, melyekben a bentszültek bőven lesznek képviselve, fog megbizni minden ily tartományi szabályzat részleteinek kidolgozásával s az ezen munkálatokból eredt szervezési tervzetek a fényes kapu vizsgálata alá fognak terjesztetni, mely mielőtt az azokat hatályba léptető rendeleteket kihirdetné, a *Keleti-Ruméliába kiküldött európai bizottság véleményét fogja kikérni.*

Dr. Herich Károly.

A törvénykezési rendtartás tárgyában készült javaslatnak az ügyvédekre vonatkozó intézkedéseihez.

(Vége.)

Célja ezen intézkedésnek az nem lehetett, hogy a pereket megakadályozza, vagy hogy a perek számát csökkentse, mert eddig a perben az ügyvéd díjjai és költségei felével szemben folyosítva lévén, — a cliens látta és tudta, mivel tartozik ügyvédének és a per felesleges volt, — míg a javaslat szerint minden esetben — ha csak a fél ki nem

egyezik — per lesz az ügyvédi díj a kiadások miatt, tehát a perek szaporittatnak.

Az sem lehetett célja a javaslatnak, hogy az ügyvédet könnyebben juttassa díjjai és kiadásaihoz, mert — ha a clienssel ki nem egyezik — évek hosszu során át lesz kénytelen perelni.

A bíróságok teendőit sem kevesbiti a javaslat, de sőt szaporítja, mert míg eddig ugyanazon egy fáradsággal a perben az ügyvéd díjjait és kiadásait megállapította felével szemben és pedig alaposan — mert az ügyvédi tevékenységet is egyuttal tanulmányozhatta, addig a javaslat szerint ugyanazon bíró vagy bíróság lesz még egyszer vagy lehet a fél kívánsága folytán köteles a már lejáratott pert áttanulmányozni és így ugyanazon ügyre kettős munkát és időt lesz kénytelen fordítani.

Processualis szempontból pedig teljesen elvetendő az intézkedés, mert ha a javaslat szerint a kereset következtében a díjnak és kiadások *mindenesetre* bírói folyósítás alá kerülnek, akkor szükségtelen a kereset s egyszerűbb az, hogy a díjnak és kiadások a perben hivatalból folyósíttassanak a féllel szemben; már pedig hogy kereset esetében mindig bírói folyósítás fog bekövetkezni, — ha csak béke nem sikerül — az bizonyos, mert ha megjelenik a fél — ez bizonyára mindig fogja a folyósítást kérni, s ha meg nem jelenik, akkor meg hivatalból fog folyósíttatni a követelés, és erős meggyőződésem az, hogy a javaslatnak csakis az volt a célja.

És különben is, honnan veszi a javaslat készítője azon nézetét, hogy azon fél, a ki meg nem jelenik *csak azért* nem jelenik meg, mert a gyakorlat folytán azon nézetben van, hogy a felszámított összegek ugyis bírói megállapítás tárgyát képezik; hol van nálunk oly gyakorlat, melynél fogva a felszámított összegek ugyis mindig bírói megállapítás alá jönnének? és honnan tudja a javaslat készítője, hogy *olyan* felek fognak a tárgyalásról kimaradni, kiknek más *kifogásuk* nincsen, minthogy a felszámított költségeknek bírói megállapítás alá való bocsátását kívánják? alig hiszem, hogy a javaslat készítője azon felektől, kik a javaslat életbe lépte után beperesíttetésük esetén megjelenni nem fognak tudta meg *már előre*, hogy miért nem fognak megjelenni, már pedig, ha a felektől ezt megtudni nem lehetett, ugy csak prófétai előrelátás játszhatik itt közre, ezzel pedig törvénykezési rendtartást készíteni nem lehet, mert ekkor az adósságok és kártérítési ügyekben ép oly prófétai nyugodtsággal lehetne a kimaradt felekről feltételezni, hogy a követelést tulságosnak tartják s annak a bíróság útján leendő megállapítását kívánják, avagy épen az ügyvédi díjnak azok, melyeknél ezen eshetőség fenforoghat?

Joggal elvártuk volna a javaslattól, hogy az az ügyvédi díjnak és kiadások tekintetében az ügyvédi rendtartás tárgyában az ügyvédi kamarák részéről felterjesztett javaslatokat fogja alapul és kiindulási pontul venni, és azt legkevesebbé hittük volna, hogy ugy fog intézkedni a mint intézkedett, mert sokkal kevesebb feltevés mellett kimondhatta volna a javaslat, hogy az ügyvédi díj és kiadások a féllel szemben a perben állapíttatnak meg, hogy az így megállapított díjnak és kiadások tekintetében, — mert folyósításuk közokmányban foglaltatik — a fél ellen egyenesen kielégítési végrehajtás rendelő el s a fél ezen végzés ellen, — ha netán kifizette a díjjakat és kiadásokat — 8 nap alatt kifogásokkal élhet stb.

Végül nem mulaszthatom el még a javaslat 681. §-ára is reflectálni; ezen cikk szerint ingatlanok elárverezése esetén a vételárból előnyös tételként a végrehajtatónak *csakis* az árverés hirdetése és foganatosítása körül felmerült költség fizetendő ki, az indokok szerint azért, mert «csak ezen költségeket lehet olyanoknak tekinteni, a melyek mint a jelzálog értékesítése végett szükségesek — a jelzálogos hitelezők előtti kielégítést méltán igényelhetnek».

Ezen indokolás alaptalan és felületes volta első tekintetre szemlélhető, mert valótlán az, hogy a jelzalog értékesítése végett *csakis* az árverés hirdetése és foganatosítása körüli költség szükséges s a midőn a javaslat indokai csak ezen költségeket tartják szükségesnek, feledni látszanak azt, hogy maga a javaslat — sőt a világ minden perrendtartása — szerint is a hitelező követeléséhez soha sem juthat — ha *csak* az árverési, hirdetési és foganatosítási költségeket akarja hordozni, mert ha a hitelező követelését érvényesítve a jelzalog tárgyat értékesíteni akarja — a javaslat szerint is — tekintettel a közjegyzői okiratokra — legalább is végrehajtási és árverési kérvényeket is kell a bírósághoz beadnia, mert ezek nélkül soha sem juthat azon helyzetbe a hitelező, hogy árverési, hirdetési és foganatosítási díj egyszerű lefizetésével az ingatlant elárverezhesse, már pedig ha a hitelező az ingatlant csak úgy és akkor értékesítheti, ha végre hajtási és árverési kérést ad be, s ha ezek nélkül az árverési hirdetmény kibocsátásához sem juthat el, akkor önkényt értetődik, hogy a végrehajtási kéréstől kezdve minden költség *szükséges* az ingatlan értékesítésére s ha szükséges az okozat, az oknak is szükségesnek kell lenni.

Egyébiránt a javaslat ezen intézkedése is csak az ügyvédek díjait és kiadásait czélozza bizonytalanabbá tenni, mert köztudatu tény, hogy különösen ingatlanokra irányzott követeléses ügyeknél az ügyvédi díj és kiadások tekintetében az ügyvéd *csakis* azon garantiát birta, hogy legalább a végrehajtástól kezdve felmerült díj és kiadások az ingatlan vételárából első sorban fogja visszakapni, — ha időközben fele ki nem egyezett vagy követelését nem cedálta — s így ki nem játszta, — a javaslat azonban még ezen egy tekintetben is károsításunkat czélozza s ezen intézkedés már magában eléggé igazolhatná, hogy mily rendszeresen igyekszik a javaslat jövedelmünket csökkenteni.

Az eddigiek által azt hiszem kellőleg igazoltam a jelen cikk elején kimondottakat és azt, hogy a javaslat a viszonyokat és fenforgó körülményeket teljesen szem elől tévesztve és a kamarák felterjesztéseit szándékosan félrevetve, mily öntudatosan intéz ellenünk oly merényletet, mely eredményében az ügyvédség tönkre téételét eszközli.

Hogy ilyen, évtizedek óta ellenünk irányzott merényleteknek tovább kitéve nem lehetünk, mert ezen utóbbi javaslat e tekintetben már a merényletek ne továbbját képezi, az bizonyos s ezért ideje volna a passivitásból kilépni és egyesít erővel oda hatni, hogy érdekeink a törvényhozás által tovább ne veszélyeztessenek s hogy végre maga a törvényhozás lássa át, hogy érdekeink haladéktalan megóvása a társadalom érdekében is szükséges.

Az erők egyesítését azonban csak az érdekközösség eszközölheti s ha cikkem ezen érdekközösség érzetének felelevenítéséhez járul, úgy célomat elértem.

Dr. Weisz Ignác,
kolozsvári ügyvéd.

Nagyérdekű jogi vita a német jogászok között.

E sorok rendjén egy rendkívüli érdeklő bíró, jelenleg a választott bíróság eldöntésére váró jogvitát kívánnék ismertetni, mely — azon óriási horderejű elméleti kérdéseknél fogva, melyek azzal szorosan összefüzdnek — nemcsak a kis Schweiz határain belül, hol az ügy felmerült, hanem a széles világ jogászai köreiben is a legnagyobb figyelem és érdeklőség felkeltésére érdemes.

És a mi az érdeket csak növelheti, az azon körülmény, hogy ez ügyben korunk legnagyobb jogásza nyilvánítottak pro és contra véleményt.

Mig alperes elleniratához a jeles heidelbergi tanár RENAND és Schweiz két legelőkelőbb jogászának HEUSLER ANDRÁS baseli és BROCHER genfi tanárnak ez ügyben adott

véleményeiket csatolá be, addig másfelől felperes válasza benyújtása előtt, korunk egyik legnagyobb romanistája: a hirneves göttingai tanár IHERING RUDOLF tanácsát kérte ki, a ki e szép feladatának egy aránylag terjedelmesnek nevezhető mű (*Rechtsgutachten in Sachen des interkantonalen Vorbereitungs-Comités der Gaubahn gegen die Gesellschaft der Centralbahn, betreffend die Vollendung und den Betrieb der Wanerfallenbahn und ihrer Fortsetzung von Solothurn nach Schönbühl, erstattet auf Ansuchen des klägerischen Comité, von Dr. RUDOLF v. IHERING.*) megírásával felelt meg, mely az őt megkereső fél által a bírósági használat és e mellett az érdeklődőknek való kiosztása végett ki lett nyomtatva.

Minthogy e sorok írója szerencsés volt az utóbbnevezett vélemény szerzőjétől ebből egy példányt, ugyszintén az ügy állásáról közelebbi információt nyerni, minthogy másfelől IHERING maga a kérdést oly nagy jelentőségűnek tartja, hogy azt az általa és UNGER által szerkesztett *Jahrbücher für die Dogmatik des heut. röm. Rechts* későbbi folyamában saját véleményével együtt közölni szándékozik, e becses folyóirat azon tisztelt olvasói részére, kik az ügyet közelebbről nem ismerik, egy kellemes szórakozást nyújtó olvasmányt vélek nyújthatni, ha a folyóirat pár számának egy-egy hasábját a célból veszem igénybe, hogy a peres kérdés tényállását, az ezzel szorosan egybefüggő elméleti kérdéseket és a neveztem tudósok véleményeit megismertessem. Mert az alább érintendő és a tudomány férfait már eddig is foglalkoztató, de most egy adott gyakorlati esetben maga az élet oly élesen felszínre hozott kérdések mindenike méltó arra, hogy azokat minden jogász újból és újból gondolkozása tárgyaivá tegye!

A peres kérdés tényálladéka igen egyszerű s a felek részéről sem képezi vita tárgyát, a miért is ennél pusztán azon adatok felemlítésére szorítkozhatunk, melyek a felmerülő jogi kérdések megérthetése nélkülözhetlenek.

Az 1870. évben Solothurn kantonban «Initativ-Gesellschaft der Gaubahn» név alatt egy társaság alakult, mely egy Solothurn és Olten között az u. n. Gau-n átvonuló vasutvonal létesítésére szükséges műszaki, kereskedelmi és pénzügyi előmunkálatok megtételét — és az építés eszközésére egy végleges építő-társulat szervezését tűzé ki céljául. Ezen társulat az előmunkálatok és névszerint a tervek és költségelőirányzat elkészítése végett kebeléből, szabályzata értelmében, egy 21 tagu «kezdemenyező bizottságot» — («Initativ-Comité») — küldött ki, mely azonban működését egy, a jelzett vasutvonal folytatását képezendő más vonal (u. n. Broyethalbahn) építését célul kitűző, egy másik társulattal való egyezkedésekre is kiterjeszté, ez utóbbiak eredménye abban nyilvánlván, hogy a kezdemenyező bizottság 1871. márczius 21-én tartott ülésében elhatározá ezen kiterjedtebb téren építendő vasutvonal létesítése végett egy interkantonalis bizottság alkotását, mely állana a Gaubahn kezdemenyező bizottságából, a vonal által érintett községek és a kormány képviselőiből, a nélkül azonban, hogy az előbbi «Gaubahn-Comité» ebbe egészen beleolvadna.

Ezen bizottság, mint «interkantonalis Vorbereitungs-Comité für die Gaubahn», — (a «Gaubahn» elnevezés most már a Lyss helységig tervezett egész vonalat jelölő meg) — 1871. augusztus 15-én megalakult s az ügyek vezetésére egy «végrehajtó választmányt» — (Executiv-Ausschuss) — küldött ki.

A bizottság a szükséges concessiókat megnyervén és részben az érdekelt községek által alájegyzett részvények, részben pedig egy consortiummal kötött szerződés alapján a szükséges összegeket biztosítván, költségelőirányzatát a kormánynak beterjeszté, ez pedig azt el is fogadá. Ennek folytán a választmány a jelzett vonalnak a concessiók átengedése mellett való felépítése és forgalmának átvétele

véggett egy más ajánlkozó mellett a Baselben székelő schweizi központi vasut részvénytársaság igazgatóságával (Directorium der Schweizerischen Centralbahn-Gesellschaft) tárgyalásokba bocsátkozott. Ugyanezen időben az interkantonalis bizottság egy, ugyancsak Solothurnban másik bizottsággal, — mely egy más vasut vonal kiépítése, t. i. az u. n. «Wasserfallenbahn» s ennek Solothurntól Schönbühlig terjedő folytatására alakult, — érintkezésbe lépett s igyekezett a schweizi központi vasutársulat igazgatóságával folytatott egyezkedéseket az utóbbi vonal érdekeire is kiterjeszteni, mely igyekezetét siker is koronázta.

A szerződés ugvanis az «interkantonale Vorbereitungs-Comité der Gaubahn» végrehajtó választmányának és a schweizi központi vasut igazgatóságának képviselői között létrejövén s úgy az interkantonalis bizottság, a központi vasutársaság részvényesei és igazgatótanácsa által ratificáltván, az első tizenöt articulus az eredetileg egyedül tervbe vett meghosszabbított «Gaubahn» — vonal, a 16—17-ik art. ellenben az utóbb nevezett «Wasserfallenbahn» és jelzett folytatásának kiépítéséről és forgalomba helyezéséről intézkedik. Ez utóbbi vonalokat illetőleg kötelezve lett, a központi vasutársulat az azokra nézve szükséges concessiók megnyerése végett maga részéről minden lépéseket megtenni és ezen vonalokat is a *concessio megnyerésétől számítandó öt év alatt véletlen esemény befolyását fenntartva*, — («Einflüsse

höherer Gewalt vorbehalten») — felépíteni és a forgalom részére szabályszerűen átadni. Ezzel szemben átruházza az interkantonalis bizottság összes terveit és concessióit és kötelezi magát a szerződés 1—15. art-ban körülírt «Gaubahn» átruházására vonatkozó felsőbb jóváhagyás kieszközlésére, ugyszintén a 12 millió frankra előírányzott építési tőke egy harmadának beszerzésére, minden ezen szerződésből felmerülő vitás kérdések eldöntése választott bíróságra bízván.

A schweizi szövetségi tanács 1873. szeptember 23-ikán hozott határozatával az érintett átruházást jóváhagyván, elrendelé egyszersmind, hogy a költségkimutatás 12 hó alatt terjesztessék be, a földmunkálatok 1875. január 1-sője előtt foganatba vétessenek és az összes vonalak 1876. február 1-sőjéig kiépíttessenek. Később mindkét előbbi határidő 1876. február 1-sőjéig lett meghosszabbítva.

A szerződés 1—15. articulusaiban foglalt Gaubahn, ugyszintén a 16—17. art-ban körvonalozott vonalak némely részei szerződésszerű időben felépült és át is adatott a forgalomnak; ellenben a többi részek tekintetében 1875-ben felmerült a hír, hogy az építő társaság azok építését félbehagyta, minek folytán az interkantonalis bizottság végrehajtó választmányát utasítá a dolog kipuhatolására s a szerződés teljesíttetése végett szükséges és esetleg peres lépések megtételére.

Dr. Kiss Mór,
egyet. magántanár.

(Folytatása követk.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Végszó az örökség erejéig való marasztalás kérdéséhez.

Ha közötttem és SZTEHLO KORNÉL kartársam között személyes differentiák forognának fenn, bizonyára nem merném sem lapunk t. szerkesztőinek, sem olvasóinak türelmét még egy végszó koczkáztatásával próbára tenni; mivel azonban minden subjectiv érkedmomentumot nélkülöző elvek azok, mik felett egyetértésre jutni nem tudunk, talán nem hiába kérek engedélyt még pár szó elmondhatására. Megigérem, hogy e kérdésben tőlem eredve utolsók.

Nem tudom, nem eléggé világosan fejeztem-e ki magamat, vagy csak Szt. K. nem értett meg jól, de eszem ágában sincsen s nem is volt az örökhagyónak zálogjogilag biztosított hitelezőjét oly módon megszorítani akarni, hogy kisebb összeggel is kénytelen legyen megelégedni, mint a minőt a zálogtárgy végrehajtás utján értékesítése utján elérhet. A záloghitelezőnek a zálogtárgyhoz való jogi viszonyát a zálogjog tekintetében fennálló elvek szabályozzák, melyek módosulást semmiképen sem szenvedhetnek az által, hogy azon harmadik személy, kinek tulajdonába a zálogtárgy időközben átment, az előbbi tulajdonosnak örököse. S nem is mint örökös, hanem mint a zálogtárgy tulajdonosa marasztaltatik annak türesében, hogy a biztosított követelés a zálogtárgyból kielégíttessék. Ez oly világos, hogy a mint külön felemlítését nem tartottam szükségesnek, úgy feleslegesnek tatom most is bővebb vitását.

De szívesen megengedem azt is, hogy legigazságosabb volna a Szt. K. által javasolt azon marasztalási mód, mely szerint az ítéletben a kielégítési alap, t. i. a hagyatéki tárgyak — kijelölendő; de minden idealis igazsága mellett is practice többnyire keresztül vihetlen. Csakis akkor volna foganatosítható, ha az örökös a hagyatékhöz nem nyulna, mig a hitelezőknek nem tetszenék végrehajtásilag eladatni az egész hagyatékot, s csak a netaláni felesleget merné zsebre dugni. Sőt az árverés után jelentkező hitelezők tekintetében még ez esetben sem effectuálható. Azonban vegyük fel azt az esetet a melyik leggyakoribb, hogy az örökös, ki például egy házat örökölt, az első jelentkező hitelezőnek szó nélkül fizet 1000 frtot. Jön

egy másik is, ki kétségbevonhatlanul kimutatja, hogy az örökhagyó neki 5000 frtjával adósa volt. Ezt is kifizeti, notandum saját, nem örökölt pénzéből. A harmadiknak, ki szintén 5000 frtot követel, már nem fizet vagy mivel kifogyott a pénz, vagy mivel az örökséget már kimerítettnek véli. Pereltetik, s a bíró azt mondja rá, hogy köteles tünni, miszerint az 5000 frtos követelés az öröklött házból kielégíttessék; árveréskor befoly a házért 5000 frt, s a szerencsétlen örökös, ki e szerint 5000 frtnyi értéket örökölt, 11,000 frt hagyatéki adósságot volt köteles fizetni. Hol van itt az igazság?

Vagy tegyük fel, hogy örökösünk csupán ingókat örökölt, s azokat azon módon el is adta, elcserélte, stb. Ha a hagyatéki hitelezők perlik, s ha minden ily esetbeni ítéletnek, tárgyaknak kielégítési alapul való megjelölése mellett kellene, mint Szt. K. kívánja, meghozatnia, akkor a bírónak vagy azt kell mondanía, hogy felperes elutasittatik, mivel a hagyatéki tárgyak már nincsenek alperes birtokában, vagy ama harmadik birtokosokat kell a kielégítés türesében marasztalni.

Hasonló eredményekre jutunk ha az örökös időközben elválaszthatlan beruházásokat tett; s Szt. K. ha nem is teszi szívére kezét, kénytelen lesz bevallani, hogy azon igazságban, melynek az általa vitatott elv a tout prix alkalmazása létet ad, még sokkal kevesebb köszönni való van, mint abban, melyet az általam javasolt, s általa félreértett modus procedendiból levezet.

Annak megengedése mellett tehát, *hogy azon ritka esetben, melyben a hagyatéki tisztán, t. i. természetben s más értékekkel össze nem olvasztottan áll úgy activ mint passiv állapotát illetőleg csakugyan legigazságosabb eredményt idézhet elő az általa ajánlott elv, megmaradok azon állításom mellett, hogy de facto, s rendszerint egészen helyes eredménnyel, az általam javasolt eljárást kell követni.* Valódi szakértőket s megbízható embereket kell becsűsökné választani, s nem olyanokat, mint a minők végrehajtási becsléseknél rendszerint alkalmaztatnak, s az ott elért becsárak csekély fontossága folytán kár nélkül alkalmaztathatnak is, és nem fog kelleni nagy igazságtalanságoktól tartani.

Megmondhatnám még azt is, hogy a kártérítési vagy

szavatossági kérdésekből vont analógiát is fenn kell tartanom, mert a mint ott a megtérítendő, úgy itt az örökölt tárgy nyújtja a marasztalás mérvét, s nem látom be, hogy mi különbséget szülhetne, hogy ott közvetlen, itt közvetett viszony forog fenn, megmondhatnám azt is, hogy az általam javasolt s a csődeljárás között épen nincs hasonlatosság, mivel az előbbinél e megelőzés teljes érvényre jut, de nem akarok hosszadalmassá válni, s azon meggyőződésemmel újbóli kijelentésével zárom be soraimat, hogy javaslatomat ugyan távolról sem tökéletesnek, de Szt. K.-énál mégis határozottan jobbnak és minden körülmények között kivethetőnek tartom.

Dr. Nagy Árpád,
ügyvéd.

«Eskü a birói egyezségben.»

A polgári perekben, különösen a sommás eljárás terén a bíróság igen gyakran emel ítélet erőre oly egyezséget, melyben a felek úgy állapodtak meg, hogy az eskünek egyik által le vagy le nem tételétől tétetik az ügy kimenetele függővé.

Szemből az 1868. évi 54. t. cz. 221. §-ának azon intézkedésével, mely szerint: «esküvel bizonyítást a bíró csak végítéletben rendelhet el», a 124. §, mely szerint: «az jogérvényes ítélet erejével bír», továbbá a 228. §. szelleméből vont következtetés, a törvényesség látszatát kölcsönzi ugyan a perek ezen könnyű módon történő befejezésének, azonban a látszat csal, mert ezen eljárás a perrendtartással ellentétben áll, eredményében pedig káros hatása.

Ellenkezik a prts szabályaival mert:

az egyezségben szövegezett eskünek a szövegezéshez hiven kell letétni, tehát a felek akaratjához képest nemcsak a döntő, hanem a mellékes körülményekre, és nem csak a tény, hanem a jogkérdésekre is, továbbá, mert: a bíróság meggyőződést se szerezhet arról, hogy a bizonyításra kötelezett fél rendelkezett-e egyéb bizonyítékokkal, végre, mert; különösen a főhítnél a szükséges alakszerűségek ritkán tartatnak meg;

a prts 221. §. szerint azonban az esküvel bizonyítás csak „döntő” és „tény” körülményekre, még pedig csak akkor rendelendő el ha a bizonyítás másképen nem eszközölhető;

a 230. §. szerint a főhit a bizonyításra kötelezett fél kínálása, vagy részére lett visszakinálás folytán ítélt meg.

Eltekintve ezektől, van a perrendtartásnak oly §-a, melynek eseteiben az esküre a fél nem bocsájtható.

Ez a 233. §. a), b), c) pontjában foglaltatik. Ha tudomására jutott a bíróságnak, hogy ez hamiseskü miatt vagy nyereségvágyból már el volt ítéltve, ha testi vagy elmebeli fogyatkozás miatt, avagy más okból azt a mit esküvel kellene bizonyítani saját érzékeivel nem észlelhette, végre ha 12., illetve 18-ik életévet még be nem töltötte, a bíró nem veheti ki tőle az esküt.

Ellenkezik tehát az eskünek a birói egyezségben alkalmazása által követett eljárás a prts szabályaival, mert a bíró midőn ezen egyezséget ítélet erőre emeli, ily módon bizonyító erővel ruház föl oly esküt, melynek hitelt érdemlősége a törvényben meg van tagadva.

Tekintsük más oldaláról a dolgot, s megtaláljuk immár a káros következményeket is.

Az a ténykörülmeny, mely esküvel bizonyított, lehet: való, és lehet: nem való, mely utolsó esetben a dolus hozzájárulása megadja a hamiseskürei leendő minősítést.

Ha való azon ténykörülmeny: az eskü letétele folytán pervesztessé lett fél, előszedi elrejtett igazolványait, ezekkel

a másikat a büntető bírósághoz hurcolja, és igen gyakran eléri azon célját, hogy a hirnevét sokra becsülő egyén olyan követelést is fizet, melylyel soha sem tartozott.

Ha nem való, akkor még inkább alkalma van a pervesztes félnek a zaklatás, zsaroláshoz.

A midőn birói egyezségben állapittatik meg az eskü, rendesen szó sincs egyéb bizonyítékról, és legtöbb esetben ügyvédek, képviselők jelenvén meg, igen könnyen nyélbe üttetik az egyezség, melyben formulázott esküt a jámbor védencz megesik hogy akkor hallja először midőn felolvassa előtte a bíró, így azon kérdésre «értette-e»? rámondja hogy «igen», a nélkül hogy mikor kijön a tereméből el tudná mondani, mire esküdött meg? (Ily esetet mint vizsgáló bíró constatáltam, és nagyon természetesen: vádlott föl is lett a vád alól mentve.)

A midőn mint emlitem szó sincs egyéb bizonyítékról, az emberi természetben rejlő önérdek tevékeny ingere könnyen jut külső behatások alatt tulsulyra és a «hamiseskü» is könnyen letétni.

És ha szaporodnak a hamisesküvés miatti panaszok, nézetem szerint, az eskünek perdöntő bizonyítékul meggon-
dolatlanul történő alkalmazásában kereshetjük ennek okát mindenekelőtt; s ennek tulajdoníthatjuk, hogy a visszaélés kivetkőztette természetéből a törvényt és a mi legerősebb biztosítékául állapittatott meg a jognak, az a fosztogatás fegyverévé válik.

Ezért nem tartom én helyesnek az eskünek szerződés-szerű megállapítását, és azon jogszabálynak «contractus contrahentibus legem ponit» az alkalmazás indokolására fölhozását. Mert ez nézetem szerint a mennyiben hamisan tétetik le az eskü, nem egyéb mint «szövetkezés a törvény oltalma alatt büntett elkövetésére».

Van egy eset azonban, midőn a szerződés-szerű esküt meg lehetne habozás nélkül bátran állapítani. Ez a francia és olasz polgári törvények azon rendelkezésének átvétele lenne, hogy: «ha a kínált vagy visszakinált eskü letétni: az ellenfél azon kérelme, hogy a letett eskü hamisságát bebizonyítja, nem fogadtatik el.

Aber es geht schwer . . . .

Wizinger Károly,
szegedi kir. tszki jegyző.

Külföldi jogirodalmi könyvészet.

EVELT J. Das preussische Civilrecht für das Studium und die Praxis systematisch dargestellt. 4. vielfach verm. und umgearb. Aufl. hrsg. von A. Evelt. 1. und 2. Lfg. gr. 8. 284 S. Paderborn 1878, Schöningh. à M. 1.50.

HAHN C. Die gesammten Materialien zu den Reichs-Justizgesetzen. 1. Bd. 4. und 5. Lfg. und 2. Bd. 3. Lfg. gr. 8. Berlin, v. Decker. Inhalt: 1. Materialien zu dem Gerichts-Verfassungsgesetz. 4. und 5. Lfg. S. 961 bis 1596. — II. Materialien zur Civilprocessordnung. 3. Lfg. S. 641 bis 960. à M. 6.

HÖINGHAUS R. Handbuch für Schiedsmänner. Die neue preussische Schiedsmannsordnung. gr. 16. 164 S. Berlin, Hempel. M. 2.

— Die neue Hinterlegungsordnung für die königlich preussischen Staaten. gr. 16. 141 S. Ebenda M. 1.50

— Die neuen preussischen Subhastationsgesetze. gr. 16. 164 S. Ebenda M. 2.

KLEINER O. Commentar zur Civilprocessordnung für das deutsche Reich. 7. und 8. Lfg. gr. 8. (2. Bd. S. 1—224.) Würzburg, Stuber. à M. 2.40. (1—8 M. 19.80.)

KLEINSCHROD E. Ueber die Klagänderung nach gemeinem Process, neuesten Processordnungen und dem Code de procédure civile. gr. 8. 111 S. Erlangen, Deichert M. 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ¹²évre ... 3 ¹²rt. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Felsőbb bíróságainkról. — Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — Nagyérdekű jogi vita a német jogászok között. Dr. Kiss Mór egyet. magántanár urtól. — Ellenészrevétel némely vegyes házasságok érvényességi kérdéséhez. Sztelhó Kornél ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: A telekkönyvekről. Egy veterán telekkönyvvezető. — Zálogváltási jogeset. Horváth Károly ügyvéd urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. Igazságügyi rendeletek 1878. évre.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Felsőbb bíróságainkról.

—e— Tíz éve volt nem rég, hogy felsőbb bíróságaink jelenlegi szervezetükben működnek. Nemzeti önállóságunkat egy új felsőbb bírósági szervezet teremtése által is véltük kimutatni, és az alkotmány helyreállítása után pezsgő teremtő erő létre hozta a kir. Curiat két osztályban, valamint a két királyi táblát. Az alkotás körül lezajlott viták azonban a közös cél iránti törekvésben nem hozhatták egyetértésre a felmerült nézetkülönbségeket és ezek a munka befejezésénél is egymással szemben állottak.

Ennek természetes következménye az volt, hogy nem egy, részeiben harmonikus összefüggést feltűntető, hanem oly mű lett alkotva, melynek egyes részei egymástól különböző irányok szüleményei, és e szerint a belső összefüggést, a közös alap gondolatot nélkülözik. Nem akarunk ezzel szemrehányást tenni a felsőbb bírósági szervezet alkotóinak. Ők, kényszerítve a rendelkezésükre álló idő rövidsége által, nem készíthettek egy a meglevőtől lényegesen eltérő eljárásra fektetett szervezetet.

Az írásbeli eljárás megtartása folytán tehát el kellett fogadniok oly alap gondolatot a felebbviteli rendszerben, és ezáltal a felebbviteli bíróságok szervezetében is, melyről előrelátható volt, hogy hosszabb időre következményeiben nem lesz kielégítő. Mindamellett óhajtották már akkor is kitűzni a célpontot, mely felé a jövőben törekedni kell, melyet ők is csak művük ideiglenes jellegénél fogva nem kísértettek megközelíteni.

Megvalósítása végett, mintegy saját tudományos meggyőződésük feltűntetésére és lelkiismeretük megnyugtatóására a szóbeliségnek félreismerhetlen emléket raktak le. Így keletkezett a legszélesebb alapokra fektetett szóbeliség egyik követelménye, a kir. Curianak semmitőszéki osztálya, és mellette a csakis a legtisztább írásbeliség mellett fenállható királyi táblai szervezet, különösen a budapesti kir. tábla rengeteg területével és roppant személyzetével.

Ezen felsőbb bírósági szervezet életbeléptetése óta lefolyt tíz esztendő alatt a gyakorlat és az elmélet emberei meggyőződhettek annak helytelenségéről. Nem a bíróságokban van a baj. Mert ezek működéséről minden elfogulatlan bíráló csak dicsérettel megemlékezik. Hisz a semmitőszék tagjai által példás vezetés mel-

lett kifejtett odaadó, és mély tudomány által támasztott buzgalomnak köszönhetjük, hogy polgári perrendtartásunk kétes helyei következetes döntvények által megmagyarázva, hiányai betöltve vannak, hogy mihelyt lábra kapott egy-egy perrendellenes bírói gyakorlat, a bíróság azonnal a kellő kimutatást nyerte a semmitőszéki határozatok által. A teljes ülésben hozott döntvényekben az alsóbb bíróságok mindig felvilágosítást találhatnak kétes esetekben s biztosok lehetnek abban, hogy a semmitőszék az egyszer teljes ülésben helyesnek megjelölt irányról letérni nem fog. A királyi táblák, és különösen a budapesti tábla, melynek jelenlegi szervezetét a tapasztalat czélszerűtlennek bizonyította, hasonlóképen sok jót eredményeztek azáltal, hogy az egy jognak alávetett területeken már másodfokban a jogegységet a gyakorlatban lehetőleg fentartották. Működésük eredménye azonban a dolog természete szerint nem lehet oly mélyre ható és döntő mint a semmitőszéké, mert ez mindig mint utolsó forum végleg dönt, holott a királyi táblák határozatai ellen csak kivételesen van a felebbvitel kizárva.

Minden törekvés azonban hajótörést szenvedett a szervezet helytelenségén. A Curianak a harmadbíróságnak bifurcatiója oly formán, hogy az egyik osztály a másik felett áll, és még azonkívül minden más bíróság határozata ellen közvetlenül nála lehessen orvoslást keresni, nem teremtette a várt gyümölcsöket. Az eljárás a sok semmiségi panasz által, melyek mellett még külön a felebbezés is járja, szerfelett lassítatik, a nélkül, hogy erre ok volna. És azt hisszük, hogy ha ma országszerte a semmitőszék megszüntetését hangoztatják, ez azon meggyőződésből ered, hogy ma a külön semmitőszék; hatáskör felesleges. Hisz tényleg négy felebbviteli forum van, s úgy mint a variatio-nak nevezett számtani műveletnél a legkülönbözőbb összeállításokban gyönyörködhetik akár a pert huzni akaró rosszhiszemű alperes, akár az alperest alaptalanul zaklató felperes.

A legfőbb forumok egyikének, akár a semmitőszéknek, akár a legfőbb ítélőszéknek meg kell szűnnie, mert a kettőnek egymás mellett nincs létoka. De ezen szervezeti hiba nem tehető jóvá a polgári perrendtartás módosítása nélkül, mert úgy a legfőbb ítélőszék mint a semmitőszék fenállása a peres eljárás által megállapított felebbviteli rendszerben gyökerezik s ha a két forum hatáskörei összekapcsolásáról vagy az egyiknek eltörléséről van szó, akkor a peres eljárásban legalább is a felebbviteli rendszert kell átalakítani. E kettő karöltve jár. De azon kérdés megoldásánál vajon jövőben az átalakítás után a legfőbb bíróság mily hatáskörével birjon, vajon a ténykérdésben is határozhasson vagy nem, ezen kérdés megoldásánál az iránt is kell tisztába jönni, miféle szándékozunk a jövőben törekedni, a szóbeliség vagy az írásbeliség felé. Ha beérjük az írásbeliséggel akkor megadandó a legfőbb ítélőszéknek a jelenlegi semmitőszéki hatáskör; s ezt teszi az országgyűlés előtt fekvő perrendtartási javaslat is. De akkor

meg kell barátkozni a gondolattal, hogy talán két évtizedre is a szóbeliségnek legalább polgári ügyekben nem lesz nyoma nálunk. Szóval a Curiának új szervezése igen fontos más kérdések megoldásával van kapcsolatban, mi ugyan az új szervezés sürgősségét nem csökkenti, de annak létrehozását nagyon nehezíti, előázza.

Másképp áll a dolog a királyi táblák újja szervezésével. Itt nincs arról szó, hogy azok birói hatásköre megváltoztassék. Itt nem kell tehát a polgári perrendtartás szabályait módosítani akkor, ha a divatos jelszó szerint a decentralisatio keresztül vitetik. A királyi táblánál és mint már említettük, különösen a budapesti királyi táblánál a czélszerűtlenség abban rejlik, hogy roppant kiterjedt területtel bir és tulságos sok bírása van, Ezen legegyszerűbben a felosztás által, több kir. tábla felállítása által lehet segíteni. Ez mint már említettük magában véve is keresztülvihető. És mert ez úgy van azért különösen óhajtanók, hogy a királyi tábla decentralisatiója körül mutatkoznának már most is azon előjelek, melyekből az eszme megvalósítására a közel jövőben lehetne következtetést vonni. A jelenleg az országgyűlés előtt fekvő perrendtartási javaslat ugyan nyújt némi reményt, mert szerinte az igazságügyminiszter a javaslat törvény erőre emelkedése és életbeléptetésétől számított két év után a kir. táblák újjászervezése iránt javaslatot fog tenni. Valljuk azonban be, hogy ezen reményre semmit sem lehet adni. Nem is akarjuk számba venni azon általános meggyőződést, hogy e javaslatból törvény nem lesz, hanem felteszszük, miszerint az csak-ugyan törvényerőre emelkedik, mikorra várható akkor is a decentralisatio keresztülvitele? Erre a feleletet mindenki magának megadhatja.

Ma tehát midőn a felsőbb birósági szervezet fenállásának harmadik lustrumába lépett, constatálhatjuk, hogy e szervezet kielégítőnek nem bizonyult be, hogy megváltoztatása szükséges, de hogy az a közel jövőben nem várható. Óhajtuk azonban, s velünk együtt bizonyosan a magyar igazságügy minden barátja, hogy ez új szervezés mielőbb megtörténjék.

Keleti jogviszonyok.

XIII.

Görögország.

Görögország jelenleg alkotmányos és képviseleti monarchia. Az 1864. október 29-éről szóló alkotmány biztosítja az állampolgároknak törvény előtti egyenlőségét, az egyéni szabadság s a személyes javak sérthetenségét, a sajtó s az egyesületek szabadságát végre minden vallásfelekezethez szabad gyakorolhatását. Az állami hatalom «az alkotmány nevében» végzi minden teendőit.

Az 1830. évi február 3-áról kelt londoni jegyzőkönyv felállítja a görög királyságot Nagy-Britannia, Francia- és Oroszország védnöksége alatt, mely 3 állam a görög királynak 1,125.000 franknyi civillistáját egyenkint és évenként 100.000 frankkal toldja meg. Sem Maurokordati, sem Capodistrias, sem a szabadságharcz többi dicső férfiai: Botzaris, Canaris, Miaulis, Karaiskakis vagy Colocotronis, nem juthatott trónra, mert egyik sem volt elég erős, mint Szerbiában Kara Gjorgje és Milos, leküzdeni a többiek irigységét. Ezért, valamint a londoni jegyzőkönyv tekintetével volt az Epidaurusi görög nemzeti gyűlésnek óhajaira, másrészt a görög nép elfogadja Naupliában királyul Ottót, a bajor herceget, miután Leopold herczeg (mostani belga király) a megkínált

trónszéket elfoglalni nem akarta. Otto 1833 január 25. tette fejére a görög koronát, azonban 29 évi uralkodás után 1862. évi október 19-én trónját és Görögországot odahagyni kényszerült. Egy évi interregnum után Christján, jelenlegi dán királynak fia lett királynak választva, ki is «Georgios I.» nevet vevén föl 1864. évi október 30-a óta kormányozza Görögországot, melynek területét egyuttal Nagy Brittanía nagylelkű ajándékkal: a jónai szigetekkel nagyobbította.

A király személye szent és sérthetetlen, felelősség csupán a minisztereket éri, kiket a király csakis a nemzeti gyűlés kérelme folytán kegyelmezhet meg. Kizárólagos jogai a királynak: törvényeket szentesíteni, háborut üzeni, békét kötni, a hadsereget vezérelni, pénzt verni, bűnösöket megkegyelmezni, méltóságokra és tisztségekre kinevezni. A király 18 évének betöltésével válik nagykoruvá, de trónralépése előtt a miniszterek, a szent synodus, a képviselők s a legmagabb dignitáriusok előtt köteles az ország alkotmányára megesküdni s a nemzeti gyűlést két hónap alatt összehívni. A király halálával a korona a primogenitura rendje szerint száll egyenes vonalban fiutódaira. A kiskoru vagy távollevő utód helyett a minisztertanács gyakorolja ideiglenesen a végrehajtói hatalmat.

A törvényhozó hatalom az alkotmány értelmében a *nemzeti gyűlést* (boulé) illeti, melynek 4 évre a nép által megválasztott tagjai évenként november 1-én legalább 3, legtovább 6 hónapig tartó ülősszakra gyülekeznek. Határozatképességre az összes tagok (jelenleg 188.) legalább felének jelenléte szükséges. A *miniszterium* 7 tárczára oszlik: belügy, pénzügy, igazságügy, vallás- és közoktatásügy, hadügy, tengerészet és külügy. A legalább 15, de legfeljebb 25 tagból álló államtanács, melynek tagjai a miniszterium javaslatára a király által 10 évre neveztetnek ki, felülvizsgálja a boulé részéről megszavazott törvényjavaslatokat, azokat megjegyzéseivel és kifogásaival a boulénak visszaküldi vagy szentesítés végett a király elé terjeszti.

Görögország területe 48.123 négyszög kilométer, lakossága 1,457.894 személy (754.177 férfi és 703.718 nő). Az 1870. évi népszámlálás aligha lehetett pontos, mivel méltán csudálni kellene, hogy Görögországban több férfi legyen mint nő, holott egész Európában és kivált a VIRCHOW tanár koponyaméretei szerint oly nagy jövőjű Albániában megfordítva állanak a számarányok. A Svájc-nál csupán valamicskével nagyobb Görögország csupán kis helyet foglal el a térképen, de annál nagyobbát emléünkben. A Thermopylák alatt jelenleg répát termesztenek s a cukorgyár kéménye helyettesíti Leonidász oroszán-sírkövét. Mégis talán nincs vidék e világon, mely oly kis területen föld minőség, égalj és természeti viszonyok tekintetében annyi változatosságot mutathatna fel. A tengerpart csupán kelet felől kies és könnyen megközelíthető.

Hellászban «Parnassos» a legmagasabb hegy (2.549 méter). A folyton áradozó Asprogotamo (Achelous) sűrű erdőkön siet át és felveszi magába Görögország legnagyobb tavának (Vrachori) vízfeleslegét. A delphii jósdá helyén «Kastri» nevű albán falu áll. A Copaistó lecsapolásán, melyet a Lethe és Mnemosyne forrasu Cephises és Herczynes folyók táplálnak, a görög közgazdák komolyan fáradoznak, miglen a 60.000 főnyi lakossággal biró Athene városa lassankint Pyreaus kikötőjébe teszi át sulypontját és Cholkis városa hidat építtetett, hogy Euboea szigetét szárazföldi összeköttetésbe hozza Böotiával és Attikával.

A szederfalevelű (görögül *μωρέα*) Peloponnesost Attikához a Korinthetai szoros forrasztja, melyen át Nero csá-

szár csatornát akart ásotni. Hat tengeri öböl Moreát ugyanannyi félszigetre osztja fel, melyek a pásztoréletű Arkádiát veszik körül. Innen nyújtja ki az öreg Thyages öt ujját (Pentadaktylos) Matapan, a hajósok e félelme felé. Itt veszi forrását az Eurotas (Iri), melybe a spártaiak a nem életrevaló gyermekeket hajigálták. Argosban a Phoina és Stymphale (Herkules) tavak majd kiáradnak pusztítás végett, majd beszáradnak (Danaidák hordói). Gyönyörű 60 méternyi vizesés után Styx (Mavro-Nero-Fekete víz) a Lepantéi (Korintheta) öbölbe szakad. Az olaszul beszélő Joniai szigetlakosokon kívül Görögország még az északi sporádákkal s a Delos körül elterülő Czikládák szigetcsoportjával büszkélkedik, mely utóbbiak mintegy hídoszlopok gyanánt jelenkeznek Európa és Ázsia közt. (Syros kiválik ipara és kereskedelme által és Hermopolis városa versenyez Naupliával; Naxos e világnak legtermékenyebb és legszebb szigete; Paros világhírű márványt és Santorin (Santa-Irena) természetes fali cementet szállít mindenhova. Ezen szigetek (melyek közt Milo a legszebb Venus-szobrot szolgáltatá a párisi Louvrenek) Görögországnak leggazdagabb és legélénkebb részét képezik. Vajon a berlini szerződés által kilátásba helyezett területnagynyobodás «határigazítás» címén, melyet Gladstone a *The nineteenth Century* 1879. évi június havi füzetében oly melegen pártol, Janinát és Larissát fogja-e Görögországhoz csatolni s e termékeny vidékekkel a tömérdek görög állami adósságnak fedezését és törlesztését (legalább kamatoztatását!) könnyebbiteni, a jövő titka.

Legbüszkébbek a görögök az 1835-ben Athenében felállított *egyetemre*. «Ez egy oly palota, — mondá Colotronis az alapító lerakásánál — mely talán időnkint zavarba fogja hozni a királyt, de mely bizonyosan megfogja semmisíteni Törökországot és többet teend a hazáért, mint mi tudatlan klepták puszkáinkkal tehetünk.» A hányzor felkelésről van szó, katonai ruhában járnak úgy a hallgatók valamint tanáraik, — béke idején pedig, nehogy Fallmerayer másodszor is szlávoknak nevezhesse őket, purizálják nyelvüket és pedig még erélyesebben mint a rumánok. Már most a fiatalság nem érti az öregeket. Ma Xenophon, Plutarchos s az evangelium nyelvén beszélünk — kiált fel Bernardakis — holnap azon nyelven fogunk beszélni, melyen Demosthenes és Perikles Görögország aranykorában szóltak». És a classicus ihlettségű Paparrigopoulo, a görögök e Castelar-ja, egyetemi előadásai és mély tudománynyal ragyogó művei mondhatni folytonos lázban tartják Görögország «reményét». Pedig a görögöknek nem annyira jogtudorok kellene c nous en avons plus qu'il nous en faut), mint inkább földmivelők, tenyésztők, iparosok, kereskedők, tőkepénzesek és művészek, kik terményeikkel a négy-évenként tartatni szokott «Olympiákon» remekelhetnének.

S az egyetem, a nagyszerű leányintézet (melyet Apostolos Arsaki bukaresti kereskedő alapított), a «Tositzion», a 18 gymnasion s a 136. elemi tanoda, a «hétérie phileepedentique» s a számos «syllogue» dacára 1870-ben 100 felnőtt férfi közt 33 és 100 nő közt 7 tudott csupán írni és olvasni, jóllehet az általános tankötelezettség már 1834-ben lett behozva. 55 községben a nők mind unalphabetisták voltak; a hadsereg 49%-a, a tengerészet 58%-ka egy betűt sem ismert.

A görög királyság 13 *nomarchiából* (tartományból) áll, és ezenkívül Hellász fel van osztva 15, Morea 23, Euboea s a Sporádák 4, a Czikládák 7, Korfu 5, Zante 1 és Kephallonia 4 *eparchiára* (megyére), melyek összesen 351 politikai községre, *dimarchiára* oszlanak.

A községekben az igazságszolgáltatás a király által kinevezett és bármikor elmozdítható *békebíró* kezé-

ben van, kit szabályszerint semmiféle kötelék se kössön működési területéhez. Biróságokivüli teendőitől eltekintve (családi tanácsnál gyám vagy gondnoknevezés, nagykorúsítás vagy ingatlaneladás végetti közbenjárás, hagyatékok leltározása stb.) illetékessége peres ügyekben kiterjed és pedig végleg, minden további felebbezés kizárásával oly ügyekre, melyek substratuma 40 drachmát (36 frankot=14 frt 40 kr. ar.) meg nem halad, azután első forum gyanánt, ha a per tárgya 300 drachmán alól van. A feleknek azonban meg van engedve, hogy bármily ügyet, tekintet nélkül a substratum magasságára, a békebírónak arbitriuma alá bocsátassák, mely esetben a békebíró a perrend szabályaihoz sincs kötve. — Ellenben a község élén álló *demarchot* a nép választja s azt községi tanácsal is körülveszi. Ugyanily bizottságok választatnak az eparchok s a nomarchok mellé is, földadatuk abban állván, hogy az anyagi érdekeken lehetőleg lendítsenek. A közrendészet a közmunka-, közlekedés és közegészségügy pedig állami igazgatás alatt áll.

Első folyamodásu törvényszék 17 van. A kinevezett bírák mellett fiatal ügyvédek *ingyen* működnek ülnökök gyanánt. A collegium 2 bíróból és 1 ülnökből alakul és végleg itél mindazon ügyekben, melyek értéke 500 drachmát (445 frank meg nem halad. — Azonkívül 3 kereskedelmi specialbiróság állítottatott fel és pedig: *Naupliában, Syrában és Patraszban*. Egyebütt a kereskedelmi ügyek a rendes biróságok elé tartoznak. Ezen különbiróságoknál csupán az elnök hivatásos, kinevezett bíró. A 4 ülnököt s a 2 helyettest a helybeli kereskedelmi testület választja meg évről évre s a király megerősíti a választottakat, ha megvan bennök a 3 kellék: teljes loyaltás, jó hírnév és kipróbált rendszeret. E választott bírák természetesen ingyen látják el hivatásukat. E biróságok végleg itélnek, ha a peres ügy substratuma nem nagyobb 800 drachmánál vagy ha a felek magukat az ítéletnek végleg alávetik. — Ha a felperes idegen alattvaló, nem tartozik letenni a biztosítékot: «judicatum solvi». A végrehajtás elleni kifogások a rendes törvényszék elé viendők.

A *magánjog* forrásául a *pandekták* szolgálnak, ellenben *kereskedelmi-, váltó-, csőd- és tengerészeti* ügyekre a *Code de Commerce* lett csekély változtatással recipiálva. *Bűnügyekben* és *sajtvétségeken* a *bajor* intézmények mintájára szervezett büntető törvénykönyv szerint *esküdszék* itél, melyen kívül a büntető igazságszolgáltatást a békebírák s az első folyamodásu törvényszékek gyakorolják kisebb mérvű bűnügyekben. (Az elítéltek száma 1875-ben 2905 volt).

Második forum 4 van Görögországban: Athéne, Nauplia, Patrász és Korfu. A collegium 5 tagból, köztök legalább 3 hivatásos bíróból áll.

Az «areopág» képezi a legfőbb ítélő és semmitőszéket Athenében. Másodszori semmiség esetében az areopág maga itél az ügy edemében is. A 7 tagu collegium 4 kinevezett rendes bíróból és 3 ülnökből alakul. Az államügyész «a törvény érdekében» minden ítéletnek megsemmisítését *bármikor* kérheti, természetesen a felek jogainak épségben tartása mellett.

A mi a külföldön hozott *magánjogi* (ideértve az összes kereskedelmi jogot is) *ítéleteknek* végrehajtását illeti, Görögország a francia rendszerhez (Code de proc. art. 546, Cod. civ. art. 1223, 2128) csatlakozott. E szerint alperesnek kifogásait mindenekelőtt a személyes instantia meghallgatja és azután ítélettel dönti el, vajon a külföldi ítélet végrehajtható-e vagy sem.

Monarchiánk Görögországgal 1835. évi márcz. 4-én kötött máig is fenálló kereskedelmi és hajózási szerző-

dést, melynek 17 cikke azonban korántsem öleli fel mindazon anyagot, mint azt az újabb szerződésekben látni szoktuk. A szerződés biztosítja mindkét részre a kereskedelem s a hajózás szabadságát s ugyanazon bánásmódot, melyben az illető állam polgárai részesülnek. Kivételnek csupán a hadi dugárak s a kikötőről-kikötőre üzött *part-kereskedelem*. Vámtételek meg nem köttetnek, sőt még a legkedvezményezettebb nemzet előjogai sem biztosítanak egymásnak. «Jus albinagii» (*droit d'aubaine*) vagy «jus detractus» (*census emigrationis, gabella hereditaria*) egyik részről sem foghat helyet. Hajótörés esetében kölcsönösen lehető segély nyújtandó. A tengeri rablók ellen szigorú eljárás állapítatik meg (erre nézve Görögországgal szemben szükség is volt). Végül kölcsönösen megadatik a jog, consulokat tetszés szerinti számban a másik állam területére kinevezni. Jelenleg 3 consul missus van részünkről: a korfui, pátrászi és syrai és 7 consul electus működik a következő helyekben: Zante, Kephallonia, Cerigo, Sta. Maura, Calamata, Nauplia, Pyraeus.

Az idézett szerződéshez 1856. évi június 12-én pótcikk keletkezett, mely valószínűleg a jóniai szigetekre is érvényes (L. Vesque von Püttlingen, i. h. 304 l.).

E szerint mindkét államkormány megegyezett abban, hogy a másik fél területén meghalálozott nemzetbelinek ingó vagyonára vonatkozó hagyatéki tárgyalás s az örökösödési igények feletti ítélőhatal az azon állam bíróságának tartatik fenn, melynek az elhunyt alattvalója volt.

Végül az osztrák-magyar monarchia és Görögország közt az osztrák-magyar Lloyd gőzösei által fentartandó rendes időszaki *póstaközlekedés* érdekében 1878. évi december 4. (16-án *pósta-szerződés* kötött, mely hatályban marad 1883. év végeig. A 14. cikkéből álló ezen szerződésnek 2. pontja érdemel kiválóbb figyelmet. Először is a Lloyd póstahajói nem lesznek többé felmentve a kikötői-, hajózási-, fénytorny- stb. illetékek alól. Ellenben megengedtetett, hogy a menetrendük szerinti időszak utazásaik alatt érintett kikötőkben arany és ezüst pénzeket és tárgyakat, valamint *mindennemű más árukat* berakhatnak és kirakhatnak és bármely nemzetiségű utasokat uti podgyászuk- és holmijukkal együtt, a hajóra felvehetnek és kiszállíthatnak, még pedig mindezt más kikötőbe való rendeltéssel is, azaz hogy a *parthajózást* (cabotage) s a partkereskedelmet is üzhetik.

Dr. Herich Károly.

Nagyérdekű jogi vita a német jogászok között.

(Folytatás.)

A központi vasúttársaság a hozzá intézett kérdésre kijelenté, hogy *a jelen viszonyok között, — az általános pénzkrízis hatása alatt, — nem képes a kiépítetlenül hagyott vonalrészek felépítésére szükséges pénzt előteremteni* és a költségkimutatást betérjeszteni a miért is a szerződés 17. art-ban említett «höhere Gewalt» egy ereje forog fenn, melynek alapján a társulat ismeretlen is a költségkimutatás betérjesztése és a földmunkálatok megkezdésére kiszabott határidőnek 1881-ig, az építés bevezetésére megállapított határidőnek pedig 1887-ig leendő meghosszabbítása végett folyamodott, mely kérvényének aztán a szövetség tanács részben és illetve kisebb határidő meghosszabbítás mellett, helyet is adott.

Az interkantonalis bizottság azonban arra támaszkodva, hogy a központi vasúttársulat szerződésileg kötelezve volt az illető vonalokat 1878. szeptember 23-áig kiépíteni, mely magánjogi kötelezettsége alól őt a szövetség tanács határozata fel nem oldja, keresetét még 1876. december 1-sőjén, — a szövetség tanács határozat kelte előtt, — a szerződés 20. art-ban szabályozott választott bíróság előtt folyamatba

tette, mivel a központi vasúttársaság huzavonája miatt, a szerződésszerű időn belül való kiépítés máris lehetetlenné vált.

A petitum értelmében:

«A központi vasúttársaság kötelezendő a ki nem épített vonaloknak 1878. szeptember 23-áig leendő kiépítése és forgalomba helyezésére, vagy pedig ha ezen kötelezettséget nem teljesitené, köteles lesz az interkantonalis bizottságnak vagy jogutódának az illető vasutvonalszakasz kiépítésére szükséges 17 és illetve 6 millió 875 ezer frankot, — költségtöbblet vagy kevesebblet fenntartásával, — rendelkezésére bocsátani, továbbá a forgalomból felmerülhető hiányokat hordozni, hacsak, mint a concessio mostani birtokosa a kiépített vonal tulajdonát és forgalmát át nem kívánná venni.»

Alperesi társaság 1877. július 31-én beadott ellenirátában a kereset által felfejtett tényállást, minden, a per eldöntésére befolyással bíró mozzanatában, beismeri, s egész védelmét tisztán jogi alapra fekteti.

Mint már fennebb említeni szerencsém volt, az ellenirathoz HEUSLER, RENAUD és BROCHER véleményei is belettek csatolva s ugye vélemények, mint az ezek alapján felépült ellenirat három nevezetes és elvi jelentőségüknel fogva az adott eset körén messze túlmenő fontossággal bíró pontra alapítják alperes védelmét.

E három pont:

I. RENAUD, BROCHER és az ellenirat megtámadják az «interkantonalis Vorbereitungs-Comité» jog- és felpereskedési képességét. [HEUSLER e körülményt nem kifogásolja, sőt azt nyíltan beismerni látszik.]

II. Mindhárom véleményező és az ellenirat szerint is: felperes nem bírván a szerződés teljesíthetése tekintetében semmi *vagyonjogi érdekeltséggel*, a követelés maga sem perelhető.

III. HEUSLER és az ellenirat felhossa, hogy az általános pénzkrízis a szerződés 17. art-ban említett «höhere Gewalt» fogalma alá esvén, ez alapon alperesi társulat a szerződésszerű időn belül való teljesítés terhe alól szabadul.

Ezek azon pontok, melyekre a védelem lényegesen alapítatik s melyek felett felperes IHERING véleményét kikérte.

Az alábbiakban e pontokat egyenként véve, röviden összefoglaljuk az ellenirat s az alperes érdekében nyilatkozott tudósok véleményeit, ezt követőleg IHERING ellenkező nézetei és indokainak egy vázlatos resuméjét adva.

Ad I. Bir-e az u. n. «interkantonalis Gaubahn-Comité» jog- és perbeli képességgel?

Dr. Kiss Mór,
egyet. magántanár.

Ellenészrevétel némely vegyes házasságok érvényességi kérdéséhez.

Feleletül Dr. Csiky Victor egyetemi tanár urnak a Jogt. Közl. 27. és 28. számaiban megjelent cikkére.

Tökéletesen osztom cikkírónak azon nézetét, hogy a házassági jogra vonatkozó újabb törvényeinkben «az állam a házasságra vonatkozólag általában — különösen pedig a vegyes házasságoknál azon elvet szentesíti, hogy a felek képességét, jogosultságát, — az általuk kötött házasság érvényét és hatályát az illető felekezeti törvények szerint kell elbírálni, — hogy az állam e törvényeket maga részére is érvényeseknek, kötelezőknek tekintti, hogy azok egyszerűsmind állami törvények is.

A következőzések, a melyeket Dr. Cs. ur ez elvből levon, a mennyiben a katolikus egyház és lelkészei álláspontját és eljárását illetik, minden tekintetben helyesek, a logika találó, fényes és megdönthetetlen.

A katolikus lelkész nem tekintheti érvényesnek az áttért fél házasságát katolikus személylyel, ha ezen házasságnak a katolikus egyház tanai szerint házassági akadály áll útjában, mert a katolikus egyház ezen tana állami törvény is. A katolikus lelkész tehát csak az állami törvénynek igyekszik érvényt szerezni, midőn a házasságot érvénytelennek jelenti ki.

Ez eddig jól van, de fordítsuk meg a lapot s vizsgáljuk meg a kérdést protestans — vagy ha úgy tetszik felekezetén kívüli szemüvegen keresztül is.

Dr. Cs. urnak idézett s általunk is elfogadott nézete szerint az állam a házasságra vonatkozólag nemcsak a kath. egyház, hanem a protestáns egyház elveit is állami törvény erejére emelte, s megengedte, hogy a protestánsok is a házasság érvényességét saját hitelveik szerint bírálhassák meg.

Már pedig a protestáns egyház elvei szerint az áttért kath. lelkész és katolika nőszemély között érvényes a házasság, az áttért és végleg elvált férfi házasságra léphet bármily keresztény vallású személylyel, tekintet nélkül arra, él-e még előbbi hitestársa vagy nem.

Ergo: az állami törvények szerint az ily házasságok érvényesek, mert hiszen a fentiek szerint a protestáns egyház

ezen elvei is épen oly állami törvények, mint a kath. egyházéi, habár ezzel homlokegyenest ellenkeznek.

Mi ebből a tanúság? Nem az, a mit Cs. ur «nyíltan kimond», hogy a protestáns lelkész ily házasságok megkötésénél törvényellenesen jár el, hanem az, hogy az állami törvények egymással ellenkeznek!

Ígaza van Dr. Cs. urnak, midőn felkiált, hogy állami reputációnk komoly veszélyeztetése nélkül e kérdés megoldását elodázní nem lehet és örömmel konstátálom, hogy mindketten ellenkező nézeteink daczára a célban egyetértünk, mely nem lehet más, mint a polgári házasság mielőbbi behozatala.

Sztehlo Kornél,
ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A telekkönyvekről.

A *Pester Lloyd* mult 1877. évi 190. és 196. számaiban, *Unser Grundbuchswesen* alatt megjelent, s a magyarországi birtokviszonyokat és a telekkönyvi eljárást hiven előtűntető cikkének átolvasásánál, nem csak a szakember, de minden lajkus is — azon meggyőződésre jut; miszerint az egyedüli mód, mely által a telekkönyveink végelromlása meggátoltassék, és a csökkent hitelünk némileg helyreálltassék: a telekkönyvek helyes és egyöntetű kezelése, — s ennek elérésére a cikkiró által ajánlt: «Központi telekkönyvi igazgatóság felállítása».

Köztudomásu dolog, hogy vannak nyilvános pénztárak, a melyek egyes járásokra nézve a telekkönyvek helytelen kezelése miatt, a hitelt megtagadták.

Bizonyítékául annak, hogy mily égető szükség az ellenőrizet mielőbbi életbeléptetése; a haza iránti kötelességemnek tartom, általam két egymástól távolabb eső törvény-székeknél tapasztalt, és a fent idézet cikkben — a telekkönyvi eljárásra vonatkozólag — megérintett eltérésekről és helytelen telekkönyvezésről, némi adatokkal előlépni:

I. Az előadókra vonatkozólag.

a) A kérvények elintézéséről.

A m. kormány által elősmert azon körülmény, hogy a telekkönyvi beadványokra hozott végzések még a külsejükre nézve is egyöntetűek legyenek, — az által is kifejezést nyert, hogy az általa készített nyomtatványok használatát elrendelte; — de sajnos! vannak tkvi hatóságok, a hol azok vagy egészen mellőztetnek, vagy pedig betoldások által, nekik — az általuk előbb egyedül helyesnek elősmert és már megszokott formát adják, — ezen megszokott végzés-forma pedig, talán végzésnek sem nevezhető; mivel az csak utasításokból áll; hogy mit csináljon a tkvi iroda, — ezek rendesen hosszadalmasak, de az érdekelt felekre nézve értelmetlenek, és ezen végzéseknek még az az érdemeik: hogy a kiadóban a hátralékok — szaporodnak.

Ime egy példa:

0000. sz.

Beterjesztetik a tárgyalási jegyzőkönyv L..... Mayer s társainak a k..... 58. sz. tjkvi ingatlanok elkülönítése tárgyában.

VÉGZÉS.

Tekintettel arra hogy az 52. hr. sz. a. fekvő belsőségnek a becsatolt térrajzban kitűntetett térmértéke 773 □ öl a k..... 58. sz. tjkvben felvett térmértékkel (680 □ öl) meg nem egyezik, ennél fogva annak a becsatolt térrajz szerinti eldarabolása nem eszközölhető, tekintettel továbbá hogy a K..... Márton javára 5000 frt iránt bekebelezett zálogjognak az elkülönítés tárgyát képező birtokokról ki-törölése a 10171/876. sz. a. végzés folytán csakis a k..... 1-ső sz. tjkvi ingatlanokra lett foganatosítva, ennél fogva tekintettel arra hogy K..... Márton az elkülönítést csak az esetben engedi meg ha nevezett zálogjoga a lejegyzendő birtokrészekre mellékeljzalogul átvitetik ennél fogva telek-

könyvi iroda utasittatik, hogy ezt a lejegyzendő s eldarabolandó birtokrészekre mellékeljzalogul vigye át, s a főjelzaloggá alakítandó k..... 58. sz. tjkv-nél jelölje meg, egy-szersmind utasittatik tkvi iroda arra is hogy az U..... Kálmánné B..... Valéria javára a 149/é hrsz. birtokra bekebelezett szolgálmi jogot jelen végzésre hivatkozással a k..... 58. sz. tjkvi birtokról törölje ki, s az ujonnan nyitandó tjkvben ugyanezen hrsz. birtokra kebelezre be, ennek megtörténtével a k..... 58. sz. tjkv A lapjáról az 50. 54. 149/c, 140/d, 149/é, 284/b hrsz. birtokokat jegyezze le, s erre vonatkozólag ugyanezen tjkv B lapjára következőt vezesse be:

«Az 1876. évi december hó 20-án kelt s eredetben bemutatott elkülönítési osztály levél és térrajz, valamint az 1877. évi ápril 20-án felvett tárgyalási jegyzőkönyv alapján az A lapon

50. hrsz. belsőség egészben,

az 54. hrsz. birtokból 700 □ öl 54/b hrsz. alatt, ugyan-ebből 290 □ öl 54/a hrsz. alatt,

a 149/c hrsz. birtokból 84 hold 855 □ öl 149/c hrsz. alatt, ugyanebből 1085 □ öl 149/g hrsz. alatt,

ugyanebből 1 hold 256 □ öl 149/h hrsz. alatt,

a 149/d hrsz. birtok egészben

a 149/é hrsz. birtok egészben

a 284/b hrsz. birtok egészben innen lejegyeztetvén, ezek közül az 50. 149/c 284/b hrsz. birtok k..... község sz. tjkvében a 20595/876. sz. rangsorozattal L.....

Mayer,

a 149/d, 54/b, 149/h hrsz. birtok k..... község sz. tjkvében a 20595/876. sz. rangsorozattal W..... Farkas,

a 149/g, 54/a hrsz. birtok k..... sz. tjkönyvében a 20595/876. sz. a. rangsorozattal L..... Áron, végre

a 149/é hrsz. birtok k..... község ... sz. tjkönyvében a 20595/876. sz. a. rangsorozattal L..... Mayer és W..... Farkas tulajdonosok nevére átiratott».

2-or k..... község tjkveinek folyó száma alatt nyisson egy új telekjegyzőkönyvet, s a k..... 58. sz. tjkv-ből lejegyzett s fentt elősorolt hrsz. birtokokat vezesse át az új tjkönyv A lapjára s ez utóbbiak B lapjára következőt vezesse be:

I. az 50. 149/c, 284/b hrsz. birtokokra vonatkozólag:

«Az 1876. évi december hó 20-án kelt s eredetben bemutatott elkülönítési osztálylevél és térrajz, valamint az 1877. évi ápril hó 20-án felvett tárgyalási jegyzőkönyv alapján k..... község 58. sz. tjkvének B lap ... sz. a. tétele szerint lejegyzett 50. 149/c, 284/b hrsz. birtok itt az A lapra ..... r. szám alatt bevezetettvén, arra a 20595/876. sz. a. rangsorozattal L..... Mayer mint tulajdonos bekebeleztetik.»

II. a 149/d, 64/b, 149/h hrsz. birtokokra vonatkozólag:

«Az 1876. évi december hó 20-án kelt s eredetben bemutatott elkülönítési osztálylevél és térrajz, valamint az 1877. ápril hó 20-án felvett tárgyalási jegyzőkönyv alapján k..... község 58. sz. tjkvének B lap ... sz. a. tétele szerint

lejegyzett 149/b, 54/b, 149 h hrsz. birtok itt az A lapra . . . r. sz. a. bevezettetvén arra a 20595/876. sz. a. rangsorozattal W . . . . Farkas mint tulajdonos bekebelezetik.»

III. a 149/g és 54/a hrsz. birtokokra vonatkozólag:

«Az 1876. évi december hó 20-án kelt s eredetben bemutatott elkülönítési osztálylevél és térrajz, valamint az 1877. évi ápril hó 20-án felvett tárgyalási jegyzőkönyv alapján k . . . . község 58. sz. tjkvének B lap . . . . sz. a. tétele szerint lejegyzett 149/g és 54/a hrsz. birtok itt az A lapra . . . . r. szám alatt bevezettetvén, arra a 20595/876. sz. a. rangsorozattal L . . . . . Aron mint tulajdonos bekebelezetik.»

IV. a 149/é hrsz. birtokra vonatkozólag:

«Az 1876. évi december hó 20-án kelt s eredetben bemutatott elkülönítési osztálylevél és térrajz, valamint az 1877. évi ápril hó 20-án felvett tárgyalási jegyzőkönyv alapján k . . . . község 58. sz. tjkvének B lap . . . . sz. a. tétele szerint lejegyzett 149/é hrsz. birtok itt az A lapra . . . r. szám alatt bevezettetvén, arra a 20595/876. sz. a. rangsorozattal L . . . . . Mayer és W . . . . Farkas mint tulajdonosok bekebelezetnek.»

Végre tekintettel arra, hogy az elkülönítés tárgyát képező ingatlanokból a L . . . . . Áron és W . . . . Farkas illetőségére a 830/877. sz. a. végzés folytán C 3 és 4 sor szám alatt W . . . . Celesta és W . . . . Gyula kiskoruak javára a zálogjog 396 frt 30 kr kölcsön tőke és járulékaik erejéig előjegyezve áll, ennél fogva a tkvi iroda utasíttatik, hogy ezen előjegyzett zálogjogot a L . . . . Áron és W . . . Farkas neve alatt nyitott k . . . . sz. és . . . . sz. tjkvek C lapjára a 830/877. sz. a. nyert rangsorozattal mellékeljzálogul vigye át s a főjelzálogi k . . . . 58. sz. tjkvnél jelölje meg.

Miről folyamodók s. a. t.

Azon telekkönyvi hatóságok, melyek a végzéseket ilyképpen fogalmazzák, a tkvi rendt. 130. §. a) pontjára hivatkoznak, — mely szerint «a végzések úgy szerkesztendők a mint annak a telekkönyvbe szóról-szóra be kell iratnia» — és figyelmen kívül hagyják ezen §. azon részét, mely szerint a végzés velős rövidségben is szerkesztendő; sőt a 62. §-át is annyiban mellőzik, hogy például a zálogjog bekebelezésének vagy előjegyzésének elrendelésénél: még a tőke felmondási idejét, vagy pedig mikor történendő fizetési kötelezettséggel, még akkor is, ha ezen idő még a kérvény benyújtása előtt is járt már le, a telekkönyvbe bejegyeztetni rendelik.

Az ilyképpen hozott végzéseknél a telekkönyvvezető kényszerítik, azt, még ha olyan hibás is volna, ha csak a telekkönyvi állással egyez, — bevezetni. Az A . . . . . tvszéki előadó urak a tkvi rendt. 168. §-át csak ott alkalmazhatónak vélik: ha az előadó oly hibát követett el, mi a tkvi állással nem egyez; de ha az általa nem ösmert helyszínelési utasítások, és egyéb rendeletek ellen vétett, — vagy pedig oly bejegyzést rendelt, a mi nem bejegyzés tárgya, — mint például az A . . . . . tvszéknél szokásba vett előjegyzés igazolása határidejének a tjkvbe is kitüntetése, — valamint meghosszabbításának, illetőleg meddigi érvényben tartásának — még pedig a zálogjogoknál mint a fő úgy az összes mellékeljzálogoknál is foganatosítani rendelt feljegyzése, — ellenvetést nem türik.

A fent idézett végzésből — egyéb hiányain kívül — még az is tűnik ki: hogy annak, a ki azt fogalmazta, az 1854. évi július 23-án kibocsájtott igazságügyminiszteriumi rendelet 48. §-áról tudomása sincsen; különben az említett az A . . . . . tvszéknél lévő telekkönyveiben, akár hány ilyféle eldarabolás fordul elő, ami csak azt bizonyítja, hogy azon tvszéknél alkalmazott telekkönyvi előadók és telekkönyvvezetők, a helyszínelési utasítások áttanulmányozását — feleslegesnek tartották, és kevés kivétellel most is tartják; — mert ki is merné őket az elkövetett hibákra

figyelmeztetni? van-e ehhez joga valakinek? és ha még is valamelyik találkozik a ki felszólal, — jaj ennek, — az csak igyekezzon mennél előbb és mennél messzebbre elmenni, mert az nem csak hogy semmit sem tud, de még kötekedőnek és rabulistának elnevezetik.

Továbbá a fent idézett hosszú végzésben az 52. és 54. hrsz. birtokrészleteken épült házakra nézve, intézkedés nem tétetik, és ez a vázrajzból sem vehető ki, ez különben sokszor előforduló eset, mert ily kicsinységgel a tvszéki előadó urak nem igen bibelődnek, — habár azt mondják: «a telekkönyvvezetőnek a bevezetéseknel nem szabad semmit sem «stylizálnia» — csak a végzést „szóról-szóra“ leírni, ezt mégis red bízzák, aki azután tetszése szerint, annak vezetheti be az épületet, a kinek akarja, vagy pedig valamennyi osztózó félnek mi rendszerint követetik.

További ugyan az A . . . . . tvszéknél, ha a tkvi rendt. 56. §-a d) pontja szerint járandó el, és a hitelezők meghallgatására határnap kitűzetik — mert újabb időben ez mellőztetik és a kérvény azonnal érdemlegesen elintéztetik — azaz a hitelezők meghallgatása nélkül, — a kérvény rangsorozat végett fel nem jegyeztetik; — a végleges végzés hozataláig, a későbbeni beadványok vagy nem intéztetnek el, vagy ha elintéztetnek — be nem vezetnek, s ez utóbbiak, — a mikor az első beadványra érdemleges végzés hozatott, — a szerint pótlólag rövid uton kiigazíttatnak, — ez már sok bonyodalmat szült, s az ily eljárás nem csak hogy az ezutáni zálogjog bekebelezését kérvényezők kárára lehet, ha néha 1½ év múlva elutasíttatnak, — de egyáltalában a tulajdonos több birtokával addig nem rendelkezhetik.

A B . . . . . tvszéknél, a hol csak lehetséges a nyomtatványok használatnak, és a végzések mindig röviden minden ismétlések nélkül szerkesztetnek, hogy a kiadóban is aránylag kevés személyzettel beérk, és daczára annak, hogy a tjkvekbe való bevezetés szövege a telekkönyvvezetőre bízatik, még nem tapasztaltatott, hogy némely végzések hibásan foganatosítva lettek volna.

A tkvi rendt. 56. §. d) pontjára vonatkozó kérvényt rangsorozat fenntartása végett a tjkvekbe feljegyeztetik, és a hitelezők meghallgatására határnapot tűznek ki, a későbbeni beadványok is érdemlegesen intéztetnek el, azon megszorítással: hogy a rangsorozati feljegyzés sérelme nélkül, s ekkép is bevezettetnek, — ezen eljárást az A . . . . . tvszéki előadó urak egyenesen tvszéktelennek nyilvánítják; — szerény nézetem szerint, habár a tkvi rendt. 24. §. és az 1856. november 20-án kiadott miniszt. rend. birod. t. lap 218. sz. tkvi kiigazítására vonatkozólag csak a tulajdoni igények följegyzését, és az 1859. február 18-án kiadott miniszt. rend. birod. t. lap 16. sz. csak a kölcsönökre és engedményekre nézve rangsorozat feljegyzését engedi meg, mégis a tkvi rendt. 104. §. b) pontja és a fentiek szerint indulva a szerződési jogcímen alapuló tulajdonjog bekebelezése iránti kérvényt is — rangsorozat fenntartása végett feljegyezhetőnek vélem, — de az A . . . . . tvszék még akkor sem jegyezteti fel rangsorozat fenntartása végett, egy zálog vagy tulajdonjog bekebelezése iránti kérvényt, ha ezt valamely bűnügyi bíróság megkeresésére — érdemleges végzés hozatala előtt — azon bírósághoz áteszi; akkor csupán a széljegyzés érvényben tartását rendeli el, mely §-ra alapítja ezen eljárását? kitudni nem volt szerencsém.

Az A . . . . . tvszéknél megszokott még egy példa: 0000/78. sz.

Sz. Borbála és Sz. Julianna — birtokátírád — iránti kérelme ifj. Sz. Mihály ellen.

VÉGZÉS.

A kérelemnek hely adatván — a telek k. irodának meghagyatik hogy a Cs . . . . . 83. számú telek j. k. A lapjáról az A II.

1. 1., 2. rend szám és 346. 409., hr. birtokot *jegyzeze le*, és hivatkozással az 1878. január 21-én kiállított közjegyzői okiratra, a lejegyzést a *B* lapon tüntesse ki
2. A lejegyzett 346., 409. h. r. birtokot vezesse át az ujonnan nyitott Cs . . . . . számú tel. j. k. *A* lapjára, s ennek *B* lapjára vezesse be ezeket

1878. évi január 21-én kelt közjegyzői okirat alapján a Cs . . . . . 83. sz. telek j. k. *B* tétele szerint lejegyzett 346., 409. sz. birtok itt az *A* lapra 1., 2. rendszám alatt bevezettetvén, arra a tulajdonjog Sz . . . Borbála T . . . . Andrásné javára bekebeleztetik

3. A Cs . . . . . 83. számú telek j. k. *B* lapjára vezesse be ezeket

1878. január 21-én kelt közjegyzői okirat alapján az *A* I. alatti birtokra a tulajdonjog Sz . . . Borbála T . . . . Andrásné és Sz . . . Julianna P . . Sándorné javára bekebeleztetik Ezen végzésről értesítendő k s. a. t.

b) *A végrehajtási eljárásról.*

Mint a B . . . . . úgy az A . . . . . törvényszéknél a végrehajtásoknál rendszerint a tkvi hatóság a végrehajtási zálogjog bekebelezése és zálogolás és becslés foganatosítása iránt megkerestetik; az A . . . . . tvszék tkvi hatósága által erre hozott végzéseiben, a végrehajtás tárgyát képező ingatlanok, igen hiányosan jelöltetnek meg, különben ritka eset, hogy az ingatlanok helyrajzi számai a törv. rendt. 348. §. c) pontja szerint a kérvényben megjelölve volnának, a tkvi szám megjelölése elegendőnek tekintetik, és a végzés is így hozattik; a végzésekben sokszor csak az érintetik meg: hogy az N. N. tjkvekben foglalt ingatlanokból N. N. illetőségére, vagy pedig rendszerint: az N. N. tjkvben X+I. alatt foglalt birtokból N. N. illetőségére, és ezen birtokmegjelölések használatnak az árverési végzésekben és a hirdetményekben is; de hogy mennyi ezen illetőség? azzal az előadó ur nem szokott törődni, még akkor sem, ha a telekkönyvből kivehető volna is, azt mondja, «nézze meg a végrehajtó», ha az arány nincs megjelölve, a kérvényező igen-igen ritkán utaltatik a törv. rendt. 415. §. megtartására, a végrehajtás, foglalás, becslés és árverés is rendesen elrendeltetik, ugyszintén *néha*, — de nem mindig — az esetben, ha a tjkvben világosan az áll: hogy «határozatlan részekben» a kérvényező a törv. rendt. 422. §-ra utaltatik; s így nem lehet csodálni, hogy annyi árverés megsemmisítettik.

Ha egy egész jószágtest megbecsültetett, és annak csak fele vagy egy negyed része bocsátatik árverés alá, akkor az A . . . . . tvszéknél a régi becsértéket veszik és felosztják, a B . . . . . tvszéknél pedig új becslés elrendelését követelik, továbbá ha az ingatlan birtokra, egy más jelzalogilag biztosított követelés iránt, végrehajtás vezetetik, és a birtok időközben másra iratott, de a végrehajtás ez ellen nem vezetetik: az A . . . . . tvszéki tkvi osztályának némely előadója, a végrehajtási zálogjog bekebelezését, az ingatlan lefoglalását és megbecsültetését elrendeli, némely előadója a B . . . . . törvényszéknél valamennyi tkvi előadó a végrehajtási megkeresvényt elutasítja úgy szintén B . . . . . tvszék ott: a hol a végrehajtás tárgyát képező ingatlanok kellően és határozottan nem csak a tkvi szám megjelölése által mint a kérvényben így a végrehajtást rendelő végzésben meg nem jelöltettek, a végrehajtási zálogjog előjegyzését rendeli, de a foglalás és becslésre nézve elutasítja.

Az A . . . . . törvényszék tkvi hatósága még az elárverezett birtok az árveréseni vevőre át nem iratik, az előbbeni tulajdonos ellen, minden lejegyzést rendel illetőleg megenged, még a tulajdonjogot, és a végrehajtási zálogolást és becslést, még akkor is, ha a vételár már le is fizetett, úgy hogy többször az átíratást és az összes terhek törlesztését rendelő végzés foganatosítása alkalmával, korábbi iktató

szám alatt ugyan, de néha későbbeni ülésből keltezett zálogjog bekebelezési végzések a tjkvekbe egyszerre bevezettetnek, s így ezen követelés a hogy bejegyeztetett, már is töröltetett, anélkül, hogy a hitelező a követelése törlesztéről értesítenék.

A B . . . . . tvszéknél ellenben, — azon esetben — ha azon birtokra, melyre már akár ki ügyében az *eszközlött* végrehajtási becslés feljegyeztetett, s ujabbi végrehajtási zálogjog bekebelezése és a birtok foglalása és becslése, a dologi bíróság részéről elrendeltetett, s ennek foganatosítása iránt a tkvi hatóság megkerestetett, a végrehajtási zálogjog bekebelezése megengedtetik, de a foglalás és becslésre nézve elutasítatik, utalván a már eszközlött becslésre esetleg a már is más ügyében elrendelt végrehajtási árverésre, továbbá ha a birtok az árverésen eladatott, új terhek bejegyzését csak addig rendelik el, míg a sorrend meg nem állapítatott, de ha ez megtörtént és jogerőre is emelkedett; akkor beérkezett új beadványokat: ha megengedhetők a sorrendi jegyzőkönyvre az előadó jegyezi fel.

A törv. rendt. 461. §-a értelmében a végrehajtás minden fokozata feljegyzendő volna, az A . . . . . tvszéknél csak az elrendelt végrehajtási árverést jegyeztetik fel, a B . . . . . tvszéknél az elrendelt végrehajtási becslést, jelenleg pedig az eszközlött végr. becslést, azután az elrendelt és az eszközlött végrehajtási árverést is, és ez utóbbit a *B* tulajdonlapra, mert ezen rangsorozattal az elárverezett birtok a vevőre iratik át, az A . . . . . tvszéknél pedig a mikor az utolsó részletet lefizette, azon rangsorozattal.

Ha a végrehajtató az árveréstől elállott, az A . . . . . tvszéknél a feljegyzett végr. árverést, azonnal hivatalból töröltetik, a B . . . . . tvszéknél az elállás tudomásul vétetik, és ujabbi kéret beadásáig irattárba tétetni rendeltetik.

(Folytatása követk.)

Egy veterán telekkönyvvezető.

Zálogváltási jogeset.

A *Magyar Jogász* f. évi 138. számában SÜLYOVSKY ISTVÁN nagymihályi lakos ügyvéd egy zálogváltási jogesetet közöl, melynek tárgyát két egymással összefüggésben lévő per képezi és pedig:

1-ör. A Kaczinzy András által az 1872. évben a honnani kir. törvényszék előtt 4073. sz. alatt a morvai 107. 159. és 167. sz. tjkvben foglalt 65 hold tölgyes erdő és 6571 □ ölet tevő szántóföldnek és az ezután járuló kisebb haszonvételi jog zálogbóli kiváltása érdekében néhai Boronkay Albert örökösei ellen folyamatba tett és az 1876. évi 38,060. sz. a. királyi táblai és alpereseket a 65 holdnyi tölgyes erdő és a királyi kisebb haszonvételi jog kibocsátásában elmarasztaló, eilenben a 6571 □ ölnyi szántóföldnek kibocsátása alól felmentő ítélettel végleg befejezett per. — Továbbá

2-or az ezen ítéletben foglalt perre utasítás folytán az alapperbeli alperesek által az ottani felperes jogutóda Kazinczy Arthur ellen 8785. sz. a. a s.-a.-ujhelyi kir. törvényszék előtt a zálogösszeg és beruházások iránt folyamatba tett a nevezett első foly. bíróság által a felpereseket 3177 frt 12 krnyi kártérítési összegben elmarasztaló és a kir. ítélő táblának az 1879. évi 7486. sz. a. ezen elintéztet teljesen feloldó ítéletével befejezett per.

Ezen utóbb érintett felszámítási perbeni felperesek és feleim a *Magyar Jogász*-ban közölt eme jogesetre vonatkozólag válaszára talán nem is határozta volna el magukat, ha az alperesi képviselő a kérdéses per folyamatá hivebben adta volna elő, de különösen a fele által felebezett kir. táblai ítélet indokolásából a lényeges érvek egy részét ki nem hagyja, ha továbbá ezen jogeset közlését a *Magyar Jogász* szerkesztősége saját megjegyzéseivel nem kíséri és azt nem mondja: hogy a marasztalt zálogtartók a zálogos ingatlanok telekkönyvi átíratása s eladásából *tehát jogtalan cselekményekből* előnyt nem nyerhetnek és a zálog-

váltóknak teljes kártérítéssel tartoznak; ha végtére: a szerkesztőség ezen ügyet igen nagyfontosságúnak nem nyilvánítja és szükségesnek nem tartja már előre is felhívni reá a szakkörök figyelmét, és ha szerfeletti csudálkozását nem nyilatkoztatja ki a felett, hogy a királyi tábla az ő e részbeni felfogását nem osztja és egyuttal azt nem állítja: hogy száz meg száz család lenne tönkre téve ha a legfőbb ítélőszék — *mit különben feltételezni sem mer* — a királyi tábla által proclamált elveket emelné érvényre; — és végre azt is hozzá nem teszi: hogy a viszontkövetelés megítélésének akadálya többé fenn nem forog, mert a viszontkövetelés nem kifogásoltatott.

De hogy a közlő, valamint a *Magyar Jogász* szerkesztője mily erős tévedésben vannak roszhiszeműséget és jogtalanságot szóró nézeteikkel, annak kellő megérthetése végett a SULYOVSZKY ISTVÁN alperesi ügyvéd ur által felületesen érintett 7486/1879. számú királyi táblai ítélet tárgyát szükségesnek vélem a következőkben megismertetni:

«Az első bíróság ítélete azon részében, melyben felperesek beruházásuk iránti keresetükkal elutasítatnak, valamint alperes viszontkövetelésének egy részével elutasítatott s a perköltések különösen megszüntettek, helybenhagyatnak, alperes viszontkövetelésének többi részére nézve pedig megváltoztatnak s alperes egész viszontkövetelésével elutasítatnak.»

«Indokok.»

«Felperesek beruházásuk iránti keresetével történt elutasítására vonatkozólag az első bíróság ítéletét helyben kellett hagyni azért, mert 7. sz. szerint a zálogos ingatlan elárvereltetvén, azt alperes többé vissza nem válthatja s így felperesek alperestől beruházások címén mit sem követelhetnek; alperes egész viszontkövetelésével elutasítandó volt, mert azon körülmény, hogy a felperesek egyikének osztályrészébe jutott zálogos ingatlan a reá kebelezett követelések kielégítése végett birói árverésen eladatott s így az többé jelenlegi alperes által ki nem váltható, felperesekre kártérítési kötelezettséget egyáltalán nem róv, minthogy az csupán felperes, illetőleg jogelődje azon mulasztásának következménye, hogy a zálogvisszaváltási jogot telekkönyvileg feljegyeztetni elmulasztotta, mulasztásának következményeit pedig felperes maga tartozik viselni.»

Ezen ítélet indokolása kétségtelen bizonyossága e szerint annak is, hogy ezen perbeni felperesek t. i. feleim egyáltalán sem roszhiszeműséget, sem jogtalanságot nem követtek el akkor, a midőn a kérdéses zálogos birtokot, melyre nézve a zálogos zálogváltási jogát meg sem kísértette feljegyezni és így méltán azt tehették fel zálogtartók róla, hogy zálogváltási jogával élni sem kíván, többi birtokaikkal együttesen osztály alá bocsátották és miután az egyik osztályos terhei miatt birói uton elárvereltetett, arra nézve, hogy a zálogváltó jogaiban netalán sérelmet szenvedett, felelőséggel egyáltalán nem is tartozhattak.

Ez alkalommal lehetetlen elhallgatnom a közlő ügyvéd urnak abbeli téves nézetét sem, melylyel a régi törvény értelmében ingatlan zálog jogi természetéről azt állítja, «hogy a felszámítók — t. i. feleim — a felügyeletükre bízott és az általuk kezelt dolgot megőrizni voltak kötelesek s törvény szerint az őrizetre bízott dologban esett kárért s jogtalan cselekményeiért mindenki felelős, s hogy valamely tárgynak nem kellő őrizetével a jogtalanul elsajátító magát sikerrel nem védheti s végre azon elvnel fogva is, hogy más kárával senki sem gazdagodhatik s hogy roszhiszemű, jogtalan tényeiért mindenki felelős.»

Ezen állításokból nyilvánvaló ugyanis, hogy a közlő a letétemény jogi természetét a régi törvény értelmében ingatlan zálogjog természetével összezavarja és így arról sincsen fogalma, hogy mit lehet az ingatlan zálogjogokat tekintve roszhiszemű eljárásnak nevezni, mert különben a zálogba

adó törvényes kötelezettségét nem tukmálná a zálogtartó nyakába és nem követelné azt, hogy a zálogtartó a zálogbaadó zálogváltási jogát telekkönyveztesse annak hire és tudta nélkül, valamint akarata ellenére az elzálogosított birtokra, és hogy tolja fel magát ennek gondnokául vagy legyen annak megbízás nélküli sáfárja és jogainak védője, azért vádolja e szerint feleimet roszhiszeműséggel, mert azt nem tették a mit a tkvi rendelet 3. §-ának 2. pontja az elzálogosító köteleességévé tesz azon esetre, hogy ha zálogváltási jogával élni akar, és ezért formált feleim ellenében kártalanítási követelést és azt magának megítéltetni kérte.

De hogy még régi törvényeink sem osztják a közlő és szerkesztő fent elősorolt ferde nézeteit, szabad legyen a régi curiának 966. és 969-ik számú döntvényeit «de pignoribus in comitatibus» idéznem. Amaz ugyanis azt mondja: «In causa pignoratitia tenetur actor condescendentiam suam ab impignorante, item pignoris realitatem, pignoris titulo factam devolutionem circumstantialiter docere, tum quod titulus 82. I. idipsum expressis verbis exigat, tum vero quod possessor eousque non teneatur titulum possessorii sui pandere, donec proba actoris gravetur.» (Lásd planum tabulare pag. 199.) Emez pedig azt tartja: Si medio pignoratitii possessorii tempore aliquid avulsum est, adeoque illud in sua integritate reddi non possit, tunc a proportionem fit defalcatio ex summa pignoratitia, neque enim praetendi potest, ut zumma toti bono inhaerens, pro aliqua ejusdem parte integraliter deponatur».

Ebből is kétségtelenné válik, hogy a legfőbb ítélőszékek törvényt potló döntvényei is védelmők alá veszik feleimet a közlő ur minden jogalapot nélkülöző követeléseinek és a roszhiszeműségü ráfogásának ellenében, de kétségtelenné válik az is, hogy oly esetekben, midőn egy különben kiváltható jószágtestnek egy része elveszett, a zálogos összeg is ezen elveszett résznek megfelelő részzel kisebb lesz. Jelen esetben tehát azon körülménynek, hogy a morvai zálogbirtok többé vissza nem váltható csak az a törvényes következménye lehet, hogy feleim a zálogos sommát, Kazinczy Arthur pedig a birtokot meg nem kapja, de korántsem az, hogy feleim az alperes jogelőde mulasztásának folytán elveszett s többé ki nem váltható birtok értékét jogutódjának megtérítsék, mert kártalanításra csak az formálhat igényt, kinek más, de nem az a ki maga magának kárt okozott, és kit a telekkönyvi rendelet az óvó intézkedések tételére egyenesen kötelezett.

A mi pedig végül a közlő urnak a *Magyar Jogász* szerkesztője által is hangsúlyozott azon állítását illeti, hogy feleim mint a felszámítási keresetbeni felperesek az alperes viszontkövetelését nem kifogásolták volna, azt teljesen valótlanná teszik az ezen perben előterjesztett perbeszédék, melyekben felperesek az alperesi viszontkövetelést mint törvénybe ütközőt leszállíttatni kérik.

Az előadottakból minden kétségen kívül nyilvánvaló, hogy közlő ügyvéd ur azon az egész per folyama alatt az alapos indokok helyett folytonosan hangsúlyozott állítása, melylyel feleimet jogtalansággal és roszhiszeműséggel vádolja, minden alapot nélkülöző és ügyvéd urnak már valószínűs szavajárásával vált ráfogás, melynek jogosultságát a fent előadottak teljesen megczáfolják.

De a fentebbiekből kiviláglik még az is, hogy a *Magyar Jogász* egy egyoldalú előadásra alapítván nézetét, a királyi tábla ítéletét nemcsak alaptalanul kárhóztatta, hanem még a legfőbb ítélőszék ítéletére is, egy szaklap hivatásával meg nem férő phrázissal hatni nem átalott; miután minden gyakorlott jogász tudja, hogy nem száz meg száz, hanem egyetlen egy jogainak biztosításáról annk idejében gondoskodott családot sem fog a királyi tábla említett ítéletének megerősítése tönkre juttatni.

Horváth Károly
ügyvéd.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — Eszmetöredékek a közjegyzői törvényre vonatkozólag. Csánády Kálmán nagyváradi kir. közjegyző urtól. — Nagyrdekü jogi vita a német jogászok között. Dr. Kiss Mór egyet. magántanár urtól. — Törvénykezési szemle: A telekkönyvekről. Egy veterán telekkönyvvezető. — A törvénykezési rendtartás 447. §-a magyarázatához. Dr. Hexner Gyula lipótsztrömklői ügyvéd urtól.

MELLEKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

XIV.

Samos, Kréta és Cyprus.

Samos szigete, mely Kis-Ázsiának tengerpartjától csupán 2 kilométernyi távolságban fekszik, a görög szabadságharcz folytán, nevezetes concessiókat nyert a fényes kaputól 1832. évi december 10-én «oly feltétel mellett, hogy lakosai ezentul az ottomán birodalom hűséges alattvalói legyenek». A belkormányzat a sziget előkelő lakosaiból választott közigazgatási tanácsra bízott. Élén a szultán által kinevezett görög vallásu «Samosi herczeg» áll, kit egy melléje rendelt török effendi van hivatva működésében ellenőrizni. A törvényhozó hatalmat nemzeti gyűlés gyakorolja, melybe a sziget 35 helységei képviselőket küldenek. E sziget továbbá teljesen független igazságügygyel és törvénykezéssel, valamint saját kereskedelmi tengeri lobogóval bir, mely alatt évenként körülbelül 1 millió forintnyi értékű árukat (muskátbort, gabonát, olajat, gubacsot) visz ki. Harács (adó) fejében a sziget, melyen muhamedánok ingatlanokat nem szerezhetnek, 400.000 piasztért fizet évenként a magas portának. Tudvalevőleg Aleko pasa (Bogorides) egy ily samosi herczegnek fia. Samos szigetének területe 453 négyszög kilométer, lakossága 35.000 lélek.

Kiváló fontossággal bir Kréta (Kandia) szigetének szervezete, minthogy ennek 1868. évi szabályzata a berlini szerződés 23. cikke értelmében az európai Törökország többi részeire is mintául fog szolgálni.

Kréta szigetének története a legrégibb classicus mythos (Zeus és Rhea a magas Ida hegységen) homályában veszi kezdetét, azonban lakosságát mindig s a legújabb időkig jellemezte az, hogy szerves egységgé sohasem akart alakulni, hanem örökké mintegy svájci «kantónli»-kre szakadt. «Seine vielen Gemeinwesen bekämpften stets einander und wurden nur dann geeinigt, wenn ein Erserberer von aussen kam, der, wie die Römer, Araber, Byzantiner, Venetianer und Türken, die Herrschaft gleichmässig über Alle ausdehnte». (FRANZ von LÖHER: *Die Kretischen Gestade*.) Kréta 1669-ben került a törökök hatalmába, azonban a padisa csak 1770. tekinthette voltaképp e szigetet alávetettnek, miután a sok tekintetben a montenegróiakhoz hasonló sphakióták árulás folytán végre leverettek. «Im ganzen Bereich des Sphakiotenlandes wohnt Kein Türke und da zu der Kretischen Landesversammlung jeder Bezirk zwei Türken und zwei Christen schickt, sie aber Keine Türken haben,

so besitzen die Christen Stimmenmehrheit. Noch viel weniger dürfte sich bei den Sphakioten ein Jude blicken lassen: denn die Griechen, weil sie sehr alte Christen sind, schauen mit äusserster Krachtung auf die Juden herab. In diesem Jahre (1875.) erschien — wahrscheinlich hatten sich die Türken lächelnd den Spass gemacht — auf dem Kretischen Landtag ein Jude: da entstand Kein geringes Geschrei und Entsetzen bei den Griechen. Natürlich wissen jüdische Geldfürsten sich für solche Thorheit ganz in der Stille gehörig zu rächen». (LÖHER). Krétát, melynek területe 8590 négyszög kilométer, lakossága 220.000 lélek, — jelenleg vagy 70.000 muhamedán lakja, kik azonban legnagyobb részt görög renegátok. S az «islam» szerint ily renegátokat különösen kell tisztelni, hogy a jó bánásmód minél több proselytát szítsa a prophéta zászlai alá.

A jelen század huszas és hatvanas éveiben véres felkelések dultak fel Olaszországnak ezen miniature — kiadását (helyrajzi értelemben veszszük e hasonlatosságot), melyeknek jövőben elejét veendő szultáni firman megalkotta a Kréta újjászervezéséről szóló 1868-ki «réglement organique»-t. Tekintve fontosságát, ezen szabályzatnak intézkedéseivel részletesen kell foglalkoznunk. (L. ARISTARCHI Bey: *Législation ottomane*, 2. köt. 169—204. l.)

A közigazgatással a vali (főkormányzó), a várak s a hadsereg parancsnokságával pedig külön parancsnok bizatik meg. Szükség esetében a szultán e két állást egyesítheti. A vali mellé egy musulmán és egy keresztény tanácsos és ezenfelül közigazgatási tanács rendeltetik, mely 6 hivatalnokból, 6 választott tagból s a görög metropolitából áll. A választott tagok közt legyen 3 török és 3 keresztény. A hivatalos levelezésnél a török s a görög nyelv együttesen használandó. Az 5 megye (szandzsák) élén a «mutessarif» áll, mellette egy «muavin»-nal (adlatus). Ha a mutessarif muhamedán, úgy a muavin legyen keresztény és megfordítva. A szandzsákok 21 kázára (liva, canton, epárchia) vannak felosztva, azok élén kaimakam mal és szintén muavin nal. A pénzügyi adminisztrációt a «defterdar» viszi s ez alatt minden szandzsákban a «muaszebedzsi» és minden kázában a «mal-mudiri».

A bíróságok összeállításukra nézve háromfélék. Muhamedánok közti perekben török vallási bíróságok ítélnék feltétlenül. Azon szandzsákokban és kázákban ellenben, hol csupán keresztények laknak, a bíróságok tagjai is kizárólag keresztények. A hol vegyes a lakosság, ott vegyes a bíróság is. Azonkívül minden községben és minden szandzsákban van «demogerontia» (öregek tanácsa) és 3 kereskedelmi bíróság: Kanea, Rethimo és Kandia városokban.

Vegyes bíróság van minden vegyes lakosságú járásban, minden szandzsákban és végre egy a vali székhelyén. Mindegyik áll egy kinevezett hivatásos és fizetéses elnökből, továbbá 4 választott bíróból. A járásbírák évenkénti megválasztása végett a kaimakam elkészíti a

21 évet meghaladott férfi lakosságnak névjegyzékét, melybe fel nem vehető: 1. a ki írni és olvasni nem tud; 2. a szolgák és bér munkások; 3. a kik a polgári, politikai vagy családi jogoktól a büntetőtörvény szerint eltiltattak; 4. a nem rehabilitált bukottak; 5. a kik nincsenek eszköz teljes birtokában; 6. a kik lopás, csalás, bizalommal való visszaélés, uzsoráskodás, erkölcstelenség, korhelykedés vagy koldulás miatt egyáltalán vagy bármily más büntett miatt 1 évnél hosszabb fogságra vagy meggyalázó büntetésre lettek elítélve. A névjegyzékből azonfelül kizárva a közhivatalnokok s a katonák. A muhamedánok s a keresztények külön-külön csoportosítottván, a névjegyzék a mecsetek, templomok s a hivatalos helységek ajtain 10 napra kifüggesztetnek s a figyelembe nem vett reklamációk felelbezhettek. A muhamedánok 2 muhamedánt, a keresztények 2 keresztényt választanak. A hol a lakosság nem vegyes, ott a 4 bíró ugyanazon vallásu.

Azután ne mondják, hogy a szabályzat nem eredeti (a maga nemében)! Minden ekkép megválasztott bíró évi 3000 piásztérnyi (450 forint) fizetést kap. Az elnök megállapítja az év elején, hány ülés és mikor lesz az évben. A fizetés felosztatik annyi részre, a hány ülés van s a távol maradt bírónak hányada azoknak jut, a kik megjelentek. A tárgyalást az elnök vezeti, ő nyitja meg és zárja be a tanácskozmányokat (!), ő intézi a bírákhoz a kérdéseket, *melyekre ezek ígennel vagy nemmel tartoznak felelni* (!), ő szavaztat, ő alkalmazza a törvényt, ő mondja ki az ítéletet, ő indokolja azt, ő ügyel fel annak kiadványozása felett.

A megyei bíróság tagjai következőkép alakulnak. A mutessarif jegyzéket készít a szandzsáknak összes, passiv választási képességgel bíró lakosságról. Activ választói képesség illet minden járás (kázá) 4 kiküldöttjét (2 muhamedán és 2 keresztény). A két évre megválasztott bírák évi 6000 piásztérnyi fizetést nyernek. Különbö az eljárás itt is tökéletesen épolly eredeti, mint a kázabíróságnál. A *váli* székhelyén levő legfőbb bíróság 4 tagját szintén az egyes kázák 4 kiküldöttjeiből alakuló gyűlés választja meg 4 évre. Az évi fizetés 9000 piásztér. Az évenként kisorsolandó vagy kilépő tagok turnusa valamint az egyes bíróságok illetékessége hosszadalmasan és sokszor eredeti módon van szabályozva. «Miután a lakosság nagy többsége csupán görögül tud, a bírósági ítéletek görögül és törökül állítandók ki» (44. cz.). A három kereskedelmi bíróság négy-négy tagját a 3 kereskedelmi terület előkelő kereskedői választják évenként. Itt is teljes vallásparitás legyen, de *ingyen* működő ily bíró csak az lehet, ki 24 éves és 5 óta becsületes és előrekelő kereskedő. Felelbezési forum a főkormányzói bíróság. A demogerontiák 3 évre alakulnak és szerepelnek: mint békebírák, végrendeleti végrehajtók, gyámok és gondnokok, — végre alattuk áll a községek adminisztrációja.

A *nemzeti gyűlésbe* minden «kaza» négy képviselőt küld, kik görögök vagy muhamedánok a szerint, a mint a kaza lakossága tisztán görög vagy muhamedán; ha ez pedig vegyes, úgy a keresztények 2 keresztényt, a muhamedánok pedig 2 muhamedánt kötelesek választani. Azonkívül e három város: Kanea, Kandia és Rethymo mindegyike választ 4 képviselőt. Activ választó képességgel azonban csak a demogerontiák tagjai bírnak, kiknek legalább hét harmada kell hogy beadja szavazatait a kaimakam felügyelete alatt. Az abszolút többséggel két évre megválasztottak fele része évenként ismét kilép. Az első évben a sors jelölte ki a kilépőket, azóta azok válnak el évenként, kik legtovább voltak a nemzeti gyűlés tagjai. Passiv választási képesség mindazokat

megilleti, kik (mit fenebb részleteztünk) bírósági tagok lehetnek. A képviselők tartoznak Kaneában minden év január 15-én megjelenni vagy távolmaradásuk okát kellően igazolni, különben azonnal új választás rendeltetik el. Minden követ utazási költség címén 2000 piásztért (150 frtot) és azonkívül az ülésszak alatt naponként 18 piásztért (2 frt 70 kr) kap. A verificáció a főkormányzó elnöksége alatt ejtetik meg.

Vannak teljes és részleges ülések. Az elsőben általános érdekű ügyek, az utóbbiban azon ügyek tárgyalatnak, melyek csupán egyes felekezeteket érdekelnek! Az elsőben maga a vali vagy egyik tanácsosa (muchavir) elnököl, az utóbbiakban a partikulárgyűlés magamagának választ elnököt. Határozatképességhez a képviselők abszolút többségének jelenléte kívántatik. A határozatok vagy egyhangulag vagy *tittkos* szavazás után abszolút többséggel hozandók. Tárgyalhatni görög nyelven is s az elnök által törökül elmondottak görögre azonnal lefordítandó. A tárgyalásokról jegyzőkönyv vezetetik, melyet az elnök, a jegyző és mindazon követek írnak alá, kik a szavazásban résztvettek. Az aláírást, mint Törökországban általában, a pecsét helyettesíti. A szultán czifra pecsétje (thugra) mondják onnan ered, hogy valamelyik kaliff írni nem tudván, kezét a téntába mártotta és tengerét az okmányra ütötte. Helyesen mondja JÓKAI *Török világ Magyarországon* című regényében: czifra aláírás mint egy póklábókból összegubanczolt madárfészek.

A napirendet a vali határozza meg. Vajon valamely képviselőnek indítványa tárgyalandó-e, a felett előzőleg 6 erre választott tag dönt. Mig valamely ügy végkép el nem intéztetett, új kérdésbe bele nem foghatni. A mult ülésszakraól visszamaradt ügyek megelőznek minden későbbi. Kivételnek általában azon kérdések, melyeket az elnök vagy a követek egy harmada sürgőseknek nyilvánít. Az ülésszak legtovább 40 napig tarthat csak.

A követek teljes immunitást élveznek mindazon véleményekért, melyeket a gyűlés alatt ennek illetékessége határai közt kifejeztek. A gyűlés illetékessége pedig kizárólag a közügyekre, az általános érdekű ügyekre terjed s a határozatok szultáni «irade» által szentesítendők.

Ennyiből áll Kréta szigetének hires szabályzata, mely a nagyhatalmak 1867-ben történt közbevetésének köszöni eredetét és Kréta keresztény népességének némi jogi biztosítékot nyújt. A berlini szerződés 23. czikke figyelmezteti a fényes kaput arra, hogy a szabályzatot lelkiismeretes módon hajtsa végre és hogy hasonló szabályzatokat hozzon be az európai Törökország többi részeiben is a «Kelet-Ruméliába kiküldött európai bizottság véleményének meghallgatása mellett». Meg kell azonban jegyezni, hogy a krétai szabályzatot a görögök korántsem tartják igazságosnak és kielégítőnek és ha a berlini szerződés 23. és 24. cikkének a török kormány teljesen meg is felelne, a görögök még «pour le moment» sem éreznék magukat megnyugtatta, hanem köteleességüknek tartanák, minthogy amugyis példabeszéddé vált: «quidquid audet Graecia mendax», a Grécc esclave minden részeit hovahamarább felszabadítani s a görög királyságba bekebelezni. Jól jellemzi a görög népet HOUSSAYE HENRIK (*Revue des deux Mondes*, 1879. febr. 15. füz.): «On regrette sa turbulence potitique, son amour pour les placet et les fonctions publiques, passion qui — chez les Grecs comme chez les français, devient une maladie endémique. On reconnaît que plus d'un Grec s'accomoderait facilement comme aux beaux jours de la Hèllade que des esclaves barbares travaillassent pour lui aux champs et dans les ateliers, tandis qu'il discu-

terait à l'agora sur les affaires de l'état; mais on aime ce peuple intelligent, spirituel, animé, actif sinon laborieux, sobre, de mœurs simples, presque austères. Le Grec est un Yankee plus policé et moins travailleur, moins pratique et plus séduisant.»

Mellőznünk kell itt az archipelnek különösen a közgazgatási jog szempontjából felette érdekes számos török szigetét: *Rhodos*, a classicus rézöntők, majd a Johanner-ek és most a rózsák hazája, 1523-ban hajolt meg az oszmánok hatalma előtt. Az Aesculap-lakta *Kös* után kiválik *Chios* szigete, mely mastix-gyantával egész Európát ellátja. «Die Chioten zeichnen sich zu allen Zeiten durch lebhaften, unternehmenden Geist aus, und wie sie im Alterthum wegen ihrer Erzählungsgabe und ihres Sinnes für Kunst und Wissenschaft berühmt waren, so machen sie sich jetzt einen Namen als tüchtige Kaufleute, die Spitzen der griechischen Handelsschaft in England, Frankreich, Indien, Syrien und Konstantinopel sind Chioten. Chios war im Alterthum auch wegen seiner trefflichen öffentlichen Verwaltung berühmt, er besass die *ersten Hypotheckenbücher* und bis in die jüngste Vergangenheit (1822) erhielt sich unter der Bevölkerung eine glückliche Selbstverwaltung. (BECK: i. h. II. köt. 23. l.) *Mitylene* (Lesbos, melynek hajdan classicus lakosai a szerelem egy különös nemében kiváltak) az archipel leg-egészségesebb szigete, csak hogy népe BARGIGLI szerint (*Mittheilungen über die Insel Mitylene*) nem ad semmit «hazafiságra, dicsőségre, becsületre, hanem legnagyobb szerencsését a pénzben leli. A többi szigetek közt legfontosabbak Lemnos (terra sigillata), Imbros, a mysteriái folytán hajdan világhírű *Samothrake*, a valamikor Athéne, Korinthos, Syrakusa és Agrigente városokkal versenyző *Thasos* (most a khidiv magántulajdona) és — *Cyprus*.

1878. évi január hó 4-én iratott alá Konstantinápolyban azon (részleteiben még mindig titokban tartott) angol-török conventio, melynek folytán a szultán, suverénitási jogának fentartása mellett, *Cyprus* szigetét az angoloknak átengedte évi 2.634,000 franknyi «közigazgatási felesleg» élvezéseért — azon időre, míg az oroszok a berlini szerződés 58. cz. által átengedett ázsiai területnek (Ardahan. Kars, sat.) birtokában maradnak. (Kothur városa és területe Perzsianak jutott.) Ennek fejében az angolok állítólag kötelezték magukat arra, hogy a törökök ázsiai birtokát Oroszország ellen védeni fogják. Nem tartozik ide kitérni arra, hogy Cyprus mint «positio» mennyit ér az angoloknak szemben Konstantinápolylyal, Kis-Ázsiával, az Euphrát-völgygyel s a Suez-csatornával. Tény az, hogy a berlini congressus egyszerűen szemet hunyt ezen conventio felett. A londoni *Spectator* beírta annak kijelentésével, hogy ez két független állam közt létrejött szerződés, melybe más államnak nincs beleszólani joga.

E szerint Angliának, úgy látszik, tartós jogczime van *Cyprus* szigetére, a mit bőkezű investitói után is következtethetni. Az angol közigazgatás élén egy főkormányzó áll meglehetősen korlátlan hatalommal. Azt egy 8 tagból álló «törvényhozási tanács» veszi körül, mely fele részről a sziget legfőbb dignitárusaiból alakul, míg a többi négyet a sziget lakossága választja 2 évre. A bírákat a főkormányzó nevezi ki. Hivatalosan az angol s a görög nyelv használtatik együttesen.

Cyprus területe 9537 négyszög kilometer, lakossága 188.000 lélek, közöttük 40.000 muhamedán, 100.000 görög és vagy 50.000 római katolikus maronita. Talán innen s a földrajzi fekvés után magyarázható: «la vivacité des Hellènes ni leur activité, et qu'ils ne font preuve d'avenue

aspiration hellénique». (*Journal des Économistes*, 1879. évi márcz. füzet 422. l.)

Helyesen tanácsolja M. R. HAMILTON LANG *Cyprus its history, its present resources and future prospects* című kitünő művében: az új adminisztrációnak legyen faladata *javitani, de nem felforgatni*. Nem kell a Cypriótákat átalakítani angolokká, hanem a szegényeket és szerencsétleneket megelégedettekké és jómoduakká kell tenni. Ezért Angliából csak pénz és értelmiség, lakosság pedig Ázsiából: Karaman, Haleb, Tarabolas és Damask vidékéből áttelepítendő! Nincs kétség benne, hogy a legújabb ásatások és rendkívüli borai (melyek még a templomi és máltai lovagok után elneveztetnek s a «Madeira» ősei) folytán rég nagy hírű sziget (ZENO, a stoicismus iskolája alapítójának szülőhely) az angolok alatt gyors felvirágzásnak fog indulni.

Dr. Herich Károly.

Eszmetöredékek a közjegyzői törvényre vonatkozólag.

I.

Nemcsak szaklapokban, de politikai lapokban is több oldalról és ismételve emelkedtek föl a közjegyzői kar kebeléből felszólalások, melyek a közjegyzők mostoha sorsát hirdetve, helyzetük javítását sürgették.

Fájdalom azonban némely körökben még most is akkint vélekednek, hogy azon feljajdulások mind csak amaz ismert latin közmondás kifolyásai: Cicero pro domo sua.

Pedig a feljajdulások alaposágát legjobban bebizonyította a budapesti közjegyzői kamara, midőn annak, hivatalos felterjesztés által, a n. m. igazságügyminiszteriumnál, szószólójául szegődött.

És ezért ama fölterjesztést az összes közjegyzők örömmel üdvözölték, hívén, hogy az minden elfogulatlannak meggyőző bizonyítékul fog szolgálni, s reménylve, hogy az mielőbbi rendeleti intézkedéseknek, majd törvényjavaslatnak fog kiinduló pontjául szolgálni.

E remény ugyan még egyik irányban sem ment a teljesedés stadiumába, sőt azon kis reménysugár is, mely a n. m. igazságügyminiszteriumnak a közjegyzői kamarához, a közjegyzőkről szóló törvény módosítására irányzott javaslatainak előterjesztése iránt intézett rendelete folytán derengeni kezdett, a legújabb tudósítások szerint halványuló félben van, de mégis hiszem, hogy annak előbb-utóbb be kell következnie, mert a már is itt-ott feltűnedező jelenségekből alaposan következtethető, hogy a megsértettnek vélt érdekek által táplált elfogultság, már is kezd tért engedni azon meggyőződésnek, hogy a más országokban életre valónak, üdvösnek, sőt nélkülözhetlennek bizonyult intézmény, nálunk sem nélkülözhető, sőt minden irányu érdekeknek annyira előnyére szolgál, hogy fejlesztése kívánatos és ezért elmaradhatatlan, s ha egyelőre nem reménylhető is annak gyökeres és törvényhozás útján való eszközlése, addig is szükségesnek fog elismertetni, hogy a létező viszonyok mellett is a kellő hatáskör tőle meg ne vonassék, vagy a már megadottnak korlátozása ne engedessék, s egyuttal a reform útja előre is egyengetessék.

E hitemben és nézetemben, csekély tehetségemhez képest, már is indulok porszemeket hordani azon épülethez, mely a közjegyzői törvénynek tiszteletben tartása és tartatása, majdan annak módosítása és pótlása által fog nálunk is erős alapon felemelkedve megszilárdulni.

Midőn azonban e lépést megkezdem, nem szándékozom az egész közjegyzői törvényt és intézményt felölelő rendszeres és tüzetes munkával állani elő, a mi sem

e lapok keretébe be nem illenek, sem reá kellő hivatottságot magamban nem érzek, csak mivel a közjegyzői törvény módosításának és pótlásának szükségessége minden irányban elismerésre talál, inkább csak az érdekeit körök figyelmének felköltése s az avatottabbak részéről az eszmecsere terére kilépés s a megvitatás megindítása végett kívánok egyes eszméket töredékesen elmondani.

E feltételből kiindulva, mindjárt először is a törvény alkatára, tekintve szövegezésére nézve, kell némi megjegyzést tennem.

Ha a fennálló törvény csak felületesen vétetik is bírálat alá, több helyütt akadunk nyomaira annak, hogy a már egyszer elfogadott fogalom és kifejezés, avagy megállapított rendelkezés, nem vitetik az egész törvényen következetesen keresztül. Ez állítás igazolására elég csak néhány példát hozni fel. A törvény 7. §-a azon kifejezést használja: a kinevezés *közjegyzői okiratoknak* felvételére ad jogosítványt, míg az 58. §. szerint a közjegyző csak *közokiratokat* vehet föl, s a 60. §. szerint is a felek kívánsága szerinti nyelven kell felvenni a *közokiratot*, míg a 79. §. szerint a *közjegyzői okirat* bevezetése és záradéka magyar nyelven szerkesztendő. A 62. §. szerint minden *közokirat* egész ivre irandó, míg a 63. §. szerint a *közjegyzői okirat* kelte betűvel irandó. A 81. §. azt mondja: a felek kész magán okiratot is ruházhatnak föl *közjegyzői okirat* minőségével, ellenben a 83. §. így szól: ha nyílt írásbeli végrendelet készen nyújtatik át a végett, hogy az *közokirat* minőségével ruháztassék fel. A 66. §. azon szabályt állapítja meg, hogy ha az okirat több ivből vagy *több darabból* áll, ezek zsinórral összefűzendők, és már a 69. §. szerint a meghatalmazás *melléklendő*, a címvezetési jogosultságróli végzés hiteles másolata *csatolandó*. A 81. §. a kész magánokiratot a jegyzőkönyvhöz fűzetni, a 83. §. pedig a kész magánvégrendeletet, melyet pedig a félnek magához is venni jogában áll, *mellékeltetni* rendeli. Hogy a törvény az őrizet végetti letétel és átadás közt is különbséget akart felállítani, mutatja a 83. §., mely szerint a közokirattá emelendő magán végrendeletet a fél személyesen köteles *átadni*, s a 86. §. szerint is a visszavonás, ha *átadott* írásbeli végrendeletre vonatkozik, ezen végrendeleten jegyzendő föl, míg a 106. §. az okiratokat, adósleveleket, váltókat és *zárt végrendeleteket letéteknek* mondja, s e megkülönböztetés az 1876: XVI. t. cz. 22. és 23. §-ainál fogva is fenntartatik, és mégis a 81. §. szerint a közokirattá emelendő magán okiratot felek a közjegyzőnél *leteszik*, ki ezen *letételről* jegyzőkönyvet vesz föl; — és bár a 109. §. azon kifejezéséből is kitűnőleg: ha a *letét* valamely bíróságnak vagy hatóságnak adandó át, a törvény IX. fejezete csupán a letétekről kívánt rendelkezni, mert hiszen a 133. §. szerint a közjegyző minden általa fel vett közokirat eredetijét tartozik megőrizni, tehát az őrizet kötelezettségének megállapítása általában minden okiratokra nézve tétetett szabályul, mégis az egyedül a letétekről rendelkezni kívánó ezen fejezet címeül: okiratok és értékneműek *őrizete*, s a hozzá tartozó §-okban is több helyütt ezen fogalomnak megfelelő kifejezés használatik. A 72. §. azon szabályt állítja föl, hogy ha hites tolmács közbejöttét kell használni, két tanu hivandó meg, de a 93. §. kétséget hagy fenn az iránt, hogy e szabály a névalírások hitelesítése esetében figyelembe tartandó-e? A 96. §. határozatok tanusításáról szól, mégis a §. címzetében *hitelesítés* kifejezés használatik, holott a §-ban érintett határozatok a közjegyző által csakugyan tanusíttatnak és nem hitelesíttetnek. A 97. §. maga rendelkezik csak a tények bizonyításáról, mégis a §. azon kifejezéssel kezdetik meg; *egyéb* tényeknek tanusítására is van joga-

sitva a közjegyző. Az ideiglenes letétekről rendelkező 108. §. készpénzt, közhiteli és egyéb *értékpapírt* említ, míg az ezek nyilvántartásául szolgáló könyv iránt rendelkező 156. §. d) pontjában *értéktárgy* kifejezés használatik.

És így van ez a felhozott példákra s a nem érintettek vonatkozásig is nemcsak a felhívott §-okban, hanem az egész törvényen keresztül, a mi már is több vitás kérdésekre szolgáltatott alkalmat. De ha a törvény létrejötté körülményeire visszaemlékezünk, be kell vallanunk, hogy az akkoron alig is volt elkerülhető.

S minthogy a törvénynek részint a közjegyzői hatáskör, részint az ügyvitel tekintetében majdan úgy is módosításokat és pótlásokat kell szenvednie, hogy az intézmény valóban életre valóvá tétethessék: a törvény alkatára nézve akként kellend nézetem szerint eljárni, mint az a polgári törvénykezési rendtartásra vonatkozólag szükségesnek ismertetett el, tehát a törvényt a fölveendő új rendelkezésekkel pótolva egészen ujonnan lesz szükséges szövegezni, a mikor annak egyöntetűségére és szabatoságára kellő figyelem lesz fordítható.

Csanády Kálmán,
nagyvárad kir. közjegyző.

(Folytatása követk.)

Nagyérdekű jogi vita a német jogászok között.

(Folytatás.)

RENAUD, BROCHER és az ellenirat e kérdésre határozott nemmel felelnek.

Főérdekkel a RENAUD által felhozott indokok birnak, a mennyiben az ellenirati védelem határozottan ezeket véve kiindulási pontul.

A kereset, — mond RENAUD, — az interkantonalis előkészítő bizottság nevében, az ez által adott felhatalmazás alapján, ennek végrehajtó választmánya által lett előmozdítva; amaz interkantonalis bizottság a kezdeményező bizottságból keletkezett, ez pedig ismét a kezdeményező társulattól vevé eredetét. Ezen utóbbi azonban kétségtelenül sem részvénytársaság, sem bármely más jogi személynek nem vehető (mely állítást IHERING is készséggel beismeri). De nem tekinthető az magánjogi értelemben közönséges societásnak sem, mert ez természeténél fogva egy *zárt* egyesület, míg felperesnél a tagok száma korlátlan volt, mert bárki, ki az előleges költségek fedezésére kibocsátott alapító részvények alapján 5 frc-ot befizetett, az, az alapsz. 21. articulusa értelmében társulati tag lett, ép ily kevéssé a solothurni ptk. 124. §-ban körvonalozott «Verein»-nak,¹ mert nem vonható ennek fogalma alá egy oly társulat, melynek célja egy végleges építő társulat szervezése. Ezen okokból kifolyólag ama kezdeményező társulat saját nevében *sem jogokat nem szereshetett, sem kötelezettségeket át nem vállalhatott, sem mint olyan pert nem folytathat.*

Ez áll az «Initiativ-Comitéről» is, mely az előbbi társulatnak csak pusztá organuma s mint ilyen még kevésbé vehető akár jogi személy, akár societásnak, a miért is mint ilyen nem is perelhet, mert csak az előbbi társulat nevében és érdekében jár el. De nem perelhetnek annak egyes tagjai, mint activ pertársak sem, mert, mint a kezdeményező társulat organumának tagjai, *saját érdekekkel nem birnak*, ilyent, — a kereset az «interkantonale Comité», mint egység nevében indittatván, — nem is állítanak s érvényesíteni sem akarnak. A mit ők keresztül vinni czéloznak, ez hátuk mögött álló idegen személyek érdeke s ha már maga a követelés tekintetében perelési jog fenn is forogna, az csakis ezen most jelzett személyeket illethetné meg.

És minthogy végül a hiányzó személyiség és ettől függő perbeli képesség birtoka nem a tagok s illetve más

¹ «Verbindung mehrerer zur Verfolgung eines wissenschaftlichen künstlerischen oder sonst gemeinnützigen, oder geselligen Zweckes».

személyek (legyen ez mindjárt a másik szerződő fél) elismerésétől függ, az adott esetben tulajdonkép senki sincs, kit perben állási jog megilletne.

Lényegileg ide megy ki BROCHER véleménye és az ellenirathat meg alapított védelem is.

E fejtegetésekkel szemben egészen ellenkező álláspontot foglalt el IHERING.

Mindenekelőtt a fentt kifejtett elmélet *gyakorlati* hatatlanságát kívánja az életből vett egyetlen, és mégis oly döntő sulyu példával illusztrálni:

1837-ben hét göttingai tanár, kik a hannoveri alaptörvénynek Ernő Ágost király által történt hatályon kívül helyezése ellen tiltakoztak, hivataluk elvesztésén kívül, az országból való kitiltással is lettek büntetve; ugyanezt tette 1852-ben a dán kormány a kielii egyetem több tanárával. A száműzöttek istápolása végett mindkét esetben egy-egy központi bizottság, — «Central-Comité» — alakult, mely adományok beküldése és helyi bizottságok alakulása végett felhívásokat tett közzé. A bizottság a begyűlt összegeket, — a mennyiben a pillanatnyi szükséglet kielégítésére szük-

ségesek nem voltak — kamatoztatás végett egy bankárnál szokta vala elhelyezni. Feltéve az esetet, hogy a bizottság utóbbit perrel kellett volna, hogy megtámadja, a bírói ítélet csakis a kereset elutasítására szólhatott volna, mert a bizottság nem jogi személy, hanem több fizikai személy collectiv megjelölése, — a mi igaz is, — a miért is, ha az szerződést kötött, ezt nem a maga, hanem committensei részére tette, jöjjenek tehát a Németország, sőt Európa minden részében levő adakozók pénzük visszakövetelése végett, vagy pedig küldjék be egyen-egyen meghatalmazásaikat a bizottság részére. S minthogy ez valószínűleg nem, vagy legalább is nem mindenik részéről fog bekövetkezni, örüljön a bankár «jogos» nyereségének.

Egy oly jogtudomány, melynek alapelvei ily eredményre vezetnének alapjában romlott lenne, de szerencsére a dolog nincs így s egy bizottság (Comité) jog- és perbeszállási képessége elméletileg is a legnagyobb szabadsággal kimutatható.

Dr. Kiss Mór,
egyet. magántanár.

(Folytatása követk.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A telekkönyvekről.

II. A bejegyzésekről.

A bejegyzésekre nézve, a tkvi patenshez fűzött minták szolgálnak irányadónak, ennél fogva ezeknek mint külsejükre, úgy szerkezetükre nézve, valamennyi telekkönyvi hatóságnál egyöntetűnek kell lenniök, és mégis mennyire térnek el ezek is egyik a másiktól, és a mi a legsajátságosabb az egészben, mindegyik véli, hogy az általa használt mód felel meg a tkvi patensnek, és ha az I-ső telekkönyvvezető, ki az ügyviteli szabályok értelmében az iroda vezetésével bízott meg, és kinek a többi telekkönyvvezető is alá van vetve, akár miféle ferde nézetekkel bír, a többiek kénytelenek, parancsait teljesíteni; mert az ellen nincsen jogorvoslat, s így az I-ső telekkönyvvezetőtől függ: a tjkvek helyes vagy helytelen vezetése; a mi különben még enyhítő körülményül szolgál, mert még rosszabb volna, hogy ha, a hány telekkönyvvezető — és csak eltérő nézetekkel bírnának — annyi féleképpen a bejegyzések eszközölnének.

Ugy mint a végzéseknél, itt is a nyomtatványok behozatala által, a bajon némileg segítve lett, mert mióta a telekkönyvek megyéknek, és innen a törvényszékekhez, illetve járásbíróságokhoz átadattak, az ujonnan nyitott tjkvekhez, vagy egyes lapokhoz: egyszer nyomtatott vagy litografizott, és másszor tiszta ív; egyszer nagyobb, másszor kisebb formájú, egyszer jobb, másszor rosszabb, egyszer kék, másszor fehér, vagy hamuszínű papiros használtatott; úgy, a hogy az időszakonként szükségelt készlet vevőinek kedve jött, vagy a mennyire az arra engedélyezett pénzüsszeg elegendő volt; továbbá a lapok megjelölései is eltérők, mint: a *B* lapokon vagy egyszerű *B*, vagy pedig *B Birtokváltozás*, vagy *B Tulajdonlap*; a *C* lapokon, vagy egyszerű *C*, vagy *C Teherlap* fordul elő; ritka eset hogy a tkvi rendt. 43. §-a értelmében ott a hol *C Régi terhek* előfordul, az új terhekre nyitott ív *C Új terhek* megjelölés kitétetik, legalább az A . . . . tvszéknél lévő telekkönyvekben még nem láttam; ugyszintén a rovatok ritkán és néha csak véletlenségből az 1855. február 26-án kelt ministerialis rendelet 4. §-ának felelnek meg, a széljegyzettek: némely helyt *A* lapon, vagy az illető lap sor sz. rovatában, más helyt az illető lap Jegyzett rovatában, és megint máshelyt szintén az illető lapon, de a lap alsó részén; az A . . . . tvszéknél habár az iktatóban mutatókönyv is rendesen kezelik, mégis a tjkvek mutató gyanánt is használtatnak; minthogy azokba a kézbesítési iven kívül, *mindent* széljegyeznek, ha bejegyzés tárgya vagy sem, az mindegy, csak

a tjkv legyen megemlítve; továbbá az A . . . . tvszéknél mely azon véleményben van, hogy a telekkönyvei az országban minden irányban a legjobbak, azok oly rongyos állapotban vannak, hogy valóban csodálni lehet, hogy a tjkvek egyes iven nem cseréltetnek el, met a tjkvek akár hány ívből állanak is, össze nem varratnak, csak a szükséghez képest *B* vagy *C* lap az illető tjkvhez mellékeltetett néha anélkül, hogy ezen új iven azon tjkv, melyhez tartozik, megjelölve volna; s így majd minden telekkönyvi hatóságnál, a legtarkább tjkvek léteznek, de nemcsak az említett okokból, hanem még az okból is, hogy a helyszínelés alkalmával megkivánt szép és helyes írás, jelenleg nem követeltetik, s oly bejegyzések is fordulnak elő, melyek majdan olvashatlanok.

A nagy gonddal összeállított telekkönyvi térképek, az eldarabolásoknál egészen elcsufítottak, az új vonalokat rendszerint szabadkézzel, fekete tintával és szembetűnőleg vastagon foganatosítják. Az eltérésekre vonatkozólag, ezek leggyakrabban a tjkvi rendt. 56. §. *d*) pontja értelmében eszközölt lejegyzéseknél.

Az, a B . . . . tvszéknél azon tjkvben, a hol a lejegyzés történik, így eszközölnetik:

Az *A* lapon a lejegyzendő birtokrészlet veres tintával aláhuzatik, a *B* tulajdoni lapon következőleg foganatosittatik:

Bdt 1877. évi október hó 15-én 000 hrsz.

Az *A* I. alatt foglalt 465. hrsz. birtokrészlet a rajta fekvő terhekkal az 505. sz. tjkvbe átiratott.

A *C*. Teherlapon minden egyes tehertételnél néha csak a jegyzet rovatában, a *B* alatti sorszámmra, mely alatt a lejegyzés történt, hivatkozás történik, — legtöbb esetben — a tehertételek főjelzálloggá átalakíttatnak, és pedig akkép, hogy a következő sorszám alatt a végzésrei hivatkozással azon tjkv — melybe mellékjelzállogképen átvették — és egyuttal főjelzálloggá lett átalakításuk kiténtetetik.

Most az ujonnan nyitott 505. tjkvben *B*. Tulajdoni lapon következőleg bevezettetik.

Bdt 1877. évi október hó 15-én 000 hrsz. *Vételár 160 frt.*

Az 1877. évi október 10-én kelt adásvevési szerződés alapján a 15. tjkvből ide átirat *A* + 465. hrsz. számú remcsi birtokra a tulajdonjog

F . . . . Albert javára bekebelezettetik.

A *C*. Teherlapra a terheket mellékjelzállogképen vezetibe, de mint a tőke úgy az összes járulékok teljes elősorolásával, és a terhelt birtok elnevezésével, csak azon esetben, ha az ide átirat birtok egy előbbeni közös tulajdonos juta-

lékát terheli, mely tulajdonos már most az ujonnan nyitott tjkvbe elő nem fordul, akkor rendszerint a birtok elnevezése elmaradt, miután ez a főjelzálognál kivehető.

Azon esetben ha a lejegyzett birtok többek tulajdonát képezi, és csak egyik tulajdonos illetőségére a tulajdonjog más javára kebelezendő be; akkor azon birtok az új tjkvbe, előbb az összes tulajdonosok nevére bevezetetik, s azután ott a tulajdonjog a vevőre bekebelezetetik.

Az A . . . . . törvényszéknél ezen eljárástól igen térnek el, u. m.

Az A lapon a lejegyzendő birtokrészlet ekkép jegyeztetik le:

A

I. Nemesi.

1. 95. Ház 90. sz. a. udvar kerttel . . . . . — 212.
2. 157. Ház szám 28. udvar kerttel . . . . . 1. 386.

B

„Érk. ápril 17-én 1885. Hrsz. 0000

Az 1875. ápril hó 14-én kelt szerződés alapján az A lapon 273., 358. helyrajzi szám alatt bevezetett birtok innen lejegyeztetvén M . . . . . község 251. sz. tjkvbe N . . . Erzsébet férj. R . . . . . Józsefnő fele, Cs . . . . . Bálint és neje E . . . Lujza másik fele részbeni tulajdonosok nevére átiratott.»

(A 251. sz. tjkvben.)

B

„Érk. ápril 17-én 1875. Hrsz. 0000

Az 1875. évi ápril hó 14-én kelt szerződés alapján M . . . . . községi 52. sz. tjkvének B lap 4. szám-alatti tétele szerint lejegyzett 273., 358. helyrajzi szám birtok itt az A lapra I. 1., 2. rendszám alatt bevezetettvén arra

1. N . . . Erzsébet R . . . . . Józsefnő, fele részben
2. Cs . . . . . Bálint és neje
3. E . . . . . Lujza másik fele részben mint tulajdonosok bekebelezetnek.»

Ezen bejegyzésből mindenki azt következtetné, hogy az elősorolt tulajdonosok, a 0000/875. sz. alatti rangsorozattal, a hivatkozott szerződés alapján nevezett birtok tulajdonosai lettek és pedig a meghatározott arányban; ez pedig nem áll úgy, mert az 52. tjkvbeni birtok N . . . Erzsébet férjezett R . . . . . Józsefnő és N . . . Gyula nevére közösen s anélkül hogy az arány megállapítva volna vezettetik, N . . . Gyula az illetőségét Cs . . . . . Bálint és neje Lujzának a hivatkozott szerződésben eladta, de a R . . . . . Józsefnő ezen szerződéshez hozzá nem járult.

Ezuttal megjegyzem, hogy azon telekkönyvvezető, a ki ezen bejegyzést teljesítette, és ha ilyféle beadványt fogalmazta, akkor is a bejegyzést így rendelte el, *jelenleg I-ső tkvvezető* és az iroda vezetésével van megbízva.

A sokból még egy példát.

A G . . . . . 21. tjkvben foglalt birtok felében Sz . . . . . Pál, egy negyed részben Sz . . . . . Áron és egy negyed részben K . . . Hersko nevére vezettetett. B . . . . . Áron és Sz . . . Florentina megvásárolták a Sz . . . . . Áron illetőségét, ezek az átiratást kérelmezték, mely következőkép iratott át, az ujonnan nyitott tjkvbe:

„Érk. január 31-én 1876. Hrsz. 0000

Az 1874. márczius 8-án kiállított örök eladási szerződés alapján, G . . . . . község 21. sz. tjkvének B lap 7. sz. a. tétele szerint lejegyzett 287. hrsz. birtok, itt az A lapra +1. rendszám alatt bevezetettvén: arra a tulajdonjog 30 frt vételárban

1. Sz . . . . . Pál javára fele részben:
2. B . . . . . Áron
3. Sz . . . . . Florentina, és
4. K . . . Hersko javára másik fele részben bekebelezetetik.»

E szerint B . . . . . Aronnak, vagy Sz . . . . . Florentinának most annyi az illetősége, mint K . . . . . Herskónak az az $\frac{1}{6}$ rész illetősége, holott a mint már feljebb mondtam, K . . . . . Hersko illetősége $\frac{1}{4}$ rész, továbbá a bejegyzés szövege szerint, a 287. hrsz. részlet szintén mint az első példánál 30 frt vételárban, a hivatkozott szerződés alapján, 0000 876. sz. alatti rangsorozattal, a nevezettek javára lett átirva és a mi a 21. tjkvből is kitűnik Sz . . . . . Pál és K . . . . . Hersko a szerződéshez hozzá nem járultak, és ez utóbbi talán még mai napig sem tudja, hogy a helytelen telekkönyvvezés által megkárosított.

Megjegyzendő még az is, hogy az ilyféle esetek nem elnézésből *de szilárd meggyőződésből* történnek, hogy a telekkönyvvezés helyes és a tkvi pátensnek tökéletesen megfelel.

A hányad részek tkvi rendt. 166. §. ellenére számokkal és nem betűkkel jelöltetnek meg.

A B tulajdoni lapon sok bejegyzés előfordul, a hol több tulajdonos *egy sorszám alatt* bevezetett; meg oly bejegyzések is előfordulnak, a hol a tulajdonjog egy jószágtestnek alkatrészét képező birtokrészletből és egy közös tulajdonos jutalékából — bizonyos terület mennyiségre ugyanazon tjkv B lapján bekebelezetett, — vagy olyanok is, a hol szintén egy jószágtestnek alkatrészét képező birtokrészletre a tulajdonjog más javára kebelezetett be anélkül hogy ez lejegyeztetett volna.

Gyönyörű stilisztikai bejegyzések is fordulnak elő például egy rövidet:

Birtokváltozás.

Érk. 1867. szeptember 26-án 000 szám.

Az 1867. szeptember 25-én K . . . . . Julianna eladó által kiállított szerződés alapján az A lapon 1511. hely. r. szám alatt álló birtokrészlet ott le, s az a:

1. S . . . . . István nevére a 356. sz. tjkvbe át és bekebelezetett.

Vagy:

Érk. 1873. január 27-én 000 szám.

Az A lapon foglalt birtok egy negyed részére kívánt, tulajdonjog bekebelezési kérelmével

1. Sz . . . . . Károly és neje elutasítottak.

Vagy:

Érk. 1868. július 30-án 0000 szám.

Az 1866. ápril 30-án P . . . . . János eladó által kiállított szerződés alapján az A lapon eladó tulajdonát tevő birtoka nevére le, s az a

1. P . . . . . György nevére bekebelezetetik (megjegyeztetik hogy az eladó P . . . . . János csak közös tulajdonos volt).

A birtoklejegyzések eseteiben a C. Teherlapon előforduló terhek mellékjelzálogképeni átvezetésénél, az A . . . . . tvszéknél igen különösen járnak el, az egyedüli jelzálogok főjelzálogokká akkép alakíttatnak át, hogy a tétel felül szokás szerint az összeg rovatokon keresztül a „Főjelzálog“ szó beszuratik, és a tétel alá vagy *melléje a hol* egy kis hely találtatik — tekintet nélkül a rovatokra — szintén beszuratik. Egyetemlegesen fekszik az N. N. sz. tjkv 199. C 1. alatt, és azután akár hány bejegyzés illetőleg mellékjelzálogképeni átvitel itt eszközöltetik, mindig az ujonnan nyitott tjkvbe és tételre való hivatkozásbeszúrák által kitüntettetik, ha pedig valamely mellékjelzálogról töröltetik, akkor a törlés a mellékjelzálognál fogatosítottatik, de a főjelzálognál azon tjkv és sorszám alá pontosztatik, vagy *keresztülhúzzatik anélkül hogy ezen változás másképp a főjelzálognál kitüntettetnék.*

Ugyisintén a C lapon ha valamely későbbi bejegyzés egy korábbi bejegyzésre vonatkozik — a törlési eseteken kívül — hivatkozás nem történik, még az *elrendelt végrehajtási árverés* is mint egy *önálló tétel rendszerint* következőleg vezetetik be:

Érk. 1877. ápril 13-án i. sz. 0000

Az A . . . . kir. tkvi törvényszéknek 1877. ápril 28-án 9323/877. sz. a. kelt végzése alapján a D . . . . György javára száz frt tőke s járulékaik iránt elrendelt végrehajtási árverés az A I. alatti birtokból a H . . . . Sámuelről illető fele részre feljegyeztetik.»

Többször az összeg a rovatba is kivettetik, de már előfordult, hogy az ily feljegyzés, birtokfeljegyzés alkalmával a fent jelölt módon, 1874. évben, és pedig a *jelenlegi I-ső telekkönyvvezető és igazgató által főjelzáloggá* átalakított, a mi azután utána következők által is folytatott.

A B . . . . tvszéknél az elrendelt végrehajtási árverés következőleg jegyeztetik be:

«Bdt 1877. évi ápril hó 13-án 0000.

6. A C 3 alatti tételre vonatkozólag az elrendelt végrehajtási árverés feljegyeztetik,

a C 3 alatti tételnél jegyzet rovatba «árverés C 6.» tétetik ki.

Egyéb végrehajtási fokok az A . . . . tvszéknél a mint ezt a végrehajtási eljárásnál említettem, fel nem jegyeztettek. Ha egy és ugyanazon tjkvben két vagy több jószágtest foglaltatik és ez terheltetik a A . . . . tvszéknél ez rendszerint következő példa szerint fogatosítottatik:

Érk. márczius 12-én 1875. i. sz. 0000.

Főjelzálog

Sz . . . . István és neje K . . . . Julianna által 1875. márcz. 1-én kiállított kötelezvény alapján a zálogjog egyszázhat . . . . . 107 frt. kölcsön összegre nézve 25% kamattal és 1876. évi márczius 1-én történendő visszafizetési kötelezettséggel az A+1. rend sz. a. birtokra

31. W . . . . Dávid javára bekebelezetik.

Egyetemlegesen fekszik ugyanezen tjkv C 32. alatt Mellékjelzálog

«az 1875. év márczius 1-én kelt kötelezvény alapján a zálogjog egyszázhat . . . . . 107 frt. o. é. összeg s járulékaikra nézve az A+4., 6., 8. rend sz. a. birtokra bekebelezetik

lásd a főjelzálogot ugyanezen tjkv C 31. alatt.

A B . . . . tvszéknél ezt következőkép fogatosították volna:

Bdt 1875. évi márczius 12-én 0000. iktsz.

Az 1875. márczius 1-én kelt kötelezvény alapján a zálogjog egyszázhat . . . . . 107 frt. kölcsöntőke és 25% kamatai erejéig az A+1. sor sz. alatti birtokra mint fő és az A+4., 6., 8. sor-számok alatti birtokra mint mellékjelzálogra

31. W . . . . Dávid javára bekebelezetik.

Ha egy fő- és mellékjelzálogképen bekebelezett vagy előjegyzett követelés alzálogjoggal terheltetik, vagy átruháztatik, akkor az A . . . . tvszéknél ezen alzálogjog vagy átruházás mint a fő úgy az összes mellékjelzálogoknál bevezetetik, az alzálogjog pedig ritkán mint ilyen, hanem mint zálogjog a zálogjogra felülbekebelezetik a B . . . . tvszéknél a tkvi rendt. 108. §. szerint járnak el.

A kitörléseket az A . . . . tvszéknél mint a fő úgy az összes mellékjelzálogoknál egész szövegében, még a hitelező elnevezésével is, bevezetik, ha a főjelzálog törültetett, nemcsak hogy a következő mellékjelzálogot főjelzáloggá ritkán emelik, de ha a mellékjelzálogképen terhelt birtokokból lejegyzések eszközöltetnek, akkor az új tjkv kitüntetése, a hová a teherátvitel mellékjelzálogképen átvitelt, a már is kitörült főjelzálognál a fent jelzett beszúrásk által eszközöltetik.

A B . . . . tvszéknél a kitörlések pedig csak röviden a főjelzálognál eszközöltetnek, a mellékjelzálogoknál folyó sorszáma alatt egyszerűen hivatkozás történik, hogy az illető teherátvitel a főjelzálognál mely sorszáma alatt törültetett.

A tulajdonjog előjegyzése esetében egyes birtokrészletre nézve, a B . . . . tvszéknél az illető birtokrészlet lejegyeztetik, az A . . . . tvszéknél az előjegyzés helyben fogatosítottatik, *(erre nézve különben a kitűnő tkvisták mint ZLINSZKY és HERCZEG is eltérő nézetben vannak).*

Az A . . . . tvszéknél az előjegyzett tulajdonosok a névjegyzékbe be nem vezetettnek, és mégis a fél szóbeli kérelmére vagyontalanságáról szóló bizonyítványok, a névjegyzékek alapján állítatnak ki; a B . . . . tvszéknél ilyféle bizonyítványok kiadatását megtagadják.

Az A . . . . tvszéknél, ha a B lapon tulajdoni igény, kiigazítási kereset, perfeljegyzés, vagy más ilyenmü korlát van feljegyezve, akkor a későbbeni lejegyzésekbe azon megszorítás, hogy annak «séreleme nélkül» nem jegyeztetik be, továbbá ugyan ezen törvényszéknél lévő telekjegyzőkönyvekben a tkvi rendt. 74. §. értelmében a tulajdonjog előjegyzése és találati, jelenleg ily beadványok elutasítottatik, csak hogy a zálogjogra nézve az A . . . . tvszéknél a hagyatéki eljárás megindításának igazolását kívánja, a B . . . . tvszéknél elegendőnek véli, ha a kérvényező községi és lelkészi bizonyítvánnyal bebizonyítja azt, hogy a tkvi tulajdonos meghalálozott és az adós annak örököse.

A szolgalmakra vonatkozólag, az A . . . . tvszéknél még nem is ösmerik az uralgó és szolgalmi jószágokat, a mezei szolgalmakra nézve találatnak feljegyzések, de ezek is csak a szolgalmi józágnál mint személyi szolgalmak és B lapjára jegyeztettek fel, a B . . . . tvszéknél a telki szolgalmak az uralgó józágnál B és a szolgalmi józágnál C lapon, és a személyes szolgalmak mindig C lapon jegyeztetnek be.

Az A . . . . tvszéknél a csőd, birói zárlat de néha a tulajdon iránti perfolyamatban léte a C lapon, a B . . . . tvszéknél mindig a B lapon eszközöltetik azok feljegyzése.

Az eredeti okmányokra vezetett bejegyzési záradékokat az A . . . . tvszéki tkvvezetők az ülés keltjével, a B . . . . tvszéki telekkönyvvezetők semmiféle kelttel sem, máshol a bejegyzés napra keltjével látják el.

Azon uradalmak, «melyeknek birtokával 1848. évig a törvényhatóság gyakorlása volt egybekapcsolva» a B . . . . tvszéknél az 1855. február 26-áról kelt igazságügyminiszeri rendelet 10. §-a szerint, az az elkülönítve, az A . . . . tvszéknél pedig úgy mint akár mely más nemesi vagy urbéri birtokokról szerkeztett tjkvk kezeltetnek és vezetnek.

Az A . . . . tvszéknél előfordulnak oly telekjegyzőkönyvek, melyekben az ott bejegyzett birtokoknál a birtoktesti jegy kitéve nincsen, a birtok jogi természete is különösen jelöltetik meg, mint «gazdaság» «urbéres» «nemecsi» «külsőség» s. a. t.

Az A . . . . tvszéknél a közös telekjegyzőkönyvekben, mint közös legelők — erdők és nádasoknál — habár ezek a község nevére vezetettnek, mégis az egyesek illetőségére, vagy az illetőségéből bizonyos mennyiségre u. m. holdakra, □ ölekre, és hány vékás földekre, nézve átiratások, terheltetések, de még végrehajtás utjáni elárvereztetések is bejegyezve találatnak.

(Folytatása követhet.)

Egy veterán telekkönyvvezető.

A törvénykezési rendtartás 447. §-a magyarázatához.

Scire leges non est verba earum tenere sed vim ac potestatem (l. 17 D. de leg. 1, 3)

Vonatkozással a Magyar Themis folyó évi 27. számában S. S. urtól e cím alattt megjelent dolgozatra legyen szabad a tkvi rendt. 447. §-ának az én felfogásom szerinti interpretációját közölnöm.

Az 1868. évi 54. tczikk e szakaszának bővebb és alaposabb megvitatásának hiánya annál rosszabb fényt vet a gondolkodó, — igazságszolgáltatásunk iránt érdeklődő jogá-

szainkra, a mennyiben e hiány kizárólagos oka annak, hogy a sorrend megállapításánál felmerülő peres utasításokra nézve az utolsó decennium alatt úgy az első mint a második és harmad folyamodású bíróságainknál *határozottan téves felfogás* sokkal mélyebb gyökeret vert, minthogy azt egykét jogász nézetének közzététele által kiirtani lehetne.

A tkvi rendt. 447. §-ának mai felfogása folytán, bíróságaink, illetve a kielégítési sorrendet megállapító telekkönyvi hatóság, a sorrendi tárgyalás alkalmával az adós, vagy bár melyik jelzálogos hitelező *puszta kifogása folytán* a megtámadott hitelezőt záros határidő alatt megindítandó perre utasítja.

Tökéletesen osztom S. S. ur ebbli felfogását, miszerint a telekkönyvi hatóság ezen jogfosztással járó intézkedése feljogosítva nincsen, és a kifogásokkal zaklatott hitelezőt jogainak kereset támasztás utjání érvényesítésére — ily uton mint mostan nem kényszerítheti.

A szóban forgó kérdés tulajdonképen a körül forog, hogy kit értett a törvényhozó a §. azon intézkedésével, hogy *az érdekeltek külön perutra utasítandók?*

Bíróságaink jelenlegi felfogása szerint mint kiemelém, a többes számban kifejezett érdekeltek alatt mindig a kifogással megtámadott *hitelezőt* értik. Igen közönbös előtők a kifogásolónak *kiléte*, — személyes adós-e az vagy jelzálogos hitelező, — közömbös továbbá a tett kifogásnak *mibenléte és alapja* is, — a követelés valódisága-e az, vagy mostani fenállása és elsőbbsége.

E körülmények egészen ignoráltak, a hitelező rendszert a következő sablonszerű szavakkal perre utasítatik:

«Minthogy X. hitelező részéről Y. tőkekövetelésére, illetve annak valódiságára és jelenlegi fenállására nézve kifogás tétetett, annál fogva a II. tétel alatt nevezett Y. felsorolt követelésével 30 nap alatt indítandó külön perutra utasítatik.»

Pedig a fent említett körülmények minden egyes perre való utasításnál az eljáró telekkönyvi hatóság által figyelembe veendő, mert a mint a következőkben kimutatandom, azon hitelező, kinek követelése kifogással megtámadtatik, csakis *egyetlen egy esetben a per útjára utasítható* t. i. csak akkor, mikor követelési jogának *keletkezése a személyes adós által a sorrendi tárgyalás alkalmával tagadásba vétetik*. Ez egyetlen esetben tartozik a hitelező keresetét a személyes adós ellen az illetékes bíróság előtt annak idejében megindítani. De különben soha.

A többi, akár az adós, akár a jelzálogos hitelező által, akár a követelés mai napig való fennállása, vagy a zálogjog elsőbbsége iránt emelt és emelhető kifogások esetében, maga a kifogásoló a bekebelezett hitelező ellen indítandó „*a kifogásolt követelés megszüntét bíróilag leendő kimondása iránti perre*“ utasítandó.

Ezen felfogásom helyességét kiki belátandja, ha a jelzálog és nyilvankönyv fogalmával megösmekedett és tkvi rendtsünk 447. §-ának *keletkezési történetét* figyelembe veszi. Az ideiglenes tkvi szabályok e tárgybaní intézkedései a szóban forgó §-nak keletkezésére mi támpontot sem nyujtván, vissza kell mennünk az 1852. évi szeptember hó 16-án kihirdetett ideiglenes polg. perrendtartás eziránti szabványaira.

«A trvkezési rendtartás hivatkozott 447. §-ának 4. bekezdése ugyanis nem lévén más, mint az utóbb említett prts 557. §. utolsó pontjának ros fordítása. E pont ugyanis következőképen hangzik.

«Wird eine Forderung oder der Betrag derselben, oder das in Anspruch genommene Pfandrecht bestritten, so sind die Theilnehmenden auf den Weg Rechts zu verweisen, jedoch die Ansprüche des Gläubigers in dem Protokolle zu dem Ende anzumerken, damit sie bei der Zutheilung des Kaufschillinges in Anschlag gebracht und bis zum Ausgange

des Prozesses durch Deponirung oder Anweisung bei dem Käufer sichergestellt werden.»

So sind die Theilnehmenden auf den Weg des Rechts zu verweisen — mondja a német, — «az érdekeltek külön peres utra utasítandók» — mondja a magyar §. De még az ideiglenes trvkezési rendtartás 558. §-a nyomban a «Theilsnehmer»-ekről intézkedett, mondván:

«Gegen die Richtigkeit der Forderung können nur von dem Schuldner, gegen den Bestand und die Priorität des Pfandrechtes aber auch von jedem nachfolgenden Gläubiger Einwendungen geltend gemacht werden». A magyar törvénykezési rendtartás 447. §-a ellenben az érdekeltek *kiléte* iránt a t. cz. közönséget kételyben hagyja.

«Ubi eadem legis ratio ibi eadem legis dispositio» mondja a jogász és e szerint interpretálja a már is gyakran említett 447. §-t. De nem interpretálja ám úgy a t. bíróság. De észszerűleg sem lehet ez máskép.

Vizsgáljuk csak a sorrend megállapításánál felmerülhető egyes kifogásokat, a mint azok fentebb már jeleztek.

A. A személyes adós tagadja a követelés keletkeztét, vagy állítja, miszerint az keletkezett ugyan, — azonban már megszűnt.

Egyrészt a trvkezési rendtartás 152. §-ának azon általános elfogadott intézkedésének, miszerint minden ténybeli állítás bebizonyítandó, melyre az egyik vagy másik fél jogát vagy kifogását alapítja; különben az tagadás esetében valószínű nem tartathatik, másrészt pedig azon jogelvnek: «affirmanti incubit probatio» szem előtt tartása mellett, minden jogász belátandja, hogy a telekkönyvi hatóság előtt, az első esetben a hitelező, jogainak keletkeztét, a másodikban a személyes adós, kifogásának helyességét, bebizonyítani tartozik.

Bizonyítási eszközök csakis a per, mert a telekkönyvi hatóságok még a legerősebb bizonyítási eszköz megbírálására hivatva nincsen. A per, mint bizonyítási eszköz, élésére csakis az utasítható, a ki a jog által erre köteleztetik.

De ha hajlandók volnánk a jogerejüleg bekebelezett követelés keletkeztét legalább a törvényes vélelem beneficiumával felruházni, akkor a hitelező soha, hanem a kifogásoló a trvkezési rendtartás 153. §-a értelmében, az ellenkezőnek bebizonyítására volna kötelezendő.

B. A jelzálogos hitelezők, még a személyes adós beösmérése ellenében is, kifogásolják a követelés *mai napig való fennállását*.

(Ismételten kiemelém, miszerint a jelzálogos hitelező a követelés valódiságát, azaz keletkeztét nem tagadhatja.)

Ez esetben ugyanazon eredményre jutunk mint az elsőnél, a hitelező ebbli kifogásának érvényesítésére ugyancsak perre utasítandó, mivel a contrarió következtetve, a századik jelzáloghitelező, kinek az ingatlan vételárából talán úgy sem jut, 99 előzőjét perre kényszeríthetné.

Ecce! Argumentum ad absurdum!

A mennyiben a jelen felfogás helytelennek mutatkoznék, akkor joggal kérdezi S. S. ur idézett cikkében: Hogy kit pereljen a megtámadott hitelező, az adóst csak, vagy a kifogásolót is?

Az eziránti tízéves gyakorlat semmiféle felvilágosítást nem nyujt, mert a hány ház annyi a szokás, — minden telekkönyvi hatóság saját perrendtartása a'atti jár el.

S. S. ur cikkére visszatérve, csak azt jegyzem meg, miszerint azon momentum, melyre ő a) b) c) szerinti osztályozását állapítja, a fent vázoltak szerint — egészben irreleváns; mert ha követelés már bepereltetett, vagy már ítélt dologgá vált, akkor a perre utasításnak csakis az a hatálya, hogy a per alatt lévő összeg az executioig letétbe helyeztetik.

Dr. Hexner Gyula,
liptósztmiklósi ügyvéd.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: telepre ... 3 irt
negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — Eszmetöredékek a közjegyzői törvényre vonatkozólag. Csánády Kálmán. — A halálbüntetés ellen és a védőkről criminalis ügyekben. Dr. Berger Jakab budapesti ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: A végrehajtást szenvedett szavatossági kötelezettsége az őt illető követelés kényszerű engedményezése esetén. Zlinszky Imre urtól. — A telekkönyvekről. Egy veterán telekkönyvvezető.

MELLEKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

XV.

Egyiptom és Tunisz.

A titkos származású Nilus partjai felett sajátyszerű végzet uralkodik. A pharáók garázdálkodását a ptolomaeusok fényűzése váltotta fel, kik közül különösen Cleopatrának szelleme HEINE szerint «gewitterschwül über Egypten wetterleuchtete». Az arab eredetű tubmidok és fatimidok (Mass'r al Koh'ra minden fényedaczára) sem bántak jobban a néppel és Al Hakim Caligula mintájára istenné proclamáltathatta magát. A mamelukok és ottománok uralkodása sem vált ki emberieséget által, azonban a despoták legkeményebbike lett Mehemed Ali, egy makedoniai utcai örök fia, a jelenlegi egyiptomi dynastiának alapítója. Ezután az erélyes Ibrahimot a buja Abbas, majd az esztelen Said «vali» követte, miglen végre a könnyelmű Ismail khidivt 1879. évi június 16-á óta billiárdszerető fia Tewfik pasa váltotta fel.

Egyiptom közjogi alapját az 1841. évi február 13-áról szóló hatti-serif, valamint az ugyanazon évi június 1-ről és végül az 1873. július 8-áról szóló firmanok rakták le. Az elsővel a szultán Egyiptom kormányát «à titre héréditaire» ruházta Mehemed Ali pasára, — Nubia, Darfur, Cordofan és Sennaar tartományok kormányát pedig öröklési jog nélkül. Az utódot a szultán választja Mehemed Ali fiai sorából. A Törökországban fennálló, vagy ezután alkotandó közigazgatási törvények Egyiptomban is végrehajtandók. Az adók, vámok és tizedek a szultán nevében szedetnek be, azoknak $\frac{1}{4}$ hűbéradó címén a fényes kaput illetvén és $\frac{3}{4}$ Egyiptom kormányának maradván. A pénzverési jog a szultán nevében gyakorlandó. Béke idején Egyiptom állandó hadserege csupán 18.000 főből állhat, ruházata a törökországgal azonos, 2000 közöttök mindig Törökországban állomásozson s a tiszteket a hadnagytól felfelé a szultán nevezi ki. Hadi hajókat csak a szultán engedelmével lehet építeni. Megtiltatik az egyiptomi katonáknak, hogy a nubiai stb. falvakat megtámadják s a mindkét nembeli fiatalságot a hátralevő zsold fejében visszatartsák. Megtiltatik továbbá «cet autre abus non moins funeste de mutiler des hommes pour la garde des harems». — Az 1841. június 1-én kelt firman az egyiptomi kormányzónak további előjogokat ad. Egyiptom területe nagyobbíttatik s az öröklés a primogenitura szerint rendeztetik be; az egyiptomi pasa azonban csak azon rangban áll, mint a

többi török nagyvezérek, jóllehet ezentúl ő nevezheti ki a tiszteket az ezredestől lefelé.

1866-ban (május 21.) nyerte az egyiptomi vali vagy alkirály a «Khid el-Mise» címet, mi perzsa-arab nyelven annyit tesz, mint Egyiptom királya. A hűbéradó egyúttal 150.000 erszényre (közel 7 millió forint) emeltetett és jelenleg, minthogy 1876-ban Zeyea kikötője és vidéke (az Aden-i öbölben) Egyiptomhoz csatoltatott, 7.200.000 frtot tesz ki évenként.

Legtöbb kiváltságot nyert Egyiptom az 1873. évi június 8-án kelt szultáni firman által. A terület megtoldatott Suakin és Massassa vidékeivel. Az öröklési rend nemcsak a primogeniturát, hanem annak hiányában a secundo — illetőleg tertiogeniturát stb. állapítja meg. Az örökös kiskorúsága esetére, mely a 18. év betöltésével szűnik meg, az interregum részletesen szabályoztatik. A belügyi törvényhozás és közigazgatás tökéletesen független és autonom. A khidiv a külhatalmakkal (politikai szerződések kivételével) bármily jellegű, Egyiptom belállapotát érintő, nevezetesen kereskedelmi- és vámszerződések is köthet. A khidiv tökéletesen szabadon rendelkezhetik Egyiptom pénzügyeivel és önállóan országos adósságot elvállalhat, a hányszor azt szükségesnek látja. A hadsereget tetszése szerint szaporíthatja és organisálhatja. A tiszteket mégis csak az ezredestől kezdve lefelé nevezheti ki és hadi hajókat a szultán engedelmével nélkül most sem építhet. Zászlók, lobogók és pénznemek épolyak legyenek mint Törökországban, különben a khidiv, úgy látszik tehet a mit akar, hacsak megtartja a firman zárszavait: «Tu apporteras la plus grande attention à remettre chaque année, sans retard et intégralement, à Mon trésor impérial, le tribut établi».

Jóllehet Egyiptom területe hétszer akkora mint monarchiánké, lakossága egyelőre csak 17 millió lélekből áll. A nemzetközi jog szempontjából két irányban fontos ez ország Európára nézve. Először a Suez-csatorna földrajzi fekvésénél fogva és másodsor mert a török birodalomnak nagyobb kisebb mérvben alkotó része, mely hovatovább önállóságra, és — ha lehet — Syriának is bekebelezésére törekszik.

Mig a barbaresk-államok egyike: Algéria francia tartományná lett, Tripolis pedig közönséges török pasalikká süllyedt, Tunisz 1575. óta csupán hűbérállama a török szultánnak. A jelenleg Tuniszban uralkodó dynastia 1691. óta foglalja el a trónszéket és a mostani beynek Sidi Mohamed-el-Sadok pasának sikerült 1871. évi október 23-án kieszközölni a fényes kapunál azon szultáni fermánt, mely Tunisznak hű alattvalóit az «ab anti-quo» fizetett hűbéradó alól felmenti. Nyilvános jelöl az azon régi szent köteléknek, mely Tuniszt a török kalifához s annak kormányához fűzi, a tuniszi mecsetekben minden pénteken a szultánért kell imádkozni, a pénzt a szultán nevében kell verni s a török lobogót kell használni. Ha pedig a török birodalom külháborúba elegend-nék, Tunisz segítségére kell hogy legyen «erejéhez képest». Végül Tunisz fejedelme nincs feljogosítva a szul-

tán jóváhagyása nélkül háborút üzeni, békét kötni, a fejedelemség területi határait megváltoztatni «vagy más hasonló kérdéseket» önállóan elintézni. S a midőn a nevezett fermán továbbá megerősíti az örökösödési rendel, mely tényleg 1691. óta áll fen, midőn Ben Ali Turki fegyveres erővel lett ura e vidéknek, sok szép phrásis kíséretében feltételül tüzi ki azt, hogy a beligazgatás legyen a török szent szabványoknak megfelelő, hogy azonkívül Tunisz legyen tekintettel «a pillanat s a kor-szak» követelményeire és hogy végre igyekezzék elégséges módon és mérvben a lakosság életét, becsületét és vagyonát biztosítani, miután «les différentes classes de mes sujets, qui habitent la dite province, vivent à l'ombre de ma protection impériale.»

Tunisz jelenlegi fejedelme már 1859. szeptember 23-án bocsátotta ki a «szervezeti törvényt», mely a «személyi és vallási szabadság» biztosítása céljából bíróságokat állított fel. A beynek 6 minisztere van, és államtanácsa, mely utóbbinak tagjai valamennyi idegen consul, többrendbeli kormányhivatalnok és a fővárosi hatóság néhány tisztviselője. Nevezetes még az, hogy Tunisz évi jövedelme harmadfél millió forint, miből *közigazgatási célokra* 60,000 forint, az állami adósságok törlesztésére 2.400,000 fordítatik egy nemzetközi pénzügyi bizottság felügyelete alatt.

Monarchiánknak Tuniszhoz való viszonyait az 1856. évi január 17-én kelt kereskedelmi szerződés szabályozza, mely egyuttal az 1725. és 1748. évi tractatumokat is hatályban tartja, a mennyire ezek a kereskedelmi szerződés által nem lettek megváltoztatva. Monarchiánknak minden tekintetben biztosítanak «a legkedvezményezettbb nemzet jogai, kedvezményei, kiváltságai és könnyítései». Az osztrák-magyar alattvaló Tuniszban szabadon utazhat, bármily kereskedelmi-, művészi- vagy iparágat üzhethet, «feltéve, hogy az a tuniszi kormánynak nem ártalmas». Osztrák-magyar hajók szabadon jöhetnek Tunisz kikötőibe s ott a parthajózást és partkereskedelmet is folytathatják. Osztrák-magyar alattvaló Tuniszban bárhol tartózkodhatik, házakat, raktárakat és boltokat bére vehet, utazásai alatt biztonsági kíséretet követelhet s az országot összes vagyonával akadály nélkül bármikor el is hagyhatja. Ha Tunisz kormánya bizonyos áruknak be-vagy kivitelét megtiltani akarná, erről az osztrák-magyar consult 2 hónappal előbb értesíteni tartozik. Kereskedelmi hajóink kapitányai Tunisz kikötőiben dijt vagy illetéket csak akkor fizetnek, ha csakugyan valamely kereskedelmi ügyletet kötöttek. A Tuniszban lakó osztrák-magyar alattvalóhoz czimzett áru akadály nélkül kiszolgáltatandó, jóllehet ellenséges országból való legyen is. Ugyszintén kiadandó az áru akkor is, ha az ellenséges lobogó alatt találtatott háboru esetében, de az árunak tulajdonosa osztrák-magyar vagy tuniszi alattvaló. Hajótörés vagy partravetés esetére kölcsönösen a lehető leghatályosabb segélynyújtás biztosított.

Ha a szerződő államok egyike valamely más hatalommal háboruba elegyednék, úgy a másik állam kikötőibe menekülő mindennemű hajói az ellenség ellen a legerélyesebben megvédendők. Monarchiánk Tuniszban bárhol consulatusokat felállíthat s a tuniszi kormányközegek és helyi hatóságok tartoznak azokat hivatalos eljárásukban mindenha kitelhetőleg támogatni és határozataikat végrehajtani.

Ha osztrák-magyar és tuniszi alattvaló közt kereskedelmi vagy polgári (nem bűnügyi) per keletkeznék, úgy azt *Tunisz fejedelme* (1859. óta a tuniszi bíróság) consulunk közbenjárása mellett dönti el. A bűnügyi jurisdictio a hazánkbeli felett Tuniszban consulatusainkat illeti meg, melyek szintén a hagyatéki eljárás tekin-

tetében illetékesek, ha Tuniszban meghalt osztrák magyar alattvaló után akár ingó akár ingatlan vagyon találtatnék. Consulaink az osztrák-magyar alattvalók részéről elvállalt adósságokért vagy egyéb kötelezettségekért nem felelősek, hacsak írásbeli uton kezességet nem vállaltak.

A mennyiben e szerződésnek magyarázata iránt jövőben kétely támadna, úgy a szerződés Tuniszban az osztrák-magyar alattvalók, nálunk pedig a tunisziak előnyére magyarázandó. «Möge dieser Tractat entfernt sein, irgend einen Grund zur Befürchtung abzugeben und für immerwährende Zeiten bei den entferntesten und nächsten Theilen der Erde hohe Achtung geniessen.» Lelkiismeretes végrehajtásra pedig kötelezi magát Tunisz fejedelme, a mindenható Isten szegény szolgája. (L. ATTMAYR FERD. *Die Elemente des intern. Seerechtes* s. a. t. 2. kötet, 565. lap.)

Fontos végül reánk nézve az 1863. évi október 10-én Anglia és Tunisz közt kötött egyezmény, melynél fogva a legkedvezményezettbb nemzet jogait biztosító záradék nyomán az osztrák-magyar alattvalók Tuniszban *ingatlanokat* is tulajdonul szerezhetnek. Ily ingatlanok felett consulatusainkat illeti úgy a hagyatéki, valamint a csőd-eljárás is. (L. VESQUE: i. h. 314. és 494. l.)

Ha egyáltalában kelet felé, úgy kivált Egyiptomba és Afrikának északi vidékeibe lehetne a magyar kereskedelemnek sokkal nagyobb mérvű kivitele mint eddig. *Liszt* bor,lovak, *papírára*, *épületfa*, mindennemű *bőr*-, *üveg*-, *kő*-, *agyag*- és *fémárúk*, *vegyészeti áruk*, *gyertya* és *gyújtószerek*, *kötélverő áruk* és *ruházatok* lehetnének nálunk különösen kiviteli cikkek. Ehhez azonban megkivántatnék, hogy Rumánia, Szerbia, Bulgária és egész Törökország közgazdasági viszonyaival és igényeivel sokkal alaposabban ismerkedjünk meg, mint eddigelé. «Eine besondere Aufmerksamkeit verdient in neuerer Zeit Egypten, nicht sowohl wegen seines eigenen grossen Consums (melyben monarchiánk 11%-kal participál), sondern auch deshalb, weil es ein Hauptstapelplatz für das östliche Afrika und die Quellgebiete des Nil, wie auch für den arabischen Handel ist. Die Zukunft des Handels mit dem inneren Afrika ist eine grosse und die Forscher auf geographischen Gebiet haben auch unserem Handel die Wege geebnet; es gilt also nur, die gegebene Strasse vortheilhaft zu benützen.» (Lásd *Deutsches Handelsblatt*, 1879. évi 30. sz.)

Dr. Herich Károly.

Eszmetöredékek a közjegyzői törvényre vonatkozólag.

II.

Vannak a törvénynek a közjegyzői hatáskörre vonatkozólag most is meglehetősen működési tért engedő s elég jó rendelkezései, csak azok tartatnának minden oldalról kellőleg tiszteletben, de az a baj, hogy az intézmény irányában eddigelő létezett elfogultságnál fogva, annak személyesítői a közjegyzők a közigazgatás részéről nem támogattnak, a törvénykezés részéről kellőleg nem pártoltatnak, de sőt elhanyagoltatnak s háttérbe szorítottatnak, a miniszterium részéről pedig nem pártfogoltatnak.

Pedig az intézmény és képviselői irányában csak egy kis jóakaratra s a törvény minden iránybani tiszteletben tartására és tartatására van szükség, hogy azonnal javítva legyen a helyzeten, és a feljajdulások véget érnek a nélkül, hogy a jóakarat gyakorlása, vagy a törvény megtartása által akár a közigazgatási, akár a törvénykezési közegek érdekei sérülést szenvednének.

Láttunk tehát ez irányban némi eszmetöredékeket.

A közj. törvény 214. §-a azt mondja: ott, hol közjegyző nincs, a közjegyző teendőinek teljesítésére nézve a 25. §. alkalmazandó; e 25. § pedig a 22. §-sal összefüggőleg akkint rendelkezik, hogy ha a közjegyző meghal, állomásától felfüggesztetik, elmozdítatik, vagy visszalép, avagy helyettest nem ajánlott, addig míg a helyettesítés felett intézkedés tétetnék, ha más közjegyző azon székhelyen nem létezik, halasztást nem szenvedhető esetekben a járásbíró veszifel mindazon okiratokat, melyeknek fölvételére a közjegyző jogosítva van. E §-sok összevetéséből tehát az tűnik ki, hogy mind azon ügyekben, melyek a közjegyzői hatáskörhöz utasítottak, ott hol közjegyző nincs, vagy ha a közjegyző hivatalos teendőkben székhelyétől távol van, halasztást nem szenvedhető esetekben a járásbíró van egyedül hivatva eljárni. És e nézet támogattatik a 209. §. által, melynél fogva ily esetben a közjegyzői díjak az állampénztárba szolgáltatandók be, a járásbíró csupán a bíróságokra nézve fennálló szabályoknak megfelelő utazási költségek és napdíjak illetvén. Sőt hogy maga a n. m. igazságügyminiszterium is a törvényt akkint értelmezi, mutatja az 1876. január 14.-ről 1082. sz. a. kiadott rendelete, melyben épen a fenti indokokból a járásbírókat — és csak is azokat — hívja fel az érintett közjegyzői díjaknak esetről-esetre az adóhivatalba leendő beszolgáltatására. De még inkább mutatja az 1878. december 31.-én 35.392. sz. a. kiadott rendelete, melyben a kir. járásbírók, illetve az azoknál alkalmazott bírák vagy hivatalnokok által a közjegyzők helyett (tehát helyette) teljesített eljárásokért szedendő díjak iránt intézkedik, s a 38.411/1875. sz. a. pénzügyminiszteri rendelethez képesti bélyegilletékeknek lerovását bélyegekben, a közjegyzői díjszabályzathoz képesti díjaknak pedig készpénzben való beszedését hagyja meg, melyek azután a kir. adóhivatalba beszállítandók.

Ezeknél fogva bátran lehet azon következtetést levonni, hogy eltekintve a váltó óvási tanusítványoktól, melyek iránt a váltótörvény 98. §-a már határozottan intézkedik, a bíróságoknak a közjegyzői törvény XIII. fejezetében érintett tanusítványi esetekben való eddigi eljárhatási joga korlátozást szenvedett. Erre enged következtetni a n. m. Curia mint semmitőszéknek 1878. aug. 28.-ról 12.869. sz. a. hozott határozata, melyben kimondatik, hogy értesítvények eszközölése az 1874: XXXV. t. cz. 98. §-a szerint a közjegyzők hatásköre és teendőihez van utasítva.

A kereskedelmi törvényben, a cégjegyzékek vezetése iránti rendeletben, vagy a kereskedelmi ügyekben peres és peren kívüli eljárás szabályaiban nem foglaltatván semmi intézkedés az iránt, hogy a kereskedelmi könyvek, a mennyiben az a felek által kívántatnék, a bíróságok által hitelesítendők, bizony következtethető, hogy az oly eljárás is a közjegyzőknek a közj. törvény 97. §-ában foglalt tények bizonyíthatása iránti köréhez tartozik.

Ha azonban nem állának is egészen a fentebb levont következtetések, annyi mindenesetre tagadhatatlan, hogy a bíróságok a 25. §-ban megjelölt esetek kivételével többé nem kötelesek a közjegyzői hatáskörhöz utalt teendőket végezni, mert a semmitőszék fentebbi határozatában világosan kimondotta, hogy azok teljesítésére a bíróság ott, hol közjegyző létezik, a törvény 25. §-ában jelzett eset kivételével, kötelezve nincs. És az igazságügyminiszteriumnak is fentebb hivatolt 35.392. sz. rendelete szerint is a járásbírók, illetve az azoknál alkalmazott bírák vagy hivatalnokok csak a közjegyzők helyett teljesítik a közjegyzői hatáskörbe utalt teendőket.

Csak egy kis jóakarát kell tehát ahoz, hogy az első folyamodású bíróságok, a tanusítványi esetekben való eljárást, melyre kötelezve nincsenek, el ne fogadják.

És ha sem okiratok másolatainak, sem kereskedelmi avagy üzleti könyveknek, sem azok kivonatainak, sem aláírások valódiságának hitelesítését, sem az értesítvényeknek, az ugynevezett intvényeknek, közlését el nem fogadják s nem teljesítik, ez által érdekeik csorbulást nem szenvednek, sőt magukat sok munkától mentesítik, s még is már meglehetősen működési kört biztosítottak a közjegyzők részére.

Kapcsolatosságnál fogva az is megemlítsre érdemes, hogy a polg. törv. rendt. 553. §. szerint a meghatalmazvány, mely nem ügyvédek részére, vagy ügyvédek részére ugyan, de nem törvénykezési ügyletekre állítatik ki, mindig hitelesítendő. És mégis részint hagyaték tárgyalásoknál, részint más peren kívüli ügyekben, részint oly sommás perekben, hol csak meghatalmazott és nem ügyvéd jelenik meg, igen ritka esetben kívánják meg a bíróságok a hitelesítést. E törvényszabály szigorú megtartása esetében is már, a fentebbiekre való tekintettel, a közjegyzőknek szintén meglehetősen munkakör nyujtatnék.

Ha a közj. törvény 124. §-a, melyben feltételesen hagyatott a bíróság tetszésére, hogy a közjegyzőt örökösödési eljárás vezetésével részben vagy egészben megbizhatja, a bírói megbízásokról szóló XII. fejezet §-aival, melyekben oly feltételesség fel nem található, összehasonlítottatik, el kell ismerni, hogy a 130. és 131. §-ban érintett teendőket a törvény kötelezőleg utasította a közjegyzők bírói megbízatási körébe, és csak annyiban tett a csődleltározás tekintetében kivételt, mennyiben a javak csekély értéke, vagy távol fekvése más intézkedést nem tesz czélszerűbbé, — értvén bizonynyal e czélszerűség alatt a javak csekély értéke esetében bírósági végrehajtónak, távol fekvése esetében pedig a járásbírósnak megbízatását, — árverés tekintetében pedig hogy a közjegyző fontosabb esetekben bizassék meg. Énnél fogva a bíróság, és a fentebbiek szerint csődleltározással meg sem bizható bírói tagokra tökéletesen közömbös lévén az, hogy közjegyző, vagy bírósági végrehajtó, avagy járásbíró bizassék-e meg: csak egy kis jóakarát kell hozzá, hogy a törvény tiszteletben tartassék s a fentebbi megkülönböztetéssel a közjegyző bizassék meg csődleltározásokkal s fontosabb esetekben árveréssel.

E mellett azon nézet is igyekszik érvényre emelkedni, hogy a csődleltározási és az árverési ügyeken kívül még egyéb bírói eljárásokkal s bírói kinevezéstől függő ügyletekkel is bizhatók meg a közjegyzők, melyeknek az árfelosztások és tömeggondnokságok, minthogy az ilyenekben való eljárást a 3. és 4. §-ban foglalt incompatibilitási esetek ki nem zárják, mert sem peres eljárások, sem a közjegyzői állással nem összeférhetetlenek. Sőt a 4. §. b) pontjában foglalt azon tilalom, hogy a rea bizott pénzt saját nevére elhelyeznie nem szabad, tömeggondnokságokra való megbízatására enged következtetni, mivel az egyéb eljárása közben a 108. §. szerint csak ideiglenesen átvehető pénzt egyrészt a 109. §. szerint 8 nap alatt a meghatározott egyénnek vagy hatóságnak át kell szolgáltatnia, vagy a félnek visszaadnia, más részről azt elhelyeznie sem saját, sem a fél neve alatt nem lehet, hanem addig míg kezei közt létezik, úgy a mint letétetett, kell megőriznie. Az árfelosztási eljárás pedig az árverés folyamánya. És valóban ezen nézetben látszik lenni maga a n. m. igazságügyminiszterium is, midőn az évi ügyforgalmi kimutatás rovatainak a bírói megbízások felőli csoportja szerint külön-külön kimutatatni kívánja nemcsak a «csőd és egyéb leltározások» s «árverések» — hanem a «vétélár-felosztások» és «egyéb bírói megbízások» számát is. S ha figyelembe vétetik, hogy a bíróságoknál mennyi

idő kiméltetik meg az által, ha árfelosztásokkal a közjegyzők bizatnak meg, s a mellett mennyi felelősségtől is mentesülnek: tagadhatatlan, hogy oly jóakarat gyakorlásával a bíróságok épen saját érdeküket mozditják elő, s egyáltalában semmi hátrányukkal nem járna, ha a közjegyzőknek, oly munkakör nyújtásával anyagi és erkölcsi támogatásukat elősegéllének.

A közj. törvény 85. §-a értelmében a közjegyző által őrzött végrendeletek kihirdetésekor, annak egy hitelesített másolata a kihirdetési jegyzőkönyvhöz melléklendő. Ily másolatok a bíróságok hivatalos használatára s különösen a végre szolgálnak, hogy a polg. törv. rendt. 567. §. értelmében a hagyományosok s a netalán kinevezett végrendeleti végrehajtó értesíthetessenek. Azonban a bíróságok nem igen figyelnek arra, hogy az által a közjegyzői munkakör csorbulást szenved, hanem a megszokott elintézési modornál fogva, a kihirdetési jegyzőkönyvre hozatni szokott végzés által megengedik feleknek a nem eredeti, hanem csak hiteles másolatról, a bíróságnál másolatot vehetni. Minthogy azonban a n. m. Curia mint semmitőszék 1878. május 16-ról 8312. sz. a. határozatában kimondotta, hogy ily másolatokról további hiteles másolatok csak az eredeti hiányában lennének kiadhatók, ez által megállapított, hogy a bíróságoknak egyáltalában nem áll jogukban a feleknek a bíróságoknál másolatok vételét megengedni; s valóban az oly határozat, melylyel a másolat vétele megengedett, meg is semmisített. E szabály áll minden oly esetben, midőn bármely oknál fogva a bíróságokhoz jutott hiteles kiadványokról, hiteles vagy egyszerű másolatokról kívánnának felek a bíróságnál másolatokat venni, minthogy a közj. törvény 133. §. szerint a közjegyző tartozik minden általa fölvevett közokirat eredetijét megőrizni és arról a 137. §-nál fogva hiteles kiadványokat, hitelesített vagy egyszerű másolatokat adni ki, sőt e joga és egyszersmind köteletségénél való mulasztás esetében is a 149. §. szerint más közjegyző, vagy a járásbíró bizandó meg a kiadás eszközölésével. Ebből és a 150. §. azon rendelkezéséből, melynél fogva ha valamely közokirat eredetije elvész, annak hiteles kiadványát tehetik le felek a közjegyzőnél, önként folyik azon következtetés, hogy nemcsak a végrendeleteknek, de más, a közjegyző által eredetben őrzött okiratoknak a bírósághoz került kiadványai vagy másolatairól is csak az eredeti hiányában s csak addig, míg a letétel felek által még nem eszközölthetett, adhatók a bíróság által további másolatok. Ha e tekintetben is a bíróságok által a törvény jóakaratulag megtartatik, a közjegyzők munkaköre háttérbe szorítva nem leend.

A közj. törvény 214. §-a szerint a hiteles helyek a gondviselésük alatt levő okiratokról hiteles kiadványt jövőre is adhatnak ugyan, de újabb hiteles okiratok kiállítására és őrizetére többé föl nem jogosítvák. A végrendeletek alaki kellékeiről szóló 1876: XV. t. cz. 37. §. c) pontja szerint pedig az 1876. július 1-sője előtt tett végrendeletek, ha különben e most érintett törvény rendelkezéseinek meg nem felelnek, csak az esetben érvényesek, ha a korábbi írásbeli végrendelet, az előbbi jogszabályok szerint illetékes közhatóság, a törvény életbe léptéig letétetett, vagy attól egy év alatt közjegyzőhöz letétetik. Ily közhatóságul azonban a n. m. belügyminiszteriumnak 1877. ápril 10-ről 13696. sz. a. körrendelete szerint is újabb időkben csak a kir. bíróságok és a kir. közjegyzők, a községek pedig épen nem tekintethők, s ezért a községek utasíttatni rendeltettek, hogy a mennyiben náluk írásbeli végrendeletek őrizet végett letéteményezve lennének, azokat illető tulajdonosaiknak azon figyelmeztetéssel adják vissza, hogy valamely köz-

jegyzőnél letehetik. És bár ez idő szerint a fentebb érintett 214. és 106. §-nál fogva egyedül a közjegyzők vannak ily letéteményeknek őrizet végett elfogadására feljogosítva, most is még számtalan végrendeletek vannak a községeknél a község ládájaiba betéve. Egy kis jóakarat kell tehát hozzá, hogy a közigazgatási szolgabírák hivatalos utazásaik és vizsgálataik alkalmával azon szabálytalanságra is figyelmüket kiterjesszék, és annak megszüntetése iránt intézkedjenek, mi által a közjegyzői munkakör tetemesen előmozdittatik a nélkül, hogy azért akár a szolgabírák, akár a községek, vagy jegyzőik érdekei sértetnének.

Mindezen felhozott esetekben pedig a törvény tiszteletben tartása s a jóakarat felébresztése és fokozása egy részről rendeleti uton igen könnyen és gyorsan előmozditható, s óhajtandó is lenne, hogy a budapesti közj. kamarának a n. m. igazságügyminiszteriumhoz intézett azon kérelme, hogy a törvény iránt tiszteletet parancsolni méltóztassék, eredménytelenül el ne hangoznék, más részről a felsőbb bíróságok által az érintett esetekbeni határozatok és eljárások a polg. törv. rendt. 304. §. alapján hivatalból is feloldhatók és megsemmisíthetők, s óhajtandó is lenne, hogy a hozzájuk kerülő ügyekben figyelmüket arra kiterjesztenék. Ily támogatás mellett a közjegyzők sorsán mind anyagi, mind erkölcsi tekintetben azonnal tetemesen javítva lenne.

De rendeleti uton való intézkedés által rendkívüli lendületet nyerne még a közjegyzői intézmény egész általánosságában, ha a kormány a budapesti közj. kamara fölterjesztését s más elfogulatlanok részéről is mind gyakrabban felmerülő véleményeket figyelmére méltatva, az állam minden magán jellegű ügyleteiben a közjegyzők közreműködésének igénybevételére összes közegeit utasítaná. És a törvényhatóságokat is behatóan figyelmeztetné, hogy a községek s az árvák és gondnokoltak ügyeiben, különösen azok pénzei kibelyezésénél és nagyobb birtokok haszonbérbe adásánál a közjegyzői közreműködést szintén igénybe vegyék.

Csanády Kálmán,
nagyvárad kir. közjegyző.

(Folytatása követk.)

A halálbüntetés ellen és a védőkről criminalis ügyekben.

Micsoda, a halálbüntetésről? ezen elcsépelet szalmáról? Per amorem! De hiszen még cikkező ur sem tételezheti föl, mondja tán egyik vagy másik a *Jogtudományi Közlöny* tisztelt olvasói közül, hogy afféle már számtalan variációkban irt értekezések valami érdekességgel bírnának, hanem ujat úgy sem tartalmazhatván, legfeljebb abominabilis és intensiv unalmassággal hathatnak az olvasói lelke és kedélyére, már pedig «l'ennui» a mint a franczia tartja, «tue l'ame». Azonkívül cikkező ur talán igen élénken fog visszaemlékezni azon időre, midőn még az egyetemi padon a büntető jog tanár ékes szavaira lesett, ki egyebek között azt is mondhatta, hogy «a halálbüntetés kérdését illetőleg már a nagy criminalista FEUERBACH oda nyilatkozott, hogy itt minden érv már annyira kimerítve van, hogy ujat alig mondhatni». De tudni fogja azt is, hogy HAUS az ismert tudós hasonlóképen nyilatkozott «sur le terrain de la theorie (de la peine de mort) la question nous parait épuisée»... Attamen??

Fogadja tisztelt olvasó mindenekelőtt köszönetemet nyájas figyelmeztetéseért, de ne tekintse szerénységségnek részemről, ha e helyt azt mondom, hogy én a fönnt idézett két jogi capacitás nézetét nem oszthatom, a miből azonban még távolról sem következik, mintha evvel azon pretentiosus állításra vetemedném, miszerint épen én érezném magamat «hivatottnak» e kérdésben ujakat egyáltalában és különösen

olyanokat mondani, a mik fölött ön tisztelt olvasó, eddigelé még nem elmélkedett volna, ön, ki a világliteratúrát e kérdést illetőleg oly alaposan ismeri. Azért talán nagyon temerarius tölem, ha kívánnám, hogy jelen soraim olvasásában drága idejét vesztelje és igazoltabb volna talán abbéli elhatározása, ha cikkem csupa címének tudomása vétele mellett «vertatur»-t mondva, áttérne az utánam következő cikkező ur enunciatíójára (a mely urat ugyan jelenleg még oly kevésbé ismerem, mint jövődöbeli mennyországi szomszédomat, de a kiről fölteszem, hogy nálamnál mindenetre fog érdekesebbeket írni). Ön pedig türelmes olvasó, a ki jelen elmélkedésemet becses figyelmével kísérni méltatja, ismerve a magyar példabeszédet, mely azt tartja, hogy nincs oly rakott szekér, melyre egy szalmaszál még el nem férne . . . ha részemről a halálbüntetés ellen fölhozott érvekkel — és FEUERBACH és HAUS szerint — már tulrakott szekérére egy elcsépelet szalmaszálat jelen discussiommal rakok, — elnézéssel leszen irányomban.

Nem helyeseltém a fönn idézett jogászok nézetét, mert a hol tudományos és eddigelé még vitás kérdések megoldásáról van szó, ott megállapodásról szó nem lehet és ha buzgó és fárasztó iparkodásunk évek hosszú során át sikertől nem koronáztatik is, a «connatus»-nak bennünk lankadnia nem szabad. Nem csak a jogtudományban van ez úgy, hanem az emberi ismeretek más ágazataiban is. Nézzük p. o. rokon tudományunkat a filozófiát. Tudjuk, hogy miképen nyilatkozott fölötté BUCKLE az angol civilizatio történelmének lángelmű írója. «Egy ismeretágban», úgy mond, «sem lehet akkora tevékenység mellett oly kevés eredményt észrevenni mint a filozófiában». De kérdem, vajon mivel az eredmény a tevékenységgel mindenha egy arányban nincsen, következik-e már abból, hogy a filozófiai facultás kapuit a «tudás égő szomjától kinzott» ifjaink előtt örökké befalazzuk? Nem lebeg-e valamint egyéb tudományban úgy jogi szakmánkban is csak egy magasztos cél szemünk előtt: az *igazságot* fölkeresni? nem volt és nem leszen-e ez minden időben főtörekvése az emberi szellemnek? Azért a megállapodottság, s nyugalom türhetlen állapot előtte, hanem karöltve járván a haladó kor és a miveltség fejlődésével, legnemesebb föladatául tűzte ki magának az emberi ész, a régi elavult és igaztalanoknak bizonyult nézetek helyett az igazságot jobban megközelítő elveket fölállítani és boldogító vigasztalást nyújt a tudat, ha látjuk, hogy a szellemünk sok harcza nem mindig eredményben nélküli. Nézzük csak p. o. kedvelt szaktudományunk egyik-másik vívmányát. Ma többé nem divatozik mint még az előbbi századokban, sem a máglya a bűbájosok, sem a megkövezés az istenkáromlók ellen. De napjainkban a «sweet mob» — az édes pór nép — sem gyögyörködtethetik többé sem a nyárs sem a karóba huzás látásán, sőt a házasságtörőket sem ásatják el egymás fölibe elevenen a földbe. Ép úgy nem kötik lófarkra és nem hurczoltatják az utcákban a kéjhölgyön erőszakot tevőket, de még a gyermekgyilkoló anyákat különféle állatokkal zsákba varrva vízbe sem fulasztják többé, hanem napjainkban ezen szerencsétlenek vagy egészen fölmentetnek vagy csak igen enyhén büntetnek meg, és nem hiszem hogy egy mivelt ember is találtnék széles e földön, a ki e büntetések eltöröltetése miatt bánkódnék vagy keserű könnyüket hullatna és valamint még maga FEUERBACH a rigorosusok eme legrigorosusabbika mondta, hogy «Menschlichkeit und Weisheit brachten diese Strafen ausser Gebrauch», úgy előbb utóbb virrad majdan a nap, midőn a még jelenleg divatozó halálbüntetésről is mint «voltról» fognak a tankönyvekben említést tenni. Éltet a hit és biztat a remény, hogy ezen szép jövő rövid idő alatt jelenné fog válni és talán már gyereünk vagy unokánk, a ki még ma boldog ártatlanságában a porban játszik, ha majd férfivá edződik, több sikerrel mint mi és talán kevésbbé fáradságos szellemi

küzdés után könnyedséggel oldandja, a mi még előttünk problema; már mathematicai biztossággal fogja mondhatni, hogy p. o. bármely gyilkos vagy törvényt tipró halállal egyáltalában és *miért* nem sujtandó és állítását tán már oly határozottsággal fogja formulázhatni mint a számtan axiómáit: hogy a rész kisebb az egésznél, vagy hogy két mennyiség, mely egy harmadikkal egyenlő, egymásközt is az stb. Persze addig is mi kötelességünknek fogjuk elismerni, miszerint a sintér munkájából ki ne fogyjon, s ha még tegnap ebet és gebét menesztett «Walhalla» kies tájékára, «es ist Zeit, das Ross treten zu lassen auf der bleichen Lufttreppe» (a pesti Walhallát ennek szomszéd lakói, a mint az ujságból tudjuk, nem épen oly kecsegtető vidéknek mondják mint az ég Walhalláját) — holnap nemesebb föladat vár rá. Hivatva van fölszabadítani mindnyájunk láttára egy isten képére teremtetett lényben, mely remekmű alkotása sikerültén maga az ur Isten is örült, a halhatlan lelket a mulandó és romlékony porrészekről, hogy ez emberi creatura földi tetteiért, előbb sem mint a Párka életfonalát ketté vágni szándékozott, elérje az öröklét koronáját. De nem hiszem, hogy az irgalmasság Istene akarata szerint cselekszünk, ha eltévedt gyerekeit ekképen küldjük neki vissza mennyei birodalmába, mert Mózesel, kinek a jó égbeli atyánk minden elfoglaltsága daczára, készségesebben adott audientiát, mint némely törvényszéki elnök valami szegény prokátornak, azt dictáltatta: «Ki jeczer lev haadam ra minurov» (Mózes I. könyve, 8. fejezet 21. vers) «az emberi szív rossz zsenge korától fogva» vagyis minden emberben veleszületett rossz indulatok vannak. Ma az Isten a halandókkal arczról-arczra mint Mózes idejében nem beszél, de kinyilatkoztatásai malsztjával sem árasztja el mind, hanem elvétve legfeljebb a törvényjavaslat készítőit, habár ezek közül sokan vannak, a kik nem tudják, hogy mi tévők legyenek ezen isteni kegygyel, mert a mindenható intentióját nem mint Mózes fogják föl, «Regnets Brei vom Himmel, fehlt dem Steffl der Löffel», velünk többi halandókkal azonban lelkiismeretünk által szól, ez pedig nekünk azt sugallja, hogy épen a fönn idézett vers alapján szent kötelességünk a szántszándékkal büntényt elkövetett gonoszt is *javitani*, nem pedig kitekert nyakkal az égbe visszaküldeni. *Mózesnek fönn idézett verse* (nem mint eme vers «oculum pro oculo, dentem pro dente»), mely csak az ő durva népének szólt, a melyet arra kellett tanítani, hogy élő állatból husdarabot levágni nem szabad, hanem hogy az állatot előbb leölni kell, ha husát élvezni akarják, ama népnek, melyről sokszor panaszkodott, hogy «amkesche orev hu» (hogy makacs, elvetemedett egy csőcselék nép,) — *mint ethikai igazság évezredekre kiható és napjainkban is a büntetések kiszabásánál mérlegbe vetendő különösen oly büntetéseknel, a kiknél a javítás az állam részéről még meg sem kísértetett.* Hogy meggyőztem azonban azokat a kik meggyőzetni nem akarnak? De a kik velem egyvéleményűek, azoknak a reménnyel felhagyni nem szabad, hogy ábrándaink még valósulni fognak. Bátorság és kitartás! ha a «verbum lucis»-ért, a «verbum crucis» osztályrészünk is, vagyis ha a világosság és igazság melletti harczért sok «gerne-gross» és magát a jogtudományban Dalai-Lámának tartó gunymosolya és lenézése — jutalmunk is. Vivjünk az élőkért és föltévén a halhatatlanságbani hitet, mutassuk meg a holtak lelkeinek is hogy haladtunk. Nem nyomtatási hiba, a holtak lelkei előtt is mutassuk, hogy haladtunk. Azonnal adom a megfejtését. De előbb bizonyosnak kell lennem, hogy ön tisztelt olvasó hiszen-e a lélek halhatatlanságában? Igen? Jól! Én szintén! Mert a lélekhalhatatlansági hit természetünk erkölcsi tehetségeiben gyökeredzik, a mint nem lehet eltagadni, hogy minden emberben, a veleszületett rosszasság daczára, bizonyos basisa van az erkölcsi nemesebb hajlamoknak, melyek személyességének tökélyesebitése vagy mondjuk javítására képesek. Ez legalább quintessence-e volt eddig a

lélek halhatatlanságot *tudományosan* tárgyaló tanoknak PLATON «Phadon»-jának megjelenésétől FICHTE: «Die Idee der Persönlichkeit und der individuellen Fortdauer» című munkájáig. Persze hogy vajon, mely csillagba helyeztettek-e a földön eddig élt emberek lelkei, azt emberi ész eddigelé képtelen volt kifürkészni. De nem szándékom e helyt a halhatatlanságról értekezni, hanem a halálbüntetésről, azért bocsánatot, ha e célból, — a csillagászat tudományát segítségül veszem, hogy begyőzzem, miért kell mutatnunk p. o. a 2000 évvel ezelőtt meghaltak lelkeinek, hogy kétezred év óta hátra nem maradtunk, hanem hogy haladtunk, és akkor átlátja majd a tisztelt olvasó is, hogy a lélek halhatatlanságáról szóló tant, melyet 3—4 sorral kimerítettünk, ezuttal emliteni, hasztalan épen nem volt. Tudjuk, hogy a tejut csillagaiból a fénynek mintegy kétezer évre van szüksége, hogy földünkre érkezhessék. Ezt előrebecsátván, már fönn említém, hogy ha a lélek halhatatlanságába hiszünk, akkor talán még az a lehetőség sincsen kizárva, hogy a tejut valamelyik csillagán a földünkön elhaltak lelkei továbblétiüket folytatják. Már most keressünk ki a világtörténelemből egy vagy két kiváló egyéniséget, a kik napjainktól számítandó körülbelül 2000 évvel ezelőtt meghaltak. Már megtaláltuk! a mennyiben önt tisztelt olvasó mint jogászt és történetészt bizonyosan érdeklik a «leges Semproniae» és különösen azon két kitűnő férfi, a kik ezen törvényeket javaslatba hozták t. i. a két Gracchus (Tiberius és Cajus Sempronius) és tegyük föl, hogy azon nemes, de szerencsétlenségükre kiűtött törekvésért, a melylyel ezen «par nobile fratrum» Róma szabadsága és függetlensége visszaállításába buzgott, a végzet nekik megengedte, hogy a földi életen túl is együtt lehessenek és hogy állandóan az universum egyik legboldogabb táján p. o. tejut egyik csillagán lakhassanak, és továbbá hogy a két Gracchus ifjabbika azonnal a tejutra érkezte után, kíváncsiságból hogy miképen folynak tovább is a világesemények azon siralom völgyön, a melyet emint végképen elhagyott, erősebb látcsővel (mert arról hogy a szellemek szabad szemmel látnak-e vagy nem, erről eddigelé tudósaink oly kevéssé vannak meggyőződve, mint arról, hogy kényeztet-e vagy fájdalmat érez a deliquens midőn stranguláltatik (és talán azért toladodik a magasabb és alantabb álló plebs és különösen gyengéd idegzetű dámáink oly kíváncsisággal ily nyilvános, látványhoz) mondom ha földünkre tekintene, azt nem a 2000 évvel előtti, hanem a 2000 évvel utáni, vagyis a napjainkban levő állapotban

látná, és ha továbbá szeme esetlegesen édes hazánkra esnék, ép akkor, midőn jelen cikk megjelenik és midőn talán épen ablakom előtt a tömeg valamely halálra ítéltet az akasztófaig kísérti — és a tejuton a halálbüntetés alkalmazása vagy nem alkalmazásáról vonnának következtetést korunk miveltsége és az emberiség előrehaladottságáról, — azt mondaná testvérének: Biz bátyám uram, ezen Magyarországon 2000 év óta a nép még cseppel sem haladt előre, nincs más kiútja az államhatalomnak a törvény által ítélteteket büntetni mint halállal, és a szerencsétleneket még most is fán kivégeztetik úgy a mint azt nálunk 2000 évvel ezelőtt tették, csak a fa formája más, előbb kereszt, jelenleg akasztófa s mondd meg bátyám, javíthatlan-e egyáltalában azon emberiség, a melyért mi vérünket ontottuk?? De ha mi a jelenkor szülöttjei, földi pályánk befutásával, ha az a mi bennünk halhatatlan «én»-jünk valaha a Gracchusokkal találkozna, vajon utolsó kérdésükre csakugyan tiszta lelkiismerettel és teljes meggyőződéssel állíthatnók, hogy azon planetán, a melyen földi maradványaink porladoznak, a több ezredéves baj csak hóhérvölgy által orvoslandó, s vajon nem vegyül-e semmi hazugság vallomásunkba: hogy mindent tettünk, hogy e kérdés megfajtását illetőleg ne ott álljunk mint a Gracchusok 2000 évvel ezelőtt? Nem szövöm továbbá e gondolatot, sőt nehogy türelmökkel tisztelt olvasók, vissza éljek és nehogy az «arcus tensus rumpatur» közleményen egyik részét emitt befejezem. S a mint értekezésem elején sokan azt a tanácsot adták, hogy a halálbüntetésről egyáltalában nem kellett volna beszélni, úgy lesznek talán sokan, a kik nem helyeslik, hogy szellemeket is idéztem — habár ez által előadásom szellemdusabb nem volt. Talán nem tettem volna, ha előbb jutott volna emlékezetemben Virgil eme szava: «nullum certamen . . . aethere cassis», de a nemes Gracchusok citált «Manes»-ei is expialhatók lesznek, ha tudják, hogy nemes eszméért harcolok. Azonban nem «miranda cano», ha a fönni képletet előhoztam is. Mert föltéve, meg nem engedve, hogy a lélek halhatatlanságról szóló tan csak csillogó szappanbuborék volna is, és talán csak egy nemes szívü és az emberiségért lángoló halandó találmánya, nem-e főtörekvésünk és nem-e azért fáradozunk mi is, hogy az utóvilág pietással említse nevünket és hogy a jóbani előhaladottság által ép oly méltóvá váljék hozzánk, mint mi elődeinkhez?

Dr. Berger Jakab,

budapesti ügyvéd.

(Folytatása követk.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A végrehajtást szenvedett szavatossági kötelezettsége az öt illető követelés kényszerű engedményezése esetén.

Igen érdekes kérdés, hogy ha végrehajtás folytán a végrehajtást szenvedő valamely követelési joga kényszerűen, a bíróság által engedményeztetik, tartozik-e a végrehajtást szenvedő az engedményesnek e követelésre vonatkozólag szavatossággal és mennyiben?

Hogy e kérdésre válaszolhassunk, az adós, az engedményező és az engedményezett közötti jogviszonyt általában kell mindenekelőtt vizsgálatunk tárgyává tenni. E részben általános elvül szolgál, hogy az engedményező az engedményesnek szavatolni tartozik. E szavatolást az újabb törvényhozások csak a követelés valódiságára korlátozzák, annak behajthatóságáért azonban csak abban az esetben állapítják meg az adós felelősségét, ha azt határozottan magára vállalta, vagy ily mérvű szavatosság az ügylet természete vagy a törvény rendeleténél fogva következik (szász polg. törvk. 971. §.; zürichi polg. törvkönyv 1039. §.; drezdai javaslat 326 cikk; bajor javaslat 154 cikk, az osztrák polgári tör-

vénkönyv azonban az engedményező szavatolási kötelezettségét a követelés behajthatóságára nézve is kiterjeszti (osztr. polg. törvkönyv 1397. §. Hasonló elvet állít fel a porosz Landrecht is), ezt az elvet követi hazai joggyakorlatunk is. Már FRANK is (*Közgazdaság törvénye* I. k. 610. lap) ezt az elvet állítja fel; s az utóbbi időben is kimondotta a legfőbb ítélőszék, hogy az átruházó az átruházott követelés behajthatóságáért abban az esetben is felelős, ha erre nézve külön jótállást nem vállalt. (*Döntvénytár* IX. folyam 213. sz.); azonban e szabály alól is állít fel az osztrák törvény kivételeket, a mennyiben a szavatolás ki nem terjed arra az esetre, ha a követelés az átruházás idején behajtható volt, s csak utóbb vált behajthatatlanná, valamint arra az esetre sem, midőn az engedményesnek a követelés behajthatatlansága felől módjában állott a nyilvánkönyv megtekintése által meggyőződni (1398—1399. §§.) Azonban általában szabály, hogy a szavatosság nagyobb összegre, mint az engedményesnek a követelés behajthatatlansága folytán származott kárára ki nem terjedhet:

Ezt az elvet a polg. törvkönyv rendtartás a kényszerű átruházásokra nézve is felállította.

A polgári törvénykezési rendtartás 387. §. szerint ugyanis, oly esetben midőn a végrehajtás valamely magán személy elleni követelésére intéztetik; a végrehajtató kielégítése a követelésnek vagy átruházás vagy végrehajtás útján leendő eladása által eszközöltetik. Az első esetben a végrehajtató a végrehajtást szenvedett fél irányában engedményesnek tekintetik. A 388. §. szerint pedig: «a 387. §. esetében a marasztalt fél a követelés valódiságáért s behajthatóságáért felelős. Ha a követelés peressé válik, szabadságában áll a végrehajtatonak azonnal első adósa más vagyonához nyulni. Ha pedig az átruházáskor behajtható követelés később csupa véletlenség vagy a végrehajtató vétisége miatt vált behajthatatlanná, azért a marasztalt fél nem felelős.

A törvénykezési rendtartás fentebbi intézkedését, menyiben az az engedmény útján átruházott követelésre vonatkozik, — hazai joggyakorlatunknak az önkényes átruházások körül követett gyakorlatára tekintettel — mi is teljesen osztjuk, mert ez esetben a végrehajtási összeg erejéig, menyiben azt az engedményezett követelés tul nem haladná, a végrehajtott fél, kit az engedményezett követeléshez való jog illetett, kétségkívül felelős, mert ez esetben ez összeg képviseli azon értéket, melyet az önkényes engedményezés esetén az engedményes az engedményért fizetett. Azonban önkényt értetik, hogy a végrehajtás tárgyát képezett követelés kifizetése esetén a szavatosság azonnal megszűnik; illetve miután ez esetben az engedményes csak az engedményezett kötelezvény vissza szolgáltatása mellett köteles fizetni, megszűnik az egész engedményezési jogviszony is.

Bonyolultabb a dolog oly esetben, midőn az engedményes a követelést másra ruházta át, s a végrehajtott a végrehajtás tárgyát képezett összeget kifizette a nélkül, hogy a kötvényt visszakövetelte volna s most a harmadik fél lép fel a végrehajtást szenvedő, tekintve a követelésre eredetileg jogosított hitelező ellen szavatossági keresetével. Ha röviden el akarjuk odázní a dolgot, legegyszerűbb azt akként oldani meg, hogy miután a végrehajtást szenvedett könnyelműen járt el akkor, midőn a végrehajtás tárgyát képező követelést kifizette a nélkül, hogy kötvényét visszakövetelte volna, e könnyelműségének következményeit a harmadik féllel szemben viselni tartozik, s ennél fogva az, hogy a végrehajtás tárgyát képező összeget kifizette, őt szavatosságától meg nem szabadítja. De én alig tudnék a dolog ily merev megoldásával kibékülni, mely a jóhiszemű, vagy törvényt nem tudó egyének kijátszásának igen bő forrása lehetne, hanem hasonszerűség útján inkább azt az elvet tartanám alkalmazandónak, melyet a törvényhozások általában engedményezés esetén harmadik személyekkel szemben követnek, ugyanis a törvényhozások általában szabályul állítják fel, hogy mindaddig, míg az adós az engedményezésről kellőleg értesítve nincs, jogositva van tartozását az eredeti hitelezőnél lefizetni. Alkalmazzuk ezt ugyanazon szempontból, a méltányoságnál fogva, a jelen esetre is s azt tartom leg helyesebben megtaláltuk a kérdés megoldásának kulcsát. Ugyanis ez esetben is az képezné a döntő kérdést, ha vajon lett a végrehajtást szenvedő a további engedményezésről értesítve; mert ha nem lett, ez esetben épen oly méltányos, hogy a fizetés neki ne váljék hátrányára, mint az eredeti adós, ha az a hitelezőnek fizet.

Ellenben egészen más eset forog fenn akkor, midőn a követelés végrehajtási árverés útján adatik el, s biróilag a vevőre átruháztatik. Ez esetet — nézetem szerint — a törvénykezési rendtartás helytelenül vonta egy kalap alá a fentebbi esettel, vagyis azzal, midőn az engedményezés közvetlenül a hitelezőre történik. Ez utóbbi esetben a követelés tulajdonosa adós a végrehajtatonak s e tartozás kifizetéséért minden vagyonával helyt állani tartozik, természetes tehát, hogy az engedményezett kötvényből kielégítést nem

nyer adósának más vagyonáraa folyamodhat. Ellenben az, ki a követelést a végrehajtás útján veszi meg, semmi jogviszonyban sem áll — e minőségében — sem az adóshoz, sem a végrehajtatóhoz, sem a végrehajtást szenvedetthez, ő egyszerűen üzletet kíván csinálni, midőn a követelést megveszi. A követelés ez esetben épen oly szerepet játszik, mint bármely más dolog, mely végrehajtási árverés útján eladatott; valamint annak nem felel a végrehajtó fél semmi hibáiért, ugy a helyes jogi elvi szerint nem felel a követelés valódiságáért, vagy behajthatóságáért sem, s a vevő azt saját risikójára veszi meg, a mit nyer az ő haszna s a mit vesz az ő kára épen ugy mintha egy lovat, vagy ökröt vett volna meg a végrehajtási árverésen, de épen ezért más részről az adós sem vetheti ellen a vevőnek, hogy a követeléshez annak értékével arányban nem álló összegért jutott, s a vevő bármely csekély áron vette legyen is meg a követelést, az adóstól annak teljes értékét követelheti.

Azért nem találok indokoltnak x. jegy alatt czikkezőnek a *Magyar Fogász* 166. számában «Törvényes korrupció» című cikkében történt felszólalását, melyben arra reflectálva, hogy a *Fremdenblatt* hířul hozta, hogy Bécsben valaki 14 frton vett meg egy 15000 frtról szóló követelést és nem akar 5000 frttal megelégedni, ebben törvényes korrupciót lát.

Nézetem szerint az adóson nem történik semmi méltatlanság, ő nem szenved semmi joghátrányt; mertha ő valóban 15,000 frttal tartozik, reá abból, hogy Péter helyett Pálnak tartozik az összeget megfizetni, oly kevésbé származik joghátrány, mint abból, hogy a követelő az összeget ingyen, 5 garasért, 14 frtért vagy 100,000 frtért vette meg, ez az ő tartozási kötelezettségén mit sem változtat, s ha adós annak, ki a kötvény joga birtokába jutott, fizetni tartozik, ő csak azt vizsgálhatja, hogy jogos birtokosa-e az illető a kötvénynek? ahhoz, hogy mily áron jutott annak birtokához semmi köze sincs. Ha pedig nem adós, vagy nem kapta meg, vagy nem kapta meg egészen a kötvény értékét, ebbeli kifogásait az engedményes ellen, habár az végrehajtási árverésen szerezte is jogát, épen ugy megteheti kifogásait, mint azokat az eredeti adós ellen megtehetette volna. Hátrányt tulajdonképpen csakis a végrehajtást szenvedett szenved, de hasonló hátrány lehetséges, sőt gyakori nemcsak egy követelésnél, mely az adós vagyoni viszonyainak naponként tapasztalható hullámzásához képest ma alig ér 5 garast s alig pár év múlva az adós vagyoni viszonyai annyira megjavulnak, hogy a hitelező egész értékére bizton számíthat, hanem ingatlan vagyon is mesés olcsó áron adatik el.

A külföldi törvényhozások intézkedései is tudtommal nem arra vonatkoznak, hogy az engedményes mily értéket adott az engedményezett követelésért az adós jogviszonyán valamit változtatna, hanem az engedményező elleni viszkereleti jogára, mely többre nem terjedhet, mint az engedmény fejében adott összegre.

Sőt tovább megyek, ha a végrehajtató veszi meg birói árverésen a követelést, annak a végrehajtott fél irányában követelése — épen ugy mintha bármely más dolgot vett volna meg — csak annyiban kezeskedik, a mennyiért a kötvény vevője egészen harmadik személy, s tekintet nélkül arra behajtotta a követelést, s mennyiben kérhet adósának vagyonára folytatólagos árverést.

Legalább nékem azon elvek folytán, melyek szerint ma a végrehajtási eljárás szabályozva van, ez a nézetem, ha hibás a helyreigazítást szívesen fogadom.

Zlinszky Imre.

A telekkönyvekről.

(Vége)

III. Az átídomításokról.

A tagosított birtok állapot telekkönyvi átvezetésére irányadó zsinórmértékül szolgált:

- a) az ideiglenes törvénykezési szabályok XII. fejezete,
 b) az 1855. évi december 15-én kelt törvénykönyvi rendt. II. részének 56. §, g) pontja,
 c) az 1853. ápril 18-án kelt miniszteri rendelet 63. §-a,
 d) a n. mélt. m. kir. helytartótanácsnak 1863. február 6-án 70143. sz. a. és ápril 13-án 28019. sz. kelt intézménye,
 e) ugyanannak 1864. szeptember 22-én 77,936. sz. a. kelt intézménye,
 f) az 1853. szeptember 16-án kelt értesítés és
 g) az 1855. február 26-án kelt utasítás.

Ezek után indulva minden megye saját hatáskörében az eljárásra vonatkozólag utasítást adott ki, gondolni lehet, hogy már ezen utasítások is, — habár több megyében a Pozsonymegyének 4107/867. sz. alatt kelt s minden megyéhez átküldött, erre vonatkozó saját utasítása alapul vétetett — egyik a másiktól eltérők.

A magas kormány ennek szabályozását szükségesnek látván, az 1869. ápril 8-án 2579. sz. a. kiadott szabályrendelete által az egész országban az eljárást összhangzásba hozni — vélte; — de, hogy csalódott! bizonyosan a szabályrendelet kibocsátójának még sejtelve sincs arról, hogy az hányféle módon fogamatba vétetik, s nemcsak hogy ezen szabályrendelet kibocsátása előtt, de azután is, kiki saját nézete szerint dolgozik.

Még nem volt eset reá, hogy a tagosítással megbízott mérnökök, a szabályrendelet 3-ik §. szerint a telekkönyveket készítették volna el, mégis a hitelesítő bizottságok ezen munkálatokat elfogadják és hitelesítik, miből csak az átadomitonak legnagyobb és néha megoldhatlan bajok keletkeznek.

A *B* . . . . . tvszéknél a telekkönyvek átadomítással megbízott telekkönyvvezetők szigorúan a fenti szabályrendelet szerint járnak el; az *A* . . . . . tvszéknél pedig annyira térnek el, hogy az átadomítási munkálatot napi díjnokok által hajtották végre, ki a régi *tjkveket hatályon kívül helyezik és új* telekjegyzőkönyveket készítenek, melyekbe a régi telekkönyvi tulajdonosokat újból az *A* lapon vezetik be, az urbéri birtokoknál az új birtokot csak: «urbéres» vagy «urbéri állomány» megjelöléssel a *hányad részének mellőzésével* vezetik be, a *fennálló terheket pedig az új birtok elnevezéséhez módosítva, a törlesztett tételek kihagyásával az új tjkbe lemásolják*, különben történt már, hogy *B* . . . . . községben egy tulajdonosnak két tkei birtoka egyesített, az egyik tjkbe a földhitelintézet javára 10,000 forint erejéig a zálogjog volt bekebelezve, ezen tjkben volt a belsőség és 180 holdból álló külsőség +1. és 2. sorszám alatt bevezetve, a másik tjkben foglalt birtok körülbelül 15 hold, tehermentes volt; az átadomító a birtokot az újonnan készült tjkbe akkép vezette be, hogy a 15 holdnyi birtok +1. sorszám, a zálogjoggal terhelt birtok +2. és 3. sorszám alá eset, a terhek bevezetésénél ezt figyelmen kívül hagyván, a 10,000 forintnyi zálogjogot szóról-szóra lemásolta, és így ez csakis a belsőséget és a 15 holdnyi birtokot *jelenleg* terheli, a *180 holdnyi birtok a szerint tehermentes lett*, és erre azóta új terhek lettek bejegyezve, mely körülmény, illetőleg hiba csak a földhitelintézet által kért végrehajtási *árverésnél* észrevétetett.

Vannak tjkvek, a hol *kétféle helyrajzi* számok bevezetve előfordulnak, t. i., az adóföldkönyvi és a *helyrajzi* számok, úgy hogy a sor és helyrajzi szám között, minden birtokrészletnél, az adóföldkönyvi szám is bevezetve előfordul, azután oly telekjegyzőkönyvek is fordulnak elő, a hol a tagosított birtok, új helyrajzi számokkal magyar nyelven bevezetett, a tagosítás alá nem esett birtok pedig, régi hrszámai alatt úgy a hogy bevezetve volt német nyelven meghagyatott, egy néhány község már évek óta, átadomítva, a közforgalom-

nak átadott, s a *térképe még mai napig* sincs elkészítve, azután oly átadomított telekkönyvek is vannak, a hol a birtokrészletek művelési ága kitéve nincsen.

Nem mulaszthatom el ezen alkalommal azon különös birtokviszonyokat megemlíteni, melyek az *A* . . . . . tvszéknél lévő némely község telekjegyzőkönyveiben előfordulnak: itt daczára az 1853. márczius 2-án kelt urbéri nyiltparancsnak és az 1874. december 24-én kelt s az 1848. évi törvények által megszüntetett urbéri kapcsolatból fennmaradt jog és birtokviszonyok rendezéséről szóló törvénycikknek — a helyszínelés alkalmával felvett tjkvekben előforduló földtulajdonos, épület és földhasznélvező címet, az átadomítás folytán készített új tjkvekbe, sőt nem csaka belsőségre, de a külsőségre mint nemesi úgy az urbéri birtokoknál is vezették át, vannak bejegyzések már az átadomított új tjkvekben, a hol egy *szántóföld* vagy *rét* a belsőségtől elszakított, és egy újonnan nyitott tjkbe átvezettetett, hogy a volt földes ur itt is mint földtulajdonos, és a tetteges birtokos, illetve tulajdonos; mint *épület* tulajdonos és a földhasznélvezője, vagy némely helyt egyszerűen mint föld hasznélvezője a *B* lapon bevezetve előfordul.

A *B* . . . . . tvszéknél a közös legelőből és erdőből tagosítás folytán származott birtokra, az azon birtokon fekvő terhek a mely után a legelő és erdő kihasított kiterjesztetnek, az *A* . . . . . tvszéknél csak néha az urbéri *birtokoknál*, a nemesi birtoknál épen nem. A fentiekből látni lehet, hogy már egy törvényszéknél is egymástól a legeltérőbb telekkönyvek vannak, hát még az egész Magyarhonban? és miután a községek legnagyobb része, a telekkönyvek felvétele óta tagosítva lett; képzelni lehet, hogy az ily eltérő eljárásnál fogva most hányféle telekkönyveink vannak? nem bünt követünk-e el magunk irányában, ha az ily eljárást mielőbb megszüntetni és az elkövetett hibákat kiigazítani nem töreknszünk?

Ezen feljegyzéseimet azon megjegyzéssel zárom be, hogy csakis a tények és szembetűnőbb eltérések elősorolására — melyeket nem is kutattam, hanem úgy a hogy esetről-esetre kezembe előfordultak, néha feljegyeztem — szorítkoztam; de azok mindegyik bírálásába nem bocsátkoztam, azért, mert ezt feladatomból nem tűzvén ki, egyedül *tényekkel* bebizonyítani igyekeztem azt, a mi az elején említett cikkben általánoságában felhozott, hogy a telekkönyveink helytelen vezetésük miatt az ellenőrizet hiányában végelromlásnak néznek eleje.

Azért nem mulaszthatom el Voigt Ede központi telekkönyvvezető urnak saját és számtalan tisztársaim nevében, az iránt, hogy a telekkönyvi eljárás egyöntetőségének elérése céljából, valamint is különösen azért is, hogy hivatalos állásunk szabályozása tárgyában, az összes magyarországi telekkönyvvezetőknek egy testületté alakítása tárgyában indított mozgalomért legbensőbb és őszintébb köszönetünket nyilvánítani.

A folyó év augusztus hó 20-án Budapesten megtartandó közgyűlésen tömegesen fogunk megjelenni.

Egy veterán telekkönyvvezető.

Külföldi jogirodalmi könyvészet.

KOCH C. F. Allgemeines Landrecht für die preussischen Staaten. Nach des Verfassers Tode bearb. von FÖRSTER, JOHOW, HINSCHIUS, ACHILLES, DALCKE. 3. Bd. 2. Hälfte. 6. Ausg. Lex. 8. S. 593—955. Berlin, Guttentag. M. 8. (3. Bd. cplt. M. 20.)

KÖNIG K. G. Bernische Civil- und Civilprocessgesetze. Erläutert. 1. Bd: Personenrecht, 1. Abth. gr. 8. 256 S. Bern, Froben und Comp. M. 3.20

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., 1. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{lelve} .. 6 ^{irt} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — Eszmetörések a közjegyzői törvényre vonatkozólag. Csánády Kálmán. — A halálbüntetés ellen és a védőkről criminalis ügyekben. Dr. Berger Jakab budapesti ügyvéd urtól. — Nagyérdekű jogi vita a német jogászok között. Dr. Kiss Mór egyet. magántanár urtól. — Törvénykezési szemle: A községi jegyzők és a zugirászat. Tolnai Antal paksi ügyvéd urtól. — Elmékedések a polg. törvény rendt. 113. §-a felett. Dr. Garay Dezső urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

XVI.

Szerb kereskedelmi törvény

szentesítette 1860. évi január hó 26-án Első Obrenovics Milos, Szerbia fejedelme, a tanács beleegyezése mellett s a nemzeti gyűlés felterjesztésére.

I. FEJEZET.

A kereskedőkről.

1. §. Kereskedőknek azok tekintetnek, kiknek a kereskedés rendes foglalkozásuk.

2. §. Szabály szerint csak teljeskoruak, azaz olyanok kereskedhetnek, kik 21. évüket betöltötték, férfi- vagy női személyek, kik nem teljeskoruak, de életök 17. évét betöltötték, szintén kereskedést üzhetnek, ha az atya azt megengedi; atya hiányában vagy ha az akadályozva van, a gyámnak beleegyezése és mindkét esetben az illetékes bíróság jóváhagyása szükséges (polg. törv. 152. §.).

3. §. Férfijnél levő nő férje engedélye nélkül kereskedést nem üzhet.

4. §. A 2. és 3. §-ban megjelölt személyek érvényesen kötelezhetik magukat és ennél fogva ingatlan javakat is elzálogosíthatnak és elidegeníthetnek.

5. §. Minden kereskedő, akár egyedül folytatja üzletét akár társaságban más valakivel, köteles cégét, mely alatt kereskedést üzni kíván, bejelenteni a kereskedelmi bíróságnál, s a hol ilyen nincs, azon bíróságnál, melynek kerületében lakik — vagy ha üzlete több helyen áll fen, ezen helyek minden bíróságánál.

E bejelentést tartozik a kereskedő a hivatalos hirdal vagy a kifejezetten erre rendelt ujság útján közhírré tenni, a bíróság pedig azt a hivatalos helyiség előtti táblára ki fogja szegezteni. A cégnek ekkénti közzétételén kívül a 2. §. második kikezdésében említett személyek kötelesek még a kereskedés üzhetésére vonatkozó bírósági jóváhagyást is közzétenni.

6. §. Ugyanily módon kell eljárni, ha a cég megváltoztatik, másra átruháztatik vagy megszűnik. Ugy szintén köteles a kereskedő, ki nejével házassági szerződést köt vagy ha azt nem köti is, de felesége akár a házasság kezdetén akár később hozományt hoz, az első esetben e szerződésnek a vagyona vonatkozó kivonatát, a második esetben pedig a hozomány mennyiségét a fenemlitett módon közzétenni. Ugyan ekként köteles leendő a kereskedő közzétenni azon bírósági határozatot

is, melylyel az ő vagy felesége vagyonával vagy hozományával valami rendelkezés tétetnek.

7. §. E törvény közzétételének napjától számítandó hat hónap alatt minden kereskedő tartozik fenálló cégét, házassági szerződését és hozományát, a fenrendelt módon közzétenni.

II. FEJEZET.

A kereskedelmi könyvekről.

8. §. Minden kereskedő köteles naplót vezetni, melybe napról-napra, hónapról-hónapra bejegyzendi: mindazt a mit vett és eladott, minden kapott és teljesített fizetést, továbbá kire intézett váltót, illyent elfogadott vagy másra átruházott-e és általában mindent, a mit bármily czimen bevett vagy kiadott.

Ugy szintén köteles e könyvben feljegyezni, hogy házi költségei minden egyes hónapban mily összeget tettek ki.

9. §. Tartozik továbbá minden kereskedő oly könyvet is tartani, melybe a másokhoz intézett üzleti leveleit másolandja, valaminthogy a kapott üzleti leveleket borkitéaikban hagyni és gondosan megőrizni köteles.

10. §. A megelőző két §-ban említett könyvek vezetésén kívül tartozik minden kereskedő minden évben leltárt készíteni s abba ingó és ingatlan tárgyait, tartozásait és követeléseit összeírni. E leltárt tartozik minden évben egy e végre rendelt könyvbe átírni.

11. §. Minden könyvet szerb nyelvet kell vezetni és tisztán tartani; ne legyen benne üres vagy bepiszkitott lap; egyes lapok ki ne vétessenek és utólagos változtatások ne tétessenek.

A napló, valamint a leltárkönyv használatbavétel előtt laponkint folyó számmal ellátandó, átfűzendő és bírósági aláírás és pecsét által hitelesítendő.

12. §. A szabályszerűen vezetett könyveket a bíróság kereskedelmi ügyekben félbizonyítéknak tekintheti; a szabályellenesen vezetett könyvek ellenben félbizonyíték erejével sem bírhatnak, — ugy nemkülönben azon könyvek sem, melyek alapján a kereskedő előbb már keresetet indított s azután kiderült, hogy már ki lett fizetve, — valamint azon kereskedő könyvei sem, ki bírósági határozattal csalás vagy nyereségvágyból eredt más büntett vagy kihágás miatt avagy vétke bukás folytán el volt ítelve.

13. §. Idegen kereskedőknek könyvei is, ha országai törvényei szerint vezetvük, félbizonyíték erejével birandnak a szerb bíróságok előtt, a mennyiben igazolják, hogy a szerb kereskedőknek ezen törvény szabványai szerint vezetett könyvei országai bíróságai részéről figyelembe vétetnek.

14. A kereskedők által kereskedelmi könyvei alapján nem kereskedők ellen támasztott követelések egy év alatt évülnek el azon naptól számítva, melyen a peressé vált tény vagy szolgáltatás megtörtént s a könyvekbe bejegyeztetett; és ezért

15. §. Azon kereskedő, ki könyvével mint félbizo-

nyitékkel élni kíván, köteles nem kereskedő adósának a könyveiből kivont számlát egy év alatt elismerés végett átküldeni, de akkép, hogy adósát, ha ez aláírását megtagadná, az év lefolyta után egy hónap alatt bíróság előtt perbe foghassa, mely esetben, valamint ha az adós a számlát aláírta, a napló félbizonyítéku erejét a peressé vált tétel iránt a per befejezéseig megtartja. Ellenben

16. §. Ha a kereskedő a fenérített idő alatt számláját a nem kereskedő adósának elismerés végett átküldeni vagy azt tartozása folytán beperelni elmulasztaná, úgy könyve ezen követelése tekintetében a határidő lefolytával félbizonyítéku erejét elveszti, s annak valódiságát más eszközökkel leendő kénytelen bebizonyítani.

17. §. Ugyanez áll a gyárosok, gyógyszerészek és kézművesek könyvei tekintetében is.

18. §. Csupán örökösödés, társasági vagyron felosztása, csőd és vagyonközösségből eredt per esetében rendelheti el az illető bíróság a könyveknek megvizsgálás végett felmutatását.

19. §. Azonban a bíróság minden perben elrendelheti, hogy a könyvek a peressé vált tétel megtekintése vagy kivonatolása végett felmutattassanak.

20. §. Ha a könyvek, melyeknek felmutatása ajánlatott, követeltetett vagy elrendeltetett, nincsenek azon helyen, melynek bírósága előtt a per folyik, úgy ezen bíróság fordulhat azon kereskedelmi illetőleg kerületi bírósághoz, a hol a könyvek vannak, és kívánhatja, hogy ez a peressé vált tételt a könyvekben megtekintse s a kérdéses tartalmáról készült jegyzőkönyvet átküldje.

21. §. Ha az egyik fél nem akarja felmutatni azon könyveket, melyekre nézve az ellenfél kijelentette, hogy azoknak hinni fog, úgy a bíróság ennek az esküt odaíthatja.

III. FEJEZET.

A kereskedelmi társaságokról s az azokra vonatkozó intézkedésekről.

22. §. A törvény háromféle kereskedelmi társaságot ismer el: a (közös név alatti) közkereseti, a vegyes (betéti) s a névtelen (részvény) társaságot.

ELSŐ CZIM.

23. §. Közkereseti társaság az, melyet szerződés mellett két vagy több egyén képez, kik közös cég alatt szándékoznak kereskedni.

A közös cég vagy minden társtag nevét — vagy azok egyikének vagy többjeinek nevét s a hozzáadást «és társai» (compagnie) tartalmazza.

24. §. A közös cég alatt kereskedő s a társasági szerződést aláírt társtagok a társaságnak a közös cég alatt keletkezett kötelezettségeiért összes vagyonukkal egyetemlegesen felelősek.

Csupán azon tag, a ki betét nélkül lépett a társaságba és működéséhez csak munkájával járulni magát kötelezte, avval felelős, a mit ezen munkája folytán szerzett illetőleg a mit a szerződés munkadíj czimén neki juttat.

MÁSODIK CZIM.

25. §. A betéti társaság áll egy vagy több közze-tett, egyetemlegesen felelős tagból és egy vagy több közze nem tett tagból, kik csupán tőkét tettek be és «komanditor»-oknak (kültag) neveztetnek. E társaság közös cég alatt kereskedik, mely az egyetemlegesen felelős beltágok egyikének vagy többjének neveit kell hogy tartalmazza.

26. §. A mennyiben több ily egyetemlegesen felelős beltág van, akár mind akár azok egyike is csak igaz-

gatja a társaság ügyeit és adja aláírását, ily társaság a beltágokra nézve közkereseti társaságnak, s a pusztán tőkebetevő kültagokra nézve betéti társaságnak tekintetik.

27. §. A kültag neve a cégben elő nem fordulhat.

28. §. A kültag a károkért csupán a szerződésileg lekötött betéte erejéig felelős.

29. §. A kültag üzletvezetésre nincs jogosítva s arra meghatalmazott gyanánt sem alkalmazható.

30. §. A megelőző §-okban foglalt szabványok át-hágása esetében a kültag a társaság összes kötelezett-ségeiért és tartozásaiért beltágként felelős.

Dr. Herich Károly.

Eszmetöredékek a közjegyzői törvényre vonatkozólag.

III.

Midőn a közjegyzői törvény egyes — concret — rendelkezései tekintetében a szükséges pótlások és módosítások iránt kívánom némely eszmetöredékeimet elmondani, előre kell megjegyeznem, hogy azt nem az elméleti tudomány, mint inkább a gyakorlat köréből szándékozik meríteni, a melynél egyuttal a tárgyilagosságot, s ott is, hol a törvény a hatáskört bővítő új rendelkezésekkel lenne pótolandó, a kellő mérsékletet szemem elől nem tévesztendem.

A törvénynek a közjegyzői segédek, jelöltek és helyettesekről szóló fejezete több tekintetben igényelne pótlást és javítást. A 21. §. szerint helyettesnek közjegyzői jelölt, s akkor rendelhető, ha az a 2-ik §-ban előírt képesítéssel bír, s így nemcsak ügyvédi vagy gyakorlati bírói vizsgálat letételét, hanem 2 évi közjegyzői gyakorlatot kell kimutatnia, s azon kívül közjegyzői jelöltnek kell lennie. Már a budapesti közjegyzői kamara a n. m. igazságügyminiszteriumhoz tett fölterjesztésében utalt azon nyomasztó állapotra, mely a törvény e rendelkezése folytán egyedül a közjegyzőt sújtja, kinek nem lehet a különben is ügyvédi képesítéssel bírók közt keresnie helyettesét, hanem a közjegyzői jelöltek közt, milyenek pedig a jelen viszonyok közt nem igen találkoznak, mert a reménytelennek mutakozó pályára az ügyvédek közül csak kevesen vállalkoznak, holott akkor, midőn a 23. §. szerint különben is a közjegyző felelős helyetteseért úgy anyagi, mint irodájának jó hírneve megőrzése tekintetében, s midőn a helyettesnél nem a 2 év alatt szerzhető gyakorlati minősítvény, hanem a minden iránybani megbízhatóság a főkellék, s azt csak a közjegyző képes tapasztalni és megítélni, bátran a közjegyzőre bizható, hogy helyettesét, a kamara beleegyezésével, a különben ügyvédi képesítvénynyel bírók közül szabadon választhassa. Továbbá a kérdésben forgó 21. §. második kikezdése rendelkezéseiből folyik, hogy a közjegyző által előre kijelölt ily helyettes egyszer mindenkorra s nem esetről-esetre jelölendő és rendelendő ki, mégis ez iránt eltérő vélemények merültek fel és eljárások jöttek gyakorlatba.

Ezeknél fogva a 21. §. harmadik és negyedik kikezdése akkint lenne módosítandó és pótolandó, hogy abban mindazon fogalom, hogy a helyettestől közjegyzői gyakorlat kimutatása nem kívántatik, mind az, hogy ily helyettes egyszer mindenkorra láttatik el rendelvénnyel azon időtartamra, míg ugyanazon közjegyzőnél áll alkalmazásban, bennfoglaltassék.

A közjegyzői helyettes, működésének megkezdése előtt a 22. §. szerint esküt tenni köteles, s a 24. §. szerint azután a közjegyző összes ügyleteit közjegyzői joghatálylyal végezheti, de úgy, hogy míg helyettesítése tart, a közjegyző nem végezhet semmi teendőket. A tör-

vény e rendelkezése rendkívüli súlylyal nehezedik a vidéki közjegyzőkre, a kiknek működési köre, hogy munkásságuknak elegendő tere nyíljon, több járásbíró-ságok területére szabott, mi által legnagyobb részben oly nagy területet nyertek, mely lehetetlenné teszi hagyatéki vagy bírói megbízási ügyekben való kiküldetéseit alkalmával segédszemélyzetének igénybevételét, mert a 182. §-ból folyólag, a segédei által távollétében felvett okiratokat, a felek jelenlétében írhatja csak alá, messze vidékre lett elutazása esetében tehát az irodában a munkának szünetelnie kell, mert naponként oda vissza nem térhetvén, felek a közjegyző visszaérkeztéig nem várakozhatnak.

E súlyos helyzeten csak az által lehetne segíteni, ha a törvénynek a helyettesítés iránti rendelkezései akként módosíthatnának, illetőleg pótolhatnának, hogy a különben is meghitelt s helyettesítési időszakában közjegyzői joghatálylyal működhető helyettest a közjegyző, saját felelőssége alatt, a hagyatéki és bírói megbízási ügyekben való eljárással, helyettesítés esetén kívül is megbízhatta ugyan, de ő is a jegyzőkönyveket a megbízás igazolásul és felelősségéből folyólag aláírni köteles legyen.

Kapcsolatosan e helyen kell még megemlítenem, hogy a törvény 78. §-a szerint, ha valamely fél egyikét sem érti azon nyelveknek, melyeken a közjegyző okiratokat felvenni jogosítva van, hites tolmács hívandó meg. E tolmácsra nézve azonban a 72. §-ban érintett viszonyok kizáró akadályt képeznek; a többek közt tehát ha a közjegyző szolgálatában áll. A gyakorlat pedig a helyettest a közjegyző szolgálatában állónak tekinti. Minthogy azonban a helyettes közjegyzői esküt tesz, s maga is tényleges helyettesége idejében közjegyzői joghatálylyal működik, sőt e körülménynél fogva a 7. §-ból folyólag okiratoknak idegen nyelven való fölvételére is felhatalmaztathatik: a törvénynek a helyettesekre vonatkozó részében kimondandó volna, hogy a helyettes is kérheti okiratoknak idegen nyelven való fölvételére felhatalmaztatását és a mennyiben felhatalmaztatik, tolmácsul is, és azon közjegyző által is kinek helyettese, akadálytalanul alkalmaztathatik. Mert vidéken egy részről nagyobb területekre terjedvén ki a közjegyző hatásköre, polyglott országunkban nem mindig lehet a közjegyző oly szerencsés helyzetben, hogy habár a felek többféle nyelvét érti és beszéli is, magát azon nyelveken okiratoknak fölvételére is képesnek érezhesse s fölhatalmaztatását kérhesse; más részről, mert a tolmácsnál megkívántató tökéletes nyelvismeretekkel bírók vidéken nem igen hajlandók a törvényszéknél tolmácsul leendő kineveztetésüket csekély elfoglaltságuk miatt kérelmezni, s többször fordulnak elő oly esetek, midőn a törvény kívánalmának csak úgy lehet jelenben eleget tenni, ha a felmerülő egyes alkalomra esetről-esetre a bíróságnál tolmács föleskötése kieszközöltetik, a mi mindig nehézséggel és sok idővesztéssel jár, s így a közjegyző igyekeznék tolmácsi képesítéssel bíró helyettest megnyerni.

A közjegyzői hatáskör iránti rendelkezések tekintetében is van javításra és pótlásra szükség. Első helyet foglal el azok között a kényszer eseteire vonatkozó 54. §. Ez azon része a törvénynek, mely a pro et contra érveléseknek legnagyobb tért enged, s mely már valóban annyiszor és annyifélekép megvitattatott, hogy annak e helyütt ismételtelen való vitatása célirányosnak nem mutatkozik. Azért egyedül annak rövid megérintésére szorítkozom, hogy a hagyaték tárgyalások s az adókataszteri munkálatok meggyőzőleg tanúsítják, a mit különben a közvélemény általánosan el is ismer és hangosan nyilvánít, miszerint az ország legnagyobb részében a birto-

kok tényleg egészen mások tulajdonai, míg telekkönyvileg még most is majdnem mindig ugyanazon tulajdonos nevében állanak, kiknek a telekkönyvek készítése idejében nevére bejegyeztettek, mert részint elhalálozások esetében a nagykorú s önjogu örökösök a ptrt: 580. §. értelmében a birtoknak nevére átíratását ki nem eszközölték, részint mert adásvételek esetében legnagyobb részben átíratásra nem alkalmas, vagy a bekebelezett terheket figyelembe nem vevő hiányos szerződések létesülvén, az átíratások megtagadtattak, s felek vagy fel sem világosítottak ügyüket jól elintéztetnek hitték, vagy a fennforgott hiányokat könnyen kiigazítani számos esetekben képesek nem lévén, részben mivel a közbeni tulajdonosok ismeretlen helyre elköltöztek, vagy minden örökösök nélkül elhaláloztak s azok előző tulajdonjogát nem igazolhatták, részben mivel oly felsőbb határozatok keletkeztek, melyeknél fogva a vevő tulajdonosnak nem áll jogában a hagyatéktárgyalást az eladó örökös helyett kérni és kieszközölni, per-uton pedig a fennforgott hiányokat kiigazítani költségesnek, vagy általuk fel sem foghatónak találván, inkább helyzetükben megnyugodtak. Ily körülmények azonban a telekkönyvek irányában elidegenítő hatást gyakoroltak a kisebb birtokos osztályra és a közlakosságra, úgy, hogy az átíratások elhanyagolása s az ebből keletkezett zavar évről-évre szaporodott és most már oly mérvet öltött, melynek megszüntetése magának az államnak érdekében rövid időn törvényhozási intézkedést tesz okvetlen szükségessé. E zavart viszonyokon gyökeresen vagy telekkönyvi új fölvétellel, vagy hagyatéktárgyalási és telekkönyvi kényszerrel lehetne csak segíteni.

Minthogy azonban, a mellett hogy az államnak tetemes kiadásába kerülne, a telekkönyvi új fölvétel, vagy az általános közjegyzői kényszer minden telekkönyvi ügyet illetőleg, olyanok irányában, kik jelenben is a telekkönyvek jótékonyosságát nemcsak felfogni és megbírálni, hanem annak előnyeit maguk részére érvényesíteni és a netalán előgördülő akadályokkal megküzdeni is képesek, egészen indokolható nem volna; s minthogy a birtokok át nem íratásából származó károsodások és veszélyek a jelzett okoknál fogva leginkább az alsóbb birtokos osztályt, a közlakosságot sújtja s legfőképp azért, mert nagy részben írni s olvasni sem tudván, egészen mások tanácsadásaira s ügyöknek azok általi vezetésére és intézésére vannak utalva, kik pedig leggyakrabban helyes tanácsot adni s a felvállalt ügyet jól végezni nem képesek, s e mellett az oly felek még másnemű veszélyeknek is vannak kitéve: a közjegyzői kényszer az írni és olvasni nem tudók minden ügyleteire, és ezen kívül oly magán okiratok aláírásainak, melyek alapján valamely telekkönyvi jog bekebelezése, vagy már bejegyzett jognak változtatása vagy törlése céloztatik, hitelesítésére kiterjeszteni szükség, de elegendő is lenne. S ez nem is lenne szokatlan ujtás, mert a kereskedelmi törvény és a cégjegyzékek berendezése és vezetése iránti rendelet szerint is, ha az aláírások nem a törvényszék előtt teljesítetnek, úgy a czipéldá-nyok, mint a beadvány aláírásai közjegyzőileg hitelesítendőek.

A közjegyző az 55. §. szerint jogosítva van a hatóságokhoz általában, a bíróságokhoz pedig nem peres ügyekben beadványokat intézni. A törvény e rendelkezése oly értelmezésre szolgáltatott okot, hogy a közjegyző hatóságok előtt és nem peres ügyekben bíróságok előtt a feleket képviselni is jogosítva van. És valóban oly képviselő, melynél vitás kérdések elő nem fordulnak s ha ellennézetek merülnek is fel, a bíró vagy csak ideiglenes joghatálylyal dönt, vagy feleket per útjára

utasítja, a közjegyzői hatáskörrel nem áll ellentétben, s azt eddig is a közjegyzők minden akadály nélkül gyakorolhatták és gyakorolták. De mivel ily képviselőnél a képviselői jogosultságot igazolni kellett, azon szabálytalan eljárást eredményezett, hogy a bíróságok beadványokhoz is megkivánták a megbízás felmutatását. Ez azonban sem a törvényből ki nem magyarázható, sem nem helyes, mert habár a közjegyző a fél kívánatára a beadványt elkészítvén, azt a törvény rendeleténél fogva ellenjegyezni köteles, még abból nem következik, hogy annak benyújtását is ő teljesíti, mivel azt felek gyakorta maguk óhajtják az illető helyen benyújtani s ezért van a beadványokról könyvnek is azon rovata, mely a kiszolgáltatás időpontját és módját tünteti föl, és mert különben is majdnem minden hasonló beadványok bárki által is elkészíthetők a nélkül, hogy az a mai megkeresetés igazolandó volna: és így nem szükséges, sőt különös volna, azt megbízással igazolni, hogy a különben teljes hitelességű, és a törvény által épen ezen okból arra kijelölt közjegyző, a fél által a beadvány elkészítésére valóban megkeresettetett.

Ennélfogva a törvényben egy részről határozottan kimondandó volna, hogy a közjegyző jogosítva van hatóságoknál általában, bíróságok előtt pedig nem peres ügyekben a feleket képviselni is; más részről ez esetben kifejezendő lenne, hogy képviselőnél, mely megjelenést, vagy tárgyalást tesz szükségessé, s így beadvánnyal el nem végezhető, a közjegyző is köteles megbízását igazolni. Ily meghatalmazások azonban a közjegyzői területen lakó felekre nézve a ptrt. 553. §. hitelesítési követelménye alul felmentendők lennének.

Az érintett 55. §. azon rendelkezésében, melynél fogva a közjegyző az általa szerkesztett minden beadványra nevét sajátkezűleg reáírni tartozik, még azon nagy horderejű elv is látszik rejleni, hogy a törvényhozás már akkoron általában minden beadványra nézve az ellenjegyzési kötelezettséget megállapítani, s ez által a nagy mérvben elharapódzott káros zugírászat megakadályozását létesíteni kívánta. S valóban már a kereskedelmi törvény és a cégjegyzékek vezetése iránti rendelet amaz elvet látszik következetesen foganatba venni, midőn mind azon esetekben, melyekben a bejegyzés nem szóval kérelmeztetik a törvényszék előtt, hanem beadvánnyal, az aláírásnak nemcsak a czímpéldányokon, hanem a beadványon magán is közjegyző általi hitelesítését kívánja meg. Azért e rendszabály további következetes keresztülvitele megkivánná legalább a telekkönyvi beadványokra vonatkozólag törvényileg kimondását annak, hogy oly beadványoknak ügyvédi vagy közjegyzői ellenjegyzéssel kell ellátva lenniök.

Az okiratok fölvétele tekintetében megállapított általános szabály szerint a fölvételnél tanuk jelenléte rendszerint nem szükséges, s oly esetekben is, midőn tanuk jelenléte kívántatik, ha egy másik közreműködése vétetik igénybe, tanuk jelenléte nem szükséges. A törvény ez engedélye nyilván a másik közjegyző hitelességében leli magyarázatát. Ily hiteles személynek kell azonban tekinteni a hites tolmácsot is, mert az általa teljesített fordítások szintén teljes hitelűek. És mégis a 78. §. szerint, midőn az okirat hites tolmács közbejöttével veendő föl, két tanunak jelenléte kívántatik meg, holott a hites tolmács semmit sem veszthet hitelességéből az által, hogy fordítását tolmácsolás alkalmával nem írásban, hanem szóval teljesíti, mert a tolmácsolás nem egyéb szóbeli fordításnál. S minthogy a törvény különben sem kívánja, hogy a tanuk a fél nyelvét értsék, a mi nem is lenne mindig, különösen vidéken, keresztülvihető: a törvénynek a hites tolmács iránti e szigora indokoltnak egyáltalában nem

mutatkozik, s azért a törvény e szigora megszüntetendő lenne, mert ha a közjegyző különben a felet személyesen ismeri, s így tanukra szükség nincs, a tolmácsolás helyessége iránt a tolmács esküje és személyisége elegendő garantiául szolgálhat. A minthogy névalírás hitelesítése esetében a 93. §. sem látszik tanuknak jelenlétét megkivánni s ily alkalommal valóban felesleges is.

A 80. §. azon szabályt állapítja meg, hogy ha a fél nem tud, vagy esetleg nem képes írni, kézjeggyével lássa el az okiratot. Azonban fordulhatnak, a mint hogy fordultak is elő esetek, midőn a fél még kézjeggyezni sem képes. Ily esetekre a törvény az eljárást nem szabályozta. E tekintetben tehát a törvény pótolandó lenne.

A 81. §. második kikezdése azon elvet látszik megállapítani, hogy a magánokirat egyoldalulag is közjegyzői okirat erejére emeltethető. Nevezetesen egy magán kötelezvényt maga az adós is közjegyzői okirat erejével ruháztathat föl s akkor az ellene és jogutódai ellenében közjegyzői okirat hatályával birand. Ugyde a szövegezés azon értelmezésre is ad okot, hogy ha a magánokiratnál közreműködött felek mindenike részt vett is annak közjegyzői okirat erejére emeltetésében, az mindamelllett egy harmadik irányában nem bir közjegyzői okirat joghatályával. Ennélfogva a törvény oly szellemben lenne javítandó, hogy a kötelezett fél egyoldalulag is közjegyzői okirat erejére emeltetheti a magán okiratot, a mikor az ellene és jogutódai ellen, ellenben ha a magán okiratnál közreműködött felek mindenike által emeltetett közjegyzői okirat erejére, az mindenki irányában közjegyzői okirat joghatályával birand.

A végrendeletekre vonatkozó részében is a törvénynek mutatkozik némi javítani és pótolni való. Már mindjárt a fejezet címének változást kell szenvednie, mert a fejezet nemcsak a közjegyző által fölveendő végrendeletek fölvételéről rendelkezik, hanem valamint most is, úgy jövőre még inkább, egyéb intézkedéseket is kellend magában foglalnia. Nevezetesen az 1876: XVI. törvény-cikknek 23., 24. és 25. §-beli rendelkezései, melyek írásbeli magánvégrendeleteknek, alaki kellékek nyerése tekintetéből, közjegyzőhöz megőrzés végett átadásáról s az a körüli eljárásról intézkednek, a közjegyzői törvénybe is hivatkozással beigtatandók lennének, és pedig a 84. §. után, mert a 83. és 84. §. rendelkezései, a magán végrendeleteknek közokirattá emelhetése végett, továbbra is fentartandók, csupán a 83. §. azon már is vitás és téves nézetekre okot szolgáltató kifejezése, hogy a végrendelet a jegyzőkönyvhöz «melléklendő» lesz «füzendő» szóval kijavítandó, mint a mely úgy a 66. §. általános, mint s 81. §. hason rendelkezésének felel meg.

A 85. §. első kikezdésében foglalt azon szabály, hogy a végrendelet kihirdetés végett az eljáró bíróságnak nyújtandó be, ha az eljáró kifejezés alatt a hagyatéktárgyalásra hivatott bíróság értendő, összeütközésben áll a második kikezdés azon rendelkezésével, hogy a kihirdetés azonnal a közjegyző jelenlétében történik, mert felek bárhol és bármely közjegyző által vétethetik föl végrendeleteiket, vagy adhatják őrzés végett át, avagy téteményszerkezhetik le, a minthogy valóban a gyakorlat tanúsága szerint felek e jogukkal élnek is, s így a közjegyzőnek gyakran messze vidékre kellene utaznia, hogy a végrendelet jelenlétében hirdettethessék ki s ő az eredetit azonnal magához vehesse. Ezért a végrendelet kihirdetése, ha az a bíróság teendőjeül meghagyatik, összhangzásban az 1877: XX. t. cz. 228. §-ával, a közjegyzői székhelyen levő járásbírószágra lenne ruházandó. Helyesebb lenne azonban magukat a közjegyzőket hatalmazni föl azon teendővel, minthogy maga a kihirdetés ténye semmi birói jogkört nem érint, és semmi más

jogi következményt maga után nem von, mint hogy azontul a végrendelet hiteles vagy egyszerű másolata bárkinek is kiadható.

A *tanusítványokat illetőleg* leginkább két javítani való ragadja meg a figyelmet. Egyik az aláírások hitelesítésére vonatkozólag, a mennyiben, ha az írni és olvasni nem tudók ügyletei kényszer alá esendők nem lesznek, az írni nem tudók, és az írni nem képesek, valamint a még kézjegyezni sem képesekre vonatkozó eljárás a 92. §-nál határozottan körvonalozandó, a 93. §-nál pedig, ha a 78. §-nak 2 tanu meghívását rendelő utolsó kikezdése fenntartatnék, a hitelesítés esetébeni kivétel kimondandó lenne. Másik az értesítvényekre vonatkozólag, a mennyiben a 101. §, mely azon esetekbeni eljárást szabályozza, ha a szóval való értesítés elébe akadályok gördülnek, kiegészítendő lenne azzal, hogy a közjegyző az értesítést a 101. §. szabályához alkalmazkodólag teljesítse akkor is, ha az értesítendő fél nem a közjegyzői székhelyen lakik. Ezen intézkedést szükséges lenne a törvénybe kiegészítőleg fölvenni azért, mert ha a közjegyző minden esetben csak szóval teljesítheti az értesítést, ez, hacsak az értesítés a székhelyen nem teljesítendő, egyértelmű lenne az eljárási jogkör indokolhatlan megszorításával, mert egy részről a szóval való értesítés sok esetben kivihetetlen lenne, sok esetben pedig felette költségessé válna, s felek vagy egészen a bírói eljárás igénybe vételére lennének utalva, a mi a 25. §. rendelkezésénél fogva szabálytalan volna, mindenestre pedig a közjegyzői intézmény kárára lenne, vagy föl kellene hagyniok egészen az e nemű eljárással, holott az értesítésnek célja, ha az a távol lakó féllel írásban s törvényszerű kézbesítés útján közöltetik is épen csakugy el lesz érve, mint ha az az értesítendővel a közjegyző által szóval közöltetik. Az óvásokra vonatkozólag is a törvény javítást igényel, a mennyiben a 104. §. rendelkezése a kereskedelmi törvény rendelkezéseivel összhangzásba hozandó.

A közjegyző a hozzá hivatalos állásánál fogva jutott bárminő okiratot, értéket vagy tárgyat általában megőrizni köteles levén, tisztán áll, hogy a törvény IX. fejezetében specifice arról kíván rendelkezni, hogy a közjegyző állandóul vagy ideiglenesen minő letéteményeknek elfogadhatására jogosított és hivatott, annál fogva ugy a fejezet címe, mint a benne előforduló §-ok szövegezése ezen intentionak megfelelőleg volna módosítandó.

A mi a közjegyzőknek a *hagyatéki ügyek* körül való eljárását illeti, ámbár teljesen megvagyok a felől győződve, hogy nem sokára elérkezend azon időpont, midőn ugy az irányadó körök, mint a közvélemény elismerendik a hagyatéki ügyekbeni eljárásnak a közjegyzők szakavatott kezeibe leendő letételének szükségességét, most midőn még a más irányu igazgatási eszmék a tulnyomóak, semmi sikert sem ígér a közjegyzők hagyatéki ügyekbeni eljárási körének módosítására vonatkozó eszmék nyilvánítása, azért ezuttal csak annyit látok megemlítenedőnek, hogy a közjegyzői törvény XI. fejezete jelenben oly módosítással lenne fenntartandó, hogy a hagyatéki ügyekkel a közjegyző kezéhez netán zártan érkezendő végrendeletnek kihirdetésére is, hasonlólag az általa őrzött végrendeleteknek kihirdetésére netaláni felhatalmaztatásához, szintén felhatalmazandó lenne.

Végre a bírósági megbízások iránti rendelkezések között kimondandó s ekkint a törvény pótolandó lenne azzal, hogy a közjegyzők árfelosztásokkal, tömeggondnokságokkal s más hason newü eljárásokkal is a bíróságok által megbízandók. Minthogy az ily nemű megbízások egy részről a közjegyzői állással nem összeférhetetlenek, más részről mert a bírói tagok tetemes s a

mellett nagy felelősséggel járó munkától mentesülnek a nélkül, hogy a miatt felek nagyon terhelve lennének, és mert tömeggondnokságoknál felek nagyobb biztonságban részesülnek.

Csanády Kálmán,
nagyváradi kir. közjegyző.

(Folytatása követk.)

A halálbüntetés ellen és a védőkről criminalis ügyekben.

(Folytatás.)

Óriási hegygyé tömörödött azon könyvek sokasága, a melyek ezen kérdésre vonatkozólag irattak, de fájdalom, azon szellemheros nem támadt még köztünk, ki világító fáklyaként hivatva volna megmutatni azon utat, a melyen haladni kellene az egymást ellenmondó nézetek és vélemények sötét tömkelegében — és ha küzdelmünk alatt néha pillanatnyilag a reménytelenség, csüggedése ólom szárnyaival nehezedik ránk, ama halhatatlannak szavaival. kinek emléke szent marad legkésőbb Áonokban — szorult kebelből: «Adonai, Adonai, lomo osavti!» «Világrendszerek ura, miért hagytál el!» fohászodunk, mert kétlünk, hogy fog-e még születni istennek ama kegyeltje, a ki nekünk tévelygőknek ariadnefonalat szolgáltatand, a helyes irány követésére.

Legyen szabad folytatnom elmélkedéseimet.

A földöntuli lények véleményét már tudjuk. Halljuk már most mint szólanak e kérdéshez a statistica, a filosofia és a tudomány egyéb ágai.

Valahányszor vértfagyasztó gyilkosság elkövetéséről olvasok az ujságokban, ismét és ismételtelen elmélyedek QUETELET a híres belga tudós műveibe (ki iránti tiszteletből tanuló jogászainknak, a mennyiben azt eddigelé elmulasztották volna, a franczia nyelvet alaposan kellene elsajátítaniok, a mi tán majdnem ily haszonnal járna, mint a kártyajáték vagy a duellum regulái, vagy más haszontalan dolgok tanulmányozása. Ez utóbiakhoz még némileg számíthatnám az újabb időben toastirozás alkalmával boldog boldogtalan által előadott ígéretek-halmazás bemagolására pazarolt drága időt, pálczát azonban még nem szabad törni e játéknem fölött, hanem kísérjük előbb figyelemmel a mivelet fejleményeit, hátha még komoly tudománynya növi ki magát? Addig is az evés és ivás előtti vagy utána tett ígéretekkel kellene megkülönböztetni, tudniillik mennyiben van benne része a józan észnek vagy a hasznak. Csak ne ámitsuk, se magunkat, de másokat sem; annál kevésbbé, mert a tömeg — a mint tudjuk könnyen hívő és nem gondolkodik!) és különös figyelemmel átolvasom az önök előtt is ismeretes *Sur l'homme et le développement de ses facultés, ou essai de physpque sociale.* című könyvét. Ismerik önök ezen europai-lag elismert első statisticusnak következő szavait: «a gonosztetteket illetőleg» — ugymond — «félreismerhetlen állandósággal ugyanazon számok kerülnek elő; így áll a dolog oly gonosztetteket illetőleg is, melyek az emberi önkénnytől merőben függetlennek látszanak, minő például a gyilkosság, mely rendszerint tetszőleg történetes körülmények által támadt czivódásokból ered; mindamellett tapasztalatból tudjuk, hogy évről évre nemcsak ugyanazon számu gyilkosságok kerülnek elő, de az eszközök is, melyekkel azok véghezvitetnek, ugyanazon arányban használtatnak.» Ezeket QUETELET az 1835. évben mondta. És kérdem, vajon mi, kik azóta 44 évvel haladtunk, eléggé merészek vagyunk-e azt állítani, hogy az általa mondottak csak egy fantasticus tudós agyának korcs szüleménye? Nem tény, nem mathematicailag elvitathatlan igazság, hogy napjainkban is a gyilkosságok akkora szabályszerűséggel vitetnek véghez, sőt majdnem lehet állítani, hogy oly titkos természeti törvények által reguláztatnak, mint más természeti tünetmények, minő p. o. a tengeri apály és dagály jelenségei, az évszakok következése sat. De kérdem továbbá, ha a statisticusok fáradhatlan

kutatásuk alapján beszédes számokkal beigazolják, hogy valamely államban, s legyen az legrendezettebb is és végeztessék ki áladalmilag bármily nagy hányadrésze a vétkeseknek, mondom ha számokkal begyőzik, hogy mindezek dacára a gonosztettek határozott és egyforma szabály szerint ismét más és új törvénytíprók által követtetnek el, és ha továbbá ezen észlelet empirice meritett oly factum, mely győzőbben van beigazolva mint bármi más jelenség az emberiség erkölcsi történelmében, — nem vezettethetünk-e ezen tapasztalatok által azon suppositiora, hogy a bűnös is, a ki gonosztettét, még ha előre tervezett szándékossággal és ép észszel követi is el, egy előttünk, (kik csak véges eszünkkel ítélhetjük meg a dolgokat) ismeretlen fölsőbb törvény hatalmának ellenállhatatlanul engedelmeskedik egy titkos vak kérelhetlen véletlen által mintegy áldozatul kiszemeltetik? és nem kellene-e a büntetés beszámításánál SPINOZA elvét az emberi szabadságot illetőleg szem előtt tartanunk, tudniillik «hogy az ember akarátjának öntudója ugyan, de az okokért, melyek őt tulajdonképpen elhatározzák, számot adni nem tud?» S végre pedig, ha mindezeket a fönnt idézett bibliai verssel «ki jeczer» sat. egybevetjük, nem fakad ki minden gondolkodó jogász az ismert szász-weimari államminiszter sóhajára: «Der Menschheit ganzer Jammer fasst mich an», de ha in ultima analysi emberi rendeltetésünk végcéljain tépelődünk, nem indítatjuk hasonlólag magunkat azon titkos hatalomnak, a melynek földi létünket köszönjük, mintegy szemrehányásilag az ismert szavakat panaszkodni;

..... «Himmlische Götter
Ihr fñhret uns ins Leben ein
Und lñsst uns schuldig werden
Dann überlñsst Ihr uns der Pein?!»

Már hallom ellenvetésüket. Mi, úgy mondják sokan önök között, mi ismerjük ezen különben már számtalan más variatiókban is fñjt notáját az atheisták, pantheisták materialisták és tudja az ég még miféle «isták» «vak véletlen»-jñkről. És ha csakugyan vak véletlen az ő legmagasabb lényök, akkor ez legfőbb «vak fogást» tett, midñn «véletlen» őket helyezte a világra, hogy őt «vak fölfogásuk» szerint dicsőítsék. Egyszersmind nekik a jó öreg TERENCEUS egyik arany mondatát hozzuk emlékezetükbe, tudniillik «ne nimium callidum», vagyis jól magyarul fordítva, «nem kell tulfortélyosnak lenni». Mi nem törődünk sokat az ő vallásos érzelmükkel, de ha maguk másképen, úgy mink is a magunk esze szerint szoktunk gondolkodni és legyenek meggyőződve, hogy «dum nos spiramus», fölállított a tanait a büntetések beszámításánál latba venni nem fogjuk. Különösen ezen ugynevezett materialistáknak már régen akartuk mondani, hogy mennyire fekszik gyomrunkat, mert tanaik már eddig is furcsa gyümölcsöket érlelt, hát még mi isten nyila féle virágokat fog még ezentul is bölcsészetük életfája hajtani? Vagy nem eléggé szomorú, hogy tanaik közül például ezen «Schlagwort»-juk: a «létérti küzdelem» (bezzeg hathatós szép egy frazis!) már minden csirkefogónak száján van, ha lopást elkövetvén a «vero esurienti necesse est furari» féle axiomának a maga fölfogása szerint ad értelmezést, vagy ha talán még valaha — «quod Deus bene vertat!» — bñnvádi eljárásunkba az eskñdtszéki intézményt honosítanók és egy szép nappal egy szájaskodó ügyes rabulista a jámbor népbiráknak a «furtum» fogalmát a «vero esurienti sat» észcsin kautschuk értelmében védencke érdekében definirozni fogja, bizony érdemes leszen ilyen perorálás meghallgatása végett a fortuna-épület tárgyalási termébe zarándokolni. Hogy ilyen furibunde védett clienssel minden egyes népbíró a tárgyalás után kezét fog és rövid idő múlva még honatyának fog kikiálltatni, az magától értetődik (vagy nevezünk egy várost Európában, a hol ez napjainkban tényleg történt?) Hátha plane még nemeslelkű uzsorásaink közé is a kik jelenleg még bibliai ártatlanságban élnek napjaikat,

átszívárogo majd e pompás tan! úgy is méltán csodálkoznak e derék teremtmények, hogy eddigelé filosofus nem akadt, a ki azon manipulatiókra, melyekkel ő kegyelmük a «létért» küzdenek a jogosultság jellegét még nem sütötte, azért is a bölcsész szemükben megvetett egy egyén, ők csak a «költőt» becsülik, különösen hazánkbelieinket, mert magyar költő volt, a ki lelkük mélyében olvasott, midñn ihlett muzsája ezeket zengé:

«Telhetetlen és sovár
A szív minden indulatja
Semmi meg nem nyugtathatja
Hogy mondaná: elég már!»

Egyébiránt mi, úgy mondják önök továbbá, habár csak a lassu haladásnak hódolunk, mindazáltal épen mert csak mi vagyunk a valódi igazság barátjai, méltóságunk alól nem tartjuk az atheisták, pantheisták, materialisták et sic porro féléeek tanai «stercoré-jéből a ha még szemernyi nagyságu igazság «aurum»-ját is szedni a jó régi magyar példabeszéd szerint «csunya a ganéj de (rationaliter használva) szép cipó terem utána».

Igazuk van önöknek! Mert én sem osztom mindenben az önök által condemnált bölcsészeti iskola nézetét, sőt határozott károsnak tartom befolyását a törvények alkotásában. Induljunk ki tehát más nézpontból. De míg ez utóbira a kellő helyzetet nem találhatjuk ki, addig ne tükröztessek vissza nekünk szegény jogászok szemében a hóhér búsvitéz alakja. Ezt az Istentől amugy is eléggé sujtott szerencsétlen eltévedtek nevében esedezem önöktől miniszterektől, a kiknek bizonyosan szintén mint volt szász-weimari kartársuknak Göthenek — a mint fñnnt említém — egyszer vagy máskor dústapasztalásu életükben nyílt kérdés és talán titkos kérdés is lehetett a végzethez — s ugyanezt könyörgöm önöktől is méltóságteljes bírák, a kik hozzáférhetetlen magaslaton állván, elszigetelten a mélyen alattuk nyüzsgő hatalmasok és szegényeknek naponta változó ezer meg ezer árnyéklatu nézeteitől, s a kiknek azon magasztos földadat jutott a «sella curuli» véglegesen intézkedni ember társaik élete fölött!

A mint mondtam, bíráljuk kérdésünket más szempontból, ha akarják a vallásoséból. Tegyük föl, hogy nem a vak véletlen, hanem hogy egy legfőbb és legigazságosabb gondolat lebeg fölöttünk:

«Dass es wahr sei . . . . .
Dass noch jenseits ein Gedanke sei?
Dass es mehr denn eitle Phantasei?»

vagy mondjuk inkább — mert ezen megnevezhetlen «Ens»-t semmi emberi nyelv sem leszen képes valaha körülírni — hogy egy örökké változhatlan magasabb ethikai principium az egyes embert eszközül használja föl, hogy embertársán az örök végzet határozatát végrehajtsa.

Dr. Berger Jakab,
budapesti ügyvéd.

(Folytatása követk.)

Nagyérdekű jogi vita a német jogászok között.

(Folytatás).

Mi tulajdonkép egy bizottság? Személyek többsége, melynek feladata a személyek egy nagyobb többsége által kitűzött célokat keresztűlvinni s illetve ezek tekintetében az utóbbiakat képviselni. Itt tehát épugy mint egyes személyeknél képviselet forog fenn s valamint egyes személyeknél, úgy itt is ez *mandatum* és *negotiorum gestio* alakjában jelentkezhetik (választott és kezdeményező bizottság). Mindkét esetben a bizottság csak közös, collectiv megjelölése az azt alkotó egyeseknek. A mi már most egy ily bizottság jogi állását illeti, ennek két oldalát kell egymástól szétválasztanunk:

1. a *belső*, mely a bizottság tagjainak egymás közötti és másfelől committenseikhez való viszonyát;

2. a *külsőt*, mely a bizottságnak mindazon személyekhez való viszonyát tárja előnkbe, kikkel az jogilag érintkezésbe lép.

A mi az 1. alatt említett, belső viszonyt, és pedig itt is első sorban a bizottsági tagok egymás közötti viszonyát illeti, ez különböző alakokat ölthet magára; lehet ez egy társasági szerződés, de nem szükségkép, lehet e viszony tisztán tényleges, azaz az actio doli körén belül minden tag belátása szerint ideiglenesen visszavonulhat, kiléphet, mint midőn pld. két személy egy közösen leendő séta iránt megegyezik. A mi pedig a bizottsági tagoknak a hozzájárulókhoz (committensekhez) viszonyát illeti, ennek jogi alakja a mandatum és pedig szükségkép minden esetben a mandatum lesz (a kezdeményező bizottság ugyan a negotiorum gestio alakját látszik felvenni, de ez alakot kizárja azon körülmény, hogy a jövőbeli hozzájárulók, mint ilyenek a bizottsági működés megkezdésekor még nem léteznek). Mihelyt tehát valaki egy, például az árvízkarosultak javára gyűjtő bizottság felszólítása folytán adománya által azzal viszonyba lépett, a bizottság azonnal az adakozó képviselőjeként jár el és ha a beküldött adományt nem a program-szerű célra fordítaná, az actio mandati segítségével felelősségre vonathatnék, e keresettel az összeg visszaadására a condictio ob causam datorum versenyezvén. Habár mindezen fogalmak a római jogból kölcsönöztek át, mindez az ügy állásán mit sem változtat, mert a római jog fogalom alak-

jában csak azt hozza *jogi* kifejezésre, mi a felek akaratában és a célban *tényleg* bennfoglaltatik.

A mi 2., a külső oldalt illeti, tudvalevőleg két ut van arra, hogy valaki idegen érdekében jogilag eljárhasson, azaz jogügyletet kölhessen t. i. a *közvetett* és *közvetlen* képviselő (Ersatzmann); utóbbinál a képviselő *saját* nevében köti meg a jogügyletet, ő lesz abból jogosítva és kötelezve. Hogy ő ezt harmadik személy érdekében teszi, e körülmény a másik félre — akár tudjon erről valamit, akár sem, — egészen közönyös, hogy pedig egy adott esetben a felek melyik alakot válasszák, ez tisztán akaratuktól függ. Így történhetné ez egy bizottságnál, csak hogy itt az adott viszonyok a jelzett választást gyakorlatilag kizárják; ez okból a bizottság mindig a maga nevében fog szerződni, azaz *közvetlen* képviselő alakjában s úgy a jogokat, mint a harmadikkal szemben létező kötelezettségeket ő veszi magára, a miből az is folyik, hogy a *bizottságnak a hozzájárulókhoz való benső viszonya* a harmadik szerződő félre nézve egészen közönyös.

Ez okból az interkantonalis előkészítő bizottság története, ennek a kezdeményező társulat és kezdeményező bizottsághoz való viszonyához alperesnek semmi köze. Hogy e kezdeményező társulat létezik-e még, hogy jogi személy volt-e, vagy sem, ezek alperesre nézve közönyös dolgok, itt csak az a kérdés, hogy szerződött-e alperes felperesi bizottsággal? Ezt a szerződési okmány kétségen kívül helyezi.

Dr. Kiss Mór,
egyet. magántanár.

(Folytatása követk.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A községi jegyzők és a zugirászat.

Egy idő óta úgy a jogtudományi folyóiratokban, valamint a politikai lapokban gyakran találkozunk oly közleményekkel, melyekben a községi jegyzők, továbbá a bíróságok és közigazgatási hatóságok segédhivatali személyzete által üzött zugirászat ellen történik felszólalás. Ezen felszólalások tényleges alapját kivétel nélkül az képezi, hogy a községi jegyzők és a segédhivatalokban alkalmazott egyének magánfelek részére okmányokat szerkesztenek, és a bírói úgy mint közigazgatási hatóságokhoz beadványokat készítenek.

E cikkemnek tárgya lészen vizsgálódni, mennyiben alaposak ezen panaszok, mi visszaélés, és mi nem az, és melyik volna e tekintetben a jövőben követendő helyes út.

Fejtegetésem első és rövidebbik része a bíróságok és közigazgatási hatóságok segédszemélyzetéről szól.

I.

A *hivatali segédszemélyzet* az állam és illetve törvényhatóság által bizonyos, előre meghatározott, a hivatal szabályszerű ellátására megkivántató teendők elvégzésére van alkalmazva. Ezen hivatalok betöltésénél az államkormányzat a költségvetésnek általa is szüknek elismert korlátai között kénytelen mozogni, és tényleg maga csak annyi személyt nevez ki, és a törvényhatóságok költségvetéseinek átvizsgálásánál csak annyit engedélyez, a mennyi a teendők ellátására a legszigorubb takarékoság szerint megkivántatik. Másrészt ezen hivatalos személyek az állam vagy törvényhatóság által állásuknak, úgy a teendők által kívánt képzettségnek megfelelő fizetésben részesültek. Kötelesek tehát hivatali fizetésükért minden erejüket hivatalos teendők ellátására fordítani. A hivatalos teendők halmaza pedig a személyzet létszámának csekélyisége mellett oly nagy, hogy annak ellátásában a hivatalnok a napi munka közben okvetlenül elfárad, és azért nem bír a napi munka befejezése után azon rugékonysággal, a mely megkivántatik ahhoz, hogy a reá bízott magánügyeket hivatalos órán kívül is kellőképen ellássa. Ennek természetes folyománya, hogy a hivatalnok a magánügyeket is hivatala helyiségében, a hiva-

talos teendőkre kiszabott idő alatt intézi, és ezzel legalább is szerződésszegést követ el annak irányában, kitől fizetését huzza, vagy a kinek ezen idejét lekötötte, — nem is említve azon sérelmet, mely abban fekszik, hogy az alatt a hivatalos teendők felszaporodnak és hátraléokban maradnak. De mindezeknél fontosabb az, hogy ott, a hol a hivatalok főnökei ezen zugirászatot eltürik, idővel az iroda személyzete a felek által való külön díjaztatást annyira megszokja, hogy azt végre is rendes fizetése mellett jogosan járó mellékes jövedelemnek kezdi tekinteni, elannyira hogy a hivatalával járó teendőkért is, a hol csak teheti, külön díjat igényel, és elsőbbséget ad az olyan ügydarabnak, melynek különben is köteletségében álló ellátásától némi mellékes jövedelmet várhat.

A felhozott okokból, azt hiszem, hogy a hivatali segédszemélyzetnek, kivéve saját valamint legközelebbi atyjafiai és sógorai ügyeit, magánfelek részére semmiféle okmányt vagy beadványt szerkeszteni nem szabad, és hogy az e tárgyban lábra kapott visszaélések a törvény teljes szigorával elfojtandók volnának.

Tolnai Antal,
ügyvéd, Pakson

(Folytatása követk.)

Elmélkedések a polg. törvk. rtt. 113. §-a felett.

I.

«Ha a tárgyalásra, illetőleg a perfelvételre egyik fél sem jelent meg: a kereset — megszűntnek nyilvánítandó, s az iratok — visszaadandók». Így rendeli a ptr. 113. §a.

E törvény magyarázatára alig volna szükség, ha mindkét fél elmaradása (feltéve, hogy kellőleg idézve voltak azért történt, mert perfelvétel előtt kiegyeztek. — De igen gyakori eset, hogy csak kiegyezés reményében nem jelennek meg, — vagy egyik önkényt, másik (vagy mindkettő is tőle nem függő akadály miatt nem jelenik meg, vagy végre meghatalmazás hiányában a képviselő (leggyakorabban ennek helyettese) meg nem jelentnek tekintetik a ptr. 89. §-a értelmében.

Ilyenkor a kereset «megszűntetésével» az ügy nem ér véget. Fontos tehát a kérdés, mi joghatálya van a megszűn-

tetésnek. Vajjon a mi már «megszűnt», életre hozható-e és mikép? Azzal kell először is tisztába jönnünk, mit tesz az, hogy «a kereset megszűnt»?

Kereset alatt kettőt értünk; a keresetjogot, vagyis a materialis keresetet, és a keresetet mint perbeli cselekvényt, mint első perbeli lépést; amaz minden magánjoggal együtt jár, — annak szerzésekor keletkezik, annak megszűntével szűnik meg, emez a keresetlevél (vagy a szóbeli panasz folytán felvett jegyzőkönyv) beadásakor jön létre, és kétségkívül a materialis kereset megszűntével szinte elenyészik. De megszűnhetik-e attól függetlenül?

A ptr. megengedi a kereset visszevételét és annak más hatályt nem tulajdonít, csak azt, hogy idézés után alperes költségei megtérítendők (69. §.); semmi joghatályt nem köt a keresetnek megszüntetéséhez a ptr. 113. §-a esetében. Ellenben a perletételt pervesztésnek tekinti (70. §.), tehát a keresetet érdemileg elutasítottnak veszi, s e szerint az ítélt dologgal egyenlő hatályt tulajdonít annak a kereseti jogra nézve.

Már pedig, mihelyt a perrend a magánjog érvényesíthetőségét nyíltan, taxative ki nem zárja: a magánjog szabályai állanak, s a míg s a meddig a magánjog fenáll, addig a kereseti jog is állani fog. — Kétségtelen tehát, hogy mivel a ptr. 69. és 113. §-a a magánjogra kiható jogkövetkezményeket nem említi, — a materialis jogot érintetlenül hagyja és különösen a 113. §. esetében csak a formalis kereset szűnik meg. — Ebből egyszerűen következik, hogy a megszűnt kereset helyett új kereset indítható, — kereset «megszűnt» alatt tehát azt kell érteni, hogy a beadott kereset úgy tekintetik, *mintha be sem adatott volna*.

Erre mutat az is, hogy a törvény az iratokat visszaadni rendeli. Szóval azon kereset, ha bizonyos külön «keresetek jegyzéke» léteznék, abból egyszerűen kitörülhetne volna.

Az ugyanazon jog érvényesítése végett beadandó újabb kereset tehát egészen új, és patvarkodást sem képez, — perujtási keresetnek sem szabad nevezni (mert alapper nem volt, sőt alappereset sem), de szükségtelen, sőt törvénynek meg nem felelő holmi «újabb» vagy «ujrafelvételi» keresetnek, plane kérvénynek, «ujrafelvételi kérvénynek» keresztelni; mert eféléket a törvény nem ismer — azután «kérvény» alapján peres eljárás megindításának helye nem lehet, hanem csak *kereset* alapján, melynek tehát a ptr. 64. §. kellékeivel egészen, mindenben el kell látva lennie.

A régi, megszűnt kereset becsatolása és «visszamatató» vagy «ujrafelvételi» kérvénnyel szorgalmazása annak, hogy a megszűnt kereset feleleveníttessék, s az tárgyalassék, az előrebocsátottak alapján helytelen; és legkevésbé sem áll, hogy a különbség a közt *egészen új kereset indíttassék-e?* vagy csak *újra felvételi kérvény* adassék be, nem aprólékos külsőség, hanem nagyon is lényeges.

A kereset beadása fontos jogokat ad és szünteti meg. Vegyük csak az elévülést. Lehet p. o. hogy az első kereset beadásakor a keresetbe vett jog még el nem évült, — de az új kereset beadásakor már elévült volna.

Vagy: valamely követelés telekkönyvileg előjegyeztetik, s aztán bepereltetik, és az igazolás a kereset felett hozandó ítélet jogerőre emelkedéseig nyitva tartatik; de azután a kereset a ptr. 113. §-a értelmében megszünttetetik. Már most, ha a kereset «kérvénnyel» feleleveníthető, az előjegyzés állni fog; — ha pedig új keresetet kell indítani: akkor törölhető, és az elsőbbség elveszhet.

Mindezekre ugyan azt lehetne mondani, hogy czéltalan tulszigorítások, és a törvény szigorán «magyarázattal» kell enyhíteni. Bár az eféle magyarázat igen sajtóságos: nézetünk szerint ha a törvényt magyarázat a törvény szigorának eny-

hitését keresi a «quod uni iustum alteri aequum» elvét igen könnyen megsértheti, s azért eme praetori előjog (ha ugyan létezik?) nagyon óvatosan használandó.

Mert ha az előbbi példák nem tetszünk, lássunk nehányat, melyek kissé erősebben megvilágítják a kérdést.

Vannak keresetek, melyek megindítása rövidebb határidőhöz van kötve, mint a törvényes elévülés. Az előbbi t. i. a rövid határidő elmulasztása nem szünteti ugyan meg a materialis kereseti jogot, de bizonyos jogelőnyöket vesz, illetőleg joghátrányt von magára, ki azzal nem a megszabott rövidebb határidő alatt él.

Nézzük az örökösödési keresetet. A ki 30 nap alatt meg nem indítja, — az nem kérhet hagyatéki zárlatot, — az örökség pedig igényére való tekintet nélkül fog átadatni. — Vagy: az örökösödési hirdetményi eljárásnál a hirdetményi határidőn túl beadott kereset nem gátolja a hagyaték átadását.

Már most ilyen örökösödési kereset a záros határidő alatt megindíttatik, a kereset azonban a ptr. 113. §-a alapján megszünttetetik. — A hagyaték tehát átadandó. — Vagy nem?

Ha a megszűnt kereset nem létező — akkor igen; ha az ujrafelvételi kérvénnyel feltámasztható — akkor nem. De meddig nem? — Addig, míg nem bizonyos, hogy ujrafelvételi kérvény nem fog beadatni? mert hiszen ezzel a kereset feléled, és kellő időben beadottnak tekintendő. — De mikor lesz az bizonyos, hogy ilyen kérvény nem fog beadatni? Soha! Tehát az ilyen cifra helyzetbe jutott örökösök soha nem kapnak örökséget. Azaz, hogy be kell várniok, míg a kereseti jog elévült. A «megszűnt» s felperesnek mindenestül visszaadott (általa már rég kályhába vetett) kereset interrumpálja az elévülést, és az elévülés csak akkor áll be, ha ezen *megszűnt kereset (!)* nem folytatattatik 32 évig!

Ime ez a következtetés abból, hogy a megszűnt és visszaadott kereset áll, él és létezik.

Itt egy más példa: a számadási per. Es pedig felhívott a számadó; be is adja számadását kellő időben, — azonban egyik fél nem jelenik meg. A ptr. 113. §-a alkalmaztatik. — A számoltatónak joga van (mivel számadás nem adatott be, — mert az megszűntnek = nem létezőnek mondatik ki), a számadást legjobb tudomása szerint megtenni. Már most ha a megszűnt számadási kereset nem szűnnék meg, hanem «újra felvehető» lenne, a számoltatónak szépen várakozni kellene, míg a számadónak a pert újra felvételni (noha az egyszer sem volt felvéve, mégis «újra») kellene.

Igy az igényperben, vagy a végrehajtás korlátozási perben a végrehajtató hasonló esetben sohasem juthatna az árverésig. Igy a zárlat igazolása iránti perben a zárkérő örökök (vagy legalább egy emberkorrig) tarthatná a peres dolgokat zár alatt.

Azt pedig csak senki sem kívánja, hogy alperes vétesse fel a pert maga ellen, mikor anélkül örökségbe léphet, vagy számadást jóváhagyhat, vagy árvereztethet, stb.

Talán azt mondaná erre valaki, hogy az «ujrafelvételi kérvény» beadási ideje lesz akkor a keresetindítás idejének tekintendő — no de akkor már ott vagyunk, hogy feleslegesen új nevet adtunk valaminek, a minek tisztességes neve már van, oly nevet, mit a perrend nem ismer, — tehát nem törvényeset, legfőlebb a II-od III-ad s nem tudom hanyadlatot cum appertinentiis és az ezekre való bélyegeket gazdálkodtuk meg. Bizony ennyiben állhat az «ujrafelvételi kérvény» praktikus előnye, mert ha beadási időre nézve a régi kereset mint nem akkor a mikor tényleg érkezett, hanem az ujrafelvételi kérvény beadásakor érkezettnek vétetik — bizony csak egészen új kereset lesz az!

(Vége következik.)

Dr. Garay Dezső.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi=utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: féltre ..... 6 rt.
névfedőre ..... 3 „ **A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.**

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly úrtól. — Eszmétöredékek a közjegyzői törvényről vonatkozólag. Csánády Kálmán. — A halálbüntetés ellen és a védőkről criminalis ügyekben. Dr. Berger Jakab budapesti ügyvéd úrtól. — A bírói és az ügyvédi vizsga. — Törvénykezési szemle: A községi jegyzők és a zugírászat. Tolnai Antal paksi ügyvéd úrtól. — Elmékedések a polg. törvény rendt. 113. §-a felett. Dr. Garay Dezső úrtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

HARMADIK CZÍM.

31. §. A (névtelen) részvény társaság nem közös név alatt áll fel, sem a részvényesek egyikének nevével nem jelezhető, hanem a vállalat tárgya szerint nyeri nevét.

32. §. Ügyeit a bizonyos időre választott igazgatók vezetik, kik elbocsáthatók és másokkal felválthatók. Az igazgatók lehetnek társasági részvényesek vagy nem is, szolgálhatják a társaságot fizetés mellett vagy a nélkül.

33. §. Az igazgatók csupán a reájok bízott s általuk elvállalt ügyekért felelősek s ha egyuttal részvényesek, úgy egyszersmind mint részvényesek is felelősek.

34. §. A részvényesek a társasági veszteségekért csupán betéteikkel felelősek.

35. §. A részvénytársaság alaptőkéje részvényekre oszlik s ezek egyenértékű hányadokra feloszthatók.

36. §. A részvények bemutatóra is szólhatnak, mely esetben kézről-kézre való átadás által ruháztatnak át.

37. §. A részvények tulajdonjoga bebizonyítható a társulati könyvekbe való bejegyzés által is. Az átruházás később akként történik, hogy a részvényes ura írásban nyilatkozik, mikép részvényét másra átruházza, a mi azután a könyvekbe bevezetendő.

38. §. Részvénytársaság Szerbiában csupán a pénzügyminiszterium tudtával alakítható, mely mindenekelőtt az ily társaságnak tervezetét s azután alapszabályait is fontolóra veendi s a jóváhagyást megadandja vagy meg nem adandja.

39. §. A betéti társaság tőkéje szintén részvényekre felosztható, a nélkül azonban, hogy ezáltal az ily társaságra nézve előírt szabályok megsértethetnének.

40. §. A közkereseti s a betéti társaságnak szerződésai írásban kell hogy kiállittassanak s a szerződő feleknek szabadságára hagyatik, vajon azokat a bíróság előtt megerősíteni akarják-e vagy sem; ha azonban a szerződések nem lettek bíróságilag megerősítve, úgy azokat annyi példányban kell kiállítani, a hány szerződő fél van. Mindezen példányok ugyanazon szövegűek legyenek és mindegyikben kifejezetten jelentessék ki, hány ily példány létezik.

41. §. A részvénytársaságnak szerződései azonban bírósági jóváhagyást igényelnek s a bíróság azokat jóvá nem hagyhatja, ha az illető miniszterium azokat megelőzőleg jóvá nem hagyta.

42. §. Kiteendő a társasági szerződésben minden, a mi iránt megegyezés létrejött, mivel tanukkal nem lehet bebizonyítani sem azt, hogy valami másképp kötött ki, mint a hogy a szerződésben áll, sem azt, hogy azonkívül más is ki lett kötve.

43. §. A közkereseti és betéti társaságok szerződéseinek kivonatai az '5 §-ban előírt mód szerint közzéteendők.

E kivonatokban jelöltessek ki: a *beltagok* személyi- és családi neve, lakása és foglalkozása; a társasági cég; nevei azon társtagoknak, kik az üzletvezetéssel megbizattak és kik a czegezésre feljogosittattak, a befizetett vagy megígért vagy részvényekre felosztott (39. §.) betéti tőke; azon időpont, melyben a társaság működését megkezdendi és melyben azt megszüntetni kívánja, végül a szerződés kelte.

A mennyiben ezen szabályok meg nem tartatnának, a szerződés a tagok tekintetében érvénytelennek tekintendő; harmadik személylyel szemben azonban, ki a társasággal valami ügyletet kötött volt, a társagok a szerződésnek érvénytelen voltára nem hivatkozhatnak.

44. §. A részvénytársaság pedig tartozik úgy a pénzügyminiszterium jóváhagyását, valamint alapszabályait közzétenni.

45. §. A társstagok a határidő elteltével működésüket meg is hosszabbíthatják, de ez a társaság keletkezése tekintetében fenirt szabályok szerint közléteendő, valamint közléteendő az is, ha a társaság megszűnik a határidő eltelte előtt vagy ha a társasági cég megváltoztatnék, vagy ha valamelyik tag kilépne, vagy ha átalán új megállapodás történik.

A közzétételről szóló fenebbi szabályok megtartandók, mivel ha a társaság azok szerint eljárni megszűnnék s vele harmadik személy, ki előtt a későbbi változások ismeretlenek, ügyletet kötne, úgy ennek akaratától függ, vajon a társaság elleni jogát annak előbbeni szervezete szerint avagy utóbb megváltoztatott, de közzé nem tett szervezete szerint óhajtja-e érvényesíteni.

46. §. Ezen háromféle társaságon kívül lehetnek egyes speculációkra keletkezett egyesülések is.

47. §. Ily egyesülések keletkezhetnek egy vagy több kereskedelmi ügylet tekintetében. Az alakulás akként történik, a mint azt az illető résztvevők megállapítják.

48. §. A többi kereskedelmi társaságokra nézve előírt szabályok alól való kivételképen, az egyes speculációkra keletkezett egyesülés bebizonyítható könyvvizetés, levelezés vagy tanúk által is, valaminthogy ily egyesülés a többi társaságokra nézve az alakszerűségek tekintetében fenálló szabályoknak nincsen alávetve.

49. §. Valamely társtag halálával, a társaság rendszerint megszűnik, a mennyiben egyéb megállapodás nem történt. Ha a társaság ily esetben megszűnik, az utódok kötelesek a társaság számadásait a fenálló szerződés értelmében s a fenebbi szabályoknak megfelelőleg rendezni.

IV. FEJEZET.

Az alkuszokról, bizományosokról, szállítmányozókról és fuvarozókról.

E L S Ő C Z Í M.

A alkuszokról.

50. §. A kereskedelem könnyítése végett a törvény elismeri a kereskedelmi ügyletek közvetítőit vagyis az alkuszokat.

51. §. Alkuszok lehetnek minden kereskedelmi helyen és választatnak a kereskedők testülete által azon helyben, hol az alkusz ezen foglalkozását gyakorolni szándékszik, azután megerősítettnek a kereskedelmi s a hol ilyen nincs, a kerületi bíróság részéről, mely ezen megerősítést a hivatalos helység előtt kifüggesztendi s az arról szóló kivonatot hirdapok útján való közzététele végett az alkusznak kiadandja.

52. §. Alkusz csak az lehet, a ki teljeskoru és család vagy nyereségvágyból eredt más büntett vagy kihágás miatt nem volt elítélve.

53. §. Az alkusz köteles a II. §. második pontjának megfelelő naplót vezetni, melybe bepiszkítás, toldás, változtatás vagy rövidítés nélkül mindennap megjegyzendi az általa megkötött ügyleteket, megjelölve a szerződő feleket, a kötött szerződés tartalmát s annak minden feltételeit.

54. §. Valamely ügylet megkötése után tartozik azonnal naplójának ezen ügyletre vonatkozó kivonatát két példányban kiállítani, egyikét az egyik, másikat a másik szerződő fél által aláíratni s az eladó aláírásával ellátott kivonatot a vevőnek, a vevő aláírásával ellátott kivonatot pedig az eladónak átadni, s erre a szerződés közöttök meg lett kötve azon feltételek alatt, melyek a kivonatban foglalvák.

55. §. Saját részére az alkusz a nála megrendelt ügylettel sem saját, sem idegennek neve alatt semmikép sem kereskedhetik. Megbízói számlájára fizetést el nem fogadhat, sem nem teljesíthet, valamint a közvetítése folytán megkötött szerződésnek teljesítéseért nem kezeshet.

56. §. A mennyiben a megelőző §-nak szabványai-val ellenkezőleg járna el, a kereskedelmi testület indítványára a közvetítési jog tőle elvonható s ő azonkívül 100 tallérig terjedő bírságra elítélhető.

57. §. Minden megkötött ügylet után az alkuszt törvényes díj illeti, mely a szerződés tárgya értékének $\frac{1}{2}$ százalékában állapittatik meg. Nincs azonban kizárva az, hogy e részben más megállapodás ne történjék.

M Á S O D I K C Z Í M.

A bizományosokról.

58. §. Bizományos az, ki saját személyes neve vagy társasági cég alatt másnak (a megbízónak) számlájára dolgozik.

59. §. Minden bizományosnak, ki a megbízó számlájára leendő eladás végett más helyről átküldött árura pénzt kiadott, elsőbbségi joga van arra, hogy pénzét kamatokkal és költségekkel együtt az áru értékéből magának megtérítse, ha az áru az ő rendelkezésére áll, az ő vagy a vámhivatal raktárában vagy bármily más nyilvános állami rakodóhelyen, vagy ha az áru ugyan hozzá nem is érkezett, de ő fuvarlevél által bebizonyíthatja, hogy az áru számára elküldetett.

60. §. Ha az áru a megbízó számlájára eladatott és átadatott, a bizományos a részéről kiadott pénzét kamatokkal és költségekkel együtt a megbízó más hitelezőit megelőzőleg téríteti meg magának az eladott áruból.

61. §. A bizományosnak átküldött áru, akár ütközben, akár a bizományos kezében legyen az, annak tekintetik tulajdonává, a ki az árut küldte s ezért azon esetben, ha a bizományos csőd alá kerülne, s az áru még eladva és átadva nincs, az a tulajdonosnak visszaadandó, megtérítettén a bizományosnak vagy csődtömegének az általa az árura kiadott költség.

HARMADIK CZÍM.

A szállítmányozókról, akár vizen akár szárazon. (!)

62. §. A szállítmányozó, ki az árunak szárazon vagy vizen való továbbküdését elvállalja, tartozik naplójába feljegyezni: mily árut vett át, mikor, mennyit s ha kívánják, annak értékét is.

63. §. Ő felelős azért, hogy az áruk s a tárgyak a rendeltetési helyre a fuvarlevélben kitett idő alatt megérkezzenek, kivéve leküzdhetetlen akadály esetét, a mi azonban bebizonyítandó.

64. §. Ő felelős az áruk és tárgyak elveszése vagy megsérüléseért, a mennyiben a fuvarlevélben más nem lett megállapítva, vagy ha a kárt vagy elveszést valamely elháríthatatlan esemény nem okozta.

65. §. Ő felelős a közvetett szállítmányozó tetteiért, kire az árut utalta és ajánlotta volt, hacsak ezt maga a megbízó nem nevezte ki, mert ekkor a főszállítmányozó nem felelős a közvetett szállítmányozóért.

66. §. Az eladó vagy szállítmányozó raktárából kikerült áru, más megállapodás hiányában, a tulajdonos veszélyére utazik; azonban az áru urának módjában van kártérítést követelni a szállítmányozótól vagy a fuvarozótól.

67. §. A fuvarlevél a szállítmányozó és fuvarozó vagy a szállítmányozó, bizományos és fuvarozó közti szerződést jelenti.

68. §. A fuvarlevél magában kell hogy foglalja a kiállítás keltét, az áru minőségét és súlyát, darab számát és megérkezési idejét, — továbbá a feladó nevét és lakhelyét, a rendeltényes (destinataire) nevét s a fuvarozó nevét, foglalkozását és lakhelyét, — továbbá a kialakított fuvardíjt, az elkésés esetében adandó kártérítést és végül a szállítmányozó aláírását. A fuvarlevél szélén ki kell tenni a darabszámok (colli) bélyegét és számát. A szállítmányozó tartozik naplójába az egész fuvarlevelet lemásolni.

NEGYEDIK CZÍM.

A fuvarozóról.

69. §. A fuvarozó felelős az átvett tárgy elveszéseért, kivéve az elháríthatatlan esemény esetét. Ő felelős a kárért is, hacsak azt valamely elháríthatatlan esemény vagy magának az árunak természete nem okozta.

70. §. Ha fuvarozás közben elháríthatatlan esemény merül fel s az áru nem érkezik a kikötött idő alatt rendeltetési helyére, ekkor a fuvarozótól az elkésés végett kártérítés nem igényelhető.

71. §. Az áru átvételével s a fuvarozási költségek kifizetésével megszűnik minden kártérítési igény a fuvarozóval szemben.

72. §. Ha a rendeltényes (destinataire) az árut nem akarja elfogadni, mivel az nem jó karban van vagy hiányos, a kereskedelmi s hol ilyen nincs, a kerületi bíróság szakértők által meg fogja vizsgáltatni az érkezett árut; ha azon helyen még kerületi bíróság sincs, úgy a békebíróság teendi meg azt s a peres feleket a közönséges bírósági utra utasítandja, addig is pedig elrendelendi, hogy az áru biztos helyen eltéessék, s ha ott ily hely nincs, hogy oly helyre vitessék, a hol biztos

hely van. A kereskedelmi, kerületi vagy béke-bíróság elrendelheti, hogy az áru némi része eladassék, mi által a fuvardíj fedezhető.

73. §. Az ezen cím alatt előirt szabványok a hajósokra is vonatkoznak, kik nyilvános fuvarozást elvállalnak, valamint mindenkire, kik tárgyak és áruk továbbállítására vállalkoznak.

74. §. A feladó és fuvarozó ellen elveszés vagy sérülés miatt nincs keresetnek helye, ha a Szerbia belséjében történt fuvarozásért 3 hó, európai Törökországba és Romániába szólóért 6 hó és minden egyéb idegen államba szólóért 1 év alatt meg nem indittatik, — számítva elveszés esetén azon naptól, midőn az árunak a rendeltetési helyre meg kellett volna érkeznie, sérülés esetén pedig azon naptól, melyen az áru kiadatott. A csalás és hűtlenség esetei ezen szabály alól ki vannak véve.

V. FEJEZET.

A bizonyítási eszközökről kereskedelmi ügyekben.

75. §. Kereskedelmi ügyletek, ugymint vételek és eladások, bizonyíttatnak köz- vagy magánokirat, az illető felek által aláirt alkuszi kötjegy, levelek, kereskedelmi könyvek, elismert számla, valamint tanuk által is, a hol a törvény kifejezetten írásbeli bizonyítékot nem kíván.

Dr. Herich Károly.

Eszmetöredékek a közjegyzői törvényre vonatkozólag.

IV.

Láttunk némi eszmetöredékeket egyenes irányban, lássunk már most némelyeket ellentétes irányban is. Umgekehrt ist auch gefahren.

A budapesti közjegyzői kamara az 58. §-t, mely szerint közjegyző csak közokiratokat vehet föl, magánokiratot ellenben épen nem, habár e végett felek kölcsönös megegyezésével kerestetnék is meg, — eltörölni kívánja.

Addig, míg a törvény III., 139., 141 és 142. §-ainál fogva végrehajtás csak teljes hiteles kiadvány alapján rendelhető el, ama kívánság az intézmény létalapja elleni akaratlan merénylet.

Vagy ki kell terjeszteni a végrehajtási jogot oly okiratokra is, melyeknek aláírásai közjegyzőileg hitelesítve vannak, és a közjegyző által szerkesztett magánokiratoknak azután hitelesítve kell lennie, a mit egyéb-iránt én nem javasolhatok, vagy fenn kell maradnia az 58. §-nak változatlanul.

Mi közjegyzők látjuk, érezzük legjobban, hogy most is, midőn közjegyzői okiratoknak végrehajtási előny és jog biztosított; most is, midőn a feleket leginkább azon tudat nyugtatja meg, hogy okmányaiknak örök időkkig való megőrzése folytán, annak teljes és jogaik érvényesítésére alkalmas szövegét ismételve megszerezhetik: csak kevésbé vétetik a közjegyzői közreműködés igénybe.

Mivé lenne azonban az intézmény, ha a közjegyző minden irányban megtámadható magánokiratokat szerkesztene; ha az általa szerkesztett okiratok megsemmisülés ellen megóva nem leendenének; ha a közjegyzőt a szerkezet és tartalom tekintetében felelősségéből folyó hitele többé nem támogatná; ha a közvélemény nem tartaná többé a közjegyzőt oly elfogulatlan közegnek, ki mindenik fél érdekét egyenlően figyelembe tartani van hivatva; s ha a közönség a közjegyzőben csak az egyszerű okmánykészítőt látná, kitől akkor még rossz

neven is venné ha a most nem teljesíthető némi engedékenységre birható nem lenne: azt csak az tudja legjobban megítélni, ki vidéken minden alkalommal látja és tapasztalja, hogy a közjegyző hitelét és tekintélyét egyedül az tartja fenn, hogy őt a közvélemény a törvény által az ellentétes érdekek fölé helyezte, s okmányait teljes hitelűeknek, előnyözötteknek és jól megőrzötteknek tudja és tekinti.

És valóban a közjegyzőt most körül övező hitelességi és pártatlansági nimbusz csakhamar enyészetnek s az intézmény megsemmisülése felé indulna, mert az 58. §. eltörlése után közokiratok azontul csak a kényszer ritka eseteiben létesülnének, kényelmesebbnek találván mind felek, mind a közjegyző a 70., 79. és 172. §. nyűgétől és felelősségétől megszabadulni, a mi lassankint a közjegyző iránti bizodalmat ingatná meg, annál inkább, mert ha a közjegyző feleket nem ismeri, nekik magánokiratot sem készíthet teljes megnyugvással, sőt ha attól eltekintve a kívánt magánokiratot elkészítené, könnyen és akaratlanul is közreműködnek jóhiszemű felek megkárosításában, minthogy már több esetek fordultak elő, melyekben rosszakaratu egyének mások neveit felhasználva, az őt személyesen nem ismerő jóhiszemű feleket megkárosították, holott ügyvédek közbenjárását sem nélkülözték, a mi a közjegyző befolyásával is megtörténhetnék, ha előtte idegen egyénekkal jóhiszemben a kívánt magánokiratot elkészíti, s pedig épen arra van alapítva a budapesti közjegyzői kamarának javaslata, hogy vidéki felek nem mindenkor levén képesek személyük azonosságát igazolni, a közjegyző által jelenben el kell utasíttatniok.

A közvélemény szemében akkoron a közjegyző magasabb fokú zugirásznál egyébnek nem látszhatnék, s e vélemény terjesztésében a most is ellenséges indulatu elemek hathatós támpontot nyernének, és a megsértett érdekek is amazokkal karöltve járni kényszerítenének.

Ezért az 58. §. eltörlését a közjegyzői intézményre nézve calamitásnak tartanám.

Nem lenne szerencsésb helyzetben az intézmény, ha a közjegyzők, némely nézetekhez képest, peres ügyekbeni ügyködhetésre feljogosíttatnának. Mert az ügyvédi hitel és tekintély annyira meg van ingatva, hogy maguk az ügyvédi kamarák és egyes kiválóbb ügyvédek, az ügyvédi hitel és tekintély emelésére módokról gondoskodni nemcsak időszerűnek, de szükségesnek találták és benne fáradoztak. Szükségkép maga után vonná tehát, hogy a közjegyzők iránt, a több oldalról nyilvánuló ellenszenv dacára már is minden irányban és minden körökben lassankint gyökeret verni kezdő bizodalom, mely már is a közjegyzőben keresi a vitás kérdésekbeni pártatlan és elfogulatlan tanácsadót, tőle azonnal elfordulna.

De egyébkint is a közjegyzői ügykör az ügyvédi ügykörrel össze nem egyeztethető, s az intézmény alapjában lenne megingatva, mert már mindjárt az 58. §-nak rendelkezése illusoriussá tétetnék, minthogy részint felek óhajának nyomása alatt, részint egyéb könnyen felfogható tekinteteknél fogva az ügyvédkedő közjegyző, nem mint közjegyző, hanem mint ügyvéd járna el és szerkesztené különösen a fontosabb okmányokat s ismét csak a kényszer eseteire szoríttatnának a közjegyzői okiratok. Ezen kívül a magánjog terén számos oly esetek fordulnak elő, melyekben a peres eljárást óvás vagy értesítvény teljesítésének kell megelőznie, a melyeknél a per vitelére megkeresett ügyvéd-közjegyző önmagával mint közjegyző ellentétes helyzetbe juthatna, különösen oly vidéki helyeken, hol egyetlen közjegyzői állás van rendszeresítve.

Nem a most is mostoha viszonyok közt levő ügyvédség rovására kell tehát a közjegyzői hatáskört tágitani, hanem annak sérelme nélkül oly irányban, melylyel egészen a hivatalszobákban felburjánzott zugirászat gyökerei metszetnek el, legfőképp pedig oly téren, hol eddig az eljárás a megfelelő közegek hiányában a birói jogkörbe volt utalva, de mely természeténél fogva egészen a közjegyzőség hivatáskörébe tartozik: a peren kívüli eljárás köréből, hova sorozandó csőd elrendelése előtt a hitelezőkkel barátságos uton lehető kiegyezés megkísérlése is. Csakhogy az ilyen eljárásoknak egészen a közjegyzői hatáskörbe utalása iránt a talaj még most nem akar alkalmasnak mutatkozni.

Még nagyobb veszély fenyegetné azonban az intézményt, ha némely idétlen kívánsághoz képest, a közjegyzőknek birói biztos minőségbeni eljárási köre végrehajtások foganatosítására kiterjesztetnek. Hiszen akkor a közönség a közjegyzőben nem bizodalmas tanácsadóját, hanem üldözőjét tekintené, s tőle egészen elidegenednék. Nálunk be van hozva a végrehajtói intézmény, tehát nincs semmi ok és szükség arra, hogy a végrehajtások foganatosítása más közegre is ruháztassék s a csak még most fejledezésnek induló intézmény csirájában elfojtassék.

Egyik legfőbb védője és támogatója a közjegyzőnek hallgatagsági kötelezettsége. Tudja, érezi a közvélemény, hogy a közjegyző, akár egyszerű tanácskozás, akár hivatalos eljárás közben tudomására jutott nyilatkozataival, hacsak ő azt maga meg nem engedi, vagy épen meg nem kívánja, indiscretiot el nem követ, el nem követhet. És még is találkoznak olyanok, kik e jótékony védőpaizst, ha nem is teljesen, de részben és mindenestre vészthozólag, elvetendőnek gondolják. S így vannak, kik a 99. §. harmadik kikezdésének azon rendelkezését, mely szerint értesítvények esetében az ellenfél által adott nyilatkozat fölvetelének a tanusítványba csak akkor van helye, ha azt a fél kívánja vagy megengedi s beleegyezését a jegyzőkönyv aláírásával bizonyítja, — megszüntetni kívánnák. Ez azonban az intézményre rendkívül veszélyes lenne, mert ha a közjegyző a fél nyilatkozatát az ellenfél tudomására juttatni és tanusítani jogosított lenne, az nem lenne egyéb, mint a gyanutlan fél óvatlan őszinteségének elárulása s gyakran helyes és jogos védekezhetésének megsemmisítése. Szükségképp maga után vonná tehát az ily eljárás, hogy a közönség a közjegyzőt, a helyett hogy bizodalmaival ajándékozná meg, kerülne a mennyire belátná.

Ne bolygassuk tehát a törvénynek több jó és üdvös rendelkezéseit. Hagyjuk meg a közvéleménynek az egykori hiteles helyek iránt, melyek helyébe most mi lépünk, még mindig létező pietását, hogy azt méltóan és teljes mérvben reánk ruházhassa, s óvjuk meg azon korlátokat, melyek ama pietást elősegíteni hivatottak.

V.

Még csak az ügyviteli könyvekről akarok röviden megemlékezni.

A törvénynek a könyvek felőli rendelkezései sem nem kielégítőek, sem nem rendszeresek, sem a magyar nyelv kívánalmának meg nem felelők.

Ugyanis a 151. és 156. §. a közjegyző által vezetendő könyvekről rendelkezvén, bár a 152. §-ban meg szabja, hogy a másolatok és fordítások hitelesítése, a váltóóvások, a közjegyző által szerkesztett beadványok, a bíróságtól nyert megbízások, és hagyatéki ügyek, az ügykönyvbe be nem iktatandók, mégis sem ezen, sem a 156. §-ban nincs intézkedés a felől, hogy a másolatok és kereskedelmi könyvkivonatok hitelesítéséről, fordítások

hitelesítéséről és a beadványokról is könyvek vezetendők. A 151. és 157. §-okban némely könyveknek alakja is meg van szabva, másoké ellenben egészen mellőztetett. A törvény az önálló iktatókönyvekről, az ügykönyv egyedüli kivételével, nem külön rendelkezik, hanem a 156. §-ban a csak nyilvántartásul szolgálókkal összevegyítve, s míg a 156. §. c), e), f) alatt érintettek csak a külön önálló iktatókönyvek, addig az a), b), d) alattiak nyilvántartásiak.

Az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a kereskedelmi törvény s a kereskedelmi ügyekben eljárás iránti rendelet nem kívánván többé a kereskedelmi könyveknek zsinórral átfűzését és hitelesítését (parafrázását), azért annak ki által és mi módon teljesítéséről nem is rendelkezik; s a váltótörvény és a váltóügyekbeni eljárás iránti rendelet is az óváskönyvek hitelesítésének, s különösen a közjegyzőkre nézve ki által, és mi módoni teljesítéséről nem intézkedvén: nem lehet többé az óváskönyvet illetőleg az a részben fennálló törvényes szabályokra hivatkozni, hanem e tekintetben vagy a közj. törvény 154. §. rendelkezését lesz szükséges kiterjeszteni, a mi minden aggály nélkül teljesíthető, vagy iránta más új intézkedést kell tenni.

A magyar nyelv kívánalmának is inkább megfelelő lesz, ha az ügykönyvön — melynek címe fenntartható — kívüli többi könyvek, a németes *jegyzék* helyett vagy egyszerűen iktatókönyveknek, minthogy azokba az ügyek csakugyan beiktatandók, vagy azon ügyletről címeztenek, melyeknek beiktatására szolgálnak, például: óváskönyv, beadványkönyv, fordítási könyv, hagyatéki könyv, birói megbízási könyv, másolat és könyvkivonat hitelesítési könyv; — a nyilvántartási könyvek pedig név- vagy tárgy-mutatóknak, tekintve letétkönyvnek, címeztenek.

Ezeknél fogva a 156. §. a következő két új §-szal volna felcserélendő:

§. A közjegyző az ügykönyvön kívül még a következő önálló iktatókönyveket köteles vezetni:

- a) a beadványokról;
- b) a másolatok és kereskedelmi könyvkivonatok hitelesítéséről;
- c) a fordításokról;
- d) óváskönyvet a váltó- és a kereskedelmi törvény értelmében teljesítendő óvásokról;
- e) a hagyatéki ügyekről;
- f) a birói megbízásokról.

§. Köteles még a közjegyző következő nyilvántartási könyveket is vezetni:

a) névmutatót az ügykönyvbe vezetett közjegyzői okiratokban előforduló ügyfelekről, az ügyszámok kitételével;

b) külön névmutatót is azon felekről, kiknek végrendelete létezik a közjegyzőnél;

c) névmutatót a hagyatéki és birói megbízási ügyekről iktatókönyvekhez;

d) letétkönyvet a 108. §. értelmében ideiglenesen átvehető készpénz, közhiteli és egyéb értékpapirokról.

Mind ezen iktató és nyilvántartási könyveknek alakja is, a mennyiben az a 157. §-belivel együtt a közjegyzői utasítás számára fenntartandóul czélszerűbbnek nem mutatkoznék, a 157. §-ban vagy külön megállapítható volna.

Hogy a letétkönyv miért sorozandó a nyilvántartási könyvek közé, oka az, mert a 108. §. szerint készpénzt, közhiteli és egyéb értékpapirokat a közjegyző csak ideiglenesen vehet őrizet alá, (helyesebben: letétbe), s csak úgy, ha azok valamely közjegyzői okirat fölvétele alkalmával adatnak át a végett, hogy azokat bizonyos személynek vagy hatóságnak szolgáltatassa át. Ezen leté-

telről azonban úgy ezen 108. §. második kikezdése, mint az általa felhívott 106. §. szerint jegyzőkönyv veendő föl, a mi mint közjegyzői okirat az ügykönyvbe bevezetendő. De mivel az ily letét csak ideiglenes és a 109. §. szerint bizonyos határidő alatt rendeltetéséhez képest át, vagy a félnek visszaszolgáltatandó, a mellett hogy az ügykönyvhöz tartozó névmutatóba is be kell vezetettetnie, még különösen is nyilvántartásba teendő, hogy se a közjegyző maga róla meg ne feledkezhessék, mind pedig a 168. §. értelmében évi vizsgálatok alkalmával azok felett a kellő felügyelet minden nehézség nélkül könnyen gyakorolható legyen.

Midőn ezzel a közjegyzői törvény tiszteletben tartása és tartatása s módosítása és pótlása körüli eszmétöredekeimet befejezem, habár nem kecsegtethetem is magamat azon reménnyel, hogy az érdekelt körök figyelmét felköltönnem sikerült, megnyugszom amaz ismert latin közmondásban: dixi et salvavi animam meam.

Csanády Kálmán,
nagyváradi kir. közjegyző.

A halálbüntetés ellen és a védőkről criminalis ügyekben.

(Folytatás.)

Eszmemenetetemet kevésbé félbeszakítom, mert egy kis, habár igen szomorú történetkét elmesélek, a mely azoknak önök között, a kik a külföldi lapokat olvassák, még élénk emlékezetükben leszen.

Körülbelül azon időben, midőn a bpesti ügyvédi kamara tagjai, Astraea istennő eme bátor lelkes és ernyedetlen bajnokai a megyeház disztermében az 1879/80. közgyűlést tartották, azon rémhirt terjesztették a külföldi ujságok, hogy Délamerika egyik kisebb városában egy dúsgazdag agg ültetvénybirtokos néger szolgája által iszonyú módon meggyilkoltatott, de még mielőtt a gyilkos a büntető hatalom sujtó karja alá került volna, habár a szörnyett egyhangulag méltán comdemnálva lett, a sajnálat némely vegyülete nyilvánult a vétkes iránt, mert a lapok *leghitesebb adatok nyomán* azt is közölték, hogy nem csak nagy részén azon családtagoknak, a melyekhez a meggyilkolt aggastyán tartozott, a kérlelhetlen sors vaskeze sulyosodott, hanem, hogy az átok azokra is átmászott, a kik ezen családbeliek egynehányával, még ha szolgai minőségben is, összekötésbe jöttek.

«Dem Dämon ist sein Opfer unverloren
Wär es an öde Klippen angebunden
Und an des Atlas himmeltragende Säulen
So wird ein Flügelross es doch ereiln»

mondja vatesi minőségben ama költő, a ki, mint tudjuk, beteges mysticismusra hajlandó kedélylyel egyáltalán nem birt. És valóban, bármily büszkén burkolódzunk is bölcsességünk és fölvilágsodottságunk köpenyébe, el kell ismerünk, hogy uralkodik fölöttünk egy erkölcsi principium, mely, a mint azt napjainkban egy dynastiánál tapasztaltuk, villámbetűkkel vési úgy a történelem könyveibe, mint az egyesek életlapjaira: van erény, és ennek tiprói még az ártatlan utódokban is bűnhődnek. Pillanatnyilag, míg a cikázó villám fénye kápráztatja szemünket, ezeket lesütjük, de mihelyt «passato il pericolo», a mint az olasz mondja, «gabbato il santo», és csakhamar nevetünk gyöngeségünkön. Pedig nem tudom, hogy ugyanazon embernek, a ki egy jelentéktelen s fegyverzett szemmel is alig észlelhető hólyagocskából fejlik ki, de a ki azon idő alatt, míg a földi lét szinpadán szerepel, enkeladosi erőt érez magában még az eget is ostromolni, és a kinek tetemei rövid idő múlva ismét alkatrészeire, — melyek a férgek és földrészecskék, — föloldatni fognak, — mondom, hogy derogálna-e ugyanazon ember méltóságának, ha porba borulva elismerné azon titkos,

főnnséges hatalmat «... jene Macht», — a mint SCHILLER mondja, — «die unerforschlich, unergründet, des Schicksals dunkle Knäuel flicht» s ha kevésbbé kevély és elbizakodott volna a «positiv»-nak tudása erős érzetében.

Mert bizonyos talányok valószínűleg soha oldatni nem fognak és a jelenlegi nemzedék már meglehetősen nagy haladást tett, ha megbírálni képes, hogy az emberi ész határai a természetével nem ugyanazok. Talán a legkésőbbi emberi generatioknak is szól az ismert franczia következő verse:

Doutez, mortels, doutez, car vous ne savez rien,
Je ris, quand je vous vois prendre l'affirmative,
Je ris, quand je vous vois tenir la négative.
Doutez, vous dis-je encore, cela seul vous faites bien.

Magyar fordítás:

Kétkelkedjete halandók, most és mindenha, mert semmi bizonyost nem [tudtok.

Nevetek, ha látom, hogy csalhatatlanoknak hiszitek magatokat «igen»-tek [által

S nevetek, ha «nem»-teken kétséget támasztani nem engedtetek

Azért ismételtén mondom, csak kétkelkedjete, mert e földön jobbat amugy [sem tehettek.

(Hogy a főntemlitett gyilkost a Nemesis utólért-e, hogy az igazság kezei közé került és hogy mily büntetésre íteltetett-e, azt nem tudom.)

Nem ok nélkül mozogtam e mysticus körben, mert nézzük a főnt kifejtett tan netán valahai alkalmazhatását a jogtudományban. Vagyis vajon az emberiség javáért lángoló Szt. Ágoston († 430) által fölállított (ez utóbbit a festészek — a mint tudjuk — emberszeretete jelvényeül lángoló szívvel festik) továbbá Calvin († 1564) a nagy egyházjavító, (a ki ép oly kitűnő jogász mint theologus volt, valamint Schleiermacher († 1834) a német filosofus által védett *determinismus* tana fog-e még valaha a büntető jogban a beszámításnál nem mondom *mentő* oknak, (mert ez a mint nagy jogtanárunk PAULER egy helyütt mondja «a legszentebb jogokat veszélyeztető és a büntető hatalmat megbénító eredményekre és következtetésekre vezetné»), de legalább *enyhítő* oknak tekintetni? A ki ezt napjainkban állítani, sőt plane védelmezni merné, azt a jelenlegi tudósoknak homerusi hahotája még a siron tul Charon sajkájáig is kísérné. Pedig nem oly nevetséges és majdnem oly becscsel bír mint egy positiv tudomány (melyet alant említek és melynek alkalmazása nélkül semmi vétkest a tulvilágba nem menesztünk), plane, ha mint elfogulatlan jogászok tekintetbe vesszük, hogy minden észirány és minden szellemi mozgalom, *még ha merő tévelygésekből is állana*, és ha az ellenfél táborából azt «heller Wahnsinn»-nak declarálnák is, azért mégis a bizonyos iskolai nézettől el nem kaptott, hanem önállóan gondolkodó, magát csalhatatlannak nem tartó, «Grössenwahnsinn»-ban nem szenvedő jogász szemében figyelmet érdemlő jelenség leszen, mert juste dieu! miféléket nem állítottak és védtek már bolygó földgömbünkön! Csak egy specialis nézetet közlök egyik az emberiség magaslatán álló férfitól, a melyre figyelmeztetve lettem «DISRAELI» egyik könyve által *Inquiry in the literary and political character of James I.* a mely I. Jakab († 1625) Nagybrittania Irland és Scotország királyával foglalkozik. Hogy I. Jakab a szerencsétlen Stuart Maria fia és a szintén szerencsétlen I. Károly atyja volt, azt a történelemből tudjuk. De kevésbbé ismeretes talán, hogy I. Jakab (ki kora míveltsége niveau-ján állt) az angol irodalomban „opera” című iratai által figyelmet gerjesztett. Ezen művet nem azért említem itt, mert I. Jakab abban az absolutismust a kormányzatban védte, mert ezen nézetben előtte is sok király volt, habár épen az ő fiának, a ki atyja politikáját követte, a mint tudjuk, ezen tévnézete életébe került, mert 1649-ben Cromwell által, a ki Angolországot azzá tette, a mi még most, nyilvánosan kivégeztetett, valamint nincs kizárva az eshetőség (csak lapozzuk a nagy történelem lapjait), hogy

az absolut kormányzat szükséges voltáról ezentul is sok ország uralkodói, illetve miniszterei nem lesznek meggyőződve. Legalább egy europai államban, a mely napjainkban a miveltség és előrehaladottság legelső fokán áll és a hol a népek az absolutismust rég eltemetve vélték, utóbbi napokban tetszhalálából azon férfiú támasztotta föl, a kinek nyilatkozatát a constitutionalis alkotmány fölött egyáltalán categoricus nyelvét a gyáván farkcsóváló «grex»-e jobban érti, mint p. o. FICHTE eme állítását: «das Ich setzt sich als bestimmt durch das Nicht-Ich» vagy HEGEL azon állítását: «das Wesen ist das Sein als Scheinen in sich selbst», a mint az is igaz, hogy míg a vas- és vér-politicusoknak egy náluknál erősebb és hatalmasabb cromwelli óriás nem támad, a ki őket dicsőségükkel együtt porba nem zuzza, addig mi szegény jogászok még sokáig fogunk sopánkodkodhatni, hogy a halálbüntetés ellen vagyunk. — Én századomat főnézetei és tendenciájára nézve ép oly kevésbé fogom föl, mint Nimrod a vadászat ősenek vagy mint Abraham Isak és Jakob, a bibliai patriarchák évszázadait. Mit ér a militarismus (hogy ne mondjuk az embervadászat) haladása, ha nehéz vas talpai alatt a tudomány zsenge virágjai sárba tiportatnak? — — mondom, nem azért emlitém e könyvet (mert politicus nem vagyok és politicai szempontból a halálbüntetés fölött vitatkozni mindig undok tett volt és fog maradni is), de ugyanazon I. Jakab föntemlitett művében még azt is állítja és védi, még pedig legnagyobb komolysággal, ritka elmeéllé és a tudományosság nagy apparatúsával, valamint az akkori idő legjelesebb tudósai által támogatva, „*hogy az ördög leginkább szeret vén asszonyokban lakni és ha ezek egyedül vannak, velük társalogni*“. Hogy ma osztatik-e még I. Jakab nézete minden férfitól, különösen olyantól, a ki kedves felesége mellett még ennek édes anyját is állandóan bírja «in aris et focis», azt nem tudom. De a mint az olvasó eddigelé talán nem tudta, hogy a vén asszonyok ördöngösségéről már 200 évvel ezelőtt tudományos értekezéseket irtak, úgy lehet, hogy a determinismus befolyásáról a büntető jogban már valaha irtak és hogy csak nekem nincsen arról tudomásom.

De már most mitévők legyünk? Bolyogtunk fantasiánkkal a sideri tejút aetherjében, de feleletet kérdésünkre a halálbüntetést illetőleg nem kaptunk. Kopogtunk a statisticusoknál, de ezek tudománya, habár kiváló figyelmet érdemlő, azonban még fiatal, alig pelyhedző állu. Kérdeztük a filosofusokkal, de ezek MONTAIGNE (a ki DESCARTES-nek utat tört) ismeretes «que sais-je?»-ével feleltek. A theologia szent embereinek mysticus mondatai sem digerálhattak mindenki által. Hallgassuk tehát az utolsó facultást — a medicinát.

Dr. Berger Jakab,

budapesti ügyvéd.

(Polytatása követk.)

A birói és az ügyvédi vizsga.

A jogászvilág némely részében azon eszme látszik gyökeret verni, mintha az ügyvédi vizsga a birói hivatal s különösen a felsőbb bíróságoknál megüresedett állások elnyerésében az 1874. évi XXIV. t. cikkben megállapított birói gyakorlati vizsgálattal szemben előnyt érdemelne. Ha tekintjük a birói tiszt jelöltje által leteendő írás- és szóbeli vizsgálatnak ama törvény 6. és 7. §§-aiban felsorolt tárgyait, és ugyanott a 8. §-nak rendelkezését, legnagyobb tisztelettel meg kell hajolni nem csak a jogász-, hanem az egész hazai közönségnek a törvényhozás azon üdvös intézkedése előtt, mely szerint a vizsgáló bizottság a kir. ítélő táblánál csak olyan jelöltnek adhatja ki a képesítési bizonylatot, ki a vizsgálat folyamán kellően igazolta, hogy nemcsak elméleti jogtudománnyal, hanem a birói tiszt önálló gyakorlatára szükséges jogi ismeretekkel, kellő ítélőtehetség és avatottsággal bír, vagyis hogy a birói pálya gyakorlati terén hivatásának megfelelni képes.

Már most ily biztosíték mellett, melyet a kir. ítélő tábla vizsgáló bizottsága a birói kar s így a törvényszerű jogszolgáltatás érdekében nyújt, párhuzamba lehet tenni a birói tisztre ekkint képesítetteteket az ügyvédi vizsgát tevő egyénnel, kik inkább az ügyfelek jogainak megvédése céljából mintsem a birói állások elnyerése okáért nyernek ügyvédi oklevelet. Ily összevetésnek eredménye pedig nem lehet más, mint hogy a birói tiszt gyakorlatára képesített egyén ép oly megfelelően fogja kitölteni helyét a birói pályán, mint azon ügyvéd, a ki nem a felek képviseletére, hanem birói tisztre szánta tehetségét; — de tovább menve, ha különböző ily képesítési okmánnyal ellátott két egyéniség a birói pályán egyenlő időtartamig folytatta működését, azon kérdés vethető fel, melyekből fog jobb gyakorlati birói válni? A tapasztalat azonban csak azt eredményezheti, hogy csak a sok évi gyakorlat és buzgalom fogja a kettő közül egyik vagy másiknak az elismerés babérját oda ítélni, amint vagy a birói tisztre vagy az ügyvédségre képesített teljesíti jobban szolgálatát, vagyis amint a jogtudomány gyakorlati alkalmazásával és szorgalom kifejtésével az egyik a másikat felülmúlja.

Ezen érveket tekintve, az osztrák tartománybeli bíróságoknál, a kiktől is a hivatott törvény alkotását kölcsönöztük, az ott alkalmazott bíraktól nem kívánnak ügyvédi oklevelet, hanem ott még a felsőbb és legfelsőbb forumok biráinak legnagyobb száma csak gyakorlati birói vizsgálatról szóló bizonylattal bír, — de azért még sem lehet tőlük az általános elismerést megtagadni, miként ők a jogszolgáltatásban a jogtudomány legmagasabb polczán állanak. Ugy másfelől sem titok, hogy a mi hazai felső bíróságainknál is ily érdemdus férfiak léteznek, kik ügyvédi oklevél birtokában nincsenek.

Ebből tehát minden jogosan érző jogász azon következtetést vonhatja le, hogy a gyakorlati birói tisztre vizsgálatánál fogva képesített ép úgy hivatott a birói állások bármelyik fokára, mint az ügyvédi diplomával felruházott bírótársa, és hogy ennél más intentió a törvényhozásnak az említett törvény alkotásánál nem lebeghetett szeme előtt. Ha egyébként az ellenkezőt képes valaki bizonyítani, ennek a vitatott egyenlőség védője is szíves hallgatója leend.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A községi jegyzők és a zugirászat.

II.

De kérdés: lehet-e a *községi jegyzőket* ezekkel egy vonalba helyezni, és ezeket is zugirásznak tekinteni, úgy mint amazokat, avagy nem volna-e helyesebb a községek jegyzőit némely okmányok szerkesztésére és némely beadványok megírására világosan feljogosítani, és ezek tekintetében őket beadványok ellenjegyzésére is csakugy feljogosítani, akár a kir. közjegyzőket?

Ezen kérdés megoldása végett tisztába kell jönnünk az okirat szerkesztés, a bíróságokhoz intézett peres és perenkívüli, valamint a közigazgatási hatóságokhoz intézett beadványoknak jogtudományi, törvényismereti és forgalmi igényei iránt.

A szerkesztetni szokott okiratok rendszerint magánjog

tárgyát képező ügyleteket tárgyznak, csak csekély részők más tartalmu.

Magyarázatot nem igénylő dolog, hogy magánjogokat tárgyzó okirat annyiféle lehet, a hányféle a magánjog szerint lehetséges jogügylet. Leggyakoribbak azonban a kölcsönt, adásvevést, bérletet és haszonbérletet, házassági szerződést és végrendekezést tárgyzó okmányok.

Ezek közül a dologbani jogok némi ismeretét igényli a tulajdonszerzésre irányuló adásvevés és a gyakran zálogjog kikötésével járó kölcsön, — a kötelmi jog némi ismeretét igényli ugyancsak az adásvevés és kölcsön, továbbá a ritkábban előforduló csere, az ugyancsak okmányoztatni szokott bérleti és haszonbérleti és a ritkábban okmányoztatni szokott munkabér és vállalkozási szerződések, — a családjog némi ismeretét igényli a házassági szerződés, — végre az

örökösödési jog némi ismeretét igényli a végrendekezés és az osztályos egység.

Ezen okiratok szerkesztéséhez a magánjog ismerete lévén szükséges, tagadhatlan dolog, hogy ki minél alaposabban ismeri és érti a magánjogot, annál jobban képes világos, az ügylet minden oldalát körülíró, minden lehető esetet előrelátó okmányt szerkeszteni. De tagadhatlan dolog az is, hogy a magánjog nem oly titok, melynek megértése végett mindenféle rejtélyes, borzongos utakon kell keresztülhatolni, és a mely ugyanazért csak némely kiváltságos, hivatott egyének előtt tárul fel; hanem a valóságos, eleven, köznapi életben előfordulni szokott viszonyok szabályozása az, melynek mindennapos egyszerű részeit idővel mindenki elsajátítja, a ki azzal gyakorlatilag egy ideig foglalkozik. Nem is említve azt, hogy a fővárosban a zugírászat egy időben épen azért virágzott oly nagyban; mert az ügyfelek, különösen a világos váltóbeli és könyvkivonati követelést érvényesítő kereskedők nem tapasztaltak a jogtudományban kezdetleges képzettséggel bíró némely ügyvéd, és a tapasztalatilag gyakorolt zugírász között más különbséget, mint azt, hogy a zugírász serényebb, a pénz behajtásában gyorsabb, némely ügyvéd pedig a költségjegyzék készítésében drágább volt; csak arra hivatkozom, hogy a magánjognak igen sok intézménye történetileg nem a judicaturában és tudományban, hanem az életben, egyszerű emberek gondolkozásában szülemlett meg, és hogy különösen a váltó és kereskedelmi jog terén a legújabb időben is a forgalomban tapasztalt bankárok és kereskedők agyában fogamzott több oly jogintézmény, melyeket a magistratura kezdetben nem értett, tekintélyével nem támogatott, sőt mint a törvényes jogfogalmak alá nem vonhatót, a törvény védelmére nem alkalmasaknak jelentett ki, később azonban megértvén és a forgalomban elkerülhetlennek felismervén, mégis védelmében részesített, és melyekkel a törvényhozás nem tett egyebet, mint hogy azokat mint a forgalomnak az élet által teremtetett jogintézményeit egyszerűen regisztrálta, törvénykönyvébe iktatta.

Tagadhatlanul igaz, hogy vannak jogügyletek, melyek az életben oly gyakoriak, hogy azokat minden tapasztalt ember érti. Minden ép eszű, tapasztalt ember tudja a magánjognak azon szabályait, miszerint az adásvevés tulajdonszerzésre irányul, a kölcsönvevő a kölcsönvett összeget, a hitelben vásárló pedig a neki hitelezett vételért megfizetni köteles, — tudja, hogy ha a szülék végrendelet nélkül halnak el, vagyonuk a törvényes örökösödés rendje szerint gyermekeikre száll egyenlő arányban stb. stb.

Ahhoz tehát, hogy valaki ezekről okmányt a kölcsönről kötelezvényt, az adásvevésről, bérletről haszonbérletről szerződést, a lemenők közötti világos örökösödésről osztályos egységet írhasson, nem kívántatik más, mint az, hogy a fogalmazásban is némi jártassággal bírjon.

A dolog azonban változik, a mint az ügyletek bonyolódhatnak. Egyszerűbb és gyakoribb ügyletekhez elég a magánjognak gyakrabban előforduló főbb szabályait ismerni, ritkábban előforduló és bonyolódottabb ügyletek a magánjognak kiterjedtebb és alaposabb ismeretét igénylik. De mindenkor szükséges, hogy az okirat szerkesztője a vidéket, az ott divó szokásokat és kifejezéseket ismerje.

Más figyelemreméltó oldala is van a dolognak, t. i. az, hogy kisebb érdekek kevésbé fontosak, mint nagyobb érdekek. Ezen tétel bővebb fejtegetése helyett bizonyítékul csak arra hivatkozom, hogy a kis összegek feletti bíráskodás, alsóbb rangú hatóságokra van bízva, és hogy a kisebb ügyekben az alsó bíróságok által hozott ítéletek több országban felelősebbnek.

Most már az a kérdés: mennyiben képes a községi jegyző az egyszerű ügyek ellátására?

Hogy ezen kérdésre felelhessünk, lássuk: ki a községi jegyző?

A községi jegyző mind olyan, aki részint iskolákban, részint az élet tapasztalatai, érintkezés stb. után a miveltségnek bizonyos fokára emelkedett, igen sokan olyan fokára, hogy méltán foglalnak helyt a honoratiorok között ott is, a hol ezek nagyobb igényekkel lépnek fel. És minden esetre a miveltségnek magasabb fokán áll hazánkban a községi jegyző, mint a közép-osztály állaga, sőt rendszerint a lelkes mellett első ember a községben.

A tulajdon, a zálog, az adásvevés, a csere, a bérlet és haszonbérlet, a munkabér — és munka — vállalkozási szerződés, a világos lemenő örökösödés jogszabályait ezek mindannyian ismerik; nem tudják annak a jogbölcészetszétből és társadalmi tudományokból felfogható alapjait, nem ismerik ezen jogintézmények történeti fejlődését; hanem ismerik mint létező jogintézményeket, ismerik azok gyakrabban előforduló alakulatait és az ezek tárgyában fennálló jogszabályokat, ismerik, mint gyakorlati emberek, kik az egyes eseteket fejökben meghányták vetették, olyan esetekben maguk is megfordultak, és peres esetekben hozott ítéleteknek és végrehajtásoknak tudomására jöttek.

E helyütt megjegyzem még azt, hogy hazánkban magánjog dolgában, fájdalom amugyis igen ritka a tudományosan képzett ember, és hogy az igazságügyi kar átlagos része szintén csak tapasztalatból tudja, amit tud.

Most tehát azon kérdés előtt állunk, hogy ezen tapasztalatokkal és ismeretekkel képes-e a községi jegyző ilyen-olyan okmányokat szerkeszteni.

Mielőtt e kérdésre felelnék, előre bocsátok még egyet.

A kölcsönvétel és a jelzálog lekötése, az adásvevés és a tulajdonjog telekkönyvi bekebelezése oly gyakori dolgok, hogy ezekre nyomtatványt kapni minden papír-kereskedésben. Egyszerű esetekben nincs ezekkel más dolog, mint a nyomtatványokat kitölteni, azokba a neveket és számokat bele írni.

Es ehhez ne értene a községi jegyző, — a községi jegyző, a ki a községi bíráskodásnak lelke, a ki az adókönyveket vezeti, a ki a birtokátruházásokat adó tekintetében nyilvántartja, stb. stb., szóval a községi jegyző, a ki a közigazgatás jelenlegi szervezete és állapota mellett az egész hazai közigazgatásnak legnélkülözhetlenebb eleme? Törüljétek el a főispáni méltóságot és a főrendi házban támad ugyan bizonyos ür, de a közigazgatás alig fogja megérezni; törüljétek el az alispáni állást, s hagyjátok meg a megyei jegyzői kart, és a közigazgatás zökkenni fog ugyan, de nem fog megállani; törüljétek el a megyei jegyzői hivatalokat, és a közigazgatás rettenetes hátralékokba fog ugyan sülyedni, de azért, a hogy úgy, meglesz. Törüljétek el azonban a községi jegyzői hivatalt, és eltörültétek magát a közigazgatást.

A magyar községi jegyző nem «Dorffschreiber», hanem a magyar közigazgatásnak első és alapvető tényezője. Egyedül a jegyzői karnak köszönhető, hogy a hazai közigazgatás már régen meg nem feneklett, hogy bármiképen megy is, mégis csak megy. És nem ritka dolog, hogy a községi jegyző saját és hivatali főlebbvalóinak benső és reális értékét vizsgálva egyáltalában nem volna képes megérteni: miért alárendelt ő, és miért főlebbvalója ama másik; ha ugyan a hazai viszonyokat oly alaposan nem ismerné.

És ilyen levén a községi jegyző, a nép bizalmát első sorban ő bírja.

Lehetne behozni a közjegyzői és ügyvédi kényszert, és ezzel a feleket a községi jegyző kerülésére kényszeríteni. Ez azonban erőszak volna a nép lelkiismeretén. Kényszeríteni nem bizni abban, a kihez bizalma vezérli, és bizni abban, a ki neki idegen és a kényszer folytán még gyűlöletes is.

Nem! Az nem igazság és a reális viszonyoknak nem is felel meg, a községi jegyzőket zugirászoknak qualificálni akkor, midőn okmányokat és perenkivüli ügyekben beadványokat szerkesztenek. Sőt ellenkezőleg! A községi jegyzők, — kivéve azokat, a kik hivataluk betöltésére egyáltalában képtelenek, és azért más elbánás alá kell hogy essenek, — a perenkivüli egyszerű ügyek ellátására képesek, a felek általi megkeresés esetén legközelebb és legkényelmesebben feltalálhatók, az adókönyvek és birtoknyilvántartások által a községi lakosok vagyoni viszonyait legalaposabban ismerik, és azért számos okmány és perenkivüli beadvány szerkesztésére legalkalmasabb egyének, kivéve azon ritkábban előforduló eseteket, a melyekben csakugyan a jogtudományban való alaposabb elméleti képzettség, az okmány és beadvány készítéséhez pedig több idő és nagyobb nyugalom kívántatik, mint a mennyivel a községi jegyző rendelkezik.

Miután ezek szerint a községi jegyzőt az okmányozás és beadványozástól nemcsak hogy egészen eltiltani, de a nép jól felfogott érdekében ezeknél nélkülözni sem lehet; azt kell vizsgálóra venni, mennyiben szükséges a jegyzőt ezekre feljogosítani, — és nem kellene-e őt arra kötelezni is.

Tolnai Antal,
ügyvéd Paks-on.

(Folytatása követhet.)

Elmélkedések a polg. törvk. rtt. 113. §-a felett.

(Vége)

II.

Egyébiránt a perrendtartás 113. §. olyatén értelmezését, hogy a megszünt kereset soha be nem adottnak veendő, nemcsak az ellenkező állítás helytelenségéből való következtetés után, óhajtván megmutatni, sőt azt törvénykezési elvnek, s a rendszerrel logikai összefüggésben álló postulatumnak tartván, annak általános elvekre való visszavitelét is megkísértjük.

Azon kérdés, fennáll-e valamely kereset? (alakilag s anyagilag), a litis pendentia és litis contestatio kérdésére vezet vissza.

A perfüggőséget a keresetindítás szüli, tehát a perfüggőség a formalis kereset megszüntével szinte megszűnik. A materialis kereset a litis contestatióban consummáltatik, vagyis ebbe átolvad, önálló léte megszűnik; miből következik, hogy litis contestatio után a kereset nem változtatható meg. Litis contestatio után,* — a kereset visszavétele vagy megszüntetése: a per megszüntetést vagy legalább is elvesztését képezné. Mert a materialis kereset most már a litis contestatióba olvadván, csak formalis kereset áll fen; ha pedig ez visszavételre, vagy megszüntetetté, újra meg nem indítható, miután formalis kereset nem lehet, ha materialis kereset nincs. Ebből következik, hogy ha litis contestatio után nem jelennek meg egyik fél sem, a kereset nem szüntethető meg, mert ez most már a követelés megszüntetést vagy pervesztést jelentene, hanem a per csak függőben marad addig, míg ítélet nem kérik (ptr. 143. §.).

Az a kérdés, mikor szűnik meg a perfüggőség az ilyen elhagyott perekben? A törvény nem szab időt, meddig lehet ítélet alá terjeszteni, tehát a magánjogi elévülésig lehet, s azért a perfüggőség is csak ekkor szűnik meg. Czészerű volna az ilyen perekre perletételi vélelmet állítani fel p. o. az utolsó megjelenési határnaptól fél vagy egy évi

* A litis contestatio sommás perben az első tárgyalással összeesik. Rendes perben az ellenirat beadása a litis contestatio. Ugyanis az illetőségi kifogást kivéve, a halasztó kifogások a per megalakulását nem gátolják, mert azok az érdelemmel együtt tárgyalandók (a ptr. 133. §.) A kereset kijavítása, visszavétele (68—69. §.) szinte az ellenirat beadása előtt eszközölendő. A perrendtartás 111. §-a esetében a perfelvétel a litis contestatio, ugyan csak a perfelvétel tekintendő litis contestationak, ha az elleníratra halasztás vitetik, — de azután egyik fél sem jelenik meg; mely perek a 143. §. értelmében kezelendők.

idő alatt ítélet alá nem terjesztett pereket letetteknek lehetne kimondani.)

Igy áll a felvett perekre, s a litis contestatio után. Kérdés, mikor szűnik meg a fel nem vett, vagy nem contestált perekre nézve a perfüggőség? Tulajdonképp nem is szólhatni fel nem vett és nem contestált perekről, mert a kereset és az idezés nem per, — ha a perfüggőséget megállapítja is, mihelyt a per létre nem jő: a perfüggőség önmagában elenyészik. Az olyan formalis kereset, melynek folytán perfelvétel és litis contestatio nem történik, nem válván perré, megszűnhetik a materialis kereset megszüntése nélkül. (Per megszűnéséről, melylyel különben a form. kereset megszűnik, itt nem is lehetvén szó).

Ha tehát litis contestatio — melyben a materialis kereset consummáltatnék, nem jő létre: egyrészt a materialis kereset fenmarad, és másrészt megszűnik a perfüggőség, ez utóbbival tehát a formalis kereset is.

Ha pedig a formalis kereset megszünt, azon joglépés, mely a materialis jog érvényesítésére ujjalag tételik, — ismét első lépés lesz, perjogi, valamint magánjogi hatálya, úgy a keresetindítás ideje tekintetében, mint kül- és belkellékeit illetőleg mint önálló törvénykezési cselekvényé bírálendő meg, és az semmiképp sem képezheti folytatását egy megszünt, tehát hatályát veszített, s ennél fogva nem létezőnek és nem létezettnek tekintendő joglépésnek, az első ízben beadott formalis keresetnek.

Önkényt foly e tételből, hogy új keresetindításnak, s nem felvételi kérvénynek van helye. Igenis kérelmezhetni, a megszüntetett kereset alapján új perfelvételt, feléleszthetni a megszünt keresettel, *de csakis jogorvoslattal*; t. i. ha a perfelvétel elmulasztása vétlen volt, azon jogorvoslattal tehát, melylyel más határidő vagy határnap elmulasztása helyett újabb kértetik: *az igazolással*. Igaz ugyan, hogy a kereset 3 nap alatt szüntettetik meg, és az igazolás 15 nap alatt kérhető, tehát végzés hozatala után. (A sommást azért nem említjük itt; mert ennél más igazolás és határozat után érvényesítetik.) De hasonló eset van a felebbviteli határidő elmulasztásánál, — hol igazolás előtt végrehajtás rendelkezhető, — tehát van reá példa a rendes eljárásban is, hogy az igazolási határidő nem váratik be, s az ügy további folyamára az csak halasztólag hat. Sőt az igazolási határidő bevárása csakis *ítélet*-hozatal előtt szükségeltetvén, másnemű birói határozatoknál indokolt sem lenne.

Dr. Garay Dezső.

Külföldi jogirodalmi könyvészet.

MEYER M. Anleitung zur Processpraxis nach der Civil-processordnung vom 30. Jan. 1877 in Beispielen an Rechtsfällen hrsg. 2. Lfg. gr. 8. S. 97 bis 192. Berlin, Vahlen. à M. 1.80

MOREAU F. v. Ueber Haftung wegen Eviction der verkauften Pfandsache. gr. 8. 55 S. München 1878, Rieger. M. 2.

HIRDETÉSEK.

A magyar Pítarval újabb kiadásai.

A TÖRVÉNYSZÉKI TEREMBŐL.

A legszokottabb kinzóeszközök 18 rajzával.

Közli

4897

H A N G F E R E N C Z.

A szerzőnél Kalocsán megrendelve a két kötetes mű 1 forint leszállított áráért bérmentve megküldetik.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{felévre} .. 6 ^{irt} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Észrevételek némely vegyes házasságok érvényességi kérdéséhez. Dr. Jenei Viktor egyetemi tanár urtól. — Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — Nagyérdekű jogi vita a német jogászok között. Dr. Kiss Mór egyet. magántanár urtól. — Törvénykezési szemle: Kötelezettség nélküli forgatmány saját rendeletre szóló váltónál. Dr. Schreyer Jakab urtól. — A községi jegyzők és a zugírászat. Tolnai Antal paksi ügyvéd urtól. — Olcsó és gyors eljárás a gyámság és gondnoksági ügyek körül. Bors Károly urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számú példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számú példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Észrevételek némely vegyes házasságok érvényességi kérdéséhez.

I.

Tőlem nem függő okok miatt kissé későn jutottak kezeimhez a *Jogtudományi Közlöny* f. évi 27. és 28-ik száma, melyekben Dr. CSIKY VIKTOR tisztelt barátom és tanártársam a fennebbi cím alatt két igen érdekes cikket adott közre. A kérdés, melyet Dr. CSIKY VIKTOR t. barátom bonczolás alá vett és — meg kell vallanunk — igen éles elmével és teljes tárgyilagossággal kifejtett, nagyfontosságú kontroversz kérdés; de, miután annak a törvényhozás általi világos és minden kétséget kizáró megoldása még egyre késik, a sajtó útján való hozzászólás épen nem késő, sőt, az elvégre elodázhatalan törvényes megoldás megnyugtató eredménye érdekében, szükséges is a tárgynak minden oldalu megvilágítása.

Ennyit, kissé késő — *de el nem késelt* — felszólalásom igazolásául.

A kérdés ez:

Hazai törvényeink szerint köthet-e házasságot egy kath. nővel az a protestans férfit, a ki előbb kath. felszentelt áldozár, vagy az ünnepélyes fogadalmat letett szerzetes vala, de később — a törvényes formák megtartása mellett — a kath. egyház kebeléből kilépve, valamelyik prot. egyház kötelékébe felvételre? Ha egy ilyen frigy, ismét a törvényes formák megtartása mellett, a protestans lelkész előtt létrejön: házasságnak kell-e azt tekinteni, vagy nem? És az abból származó gyermekek törvényesek-e, vagy nem? Végül: a törvényesen létesült, de később illetékes forumok által végleg felbontott protestans házasságból kilépett fél köthet-e egy kath. féllal házasságot; prot. lelkész előtt egybekelve, gyermekeik törvényesek-e vagy nem?

Dr. CSIKY VIKTOR t. barátomnak felelete mindeme kérdésekre az, hogy — *nem*. Érvelése súlyos, bizonyítása erőteljes. De — véleményem szerint — a felelet mégis elhibázott, téves; szerintem, ha a fölvetett kérdések bármelyike a hazai illetékes forumok elébe kerülne: ezeknek ama kérdések akármelyikére is — most fennálló törvényeink szerint — csak *igennel* lehetne felelniök.

Minthogy nézeteink a dolog meritumára nézve ily diagonaliter szemben állnak, jónak látom a Dr. CSIKY VIKTOR érveivel fűzni észrevételeimet. Hogy az olvasó a két különböző álláspontról világos képet nyerjen, más-

felől meg hogy az ismétlésektől is lehetőleg mentve legyünk: kérem kell a t. olvasót, sziveskedjék Dr. CSIKY VIKTOR-nak — magukban véve is igen érdekes és becses — cikkeket (27--28. sz.) e sorokkal összevetve előzetesen figyelemmel elolvasni. Ezt előrebocsátva, térjünk a dologra.

Igen helyesen mondja Dr. CSIKY, hogy «a megfejtendő tétel sarkpontját ama kérdés tisztázása képezi: *minő állást foglalt és foglal el a magyar állam a házassági ügyekben; más szóval, mi tekinthető államilag szentesített házasságjognak?*» Ez alapkérdést világosan, a historiai igazságnak megfelelően és szabatos logikával oldja meg Dr. CSIKY. Tökéletesen igaz, hogy Magyarországon az országos törvényhozás által megállapított házasságjog (a mit *κατ'εξουχίαν* annak nevezhetnénk) — nincs. Jelenleg fennálló országos törvényeinkben azon elv van szentesítve, hogy minden állampolgár házasságának *érvényességét*, valamint az ideiglenes elválást vagy végképi felbontást tárgyzó kérdésekben az illető fél felekezeti törvényei mérvadók. Hozzáteszem: *a mennyiben* azok — ez mindig önként értendő clausula — *az országos törvényekkel nem ellenkeznek*. Az illető felekezeti törvények tehát bizonyos tekintetben egyszersmind állami törvények is (nomocanon).

Ezekben Dr. CSIKY V. t. barátommal egyetértek. De végkép különválnak nézeteink ott, a hol t. barátom saját helyes alaptételeinek consequentiáját vonja meg, szerintem tévesen, azt állítván, hogy a kath. klerusból kilépett unitarius Hatala Péter házassága egy kath. nővel érvénytelen s az abból származott gyermek a «strictum jus» szerint törvénytelen.

Dr. CSIKY V. e messzevágó állítását a következő érdekes törvénytárgyarázatra alapítja:

Bármely házasság törvényes megköthetésére szükséges, hogy a házasulandó felek házasságkötésre képesek legyenek, és pedig nemcsak általában, hanem viszonylag is; egyéb törvényes kellékeken kívül szükséges tehát, hogy mindketten épen egymással léphessenek házasságra. Az 1868: 53. t. cz. után nem szenved kétséget, hogy egy protestáns lett kath. áldozár — absolute tekintve — érvényesen köthet házasságot, mert az idézett t. cz. 8. §. szerint az áttértnek áttérése utáni cselekvényei azon egyház törvényei szerint ítélendők meg, melybe áttért s az általa elhagyott egyház elvei reá nézve semmiben sem kötelezők. De ez nem azt teszi, hogy *bármivel* házasságot köthetne. Nem köthet névszerint egy kath. nővel. Mert a kath. egyház hitelve: hogy az ordo presbyterialis (az áldozári rendnek fölvétele) valóságos szentség, mely által az illető eltörülhetetlen benső képességet és jelleget — character indelebilis — nyer, ennek pedig egyik következménye, hogy az ordinált által kötött házasság magában semmis és érvénytelen. «A kath. egyház Hatalát ma is eltörülhetetlen jelleggel ordinálnak tekinti és ámbár reá nézve jurisdictioját nem gyakorolhatja, de saját hitelvei és törvényei alapján megtilthatja, sőt meg kell hogy tiltsa a hatósága alatt álló kath. nőnek egy ily törvényei szerint semmis házasságot kötni.»

Eszerint Hatala a protestans és reá nézve egyszersmind állami törvények szerint érvényesen köthet ugyan házasságot protestans, de nem kath. nővel; mert ugyancsak állami törvényeink szerint, ennek cselekvési képessége saját egyházának hitelvei és törvényei szerint lévén megítélendő, hiányzik nála a relativ házasságkötési képesség egy volt kath. áldozár irányában. «Tehát azt kellene mondani — folytatja tovább — hogy az ilyen házasság a protestans félre nézve érvényes, a katolikusra pedig érvénytelen, a minék aztán szükségképi következménye, hogy maga az egész házasság érvénytelen, mert ezen ügylet természeténél fogva, vagy egészben — tehát mindkét félre nézve — érvényes, vagy — ha az akadály csak az egyik fél személyében forog is fenn — teljesen érvénytelen». Ennélfogva, ha egy ily házasság tétetik kérdésessé, minthogy állami törvényeink szerint ezen kérdés fölött a felek saját egyházi bíróságai az illető egyház hitelvei szerint vannak hivatva dönten, a kath. szent-székek más ítéletet nem hozhatnak, mint hogy az saját hívőkre nézve érvénytelen, tehát a fennebbi consequentia szerint egészben is az. «Ez ítélet aztán a világi forumra is kihat, mert az államnak magának nincs más házassági törvénye, mint a felekezeteké, azaz — egyházi és világi törvény ez ügyekben teljesen fedik egymást.»

Ugyanezen elveket alkalmazza Dr. CSIKY VIKTOR — egészen következetesen — nem csak a protestánsra lett szerzetes papok házasságaira, hanem azon igen gyakran előforduló esetekben is, midőn a még életben levő házastársától elválasztott protestáns fél egy kath. féllel köt házasságot; ez utóbbiak azért lévén érvénytelenek, mert a kath. egyház hitelvei szerint az érvényesen megkötött és elhált házasság csak a halál által bontható fel, és pedig mivel a kath. egyház a nem kath. keresztyének házasságát is szentségnek s így felbonthatatlannak mondja, a saját hitelvei szerint elvált protestánst még mindig házassági kötelék alatt állónak tekinti. Tehát nem engedheti meg saját hívének, hogy egy ilyen állapotú egyénnel házasságot kössön.

Ez — némileg összevonva — Dr. CSIKY bizonyításának eszmemenete. Első tekintetre egészen megkapó. De egyszersmind, ha meggondoljuk, hogy e felfogás a gyakorlati életben működő forumainknál is visszhangra találhatna — mondjuk ki nyíltan — megdöbbenő. Az ilyen — állítólag érvénytelen — házasságok s az ezekből nemzett gyermekek száma fölülte nagy, és 1868. óta évről-évre növekvőben van. Minő beláthatatlan bonyodalmakra vezetne egy-két döntvény, mely a szóban forgó házasságok érvénytelenségét s az ezekből származott gyermekek törvénytelenységét proclamálná! És ha, mint hihető, bíránk és ügyvédek nézetei divergálnának, mily monstruosus örökösödési pereknek nyitnók meg pandora-szelenczáját! Esetleg hány teljesen ártatlan embert sujtának a törvénytelen születés összes társadalmi és joghátrányaival! Hogy a téma felett vitakozhatunk, hogy a dolog állása kétséssé tehető: már magában véve is igen nagy baj. — és e körülmény tökéletesen igazolja Dr. CSIKY VIKTOR felszólalását, — de aztán, ha a kérdés ama megoldást nyeri, melyet CSIKY megkapó fejtegetésében látunk: mit szóljunk akkor 1868-ki törvényhozásunkról, mely azt az anomáliát és következményeiben elijesztő jogállapotot megteremté; mit mondjunk mai törvényhozásunkról és kormányunkról, mely azt türi és fenntartja?! Minő ítéletet alkotna fölötünk — és méltán — Európa? Hogy a jelenlegi állapot sok tekintetben visszás és a felekezetek közötti egyenetlenkedésekre, surlódásokra bő alkalmat nyújt; ez, bár magában véve is súlyos, de a további veszélyekhez képest elenyészően, csekély jelentőségű baj. Aláírom

tehát Dr. CSIKY VIKTOR-nak amaz állítását, hogy *állami reputationunk komoly veszélyeztetése nélkül a kérdés megoldását elodáznai már nem lehet.* Törvényhozásunk feladata a kétségkívül létező kontroversziát mielőbb elenyésztetni. Addig azonban, míg az megtörténhetnék, kötelességünk kimutatni, ha kimutatható, hogy jelenleg fennálló törvényeinknek nem szükségképi consequentiája az állampolgárok ezreinek ártatlanul való bűnhődése; sőt ha az illetékes bíróságok törvényeinknek oly magyarázatot adnak, a minőt ezeknek szelleme és a közélet szükségletei követelnek: a mai — bár tagadhatlanul szabatosabb rendezést igénylő — jogállapotok mellett sem következhetnek be a jelzett miseriák.

Lássuk ezt közelebbről egy következő cikkben

Dr. Jenei Viktor
egyetemi tanár.

Keleti jogviszonyok.

XVII.

Szerb váltótörvény.

VI. FEJEZET.

A váltókról általában

I. CZÍM.

Azokról, kik Szerbiában váltókat kibocsáthatnak és elfogadhatnak.

76. §. Minden szerb a jelen törvény által a váltókra vonatkozólag felállított szabványok megtartása mellett váltót kibocsáthat, elfogadhat s azt másra átruházhatja.

77. §. Kivételnek ez alól csupán a földműveléssel foglalkozó parasztok, a közönséges katonák és az állandó hadseregnek hadnagynál alsóbb rangú katonái, a férjezett nők s a kiskorúak, ha ez utóbbiaknak (a férjezett nőknek s a kiskorúaknak) nincs meg az e részben előírt engedélyük.

78. §. A paraszt, a közönséges katona s az állandó hadseregnek hadnagynál alsóbb rangú katonája által, valamint a férjezett nő által férje engedélye nélkül kibocsátott váltó a kibocsátó irányában közönséges polgári kötelezvénynek tekintetik.

79. §. Ellenben a kiskorú által atyja vagy gyámja engedélye nélkül kibocsátott váltó a kiskorú irányában semmit sem ér, kivéve ha az innen származott jövedelem az ő hasznára vált, minek visszatérítése azonban csak rendes polgári per útján követelhető.

II. CZÍM.

Az intézvényszerzett váltókról.

1. Az intézvényszerzett váltó alakjáról.

80. §. Az intézvényszerzett váltó kellékei:

1. a váltó elnevezés vagy ha az valamely idegen nyelven bocsáttatott ki, annak az idegen nyelven megfelelő kifejezése;

2. a fizetendő pénzösszeg. Az összeg betűkkel s a váltó szövegében teendő ki;

3. kinek rendeletére fizetendő. A váltó kibocsátója a fizetést saját rendeletére is állíthatja s akkor a váltó saját rendeletére szóló váltó;

4. a fizetés ideje;

5. a kibocsátó név- vagy cég- aláírása; ha ez nem tud aláírni, úgy neve mellé keresztet fog csinálni, a miről a névaláírón kívül még két tanu a váltón való aláírás által bizonyosságot fog tenni;

6. a váltó kibocsátásának helye, napja, hónapja és éve (datum);

7. azon személynek vagy cégnek megnevezése, mely által a fizetés teljesítendő (a kire a váltó intéztetett).

A váltó kibocsátója azt önmagára intézheti; ez azonban csak úgy történhetik, ha a kibocsátás helyétől különböző fizetési helyet jelöl ki (intézkönyt készített saját váltó);

8. a fizetés helye. Ha ez külön kijelölve nincsen, úgy az intézkönyt készített helye fizetési helynek és egyúttal az intézkönyt készített lakhelyének is tekintendő. Ezen kívül ha a váltó első, második, harmadik, negyedik stb. ez is kijelölendő;

9. a pénzben, áruban, számadásban vagy egyéb módon kapott érték.

81. §. Ha ezen megkívánt kellékek valamelyike hiányzik, a váltó nem váltó és váltói kötelezettséggel nem jár. Ugyanígy arra vezetett írásbeli nyilatkozat (átruházás, elfogadás, kezesség) váltói hatálylyal nem bír.

82. A váltó intézhető valamely személyre olyképp, hogy az más valakinek lakhelyén fizetendő. A váltó kibocsátható más valakinek rendelete folytán és ennek számlájára; ez azonban a kibocsátó aláírása alatt kijelölendő azon szavakkal «ennek és ennek rendelete folytán» vagy «N. N. meghagyására» vagy «mint N. meghatalmazottja» vagy egyéb illő kifejezésekkel. Ennek ki nem jelölése úgy tekintetik, mintha a meghatalmazott a váltót saját számlájára kibocsátotta volna.

83. §. Még ha a váltó kibocsátójának neve hamisított volt is, a valódi elfogadás s a valódi átruházás mindazáltal váltói hatályukat megtartják.

84. §. Oly váltónál, melynél az elfogadás vagy az átruházás hamisított, felelősek maradnak mindazon átruházók s a kibocsátó, kiknek aláírásai valódiak.

2. A fizetésre szükséges összegnek kellő időben történt megküldéséről.

85. §. A váltó kibocsátójának, vagy annak, a kinek számlájára a váltó kibocsátott, gondoskodnia kell arról, hogy a váltóval intézett összeget idejekorán megküldje; azonban az, ki a váltót más valaki számlájára bocsátotta ki, személyesen csak az átruházók s a váltóbirtokos irányában felelős.

86. §. A törvény a pénzt kellő időben tekinti megküldöttnek, ha az intézkönyt készített a váltó fizetési idejekor a váltó kibocsátójának, vagy annak, kinek számlájára a váltó ki lett bocsátva, a váltóban kitett összeggel tartozik.

87. §. A váltó elfogadása annak tekintetik, hogy a kifizetésére szükséges összeg az elfogadó kezében van; az elfogadás ennek bizonyítékául szolgál az átruházók (forgatók) irányában. Azonban akár lett a váltó elfogadva, akár nem, tagadás esetén a kibocsátó be kell hogy bizonyítsa, hogy azok, kikre a váltó intézve lett, a kifizetésre szükséges összeget kezükben tartották. Ha ezt nem tudja bebizonyítani, jótállással tartozik, habár az óvás a megállapított határidő lefolyta után is vétetett volna fel.

3. Az elfogadásról.

88. A kibocsátók s az átruházók (forgatók) egyetemlegesen felelősek a váltónak elfogadásaért és megállapított időben történő kifizetéseért.

89. §. Az elfogadás visszautasítása ügyirattal bizonyítandó, mely elfogadás hiánya végetti óvásnak nevezetik.

90. §. Az elfogadás hiánya végetti óvásnak felmutatására az átruházók s a kibocsátó tartoznak biztonságot nyújtani, hogy a váltó a kijelölt határidőben az óvási és árfolyami költségekkel együtt ki fog fizettetni. A kibocsátó vagy átruházó keze csupán azzal, kiért kezelt, egyetemleg felelős.

91. §. A váltó elfogadója az abban kitett összeg kifizetésére kötelezi magát. Ezért az elfogadó a fizetés

alól fel nem szabadul, jóllehet nem tudta, hogy a kibocsátó fizetéseképtelen lett, mielőtt ő a váltót elfogadta volna.

92. §. A váltó elfogadása ezen szóval jelzendő: «primljena» (elfogadott), ez alá irandó az elfogadó keresztnév és vezetékneve, s ha ez nem tud írni, úgy azon kívül, ki azt aláírta, még két tanu kell. E helyütt kitéendő a kelet, ha a váltó lát után egy vagy több napra vagy hónapra szól; s ez utóbbi esetben, ha az elfogadás kelte nem lett kitéve, a váltó a meghatározott határidőben, a kibocsátás keltétől számítva, fizetendő.

93. §. Az elfogadó lakhelyétől különböző helyen fizetendő váltónak elfogadásában kitéendő azon helyiség, hol a fizetés teljesítendő vagy a hol a többi szükséges lépések megteendők.

94. §. Az elfogadás nem lehet feltételes, de a váltóösszegnek csak bizonyos részére szorítható, mely esetben a váltó birtokosa köteles az el nem fogadott részösszeg erejéig óvást felvenni.

95. §. A váltó legkésőbb a bemutatást követő 24 óra alatt elfogadandó. Ki a váltót, akár elfogadta azt, akár nem, 24 óra alatt vissza nem adja, a váltóbirtokos irányában kártérítéssel tartozik.

4. Az elfogadás melletti eljárásról.

96. §. Ha a váltó elfogadása megtagadott s az elfogadás hiánya végetti óvás felvetett, úgy azt más valaki névbebecsülésből a kibocsátóért vagy az átruházók (forgatók) valamelyikeért mint közbenjáró elfogadhatja. E közbenjárás kitéendő az óvásban, melyet a közbenjáró aláírván s az óvási költségeket lefizetvén, magához vált.

97. §. Tartozik a közbenjáró legkésőbb 3 nap alatt vevény mellett feladni a postára levelet az óvással együtt, a mi által értesíti azon személyt, kiért közbenjárt.

Ha ezt tenni elmulasztja, az innen eredhető kárért felelős.

98. §. A váltóbirtokos a kibocsátó s az átruházók elleni összes jogait megtartja, ha a váltót az intézkönyt készített el nem fogadja is, és tekintet nélkül arra, hogy az közbenjárás folytán el lett fogadva.

5. A fizetési időről.

99. §. A váltó akként intézkönyt készíthető, hogy fizetési ideje lehet: azonnal lát után; lát után egy vagy több nap, egy vagy több hónap múlva; a váltó kibocsátása után egy vagy több nap, egy vagy több hónap múlva; bizonyos meghatározott nap, bizonyos ünnep, bizonyos vásár vagy szokás szerint.

100. §. A lát után azonnal fizetendő váltó a bemutatáskor legott kifizetendő.

101. A lát után egy vagy több napra, egy vagy több hónapra szóló váltó fizetési határnapját az elfogadás kelte, illetőleg az elfogadás hiánya végetti felvett óvás kelte határozza meg.

102. §. A vásárra szóló váltó a vásár utolsó előtti napján illetőleg magán a vásár napján fizetendő, ha az csak egy napig tart.

103. §. A szokás szerinti idő 15 napot tesz, mely napok a váltó kibocsátását követő naptól kezdve számítatnak.

104. §. Ha a váltó fizetési ideje valamely a szerb naptárban vörös betűkkel jelzett ünnepre esik, úgy az az ünnepet követő első napon fizetendő.

Más vallás követői pedig kötelesek a váltót, melynek fizetési ideje valamely ünnepükre esik, egy nappal az ünnep előtt kifizetni.

105. §. A lát vagy kibocsátás után bizonyos időre szóló váltók lejáratára esik:

1. Ha a határidő napokban állapított meg, a határidő utolsó napjára. E határidőbe azon nap, melyben a kelet utánra szóló váltó kibocsátott vagy a lát utánra szóló váltó bemutatott, nem számítatik.

2. Ha a határidő hónapokban állapított meg, a lejárat az utolsó hónap azon napjára esik, mely keltével a kibocsátás napjának, illetőleg lát utánra szóló váltónál, a bemutatás napjának megfelel; ha pedig e nap az utolsó hóban hiányzik, a lejárat a hó utolsó napjára esik.

106. §. Kiméleti napoknak a váltó fizetése tekintetében semmi szín alatt nincs helye.

107. §. Az oly országokban kibocsátott váltóknál, a hol az új naptár érvényes, ha kifejezetten ki nincs téve, hogy mily naptár szerint számítandó a lejárat, az az új naptár szerint értendő.

6. Az átruházásról (forgatásról).

108. §. A váltó tulajdona egyik személyről a másikra átszáll átruházás útján.

109. §. Minden átruházás kell hogy tartalmazza keltét, az átruházásért kapott értéket, az átruházó kereszt- és vezetéknévét és kereszt- s vezetéknévét annak, a kinek rendeltére a váltó átruháztatik.

110. §. Az átruházás akkor is érvényes, ha az átruházó a váltó hátára csupán nevét vagy czégét írja, üres helyet hagyva a kitöltésre.

111. §. Ha az átruházás nem felel meg az előbbeni §. szabványainak, úgy nem váltóátruházás hanem csupán közönséges meghatalmazás.

112. §. Ha a váltóra már annyi átruházás iratott, hogy az átruházó neve többé reá nem írható, úgy a váltóhoz toldat csatoltatik. E toldatot a váltóhoz ragasztani és pecsétjével megerősíteni kell azon átruházónak, ki azt mint legelső aláírja.

113. §. A fizetés hiánya végetti óvás határidejének lefolyta után átruházott váltónál a forgatmányos jogot nyer az elfogadásból, ha a váltó el volt fogadva, az elfogadó ellen és kártérítési jogot azok ellen, kik a váltót ezen határidő lefolyta után tovább adták.

114. §. A mennyiben pedig a váltó már az átruházás előtt fizetés hiánya végett óvatoltatott volna, a forgatmányos csupán forgatója jogait nyeri az elfogadó, kibocsátó és azok ellen, kik a váltót az óvás felvételeig továbbadták. Ilyetén óvatolt váltónak átruházója váltóilag nem felelős.

115. §. Szigorúan tiltva van az átruházáskor régi keltet kitenni; ez úgy fogna tekinteni és büntettetni, mintha valaki valami hamis okmányt készítene.

7. Az egyetemleges kezességről.

116. §. Mindazok, kik a váltót aláírták, elfogadták vagy átruházták, a birtokos irányában egyetemlegesen felelősek.

8. A kifejezett váltói kezességről.

117. §. A váltó kifizetése az elfogadáson és átruházáson kívül kifejezett váltókezességgel is biztosítható.

118. §. E kezesség harmadik személy részéről adatik, mely magát a váltón kezesként aláírja vagy külön iratott ad ki e végből. Ezen kezes egyetemlegesen kötelezi magát és ugyanazon módon, a mint felelős a kibocsátó s a forgatók — hacsak az illető felek másként nem állapodtak meg.

Nagyérdekű jogi vita a német jogászok között.

(Folytatás.)

Ad II. Áttérünk ezzel az alperesi védelem második talán előbbinél is nagyobb érdekű pontjára, mely szerint felperes nem bírván a követelés tekintetében semmi *vagyon-jogi érdekekkel*, a követelés maga sem perelhető.

E pontot HEUSLER, BROCHER, RENAUD és az ellenirat különböző alakban, de egyenlő gonddal kiemelik.

HEUSLER véleménye, pár szóban összefoglalva, oda megy ki, hogy egy kötelezettség és illetve követelés fogalmának nemcsak a római jog által elismert, hanem annak természetéből szükségkép folyó előfeltételét képes a hitelező pénzbeli (*pecuniaris*) érdeke; hol ez fenn nem forog és a hitelező mégis biztosítani akarja magának a teljesítést, módjában áll követelését egy *paena conventionalisszal* perelhetővé tenni, ez lévén e célra a tulajdonképeni eszköz. Minthogy ez meg nem történt és azon érdekek, melyek érvényesítése végett felperes a bírói védelemért folyamodott, sajátját nem képező idegen és pedig bizonytalanságba átmenő közérdekeket képeznek, a felperesi követelés nem perelhető.

Ezzel lényegileg megegyező BROCHER véleménye: A bizottság csak akkor perelhetne, ha képes lenne saját *pecuniaris* érdekét kimutatni, mert működésének, a szerződés és keresetnek tárgyát közérdek képezi.

Más alakban fejti ki e pontot RENAUD és az ellenirat. A felperesi követelés nem perelhető. A kereset alperes tulajdonát képező vasutvonalaknak felépíttetésére, tehát az adósnak egy önmaga részére eszközözendő *facere*-jere irányul. Ezen teljesítésnek pedig a hitelezőre nézve egy *vagyon-értékkel* (*Vermögenswerth*) kell birnia, ezt a római jog és a követelés lényege (*Wesen*) egyaránt megkívánja. Az a kérdés tehát, hogy a központi vasutársulat által teljesíteni ígért vasutépítés és illetve a vonalak forgalomba helyezése képvisel-e az interkantonalis bizottságra nézve egy *vagyon*, pénzben fixírozható értéket? A bizottság, mint ilyen nem vagyonszerű, tehát *vagyon* érdekekkel sem bírhat. Érdekelve lehetnek a vasutvonal tekintetében az ez által átszelt vidékek lakói, a szerződés azonban ezekre való tekintet nélkül a bizottsággal kötött, ez pedig amaz érdekek védelme végett fellépni, — erre jogosító törvényes állás és illetve magánmeghatalmazás hiányában, — sem hivatva, sem jogosítva nincs.

Az ellenirat fejtegetései lényegileg a RENAUD-eival összevágók:

A bizottság, vagy a kezdeményező társulat, vagy pedig saját nevében szerződött: előbbi esetben sem a megbízó, sem a megbízott nem perelhet teljesítés végett, mert a bizottság a szerződés kötésekor nemcsak saját meghatalmazási körét, hanem a társasági cél keretét is áthágta. A második esetben pedig hiányzik a mindhárom vélemény által egyenlően megkívánt *pecuniaris* érdek és illetve érték.

IHERING e pont tekintetében is az előrebocsátott felfogásokkal egészen ellenkező álláspontot foglal el s tekintve, hogy ezen általa elfoglalt álláspont eddigelő behatóbb védelemben alig részesült, mert tudunk szerint mindössze két író (WINDSCHEID: *Pand.* II. 251. §. 3. j. BARON *Pand.* 208. §.) tévé azt magáévá, kik tankönyveik szűk keretében annak, az annyira tulnyomó uralkodó szemben, melynek helyessége a legnagyobb jogászok, egy SAVIGNY, PUCHTA, KELLER, BRINZ, ARNDTS. stb. által soha kétség tárgyává nem tétetett, alig biztosíthatának némi sikert — az IHERING-féle kimerítő fejtegetések (*Gutachten* 47—110. lap) kétszeres beccsel bírnak.

Adjuk e fejtegetéseknek is egy rövid kivonatát.

IHERING mindenekelőtt azt mutatja ki, hogy e téves felfogás csakis GAINS felfedezése óta csuszott be a közönséges jogi doctrinába; a *Gainsi inst.* IV. 48. §-a kapcsolatba hozván a már azelőtt is annyiféleképen félreértett I. 9. §.

Dr. Herich Károly.

2. D de statulib. (40. 7.) nyilatkozatával, volt elég arra, hogy forrásszerű alapot vessen azon félszeg theoriának, mely szerint egy perelhető követelésnek általában vagyoni, pecuniaris értékkel kell bírnia s melynek támogatása végett a forrásoknak más, látszólag a mellett szóló nyilatkozatait fel is tudák használni.

A római jog ama felfogást soha sem tévé magáévá. De hogy gyakorlatilag hová is vezetne az, hogy mily következetlen az önmagával szemben, ennek kimutatása végett egy pár a mindennapi életből vett, közönséges példa ismét elegendő:

Egy pinczér kiköti magának, hogy a vasárnap délutánokon szabad legyen. Érvényes-e ezen szerződés? Nem! A vasárnap délután a pinczérre nézve, — ki azt mulatságra kívánja fordítani, — oly kevésbé bir vagyoni értékkel, hogy ép ellenkezőleg még pénzébe kerül.

A bérlő kiköti neje és gyermekei javára a házhoz tartozó kert használatát. Perelhető-e egy ily szerződés? Nem! Játék és séta nem birnak vagyoni értékkel.

Egy beteges urhölgy nyugalma biztosítandó, üres szobáit nem adja bérbe. Végre hosszas kérés után átenged egy bérlőnek egy szobát, kikötve a többi között az is, hogy utóbbi szobájában ne zenéljen. Később kitűnik, hogy a bérlő egy zongoratanító, ki szobájában naphosszat órákat ad, az éjjeli órákat pedig saját gyakorlataira fordítja. Köteles volt-e ezekről tartózkodni? Nem! Egészség és éjjeli nyugalom nem birnak vagyoni értékkel. Szóval, hol a pénz zacskó megszűnik, megszűnik a magánjogi védelem is, mert más javakkal a bírónak nem kell törődnie.

És ime már most a következtetés.

Tegyük fel, hogy pinczérünk a szabad vasárnap délutánokért bizonyos összeget engedett el fizetéséből, a bérlő az 500 frt bérösszegeből 100 frtot külön kifejezetten a kert használatáért kötött ki; a bérbeadó urhölgy nyugalma biztosítása végett a különben 100 frt bérjövédelmet hajtó szobát 50 frtért engedé át, mindezen esetekben e személyek *megfizetik* a

szóban forgó javakat s az uralkodó tan készségesen megadja javukra a *condictio ob causam datorum*-ot. Pedig, — ha mindjárt, nem is ily szembeütő módon, — így van ez az előbbi s minden esetben; a szerződés mindig egészben és nagyjában véve kötöttik, a nélkül, hogy az egyes és a főösszege egyenlő befolyást gyakorló, factorok külön-külön is kiemeltetnének. És ezen, korunk jogászai által teljesen mellőzött szempontot, a római jogászok szépen ki is emelik. (1. 24. D. de her. vend. 18. 4. l. 33. pr. D. ad leg. Aqu. 9. 2.)

De ha a büntetőjogi és rendőri védelmet ma nap is nemcsak a vagyon, hanem mindazon javakra kiterjesztik, melyek nélkül az élet nem létezhetik, miért tagadják azt meg, ha az ezekre vonatkozó jog- és kötelezettségek szerződés útján állapíttatnak meg.

Ugyde azt mondják, hogy a polgári bíró nem rendelkezik azon eszközökkel, melyekkel az érdekek védelmét biztosíthatná; neki nincs kezében a pallos és börtön s így nem is oltalmazhat oly javakat, melyek pénzbeli egyenértékkel nem bírnak.

És ellenvetés képezi a tévedés székhelyét.

Ha a polgári bíró helyesen alkalmazza a pénzt, meg fog győződni arról, hogy az a szükségletet minden esetben kielégíteni képes.

A pénz nemcsak, — (a mint ezt eddigelő kizárólagosan felvevők), — arra használható fel, hogy valamely teljesítés egyenértékét megállapítsa, — egyenérték mérési functio (Aequivalentfunctio), — mert ehez a mint erről a római jog helyes felfogása is meggyőzhet, még két fontos functio: a büntetési- és elégtételi functio (Straf- u. Satisfactionsfunctio) is járul. Előbbi nem azt jelenti, hogy a bíró (a római poena priv. módjára) felperes részére egy magánbüntetési összeget állapít meg, hanem a pénzzel való büntetés, mint fenyegetés használtatik fel a teljesítés kikényszerítésére (éppugy mint a római jogi multa-jánál). És ha a bíró ez eszközt kellő mértékben alkalmazza, úgy az eredmény ki sem maradhat.

Dr. Kiss Mór,
ügyet. magántanár.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kötelezettség nélküli forgatmány saját rendeletre szóló váltónál.

Kereskedelmi körökben legközelebb élénk feltűnést okozott a magy. kir. Curia mint legfőbb ítélőszék egy ítélete, melylyel kimondatott, hogy «a saját rendeletre szóló váltó kibocsájtója (ki tehát egyszersmind rendelvényes is), ha a váltót kötelezettség nélkül forgatta, ez által kibocsájtói minőségében a váltói kötelezettség alól még nem szabadul.» Az alapul szolgált jogeset szaklapjaink döntvénymellékleteiben eddigelé nem közöltetett. Magát az ítéletet előbb a *Pesther Lloyd*, utóbb a *Magyar Igazságügy* közölte, és azt mindkettő bírálata tárgyává tette (Lsd: Dr. BECK HUGÓ ügyv. urnak a *M. I. XII. köt. II. füzetében* e tárgyról irt értekezését). Ugy tudom, hogy az említett ítélet legfőbb ítélőszékünknek első fontosabb enunciatója, mióta az 1876. XXVII. t. cz. hatályban van. Kötelességünk tehát azzal annál is inkább behatódobban foglalkozni, mert nálunk a kérdés sokkal nagyobb gyakorlati horderővel bir, mint Németországban vagy a szomszéd Ausztriában. Nálunk ugyanis rendszeres váltóforgalom alig van. Ennek természetes következménye, hogy a saját rendeletre szóló váltók nálunk a szabályt képezik, holott rendszeres váltóforgalom mellett ugyanilyen váltók a dolog természetéből folyólag a ritka kivételekhez tartoznak.

Váltótörvénykönyvünk 12. §-a tökéletesen megegyezik az ált. német váltó rendszabály 14. articulusával. Mindkettő egyformán és úgy rendelkezik, hogy a forgatót, — ha forgatmányához ily megjegyzést: «szavatosság nélkül», «köte-

lezetség nélkül» vagy valamely hason értelmű kikötést csatolt, — a forgatmány alapján kötelezettség nem terheli. Szemben tehát azzal, hogy új váltótörvényünk in merito egyébként is az általános német váltórendszabály receptiojaként jelenkezik, nem lesz érdeknélküli, mindenekelőtt azt vizsgálni, hogy minő állást foglalt a fennforgó kérdésben a német judicatura és tudomány.

A német «Reichsoberhandelsgericht» konkrét esetekben tényleg épp úgy határozott, mint legfőbb ítélőszékünk. Nem szabadítja fel a saját rendeletre szóló váltó kibocsájtóját kibocsájtói minőségben vállalt kötelezettsége alól, ha a váltót szavatosság nélkül forgatta. «Der Trassant des Wechsels an eigene Ordre — mond a német bírod. feltörvényszék — versieht in demselben die Function zweier Personen: die des Ausstellers und die des Remittenten. Als Aussteller ist er Garantie-Schuldner, als Remittent berechtigter Inhaber des Wechsels. Nur in letzterer Eigenschaft kann er den Wechsel begeben; der Aussteller als solcher ist in der Begebung nicht thätig. Sein Giro ist also ein wahres Indossament, nicht eine Ergänzung des Ausstellungs-Actes». (Lásd: *Sammlung wechselrechtlicher Entscheidungen des R. O. H. G. I. k. 18—20 l.*). A német bírod. feltrv. ítéletének indokai hivatkoznak továbbá arra, hogy minden egyes váltó-nyilatkozat önálló kötelezettséget állapít meg. Ha tehát a saját rendeletre szóló váltónál a kibocsájtó kettős minőségben, mint kettős jogi személyiség szerepel, a kettős személyiség a váltó továbbadásánál (a forgatás által) különválóvá válik annyiban, mennyiben a forgatás

tényével a kibocsájtó semminemű kapcsolatban sincs. Az önálló kötelezettség alapján úgy a kibocsájtó, mint a forgató. és pedig mindegyikük külön-külön felelős a váltó elfogadásáért és fizetéseért, és így a kötelezettségnek a forgatmányban jelenkező megszorítása a kibocsájtó kötelezettségét meg nem szünteti, hanem csupán a rendeltvényes és illetve forgató kötelezettségére bír befolyással.

Ez a német judicatura álláspontja. A tudományban a kérdés controvers. Mig például BLASCHKE: *Das österr. Wechselrecht* 6. kiadás 133. l. 4. jegyzet, HARTMANN: *Das deutsche Wechselrecht* 239. és 256. ll., BORCHARDT: *Die allgemeine deutsche W. O.* 7. kiadás 118—120. lap és OSCAR WÄCHTER *Encyclopädie des Wechselrechtes* 506—507. l. nemcsak az eredményben, de nagyobbára az indokokban is a német judicatura jellemzett álláspontját fogadják el, addig egy oly tekintély, mint THÖL: *Das Handelsrecht*, II. kötet 634. lap homlokegyenest ellenkező nézetet van.

En részéről a német birod. feltszk. és az ugyanennek álláspontját elfogadó szerzők tagadhatatlanul lángeszű érvelése dacára a THÖL-féle nézetet tartom helyesnek, és meggyőződésemet a *M. I.*-ben Dr. BECK HUGÓ t. kartársam által kifejtettek sem voltak képesek megingatni.

Az kétségtelen, hogy az idegen váltónál *jogilag* legalább három személynek, u. m. a kibocsájtónak, az intézvényszerzőnek és rendeltvényesnek kell előfordulni. Kibocsájtó és rendeltvényes azonban a váltótörvény 5. §-a szerint egy és ugyanazon személy is lehet, mennyiben a kibocsájtó rendeltvényesként önmagát is megnevezheti. Ez esetben a kibocsájtó és rendeltvényes *tényleg* egy és ugyanazon személy, és így de facto a saját rendeletre szóló idegen váltónál csupán két egymástól különböző phisicai személy figurál. Ha tehát az ilyen váltó rendeltvényese a váltót forgatja, *alakilag* ugyan a rendeltvényes, de *a dolog valódi lényegét tekintve* a kibocsájtó forgatott. Tudom, hogy a kibocsájtó nincs jogosítva forgatni. Ezen jog a rendeltvényest illeti meg. Elismerem azt is, hogy a váltónyilatkozatok megbirálásánál az alaknak uralkodó fölénye van. De annyira az alak uralma nem mehet, hogy annak érdekében a dolog valódi lényegét egészen, és ott is ignoráljuk, hol arra szükség nincs. Már pedig arra csakugyan nincs szükség, hogy válogatott elmével egy tisztán eszményi fictiot állítsunk föl csupán a célból, hogy e fictio segélyével a valóságot meghazudtoljuk.¹ És a megtámadott nézet pártolói az általuk deducált eredményhez csakis azon fictio segélyével juthatnak, hogy két önálló phisicai személy van ott, hol voltaképen csak egy phisicai személy létezik, némileg hasonlóan azon esethez, midőn a litis contestatio elméleti tartalma tényleges fennforgásának érdekében azon fictio állittatik fel, hogy a meg nem jelent alperes a pert meg nem jelenése által akarta fölvenni, — mert ezen esetben is két személy mondatik jelenlévőnek, ámbár tényleg csak egy van jelen.

A saját rendeletre szóló váltó kibocsájtóját addig, míg a váltó forgatva nem lett, kötelezettség voltaképen nem is terheli, mert önönmaga irányában váltói obligo nem képzelhető. Elismerik ezt az ellennézetűek is, csak hogy ismét a fictio segélyével, azt úgy fejezik ki, hogy a rendeltvényes a saját rendeletre kibocsájtó mint vele ugyanazonos személy ellen jogait nem érvényesítheti. Nem tágitanak tehát a kibocsájtó és rendeltvényes kettős minőségének felfogásától, ámbár a fictio mellőzése és a személy ugyanazonosság tényének méltánylást érdemlő tekintetbe vétele mellett egyszerűbb — habár az ellenkező — eredményhez juthatni. Azt mondják, hogy addig míg a váltó forgatva nem lett, a kibocsájtó kötelezettsége «lappangott», és hogy a forgatmány a kibo-

csájtónak eddig «megkötve» volt visszkereseti kötelezettségét felszabadítja. Én ebben ellenmondást vélek látni, mert ha a váltót eredetileg saját rendeletemre bocsájtottam ki, akkor mint kibocsájtó váltói kötelezettséget egyáltalán nem vállaltam, és nem is vállalhattam. Nem lehet tehát lappangó vagy megkötött kötelezettségről, hanem kötelezettség hiányáról szó. Az ellenkező felfogás a törvény betűjének hozott áldozat, mert (mint Dr. BECK HUGÓ kartársam is mondja) az, hogy «a kibocsájtó a váltó elfogadásáért és kifizetéseért váltójogilag felelős» (vltv. 7. §.) oly általános szabály, melyre nézve a törvény megszorítást vagy kivételt nem statual. Ilyen kivétel statualására a törvénynek nem is volt szüksége, mert törvény szerint az is *szabály*, hogy a kibocsájtó a rendeltvényest, vagyis azon személyt, a kinek javára a fizetés teljesítendő, meg kell nevezni. Ezen «szabály»-nál a törvény a kibocsájtótól különböző phisicai személyt tartott szem előtt, és a *kivételről* szól akkor, midőn megengedi, hogy a kibocsájtó rendeltvényesként önmagát is megnevezheti. Ha a törvény ilyen kivételes állapotot megenged, akkor a törvényt magyarázat dolga a kivétel azon következményeit vonni, melyekről maga a törvény helyesen nem rendelkezik. Már pedig ezen kivételes állapotnak egyik következménye, hogy a kibocsájtó általános jogelvek alapján, és illetve azért nem felelős a váltó elfogadásáért és kifizetéséért, mert ő jogosított és kötelezett egy személyben. Az ellenkező felfogás alapját képező kettős minőség helyességét tehát ezen indokokból sem vagyok képes magamévá tenni, mert a dolog lényegét tekintve, a kibocsájtóval ugyanazonos rendeltvényes csak a forgatmány által lép váltói kötelezettségbe, és következve, ha «obligo nélkül» forgatott, obligóban egyáltalán nincs, habár tisztán *alakilag*, de csakis alakilag kettős személy minőségét egyesíti magában. «Wenn das Indossament lautet ohne Obligo, so lautet die Tratte so. Da eine diese Clausel enthaltende Tratte nicht ungiltig, aber der Trassant nicht verpflichtet ist, so ist die in der Tratte an eigene Ordre und dem ohne Obligo lautenden Indossament enthaltene Tratte eine giltige, aber den Aussteller nicht verpflichtende Tratte; keineswegs ist der Aussteller als Indossent nicht verpflichtet, dagegen als Trassant verpflichtet». (TÖHL id. m. id. helyen).

Elismerem, hogy a váltói nyilatkozatok megbirálásánál a váltói szigor természetéből folyólag nem lehet oly messze menni, mint köztörvényi szerződések magyarázatánál. Nem is jogi érvként, hanem csupán annak kimutatása végett, hogy mennyire ellentétben áll az ellennézet az élettal, — utalok tehát arra, hogy a praesumptio tana is a kibocsájtó kötelezettsége ellen szól. Éppenséggel nem tehető föl, hogy a saját rendeletre szóló váltó kibocsájtója obligóban akart légyen maradni akkor, midőn forgatói minőségében magától minden kötelezettséget verbis expressis elhárított. Épp oly kevésbé tételezhető föl a forgatmányostól, hogy obligóban maradttnak hihette volna az ilyen váltó azon kibocsájtóját, ki reá a váltót rendeltvényesi minőségben kötelezettség nélkül forgatta. A német judicatura különben ezen ellenvetés jogosultságát bizonyos határig elismeri, de annak a hivatkozott elméleti indokokkal szemben jelentőséget nem tulajdonít. A materialis igazság érdekében azonban a perbe vont kibocsájtónak megadja az «exceptio dolit». Ha ugyanis a kibocsájtóval ugyanazonos rendeltvényes a forgatáskor a forgatmányosnak kijelentette, hogy a váltót azért forgatja kötelezettség nélkül, mert egyáltalán nem akar obligóban maradni, sem mint kibocsájtó, sem pedig mint forgató, akkor ezen záradék a «dolus» kifogását állapítja meg úgy az első forgatmányos, mint a váltó mindazon későbbi szerzője ellenében, kire a váltó azon világos és általa helybenhagyott feltétel alatt lett forgatva, hogy a kibocsájtó ellen visszkereseti jogokat érvényesítenie nem lehet. A magy. kir. Curia mint legfőbb ítélőszék idézett ítélete annyiban szigo-

¹ A fictiók értékéről, — habár csupán perjogi szempontból — meggyőződen érvel BÜLOW az *Archiv für die civ. Praxis* 62. kötet legközelebb megjelent első füzetében. Utalok azonban ezen értekezésre azért, mert az abban kifejtettek a jogi fictiók ellen általánosságban tudtommal eddigelé nem méltatott állást foglalnak.

rub, mennyiben — úgy látszik — hogy még ezen kifogást sem hajlandó concedálni. Erre mutatnak legalább sovány indokainak (egyetértek Dr. BECK HUGÓ urral, hogy a kérdés elvi jelentősége kimerítőbb indokolást érdemelt volna) azon categoricus szavai, hogy «azon megállapodás, mely között (t. i. a kibocsájtó) és a forgatmányos között a forgatmány alkalmával létrejött, kibocsájtói minőségét nem érinti.»

Dr. Schreyer Jakab.

A községi jegyzők és a zugirászat.

A községi lakosok között ingók, valamint a község határában fekvő ingatlanok tárgyában kötendő adásvevési és csere-szerződések, továbbá a községi lakosok közötti kölcsön- és jelzálog szerződések, a község határában fekvő ingatlanok tárgyában kötendő bérleti- és haszonbérleti szerződések, az egyszerű munkabér- és vállalkozási szerződések, végre a lemenő örökösök közötti világos osztályos egyességek szerkesztésére a viszonyok ismereténél fogva legalkalmasabb, és mint legkönnyebben elérhető, egyszersmind legolcsóbb közeg is a jegyző.

Ezek, valamint az ezek körül megkivántató beadványok tehát az érték bizonyos meghatározandó fokáig a törvény által világosan a községi jegyző hatáskörébe volnának utalandók. Ez által még azt is el lehetne érni, hogy a községi jegyző által a törvényben megszabandó kellékekkel elkészített adóssági okmányok alapján a fizetési meghagyás intézménye a közönséges polgári peres eljárásban is meg volna honosítható, a mi a bíróságokat számos haszontalan tárgyalástól, a feleket pedig az ugynevezett makacssággal, továbbá a birói egyességgel és beismeréssel felmerülő perköltségektől kimélné meg, a mi ugy az ügyvédeknek, mint a bíróságoknak, módot nyujtana a valóban peres ügyeket annál behatódobban tárgyalni és eldönteni. Meglehet, sőt valószínű is, hogy lesznek olyanok, a kik irtózni fognak e javaslatról, és ezeknek főérve az lesz, hogy ilyet még nem hallottunk. Mi lesz a közjegyzőségből ha ezt behozzuk? Hiszen így a községi jegyzők valóságos kis közjegyzők lesznek. Ez pedig csak nem járja! Nincsen ilyen sem Francia-, sem Németországban, fogják mondania legtöbben. De még Olaszországban sem, teszik majd hozzá némelyek. És Angolországban sem, akad majd egy-egy szózat. És mi lenne a közjegyzői törvényből? Kérdik mások, — holott a mi közjegyzői törvényünk jobb a francziákénál, sok intézkedésében helyesebb, a bajor közjegyzői rendtartásnál, és szabadelvűségben határozott haladás az osztrákokéhoz képest, kiknek legfőbb óhajtatásuk a mi közjegyzői törvényünk magaslatáig emelkedni.

Ezeknek következőleg felelek.

A románok azzal dicsekesznek, miszerint az ő közoktatási törvényeik éppen oly magas szellemben tartvák, mint a svájcziaiaké; de azért bizonyítás nélkül is elhiszi a szives olvasó, hogy a románok tanügye hátrább áll mint a svájcziaiaké. Romániában a francia «code civil» és több más francia törvény van elfogadva; de azért bíróságaik nem olyan tántoríthatatlanok, mint a francziák, és igazságszolgáltatásuk nem oly következetes mint a francia. Nálunk pedig az absolutismus idején a fél évszázad alatt felhalmozott döntvényekkel kidolgozott osztrák polgári törvénykönyv volt életben, és azért az igazságszolgáltatás mégis ingatagabb volt, és koránt sem oly megbízható, mint mostani, magánjog dolgában ugyszólván törvény nélkül álló igazságszolgáltatásunk.

Megengedem, hogy a községi jegyzők más országban nincsenek a közjegyzőség keretébe bele vonva. De hát mikor másutt az egész közigazgatás másképen van szervezve és betöltve, mikor daczára annak, hogy a mi közjegyzői törvényünk német minta után készült, a közjegyzőség mégis elejétől fogva más volt, és most is más, mint Németország-

ban és mint ezen intézményhónában! Nálunk a községi jegyzők okmányozás és perenkivüli beadványozás dolgában birtokban voltak, és daczára a közjegyzői törvénynek, folyton birtokban vannak, nem forog fenn helyes ok őket ezen birtoktól megfosztani, és ezért a helyes közjegyzői törvény a községi jegyzőket nem e birtokból kimozdítani, hanem a létező állapotokat szabályozni volna hivatva. Azon tudós férfiak, a kik a közjegyzői törvényt létesítették, megszokták már tudatlannak nézni minden olyan embert, a ki tudását nem velők egy forrásból, vagy nem pusztán azon forrásból meríti, mint ők, és azért megeshetik, hogy jelen soraimat is európai felfogás hiányának, a francia, főleg pedig a német irodalomban való járatlanságnak fogják tulajdonítani. Ezeknek azzal felelek, hogy ha tudomány az angol alkotmány és esküdtszék, a francia szóbeli peres eljárás és a német hűbérjog ismerete: magyar embernek nem kevésbé tudomány a magyar nép gondolkodásának és hajlamainak és a Magyarországon létező reális viszonyok és állapotok ismerete. Csak akkor; ha majd ezek is a tudós világ által méltattatván, kellőképen rendszeresítve fel lesznek dolgozva, csak akkor álland a magyar társadalmi és jogtudomány azon a színvonalon, a melyen üdvös törvényalkotásra képes lesz. Ismétlem: a községi jegyzőknek a közjegyzői kötelékbe helyes módon való alkalmazása ellen figyelemre méltó ok éppen nem, mellette azonban igen sok harczol, és azért a községi jegyzőket akkor, a mikor okmányokat és perenkivüli beadványokat készítenek, zugirászatról vádolni nem lehet.

Másképen áll a dolog a peres ügyekben való beadványozás körül.

Feleket peres ügyekben képviselni lehetetlen a nélkül, hogy a képviselő egyik vagy másik félnek neheztelését vagy haragját helylyel-közzel magára ne vonja. A ki peres ügyekben képvisel feleket, annak lehetetlen mindenkor mindkét peres fél bizalmát egyidejűleg birni. Sőt a tapasztalás tanítja, hogy míg a gyengébb ügyvédek nyugodtan haladnak utjaikon, senki sem zavarva és senki által sem zavartatva; addig éppen a jelesebbek azok, a kiknek életét nem kevésbé keserítik ellenségek alattomos áskálódásai és nyílt megtámadásai, mint a mennyire azt az elért diadalok és ügyfeleinek bizalma fűszerezik.

Mindezekről a községi jegyzőnek, menten kell maradnia; azért is, mert községi előjáró, és azért is, mert a ki perenkivüli irományokat készít, annak mindkét fél bizalmát kell birnia.

Ezen okból azt hiszem, hogy a községi jegyzőnek peres beadványokat szerkesztenie nem szabad, és hogy a midőn ezt mégis teszi, tilalmas zugirászatot üz, mely sem állásával, sem a felek érdekével össze nem fér.

Volna ugyan még több mondani valóm, különösen arról, hogy miképen volna a községi jegyzők okmányozása és peren kívüli beadványozása az egésznek keretébe beillesztendő, de erről, tekintve, hogy cikkem már is hosszúra nyult, szerkesztő ur szives engedelmével máskor fogok szólani.

Tolnai Antal,

ügyvéd Pakson.

Olcsó és gyors eljárás a gyámság és gondnoksági ügyek körül.

Az 1877. XX. t. cz. alkotóinak célja volt az oly hosszú évek óta botrányosan elhanyagolt árva és gondnoksági ügyeken javítani, az eljárást olcsóvá és gyorsá tenni azért: hogy a mennyiben a hagyatéki eljárás befejezése folytán az állam is az őt megillető örökösödési illetékhez jut, más oldalról a szegény szülők nélküli árvák és gondnokoltak anyagi és szellemi állapotán a gyámhatóságok, illetve az u. n. árvaszékek éber örökődése és felügyelete mellett segítve legyen és azok vagyona gyorsan biztosíttassék.

Nem czélom ezen a következetes logikai összefüggést, a jogi tiszta fogalmat, különösen pedig a gyakorlati téren a célszerű alkalmazhatóságot nélkülöző törvényt itt bírálni, annak igen gyakran egymásba ütköző §-ait elemezni, hanem azt nyíltan kimondani: hogy az idézett törvény rövid fennállása alatt, a tapasztalás meggyőzhette a gondolkodni szerető jogászvilágot és az ezen törvény értelmébeni eljárásra hivatott hatóságokat és közgeket, kik t. i. ennek megértésére elegendő értelmi képzettséggel birnak: hogy az nem csak hogy az 1868. 54. t. cikknek az örökösödési eljárásra vonatkozó részénél nem jobb, nem gyorsabb, és az eljárást olcsóbbá nem tette, hanem inkább a gyámsági és gondnoksági ügy elintézését mereven késlelteti. Az árvaszékek u. n. szabályrendeletei és utasításai pedig (káté a községi jegyzők számára) azt drágábbá tette.

Tapasztalásból szólok.

Nézzük az 1868: 54. t. cz. VII. fejezetének 559. §-át, miként intézkedik az örökösödési eljárást illetőleg? — E szerint hivatalos beavatkozást tesznek kötelességévé a bíróságoknak (560. §.)

a) ha az örökösök közt kiskorúak, elmebetegek vagy olyan személyek vannak, kik gyámság és gondnokság alá tartoznak, vagy

b) ha azok közül, kiket az örökség szerződés, végrendelet vagy törvény alapján valószínűleg illetni fog, egyik vagy másik távol van, vagy

c) ha egyezség hiányában a hivatalos beavatkozást az érdeklettek közül valamelyik kérelmezi, végre

d) ha az érdeklettek a bíróság előtt ismeretlenek vagy örökös egyáltalában nem léteznek.

Az a) b) d) eseteiben az illető községi előljáróság a haláleset-felvételt elkészítette s a járásbírósnak beküldötte. A c) esetében a felek maguk jelentették a halálesetet; a bíróság aztán, ha a haláleset-felvételben hagyaték jeleztetett, az 1871: 51. t. cz. értelmében a bírósági végrehajtót egy rövid végzéssel leltározásra kiküldötte, a mikor is ez a leltározáshoz kívántató telekkönyvi másolatokat — ha t. i. ingatlanság is létezett — az illető telekkönyvi hatóságtól rövid uton beszerezvén ezeknek és helyszínén az érdeklett felektől nyert felvilágosítások alapján 4—5 nap alatt a leltározást teljesítette s a felvett leltárt a kiküldő bírósághoz bemutatta. Ennek megtörténte után a bíróság tárgyalást tűzött ki, a feleket megidézte s a hagyatékot a tárgyalás megtartása után nyomban beszavolta, — vagy ha ellenkező örökös nyilatkozatok adattak be, a kinek jogát akár végrendelet, akár szerződés vagy az örökösödési törvényekkel szemben kevésbé megállhatónak vélte, perre utasította; ez azonban egy értelmes és tapintatos bírónál — mert legtöbbször a feleket sikerült kiegyeztetni — nagyon ritkán történt. És így legtöbbször rendes körülmények közt, a megidézést és megjelenési határidőt is beleértve — a halálozás idejétől legfőlebb 3 hó alatt a hagyaték az örökösöknek átadatott, s a kincstár legkésőbb 4 hó múlva az örökösödési illetékhöz hozzájutott. A hagyaték beszavátolása után az eljáró bíróság erélyes intézkedéséhez képest következett a községi gyámhatóság teendője, mely a megye fenhatósága alatt állott. (Jászkunságban a felügyeletet minden város rendezett tanácstörvényszéke gyakorolta, az 1868. évi 54. t. cz. életbeléptetése előtt.)

Ezt az — azt hiszszük elég gyors és egyszerű — eljárást első sorban is a felállított és életbe léptetett «árvaszéki intézmény» lassította meg, — meglassította pedig nemcsak az árvák és gondnokoltak, hanem a kincstár érdekei megrövidítésére is. Ugyanis: a kiskorúakat illetőleg a tárgyalás megejtése után az eredmény az árvaszékeknek ennek fennállása óta minden időben közlendő lenne: ez igen

gyakran még ott is a hol a kiskorú érdeke a nagykorú örökösökkel szemben legkevésbé sem volt veszélyeztetve, a helyett, hogy a törvény ismerésével teljesen rendelkező bíró előtt kötött egyezséget vagy megállapodást helyben hagyta volna, mindamellett, hogy a tárgyaló járásbíró a községi közgyámmal egyetértőleg, természetesen az általa az árvaszéknél jobban ismert kiskorú jogát a törvényes korlátok közt szigorúan megóvta, mégis ennek intézkedését végzését jogi szempontból bírálhatta, s a dolog érdemére egyáltalában nem tartozó okból a hagyatéki iratokat valamely végzéssel — csak hogy a szám elintézve legyen — visszaküldötte. Holott — tekintve az árvaszékek ismert organumát, — mivel a tisztí ügyészen kívül törvénytudói qualificatio tőlök nem is kívántatik — a bíróság határozatainak jogi szempontból megbirálhatására hivatva egyáltalában nincsenek; csak a bírónak okoznak újabb munkát, anélkül, hogy ezzel a kiskorú sorsa javítására és érdekei biztosabb megóvására csak parányi szolgálatot is tennének.

A járásbírók, melyek a hagyatékok tárgyalásával, s általában az örökösödési ügyek elintézésével az 1868: 54. t. cz. VII. fejezete szerint megbízva voltak úgy elméleti mint gyakorlati szakavatottság tekintetében mint törvénytudni kötelesek magasan emelkednek ki az árvaszékek felett, tehát csakis ezek lehetnek hivatva az árvaügyek elbírálására.

Ha az árvaszékek intézkedéseit, végzéseit tekintjük, felmerül előttünk az a kérdés: vajon mi jótékony célja van ezen intézménynek az árvák és gondnokoltak ügyeit illetőleg? javult-e ezek sorsa ezen intézmény fennállása óta csak egy parányit is? van-e ezek lelki és testi műveltetésére nagyobb gond fordítva most, mint akkor, mikor még árvaszékek nem léteztek? biztosított-e rögtön a kiskorú árva vagyona az örökösödés kinyitásával, — sőt kérdőzetnők: «nem-e bonyolultabbak az árvaszámadások mint az ötvenes években, mikor az u. n. járási árva bizottmányok állottak fenn? — Ki hinné azt: hogy pl. az egész Pest-Kis-Kun-megyében egy árvaszék elegendő erélyt és tevékenységet fejthetne ki arra, hogy az árvaügyek minden községben — egy falusi bíró és a falu jegyzője intézése mellett az 1877: XX. t. cz. rendelkezéséhez képest rendben tartassanak, hogy az árvák, illetve neveletlen kiskorúak szellemi képzésére, testi neveltetésükre, sorsukhoz képesti műveltetésükre elegendő gond fordíthatassék? — Ezt nem hiszi senki. Egy megyében egy árvaszék figyelmének ennyire terjedni, a megkívántató ügybuzgalmat, tevékenységet kifejteni csak a szegény, gyakran egészen szülők nélkül maradt, elhagyatott árvák szomorú sorsát átérző, ezek helyzete iránt átmelegülő árvaszéknek lehet. Ahol az illető tisztviselő nem azért dolgozik mert az állam fizeti: hanem valódi egyszerűzetből, — ahol az árvaszék felfogja és tudja: hogy a nyomorult, gyakran az utszélre kidobott árva nem ő érte van, hanem ő van az árváért!

De hol van ilyen árvaszék?!

(Folytatása következik.)

Bors Károly.

A magyar Pitaval újabb kiadásai.

A TÖRVÉNYSZÉKI TEREMBŐL.

A legszokottabb kinzóeszközök 18 rajzával.

Közlí

4897

H A N G F E R E N C Z.

A szerzőnél Kalocsán megrendelve a két kötetes mű 1 forint leszállított árért bérmentve megküldetik.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: 12. évre ... 3. irt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Észrevételek némely vegyes házasságok érvényességi kérdéséhez. Dr. Jenei Viktor egyetemi tanár urtól. — Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — A halálbüntetés ellen és a védőkről criminalis ügyekben. Dr. Berger Jakab budapesti ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Döntvénybírálat. Dr. Csányi Kálmán nagyváradi kir. közjegyző urtól. — Olcsó és gyors eljárás a gyámság és gondnoksági ügyek körül. Bors Károly urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat a magyar büntető-törvénykönyvek életbeléptetéséről.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számú példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számú példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Észrevételek némely vegyes házasságok érvényességi kérdéséhez.

II.

Nem lehet itt és most feladatunk, hogy az állam és egyház közötti viszonyok nagyfotosságu, de terjedelmes kérdését beható vizsgálat tárgyává tegyük. De ha szigorúan témánkra — a házasságjog szabályozására — szorítkozva, megvizsgáljuk az állam és egyház törvényeinek hatályát: abban úgy hiszem egyet fogunk érteni, hogy hazánkban — akár bölcsészeti akár történelmi szempontból vizsgálódtunk legyen — az egyház törvényei csakis annyiban mérvadók, *a mennyiben az országos törvényekkel nem ellenkeznek*. A hazánkban levő egyházak törvényei nomocanon jelleget épen állami törvényeink által nyertek, a mennyiben nyertek. A magyar jogból mai nap összeállítható házasságjog szabványainak alkalmazásánál tehát úgy az egyházi, miként a világi bíróságok kötelesek a felekezeti törvényeket úgy alkalmazni — *esetleg megszorítva és korlátozva* — hogy az állami törvényekkel s ezek szellemével összeütközésbe ne jöjjenek.

Vegyük bírálat alá már most a Hatala esetét. Ő kilépett a kath. egyházból és unitárius lón. Midőn átlépése teljesen *bevégezett* dolog volt, megnősült és elvett egy kath. nőt. Tette és tehette azt törvényszerűen az 1868. 53. t. cz. 8. § a alapján, mely szerint „az áttérnek áttérése utáni minden cselekvényei azon egyház tanai szerint ítélendők meg, melybe áttért, *s az általa elhagyott egyház elvei reá nézve semmiben sem kötelezők*.” Mert e törvény minden kétséget kizárólag megszorítja a kath. egyház ama hitelvének *házasságjogi hatályát*, mely szerint az ordo presbiterialis a főlleszteltre indelebilis charactert nyom. A kath. egyház hitelvei szerint Hatala egyáltalában senkivel sem köthet házasságot és ha köt is, az magában semmis. Ám, az idézett törvény alapján Dr. Csiky is elismeri, hogy protestans nővel érvényesen léphetett volna házassági frigyre. Hogyan, ha a character indelebilis (bármilyen viszonylatban) csakugyan megvan? Azt mondja Dr. Csiky, hogy a kath. lelkész s illetőleg szentszék csak a saját hivei részére szabja meg — és tartozik megszabni — a cselekvési mérvszabályt; nem engedi meg tehát, sőt megtiltja, hogy egy kath. nő Hatalához menjen nőül. De miként a protestansok házasságát is, saját hitelveiből folyólag felbonthatatlannak tekinti a kath. egyház s ennél fogva az

elvált protestans és szabad katolikus közötti frigyét is bigamiának nyilvánítja, épenugy a protestánsná lett kath. áldozár és egy prot. nő közötti frigyét is magában semmisnek kelletvén tekintenie, ebből szükségképp foly, hogy ha Hatala prot. nőt vett volna el, e nő — Dr. Csiky érvelése nyomán — bármikor egybe kelhetne egy szabad kath. férfiuval, — Hatalánét, legyen bár protestans vagy kath. nő, a kath. pap összeeskethetné egy kath. férfiuval. Ez a presbiterialis ordot illető kath. hitelvének szükségképi következménye, de nálunk minden bizonynyal maga után vonná a kir. ügyészség föllépését.

Igaz, hogy házassági viszonylataiban mindenki saját egyházának tanai szerint ítélendő meg. Igaz, hogy vegyes házasságoknál mindkét félre nézve megtartandó a vizsgálat az, iránt, ha nem forog-e fönn valamely — habár relativ — akadály a felek között. De, épen mert így van a dolog: a Hatala házasságát és ebből származó gyermekét törvényesnek elismerni tartozik, ugy a kath. lelkész és szentszék, miként mindenki, a ki a magyar korona törvényei alatt áll. Mert Hatala, az 1868. 53. t. cz. 8. § a szabványaihoz képest, saját egyházának (unitarius) tanai szerint ítélendő meg; ennél fogva az elhagyott kath. egyházban általa egykor fölvett ordonak oly hatályt tulajdonítani, mely őt, mint unitariust, jogaiban korlátozhatná — egyáltalában nem lehet. Ezért szabad neki házasságot kötnie, nemcsak általában, hanem egy kath. nővel is. Ő a törvényszerű átlépés után olyan unitarius, mint bármely más született unitarius. És miután ezek és a katolikusok közötti vegyes házasságok hazánkban megvannak engedve, a Hatala vegyes házassági viszonyában is *csak oly házassági akadályok vehetők figyelembe*, melyek akármely született unitarius és egy kath. fél között fenforognak. Az ordo presbiterialis tekintetbe nem vehető. Más szóval: az ordo presbiterialis által nyert *indelebilis* character a törvényszerű átlépés által *deleáltatott*. Mert különben ugyak mi értelme lenne az állami törvény ama szavainak, hogy „*az általa elhagyott egyház elvei reá nézve semmiben sem kötelezők*?”

Midőn Dr. Csiky VIKTOR azt állítja, hogy Hatala köthet ugyan házasságot egy protestans, de nem egy kath. nővel, mert ez utóbbit saját egyházának hitelvei tiltják el az ily házasságtól, nem méltatja kellő figyelemre azt, hogy ezzel magát Hatalát is törvényadta jogaiban jelentékenyen — és a törvény világos szavai ellenére — megszorítja, eltiltván őt attól, a mi más unitariusoknak meg van engedve, hogy a kath. nők közül válaszszon magának élettársat. Minő alapon nyughat e megszorítás? Egyedül ama meg nem állható törvényt magyarázat (de nem törvényen), melynélfogva az indelebilis characterről szóló kath. hitelvé hatálya és foganatja — a törvény világos szabványa ellenére — kiterjesztetik egy unitarius emberre is.

Dr. Csiky szerint Hatala vegyes házassági viszonyában *egyedüli akadály* lenne a fölvett presbiterialis ordo, mely miatt egy kath. nőnek az egyszer ordinált egyénnel kötött házassága magában semmis és érvény-

telen. De ha a fölvetett kath. áldozári rendnek — többször idézett állami törvényünk értelmében — nem lehet reá nézve *semmi* kiható fogantatást tulajdonítani: önként következik, hogy a rendnek Hatala által történt fölveteléből a kath. nőre vonatkozólag *származtatott* relativ házassági akadály is pusztán költött, — éles okoskodással, de mesterségesen teremtett házassági akadály.

A kath. egyházjog szerint az ordo presbiterialis abszolút házassági akadály. Ebből *származik* a kath. nőre nézve azon relativ akadály, melynélfogva egy fölszentelt egyénnel többé házasságot nem köthet. Ám, a mi állami törvényünk megszorítja a kath. egyházjogot az ordo fölvetelének hatályára nézve, és kimondja, hogy áttérés után e hatály *semmi*. Ha már Hatalára nézve áttérése után az ordo fölvetelének *semmi* hatálya nem lehet: világos, hogy a körülményből *származtatva* sem lehet valami positivumot (a kath. nőre nézve házassági akadályt) alkotni, mert semmiből *semmi* sem származik.

Dr. CSIKY azt mondja, hogy a kath. egyház Hatalát ma is eltörölhetetlen jelleggel ordinálnak tekinti, csak hogy reá nézve jurisdictioját nem gyakorolhatja, megtilthatja azonban és meg is tiltja a saját hatósága alatt álló kath. nőnek, hogy egy volt kath. áldozárral házasságra lépjen. Ez igaz. Ám a *tilalom* hazánkban az 1868. 53. t. cz. után ép úgy, miként a Hatala helyzetének és jogkörének kath. egyházjog szerinti felfogása tökéletesen *hatálytalan*. Az idézett törvény II. §-a szerint — tudvalevőleg — vegyes házasságok bármelyik fél papja előtt érvényesen köthetők. És, mint tudva van, ilyen házasságok — a prot. lelkészek előtt tetteleg minden aggály nélkül köttenek is. Ily esetekben a kath. egyház *még saját híve fölött sem gyakorolhatja jurisdictioját*; mert az állami törvény által félremagyarázhatlanul biztosított cselekvési szabadsága a vegyes házasságot kötni szándékozó feleknek lehetségessé teszi, hogy a kath. egyház szabványai e részben teljesen figyelmen kívül hagyassanak.

A Hatala-féle házasságok possibilitása és érvénye szükségképp foly a törvény szelleméből, magának a törvényhozónak akarataiból is; különben nem lenne kellő értelme és jelentősége az 1868. 53. t. cz. 9., 10. és II. §§-nek, melyek a kihirdetés megtagadása, elbocsátó levél ki nem adása stb. eseteire intézkednek és gondoskodnak arról, hogy a dogmák által sokszorosan korlátolt papok egyházi tilalmai ne gátolhassák meg a törvényhozó akarata szerint megengedett vegyes házasságokat. Ha törvényhozásunk lehetségessé akarta tenni, hogy a felszentelt kath. áldozár és szerzetes pap áttérhessen valamely a akatholikus ker. egyházba és megújulhessen (ez pedig már vita tárgyát nem képezi), a legnagyobb inconsequentia súlyos vádjá nélkül nem tehetjük fel, hogy éppen csak a Hatala-féle házasságok kötését akarta volna kizárni.

Aláírom Dr. CSIKY VIKTOR t. barátomnak amaz állítását, hogy a mai állapot kétségen kívül sok tekintetben visszás, egyenetlenségre és surlódásra bő alkalmat nyújt. Lehetséges, hogy ha ma egy Hatala-féle házasság érvényessége kérdésessé tétetik, a kath. szent-szék saját hívére nézve érvénytelennek nyilvánítja azt mindamellett, hogy a protestans félre nézve érvényesnek mondatik ki ugyanazon házassági frigy; keletkezhetik tehát egy és ugyanazon viszony fölött két tökéletesen egyenrangú, de egymással homlokegyenest ellenkező ítélet. Gyökeres orvoslást bizonyára csak az nyújthat, ha — mint Dr. CSIKY mondja — «a törvényhozás az egymással össze nem férő és részben már önmagukat túlélt felekezeti törvényeket félre téve, az államélet érdekeinek megfelelő és a világi térre kötelezőleg kiható *egységes házasságjogot* alkot.»

Addig is azonban, míg ez megtörténhetnék, a Hatala gyermekeit, legyenek azok fiúk vagy leányok, törvénytelenek gyanánt tekinteni annál kevésbé lehet, mert az 1868. 54. t. cz. 22. §. szerint «a *születés törvényességének kérdése*, a perlekedő házastársak közt a gyermekek tartása és a házassági elválásból felmerülhető vagyoni követelések iránti keresetek — az illető polgári törvényszékekhez utasíttatnak.» A születés törvényességének kérdése tehát nem tartozik az egyházi forumok illetősége alá. A polgári törvényszékek minden kétségen kívül törvényeseknek nyilvánítják az ily házasságokból származott gyermekeket, ha szinte törvénytelenek gyanánt irta volna is anyakönyvbe azokat az illető keresztelő lelkész. Itt fog aztán alkalmazásba vétetni a kihágásokról szóló büntető törvény 61. §., mely szerint: egy hónapig terjedő elzárással és háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő azon anyakönyvvezető, a ki azon esetben, ha az anyakönyvben törvénytelen születésűnek bejegyzett gyermek, az illetékes hatóság által jogerejűleg törvényes születésűnek nyilvánított, a hatóságnak azon meghagyását, hogy a törvényessé nyilvánítást és törvényesítést az anyakönyvbe bejegyezze, nem teljesíti.

Igy következnek be aztán nálunk is a lelkészek tömeges büntetésével és elzárásával a magyar «kulturharcz», melytől isten óvjon meg minket!

Addig is, míg törvényhozásunk kilépve a félrendszabályok nyügeiből, a házasságjogot egyöntetűleg rendezhetné, elvárjuk a felvilágosult kath. klerus törvénytiszteltétől, hogy ama vészteljes harczt provokálni nem fogja.

Ugyanazon felfogás szerint, melyet a Hatala-féle esetekre vonatkozólag kifejtettem, oldható meg az a kérdés is, ha valjon a törvényesen létesült, de később illetékes forumok által végleg felbontott protestans házasságból kilépett fél köthet-e egy kath. féllel házasságot vagy nem? És ha az ilyen frigy protestans lelkész előtt létrejön: gyermekeik törvényesek-e vagy nem? A megoldás egyszerű. A végleg elválasztott protestans fél — *saját egyházának hitelvei szerint* (s pedig csak ezek lehetnek reá nézve mérvadók) — olyan szabad, miután «egy boldogabb házasság megkötésére felszabadíttatik», mint a kinek házastársa soha sem volt, vagy ha volt: meghalt. *Az ily egyént kath. hitelvek szerint bírálni* (s pedig ez történik, ha előbbi házasságából a kath. félre nézve akadályt kovácsolunk) — *illetéktelen tulkapás* oly eljárás lenne, mely a kath. egyház tanainak hatályát kiterjeszténé a protestansokra is.

Nem tagadom, hogy a vegyes házassági viszonyoknak általam kifejtett jogi felfogása a protestans egyház törvényeinek némi praeponderantiájára vezet, éppen úgy, miként Dr. CSIKY VIKTOR nézete viszont a kath. egyház hitelveit tenné uralkodókká. Ám, ma érvényben álló törvényeink szellemének és szabványainak az — és nem ez — felel meg. A mi viszont arra az áramlatra vezethető vissza, mely az európai törvényhozásokat napjainkban dominálja s melynélfogva mindenik igyekszik a házassági viszonyokat — felekezeti tekintetektől menten — polgárjogilag szabályozni. Ez áramlatban 1848. után Magyarország is benne van. Miként Dr. CSIKY mondja: «lépten-nyomon igyekszik a felekezetiességet levetközni» — s én hozzáteszem: eddig még csak annyira jutott, hogy a polgárilag szabályozott házasságjoghoz közelebb álló protestans egyházjogot emelte némileg tulsúlyra.

Ez állapot — ismétlem Dr. CSIKY t. barátom szavait — sok tekintetben visszás, egyenetlenségre és surlódásra bő alkalmat nyújt. Törvényhozásunknak a kérdés végleges megoldását sokáig elodázni már nem lehet

anélkül, hogy állami reputationk komolyan ne veszélyeztessék.

Addig azonban nyugodjunk meg mostani törvényeinknek ama magyarázatával, melyet azoknak a gyakorlati élet adott, melyet itt kifejtettem és a mely szerint a kérdés alá vont vegyes házasságok, valamint az azokból született gyermekek — törvényesek.

Dr. Jenei Viktor
egyetemi tanár.

Keleti jogviszonyok.

9. A fizetésről.

119. §. A váltó kifizetendő vagy az abban a fizetésre kijelölt vagy oly pénznemben, mely a fizetés helyén törvényes folyammal bir.

120. §. Ki a váltót bejárata előtt fizeti ki, saját felelősségére teszi azt.

121. §. Ki a váltót a megszabott időben és minden tiltakozás nélkül kifizeti, végleg felmentettnak tekintetik.

122. §. A váltóbirtokos nem kötelezhető arra, hogy a fizetési idő előtt fogadja el érte a pénzt.

123. §. A másod, harmad, negyed stb. példányra teljesített fizetés érvényes, ha a kifizetett példány rávezettetik, hogy ezen fizetés által az összes többi példányok érvénye megsemmisül.

124. §. A ki a másod, harmad, negyed s. a. t. példányt fizeti ki és vissza nem veszi azon példányt, melyen az ő elfogadása foglaltatik e fizetés által fel nem szabadul szemben azzal, a kinek kezében az ő elfogadása van.

125. §. A fizetés meg nem tagadható, kivéve ha a váltó elveszett vagy annak birtokosa csőd alá került.

126. §. Ha el nem fogadott váltó vész el, volt birtokosa követelheti, hogy a másod, harmad, negyed s. a. t. példány fizetessék meg neki.

127. §. Ha pedig elfogadott váltó vész el, a másod, harmad, negyed s. a. t. példányra fizetés csak akkor teljesíthető, ha a bíróság azt elrendeli és ha biztosíték nyújtatott.

128. §. Ha az, ki a váltót elvesztette, akár elfogadva volt az akár nem, a másod, harmad, negyed s. a. t. példányt felmutatni nem képes, mégis követelheti, hogy az elveszett példány neki kifizetessék s a fizetést az illetékes bíróság ítélete folytán meg is kapja, ha a váltóra vonatkozó tulajdoni jogát könyveivel bebizonyítja és biztosítékot nyújt. Ha nem ad biztosítékot, de követeli az elveszett váltó kifizetését, úgy kívánhatja, hogy a váltó értékét képviselő összeg bírói kezekhez letétesse.

129. §. Ha a fizetés a két megelőző §. folytán történt felhívásra megtagadtatik, az elveszett váltó birtokosa összes jogait óvás segélyével fenntartja. Az erről szóló okirat az elveszett váltó lejáratát követő napon szerkesztendő. Ezen óvás a kibocsátóval s az átruházókkal az óvás közléséről szóló fennebbi időben és módon közlendő.

130. §. Hogy az, ki a váltót elvesztette, egy másik példányhoz jusson, tartozik forgatójához fordulni, a ki köteles aláírását adni és minden kitelhető módon gondoskodni, mikép a további forgatóra hatni lehessen, miglen az egyiktől a másikhoz menve a váltó kibocsátójához nem érkezik. De az elveszett váltó tulajdonosa tartozik az összes költségeket viselni.

131. §. A 127. és 128. §§-ban említett biztosítékadó felelőssége megszűnik 3 év lefolyása után, ha ezen idő alatt e tárgyban a bíróság előtt sem követelés sem kereset elő nem fordul.

132. §. A váltóra teljesített részletes fizetéseket tartozik a birtokos elfogadni s a ki nem fizetett összeg

erejéig óvast felvenni. Részletes fizetések könnyebbségére válnak úgy a kibocsátónak, mint a forgatóknak.

133. §. A bíróság a váltó fizetésére nézve semmiféle határidőt meg nem hosszabbíthat.

10. A fizetésről közbenjárás folytán.

134. §. Az óvatolt váltót közbenjáró fizetheti névbecsülésből és pedig vagy a kibocsátóért vagy az átruházók valamelyikeért.

A közbenjárás folytán történt ezen fizetés megjelölendő magában az óvásban vagy ahhoz való toldatban.

135. §. A fizető közbenjáró a birtokos jogaiba lép, de tartozik mindazon köteleességeket teljesíteni, melyek a birtokos tekintetében előírva. Ha a kibocsátóért történt a névbecsülési fizetés, valamennyi átruházó felszabadul. Ha pedig a fizetés az átruházók valamelyikeért teljesített, az utána következő átruházók mind felszabadulnak kötelezettségeik alól. Ha a névbecsülési fizetést többen ajánlják, elsőbbség azt illeti, kinek fizetése által legtöbb esetben szabadulnak a kötelezettség alól. Ha tehát el nem fogadás végett óvás vétetett fel s az intézvényszerzett maga jelentkezik fizetésre, úgy mindennek előtt őt illeti meg az elsőbbség.

11. A birtokos jogai és kötelezései.

136. §. Ha az Európában, Islandot s a farói szigeteket kivéve, intézvényszerzett váltó Szerbiában fizetendő, lát után azonnal vagy egy vagy több nap vagy hónap múlva vagy lát után szokás szerint, úgy annak birtokosa tartozik a fizetést vagy elfogadást a keltétől számítandó három hó alatt követelni. Hat hónapnyi határidő állapittatik meg Ázsiának vagy Afrikának, közép- és fekete tenger melletti partvidékeire és ezen tengerekhez tartozó szigetekre nézve. Más Európán kívüli országokra, Islandra vagy a farói szigetekre a határidő tizenhét hónapot tesz ki. Ugyanezen fennebbi határidők állanak az oly váltó kibocsátója tekintetében is, mely Szerbiában lett intézvényszerzve és lát után azonnal, vagy egy vagy több nap vagy hónap múlva vagy lát után szokás szerint a fennevezett világrészek valamelyikében fizetendő.

137. §. A váltóbirtokos tartozik a váltó fizetését azon napon követelni, mely fizetési határnapul szabott.

138. §. Ha a váltó a határnapon nem fizetetik, azt követő első napon óvás által, mely fizetés hiánya végetti óvásnak neveztetik, bebizonyítandó, hogy a fizetés miért maradt el.

Ha az említett nap ünnepnap volt, úgy azonnal a következő napon.

139. §. A váltóbirtokos nincs felmentve a fizetés hiánya végetti óvás felvétele alól sem az által, hogy az elfogadás hiánya végetti óvás megvan, sem az intézvényszerzettnek elhalálozása vagy csőd alá jutása folytán. Ha az elfogadó a fizetési határnap előtt került csőd alá, a birtokos óvast emelhet és kártérítést követelhet.

140. §. A fizetés hiánya végett óvatolt váltó birtokosa követelheti, hogy azt egyenkint vagy a kibocsátó vagy az átruházók valamelyike vagy hogy a kibocsátó és valamennyi átruházó együtt fizesse meg neki. Ugyanezen jog illet minden átruházót szemben a kibocsátóval és az előzőivel.

141. §. Ha a váltóbirtokos előzője ellen fordul a váltó kifizetése végett, az óvast kell hogy neki átadja és ha ez nem fizet, legkésőbb az óvás felvételétől számítandó 15 nap alatt (feltéve, hogy az előző nem lakik 10 óránál nagyobb távolságban) tartozik őt a bíró elé hívni. Ha azonban az előző a váltó fizetése helyétől 10 óránál nagyobb távolságban lakik, ezen határidő minden 5 órányi távolságra egy nappal meghosszabbíthatik.

142. §. Ha a váltó Szerbiában lett intézvényszerve és fizetendő Szerbián kívül Európában, Islandot s a farói szigeteket kivéve, és ha óvás emeltetett, a Szerbiában lakó kibocsátó és átruházó elleni kereset három hónap alatt adandó be; hat hónap alatt, ha a váltó Ázsiának vagy Afrikának közép- és fekete tenger melletti partvidékeire vagy az ezen tengerekhez tartozó szigetekre volt intézvényszerve; más Európán kívüli országra, Islandra s a farói szigetekre 18 hónap alatt.

143. §. Ha pedig a váltóbírfokos egyszerre az átruházók s a kibocsátó ellen fordul, úgy ezek mindegyike tekintetében az előbbeni §-ban említett határidőkhöz joga van. Ugyazint minden átruházónak van joga az említett követelés tárgyában fordulni vagy egyes vagy valamennyi előzője ellen és pedig a fenemlített határidők lefolyása közben. Ezekre nézve a határidő azon nappal veszi kezdetét, melyen ellenök a kereset megindított.

144. §. Ha a fenemlített határidők: — a lát után azonnal vagy egy vagy több nap vagy hónap vagy lát után szokás szerint fizetendő váltó bemutatására — a fizetés hiánya végetti óvásra — a kártérítési kereset megindítására nézve — elteltek, a váltóbirtokos az előzők elleni minden jogait elveszti.

145. §. Ugyazint az átruházók is elvesztik előzőik elleni kártérítési igényjogaikat az említett határidő elmúltával és pedig mindegyik, a mennyiben őt illeti (i to svaki koliko se koga tiče).

146. §. Ugyazint vesztik ezen jogokat a birtokos s az átruházók szemben a kibocsátóval, ha ez bebizonyítja, hogy az elfogadó a fizetési határnapon a pénzzel el volt látva. Ez esetben a váltóbirtokos keresetét csupán az intézvényszerzett ellen intézheti.

147. §. A megelőző 3. §-ban megállapított jogvesztés megszűnik a birtokos javára szemben a kibocsátóval, illetőleg azon átruházóval, ki az óvás felvételére, annak közlésére vagy a kereset megindítására rendelt határidő eltelte után, számlával, beszámítással vagy egyéb módon a váltó fizetésére kellő összeget megkapta.

148. §. A fizetés követeléseért előirt szabályokon kívül a fizetés hiánya végett óvatolt váltó birtokosának az is áll jogában, hogy a bíróság közvetítésével saját biztonsága végett a kibocsátó, elfogadó és átruházók ingó tárgyait zár alá veheti.

12. Az óvásról.

149. §. Az elfogadás vagy fizetés hiánya végetti óvás az e részben előirt szabály szerint a kereskedelmi, s hol ilyen nincs, a kerületi bíróságnál veendő fél, s hol még ilyen sincs, a járás rendőri hivatalánál vagy a bírói végrehajtónál.

150. §. Az óvásba a váltó szóról-szóra leirandó, valamint az elfogadás, az átruházás és az, ki a váltón mint szükségbeli utalvány van kijelölve, továbbá kiteendő, hogy a váltó fizetése kerestetett, azután, hogy a fizetésre köteles jelen- vagy távollevő-e, hogy a fizetés miért nem történt, hogy az aláírás tudatlanság vagy akarat hiánya folytán tagadtatott-e meg és végül az óvás felvételének napja, hónapja és éve

151. §. Az óvás nem helyettesíthető kereskedő vagy más valaki részéről kibocsátott semmiféle egyéb tanubizonyítási okirat által.

152. §. A törvény által az óvás felvételére rendelt személyek, hacsak szigorú felelősségre vonatni s az illető feleknek okozott költségeket és károkat megtéríteni nem akarják, tartoznak a kiadott óvásoknak fogalmazványait gondosan megőrizni s a számok rendje szerint egymásután jegyzőkönyvbe iktatni. E jegyzőkönyv, melyben a

felek megjelölendők, átfüzendő s az aláírásokkal és pecséttel megerősítendő.

(Folytatása következik.)

Dr. Herich Károly.

A halálbüntetés ellen és a védőkről criminalis ügyekben.

(Folytatás.)

A halálbüntetés elleni elméletemben kifejezést adtam eddigelé a supernaturalisták nézetének, kiknek virágjai ugyanazon talajból származnak, mint a lélekhalhatatlanságot védők, — a mint azt első cikkemben kifejtettem.

Második cikkemben felszólaltak az atheisták, kik oly erős sziklát vélnek lakaik alatt birni, mint a kétszerkettővel számító statisticusok. A harmadik cikkemben a theisták és az isteni kinyilatkoztatást hirdető szent férfiak karöltve járnak, s kiknek tanaiból, ha az utolsó consequentiát vonjuk, épp oly meggyőzőleg mint a supernaturalisták, atheisták és statisticusok enunciatiójából ez hangzik: ha az államhatalom a jogtiprót halálra bünteti, benne része van a hatalomnak, de nem az igazságnak. És ha végre a medicinae forensis kiváló emberek ajkain csüggünk, megtudjuk, hogy ha az államhatalom a jogsértőt a hóhérnak átadja, bünt követ el a tudomány ellen is, mely mindannyiszor stranguláltatik, valahányszor a deliquens nyakára a hurok vettetik. Ezen ábrándozáson ugyan a Hainauék, a kiknek szeszélye még tegnap százakat a halálnak szentelt és a mely utóbbiaknak ismét egy szeszély ma az életet mint egy második isteni kegyet ajándékozta, röhögni fognak, habár a tudományos kérdések ebbeli megoldásán a mivelt s gondolkodó jogász soha megnyugodni nem fog, még akkor sem, ha az egész nagy s egységes német nemzet azt mondja, hogy nekik a halálbüntetés nem kell, s csak midőn egy Bismarck azt dörögi: «igenis kell», alázatosan és megszeppenve utána rébegi: «igenis kell», mert ha a halálbüntetést eltörli, ki fogja majd a bolond Hoedeleknek a fejét levágni, mint a szakácsné a pulykákét? Meddig lesz még politika = opportunitással, illetve hatalommal és meddig zengik még füleinkbe: «Macht geht vor Recht!»? — Most már nézzük, miért van az orvosi tudomány is a halálbüntetés ellen?

Még visszaemlékszünk gyermekéveinkre. Szilaj, pajkos és vad voltunknál fogva egyéb puerilia mellett legnagyobb kedvtöltést abban találtunk, ha kisebb, nagyobb ártatlan állatokat kiválogatott kegyetlenséggel halálra kinoztunk, míg ma, dacára hogy a férfiaság delején állunk és az életküzdésre edzett ép testtel lélekkel birunk, még legyet sem bánthatunk. Ez nemcsak annak tulajdonítható, a mi a régiek szerint «emollit mores, nec sinit esse ferros», hanem úgy látszik, hogy inkább emberi természetünkben gyökeredzik. És valamint az egyes emberben, úgy az egész emberiség fejlődésében is az előrehaladottság azon örvedetes jelét lehet tapasztalni, t. i. fásultság és elvadállatosodottság helyébe enyhébb, szelidebb érzelmek lépnek és ebből folyólag történik, hogy

«Sanftere Jahrhunderte verdrängen Filips Zeiten,
Die bringen mildere Weisheit,
Der karge Staat wird mit seinen Kindern geizen
Und die Nothwendigkeit wird menschlich sein.»

a mi a gondolkodó embernek nagy vigasztalást nyújt. De főleg dicséretére válik fölvilágosodott bíránk úgy jeles észbeli tehetségeinek, mint mivelt s nemes szívbéli érzelmüknek, ha képtelenek avval a gondolattal megbarátkozni, hogy napjainkban épen mert az emberiség férfikorát elértük, de ettől eltekintve is, hogy lehet-e egyáltalában föltenni, hogy a gyilkos, aki embertársát életétől megfosztja, az örültség ádáz dämonja hatalma alatt nem állana? a miért is, még mielőtt a tettest bűnhődéssel sujtandónak vélik, annak lelki állapotát orvosok által megvizsgáltatni szükségesnek tartják,

annál inkább, mert a gyakorlati élet is e föltevés helyességét igazolja. Csak vegyünk egy esetet. Az Ebergényi-Chorinszky féle gyilkossági per például még oly élen van emlékeztünkben, mintha csak tegnap tárgyalatott volna le és még mindnyájunk füleiben cseng az a jóslat, melyet a criminalis tárgyalás folytán bíróilag meghallgatott Európának első lélektanásza Chorinszkyre mondott, — t. i. hogy habár jelenleg az örültség jelei vádlotton látszólag nem mutatkoznak is, ez utóbbi mindazáltal rövid idő alatt ezen iszonyu betegség áldozata lesz, s mely jósszavak, a mint tudjuk, Chorinszky, de még Ebergényin is beteljesültek. Azonban nem minden törvényszéken alkalmazhatni oly celebritást, mint az említett müncheni professort, de ha törvényszéki orvosaink ennek tudományossága és tapasztalatának birtokában volnának is, észleleteik, a melyeket a vádlott elméleti tehetségei fölött tesznek, a bíróra mindazáltal — kivéve ha az elmeháborodás jelei külsőleg is észlelhetők, — mérvadók nem lehetnek. Ha tehát a vádlottat egészséges elmájúnak mondják is, ezen enunciatumot a hozandó ítélet basisául elfogadni nem szabad, mert az orvosi tudomány, bármennyire is haladott a természet titkai leleplezése és megfejtésében, ez ágban csak homályos sejtelmektől vezéreltetik. Egész tudásuk nem egyéb, mint tapogatódzás és oly ingatag alappal bír, mint a jogtudomány a *dolus* és *culpa* lelki rugóiról, melyeknek okai szint oly titkosak előttünk, mint a villanyosságé. De beszéljen maga a *medicinae forensis* tudománynak főntemlitett világhírű szakembere és kérem önöket minden egyes mondatot a legmegfeszültebb figyelemmel olvasni. «Die Frage,» — úgy mond — ob ein Individuum geisteskrank sei oder nicht, kann nie mit Bestimmtheit beantwortet werden. Eine Definition von Geisteskrankheiten zu geben, ist die Wissenschaft bis jetzt ausser Stande. Es gibt kein einziges bestimmtes oder spezifisches Kennzeichen, an welchem sich Geisteskranke erkennen lassen, da alle die Erscheinungen, welche bei Irren beobachtet werden, vereinzelt auch bei Gesunden vorkommen, Irrereden z. B. ebenso gut, wie (wenn auch selten) sogar die Hallucinationen. — Eine Bevölkerungsklasse aber ist es, die mehr als jede andere Irre und überhaupt Geisteskranke unter sich zählt, nämlich die Verbrecher. Offenbar besteht hier ein innerer Zusammenhang, einmal, dass die Wege der Immoralität und eines unregelmässigen, wechselreichen, aufregenden Lebens auch zum Irresein führen, dann aber, dass das Verbrechen oft nur der Ausdruck geistiger Störung oder abnormer defecter Beschaffenheit psychischer Anlagen oder Fähigkeiten ist. Denn nicht wenige von diesen im Zuchthause büssenden, verbrecherischen Irren waren von Geburt aus krankhaft angelegt, grösstentheils durch Erblichkeit oder etwa mittelst Uebertragen der Anlage zu psychischer Erkrankung, z. B. durch Säugen (memento-ul szolgáljon a kisdedeink dajkaválasztásában!), waren also schon vor dem Begehen des Verbrechens bereits krank und insbesondere schwach, wenn nicht intellectuell, so doch an Gemüths- oder Morablödsinn leidend.»

Ezen kevés, de mélytartalmu, sokat és eleget mondó szavakban e fontos új tudomány, melyre legújabb criminalis praxisunk és a tudománynyal haladó codexek is támaszkodnak, jelenlegi állása van jelezve és nagy vívmánya az emberi észnek — és mondjanak bármit is a kiaszott §§. emberek és az általános mivellődés fitymálói — nagy hódítást tett a jelenkor, ha az ismeret ezen pontjára is érkezett. Az előrehaladottságba helyezett reményünk tehát még sem üres fogalom és hiszem ha a *medicina legalis* ezen eddig elérkezett pontjától diadalmasan tovább is halad, szaktudományunkra megbecsülhetlen hasznu beláthatlan horderejü s eddig még alig sejdíthető befolyással lesz. A főntemlitett aranymondatok egyszersmind megérdemlik lapidar betűkkel ércbe vésetni, hogy minden criminalis bíró szeme rajtuk ütődjék, még mielőtt «halálra ítéltetett»

a vádlott feje fölött kimondja, mert lelkiismeretének (és minthogy a tettest lynchozni dühödő nagy tömegnek, de az ugynevezett békebíráknak is, szintén van lelkiismerete a maga nemében) a tudomány és általános mivelltség magaslatán álló bíró lelkiismeretének azt kellene sugallani: ezt a vádlottat halálra ítélni kegyetlen igaztalanság, de ha teszem, épp oly barbarismust követnék el, mintha egy kis gyereket vagy az örültház egyik szerencsétlenét a bakó véres kezének kiszolgáltatnám, mert ha az orvos az általam megítélendő az örültség jeleit jelenleg fölfedezni nem képes is, de ki van-e zárva azért a lehetőség, hogy napok, hetek, vagy hónapok előtt, midőn vádlott a szörnyettettet elkövette, ezt nem-e a pillanatnyilag rájött örültség alatt tette, daczára, hogy inculpatus maga is elismeri, hogy szándéka előre tervezett volt, sőt talán míg ezen szavakat mondja, már agya működése háborgatva van és ha őt (kinek halálát hallatlan tette miatt a méltó fölingerültségbe hozott nép szava is kívánja) holnap fölköttetem is, nem követtem-e el ezen procedurát egy szegény elmeháborodotton, a kin talán, ha csak még egy nappal is él, a düh bizonyosan kitör . . . és nem léphetek-e majdan magasabb mennyei bíráim elé minden lelki furdalás nélkül, hogy embertársaimnak igazságos bíró voltam, ha a tettest a hóhér helyett a börtönész kezének átadom?!

A *medicinae* főntemlitett *coryphaeus*-át már azért is kellene tisztelnünk, mert első volt, kinek bátorsága volt azt mondani, «quantum est quod nescimus», míg nálunk némely szaktársai (mint sok fiatal jogász, kik az első colloquium után haza sietnek, hogy a régi zulu-kafferek büntető codexéről büntetőjogi elmélkedéseket irjanak és ha ezt egy előkelő jogásznak dedicalják és a pár hatost, melyet műveikért kaptak, elköltötték, ismét új vastag kötetű könyveket irnak, minthogy magukban phänomenális észtehetséget és oly tudományosságot éreznek, mely minden comparatiot köztük és más halandó között kizár, (boldog fiatalság!) míg sokkal üdvösebb volna, ha nekik az a tanács adatnék, a melyet PAULER egy alkalommal az országházban egy vele kötekedő orvosnak ajánlott: minél többet fog maga orvos ur tanulni, annál inkább fogja belátni, hogy milyen keveset tud. (Persze azt a gondolatot másképen fejezte ki szellemdus igazságügyérünk és a kihez a szavak idézve voltak, az «alta mente servabat» causticus tartalmukat) — mondom míg nálunk az említett tudomány és tapasztalás nélküli jogászokkal azt kiáltják: «quantum est quod scimus». Lehet! De ha valamely tudomány virágzása valamely országban az ott megjelenő szaklapok után megbírálandó, a hottentottokkal egy niveau-ján állunk, mert mint ott, úgy nálunk a Psychiatria tudományról tudtommal, szaklapok nincsenek, míg a criminalis ügyekkel foglalkozó jogász olvashatja Angolországban a *Journal of mental science*, vagy Franciaországban az *Annales medico psychologiques* és Németországban az *Allgemeine Zeitschrift für Psychiatrie* és *Archiv für Psychiatrie und Nervenkrankheiten*. Pedig e tudomány kifejlődése, amint főnt emlitem, reánk jogászokra vitalis fontossággal bír és mi azon tszéki orvost, kit halállal sujtandó büntetéseknel tanácsadó minőségben igénybe veszünk, csak akkor fogjuk tisztelni, ha azt állítja, de határozottsággal (és ne afféle eleusini titkossággal: lehet hogy halszájka torokbaakadás, de lehet hogy vizbefuladás is, a halál oka, aztán még afféle «per extensum funem» féle mondatokban sem, hanem hogy mi laicusok is értsünk valamit) — hogy tudománya a psychiatricus téren csak az ismeretek első etappe-jén áll és ily precis véleményadás után az igazságos, észszel és szívvel áldott judex — a ki nem paragrafusokból összetákoltt emberi gép — nem halál, hanem börtönre szóló ítéletet fog kimondani, mert rendkívüli igazságszeretete és humanismusa, melyek mint egy kitűnő magyar jogászu mondja, rendszerint a nagylelkű embereket szokták jellemezni, kétségben lesz a fölött, hogy az előtte álló vádlott agyában nem lappang-e már csirája

az elmebetegségnek, dacára hogy külsőleg semmi jele nem mutatkozik, valamint Chorinszky és Ebergényinél, de főleg azért, mert megvesztegethetlen lelkiismerete csak akkor lel megnyugvást, ha ítélete megdönthetetlen sziklaszilárd alaptól indul ki, de egyáltalában nem léssen meggyőződve, *wenn das Ahnungsvermögen an Stelle der Unterscheidungsfähigkeit tritt.*

Vannak férfiak hazánkban, a kik fáradhatlan munkakedv, erőfeszítés és lankadatlan kitartásról áldásthozó működésük és tetteik által, meggyőzőbben minden theore-

tikus elméletnél beigazolják, hogy a halálbüntetés nem szükséges, hogy a vádlott — ki külsőleg józanészü — tanítás és a munkásságra szoktatás által új, jobblelkületű, sőt hasznos és derék polgártársá átalakítható. Türelem, tisztelt olvasó, nem ragad fantasiánk ismét a Grachusok csillagjához, hanem Pesthez valamivel közelebb fekvő statiójához — Székesfehérvárra, a hol ön a mult kiállítás alkalmával szintén látogatást tett, már csak hazafiságból is.

Dr. Berger Jakab,
budapesti ügyvéd.

(Folytatása követk.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Döntvénybírálat.

Többször találkoztam e lapok hasábjain oly fejtegetésekkel, melyek azon általam is helyesnek ismert nézetből indulva ki, hogy a törvénykiszolgáltatásunknál gyakran előforduló oly esetekben, midőn a bíróságok által hozott határozatok a törvénnyel ellentétben állóknak tűnnek föl, azok szaklapokban közzé téve, bírálat tárgyaivá tétessenek: már nem egy alkalommal eredményesen tartalmaztak a bíróságok egyik-másik határozata felett véleménynyilvánításokat.

Legyen tehát nekem is megengedve, hogy egy oly bírói határozat irányában, melylyel hason szellemben határozott a n. m. magy. kir. Curia mint semmitőszék is, s ez által az nemcsak helyesnek ismertetett el, hanem mint legfőbb bíróságtól eredő, hason esetekben szintén alkalmazandó lenne, észrevételeimet elmondhassam.

A *Jogtudományi Közlöny* mellékletéül megjelenő *Curiai Határozatok* 157. s utóbb 167. tétele alatt, egy jogeset közöltetik, melyben úgy a budapesti kir. törvényszéknek 1879. jan. 10-ről 799. szám alatt, mint azzal összhangzólag a n. m. magy. kir. Curianak mint semmitőszéknek 1879. ápril 2-ről 5313. sz. a. oly határozata keletkezett, mely, nézetem szerint a törvénnyel ellentétben, a közjegyzői hatáskör, tekintve a közjegyzői okirat érvényének korlátozását foglalja magában.

Ha mi mindig, s különösen most, midőn különben is egyáltalában nem rózsás a közjegyzői állás helyzete, ily korlátozások irányában a közöny palástjába burkolózva, vagy álszerűségből visszahúzódva, mi magunk nem látjuk szükségesnek az illető körök figyelmét felhíva, nézetüket más irányba terelni megkísérteni, úgy ne csodálkozzunk, ha a térről mind jobban-jobban leszorítatva, helyzetünk napról-napra súlyosabbá, s elvégre végkép tarthatatlanná válik.

Ezért én nemcsak szükségesnek, de a fennforgó körülmények közt elengedhetetlennek találom, hogy előforduló esetekben, érdekeink védelme körül, mások példája szerint mi is minden lehetőt elkövessünk s szavunkat minden téren és minden irányban felemeljük.

Nem tartózkodom azért e téren is nézetemnek kifejezést adni.

Megvallom ugyan, hogy a jelen esetben kissé meg van az nehezítve, mert azon ügynek, melyben a fentebb érintett határozatok keletkeztek, körülményeit nem ismerem, a *Curiai Határozatok*-ban pedig oly rendkívül rövid kivonata foglaltatik, hogy abból az ügy állása körülményesen meg nem tudható.

Nem lehet abból megtudni, ha valjon a határozat alapjául szolgáló okirat, közjegyzőileg fölvetett okirat-e, vagy közjegyzői okirat erejére emelt magánokirat?

Nem látszik abból ki, hogy az eredetileg kötelezettek egyike meghalt-e s így iratott át a zálogjoggal terhelt vagyron egy része kiskoru gyermekeire, vagy a kötelezés már a kiskoru gyermekek nevében is történt-e vagy sem?

Ha mind e mellett is ez ügghöz hozzá szólani bátor-kodom, annak oka egyedül a bíróságok kijelentéseiből rejlik.

Ugyanis a *Curiai Határozatok* 157. és 167. tétele alatt esetben a budapesti kir. törvényszék határozata szerint «közjegyzői okirat alapján csak azon ügyfelek ellen s csak azok vagyrona rendelhető végrehajtás, kik az illető közjegyzői okiratban foglalt kötelezettséget magukra vállalták.»

A semmitőszék pedig ezzel összhangzó határozatában indokolólag azt mondja: «az 1874: XXXV. t. cz. 111. §. a perrend 345. §-tól eltérő rendelkezést foglalván magában, mint kivételes törvény szoros magyarázatu, és minthogy ama törvényszakas világosan akképp rendelkezik, hogy közjegyzői okirat alapján végrehajtásnak van helye, ha abban egyebek közt a kötelezett fél nevei szabatosan kitétettek, ebből következik, hogy ily okirat alapján csak az ellen lehet végrehajtást rendelni, a ki az okiratban kötelezettséget vállalt.»

Elismerem, hogy a közjegyzői törvény kivételes törvény, és hogy szoros magyarázatu is. De midőn ezt elismerem, egyáltalában nem értelmezhetem azt úgy, hogy a közjegyzői törvénynek egyes szakaszai, a többiekkel való összefüggés nélkül, önmagukban lennének szoros magyarázatuk, hanem hogy az egész törvény szelleme, iránya és rendelkezése figyelembe tartandó, különösen hogy valamely oly szakasznál, mely általános rendelkezést tartalmaz, más egyes szakaszoknak különleges rendelkezései nem mellőzhetők.

Ekkint a közjegyzői törvény 111. §. rendelkezésénél a törvény egész irányzatának s különösen a 81. §. rendelkezésének figyelembe vétele nem mellőzhető.

E 81. §. pedig a magánokiratnak közjegyzői okirat erejére mi módon leendő emelését szabván meg, ezt mondja: «ily okirat *csak* azon érdekelték és *jogutódai* ellenében bir közjegyzői okirat hatályával, a kik a letételnél mint felek közreműködtek, és csak azon időponttól kezdve, mikor a letétel történt».

Ha már most egy kissé bonczkés alá vesszük a törvény e rendelkezését, az abban előforduló «csak» szó arra utal, hogy az általános szabálytól eltérőleg, kivételt kíván megállapítani, s az okirat érvényét csak azokra és jogutódaira szorítani, kik a letételnél közreműködtek s csak a letétel időpontjától fogva, és mégis határozottan kifejezi, hogy ily okirat nemcsak azon érdekelték ellen kik a letételnél közreműködtek, hanem jogutódai ellenében is közjegyzői okirat hatályával bir. És ha ezen kivétel a közjegyzői okirat hatályát az utódokra is kiterjedőnek nyilván megmondja, úgy ebből is már önkint következik azon általános szabály, hogy a közjegyzői okiratoknak hatálya, legyenek azok akár közjegyzőileg fölveve, akár magán okiratból közjegyzői okirat erejére emelve, az annál közreműködött feleknek utódaira is kiterjed. És ez nem is szokatlan, vagy meg nem illető következtetés és következmény, ha figyelembe vétetik, hogy eddig még — legalább az én tudtommal — kétség tárgya sem volt, hogy ha valaki magát magánokirat alapján sommás szóperbeli eljárásnak alá vetette, a jogositott a kötelezettnek jogutódai ellenében sommás szóper utján föl ne léphetett volna. Már pedig quod uni justum,

alteri aequum. Vagy azon visszás nézetet kell elfogadni, hogy a közjegyzői okirat erejére emelt magánokiratnak nagyobb hatálya, és kiterjedtebb következményei vannak, mint a már eredetileg is közjegyzőileg fölvett okiratnak, mert míg a közjegyzői okirat erejére emelt magánokirat hatálya a 81. §. világos kijelentésénél fogva az utódokra is kiterjed, addig az eredetileg is már közjegyző által fölvett okiratnak nem. Sőt az egyszerű magánokirat is sok tekintetben nagyobb előnyt biztosítana.

De ha ily rendellenes következtetés, azon elvnel fogva, mert a közjegyzői mint kivételes törvény, szoros magyarázatu, elfogadható lenne is, még akkor sem lehet a végrehajtás el vagy nem rendelésénél annak csupán 111. §-át venni figyelembe, mivel épen a szoros magyarázatusági kelléknél fogva a 81. §. határozott, világos és ekkoron különleges rendelkezése alul kibujni nem lehet, s ha egyebet nem is, de azt mindenesetre figyelembe kell venni, hogy a végrehajtás elrendelése alapjául szolgáló közjegyzői okirat milyen minőségű, és mivel a közjegyzői okirat erejére emelt magánokirat hatálya, az annak letételénél közreműködöttnek utódaira is kiterjed, úgy nem áll az, hogy közjegyzői okirat alapján csak az ellen lehet végrehajtást rendelni, a ki az okiratban kötelezettséget vállalt, hanem ez esetben el kell azt rendelni az utód ellenében is, mert a közjegyzői okirat hatálya, mit a 81. §. az utódokra is megállapít, abban is nyilvánul s legfőbb következménye, hogy a 111. §-nál fogva annak alapján végrehajtásnak van helye.

Erre mutat az is, hogy a törvény 113. és 118. §-ában feleknek van fenntartva azon jog, hogy kifogásolhassák, ha a közjegyzői okirat, vagy kiadványa, kellék hiánynál fogva, nem bír közjegyzői okirat hatályával, vagy hogy a végrehajtás a 111. §. ellenére rendeltetett el: miként az általános szabály és jogelv más nem lehet, mint hogy a közjegyzői okiratok mindenki ellenében, a 81. §-beli kivétel mellett, érvényesek s hatályuk mindenkire s így a jogutódokra is kiterjed. A minthogy a magánokiratok hatálya is, az őket megillető korlátok között, az utódokra is kiterjed. A jogfolytonosság elvénél fogva ez máskint nem is lehet.

Még egy másik kijelentése is fordul elő ez ügynél a bíróságoknak, melyet én elfogadhatónak szintén nem találok.

Ugyanis az első bíróság határozata szerint: «a végrehajtás, közvetlenül a zálogjóságra, tekintet nélkül arra, hogy az időközben egy harmadik tulajdonába jutott, csak telekkönyvileg feljegyzett kereset nyomán hozott jogerejű birói határozat, vagy egyezség alapján rendelhető el.»

És ezzel összhangzásban, kiegészítő indokolással a n. m. magy. kir. Curiai mint semmitőszék azt mondja: «az, hogy az okirat alapján a zálogjog bekebelezetett, különbséget nem tehet, mert a bekebelezést perfeljegyzéssel egyenlő hatályúnak tekinteni már csak azért sem lehet, mivel az okiratban kötelezett fél ellen a végrehajtás perbeli eljárás nélkül is elrendelhető; más részről a szoros magyarázatu törvény a zálogjogi bekebelezésnek nem tulajdonít oly hatályt, melynél fogva a végrehajtás az okiratban kötelezettséget nem vállalt személyek ellen, előzetes perbeli eljárás nélkül is elrendelhető lenne.»

Én pedig épen azért, mert a közjegyzői törvény kivételes törvény és szoros magyarázatu ennek épen ellenkezőjét vélem a közjegyzői törvény folyományának lenni.

Mert a törvénynek épen abban áll kivételessége, hogy az általános peres eljárás szabályaitól eltérőleg, a közjegyzői okiratok alapján, perbeli eljárás megkivánása nélkül, végrehajtásnak van helye, és hogy annak hatálya a fentebbiekben lett kifejtés szerint a 81. §-ból folyólag is az utódokra is kiterjed; a szoros magyarázathoz pedig azon folyomány következik, hogy mivel a telekkönyvek nyilvánosak és mindenki által megtekinthetők; más oldalról mivel a közjegyzői okiratok azon hatályának, hogy azok alapján perbeli eljárás

nélkül egyenesen végrehajtás kérhető, mindenki előtt ismertnek kell lenni, mert senki magát a törvény nem tudásával nem védelmezheti: a közjegyzői okirat alapján történt zálogjogi bekebelezésnél mindenkinek az egyszerű megtekintéskor már tudnia kell, hogy a követelés azonnali végrehajtás útján s a jogutódtól is követelhető, a minthogy a magánokirat alapján történt bekebelezésnél mindenki által tudható, hogy az oly követelés előzetes perbeli eljárás nélkül be nem hajtható, s azért szükséges a kereset megindításának feljegyeztetése, hogy annak bekövetkezte szintén tudható legyen, s így épen a kivételesség és a szoros magyarázatnál fogva következik: hogy a közjegyzői okirat alapján történt bekebelezést a magánokirat alapján szükséges perfeljegyzéssel is egyenlő hatályúnak kell tekinteni, mivel különben a közjegyzői okirat hatálya, sem az utódokra nem terjedne ki, sem a magánokirat alapján történt zálogjogi bekebelezéstől semmiben nem különböznék, sem pedig előnyt, mit pedig a törvény irányzata neki megadni kívánt, nem biztosítana. De nem is jár az még egészen idegen harmadik telekkönyvi tulajdonos irányában sem veszélylyel, mert ha egyébkor nem is, az árverés elrendelésekor mindenesetre értesíttetik, s mindenki fölhivatik, hogy tulajdoni vagy egyéb jogait érvényesítse, előzőleg pedig már tudnia kell a telekkönyv megtekintéséből, hogy a birtokát terhelő s közjegyzői okiraton alapuló követelés visszafizetési határidője lejárt-e? vagy mikor lejárandó, s magát ahoz kell alkalmaznia, s ha mégis a fizetési kötelezettségnek vagy maga eleget nem tesz, vagy előzője által eleget tétetni elmulasztja, akkor a következményt csak magának tulajdoníthatja, és méltán meg is érdemli.

Ha a bíróságok fentebbi kijelentései a jövőben is fenn tartatni fognak, úgy meg van adva a közjegyzői intézménynek a vég kegyelemdőfés.

Nézzünk csak kissé körül az életben. Vegyük csak pl. föl, hogy egy hitelező az adóssal együtt elmegy a közjegyzőhöz, s tegyük, hogy csak 1000 frtról, egy minden kelléknek megfelelő közjegyzői okirat alakjában, adóssági szerződést kötnek, sőt a hitelező még a pénz leolvasás tanusztatását sem mulasztja el, s a telekkönyvben is a zálogjogi bekebelezést foganatosíttatja, és ezzel mindent elvégezvén, a közjegyzői okiratot, a törvénybe vetett bizalmánál fogva megnyugodva, szekrényébe elteszi. Egy szép reggel azonban arra ébred föl, hogy adósa meghalt, s a kitűzött fizetési határnap is elérkezvén, követelését behajtani akarja, úgyde a fentebbi kijelentések szerint közjegyzői okirata alapján végrehajtás nem lenne rendelhető, mert nem létezik a ki a kötelezettséget az okiratban magára vállalta, és mivel a közjegyzői okirathoz, már csak azért is, mert a n. m. magy. kir. Curianak mint semmitőszéknek 1878. május 2-ről 4075. sz. a. határozata szerint a közjegyzői okirat végrehajthatóságának kellékeihez nem tartozik, hogy annak magát valaki kifejezetten alávesse, *mert az okirat alapján a végrehajtás elrendelésének törvény szerint helye van*, de meg mivel a közjegyző az okirata compromittálásához s oly anomáliához nem is járulhatna, perut s különösen sommás perut kikötve nem lett, s így a követelési összeg mennyiségénél fogva sommás szóper útján föllépni nem lehetvén, a hitelező nem tehetne mást, mint a jogutód ellen rendes keresetet támasztani. Na már a ki tudja, hogy törvénykezési rendtartásunknál fogva mit tesz az, egy rendes pert, — a melynél még a jogutód oly malitiosus ellenvetést is megengedne magának, hogy mivel a közjegyzői okiratban ő magára kötelezettséget nem vállalt, az tehát ő ellene kötelezettséget nem is állapít meg — lejártni s minden retortán keresztül elvégre jogerejű és így végrehajtható ítéleteket nyerhetni: az könnyen be fogja látni, hogy addig, míg a hitelező követeléséhez hozzá juthat, már az eredményt nem igen ő, hanem neki is utóda fogja csak élvezhetni,

mert a perbeli, majd a végrehajtási eljárás legalább is egy évtizedet vett igénybe, az pedig egy ember életében meglehetősen hosszú idő. Így jobb lett volna neki közjegyzőhöz nem menni, hanem egy magánokiratot szerkeszteni, melyben a sommás perut kikötve lett.

Valjon ily következményt akart a közjegyzői törvény fölláttatni, midőn kimondotta, hogy a közjegyzői okirat alapján végrehajtásnak van helye?

Videant consules!

Csanády Kálmán,
nagyvárad kir. közjegyző.

Olcsó és gyors eljárás a gyámság és gondnoksági ügyek körül.

(Folytatás.)

Három árvaszéknél van jelenleg — családomat és szerény egyéniségemet érdeklő — ügyem, tehát hogy ha távolabb eső dolgokról nem szólnék is, közvetlen tapasztalatomból szólhatok az árvaszékek tevékenységét illetőleg.

Előbb Pest Pilis Solt, de most már Pest Pilis Solt és Kiskun megye árvaszéke, hosszas fennállása óta csak annyira birt hosszas vajadás mellett vergődni, hogy most már Szabadszállás és Fülöpszállás községekben a kiérdemesült jászkun kerületek közigazgatási organumai alatt oly botrányosan elhanyagolt gyámi számadásokat az illető gyámok által tisztába hozatta; de még annyi erélyt nem birt kifejteni, hogy az újabb bonyolult czifra rendszer behozatalával a könyvek valahogy vezettetnének.

Evtizedekig voltak vizsgálatlanok ezen községekben a gyámok számadásai, egyik gyám a másik nyakára választott, anélkül, hogy előde az általa kezelt pénzeiről, kötvényekről, haszonbérleti és kibérlési szerződésekről megszámolt volna.

Árvapénzek ki, ingatlanok haszonbérbe adattak anélkül, hogy legkisebb biztosíték nyújtatott volna, vagy az elárverezett ingók éa ingatlanokról árverési jegyzőkönyv vétetett volna fel; — s a jóhiszemű vevő, bár a vételért kifizette, az árverési feltételeknek eleget tett, a megvett birtokot a telekkönyvi törvények rendelkezésével szemben nem irathatja nevére, mert nincs árverési jegyzőkönyv. És mindez a szakértetlen, tudatlan, gyakran a könnyű lélekismeretű gyámok miatt történt, — a községi előljáróság lomhasága, az árvaszék szigortalansága, természetesen nem vetett gátot a botrányos hanyagságnak. És most uram Istenem! — az 1877: XX. t. cz. ily emberekre bizza az elhagyatott árvák sorsát!

Mentsen meg az ég minden szülőt attól, hogy gyermekei gyámhatósági felügyelet és ezek vagyoni gyámi kezelés alá jussanak!

De folytassuk tovább:

Fülöpszálláson több mint 13 évvel ezelőtt elhalt bizonyos örökaggyó hagyatéka az akkori gyám által eladatván, sem árverési jegyzőkönyv, sem pénz; — s daczára, hogy ez az állapot a pestmegyei árvaszékekhez több évvel ez előtt feljelentetett: még csak a folyó évben tetetett általa valamely intézkedés, de az ügy maig sincs tisztába hozva. Ha ezen hagyatékról most már 13 év lezajlása után a kunszentmiklósi kir. jbiróságához került iratokba valamely tiszta lélekismeretű szakember bele tekinthet: átalános indignatio fogja el ama huzavona és botrányos hanyagság felett, mely itt az eljárás körül követtetett. Tisztátalan kezekkel markolástak a hagyatéka; s ennek következtése lett, hogy a még biztosítható kihelyezett tőkék sem biztosítottván, most midőn az illető kiskoru örökös majd nagykorúvá leend: a körülbelül 6000 frt értékű hagyatékból talán kap 2000-et.

Gyakran ahol a kiskoruak érdekéből, az örökség adós-

ság, vagy a költséges kezelés miatt az árvaszék végzése folytán, akár szabadkézből, akár nyilvános s a közgyám által tartott — árverésen eladatik: a jogügylet felett kötött s az árvaszékhez helybenhagyás végett felterjesztett okirat egy, sőt másfélév multán sem küldetik onnét vissza; s a vevők egyáltalában nem tudhatják, hogy a vételt illetőleg mihez tartsák magukat, de a közgyám se tudja, valjon tesszik-e az árvaszéknek az eljárás vagy azt megsemmisíti, és a vevő a netalán tett beruházások s munkáltatási költségektől eszik. De továbbá van rá eset: hogy a községi előljáróság ismervén a helyi viszonyokat, javaslatba hozza az árvaszéknél, hogy például az örökaggyó után maradt lakház vagy fekvőség értékét a bekeblezett kamatok, igazítási vagy beruházási, illetve művelési költségek felemésztvén — helyesebben eladandó lenne, legalább maradna valami a kiskoru részére. Erre aztán jön talán két év mulva valamely intézkedés, de nincs benne köszönet, mert azon időre már a csekély hagyatékot a bekeblezett tőkék és kamatai elnyelték.

Több panaszt hallottam, hogy a pest-kis-kun-megyei árvaszéknél 1, sőt 1 és 1/2 éves egyszerű kérvények hevernek elintézetlenül többszöri megsürgetés daczára is.

A bajai árvaszék gyámhatósága alatt 1868. év tavaszán elhnytt egy családapa, ennek hagyatéka végleg csak 1877. május hóban lett beszavatulva, s az árvaszék — bár teljesen szülők nélküli 7—8 éves árvák maradtak hátra, a hagyaték gyors elintéztetésére nézve egy *árva lépést* sem tett. S így lőn: hogy az eladott fekvőségek ára 4315 frt 75 kr, a hagyatéki ügy befejezéséig a helyett, hogy abból a hagyatéki terhek nyomban kifizettettek volna, takarékpénztárba helyeztetett; s azon hitelező, a kinek követelése 2664 frt 47 krt tett, kapott ezen tőke után 2 év helyett 9 — mond kilencz évre kamat fejében 1372 frt 12 krt! Tehát: 2 évre a tőkéből 318 frt 36 kr járván — a miatt mert a bajai tekintetes árvaszék nem méltóztatott a hagyaték kezelésébe bele tekinteni és az adósságot kifizettetni: az örökösök itt 1043 frt 76 krral károsítottak meg.

Volt egy másik hitelező — a bajai takarékpénztár; ez is a főntebbi módon 2 év helyett részesült 9 évi 6 % kamat és 2 % üzleti díjban, s kapott 103 frt helyett 360 frt 50 krt! De voltak több aprólékos követelések, melyek: ha az 1868. évben megnyílt örökösödési ügy nyomban — nem pedig 10 év mulva intéztetik el, a kiskoruak nem károsodnak; mig ellenben ezen botrányos (szeliden szólva) kényelmes-séggel 10 éven keresztül dözsölt idő a nevetlen — világgá bocsátott árvákat mintegy 2000 frtig rövidítette meg örökségükben.

Fellázad az emberi kebel, — az árvák sorsát mélyen ismerő lélek, ama keleti kényelmen és hideg részvétlenségen, melyet egy ily intézmény közegeinél közvetlen tapasztal!

(Vége következik.)

Bors Károly.

HIRDETÉSEK.

A magyar Pitarval újabb kiadásai.

A TÖRVÉNYSZÉKI TEREMBŐL.

A legszokottabb kinzóeszközök 18 rajzával.

Közli

4897

H A N G F E R E N C Z.

A szerzőnél Kalocsán megrendelve a két kötetes mű 1 forint leszállított árért bérmentve megküldetik.

Törvényjavaslat

a magyar büntető-törvénykönyvek életbeléptetéséről.

1. §. A magyar büntető-törvénykönyv a büntettekről és vétségekről, valamint a magyar büntető-törvénykönyv a kihágásokról 1880. évi . . . . hó 1-ső napján lépnek hatályba.

2. §. A magyar büntető-törvénykönyvek hatálybalépésével mindazon törvények, szabályok, rendeletek és szabályrendeletek, továbbá a szokásjognak mindazon megállapításai, melyek az új magyar büntető-törvénykönyvek intézkedéseinek tárgyát képezik, hatályon kívül helyezettnek.

3. §. Egyidejűleg a 2. §-ban megjelöltekkel hatályon kívül helyezettnek mindazon törvények, szabályok, rendeletek, szabályrendeletek és a szokásjognak mindazon megállapításai, melyek az új büntető-törvénykönyvek intézkedéseinek tárgyát nem képező valamely cselekvénye vagy mulasztásra büntetést határoznak, amennyiben a büntetés a kir. törvényszékek és a kir. járásbírók előtt büntető eljárás útján volt megállapítandó.

Az e részbeni kivételeket a jelen törvény 5. és 6. §-ai tartalmazzák.

4. §. Nem érintetnek a magyar büntető-törvénykönyvek hatálybalépése által s ennél fogva továbbra is érvényben maradnak azon törvények, valamint a törvény által adott felhatalmazás alapján kiadott azon miniszteri rendeletek, melyek a magyar büntető-törvénykönyveknek intézkedései alá nem eső valamely cselekményre vagy mulasztásra büntetést állapítanak meg, ha a büntetésnek az előforduló esetre való alkalmazása nem a kir. bíróságok előtti büntető eljárásnak képezi tárgyát.

5. §. Ezentul is hatályban maradnak: 1. a törvényesen bevett vallásfelekezetek viszonzosságáról szóló 1868. LIII. tcz. 10 §-a; 2. a vadásatról szóló 1872. VI. tcz. 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28., 29. és 32. §-ai; 3. az ügyvédi rendtartást tárgyzó 1874. XXXIV. tcz. 39. §-a, azon módosítással, hogy a büntetés 200 frtig terjedhető pénzbírságban, visszaesés esetében pedig, ha az utolsó büntetéstől számítva két év még el nem telt, két hónapig terjedhető elzárásban és háromszáz frtig terjedhető pénzbüntetésben állapítatik meg; 4. a véderőről szóló 1868. XL. tcz. 42. §-a.

Az 1-ső pontban idézett törvény megszegése vétséget, a 2—4. pontban idézett törvények megszegése pedig kihágást képez.

6. §. Az 1848. XVIII. tcz. 2—14., 14—16., 18., 19., 20., 24., 26. és 28. §-ai helyébe a büntettekről és vétségekről szóló büntető törvénykönyv megfelelő intézkedései lépven, az idézett tcz. többi szakaszai a jelen törvény 58. §-ban foglalt változtatással érintetlenül maradnak.

Az ezen törvényczik 31. és 38. §-aiba ütköző cselekmény vagy mulasztás vétséget, az érintetlenül hagyott többi szakaszokba ütköző cselekmény vagy mulasztás pedig kihágást képez.

7. §. A mezei rendőrségről szóló 1840. IX. tcz. a későbbi törvények által tett változtatásokkal, ugyszintén az 1879. XXXI. tcz. hatályba lépteig az erdei kihágásokról szóló törvények és szabályok továbbra is érvényben maradnak.

8. §. Érintetlenül maradnak az egyenes adók, a jövedékek, a fogyasztási adók és az illetékek iránt fennálló törvények és a törvény által fenntartott szabályok megsértését tárgyzó büntető intézkedések.

9. §. Az 1872. VIII. tcz. 90., 91. s 92. §-nak azon intézkedései, mely szerint az ott érintett egyének iparos-tanoncz tartási és fiatal mnnkások alkalmazásának jogától és illetve

iparuk folytatásától birói ítélet által egy évnél hosszabb időre eltilthatók és üzletük birói ítélet által egy évnél hosszabb időre is beszüntethető, hatályon kívül helyezettnek.

10. §. A 4. §. szerint érintetlenül hagyott törvényben megállapított szabadságvesztés büntetés helyett, amennyiben ennek időtartama két hónapot meghalad, a megállapított időtartamu fogság, ellenkező esetben pedig a megállapított időtartamu elzárás alkalmazandó.

Ha a 4. §. szerint érintetlenül hagyott miniszteri rendeletben a szabadságvesztés büntetés tartama 15 napot, a pénzbüntetés összege pedig 100 frtot meghalad: az elzárás 15 napra, a pénzbüntetés pedig 100 frtra szállítatik le.

11. §. A 4., 6. és 9. §§. szerint érintetlenül hagyott törvények, rendeletek és szabályok szerint kiszabott pénzbüntetések átváltoztatásánál, ha 300 frtot túl nem haladó pénzbüntetés változtatandó át: elzárás, ellenesetben pedig fogság alkalmazandó.

12. §. A büntető-törvénykönyvek hatálybaléptétől számított hat hónap elteltéig érvényben maradnak a törvényhatóságok, a szabad királyi és a rendezett tanácsos bíró városok mindazon szabályrendeletei, melyek bizonyos cselekvényre vagy mulasztásra büntetést állapítanak meg, a mennyiben e cselekvények vagy mulasztások megbüntetéséről a büntető-törvénykönyvek nem intézkednek.

A fenntartott szabályrendeletben megállapított szabadságvesztés-büntetések mindazonáltal elzárásra változtatnak, azok leghosszabb tartama pedig, valamint a pénzbüntetés legnagyobb összege, a kihágásokról szóló büntető-törvénykönyv 16. §-ban meghatározott megkülönböztetések szerint az ott megállapított leghosszabb időtartamra s legmagasabb összegre szállítatnak le.

13. §. Kötelesek a törvényhatóságok, a szab. királyi, valamint a rendezett tanácsos bíró városok a jelen törvény kihirdetésétől számított két hónap alatt az előző szakaszban érintett azon szabályrendeleteket, melyeknek fenntartását szükségesnek tartják, újabb megerősítés végett a belügyminiszterhez felterjeszteni.

A belügyminiszter által ujjlag meg nem erősített szabályrendeletek a büntető-törvénykönyvek hatálybaléptét követő hat hónap elteltével érvényüket veszítik.

14. §. A büntető-törvénykönyvek hatálybalépése előtt elkövetett, de végérvényesen csak ezen törvénykönyvek hatálybalépése után elítélendő azon cselekményekre, melyek az előbbi törvények vagy gyakorlat szerint, valamint az új büntető-törvénykönyv szerint is büntettet képeznek, ha az előbbi törvények vagy gyakorlat szerint két évi tartamot fölülmuló börtönnel vagy «tömlöczczel» (1840. XXII. 130. §.) vagy «rabsággal» (1844. VI. 28. §.) az új büntető-törvénykönyv szerint pedig fegyházzal volnának büntetendőek, a mennyiben azon körülmények egyike sem forog fenn, melyek a büntetési nemek enyhébb változását vagy a büntetés tartamának két éven alóli leszállítását vonják maguk után, a szabadságvesztés büntetéseül fegyház állapítandó meg.

Ha pedig a fentebbi pont alá eső valamelyik cselekményre a fennálló törvények vagy gyakorlat szerint két évnél rövidebb tartamu börtön volt megállapítandó és a cselekmény az új büntető-törvénykönyv szerint is büntettet képez, mennyiben azon körülmények egyike sem forog fenn, melyek a büntetésnek a vétségre rendelt büntetési nemre való átváltoztatását vonják maguk után, a szabadságvesztés büntetéseül börtön lesz megállapítandó.

15. §. Azon eseteket illetőleg, melyekre vonatkozólag a 14. §. alkalmazásánál az 1852. évi ausztriai büntető-törvénykönyv veendő alapul, azon szakasz többi feltételei mellett fegyház csak azon büntettekre lesz megállapítható, melyekre az említett törvény «súlyos börtönt» állapít meg.

16. §. Ha a 14. §-ban megjelölt időben elkövetett, de végleg a büntető-törvénykönyvek hatálybalépte után elítélendő cselekmény, akár a fennálló törvények vagy gyakorlat szerint, akár az új büntető-törvénykönyv szerint vétséget képez, a szabadságvesztés büntetésül fogház, illetőleg államfogház állapítandó meg.

17. §. A 16. §. alá eső azon cselekményekre, melyek megítélésénél és büntetésénél az 1852. évi ausztriai büntető-törvénykönyv és a magyar büntető-törvénykönyvek közötti viszony szolgál alapul, ha azok az ausztriai büntető-törvénykönyv szerint kihágást képeznek, azonban szigorú fogsággal büntetendők, amennyiben a magyar büntető-törvénykönyv szerint vétséget képeznek, kihágásnak lesznek ugyan minősítendők, a szigorú fogház helyett azonban fogház lesz megállapítandó.

18. §. Valamely büntetendő cselekmény miatti elítéléssel, az eddig fennálló büntető-törvények szerint egybekapcsolt azon következmények (1840. XXII. tcz. 128. §.) vagy kérvény szerinti hatályok, melyek az új büntető-törvénykönyvben megállapított mellékbüntetések közt nem fordulnak elő, ezen büntető-törvénykönyv életbeléptével hatályukat veszítik, akár állapítottak legyen meg azok az ítéletben, akár képezték legyen az elítélésnek magából a törvényből folyó következményeit (22. §.)

19. §. A büntetendő cselekményeknek vagy bizonyos nemű büntetéseknek a fennálló büntető-törvények szerinti azon következményei pedig, melyek, mint mellékbüntetések, az új büntető-törvénykönyvben is előfordultak, amennyiben oly cselekmény képezné azoknak alapját, amely miatt az ilyen nemű mellékbüntetések az új büntető-törvénykönyv szerint nem alkalmazhatók, az elítéltnak kérelmére a bíróság által megszüntetendők. Amennyiben pedig a következmények (törvényszerinti hatályok) az elítéltet határozatlan időre terhelnék vagy pedig hosszabb tartamra állapítottak volna meg, mint a mennyire azok az új büntető-törvénykönyv szerint megállapíthatók, az elítéltnak kérelmére a bíróság által az új büntető-törvénykönyvben megállapított tartamra leszállítandók.

E leszállításnál a mellékbüntetések tartamára nézve, a büntett és a vétség tekintetében megállapított megkülönböztetések szolgálnak irányul.

20. §. Annak megítélésénél, vajjon a mellékbüntetések tartamának meghatározásánál a büntetettre vagy vétségre megállapított intézkedések veendő-e alapul, amennyiben a cselekmény ebbeli minősége az ítéletből vagy a megállapított főbüntetés neméből nem tűnnék ki, az új büntető-törvénykönyvnek megfelelő határozatai alkalmazandók. A netalán fennforgott enyhítő körülmények e minősítésénél figyelembe nem veendő.

21. §. A 19. és 20. §§. rendelkezései a büntetendő cselekmény miatti elítélés folytán elvesztett nyugdíjra, nyugdíj igényekre vagy kegydíjakra nem terjednek ki.

22. §. Az 1868. VI. tcz. 9. §-nak a) pontja és utolsó bekezdése akként módosíttatik, hogy az, aki hivatalvesztésre, vagy politikai jogok gyakorlásának felfüggesztésére ítéltetett, az ítéletben megállapított időtartam alatt kamarai bel- vagy kültaggá nem választható. Az 1874. XXXIV. tcz. 24. §-nak intézkedése érintetlenül hagyatik.

23. §. A büntett, vétség, vagy kihágás miatti elítélésnek hatása arra, hogy az elítélt, mint tanu, illetőleg végrendeleti tanu elfogadható, vagy hogy vallomása bizonyítóerővel bír-e: az illető törvényeknek a tanukra vonatkozó rendelkezései szerint ítélandó meg.

Ha ezen törvényekben előforduló nyereségvágyból elkövetett büntett vagy kihágás alatt a nyereségvágyból elkövetett vétség is értendő.

24. §. A büntett vagy vétség miatti elítélés magánjogi következményeit megállapító törvények érintetlenül maradnak; azon magánjogi szabványokban azonban, a melyek a büntetettben való elítélés magánjogi következményeit megállapítják, büntett alatt minden oly vétség is értendő, melynek büntetése egy évet meghaladó szabadságvesztésben van megállapítva. A marosvásárhelyi kir. tábla területén és a polgárosított katonai határörvidéken az ott alkalmazásban levő polgári törvénykönyv 115. 116. és 768. §§-okban előforduló «börtönbüntetés», illetve «fogság» helyett «szabadságvesztés-büntetés» értendő. Ugyanezen törvénykönyvnek 61. 574. és 868. §§-ai hatályon kívül helyeztetnek.

25. §. A gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről szóló 1877. XX. tczikknek azon intézkedései, melyek az atyai hatalomnak, vagy a gyámság, illetőleg gondnokság viseléséről büntetendő cselekmény miatti kizárás iránt rendelkeznek, (1877. XX. tcz. 23. §. b, 24. §. 43. §. g, 45. §. 55. §. e) az új büntető-törvénykönyv hatálybaléptétől fogva ez utóbbinak értelmében alkalmazandók.

Az 1877. XX. 24. §-ának első bekezdése mindazonáltal a büntető-törvénykönyv 58. §-ával ellentétben nem állván, érintetlenül marad.

26. §. Az 1877. XX. tcz. 28. §-nak e) pontja, valamint ugyanazon §-nak zárpontja mindazokra hatályos, a kik egy évnél hosszabb ideig tartó szabadságvesztés-büntetésre ítéltettek.

27. §. A fennálló törvényeknek vagy rendeleteknek azon intézkedései, melyek szerint, bizonyos közhivatalnokok, ügyvédek vagy hatósági szolgák, hivataluktól, állásaiktól vagy szolgálatuktól fegyelmi uton elmozdithatók, illetőleg az ügyvédi lajstromból kitörölhetők, az új büntető-törvények által nem szenvednek változást.

Ezen intézkedés azon esetre is áll, ha az elkövetett cselekményre hivatalvesztést a büntető-törvény nem állapít meg, vagy ha a hivatalvesztés kimondása a btk. 54. §-ának második bekezdése alapján a bíróság által mellőztetett.

28. §. Az első szakaszok intézkedései a btk. 55. §-ának 4. pontjában megjelölt címek, rendek, diszjelek vagy azok viselési jogosítványának a fennálló szabályok szerinti elvesztésére is kiterjednek.

29. §. Azon büntetendő cselekmények miatt, melyekre vonatkozólag az új büntető-törvénykönyvek csak a sértett fél indítványára indítható meg a büntető-eljárás, ez, habár a cselekmény az új büntető-törvénykönyvek hatályba lépte előtt követett el: ennek hatálybalépte után csakis a sértett fél indítványára indítható meg.

Ez esetben a határidő azon naptól számíttatik, a melyen az új büntető-törvénykönyvek hatályba lépnek, a mennyiben az elkövetett cselekmény és annak elkövetője azon napon a sértett fél tudomására volt és a büntethetőség elévülés által el nem enyészett.

30. §. Ha pedig az előző szakaszban megjelölt büntetendő cselekmény miatt a büntető-eljárás az új büntető-törvénykönyvek hatálybalépte előtt indított meg, az e. f. bíróság által, a mennyiben a vád alá helyezési határozat és ha kihágás forog fenn, elsőfoku bírósági ítélet még nem hozott, ezen törvénykönyvek hatálybalépte után, csak akkor folytatandó az eljárás, ha a feljelentés a sértett fél által történt.

Ha pedig a sértett fél általi feljelentés nélkül, hivatalból indított meg az eljárás, az félbeszakítandó s azok, a kik az új törvénykönyv értelmében az indítványtételre jogosítva lennének, a vizsgálóbíró által záros határidő kitűzése mellett nyilatkozatra felhívandók aziránt, vajjon az eljárás

folytatását és esetleg vádlottnak megbüntetését kívánják-e. Az igenlő nyilatkozat az új büntető-törvénykönyv által kívánt indítványt pótolja. A nyilatkozatnak a záros határidő alatti meg nem adása, vagy a tagadó nyilatkozat: az eljárás megszüntetését vonja maga után.

31. §. A 29. és 30. §§-ok rendelkezései, a büntető-törvénykönyv 112. §. második bekezdésében megjelölt esetekre nem terjednek ki.

32. §. A büntető-törvénykönyvek hatálybalépte előtt elkövetett büntetendő cselekmények büntethetősége: az ezen törvénykönyvekben meghatározott idő alatt évül el.

Az elévülés félbeszakítására avagy kizárására nézve az előbbi törvényekben megállapított, de a büntető-törvénykönyvekbe fel nem vett feltételek hatálytalanok. Ugyanez áll a büntetéseknek a büntető-törvénykönyvek hatálybalépte előtt megkezdett elévülésre is.

33. §. Azon becsületsértési és eddig polgári eljárás alá tartozó hatalmaskodási ügyek, melyek iránt a polgári kereset a büntető-törvények hatálybalépte előtt megindított az eddigi törvények szerint folytatandók és döntendők el.

A büntető-törvénykönyvek hatálybalépte után azonban a korábban elkövetett becsületsértési és hatalmaskodási ügyek, a mennyiben a 32. §. szerint el nem évültek, az illetékes büntető-bírószág előtt teendők ugyan folyamatba, de a megállapítandó pénzbüntetés a korábbi törvényekben foglalt pénzbírság összegét, meg nem haladhatja.

34. §. A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv 43. §-ában előírt felügyelőbizottság minden fegyházban, kerületi börtönben és tszki fogházban állítandó fel.

A fegyházakban felállítandó felügyelő-bizottságokba, a mennyiben a tszék székhelyének távolléte szükségessé teszi, a tszéki elnök és a kir. ügyész helyét pótló két tagot az igazságügyminiszter nevezi ki. Az 1876. VI. tcz. 37. és 38. §§-nak módosításával a közigazgatási bizottságnak és ezek küldöttségének ott körvonalozott hatásköre a felügyelő bizottságra ruháztatik át.

Egyébként a felügyelő-bizottságok szervezete és hatásköre az igazságügyminiszter által rendeleti uton fog szabályoztatni.

35. §. Rögtönbírószági eljárás esetében a halálbüntetés az e tárgyban kiadott szabályokban meghatározott büntetésekre ezután is alkalmazandó.

36. §. Azon fegyencz, a ki életfogytig tartó fegyházra ítéltetvén, megkegyelmeztetése előtt oly büntetést követett el, melyre 10 évig terjedhető, vagy ennél hosszabb tartamu fegyházbüntetést állapít meg a törvény: sötét magánzárkába való elzárásra és ezenfelül hetenkint két napon át kenyér és víz melletti böjtölésre ítélandó.

A sötét magánzárkában való elzárás öt évi tartamot nem haladhat fölül és egyfolytában két napnál hosszabb ideig nem alkalmazható, a sötét magánzárkában töltött két nap elteltével a büntetés e súlyosítása három napra félbeszakítandó és ennek lejártá után újból két napig alkalmazandó.

Enyhébb büntetés alá eső büntetett elkövetése esetében az életfogytig terjedhető fegyházra ítélt, szintén sötét magánzárkában való elzárásra, böjtöléssel vagy anélkül ítélandó.

A sötét magánzárkában való elzárás mindazonáltal három évig terjedhető tartamot nem haladhat fölül és szintén a fentebbi pontban körülírt félbeszakításokkal hajtandó végre. Oly vétség elkövetése esetében, melyre a büntető-törvénykönyv egy évnél tovább terjedő fogházbüntetést rendel, az életfogytig terjedhető elzárással elítélt, cselekménye súlyosságához képest, a fegyenczek elleni fegyelmi büntetésül alkalmazható, valamely büntetésre ítélandó.

37. §. Tizenöt évig terjedhető fegyházra ítélt fegyencz, ha ezen büntetésnek tartama alatt oly büntetést követ el,

melyre életfogytig terjedhető fegyházbüntetésnél enyhébb büntetést szab a törvény, a büntettekről és vétségekről rendelkező törvénykönyv szerint büntetendő, de előbbi és újabb szabadságvesztés-büntetésének együttes tartama 20 évet meg nem haladhat.

38. §. A 36. és 37. §§-ban meghatározott cselekmények fölött a bíróság ítél.

39. §. Ha az életfogytig terjedő fegyházra ítélt fegyencz, a 36. §-ban megjelölnél enyhébb büntetés alá eső vétséget követ el, fegyelmi uton, a fegyház tendszabályai szerint lesz, fegyelmileg büntetendő.

40. §. Addig, míg a büntető eljárás külön törvény által szabályoztatik, az e részben addig fenálló törvények, rendeletek, szabályok és törvényes gyakorlat a következő szakaszokban foglalt változtatásokkal érintetlenül hagyatnak.

41. §. A királyi törvényszékek hatásköréhez utaltatnak:

1. a büntettek,
2. azon vétségek, melyeknek büntetése akár pénzbüntetéssel kapcsolatosan, akár anélkül államfogház, ennek tartamára való tekintet nélkül;

3. azon vétségek, melyek büntetésének leghosszabb tartama akár pénzbüntetéssel kapcsolatosan, akár anélkül egy évet meghaladó fogházban van megállapítva;

4. a büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv 141., 170., 205., 208., 213., 221., 222., 226., 227., 229., 299., 383., 384., 385., 386., 387., 400., 402., 404., 405., 432., 437., 449., 450., 464., 470., 479. és 483. §§. szerint büntetendő vétségek, tekintet nélkül a megállapított büntetésre.

A nyomtatvány útján (btk. 63. §.) elkövetett büntettek és vétségekre nézve az esküdtisékek hatásköre érintetlenül hagyatik.

A budapesti és marosvásárhelyi kir. törvényszékeknek az 1871: XXXI. tczikk 25. §-ban szabályozott kivételes illetősége alá büntettekről és vétségekről rendelkező büntető-törvénykönyv második része I., II., III., IV. és XI. fejezeteiben foglalt büntettek és vétségek tartoznak, a 209. §. szerint büntetendő vétség kivételével.

42. §. A kir. járásbírószágok hatásköréhez utaltatnak:

1. azon vétségek, melyek a 41. §. szerint a kir. törvényszékek s illetve az esküdtisékek hatásköréhez utalva nincsenek;

2. azon kihágások, melyeknek büntetése akár pénzbírsággal együtt, akár a nélkül 15 napon tul terjedhető elzárásban van megállapítva, a mennyiben a 43. §. 2. pontja szerint a közigazg. hatóságok hatáskörébe utasítva nincsenek;

3. az 1868: XL. tczikk 42., 46. és 47. §§. szerint büntetendő cselekmények;

4. azon kihágások, melyek nyomtatvány (btk. 63. §.) által követtetnek el, akkor is, ha büntetésük 15 napon tul nem terjedő elzárás vagy csupán pénzbüntetés;

5. a kihágásokról szóló büntető-törvénykönyv 35., 36., 88., 92., 93., 94., 97., 126., 127., 130. és 131. §-ai, ugy a jelen törvény 5. §-ának 3. pontja szerint büntetendő kihágások, tekintet nélkül a megállapított büntetésre.

43. §. A közigazgatási hatóságok hatásköréhez utaltatnak:

1. Azon kihágások, melyeknek büntetése akár pénzbüntetéssel kapcsolatos, akár a nélkül, 15 napot tul nem terjedő elzárásban vagy csupán pénzbüntetésben van megállapítva, a mennyiben a 42. §. 4. vagy 5. pontjának esete fenn nem forog;

2. a kihágásokról szóló büntető-törvénykönyv 63., 67., 68., 79., 81., 110., 116., 117., 120., 122., 135. és 143. §§. szerint büntetendő kihágások, tekintet nélkül a megállapított büntetésre.

44. §. A 43. §. szerint a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt ügyekben a bíráskodási jog első fokban illeti:

1. megyékben a szolgabírákat;
2. törvényhatósági joggal felruházott, valamint rende-

zett tanácsu városokban a kapitányt vagy a tanács által e részben megbízott tiszttviselőt;

3. Budapest minden kerületében az illető kerületi elöljárót.

45. §. Kihágási ügyekben, tekintet nélkül arra, hogy azok elsőfokulag a kir. járásbíróságok vagy a 44. §-ban érintett közigazgatási közegek hatásköréhez tartoznak-e, a másodfoku bíraskodás azon kir. törvényszéket illeti, melynek kerületében az elsőfoku bíróság székhelye van.

46. §. A kir. törvényszékeknek az elsőbíróági határozatot érdemben helybenhagyó vagy csupán a büntetést lejjebb szállító határozata ellen, az 53. §. esetén kívül, további jogorvoslatnak helye nincsen.

Az elsőbíróági ítéletet érdemben megváltoztató vagy a büntetést felebb emelő határozat ellen további felebbezésnek van helye a kir. táblához, mely végérvényesen dönt.

47. §. A kir. járásbíróságok hatásköréhez utalt vétségek eseteiben az eljárásra nézve a kihágási ügyekben eddig követett szabályok szolgálnak irányadónak.

48. §. A kir. járásbíróságok a hatóságukhoz utalt vétségek- és kihágásokról a 44. §-ban említett hatósági közegek pedig a hatáskörükhöz utalt kihágásokról azon kir. ügyészséghez, melynek területén székhelyök van, havi kimutatást tartoznak beküldeni, melynek részletei az igazságügyminiszter által a 44. §-ban említett hatósági közegeket illetőleg a belügyminiszterrel egyetértőleg kiadandó rendeletben fognak szabályoztatni.

A kir. ügyésznek a kimutatás megérkezésétől számított 30 nap alatti megkeresésére a járásbíróságok és a 44. §-ban említett hatósági közegek a megjelölendő kihágási ügyre vonatkozó iratokat az elsőbíróági határozat hozatala után beterjesztetni vagy ha az ügyiratok felebbezés folytán már felterjesztettek: erről a kir. ügyészt haladéktalanul értesíteni kötelesek.

49. §. Az előző szakaszban említett büntető-ügyekben, — kivéve azon eseteket, melyekben az eljárás csak a magánfél indítványára indítandó meg — az elsőbíróági határozat ellen, amennyiben az a vádlott vagy panaszos fél által nem felebbeztetett, felebbezési jog illeti a kir. ügyészt, mely általa oly módon gyakorlandó, hogy a felebbezés az átkért iratok átérkezésétől számított 15 nap alatt, akár külön beadványban bejelenthető, akár pedig a felebbezés az elsőbíróági határozatra rájegyezhető. Az áttett iratok az átérkezéstől számított 15 nap alatt minden esetben visszaküldendők.

50. §. A kir. törvényszékeknek, mint kihágási ügyekben másodfoku bíróságnak, üléseire a kir. ügyész is meghívandó, de meg nem jelenése az eljárást és a határozathozatalt meg nem akadályozza.

51. §. Ha a kir. ügyész azon nézetben van, hogy a vád tárgyát képező cselekmény büntetett vagy a kir. törvényszék hatásköréhez tartozó vétséget képez, a kihágási ügynek a kir. törvényszéken való előadása után, a határozat hozatalát megelőzőleg az eljárás megsemmisítését s az ügynek az illetékes bírósághoz szabályszerű eljárás végett való áttételét indítványozhatja.

A törvényszék mindenképp ezen indítvány felett határoz s ha úgy találja, hogy büntetett vagy a kir. törvényszék hatásköréhez tartozó vétség esete forog fenn, az eljárást megsemmisíti, a szabályszerű eljárás megindítása iránt intézkedik s erről az elsőfokban eljáró bírót is értesíti.

Ilyen megsemmisítő határozatot a kir. törvényszék a kir. ügyész indítványa nélkül hivatalból is hozhat.

A másodfoku bíróságnak megsemmisítő határozata a bírói hatáskört illetőleg mind a kir. ügyészre és a felekre, mind a bíróságokra nézve végérvényes s ez utóbbiak az eljárást és elintézését megtagadni az ügyet visszautasítani nincsenek jogosítva.

52. §. Az 51. §. intézkedései megfelelően alkalmazandók akkor is, ha a 44. §-ban említett közigazgatási hatóságok oly kihágás felett ítélték, mely a kir. járásbíróság hatásköréhez tartozik.

Ha pedig a kir. járásbíróság által kihágásnak minősített cselekmény a kir. járásbíróság hatásköréhez tartozó vétséget képez, a kir. ügyész indítványára vagy hivatalból is a felebbezés szabályszerű elintézés végett az illetékes kir. ítélőtáblához teendő át.

53. §. Az 51. és 52. §§. értelmében a kir. ügyész által tett megsemmisítési indítvány elvetése esetében a kir. törvényszék az ügy érdemében határoz és határozatát a kir. ügyésznek nyomban kihirdeti.

A kir. ügyész a hozott ítéletnek azon része ellen, mely által a megsemmisítési indítvány elutasított, azonnal szóval bejelentendő, vagy 24 óra alatt írásban beadandó semmiségi panasszal élhet, minek folytán az iratok az illető királyi táblához felterjesztendők és erről az érdekllett felek értesítendők.

A kir. táblának határozata csupán a kir. ügyésznek az 51. és 52. §§. alapján előterjesztett megsemmisítési indítványára szorítkozik s ellene további jogorvoslatnak helye nincsen.

54. §. A mennyiben az 51. és 52. §§. esete fenn nem forog, a határozat hozatalát megelőzőleg a kir. ügyész úgy a bűnösség, mint a büntetés-kiszabás kérdésében indítványt terjeszthet elő, valamint a tényállás bővebb kiderítése végett póteljárást is indítványozhat.

A kir. ügyész indítványa folytán a kir. törvényszék az elsőbíróági határozatot vádlott terhére akkor is megváltoztathatja, ha az elsőbíróági határozat ellen csupán vádlott felebbezett.

55. §. A kir. járásbíróságok hatáskörébe utalt vétségek eseteiben a kir. ítélőtábla, mint másodbíróság, ha úgy találja, hogy büntettnék, vagy a kir. törvényszék hatásköréhez tartozó vétségnek esete forog fenn, az eljárást hivatalból köteles megsemmisíteni, mely esetben az iratok szabályszerű eljárás végett az illetékes kir. törvényszékhez utasítatnak s erről az elsőfokban eljáró bíróság értesítettik.

A másodfoku bíróságnak ezen határozata a bírói hatáskört illetőleg mind a kir. ügyészre és a felekre, mind a bíróságokra nézve végérvényes, és az utóbbiak az eljárást és elintézését megtagadni és az ügyet visszautasítani nincsenek jogosítva.

56. §. Ha valamely vétség jogerőre emelkedett bírói határozattal mint kihágás lőn büntetve, vagy valamely büntetett, vagy a kir. törvényszék hatáskörébe utalt vétség, mint a kir. járásbíróság hatásköréhez tartozó vétség, vagy mint kihágás lőn megbüntetve, a jogerőre emelkedett ítélet és a büntetés kiállása az ügynek a cselekmény minősége szerint illetékes bíróság előtti újra felvételét nem akadályozza, a kiállott büntetés azonban az újabban kiszabandó büntetésnél számításba veendő.

57. §. Büntettek és a kir. törvényszékek hatáskörébe utalt vétségek eseteiben a kir. táblának azon határozatai ellen, melyek által a kir. törvényszéknek a vizsgálat megindítását, a vádlott letartóztatását, a vizsgálati fogságot vagy a vád alá helyezést elrendelő határozatai helyben hagyatnak, további jogorvoslatnak helye nincsen.

58. §. Az 1848. XVIII. tcz. 31. §-nak a felebbvitel kizárására vonatkozó intézkedése hatályon kívül helyeztetik.

59. §. Fiumét illetőleg felhatalmaztatik az igazságügyminiszter, hogy a magyar büntető-törvénykönyvet a büntettekről és a vétségekről, valamint a magyar büntető-törvénykönyvet a kihágásokról külön rendelettel léptesse hatályba és ezen rendeletben a kihágásokat illetőleg az ottani viszonyoknak megfelelő módosításokat tegyen.

60. §. Ezen törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter bizatik meg.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., 1. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{telekre} .. .. 5 irt ^{negyedévre} .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — A halálbüntetés ellen és a védőkről criminalis ügyekben. Dr. Berger Jakab budapesti ügyvéd urtól. — Nagyrdekü jogi vita a német jogászok között. Dr. Kiss Mór egyet. magántanár urtól. — Törvénykezési szemle: Telekkönyvi kezelés és átídomítás hiányai. Egy kir. törvszéki bíró. — Olcsó és gyors eljárás a gyámság és gondnoksági ügyek körül. Bors Károly urtól. — Bagatell-e vagy sommás ut? Babos László nagykanizsai ügyvéd urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

13. A visszváltóval való kielégítésről.

153. §. Ha a fizetés hiánya végett óvatolt váltó birtokosa annak értékét, kamatait, az árfolyamkülönbséget, az óvási és egyéb költségeket magának meg akarja téríttetni, visszváltót intézhet a kibocsátóra vagy az átruházók valamelyikére.

154. §. Az árfolyam a kibocsátóra nézve azon árfolyami viszony szerint állapittatik meg, mely a váltó eredeti fizetési helye és ezen visszváltónak fizetési helye közt létezik. Az átruházókra nézve az árfolyam azon viszony szerint számittatik, mely a váltó átadási vagy eladási helye és azon hely közt létezik, hol az fizetendő lesz.

155. §. A visszváltóhoz melléklendő a számla is, melybe felveendők a váltó eredeti óvatolása és kamatai, az óvási és egyéb törvényes költségek, ugymint bizonyítvány, alkuszi, póstadíjak sat., továbbá felveendő annak kereszt- és vezetékneve, a kire a visszváltó intéztetik, az árfolyam, a melyen az eladatott, s a kelet. Ezen számlát két kereskedő hitelesíti; ugyanezen számlával átküldendő az óvatolt váltó is, meg az óvás vagy annak hitelesített másolatai. Ha a visszváltó az átruházók valamelyikére intéztetik, egy bizonyítvány is melléklendő azon váltói árfolyamról, mely a váltó fizetési helye és azon hely közt létezik, a hol az kibocsátattott.

156. §. Egy váltó mellé többféle számla nem csatolható. E számlát az egyik átruházó megfizeti a másiknak, legkésőbb pedig a kibocsátó fizeti azt.

157. §. Minden átruházó valamint a kibocsátó is tartozik egy-egy árfolyamot viselni.

158. §. A fizetés hiánya végett óvatolt váltó utáni kamatok az óvás felvételének napjától járnak.

159. §. Az óvási költségek, váltóárfolyamok és egyéb törvényi költségek utáni kamatok csupán azon naptól járnak, melyen a bíróság előtt kerestettek.

160. §. Az árfolyamkülönbség nem fizetendő, ha a számla mellé nem csatoltatik a 155. §-ban előirt kereskedői bizonyítvány.

III. CZÍM.

A saját váltókról.

161. §. Saját váltó az, melylyel a kibocsátó magamagát kötelezi, hogy bizonyos pénzösszeget a rendeltetésnek vagy annak rendelete szerint a megállapított időben fizetni fog.

162. §. A saját váltónak kellékei:

1. a váltó elnevezés vagy ha az valamely idegen nyelven bocsátattott ki, annak az idegen nyelven megfelelő kifejezése;

2. a fizetendő pénzösszeg. Az összeg betűkkel s a váltó szövegében teendő ki;

3. neve annak, a kinek rendeletére fizetendő;

4. a fizetés ideje;

5. a kibocsátó név- vagy cég aláírása, ha ez nem tud aláírni, úgy neve mellé keresztet fog csinálni, a miről a névaláíron kívül még két tanu a váltón való aláírás által bizonytságot fog tenni;

6. a váltó kibocsátásának helye, napja, hónapja és éve;

7. a pénzben, áruban, számadásban vagy egyéb módon kapott érték.

163. §. A kibocsátás helye a saját váltónál egyuttal fizetési helynek tekintetik s a kibocsátó lakhelyének is, hacsak külön fizetési hely nincs kijelölve.

164. §. Az idegen váltókra vonatkozó következő intézkedések a saját váltókra is kiterjesztetnek:

A 81. §. szabványa arra nézve, ha a váltó lényeges kellékeinek valamelyike hiányzik.

Az átruházás (forgatás).

A lát után egy vagy több napra vagy hónapra vagy lát után szokásra szóló váltók bemutatása azon különbséggel, hogy itten a váltó magának a kibocsátónak mutatandó be.

Az átruházók elleni fizetési visszkereset, a biztonsági visszkereset azon különbséggel, hogy az a kibocsátónál hiányzó biztonság miatt követelhető.

Az elévülés.

Az idegen törvényhozás és az óvás.

165. §. Ha a saját váltó egyik helyen iratott alá és megállapittatik, hogy az valamely más helyen fizetendő, úgy az ott a fizetésre kijelölt személynek (telepesnek) vagy ha ilyen megnevezve nincs, magának a kibocsátónak azon helyen fizetés végett bemutatandó és ugyanott, ha ki nem fizettetik, óvás veendő fel. Ha a birtokos az óvásnak a telepesnél kellő időben való felvételét elmulasztja, úgy elveszti váltói jogait úgy a kibocsátó, valamint az átruházók irányában.

A saját váltó kibocsátója, ha telepest nem jelölt ki, de a váltót fizetés végett valamely más helyre utalta, köteles megjelölni azon személyt vagy házat, a hol a váltóbirtokos őt keresheti.

IV. CZÍM.

Az elévülésről.

166. §. Kereskedelmi ügyekből eredő és kereskedelmi könyveken és más okmányokon alapuló kereskedők közti követelések 20 év alatt évülnek el.

167. §. Minden követelések, melyek idegen vagy saját váltókra vonatkoznak, ha ezen utóbbiakat kereskedő,

bankár vagy nem kereskedő is kereskedelmi ügy folytán kibocsátott és aláírt, 5 év alatt évülnék el azon naptól számítva, melyen az óvás felvételét vagy melyen a bíróságnál az utolsó lépés tételét. Ha a peres ügy elismerés, egyezség vagy ítélet által lett befejezve, úgy a követelés 24 év alatt évül el, fentartásával mindazon szabályoknak, melyeket a polgári törvénykönyv az elévülésre nézve előír.

V. CZÍM.

Idegen törvényhozás.

168. §. A szenvedő váltóképeség idegenekre nézve azon ország törvényei szerint ítéltetik meg, melyhez az idegen tartozik. Azonban a saját törvényei szerint váltóképeséggel nem bíró idegen a Szerbiában elvállalt váltó ügyekért váltóilag felelős, ha őt a szerb törvények szerint a váltóképeség megilleti.

169. §. A Szerbián kívül kibocsátott váltó alakja, valamint az egyéb váltó melléknyilatkozatok azon hely törvénye szerint ítéltetik meg, a hol azok keletkeztek. Ha azonban e nyilatkozatok az idegen törvény szerint érvénytelenek, de a szerb törvény szerint érvényesek, a váltóra Szerbiában később vezetett nyilatkozatok ugyanint: elfogadás, átruházás, kezesség e miatt meg nem támadhatók. Ugyazint váltójogi hatálylyal bírnak azon váltói nyilatkozatok is, melyek szerbek közt Szerbián kívül keletkeztek, habár csak a szerb törvényeknek felelnek is meg.

170. §. A váltói jogoknak idegen helyen való fentartására vagy érvényesítésére vonatkozó cselekvényeknek alakja az ott hatályban levő törvény szerint ítéltendő meg.

Kelt Belgrádban, 1860. évi január 20-án.

OBRENOVICS MILOS, Szerbia fejedelme.

Dr. Herich Károly.

A halálbüntetés ellen és a védőkről criminalis ügyekben.

(Folytatás és vége.)

De ki emlékszik még a székesfehérvári kiállításra? Talán legfőlebb azok, a kik a mai világ «vox populi»-ja (ugynevezett fizetett ujságok) által az önzetlenség mezébe öltött «hazafiságnak» hiesztelt erényességükért pénzt vagy érdemjelt vártak és — várnak jelenleg is. Mert pénzbalványozás és rendjel áhítozás ama két sarkpont, mely felé a szellem és kedély ürességben laboráló nagy tömeg átlaga tendál. Azonban vigasztalódjunk. Vannak kiváló szellemek is köztünk, kiknek nevével ugyan ritkábban találkozunk a napi lapokban és a kik mit sem törődve sem az esetleg hatalmasok részéről aratott, de mindazáltal kétes kitüntetésnek tekintett dicsérete, sem a gondatlan s az ügyes kolompost vakon követő «vilis» ember csordának — mely ma keresztre feszíti, kit még tegnap istenített — tetszinyilvánításával, — hanem tüntetés és előtérbe tolakodás nélkül dolgoznak és fáradoznak az emberek javáért és forrón szeretett hazájuk boldogítására. Mindnyájuk élén hivatalnokok állnak és ezek nemcsak államhivatalnokok, a kik ha mint kisebb-nagyobb kerék az államgépezetben fizetésért tett kötelességüket teljesítve, az «omne tulit punctum» érzében ringatóznak, de állambölcsészek ők, a kik áthatva a tudomány magas szelleméről és ennek befolyásáról az állam és az emberiség üdvére egy magasztos célú tűztek ki életföladatukul: a társaság ellen elkövetett merényletekért bűnhődő elbarmosodott teremtményeket, melyek emberi nyelvet beszélnek és melyeknek agyszálain az isteni szikra, a halhatatlan lélek trónol, — embertársakká átitodítani. És ezen szellemherosok a főfelügyeletük alatt álló hazai fegyházak-

ban létező s bestiákból emberekké átváltoztatott lényeknek kézi munkáját bemutatták a székesfehérvári kiállításnál, hogy begyőzzék mind a hon mind a külföld mivelt férfiai előtt, hogy a horatiusi vers «neglectis urenda filix innascitur agris», hogy «elhanyagolt szántóföldön csak megégetendő dudva nő» szabadabban így is fordíthatni, hogy kinél a lélek kimivelésére semmi sem történt, csak rosszat fog eredményezni, ellenben jót csak akkor, ha a gonosztettes lelkiületére tőlünk kitelhető erővel hatunk, hogy a jóra változtassék, hogy keblében helyet engedjen a jog és erkölcs nemesebb fogalmainak. Iparkodásuk annál dicséretre méltóbb, minél nehezebb a javítás s valódi diadalt ülnék ezen nemes érzelmű férfiak, ha ezer hasztalan fáradozás, ha folytonos keserű csalatkozás és számtalanszor hajótörést szenvedett remény után végre egyszer mégis a javítás kedvező jelei mutatkoznak. Mert csak valljuk be, a milyen könnyen van kimondva «a jogrend sulyos tipróit javítani», oly szerfölötti fáradságot és kitartást igényel e mivelet véghez vitele. Hisz édes sok embertársaink feneketlen mélységű gonosszággal és lelki romlottsággal vannak átkozva, úgy hogy nehezen határozható a válpont a szabad akarattal elkövetett elvetemedettség és az örültség között és minthogy ezen lélektani határvonal emberi ész által talán soha fölfedezve nem leszen, az utolsó cikkemben említett s a medicina forensis által föllálitott tan, mely az utóbbi időben a bécsi Lendesgericht-be is átszivárgott (lásd a mult heti *Wiener Mediz. Wochenschrift*) kell, hogy egyszerű igazsága folytán mindinkább nagyobb köröket magának hódítson, — és a nyilván örültségben nem szenvedő gonosztettetést új emberré nevelni szent állami kötelesség. A nevelési mesterség amugy is óriási haladásokat tett, és ha p. o. látjuk, hogy a siketnémákat ezen legszerencsétlenebb és legnyomorultabb emberi teremtményeket habár mesés nagy fáradsággal, kimondhatlan ügygyel bajjal s csak huzamosabb idő alatt, de mindazáltal mégis emberhez hasonló szellemi állapotra lehet hozni, akkor nem szabad fölhagyni a reménnyel, hogy korunk haladása és a műveltség kifejlődése mellett bármily fásult jogtipró is javítani képesek leszünk. Mi jogászok pedig a főntemlített férfiaknak, kik jogi égünkön mint első rendű csillagok fénylenek és a kik initiatív-ükkel a büntettes javítása körül, daczára hogy az ezt előmozdító tudomány még pályában van, már oly szép eredményeket voltak képesek fölmutatni, kiváló hálával tartozunk. Mert, valamint a jelenkori csillagászok avval dicsekesznek, hogy nem eredmény nélkül vizsgálták keresztül kasul HERSCHEL és ROSSE távcsöveivel az ür mérhetlen messzeségeit és hogy kutatásaik eredménye, hogy az eddigi ismert bolygókon: Mercur, Venus, Mars, Jupiter, Saturnus, Uranus és Neptunon fölül napjainkban *Vulkán* bolygót is a nap és Mercur között fölfödözték, — s ha az orvosok büszke öntudattal említik, hogy újabb időben egy műszert találtak föl, melynek segítségével a gyomorba is láthatnak, (hátha még valamit fölfedeznek, a mi által a vastag koponyafejük mögé az élő agy működését megvizsgálhatnak. Persze hogy ilyféle találmány sokakra nézve épen nem volna kíváncsú — mert az előléptetésüket nehezítené), — és ha ismét egy más ismeretág tudósai a legújabb tudomány alapján construált léghajók által bámulatos szívóssággal a sarkvidék titkait föltárulni készülnek a nyughatatlan kutató ember szemei előtt, — de valamint egyáltalában napjainkban bármely tisztességes mesterség vagy foglalkozás, s legyen az bármily alárendelt is, a haladás felé igyekszik, a mint egy tudomány sincs, s legyen az bármely subtilis is, mely minden a köréhez tartozó dolgok lényegének szabadabb fölfogására nem törekednék, — úgy jogtudományunk is folyton haladva, e jogi capacitások által gyakorlati és áldásthozó új irányra tereltetett. Igaz, hogy ezen kiválóaknak e téren kezdeményezése csak hideg közönnyel és

részvétlenséggel fog tekintetni a jelen élők talán még fölvilágosodottabb emberei által is, a mint ez eddigé minden hasznos practicus ujitásnál történt, (hisz csak e napokban halottuk HUGO VICTOR szájából, hogy p. o. THIERS még 40 évvel ezelőtt a vaspályákat illetőleg oda nyilatkozott, hogy az egész új találmány inkább csak szórakoztató játékká látszik kifejlődni), de nevük azon érdemeikért, melyeket az emberiség és az általuk bálványozott haza érdekében szereztek, halhatatlanul fog élni a történelemben; az általuk kijelölt ösvényen új nemzedékek haladnak majd, ha a jelenlegiek pora már rég elporladozott és pietással említett személyességük örökre dicsősége leendő nemcsak nemzetüknek, melynek oly jeles fiai voltak, hanem disze lesznek az összememberiségnek, melyért nemes lángelmük ernyedetlen kitartással és kimondhatlan küzdelmek alatt fáradozott és mindazoknak homlokát, a kik őket nemes munkájukban elősegítik és példájukat követik a dicsőség örökké zöldelő babérja ékíti! *Ha a törvényhozó testület is az új ideát magáévá teszi annyiban, hogy valamint a siketnémák számára (a mi csak magasztos és a legfőbb elismerést érdemli), de talán ma holnap a gyorsfutóknak is (kiknek egyetlen ambíciójuk az: egy szép napon «Kincsem» lóval vetekedhetni a futásban, hogy a mit nekik talán se Galenus se Iustinianus nem nyújt «opes et honores» e művészetük által elnyerni).* — ugy a külön árnyéklatu gonosztevők részére is *külön tanítókat kiképeztet a javítás előmozdítása céljából*, (vagy talán épen erre nincsen elegendő pénzünk, de artesi kutak ásására és egyéb hasonló bohóságokra igen! Hiába csak «nugas agere», «nugas agere» gazdálkodásunk jelszava!) — s ha evvel kapcsolatban sok börtön undok alakjaiktól javító és léleknesesítő fogházakká fognak átalakíttatni, akkor a halálbüntetés nélkülözhető. De ha végre ekképen az ut egyengetve lévén, s reményem, hogy ezt nemcsak beláthatlan késő idők eszközik majd, a politikai rajongók is inkább bolondok semmint gonosztevőknek fognak tekintetni, a mely véleményen a jelenlegi olasz király van, a miért is Passananté-t halállal nem büntette — és a bitófa alatt politikai büntett miatt halálra ítélt fiatal ábrándozónak ajkaitól nem hangoztatnak többé rajongó elragadtatásban a költő eme lélekemelő bucsu szavai:

«O Fackel Jovis! Schöner Strahl des Tages!
Ein ander Leben thut sich mir jetzt auf,
Zu einem andern Schicksal scheid ich über,
Geliebte Sonne, fahre ewig — ewig wohl!

Lesznek Önök között, a kik azt a kérdést intézik, hogy miért irok éppen most a halálbüntetés ellen, a hol tudnom kellene, hogy a halálbüntetés legújabb codexünkbe felvett? Ezen interpellációra e törvényjavaslat készítőjének szavaival felelek. «A halálbüntetés iránti kérdés» — mond CSEMEGHY — «mindannyiszor fölujul, valahányszor egy tényleges eset, vagy egy nyilvánosságra bocsátott vélemény (és egy ilyet mult cikkemben közöltem, mely egyéb-iránt nem többé a teoriánál állapodik, hanem a gyakorlatban is alakot ölt és izmosodni kezd) alapul szolgál a küzdelem újabb fölvételére». De a hires jogász is, kinek nevét messze hazánk határain túl szintén tisztelettel említik, még a legromlottabb büntettest sem tartja javíthatatlannak, mert ezekre is „vallás, tanítás, munka és a fegyelem szüntelenül gyakorolják javító, nemesítő és serkentő hatásukat”.

S ezekkel a halálbüntetés fölötti értekezésemet befejezem. Ut desint vires . . . mégis komoly, férfias akaratom volt e kérdés jelenlegi állását jelezni, és a mint már első cikkemben mondtam, egy szalmaszállal hozzájárulni az irodalom tűzhelyén táplált szent tűz élesztésére. Még sok, igen sok mondani valóm volna, a mi fölvetett témámmal lényeges összefüggésben áll, különösen, hogy mi oka, hogy mig korunk

egyrészt «mit Siebenmeilenstiefeln vorwärtsschreitet», a mint a német mondja, másrészt sok nézetünkkel még nyakig benne vagyunk «en plein moyen age» és hogy miért éppen kedves szaktudományunk oly nehézkesen, mintha ólom súlyokkal köröskörül volna aggatva, tud előrehaladni, és nem mindig lépést tartani más tudományokkal és végre, hogy miért sokan, a kik az ügyen lendíteni hivatvák, olympiai magaslatban lebegve, fennséges megvetéssel lenéznek ránk, a porban hasztalan viaskodókra, De . . . «digito compesce labellum» tanácsolja Juvenalis s *egyelőre* tanácsát követem.

Czikksorozatom czime azt is ígérte, hogy a védőkről criminalis perekben fog értekezni. Azonban minthogy a büntető eljárásról szóló törvényjavaslat amugy is nemsokára szemünk előtt fekszik, de minthogy az is kérdéses, hogy fog-e ebben védő ügyvédek, illetve qualificált jogtudósokról *különös* említés tételni, vagy talán mint egy más törvényjavaslatban hogy ügyvéd (qualificált jogtudós) vagy megbízott is (ergo csizmadialegény is) fog védő minőségben plaidirozhatni az illető bíróság előtt, — e kérdéshez s talán a javaslat egyéb részeihez is, csak akkor fogok hozzászólhatni, ha azt behatóan iterum iterumque tanulmányoztam majd. Addig is feszült várakozással nézünk ezen opus tartalmának elébe, reménylven, hogy abban valódi gyöngyre fogunk akadni, nem pedig, mint az újabb osztr. büntető eljárásban sok ugynevezett «gyöngyessenz»-re. De ha a kérdéses törvényjavaslat csak védő ügyvédek, illetőleg képesített jogtudósokról már szóland is, fölteszszük, hogy ez utóbbiak felelősségét, nevezetesen az igényeket, melyek ezek *scientificus* qualificációjához köttetnek, szigorítja egyrészt, (szolgálhatnék gyakorlati esetekkel, a melyek által a criminalbíróság előtti védelem rendezésének e kívánalma teljes jogosultnak mutatkoznék, — de ezt mind bíránk, mind ügyvédek amugy is eléggé tudják), — másrészt pedig ismét, hogy szabadságkörüket lényegesen tágítani s hogy őket a szabad mozgathatást illetőleg *minden tekintetben* a kir. ügyésszel egy rangra emelni fogja. Sok helyett csak egy esetet említek, hogy p. o. a védő épp oly közvetlenül intézhessen kérdéseket a tárgyalás tartama alatt a vádlott vagy tanukhoz mint a kir. ügyész és több effélét. A köteleesség szigorúsítása csak emelni fogja a «hivatottak» tekintélyét. Mert ha a védő magát csakugyan az igazságszolgáltatás ellenőrijének tekinti, még oly bíró ellenében is, «a kinek hajfürtei az igazság keresése szép foglalkozásában öszültek meg», akkor ne legyen ezen ellenőr vastag tudatlanságu egyén, a ki az «inanes declamationes»-ek vitéze ugyan, azonban a jól bekajdácst és persze pathossal is előadott csillogó dictiója után, ha arra a tanult, mivel és ügyes kir. ügyész szakavatottan felelt, némán elhallgat, minthogy a védelemre többet nem magolt be (ily comicus jelenet minap egy külföldi tszék előtt gaudiumra szolgált a bírának és a hallgatóságnak). De a szaktudomány és az általános miveltség magaslatán álló védőknek a kir. ügyészekkel egy rangra emelése a védelem kezdetétől annak befejeztéig nemcsak az előbbieket kitüntetése vagy az egyes vádlott kedvéért, de az állam érdekében is szükséges, mert a civilisatióval haladó bölcs és kicsinyes melléktekintetektől nem vezetett törvényhozás szent földatául fogja tekinteni, hogy valamint az állam érdekében teljes tökéletességgel keresztül vitt vizsgálat és vádról ugy kifogásolhatlan védőségről is gondoskodva legyen, mivel ez, valamint a civil ügyekben a per construalása és keresztülvitele nemcsak egyszerű diletantismus vagy plane alrendű napszámoskodás, mint a mivé némely európai törvényhozó azt aljasítani iparkodik, hanem művészség, mely bármi bárgyu kontártól nem gyakoroltathatik.

Dr. Berger Jakab,

budapesti ügyvéd.

Nagyérdekű jogi vita a német jogászok között.

(Vége.)

E rendszabály azonban csak a jövőre hat, mit ér azzal a sértett, ha — a mire a bíró a büntetéssel való fenyegetésig jutott, — ez már tárgynélkülivé vált. Ezért a bíró a pénz functioját nemcsak a jövő, hanem a multa nézve is igénybe kell hogy vegye és ez a pénz *elérteteli* functioja, mely az elkövetett szerződés megszegés jóvátételére ép oly szükséges, mint a büntetési functio a jövőbeli sértés elleni biztosításra. Hogy minő mérték alkalmazandó e részben, ezzel, a hivatását átértő és átértő bíró mindig tisztában leend. A tudomány, — ha az mindjárt lehetséges is lenne, — nem foglalkozhatik a tarifa megállapításával, Franciaország és Belgium joggyakorlata mutatja, hogy a bírói tevékenység egy, a szerződés megszegésekre megállapított tarifa nélkül is, mily üdvösen érvényesülhet e téren.

Hogy mennyire el volt a pénz e hármassal functioja a római jogban ismerve, ezt IHERING behatóan igazolja, az elérteteli functiora vonatkozó gazdag forrási adatok mutatják, hogy a római jog a nem pecuniaris érdekek egy hosszú sorának polgárjogi védelmét biztosítja, melyek körét lehető szabadsággal kimutatván, nem különben azt is, hogy a másik oldalon felhozni szokott forrási bizonyítékok (főleg a l. 9. §. 2 D. de statulib. 40. 7. l. 95. D. de v. o. 45. 1. l. 7. D. de praeser. verb. 19. 5.) *látszólagos* ellenmondása, e helyeknek az uralkodó tan behatása alatti tulszigoru magyarázatában bírja alapját, áttér azon kérdésre, hogy minő positiv határok állapítandók meg ezen, nem pecuniaris értékkel bíró érdekek védelme tekintetében? E részben a cultura foka adja meg a döntő mértéket, a mily mérvben a polgárosodás halad, azon mérvben fognak újabb és újabb érdekek felmerülni, melyektől a jog védelmét meg nem tagadhatja. Egy régi római jogász kinevette volna Papiniant, ki szerint, ha egy rabszolga a szelid bánásmód kikötése mellett eladatott, e kikötés megszegése esetében „*affectus ratione recte agatur*“ (l. 7. D. de serv. exp. 18. 7.); ellenben Papinian a mi korunkat és érdekeit megértette volna, mert ezek lényegükben azonosak az ő korá és illetve egy kifejlett culturnép érdekeivel s ha mindjárt a culturát szolgáló külső berendezések (sajtó, vasut, távirda stb.) tekintetében korunk az övét oly messze túl is szárnyalá, nem hiányzott volna nála az általános mérték az összefüggő érdekek mérlegelésére, úgy hogy a római jog tekintetében megkísérlett casuistica, nagyjában és némely eltérésekkel ma is alkalmazást lelhet.

Ezzel igazolva van, hogy azon dogma, mely a követelés perelhetőségére, ennek vagyoni értékét megkivánja, tarthatatlan.

Már most az a kérdés, hogy perelhet-e valaki egy vagyoni értékkel nem bíró idegen érdek s ha igen, áll ez olyan érdekre is, mely közérdeket képvisel?

A kérdés első részét illetőleg két, egymástól lényegesen különböző s ellenfelek mindenike által összezavart esetet kell megkülönböztetnünk:

1. Midőn valaki az idegen érdekekben kötött szerződést *idegen* és

2. a *saját* nevében köti meg.

Előbbi és egyedül előbbire vonatkoznak ellenfelek által a római jog- és a dolog természetéből vont indokok és hogy különben is a képviselőt korlátlanul megengedő modern jog mennyiben ment e tekintetben túl a római jogon, e kérdést az adott esetben figyelmen kívül hagyhatjuk.

A 2. esetben az idegen érdekekben szerződő fél saját nevében jár el, épúgy mint az önértékében kötött szerződéseknél, a harmadik személy érdeke csak indoka az ő cselekvésének, mely — akár ismeri ezt a másik fél, akár sem, — a jogügylet a legkisebb befolyást sem gyakorol. A római jogban kézzelfogható példát nyújt e részben az *adstipulator*

és *procurator* esete, ezek mindenike a saját nevében szerződött, hogy kinek érdekében ez csak az ő és eme harmadik dolga. És így áll a dolog a per tárgyát képező esetben.

De eltekintve a képviselőtől, hová is vezetne azon tétel, hogy mindenki csak saját érdekében köthet szerződést. Valaki unokaöccsének egy hegedűt vesz; követelheti-e ennek átadását? Nem, mert nem magának vette. A bérbeadó a bérő iránti szivességből a lakosztályt a kárpitossal ki akarja csinosíttatni és e célból szerződik is ezzel. Kötelező-e ezen szerződés? Nem, mert nem a maga, hanem a bérő javára teszi ezt. Az épszemű, ki pápaszemet, a dus hajzattal megáldott egyén, ki parokát vesz, csak akkor követelhetné ezek átadását, ha saját érdekét kimutatná.

Mindezen esetekben azonban az igény perelhetőségére az érdek kimutatása korántsem szükséges; ide tartozók mindazon követelésekből eredő kötelezettségek, melyek tárgyát egy dologi teljesítés (*Sachleistung*; mint pld. az adott dolog visszaadása, tehát kölcsön, haszonkölcsön, letét stb.; vagy egy dolog adása: csere, adásvevés stb.) képezi; ide tartozók a bérleti szerződés (és pedig annak mindhárom neméből l. c. rei, operis, operarum) eredő mindennemű kötelezettségek; mindezekben érdek kimutatásának szükségéről szó sincs, a szerződés pusztán létrejötté a jogosultnak megszerzi a keresetet. Nem mondatik ezzel az, hogy oly szerződések, melyeknél a követelő fél érdeke kimutatására kötelezhető, egyáltalában nem lennének, de ezek láthatólag a minket érdeklő körön kívül esnek.

Az eredmény tehát az, hogy a munkabéri szerződés teljesíthetése irántuló *actio locati* esetében ép oly kevésbé szükséges valamely érdek kimutatása, mint pld. az adásvevésnél; hogy a szerződés kinek érdekében kötött, ehez a bírói ítéletnek semmi köze.

Ebből már az is kitűnik, hogy azon érdek, mely a cselekvő célzatát, motivumát képezi, lehet köz- vagy magánérdek egyaránt.

Ugyde azt mondják ellenfelek, hogy közérdekek előmozdítása és megóvására nyilvános közegek vannak rendeltetve.

Kérdés, kizárja-e ez magánosok, testületek, vagy társulatok közreműködését? Ki ezt állítja, az szemet huny azon tény előtt, hogy napjainkban mily üdvösen egészíti ki és támogatja az egyleti működés minden téren az államnak a közjó előmozdítására irányuló tevékenységét. Egy oly jog, mely ennek *veto*-t mondana, nem létezhetik, a római jog pedig a modern jogokat is tulszárnyalá e részben.

A védelem II. pontja tehát szintén nem állhat meg.

III. Vonható-e az általános pénzkrízis a «vis major» fogalma alá?

HEUSLER és az ellenirat kiemelik, hogy a szerződés megkötésekor előre nem láthatott és oly irtóztos mérvben fellépett pénzkrízis a hitelt annyira megingatá, hogy alperesi társulat csakis óriási uzsorás kamatok mellett szerezhetné meg az építetlenül hagyott rész kiépítésére szükséges tőkét, mi egyenlő lenne a társulat teljes tönkrejuttatásával.

Ez okból itt a szerződés 17. art-ban kiemelt «höhere Gewalt» egy esete forog fenn, mely feljogosítja alperest a teljesítést maga részéről jobb időkre halasztani.

IHERING ezzel szemben azt állítja, hogy bármennyire igazak is legyenek a társulatot érő hátrányos következmények a bíró tehetetlenül áll azokkal szemben. Ha az 1873-ki «Krach» a vis major fogalma alá vonatnék, úgy minden fizetésre beperelt adós menekülhetne, mert a pénzkrízis nemcsak azokat éri, kiknek kötelezettségük teljesítése végett milliókra, hanem azokat is, kiknek ezerekre vagy csak százakra van szükségük, ha amazoknak uzsorás kamatot kell fizetni, áll ez ezekre is, ez egy általános calamitás, de egy ily calamitás még nem képez vis major-t.

Ezekben ki is meritettük az ismertetni szándékolt jogvita mindazon nevezetes pontjait, melyek ránk nézve is kiváló érdekekkel bírnak és ezen valóban kiváló érdek képezi a főindokot, mely ez eset közlésére indított.

Ha a két első pont tekintetében olvasóink figyelmét kissé hosszasan fárasztók, mint ezt az eset bemutatása önmagában véve előszabá, úgy szolgáljon mentségünkül az, hogy ép napjainkban ezek hazai jogtudományunk és joggyakorlatunkra nézve ritka becsűvel bírhatnak.

Ma midőn annyi elemi csapás által sújtott egyes vidékeink felsegelésére az ország minden részében áldásosan működő bizottságok alakultak, bizonyára alkalmoszerűnek mondható egy oly ismertetés, melynek tárgyát ezen bizottságoknak, eddigelő a tudomány által annyira elhanyagolt jogi természetére vonatkozólag, a korunk legjelesebb jogászai részéről kifejezett nézetek bemutatása képezi.

De emellett a per legnevezetesebb pontját képező azon kérdés, hogy egy követelés perelhetőségének előfeltételét képezi-e, hogy az általában és illetve a hitelező személyére nézve egy pecuniaris értéket képviseljen, hazai jogunk szempontjából is méltó arra, hogy azt a hivatottak minden oldalról megbeszéljék, mert tudunk szerint bírói gyakorlatunk tulnyomóan, mondhatjuk kizárólag, a fennforgó perben alperes által érvényesített s a német közönséges jogirodalmában uralkodó tant képező elméletet követi, holott meggyőződésünk szerint ez elmélet körén, legalább egy bizonyos fokig

tul kell mennünk. Hogy meddig, ez azon kérdés, melynek szabatos megállapítása a magánjogtudomány egyik legszebb feladatát képezi.

S minthogy nem egy példa áll előttünk, midőn egy-egy a bírói gyakorlatban felmerült és elvi jelentőséggel bíró jogvita által felszínre hozott, tényleges, adott viszonyok a jogtudomány- és igazságszolgáltatás terén kétségtelen helyes-
ségűeknek tartott tételeket ingattak meg s nem egy ily kérdés vont egy egész irodalmat maga után, — (legyen szabad példaképen az 1856. évben, a kölni törvényszék előtt, egy frankfurti ház által egy kölni ellen indított híres perre hivatkoznunk, melyet nyomban Németország legjelesebb jogászeitól eredő, nem kevesebb mint nyolcz becses értekezés követett) — e körülmények már mutatják, hogy az életben felmerült gyakorlati esetek közlése mily nagy jelentőséggel bír a jogtudomány és közvetve a jogszolgáltatás előmozdítására. Ez természetes is. Az élet és az általa felszínre hozott viszonyok megelőzik a jogot, minél inkább igyekszik utóbbi előbbiekkal párhuzamban haladni, annál inkább fog megfelelni magasztos rendeltetésének!

Vajha a közölt eset is alkalmat szolgáltatna, hogy egészséges judiciumok által annyira kitűnő jogászaink, az az által felszínre hozott s hazai viszonyaink között is közvetlen érdekekkel bíró kérdéseket gondolkodásuk és fejtegetéseik tárgyává tegyék!

Dr. Kiss Mór,
egyet. magántanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Telekkönyvi kezelés és átídomítás hiányai.

E szaklapnak f. évi 22. számában *Telekkönyvek mellett telekkönyveken kívüli állapot* című cikkben, a telekkönyveknek a birtokszabályozások folytán szükségessé vált átalakításánál követendő eljárás tárgyában az 1869. évi ápril 8-án 2579. szám alatt kibocsátott igazságügyminiszeri rendelet némi hiányai és a birtok szabályozások megtörténte után, a hiteltelekkönyveknek késedelmes átalakításából az egyes birtokosokra hárított, s hárítható hátrányok némileg jeleztetvén, alkalmat veszek én is a telekkönyvi ügyeknek kezelésére általában, de különösen a telekkönyvi lapoknak átalakítására vonatkozó tapasztalataimat az illető szakközönség előtt felsorolni.

Általános a panasz, hogy telekkönyvi lapjaink tulnyomólag számos esetben nem felelnek meg azon czélnek, melyre szerkesztetnek, és költséges személyezettel fenntartatnak, tovább folytattatnak. Ilyféle panaszra szerintem számos esetben az ad alapos okot, hogy az 1855. évi december 15-én kelt telekkönyvi szabályrendelet és ezzel kapcsolatosan kibocsátott több rendbeli cs. kir. miniszeri rendeletek, majd később az 1860-as években kibocsátott udvari rendelvények érvényükben fenntartatván, azok az újabb alkotmányos kormányzat alatt hozott igazságügyi törvényeinkkel, s kiadott miniszeri rendeletekkel összhangzásban nincsenek. A tulajdonképeni telekkönyvi törvény hiányain valószínűleg nagy részben segítve lesz akkor, ha az új telekkönyvi törvényjavaslatból — a gyakorlati téren is jártas szakértők bírálata és javítása után — a törvényhozás által törvény alkottatik.

Nem lévén czélom ezuttal a szó szigorú értelmében vett és törvényi tekintélyre emelt telekkönyvi szabályrendeletek, és az új telekkönyvi törvényjavaslat árny és fényoldalai felőli nézetemet fejtegetni, szorítkozom egyedül az 1869. évi ápril 8-án 2579. szám alatt kelt igazságügyminiszeri rendelet némely szakaszai változtatása, illetőleg kibővítése szükségességének kimutatására.

Osztom BODÓ ISTVÁN ügyvéd urnak azon helyes fel-fogását, hogy minden telekkönyvnek alapja a birtoklap; osztom a helyesen vezetett telekkönyvek kellékeiről előadott

véleményét. Fájdalommal kell azonban constátálni, hogy igen számos telekkönyveink a birtokállási és tulajdoni lapra vonatkozólag jelenleg sokkal hiányosabbak, sokkal nehezebben megérthetőek s így sokkal csekélyebb mértékben nyújtanak alapos tájékozást, a birtok mennyiségére, a tulajdonosok neveire, és birtokarányukra, a birtokosok hitelképességükre nézve, mint nyújtottak az 1856. s következő években szerkesztett eredeti telekkönyvi lapok. Ezen általánosan érzett bajt sok részben előidézte az, a mit igazságügyeink a törvényhozás termeiben több ízben hangsúlyozva felemlítették, hogy t. i. nincsenek elegendő szakértő telekkönyvvezetők; és előidézték az e szaklap 20. számában K. E. által némileg igen élénken ecsetelt viasz állapotok, s azon körülmény, hogy a telekkönyvi törvény, és azokra vonatkozó rendeletek alkalmazásában nincs egyöntetű eljárás.

Bár «*exempla sunt odiosa*», mindazáltal részint saját tapasztalásom, részint biztos tudomásom alapuló, szerintem törvény és szabályellenes, de azért gyakorlatba vett több különböző telekkönyvi eljárási eseteket sorolok fel.

Az országnak több és kiterjedtebb, különösen nem magyar ajkuak lakta vidékén, azon felfogás jutott érvényre, miszerint a nő férjhez menetele által, szülőitől örökölt vezeték nevét elveszítette és ehelyett férje nevét vette fel. Ennek következtése lett az, hogy úgy a magán- és társadalmi életben, mint a jogügyletekről szerkesztett okmányokban tulnyomólag sok esetben a nő születési vezeték neve helyett férjének vezeték neve használtatik s az okmány is hasonló módon iratik alá, p. o. Klein József, kinek neje Herbst Mária, egyszerűen Klein Mária elnevezéssel, ritkán Klein Mária szül. Herbst iratik.

Ezen téves felfogás elterjedésének és ebből különösen telekkönyvi ügyekben már is keletkezett és még ezután számosabb esetben felmerülő zavaroknak nagyobb terjedelmet adott az, hogy számos bíróságok, kir. közjegyzők a hagyatéki ügyek tárgyalásánál, és a bírák az ingatlan birtok átadásáról szóló okmányban ezen felfogásnak hódolva, nevezik meg az örökhagyókat és az örökösöket. Ehez járul még az, hogy némely vidéken egy és ugyan azon ház-
as-

társaknak több, egy keresztnévet kapott gyermekeik vannak; p. o. tudok esetet, melyben egy apának és anyának Mária névre keresztelt leánya három, — János névre keresztelt fia kettő maradt hátra. Ezekhez, ha figyelembe vesszük, hogy egy és ugyanazon községben hány egyenlő családi név fordul elő, minden bővebb fejtegetés nélkül beláthatni, hogy a telekkönyvi tulajdonosok és tetteges birtokosok nevei a telekkönyvi lapokon helyesen legyenek kitüntetve, mily nagy figyelem, és vigyázat szükségeltetik; — ezen figyelem és vigyázat mellőzése már számos zavarokat, idézett elő. Az előadottak következménye az, hogy egy község telekkönyvi lapjain, — de van eset, hogy egy és ugyanazon telekkönyvi lapon is, több egyenlő nevű tulajdonos van bekeblezve, s felette ritka az eset, a mikor a telekkönyvhöz beadott okmányban vagy a kérvényben az eladó, vagy örökhatározó, — vagy adós telekkönyvi tulajdonosnak, más hasonló névűektől való megkülönböztetésére szolgáló adatok felsoroltatnának. Leggyakrabban a felmerült telekkönyvi aggályok eloszlátása végett kell, vagy kellene intézkedni, sajnálattal kell azonban beismerni, — hogy vajmi számos esetben az ilyféle intézkedés elmarad, — s a telekkönyvekbe több hasonló nevű, minden más ismertető jel nélkül birtok vagy zálogjog tulajdonosul bekebleztetik.

A most felsorolt téves felfogások, hibás eljárási indokból eredő számos zavarok és eshetőségek felsorolását mellőzöm, úgy is a szakértő előtt világos ezen eljárás hibás volta és többféle zavarokra sok alkalmat nyújtó minősége.

A fentebb kifejtett irányban hibás és hiányos okiratok alapján akár tulajdon, akár zálogjogi bekeblezések, hogy elrendeltetnek és fogantatnak, oka a szakértő telekkönyvi előadók és telekkönyvvezetők hiánya, mert szakértő telekkönyvi előadó az 1855. december 15-én kelt telekkönyvi szabályrendelet 49. §-a által az új (jelenlegi) telekkönyvek vezetésénél is kötelező 1853. április 8-án kelt cs. igazságügyminiszteri rendelet 28. §-ra lett hivatkozással megköveteli, hogy a nőnek születési, vezetéki és netaláni mellék neve, — valamint férjének neves vezetéki-, de keresztelési és netaláni mellékneve is, — az ugyanazon, vagy hasonló személyekkel fölcserélések elkerülése végett az okmányba beiktattassék; mert ha a telekkönyvi előadó figyelmét ezen aggály kikerülte, az esetben a szakértő telekkönyvvezető a telekkönyvi rendszabály 168. §. értelmében jogosítva, sőt kötelezve van aggályairól a fogantatás előtt jelentést tenni.

Az általam ismert több telekkönyvi hatóságoknál több évek óta elterjedt szerintem e téves bírói és telekkönyvi hatósági eljárás szülte hiányos bevezetéseket a multa nézve, azon községek telekkönyveinél, melyek még átídomitva nincsenek, az 1869. április 8-ki rendelet bővítése által lehetne helyre igazítottatni, — jövőre pedig a lehető zavarok szaporodásának — az igazság és belügyi miniszterek által a bíróságok és árvaszékek, illetőleg a hagyatéki ügyek tárgyalására hivatott közigazgatási közegeknek együttesen adandó szabályrendeletük által lehetne elejét venni. Szükségesnek vélném az illető lelkészeket is utasíttatni, hogy egy ugyanazon szülék gyermekeiből egynél többet ugyanazon névre ne kereszteljenek.

Az 1869. évi április 8-ki igazságügyi miniszteri rendelet bevezetési részében a hatályban levő telekkönyvi és helyszínelési rendeletek általános szabályai a telekkönyveknek a birtok szabályozása utáni állapot szerint való átídomításánál is megtartandóknak rendeltetnek, úgy de csekély számú telekkönyvvezető előtt ismert az 1853. évi április 18-ki rendelet, és a kik előtt mind ez, mind az 1869. évi április 8-ki rendelet létezése ismeretes is, de vajmi soknál hiányzik, — ennek a következménye aztán az, hogy a szabályrendeletekből felületes ismeretei lévén, — a telekkönyvi átídomítások is hibásan, több esetben törvény és szabályellenesen fogana-

tosíttatnak, következménye az, hogy a téves eljárást egyik a másiktól eltanulva a téves — mint helyes terjed. Felette ritka eset az, hogy a köznép és kisbirtokosok nagy része értené, vagy felfedezné az átídomításnál felmerült hibát, s az ellen ideje korán jogorvoslással élne, a nagyobb birtokosok legtöbb esetben szakértő közegek által képviseltetvén magukat, ritka eset, hogy az átídomítás által jogaikban sértetnének. Ezen okokból ered az is, hogy felette ritka eset az, hogy a felsőbb bíróságok telekkönyv átídomítási ügyekben ítélhessenek.

A telekkönyvi átídomítások alkalmával akár szakértelem hiánya, akár pedig véletlenségből eredt hibák az érdekeltek egyesek által könnyebben felfedeztetnének, ha a telekkönyvi hatóságok mindegyike szigorúan megtartaná az 1869. évi április 8-ki igazságügyminiszteri rendelet 26. §-ának b) pontjában foglalt utasítást, hogy t. i. az átídomítási munkálatok befejeztével a telekkönyvi hatóság a községnek az új telekkönyv másolatát megküldi, azon megjegyzéssel, hogy jövőben a telekkönyv e szerint fog vezetettetni.

Azonban ily másolatokat tudtom szerint igen csekély számú község kap, és kapott és igen ritka esetben intézkedett akár a közigazgatási, akár a törvénykezési hatóság az iránt, hogy úgy a múltban, mint a jövőben a községek felügyelete alá adott telekkönyvi lap másolatok értelmes és gondos kezelés alatt tartassanak.

Tudok reá esetet, hogy a telekkönyvvezető a felhívott miniszteri rendeletnek 7. §. b) pontjait vagy nem ismerve, vagy helytelenül értelmezve, azon véleményben volt, miszerint az átídomított telekkönyvi lapra tulajdonosul annak neve iktatandó, a ki a birtok szabályozási földkönyvben van megnevezve. Midőn a telekkönyvi ügyek még a kir. járásbírókhoz is három bírói tag részvételével referáltattak, a telekkönyvvezető e véleményének megnyerte mind a 3 bírói tagot, és azon tulajdonosok neveit — a kik az adásvevési szerződés alapján lettek az átalakítás előtt pár évvel tulajdonosokul bevezetve, — az átídomításkor egyszerűen kitörülte, és a tagosítási földkönyv szerinti régi tulajdonos nevét iktatta be az átídomított telekkönyvi lapra. Ezen új tulajdonosnak több telekkönyvi lapjai is lévén, a nélkül hogy tudta volna, melyik lapon, mily birtoka foglaltatik, a tényleg már eladott és vevők által évekig békésen használt, azonban a telekkönyvek átídomításakor hibásan nevére irt birtokra is, több ezerekre menő zálogjogi bekeblezési engedélyeket adott. A jó hiszemű tetteges birtokosok csak akkor jöttek tudomására a telekkönyvi hivatal által elkövetett hibának, midőn a birtokuk az idegen adósságok miatt az elárvereztetés veszélyének kitéve volt. Végre is az adásvevési szerződés alapján a már tényleg telekkönyvi bekeblezés által is biztosított és tehermentes tulajdoni jogukat csak a legfőbb ítélőszék ítélete alapján nyerték vissza.

Tudok reá esetet, hogy a telekkönyvi lapok átídomításánál a legközelebbi években is nem egyedül a birtokszabályozási, és nem is a legutóbbi adó catastroter munkálat, hanem az 1850. és 1851-ben készült úgynevezett adó birtok izek tekintettek az illető telekkönyvi hatóság által irányadókul, — úgy a helyrajzi számokra, mint a térmértékre nézve és pedig hol egyedül hol vegyest.

Igen számos esetekben a volt urbéreszek részére kihajított erdő és legelő az egész község (in corpore) tulajdonául vétetett fel, összevegyítve a kizárólag csak a volt urbéreszeket mint ilyeneket illető birtokot, a községet in corpore illető birtokkal.

Az általam felsorolt hibás telekkönyvi kezelés és átídomításoknál elkövetett tévedések között a leggyakoribb s a leggyorsabb intézkedést igényli az, mely az urbéri erdő, nádas és legelő birtoknak telekkönyvvezetésére vonatkozik. A leggyorsabb intézkedést igényli azért, mert az 1871-ik LIII. t. cz. életbelépte előtt az urbéri erdő, nádas és legelő,

mint a bel és külbirtok elválaszthatlan tartozéka tekintetvén, azok telekkönyvvezetése is ennek megfelelőleg teljesített. Ugyde az 1871: 53. t. cz. 56. §-nak intézkedése szerint ezen illetmények külön váltan elidegeníthetők, mihelyt azok a telekkönyvben külön vannak kitüntetve. Ennek megtörténtéig, a mennyiben az ellenkező be nem bizonyíthatná a belsőség tartozékaul tekintendők.

A törvény ezen intézkedésének megfelelőleg az urbéri legelő, nádas és erdő külön telekkönyvezésének mikénti foganatosítására vonatkozó miniszteri rendelet ki nem adott, — pedig már ez ideig is számos esetek merültek fel a hol az urbéri telek rész után járó erdő, legelő, együttesen vagy elkülönítetten egészben, vagy részbeni eladása folytán a tulajdonjog átiratása kéretett, — bíróilag el is rendeltetett, — de foganatosítása a telekkönyvi iroda által nem eszközölthetett, — mert az urbéri erdőt, nádas és legelőt feltüntető telekkönyvi lap vagy lapok, nem oly alakban szerkesztvők, — hogy ott a felhívott törvénynek megfelelőleg a telektől különváltan tett eladás, az új tulajdonos nevére bevezethető lenne.

Az urbéri erdő, nádas és legelőt tartalmazó telekkönyvi lapok szerkesztésénél is felette eltérő eljárást tapasztaltam. Ugyanis némely telekkönyvi hatóságnál, az 1853. apr. 18-iki rendelet 15—16. §§-ait akként értelmezték, hogy az urbéri erdőt, nádas és legelőt, a községnek mint ilyennek, in corpore tulajdoni javaival együttesen, egy telekkönyvi lapra vették fel, ily cím alatt *Községi birtok*; máshol az, egyedül a volt urbéreszek részére kihasított erdő, nádas és legelőt egy telekkönyvi lapra vették fel e cím alatt *Urbéri község*, holott urbéri község nem létezik. Az urbéri bel és külbeli birtokot feltüntető lap végén némelyik telekkönyvi hatóságnál az urbéri erdő, nádas és legelőt illetőleg semmit sem iktattak be, — más telekkönyvi hatóságok oda jegyezték, — ehhez tartozik $\frac{1}{4}$ vagy $\frac{1}{8}$ telek utáni erdő és legelő a nélkül hogy hivatkoztak volna melyik telekkönyvi lapon foglaltatik ezen tartozék.

(Folytatása következik.)

Egy kir. törvényszéki bíró.

Olcsó és gyors eljárás a gyámság és gondnoksági ügyek körül.

(Vége.)

De van még egy más nevezetességök is az árvaszéknek, ugyanis:

Az örökhagyó után maradt kintlevő követelések leltárba vétetnek: — azzal aztán punktum! — nyújtózkodhatnak kényelmesen az adósok, nem háborgatja azokat senki, mert a hagyaték majd csak évek múlva lesz átadva *gyámi kezelés alá*, azután az árvaszék kegyes intézkedését be kell várni; s ebből az lesz: hogy ekkorra az adós elszegényedik, s az ideje korán be nem hajtott és nem biztosított követelés elvesz. Ha ezen időre aztán a kiskoru, nagykorúságát elérte vagy egyéb módon önállóságra lép, s kérvényét az illető örökség kiadatása iránt az illetékes árvaszékhez beterjeszti: ez az 1877: XX. t. cz. 292. §-ának figyelmen kívül hagyása mellett úgy 5—6 hónap múlva legalább is 3—4-szeri megsürgetés után a nagykorúvá lett örökös örökrészét ami t. i. talán pénztárba volt kiadatja, a nem biztosított és be nem hajtott követelést illetőleg pedig végzésileg kimondja hogy: ha úgy tetszik *hát az adóst az illető beperelheti.*

Egy örökhagyó 1878. július 7-én történt elhalála alkalmával a leltár nyomban felvétel, s minthogy a végrendeletben kiskoruak is vannak érdekelve, a haláleset-felvétel a leltárral együtt a pest-kis-kun megyei árvaszékhez beküldetett. Az árvaszék 1878. szeptember 13-án a haláleset után több mint 2 hó múlva a *férjnek kétszeri megsürgetésére* a hagyaték tárgyalásával a járási szolgabíró megbizta azzal: hogy 30 nap múlva a tárgyalásról felvett jegyzőkönyvet mutassa be.

A szolgabíró aztán kitűzte a tárgyalást 1878. okt. 7-ik napjára, s e napon a jegyzőkönyv felvétel, s a kiskoruakat illetőleg a végrendelet a nagykorúak által elfogadtatván, a hagyaték átadását a kiskoruak részére nézve mi sem gátolta; ám de mi történt? a hagyatéki iratok a tárgyalás megejtése után a szolgabírónál 5 hónapon keresztül heverték anélkül: hogy az árvaszék csak egy kérdést is tett volna ezek iránt az illető szolgabírónál; most pedig az árvaszéknel hevernek, s a már egy éves hagyatéki ügy még mindig kezdetleges állapotában van, s az egyik kiskorut illető lakház rész romlásnak indulván, naponként veszít értékéből, úgy annyira: hogy az árvaszék erélytelen és késedelmes eljárása miatt a félévvel ezelőtt még a kiskoru részét illető mintegy 1000 frtot érő házrészért, ma már 4—500 frtot sem adnak. Pedig az előjáróság feljelentette, hogy a lakház eladása kívánatos és előnyös, sőt a kiskoru érdekében felette szükséges; és ezt a nagykorúak is kívánják. Nem! — az árvaszék nem tett semmit mai napig is.

Szerencse hogy az ur isten teremtett szánakozókat az elhagyatott árvák iránt, a kik gondjaikat viselik, mert bizony-bizony az árvaszékek és gyámhatóságok miatt éhen veszhetnének.

Baranya megye árvaszéke több mint 5 hónapon keresztül huzta vont a férjhez menetele által önjogúvá vált kiskoru anyai részének kiadatását. 1870. év óta 1879-ik évig — meddig t. i. a nagykorúvá lett, anyai öröksége kiadatását nem kérelmezte: még csak arról sem birt tudomással, valjon van-e az illető kérelmezőnek valamely illetősége a siklósi árvatárban gyámi kezelés alatt, 1798/879. szám alatt hozott végzése ezt bizonyítja. A kérvény folytán aztán anélkül, hogy az 1877: XX. t. cz. 134. §-ára még csak hederítene is, az anyai örökrész 3-szori *megsürgetésre* kiadatta...! — 15 frt kamattal (9 évre!)

És most kérdelem, mit nyertek az árvák az árvaszékek felállításával szellemi és anyagi tekintetben? semmit!

Engedelmet kérek e hosszas kitérésért, — tapasztalataimat akartam elmondani a megnevezett három árvaszékkal szemben.

És most lássuk, miként intézkedik az 1877: XX. t. cz. a hagyatéki eljárásra nézve:

A 169. §. szerint a község jegyzője vagy a körjegyző a haláleset alkalmával — a hol kiskoruak vannak felveszi a halálesetet, gondoskodik a hagyaték biztosításáról, leltároz stb. A halálesetet a 227. §. értelmében a járásbíró-sághoz beküldi, — a járásbíró pedig a végrendelet hiteles másolatát kihirdetés után (ha t. i. erre nézve valaki jelentkezik) az illető községnek megküldi stb. (hát ahol végrendelet nincs, mi a teendője a járásbírónak a halálesettel?) A község jegyzője aztán a végrendelet hiteles másolatát a haláleset felvételének a gyámhatóságot illető példányához csatolja, ebbe bejegyzi mindazt a mit az idézett §. 2—3-ik bekezdése rendel, aztán az így kiegészített iratokat a gyámhatósághoz (árvaszékhez) beterjeszti.

A 231. §. szerint a gyámhatóság a halálesetről jelentés beérkezéssel annak netaláni szükséges pótlása, valamint a más községben levő hagyatéki javak leltározása végett intézkedik, és az atyai hatalom, illetőleg gyámság vagy gondnokság kérdését tárgyalja.

A 234. §. szerint a községi jegyző csak a 238. §-ban körülírt teendőinek bevégezte után — a 169. §. szerint meg rögtön leltározni tartozik.

A 242. §. értelmében a leltározás — ha a szülők az örökösök, vagy rokonok kívánják, vagy ha a gyámhatóság rendeli a közjegyző vagy valamely gyámhatósági közeg által is teljesíthető.

Na most már ki látott ily baábeli zürzávart? a 169. §. szerint a községi jegyző leltároz nyomban a haláleset beállításával.

A 234. §. szerint csak akkor, ha a 228. §. szerinti teendőit bevégezte

A 242. §. szerint pedig: vagy a közjegyző, vagy valamely gyámhatósági közeg.

Ha tehát a szülők vagy rokonok a község jegyzőjét értesítik, hogy a leltározást majd közjegyző vagy valamely gyámhatósági közeg által kívánják teljesíteni: akkor ő nem leltározhat.

A gyámhatóság a leltár beérkezéssel — mely valószínű a fentebbi körülmények közt, hogy egy negyed év múlva odajut — azon esetre, ha az örökösödésre hivatottak, vagy azok egy része apai hatalom alatt, vagy gyámság vagy gondnokság alatt áll: az örökösödési eljárás céljából tárgyalást rendel (243. §.)

A 244. §. szerint a tárgyalással vagy az árvaszék egy tagja, vagy a szolgabíró bizatik meg, sőt még az ügyész is kirendelendő, vagy a közjegyzőre bízandó, vagy végre ha a vagyon jövedelme csekély: a tárgyalás vezetésével a községi előljáróság is megbízható.

És most már míg ezen sok *vagy-vagy*, az illető árvaszék által megbíráltatik, s valaki a tárgyalással megbízatik, s a jegyzőkönyv az árvaszékhez felkerül: beletelik egy fél év; azután félévig ott hever az árvaszéknél; s tapasztalás szerint ha a tárgyalás valamelyik megbízott által a sok közül egy év múlva befejeztetett, — és ha abban az árvaszék hiányt nem fedez fel s az eljárást helyben hagyja, az összes iratokat rendes körülmények között talán két év múlva az ingatlanok átíratása, illetve telekkönyvi bekebelezése végett a hagyatéki bírósághoz átteszi (254. §.).

Az előadottakból — melyek valóságos tényeken alapulnak — látni való: hogy az 1877. XX. t. cz. épen nem segített az árvák sorsán, a hagyatéki ügyek elintézését bonyolultabbá, késedelmesebbé tette; — mert ki tagadná: hogy minél több kézen, több bíróságnál, vagy hatóságnál fordul meg valamely ügy, annál később juthat a végbejezéshez.

De lássuk most már az olcsóságot, de csak a jövő cikünkben.

Bors Károly.

Bagatell-e vagy sommás ut?

B. Jánosné keresetet indít bagatell uton az o. i. 108. sz. tjkvben 235. helyrajzi sz. a. fekvő ingatlanon gyakorlott ut szolgalmába visszahelyezés iránt; a tárgyalás ennek folytán a helyszínére kitűzetik, ahol is alperesi védelmül előterjesztetik: hogy a bagatell bíróság illetéktelen az eljárásra, mert a bagatell törvény 11. §. g) pontja szerint csak: «mesgye igazítási és sommás visszahelyezési ügyek — azonban csak akkor — tartoznak t. i. ez eljárás alá — ha a *per tárgyat* lakásnak vagy tartozmányainak avagy egy cat. holdat meg nem haladó «földbirtok»-nak birtoklása képezi». Kéri tehát jelen keresetnek leszállítását; ennek azonban a bíróság helyt nem ad, alperes semmiséget panaszol és pedig következő okokból:

Semmis az ítélet, mert az 57. §. a) pontja alapján a bíró oly ügyben ítélet, mely az 1877: 22. t. cz. szerint hatáskörébe nem tartozik;

2-szor mert az illetéktelenség az 1877: 22. 11. §. a) pontjából is kitűnik s ebből folyólag pedig csak «lakás» b) «tartozmányai» és c) ha «földbirtok» birtoklása képezi a *per tárgyat*, lehet az ügy bagatell-eljárás alá tartozó, nem pedig jelen esetben, hol sem lakás, sem tartozék, sem földbirtok szóban nem forog; nem pedig jelen esetben, hol utszolgalmajog gyakorlata a *per tárgya*; minthogy pedig azt «nem» mondta ki a bagatell törvény: «hogy *mindennemű* határ járási, mesgyeigazítási és sommás visszahelyezési keresetek bagatell-eljárás alá tartoznak, de numerice és taxative

felsorolta a 3. — és a pertárgyatól függő — esetet, melyekben bagatell-eljárás követendő, — világos, hogy azt minden más esetben kizárta, kizárta így azt is, hogy jogok használata, vagy gyakorlata való visszahelyezés ezuton keressék, azért midőn — jelen esetben hol egy gyalogösvény — szolgalmat gyakorlata való visszahelyezésre magát a bíróság illetékesnek declarálta — e törvény világos rendelkezése ellenére, határozott, mert szem elől tévesztette, hogy magyar törvényeink ép úgy mint más törvények ismerik úgy a dolgok, mint a jogok birtokát (1802. XXII. 1. §.) s azért a szolgalmat, a dologi teher a vámszedés haszonberi jog a törvény világos intentiója s a bagatell törvény konkrét és határozott megjelölésénél fogva, de azért is, mivel nem mondja, amit az 1868: 54. t. cz. 93. §. pontja: hogy «mindennemű» sommás visszahelyezési keresetek alája tartoznak következik, hogy csak azok, melyeket megjelöl tartoznak, bagatell-eljárás alá; s így és ez alapon nyugodott a semiségi panasz, mely a törvényszék által elvettett, azon alapon, hogy az nem lett igazolva, miszerint a kérdéses ut, egy karaszralis holdnál nagyobb területű — kérdem ezek után mind ama tisztelt jogászokat kiknek, érdekében van a tévedéseket leplezni vagy a ferde meggyőződést helyes utra terelni, minő véleményben vannak, mert sajnos! döntvényeket most már nem a legfőbb ítélőszék, de az egyes bíróság praxisában kell keresni az ügyvédnek!

Babos László,

nagykanizsai ügyvéd.

Külföldi jogirodalmi könyvészet.

OTT E. Beiträge zur Receptions-Geschichte des römisch-canonicalen Processes in den böhmischen Ländern. gr. 8. 328 S. Leipzig, Breitkopf Härtel. M. 8.50.

PETERSEN J. Die Civilprocessordnung für das deutsche Reich nebst Einführungsgesetz. Für den prakt. Gebrauch erläutert. 2. Bd. 2. Lfg. gr. 8. S. 161—320. Lahr, Schauenburg. M. 3. (I—II, 2. M. 16.)

— Die Concursordnung für das deutsche Reich nebst Einführungsgesetz. Für den prakt. Gebrauch erläutert. 2. Lfg. 1. Hälfte. gr. 8. S. 157 — 236. Ebenda. M. 1.50. (I und II 1.: M. 4.50.)

PEUSQUENS M. Gemeinfassliche Darstellung des bürgerlichen Processverfahrens, der Gerichtsorganisation und des Concursrechts nach den neuen Reichsjustizgesetzen. gr. 8. 54 S. Leipzig, Reissner Ganz. M. 1.

POST A. H. Das Samtgut. Systematische Darstellung des prakt. brem. ehel. Güter- und Erbrechts. 2. vermehrte und verbesserte Auflage. gr. 8. 134 S. Halle. Gesenius. M. 3.60.

REBER O. Civilprocessordnung vom 30. Januar 1877. Mit Anmerkungen. gr. 16. 379 S. München, Stahl. M. 2.

— Reichs-Einführungsgesetz zur Civilprocessordnung und bayerisches Ausführungsgesetz. Mit Anmerkgn. 16. 167 S. Ebenda. M. 1.20.

— Reichs-Einführungsgesetz zur Concursordnung und bayerische Subhastationsordnung. Mit Anmerkungen. 16. 134 S. Ebenda. M. 1.10.

RÖNNE L. v. Die preussische Vormundschafts-Ordnung vom 5. Juli 1875 nebst deren Ergänzungen und Erläuterungen. gr. 4. 56 S. Berlin, v. Decker. M. 2.

ROYER du jeu et du pari. p. 231. 8. Paris.

SARWEY v. Die Civilprocessordnung für das deutsche Reich vom 30. Januar 1877. I. Hälfte. gr. 8. (1. Bd. S. 1—328 und 2. Bd. S. 1—192.) Berlin, Hegmann. M. 10.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{teljére} .. ³ ^{itt} ^{negyedévre} .. ³ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — A polgári házasság és az elválás Európa főbb országaiban. Dr. Timon Akos győri jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle: Még egyszer a ptr. 113. §-ról. Dr. Garay Dezső urtól. — Olcsó és gyors eljárás a gyámság és gondnoksági ügyek körül Bors Károly urtól. — Válaszul Bors Károly unak. Dalmady Győző árvaszéki elnök urtól. MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

XVIII.

Jártam Szerbiában és Rumániában. Személyesen meg akartam győződni arról, vajon tényleges élményeim és tapasztalataim mennyire felelnek meg eddigi tanulmányaimnak. Szerbia és Rumánia Magyarországnak két szomszédországa. Ezeknek viszonyaival minél behatóbban megismerkedni minden tekintetben érdekes, sok részben fontos, sőt hivatásomnál fogva nélkülözhetlenül szükséges. Áldoztam időt, pénzt és kényelmet, hogy autopsia után a hely színén tanulmányozzam Szerbia és Rumánia közérdekű viszonyait. Itéletem e két ország felett objectiv lehet, mert nincs politikai tendenciája. Mondhatom, hogy nincs igazuk sem azoknak (neveket szándékosan nem említek), kik e két országot és népességét magasztalják, sem azoknak, kik ócsárolják. Annyi tény, s ez a civilisatio s a humanismus barátját csak örömmel töltheti el, hogy mindkét ország fejlődik és halad, de másrészt fájdalom számtalan akadályt kell még leküzdenie, miglen a nyugati államok mellé sorakozhatik.

Szerbia és Rumánia jelenlegi állapota csakis a történelem fonalán érthető meg. Mily különbség e két ország s annak két fővárosa: Belgrád és Bukarest között. Szerbia utak és vasutak, hajózás, ipar és kereskedelem nélkül, a házközösségi intézmény folytán, patriarchális parasztéletet él. A hivatalnokok, katonák és papok (progressive diminuendo) képezik a csekely számu, de nagy igényű intelligentiát és egyuttal aristokrátiát. A népesség átlag és általában szegény, azonban valamint ritka embert lehet jómódonak vagy gazdagnak (európai értelemben) nevezni, másrészt nyomorban és inségben szenvedőt is alig találni. Minden szerb keblét pedig egyaránt dagasztja az ámbitió, a nagyravágyás. A Balkánnak Piemontja akar lenni Szerbia is és reconstruálni a szerb császárságot, a «Dusán szilni» birodalmát, kinek a XIV. században készült törvénytára: «code remarquable pour sa science, plus remarquable encore comme étant le plus national de tous les codes slaves». (REINACH: *la Serbie et le Montenegro*, 19. l.)

Nem ok nélkül van a szerb czimerben négy s-betű, melyeknek értelme: «samo sloga Srbe spasava», azaz «csupán az egyetértés üdvözítheti a szerbeket». Szerbia folytonos belviszályoknak volt színhelye s ezeknek esett áldozatul a Rigómezőn 1389-ben és végkép Szmederevo (Szemendria) mellett 1549-ben, hat évvel Konstantinápoly bevétele után, mely világváros kapui előtt halt volt meg 45 éves korában a «hatalmas Dusán czár» (1356). Hasz-

talán volt Hunyady János, Brankovics György, Kapisztrán Iván és Kinizsi László erőlködése, hasztalan a dicső emlékü belgrádi győzelem: Dusán czár birodalma török tartományyá sülyedt s a belgrádi «Nebojse» torony (épugy mint a hasonnevű Vajda-Hunyadi), a hősök utolsó menekülési helye, börtönné lett átváltoztatva, melybe a ki bejutott, a nap világát többé soha sem látta.

Valamint Görögországban a klepták, ugy Szerbiában századokon át folytonos harczban éltek a törökökkel a sűrű erdőkben tanyázó hajdukok (c'est à dire bandits, c'est à dire héros). Ezek közt is általános divott a felszentelt barátság (pobratimstvo), a Balkán-épek ezen gyönyörű sajátsága, melyről már többször volt szó. És valamint Montenegróban, ugy itt is a zárda őrizték meg és ápolták a szerb nemzetiség geniusát, mi alatt a vak népköltők (slipeci) Králjevics Marko vitéz tetteit énekelték meg. (Les Grecs ont trouvé un Byron pour chanter leurs exploits; et pour hanter leur lutte epique, les Serbes n'ont que les bardes errants des pesmas. REINACH: 58. l.)

A szabadságharcz a jelen század elején szerencsésen végződött a szerbekre nézve. Karagjorgje-ki atyját és öcsét megölte, e «jó óriás» és Obrenovics Milos, ki viszont Karagjorgjét ölette meg, ezen két tagadhatlanul nagy embernek köszönheti Szerbia szabadságának és függetlenségének visszanyerését. Mindkettő kanászként kezdte meg pályafutását. Karagjorgjét maga az I. Napoleon tisztelte fényes tehetségei miatt. Milos pedig, midőn fejedelmi székét odahagyni kénytelenült, nem átalotta magamagát és sorsát Napoleonnal összehasonlítani. Milos a valóságos szerb typus legkiválóbb képviselője. Utódja Obrenovics Mihály már európai színvonalon áll. Szerbiának nem egyhamar lesz ily szép készütségű fejedelme. Közel ötven év óta Szerbia szabadon intézheti ügyeit: azóta messze haladt az ország, nincs kétség benne. Mégis bátran állithatni, hogy legalább is száz év kell, míg a mivelt országok sorában helyt kérhet.

Szerbia talaja igen termékeny, de három negyed részben még mivelés alá sem vétetett. A legnagyobb baj talán abban áll, hogy az *iparhoz* se kedvök, se fortélyok. Mióta a törökök az országot elhagyták, a tunyák képezi igen soknak örömét és élvezetét. Hisz abban éltek azelőtt a török urak, míg a szerbek dolgozni voltak kénytelenek. Ily körülmények közt igen czélszerű lenne idegenek telepítése által emelni a talaj értékét és felkelteni a lakosságban a munkakedvet s a versenyt. Egyelőre csupán Albániáról és Maczedoniáról özönlenek be primitiv ügyességű építésszek, ácsok, kőmivesek sat., kik eddig is már általános hitelezői lettek a falun és vidéken lakó népességnek. Pedig ez az összes népességnek 9 tizedét képezi, — fájdalom, a szerb parasztnak vallja magát és nem dolgozik sem másnak, sem magának.

Minden (még az irgalmatlan belgrádi kövezet is) tanuságot tesz Szerbia primitiv állapotáról. Kevés az intelligencia s ez csupán személyes érdekeivel, ámbitióival

törődik, meg a magas politikával. Ezért a sok törvény és rendelet holt betű marad. Törvényhozó és politikus, államférfi és reformator van elég, de a végrehajtó hatalomnak eredményei nem igen láthatók. Belügyeikkel a szerbek komolyan voltakép még nem is foglalkoztak: egyelőre és még talán jó soká a keleti kérdés praeoccupálja őket: Dusan cár birodalmának helyreállítása.

A berlini szerződés 34. cikke hirdeti ki a szerb fejedelemség függetlenségét, azt a következő két feltételhez kötve: 1. A vallási vagy felekezeti különbség nem hozható fel senki ellen indokul arra, hogy kizárásuk vagy képteleníttessék politikai és polgári jogok élvezetére, — közhivatalok, tisztségek vagy méltóságok viselésére vagy valami üzletnek vagy iparnak bármi helyen való folytatására; 2. minden hitvallás szabadsága és külső gyakorlása biztosítva lesz úgy a Szerbiához tartozókra mint a külföldiekre nézve s a különféle vallásfelekezetek sem egyházi szervezkedésének, sem lelki főnökeihez való viszonyainak útjába akadályt gördíteni nem szabad. (Berl. szerz. 35. cz.)

A berlini szerződés 37. cikke értelmében új egyezmények megállapításaig Szerbiában mindazon intézmények, melyek a fejedelemségnek a külföldi országokkal való kereskedelmi viszonyaira vonatkoznak, változatlanul továbbra is fenntartandók. E mellett határozottan csak az lett kikötve, hogy a Szerbián keresztül menő áruk után *átviteli* illetékeket szedni nem szabad.

A consuláris jurisdictiót, mely további megállapodásig szintén sértetlenül fenntartandó, az 1718. évi július 27-én kötött pozsárevácsi kereskedelmi és hajózási szerződés 5. cikke szabályozza. Hatályban tartja azt az 1739. évi szeptember 18-án kötött belgrádi békekötés és az 1791. augusztus 4-éről kelt szisztovi békeszerződés. Jelenleg e jurisdictio az 1855. évi január 29-én kelt császári rendelet alapján (l. ez évi *Reichsgesetzblatt* 23. számát) gyakoroltatik.

A consuláris jurisdictiónak fentartása indokolt és követelendő ott és mindaddig, hol és a míg kellő biztosíték nem nyújtatik arra nézve, hogy a nemzeti intézmények a külföldi állampolgárokat és a pártoskodás nélkül kellően megvédik. Tagadhatlan ugyan, hogy Szerbia mostani igazságügyi állapotai a jogszolgáltatás eszményének korántsem megfelelők, — másrészt azonban nem lehet kétségbe vonni azt, hogy a Szerbiában hatályban levő magán- és büntetőjogi törvények európai mintára s a szerbiai viszonyokhoz képest készültek s hogy maga a consuláris jogszolgáltatás tényleg és folytonosan a legnagyobb nehézségekbe ütközik, mivel a szerb hatóságok a legtöbb esetben megtagadják a végrehajtást és hivatkozva szerb törvényeikre, meghíttatják a consulok beavatkozását.

Dr. Herich Károly.

A polgári házasság és az elválás Európa főbb országaiban.¹

Az összehasonlító jogtudomány nap-nap után nagyobb hódítást tesz az európai jogtudós világban. Mind több és kitünőbb erő szenteli magát ezen kiváló fontosságú tudományág művelésére. Napjainkban már általánosan elfogadott nézet gyanánt constatálható, hogy az összehasonlító jogtörténet és törvénykezés ugyanazon fontos szereplésre van hivatva a jogtudományos művelésénél, mint az összehasonlító nyelvészet a nyelvtudományok terén. Míg azonban ez

utóbbi már több mintegy félszázados dicső multtal bír, addig az összehasonlító jogtudomány komoly irányu, alapos művelése csak a legújabb kor szüleménye, még úgy szólván csak gyermek korát éli, az e téren működőknek töretlen uton kell haladniok, a kezdetlegesség nehézségeivel küzdeniök. Az első kezdeményezők kétségkívül a németek voltak, de szorosan theoretikus irányuknak megfelelőleg figyelmüket kiválólág az összehasonlító jogtörténetre irányozák és a náluk divatozó tulzott részlegességekbe elmélyedve általánosabb nézpontok szerinti fejtegetésekre csak itt-ott találunk. Az összehasonlító jogtudomány tételes és így praktikusabb irányu művelésének megkezdését a francziáknak köszönjük. Azon idő elmúlt, midőn a franczia tudomány fitymálva, megvetve mindent a mi idegen, kizárólag saját nemzeti erőire támaszkodott. Ez elzárkózottság káros hatása e század folyamában leginkább érezhető volt a jogtudományos művelésénél s bizonyára ennek köszönhető, hogy legújabbban Franciaország legkiválóbb tudósait kettőzött erővel látjuk Európa több népeinek jogéletével foglalkozni, úgy történeti mint positiv irányban.² Belátták a hatalmas nemzet tudós fiai, hogy a külföld ignorálása szükségkép elmaradottságra vezet; belátták azon sarkigazságot, hogy az európaillag művelt népek jogintézményeinek tanulmányozása a hazai jog fejlesztésének legbiztosabb emeltyűjét képezi. Hogy azonban az idegen jogélet tanulmányozása praktikus eredményekre vezessen, nem elég a jogszabványok abstract ismerete, hanem elengedhetlen feltételkép jelentkezik az illető nép jelleme, s erkölceinek tüzetes ismerete s ebből kifolyólag tüzetes figyelembevétele azon cél és indokoknak, melyek bizonyos törvények meghozatalánál irányadókul szolgáltak. Bizonyára nagy hibát követne el és súlyos tévedéseknek tenné ki magát az, ki valamely intézmény megbírlásához fogna anélkül, hogy azon nép benső életet ismerné, melynél az illető intézmény található. Ezen alapigazságtól áthatva íratott általunk bővebben ismertetendő jeles munka, miként azt maga szerző előszavában hangsúlyozva kiemeli. GLASSON az egyes országok jogszabványainak fejtegetésénél folytonosan törekszik megismertetni bennünket azon szellemmel, melyet azok uralnak, azon általános irányzatokkal, melyeknek lételüket köszönik s mintegy külső eredményét képezik.

A munka, — úgy külső felosztási tervezetét, mint benső tartalmát tekintve, — két részre szakad. Az első rész, mely az egésznek mintegy jó harmadrészét teszi ki egy rövid áttekintést tartalmaz a magánjog forrásairól Európa egyes országaiban, a második rész pedig a munka tulajdonképeni tárgyával a polgári házasság — és az elválással foglalkozik. Szerző intentiója szerint az első rész általános történeti bevezetésül van írva a második részhez, közelebből szemlélve azonban a dolgot, két egészen önálló tanulmány, két külön munka áll előttünk. Mindkettő egy önmagában zárt és kidomborított egészet képez, a vonatkozás a két rész között csakis külsőleges, az érintkezési pontok csekélyek. Az európai modern magánjog forrás története igen érdekes thema ugyan, de még sem alkalmas egyes magánjogi intézmény positiv irányu fejtegetésénél történeti bevezetés gyanánt szolgálni. Nézetünk szerint sokkal célfelelőbb lett volna, ha a tudós szerző ezen vázlatos forrás történet helyett bevezetésül a házasság kötési jog fejlődési történetét adta volna. Egy ily bevezetés könnyen feledtetné velünk azon aránytalanságot, mely a munka tulajdonképeni tárgya és a bevezetés között fenforog.

A munka első része, habár nem is megfelelő bevezetés az alapthemához, mint külön tanulmány kiváló figyelmet

¹ Le mariage civil et le divorce dans les principaux pays de l'Europe. Etude de législation comparée précédée d'un aperçu sur les origines du droit civil moderne — per. E. Glasson. Paris, 1879.

² Két kitünően szerkesztett folyóirat tesz erről legfényesebb tanúbizonyságot; az egyik címe: *Nouvelle revue historique de droit français et étranger*, a másiké: *Bulletin de la Société de législation comparée*.

érdemel. Fényes tanúságot tesz az arról, hogy szerző ép oly széles látkörrel s alapos készséggel bír az összehasonlító jogtörténet, mint az összehasonlító törvénykezés terén. Egy rövid áttekintésben szembe állítatván a classicus cultur világ örökbecsű hagyatékát képező római jog, a középkori vagy barbár népek ősi jogával (Les lois barbares, mint a francziák nevezik) s az azok alapján kifejlődött nemzeti szokás jogokkal, Európa országainak törvényhozásai három csoportba osztatnak, a szerint a mint azok a modern magán jog alapja gyanánt a római jogot tartottak fenn illetve fogadták el, vagy pedig nemzeti jellegüket megőrizve ma napság is leginkább az ősi s az azt módosító szokásjogot követik, vagy végül melyekben a római és a barbár vagy szokás jogi elem egymás mellé helyezkedve utóbb egymással egyesült. Ezen csoportosítás, mint szerző maga is siet kiemelni, abszolút értékűnek nem tekinthető s csakis az európai államok törvényhozásainak általános irányait kívánja némileg jelezni. Ez osztályozást az egyes országok forrástörténete követi, és pedig az első osztályban Olaszország, Spanyolország, Portugal, Ruménia és Görögországa, a második osztályban Anglia, a Skandináv államok és Oroszországa, a harmadikban Franciaország, Németország (Ausztriát is beleértve) és Swaitzé. Az egész értekezés vázlatos irányánál fogva csakis az eddigi kutatások biztosabb eredményeinek előadására szorítkozik és így szerző önálló felfogása, eredetisége egyedül az összeállítás ügyességében mutatkozik. Legkiválóbb figyelmet az angol jog forrástörténete érdemel, melyre úgy látszik, legtöbb gond lőn fordítva. Igen meglepő és pedig ránk magyarokra nézve kellemetlenül meglepő, hogy a párisi jogi facultás jeles tanára állami önállóságunkról épen semmi tudomással sem látszik birni, sajátos nemzeti jogéletünkről pedig alig némi homályos sejtelve van. Mig a kis Ruménia jogforrásainak fejtegetésére szerző legalább három lapot szentel, addig hazánk jogforrásairól csak a németországi jogfejlődést tárgyzó szakaszban, midőn az osztrák polgári törvénykönyv keletkezési történetét adja elő,³ egy rövid jegyzetben tesz említést és pedig a következő épen nem épületes módon:⁴ «Magyarország irott és nem irott polgári törvényei mind-össze vannak gyűjtve a terjedelmes Corpus iuris Hungarici-ban. Ezen gyűjtemény két részre szakad: az első rész Opus tripartitum stb. nevezve és néhány királyi rendelettel kiegészítve 1659-ig terjed. Ezen rész 1514-ben lett először közzétéve VERBÖCZI által és az ő személyes jelentősége folytán csakhamar oly tekintélyre emelkedett, hogy neki, habár csak magán szerző munkája volt, csakhamar törvényerő tulajdonított. A második rész nem egyéb mint chronologicus gyűjteménye az 1659. óta hozott királyi rendeletek és törvényeknek (Decreta et articuli regum requi Hungariae).»

Az első rész zárfejezetében szerző azon érdekes következményt vonja le, az eddig előadottakból, hogy míg a családi szervezetet illetőleg a római jog elvei mind inkább és inkább háttérbe szorulnak, még azon országokban is, melyekben a latin faj tulsúlyban van; a családtyai hatalom lassanként megszűnt alapját képezni a családi szervezetnek és ma napság már a család kizárólag a házasságon nyugszik; addig a tulajdon szervezet terén a római jog hová

tovább mindenütt teljes győzelemre jut; a római egyéni tulajdon rendszerével szemben a germán és szláv ösztulajdon és a hűbériség által létrehozott megosztott tulajdon rendszere hátrálni kényszerül. Mindkét nagyfontosságú mozzanat, mint GLASSON igen helyesen jegyzi meg, egyedüli megfejtését abban találja, hogy az egyéni szabadság, melynek csiráját a germán népek hozták magukkal őserdejükből, korunk társadalmi rendjének alapelvét, talpkövet képezi; már pedig ezzel sem a római családi szervezet, sem a germán együttes tulajdon rendszere össze nem egyeztethető.

A munka második része igen érdekes és korszerű kérdésekkel foglalkozik. A polgári házasság elve, először a franczia forradalom által 1792-ben komolyan foganatba véve, századunk folyamában hihetetlen gyorsasággal terjedt el egész Európában. A 19-ik század egyik jelszavát képezi a házasságkötési jog világivá tétele. A kérdés végleg eldöntöttnek tekintendő, hogy a házasság egyházi és világi eleme elválasztandó. Az európai emberiség vallási különbség nélkül át van hatva azon igazságtól, hogy a házasság nem csak szentség, nem csak vallási intézmény, de egyszersmind a társadalmi rend alapintézménye, számos jogok és kötelezettségek forrása, s mint ilyen a világi hatalom részéről okvetlen szabályozandó. A házasságnak mint polgári kötésnek szabályozása az államhatalom természetszerű attributumát képezi, melyről az a társadalmi rend biztosítása érdekében le nem mondhat s azt az egyes vallás felekezeteinek át nem engedheti. Hogy az ellenkező álláspont mily felszeg, mennyi anomaliát s inconsequenttiát von maga után, arra nézve elégséges saját hazánk példájára hivatkoznom. A legfontosabb érv azonban a polgári házasság behozatala mellett, hogy az a lelkiismereti szabadság elvének szükségképi követelménye.

Sokkal kényesebb és vitásabb kérdés az elválás, mely semmi esetre sem tekinthető a polgári házasság szükségképi következménye gyanánt. A házasság ugyan a világi hatalom szempontjából polgári kötés, szerződés, mely nem az égből, hanem a felek kölcsönös megegyezése folytán jön létre; mindazáltal nem szabad azt a többi közönséges szerződésekkel azonosítanunk, melyek nem csak kölcsönös megegyezés folytán köttetnek, de egyszersmind ugyan úgy fel is oldatnak. A házasság a családi élet basisa és így basisa az egész társadalmi rendnek, általa első sorban nem anyagi, de szellemi érdekek érintvők és pedig legtöbbször nemcsak maguk a felek, de harmadik személyek szellemi érdekei. Nem találó ezzel szemben a franczia forradalom bölcselőinek azon érve sem, hogy az egyéni szabadság felbonthatlanul el nem idegeníthető semminemű egyezés által, mert itt nem az egyéni szabadság, magán szerződészerű elidegenítéséről, hanem olynemű korlátozásáról van szó, mely a társadalmi rend érdekében megkívánatik. Másrészt azonban elismerjük, hogy a házasság abszolút felbonthatlansága a világi törvényhozás szempontjából nem védelmezhető. Nézetünk szerint a kérdés helyes megoldása csak a konkrét viszonyok figyelembevételével lehetséges, folyton szem előtt tartván az egyéni szabadság elve mellett a közérdeket. Követendő ideál gyanánt — mint már MITTERMAYER⁵ helyesen mondá — a felbonthatlan házasságot kell tekintenünk, de e mellett el kell ismernünk, hogy beállhatnak oly szomorú körülmények, melyeknek véget vetni csak a házassági kötelék felbontása képes, midőn tehát az elválás sokkal célfelelőbb sokkal üdvösebb hatású leend, mint a szerző és mások által kizárólag ajánlott ágy- és asztaltóli elkülönzés, mely a mellett, hogy az ártatlant és bűnöst egyként sujtja, a zavarnak és erkölcstelenségnek kedvez.

GLASSON munkája második részét egy rövid és mond-

³ A polgári törvénykönyvről különben igen hibásan azt állítja, hogy mind Magyarország- mind Erdélyország- mind Horvátország- és Slavóniában ismeretlen maradt. Id. munka: CXXII. l.

⁴ CXXII. l. 1. jegy.: Les lois civiles, écrites ou contumieres, de la Hongrie sont toutes compilées dans le volumineux Corpus juris hungarici. Cette compilation se divise en deux parties: la première, appelée Opus tripartitum iuris consuetudinarii regni Hungariae et complétée par quelques ordonnances royales va jusqu'en 1659. Cette partie, publiée pour la première fois en 1514 par Verbocz, aquit, par sa valeur, une telle autorité, qu'on lui reconnut bientôt force de loi, quoi qu'elle fût l'oeuvre d'un particulier. La seconde partie n'est qu'un recueil des lois et ordonnances royales rendues depuis 1659 (Decreta et articuli regum regni Hungariae) Cpr. sur le droit hongrois: KELEMEN *Institutiones iuris Hungarici*. — JUNG: *Darstellung der Hungarischen Privatrechts*.

⁵ *Deutsches Privatrecht*, 196. §.

hatjuk felületes bevezetéssel kezdi, melyben szól a házasságkötés- és az elválásról a római jog és a germán népjogi feljegyzések szerint majd az egyház tanainak befolyásáról ez irányban és a kanon jogról. Szerző úgy itt, mint egész tanulmányában aránytalanul nagyobb súlyt helyez az elválás, mint a házasság kötés fejtegetésére és ez munkájának egyik főfogyatkozását képezi. E mellett úgy látszik szerző nem igen részesíté figyelemben a házasság kötési jog történelme felett legujabban irt jelesebb német munkákat, habár egy kettőt nála idézve találunk. Mint legfeltűnőbb tévedés jelezhető GLASSON azon állítása, hogy az egyház a XIII. század végével felállítván az elhált és el nem hált házasság közti különbséget, míg ez utóbbi az egyházi tan szerint az egyik házasság fel szabad tetszése folytán volt felbontható, addig az elhált házasság csak az egyik fél kolostorba lépése vagy szüzességi fogadalma alapján; holott kétségtelen, hogy a házasság felbonthatlansága már Gratiánt megelőzőleg általános érvényre emelkedett tant képezett az egyházban és a szerzet rendbe lépés által csak az el nem hált házasság volt felbontható⁶

Ezen bevezetést az egyes európai államok törvényhozásának tüzetesebb tárgyalás alá vétele követi, mennyiben az a házasságkötés formáját és az elválást valamint az azzal szoros összefüggésben álló ágy- és asztaltóli elkülönzést érdekli. Szerző Franciaországgal és a francia code civil uralma alá tartozó vidékekkel kezdi, majd áttér a latin germán, szláv és skandináv nemzetek törvényhozásaira és végezi a felosztási tervzetben meg sem érintett Egyesült-Államokkal. A jelenleg érvényben levő jogszabványok fejtegetését mindenütt hosszabb vagy rövidebb történelmi bevezetés előzi meg az előbbi állapotok megvilágítása végett.

A házasságkötés formájára vonatkozó szabványok nagy változatosságot mutatnak. Franciaország, Belgium, Olaszország, Németalföld, Németország és Swaitzban a polgári házasság általán kötelező és a házasságkötés egyedül elismert jogos formája. Spanyolországban a polgári és egyházi házasság között választani lehet, hasonlóképen Angliában, csak hogy az anglikán egyházhoz nem tartozók egyházi házasságkötésénél a polgári állapotot vezető hivatalnoknak (l'officier de l'état civil) és legalább két tanúnak jelen kell lenni. Ausztria-, Portugál-, Oroszország-, Norvégia és Svédhonban különböző feltételek mellett az ugynevezett pót- (vagy talán helyesebben szükség) polgári házasság van behozva olyformán, hogy mindezen államokban az uralkodó vagy bevett vallásfelekezetre nézve egyedül az egyházi házasság divik (kivéve Ausztriát, hol bizonyos esetekben ezeknél is van helye polgári házasságnak), a szakadárookra nézve pedig kötelező a polgári házasság. Dania, Görögország, Szerbia és hazánkban⁷ csak az egyházi házasság ismeretes. Végül Skothonban és az északamerikai Egyesült-Államokban a felek pusztá megegyezése alapján, minden törvényileg előírt forma nélkül, köttetik a házasság.

Hasonló nagy változatosság mutatkozik az elválásra nézve. Általán a latin fajú népek, mint GLASSON nagy megelégedéssel constatálja, ezen intézményt elvetik, míg a germán és szláv népek annak mindannyian helyt adnak; és pedig vagy úgy, hogy az elválás képezi a házassági közösség megszüntetésének egyedüli módját vagy pedig együttesen az ágy- és asztaltóli elkülönzéssel. Azon feltételek és formalitások, melyek mellett az egyik vagy másik helyt foglalhat, az egyes országokban igen különbözők. Szerző azokat igen részletesen és kimerítőleg adja elő. A legtöbb törvényhozás csak meghatározott okok miatt s bírói hatá-

rozat alapján enged helyet az elválásnak. Az elválás olyatén megkönnyítése, hogy az a felek kölcsönös megegyezése folytán is minden további ok nélkül helyt nyerhessen, tehát a házasság fenbonthatlanságának mintegy elvileges elejtése, csak a német birodalom egyes államaiban (a Porosz, Szász és Württembergi királyságban és a Badeni nagyhercegségben) van elfogadva; azonban Dania, Németalföld és Swaitz az elválás ezen módját indirekt uton szintén megengedi.

A második rész két fejezetében szerző a nyert eredmények alapján ismét kifejezést ad saját egyéni nézeteinek. Míg a házasság jog secularisatiójának és így a polgári házasságnak föltétlen híve, azt igen helyesen a lelkiismereti szabadság elvének corolláriuma gyanánt tekinti; addig határozott ellensége az elválásnak, mely szerinte nem csak egyes ellentétben áll a felbonthatlanság elvével, de számos hátránnyal s igen kevés előnnyel jár, a házasság magasztos intézményét lealacsonyítja, az erkölcsök meglazulására és számos visszaélésekre vezet. Az elválás — mint szerző mondja — még védői által sem tekintetik egyébnek, mint malum necessariumnak, épen úgy mint az ágy- és asztaltóli elkülönzés, a két rossz közül tehát az utóbbit, mint kevésbbé rosszat kell választanunk. GLASSON különben nyilatkozataiban mindvégig igen óvatos, érveléseinek éle nem annyira az intézmény abszolút kárhóztatására irányul, mint inkább annak kimutatására, hogy az a latin fajú népek jelleme-, erkölcsi- és traditioival ellenkezik és így annak behozatalára a modern törvényhozás által nincs semmi szükség; holott megegyezék az a szláv és még inkább a germán népek jelleme és traditioival, s náluk már századokon át oly erős gyökeret vert, hogy a törvényhozó, ki annak megszüntetésére törekednék, az egész közvéleményt találná magával szemben. Szerző ezen állításai tendentiosusak, mint általán tendentiosus munkájának azon része, mely az elválásra vonatkozik, mert ép az általa constatált eredményből azonnal szembeötlő, hogy az újabb törvényhozások e kérdésre nézve a vallásos meggyőződés sulya alatt állottak. Midőn tehát a latin népek épen nem, a szláv népek csak nagyobb mérvű megszorítások mellett, a germán népek pedig egész könnyűséggel helyt adnak az elválásnak, annak főoka nem a jellem, az erkölcsök és traditioik különbözőségében, hanem abban rejlik, hogy a latin fajú népek tulajdonképpen nagy része a katolika, a szláv népeké a görög keleti, a germán népeké az evangelika egyház hívei, mert hisz a római jog épen úgy mint az ősgermán jog minden megszorítás nélkül helyt enged az elválásnak — a traditioik ez alapon teljesen egyenlők. Sajnos, hogy tudós szerzőnk nem bírván magát emancipálni a legujabban beállott politikai viszonyok hatása alól, ezen kedvencz themáját, — mely szerinte az erkölcsi állapotok fokmérője — felhasználja, hogy a németek különösen a poroszok iránti ellenszenvének ismételtén kifejezést adjon. A polgári házasságra vonatkozó legujabb német birodalmi törvényt, valamint a nagyobb német államok előbbi törvényhozásait tüzetesen bonczkés alá vevén, bizonyos kárörvendő sajnálkozással emeli ki azon vallástalanságot és erkölcsi romlást, mely az ő állításaként legujabban különösen Poroszország nagyobb városaiban lábrakapott.⁸

Szerinte ezen erkölcsi romlás egyik főokát az elválással üzőtt visszaélések képezik. Megrója továbbá szerző a legujabb birodalmi törvényhozást, mely az ágy- és asztaltóli elkülönzést csak azért törülte el, a nélkül hogy az elválás kérdését tüzetesen szabályozta volna,⁹ hogy a katolikus egyház tanai minden áron megtámadtassanak; sőt

⁶ Lásd erre nézve különösen SCHEURL: *Die Entwicklung des kirchlichen Eheschliessungsrechts* 1877. 35—57. l.

⁷ Szerző munkájának ezen részében egy szóval sem tesz említést Magyarországról, még az Ausztriával foglalkozó fejezetben sem, holott még az apró délszláv tartományokra, nevezetesen az ujonnan occupált Bosznia és Hercegovinára is kiterjeszti figyelmét.

⁸ Szerző ezen állítását érdekes statisztikai adatokkal iparkodik támogatni, melyekből — feltéve, hogy megbízhatók — kitűnik, hogy Poroszországban, különösen Berlin és más nagyobb városokban a nem keresztelt gyermekek, a polgári temetések és az egyháziilag meg nem áldott házasságok száma évről évre nagyobb mérvben növekszik.

⁹ Az elválásra nézve az egyes államok előbbi törvényhozása irányadó.

tárgyától messze eltérve még a legujabb német vallás philosophiai irányt is bírálat alá veszi, idéz Strauss¹⁰ és Hartmann¹¹ munkáiból és pedig a következő gunyos bevezetés mellett: «Németország és különösen Poroszország hivatva érzi magát regenerálni a világot, jelenleg a jövő vallását készíti». Van ugyan némi igaz szerző gunyos megjegyzéseiben, de kissé több objectivitás mindesetre kívánatos lett volna.

GLASSON munkája mindezen felhozott fogyatkozások

¹⁰ Der alte und neue Glaube.

¹¹ Die Selbstersetzung des Christenthums und die Religion der Zukunft.

mellett is, melyek többnyire csekélyebb jelentőségűek, kiváló helyet foglal el az összehasonlító jogtudomány körébe tartozó művek között. Szerző nagy olvasottsága s széles látóköre jeles összeállítási és előadási képességgel párosul. Részünkről a munkát melegen ajánljuk nemcsak szakembereknek, hanem mindazoknak, kik a cím által jelzett nagyhorderejű s korszerű kérdésekkel az európai törvényhozások szempontjából megismerkedni akarnak; annál is inkább, mert igen kívánatosnak tartjuk, hogy e kérdések a magyar törvényhozás előtt is minél előbb napirendre kerüljenek.

Dr. Timon Ákos,
győri jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Még egyszer a ptr. 113. §-ról.

E lapok 32. és 33. számaiban a ptr. 113. §-ról irt elmélkedéseimet a *M. Themis* 34. számában B. ur szives volt figyelemre méltatni, csodálkozását fejezván ki, hogy olyan helytelen utra tévedtem.

Tévedni ugyan emberi dolog, s ha B. ur csekélységemről eddig táplált jó véleménye csökkent volna, azzal igyekszem a csorbát helyre ütni, hogy B. ur tanácsát követtem; a szerinte rosszul választott ösvény helyett, azon indulok, melyet ő kijelöl. Kezdem tehát a contumácián, megkísértem ez az út más hová vezet-e, mint a «szó interpretatio»? a mi úgy látszik abba a gyanuba kevert, hogy csak a szavakon nyargalok, s azok értelmét csavargatom, és «litis contestatio», «consumtio» s más e féle diák szavakkal csak cifrálni akartam.

Hanem hát ha a contumaciával kezdem is, rájövök a szerencsétlen litis contestatio-ra; mert hiába, ha ma nincs is meg a litis contestatio abban az alakban, mint az «ordo iudiciorum» idejében, ha azt árnyéknak kereszteljük is, — nem lehet tagadni, hogy ez olyan hazajáró lélek, a kit tudós német szomszédaink sehogy se tudnak elfüsti. Hiszen WETZELL az ált. német perrendről irt *taval* megjelent munkájában egészen a német közönséges jog álláspontját foglalja el; BAYER pedig (*Vorträge über d. gem. ord. civilpr.*) a litis contestatio *nemeit* ekkép sorolja fel: 1. igenlő, tagadó; 2. tiszta, feltétlen, és csak esetleges, feltételes, 3. való — és költött (vera — ficta). E 3-ik pont a valóságos perbe bocsátkozás és az u. n. makacsság eseteire vonatkozik. Már pedig tudva van, hogy a litis contestatio régi alakját, mely a formularis eljárás után is lényegileg megmaradt, a makacssági theoria változtatta meg. Megszűnván a kényszer, a poena, s a németek «Acht»-ja, — a meg nem jelenő félre nézve fictio állított fel. Az idézés által a per contestáltnak tekintetett, *de csakis ha egyik fél meg nem jelent*. Ennek nyoma már a Clementimikban van, — és BÜLOW szavaiként: «Der Grundsatz, dass zum Eintritt in das prozessualische Aburtheilungsverhältniss, nicht blos die Klage, und die Klagemittheilung, sondern auch das iudicium accipere, die Einlassung gehöre: blieb — für das moderne Recht gerettet.»

Tehát BÜLOW, bár elvileg helyteleníti ezen álláspontot, elismeri, hogy a fenálló jogrendszerben, a litis contestatio a régiben maradt, azzal a módosítással, hogy makacsság esetében «litis contestatio ficta» létezik. Azon elv, hogy a litis contestatio a per kezdetével összeesik, — igen régi; csak hogy már CARPZOW szerint volt per, mely már 38 évig tartott, mielőtt a kezdethez ért volna! Világos, hogy «per kezdet» alatt nem a keresetindítást és az idézést, hanem az érdemleges vitatás megkezdését értette.

Már most, ha a makacssági teoriából indulunk ki: oda kell jutnunk, hogy meg nem jelenéskor a litis contestatio per fictionem megtörténtnek veendő; de ezen fictio csak akkor fog állani, ha makacssági ítélet lesz. És mivel, mint B. ur helyesen mondja: «Contumax contumaciam

accusare nequit», — ha egyik fél sem jelenik meg, makacsságról szó sem lehetvén, nem áll, a *makacsság esete*re felállított fictio a litis contestatio megtörténte. B. ur is elismeri, hogy a 113. §. esetében az idézés hatályát veszítette: ha tehát ez hatályát veszítette: contumaciáról szó sem lehet. Azért mellőztem a contumacia kérdését, azért nem indultam abból ki, mert a contumacia is felteszi a litis contestatio fictá-t, s ha, feltéve, ez az idézéssel már beállana, ha az idézés hatályát veszti, a l. c. is megszűnt halályban maradni. Mi marad tehát a perből? A formalis kereset.

A formalis kereset litis pendentia-t hozván létre, az a kérdés, ezen litis pendentia meddig tart?

Nagy megnyugvással tettem le B. ur cikkét, midőn azt elolvastam a végén őt magát is a «keresetek perpetuatioja» ellen hallom panaszkodni; és midőn én nem *de lege ferenda*, hanem *de lege lata* elmélkedtem, aligha követtem el vakmerő erőszakot a törvényt magyarázat grammatikai (tehát első sorban megtartandó) szabályán, midőn a „*megszűnt és visszaadandó kereset*” alatt olyas valamit értettem, mi a perpetuatiót kizárja.

Ama tekintélyeket, melyeket B. ur ellenem felhoz, épen nem kicsinylem, de ne vegye rossz néven B. ur, hogy ha sem a franczia, sem az osztrák, sem a német törvény, reám meggyőzőleg nem hatnak, mikor *de lege lata* beszélünk, még ha az «Allg. Gerichtsordnungot» az igazság azon forrásának tekintenők is, melyből 1867/8-iki codificatoraink merítettek; mert a mi 113. §-unk nagyon élesen s határozottan szól a „*megszűntetés*” és „*visszaadásról*”, amaz pedig erről hallgat. Ez az intézkedés tehát nem «recipiált», hanem «eredeti». De követem B. ur példáját; rövid leszek, és az általam helyesnek tartott törvényt magyarázat ellen felhozott azon gyakorlati aggályra térek át, mit B. ur felhoz, hogy t. i. a keresetindítással megalapított perfüggőség elenyészvén, alperes azon kedvező helyzetbe jőne, hogy annak következményeitől, talán akarata ellenére is megszabadul. Erre azt kérde, kinek érdeke a perfüggőség? Ha felperes érdeke ezt fentarthatja egyszerű perfelvétel által; ha felperes kiegyezése reményében nem akar ítéletet, de a pert függőben akarja tartani, ettől a ptr. szabályai el nem zárják, mert ha a pert felveszi, de ítéletet nem kér: a ptr. 143. §. értelmében a per függőben marad.

A meg nem jelenés különböző okairól már első cikkemben tettem említést.

Ha a felek bíróságon kívül elvégezték ügyüket és azért nem jelennek meg, ezen esetre úgy hiszem mindenki helyesnek találja, ha a kereset megszüntetetik, és pedig oly értelemben, hogy a kereset be sem adottnak tekintetik.

Már pedig ez az eset nemcsak lehetséges, de leggyakoribb. Egyiknek sem érdeke megjelenni, a pert felvenni, ítéletet kérni, tehát nem is kényszeríthetők megjelensre.

De a hol egyiknek vagy másiknak érdeke a pert felvenni, s esetleg folytatni, annak megjelenni érdekében állván,

meg is kell jelennie; és meg nem jelenése joghátrányt kell hogy vonjon maga után. Ha vétenül mulasztott: ott az igazolás. B. ur is megengedi azt, hogy a 113. §. esetében a kereset a bíróra nézve megszűnt, és a felek dispositiójára hagyja annak felelevenítését.

De nézetem szerint az, mit a felek felelevenítenek, a materialis, és nem a formalis kereset; mert ez utóbbi csakis amannak a bíró előtti külnyilvánulása, tehát a formalis kereset csakis bíró előtt képzelhető, s ha a bíróra nézve nem létezik, az sehol sem létezik.

Dr. Garay Dezső.

Olcsó és gyors eljárás a gyámság és gondnoksági ügyek körül.

II.

Az idézett t. cz. a leltározással a kijelölt esetekben a község jegyzőit, szolgabíróit és a kir. közjegyzőket bizza meg. Annak 240. §-a azután így szól: «A községi jegyző részére leltározásért szabályrendelettel a törvényhatóság szab meg mérsékelt díjakat».

(Itt azonnal megjegyezni bátorkodom, hogy az árvaszék nem törvényhatóság.)

Hogy a törvénynek ebeli intézkedése megegyeztethető-e a józan ész és természeti törvényekkel akkor, mikor a községi jegyző mindenütt rendes fizetéssel van ellátva, és más magánmunkák készítéseért, gyakran mint zugirász, dus mellékjövedelemre tesz szert, és a hivatalos időn belül teljesíti a leltározást, (mert mai napság már a község házában is meg van szabva 9-től 12-ig és d. u. 3-tól 6-ig a hivatalos óra, csak aztán ez is tartatnék meg!) ennek fejtegetésébe ezuttal nem bocsájtkozunk; — hanem hogy a törvény csupán csak a leltározásért rendel mérsékelt díjakat, és csakis a községi jegyzők részére, az bizonyos — az egész gyámi törvény az idézett 240. §-on kívül más díjazásról sehol sem szól; és mégis: e §-on — nem a köztörvényhatóság, melynek fenn van tartva a jegyzők részére mérsékelt díjakat szabni meg, hanem az u. n. árvaszék — beleavatkozva illetéktelenül a törvényhatóság teendőibe — tulteszi magát.

Lássuk miként:

Pest-Kis-Kun-megye árvaszéke egy 1878. évi február 15-én 2093. sz. alatt kiadott rendeletével nemcsak a községi jegyzők, hanem a szolgabírák részére is szab meg leltározási díjt, sőt tovább megy, — a miről t. i. az 1877: XX. t. cz mit sem tud, — 1878. április hó 12-én 5228 sz. alatt kibocsátott u. n. «eljárási szabályok»-ban a tárgyalások vezetői részére tárgyalási költségeket határoz.

Engedelmet kérek, hogy e pontot kissé szellőztethessem.

Az idézett 240. §. értelmében csupán a községi jegyzők részére lehet megszabni bizonyos leltározási díjakat, és ehez a törvényhatóságnak van joga; annál fogva ama szabályrendelet mit az árvaszék bocsátott ki semmis, ugyszintén az is, mely a tárgyalások vezetői részére is díjakat rendel — törvényellenes és mint ilyen nem bir törvényerővel.

A bírósági végrehajtók részére az 1871: 51. t. cz. 24. §-a az igény és árverési hirdetésekért, ugyszintén az 1868: 54. t. cz. 386. §-a értelmében kibocsátott rendelvényekért és a 388. §. meghagyásához képest az adósok értéktiséért nem szab meg semmi díjt.

Ezzel szemben, belátván a bíróságok, hogy ezek körül a bírósági végrehajtás által tett munka bizonyos méltányos díjazást érdemel, megállapították a felszámított 50—50 kr. díjt, — annyival is inkább, mivel ezen megállapítás némileg mégis az igazságügyminiszteri szakosztályból kiadott mintában találta alapját. Ámde az ügyvédi kar ezen megállapítás ellen utóvégre is feljajdult, — rámutatott a törvényre és kiolvasta, hogy azon munkálatért a bir. végrehajtónak semmi

díj sem jár, mert erről az 1871: 51. t. cz. 24. §-a nem intézkedik. És következett a magas igazságügyminiszterium rendelete a törvényszékek és járásbírókhoz, hogy a bírósági végrehajtók részére csak azon költségek és díjak állapíthatók meg, melyekről az idézett törvény rendelkezik; eszerint sem igény sem árverési hirdetésért, sem rendelvény kibocsátásaért, sem az adósok értesítéseért, sem az igénykereset beadására utasító végzésért a bir. végrehajtónak nem jár semmi díj. Tehát: a bir. végrehajtó egy 300 forintot meg nem haladó végrehajtási összegnél 1 — mond egy forintért kimegy a végrehajtást szenvedett lakhelyére, összeírja a talált ingóságokat gyakran egy ivre terjedő jegyzőkönyvbe a ptrs. 365. §-a értelmében; kibocsátja az igény hirdetést 2 vagy 3 példányban, egyet kiszéke a bíróság helyiségén, egyet felküld a hirlapba közlés végett, egyet az igazságügyminiszteri 13943/1877 számú körrendelet értelmében megküld az illető kir. adófelügyelőnek; — azután ha igény jelentetett be, az igénylőt a kereset beadására végzésileg utasítja, ha magánkövetelés is foglaltatott le, az adósnál a pénzt letiltja, illetve gyakran több adósnál a több példányban elkészített végzést kézbesíti, s azokat a foglalásról értesíti; — végre a jelentést megírja s az összes iratokat a bírósághoz beterjeszti. És mindezeket mint főlebb mondva van egy forintért tartozik megtenni.

És most már, ha ily sok írásbeli dolgot kell végezni a bírósági végrehajtónak 1 forintért azon okból, mert az idézett törvény az elszámolt iratokért nem állapít meg semmi díjt: avagy az árvaszék melyik törvényre állapítja azon intézkedését, hogy a szolgabíráknak is leltározási, és mint mondja: örökösödési tárgyalások vezetőinek tárgyalási költségeket szab.

De folytassuk tovább:

Pest-Kis-Kunmegye árvaszéke «eljárási szabályai» 22-ik pontja alatt mondja: 100 frton fölül 500 forintig tárgyalási költség 1 frt 50 kr., — 500 frton fölül 1000 frtig 2 frt, 1000 frton fölül minden 1000 frt értéktől 1 frt, mely azonban 300 frtnál több nem lehet! . . . — A kir. közjegyzők díjai 5000 frton fölül minden 1000 frt után csak 50 krnyi díjpótlékkal emelkednek, az árvaszék pedig a díjemelést a jegyzők meg a szolgabírák részére már 1000 frton fölül is egy frttal kezdi meg. Vajon mi jogon? — «Szolgabírák kir. közjegyzők részére, ahol a hagyaték tárgyalása hosszadalmas előkészületet és időt vett igénybe, az árvaszék magasabb díjt is állapíthat meg» — mondja maga az árvaszék, — saját magának.

Először is erre az a megjegyzésem, hogy a kir. közjegyzők díjai és költségei minden tekintet és körülmények szerint az 1874. december 17-én a 4186 sz. alatt kiadott igazságügyminiszteri rendelettel van szabályozva, — tehát ehez az árvaszéknek semmi szólása. Másodszor pedig: a szolgabíró szintén fizetett tisztviselője a megyének mint a jegyző a községnek, — és a hagyaték tárgyalását hivatalos óra alatt teljesíti, amely idő alatt a közügynek nem szolgál. De meg: minő lehet az a hagyaték, mely oly hosszadalmas előkészületet és időt vesz igénybe? — hiszen az iratokat, melyekből kiindulva a szolgabíró a tárgyalás iránt intézkedhet, készen kapja; — tehát mire kell neki órák hosszán át vagy talán egy nap alatt? készülni elő.

Hogy kik idézendők meg a tárgyalásra, azt a haláleset felvételből öt perc alatt kiolvashatja.

És eltekintve, most már attól, hogy a községi jegyző és szolgabíró, e rendes fizetéssel ellátott személyek, a hagyaték leltározását, illetve az örökösödési tárgyalást hivatalos óra alatt a magánfelek érdekében a közügy rovására és hátrányára külön díjért, vagy helyesebben mondva a felek terhére rótt fizetésért teljesítik; avagy nem látja-e át minden józan észszel bíró halandó, hogy ez az eljárás nemcsak hogy nem olcsóbb az 1868: 54. t. cz. VII. fejezetében körülírt, és az 1871: 51. t. cz. értelmében a bírósági végrehajtók

részére fenntartott eljárásnál, hanem megfigyelve a leltározások és tárgyalások teljesítésére fordított, s a közügyektől 52 vagy mit tudom én a mostani felosztás szerint hány vármegyében elvont, s a jegyzőknek és szolgabíráknak fizetéseiken túl *különfizetésért* oda ajándékozott időt — annál kétszerte háromszorta drágább. Különösen, ha a szolgabíró vidékre megy, 5 frt napi díj mellett.

És azután, ismerve a szolgabírák és községi jegyzőknek, a hivatalos közügyek körüli vontatott kénytelen kelletlen kedv nélküli munkálkodásukat, ama kényelmes mindennapi nyújtózkodást, mely nekik sajátságos kedves foglalkozásuk — mennyi kár háramlik ebből a községre és megyékre, általában pedig az államra a hátralékban maradó ügyek miatt?!

De menjünk tovább: az árvaszék idézett szabályrendelete a másolatokért a községi előjárónál az első félívért 30 kr díjt szab, azontul minden félívért 40 krt. — Édes istenem! — hát miért? — talán az első félív után következő félív nagyobb mint az első? — Ugyan mivel indokolná az árvaszék ezt a megállapítást, ha megkérdeznők!!

Az eddigieket átalánosságban elmondva, most már áttérek az állítólagos olcsóság részletes taglalására. Vegyünk példákat.

1. Egy 300 frt értékű hagyaték leltározásáért a bírósági végrehajtó törvényes eljárási díja 1 frt, s punctum. A község jegyzőjének 100 frtig nem jár semmi díj, — hanem 100 frton fölül 500 frtig. . . . . 1 frt — kr.
a leltár másolása 3 példányban készítendő az árvaszék rendelete szerint, és így az első 3 félívről jár . . . . . 90 kr.,
a második 3 félívtől . . . . . 1 frt 20 kr. 2 frt 10 kr.
Összesen 3 frt 10 kr.
- a bírós. végrehajtó 300 frton fölül 1000 frtig számíthat 2 frt leltározási díjt, — és így a jegyző már 500 frtig terjedő értéknél 1 frt 10 krral többet kap, mint a bír. végrehajtó 1000 frt értéknél.
2. 500 frton fölül becsértéknél 1000 frtig a község jegyzője számít leltározási díjt 1 frt 50 kr. hasonlóképp csak egy ivre terjedő leltárt véve, az első 3 félív másolási díja 90 kr., a második 3 félív díja . . . . . 1 frt 20 kr. 2 frt 10 kr.
Összesen 3 frt 60 kr.
- a bír. végrehajtó mint föntebb 1000 frtig 1 frt — kr.
Többlet a jegyző részére 2 frt 60 kr.
3. a bír. végrehajtó 1000 frton fölül kap végletekig terjedő becsértéknél . . . . . 3 frt — kr.
a jegyző díja 1000 frton fölül minden 1000 frt után szaporodik 50 krral, — vegyünk tehát egy 5000 frt értékű hagyatékot, — számít a jegyző 1000 frtig 1 frt 50 kr.
a még hátralevő 4000 frttól . . . . . 2 frt — kr.
és már egy 5000 frtra rugó hagyatéknál a leltár bizonyosan több időt vesz igénybe, vegyünk tehát csak 2 ívet, — az első 3 félív másolata . . . . . 90 kr.
a többi még 3 félív tehát 3 másolatnál 9 félív . . . . . 3 frt 60 kr. 4 frt 50 kr.
Összesen 8 frt — kr.
- a bírósági végrehajtó díja . . . . . 3 frt — kr.
több a jegyzőé 5 frttal
4. De lássunk egy 10,000 frtos hagyatékot:
leltározás díja 1000 frtig. . . . . 1 frt 50 kr.
a még fennlevő 9000 frt után jár 50 krral 4 frt 50 kr.
másolat díja a 3 első félívtől . . . 90 kr.
számítsunk a leltárra 3 ívet, mely valószínűleg ennyire fel is rug, tehát az 5 hátralevő félív 3-szor másolva,

kihoz 15 félívet, ennek másolási díja

40 krral . . . . . 6 frt 6 frt 90 kr.

Összesen 12 frt 90 kr.

a bírós. végrehajtó díja itt is csak . . . . . 3 frt — kr.

nagyobb a felek terhe 9 frt 90 krral.

Most már czáfolja meg valaki ezt a számítást, s állítsa: hogy a mostani hagyatéki eljárás kevesebbe kerül a feleknek, mint került addig míg a kir. járásbíróságok jártak el az 1868: 54. t. cz. VII. fejezete értelmében, és a bír. végrehajtók leltároztak.

Na de még tovább is van. Az eddig előadott példák csak a leltározásnál fordulnak elő, tehát nézzük most már a hagyatékok tárgyalási költségeit is, melyeknek számítására és a felektől szedhetésére a jegyzők és szolgabírák egyaránt feljogosítva vannak.

Az 1-ső példánál a leltározás a félnek

belekerült . . . . . 3 frt 10 krba

ehez járul tárgyalási költség 1 frt 50 kr.,

a tárgyalási jkönyv kétszer másolandó

az idézett szabályrendeletre képest,

tehát az első két félív 60 kr., a má-

sodik két félív 80 kr. . . . . 1 frt 40 kr. 2 frt 90 kr.

Összesen 6 frt — kr.

Ehez képest az 1877: XX. t. cz. fennállása óta egy 500 frt értékű hagyaték elintézése többbe kerül a feleknek 4 frttal.

2-ik példához: a leltár a másolatokkal . . . 3 frt 60 kr.

tárgyalási költség 500 frton fölül 1000 frtig 2 frt — kr.

a jegyzőkönyv 2-szeri másolata 1 frt 80 kr. 3 frt 20 kr.

Összesen 6 frt 80 kr.

és így újabb terhe a feleknek 4 frt 80 kr.

3-ik példához leltározási költség . . . . . 8 frt — kr.

tárgyalási költség 1000 frtig. . . . . 2 frt

minden 1000 frttól aztán emelkedik 1 frttal,

tehát 4000 frt után . . . . . 4 frt

a másolás díja a felállított fokozat szerint

3 ívért . . . . . 3 frt 9 frt — kr.

Összesen 17 frt — kr.

a bír. végrehajtó eljárási díja . . . . . 3 frt — kr.

terhelve vannak a felek 14 frttal

4-ik példához: leltározási költség . . . . . 12 frt 90 kr.

tárgyalási díj 1000 frtig . . . . . 2 frt

a még hátralevő 9000 frt után . . . 9 frt

a jegyzőkönyv kellő számbani másolási

díja tesz . . . . . 3 frt 20 kr. 14 frt 20 kr.

Összesen 27 frt 10 kr.

a bírósági végrehajtó díja itt is csak . . . 3 frt — kr.

esik a felekre újabb terheltesül 24 frt 10 kr.

Na de nem folytatom tovább. E példák a jegyzők és szolgabírák székhelyén eszközölt leltározások és hagyaték tárgyalásokra tartoznak; és az ily módon minden 1000 frt után 50 kr és 1 frttal emelkedhető költségeket az árvaszék idézett számu felhatalmazása folytán, a községi jegyző és szolgabíró urak felvihetik egész 300 mond háromszáz forintig egy dúsgazdag örökhagyónál. Épen egy — a jbiróságoknál alkalmaztatni szokott — joggyakornok évi fizetése, egy díj-nok pedig tovább körmöl érte egy évnél. És ha ide gondoljuk a szolgabíró által székhelyén kívül teljesített leltározásokat és hagyatéki tárgyalásokat, a mikor ő mértföld-pénzét 1 frt 5 krral, napi díjját pedig az árvaszéki szabályrendelet szerint 5 frttal számíthatja, és mert nagyobb hagyatékoknál küldetik ki, tehát csak egyet végez egy nap alatt — akkor beláthatjuk azon nagy különbséget, mely az 1868: 54. t. cikknek az örökösödési eljárásra vonatkozó részével szemben, az 1877: XX. t. cz. szerint, a felek terhére mint többlet költségképen esik.

Készen vagyok rá: hogy a szegnek ily módon fejen találása a jegyző és szolgabíró uraknál azon gondolatot ébreszti fel: hogy a kir. végrehajtó nemcsak a bíróság

székhelyén, hanem a járásbirósági területen is leltározott, tehát napi díjt és utazási költséget, illetve mértföldpénzt szintén számított.

Igaz! — csak hogy a bírós. végrehajtó napi díja nem 5, hanem 2 frt, valamint mértföldpénze 1 frt 4 kr, — és ezeket az összegeket mindig annyifelé osztotta, a hány hagyaték leltározást itt vagy amott a székhelyen kívül egy nap alatt végzett, — s a telekkönyvekből a vagyoni értéket illetőleg mindig tájékozhatta magát; s 500 frtig terjedő értékig 3—4, sőt 5 leltározást is teljesített ugyan azon nap, — s erre a kiküldő bíróság is felügyelni szokott. Ily módon a felek a kisebb kagyatékoknál legfőlebb 1 frt 50 krt, 2 frt fizettek, nagyon ritkán 2 frt 50 krt, mely egyenlő felosztással rájuk esett; és nem voltak úgy terhelve vidéken, mint ma a jegyzők és szolgabírák székhelyén terhelve vannak.

Nagyon feltűnő, hogy a szolgabíró napi díjaként 5 frt, a segéd-szolgabíró (helyesebben szolgabírói segéd) napi díjául pedig 4 frtot állapít meg a szabályrendelet. A kir. jbiró napi díja 5 frt, az aljárásbíró-é pedig 4, s nem a rangkülönbség határoz itt, mely osztályok szerint az államtisztviselők közt fennáll, hanem a szellemi képzettség, az értelmi nagyság, az u. n. qualificatio huz kordont a szolgabíró és járásbíró közt. Adóügy, adóvégrehajtás, ujonczozás, közmunka-ügy, utcsinálás, rendőrségi ügyek stb. — italmérési jog, a levelezési fogalmazási képesség stb. stb. mindmennyi közigazgatási ügyrend ismerete teremthetnek igen jó szolgabíró minden jogi ismeret nélkül, úgy szólván csak a természeti észnél fogva a dolgok józan felfogása szerint, — de ellenben a jog és igazságszolgáltatás szakérője csak hosszú éveken át kitartó szorgalom, igyekezet, és folytonos tanulmányozás mellett emelkedhet oda, ahol mint bíró kiképzett lelki erejénél fogva ítélőtehetségét, az igazságot szonjuhozó és kereső társadalmi egyének sérelmes ügyei s panaszai elbírálásánál érvényesíthetni, Ő Felsége a király nevében jogosítva van.

Szép és magasztos feladat! — a ki megfelel egész szakértelemmel polgári hivatásának az államban, becsülésre méltó. Különben a társadalomban mindenki annyit ér, a mennyire szellemi értéke becsülhető.

De nem folytatom tovább. Azt hiszem sikerült kimutatnom, miszerint az 1877: XX. t. cz. életbeléptetésével a gyámság és gondnoksági ügyek a gyorsaság és olcsóságban nemcsak hogy nem nyertek, sőt az elintézésben roppantul megnehezítve és a felek terhére megdrágítva vannak; valamint a magas kincstár is megrövidítve van, a mennyiben éveken át nem juthat a késedelmes elintézés miatt az örökösödési illetékhez, melynek oka leginkább a fennálló árvaszéki cifra intézmény. Eltörlendő lenne tehát ez, vagy egész alapjában módosítandó az 1877: XX. t. czikkkel együtt, mely ily alakban az árvák és gondnokoltaknak nem jóléte előmozdítására, hanem csak nyomoruságára az államkincstárnak pedig világos kárára és megrövidítésére szolgál. Azon szabályrendelete pedig az árvaszékeknek, melylyel a törvény világos rendelete ellenére a jegyzőknek és szolgabíráknak még tárgyalási költségeket is szabott, holott a leltározási költségek megszabásába is illetéktelenül avatkozott, — nyomban és kérlelhetlenül eltörlendő.

Bors Károly.

Válaszul Bors Károly urnak.

Bors Károly urnak a *Jogtudományi Közlöny* 34—36. számaiban közlött s a pestmegyei árvaszékekre vonatkozó panaszaira röviden a következőket jegyzem meg.

Egyik panasz, hogy a kiskunsági községekben hagyatéki ingók és ingatlanok adattak el, a nélkül, hogy árverési jegyzőkönyvek vétettek volna fel, minél fogva a vevő a meg-

vett ingatlant nem irathatja át a saját nevére. Ha ez igaz, ezért a «botrányos hanyagság» vádja első sorban a kun-szentmiklósi kir. járásbírásgot terheli, melynek a felszólaló is tagja, mert kötelessége volt az 1871: 31. t. cz. által felosztatott városi bíróságoktól a folyamatban levő peres és nem peres ügyeket ez utóbbiak közt a hagyatéki ügyeket, az igazságügyi miniszternek 1871. december 12-én kiadott utasítás értelmében további eljárás végett átvenni.

Panaszolja továbbá, hogy «tisztátlan kezek markolásztak» bizonyos hagyatékba, biztosítható tőkék nem biztosítottak, sem be nem hajtottak s ennél fogva elvesztek. No hát ezen «botrányos hanyagságért» is csak a nevezett kir. járásbírásg lesz felelős, melynek a felszólaló is tagja, mert a hagyatéki javak biztosítása és kezelése a bírói és árvaszéki hatáskör tárgyában 1872. január 30-án kiadott bel- és igazságügyminiszteri rendelet 4-ik cikke szerint az szintén kötelességéhez tartozott.

Panaszolja még, hogy azon örökösödési ügy tárgyalása, melynél ő is érdekelve volt, egy évig tartott. Erre megjegyzem, hogy a járásbírásg tárgyalások nem egy évig, hanem igen sokszor 4—5 évig is elhúzódtak. Egy egyszerű átadási végzés meghozatalára évekig kell néha várni. Ha tehát az árvaszék a kérdéses ügyben egy év alatt minden kérdést elintézett, a kiskoru vagyont is kellőképp biztosította, lehet, hogy épen a felszólaló ellenében ezért az árvaszék nem gáncsol, hanem elismerést érdemel. Azt is panaszkodik a felszólaló, hogy jóváhagyás végett beküldött szerződések egy vagy másfél év múlva küldetnek vissza, egyszerű kérvények egy, sőt másfél évig elintézetlenül hevernek. Az elsőre megjegyzem, hogy szerződések jóváhagyása sok előfeltételtől függ (tulajdonjog, teherállás, becsérték igazolása s egyebek), melyek pótlandók, az is lehet, hogy az előíratok hiányosan tétettek át a volt jászkun-kerületi árvaszéktől vagy nem is léteznek, az is lehet, hogy minden megvan, csak épen a kun-szentmiklósi kir. járásbírásg átadási végzése hiányzik s ennek sürgetésével telik az idő. Legtöbbször az utóbbi eset forog fenn, a miről az árvaszék nem tehet. A másodikra megjegyzem, hogy egy, sőt másfél éves kérvények az árvaszéknél elintézetlenül soha nem hevertek. Ha a felszólaló ilyent tud, jelölje meg.

Végül megjegyzem, hogy egy bírósági tisztviselőtől, még ha bírósági végrehajtó is, mint a felszólaló, egy kis igazságszeretetet megvárna az ember. Tudhatja, hogy a Kiskunság községeinek idecsatolásával a megye lakossága 80,000 lélekkel szaporodott, azt is tudja, hogy az 1877: 20. t. cz. az örökösödési eljárás vezetését kiskoruak és gondnokoltak örökösödése esetében az árvaszékekre bízta, mi által 20—25 járásbírásg örökösödési ügyforgalma szállott át reá, ügyforgalma tehát kétannyi mint 1872-ben az árvaszék szervezésekor volt és a személyzet most is csak az, mely akkor volt, míg ellenben a bíróságoknak felényi dolgok van, mint volt és személyzetük mégis a régi. Nem mutat tehát igazságszeretetre «botrányos hanyagság» vádját szórni egy hatóságra, mely az eddigi erővel kétannyit végez s emellett évtizedek mulasztásait pótolja, kivált ha azon bíróság, melynek a felszólaló tagja, az említett mulasztásokban maga is részes s régi személyzete daczára azt a felényi munkát is csak ügygyel-bajjal végzi, mely még megmaradt számára.

Dalmady Győző,
árvaszéki elnök.

Külföldi jogirodalmi könyvészet.

SCHÖFL A. Das Grundbuchgesetz vom 25. Juli 1871. Commentirt und erläutert, 8. 151 S. Wien, Perles. M. 2.
SCHRUTKA-RECHTENSTAMM E. v. Zeugnispflicht und Zeugnisszwang im österreichischen Civilprocesse. gr. 8. 260 S. Wien, Manz. M. 4.

Szerkesztő: Dárdai Sándor, üllői ut 1. szám.

Felelős szerkesztő: Zlinszky Imre, Wesselényi utca 4. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{félre} .. .. 6 irt ^{negyedévre} .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — A nyilvános gyülekezetek és a politikai egyletek rendőri joga. Dr. Fekete Gyula kir. törvényszéki bíró urtól. — Törvénykezési szemle: Az özvegyi jog körül felmerülő vitás kérdések. Zlinszky Imre urtól. — Telekkönyvi kezelés és átadomítás hiányai. Egy kir. törvényszéki bíró. — A fenytörvénynek elvi jelentőségű határozatairól. — Bors Károly ur befejező közleményére. Dalmady Győző urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számú példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számú példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

XIX.

Dusán István törvénytára.

Szerbia legrégebbi törvényeiből igen kevés maradt fenn. A XIV. századból való Dusán-féle törvénytárból szintén csak tökéletlen, valószínűleg nagyon interpolált másolatok vannak még. (L. a szerb tudós társaság évkönyveit és KANITZ: *Serbien*, 629. l.) A Byzánczsal folytonos forgalomban levő szerb papság, mint a nemzetnek legmiveltebb része, bizonyosan legnagyobb befolyással volt a híres Dusán-féle *Zakonik* szerkesztésére. E törvénytár ugy alakjánál valamint tartalmánál fogva leghivebben tükrözteti vissza Szerbiának mivelődési állapotát azon időben, midőn államisága legnagyobb fényben ragyogott. Helyén levőnek találjuk tehát annak szószerinti közlését.

«E törvénytár felállítottatott igazhitű gyűlésünkben, Kyr Joannikij kegyes tiszteletű patriarcha s a kis és nagy archierejok és papi tisztek által, valamint általam, jámbor István csár és birodalmam összes kis és nagy nemessége által.»

Házasság papi áldás nélkül ne köttessék. Papi ügyekben mindenki az egyházi hatalomnak alá van vetve. A főpapok ne átkozzák meg a keresztényeket, hanem csupán rekeszszék ki a javíthatlanokat. A latinusok téritessenek meg a városok protopopái által. A ki meg nem térül, az egyház törvénye szerint bűnhődik. Haeretikusok, kik keresztény nőt vesznek feleségül, keresztelkedjenek ki, mert különben elválasztatnak és száműzetnek. A visszamaradókra s azok rejtegetőire szégyen-bélyeg süendő. Varázslók az egyházi törvény szerint büntetendők. Oly varázslókért, kik holtakat kiásnak s azokat elégetik, a falu birságot fizet. Minden egyházi kerületben legyenek gyóntató atyák. Egyházi ügyekben világi ember ne ítéljen. Főpapok ne iktattassanak be pénzért, mivel különben úgy ők mint beiktatói elmozdittatnak. Az egyházi javak parasztjai csupán az egyháznak tartoznak robottal. Az egyházak fel vannak mentve a földesurnak szolgáltatandó minden illeték és robot alól: az egyházak csak a csárnak, a patriarchának s a logothetnek vannak alávetve. Minden egyház az alapító rendelete értelmében ápolja a szegényeket, különben elmozdítandók a metropoliták, püspökök, valamint igumenok. Az igumenok választása szigorú legyen: feddhetlen igumenok el nem mozdíthatók, de lakjanak zárdákban s a zárdához tartozó 1000 ház után legyen legalább 50 szerzetesök.

Ugyszintén sem a szerzetesek, sem az apácák nem lakhatnak zárdán kívül (azaz világiakkal). Szerzetesi ruhát levetni szigorúan tiltva van. Nemes ember szerzetest perbe foghat, de erőszakkal le nem tartóztathat. A ki keresztényt nem kereszténynek ad el, annak vágassék le keze és nyelve. Saját öröklött telekkel bíró papok minden adó alól felmentvék; mások az egyház javaiból három holdat kapnak, de ha többet fogadnak el, a többlet után az egyháznak adót fizetnek. Az egyházi javak kezelői ne nyomorgassák és ne üldözzessék a parasztokat. Az egyházi javakon levő nép felett csak a papok ítélnek. A főpapok a plébánosokhoz az egyházi illetékek beszédese végett ne küldjenek világi tisztviselőket, hanem csak szerzeteseket; valamint lovaikat és csikóikat ezen túl ne tartassák el a plébánosok s a faluk által.

Szerbek és görögök, kik régibb adománylevelek alapján öröklő telkekkel bírnak, ezeket továbbra is megtartják. A csár adományai jogérvényesek lesznek ép úgy mint az előbbeni királyok ajándékozásai. Hamisitott adománylevelek érvénytelenek. A gyanus czári iratokat és leveleket a bíró terjesztsze azonnal a csár elé. Nemes ember tulajdonát elajándékozhatja vagy eladhatja. Öröklő telkek, egyenes örökösök hiányában, egész a harmadik unokatestvérré (do tretijago bratučeda) szállnak. Nemes ember csak hadi szolgálatra köteles, minden egyéb czári adó alól fel van mentve. Öröklő telkeket sem a csár, sem a király, sem a csárnő erőszakkal magához nem ragadhat, sem meg nem vehet. Rabszolgák örökre az öröklő telekhez kötvék; azonban az ur, az urnő s az urfi rabszolgáikat szabadon bocsáthatják. Nemesek, kiknek öröklő telkeiken egyházaik vannak, a plébánost szabadon választhatják; csakhogy a földesurak a püspök tudta nélkül ne küldjék el a plébánost. Ha a plébánosnak öröklő telke van, úgy általán el nem bocsátható. A földesur halálával legjobb lova és fegyverei a csárra, a nagy gyöngyruha s az arany öv pedig a fiura vagy a leányra szállnak.

Ha főur kis nemesembert gyalázattal illet, 100 perpert fizet; ellenben megfordítva ez ugyanannyit fizet s haja és szakála lepörköltetik. A határon lakó nemesek kötelesek a betörő rablóbandákat visszaüzni vagy a kárt megtéríteni, ki fiát vagy testvérét udvari szolgálatba adja és hűségeért kezeskedik, hűtlensége esetében bűnhődik. Hűtlenség vagy bármely büntett esetén testvér testvéért s az atya fiáért valamint a fiak atyjukért kezeskednek, a meddig osztatlanok.

Ha nemes nőn nemes ember követ el erőszakot, kezei és orra levágatik, ha paraszt, felakasztatik. Ha paraszt paraszton követ el erőszakot, kezeit és orrát vesztí. Nemes ember csak délelőtt idézhető bíróság elé és hadjáratról hazatértekor a megjelenésre 3 heti ideje van, főurak bírósági irat, nemesemberek a pecsét előmutatása mellett idéztetnek. A vádlott köteles kezes állítani. Ha a vádló a tárgyalásra meg nem jelen, a vádlott felmentendő. Testvér testvéért mindenha és mindenhol képviselheti. Mindenki maga helyett ügyvédet (pristav)

is állíthat. Ha főúr, ki utazásainál szabad szállást élvez, a földmivelőknek kárt okoz, méltóságától megfosztatik. Ha a nemesember halála után faluja elpusztíttatik, a kárt az egész környék fizeti. A szegényt mindenütt a bírósági ügyvéd védje. Szegény árvák papok gyanánt minden adó alól felmentvék.

Szomszéd faluknak lehet közös legelőjük. A letelepítés folytán okozott kár mennyisége felett esküdtek ítélnék. Hajtóvadászat után oláhok és albániak 100, mások 50 perper-nyi illetéket fizetnek; fele a császáré, fele a földesuré. Határvillongások az egyes falvak közt szent Milutin király törvénye szerint intézendők. Ha valakinek különös okmányai vannak, mutassa elő azokat. Minden falu a tanuk felét állítja. Minden paraszt perbe foghatja a czárt, a czárnét, az egyházat s a nemeseket és ítéletet nyerend az igazság szerint. Ha paraszt urával perben áll, a bíró az ur tartozásának fizetéseért kezeskedik. Idegen öröklő telken levő parasztok azt sem hozományul sem el nem adhatják sem el nem ajándékozhatják. Kinek nincsenek saját öröklő telkei, a földesuréból még az egyháznak sem hagyományozhat; ha teszi, nem ér semmit.

Rabszolgák gyűlést nem tarthatnak. Az ezen tilalom áthágóinak fülei levágatnak, szemöldökei lepörköltetnek. Felosztott családnak tagjai külön szolgáltatják úgy a robotot mint az adókat. A családfő mindenben, embeleiért felelős. Rabszolgák és parasztok a telkek aránya szerint tartoznak szolgáltatással. A paraszt köteles a földesurnak hetenkint két napot dolgozni, évenként czári perpert fizetni, egy napot szénát kaszálni és egy napot a szállóban vagy másutt dolgozni. Minden egyébben szabad a paraszt s annak bármi nyomorgatását a czár a legszigorubbán bünteti. Rabszolgák felett a földesur ítélt; de czár elleni bűntény, továbbá tolvajság, rablás, gyilkosság vagy erőszakoskodás esetén a czári bíróságoknak alávetvék. Bírósági szolga nőket férjeik távolléte közben sem meg nem idézhet sem egyébként nem exequálhat. Ha főúrnak emberei követnek el valamit, a paraszt felett parasztokból álló esküdszék ítélt, a rabszolga pedig mártsa kezét meleg vízzel töltött katlanba. Kit ezen ordália igazol, azt a bíróság felmenti. Gyalázásért vagy bűvészsavakért a nemes 100 perpert fizet, a paraszt 12-öt, de verést kap. Ki papot gyaláz, 100 perpert fizet, ki szabad embernek szakállát kitépi, mindkét kezét levágják; rabszolgák közt 6 perper a büntetés. Ha nemesember parasztot megöl, 100 perpert fizet, ugyanannyit a paraszt, ha nemest öl meg, és kezei levágatnak. Papnak gyilkosa felakasztatik. Rokongyilkosok elégettetnek. A gyújtogatót a falu s a környék adja ki vagy fizesse meg a kárt. Ki a bírósági végrehajtót gyalázza, jószágát elveszti. Az országot beutazó bírák tartózkodjanak a zsarolástól. Ha a bírót nemesember vagy falu gyalázza, az jószágait veszti, emez elkoboztatik. Zsaroló vagy rabló országos hivatalnokok kártérítéssel, elmozdítással, sőt halállal is büntetendők.

Ki lopott jószágot felismer, tudakozódjék. Ha erdőben vagy mezőn van, menjen a legközelebbi falu hatóságához s ez forduljon a bírósághoz; mulasztás esetén megbüntettetik. Hegyek és erdők a czár, az egyház és a népesség közt vannak felosztva. A hol oláh vagy albán felvétellett, senki se legeljen utána. Tömlöczbe vetett rabok, kik a czár vagy a patriarcha udvarába menekülnek, ezzel felszabadulnak. Idegen szökevények, ha czári levelet felmutathatnak, az országban szabadon lakhatnak. Talált jószág feljelentendő, különben mint lopás és rablás büntettetik. Hadi préda a czár és a hadsereg parancsnokai elé hozandó. Ki idegen rabszolgát külföldre visz, hétszeresen téríti azt meg; az

országban senki idegen embert a czár vagy bíróság levele nélkül fel nem vehet.

Kereskedők az országban szabadon utazhatnak; sem állami hivatalnok, sem nemesember nem zsarolhatja őket 500 egész 1000 perpernyi büntetés terhe alatt. Vétel és eladás legyen teljesen szabad. A szászok, kik a mezővárosok mellett erdőt kivágtak és letelepedtek, maradjanak mostani birtokaikon, de jövőre ilyenmü telepítések nő történjenek. A görög városok, melyek czári chrysobullával és propagnával ellátvák, eddigi előjogaikat sértetlenül megtartják. Ugyszintén sértetlenek a czári városok szabadalmi. Minden város a beszállásolás alól ment marad. Utazó hivatalnokok és főurak adják át lovaikat és a pogyászt a korcsmárosnak őrizet és gondozás végett. A város területén történő rablásért és pusztításért felelős a környék. Várak vagy czári palota építésekor város és vidék segítsen.

A vojvodák (hadvezérek) képezik a legfőbb hadi ítélőszéket. A hadlegény csak ezek által ítéltetik s azoknak valamint a czárnak feltétlenül tartozik engedelmességek. Háboru alatt egyházakat lerontani halálbüntetés terhe alatt tilos. Idegen követek mindenütt tisztelettel fogadtassanak, ápolassanak és kísértessenek faluról falura.

Rablók és tolvajok az országban nem tartózkodhatnak. Azokat rejtegető faluk elkoboztatnak. Főurak, nemesek, vidéki tisztviselők ezért jószágot, hivalt és életüket veszti. Az orgazda hétszeresen fizeti. Ha rabló vagy tolvaj feladatott, azonnal a legszigorubb vizsgálat meg ejtendő. Bizonyíték hiányában a gyanus mentse ki magát izzó vassal, melyet a tűzből emelje ki és tegye az oltárra. Hamis pénzt verők elégettetnek.

Az esküdszékek (porota) maradjanak fen, a mint azokat a szent Milutin király törvénye megalkotta. Főurak felett főurak, nemesek felett nemesek, parasztok felett parasztok ítélnék esküdtek gyanánt. Az esküdszék az egyházban gyűl össze és esküt tesz a pap előtt. Három büntett felett: a fejedelem és ország elleni hűtlenség vérfertelem és nemes ember meggyilkolása esetén ítélt maga a czár.

Ez híres törvénytára Dusánnak, a hatalmas szerb császárnak, ki atyja ellen fellázadván, azt foglyul ejté és Zvečan várába zárta 1336-ban. Majd háborut üzent a fél világnak és számos győzelem után 1340-ben Skopje várában proclamatiót bocsátott ki, mint «a szerbek, görögök és bolgárok császára, Krisztusnak idősb fia».

Dusán az egész Balkán félszigetet uralta — kivéve Konstantinápolyt, melynek falai alatt lázrohamnak esett áldozatul 1356-ban, 45 éves korában. Ha sikerül ezen várost bevennie és birodalmát megszilárdítania, a világesemények talán más irányban fejlődtek volna.

Dr. Herich Károly.

A nyilvános gyülekezetek és a politikai egyletek rendőri joga.

(Folytatás)

5. *A felosztatás körüli eljárás rendje.* Nem kevésbé fontos kérdés a gyülekezeti szabadság szempontjából — a felosztatás rendjének megállapítása. A legelső főkérdés pedig itt az, vajon birjon-e joggal a hatósági delegátus közvetlenül a gyülekezeti előljárásság előzetes hozzájárulása nélkül feloszlatni a gyülekezetet? Ha a közbéke és megnyugvás, de kiválóan a gyülekezeti szabadság érdekeit vesszük figyelembe, azok azt parancsolják, hogy a szétoztatás végső s néha vajmi csekély értékű eszközének alkalmazását megelőzőleg először is azon kien gesztelő rendszabály legyen irányadó, hogy a hatóság képviselője köteleztessék előzetesen föl hívni a gyülekezet előljáróit; hogy *ők* szólva, figyelmeztetve, intve a jelen

levőket háritsák el ezen szelidebb eszközzel a rendellenességeket.⁶¹ Minélfogva leghelyesebb eljárás az lesz, ha előzetesen a tisztviselő a gyülekezet előljáróságához fordul azt figyelmeztetve s felhiva, miszerint kötelezettségének megfelelőleg oly szónokokból, kik törvénysértésekre ingerlő, felhívó beszédek tartanak vagy ily tartalmu indítványokat tesznek, *mindenekelőtt a szót vonja meg*.⁶² Ha azonban az előljáróság törvényes hivatásához képest a gyülekezetre befolyását nem érvényesíti, — vagy rendelkezéseire a szónokok nem hallgatnak bekövetkezett a hatóság képviselőjére nézve a percz, törvényileg engedélyezett hatalmával teljes szigorral élhetni.⁶³

Hogy azonban maga a tisztviselő hivatalos hatalmali visszaélés büntetnének elkövetésére mért büntetés szigorától menekülhessen, s mi sokkal fontosabb, a gyülekezeti szabadság szükségtelenül ne korlátoztassék: legmagasabb óvatossággal kell a kényszer alkalmazásánál elbánni a gyülekezettel szemben. Következő eljárási rendszabályok figyelembe vétele léssen tehát ajánlatos. Először is különbséget kell tenni egyes személyek kihágásai s egész gyülekezetek magaviselete között (PÖZL). Azon szónok, ki egész gyülekezetet rendellenességek elkövetésére hív föl vagy buzdit, büntetendő cselekvényt követ el, melyért a törvényes repressio súlyát személyére nézve érezni fogja — de még mindég nem áll fönn a gyülekezet felosztatásának indoka, addig, míg csak felhívás törvénysértésekre vagy indítvány tételére. A felosztatás jogos és szükséges csak akkor, ha azon indítvány a gyülekezet által *napi rendre tüzetik*.⁶⁴ A körülmények leggondosabb megvizsgálását föltételezik a gyülekezetek akkor, ha pld. azon címen, hogy csődüléssé fajultak, akarja azokat a tisztviselő felosztatni. A csődülés és zendülés esetébeni felosztatás jogosultsága a közjog rendelkezésein gyökerező joga a rendészetnek. Ámde sehol sem nyílik nagyobb tere a hatósági önkénynek, mint ezen esetről. Vigyázzon a rendőr hogy azon gyülekezettel, melyben a helyeslés vagy elégtelenség durva formában fejeztetnek ki, hol a vidorság nyers kifejezést nyer az egész gyülekezet részéről: még ne ítélje e jeleket a bekövetkező bomlás előjeleinek — az életvidor és zajos színezetű gyülekezetet még ne tekintse zendülő néptömegnek,⁶⁵ mert idő előtti, tapintatlan, jog és szabadságsértő szigorával csak növelheti a közrend veszélyeit, megnyugvás helyett gyűlölséget ébreszt s a bizalmat a hatóság loyaltása iránt, melyre szabad népeknél — mindig nagy súlyt kell fektetni — aláássa. Helyesebben cselekvendik tehát, ha akkor, amidőn a gyülekezet hangulata érett az előleges figyelmeztetésre, e rendszabályhoz fordul azon pillanatban, melyben annak szüksége felmerül: ily előzékeny, jó indulatu, de egyuttal az ész által is parancsolt közbenjárásával gyakran menekülhet ama gyászos szükségességtől, mely már a gyülekezet felosztatását parancsolja. Befejezett, szerves

törvényekkel a rendőr eljárását s magatartását itt szabályozni lehetetlen: marad tehát elvitázhatlan dogma, hogy jó törvényeken kívül, még jobb tisztviselőkre bizasék azok végrehajtása, a tisztviselők jelleme, tapintata, szabadságszeretete s bölcsessége mindenkor a szabadság és rend legjobb biztosítékai.

Eddig a delegátus jogait és eljárásának normáit a felosztatás kimondásaig fejtegetvén — vizsgáljuk ezentúl a tisztviselő viszonyát a gyülekezetekhez — ha már a felosztatás tényének esete beállott. Ha azon elvet fogadjuk el, miszerint a hatóság delegátusát meg ne illesse a közvetlen felosztatási jog, előzetesen mint már megjegyeztem, az előljáróságához kellend fordulnia s ha szükségét látja, követelje ettől a felosztatás kijelentését. Ekkor, vagy megfelel a rendőri organum requisitiojának az előljáróság vagy nem, ha azonnal meg nem felel vagyis vonakodik a gyülekezet szétoztlását nyomban kimondani — *a hatóság képviselője* fogja föl hívni a gyülekezetet szétoztlásra. Akár megfelel a meghívásnak az előljáróság, akár nem, mindkét esetben, ott amaz, itt a rendőr kötelezendő *ismételve* föl hívni a jelenlevőket a szétoztlásra — mielőtt a végső eszköz — t. i. a *fegyveres erő* közbenjárása — alkalmaztatnék.⁶⁶ A jogrend fentartásának a fegyveres erő közbenjárása általi módjairól — miután ez ügy egy egészen speciális jogrendezés tárgyát képezi s a legtöbb nemzetnél kitünő törvényhozással bir — másutt fogok értekezni.

6. *Jegyzőkönyv*. Hogy a gyülekezetek kebelében tapasztalt törvényszegéseknek nyoma maradjon, tanácsos, hogy a hatóság delegátusa más esetek kizárásával csakis tényleg bekövetkezett jogellenes cselekményekről, jegyzőkönyvet vegyen föl. Ami a jogszolgáltatás részéről bekövetkezendő repressio tárgyát nem képezi — nem is méltó a följegyzésre (AMÉLINE). De vajon, mi jelentőség tulajdonítandó ama jegyzőkönyvnek a bizonyítás szempontjából, talán kétségbe vonhatlan közoklevél teljes bizonyító erejével ruházandó az föl? Soha. Ezen okmány csak addig birhat bizonyító erővel — míg annak amit tartalmaz — ellenkezője be nem bizonyittatik. Mindazon állítások, melyek benne foglaltatnak, kell hogy megdönthetők legyenek más irányu bizonyítékokkal, melyeket a konkrét gyülekezetben *részt vett tagok* nyilatkozatai szolgáltathatnak. A vádlott föl hívott tanui vallomásával is végleg dönthető meg ama jegyzőkönyv tartalma. Ezen okmány lénye tehát más nem lehet, mint hogy csak egyszerű bizonyítási mód gyanánt vétessék s így más bizonyítékokkal mindig helyettesíthető.⁶⁷ Ha ez nem úgy lenne, a gyülekezeti szabadság egészen a rendőr lelkiismeretességére bíztnék, ő lenne ítélethozó bírása saját tapasztalatainak vagyis panaszló és bíró egy személyben egyesülne.

V. Jogfejlődés.

A rendőri állam még nem tett különbséget egylet és gyülekezet joga között, mert uralkodó irányánál fogva,

⁶¹ DUBOIS is ily nézetben van: dans un intérêt de conciliation et de tranquillité publique, comme dans l'intérêt de la liberté même de discussion, il convient qu'une sorte de mise en demeure précède la mesure extrême de la dissolution. Id. m. 134. l.

⁶² L. még PÖZL id. m. 466. l. Hasonlag AMÉLINE és THILO is.

⁶³ A törvényhozások két pártra szakadnak e részben: az osztrák, porosz és szász jogok egyenesen felhatalmazzák a rendőrtisztviselőt *közvetlenül* eljárhatni a gyülekezetek ellen, — a *bajor* jog minden esetben köteletségévé teszi a tisztviselőnek előlegesen az előljáróságához fordulni kötelezése betöltése iránt, ily nyomon jár a *bádeni* jog is, — a francia jog ellenben csak *egy esetben*, ha a tárgytól eltérés esete áll fönn ragaszkodik a bajor elvhez.

⁶⁴ Anträge oder Vorschläge, die eine Aufforderung oder Anweisung zu strafbaren Handlungen enthalten, *müssen erörtert werden*, bevor der Polizeibeamte zur *Auflösung* der Versammlung schreiten darf, allein die Stellung derartiger Anträge *genügt nicht*. THILO id. m. 47. l. PÖZL id. m. 466. l.

⁶⁵ Encore est-ce une question de mesure: l'approbation ou l'improbation peuvent se traduire sous une forme assez violente l'hilarité peut exciter un mouvement assez général et assez bruyant, pour qu'il s'ensuive un véritable désordre. DUBOIS id. m. 136. l.

⁶⁶ A bádeni törv. 12. art. azon elvtől, hogy csak ismételt felhívás sikertelen lefolyása után — szabadjon a fegyveres erőhöz folyamodni — eltérőleg rendelkezik, ugyanígy a porosz törvény 6. és a szász 10. §-ában. Ellenben a bajor jog az ismételt felhívás elvét vallja. Az osztrák törvény 14. §-ában ismételt felhívásról szó sincs. A francia jog tiszta parancsa ez: «les personnes réunies *sont tenues de se séparer à la première réquisition*». A porosz jog szigora kitünik ezekből: «der §. 6. gebietet den Anwesenden die *sofortige* Entfernung noch der *Auflösungs-Erklärung allgemein und unbedingt* und verstärkt das Gebot durch den Hinweis auf die *unmittelbare* Vollstreckbarkeit der Erklärung in einer jede Renitenz ausschliessende Weise», — mondja THILO id. m. 64. l.

⁶⁷ Ily szellemben jártak el a francia bíróságok is. Les tribunaux saisis de la connaissance des délits commis dans ces assemblées n'ont *jamais* pris le procès verbal du fonctionnaire délégué *comme base unique* de leurs décisions; ils en ont fait confirmer les énonciations à l'audience par la déposition du rédacteur lui-même, entendu sous la foi du serment, et ont admis le prévenu à invoquer des témoignages contraires. DUBOIS, id. m. 144. l. Olv. még a tárgyban PÖZL, id. m. 463. l.

a közélet minden nyilvánulása *egyenlő* korlátozásnak volt alávetendő. Minthogy pedig azon kor törvényhozásai is az igazgatással *együtten* jártak, az egymással ma már végleg elválasztott két jogot együttesen tárgyalták, innét van tehát, hogy a legújabb törvényhozási cselekvéseket közvetlenül megelőzőleg a gyülekezetek és egyletek joga ugyanazon fejlődési multtal bír. Igen egyszerű volt azonban az előbbi korszak törvénye, melyen az associáció joga nyugodott: «előleges hatósági engedély nélkül tilos szövetkezni». Ebből következett, miszerint az igazgatás lett a gyülekezeti jog utolsó s egyedüli forrása, mely legjobb akarata szerint vagy részeltette a polgárokat e jog gyakorlásában, vagy ha opportunusnak ítélte — *eltiltotta* őket annak élvezetétől. A baj nem ott rejlett ama rendszernél, hogy tiltotta s üldözte a veszélyes célú gyülekezeteket, mert hiszen az alkotmányos korszak jogrendszere is ösmer *céljukra* vagy az *eszközökre* való tekintettel tiltandó egyesüléseket: a bűn abban rejlett, hogy az államigazgatás souverain jogánál fogva a gyülekezeti cél s a gonosz szándékot csupán *saját belátása szerint* megbírálhatta s hozhatott ítéletet. Szabadságról tehát akkor még szólni sem lehetett, mert a polgárok jogait nem védték szerves törvények, mai alkotmányos hatósági *felelősség* pedig nem létezett, miután a hatóságot kötelező rendszabályok megalkotása teljesen fölöslegesnek tekintett. Egészen ellenkező irány emelkedik érvényre Európában ezen század közepe táján. Habár azt igen jól tudták e század törvényhozói, hogy a gyülekezeti jog eredetét nem köszöni valamely positiv törvénynek, mert amaz régen élt már ez utóbbi megszületése előtt, de azon oknál fogva, hogy ezen nagyfontosságú jog fölötti *minden kétely* eloszlatathassék s a polgárok alkotmányos biztosítékokkal megvédethessenek, hatósági tulkapások s önkény ellen — gondoskodtak,

mihelyt jó alkalom nyílt — *írott* biztosítékokról. Mint-hogy azonban nem látszott elegendőnek a gyülekezeti szabadságnak pusztá általános jogelv alakjábani elősmérése az alkotmányban — egy lépéssel; mi a kérdés főoldalát képezi, — tovább mentek az egyes nemzetek s a *gyülekezeti rendszert* szerves és befejezett jogrendszer formájában alkották meg. Sok államban azonban még nem nyert ez ügy rendezést. Nálunk is hiányzik a gyülekezeti rendszert törvényhozása s ez oknál fogva nem tétetett e monographiában hazai jogról említés.

Franciaországban a gyülekezeti jog első alakzatában már a régi monarchia életidejében gyakoroltatott. Az «ordonances royales» főfeladatukul még a vallásos gyülekezetek korlátozását tűzték. Azon gyülekezetek, melyek sem az állam sem egyeseknek bajt nem okozhattak, melyeknek sem főnökük, sem előlegesen meghatározott céljuk nem volt, büntetéssel nem sujtattak, — ámde a gonosz szándék megítélése tisztán a kormány jogát képezvén — a gyülekezeti jog gyakorlása annak önkényétől függött. Élt is gazdagon a kormány e jogával. A törvényhozás pedig nem volt kedvezőbb még a 18. században sem e nagy jognak. Az 1789. forradalmat pár évvel megelőzőleg parlamenti határozatok hozattak, melyek tilalmazzák a munkások segélyező egyletei alakítását, gyűlésezéseiket. Nem sokára ezután a nemzetgyűlés minden polgárnak biztosítja a békés összejöveteli jogot (1789. december 14-ki decret. 62. art). 1789. óta a gyülekezeti jog fejlődésének története valóban bízár képet tüntet előnkbe GARNIER PAGÈS szerint: «l'histoire du droit de réunion, c'est l'histoire de nos révolutions et de nos réactions, ce droit subissant la logique de situations différentes, a été tantôt lorgement protiqué, tantôt rigoureusement refusé, suivant les époques».

Dr. Fekete Gyula,
kir. törvényszéki bíró.

(Folytatása követk.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az özvegyi jog körül felmerülő vitás kérdések.

Az özvegyi jog kétségkívül igen fontos intézménye mai magánjogunknak, s azért nem lesz felesleges azzal általában, különösen azonban e részben felmerülő vitás kérdésekkel foglalkoznunk.

Magánjogi tankönyveinkben az özvegyi jognak oly fogalom meghatározásával találkozunk, mely 1853 előtt helyes volt, a változott viszonyok folytán azonban helyesnek többé nem mondható. Jelesül az özvegyi jog akként van defineálva, hogy az özvegyi jog az özvegy azon joga, melynél fogva férje vagyonában lakást, tartást s ha újra férjhez megy, kiházasítást követelhet (L. SUHAJDA 321. §. KNORR 371. §. WENZEL II. kötet 473. §. HERCZEG *A magyar család és öröklési jog* 288. lap). Ez helyes volt előbbi törvényeink szerint, midőn minden osztályos rokon, kit a törvényes örökösödés illetett, az özvegyi jog korlátozását kérhette. Ma azonban a helyzet másként áll, miután az országbírói értekezlet által megállapított törvénykezési szabályok 16. §-a szerint az özvegyi jog megszorítását csakis a leszármazó örökösök követelhetik; tehát helyesebb, s a tényleges helyzetnek megfelelőbb lenne annak akkénti meghatározása, hogy: az özvegyi jog az özvegy azon joga, melynél fogva őt férje javainak özvegyisége tartama alatt való haszonélvezete illeti, e jog azonban oly esetben, ha a férj leszármazó örökösöket hagyott hátra, akként megszorítható, hogy az özvegyet csupán lakás, tartás és ha ismét férjhez megy, kiházasítás illesse, a haszonélvezet azonban a férj leszármazó örökösét illetendi.

Igy van a dolog valóban, a másik definitio a kezdőt tévedésbe ejti az özvegyi jog terjedelme felett, mint azt az ügyvédi vizsgán számos esetben volt alkalmam tapasztalni.

E szerény bevezetés után, mindenekelőtt a gyakorlatban jelesül abban az esetben, midőn az özvegyi jog telekkönyvi biztosítása forog szóban, általában lábra kapott helytelen eljárásra kívánok figyelmeztetni. Ugyanis a bejegyzés rendszerint akként történik, hogy az örökösökre a tulajdonjog az özvegyi jog fentartása mellett bejegyeztetik. Ha az özvegyi jog terjedelme és tartalma minden esetben egyenlő s meghatározott volna, nem lenne ellene kifogásunk, de részben mert a leszármazó örökösök által korlátozható, részint mert igen gyakori esetben az özvegy és az oldalrokonok között egyesség útján szabályoztatik, igen különböző jogok származhatnak belőle. Így ha az özvegy a hagyatéki vagyon haszonélvezetében marad, őt özvegyi joga alapján haszonélvezeti szolgálat illeti, ha lakás és tartásra korlátoztatik s a tartás misége és mennyisége meghatároztatik, a lakás szolgálma s a tartás mint dologi teher illetendi, s így jegyzendő be, mely bejegyzés által az özvegyi jog terjedelme és tartalma meghatározva lévén, birtokátruházás esetén a vevő biztosan tájékozhatja magát, mi különösen végrehajtási árverés esetén fontos.

Véleményem szerint ugyanis határozottan téves némelyek ama véleménye, hogy végrehajtási árverés esetén az özvegyi jog önmagától megszűnik. Ez feltétlen szabály gyanánt fel nem állítható, hanem a konkrét esetekre kell figyelemmel lenni.

Ha ugyanis a végrehajtás az örökhagyó tartozásaiért történik, akkor a dolog természetéből folyik, hogy az özvegy épen úgy mint az örökös, engedni tartozik és az özvegyi jog megszűnik. Más eset forog fenn azonban akkor, ha az örökös adósságai folytán kerül az özvegyi joggal terhelt birtok árverés alá. Ez esetben ugyanis a bejegyzés elsőbb-

sége határoz. Ha ugyanis az özvegyi jog folytán akár a haszonélvezet, akár a lakás szolgálma, akár a tartás vagy más dologi teher a végrehajtás tárgyát képező tartozásra nyert zálogjogot megelőzőleg jegyeztetett be, kétséget sem szenvedhet, hogy a birtok e teherrel árverezendő el; ha azonban a végrehajtás tárgyát képező követelésre a zálogjog az özvegyi jog, s illetve az annak alapján szerzett nyilvántartási jog bejegyzését megelőzőleg lett bejegyezve, a birtok e teherre való tekintet nélkül árverezendő el, s az özvegynek csak azon joga marad, hogy szenvedett kárát, illetve veszített hasznát felszámítván, annak kielégítését a bekebelezés sorrendjében követelhesse; magától értetvén, ha az e jog fejében teljesítendő szolgáltatás mennyisége, vagy erre nézve vonatkozó bármely kérdések a felek között vitások, azokra nézve az illetők a törvény rendes útjára utasítandók.

Ezek előre bocsátása után áttérek azon további vitás kérdések tárgyalására, melyek megoldásának megkísértése szolgált tulajdonképpen e cikkem megírására alkalmul.

Az első ama kérdés, ha vajon a törvényes osztályrész kiszolgáltatását az, hogy a hagyatéki javak haszonélvezete az özvegyet illeti, addig míg az özvegyi jog tart, van-e joga a szükségörökösnek követelni? Biróságaink között igen el van terjedve az a nézet, hogy a törvényes osztályrész semmivel és így az özvegyi joggal sem lévén terhelhető, a szükségörökösnek törvényes osztályrészéhez való igényét, az özvegyi jogra tekintet nélkül van joga érvényesíteni.

Egyszerre reá ismerhetünk, hogy ez elvet ismét az osztrák törvényből meritették jogászaink, mely törvény befolyásának köszönhető, hogy a törvényes osztályrész intézménye más tekintetben is az osztrák törvény köteles rész intézményével azonosított s egy szempont alá helyeztetett.

Volt alkalmam már máskor annak kimutatását megkísérteni, hogy a kettő nem azonos, s e különbség fontossága épen e kérdésnél lép kiválólag előtérbe, s azért a fennforgó különbség rövid kifejtését e helyen sem mellőzhetem.

Ha ugyanis a külföldi törvényhozásoknak a köteles részre vonatkozó intézkedéseit figyelembe vesszük, két különböző irányt találunk azokban.

Az osztrák (762. §.), szász (256.) és porosz (II. r. 391—480. §§.) polgári törvények szerint az örökhagyó minden vagyonáról szabadon rendelkezhet, s a szükségörökös a végrendeleti örököstől illetményét csak mint a hagyaték terhét követelheti, a nélkül, hogy mellőztetése vagy megrovidítése folytán a végrendelet bármely részben is érvénytelenné válnék; a francia (913. cikk) és zürichi (2022. §.) polgári törvénykönyvek szerint ellenben a köteles rész az örökhagyó vagyonának bizonyos részét képezi, mely felett végrendelkezni nincs jogosítva, és ha mégis rendelkezik, ebbeli rendelkezése semmis, s azok a rokonai, kiket a köteles rész illet, a köteles részül fentartandó vagyonra nézve, mint törvényes örökösök konkurrálnak a végrendeleti örökössel, s ennél fogva a szükség örökösök, valóságos — materiális és formális — örökösödési jogot nyervén, köteles részükre nézve közöttük és a törvényes örökösök között különbség nem létezik, ennél fogva nem tartoznak a köteles résznek megfelelő vagyonértékkel megelégedni, hanem természetben való osztályt, s illetőleg ennek létesítése végett a hagyaték elárvereztetését is kívánhatják.

Ha ezek után az országbirói értekezletnek a törvényes osztályrészre vonatkozó szabályait vizsgálat alá vesszük, azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy a törvényes osztályrész jogi minősége azonos azzal, mint a francia és a zürichi törvénykönyvekben találjuk szabályozva.

Az ideiglenes törvénykezési szabályok 7. §-a szerint ugyanis: «ha leszármazó örökösök, vagy életben lévő szülők

vannak, a végrendelet azok törvényes osztályrészét nem érintheti . . . . A végrendelet tehát erre nézve semmis».

Ha e szabályokat, tekintettel a fentebb említett törvényekre, elemezzük, azokból következő elveket vonhatunk le:

A törvényben kijelölt szükségbeli örökösök létezése esetében az azokat illető törvényes osztályrész végrendelkezés tárgyát nem képezheti; és ha az örökhagyó eme fentartott részből rendelkezett, ebbeli rendelkezése semmis.

A törvényes osztályrész tehát nem oly vagyontértek, melyet az örökhagyó bizonyos egyéneknek hagyni tartozik, s ha ezt nem teszi, a szükség örökös ezen értéket a törvényes örököstől követelni jogosítva van, de e mellett a végrendelet teljes mérvben fenáll, hanem oly része a vagyonnak, mely felett az örökhagyó nem rendelkezhet, s ha mégis rendelkezik, e részre nézve a végrendelet semmis; tehát e vagyonrészre nézve a végrendeleti örökös megszűnik örökös lenni s helyébe a szükség örökös lép, őt illeti erre az öröklési jog, melynélfogva az örökös minden jogait gyakorolhatja, azonban a terheltségben is osztozni tartozik. Ha tehát a hagyatékot özvegyi jog terheli, e terhet épen úgy tűnő tartozik saját örökségi jutalékára, mint a végrendeleti vagy a törvényes örökös. Ő azért akkor, midőn az özvegyi jog megszűnik, a törvényes osztályrészét képező vagyonértéket tisztán kapja meg, a törvényes osztályrész nem teherrel szállandó reá, csak ebbeli joga érvényesítésének időpontja halasztatik el.

És ez természetes is. Az özvegyi jog megelőz bármely öröklési jogot; tehát míg az özvegyi jog az öröklési jog tényleges érvényesítését gátolja, azt épen úgy kell tűnie a szükségbeli, mint a törvényes örökösnek.

Ha a vagyon értéke oly nagy, hogy általában helye van az özvegyi jog korlátozásának, természetes, hogy a korlátozást első sorban a szükség örökös veheti igénybe, de ennél többet nem követelhet.

Az ellenkező igen visszás helyzetet teremtené. A végrendeleti örökös tartoznék kielégíteni a szükségörököst s ő nem lépne a hagyatéki vagyon élvezetébe; tehát rendszerint vagy adósságokba keverednék, vagy az öröklés tárgyát képező vagyon kerülne árverés alá, s ez utóbbi esetben, ha a befolyt vételárból a szükségörökös kielégítették, s csak a megmaradt rész haszonélvezete maradna az özvegynek, megsértetnék azon jogi elv, hogy az özvegyi jog az öröklési jogot megelőzi.

Szabályul áll továbbá az is, hogy a végrendelet az özvegyi jogot nem sértheti, pedig ez esetben sérthetné, mert épen a végrendelet folytán származik a szükségbeli örökösödés, s az özvegy joga azért sértetnék, mert az örökhagyó vagyonával rendelkezett, mert ha nem rendelkezett volna, az teljes mérvben hatályossá vált volna.

Ezeknél fogva úgy az özvegyi jognak, mint a törvényes osztályrésznek minőségét úgy mint az hazai jogunkban szabályozva van, figyelembe véve, kétségtelennek tartom, hogy az özvegyi jogot a szükségörökös is respectálni tartozik.

Továbbá érdekes kérdés az özvegyi jogot illetőleg az, midőn két özvegyi jog összeütközik.

Első pillanatra lehetetlennek látszik ez eset, mert senki nem maradhat két özvegye, — s ez áll is, — az összeütközés mégis lehetséges.

Számos eset van, hogy a fiu özvegy anyjának özvegyi jogon birt birtokába viszi feleségét. A fiu folytatja gazdálkodást, s míg él, az özvegyi jog kérdése fel sem merül, azonban ha elhal, özvegyet hágy, merül csak fel az a kérdés, hogy mi joga van a fiatal özvegynek? Vajon egyszerűen kiutasítható-e a birtokból, vagy marad valami igénye?

E kérdés megoldásánál mindenképp az érdemel figyelmet, hogy a fiu nem halt meg azelőtt, mielőtt öröklési jogát érvényesíthette volna, mert atyja halálával öröklési joga megnyílt, csak érvényesítése lett az anya özvegyi joga által elhalasztva. Ebből kifolyólag nézetem szerint a fiatal

özvegy oly mérvben érvényesítheti özvegyi jogát, mennyiben férje anyja ellenében öröklési jogát érvényesíthette volna. Vagyis, ha a vagyon oly nagy, hogy a fiu az özvegyi jog korlátozását kérhette volna, neki van azt özvegyi jogának érvényesíthetése végett joga kérni, s e korlátozás folytán kihasítandó vagyon hasznélvezete őt illetendi, ha azonban a vagyon oly csekély értékű, hogy ily korlátozásnak helyt nincs, tartozik türni anyósának özvegyi jogát épen úgy, mint férje türni tartozott volna, ha nem anyjához viszi feleségét, s az ő özvegyi joga csak anyósa halálával válik érvényesíthetővé; mert a régibb jog az újabbat kétségkívül megelőzi.

Ez volna nézetem szerint e kérdés legegyszerűbb s leghelyesebb megoldása.

Zlinszky Imre.

Telekkönyvi kezelés és átídomítás hiányai.

Az urbéri erdő, nádas és legelőnek különváltan lett eladása esetében a most jelzett vagy ehhez hasonló módon szerkesztett telekkönyvezés után az új tulajdonos neve a telekkönyvi lapra hogy be nem vezethető, igen természetes. Miután az országnak már csak igen csekély része az, a hol a birtokszabályozás keresztül nem vitetett, — miután igen sok község telekkönyve az 1871-ik évi 53. t. cz. életbelépte előtt, — s az óta is átídomíttatott, a nélkül hogy e törvény 56. §-ban foglalt intézkedésnek megfelelő, — és különváltan lett eladás esetében az új tulajdonos nevének bevezethetése alkalmas telekkönyvi lapok szerkesztettek volna, — miután ott a hol e törvény létezése figyelembe vétetett is, az urbéri erdőt, nádas, legelőt tartalmazó telekkönyvi lap, a tulajdonosok neveinek, és a birtok tulajdoni arányának meghatározása, kitüntetése tekintetében eltérőleg szerkesztett, annál fogva igen természetes, hogy az ezen iránybani eljárást szabályozó, és az urbéri erdő, nádas és legelőt illetőleg mind a régebben átídomított, — mind a még átídomítandó községek e című birtokát tartalmazó telekkönyvi lapok szerkesztési módjára kiterjeszkedő miniszteri rendelet, érezhető hiány, — s e hiány pótlása égető szükségké vált. A telekkönyvek közzétételéről, és kiegészítéséről 1876. évben közzétett törvényjavaslatnak 43. §-ában az 1869. évi április 8-án kelt igazságügyi miniszteri rendelet 7. §-a minden változtatás nélkül átvétetett, — holott szerintem ennek különösen g) pontja az 1871. LIII. t. cz. 56. §-nak figyelembe vételével lett volna szerkesztendő.

Önkénytelenül felmerül azon kérdés, miként lennének az urbéri erdő, nádas és legelő birtokot tartalmazó telekkönyvi lapok szerkesztendő, miként lennének a tulajdoni birtok arányai kitüntető, hogy azokban az 1871: 53. t. cz. 56. §-ban foglalt különváltan való eladási esetekben, a tulajdonjog lehető könnyűséggel az új tulajdonos nevére átkeblezhető lenne.

Szerény felfogásom szerint mind az erdő, mind a nádas, mind a legelőbeli birtok külön-külön telekkönyvi lapra lenne felveendő, és pedig azért, mert én a felhívott törvényt úgy értelmezem, hogy az urbéri erdő, nádas és legelő, — nemcsak a bel- vagy kültelekhez csatolva, — hanem önállólag is külön-külön és pedig részben vagy egészben elidegeníthető. Ezen értelmezésem helyességét bizonyítják a felhívott törvény IX. fejezetének az urbéri volt birtok elszakítását, szétarabolását tiltó régibb törvények eltörlését tárgyazó minden intézkedései. Ez okból külön-külön telekkönyvi lapra veendő fel az erdő, nádas és legelő. De külön lapra veendő azért is, mert ha az urbéri legelőt azon törvény 42. §-ban engedett jognál fogva, a volt urbéresek egymás között felosztják, — vagy csak a volt urbéres telkes gazdák zsellérektől elkülönítenék, ha az urbéri erdő, legelő egy telekkönyvi lapon van felvéve, a birtokváltozás

feltüntetése ismét sok bajt és munkát okozna. Vagy ha valaki erdőbeli illetőségét eladná, azonban a legelő, és nádasbeli jutalékát megtartaná, a tulajdonjog bejegyzése nem lenne foganatosítható, csak a telekkönyvi rendszabály 56. §-ban foglalt feltételek mellett. Az urbéri erdő, mint a volt urbéresek közös erdeje rendeltetvén kezelten, a felügyeletet gyakorló közegeknek is megkönnyítve van teendőjük, ha már a telekkönyvi lapból is megismerhetik, melyik, és minő nagy azon terület, mely urbéri erdőül hasított ki.

A tulajdon arányának meghatározására, kitüntetésére nézve is eltérő eljárást tapasztaltam, — némely telekkönyvi hatóságok, ha már külön lapra vették fel az urbéri erdő, nádas és legelőt, — a tulajdon arányát, az egészre vonatkozólag kifejezett hanyad részekben jelölték meg; — mások e részben semmit sem írtak be, mások ismét, az urbéri telek részlet számát használták.

Szerintem az urbéri erdő, nádas és legelőbeli birtoknál az 1853. év április 18-ki rendelet 12. §-nak 6. pontját, — illetőleg az 1855. évi december 15-én kelt telekkönyvi rendelet 55. §-nak b) pontját, a tulajdonos társak birtokarányának meghatározására nem lehet célszerűen alkalmazni; — mert p. o. ha egy községben van 15 urbéri telek, és már vannak $\frac{1}{32}$ sőt $\frac{1}{64}$ telek részbeni tulajdonosok, — hogy az $\frac{1}{64}$ telek tulajdonosának a közös erdőből birtok arányát kitüntessem, a 15 egész telket 64 részekre kell felosztanom, azaz, az egész urbéri erdő birtok $15 \times 64 = 960$ vagyis $1 = \frac{64}{960}$; $\frac{1}{64} = \frac{1}{960}$; $\frac{2}{4} = \frac{32}{960}$ és ezen szám változik minden községben a szerint, a mint az urbéri telkek száma több, vagy kevesebb. E számítás felette nehezítve van azon esetre, ha a tulajdoni arány, osztály folytán még kisebb részletekre osztandó mint $\frac{1}{64}$ rész, — szóval elő állana itt is, a mi a bányá birtok arányának kitüntetésénél már tényleg megvan, s gyakran az egyszerű és kevésbé ügyes számadó által meg sem érthető.

Nézetem szerint, legcélszerűbben könnyen kezelhető, és a köznép által is legkönnyebben megérthetőleg a tulajdoni arány meghatározásánál a telek szám lenne használandó p. o. id. Kis István $\frac{1}{8}$ telek, Schwarcz Károly $\frac{5}{16}$ stb. telek utáni illetőséggel bir.

Az urbéri erdő és legelő mennyiségének meghatározásánál az urbéri perben akár egyesség, akár ítélet esetében mindig a telekszám az egyik irányt adó, — és a köznép tudván azt, hogy p. o. egy egész urbéri telekre 6 hold erdőt kapott, igen jól tudja, hogy $\frac{1}{4}$ telekszám $1\frac{1}{2}$ hold erdő illetősége van, — de már azt, hogy $\frac{16}{960} = \frac{1}{60}$ telek, vagyis $1\frac{1}{2}$ hold, azt felette kevesen tudják megérteni, és kiszámítani; látja, olvassa, sőt el is hiszi, de azért nem tudja, nem érti. Mindazok a kik a volt urbéreseknek az erdő és legelő használatának felosztására vonatkozó eljárásukat ismerik, igen jól tudják, hogy a község értelmesebbjei először azt állapítják meg, hogy egy egész telkes gazda hány szarvasmarhát, hány másféle legelő állatot tarthat; — azután ezen számarány szerint határozatják meg, hogy $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$ sat. telekbirtokos hany darab, és mily minőségű legelő állatot tarthat, ehez képest tudja aztán a legelőjének értékét becsülni. Hasonló eljárás gyakoroltatik a fajzási (ahol még van) hasznélvezetnek felosztására is.

A telekkönyvi lapokon az átalakítás után a termérték bejegyzése is eltérőleg kezelten. Ugyanis néhol az 1853. április 18-iki rendelet 32. §. e) pontja rendelkezésének megfelelőleg holdak (1600 öles) és ölekben jegyeztetik, néhol csak ölekben, ha mindjárt több százezer ölekre rug is a termérték. Néhol a termértéknek alapul veszik a birtok szabályozási munkálatot, — néhol az adó földkönyvi, — néhol az 1850. évi adóbevallási izekben foglalt termértéket. Ily különböző eljárások mellett, igen természetes, hogy a telekkönyvi termértéknek felette csekély hitelt lehet adni.

E részben azt vélem, hogy ez ideig a birtok szabályozási földkönyv az, mely a térmértéket valóságnak megfelelő és telekkönyvileg is elfogadható összegben mutatja. A telekkönyvi hatóságok némelyike a tagosítási földkönyvben *terméketlenségeikül* felvett területeket az átídomítás alkalmával egészen mellőzi, szerintem egészen helytelenül. Az 1871: 53-ik t. cz. 41. §-a szerint a haszonvehetetlen tér, annak tulajdona, a kinek egyéni birtoka közzé esik. A ki különösen a felvidéki határokat ismerte, és ismeri, — tapasztalnia kellett, hogy a szántóföldek és rétek közötti és sokszor nagyobb terjedékű kőhalmazok legnagyobb része a birtokszabályozás után egyik vagy másik föld; vagy rét tulajdonosának tevékenysége folytán eltűnt, és helyén a legjobb minőségű föld tűnt fel. Az ekként termővé alakított terméketlenségnek másik szomszédja, a már kitisztított föld feléhezi tulajdonjogát követelte, és pedig számtalan esetben per uton. Ily vitás kérdések elintézését nem csekélylyé nehezíti, vagy könnyíti az, ha a telekkönyvi átalakításnál a terméketlenség tulajdoni jogának rendezése mellőztetett, vagy az érdekeltekkel rendeztetett. Van a terméketlenségeknek egy más neme is a hegyes vidéken. Ugyanis a hegyoldalba levő szántóföldek között a begyepesített, és bokrosított, meredek térségek, melyek a hegyoldalnak lépcsőzetes alakot adnak. Az ily terméketlenségek tulajdoni jogának meghatározása, és telekkönyvileg kitüntetése az emelkedettebb fekvésű szántóföld tulajdonosára igen fontos, — mert ha az alatta fekvő föld tulajdonosa ezen terméketlenséget magának igényli, és annak eltávolítása tekintetéből felosztja; — ennek természetes következménye, hogy a magasabb fekvésű szántóföld lecsuszik, és vagy teljesen hasznavehetlenné, vagy felette nehezen megművelhetővé válik, — de minden esetre az elkülönítő vonal kétséssé és leggyakrabban költséges perre okot szolgáltató vitássá lesz.

A felhívott §. szerint a közlekedési utak, utcák, gazdasági utak, csapások tulajdoni joga meghatározatik. Köztudomásu, hogy számos gazdasági utak, csapások a volt urbéresek — és volt földesurak között közösek; valamint köztudomásu az is, hogy közös utak, — az azokon létező vagy szükségelt hidak fentartása mily sok vitára és surlódásra ad okot, — kivált akkor, ha az egyik fél használása csekélyebb lévén, nem járul a fentartáshoz, — melynek következménye, hogy a fentartási költséget fedező fél, — a másikat gyakran a használati jogtól is meg akarja fosztani. Az ily vitás kérdések elintézését a helyes telekkönyvezés mennyire megkönnyíti fejtegetnem felesleges. Több, a gyakorlati életből meritett eshetőségeket is felsorolhatnék azon fentebbi véleményem helyességének támogatására, miszerint a birtok szabályozási földkönyvekben felvett terméketlenségek tulajdoni jogának rendezése, és a telekkönyvekben való kitüntetése, a telekkönyvi lapok átídomításánál nem mellőzhető, — sőt a szabályrendelet ez irányban bővítendő, — azonban azokat tovább sorolni feleslegesnek tartom.

Szerintem bővebb és részletesebb utasítást igényelnek az 1869. ápril 8-án kelt igazságügyi miniszteri rendelet 11. és 18. §§-ai különösen a 18. §. c) pontja. Köztudomásu, hogy az eredeti telekkönyvi lapokon a térmérték a valóságnak mily kevésbé felel meg, — s gyakran mily nagy eltérések vannak; — köztudomásu, hogy a határbeli düllők elnevezése a telekkönyvekben, s birtokszabályozási földkönyvben mily eltérő, és hogy ennek következtében a hol a birtok tagosítás foganatosított, — mily nehéz a birtokszabályozás előtti földkönyvben, — a telekkönyvi térképen felvett helyrajzi szám alatti birtokot kikeresni, azonosítani. Ha ezen nehézségen túl esett a hitelesítő bizottság, azon kérdés merül fel, — hogy az elkülönített rendelt új birtok, — a tagosított birtoknak, mely részéből, valjon osztályozott holdakban, vagy csak a régi birtok területének megfelelő négyszögölekben, és ez esetben is, valjon a régi

telekkönyvben, vagy a birtokszabályozás előtti földkönyvben kitett térmérték szerint hasíttassék ki? Ezen felvetett kérdés minden alkalommal felmerül, ha a felhívott §§-ok gyakorlati alkalmazása szükségeltetik és annak helyes megfejtése mily nagy befolyást gyakorol a zálogjog értékére, szakértők előtt fejtegetni felesleges. Az urbéri ügyekben kevésbé jártas hitelesítő bizottság, az ily kérdéseket részletes utasítás hiányában csak ritkán képes minden érdek figyelembe tartásával igazságosan elintézni.

A telekkönyvi térképvázlatok készítésénél is igen eltérő gyakorlatot tapasztaltam. Ugyanis, van oly telekkönyvi hatóság, a hol a birtokszabályozási, és vászonnal bevont térképről tőszurások után veszik le a telekkönyvi térképet. A ki csak némi csekély gyakorlati ismerettel bír a térképek lemásolásáról, beláthatja, hogy ily másolás rendkívül fárasztó, felette nehezen ellenőrizhető, és a czélnak is alig felel meg. Oly térképről, melyen a lépték aránylag kicsiny, a törések s választó vonalak sűrűen vannak, felette gyakorlott embernek is nehéz feladat tőszurások után hű másolatot készíteni. Van olyan szokás, a hol másoló vásznat, van olyan, a hol másoló papírt használnak, és azokat vagy rajzpapírosra szelvények alakjában, vagy épen ismét meg vászonra is felragasztják. Szükséges lenne tehát az egyöntetű és célszerű eljárás tekintetéből mindezeket rendeletileg szabályozni, illetőleg az ez irányban létezőket megújítani.

A telekkönyvi jószágtestek midőn többek által birtokoltatnak, aránylag sok esetben minden birtokos neve után a birtokbani arány kitüntetve nincsen, ez már az eredeti felvételi lapokon is sok esetben hiányzik, azonban ha a telekkönyvi jószágot többen bizonytalan arányban bírják, e körülmény az eredeti telekkönyvi felvételi lapokon mindig kitüntetve van. Az óta, számos lapokon a tulajdonosok birtokarányának kitudása az újabb bekeblezések által nehezített. Ugyanis a hagyatéki ügyekben a beszavatólasi végzésnek is nevezett birtok átadási okiratban csaknem általánosan használtatni szokott azon kifejezés, hogy a birtok átadatik N. N. örökösöknek, egyenlő arányban, de osztatlan állapotban. Az ily végzések folytán a telekkönyvi hatóság ritka esetben rendeli el, hogy az egész telekkönyvi jószágra vonatkozólag mindegyik tulajdonostársnál az illető hanyadrészbéli tulajdoni jog számokban is kitüntetessék, hanem egyszerűen az örökhagyó nevét kitörölteti, az örökösök tulajdoni jogát a beszavatólasi végzés szavai szerint bekebleztetni rendeli, de a telekkönyvvezető ebből is legtöbb esetben az «egyenlő arányban» kifejezést kihagyja. Ily, és hasonló eljárások tették számos telekkönyvi lapjainkat a tulajdonosok nevének, birtokarányának tekintetében zavarossá, vagy legalább nehezen megérthetőkké, ez által tették a kezelést nehezebbé, és a tévedés eshetőségét még könnyítették.

A telekkönyvek eredeti felvétele alkalmával nem lévén még az urbéri per befejezve számos urbéri telekre, de leginkább zsellérségekre vonatkozólag a föld tulajdonosául a volt földes uraság, a felépítmények tulajdonosául pedig az illető volt zsellér vétetett fel. Az urbéri per folyamában, az ily telkek közül számosan, urbéri bánásmód alattiaknak bizonyultak, és vagy egyességileg, vagy ítéletileg ilyenekül állapítottak meg, s az illető volt földes ur, azért az országos kárpótlásban is részesített. Az ily módon a részben földes urának kitüntetett urbériségekre, a volt földes ur adósságai zálogjogilag bekebleztettek, számos esetekben több száz ezrekké terheltek. Az ily telekkönyvek tulajdoni lapjai a birtokszabályozás utáni állapot szerinti átídomítás alkalmával számos esetekben érintetlenül hagyottak, némely esetekben pedig ha kitűnt a tagosítási földkönyvből, hogy egyik vagy másik ily birtok valósággal urbéri természetűnek ismertetett el, és mint ilyen erdő és legelővel ellátott, az 1855. évi december 15-ki telekkönyvi rendelet 4. §. alapján,

a volt földes ur neve, és azzal egyidejűleg az arra mint volt földes uri birtokra bekeblezett zálogjogok kitörlése elrendeltetett, és erről természetesen minden érdekelt felek értesítettek. Véleményem szerint az utóbbi eljárás helyes és törvényes, azonban nem ismerem szabály rendeletet, mely ez eljárást, a telekkönyvi átírást utasításként világosan elrendelné.

(Folytatása következik.)

Egy kir. törvényszéki bíró.

A fenyítő törvényszék elvi jelentőségű határozatairól.

(Dr. K..) Codificált büntető törvénykönyvünk mind- eddig életbe nem léptetvén, nem is vagyunk azon szerencsés helyzetben. büntetőjogi *döntvényekkel* birni, nálunk az egész büntetőjog főelve az ugynevezett *bölcs belátásban* culminált, mely azonban az igazságszolgáltatás követelményeinek megfelelni nem képes, és okozta azon, az egész igazságszolgáltatásra, valamint a bírói auctoritásra oly bénító hatást gyakorló tényezőt, hogy számtalan esetekben az első foku bíróság vádlottat több évi súlyos börtönnel sújtotta, amíglen a felsőbb bíróság *tényálladék hiányában* felmentették. De ez alkalommal nem szándékozunk recriminatio kba bocsátkozni, büntető törvénykönyvünk megvan, és néhány év múlva már e tekintetben is a cultur államok közé leszünk sorolva.

Hogy mennyire szükséges azonban a büntető codex mielőbbi életbeléptetése, nehogy a fenyítő törvényszék elvi jelentőségű határozatai sanctionáltassanak, azt ezuttal a következő esettel akarjuk kimutatni:

Egy elsőrangú ékszerészszel X., ki mellékesen mondva egy magyar aristokrata család sarjadéka — közjegyzői szerződést köt, mely szerint néhány ezer forintnyi ékszert bizonyos díj lefizetése mellett bérbe vesz és kötelezi magát ezen ékszereket 4 heti bérleti idő lejártá után sértetlenül visszaadni, a netáni peres kérdések elbírálására a ke. kir. járásbíróaság illetősége lőn kikötve. — A négy heti idő lejártá után az ékszerész ékszereit visszakövetelte, de csakhamar meggyőződött, hogy X azon körülménynek elhallgatásával, hogy gondnokság alá van helyezve, az ékszereket csak azért vette bérbe, hogy azokat rögtön eladhassa és elzálogosíthassa és hogy azon érvek, melyekkel a szerződés megkötésének szükségességét ecsetelte, csupán az ékszerész jóhiszeműségének félrevezetésére czélt.

Az ékszerész feljelentést tett és a rajta elkövetett csalás beigazolására tanukat nevezett meg. A budapesti törvényszék fenyítő osztálya e feljelentést mint bűnvádi eljárásra alkalmatlant elutasította. Az ezen végzés ellen beadott felebbezést a kir. tábla elutasította, azon specialis táblai indokolással, hogy a magán panaszosnak felebbezési joga nincs, a legfőbb ítélőszék az újabb felebbezés folytán kitöltetett egy blanquettat, mely folytán a tábla érdembeli határozathozatalra utasított. A királyi tábla miután ötös tanácsban elővette az ügyet és nem tudjuk mennyi tanácskozás után, azon, a jogászvilág előtt nem ismeretlen, végzést hozta: «Az első bírósági végzés indokainál fogva helybenhagyatik».

Nem akarjuk a határozat helyes vagy helytelen voltát bírálgatni, ha már HÄBERLIN és nyomán más criminalisták a csalást a büntetőjog legnehezebb anyagának *declarálják*, érthető ha más halandó, még ha bíró vagy ügyész is, evidens csalásban nem lát büntényt. De igen is jellemző az indokolás, melylyel a feljelentés elutasított. Először: mert az ékszerek ára precizirozva van és másodszor mert a járásbíróaság illetősége lett kikötve; e két indok által éreztük magunkat feljogosítva, abbeli állításunkra, hogy oly elvi határozatok sanctionálását meg kell akadályozni, különben a csalás és

sikkasztásnak szabad tér engedtetik; mert akkor oly szerződés alapján, melynek tárgya pénzben van precizirozva, nem fog lehetni a csalást büntetéssel sújthatni, vagy ha elismerjük, hogy a büntény is a peres kérdések közé tartozik: akkor megeshetik, hogy a törvényszék egy sikkasztó pénztárnokot sem fog megbüntethetni, azért, mert főnöke vele szerződést kötött és abban a peres kérdések eldöntésére valamely járásbíróaság illetékessége lőn kikötve,

Nem tudjuk az ország fővárosában levő törvényszék csak most először hozott-e ily felsőbbbíróaságilag is jóváhagyott határozatot, vagy pedig már évek hosszú során át nyernek-e azok alkalmazást, annyi azonban tény, hogy az esetet nem közöltük volna, ha e lapok német nyelven jelennének meg, mert hazai igazságszolgáltatásunk sokkal inkább szívünkön fekszik, sem hogy azt a külföld előtt nevetség tárgyává tenni akarnók.

Bors Károly ur befejező közleményére.

Bors Károly ur befejező közleményének (*Jogtudományi Közlöny* 37. sz.) csupán azon részére kívánok válaszolni, mely a községi jegyzők és szolgabírák leltározási és tárgyalási díjainak önkényes megállapítására vonatkozik.

A községi jegyzők részére megállapított díjak a megyének 1872-ben hozott és a «községi előjárásról» szóló szabályrendeletéből, a szolgabírák részére megállapítva napi díjak pedig a megyének egy erre vonatkozó szabályrendeletéből vétettek. Önkényes megállapításról tehát szó sincs. Ez ki van jelentve a kérdéses utasításokban is, a felszólaló is láthatja, ha elolvassa.

Még kevésbé lehet szó szabályrendelet készítéséről. A szabályrendeletet a törvényhatóság készíti. Az árvaszék utasítást adott, addig is míg a szabályrendeletek az 1877: 20. t. cz. alapján elkészülnek és jóváhagyatnak, tehát ideiglenesen, az átmenet idejére. És minthogy az árvaszéknek a gyámhatósági felügyelet és eljárás tervében joga van általános rendeleteket és utasításokat kiadni, joga volt a leltározási és tárgyalási eljárást és evvel kapcsolatban a felszámítható díjakat is szabályozni. Egyébiránt intézkedése be volt jelentve a közigazgatási bizottságnak, a megyei közgyűlésnek, sőt még a belügyminiszternek is.

Felszólaló tagadja, hogy a tárgyalási díjak törvényesek volnának, miután ezekről az 1877: 20. t. cz. hallgat. Erre megjegyzem, hogy az 1868: 54. t. cz., mely az örökösödési eljárást eddig szabályozza és bizonyos esetekben most is szabályozza, a tárgyalási díjakról épen úgy hallgat, az 1869. és 1877-ki bírói ügyviteli szabályok a járásbíróasági tagok részére mégis megengedhetőnek találták, hogy a kiküldéssel napi díjak és vitelbér járjanak a minthogy rendesen jártak is. A bírói ügyviteli szabályok semmivel sem erősebbek mint az árvaszékek részére kiadott ügyrend. Ennek 115. §-a megengedi, hogy az árvaszéki kiküldések is hasonló tekintet alá jöjjenek. No hát, ha a felszólaló a bírói ügyviteli szabályoknál fogva felszámítható napdíjakat és költségeket törvényeseknek tartja, bizonyos lehet benne, hogy az árvaszéki ügyrend alapján felszámítható napdíjak és költségek is törvényesek.

Dalmady Győző,
árvaszéki elnök.

Külföldi jogirodalmi könyvészet.

SEUFFERT L. Civilprocessordnung vom 30. Jan. 1877 nebst dem Einführungsgesetze. Erläutert. XXXVI. u. 912 S. M. 16.

STRUCKMANN J. und KOCH K. Die Civilprocessordnung für das deutsche Reich. Erläutert. 2. verm. u. verb. Aufl. 1. Hälfte. gr. 8. 450. S. Berlin, Guttentag M. 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{féltre} .. .. 6 ^{irt} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — A nyilvános gyűlekezetek és a politikai egyletek rendőri joga. Dr. Fekete Gyula kir. törvényszéki bíró urtól. — Egy jeles francia író a római novatio, cessio és delegatióról. Dr. Kiss Mór egyet. magántanár urtól. — Törvénykezési szemle: Telekkönyvi kezelés és átadomítás hiányai. Egy kir. törvényszéki bíró. — A közjegyzőkről szóló törvény 119. §-a. Z. I. urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

XX.

Szerbia külső jogtörténete.

A legrégibb szerb történelemnek még chronológiáját is nagyon bajos megállapítani. Annyi bizonyos, hogy Szerbia mint állam csak a «Nemanja» családból való uralkodók alatt jelenkezik a XII. század közepe óta. Nemanja István Nisben megvendégelte Barbarossa Frigyes. (1191.) Utódja: I. István a pápától nyert koronát (prvovjenčani). A gyenge Radoszlávot az erélyes Vlászisláv s ezt a «nagy» Uros István követte, ki 1261-ben IV. Béla és II. Ottokár közt kötött békeszerződés alkalmával közreműködött. Urosnak fia: Dragutin IV. Bélának leányát vette nőül. Milutin (1275—1321) Szerbiának hatalmát jelentékenyen fejlesztette és hadait egész Kis-Ázsiába küldte; bár másrészt Róbert Károly magyar király ellen szerencsétlen volt. Kiválnak pedig III. Uros István (1321—1336), és Dusan István «szilni» (1336—1356), kiknek Szerbián kívül egész Bosznia és Hercegovina, Bolgárország, Makedonia, Albánia, Thessália és Görögország nagy része hódolni kénytelenült. Dusan alatt Szerbia dicsőségének legmagasabb pontját érte volt el. Dusan igyekezett a törvények javítása, a byzanci szokások s a velencei mivelttség behozatala és terjesztése által népeinek nyers erkölceit szelidíteni, hűbéri rendszer meghonosítása által nemességet teremteni, gazdag adományok által a papságot családjához kötni. Azonban fia «n'était pas de taille à gouverner», a magyarok bevették Belgrád várát s a boszniai fejedelem, Tvartko hatalma alá kerítette Dalmáciát, Hercegovinát, sőt még Uzsicze várát is. Dusánnak fia a vojvodák kegyét kereste s ezek egyike, Vukasin által, 1367-ben megöletett. Vukasin, a szerb népdalok romantikus hőséne, Kraljevics Márkonak atyja a Drinápoly melletti csatában veszté életét 1371-ben: az oszmánok hatalma folyton növekedett. Lázár, állítólag Dusánnak természetes fia, LABOULAYE szerint: «comme saint Louis, le modèle du chevalier, du roi, du chrétien» Milos Kobilics önfeláldozása daczára 1389. évi június 15-én a Rigó-mezőn megveretvén — a szerbek szabadsága odaveszett s evvel együtt a Balkán-félsziget sorsa a törökök javára el volt döntve.

Lázárnak fia, a jámbor Lazarevics István (1389—1427) csak úgy tarthatta fen a szerb trónust, hogy I. Sulejmannak valamint Zsigmond királynak mindenben engedelmeskedett. Utódja volt Brankovics György, a szerbek

despotája (1427—1457), kinek rendkívüli tehetsége, hősiessége és gazdagsága a szerb államnak felbomlását már meg nem akadályozhatta

A török uralom tartama alatt természetesen a kadi s a musselim kezében volt az igazságszolgáltatás, miglen a jelen század elején Kara Gjorgje és Obrenovics Milos hazájukat felszabadították. Kara Gjorgje uralkodása alatt 1804—1813). felelevenítettett a «skupstina» (tavaszkor tartatni szokott népgyűlés) és alkottatott Filipovics javaslatára a «sovjet» (államtanács) intézménye. Milos első uralkodásának (1814—1839). kezdetében még mindig csupán a szokásjog szolgálhatott zsinórmértékül, Dusanak törvényei a teljesen megváltozott viszonyokra már nem lévén alkalmazhatók. Eleinte a bírósági és rendőri közegeknek, valamint a törvényeknek hiányát azáltal iparkodtak pótolni, hogy az egyes kerületeket és nevezetesen az egyes községeket felelősökké tették a személy- s a vagyon biztonságaért. Ezeknek kellett a tettest kinyomozni vagy a kárt megtéríteni. Nagyobb bűntények felett első folyamodásban a «načalnik» (előljáró) ítél, másod folyamodásban a Kragujevácson székel kormányzati- és igazságügyi collegium, harmad folyamodásban pedig maga a fejedelem. Élet s halál felett csupán a fejedelem döntött. Az eljárás gyors és sommás volt, ügyvéd közbenjárása nélkül, mert akkoriban ügyvédet nem türtek az országban. Milosnak éles esze azonban csakhamar érezte, hogy az ország codificált törvények nélkül nem boldogulhat és miután 45 éves korában megtanult volt írni és olvasni, saját elnöklete alatt külön bizottság által készítettett törvényeket a legjobb európai törvénykönyvek s nevezetesen a Code Napoleon mintájára. Milos 1839-ben és Mihály fia 1842-ben száműzetvén, Karagjorgjevics Sándor (1842—1858). alatt számos törvény alkottatott. Az 1844-ben készült általános polgári törvénykönyv, melyet azóta számos novella követett, még most van érvényben. Az ezen időből való legtöbb törvénynek azonban ugy tudományos mint gyakorlati értéke elégtelennek bizonyult.

Karagjorgjevics Sándor 1858-ban Szerbiát odahagyni kénytelenülvén, az öreg Milos visszajött Bukurestről és Topčider udvarlakának fali ládjában ismét megtalálta a haza kenyerét. Naiv legendákat mesélnek ugyanis Milosról, többek közt a következőt. Milos nagyon szeretett a Belgrádtól mintegy $\frac{3}{4}$ órányira levő Topčider (ágyuvölgy) nevű parkban időzni. Midőn 1858-ban 19 évi távollét után ismét kedvencz helyeit felkereste, imaszbájának fali ládjában egy darab ócska kenyeret talált, melyet állítólag ott felejtett volt. «Elűztetek a kenyértől» — mondá ekkor «s ime, ismét hozzá jutottam».

A 80 éves Milos másodszori uralkodásának rövid ideje alatt (1858—1860). lázas tevékenységet fejtett ki a törvényhozás körül. «Er konnte an manchen Tagen an zehn Stunden ausharren, sich Gesetzentwürfe vorlesen lassen, Paragraph an Paragraph reihen, nach seinen Ansichten abändern und sich so in der Rolle des Gesetzgebers gefallen. Es erschienen ausser vielen kleineren Verord-

nungen ein Criminalcodex, eine Civilprocessordnung und ein Wechselrecht (KANITZ tévesen mondja ez utóbbit váltótörvénynek, mert az egyuttal kereskedelmi törvény is. Ezen az eredeti szöveg után fordított törvényt már közöltük a XVI. és XVII. cikkben) Eine Criminalprocessordnung und die Organisation der geistlichen Behörden harhten der Publicirung. Die Criminalprocessordnung ist seitdem noch nicht codicirt erschienen, da sich die Regierung mit dem Senate über manche Nebenfragen nicht einigen konnte. Bei Milos waren solche Schwierigkeiten undenkbar, sein Wort entschied.» (KANITZ: *Serbien* 236. l.) Milos eltanulta volt első Napoleontól, hogy a codificatio vezetéséhez gyorsan határozó akarat is kívántatik. Hiszen a Code Napoleon is csak úgy készült el, mert Napoleon akarta és tudósainak controversiáit maga döntötte el. KANITZ különben téved, midőn azt állítja, hogy a büntető eljárás még 1868-ban nem jelent volt meg, mert kezeim közt van az 1865. évi április 10-éről kelt és 358. §-ból álló «Zakonik o postupku sudskom á krivičnim delima» (törvény a bírósági eljárásról bűnügyekben). E tévedést KANITZ idézett művének 635. lapja is igazolja.

Az említett törvényeken kívül különösen kiemelendő még az 1847. évi augusztus 14-éről kelt ipartörvény (uredba o csuafima) s az 1861. évi márczius 17-éről kelt csódtörvény (zakon o stecištnom postupku) Nem csak a szerbiai igazságügyi viszonyoknak megismerése végett, hanem kivált forgalmi érdekeinknél fogva és azonkívül tekintettel a Szerbiával kereskedelmi szerződés kötése végett megindítandó tárgyalásokra e két törvénynek alapos ismeretefeleltetése kívánatos.

Mielőtt azonban ezen egyes törvényekre áttérnénk, bemutatjuk Szerbiának alkotmányát szószerinti fordításban.

XXI.

Szerb alkotmány

közzététetett 1869. évi június 29-én (július 11-én).

IV. Obrenovics Milan, Szerbia fejedelmének Ő fensége nevében.

Mi mint a fejedelmi helyettes kormány tagjai hirdetjük és tudatjuk mindnyájával és mindenkivel, hogy a Kragujeváczon 1869. évben pünkösdi napján megnyílt nagy nemzeti gyűlés (skupstina) megállapította s hogy Mi szentesítettük és szentesítjük a következő alkotmányt:

I.

A fejedelemség területéről, a fejedelemtől, a trónörökösödtől s a helyettes kormányról.

1. Szerbia fejedelemsége öröklő alkotmányos monarchia nemzeti képviseléssel. 2. Az állam területe feloszthatlan. Határai a nagy nemzeti gyűlés beleegyezése nélkül sem szűkebbre nem szoríthatók, sem meg nem változtathatók. Azonban csekélyebb jelentőségű ilyen esetben elégséges a közönséges nemzeti gyűlés beleegyezése. 3. A fejedelem az állam feje; e minőségben a legfőbb hatóságból származó összes jogokat az alkotmány intézkedéseinek megfelelőleg gyakorolhatja. A fejedelem felelősségre nem vonható; személye sérthetetlen. 4. A fejedelem együttesen a nemzeti gyűléssel gyakorolja a törvényhozói hatalmat. 5. A fejedelem szentesíti és kihirdeti a törvényeket. A törvénynek mindaddig nincs végrehajtói ereje, míg azt a fejedelem ki nem hirdette. 6. A fejedelem tölti be a közhivatalokat; az ő nevében s az ő legfelsőbb felügyelete alatt járnak el az összes

közigazgatási hatóságok. 7. A fejedelem az ország összes hadi erejének főparancsnoka. 8. A fejedelem képviseli az országot ennek minden külügyi viszonyzatában és köti a szerződéseket az idegen államokkal. Ha azonban ezen szerződések végrehajtása valamely kiadást a kincstár terhére vagy a fennálló törvények megváltoztatását vonja maga után vagy ha a szerződés átalában a köz- vagy magánjogokat érinti, a nemzeti gyűlés hozzájárulása okvetlenül kieszközlendő. 9. A fejedelem állandóan székel az országban. Ha ennek területéről rövid időre eltávozik, távolléte tartamára egy vagy több helyettes nevez ki, megjelölve ezek hatáskörét az alkotmány határain belül. A fejedelem távozását proclamatio útján tudatja a népességgel és megnevezi helyetteseit. 10. Az 1839. évet megelőző nemzeti rendeletek értelmében, melyeket az 1858. Szent-Andrási s az 1868. június 20-án tartott nemzeti gyűlések megerősítettek, valamint az 1830. és 1868. beratok és hattiserifek értelmében a fejedelmi méltóság örökösön megilleti a jelenleg uralkodó IV. Obrenovics Milán fejedelem családját, valamint ennek fiutódjait a primagenitura rendje szerint és egyenes vonalban; csupán egyenes vonalban leszármazó utód hiánya esetén száll át a trónörökösödés az oldalágra, de akkor is megtartandó a primagenitura rendje. Az esetben, ha Milan, a mostani fejedelem, fiutód nélkül halna el, a trónörökösödés Miloš fejedelem leányainak (mindkettő Magyarországon ment férjhez és pedig az idősebbik «Szávka» Nikolics báróhoz [fiai: Tivadar és Milán], a második «Petria» Baics urhoz [fiai: Milos és Anasztáz]) fiutódaira száll *választás útján*, a szerb nemzet fejedelmül azt választván ezen utódok közt, kit arra legméltóbbnak fogna tartani. Milos fejedelemnek ekként fejedelmül megválasztott utódja trónraléptekor felveendi az Obrenovics nevet. Ha Milos fejedelem leányainak nem lennének fiutódai, a szerb nemzet öröklő fejedelmül azt választandja, a kibe legtöbb bizalma lesz. Mindazáltal Karagjorgjevics családja és ivadéka, kikre a nép átkát veté, Szerbia trónjáról örökre ki vannak rekesztve. Az ujonnan választott fejedelem azonnal tudatja a néppel megválasztatását proclamatio útján és kezébe veszi az ország kormányzását. Ha a fejedelem meghalna trónörökös hagyása nélkül, de halála pillanatában a fejedelemné teherben jár, meg kell várni a szülés idejét s ezen időköz alatt a fejedelmi hatalmat a minisztertanács fogja gyakorolni. Ez esetben a minisztertanács proclamatio útján fogja a nemzetnél a fejedelemné állapotát tudtul adni. 11. Szerbia fejedelme kell hogy a keleti igazhitű valláshoz tartozzék. Nagykoruvá válik a tizenhét éves év betöltésekor. Trónralépéskor a nemzeti gyűlés előtt a következő esküt teszi le: «Én (a név) kezeimhez vevén a kormányt, esküszöm a Mindenható Istenre és mindenre, a mi nekem legdrágább és legszentebb e világon, a szent keresztre s az evangéliumokra, hogy az ország alkotmányát sértetlenül fentartandom, ezen alkotmánynak s a törvényeknek megfelelőleg uralkodandom és minden gondolatomban és tetteimben csak a nemzet javát tartandom szem előtt. Midőn ezen esküt Isten s a nemzet előtt ünnepélyesen kimondom, hivatkozom az Ur Isten tanuságára, kinek az ítélet napján számadással tartozom, és megerősítem az eskü őszinteségét azzal, hogy Jézus Krisztus Üdvözítőnk szent evangéliumait és keresztjét megcsókolom. Isten engem úgy segítjen. Amin.»

12. Ha a fejedelem kiskoru vagy ha utód nélkül hal meg, a minisztertanács veszi ideiglenesen kezébe a kormányt a nagy skupstina összejöveteléig, melyet azonnal és legkésőbb egy hónappal a kormány birtokbavétele után össze kell hívnia. A fejedelmi hatalomnak ezen ideiglenes gyakorlása alatt a minisztertanács nem változtat

hatja sem a minisztereket, sem az államtanács tagjait. 13. Az utód hiánya folytán összehívott nagy skupština a fejedelem halála után az alkotmány 10. cikke értelmében megválasztja az új fejedelmet. Ha a fejedelem kiskorúsága folytán hivatott össze, úgy a skupština három személyt választ, kik a helyettes kormányt képezik. A helyettes kormány tagjai csak a miniszterek, az államtanács tagjai, a felsőbb törvényszékek bírái vagy azon személyek sorából választhatók, kik ezen hivatalokat feddhetlenül viselték. 14. A helyettes kormányzók működésük megkezdésekor esküt tesznek a nemzeti gyűlés előtt, melylyel hűséget esküsznek a fejedelemnek és kötelezik magukat arra, hogy az alkotmánynak s az ország törvényeinek megfelelőleg fognak kormányozni. Ezután tudatják a néppel proclamatio útján, hogy hivatalos működésüket megkezdették s hogy a fejedelmi hatalmat a fejedelem nevében gyakorolják. 15. A fejedelmi hatalmat ideiglenesen gyakorló tagjai a minisztertanácsnak csupán a rendes állásukkal kapcsolatos fizetést élvezik. A helyettes kormányzók a fejedelem civilistájának ötöd részét kapják egyenlő részekben. A többi négy ötödöt a fejedelem kapja. 16. Ha a helyettes kormány tagjainak valamelyike működésének ideje alatt meghalna, a többi két tag egyetértve az államtanácscsal, kijelöli a harmadik helyettes kormányzót, legkésőbb a megüresedés keltétől számítva, addig is maguk élén a teljes fejedelmi hatalommal. Ha a helyettes kormányzók valamelyikét oly betegség éri, mely a többi két helyettes felhívása folytán az államtanács részéről kijelölt három orvosnak véleménye szerint, egyetértőleg a többi két helyettes véleményével, ötlet hivatala ellátására képtelenné teszi, úgy a többi két helyettes kormányzó a harmadiknak akadályoztatása ideje alatt érvényesen intézi az ügyeket. Ha a három helyettes kormányzó valamelyike rövid időre az országból távozni kénytelenülne, a többi kettő szintén érvényesen intézheti az ügyeket; de ezen esetben társainak írásbeli nyilatkozatot fog hagyni, melynek értelmében ő hozzájárul mindenhez, a mit az utóbbiak ezen idő alatt hatáskörük keretében tettek. A megelőző esetek mindegyikében azonnal közzé kell tenni azon indokokat, melyeknél fogva csupán két helyettes kormányzó van hivatva a fejedelmi hatalom gyakorlására. 17. Ha a fejedelem kiskorúsága öt évnél tovább tart, a nemzeti gyűlés a helyettes kormányzókat csupán három évre választja, ha azonban a fejedelem kiskorúsága öt évnél tovább nem tart, a megválasztott helyettes kormányzók hatalmukat ezen egész időszak alatt megtartják. (Ezen intézkedés ad hoc hozatott Bláznávác, Ristics és Gavrilovics kedvéért, minthogy Milánnak kiskorúsága csupán 4 évig és néhány hétig tartott.) Ugyancsak leendő helye akkor, ha a helyettes kormány ugyan több éven át működött, de a teljeskorúságot megelőző időszak már nem több mint öt év. 18. A helyettes kormány végét éri a fejedelem nagykorúságával s ez aztán proclamatio útján tudatja a néppel, hogy teljes korát elérvén, az ország kormányát kezébe veszi. 19. Szerbia trónörököse a keleti igazhitű valláshoz kell hogy tartozzék. 20. A trónörökös, valamint a fejedelem fiai az uralkodó fejedelem beleegyezése nélkül nem nősülhetnek. 21. A kiskorú fejedelem nevelésének gondozása és javainak kezelése három gyámra van bízva, kiket a helyettes kormány, egyetértve az államtanácscsal és a fejedelem anyjának előzetes meghallgatásával, jelöl ki. A helyettes kormány tagjai gyámok nem lehetnek. (Milán gyámjai voltak Mihailovics Sztefsa, Miloikovics és Czenics.)

Dr. Herich Károly.

A nyilvános gyűlekezetek és a politikai egyesületek rendőri joga.

(Folytatás)

A forradalom, mely céljául tűzte a polgárok egyéni jogainak kiterjesztését, szakított a múlt tradícióival — és teljes szabadságot megalkotott polgárainak, a gyűlekezési jog gyakorlását *csak az előleges bejelentéshez* kötve valamennyi gyűlekezetek tekintetében. Hanem egy teljes év sem folyhatott le, már visszavonattott e jog. Főindoka e visszavonásnak a jacobinusok clubbja volt. A többi decretumok közül az 1790. november 19-ki előmeri ugyan a polgárok békés gyűlekezési jogát, de a törvények rendelkezéseinek tiszteletben tartásának feltétele mellett. Csakhamar érezhető volt a reakció hatása. Két hó alatt három törvény keletkezett, mely a gyűlekezeti jogot volt korlátozandó. Az 1791. május 22-ki decretum megvonja a népgyűlekezetektől a petíciók collectiv előterjesztési jogát, a június 14-ki decret. tiltja a munkások azon gyűlekezeteit, melyek célja a régi corporációk helyreállítása volt, végül a július 19-ki törvény 14. art. az előleges bejelentés feltételéhez köti a clubbok alakítását. E megszorítás azonban nem tekintett elegendőnek, mert már azon év október 9-kén hozott decret. tiltja a clubbok mindazon cselekményeit, melyek folytán politikai létezésüket árulnák el, milyen cselekményül a petíciók collectiv beadása nyilvános ünnepélyeknél testi megjelenés stb. tekintett. Egészen másképp járt el az assemblée legislative után bekövetkezett «convention». A helyett hogy bátorsága lett volna a népgyűlések ellenében védekezni, vakmerő volt legszigorubb büntetéseket mérni azok ellen, kik hozzá nyultak a gyűlekezetekhez. És bekövetkezett a világhírű 1793. június 13-ki decretum, mely 2. §-ban megtiltja a közhatóságoknak a polgárok gyűlekezetei megzavarását. A «déclaration des droits de l'homme» mely az 1793. június 24-ki alkotmány egyik fő részét képezi, maga egy alkotmányos tény, mely biztosítja a gyűlekezeti jogot.

De csakhamar ismét következik a reakció — miután a gyűlekezetek államot az államban alakítottak. A nagy nemzetet a végenyészettel fenyegették! Először tehát betiltattak a nők clubbjai s követeltetett a gyűlések nyilvánossága. Egy későbbi decret. *először* követeli az egyesületek tagjainak névsorát. Nem sokára ezután kimondatik a törvény, hogy a polgároknak politikai jogaik gyakorlása csak a *municipális* gyűlekezetek kebelében van megengedve — s így ezzel határozottan betiltattak a nyilvános politikai gyűlekezetek is.

Igy álltak a dolgok 1810-ig, mikor a büntetőtörvény előkészítési munkálatainál a gyűlekezeti ügy is mélyen érdekelt a kedélyeket. Az új törvényhozás élet a gyűlekezeti szabadság *ellen* fordítá. Mihelyt 20 személynél több mindennap vagy meghatározott napokon. volt, irodalmi, vallásos vagy politikai célból összegyűlekezendő: a kormány önkényére bízott a megtartás feltételeinek megalapítása. A code pénal 291. és 294. §§-ainak ama megszorítása azonban csak az *egyesületekre* vonatkozott — nem politikai célú gyűlekezetek az előleges engedélyezéstől *nem* tétettek függővé.

Az 1834-ki törvény megáll az 1810-ki elveinél. Főbaj mindekkoráig az vala, hogy maga a gyűlekezeti jog, bár elvben el volt ismerve, törvényileg biztosítva nem vala, miután rendelkezést az újabb törvényhozások annak gyakorlatára nézve nem tartalmaztak. Minélfogva az igazgatás támaszkodva a conventió és a consulátus rendeleteire, e jog gyakorlását lehetetlenné tette. Ez időben úgy félt a kormány a gyűlekezetektől, hogy a gyárosok *számadás tétel* végetti összehívását a munkaházakban sem tűrte. Ezen végletből nemsokára más végletbe ment át a francia. 1848-ban ismét helyreállott az absolut gyű.

lekezeti szabadság már nem egyszer megbánt és megsiratott uralma. A bekövetkezett visszaélések gyászos tényeit hiven följegyezte a történelem.

Az 1848-ki július 28-ki törvény a politikai gyűlekezeteknél előleges bejelentést követel, kitiltja onnét a kiskorúakat és nőket, nyilvánosságot és egy tisztviselő jelenlétét követeli stb. Az 1848. december 16-ki alkotmány 8. §-ában elősméri a gyűlekezeti jogot, azon tág föltétellel, hogy mások jogai és szabadsága s a közbiztonság tiszteletben tartassék. E törvény azonban a közbiztonság védelméül elégtelennek bizonyulván — ismét kellett a többször segélyül választott fegyverhez, a hatósági mindenhatósághoz folyamodni. Az 1849. június 19-ki törvény egy évre megadta a kormánynak a jogot minden veszélyesnek vált gyűlekezetet betilthatni. Minthogy pedig a helyzet nem javult, az 1852. márczius 25-ki törvény az előleges hatósági engedélyhez köti az összes gyűlekezeteket.

Ily eljutottunk az 1868. június 6-ki törvényhez. A mai francia ne büszkélkedjék ezen törvényével, mert azzal, hogy a magán gyűlekezetek feltétlen szabadságát biztosítja, még nem tett eleget feladatának — a mennyiben a politikai gyűlekezetekre nézve fentartotta a régi korlátozásokat. E törvény lehet opportunus, de szabadelvű soha. A nagy francia nemzetnek ma még tilos politikai ügyek fölött szabadon, háborítlanul vitatkoznia! Csak éretlen, feldult, erkölcsileg bomlott népeknél állhat meg az 1868-ki törvény azon része, mely a hatóság önkényére bizza a politikai gyűlekezetek keletkezését. E korlátozásnak valódi célja a császárság védelme népuralom ellen volt — a köpeny, melylyel elfedezett a tulajdonképi indok a francia könnyelműsége és szenvedélyessége, — a milyen elcsépelt oly hazug védelem.

Miután részleteiben ösmerjük már e törvényt, röviden még a büntető rendszerről kell megemlékezni. A 9. art. a gyűlekezeti törvény rendeleteinek megsértését, mint kihágást két fajú büntetéssel sújtja — 100—3000 frankig terjedő pénzbírsággal és 6 naptól 6 hónapig terjedő börtönnel. Felelősségre vonja a rendezőket, kiktől elválasztandók a szinte felelős nyilatkozatot tevők (déclarants et organisateurs), azokat kik helyiséget kölcsönöztek vagy kibéreltek.⁶⁸

Bajorországban az 1818. május 26-ki alkotmányos Chorta kihirdetéseig irányadó volt a legridegebb preventiv rendszer. Az első törvény, mely elvi kérdést oldott meg az 1784-ki június 22-ki Generalmandat, mely világosan előleges hatósági engedélyezéshez köt minden egyesülési formát. Annak daczára pedig, hogy az említett Charta a gyűlekezeti szabadságot biztosította — a gyakorlatban az államigazgatás még 1832. évben is viszsztatérve az 1784. évi rendeletig — a preventiv elv szellemében rendelkezett. Az 1832. évi július 5-ki szövetségi törvény sem ment messze előre, mert a politikai egyleteket tiltja s a gyűlekezeteket előleges engedély nélkül meg nem engedi.

A bajor jog fejlődésének harmadik korszaka az 1848-ki mozgalommal veszi kezdetét, mely időben a gyűlekezeti jog tényleg rendőri engedélytől függetlenül gyakoroltatott. Két év múlva megkapta a bajor nemzet a ma is érvényben álló 1850. febr. 26-án szentesített jogát, mely az egyéni szabadság és a közrend érdekeinek egyaránt teljesen megfelelő, szabadelvű jogrendszer. A hatósági engedélyezés csak a törvényben meghatározott esetekre van szorítva.⁶⁹

(Folytatása követk.)

Dr. Fekete Gyula,
kir. törvényszéki bíró.

Egy jeles francia író a római novatio, cessio és delegatióról.

Általában elterjedtnek nevezhető azon vélemény, hogy a római jog tudománya korunkban a francziáknál e nagy nemzetnél, egészen el van hanyagolva. A német vagy magyar romanistának eszébe sem jut, hogy tanulmányai közben a francia irodalom termékei után keresgéljen, hisz, — a mint mondani szokás, a mióta a Code civil meg lett alkotva, a francia jogászok megszakítottak minden összeköttetést a római joggal. Mily téves vélemény! Nem vonja és vonhatja senki sem kétségbe, hogy a római jog terén a vezérszerep a németek kezében van; de hány alig ismert francia nevet említhetnénk itt fel, melyek viselői méltán sorakozhatnak a római jog legelső német művelői mellé, a kiknek művei, ha nem is tárnak annyi újat előnkbe, mint a világszerte ismert német írókéi, de birnak, — általánosságban véve, — ezek felett azon nem csekély előnnyel, hogy, — élénk felfogásuk hatalma alatt, — a már létező mintegy megelevenül, új létet nyer. És valóban csodálkoznunk kell azon, hogy szakmánk terén, a jogászok oly kevéssé, vagy éppen nem igyekeznek értékesíteni a francia irodalom termékeit, hisz csak önérdékükben cselekedének akkor, midőn az ezt jellemző széleskörű áttekintést, eleven felfogást, a francziák kizárólagos sajátosságát képező és e mellett a legnagyobb alapossággal egyesült, leirhatlanul vonzó irmodort, tanulmányaiknál segélyükre hívnák, mert a Papiniusi homályosoknak tetsző gondolatokat Gainsi egyszerűségben és e mellett legszellemdusabb felfogásban látnák maguk előtt reproducálva.

Állításomnak élénk bizonyítékát képezi az előttem fekvő s a sajtó alól alig pár hete kikerült mű:

Études sur la novation et le transport des Créances en droit romain, par PAUL GIDE professeur a la faculté de droit de Paris. Paris L. Larose. 1879.

Nincs kétségem az iránt, hogy e mű a világirodalomban, — mihelyt megismerik, — szép helyet fog kivívni magának, mert a fennebb jelzett sajátosságok mellett rendkívüli érdeme van abban, hogy nem egy, a tudomány terén kétségtelen igazságnak tartott tétel ellen, ritka alapossággal, szellemdus felfogással és merem állítani nem csekély eredménnyel, sikra száll és ezeket megdöntve, helyeket másokkal, egyszerűbb és találóbbakkal betöltve, ismét egy lépéssel előbbre viszi, a fejlődésében pillanatig sem szünetelő tudományt!

És részint e körülmény tudatában, részint pedig azért, hogy még csak igen rövid ideje, hogy a szerzőnk által fejtegetett kérdések tekintetében helyesebb felfogás kezdett általában is elterjedni, — mert azon téves is folyton uralkodott feltétel uralma alatt, hogy a novatio, cessio kifejezéssel maguk a római intézmények jöttek át a modern jogba, a római jog valódi felfogása nem következhetett be, — hasznosnak látom, ha egy könyvismertetés szokott szűk keretétől kissé eltekintve, a bemutatandó mű tartalmát, ennek rendszerét követve és igénytelen megjegyzéseim és összehasonlításaimmal kísérve, a rendszerinti módnál kissé behatóbban fogom ismertetni, annyival is inkább, mert a kérdés szerzőnkben egy oly munkásra akadott, ki páratlan ismeretek mellett ritka egészséges ítéllettel, finom történelmi érzékkel bir.

A mű 506 nagy 8-ad rétű lapra terjed és négy részre oszlik; az első: a novatio, a második: a litterar szerződés, a harmadik: a cessio, a negyedik: pedig a delegatióval foglalkozik, a mint szerző mondja (Preface V.) «études, bien que différentes par leurs titre, ont entre elles une étroite connexité»; mindezek a novatio s illetve a cessio vonatkoznak s ha utóbbi két tárgy egyesítve van, ennek oka abban rejlik, hogy a római jogban azok elválaszthatlanok voltak egymástól.

⁶⁸ OLV. DUBOIS id. m. 13. s k. l. *Nouveau dictionnaire de police*. Elouin, TRÉBUCHET és LABAT-tól. BLOCK. *Dictionn. de la politique*. II. k. Réunion.
⁶⁹ L. bővebben MEYER. *Staatsacten für Geschichte und öffentl. Recht*. III. kiad., II. k. 230. s k. l. Ugy PÖZL id. m. 426. s k. l.

Az első részben szerző egy bevezetést bocsát előre és ebben nagyjában kimutatja a római és modern novatio közötti különbséget; a kifejezés maga Cicero és Gaius korában ugyan az volt mint ma «mais si les noms et les formules sont restés les mêmes, les choses ont changé». A mit ma novationak nevezünk, az nem egyéb, mint egy bármiféle egyesség, melylyel egy régebbi adósság megszüntetetik az által, hogy helyébe egy új állittatik. (A mint a németek ezt kifejezni szeretik: «Negation durch Position».) Ez ezerféle alakban mehet végbe és e tekintetben a rómaiaknál egy követelés transformálására ép annyiféle alak létezett mint nálunk. Mi ez eseteket mind novationak nevezzük, a rómaiak egyiket sem nevezék annak; a római jog itt két külön független actust látott; egy szerződést, mely mutuo dissensu feloldatik s egy ujat, mely ettől egész függetlenül jön létre, bárha látszólag össze is esnek. A római jog nem nyitott a magánegyességek számára egy körülhatárolatlan tért, mint ezt a modern jogok teszik, az megszabá a jogi cselekvények számát, megszabá alakjukat s mindeniket egy sajátos jelleggel ruházá fel, melyen a felek nem változtathatának. És a novatio azon jogi tények közé tartozik «auxquels la loi a conféré avec un nom special, une forme précise, et une individualité distincte». „*Stipuler ce qui est déjà du, voilà la novation romaine*“. A novatio hatályai itt a stipulatio tényében, mint egyetlen actusban egyesülnek. Ha helyes fogalmat akarunk szereznünk a római novationról, nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy egy oly jog áll előttünk, hol az alak hordá magában az alapot; itt az alak változása a kötelelem változását vonja maga után s a novatio nem egyéb, mint egy *transformatio* a szó szoros értelmében. Ép ez okból a mint a római jog e jellegét veszti, a novatio fogalma is átalakul, ma nap pedig csak a név áll fenn abból.

Hogy a római novatiót a maga eredetiségében megismerjük, nem szabad a Iustiniani törvényhozást kutatásunk alapjául vennünk, hanem vissza kell mennünk Gaiusig, kinek III. k. 176. §-a teljesen kielégítő alapot nyújt a római novatio eredeti fogalmának és kellékeinek egybeállítására. S az idézett helyben három szigorúan elválasztott előfeltételt különböztethetünk meg; szükséges a novatiohoz: 1. egy stipulatio, 2. hogy az valami ujat tartalmazzon, 3. a novatio tárgya ugyanazon debitum kell hogy legyen. Sem több nem kellett, sem kevesebb nem volt elegendő, a miért is a novatio fogalmilag: «stipulatio nova prioris debiti». A novatio hatálya pedig az, hogy: «nova obligatio nascitur, prima tollitur». (Ebből látható, hogy az *animus novandi* kelléke [mint negyedik előfeltétel] eredetileg nem létezett.) A novatio hatálya ezek szerint egy translatibus áll.

E bevezetés után kimondja szerző, hogy első sorban az eredeti novatio kellékeivel kíván foglalkozni s ezeket tisztázva a követelések átszállásával (*transport des créances*) foglalkozó részben fogja a hatályt bonczkés alá venni.

A második fejezet az első kellék *stipulatioval* foglalkozik. Hogy mi volt a stipulatio, arra könnyű felelni s a legtöbben be is érik ezzel. De nekünk tovább kell mennünk és megvizsgálunk, hogy minő szolgáltatokat tesz a stipulatio a forgalmi életben, miben lelte ez fel fő alkalmazását? És itt egy nagyjelentőségű momentumra akadunk, a stipulatio jelentősége a követelésnek *causa a debendi* (a mint GIDE nevezi: «*causa naturelle*») való függetlenítésében áll; ma ugyanazon célra szolgál a váltó és habár a róm. jogban a későbbi fejlődés folyamában a helyzet tényleg változik (*exceptio doli, conditio sine causa a promissor részéről*), elvben, jogilag a stipulatio mindvégig független a jogalaptól. Ezzel a novatio lényege is adva van; valahányszor egy hitelező, — követelését szabatosb alakba akarva önteni, — stipulálja azt, mivel adósa neki tartozik, egy novatio jön létre.

És valamint ahitelező kielégítettnek tartja magát igen gyakran, ha pénzbeli fizetés helyett egy váltót vagy más kereskedelmi értékpapírt kap, így volt ez a rómaiaknál is a stipulatioval.

A mi már most a stipulatio debiti gyakorlati hasznát illeti, ezt röviden a következőkben foglalhatjuk egybe! A bona fidei iudicium helyébe mindenekelőtt a strictum iudicium lépett, a mi nemcsak a hitelező, hanem az adós érdekében is állhatott; (a követelés limitálva lett, a járulékok esetleg elejtettek, *acceptilatio* lehetővé tétetett, etc. etc.) továbbá jelentős volt régen főleg azért is, mert kezességi szerződés csak ezzel kapcsolatban jöhetett létre. Mindezen alkalmazások egy közös cél szempontja alá foglalhatók és ez pedig abban jut kifejezésre, hogy a materialis szerződések fel lettek ruházva a *contractus verbalis*, formal szerződés minősége és kiváltságaival. A stipulatio használtatott fel szerződések módosítására (ez egyaránt vonatkozván anyagi és alaki szerződésekre). A novatio tevé továbbá lehetővé a képviselőt («*Quod Titius a te stipulatus fuerit id mihi dare spondesne*»), a mennyiben t. i. kikerülhetővé tette a mandatummal egybekötött veszélyeket.

Ezekből látható, hogy a régi novatio mennyire eltérő alkalmaztatásában a maitól. Ma a novatio nem az alak, nem a módosítások, nem a cím, hanem a követelés objectumának, alapjának megváltoztatásában áll, mi a római stipulatio debitivel lehetetlen volt; ily formán a modern novatio fő, sőt egyetlen alkalmazása ép olyasmiben jut kifejezésre, mire a római novatio soha sem alkalmaztatott.

Az alak tehát egy *érvényes stipulatio*ban állott, ez teljesen elegendő volt a novatio létrehozására, hogy ez haszonnal járt-e vagy sem a hitelezőre, ez minden figyelmen kívül hagyatott «*l'équité comme la logique exigent qu'il en soit ainsi: il faut que le débiteur et le créancier trouvent l'une et l'autre dans le principe formaliste les mêmes avantages comme les mêmes dangers*».

Dr. Kiss Mór,
egyet. magántanár.

(Folytatás következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Telekkönyvi kezelés és átídomítás hiányai.

(Vége.)

Az 1869. ápril 8-án kelt igazságügyi miniszteri rendelet 10. §-nak, illetőleg az ujonnan szerkesztett telekkönyvek közzétételéről, azok átalakításáról, és kiegészítéséről 1876-ban készült törvényjavaslat 45. §-nak második bekezdése szerint egészen hatályon kívül helyezendő, illetőleg kihagyandó lenne, sőt elrendelendőnek vélném, miszerint a legelő és erdő elkülönítés esetében is, az egész község telekkönyvi lapjai a birtokszabályozási földkönyv szerint átídomítandók. E vélemény czélszerűségét bizonyítja az, hogy a telekkönyvek eredeti szerkesztése alkalmával az írtás földek külön

megjelölés mellett, a sajátképeni urbéri telektől megkülönböztetve telekkönyveztettek. Az írtás földek a legutóbbi években keresztül vitt urbéri perekben maradvány földekül tekintetvén, mint ilyenek maradtak a volt jobbágy, vagy zsellértelek tulajdonosának, s urbéri telek minőségű tulajdonává lettek. Ezen és ehhez hasonló körülményeknél fontosabb, az államkincstár, és a magánosok érdeke, ugyanis az egyedül az erdő és legelő elkülönítésére irányított urbéri perekben is, a határ egész területe felméretik, osztályoztatik, a földkönyv, és térkép meghitelesítettik, és így a térmérték is a valóságnak lehető hiven kitüntetve van. Ezen földkönyv és térkép alapján készült az eddigi adó katasteri munkálat.

Az 1875. évi XXV. t. cz. 3. §-a követeli, miszerint ingatlanokra vonatkozó jogügyleteknél, az ingatlant terhelő különböző adónemek mennyiségét igazoló hatósági bizonyítványt is át kell adni az adóhivatalnak. Minthogy ily jogügyletekre vonatkozó írásbeli okmányoknál a telekkönyvi lap, és helyrajzi számok helyes megjelölése egyik elmaradhatlan kellék, minthogy a telekkönyvi eredeti felvétel és birtok szabályozási mérnöki munkát szerinti térmérték és düllő elnevezés eltérő, kérdem, mily alapon tudja az a községi körjegyző az adó munkálatokból, a jogügylet tárgyát képező ingatlan adója mennyiségét helyesen kimutatni? véletlen ha reá talál, de legtöbb esetben vagy a kincstári, vagy a magánérdek rovására történik a bizonyítvány kiadása, mely aztán az illeték szabási hivatalok teendőjét szaporítja, és a pénzügyi közegek elleni bizalmatlanságot fokozza. Ha a szerződő felek a jogügyleti okmányban, kivált részlet eladásoknál támaszkodnak a birtok szabályozási földkönyvben kitüntetett térmértékre, és a szerint készítik az elkülönítési térrajzot, a tulajdonjog bekebelezése iránt kérelmük az elutasítás veszélyének van kitéve, mert a telekkönyvi térmérték vagy csekélyebb, vagy nagyobb, ha pedig a telekkönyvi térmértéket használják, mely a valóságnak meg nem felel, az egyik vagy másik fél tetteles birtok tulajdoni joga a vitássá tétel veszélyének van kitéve,

Ezek, és ezekhez hasonló számos nem eshetőségek, de megtörtént körülmények bizonyítják azon vélemény helyességét, miszerint legelő és erdő elkülönítés esetében is, az egész határ telekkönyve átadomítandó.

Valóban nem csodálkozom ha a telekkönyvi ügyek kezelésével, azok lényegével nem ismerős, előadásaim némely részének valódiságát kétségbe vonja, vagy kérdezi hogy történhetik egy, és ugyanazon igazságszolgáltatási ágban ily egymástól lényegesen eltérő eljárás. Megkísértem a feleletet. Legyünk őszinték és pedig az egyesekre való tekintet nélkül. A kir. törvényszéki, és járásbírák egy része a telekkönyvi intézményt alaposan nem ismeri, és ha vele való foglalkozásra van utalva a telekkönyvi törvény, és szabályrendeleteket úgy elméletileg mint gyakorlati alkalmazásnál sokkal könnyebbeknek tartja, mint sem külön tanulmány tárgyává tenni érdemesnek tartaná, s a telekkönyvi ügyek egy nagy részének, számos esetben a legbonyolultabb ügyeknek elintézésére, a bírói ügyviteli szabályok alapján — a telekkönyvvezetőt kéri fel. Szerencse ha a szó teljes értelmében szakértő az illető telekkönyvvezető, de ha nem az. és csak kepzeli magát olyannak, sok esetben elkövetetik a lényeges hiba, a nélkül hogy az érdeklét felek azonnal észre vennék, s ellene jogorvoslattal élhetnének. Azon bírák és telekkönyvvezetők száma pedig, a kik a hiteltelekkönyveknek a birtok szabályozás utáni állapot szerinti átadomításával gyakorlatilag foglalkoztak volna, és az e részbeni rendeleteket különös tanulmányuk tárgyává tették volna még kevesebb. Ennek oka tapasztalatom szerint az, hogy az átalakítási tervet készítését némely előadó bíró a telekkönyvvezetőre, sok esetben közvetlen a telekkönyvi átadomításokhoz ideiglenesen felvett díjokra bizza.

Az előmunkálatok befejezése után, ha azok a telekkönyvi hatóság elé terjesztettek, ritka bíró vizsgálja, mert sok esetben ha akarná is, nincs reá ideje, és így a nélkül hogy szakértőileg vizsgálatná az előmunkálat, a helyszínére a hitelesítésre határnapot tűz. Ily hitelesítési eljárásnál, legtöbb esetben a tkvi előadó az ügymenete vezetését a telekkönyvvezetőre, ez pedig ha az előmunkálat előtte szintén ismeretlen lévén, az átadomításra alkalmazott díjokra bizza, a ki sok esetben előmunkálatát csálhatatlanul helyesnek tartván, a hitelesítés felületesen eszközöltetik, és az elkövetett hiba marad, sőt mint helyes sanctionáltatik, a díjok pedig igen gyakran csak az 1869. évi ápril 8-án

kelt igazságügyi miniszteri rendelet 19. §-ában megengedett átíratási kérelmek foganatosítására fordítja egyik fő figyelmét.

A telekkönyvi lapoknak átadomítása számos esetben felette sok munkával, nehézséggel járt, s több oldalú szakismeretet igényel.

Ugyanis némely urbéri bíróságok megtörték azt, hogy a működő mérnök, a földkönyvben egy birtok testként általában $\frac{1}{8}$, némelyike egy egész telket vett fel, ha bár azt többen és különböző arányban birják is. Ily mérnöki munkálat mellett a felek meghallgatásával a helyszínén kell a birtokarányt kipuhatolni, és minden egyes térképi szám alatti birtokrészt, a tetteles használatnak megfelelőleg a térképen választó vonalokkal megjelölni, s a térmértéket kiszámítani, az így kipuhatolt birtoktestet, a telekkönyvi birtoktesttel azonosítani. Némely mérnöki munkálatból az sem vehető ki hogy a tulajdonosul felsorolt 6, sőt több birtokosok, mily arányban, hanyad részben tulajdonosok. Ily mérnöki munkálat mellett a telekkönyvi lapok szerinti tulajdonosok neveit, de leginkább birtokarányuk azonosítását kipuhatolni és a térképen, valamint a telekkönyvi lapokon elkülönítve, helyesen, a tényleges és telekkönyvi állapotnak megfelelőleg a birtokot felvenni, szóval egy helyes birtoklapot szerkeszteni és helyes térkép másolatot kivált tüzsurások után készíteni, azokba a tetteles birtoknak megfelelő számos új választó vonalokat lehető híven berajzolni szerintem oly szakismeretet igényel, melylyel kevés átadomító díjnak dicsekedhetik.

Nagy hátrány az is, hogy az urbéri bíróságok igen ritka esetben követelik, vagy követelték a működő mérnöktől a sorozati laistromot; és nem közlik azt a telekkönyvi hatósággal, pedig ily sorozati jegyzékkel minden mérnök bir, birnia kell, mert e nélkül egy birtok tagosítási munkálatot sem készíthetne. Ugy de ezt le kellene tisztázni, erre pedig talán nem is alkudott a volt földes urasággal, s ha az urbéri bíró zaklatására meg is igéri annak utólagos beküldését, azonban ha munkálata hitelesített, várhatja, sürgetheti, az urbéri bíró, de felette ritka esetben kapja meg. Ily munkálatnak a mérnöktől való követelése rendeletén alapszik, de ritka esetben foganatosittatik. Ily sorozati jegyzék a telekkönyvi átadomítási munkálatot mennyire megkönnyíti, sőt biztosabbá teszi, szakértők előtt fejtegetnem felesleges.

Az általam felsorolt és szerintem téves telekkönyvezési eljárások hány telekkönyvi hatóság területén divatoznak, nem tudom határozottan csak azt állithatom, több helyeken. Vannak-e még többféle szabálytalan, és zavart előidéző kezelési hibák szintén nem tudom, hanem azt tudom és hiszem, hogy az igazságügyi miniszter ur azok minél csekélyebb számáról bir tudomással, mert ha birna, bizonyosan «egy konkrét eset alkalmából meritett szabályrendelettel» azok megszüntetését már elrendelte volna. Szerintem a különféle birtokzavarokra okot szolgáltatott, és szolgáltató téves telekkönyvi kezelés okainak ismeretét az igazságügyi miniszter ur aligha leendő képes másként megszerezni, mintha gyakorlatilag is szakértő, és a helyes telekkönyvi kezelés s átadomítási munkálatban jártas egyéneket, egyenlő utasítás mellett az összes telekkönyvi hatóságokat lehetőleg egyidejűleg megvizsgáltatja, a kik tapasztalataikról, részrehajlatlan jelentéseiket beterjesztvén, ezekből némileg felismerhetné azt is, kik az ügyes, szorgalmas és szakértő telekkönyvvezetők. Szerintem ehez nem szükséges országos telekkönyvi hatóságnak felállítása, utazgattatása, elérhető ez a fentjelzett rövidebb; és kevésbbé költséges uton is. Ilyféle vizsgálatoknál másik fődolog az, hogy az illető a kiküldetést ne szórakozási; rokon látogatási mellék tekintetből fogadja el; hanem a közügynek, és közérdeknek való szolgálat tételnek, és pedig súlyos felelősséggel járó kötelesség teljesítésnek tekintse; s még ily érzet mellett is vessen

számot magával quid valeant humeri. Szükséges továbbá, hogy ne csak jelentse magát a kir. törvényszéki elnök, hanem véle együtt, tegye a vizsgálatot, melynek azon jó eredménye lenne, hogy a talán különben sem szakértő elnök is megismerkednék az ügymenettel, annak netaláni hiányai, hibái, s jövőre az ellenőrzést, főfelügyeletet helyesebben, sikeresebben teljesítené. Végül még felemlítem az 1855. évi december 15-én kelt telekkönyvi rendelet 114. §-ban foglalt intézkedéseknek, sok telekkönyvi hatóságnál már változatlanul helyesnek elfogadott, — szerintem azonban téves, és hibás gyakorlati alkalmazására vonatkozó észrevételeimet.

Ezen törvényszakasz szerint a végrehajtási kérelemnek helytadó bíróságnak, azon eredeti okiratot (bírói egyesség, ítélet, vagy váltóügyekben a sommás végzést), melyre a végrehajtás megengedett, — a telekkönyvi hatóságokkal, — a végrehajtási zálogjog bejegyzése végett közölni kell. Ezen törvénybeni intézkedésnek azonban csak felette ritkán felelnek meg a polgári bíróságok, — sőt még azt is eltűrik, hogy az eredeti okirat másolatai, különösen a váltó ügyekbeni sommás végzések — oly hiányosan közöltetnek, hogy abból magából azt sem lehet kiolvasni, megérteni, ki a felperes, illetőleg végrehajtó. A sommás végzések, rendesen a sommás váltókereset rubruma nélkül másoltatván le, — a váltóreferens pedig a végzésben csak a felperes kifejezést használván a név. vagy nevek helyett, — igen természetes, hogy a rubrum nélkül másolt végzéstől a felperes neve ki nem vehető, a minnek azon következménye van, hogy a törvényhez szigorubban ragaszkodó telekkönyvi bíró a mellékjelzalog tárgyakra csak a végr. zálogelőjegyzési rangsorozatot adhatja meg az eredeti beérkezéig. — Várja aztán, hogy a telekkönyvi rendszabály 114. és 136. §§. értelmében a bekeblezés vagy előjegyzés teljesítéséről szóló, záradékkal ellátandó eredeti okiratot, a fő vagy egy másik mellékjelzalog hatóságától megkapja; azonban tíz eset közül legalább kilencszer csatlakozik, mert a fentebb jelzett okirat nem érkezik, hanem csak egy egyszerű végzés, mely szerint, a végrehajtást elrendelő bíróságnak számu végzése alapján a végrehajtási zálogjog ezen és ezen telekkönyvi lapon foglalt birtokra mint főjelzalogra bekebleztetett.

Szerintem ezen telekkönyvi eljárás szintén téves, és törvényellenes, és különösen a tkvi rendszabály 114. §-ában foglalt rendelkezéssel ellentétes. Ered azon téves felfogásból, hogy a végrehajtás elrendelését tartalmazó bírósági végzés elegendő a végrehajtási zálogjog bekeblezésére még az esetben is, ha a zálogtárgyak több különböző telekkönyvi hatóságok telekkönyvi lapjain bejegyezték, s hogy a végrehajtási zálogjog bejegyzésének, a telekkönyvi rendelet 136. §-ban körülírt bizonyítványnyal ellátása, illetőleg az eredeti okirat záradékolása szükségtelen. Ha ezen téves felfogásban nem lenne, akkor legalább a végrehajtást elrendelő végzést záradékolná a főjelzalogi hatóság, és az általa záradékolat végzést, a 114. §. értelmében továbbítaná a többi telekkönyvi hatóságokhoz, de ez sem történik.

Mi aztán az ily eljárásnak a következménye? az, hogy a telekkönyvi rendeletekhez szigorúan ragaszkodó telekkönyvi hatóság teleklapjain, évekig ott áll az eredeti beérkezéig való rangsorozat feljegyzése, a nélkül, hogy az valaha bekeblezés vagy előjegyzési bejegyzvényre emeltetnék.

Honnan eredhetett ezen nagy mérvben elterjedt, és szerintem visszás és törvénytelen eljárás? Én e kérdést akként fejtettem meg magamnak, hogy első sorban az ügyvéd urak tévednek, mert az ilyennemű végrehajtási kérvényekben nem tesznek a polgári bírósághoz, a tkvi rendelet 114. §-ban világosan és részletesen előírt intézkedési kérelmet; második sorban tévednek a polgári bíróságok is, hogy az elintézési nyomtatvány szűk keretéhez ragaszkodva, szintén figyelmen kívül hagyják a hivatkozott 114. §-t, és

az eredeti okiratot, a helyett hogy a főjelzalog hatósághoz küldenék, az első példánnyal vissza adják a végrehajtató fél ügyvédnek; de tévednek a főjelzalogi telekkönyvi hatóságok is, hogy a polgári bíróságtól az érdemleges intézkedés előtt, be nem kívánják az eredeti okiratot.

E többek által gyakorlatba vett tévedésre talán nem csatlakozom, ha azt állítom, hogy befolyással volt és van némelyek szerint az eljárás egyedüli kiindulási pontjául vett az 1868-ik LIV. t. cz. 359. §-ban foglalt azon kifejezés «a végrehajtási foglalás . . . . . telekkönyvezett javakra vagy jogokra nézve pedig a végrehajtási végzés bekeblezése által történik. E végett a végrehajtást elrendelő bíróság a végzés átküldése mellett, az illető telekkönyvi hatóságot is hivatalból keresi meg». Felfogásom szerint, ezen törvény idéztem szavai által a telekkönyvi törvény 114. §-a hatályon kívül nem helyeztetett; sőt az által való hatályon kívül helyezése a törvényhozásnak gondolatában sem volt, és pedig nemcsak azért, mert ilyennemű intézkedést nem tartalmaz, de azért sem mert az 1868: LIV. t. cz. 18. §-ban az ingatlan vagyona vonatkozó jogok feletti bíraskodást a birtokbíróság illetőségéhez tartozónak mondja ki, és minden dologi cselekményt u. m. becslés, zárlat s. a. t. a birtokbíróság teendőihez számít, és a birtok bíróság teendőit a telekkönyvi osztályra ruházza; az 53. §. a rendes bírói illetőségtől való eltérést a telekkönyvi ügyekben meg nem engedi, a 353. §. szerint pedig «a bíróságok, melyek dologi törvényhatóságot nem gyakorolhatnak (mint a polgári törvényszékek) ha valamely ingatlanra rendelték el végrehajtást, annak foganatosítása végett a végrehajtási iratok (tehát szerintem a végrehajtási jog alapjául szolgáló eredeti okiratok is) átküldése mellett, mindig az illető dologi bíróságot (azaz a telekkönyvi hatóságot) tartoznak megkeresni; a 19. §. szerint a telekkönyvi hatóság jogköréhez pedig azon ügyek ellátása és kezelése tartozik, melyek a fenálló telekkönyvi rendszabályok szerint intézendők el. A telekkönyvi hatóság pedig tisztán telekkönyvi ügyekben, melyekhez tartozik a végrehajtási zálogjog bekeblezése vagy előjegyzése is, egyedül a telekkönyvi törvényt ismerheti irányadóul. Nincs tehát szerintem törvény és az 1868. évi LIV. t. cz. 359. §-a sem magyarázható akként, mely szerint a végrehajtási zálogjognak több telekkönyvi hatóságok telekkönyveiben való bekeblezésénél a végrehajtásnak elrendelését tartalmazó bírósági végzést, magában elegendőnek tartaná a végr. zálogjog bekeblezésének elrendelésére, és a végrehajtás elrendelésére alapul szolgáló eredeti okiratnak a telekkönyvi hatóságokkal való közlését szükségtelennek mondaná ki. Ezen jelzettem téves eljárás megszüntetésére úgy vélem elegendő, és célra vezető lenne, ha az igazságügyi miniszter ur által a kir. törvényszéki elnök urak felhivatnának, hogy a tkvi rendszabály 114. §-ban foglalt intézkedések szószerinti szigorú megtartása felett őrködjének.

Hosszúra nyult cikkemet azon kifejezéssel rekesztem be, hogy ennek írására, és a szerintem törvényellenesnek látszó eljárásnak nyilvánosságra való hozatalánál, nem a cikkirási visszkateg, fitogtatás, hanem az igazságszolgáltatás lehető rendszeres és egyöntetű eljárásnak eszközzésére ha keveset is, de mégis tenni vágyó kötelességérzet ösztönzött. Ha felsorolt nézeteim más szakavatottabb egyén által téveseknek bizonyíttatnak örömmel fogadom a felvilágosítást, de előre is kijelentem, miszerint a vitatkozásba való bocsájtkozást jelen elfoglaltságom nem engedi.

Egy kir. törvényszéki bíró.

A közjegyzőkről szóló törvény 119. §-a.

A fentebbi szakasz ismét kiáltó tanujele a törvény hiányos szövegezésének, s úgy van szerkesztve, mint ha határozottan oda irányult volna a szándék, hogy a törvény

szövege kételynek, s eltérő magyarázatoknak legyen kuforrása, a mint hogy e szakasz az is lett.

A 119. §. ugyanis következöleg szól: «A tárgyalás berekesztése után a bíróság végzésileg határoz. *E végzés ellen a törvénykezési rendtartás szerinti jogorvoslatnak van helye*».

Utal tehát a törvénykezési rendtartásra, mi, ha ott hason eset foglaltatnék, vagy a végzések elleni jogorvoslat korlátolva nem lenne, helyes volna, így azonban miután az meg van szorítva, méltán képezi kétség tárgyát, hogy mit akart a törvényhozás fentebbi intézkedésével elérni.

Egyik nézet azt tartja, hogy miután a fentebbi esetben tulajdonképen a végrehajtás korlátozásáról van szó, az ez ügyben hozott végzés ellen azonban a perrend szerint jogorvoslatnak nincs helye, — nincs helye annak a közjegyzői okirat alapján eszközölt végrehajtás folytán emelt kifogások tárgyában hozott végzés ellen sem.

Ez ellen azonban méltán vettetik ellen más részről, hogy a két eset között lényeges a különbség, t. i. a fenforgó esetben nincs megelőzőleg ítélet, s a kifogások által maga a végrehajtás alapjául szolgáló okmány is megtámadtathatik, míg a végrehajtás korlátozása iránti kereset a perrend szerint csak az ítélet után történt tényekre vonatkozhat, s azért azt amazzal egy kalap alá vonni nem lehet, vagyis hasonló eset a perrendben nincs, s ennél fogva a törvény mást nem érthetett fentebbi intézkedésével, mint hogy minden a törvénykezési rendtartás szerint létező jogorvoslatoknak, vagyis felebbezésnek, semmiségi panasznak, igazolásnak és perújításnak helye van.

Igaz ugyan, hogy e felfogás ellen ismét méltán vettetik ellen, hogy a jogorvoslatnak ily korlátlan megengedése mellett a közjegyzői okmány előnye hátrányt szenvednének, s az, ki közjegyzői okmányával biztosságot akart szerezni, ha még perújítás is engedtetik, hosszú ideig bizonytalan-ságban maradna.

Ily kételyben legczélszerűbbnek látszik a törvény indokolásához folyamodni, azonban azzal a mi ott van mondva, tisztába alig jövünk.

Az indokolás ugyanis a 119.—122. §§-hoz szóról szóra a következő: «e szakaszok részletes utasításokat adnak, és pedig a törvénykezési rendtartás szellemében a kifogások beadására, tárgyalására, bírói határozatokra és a kifogások hatályára nézve, csak azt kell még külön megjegyezni, hogy a 121. §. azon oknál fogva, mert itt a végrehajtás nem contentiosus tárgyalás alapján rendeltetik el, többféle kifogást engedve, eltér a törvk. rendt. 376. §-tól».

Tehát a jogorvoslatról nem szól, hanem a 376. §-al kapcsolatba hozza a fentebbi szabályokat. E szakasz pedig a végrehajtás korlátozására vonatkozik, s e szerint úgy látszhatik, mint ha a törvényhozás csakugyan ezzel hason esetet látott volna a fenforgó esettel, s azért a jogorvoslatokra is azt kellene alkalmazni.

De ha meggondoljuk, hogy a közjegyzői törvény 119. §-a határozottan azt mondja, hogy e végzés ellen a törvénykezési szabályok szerinti jogorvoslatnak van helye, lehetetlen, hogy azt az esetet értette volna, melyben a törvénykezési szabályok szerint semmi jogorvoslatnak sincs helye, ez már oly visszás fogalmazás lenne, minőt törvényhozásunkról, e részben tapasztalható gyengesége mellett sem tételezhetek fel, s annál kevésbé tartom alkalmazandónak, mert az indokokban a jogorvoslatról említés nem lévén, nincs semmi határozott alap arra, hogy e részben a végrehajtás korlátozása iránti keresetre célzott volna a törvényhozás.

Azért helyesnek tartjuk a semmitőszéknek ez ügyben tett kijelentését, mely szerint:

«Tekintve, hogy a közjegyzői törvény 113. §-a szerint a végrehajtási végzés ellen nemcsak alaki, hanem a közjegyzői okiratban foglalt jogügylet érvényességére s így az ügy érdemére vonatkozó kifogásoknak is van helye, a beadott kifogások folytán tartott tárgyalás rendén pedig a polg. törvk. rendtartás szerinti és pedig a fent idézett törvény 117. §-a szerint a főeskü általi bizonyítás is alkalmazható;

tekintve továbbá, hogy a főeskü a p. t. rendt. 221. §-a értelmében csak felebbezhető ítélet, s azzal hasonló hatályu végzésekben mondható ki; — de ezen felül mindazon esetekben, melyek a p. t. rendtartás tárgyalásilag eldöntendő kifogásokat enged, ugyanazon törvény 294. §-a szerint a felebbezés meg van engedve;

s tekintve, hogy ezek szerint, miután az 1874: 34. t. cz. 119. §-a a kifogások felett hozott végzések ellen a törvénykezési szabályok szerinti jogorvoslatnak van helye, a p. t. rendtartásban kifejezetten a hason természetü most említett végzés ellene is kiterjesztettnek vehető; ennél fogva;

a közjegyzői törvény 113. §-a szerint kifogások felett tartott tárgyalás elintézéséül hozott végzések ellen ugyanazon törvény 119. §-a szerint a mennyiben érdemleges kérdésre vonatkoznak felebbezésnek, egyébként pedig semmiségi panasznak van helye (1876. június 14-én 7868. sz. a. kelt teljes ülési megállapodás.)

Látjuk mily messze kellett a semmitőszéknek kerülni, hogy nyélbe üsse a hiányos törvényt.

Azért tartottuk szőnyegre hozni e kérdést, mert mint biztosan értesülünk, egyik felsőbb forumon az ellenkező nézet igen erősen vitatott, s a fentebbi semmitőszék határozat — úgy látszik — feledékenységre kezd menni, mi csakis az ügy hátrányára lenne.

Z. L.

Különfélék.

Ungarische Gerichtshalle czim alatt Dr. Rosenberg Lajos mint kiadó és szerkesztő új jogi szaklapot indított meg, melynek egyik kiváló célja a magyar jogélet megismertetése a külfölddel. Mutatványszáma immár megjelent, melynek tartalmát képezik: A lap programja. Az úzsorakérdés Németországban Dr. Schnierer Gyulától. Osztrák és magyar jogi szemle. Legfőbb bírósági határozatok. A börze-bíróhatározatai. Különfélék. Ha a lap hiven céljához, a hazai jogéletnek a külfölddel leendő megismertetésére fogja kiválólag tevékenységét irányozni, oly hasznos és hézagpótló vállalat lesz, melynek kiváló eredményt kívánunk.

Külföldi jogirodalmi könyvészet.

- UNGER J. System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. 6 Bd. Das österreichische Erbrecht. 3. Aufl. gr. 8. 400 S. Leipzig, Breitkopf & Härtel. M. 8.
- VÖLK J. Substitutionsordnung für das Königr. Bayern mit Auslegungsbehelfen. gr. 16. 236 S. Nördlingen, Beck. M. 2.
- VÖLDERNDORF O. v. Concursordnung für das deutsche Reich nebst Einführungsgesetz. 1. Abth. gr. 8. Erlangen, Palm & Enke. M. 13.40.
- WENDT O. Reurecht und Gebundenheit bei Rechtsgeschäften. 2 Hft. Die Reuverträge. gr. 8. 168 S. Erlangen, Deichert. M. 3. (1. u. 2.: M. 5.)
- WENGLER F. A. Die Concursordnung für das deutsche Reich. Erläutert. 8 (Schluss-) Lfg. gr. 8. 673—768 S. Leipzig, Rossberg. à M. 1.50.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{telekre} .. .. 3 ^{rt} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — A nyilvános gyűlekezetek és a politikai egyletek rendőri joga. Dr. Fekete Gyula kir. törvényszéki bíró urtól. — Egy jeles francia író a római novatio, cessio és delegatióról. Dr. Kiss Mór egyet. magántanár urtól. — Törvénykezési szemle: A bérleti és haszonbérleti szerződés.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számú példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számú példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

XXII.

A szerb alkotmány.

II. A polgárok jogairól és kötelességeiről általában.

22. Külön törvény állapítja meg, hogy a szerb honpolgárság mily feltételek mellett szerezhető meg, mily jogok avval kapcsolatosak és mi módon vesz el. 23. Valamennyi szerb a törvény előtt egyenlő. 24. A szerbek egyenlően bocsáthatók minden közhivatalhoz, a mennyiben a törvény által előírt képességi feltételeket teljesítik s a hivatal ellátására szükséges tehetséggel bírnak. Idegen alattvalók bizonyos hivatalokhoz bocsáthatók, azonban csupán szerződés alapján. Ennek részleteit külön törvény szabályozza (tudniillik a tisztviselőkről szóló 1862. évi törvény). 25. Az egyéni szabadság s a tulajdonjog biztosítatik, a törvény által előírt megszorítások kivételével. 26. Senki felett ítélet nem hozható, a ki meg nem hallgattatott vagy törvényesen fel nem hivatott, hogy magát védje. 27. Senki le nem tartóztatható, kivéve a törvény által előírt esetekben és csupán annak alak-szerűségei megtartása mellett. 28. A lakás sérthetetlen. Senki abba a lakos akarata ellenére be nem hatolhat, abban nem motozhat, kivéve a törvény által előírt esetekben és csupán annak alak-szerűségei megtartása mellett. 29. Büntetés címén a javak elkobzása ki nem mondható. Megengedtetik azonban elkobzása a csalárd forrásból származó vagy az oly tárgyaknak, melyek bűncselekvény véghezvitelére szolgáltak. 30. Senki sem kötelezhető arra, hogy jószágát az állam vagy más nyilvános cél érdekében eladja vagy hogy tulajdonjogában megszorítást szenvedjen, kivéve ha a törvény ezt megengedi és törvényes kárpótlás nyújtatik. 31. Szerbiában a keleti igazhitű vallás az uralkodó. Minden más elismert vallás gyakorlása szabad s a törvények oltalma alá van helyezve. Senki azonban nem hivatkozhatik vallási szabványokra a végből, hogy ez által magát polgári köteleiségei alól kivonja. Minden az igazhitű vallást meg-támadó cselekvény (proselytismus) meg van tiltva. 32. Minden szerbnek jogában áll véleményét nyilvánítani szóval, írásban, a sajtó útján vagy a nyilvánosság bármily más módja által, de csak a törvény intézkedéseire alkalmazottan. A sajtóról külön törvény fog intézkedni. 33. Minden szerbnek jogában áll a hatóságok ellen törvénytelen eljárásuk miatt panaszt emelni. Ha a felsőbb hatóság a panaszt alaptalannak találja, végzésének a panaszlóval való közlésekor a panasz visszautasításának

okait elő kell adnia. 34. Mindenki folyamodhatik az illetékes hatóságok előtt, de csak saját nevében. Mások nevében való vagy együttes folyamodások csak hatóságoktól vagy jogi személyektől (testületektől) eredhetnek s ez utóbbiaknál is csak illetékességük ügyeiben. 35. Minden szerb katona és hadi szolgálatra köteles vagy a hadseregben vagy a néphadban, a törvény által szabályozott esetek kivételével. A néphad, miután az ország legnélkülözhetlenebb intézményeinek egyike, sem el nem törölhető sem alább nem szállítható. 36. A hadseregnek minden tanácskozás meg van tiltva. Az csak a parancsnokok rendeletére gyülekezhetik. 37. Hadi bíróság katona felett csak bűnügyben ítélhet. Az alkotmány 27., 28. és 32. cikke a katonákra is alkalmazhatók, a mennyiben azok a hadi törvényekkel s a fegyelmi szabályzatokkal nem ellenkeznek. A katonai fegyelmet illető rendszabályokat a fejedelem bocsátja ki rendeleti uton. 38. A közbiztonságot közvetlenül fenyegető veszély esetén a kormány ideiglenesen felfüggesztheti az egyéni szabadságról szóló 27., a lakás sérthetlenségéről szóló 28., a szólási- és sajtó-szabadságról szóló 32. s a bíróságok illetékességéről szóló III. cikket. 39. Minden szerb és minden polgári személy köteles adót fizetni s a többi közterheket vlselni. Ezek felosztásának alapja mindenkire nézve ugyanaz. Csak a fejedelem s a vélelmezhető trónörökös nem fizetnek semminemű adót. 40. Szabadságában áll minden szerbnek lemondani a szerb honpolgárságról, hacsak hadkötelezettségének a rendes hadseregben, valamint egyéb, az állam vagy magánosok irányában netán fennállott tartozásainak eleget tett.

III. A nemzeti képviseletről.

41. A skupstina képviseli az országot. 42. A skupstina áll a nép által választott, valamint a fejedelem részéről kinevezett képviselőköl. A skupstina vagy nagy vagy közönséges. 43. A nemzeti képviselők vagy közvetlenül választatnak vagy közvetve másod foku választók által. 44. Minden járás és minden kerületi székváros egy-egy képviselőt választ minden 3000 adófizető után. Mindazáltal a járás s a kerületi székváros még akkor is választ egy képviselőt, ha adófizetői száma kisebb 3000-nél. Belgrád városa tíz képviselőt választ. Ha valamely járásnak vagy kerületi székvárosnak 3000-nél több az adófizetője s a többlet az 1500-at túlhaladja, úgy még egy képviselő választandó. 1500-nál kevesebb, figyelembe nem vétetik. 45. A nép által választott minden 3 képviselő után a fejedelem saját nevében nevez ki egyet a műveltségük vagy közügyekbeni jártasságuk által kiváló egyének sorából; ezen számarányt azonban nem kell okvetlenül elérni. 46. Választó minden nagykoru szerb, ki vagyona, munkája vagy jövedelme után adót fizet. 47. Minden választó megválasztható másod foku választónak: képviselő azonban csak oly választó lehet, ki a 30 évet betöltötte, — vagyona, munkája vagy jövedelme után az államnak legalább évi 6 tallérnyi adót fizet és ki a választási törvény többi feltételeinek megfelel.

48. Hivatalnokok és azok, kik ezen kathegoriába valók, ugymint visszavonult hivatalnokok, olyanok kik az államtól segélyt nyernek vagy az özvegyi pénztárba fizetnek, *valamint az ügyvédek — nemzeti képviselők nem lehetnek.* A fejedelem azonban az általa kinevezendő képviselőket a polgárok bármely osztályából választhatja. A rendes hadsereg katonáit, bármily ranguk legyenek, sem activ sem passiv választóképesseg meg nem illeti. 49. Minden választó csak személyesen és csak egy helyen szavazhat. 50. A képviselőknek Szerbiában kell hogy legyen állandó lakhelyük, de nem szükséges, hogy azon kerületben vagy városban lakjanak, a hol megválasztatnak. 51. A nemzeti képviselők nemcsak választóikat, hanem az egész nemzetet képviselik. Ennélfogva választóik részéről kötelező utasítást nem nyerhetnek. Tőlük függ, hogy meggyőződésük és lelkiismeretük szerint ítélik meg az ország szükségleteit. 52. Minden képviselő, a midőn megbízatását elfogadja, a következő esküt teszi le: «Esküszöm az egyetlen Istenre, mindenre a mi isteni törvény szerint nekem legszentebb és legdrágább e földön, hogy az alkotmányt tisztelni és megtartani és hogy javaslataimmal és szavazatommal folyton a fejedelem s a nemzet javát lelkiismeretem és tehetségem szerint szem előtt tartani fogom Isten nekem úgy segéljen ezen, valamint a tul-világon». 53. A nemzeti gyűlésnek van elnöke és alelnöke. A nagy skupstina saját kebeléből választja az elnököt s az alelnököt. A közönséges skupstina pedig minden ülésszak kezdetén tagjai közül hatot nevez meg a fejedelemnek, a ki ezek közül választja az elnököt s az alelnököt. A skupstinának a maguk kebeléből választják a titkárokat kellő számban. A legközelebbi közönséges skupstina elé választási törvényjavaslat fog terjesztetni.

A nemzeti skupstina hatásköre.

54. A nemzeti gyűlés a törvényhozó hatalmat a fejedelemmel együttesen gyakorolja. Csak azon tárgyakkal foglalkozhatik, melyeket az alkotmány jelöl ki vagy melyeket a fejedelem határozottan eleibe terjeszt. 55. Törvény nem hozható, meg nem szüntethető, nem módosítható se nem magyarázható a skupstina beleegyezése nélkül. A törvények végrehajtására vonatkozó rendeleteket, valamint az ellenőrző és közigazgatási fejedelmi hatalomból kifolyókat a végrehajtó hatalom bocsátja ki. A törvény kihirdetésekor megjegyzendő, hogy a skupstina előlegesen beleegyezését adta; a törvények végrehajtására vonatkozó rendeletek kell hogy tartalmazzák megjelölését azon törvénynek, melynek folytán a rendelet kibocsátott. 56. Csak azon egyedüli esetben, ha az állam biztonsága akár kívülről, akár benn az országban súlyosan veszélyeztetnék s a skupstina nem volna együtt, a fejedelem a minisztertanács előterjesztésére a kellő intézkedéseket megteheti, habár a skupstina beleegyezését kellett volna kikérni, s ezen intézkedések törvény erejével birandnak; de a skupstina következő összejövelekor az ily rendkívüli törvény jóváhagyása alá terjesztendő. Mindazáltal semmi esetben sem szabad új adót vagy általános szolgálmányt megállapítani vagy a meglevő adókon változtatni a skupstina jóváhagyása nélkül. 57. A megelőző két cikknek megfelelőleg a fejedelem részéről kihirdetett törvények vagy rendeletek egyaránt kötelező erővel birnak valamennyi polgárra és hatóságra nézve. A skupstina csak maga dönthet a felett, vajjon az alkotmány szabta mértékben azon törvény készítéséhez hozzájárult-e, melyet az illetékes hatóság közzétett. 58. Új törvény kiadására, már meglevő törvény módosítására, kiegészítésére vagy magyarázatára vonatkozó javaslatot tehet a fejedelem a skupstinának valamint ez

a fejedelemnek; de voltaképeni törvényjavaslatot kizárólag a fejedelem terjeszthet be. 59. A skupstina tartozik mindenekelőtt a kormány részéről előterjesztett javaslatokat tanácskozás alá venni, nevezetesen a költségvetést. A kormány kívánatára bármikor tartozik hozzáfogni a költségvetés tárgyalásához. Ugy szintén a kormány is mihamarább fog dönteni azon tárgyak felett, melyeket a skupstina sürgősöknek jelölt ki. 60. A kormány a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot mindaddig visszavonhatja, míg a skupstina véglegesen felette nem szavazott. 61. Ha a skupstina valamely törvényjavaslatot elfogad, de oly hozzáadásokkal vagy változtatásokkal, melyektől a kormány hozzájárulását megtagadja, ez a törvényjavaslatot vagy egészen visszavonhatja, vagy azt eredeti szövegezésében magyarázó jegyzetek kiseretében újra bemutathatja vagy az általa kívánatosaknak látszó módosításokkal visszaküldheti. Minden esetben a kormány kívánhatja, hogy javaslatait vagy egyszerűen fogadják vagy egyszerűen vessék el. 62. Ha a skupstina valamely törvényjavaslatot egészen elveti, a kormány azt változatlanul a jövő skupstina elé terjesztheti, de ugyanazon skupstina elé, mely azt elveté, csak úgy terjesztheti ismét, ha azon módosításokat tett. 63. A skupstina a megszavazott költségvetést a fejedelem elé terjeszti. Ha a skupstina szükségesnek tartja, hogy némely előirányzott költségeket leszállítson vagy egészen töröljön, szavazatát indokolja és kijelöli azt, hol és mi módon eszközölhető megtakarítás, a nélkül hogy az állam szükségletei károsodnának. 64. A skupstina a költségvetés elfogadását nem kötheti az oly javaslatokhoz, melyek avval nem kapcsolatosak. 65. A kormány a skupstina részéről a 63. cikk értelmében tett megjegyzéseket és javaslatokat mindig szorgosan megvizsgálandja és tekintetbe veendi s azoknak meg fog felelni, a mennyire csak az állam károsodása nélkül lehetséges. De ha a kormány ezen javaslatokat el nem fogadhatná s a skupstina a felvilágosítások meghallgatása után továbbra is megtagadná a kívánt hitelt vagy ha a skupstina feloszlának a költségvetés megszavazása előtt, a folyó pénzügyi év budgetje a következő pénzügyi évre is alkalmazandó, levonván mégis azon összegek, melyek bizonyos meghatározott szükséglet folytán lettek elfogadva, hogy ha ezen szükségletek már kielégítve lettek. Hogy a meglevő budget a következő pénzügyi évre alkalmazathassék, a fejedelem kibocsátand egy valamennyi miniszter által aláírt rendeletet, mely az alkotmány ezen cikkére hivatkozzék s a törvények gyűjteményébe felvétessek. 66. Az állam nem köthet adósságot a skupstina beleegyezése nélkül. Ha az állam valamely rendkívüli és sürgős szükséglet folytán adósságot kötni kénytelenülne, s ha a skupstina éppen nincs együtt, rendkívüli skupstina egybehivandó. De ha olyanok a viszonyok, hogy a skupstina össze nem hívható, a fejedelem a minisztertanács előterjesztésére és az államtanács hozzájárulásával elhatározhatja a kölcsön felvételét, mely azonban 200.000 aránynál nagyobb nem lehet. Ugy szintén elhatározhatja a fejedelem, midőn rendkívüli és sürgős szükségletnek kell megfelelni, melyre nézve nincs rendszeren megszavazott hitel, hogy azt az államkincstár fedezze; de ezen összegek értéke egy évben 30.000 aránynál nagyobb nem lehet. A két megelőző esetben a skupstinának jelentést kell tenni a hozott határozatról s az indokokról, melyek azt szükségessé tették.

67. A skupstina elfogadhat írásbeli panaszokat azon tárgyak iránt, melyek felett az illetékes miniszter már egyszer döntött, de magokat a panaszlokat meg nem hallgathatja. 68. Minden a skupstina részéről a fejedelemnek beterjesztett határozatot fejedelmi elhatá-

rozás fogja követni és pedig, a mennyire lehetséges, még az ülőszak tartama alatt. 69. A miniszterek a skupstina ülésein jelen lehetnek, minden tanácskozányban részt vehetnek; meg kell őket hallgatni, a hányszor ők kívánják és jogukban áll a vita bezárása után is még egyszer szót emelni. A fejedelem a skupstinába más egyéneket is, úgy mint biztosokat jelölhet és küldhet ki, hogy a miniszterek helyett vagy azokkal együtt a kellő felvilágosításokat megadhassák. Ily esetben a biztosok ugyanazon jogokat élvezik, mint a miniszterek. Sem a biztosok, sem a miniszterek a szavazásban részt nem vehetnek. 70. A skupstina meghívhatja kebelébe a kijelölt biztosokat vagy minisztereket a végből, hogy ezek adják meg a szükséges felvilágosításokat, és ezek kötelesek azokat megadni, hacsak nem azt hiszik, hogy előleges nyilatkozataik az állam érdekeire nézve hátrányosak lehetnének. 71. Senki soha képviselőt a skupstinában adott szavazata miatt felelősségre nem vonhat. De ha valamelyik oly kifejezésekkel élne, melyek a fejedelem személyét vagy családját, a helyettes kormányt, a skupstinát vagy ennek egyes tagját sértik, jogában áll az elnöknek az ülést bezárni s a következő ülésen indítványozni, hogy az illető képviselő bizonyos időre a skupstinából zárassék ki. Ha valamely képviselő kifejezései a büntető törvény szerint büntetett vagy kihágást tartalmaznak, a képviselő a rendes bíróságoknak átengedhető, feltéve, hogy a skupstina abba előzetesen beleegyez. 72. A skupstina tagjai 5 nappal az ülőszak megnyitása előtt, valamint ennek egész tartama alatt, sem fogságba, sem bíróság elé nem kerülhetnek, kivéve a következő két cikkben említett szabványok megtartása esetén. 73. Ha tetten ért büntettről vagy kihágásról van szó, a képviselők letartóztathatók; de a skupstinát azonnal kell értesíteni s a bírósági eljárás meg nem indítható, hacsak a skupstina arra a felhatalmazást meg nem adja. 74. A tetten ért kihágás esetét kivéve semmiféle hatóság a képviselőt az ülőszak alatt a skupstina beleegyezése nélkül sem maga elé nem hívhat, sem le nem tartóztathat.

A skupstina összehívása.

75. A skupstina rendszerint évenként hivatik össze, de rendkívüli skupstina is összehívható, ha súlyos körülmények azt követelik. 76. A fejedelem összehívja, megnyitja és bezárja a skupstinát. Ő határozza meg az évszakot s a helyet, a hol az megtartandó. Ő az ülőszakot külön kiküldött által is nyithatja meg vagy zárhatja be. Ha a skupstina a 12. cikk eseteiben hivatik össze, úgy azok nyitják meg, a kik összehívták. 77. A fejedelem a skupstinát összehívása után bizonyos időre elnapolhatja, de köteles egyuttal az elnapolás határidejét, mely hat hónál hosszabb nem lehet, megállapítani. 78. A fejedelem továbbá a skupstinát feloszlathatja és új képviselőválasztást rendelhet el. Az új választás legkésőbb 4 hó alatt megejtendő s az új skupstina legalább hat hónappal hivandó össze az előbbeni skupstina feloszlásától számítva. 79. A képviselők a fejedelem meghívása nélkül ülőszakra nem gyülekezhetnek, valamint hogy az ülőszak bezárása vagy elnapolása után vagy a skupstina feloszlata után együtt nem maradhatnak és nem tanácskozhatnak. 80. A kormány minden javaslata és általán minden kérdés megvitatás és határozathozatal előtt, egy vagy több bizottság részéről átvizsgálandó. 81. A kormány ezen bizottságoknak kívánatukra minden szükséges felvilágosítással fog szolgálni. Mielőtt a bizottságok véleményüket a skupstina elé terjesztenék, tartoznak a kormány képviselőjének megjegyzéseit, melyeket ez tenni óhajt és üléseiben kifejtend, meghallgatni. A bizottságok

e megjegyzéseket méltán figyelembe veendő. 82. A skupstina szavazatképes, ha a tagok legalább három negyede jelen van. A szavazásnak csak úgy van teljes hatálya, ha az indítványt a jelen levő tagok felerésze és még egy elfogadja. 83. A képviselők csak személyesen és nyilvánosan szavazhatnak. 84. A skupstina csupán a miniszterekkel áll összeköttetésben. 85. A skupstina ülései nyilvánosak, azonban titkosakká válhatnak, ha azt az elnök, valamelyik miniszter vagy kormánybiztos kívánja és kimondja, hogy a közleni valók titoktartandók, — vagy ha 3 képviselő azt óhajtja s a jelenlevő tagoknak, miután a közönség eltávozott, legalább egy negyede hozzájárul. 86. Fegyverrel senki sem léphet a skupstinába sem azon épületbe, mely az ülések számára van fenntartva. 87. A skupstina azon tagjai, kik nem azon helyen laknak, hova a skupstina meg van hívva, napidíjt és utazási költségtérítést nyernek, melyeket külön törvény határoz meg. 88. Külön törvény fogja a skupstina belső szabályzatát megállapítani.

A nagy skupstináról.

89. A nagy skupstina képviselőit csupán a nemzet választja és pedig a közönséges skupstinára megválasztandók négyszeres számában. A nagy skupstina összehívatik, a midőn szükség van:

Fejedelmet választani, ha a fejedelem halála után a jelen alkotmány feltételeinek megfelelő utód hagyása nélkül. Ez esetben a skupstina egyuttal megállapítandja az új fejedelem civil-listáját.

Helyettes kormányt választani az alkotmány által előrelátott esetekben.

Az alkotmányt módosítani.

Fontosabb kérdések felett dönten, melyek az államterület egy részének eladására vagy kicserélésére vonatkoznak.

Ha a fejedelem szükségesnek látja, azt valami rendkívüli fontosságú kérdésben meghallgatni.

Dr. Herich Károly.

A nyilvános gyülekezetek és a politikai egyletek rendőri joga.

(Vége.)

Angolországban is a XVIII. században még azon elvből indult ki a kormány, hogy a szabad eszmecsere akadályozása útján a nép befolyása lehetőleg csonkíttassék. 1795-ben oly törvény hozatott, melynek célja vala örök időre eltemetni minden népgyülekezetet. A preventio elve itt is ez időben virágzó korát élte. Törvénybe volt ígítva a legalsóbb rendőrközeg joga, hogy azon esetre, ha *szerinte* valamely szónok a király vagy a kormány tekintélyének megsértését célozta, — a gyülekezetet nemcsak szétozlatthassa, de egyuttal azokat, *kiket veszélyeseknek ítélt*, egyszerűen letartóztathassa. Mig tehát ma a törvényhozó egyik legnehezebb feladatának tekinti a hatóság képviselője viszonyának a gyülekezetekkel szemben mikénti rendezését, — azon britt törvény *minden scrupulus nélkül* a korlátlan feloszlatai jogot ruházta a közrendőrré. A hatósági visszaélés elleni törvényes védelme a közönségnek — még csak születendő gyermek volt. A szétozlatási parancs elleni engedetlenség *halállal* fenyegettetett. 1799-ben hozott új törvény előleges hatósági engedélyhez köti a *szabad ég alatti* összes gyülekezeteket. Később a communistikus gyülekezetek ellen hozattak szigorú törvények (Spencean societies and assemblies), melyekre nézve irányadók a titkos társulatokra vonatkozó büntetések. Minthogy egyébként a brittnek mai nap sincs még a gyülekezeti ügyre vonatkozó

szerves törvényhozása — a következő jogi maximák irányadók a gyülekezeti rendészeti eljárás körében:

a) hogy a közjog csak oly egyletek és gyülekezeteket fenyeget büntetéssel, melyek *zendülési szándékkal* vagy külsőleg mutatkozó *kihívó* magatartással jönnek egybe;

b) a rendes birói illetőség elve itt is áll;

c) a kivételes törvények, melyek némelyike ma is érvényben főnáll *szeliden* kezeltetnek, — végül;

d) a kivételes törvények rövid életidejük.

Mindenesetre igaz tény, miszerint a gyülekezeti jog ugyanazon viharokat állotta ki a szabadságára büszke britt fajnál — mint bármely continentális államban.⁷⁰

Poroszországban első jelentőségteljes jogrendezés az 1848. ápril 6-ki rendeletben foglaltatik, mely minden porosznak megadta a jogot békésen, zárt helyiségekben, hatósági engedély kizárásával összegyülekezhetni, — csak a szabad ég alatti gyülekezésre nézve fentartatott a rendőri engedélyezés elve. Az 1848. december 5-ki alkotmány 27. és 28. §§-ai ugyanazon elveken nyugosznak. A porosz jog alapját képezi ezentul az 1850. márcz. 11-ki törvény, mely tévesen «rendeletnek» nevezetik. E törvény legfontosabb pontjai fennebb az egyes kérdések fejtegetése alkalmával már közöltettek.⁷¹

Ausztriában az első rendezés csiráira a múlt század második felében akadunk, de az összes rendeletek csak a titkos társulatokkal foglalkoznak. Ilyen az 1754. június 26-ki rendelet, mely még csak a bécsi rendőrséghez intéztetett a titkos összejövetel ellenőrzése tárgyában. Harmincz év múlva egy *általános*, a titkos szövetkezetek betiltását s üldözését célzó rendelet tétetett közzé. Az 1764. évi rendelet feloszlatja a Jonathan-rendet, mely egy faja a szabad köműves rendnek volt. Ily negatív iránynak a XIX. század első felében hozott rendeletek is. Az 1820. évi rendelet az akadémiái ifjuság egyesülése ellen irányul, ugy az 1823. és 1841. évi is. E tilalmakkal a Német es Olaszországból átsapó viharok elleni védelem célzottatott. Az 1832. és 1834. évi rendeletek főcélja minden, bárhonnan jövő politikai ügyekkel foglalkozás elnyomása. Az 1840-ki törvény doctrínév alakban hozva, szabatosan elválasztja, osztályozza az egyleteket s ösmer már olyanokat is, melyek hatósági engedélyezéstől mentek. Az 1843. évi törvény is még határozottan a preventiv rendszeren nyugszik mindazon egyletek és összejövetelkeket illetőleg, melyek politikai tárgyakkal foglalkoztak. Így gyilkoltatott a nemzetben a szabad politikai élet 1848-ig. Bátran mondhatni tehát, hogy Ausztriában azon évig gyülekezeti jogról szó sincs, mert a politikai gyülekezetek feltétlenül tilalmaztattak s a többiek pedig előleges engedélyhez kötve valának. E szabály alól kivételt csak a népszokás által megörökített összejövetelke képeztek.

Ámde 1848-ban a gyülekezeti szabadság — az akkori politikai alakuláshoz képest — nagy szerepet játszott. Ekkor még a gyülekezeti jog az egyletivel összeköttetésben tárgyalatik, — de amarra nagyobb súly fektettetett. 1849-ben mindkét jog ideiglenes jellegű törvényes alapot nyer. Ez időben találkozunk a gyülekezeti jog *első* codificationalis rendezésével Ausztriában.

Az 1849. márczius 17-ki pátens eloszlik három részre, melynek első két része a politikai s nem olyan egyletekkel, a harmadik tisztán gyülekezetekkel foglalkozik. Itt megy végbe a két jogrendszer elválasztásának első kísérlete. Ezen törvény ösmer megengedett s tiltott

gyülekezeteket, amazokra nézve az írásbeli bejelentést követeli. E törvény azonban csak 4 évig élt, mert már 1852-ben összes rendelkezései eltöröltettek. Ezentul a politikai gyülekezetek ismét mint 1832-ben feltétlenül tiltva maradnak, a többiek pedig a hatóságok önkényére bízattak.

Ez állapot tartott 1861-ig, a mikor ismét föléledtek a gyülekezeti szabadság iránti követelések. Ennek folytán keletkezett az 1863. évi javaslat, mely mindenekelőtt a gyülekezeti szabadság biztosítását célozta. Az 1867. évi törvénynek ama szabadelvű javaslat szolgált nagyrészt alapjául. Már azon javaslat elválasztja végleg és kitünő szabatosággal a gyülekezeti jogot az egyleti jogtól. Végrehajtatik e rendszer az 1867-ki törvényben. Ezen törvény legtöbb esetben a bejelentés elvéhez ragaszkodik. A szabad ég alatti gyülekezeteknél azonban, feltétlenül az engedélyezéshez ragaszkodik. Tömeges deputációk tilalma mint 1849-ben előfordul. E törvényhozás szabadelvű s a gyülekezeti jogot biztosító védő iránya kétségtelen.⁷² Magasan áll szabadelvűség tekintetében az 1868-ki francia törvény fölött — pedig a politikai viszonyok Ausztriában talán több óvatosságra szolgáltatnak okot, mint az egységes, nagy Franciaországban.

Dr. Fekete Gyula,
kir. törvényszéki bíró.

Egy jeles francia író a római novatio, cessio és delegatióról.

E tételnek már most két ága van:

1. Az alak önmagában véve elegendő; egy szabályos stipulatio novatit idéz elő, ha ez mindjárt a hitelezőre nézve káros is lenne;

2. a szabályos alak azonban szükségkép megkívántatik, azaz, ha e tekintetben hiány forog fenn, novatio nem jön létre, ha mindjárt ez a hitelezőre nézve kívánatos is lenne.

Mindkét tételt szerző a forráshelyekből felhozott esetekkel igen szépen igazolja s ennek megtörténtével áttér annak kimutatására, hogy e méltánytalan szigorúságot mint töré át a praetor, a hitelezőnek restitutiot és illetve adónak exceptiot adva, mindazon esetekben, — midőn a régi obligatio elenyészttével az új nem jön létre, illetve mindkettő fennáll: «la logique est satisfaite, sans que l'égnité ait à souffrir.»

Ebből foly, hogy a kötelmet megszüntető okok között a novatio a solemnis- (civilis-)ekhez sorakozik, a kötelező és megszüntető erő a strictum jus értelmében a formában rejlik; a legtöbb esetben általa a hitelező kielégítést nyer, mely a novatio egy naturalis elemét képezi, de ez elem ép ez okból lényegtelen is; ezért a követelés megszűnésének okát korántsem e kielégítés képezi, ellenkezőleg ez eredményt pusztán a solemnis forma kimondása hozza létre.

A most vázolt fejezet kétségkívül a mű egyik fénypontját képezi; azon praecisio, melylyel szerző az ősi római novatio felfejtett kellékét érvényre juttatja, azon határozott következetesség, melylyel e mozzanat következményeit elemezi, azon készlet, melyet tételei igazolása végett a forráshelyekből összegyűjtött, fölébe helyezik őt mindazon iroknak, kik bár e tételt jóval előtte felszínre hozák, de annak értékesítésében határozottan mögötte maradnak.

Vegyük még ehhez azon kitünő jogászai tekintetet, melylyel a forrásokban összehalmozott esetekben visszatükröztetett római forgalmi élet közepette, a stipulatio oly változatos alkalmazásait szemléli, azon helyes érzéket, melylyel ezeket összeállítja, bátran kimondhatjuk, hogy a kérdés ez

⁷⁰ Olv. BUCKLE *History of civilization in England*. I. K. GNEIST. *Selfgovernment*.

⁷¹ Bővebben l. Dr. LUDWIG RÖNNE. *Das Staatsrecht der preussischen Monarchie*. III. kiad. Lipcse. 1870. HERMANN LISCA. id. m. THILO id. m.

⁷² MORIZ STUBENRAUCH. *Handbuch der österr. Verwaltungsgesetzkunde*. P. PRUCHA. *Die österr. Polizeipaxis* 1877. Dr. KARL HUGELMANN. *Studien z. Vereins und Versammlungsrechte*. Graz. 1879.

ágát illetőleg maradandó érdemeket szerzett magának. Ki a római kötelezési jog e nagyfontosságú pontjáról egy tiszta képet kíván magának szerezni, az nem tehet jobbat, mintha a szóban forgó becses fejezetet figyelmesen átolvassa.

Visszatérve a mű tartalmára, a jelzett fejezet után szerző a fennebb érintett második kelléket a novatioiban rejlő új elemet veszi tüzetesebb vizsgálat alá. Ha ugyanis a stipulatio debiti semmi újat nem tartalmaz, ha pld. az új stipulatio egy régebbi stipulatióval szóról-szóra megegyezik, ez nem novatio (abrogatio), hanem confirmatio, mert nem elég, hogy a felek noválni akartak, (ez eredetileg irrelevans is) «il faut qu'elles (les parties) l'aient pû; e részben ismeretes lehet a kérdéssel behatóbban foglalkozottak előtt, hogy a l. 58. D. de V. o. (45. 1.) ennek határozottan ellene lászik mondani, e szerint ugyanis a praetor az ellen esetben exceptio doli-t adott volna a feleknek; tudva van az is, hogy a kérdéssel eddig legbehatóbban foglalkozott írók (SALPIUS: *Novation und Delegation nach röm. Recht.* (1864.) 260. l. SALKOWSKI: *Zur Lehre von der Novation nach röm. Recht.* (1866.) 228. l. WITTE: *Kritische Vierteljahrschrift* VIII. 337.) más menedéket nem találtak, minthogy e helyet interpoláltak állították; szerzőnk találó interpretatioja e helyet is találóan beilleszti a tanba, mert — a mi Julian idézett helyének gondos megfigyelése után kétségtelenül kitűnik, *de az eddigi írók figyelmét kikerülé* — ott nincs novatio szó és Julian nem is használja a kérdéses esetben a novatio kifejezést, hanem hosszas körülírással él; (a felek noválni akartak s hitték is ezt tenni; de a novatio csak az ők téves hitökben és tehetetlen szándékukban létezik, ez pedig egy ténykérdés, melyet a praetornak figyelembe kellett vésnie, mert az sem lehetetlenség, hogy a felek szándéka arra irányulhatott, hogy ugyanazon debitum külső okok, [mint pld. hogy esetleges perbeli hiba felmerülte miatt a követelés ne consummáltassék fel] kétszer legyen stipulálva.)

Az tehát már most a kérdés, hogy miben kellett azon *novum*-nak állania?

Mielőtt szerzőnk feleletét registrálnók, legyen szabad mellékesen megjegyeznünk, hogy ez ismét egy oly pont, melynek kifejtése tekintetében ő kiváló érdemeket szerzett magának. E kellék fennforgása tekintetében az írók általában megegyeznek, de azon új ut, melyet szerzőnk e pont tisztázása körül követ, fejtegetéseit határozottan az ezen kérdéssel legalaposabban foglalkozott író SALPIUS (l. fennebb id. m.) hason deductiói fölé helyezi.

A kérdésre, mely fennebb fel lett vetve, GIDE következő rövid, de találó feleletet ad: «il faut un changement intrinsèque, qui pénètre et renouvelle l'ancienne obligation». E jelleggel bírnak pedig:

1. A kötelelem személyeiben való változás; 2. a módosítások megváltoztatása; ilyenek a) az időhatározás; megjegyzendő azonban, hogy ez csak a kötelmet s nem a novatiót, (mely mindig «actuelle et immédiate») éri; b) feltétel odatevése vagy elvétele; ez ugyan már a novatiót érinti, mert az adósság létét teszi függővé, de mert a stipulatio alakja itt fennforog, ez pedig elegendő, ez sem szült változást; s hogy ez volt eredetileg az uralkodó felfogás, ezt Gaius leírásából láthatjuk. Már Gaius korában azonban be kellett várni a feltétel bekövetkeztét, a mi ellenmondásban látszik lenni a római elmélettel, de ez megoldását leli abban, hogy így a méltányosság minden oldalról ki lett elégítve. 3. Egy új szerződő fél járulékos bevonása. Ezt az iskolák bár vitaták, de a Sabinianusoknak e tételt elfogadó nézete uralomra jutott. 4. Másféle szerződéseknek verbalis contractusba való átváltoztatása. Végül 5. a novatio szolgálhat egy követelés liquidálása és illetve praecisirozására.

E felsorolásnál szerző a stipulationak a rómaiaknál feltalálható és általa fennebb felfejtett alkalmazási eseteit veszi alapul, az indokolás valóban alig hagy fenn kívánni

valót s a 4. pont kiemelése, hangsúlyozása új fényt vet a kérdésre.

Áttér ezek után szerző a negyedik fejezetben a harmadik kellék kifejtésére, melynek értelmében a novatio objectuma a régi kellékre hogy maradjon. Ugy látszik, hogy a francziáknál ez már CUJACIUS (*L. Paratitla* in Dig. XLVI. 2. [Ed. Fabrot]) korában uralkodó felfogást képezett s azóta változatlan dogmát is képez, míg a németeknél csak LIEBE fellépése óta. (*Die Stipulation und das einfache Versprechen* 158. l. 338. l. (1840.) vivott ki tért magának. Igen szépen indokolja ezt szerző az allegált forráshelyekkel, de különben is már a novatio fogalma (stipulatio debiti) utal erre. *A stipulatio egyedül képes az alakot megváltoztatni az anyag érintése nélkül*, mert a rómaiaknál, ha nem ugyanazon dolog tételét a stipulatio tárgyául, két különböző szerződés jött létre, egy elengedési szerződés, a régi, és egy stipulatio az új ígéretre nézve. Szóval minden novatiohoz «duae obligationes, idem debitum kívántatik.

Legyen szabad melleleg arra utalnunk, hogy azon, a jeles BRINZ által annyiszor sürgetett, de kellő figyelembe alig részesített megkülönböztetés *debitum* és *obligatio* között itt valóban nagy jelentőségűnek bizonyul be és annak jelentősége mellett, azon körülmény, hogy két ily jeles fő önálló alapon jutott el ahoz, csak újabb bizonyítékot képes nyújtani.

Szóval a novationál a duo rei viszonyát kell szem előtt tartanunk, azon különbséggel, hogy míg ott a két kötelelem successiv, itt együtt keletkező; egyebekben azonban a két eset azonos s a hatás meglátszik azon közös következményben, mely szerint: «bis de eadem re ne sit actio»; (mit a duo rei-nél a litis contestatio, ugyanazt itt a novatio idézi elő); ezek szerint az *alapelve* egyszerű: valahányszor *idem debitum* forog fenn, előbb vagy utóbb egyiknek a másikat el kell nyelnie.

Most már az a kérdés, hogy mit kell *idem debitum* alatt értenünk? Nem szabad eadem obligatio, sem eadem actiot (mert a két keresetnek lehet ugyanazon tárgya, míg alak és természetükre nézve különbözők, pld. stricti juris és bonae fidei actio) sem *idem res*, vagy *corpust* (le même objet materielt) felvennünk, hanem az *idem debitum* = «le même objet juridique», azaz, azon praestatio, melyet az adó-tól követelni lehet. Ez kissé elasticus fogalom és a rómaiak azt tényleg interpretationalis kérdésnek is tekinték; valahányszor a felek transformáltak egy követelést a novatio önkényes ténye (stipulatio) által, mit sem tettek egyebet, minthogy megelőzve a praetor és judex tisztét, kötelmi viszonyukra nézve ugyanazon transformatiot idézék elő egy önkényes actus által, mely a litis contestatio szükségképi eredményében nyilatkozik.

Ezek után szerző az ötödik fejezetben a novatio később felmerült kelléke: az *animus novandi* tárgyalására tér át.

Gaius idejében ez nem létezett, az alak szükségképi hozott novatiót létre: «sans la formule la novation est impossible, avec la formule la novation est forcée»; az alak e hatálya szerződési és bírói alakzatoknál egyaránt nyilvánult, akár stipulatio, akár pedig litis contestatioba vitetett a követelés, az új kötelelem csak a régi elenyészttével jöhetett létre. A hatás mindkét esetben azonos s egyikben sem függött a felek akaratától; az *önkéntesség* előbbinél abban áll s ezt a római jogászok is határozottan kiemelik, — hogy valaki noval, ha tetszik neki, azaz szerződésre senki sem kényszeríthető; de ha perel *litem contestatui* kell.

Iustinian korában a litis contestatio, mint a kötelmek egy megszüntetési alakja elesik, a novatio ezzel szemben még egy más értelemben is önkényes ténynyé válik, azzal nem jön létre novatio *animus novandi* nélkül.

Ez eredmény egy hosszas előkészítő stadium fonalán jön létre, melynek menete szabatosan kimutatható. A mint az alak, — mely eredetileg egy *szükségképi* s a felek aka-

ratától független értelem hordozója volt, — jelentőségéből vesztetni kezd, azon mérvben válik irányadóvá a felek akaratára. Gaius korában az, hogy egy adott esetben expromissio, adpromissio vagy conpromissio forog-e fenn, a használt alak különböző voltából döntetett el; (igen találó bizonyíték 1. 2. D. de durb. reis 45. 2.) és e tételt általános szabályként ki is mondja Ulpian 1. 2. D. de novat. 46. 2. (különböző alkalmazásai: 1. 6., 1. 8. §. 1., 2., 3., 5. 1. 9. D. h. t.) Az átalakulás időpontja azonban biztosan ki nem mutatható. Az bizonyos, hogy azon időpont között, midőn kizárólag az alak s a között, midőn a felek szándéka volt irányadó, létezett egy oly időszak, midőn az alak legalább a szándék vélelmét foglalja magában, a mely állítást szerző

1. ult. C. h. t. és §. 3. J. qu. m. t. o. 3. 30-ban foglalt helyekkel igazolja, ezek magyarázata tekintetében meg-egyeztve WINDSCHEID (II. 354. §. 15. j.) és SALPIUS-szal (id. m. 42—44. §§.) A stipulatio (változott) alakja az animus nov. mellett még Iustinian korában is kellék, bár egy pusztá pactum, — ha mindjárt ope exceptionis, — ugyanazon hatályt szülte, a miért is az alak kelléke egészen háttérbe szorult. Ezekből látható, hogy a régi novatio eredeti három kellékéből, — stipulatio, aliquid novum, idem debitum, — mi sem jött át a modern jogba.

Íme az első rész vázlata.

Dr. Kiss Mór,
egyet. magántanár.

(Folytatás következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bérleti és haszonbérleti szerződés

(tekintettel hazai joggyakorlatunkra és a külföldi törvényhozásokra). *

Azon szerződés, melynél fogva valamely elhasználatlan dolog, vagy valamely jog használatára másnak bizonyos időre, bizonyos meghatározott bér¹ mellett engedtetik át, ha a használatul átadott dolog nem gyümölcsöző, s így további munkáltatás nélkül használható: *bérszerződésnek* Mieth-vertrag); ha pedig gyümölcsöző dolog adatik át oly végből, hogy annak átvevője a kikötött időn át, bizonyos fizetés mellett annak gyümölcseit szedje *haszonbérszerződésnek* (Pacht-vertrag) neveztetik.²

A bérlő és haszonbérlő tehát a meghatározott időtartamon át birtokosa a bérelt dolognak; de birtokosa a bérleti, vagy haszonbérleti jognak,³ megháborítás esetében tehát a visszahelyezéshez való joga ez utóbbi, vagyis jog-birtokosi minőségében leli alapját.⁴

A bér és haszonbérleti jog személyes jog, melynek harmadik személyek irányában nincs hatálya, az osztrák törvénynek e részben fentartott rendelkezése szerint azonban az a telekkönyvbe történt bejegyzés által feltétlen jog minőséget nyer. Ez azonban csak a szerződő felek kölcsönös beleegyezésével történhet; s ebből kifolyólag a bérbeadó beleegyezése nélkül, a bérleti vagy haszonbérleti jog előjegyzése sem engedhető meg.⁵

* Lapunk szerkesztője *Magyar Magánjog*-ának a kötelmi jogra vonatkozó részénél, hol oly kevés törvényes intézkedésünk van, a külföldi törvényhozások által felállított elvek kellő méltatása mellett, kiváló figyelemmel volt hazai joggyakorlatunkra; erre nézve kíván mutatványul szolgálni a fentebbi cikkek.

¹ Bér nemcsak készpénz, hanem más helyettesíthető dolog is lehet, azonban lényeges kellék, hogy a haszonélvezetért bizonyos díj legyen kikötve. (V. ö. az 1878. július 2-án 5605. sz. a. kelt legfőbb ítélőszéki határozattal. *Döntvénytár* XXI. f. 11. sz.)

² A megkülönböztetés úgy a régiebb, mint az újabb külföldi törvényekben fentartott s megfelel hazai joggyakorlatunknak. Az osztrák törvény a bér és haszonbérleti szerződés fogalmának meghatározásánál eltér az általunk az újabb európai törvénykönyvek alapján adott fogalom meghatározásától, mennyiben azt mondja, hogy a bérleti szerződés (Bestand-Vertrag) ha a bérbeadott dolog további munkáltatás nélkül használható, kibérleti szerződésnek (Bestand-Vertrag); ha pedig csak szorgalom és fáradság által használható, haszonbérleti szerződésnek (Pacht-Vertrag) neveztetik. Tekintve ugyan, hogy a gyümölcsöző dolgok rendszerint csak megmunkáltatás által válnak használhatókká, míg azok, melyek gyümölcsöt nem hoznak, rendszerint használhatók munka nélkül is, gyakorlatilag a mi fogalommeghatározásunk amazzal hasonló eredményre vezet, azonban ez még sem mindig áll s számos esetek vannak, melyekben oly dolgok, melyek csak munka folytán használhatók, nem gyümölcsözők, s így a haszonbér fogalma alá esnének, pedig az életben nem haszonbérnek, hanem bérnek tekintetnek, s a dolog természeténél fogva ilyeneknek is kell tekintetniök; p. o. raktárak, színházak, vágóhidak, sat. És ez az oka, hogy az osztrák törvény a részleteknél nem viszi következetesen keresztül felállított fogalom meghatározását. (L. erről bővebben KIRCHSTÄDTER: *Commentar* 478 l.)

³ Nem feltétlenül áll tehát, mit WENZEL (*A magyar magánjog rendszere*. II. kört 327. lap) mond, hogy t. i. a bérlő és a haszonbérlő jogilag csak pusztá birtalónak lenne tekintendő, mert ez a fentebbiek folytán csak bizonyos tekintetben áll.

⁴ A bérlő és haszonbérlő jogi minőségére vonatkozólag kiválólag érdekes GELLER tanulmánya *Die Mieth.* cím alatt. (A GRÜNHUT-féle folyóirat V. kötetének 2-ik füzetében.)

⁵ Ez a jogok különböző minőségének kifolyása, mert a dologbeli jogok az ingatlan vagyona vonatkozólag csak telekkönyvi bejegyzés által

A bér és haszonbérleti szerződés tárgya minden elhasználatlan ingó s ingatlan dolog és minden jog lehet, melynek birtoka lehetséges,⁶ s nemcsak a tulajdonos, hanem bárki, a kit a dolog haszonélvezete illet, jogosítva van azt bérbe vagy haszonbérbe kiadni, sőt maga a tulajdonos is jöhet oly helyzetbe, hogy saját tulajdonát képező dolgot vegye ki bérbe, vagy haszonbérbe attól, a kit a dolog haszonélvezete illet.

A bérbe és haszonbérbe adók kötelesek a bérleményt a bérlő, illetve haszonbérlőnek használható állapotban átadni, s annak a bérleti idő alatt minden megháborításától tartózkodni.⁷ A bérlő vagy haszonbérlő viszont köteles a dolgot jó karban tartani, s a szerződésszerű, vagy a dolog minőségéből folyó módon használni.

Arra nézve, hogy a gazdasági épületek kijavítását ki tartozik teljesíteni, eltérők a külföldi törvényhozások intézkedései.⁸ Hazai szokásainkra tekintettel, mi azon véleményben vagyunk, hogy a kisebb s évenként szükséges épületjavítások a haszonbérlő által, a szükségessé vált nagyobb javítások azonban a haszonbérbeadó által eszközölendők, s ha ilyenek szükségessé válnak, a haszonbérbeadó tartozik azokat a haszonbérlőnek tudomására hozni, s ha az a kijavítást nem eszközözi; joga van azt magának eszközölni, s a kijavítás költségeit a haszonbérből levonni. Önkényt következik, hogy ez csak akkor áll, ha e részben a szerződésben intézkedés nincs, mert ha a szerződés erre nézve intézkedik, annak tartalma határoz. Azonban a haszonbérlő által a haszonbéres földön levő épületek kijavítására és tatarozására nézve elvállalt kötelezettség az idő rendkívüli viszontagságai folytán, jelesül nagyobb szerű viharok következtében, az épületekben történt nagyobb szerű rongálások helyreállítására ez esetben sem kötelezhető, s ennél fogva az épületekben

válnak létezőkké. Tulajdonjog zálogjog csak bejegyzés által származik, ellenben a személyes jogok a jogügylet létrejötte után azonnal létezővé válnak. A bejegyzés nem létezt ad a jognak, csak hatályát terjeszti ki. E szempontból indul ki hazai joggyakorlatunk is, s azért a személyes jogok előjegyzését csak azon esetben engedi meg, ha ez a szerződésben meg van engedve. (V. ö. ZLINSZKY *Telekkönyvi rendtartás* 237. lap.)

⁶ Hazai jogunk szerint csak dolgokra vonatkozó jogoknak birtoka lehetséges. (L. ZLINSZKY *Magyar magánjog* 148. s köv. lap.)

⁷ Ama kérdést illetőleg, hogy a mennyiben felelős a bérbeadó a bérlőnek harmadik személyek által történt megháborításaért? a legfőbb ítélőszék egyik határozatában azt az elvet mondotta ki, hogy ily esetben csak akkor tartozik a haszonbérlő felelősséggel, ha a bérlőnek a bérlemény tárgya használatában történt megakadályozása a bérbeadó hibája vagy mulasztása folytán származott. (1878. július 4-én 3491. sz. alatt kelt legfőbb ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XXI. f. 61. sz. a.) Részemről nem osztom ez elvet, s oly esetben, midőn a bérlő a bérlemény használatában harmadik személyek által gátoltatott, a bérbeadót csak azon esetben nem tartom felelősnek, ha arra, hogy ekként akadályozva lett, a bérlő cselekménye vagy mulasztása szolgál okul.

⁸ Így az osztrák polg. törvénykönyv 1091. §-a szerint: «a gazdasági épületek szokott kijavításait a bérlő csak annyiban tartozik maga viselni, a mennyiben a jószágbeli anyagokkal és azon szolgáltatásokkal, miket a jószág minőségéhez képest követelni jogosítva van, megtehetők, a többi pedig a haszonbérbeadónak ellátás végett bejelenteni. Mig a száz törvény 1200 §-a erre nézve a helyi szokást mondja irányadónak. A drezdai javaslat 253. §-a szerint a lak és gazdasági épületek közönséges kijavításait a haszonbérlő, a nagyobb javitmányokat a bérbeadó tartozik viselni; körülbelül hasonlólag intézkedik a bajor javaslat 466. cikke, valamint a zürichi polg. törvénykönyv 1527. §-a is.

a vihar által okozott ronggások folytán szükségessé vált építkezéseket a haszonbérbeadó megtéríteni tartozik.⁹

A bérlet és haszonbérlet rendszerint jogosítva van a kibérelt dolgot albérletbe adni, mennyiben ettől a szerződésben eltiltva nincs, vagy a mennyiben az albérbeadás által a tulajdonos nyilvánvaló kárt szenvedne.¹⁰ Az ily albérlet által a bérbe vagy haszonbérbeadó s a kibérlet között létező jogviszony semmi változást sem szenved, s az utóbbi az előbbinek felelős az albérlet, illetve azok által, kikért az albérlet felelősséggel tartozik a kibérlet tárgyán okozott károkért.¹¹ A kibérlet és albérlet között létező viszony pedig ugyanazon elvek szerint bírálendő, meg, melyek a bérbeadó és a bérlet közötti jogviszonyra nézve fennállanak.¹²

Hazai joggyakorlatunk szerint úgy a bérletnél, mint a haszonbérletnél minden terheket és adózásokat a bérbeadó tartozik viselni;³ ha csak a szerződésben más kikötve nincs, mely utóbbi esetben a szerződés szolgál irányadóul.¹⁴

A bér vagy haszonbér fizetésre nézve, ha a szerződésben különös kikötés e részben nem foglaltatik, az illető törvény, vagy hatósági statutumok,¹⁵ s ha ilyenek nem léteznek a helyi szokás szolgál irányadóul.

A bérbe vagy haszonbérbeadónak a bérlet, illetve haszonbérlet ellen törvényes zálogjoga van. A törvényes zálogjog a bérbeadót a bérbevevő ellen bérleti követelésekre nézve félévi, haszonbér követelésekre nézve pedig egy évi bér erejéig illeti,¹⁶ s a követelések minden más követelést felülmenően megelőznek.¹⁷

A törvényes zálogjog azon ingókra nézve bér hatály-

⁹ Ezt az elvet mondotta ki a legfőbb ítélőszék 1873. szeptember 16-án 8009. sz. a. határozatában. (*Döntvénytár* X. f. 312. sz.)

¹⁰ Ezt az elvet általában szabályul állították fel a külföldi törvények. Jelesül az osztrák polg. törvény 1098. §-a, a drezdai javaslat 559. cikke; a zürichi polg. törvénykönyv 1492. §-a; a bajor javaslat 433. cikke. Így van ez szokásban országsszerte nálunk is.

¹¹ Ebből az elvből indult ki a legfőbb ítélőszék is, a midőn kimondta, hogy ha az albérbeadás folytán a haszonbéri szerződés feltételein csorbulás történik, vagy a bérlemény állaga lenne károsulásnak kitéve, a bérbeadó a szerződés teljesítése illetőleg kártérítés végett, egyedül a vele közvetlen jogi viszonyban álló haszonbérlet, s nem az alhaszonbérlet ellen fordulhat. (1871. október 29-én 9200. sz. a. kelt legfőbb ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XIII. f. 38. szám.)

¹² V. ö. a bajor javaslat 433. és 434. cikkeivel.

¹³ Ez országsszerte gyakorlat nálunk, s hogy ezt tartja a legfőbb ítélőszék is, kitűnik annak 1874. nov. 24-én 9560. sz. a. határozatából is, midőn egy a haszonbér birtok után esendő adók fizetésére kötelezettséget vállalt haszonbérlet a haszonbérbeadó által az esedékessé vált és le nem fizetett adótartozások miatt bepereltetvén, azzal védekezett, hogy a haszonbérbeadónak nincs keresetjoga, mert a követelt adók általa az adópénztárba be nem fizetettek, mely védelemre nézve a legfőbb ítélőszék kimondta, hogy: «habár felperes nem is igazolta, hogy a lejárt adóhatalékot ő már lefizette volna, mennyiben mindazonáltal e tartozások már régen esedékessé váltak, s szabályszerűleg a tulajdonostól követelhetnek, felperes kereseti joga kellőleg igazoltnak tűnik ki. (*Döntvénytár* XIII. f. 46. sz.) E részben hazai szokásunk és joggyakorlatunk eltérő a külföldi törvényhozásoktól, melyek szerint a haszonbér birtok után esendő adók s hasonnemű tartozások — más kikötés hiányában — a haszonbérlet által viselendők. (L. osztrák polg. törvénykönyv 1099. §.; drezdai javaslat 558. cikk, szász polg. törvénykönyv 12025. §.; hasonlólag intézkedik, bár némi megszorítással a zürichi polg. törvénykönyv 1522. §-a.)

¹⁴ «A haszonbér birtok bérbeadásánál létrejött szerződésben a tulajdonos bizonyos meghatározott adónemek fizetését vállalja magára, minden egyéb adók pótlékok és szolgálatok fizetése a haszonbérlet terhére.» (1878. szeptember 7-én. 6846. sz. a. legf. ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVI. f. 78. sz.)

¹⁵ Ezt az elvet, különösen Pestváros lakbérleti szabályaira nézve több rendbeli határozataiban kimondotta a legfőbb ítélőszék. (Lásd: p. o. a *Döntvénytár* VIII. folyamában 187. és XIII. folyamában 30. sz. alatt közlött határozatokat.)

¹⁶ Polg. törv. rendtartás 362. §. A legfőbb ítélőszék e törvényes zálogjog terjedelmének igen is tág tért adott, midőn egyik határozatában kimondta, hogy: «a polg. törv. rendt. 362. §-a szerint a bérbeadónak bérleti követelésére nézve általában engedtetvén félén törvényes zálogjog, a zálogjog nemcsak a haszonbéri hátraléokra, hanem mindazon követelésekre is kiterjed, melyek a haszonbéri szerződésben foglalt feltételek meg nem tartásából származnak (1876. augusztus 8-án 6149. sz. alatt kelt legf. ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVI. f. 57. sz.); ellenben másként magyarázta e szakaszt a semmitőszék, midőn kimondta, hogy: «a bérleti szerződés meg nem tartása által okozott károk megtérítése iránti követelés a polg. törv. rendt. 339. §-ában felemlített bérleti követelések közé nem tartozik.» (1872. április 4-én 2564. sz. alatt kelt semmitőszéki határozat. *Döntvénytár* VI. f. 508. sz.) Részünkről ez utóbbi felfogást tartjuk helyesnek.

¹⁷ Még akkor is, ha e tárgyak más hitelező részére, az adós által előbb birt lakásnak bértartozása miatt foglaltattak le. (1876. szeptember 9-én 7165. sz. a. kelt legfőbb ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVI. f. 100. sz. a.)

lyal, melyek a bérlet tulajdonában vagy használatában,¹⁸ a bérlemény területén találtattak;¹⁹ vagy a bérlemény területén kívül vannak ugyan, de a bérleti üzlethez tartozóknak bizonyulnak.²⁰ A törvényes zálogjogot a bérbe vagy haszonbérbeadó a lejárt bérleti, vagy haszonbérleti követelésekre nézve, biztosítás útján is érvényesítheti, mely részére elrendelendő a nélkül, hogy a veszély valószínűségét kimutatni, vagy kérelmét okirattal támogatni tartoznék.²¹

A bér vagy haszonbér előre fizetését a bérbe vagy haszonbérbeadó csak abban az esetben követelheti, hogy ha a bérbe vagy haszonbérbe adott dolog nincs jelzálogos követelésekkel terhelve, vagy ha a bér vagy haszonbérleti jog be van kebelezve, s a jelzálogos követelések a kibérlet jog után jegyeztettek be; mert ellenesetben a bérlet, illetve haszonbérlet a jelzálogos hitelezők által, a bér vagy haszonbérlemből leendő megfizetésére kötelezhető.²²

Ha valamely bérbe vagy haszonbérbe vett dolog rendkívüli balesetek u. m. tűzvész, háboru, kórvész vagy nagyobb vizáradások miatt épen nem használtathatik, akkor a kibérlet a bér vagy haszonbér megfizetésére nem kötelezhető; ha pedig a bérlemény a fentebbi oknál fogva csak részben nem használtathatik, aránylagos bérleengedésnek van helye. Ha azonban a kibérlet, bármely csapás esetére feltétlen fizetési kötelezettséget vállalt, a bér vagy haszonbér fizetésre azon esetben is kötelezendő, ha a bérlemény használatában közbenjött háboru által gátoltatott.²³ Ha a bérlet vagy haszonbérlet a bérlemény hiányos volta folytán származott baleset miatt kárt szenvedett, a bérbeadó rendszerint kármentesíteni tartozik bérletjét. Ha azonban a bérlet a bérlemény e fogatkozását s az abból származó veszélyt, már a szerződés megkötésekor közönséges figyelem mellett észrevehette, s a veszély csakugyan beállt, a bérlet ez által okozott kárának megtérítését nem követelheti.²⁴

A kibérlet szerződés végével tartozik a bérlet, illetve haszonbérlet a bérleményt oly karban, mint azt átvette; illetve mint annak átadására magát szerződésileg kötelezte, visszabocsátani, s a mennyiben az megrongáltatott volna, úgy maga, mint netáni albérletje által okozott kárt megtéríteni. A bérleti idő lejártá után arra nézve, hogy a bérlet vagy haszonbérlet a bérlemény tárgyát kiüríteni tartozik, sem külön megállapodás nem igényeltetik, hanem az idő lejártával, ha meghosszabbítás nem történt, kiürítendő.²⁵

A bér és haszonbéri szerződés nem csak kifejezetten, hanem hallgatag is megújítható. Jelesül ha a szerződésben előleges felmondás van kikötve a szerződés a kellő felmondás elmulasztása által hallgatag megújítatik. Ha felmondás nem köttetett ki, a hallgatag megújítás az által történik, hogy a bérbevevő a bérleti idő lefolyta után a dolog élvezését vagy használatát folytatja, s a bérbeadó ez ellen fel nem szólal. Azonban az ily hallgatag megújítás nem oly időtartamra tekintendő hatályosnak, a mely időtartamra a bérleti szerződés köttetett, hanem lakás s ehhez hasonló dolgok

¹⁸ Még abban az esetben is, ha a bérlet használatában lévő tárgyak harmadik személyek tulajdonát képezik (1876. szeptember 9-én 7165. sz. a. kelt legf. ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVI. f. 100. sz.)

¹⁹ «Ha azonban a bérbeadó a bérlemény területén létezett tárgyakat onnét elvihetni engedi, törvényes zálogjoga megszűnik (1877. február 1-én. 831. sz. a. kelt legf. ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVII. f. 89. sz.); valamint nem terjed ki a bérbeadó törvényes zálogjoga a bérlemény területén kívül levő, habár a bérbeadó tulajdonát képező ingóságokra sem (1873. május 13-án. 6491. sz. a. semmitőszéki határozat. *Döntvénytár* XI. f. 52. sz.)

²⁰ Polg. törv. rendtartás 362. §.

²¹ Polg. törv. rendtartás 339. §.

²² Osztrák polg. törvénykönyv 1102. §., mely szakaszát az osztrák polg. törvénykönyvnek a legfőbb ítélőszék 1876. április 25-én 2531. sz. a. kelt határozatában ma is hatályban levőnek mondotta ki. (*Döntvénytár* XV. f. 102. sz.)

²³ Így határozott a legfőbb ítélőszék 1873. június 30-án 5803. sz. a. (*Döntvénytár* X. f. 271. sz. alatt.)

²⁴ Ezt az elvet mondotta ki a legfőbb ítélőszék 1876. június 20-án 5327. sz. alatti határozatában. *Döntvénytár* XVI. f. 40. sz. a.

²⁵ 1876. december 21-én 11613. sz. a. legfőbb ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVII. f. 69. sz. a.

bérleténél a megújítás azon időtartamra vélemezendő megtörténtnek, mely a bérlet helyén uralgó szabályok vagy szokás szerint felmondási időt képez. Ellenben a haszonbérletek hallgatag megújítása egy évre tekintendő megtörténtnek, hogy a haszon beszédése lehetővé téessék.²⁶

A mennyiben valamely bérleti szerződés tartama sem kifejezetten, sem hallgatag, sem különös rendszabályok által meghatározva nincs, az, ki a szerződést felbontani kívánja, tartozik azt felmondani, a felmondási időre nézve a helyhatósági szabályzatok; s illetve helyi szokás szolgál első sorban irányadóul, ha azonban a felek ily különös helyi szokásra nem hivatkozhatnak, azon általános szabály veendő irányadóul, hogy a felmondás csakis a fizetésre kitűzött határidőben eszközölhető olyképp, hogy a legközelebbi fizetési határidő bekövetkeztével szűnik meg.²⁷

A bérbevevő jogosítva van a bérleti idő lejártá előtt is visszalépni a szerződéstől, ha a kibérelt dolog hiányos minősége miatt rendes használatra alkalmatlan;²⁸ valamint akkor is önkényt megszünik a szerződés, ha a bérlemény tárgya megsemmisül,²⁹ vagy ha a bérlemény nevezetes része hosszabb időre véletlenség által elvonatik vagy használhatatlanná válik.

A bérbeadó maga részéről a szerződésnek a bérleti idő lejártá előtt való megszüntetését követelheti, ha a bérlo vagy haszonbérlo a bérleti feltételeket meg nem tartja, vagy a bér vagy haszonbér fizetést, a kitűzött határidőben, habár annak lejártá után csak néhány nappal,³¹ elmulasztja.³¹

Végül megszünik a bér, illetve haszonbér szerződés, ha a bérlemény tárgya elidegenítettett, a mennyiben az új tulajdonos azt fentartani nem akarja,³² azonban ez esetben sincs jogosítva a bér vagy haszonbérlo egyszerűen kimotozítani, hanem annak a szerződést kellő módon fel tartozik felmondani.³³ A felmondási idő tartamára nézve is azon szabályok szolgálnak irányadóul, melyek arra az esetre, midőn a felmondásra nézve a szerződésben semmi megállapodás sem foglaltatik, fentebb előadattak.³¹ De ily esetben jogosítva van a bérlo vagy haszonbérlo a bérbeadótól szenvedett kárára és megszünt hasznára nézve teljes kártérítést követelni.³⁵

²⁶ Igy határozott a legfőbb ítélőszék 1878. évi július 16-án 6843. sz. a. *Döntvénytár* XXI. f. 83. sz. a.

²⁷ Igy határozott a legfőbb ítélőszék 1876. évi április 12-én 2893. sz. a. *Döntvénytár* XVI. f. 9. sz. a.)

²⁸ «Tekintve, hogy a szerződés teljesítését csak az a fél követelheti, ki maga részéről szerződéses kötelemeinek eleget tett, oly háztulajdonos, kinek lakója a kibérelt lakást ezen oknál fogva elhagyta, mert azt lényeges fogyatkozások miatt nem használhatta, a felmondási időre járó házber fizetésére nem kötelezhető.» (1873. december 8-án 6887. sz. a. kelt legfőbb ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XIII. f. 60. sz.)

²⁹ 1875. november 25-én 10834. sz. a. kelt legfőbb ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XV. f. 106. sz. a.)

³⁰ 1875 február 4-én 846. sz. a. kelt legfőbb ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* VIII. f. 187. sz. a.)

³¹ A bér és haszonbér e czímen való megszüntetését kimondja a polg. törvk. rendt. e) pontja, mely az e czímen indított kereseteket a sommás bíróság elé utasítja. Ezen elv különben az 1802. XXII. törvcikk 4. §-ában is ki van mondvá, s határozottan követi joggyakorlatunk is, mely szerint a bérbe, s illetve haszonbérbeadó a szerződés feltételeit nem teljesítő haszonbérlo kimotoztatására abban az esetben is jogosítva van, ha a bérbeadó e joga a szerződésben ki nem kötött. (1874. október 29-én 7572. sz. a. kelt legfőbb ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XIII. f. 40. sz.); sőt ez elvet annyira szigorúan alkalmazza a legfőbb ítélőszék, hogy kimondotta, miszerint bérfizetés elmulasztása miatt az oly haszonbéri viszony is megszüntethető sommás per útján, mely egy század óta áll fenn, a nélkül, hogy arról írásbeli okmány állított volna ki, vagy a bérlet tartama meghatározott volna. (1873. augusztus 6-án 7026. sz. alatt kelt legfőbb ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XIV. f. 274. sz.)

³² Azonban ha a vevő tulajdonjogát be nem kebelezeti s a bérletet fenn akarja tartani, a bérlo a vételről értesíteni tartozik, mert ha azt elmulasztja, a bérlo, illetve haszonbérlo ellen azon az alapon, hogy a haszonbérlet nem neki, hanem az eladónak fizette ki, keresetjoga azon esetben sincs, ha a haszonbérlo az adásvevési ügylet létrejöttéről magántudomással birt. (1874. június 15-én 3881. sz. a. legfőbb ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XII. f. 123. sz.)

³³ «Ha a haszonbérlo haszonbérleti joga nincs is bejegyezve, még sincs jogosítva a haszonbérlet birtok megvevője őt a haszonbérletből azonnal kimotozítani, hanem azt felmondani tartozik. (1874. október 15-én 8690. sz. a. kelt legf. ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XIII. f. 16. sz. a.)

³⁴ «A haszonbérlet a haszonbérleti idő lejártá előtt megszüntetett, a haszonbérlet birtok a gazdasági év leteltével bocsátandó a tulajdonos birtokába. (1877. augusztus 17-én 8702. sz. alatt kelt legf. ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVIII. f. 96. sz.)

³⁵ A haszonbéri szerződésnek a birtok eladása folytán történt meg-

Ellenben ha a bérleti vagy haszonbérleti jog telekkönyvileg be van jegyezve, az eladás nem szünteti meg a bér s illetve haszonbérlet viszonyt;³⁶ kivételt egyedül a végrehajtási árverés esete képez, mely esetben a bérlo vagy haszonbérlo a bérleményt, ha joga a telekkönyvbe be van jegyezve, a vevőnek átadni tartozik.³⁷

A szerződésnek ily alapon való megszüntetése esetén két kérdés lép kiválólag előtérbe:

a) hogy vajon árverés esetén is áll-e azon általános elv, hogy a bérlo csak kellő felmondás után tartozik az új vevőt birtokba bocsátani? Én ezt a dolog természetéből folyó következésnek tartom, melynek ellenkezője, a tényleges viszonyokkal szemben igen káros következményeket vonna maga után. Nem áll ugyanis az, mit némelyek ez esetre vonatkozólag vitatnak, hogy t. i. a bérlo az árverési hirdetményből értesül a birtok czélba vett eladatásáról, s ekként van ideje dolgait rendeznie. Nem áll e feltevés, mert abból, hogy az árverés elrendeltetik, még nem következik, hogy az sikerrel meg is fog tartatni, mint tényleg látjuk is az életben, hogy a kihirdetett árverések nagyobb része nem foganatosittatik. Mily roppant kár származnék tehát a közgazdaságra ha minden kihirdetett árverés esetén a haszonbérlo a földet vetetlenül hagyná, de más részről az árverés nem tüzetik ki a felmondási időre való tekintettel s különös igazságszolgáltatás lenne, ha az árverés áprilisban kihirdetett, a bérlo a birtokot júniusban elhagyni, s jóhiszeműleg tett munkálatait és költségét, egész vetésével együtt odahagyni tartoznék. A dolog igen egyszerűen kiegyenlíthető, ha az árverési feltételekbe, hogy a vevő azonnal birtokba lép, az igtattatik be, hogy a haszonbérlo csak törvényes felmondás után tartozik a birtokot átadni.³⁸

b) További felmerülő kérdés e részben az, hogy mi igénye marad a bérlonek, illetve haszonbérlonek végrehajtási árverés esetén, és ez igény miként érvényesítendő? miután a törvény csak egyszerűen annyit mond, hogy a kárpótlásra nézve marad fenn elsőbbségi joga.

Minthogy az elsőbbségi jog tulajdonképen zálogjog természetével bir, nyilvánvaló, hogy a bérleti, s illetve haszonbérleti jog bejegyzése alkalmával a bérlo, s illetve a haszonbérlo egyszersmind törvényes zálogjogot nyer, azon netáni kárának biztosítására, melyet szerződésének a határidő lejártá előtt történt felbontása folytán szenvedett. E zálogjogának elsőbbsége, bár maga a kár folytán származott igény csak később vált is létezővé, visszahat a törvény rendelkezésénél fogva a bér s illetve haszonbéri szerződés bejegyzésének időpontjára, s egyenlő rangsorozattal bir, a bejegyzett bérleti vagy haszonbérleti joggal,³⁹ s e joga folytán a kimotozott bérlo vagy haszonbérlo nemcsak valóságos kárának, hanem elvont hasznának megtérítését is követelheti.⁴⁰

Zlinszky Imre.

szüntetése által okozott kár, illetve elvont haszon megtérítésére a birtok előbbi tulajdonosa (az eladó) köteles lévén, e kötelezettség alól őt az hogy a haszonbérlo ellen az új vevő által, a haszonbérlet megszüntetése végett folytatott perbe az előbb őt szavatósként be nem idézte, csak abban az esetben menti fel, ha kimutatja, hogy ő a haszonbérlo a haszonbéri jog birtokában megvédeni képes lett volna. (1875. július 12-én 5052. sz. a. kelt legf. ítélőszéki határozat. *Döntvénytár* XIV. f. 184. sz. a.)

³⁶ Osztr. polg. törvk. 1120. §.

³⁷ Osztr. polg. törvk. 1124. §.

³⁸ V. ö. HALMOSY: *A telekk. rendt. alapelvei* (87 lap), ki az osztr. felsőbb bíróságoknak számos, hason alapon nyugvó határozatait közli.

³⁹ A bérlo, vagy haszonbérlo tehát a bérlet vagy haszonbérlet megszüntetése folytán származott teljes kárát a vételárfelesztés tárgyalásával felszámítván, annak a bekebelezés sorrendjében leendő kifizetetését követelheti.

⁴⁰ Van ugyan oly nézet is, mely csak a kártérítés követelésére tartja jogosultnak a bérlo (p. o. RIPPEL *Erleuterungen zum österr. allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch* VII. kötet 340. l.), azonban ha ez a nézet fogadtatnék el, a bérlo törvényes zálogjoga rendkívül megszoríthatnák, mondhatni illusoriusá tétetnek, mennyiben a legtöbb esetben nem állapítható meg tényleges kár, hanem csak elvont haszon, vagyis a haszon, melyet a bérlo biztosítani kívánt magának, midőn bérleti jogát bekebelezte, melynek megtörtént biztosítását az, ki jogainak bekebelezése után hitelezett, a telekkönyvből láthatott. (V. ö. ZLINSZKY *Telekkönyvi rendtartás* 188. l.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{televe} .. .. 3 ^{rt} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — A telekkönyvekről. Stankay László urtól. — Egy jeles francia író a római novatio, cessio és delegatióról. Dr. Kiss Mór egyet. magántanár urtól. — Törvénykezési szemle: Házassági jogeset. Barcza Kálmán ügyvéd urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számú példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számú példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

XXIII.

A szerb skupstina.

Mielőtt a szerb alkotmánynak ismertetését folytatnók, nem lesz fölösleges a skupstina intézményének jogtörténeti fejlődésére vissza tekinteni. A skupstináról szóló alkotmányi szabványok nem csak hogy Szerbia jelenlegi igényeinek kielégítésére voltak hivatva, hanem egyuttal az ország legdrágább óhajainak egyikét teljesítették. (Lásd UBICINI: *Constitution de la principauté de Serbie* 41. lap.)

Tényleg ugyanis minden időben a skupstinában látták a szerbek a törvényalkotó elemet. Rég óta mondja a szerb nép, hogy a skupstina mindent tehet, hogy az a törvény és a király fölött áll. Rendezve látjuk ez intézményt már Nemanja István alatt. Ha az aristokrátiától, mely Szerbiában soha sem létezett, eltekintünk, nagy hasonlatosságot lelhetni a régi skupstina és a régi magyar vagy lengyel országgyűlés közt. Minden család fő részt vehetett benne, a tanácskozás szabad ég alatt folyt, azonban rendszeren a hadvezérek (vojvodák) szavazata döntött.

Nem ritkán megtörtént az, hogy a skupstina népbíróssággá alakult, ítélendő kivált főben járó bűntettekben. Valamikor a szerb királyok gyakran megkísérlették a skupstina eltörlését, vagy legalább is minél ritkábban hívták azt össze. A török uralom alatt (1549—1804) természetesen skupstinákról nem lehetett szó, de az önrendelkezési jog visszanyerése után legelső gondjuk volt a szerbeknek skupstinát egybehívni, mely Kara Györgyét főparancsnokká nevezte ki, a senatust, kormánytanácscsá alakította és eleinte minden őszkor a törvényhozási hatalmat gyakorolta. Az 1830. hatti-serif, valamint az 1838 alkotmány a skupstinát meg sem említék.

Később Milos tetszés szerint bánt el vele és azt rendszeren Kragujeváczra, mely 1839-ig volt Szerbiának fővárosa, hívta össze. A fejedelem és a képviselők közt igen barátságosak és fesztelenek voltak a viszonyok. A skupstina legfontosabb teendője abban állott, hogy a kormányt számadás tételre hívja föl (sta čini s narodnim blagom).

Az első törvény, mely rendszeresen a skupstináról intézkedik, 1858-ban hozatott Kara Györgyevics alatt, miután azt a szerbek hosszú évek során át hasztalan sürgették vala. Ezen tulságosan szabadelvű törvényt azonban Milos 1859-ben csakhamar módosította 1861-ben pedig ismét új alkotmány hozatott.

Obrenovics Mihálynak 1868. évi június 10-én Topčideren váratlanul beállott halála mindenki előtt ismeretes. Azóta mondhatni egyedül Risztics vezette a szerb kormány rudját. Risztics sietett a skupstinával 1869. június 29-kén új alkotmányt megszavaztatni, mely tagadhatlanul sokkal jobb az addigiaknál és leginkább felel meg a szerb nép politikai igényeinek.

Téved azonban nagyon UBICINI (i. h. 96. l.), midőn a szerb skupstina és Horvát-Slavonországnak törvényhozó testülete közt nagy analogiát lát. Szerbiában ugyanis 3, a nép által választott képviselő mellé a fejedelem egy tagot kinevezhet a képzettségük vagy közügyekben való jártasságuk által kiváló személyek sorából. Horvát-Slavonországban ellenben az 51 megyei és 26 városi képviselőkön kívül vannak az országgyűlésnek személyes megjelenési joggal bíró tagjai, kik ha kell, *többségben* vannak a választott képviselők felett. Ez, azt hiszem, lényeges különbség. Birnak pedig a horvát-slavon országgyűlésen virtuális megjelenési joggal: a zágrábi és karloviczi érsek, a római. görög-katholika és görögkeleti egyházi megyés püspökök, a zágrábi nagyprépost (aurániai perjel), a megyei főispánok, a turopolji gróf s a horvát-slavon főrendüek, vagyis azon nagykoru, gondnokság vagy csőd alatt nem álló mánások, kik az ország területén születtek vagy meghonosítottak, vagy az országban állandóan laknak, a mennyiben ott oly fekvő jószágnak tulajdonosai, melylyel 1848 előtt a földesuri hatóság járt.

Feltűnő, hogy a szerb alkotmány 48. cikke kizárja a skupstinából az *ügyvédeket*. A tervezet ezen megszorításról mit sem tudott, de tárgyalás közben «a közvélemény nyomása folytán», vagyis helyesebben a nép előítéleténél fogva azt fel kellett venni, és így Szerbiában politikai osztracismus éri azon társadalmi osztályt, mely Európa nyugati államainak parlamentjeiben a legelőkelőbb szerepet szokta játszani. Ez világosan illusztrálja a szerb nép jellemét. Különben a szerbek nem állanak egyedül. Pár év előtt Rumánia akkori közoktatásügyi minisztere a rumán parlamentben nyíltan kimondotta, hogy a rumán népnek két ellensége van: a zsidó s az ügyvéd! Ez az ellenszenv eléggé jellemzi úgy a szerb, valamint a rumán nép értelmi és gazdasági ügyefogyottságát.

A szerb alkotmány egyik kiváló fontosságu intézménye az *államtanács*, melyet már Kara Gjorgje alkotott volt a függetlenségi harcz első éveiben. Azonban sem Kara Gjorgje, sem Milos ezen tanácsnak nem voltak nagy barátjai, mivel az a ki nem elégíthető ambícióknak vált állandó gyűlhelyévé, bár másrészt a fejedelmek önkényuralmának természetes ellensúlya gyanánt szerepelt.

XXIV.

A szerb alkotmány folytatása.

IV. Az államtanács (sovjet) 90. cikk. Államtanács alakíttatik, melynek hatáskörébe tartozik: 1. a kormány részéről elejébe terjesztett kérdések felett vélemény

mondani; 2. a törvények vagy közigazgatási szabályrendeletek javaslatait kidolgozni és átvizsgálni; 3. közigazgatási peres ügyekben a miniszteri határozatok ellen emelt panaszok felett dönteni; 4. a közigazgatási hatóságok illetékességi összeütközéseit kiegyenlítani; 5. a költségvetésileg rendkívüli szükségletek fejében megállapított hitelösszegek egyes kiadásait, valamint a közmunkára szentelt összegek részletes hovaforrását jóváhagyni, a mennyiben e kiadások túlhaladnák azon összeget, a mely felett a miniszter a törvény szerint saját hatáskörében rendelkezhetik; 6. kivételes honosítási esetekben dönteni; 7. az alkotmány 66. cikkének esetén állami kölcsönöket és rendkívüli hitelműveleteket engedélyezni; 8. a megyék, kerületek és községek megadóztatását megállapítani azon esetekben, midőn az túlhaladná azon összeget, melyet a közigazgatósági hatóság a törvény értelmében követhet, — továbbá a megyék, kerületek és községek kölcsönvételeit engedélyezni; 9. a megyék, kerületek és községek ingatlan javainak eladását és általán elidegenítését engedélyezni; 10. a behajthatlanoknak vélt összegek törlése felett határozni; 11. kivételes esetekben az állami kincstárból vagy a jószágigazgatósági pénztárból adandó kölcsönöket rendkívüli címen engedélyezni; (ezen jószágigazgatási pénztár, továbbá az oskolák, özvegyek, árvák, községek és az egyházak pénztárai 6% mellett adnak kölcsönöket); — 12. az állam részére előnyösöknek mutató egyezségeket jóváhagyni; 13. a legfőbb számvevőszéktől (mely az igazságügyi miniszteriumnak képezi egyik osztályát) az állami kiadásokra vonatkozó szükséges jelentéseket és felvilágosításokat követelhetni; és végül 14. közérdek esetében a netán célszerűnek mutató kisajátítások felett a törvény értelmében határozni.

91. Az államtanács tagjait a fejedelem nevezi ki. Ők az államhivatalnokok kategóriájába tartoznak, szám szerint nem állhat kevesebb mint 11, sem több mint 15 tagból. (Rendesen 11 van, mindegyik 10.000 frank (dinár)-nyi évi fizetéssel.) Ezen tagok sorából nevezi ki a fejedelem az elnököt (évi 17.500 franknyi) s az alelnököt (12.500 franknyi fizetéssel), kik ebbeli hivatásukat mindaddig folytatják, míg a fejedelem jónak nem találja őket mások által helyettesíteni.

92. Nem lehet tagja az államtanácsnak, a ki 35. évét be nem töltötte, legalább 10 évig közszolgálatban nem volt alkalmazva és a ki Szerbiában fekvő jószágot nem bir.

Külön törvény állapítja meg az államtanács bel-szabályzatát.

V. Az államjavak, valamint a fejedelem javai és civilistája. 93. Az állami javak állanak mindazon ingó és ingatlan javakból és tulajdonjogokból, melyeket az állam megszerez vagy saját nevében bir. Külön törvény szabályozza, hogy ezen állami javak miként eladhatók vagy elzálogosíthatók, illetőleg a jövedelmek miként lekötethetők vagy megterhelhetők. 94. Az állami javakat a pénzügyminiszter kezeli. 95. Az állami javaktól megkülönböztetendők a fejedelem magán javai, ki ezek felett életében vagy halála esetére a polgári törvénykönyv határozatai szerint szabadon rendelkezhetik.

96. A fejedelem trónra léptekor a skupstina az uralkodás egész tartamára civilista címén az államkincstárból havonkénti részletekben fizetendő évi összeget állapít meg (jelenleg 504.000 frank). A civilista tartozik viselni fentartási költségeit azon állami javaknak, melyeket a fejedelem ingyen élvez. 97. Az egyszer megállapított civilista a skupstina beleegyezése nélkül fel nem emelhető, sem a fejedelem beleegyezése nélkül lejjebb nem szállítható. 98. A fejedelem halálakor az addigi civilista az utód javára érvényes az első skupstina egybegyűléseig.

Dr. Herich Károly.

A telekkönyvekről.

A telekkönyvekről általában, mint a kulturállapothoz szükséges intézményről és az e tekintetben szükséges reformokról.

A telekkönyvi intézmény beható megfigyelésénél és vizsgálatánál több kérdés lép előtérbe, melyeket logikai sorrend szerint következőképen osztok be.

Mi a telekkönyvi intézmény?

Hányféle rendszert ismerünk? — melyik rendszer honosított még hazánkban és mikor?

Miért választott e rendszer? — megfelel-e ezen jelenlegi rendszerünk a kitűzött czélnek, mely általa elérendő volt? — megfelel-e nemzeti és magángazdaságunk igényeinek? — megfelel-e a nemzeti és egyéni hitel kívánalmainak? — megfelel-e a jogbiztonságnak? — szükségesek-e tehát telekkönyvi rendszerünknel rögtöni és gyökeresebb reformok, vagy kívánatosabb, hogy a régienél maradjunk? És ha szükségesek ezen reformok, pótlások, javítások, — közülök melyek képeznek égető szükségletet, s melyekre kell, hogy a magyar törvényhozó testület még ezen országgyűlési ciklus alatt kiterjessze messzeható figyelmét?

Mindezek oly természetű kérdések, melyek gyorsan és tömegesen tódulnak az okszerűség kerekén elének.

Mint a telekkönyvi pályán működő szakember, megkísértem mindazon kérdésekre a kellő feleletet megadni; különösen czélom, feltüntetni azon nélkülözhetlen reformokat, pótlásokat és javításokat, melyek telekkönyvi rendszerünknel, telekkönyveink kezelésénél okvetlenül megkívántatnak; czélom továbbá bebizonyítani, hogy a tőkének közgazdasági, sőt állami életünk e hatalmas tényezőjének a közforgalomból való kimaradása, napról napra észlelhető kevesbedése, egyéni és közhitelünk megrendült állapota telekkönyvi intézményünknek a tényleges viszonyok követelményeihez nem mért kezelésében is gyökereznek; czélom végül: tapasztalataim s viszonyaink megfigyelése alapján reá mutatni a rendszer hibáira s ennek orvoslása tárgyában szerény nézeteimet és javaslatomat előadni. Szerencsésnek érzendem magam, ha közléseim által okot és alkalmat nyujtandok arra, hogy a fölvetett kérdésekre nézve tisztelt pályatársaim is nézeteiket s szerzett tapasztalataikat a sajtó útján nyilvánosságra hozzák; legkönnyebben lévén így elérhető az, hogy telekkönyvi intézményünknel és annak kezelése körül eddig már felmerült és időközönként még felmerülő hiányokra és hibákra reá mutatva előkészítsük a törvényhozó testületnek ez irányu működését, mindenek előtt annak figyelmét e rendbeli bajaink orvoslására híván fel.

A gyakorlat simító keze sok intézménynek növelte már életképességét, jótékony és üdvös hatását, a tapasztalat kritikájával elemezvén azt. „*Usus te plura docet*” mondja a latin; valóban a tapasztalatnak és gyakorlatnak meg kell adni ezen jogosultságát, mert mint az angol történész CANNING megjegyzi, szükséges, hogy:

«Az államférfi lényegtelen elméletek után ne induljon; az egészséges és gyakorlati tudomány tapasztalait és azok alkalmazását soha se mulasztja el. Szolgálja hazája ügyét józansággal és használja fel annak érdekében mindazokat a nemes és szabadelvű eszméket, melyeknek alapját az igazság képezi; és tovább: «A ki minden különbség nélkül ellenzi a javításokat, csak azért, mert ezek ujitások, később kényszerülve lesz elfogadni oly ujitásokat is, melyek egyuttal nem javítások».

Igazat kell adnunk a hirneves angol nagy történész MACAULAY-nak is itt, elismervén, hogy:

«Azon nép lesz nagy és boldog, melynek történelme a kellő időben életbe léptetett reformok sorozatából áll.»

Szerettem volna jelen munkámban tisztán csak az oknyomozó résznél maradni; miután azonban ezt sem didacticus irányu értekezésnek, sem röpiratnak, hanem egyszerű tárczacikknek szántam, kénytelen vagyok a történelmi részt is, habár igen szűk keretben, tárgyalni, annál is inkább, mert kívántam, hogy az ne csak a szak tudósra, de az olvasó közönségre általában behatással legyen s benne viszhangra találjon. — Ezért szívesen veendem, ha e sorok olvasása nemcsak szak- és pályatársaim, de a tisztelt olvasók bármelyike részéről is fog eszmecserére alkalmat szolgáltatni.

A telekkönyvi intézményről és ennek fontosságáról részletesen.

A telekkönyvet alanyi — *subjectiv* és tárgyi — *objectiv* szempontból vehetjük vizsgálat alá. Alanyilag jelenti az ingatlanokra vonatkozó s közhatóságilag biztosított dologbani és némely dologhozi jogok összeségét; tárgyilag pedig az ezen jogok megjelölésére, nyilvántartására, s törvényszerű megvédésére szolgáló intézményeket.

Mennyiben különbözik az ingó dolog az ingatlan dologtól, azt a mindennapi élet kis megfigyelése is eléggé feltárja; a dologbani és dologhozi jogok magyarázatával, mint: *birtok*, tulajdon zálog szolgálmai, haszonbérlet, elővásárlási jog stb., a *magánjog* foglalkozik, így azoknak nagyobb szabásu definitiójával e kis munkában nem is foglalkozhatom, — mert mint kifejezem, ennek célja nem didacticus jogtanítás, hanem a telekkönyvek tárgyilagossá ismertetése, s azok — orvoslást igénylő — jelenlegi helyzetének feltüntetése.

Roppant fontos és nagy horderejű intézmény ez a népek életében! Erről fényes tanúságot tesz azon körülmény, hogy mai nap már minden előhaladottabb állam intézményei közt helyet foglal és rendszeresen — *systematice* — kezeltetik s műveltetik. Föltétele ez a nemzeti haladásnak, a vagyoni biztonságának és a hitelnek. Fölsimerte ezt már nagy Széchenyink, midőn 1832/6., 1840. s 1844-iki országgyűléseken a telekkönyvek sürgős behozatalát sürgette, s midőn működésében folytonos kifejezést adott azon egész politikájából kimagasodó elvnek, hogy: *Csak azon nemzet lehet szellemileg nagygyá, mely vagyoniilag is nagygyá tette magát*; a telekkönyveket pedig ő a vagyoni nagyság szükséges feltételének mondá, mint ezt a *Hitel* című munkájában is kifejtette.

Az 1847/8-iki országgyűlés, midőn a törvény előtti egyenlőség, közteherviselés, sajtószabadság magasztos elveit törvénybe iktatta, egyszersmind elvben kimondta a telekkönyvek és jelzálogbankok létesítését is, tehát már akkor át volt hatva e nagy horderejű intézmény szükséges és fontos voltának érzetétől.

Ezzel csak arra akartam utalni, miszerint nagyon tévednek azok, kik a telekkönyvi intézménynek meghonosítását hazánkban kizárólag osztrák érdeknek tulajdonítják. Rendezték volna ezt magunk is, ha a közbejött viszonyok zsibbasztólag nem hatottak volna a nemzet célbavett haladására.

A telekkönyvi intézmény fejlődése hazánkban és annak jelenlegi helyzete.

Betáblázási könyveink ezelőtt is valának, mert több hitelező kézi vagy ingatlan zálogot el nem fogadván, és számos birtokos a nélkül is akarván pénzt felvenni, hogy ingatlan birtokát zálogba adta volna, az 1723. 107. t. cikkben már kimondatott, hogy a megyékben és városokban nyilvános betáblázási lajstromok szerkesz-

tessenek és vezettessenek, melyek szerint a jogelsőbbség jövőendőben megítélendő lesz.

A sz. kir. városok egy része már előbb bir ily betáblázási könyvekkel, melyek megközelítették mostani telekkönyveinket, a mennyiben nemcsak a betáblázásokat, de az ingatlan birtok minéműségét, sőt egy kézből a a másikba való átmenetelét, átruháztatását is feltüntették.

Igy Pozsony városának 1439-től, Sopronnak 1486-tól, Bárfának 1723-tól, Kis-Szebennek 1753-tól volt már ily betáblázási telekkönyve.

Az 1840. t. cikkben azonban a szab. kir. városok már szabályszerűbb telekkönyvek vitelére kötelezőleg utaltattak, a mennyiben ki lett mondva, hogy «a városok a betáblázási könyvet a földkönyvvel kössék össze, a hol ily földkönyvek nem lennének, ott ezek két év alatt elkészítendők. A hitelező köteles adósának megterhelendő fekvősegeit egyenként és különösen megjelölni, mert a melyet meg nem nevez, arra betáblázási elsőség nem adatik.

A vármegyékben fekvő ingatlan birtokra vonatkozólag 1855-ig telekkönyvek nem vezettettek s ezekre nézve még az idézett 1840. 21. t. cikk is csak az általános betáblázást tartotta fenn, megrendelvén egyuttal a betáblázási könyvek pontos vezetését s kimondván, hogy ezen betáblázási könyvet mindenki szabadon megtekintheti. A nyilvánosság — *publicitas* — kötelező kimondásával törvényszerű alakban itt találkozunk először.

Érdekes e helyen kifejtetni, hogy ennekölte hazánkban a reálhitel a zálogbirtokra alapított. A zálogbirtok intézménye ANTECHIRENIS szerint az adós ingatlanát bizonyos összegért a hitelező birtokába és használatába bocsájtotta bizonyos ideig: a mi felvállás — *auctio* — által a megyei gyűléseken történt, s ha a kölcsönvett összeg 50 forintot nem ment, a birtokba való törényes bevezetés — *statutio* — is kívántatott hozzá, de ezen kölcsönzési mód már VERBÖGZY által «a lélek üdvösségével meg nem mérő, szennyes és istentelen kölcsönzési módnak» neveztetik. (I. 80.) Tehát már a XVI. század elején is érezte hazánk első jogtudósa a jelzálog és evvel együtt a telekkönyvnek szükségességét.

A törvényhozás már 1840-ben belátván a hitel és tőke forgalom szükségességét, elhatározta, hogy kik nemesi javaikra vonatkozó hitelt s különös betáblázást akarnak lehetővé tenni, azoknak szabadságukban állandó e végre a megyei közgyűléstől egy küldöttséget kérni ki, mely javaikat összeírja és felméri, s melynek munkálata a megyei közgyűlésnek mutattatván be; az ily módon hitelesen összeírt és felmért birtokokról külön jegyzőkönyv fog vitetni. Ezt azonban kevesen tették, s így az általános betáblázás maradt a megyei nemesi javakra nézve szokásban 1848-ig, midőn is a 15. t. cikk az ősiséget eltörlé, s a javaknak egyenlőségét kimondván, a telekkönyvek behozatalát is elvileg érintette.

Ezt megelőzőleg az 1847-ben kidolgozott telekkönyvi törvényjavaslatban az terveztetett, hogy: «a megyében állandó telekkönyvi hivatal állíttassék fel egy táblabíróból, egy mérnökből és egy írnből, mely hivatal előtt 3 év alatt tartozik mindenki fekvő birtokát bejegyeztetni, különben telekkönyvi jogokkal nem élhet. Bejegyzendő pedig a birtokos és a helység neve, a holdszám, a mivéleési mód és a birtokcím. Minden egyéni birtoknak külön lap adassék és ha valamely ugyanazon határban levő egyéni birtok több darabból állana, minden egyes darab kiterjedése azon egy lapon — de megkülönböztetve jegyeztessék fel. — Az eddigi általános betáblázások ujjal jegyzendő be és különös jelzáloggá változtandók át. (L. C/a. Régi terhek.)

Ebből kitűnik, mily szakavatott buzgalommal igye-

kezett a magyar törvényhozó bajainkat orvosolni és bizonyosan előbb és gyökeresebben orvoslandotta azokat, ha 1849-ben összes ősi törvényeinkből és nemzetiségünkől ki nem forgattatunk.

1849 től 1855. december 15-éig, vagyis a mostani telekkönyveket életre léptető nyílt parancsig (patens) több rendbeli rendelet által igyekezett a hatalmat kezelő ausztriai kormány bajainkon segíteni; ezen rendeletek azonban tényleges sikerre nem vezetvén, de sőt az adó catasteri és urbarialis munkálatokkal szemben csak zavart idézvén elő, ezeket, mint átmeneti jelentőségű kísérleteket, csak a következő sorrend s történeti hűség tekintetéből vélem felemlitendőknék. Ilyenek voltak:

az 1849. év december 28-iki, az 1853. év április 18-iki, az 1853. év szeptember 16-iki, az 1854. év július 23-iki és az 1855. év február 26-iki rendeletek és utasítások.

Ki ne emlékeznék vissza azon szomorú időszakra, midőn a tényleges birlaló vagy birtokos vétetett fel tulajdonos gyanánt, a fekvőségek fölvételénél pedig az adómunkálat, — vagy — a hol időközben létrejött: a tagosítás — szolgált alapul. A területeket lépéssel mérték — a kiküldött és legtöbb esetben minden szakértelmet nélkülöző egyének, kik már idegen nyelvök és idegen szellemök miatt is gyűlöltek voltak népünkél, miért az őket «lépéssel mérőknek» nevezte el.

És habár az akkoriban szervezett megyei törvényszékeknek köteleességükké tétetett:

a) a helyszínelésnél elkövetett hibákat kiigazítani és a helyszínelő biztosok által el nem döntött, s így függőben hagyott peres igények felett ítéletet mondani;

b) a régi betáblázott követeléseket a törvényes rangsorozattal az új telekjegyzőkönyveknek C/a, vagyis a régi terhek lapjára átkebelezni;

c) a telekjegyzőkönyveket mint telekkönyveket folytatni és kezelni; és habár az 1855. évi december hó 15-én megjelent s az országbírói értekezlet 154. §-a által érvényben tartott császári rendelet edictalis uton nyult hozzá bajaink orvoslásához; rendelvén: «hogy a hirdetményben kitűzött határidők alatt úgy a helyszínelés alkalmával elkövetett hibák, mint a régibb tulajdoni, zálogbirtoklasi és zálogváltási, haszonbéri és haszonélvezeti igények, — nemkülönben a régibb betáblázott követelések — elsőbbségük megóvása végett, az illető igénylő felek által jelentessenek be, hogy mindezen igények és követelések a telekkönyvben láthatók legyenek; mert ezen időponttól fogva az, mi a telekkönyvből ki nem vehető, — harmadik jóhiszemű személyek irányában, kik bizván a telekkönyvi állapotokba — jogot szereztek, — érvényesíthető többé nem leendő, — *bajaink még sem orvosoltattak*»; mert 1860. október végeig csupán 74 telekkönyvi hatóságra bocsáttatott ki ezen edictum, — és mert 1861-ben bekövetkezett alkotmányos átalakulás, s a törvényes Municipiumok visszahelyezése folytán több törvényhatóság az egészen új telekkönyvi intézményt — mint alkotmányellenest elvetni rendelte s tényleg el is vetette, más törvényhatóságok pedig igyekeztek az általános ausztriai polgári törvénykönyv járszallagán vezetett telekkönyvi formák helyébe helyhatósági statutumok által a magyar törvényekkel összhangzó telekkönyvi intézményt hozni be, mi még nagyobb zavarokra szolgáltatott alkalmat.

Stankay László.

Egy jeles francia író a római novatio, cessio és delegatióról.

A második rész kizárólag az ugynevezett litterar-szerződésnek van szentelve s rendeltetése az egész műben

inkább negatívnak nevezhető. Szerző ugyanis e részben azt czélozza igazolni, hogy a contractus litteris nem volt a rómaiaknál a novatio egy alakja. A *codex accepsi et expensi*, — melybe egyfelől az u. n. *nomina arcaria*, másfelől a *transcripticia* jegyeztettek fel, — nem volt egyéb, mint egy «livre de caisse». A *nomina arcaria* feljegyzése által, — mint ezt Gaius (III. 331.) kifejti, — nem jön egy új kötelelem létre, ez csak a meglevőt constatatja.

Szint így nem szül novatiót a nomen transcripticium egyik esete (a re in personam, a personam in personam) sem, mert előbbinél egy fictiv nyugtázás fordul elő az eredeti adósság tekintetében, melynek helyébe egy fictiv kölcsön állittatik és tulajdonkép ez forog fenn utóbbinál is, melynél egy új adós kötelezi magát és egy régi szabadul; fictiv kölcsön és fictiv fizetés. Így fogják fel a rómaiak a delegatiót, a Gaius által felhozott esetet. De még számos eset említhető fel s a dolog mindenütt egyformán alakul.

E részben fejtegetései egészen egybehangzók a KEILER (*Ein Beitrag zur Lehre von dem röm. Lit. contr. Fahrbr. für Bearbeitung des röm. Rechts* [1841.] I. 92. s köv. l.) által kifejtett és SAVIGNY (*Verm. Schriften* I. 238.) ugyszintén SALPIUS (id. m. 79. köv. l.) által uralomra juttatott felfogással.

Ezt részletesen igazolva kimondja az eredményt, melyszerint a litt. contr. gyors eltűnése a pacta és pedig ezeknek annak teljesen megfelelő két alakja, a constitutum debiti proprii et alieni következménye.

Most tehát lássuk a tulajdonképeni kérdést, létesít-e a contr. litt. novatiót? A kik látszólagossággal beérnek, azok igennel felelnek, holott Gaius szokása ellenére, — melynek értelmében minden egyes esetben, a hol csak novatio jön létre, ezt kifejezetten felemlíti, — erről mit sem szól; a delegatio szülhet novatiót nem is, s a rómaiak csak egyetlen alakját nevezik novationak; a litt. contractus az alakban is különbözik a verb. contractustól, nem a szó- és írásbeliséget értve ez alatt, hanem azt, hogy míg utóbbinál csak egy formula (spondesne? spondes), addig előbbinél *két különböző* actus forog fenn (egy acceptilatio s egy expensilatio).

A novatio és transcriptio nemcsak két különböző, hanem két *összeférhetlen* eszmén alapulnak, és e különbség nemcsak elméleti, hanem gyakorlati is, nemcsak az alak, hanem a hatásokban is jelentkezik.

Hogy már most szerző főtételét fenntarthassa, annak igazolására tér át, hogy a nomen transcripticium a rómaiaknál a contr. litt. egyetlen neme volt; ez nagyobb nehézségbe nem is ütközik, igen szépen indokolja a dolog természetéből vont indokokkal, hogy a chyrographum csak «unsemblant d'obligation litterarum» s ez áll még Iustinian korában is; úgy szintén e felfogással igen találóan összeegyezteti az exc. non. numeratae pecuniae elnevezést, mely onnan ered, hogy a chyrographumnál is eredetileg a stipulatio szavai használtattak; a formula elestével ez fennmarad. Különben a rómaiaknál az exceptio *beneficiumot* is jelentett (DIRKSEN Manuale: V^o Exceptio) s ez értelemben a nevezett exceptio azon különös és kivételes beneficiumot adá adós-nak, hogy ez fel lett mentve a bizonyítási teher alól. Iustinian korában nincs több litt. contractus. A chyrographum csak egy csalóka hasonlatosság ahoz s ha a compilatorok az elnevezést mégis fenntarták, ennek oka csak abban rejlik, hogy a contractusok hagyományos beosztását fenntartani kívánának.

Most ismét rendkívül érdekes részhez jutottunk s ez a harmadik, a követelések átruházásáról (transposit des créances) szóló rész. Bocsánatot kell előre kérnünk, ha netán e részt vázolván, a szives olvasó figyelmét a kelleténél talán kissé hosszasan fárasztandjuk, azon álláspont, melyet szerző e részben inaugural, azon fejtegetési módszer, melyet

követ, szerény véleményünk szerint ezt egyaránt megérdemlik.

A szóban forgó rész bevezetésében előre bocsátván szerző, hogy Gaius megbeszélve a testi dolgok átruházását (II. 38—39.) keres és talál is alkalmat a testetlen dolgok s névszerint a követelések átszállásának kifejtésére. Iustinian compilerai itt egész gondatlanul eltértek tőle s ez alkalmat szolgáltatott egy évszázadok hosszú során átnyúló téves felvételre, hogy a róm. jog a követelések átruházását nem ismeri s e tan „est resté au nombre de ces théories ténébreuses, qui font la terreur des élèves et parfois le desespoir des maîtres.“ Ezen aglossatoroktól kezdve SAVIGNY (System III. 105. §. f. j.) és mai napig alig számbajövő eltérésekkel. (A mai jog tekintetében az ellenkező álláspontot BRINZ *Krit. Blätter* Nr. 2. 34. [1852.] inaugurál s hasonló eredményre jutottak DELBRÜCK *Übernahme fremder Schulden*, WINDSCHEID *Die Singular succession in Obligationen. krit. Überschau* I. 27. [1853.] ma mondhatni, hogy a modern jog tekintetében e felfogás uralkodó a németeknél s a gyakorlat is ezt követi.) Már SALPIUS kezdte szerzőnk álláspontját a régi jog tekintetében magáévá tenni, de e tétel igazolása nála egészen sikerültnek nem nevezhető. A források sehol sem mondják ki ama téves tételt, ellenkezőleg Gaius csak annyit mond ki, hogy a testi dolgokra vonatkozólag az id. helyen felsorolt átszállási nemek nem foghatnak a követelésekre vonatkozólag helyet, de sorol fel ezek helyett két, amazokkal egész analog esetet, ezek: 1. a novatio; 2. a procurator vagy cognitor közbejött; amott jogutód lesz valaki, ha a tulajdonos beleegyezésével a dolgot birtokba veszi, emitt ezzel egész analog módon, valaki a hitelező helyébe léphet, ha ennek beleegyezésével stipulálja a követelést az adóstól, vagy pedig ezt beperli. A miért e módok, közvetett uton operálnak, ez még nem teszi azt, hogy elvben a követelés át nem ruházható és ki is lesz mutatva, hogy ama két átruházási mód mindenike egy valóságos átruházás hatályával bir. A római jog, mely gazdaságosan tud operálni egy csekély számú átruházási actus különböző felhasználásaival, mely a végrendeletnél az adás-vevés alakjához, egy szabadon bocsátásnál egy fictiv perhez folyamodik, itt sem tett egyebet minthogy a létező alakokat segélyére hívá; csoda-e már most, ha a követelések átruházását egy bírói actio, vagy pedig egy novatio alakjában vevé foganatba? Hogy közelebről, ez alakok alkalmaztattak, ennek oka az adós interventiojának szükségességében rejlett. Ezek után a már jelzett két átruházási alak mindenikének felfejtésére egy-egy érdekes fejezetet szentel, szólván először is: a novatio-ról.

Gaius adpromissio és adstipulatio-ról szólva, ezeket a manci patio s traditioval egy szempont alá helyezi; a stipulatiót, mint követelés átruházási alakot még a római jogászok is határozottan kiemelik, mely előfeltételei és hatályai-ban különbözik minden más stipulatiótól; Gaius az ily stipulatiót novationak nevezi, a novationál pedig az obligatio objectuma a régi marad. A különös előfeltétel a *jussus stipulandi*, a delegans részéről, (ki látszólag nem szerepel), a delegator javára, ez pedig lényegileg nem egyéb, mint a szerző és elidegenítő akarategyessége. Hogy tehát itt valóságos követelés forog-e fenn vagy sem, ez attól függ, hogy a követeléssel inhaerens és ennek erejére ható minőségek mind átszálljanak, míg az előbbi hitelező személyével (delegans) összeforrottak elessenek. Ennek tüzetes igazolása szerzőnek e kérdés körül másik főérdeme és a vizsgálatot exceptiok és privilegiumok tekintetében egyenlő gonddal viszi keresztül.

A mi a járulékokat illeti a zálogjog nem minősége, hanem járuléka lévén a követelésnek, mint ilyennek, követnie kell ugyan a fődolog sorsát, de erre egy külön átruházás kell, a mire azonban elég egy egyszerű pactum. Ugyanez áll a kezességre.

A kamatokhoz való jogosultság, a lejárt kamatok tekintetében; az alak következtében átmegy („quid quid dare facere oportet”), míg a jövőben lejárandó kamatot ép ezen okból ismét stipulálni kell.

Igy válik a novatio egy követelés átruházási ügyletté; de a feleknek ezt alkalmazni is kellett tudni, mert veszélyes eszköz volt ez járatlanok kezében s midőn ez szembetűnővé vált, segít is rajtok a jogtudomány. De mert Gaius korában a cessio ismeretlen volt, a novatio alakjának felhasználásával kellett azt helyettesíteni.

Következik most a követeléseknek litis contestatio utján való átruházása. Feltűnő jelenség, hogy a római jog a mandatar és a cessionar által indított keresetet ugyanazon egy szempont alá foglalá, pedig mily elütő a kettő egymástól; a római jogban a kettő azonos; ebből vonák azon hamis következtetést, hogy a római jog a követelések átruházását nem ismeri, mert minden cessionar csak egy mandatarius. Ez nem áll.

Ellenkezőleg a mit a rómaiak nem ismertek, az nem a modern cessio eszméje, hanem a modern mandatum; nem a követelések átszállása, hanem a képviselők.

Az ellenfél egy oly tételre hivatkozik alap gyanánt, melyet ő talált ki, mert a források egyetlen szövege sem említi azt; ez pedig: a követelés elidegeníthetlensége; szerző pedig a római jog egy megtámadhatlan tételét veszi kiindulási pontul, mely szerint: „nemo alieno nomine agere potest”.

Minthogy a litis contestatio egy novatiót eredményezett és s mandatarius saját nevében és felelősségére járt el, így válhatott az a cessio egy alakjává. A formula (perbeli) nem egyéb mint egy „formule de transfert”. A „dare oportere” a megbízó, a „condemnare oportere” pedig a képviselő nevében van. Így lesz másodsor, a procurator „lite contestata dominus litis”. Az eset tehát egészen analog a novatioval; mit ennél a stipulatio, itt ugyanazt a litis contestatio idézi elő s így természetes, hogy a mandatar és cessionar ugyanazon formulával pereltek s hogy mindkettő cognitor-nak nevezetett. De ha alapjában a cognitor csak egy procurator és az átszállás csak egy módja volt a procurationak, a praetor az átszállás hatályait a mandatumig restringálta; de ha ő tényleg cessionar volt, a források más külső megkülönböztetésképen is cognitor in rem suam-ként jelölik meg s ez nem mandatum, sem az alapban, mert a mandatum szabályai teljesen alkalmazhatatlanok, sem az alakban, mert ha az alak a kettőnél ugyanaz, nem a cessio a mandatumtól, hanem utóbbi előbbitől kölcsönzé azt át. Nem kisértjük szerzőnek a legapróbb részletekbe menő s kiváló alapos-sággal tovább vitt fejtegetéseit, melyben e kettős különbséget, történelmi alapra, oly ritka finomsággal keresztül viszi, legyen szabad csak azon meggyőződésünknek kifejezést adnunk, hogy ki figyelemmel olvassa át a mű e részét, annak az uralkodó aera behatása alatt önkénytelenül is keletkező kételyei bizonyára el fognak enyészni, de emellett megfektve találandja azon első tekintetre érthetlen jelenséget, hogy a litis contestatio, egy bírói actus, az átruházás egyik alakját képezi. Innen van, hogy a nagyon gyakorlati római jogászok a novatio és litis contestatiót egymás mellé állítják, a mint láttuk, ez nem elméleti, hanem gyakorlati eredmény.

Ezután összehasonlítja szerző egy önálló fejezetben a követelések átruházásának vázolt két módját, melyek formuláik tekintetében is egész hasonlóak, de hatályaik tekintetében mindenekben megegyeznek, a különbség csak abban állván, hogy a novatio mindkét oldalon önkényes, míg a litis contestatio egyiken sem az, mi a következményekben is némi eltéréseket szülhet; az adós a novatio folytán elvesztheti némely védelmét, a hitelező pedig a fennebb jelzett járulékokat, míg a lit. contest. ezeket nem idézheti elő; de

e conventionaliter elhárítható következmények nem érintik a két átruházási mód közös és lényeges jellemvonásait.

A class. jogtudomány korszakának vége felé a vázolt két átruházási mód mellé még két egyszerűbb és kényelmesebb mód lépett: a constitutum debiti (alieni) és a denuntiatio litis, illetve az editio rescripti. Igaz, hogy utóbbiak a régi in jus vocatio helyébe léptek, de minthogy most ezekkel tudatva lett alperessel a per alapja és tárgya, mi volt természetesebb, mint ezeket a litis contestatiohoz hasonló bírói szerződésfélének venni s ennek hatályait azokhoz ragasztani, a mit szerző körülményesen is igazol.

Mindaddig a jogtudomány hiven ragaszkodott a class. jogtudomány azon elvéhez, mely minden átruházáshoz az adós közbejöttét megkíváná; ez bár az alakban egyszerűbb lett, de mitsem veszített jelentőségéből, akár stipulatio, akár pactum, — akár litis contestatio, akár egyszerű litis denuntiatio forgott fenn, az átruházás ténye az adós és engedményes között megy végbe.

A rendszer átalakul és Iustinian korában akár követelések, akár testi dolgok ruháztassanak át, az átruházás ténye csak egy, a szerző és elidegenítő között végbemenő actus, mely egy pusztá conventioval létesítetik.

Ez átalakulásnak lépésről-lépésre való kimutatására van a harmadik rész utolsó fejezete szentelve. Gyönyörűen van kifejtve, hogy mint kezdé meg e reformot a praetor, mint folytatók a császárok s mint fejezé be Iustinian. Több századon át állanak a régi és új elvek egymás mellett, a civil és praetori jog keresztezik egymást, a nélkül, hogy bennsőleg egyesülnének.

Fénypontja e fejezetnek, hogy mint kíséri figyelemmel a haladó kor által létesített új elvek behatását azon korban, mikor ezeket a jogtudomány a dologi jogokról terjeszti ki a követelési jogokra, míg később utóbbi is önálló utat vesz fel fejlődésében; nem tudjuk eléggé ajánlani e rész figyelmes elolvasását, mindazoknak, kik a kérdés iránt érdeklélnek.

Igy jut el a cessio azon kifejtett és egységes rendsze-

réhez, melyet a Iustiniani törvényhozásban lelünk fel; bárminő alapon történjék a cessio, alakja és hatályai azonosak; az alak egy egyszerű consensus, mondhatjuk, hogy egy testetlen dologra vonatkozó traditio, mely ép ez okból *nudo animo* történik, *de mint a traditio, úgy ez is egy külön actus a causa-tól, melyek itt bár a felek akaratában összeeshetnek* (pld. ők azonnali átruházást akarnak), *de jogilag mindig különbözök*. A hatály lényegileg ugyanaz, a minő régen volt. A fontos eltérés azonban a *translatio* idejében van; a class. jogászok korában ez csak akkor következett be, mikor az *engedmenyes közvetlen érintkezésbe lépett az adóssal, Iustinian korában ez megtörtént, mielőtt az erre vonatkozó egyesség engedmenyes és engedmenyes között létrejött*. De ebben le van a nagy modern elv fektetve, miszerint elidegenítés és szerzéshez elég az egyszerű akarategyesség. Hogy testi dolgoknál fennmaradt az átadás ez természetes, ugyanazon elv uralma észlelhető azonban követelési és dologbani jogoknál; a követelési jogoknál az átszállás külsőleg nem nyilváníthatja magát s ez eltérés logikai szükségképi.

E rendszer és a modern jog között kettős eltérés van; akár követelés, akár tulajdonjog* forogjon fenn, ma az egyesség az átszállás előidézésére is elég, s a felek között nyilvánítja is hatályait; de hogy harmadik személyekre kihatasson, ezeknek tudomást kell arról szerezniök, és erre szolgálnak a külső alakiságok (ingó dolgoknál átadás, ingatlanoknál tkönyvi beíratás, az adós értesítése a cessionál). A Iustiniani jogban, — melyben az egyszerű conventio a felek között nem bír elég hatálylyal testi dolgok átruházását illetőleg — követelések átruházásánál harmadik személyekkel szemben is hatályos: az adós tudta nélkül cserél hitelezőt, de e veszélyes elv szigorú következményei enyhítve is lettek; ha a régi hitelezőnek fizet, úgy vétetik mintha egy revocált mandatarisnak fizetett volna; az engedmenyes pedig könnyen kikerülheti az őt érhető veszélyt az adós értesítése által.

Dr. Kiss Mór,

egyet.magántanár.

(Folytatás következik.)

* Lásd a Code civil vonatkozó §§-ait.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Házassági jogeset.

Budapesti illetőségű katolikus házasság felek közül a nő férje ellen asztaltól és ágytól elválasztatása iránt az esztergomi főszentszék előtt 1873-ban keresetet indított. A házasság felek 1877-ben hozott főszentszéki ítélettel, *bizonytalan időre* asztaltól és ágytól elválasztattak. A nő, mint felperes, az ítéletben megnyugodott. Alperes felebbezése folytán az elválasztási ügy a primási főszentszék, majd harmadfokon az apostoli szentszék foruma elé kerülve, az elsőbíróági ítélet, másod- és harmadfokon helybenhagyatott. A harmadbíróági ítélet a feleknek s különösen felperes félnek 1878. apr. 24-én lett kézbesítve. A felperesnő Budapesen 1878. június 8-án áttért a református hitre. Azután Kolozsvárról illetőséget eszközölt ki, letette a polgári esküt, felvételte magát a kolozsvári református egyház tagjai közé, s a kolozsvári szentszékhez kérvényt adott be, hogy az előadottakat tanúsító okiratok alapján az esztergomi főszentszék előtt folytatott perében hozott ítélettel kimondott asztaltól és ágytól elválasztás, végleges elválasztássá változtassék át, vagyis rá nézve a házasság, melynek kötelékében állott, felbontott-nak jelentessék ki, mi a kérvényre — a másik házastárs, a férj meghallgatása, vagy idézése nélkül, úgy az első mint a másodfolyamodásu egyházi bíróság által kimondatván, a nő 1878. július 17-én erdélyi református pap által Győrött új házassági kötelékbe összeeskettetett. Utód ezen új házassági kötelékből nem származott. A férfi — ki vele ezen kötelékbe lépett — elhalt. Előáll most már a kérdés:

valjon a kolozsvári ev. református egyházi bíróság s felsőbb egyházi bíróság által hozott határozat törvényes-e, — ennek folyamánaképp az 1878. július 17-én fogatosított esketéssel kötött házasság érvényes-e, tehát ezen házasság a nőre nézve a törvényes jogkövetkezményekkel bír-e?

Vizsgáljuk először is az első kérdést.

A polg. prdts. 36. §-a szerint erdélyi református honosok házassági ügyeiben — ide értve a házasság felbontását is — az erdélyi reformátusok szervezett egyházi bíróságai bíraskodnak, s ugyanazon §. utolsó bekezdése szerint ezen házassági ügyekre úgy az eljárásra nézve az 1791. 26. t. cz., illetőleg az 1876. márczius 6-án kiadott utasítás mellett az eddigi törvényes gyakorlat szolgál tovább is zsinór mértékül.

Mily értelem s hatály tulajdonítandó ennek a jelen esetnél?

Tudva levő dolog, hogy az erdélyi reformátusok egyházi bíróságai régtől fogva az 1868. 54. t. cz. hatályba léptét megelőzőleg, Erdélyben törvényesen fennállott régi polgári peres eljárás rendszerét fogadták el érvényesnek s ez érvényes náluk ma is a törvényszékeik előtt tárgyalatni szokott perek sajátága által igényelt némi módosításokkal. Ezen módosítások közül a való pereket tekintve, figyelembe veendő, hogy a peres feleknek az illetékes törvényszék előtt személyesen meg kell jelenniök.

A régi erdélyi polgári peres eljárás megkülönböztet hosszú, rövid és legrövidebb pereket. A rövid perek saját-

sága, hogy egy törvényszak előtt befejezendők. Ilyen törvényszakok: 1. a farsangi, mely vizkereszt utáni első vasárnaptól hushagyó kedd előtti vasárnapig; 2. a böjti, mely hushagyó kedd utáni első vasárnaptól husvét előtti második vasárnapig; 3. a husvét utáni, mely a husvét utáni második vasárnaptól pünkösdig; 4. a pünkösd utáni, mely a pünkösd utáni első vasárnaptól, sarlós boldogasszony napjáig; 5. a Szent István király napi, mely e naptól Szent Mihály napig; 6. a Szent Márton napi, mely ezen napon kezdve karácsony előtti első vasárnapig tart. A házassági ügyek a rövid perek módjára folytattattak le. Tehát nemcsak regényszerűnek, de valóságnak kell tartanunk, hogy az erdélyi reformátusoknál egy válóper 6 hét alatt végérvényesen befejezhető. Jegyezzük meg itt, hogy az erdélyi reformátusok egyházi perrendtartása a házasság felbontásának kérdését szintén csak peres uton találja megoldhatónak, s ezzel kapcsolatban, mint jogi tényre hivatkozhatunk arra, hogy a törvény és törvényes joggyakorlat mintegy előzményül állítja fel, hogy házassági elválást, vagy végfelbontást tárgyzó ügyek csakis formászerű peres uton dönthetők el, tekintet nélkül arra, hogy a válni kívánó fél melyik keresztény felekezethez tartozik.

Előre bocsátva egyszersmind, hogy protestans hit- és házassági jogelvek szerint — utóbbinál alapul véve az 1876. márczius 6-án a házasságról Magyarországon kiadott, az 1791. 26. t. cz. s újabb törvények által törvényes erővel felruházott nyílt parancsot — a házasság felbontható levén, — szükséges azt is idéznünk mit tart a házasságról az erdélyi reformátusok egyházjoga.

«A helvét vallástételt követők házassága, gyermekek nemzése s nevelése végett kötött szerződés két különböző nemű egyén között, szabályozhatók ennél fogva nemcsak egyházi, hanem polgári törvények által is, mind keletkezésének feltételeire, mind következéseire, mind megszűnésére nézve. Midőn ugyanis az egyének személyes és vagyon körüli polgári jogai érvényes házasságból származások által vannak feltételezve, a házasságról intézkedést kivenni a törvényhozás kezéből, annyit tennie, mint megfosztani a polgárzatot a polgári jogok szabályozásától.» *Az erdélyi evangélicus reformátusok egyházi jogtana.* Irta DÓZSA ELEK. 74. §.

Ebben a házasságnak erdélyi református egyházjogi elvek szerint érvényességére nézve világi törvények alá tartozása s világi törvények szerint megbírálása kétségtelenül el van ismervé.

Az eddigiekből kitűnik, hogy a törvény, midőn az erdélyi protestansoknál s így az erdélyi reformátusoknál az eddigi törvényes gyakorlatra hivatkozik a mennyiben ezt a házassági ügyekre érti, a házasságnak keletkezésére, jogkövetkezményeire s megszűnésére polgári törvények alá tartozását, a mennyiben pedig a házassági ügyekben követendő eljárásra érti, feltételezetten mindig a peres eljárást, s azon eljárásnak sajátosságos — fentebb némileg részletezett — alakszerűségét érti alatta. Ebben nyíltan ki van fejezve, — ami egyébként a törvény és gyakorlatnak joghatályára nézve egymásközi viszonyából is következik, t. i. hogy a törvény a törvényes joggyakorlatnak felette áll, s a törvényes gyakorlat — legszélesebb értelemben véve csak arra terjedhet ki, amire nézve törvény nem rendelkezik.

Menjünk most egy lépéssel tovább. Mondani is felesleges, hogy a jelen esetben vegyes házassági válóperről van szó, amelyben követendő eljárásról az 1868. 48. t. cz. rendelkezik. A fentebbiek szerint kétségtelen, hogy eme törvény joghatálya az erdélyi reformátusok házassági ügyeire nevezetesen válópereire is kiterjed. Sőt itt az «eddigi törvényes gyakorlatra» való utalás minden gyakorlati jelentőség nélküli. Természetes! Régebben törvény szerint a vegyes házassági válóperek a katholikus szentszéknek bírói illetősége körébe tartoztak, ezekre s ezek miképp vitelére tehát

az erdélyi reformátusoknál törvényes joggyakorlat nem fejlődhetett, sőt ily fejlődés meg sem is kezdődhetett. Itt tehát a törvény olyasmiről rendelkezik, a mi előbb — az erdélyi reformátusok egyházi bíróságait s ezek előtti eljárást tekintve — absolute nem létezett. Midőn tehát vegyes házassági válóperekről van szó — tekintve az erdélyi reformátusok egyházi bíróságait s az ezek előtti házassági peres eljárást, ily perekben a törvényes gyakorlat alatt s az egyházi bíróságok előtti peres eljárás alatt legfelebb az értendő, hogy midőn a vegyes házassági válóper, oly stadiumba jut, hogy az 1868. 48. t. cz. rendelkezéseire való figyelemmel, a felette való bíraskodásra az erdélyi református egyházi törvényszék válik illetékesé, a vegyes házassági válóperbe a peres eljárást s részleteit tekintve azon eljárási szabályok alkalmazandók, a melyek szerint az erdélyi reformátusok házassági pereit lefolytatni szoktak.

A vegyes házassági válóper, vegyes házasságban élést tételez fel, addig tehát, míg a házasság nem vegyes, vegyes házassági válóperről említés nem tétethetik, s a vegyes házassági válóperekben törvény által megrendelt eljárás alkalmazást sem nyerhet. Mikor válik a fennálló házasság vegyessé? Mikor az egyik házas fél katholikus hitről protestans hitre, vagy megfordítva tér át.

Ennek jogi esetünkre vonatkoztatása mellett figyelembe veendő, hogy az esztergomi főszentszék előtt folyamatba tett válóper nem a házasság felbontására irányoztatott, de asztaltól és ágytól elválasztás iránt indított, hogy ezen pert indító felperes a bizonytalan időre, — tehát nem örökre, vagy holtig — asztaltól és ágytól elválasztó ítéletbe megnyugodott s mikor a felperes protestanssá lett, a közötte és férje közötti viszonyt ezen ítélet szabályozta, szóval ő férjével érvényes és törényszerinti házassági kötelékben állott.

Azon értelemnek, melyet fentebb a vegyes házassági válópernek s az ily per esetének adni iparkodtunk, megvan a maga jelentősége. Viszonyaink között vegyes házassági válóperről csak úgy lehet szó, ha az egyik peres fél katholikus, a másik protestans. Ennél a helyzetnél fogva természetes és szükségképeni, hogy a per a házasság felbontására legyen irányozva, a protestans vagy katkolikus fél akár felperes, akár alperes.

Nem igényel bővebb magyarázatot, hogy házasságot, házassági viszonyt, házassági jogviszonyt — nem lehet felbontani anélkül, hogy a perben álló azon fél, ki fennálló házassági viszonyát felbontani célozza, ebbeli szándékát s kérelmét illetékes bíró előtt ki ne jelentse. A mig ezen szándék és kérelem a követelő fél részéről ki nem jelentetik, nem lehet szó nála oly akaratról, mely fennálló házassági viszonyának megszüntetésére irányul, nem lehet tehát szó nála a házasság felbontásáról. Fontos ez jogi esetünkre való alkalmazásában. Ugyanis nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy jogi esetünknel a perbeli felperes, midőn a protestans vallásra áttért, saját intenciói szerint oly annyira érvényes házasságban állott, hogy az ideig ezen házasság felbontására célzó akarát ki sem jelentette.

Fentebb az állított, hogy vegyes házassági válópernél viszonyaink között a pernek szükségkép a házasság felbontására kellvén irányoztatnia, a protestans vagy katholikus fél akár alperes akár felperes, ha most ehhez viszonyítjuk, hogy jogi esetünknel a perbeli felperes midőn a protestans vallásra áttért, vagyis mikor házassága vegyessé vált, saját intenciói szerint oly annyira érvényes házassági viszonyban állt, hogy ez ideig eme házassági viszony felbontására vagy megszüntetésére célzó akarát ki sem jelentette: rá találunk a törvény rendelkezésének belső, vagyis jogi okára, s be kell látnunk, hogy az 1868. 48. t. cz. nem pusztán formának látszó rendelkezése alatt, hogy t. i. a vegyes házassági válóper alperes illetékes bírósága előtt indítandó s ezen bíróság jogerejű határozata után teendő át a felperes illeté-

kes bíróságához, mindegyik félre nézve a saját hitelvei szerint hozott határozat levén kötelező, oly mély értelme van, a melyben van tulajdonképen a házassági viszony felbontására irányzott szándék, — a házassági viszony felbontására irányzott pernek természetes és szükségképi következménye kifejezve s ennél fogva a törvény ama rendelkezése nem esetleges alakiség, melynek meg- vagy meg nem tartása a házassági viszony jogérvényes felbontására befolyással nincs, sőt inkább oly lényeges feltétel, melynek megtartásától a házassági viszony felbontásának jogérvényessége függ.

Az eddigiekből látható, hogy az 1868. 48. t. cz. világos szövegével, hogy t. i. az eredetileg, vagy áttérés folytán vegyes házassági válóper az alperes illetékes bírósága előtt indítandó meg s a pernek itt alperesre jogérvényes befejezte után átteendő a felperes illetékes bírósága elé s ezen rendelkezés a házassági ügy azon stadiumában, melyben a házasság vegyessé vált, feltétlenül alkalmazandó, ellenkező magyarázat helyt nem foglalhat.

Igy értelmezi a törvényt a joggyakorlat is. Oly peres esetről, mely az 1868. 48. t. cz. szabályba lépte után vált peressé, a *Döntvénytár* XVI. folyamában közölt n. m. m. k. Curia, mint semmitőszéknek 1876. márczius 3-án 1889. sz. a. teljes ülésben hozott határozata rendelkezik. A döntvény így hangzik: Tekintve, hogy az 1868. 48. t. cz. 1-ső §-a szerint vegyes házasság felek között a házassági kötelék végfelbontása iránti per mindenekelőtt az alperes házassági bírósága előtt lefolytatandó, úgy tekintve, hogy azon körülmény, miszerint a házasság szentszékileg ágy és asztaltól elválasztva lettek a nem katolikus felet a házasság végfelbontására irányzott válóperének az alperes illetősége előtte újabb megindításának kötelessége alól nem menti fel:

szentszékileg ágy- és asztaltól elválasztott, később azonban más vallásra tért házasság fél a házassági kötelék végfelbontása iránti keresetét közvetlenül saját házassági bírósága előtt meg nem indíthatja.

Ezen határozat hozatalára alkalmat a következő eset szolgáltatott:

N. N. 1875. október 28-án 53018. szám alatt a budapesti kir. törvényszék előtt való keresetet indított, melyben azt kérte, hogy a netán szükséges iratoknak megküldése végett a zágrábi érseki szentszék keressék meg és jelen való kereset alapján a végelválásra vonatkozó intézkedések megtétele és ezen ügynek perrendszerü lefolyása után a Zágrábban 1874-ben a kath. vallás szerint kötött házasság végleg felbontottnak mondassék ki s az új házasságra lépés engedessék meg. Ezen keresetet a budapesti kir. törvényszék végzésileg hivatalból elutasította. Ezen végzés ellen felperes semmiségi panaszsal élt s a semmiségi panaszt a m. kir. Curia, mint semmitőszék elvetette.

A semmitőszéki határozat azzal indokoltatik, hogy az 1868. 48. t. cz. szerint a házassági kötelék végfelbontását tárgyzó per mindenek előtti (ez esetben a férjnek) házassági bírósága előtt folytatandó le. Hogy a felperes férje ellen a zágrábi érseki szentszék előtt 1874. december 14-én keresetet már indított volt, s e felett azon szentszék 36. sz. alatt érdemileg határozott is, ez felperesnőt válóperének alperes illetősége előtti újabb megindításának kötelezettsége alól nem menti fel; mert azon kívül, hogy az említett első per nem a házassági kötelék felbontását, hanem csak az ágy- és asztaltól ideiglenes elválasztást tárgyzta, a felek házassága — a nőnek időközben az evangélika vallásra lett áttérése folytán később válván vegyessé, az 1868. évi 48. t. cz. szabályai csak most jöhetnek alkalmazásba.

Ezzel sem szükség megelégednünk.

Van az igazságügyminiszteriumnak 1871. október 21-ről keltező 14295. sz. alatt a csanádmegyei püspöki szentszék-

hez — ennek egy felterjesztésére kiadott — intézménye, mely azt rendeli, hogy a szentszék az illető válóper iratait a megkereső világi törvényszék, mint felperes illetékes házassági bíróságához tegye át s az 1868. évi 48. t. cz.-re hivatkozással azon sarkal: mert a fenforgó válóperben hozott szentszéki ítélet, de sőt a kereset indítása a felperes áttérése után keletkezett.

Tehát törvény, joggyakorlat s kormány felfogás e kérdésre nézve teljesen megegyeznek! Mind a három illetékes tényező, melyek a jogsükséglet ellátására hivatottak, részint a jogfejlődés irányára befolyással lehetnek. A törvény, mely vitás jogügyek jogérvényes eldöntésének alakját alkotja meg, a bíró, ki működésével ezen alakba életet, eleveniséget lehel, s a tekintély, mely ezen alak épsége felett őrködik.

Nem szabad felednünk, — hogy a protestansok — tehát az erdélyi evangéliko reformátusok — a hit elvei s házassági törvényei a házasság végfelbontását lehetőnek, érvényesnek elismerik, míg ez a kath. egyház jogelvei szerint lehetetlen. Az 1868. évi 53. t. cz. 8. §-a értelmében az áttértnek áttérése utáni minden cselekvényei azon egyház tanai szerint ítélandók meg, amelybe áttért, s az általa elhagyott egyház elvei reá nézve semmiben sem kötelezők. Mivel tehát a kath. egyházjog házassági elválás alatt tulajdonképen csak az asztaltól és ágytól való elválást érti, míg a protestans egyházjog elvei szerint az elválás a házasság felbontásában áll, mivel továbbá az áttérés után a protestanssá vált egyénre, mindenekben csak saját hit elvei bírnak kötelező erővel: ezekből mintegy következni látszik, hogy a katolikus félre kimondott asztaltól és ágytól való elválasztás protestans új hitelvei szerint — a mint erre áttért — végelválásnak veendő, s e szerint nála további váló peres eljárásra sem lenne szükség.

E mellett a protestansok autonómiával bírnak, autonómiájuknál fogva, mindazon ügyeiket, melyek saját hatóságaik körébe tartoznak, függetlenül intézik, amit hatóságaik ily ügyekben határoznak, törvény szerint érvényes, s mind ennek jogi esetünkre vonatkoztatása mellett úgy látszik, mintha ez esetben történtek érvénye ellen kifogás sem volna emelhető.

Barcza Kálmán,
ügyvéd.

Különfélék.

A VII-ik magyar jogászggyűlés (Budapesten) f. hó 19-től 22-ig bezárólag tartván teljes és szakosztályi üléseit, figyelemztetnek a jogászggyűlés vidéki tagjai, miszerint a magyarországi *gőzhajókon* és az alább kijelölt *vasutakon* az előbbi években élvezett *vitelbér-kedvezményt az ide és visszautazás* tekintetében ezuttal is igénybe vehetik, a mennyiben tagminőségüket *tagsági jegyeikkel* és ezen felül a vitelbér kedvezményre jogosító *külön igazolvány* felmutatásával igazolandják; ezen igazolványok az állandó bizottság titkára: Dr. Siegmund Vilmos ügyvédnél (Budapest IV. kalaputcza 8. szám) átvehetők. A vitelbérkedvezmény: a magyar éjszakeleti vasut és az első cs. kir. szab. dunagőzhajózási társulat által a f. é. október 12-től 30-ig, a cs. kir. szab. déli vasút társaság és az első erdélyi vasúttársaság által a f. évi október hó 16—24-ig, a cs. kir. szab. osztrák állami vasúttársaság, a tiszavidéki vaspálya társaság, és a magyar kir. államvasutak igazgatósága által a f. é. október 16—25-ig, végre a cs. kir. szab. kassa-oderbergi vasúttársaság által a f. é. október 16—26-ig terjedő időközre engedélyeztetett. Az első erdélyi vasut vonalain a tagjegyen kívül külön igazolvány nem szükségeltetik. A gyűlés tárgysorozata a napokban fog közzététetni.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 frt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — Egy jeles francia író a római novatio, cessio és delegatióról. Dr. Kiss Mór egyet. magántanár urtól. — Törvénykezési szemle: Házassági jogeset. Barcza Kálmán ügyvéd urtól. — Szabad lábat helyezett vizsgálati foglyokért vállalt kezességről. Wizinger Károly szegedi kir. törvényszéki jegyző urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

XXV.

Szerb alkotmány.

VI. Az állami szolgálatról. 99. cikk. A közigazgatási hierarchia élén a minisztertanács áll, mely közvetlenül a fejedelemnek van alárendelve. A minisztertanács az egyes közszolgálati ágak élére kinevezett miniszterekből alakul. Elnöke a minisztertanácsnak az, kit a fejedelem ezek közül kijelöl. A miniszterek kinevezését a fejedelem adja és vonhatja vissza. 100. A miniszterek a fejedelem valamint a skupstina előtt felelősek hivatalos működésük alatt tett minden intézkedésért. Miért is a fejedelem részéről aláírt minden hivatalos ügyirat az illetékes miniszter részéről ellenjegyzendő. 101. A miniszter vád alá helyezhető hűtlenség vagy hazaárulás, alkotmánysejtés, kötelességének megszegése esetén, valamint akkor, ha személyes érdeknél fogva az államnak kárt okoz. 102. A skupstina vád alá helyezheti a minisztereket. Az írásba foglalandó indítványnak magában kell foglalnia a vád alá helyezési pontokat és legalább husz képviselőnek aláírását. 103. A szavazatok két harmada kívántatik ahhoz, hogy a vád alá helyezés kimondassék. 104. A vád alá helyezett miniszter felett állami bíróság ítél, melynek alakítását külön törvény szabályozza. A fejedelem az elítelt minisztert csupán a skupstina beleegyezése mellett kegyelmezheti meg. Külön törvény szabályozza a miniszteri felelőségre vonatkozó intézkedéseket. 105. Minden hivatalnok felelős hivatalnoki cselekményeért. Tisztviselő csak a semmitőszék engedélye mellett helyezhető vád alá. Ekkor kiszolgáltatnak a rendes bíróságoknak. 106. Az államhivatalnokok esküt tesznek, hogy a fejedelemnek engedelmeskedni fognak és hozzá hűvek lesznek, valamint hogy az alkotmányt lelkiismeretesen megtartandják. 107. Nyugdíjra van igénye az oly állami hivatalnoknak, ki kora avagy testi vagy szellemi gyöngélkedése folytán az állami szolgálatra nem alkalmas. Egyébiránt külön törvény szabályozza az államhivatalnokok jogait és kötelességeit.

VII. A bíróságokról. 108. Az igazságszolgáltatás több foku bíróságokra oszlik. 109. Az igazságszolgáltatás a fejedelem nevében történik. A bíróságok, a mennyiben igazságot szolgáltatnak, függetlenek s a törvényen kívül semmiféle más tekintélynek alá nem vetvők. 110. Semmi féle más állami hatalom, sem a törvényhozói, sem a végrehajtási nem elegendhet az igazságszolgáltatási ügyekben és megfordítva, a bíróságok a törvényhozói vagy végre-

hajtói hatalomban nem részesülhetnek. A közigazgatási hivatalnokok hivatalos cselekvényeik folytán felelőségre csak úgy vonhatók és bíróság elé csak akkor idézhetők, ha az illetékes hatóság erre megadja az engedélyt. 111. Mindenki csupán azon bíróság elé idézhető, melyhez ő a törvény értelmében tartozik. 112. Nem ülhetnek bírák gyanánt egyidejűleg ugyanazon bíróságnál azok, kik fel- vagy lemenő egyenes vonalban bármely foku rokonok, kik negyedik fokig oldalrokonok, vagy kik második fokig sógorsági viszonyban vannak. 113. Nem lehet senki bíró az első foku bíróságnál, míg 25. évét be nem töltötte, sem magasabb foku bíróságnál, míg a 30. évét túl nem élte. 114. Legalább három bírónak jelenléte szükséges, hogy a bíróság ítéletet mondhasson. Azonban kimondható törvény által, hogy kisebb fontosságu, ugy magán- valamint büntetőjogi esetekben egyetlenegy bíró is járhat el. 115. A bíróságok tárgyalásai nyilvánosak, kivéve a midőn a törvény a közrend és közérdeke érdekében másképp intézkedik. A bírák titkosan tanácskoznak és szavaznak, de az ítélet fennhangon és nyilvánosan mondatik ki. Az ítélet magába kell hogy foglalja indokait, valamint azon törvényes intézkedést és paragraphusok idézését, melyek folytán az ítélet hozott. 116. A büntett vagy kihágás miatt vádlottnak jogában áll a bíróság előtt védőt vallani — és a törvény által előírt esetekben a bíróság fog hivatalból védőt melléje rendelni. 117. Rablás, veszélyes lopás és gyújtogatás eseteire fokonként esküdt-szék fog behozatni. E részben külön törvény fog intézkedni. 118. Büntügyekben a fejedelemnek van megkegyelmezési joga. Ő a büntetést megállapíthatja az által, hogy azt enyhíti, kisebbiti vagy teljesen elengedi.

VIII. Az egyházak, tanodák és jótékonyági intézmények. 119. Biztosittatik a szertartások szabad nyilvános gyakorlása azon vallásoknak, melyek Szerbiában már elismervék (a görög orthodox, a katolikus, protestáns és zsidó vallások) vagy jövőre külön törvény által el fognak ismertetni. 120. A fejedelem védnöksége alatt állanak az állam összes bevett vallásai, melyeknek lelkipásztorsági közegei felett a vallásügyi miniszter őrökdi. A felekezetek belügyeinek igazgatása minden egyházat megillet annak szabályai szerint: az orthodox egyház tekintetében a synodust, a többi egyházak tekintetében az illetékes lelkipásztorsági hatóságot. (A szerb synodus áll a belgrádi metropolitából mint elnökből, továbbá Uzicze, Negotin és Sábác püspökeiből. A szerb katolikusok a diakovári püspökséghez tartoznak, melynek élén tudvalevőleg a kiváló szónoki tehetséggel bíró Strossmayer áll.)

121. Az orthodox egyház hatóságainak külföldi egyházakkal vagy synodusokkal folytatott levelezése a vallásügyi miniszter jóváhagyását igényli. Ugyanez áll a többi vallásokra nézve is, melyeknek levelezéseit a vallásügyi miniszter azonkívül láttamozza. Külföldi lelki hatóságtól vagy synodustól eredő valamely irat a fejedelemség területén csak a vallásügyi miniszter engedélyével hirdethető ki. 122. A bevett vallások egyikének

hatóságai ellen visszaélések folytán emelt panaszok a vallásügyi miniszterhez intézendők. 123. Az egyházi személyek magánjogi, valamint vagyoni viszonyaikban és cselekvényeikben az ország közönséges törvényei alá tartoznak.

124. Az összes tanodák és egyéb nevelési intézetek az állam felügyelete alá tartoznak. 125. A jótékonyági magánintézetek nem tekinthetők az állam tulajdonául és azon rendeltetésüktől, melyet alapítói kijelöltek, el nem vonhatók. Csak az esetben, ha eredeti rendeltetésükre való fordításuk lehetetlenné válnék, ez intézetnek javai más hasonszerű rendeltetést nyerhetnek, feltéve, hogy a felügyelettel és kezeléssel megbízottak abba beleegyeznek.

IX. *A községekről és jogi személyekről.* 126. Új község és általában új jogi személy a hatóság engedélye nélkül nem alakítható. Ugyiszintén fennálló község hatósági engedély nélkül nem változtathatja meg kerületét más községek bekebelezése vagy több községre feloszlás által. 127. A községek önállóan és függetlenül igazgatják ügyeiket, mindazáltal a törvény intézkedéseinek megfelelőleg. 128. Minden polgár, valamint minden ingatlan kell hogy valamely községhez tartozzék; minden községi tag, valamint minden ingatlan kell hogy a községi terhekhez hozzájáruljon. 129. Rendszerint a községek s a jogi személyek ugyanazon címen birtokolhatnak, mint a magánemberek. 130. A község ügyein kívül a községi hatóságok különös gonddal tartoznak az állam azon ügyei iránt, melyek törvény szerint rájuk ruháztattak.

X. *Általános intézkedések.* 131. Az alkotmány módosítására, kiegészítésére vagy magyarázatára vonatkozólag indítványt tehet a fejedelem a skupstinának vagy a skupstina a fejedelemnek. A skupstinának e részbeni határozatképességéhez megkívánatik, hogy a jelenlevő tagok két harmada az indítvány mellett szavazzon, valamint hogy két közönséges skupstina egymásután ugyanazon értelemben határozzon. Ilyetén módon eljárván, nagy skupstina fog összehívni a végből, hogy elhatározza, vajjon és mi módon illesztendő a javasolt módosítások vagy hozzáadások az alkotmányba, illetőleg a vitás pont voltaképp miként értelmezendő. A nagy skupstinának ezen határozata fejedelmi jóváhagyás után végrehajtási erővel bír.

A szerb alkotmánynak még két cikke van. Az egyik idézi azon törvényeket, melyek az alkotmány folytán különösen hatályon kívül helyeztetnek, illetőleg kifejezetten hatályban fentartatnak. Ez utóbbiakhoz tartoznak azon törvények, melyek a zsidóknak az ország belsejében levő városokban megtiltják a tartózkodást és birtok birhatását. Ezért Szerbiának összes zsidó népessége (jobbádán spanyol zsidók, kik gazdag és tiszta viseletük által kitűnnek) Belgrádban van.

Az alkotmány legvégső cikke átmeneti jelentőségű és nem bír további értékkel.

XXVI.

A szerb bíróságok s a „zadruga“.

Mint láttuk, a szerb alkotmány gondoskodott arról, hogy az állami hatalom a bíróságok szabad működésére mi befolyással se bírasson. Csupán törvényes intézkedések nem léteben fordulhatnak ezek az igazságügyi miniszteriumhoz s ekkor sem mérvadóak a nyert utasítások és felvilágosítások, hanem a bírák azokat alkalmazhatják, ha lelkiismeretes megfontolás után jóknak és célszerűeknek találják. Az igazságügyi és közigazgatási hatóságok közt netán felmerülő illetékességi összeütközéseket a legfőbb ítélő- és semmitőszék dönti el. A bírák

hivatalos kötelességeik pontos megtartásaért felelősek, valamint minden kárért és joghátrányért, melyet törvényellenes eljárás, részrehajlás, hanyagság vagy önhatalmaskodás által az államnak vagy egyeseknek okoztak. Az e miatt támasztott panaszok vagy keresetek az igazságügyi miniszteriumhoz intézendők, mely kizárólag van hivatva ily esetekben a vizsgálatot megejteni vagy ítéletet mondani. A bűnös bírák nem csak kártérítéssel tartoznak, hanem fegyelmi büntetéssel, degradációval, nyugdíjba helyezéssel vagy elbocsátással is sújtandók.

A szerb jogviszonyok közt kiváló hely és szerep jut a *házközösségi* (zadruga) intézménynek. A zadruga vagyis családszövetkezet régóta és általánosan el van terjedve az összes déli szlávoknál, a szerbeknél ép úgy mint a horvátoknál, bár Horvátországban a zadrugák már jórészt feloszlottak. A zadruga annyit jelent, mint patriarchális házi, családi alkotmány. Az atya a családnak természetes feje, vezére. De ha az meghal, a családfejt (staresina) a család tagjai szabadon választják. Rendszerint az arra legképesebbet választják, s ha reményekben csalatkoztak, új választást rendeznek. A staresina képviseli az összes családközösséget szemben a politikai hatóságokkal, ő intézi a viszályokat, ő osztja be a ház összes munkáit, melyekben a zadruga minden tagja részt venni köteles. A férfiak s a nők dolgoznak a mezőn s az erdőben, a fiatalabbak felváltva őrzik az állatokat és látogatják az iskolákat. A staresina rendeleteit szívesen követik. Ő osztja be a háznak jövedelmeit és kiadásait és gondoskodik a zadruga minden tagjáért. A mezőgazdaságból, bortermelésből, gyümölcs- és állat nevezetesen a sertésenyésztésből származó jövedelem, valamint az állati bőrök s a mű- és tűzi fa képezik a főbevételi forrást. Az eladáshoz, nevezetesebb beszerzéshez, valamint a közös vagyonnak megterheléséhez a zadruga tagjainak szavazattöbbsége kívánatik.

A staresina a hátramaradt kiskorú gyermekek gyámja és tartozik azokat egyetértve az anyával kellően felnevelni, hogy azokból a szerb polgári törvény 519. §-ának szavai szerint: «derék, becsületes s a hazának hasznos emberek váljanak.» Az özvegy, bár nincsenek gyermekei, haszonélvezeti joggal bír férjének a zadrugában hátrahagyott vagyonrészére, tartozik azonban a házközösség érdekeit tőle kitelhetőleg szolgálni. Ha újból férjhez megy, ép úgy mint az eladó leányok, csupán tisztességes kiházasításra tarthat igényt. Örökösödés esetén a fiúk megelőzik a leányokat (l. REINACH: i. h. 260. l.) s a zadrugában levő rokonok a zadrugán kívülieket, habár ezek esetleg közelebbi rokonságban vannak is. A zadruga teljogu tagjaivá idegenek is felvehetők. (L. KANITZ: i. h. 79—85. l.)

A magánjogi igazságszolgáltatásnak Szerbiában következő közegei vannak: 1. a *békebiróságok*, melyek a község főnökéből (kmet) és két segédjéből (pomocnici) állanak. Ezek «a józan ész, a méltányosság s a nemzeti szokás szerint» ítélnek mindazon esetekben, a midőn a peres tárgy értéke 100 dinárnál (franknál) nem nagyobb. A peres felek kívánatára ezen békebiróságok nagyobb értékek felett is ítélnének. Az ítéletet csak akkor felebezhetni 3 nap alatt a kerületi bírósághoz, ha a felek egyike vagy annak tanui nem lettek kihallgatva, ha az ítélet tanuskodásra képtelen személynek vallomására alaptatott vagy ha a bírósági tag a felek egyikének rokona vagy elismert ellensége. Ha a felebbezésnek hely adott, új békebiróság alakítandó. Az eljárás szóbeli és nyilvános. Mindenekelőtt megkísérlendő a feleknek békés uton kiegyeztetése. A sommás tárgyalásokról jegyzőkönyv nem vezetetik. Az ítélet 3 nap folytán jogerejűvé válik s a békebiróság gondoskodik annak végrehajtásáról.

2. A *kerületi bíróságok*, valamint a belgrádi *városi bíróság* első folyamodású törvényszékek, melyek nemcsak mindennemű polgári- és büntetőjogi esetekben járnak el mint personális és reális instantiák, hanem egyuttal árvaszékek is. A tárgyalás itt is szóbeli, de az ítélet indokaival együtt írásban adatik ki.

3. A polgári és büntetőjogi osztályból álló *felebbezési bíróság* Belgrádban második és utolsó forumban határoz a kerületi bíróságok ítéletei ellen 8 nap alatt beadott felfolyamodások felett; írásbeli eljárás mellett.

4. A belgrádi *semmitőszék* 3 osztályban öröklik a törvények helyes értelmezése s a törvényes intézkedések pontos alkalmazása felett, határoz illetékességi összeütközések eseteiben valamint az igazságügyi miniszter indítványára dönt a felett, vajjon valamely bíró vád alá helyeztessék-e. Ezen semmitőszék egyuttal javaslatba hozhatja a fennálló törvények módosítását, illetőleg új törvények hozatalát.

5. A belgrádi *kereskedelmi bíróság*.

Bűnügyekben a békebíróság csak akkor illetékes, ha a büntetés 1 napi fogságot vagy 2 forintnyi bírságot meg nem halad. Az eljárás itt is, valamint a kerületi bíróságoknál nyilvános és szóbeli. Ha az ítélet 50 botütésre vagy 3 hónapnyi fogságra szól, úgy azt jóváhagyás végett a felebbezési bíróság elé kell terjeszteni, — a fejedelem elé pedig akkor, hogy ha halálra vagy 6 évi börtönre szól. A büntetés nemei: 1. *halálbüntetés*, rendszeren agyonlövés vagy akasztás gyilkosság vagy rablás, de *nem* politikai büntett esetén; 2. két egész husz évi *rabság* (robija). Megjegyzendő, hogy Szerbiában uton utfélen találkozhatni a rabokkal, kik mindennemű közmunkára alkalmaztatnak; 3. két egész husz évi *börtön*; 4. egy hónapnyi egész 5 évi *fogság* (zatvor); 5. tíz egész ötven botütés (batina), mely büntetés csak 50 éven alóli tolvajok, naplopókat és cselédeket érheti, valamint azokat, kik szabadságbüntetésüket, t. i. a fogságot arra át kérik változtatni, mire nézve a törvény egész scalát állít fel. 10—15 bot = 14 nap, 16—20 bot = nap, 26—40 bot = 1—3 hónap és 41—50 bot = 6 hónapnyi fogság; 6. *vagyonbüntetés* és 7. *becsületbüntetések*. (L. KANITZ: i. h. 636—641. l.)

Szerbiának igazságügyi statistikája felette szegény és teljességgel megbízhatlan. Tény azonban, hogy a gyilkosságok, gyújtogatások s a vagyon elleni büntettek száma folyton szaporodik. «Die sich rasch häufende Auflösung der Hauscommunien, die daraus entspringenden vielfachen Rechtshandel, u. s. w. mögen nicht geringen Antheil an der Verschlimmerung der sittlichen Gesellschafts-Verhältnisse Serbiens tragen».

Dr. Herich Károly.

Egy jeles francia író a római novatio, cessio és delegatióról.

Ma az adós értesítése az átruházás mozzanata, a római jogban egy ténykérdés, azaz bármilyen uton nyer arról tudomást, ennek igazolása kizárja jóhiszeműségét. Látható, hogy a Gaius korabeli követelés átruházás még távolabb áll a Iustiniani rendszertől mint a maitól.

A novatio (stipulatio) és litis contestatio el is veszték translatio hatályukat; a Dig. és Cod. egyes helyei, melyek még e hatályra látszanak utalni, nem egyebek, mint egy abrogált törvényhozásnak a compilatorok által le nem ollózott czafrangjai.

Ezekben vázolhatjuk röviden a harmadik rész tartalmát; ki az itt fejtegetett kérdés irodalmát csak némileg ismeri, az előtt GIDE-nek a körül szerzett érdemei alig szorulhatnak különös kiemelésre. Öntudatosan száll ki sikra

egy, az elmélet mai állása szerint alig kétségbe vonni mert történelmi tévedés ellen és a mi bizonyára dicsérendő körülmény, ennek gyengéit ép azon fegyverekkel támadja meg, melyek segítségével azt megalapítani törekedtek és uralomra is juttatták. Nem ritka jelenség, hogy egyes tételek igazsága évek hosszú láncolatán át kétségtelen dogmaként száll át nemzedékről nemzedékre, míg egyszer egy éles tekintetű vizsgáló rámutat azon pontra, melyben a tévedés gyökerezik. Ha nem csalódunk egy ily jelenséggel van dolgunk és bár a Iustinian korában kifejlődésre jutott cessio vonatkozó némely állítását csak módosítással vagyunk hajlandók magunkévá tenni, az bizonyos, hogy ha korunk romanistái fejtegetéseit meg fogják ismerni, ezek érdekes mozgalmat fognak e tárgy körül támasztani.

Következik az utolsó, a negyedik rész, mely három fejezetre oszolva a delegatioval foglalkozik; az első a delegatio fogalmának meghatározását, a második alkalmazásait, a harmadik pedig elméletének kifejtését tűzé ki feladatául.

A delegatit már láttuk mint egy követelés cessioját, feltaláltuk azt mint egy contractus litterist, végül pedig a novatio legfontosabb és leggyakoribb esete egy delegatio. A delegatio tehát egy közös tér, melyet a mai intézmények elfoglalnak s ezért ennek tanulmányozása vezet el a közös ponthoz, mely azokat egyesíti. Ama tér azonban sokkal nagyobb, mint felvenni szokás; a legtöbb jogtudós szemében a delegatio csak egy neme a novationak, melytől csak annyiban tér el, mint a genus a speciestől; delegatio forog fenn, — mondják, — midőn a novatio az adós változása által megy végbe és az új adós a régi rendeletére kötelezi magát. De ez helytelen; ellenkezőleg a delegatio és novatio függetlenek egymástól, mindenkinek megvan saját tere s nemcsak alkalmazásuk, hanem lényegükben is különböznek egymástól és a jogintézmények két külön neméhez tartoznak. Megeshetik, hogy a delegatio teljességgel nem foglal novatit magában, (A. delegálja B-t, C-nek, azaz utasítja, hogy ígérjen C-nek 1000 anreit; megeshetik, hogy B. tartozik ez összeggel A-nak, viszont A. is C-nek, mindkét esetben novatio jön létre; de megeshetik, hogy sem A. C-nek sem B. A-nak nem tartozik, hanem utóbbi pld. azért delegálta előbbi, hogy ajándékozzon C-nek, vagy pedig B. azért delegáltatja magát, hogy ő akar ajándékozni A-nak, ez esetben sincs novatio.) A novatio a kötelek megszüntetésének egy módja, míg a delegatio végbemehet minden előleges kötelek nélkül.

Ép így eltérnek egymástól az alakban, a delegationak sokkal tágabb tere lévén e részben.

A novatio és delegatio két különböző nagy csoport alá sorakoznak, előbbi a *formalis*, utóbbi a *materialis* szerződések csoportja alá és azért, hogy a novatio egy eszköz delegatio előidézésére, a kettő nem ugyanaz, a delegatio nem novatio.

Mi tehát a delegatio?

A római jogászok irataiban fogalmi meghatározást nem lelünk, de mint gyakorlati férfiak egy nagy halmaz gyakorlati példát tárnak előnkbe, melyekből gondos figyelem mellett, a közös elemeket kiszedve, összeállíthatjuk a fogalmi meghatározást.

E közös elemeket egy kettős actusban lelhetjük fel; azaz a delegatio két mozzanatból áll, melyek közül magában véve egyik sem elegendő; ezek: 1. a delegatusnak a delegans részéről adott utasítás (ordre), 2. a delegatus és delegatarius között végbemenő actus; e kettő bár külsőleg idő, alak és a közreműködő személyek tekintetében különbözők, de valóban egy láthatlan fonal által egybekötött egyetlen körülményt alkotnak.

Most meg kell vizsgálnunk, hogy miben állhat az 1. alatt említett utasítás? A római jogászok e tekintetben a delegatio két nemét különböztetik meg, a) *jussus dandi*, b) *jussus promittendi*; míg előbbi bármely tulajdonátruhá-

zásra alkalmas, utóbbi bárminő kötelmet létesítő alakban végbemehet, csak az megjegyzendő már itt, hogy realis és consensualis szerződés alakjában soha sem volt fogyanatosítható; (azokról alább).

A delegatio jelzett két neme különböző az alak, de nem a lényegben; mindkét esetben a delegatorius a delegans rendeletére a delegatustól egy értéket szerez. Innen *delegatio* — fogalmilag, — minden, egy harmadik rendeletére eszközölt *praestatio*. («Toute prestation faite sur l'ordre d'autrui.»)

De kérdés már most, hogy miben különbözik ez minden más *praestatio*tól, miben rejlik annak oka, hogy külön elnevezést nyert? Az alakban nem, a hatályokban sem; a causa is általában mindkettőnél összeesik (solvendi, donandi, credendi causa) — De itt most egy nevezetes különbséget kell kiemelnünk: minden *praestatio*ban két elem van, 1. azon tényleges teljesítés, a miben a *praestatio* áll, 2. azon ok, a miért ez történik. E két elem a közönséges *praestatio*nál összeesik, míg a *delegatio*nál azok szétválnak; előbbi a delegatus és delegatorius, utóbbi a delegans és delegatus részén van; a második különbség, hogy a közönséges *praestatio* esetében mindkét fél ugyanazon causa alapján tesz valamit, míg a *delegatio*nál a delegans és delegatust különböző causa indítja cselekvésre. Itt tehát két causa van. Láttuk, hogy a delegatus *praestatio*ja két elemre oszlik, 1. abstract datio vagy promissio a delegatus és delegatorius között, 2. ennek concret oka (causa) delegans és delegatus között. Ehez egy harmadik elem járul, egy új független causa, delegans és delegatorius között. Ezen abstract *praestatio* sajátosságainál fogva a delegatio kettős szerepet játszhatik egyszerre, két fizetést, két ajándékozást, stb., stb. eredményezhet.

E látszólag nagyon is elvont, de tényleg rendkívül fontos és finom megkülönböztetések igen nagy gyakorlati jelentőséggel bírnak, mert e két jellemvonás különbözteti meg a delegatit s hol ezeket fel nem találjuk, a *praestatio* nem is képez delegatit. Melegen ajánljuk az éles distinciókat a szíves olvasó figyelmébe, mert ezek szem előtt tartásával bizonyára a legnagyobb szabadsággal el fogja határolhatni a római delegatit más rokon intézményektől és hogy a legtávolibb consequentiáig mily határozottan keresztülvihetők ez elvek, arról meggyőzhet mindenkit az ismertetésünk tárgyát képező mű negyedik részének, a delegatio alkalmazásaival foglalkozó második fejezete, melyben a közreműködő személyek közötti viszonyok egyen-egyen valódi jogászai éleslátással vannak a legszélsőbb pontokig elemelve, melynek tartalmát azonban — e már is kissé hosszúra nyúlt vázlatban — nem vehetjük tüzetesebb ismeretetés alá.

A mi már most a delegatio és cessio közötti különbséget illeti, volt egy idő, midőn mindhárom személy közreműködése megkívántatott s akkor alakilag összeestek, de lényegileg ekkor is különböztek egymástól. Az adós közbejött a cessionál csak alakiság, és ez, mint láttuk, idővel el is esett a *delegatio*nál (mely adósság és nem követelés-át ruházás) a dolog a hitelezőt igen is érdekelvén az ő bele-

egyezése kellék maradt. (Megkülönböztetendő még itt egy eset, midőn egy jóhiszemű szerzés a törvény intentiójából kifolyólag válik megtámadhatlanná s melyet szerzőnk műkifejezés hiányában *translatio lato sensu*-nak nevez, melynek eseteit a róm. jogban is láthatjuk s milyen pl. a mai forgatmány, ily esetben az alakiság fontossága kívánta meg még Iustinian idejében is az adós közbejöttét; a modern jog egyszerű expedienst talált fel erre és ez az intézmény, (rendelvény, ordre), mely a deleganst minden további hitelezővel szemben obligóban tartja.

A fenn vázolt elvek könnyen alkalmazhatók, ha a kör tágul, ha több delegans szerepel egymást követőleg. És e mozgékonyaság nagy szerepet játszott a rómaiaknál, kik az u. n. argentarii bevonásával e jogi alakban forgaták tőkéiket, úgy hogy az egész tőkeforgalom néhány bankár kezében birta központját. A római viszonyok között, mikor a mai hitelpapírok nem léteztek, pénzneveik nehézkesek voltak, a *delegatio*nak még jóval fontosabb szerepe volt, mint ma van. Ugy a köztársaság, mint a császárság korában a delegatio képezte a fő hiteleszközt.

Hátra van még az utolsó fejezet, a delegatio elmélete, vagyis összhangba hozatala az azt szabályozó különös normativumoknak a jog általános elveivel. Ez pedig első tekintetre nehéznek látszik; ha áll az, hogy «nemo alieno nomine agere potest», úgy a vázolt tételek ezzel ellenkezni látszanak, hisz a delegans egy oly actus hasznait, vagy kárait huzza, melytől egészen idegen maradt. De az ellentét nem elháríthatlan s a delegatio különböző eseteinek körülményesebb vizsgálata ezt valóban lehetővé is teszi.

A legegyszerűbb eset, midőn a delegatio minden alak nélkül egyszerű traditio-val megy végbe; ez egy egyszerű tény lévén, nem forog fenn képviselő, itt tehát nincs ellentét; ugyanez áll a contractus litteris esetében, hol külsőleg mindhárom személy közreműködik.

De behatóbb vizsgálat után ugyanezt kell állítanunk a contractus verbis-ről is; a stipulatio, mint ilyen, ugyan csak a delegatus és delegatorius között érezheti hatásait, csakis előbbi ellen irányulván az actio ex stipulatu s csakis utóbbit illetvén ez meg, de az is bizonyos, hogy a delegans ha nem is a stipulatio, de a causában mindenesetre részt vesz, mely állhat fizetés, kötelezés, vagy liberalitasban s ez nemcsak a képzeletben létezik, hanem, realis alappal bir s midőn a jog létét felismeré, mit sem tett egyebet, minthogy itt is alkalmazá az általános elveket. Bármily különböző legyen ama három mozzanat egymástól, abban megegyeznek, hogy nincsenek egy megszabott alakhoz kötve, s hogy létesítésükben két elem kell: 1. *praestatio*; minden *delegatio*ban a delegans a delegatustól egy *praestatio*t kap s ugyanezt teljesít a delegatorius részére; 2. *conventio*; minden *delegatio* egy *conventio*t tételez fel a delegans és delegatorius és egyet a delegans és delegatus között. Az 1. pont alatt említett két rendbeli *praestatio* külsőleg nem látható, de azért mégis realis léttel bírnak és egy valóságos fizetés, kötelezés, vagy liberalitást alkotnak.

Dr. Kiss Mór,
egyet. magántanár.

(Folytatás következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Házassági jogeset.

(Vége.)

Foglalkozunk először az utóbbival. Azok közé tartozunk, kik vallási, alkotmányos és hazai általános tekintetnél fogva a protestans autonomia csorbitatlan fenntartását szükségesnek tartjuk, kik tehát az autonomikus jogok megszorítását sem tűrni sem megengedni hajlandók nem vagyunk. Tehát sem nem elmélkedünk sem nem disputálunk az autonomia rovására. Hanem a jogi esetünkben követett

hatósági intézkedés az autonomiával nem indokolható. Az autonomia maga is országos törvényen nyugszik, az tehát amiről az országos törvény, vagy ily törvény erejével bíró intézkedés rendelkezik, általános érvényű, s a mennyiben lételőkre autonomikus jogban gyökerező hatóságok által intézendő el, azon törvény szabályai szerint intézendő el, s senkinek soha eszébe sem juthatott vitatni s érvényesíteni akarni, hogy az autonomia jogánál fogva a protestansok a hatóságaik illetősége alá utasított ügyekben korlátlan tet-

szés szerint, törvény, jog és igazság ellenére határozhatnak intézkedhetnek anélkül, hogy az ily határozat vagy intézkedés érvénye kétségbe vonható lenne. Az autonomia jogából tehát jogi esetünkben az erdélyi református egyházi hatóságok határozatának vagy intézkedésének érvényességére érv fel nem hozható.

A mi pedig az 1868. évi 53. t. cz. 8. §-át illeti, az ebben foglalt határozatból s a protestans egyházjog s házassági jog elveiből fentebb levonni szándékolt következtetés helyesen le szintén nem vonható.

Ha hallomás és emlékezet nem csálnak, néhai Székács József életében még az ágost. hitv. evangélikusok valamelyik egyetemes gyűlésén épen általa vettetett fel a kérdés, hogy mivel a kath. egyház jogelvei szerint a házasság felbonthatatlan, a protestans szerint pedig felbontható, mivel továbbá az 1868. évi 53. t. cz. 8. §-a szerint az áttért minden cselekvényei új vallása elvei szerint bírálандók meg, ha az asztal- és ágytól jogérvényesen elválasztott katolikus házasság fél protestans vallásra tér át, elválasztatása új vallása válási törvényei szerinti érvényűnek; vagyis házassága felbontottnak tekintessék, s ha új házasságra lépni akar, össze is eskettethessék. Hajlandóság is mutatkozott az ily értelmű határozat elfogadására s az eljárás foganatba vételére, hanem a kormány részéről olyan nyilatkozat történt, hogy az ilykép kötendő házasságokból született gyermekek törvényeseknek elismertetni nem fognak s ezzel a dolog abba maradt.

S a kormány eljárása helyes volt. Az 1868. évi 48. t. cz. lételénél s határozatainál fogva. S ezen törvényczikk létele és határozata is nem felekezeti védelem által, de általános érvényű indokok által van igazolva.

Midőn katolikus házasságok asztaltól és ágytól jogérvényesen elválasztottak, házasságuk felbontva nincs s ez állapotban vannak, midőn egyik, vagy mind a kettő protestanssá válik. Azon tény, hogy protestanssá váltak, egy korábban hozott s jogerejűvé vált jogcselekvény erején s érvényén nem változtat, mert a protestanssá létele csak esetlegességi tény, melylyel jogi visszaható erő összekapcsolva nincs. Ily erővel egy pusztán ténynek bírása nem is lehet, nem is szabad. Ez a jogi rend felforgatása lenne.

Az áttérés tényének visszaható ereje egyáltalán nem lehet — a minthogy ténynek jogi tekintetben visszaható ereje egyáltalán nem lehet — s ez egyéb következménnyel nem bírhat, mint azzal, hogy az áttért által új vallása hitelvei által megengedett eredmények elérhetők, s ezen eredményekre új vallás felekezete törvény által érvényesen fennállóknak elismert egyházi hatóságainak a fennálló törvények által szabályozott s a mennyiben vannak, a fennálló törvények szerinti eljárása vezet. S az 1868. évi 53. t. cz. 8. §-ában a mennyiben ennek rendelkezése az általunk tárgyalt ügyre vonatkoztatható, tágasb értelme nem lehet, mert ha tágasb értelme lenne, mire való volna akkor az 1868. évi 48. t. cikk. S még itt különbséget kell tenni az asztaltól és ágytól bizonytalan időre, vagy örökre történt elválasztás között, amennyiben ezen különbségnek a válni kívánó felek intentióját tekintve értelme lehet.

Ugy de az erdélyi református egyházi hatóság határozott, s ez, és az imént tárgyalt ügyállás nem azonos. Ha magukat a tényeket vizsgáljuk, áll, de ha jogi eredményeket s érvényeket, kérdés. Mert ha egy asztaltól és ágytól elválasztott katolikus házasság fél házassága protestans vallásra áttérése által felbontottnak törvény szerint nem tekinthető, azt ily értelemben azon áttért illetékes egyházi hatósága sem mondhatja ki. Nem mondhatja ki pedig, mert azt kimondva olyasmiről határoz, a mi felett határozni illetőségéhez nem tartozik, mert ez az illető egyházi hatóság előtti eljárás keretébe nem tartozik, de sőt a mi felett határoznia a fennálló törvény (1868. 48. t. cz.) érvénye által tiltva van.

Ebből a szempontból kell az erdélyi református egyházi bíróságoknak jogi esetünkben hozott határozatát megítélni, s így megítélve emez intézkedésnek nem lehet nagyobb jogi eredménye, mint ha nem is hozatott volna, vagyis nem lehet jogi eredménye, s azon intézkedés ez ügyben jogi tekintetben figyelembe vehető változást nem eredményezett. Szóval az erdélyi református egyházi bíróságoknak jogi esetünkben hozott határozatát a semmivel egyenlőnek kell tekintenünk.

Tehát jogi esetünkben a felperes, áttérése után s azután, hogy kolozsvári illetőségűvé vált, újra tartozott volna megindítani a pert az alperes illetékes egyházi bírósága előtt s azután, mikor ennek határozata jogerejűvé vált, fordulhatott volna csak a saját illetékes egyházi bíróságához a végből, hogy az reá nézve saját hitelvei szerint határozzon.

S mikép történt ezen határozat hozatala?

Fentebb már említettük, hogy a törvény által feltételezve van, sőt ki van mondva, hogy a házasság csak per útján bontható fel. Hangsúlyoztuk, hogy ennek különös jelentősége van egyházjogi elveinknél fogva az erdélyi reformátusokra. Ismertettük röviden házassági perek folyamatát. Birjanak bár e szók a legcsekélyebb alakszerűséggel, azoknak megtartva kell lenniök.

Tehát a házasság erdélyi református egyházjogi elvek szerint is csak per útján bontható fel. A per peres feleket tételez fel, kik között a peres viszony a peres eljárás szabályai szerint eldöntendő. Ez ismét mindkét peres fél közbejöttével történhetik meg, ami feltételezi, hogy a peres felek mindegyike megidéztesse és meghallgattassék.

A házasság, két szerződő fél viszonya, s erdélyi református egyházjogi elvek szerint is kitűnőleg jogviszonyt is szabályoz. Ha már a házasság felek házasságuk által egymással ily viszonyban állanak, ezen jogviszony, mint a felek egyike, vagy másika által egyoldalulag fel nem bontható, épen úgy nem bírálható el akként, hogy csak az egyik fél egyoldalulag hallgattassék meg, s ily egyoldalulag reá nézve oly határozat hozassék, mely reá nézve eme viszonyt megszünteti. Ily eljárás semmiféle perrendtartásban, abban sem foglaltatik, a mely szerint az erdélyi reformátusok egyházi bíróságai bíráskodnak. Ily intézkedés jogviszonyt — házassági viszonyt — meg nem szüntethet, mert ipso jure törvénytelen, következve érvénytelen. Különös fontosságot nyer mindez az által, hogy a míg egyéb jogviszonyok az érdekeltek kölcsönös beleegyezésével megváltoztathatók, vagy megszüntethetők, a házassági viszonyoknak nagy részben a felek megegyezésétől függetlenül, de szükségképen per útján kell elbíráltatniök s csak ily peres elbírálás eredményeképp bonthatók fel s szüntethetők meg. Ez az erdélyi reformátusoknál is így van, de akkor micsoda következmények alapíthatók az oly eljárásról, mely abból áll, hogy a házassági viszony megszüntetése az egyik házasság fél egyoldalú kérelmére történik.

És itt nem vethető ellen, hogy csupán az a fél tartozott az eljáró református egyházi bíróság hatósága alá, amelyre nézve határozott, tehát csak arra nézve határozhatott. Vagy hogy vegyes házassági válóperekben mindig csak egyik félre nézve történik a határozat hozatala s minden ily pernek úgy is ekként kell végződnie, hogy az egyik fél házassága felbontatik a másiké nem. Ez ismét más kérdés s más tekintet alá tartozik. De ami itt figyelembe veendő az, hogy egyik félre nézve semmiféle eljárás nem érvényesült, semmiféle határozat nem hozatott, anélkül pedig a másik viszonyának felbontására gondolni sem lehet, s hogy magára az illető félre az eljáró egyházi bíróság határozata jogérvényesen határozó lehessen, a törvénynek ezen félre nézve, megtartása feltétlenül szükséges volt. Ám ide az is tartozik, hogy az alperes illetékes bírósága előtt a pernek lefolytat-

tatnia s alperesnek a felperes bírósága előtt is idéztetnie s képviseltetnie kellett volna.

Még egy eshetőséget veszek figyelembe, s figyelembe kell vennem, mivel az ellenkezőről közvetlen tudomással nem bírok, t. i. hogy felperes nem tudta, valjon alperes hol tartózkodik. Ismét nem mentette fel az alól a kötelezettség alól, hogy annak illetékes bírósága előtt pert indítson, valamint az ügyében eljáró bíróságot szintén nem mentette fel az alól a kötelezettség alól, hogy a távollevők ellen gyakorlatban levő ismételt nagy hirdetményi idézéssel összekötött eljárást vegye alkalmazásba.

E sorok folyamán kezdettől fogva észrevehető, hogy tulajdonkép csupán alaki rendelkezésekről van szó. Természetes, mivel a nem alaki rendelkezés csupán a körül forog, hogy az illető felekezeti hitelvei, vagy házassági törvényei a házasságot felbonthatónak tartják-e vagy nem. Itt erre nézve kétség nem lehet s nem is e tekintetben törvényellenes eljárás, vagy határozat az, ami a bírálat tárgyát képezi. Hanem a fentebbiekben több oldalról megvilágítva kimutattattott, hogy oly alaki rendelkezések meg nem tartásáról van szó, amelyek szerinti eljárástól a határozat érvényessége s törvényessége függ, amelyek tehát egészen más körül forognak, mint a körül, hogy amennyiben a peres fél a bíróság illetékessége, vagy eljárásnak formái ellen kifogást nem emelt, ennek határozata érvényesnek s törvényesnek tekintendő.

Az erdélyi reformátusok egyházi törvényszékei előtt érvényben levő peres eljárásnál nagy tekintet van a formák és szabályok állandó érvényére s az természetes is oly eljárásnál, mely különböző jogforrások alapján, úgy szólván az állandó gyakorlat alapján épült. E szempontból is csak érdekes lehet az eljárás keretébe tartozó legfontosabb bírói cselekvényt jellemző némely tételeket idéznünk, melyek elvi jelentőségük, s melyek a hivatkozott peres eljárás állandóságon alapuló kifejlődésénél fogva az erdélyi reformátusok egyházi peres eljárásában jelenleg is kétségtelen érvényűeknek elismertetnek.

Ilyenek:

Az ítélet érvényessége belső és külső feltételeken nyugszik. Belső feltétel: hogy az ítéletnek a törvényekhez alkalmaztatottnak kell lenni.

(Prol. Tit. XV. Trip. III. Tit. XXX.)

Az olyan ítélet nem válik megítélt dologgá a mely semmit sem művel. Igen, mely a perrendének meg nem tartása mellett hozatott.

Nem kevesebb van ebben kifejezve, mint az, hogy az oly ítélet, mely a peres eljárás törvényes formái s a törvények meg nem tartása mellett hozatott ipso jure érvénytelen.

Ezen specialis jogi elvektől eltekintve és a fentiek szerint, nem lehet kétség a felett, hogy jogi esetünknel a házassági viszony felbontásának törvényes alakja az eljáró református egyházi bíróságok által nem tartatott meg s házassági viszony törvényes következmények érvénye mellett csupán a törvény rendelkezései szerint bontható fel.

Az előadottakkal a fejtegetésünk elején felállított tételek elsejére megfeleltünk s ennek természetes következménye, hogy az a házasság, melynek az illető református egyházi bíróságok jogi esetünknel, az illetőségük alá tartozó felperes házasság félre megszüntet mondták ki, eme határozat ellenére törvény és jog szerint azon házasság félre fennállónak tekintendő.

S mit feleljünk akkor a második kérdésre?

Az 1876. márczius 6-án kelt törvényileg megerősített házassági nyiltparancs 11. §-a ekkép hangzik:

«A férj, ki nővel, vagy nő, ki férfival már egyszer házassági kapcsolatba fűzetett, a meddig e házasság tart,

második házasságra nem léphet s ha ilyen köttetnék, semmisnek tekintendő.»

Az erdélyi református egyházjog elvei szerint a házasság érvényessége feltételezve van az által, hogy oly személyek által kötéssék, kik e tekintetben törvény által akadályozva nincsenek.¹

Házassági akadály a törvény által kijelölt azon ok, melynél fogva bizonyos személyek egymással érvényes házasságra nem léphetnek.² Ilyen p. o. a fennálló házasság.

A házasság következő nemei is nevezetese egyházi törvényeink előtt is:

1. Törvényes és érvényes házasság, mely a polgári és egyházi törvényekkel megegyezőleg köttetett. Ellenben törvénytelennek mondatik azon házasság, mely a polgári és egyházi törvényekkel ellenkezőleg köttetett; az ebből született gyermekek születésöknél fogva szüleiktől csakis táplálást igényelhetvén stb. stb. (H. t. 21. és 253. §.)³

Az erdélyi református egyház jog a házasság megszűnése egyik okául annak megsemmisítését is ismeri.⁴ Ez alatt azt érti, midőn az illető (egyház) bíró két különböző nemű személy között házasság neve alatt fennállott egybeköttetést semmisnek azaz olyannak nyilvánít, mintha az nem is létezett volna. (H. t. 152. §.)

Helye van mindazon esetekben, midőn a felek törvény tilalma ellenére léptek házasságra, vagy azon tulajdonokkal, melyek a házasságnak lényeges feltételei, egybeköttetésük keletkezésekor már nem bírván azt házasságnak nevezni nem lehetett. Megsemmisítetik a fennálló házasság megszűnése előtt kötött más házasság.

Miután a jogi esetünknel új házasságra lépett házasság nőre áttérése után az erdélyi reform. egyházjog tanai s hitelvei birnak kötelező erővel érdemes és szükséges is volt eme egyházjogtani elveket, amennyiben ez ügyre tartoznak, felemlíteni s vizsgálat tárgyává tenni, hogy ama házasság ezek szerint megbíráltathassék.

Ezen egyházjogtani elvek alapján a jog esetünkneli házasság nőnek 1878. július 17-én kötött házasságát törvényesnek, tehát érvényesnek nem tarthatjuk.

E szerint ő az 1878. július 17-én kötött házasságnál nem törvényes házastárs.

A törvényes következmények, minők hitvestársi, özvegyi öröklés, hitbér, özvegyi jog stb. a törvényes házasságon alapulnak, s ezek a törvényes házastársat illethetik, mivel pedig a jelzett nő nem az, őt nem illethetik.

Barcza Kálmán,
ügyvéd.

Szabad lábra helyezett vizsgálati foglyokért vállalt kezességről.

Azon szigor, melylyel büntető codexünk a törvénytelen letartóztatás által elkövetett vétségeket megtorolja, (193. és 198. §.) engedi remélnünk, hogy a közel jövőben törvényhozó testületünk elébe jövő büntető perrendtartási javaslat rendszeresen fogja meghatározni a letartóztatásra hivatott bírói közegek jogkörét, kötelességeit, és megjelölni körülmenyesen a letartóztatás elrendelhetésének, valamint a vizsgálati fogság beszüntetésének eseteit, és föltételeit.

A vizsgálati fogság elrendelésére vonatkozólag találunk ugyan régibb törvényeinkben helylyel-helylyel intézkedéseket,* kétségtelen továbbá, hogy a bűnvádi eljárás egyöntetű-

¹ Dózsa idézett munkája 75. §.

² U. o. 76. §. ³ U. o. 86. §. ⁴ U. o. 90. §.

* Letartóztatást rendel az 1715: 7. — 1723: 5. törvénycikk, a felségsértéssel vádlottakra. Ht. I. 9. III. 20. — 1723: 5. súlyos büntett elkövetésében találtakra, vagy szökésben elfogottakra, 1598: 31. — 1601: 14. szökött katonákra, 1435: 6. — 1471: 2. — 1486: 83. — 1554: 20. — 1622: 65. — a számadással tartozó tisztek és szolgákra, kik szökni akarnak. H. t. II. 68. 1655: 38. — 1684: 14. vagyontalan kőborlókra 1840: 22. bukottakra, 1844: 7. t. cz. 28. §. váltóhamisítókra, kiknek szökésétől félni lehet, 1563: 48. 1625: 13. a vizsgálat folyamán idézés daczára meg nem jelenő vádlottakra.

sége tárgyában kiadott igazságügyi miniszteri rendelet 45—48. §-ai is nyújtanak a vizsgáló bírónak némi iránypontokat, de mivel úgy ezen rendelet, mint az 1871. XXXIII. törvény-cikk — értelmében, a vizsgáló bíró minden cselekmény eszközlésbe vétele előtt a kir. ügyész indítványát meghallgatni tartozik, mely miatt az is megtörténhet, hogy a letartóztatni rendelt vizsgálati fogoly 2—3 napig szabadon jár-kál, és ez alatt mindazon gyanújeleket elhárítja, melyek a tényállás kiderítésére vezetnének, avagy hogy a rendőrség által elővezetett, de szabad lábra helyezni rendelt vádlott az ügyési indítvány megérkezéig éhen szomjan letartóztatva tartatik; be kell látnunk, hogy a hivatolt törvény, és szabályrendelet mellett oly zavarok merülnek föl, melynek a vádlott, vagy a panaszos felek az illető bírói közegek vétke nélkül megérzik következményeit.

Oly eset, melyben a vizsgálati fogság elrendelésére szolgáló ok megszűntével a szabad lábra helyezés szüksége merül föl, gyakran fordulandó elő. Addig is, míg a törvényhozás a jelenlegi hiányos, és czélszerűtlen intézkedések helyett, az ennek föltételül szolgáló biztosítékadás, és kezes állítás tekintetében, a kellő szabályzatokat megállapítja, a gyakorlat igyekszik ezt pótolni, de mivel kezességi viszony megállapítására, és a kezesség jogi következményeinek meghatározására vonatkozó legfőbb ítélőszéki elvi jelentőségű határozatot mind eddig olvashatni szerencsés nem valék, az e tekintetben észlelt elsőbírósági eljárást pedig nézetemmel megegyezőnek nem találtam, óhajtván várom e kérdésnek szaklapbani megvitatás alapján leendő eldöntését.

Legyen szabad e célból ide vonatkozó észrevételeimet lehető tárgylagossággal előadni.

A magyar jogászgyűlésen az erdélyi jogászok kezdeményezése, és véleményes indítványa folytán 1874-ben érdekes vita folyt le a felett, hogy a bünvizsgálat folyamán engedtek-e, és miféle intézkedés a magánjogi igények, kárkövetelések biztosítására?

A mit a jogász megtagadott, a bíró elfogadott. Ugyanis a gyakorlat megállapította, miszerint: a sértett jogigények kártalanítására; a mennyiben a kárkövetelés jogérvényes ítélet meghozataláig veszélyben forogna; fenyítő zárlatnak, midőn pedig a vádlott vizsgálati fogságából szabad lábra helyeztetik: biztosíték adásnak, mely készpénz letétel, vagy bizonyos összegnek kezességi nyilatkozattal kikötésében áll, van helye.

Jogilag construálva tehát oly óvadék ez utóbbi, mely a sértett jogrend helyreállítására, a jogigények kártalanítására biztosítékul tétetik le.

Különbséget a zárlat és az óvadék közt a keletkezési mód-, a cél, és a kötelezettség terjedelme képez. Ugyanis: míg

a fenyítő zárlat a sértett fél kérelmére rendeltetik, addig, az óvadéknak csak elfogadása iránt határoz a bíróság, akkor, midőn a szabad lábra helyezés föltételül ez, vádlott, vagy érdekében egy harmadik egyén által felajánlatik, továbbá

míg a fenyítő zárlat a kárigények biztosítása céljából, addig a biztosíték elfogadás vádlottnál szabad lábon idézhető céljából rendeltetik, illetve: történik, s végre

míg a zárlat a kár valószínűnek okszerűen következtethető mennyisége erejéig rendeltetik, és a kárkövetelés fedezésére föltétlenül szolgál, addig az óvadék fedezendő a kezes ellen megállapítandó azon pénzbírságokat is, melyek vétkes mulasztása, p. o. vádlott előre felösmert szökési szándékának föl nem jelentése, s meg nem akadályozása miatt reá kiszabattak, és a kötelezettség, melynél fogva kikötött óvadéknak erre, és a kár követelésekre leendő fordítását tűrni köteles, csak akkor áll be, ha vádlott a bíróság elébe nem állíttatott, illetve ha magát a büntetés alól kivonva: megszökött.

A kezeslevél — helyesebben biztosítási okirat — szövege, megfelelőleg a Code D'instruction criminelle 114. szakaszának, következő:

«N. N. X. összeget óvadékkul kiköt, s megengedi, hogy ez azon esetben, ha a szabad lábra helyezett vádlott a bíróság rendeletére, avagy reá ítéletileg kiszabandó szabadság büntetés elszenvedése végett, a kiszabott határidő alatt meg nem jelen, a kárkövetelések és az ellene megállapítandó pénzbírság fedezésére fordíttassék.»

A bünvádi eljárási szabályrendelet 50. §. szerint: ha vádlott megszökött, s a hivatalos lapban közzétett megidéztetése után a közzé tételt követő 30 nap alatt a bíróság előtt meg nem jelen, a kikötött biztosíték behajtandó, az 51. §. szerint ezen biztosíték a kárkövetelések fedezésére fordítandó, a fennmaradó összeg pedig az állampénztárnak esik.

Önként fölmerül itt azon kérdés, hogy mi történik a biztosítékkal, ha vádlott meghalt, mielőtt büntetését kiállotta volna, vagy ha nem szökött meg, hanem mint katona elfogatott az ellenség által, és ezt a kezes az idézési határidő lejárta után tudja meg.

A kezeslevélben elvállalt vagyoni felelősség a 48. §. nem enged helyet, mentő okoknak, épen azért, bár az 50. §. csak szökés esetén rendeli a biztosíték behajtását, mihelyt a megjelenés elmulasztatott, az kiállottnak lenne tekintendő, mert hiszen a halál a vádlott személyére nehezendett érzéki rossz alól a szabadság büntetés alól fölmenti ugyan ezt, de a kártérítési felelősséget nem szünteti meg, hanem ez a fedezetül adott vagyonból követelhető. Ugyde:

tekintettel azon célra, melyet a büntető bíróság a biztosíték elfogadása által, és alkalmával kitűz, s azon különbségre, mely e biztosíték, és fenyítő zárlati intézkedés között létezik, s a melyet fentebb elmondottam, be kell látnunk, hogy a szabályrendelet hiányos intézkedését a gyakorlatban pótolni szükséges, azon elv kimondása által, hogy, ha vádlott a bíróság előtti megjelenési kötelezettségének akarata és képességén kívül eső okok, vagy természetfeletti erő által lett akadályozás következtében, nem tehetett eleget, a kezes vagyoni felelőssége beállottnak nem tekinthető.

Ezen elv alkalmazása mellett tehát a feltett kérdés úgy oldatnék meg, hogy vádlott halála, a biztosíték visszadását, illetve a kezes megszorítás mellett vállalt vagyoni felelősségének megszűntét, annak igazolása pedig, hogy vádlott megjelenni nem képes, a kötelezettség függőben tartását eredményezi.

Vannak ezek szerint mentő okok is, melyeknek előterjesztése iránt az 50. §. értelmében intézkedés megtörténte előtt meghallgatandó a kezes, de a melyeket a biztosítéknak ellene történt behajtása, és illetékes helyére lett fordítása után is érvényesíthet a kezes.

A mi a behajtási intézkedést illeti, szabálytalan, és visszásnak tűnt fel előttem a gyakorlatban észlelt azon eljárás, miszerint a hirdetményi határidő lejártával a kezeslevél alapján kikötött biztosíték erejéig végrehajtás rendeltetik el, mert:

a kezeslevél ítélet erejével nem bír, és még azon esetben se lehet ennek alapján végrehajtást rendelni el, ha ezen okmány közjegyző által vétetett volna föl, ugyanis: az 1874. XXXV. t. cz. 111. §. értelmében ebben a kötelezettség teljesítése megállapítva nincs, hiányzik a jogosult neve, kinek részére a fizetés történik, s nincs a teljesítés időpontja se meghatározva, épen azért előbb marasztalásnak van helye.

Nézetem szerint szökés esetén az 50. §. értelmében behajtás iránti intézkedés, csak a kikötött biztosíték bírói letétbe helyezését célozhatja, és ennek annyiban van helye, a mennyiben ennek a kezes birtokábani biztonsága kétséssé válik.

Ily esetben fizetési meghagyásnak van helye a biztosíték behajtása iránt ennek alapján a polgári bíróság intézkedik.

Letétbe helyeztetvén a biztosíték, a polgári bíróság külön perben, a vádlott részére kirendelendő ügygondnok meghallgatása után határoz a kezeslevél kezesség jogérvénye, s a perbeavatkozó káros felek kárigényei felett, épen azért az a meggyőződése, hogy az 51. §. szerint felesleg címen az állampénztárnak juttatni rendelt összeget jogcím hiányában azon bíróság oda nem ítéli.

Az állampénztárt a rabtartási és rabélelmezési költségek erejéig illeti az óvadék, továbbá levonhatók abból a kezesre kiszabott pénzbüntetések.

A biztosíték többi része azonban a kezeseket illeti, annál inkább, mert a sponsio poenális intézmény bünvádi proceduránkban a római jogból nem vétetett át, és mert a gyakorlatban nem a büntető bíróság állapítja meg a kikötendő óvadék mennyiségét, hanem a kezes által önként felajánlott biztosítékot, mely a szükségesnél sok esetben több — csak elfogadja.

Az elmondottakban összefoglalván a bünvádi novella 48., 50., 51. §-ai, valamint a fennálló gyakorlatra vonatkozó észrevételeimet, a polgári és bünvádi ügyek közti viszony szabályozása által vélem az értekezésem tárgyául vett bünvádi biztosíték és kezesség kérdésének törvényhozási uton leendő megoldását.

Wizinger Károly,
szegedi kir. törvényszéki jegyző.

Különfélék.

(A VII. magyar jogászgyűlés,) mely Budapesten 1879. évi október hó 19—22. bezárólag tartatik meg, a következő előleges napirendet fogja követni:

a) 1879. október 19. reggeli 10 órakor teljes ülés a magyar tudományos akadémia üléstermében 1. Megnyitás. 2. Elnök és alelnök választása. (Négy jegyzőt az elnök választ.) 3. Jelentés a jogreform terén felmerült jelenségekről. 4. A számvizsgálók jelentésének elintézése. 5. Három tagból álló számvizsgáló bizottság választása. 6. Öttagú szavazatszedő bizottság kiküldése az elnök által. 7. Az állandó bizottság által elfogadott indítványoknak az illető szakosztályokhoz utasítása.

b) 1879. évi október 20-án és 21-én reggeli 9 órakor és délután 3 órakor. Szakosztályi ülések a magyar tudományos akadémia termeiben. A szakosztályok megnyitására az állandó bizottság következő tagjai küldettek ki: az I. szakosztály megnyitására CZORDA BÓDOG legfőbb ítélőszéki bíró ur; a II. szakosztály megnyitására dr. APÁTHY ISTVÁN egyetemi tanár ur; a III. szakosztály megnyitására SÁRKÁNY JÓZSEF kir. táblai tanácselnök ur; a IV. szakosztály megnyitására dr. BRODE LIPÓT ügyvéd ur. A szakosztályok első ülésén elnök, esetleg elnökhelyettes és két jegyző választandó.

A szakosztályok közül az első és harmadik délelőtt, a második és negyedik délután tartja üléseit. Szakosztályi tárgysorozat. Véleményes indítványok. A magánjogból. Első kérdés: Kiket és mily mértékben illessen köteles rész és mely esetekben engedjék meg a köteles részből való kitagadás? Előadó: Dr. DELL'ADAMI REZSŐ budapesti ügyvéd ur. Véleményes indítványok: Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradi jogtanár és ENYICZKEY GÁBOR sárospataki ügyvéd uraktól. Második kérdés: Mely elvek szerint szabályoztassék a követelések beszámítása? Előadó: Dr. WEINMANN FÜLÖP budapesti közjegyző ur. Véleményes indítvány. Dr. BIERMANN MIHÁLY nagyszebeni jogtanár urtól. A hiteltörvé-

nyekből. Harmadik kérdés: Az elsőbbségi kötvény birtokosai jogainak megvédésére szükséges-e közös képviselet és ha igen, mi módon szabályozandó ez? Előadó: Dr. SCHNIERER GYULA osztálytanácsos ur a kereskedelmi miniszteriumban. Véleményes indítványok: Dr. HELD KÁLMÁN és ifj. dr. NEUMANN SÁNDOR budapesti ügyvéd uraktól. Negyedik kérdés: Az «actio Pauliana» csak csőd esetében vagy azon kívül is helyt foghat-e? Előadó: Dr. HERICH KÁROLY osztálytanácsos ur a kereskedelmi miniszteriumban. Véleményes indítvány: Dr. ZSIGMONDY JENŐ budapesti ügyvéd urtól.

A büntető jogból és eljárásból. Ötödik kérdés: Az ugynevezett «amerikai párbaj», mely büntetőjogi minősítés alá soroltassék. Előadó: Dr. DÁRDAY SÁNDOR. Véleményes indítványok: KÖRÖSY SÁNDOR debreczeni jogtanár és dr. SZEGHEŐ IGNÁCZ trencsényi kir. ügyész uraktól. Hatodik kérdés: Azon bűnügyekben, melyekben a rendes bíróságok ítélni hivatvák, az első foku bíróság ítélete ellen a tény kérdésében is hely adassék-e felelbbvitelnek? Előadó: Dr. EMMER KORNÉL budapesti ügyvéd ur. Véleményes indítványok: Dr. FRIEDMANN BERNÁT budapesti ügyvéd, HELMBACHER NÁNDOR pestvidéki törvényszéki kir. alügyész, dr. SZÉKELY FERENCZ budapesti kir. főügyészi helyettes és dr. WERNER RUDOLF kassai jogtanár uraktól.

A polgári eljárásból és a bírósági szervezetből. Hetedik kérdés: Kivánatos-e, hogy a bírói kinevezéseknél és előléptetéseknél követendő eljárás törvényhozásilag szabályoztassék; ha igen, mily elvek szolgáljanak a megállapítandó szabályok alapjául? Előadó: Dr. GARAY DEZSŐ pestvidéki törvényszéki bíró ur. Véleményes indítvány: Dr. GÜNTHER ANTAL budapesti ügyvéd urtól. Nyolcadik kérdés: Kivánatos-e, hogy a járásbírók hatásköre birtokbiráskodásra is kiterjesztessék és ha igen, mily mérvben. Előadó: RUPP ZSIGMOND budapesti közjegyző ur. Véleményes indítvány: Dr. KLECKNER ALAJOS kassai jogtanár urtól.

c) 1879. évi október 22-én reggeli 9 órakor teljes ülés a magyar tudományos akadémia üléstermében. 1. A szakosztályok megállapodásainak, illetőleg a kisebbségi véleményeknek megvitatása és elfogadása vagy visszautasítása. 2. A szavazatszedő bizottság jelentése alapján az állandó bizottság tagjai tekintetében megejtett szavazás eredményének kihirdetése. 3. A gyűlés beligazgatására vonatkozó esetleges indítványok tárgyalása. Elnöki megbízásból Dr. SIEGMUND VILMOS, a magyar jogászgyűlés állandó bizottságának titkára.

Előfizetési felhívást küldött szét a *Magyar büntető-törvénykönyv*-re CSERNA VINCZE kir. ügyész Veszprémben. E kiadás magában foglalja: A törvény teljes szövegét. A törvény szövegével parallel tüzetes tartalomjegyzéket minden egyes §-ra nézve. Lehetőségig kimerítő betűsoros tárgymutatót az egyes büntetési tételek kitüntetésével. A szövegbe nyomott jegyzeteket, melyekben az egyes §§-nál megérintve, illetőleg idézve vannak a törvény mindazon szabványai, melyek a kérdéses §-al egybeváganak. Végül, a mennyiben a munka megjelenéseig szentesítve lesz, az életbeléptetési törvényt A munka f. é. december elején fog megjelenni diszes kiállításban, könnyen kezelhető 8-adrét alakban. Megrendelési ára 1 forint. A megrendelések, illetve előfizetési pénzek bérmentve f. évi november 15-ig szerzőhöz küldendők, ki 10 egyszerre megrendelt példányra tisztelet-példánnyal szolgál.

(A magyar magánjogi tervezet) kötelmi része, mint biztos forrásból értesülünk, örömdeteszen halad, mennyiben Dr. APÁTHY ISTVÁN tanár, ki ennek szerkesztésével megbízott, az általános részt az indokolással együtt már befejezte; s így e munka legnehezebb részével immár elkészült.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{félsz. 6} ^{negyedévre 3} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A VII. magyar jogászgűlés után. Zlinszky Imre urtól — Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — A hazai telekkönyvi reform. — a — Törvénykezési szemle: Még egyszer az árverés jogerejűsége vagyis a perrendtartást 443. §-a. Bors Károly urtól. — A VII. magyar jogászgűlés.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

A VII. magyar jogászgűlés után.

A hetedik magyar jogászgűlés immár befejezte működését, s büszkén tekinthet arra vissza, mert ha számra nézve fogytak is a tényleges résztvevők, az intensív eredmény egyáltalán nem maradt hátra előzői mögött.

Már a beadott vélemények alapossága reménnyel kecsegtethetett e részben, s e remény a tárgyalások folyamán mindinkább fényesen igazolta magát.

A kérdések általában mind napi érdekűek voltak, s kiválólag oly kérdéseket karoltak fel, melyek megoldása legközelebb a törvényhozás elé kerül, melyeknek tehát a szakközönség által történendő előzetes megvitatása kétszeresen hasznosnak, kétszeresen szükségesnek mutatkozik.

És ha a vita oly alaposan foly, mint azt e napokban örömmel tapasztalhattuk, ha az egyes kérdésekhez Magyarország jogi tekintélyei szólnak, azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy nem lehet, hogy a felett, mit a magyar jogászgűlés enunziált, az illetékes körök egyszerűen napi rendre térjenek, s e kijelentéseket egy ügyesen szerkesztett cikkel helyezték egy színvonalra.

Kétségtől igen fontos és sokakat meglepő esemény volt a jogászgűlésen *Majláth György* országbíró tényleges közreműködése. ki a vitában való személyes részvéte által adott határozott kifejezést annak, hogy súlyt helyez a magyar jogászgűlés kijelentéseire; s azért nem tartja — mint nála sok kisebb nagy ur — magas méltóságán alólinak leszállani országbírói fényes piadestáljáról, s az igazságügy egyszerű napszamosaként a többi napszamosokkal vállvetve egyengetni azt a talajt, melynek igazságügyünk javítására szolgáló termékeny földde való elkészítése képezi mindnyájunk közös feladatát.

Az országbíró személyes fellépése igen nagy eredményt fog szűlni a jogászgűlés tekintélyét illetőleg. Igaz, hogy szomorú állapot, hogy egy ily testületnek, milyen a magyar jogászgűlés, tekintélye emelésére bár mily magas állásu és köztisztületben álló férfi személyes befolyása gyakorol döntő súlyt, hogy egy egyén fellépése szükséges, hogy elnémitson számos gunyolódó és rágalmazó idétlen csevegőket, kik helyzetök előnyös voltánál fogva a magyar jogászgűlés működése elé ismételt akadályokat gördíteni meg nem szűntek, s majd mint egyesek ambíciójának kielégítésére szolgáló eszközt, majd mint a productiók terét, majd mint a multságok s evés ivásra való alkalmas titulust, állították azt elő.

E hangok el fognak némulni, mert a kik így ká-

rognak, meghajlanak a tekintély előtt, s azt a testületet, melyben ily kiváló részt vesz az ország bírása kicsinyíteni többé nem merik.

Az országbíró részt vett a jogászgűlés IV. szakosztályának ülésén és felszólalt akkor, midőn a bírói kar életérdekei forogtak szóban.

Az egyes szakosztályok működéséről lapunk az erre felkért tagoktól bővebb értesítést hozand. De egyelőre is nem mellőzhetjük, hogy az országbíró személyes felszólalásáról röviden meg ne emlékezzünk.

A szőnyegen forgó tárgy az volt, hogy a bírói előléptetéseknél a bíróságok befolyása biztosíttassék.

Ezt többen (*Csemegi*, *Dell'Adami*) az alkotmányos kormány felelősségének eszméjével látták ellentétben, s miután *Csemegi* legfőbb ítélőszéki tanácselnök ur szokott ékesszólásával kimerítette mindazon érveket, melyek a bíróságok beavatkozásának, befolyásának mellőzésére nézve döntők, emelkedett fel az országbíró, s fontosabbnál fontosabb érvekkel czáfolta az ellentábor híveinek érveléseit; s főleg igen találóan ezáfolta meg azon érvet, mely a bírói beavatkozás jogát a parlamentaris rendszerrel látja ellentétben. «Ott — mond — hol a parlamentaris rendszerben a párturalom érdekuralommá válhatik, okvetlen szükséges, hogy a nép tudja, hogy van egy hatalom, mely a pártok fluctiójától eltekintve, érdekuralommá válhatik, neki jogot és igazságot szolgáltat.»

«Különben is — mond — szomorú állása van a bírónak. A törvény kizárta a közéletből, maga a törvény csinált a bíróságból kasztot. A bírák állása nem olyan, hogy valaki nagyon vágyódnék ezen állás után, mert hiszen egy bankintézet számvevőjének van annyi fizetése mint egy kir. táblai bírónak. Ha tehát a köztisztületen kívül a fiatal embert valami buzdíthatja arra, hogy ezen háladatlan pályát válassza, az bizonyára csak abban áll, hogy egyrészt el nem mozdítható, másrészt nem mellőzhető.»

Ki lenne az, ki e szavak valódisága felől meg ne lenne győződve! Az országbíró e szavaival a bírói kar háláját érdemlé meg, mert azok hatása a gyakorlatban is érezhető leend.

A VII. magyar jogászgűlés által a jogászgűlések tekintélye nem kis mérvben emelkedett. És ebben az alaposság mellett, melylyel a tárgyalások folytak, *Majláth György* felléptének nem kis érdeme van. Akkor lépett ő síkra, midőn mások már csüggedtek, mintegy új erőt, új bátorságot adandó a küzdelemnek. Ne csüggedjünk tehát, a működés gyakorlati sikerének időleges elmáradása ne csüggeszsen el bennünket, foglaljunk lépésről lépésre tért, s működésünk eredmény nélkül nem maradhat, nekünk az előkészítés, a küzdelem nehéz munkája jutott osztályrészül, s ha ezt lelkiismeretesen teljesítettük, s ha csak annyit érhetünk is el, hogy csak távolról is meglátjuk az ígért földet, haldokló Mózesként azon nyugodt öntudattal szállhatunk sirunkba, hogy azon Jozsuét, ki ott egykor győzni fog, mi vezettük diadalaihoz.

Zlinszky Imre.

Keleti jogviszonyok.

XXVII.

A szerb ipartörvény.

A szerb ipartörvény 1847. évi augusztus 14-éről szól, azt azóta az 1849. évi január 29-én és 1879. június 25-én kelt póttörvények némileg módosították. Ezen törvények szerint az ipar és kereskedés Szerbiában czéhesre és nem czéhesre oszlik. Ez utóbbit szabadon üzheti bárki, feltéve, hogy a szerb állammal és saját községével szemben fenálló köteleességeit teljesíti. Czéhes ipart vagy kereskedést csak az folytathat, ki az ipartörvény feltételeinek megfelel.

A czéhek a rendőrség felügyelete alatt állanak, mely különösen hivatva van őrködni a felett, hogy a törvénynek a czéhekről szóló szabványai pontosan megtartassanak. — hogy oly iparágak, melyek a közönséget megkárosíthatják vagy veszélyeztetik, csak kellő biztonsági óvintézkedések mellett gyakoroltathassanak és végül, hogy az áruba bocsátott étel és italmű jó, egészséges, romlatlan, hamisítatlan legyen, hogy a teljes törvényes mérték adassék s a vetán fenálló árszabályzat is kellően betartassék. (1.—5. §.)

A törvény második czime (6—87. §.) azokról intézkedik, «kik a czéhrendhez valók», nevezetesen a tanonczokról, legényekről, mesterekről és kereskedőkről.

Kiskoru csak atyja vagy gyámja beleegyezése mellett lehet czéhes tanoncz (učenik, naučnik, šegot, čirak) és pedig kereskedő mellett csak úgy, ha már írni és olvasni tud. Az egyes czéh szokásai valamint a tanoncz felvételekor kötött szerződés határozzák meg a tanidő tartamát. A szerződéstől függ továbbá a tandíj összege vagy az a helyett adandó ellenszolgáltatás. A tanoncz felvétele a czéh főnökének bejelentendő, ki arról pontos és részletes jegyzőkönyvet vesz fel. A tanoncz tartozik mesterét mint atyját és tanárát tisztelni, úgy szintén a házi asszonyt is, — engedelmességgel tartozik továbbá az idősebb legényeknek is. A mester pedig köteles tanonczát akként oktatni, hogy belőle a tanidő lefolytával jó legény (kalfa) és tevékeny és jóvérű ember váljék. A tanidő rendszerint mindkét részről betartandó, kivételesen azonban a tanviszony azonnal is felbontható úgy a munkaadó, valamint a tanoncz részéről körülbelül ugyanazon esetekben, melyeket ipartörvényünk 51. §-a elősorol, csak hogy Szerbiában a czéh főnöke előbb megvizsgálja az ügyet s ha szükséges, ítélt benne. A tanoncz, illetőleg törvényes képviselője részéről a tanviszony 1 havi felmondás mellett felbontható, ha a tanoncz más kereskedelmi vagy iparágra akar áttérni. A munkaadó halálával pedig a szerződés hatályát veszti, hacsak az özvegy az üzletet nem folytatja. Mielőtt a tanoncz segéddé válhatnék, köteles vizsgát tenni a czéh főnöke által kijelölt bizottság előtt, s ha iparos, próbamunkát is végezni, ha kereskedő, különösen az írásban, olvasásban és számtanban való jártasságát bebizonyítani. A sikeresen kiállott vizsga után a tanoncz a czéhtől segédlevelet nyer.

A segéd (kalfa ili najamnik), a midőn valamely helységbe belép, köteles mindenekelőtt a rendőri hatóságot s azután a czéh főnökét, ha ilyen van, felkeresni. Munkaadójának előmutatja segédlevelét s a szolgálat iránt vele szerződést köt, mely azonban csak 8 napi próbaidő letelte után válik kötelező erejűvé (l. ipartörvényünk 56. §-át). Minden segéd szabadon kereshet magának munkát bármely mesternél vagy kereskedőnél, de ha a czéhre bizta elhelyeztetését, úgy ez azon munkaadóhoz utasítja, ki a czéhnél legelőször segéd után tudakozódott, a jelentkezett munkaadók közt elsőbbséget adván a beteg üzletembereknek s az özvegyeknek. (V. ö. ipar-

törvényünk 59. §-át: «a szállók intézményével eddig összekötött szegődtetési kényszer ezennel megszüntetetik.») A munkaadó és segéd közti viszony, ha másképen nem egyezkedtek, 14 napi felmondás mellett felbontható. Habár kellő időben történt is a felmondás, azon segéd, ki darabszámra dolgozik, addig nem léphet ki, míg az átvett munkát a szerződésnek megfelelőleg be nem fejezte, valamint az sem, ki a munkabérére kapott előleget le nem dolgozta vagy meg nem térítette. Felmondás nélkül is a szolgálati viszony *azonnal* felbontható majdnem ugyanazon esetekben, melyeket ipartörvényünk 62. és 63. §-a elősorol. A munkaadó a segédnek bizonyítványt adni köteles s azt a czéh főnöke, vagy ha ily czéh azon helyben nincs, a rendőri hatóság aláírással és pecséttel megerősíti. Köznapon a segéd köteles dolgozni, vásár- és ünnepnapon a templomba menni s a böjti idő alatt urvacsorára járni.

Ki Szerbiában iparos vagy kereskedő akar lenni, köteles vizsgát tenni az illető bizottság előtt a czéh főnökének elnökleite alatt. A bizottság 2 tagját az elnök jelöli ki, egy 3-ik tagot a rendőri hatóság nevez meg, a 4-et pedig a segéd választja magának. A segédnek különösen tudni kell, hogy: 1. iparának cikkei mily anyagból készülnek, ezen anyag honnan szerezhető be és min ismerhető fel jósága; 2. miként történik az iparcikk előállítása és mily eszközökkel. Továbbá a segéd tényleges munka által tartozik gyakorlati és technikai képzettségét igazolni. A kidolgozandó tárgy közszükségletű legyen s annak készítése ne kerüljön sok költségbe. Iparágaknál, melyek költségvetések és tervek alapján üzhetők csak, a vizsga is ily tervek és költségvetések készítésére szorítkozik. A mesteri vizsgára az is bocsátandó, ki jóllehet tanoncz és segéd soha sem volt, képes kimutatni, hogy 2 év óta az illető iparág tanulmányozásával komolyan foglalkozott. A kereskedői vizsgának pedig tárgyai: 1. a kereskedelmi számvitel; 2. kereskedelmi levelezés és könyvvezetés és 3. az illető kereskedelmi szakmába vágó áruk ismétéje. Minél nagyobb és fontosabb a kérdéses kereskedelmi ág és minél rövidebb gyakorlati időt tud a jelölt kimutatni, annál szigorubbán vizsgáltassék. A ki azonban valamely kereskedelmi szaktanodát végzett akár Szerbiában akár külföldön és feddhetlen előéletű, annak vizsgát tenni nem kell, hanem csupán tartozik kimutatni, hogy legalább 2 évig szakmáját gyakorlatilag művelte. A vizsga sikeres letételéről a bizottság bizonyítványt állít ki, melynek alapján a czéh a jelöltet a mesterek sorába iktatja és neki mesterlevelet ad ki.

Az oly szatócsok (bakal), kik vegyes kereskedést akarnak nyitni, melynek összeértéke 1000 garasnál nem nagyobb, nem tekintetnek rendes kereskedőknek és nem is lehetnek tagjai valamely czéhnek.

A ki valamely czéhes ipar mesterévé lett, azt ilyennek egész Szerbiában el kell ismerni és ő mint mester az ország bármely vidékén letelepedhet, megrendeléseket bárhonnan elfogadhat, készítményeit nem csak lakhelyén és üzletében, hanem azon kívül is az ország bármely helyén tartott vásárokon (panadjur, görögül *πανηγυρίς*) a fenálló rendőri szabályok megtartása mellett eladhatja, — cikkeit vásáron kívül is más mester által eladhatja, — a megkívántató nyers anyagot s a kézi eszközöket maga készítheti vagy bárhonnan beszerezheti, — segédek és tanonczokat felvehet (koliko sce i može). Ezen kívül jogában áll a mesternek iparával bármily más *szabad* azaz nem czéhes iparágakat egyesíthetni, — különösen a rendőri hatóság engedélyével vegyes kereskedést is nyithat oly helyen, hol czéhes kereskedő nincsen. A mester továbbá iparcikkein kívül azok nyers

anyagait is bármily mennyiségben áruba bocsáthatja. Végül egy személy *többféle czéhes ipart* is üzhet, hogy ha mindegyikre a törvény feltételeinek külön-külön megfelelt. A mester halála után özvegye az ipart folytathatja, de tartozik valamely segédet üzletvezetőül kirendelni s erre a czéh beleegyezését kikérni. Ugyanezen jog illeti meg a mesternét, hogyha «rossz férje őt gonoszul elhagyta». A kiskorú árvák részére az ipar hasonló feltételek mellett folytatható. Mindez áll a kereskedőkre nézve is.

A czéhes kereskedő az ország több helyén is nyithat árudát, boltjában azonban csak azon kereskedelmi ág cikkeit tarthatja, melyre nézve czéhes jogositványa van, mi felett maga a czéh s a belügyminisztérium örökös. Szabadon speculálhat (sic!) pedig minden czéhes kereskedő: gabonával, liszttel, főzelékekkel, állatokkal és állati termékekkel, ugymint bőrrel, gyapjuval, zsiradékkal, faggyuval, viaszszal, mézzel s. a. t., továbbá fával, durva faárukkal, borral és szeszszel. Szabadon bocsáthat a czéhes kereskedő ezenkívül áruba oly cikkeket, melyek az országban vagy általában nem, vagy nem oly minőségben készülnek, mint azt a vevők keresik. Végül bizományosai lehetnek bármily szerb czéhes mesterembernek.

Ipart vagy kereskedést üzhetési jogától valamely czéhes mester vagy kereskedő csupán bírói ítélet által fosztható meg ideiglenesen vagy örökre. (V. ö. ipartörvényünk 84. §-át.)

A szerb közgazdasági tényezőkről felette érdekesen nyilatkozik KALLAY BÉNI *A szerbek története 1780—1815.* című, ritka alapossággal írt munkájában (I. 203—242. l.): «Alig van ország Európában, mely oly gazdagon részesült volna a természet áldásaiban, mint Szerbia. Termékeny talaj és pedig nem csak a Mácsva rónaságán vagy a Morava széles völgyében, de még a magasabb hegyek

lejtőin is, fel majdnem a csucsokig. Erdők óriási fákkal, számtalan patak s kisebb folyó által öntözött rétek és mezők, ércben gazdag hegylánczok, hol már a rómaiak is sikerrel üzték a bányászatot, messze elnyúló kőszentelek, kitünő szőlőfajokkal beültetett hegyoldalak, különféle ásványos források és végre a délről éjszak felé egész a Dunáig húzódó Morava völgye, mint a nyugoti kereskedés legtermészetesebb és legrövidebb közege kelet és dél felé — mindezek oly előnyök, melyek kellőleg kiaknázva Szerbiát a leggazdagabb országok egyikévé varázsolhatnák.» A szerbek azonban négy évszázadon át «rájáuk tekintettek az uralkodó mohamedánok részéről. És a rája sorsa valóban nem volt irigylendő. Ha mindjárt nem viselte is magán a teljes rabszolgaság, sőt még a nyugat-európai középkori jobbágyság bélyegét sem, mindazáltal a legnyomasztóbb helyzetet idézte elő a keresztényekre nézve. Az ókori rabszolga és a középkori jobbágy állapota javulhatott, amott a felszabadulás, emitt a művelődés terjedtével. Ez nem volt lehetséges Szerbiában, mert itt a vallási különbség, mely a mohamedánt a kereszténytől elválasztá, változatlan maradt s így azon viszony is, mely az egyik félnek csak kiváltságokat és élvezeteket biztosított, a másikat ellenben minden jogosultságtól megfosztván, örökös teherviselésre kárhoztatá, nem szenvedhetett módosulást. Még a mesterségek közül is némelyeket, mint nemesebbeket, kizárólag a mohamedánok üzték. Így például: kovács, timár, szíjjártó és gombkötő keresztényen soha sem lehetett; ezen kívül a fegyverkovácsok, aranyművesek, szabók és sütők is többnyire a mohamedánok közül kerültek ki: ellenben szücs minden török átalott volna lenni.» Innen magyarázható Szerbia iparosságának jelenlegi kezdetleges helyzete, melyet az ipartörvénynek a czéhekről s a külföldi iparosokról szóló szabványai még világosabban illusztrálnak.

Dr. Herich Károly.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hazai telekkönyvi reform.

A telekkönyvvezetők országos egyesülete folyó évi augusztus 20-án tartotta meg a fővárosban alakuló gyűlését, mely alkalommal az egyesület megalakultnak mondva ki magát, az alapszabálytervezetet vitatta meg s azt némi módosítások után eredeti szövegezésében el is fogadta. A központi választmány a további lépések megtételével bizatott meg s mint értesültünk, az alapszabályok jóváhagyási záradékkal való ellátás végéig már be is vannak a belügyminisztériumhoz terjesztve.

A midőn az egylet létesítése körül fáradhatatlan buzgalma által kiváló érdemeket szerzett Voigt Ede központi telekkönyvvezető urnak a közügy érdekében tett eme fáradozásáért köszönetünket sietünk kifejezni, nem lesz talán felesleges az egyesület célját s működésének irányát rövid vonásokkal ismertetve, szerény nézeteinknek a mikéntre vonatkozólag kifejezést adni. Teszszük azt azon meggyőződés által vezérelve, hogy ez által alkalmat nyujtandunk az érdekelt köröknek a tárgyhoz tüzetesen hozzászólni s így az eszméket megérlelni.

Minthogy azonban az egyesületet létrehívó felhívás pontozatait annak idejében a *Pesti Napló* 138., 179., 180., 181., 183. és 189. idei számaiban taglalni alkalmunk volt, ismétlések kikerülése végett az általános elveket illetőleg hivatkozott közleményeinkre vagyunk bátrak az érdekelteket utalni.

Szerény nézetünk, de az egyesület igen tisztelt elnöke Voigt Ede urnak a gyűlést megnyitó beszédében kifejezett irány szerint is, az egyesület legfőbb céljainak egyike, a

telekkönyvi eljárásnak az egész orstágra nézve egyöntetűvé tétele.

Fenthivatkozott fejtegetésünkben már kijelentettük, hogy e siker csak úgy biztosítható a kitűzött célnál, ha az igazságügyminisztérium kebelében egy telekkönyvi főfelügyelői osztály állittatik fel, melynek hatásköre az ország összes telekkönyvi hivatalára terjedne ki. Ez ugyszólván a kiindulási pont s ha szabad így kifejezni: az épület alapja, mely nélkül minden más intézkedés elpazarolt sikertelen fáradság lenne. Ez intézkedést elkerülhetlennek tartván, csupán arról lehet szó, vajjon miként szerkesztessék hát a telekkönyvi főfelügyelői osztály, hogy egyrészt a célnak teljesen megfeleljen, másoldalról pedig jelen nyomasztó pénzügyi viszonyaink közt az állam pénztárát tulkiadásokkal ne terhelje? — Megkísértjük e kérdésekre tőlünk telhetőleg válaszolni.

Igen sok függ attól, hogy a főfelügyelettel oly egyéniség bizassék meg, ki a tkönyvi téren mind elméleti mind gyakorlati tekintetben kívánni valót ne hagyjon fenn; igen sok függ attól, hogy a főfelügyelettel megbízandó — erélyére, igazságosságára és szakismeretére nézve — kipróbált egyéniség legyen, mert nagy, fontos feladat vár reá, melynek sulya alatt egy kevésbé alkalmas bizonynyal összeroskadna.

Képzeletünk szerint a telekkönyvi főfelügyelőnek — hatáskörénél fogva főfeladata lenne, mindenekelőtt az ország összes telekkönyvi hivatalainak működéséről és az összes telekkönyvi hivatalnokok képességéről, teljesen hű képet szerezni, hogy intézkedéseit helyesen tehesse meg. Már pedig azon különbnél különbféle eltérő szokások megfigyelése és összegyűjtése, melyek az országban azon időtől fogva, mióta

tkönyvi intézményünk fennáll, erős gyökeret vertek, magában véve elégséges egy kevésbé szakértőt kétségbe ejteni; a különbözönél különbözéle készültségű és felfogású hivatalnokok képességeinek megbíráására pedig épenséggel csak oly szakember lehet képes, ki a telekkönyvi intézményt elméletileg és gyakorlatilag legcsekélyebb árnyalataiban is alaposan ismeri. De hát a mindezekből meritett tapasztalatok nyomán a helyes utat és módot megválasztani s alkalmazni a bajok sikeres orvoslására? — mily alapos szakismeretet, mily áttekintő értelmet, mily helyes tapintatot s minő teremő szellemet igényel. Mert felfogásunk szerint a főfelügyelőnek feladatai közé tartoznék a gyűjtött tapasztalati anyagok alapján javaslatot készíteni az ország összes telekhivatalaira egyiránt kötelező tkönyvi szabályzatról, s annak elfogadása után éber szemmel őrködni, a szükséghez képest a helyszinre való utazás által is, a szabályok szigorú megtartása felett; a munkaerőket pedig részrehajlatlanul akként csoportosítani, hogy az ügy menete sehol a legcsekélyebb sérülésnek alávetve ne legyen s az érdemesek elébe érdemetlenek ne tétessenek.

Ki tagadhatná, hogy e hatáskörnek csak kiváló egyéniség felelhet meg; ki tagadhatná, hogy ez állás oly nehéz feladatokat ró a vele megbízott vállaira, melyeknek csak egy minden tekintetben képes egyéniség felelhet meg s még az is csak folytonos kitartás, éberség és munkásság mellett.

Hogy kit hiszünk mi képesnek ezen nehéz feladatnak megfelelni, s kire volna a telekkönyvvezetés és a telekkönyvi személyzet feletti őrködés bizandó, az iránt úgy hiszszük mindenki tisztában van, a ki a telekkönyvvezetés iránt magát az *utolsó tíz éven át érdekelte s a Királyhágón innen és túl, ezen szakma minden ágában kitűnően működő kezeket ismeri, — és azt megtalálni, — az igazságügyminiszter urnak sem kell messze keresni.*

A mi a főfelügyelői osztálylyal járó költséget illeti, a mely, kivált az igazságügyi budgetben gyakorlott nagy takarékoság szempontjából, különös figyelembe veendő, az már az által is, ha a főfelügyelet az általunk csak odavetőleg jelzett kezekre bíztnék, *igen csekélyre olvadna*, mert egy külön osztály szervezését nem tenné szükségessé, s 2—3 szakképzett egyén segélyével meggyőzhető lenne.

Áttérünk annak taglalására, hogy mi módon véljük mi lehetségesnek, hogy a központi főfelügyelet az egyöntetű eljárást az egész országban keresztülvezesse és folytonosan ellenőrizhesse.

Erre nézve szerény nézetűek következő: Osztassanak fel az ország tkönyvi hivatalai kerületekre s a legügyesebb telekkönyvvezetők bizassanak meg rendes teendőikön felül a telekhivatalok működésének szabályozása és ellenőrzésével; kötelességükké tétetvén tapasztalataikról a központi főfelügyeletnek részrehajlatlan, kimerítő jelentéseket tenni; s minthogy ily tkönyvi igazgatóságoknak csak addig lenne értelme, míg az országban az egyöntetű eljárás meghonosulna, a mi legfeljebb 2—3 évi időt venne igénybe, ily tkönyvi igazgatóságoknak a jelzett rövid időtartam alatti fennállása az államkincstárt igen jelentéktelen kiadási többlettel terhelné; megszűnván pedig az igazgatóságok, a kiadási többlet is elenyészne.

Midőn az ideiglenes telekkönyvi igazgatóságok szervezésének szükségességét kiemeljük, szemeink előtt lebeg az is, hogy a telekkönyveknek tagosítás utáni átalakítása mily lassan, mily különböző módon s mondhatjuk rosszul megy végbe. Pedig nem tagadható, hogy a telekkönyveknek tagosítás szerinti átalakítása elhatározó befolyással bir telekkönyveink sorsára, s számtalan telekkönyv van, mely szakértelmetlen átalakítás következtében minden telekkönyvi formájából kivetkőztetve hitelt vesztetté vált. Hogy fognak már most az e módon tönkre tett telekkönyvek új betéteink készítésénél alapul szolgálni? Mennyi fáradság, mily áldo-

zatok árán készítünk majd ezekből jó betéteket! Fájlalva gondolunk azon erkölcsi és anyagi kiszámíthatatlan kárra, mely az ilyes átalakítások által az országnak és egyeseknek okoztatott. S mindez miért? Mert nem vagyunk képesek, vagy nem akarjuk valódi érdekeinket helyesen felfogni; mert teszünk ott, hol tenni nem kellene s mulasztunk ott, hol tenni kellene; mert sajnáljuk a garast ott, hol gyümölcsöző beruházást kellene tennünk, ellenben szórjuk a forintokat ott, hol a garas is elég volna. Ámde ha jelzálogi kölcsönre szükségünk van s a pénzügyetétel kérelmünket a telekkönyv hiányos vagy rossz volta miatt elveti: szidjuk azokat, kik tulajdonképpen nem okai a bajnak; de azért a bajon segíteni nem vagyunk hajlandók.

A telekkönyvi igazgatók szervezésével a telekkönyveknek tagosítás szerinti átalakítása is gyorsan és jól menne. Az igazgatók, mint már említettük, a legügyesebb telekkönyvvezetők közül lennének választandók, megbízva egyuttal avval is, hogy a telekkönyvek átalakítását is kerületükben gyorsan és pontosan vitessék keresztül, s így az új betétek helyes készítésének alapját megvessék. Azt hiszszük, hogy az igazgatók, igazgatói teendőik mellett saját hatóságaiknál való rendes teendőik legnagyobb részét is elláthatnák; mert évnegyedenként alig kellene nekik kerületükben három hétnél többet utazni, mely foglalkozásuk befejezte után ismét rendes teendőik feldolgozásához láthatnának. Hiszen az idő szerint is gyakori eset az, hogy valamely községnek tag szerinti átalakításával megbízott telekkönyvvezető sokszor két-három hétig kénytelen távol lenni a tervezet elkészítése vagy hitelesítésénél s azért visszatérve, kettőztetett szorgalom mellett mégis eleget tesz rendes kötelességének. Így tehát az intézkedés az államkincstárnak jelentéktelen terhelteése mellett, semmi nehézségekbe nem ütköznék, de sőt a közügynek a lehető legjobb szolgálatokat tenni lenne hivatva.

Hogy miként szemeltessenek ki az igazgatói állomások betöltésénél az alkalmas erők: ez a mindenekelőtt állandósítandó főfelügyelő teendője lenne; ki beutazva az ország telekhivatalait, tapasztalatai szerint hozná javaslatba az arra alkalmas telekkönyvvezetőket kinevezés végett, mely körutja alkalmával, a főfelügyelő személyes meggyőződést szerezve az óriási számra menő bajokról: azon helyzetbe jutna, hogy a lehető legcélszerűsőbb utat és módot válaszssa e bajok megszüntetésére.

A főfelügyelőség jótékony hatása azonban a fenmondatokon kívül, még egy más nem eléggé kiemelhető, s a közérdek mellett az *illető hivatalnokok egyéni érdekeit is érintő irányban nyilvánulna és pedig a telekkönyvvezetői személyzet kinevezésére való befolyása által.*

Tudva van ugyanis mindenki előtt, hogy bármely állomás betöltésénél, a figyelem különösen arra fordítandó, hogy az oda helyezett egyén feladatának minden tekintetben megfelelni képes legyen és akarjon is, a mely főfeltételhez ott, hol a választás egy nagyszámú testületből történik, még azon méltányossági szempont is fűződik, hogy egyebekben hasonló pályázók között, az helyeztessék a megüresült állomásba a ki arra már régebben érdemeket szerzett.

Ennélfogva a főfelügyelőség, mint a mely hivatásánál fogva az összes telekkönyvi tiszt kar képességéről és alkalmazásairól legbiztosabb tudomással birna, másik feladatát abban látnók, hogy az annak a megüresülendő állomások betöltésénél engedélyezendő befolyását, a mondottak értelmében gyakorolná, a mi által — meggyőződésünk szerint — nemcsak az egyének megválasztását, illetőleg a közérdeknek, de maga a telekkönyvi tisztikar egyéni érdekeinek is nagy szolgálat tétetnék.

Áttérünk az egyesület céljainak rövid ismertetésére. Régi dolog, hogy mily hatalom rejlik az egyesülésben, s azért azt hiszszük, nem szükséges az egyesülés előnyeit kiemelni.

A telekkönyvvezetők országos egyesülete czélul tűzte ki, egyleti uton oda törekedni, hogy az ország számára egy egészséges telekkönyvi hivatalnoki kart teremtsen; a hazai telekkönyvi intézményt fejlessze, az egyöntetű szabályos eljárás keresztülvezetésénél a maga részéről is erélyesen közremunkáljon; a telekkönyvi reformok létesítéséhez a gyakorlati életből meritett anyagot szolgáltatson s ezekkel karöltve, a telekkönyvi hivatalnokok helyzetének javítását is tőle telhetőleg elősegítse.

Vajjon e kitűzött feladatok nem olyanok-e, melyeket a nagy közönségnek is minden erejéből támogatni kell? Nem áll-e jól felfogott érdekében a földbirtokosok, pénzintézetek, ügyvédek, közjegyzők és tőkepénzeseknek is, hogy az egylet ily üdvös irányban való működésüket teljes erejükkel elősegítsék? Hiszen a telekkönyvi intézmény helyes irányban fejlesztése a nemzeti lét érdekével azonos. Hiszen jó telekkönyv nélkül nem képzelhető szilárd jelzálogi hitel, nem képzelhető intensív nemzetgazdászati rendszer. Hová lesznek a pénzintézetek jó telekkönyv nélkül? Hová lesz a földbirtokos biztos és olcsó jelzálogi hitel nélkül, s mint érvényesül az ingatlanok körül a tulajdoni jog szentsége jó telekkönyv s helyes telekkönyvi rendszer nélkül? Mivé lesz végre a legjobb telekkönyv s legáldásosabb telekkönyvi rendszer szakértő hivatalnokok nélkül. . . Dugába dől, összeomlik a jelzálogi hitel, az ingatlanok biztos jogi forgalma s a nemzet megfosztva létének egy fontos sarkkővétől, nemzetgazdászati intézményei bomlásnak indulnak!

Valóban a mondottak megfontolását sürgetve ajánljuk a nagy közönségnek s felhívjuk figyelmét a telekkönyvvezetők országos egyesületének kitűzött céljaira.

Teremtenünk kell egy telekkönyvi szakközlönyt, mely az egyesület működését a nagy közönség tudomására hozza, mely művelőleg hasson úgy a telekkönyvi intézményre, mint a telekkönyvvezetők kiképzésére. Csak ily módon vélhetjük megoldhatónak azon nehéz feladatot, melyet e téren megoldanunk elengedhetlenül kell, ha ingatlanainkat s így földbirtokosainkat s köztük a nemzet zömét, — kisbirtokosainkat — a jelzálogi hitel jótékonyágától végképen megfosztani nem akarjuk

Azon határozott állítással fejezzük be e sorokat, hogy a telekkönyvek rendes kezelése által az államkincstárra is jelentékeny haszon háramlának, mert élethől meritett tapasztalatok mutatják, hogy a rendszeren vezetett telekkönyvek a forgalmat és így a kincstár jövedelmét növesztik, míg ellenben a tkönyvek rendetlen vezetése az ügyforgalomra nagy mértékben bénítólag hat.

—a—

Még egyszer az árverés jogerejűsége vagyis a perrendtartás 443. §-a.

A nagyméltóságú magy. kir. Curia mint semmitőszék 10515/879. számú határozata adott okot e szerény közleményem megírására, mindamellett, hogy e tárgyról már a *Jogtudományi Közlöny* múlt évi 23-ik számában szólottam.

A ptrt. 297. §-a értelmében semmiségi esetet képez, ha annak 12. pontja szerint «a törvényben megállapított határidők meg nem tartattak».

Ez a §. annyira világos, hogy az ezzel ellenkező bírói határozatok teljesen semmiek.

Lássuk most már miképen szól a ptrt. 442. §-a:

«Az árverésnél felmerült alaki sérelmek alapján mind a végrehajtató, mind a végrehajtást szenvedett fél, s a jelzálogos hitelezők semmiségi panaszszal élhetnek».

Határozott intézkedése a 298. §-nak, hogy a 297. §. 1., 2., 3., 4., 5., 8., 12., 17., 18., 19., 20., 21. és 22. pontjai esetében, ha a panaszló fél vagy képviselője helyben, a bíróság székhelyén lakik 3, ha másutt lakik 8 nap alatt kell hogy benyujtsa semmiségi panaszát.

Mindezekből következik: hogy ha 1879. évi máj. 24-én tartatott egy árverés, s alaki sérelem követtetett el: a helyben lakó 3 nap alatt vagyis május 27-én d. u. 5 óráig, a vidéki pedig 8 nap alatt, vagyis június 1-én délután 5 óráig — meddig t. i. az igtatóhivatal nyitva áll — tartozik beadni semmiségi panaszát; s e határidőket a ptrt. 441. §-a értelmében bemutatott jegyzőkönyv beérkezése után a *bírósnak hivatalból megfigyelni kell*; és ha a 3, illetve 8 nap anélkül hogy az árverési eljárás ellen semmiségi panasz adatott volna be, elmult, a megtartott árverés jogerőre emelkedett.

Ekkor tehát, a ptrt. 443. §-a világos rendelkezéséhez képest: «a telekkönyvi hatóság hivatalból határnapot rendel a kielégítési sorrend megállapítása s a vételár felosztása végett» s erre az érdekelt feleket megidézi. Ez a törvény oly világos, hogy semmiféle magyarázatot meg nem tűr.

És mégis ezzel ellenkező végzés hozatalára vannak kényszerítve illetékes kir. járásbíróságaink egy állandósított miniszteri blanquetta által, melynek használata mellett a kunszentmiklósi tekintetes kir. tkvi hatóság is B. K-nak mint Cs. Gy-né engedményesének H. K-né elleni végrehajtási ügyében a bemutatott árverési jegyzőkönyv beérkezése után, a 443. §-sal ellenkező végzést hozott 1236 879. szám alatt, az 1879. évi április 4-én megtartott árverést illetőleg 1879. évi április 12-ik napján, mikor már t. i. az árverés jogerőre emelkedett; — ugyanis, nem miként a 443. §. rendeli a kielégítési sorrend megállapítása és a vételár felosztása végetti tárgyalás határidejének kitűzése, és az érdekelt felek megidőzésére vonatkozva, hanem csupán az árverés helybenhagyását illetőleg.

Ugyan az Isten szerelmeért! — hol van az a §. «polgári törvénykezési rendtartás»-unkban, mely első sorban az árverés jogerőre emelkedése után az árverés helybenhagyásának bírói kimondását rendeli meg végzésileg, és csak azután, ha majd ez a végzés is, egy a bíróság székhelyén kívül más bíróság területén lakó hitelezőnek is kézbesített, és a kézbesítési iv beérkezett, s a kézbesítés után 15 nap leteltt — lesz majd helye a 443. §. szerinti eljárásnak! Ilyen §. nem létezik, és mégis bámulatos, hogy bíróságaink saját nézetök ellenére is, ehez a blanquettához oly mereven ragaszkodnak.

Végrehajtató a főntebb hivatal 1236 879. számú végzés mint a ptrt. 297. §-ának 12. pontjába ütköző határozat ellen semmiségi panaszt adott be, kimutatta, hogy az árverés jogerőre emelkedvén, tehát nem csupán helybenhagyásnak, hanem egyszersmind a ptrt. 443. §-a értelmében a sorrendi megállapítás a vételár felosztása feletti tárgyalásra az érdekelt felek megidőzésének lett volna helye, mert az árverés semmi oknál fogva sem támadtatott meg sem 3 sem 8 nap alatt. Előadta: hogy az a blanquetta, mint melynek perrendtartásunkban semmi alapja nincs, használatra egyáltalában nem alkalmas, sőt törvényellenes, hogy oly elvi határozatra lenne szükség, mely ennek törvényellenes használatát a gyakorlat teréről leszorítaná.

S mit tett a nagyméltóságú Curia mint semmitőszék: a semmiségi panaszt a következő indokolással:

«Tekintve hogy a kir. járásbíróság mint telekkönyvi hatóság által az ügyiratoknak a ptrt. 441. §-a értelmében lett bemutatása alapján hozott végzés — az árverési jogcselekmény ellen netalán beadott semmiségi panaszoknak — az ügyiratilag igazolt tényállás alapján — s a ptrt. 298. §-a a) pontja rendelkezésének korlátai közötti megbíráltatását nem akadályoztatja, mely eset jelenleg különben sem forog fenn, a csupán e miatt emelt semmiségi panaszt, mint alaptalant elvetette».

Értse a ki tudja, hogy miféle megbíráltatásról szól itt a nagyméltóságú magy. kir. Curia. Hát alaptalan az a semmiségi panasz, mely azért emeltetett, mert a ptrt. 443. §-a szerinti intézkedés helyett, egy a törvényes határidőre tul-

terjeszkedő végzéssel az ügy végbefejezése hosszadalmasabbá, késedelmesebbé tétetett.

Különös zavarba jöhetne az eljáró bíróság ha egy oly eset merülne fel, hogy az árverési feltételek szerint a vevő a vételért az árverés jogerőre emelkedésétől számítandó 30 nap alatt lenne köteles befizetni, és e határidőt meg nem tartaná; ugyanis:

tegyük fel, hogy az árverést jóváhagyó végzés egyik vagy másik érdekelt félnek 30 napon túl kézbesítettett, valjon ez esetben ha egy 1879. évi május 24-én megtartott árverés május 27-én jogerőre emelkedett, tartozik-e a vevő június 27-én a vételért lefizetni? — vagy csak akkor, ha a 443. §. ellenére hozott közvetítő s az árverést helybenhagyó végzés lett jogerejűvé? — mely talán az árverés megtartása után 45 nap múlva lenne kézbesítve, és ezután még 15 napig lenne joga valamely félnek semmiségi panasszal élni. És ha június 28-án a végrehajtató a vevő ellen, illetve ennek veszélyére újabb árverést kérne: valjon mikép oldaná meg a bíró a kérdést az újabb árverés elrendelését illetőleg, ha még a megtartott árverést helybenhagyó végzés jogerejű nem volna. Alig hiszszük, hogy az ily kelepcczébe jutásból correct eljárással kibontakozni képes lenne.

Bármikép bonczolgassuk e kérdést, minden tekintetben csak oda jutunk: hogy a 216. raktári számmal jelelt blanquetta törvénykezési eljárásunkban helyt nem foghat, ha csak azzal egyidejűleg, a ptrt. 443. §-ának intézkedése is az árverést helybenhagyó végzés keretébe nem foglaltatik; e nélkül az a végrehajtást szenvedettnek kárára van, — mert a végrehajtató és bekeblezett hitelezők mennél később jutnak a vételár felosztása folytán pénzeikhez, annál több kamatot huznak, mely alperes terhére esik.

Különben tisztelettel hódolunk a nagyméltóságu Curia határozatainak, — de első sorban tiszteljük a törvényt és tartjuk meg azt, — azaz tartásuk meg bírának a legfelsőbb forumig, s csak azután lehet kívánni: hogy a laikus világ is előttök kalapot emeljen.

Bors Károly.

A VII. magyar jogászgűlés.

Hosszabb megszakítás után e hó 20-ára hívta össze a jogászgűlés központi bizottsága a VII. magyar jogászgűlést.

Megvalljuk, számos körűlmények szolgáltak indokul arra, hogy e jogászgűlés sikere felett kételkedjünk. Hála az égnek! ez aggodalmaink nem teljesűtek, mert a jogászgűlés figyelembe véve az országszerte uralgó sanyaru körűlményeket, s tekintve a kellemetlen időjárást, habár kevésbbé volt népes, mint az előbbiek, de kellőleg látogatott volt, szellemi tekintetben pedig egyáltalán nem maradt előzői megett.

Már az e hó 18-ára kitűzött ismerkedési este méltán reményre jogosító volt, a jelen voltak a Hungária alsó termét egészen megtöltötték.

A toasztok sorát HOFFMANN PÁL nyitotta meg, köszönetet szavazva a mult jogászgűlés elnökségének. Utána Dr. APÁTHY ISTVÁN egyetemi tanár emelte fel poharát, s előadván, hogy ez eddigi, helyesnek és czélszerűnek bizonyult szokás szerint a jogászgűlés a bírói, tanári és ügyvédi karból felváltva szokott választatni. Ezuttal a sor a tanári karon van, s úgy hiszi, hogy e karból méltóbbat, mint tudományáról Európaszerte ünnepelt Dr. WENZEL GUSZTÁV-ot nem választhatna a jogászgűlés. Ez indítvány dörgő éljenzéssel fogadtatván, a jelenlevő Dr. WENZEL meghatottan köszönte meg a benne helyezett bizalmat. Majd Dr. SÁGHY GYULA tanár szólalt fel alelnökül Dr. HODOSY IMRE a budapesti ügyvédi kamara elnökét ajánlá, mely ajánlat szin-

tén általános helyesléssel találkozott. Végre HODOSY IMRE megköszönve a bizalmat, elismerését fejezi ki az utolsó jogászgűlés szakosztályainak elnökei irányában s azok ujra leendő megválasztását ajánlja. Mely szintén általános helyesléssel fogadott felköszöntővel a toasztok sora véget ért. A társaság azonban igen derűlt hangulatban mulatott tovább s némely része csak a késő éji órákban oszlott szét.

Az e hó 19-én az akadémia egyik termében tartott első teljes ülésre körülbelűl kétszázán jelentek meg. Ez ülés fénypontját kétségkivűl MAJLÁTH GYÖRGY országbíró, mint a VI. magyar jogászgűlés elnökének nagyszabásu beszéde képezte, melyet kivűlt jelentőségénél fogva egész terjedelmében közlűnk. A beszéd így szűlt.

Igen t. közgűlés! A jogászgűlés igazgató választmányának nagybecsű megbízásából van szerencsém a 7-ik jogászgűlésre egybegyűlt közönséget tiszteletteljesen üdvözölni, egyuttal pedig a mult alkalommal történt megválasztatásomért mélyen érzett hálámnak adóját lerövnű most, miután eddig fájdalom ezt személyesen megtenni alkalom nem adatott. (Éljenzés.)

Sok idő mult, mióta a hatodik jogászgűlés befejezte működéseit. Eseménydus évek voltak, mely eseménynek közölűl érdekelt tanui, majd részesei is valánk. Ez volt oka annak, hogy a jogászgűlés eddig egybe nem hivatott. Mig most a béke helyreálltával kötelességszerűen siettűnk a 7-dik jogászgűlés egybehini; egybehivni azokat, kik részint mint a tudomány és az irodalom felkent bajnokai, részint mint a jogszolgáltatás munkás tényezői első vonalban vannak hivatva arra, hogy Magyarország jogi közvéleményét képviseljék, képviseljék pedig egy oly pillanatban, a melyben szerintűnk kétszerte szükséges az, hogy tanácsadó bár, de azért nem kevésbbé nyomatékos véleményűket a teendők és azok rendje iránt az elhatározás mérlegébe vessék.

Szerintem ugyanis a jogászgűlésnek máshol is, de különösen Magyarországon nem lehet egyedűli feladata: elméleti vitatkozásokot folytatni, a tudomány legujabb vívmányait taglalás alá venni; hanem — ha szabad e kifejezéssel élnem — feladata különűösen nálűnk az, hogy népszerűsűtse a tudomány vívmányait, hogy egyik esetben emlűtse fel azt, miként az ujítás szükséges, mert uj jogi momentumokra vonatkozik, a másikban czélszerűnek és kívánatosnak jelezze, mert a nemzetközi forgalom rendkivűli élénkűlése azt kivűlűlag igényli. Ott pedig, hol a fennállónak változtatásáról vagy átídomításáról van szó, szerintem azon meggyűződést kell megérlelni a népben, hogy az, a mit az elmélet helyesnek tart, gyakorlatilag a mi viszonyaink között is alkalmazható és a mi állapotainkban minden rázkódás nélkül beilleszthető (Éljenzés); hogy csak őseink nyomán haladűnk, a midűn az assimiláció művét, melyet ők oly szerencsűs sikerrel gyakoroltak, változott körűlmények között ismét folytatjuk (Élűnk éljenzés); hogy nem vak utánzásról, nem egyszerű átűttetésről van szó, hanem — hogy egy hasonlattal éljek, melyet nem régen barátaim egyike egy más téren használt, — egy oly erőteljes növény fejlesztése lebeg szeműnk előtt, a melynek ágai, levelei, lombozata igenis sűrűen érintkeznek a nyugati polgárosultság légkörűvel, de gyökereivel a hazai intézmények talajából táplálkozik. (Élűnk éljenzés.)

A másik szempont, a melyre figyelműket felhivni bátor vagyok, az «egymásután» és a «sorrend» kérdése. Tudjuk, hogy reformereink elseje, Széchenyi István, mily sűlyt fektetett a logikai egymásutánra és a sorrendre, a melyben ő haladási czélzatait sikeresíteni igyekezett. Tudjuk, hogy nézeteinek merev ellenzőit nem támadta meg oly hűvűl, mint azokat, kik épen az egymásután, a sorrend tekintetében merészelték köreit bolygatni. S szerintem igen helyesen. Mert ha egy alaptétel egyszer el van fogadva, minden gondolkozó fő a folyományokat önként elfogadja

Ellenkező esetben igen természetes, hogy a megállapodás sokkal nehezebb. Már ha egy rövid visszapillantást vetünk a közelebb lefolyt 14 évre és összehasonlítjuk azon programot, melyet akkor a 65-iki törvényhozás mintegy alapul s kiinduló pontul állított fel, és azt a 14 év törvényhozási eredményeivel egybeazonlítjuk, kénytelenek vagyunk bevallani, hogy ezen program csak részben, — és ez a dolog természetében fekszik — nem mindig teljes sikerrel és semmi esetre sem azon rendben vitetett keresztül, a mely eleve megállapítva volt. A pillanatnyi szükség igényei, a napi közvélemény nyomasztó hatása megzavarták e sorrendet, a mi természetszerűleg nem egy hátránnyal jár. Legyen szabad az igen t. közgyűlést csak egyre figyelmeztetnem. E pillanatban birtokában vagyunk egy szellemi kincsnek, az anyagi büntetőtörvénykönyvnek (Tetszés), a mely parlagon hever, mert előföltételei, a melyekhez életbeléptetése kötve volt, még teljesebbé nem mentek. (Ugy van!)

Erre nézve tehát a t. jogászgűlésnek meg van igenis a feladata, még pedig intó, figyelmeztető feladata. Feladata igitelkezni arra, hogy a törvényhozást az elhagyott helyes mederbe terelje, ismét a törvényes alkotásokat és hogy az egyszer elfogadott rendszertől egykönnyen el ne térjen. (Élénk helyeslés.)

Végül, és ez talán legfontosabb feladata, szerintem nem csak joga, de kötelessége a jogászgűlésnek öröködni, és pedig féltékenyen öröködni a jogi alkotások folytonossága felett. (Ugy van!) féltékenyen öröködni a felett, hogy az egyszer elfogadott elvtől visszalépés ne történjék. (Élénk helyeslés.)

Én elismerem, hogy törvényeket örök időkre hozni nem lehet; megengedem azt is, hogy első törvényes alkotásaink talán kissé rohamosan készültek; megengedem, hogy a nemes hévnek, egy szép eszme melletti lelkesültségnek több tér adatott, mint a jóakaratu kritikának és a komoly megfontolásnak. De miután a törvényhozás minden jogosult tényezője ez elveket elfogadta, azoktól néhány rövid év folyamán eltérni veszélyes és következményeiben kiszámíthatatlan eljárás volna. (Lelkes éljenzés.)

E cselekvési rendszer csorbát ütne a külföld előtti hitelünkön, sértené népünk jogérzetét és megingatná a törvények állandóságába fektetett hitét. Ily esetben szerintem a jogászgűlésnek kötelessége óvó, sőt tiltakozó szavát emelni az orvoslásnak oly módja felett, mely a bajnál sokkal rosszabb.

Nyilatkozni kellene nyíltan, tartózkodás nélkül, hogy a törvényjavaslatokat komolyan kell megvitatni, arany mérlegre helyezni, mielőtt az ország törv. könyvébe iktattatnak; de ha egyszer törvénynyé váltak, rövid idő alatt, be sem várva a minden organikus fejlődésre szükséges időtartamot, azt hatályból kivetkeztetni, azon mint a változó idényhez képest az öltönyön változtatni nem lehet, vagy helyesebben mondva nem szabad, legalább az állam legmagasabb érdekeinek kockáztatása nélkül nem szabad. (Zajos éljenzés.)

Ha a jogászgűlés ekként egyrésztől felvilágosítólag, buzdítólag, serkentőleg, más résztől óvólag, intőleg, sőt tiltakozólag teljesíti magasabb feladatát; ha a kormány és a törvényhozás az összhangzó nyilatkozat nyomása alatt rendes mederbe tereli a kodifikáció művét és azt tervszerűen és átgondoltan terjeszti a törvényhozás faktorai elé; ha a jogszolgáltatás munkás tényezői, a függetlenségükben ezentul talán jobban megóvott bírák és a talán még tágitandó autonóm körben mozgó ügyvédek nem ellenséges táboroként fognak egymás ellenében állani (Élénk helyeslés), hanem vállvetett összhangzó közreműködésükben igitelkeznek első vonalban a gyors, második sorban az aránylag olcsóbb — minden esetre pedig a helyes jogszolgáltatás eszméjének megvalósítására (Ugy van!) akkor gyérülni fog az elégtelenség száma, és a népben kétségkívül azon meggyőződés

ver gyökeret, miszerint valamint a közjog terén a hatalomnak, úgy a magánviszonyok körében a biztonság érzetén alapuló jólétnek legtisztább és legbiztosabb kutforrása a jog! (Élénk éljenzés. Hosszan tartó taps.)

Az alapszabályok 16. §-a értelmében most az elnök-választás ejtendő meg, és miután ezen jogászgűlésen az elfogadott gyakorlat szerint a tanári karból választandó az elnök, méltóztassanak a tanárok közül kijelölni azt, a kit arra legérdemesebbnek tartanak.

Következtek ezután az elnök választások elnökké választott: Dr. WENZEL GUSZTÁV, ki elérzékenyülve köszönvén meg megválasztását, ennél egyik főbüszkeségének tartja, hogy Majláth György utóda lehet, annak a Majláthnak, kinek az utóbbi századokban minden őse oly fontos tényezője volt a magyar igazságszolgáltatásnak, hogy a Majláth név Magyarország újabb jogtörténelmében kiváló szerepet fog mindig játszani. Alelnökül megválasztott: Dr. HODOSY IMRE a budapesti ügyvédi kamara elnöke. Jegyzőknek: Dr. GÜNTHER ANTAL, Dr. WITTMÁNN MÓR, Dr. ROSENBERG LAJOS és Dr. FENYVESY FERENCZ.

Felolvastatott ez ülésben az állandó bizottság jelentése is, melyet kiváló fontosságánál fogva szintén egész terjedelmében közlünk:

Tisztelt közgyűlés!

Hosszabb megszakítás után ismét felvehetjük munkáságunk fonalát, melyet félbeszakítani a közelünkben lefolyt világrendítő események készítették, s melyek folytán a hetedik jogászgűlés egybehívását már két ízben el kellett napolnunk.

Midőn három év előtt jelentésünket a t. közgyűlés elé terjesztettük, örömmel constatalhattuk, hogy a jogreform terén a magyar jogászgűlés által megvitatott s megállapított elvek a törvényhozás részéről több irányban érvényesítették, s hogy azon törvények, melyekben ezen elvek kifejezést nyertek, messze kimagaslanak a hazai codificatio egyéb alkotásai közül.

Az 1876. évi igazságügyi törvények közül ki kell emelnünk a XXVII. t. cikket a váltótörvényről, mely méltó társa a helyes alapokon kidolgozott kereskedelmi törvénynek: e kettőt kiegészítendő, készült el az új csődtörvényjavaslat, mely remélhetőleg már legközelebb az országgyűlés napi rendjére tüzetik s mely hiteltörvényeink sorozatának utolsó láncszeme.

Kisebb jelentőségű, de irányelvei tekintetében csak helyeselheto az 1876: XXXI. t. cz. a fizetések, nyugdíjak s illetményekre vezetendő végrehajtás korlátozásáról, és az 1876: XXXVI. t. cz. a záloglevelek biztosításáról.

Nem emlékezhethünk meg ily elégtétellel az 1877. évi törvényalkotásokról.

Az 1877. évi XX. t. cz. a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezését tűzte ki célul, de e törvényben szakított a törvényhozás az alig néhány év előtt az ország által nagy vívmányként üdvözölt ama nagy elvvel, mely szerint az igazságszolgáltatás a közigazgatástól teljesen elválasztandó, s méltán aggódhatunk, hogy ezen lépés káros következményei mind nagyobb mérvet öltendnek.

E törvény egyébiránt annál kevésbbé mondható szerencsés alkotásnak, mivel abban az anyagi jog egy főfontosságú részének, t. i. a családjognak számos kérdése amugy mellékesen tárgyalatván, kielégítő megoldást nem nyerhetett.

Még messzebb ment a törvényhozás a fent említett elv feladásában az 1877. XXII. t. cz. megalkotásánál, melyben a kisebb polgári peres ügyekben való eljárás szabályoztatott; ezen szabályozás által az egyes bíróságokra nehezedett terheken könnyített, s a felekre nézve az eljárás egyszerűsített szándékoltatott, azonban a törvény életbe-

léptetése óta lefolyt rövid időköz is igazolta már, hogy e törvény, a helyett, hogy létesitené: egyenesen kizárja a gyors és olcsó igazságszolgáltatást, büntetést mér a hitelezőre, midőn azt készíti a követelésének behajtásával járó költséget viselni, kizárja az 1874: 34. t. cz. ellenére az ügyvédi képviselést, s tág tért nyit a zugirászatnak, elriasztja különösen a kereskedői osztályt igényeinek érvényesítésétől, s így önmaga hiúsítja meg azon célt, a melyért alkottatott.

Az 1877: VIII. t. cz., mely az 1868. évi XXI. t. cz.-et módosítja, kísérletet képez az uzsora meggátlására, mely kérdés most mindenütt napirenden van; a várt eredményre azonban e kísérlet nem vezetett.

Az 1877: XII. t. cz. a megszüntetett urbéri kapcsolatból fenmaradt jog- és birtokviszonyok rendezését tárgyzó 1871: LIII. t. cz.-et helyesen egészíti ki.

Korszakot képeznek az 1878. évi V. és 1879: XL. t. cz. büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről, és büntetőtörvénykönyv s kihágásokról, melyekkel az előkészítés stadiumában ismételve foglalkoztunk, s melyeknek mielőbbi életbeléptetése kívánatos.

Ha még a szegedi katasztrófa folytán szükségessé vált igazságszolgáltatási rendkívüli intézkedéseket tárgyzó 1879: V. t. cz.-et említjük fel, úgy kimerítettük mindazt, a mi a törvényalkotás terén legujabban positiv eredményként jelentkezik. Nem mellőzhetjük azonban hallgatással, hogy az általános polgári törvénykönyv codificatiója, mely éveken át szünetelt, ismét munkába vétetett, s hogy e munka, köztudomás szerint, most már örvendetesen halad, s befejezéséhez közeleg, valamint hogy a büntető eljárás iránti törvényjavaslat is, hallomás szerint, már a szakkörök tárgyalására megérte.

A polgári perrendtartás módosítása tárgyában a törvényhozás elé terjesztett törvényjavaslat tekintetében sajnálattal kell kiemelnünk, hogy az ismét az írásbeliség elvére fektetett.

A jogászgyűlés ismételve és indokoltan kimutatta, miszerint csak a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló eljárás felelhet meg a helyes igazságszolgáltatás kívánalmának. Az állandó bizottság nem zárkozhatik el az elől, hogy az előterjesztett javaslat ujabban elodázza a várva-várt végleges reformot, és állandósítja a minden átmenettel kapcsolatos nehézségeket, a nélkül, hogy a helyzetet lényegesen javítaná.

Budapesten, 1879. október 11-én.

Az állandó bizottság.

Az egyes szakosztályok tárgyalásait, melyek a jogászgyűlés tulajdonképi lényegét képezik, e célra felkért munkatársaink közleményei útján fogjuk lapunk legközelebbi számában ismertetni, s azért ezuttal azokat mellőzve, a zárulás eredményének összegezésére szorítkozunk.

Az első szakosztálynál tárgyalta első kérdésre az osztály többségének véleménye fogadtatott el, vagyis határozatilag kimondatott, hogy: *köteles részben részesítendő a lemenők, ezek hiányában a felmenők s minden esetben a házastárs.*

Ugyanazon szakosztályban tárgyalta másik kérdés felett, hogy ugyanis adassék-e hely a beszámításnak s mely esetekben, a közgyűlés APÁTHY ISTVÁN indítványára napirendre tért.

A második szakosztályban tárgyalta mindkét kérdésre nézve a szakosztály indítványa fogadtatott, s kimondatott; hogy

„az elsőbbségi kötvények birtokosai jogainak megvédésére közös képviselőnek és gondnoknak a bíróság történendő kinevezését látja szükségesnek“; továbbá hogy

„az ugynevezett actio paulianának a csődön kívül is legyen helye.“

A harmadik szakosztálynak szintén mindkét indítványa elfogadtatott, s ennél fogva:

Az amerikai párbaj kérdése felett a teljes ülés napi rendre tért át.

A második kérdésre vonatkozólag pedig kimondatott, hogy:

„Azon bűnügyekben, melyekben a rendes bíróságok hivaták ítélni, az első foku bíróság ítélete ellen a tény kérdésében is hely adandó a felelővitelnek.“

Vége a negyedik szakosztálynak szintén elfogadtatott mindkét indítványa jelesül:

„Mondja ki a magyar jogászgyűlés, hogy kívánatosnak tartja a bírói kinevezéseknél és előléptetéseknél követendő eljárás törvényhozási szabályozását. Szükségessé véli e tekintetben azt, hogy a bírói kinevezések és előléptetésekre maguknak a bíróságoknak hatályos befolyás biztosíttassék; elvontan mondván ki, hogy a bírói testületnek kiegészítése bizonyos időtartamhoz kötött kinevezési, illetőleg fokozatos előléptetési qualificatio megállapítása mellett, kizárólag az igazságszolgáltatás vagy jogtudomány terén hivatásuknál fogva működő egyének köréből történjék“; továbbá, hogy:

„mondja ki a jogászgyűlés, hogy a járásbírók hatáskörének kiterjesztése a birtokbirtoklásra, beleértve a telekkönyvi pereket is, kívánatos. A járásbírók hatásköréhez utalandók a telekkönyvi peren kívüli ügyek, és a telekkönyvek vezetése, az ugynevezett dologi cselekvények és az eddig a járásbíróshoz utalt birtokperesek általában, a többi ügyek pedig azon mértékig, mely egyéb ügyekre nézve a hatáskör megosztásánál irányadó, s mely mérték megállapításánál különös tekintet fordítandó arra, hogy hazánkban a törvényszékek nagy területek központjait képezik.“

E közben beadattak a központi bizottság tagjaira a szavazatok, s megválasztattak a központi bizottság tagjainak:

Budapestiek: dr. Apáthy István, dr. Bróde Alajos, dr. Chorin Ferencz, Chemegi Károly, Czorda Bódog, dr. Dárdai Sándor, Daruváry Alajos, dr. Dell Adami Rezső, dr. Emmer Kornél, dr. Győri Elek, dr. Henrich Károly, Hodosi Imre, dr. Hoffmann Pál, Karap Ferencz, dr. Környei Ede, dr. Löw Tóbiás, Majláth György, Manojlovics Emil, dr. Pauler Tivadar, dr. Sággy Gyula, Sárkány József, dr. Schnierer Gyula, dr. Siegmund Vilmos, Szabó Miklós, dr. Szilágyi Dezső, dr. Teleszky István, Vajkay Károly, dr. Weinmann Fülöp, dr. Wenzel Gusztáv, Zlinszky Imre. Mint vidéki tagok: B. Apor Károly Marosvásárhelyt, dr. Biermann Mihály Nagy-Szebenben, Bokross Elek Kolozsvárott, dr. Bozóki Alajos Nagy-Várad, dr. Csukássy Károly Győrött, Enyiczkey Gábor Sátoralja-Ujhelyben, dr. Fenyvessy Ferencz Pápán, dr. Fischer Lajos Kolozsvárott, dr. Groisz Gusztáv Kolozsvárott, dr. Herich János Sopron, dr. Immling Konrád Kassán, dr. Klettner Alajos Kassán, dr. Kralovszky Mór Nagyváradon, dr. Magyar János Szegeden, Marinkics Mihály Szegeden, Mozgay Antal Veszprémben, dr. Murinyi Endre Esztergomban, dr. Nagy Ferencz Nagyváradon, dr. Neumann Ármán Sz.-Fehérvárott, dr. Plosz Sándor Kolozsvárott, Pitoók Zsigmond Nagyváradon, dr. Samarjai Károly Pozsonyban, dr. Schreiner Károly Sopronban, dr. Sipos Árpád Nagyváradon, Sólyam-Fekete Ferencz Déván, dr. Szegheő Ignác Trencsénben, dr. Vavrik Béla Egerben, dr. Werner Rudolf Kassán, dr. Ziskay Antal Győrött.

Külföldi jogirodalmi könyvészet.

Archiv für Theorie und Praxis des allgemeinen deutschen Handels- und Wechselrechts. Begründet von Dr. F. B. BUSCH. 39. und 40. Bd. gr. 8. Berlin, Heymann. à M. 8. COHN L. Der Versicherungs-Vertrag nach allgemeinen Rechtsprincipien. gr. 8. 78 S. Breslau 1878, Koebner. M. 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{telep}telep ... 6 irt ^{negyedévre}negyedévre ... 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A VII. magyar jogászgűlés szakosztályainak tárgyalásai: Bevezetésül. Zlinszky Imre urtól. A jogászgűlés I. szakosztályának tárgyalásai. —ky— A jogászgűlés II. szakosztályának tárgyalásai. Schnierer Gyula urtól. — Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — Törvénykezési szemle: Felebbviteli bíróságaink újabb gyakorlatából. Dr. Imling Konrád kir. törvényszéki bíró urtól. — Végrehajtási jogeset. Zlinszky Imre urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számú példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számú példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

A VII. magyar jogászgűlés szakosztályainak tárgyalásai. Bevezetésül.

Miután a napi lapokban igen hiányosan s felületesen lettek a jogászgűlés szakosztályainak tárgyalásai közölve, s a viták tudományos oldala, illetve, hogy e szempontból tekintve a dolgot a vita tulajdonképen mi körül forgott, legtöbb esetben ki sem vehető: néhány szaktársam szíves közreműködésével e lapok hasábjain czélszerűnek tartom ily alakban megismertetni a szakosztályok tárgyalásait.

Mielőtt azonban ebbeli feladatomban megoldásához kezdenék, nem mellőzhetem, hogy fel ne használjam ezen alkalmat arra, hogy néhány szóval meg ne emlékezzem azon vádak felől, melyek a jogászgűlés s különösen annak központi bizottsága ellen a kérdések feltétele körül követett eljárása ellen emeltettek. E vádak abban összefoglalóulnak, hogy a kérdések nem gyakorlataik.

Mik a gyakorlati kérdések, a magyar jogászgűlés célját tartva szem előtt? Alig hiszem, hogy erre más válasz lenne adható mint az, hogy azok, melyek tárgyalása vagy legközelebb a törvényhozás elé kerül, vagy melyeknek általános érdekessége s az általánosan érzett szükségénél fogva a törvényhozás elé leendő terjesztésére, illetve a törvényhozás által teendő intézkedésekre nézve kezdeményezőleg fellépnie szükségesnek mutatkozik.

Mi azt tartjuk, a feltett kérdések — egyedül a beszámítás kérdését kivéve, mely helytelenül lett formulázva — egytől-egyig mind olyanok, melyek a fentebbi kellekeknek megfelelnek.

Mely törvények azok, melyeknek legközelebb vagy legalább nem hosszú idő multán a törvényhozás által leendő tárgyalására kilátás van?

A polgári perrendtartás és a csődtörvény már a háznak be is vannak nyújtva, a polgári magánjog és a büntető eljárás munkában van.

Nem korszerű volte hát, midőn a jogászgűlés, miután előbbi években az örökösödés több vitás kérdését már megoldotta, jelesül kimondotta, hogy a vagyon eredete az öröklési jog szabályozásánál mellőzendő; kimondotta, mely elvek szerint véli szabályoztatni a házassági vagyonjogot és a hitestárs öröklését, kimondotta, hogy a köteles rész intézményét fentartandónak véli, nem helyén van-e most e kijelentéseinek korolláriuma gyanánt arra provokálni a jogászgűlés kijelentését, hogy kiket s mily mérvben illessen a köteles rész? Nem most van-e annak ideje, midőn a magyar magánjog munkában

van, s elméleti, minden haszon nélkül való elmefuttatásokat végzett-e a jogászgűlés, midőn az öröklési jog majd minden vitás kérdésében nyilatkozott. A törvényhozás dolga, hogy azt felhasználja e és mennyiben, mert még az esetben is, ha a kijelentésekkel ellenkező nézet vezetne is a törvényhozást, igen hasznos anyag van e vitákban, melyek felhasználása csak a munka alaposágát emelendi.

A csődtörvény be van adva. Nem szorosan összefügg-e evvel az actio pauliana kérdése csődön kívül. A kérdés kiváló gyakorlati jelentőségű s napi renden áll. Tudjuk, hogy a kereskedelmi kamara egy terjedelmes törvényjavaslatot is dolgoztatott ki, mely az actio pauliana mi módon leendő szabályozását tárgyalja. A kereskedelmi kar képviselője nyilatkozott e kérdésben, határozott javaslat előterjesztésével sürgette annak megoldását, vajon nem helyén volt-e alkalmat adni a jogászok országos testületének, hogy e kérdésben nyilatkozzék.

Vajon elméleti, s nem ellenkezőleg gyakorlati kérdés, melynek szabályozását az élet sürgeti, hogy az elsőbbségi kötvény birtokosai jogainak megvédésére szükséges-e közös képviselő, s ha igen, mi módon szabályozandó az?

Avagy akkor, midőn a büntető eljárás feletti javaslat munkában van, lehet-e fontosabb s szükségesebb kérdést vitatás tárgyává tenni, mint az annyira vitás felebbezés kérdését, és midőn a mindinkább gyakoriabbá váló amerikai párbaj minősége felett, új büntetőtörvényünk intézkedéseire tekintettel, kételyek merülnek fel, nem gyakorlati eredményü dolog-e e kérdést az eszmék tisztázása végett vita tárgyává tenni.

És ha valaki akkor, midőn a perrendtartás javaslata a törvényhozás előtt fekszik, azt a kérdést, hogy a bírói hatáskörnek a vagyon ingó vagy ingatlan minősége szerinti szabályozása fentartassék-e, vagy a járásbírók köre a birtokbíráskodásra is terjesztessék ki? nem tartja fontosnak, annak nincs tudomása azon indokolt panaszok nagy számáról, melyek a miatt, hogy néhány négyesegöl belső telek tulajdonjogáért, vagy birtokáért rendes pert kell folytatni, mely évekig eltart, s a per költségek a per substrátumának értékét gyakran tizszer is felülmulják, országsszerte mindinkább hangosabban jelentkeznek.

Kétséget sem szenved, hogy ezeken kívül van még igen sok közérdekű, és fontos kérdés, de hiszen egy jogászgűlés minden ily kérdést ki nem merithet, az is lehet, hogy egyik-másik kérdés helyett közérdekűbb tüzet-hetett volna napi rendre, de ezért a jogászgűlés központi bizottságára hárítani minden odiumot, s utólag lépni azzal, hogy mely kérdések lettek volna kitűzendők, annál kevesebb jogosultsággal bír, mert az alapszabályok értelmében minden tagnak megvan a maga indítványozási joga, s ha indítványát kellő időben beküldi, a központi bizottság azt, ha az alapszabályokkal nem ellenkezik, napi rendre kitűzni tartozik. De e jogával senki

sem élt, s magánindítvány nem érkezett be, a jogászgyűlés központi bizottsága tehát beható vita után kitűzte azon kérdéseket, melyeket meggyőződése szerint helyeseknek látott. Az pedig, mit szintén pengettek, hogy egyes véleményezők kedvéért tüzetett volna egy vagy más indítvány napi rendre: alaptalan rágalom, melyet csak a rosszakarát költött, s csak az hihet el, ki előtt a jogászgyűlés központi bizottságának a kérdések kitűzése körüli eljárása teljesen ismeretlen. Különben csodáljuk, hogy ha valaki a központi bizottság tagjai névsorán végig tekint, kiknek teljes ülésében állapíttatnak meg a kitűzendő kérdések, ily hír terjesztésére vállalkozni merészel.

Ezen rövid bevezetés, vagy ha úgy tetszik, kitérés után megkezdjük a szakosztályok tárgyalásainak ismertetését:

Zlinszky Imre.

A jogászgyűlés I. szakosztályának tárgyalásai.

Tárgyalás alá vétetett először azon kérdés, hogy: «kiket s mily mértékben illessen köteles rész és mely esetekben engedjék meg a köteles részből való kitagadás?»

A kérdésre két véleményes indítvány érkezett be. Az egyik indítvány *Bozóky Alajos* nagyváradi tanáré volt, ki a köteles rész szükségét röviden indokolván, arra nézve, hogy kiket illessen a köteles rész, véleménye oda terjed, hogy a köteles rész illesse *a)* a lemenőket, *b)* a felmenőket, *c)* a törvényes öröklésre hivatott legközelebbi rokonokat, *d)* az örökhagyó házastársát. A köteles rész mérvére nézve csak általánosan annyit vél kimondandónak, hogy legnagyobb legyen a gyermekek, kisebb a felmenők, legkisebb az oldalrokonok köteles része. A tulélő házastárs köteles része pedig, ha csupán az örökhagyónak vele nemzett gyermekeivel pályáz, legyen egyenlő egy gyermekre eső fejszerinti köteles rész igényével, mely esetben azonban csak ennek hasznélvezete illesse őt, a tulajdonjog pedig a gyermekeket, ha ellenben az örökhagyónak csupán felmenőivel vagy oldalrokonával pályázik, köteles részét, mely esetben ennek tulajdona illeti őt, azok köteles része ne alterálhassa. Felsorolja végül, mely esetekben vél a kitagadásnak helyt adhatni.

A másik igen alaposan és szépen dolgozott vélemény *Enyiczky Gábor* ügyvédé, ki oly röviden, mint a mily nyomós érvekkel kimutatva a köteles rész fentartásának szükséges voltát, a köteles részben a lemenőket, az egyeneságon felmenő rokonokat: az zülőket, végre a tulélő feleséget, ez utóbbira nézve azonban megjegyzi, hogy a nő köteles része az örökhagyó férj gyermekeivel való összetalálkozáskor egy vagy más alakban, de mindenesetre csak a szükséges tartásra irányulhatna, míg más örökösökkel szemben legczélszerűbben egy megfelelő vagyonrészben lenne véglegesen kiadandó. Egyébként a köteles rész mérvére eddigi szabályainkat véli fentartandónak.

Végül abban mind a két véleményező egyetért, hogy a köteles rész ne a vagyon terhe legyen (mint az osztrák és a római jog szerint), hanem oly vagyonértéket képezzen, mely felett az örökhagyónak rendelkezni nem áll jogában, melyre nézve tehát a szükség örökös a valóságos örökösrel egyenlő jogokkal bír.

A szakosztály ülésen a tárgyalást *Dr. Del'Adami Rezső* előadó kezdte meg. Hivatkozással számos külföldi törvényekre, köztük kiválólág az angol és éjszak-amerikai törvényhozásokra, világosítván fel a kérdés mai állását, határozottan a köteles rész eltörlése mellett emel szót, s tagadhatlanul igen ügyesen tudta indokait cso-

portositani, melyek igen könnyen ingottá tehetnék volna a véleményében nem szilárd alapon álló embert. Nézete szerint a köteles rész a mai jogrendszerben, a mai családjogot és örökjogot és az egész magánjog elveit tekintve, anomalia, melyet abból deducálni, magánjogilag nem indokolható.

Ha valamely magánjogi dispositio nem ellenkezik a joggal, az erkölcsiséggel, hatályos, érvényes. A köteles rész szempontjából mégis az ily intézkedés sem nem érvényes, sem nem érvénytelen, de korlátozható. E korlátozás jogosultságát azonban csak kétfélekép lehetne indokolni 1. a vagyonközösséggel, 2. a tartási kötele-séggel.

A vagyonközösséget, mely hajdan mindenütt s nálunk is fennállott, a változott viszonyok megszüntették.

A tartási kötelezettségből, mely a legitima észjogi indoka volt, nem következik, hogy valaki ennek fejében fele vagyonát tartozzék gyermekére hagyni. A tartási kötelezettség a züle halála után nem terjedhet többre, mint életében terjedett. A köteles rész pedig majd több, majd kevesebb, mint a tartási kötelelem teljesítése, soha az. Egyedüli erkölcsi létczéljának tehát meg nem felel.

Ezután czáfolni törekszik a köteles rész védőinek érveit. Jelesül: azt szokták a köteles rész védői főérvül felhozni, hogy a gyermek, mely még természetét is örökli szülőtől, mért ne öröklén azok vagyonát? és hogy igazságtalan volna a gyermekek egyenlőtlen öröklését tünni. A természet törvényének felhívására azt feleli, hogy a végzetszerű szükséges átörökitését tünni, de nem utánozni kell. Az egyenlőséget illetőleg pedig hivatkozik Aristotelesre, ki szerint az egyenlőség nem a matematikai egyenlőség, hanem az igazságosság. S nem volna igazságos ha az atya őt ápoló jó fiát, őt megvető s vele nem is gondoló fia rovására nagyobb előnyben ne részesíthetné, vagy legalább ebben a hálátlan fiu köteles része által korlátoztatnék.

Az egyesek erkölcsisége iránti bizalmatlanság sem indokolt. A legmélyebb természeti vonzalmak s a közvélemény ereje sokkal nagyobb, hogy sem számos igazságtalan rendelkezés beállana. Példája Angolország és Éjszakamerika, hol a köteles rész intézménye nem létezik.

Gazdasági szempontból a rendelkezési szabadság s ezzel a szabad forgalom korlátozása, a kényszer öröklés egyáltalán hátrányosak. A henyélést s pazarlást mi sem segíti elő annyira, mint a nem szerzett vagyonhoz jutás bizonyossága.

Politikai szempontból a középirtok, a nemzeti családok fentartása, minden gazdasági erő kifejtése, a nép erkölccsel összhangzó háromlási rend, csak korlátlan végrendelkezési szabadság mellett érhető el.

Azért a köteles rész fentartása ellen szavaz, s ehhez járulni azt hiszi a jogászgyűlést előbbi években ellenkező értelemben hozott határozata nem korlátozhatja, mert a külső hatáskör nélkül csupán szellemi tevékenységre hivatott jogászgyűlés működésének súlypontját, minden helyesen gondolkodó nem a szavazásban, hanem az eszmecserében, a vélemények megvitatásában fogja találni.

Különben megjegyzi, hogy a köteles rész előkérdéseire nézve a törvényhozások intézkedései, a tudósok véleményei szétágazók, és oly alap nincs a priori adva, melyből a köteles rész szabályai csupán alaki következtetés útján levezethetők lennének. Az alapot magát előbb meg kell teremtenünk. Ez alaptól függ a részletek meghatározása.

Az adott alap jelen örökösödési rendszerünk tartatlansága csak negatív alapul szolgál. A köteles rész mennyiségéről és a kitagadás okairól szólni pedig a jelzett előleges kérdések meghatározása nélkül, a meg-

vitatandó kérdések természetes sorrendjét felforgatná. E szempontból kívánatosnak tartja, hogy a magyar jogászgyűlés a mennyiben most nem határozhat a köteles rész intézményének átalakítása, vagy elejtése fölött, tűzze ki előkérdésül a törvényes örökösödés alapelvei és rendje megállapításának, és a köteles rész jogi természetének és átalakítása czélszerűségének kérdését. Ha ezek után az intézmény fentartásához ragaszkodik, és visszatér jelen kérdéshez, ennek megoldása kielégítő lehet.

Indítványozza tehát annak kimondását, illetve elhatározását, hogy:

«miután jelen kérdés előtt tárgyalandók 1. a törvényes öröklés alapelvei és rendje; 2. a köteles rész jogi természete és átalakításának czélszerűsége, a magyar jogászgyűlés ezuttal a kitűzött kérdés felett napi rendre tér».

Hosszabban terjeszkedtünk ki az előadmányra, mert tudtunkkal *Del'Adami* volt nálunk az első, ki a köteles rész ellen *számbavehető indokok érvényesítése mellett* fellépett.

A vitát *Hoffmann Pál* kezdette meg, talpraesetten védve a köteles rész intézményét, hazai viszonyainkra való tekintettel, s azon indítványt terjeszté elő, hogy köteles rész illesse a lemenőket, ezek nem létében a felmenőket, s mindkettővel concurrálva a házastársat. A köteles rész mérvére nézve a lemenőket a vagyon felében, a felmenőket annak $\frac{1}{4}$ részében s a házastársat egy gyermek részben kívánja részesíttetni.

Miután *Teleszky* felszólalt, hogy a köteles rész elfogadása vagy mellőzése ezuttal nem képezi vita tárgyát, mert a felett már az 1872. évi jogászgyűlés döntött, s miután ugyancsak a jogászgyűlés azon alapelvek felett is határozott, melyek szerint az öröklés szabályozandó s így a napi rendre térésnek semmi indoka sem forog fenn; a további vita főleg a körül forgott, ha vajon a felmenőket általában, vagy csak a nagyapáig bezárólag, illesse-e a köteles rész? — továbbá, hogy illesse-e köteles rész a házastársat; végre, hogy a köteles rész mérve és a kitagadás esetei megállapíttassanak-e?

Különösen a hitestársat illetőleg, egyik nézet azt köteles részben részesíteni nem akarja, a másik azt özvegyi jogot helyettesítő intézménynek tekintvén, csak a nőt, s azt is haszonélvezeti joggal kívánja a köteles részben részesíteni; végre a harmadik mindkét házastársat akarja részesíteni a köteles részben.

Végül azután abban történt megállapodás, hogy a felmenőket csak a nagyapáig bezárólag illesse a köteles rész, mert a szoros kapocsbn lévő család ezzel mintegy bezáródik s a szépa öröklése amugy is a legritkább esetek közé tartozik.

A hitestársra nézve a kölcsönös, vagyis a köteles részhez való igény a férj és nőre egyaránt állapított meg.

A felett pedig, mely mérvben illeti a szükségörököseket a köteles rész, valamint a kitagadás eseteit illetőleg a szakosztály napi rendre tért át.

Következett a második kérdés, vagyis «mely elvek szerint szabályoztassék a követelések beszámítása?»

E kérdésre vonatkozólag egy terjedelmes és alapos vélemény fektet előtünk *Dr. Bierman Mihály* nagyszombati jogakadémiai tanár tollából, mely e kérdést behatólag s általában és igen helyesen az újabb római jog szempontjából, melynek elvei e kérdés körül általában úgy az európai törvényekben, mint a tudományban ma uralgók, veszi bonczkés alá. Épen e vélemény s különösen midőn annak végén összegezve látjuk, hány kérdés lenne megoldandó, ha a jogászgyűlés a felett, hogy a beszámítás mely elvek szerint lenne szabályozandó, dönteni akarna, győzhetett meg mindenkit a felől, hogy a kérdés

nem lett helyesen feltéve, s ez indította az előadó *Dr. Weinmann Fülöpöt* is, midőn alaposan, de röviden kifejtve a beszámítás tanát és elveit, s kifejtve azt, hogy mielőtt az elvek felett határozni lehetne, számos ezzel kapcsolatos kérdés lenne megoldandó: a napi rendre térést indítványozta, fenntartván magának, hogy ha ez indítványa el nem fogadtatnék, részletes indítványt fog előterjeszteni, mit is — miután a szakosztály a napi rendre térést el nem fogadta — következőkben terjesztett elő.

«A követelések beszámítása körül következő jogtételek alkalmazandók:

1. Ha az adósnak hitelezője ellen ugyanazon vagy más jogalapon követelése van, a két követelés bármelyik félnek kívánságára a kölcsönösen tartozott mennyiségek erejéig megszűntnek tekintendő, ha a beszámítónak követelése a másikkal hasonnemű, már lejárt, keresettel érvényesíthető és már el nem évült.

2. A beszámítás oly esetekben kizárandó, melyekben a hitelező követelésének különleges természete, vagy egy harmadiknak jóhiszeműleg szerzett jogai a beszámítás kizárását igazolják».

Ez indítvány felett meglehetősen halvány vita fejlődött, melyben *Dr. Del'Adami* Bierman indítványát ajánlja elfogadásra oly hozzáadással, hogy a beszámítás felett a bíró határoz. *Dr. Apáthy István* pedig a napi rendre térést sürgeti, mert a felállított tételek nem vitások s azért azok kimondása által a jogászgyűlés csak compromittálná magát.

A szakosztály azonban mindkét indítványt mellőzve, elfogadta az előadó indítványát, melyet azonban — mint lapunk mult számában már említettük — a közgyűlés mellőzve), *Apáthy* napi rendre térési indítványát fogadta el.

Habár ezek szerint e kérdés positiv eredményt nem szült is, a beszámítás tanának alapos tárgyalása által, sok jogásznak előtt helyezte tisztább világlatba e kérdést, mi már magában véve is hasznos eredmény. —*ky*—

A jogászgyűlés II. szakosztályának tárgyalásai.

A szakosztály *Dr. Apáthy István* elnöklete alatt tárgyalván a hozzá utasított első kérdést, mely következőleg hangozott: «Az elsőbbségi kötvény birtokosai jogainak megvédésére szükséges-e a közös képviselő és ha igen, mily módon szabályozandó az? — Előadó *Dr. Schnierer Gyula* kiemelte a kérdés fontosságát és emlité, hogy mintegy 137 millió forintnyi ily elsőbbségi kötvény bocsáttatott ki biztos magyar vállalatok által és körülbelül 700 millió forint a közös vasuti és hajózási vállalatok részéről; megjegyzé továbbá, hogy eddig ezen elsőbbségi kötvények nagyobb mérvben veszélyeztetve ugyan nem voltak, de ily eset mindamellett lehetséges, miért is már jó eleve ezen jogoknak védelméről kellend gondoskodni, mert a veszély pillanatában hozott törvények, eltekintve attól, hogy többnyire elkésnek, tapasztalat szerint a legrosszabbak. Utalt az Ausztriában két ízben történt kísérletekre, melyek szerint 1874. évben a törvény csak egyszerűen gondnoknak bírói kinevezéséről intézkedett, de midőn a tapasztalat, nevezetesen a dux-bodenbachi vasut eseténél a gondnok általi védelmet elégtelennek, sőt veszélyesnek mutatta, 1877. évben novellát kellett alkotni, melynek értelmében a gondnok mellett még az érdekelték részéről bizalmi férfiak is választatnak, és pedig úgy a gondnok ellenőrzése, valamint esetleg önálló működés céljából.

A beérkezett véleményeket fejtegetvén, a közös képviselő létesítését és az egyenkénti képviselő kizárását pártolta és e tekintetben *Dr. Held Kálmán* véle-

ményében kifejtett érvekre hivatkozott, melyek a közös képviseletet azért tüntetik föl egyedül helyesnek, miután különben a jogosultak közül egyik a másikat megelőzve, őt meg nem illető előnyben részesülhetne; továbbá mert külön képviselet mellett ki nem kerülhet az azon veszély, hogy a különböző uton és személyek által indított perekben hozandó ítéletek netaláni különbözősége által a jogfogalmak zavartatnának, nemkülönben mert az egyesek által elérhető előnyök a legtöbb esetben nem állának oly arányban az általuk ez eredményre fordítandó költségekkel, mert a többnyire a bemutatóra szóló és tőzsdei forgalom tárgyát képező értékpapírok a per ideje alatt leendő lekötése ellenkeznek az ily papírok rendeltetésével; végre mert semminemű *transactio*, egyezségek létesítése, zálogelsőbbségek átengedése, a vállalat folytatásához szükséges kölcsönök felvétele tekintetében az összes kötvények közös képvisellete nélkül nem képzelhető.

A képviselet módja iránt az előadó nem pártolta Dr. Held Kálmán véleményét, ki állandó, a bíróság által elejétől fogva kinevezendő gondnokot kíván és azon kérdéseket, mennyiben szükséges még e mellett a hitelezők meghallgatása, a felfolyamodási jog megengedése, választmány kirendelése sat., mint részleteket bővebben nem fejtegette.

Ellenben ajánlotta ifj. Dr. Neumann Sándornak javaslatát, ki szintén a közös képviselet szükségét elismeri, a módokat tekintve pedig az érdekelt kötvénybirtokosok által választott képviseletet óhajt, és ezen képviselet eseteit, választási módjait, felelősségét, elmozdítását és költségeinek fedezését bővebben tárgyalta.

Egyetértőleg ifj. Dr. Neumann Sándorral az előadó a következő indítványt terjesztette a szakosztály elé:

- I. Az elsőbbségi kötvény birtokosainak jogai megvédésére közös képviselet szükséges
- II. Ily képviselet hivatalból csak akkor rendelendő, midőn ingó zálog átveendő vagy jogügylet kötendő.
- III. Közös képviselet rendelendő akkor is, ha a kötvénybirtokosok bizonyos része ily képviselet létesítését kívánja.
- IV. E képviselet (egy vagy több személy) a kötvénybirtokosok gyűlésén választatik; ugyanily módon elmozditható és megbízóinak felelős.

Ezen indítvány ellen többen felszólalván, a képviselő választását azon okból ellenezték, mert a választásnál megjelentek csak saját érdekeiket képviselhetik, majorizálásnak és leszavazásnak ily fontos jogoknál pedig szó sem lehetne. A gondnoknak a bíróság rászéről leendő kinevezése tekintetében ismét eltérő nézetek nyilvánultak, t. i. egy része a felszólalóknak a kinevezést előlegesen és állandóan, másik része csak esetről esetre kívánja, hasonlóképen az esetek felsorolása körül mutatkoztak eltérések.

Más oldalról az egész ügynek rendezése nem specialis törvény által, hanem mindazon esetekre nézve, hol jogközösség fordul elő, általános törvény által kívántatott.

A vita befejeztetvén, elnök összegezte a vita eredményét és elvek szerint szavaztatta a szakosztályt, mely alkalommal kitünt, hogy *a szakosztály a kérdésnek specialis rendezését óhajtotta, a közös képviseletet szükségesnek tartotta, a gondnokot nem az érdekeltek által választatni, hanem a bíróság által kinevezettni kívánta és a többi részletek tekintetében napi rendre tért át.*

Előadóul a teljes gyűlésre Dr. Herrich Károly, a választás kérdésében kisebbségi előadóul Dr. Schnierer Gyula választatott.

A teljes ülésen a két előadó előterjesztése után *egyhangulag kijelentetett, hogy az elsőbbségi kötvény birtokosai jogainak megvédésére közös képviselet szükséges és szótöbbséggel kimondatott, hogy e közös képviselő a bíróság által kinevezendő.*

Következett a szakosztályhoz utasított második kérdés: az «*actio Pauliana*» csak csőd esetében vagy azon kívül is helyt foghat-e?

Ezen kérdésre nézve két vélemény érkezett be, Dr. Zsigmondy Jenőé, ki az *actio Pauliana*-t általában el nem fogadván, annak természetesen csődön kívül sem akart helyt adni, és Dr. Jellineké, ki az említett megtámadási keresetnek csődön kívüli alkalmazhatását is pártolja.

Előadó Dr. Herrich Károly a hitelezők megkárosítására irányzott jogcselekvények csődön kívüli megtámadhatását leginkább azzal indokolja, hogy ott, hol csak egy hitelező létezik, vagy hol vagyonihiány miatt csődnyitásnak helye nincsen, nem volna különben lehetséges a hitelezők károsítására irányzott csalárd jogügyleteket érvényteleníteni. Előadónak ezen nézete többek által pártoltatván és még ezen kívül a csődnyitással egybekötött költségekre is utaltatván, más oldalról az «*actio Pauliana*» általában, tehát csődön belül is támadtatott meg azon indokolással, hogy csalárd vagyonátruházások ellen büntető uton esetleg oly törvény alkotása által kellene segíteni, mely szerint a vagyonszerzők is, mint bűnrészesek, fenyített-nének.

Más ellenindítványban ismét az «*actio Pauliana*»-nak csődön belüli alkalmazása helyeseltetett ugyan, de a csődön kívül nem alkalmazhatónak és szükségtelennek nyilvánított, és pedig nem alkalmazhatónak a többi hitelezők csatlakozásának és a visszanyerendő vagyon felosztási arányának meg nem állapíthatása miatt; — szükségtelennek, mert arról, hogy egy hitelező is kérhessen csődöt, a csődtörvényben lehet intézkedni, vagyonihiány pedig ott, hol virtualis jog, azaz ily megtámadási kereset útján érvényesíthető igény létezik, fenn nem foroghat.

Egy másik eltérő nézet szerint a csődön kívüli megtámadhatóság kimondása még korai volna és előbb úgy is a forgalom érdekeit mélyen megtámadó keresetnek csődön belüli alkalmazásának eredménye volna bevárando.

Vége egyéb oldalról is hangsúlyoztatott, hogy az «*actio Pauliana*»-nak a csődön kívül csak azon világos megszorítással volna hely adható, hogy ez csak akkor indítható, ha a jogszerző vagy a hitelezők kijátszására irányzott szándékról, vagy pedig az adósnak fizetésethetetlenségéről tudomással birt.

A vita befejezése után az előadó nézete elvben elfogadtatott és kimondatott, hogy az «*actio Pauliana*»-nak csődön kívül is helye legyen. A teljes ülés alkalmával ezen elvet Dr. Dell'Adami Rezső mint előadó terjeszté elő, melyet a teljes ülés Dr. Held Kálmán ellenkező véleményének elvetése mellett magáévá tette.

Dr. Schnierer Gyula.

Keleti jogviszonyok.

A berlini szerződés s a Duna-hajózás.

A sanct-stefanoi békekötés 12. cikke azt állapította meg, hogy a Duna melletti várak mind leromboltassanak s hogy ezen folyam partjain sem Rumániában, sem Szerbiában, sem Bulgáriában erődök többé fel ne állíttassanak és hadi hajók ne tartathassanak, a közönséges állomási hajók s a folyamrendészeti, valamint vám szolgálatra rendelt hajók kivételével. A 13. cikk pedig kötelezte a fényes portát arra, hogy a Sulina-torkolatnak az oroszok részéről megzavart hajózhatását fél millió franknyi költséggel helyreállítsa s hogy a magánembe-

reknek a hajózás megakasztása folytán okozott károkat megtérítse. Egyéb tekintetben a nemzetközi Duna-bizottság jogai, kötelességei és kiváltságai épségben tartandók.

Ezen czikkeknek a berlini congressuson tárgyalás alá kerültevel az osztrák-magyar meghatalmazottak indítványt terjesztettek elő, melynek négy főpontja szerint: 1. a Duna a torkolattól a vaskapuig semlegesnek mondassék ki, az európai Dunabizottság állandósíttassék, ezen bizottságba Rumánia is felvétessék és végül az osztrák-magyar monarchiára bizassék a vaskapu szabályozásával összefüggő összes munkálatok foganatosítása. A tervezet visszaadott felhatalmazottainknak oly utasítással, hogy mellőzve a részleteket, csupán az elveket hozza javaslatba. Együttal elhatározta a berlini congressus, hogy Oroszország ezentul a parti államok sorába tartozik s hogy az európai Dunabizottságba Rumánia is képviseltesse magát. Csakhamar kiderült, hogy Oroszország a Dunát illető minden kérdésekhez teljes erélylyel kíván hozzájárulni, mert meghatalmozottaik, be sem várva az osztrák-magyar részről újból teendő javaslatokat, a következő ülésben már indítványokkal léptek elő: 1. a Dunagőzhajózás szabadságának biztosítása, mely egész Európának érdekében áll, láttassék el új biztosítékkal annak kimondása által, hogy az 1815. évi bécsi zárjegyzőkönyv, az 1856. évi párizsi béke s az 1871. évi londoni jegyzőkönyv határozataiban foglalt elvek ujlag erősíttessenek meg és helyeztessenek az összes hatalmak garantiája alá. 2. Az erődök lerombolandók, új várak nem építhetők, hadi hajók nem tarthatók. Az állomási hajók Galacson tul nem mehetnek. 3. Az európai Dunabizottság fentartandó összes functióiban, de a szervezetéről szóló 1865. évi november 2-áról kelt szabályzat revideálandó s a jelenlegi körülményeknek megfelelőleg módosítandó. Ezen munkát végezze a parti államok külön bizottsága s annak operatuma terjesztessék a berlini congressuson képviselt hatalmak jóváhagyása alá.

Az orosz részről tett indítvány tehát elejti a Duna semlegességének elvét, a mi végtére közömbös, mert a semlegesség is csak addig tart, míg azt meg nem sértik, ellenzi továbbá a Dunabizottság állandósítását, valamint Rumániának a bizottságba felvételét. Rumánia még a szabályzatok kidolgozásába sem folyhat be. A vaskapu szabályozására vonatkozó osztrák-magyar javaslatot illetőleg az oroszok mélyen hallgattak.

A congressus Haymerle báróra és Ubril orosz tagra bizta, hogy Saint-Vallier gróf francia meghatalmazott közvetítő közreműködése mellett a differentiákat kiegyenlítsék. Megjegyzendő, hogy Bismarck herczeg sem az osztrák-magyar propositiókat nem ellenezte, sem az orosz indítványokban nem látott elfogadhatlan eszméket. Mint-hogy a congressus az iránt megállapodásra jutott, hogy a Dunahajózás elvileg szabad, hadi hajók az alsó Dunáról kizárassanak, az európai Dunabizottság hatásköre Galaczig kiterjesztessék és abba Rumánia is részt vegyen, valamint hogy a vaskapu szabályozási munkák az osztrák-magyar monarchiára bizassanak, a kérdés csak a körülforoghatott, vajon meddig álljon fel az európai Dunabizottság és vajon a folyami szabályzatok egyenlők legyenek-e. Nevezetes különösen Bismarck herczegnek következő kijelentése: «Azon általánosan elterjedt nézet, mintha a Duna üti ere lenne a német kereskedelem s a kelet közt folytatott forgalomnak, *fictiön alapszik*, mert a Regensburgtól kezdve a Dunán lefelé menő hajók nem visznek német árukat kelet felé». Ezen kijelentés, tekintve, hogy a német forgalmat a vasutak közvetítik Galaczig, csakugyan helyes, azon egy kivétellel, hogy a hajózásra, Galactól a Duna torkolatáig legalább, a német áruk is utalvák.

A két vitás felett megegyezés jött létre oly értelemben, hogy a mi a Dunabizottság fenállását illeti, eddigi tartamának (1883.) lefolytát egy évvel megelőzőleg, annak további fenállása vagy az esetleg életbeléptetendő módosítások iránt a hatalmak jussanak közös megállapodásra, — hogy továbbá a hajózási és rendszeti szabályzatokat a Dunának a vaskaputól Galaczig terjedő részére az európai Dunabizottság dolgozza ki, a parti államok képviselőinek közbenjárása mellett és hogy az összhangzásba hozandó azon szabályrendeletekkel, melyek Galactól Sulináig jelenleg hatálybaléptetvél vagy ezentul hozatnának. *Mintán pedig Oroszország a Dunának ezen legvégső részén parti hatalommá lett*, elérte azt, hogy parti területén belül nem esik közvetlenül azon szabályzatok illetékessége alá, melyeket a bizottság dolgoz ki, ellenkezőleg a szabályzatokat kelletvén majd conformitásba hozni azon szabályokkal, melyeket majd Oroszország fog mint parti állam Galactól Sulináig szükségesnek tartani.

Ezekhez képest kimondja a berlini szerződés: Hogy a *Dunahajózás szabadságának*, mely európai érdeknek van elismerve, *már meglevő biztosítékai szaporíttassanak*, a magas szerződő felek azt határozták, hogy minden várak és erődítések, melyek a folyam mentén a vaskaputól egész torkolatáig fenállanak, földig leromboltassanak és semmi ujak ne emeltessenek. Semmiféle hadi hajó sem járhat a Dunán a vaskapun alól, kivéve azon könnyű járműveket, melyek a folyamrendőrségi és vám-szolgálatra rendeltetvél. A hatalmaknak a Duna torkolatánál levő állomáshajói azonban felmehetnek egész Galaczig.

Az európai Dunabizottság, melyben Rumánia is képviselve lesz, tisztí működésében fentartatik és azt ezentul a földterületi hatóságtól teljesen függetlenül egész Galaczig fogja gyakorolni. A jogaira vonatkozó minden szerződések, megállapodások, végzések és határozatok, valamint kiváltságai, előjogai és kötelezettségei megerősíttetnek. Ez által implicite elismertetett az 1871. évi márczius 13-án kötött londoni szerződés 4. cikkének további érvényben tartása, mely szerint az európai Dunabizottság fenállásának tartama csak 1883. évi április hó 24-ig, úgy mint azon napig terjed, a mely napon a bizottság által felvett kölcsön törlesztve lesz. Akkor talán Oroszország megérkezettnek fogja látni az időt arra, mondja a berlini szerződésnek egy névtelen, de szakavatott bírálója, hogy mint parti hatalom a torkolatnál, esetleg Rumánia közreműködésével lerázza magáról a Dunabizottság befolyását s a torkolat hajózhatása felett önállóan fog intézkedni akarni.

Egy esztendővel az európai bizottság fenállására meghatározott időszak letelte előtt a hatalmak meg fognak egyezni egymás közt a bizottság meghatalmazásának meghosszabbítása vagy a netalán szükségeseknek ítélt módosítások behozatala iránt,

A vaskaputól Galaczig való hajózás, folyamrendőrség és folyamfelügyelet szabályzatait a partmelléki államok küldötteinek hozzájárulásával, az európai bizottság dolgozza ki és összhangzásba hozza azokkal, melyek a Galactól lefelé való hajózást illetőleg már kibocsáttattak vagy ezentul fognak kibocsáttatni.

Az európai Dunabizottság egyetértést létesítend azokkal, kiket illet (ayant-droits), hogy a kigyók szigeten levő világító torony fentartása biztosíttassék. Ezen «ayant-droits» alatt a berlini szerződés 46. cikke folytán, mely szerint a kigyók szigete Rumániával egyesítetett, voltakép csupán Rumánia érthető és tekintve a fénytornyának a torkolati hajóztatást uraló helyzetét és innen való nagy fontosságát, az ayant-droits által kife-

jezett többes szám esetleg még nagy complicatiókat szülhet.

A vaskapunál s a zuhatagoknál létező hajózási akadályok elhárítására szükséges munkálatok végrehajtása *Ausztria-Magyarországra* bizatik. A folyó ama részének partmelléki államai meg fogják adni mindazon könnyebítéseket, melyek ezen munkálatok érdekében igényelhetnének. Az 1871. évi márczius 13-ki londoni szerződés VI. cikkének határozatai, melyek e munkák költségének fedezésére szolgáló ideiglenes dijszedésének jogáról szólnak, Ausztria-Magyarország javára fentartatnak. A díjak csak addig szedhetők, míg a szabályozás költségei fedezve

lesznek. Miután azonban e javítások biztosítására folytonos munkálatok szükségesek, nagyon valószínű, hogy a dijszedés állandóvá fog válni.

Tartani lehet attól, hogy még nagyon sok idő fog elmúlni, míg a berlini szerződésnek ezen reánk nézve oly fontos határozatai teljesen végrehajtva lesznek. Kivánni kell azonban, hogy monarchiánk a vaskaputól Galaczig terjedő hajózásra a nagyhatalmi állásunknak megfelelő azon befolyást érvényesíthesse, a melyet a kelettel való és remélhetőleg mindinkább növekedő forgalmunk joggal igényel.

Dr. Herich Károly.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Felebbviteli bíróságaink újabb gyakorlatából.

Kinek alkalmá volt újabb időben másod- és harmad-bíróági ítéleteket gyakrabban olvasni, az bizonyára tapasztalta, hogy azon intézkedések, melyekről szólni fogok, amaz ítéletekben nem szórványosan fordulnak elő, hanem hasonló esetekben mindig és következetesen alkalmaztatnak; a minél fogva nem vélek csalódnai, ha azokban a budapesti kir. ítélőtábla és illetőleg a legfőbb ítélőszék megállapodott, az előbbtől eltérő gyakorlatának kijelentését látom.

I. A budapesti kir. ítélőtábla majdnem mind oly esetekben, hol az eljáró bíróság felperest keresetével vagy alperest viszonykeresetével az alaki jogból vagy a *jog* kérdésből vont indokokból, vagy — mellékkérelem létében a főkérelemmel elutasítja, és a hol a per folyamán a ténykérdésre, illetőleg a mellékkérelemre vonatkozólag tanúk kihallgatása vagy bírói szemle kéretett, az eljáró bíróság ítéletét feloldja s a bizonyítási eljárást elrendeli; nem azért, mert az elsőbíróági ítéletet helytelennek s másító ítélet hozatala végett a bizonyítási eljárást szükségesnek találta volna, hanem a végett, hogy a «felebbviteli bíróság esetleg» a per érdemében, illetőleg a mellékkérelem fölött is ítélhessen. (1878. évi 56439. számú kir. táblai végzés.)

Az indok tehát, mely a másodbíróiságot ily feloldó végzés hozatalára bírja, nem mindig az, hogy ő maga ítélni kíván azon kérdésben, melyre nézve az egyik perfél bizonyítási eljárást kért. Világos ez onnan, hogy a mikor a bizonyítási eljárás befejezte után ezen eljárás eredményének tekintetbe vétele nélkül az eljáró bíróság előbbi ítélete mellett marad, ezen ítéletet indokaiból a másodbíróiság nem ritkán helybenhagyja. Hanem az ily feloldó végzésnek indoka annak *feltevése* csupán, hogy a harmadbíróiság az alsóbb bíróiságokétól eltérő nézetben *lehetne*, s hogy az érdemben vagy a mellékkérdésben is ítélhessen, mindkét alsóbb bíróság ítéleteit feloldhatná. Tehát hogy saját ítéletét ne tegye ki az «esetleges» feloldás veszélyének, a másodbíróiság — bár talán saját meggyőződése szerint szükségtelenül — inkább maga oldja fel az elsőbíróági ítéletet.

A sok közül ime csak egy ily feltűnőbb eset:

A. eladta ingatlanját B-nek, a ki azt azonnal birtokba is vette, de tulajdonjogának telekkönyvi bekeblezését elmulasztotta. Ezen mulasztást felhasználván A., utóbb testvérének C-nek adta el másodszor az ingatlant, s ez ennek tulajdonosául telekkönyvileg bekebleztetett. Erre B. bűnvádi feljelentést tett A. és C. ellen, melynek folytán az eljáró bíróság úgy A-t mint C-t a csalás bűntényében bűnösöknek találta, mindkettőt börtönbüntetésre ítélte s a köztök létrejött adásvevési szerződést következményeivel semmisnek kijelentette. Ezen ítéletet a másodbíróiság helybenhagyta. A harmadbíróiság pedig helybenhagyta szintén az ítéletnek A-ra vonatkozó tartalmát; C-t azonban *bizonyítékok elégtelensége miatt* (mert nem volt eléggé igazolva, hogy az A. és B. között előbb létrejött szerződésről biztos tudomása volt),

felmentette s B-t magánjogi igényeivel a polgári per útjára utasította.

Most C. tulajdonjogának telekkönyvi bekeblezése alapján B-t az ingatlannak birtoka iránt beperelte s nemcsak birtokot, hanem az ingatlan elvont használatának kárpótlásául néhány száz forintot is követelt. Alperes erre azt felelte, hogy megelégette már a perlekedést és átadja felperesnek az ingatlant, de az ellen tiltakozik, hogy ő, ki az ingatlannak legjobb hiszemű birtokosa volt, azon felül hogy A. és C-nek összejátszása folytán elveszti a megvett ingatlant, illetőleg ennek kifizetett vételárát, még az időleges használatért is fizessen felperesnek.

Az eljáró bíróság ennek folytán a használat értékének megállapítása végett felperes által indítványba hozott bírói szemle mellőzésével felperest kártérítés iránti követelésével elutasította; mivel a fenyítő perben hozott ítéletek tekintetbe vétele mellett alperes birtoka rosszhiszeműnek egyáltalában nem mondható.

Alig lehetséges, hogy akadna bíró, ki ez esetben alperest a felperesi részről követelt kártérítésre kötelezné. És a másodbíróiság felperes felebbezése folytán mégis feloldotta az elsőbíróisági ítéletet, és az eljáró bíróságot a használat évi értékének költséges bírói szemle s szakértői becslés általi megállapítására utasította.

Az «esetlegességre» alapított ily feloldásnak azután az a következménye, hogy a per, mely a másodbíróiságnak helybenhagyó ítéletével már talán befejeztetett vagy legfeljebb még egyszeri felebbezés után a legfőbb ítélőszéken végleg eldöntetett volna, időt rabló s költséges bizonyítási eljárás után jön csak ismét abba a stadiumba, hol az első ítélet hozatala előtt volt már, és véget ér — gyakran tetemes költsékezés után hónapokkal később, mint érhetett — még pedig époly véget, — ha az elsőbíróisági ítélet fel sem oldatott volna.

Az igaz ugyan, hogy a másodbíróiság nem lehet biztos abban, hogy oly esetben is, hol maga a bizonyítási eljárást szükségtelennek találja, a harmadbíróiság nem fog másképp ítélni. És ha ez csakugyan bekövetkezik, igaz, hogy a pernek még hosszabb útja van, mint ha az ítélet már a másodbíróiság által feloldatott volna. Azonban a ritkábban előforduló ily esetek alig szolgálhatnak elégséges indokul arra, hogy az eljáró bíróság ítéletei, ha a bizonyítási eljárás ki nem merítettett, már *azért* feloldassanak. Sőt azt tartom, hogy a másodbíróiságnak — a bírói önállóságnak megfelelően — a mellőzött bizonyítási eljárás felvételét csak az esetben kellene elrendelnie, ha tekintet nélkül a harmadbíróiságnak «esetleges», és bekövetkezése előtt a másodbíróiság intézkedésére semmi hatást sem gyakorló határozatára, a másodbíróiság *ön maga* tényleg szükségesnek találja a bizonyítási eljárást a per elbírálhatása tekintetéből; úgy hogy a feloldásból — ha indokolva sincs — már biztos következtetést lehetne vonni arra, hogy a másodbíróiság az eljáró

bírósnak elutasító határozatát vagy annak indokát helytelennek találta s ha a per ujabban eléje kerül, az elsőbíró-sági ítélettől eltérően fog határozni.

Igy ha például a tanukkal igazolandó követelés iránti viszonykeresetet az eljáró bíróság a tanukihallgatás mellőzésével elutasítja azért, mert a viszonykereset a ptrs 76. §-ának kellékeivel nem bír, a másodbíró-ság pedig feloldja az első ítéletet és az eljáró bíróságot a tanuk kihallgatására s újabb ítélet hozatalára utasítja, — ebben már csalhatlan jelét kellene látni annak, hogy a másodbíró-ság a viszonykeresetnek helyt fog adni s a viszonykövetelést — a mennyiben azt a tanuk igazolandják, meg fogja ítélni.

Az eljáró bíróság újabb ítéletére az ily gyakorlat alig lehetne ugyan befolyással; mert hiszen a feloldó végzés vagy ítélet nem indokoltatik, s így nem találja meg abban az eljáró bíró saját ítéletének czáfolatát, nem hivatkozhatik ellenkező felsőbb ítéletre s így első ítélete mellett kell maradnia. De a felek, ha a ténykérdést a bizonyítási eljárás tisztára hozta, előre ismernék a másodbíró-sági ítéletet; és ez nem ritkán eredményezhetné, hogy a felek a bizonyítási eljárás befejezte után egyesség által végét vetik a pernek.

II. Ugy a kir. ítélőtábla mint a legfőbb ítélőszék ujabban feltűnőleg gyakran felperest keresetével „ezuttal” elutasítja, vagy az alsóbb bíró-sági elutasító ítéletet oly *módosítással* hagyja helyben, hogy a kereset «ezuttal» elutasittatik.

Történik ez leginkább oly esetekben, midőn a kereset nem mindazon személyek ellen intéztetett, kik ellen, hogy annak értelmében ítélet hozassék, intézve kellett volna lennie; így például mikor felperes a tulajdonjog arányának megállapítását nem valamennyi tulajdonostárs vagy nem egyszersmind a jelzálogos hitelezők ellenében kéri (p. 1878. évi 63788. számú másodbíró-sági, 1879. évi 8568. számú harmadbíró-sági ítélet); mikor a végrendelet érvénytelenítése iránti kereset nem valamennyi végrendeleti örökösnek és hagyományosnak perbeidézése mellett támasztatik; vagy mikor birtokperbe alperesként nem valamennyi birtokos idéztetett.

Történik továbbá, midőn felperes nem a helyes perutat választotta; így például, mikor ugyanazon követelést, melyet viszonykereset után egy izben előterjesztett már, de a melylyel elutasított, másodizben önálló keresettel, azonban perujítás nélkül akarja érvényesíteni (1879. évi 33613. számú másodbíró-sági ítélet).

De történik oly esetben is, mikor felperes követelésének fenállását bizonyította ugyan, másrészt azonban azon bizonyítékot, mely alperes elmarasztalására szintén szükséges, elő nem állította. Így például felperes mint engedményes beperelte az engedményezőt, mivel az engedményezés oly követelés kielégítéseül jött létre, melylyel az engedményes az engedményező ellen birt, és mivel az engedményezett vagyonára a csőd elrendeltetvén, tőle a követelés be nem hajtható. Alperes azon állítása, hogy az engedményezés által lényegileg csak meghatalmazási jogügylet létesítése czéloztatott, a per folyamán megczáfoltatván, az első- és másodbíró-ság alperest elmarasztalta; a legfőbb ítélőszék azonban azon indokból, mert az engedményező csak szavatos, és mert felperes nem bizonyította, hogy az engedményezettől, illetőleg ennek csődtömegéből a követelést vagy annak egy részét behajtania nem sikerült, felperest keresetével «ezuttal» elutasította (1878. évi 10452. számú legf. ítélőszéki ítélet).

A keresetnek «ezuttal» elutasítása e szerint annak kijelentése kíván lenni, hogy felperes követelését lényegileg igazolta ugyan, de a perben mulasztott valamit, mely mulasztás a követelés megítélésének még utjában áll, s azért keresetével *ez alkalommal még* el kellett őt utasítani. Impliciten azon biztatást is tartalmazza az ily elutasítás, hogy ha majd felperes egy másik perben e mulasztást pótolja, akkor követelése meg fog ítéltetni. Analog ez elutasítás azon fel-

mentéssel, mely fenytő perekben «bizonyítékok elégtelenségéből» szokott kimondatni.

Czélja tehát az ily — mondhatni *ideiglenes* — elutasításnak, hogy annak, miszerint a felperesi követelés nem alaptalan, az ítélet rendelkező részében és ne csak az indokokban adassék kifejezés; és hogy megjelöltessék azon hiány, mely ha pótoltatik, a kereseti követelés meg fog ítéltetni.

De mi hát az «ezuttal» elutasításnak következménye? és miben különbözik azon eljárás, melyet felperesnek, ha követelését érvényre akarja emelni, ezután követnie kell, attól, mely egyszerű elutasítás után követendő?

Elutasítás végre is mind a kettő; és felperes az egyik ítélet alapján követelését végrehajtás utján époly kevéssé érvényesítheti, mint a másik ítéletnél fogva. Ha az «ezuttal» elutasítás után további lépéseket nem tesz, elutasítva marad véglegesen; és így ha van különbség a keresetnek elutasítása s «ezuttal» elutasítása között (felebbviteli bíró-ságaink pedig különbséget *kívánnak* tenni a kettő között, mert — mint mondtam — az alsóbb bíró-sági elutasító ítéletet néha oly *módosítással* hagyják helyben, hogy felperes keresetével *ezuttal* elutasittatik), akkor e különbség csak azon módon található, melyen felperesnek az első per befejezte után kell eljárnia, hogy követelése megítéltesék.

A mig ugyanis az egyszerű elutasítás után csak perujítás utja marad számára, addig ha minősítve ezuttal elutasított, egy másik perben, mely az elsőnek mintegy folytatását képezi, csupán azon hiány pótlására szorítkozik, mely az első alkalommal keresete ideiglenes elutasításának indokául szolgált.

Az ezuttal elutasításnak következménye volna tehát csupán — én legalább mást nem bírok találni — a per megújításának szükségtsége.

A formalis perujítás mellőzésével folyamatba tett ily új per azonban olyas valami, a mire szabályt a polg. törv. rendtartásban hiába keresünk, és a melyben lépten nyomon kételyekre s még meg nem fejtett kérdésekre akadunk.

Mi az a «folytatólagos» per? Valjon önállóan kezelendő, vagy már a kereset az előbbi per irományaival hivatalból felszerelendő?

Azon alperes, ki az első perben nem állott, köteles-e az ebben előállított bizonyítékot a ptrs 209. §-ához képest maga ellenében is bizonyítékul elfogadni? és ha nem (mert az első per nem «ugyanazon felek között» — legalább részben nem ugyanazok között volt folyamatban), akkor lehet-e egy ténykörményt az ítéletben az egyik alperes ellen bizonyítottnak, a másik ellenében pedig — mert a tanuk időközben talán elhaltak — be *nem* bizonyítottanak kijelenteni?

Mennyi idő alatt van joga felperesnek a «folytatólagos» pert megindítani? Mert a ptrs-nak a perujításra vonatkozó 316. §-a itt nem alkalmazható; és ha alkalmazható volna, fél év alatt indítandó, vagy az elévülési időn belül megindítható-e a per?

Ha felperes, ki egyszer «ezuttal» elutasított már keresetével, másodszor ismét és most már végleg elutasítottatik, élhet-e még perujítással, tehát a ptrs 318. §-ával szemben indíthat-e egymás után három pert egy követelés iránt?

Hát ha «ezuttal» épen azon okból elutasított, mert nem perujítással élt, hol azt kellett volna használnia (például a fenebb említett, 1879. évi 33613. sz. a. másodbíró-ságilag eldöntött esetben), valjon *ezután* perujításnak, tehát harmadik pernek van-e helye?

Ha a személyes keresetbeni alperes felperesnek keresetével ezuttal történt elutasítása után lakását más bíró-ság területére tette át, a második perben melyik bíró-ság az illetékes? az-e, mely az első perben ítélt, vagy az, melynek területén alperes jelenleg lakik? Alkalmazható-e itt a ptrs 47. §-a vagy sem?

Folytathatnám még hasonló «dubietas»-oknak felsorolását; de a felsoroltak is elégségesek talán annak kimutatására, hogy sajátságos consequentiák és nehezen megoldható bonyodalmak nélkül nem lehet a törvénykezésben oly intézményt meghonosítani, melyet a törvényhozó rendszerébe fel nem vett.

Azután még kérdezni lehet: szükséges-e okvetlenül különbséget tennie a bíróságnak a keresetnek elutasítása s ezuttal elutasítása között? és ellensúlyozza a distinctiónak haszna azon káros hatást, melyet az abból eredő bonyodalmak gyakorolnak?

Ha felperes keresetével azért utasított el, mert nem mindazon személyeket idézte perbe, kiket idéznie kellett volna, elutasítható nem ezuttal, hanem minden hozzátétel nélkül is. A második pert intézze azután az új alperesek ellen mint alappert, az előbbi alperesek ellen pedig (tán a ptrs 315. §. b) pontjának alapján) kérjen perujtást. Igaz, hogy ez megnehezíti felperesnek az állását, de végre is ő maga ennek az okozója, az első pernek helytelen indítása által. A felperes, illetőleg képviselője hibájának következményeivel csakugyan nem kellene az alperest sujtani. Már pedig ez történik, miután alperesnek másodszori beperlést kell elszenvednie, anélkül, hogy felperes perujtásra kényszerítették. Ha felperes keresetével az első ízben ezuttal és csak másodízben utasított el végleg, ezen második pert megújíthatja és alperest perrel harmadszor is zaklathatja ugyanegy követelés iránt. Sőt ha először ezuttal elutasítottán, másodszor ismét hibát ejt és egy vagy több személyt, kiket perbe idéznie kellett, ismét kihagy, tehát keresetével ismét ezuttal elutasítatik, a perujtással együtt négyszeri bepereltetés tisztelete is érheti az alperest.

Mikor felperes helytelen perutat választott, igaz hogy nehéz volna követelését érvényesítenie, ha keresetével végleg elutasítatnék. Legfeljebb a ptrs 315. §-ának b) pontjára támaszkodhatnék, és a helytelen perut választását «az ügyvéd hibájául» róván fel, ez alapon kérhetne perujtást, és pedig valószínűleg sikerrel. Ez esetben tehát némileg indokolható az ezuttal elutasítás. Csak hogy itt is az alperes rovására jön felperesnek hibája; mert a 318. §-a intentiójának ellenére egy dolog iránt háromszor perelhető be.

Dr. Immling Konrád,
kir. törvényszéki bír.

(Vége köv.)

Végrehajtási jogeset.

Kétségekivül igen érdekes kérdés; hogy mi hatálya van az előjegyzett tulajdonjognak, a tulajdonjogi előjegyzés után bekebelezett végrehajtási zálogjoggal szemben oly esetben, midőn az előjegyzés a 15 napi határidő lejártá után sem nem igazoltatott, sem annak kitörlése nem eszközöltetvén, az egész teljében fennáll.

Némelyek e részben abban a véleményben vannak, hogy miután az előjegyzés törlését csak a bekebelezett tulajdonos kérheti, a jelzálogos hitelezőnek azonban ezt kérni joga nincs, s így ha a tulajdonos, kinek miután végrehajtás alatt áll, a törlést kérni rendszerint nincs érdekében, ezt soha sem kéri, a jelzálogos hitelező jogát soha sem érvényesíthetné, oly esetben ha az igazolási határidő lejárt az árverés az előjegyzett tulajdonjogra való tekintet nélkül érvényesíthető.

Igy látszott felfogni a dolgot egy bíróság is, mely a fentebb vázolt körülmények között a végrehajtási árverést elrendelte, s a kiadott hirdetvényben a netáni igénylőket igényeik érvényesítésére a perrend értelmében felszólítván, ennek folytán az előjegyzett tulajdonos igénykeresetet adott be, melyben tulajdonjogát megállapítani, s az ingatlant a foglalás alól felmentetni kérte. Kérdés: hely adható-e a

keresetnek, s helyes-e az igényper utja, vagy ha nem, van-e s mi joga az előjegyzett tulajdonosnak, s mi uton érvényesítendő az.

Nézetem szerint az igényper utja ez esetben nem helyes ut a sérelem elhárítására:

Az igényperben ugyanis nem állapítható meg a tulajdonjog, hanem annak célja a már megszerzett tulajdonjog kimutatása, s ha az kimutattatik, az igényelt tárgyaknak a foglalás alóli felmentése. Az igénylőnek tehát nem tulajdonjoghozi címet, hanem valóságos tulajdonjogot kell kimutatni, mert a bíróság csak annak folytán mondhatja ki a zár alóli feloldást.

Valamint tehát az ingóságoknál nem elég, ha az igénylő azokra szerzett tulajdonjoghozi címét mutatja ki, hanem azt is be kell bizonyítania, hogy azok tulajdonjoga tetteles átadás által meg is szereztetett, úgy az ingatlanoknál is a bejegyzés által szerzett tulajdonjog mutatandó ki. Ez esetben azonban felperes csak feltételes tulajdonjogot nyert, melynél fogva a végrehajtási zálogjog is feltételesen volt csak bekebelezhető, vagyis a tulajdonjog előjegyzés igazolásától feltételezve, addig tehát az ingatlannak a foglalás alóli felmentése ki nem mondható, míg az előjegyzés sorsa el nem dől, mert ettől függ a végrehajtási zálogjog fennállása. Az előjegyzés igazolása, illetve a feltétlen tulajdonjog kimondása azonban az igényper köréhez nem tartozván, ennek kimondása nélkül pedig a bekebelezett tulajdonos ellen szerzett zálogjog megszűnte kimondható nem lévén, az igényper eredménye — nézetem szerint — nem lehet más, mint az igénykereset elutasítása.

De azért nem oszthatom azt a nézetet sem, mely ily esetben az árverést az előjegyzett tulajdonos jogaira való tekintet nélkül elrendelendőnek tartja; mert az előjegyzett tulajdonosnak mindaddig, míg az előjegyzés nem töröltetik, azt igazolni joga van, s a végrehajtási zálogjog érvényesíthetésének mindaddig, míg az előjegyzés függőben marad, szintén függőben kell maradnia.

Igaz, hogy a tulajdonjogi előjegyzés kitörlését csak a bekebelezett tulajdonos kérheti, s ha ezt tenni nem akarja, a végrehajtási zálogjog in infinitum írott malaszt marad, azonban nem téveszthető szem elől, hogy a zálogjog az ingatlan állásának ily helyzetében szereztetett, s a jelzálogos hitelező csak azt a jogot nyerte, mit azon helyzetben, mely az ingatlanra nézve akkor, midőn jogát szerezte, fenállott — nyerhetett, ha ez reá nézve hátrányos is, ő e miatt jogsérelem folytán nem panaszkodhat.

Ha azonban így áll a dolog, önkényt azon további kérdés merül fel, hogy oly esetben, ha mindezek dacára az árverés elrendeltetik, az előjegyzett tulajdonos, mi módon nyerhet ez által szenvedhető sérelmei folytán orvoslást?

Nézetem szerint csakis semmiségi panasz útján, mert neki nem az okoz jogsérelmet, hogy a végrehajtási zálogjog bekebelezetett, ez törvényesen történt, s ez ellen mig nyert előjegyzését nem igazolja, jogos panasza nem lehet, hanem az által szenvedett sérelmet, hogy oly végrehajtási zálogjog alapján, melynek érvénye az ő előjegyzett tulajdonjogának igazolásától függ, e kérdés eldöntése előtt, tehát idő előtt, lett az árverés elrendelve. Mely sérelem csakis ez uton orvosolható.

Azon kérdés már most, ha vajon helyes-e az a visszaszállás, hogy ha úgy a bekebelezett, mint az előjegyzett tulajdonos az előjegyzés kitörlésére, illetve igazolására évekig sem tesznek lépést, a jelzálogos hitelező vélők tétlenül évek során át farkas szemet nézni tartozik, a jövő törvényhozás kérdése, én de lege lata kívántam e kérdést tárgyalni, s e szempontból annak — nézetem szerint — más megoldási módja aligha lehet.

Zlinszky Imre.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., 1. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 ft negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A VII. magyar jogászgűlés szakosztályainak tárgyalásai: III. szakosztály (a büntetőjogból és eljárásból.) Dárday Sándor urtól. — A IV. szakosztály tárgyalásai. Dr. Imling Konrád urtól. — A telekkönyvekről. Stankay László urtól. — Egy jeles francia író a római novatio, cessio és delegatióról. Dr. Kiss Mór egyet. magántanár urtól. — Törvénykezési szemle: Felebbviteli bíróságaink újabb gyakorlatából. Dr. Imling Konrád kir. törvényszéki bíró urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

A VII. magyar jogászgűlés szakosztályainak tárgyalásai.

III. szakosztály (a büntetőjogból és eljárásból).

A harmadik szakosztályban csak a kitűzött második kérdés képezte vitatkozás tárgyát s ezen tárgyalásnak kiváló jelentőséget kölcsönzött nemcsak az, hogy a tudomány mai színvonalán állott, mely előismerést a jogászgűlés ezelőtti tárgyalásaitól sem lehet megtagadni, — hanem az, hogy oly kérdés tárgyalatott, melynek törvényhozási megoldása ugy szólván küszöbön áll s ezért majdnem kézzel fogható a kérdésnek gyakorlati hordereje, minek hiányát a jogászgűlés antagonistái korlátozt látkörüknél fogva gáncsul szoktak felhozni. Még inkább növelte e tárgyalásnak fontosságát, hogy azon férfi, ki hivatva van azon eszméknek megtestesítésére, melyek a szakosztályban tudományosan tárgyalattak, — személyesen s mint azt előre megjegyezni kívánjuk, döntőleg vett részt e tárgyalásban s így ezen addig sajnosan nélkülözött contactust, mint a jogászgűlés céljainak elérésére felette öröndetes jelenséget regisztrálhatjuk.

A kitűzött kérdés az volt, valjon azon bűnügyekben, melyekben a rendes bíróságok hivatvák itélni, az első foku bíróság ítélete ellen a tény kérdésében is helyadandó-e a felebbvitelnek? Három véleményező becses monographiái szolgáltak a tárgyalás alapjául s ezek közül kivált Dr. Friedmann B. oly kimerítő tanulmány-nal gazdagította szakirodalmunkat, hogy az a jogászgűlés évkönyveinek mindenkor diszül fog szolgálni. A kérdés lényegét illetőleg mindhárom véleményező csak azon egy pontra nézve jutottak egyező eredményre, hogy egyes bíróság cognitioja ellenében ugy a tény, mint a jogkérdést illetőleg felebbvitelnek kell helyt adni. Törvényszéki ítéletek tekintetében azonban határozatlan s ingatag javaslatokat terjesztettek elé, mi legjobban kiviláglik azoknak következő felsorolásából.

Dr. Friedmann B. szerint mondja ki a jogászgűlés:

1. «Törvényszéki bűneseteknél sem a tény, sem a jog kérdésében nem lenne megengedendő a felebbvitel.
2. Ha mégis megengedtetnék a felebbvitel, a tény és jog kérdésére lenne kiterjesztendő a bizonyítási eljárás ismétlése mellett.»

Dr. Werner Rudolf jogtanár ur szerint:

«Felebbvitelnek a tény kérdésében csak a fixirozható objectiv tényálladék megállapítását illetőleg adassék hely; ellenben az u. n. subjectiv tényálladék, vagyis a szoro-

sabb értelmű bűnösség eldöntését illetőleg a felebbvitel mellőztessék».

Végre Helmbacher Károly kir. ügyész szerint:

«A törvényszék által hozott ítélet ellen a ténykérdésben felebbvitelnek hely ne adassék, azonban az ítélet indokaiban a periratoknál fekvő okmányok vagy bírói nyilatkozatok tartalma iránt felhozott adatok és maguk ezen okmányok vagy kihallgatási és ülési jegyzőkönyvek közt fenforgó lényeges ellentmondás semmiségi esetet képezzen, esetleg okul szolgálhasson arra, miszerint a pernek újbóli felvétele rendkívüli felülvizsgálat útján elrendeltethessék.»

Ezzel azonban az indítványok sora koránt sincsen befejezve, mert mindegyik, ki csak hozzá szólott a kérdéshez, egy-egy eltérő indítvánnyal lépett fel. Ebből kétségtelenül azon tanulság folyik, hogy a bűnvádi eljárás terén átmeneti korszakot élünk, és a reformtörekvések oly megállapodásra még nem jutottak, melyek minden viszonyok közt s így különösen tekintettel a speciális hazai viszonyainkra, dogmatikus tételekben lehetnének kifejezhetők. E nehézség még hatványoztatik az által, hogy a kitűzött kérdésre bajos válaszolni az egész bűnvádi eljárás rendszerének ösmerete nélkül. A jogászgűlés ugyan már évek előtt az esküdtzéki intézmény behozatala mellett nyilatkozott és Körösi Sándor jogtanár ezen feltevésből kiindulva eo ipso kizárva látja esküdtzéki verdict mellett a felebbvitelt. Oly esetekben pedig melyek csupán a rendes társas bíróság elbírálása alá esnének, a közvetlenség folyamánként tekinti, hogy a ténykérdésben itt is további felebbvitel kizárva legyen, mert lehetetlenségnek tartja a szóbeli tárgyalás és közvetlen benyomás reprodukcióját a felsőbb bíróság előtt. Ellenben a jog kérdésében helyt kíván adni a felebbvitelnek, mert mint magát kifejezé: a közvetlenség alapján szerzett bírói meggyőződést nem lehet felebbezni; de az első foku bírói értelem s tudomány fölé lehet egy magasabb foku értelmet helyezni. Azonfölül mint hathatós cautélát a rendes bíróság tagjai ellenében is a recurationalis jogot kívánja vádlott részére biztosítani, hogy kifogástalan legyen az első foku bíróság ténybeli megállapítása. — Alig szükséges talán megjegyezni, hogy az ebbeli indítvány visszhangra nem talált; de tanulságul szolgált arra, hogy a felebbvitel pótlására mindenemű garancia biztosítására van irányozva a törekvés. — Dr. Szegheő Ig. kir. ügyész érdekesen és kiméletlen éllel ecsetelvén a hazai fenyítő törvénykezésünket, nem találta megnyugvást a felebbvitel teljes kizárásában. Ő azt nemcsak a jogkérdésben, hanem a ténybeli megállapítás tekintetében is a bizonyítási eljárás ismétlése mellett szükségesnek tartja és csak annyiban kívánja azt korlátozni, hogy csupán a vádlott javára foglalhasson helyet; mert a közvádlo elegendő hatalomkörrel rendelkezik, hogy a ténybeli körülmények kifejtésére nélkülözheti a felebbvitel jogorvoslatát. Ebbeli indítványa azonban eltekintve, hogy sem az egyik, sem a másik elmélet híveit ki nem elégíthet, szerintem még azon gyakorlati nehézségekbe

ütközik, hogy a felebbvitel korlátozásával még nagyobb távolsági kört képeznének a felebbviteli bíróságok kerületei. — *Dr. Jellenik Arthur* úgy a tény — mint a jogkérdésben elkerülhetlenné tartja a felebbvitelt, mert azokat elválasztani jogi képtelenségnek tartja s igen helyes argumentációval vitatja azt, hogy ha a büntetés kiszabása is jogkérdésnek vétetik, az alig gondolható ténykérdésbeli felebbvitel nélkül. Azonban a mily czáfolatlan igazság rejlik a kérdésnek a lehetetlenséggel határos nehéz megoldásában, ép oly bizonyos, hogy a ténykörülmények mérlegelése és reprodukciója közt nagy különbség van. Ezen nehézség megoldását *Csemegi* is lehetetlenségnek tartja és a reprodukció vagyis a felebbviteli tárgyalás alkalmával felmerülő eltérésekkel szemben, azokat újabb ténybeli momentumoknak tartja. A felebbezés kizárása szerinte lehetetlen a semmiségi panasz kiterjesztése nélkül, ez pedig nem egyéb, mint a semmiségi panasz denaturalisálása mellett kerülő és hosszas uton elérni azt, mit felebbezés által egyenes és rövid uton biztosíthatunk. Hiszen az eljárás megsemmisítése esetén is az előbbi tárgyalás reprodukciója válik szükségessé. Ez ugyan igaz, de nézetem szerint abban ismét nagy és lényeges különbség van, hogy a tárgyalás ugyanazon bíróság előtt ujíttatik és ismételtetik-e, avagy a felebbviteli bíróság előtt; mert az előbbi «bis repetitae», a másik pedig csak halvány másolat. *Csemegi* azonban sokkal nagyobb súlyt fektet a kérdésnek gyakorlati felfogására és főleg a mi törvénykezési viszonyainknak latolgatására. Szerinte a vitatott kérdés csak a körül forog: hogy lehet-e a felebbezést más *garantia* által pótolni? És ezzel valóban kijelölte azon tért, melyről azt mondhatjuk «hic Rhodus, hic salta!» Ő a mi viszonyaink közt a legsúlyosabb aggodalommal nyulhatna a kérdésnek oly megoldásához, a mely a felebbezést kizárja. Ő visszariad attól, hogy a netalán jogorvoslat kizárásával hozandó igazságtalan ítéletek által a mi bírósági szervezetünk elleneinek oly hatalmas fegyver adassék, a mely a mi excentricitásra való hajlandóságunk mellett talán ép ellenkezőjét eredményezné annak, a mit czélozunk. És végre a leghatalmasabb érvül utalt azon szerintem leginkább kisszerű viszonyainkból folyó körülményre, hogy talán sehol sem szükséges oly mérvben mint nálunk a *helyi viszonyok behatása alatt nem álló* felsőbb bíróság elfogulatlan ítéletében biztosítékot keresnünk. Utalt e részben a nemzetiségi viszonyainkra stb.

Csemegi ezzel az egész discussiót a gyakorlati térre és különleges nemzeti létviszonyainkra terelte. Többé nem lett vitatva az elmélet és elvi következetesség, hanem *Csemegi* álláspontja lett ostromolva. A szóbeliség és közvetlenség az első foku bíróság előtt és az *írásbeliség* a felebbviteli forumban! Ez fából való vaskarika! Hiába biztosítá *Csemegi* a szóbeliség és közvetlenség lehető érvényesítését a felebbviteli bíróság előtt, — ennek gyakorlati kivihetlenségét nem volt nehéz legyőzni. Nem a tárgyalás reproductiójának lehetősége, nem az összbenyomáson alapuló meggyőződés felebbezhetése és superrevideálhatása körül forgott a további vita, hanem a körül, hogy *pénzügyi és közlekedési akadályok* lehetetlenítik a teljes szóbeliség és közvetlenség behozatalát felebbvitel mellett, a felebbviteli korlátozott szóbeliség és közvetlenség pedig «agyonyüti» a rendszert és ott leszünk a hol voltunk.

Ily kiegyenlíthetlen ellentétekkel szemben a szakosztály hajlandó lett volna a kérdés elnapolását határozattá emelni, ha a kérdésnek eldöntése nem birt volna oly annyira actualis jelentőséggel és így a jogászggyűlés tekintélyét aligha emelte volna, ha ezen nehéz kérdés megoldását elnapolással elkerülte volna. Jobbra vagy

balra el kell döntení a kérdést és ezen hivatás áthatotta a szakosztály minden egyes tagját.

A szakosztály határozott is, és kijelentését a közgyűlés roppant nagy többséggel szentesíté, elfogadván *Csemegi* következő indítványát: „Az elsőfoku ítélet ellen a ténykérdésben is hely adassék a felebbvitelnek, a másodfoku ítélet ellen azonban csak a törvény nem helyes alkalmazására alapított semmiségi panasznak legyen helye“.

Hogy ezen indítvány elfogadásánál nem az elméleti, hanem gyakorlati szempontok voltak mérvadók, — az eléggé világosan kitűnik a fentebb recapitulált vitatkozásból s így reméljük, hogy azon kifogások is elnémulnak, melyek e részben hangoztattak a jogászggyűlés tárgyalásai ellen.

Ezután tárgyalásra kerülén a kitűzött második kérdés, hogy t. i. az „*amerikai párbaj*“ mely büntetőjogi minősítés alá soroltassék? *Kőrösi Sándor* jogtanár mint az egyik véleményező azon kijelentés mellett, hogy dolgozatának beterjesztésekor e kérdés bünt. törvényjavaslatunkban még felvéve nem volt, — fentartja véleményében előterjesztett indítványát, mely szerint az u. n. amerikai párbaj „*leplezett párbajnak*“ minősítendő és mint olyan büntetendő. E sorok írója mint előadó ezáltal indítatva érte magát a kérdés taglalásába bocsájtkozni, noha csak egyszerű napirendre térést szándékolt indítványozni; mert nézete szerint a bünt. törvénykönyv helyesen oldotta meg a kérdést. Az áll. bizottság azért tűzte ki e kérdést, mert a b. törv. eredeti javaslata az iránt nem foglalt magában rendelkezést. Jelenleg azonban a b. törvény 283. § a sokkal helyesebben oldja meg a kérdést, mint a t. véleményezők indítványai.

Kőrösi Sándor teljesen osztja *Dr. Lüder* nézetét s azt tartja, hogy az amerikai párbaj a dolog lényege szerint *valóságos párbaj*, habár a viadal *sorshuzásban* áll s habár a *tulajdonkéz*, mely a többi párbajoknál védelmül is szolgál és nemcsak támadásul, hajtja végre az ölést. Szerinte itt is megvan a *harcz*, csak hogy alakilag különböző vagyis a sorshuzásban van elleplezve. Az okozatos összefüggés a sorshuzásnál és annak következménye a bekövetkezett halál közt megvan. Ugy tekinthető a kihuzott kedvezőtlen golyó, mintha azt a sorshuzáskor az életben maradt fél lőtte volna az elesett szívébe; vagyis az önkivégzéskor a tulajdon kéz az ellenfél kezét képviselte.

Előadó nem tartja szükségesnek a fictio terére lépni, melyet a büntető jogtudományban gondosan kerülni kell s helyesebbnek tartja a másik véleményező *Dr. Szegheő Ignác* kir. ügyész véleményét, mely szerint az amerikai párbaj nem vonható a párbaj büntetőjogi minősítése alá. De nem osztja előadó *Dr. Szegheő* azon nézetét sem, hogy az amerikai párbaj „*öngyilkosságra való felbujtásnak*“ minősítendő. Nem áll az, hogy a sorshuzás által a felek mindegyike szándékosan idézi elő a másikban az öngyilkosságra való elhatározást azon esetre, ha a szerencsétlen sorsot huzza. Ezen elhatározás rendszerint megelőzi a sorshuzást. Nem áll tehát, hogy kölcsönös, és a sorshuzás eredményétől feltételezett *redbirás* ez az öngyilkosságra. Kölcsönös felbujtás! Ez ellenmondás és csak paraphrasisa az egyakaratu elhatározásnak. Nem a felbujtás kölcsönös, hanem a *kényszer* kölcsönös; és ebben nem rejlik ellenmondás, mert ép ahhoz, hogy a *kényszer kölcsönös legyen*, — szükséges az előzetes meg egyezés és a becsületre való fogadás.

Előadó véleménye szerint a magyar büntetőtörvénykönyv is ezen minősítést tartalmazza, mert az öngyilkosságra való *redbirástól* elkülönített újabb bekezdésben s súlyosabb büntetés mellett intézkedik az amerikai pár-

bajról; tehát szerintem *öngyilkosságra való kényszernek* minősíti és ezt érti a b. t. javaslat indokolása a «sui generis» alatt, mert daczára a sorshuzásban foglalt elfajzott párbaj jellegének, nem ösmeri el párbajnak mint az osztrák bünt. törv. javaslat, hanem súlyosabban büntetve teljesen önálló «sui generis» bűncselekvénykép fenytíti és a kérdés ezen megoldását tartván leghelyesebbnek, indokolt napi rendre térést indítványozott, mit a szakosztály majdnem egyhangulag határozattá emelt.

Dárday Sándor.

A IV. szakosztály tárgyalásai.

Dr. Bróde Lipót megnyitván az ülést, elnöknek *Teleszky István*, alelnöknek *Vavrik Antal*, jegyzőknek *Dr. Günther Antal* és *Dr. Tauszig Gusztáv* választatnak.

Tárgyalás alá vettetett az állandó bizottság által feltett azon kérdés: «Kivánatos-e, hogy a birói kinevezéseknél és előléptetéseknél követendő eljárás törvénykezésszerűen szabályoztassék, ha igen, mily elvek szolgálnak a megállapítandó szabályok alapjául?», — mely kérdésben *Dr. Günther Antal* azon indokolt indítványt terjesztette be: «Mondja ki a magyar jogászgűlés, hogy kivánatosnak tartja a birói kinevezéseknél és előléptetéseknél követendő eljárás törvénykezési szabályozását. Szükségesnek véli e tekintetben azt, hogy a birói kinevezésekre s előléptetésekre magoknak a bíróságoknak hatályos befolyás biztosítottassék; elvként mondatván ki, hogy a birói testületnek kiegészítése bizonyos működési tartamhoz kötött kinevezési, illetőleg fokozatos előléptetési qualificatio mellett kizárólag az igazságszolgáltatás vagy a jogtudomány terén hivatásoknál fogva működő egyének köréből történjék.»

Előadó *Dr. Garay Dezső* legfőbb postulatumnaként felállítja, hogy birákká az arra legméltóbb egyének nevezessenek és szintén a legméltóbbak vétessenek tekintetbe az előléptetésnél. Erre nem elégséges a törvény, mely a birói qualificatiót, mint a kívánt tulajdonságok minimumát megszabja. Elégtelen az elmozdithatlanság és a bíróságnak az administratiótól elválasztása. Célravezetőnek csupán és biztosítéknak maguknak a bíróságoknak kijelölési jogát tartja. Fejtegeti azután a birói hatalom lényegét és azon eredményre jut, hogy a bíróságok forrása önmagában van s ezért a felsőbb bíróság az alsóbbnak tekintetében nemcsak felebbviteli bíróság, hanem annak felettes hatósága is. — Volt birói szervezetünket történetileg ecsetelvén, szerinte a király a kinevezés által átruházza a birói hatalmat, a miből következik, hogy az ekként kinevezett bíróság magát kiegészítheti. Innen van, hogy az ország nagybirái alsóbb birákat, a rájuk átruházott hatalomnál fogva kineveztek. Innen magyarázhatók az előbbi törvénykezésünkben volt különböző felebbviteli utak. — Ilykép hazai viszonyainkban találván meg az alapot, melyen a bírósági organisatiót fejleszteni lehet, a véleményezőnek indítványát elfogadja, oly hozzáadással, hogy a kinevezésekre s előléptetésekre magoknak a bíróságoknak hatályos, a «legfőbb törvényszéknek pedig *határozó*» befolyás biztosítottassék.

Dr. Dell'Adami Rezső. Nem lehet a birói hatalom átruházásának oly tág értelmet tulajdonítani, hogy e miatt a politikai hatóság befolyása a birák kinevezésére kizártnék. Ha ez történik, a bíróság kasztnak jellegét ölti, mely kasztból minden ezen kívül álló kizártnék. A király a kinevezést csak felelős közeg által gyakorolhatja; a bíróság pedig nem felelős közeg. Rémkép csak, félni attól, hogy a birói függetlenség veszít az által, ha a kinevezés csupán a politikai hatóság közvetítésével történik. — Biróvá kinevezés által még senki sem nyer

igényt az előléptetésre; ezért tanárok, ügyvédek, írók is legyenek kinevezhetők a felsőbb bíróságokhoz. — Véleménye az, hogy a jelenlegi viszonyok között a birói kinevezés és előléptetés törvény általi szabályozása nem kívánatos.

Dr. Bróde Lipót egészben pártolja *Dr. Günther* indítványát s a *Dr. Garay* által indítványozott pótlást elveti. Szerinte, ha a kinevezés és előléptetés csak a minisztériumra bízatik, a protectio terjedése következik, ha pedig chablonszerűleg szabályoztatik az előléptetés, úgy hogy minden bíró, ki bizonyos időn át működött, előléptetésre már *azért* számolhat, az igyekezetnek, a talentumoknak utja elzáratik. Ideáliter nem kellene előléptetés. A bírónak arra kellene számítania, hogy mindig az marad, a mivé kineveztetett; de erre oly magas fizetés volna szükséges, mely mellett a bíró előléptetést nem óhajtana. — Jelenleg szabályhoz nem lévén kötve a miniszter az előléptetésnél, a bíró nem független, a minisztérium önkényétől függ. Ha határozott szabály felállítatik az előléptetésre, az szintén baj; s azért a kinevezés megszorításul a kijelölési jogot kell behozni.

Csemegi Károly egyet nem ért azzal, hogy a jogászgűlés általános elvek kimondására szorítkozik. A részletekbe kellene bocsátkoznia s ilyeneket a törvényhozás rendelkezésére adni. A «hatályos befolyás» kimondásával a gűlés még keveset mondott; meg kellene mondania, hogy *miben* álljon a befolyás. A szőnyegen forgó kérdés nem specialis mi nálunk, hanem Európa nagy részében a felszínen van s eldöntést vár még. Azon befolyás miben léte iránt, melyet magok a bíróságok a kinevezéseknél és előléptetéseknél gyakoroljanak, a tudomány és a törvényhozás tisztába nem tudott még jönni. A kérdés tehát még *nem érett*, azt ma megoldhatónak még nem tartja. — Ha a birói testület annyira független, hogy kiegészíti, örökíti magát, akkor tulhatalmat nyer az államhatalom rovására. Ha az összes hatalom egy testületben összpontosul, annak absolutismus a következménye. — A birói hatáskörbe administratív kérdések bevonatván, megszűnik a bíró függetlensége, mert felelőssé válik. Kinevezés nem birói functio s ezért az a bíróságra ne bízassék. — Leghatározottabban ellene van a legfőbb ítélőszék *elhatározó* befolyásának.

Indítványa: a 'kérdés további tanulmányozás és discussio tárgyává a jövő jogászgűlés részére tartassék fen, illetőleg az állandó bizottsághoz uttasítottassék vissza.

Dr. Günther fentartja s védi véleményét különösen azon pótlás ellenében, melylyel az előadó azt kiegészíteni kívánja.

Majláth György országbíró: az állandó választmány időszerűnek tartotta a szőnyegen forgó kérdés feltevését; nem mint ha erre praecis feleletet, kész javaslatot várt volna, hanem mert várta elveken a közvélemény nyilvánulását oly kérdésben, mely Európaszerte képezi a discussio tárgyát. Az adott véleményre több megjegyzése volna, de nem támadja meg azt, mert az igazságügyi szervezet oly sebeire rámutat, melyek kétségkívül léteznek. A bíróság candidationalis jogától nem fél. A volt hét-személyes tábla valami 150 évig de facto önmaga kiegészítette magát, mert oly kijelölési joggal élt, melynek ellenében igen ritkán történt a király részéről kinevezés. Nem mondható pedig, hogy ezen legfőbb bíróság az által hanyatlott, sőt ellenkezőleg, decisioi lehető legnagyobb befolyást gyakoroltak jogunkra. A birák függetlenségére nálunk még elég tág a tér. Parlamentaris rendszer mellett, hol a párthatalmak természetszerűleg érdekhatalmakká fajulnak, szükséges egy független testület, melynek állandóságában a társadalom megbízhatik. Biráink annyira rosszul vannak díjazva, hogy bármely

pénzintézet könyvvezetőjének fizetése felülhaladja a kir. táblai bíró fizetését. Mi legyen tehát az, mi az alkalmas erőket a bírói pályára csábítsa, ha nem a köztisztlet és a teljes függetlenségnek tudata? Pártolja *Günther* indítványát.

Az előadó zárszavában Dell'Adami ellenében kifejti, hogy az uralkodóban van a kapocs a politikai és a bírói hatalom között. A kormány csak politikailag, nem jogilag felelős a kinevezésekért, e felelősség pedig csekély értékű. A jogászyűlés egyébiránt nem sokat mulaszt, ha elhalasztja a kérdés megfontolását, s ezért ő visszavonja indítványát és Csemegi véleményét teszi magáévá.

Miután még Sággy, Friedmann, Garay, Bróde s többen az ügyrendhez szólottak, az elnök szavazás alá bocsátotta Csemegi indítványát. Ezt a szakosztály szavazattöbbséggel elvetette, ellenben elfogadta *Günther* indítványát, a minél fogva a többi indítvány fölötti szavazás szükségtelenné vált.

Günther egyszersmind az indítványnak a közgyűlés előtti előadójává választatott.

A IV. szakosztálynak október 21-én tartott ülésében tárgyalatott az állandó bizottság által kitűzött azon kérdés: «Kívánatos-e hogy a járásbírók hatásköre a birtokbiráskodásra is kiterjesztessék, és ha igen, mily mértékben?» melyre *Dr. Kleckner Alajos*-tól érkezett véleményes indítvány oly értelemben: «Mondja ki a jogászyűlés, hogy a fenforgó viszonyok között a járásbírókat csak annyiban tartja a birtokbiráskodásra is feljogosítandóknak, mennyiben azok a szükséghez és czélszerűséghez képest egyszersmind telekkönyvi organumokká is átalakíthatnak; ez uton a rendes peres eljárás óhajtott követelményei is inkább szem előtt lévén tarthatók».

Előadó *Dr. Györy Elek*: A felvetett kérdés gyakorlati irányu, de elméleti szempontból is megítélendő. A jelenlegi perrend szerint a birtokbiráskodás fogalma nagyon ingatag. A birtokperes a társasbíróshoz tartoznak, más birtokbírósi cselekvények majd sommás, majd rendes uton intéztetnek el. A dolog jogi természete most irányadó az eljárás megállapításánál. Véleményező szerint közönyös a félre, hogy az ő pere vagy ügye mily eljárás szerint tárgyalatik. Ez nem áll; mert a félnek garancia kell a nyerendő ítélet alapossága iránt; e tekintetből pedig a társas bíróságra esik a súly. A felelővíteli ut közvetlenül nem biztosíték arra, hogy a perkérdés alaposan és helyesen döntetett el; a felelővítés szükségére lehetőleg épen elkerültesse, s az elsőbíró ítélete olyan legyen, melyet felelővítés nem kell. A sommás és rendes bíróságok hatáskörének elválasztásánál az ügy fontossága legyen az irányadó; a halasztást nem tűrő, gyorsabb elintéztést igénylő s a peres tárgy csekélyebb értékénél fogva kisebb fontosságú ügyek tartozzanak csak a járásbíró hatásköréhez. Ily tekintetből a birtokbiráskodás elvben igenis a járásbíróra is átruházható. A telekkönyvi perek is a birtokbiráskodás fogalma alá tartoznak; e perek pedig kivétel nélkül a telekkönyvi hatósághoz, tehát a hol a járásbíró egyszersmind telekkönyvi hatóság, a járásbíróshoz utasítvák. Ez anomalia, a melyen változtatni kellene.

A hatáskör kiterjesztésének mértéke tekintetében ugyanazon elv szolgáljon alapul, mely más pereknél az irányadó: az ügy fontossága. Megkülönböztetők továbbá a peren kívüli telekkönyvi ügyek a peres ügyektől. Amazok egyszerűbbek, könnyű hozzáférhetést igényelnek, tehát az egyes bíróság hatásköréhez tartozzanak, de nem a peres ügyek feltétlenül. Tekintetbe veendő még, hogy nálunk a törvényszékek nagy területűek s azok száma

pénzügyi okokból nem szaporítható, a minél fogva kívánatos, hogy oly ügyek elintéztetésével, melyek másutt a társas bíróság által elintéztetnek, nálunk a járásbíró bizassék meg.

Indítványa tehát ez:

1. A járásbírók hatáskörének kiterjesztése a birtokbiráskodásra, beleértve a telekkönyvi szerkezetet is — kívánatos.

2. A járásbírók hatáskörébe utalandók a telekkönyvi perenkívüli ügyek s a telekkönyvek vezetése, az u. n. dologi cselekmények s az eddig a járásbírókhoz utalt birtokperes általában; a többi ügyek pedig azon mértékig, mely egyéb ügyekre nézve a hatáskör megosztásánál irányadó s a mely mérték megállapításánál különös tekintet veendő arra, hogy hazánkban a törvényszékek nagy területek központját képezik.

Bör József a «birtokbiráskodást» másképp értelmezi; szerinte a birtokbiráskodást csak a hagyaték átadása s a tényleges birtok iránti perek képezik. A járásbíró birtokperben oly összegig ítéljen, mint más perekben, de csak ha telekkönyvi hatóság; maradjanak meg továbbá számára mostani telekkönyvi hatásköre s a végrehajtási cselekvények.

Dr. Imrling Konrád úgy van meggyőződve, hogy az állandó bizottság birtokbiráskodás alatt az ingatlanokra vonatkozó bírói cselekvények összegét értette, és a kérdés egyértelmű azzal: vajjon az ingatlanokra vonatkozó ügyek kizárólag rendes uton vagy sommás uton is elláttassanak. A rendes eljárás kizárólagossága nem védhető, mert újabb nemzetgazdasági viszonyaink között az ingatlan vagyonnak fölénye az ingó érték irányában megszűnt; nem indokolható tehát, hogy miért intéztessék el 300 frtnyi ingóság iránti per semmis uton, ellenben ugyanily értékű ingatlan iránti per a hosszas rendes peruton; mert tapasztalásból mondhatja, hogy főleg vidéken a birtokperes többségének tárgya értékre nézve alig ér fel a pervitelére szükséges költségekkel, és mert az sem áll, hogy a birtokperes átlag bonyolódottabbak mint más perek. De ha azok is volnának, a sommás bíró, ki inquisitorius módon jár el, épügy, vagy tán még jobban hatolhat a perkérdés lényegébe, mint a rendes bíró, ki az eléje terjesztett s gyakran minden más csak a kérdés lényegét nem tartalmazó periratok alapján kénytelen ítélni.

Elfogadja tehát az előadó véleményét és elfogadja azt a hatáskör kiterjesztésének mértékére nézve is; mert anomalia az, hogy telekkönyvi ügyekben ugyanegy értékű s természetű tárgy iránt egyszer a sommás, másszor a rendes bíróság ítél, ezen anomaliát pedig úgy, mint a véleményező kívánja, kiterjesztetni nem kell.

Dr. Lányi Bertalan. A telekkönyvi és a visszahelezési perek nem tartoznak a birtokperes közé. Ha a járásbíró birtokbiráskodással felruháztatnék, rendes eljárás szerint kellene eljárnia s ítélnie. Járásbíró előtti ügyekben ügyvédi kényszer nem lévén, az ügyvédek különben is csekély agentíja még fogyna. A járásbírók egy része a bonyolódott birtokperes elintéztetésére a kellő képességgel sem bír. Ez okokból a birtokbiráskodás a járásbírókhoz nem ruházandó; csak a jelenlegi birtokbírósi cselekvények tartassanak fel a járásbírók részére.

Dr. Kovács Gyula elfogadja az előadó véleményét, oly módosítással, hogy miután a birtokbiráskodások fogalma alá a telekkönyvi ügyek és a megkeresés folytán végzett cselekmények nem tartoznak, ezek az indítványból kihagyandók.

Az előadó végszavában az ellenkező vélemények ellenében védi azon tágabb fogalmat, melyet ő a birtokbiráskodásnál felállított. A járásbíró természetesen sommás

uton fog eljárni s nem mint Lányi véli rendes írásbeli uton.

Szavazás alá bocsáttatván a kérdés, az előadó véleménye szavazattöbbséggel elfogadtatott.

Dr. Imling Konrád.

A telekkönyvekről.

A magyar magánjog codificatiojának szükségességéről.

Az 1861-ik évben az összezavart manganjogi állapotok rendezése céljából, kitűnő szakférfiakból összeállított országbírói értekezlet az 1855. évi decz. 15 ki telekkönyvi patens rendelkezéseit s az általános ausztriai polgári törvénykönyvnek ide vonatkozó szakaszait érvényben tartván, s azon idő óta a törvényhozás mai napig más-kép nem intézkedvén, nálunk a telekjegyzőkönyvek ezen — az osztrák örökös tartományokban is honos rendszer szerint kezeltetnek és vezettetnek. És mivel a jelzett törvénykönyv egyes szakaszait úgy kiszakítani még sem lehet, hogy értelmezések és alkalmazásoknál a törvénykönyv egyéb rendelkezéseire s általában a törvény szellemére tekintettel ne legyünk, egy magyar jogásznak és telekkönyvvezetőnek vajmi nagy szüksége van ezen osztrák törvény ismeretére, e szerint levén kénytelen eljárni, mi ugyan tudományos szempontból s a *sokoldalú képzettség* érdekében nagyon kívánatos és dicsérendő dolog lenne, de ha tekintetbe vesszük, hogy «ars longa: vita brevis», és ha tekintetbe vesszük, hogy egy cultur nemzetnek, mely ezredéves alkotmányával dicsekedhetik, már tisztán önérzete és nemzetiségi szempontja sem engedik, hogy gazdasági élete viszonyait s általuk anyagi fejlődését alkotó és éltető intézményeket idegen népeknek — nemzetiségünk keretébe nem illő — törvények szerint kezelje, első sorban magánjogunk codificatioja áll elő, mely feladat tehát s vele már a magánjogi törvények és a reál-hitelügy szabályozásának elválaszthatlan volta miatt is — egy magyar telekkönyvi rendtartás alkotása is, a jelen országgyűlési ciklus elodázhatlan teendői közül különös fontossággal magasodik ki.

A telekkönyvek helyzete az állambudgetben.

Ha szorosán bírálat alá vesszük telekkönyvi intézményünknek anyagi javadalmazását, úgy bizonyára be kell vallanunk, hogy ez az igazságügyi tárcaiban mint a magyar igazságszolgáltatás mostoha gyermeke foglal helyet s korántsem adtak meg neki eddigél azon létfeltételek közt, melyeket ezen a cultur nemzetek intézményei közt annyira nagy horderejű, sőt életkérdéseink közé tartozó intézmény igényel és joggal megkövetelhet.

Nálunk, hol a nemzetgazdagságnak ős forrása a természet és a föld, s az van leginkább megadóztatva, méltán elvárhatja a birtokos és földművelő, hogy az állam jövedelmének eme főforrására, az állami- és magán-hitelnek eme legszilárdabb alapjára, a tulajdon védelme és a hitel biztosítása tekintetéből a törvényhozó testület a legnagyobb súlyt fektesse.

És minthogy a hitel az adós fizetési képességén alapul — következik, hogy a hitel mindazon intézkedések által mozdittatik elő, melyek által mindenekelőtt az adósnak vagyoni állapotáról — vagyis annak hitelképességéről tudomás és meggyőződés szerzhető, s azon intézkedések által, melyek a hitelezőt a felől biztosítják, hogy tőkéjét fizetni vonakodó, vagy vagyonbukott adósával szemben — törvény útján: hatósági kényszer mellett is visszanyerheti.

A hitelt tehát első sorban a telekkönyvek, de csak

is a jól vezetett, a valódi állapotoknak megfelelő, s megbízható telekkönyvek szerzik meg és biztosítják.

A jó telekkönyvek e mellett a birtokviszonyokat is megszilárdítják. Mennyivel szívesebben fizeti az adózó birtokos, a fáradhatlanul dolgozó földművelő félre tett forintjait — adója lerovására, ha tudja — hogy birtok viszonyai consolidált telekkönyvi állapotokon nyugszanak; ha tudja, hogy azon földdarabot, melyet még ma verejtékével és szorgalmával munkál, s tulajdonának vall, holnap sem veheti el tőle senki, mert jogait jó telekkönyvi törvények és jól vezetett telekkönyvek őrzik.

Az államnak feladata tehát arról gondoskodni, hogy jó telekkönyvek behozatala által a hitelt előmozdítsa, s a birtokviszonyokat biztosítsa.

Telekkönyvi intézményünk azonban még most ezen érintett jogos kívánalmaknak meg nem felel; — nemcsak hogy a hitelt és birtokviszonyokat fenyegető hibák és hiányok vannak abban, mint azt alább kimutatandom, hanem a törvényhozás azon költségek fedezéséről sem gondoskodik, melyeket a telekkönyvek belszerkezetének javítása s a szükséges új felvételek okoznának.

Egyes testületek, — corporatiók, — egyes emberek ily munkára és költségre nem vállalkozhatnak; az államnak kötelessége az ily munkálatokat intézni és a költségeket viselni. Már csak azért is, mert az államnak egy intézménye sem eredményez annyi jövedelmet, mint épen a telekkönyvi intézmény.

Eltekintve a birtokváltozások után beszedett illetékektől, eltekintve azon nagy bélyegforgalom és bélyegjövdelemtől, melyet a telekkönyvi intézmény közvetít, tény, hogy az 1860-ik évi október hó végéig 74 telekkönyvi hatóság rendeltetvén be, a befejezett megyei és városi telekkönyveknek szervezése az államnak 3,740,469 forintjába került ugyan, mely összeg azonban csak folyamodványi bélyegeken és betáblázási százalékban, ide nem számítva az átruházási roppant illetéket, — alig három év alatt 47 mondd negyvenhét %-lit jövedelmezett az államnak.

Nem kell tehát — de nem is szabad — kimélnie a szükséges költségeket, melyeket az új telekzeti munkálatoktól s a megkívántató új helyszínelések okozandnak.

Ezen munkálatok költségei nemcsak a közhitel növekedése, de az által is kifizetnék magukat, hogy a kétségek eloszlátása után igazságosabban lehetne a földbirtokra nehezedő közterheket felosztani és az ily haladást engedményező s a köz- valamint a magánhitel emelésére vezető munkálatok által a népnek megbecsülhetetlen szolgálat tétetnék, egyuttal pedig az ily helyszínelések alkalmával a még számtalan be nem jelentett s át nem irt hagyatéki ingatlanok bejelentésére lehetne az eljáró bizottságot utalni, mely által az illetékeknek lefizetése kivétel nélkül eszközöltetnék, s az államkincstár jövedelme e révén is növekednék.

A telekkönyvi kivonatokról.

A telekkönyvi kivonatok kiadmányozása nem kis bajt és kellemetlenséget okoz úgy a telekkönyvi kezelő személyzetnek, — kiadó hivatalnak — mint az azt kívánó és sürgető feleknek; szükségesnek vélem azért ezen tárgyat is szellőztetni.

Megkülönböztetendő:

1. Az általános kivonat, ha az egész telekkönyvi betéti könyvnek hiteles másolata szóról szóra leírva kiadatik.

2. Részletes kivonat, mely csak egyes betéti lapokról vagy részletekről adatik ki.

3. Teljes kivonat, ha betéti könyvnek csak érvényben lévő tételei másoltatnak le szóról szóra, és a megszünt

tételek csak a sorszám feltüntetésével és azon megjegyzéssel «kitörültettek» említettnek meg.

4. Sommás kivonat, ha a betéti könyv hitelesített sommás kivonata, a birtok s a tényleges tulajdonos megnevezésével a bekebelezett terhek összegeinek kitüntetésével adatik ki.

Az 1855. évi december 15-iki telekkönyvi rendelet 127. §-a általános kivonatokról szólván, a legtöbb telekkönyvi hivatalnál a kezelő személyzet óriásilag megterhelő munkája, s a feleknek nagy bélyegköltsége mellett adatnak ki a szóról-szóra lemásolt, s hitelesített betéti könyvek.

Némely telekkönyvvezető azonban felül emelkedett az idézett §-nak szószerinti értelmén, s a 3. alatt említett teljes kivonatokat adja ki a feleknek, mi most már sem az igazságszolgáltatási, sem a közigazgatási hatóságoknál nem okoz zavart és feltűnést.

Nézetem szerint a telekkönyvi kivonatoknak kiadmányozása vagy törvényhozásilag vagy legalább igazságügyminiszteri rendelettel lenne szabályozandó és elrendelendő. «Telekkönyvi kivonatok a felek kívánsága szerint az említett alakok bármelyikében érvényesen adhatók ki.»

Ez magával hozná az egyformaság és az egyöntetű rendet; különösen kívánatos volna a «sommás kivonatok» kiadmányozása; mert a mostani betéti könyvek most már annyira megteltek megszünt tételekkel, hogy sokszor az egész — több évre terjedő — teherlapnak semmi tényleges terhe nincs, és ezen sok kitörült, lejegyzett, felülkebelezett tétel közt a kevésbbé avatott fél csak nehezen veheti ki, vagy éppen nem is tudja kivenni a valódi tényállást; ehhez járulna még azon előny, hogy a testileg és szellemileg emigy is az átídomított új telekkönyvek vezetése által szerföltött igénybe vett kezelő személyzet az említett változtatás által sok szükségtelen írás munkától kiméltetnék meg.

Most már, midőn a telekkönyvi elvek a nép alsóbb rétegénél is tisztázott alakban vannak elterjedve, ilyen kivonatoknak kiadmányozása tekintetében semmi nehézség nem forog fenn.

A telekkönyv betekintéséről és okirat-másolatok kivételéről.

Az 1855. évi december 15-én kelt telekkönyvi rendelet 170. §-a azt rendeli, — hogy «a telekkönyvek az érdekelt felek által, a telekkönyvi hatóság által kiszabott hivatalos órákban betekinthetők».

A gyakorlat a törvény ezen intézkedésétől szintén eltérő.

Némely helyeken hivatalos órák alatt csupán az iktatókönyv nyitva állásának idejét értik; némely helyeken, a feleknek nyújtott kedvezményképen az irodai kötelezett órákat, melyek e célra a hivatal főnökétől, a törvényszéki elnöktől vagy járásbírótól kijelöltettek.

A telekkönyveknek mint nyilvánkönyveknek nyilvánossága, szemben a felek érdekeivel — mindenesetre szorosan fenntartandó. Azonban habár a hivatalok a felek érdekei által vannak, nem pedig a felek érdekei a hivatal miatt, — méltányos tekintetbe kell vennünk mégis, az államháztartásunkban követett takarékosági elv miatt — kis számu kezelői személyzetre nehezedő nagy munkát, — s tekintetbe kell vennünk azon erkölcsi és vagyoni felelősséget, melylyel a telekkönyvvezetők hivatala jár. Nyugodtan s hiba nélkül dolgozni — csak zavartatás, s ide-oda való kapkodás kényszerűsége nélkül lehet; s ha a feleknek az egész napi hivatalos órák alatt nyitva áll a telekkönyv, s ők a telekkönyvi helyiségekben egész nap ide s tova járnak, kelnek, kérdezősködnének, felvilágosítást kérnek és sürgetnek: mikor jusson

ideje a kezelő személyzetnek komoly és zavartalan munkára:!

Az érdekeltség kérdését a feleknel kutatnunk, vitatnunk nem lehet és nem szabad; titoktartóknak sem szabad lennünk, s kötelesek vagyunk készséggel szolgálni mindenkinek; de mégis czélszerűbb lenne, ha a nyilvánkönyvi betétek, s okiratok csupán a délelőtti órákban lennének a felek szolgálatára nyitva, a délutáni órákat pedig zavartalan munkában tölthetnék.

Ugyanezen rendszabály állana a telekkönyvi okirat-másolatok megrendelőire nézve is.

Az idézett törvény 174. 175. §§-ai rendelik, hogy:

«az okirat-gyűjteményben fenntartott telekkönyvi minden ügydarabokból, azok mellékleteiből és az azokhoz tartozó okmányokból a felek vagy hatóságok kívánságára egyszerű vagy láttamozott másolatok adandók ki. A telekkönyvi kivonatok és okirat másolatok-szóval is megrendelhetők.»

Mikor? ezt nem jelzi a törvény. Tehát nézetem oda terjed, hogy erre vonatkozólag is igazságügyminiszteri rendeletileg volna kimondandó miszerint: az okirat másolatok a felek által a délelőtti hivatalos órák alatt rendelkeznek meg, az ezzel megbízott telekkönyvi tisztánál.

Ezen dolgok, bár csekélységeknek látszanak, mégis nagy horderejűek; mert hiszen az iktató egy számnak tévesztésével, az elsőbbségek véletlen kicserélésével, a telekkönyvvezető a hibás bevezetéssel, az irattárnok egy-egy elhanyagásával — nagy kárt, kellemetlenséget és zavart okozhat úgy a feleknek, mint önmagának is.

A telekkönyvi hatóság gyakorlásáról és a telekkönyvek vezetéséről.

A telekkönyvi hatóságot nálunk törvényeink értelmében a telekkönyvi ingatlanok felett testületi birtokbiróságok gyakorolták. Így az országbírói értekezlet 35. §-a kimondja, hogy:

«A birtokbiróságot a megyékben az 1848: IX. és XI. törv. cz. alapján, figyelmeztve különösen a telekkönyvi intézményre is, a megyei állandó törvényszék gyakorolja; a szab. kir. városokban pedig a városi törvényszék — mely a város bírása és két tanács tagból áll.

Az 1868. évi 54. t. cz. 18., 19. és 42. §§-ai szintén testületi biróságokra ruházták a telekkönyvi hatóságot; így ezekben kimondatik, hogy:

«Ingatlan vagyona vonatkozó jogok feletti bírászkodás a birtokbiróság hatásköréhez tartozik. Azon ügyek kezelése és ellátása, melyek a fennálló telekkönyvi rendszabályok szerint intézendők el, a telekkönyvi hatóság jogköréhez tartozik. A telekkönyvi hatóság külön szakosztályát képezi azon birtokbiróságnak, melynél a telekkönyvek vezetnek. Ott, hol telekkönyvek nincsenek, az ezen §-ban foglalt teendőket az illető birtokbiróság teljesíti.

Telekkönyvi előjegyzések igazolása, valamint az előjegyzés által biztosított tulajdoni és szolgalmi jogok felett azon telekkönyvi hatóság ítél, a melynél az előjegyzés történt.»

Az 1871. évi 31. t. cz. meghagyja az ingatlanok feletti testületi bírászkodást, de a következő módosítással: «Az 1868. évi 1-ső t. cz. 2. §-ában érintett központi telekkönyvi hatósággal a pesti kir. törvényszék ruháztatik fel. A telekkönyvi hatóság teendői a kir. törvényszékek hatásköréhez tartoznak, és a telekkönyvek vezetését, s kezelését az azok mellett szervezett telekhivatal végzi.

Az igazságügyminiszter azonban felhatalmaztatik, hogy nagyobb telekkönyvi forgalommal bíró, vagy a törvényszék székhelyétől messzebb eső járásokban a járásbiróságot, a törvényhozás utólagos jóváhagyása mel-

lett, telekkönyvi hatósággal felruházhatta, az ilyen járás-bíróságoknál a telekkönyvi ügyek a járásbíró elnöksége alatt, két aljárásbíróból össze állítandó tanácsülésben intéztetnek el.»

Ezen idézett törvénycikkekből nyilván kitűnik, hogy a magyar juris prudentia és a magyar törvényhozás a telekkönyvi hatóságot és bíráskodási jogot testületi bíróságokra bízta és bízni rendeli.

Én ezen intézkedését a törvénynek nagyon helyesnek és szükségesnek találom, és nem oszthatom azoknak nézetét, kik a telekkönyvi ingatlanok feletti bíráskodási jogot csupán azon incidensből, hogy «a testületi kezelés nehézkes és a forgalmat nehezíti», egyes bírókra akarják bízni.

Egy ember mégis csak egy ember, és könnyebben tévedhet — mint három — eljárásában és ítéletében. A vagyon, különösen az ingatlan vagyon nálunk, hol a nemzet a földrajzi és topographiai viszonyoknál fogva az őstermelésre van utalva, a megélhetés első feltétele; ezt tehát kell, hogy minél nagyobb biztonságra helyezzük. Bár az egyes bírónak eljárása ugyan gyorsabb lehet, de semmi esetre sem megnyugtatóbb sem a birtokosra, sem pedig a hitelre nézve: mint a testületi bíróságé. Mi a telekkönyvek vezetését illeti, semmi esetre sem vélem azt akár körjegyzőkre, akár békebírákra, akár pedig községi bírókra bízni. A községi bírónál hiába keresnők még mai napság is a lelkiismeretes és szakszerű vezetés biztosítékát, — a körjegyzők — és békebíráknak más hivatásuk van. Bizzuk azt csak szorgalmas, lelkiismeretes és szakavatott, a bíróságokhoz beosztott egyénekre, s adjunk nekik megfelelő fizetést, hogy a megélhetési gondoktól menten: egész ügybuzgalommal végezhesék hivatalaikat. Itt tartozom megemlíteni, hogy Angolországban, a hol ezen fontos intézmény, és a körüli nehéz szaktudomány a parlament minden egyes tagja előtt ismeretes, egy telekkönyvvezető fizetése 2500 font sterling: a mi pénzünk szerint 25000 forint.

(Vége köv.)

Stankay László.

Egy jeles francia író a római novatio, cessio és delegatióról.

(Vége.)

Másként volt régen az ünnepélyes ügyletek korában, de ezektől a jog lassanként megszabadul; már Ulpian korában nem mancipatioval, hanem „*re contrahitur et solvitur*». Ezen *res* nem jogi, hanem gazdasági fogalom, s jelent az minden tényt, melylyel valaki vagyonát szaporítom, apasztva az enyémet; eltűnik a mancipatio, fizetés és kölcsön egyszerű átadás alakjában mennek végbe. Ily fejlődés nyomán a jognak még tovább kellett mennie, azaz be kellett érnie egy közvetett átadással. És így lényegtelen, hogy az adós azon dolgot, melylyel tartozik, nekem, vagy pedig rendeletemre egy harmadik személynek adja át. Valahányszor a hitelező kielégítettik «*solutio re*» forog fenn.

A mit a jogtudomány a fizetésre nézve elfogadott, ezt el kellett ismernie a szerződés tekintetében is. Lényegtelen dolog, hogy én adom-e a delegatoriusnak a pénzt vagy pedig adósomat utasítom s illetve egy harmadikat rendelék erre. (De e tekintetben csak később állhatott be a reform, mert még néhány class. korbéli jogász ezt «*singularitas*»-nak jelzi. *L. 15. D. de R. C. 12. l.*)

Végül a mi az ajándékozást (liberalitas) momentumai, illeti, a jogtudománynak ugyanazon elvet kellett alkalmaznia, holott itt ennek lehető megszorítása volt a cél; hogy tehát a törvény ki ne játszathassék, a jogtudomány ajándékozásnak vett minden tényt, mely az ajándékozott gazdagítását s az ajándékozó vagyonának apasztását voná maga után.

Ez elismertetvén, a delegatio szabályai nem egyebek, mint az általános szabályok alkalmazásai. Ettől kezdve a két praestation feküdt minden súly és ez az, mit a római jogászok különböző képletekben oly gyakran kifejezésre hoznak.

Megjegyzendő, hogy e képletes kifejezések (*L. 18. D. de fidejuss. 46. l. L. 26. §. 2. D. mand. 17. l. L. 8. §. 3. D. ad S. C. Vell. 16. l.*) szolgáltatnak alapot azon GIDE által kétségtelenül téves gyanánt kimutatott, bár ma is uralkodó tan felállítására, mely szerint minden delegatio egy *datio* más rendeletére, legyen utóbbi akár realis, akár csak fictiv; (*L. SALPIUS id. m. 25. s köv. l. 101. l. SALKOWSKI id. m. 109. s köv. l. PERNICE: Labeo l. 507. s köv. l. stb.*) Annyi bizonyos s ez döntő érv, hogy a római jog bár gyakran, de mindig csak ott alkalmaz fictiot, hol egy jogi tény alakjával, ennek hatályait is megszabá. De a delegatio minden erre alkalmas alakban végbemehetett.

Ebből egy nagy horderejű következmény foly, hogy t. i. a *litis contestatio* és novatio ért minden reform a delegatio is kihat s minthogy névszerint mindkettő elvesztette szabadtató erejét, és a novatio conventionalis az animus novanditól függ, ezáltal a delegationál is minden a felek akaratától lett függővé téve.

Láttuk, hogy a delegans szerepe kettős jellegű, élesebben kifejezve, ő nemcsak *re*, hanem *animus* is szerepel; az előbbi oldal minden irányban tisztázva lévén, hátra marad még az utóbbi. Miben áll ez animus? Ez a delegatio lelke, bárminő alakban is jelentkezze ez, az a mi delegatit létesít, az a delegans utasítása = jussusa.

Jussus a rómaiaknál midőn műszó egy akaratnyilatkozat, parancs vagy autorisatio alakjában; ez okból az a jubens részéről mindkét esetben képességet tételez fel, mert mindkét esetben ő valakit egy őt érintő jogi tény végrehajtására autorisál, melynek következményeit úgy veszi magára, mintha közvetlenül ő járt volna el.

Ez eszmét már SALPIUS (*id. m. 9.—12. §§.*) penditette meg, t. i. ő kísérle meg az autorisatio eseteit a delegatioval együtt egy közös alapra visszavinni, szerzőnk ez eszmét értékesíté a kezdeményezőnél szabatosabb módon.

Ezen jussus jól megkülönböztetendő a mandatumtól, alkalmazásának köre tágabb és a jussus nem idézi elő a mandatum, viszont a mandatum a jussus egyik következményét sem, mert a jussus csak egyoldalú akaratnyilvánítás, ha pedig az, kihez intézve lett, azt magára vállalja, nem jön mandatum létre, mert a felek sem akarták ezt, utóbbi nem vállalt kötelezettséget, hanem csak egy hatóságot (*pouvoir*, nyert előbbtől; a jussus a mandatum *credendae pecunia*hez látszik közel járni, de a mandans *credendi* járulékos személy (kezes), míg a jubens *concontrahens*. Előfordulhat, hogy delegatio esetében jussus és mandatum egyesülnek, «*mais dans ces divers cas et dans toute les cas sembles le mandat et le jussus sont jnxtaposés, mais non confondus*».

E mandatum tehát, — bármily gyakran is forduljon az elő, — nem alkotja a delegatio lényegét, hanem egészen mellékes dolog.

Szóval a delegatio lényeges alkatelemei: 1. a delegatus által a delegatorius részére eszközölt praestatio; 2. a delegans akarata: jussusa-a. De e két momentum már egyebek mellett azért sem képez mandatumot, mert a mint láttuk *re* jönnek létre.

Igy kitisztulva lényeges elemeire, a delegatio a modern jogba is átvitt, csak hogy sok új törvényhozás és a code civil szerzői is, félreérték a római jogot. A két téves elv, hogy nincs delegatio novatio nélkül s nincs novatio a régi adósság elenyészése nélkül, ma mindenütt általánosan el van fogadva. Ez elvek alapján a delegatio veszélyes jogintézmény. Az bizonyos, hogy valamint a követelés, úgy az adósság is átszállhat novatio nélkül s ez a gyakorlati alkalmazásban nagy jelentőségű tételt képez.

Kár, hogy a code civil szerzői, a római jogot utánózni véelve, de azt éppen ellenkezőleg félreértve, e tételt művekből kiküszöbölék.

Ime GIDE művének tartalma.

E vázlat magában is mutathatja, hogy azon állításunk, miszerint e mű az egész világirodalomra nézve nyereségnek tekinthető, korántsem túlhajtott.

Midőn még azon véleményemnek óhajtanék kifejezést adni, hogy e mű nemcsak a romanista, hanem azon gyakran kiemelt jogász élelátással a római és modern jog között tett összehasonlításoknál fogva, bármely gyakorlati jogász részére is tanulságos és érdekes olvasmányt képez, legyen szabad kissé hosszúra nyúlt vázlatomat azon reményben befejeznem, hogy a szíves olvasó nagybecsű figyelmét nem vettem meddő munkára igénybe.

Dr. Kiss Mór,
egyet. magántanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Felebbviteli bíróságaink újabb gyakorlatából.

(Vége.)

De éppen kétségtelenül szükséges és helytelen az ezuttal elutasítás az esetben, midőn felperes a követelésének megítélésére kellő bizonyítékokat mind elő nem állította. Ilyenkor felperest ezuttal elutasítani annyit tesz, mint a ptrs 315. §-ának c) pontját és 318. §-át teljesen ignorálni. Felperes ilyenkor az alapperben nem használt bizonyítékot hozván fel, a pert másodszor perújítás nélkül kezdheti, és ha ismét elutasítatik, a 315. §. valamely pontjának alapján a pert azután — harmadik kísérletül még megújíthatja. És miért ez? Csak azért hogy felperes a perújítástól megkíméltesse ott, hol a törvény határozottan perújítást követel.

III. A budapesti kir. ítélő tábla újabb időben a perbeli ügyvédnek a ptrs 252. §-ához képest történt költségmegállapítás ellen saját nevében beadott felebbezését következtesen elfogadja és annak érdemleges elítélésébe bocsátkozik (például 1879. évi 7316. számú határozatában). A midőn pedig a perfélnek érdemleges felebbezésében a képviselői díjak csekély összegben megállapítása miatt is panasz emeltek, azt szokta kijelenteni a másodbiróság, hogy a felebbezés e része figyelembe nem vétetik, mert a képviselő ügyvéd nem felebbezett, a peres félnek pedig szabadságában áll ügyvédjét a megállapítottnál nagyobb összeggel is díjazni (p. 1878. évi 67379. számú másodbirósági ítélet). Az ügyvéd felebbezési joga tehát ezen indokolásban is elismertetik.

A kir. ítélő tábla ilyenmő határozataival a kir. semmitőszékek egészen ellentétbe helyezik magát, mert a semmitőszék 187... évi ..... sz. a. teljes ülésben hozott határozatában

«tekintve, hogy az ügyvéd az általa képviselt féllel, kinek meghatalmazása alapján van csak joga az illető perbe befolyni, e per folyamában jogilag egy személyt képez;

«s tekintve, hogy az ügyvédi díjak megállapítása iránt a bíróság az érdekelt ügyvéd egyoldalú felszámítása alapján az általa képviselt fél kihallgatása nélkül a ptrs 251. és 252. §§-ai értelmében belátása szerint van hivatva határozni, s ez okból a fél érdekeire hivatalból is figyelemmel lenni köteles»;

kijelentette, «hogy a képviselő a birói határozatoknak díjai megállapítására vonatkozó része ellen sem élhet saját nevében felebbviteli perorvoslattal». (Dtár XIII. 20.)

Ahhoz, hogy ezen semmitőszéki határozat a ptrs intézkedéseinek teljesen megfelel, ugyhiszem szó sem fér.

Nem is szándékozom tehát a kir. semmitőszék határozatának helyességét a kir. ítélő tábla ellenkező ítéletei ellenében védeni; és csak a ptrssal össze egyáltalában nem férő azon consequentiákra akarok rámutatni, melyek ama másodbirósági ítéletekből szükségképp folynak. Ugyanis:

1. Ha az ügyvéd felebbviteli joggal bír az elsőbirósági ítéletnek a költségmegállapításra vonatkozó része ellen, okvetlenül viszont magának a félnek is birnia kell ugyane joggal, midőn a költségmegállapítást tulságosnak tartja. De e joggal élnie nincs alkalmá, mert a 259. §-nál fogva az ítélet neki nem kézbesítettik. A mellett pedig, hogy a peres fél maga felebbvitellel élhessen a költségmegállapítás ellen, több ok, legalább több méltányossági ok harczol, mint a képviselő ügyvéd felebbviteli joga mellett. Mert hiszen a bíróság az ügyvédnek egyoldalú felszámítása alapján, a peres félnek minden beleszólása nélkül állapítja meg az ügyvédi munkadíjt és költségeket. Megtörténhetik pedig, és megtörténik akár hányszor, hogy az ügyvéd oly kiadásokat számít fel (a per költségei közé helyesen, de helytelenül a saját fele irányában megállapítandó költségek közé), melyeket nem ő, hanem közvetlenül a fél fedezett; így például tanudíjat, melyet a tanukihallgatásnál személyesen jelen volt fél fizetett a tanunak.

2. Az elsőbirósági ítélet magának a peres félnek nem, hanem csak a megbízott ügyvédnek kézbesítettven, midőn a másodbiróság az ügyvédnek felebbezését elfogadja, az

ügyvéd és a peres fél közötti ügyben másodbiróságilag határoz már, holott a peres félnek még az elsőbirósági határozat sem adatott tudtára olyképp, hogy az ellen, illetőleg az abban foglalt költségmegállapítás ellen szintén jogorvoslattal élhessen.

3. Ha az ügyvéd felebbezése — mint szokás — az ítélet érdemi része elleni felebbezéssel összekapcsolatik, az a törvénykezési curiosum áll elő, hogy egy beadvány az egyik félnek perorvoslatát és egyúttal az ezen fél ellenében használt perorvoslatot tartalmazza; vagy — ha más szempontból tekintjük, hogy az ügyvéd egy beadványban a fél érdekében, de egyszersmind ugyanezen fél ellen él felebbezéssel.

4. Az ügyvéd felebbezése folytán hozott másodbirósági ítéletet a ptrs 259. §-ának daczára a peres féllel már csakugyan közölni kell. Ezen ítélet ellen azután a felet szintén megilletné a felebbezési jog. De hát hogyan ítéljen a kir. Curia harmadbiróságilag oly ügyben, melyben az egyik fél még csak egy ítéletet kapott, s melyben csak egyszer volt alkalmá felebbezni? Azt lehetne erre mondani: hogy éljen a fél a másodbirósági ítélet ellen semmiségi panasszal. Igaz! tanácsnak ez helyes; és a semmitőszék legnagyobb valószínűséggel meg is semmisítené a másodbirósági ítéletet. De ez mit sem változtat a másodbirósági ítélet helyetlenségén; mert a kir. ítélő tábla csak nem akar oly ítéleteket hozni, melyek ellen a perorvoslatot csupán a semmiségi panasz képezi!

5. A ptrs 274. §-a szerint felebbvitel után orvoslatot kereshet, ki magát valamely birói határozat által sértve érzi. A felebbviteli jogorvoslat használhatása tehát nem szorítkozik a perben álló felekre; s ehez képest az ügyvéd, a mennyiben a költségmegállapítás által «sértve érzi magát», az ítélet ellen felebbezést használhatna. Másrészt azonban a semmitőszék kijelentette, hogy tüzetesen az ügyvédet saját nevében a felebbvitel joga nem illeti.

Ennélfogva némely eljáró bíróság hivatalból vissza fogja utasítani a felebbezést, a másik nem. A visszautasító végzés ellen semmiségi panasszal lehet ugyan élni, de azt a semmitőszéknek az idézett döntvényben kimondott elvnel fogva vissza kell utasítania. Tisztán az eljáró bíróságtól függ tehát, hogy az ő intézkedését a másodbiróság felülvizsgálhassa vagy se! És — a mi még különösebb, — ha a félnek és az ügyvédnek felebbezése — pedig szabálytalanul — egy beadványba foglaltatik, a két részt elválasztani nem lehetvén, a felebbezést fel kell terjeszteni s az célt ér, ellenben ha az ügyvéd külön beadványban, tehát — legalább alakilag — helyesen felebbez, ezen felebbezés az eljáró bíróság visszautasítása folytán a másodbirósághoz nem fog kerülni!

A ptrs 252. §-a teljesen indokolatlan s a törvénykezés egyik alapelveivel ellenkező intézkedést tartalmaz, mert határozatra kényszeríti a bírót az egyik félnek egyoldalú előterjesztése alapján, a másiknak meghallgatása nélkül. Összhangzásban nem áll ezen §. a ptrs 259. §-ával; és egyike a legodiosusabbaknak a bíróra nézve; mert ha — úgy mint kell — a költségmegállapításnál nemcsak a felszámító ügyvédnek, hanem hivatalból a magát nem védő félnek érdekeit is figyelembe veszi, és ha a költségeket a gyakran szédítő felszámítást megközelítőleg nem állapítja meg, az ügyvédi kar némelyeinek részéről idéetlen megtámadásoknak van kitéve.

Ezért örömmel üdvözlendi minden bírót, ha — úgy mint a ptrs tárgyában előterjesztett törvényjavaslat 233. §-a szerint — «az ügyvéd jutalomdíja és költsége saját fele irányában az illető perben meg nem fog állapíttatni».

Addig azonban, míg a ptrs 252. §-a érvényben van, egyedül azon álláspontot tarthatom helyesnek, melyet az ügyvéd felebbezésének irányában a kir. semmitőszék foglalt el.

Dr. Immling Konrád,

kir. törvényszéki bíró.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{telep}telepve .. 3 ^{ut}ut negyedévre .. 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — A telekkönyvekről. Stankay László urtól. — Válogatott fejezetek a római örökösödési jog köréből. Dr. Kiss Mór egyet. magántanár urtól. — Törvénykezési szemle: A tulajdonjogi előjegyzés után szerzett végrehajtási zálogjog hatálya. Dr. Berkovits Ferencz urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számú példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számú példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

A román kereskedelmi szerződés.

Régóta sűrű forgalmi viszonyok állanak fenn Románia és Magyarország, nevezetesen Erdély közt. Gazdasági érdekeink kölcsönös megvédése végett már kötöttünk is legújabbán kereskedelmi egyezményt (1876. évi 19. t. cz.) közvetlenül Romániával. Napról napra mind fontosabbá válik reánk nézve az, hogy mint Románia közvetlen szomszédjai ezen országnak és népének minél behatóbb és tökéletesebb ismeretével bírjunk. Szükségessé teszi ezt Romániának földrajzi fekvése, melynél fogva az keleten ugy politikai valamint gazdasági tekintetben fontos szereplésre volt és lesz hivatva.

1861. évi december 23-án hirdettetett ki Moldva- és Oláhországnak egyesítése «Románia» név alatt s azóta nem szeretik a románok, ha külföldön a Dunafejedelemségekről beszélnek.

Ugyanezen idő óta kezdték a románok mindinkább «magukat érezni». Az 1862. évi május 22-én Törökországgal általunk kötött kereskedelmi szerződést magukra nézve érvényesnek nem akarták többé elismerni és még a párizsi békét aláírt nagyhatalmak kiküldötteiből Bukarestben alakult nemzetközi bizottságoknak határozatait sem igen vették figyelembe. Kereskedőink, kivált erdélyországi iparosaink és fuvarosaink számos faggatásnak lettek kitéve. Kitiltattak a vegyészeti cikkek, a festékek, a közönséges borok, a szesz, az ecet. — Egyes cikkeknek oly intézkedések honosítottak meg, melyek általában az árunak az országból kitiltását tették lehetővé. Megemlítendő még különösen az (I. MATLEKOVITS: *Az osztrák-magyar monarchia vámpolitikája*. 137. l.), hogy főkép 1866. óta a román kormány épen a tőlünk jövő cikkek ellen irányozta törekvéseit és ezeket igyekezett lehetőleg távoltartani az országtól, a mi részben akkori politikai ellenszenvéből is magyarázható. Hosszu diplomáciai huzavona után, mely alatt sok érdekes politikai és közgazdasági kérdés merült fel, végül az 1875. évi június hó 22-én (I. az 1876. évi 19. törvénycikket) megkötötték a kereskedelmi szerződés. Ezen szerződésnek főbb intézkedései a következők:

A kereskedelem és hajózás kölcsönösen szabad és mindkét ország alattvalói szabadon letelepedhetnek a másik állam területén. Kereskedelmük és iparuk üzésében nincsenek alávetve egyéb vagy magasabb bármi nevű illetékeknek, adóknak vagy díjaknak, mint milyenek a bel-földiektől szedetnek s általán bárminemű kedvezmények a másik fél alattvalóira is alkalmazandók. Kivételt ké-

peznek nálunk a házalásra s a gyógyszerészet gyakorlására vonatkozó — és Romániában az ingatlan mezei birtok megszerzését a zsidóktól tiltó törvények és rendeletek.

Kereskedők, gyárosok és általán iparosok, kik adójukat saját országukban lefizették, e czimen a másik fél területén semminemű utólagos adófizetésre nem kötelezhetők. Az utasok szabad közlekedése semmikép sem leendő nehezítve. (Addig is tudnillik követeltetett, hogy az, ki a határt átlépi, el legyen látva bizonyos pénzösszeggel.)

Mindegyik fél alattvalói fel vannak mentve a másik fél területén mindennemű hadi szolgálattól, továbbá birói, közigazgatási vagy helyhatósági hivatalnokoskodás kötelezettségétől.

A román alattvalók nálunk és viszont osztrák-magyar alattvalók Romániában ingó s ingatlan javakat szerezhetnek s azok felett adásvevés, ajándékozás, csere, házassági szerződés, végrendelet, öröklés, vagy bármely egyéb intézkedés útján szabadon és ugyanazon feltételek mellett rendelkezhetnek, mint a saját nemzetbeliek.

A kölcsönös kereskedelem be-, ki- vagy átviteli tilalmak által nem fog akadályoztatni. Nem hozhatók azonban szabad forgalomba (hanem csak külön engedély alapján) dohány minden alakban és hadi célra szolgáló fegyverek, lőpor és hadi töltények. Tilalmi intézkedéseknek helye lehet továbbá 1. egészségügyi és rendőri tekintetből (marhavész, phylloxera sat.) és különösen a közegészségügy (cholera, pestis sat. esetében) érdekében az erre nézve elfogadott nemzetközi elvek szerint; 2. a hadi szükségleteknél kivételes körülmények közt. (A rendkívüli «contra bannum» fogalma alá tartozhatnak: lovak, nyers anyagok, élelmi szerek, pénz, gépek, sőt a kőszén is!)

A vámok nagyságát, biztosítását és beszedését illetőleg a két fél biztosítja egymásnak a legkedvezményezettebb nemzet előjogait. Ezen a nemzetközi forgalmi jogban ép oly fontos, mint tömördek complicációt szülő záradék azonban ki nem terjed 1. a határforgalomnak nyújtott kedvezményekre, 2. továbbá az esetre, ha egyik vagy másik fél más állammal vámegységre lépne.

A «Meistbegünstigungs Clausel» utóbbi időben a kereskedelmi szerződésekbe általánosan fel szokott vétetni. Akadtak annak heves ellenzői és védői is egyaránt. Történeti keletkezését láttuk már e tanulmány első cikkében.

A kik ezen clausulát ellenzik, következőképen okoskodnak. Ezen záradék egyáltalán nagyon tág, határozatlan tartalma és napjainkban már túlélte magát Ily záradék semmit sem old meg és csak azért vétetik fel, mert az egyik szerződő állam nem bizik a másikban. Napjainkban nem általános, hanem minél részletesebb kereskedelmi szerződések kötendők s ezek ne alapuljanak a viszonyosság, hanem a *compensatio* elvén. A záradék hagyassék el, mert a mi az egyik nemzetre kedvezmény, az sokszor a másikra nézve nem az.

Ezekkel szemben ki kell emelni, hogy a kereskedelmi szerződéseknek legkiválóbb előnye abban áll, hogy a forgalmi viszonyokat a szerződés tartamára *stabilisálják*. De minthogy minden állam igyekszik minél több kereskedelmi szerződést köthetni, következik, hogy számtalan intézkedés lép hatályba. A clausulának az a rendeltetése, hogy ezen zürzavarból kisegítsen s hogy a különféle intézkedéseket lehetőleg ismét egységes szerződésre redukálja. De a záradék azon további haszonnal is jár, hogy ha valamely állam *később* más államoknak nagyobb consequentiákat nyújt, ezeknek élvezetébe egyidejűleg a clausulát nyert állam is lép és így kikerültetik az, hogy oly szerződés, mely ma előnyösen kötöttet, ne váljék hátrányossá olyan szerződések folytán, melyeket a velünk szerződési viszonyba lépett állam később más államokkal kötne. (L. mindezekről bővebben *Vámügyi tanulmányok* című s a vámpolitika theoriáját tárgyzó dolgozatomat a *Nemzetgazdasági Szemle* 1877. évfolyamában.)

Ujabban nevezetesen Luzatti, olasz vámpolitikus törekszik rámutatni, hogy kivált határforgalmi könnyítések címén mekkora rést lehet törni a záradék elvén.

A román határszéli forgalom érdekében nyújtott kedvezmények a román szerződéshez csatolt pótokmányban foglalvák, a mire e helyütt elégséges legyen egyszerűen utalni.

Általában pedig *vámmentesek* a román szerződés értelmében a Romániába való bevitelnél következő áruk: gabonaneműek általán, petroleum, épületfa, vasásvány, nyers vas és acél, nyers bőrök, kőszén, könyvek és egyéb irodalmi és műtárgyak, kísérleti műszerek és készülékek, mindenféle gépek, faggyu és abból származó termények, festő anyagok s az iparnak szükséges vegyészeti termények.

Lekötötték a szerződés tartamára a Romániába való bevitelnél fizetendő vámok a következő cikkekre nézve: cukor, sör, lepárolt szesz italok, (melyeket szomszédjaink legjobban szerettek volna egyszerűen kitiltani), viasz, stearin- és csetvelő-gyertyák, szappan, papiros és papirosárak, gyapjuszövetek, pamutárak, bőr és bőrmunkák, kaucsukárak, famunkák, üveg, ásványvizek, mű- és hangszerek és kész festékek.

Végül vámmentesek a Romániából való kivitelnél: só, dohány, liszt, könyvek, bor, ecet, pálinka, szesz, sör, petroleum, Romániában ásott bányatermékek és «produits manufacturés en général».

Az itt elő nem sorolt többi árucikkeink 7%-nyi értékvánknak megfelelő *specificus* (azaz súly- és egyéb mérték) vámot fizetnek, a mint azokat az e végből egybehívott «commission mixte» megállapította.

Mindezen kellékeknek és feltételeknek megfelel az 1878. évi január hó 13-áról hatályban levő új román *vámtarifa*. Megjegyzendő azonban, hogy ezen a francia rendszer szerint készült tarifában az értékvánoknak súlyvánokká való átszámítása több cikkekre nézve nem sikerült, a mi forgalmunknak sokszor igen nagy bajt okoz. Ezen cikkek: *borok* (érték szerint 5½%), — illatos vizek, pipere-szappan, mindenféle kenőcsök és pomádék, a külön meg nem nevezett vegyészeti termékek, phosphorsók, cserzőanyag-kivonatok, kakas- és sastollak, *bőr-kéztyűk*, indiai és török sálók, sima selyemkelmék, selyemcsipkék (blondes), pamutcsipkék, egyes és czérnázott fonalak lenből és kenderből, hollandi fehérített vászon lenből, asztalnemű és háztartási fehérnemű, tüll és csipkék lenből, selyemárak, kész *ruházatok* és fehérnemű, katonai fővegek, úrlapok és látogató jegyek, fali naptárak, *játékkártyák*, feldolgozott féldrágakövek, mindenemű *csecebecsék* (objets de fantaisie), platirozott ötvös munkák, fémszövetek, áruk öntött vasból, finomabb

ágyak és szobabutorok vasból, bádogárak, finom áruk vasból és aczélből, karos-székek és más kereken járó készülékek betegek számára és általában minden apró kézi kocsi, borseprő, lobbanó és robbantó anyagok a lőpor kivételével, hajmunkák, borostyánkőárak és sok egyéb apró áru (mercerie et tableterie) mindezek érték után 7%) — végül zongorák és pianinók (6%) és minden egyéb hangszerek (érték után 5%).

De térjünk vissza a kereskedelmi szerződéshez. Szükségesnek tartottam ezeket, mint tényleges pénzügyi jogunk kevésbé ismert, de nagy gyakorlati fontossággal bíró intézkedéseket e helyütt tárgyalni.

A vámügy szabályozása mellett különösen hangsúlyozandó még a községi adók (octroi) rendbeszedése (l. MATLEKOVITS: az i. h. 150. l. és köv.) Voltakép az octroiügy nem is nemzetközi szerződésbe való, mivel a községi fogyasztási adók az Európaszerte divó jelenlegi adórendszer mellett nem igen korlátozhatók. Miután azonban Románia, a mit vesztett a vámon, octroi révén igyekszik pótolni, négy évi tapasztalás után mondhatni, hogy a szerződésnek erre vonatkozó határozatai korántsem elégségesek és Romániára való forgalmunkra nézve felette hátrányosak. Különösen italok és folyadékok (bor, szesz, sőt még a syphonok is), továbbá tápszerek, fűtőszerek (melyekhez a románok még a gyufát is szeretnék számítani) és takarmányanyagok az egyes községekbe való bevitelnél roppant octroinak vettetenek alá. A reclamationalis eljárás csak ritkan indítatik meg és ekkor is csak hosszú tárgyalások után adják meg magukat a román hatóságok — tudják ezt a Predeálon tul. A forgalom tehát inkább türi a kelletinél nagyobb adót, sem hogy a reclamatiót kockáztatná, melylyel a kereskedő csak ellenségeit felbőszíti.

A szabad forgalom elve alól csupán egy kivételt tartott fenn magának Románia a legújabb időkig, tudniillik nem engedi, hogy a zsidók ingatlan mezei birtokot szerezhessenek. Midőn Romániában utaztam, a hányszor csak lehetett, kérdezősködtem, mi lehet oka ezen ellenszenvnek a zsidók ellen. A városokban láttam megférnek a legtarkább nemzetiségek. Itt az élelmes román, örmény, görög, német, angol s. a. t. kereskedő tud valahogy megküzdenni a zsidó elemmel, jóllehet azok is elismerik ennek rendkívüli tehetségeit. De a vidéken! A vidéki lakosság, kezdve a paraszttól a fényes nevű bojárjig, ritka kivétellel mind el van adósodva. Tessék, azt mondják, megadni a zsidóknak a jogot, hogy mezei birtokot tulajdonul szerezhetnek, és — holnapután egész Románia zsidó kézben van. És miért nem adja meg a zsidóknak ezen jogot Oroszország — e kérdéssel választolt nekem egy igen intelligens, de telivér román képviselő, — miért nem kényszerítette a berlini szerződés a minden oroszok czárját arra, hogy a zsidók egyenjogúságát ismerje el. «Sok zsidó és sok ügyvéd, ez Romániának legnagyobb baja.»

«Lássa, uram», feleltem neki «ez a baj megvan nálunk is. A mi az ügyvédek tulságos számát illeti, hála Isten, nálunk ebből oly visszás és szomorú állapotok nem folynak, mint önöknél. Különben ezen könnyen segíthetni az ügyvédi oklevél elnyerhetésének kellő szigorításával. Kezdenek továbbá az aristokratia tagjai rendszeresen előkészülten foglalkozni a földmívelés, állattenyésztés, erdészet, bányászat és gyári ipar egyes ágaival és állittassanak fel jóra való szaktanodák minderre. A jómódu polgárság szereti utánozni az aristokrátiát. Ám legyen ez példaadó! És merek fogadni Önnel, öt év múlva másképp állunk.

A mi pedig a zsidókat illeti, meggyőződése az, hogy itt csak a *teljes* szabadság segíthet. Nyomás ellen-

nyomást szül — ne csodálkozzanak ezen. Inkább ismerjék el, hogy bámulatraméltó faj az, mely évezredek óta így tudta magát fentartani és ennyire fejleszteni. A pharáo kiüzte volt a zsidókat országából és ime, sok ezer év múlva a zsidók (Rothschildnak volt legnagyobb része benne) kiűzték a pharaót (khedivét). Be kell hozni a teljes egyenjogúságot és különösen a *polgári házasságot* — és pedig *minél előbb*. A mig mi különbséget teszünk, nem mondom, keresztények és nem keresztények, hanem még katolikusok, görög keletiek, lutheránusok és kálvinisták között is, — csodálkozhatunk-e azon, hogy a statisztikailag elismert kiváló tehetségű és vas kitartású zsidó elem lassankint ennyire emelkedett, a nélkül, hogy itt megállni akarna. Fontos politikai és társadalmi kérdés ez, melynek végleges megoldását elodázhathatni ugyan, de minél későbbre hagyják, annál kisebb lesz majd a haszna.

Dr. Herich Károly.

A telekkönyvekről.

(Vége.)

Nehézségek a régi helyszínelési telekkönyveknek az új birtokrendezések és birtokszabályozások folytán szükségessé vált átídomításánál; ezen nehézségek eloszlatására vonatkozó nézetek és teendők.

A birtokrendezések és szabályozások, u. m. tagosítás, arányosítás, urbéri birtokrendezés, s erdő elkülönítés által változást szenvedett birtokállapotok, az 1864. évi szeptember 13-iki 14035. és 1864. szeptember 22-iki létezett helytartó tanácsi, továbbá az 1869. évi április 8-án 2579. szám alatt kelt magy. kir. igazságügyminiszteri rendeletek által egy ujonnan készített telekkönyvek által rendeltetvén: hogy telekkönyveink a közhitel érdekeinek megfelelően, és hogy adóföldkönyveink a közhitel érdekeinek megfelelően és hogy adóföldkönyveinkkel kapcsolatban az ingatlan javak értéke is szorosabban meghatározható legyen; ezen a közszükség parancsolta átídomítást helyesebben az új telekkönyvek elkészítését, épen az említett fontos tényezők tekintetéből mielőbb be is kell végezni.

Hogy ezen munkálatok nálunk most folynak leg-erősebben, és hogy ezen átídomítás mégis sok községre vonatkozólag hátra van: ennek okai a telekkönyvi hatóságok és telekkönyvi személyzetnek munkával való túlterheltségén kívül még másutt is keresendők.

Az 1848-iki év előtt tagosított és rendezett községek helyszínelési munkálataira vonatkozólag be kell ismerünk, hogy azok nagyon hibásan és hiányosan vannak teljesítve.

Az 1851., 1852., 1853. és 1854-iki években megejtett helyszínelések szintén nem felelnek meg a telekkönyvi rend postulatumnak — következményeinek; — mert az ekkor megejtett helyszíneléseknél nem a birtokszabályozási munkálatok: hanem — és legtöbbször — az 1851-ik évben szerkesztett és megállapított, a földadókra vonatkozó — hasonlóan hibásan szerkesztett birtokívek vétettek alapul.

Ezen hibásan, hiányosan és felületesen eszközölt munkálatoknál a birtokoknak ténylegesen megfelelő birtoki vázlatrajzok, továbbá a birtoklapon a részletek kiterjedései, a térmértékek, mint nélkülözhetlen kellékek teljesen hiányoznak.

A jelzett időkből a centralizáló és germanizáló abszolút kormány emberei, eltekintve attól, hogy a telekkönyvi intézmény iránt, mint minden új intézménnyel szemben ha még oly jó és üdvös is, történni szokott, népünk ellenszenvvel viseltetett; magok is sokat rontottak ez intézmény édes hazánkba való átültetésének viszo-

nyain. A helyszínelő catasteri — de nem érthető alatta a *hitellekkönyvek* elkészítésével foglalkozók helyszínelési bizottmányok legtöbbször idegen ajku és nemzetiségű tisztviselők — bizalmat nem ébresztő eljárása, a félelem, hogy a helyszínelési munkálat csupán a földadó emelésére czéloz, az egykedvűség, s az akkor még közel elmúltban lezajlott 1849-iki események miatti fájdalom szülte elfogultság; a körülmény, hogy a magyar ember birtokát idegen származású, nemzetellenes tisztviselők, kik a helyszínelésre kiküldve valának, fel sem — vagy csak lépéssel mérték, azt egy csósznek vagy más tudatlan embernek bemondása után vették fel: mindezen körülmények szintén határozott okai telekkönyvi nehézségeinknek.

Mindezek folytán most nem csak azon községek, melyek az 1848-ik év után lettek szabályozva és rendezve; hanem az 1848-ik év előtt szabályozott és rendezett községek ingatlan állományainak újbóli felvétele, aggályok esetében helyszínelése, s az azokra vonatkozó telekkönyveknek átídomítása is mellőzhetlen szükségé vált.

Miután pedig az 1869-ik évi április hó 8-án kelt magy. kir. magas igazságügyminiszteri rendelet 2-ik §-a világosan és felelősség terhe alatt rendeli:

a) Hogy a régi birtokból semmi ki ne maradjon;
b) hogy a régi birtok helyébe kiosztott új birtok a telekkönyvi tulajdonos nevére vezettessék be;

c) hogy a régi birtokra szerzett dologbani jogok az új birtokra átvezettessenek és azok az átalakítás következtében csorbát ne szenvedjenek.

Hogy ezen rendelet postulatumnak elég tételhessék, a tapasztalat által felfedezett hiányokat, s ezeknek orvoslására vonatkozó nézeteimet következőkben jelzem:

Tekintve, hogy jelenben az összesítési földkönyvekben előforduló jogcím, mely a tulajdon kérdésénél egyedül mérvadó, az átalakított telekkönyveknél semmi tekintetbe nem vétetik;

tekintve, hogy az 1869-ik évi április hó 8-án kelt 2579. számú igazságügyminiszteri rendelet 3-ik §-ában körvonalozott ama rendelet, mely kötelezi: hogy az egyéni birtok jelenlegi állapotának felmérésével a birtokrészleteknek a telekkönyvben és a telekkönyvi vázlatrajzokban előforduló helyrajzi számaikat megtartva, különösen a kihasítási tervet akképp szerkesztessék, hogy belőle biztosan ki lehessen tudni, mely új birtokrészletek léptek a telekjegyzőkönyvnek birtoklapjain bevezetett régi birtokrészletek helyébe, s mily más változások történtek a szabályozás folytán a korábbi birtokkal? egyik mérnöki munkálatnál sincsen megtéve;

tekintve, hogy a majorsági zsellérek, kik tulajdon felülepítménnyel bírnak, a földes urnak belsőségén, az összesítési munkálatokban nincsenek kitüntetve, hanem a zsellérek használatában lévő összes belsőség a földesuraság belső birtokának térmértékében foglaltatnak;

tekintve, hogy az egyes egész urbéri telek nem egy birtoklapon van a helyszínelési munkálatokban felvéve, hanem négy, öt, sőt több telekjegyzőkönyvi betéti könyvekben is, $\frac{2}{8}$, $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{5}{16}$ stb. részletekben; holott az összesítési földkönyvben egyesítve, osztatlanul fordulnak elő, s így ezen egyesített birtokokat mégis minden egyes telekjegyzőkönyvben, egymásrai hivatkozással, s a mennyiségnek kitüntetésével kell bevezetni;

tekintve, hogy az összesítési munkálat sok határnál egyedül a szántóföld, rét és legelőre terjesztetik csupán ki, s az erdők és puszták szabályozása mellőzöttetik: miből azon hátrány támadt, hogy az erdőségek a valódi térmértékkel elő nem tüntethetők, s így azokat a legelső helyszínelési állapot szerint kell meghagyni;

tekintve, hogy a minden egyes községnél a belső ségek az összesítés utáni munkálatba ujonnan nem vétettek be, s nem mérettek fel, hanem csak a birtokrendezés előtti (anteregulationalis) térképekből rajzoltattak le, s így az időközbeni változásokat az összesítési térképek nem tüntetik elő; elvégre

tekintve, hogy az eperjesi kir. törvényszék területéhez tartozó telekkönyv még 1856 ik évi márcz hó 1-én nyílt meg, s így mint a hazában a legrégibb közé tartozó telekkönyv, — (ezelőtt sárosmegyei törvényszéki telekkönyv) — a modern elvek szerint szervezett, de az átalakítás szükségességét első sorban igénylő — foglalt helyet; s ezek szerint mint a modern értelemben vett legrégiebbekhez tartozó sok birtok- és tulajdon-változásnak, tehertétel-bejegyzéseknek, kitörléseknek, felülkebelezéseknek, le- és hozzájegyzéseknek stb. stb. volt kitéve, elannyira: hogy $\frac{1}{4}$ urbéri teleknél is ivekre terjedt a betéti telekjegyzőkönyv; miáltal az átnézet annyira nehezítették, hogy a legszakavatottabb embernek is sok időrabló fáradságába kerül, míg a keresett birtoknak tulajdoni és teherállapotját a vonatkozott telekrészre kitudja.

Indokolt egyéni nézetemet és javaslatomat tehát ezen előtűntetett hibák és hiányok tekintetében következőkben foglalom egybe:

1-ör. Hogy az új telekkönyvek készítésénél, vagy a régiek átídomításánál a jogcím kellő figyelembe vétessék.

2-ör. Hogy az új telekkönyvekre vonatkozólag az 1869. évi április hó 8-án kelt s idézett igazságügyminiszteri rendelet fennebb hivatolt követelménye a mérnök urak által szigorú figyelemben részeltessék.

3-ör. Hogy a majorsági zsellérek tulajdonát képező felülepítmények a földesurasság belső ségi birtokától elkülönítve, a felülepítmény talajának térmértékével külön telekjegyzőkönyvbe vétessenek.

4-er. Hogy tökéletesség szempontjából az összesítési munkálatok az erdőkre és pusztákra is kivétel nélkül kiterjesztessenek.

5-ör. Hogy úgy a kül mint belbirtokoknál könnyebb átnézet, könnyebb birtokszerzés, valamint a hitel érdekében a régi telekjegyzőkönyvek érvényen kívül helyeztessenek az átalakítás alkalmával, és azok helyett a létező tényleges (positiv) birtokviszonyoknak megfelelő pontos adatok vétessenek csupán fel az új telekkönyvbe.

6-ör. Hogy szigorúan csakis a fennálló tehertételek vétessenek által az új telekjegyzőkönyvekbe; minden fölösleges, csupán az értelmet és könnyebb átnézetet zavaró bekebelezések, felülkebelezések, s kitörlések gondosan kihagyassanak.

Ezen előadottak nyomán célszerűbbnek vélném az átalakításokat — nem csak pontosság, de költségkimélés tekintetéből is a „telekzeti munkálatok” szerint elkészíteni, illetve az új telekkönyvek ily módon való összeállítását fennsőbb helyen elrendelni, s azt mielőbb törvény által szabályozni.

A telekzeti munkálatok ugyanis az illető község vagy pusztabirtok (praedium) határát az erdőségekkel együtt, s a belső ségeket igen pontosan ábrázolják; és minthogy a térképek az államnyomdában készítettnek: azok lemásolásának, s a másolathoz való vászon beszerzésének szükségessége is fölöslegessé válik. Minthogy továbbá a telekzeti térképen foglalt egyes birtokrészletek jelző számai sorrend szerint fordulnak elő, s minden egyes földbirtokrészlet a tetteleges birtoklás szerint felosztva tüntetett ki: ezek minden telekkönyvi munkálatnak mellőzhetlen anyagát képezik.

Ezek szerint a régi telekkönyveknek átalakítása az összesítési munkálatok mellőzésével tisztán csakis a telek-

zeti munkálatok alapján eszközölthetnének a legcélszerűbben; mi által azon cél is éretnék el: hogy a telekkönyvek az egyes birtokrészleteket pontosan tüntetnék elő úgy, hogy minden birtokrészlet átruházásánál, melyről az adóhivatal is értesítettik: a pontos átruházás — a helyrajzi számoknak egyöntetűségénél fogva, úgy a birtoklejegyzés, valamint az adóra nézve pontosan kereszttől vitethetnék.

Mindezen, a telekkönyvek hitelességéhez és tökéletességéhez föltétlenül megkívántató munkák pedig akként fogantatassanak: hogy a hol az előmunkálatok megtétele — habár a kétségek eloszlatása tekintetéből is — szükségesnek mutatkozik, ott az kivétel nélkül a helyszínen megejtessék. Az átdolgozás befejezése a fennebb hivatkozott 1869-ik évi április hó 8-án kelt igazságügyminiszteri rendelet 14-ik §-a a hitelesítésről, s az ehhez szükségelt edictalis hirdetményről különben is intézkedvén: az új telekkönyveknek hiteles voltáról úgy a tulajdonos, valamint a hitelező ugyancsak a hitelesítésre tűzött határnapon, s azon belül meggyőződést könnyen szerezhetnek.

Zárszó.

Tapasztalataimat röviden előadván, kötelességemnek tartottam telekkönyvi intézményünk körül — gyorsan orvoslandó hibákra és hiányokra belátásom szerint reá mutatni, s ide vonatkozó szerény javaslataimat is elmondani; mert a további teendőknél célszerű telekkönyvi törvények, vagy legalább igazságügyminiszteri rendeletek általi szabályozása oly halaszthatlan feladat: hogy ezt még a polgári törvények codificatiója előtt akár a törvényhozó testületnek, vagy legalább a magas igazságügyminiszterium telekkönyvi osztályának elő kellene vennie.

Itt rendezendő birtokviszonyokról, köz- és jelzálogi magán hitelről, s közelebbről a telekzeti munkálatok tökéletesebb és pontosabb teljesíthetőségéről van tehát a szó; itt nemcsak a telekkönyvvezető tisztviselők munkájának egyszerűbb, s célirányosabb berendezésére, nem csak egyes állampolgárok, — de a nagy közönség — sőt az egész nemzet érdekei forognak kérdésben, és kérdésben forognak különösen sokat szenvedett anyagi érdekeink.

Nehézségekkel mindenütt találkozunk; de ezen nehézségek engem, ki telekkönyvi intézményünket testi és szellemi erőimmal szolgálni szeretem, és ki nemzetemnek szellemi életét parányi erőimmal gyámolítani szent kötelességemnek tartom, nem riasztottak vissza: hogy észrevételeimet, s tapasztalataimat a nyilvánosság terén elő ne adjam; mert tudom azt, hogy:

„Az igazság mindig hasznos annak, a ki hallja.”

Stankay László.

Válogatott fejezetek a római örökösödési jog köréből.

III. Usucapio pro herede.

Van-e jogász, ki ne ismerné azon felfedezés óriási horderejét, melylyel az évszázadok hosszú során át elrejtve hevert Gaiusi kézirat felfedezői a jogtudományt megajándékozták?

És mégis, ki tagadhatná, hogy az új felfedezés fénye nemcsak világított, de néhol vakított is. Kik szivesek voltak azon nagyérdemű jogvitát figyelemmel kísérni, melynek vázlatát e becses folyóirat hasábjain adni szerencsés voltam, emlékezni fognak még arra, hogy egy, mondhatni az egész kötelmi jog szaktételét képező s az újabb doctrinában kizárólagos uralomra jutott, de a kényszert nem tűrő élet fejlődő viszonyai által manap már oly ferde világításba helyezett elmélet, mely a vagyoni értéket a kötelezettség fogalmának

nélkülözhetlen eleme gyanánt állítja oda, megszilárdulását egyenesen a Gaius institutiók egy helytelenül felfogott helyének köszöné. És évtizedek során át hódolt annak elmélet és gyakorlat egyaránt, míg napjainkban egyes hangok kezdtek az ellen felemelkedni, végre pedig IHERING fellépése annak alapját, — szerény vélekedésünk szerint — el is vonná.

Igy van ez nem egy más kérdéssel, így azon intézménnyel, melynek megvilágítására e sorokat szántuk.

De míg a legtöbb esetben a hiba egyes tételekből vont helytelen következtetésekben birja alapját, kérdésünknel egy sokkal sajátosabb jelenséggel van dolgunk, mert itt a vétség ép abban áll, hogy íróink mellőzve a miért és hogyan, tehát azon kérdéseket, melyek az intézménynek az élet közepette elfoglalt állása után kutatnak és beérve Gaius egyébként elégséges támpontot nyújtó leiratának száraz adataival, konstruáltak egy oly intézményt, mely ismét egy hatalmas példánnyal szaporítá azok számát, melyek ily alakban, ily felfogásban visszaadva, csakis arra lehetnek alkalmasak, hogy a régi római jogok, a meglepő természetes jogérzék, az erőteljesség, következetesség és helyes uton járó gyakorlati iránylatnak ránk, igenis ránk nézve kiapadhatlan forrásu iskoláját, a curiosumok egy gyűjteményévé tegyék?

Gaius II. 52. és köv. §§-ban foglalt leírásából olvassuk, hogy a legrégibb jogban az örökség (hereditas) a hagyatéki tárgyak egy évi birtoklása útján, tekintet nélkül jó hiszem és érvényes jogczimre, bárki által, — ki csak testamenti factioval birt, — elbirtokolható volt.

És a legtöbb bíró ennyivel beéri. A laicus alig állhatná meg, hogy legalább megütközését ki ne fejezné egy ily jogintézmény felett, hisz az ő elfogulatlan szemeiben egy ily jogállapot örületesnek tűnnék fel, a tudós jogtörténész ellenben feljegyzí, rendszeres alakba önti adatait s ezzel feladatát megoldottnak véelve — visszavonul.

Ki kétségeskedik állításunkban, vegye elő a római jog egész tankönyvirodalmát, az irodalom azon ágát, melynek hivatása a pályája kezdetén levő jogásznak a jogintézmények világosan körvonalozott fogalmát és alapgondolatait adni és meg fog győződni arról, hogy olvasmánya befejeztével önkénytelenül fog támadni öntudatában egy kielégítetlenül maradt kérdés, ez pedig: miért és hogyan keletkezett és állhatott fenn egy ily intézmény?

Folyamodjék azután az egyébként oly gazdag, de fájdalom kérdésünket és illetve ennek eredményét illetőleg elég soványnak nevezhető monographicus irodalomhoz és mi lesz a kutatás eredménye, ismét itt van a kérdés: miért, hogyan?

Czikksorozatunk megkezdésekor volt már szerencsénk a jogtörténet hivatása és módszere tekintetében egy pár futólagos megjegyzést tenni. Tökéletlenség és nem egyéb, ha a jogtörténész beéri az ismert abstract jogtételek egybeállításával. Így a római jogot bizonyára senki meg nem fogja érteni; a holt szabályok mellé be kell vonnunk az élet reális tényeit — népjellemvonást, miveltségi fokozatot stb. és gondosan kell ezekkel is számolnunk. Ily alakban kell hogy a mult a történész subjectiv szellemében újból felelevenüljön! Minden egyes jogszabálynál fel kell neki keresnie annak célját és előfeltételeit és ezért csakis az fog a mult idők jogintézményeiről tiszta képet adhatni, ki a gyakorlati élet mértékével mérlegeli azokat. Más szavakkal, itt van ismét a «miért és hogyan».

Ezek azon kérdések, melyekkel itt az usucapio pro herede szempontjából foglalkozni akarnánk s minthogy e sajátosabb intézmény körüli kutatásaink arra vezettek, hogy az nem egyéb, mint a régi római jog egy fel nem ismert, holott szerény véleményünk szerint evidenter igazolható alapjellel vonásának egy egyes jelensége, előre is bocsánatot kell kérnünk, ha — ez alapjellel vonás nagyjában való kimutatását célba véve tárgyunk

szoros határaitól eltérni látszanánk. És ha sikerülend állításunkat beigazolnunk, úgy az erre fordított munka csakis üdvösnek lesz nevezhető, hisz egy jogrendszer egyetlen alapjellel vonásának kiemelése gyakran száz egyes elütőnek látszó jelenség kulcsát szolgáltatja kezeink közé és legyen szabad hinnünk, hogy az általunk kiemelendőnek is meg lesz azon érdeme, hogy számos a jogrendszer különböző terein feltűnő és részben meg nem magyarázott jelenséget, egy közös szempont alá hoz.

Most bocsássuk előre az usucapio pro heredere vonatkozó jogszabályoknak egy kis történelmi vázlatát, ez lesz a körrajz, melyet aztán az élet reális tényeinek, a miért és hogy annak bevonásával árnyékolnunk kell.

A főforráshely, melyből az intézményre vonatkozó szabályokat, történelmi fejlődésének menetét megismerjük, Gaius fennebb id. helye. Hadrian korát követőleg az intézmény már annyira leélte magát, hogy mindaz, mint arra vonatkozólag a Iustiniani gyűjteményben találunk (a digesták és codex idevonatkozó rövidke czimei: D. tit. pro herede vel pro possessore 41. 5. C. tit. de usucapione pro herede 7. 29.) csupán arra emlékeztetnek, hogy ez intézmény egykor létezett, de eredeti jelentőségét teljesen elveszté.

Gaius II. 52. s köv. §§-ban azonban azt oly kimerítően vázolja, hogy leghelyesebbnek véljük saját leírásunknál az ő eszmemenetét, — pótlólagos megjegyzéseink beillesztésével, — követni. Jellemző mindjárt az, — s e pontra még vissza fogunk térni, — hogy Gaius az intézmény leírása előtt az usucapio és kellékei vázolásával foglalkozik s e tárgyat bevégezve az 52. §-ban az usucapio pro herede-t, mintegy, az usucapio kellékei alól laza kivételt képezni látszó intézményt szövi be, mondván: «viszont megtörténhetik» (rursus ex confrario accidit) «az is, hogy valaki tudva idegen dolgot elbirtokolhat» és ez eset az, midőn valaki egy oly hagyatéki dolgot, melynek birtokát az örökös még meg nem szerzé birtokába vesz; ez az usucapio pro herede.

Ez intézménynek, — folytatja Gaius az 53. §-ban, — oly széles alkalmazási köre van, hogy még az ingatlanságok is egy évi időtartam alatt elbirtokolhatók. De hogyan lehetséges ez? Erre felel ő az 54. §-ban: Hajdan azt vélték, miszerint az örökségi tárgyak egy évi birtoklása által mintegy maga az örökség birtokoltatik el. A XII. táblás törvény pedig azt határozá, hogy ingatlan dolgok (soli res) két évi, — minden egyéb dolgok (ceterae res) pedig egy évi időtartam alatt birtokolhatók el; minthogy az örökség (hereditas = az ideális alanyi öröklési jog) nem vehető ingatlanak, mert nem is testi dolog, úgy találták, hogy az, ezen egy évi időtartam alatt elbirtokolható «ceterae res» közé tartozik. Később aztán el lett ugyan ismervé, hogy maga az örökség nem s csakis az egyes hagyatéki dolgok képezhetik az elbirtoklás tárgyát, mégis az utóbbiakra kivétel nélkül, tehát az ingatlanokra nézve is az egy évi elbirtoklási idő maradt fenn.

Most aztán az 55. §-ban felveti már Gaius azon kérdést, hogy mi lehet annak oka, hogy a jog egy ily «erkölcstelen birtoklást» («tam improba possessio») szentesített? Ő azt mondja, hogy azok a régiek abbéli törekvésében leli alapját, hogy a hagyatékok mielőtt birtokba vétessenek, hogy minél hamarabb legyen valaki, ki az akkor oly kiváló figyelemben részesített sacratat teljesítse és a kivel szemben a hitelezők követeléseiket érvényesíthessék.

A következő 56. §-ban aztán kimondja, hogy a birtok és elbirtoklás e neme nyereséges, «lucrativa»-nak is nevezetik, mert ennek segélyével valaki tudva idegen dolgot nyerhet el. Az ő korában azonban — folytatja az 57. §-ban, már nem előnyös az többé, mert Hadrian császár alatt egy senatus consultum lett hozva, melylyel az ily elbirtoklások revocálva lettek, a mennyiben az örökös a hereditatis petitio segélyével épugy visszakövetelheti a dolgot, mintha az el

sem birtokoltatott volna. Végül az 58. §-ban hozzáteszi, hogy szükségképi örökös létében ipso jure pro herede usucapionak van helye.

Ime Gaius leírása, mely első tekintetre láthatólag intézményünk dogmaticájának meglehetősen kimerítő vázlatát adja.

Egyike az a jus civile legősibb intézményeinek. Ez állításunk valósága kitűnik az 54. és 55. §§-ból; előbbinek «olim» kifejezése és ehez véve a következő fejtegetések tar-

talmát, melyekből első tekintetre kitűnik, hogy az intézménynek nyomban a XII. táblás törvényt követőleg kellett fellépnie, mert hisz ennek interpretatiojára támaszkodik és hézagait volt hivatva kiegészíteni és ide vonva az 55. §-«veteres» kifejezését, alig fér kétség azon állításunkhoz, hogy itt egy a XII. táblás törvény alapján közvetlenül fejlődött szokásjogi intézménnyel van dolgunk.

(Folytatása követik.)

Dr. Kiss Mór,
egyet. magántanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A tulajdonjogi előjegyzés után szerzett végrehajtási zálogjog hatálya.

A *Jogt. Köz. f.* évi 44-ik számában a nagyérdemű szerkesztő urtól egy «végrehajtási jogeset» cím alatt közölt cikkben, — melynek különbeni tartalmát lehetetlen kétség alá vonni — az állítatik, hogy de lege lata a tulajdonjog előjegyzése után, akár a bekebelezett, akár az előjegyzett tulajdonos ellen szerzett végrehajtási zálogjoggal bíró hitelező árverést mindaddig nem kérhet, míg a tulajdonosok egyikének nem tetszik az ideiglenes tulajdonjogi állapotot megszüntetni és ennél fogva ily esetben, ha sem a bekebelezett, sem az előjegyzett tulajdonos az előjegyzés kitörlésére vagy igazolására évekig nem tesznek lépést, a végrehajtási zálogjoggal bíró hitelezők nem tehetnek egyebet, mint a tulajdonosokkal farkas szemet nézni.

Fájdalom, ez a fennálló állapot, de nem «de lege lata», hanem a bírói felfogás helytelensége folytán. Megmondom miért?

Ugyanis mire alapítja a bíróság abbéli nézetét, hogy csak a tulajdonosok egyike és nem a végrehajtási zálogjoggal bíró hitelező kérheti az előjegyzés igazolását vagy törlését?

Az előttem ösmeretes indokok következők:

1-ször. Mindenki és így a hitelező is csak azon jogot nyerheti, mit azon helyzetben, mely az ingatlanra nézve akkor midőn jogát szerezte, fenállott — nyerhetett, és ha ez reá nézve hátrányos, sérelemtől még sem panaszkodhatik, mert ezen elv annyira uralja telekkönyvi intézményünket, hogy törlési pert is csak az indíthat, ki nyilvánkönyvi jogai-ban szenvedett sérelmet, ilyennek pedig a későbbi rangsorozatu hitelező nem tekinthető.

2-ször. A mint csak a bekebelezett tulajdonos adhat engedélyt a tulajdonjog előjegyzések igazolására, ugy az előjegyzés törlésének kérelme is csak őt mint közvetlenül jogosítottat illetheti; továbbá a mint csak az előjegyzett tulajdonos beleegyezése vagy mulasztása adhat okot az előjegyzés törlésére, ugy az előjegyzés igazolásának kérelme is csak őt mint közvetlenül jogosítottat illetheti.

3-szor. A telekkönyvi rendtartás 120. §-nak taxativ felsorolásai közt nem foglaltatik a végrehajtási zálogjoggal bíró hitelezőnek abbéli jogosítványa, hogy ő a tulajdonjog rendezését a tulajdonos megbízása nélkül kérvényezhesse.

4-szer. Nincs törvény mely megengedné, hogy a végrehajtási zálogjoggal bíró hitelező az árverés elrendelését akadályozó tulajdonjogi előjegyzésnek akár igazolására, akár törlésére szükségelt lépéseket *ön maga nevében* folyamatba tehesse.

Mindezen indokokból csak az kétségtelen, hogy törvényben sehol sincs kimondva, hogy a tulajdonjog előjegyzése által az ingatlan oly dologgá változik át, melyet a tulajdonjogi előjegyzés után végrehajtási jogot szerző hitelező *ön maga jogán* követelésének kielégítése végett *árverés alá nem vihet*. Minthogy pedig ez a törvényben kimondva nincs, ennél fogva az ellenkező felfogás csak törvénytárazat, a melynek ellenében bátor leszek kimutatni, hogy az bizony rossz és helytelen törvénytárazat.

Mindenekelőtt azt tartom, hogy azon kérdést, valjon a hitelező adósának mily vagyont árvereltetheti el, a végrehajtást szabályozó törvény alapján kell eldönteni, már pedig a végrehajtást szabályozó törvényeinknek főelve az, hogy az adós minden vagyona végrehajtás alá vehető, kivételével azon taxative felsorolt vagyonoknak, melyek kifejezetten és tüzetesen akár feltétlenül, akár feltételesen a végrehajtás alól kivéve vannak. Hogy tehát a vitatott nézet helyes legyen, a végrehajtást szabályozó törvényeknek körülbelől ily rendelkezést kellene tartalmazniok: «Oly ingatlan, melynek bekebelezett és előjegyzett tulajdonosa van, bírói árverés tárgyát csak feltételesen képezi és ily ingatlant a tulajdonjogi előjegyzés után szerzett végrehajtási zálogjog alapján mindaddig nem lehet elárvereltetni, *míg a tulajdonosok önmaguk ezen ideiglenes telekkönyvi állapotot nem rendezik* és ezáltal lehetségessé teszik, hogy az ingatlan az előjegyzéstől ment oly feltétlen tulajdont képezzen, melyet a hitelezők elárvereltethetnek.»

Ily törvényes szabályozás mellett azután csakugyan lehetne mondani, hogy a végrehajtási zálogjog in infinitum irott malasztot képez és körülbelől lehetne mondani, hogy Magyarországon az ingatlan csak akkor alkalmas tárgya az árverésnek, ha az adós azt megengedni akarja.¹ De minthogy a törvény nem rendelkezik így, azaz minthogy a végrehajtás alóli felmentés taxativ felsorolásai közt ily rendelkezés nem foglaltatik, ennél fogva azon eredményre kell jönnünk, hogy bekebelezett és előjegyzett tulajdonossal egyidejűleg bíró ingatlan akkor is alkalmas tárgya a végrehajtásnak, ha a tulajdonosok egyike sem segédkezik a hitelezőnek, vagyis más szavakkal: nincs törvényes tilalom, melynél fogva az előjegyzett tulajdonos hitelezője az előjegyzés igazolására, és a bekebelezett tulajdonos hitelezője a tulajdonjogi előjegyzés törlésére szükségelt lépéseket *ön maga* folyamatba nem tehetné.

Azon érvek, melyek az ellenkezőt akarják bizonyítani, nem állják meg helyüket, mert

1-ször. Azon elv, hogy mindenki csak azon jogot nyeri, mit azon helyzetben, mely az ingatlanra nézve akkor, midőn jogát szerezte, fenállott — nyerhetett, *ez anyagi jogelv*, melyet az eljárásra átvinni nem lehet. Ezen elv értelme és hatálya a jelen kérdésre vonatkozólag a telekkönyvi rendtartás 75. §-ban világosan ki van fejezve és abból áll, hogy ha az előjegyzett tulajdonos tulajdonjoga igazoltatik, akkor az utána bekebelezett tulajdonos ellen szerzett egyszerű vagy végrehajtási zálogjog mint hatálytalan a telekkönyvből kitöröltetik, vagy ellenkezőleg, ha az előjegyzett tulajdonjog igazolás hiányában töröltetik, akkor a csak ellene szerzett egyszerű vagy végrehajtási zálogjog szintén elveszíti létét.

¹ Ugyanis a telekkönyvi tulajdonosnak nem kellene egyebet tenni, mint egy tanuval előttemezett szerződésben az ingatlan tulajdonát jó barátjára átruházni, és akkor azután, minthogy az ingatlan az új tulajdonosra csak előjegyeztenék, sem a bekebelezett, sem az előjegyzett tulajdonos hitelezői az ingatlant el nem árvereltethetik, a minek természetes következménye az lenne, hogy egy tanuval előttemezett szerződés a hitelező ellen jobban védi az ingatlant, mint mely szabályszerűen két tanuval van előttemezve, mert ily szabályos szerződés mellett a tulajdonjog az új tulajdonos bekebeleztenék és ez által legalább az új tulajdonos hitelezői azt árverés alá vehetnék. Difficile est . . . .

de ezen anyagi elvből azon eljárási elvet levonni, hogy az előjegyzés igazolására vagy törlésére szükségelt lépéseket csak valamelyik tulajdonos, de nem az ő sorsán érdekelt hitelező teheti, — csak az elv helytelen felfogásának folyománya.

2-szor. Nem segíti az ellennézetűeket azon okoskodás sem, hogy a mint csak a bekebelezett tulajdonos adhat engedélyt a tulajdonjog előjegyzésének igazolására, úgy az előjegyzés törlésének kérelme is csak őt mint közvetlenül jogosítottat illetheti, és továbbá a mint csak az előjegyzett tulajdonos beleegyezése vagy mulasztása adhat okot az előjegyzés törlésére, úgy az előjegyzés igazolásának kérelme is csak őt mint közvetlenül jogosítottat illetheti.

Ezen a hitelező ellen felhozott kifogás nem egyéb mint a most már hirhedté vált exceptio deficientis legitimationis ad causam, melynek önálló jelentősége teljesen elveszett és a többi között perrendtartásunk által sem ismertetik, de mely teljesen elvesziti hatályát, mihelyest az ingatlan valamely követelés behajtása végett bírói végrehajtás alá vonandó.

Törvényhozásunk a perrendtartás alkotásánál világosan belátta azon hátrányt, mely különösen a végrehajtás stadiumában származnék azáltal, ha meg nem engedtetnék, hogy mindenki ki valamely ideiglenes állapot által magát sértve érzi, ne követelhesse ennek az anyagi jogelvek épségben tartása melletti megszüntetését, — és ennél fogva ily értelemben intézkedett is. Így például, ha adósom tulajdonjoga csak határozatlan arányban van bejegyezve és én ezen határozatlan részre zálogjogot nyerek, akkor végrehajtás esetén kívül nem vagyok jogosítva adósom tulajdoni jutalék-hányadának megállapítását a magam nevén eszközölni, de mihelyest végrehajtási zálogjogot nyertem, a perrendtartás 422. §-a nemcsak megengedi, de előírja, hogy az esetben ha árvereltetni akarok, akkor köteles vagyok a hányad megállapítása végett önmagam nevén pert indítani. A törvényhozó ugyanis belátta, hogy a perrendtartás 581. §-ánál fogva gyakran előfordulható ez esetben a hitelező joga in infinitum írott malaszt maradna, ha ő arra lenne kárhóztatva, hogy az árveréssel addig várakozzék, míg a tulajdonosok egyikének nem tetszik az ideiglenes viszonyt megszüntetni. De menjünk tovább és tegyük föl az esetet, hogy én tudom, miszerint egy előzőleg bejegyzett tehertétel már eredetében érvénytelen vagy megszünt érvényes lenni a nélkül, hogy a materialis jognak megfelelően, a telekkönyvi törlés eszközöltetett volna. Nekem nincs jogom törlési pert indítani, de mihelyest az ingatlan a reá vezetett végrehajtás folytán mozgósított, akkor a perrendtartás 447. §-a világosan megengedi, hogy én tetszésem szerint kifogásoljam az illető tehertételt, és önmagam nevében hozzam létre — ha tudom — a materialis jognak megfelelő állapotot. Valjon ha én az idézett §§-ok alapján pert indítok, fogják-e első esetben a beperesített tulajdonos társak perelhetőségem ellen kifogásképpen azt felhozhatni, hogy én perelni nem vagyok jogosítva, mert midőn jogomat nyertem, a megtámadott határozatlan arányu tulajdonjogi bejegyzés fennállott és így annak rendezése kizárólag az ő jogosítványuk. Vagy fogja a másik esetben az előző például csak előjegyzésileg zálogjogot nyert hitelező keresettségem ellen mondani, hogy miután neki csak a tulajdonos adhat engedélyt az előjegyzés igazolására, és ez az ő zálogjogát nem támadta meg, én azt tenni annál kevésbbé vagyok jogosítva, mert eltekintve attól, hogy későbbi jogom szerzésénél talált telekkönyvi állapot hátrányait türni tartozom, én nem is vagyok képes neki engedélyt adni az előjegyzés igazolására, és a netalán általa előzetesen eziránt indíthatott eljárásában néki engem bevonni sem kellett volna? S mind ilyen kifogások ellenében nem törvényes lenne duplikám, hogy a végrehajtás stadiumában a törvény mindenkit, kinek jogi érdeke van,

feljogosít arra, hogy az ideiglenes állapot megszüntetésével végleges állapot létrehozását követelhesse, és a törvénynek ezen intézkedése az előzőleg jogot nyert bejegyzettre semmi sérelemmel nem jár, mert ezzel semmiféle jog anyagi érvényesítése nincs alakítva, hanem csak kihíva, hogy most már érvényesítse magát, a mennyiben jogpolitikai indokokból meg nem engedhető, hogy a végleges legombolyítást célzó végrehajtás felfüggesztessék csak azért, mert az ki közvetlenül van érdekelve, ezt tenni nem akarja?

3-szor. A telekkönyvi rendtartás 120. §-ra való hivatkozás helytelen mindenekelőtt azért, mert ezen §. csak azon esetben alkalmazható, ha valaki «más nevében» lép fel meghatalmazottként és így nem hivatolható akkor, mikor a hitelező «önmaga nevében» akarja a telekkönyvi állapot véglegesítését eszközölni. Helytelen továbbá a 120. §. c) pontjának hivatolása azért is, mert ha a tulajdonjog előjegyzése után a bekebelezett tulajdonos ellen végrehajtási zálogjogot szerzett hitelező az előjegyzett tulajdonjog törlését akarja folyamatba tenni, akkor csak nem mondható, hogy «a hitelező az elzálogítónak bejegyzését» akarja kieszközölni? Ha pedig az előjegyzett tulajdonos ellen végrehajtási zálogjogot nyert hitelező a tulajdonjog előjegyzésének igazolását akarja kérvényezni, akkor honnan tudja a telekkönyvi hatóság, valjon a hitelező nem oly perben nyerte-e a végrehajtás iránti jogot, a melynél keresetéhez oly okmányt csatolt, a melylyel neki a kérdéses ingatlanra a zálogjog bejegyzése meg volt engedve, — ily esetben pedig a hitelező feljogosítottnak tekintendő arra is, hogy még az elzálogító tulajdonjogának bejegyzését is kérvényezhesse, mennyivel inkább engedendő meg tehát neki az, hogy a már előjegyzett tulajdonjog igazolását kívánhassa? Hanem azután nem lenne-e törvénytelen a végrehajtási zálogjogot nyert hitelezőtől azt kívánni, — hogy mutassa ki, valjon mily okmány alapján indított perben nyerte a végrehajtás iránti jogát, a mikor a törvény a végrehajtási jogok ily különbségét különösen akkor nem ismeri, a mikor a végrehajtás ingatlan birtokon foganatosítandó? De egyáltalán úgy áll a dolog, hogy akár a bekebelezett, akár az előjegyzett tulajdonos ellen érdekelt végrehajtási zálogjoggal bíró hitelező akár valamely lépést folyamatba tenni, e §. már azért sem alkalmazható, mert végrehajtási zálogjognál az ingatlan tulajdonosa soha sem «zálogító», mert a hitelező jogát nem a telekkönyvi tulajdonostól nyert engedélyre alapítja, hanem arra, hogy az ítélet rendelkezését önkényt nem teljesítő tulajdonos ellen, a végrehajtást valamely arra illetékes bíróság rendelte el.

4-szer. A mi pedig azon ellenvetést illeti, hogy nincs törvény, mely világosan megengedné, hogy a végrehajtási zálogjoggal bíró hitelező az árverés elrendelését akadályozó tulajdonjogi előjegyzésnek akár igazolására, akár törlésére szükségelt lépéseket önmaga jogán folyamatba tehesse, erre nézve már mindenekelőtt azzal feleltünk meg, hogy nincs is törvény, mely azt tiltaná.

Régi és sokszor elmondott dolog pedig az, hogy oly tökéletes törvényt alkotni nem lehet, mely minden előfordulható esetet szabályozzon, vagy melynek rendelkezése iránt egyáltalán kétely nem lenne támasztható, és épen ezért a legnagyobb helytelenség lenne, ha a bíró valamely felmerülő kérdésben a jogsegélyt megtagadná vagy azt eldöntetlenül hagyná azért, mert a törvényhozó azt tüzetesen és minden kételyt kizárólag nem szabályozta. A bíró hivatása a törvény holt betűit olyképp magyarázni, hogy az élet és törvény közt ellentét ne jöjjön létre, hogy az élet folyvást változó anyaga a törvényes elintézés ne nélkülözze és azért, hogy a felmerülő eset a törvényben világosan eldöntve nincs, az ne részesüljön a törvény általános szellemü intézkedéseinek kedvezményében. Már pedig minthogy a törvény taxative felsorolja azon vagytonokat, melyek a végrehajtás alól feltételesan vagy feltétlenül kivéve vannak és minthogy a

törvény ezen felsorolásában az ingatlant az esetben, ha annak előjegyzett és bekebelezett tulajdonosa van, nem nyilvánítja oly vagyonnak, mely a hitelező végrehajtása alól, a tulajdonosok hozzájárulása és segélye nélkül kivéve lenne, és minthogy a törvény több intézkedéseiben világosan igazolja, hogy a végrehajtás stádiumában az ideiglenes telekkönyvi állapot véglegesítését az eziránt érdeklettnak megengedi; ennél fogva a végrehajtási zálogjoggal bíró hitelezőnek annál inkább kell megengedni, hogy a késedelmező tulajdonosnak az előjegyzés igazolása vagy törlése iránti jogát önmaga nevében gyakorolhassa, mert ez által az anyagi jog elvein sérelem nem ejtetik, és mert a hitelügy jól felfogott érdeke multhatatlanul megkívánja, hogy a hitelező követelésének behajtásában az adósnak sem rossz akarata, sem hanyagsága vagy tétlensége által ne gátoltassék.²

Dr. Berkovits Ferencz.

Különfélék.

(Szabadság és — bajusz.) Bármennyire igyekezzenek is Franciaország jelenleg irányadó férfiai azon, hogy a köztársaságot megtartsák békés, nyugalmas folyamában, mégis mutatkoznak láthatárán fekete pontok, apró felhőcskék, melyeknek sötét színe azonban vészterhes fenyegetést hord magában. Az első hasábok komoly, nagy szemöldökű vezérczikirői bizonyára nem gondoltak azon veszélyekre, melyek a mi, ezen rovat munkásainak figyelmét kihívták, s ezek valójában nem olyan elvek, melyek a brutális ököljog döntését vonnák maguk után. De azért e veszélyt jelentékenyebbnek tartjuk mindennél, mi a köztársaság biztonságát fenyegeti; jelentékenyebb a Jules Simon közoktatásügyi törvényjavaslati küzdelmeinél, jelentékenyebb azon mozgalmaknál, melyeket a hazatért kommunisták előidézhetnek.

Nem a társadalmi rend ellenségei, nem azok, kik mindenütt petroléumot szagolnak s fölforgatnának mindent, a mit századok teremtetek, fokozatos fejlődésben, — nem ezek képezik ezuttal a fenyegető elemet; ellenkezőleg: azok, kik őrei, apostolai a rend és törvénynek, azok lépnek most követelő fenszóval a köztársaság elé, sürgetve kérvén legégetőbb vágyaik teljesítését. A francia bírák hirtelen és egyszerre azon meggyőződésre jutottak, hogy ők eddig rabszolgák voltak s meg voltak fosztva az általános emberi jogtól, melyet az egész világon mindenki szabadon élvez. — De ők nem akarnak többé rabszolgák lenni, nem akarnak többé alantabb fokon állani azon foknál, mely minden embert méltán megillet, azért követelik, s az érzékeny művelt emberiség megindulhat rajtuk, követelik, adják nekik meg a — bajuszt viselhetés boldogító jogát.

Igen, a bajusz most a francia bírák harcziáltása, jelszava lett. Nem azt kívánják, hogy a bírói függetlenséget az elmozdithatlanság által erősítsék meg, nem a bírói egyenruha ellen tiltakoznak, mely végre is termet szerint vagy

disziti vagy elrutítja az alakot. De követelik vissza a bajuszt; vesztére esküdtek minden beretvának, mely valaha csak bírói bajuszt letarolta.

«Le a felső ajkak beretválásával!» e kiáltás hangzik át a franciaországi bírák sorain. A küzdelem a bajusz elnyomott jogainak, — melyeket megsemmisíteni nem lehetett, — újra fölélesztéseért, minden elképzelhető fegyverrel folyik. Naponkint készülnek panaszló iratok, melyekben sok szellemmel és tudománnyal vitatják, hogy a bajusz eltörlése épen semmiben sem használ a bírói tekintélynek s hogy a bajusz iránti legszentebb jogok eltiprását sem a történelem, sem a tudomány nem helyeselheti, mivel indokolása sehol sincs s az sem törvényes rendelet, sem az általános szokás következményeinek nem tulajdonítható. Minden népnek, az egész világak összegyűjtik etnografiáját, hogy bebizonyítsák, miként a francia bírák felső ajkának leberetválása nemcsak szegényére szolgál ez osztálynak, de merész és sértő csorbitás a szabadságnak általában.

(Megjelent új könyvek.) Megjelent *A kereskedelmi törvény magyarázata*. Dr. NEUMAN ARMIN székesfehérvári ügyvédől. — II. kötet. Ára 4 frt. Kiadja Zilahy Sámuel. Dr. NEUMAN ARMIN művének jelen kötete, mely a kereskedelmi ügyletekről szóló részt (258.—342. §.) tárgyalja, méltó társa az előbbinek, mely a kereskedelmi törvény e nehéz részének tárgyalásánál fényesen igazolta azon reményeket, melyeket e mű első füzetének megjelenése alkalmával ahhoz kötöttünk. Kiváló előnye e műnek azon figyelem, melyet a német judicaturának szentel, melyet bíróságaink gyakorlatukban hasznosan értékesíthetnek. Valóban örvendenünk kell, hogy a kereskedelmi törvény ily rövid idő alatt ily fényesen van képviselve hazai jogirodalmunkban. APÁTHY-nak méltán figyelmet keltett s az akadémia által a Marczibányi nagy díjjal koszoruzott rendszeres munkája mellett méltó helyet foglal el Neuman műve, míg SCHNIERER munkája az első tanulmányok, az első ismeretek megszerzéséhez nyújt kellő vezérfonalat. Mindhárom mű más irányban halad s egyaránt becses terméke irodalmunknak.

Megjelent továbbá Légrády testvérek kiadásában: *Jegyzék-napló ügyvédek, közjegyzők, bírák és bírósági végrehajtók számára*. Szerkeszti Dr. SIEGMUND VILMOS. Igen hasznos s gyakorlatilag bejegyzett munka, mely tárcza alakban kiállitva, zsebben is hordható. A naptári részen kívül tárgyalja az ez év folyamán megjelent igazságügyi törvényeket és rendeleteket. A magyar kir. miniszteriumnak, felsőbb bíróságok tagjainak névsorát, a járásbírókat és járásbírákat, a kisebb polgári peres ügyekben való bíraskodással felruházott szolgabírák és békebírák névsorát. Az ügyvédi kamarákat s azok tagjait. A budapesti ügyvédi kamara tagjainak és az ország területén létező összes ügyvédek betűsoros jegyzékét. A közjegyzői kamarák és közjegyzők névsorát. A horvát-szlavon-dalmát hatóságokat. A bécsi ügyvédek és közjegyzők névsorát. A közjegyzői díjszabályzatot. A miniszterelnökség fordító osztályának ügykezelését és díjszabályzatát. Bélyegilleték, kamatmutató táblát; szóval tartalmazza mindazt, minek azok, kiknek számára írva van, naponként hasznát vehetik. Végül napló van, melyben minden napra egy üres lap van fentartva. Ajánljuk e hasznos naplót olvasóink figyelmébe.

(Ügyvédi gyakornok kerestetik.) Abaffy Gyula szegzárdi ügyvéd ur által annak közzététele iránt kerestettünk meg, hogy irodájában egy joggyakornokra lévén szüksége, végzett jogászok, illetőleg bejegyzésre alkalmas joggyakornokok nála alkalmazást nyerhetnek. Közelebbi értesülést az illetők levél útján nevezett ügyvéd urtól nyerhetnek.

² Elismerés illeti ezért a kir. semmitőszéket és ezt tiszta szívből megadom, bár ellenem határozott, hogy a tulajdonjogi előjegyzés után a bekebelezett tulajdonos ellen szerzett végrehajtási zálogjoggal bíró hitelező kérelmére a telekkönyvi hatóság által az irányban hozott határozatot, hogy az előjegyzett tulajdonos tulajdoni igénykeresetét 15 napi záros határidő alatt megindítsa, 1878. évi december 18-ik napján 23168. sz. a. helyben hagyta oly indoklással, «hogy a tulajdonjogi előjegyzés oly igénynek tekintendő, mely miután a foglalást (?) megelőzőleg jegyeztetett a nyilvánkönyvbe, a ptrs. 472. §-a értelmében az árverést meggátolja, s annál fogva az első bíróság a ptrs. 429. §-ához képest helyesen intézkedett, midőn az előjegyzést nyert N. N.-t tulajdoni igénye érvényesítése, illetve a nyert tulajdoni előjegyzésnek záros határidő alatt megindítandó keresetleli igazolására utasította. A határozat ugyan kissé confusus, mert «előjegyzésnek záros határidő alatti keresettel leendő igazolása alatt» a tejelekönyvi rendtartás 95. §. és esetleg 96. §-ában előírt eljárás és nem tulajdoni igényper értendő, és ha a fél az igényper útjára lép, azt ugyane lapok érdemes szerkesztőjének itt megtámadt cikkének kétségtelen helyes indoklásával szerencsésen el is vesztette volna.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{12 levélre .. 6 int} ^{negyedévre .. 3} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — Az osztrák felsőbb bíróságok gyakorlatából kereskedelmi ügyekben. Z. I. urtól. — Törvénykezési szemle: Kalászkok az igazságszolgáltatás köréből. Zlinszky Imre urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számu példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számu példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

A román törvény a védjegyekről.

Nem szorul az bővebb indokolásra, hogy ugy nálunk, valamint kivált Romániában és még nagyobb mérvben a többi keleti államokban igen nevezetes forgalmi szerep jut a német, francia és angol iparcikkek bevitelének. Különösen Oláhországgal magyar- és erdélyországi iparosaink is már évszázadok óta sűrű üzleti összeköttetésben állanak. Romániának összes évi bevitele átlag 110 millió frank, ebből esik monarchiánkra 39, Angliára 22, Törökországra 18, Franciaországra 16, Németországra 8 és Oroszországra 4 millió frank. (L. OBÉDÉNAIRE: *la Rumanie économique* 281. l.)

A kereskedelmi törvénynek, nemcsak nálunk, egyik sajnosan érezhető hézaga az, hogy a czégeken kívül nem intézkedik részletesen és rendszeresen az árujegyekről és védjegyekről. Sehol ezek nagyobb fontossággal nem bírnak, mint nálunk és keleten, mert sehol annyi visszaélés és csalás e téren nem történik.

Valamint a kereskedő okmányait czégével írja alá, úgy másrészt áruira bizonyos megismertető jegyeket, árujegyet, (mely a kereskedelmi- és iparkamaránál bejegyeztetvén, *védjegynek*, (Schutzmarke, marque de fabrique, trade-mark) neveztetik, alkalmaz. A védjegynek rendeltetése kétféle, először a vevő közönség érdekében, hogy ez biztosan tudhassa, kitől való az áru, — másodsor az iparosok és kereskedők érdekében, hogy mindenki áruikat felismerhesse és ezek utánzásával senki más sem nekik, sem a vevőknek kárt ne okozhasson. (L. különösen ENDEMANN: *Der Markenschutz nach dem deutschen Reichsgesetz*)

Ezért kimondatott a Romániával kötött szerződésben, hogy a két szerződő fél alattvalói a gyári és kereskedelmi védjegyek, valamint a minták és mustrák tekintetében a másik fél területén ugyanazon oltalomban fognak részesülni, mint a saját nemzetbeliek, és nem hosszabb időre, mint a milyent az illető állam törvényei a belföldiekre nézve megállapítanak. Kimondatott továbbá, hogy ha a minta, mustra vagy védjegy azon országban, melyből származik, köztulajdonná vált, (mert a védelmi idő letelt) a másik fél területén kizárólagos használat tárgya többé nem lehet.

Megállapított végül, hogy az osztrák-magyar alattvalók Romániában valamely védjegy, minta vagy mustra kizárólagos tulajdonjoga iránt igényt nem támaszthatnak, ha azoknak két példányát a bukaresti kereskedelmi törvényszéknél be nem jegyeztették, — valamint viszont a

román alattvalók sem követelhetik az osztrák-magyar monarchiában valamely védjegynek, mintának vagy mustrának tulajdonát, ha annak két példányát vagy a bécsi vagy a budapesti kereskedelmi kamaránál le nem tették.

A romániai fejedelem pedig kötelezte magát arra, hogy a védjegyekről, mustrákról és mintákról szóló és az e tárgyban általánosan elfogadott elveken alapuló törvényt fog a romániai kamara elé terjeszteni és annak egy év alatti szentesítésére törekedni.

Ez részben, tudniillik a védjegyekre vonatkozólag, melyeknek védelme a keleti forgalomban csakugyan sokkal fontosabb, mint a minták, mustrák és egyéb találmányok szabadalmazása, az 1879. évi május hó 28-án hatálybalépett román törvény alkotása folytán meg is történt.

Kötelességemnek tartom ezen iparunkra és kereskedelmünkre nézve oly fontos törvényt, mely mindazáltal sokaknak csak nehezen hozzáférhető és tudtommal nálunk még sehol ismertetve nem lett, szószerinti fordításban közölni. Mellesleg megjegyzem, hogy a Bukarestben megjelent *Authentische deutsche Uebersetzung* von Prof. W. A. SENNOR mint nem szakember részéről készült fordítás praktikus használatra nem ajánlható és még a román «ministère des affaires publiques» részéről kiadott *loi sur les marques de fabrique et de commerce* sok helyt hibás.

Megjegyzem továbbá, hogy nálunk a védjegy bejegyeztetéseért folyamodók leghelyesebben teszik (elkerülendők a meghatalmazás hitelesítése körüli nehézségeket), ha kérvényeiket egyenesen a Bukarestben székelő cs. és kir. követségünkhöz intézik s a kívánt védjegyeknek és azok leírásának valamint a bélyegekért járó 20 franknyi összegnek csatolásán kívül egy felhatalmazást «in bianco» mellékelnek, melyben a követség részéről majd megnevezendő követségi tisztviselő a voltaképen bírósági beadvány szerkesztésére s a félnek ez ügyben való képviseltetésére meghatalmazottnak jelentkezik.

Törvény a gyári és kereskedelmi védjegyekről.

I. CZÍM.

A védjegyekre vonatkozó tulajdonjogról.

1. cikk. Gyári vagy kereskedelmi védjegyeknek tekintetnek azon különféle jegyek, melyek valamely iparos termelvényeinek megkülönböztetésére szolgálnak. Ilyenek a különféle alaku jelvények, bélyegek, pecsétek, diszképek, (vignettes), domboru jegyek, számok, csomagolások sat.

2. cikk. Nem tekintetnek vagy gyári kereskedelmi védjegyeknek betűk vagy monogrammok, állami vagy községi czimerek, melyeket ezen termelvényeken alkalmazni szoktak.

3. cikk. Gyári vagy kereskedelmi védjegy használata az iparos tetszésétől függ; mindazáltal a gyógyszerészeti és azon czikkekre nézve, melyek a közegészség-

ügygyel közelebbi kapcsolatban vannak, a kormány rendeleti uton a gyári vagy kereskedelmi védjegynek használatát kötelezővé teheti

4. *czikk.* A valamely kereskedő vagy gyáros részéről alkalmazásba vett védjegyet más gyáros vagy kereskedő ugyanazon természetű tárgyak megjelölésére nem használhatja.

5. *czikk.* A kereskedőnek vagy gyárosnak valamely védjegy tekintetében fenálló joga megszűnik ugyanazon időben, a midőn azon kereskedés vagy gyár, a melyért a védjegy alkalmazásba vétetett, megszűnik. A védjegy átruházható. Átruházás esetében az engedményes vagy jogutód tartozik 3 havi határidő alatt a saját nevére átíratást szorgalmazni; ezen határidő elmultával a védjegyhez való jog megszűnik, ha az átíratás nem eszközöltetett.

6. *czikk.* Senkinek sem áll jogában más kereskedő vagy gyáros részéről alkalmazásba vett védjeggyel saját termelvényeit ellátni sem annak jelvényét vagy megnevezését valamely telep megjelölésére használni.

7. *czikk.* Kereskedők és gyárosok, kik védjegyre kizárólagos jogot szerezni óhajtanak, tartoznak ezen védjegynek mintáját két példányban letenni azon kereskedelmi bíróságnál, melynek területén állandóan laknak. Az egyik példány a kereskedelmi bíróság védjegy-jegyzékéhez csatoltatik, — a másik, a bíróság részéről hitelesítettven, a kereskedőnek vagy gyárosnak visszaadatik.

8. *czikk.* A kereskedelmi vagy gyári védjegynek bírósági letétele 15 évi időtartamra érvényes. Az ezen védjegyre vonatkozó tulajdonjog meghosszabbítható további 15 évre, ha az első határidő elteltével azon védjegy a bíróságnál ismét letétetik.

9. *czikk.* A védjegy bejegyzése végett a kereskedelmi bírósághoz intézett minden folyamodvány 20 franknyi bélyeggel ellátott papirosra irandó.

II. CZÍM.

Intézkedések az idegenek tekintetében.

10. *czikk.* Azon idegenek, kik Romániában ipar vagy kereskedelmi telepeket bírnak, telepeik termelvényeire nézve ezen törvény adta jogokat élvezhetik, hogy ha az itt előirt alakszerűségeket teljesítik.

11. *czikk.* A románok s a külföldiek, kik Románián kívül bírnak kereskedelmi vagy ipartelepekkel, az ezen törvény adta jogokat élvezhetik, hogy ha azon országokkal, hol telepeik vannak, a román védjegyekre nézve a viszonyosságot megállapító diplomáciai egyezségek kötettek.

Ezen esetben a külföldi védjegyek az Ilfovi (bukuresti) kerület kereskedelmi bíróságánál letéteményezendők.

III. CZÍM.

A jelen törvény áthágására vagy meg nem tartására szabott büntetések.

12. *czikk.* Ötven egész 2500 franknyi bírság és 3 havi egész 3 évi fogság, vagy ezen büntetések csak egyike alá esnek:

1. a védjegy utánzóí vagy kik utánzott védjegyet alkalmaznak;

2. kik másnak tulajdonát képező védjegyet csalárdul saját termelvényeikre vagy áruikra alkalmazzák;

3. kik utánzott vagy csalárdul bitorolt védjeggyel ellátott egy vagy több tárgyat tudva adtak el vagy eladásra kínáltak.

13. *czikk.* 50 egész 1500 franknyi bírság és 1 havi egész 1 évi fogság vagy ezen büntetések csak egyike alá esnek:

1. kik, habár a védjegyet nem utánzották, csalárdul oly jegyet készítenek, mely képes a közönséget tévutra vezetni; továbbá azok, kik egy ilyen csalárd szándékkal készült jegyet használnak;

2. kik oly jegyet használtak, mely a vevőt a cikk lényege iránt tévedésbe ejteni képes;

3. kik csalárdul készült vagy a vevőt az árucikk lényege iránt tévedésbe ejtő jeggyel ellátott egy vagy több tárgyat tudva adtak el vagy eladásra kínáltak.

14. *czikk.* 50 egész 1000 franknyi bírság és 15 napi egész 6 havi fogság, vagy ezen büntetések csak egyike alá esnek, kik:

1. kötelezőnek rendelt védjegyet termelvényeikre nem alkalmaztak;

2. kik kötelezőnek rendelt védjeggyel el nem látott egy vagy több tárgyat eladtak vagy eladásra kínáltak;

3. kik a jelen törvény 3. cikkének végrehajtása iránt kibocsátott rendeletnek intézkedéseit sértik meg.

15. *czikk.* A jelen törvényben megállapított büntetések cumulative ki nem szabhatók. Az első bírósági büntető eljárási cselekvényt megelőző összes tényekre nézve egyszerre mondandó ki a legnagyobb büntetés.

16. *czikk.* Visszaesés esetében a 12., 13. és 14. cikkben előirt büntetések megkétszerezhetők.

Visszaesés akkor forog fenn, ha a vádlott az utolsó 5 év alatt, a jelen törvényben megállapított kihágások valamelyike miatt el lett ítélve.

17. *czikk.* A jelen törvényben megállapított vétségekre a büntető törvény 60. cikke alkalmazható.

18. *czikk.* Az elítéltek bizonyos időre, mely azonban 10 évnél hosszabb nem lehet, megfoszthatók a kereskedelmi kamarák vagy más iparos vagy kereskedelmi jellegű közintézmény részére való választói jogtól.

Egyidejűleg a bíróság elrendelheti, hogy az ítélet általa meghatározott helyeken kifüggesztessék és egészben vagy kivonatilag bizonyos hirdalokban az elítélt költségén közzététessék.

19. *czikk.* A bíróság elrendelheti ugy azon termelvényeknek, melyek a 12. és 13. cikkel ellenkező védjeggyel ellátva, valamint a kihágás elkövetésére használt műszereknek elkobzását vagy megsemmisítését még az esetben is, ha a vádlott a vád alól fel lett mentve.

A bíróság elrendelheti, hogy az elkobzott termelvények netaláni kártérítés mellett annak szolgáltatassanak át, a ki az utánzott vagy bitorolt vagy csalárdul készített védjegynek voltaképeni tulajdonosa.

Mindenesetre azonban a 12. és 13. cikkel ellenkező védjegyeknek megsemmisítését kimondja.

20. *czikk.* A 14. cikk 1. és 2. bekezdésében említett esetekben a bíróság mindig előírni fogja, hogy a kötelezőnek nyilvánított védjegyek azon tárgyakra alkalmaztassanak, melyek kell hogy ilyen védjeggyel ellátva legyenek.

A bíróság elrendelheti a termelvények elkobzását, ha a vádlott a megelőző öt év alatt a 14. cikk. első két bekezdésében említett kihágás valamelyike folytán el lett ítélve.

21. *czikk.* Ily természetű törvénysértések esetében az ítéletek soron kívül hozandók.

IV. CZÍM.

A bírósági eljárás.

22. *czikk.* Az ipar vagy kereskedelmi védjegyekre vonatkozó magánkeresetek a kereskedelmi bíróságok illetékességéhez tartoznak és sommás eljárás alá esnek.

Ha a kereset a büntető bíróságnál adatott be s a vádlott saját védelmére vett fel a védjegyhez való tulaj-

doni jogára vonatkozó kérdéseket, úgy az ily kifogás felett a büntető bíróság határoz.

23. *czikk.* Ha valamely ipar- vagy kereskedelmi védjegynek tulajdonosa be tudja bizonyítani, hogy más termelvények a jelen törvény intézkedéseinek megsértésével az ő védjegyével el lettek látva, úgy ő az elsőfolyamodású kereskedelmi bíróságnak elnöki vagy hol ilyen bíróság nincs, azon kerület (plasa) békebirájának rendelte folytán a bírósági végrehajtó (portarei) által részletesen összeírathatja ezen termelvényeket azon helyeken, a hol az összeírandó és lefoglalandó tárgyak találatnak.

A rendelet egyszerű kérvényre adatik ki, hogy ha a védjegynek történt bírósági letéteményezését igazoló jegyzőkönyv felmutattatott.

A rendelet szükség esetén szakértőt is nevezhet ki, a ki a végrehajtónak az összeírás körül segédkezik.

Ha a vádló a termelvények lefoglalását kéri, a bíró az erre vonatkozó eljárás megindítása előtt biztosíték letéteményezését követelheti.

A bírósági rendelet folytán összeírt vagy lefoglalt tárgyaknak, valamint a biztosíték letételét igazoló okmányok másolata átadandó a tárgyak tulajdonosának különbeni semmiség s a végrehajtó részéről való kártérítési kötelezettség terhe alatt.

24. *czikk.* Ha a panaszló 20 nap alatt keresetét meg nem indította, az összeírás és lefoglalás semmis és érvénytelen; ez által azonban nem szűnik meg panaszlónak azon joga, hogy kártérítést ne követelhesen vagy a büntető bíróság előtt keresetét be ne adhassa.

V. CZÍM.

Általános és átmeneti intézkedések.

25. *czikk.* Külföldi termelvény be nem hozható Romániába, ha román gyárnak védjegyével vagy nevének vagy helyének megjelölésével van ellátva. Ily tárgyaknak tilos az átvitele s a nyilvános raktárakba való elhelyezése s azok, bárhol találatassanak, akár a vámügyi igazgatás, akár a közügyész, akár a sértett fél kívánatára lefoglalhatók.

Ha a vámügyi igazgatás foglalta le a termelvényeket, az ezt igazoló jegyzőkönyv azonnal a közügyésznek megküldendő.

A 24. cikkben említett kereset, a megtörtént lefoglalás különbeni semmiségének terhe alatt, akár a sértett fél akár a közügyész részéről 2 hónap alatt megindítandó.

Az ezen cikk értelmében lefoglalt termelvényekre a 19. cikk határozatai alkalmazandók.

26. *czikk.* A jelen törvény összes intézkedései alkalmazhatók a borokra, pálinkára és egyéb italokra, az állatokra, gabonára, lisztre és általában mindennemű mezőgazdasági termelvényekre is.

27. *czikk.* Mindazon iparosok, kereskedők és mezőgazdák, kik a jelen törvény kihirdetése előtt áru jegyeket birtak, azokra kizárólagos jogot csak a jelen törvény hatálybalépésével szerezhetnek.

28. *czikk.* E végből, hogy az elfogadott árujegyek tulajdonjogát megszerezhessék, a törvény hatálybalépésétől számított 3 havi határidő engedtetik a bejegyeztetés eszközésére.

Egyidejűleg elsőbbség biztosítatik azon iparosoknak, kereskedőknek és mezőgazdáknak, kik az első bekezdésben említett határidő alatt a bejegyeztetésért folyamodnak, azok felett, kik a kérvényt ugyan előbb adták be, de az illető árujegyet a törvény kihirdetése előtt nem birták volt.

29. *czikk.* Annak felmerülte esetén, hogy a törvény

kihirdetése előtt több személy birta ugyanazon árujegyet, kizárólagos jog azt illeti, a ki a bejegyeztetést a 28. cikkben megállapított határidő alatt kérte és bebizonyítja, hogy a jegyet előbb használta, mint bárki más.

Ez ellen való felszólalás esetében a kérdés a kereskedelmi bíróságok elé terjesztendő, melyek a felett dönteni fognak, megvizsgálván az egyes igénylőknek a peressé vált árujegyre vonatkozó birtokigazolási okmányait.

Ha egyik sem tudja bebizonyítani, hogy ő a legrégibb birtokos, sorshuzás útján döntendő el az árujegy tulajdonjoga.

30. *czikk.* Az oly védjegyek tekintetében, melyek a 28. cikkben megállapított határidő elteltével jegyeztettek be, elsőbbségi kérvény többé be nem adható még az esetben sem, ha az igénylők be tudnák bizonyítani, hogy ők az illető védjegyet már a jelen törvény kihirdetése előtt birták.

31. *czikk.* Jelen törvény hatálybalép a «Monitor»-ban történt közzététel napjától számítandó egy hónap után.

Közigazgatási rendelet szabályozza azon alakszerűségeket, melyek a védjegyek letéteményezésére és közzétételére, valamint a törvény végrehajtása végett egyébként szükséges intézkedésekre vonatkoznak.

32. *czikk.* Az ezen törvénnyel ellenkező minden régibb intézkedések ezennel hatályon kívül helyeztetnek,

Dr. Herich Károly.

Az osztrák felsőbb bíróságok gyakorlatából kereskedelmi ügyekben.

Azon közel rokonságnál fogva, mely az osztrák és a mi kereskedelmi törvénykönyvünk között — mennyiben mindkettőnek alapját a német kereskedelmi törvénykönyv képezi, nem lesz érdektelen, sőt sok tekintetben tanulságos lesz, ha időnként szemlét tartunk az osztrák bíróságok eljárása felett kereskedelmi ügyekben; közölvén nevezetesebb esetekben hozott elvi jelentőségű határozataikat.

I. *A kereskedelmi szokások a per bírása által nem jogszállítanak, hanem ténykörményekként lévén tekintendők ennél fogva: a bíró az ezekre vonatkozó bizonyítás kérdésében nincs jogosítva hivatalból eljárni, hanem e részben a felek előterjesztéseire van kötve.*

J. F. cégnek J. K. cég ellen bizonyos provisio megfizetése iránt indított perében, alperes kérelmére a gráci cs. kir. országos törvényszék szakértők meghallgatását rendelte el arra nézve, hogy a gráci piacon szokás, hogy a gépek, vagy azok egyes részeinek szállítása iránt kötött szerződéseknél történt közbenjárás díja, nem az áruk megrendelésének, hanem csak a vételár teljes megfizetésének időpontjával válik esedékessé.

Az ajánlatba hozott szakértők kihallgattatván, a gráci cs. kir. országos törvényszék az ügy érdemleges megbirálása előtt a gráci kereskedelmi kamara meghallgatását is szükségesnek tartotta, s azt el is rendelte, azon körülményre, hogy az említett szokás valóban általában mint egyedüli, s következetesen gyakorlatban lévő szokás áll-e fenn; vagy esetleg, mely feltételek és módosítások között szokott az helyt foglalni. Ebbeli határozatát azzal indokolván, hogy a panaszlott cég a fentebbi bizonyítandó tételben foglalt jogszokásra hivatkozik, a kereskedelmi törvénykönyv 1. §-a szerint pedig, oly esetben, ha a kereskedelmi törvénykönyvben valamely esetre vonatkozólag határozott intézkedés nem foglaltatik, első sorban a kereskedelmi szokások, s csak ilyenek nem létben szolgálnak az ált. polg. törvénykönyv rendelkezései irányadóul: e szerint első sorban annak megállapítása mutatkozik szükségesnek, ha vajon a vitatott jog-

szokás valóban létezik-e a gráci piacson; minthogy azonban az e célból elrendelt szakértői bizonyíték kellő eredményre nem vezetett, mert a szakértők kimondása e részben nemcsak nem egybehangzó, hanem ellenkezőleg azok egyike által oly kijelentés tétetett, mely méltán enged kételet a többi szakértőknek abbéli kimondása felett, hogy az állított kereskedelmi szokás a helyi piacson általánosan és állandóan gyakoroltatik; minthogy továbbá alperes által felállított bizonyítandó tétel nem ténykörülmenyre, hanem egy szokásjogi tétel fenn vagy fenn nem állására vonatkozik; minthogy továbbá a bíró az objectiv jogszabályokat ismerni, s illetve azok ismeretét alkalmas eszközök felhasználásával megszerezni tartozik, s e részben sem a felek előadásaihoz, sem a perrend által a bizonyításra nézve előírt formális szabályokhoz kötve nem lehet; minthogy végre az eljáró bíróságnak az állított jogszokás fennállása vagy fenn nem állásának kinyomozása végett legalkalmasabb eszköznek mutatkozik a gráci kereskedelmi s iparkamara meghallgatása, miután e testület különösen van hivatva arra, hogy a kereskedelmi szokások felett hatósági felhívás folytán bizonyítványokat állítson ki: az ügy érdemleges eldöntése előtt az említett kereskedelmi s iparkamara meghallgatása szükségesnek, s ennél fogva elrendelendőnek találtatott.

Alperes cég felfolyamodása folytán a gráci cs. kir. országos főtörvényszék 1879. márczius 12-én 2835. sz. alatt kelt rendelményeivel: tekintve, hogy fennforgó esetben nem csupán valamely vitás ténykörülmeny bebizonyítása, hanem egy szokásjogi szabály fennállása forog szóban, tekintve továbbá, hogy ennek folytán a bíróság ezen jogi tétel megállapításánál, a bíróság nem lehet kötve a felek által felhozott, vagy előterjesztett bizonyíték arra nézve a perrendben előírt szabályokhoz, hanem a bíróság belátására van bízva, hogy magának az állított jogszokás létezéséről alkalmas uton és módon tudomást szerezzen; tekintve továbbá, hogy a kereskedelmi és iparkamara meghallgatása kétségkívül alkalmas eszköznek tűnik fel arra nézve, hogy attól az alperes által állított kereskedelmi szokás fennállására nézve kellő tudomás szereztessek; tekintve továbbá, hogy az által, hogy a kereskedelmi szokás fennállására nézve alperes kérelmére elrendelt és foganatosított szakértői bizonyíték megtörtént felvétele a törvényszék által szükségesnek tartott további eljárást annál kevésbé zárja ki, mert a szakértők véleménye e részben nem volt egybehangzó; tekintve végre, hogy a szakértők véleménye bizonyító erejének, valamint az iparkamara beérkezendő véleményének mérlegelése a végítélet köréhez tartozik, s ez a felek jogainak semmi esetben sem praejudikálhat, mindezeknél fogva a neheztelt határozat által sem semmiség sem törvénytelen eljárás nem követtetett el, — a felfolyamodást elvetette.

A cs. kir. legfőbb ítélőszék 1879. évi május 13-án 5048. sz. alatt kelt rendelményével, alperes rendkívüli felülvizsgálati kérelmének helyt adott, mindkét alsóbb bírósági határozatot feloldotta; tekintettel arra, hogy a tárgyalási alapelvnel fogva a bírónak a felek irányában objectiv állást kell elfoglalnia, melynél fogva rendszerint arra, mit a felek maguk kellő formában fel nem hoztak, tekintetbe vennie, vagy a felek által felhozottakat kiigazítania vagy kiegészítenie nem szabad, tekintve továbbá, hogy a kereskedelmi szokások egyszerű ténykörülmenyek, s ennél fogva ugyanazon formális alapelvek szerint bírálандók meg, mint az egyik vagy a másik fél által felhozott bármely más tények, a bíró tehát a kereskedelmi szokások kinyomozására nem csak kötelezve, de jogositva sincs, hanem kizárólag az ezekre nézve a felek által előterjesztett bizonyítékok mérlegelése tartozik köréhez, s belátása szerint szükségesnek mutakozó további nyomozásokra jogositva nincs; tekintve, hogy ezek szerint az egyik fél által állított ténykörülmenyre nézve a kereskedelmi s iparkamara hivatalból való meghallgatása a

peres eljárás alapelvével ellenkezik, mindkét alsóbb bírósági határozatot fel kellett oldani.

Mi egyáltalán nem oszthatjuk a bécsi legfőbb ítélőszéknek e szűkkeblű határozatát, már magában a tárgyalási alapelvnek oly merev magyarázata, mint az e határozatban foglaltatik, nem korszerű, s különösen tekintettel hazai joggyakorlatunkra, melyben e részben sokkal szabadelvűbb felfogás nyert tért alkalmazást nem találhat.

De ettől eltekintve sem oszthatjuk e határozatot, mert habár tagadhatlan is, hogy a kereskedelmi szokás sem jogszabály sem szokásjog minőségével nem bír, mint azt kereskedelmi törvénykönyvünk kommentátorai igen szépen kifejtik (L. APÁTHY kereskedelmi jog 87. s köv. lap és 568. s köv. lap és NEUMANN a kereskedelmi törvény magyarázata I. k. 37. s köv. I. II. k. 68. lap) s azért a gráci országos törvényszék és főtörvényszék ide vonatkozó indokolása kétségtelenül helytelen, — de az sem áll, hogy a kereskedelmi szokások egyszerű ténykörülmenyek lennének, melyek más ténykörülmenyekkel egyenlő tekintet alá esnek. A felek között létrejött magánjogi viszony vagy annak egyes részleteinek bizonyítására felhozott tények s egy általános gyakorlat között, melyet a törvény ott, hol magában a törvényben positiv intézkedés nem foglaltatik, az ügyek eldöntésénél, még a magánjogi törvényt megelőzőleg, figyelembe veendőnek s alkalmazandónak rendel (osztr. ker. törvénykönyv I. §. magyar ker. törvkönyv I. §.) lényeges a különbség amaz tényt bizonyít, ez szabályt alkot. A kettő egy tekintet alá nem eshetik. E felfogásában az osztrák legfőbb ítélőszék egyedül áll. Tekintélyes német írók e részben sokkal tovább mennek; így GOLDSCHMIDT (*Handbuch des Handelsrechtes* I. k. 241. l.) ANSCHÜTZ és WÄLLENDORF (*Commentar zum allgemeinen deutschen Handelsgesetzbuche* I. k. 19. l.) plane azt vitatják, hogy a bíró a szokást figyelembe veheti a nélkül hogy a felek erre hivatkoztak legyen. E véleményt mondja ki határozottan NEUMANN (i. m. 42. lap és e nézetet látszik osztani APÁTHY is (i. m. 90. l.) A német birodalmi főtörvényszék, mely a kereskedelmi jog terén méltán tekintélynek tartatik, ennyire ugyan nem megy, hanem megkívánja, hogy a szokásra a fél hivatkozzék, s annak tartalmát legalább annyiban terjeszsze elő, hogy a bíró megítélhesse, ha vajon az a fennforgó peres ügyre alkalmazható-e? (Ueber eine behauptete Usance — mond a német birodalmi főtörvényszék 1873. december 10-én kelt határozatában — kann ein Beweisverfahren nicht eröffnet werden, wenn nicht der Inhalt der Usance wenigstens insoweit substantiiert behauptet ist, dass der Richter erkennen kann ob die Usance auch auf den Streitfall Anwendung findet. — L. e határozatot idézve APÁTHY i. művében 91. l. 1/ jegy. alatt.) Más kérdés, hogy köteles e a bíró? a kereskedelmi szokást már csak azért is fennállónak tekinteni, mert a felek létezését egyaránt állítják. Az osztrák legfőbb ítélőszék álláspontjából erre kétségkívül igennel kell válaszolnunk, mert ha a szokás ténykörülmenynek tekintetik, s erre, a ténykörülmeny bebizonyítására szolgáló szabályok irányadók, oly ténykörülmeny, mely nem tagadtatik, valóban tartandó.

Hazai főbb bíróságaink köztudomásra jutott határozataikban a szokás jogi minőségét illetőleg nem foglaltak határozott álláspontot, e kérdésre nézve azonban a legfőbb ítélőszék azon elvet mondotta ki, hogy: «ha az egyik fél a persorán valamely kereskedelmi szokás fennállását állítja, s a másik fél annak fennállását nem tagadja, az hallgatag beismertnek tekintetik, s ennek folytán az ügy elbírálásánál figyelembe veendő (1879. szeptember 15-én 490. szám alatt legfőbb ítélőszéki határozat. Közölve a *Jogtudományi Közlöny* 46. számában.) Mások azonban, kik a kereskedelmi szokást jogtétellel egyenlő minőségűnek tartják, azon véleményben vannak, hogy a bíró nem köteles valamely kereskedelmi szokást csak azért fenn-

állónak tekinteni, mivel a felek annak létezését egyaránt állítják; mert a felek belföldön valamely jogtétel létezése iránt nem egyezkedhetnek. (V. ö. NEUMANN i. m. 42. lap.)

Vagyis összevonva a mondottakat, véleményünk oda terjed, hogy a kereskedelmi szokások jogszabályt nem tartalmaznak, s azért csak annyiban vehetők a bíró által ha a felek egyike vagy másika, akár nyílt akár hallgatag vonatkozással arra kötötte meg az ügyletet, tehát a fennálló gyakorlatról tudomással birt. V. ö. APÁTHY i. m. 569. l. NEUMANN i. m. II. k. 68. lap.) Ily esetben azonban ha a felek valamelyike e szokásra hivatkozik, s előterjesztéséből a bíró meggyőződik, hogy e szokás a fenforgó peres ügyre alkalmazást találhat, a bíró e szokás fennállásának kinyomozását, a felek által előterjesztett bizonyítékokon kívül más előtte alkalmasnak látszó uton és módon is eszközölheti.

II. Az alább közlendő határozat a bizományi ügyletre, jelesül a megbízó és a bizományos között fenforgó kölcsönös követelésre vonatkozó két érdekes kérdést tárgyz. Jelesül:

a) *Ha vajjon a megbízó a bizományos irányában, más megállapodás hiányában csupán ez utóbbi kezeiben létező bizományi áruk erejéig, hanem személyesen is egyéb vagyontárral felelősséggel tartozik-e?*

b) *hogy árcsökkenés esetén a bizományos csak jogositva vagy egyszersmind kötelezve van-e az árukat eladni?*

Az eset a következő:

Az általános osztrák földhitelintézet H. Möricz ellen a bécsi cs. kir. országos törvényszéknél, bizományi ügyletek teljesítése fejében az A. alatti számla szerint járó 10981 frt s jár, kifizetése iránt pert indított.

E kereset folytán megtartott tárgyalás után az elsőbíróság felperes keresetének teljes mérvben helyt adott, következő indokoknál fogva:

Alperesnek a leszámolásra vonatkozólag tett pusztá tagadása nem alkalmas arra, hogy a kereseti kérelmet alterálja, mert valamely fennálló tartozás részben vagy egészben megtörtént törlesztésének bizonyítása nem felperest, hanem alperest terheli, minthogy felperes alapszabályainak 42. §-a értelmében jogositva van a kezei között lévő zálogból a bíróság minden közbenjötté vagy beavatkozása nélkül kielégítést szerezni. Alperes abbeli kifogása, hogy csak a bizomány erejéig tartozik szavatossággal, minthogy felperes intézet már alapszabályai által kötelezve van, hogy hasonló ügyleteket csak kellő fedezet mellett teljesítsen, s azért kötelessége lett volna az intézetnek a bizományi értékpapírok árfolyamának csökkenésével, midőn a veszély beállt, hogy a depot többé kellő fedezetet nem nyújt, azonnal eladnia, nem volt figyelembe vehető, mert alperesnek nem áll jogában felperesnek előtte tudva volt késedelmességéből jogokat származtatni. Alperes, mint megbízó a zálogjog jogi minőségéből kifolyólag a bizomány tárgyának tulajdonosa maradt, és nincs oly jogszabály, mely a zálogbirtokost arra kötelezné, hogy ha a zálog elértéktelenedésének veszélye forog fenn, azt eladni tartoznék, hanem az ebből származó kár a tulajdonost terheli. Hasonlólag nincs törvény arra, mely szerint a zálogbirtokos az adott zálogon kívül személyesen ne lenne kötelezve. Alperes azonban nem is állította, hogy közte és felperes között oly személyes jogviszony jött volna létre, melynél fogva a személyes felelősség terhe alól felmentetett volna, alperes nem is állította, annál kevésbbé bizonyította, ellenkezőleg azon körülmény, hogy ő az iránt hozzá intézett felszólításoknak, hogy pótfizetést teljesítsen, mindaddig, míg az értékpapírok árfolyamának emelkedésére reménysége volt, ellent nem mondott, tanúsítja, hogy személyes lekötöttségére nézve nem volt kétségben. Alperes arra sem hivatkozhatik, hogy felperes intézet a bizományi tárgyak elárverezésénél a kereskedelmi törvénykönyv 310., 311. és 343. §§-ának eleget nem tett, mert az magát ezen eladásra felhatalmazottnak tekinthette. Alperesnek 1873. évi február 7-én

kelt leveléből határozottan kitűnik, hogy az a 900 török sorsjegyet megtartani nem akarta, a nélkül azonban, hogy azok eladását bizonyos időponthoz kötötte volna. Hasonló kérelem t. i. a mielőbbi eladás foglaltatik az 1873. márcz. 17-én kelt levélben is az 50 darab Lombardverein részvényre vonatkozólag, a nélkül, hogy erre nézve, főleg az eladás időpontját illetőleg közelebbi utasítás adatott volna. Ha tehát ily körülmények között felperes intézet a bizomány tárgyait eladta, nem tette azt alperes akarata ellenére, a november 21-én a papírok eladása felől tett előleges jelentésre alperes azt válaszolta, hogy miután azok eladása nem a kereskedelmi törvény szabályai értelmében eszközöltetett, azt az ő számlájára történtnek el nem ismeri, a nélkül, hogy a véle egyuttal közlött egyes összegeket érintette volna is. Minthogy azonban alperes maga jogositotta fel alperest a bizomány tárgyának eladására, az ezen eladás ellen tett kifogása tartható alappal nem bír.

A cs. kir. országos főtörvényszék 1878. december 18-án 3442. szám alatt hozott ítéletével az elsőbíróság ítéletét megváltoztatta, s felperest keresetével egészen elutasította; következő indokoknál fogva:

Jóllehet a peres felek között létrejött jogügylet a perbeli iratok szerint bizományi s nem árkülönbözeti ügyletnek (differenz Geschäft) tekintendő; jóllehet továbbá alperes azon állítása, hogy felperesnek már 1873. február 7-én és márcz. 27-én a bizomány tárgyának eladására utasítást adott, maguk e levelek tartalmával, s felperesnek ezekre adott s alperes által felelet nélkül hagyott válaszaival meg van czáfolva, kellőleg meg van czáfolva; jóllehet továbbá alperes abbeli előadása, hogy szavatossága csak a bizományi tárgyak értékére volt korlátolva, ezen ügylet alapjául szolgáló levelekben, melyekben ily korlátozásról említés sem tétetik, kellőleg meg van is czáfolva, s alperes nem is állítja, hogy közte s felperes között oly egység jött volna létre, hogy a bizomány értékesítésével, részéről semmi további szolgáltatás sem követelhető; illetve, hogy felperes a bizományi áruk értéke által nem fedezett követelését elveszti; jóllehet végre alperes azon állítása, hogy az eladás nem történt meg a törvényes alakszerűségek megtartásával s azokat azért számlájára történtnek főleg azért nem ismerheti el, mert az eladás elkésve eszközöltetett, miután az eladás a bizományosnak joga, de nem kötelessége, szintén nem bír tartható alappal; mégis figyelembe veendő, hogy alperes azon további kifogása, hogy az eladás nem történt a kereskedelmi törvényben előirt szabályok szerint, kellő alappal bír.

(Az indokolás további folyamában annak kimutatása foglaltatik, hogy az osztrák földhitelintézet is tartozik a kereskedelmi törvény ide vonatkozó szabályait megtartani, melyet mint reánk nézve mellékest, ezuttal mellőzünk, csak azt jegyezzük meg, hogy az elutasítás csakis ezen indoknál fogva történt.)

A cs. kir. legfőbb ítélőszék 1879. évi május 6-án 3662. szám alatt határozatával azonban a másodbíróság ítéletének megváltoztatásával az elsőbíróság ítéletét hagyta helyben.

Ide vonatkozó ítéletének bevezetésében mindenekelőtt kifejti azt, hogy az osztrák földhitelintézet a bizományi áruk eladásánál alapszabályai s ezekre vonatkozó törvények értelmében nem tartozik a kereskedelmi törvénykönyvben előirt szabályokat megtartani. Ezek kifejtése után indokait következőleg folytatja.

Minthogy pedig alperes minden egyéb kifogásai az alsóbb bíróságok ítéleteiben kellőleg megczáfoltattak; minthogy továbbá még abban az esetben is, ha alperesnek a bizomány tárgyának eladási módjára vonatkozólag alapos kifogása lenne is, az esetben is csak a néki ez által okozott kárát lett volna jogositva beszámítás útján érvényesíteni, ilyen igényt azonban alperes nem támasztott, annál kevésbbé

igazolt számszerűleg, ennél fogva a másodbíróóság ítéletének megváltoztatásával alperest marasztaló, az elsőbíróági ítélet volt helybenhagyandó.

Az ezen ítéletekben megoldott első kérdést illetőleg, hogy t. i. a megbízó a bizományos irányában nem csak a bizományi tárgyak értékéig, hanem személyesen is felelős, hazai kommentátorainknál határozott nézet kifejezést nem találunk. Nézetünk szerint azonban tekintettel a kereskedelmi törvénykönyv 377. §-ának abbeli rendelkezésére, hogy: «a megbízó köteles a bizományosnak mindazt megtéríteni, mit az ügyletre készpénzben kiadott s szükségképen vagy hasznosan fordított», kétséget is alig szenved, hogy a megbízó a bizományosnak személyesen is kötelezve van, s az által, hogy a törvény a bizományosnak a bizomány tárgyra zálogjogot enged, nem menti fel a megbízót személyes kötelezettségétől; a törvény abbeli intézkedése továbbá, hogy a bizományos a zálogtárgyból jogosítva van magát kielégíteni, csak arra nézve tartalmaz szabályt, hogy a bizományos nem választhatja a kielégítés tetszés szerinti módját magának (V. ö. APÁTHY i. m. 704. lap), hanem első sorban a zálogul lekötve lévő bizományi tárgyak szolgálnak kielégítési alapul, ebből azonban épen nem következik az, hogy a bizományi árukban kellő fedezetet nem talál, az adós más vagyonából magának kielégítést ne szerezhesen.

Hason álláspontot foglalja el a német birodalmi főtörvényszék is 1878. évi február 9-én kelt határozatában, mely következőket tartalmazza: «a keresetbeli előadás és a másod bíró által megállapított tényállás szerint felperes mint bizományos vásárolta meg a keresetben említett részvényeket alperes részére, miután azonban azokat alperes sem át nem vette, sem az azokért járó vételért megintés daczára sem fizette be, a részvényeket hites ügynök által a börzén eladatta. Felperes ezen eladást a kereskedelmi törvénykönyv 311. §-a alapján történtnek lenni állítja, s keresetét a papiroknak olcsóbb áron történt eladása folytán származott árkülönbözetre alapítja; keresetének alapját tehát az általa történt zálogeladás eredménye képezi. Kétséget sem szenved, hogy a bizományos a megbízó késedelmessége esetén jogosítva van a bizomány tárgyának eladatását eszközölni, de nincs jogosítva az eladást bármely néki tetsző módon foganatosítani, hanem a mint azt a kereskedelmi törvénykönyv 375. §-a előírja, az eladásnál a 310. §-ban előirt sza-

bályok értelmében kell eljárnia. Ha tehát igényét a zálogeladás eredményére kívánja fektetni, a kereseti alap indokolását képezi azon állítás is, hogy a törvényes szabályok ez eladásnál megtartattak, vagy ha azok meg nem tartattak, annak bemutatását, hogy mindamellett mért esik az eladás eredménye a megbízó terhére? Ezen adatok kimutatása minden felperes kötelessége, s hogy ez valóban megtörtént-e a bíró hivatalból tartozik vizsgálni.

Tehát a német birodalmi főtörvényszék fentebbi ítéletében elutasította ugyan felperest, de nem azon indokból, hogy az árkülönbözetre kiegyenlítésére az adós személyesen ne lenne kötelezve, sőt annak e kötelezettsége az egész ítélet tartalmából kiderül; e részben tehát teljesen azonos alapon áll a német birodalmi főtörvényszék az osztrák legfőbb ítélőszékkal. Azonban más igen fontos elvi jelentőségű különbséget találunk a két főbíróóság ítéletében. Mig ugyanis az osztrák legfőbb ítélőszék fentebbi ítéletének záradékában azt az elvet mondja ki, hogy az eladás szabálytalansága esetén sem szabadul meg a megbízó az árkülönbözetre nézve személyes kötelezettségétől, hanem csak ebből eredő kárát van jogosítva beszámítás útján érvényesíteni, addig a német birodalmi főtörvényszék a kereseti igény alapjának tekinti annak kimutatását, hogy az eladás a törvényben előirt módon eszközöltetett. És nézetünk szerint e felfogás a helyes, ha a bizományos nem tartja meg a törvény rendeletét, arra igényt nem alapíthat. A mellett ily esetben a kár számszerű kimutatása majd nem a lehetetlenséggel határos, és ha elfogadtatnék az osztrák legfőbb ítélőszék által kimondott elv, a törvénynek az eladásra vonatkozó szabálya írott malaszt maradna.

A másik kérdésre vonatkozólag hazai kommentátoraink is azon nézetnek adnak kifejezést, hogy a bizományos a bizományi áru eladására *jogosítva van*, de kötelezve nincs (NEUMANN i. m. II. k. 466. és 472. lap, APÁTHY i. h.) Azonban e helyütt NEUMANN a törvény egy igen finom distinctiójára figyelmeztet, melyet ez alkalommal felemlíteni helyén látunk. Ha ugyanis a bizományos a rendes kereskedő gondosságával tapasztalja, hogy az *áru minőségében vagy mennyiségében történt változás folytán* annak értéke elveszhetne, *köteles az árut eladni; míg az árváltozás folytán beállható károsodás elhárítása végett a bizományos a bizományi áruk eladására jogosítva van, de kötelezve nincs.*

(Folytatása következik.)

Z. I.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kalászkok az igazságszolgáltatás köréből.

I.

Egyik szaklapban (*Magyar Jurgász*) felvetetett az a kérdés, hogy a jogtalanul elrendelt és foganatosított biztosítási végrehajtás ellen mi módon lehet orvoslást szerezni? — A polg. törv. rendt. 344. §-a szerint — mond a nevezett szaklap — azon félnek, ki ellen a biztosítás elrendeltetett és foganatosított, jogában áll kifogással élni. Tehát a kifogások s ezek feletti bírói határozat elleni felebezésben kellene orvoslást keresni. Az idéztük szaklap véleménye szerint azt hinné bárki is, hogy ez kétségtelenül így áll, mert ha az adhat be kifogásokat, ki ellen a biztosítási végrehajtás elrendeltetett s foganatosított, czáfolhatlannak látszik, hogy mind az elrendelés, mind a foganatosítás módja ellen lehet kifogásokat beadni.

Felemlíti azután, hogy a felsőbb bíróságok e szakaszt még sem fogják fel ekként, s a kifogásokat csak annyiban veszik figyelembe, a mennyiben azok a biztosítás elrendelésére vonatkoznak, a foganatosítás folytán származott sérelmek pedig semmisségi panasz útján orvoslandók. E lap ezt nem

tartja helyesnek s azért nem hibáztat egy ügyvédet sem, ki az adott esetben a foganatosítás módjára kifogásokkal él.

Mi ellenkező nézetben vagyunk, s a felsőbb bíróságok eljárását helyesnek s törvényesnek találjuk. Azonban mielőtt ebbeli nézeteink kifejtésébe bocsájtkoznánk, nem hallgathatjuk el abbeli meggyőződésünk kifejezését, hogy eltekintve attól, hogy helyes-e vagy nem a felsőbb bíróságok e részben való gyakorlata, feltétlenül hibáztatjuk azt az ügyvédet, ki ily esetben felebbezéssel él. Mert vagy tudja a felsőbb bíróságok gyakorlatát, vagy nem tudja. Ha tudja, ügyvédi kötelessége ellen vét, midőn fele érdekét saját nézetének feláldozza, s beadványát tudva visszautasításnak teszi ki. Ha nem tudja, akkor is ő a hibás, mert az ügyvédnek nem szabad azzal, hogy az ügyvédi vizsgát letette, tanulmányait befejezettnek tekinteni, s különösen a felsőbb bíróságok eljárásai felől lehetőleg való tudomásvétel egyik főkötelességét képezi, már pedig ugy a szaklapok, mint a *Döntvénytár*-ban számos oly elvi jelentőségű határozatok közöltettek, melyek a felsőbb bíróságok ebbeli constans gyakorlatát tanúsítják, melyekről tehát a hivatását érző és felfogni tudó ügyvédnek nem tudnia, — nem szabad.

E rövid kitérés után térjünk most már át kérdésünk tulajdonképi tárgyára, vagyis arra, ha vajjon helyes-e a felsőbb bíróságok ebbeli gyakorlata? Már fentebb jeleztük, hogy mi azt helyesnek tartjuk.

A törvény azt sehol sem mondja, hogy a biztosítás fogatosítása ellen kifogással lehet élni, mert ama kitétele, hogy kifogással az élhet, ki ellen a biztosítás elrendeltetett és fogatosított, nem azt határozta meg, hogy mely bírói ény ellen van biztosításnak helye, hanem az alanyt határozza meg, ki a kifogások beadására jogosítva van.

Ellenben kimondja a törvény, hogy a biztosítás fogatosítása és joghatálya a végrehajtás elvei s szabályai szerint ítélendő meg; miből kifolyólag, igen helyesen kimondotta a semmitőszék, hogy a kielégítési végrehajtásnál, ha azt biztosítási foglalat és becslés előzte meg, ezek újból nem fogatosítandók. (*Döntvénytár* I. II. k. 88. l.)

De vegyük csak gyakorlatban a dolgot. A végrehajtási eljárásnak egész külön felebbviteli foruma — a semmitőszék van felállítva. Nem szaporítaná-e a törvénykezési ellátásunkban levő számos anomáliákat, ha a foglalat felett, ha az biztosítás útján történt, a fokozatos felebbviteli bíróságok, ha pedig kielégítés céljából történt, a semmitőszék határozná. Hát ha a két forum sok esetekben ellenkező elvből indulna ki, s a mi egy esetben semmiség lenne, más esetben nem lenne az; az egyik ilyen, a másik amolyan formát tartana helyesnek. Nem a chaost szaporítaná-e ez, s a következetlenséget, melyek a semmitőszék által proklamált fentebbi gyakorlat folytán mellőztetnek.

Hogy a törvény intentiója is ide irányult, tanusítja a 344. §. vége, mely tanusítja, hogy a kifogások folytán a biztosítás mikor oldandó fel. Egészen az ügy érdemére vonatkozó példát hoz fel itt a törvény, s a fogatosítás elleni alaki kifogásokról nem szól.

Miután ezek szerint a törvény sehol sem rendeli, hogy a biztosítás fogatosítása folytán szenvedett sérelem kifogások útján orvoslandó, miután továbbá annak elfogadása esetén, hogy a biztosítás fogatosítására is kiterjedhetnek a kifogások, a felsőbb forumokon könnyen visszasz gyakorlat szülőjévé válhatnak, részemről helyesnek tartom a semmitőszék által proklamált ama gyakorlatot, mely a biztosítás formális és materialis részét, vagyis a biztosítás fogatosítása és elrendelése elleni jogorvoslati eljárást elkülönítette.

II.

Ugyancsak a *Magyar Jogász* e sorok írójának a *Jogtudományi Közlöny*-ben megjelent ama cikkét ismertette, melyben az előjegyzett tulajdonos s az előjegyzés után jelzálog jogos közötti jogviszony tárgyalatik, úgy látszik, lényegileg osztja nézetünket, azonban hozzáteszi, hogy miután nem engedhető meg, hogy a perrendtartás és a telekkönyvi rendtartás intézkedései mellett valamely esetben a végrehajtás keresztülvitele teljesen lehetetlen legyen; a gyakorlatnak valamely kivezető utat kell találnia, mely a törvények intézkedéseivel nem ellenkezik, s melyen az igazságszolgáltatás céljához eljuthat és ki is fejt ebbeli nézetét, mely szerint, ha az ingatlan a jelzett esetben nem is vehető végrehajtás alá oly módon, mint a feltétlenül nevén álló ingatlannál történnének; mégis mint meglevő érték tényleg nemcsak foglalat alá vehető, hanem el is árverelhető. Ez esetben tehát végrehajtás alá vehető az elmarasztalt adósnak az előjegyzéssel terhelt ingatlanban való tényleges joga, és ha ezen jog alárendeltetik, a vevőre ez átháramolván, a vevő jogosítva lesz helyette a tulajdonjog előjegyzését törölni, s a tulajdont a vevő helyett tisztázni.

Nem oszthatjuk a megoldás e módját, bármily megnyerőnek látszassék is első tekintetre.

Tulajdonjog elvontan annak tárgyától, vagyis azon dologtól, melyre a jogos uralom vonatkozik, nem képzel-

hető. A tulajdonjog nem oly minőségű, mint a zálogjog, mely követelés nélkül is fennállhat; a tulajdonjog önkényt azonnal megszűnik, mielőtt az annak tárgyát képező követelés megszűnik. Azért is, míg az alzálogjog bekebelezése a zálogjogra eszközöltetik, s az érvényesíthető akkor is, ha a követelés, melynek biztosítására szolgál, már nem létezik; a zálogjog nem a tulajdonjogra, hanem az annak tárgyát képező dologra jegyeztetik be, s míg amott a zálogjog árvereltetik el, emitt a a tulajdonjog tárgyát képező dolog kerül árverés alá. Tulajdonjog elvontan az annak tárgyát képező dologtól, nem képzelhető s azért így végrehajtás tárgyát nem képezheti, már csak azért sem, mert érdeke egyáltalán meg nem határozható.

Vajjon ki lenne képes a szőnyegen forgó esetben a tulajdonjog értékét meghatározni? Érhet az sokat, érhet semmit, minden a tulajdonos egy nyilatkozatától vagy attól függ, mily okmányok birtokában van az előjegyzett tulajdonos, hogy azokkal előjegyzését igazolhassa.

Egy életjáradék egy követelés vagy zálogjog lefoglalásánál van alap, melyre a becslés s illetve az árverelő támaszkodhat. Itt semmi, épen semmi támpont sincs. De mily bonyodalmak származnának belőle. Tegyük fel, hogy az ügy egész az árverésig megérett s az árverés előtti napon vagy árverés napján kiadatik az igazolási kérvény és annak alapján az előjegyzés igazoltnak mondatik ki, persze erről sem a végrehajtó bíró, sem a vevő mit sem tud, eladatik a tulajdonjog s kész a confusio.

Tudom, hogy erre ismét az a válasz, hogy mit tegyen a hitelező, hogy követeléséhez juthasson? Nálunk nem tudnak kibékülni azzal, hogy a telekkönyvi bejegyzés által az illető annyi jogot nyer, a mennyit a telekkönyv azon helyzetében, midőn jogának bejegyzése történt, nyerhetett, ha e jog kétes, ha érvényesítése tőle nem függő körülményektől függ, türni tartozik; mert a jogot a telekkönyv ily helyzetében szerezte. Hátha előjegyzés helyett bekebelezést nyert volna, az illető semmi jogot sem szerezhetett volna.

Épen úgy mint a hitelező, ki valakinek öröksége rovására kölcsönöz, arra nézve, hogy e jogát érvényesítse, be tartozik várni az örökhagyó halálát, épen úgy tartozik az is, ki akkor szerzett telekkönyvi jogot, midőn e jogának érvényesítése feltétel bekövetkeztétől van függővé téve, nyugodtan tartozik bevárni, hogy teljesül-e e feltétel, vagy sem?

A mi végül azon ellenvetést illeti, hogy így az adós összejátszva az előjegyzettel, mindig kijátszhatná a hitelezőt, jelen esetben épen nem helytálló; mert ha ki akarja azt játszani, nem előjegyzést, hanem bekebelezést enged s akkor azután a hitelező csakugyan ki van játszva. A kijátszás a *Magyar Jogász* által említett módon nem fog megakadályoztatni.

Lapunk legközelebbi számában igen tisztelt munkatársunk BERKOVICS FERENCZ ur foglalkozik e tárggyal, ki mindkét fentebbi nézettől eltérőleg azon véleménynek ad kifejezést, hogy a hitelező ily esetben az előjegyzés törlését saját nevében kérheti.

Véleményének támogatására főleg három érvet hoz fel:

1. hogy az ily birtokot nem említi a törvény azon dolgok között, melyek a foglalat alól ki vannak véve;
2. hogy az a szabály, miszerint az előjegyzés törlését csakis az annak megengedésére jogosított tulajdonos kérheti anyagi szabály, mely a végrehajtás folyamában helyt nem foglalhat és pedig annál kevésbbé;
3. mert a törvény azt, hogy a hitelező kérje a zálogjog törlését, a törvényben nemcsak nem tiltatik, hanem ellenkezőleg a törv. rendt. tanusítja, hogy a törvény intentiója volt, a végrehajtás folyamán a hitelezőnek több jogot engedni, mint végrehajtás esetén kívül birt, így p. o. megengedi, hogy a birtokarány megállapítását saját felperessége

alatt eszközölje, megengedi továbbá, hogy az utólag bekebelezett jelzálogos hitelező az őt megelőző hitelező jelzálogjogilag biztosított követelésének fennállását kétségbe vonja s így kereseti jogot enged a hitelezőnek oly esetekben, melyekben különben ezzel nem birt.

Engem azonban ez érvek nézetemben egyáltalán nem voltak megingatni képesek, sőt az, hogy oly jeles telekkönyvista, mint BERKOVICS ur, álláspontját csakis ezekkel volt képes védeni, még inkább megerősít véleményemben.

Lássuk egyenként az érveket:

1. Azon dolgok, melyeket a törvény a foglalás alól kivesz, feltétlenül minden esetben ki vannak véve a foglalás alól, vagy a dolgok minőségénél vagy azon czélnál fogva, melyekre e dolgoknak szolgálniuk kell. Itt egészen más eset forog fenn, itt a végrehajtás befejezése azért nem lehetséges, mert a dolog tulajdonjogára nézve jutott oly helyzetbe, hogy a tulajdonjog kérdésének megoldásáig az árverés nem eszközölhető. Hiszen az olyan birtok, mint a szóban forgó, nincs a végrehajtás alól kivéve, a végrehajtási zálogjog arra bekebeleztetik s mihelyt a tulajdonjog kérdése eldőlt, a végrehajtás is folytatható s itt nem is a le- vagy le nem foglalhatásról, hanem arról van szó, hogy van-e jogositva a hitelező az előjegyzés törlését saját felperessége alatt eszközölni. Ez érv azért — nézetem szerint — semmi alappal sem bír s ha a törvény e kérdés eldöntésébe általában be kívánt volna is bocsátkozni, azt e helyen semmi esetben sem eszközölte volna, mert ide egyáltalán nem tartozik.

2. Hogy azon szabály, hogy ki kérheti az előjegyzés törlését, anyagi jogszabály, mely a végrehajtási eljárásban nem alkalmazható. Hogy a keresetjog anyagi jogszabály, az áll, de az is áll, hogy a keresetjog minden esetben igazolandó, illetve annak a kereset tartalmából a törvény értelmében következni kell, hogy a keresetjog igazolása ma már nem követelnék — mint B. ur állítja — s ezt perrendtartásunk sem követeli, azt határozottan kétségbe kell vonnunk, hiszen míg perrend van és lesz, első kérdés lesz mindig, hogy az, ki valamit keres, arra, hogy keresesse, a törvény szerint joggal bírjon. Ezt tartja minden törvény, e szabály áll hazai eljárásunk szerint is; forgassa csak át B. ur a döntvények gyűjteményét vagy tartsa figyelemmel bíróságaink ítéleteit, s meg fog győződni, hogy mily számos kereset utasítatik el azért, mert felperes keresetösségi joggal nem bír. Hiszen ha a keresetösségi jog igazolása nem lenne szükséges, nemcsak az előjegyzett hitelező, hanem bárki más kérhetné az előjegyzés törlését: mert az áll, hogy a törvényben előírt idő alatt nem igazoltatott, s ha arra nézve, hogy ily esetben ki kérheti a törlést, vagyis, hogy ki bír e részben a törvény szerint kereseti joggal sutba dolgozik, meg kell azt engedni bárkinek is.

Az sem áll, hogy a kereseti jogra nézve fennálló szabályok a végrehajtás folytán alkalmazást nem találnának, s a hol a törvény határozottan nem tiltja, a végrehajtás folyamán kereseti joggal bír mindenki. Ez veszélyes elv lenne, mely a legnagyobb zűrzavart idézné elő.

Ellenkezőleg szabály, hogy a kereseti jogra vonatkozó törvények — *a mennyiben a törvény ez alól kivételt nem tesz* — a végrehajtás útján szerzett jogokra is alkalmazandók, — ebből kifolyólag:

3. az, hogy perrend oly esetekben a hitelezőnek keresetjogot enged, melyekben az végrehajtáson kívül nem bírna, nem ellenünk, hanem mellettünk szól. Ott ugyanis, hol a törvény a szabály alól kivételt kíván tenni, azt határozottan kijelölte. E kivételeken tulterjeszkedni a bírónak nem szabad. A szabály alóli kivételek, mindig taxatívek. Itt ana-

logia helyt nem foglalhat. A legveszedelmesebb elv lenne, ha a bíró nem tartoznék magát a kivételekhez szorosan tartani, hanem per analogiam másokat is sanctionálhatna. Ez minden szabályt megsemmisíthetne s tért nyitna a törvény ellenében a birói önkénynek.

Röviden összefoglalva a mondottakat, miután törvény szerint a jelzálogos hitelezőnek az előjegyzett tulajdonjog törlését kérni joga nincs, s e szabály alól kivételt a perrend sem állapít meg, ily törlés kérésére a végrehajtás folyamán sincs jogositva.

Különben azok vigasztalásául, kik ebben valami nagy kalamitást látnak, megemlíthetjük, hogy a perrendjavaslat gondoskodását ez esetre is kiterjesztette, annak 630. §-a szerint ugyanis:

„ha a végrehajtást szenvedő mint bekebelezett tulajdonos ellen, másnak tulajdona van előjegyezve, (a végrehajtási zálogjog bekebelezése) az előjegyzés nem igazolásától függő joghatálylyal rendeltetik el.

Ezen esetben a végrehajtási zálogjog feltételes bekebelezését vagy a végrehajtási jog feljegyzését rendelő végzés alapján a végrehajthatónak jogában áll a végrehajtást szenvedő javára előjegyzett tulajdonjog igazolása, vagy a végrehajtást szenvedő ellen előjegyzett tulajdonjog törlése iránt a szükséges lépéseket megtenni s a végrehajtás foganatosítása az előjegyzést vagy kitörlést rendelő határozat jogerőre emelkedése után rendeltetik kiküldött.»

Arra, hogy helyesnek tartjuk e szabály felvételét, úgy hiszszük azután, miket fentebb mondtunk, felesleges többlet szólnunk, azonban határozottan tiltakoznunk kell e szakasz indokolásában felhozott azon állítás ellen, hogy e szabály a telekkönyvi törvényben találná alapját. Hogy ez ott alapját nem találja, arról úgy hiszszük, hogy úgy a nézetünk mellett, mint az ellen felhozottak mindenkit eléggé meggyőzhetnek.

(Polytatás köv.)

Zlinszky Imre.

Különfélék.

(Értesítés) Több rendbeli hozzám érkezett s köztük több engem és művemet igen megtisztelő felhívás folytán van szerencsém az illetőket értesíteni, hogy *Magyar Magánjog*-omnak harmadik füzeté, mely a kötelmi jogot tárgyalja, már megjelent és minden helybeli könyvárusnál kapható. A család- és örökösödési jogot tárgyzó 4-ik füzet pedig munkában van s annyira előre haladt, hogy — ha megroggált egészségi állapotom engedi — 5—6 hét alatt az is sajtó alá fog kerülni.

Budapest, 1879. november 18-án Zlinszky Imre.

(Tanulmányok a közigazgatás köréből.) Ily cím alatt jelent meg egy füzet s küldetett be szerkesztőségünkhez. Szerzője KOLOSY MIKLÓS, Sáros megye főjegyzője. Igen örvendetes jelenségnek tartjuk, ha közigazgatási tisztviselőink közigazgatási tanulmányokkal foglalkoznak. Ők vannak főleg hivatva az elméletnek — a hazai élet és a gyakorlati viszonyoknak megfelelőleg — értékét megbírálni s miként leendő alkalmazása iránt véleményt adni. — Ily hasznos tanulmányokat találunk ezen gonddal szerkesztett műben is, melyet az illető körök figyelmébe legmelegebben ajánlunk.

(Uj szaklap.) BÁTASZÉKI LAJOS jogtudor, köz- és váltó ügyvéd Békés Csabán *Büntetőjog tudományi Szemle* cím alatt jövő évi január 1-től kezdve havi folyóiratot indít meg. Előfizetési ára 10 frt. Hogy van-e szükség a ma megjelenő 5 magyar s 1 német nyelven szerkesztett szaklap mellett e szaklapra, valamint hogy képes-e a magyar jogászközönség ennyi szaklapot szellemi munkálatokkal támogatni s a mai viszonyok között rendelkezik-e kellő erővel ennyi szaklap fentartására, — a jövő mutatja meg. Ha sikerül e vállalat, mi csak örvendeni fogunk, mert jogászközönségünknek a tudomány iránt való érdeklődésének újabb bizonyítékát fogja képezni, melynek terhes körülmények között is kész tényleg kifejezést adni.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ícièvre ..... 3 irt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — Válogatott fejezetek a római örökösödési jog köréből. Dr. Kiss Mór egyet. magántanár urtól. — Törvénykezési szemle: Kalászkok az igazságszolgáltatás köréből. Zlinszky Imre urtól. — A tulajdonjog előjegyzése után szerzett végrehajtási zálogjog hatályának kérdéséhez. Dr. Hexner Gyula líptó-szt.-misklósi ügyvéd urtól. — Döntvénybírálat. Csánády Kálmán nagyvárad kir. közjegyző urtól. — Különlék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1878-ki évfolyamnak még rendelkezésünkre álló teljes számú példányai 8 forintért, a jul.—decemberi példányok 4 forintért, a folyó év teljes számú példányai pedig a rendes előfizetési ár mellett még megrendelhetők.

Keleti jogviszonyok.

Románia külső jogtörténete.

Románia területi configurációja könyökhöz hasonlítható, mely Erdély déli és keleti határait körülfogja. A határon Erdély felé terülnek el a Kárpátok legmagasabb hegyláncolatai, némelyek csucsai egész 2720 méternyi magasságig emelkedvén és csak kevés szorost engedve a forgalom számára. Ezek közt a vulkáni, vöröstornyú, ojtózi, gyimesi és tölgyesi a nevezetesebbek. Legnagyobb fontosságot pedig a tömösi szoros tudott magának kivívni, a nagymérvű kereskedelem Brassó és Bukurest közt arra vevén útját. Néhány évvel ezelőtt Románia részünkről nehezen volt megközelíthető, még a dunahajózási összeköttetés is a «Vaskapu» ismeretes nehézségeibe ütközt. Most már monarchiánkból három ponton lép be a vasut Romániába: Orsova, Tömös és Szucsava mellett. Utak (országos és kerületi utak) dolgában sokat tettek újabban Romániában, miután macadamisált 5349 kilométernyi kőutak kötik össze a nevezetesebb helyeket.

A vasutvonalak hossza kö el 1400 kilométer. A leghosszabb vonalak a szucsava-galaczi s a vercirova-galaczi. Ezeken kívül következő vasuti összeköttetések állanak fel: Varesci-Botosán, Parcani-Jassi-Ungheni, melynek utóbbi része román állami vasut, Tekucsi-Berlad, Bukurest-Giurgevo-Smerda (szintén állami), melylyel tul a Dunán kapcsolatban áll a rustsuk-várnai, plojest-brassói (állami) és Csernavoda-Küstendje.

Gőzhajók járnak a Duna egész mentén, továbbá a Prut folyón fel egész közel Jassiig és a Jin folyón Crajováig. Egyébiránt tömérdek kisebb folyó és hegyi patak van, nevezetesen Oláhországban és sok haldus tó ugy a Duna mentén (Balta) mint benn az országban (közel 200).

A lithologia és stratigraphia négy földtani régiót különböztet meg, melyek közt közgazdasági szempontból a legujabbi, ugynevezett fekete föld humustartalmánál fogva kiválik és, ha nem volna a veszélyes éjszakkeleti szél romboló hatása, Oláhországnak a Duna mentén fekvő kerületei a világnak állandóan legtermékenyebb vidékei lennének.

Bámulatravaló népfaj lakja a Kárpátok s a Duna és Prut folyók közt elterülő földterületet. Száz hatvanhét esztendeig (107—274.) időztek ott római colonisták és ime, 16 évszázadon át a latin elem nem csak hogy a legkülönbélebb viszontagságok daczára fentartotta magát, hanem rendkívüli assimiláló erejénél fogva napról-napra

hódít és terjeszkedik, nevezetesen Szerbiában és Magyarországon.

«Trajanus victa Dacia a toto orbe romano infinitas eo copias hominum transtulerat ad agros et urbes colendas» mondja EUTROPIUS (Hist. lib. VIII. 3.) s ezért a román nemzetiség «étrange mélange». Van a román nyelvben sok tiszta latin, spanyol, francia, görög, török és szláv szó és midőn újabban a purificationnak neki indultak, még mindig nincsenek tisztában az iránt, vajon a latin, olasz vagy francia nyelvre menjenek-e vissza.

Midőn a góthok keletről beözönlöttek, Aurelián császár visszavonult 374-ben Mösiára (a mostani Bulgáriába) és Honorius lebontatta Tráján hidját Turn-Severinnél, melynek ugymint Severin császár tornyának, és a híres Tráján-féle sáncoknak (Küstendjétől-Csernavodáig és a Dunán tul a Kárpátokig) romjai és maradványai maiglan ép ugy láthatók, valamint a Kazan-szorosban a Duna hajjai felett a sziklákba erősített katonai utról tanuskodó emléktábla legélénkebben illusztrálja a rómaiak akadályt nem ismerő erélyét.

A góthokat elűzték az alánok, ezeket 493-ban a Volgáról jött bolgárok, kiket majd 555-ben az avárok kényszerítettek a Duna átkelésére. Azonban a bolgárok 803-ban visszatértek és kiűzvén az avárokat, Crumus alatt alapítottak egy nagy bolgár birodalmat, melyhez a mostani Erdély és magyar alföld is tartozott.

Cyrrill és Method hittérítési munkálatai 861-ben indultak meg s azon érdekes, maiglan is fennálló antagonizmust szülték a román nép kebelében, hogy mig egyrészt népfaj és nemzetiség dolgában erősen a nyugathoz és legkivált Franciaországhoz szítanak, másrészt az uralkodó görög-keleti vallás folytán kelet felé is vonzódni kénytelenültek. Újabban ezen antagonizmus mindinkább csökken, mivel a sok templom, szerzetes és pópa daczára, az intelligentiánál vallásosság többé nem található.

A XIII. század elején, miután Basilius görög császár már 1018-ban legyőzte volt a bolgárokat, a Kumánok foglalták el, a mostani Romániát, melynek lakossága Erdélybe és Bukovinába húzódott vissza. 1241-ben azonban Fogarasról indult ki Radul Negru és alapította az oláh birodalmat, melynek fővárosa Kampolung, majd Tirgoviste lett. Már 1391-ben nevezhette a török szultán Márkus oláh vojvodát vasallusának és ugyanezen évről kelt az első oláh-török capitulatio.

Romániának legnagyobb nemzeti hőse III. Mihály fejedelem (1593—1601), ki több ízben megverte a törököket és a nagy-szebeni csata folytán Erdélyt is meghódította. Van is szép emlékszóbra Bukurestben a boulevardon külön square-ben az akadémiával szemben. 1601-ben a hálátlan oláhok által száműzetvén, beállott osztrák tábornoknak.

Utódai közt kiválik I. Mátyás mint törvényalkotó és Serban mint a görög s a német tudomány terjesztője, kiról azt állítják, hogy 1683-ban Bécs előtt álló Kara Mustapha pasának hadi terveit elárulta az osztrák hadvezéreknek.

1391 óta jóformán mindig a szultán nevezte ki az oláhországi fejedelmeket és pedig 1716-tól 1821-ig úgy itt mint Moldvában konstantinápolyi görög phanariotákat.

Moldvát egész 1861-ig külön fejedelem uralta. Alapítója volt a fejedelemségnek Dragos Bogdán, ki 1354-ben lépett ki embereivel Máramaros erdeiből és a Moldva partjai mellett kis önálló despotiát vivott ki magának. VI. István 1477-ben egész Oláhországot és 1482-ben Bukovinát kerítette hatalma alá. VI. Péter alatt a nálunk is gyászos emlékü II. Soliman (1520—1566) leégette Jási (Jassy) városát. Jakab nevű görög matróz uralkodott 1561-től 1563-ig. Később 1600-tól 1634-ig Moldva és Oláhország egymás ellen viseltek folytonos háborút. 1650-ben Rákóczy elűzte trónjáról a moldvai fejedelmet, 1659-ben pedig a lengyelek verték meg az egyesült moldva-székely hadsereget.

A pozsárovácsi békekötés (1718) kis Oláhországot monarchiánkhoz csatolta, az 1739-ki belgrádi béke azonban azt ismét visszaadta (éppúgy mint Szerbiát).

Következik a rendszeres orosz-török háborúk korszaka. Az első hadjárat folytán a kainardzi békekötés (1774) biztosította Oroszország befolyását Romániában. 1777-ben csatoltatott Bukovina, mely addig Moldvának volt egy része, Ausztriához, és megjegyzendő, hogy e tartomány mint Erdélynek, mely ország 1699-ben jutott végkép Ausztriához, kiegészítő része követeltetett.

A Jásiban kötött békeszerződés Moldvának jó részét Oroszországnak engedte át (1791). A bukaresti béke (1812) 900 négyszög mértföldet adott Oroszországnak, mely Vladimiresco Tivadar és Ypsilanti Sándor felkelésének leveretése után az 1826. évi akjermani pótszerződés által még nagyobb mérvben növelte befolyását az oláhországi viszonyokra. A negyedik orosz-török hadjárat alatt az oroszok Dibics-Zalalkanski alatt egész Drinápolyig jutottak s az itt kötött békeszerződés óta ozmánlik többé a Duna balpartján le nem telepedhettek. Oláhországban és Moldvában az oroszok erősítették meg a fejedelmeket és diktálták a híres «reglement organique»-t.

1848-ban forradalom ütött ki mindkét fejedelemségben. Moldvában az orosz érzelmű Sturdza összefogatta a bojárokat és a Dobruđa Matsin várába szállíttatta, de a foglyok utközben megszöktek. Kotzebue orosz tábornok meg szállította Jassyt és a közrend helyreállt. Nem így jól ment Bukarestben. Bibesco oláh fejedelem Brassóra menekült s a török hadsereg ostrom útján bevévén a várost, közprédára bocsátotta azt 1848. szeptember 26-án. Egy nappal később bevonultak az oroszok és ott maradtak 1851-ig.

Az 1849. évi május 1-éről szóló balta-limani szerződés még több jogot adott Oroszországnak és csak a krími háborúnak, mely alatt monarchiánk hadserege occupálta volt a fejedelemségeket, szerencsétlen kimenetele fosztotta meg Oroszországot döntő befolyásától román ügyekben. A Török- és Oroszország közt eddig kötött szerződések hatályukat veszítették és helyükbe lépett az 1856. évi márczius 30-áról szóló párisi békekötés. Az 1858. évi augusztus 19-én kelt párisi diplomatiái conventio állapította meg az egyesült fejedelemségek politikai szervezetét a szultán suzeránitásának fentartása mellett. Ezen organisáció sok tekintetben hasonló volt azon közjogi dualistikus szervezethez, mely most monarchiánkban fenáll. Minden fejedelemségnek voltak önálló ügyei, melyeket saját nemzeti gyűlésein elintézhettek és ezenkívül elismertettek közös, a központi bizottság elé való ügyek. A fényes kapunak pedig tartoztak évi 4 millió piasztért hűbéradó fejében fizetni.

Ekkor a románok kezdtek erélyesen a két fejedelemség egyesítéséhez látni és habár ezt a nagyhatalmak

ellenézték, az oláh s a moldvai parlament úgy oldotta meg a kérdést, hogy mindkettő Cuza Sándort választván meg fejedelmül, ezáltal a personális uniót létesítették. 1861-ben ez unió ünnepélyesen proklamáltatott és azóta van csak egységes Románia-fejedelemség. Cuza I. Sándor János nevet vett fel. 1866. évi február 23-án azonban Golesto tábornok leköszönésre kényszerítette. Ekkor «Prinz Carl von Hohenzollern-Sigmaringen» választott fejedelmül, ki a nagyhatalmak minden tiltakozása daczára 1866. évi május 22-én nagy ünnepélyességgel Bukarestbe bevonult. Ezen «fait accompli»-ba végre Törökország is belenyugodott.

Dr. Herich Károly.

Válogatott fejezetek a római örökösödési jog köréből.

Az intézmény eredeti alapgondolata az volt, hogy az ideális alanyi öröklési jog: — «jus ad successionem universalem», — képezte az elbirtoklás tárgyát, («rerum hereditarium possessione velut ipsae hereditates usucapi credebantur»; gai II. 54.) ha pedig többen vettek hagyatéki tárgyakat birtokba, bár Gaius ez esetről nem szól, csakis azon egyetlen eshetőséget lehet felvennünk, hogy mindenik az általa birtok tárgy, vagy tárgyakra nézve, — ezek erejéig, — örökössé vált.

E jelzett alapgondolat, — a mint az ugyancsak az idézett §-ból kitűnik, — később elesik, bekövetkezik egy időpont, midőn átlátták, hogy a hagyatéki tárgyak birtoka által maga az örökség nem — s csakis ama hagyatéki tárgyak birtokolhatók el. Hogy mi'or, erre biztos feleletet nem adhatunk. Seneca (de benef. VI. 5.) azt egy vitás kérdés példája gyanánt hozza fel, [«jurisconsultorum ipsae acxitae ineptiae sunt, qui hereditatem negant usucapi posse, sed ea, quae in hereditate sunt; tanquam quid aliud sit hereditas, quam res quae in hereditate sunt.»], a miből kitűnik, hogy már a császári korszak elején az eredeti alapgondolat meg volt ingatva.

Ime az intézmény jogszabályokban formulázott dogmaticája, melynek egybeállítása a Gaiusi adatok nyomán vajni könnyű volt. De ezzel el is értünk munkánk nehezebb feléhez. Keresnünk kell az ok után, mely egy ily intézményt létrehozott, mert ha e részben megnyugtató eredményre nem jutnánk, úgy senki sem fogja elvitathatni, hogy egy megfejtetlen jogi curiosummal állunk szemközt!

E kérdés már Gaiust is foglalkoztatá; szerinte az intézmény behozatalának oka abban rejlett, hogy ennek segítségével akarák a régiek elérni, hogy a hagyatékok gyorsabban birtokba vétessenek és pedig a sacra és hitelezők érdekében.

Gaius ez okadatolásából egy kettős célzat tűnik ki. Az intézmény célja ugyanis első sorban, hogy a hagyatéknak idegen személyek által oly rövid időn bekövetkezhető elbirtoklása folytán az örökös egy kényszer gyakoroltassék a hagyatéki késedelem nélküli birtokba vétele tekintetében, de másfelől, ha ennek rövid időn, — egy év alatt, — fogantja nem lenne, más valaki, — s legyen ez bárki, — az ő helyébe léphessen. És legyen szabad itt arra figyelmeztetnünk, hogy ez utóbbi eset nem egyszer állhatott maga az örökösnek érdekében, ki csak lesett az alkalomra, hogy valaki a hagyatéki tárgyak birtokát megragadja, hogy az egy év elteltével az örökös szerepét visszavonhatatlanul magára vegye, egy egyszerű és eddig teljesen mellőzött pont, azonban elég fontos arra, hogy gondosan kiemeljük, mert ha e nézponthelyes irányban felhasználatik, nem lesz nehéz a II. 58. §-ban foglalt s e nélkül meg sem magyarázható «ipso jure pro herede usucapiot, — melyet azonban mint főkérdéseinkkel össze nem függőt ezuttal mellőzni kénytelenítettünk, — megérteni.

Mindenesetre kétségtelenül kitűnik az eddigiekből annyi,

hogy az intézmény nem önmagában birta, célját, az ellenkezőleg rajta kívül eső körülményben rejlett. Gajus ezt oly félremagyarázhatlanul kiemeli, hogy ahoz a kétségnek még árnyéka sem férhet.

Jellemző azon subjectiv felfogás, melyet Gajus magának intézményünkről alkot. Megtörténhetik, — mondja ő, — hogy valaki tudva, miszerint őt valamely dologhoz semmi nemű jog nem illeti, azt mégis elbirtokolhatja, rosszhiszeműség és érvényes jogcím hiánya mit sem határozván s ekkor közbe szöve az egy évi időtartam indokolását, nyomban kimondja, hogy ez ugyan egy «improba possessio», de szükség volt arra mint kényszereszközre, szóval hogy az nem egyéb, mint egy szükséges rossz. Gajus e criticája mutat arra, hogy őt élénken foglalkoztatá az intézmény alapjának kimutatása, az elsődleges ok az ő korában ismeretes volt és ezt fel is használja, de azon kérdésre, — mely az előbbi után önkénytelenül támad, — hogy miért folyamodott a régi jog egy ily abnormis eszközhez, ő már felvilágosítást adni nem képes, beéri annak kimondásával, hogy a régi jog ez expediens egy erkölcstelen eszköz, a miből ismét az foly, hogy már az ő korának modern jogi felfogása távol állott attól, hogy a régi, de később oly hatalmas mérvben átalakult jog alapjellemvonásait s az ezekben indokukat lelő specificus, — de akkor már elavult, — intézményeit megértse. És feltehetjük-e arról az annyi természetes s egészséges jogérzékkel megáldott római jogról azt, hogy ha már felismerte, hogy az örökös a hagyaték birtokbavétele tekintetében korlátlanul megillető szabadság legjogosabb érdeket sérti, ha átlátta szükségét annak, hogy ezen változtatni, korlátokat behozni elkerülhetetlen, ezeket, — *a nélkül hogy annak mélyen fekvő okát lehetne adni*, — csakis egy oly intézményben birta fellelni, melyről Gajus nem habozik kimondani, hogy az az ő kora szemeiben a szó szoros értelmében erkölcstelen? Ki el tudja magát határozni, hogy e kérdésre igenlő választ adjon, arra tartózkodás nélkül ki merjük mondani, hogy sokkal kevesebbet, vagy legalább is kevésbbé öntudatosan foglalkozott a régi római joggal, mint a meny nyi elegendő arra, hogy arról egy tiszta képet alkosson magának.

És itt már most eljutottunk intézményünk legfontosabb, legszebb és legnehezebb kérdéséhez, azon kérdéshez, melyre ha a feleletet meg nem nyerjük, nem szűnik meg az intézmény, — hogy ismét előbbi kifejezésünkkel éljünk, — a régi jog szájalomra gerjesztő curiosuma maradni, azon kérdéshez, melylyel sem Gajus, sem a római jogtudomány eddigelő nem számolt, de a melyet az, ki a régi római jog egész rendszerének elvitathatlan egyéni alapjellemvonásait segélyül fogja hívni, okvetlenül fel is lelend.

Bárki, ki kérdésünk irodalmát ismeri, méltán csodálkozva vethetné fel a kérdést, hogyan kerülhet ki e pont az azzal foglalkozó nagy nevű írók egy ARNDTS (*Ueber die usucapio pro herede cz. ért. Rhein. Museum II. 125. 149.*), egy HUSCHKE: (*Zeitschrift für gesch. Rechtswiss. 1848. évi foly. Nr. 7.*) figyelmét? A feleletet a fennebbiekben talán már meg lehet látni. A jogtörténelem mivelői beérték az adatok egyszerű feldolgozásával, holott még csak ekkor lép előtérbe a valóban szép feladat s mig például LEIST, — ki a bonorum possessorról írott nagyszabású művében (*Die Bonorum possessio, ihre geschichtl. Entw. und hentige Geltung I. 3—58. l.*) a bonorum possessio behozatalának okát a pro herede usucapioéval és ezt ismét a cretio intézményével azonosítja, — a Gaius által felhozott indokot oly ügyesen felhasználja, hogy annak segélyével a jeleztem három intézmény között egy tagadhatatlanul szellemes és meggyőződésünk szerint a bon. poss. eredetére egyedül helyes fényt vető, összefüggő lánczot hoz létre; mégis e pont elől egészen kitért, ezt érintetlenül hagyta.

Feltűnhetett már eddig az is, hogy e kis értekezés

folyamában a kérdés irodalma teljesen mellőzve lett, de azt hiszszük, hogy ezt nem fogja senki hibánkul felróni. Az intézménynek részünkre szükséges dogmaticája tekintetében meggyőződhetett a szives olvasó arról, hogy Gajus leírása a legvilágosabb utmutatást ad, az intézmény behozatalának oka tekintetében pedig Gajusnak egy kis lépést tesz előre, a döntő pont elől kitér s ezt tevék mindazok, kik kérdésünket kutatásaik tárgyává tevék.

A kérdés — ismételjük, — a következő:

Ha rövid idő tapasztalata elegendő volt annak feltűntetésére, hogy az örökös a hagyaték birtokbavétele tekintetében megillető korlátlan szabadság egyaránt sérti a hitelezőket, mint az oly különös gondosságban részesített sacra érdekeit, és a legegyszerűbb és első tekintetre bárkinek feltűnő expediens egy egyszerű kötelező tempus deliberandi behozatala volt, miért kerül épp ezt a régi jog ki, hogyan folyamodhatott egy olyan abnormis uthoz, egyetlen jogszabályért egy egész intézmény felállításához, mely bár indirect uton e célnak is megfelelt, de másrészt nem egy tekintetben kétélű fegyvert is képezett?

Régebb idő óta foglalkoztatott már bennünket e kérdés és huzamos időn át abban véltük a feleletet meg lehetni, hogy a jog midőn úgy szólván fejlődése gyermekkorát éli, mindig a távolabbi uthoz folyamodik, a fejlődés lényege épp abban állván, hogy a hiányok orvoslása végett felkérésendő modus procedendi mind egyszerűbb és e mellett jobb is legyen. De e magyarázat is csak látszólagos. Igaz, hogy a régi jog egyik főjellemvonása: a ritualismus, formalismus s ezekből mintegy okozatképen folyó bizonyos nehézkességnek tulnyomó uralma első tekintetre talán igazolhatná egy esetünkéhez hasonló kerülő utba ejtését, de hiányzik ez indok előfeltétele, mert ki a régi jogrendszer formalismusát ismeri, az jól tudja azt is, hogy ezen, — első tekintetre csakis a fejletlenséget eláruló jelenségnek mindenütt meg van benső, mélyen fekvő indoka, — hisz a régi jogrendszer története épp azóta kezd ránc nézve kiváló becszel birni, mióta felismertük, hogy ezen modern felfogásunk előtt megfoghatatlan ritualismus és nehézkesség csak mez, lepel, mely mindenütt mélyen fekvő eszméket föd és szabad-e esetünkben azzal beérnünk, hogy egy kivétel létre hivatkoztunk?

A kérdés tehát, melyre felelni akaránk, ismét megoldatlanul áll előttünk, az adott felelet más alakban csak a feltett kérdést ismétli:

Miért kellett a régi jognak egyetlen cogens jogszabályért egy egész jogintézményt felállítania?

* * *

Vizsgáljuk meg a régi magánjog rendszerét és ne engedjük egyes, korunk jogrendszereitől elütő idegen, mondhatni rejtélyes jelenségek által tekintetünket attól elvonatni, hogy a lelki szemeink előtt feltáruló egész jogrendszer alapjellemvonásait megfigyeljük s első sorban arra fogunk rájönni, hogy talán soha magánjogrendszer az egyes egyén magánjogi autonómiáját, szabad önelhatározástól függő cselekvési körét oly tiszteletben nem tartá, oly féltékenyen nem őrzé, mint az a dramaticus ünnepélyesség, jelképes alakításokkal annyira teli tett régi római magánjog. A mint a római állam kifelé a világalom eszméjét érvényesíté, úgy látunk az állam határain belül egy kis világot, melyben az egyes polgár korlátlan ur, melybe a jog kényszerítőleg soha bele nem nyul és ez amannak magánjogi sphaerája. Mélyen fekvő, gyönyörű alapelv, sokkal magasztosabb, mint a mily röviden kifejezhető!

Ugyde lehetséges-e az még csak a magánjog terén is, hogy a jog minden kényszerítő beavatkozást elkerüljön és soha egy parancsoló szabályt fel ne állítson és ennek daczára is betöltse hivatását? Ki ezt állítja, az megfedkezék arról, hogy ama szép eszmét korcs kinövessé sülyeszténé ez által,

hisz a magánjog a különböző érdekek érintkezésének rendszerét van hivatva szabályozni és ha minden érdeknek egészen szabad, korlátlan utat és pályát enged, az egész rendszer megakad, a forgalom felbomlik, s előáll egy társadalmi zűrzavar, melylyel csak a vadság állapota versenyezhetik. És ha vizsgáljuk modern jogrendszereinket, látni fogjuk, hogy mindenütt, hol a magánjogi érintkezés terén a szabadon működő egyes érdekek egymással *elkerülhetlen* összeköttetésbe kell hogy jöjjenek, ott közbelép a magánjog egy parancsoló szabálylyal, azon érdeket, melyet kevésbbé jogosultnak tart, visszavonulásra kényszeríti s így biztosítja az

összhang fennmaradását. Vegyük példa gyanánt esetünket. Mit tesznek modern magánjogaink, hogy kikerüljék, miszerint a hitelezőket a hagyatékkal szemben megillető jogosult érdekek ne lehessenek az örökös részéről oly sérelmeknek kitéve, mint a régi Rómában? Egész egyszerűen az örökös önérdekét visszalépni kényszerítik, korlátolják az ő szabadságát, megrendelik, hogy a hagyaték bizonyos jogkövetkezmények terhe mellett, egy bizonyos idő alatt birtokba vétessék.

Dr. Kiss Mór,

egyet. magántanár.

(Folytatása követk.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kalászkok az igazságszolgáltatás köréből.

III.

Minthogy épen a telekkönyveknél vagyunk, folytassuk ez intézmény körében szemlénket, s szóljunk néhány szót a *perfeljegyzésről*.

Ez az intézmény, mely nézetem szerint a hazai joggyakorlattal a telekkönyvi rendelet intentióival egészen ellenkező irányba tereltetett. Ugyanis nálunk általában elfogadott gyakorlat, hogy mindazon perek, melyek által telekkönyvi jog támadtatik meg, feljegyzés tárgyát képezik, még pedig a perfeljegyzés csakis a per megindítását tanúsító egyszerű felzet alapján történik. Ez azonban — már a telekkönyvi rendtartásról irt művemben is kifejezett nézetem szerint — nem helyes. A telek. rendt. 104. §-a csak általában arról szól, hogy mily feljegyzések engedhetők meg, de azok közelebbi meghatározását mellőzi; így van ez a perfeljegyzésre nézve is; tehát tovább kell menni és azt kell megvizsgálni, szól-e a rendelet más helyen a perfeljegyzésről, s erre reá akadunk a törlési pereknél, melyeknek feljegyzése határozottan meg van engedve; a 104. §. általános rendelkezése tehát ez esetre vonatkozik s a perfeljegyzés további kiterjesztése sem a törvény szavaiból, sem annak intentiójából ki nem magyarázható. Ellenkezőleg miután oly esetben, melyben a tulajdonjog vitássá vált, meg van engedve a zárlat feljegyzése, melynek elrendelésénél a jogalap is vizsgálat tárgyát képezi, egyáltalán nincs ok oly feljegyzésekkel a telekkönyvi hitelt csorbitani, melyek nem lelnek a telekkönyvi intézményben alapjukat.

A Lajthán tuli felsőbb bíróságok másként fogják fel a dolgot. Szolgáljon ennek példájául a következő jogeset:

A eladta B-nek birtokát, fentartván a holtiglani haszonélvezeti jogot magának. A haszonélvezet fentartása azonban az adásvevési szerződésbe nem lett beigtatva. B e szerződés alapján kieszközölte a tulajdonjognak nevére való bekebelezését, azonban A birtokban maradt s ő szedte annak gyümölcsét.

Bizonyos idő múlva B ismételtén akadályozta A-t a gazdaság kezelésében, minélfogva A keresetet támasztott B ellen, hogy a birtokra vonatkozólag holtiglani haszonélvezeti jogát elismerni, annak a telekkönyvben leendő bejegyzését tűrni tartozzék s kérte egyuttal a per feljegyzését is.

Az elsőbíráóság elrendelte a per feljegyzését, a másodbíráóság azonban megtagadta azt, mert telekkönyvi feljegyzések, melyeknek nem bizonyos személyes viszonyok nyilvánvalóvá tétele képezi célját, csak bizonyos a perrendtartás vagy a telekkönyvi rendtartás szerint a perfeljegyzéssel összekötött jogkövetkezmények biztosítása végett történhetnek, azonban sem a telekkönyvi rendtartás, sem a törvénykezési rendtartás nem határozza meg a szerződési kötelezettség biztosítására szolgáló perek feljegyzésének jogkövetkezményeit; miért is az ily feljegyzések meg nem engedhetők.

Az e végzés ellen beadott felülvizsgálati kérelmében

folyamodó felhozta, hogy a tulajdonos jogai közé tartozik a haszonélvezet joga is, melyet A akkor, midőn birtokát B-nek eladta, magának fentartott. Ha tehát B az ingatlan teljes tulajdonjogának nevére történt bekebelezése alkalmával, e haszonélvezeti jogot is nevére iratta, A ez által előbbi telekkönyvi tulajdonjogának ugyan nem egész teljességére, de annak egyik részét képező haszonélvezeti jogra nézve sérelmet szenvedett. A fenforgó keresetével a telekkönyvi bejegyzés érvényességét támadja meg.

A legfőbb ítélőszék azonban a felülvizsgálati panaszt elutasította; mert folyamodó keresetében sem valamely telekkönyvi bejegyzés érvényességét meg nem támadta, sem telekkönyvi jog törlését nem kérte, hanem szerződés alapján élethosszig tartó haszonélvezeti jogának bejegyzését kérte; tehát keresete szerződés teljesítésére lévén irányozva, a telekkönyvi rendeletben a perfeljegyzésre előírt feltételek nem forognak fenn. Vagyis kimondotta azt az elvet, melyet mi tartottunk s tartunk a perfeljegyzések körül követendőnek.

IV.

Miután megkezdjük a Lajthántuli jogeseteket, még néhány érdekes jogesetet mutatok be, a melyekben kimondott elvek, nálunk is alkalmazást nyerhetnek, s azért nem lesz érdektelen a szomszéd állam bíróságainak e részben követett gyakorlatával megismerkednünk.

Az első eset a bérbeadó törvényes zálogjogát illető igen érdekes kérdésre vonatkozik. Egy végrehajtás után elárverezett ingókból befolyt vételár felosztása alkalmával ugyanis az a kérdés merült fel, ha vajon illeti-e a bérbeadót a bérlemény területén találtató ingóságokra a törvényes zálogjog abban az esetben is, ha ez ingókra egy harmadik még akkor, midőn azok a bérlemény területén nem voltak, végrehajtási zálogjogot szerzett.

Ez ügyben több rendbeli határozatok hozattak, több rendbeli felfolyamodványok folytán az ügy a legfőbb ítélőszék különböző tanácsaiba került, melyekben eltérő nézetek nyertek kifejezést, minél fogva a legfőbb ítélőszék elnöke az ügyet megerősített tanácsban vétetvén vizsgálat alá: az a bérbeadó előnyére döntött. Az e határozatok alapjául szolgáló indokok lényegileg a következők:

A polg. törvénykönyv 1101. §-a szerint a bérbeadó törvényes zálogjoga nemcsak a bérlemény területén létező azon ingóságokra terjed ki, melyek a bérlő tulajdonát képezik, hanem azon a bérlemény területén találtatnak s a bérlő gondviselésére egy harmadik által bizattak. Azt, hogy annak a harmadiknak, ki ingóit a bérlő gondviselésére bizta, azok tulajdonosának kell lennie, valamint az, hogy a bérbeadó törvényes zálogjogát csak a tulajdonos ellen érvényesíthetné, az 1101. §. rendeletéből egyáltalán nem következik.

Ha továbbá a perrend 540. §-ának rendelkezését figyelembe vesszük, e szerint a végrehajtató hitelezőnek, ennél fogva a zálogösszeírást kérő bérbeadónak is tetszésétől függ, a lefoglalt ingók elszállítását, illetve birói őrizet alá

helyezését vagy azokra vonatkozó zárlatot kérni, — vagy ez ingókat az adós gondviselése alatt hagyni. Jelen ügyben az utóbbi eset forog fenn. Ebből következik, hogy az adós ezen, gondviselése alatt hagyott tárgyakra nézve a gondviselő kötelezettségei terhelik, s hogy azok mindaddig, míg a reájuk szerzett zálogjogok a maguk érvényében fennállanak, annak mint tulajdonosnak szabad rendelkezése alól elvannak vonva. A bérbeadót a polgári törvénykönyv 1101. §-a szerint a bérbeadó törvényes zálogjoga tehát nyilvánvalólag kiterjed ez ingóságoknak a bérelt lakásba történt behozatala előtt az előbbi bérbeadó vagy egy harmadik által lefoglalt, de az adós gondviselésére bízott ingóságokra is, és e törvényes zálogjogot, azoknak, kik erre ugyan az ingóknak a bérlemény helyére történt szállítása előtt ugyan zálogjogot szereztek, de az ingók elszállítása vagy szoros zár alá helyezésére vonatkozó törvényes jogukat érvényesíteni elmulasztották, hanem azokat az adós gondviselése alatt hagyták, semmi tekintetben meg nem csonkíthatja.

Az 1101. §. e magyarázata végül az egyedüli, mely megfelel a törvényhozás szellemének és az ez által védett forgalom igényeinek, mert egy részről a bérbeadó, ki a felmondási határidők által kötve lévén, a bérleti viszonyt azonnal, mielőtt a bérösszeg ki nem fizettetik, meg nem szüntetheti s magát a kibérelt lakás tényleges birtokába be nem helyeztetheti, rendszerint nincs abban a helyzetben, hogy a bérleti szerződés megkötése előtt mások előbb szerzett zálogjoga felől tudomást szerezhessen, s így a törvény által nyújtott fedezetet azonnal elveszteni, más részről az előbbi zálogjogos hitelezőnek, s így a bérbeadónak is, az ingók elszállításának joga által a törvény módot nyújt jogait megvédeni.

Mindenesetre éles indokolás, csak az a hiánya, hogy hosszadalmassága által lényege elmosódik, adtuk azonban azt egész terjedelmében, mert nézetünket nem tartván csatlakozhatlannak, lehet, hogy többek előtt így világosabb az eszmemenet, mintha az rövidebbre összevonatott volna. Nézetünk szerint elég lett volna annyit mondani, hogy a bérbeadó nemcsak azon a bérlemény tárgyán létező ingóságokra terjed ki, hanem azokra is, melyek egy harmadik által az adós gondviselésére bízott tárgyak tulajdonosának kellene lennie, a törvény sehol sem említi. Midőn tehát a hitelező ez ingókat, mielőtt a bérlemény területére szállították, lefoglalta, s azokat sem nem transferáltatta, sem szoros zár alá nem vétette, hanem az adós birtokában hagyta, azokat annak gondviselésére bízta, s így azokra, mint a bérlemény területén létező s az adós gondviselésére bízott dolgokra, a bérbeadónak törvényes s a gondviselésre bízó bármely jogát megelőző zálogjoga van.

Ez nézetünk szerint a dolog jogi oldala, melynek megoldását mi is teljesen osztjuk.

V.

Igen érdekes kérdés a következő is, jelesül: *ha vajon valamely ingatlanság megvevője, a birtokra jelzálogilag bekebelezett tartozást átvállalja, az átvállalás pusztán ténye által a személyes adóssá válik-e?* Az eset következő. *A.* egy ingatlanság megvétele alkalmával *B*-nek e birtokra bekebelezett tartozásának kifizetését s esetleg kamatainak fizetését a vételár terhére az adásvevési szerződésben elvállalta. Miután azonban *A.* csak egy részletfizetést teljesített, *B.* ellene fizetési meghagyást eszközölt ki, melyben az egész összegnek, különbeni végrehajtás terhe mellett leendő megfizetésére köteleztetett.

Az adós által beadott kifogások folytán azonban a fizetési meghagyás oda módosított, hogy az adós a beperesített összeget és járulékait csakis a jelzálogból tartozik kielégíteni, mert alperes csak mint a jelzálog ez időszertől tulajdonosa van a hitelező irányában fizetésre kötelezve,

miután magát a tartozás megfizetésére a hitelező irányában személyesen nem kötelezte.

A prágai főtörvényszék azonban az elsőbíróság ítéletét megváltoztatta s az adóst a követelés megfizetésére feltétlenül kötelezte. A főtörvényszék ugyanis azon nézetből indult ki, hogy az által, hogy alperes mint a jelzálog megvevője, a kérdéses teher kamatainak lefizetését és törlesztését a vételár rovására elvállalta, utalvány jött létre, mely ugyan a ptk. 1402. §-a szerint mindaddig, míg a hitelező hozzá nem járul, tökéletlen maradt, mindazonáltal alperesre nézve jogérvényes és kötelező volt, s mely a kereset beadása által tökéletessé vált, mennyiben felperes a kereset beadása által az utalványt elfogadta, s miután a törvényben záros határidő kitűzve nincs, mindaddig, míg a tökéletlen utalvány jogérvényesen fennáll, annak elfogadása joghatálylyal megtörténhet.

A legfőbb ítélőszék azonban a másodbíróság ítéletét megváltoztatta és az elsőbíróság ítéletét hagyta helyben, vagyis kimondotta, hogy a hitelező csakis a jelzálogból szerezhet kielégítést. A legfőbb ítélőszék ide vonatkozó indokai lényegileg a következők. Felperesnek csak akkor lenne joga alperes ellen az általa az adásvevési szerződésben elvállalt tartozásért nemcsak a jelzálogra, hanem annak más vagyonára is végrehajtást vezetni, ha keresetének tökéletes utalvány képezné alapját, mert csak az ily utalványnak van azon jogkövetkezménye, hogy a hitelező az adós ellen az utalványozott tartozásra nézve kereseti joggal többé nem bír a fenforgó esetben azonban az utalványnak a törvényben meghatározott kellékei fenn nem forognak. Igaz, hogy alperes a tartozás kifizetését a vételár rovására az adásvevési szerződésben elvállalta, mire különben a törvénytől fogva (p. t. könyv 443. §.) is kötelezve lenne, az azonban, hogy a személyes adós ama szerződésben, melynek megkötésénél felperes részt sem vett, alperest, mint fizetőt maga helyett kijelölte, illetőleg a fizetést erre utalványozta volna, a mondtott szerződésben nem foglaltatik, s nincs semmi nyoma annak, sőt nem is állítatik, hogy a felperes alperest az adós helyett személyes adósnak elfogadta volna, s eltekintve attól, hogy azon jogviszonynak, melyre a kereset alapítottatik, már annak benyújtása alkalmával létezőnek kell lennie, meg a keresetben sem foglaltatik, ellenkezőleg felperes úgy keresetének külzetén, mint annak kérelmi részében alperest mint a jelzálog megvevőjét és birtokosát, tehát nem mint személyes adóst kérte marasztaltatni.

Ugy hiszszük, hogy a legfőbb ítélőszék logicus, és éles jogi elmeével irt indokolásának ezen kétesnek látszó kérdésben, az általa elfoglalt álláspont helyességére nézve meggyőző hatást kell gyakorolni.

VI.

Végül még a bécsi legfőbb ítélőszéknek egy igen érdekes kérdésben hozott határozatát ismertetjük meg olvasóinkkal. A kérdés tárgya az:

Ha vajon egy jelzálogilag bekebelezett követelésnek a telekkönyvben is bejegyzett engedményezése félbeszakítja-e a követelés elévülését?

Egy pilseni házra 1840. évben egy 800 frtos 5%-et kamatozó követelésre, mely legfeljebb 1847-ben lett volna kifizetendő, a zálogjog bekebelezetett. E követelésből 500 frt 1857. szeptember 22-én engedmény útján *B*-re átruháztatott s ez engedmény telekkönyvileg is bekebelezetett.

Miután 1847. évi május 1-től kezdve, sem a tőke, sem a kamat megfizetését senki sem követelte, *A.* mint a háznak ez időszertől tulajdonosa *B.* ellen 1878. július 31-én keresetet indított, melyben alperest a követelés elévülésének elismerésére s a házára bekebelezett zálogjognak 500 frt erejéig reá engedményezett rész kitörlésének tüzésére kérte köteleztetni.

Ugy az első, mint a másodbiróság felperest keresetével elutasította. Ez utóbbinak ide vonatkozó indokai a következők:

Kétségtelenül áll az, hogy annak, ki az elévülésre hivatkozik, csak az elévülési idő lejártát kell bizonyítania, s annak bizonyításával, hogy a jogosított az elévülési határidő alatt ebbeli jogával nem élt, nem tartozik, ellenkezőleg ez utóbbi körülmény vagyis az elévülés félbenszakításának bizonyítása alperest terheli. Áll továbbá az is, hogy a jogosított egyoldalú tényei által, minők követelési jogának engedményezése, vagy a zálogjog átruházásának bekebelezése s. a. t. által a követelés elévülése félbe nem szakíttatik, ha ahhoz az adós az ellenfél jogának elismerése által nem járul; mind a mellett a kereset nem bír kellő alappal, mert alperes a telekkönyvi zálogjogot 500 frtra nézve csak 1857. évi szeptember 22-én szerezte meg, s ez időtől fogva a kereset beadásáig alig járt le 21 év, ennél fogva *B.* követelési, illetve zálogjogának elévüléséről szó sem lehet. Azon idő azonban a meddig a követelés joga *C*-t illette, itt számításba nem jöhet, mert a *B*-re történt átruházás joglapjára nézve nem állíttatik, hogy az öröklési jog alapján történt volna, mely esetben *B.* mint örökös *C*-vel mint örökhagyóval egy személynek lett volna tekintendő, és az örökhagyó ellen megkezdett elévülés ellene is hatályos lett volna. A telekkönyv a szóban forgó 500 frt követelés átruházásának jogalapjára nézve semmi felvilágosítást sem nyújt, s a tárgyalásnál az átruházás tényét mindkét fél engedménynek minősíti.

Ez azonban részleges jogát háromlasi jogcím, melynek folytán az előbbi hitelező hibája folytán elmulasztott érvényesítése a jognak, az engedményező jogára nézve hátrányt nem szülhet. Még abban az esetben is, ha az engedményező *C.* ellen az engedményezés alkalmával az elévülési idő már lejárt volna, ez az engedményes ellen, tekintettel az osztr. polg. törvkönyv 1500. §-ára, nem lett volna érvényesíthető, mert az elévülés bekövetkezte a telekkönyvtől ki nem tűnik. Amde a zálogjog bejegyzésétől, vagyis 1840. január 4-től kezdve, az 1857. szeptember 22-éig bekövetkezett átruházás időpontjáig, az elévülési idő az engedményes ellen sem járt le, a *C.* ellen lefolyt elévülési idő pedig a *B.* ellen folyó elévülési időbe be nem számítható, a polg. törvk. 1493. §-a szerint jogositva van ugyan felperes egy és ugyanazon hitelező ellen megkezdett elévülési időbe előzője alatt lefolyt időt beszámíthatja, azonban nem teheti azt két különböző hitelező ellenében, minthogy a p. t. könyv 1500. §-a szerint a zálogos követelés telekkönyvi bekebelezés által történt megszerzőjének, az előbb lejárt elévülési idő hátrányára nem szolgálhat.

Zlinszky Imre.

A tulajdonjog előjegyzése után szerzett végrehajtási zálogjog hatályának kérdéséhez.

Az e lapok 44. számában ZLINSZKY IMRE ur tollából eredő *Végrehajtási jogeset* című cikkben felvetett kérdés sokkal lényegesebb gyakorlati fontossággal bír, minthogy azt a praktikus jogász simpliciter csak tudomásul vegye, — igazságszolgáltatásunk torzalkotásai és a jogérzet eltompultatásának örvényébe vezető tévelygései feletti elkeseredettségének, — az amugyis már elegendő okaihoz — ismét egy ujat fűzvé.

A jelzett cikkben előadott végrehajtási jogeset tökéletesen a telekkönyvi rendtts 75. §-án alapulván, a kérdés tulajdonképen csak az, hogy miután a most jelzett szakasz értelmében, ha a bekebelezett tulajdonos ellen a tulajdonjog előjegyzése megtörtént, úgy a bekebelezett, mint pedig az előjegyzett tulajdonos ellen a további bekebelezések és előjegyzések megengedtetnek s miután ezen bejegyzések jogi hatálya attól függ, vajon a tulajdonjog előjegyzése

igazoltatik-e vagy sem, — a kérdés — mondom — csak az, hogy *meddig kötelesek úgy a bekebelezett mint az előjegyzett tulajdonosoknak hitelezői ezen felfüggesztő feltétel sulya alatt nyögni?*

E lapok fent nevezett szerkesztője úgy a fent jelzett cikkben, mint *A magyar telekkönyvi rendtartás mai érvényében* című kitűnő munkájában következetesen azon nézethez ragaszkodván, hogy az előjegyzés törlését «csak az illető, ki ellen közvetlenül az előjegyzés eszközöltetett, — a fenforgó esetben a bekebelezett tulajdonos — kérheti; ennek következtében — nézete szerint — azon esetben, ha sem a bekebelezett sem az előjegyzett tulajdonos az előjegyzés kitörlésére vagy igazoltatására évekig nem tesznek lépést, a zálogjoggal bíró hitelezők sem tehetnek egyebet, mint a tulajdonosokkal farkas szemet nézni.

Dr. Berkovics Ferencz e lapok f. é. 46-ik számában megjelent, kevésbé meggyőző mint szép érvelésű cikkében e fenálló állapotot nem mint Zlinszky ur a «lege lata», hanem «a birói felfogás» helytelenségének tulajdonítja.

Engedelmet kérek, én Dr. Berkovics Ferencz ur cikkében most jelzett állítását igazolva nem találtam, sőt ellenkezőleg, ebből csak azt vettem ki, hogy a végrehajtási zálogjoggal bíró hitelezőnek megengedendő, miszerint ez — csupán egyéni felfogása szerint — a késedelmező tulajdonosnak az előjegyzés igazolása vagy törlése iránti jogát ön maga nevében gyakorolhassa; mert — úgy mond — ez által az anyagi jog elvein sérelem nem ejtetik és mert a hitelügy jól felfogott érdeke mulhatlanul megkívánja, hogy a hitelező követelésének behajtásába az adósnak sem rossz akarata, sem hanyagsága vagy tétlensége által meg ne gátoltassék.

A hitelező ezen jog *gyakoroltatásának módja és alakjáról* Dr. Berkovics Ferencz ur ugyan határozottan nem nyilatkozik, de miután oly tiszta szívből eredő elismerést fejez ki a nagyméltóságú m. kir. Curia mint semmitőszék által az 1878. évi december 18-án 23168. szám alatt hozott azon határozatáról, mely szerint a tulajdonjogi előjegyzés után a bekebelezett tulajdonos ellen zálogjoggal bíró hitelező egyszerű kérelmére az előjegyzett tulajdonos 15 napi záros határidő alatt tulajdoni (igény-) keresetét a telekkönyvi hatóság előtt megindítani köteles, azt kell feltennünk, hogy ezen intézkedést helyesli.

Én — *stricto jure* — ezen határozatot éppen nemcsak nem helyesnek, de a világos törvénybe ütközőnek tartom, e tárgyban tökéletesen Zlinszky ur kifejezett nézetéhez ragaszkodván.

A mondottakból kiderül, miszerint a szönyegen lévő kérdésben e lapok szerkesztője a «*jus strictum*», ellenben Dr. Berkovics Ferencz ur a «*jus aequum*» álláspontján áll.

De miután én a méltányosságot jogforrásnak soha el nem ismerem és a törvény hézagait méltányossággal kitölthetni vagy a törvény határozatait, bizonyos concret esetben a tényálladék különössége és egyedi színezete folytán kizárhatni, illetve módosíthatni a bírót csakis kizárólagosan azon egyetlenegy esetben tartom felhatalmazottnak, a hol őt maga törvény világosan és határozottan a méltányosságra utasítja, vagy a kérdés eldöntését belátásába bizza; én részemről Dr. Berkovics Ferencz ur a méltányosság sugallatából, különben igen szépen, kifejezett nézetét — mint a méltányossági despotismusnak ellensége — nem oszthatom.

De Zlinszky ur azon nézetét, hogy e vita tárgyát képező esetben a bekebelezett és előjegyzett hitelezők jogaik érvényesíthetésére — *stricto jure* — mi jogi eszközzel sem rendelkezhetnek, — ugyan csak sem oszthatom.

Ez okból bátorkodom e kérdésben saját álláspontomat a következőkben jelezhetni.

Miután a tkvi rendtts 75. §-a értelmében úgy a bekebelezett mint az előjegyzett tulajdonosok ellen további bekebelezések és előjegyzések megengedtetnek, miféle viszony

keletkezik a két rendbeli adós és a két rendbeli hitelező között, — ez sajátképen a megoldandó kérdés.

Tekintettel a telekkönyvi állásra és tekintettel a gyakorlati életre, azt mondhatjuk, hogy a bekebelezett és az előjegyzett tulajdonos között a «meum» és «tuum» kérdése — lappang. Ki az igazi tulajdonos?

Ugy a bekebelezett mint az előjegyzett az illető ingatlant sajátjának tekinti. Ez, és semmi más a tkkvi rendtts 75. §-ában foglalt intézkedésnek ratiója is.

Ha ez áll, akkor könnyen praecizirozható azon viszony, melyben a bekebelezett tulajdonosnak hitelezője az előjegyzett, — és megfordítva, ez utóbbinak hitelezője a bekebelezett tulajdonoshoz áll.

Ezen viszony nem más mint a tulajdonjoggal való kérdés.

Igenis kérdés!

A bekebelezett tulajdonos úgy az előjegyzett mint annak hitelezője ellen azon joggal kérkedik, hogy az illető ingatlan az ő tulajdonát képezi és viszont úgy az előjegyzett tulajdonos a bekebelezett és ennek hitelezőjével szemben.

A két tulajdonos közötti viszony eldöntésére a tkkvi rendtts elegendő módot és eszközt nyújtván, csak azon mód és eszköz veendő ez alkalommal szemügyre, melynek segítségével a bekebelezett tulajdonos hitelezője és az előjegyzett tulajdonos közötti viszony egyrészt, másrészt az előjegyzett tulajdonos hitelezője és a bekebelezett tulajdonosa közötti véglegesen eldöntendő.

A t. olvasó már a fent mondottak alapján kétségtelenül kitalálta, hogy én ezen mód és eszköznek a «felhívási pert» tekintem. Nézetem szerint úgy az előjegyzett mint a bekebelezett tulajdonosnak hitelezője a tvkzsi rendtts 514. §-a értelmében követelheti, hogy bekebelezett, illetve az előjegyzett tulajdonosnak a tulajdonjog érvényesítésére bizonyos határidő tűzessék ki és ha ezalatt a bekebelezett tulajdonos törlési kérvényét az előjegyzett pedig igazolási kérvény vagy keresetét az illető telekkönyvi hatóságához be nem adná, a vitatott tulajdonjog reá nézve örökre érvénytelenítették.

Jogi meggyőződéseim szerint nem igazságos tehát Berkovics ur, midőn a baj forrását a birói felfogás helytelenségében akarja feltalálni, — hacsak az ügyvédet első birónak nem tekinti.

Dr. Hexner Gyula

liptó-szt.-miklósi ügyvéd.

Mi igen tisztelt munkatársunk fentebbi megoldási módját sem oszthatjuk, mert nem látjuk fenforogni a kérdés tényét. Az előjegyzett tulajdonosnál nem, mert annak pozitív cselekménye e részben mindössze az előjegyzés kieszközlésében állott. Valamely jognak biróilag történt érvényesítése pedig kérdést nem képez, mert hiszen a kérdés miatti felhívási pernek az a célja, hogy a kérkedő jogát biróilag érvényesítse, mit az előjegyzést kérő megtett. Vagy abban áll a kérdés, hogy előjegyzését nem igazolja. A nem igazolás negatív cselekmény, mely a kérdés fogalmát magában véve kizárja, a ki semmit sem szól, e ténye által kérdést nem követhet el.

Még kevésbé forog fenn azonban a kérdés ténye a bekebelezett tulajdonosnál, ki szintén semmit sem csinált s nemcsak nem kérkedett, hanem még abbeli jogát, hogy az előjegyzést kitörültesse, sem érvényesíté. Ennek, a hitelező szempontjából inkább az a bűne, hogy a mihez a törvény szerint joga volna, nem érvényesíti, — nem hogy valami joggal kérkednék.

Igen tisztelt munkatársunkat tán az vezette e véleményre, hogy némely német szerzők — természetesen a nálunk hatályos telekkönyvi vagy jelzálog törvényre való tekintettel — abban a nézetben vannak, hogy az előjegyzést

vagy általában valamely telekkönyvi jog feltételes megszerzését kieszközlő felhívási perrel szorítható, hogy ebbeli jogát igazolja, azonban eltekintve attól, hogy ez az ottani viszonyokra vonatkozólag elvettetik s hogy szintén csak magánvélemény, e vélemény szerint is ily felhívási perre keresetjoga csak annak van, ki ellen a feltételes bejegyzés kieszközlötetett. A mi törvényeink szerint erre szükség nincs, mert az még az előjegyzés ismétlése esetén is módot ad annak, ki ellen az ismételve eszközöltetett, hogy ennek egyszer s mindenkorra véget vessen (telekk. rendt. 103. §.).

De ha még elfogadnók, hogy a mondott esetben kérdés forog fenn, e kérdés nem hitelező irányában történik, hanem a tulajdonos irányában. Hiszen ha az előjegyzés kérdés ténye volna is, az már csak azért sem lehetne kérdés a hitelező irányában, mert előbb történt, mintsem a hitelező a kérdéses ingatlanra jogot szerzett; a megszerzés előtt történt tény pedig a későbbi megszerző ellenében kérdést nem képezhet; ennél fogva itt a hitelező irányában nem forogván fenn kérdés, annak a felhívási perre keresetjoga sem lenne — s így ott volnánk, a hol voltunk.

De az előjegyzett tulajdonos hitelezője kit is szorítana jogai érvényesítése végett perre? A bekebelezett tulajdonost nem lehet, mert mint fentebb kimutattuk, ő semmi joggal sem kérkedik, hanem hallgat s hagyja folyni a dolgokat. Saját adósát, vagyis az előjegyzett tulajdonost pedig csak nem támadhatja meg azzal, hogy tulajdonjoggal kérkedik, midőn épen e jog alapján akarja saját jogait érvényesíteni.

Szóval forgassuk e szempontból a dolgot bármiként, mentől jobban akarunk megoldási módot találni, annál nagyobb circulus vitiosusba jutunk.

Zlinszky Imre.

Döntvénybírálat.

Az állása iránt előszeretettel s egész odaadással viseltető közjegyzőt lehetetlen fájdalmasan nem érinteni, ha az elvi jelentőségű felsőbb birói határozatok közt, egy-egy a közjegyzői törvényre vonatkozó is foglaltatván, azt kell tapasztalni, hogy az legtöbbnyire egy-egy sujtó csapás a közjegyzői intézmény ellenében.

Hason érzelemből már más alkalommal is kifejezést adtam azon nézetemnek, hogy nemcsak szükséges, de elengedhetetlen részünkről, oly esetekben, midőn a közjegyzői hatáskör, tekintve a közjegyzői okirat érvényének korlátozását tapasztalnánk, az illető körök figyelmét felhíva, nézetüknek más irányba terelését megkísérteni: azért e nézetemhez hiven, ujlag szabadságot veszek magamnak egy hasonló esetre reflectálni.

Felszólalásom ezuttali tárgyát képezi a «Curiai határozatok»-nak a folyó 1879. évi október 31-ről kelt 44. számában 185. tétel alatt foglalt jogeset, melyben a budapesti kir. ítélőtábla, 1878. július 18-ról 38296. szám alatt hozott ítéletével, mely a n. m. magy. kir. Curia mint legfőbb ítélőszék által 1878. decz. 11-ről 12327. szám alatt helybenhagyott, az elsőbiróság ítéletének megváltoztatásával fölperest keresetével mint időelőttivel elutasította, «mert alperes határozottan tagadta azt, hogy a kereseti összeg neki felmondott, állítván, hogy a közjegyzői tanusítványban érintett felmondást kézhez nem vette, minthogy pedig a közjegyzői tanusítvány csupán a kötelezvény érintett összeg felmondására irányadó lépéseket bizonyít, a felmondás tényleges megtörténtét azonban nem, mi a jelen esetben a postára tett levélnek alperes kezéhez jutásából állana, fölperes pedig mint ezen körülményt kimutatni köteles fél, e tekintetben mi bizonyítékot sem állított elő, és ugyanazért tekintettel arra, hogy a kereseti összeg követelésére a kereset alapjául szolgáló kötelezvényben 3 havi felmondás előleges

feltételként tüzetett ki, fölperest időelőttnek bizonyult keresetével elutasítani kellett».

Ha valamely törvény egy felmerülő esetben nem rendelkezik, vagy homályosan rendelkezik, úgy a törvénynek más hasonló rendelkezései alapján, analogiánál fogva döntenek el a kérdés.

Nézetem szerint azonban a budapesti kir. ítélőtáblának, a Curia mint legfőbb ítélőszék által jóváhagyott, ítélete fentebbi indokolása, a törvénynek úgy egyenes, mint más hasonló rendelkezéseivel ellentétben áll.

Kétségtelen, de maga a közj. törvény 68. és 105. §-a is megmondja, hogy a közjegyző által fölvetett okiratok és ezek hiteles kiadványai, úgy a tanusítványok is, közokirat erejével bírnak. E közokirati minőségénél fogva, a polg. törv. rendt. 165. §. értelmében, azok teljes bizonyítékot képeznek mindaddig, míg az ellenfél azok hamisságát, vagy szabálytalanságát be nem bizonyítja. Midőn tehát a közj. törvény 102. §-a azt rendeli, hogy a közjegyző, ha megkerestetik, *tartozik* tanusítványt adni egy bárhol lakó félnek szóló értesítés, levél vagy távirat tartalmáról s annak megtörtént elküldéséről; mely esetben a közjegyző szó szerint jegyzőkönyvbe foglalja az értesítés, levél vagy távirat tartalmát, a felek neveit, polgári állását s az általa eszközölt feladás helyét s idejét s erről a megkereső félnek tanusítványt ad, — önként következik, hogy a közjegyző által a törvény e rendelete értelmében kiadott tanusítvány, az értesítés, levél vagy távirat tartalmáról s *annak megtörtént elküldéséről* egy részről teljes bizonyítékot képez, más részről annak tanusításával, hogy az értesítés, levél vagy távirat *a postára feladva lett*, a törvény kívánalmának is teljesen elég tétetett, mert egyáltalában nem rendeli azt a törvény, hogy a megtörtént elküldésre vonatkozólag *a feladás helyének és idejének* tanusításán kívül az átvétel vagy kézhez jutás is igazoltatandó és tanusítandó. De nem is volt szükséges azt rendelnie, mert egy részről a közj. törvény X. fejezetében foglalt szabályokból folyólag, a kötelezett fél jogai és kötelességeihez tartozik kifogásokkal élni, de egyszersmind a kifogásokat igazoló okmányokat a 114. §. értelmében elő is terjeszteni, más részről a polg. törv. rendt. 152. §-a szerint is minden állítás, melyre a fél jogát vagy *kifogását* alapítja, bebizonyítandó.

A fennforgó esetben tehát fölperes közokirattal igazolta, hogy a felmondó levél alperesnek a postára feladással elküldetett, ez ellenében tehát alperes tartozott volna azon kifogását, hogy a felmondó levél hozzá meg nem érkezett, úgy a közjegyzői törvényből folyólag, mint a polgári törvénykezési rendtartás értelmében igazolni. Azt lehetne talán ellenvenni, hogy ily nemleges állítás nem bizonyítható. Ez azonban nem áll, mert ha a közjegyző a levelet a postára föl nem tette, úgy a tanusítványban kitett feladási helyen levő postahivatal bizonyítványával igazolható, hogy ottan alperesnek címzett levél fel nem adatott, avagy az alperes lakásának, vagy lakása illetőségének helyén levő postahivatal bizonyítványával igazolható, hogy oda nem érkezett kézbesítés végett az alperesnek címzett levél.

Ha a felsőbb bíróságoknak a fentebbi ítéleti indoklásban foglalt nézetei jövőre is fenntartatni fognának, az által a közj. törvénynek 102. §-a egyszerűen hatályon kívül helyeztetnék, mert a felek oly közjegyzői eljárást, mely jogi érdekeik előmozdítására többé alkalmas nem lenne, igénybe venni nem fognának, a mi pedig ismét a közjegyzői hatáskör korlátozása.

Hasonló eredmény mutatkozik, s még feltűnőbbé válik,

a közj. törvény 102. §-ának hatályon kívül helyezése, ha a fennálló törvényeknek más hasonló rendelkezései alapján analogiánál fogva vétetik a fennforgó eset bírálat alá. Ugyanis a váltótörvénynek 45. §-a, midőn az ovatolt váltó birtokosának köteleességévé teszi a közvetlen előzőt a váltó ki nem lett fizetéséről két nap alatt értesíteni, azt mondja: «e végre azonban elegendő, ha a tudósítás az érintett idő alatt postára adatik». Továbbá a váltótörvény 46. §-a azt mondja: «a kellő időben történt értesítés bebizonyítására *elegendő, ha* postaigazolvánnyal bizonyítatik, hogy az érdekelt előző részére a meghatározott napon *levél adatott fel, kivéve ha a címzett fél igazolhatja, hogy a levél mást tartalmazott*». A közj. törvény 102. §-a is egy részről csak annyit rendel, midőn azt mondja, hogy a közjegyző jegyzőkönyvbe foglalja az általa eszközölt feladás helyét és idejét s erről tanusítványt ad, más részről ugyanazt követeli meg úgy a közj. törvény 114. és 117. §-aival, mint a polg. törv. rendt. 152. és 165. §-aival. Midőn tehát a váltótörvény a sokkal terheesebb következményeket maga után vonó váltói kötelezettség fenntartására elegendőnek találja, ha a tudósítás postára adatik s annak megtörténte postaigazolvánnyal bizonyítatik, a mi szinte nem egyéb az értesítésre irányuló lépésnél s ennek bizonyításánál, és mégis az ellenfél köteleességévé teszi az ellenkezőnek igazolását: úgy a közj. törvény analogicus 102. §-a értelmében is elegendőnek kell venni, ha a levél postára adatik s ez a közjegyző által tanusítatik, és ez ellenében is úgy a közj. törvény X. fejezetében foglalt rendelkezéseknél, mint a polgári törvénykezési rendtartás szabályainál fogva a kifogásolónak kell kifogását igazolni.

Ha a felsőbb bíróságok a fennforgó esetben azt mondták volna ki, hogy mivel a kereset alapjául szolgáló kötelezvényben magán utoni felmondhatás kikötve nem lett, a közj. törvény 102. §. értelmébeni felmondás pedig magán utoni felmondásnál egyébnek nem tekinthető, és hogy ennél fogva törvényszerű felmondás érvényességére a közj. törvény 98—101. §-ai értelmébeni eljárás kívántatván meg: fölperes az akkinti törvényszerű felmondás megtörténtét nem igazolta: azért keresete időelőtti, és azért időelőtti keresetével elutasíttatik; vagy ha annak indoklásául, hogy törvényszerű felmondás érvényességére csakugyan a közj. törvény 98—101. §-ai szerinti eljárás kívántatik meg, azt mondták volna ki, hogy a sokszor idézett 102. §-nak iránya és hordereje egyedül oda terjed ki, mikép valamely közlemény *tartalma* legyen kétségtelenül bebizonyítva, de az a szerinti eljárás törvényszerű felmondás megtörténtéül a közj. törvény 98. és 101. §-ainak rendelkezései folytán nem tekintethetik, és így törvényszerű felmondás meg nem történvén, fölperes keresetével elutasíttatik: így kijelentések sem a közjegyzői hatáskörnek, sem a közjegyzői okiratok érvényének korlátozására és ártalmára nem szolgálhatnának, míg így amaz indokok éle akaratlanul is egyenesen a közjegyzői intézmény ellenébe fordul.

Csanády Kálmán,
nagyvárad kir. közjegyző.

Különfélék.

Figyelmeztetjük tisztelt olvasóinkat mai számunk hirdetései között az első magyar biztosító társaságnak lakházak és gazdasági épületeknek biztosításáról szóló, s rendkívüli előnyöket nyújtó hirdetményére.

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: levelekre ..... 6 lrt
negyedévre ..... 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

Az államjavarak felett külön igazgatóság áll.

A képviselőház 167 tagból áll, kik a következő módozatok szerint választatnak meg.

Minden kerület választói négy osztályra szakadnak. Az elsőbe tartoznak azok, kiknek földjövedelme meghaladja az évi 3550 frankot. A másodikban a hasonmú census 1185—3550 frank. A harmadikban (városi osztály) sorakoznak azon kereskedők és iparosok, kik legalább 30 franknyi állami adót fizetnek, továbbá minden feltétel nélkül a «liberális» foglalkozások mivelői, a nyugdíjazott katonatisztek, tanárok és hivatalnokok.

Ezen három osztály egyenesen választ és pedig az első és a második egy-egy, a harmadik osztály pedig több képviselőt, a város fontosságához mérten, (Bukurest 6, Jassy 4, — Czajova, Gálacz, Plojesti, Foksán. Berlad, Botosán 3, — Pitesti, Bakan, Braila, Roman, Turnu-Szeverin 2; összesen 58.)

A negyedik osztályba valók a többi adófizető polgárok. Ötven ily választó egy delegatust jelöl ki és ezek kerületenkint választanak egy képviselőt.

Besarábia elveszése és a Dobrudsza bekebelezése folytán a fennebb elősorolt számok némi változást szenvedtek.

A «tanács» 68 tagból áll, ide nem számítva az érsekeket s a püspököket, kik a törvénynél fogva «senator»-ok.

Minden kerület két tagot választ a tanácsba. Az egyik tagot azon vidéki földbirtokosok választják, kiknek évi földjövedelmük legalább 3550 frank. A másodikat külön osztály választja, mely áll a legalább 3550 franknyi jövedelemmel bíró városi ingatlantulajdonosokból, továbbá azon vidéki földbirtokosokból, kiknek évi földjövedelme 1185—3550 frank.

Ezekon kívül még ugy a bukuresti, valamint a jassy-i egyetem tanárai választanak egy-egy tagot a tanácsba.

A tanács tagjává csak oly személy választható, ki legalább 40 éves és kinek évi jövedelme legalább 9400 frank. Ezen census alól ki vannak véve a képviselők gyűlésének volt elnökei és alelnökei, oly képviselők, kik már három ízben meg voltak választva, a tábornokok, — a három év óta ezredek, — volt miniszterek és diplomatiái ügynökök, — ki egy évig hivatalnokoskodott mint elnöke a semmitőszéknek vagy mint főügyész, — végül kik tudori oklevelet vagy licenciátust bírnak és hat évig gyakorlatilag foglalatoskodtak.

A képviselők 4 évre, a tanács tagjai 8 évre választatnak. A tanács tagjai semminemű díjt nem kapnak.

Csupán *keresztén* idegenek naturalisálhatók. (A román alkotmány 7. cikkének ezen intézkedése a berlini szerződés óta voltaképp nem bír hatálylyal, jóllehet tudvalevőleg a románok vonakodnak ennek feltétlen elismerésétől.)

Nincs osztálykülönbség Romániában. Minden román tartozik adót fizetni, ellenben csakis román lehet, katonai, polgári vagy köz-hivatalnok (külföldiek csak igen kivételesen). *Az osztályok kiváltságai örök időre eltörölvék.* Idegen nemességi címek, ugymint: herczeg, gróf, báró és egyéb hasonló Románia államában meg nem engedtetik, minthogy ez az ország ősi intézményeivel ellenkezik. (Megjegyezzük e helyütt, hogy a bojár szó valamikor országos méltóság volt, s ily bojárok utódai most is ekként neveztetnek. De e cím semmit sem jelent — vagyon nélkül — kivéve azt, hogy az illető ősróván. *A bojár = bovis herus* ép ugy mint a «Cavaliér» = cavalli herus = lovag. A régi románok ökörszekereken mentek háboruba).

A halálbüntetésnek csupán háboru idején van helye a katonai törvénykönyv előszabta esetekben.

Az állami intézetekben a tanítás *ingyenes*.

• Látni való, hogy a román alkotmány a legszabál-

elvűbbek egyike. A mi nyugati Európában csak véres forradalmak vívmánya, azt a román alkotmány, mondhatni a tulságig, önkényt nyújtja.

Dr. Herich Károly.

Válogatott fejezetek a római örökösödési jog köréből.

Ezt a régi római magánjog nem teheté! Előtte minden egyes, magánjogi sphaerájában oly souverain volt, kinek kötelező szabályokat, önelhatározástól függő cselekvényei tekintetében előszabni nem lehetett.

De az a páratlanul józan római belátás itt is megtalálta, hogy mit kell tennie. Fenntartá alapelvét és mégis megóvá a védelemben részesítendő érdekeket. Nem lépett fel cogens szabályokkal, nem rendelé el, hogy érdeköszeütközések esetében ennek, vagy amannak kell visszavonulnia, ezt vagy amaszt tennie, nem, meghagyja mindenkinek korlátlan szabadságát, *de állított fel egész más uton indirect intézkedéseket, melyek azt, ki célzatai ellenére járt el, érzékenyen értheték.* Élhet mindenki autonomicus szabadságával, akaraturalmával, ugy a mint tetszik, de ügyeljen magára, mert ha azt más jogosultabb érdekek sértésére czélozná felhasználni, célzatainak bárkája egy szirtbe fog ütközni, mely keservesen fogja még attól is megfosztani, mit helyes uton haladva, megóvhatott volna!

Az egész régi jogrendszerben a parancsoló szabályok helyét ily *közvetett következmények* pótolják. Sehol egy cogens rendelkezés, ez beleütközött volna azon ősnemzeti felfogásba, melyet a római, egy polgár magánjogi állásáról magának alkotott és melybe a jognak ily közvetlenül belenyulnia nem lehetett. És mégis amaz életfeltételek eléréséről részint társadalmi, részint jogi factorok bevonásával mindenütt segítve lett. Itt a nyilvánosság és közvélemény szabad ítéletének bevonása, másutt ismét egy önálló, s az elérni óhajtott céllal még összefüggésben lenni sem látszó jogintézmény pótolja a kényszerítő beavatkozás helyét. És a hol ön maga a jog szabály czélozta rendelkezése által ezt vagy amaszt közvetlenül elérni, nem rendeli is azt el közvetlenül, hanem a mit elérni óhajt, azt egy a jogszabályban kimondott és a feleket érzékenyen érhető következmény elkerülésének előfeltétele gyanánt állítja oda, mely következményt csakugyan kikerülni, *tehát az előfeltételt is teljesíteni*, a felek saját jól felfogott érdeke parancsolni fogja.

Egyenként és önmagukban véve megfoghatatlan dolgok ezek, ki csak a külső jelenségeket vizsgálja, az bámulni fog azon, hogy miért e sok oknélkülvalóság, pedig mily szépen simul e sok elütő, egymástól távol fekvő és a legcsekélyebb összefüggést sem tanusító jelenség a régi jogrendszer egyetlen alapjellemvonása alá, melyet közvetve mindnyájan szolgálnak, annak mintegy testőrségét képezik, létének biztosításáról gondoskodnak és melyről nem habozunk kimondani, hogy abban a római jog azon későbbi nagygyá fejlődésének, mely azt évezredek közkincsévé tevő, egyik figyelmet érdemlő csirája rejlik!

A régi római jogban a kényszerítő szabályok rendszerét, — legyen szabad e kifejezésekkel élnünk: — az indirect represaliák rendszere pótolja.

A legeltérőbb megjelenési alakokban találjuk fel ezeket, de a kutató tekintet az annyira különböző külső ruházat daczára is feltalálja közöttük a családi hasonlatosságot.

Talán sokan kétkedőleg fogják állításaink felett fejüket rázni és mégis, valóban könnyű munka és csak tér és idő kérdése lenne a régi magánjog egész rendszerében kitüntetni, hogy majdnem kivétel nélkül a parancsoló jogszabályok helye a jeleztük közvetett uton van pótolva.

És bár tulajdonképeni tárgyunktól eltérni is látszassunk, még sem tudunk a szép feladat elől kitérni, hogy bár mélységnek látszó, de meggyőződésünk szerint kétségsbevonha-

tatlan felfogásunkat, ha nem is a jogrendszerből vonható összes idevonatkozó jelenségek egybeállítása által, — hisz ez dolgozatunk szűk keretében lehetetlen is lenne, — de legalább bizonyos mértékig, oly formán be ne igazoljuk, hogy ama jellemvonásnak általunk kiemelt különböző megjelenési alakjaira tekintettel, a jogrendszer különböző részeiből egy néhány példát összevonjunk, melyek talán elégségesek lesznek arra, hogy felfogásunk jogosultságát biztosítsák; a ki aztán tovább akar haladni, az egy egész sorral egészítheti ki saját egybeállításunkat, hisz egy oly alapjellellemvonással van itt dolgunk, mely a régi és még tisztán nemzeti alapon és felfogás uralma alatt zárt körben fejlődött római magánjogon vörös fonalként húzódik át.

Egyszerű s minden jogász által ismert jelenségeket állítunk össze.

Azt mondtuk, hogy a régi római magánjogban az autonomicus szabadságot megszorító kényszerítő szabályok rendszerét az indirect repressaliák különböző fellépési alakulatokban pótolák. E fellépési alakulatok között:

I. első helyen áll a társadalmi factorok: a nyilvánosság és közvélemény ítéletének bevonása.

Vizsgáljunk meg egy pár ide tartozó jelenséget. Egy példa az örökösödési jogból: a régi végrendeleti szabadság és az ősi végrendelet alkotásának módja.

A régi jogban a köteles rész intézménye ismeretlen; hogyan is rendelkezhetett volna el azon, az egyesek autonómiáját korlátlanul keresztülvívő római magánjog, hogy a végrendelező köteles vagyonából ennyit, vagy annyit le-, vagy felmenőinek hagyni. Ily beavatkozás az ősrómai felfogás előtt absurdumként tűnt volna fel, a végrendelezési szabadság legkisebb korlátozása merénylet lett volna a római közérzet ellen!¹

És mégis ne lett volna semmiképp sem gondoskodva a legközelebbi hozzátartozóknak, a természet törvényein sarkalló legszentebb igényeiről? Volt és pedig a legszebb uton. A régi római végrendelet alkotásánál a római nép nyújtott az egyes végrendelezési ténye mellett ünnepélyességi tanúságot² béke idején mint népgyűlés (testamentum cal. comitiis), háboru idején pedig mint a római hadsereg (testamentum in procinctu).³ Állhatott-e már most egy római polgártársai színe elébe, tanúságukat kérendő egy oly végintézkedéshez, melyben hozzátartozói legszentebb természetes igényeit minden indok nélkül arcul uté?

Azok, kik a testamentum cal. comitiisben egy lext (l. az újabbak közül IHERING: *Geist des röm. Rechts*. I. 145. s köv. l.) vagy egy arrogatit, GANS: *Das Erbr. in weltgesch. Entwickl.* II. 44. s köv. l. VÁRING: *Röm. Erbr.* 134. l.) látnak, megfelelkeznek arról, hogy a fejlődést áthidaló s nem két ellentétes irányu tér és korszakra szakító XII. táblás törvény jellegével homlokegyenest összeütközésbe jönnek, végrendeletnek, tehát egy magánjogügyletnek neveznek olyasmint, mi felfogásuk szerint egy törvényhozási actus s ezt a későbbi «valódi» végrendelettől bemérhetlen távolságra viszik el. Ki fog egy ily tátongó fejlődési hézagot betölthetni!

Ha pedig a római nép, — a mint ez kétségtelen, csak a tanu szerepét volt hivatva teljesíteni, miért kellett oda az egész nép? Nem nevetséges dolog-e, hogy egy nemzet képvisellete kellett arról tudomással birjon, hogy A. vagy B. kire hagyta vagyonát? Csak az indokot kell ismernünk,

hogy a nemet kimondhassuk. Haj nagy pressiot gyakorolt és gyakorol mindenkire a közvélemény, kell-e még arra szót veszíteni, hogy minő szerepe volt Rómában a nyilvánosság ítéletének a köz- és magánélet minden terén? Létezett például csak egy betű szabály is, mely annak a római consul-, vagy más magistratusnak közjogi állását, vagy hatáskörét megszabta volna? Az alkotmány alaptörvényei nem tilták el őt attól, hogy azt tegyen a mit akar (analog közjogi eset a mi magánjogi esetünkhöz). Előttünk borzalmas és primitív egy állapotnak tűnhetik ez fel, óriási paradoxon: szabad köztársaság és a legnagyobb basáskodás, önkényuralom lehetősége, ha pedig az eredményt vizsgáljuk, irigység száll meg ezen eredményekért, melyeket ily közjogi állapotok felmutatni tudtak. Igaz, sok factor működött közre ennek létesítésében, de egyiknek sem jutott az a nagy szerep, mint a közvéleménynek.⁴

Ez a nagy társadalmi hatalmasság biztosítja a köteles részt is.

A jog nem parancsolhatja meg a római polgárnak, hogy ne feledkezze meg övéiről, de ott volt a polgártársak társadalmi ítélete, mely megbélyegzé azt, ki alapos ok nélkül, galádul elveti magától mindazt, mit minden tisztességesen gondolkozó tiszteletben tart!

Ki felvételünk igaz voltában kételkedik, az vegye tekintetbe, hogy a későbbi mancipationalis végrendeletnél kisebb körben eredetileg ép így meg volt a nyilvánosság⁵ s midőn az írásbeli alak felmerültével ez elesik, megteremti a jog a köteles rész intézményét.

De minő alakban? Fenntartatik a korlátlan végrendelezési szabadság, de a közel hozzátartozókat sértő végintézkedés az ismeretes fictio alapján hatálytalanítottatik, a bíróság az érdekeltek querelaja alapján kimondja, hogy a végrendelező, vak szenvedély által vezéreltetvén, beszámíthatatlan állapotban volt («quasi non sanae mentis fuisset, color in saniae.» L. 2. l. 5. D. de in off. testam. 5. 2.)

Egy másik példa a családjog teréről, mely első tekintetre szemünkbe ötlük: a római házasság. Korunkban nincs és nem létezhetik jogrendszer, mely ha a házasság felbonthatóságát el is ismeri, — nem ugyan magán, — de a közérdek szempontjából — szorosan meg ne szabná azon okokat, melyek azt lehetővé teszik, minden más esetekben pedig a felek autonómiáját, akarategyességük hatályát elvonja. Rómában, — (természetesen nem az ősi confarreatio alakjában kötött házasságról kívánunk szólni), — a felek pusztá megegyezésétől függött házasságuk felbontása. Az u. n. szabad házasság (coemptio és usus útján kötve) már régi időkben belép az ünnepélyes mellé sőt nemsokára túlsúlyt nyer e felett és mégis, mint nagy eseményt közlik forrásaink (l. Gellii N. et. IV. 3.) Spurius Carvilius Rugának, — az irodalom terén is sokszor megbeszélt — esetét, ki 520.évben a. v. é. u., első vált el nejétől, ennek gyermektelenségét adva okul; a közvélemény azonban őt e körülmény dacára is megbélyegzé és a római censorok a közérkölcsliség ez őrei is kérdőre vonták és megesküdni kényszeríték: «Uxorem se liberum quaerendum gratia habiturum».

A jog nem parancsolhatja meg senkinek, hogy ha házasságra lép, e viszonyt önkényszerűleg ne bontsa fel, itt ismét a felek autonómiájába avatkozott volna, de ott volt a parancsoló szabály surrogatuma, a társadalmi factor: a közvélemény. És beáll idővel az erkölcsök sülyedésének kora, a házasság élet kötelékének magasztos felfogása könnyüvé, ledér gondolkodás módnak ad helyet, a közvélemény jelzett hatása elesik és a törvényhozás kell, hogy fellépjen a seb orvoslása végett.

Sokat vesztett már a régi jog ősi jellemvonásaiból,

¹ L. cikkirónak *A végrendeleti alakok kifejlődési története* című pályaművét, hol (12—18 l.) ez eszme a források adataival behatóan igazolva van.

² DEMBURG: *Beiträge zur Geschichte der röm. Testamente*. 15. s köv. lap. — HUSCHKE: *Rhein. Mus. f. Jurispr.* VI. 288. s köv. l. — DANZ: *Lehrb. d. Geschichte des röm. Rechts*. II. 109—111. l. — BECKER: *Röm. Alterth.* II. 368. s köv. lap. — LANGE: *Röm. Alterth.* 136. l. — L. a különböző eltérő felfogásokat, a szövegben írott indokolása és az ellenkezők czáfolatával cikkiró id. pályaművének 30—48. l.

³ GELLII: *N. A.* XV. 27. — GAI: II. 101. — ULPIANI: frgm. XX., §. 3.

⁴ L. a római magistratus közjogi helyzetéről IHERING gyöngyörű vázlatát: *Geist des röm. Rechts*. II. 35. s köv. l.

⁵ L. szerző id. m. 67. s köv. l.

sok tekintetben át volt már az is törve, mely foglalkozásunk tárgyát képezi és mégis mit tesz Augustus azon törvényeiben és különösen a *lex Julia et Papia Poppæa*-ban, melyekkel e kóros állapoton segíteni akart. Fellépett-e ő egy közvetlen, lényegében parancsoló rendelkezéssel? Nem. Indirect kényszereszközökhöz folyamodik, terhessé válható vagyoni és más hátrányokat állapít meg azok ellen, kik nőtlen állapotban élnek, gyermekekkel nem bírnak. (DIO CASSIUS LVI. 1–10. TACITUS *Annal.* III. 28.)

De talán elég is az e szempont alatt felhozható példából; ha sorozatunkat folytatni akarnók, lépten-nyomon találunk olyanokra. Gondoljon még csak a szives olvasó a római rabszolga helyzetére. Megparancsolható-e a régi jog, hogy a jogilag dolognak tekintett rabszolgával, kinek egész sorsa tulajdonosa kezébe volt letéve, emez emberségesen bánják? Egy ily jogszabály képtelenség lett volna a római szemében. És mégis ki ne tudná, hogy mily más volt tényleg a rabszolga helyzete, mint a milyenre e borzalmas név és a még borzalmasabb jogszabályok alapján következtetni lehetne. Hogyan vélekedtek volna a tiszta szigorú erkölcsű Rómában polgártársai arról, ki rabszolgáját kegyetlenkedési hajlamai szerencsétlen tárgyává tevő vala!

A szigorú erkölcsök a köztársaság végével sülyednek és csak midőn a régi jog fejtegetett jellemvonása is elenyészik, kezdik, a császárság korában, a rabszolgákkal való emberséges bánásmódot elrendelő törvények egymást érni.

II. Az indirect repressaliák más esetekben önálló jogintézmények alakjában lépnek fel. Vegyünk egy példát a régi római perből, ez a „*praedes litis et vindiciarum*” esete.

Minden vindicationál okvetlenül szükséges volt a per alatti birtokállapot rendezése; bírói zárlat, vagy egyéb ilyesmi a régi per egész szellemével homlokegyenest ellenkezett volna, hisz általában ismert dolog a legis actiok rendszerének azon jellemvonása, hogy a peres eljárás csakis a felek cselekvőségén nyugodott, a felsőbbség passzív feladata egyedül annak megfigyelésében állván, hogy a jog rendelkezései tiszteletben tartassanak, ezért a praetor feladatává vált, hogy a peres dolog ideiglenes birtokát valamely félre ruházza («*vindicias dicere*» GAI IV. 16.) Az természetes, hogy egy ily peres tárgy birtoka nem lehet korlátlan, a birtokos köteles a dolgot úgy használni, hogy az értékéből mitse veszítsen, azt el nem idegenítheti, gyümölcsseit fenn kell tartania, hisz a végítélet által ő peresztessé nyilváníthatatik és ekkor köteles mindent kiadni. Elrendel-e ezeket csakugyan a régi jog? Világért sem, még itt sem nyult be közvetlenül a fél intézkedési jogába, hanem elére amaz eredményt közvetett uton, a «*praedes litis et vindiciarum*» intézményének felállításával. A birtokos intézkedési joga fennmarad, tehet ő a mit akar, *de csak az kaphatja meg a peres tárgy ideiglenes birtokát, ki kezeseket állít, a kik a dolog állagáért és a gyümölcsök kiszolgáltatásáért azon esetre, ha a birtokos peresztessé lenne, jót állanak* (GAI IV. 16. §.)

Nos és e kezesek bizonyára ügyeltek is arra, hogy a birtokos figyelemben tartsa mindazt, mit a jog *el nem rendelt*, hisz ez ugyanakkor érdekükben állott, mert most már ők feleltek mindenért s alig tudjuk magunknak a dolgot másként képzelni, minthogy e kezesek nem mulasztották el magukat a birtokos rosszakarata ellen egy feltételes stipulatioval azon esetre biztosítani, ha baráti szolgálatukat a miatt drágán kellene megfizetniök; egy oly pont, melyet sem a források nem emlitenek, — mert hisz az nem tartozik a per tulajdonképeni folyamához, hanem úgy szólván a coulissák között történik, — sem az általunk ismert írók egyikénél sem találtuk kiemelve, de a melynek felvétele önkényt kínálkozik s azt az itt kínálkozó alkalommal annyival kevésbé kívántuk elhallgatni, mert e körülmény azon annyiszor félreértett és mégis mindig józan alapokon nyugvó régi jog egyik specíficus intézményére élénk fényt vet.

De menjünk tovább és állapodjunk meg egy pillanatra az örökösödési jog keletkezésére nézve legrejtélyesebb intézménye: a *bonorum possessionál*. Mennyi kísérlet ez intézmény behozatalának indoklására, e kérdés egy egész irodalmat mutat fel és valljuk, hogy mióta LEIST ez intézmény eredetét egy egész új szempont alá helyezte, mióta kimondta, hogy az eredetileg csak azért lett behozva, hogy az örökös kényszerítették a hagyatékot bizonyos idő alatt birtokba venni mióta ez elmélet és az intézmény további kifejlődésének kimutatására szánt és fennebb idézett nagyszabású művét közzétéve, a régebbi s annyifelé divergáló conjecturák kezdettek háttérbe szorulni, helyet adva ezen kétségtelenül kizárólagos uralomra igényt tartható felfogásnak.

Tehát ismét egy önálló intézmény egyetlen parancsoló rendelkezésért és mily szépen leli mindez magyarázatát a régi jog azon alapjellemlővonásában, melynek kimutatásával foglalkozunk és melyet fel nem ismerve, nem szűnik meg ezen kétségtelenül helyes LEIST-féle elmélet sem egy oly hézaggal birni, mely a figyelmes szemlélő előtt elrejtve nem maradhat.

Már jeleztük is futólag, hogy a szempont azonos tulajdonképeni kérdésünk apró herede *usucapio*-val s ha ez analog szempontok közös forrását a jog egy specíficus jellemvonásában sikerül fellelnünk, nem bizhatunk-e azon támpont helyességében, melyre ez intézményeket fektettük?

És minthogy fejtegetéseink már is kissé messze kezdenek vinni, térjünk át

III., az indirect repressaliák legérdekesebb fellépési alakulatához, midőn közvetlenül maga a jogszabály igyekszik valamit elérni.

Mit tesz itt?

Az elérni szándékozott eredményt itt sem rendelheti el közvetlenül, hanem megint negatív uton jár el, bizonyos következményeket állít fel, melyek elkerülését a felek önérdeke parancsolni fogja és ezek *kikerülésének előfeltétele gyanánt oda állítja azt, a mit elérni óhajt*.

Példa gyanánt a régi jog egy érdekes csoportjára hivatkozunk, melyre vonatkozó felfogásunk tekintetében szintén a legszükségesebbekre kell szorítkoznunk, de a mit itt állítunk, az nézetünk szerint oly közelfekvő, hogy annak valóságát az, ki csak egyszer arra figyelmeztetett, átlátni kénytelen. E csoport az ősi *obligationes ex delicto* rendszere.

Ha megfigyeljük a régi római jog a XII. táblás törvény ide vonatkozó intézkedéseit, el nem kerülheti figyelmünket azoknak abbeli intentiojuk, hogy a delictumok súlyosabb eseteiben a sértést azáltal kívánták jóvá tenni, hogy a sértőt a sértettel való kiegyezésre akarták kényszeríteni, ez szenvedé a sérelmet, ő lehet leginkább hivatva igényét taksálni és a mint azonnal látandjuk, a sértett eshetőleges visszaéléseinek lehetőségét már önmaga a dolog természete kizárja.

Igy a XII. táblás törvény által szabályzott mindkét delictum a furtum súlyosabb és az injuria azon esetében, hol ismét más és első tekintetre feltűnő indok, egyebet nem parancsoltak; más szavakkal a «furtum manifestum» és «membrum ruptum» esetében (L. előbbire Gai IV. 67. 1., 7. §. 14. D. de pact. 2. 14. 1. 7. pr. D. de Cond. furt. 13. 1., utóbbire nézve Gai II. 223. és főleg Festus de V. S. verbo: Talio). De mit tett a XII. táblás törvény? Elrendel-e közvetlenül, hogy a sértő a rajtaért tolvajság vagy tagcsontítás esetében egyezkedni s illetve kiegyezni köteles? Hogyan alkalmaztatott volna a magánjog egy egyes személy autonomicus elhatározási körébe annyira be, hogy ráparancsolja, miszerint valakivel szerződjen. — Ismét képtelenség a régi jog szemeiben.

De gondoskodott közvetett uton e célja eléréséről, kimondá, hogy a rajta ért tolvaj — *hacsak a sértettel ki nem egyezik*, («pro fure darnnum decidere», Gai IV. 37.) — utóbbinak addicáltatik. Ki lesz oly balga, hogy bármily, tehet-

ségében álló magas áron e következményt el ne hárítsa magáról. S ha a sértett igényeit tulságosan felfokozza és látja, hogy ezt a sértőtől ki nem csikarhatja, nem fog-e ő is lejjebb szállani, nem fogja-e önérdeke sugallani, hogy érje be azon összeggel, mely csak valamivel magasabb, mint azon érték, melyet a sértő rá nézve, mint addictus képviselne?

Vegyük már most a membrum ruptum esetét:

A XII. táblás törvény kimondá, hogy a ki valakinek valamelyik tagját megcsonkítja, „hacsak a sértettel az elégtételi összeg iránt ki nem egyezik” talioval sulytandó. Van-e egyetlen adatunk e talio tényleges foganatba vételéről? Tudunkkal nincs; ki fogja testét megcsonkíttatni engedni, ha ezt vagyoni áldozat árán kikerülheti. És másfelől a sértett sem fokozhatja fel tulságosan a váltságdíj összegét, hisz mit ér azzal, ha a másik tulcsigázott követeléseit megtagadván, a tüzes vashoz kénytelen nyulni, hogy «szemet szemért» szurjon ki? Bizonyára be fogja e helyett érni a kisebb összeggel.

Felületesen vizsgálva mennyi barbarság, vadság egy törvénykönyvben, megfeythetlen valami, hogy ily primitíveknek látszó jogszabályok hogyan sorakozhatnak ugyanazon tizenkét táblás egyéb tételei mellé, melyek sok részben culturállapotokat tételeznek fel, melyek évezredes jogfejlés alapjául szolgáltak és sok tekintetben a későbbi kor előtt egy törvénykönyv ideálját képezik? S ha a dolgok mélyjére tekintünk mennyi az egészséges ész, józan felfogás e barbar lepel alatt!

Dr. Kiss Mór,

(Folytatása követk.)

egyet. magántanár.

Az előleges biztosítási intézkedések, tekintettel a perrend reformjára.

Általánosan elismert jogi elv, hogy miután a per célja: a megzavart jogi állapot helyreállítása, és a jogosnak ismert követelés kielégítése, a törvénynek gondoskodni kell, hogy az erre szükséges alap fenntartassék, azon időre, midőn a kielégítés lehetségessé válik; ¹ — miért is a törvényhozásnak erről sem szabad megfélekednie; de más részről arra is kell ügyelnie, hogy alperes az elmarasztalás előtt, célátalanul ne nyugtalaníttassék. ²

E kettős cél a helyesen szervezett előleges biztosítási és előleges végrehajtási ³ intézkedések által éretik el, melyek folytán, a követelés biztosítása, az adós javainak a hitelező fedezetére leendő fenntartása által a polg. perrendt. határozványából kifolyólag nyert jogcím alapján — eszközöltetik. ⁴

Törvénykezési rendtartásunk az előleges biztosítás két nemét állítja fel, t. i. a biztosítást és zárlatot. Ezuttal az elsővel foglalkozandunk és pedig a külföldi törvényhozások rokon intézményeire való tekintettel:

Az előleges biztosításnak:

1. Helye van a per megindítása előtt, és annak folyama alatt, oly lejárt követelésre nézve, melynek valódisága teljes hitelt érdemlő okirat által támogatatik, ha veszélyeztetésének valószínűsége forog fenn.

Ítélethozatal után pedig azon esetben van helye a biztosításnak, midőn a feltétlenül marasztaló ítélet ellen, a marasztalt fél törvényes idő alatt felebbvitellel élt (338. §.)

Lényegileg hasonló, de tagadhatatlanul szabatosabb sza-

bályt állít fel a perrendtartási javaslat; fő eltérés, mi a kettő között jelentkezik:

a) hogy csak a kereset beadása után vagy ezzel egyidejűleg adható be a biztosítási kérvény;

b) hogy veszély kimutatása esetén, feltétlenül marasztaló ítélet alapján a biztosítás a felebbezési határidő lejártá előtt is helyt foghat. ⁵

A biztosítás ezen nemének első esete teljesen rokon a német biztosítási zárlattal ⁶ (Arrest), mely az általános német perrendtartás alapelvei szerint úgy a régibb, valamint az újabb német perrendtartásokban alkalmazást talált.

Az általános német perrend szerint, a biztosítás ezen neme per utján történik, — mely per a sommás perek sorába tartozik, célja a követelés biztosítása és pedig nemcsak az adós javainak; hanem — siker reményének esetén — személyének zár alá vétele által is. Rendszerint megkívántatik azonban, 1. hogy a követelés lejárt legyen, vagy legalább oly okmányon alapuljon, melynél fogva a hitelezőnek adósától — törvény szerint — biztosítékot követelni jogában áll 2. hogy a veszély igazoltassék. ⁷

A biztosítási zárlat elrendelésére a per bírása van hivatva, ki is a zárlatot, ha ez iránti kérvényben, a törvény szerint kellő feltételek beigazoltattak, azt — sürgős esetekben — az ellenfél meghallgatása nélkül rendeli el, azonban az elrendeléssel egyidejűleg annak igazolására határidőt tűz, melyen a feleket meghallgatván, befejezett tárgyalás után, a zárlat fenntartása, és azon esetben, ha felperes zárlati kérelmét, a követelés megindítása iránti keresettel kötötte össze, rendszerint, a követelés érdemére nézve is határozat hozatik. ⁸

A biztosítási zárlat ezen neme által azonban, sem zálog sem elsőbbségi jog nem szereztetik, miért is felperes a csőd esetén, a zálogjogot nyert hitelezőknek engedni tartozik és csak az adós korlátoltatik a zár alá vett vagyonnal rendelkezésben. ⁹

Az újabb német perrendekben a biztosítás ezen neme foglal kiválólag helyet, s alapelvei általában azonosak, csak a részletekben találunk némi eltéréseket, — ezek szerint ugyanis:

A biztosítási zárlatnak — Arrest — helye van, ha annak elrendelése nélkül valamely kereseti igény elvesztése, vagy annak érvényesítése jelentékenyen megnehezítettnek. ¹⁰ A követelés lejártá, legtöbb perrendek szerint nem kívántatik.

A biztosítási zárlat elrendelése, a zárt kérést választása szerint, vagy azon bíróságnál kérelmezhető, melynek illető-

⁵ Az «Arrest» szó tulajdonképen «zár»-ra lenne leghelyesebben fordítható, de minthogy eljárásunk a zár vagy zárlat alatt a sequestratiót és egy más biztosítási intézkedést ért, POSFAY KÁROLY által *A hannoverai perrend.* fordításában használt ezen műszót vettem én is át.

⁶ «A kereset beadásával egyidejűleg vagy a kereset beadása után felperes külön kérelmére biztosítási végrehajtás rendelő, ha a kereset tárgyát készpénzből követelés képezi, s úgy a követelés összege, mint lejártá közokirattal vagy teljes bizonyerejű magánokirattal van igazolva, a mennyiben felperes hitelt érdemlőleg kimutatja, hogy követelése veszélyeztetve van.

Ugyanezen előfeltétel alatt feltétlenül marasztaló elsőbíróági ítélet alapján a felebbezési határidő letelte előtt szintén helye van a biztosítási végrehajtásnak.

Ha pedig alperes a feltétlenül marasztaló első bíróági ítélet alapján felebbezést vagy igazolási kérelmet adott be, a biztosítási végrehajtásnak a veszély kimutatása nélkül is helye van. (722. §.)

⁷ Határozott szabályokat e részben a német általános perrend ugyan nem tartalmaz, a gyakorlat azonban a fentebbi feltételekhez kötötte és a bíróságok is leginkább ezeket tartják szem előtt. MITTERMAYER: *Der gemeine deutsche Civilprocess*, II. Auflage. Bonn, 1840. VI. Beitrag. 228. lap.

⁸ LINDE: *Lehrbuch des gemeinen deutschen bürgerl. Processes*. Leipzig. 1872. 507. s. köv. lap.

⁹ BAYER: *Theorie der summarischen Processe*. VII. Auflage. München 1859. 69—70. lap.

¹⁰ Hannoverai perrend 508. §., badeni 597. §., ált. német perrend terv. 529. §., éjsz. német szövetség. perrend terv. 669. §., osztr. perrendt. terv. 730., württembergi 821. §., — a veszély különböző eseteit felsorolják a hannoverai 508. §., a badeni 598. §., a württembergi 822. §., az ált. német terv. 530. §.-aiban azonban nem zárják ki, hogy a zár más esetekben is el ne rendeltethessék, — a veszélyre nézve v. ö. MITTERMAYER i. m. 228. lap. — erről alább bővebben szólnunk.

¹ Miniszt. előterjesztés a perrend indok. felett VIII.

² HALMOSY: *A szóbeli és nyilvános polg. peres eljárás alapelvei*. Sopron, 1866. 131. lap.

³ ÖKRÖSS: *A polg. törv. rendt. magyarázata*. Pest, 1870. 346. l. Ki az említett két biztosítási módot azonosnak tartja, — nézetünk szerint azonban — mint alább kifejtendjük, nem tartjuk azonosnak.

⁴ Ilyenmő biztosítás az anyagi jog szerint kezes vagy zálog által eszközöltetik. V. ö. SCHUSTER: *Prov. Civil-Process-Ordnung f. Ungarn*. Wien, 1859. 698—699. lap.

ségéhez a követelés érdemében eljárás tartozik, vagy azon járásbírósnál, melynek területén a lezárolandó tárgy vagy személy létezik, nagyobb veszély esetén a törvényszék elnöke is elrendelheti a biztosítási zárlatot.¹¹

A biztosítási zárlat elrendelését követő eljárás, az egyes törvények által különböző, hanem lényegileg mégis azonos módon történik, jelesül.

Több perrend szerint, az elrendelt zárlat ellen kifogások adhatók be, melyekre a bíróság tárgyalást rendel, s ennél a feleket kihallgatván, a zárlat fenntartása vagy megszüntetése iránt határoz¹² a badeni perrend szerint: a biztosítási zárlat elrendelésével egyidejűleg a zár igazolására határidő tűzendő ki, melyre mindkét fél megidézttetvén, a tárgyalás után hozatik a zár megszünte vagy fenntartása iránt határozat.¹³ Végre az éjszaki német perrendt¹⁴ tervezet szerint, a zárt kérő annak igazolása végett, 8 nap alatt a perben illetékes bíró előtt, igazolási keresetet tartozik benyújtani, melynél tárgyalatik és döntetik el a zárlat ügye.

A biztosítási zárlat most előadott nemével rokon a mi perrendtartásunk szerinti biztosítás első neme, melyet tehát a fentebbiekkel párhuzamban teszünk először tanulmányaink tárgyává:

A polg. törvk. rendt. 338. §. szerint a biztosítás ezen neméhez megkívántatik:

1. hogy a követelés lejárt legyen;
2. teljes hitelt érdemlő okiraton alapuljon;
3. a veszélyeztetés valószínűsége forogjon fenn.

Az 1. pontra tehát a mi perrendünk s a legtöbb német perrend szerinti különbség abban rejlik, hogy míg az utóbbiak nem kívánják a követelés lejártát, perrendünk ezt mellőzhetlen feltételként írja elő.

Kétségtelenül igen nehéz dolog — ha egy felől figyelembe vétetik azon elv, mely a biztosítás alapját képezi, t. i. hogy az adós vagyona a hitelező kielégítésére nézve fenntartassék, s más részről mérlegbe vettnek azon hátrányok, melyek valamely adós hitelére, s vagyonávali rendelkezésre származnak, a biztosítás le nem járt követelésekrei elrendelése által, helyesen megállapítani, hogy vajon le nem járt követelésekre a biztosítás elrendelése megengedhető legyen-e?

Mert főleg ha a lejárát távol áll, az adós évekig lenne kénytelen vagyonának lezárolását tűrni oly követelés miatt, melyet még fizetni köteles sem volt.

Az osztrák törvények uralma alatt érvényben volt p. perrendt. ezen biztosítási mód folytán származó hátrányokat az által kívánta ellensúlyozni, hogy határozottan kijelölte azon eseteket, melyekben a le nem járt követelések biztosítása elrendelhető, továbbá, hogy erre nézve a már lejárt és beperelt követelések biztosításától eltérő s óvatosabb eljárást szabályozott; miután a biztosítás mint külön ügy tárgyalatott; s ítéletileg döntetvén el, a biztosítás csak

ezen ítélet alapján volt eszközölhető,¹⁵ de a következtetés megmutatta, hogy mindezen óvatosságok sem voltak kielégítőek, a kölcsönös igények megóvására nézve,¹⁶ s ha a lejárát előtt biztosítás engedtetik, főleg a bíróságokban kellene bizni, hogy annak elrendelésénél kellő óvatossággal járjanak el,¹⁷ mi azonban a felek érdekeit tekintve egyáltalán nem tekinthető kellő biztosítéknak.

Nézetem szerint — a fentebbiekre figyelve — a biztosítás le nem járt követelésekre csak azon esetben lenne elrendelhető:

„Ha az adós a követelésnek ingóságaira, a lejárát előtt is leendő biztosítását, a kötvényben vagy általában teljes hitelt érdemlő okmányban megengedte.”¹⁸

A második kellék, mely perrendünk során a biztosításra megkívántatik, az, hogy „a követelés valódisága teljes hitelt érdemlő okmány által támogatassék”.

Azon kérdésre, hogy melyek legyenek tehát a teljes hitelt érdemlő okiratok, a választ szintén a törvk. rendtartásban találhatjuk fel, jelesül nézetem szerint a törvk. rendt. 165. s köv. §-aira tekintettel.

1. Közokiratok.¹⁹

2. Azon magánokiratok, melyek az ellenfél tagadása ellenére is, a kiállító ellen — a törvk. rendt. értelmében bizonyítékul szolgálnak.²⁰

3. Harmadik kellék a biztosítás elrendelésére

„hogy a követelés veszélyeztetésének valószínűsége forogjon fenn”.

Ez azon körülmény, melylyel a biztosítás elrendelésére nézve legtöbb nehézség merül fel, t. i. hogy mikor tekinthető veszélyeztettnak valamely követelés:

E kérdés azok közé tartozik, melyre nézve a törvényhozások legnagyobb részben igyekeztek volna határozott utasításokat adni, hogy ezek által a bírói önkénynek eleje vétessék, azonban midőn felszámolásához kezdtek azon eseteknek, melyek folytán a veszélyeztetés megállapítható, belátni látszottak, hogy a veszély minden concret esetben annyira függővé van a körülményektől téve, hogy annak minden eseteit felszámítani a lehetetlenségek közé tartozik;²¹ s így azon törvények is hol ezek felszámítvák, nem zárják ki azt, hogy más esetekben a biztosítás meg ne adassék.²²

Azért is helyeselhetem csak, hogy a veszély eseteinek sikamlós terére törvénykezési rendtartásunk lépni, tartózkodott.

A veszély oly különféle módon és alakban jelentkezik,

¹⁵ Perrend Magyarország stb. 387. §. s a t. §§-okban. V. ö. *Új törvénytar.* Pest, 1853. 1. kötet, 183. s köv. lap.

¹⁶ SCHUSTER: *Civil-Process-Ordnung für Ungarn* etc. Wien, 1859. 700. l., 2. pont alatt.

¹⁷ HALMOSY idézett művében, 134. lap, 172. §.

¹⁸ A le nem járt követelések biztosítására. V. ö. KAFKA IGNÁCZ értekezését *A törvk. csarnok* 74. számában *A perrend hiányairól*.

¹⁹ SUHAJDA: *Magyar polg. törvk. rendt.* 120. s köv. lap.

²⁰ Törvk. rendt. 167. lap. A semmitőszék a törvk. rendt. módosítása iránti javaslatában a 165. és 167. §§-okra határozott hivatkozást javalt. (Lásd: *Jogt. Közl.* 1870. 52. számában.) — A hitelesített számla nem tekinthető oly okmánynak, melynek alapján a biztosítást elrendelni lehetne. (Semmitősz. hat. 1870. febr. 12. 4869/869. szám alatt.)

²¹ MITTERMAYER i. m. IV. kötet, 228. lap.

²² Badeni perrend 598. §., — midőn a veszély eseteit felsorolja, határozottan kimondja, hogy azokat csak például (beispielsweise) sorolja elő, hannoverai 508. §-ában felsorolván az eseteket, hozzáteszi, hogy más hasonló, az igények elvesztése veszélyének eseteiben, mind a két most idézett, úgy az ált. német perrendben a veszély esetei következőkben soroltnak fel:

1. Ha az adós megszökött vagy szökés gyanújában áll és nem bír a hitelezők biztosítására elegendő ingatlan vagyonnal.
2. Ha vagyonát pazarolja vagy gyanus módon eladja.
3. Ha az örökösök az örökséget megosztani s az örökgyógy személyes bíróságának járásából kivinni készülnek, a nélkül, hogy az őket örökös minőségben terhelő kötelezettségnek eleget tettek.
4. Ha tartani lehet, hogy valamely peres tárgyat vagy hagyatékot birlalója elad, elront vagy lényegesen megváltoztat.
5. A bérlő ellen a bérelt lakáson vagy jószágban találtató tárgyakra nézve, ha a bérlő a nélkül, hogy kötelezettségének megfelelt volna, költözni készül.
6. Külföldi ellen, ha ellene a belföldi bírói illetőség helyét foglalhat vagy ha belföldinek a külföldi bíróság segélye megtagadtatott.

¹¹ Hannoverai perrend 510. §., éjsz. német terv. 525. §., osztr. terv. 736. §., — ez utóbbi szerint a jelzőlogilag biztosított követelésekre nézve, a biztosítási zárlat elrendelése, azon telekkönyvi hatóság köréhez tartozik, melynek vezetése alatti telekkönyvbe van a zálogjog bekebelezve, az ingatlanokrai zárlat azon járásbírósnál eszközölendő, melynek területén a zárlat alá veendő ingatlan vagyon fekszik; a badeni perrend 599. §-a szerint a zárlat elrendelésére rendszerint a per bírása illetékes s a 600. §-ban felsorolt kivételes esetekben azon bíróság, melynek területén a lezárolandó tárgy vagy személy létezik, hasonlólag intézkedik a württembergi perrend 822. §-a.

Azonban kivételes esetekben még a községi bírák által is megengedi a zárlat foganatosítását, l. FECHT: *Württemberg'sche Civil-Process-Ordnung.* Stuttgart, 1869. 3. köt., 276. lap. Végre az ált. német terv. 523. §-a az ingóságokra szabad választást enged, az ügy minősége vagy a tárgy hollétére tekintettel, az ingatlanok zárlatára nézve pedig, az intézkedést az egyes országok törvényhozásainak tartja fenn.

¹² Így intézkedik a hannoverai perrend 516. §-a, az ált. német terv. 529—531. §§., osztr. terv. 742—745. §§., württembergi 831. §.

¹³ Badeni polg. perrend 610. §., mely tehát e részben a közönséges német eljárás szabályaihoz alkalmazkodik, melyekről fentebb volt alkalmunk szólni.

¹⁴ Éjsz. német szövetségi tervezet 685. §.

hogy e részben nemcsak határozott törvényt nem lehet alkotni; hanem még az egyes bíróságoknak, melyek ugyanazon egyének s így gyakran előforduló körülmények között léteznek is, igen nehéz zsinórmértékül szolgáló elveket fel-

állítani; mint azt a váltótörvényszék eljárása is, mely e részben megfelfel elveket felállítani szintén nem birt tanusítja.²³

(Folytatás köv.)

Zlinszky Imre.

²³ V. ö. *Jogt. Szemle.* 1. kötet, 256. lap. A polg. tvk. rendt. 338. §-a.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bekeblezett tulajdonos és az előjegyzett tulajdonos közötti jogviszony egy érdekes esete.

Azon eszmecsere alkalmával, mely a hitelezőknek az előjegyzett, s illetve bekebelezett tulajdonosok elleni végrehajtási jogára vonatkozólag e lapok hasábjain folytatott, egyik kartársunk egy érdekes esetet közölt velem, mely a fentebbiivel nem azonos ugyan, de rokon s azzal hasonló zsák-utczába vezet.

A eladta birtokát B-nek és többeknek s megengedte a vevőknek a tulajdonjog előjegyzését oly feltétellel, hogy a tulajdonjog bekebelezése csak a vételár teljes lefizetése után lesz eszközölhető. Az előjegyzés meg is történt és az előjegyzett tulajdonjogra többen az előjegyzés igazolásától függő joghatálylyal zálogjogokat kebeleztek be.

A vevők a vételárt nem fizetvén A. beperelte őket s jogerejű ítélet alapján a végrehajtást az általa ezeknek eladott ingatlanaira mint azok tulajdonára vezette. A végrehajtás ekként el is rendeltetett, az ingatlanok eladattak, s a sorrend megállapítására tárgyalás tüzetett ki.

A sorrend megállapításánál A. első sorban saját vételár hátralékát kérte kifizettetni, mert az előjegyzés csak ez esetben lesz igazolva, s így a jelzálogos hitelezők, kik az előjegyzés igazolásától függőleg nyertek zálogjogot, ebbeli követeléseiket csak ez esetben érvényesíthetik.

A jelzálogos hitelezők azonban akként érveltek, hogy A. maga kérte az árverést az ingatlanokra, mint a vevők tulajdonára. A sorrendbe csak a jelzálogos hitelezők vehetők fel, A-nak jelzálogjoga nincs, s így nincs a sorrend megállapításánál érvényesíthető követelése sem.

Már most: melyiknek van jogos igénye? ez képezi a megoldandó kérdés tárgyát.

Ily esetekben önkénytelenül is eszembe jut (ha jól tartom) *Göthe* ama mondata: «das ist der Fluch der bösen That, dass sie immer böses gebährt».

Az első hiba már az eladási szerződésnél történt. A hol csak módomból volt, (a közjegyzői rendtartásról irt művemben s a *Község Lapjában*), figyelmeztettem az adásvevési szerződések megírásával foglalkozókat azon szokásos kikötés hátrányaira, hogy előjegyzést engednek azzal, hogy a vételár lefizetése után fog a bekebelezés megengedtetni, mert így nem fizetés esetén a kielégítési alapot önmaguk vonják el maguktól, míg ha a vételár-hátralék egyidejű bekebelezése mellett, a tulajdonjog bekebelezését engednék meg, a végrehajtás és kielégítés minden akadály nélkül eszközölhető lenne. Látjuk ez esetben is, mily viaszás helyzetbe jutott az eladó A. Ha ő a végrehajtás kérése körül korrekt kívánt volna eljárni, először a vevők nevére a tulajdonjog és egyidejűleg a vételár-hátralék bekebelezését kellett volna kérnie, de az esetben a tulajdonjog igazolásának feltétele alatt bekebelezett hitelezők őt megelőzték volna; választotta tehát a fentebbi módot s az előjegyzett tulajdonosok ellen végrehajtást kért, s ezt a bíróság elég helytelenül elrendelvén, e helytelen eljárásának eredménye oly gordiusi csomó lett, melyet nézetem szerint csak szétvágni — de megoldani nem lehet.

Az kétségtelen, hogy a sorrendi tárgyalás tárgya csak a bejegyzett jelzálogos hitelezők közötti sorrend megállapítása. Az eladó A. nem jelzálogos hitelező követelése tehát itt nem sorozható, ha pedig igénylőnek vagy tulajdonosnak tekintetik, s e minőségben lép közbe a sorrend megállapí-

tási tárgyalásnál csak a vételár feleslegére lehetne igénye. De más részről az is áll, hogy a végrehajtottak tulajdonjoga csak elő van jegyezve, s a jelzálogos hitelezők csak az előjegyzés igazolásától függő joghatálylyal nyervén zálogjogot, azt addig míg az előjegyzés nem igazoltatik, nem érvényesíthetik. Mi történjék tehát? Vegyük sorba a nézetünk szerint lehető bírói intézkedéseket s vizsgáljuk meg azokat egyenként:

1. *A vételár mindaddig, míg az előjegyzés ki nem töröltetik, vagy nem igazoltatik, letétbe teendő.* Eltekintve attól, hogy ez nem megoldása, hanem alig megoldható elodázása volna az ügynek, már csak azért is helytelen lenne, mert az ingatlan az árverési vevő tulajdonát képezvén, ha az a vételárt lefizeti, az ingatlan nevére bekebelezettni s az előjegyzés eo ipso törölni fog.

2. *A felek perre utasíttatnak.* Ez ismét nem megoldás, csak a megoldásnak más térre leendő átvitele lenne, de nézetem szerint ez intézkedés helyes sem lenne. A tvk. rendt. 447. §-a szerint ugyanis a követeléseknek valódisága és rangsorozatára nézve csakis az adós és a jelzálogos hitelezők tehetnek kifogást s ez esetben azok perre utasítandók. Igen — de ez esetben a kifogásoló A. (az eladó) sem nem adós, sem nem jelzálogos hitelező.

3. *Meghagyatik az előjegyzett tulajdonosoknak, hogy az előjegyzést bizonyos záros határidő alatt igazolják, ellen esetben az előjegyzés kitöröltetik.* Ily joga kétségtelenül meg van a bíróságnak az előjegyzett hitelező irányában, vagyis azok egyike irányában, kik között a sorrend megállapítandó, s ez esetben az előjegyzés igazolása vagy nem igazolása által csak a közvetlen érdekelt joga érintetik, de nincs meg az előjegyzett tulajdonos irányában, és pedig annál kevésbé, mert az előjegyzés nem igazolása által, nem az erre kötelezett fél, hanem harmadik személyek (a jelzálogos hitelezők) szenvednének joghátrányt, kiknek pedig jogait a bíróság egy törvényen nem alapuló ukáz által meg nem sértheti. De tegyük fel, hogy így történik s az előjegyzés nem igazoltatik, tehát az törtendő lévén, az a jog, mely az árverés tárgyát képezte, utólag nem létezővé tétetik, s így annak értékét az eladó sem követelhetné.

4. *Eldönti maga a telekkönyvi hatóság kit illessen a vételár?* de lehet-e ily vitás kérdést peren kívül eldönteni, s a feleket csakis perben érvényesíthető bizonyítékaiktól egyszerűen megfosztani? és ha eldönti, hogy dönti el, hogy az a törvény szerint legyen eldöntve? Ez az, mit tudni szeretnénk, de módját nem találjuk.

Én legalább hosszas gondolkodás után sem tudtam helyes megoldását kitalálni a kérvénynek. A bíró, kinek ez ügyben mindenesetre határozni kell, kénytelen lesz a fentebbi módok egyikéhez vagy másikához nyulni. Ez azonban — ismétlem — a csomónak nem megoldása, hanem kettévágása lesz, s épen ezért igen óhajtható lenne, ha mások is szólnának e kérdéshez, óhajtható lenne ez annál inkább, mert az eset nem egyedül álló, s azért az a feletti eszmecsere rendkívül kíváncsi lenne.

Zlinszky Imre.

A bírósági letétekről.

Sok panasz tárgyát képezi a készpénzből álló bírói letétek jelenlegi kezelési módja; miért is talán nem leendő

teljesen felesleges e téren eszmecserét felidézni s megvitatni azon módokat, melyek a baj orvoslására vezethetnek.

Eltekintve a letéti összegek kiutalványozásakor alkalmazandó eljárás nehézkes és hosszadalmas voltától, jelenleg különösen azon tetemes kamatvesztéseget vegyük szemügyre, melyeket épugy a letéteket kezelő állam, mint a letétekre igénynyel bírók szenvedni kénytelenek.

Az állam ugyanis a letétek után csak 4 %-ot fizet, holott az életben gyümölcsözőleg elhelyezett pénz alig jövedelmez kevesebbet 7—8 százaléknál. S még további veszteséget szenved az utalványozást nyerő az által is, hogy az utalványozott összegek után csak az utalványozó végzés jogerőre emelkedése napjáig számíttatik a kamat, a midőn pedig a bíróság s az utalványozást nyerő, — a rendesen nagyon késedelmesen visszaküldött kézbesítési vevények beérkezése után — gyakran csak hosszú idő elmultával constatálhatják azt, hogy a jogerőre emelkedés már hónapokkal ezelőtt megtörtént.

A fél, ki a jogerőre emelkedés napján legjobb akarata mellett sem vehette fel pénzét, s hibája nélkül elveszté a közbeneső időre eső kamatokat; igazságtalan károsodásért hol keressen orvoslást? A késedelmeskedő kézbesítőket kártérítési perrel támadja meg? — A dolog mai állapotában a károsodottnak más utja nincs s ezzel vagyonérték megmentése indokából a legnagyobb vagyonpazarlásra utaltuk őt, mivel nézetem szerint alig van gyümölcsstelenebb munkaerő s pénzparálás, mint a mely perekre fordítatik.

A megfajtott kérdés tehát az: nem lehetne-e a kamatvesztéseget per nélkül is elhárítani, a hivatalos eljárás folyamában előfordulható hibáktól függetlenné tenni s egyáltalában a bírói letétek után fizetendő kamatlábat bármely érdekelt károsodása nélkül annyira felemelni, hogy az az üzleti életben solid ügyletek által elérhető kamatlábbal közlebb álljon.

Nálunk, hol a vagyonhiány oly nagyon érezhető, kétszeres fontossággal bír minden vagyonpazarlás megszüntetése. Ezen az uton az államnak kell előre haladnia s jó példát nyújtania.

Mielőtt a kérdés megoldására térnénk, kutatnunk kell, mi az oka annak, hogy az állam oly szűkmarkuan méri a kamatokat?

Kétségtelenül az, hogy maga is gyümölcsstelenül kezelvén a bírói letétösszegeket, reá nézve bármily alacsony kamatláb is tiszta veszteség. A bírói letétek az államszükségletek főösszegeihez arányitva oly elenyészőleg csekély összeget képviselnek, hogy az államnak még azon szolgálatot sem tesz meg, miszerint pillanatnyi pénzzavarából kiségit-sék. (A midőn azután megérnék árukat, t. i. a fizetendő kamatokat.)

Ha tehát az állam a letéti összegeket gyümölcsözőleg helyezné el, egyrészt szabadulna az eddig általa viselt kamattehertől, részben talán megtéríttethetné kezelési költségeit, másrészt a feleknek is a jelenleginél magasabb kamatlábat engedélyezhetne. Mindenek felett pedig elérhetnők azt, hogy a letéti kamat ne csak az utalványozó végzés jogerőre emelkedése napjáig, hanem az utalványozott letét tényleges felvételéig számíttassék.

Igaz ugyan, hogy legújabb tapasztalataink után, — a midőn a legbiztosabb alapon álló pénzügyintézeteknek tartott takarékpénztárak is sorban buknak, — sem az államnak, sem a feleknek nincs kedvük, bármely magánintézetre bízni heverő pénzük gyümölcsözőtetését; de mégis van mód, mely a célhoz juttat nagyobb veszély nélkül. — A mód ez.

Központosítsuk a letétek kezelését. Az állam adja oda legnagyobb és legbiztosabb pénzügyintézeteinek, a melyekre

különben is biztosai által kellő befolyást gyakorol, — elhelyezés végett a bírói letéteket. — Ilyenek például a magyar földhitelintézet, az osztrák-magyar bank.

A bevételező és fizető hivatalok továbbra is a kir. adóhivatalok maradnának, melyek félhavonként tudatnák a központi állampénztárral a bevételek és kiadások főösszegét.

A központi állampénztár az országos végeredmény szerint vagy a bevételi többletnek megfelelő összeget a gyümölcsözőtető pénzügyintézetnél befizetné, vagy a kiadási többletnek megfelelő összeget felmondaná s felvenné.

Tekintettel arra, hogy az ajánlott mód szerint tulajdonképpen csak az állandóan letétben maradó főösszeghez aránylag csekély különbözetek bevételezéséről vagy kiadásáról van szó, a pénzügyintézet igen rövid felmondási időt engedélyezhetne, sőt a legtöbbször, ha némi heverő pénzkészlet van, azonnal fizetend. De ha például fél havi felmondási idő is állapíttatnék meg, az államnak mindig lesz annyi pénzkészlete, a mennyi az utalványozást nyerőknek kifizetendő összegek előlegezésére szükséges. A minek fejében azonban azon előnye lesz, hogy a kifizetés, s a pénzügyintézettől való felvétel közti időre eső kamatok az állam vagyonát gyarapítandják.

Ily módon azt hiszem kaphatna az állam 7% kamatot, melyből 6%-ot a bírói letétre jogosult feleknek engedne át, 1%-ot pedig megtartana kezelési költségeinek és esetleges kamat veszteségének pótlására; — a mely veszteség onnan eredhet, hogy a hó első és középső napjaiban befizetett letétek csak a hó közepén és végén helyeztetnek el s kezdenek gyümölcsözni, holott az állam már az adóhivatalnál történt befizetés napjától fizet kamatot. Természetesen e kamatvesztesség csak akkor merülhet fel, ha az állam többet vesz be letétek címén, mint a mennyit visszafizet.

További előnye lenne ezen módnak, hogy az állam a feleknek egész a letét felvétele napjáig fizetheti a kamatokat, s reá nézve, közönyös lesz, mikor veszi fel a jogosult tőkéjét; mert az államnak is folyton hozza a kamatjövedelmet.

De tegyük fel, hogy az állam csak 6 vagy csak 5%-ot kaphat a pénzügyintézettől, még akkor is ez, csak kisebbiteni fogja a vázoltam előnyöket, de nem enyészteni el azokat egészen. Előny már az is, ha az állam nem kénytelen saját zsebéből fizetni a kamatokat, s ha a felek a felvétel napjáig számíthatják kamatkövetelésüket.

Azon központi pénzügyintézetekért, melyeknek üzletkezelését folyton ellenőrizheti, az állam bátran elvállalhatja a kezességet; s különben sem példátlan, hogy az államnak ideiglenesen heverő pénzei magánintézeteknél helyeztetnek el.

S a midőn magát az állam az eddig viselt kamattehertől megmenti: másrészt a forgalmi élet számára egy nem épen megvetendő tőkét bocsát rendelkezésre. E tőkének állandóan letétben maradó része, beruházásokra fordítva, segíteni fog némileg a nálunk uralgó pénzügyhiányon, s kedvező esetben hathatósan járulhat közre új értékek teremtésére s ezzel az adóképeség emelésére is.

Határozott számításokkal nem támogathatom ugyan fejtegetéseimet, mert a bírói letéti összegekre vonatkozó, nevezetesen az állandóan letétben maradó összeget s a havonkénti bevételek és kiadások hullámzásait kitüntető számadatok birtokában nem vagyok: de reményem, hogy ha eszméim életre valóknak tűnnének fel, az illetékes, s nálamnál a számításokhoz jobban értő állami közegek is megkísérlelendik, a számok csálhatatlan próbakövének az ajánlott tervezetre való alkalmazását.

A garasnak megtakarításából lesz a forint.

Ternovszky Béla,
kir. tszéki bíró.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., 1. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{évi} ... 3 ^{írt} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Keleti jogviszonyok. Dr. Herich Károly urtól. — Válogatott fejezetek a római örökösödési jog köréből. Dr. Kiss Mór egyet. magántanár urtól. — Törvénykezési szemle: Az előleges biztosítási intézkedések, tekintettel a perrend reformjára. Zlinszky Imre urtól. — Bőngészet a gyámügyi törvény tarlóján. Zlinszky Imre urtól. — Az 1887. évi XX. t. cz. 254. §-ra. M...y kir. albiró urtól. — Igazságszolgáltatási kalamitások földmívelés és mezői gazdaság tényeit illetőleg Kókay urtól.

MEJLÉKLET: Curiai határozatok.

Keleti jogviszonyok.

A múlt s a jövő.

A keleti jogviszonyok kérdése practice véve egyelőre a consularis jurisdictio kérdése. A mig keleten consulatusainkat illeti meg a bíraskodási jog a legtöbb esetben, addig nem oly sürgős az egyes keleti államoknak részletes jogi tanulmányozása. A mint azonban nevezetesen Szerbia és Románia a berlini szerződésben előrelátott azon javaslattal fognak az európai nyugati hatalmak elé lépni, hogy a consularis jurisdictio szüntettessék meg, azonnal kiváló előtérbe fog az egyes országok jogviszonyainak tanulmányozása is jutni. Felette sajnálni kell, hogy e részben hazánkban aránylag oly kevés komoly érdeklődés mutatkozik még azok részéről is, kik különben mindenféle nemzet jogi sajátosságainak megismerésére sok áldozatot és szorgalmat szoktak szentelni.

Felfogásom szerint okvetlenül szükséges lenne, hogy legalább szomszédországaink, Szerbia és Románia törvényei lefordíttassanak és a jogászvilágnak bemutatassanak. Hiszen épen mi vagyunk első sorban hivatva arra, hogy tekintettel a nevezett államokkal már eddig is fennálló sűrű forgalomban minél bensőbb és nagyobb mérvű összeköttetésre törekedjünk. Fájdalom, az egy vasárusokat talán kivéve, kik a szerb és román nyelvet meg szokták tanulni, hazánk kereskedői és iparosai keleti szomszédaink viszonyaival nem igen törődnek, vagy ha törődnek is, nem adnak maguknak annyi fáradságot, a mennyi szükséges, hogy az ország viszonyait s a nép tulajdonságait kellően felismerhessék s ehhez képest kellően fel is használhassák. GYÖRGY ENDRE pályakoszoruzott művet irt: — *Keletre magyar!* — és azóta történt-e a legcsekélyebb intézkedés az ezen műben foglalt eszmék akár csak egyikének megvalósítására? Az angolok s a francziák, az osztrákok, sőt még a németek is előznek meg minket oly téren, hol előnyös földrajzi helyzetünknel fogva első sorban mi volnánk hivatva a gazdasági occupatióra. Nem elég a dagályos phrázisok hangoztatása, tenni kell és pedig tervszerint cselekedni kell. Avagy erre is az a felelet, hogy könnyű az elmélet, de a gyakorlati alkalmazás leküzdhetlen (!) nehézségekbe ütközik?

Románia magán-, kereskedelmi- és váltó-jogi legislációja jelentéktelen eltérésekkel a franczia törvényeket követi. Legtöbb eltérés még a családi jogban mutatkozik, mely inkább az Oroszországban legridegebben kifejlődött reparatismus elveihez közeledik. Hogy melyik rendszer helyesebb-e, az orosz vagy az angol, mely utóbbi szerint a feleség vagyona férj vagyonába felolvad, annak

megvitatása nem ide tartozik: csak röviden jegyzem meg, hogy az angol felfogás tiszteletreméltóbbnak és erkölcsösebbnek látszik előttem.

Kiemelendő különben, hogy Romániával szemben 1871. óta fenáll nálunk az *ítéleteknek kölcsönös végrehajtása*. Erre nézve tudvalevőleg nemzetközi magánjogi tekintetében háromféle szempontból hódolnak az egyes államok. Vannak olyanok, melyek külföldi ítéleteknek végrehajtását általában nem engedik meg: Spanyolország, Portugal, Svéd- Norvégország, Oroszország, Anglia és az egyesült északamerikai államok. Van másodszor a franczia rendszer (Franciaország, Belgium, Hollandia, Görögország), mely szerint külföldi ítéletek csak akkor hajtatnak végre, ha a belföldi bíróság (az elítéltnak személyes instantiája) az ítéletet végrehajthatónak mondja ki, a mi külön hozandó ítéletet tételez fel. A nálunk elfogadott rendszer szerint mindenekelőtt a reciprocitás alkalmazandó, tehát azon eljárás, melylyel az illető külföldi állam bíróságaink ítéleteivel szemben él. Elvül azonban nálunk az állítottatott fel, hogy a külföldi ítélet *egyszerű megkeresésre* — *minden további tárgyalás nélkül* a peres ügy érdeme felett végrehajtandó, feltéve, hogy az idegen bíróság az általános jogi elvek szerint az ügyben illetékesen járt el, miről kétség esetén alaposan meg kell győződnie a belföldi bíróságnak. A külföldi ítélet továbbá eredetiben és hitelesített fordításban (magyar, illetőleg német nyelvre) mutatandó be és bebizonyítandó, hogy az már jogerőre emelkedett. Ezen utóbbi eljárásnak van helye nálunk szemben Romániával, — holott Szerbia megtagadja a bíróságaink részéről hozott ítéleteknek végrehajtását azt hozván fel indokul, hogy a szerb bíróságok csak akkor fognának külföldi ítéleteket végrehajthatni, ha erre nézve az illető állammal szerződészerű megállapodás történt. Ily szerződés megkötésére azonban Szerbia mindeddig hajlandónak nem mutatkozott.

Ezek után befejezzük cikksorozatunkat. Sajnálattal válunk el azon témától, melyre nézve még annyi a mondani, annyi a megoldani való! Beutaztuk nyájas olvasóinkkal keletnek szép és regényes államait, — meggyőződünk arról, mily szomorú állapotban van az igazságszolgáltatás, hol és mennyi a hiány. Vajjon a renaissance korszaka mikor derül fel teljes ragyogó fényben azon vidékek felett, melyeknek központjában 1550 évvel ezelőtt Justinian alkotta mintaszerű törvényeit!

A Korán-nak két nagy ellensége van. Először az igazhivők, kik a nyugati miveltség követelményeit viszszautasítják és jobb szeretnek mint az iszlám követői meghalni, semmint tágitani a Korán parancsait. Másodszor azon idegenek, kiknek érdekükben áll, hogy Törökországban a felvilágosodott reformerek ne üljenek diadalt, kik biztatják a török szellemet további ellenállásra, mert tudják, hogy így annál biztosabb annak legközelebbi végelenyészete.

Századunk legérdekesebb kérdései közé tartozik a *keleti* kérdés. Nem gordiusi csomó gyanánt akarja Európa annak megoldását. Lassankint hull a levél: Szerbia, Görögország, Románia, Egyptom, Bulgária, Kelet-Rumelia, Bosznia.

Áldd meg Uram hazánkat, hogy vész ne érje — áldd meg az összes emberiséget, hogy javuljon: «Lasst uns besser werden, gleich wird es besser sein».

Dr. Herich Károly.

Válogatott fejezetek a római örökösödési jog köréből.

(Vége.)

Mindent megmagyaráz azon egyetlen alapjellemvonás, melyet kiemelünk. S mily szerencse, hogy legalább a membrum ruptum tekintetében a XII. tábl. törv. szó szerint fenn lett részünkre tartva. Positívabb bizonyítékot azon jelenség kimutatására, melyet III. alatt összefoglalánk, kívánunk sem lehetne.

«Si membrum rupsit, *ni cum eo pacit, talio esto.*» (TESTUS: V. Talio.)

E pár szó alapgondolatunkat hiven visszatükrözteti, szövegezése világosabban szól minden egyéb adatról.

És ily bizonyíték után alig is lenne szükséges e megjelenési alakulattal tovább foglalkoznunk,⁶ de nem mellőzhetjük el, hogy utolsó példa gyanánt a tizenkét tábl. törvénynek még egy, — a személyes végrehajtásra vonatkozó és sajátosságánál fogva általában ismeretes, de lényegében alig helyesen felismert — határozmányáról meg ne emlékezzünk.

A XII. t. t. személyes végrehajtási joga értelmében, (1. Gellii XX. l. 42—50. §§.) ha a törvényben megállapított határidők, — melyek alatt az adós magát, vagy más ötöt megválthatá, sikertelenül eltelték, az adós személye a hitelező hatalmába esik, ez őt megölheti, vagy «trans Tiberim», mint rabszolgát eladhatja. Ha több hitelező van, jogában áll mindeniknek az adós testéből egy részt levágni (GELLII XX. l. 48—49. §§. A XII. t. t. szavai: «Tertii nundinis partis secanto. Si plus minusve secuerunt, se fraude esto».) Általában ismeretes, hogy a XII. tábl. törv. ezen GELLIUS által fenntartott rendelkezésének magyarázata, mennyi mindenféle módon kíséreltetett meg.⁷ És pedig a sok, részint túl-hajtott, részint pedig mit sem mondó magyarázat nélkül is a dolog teljes megfejtést talál, az ősi jog fejtegetésünk tárgyát képező jellemvonásában. Tökéletesen analog ez eset az előbbiekkal. A híres rendelkezés egyedüli célja, hogy indirect uton a hitelezőket kiegyezésre kényszerítse. Soha eset elő nem fordult arra, hogy több hitelező esetében valamelyikök e jogával élt volna. (L. ennek kifejezett bizonyítékát GELLIUS-nál cit. §§. 48—52.) Ez természetes is, ugyan mit ért volna ezzel akármelyik hitelező, ellenkezőleg egy ily esztelen boszu helyett csakis arra törekedhetek, hogy az adós személyéből a csak lehető mértékig követeléseikért kárpótoltassanak. Nos és hogyan volt ez lehetséges? Egész egyszerűen úgy, hogy egyik hitelező a többinek követelésük bizonyos százalékát felajánlotta a végett, hogy az adós személyére vonatkozó jogukról lemondjanak s ő ezt most egyedül hatalmába kerítvén, vagy rabszolga gyanánt eladhassa, vagy pedig állandó adóssági fogságban tartván, az adósságot vele ledolgoztathassa.⁸

⁶ Legyen szabad a szíves olvasó b. figyelmét azon kérdésre felhívunk, hogy a *noxalis actio* alternatívája nem vezethető-e első tekintetbe az általunk fejtegetett nézpont alá vissza? Azt hisszük, hogy a kérdés felett hosszasan még gondolkozni sem lehet.

⁷ L. ZIMMERN: *Röm. Rg.* III. §. 46. 17. j. NIEBTCHR: *Röm. Gesch.* II. 670. HUSCHER: *Nexum* 81—93. PUCHTA: *Cursus der Inst.* I. 179. §. n) jegyz. BETTMANN-HOLLWEG: *Der röm. Zivilprocess* I. 53. §. 199—200. l.

⁸ Hogy nemcsak eladás, hanem ez utóbbi eset is, melyet BETTMANN-HOLLWEG előbbi nézete megváltoztatásával emelt ki (I. 199.) lehetséges, ezt a forrási bizonyíték hiányának dacára is nagyon valószínűnek tartom.

Ellenkezőleg NIEBUHR. f. i. m. id. h.

Tökéletes előképe ez a későbbi rutiliusi csödeljárásnak, melynek felmerülte így egy hatalmas történelmi támpontot nyer.⁹

Szóval a XII. tábl. törv. ama famosus intézkedése nem volt egyéb, mintegy indirect kényszer a hitelezőkre, hogy kiegyezzenek és adat igazolja, hogy ugyancsak célra is vezetett, mert soha eset elő nem fordult, hogy egy hitelező a XII. t. t. által adott joggal élt volna. A mit tehát a jog elérni óhajtott, de közvetlenül el nem rendelhetett, az közvetett uton itt is el lett érve!

* * *

S most hisszük, hogy sikerült a régi jognak azon alapjellemvonását, melynek egyik következményeképpen a vizsgálódásunk tárgyát képező *pro herede usucapio* oda állítók, a kellő mértékig beigazolnunk. Ki a régi jog terén tovább kíván haladni, az, — ismételjük, — számos példával egészítheti ki önmagának az általunk kiemelt mindhárom fellépési alakulat eseteit, nekünk ezuttal a felsorolt adatokkal be kell érünk s bocsánatkérésünket még így is ismételtnünk, hogy egy intézményért majdnem az egész jogrendszert be kellett barangolnunk. Sokan kételkedőleg fogják felvetni a kérdést, hogy bir-e jogosultsággal azon közös forrás felvétele, melyben annyi eltérő jelenség magyarázatát megeléjük. Ám ítéljenek az elfogulatlanok. Jól tudjuk azt is, hogy találunk a régi jogban olyan példákra, melyek egyenként, csupaszon odaállítva, az általunk érvényesített felfogás ellen látszanak szólani, de ha valaki ezeket közelebbről szemügyre veszi, az rá fog jönni, hogy az eltérés *specificus oka* mindenütt igazolható és végre is a felvételünk mellett szóló túlnyomó számú jelenséggel szemben egy pár eltérés döntő jelentőséggel nem bírhat.

Midőn a római jog szigorú nemzeties jellegéből kezd kilépni és szabadabb alapon fejlődni, ősi alapjellemvonásai — és ezek között az általunk kifejtett is, — minden irányban át lettek törve; a későbbi jog más képet alkot már magának az egyes magánjogi *sphaerája*, a felek autonómia-járól, nem viszi azt tüzzel-vassal oly mereven keresztül, nem lát a közvetlen rendelkezésekben egy jogtalan beavatkozást, mondhatni fogalmi lehetetlenséget és mégis még századok multával is rámutathatunk egyes remanentiákra, melyek ez alapjellemvonásra emlékeztetnek.

Sőt még a modern jogokban is akadunk, — persze a régi koréinál sokkal kevésbé praegnans s nem is azonos okból eredő, — nyomára annak, hogy ott hol a jog a felek autonomicus szabadságát ha nem is kizárni, de korlátozni akarja, indirect eszközökhöz folyamodik; gondoljon csak mindenki a megnehezítő jogügyleti alakítások általános benső alapjára. Az eszme nem is oly idegenszerű, mint a milyennek első tekintetre feltűnik.

Hogy alapelvünk a régi idők: Róma köztársaság egész szellemével a legszorosabb benső összefüggésben volt, ez ép oly igaz, mint a mily kétségtelen, hogy a hanyatló köztársaság, s majd a császárság új aerája alatt amaz elv azon szálagainak, melyek azt oly szorosan fűzik a népérzülettel össze, el kellett lazulniuk.

De most végre számolnunk kell még egy jelenséggel, — s e ponttal visszatérünk tulajdonképeni tárgyunk: az *usucapio pro herede* befejezéséhez, — mely elég rejtélyesnek tűnik fel arra, hogy kifejtett felvételeink benső értéke iránt újabb aggályokat támaszson, egy oly kérdés, mely íróinkat más uton már eddigelő is igen sokat foglalkoztatá.

Hogyan fejthetjük meg, a miről Gajus (II. 57.) határozottan tudósít, — hogy az *usucapio pro herede*-nek éle csakis Hadrian korában lett elvéve, holott keletkezésének

⁹ Sőt a *realexecutio* felmerültével e real csödeljárás is szükségkép fel kellett hogy merüljön, mert az alapeszme már meg volt, csak egy új téren kellett alkalmazni.

okát, eredetének célját tekintve, az már rég elveszté a léthez való jogosultságát, hogyan, mikor a jogász abban egy erkölcstelen intézményt látott és e jelző bizonyára a közvélemény gondolkodás módját is fűdte:

Kérdésünkre a feleletet három különböző körülményben lehet feltalálni.

Az első körülmény az ismeretes római *conservativ* szellem, mely a meglevőnek egy csapással való eltörlését soha sem engedte meg, hanem egyekszik azt a kor kívánalmaihoz simítani, ferde kinövéseit lefaragni, míg csakis a használható oldalak maradnak fenn, vagy pedig lassanként az egész intézmény elenyésczik.

De bizonyos másodszor az is, hogy a legtöbb esetben azok folyamodhatnak a pro herede usucapiohoz, kik az örökhagyóhoz legközelebb állottak, rokonai, hozzátartozói, esetleg pedig hitelezői, ez esetekben azonban az intézmény absurd volta hosszú időn át elrejtve is maradhatott.

De e két elvitathatlan s az írók által rendesen kiemelni is szokott körülmény kielégítő magyarázatot még nem nyújt. Ha nem létezett egy eszköz, mely az intézmény ferde következményeit eltompítani is képes volt — [s ép ez a római conservativismus modus vivendi, mely bár semmit sem töröl el, de teremt oly eszközöket, melyek az egyes esetekben, az eltörlendő intézmény hatásait semmisítik meg], — úgy soha sem fogunk kérdésünkre megnyugtató választ nyerni, a miért is a kutatás egyenesen ezen hatálytalanító eszköz felfedezésére, — mert ilyennek kétségkívül léteznie kellett, — kell hogy irányuljon.

A hereditatis petitionál nincs mit keresnünk. Gajus utóbb idézett §-a világosan megmondja, hogy az csakis a Hadriani senatus consultum óta nyert a pro h. u. ellen revocáló hatályt. Az egyetlen örökösöd. jogvédezköz tehát, mely még fennmarad s melyre combinatioinkat kiterjeszthetjük: az interdictum quorum bonorum.

A kérdés, mely itt felmerül s melyet Nr. II. alatt az interdictum quor. bonorum-ról szóló fejtegetésünkben már formuláztunk az, hogy ez interdictum szövegében¹⁰ előforduló «si nihil usucaptum esset», tehát azon záradék, mely ezen jogvédezköz segítségével a már befejezett pro herede usucapiot is hatálytalanítja, már a Hadriani senatus consultum megelőzőleg is létezett-e, vagy csak ebben bírja eredetét?

Ha sikerül a kérdés első ágára nézve az igenlő felelet helyességét kimutatnunk, akkor talányunk meg is van fejtve.

LEIST-ot illeti az ezen feleletben foglalt nézet felállításának érdeme a ki is a dolog természetéből vont alapos indokokkal megkísérlé a bon. possessorról irt fennidézett művében kimutatni, hogy az interdictum quor. bon. előmozdítása kezdettől fogva a pro h. u. revocálását voná maga után.

De a dolog természetéből vonható indokok mellett, ha mindjárt közvetve találhatunk Gajus leírásában e felvétel részére egy oly forrási támpontot is, mely azt a valószínűség legmagasabb fokára helyezi. E bizonyítékot megnyerhetjük, ha Gaiusnak a pro h. usucapio-ra vonatkozó, fennebb ismertetett, s a II. k. 52—57. §§-ban foglalt leírását az interdictum quor. bonorum-ra vonatkozó helyek a III. k. 34. §. és illetve a IV. k. 144. §-ával g ndosan egybevetjük.

A II. 52—56. §§-ban előadja Gajus a pro h. u. történeti fejlődését s csak az azokra következő 57. §-ban mondja, hogy ez intézmény az ő korában megszűnt már «lucrativa» lenni, mert a Hadriani S. C. folytán a hered. petitio segítségével «atque si usucapta non esset» hatálytalanítható.

A III. 34. §-ban elősorolván a «confirmandi juris civilis gratia» létesített «bonorum possessio» osztályaiban meghívott személyeket, azt mondja, hogy ezeknek egyetlen „beneficium”-juk abban áll, hogy az interdictum quorum bonorum-ot

használhatják, «melynek hasznáról annak helyén — t. i. a IV. 144. §-ában — lesz szó («... cujus interdicti quae sit utilitas, suo loco proponemus»).

A IV. 144. §-ában aztán egyszerűen leírja az interdictum quor. bonorum-ot, e revocáló hatályt kezdettől fogva mint *önként érthetőt* nem is említve. Ha pedig az interdictum későbbi szövegében a revocáló záradék létét, — a fennebb id. szöveg nyílt szavai ellenében — elvitatni nem lehet, és az állítatik, hogy az csak Hadrián intézkedésének lett volna szüleménye, nem kellett volna Gaiusnak ezen, — annak egész történetére döntő befolyással bíró — változást épügy kiemelnie, mint ezt a hered. petitiora vonatkozólag a II. 57. §-ban tevő? Lehetetlenség Gaiusról feltenni, hogy egy tankönyvben, egy ily pontról megfeledkezhetett volna.

S még ettől is eltekintve, a mint ez indok már LEIST szemeiben is feltűnt, ha Gaius az interdictum quor. bonorum-ot a bonorum possessor «egyetlen beneficium»-jának nevezé és annak ezen hatását megtagadjuk, úgy kísértse meg valaki megfejteti, hogy tulajdonképp miért kell itt «beneficium»-ról beszélni?

És ezzel az utolsó nehézséget is elhárítottuk.

Végeredményünk az, hogy az usucapio pro herede egy, e régi jog általunk tüzetesen kifejtett alapjellemtvonásában magyarázatát lelő indirect repressatio, célja lévén első sorban az örököszt a hagyaték gyors birtokba vételére kényszeríteni.

Ha sikerült e tételt és mindazon pontokat, melyekben ez kinyomatát leli, minden irányban tiszta világításba helyezni, hogy az ezen pár szóban összefoglalható, de mégis kiváló fontos eredmény indokolni fogja azon sokféle ágazó, de elkerülhetlenül szükséges vizsgálódásokat, melyek annak eléréséhez segítettek.

Dr. Kiss Mór,

egyet. magántanár.

Az előleges biztosítási intézkedések, tekintettel a perrend reformjára.

Második nem-e a biztosításnak törvénykezési rendtartásunk szerint:

«Itélethozatal után azon esetben, midőn a feltétlenül marasztaló ítélet ellen, a marasztalt fél törvényes idő alatt felebbvitellel élt».

Az, hogy ezen esetben is megadatik a biztosítás, nemcsak indokoltnak tartom; hanem sokkal több alapot látok reá; mint az első esetben s épen azért; mert ezen két eset egymástól teljesen különböző, nem helyeselhetem, hogy azok valamint a biztosítás következményeire úgy az eljárásra nézve is teljesen egyenlősítetttek.

A fentebb jelzett Arrest és a mi biztosításunknak a joghatályra nézve igen lényeges különbsége rejlik abban, hogy a mi törvk. rendt. 341. §-a szerint

«a biztosítás joghatálya a végrehajtás elvei és szabályai szerint lévén megítélendő.» E szabályt tartotta fenn az új perrendtartási javaslat is, melynek 728. §-a értelmében: «a biztosítási végrehajtási zálogolás és becslés joghatálya a kielégítési végrehajtási zálogolás és becslés joghatályával bir; tehát

általa a biztosítás mindkét esetében zálogjog szereztetik,²⁴ mely ha a követelés jogerejű ítélet által döntetik el, más, utóbb szerzett zálogjogokat is megelőz.

Vajon megegyeztethető-e az a törvényes igazsággal, hogy oly fél, ki még követelését be sem perelte, s kinek biztosításhoz jog is oly ruganyos alapra; mint a követelés veszélyeztetése van fektetve, — elsőbbséget nyerjen a fölött,

¹⁰ L. az interdictum szövegére nézve az ott idézett: L. I. pr. D. quor. bon. 43. 2.

²⁴ Semmitőszéki hat.: 1869. decz. 23. 3950. sz. a. *Döntvénytár* 2. köt. 6. lap.

ki jogerejű és végrehajtható ítélet alapján — habár néhány nappal később foglalt is. — És

vajjon van-e annak valódi ratiója

hogy a biztosítás joghatálya arra nézve, ki csak perelni szándékozik és

arra nézve, kinek már ítélete is van, mely az adós felebbezése folytán nem hajtható végre

egyenlő joghatályu legyen.

Nézetem szerint a még be sem perelt vagy legalább el nem döntött követelésekre nézve, épen azért; mert ezekre a biztosítás csak azon oknál fogva szerezhető; mert az veszélyeztetve van, elég előny nyújtatik a hitelezőnek, ha az adós a biztosítás elrendelése által ezen vagyonávali szabad rendelkezésében korlátoztatik s az kielégítési alapul fenn tartatik, hogy azonban egyszersmind az zálogjogot is nyerjen oly hitelező előtti érvénnyel, kinek jogerejű ítélete van, vagy legalább hamarabb szerez ítéletet; mert követelése érvényesítésében gyorsabb volt — az osztó igazsággal meg egyeztetni nem tudom.

A biztosítás — második nemére, t. i. ítélethozatal után a feltételes zálogjog szerzését igen is helyeslem; — mert már itt nem okirat, mely még per tárgya és nem a veszély kimutatása; hanem bírói ítélet alapja a biztosításnak, mely a telekkönyvi törvények szerint is feltételes zálogjogot enged, ha az adósnak ingatlan vagyona van.

De van még egy másik igen fontos körülmény is, mely az általam most jelzett nézet czélszerűsége mellett harcol; ez azon számos visszaélés, mely a biztosítás ezen nemével üzetik s főleg rövid idő előtt, annyi jó lelkű hitelező kijátszására használtatott fel, melynek ha a biztosítás joghatálya — ítélethozatal előtt — harmadik hitelezőkre megszorítás alá jönne, ha teljesen eléje nem vétetnek, azon éle azonban, mely az e tekintetbeni bűnös cselekvények fő eszköze volt, legalább megtompíttatnék; s az előleges biztosítás folytán a hitelezők között — mint a tapasztalás tanúsítja — felmerült zavar s annak a rosszlelkű adós részére való kiaknázása mellőztethetnék.

Azért is véleményem szerint az új oszt. perrendtartási tervezet, a biztosítás — Arrest — és az előleges végrehajtás közötti különbséget, mely lényegében a fentebb jelzett eljárással lenne azonos, igen helyesen állította fel.

A biztosítás ezen két nemének különböző volta folytán, szintén nem tartom helyesnek azt, hogy mindkét nemére egészen egyenlő eljárás állapított meg és pedig:

1. *A bírói illetőségre nézve* miután a 341. §. szerint a végrehajtás elvei szerint lévén foganatosítandó, kétséget sem szenvedhet, hogy a biztosítás azon bíróságnál kérelmezendő, mely a perben ítélethozatalra s így a végrehajtás elrendelésére van hivatva,²⁵

ezen intézkedést nem tartjuk azonban kielégítőnek s a biztosítás mindkét nemére egyenlően alkalmazandónak, — mert:

a biztosítás első neménél fő indok a veszély lévén, annak mielőbbi foganatosítása égető szükség, tehát elrendelését is azon bíróságra kellene bízni, melynek foganatosítása leggyorsabban és legkönnyebben áll módjában, ez pedig azon bíróság, melynek területén a biztosítás tárgyát képező vagyon fekszik,

míg a másik esetben — habár az illető magát biztosítani kívánja, nem veszély, hanem ítélet folytán szerezvén feltételes zálogjogot, az elrendelés a perben eljáró bíróságot illeti

ez által az illetékesség elleni kifogásoknak is legkönnyebben eleje vétetnék, mely a per megindítása előtt gyakran tétethetik kérdés tárgyává.

²⁵ E szabályt tartotta fenn azon esetekre nézve, melyek e soraink tárgyát képezik az új perrend. javaslat 726. §. is.

2. *Az eljárásra nézve:* A biztosítás két külön neme szintén nem teszi indokolttá az azonos eljárást; ugyanis:

a) a biztosítás első neménél, az az ellenfél által bemutatott okiratokra rendeltetvén el, igen czélszerű, hogy kifogások benyújtása engedtetik meg, a fentebb jelzett s egyes törvényhozások által megállapított módozatok között ezt legczélszerűbbnek találjuk. A biztosítás első neme ugyanis elrendeltetik s mert veszély van, azonnal foganatosítatik is — azonban hogy valóban van-e helye, csak akkor döntetik el tulajdonképen, ha az ellenfél is meghallgattatván, annak a biztosítást kérő okmányai és állítására nyilatkozni módjában áll;

b) a biztosítás második neménél ez épen úgy nem áll, mint nem áll a végrehajtás elrendelésénél, a biztosítás ezen neme ítélet alapján rendeltetik el; — mint a végrehajtás s azért is itt nem kifogásoknak, hanem a törvényben a végrehajtásra nézve megengedett jogorvoslatoknak lenne helye.

Helyén lesz ezen alkalommal megérteni azon nézeteket, melyek a biztosítás körüli jogorvoslatokra nézve felmerülnek, ugyanis:

miután a p. törvk. rendt. 297. §. 18. pontja semmiségi panasznak csak azon esetben ad helyet ha a bíró a biztosítási kérelem iránt elutasítólag vagy nem a kérelem alapján határozott, a kifogások folytán hozott végzés ellen azonban a 294. §. szerint felebbezésnek lévén helye, ez sokakat azon nézetre vezetett, hogy ha a biztosítás megrendeltetik, ezen intézkedés ellen semmiségi panasznak nincs helye, holott a törvény értelme csak az lehet, hogy a biztosítási végzés érdeme ellen csak felebbezésnek alaki sérelmek folytán, melyek a 297. §. határozványai bármely pontjára is reá illenek, s melyek ennél fogva semmiséget vonnak után, semmiségi panasznak is van helye; különben sok esetben — p. o. ha a bíró illetéktelen volt s. a. t. tekintve hogy a semmiségi jogot kizárólag csak a semmitőszék gyakorolja, jogorvoslatnak sem volna helye, mi főleg ott, hol semmiség forog fenn, a rendszeres törvénykezéssel homlokegyenest ellenkeznék. A foganatosítás ellen azonban — miután az a végrehajtás szabályai szerint eszközölendő, kiválólag csak semmiségi panasznak lehet helye.

Összefoglalva a mondottakat nézetem szerint a biztosítás szabályai következőkép lennének — szerkesztendő:

1. A biztosításnak nemei:

a) az előleges biztosítás;

b) a biztosítási végrehajtás.

Előleges biztosításnak helye van a per megindítása előtt, vagy annak folyama alatt oly lejárt követelésekre nézve, melyek valódisága teljes hitelt érdemlő okirat által támogatatik ha veszélyeztetésének valószínűsége forog fenn;

le nem járt követelésekre nézve azonban csak azon esetben, ha a fentebbi feltételeken kívül, az adós a követelésnek ingóságaira a lejárát előtt leendő biztosítását, teljes hitelt érdemlő okmányban megengedte.

3. A biztosítás iránti kérvény, felperes választása szerint vagy azon bíróságnál, melynek illetőségéhez a megindított vagy megindítandó főügy érdemében eljárás tartozik, vagy azon járásbíróságnál nyújtathatik be, melynek járásában a lezárólandó vagyon fekszik.

4. A biztosítás — ha az az adós által megfelelő készpénz letétele vagy a biztosítást kérő által is elfogadott kezes által nem eszközöltetik — a biztosításra kötelezett fél ingóságainak összeírása által történik.

5. A biztosítás foganatosítása a végrehajtás elvei szerint eszközölendő, joghatálya azonban csak az adós ellen van, mennyiben azt összeirt vagyonával való rendelkezésében mindaddig, míg a biztosítási zár meg nem szüntetett, akadályozza, a nélkül hogy e vagyonra a hitelező által zálogjog szerezhetnék.

6. Erre nézve a 342., 343. és 344. §-ok határozványai lennének fenntartandók.

7. Biztosítási végrehajtásnak helye van ítélethozatal után, midőn a marasztalt fél, az őt marasztaló ítélet ellen felebbvitellel élt.

8. A biztosítási végrehajtás elrendelése, azon bíróságot illeti, mely a perben elsőfolyamodásulag ítél.

9. A biztosítási végrehajtás foganatosítása, a végrehajtás szabályai szerint eszközözlendő és joghatálya annak elvei szerint bírálandó meg.

10. A 343. §. határozványai a biztosítás e neménél is alkalmazandók.

11. Az előleges biztosítás ellen, a beadott kifogások folytán befejezett tárgyalás után hozott végzés érdeme ellen felebbezésnek van helye.

12. Az alaki szabályok meg nem tartása folytán a fennálló jogorvoslatok a biztosítás mindkét nemében felmerült eljárásoknál is igénybe vehetők.

Zlinszky Imre.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Böngészet a gyámügyi törvény tarlóján.

A gyám- és gondnoksági ügyekről szóló 1877. XX. törvényczikk már életének második évét éli. A törvény hiányai leginkább azok gyakorlati alkalmazásánál lépnek előtérbe, s azok, kiknek módjuk van-e törvénnyel foglalkozni, bizonyára annak nem egy hibáját, hiányát s hézagát fedezték fel. Nékem e téren nem lévén működési köröm, a mondott törvény felett származható néhány kételyt kívánok ezuttal felemlíteni, melyek előttem annak tanulmányozása alkalmával merültek fel. Ezeket kívánám röviden megbeszélni.

I. A mondott törvény 22. §-a szerint: «megszüntethető az atyai hatalom, ha az atya gyermeke tartását és nevelését teljesen elhanyagolja, vagy erkölcsiségét, vagy testi jóllétét, vagy ha a gyermek vagyonának állagát rossz kezelés által veszélyezteti.

Ez esetben a gondnokság alá helyezést a bíróság mondja ki.

Kérdés merülhet fel azonban, vajjon a fentebbi oknál fogva az atyai hatalom gyakorlatába visszahelyeztethető-e? ha a gyámhatóság meggyőződött, hogy biztosan feltehető, hogy jövőre a gyermek tartását és nevelését gondosan vezetendi?

E kérdésre én nem kétkedem igenlőleg válaszolni. A mindennapi élet tanusítja, hogy viszonyok, társaság, muló szenvedély gyakran elragadják a könnyelmű bár, de lelkiileg romlatlan egyént, nem ura önmagának, belemerül a kék mámorába, s oly életmódnak adja át magát, hogy a gyermek nevelését s tartását reá bízni nem lehet. Ámde épen úgy tanusítja az élet azt is, hogy igen gyakori eset, hogy az ily egyén kitombolván magát, magába száll, a legpéldásabban él; s ha ez életet hosszabb időn át folytatja, ha mindenki meggyőződhetett róla, hogy ez egyén teljesen megváltozott, s az erény, a tisztesség és becsület útjára tért, úgy hiszem megszűnt az ok, melyért ő atyai hatalmától megfosztatott, s az ok megszűntével őt természet adta hatalmától továbbra is megfosztani nem lehet, nem szabad.

Nézetem szerint tehát, jóllehet erről a törvény nem intézkedik, alig foroghat fenn kétség arra, hogy a fentebbi okok miatt atyai hatalmától megfosztott atya, az ok megszűntével, annak gyakorlatába visszahelyezendő.

Ha azonban ezt elfogadjuk, egy mási kétes kérdés áll előttünk, az t. i., hogy melyik legyen az illetékes hatóság, hol a visszahelyezés kérendő? mert a törvény rendelete szerint, ha az atya a hatalmát megszüntető gyámhatósági határozattal nincs megelégedve a bírósághoz folyamodhat s az atyai hatalom megszüntetését ez mondja ki: Az a kérdés merül fel tehát, hogy azokban — a kétségkívül leggyakrabban felmerülő esetekben, melyekben az atyai hatalom megszüntetését a bíróság mondotta, ki, kinek — jelesül a bíróságnak vagy a gyámhatóságnak — van-e joga az atyai hatalomba leendő visszahelyezést kimondani? NÉMETH PÉTER-nek, ki e kérdést kommentárjában (a gyámság és gondnokság 43. lap) szintén felveti, véleménye szerint, ha a bíróság

döntött a gyámhatóság a bíróság határozatát nem helyezheti hatályon kívül az által, hogy a megfosztott atyát hatalmába visszahelyezi. Szerinte tehát nincs más mód, mint a bíróságnál kérni a visszahelyezést, mely kérelemnek nem áll ellen azon körülmény, hogy a bíróság ez ügyben már egyszer határozott, mert ez nem peres ügy.

Én ellenkező nézetben vagyok, s a bíróság előtt érvényesítendő visszahelyezési kérelemnek alapját nem látjuk; mert ha eltekintünk is attól, hogy törvényünk nem ismer visszahelyezési, hanem csak perújítási jogorvoslatot, ez pedig per nélkül nem képzelhető, mert ha nem folyt per, azt megújítani sem lehet — a határozat hozatal után történt tények nem szolgálhatnak a perújítás alapjául, itt tehát a perrend értelmében való visszahelyezésről szó sem lehet, hanem szó van a felfüggesztett atyai hatalom visszaállításáról azon indoknál fogva, mert azon körülmények, melyek annak felfüggesztését szükségessé tették; megszűntek. És ennek kimondása nem tartozik a bíróság köréhez, abba, hogy valaki atyai hatalmát gyakorolhassa, vagy hogy gyám legyen vagy lehessen, a bíróságnak semmi beavatkozása, ha az illetőt a gyámhatóság erre alkalmasnak találja. A bíróság fellépése nem a kiskoru, hanem az atya érdekében történik, a bíróság nem azért avatkozik be, hogy a kiskoru az atyai hatalomra nem alkalmas, nem érdemes atya kezelése alól elvonassék, hanem azért, hogy ellenőrizze, hogy az atyai hatalomtól senki törvényes ok nélkül meg ne fosztassék. Ha a gyámhatóság valakit alkalmasnak talál az atyai hatalom gyakorlására, ez ellen nincs a bírósághoz való folyamodásnak helye; s épen azt, hogy habár bírói végzés által az atyai hatalom gyakorlatától megfosztott atyát a gyámhatóság ennek gyakorlására ismét alkalmasnak találja, ebbe a bíróságnak semmi beleszólója sem lehet, mert itt az atyának jogsérelem nem okoztatik, s így az annak érdekében gyakorlott ellenőrzési jogának tere nincs; azért is nézetem szerint atyai hatalma gyakorlatába, ha ettől bírósági végzés által fosztatott is meg, a gyámhatóság által helyezendő vissza; s ez legfeljebb e végzéséről a bíróságot értesíti.

De áll ez még abban az esetben is, ha az atyai hatalomba való visszahelyezést bizonyos a perrenddel analog visszahelyezési kaptájára óhajtának vonni.

Ugyanis az atyai hatalom felfüggesztését első sorban a gyámhatóság mondja ki, s ez ellen az atya csak folyamodhat a bírósághoz, ha e határozattal megelégedve nincs. Első fokulag tehát a gyámhatóság határoz, és szabály, hogy a visszahelyezés mindig az első foku bíróságnál kérendő; és ha perben perújítás esetén egy járásbíró is hatályon kívül helyezheti a legfőbb ítélőszék ítéletét is; nincs ok reá, hogy a gyámhatóság midőn az ügyben első fokulag ő jár el — főleg a fentebb előadottakat tekintve — miért ne helyezhetne hatályon kívül egy peren kívüli bíróság határozatát.

Azért is én, tekintsem bármely oldalról is a dolgot, mindig csak arra az eredményre jutok, hogy ez esetben a gyámhatóság az illetékes.

II. Az gyámügyi törvény 28. §-a értelmében gondnok-

ság alá helyezendők között említi: a tékozlókat, a nélkül, hogy a tékozlás fogalommeghatározását adná, vagy általában többet annál, hogy a tékozlók gondnokság alá helyezendőkről — szólana. Első pillanatra úgy látszik, hogy itt a definitio felesleges, hiszen úgy is mindenki tudja, ki a pazarló, s a fogalommeghatározás, melyet ez esetben szabatosan construálni amúgy is nehéz lenne, csak zavart idézhetne elő.

Ez azonban nem áll, mert így pusztán oda vetve, hogy tékozlás miatt gondnokságnak van helye, a nélkül, hogy körül lennének írva annak korlátai s meg lenne határozva, hogy kinek érdekében lehet tékozlás miatt gondnokság alá helyezést rendelni, méltán kételyre adhat okot. A római jog úgy mint az európai újabb törvények a tékozlás miatt gondnokság alá helyezést magának a tékozlónak, úgy családjának érdekében mondják ki elrendelhetőnek. De vajjon elfogadható-e ezen különben észszerű rendelkezés nálunk a gyámügyi törvény azon oda vetett szavai alapján, hogy tékozlás miatt gondnokságnak van helye.

Ha nem volna e részben semmi más fennálló szabályunk, könnyebben tud eshetnénk a dolgon, ámde e téren nem tabularásával találkozunk, mert ez esetről intézkedik az országbírói értékezet, melynek 4. §-a szerint a javakra nézve élők között tett szerződéseket az örökösök a javak természetétől vont keresettel meg nem támadhatják ugyan, de tékozlás eseteiben az egyenes leszármazó örökösök, ezek nem léteben pedig az életben lévő szülők, törvényes osztályrészüket zárlat által biztosíthatják; tehát tékozlás esetén a zárlat, illetve a gondnokság alá helyezés csakis a le- és felmenők érdekében van megengedve, s csakis annyiban, a mennyiben azok törvényes osztályrésze sértetik.

E körre kívánta-e a gyámügyi törvény a tékozlás miatti gondnokság alá helyezést szorítani, vagy nagyobb s mily tért kívánt neki engedni? ez a megoldatlan kérdés, mely kétségkívül ellenkező felfogásra, ellenkező eljárásra fog indokul szolgálni; mert míg némelyek azon véleményben lesznek, hogy a gyámügyi törvény mint ilyen a pazarlás miatti gondnokság alá helyezést általában mondván ki, itt korlátozásnak helye nem lehet, mások a létező törvényes szabályt fennállónak fogják tekinteni.

Én ez utóbbi nézetet osztom, mert a gyámügyi törvény nem határozván meg, hogy kinek érdekében van tékozlás miatt gondnokság alá helyezésnek helye, kutatni kell vajon más törvényünkben meg van-e ez határozva, s miután meg van határozva, s e helyett a gyámügyi törvény újabb fogalom meghatározást nem állított fel, vissza kell térni a megelőzőhöz, s a gyámügyi törvény szabályait csak ez esetre vonatkozólag lehet alkalmazni.

E felfogás — nézetem szerint — nemcsak hogy nem áll ellenkezésben a gyámügyi törvény ide vonatkozó további szabályaival, hanem azokkal összhangba is hozható.

A 31. §. szerint ugyanis tékozlás esetén a gondnokság alá helyezést a bíróság mondja ki, még pedig csak akkor, ha azt a gondnokság alá helyezendő maga, vagy pedig fel vagy lemenő ágbeli rokonai kéri.

Azon eset, ha az illető maga kéri, itt tekintet nélkül marad az önkényes gondnokság alá helyezés egész más szempont alá esik, annak a dolog természeténél fogva volt és van helye mindig, s ennek sok tekintetben más is hatálya és következménye, mint a kényszerű zárlatnak. Maradjunk tehát csak ez utóbbinál.

A gyámügyi törvény csak azoknak engedi meg tékozlás miatt a gondnokság alá helyezést kérni, kiknek a törvényes osztályrészre igényük van; tehát nemcsak nem ellenkezik az országbírói értékezettel, hanem azzal összhangban áll, vagyis a zárlat pazarlás miatt ezentul is csak a törvényes osztályrész biztosítása végett rendelhető el; s

ennélfogva a pazarlás miatti gondnokság alá helyezésnek magának a pazarlónak érdekében helye ezentul sem lehet.

Hogy ez így áll, a fentebbiek tanúsítják; mert ha a gondnokságnak a pazarlónak magának érdekében is helyt kívánt volna adni a törvény, nem szorította volna a gondnokság alá helyezés kérelmezési jogát a fel és a lemenőkre; ha ugyanis valakinek nincs sem felmenő sem lemenő rokona, — ha pazarló is gondnokság alá helyezését sem oldalrokonai, de még házastársa sem kérhetik, minek, ha magának a pazarlónak érdekében is helye volna a gondnokság alá helyezésnek, értelme nem lenne.

Nézetem szerint tehát az ideigl. törvk. szabályok ide vonatkozó intézkedései a gyámügyi törvény által teljes mérvben fenntartottak.

III. A gyámügyi (1877. XX. törvk.-cikk) 108. §-a szerint: «a földbirtok rendszerint haszonbérbe adandó, azonban a haszonbérlet azon időn tul, melyben a kiskoru nagykorúságát életkora szerint eléri, nem terjedhet ki».

Ez határozott szabály, de azt nem mondja ki a törvény, ha vajon a hosszabb időre kötött szerződés érvénytelen-e, s a kiskoru által nagykorúsága elértével megszüntethető, avagy csak a kiskorunak kártérítési joga származik gyámja ellen azért, hogy a törvény rendeletével ellenkezőleg hosszabb időre szerződött.

Hallottunk e vélemény mellett nyilatkozatokat, kik a kérdés elbírálásánál a harmadik jóhiszemű személyek jogait tartották szem előtt, s méltánytalannak vélnék, ha a kiskoru törvényes képviselőre által nyilvános árverés után valaki birtokot vesz bérbe, ebbe biztossága ne legyen, hanem kénytelen legyen megtekinteni a kiskoru keresztlevét, mi különben gyakran módjában sem áll.

A bérlő jóhiszeműleg a hatóságba bizva kötötte meg a szerződést, ha a gyám körén tullépett, kereskedjék ellen a kiskoru, reá mint harmadik jóhiszemű szerzőre a gyám és a kiskoru közötti viszonyból joghátrány nem származhatik.

Nézetem szerint azonban ez az érvelés nem áll. Minden képviselő csak megbízásának korlátain belül képviselheti megbízóját, s a képviselőnek, legyen az akár törvényes, akár szabadon választott; tényei megbízóját csakis addig kötelezik, míg az megbízása körén belül marad, ha ezen tullép, megbízás nélküli ügyvivő, kinek tényei azt, kinek nevében eljár, nem kötelezik.

A gyámja megbízása körét a törvény írja körül, az mondja ki ez esetben, hogy mely tartamra van ez esetben a gyám jogositva szerződést kötni, ha ezt tullépi épen úgy érvénytelen e ténye, mintha egy magán megbízott kapna meghívást bizonyos évekre megbízója nevében szerződést kötni, s ő ennél hosszabb időre kötné meg a szerződést.

A harmadik személy lehet jóhiszemű, de jóhiszeműsége nem teszi az érvénytelen szerződést érvényessé, ő mulasztott, midőn a nélkül, hogy meggyőződött volna, ha vajon nem lép-e tul a gyám a törvényben körülírt jogkörén, azzal üzletbe bocsátkozott, s annak következményeit ő tartozik viselni.

IV. Igen fontos kérdést képez az, ha vajon a gyám vagy gondnok gyámoltját vagy gondnokoltját illető jogokra nézve köthet-e szerződést, illetve megszerezheti-e ennek vagyoni jogait? A gyámügyi törvény e részben nem intézkedik, s ide vonatkozólag csak az a szabálya szolgálhat némi tájékozással, hogy mindazon esetekben, melyekben a gyámolt vagy a gondnokolt érdeke a gyám vagy a gondnok érdekével összeütközik, gondnok rendelésnek van helye (30. §. a) p.)

Ez természetes is ha a gyám vagy a gondnok meg akarja venni, vagy bérbe akarja venni a kiskoru vagyonát, önmagával nem szerződhet, önmaga nem képviselheti egy személyben saját és a kiskoru jogait.

A kérdés tárgya csak az lehet, hogy általában van-e

joga a gyámnak a kiskoru vagyonára vonatkozó ily ügyleteket kötni. A törvény nem intézkedik felőle, s a dolognak megvan a maga jó, de megvan a maga hátrányos oldala is.

Lehet ugyanis eset, hogy a gyám szomszédja lévén a kiskorunak vagy annak földje különben is kezére esvén, nagyobb árt adhat érte, mint más, s ha a vételtől elszoríttatnék, ez a kiskoru hátrányára válnék. Ez így áll. De a dolog nem mindjárt az eladáson kezdődik, azt az azok iránti tárgyalásnak kell megelőznie, ha vajon czélszerű vagy épen szükséges-e az eladás? Ha a gyám lelkiismeretesen akar megfelelni hivatásának, kötelessége már e tárgyalások kezdetén vételi szándékát bejelenteni, s a gyámhatóság gondnokot rendelni tartozik. Ez a hibája a törvénynek, hogy ha a gyámot nem akarta kizárni a kiskoru vagyonának megvehetésétől, ebbeli szándékának bejelentését kötelességévé nem tette. Mert az előleges tárgyalásoknál nagy tere van a gyámnak, nagyon sok eszköz van kezében a dolgot egy vagy más oldalról kedvező vagy kedvezőtlen színben tüntetni elő; a gyámhatóság távol a szintértől csak közvetve lát, s a gyám információi könnyen tévutra vezethetők. De azért mégis nékie kell a törvény hiányát orvosolni, s eljárását oda irányozni, hogy a kiskoru megrövidítése lehetőleg elkerültesse.

Ha ugyanis a birtok eladása kitűzetvén, a gyám vagy a gondnok bejelenti, hogy ő is venni akar, a gondnok ki nevezésénél czélszerű lesz új vizsgálatot rendelni arra nézve, hogy az eladás valóban szükséges és czélszerű-e? s e végből, ha az árverési határidő már ki van tűzve, szükség esetén annak elhalasztását is eszközölheti.

Ez uton lehet egyedül — nézetem szerint — a kiskoru vagy gondnokolt károsodását lehetőleg megóvni.

Hasonlólag nem tiltja a törvény, hogy a gyám a kiskorut terhelő követeléseket még pedig a gyámhatóság minden tudta, engedélye vagy befolyása nélkül magához válthassa. Ebből azután a visszaélés merülhet fel, hogy p. o. egy 500 frtos követelést a gyám 300 frtért magára engedményeztet a helyett, hogy azt a kiskoru részére váltaná be ily előnyösen. Ily visszaélés ellen a törvény nem nyújt jogorvoslatot, s így legfeljebb azt az elégtételt veheti, sőt kell is vennie a gyámhatóságnak, hogy a kötelességgel lenesen s kiskoru kárára működő gyámot hivatalától elmozdítsa. Ez ugyan igen vékony vigasztalás!

Mindenesetre hiánya a törvénynek, hogy e fontos eseteket teljesen mellőzi, mely hiány sok visszaélésnek szolgálhat alapjául.

Zlinszky Imre.

Az 1877. évi XX. t. cz. 254. §-a.

Valóban nem lehet csodálni, ha a bíróságoknál tévedések történnek s a bíróságok által a törvények a gyakorlatban különféleképpen alkalmaztatnak, mert az igazságszolgáltatásra vonatkozó törvények mostanában oly rohamosan jönnek, hogy elég azokat a bíróknak tulhalmozott foglaltatások mellett elolvasni, s nem csoda, ha nem marad idejük a törvény alapos tanulmányozására.

Hogy pedig a bíróságok a törvényeket gyakorlatból tanulhassák, arról szó sem lehet, mert a mikorra a gyakorlatot megszerezhetnék, a törvény vagy hatályon kívül helyeztetik vagy változáson megy keresztül.

Igy vagyunk az 1877. évi XX. t. czikkkel, melynek általános hiányáról nálam már szakavatottabb jogtudósok megemlékeztek, én tehát a törvénynek csak egy §-ára kívánok ezuttal megjegyzéseket tenni, melyre az alább közlendő eset adott alkalmat.

Az idézett törvény 254. §-ának 3. bekezdése határozotton, világosan, semmi magyarázatot sem tűrve, rendeli, hogy a hagyatéki bíróság minden vizsgálat mellőzésével az ingatlanok

vagy telekkönyvi jognak az örökös vagy hagyományos nevére leendő átíratását megrendelni, s e végből az illetékes telekkönyvi hatóságot — hivatalból megkeresni köteles.

Szerintem ezen — a bíróságokat mintegy géppé tevő törvény nemcsak hogy nem helyes, de tapasztalatból tudjuk már, hogy — tisztelet a kivételeknek — a gyámhatóságok felületes munkája után a hagyatéki bíróság gyakran oly határozatokat kénytelen meghozni és annak keresztülvitele végett a telekkönyvi hatóságot megkeresni, melynek meghozatala alkalmával látja a bíró, hogy az telekkönyvileg keresztülvihető nem lesz, de mivel a törvény azt rendeli, hogy «minden vizsgálat mellőzésével», köteles a bíróság az ingatlanok átadása iránt intézkedni, kénytelen tudva is a hiányos határozat meghozatalára.

Nem lévén célom ez alkalommal a törvény bírálatába bővebben bele merülni, csakis azon esetet említem fel, mely a jelen cikk közzétételére késztetett.

Bizonyos hagyatéki ügyben a hagyatékhoz tartozó ingatlanok a gyámhatóság előtt megtartott tárgyalás folytán több örökös között határozott arányban lettek megosztva, — nem tudom elnézésből, avagy tudatlanságból, a telekkönyvi átíratáshoz multhatlanul megkivántató vázrajz (telekk. rndt. 56. §.) azonban az iratokhoz nem csatoltatott, — így beterjesztvén az iratok a hagyatéki bírósághoz, ez kénytelen volt «a minden vizsgálatot mellőzve» szigorú törvény értelmében, a beterjesztett iratok alapján határozatot hozni s azt a telekkönyvi hatósággal közölni. A telekkönyvi hatóság hivatkozva — nagyon helyesen — a telekkönyvi rndt. 56. §-ára, a megkeresésnek helyt nem adott, illetőleg a bekebelezést megtagadta, azonban helytelenül a hagyatéki bíróságot kereste meg hogy az az átíratáshoz szükséges vázrajzot vezesse be. — A hagyatéki bíróság nem érezvén magát hivatottnak a törvény értelmében ezen okmány beszerzésére, a megkeresést azzal küldötte vissza a telekkönyvi hatósághoz, hogy a mennyiben az átíratáshoz vázrajz szükséges, azt vagy közvetlenül a gyámhatóságtól vagy pedig az érdektelt felektől kívánja be.

A telekkönyvi hatóság ezen kérdésben illetőségi összeütközést fedezvén fel, az iratokat a kir. semmitőszékhez felterjesztette, a hol is azon határozat hozatott, hogy a hagyatéki bíróság köteles az örökösök között az osztály egyességet oly módon létrehozni, hogy ennek alapján a tulajdonjog az örökösök között bekebelezhető legyen, s e szerint a hagyatéki bíróság a kívánt vázrajzot köteles beszerezni.

Hála istennek, maholnap nemcsak a nagy közönség, de magunk is zavarba jövünk a bíróságok illetékessége felett, — nem is csoda, annyi bíróság van ma, hogy ha az embernek egy ügye van, gondolkodóba ejti, hogy azt hol is indítsa meg.

Ez okból hivatva érzem magamat az említett semmitőszéki határozat ellen felszólalni, ugyanis tagadom, hogy az 1877. évi XX. t. cz. értelmében az osztály megtételére és a vázrajz s egyéb szükséges okmányok beszerzésére a hagyatéki bíróság volna illetékes, mert a hagyatéki bíróság, midőn a gyámhatóságtól az iratokat átvevé, minden vizsgálat mellőzésével köteles az ingatlanok átíratása iránt intézkedni, tehát nem áll jogában a hagyatéki bíróságnak a netalán tapasztalt hiányok miatt az átadást megtagadni, sőt nem is áll jogában a hagyatéki bíróságnak törvény szerint a hiányokat vizsgálni, csakis a tárgyalási jegyzőkönyvet köteles a bíróság határozat alakjába önteni, — szerintem nem a hagyatéki bíróság, hanem igenis a tárgyalással megbízott gyámhatóság utasítandó a hiányok pótlására, még pedig szerintem a jelen esetben közvetlenül a telekkönyvi hatóság által, mert a hagyatéki bíróság, még ha az átíratáshoz kívántató hiányokat észrevenné is, még ha jogában állana is a hiányok pótoltatása, az esetekben ez is csak a tárgyalást eszközölő gyámhatóságot keresné meg.

Véleményem szerint nem köteles, de nem is illetékes a hagyatéki bíróság a telekkönyvi rendtartás figyelembe vételével hozni határozatát, és így azon esetben, midőn a bekebelezés a vázrajz hiánya miatt nem vihető keresztül, — már csak a mindig szem előtt tartandó gyorsabb igazságszolgáltatás tekintetéből is, — határozottan a telekkönyvi hatóság illetékes a gyámhatóságot vagy a feleket a hiány pótlására utasítani, annyival is inkább, mert ellen esetben a hagyatéki bíróság minden szükség nélküli munkával terhelte.

Hogy ezen kérdés a későbbi gyakorlat után miként növi ki magát, nem tudhatom, de szerintem a fentebb előadott eljárási mód törvényes, s ez lenne a gyorsabb igazságszolgáltatás tekintetéből is gyakorlatba veendő.

M. . . y
kir. albiró.

Igazságszolgáltatási kalamitások a földmivelés és mezei gazdaság tényeit illetőleg.

Felesleges lesz indokolni, bizonyítani, hogy nálunk a földmivelés, a mezei gazdaság az állam különös gondját és figyelmét igényli, hogy így ezen a téren a mai kultúra igényeinek megfelelő, de mégis sajátos viszonyainkra is alkalmazott jó jogi és rendőri törvényekkel bírjunk.

Ilyen törvényeink az országbirói értekezlet nyomán tulajdon és birtokjog tekintetében az osztrák magánjog és a telekkönyvi rendszabály, melyekről avatottabb kezek már sokat irtak, de azért megkísérhetem én is pár vonásokkal azon jogviszonyokat megérteni, melyeket a lex ferendánál figyelembe venni, czélszerű lenne.

Az osztrák magánjognak a haszonbérekre vonatkozó rendelkezései szerint, a végrehajtási árverés megszüntet még bekebelezett haszonbért is, pedig létezik legfőbb ítélőszéki ítélet, mely kimondja, hogy azt az árverés meg nem szünteti, hanem a vevőt csak feljogosítja, hogy tekintet nélkül a haszonbéri szerződés stipulációjára a viszonyt felmondás által felbonthassa.

Ezen csak alaki ellentét meg volna szüntetendő, mert a bekebelezett haszonbérő a végrehajtás minden lépéseiről értesítettén, a vevő ellene rövid uton birtokátadást kérhet, én mégis a legfőbb ítélőszék nézetéhez csatlakozom, mely gazdasági viszonyainknak jobban megfelel, van ratiója, és a telekkönyvi elvekkel is megegyeztethető.

A birtokháborításoknál megkívánt kimutatása az egy évi csendes birtoknak, ellenkezik a birtokháborítás fogalmával, és a visszahelyezési per czéljával.

A telekkönyvek, mivel a holdak nagyságáért nem kezkeskednek, rendeltetésüknek meg nem felelnek, nagy hibájuk, hogy merev nehézkes technikájuk miatt, a mai forgalom után csak sántítanak, ha pedig hagyatékoknál a telekkönyvi hatóságok az 1887. XX. t.-cz. 254. §-át nem respectálják, sok irkát, huza-vonát, megakadást, sőt jogzavarokat is okoznak.

A mezőkön és erdőkben elkövetett károk tárgyában az 1840. 9. t.-cz. szolgál zsinór mértékül, mely olyan, mint a széthányt szénaboglya, van benne minden, csak rendszer nincs és szabatosság, jogi és rendőri törvény az együttesen mint a régi szolgabíró, rendőr is bíró is volt egy személyben.

Az ezen törvényben megállapított hajtó pénzek a mai viszonyoknak már meg nem felelnek.

A földmivelés mai sokoldalúsága folytán a törvényben megjelölt közegek a kárt helyesen mindenkor meg nem becsülhetik, és egyáltalában a károsítókra szigorubb felelőség, szigorubb büntetések volnának rovandók, mert a régi szolgabírói hatásos büntetések ma már nem alkalmazhatók.

Mivel nálunk a marha állandóan nem istállóztatik, sáska sokaságban lepik el ezen mezei és erdei perek évenként a bíróságokat, a miért is különösen jó praeventiv rendőri törvények szükségesek, hogy ezen számos károsításoknak eleje vételessék, így legelső kellék, hogy megbízható és elegendő számmal csőszök alkalmaztassanak.

A vadvizek behatolása elleni árkolásokra, különösen a tarlókon való legeltetésre volna nagy gond fordítandó, ez utóbbi pedig nemcsak községi határozat, — mire különben a község nem is illetékes, — hanem legalább általános vonalokban országos törvény által volna szabályozandó, mert a vetések közötti tarlólegeltetés okozója a legtöbb bajoknak.

A rossz mezei rendőrség következménye, hogy a dülő utak lassan eltűnnek, vagy más irányba tolatnak.

Ezek helyreállítása a mai telekkönyv és peres eljárás mellett egyes embernek óriási munka, ha pedig azt csak a maga birtoka hossza, vagy szélességében követeli nem sokat használ, ma ezt mesgye pernek hívjuk.

Igy a ki a kalászdus illatos mezőkön elsétál és észlelget, fog találni még többet is.

Kókay.

Külföldi jogirodalmi könyvészet.

DÜHRING E. Kritische Geschichte der Nationalökonomie und des Socialismus. 3. theilweise umgearbeitete Auflage. gr. 8. XIV, 574. S. Leipzig, Fues. M. 9.

EGER G. Das deutsche Frachtrecht mit besonderer Berücksichtigung des Eisenbahnfrachtrechts I. Bd. gr. 8. 392. S. Berlin, Heymann. M. 8.

EPSTEIN M. Oberstgerichtliche Entscheidungen in Eisenbahnsachen vom Jahre 1844—1878 (nach den Acten des k. k. obersten Gerichtshofes). I. Lfg. gr. 8. 64. S. Wien, Hölder. M. 1. 60.

HAHN F. v. Commentar zum Allgemeinen deutschen Handelsgesetzbuch. I. Bd. Das 1., 2. und 3. Buch des Handelsgesetzbuchs. 3. verb. und mit besond. Bezugnahme auf die Rechtssprechung des Reichsoberhandelsgerichts bearb. Aufl. 2 Abth. Art. 85—270. gr. 8. LXXXI. u. S. 305 bis 840. Braunschweig, Vieweg & Sohn. M. 10.40. (I. Bd. cplt. M. 15.60.)

Előfizetési felhívás!

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

A kiadó-hivatal.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4. szám) megjelent:

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNY-ISMÉ. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire irta *Dr. Mariska Vilmos*. Második bővített kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

BÉLYEG ÉS ILLETÉK-SZABÁLYOK.

A legújabb időig terjedő törvények és kormányrendeletek szerint. Összeállította *Dr. Mariska Vilmos*. Második kiadás 1879. Füzve 1 frt.

TÉTELES EURÓPAI NEMZETKÖZI JOG. — irta *Dr. Apáthy István*. Füzve 3 frt 60 kr.

IGAZSÁGÜGYI RENDELETEK

a magyar királyi miniszterium által kibocsátott törvénykezési rendeletek gyűjteménye betűrendes tartalommal ellátva.

1874-ik évi folyam	40 kr.
1875-ik évi folyam	80 kr.
1876-ik évi folyam	50 kr.
1877-ik évi folyam	50 kr.
1878-ik évi folyam	30 kr.

füzve

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{íeleve} .. .. . 3 ^{írt} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Örökösödési vitás kérdések. Zlinszky Imre urtól. — Az osztrák bíróságok gyakorlatából kereskedelmi ügyekben. Z. I. urtól. — Törvénykezési szemle: A községi jegyzők okmányozása és perenkívül beadványozása. Tolnai Antal paksi ügyvéd urtól. — A tulajdonjog előjegyzése után szerzett zálogjog hatályának kérdéséhez. Bölöni László ügyvéd urtól. — A bekebelezett és előjegyzett tulajdonos közötti jogviszony kérdéséhez. Aquila.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Örökösödési vitás kérdések.

I.

A végrendeletek küllélékeire vonatkozó 1876. évi XVI. törvenyzikk alig hogy alkalmazása megkezdett, már is több rendbeli vitás kérdések forrásává vált. Indokoltak-e valóban ez eltérő magyarázatok, vagy csak tulságos szörszálhasogatásból származnak, azok nem kívánjuk most vitatni. Annyi tény, hogy az általunk alább részletesen előadandó nézet különbségek a birói körökben léteznek, s azért nem tartjuk feleslegesnek azokkal foglalkozni, s elmondván saját nézeteinket is, eszmecserére adni alkalmat. Térünk hát a dologra:

a) Első kérdés, mely e részben felmerül, az, ha vajjon szükséges-e minden esetben a végrendeleti tanuk hitelesítési záradéka, vagyis annak a végrendeletre leendő határozott feljegyzése, hogy az a tanuk együttes jelenlétében, a törvény különböző szabályai szerint megfelelő egy vagy más módon alkottatott, vagy oly esetben, midőn a törvény e részben specialis szabályokat nem ír elő; elég-e ha a tanuk, mint ilyenek a végrendeletet egyszerűen aláírják.

A törvény ugyanis két esetre nézve határozottan kimondja a záradék szükséges voltát, s előadja annak tartalmát is. Jelesül a törvény 5. §-a szerint: oly esetben, midőn a végrendelet az örökhagyó által egész terjedelmében iratott és aláíratott, továbbá akkor is, ha az olvasni és írni nem tudó végrendelkező a végrendeletet nem önkezüleg írta, hanem csak aláírta: a tanuknak a végrendelet tartalmát ismerniök nem szükséges, hanem elégséges, ha a végrendelkező együttes jelenlétükben az általuk értett nyelven kijelenti, miként az okirat az ő végrendeletét tartalmazza; azt előttük aláírja, vagy már előbb általa önkezüleg aláírtnak elismeri, és hogy ez megtörtént, magán az okiraton, nem pedig annak borítékán a tanuk által igazoltatik.

A másik esetről az említett törvény 6. §-a szól. E szerint ha a végrendelkező olvasni és írni nem tud, vagy más körülmény miatt végrendeletét önkezüleg alá nem írhatja, a tanuknak a végrendelet tartalmát ismerniök kell, s e végből szükséges, hogy a tanuk a végrendelet által használt nyelvet értsék, hogy a végrendelet tartalma a végrendelkező és a tanuk együttes jelenlétében, az írni és olvasni tudó tanuk egyike által érthetően felolvastassék, hogy ennek megtörténte után a végrendelkező kijelentse, miként az okirat az ő végrendeletét tartalmazza, hogy a végrendeletre a végrendelkező nevét az olvasni s írni tudó tanuk egyike, mint néviró aláírja, a végrendelkező pedig kézjegyével

ellássa, és hogy ezeknek megtörténte, magán az okiraton nem pedig annak borítékán a tanuk által igazoltassék.

A törvény e szabályaiból némelyek azon következtetést vonják, hogy a hitelesítési záradék szükséges voltát a törvény minden esetben feltételezi, s e specialis esetek nem arra engednek következtetést, hogy más esetekben nem lenne szükséges a hitelesítési záradék, hanem csakis azt kívánják részletesen is kifejtetni, hogy mit kell a mondott esetekben a hitelesítési záradéknak tartalmaznia.

Mi megvalljuk, hogy ez érvelésnek semmi alapját sem látjuk a törvényben, de felemlítettük azt, mert az tényleg s ismételve is felmerült.

Abból, hogy a törvény bizonyos specialis esetekben előírja, hogy a végrendeletnek záradékot kell tartalmaznia, és megszabja e záradék tartalmát, azt következtetni, hogy e záradék más esetben is szükséges, csak hogy tartalmának kell másnak lennie, egészen fejére állított okoskodásnak tartjuk, s még több ratiót látnának akkor a záradék szükséges voltára következtetni, ha erről a törvény egyáltalán semmit sem szólna, de akkor, midőn egyes esetekben kimondja azok szükséges voltát határozottan annak ad kifejezést, hogy ez más esetben nem szükséges.

A felmerült nézetnek indoka tehát a törvény helytelen szövegezésében egyáltalán nem leli alapját, a törvény teljesen korrekt, s az idézett szakaszok is oly világosan az ott tárgyalt esetekre szólnak, hogy csak erőszakos tudakosság magyarázhatja azokat félre.

No de tán kelletlenül tovább is időztünk ezen tárgynál, térjünk át érdekesebb kérdésre.

b) A második kérdést, melynek megoldása következményeiben nem kis horderővel bír, azon előfordult eset rövid előadásával kezdem, melynek alkalmából e kérdés felmerült.

Egy valaki egy sajátkezüleg általa irt és aláírt végrendeletben törvenytelen fia javára végrendelkezett, azt végrendeletének során mindenütt fiának nevezvén.

Kérdés, ha vajjon érvényes-e ezen végrendelet?

A törvény ide vonatkozólag következőleg rendelkezik.

«Azon végrendelet, melyekben leszármazó örökösök javára tétetik intézkedés, alaki tekintetben akkor is érvényes, ha azt a végrendelkező egész terjedelmében önkezüleg írta és aláírta». (29. §.)

Ha e törvényszakaszt szó szerint akarjuk magyarázni, akkor újabb joggyakorlatunkra tekintettel, mely szerint a törvenytelen gyermek anyja után törvényes örökösödési joggal bír, különbséget kellene tenni, hogy azt az anya vagy az apa alkotta-e? mert a törvenytelen gyermek csak anyjának leszármazó örököse, apjának azonban nem.

De mi ratiója volna az ily magyarázatnak?

A bíróságok azon liberális határozata, mely szerint a törvenytelen gyermekeknek csak anyjuk után állapította meg öröklési jogát, s azt az apa utáni öröklésre

ki nem terjesztette, igen helyes és a dolog természetéből folyó ratió alapszik. Mert a törvénytelen gyermeknél egy részről csak a mire nézve létezik az anyaságot illetőleg bizonyosság, de nem az apára is, s ott hol a bíróság az apaságot megállapítja is, e határozatan csak vélelmen, s nem bizonyosságon alapszik, más részről a törvénytelen gyermekek atyjuk utáni örökösödésének megállapítása sokkal mélyebben belenyul a társadalmi viszonyok körébe, sem hogy annak bírói gyakorlat utján leendő behozatalára magukat a bíróságok jogosítva érezhették volna.

A végrendeletnél azonban az eset egészen más, itt nem az örökhagyó határozottan kijelentett akaratján kívül álló s a törvény által parancsolt öröklésről van szó, hanem maga a végrendelező nyilvánítja akaratát, ő maga ismeri el azt, kit örökösül rendelt fiának, itt tehát az apa és az anya közötti megkülönböztetés oly kevésbé indokolt, mint a mily alapos indokon nyugszik az törvényes öröklés esetén.

Minden a szokásos előítéletektől ment ember kétségkívül örömmel üdvözölte a legfőbb ítélőszék ama szabadelvű elhatározását, mely szerint a törvénytelen gyermekeknek anyjuk utáni öröklési jogát megállapította, s csak korollariumát képezné amaz elvnek, hogy a szülék büneiért ne lakoljanak azok ártatlan gyermekei, ha a felhívott törvényszakaszt az apa által törvénytelen gyermeke javára, kit ez által maga vérenek ismer el, tett végrendeletre is kiterjesztené, illetve ezekre is kiterjedőleg magyarázná.

Indokolt lenne ez annál is inkább, mert egy esetben sem forog fenn fontosabb ok arra, hogy tanu nélküli végrendeletet alkosson, mint épen oly esetben, midőn valaki törvénytelen gyermeke javára kíván intézkedni.

Ez rendszerint az illető titkát képezi, melyet elárulni távolról sem akar, s annak leleplezését a világ előtt szereti elhalta utáni időre halasztani, ezek s más hasonló körülmények annál is inkább számbaveendők, mert a társadalmi érdekek is kívánatossá teszik, hogy a törvénytelen gyermek ama szerencsétlen helyzetből, melybe szülei bűne, vagy viszonya folytán jutott, szabadulva, a társadalomban őt mint polgárt megillető állást foglaljon el, hogy erre a vagyon mily hatalmas eszköz, azt mai anyagi korunkban bővebben vitatni is felesleges lenne, s azért ha a törvénytelen szüle, legalább azon időre, midőn őt ebben az életében tán hátráltató körülmények halála által megszűnnek, gyermekének jövőjét biztosítani kívánja, ez akarat kijelentésének teljesítését előmozdítani, ha és a mennyiben a törvény erre tért enged, a bíróságok nemes feladatához tartozik.

c) A szóban forgó törvény 37. §-ának bevezetése szerint az e törvény életbe lépte előtt létrejött végrendeletek, ha *e törvény rendelkezésének meg nem felelnek*, rendszerint érvényüket veszítik. Tehát az oly végrendelet, mely e törvény hatályba lépte előtt alkottatott, ha e törvény rendelkezésének megfelel, hatályban marad.

E rendelkezésre nézve azonban azon kérdés merült fel, hogy az oly végrendelet, mely a keletkezése idején fennállott szabályok által megállapított küllékekkel nem bír, de a jelen törvény rendelkezésének megfelelőleg van kiállítva, érvényes-e? Ily eset különösen felmerülhet ha a sajátkezüleg irt és aláírt végrendelet csak két tanuval van előttemezve; ilyen végrendelet ugyanis régibb szabályaink szerint érvénytelen, ellenben az új törvény szerint érvényes.

Erre nézve eltérők a nézetek, az egyik nézet az ily végrendeletek érvénytelenségét vitatja azon szabálynál fogva, hogy minden okirat érvénye a keletkeztékor hatályos szabályok szerint bírálendő meg. Ha tehát azon

okirat a keletkezése idején fennállott szabályok szerint küllékeire nézve érvénytelen volt, az az újabb törvény folytán érvényessé nem válhat, ehhez a törvény határozott kijelentése igényeltetné, a törvény azonban nem mondja ki azt, hogy a keletkezése idején érvénytelen végrendelet is érvényessé válik, ha az új törvény szabályainak megfelel, hanem azt mondja ki, hogy az érvényes végrendelet is érvénytelenné válik, ha az az új törvény szabályainak nem felel meg. Legalább tekintettel azon általános szabályokra, melyek a törvény visszaható ereje tekintetében a jogtudományban uralgók, a törvénynek csak ily magyarázatot lehet és szabad tulajdonítani.

Mások nézete szerint azonban az, hogy a végrendelet a keletkezése idején fennállott szabályoknak megfelelőleg lett-e szerkesztve, s így azok szerint érvényes volt-e vagy sem? mellékes dolog, a kérdés tárgyát csak az képezi, ha vajjon megfelel-e az az új törvény szabályainak, s ha igen, akkor érvényes; ez érvényét az új törvény feltétlenül megállapítja, s nem köti ahhoz, hogy az keletkezése végén fennállott szabályok szerint is érvényes lett legyen. A törvény intencziója nem lehetett e szabály alkotásánál más, mint hogy azokat, kiknek előbb alkotott végrendeletei az új törvény rendelkezésének megfelelnek, az újabb végrendelezés, mindenesetre kellemtelen munkájától mentse fel, s nem is volna semmi elfogadható indoka annak, hogy p. o. a ki egy sajátkezüleg irt és aláírt végrendeletben gyermekei részére végrendelezett a régibb törvény hatálya alatt, arra kényszeríttessék, hogy ezen az új törvény által előírt küllékekkel bíró okirat helyett, egy másikat alkosson, illetve azt újra tenni kénytelen legyen azért, mert az azon már hatályon kívül lépett szabályoknak, melyek a végrendelezés idején fennállottak, már nem felel meg.

Én is az utóbbi nézetet osztom, s a fentebbieken kívül azért is, mert elvem, hogy az örökhagyónak a törvény korlátai között nyilvánított végakaratának lehetőleg érvény szereztessek, s küllékek tekintetében is a törvény azon magyarázata fogadtassék el, mely a végrendelet érvényére nézve kedvezőbb.

d) Minthogy épen benn vagyunk a végrendelet küllékeiről szóló törvény rostálásába, nem mellőzhetjük annak 31. §-ára felhívni olvasóink figyelmét.

A 10. fejezet, melyben e szakasz az utolsó előtti helyet, foglalja el a kiváltságos végrendeletekről szól. Jelesül a 27. §. a korvész idején, a 28. §. a nyílt tengeren a 29. §. a háboru alkalmával a hadi lábra állították által tehető kiváltságos végrendeletekről s a 30. §. ezek küllékeiről szól. Az ezek után 31. §. bevezetése pedig következő:

«A 27. 30. §§-ok értelmében készített kiváltságos végrendelet feltétlenül érvényességgel csak azon esetben bír, ha a végrendelező a kiváltságos végrendelezésnek alapjául szolgáló kivételes helyzet megszűntétől számított 3 hó alatt meghal.»

E szerint csak a korvész folytán (27. §.) alkotott kiváltságos végrendelet vesztene el a fentebbi határidő után érvényét, a 28. és 29. §§-okban említett végrendeletekre azonban a fentebbi szabály ki nem terjedne.

Az határozott anomalia, mely csak akként fejthető meg, hogy a 31. §-ban sajtóhiba van, vagyis «a 27. 30. §§-ok» helyett 27—30. §§-oknak kellene állania.

Ez nézetem szerint kétséget sem szenvedhet, de mert e sajtóhiba a törvénynek mindazon kiadásaiban, melyeket megtekinteni alkalmam volt; benn foglaltatik, s mert annak igen nagy horderejű következményei lehetnek, nem tartottam feleslegesnek, az épen most kínálkozó alkalmat megragadva, a figyelmeztetést.

Zlinszky Imre.

Az osztrák bíróságok gyakorlatából kereskedelmi ügyekben.

III. A kereskedelmi könyvekre vonatkozólag több rendbeli érdekes határozatokkal találkozunk, melyek néhány kétes kérdést igyekeznek megoldani. Jelesül:

a) *hogy a kereskedelmi könyvek felmutatása a per mely stádiumában követelhető?*

b) *ha vajjon a kereskedelmi könyvek felmutatása oly jogviszony bebizonyítása végett is követelhető-e, melyek a peres felek egyike és egy perben nem álló harmadik személy között kötöttek, feltéve, hogy e jogügylet a felek között vita tárgyát képezi s egyik vagy másik fél abból a maga részére jogokat akar származtatni;*

c) *ha vajjon a másoló könyvek (Copierbuch) azon kereskedelmi könyvek közé számítandók-e, melyek felmutatását az ellenfél követelni jogosítva van.*

Az első kérdésre vonatkozólag három rendbeli határozat fekszik előttünk. Jelesül:

1. Dr. Z. mint F. G. és fiai cég csődtömege gondnokának a prágai cs. kir. kereskedelmi törvényszéknek 1879. évi január 9-én 996. szám alatti végzése ellen, mely szerint a nevezett csődtömegnek G. M. ellen 101,562 frt 4 kr iránt indított perében alperes kérelmére tárgyalás tüzetett ki és a csődtömeggondnoknak meghagyatott, hogy e tárgyalásnál F. G. és fiai cégnek kereskedelmi könyveit azoknak az ellenfél által leendő megtekintése végett annál bizonyosabban mutassa fel, minthogy ellenesetben alperes által a nevezett csődtömeg hátrányára szolgáló s a könyvek felmutatása iránti kérvényben tett előadások valóknak fognak tekintetni, beadott felfolyamodása folytán a prágai cs. kir. országos főtörvényszék 1879. évi február 3-án 4357. szám alatt hozott végzésével az elsőbíróság végzését megváltoztatta, s kérvényezőt a könyvek felmutatása iránti kérelmével elutasította; mert M. G. az ellenfél könyveinek felmutatását, azon okból kérte, hogy válaszában az ellenfelének elleniratában teendő állításait megczáfolja, illetve a válaszban általa felhozandó állításokat bebizonyíthassa, e kérelem tehát a válasznak átadását s a bíróság által történt elfogadását feltételezi, ily válaszirát azonban a bíróság által nem fogadtatott el, ennélfogva a kérelem időelőttinek tűnik fel annál is inkább, mert a bebizonyítandó körülmények perendszerű periratban még eddig elő nem terjesztettek.

E főtörvényszéki határozat ellen M. G. felülvizsgálati kérelmet adott be, melyben előadta, hogy a kereskedelmi törvénykönyv 37. §-a csak általában mondja, hogy a kereskedelmi könyvek felmutatása a perfolyamában követelhető, s ennélfogva e szakasz tartalma szerint nem kívántatik meg, hogy azon könyveknek, melyek felmutatása kéretik, tartalma már valamely periratban foglalt állítás tárgyát képezze.

A cs. kir. legfőbb ítélőszék 1879. évi márczius 26-án 3287. szám alatt kelt határozatával a főtörvényszék fentebbi végzését helybenhagyta, annak indokainál fogva és még azért is, mert a bíró a kereskedelmi könyveknek a kereskedelmi törvény 37. §-a értelmében kért felmutatását nem feltétlenül, hanem csak az esetben engedheti meg, ha a fennforgó körülmények szerint feltehető, hogy a kért felmutatás a per elintézésére befolyással lehet, miről jelen esetben, mielőtt alperes ujtási kérelme felett jogerejű határozat nem hozatik, szó sem lehet.

2. A most közlendő második határozat az első és a második kérdésre vonatkozik. Jelesül:

A. B. ellen a bécsi kereskedelmi törvényszéknél 50,000 tallér bírság megfizetése iránt keresetet indított azon az alapon, mert B. állítólag körülbelül 1000 drb varrógépet szállított C. részére, jöllehet B. kötelezte magát minden géptől fizetendő 50 tallér büntetés terhe alatt hogy A-n kívül senkinek sem fog varrógépeket szállítani.

Rövid időn a kereset beadása után A. egy kérvényt

adott be, melyben B. által 1874., 1875. és 1876. évben vezetett kereskedelmi könyvek kiadását kérte annak megállapítása végett elrendeltetni, hogy B. valóban eszközölte a perben nem álló C. részére a kérdéses szállításokat.

Az e kérvény folytán tartott tárgyalás alapján a bécsi kereskedelmi törvényszék felperest a könyvek felmutatása iránti kérelmével elutasította; mert tekintve, hogy a kereskedelmi törvénykönyv 37. és 38. §§-a szerint felperesnek ugyan joga van alperes kereskedelmi könyveinek felmutatását a közte s alperes között fennálló jogviszony bebizonyítása céljából követelni, azonban a törvény egyáltalán nem ad arra jogot felperesnek, hogy alperes kereskedelmi könyveinek felmutatását a végből követelhesse, hogy azon üzleti összeköttetésből, melylyel alperes egy harmadik személlyel állott, illetve az ez üzleti összeköttetésből, illetve az erre vonatkozó bevezetésekéből származó jogaira nézve magának bizonyítékot szerezzen, mert egyáltalán nem tehető alperes köteletségévé, hogy felperes részére bizonyítékokat szolgáltatson; de különben is a kérelem korai, mert a per még nem haladt elő annyira, hogy meglenne ítéltető, ha vajjon a kereskedelmi könyvek felmutatása általában szükséges-e;

Felperes által e végzés ellen beadott felfolyamodásnak az osztrák cs. kir. főtörvényszék 1878. deczemszer 18-án 21578. szám alatt kelt határozatával helyt adott és alperest a kereskedelmi törvénykönyv 37. és 38. §§-aiban foglalt joghátrány terhe alatt kötelezte, kereskedelmi könyveinek felmutatására;

mert azon magyarázat, melyet alperes a kereskedelmi törvénykönyv 37. és 38. §§-ára vonatkozólag fejteget, hogy t. i. felperes csak arra ajánkozott, hogy ellenfelének kereskedelmi könyveivel oly ügyleteket bizonyítson be, melyeket alperes más cégekkel, kik e perben nem is állanak, s nem felperessel kötött, ily esetben azonban a könyvek felmutatása megengedhető nem lenne, — nem felel meg a kereskedelmi törvk. 37. §-a tartalmának, mert azon tények, melyeket felperes a könyvek felmutatása által bizonyítani kíván, kétségkívül a peres felek között folyó per tárgyára és oly ügyletekre vonatkoznak, melyekből felperes keresetjogát származtatja; mert végre a könyvek felmutatása a keresk. törvk. 37. §-a szerint a per folyamában kérhető, mi jelen esetben így is történt, mert felperesnek a könyvek felmutatása iránti kérelme a kereset beadása s illetve az ennek folytán megrendelt peres eljárás folyamatba tétele után történt.

A legfőbb ítélőszék 1879. márczius 12-én 2843. sz. a. határozatával, a fentebbi főtörvényszéki határozatot indokolásánál fogva helybenhagyta.

3. A harmadik most közlendő határozat az első és a harmadik kérdésre tartalmaz választ. Jelesül:

G. B-nek B. W. elleni 2040 frt s jár. iránti váltó ügyében alperes a válasz beadása után, jegyzőkönyvileg azon kérését terjesztette elő, hogy több rendbeli, a válaszban előterjesztendő állítások bebizonyíthatása végett, felperes a kereskedelmi törvk. 37. §-a értelmében 1877. és 1878. évi kereskedelmi könyveinek felmutatására azzal köteleztetésék, hogy azok fel nem mutatása esetén a másoló könyveknek (Copierbücher) alperes által állított tartalma valónak fog tekintetni.

A felek meghallgatása után a kereskedelmi törvényszék alperes kérelmét elutasította; mert a kereskedelmi törvénykönyv 37. §. által a perrendnek a bizonyításra ajánkozás és a bizonyítékok felvételére vonatkozó szabályai csak annyiban érintettek, mennyiben a kereskedelmi törvény a kereskedelmi könyvek felmutatására való kötelezettséget szabályozza, s azon határidőre nézve, melyben e felmutatás eszközölni megengedi, hogy e bizonyítás még a per során, tehát eltérőleg minden más bizonyítástól, még a perfolyama

alatt eszközölthetők, ámde e bizonyítás mód nem feltétlenül rendelő el, hanem annak elrendelése — mint az a törvény szavaiból «a bíró elrendelheti» kitűnik — a fennforgó körülményekre tekintettel a bíró belátásától függ; tekintve továbbá, hogy valamely bizonyítás az általános törvénykezési szabályok szerint csak akkor engedhető meg, ha a bebizonyítandó állítás a per eldöntésére döntő befolyással bír, annak megbírálása azonban, hogy döntő-e valamely állítás csak akkor válik lehetővé, ha az a per során hozatik fel, azon körülmények pedig, melyeket felperes a másoló könyvek által bizonyítani kíván, a tárgyalás során fel sem hozottak, azon felperesi kérelem tehát, hogy alperes könyveinek felmutatása által való bizonyítás már most rendeltessék el, az örök emlékül való (előleges) bizonyítás minőségével bír, ily bizonyítás megengedése azonban semmi törvényes ok sem forog fenn.

Alperes felfolyamodása folytán az osztrák cs. kir. fő-törvényszék 1879. évi márczius 26-án 4926. szám alatt kelt határozatával az elsőbírótság végzését megváltoztatta, és tekintve, hogy a kereskedelmi törvénykönyv 37. §-a a kereskedelmi könyvekről általában szól, e kifejezés alatt tehát minden könyvek értendők, melyeket a kereskedő vezetni köteles, a kereskedelmi törvény 28. §-a szerint pedig a kereskedőnek másoló könyv vezetése kötelességévé van téve, és tekintve, hogy egyáltalán nem szükséges, hogy a megállapítandó tény valamely perbeszédben már ki legyen fejtve, hanem elég, hogy e körülmények a bírónak a per során tudomására hozassanak, hogy módjában álljon neki e felett a keresk. törvk. 37. §-a értelmében határozni, — folyamodó a könyvek felmutatása iránti — kérelmének helyt adott.

A cs. kir. legfőbb ítélőszék azonban 1879. évi máj. 20-án 5518. szám alatti határozatával a fő-törvényszék határozatát megváltoztatta, és tekintve, hogy a kereskedelmi törvény 37. §-a a bírót csak a kereskedelmi könyvek felmutatásának elrendelésére jogosítja fel, a másoló könyv azonban, melybe a kereskedő időrendszerint főbb levelezéseit tartozik bevezetni, oly kereskedelmi könyvnek, melynek az ellenfél felmutatását kéri, jogosítva lenne, nem tekinthető, — az elsőbírótság végzését hagyta helyben.

Mint ezekből látható, az osztrák felsőbb bíróságok azon kérdést illetőleg, hogy a kereskedelmi könyvek felmutatása a per mely stádiumában követelhető? nincsenek tisztában, s illetve a perrendnek a bizonyításra vonatkozó szabályait a kereskedelmi törvény ide vonatkozó intézkedéseivel összhangba hozni nem tudták, mert míg a két első határozatban a legfőbb ítélőszék határozottan azt az állást foglalta el, hogy a kereskedelmi könyv felmutatása csak akkor követelhető, ha az e könyv által bebizonyítani célzott körülmény már valamely periratban foglalt állítás tárgyát képezte, a harmadik határozatában, jöllehet erre a két elsőbírótság által határozottan elfoglalt különböző álláspontjai által mintegy provokálva volt, — kitért.

Nézetem szerint perrendünk szabályaira tekintettel tisztában áll e dolog.

Ugyanis ha alperes a felperes által követelésének bebizonyítására felhozott könyveket kívánja felmutatni, a p. t. rendt. 177. §-a alapján kétséget alig szenvedhet, hogy azt a per folyamán bármikor kérheti.

Ha ellenben ellenfelének könyveiből kíván a maga részére bizonyítékot szerezní, s e végből a könyvek felmutatását akarja kieszközölni, e részben a perrendnek a közös okiratok közlésére nézve fennálló szabályai szolgálnak irányadón.

A magyar kereskedelmi törvény ugyanis azon felfogásból indul ki, hogy a kereskedelmi könyvek nem közönséges, hanem oly okiratoknak tekintendők, melyeket a kereskedők

a törvény rendelete folytán ügyleteikről vezetni tartoznak, azért habár a peres eljárás általános szabályai szerint, saját feljegyzéseit, ha azok közösöknek nem tekinthetők felmutatni vagy ellenfelével közölni senki sem tartozik, — a kereskedelmi törvény e könyvekre nézve kivételt tesz, a mennyiben azok tartalmára a hivatkozás nemcsak a tulajdonosnak, hanem azoknak is megengedtetik, kik a bevezetés tárgyát képező ügylet alapján megtámadtattak, vagy abból jogokat kívánnak szerezní (V. ö. APÁTHY i. m. 171. NEUMANN i. m. I. k. 104. l.) APÁTHY e könyvekre vonatkozólag folytatólag azt mondja, hogy a kereskedelmi könyvekre nem alkalmazhatók (i. h.). Én e nézetet, épen a most előadottak folytán, melyek a kereskedelmi könyveknek bizonyos tekintetben közös voltát állapítják meg, nem oszthatom.

Az anyagi törvény kimondja, hogy a kereskedelmi könyvek bizonyos esetekben közös okmányok, s hogy azok felmutatását a fél a per során kérheti, nem látom be tehát indokát annak, hogy e részben a perrendnek a közös okmányok felmutatására nézve fennálló általános szabályai miatt ne lehetnének ez esetben irányadók.

Perrendünk szerint ugyanis, ki oly okmányt kíván használni, melynek ellenféle van birtokában, a főügy folyama alatt alkeresettel követelheti az okmány felmutatását (188. §.) E szabály a kereskedelmi törvénykönyvvel nemcsak nem ellenkezik, hanem teljes összhangban áll.

Arra nézve pedig mikor mutató fel az okmány, szintén határozott rendelkezést tartalmazván a perrend, ennek határozott szabálya által oly ingadozó eljárásnak, minőt e részben az osztrák bíróságoknál tapasztalunk, eleje van véve, mennyiben a p. törvk. rendt. határozottan kimondja, hogy a közös okmány kiadásai iránti alkeresetet azon perirat beadására kitűzött határidő első felében nyújtsa be, mely periratában a közös okmányt használni kívánja. E szabály sem ellenkezik a kereskedelmi törvényvel, s csak annak ama kételyekre okot adó rendelkezését: „a per folyamában“ egészíti ki s teszi határozottá.

Végre, hogy az okirat közösségének kérdésére nézve tárgyalás tartandó, szintén helyes, mert a kereskedelmi könyvek felmutatása sem feltétlenül rendelő el, hanem csakis annyiban a mennyiben azok a vitás tételre tekintettel közös okiratot képeznek. A tárgyalás s határozat tehát ez esetben is szükséges, a perrend szabályai tehát e kérdésre minden tekintetben alkalmazandók, magától értetvén, hogy a kereskedelmi könyvek közössége s ennek folytán az azok felmutatására való kötelezettség, nem azon szabályok szerint, mint más közös okiratoknál, hanem tekintettel a kereskedelmi törvény ide vonatkozó rendeleteire, bírálandó meg. De különben azon kérdés, hogy mely okirat tekinthető közösnek, nem a perrend körébe tartozik, s így azt sem lehet állítani, hogy erre vonatkozólag ne lennének a perrend szabályai alkalmazandók.

A második kérdést illetőleg, hogy ugyanis a kereskedelmi könyvek felmutatása követelhető-e oly jogviszony bebizonyítására, melyek a peres felek egyike és egy perben nem álló harmadik személy között kötöttek, feltéve, hogy e jogviszony a felek között vita tárgyát képezi, s egyike vagy másik fél abból a maga részére jogokat akar származtatni.

Részemről határozottan igenlőleg merek válaszolni, mert a közös okirat felmutatását a törvény általában azért rendeli el, hogy ezzel a félnek módot adjon azt bizonyítékul akként használni, mintha az eredetileg kezében lett volna. Ha a kereskedelmi törvény e szabály alól kivételt kívánt volna felállítani, vagyis a kereskedelmi könyvek általi bizonyítást csakis azoknak a peres felek között fennálló jogviszonyra vonatkozó tételeire kívánta volna korlátozni, ennek határozott kifejezést kellett volna adnia, de mert ezt nem mondja, az általános szabálynak kell irányadónak lennie

(hasonló nézetben van NEUMANN i. m. I. k. 112. lap; ki azonban ebbeli nézetét bővebben nem indokolja, APÁTHY pedig e kérdésre nem terjeszkedik ki.) Hogy mily szükséges, hogy a törvény ekként értelmeztessék, s mennyire irott malaszt maradna sok esetben ama szabály, hogy az ellenfél könyvei felmutatását kérheti, ha a törvény nem így magyaráztatnék, azt a fentebbi második jogeset leghívebben tanúsítja.

De a törvény e magyarázata egyiránt érdekében áll mindkét félnek, mert a kereskedelmi könyv tulajdonosának épen úgy vagy még gyakrabban lehetnek esetei, melyekből követelése egy harmadik személylyel való jogviszonyból származik p. o. ha a bizományos az alkusznak adott alkuszi díj tényét és mennyiségét akarja könyveivel bizonyítani stb.

Végül a harmadik esetre vonatkozólag sem oszthatom a bécsi legfőbb ítélőszéknek azon nagyon is röviden indokolt felfogását, hogy a másolati könyvek nem tekinthetők oly könyveknek, melyek felmutatását az ellenfél ne követelhetné. A törvény ugyanis a «kereskedelmi könyvekről» szóló negyedik címében sorolja fel azon könyveket, melyeket a kereskedő vezetni köteles, s e cím alatt rendeli a 29. §., hogy a kereskedő köteles a kapott üzleti leveleket megőrizni, az általa küldöttek másait pedig — másolat vagy lenyomatban — egy másolati könyvben időrendben megőrizni. A másolati könyvet tehát a törvény épen úgy, mint más könyvet, melynek vezetésére a kereskedőt kötelezi, kereskedelmi

könyvnek tekinti, s ugyan e cím alatt határozza meg e könyvek bizonyító erejét, a nélkül, hogy ezek között bármi különbséget tenne. Ha a törvényt nem így értelmezzük, utójára a birói önkényre lesz egészen bizva, hogy mely könyveket fogadja el bizonyítéknak, mi a törvény intentiója nem lehetett. Azt tehát, hogy a törvény által vezetetni rendelt könyvek s így a másolati könyvek felmutatását az ellenfél követelheti. Sőt némelyek meg, így p. o. NEUMANN (i. m. 117. l.) abban a véleményben van, hogy miután a törvény minden könyvek felmutatását megengedi, nézete szerint nem szenved kétséget, hogy oly könyveket is fel kell az ellenfélnek mutatni, melyek vitelére ugyan kötelezve nincs, de melyeket tényleg vezet, csak hogy ily esetben kérelmező fél bebizonyítani tartozik, hogy ellenfele tényleg vezet ily könyveket. Ez azonban nézetem szerint túl megy a törvény intentióján. A kereskedő, ha más könyveket is vezet, mint a mire törvény szerint kötelezve van, azt pusztán saját céljaira teszi, azok magán feljegyzései, melyek felmutatására nézve nem kötelezhető. Itt közösség nem létezik. Önkényétől függ a kereskedőnek ily könyveket vezetni vagy nem vezetni, mint neki tetszik, azért e könyveknél szabályszerűségről, melyet egyébként a törvény megkíván, szó sem lehet, s azért a törvény midőn a szabályszerűséget a könyvek melléke gyanánt előírta, nem érthetett magán feljegyzéseket, melyeknél a szabályt azok vezetésére nézve a fél akarata állapítja meg.

Z. I.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A községi jegyzők okmányozása és perenkívül beadványozása.*

Mielőtt e kérdés lényegének fejtegetésébe bocsátkoznám: szükségesnek látom a községi jegyzők minőségét még néhány megjegyzéssel megvilágítani.

Közhivatalban álló egyén, állását és tekintélyét a priori azon intellectualis erő határozza meg, mely annak ellátásához rendszerint megkívántatik.

Ebből következik, hogy a midőn az államszerkezetben oly állással találkozunk, mely határozottan körülírva nincs; az ezen állást betöltő egyént azon tekintélyben és tiszteletben részesítjük, mely az általa ellátott ügyek fontosságának felel meg, és annyi képzettséget tételezünk fel róla, a mennyi a hivatalával járó teendők ellátására megkívántatik.

Ilyen határozottan körül nem irt állás a községi jegyzőség, melynek súlyát ennél fogva a törvény szerint reá bízott teendők közül ítélhetjük meg.

Lássuk tehát, melyek a községi jegyző teendői.

Az 1871. VIII. t. cz. 2. §. szerint «a község a törvény korlátai között önállóan intézi saját belügyeit, végrehajtja a törvények és a törvényhatóságoknak az állami és a törvényhatósági közigazgatóságra vonatkozó rendeleteit». Ugyanazon törvény 4. §-a szerint «a község hatósága kiterjed a községben s a község területén lakó vagy tartózkodó minden személyre, és a községben és területén létező minden vagyponra». Ugyanazon törvény 22. §. szerint a község a) «szabályrendeleteket alkot»; c) «rendelkezik a község vagyona felett, d) községi adót vet ki és hajt be». Hogy pedig mindezek teljesítésénél igen gyakran az eszme létesítésében, a fogalmazásban pedig mindig főszemély a jegyző, köztudomású dolog.

Az 1876. XV. t. cz. 11. §-a szerint «a községi közegek (rendszerint a községi jegyzők) kivetik a földadót, a kereset adó I. és II. osztályát, a házosztály- és házbéradót, az általános jövedelmi pótagót, stb. és ugyanazon törvény 35. §.

* A Jogtudományi Közlöny f. évi 32., 33. és 34. számaiban «A községi jegyzők és a zugírászat» cím alatt megjelent cikk folytatása.

szerint az egyenes adókat könyvelik és nyilvántartják:

a) egyénenként a községi jegyzők stb.

Ezek szerint az állam bevételei jó részének kivetése és nyilvántartása a községi jegyző dolga.

Az 1877. XX. t. cz. 169. §-a értelmében a jegyző «felveszi a halálesetet, gondoskodik a hagyaték biztosságáról, leltároz» és bizonyos esetben «gyámot vagy gondnokot hoz javaslatba». Ugyanezen törvény 170. §. értelmében a községi közgyám «nyilvántartja a községbeli gyámoltakat és gondnokoltakat; felügyel a községben létező gyámok és gondnokok eljárására s részben, ha mulasztást tapasztal, a községnek vagy a gyámhatóságnak jelentést tesz, jegyzőkönyvre veszi az írásbeli számadásra nem képes gyámok és gondnok jelentéseit és számadásait stb. Ez azonban mind csak úgy fog a valóságban megtörténni, ha a jegyző megcsinálja. Épen úgy bizonyos, hogy ezen törvény 171. és 246. §§-aiban a községre bízott hagyatéki tárgyalás vezetése a jegyző dolga lesz.

Ugyanazon törvény 184. §-a szerint «az árvaszék végrehajtó közegei a szolgabírák és a községi előljáróság». Hogy pedig a községi előljáróság teendőit e tárgyban is mindenben a hol fogalmazásról van szó, a jegyzőnek kell elvégeznie, mindenki el fogja ismerni, a ki a községek állapotát ismeri. A hagyaték sorsa pedig a most idézett törvény 221.—228. §§-nál fogva nem kis részben a jegyző kezébe van letéve. És — ugyanazért a 230. §. szerint az anyakönyvvezető egyházi közeg köteles a jegyző felszólítására a kiskoru örökösök születésére vonatkozó bizonyítványt díjmentesen kiszolgáltatni.

«A községi jegyző által felvett leltár a közjegyző vagy bíróság vagy bírósági közeg által felvett leltárokhöz hasonló joghatálylyal bír.»

De legfontosabb tárgyunkra nézve ezen törvény 250. §-a mely szerint a tárgyalás alkalmával tárgyalatik az örökösödési jogczim és az örökség elfogadásának kérdése s esetleg beszereztetnek azon okmányok, a melyek alapján az örökösödési jog igazolandó stb.

Vége az 1877. XXII. t. cz.-ben a községi bíróság előbbi békéltető szerepéből valóságos bírósággá emeltetvén, és ennek is a jegyző levén lelke, itt is nem csekély munkakör van a jegyzőnek kijelölve.

Minden teendők ellátásához megkívántatik, hogy a községi jegyző a miveltség magasabb fokán álljon, az ország közigazgatási és bírósági szervezetét ismerje, hogy ismerje a magánjog majd minden részének főbb szabályait és hogy a telekkönyvi ügyekben járatossággal birjon.

A mennyire az érdekeltek hangulatát ismerem, el vagyok készülve azon ellenvetésre, hogy igazságügybe vágó most az idézett törvények épen azért tekintendők elhihazott alkotásoknak, mert a községi jegyzőkre oly teendőket bízunk, melyek ellátásához ezek kellő képzettséggel nem birnak, és hogy e szerint az illető törvények idézett szabályai nem bizonyítják, hogy a jegyzők arra alkalmasak is. Ezen ellenvetés alaposságát azonban nem ismerhetem el.

A mint előbbi cikkemben kimutatni iparkodtam, a községi jegyzők a miveltség oly fokán állanak, hogy a hatáskörükbe utalt teendőket szabályozó törvények felfogására épen ugy képesek mint a közigatás többi közegei. Feltéve tehát, nem birnának azon csekély jogi ismeretekkel sem, mely teendők ellátásához megkívántatnak, a gyakorlat okvetlenül meg fogja nekik adni, annál könnyebben, mert ezen teendők jó részét az illető törvények megalkotása előtt is a községi jegyzők végezték, a nagykoru örökösök részére osztályegységeket az előtt is a jegyzők szerkesztettek; és ezek alapján a tulajdonjog és egyéb kikötések telekkönyvi bekebelezését az előtt is a községi jegyzők eszközölték ki stb. stb. és így az 1877. XX. és XXII. törvénycikkek épen a mennyiben a jegyzőket érintik, nem tettek mást, mint a mit a jó törvénynek tennie kell, t. i. hogy a nép által különben is megkeresett közegek eljárását szabályozzák.

Lássuk már most törvény szerint, mi a közjegyzők dolga és a jogtudományi ismereteknek mely foka kívántatik meg ahhoz.

Az 1874. XXXV. t. cz. 53. §-a így szól.

«A közjegyzők hatásköre kiterjed:

- a) közokiratok felvétele;
- b) végrendelkezések felvételére;
- c) tanusítványok kiállítására;
- d) okiratok és értékneműek őrizetére;
- e) hagyatéki ügyek körüli eljárásra;
- f) bírói megbízások teljesítésére.»

Ezek közül a tanusítványok kiállítása némi miveltség és tapasztalat mellett csupán irány dolga, az okiratok és értékneműek őrzete csupán bizalom dolga, a bírói megbízások teljesítése pedig, melyek alatt a hagyatéki ügyek nem értetnek, a végrehajtás körüli eljárásra és némely más a bírósági végrehajtó által is végeztetni szokott cselekményekből áll. Jogtudományi elméleti képzettség ezekhez nem kívántatik; hanem elegendő némely eljárási szabályokat ismerni.

Magasabb functiót képez a közokiratok és végrendelkezések felvétele. Ezek szerkesztéséhez megkívántatik, hogy a fogalmazó a jogügyletek érvényessége vagy érvénytelensége körül tájékozva legyen, nehogy érvénytelen jogügyletek fölvétele által a feleket tévutra vezesse; megkívántatik, hogy az okmányoztatni szokott jogügyletek körüli főbb szabályokat, és magának az okmányozásnak szabályait ismerje. Azt mondtam: érvénytelen jogügyletet az érvényestől kell tudnia megkülönböztetni, és a főbb szabályokat kell ismernie, a mi annyit jelent, hogy alapos jogtudományi képzettségre szüksége nincsen. Az okmányozásnál ugyanis a rendelkező felek akarata a döntő, és ha az okmányoztatni kért jogügylet nem érvénytelen, a közjegyző köteles azt felvenni, ugy a mint a felek rendelkeznek. Az minden esetre szükséges, hogy a jogi műnyelven correcte fejezze ki magát, nehogy hibás kifejezések által pernek vessen meg alapját.

Itt a közjegyzők azzal szeretnek előállani, hogy az okmányozás körül a feleknek jogi tanácssal is kell szolgálniok.

Nem hiszem, hogy az okmányozó személy állásának helyes felfogása mellett a jogi tanácsadást czélszerűen rá lehetne bízni.

Tekintsük az ügyletek kötésének és azok okmányba foglalásának lefolyását, és e tétel helyessége világos lesz.

A tulajdonos földjét haszonbérbe akarja adni. Akad haszonbér. Megegyeznek a haszonbérlet idő tartama, az évi haszonbér összege, a fizetések ideje és a gazdálkodás rendszere tárgyában, és arról, ki fizesse az adót. Ennyi körülbelül a dolog gazdasági technicum. Ezzel elmennek a közjegyzőhöz, hogy szerkesztszen okmányt. Ha a közjegyző az okmányozás alkalmával jogi tanácsadásra hivatottnak tekintendő, és a felek, mint rendszerint történik, e tárgyban is kész megállapodással nem jönnek; neki kell felvetni, a késedelem, a gazdálkodásban leendő hibák, az elemi csapások jogi következményeinek, a bírósági illetékesség, stb. kérdéseit, és neki kell e tárgyban tanácsot is adnia. Miután pedig a felek szerződéseket nem felebaráti szeretetből, hanem a nyerendő haszon kedvéért szoktak kötni, a közjegyző által felvetendő kérdéseket mindenik fél a maga javára óhajtja elintézve látni. Adjon most már a közjegyző tanácsot. Tanácsolja a bérbeadónak, hogy a szerződésben világosan kitéssék, hogy a haszonbér elemi csapás esetén is a késedelemhez fűzött joghátrányok terhe alatt pontosan fizetendő, vagy tanácsolja a haszonbérletnek ennek ellenkezőjét: és befog következni az, a mit az önző emberi természet magával hoz, hogy t. i. azon fél, a kinek érdeke ellen a tanács szól, részrehajlónak fogja tekinteni, és bizalma alább fog szállani. Ilyenkor vagy megakad az alku, a mennyiben azon fél, a ki ellen a tanács szól, kijelenti, hogy most meg ő akar egy neki jót akaró jogtudóval értekezni, vagy pedig a közjegyzőnek sikerül ezen ügyfelet is az így szerkesztett szerződés elfogadására rábizni, és az ügylet megkötetik ugyan, de az illető fél oly érzellemmel távozik, mint a pervesztes fél a bíróságtól; sehogysem tetszik neki, szeretne felebbezni. Es ha később ezen szerződésből kellemetlenségek származnak azon félre, a ki ellen a közjegyző tanácsa szólt, ez utóbbi nem fogja elkerülni azon gyanusítást, hogy részrehajtása által egyenesen ő a kár okozója. A közjegyző részrehajló, igazságtalan embernek fog kikiáltatni, a ki azt őt megkereső feleket bajba sodorja, az iránta való bizalom és tekintélye alább fog szállani.

Hallom már az *ellenvetést*: *nem fog alább szállani*, hanem növekedni; mert a *másik megdicsérni fogja bölcs előrelátását*, melynek folytán a haszonbért a rossz esztendőben is megkapta!

Nem fogja dicsérni! Mert a bírósági illetékesség jöven szóba, a bérbeadó, a ki jószágát azért adta bérbe, mert a fővárosba ment lakni, a közjegyző által említett illetékességi kikötések közül a szabadon választandó bíróság, vagy legálább fővárosi járásbíróóság illetékességét kívánta kikötni, minek ellenében a becsületességében tántorithatlan közjegyző a forum rei sitae illetékességét találta legigazságosabb kikötésnek, a minek az lett az eredménye, hogy a rossz esztendőben a haszonbérletnek minden ingó vagyonát lefoglalták, és a bérletből való elmozdítás iránt a keresetet ellene megindították ugyan; de a hátralékokba merült vidéki bíróságnál az ügyek végelintézése csak későn következvén be, a bérbeadó oly későn kapta meg pénzét, hogy talált pénznek tekintette mikor megkapta, a bérlettől való elmozdítás pedig oly későn hajtattott végre, hogy akkorára a haszonbérlet ideje le is telt.

Ebben az esetben a közjegyző a részrehajlás és ügytelenség vádjának egyaránt ki lesz téve.

Számos példával lehetne még e tételt illusztrálnom, de nem teszem: oly világosnak tartom azt, hogy *a mely közegnek létalapja mindkét fél bizalma, az, bármelyik félnek nyújtandó tanácsadásra, nincs hivatva*, hanem attól, mint állásával meg nem férő működéstől egyszerűen eltiltandó.

Már pedig, ha jogi tanácsot adnia nem kell; az okmányozás nem áll egyébből, mint fogalmazásból, melyhez annyi jogismeret kell, mint fennebb érintettem: hogy t. i. az érvénytelen jogügyleteket az érvényesektől meg tudja különböztetni, képes legyen magát jogi műnyelven helyesen kifejezni és tudja az okmányszerkesztés külsőleges szabályait. A többi ügyvédi dolog, mely helyesen csak ügyvédre bízható.

Vége a közjegyző hatásköre kiterjed »a hagyatéki ügyek körüli eljárásra«.

Elemekre bontva a hagyatékok körüli eljárást, úgy találjuk, hogy ebből a közjegyzőre jut: a leltározás, a hagyaték állagának megállapítása, az örökös nyilatkozat és osztálytervezet jegyzőkönyvbe vétele, néha szerkesztése, esetleg az ellentétes igények és ezek címének följegyzése, végre az árverés.

Leltározás és árverés végrehajtói dolog. A hagyaték állagának megállapítása a mennyiben a közjegyzőt illeti, számvetésből áll; osztálytervezet jegyzőkönyvbe vétele mechanikus dolog, annak szerkesztése pedig ismét számvetés. Ezekhez jogtudományban való elméleti képzettség nem kell. Marad az örökös nyilatkozat, esetleg ellentétes igények és ezek címének följegyzése, melyekhez az örökösödés főszabályainak és a jogi műnyelv ismerete szükséges. Alapos képzettség ezekhez sem kell; mert jól megnézve a dolgot, az nem áll egyébből, mint jegyzőkönyvvezetésből.

Ezen munka súlyát kellően méltányolhatjuk abból is, hogy a közjegyzőség felállítása előtt a bíróságok azt, a hol csak lehetett, a fogalmazó szakban alkalmazott fiatalabb egyénekké végeztették, magának a bírói személynek az érdemleges intézkedések tartatván fenn, ezek pedig a közjegyzőség felállítása után is a bíróságok hatáskörében maradtak.

Látjuk ezekből, hogy a közjegyzőkre bízott dolgok ellátásához nem sokkal több jogtudomány kell, mint a községi jegyzők dolgainak ellátásához.

Ha már most ezek alapján a közjegyzőnek állását akarjuk kijelelni, mely őt az igazságügyi szolgálat terén megilleti, úgy találjuk, hogy egyrészt a bírósági nem ítélő, hanem csupán mint segéd munkás fogalmazó személyzet, másrészt pedig az ügyvédségnek azon alsóbb fokán áll, melyhez teljes jogtudományi képzettség nem kívántatik, körülbelül az ügyvédeknek pusztán chablonszerű munkát végző része mellett.

Ismét nagyot mondtam; mert a közjegyzők úgy vannak meggyőződve, hogy magasabban állanak mint az ügyvédek, a minek bebizonyítására hivatkozhatnak a közjegyzői rendtartásra, mely két évi közjegyzői gyakorlat mellett ügyvédi vagy gyakorlati bírói vizsgát kíván tőlük; németországi particularis törvényekre, melyek még ennél is többet, egyebek közt a porosz törvényre, mely az ügyvédi képesítés után külön szerzendő közjegyzői gyakorlatot kíván.

Én azonban azon alázatos véleményben vagyok, hogy lesz okuk a németeknek ezen intézkedést megbánni, nekünk pedig semmi okunk azt követni. Kifejtettem fenntebb, hogy a közjegyzők teendőinek ellátásához a dolog természete szerint mennyi tudomány kívántatik és ezen alapon határozottan állítom, hogy a mit a most említett törvények tőle kívánnak, arra szükségök nincs, teendőknek ellátásában azt alkalmazásba nem vehetik. Ebből következik, hogy vagy az illető törvények végrehajtva nem lesznek, vagyis, hogy a közjegyzők a képzettségnek azokban kijelelt fokán a valóságban állani nem fognak, vagy pedig végre lesz hajtva és akkor a nemzet szellemi erejének tekintélyes része elfecséreltetik. — És mivel mindez úgy van a mint mondtam, a közjegyzőség hazánkban, fájdalom, már is megbukott intézménynek tekinthető.

Ugy jártunk ezzel is, mint a bírósági végrehajtók intézményével. Ez a szóbeli eljárás alapszik és arra

volna hivatva, hogy a bíróságoktól az idézés körüli munkát, valamint a végrehajtási eljárás körüli munkát átvegye.

De midőn a bírósági végrehajtók kinevezettek, a peres eljárás azonban maradt a régi írásbeli, a mint ezen intézménnyel a mindennapi munkában megismerkedtünk, senki sem tudta megérteni miért kelljen a bíróság végzéseit a társadalom jobb osztályaihoz tartozó urnak kihordani, és miért fizessen a szegény ember ennek az urnak, kiről soha sem hitte, hogy szerény hajlékába fáradjon, 20 krért, azért, mert egy végzést hozott, mely szerint a lefoglalt ágyneműre neje által támasztott igény folytán, egy a szomszéd járásban lakó tanu ekkor s ekkor fog kihallgattatni. Ezen intézmény létalapját nélkülözvén, gyűlöletes lett, miglen a végrehajtókat a kézbesítésnek ily formában őket megalázó, a népet pedig minden cél nélkül terhelő munkája alól felmentették. Nem lévén meg most már az előbbi nagy jövedelem, és nem lévén a végrehajtónak a végrehajtás körül semmi intézkedési joga, hanem pusztán a bíróság végzéseit teljesíteni lévén hivatalos dolga, a panaszok megszűntek. — Megszűntek a panaszok, de a végrehajtó sem az, a minek térvézői meg gondolatlanságukban álmodták.

Tolnai Antal,

ügyvéd Pakson

(Vége követk.)

A tulajdonjog előjegyzése után szerzett zálogjog hatályának kérdéséhez.

Ezen czimen a *Jogtudományi Közlöny* néhány utóbbi számában több, különböző felfogású értekezés közöltetett.

Nézetem szerint, azon elvnek: senki másra több jogot nem ruházhat, mint a mennyivel maga bír — alkalmazása mellett s a tkvi rendtás 61. és 71. §§-ainak tekintetbe vételével akként oldható meg a kérdés, ha elismerjük, hogy úgy az előjegyzéssel megtámadott, mint az előjegyzett tulajdonos jelzáloghitelezőjének, midőn akár magán-, akár bírói uton zálogjogot nyert, követelése csak annyira lett biztosítva, a mennyi joga volt tkvileg az adósnak akkor, mikor a hitelező kérvénye beérkezett. De ennyire biztosítva van és biztosítva lenni kell!

További segítségemre szolgál a fennforgó kérdés megoldásánál azon nézet elfogadása, hogy az előjegyzéssel megtámadott és előjegyzett tulajdonosok között a bejegyzés tárgyára nézve az előjegyzés igazolás vagy törlése előtt tkkvileg kitüntetve lévő *osztott* tulajdon létezik, épen úgy mint pl. a taxás viszonynál, avval a különbséggel, hogy az utóbbi esetben az osztott jog extensiv, mennyiben terjelme meghatározva van, az előbbi esetben pedig inkább intensiv mennyiségnek tekinthető, miután vagylagos természeténél fogva (igazolja vagy nem igazolja) a teljes tulajdont fölveheti magába.

Ebből kifolyólag, a mint a taxas viszonynál is, külön lefoglalható és elárverezhető akár a földtulajdonos, akár az épület- és haszonélvező tulajdonos joga, épen így megbecsülhető (ér a mit ér! miért nem tisztázzák a jogviszonyt a tulajdonosok?) és alárverezhető akár az előjegyzéssel megtámadott, akár az előjegyzett tulajdonos joga. Ha a vételárból a hitelező követelése kitelt, akkor természetesen hallgat; ha pedig nem, akkor folytatólagos végrehajtást vezet adósnak egyéb fölfedezhető vagyonára; ha ez sem lehetséges, akkor előre gondoskodik s az árverésnél ő veszi meg a jogot és akkor már szabadon és törvényesen léphet föl az előjegyzés igazolása vagy törlése iránt az eset különbsége szerint, s így ezen előzmény után a Dr. BERKOVICS ur által szándékolt jogérvényesítésnek helyessége megállhat; míg másfelől a Dr. HEXNER ur által javasolt fölhívási per önként szükségfelettivé válik.

Az elmondottak alapján könnyen megfejtethető a *Jogt. Közl.* 49. számában közölt eseti kérdés is, a nélkül, hogy az

ott 1—4 pont alatt felsorolt vagy más intézkedések szükségeltetnének. — Az előjegyzett tulajdonos joga árvereztetett el? Mert egyebet árverés alá bocsátani nem lett volna szabad, — könnyű a felelet! Megveszi végrehajtható felperes s ekkor, miután már mind az előjegyzéssel megtámadott, mind az előjegyzett tulajdonos joga, tehát a teljes tulajdoni jog vissza háramlott, nem bánja, ha vevő a vételért soha meg sem is fizeti, különben is a vásárszerződés az árverés megtartásával tárgytalanná vált, mennyiben az első vevő most már igazolást sem kérhet.

Másik esetben pedig, ha t. t. a jelzáloghitelezők kiátszatásukat nem akarják, ezek is árverezni fognak és megveszik az árverés tárgyát, a tulajdonra előjegyzett jogot s ekkor a hitelezők vagy bárki más harmadik személy is, ki vevő lett, az előjegyzett tulajdonos helyébe lép. Ismét könnyű a megoldás. Az előjegyzés igazolását kéri az előjegyzéssel megtámadott eredeti tulajdonos ellenében; igaz, hogy ez a vásári szerződésben kikötött vételárnak le nem lett fizetését kifogásul alkalmazza s igazolást kérők csakis ezen kifogás megsemmisítése, illetve fizetés után juthatnak teljes tulajdonhoz követelésük egész vagy részbeni megtérülése fejében; s az is igaz, hogy ez a legtöbb esetben káros lehet (két vételért kell fizetniük), — de még sem olyan rossz rájuk nézve, mintha követeléseikből semmit sem kapnának, vagy bizonytalan hosszú ideig várniok köllene. Ezt a kárt hordozzák azért, mert elmulasztották az óvatosságot, nem tiszta birtokra hiteleztek.

Ila pedig harmadik személy vásárol, akkor a 49-ik számban közölt esetről a vételár a jelzálogos hitelezők közt osztandó fel; *A.* nem kap semmit; *B.* megkapja a vételárfölösleget, ha van. *A.* akkor kap vételért, ha ő maga nem szorgolná, midőn az előjegyzett tulajdonos helyébe lépő vevő előjegyzését igazolja *A.*-val (előjegyzéssel megtámadott tulajdonossal) szemben. Ha pedig a fenti elvek ellenére nemcsak az előjegyzett tulajdonos joga, hanem az előjegyzéssel megtámadott tulajdonos joga is árverés alá bocsátatott, holott utóbbi adós nem volt, a mint a 49. számból kivehetőleg ez meg is történt, — az egész eljárás megsemmisítendő s a bíróság csakis az adós jutalékának, jogának árverezésére utasítandó.

B.-Hunyad 1879. decz. 7.

Bölöni László,
ügyvéd.

A bekebelezett s előjegyzett tulajdonos közötti jogviszony kérdéséhez.

Legyen szabad — főleg miután t. szerkesztő ur a feltett kérdéshez való hozzászólásra maga hívja fel a szakközönséget — becses lapjának 49. számában közölt azon jogesetről nézetemet röviden kifejtésem, mely a bekebelezett és az előjegyzett közötti jogviszonyt az érdeköszeütközésnek élére állított kifejezésében tünteti fel; szabadjon ez annál is inkább, minthogy a feltett megoldási módok egyikét sem találok elfogadhatónak, habár t. szerkesztő urnak a megelőzőtt eszmecsere kezdeményezéseül kifejtett nézeteit és azok indokolását tökéletesen osztom is.

Nem akarok azon t. szerkesztő ur által eléggé meggyőzőleg kimutatott hibára utalni, melyet az eladó az eladási szerződés körül és az előjegyzés megengedése által elkövetett; nem az eljáró bíróság azon lényeges hibájára sem, mely szerint az előjegyzett tulajdonosok ellen — még pedig magára az ingatlanra a végrehajtást elrendelte; megjegyezvén mindazonáltal, hogy ez nézetem szerint a vevők által nyert és előjegyzett azon jogra, mely szerint a vételárhátralék lefizetése után a tulajdonjogot e kérdésben forgó ingatlanra bekebelezethették, mint vagyoni értékkel bíró s telekvileg kitüntetett, végrehajtást igenis kérhetett volna. —

Szerkesztő: Dárdai Sándor, üllői ut 1. szám.

Most már azonban benne vagyunk a «zsák-utczában» és a bonyodalmakból kibontakozni kell megpróbálnunk!

Est modus in rebus, — azt pedig részben a jelzálogos hitelezők érvelésében, részint pedig a törvényben találok.

A sorrend megállapítására kerülén a dolog, fel kell tennem és jogosan fel is tehetem, hogy a megelőzőtt eljárás: a végrehajtás kérése és foganatosítása s ebből folyólag az árverés elrendelése s megtartása, — jogerőre emelkedett s megtestesült ténynyé vált, melynek törvényes következményei valamennyi érdekelt félre kihatnak. Ha ezen praemissa áll, akkor kétségtelen igaza van a jelzálogos hitelezőknek, kik *A.*-nak azon tettében, mely szerint az általa eladott birtokra árverést kért, a vevők tulajdonjogának eladó részéről teljes elismerését látják. Áll ez pedig annál is inkább, minthogy ezen az árverési eljárás minden egyes mozzanatáról értesítést vett hitelezők *A.*-nak ebbeli cselekedéseit jogerőre emelkedni engedték a célból, hogy saját jogaik ez által erősödjenek; mert ha azokat veszélyeztetve látták volna, egy egyszerű semmiségi panasszal halomra döntötték volna *A.*-nak egész műveletét és ennek jogkövetkezményeit. S miután ekképen a vevők tulajdonjoga úgy *A.* részéről, mint az összes tkkvi érdekelttel által el van ismerve: nem látom szükségét a vevők javára történt tulajdonjogelőjegyzés igazolásának! Teljes joggal és az összes érdekelt felek egyhangú akartnyilvánítása alapján szabad immár vevők tulajdonjogát igazoltnak és kétségkívűlinek tekintenünk és olyannak elfogadnunk.

Fel nem foghatom azonban azon nézetet, mintha *A.*-nak a vételárhátralék iránti beperesített és megítélt követelése sorozható nem lenne! Nem érthetem jelesül, hogy quo jure lehet-e decretálni, mikép *A.* nem jelzálogos hitelező! Igaz ugyan, hogy *A.* a vételárhátralék iránti követelését nem kebelezte be az általa eladott kérdéses ingatlanra; nem lett-e azonban javára ezen követelés és jár. erejéig a végrehajtási zálogjog bekebelezve, mely nemcsak a további (árverési) eljárás alapfeltételét képezi, hanem a bekebelezés rangsorozatában az ingatlan vételárából való kielégítést is biztosítja? És nem kell-e, hogy ezen vételár a megelőzőtt tehertételek kielégítése után *A.*-nak is nyújtson fedezeti alapot? Miből világos: hogy a perrend megállapításánál, — mely minden esetben csak a vételár s az ez által teremtett anyagi alap erejéig folytatattik, — *A.*-nak követelése is esetleg, ha t. i. arra még fedezete lenne, sorozandó; vagyis más szavakkal: hogy *A.* az előjegyzett hitelezők elsőbbségét tűrni tartozik, miben gondatlan eljárásának legnehezebb büntetését találni, de fel is ismerni kénytelen lesz.

Másrészt pedig maga az *A.* által érvényesített követelés, mint bíróilag megállapított és az árverési eljárás indulópontját képező, senki által nem befolyásolható; holott ellenkezőleg *A.*-nak teljes joga van, az előjegyzett hitelezők, vagy azok közt egynéhánynak követeléseit kifogásolni s megtámadni.

Röviden összefoglalván a mondottakat, úgy vélekedem: miszerint *A.*-nak a polgári peres eljárás folyamán megerősített követelési joga — mint minden érdekelt fél által is elismert — minden kételyen felül áll, — holott az előjegyzett hitelezők követelései, melyek csak tkkönyvileg biztosítottak, esetleg még megtámadhatók, sőt a perutrá is utasíthatók; míg ellenben emezeké a tkkvi elsőbbség, miután *A.* helytelen eljárása következtében a t. szerkesztő ur által idézett Schiller-féle szép mondat értelmében a «gonosz tett gonosz gyümölcseit» ömaga élvezni kénytelen.

Aquila.

Beküldetett hozzánk a *Felhívás Magyarország jogászaihoz* az országos jogászegylet megalakítása tárgyában. Minthogy azonban e felhívás egész terjedelemben leendő közlésére kértünk fel, s e kérelemnek meg is akarunk felelni, kénytelenek vagyunk annak közlését tárgyhalmaz miatt lapunk legközelebbi számára halasztani.

Felölös szerkesztő: Zlinszky Imre, Wesselényi utca 4. szám.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Wesselényi-utca 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{10 évre} ..... 5 Hrt ^{negyedévre} .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: Örökösödési vitás kérdések. Zlinszky Imre urtól. — Törvénykezési szemle: A községi jegyzők okmányozása és perenkívül beadványozása. Tolnai Antal paksi ügyvéd urtól. — A bekebelezett tulajdonos és az előjegyzett tulajdonos közötti jogviszony egy érdekes esetéhez. Dr. Weisz Ignác brassói ügyvéd urtól. — A bekebelezett és az előjegyzett tulajdonos kérdéséhez. Ifj. Csorba Ede urtól. — A vadászati jog mint bérlet. —y— —s— Magyarország jogászaikhoz. Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Örökösödési vitás kérdések.

II.

Térjünk át az alaki kérdésekről néhány, az öröklési jog anyagi részét érintő kérdés szellőztetésére.

a) Igen fontos eltérő nézetek tárgya ugyanis az a kérdés, hogy oly esetben, midőn az örökhagyó vagyonát vagy annak bizonyos részéből hitbizományt rendel alakíttatni, meghatározván az öröklés rendjét, — s örökösei a hitbizomány felállítására nem nyernek engedélyt, mi szolgál az öröklésre nézve szabályul?

Tudtommal e kérdésre vonatkozólag három különböző nézet van.

Az egyik szerint ily esetben a hitbizomány önkényt megszűnván, az, kit a hitbizományban való közvetlen öröklés illetett, annak korlátlan tulajdonosává válik.

A másik nézet szerint: ha az örökhagyó akarata egészben nem teljesíthető, legalább teljesítendő ez anynyiban, a mennyiben lehet, s ennél fogva az, az első generációra kiterjedő hitbizományi helyettesítésnek minősítendő, s az öröklés ekként szabályozandó; végre:

A harmadik nézet szerint ily esetben a törvényes öröklésnek van helye.

Mindhárom nézet az örökhagyó intencziójára hivatkozik.

Az első nézet védői akként érvelnek, hogy az örökhagyó azt, kit a hitbizomány első birtokosául rendelt, többi örökösei felett kedvezményben kívánta részesíteni, bár rendelkezési jogát korlátozta is; de minthogy a kedvezményezési szándék kétségtelen, e részben a végrendeletet teljesíteni kell. De továbbá a hitbizomány felállításának feltétele lehetetlenné vált, a lehetetlen feltétel pedig nem létezőnek tekintetvén, a végrendelet szerinti öröklésnek e feltételtől eltekintve kell helyt foglalnia.

A második nézet védőinek e részben való érvelését fentebb már jeleztük. Alapja az, a mi az elsőnek, csak hogy ez egy lépéssel tovább megy, s a teljesítést annyiban, a mennyiben lehetséges, foganatosítani kívánja.

Mi a harmadik nézetet tartjuk helyesnek és mi is az örökhagyó intencziójára hivatkozunk.

Határozottan tévesnek tartjuk ott, hol az örökhagyó hitbizomány felállítását rendelte, annak a személyek iránti intenczióira való következtetést, s ezek előtérbe helyezését. Az örökhagyót ily esetben a személyes hajlamoktól ment magasabb intenczió vezeti: a család fenntartása, míg csak az ki nem hal.

E nézetből indulva ki, igen helytelennek tartjuk azt a következtetést, hogy a hitbizomány első örökösevé

Pétert vagy Pált azért rendelte, mert azt kedvezményezni, a család többi tagjai felett megkülönböztetni akarta volna. Hiszen tudjuk, hogy a hitbizományi öröklés — legyen az majoratus, semioratus, vagy prinogenitura — bizonyos szabályt követ, s nem igen fogunk oly hitbizományi intézkedést találni, melyben az örökhagyó magát e szabályok alól emancipálva, személyes hajlamait követve állapított volna meg öröklési rendet. E szabályok megtartása a hitbizomány felállítása következményének tekintetik, mely mellett el kell némielni a személyes hajlamoknak. Vajjon ki volna oly merész abból, hogy az apa hitbizományt alapított, s ennek első birtokosává legidősebb fiát, annak utódait pedig a többi gyermekeket, illetve azok leszármazóit megelőzőleg a hitbizomány örökösevé rendelte, azt következtetni, hogy e fiát a többiek felett kitüntetni akarta; s ki merne ez intézkedésből arra vonni következtetést, hogy megkülönböztette volna e fiát abban az esetben is, ha hitbizományt nem alapított volna?

Azt hiszem, ezt komolyan alig merné valaki állítani, s azért ha nem egyenesen ellenkezik is az örökhagyó intenczióival, de azok mellett semmi elfogadható támpont sincs arra nézve, hogy ha a hitbizomány nem létesülhet, akár minden korlátozás nélkül, akár az első generációra szorítva, az örökösödjék, kit a hitbizomány első sorban illetett volna.

Az is hibás érvelés, hogy a hitbizományi intézkedés feltételhez kötött rendelkezés lévén, ha a hitbizomány felállítására nem adatik engedély, a feltétel lehetlenné vált, s azért úgy tekintendő, mintha az nem is létezett volna.

Ha elfogadjuk, hogy a hitbizomány felállítása feltétel, e feltevésből vonva helyes következtetést, nézetünk mellett találunk támogatást, mert ez akkor bontó feltétel, mely nem vált lehetetlenné, hanem egyszerűen be nem következett, s ennél fogva a bekövetkeztéhez kötött következményeknek is meg kell szűnnie, vagyis a törvényes öröklésnek kell helyt foglalnia.

Ezt tartom egyedül helyesnek s igazságosnak, bármely szempontból vegyem is szemügyre a dolgot.

b) A hitbizományról szólva nem hallgathatok el néhány észrevételt az ugynevezett *hitbizományi helyettesítés* tekintetében követett hazai joggyakorlatunkra vonatkozólag.

A hitbizományi helyettesítés intézménye a római jogból, hol a hitbizomány egyik fajaként tárgyaltatik, átment az európai törvénykönyvek legtöbbikébe, közöttük az osztrák polgári törvénykönyvbe, s innen átszármazott hazai joggyakorlatunkba is.

Jóllehet ez intézmény, mint ilyen, régebb jogunkban nem volt ismeretes, de nem is volt reá szükség, mert az első szerző szerzett javaiban az öröklési rendet a végtelenig szabályozhatta, — nem tartjuk elhibázottnak annak elfogadását, mert a hazai törvény szellemével nem ellenkezik; azonban ha elfogadtatik ez intézmény, kell, hogy az minden következményeivel együtt fogadtassék

el. Vagy mondjuk ki a francia törvény példájára, hogy a közvetlen örökös után tett minden örökös helyettesítés érvénytelen, vagy ha tért engedünk e részben a végrendeleti intézkedésekre igyekezzünk a végrendelező intencióinak megfelelni.

Oly kijelentések, minőkkel ez ügyben főlsőbb bíróságainknál találkozunk, a végrendelező intencióinak nem felel meg.

Igy kimondotta a legfőbb ítélőszék, hogy: «ha a telekkönyvben a tulajdonjognak bekebelezése alkalmával egyuttal bejegyeztetik, hogy a tulajdonos halála után a birtokban kiket fog az öröklési jog megilletni, miután e bejegyzés csak a halálesetre való intézkedést korlátozza, nem szolgál akadályául annak, hogy a birtokkal a tulajdonos életében szabadon rendelkezessék, s azt el is idegeníthesse» (1877. december 5-én 40840. szám alatti határozat. Közölve a *Jogtudományi Közlöny* 1879. évi 48. számában. (Sőt más esetben még tovább is ment a legfőbb ítélőszék, midőn egyik határozatában azt mondotta ki, hogy: «a hitbizományi helyettesítés nem foglalja az örökös végrendelezési jogának korlátozását hallgatag magában, miből kifolyólag, ha egyidejűleg az örökösnek a végrendelet tétel meg nem tiltatott, a hitbizományi helyettesítésnek más joghatály nem tulajdonítható, minthogy azon örökös örökrésze, ki az előtt halna meg, mielőtt a végrendelezési képességre megkivántató kort elérte volna, vagy ha elérte, de nem végrendelezett, a hitbizományilag helyettesített utóörökösre szálljon, de nem terjed ki hatálya azon esetre, midőn a közvetlen örökös a törvényes kor elérte után tett végrendelet hátrahagyásával halt el» (1875. február 22-én 9511. sz. a. *Döntvénytár* XIII. foly. 88. sz. a.)

Joggyakorlatunk e részben az osztrák törvényt vette mintául, azonban azon is messze tul megy; tul megy, a mennyiben azon elvből indul ki:

a) hogy hitbizományi utóörökös rendelés által a vagyon felett az örökösnek életében, ha csak ez kifejezetten nem rendeltetett, szabad intézkedési joga van, — de:

b) még megengedi annak a végrendelezési jogot is, hacsak az kifejezetten meg nem tiltatott.

Az első esetre vonatkozólag valószínűleg az osztr. törvény 610. §-a szolgált alapul, ebben azonban csak az van mondva, hogy oly végintézkedés, melynél fogva a vagyonnal az örökös életében való rendelkezéstől eltiltatott, az a feletti végrendelezési jog elvonását nem vonja maga után, vagyis, hogy ez esetben nem forog

fenn tulajdonképen hitbizományi helyettesítés. Ez tehát azon esetre, melyre alkalmaztatott, nem vonatkozik, itt nem elidegenítési tilalom, hanem valóságos hitbizományi intézkedés forog fenn, mely ugy az élők között, mint a halálesetre való rendelkezés tilalmát is magában foglalja, mit tanusít a 613. §. is, mely szerint az örökösöt ily esetben csak korlátolt tulajdonjog, olyan mint a haszonélvezőnek van, illeti.

Ama másik tévedésre, melyet szintén több határozatokban volt alkalmam észlelni, mely szerint hitbizományi helyettesítés esetén is, a végrendelezés csak akkor tekinthető eltiltottnak, ha ez az örökhagyó által az örökösnek kifejezetten meg lett tiltva, ugy látszik, ugyancsak a fentebbi szakasz szolgált alkalmul, melynek első része azt tartalmazza, hogy hitbizományi helyettesítés esete forog fenn, ha az örökhagyó örökösének a végrendekezést megtiltotta. Ámde nem ez egy esete van a mondott törvény szerint a hitbizományi helyettesítésnek, sőt ez ennek csak egyik hallgatag esete. A kifejezett hitbizományi helyettesítés a 608. §-ban foglaltatik, s akkor áll elő, ha az örökhagyó örökösének meghagyja, hogy a neki hagyott vagyon halála esetén egy harmadikra szálljon. Ily végrendelet ugy az élők között, mint a halálesetre való rendelkezést az osztrák törvény szerint is kizárja.

És ennek így is kell lennie, más magyarázat az egész intézményt alapjában forgatja ki. Ez szolgál szabályul az újabb európai törvényekben, (h. p. a szász ptkönyv 2503. s köv. §§-ai a zürichi 2078. s köv. §§-ait); vagyis e törvények szerint is elvül szolgál, hogy a hitbizományi helyettesítés pusztá ténye a vagyonnal való szabad rendelkezést ugy élők között, mint halálesetere is kizárja, a nélkül, hogy ezt kifejezetten meg kellene tiltani.

Hogy azután mikor vélemeztessek hallgatag a hitbizományi helyettesítés az a fennforgó eset körülményeitől függ, s különösen felfogás dolga, hogy a végrendekezés tilalma ilyennek tekintessék-e? s követtessék-e részben az osztrák törvény, mely nem tekinti azt hitbizományi helyettesítésnek s azért engedi meg a vagyonnal az örökös életében való rendelkezést, — vagy sem? Én részemről hallgatag hitbizományi helyettesítésnek tekintem, mert ugy vagyok meggyőződve, hogy az örökhagyó nem azért tiltotta meg örökösének a vagyonnal halála esetén való rendelkezést, hogy azt életében szabadon elprédálhassa.

Zlinszky Imre.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A községi jegyzők okmányozása és perenkívül beadványozása.

(Vége.)

A közjegyzőség létezésének is kettős alapja van: egyik az okmányozás, másik a bíróság megbízásából bizonyos végrehajtási cselekményeket teljesíteni s perenkívüli ügyekben jegyzőkönyveket felvenni. A közjegyző tehát egyrészt a felek megbízottja az igazságügyi szolgálat könnyebb ágában, másrészt pedig bírósági segédzemély a végrehajtás és a könnyebb fogalmazás terén.

Ezen alapigazságot azonban épen ugy nem ismerték fel a közjegyzői intézmény meghonosítása idején, mint a hogy nem ismerték fel a bír. végrehajtó állásának értelmét. Itt is azután panasz panaszt ért. Az érdekelte közönség maga józan eszével nem tudta belátni, miért kelljen minden hagyatéki ügyben oly rengeteg pénzt fizetni a közjegyzőnek, a ki oly alárendelt és könnyű munkát végez. Az ügyvédek pedig, a kiknek a vidéki bíróságok a rendes perekben oly

csekély díjakat szoktak megítélni, hogy a tulajdonképeni perek viteléért, tehát az ügyvédi hivatás lényegének teljesítéséért megítéltetni szokott díjakkból megélni absolute lehetetlen, nem tudták belátni, miért kapjon a jegyzőkönyvvezető többet, mint az ellentétes igényeket ténybeli, törvénybeli és tudományos érvekkel képviselő ügyvéd. És a közjegyzőség, mely helyesen felfogva a bíróságoknak megbecsülhetlen segédzemélye, az 1877: XX. t. cz.-ben kifejezést nyert reactio által ebbeli minőségétől jó részt megfosztatott.

De nem tudta a közjegyzőség az okmányozás terén sem kivívni azon helyet, mely őt megilleti hogy t. i. a felek okmányozás végett rendszeresen őt keressék meg. Ennek azonban kettős oka van. Egyik a díjszabásban fekszik, mely a közjegyzőnek módot nyújt egyszerű kötelezvény, adásvevési, vagy haszonbérleti szerződés megírásáért három-négy-féle díjat számítani, a másik annál fontosabb a helyesen alkalmazott közjegyzői kényszer hiánya.

A közjegyzőség hasznos és szükséges intézményének

fenntartására és meggyökeresítésére szükséges, hogy a közjegyző megmaradjon annak, a minek a törvény tervezte; t. i. bírósági segédzemélynek, és szükséges a közjegyzői okmányozási kényszer; mert csak így lett a közjegyzőknek biztos jövedelmök.

A közjegyzői okmányozási kényszert azonban ezen intézmény jelenlegi tervezete mellett létesíteni nevetséges is volna, és e mellett égbe kiáltó igazságtalanság is. Igazságtalanság volna, s a népet a törvény megvetésére ingerelné, ha a falusi népet arra akarnók kényszeríteni, hogy minden kenderföld, káposztás kert, szilvás s más hason nevezetek alatt előforduló, rendszerint 100 frton alól kelendő apró részlet eladása miatt a közjegyzőhöz a járás központjára kellene fáradni, ezzel egész napot el kellene tölteni, a járás székhelyen azonossági tanukat kellene állítani és a magasabb jogi képzettségű egyén által kívánt díjat kellene fizetni; mikor otthon a községi jegyző is tud ilyen szerződést írni, és a dolgot sokkal jobban el tudja látni, mint a közjegyző, többi között főleg azért is, mert a községi jegyző a földadó és kataszter nyilvántartásából ezen birtokrészleteket ismeri, és a számokat elhibázni csak igen ritkán fogja, míg ellenben a közjegyző erről mitsem tudván, igen gyakran találmomra írja be a számot. De nevetséges is volna az ily eljárás; mert nevetséges, mikor kis dolognak nagy feneket keritenek, és hegyibe még el is hibázzák.

A közjegyzői kényszer létesítésének alapfeltétele tehát, hogy a kisebb értékű ügyletek a könnyebben megközelíthető és olcsóbban dolgozó községi jegyzőhöz utaltassanak. Vagyis a közjegyzőség fennállásának alapfeltétele az okmányozási kényszer; az okmányozási kényszer létesítésének alapfeltétele pedig, hogy a községi jegyzők a közjegyzőség intézményébe mint kiegészítő tagok bele vonassanak.

Azt már kimutattam, hogy ehhez sem oly teljes jogi képzettség nem kívántatik, sem a községi jegyzők nem oly tudatlanok, hogy munkásságukat igénybe ne lehetne venni.

Itt engedelmet kérek egy kis eltérésre.

A nép nem tudja, mi az a «közjegyző». Nem érti a szót. Nincs is értelme. Közjegyző? Annyit jelentsen-e ez, mint nyilvános jegyző? Ha igen, akkor rosszul van választva. A kir. bírósági jegyző is nyilvános jegyző, és a községi jegyző is nyilvános jegyző. Nem is nevezi a nép közjegyzőnek. Rendszerint kerületi jegyzőnek, a német ajkuak pedig: «Bezirksnotar»-nak nevezik, és hiszem, hogy az országban divó más nyelven is így van a dolog.

És most térjünk vissza a tárgyhöz.

A fennebbiek szerint javasolt szervezet mellett ezen, illetve ezen irányu szóval kellene a közjegyzőséget még meg is jelölni, vagyis a közjegyzőkből járási jegyzőket kellene alakítani. Az 1877: XX. t. cz. értelmében a kisebb hagyatékokban a községi előjáróság és községi jegyző járnak el. Nagyobb hagyatékokban eljár az árvaszék vagy a járás főnöke; ezek segítségül veszik a járási — jegyzőt. Kisebb értékről okmányoz a községi jegyző, nagyobb értékről a járási jegyző.

A községi jegyzőknek csak egy osztályát vélem az okmányozás körül mellőzhetőnek és mellőzendőnek, azon községi jegyzőket t. i., a kiknek székhelye a járási jegyzők (közjegyzők) székhelyén van. Ez rendesen nagyobb hely, a hol a községi jegyző amugy is igen el van foglalva. Az adó nyilvántartása is több dolgot ad itt, és miután ezen helyek rendesen élénkebb forgalommal is bírnak, a községi bíráskodás, a katona-nyilvántartás stb. is több dolgot ad. Azonfelül még itt kéznél van a járási jegyző, és ezzel a községi jegyzőnek okmányozására itt a szükség sem oly nagy.

A járási és községi jegyzők okmányozó munkakörét pedig következőleg vélném meghatározandónak:

I. A járási jegyző hatáskörébe tartozik:

- a) a járás székhelyén valamennyi okirat felvétele;
- b) a járás székhelyén kívüli ingatlanokat tárgyzó okmányok, a mennyiben egynegyed telket meghaladó ingatlanokról van szó;
- c) a járás székhelyén kívül lakók ingókat tárgyzó okmányai, ha az érték a sommás bíróság hatáskörét meghaladja.
- d) végrendeletek felvétele a járás székhelyén;
- e) végrendelkezés felvétele a járás székhelyén kívül mint a b) pontban;
- f) tanusítványok kiállítása a járás székhelyén;
- g) okiratok és értékneműek őrzete;
- h) hagyatéki ügyek körüli eljárás;
- i) bírói megbízások teljesítése.

Ezenkívül a felek választása szerint:

- k) a községi jegyzőkhöz utalt okmányozás s a felek általi közvetlen megkeresés minden nemében a községi jegyzőkkel versenyezve.

II. A községi jegyző hatáskörébe tartozik:

- a) A község és hozzá tartozó puszták területén fekvő legfőlebb egynegyed telket vagy ezzel hasonértékű ingatlanokat tárgyzó szerződések;

- b) ingók és pénz tárgyában a községi lakosok vagy ilyenek és vidékiek között kötött szerződések a sommás bíróság hatáskörén belül;

- c) községi lakosok vagy ott ideiglenesen tartózkodók végrendeleteinek felvétele, ha az érték, melyről rendelkezés történik, egynegyed telket meg nem halad;

- d) tanusítványok kiállítása a sommás bíróság törvény szerinti illetékességét meg nem haladó ügyekben;

- e) hagyatéki ügyek körüli eljárás az 1877: XX. t. cz. szerint;

- f) hozomány átvételéről szóló elismervény 500 frtig.

A községi jegyzők által felvett okmányok alapján fizetési meghagyásnak, a járási jegyzők okmányai alapján végrehajtásnak van helye.

Ezen javaslat talán kevésbé indokolható bizonyos tudósok módjára németországi törvényekre való chablonszerű hivatkozással; de annál inkább javasolják a hazai viszonyok, melyek végre is egyedül lehetnek irányadók az oly törvény alkotásánál, melyet nem nemzetközi tekintetek szerint kell szerkeszteni.

Az igazságügyi kormányzat pedig alázatos véleményem szerint jó szolgálatot tenne, ha az itt kifejtteni megkísértett eszmét megvalósítva az aszálynak indult közjegyzőséget gyakorlatiabb irány alkalmazása által új életre keltene.

Tolnai Antal,
ügyvéd Pakson.

A bekebelezett tulajdonos és az előjegyzett tulajdonos közötti jogviszony egy érdekes esetéhez.

A *Jogtudományi közlöny* f. évi 49. számában fenti cím alatt közölt eset sokkal érdekesebb, semhogy arra reflectálni magamat indítatva ne érezném, s mivel meg vagyok arról győződve, hogy ezen érdekes esethez még mások is hozzá fognak szólani — mielőtt reflexioimat megtenném, a t. szerkesztő engedelmeivel magát az esetet kissé határozottabban fogom körvonalozni, mert a közlött cikkből az egész tisztán ki nem vehető.

Tegyük fel tehát, hogy az eset a következő volt.

A. eladta birtokát B-nek 1000 frtért, később C-nek is 1000 frtért és végre D-nek is 1000 frtért; B. a vételárból, a szerződéskötésekor 500 frtot lefizetett, C. és D. azonban mit sem fizettek.

B. C. és D-nek tulajdonjoga előjegyeztetett oly feltétellel, hogy a tulajdonjog bekebelezése csak a vételár teljes lefizetése után fog bekebelezettni s az előjegyzést első helyen

B. második helyen C. és harmadik helyen D. eszközölte ki, illetőleg az előjegyzések ily sorban következtek.

Ezen tulajdonjogok előjegyzése után — az előjegyzés igazolásától függő joghatálylyal zálogjogokat kebelezettek be és pedig B. ellen E. 500 frt erejéig, C. ellen F. 500 frt erejéig és D. ellen G. 500 frt erejéig.

A telekkönyv ily stadiumában A. beperesíti B-t a hátralék 500 frtnyi vételár iránt, — perét megnyeri — végrehajtást vezet az általa A-nak eladott birtokra s az ennek folytán megtartott árverés rendjén az ingatlant megveszi H. 1500 frtéért feltéve tehát, hogy az eset így történt, azon kérdés, hogy a befolyt vételár kit illet nézetem szerint a következőleg volna megoldható.

B. részére a tulajdonjog előjegyeztetett oly feltétellel, hogy a tulajdonjog bekebelezése csak a vételár teljes lefizetése után fog megtörténni, ezen feltétel pedig beáll akkor, mikor az A. által B. ellen vezetett ingatlan árverés következtében H. az 1500 frt vételárt a telekkönyvi hatósághoz lefizeti s abból A-nak 500 frtnyi vételár hátralék követelése kifizettetik, mert ekkor A. pénzéhez jutván — B. az A-tól vett ingatlan teljes tulajdonát szerzi meg s mivel B. mint első előjegyzett a tulajdont e szerint megszerzi s az árverés következtében már most B-ről az új vevő H-ra száll, C. és D. valamint F. és G. előjegyzései és illetve bekebelezései önként eslesnek, eslesnek pedig azért C. és D. előjegyzései, mert ezek a vételárt A. kezéhez le nem fizették s eslesik F. és G. bekebelezése s illetve zálogjoga, mert ezek zálogjoga a C. és D.-féle tulajdonjog léte vagy nem lététől függ s így ha ezek eslesnek, azoknak is esni kell.

Az eddigiekből kifolyólag már most szerepelve B. mint tulajdonos — C. mint első helyen bekebelezett záloghitelező 500 frt követeléssel s A. ki a B.-vel szemben folytatott perben ugyancsak zálogjogot szerzett — E. után szerepelve 500 frt vételár hátralék követelésével s a vételár, nézetem szerint következőleg osztatnék fel; az 1500 frt vételárból első sorban kapná A. 500 frtnyi követelését — második sorban E. elégittetnék ki aztán s ha az 1500 frtból még valami fennmaradna — ez B-t illetné.

A kérdés ily megoldása különös ugyan és perrendellenesnek is tűnik fel, mert prdts. szerint A. nem elégittet-hetnék ki E. előtt, ámde véleményem szerint az anyagi igazság szempontjából s hogy az anyagi igazságnak elég tétessék, az eset másként meg nem oldható, mert míg A. 500 frtnyi vételár hátralék követeléséhez nem jut, addig B. nem tekinthető tulajdonosnák, már pedig ha B. nem tekinthető tulajdonosnak, E. nem juthat 500 frtnyi követeléséhez s így viszont míg A. nem jut 500 frt követeléséhez, E. sem juthat követeléséhez, — szóval E. csak A. után elégittet ki.

Ez volna nézetem szerint a kérdés egyedüli — habár nem épen formális jog szerinti — lehető megoldása, mindig feltételezve, hogy az eset olyan — minőnek azt én feltettem, mert ha az eset másként áll, ha például vevő hiányában maga A. kénytelen a B.-nek eladott birtokot megvásárolni, s azt 300 frtéért vagy többért veszi meg; vagy ha H. a birtokot csak 400 frtéért veszi meg s így A. sem jut 500 frtnyi vételár hátralékához; vagy ha C. esetleg pedig D. az 1000 frt vételárt A-nak a B. ellen vezetett árverés után, de a vételár felosztása előtt fizetik el; avagy ha A. nem B-t, hanem C. vagy D-t peresíti be a vételár hátralékért, ezek egyike ellen vezet a végrehajtást és árverést s ekkor az árverés után, de a vételár felosztása előtt B. fizeti meg A-nak az 500 frtnyi vételárhátralékot; avagy, ha az A. által vezetett árverés következtében a birtokot E. F. vagy G. szóval valamelyik záloghitelező veszi meg, avagy megveszi a jószágot a B. ellen vezetett árverés következtében C. vagy D. 1000 frtéért s így C. vagy D. az A-val szemben fennforgó adásvevési szerződésnek eleget tesz stb.; ezen esetekben ter-

mészetesen az eldöntendő kérdéseknek oly chaossa forogna fenn, hogy kérdésessé válnék, hogy a chaosból egyáltalán kibonyolódni lehet-e.

Dr. Weisz Ignác,
brassói ügyvéd.

A bekebelezett és az előjegyzett tulajdonos kérdéséhez.

A Jogtudományi Közlöny 1879. évi 49. számában ZLINSZKY IMRE ur „a bekebelezett tulajdonos és az előjegyzett tulajdonos közötti jogviszony egy érdekes esete” című fejtegetésében másokat is felhív, hogy a kérdéshez szólnának.

Ezen felhívás folytán indokoltnak tartom szerény véleményemet én is nyilvánítani és pedig azért, mert a kitűnő jogtudós érintett fejtegetéseiben kifejezett kétséggel szemben én a kérdést határozottan megoldhatónak tartom.

A kérdés nevezetesen az, hogy vajjon az előjegyzett tulajdonos ellen zálogjogot szerzett egyéb hitelezők követelése előtt felvehető-e a sorrendbe a bekebelezett tulajdonosnak azon hátralékos vételár iránti követelése, melynek lefizetésétől függött az előjegyzett tulajdonjog igazolása; továbbá az, hogy vajjon minő birói intézkedés szükséges a fennforgó kérdés elintézésére.

Az én nézetem szerint e kérdések egyedül helyes megoldása az, hogy a bekebelezett tulajdonos vételárkövetelése feltétlenül megelőzi az előjegyzett tulajdonos ellen zálogjoggal bíró követeléseket és hogy emez elsőbbségi kérdés a sorrendi tárgyalás felett hozandó birói végzésben határozandó meg.

Az előjegyzett tulajdonos ellen szerzett zálogjogok a törvény szerint csak azon feltétellel lettek bejegyezve, hogy csupán az esetben érvényesek, ha az előjegyzés igazoltna fog; így tehát eme feltételes zálogjoggal bíró hitelezők csak ott és akkor képeznek érvényesíthető jogot, a hol és a mikor az előjegyzés igazoltna. Ebből folyólag addig, míg az előjegyzés nem igazoltna, az ő joguk nem létezőnek tekintendő. Ha tehát ezen zálogjogokkal nem bíró hitelezők feltételes jogaiknak érvényt szerezni kívánnak, úgy kénytelenek a vételárból annyit feláldozni, a mennyi feltétlenné teszi jogaikat; más szóval csak akkor kérhetik ezen hitelezők követeléseik sorozását, ha az előjegyzett tulajdonos tulajdonjoga bekebelezetté válik, a mi másként a felvetett esetben el nem érhető, mintha a vételárból mindenekelőtt az előjegyzés igazolására szükséges összeg a bekebelezett tulajdonosnak kiadatik.

Ezen felfogással szemben nem vehető figyelembe a jelzálogos hitelezők azon érvelésre, hogy az árvereztető bekebelezett tulajdonosnak jelzálogi követelése nincs s így a sorrendnél érvényesíthető követelése sincs: mert az ingatlan épen az ő követelése kielégítése végett biróilag adatván el, nyilvánvaló, hogy az ő követelésére a befolyt vételár kielégítési alapot képez és így csakis az képezi a kérdést, megelőzik-e a feltételes zálogjogok az ő feltétlen kielégítési jogát.

Ezen kérdést a fentebbi érvelés nyomán az árvereztető bekebelezett tulajdonos kérelmének megfelelőleg tartom megoldandónak, még pedig az előadott okokból, csakis a telekkönyvi hatóság sorrendi végzésével.

ZLINSZKY ur a telekkönyvi hatóság által azért nem tartja eldönthetőnek a fennforgó elsőbbségi kérdést, mert úgy véli, hogy ily vitás kérdést nem lehet peren kívül eldönteni s a feleket csakis perben érvényesíthető bizonyítékaiktól megfosztani. Ámde ezen ellenvetés nézetem szerint döntőnek nem tekinthető, mert az elsőbbség kérdése a fennforgó esetben pusztán jogi kérdés, nem pedig ténykérdés. A bizonyítékokra itt hát szükség nincs; az elsőbbség jogkérdése pedig a sorrendi tárgyaláson ép oly bőven vitatható, mint bármely perben. Sőt azon kérdés eldöntése, hogy kit, minő sorban illet a vételár, csakis a sorrendi végzés keretébe tartozik.

Perre utasításnak a követelés valódisága tárgyában van helye; de nincs a rangsorozat kérdésében.

Ezek nézeteim a felvetett kérdésről.

Ifj. Csorba Ede,
ügyvéd.

Már legalább is az utolsó passzust, vagyis hogy a rangsorozat tekintetében nem lenne helye perre utasításnak, határozottan tagadni kénytelenítettünk. Hivatkozunk ez állításunk igazolásául a p. t. rendt. 447. §-ára, melynek végső tétele így szól: *Ha a valódiság összegre vagy jelzálog elsőbbségre nézve valamely követelés kérdés alá vétetik, az érdekelték külön perútra utasítandók.*

Szerk.

A vadászati jog mint bérlet.

A vadászati jognak pusztá birtoka, csak a vadászati területen gyakorolható vadászatra adván egyedül jogot, e jog birtokosai az 1872: VI. tczikk 3. §-án alapuló birtok egyesítési jogot nem gyakorolhatják; mert a vadászati jog a föld tulajdonjogának tartozéka lévén, több kisebb birtoknak önálló vadászati területté történendő egyesítését, csak is a föld tulajdonjogát igazoló egy határbeli földbirtokosok gyakorolhatják. A törvénynek ebbeli világos rendeletei dacára, a következő botrányszerű törvénykezéssel találkozunk

Panaszlott L. P. elismeri, hogy a „muracserneczi, 42. catastr. holdnyi »Mehákon«, mely urasága, Sz. G. gróf tulajdonát képezi, F. J. társával csakugyan vadászott; de vadászati kihágást ez által nem követett el, minthogy a »Mehák« közvetlenül határos, azon Kupsincz és vesericzai polgári földbirtokokkal, a melyek után panaszlott a vadászati jogot bérbe bírja. Ezen bérleti vadászterületek pedig, azon borhida és krajnai önálló vadászati területek által határoltatnak, melyek ismét, urasága, Sz. G. gróf tulajdonát képezik; miután pedig, mindezen területek utáni vadászati jognak panaszlott a birtokosa, jogában állott a »Mehákot« olykép a vadászati bérleti területekhez csatolni, hogy ez által a »Mehák« önálló, vagyis tilos vadászati területté alakult.

Panaszoló K. M. kijelenti: hogy igen is, az 1872: VI. tczikk 3. §-sa nem tiltja, sőt megengedi azt: hogy ha több kisebb birtokos birtokával egyesül, és az így egyesített birtok *egy tagban* legalább is 100—1600□-öllel számított holdra terjed, azon a vadászati jog szabadon gyakorolható. De panaszlott önmaga beismeri: hogy birtoka nincs, hogy birtokával e szerint senkivel sem egyesült, mert nem egyesülhetett. Önmaga beismeri, hogy ha egyesítendő birtoka volna is, — a mit maga sem állít — azt nem egyesíthetné, minthogy az egyesítendő birtokok különböző községek telek-jegyzőkönyvében vannak felvéve, a »muracserneczi Mehák« a Kupsincz vagy vesericzai földbirtokokkal, mint velök nem egy tagban levő birtok nem egyesíthető. Önmaga beismeri panaszlott, hogy a fennforgó földbirtokokra nézve több jogot nem szerzett, minthogy azokon a vadászatot a törvényszabta korlátok között gyakorolni jogosított. Ugyanis, Kupsincz és Vesericza községi birtokosok azért adták földbirtokuk utáni vadászati jogukat panaszlottnak bérbe, hogy azon vadászszon; de nem adtak neki jogot egyszersmind arra, hogy a földbirtokaikat Sz. G. gróf »muracserneczi Mehák« nevű erdőterületéhez csatolja olykép, hogy ez által a vadászatilag nem önálló »Mehák« önállóvá alkottassék.

A tanúkihallgatás igazolja: hogy Mura Csernecz község/birtokosai, a 42 cat. holdnyi »Mehák utáni vadászati jogot ép úgy mint a többi községbeli kis birtokok utáni vadászati jogot is K. M. panaszlónak 1872: VI. tczikk 3. §-sa értelmében többségi határozat folytán csakugyan bérbe adták; igazolja egyszersmind azt is, hogy a bérbeadó birtokosok óvták panaszlottnak, miszerint a »Mehákot« mesterséges uton

a rendelkezési körökből kivonni ne merészelje, mert ők e kivonás által vadászati jogukat értéktelenebbé tenni és magukat jövedelmileg rövidíteni nem engedik. Begyőzetett végül, hogy panaszlottak a panaszlót bosszantandó, őt, a kihágás elkövetéséről értesítették.

Mind e való tényektől eltekintve, a muraszombati kir. járásbíróág Pogány Gusztáv ur személyében 836/853. b. ü. sz. a. következőleg ítélte.

»Tekintve, hogy az 1872. VI. tczikk 3. §-a nem tiltja, sőt megengedi, miszerint több kisebb birtokos *egyesülés* folytán vadászterületet alakíthat, az 1. §. szerint pedig a vadászati jog a föld tulajdonjogának tartozéka, I. panaszlott L. P. a kérdéses »Mehák« nevű erdőterületet, az őt illető Kupjincz és vesericzai vadászterületeihez, mikkel panaszló önbeismerése szerint közvetlenül érintkezik, jogosan csatolta. Épen ezen oknál fogva, az, reá nézve tilos vadászterületet nem képezvén, miután azon I. panaszlott személyesen nem vadászott, vadászatkihágást sem maga, sem F. I., kinek a vadászatot megengedte, nem követtek el. Ez oknál fogva panaszló *jogtalan* panaszával elutasítandó, 6 frt per- és 1 frt 50 kr. tanuzási költségekben marasztalandó volt.»

Ha most már a budapesti kir. ítélő tábla a felfolyamodvány kérelmét indokoltnak találja és az eljáró bíró urat a felebbezési költségekben csakugyan elmarasztalja, az igazságnak egyénileg elég lesz téve; de a közérdeknek csak akkor és úgy, hogy ha az igazságügyminiszter ur az ilyen bírák működését, kik az igazságszolgáltatás alfaját, a birtok- és tulajdonjog közötti különbséget, még a positiv törvénnyel szemben sem ismerik. éber szemmel tartja és helyőket adandó alkalommal érdemesebbeknek juttatja. —y—s

Magyarország jogászhaihoz.

A »Magyar Jogászegylet« alapszabályai a nagyméltóságú belügyminiszteriumnak f. é. október hó 14. napján 45,670. sz. a. kelt határozatával a bemutatási záradékkal ellátván: az egylet működését legközelebb megkezdendi.

Hazánk jogtudósainak nagy része már régebben érzi egy oly jogtudományi egylet hiányát, mely a magyar jogászat hivatottjait állandóan egyesítve, ezek félbeszakítlan és tartós tevékenységének testületi központul szolgáljon, és a mely, épen a félbeszakítlan működés folytán, erejét a jogászati feladatok mindenik ágára a kellő időben kiterjeszthetvén: ez által fokozottabb mérvben legyen képesítve, munkásságának tudományos közvetett hatályán kívül, annak a gyakorlati életben is közvetlen elismerést és érvényt szerezni.

E régen érzett szükségnek akar megfelelni a »Magyar Jogászegylet«, mely céljául tűzte ki: a jogtudomány rengeteg területén felmerült és általános érvényért küzdő elveket és tételeket a közel látkörbe hozni: azok beltartalmát egyrésről a jogosság, másrésről pedig a magyar jogrendszerbe való beilleszthetőség, vagyis a gyakorlati kivihetőség és célszerűség mérlegén mérlegezni; a valódiilag és bensőleg igazat és hasznosat a látszatnak káprázatától megkülönböztetve, azt, a mi helyes és üdvös nemcsak a nemzet köztudatába átvezetni, meggyökeresíteni és így a tudományt népszerűsíteni, hanem egyszersmind a honossággal már felruházott igazságokat és az ezeken alapuló intézményeket, a nálunk még mindig oly könnyen elhatalmasodó ellenáramlatnak rögtönzései ellen lehetőleg meg is oltalmazni.

E tekintetben a »Magyar Jogászegylet« kiegészítője, folytatása leendő jogászgyűléseknek, ezektől főleg abban különbözve, hogy tevékenysége nem szorítottán egymástól távol eső időközre, figyelmét minden időben, mindenik jogfejlődési mozzanatra irányozhatja, és a gyakorlati jelentőséget nyert eszmékkel, vagy a törvényhozás elé terjesztett javaslatokkal szemben idejekorán állást foglalva: akkor ébreszthet, buzdíthat és serkenthet, midőn ezt a jogélet létfeltételeinek

kellőleg átgondolt és helyesen előkészített érvényesítése igényli; ellenben akkor emelheti a tudomány és az élet igazságaira alapított figyelmeztető, óvó és visszatartóztató szavát, midőn e kötelesség teljesítését a szükség leginkább követeli.

A «Magyar Jogászegylet» célja e szerint:

a tudományos irányt fejleszteni, fokozni és terjeszteni;

célja: a tudományos munkásságot előmozdítani, a buvárlatot serkenteni, a minden oldalról való megvitátást eszközölni, és mindkettőt szakadatlan folytonosságban tartani;

célja: az egyéni tevékenység helyes eredményei számára a szakavatottak testületi súlyát megszerezni, és ezáltal amannak súlyát növelni;

célja: tudományos hatás és visszhatás által az igaz, a helyes, az alapos, a szükséges, a hasznos, a gyakorlatilag kivihető jogi tanok és intézmények számára a hazánkban szerzett tért megtartani és tágítani;

célja: a törvények alkalmazását figyelme körébe bevonnai; a közjog összefüggését a magánjoggal, a joggyakorlatnak szoros kapcsolatát a tételes törvényen kívül e ő elmélettel kimutatni; különösen pedig az újabb időben létrehozott törvénykönyvek a törvényhozás szellemében való alkalmazását, a felmerült vagy felmerülhetők kérdések megoldásának visszavezetésével a tudomány elveire — behatón és folytonosan előmozdítani;

célja: átvizsgálni valamennyi lényeges alkatrészében azon egész organismust, melynek helyességétől függ, hogy a törvényekben szunnyadó jog, az azok alkalmazását igénylő esetekben élő valóságra költessék, és zavartalan, biztos, minden illetéktelen befolyástól ment tevékenységben tartassék.

Célja tehát: elfogulatlan, részletes, és — ha szükséges leendő — ismételt bírálata tárgyává tenni a bírósági, a királyi ügyészségi, az ügyvédi és közjegyzői intézményeket, úgy szervezetük alapfeltételeit, valamint a gyakorlati kivitel és az elért eredményeket illetőleg,

Különösen a bírósági szervezetet illetőleg fel fogja vetni a kérdést: vajjon a szervezet, úgy a mint az megállapított és úgy a mint az fennáll, megfelel-e a jogállam melőzhetetlen és transactiót nem tűrő létfeltételeinek?

vajjon a közigazgatásnak és a törvénykezésnek egymástól való elkülönítése, lényeges, meg nem változtatható követelménye-e a jogrendnek, és a mi ettől csak a névben különbözik, — a szabadságnak?

vajjon igaz-e, hogy ezen elkülönítésnek kisebb vagy nagyobb részben, — habár csak az alanyokra vonatkozó megszüntetése, a midőn az egy sarkelvet sért, a gyakorlatban — és különösen a mi viszonyaink közt mégis hasznossá válik?

avagy nem inkább igaz-e az, hogy az ellenmondás a fogalomban, azon fogalomnak az életbe való áthelyezése által nem fejleszthet ki abból mást, mint a benne rejlő lehetetlenséget és zavart; vagyis azon nagy érdekek mindeikének megsértését, a melyeknek oltalmáért létezik úgy a közigazgatás, valamint az igazságszolgáltatás, és a melyeknek veszélyeztetésével mindkét organismus az állami intézményekben helyezett hitelt bontja fel.

A bírósági szervezet körüli vizsgálatai nyomán felveszteni a «Magyar Jogászegylet» ama kérdést is:

vajjon ki van-e meritve a társadalomnak a bírói hatalom letéteményeseitől várható és törvényileg megállapítható garantiának teljes mértéke azon intézkedésekkel, melyek az 1869: IV. t.-cikkben és a bírói felelősségről szóló törvényekben foglalvák és vajjon úgy a bírói állomások betöltésére, valamint az előléptetésre nézve nem létesíthetők-e még további, biztos és szilárd alapokon nyugvó szabályok, melyek különösen a magasabb bírói állásba helyezendőknek magasabb jogtudományi képzettsége és buzgalma, valamint a

legmagasabb erkölcsi emelkedettsége iránt a lehető legnagyobb biztosítékot adják?

A törvénykezés szervezete átfoglalván az ügyvédi szervezetet is, a «Magyar Jogászegylet» szem előtt tartandja: hogy a mint a test csak úgy lehet egészséges, ha az egészséges vérkeringés valamennyi tagját rendszeres tevékenységben áthatja; úgy az igazságügyi organismus is csak úgy lehet helyes, életerős, csak úgy felelhet meg feladatának és részesülhet a felvilágosodott polgárok öntudatos és önkénytelen adományozott tiszteletében: ha az, egy kitűnő bírói kar mellett egy ép oly jeles ügyvédi testületben találja fel emelkedett szellemü közegait.

Az ügyvédekre vonatkozólag mondja oly helyesen és ékesen CAMUS:

A valódi módszer valamely hivatás becsének megismertetésére az: ha feltüntetnek azon tulajdonságok, melyeket követel, és azon kötelességek, melyeket tagjaira hárít. E tulajdonságok fensége, e kötelességek magasatos volta képezik — nézetem szerint — a tekintély helyes mérvét, mely ezen hivatás férfait megilleti.

A «Magyar Jogászegylet» foglalkozni fog e tulajdonságokkal, e kötelességekkel és foglalkozni fog azon jogos tekintéllyel is, melyet az ügyvédek számára követel, s melyet egy művelt társadalom, egy fennkölt törvényhozás nem tagadhat meg a tudomány, az erény, s az önfeláldozó, közhasznú tevékenység fáradsalmaitól. De foglalkozni fog a «Magyar Jogászegylet» az ügyvédség becsének részletes tényezőivel is, úgy azokkal, melyek csakis az ügyvédség kebelében fakadhatnak, fejlődhetnek és szilárdulhatnak, valamint azokkal, melyek a törvényektől és intézményektől joggal várhatók.

Az igazságügyi organismusban közhasznú feladat jut a közjegyzőségnek is osztályrészeül; és tagadhatatlanul dicsérendő szempontok vezették hazánk törvényhozóit, midőn ezen intézményt, a mai viszonyokhoz alkalmazott alakban és szervezetben újabb intézményeink közé felvették.

Mi életerőssé, hathatóssá kívánjuk tenni a közjegyzőséget is; és épen ezért foglalkozni fogunk azon feltételekkel, a melyektől életrevalósága függ, és a melyek által hasznossága a társadalom és a törvénykezés értelmében elérhető.

Mindezek nagy és számtalan tövises elágzásban szétterjedő kérdései nemcsak a törvénykezési szervezetnek, hanem a jogbiztonságnak is; mindezeknek megoldása, sőt már a helyes megoldásnak a helyes ösvényen való keresése is sok és nagyképeségű férfinak buzgó közreműködését igényli. De a buvárlattal, a kifejtéssel, a megállapítással nincs elégtéve a reánk váró feladatnak.

Alkotmányos országban ugyanis csak azon elv, rendszer, intézmény vagy intézkedés számíthat a fölvilágosodott törvényhozás tényezőinek buzgó és általános támogatására, mely helyességének meggyőző okai által tartós uralmat nyert a közérzületben; és csakis a nép közérzületébe átment törvény és intézmény van biztosítva a gyakran igen szeszélyes politikai időjárásnak meglepő változásai ellen.

Ily viszonyok között az igazságok terjesztése, a szellem vívmányainak a nép tudatába való bevitele, a hódítás művének szakadatlan, buzgó és áthatott folytatása, tudományunk valamennyi bajnokának ép oly szükséges, ép oly áldásos és kötelességszerű feladata: mint az üdvös elveknek, rendszernek vagy intézménynek taglalása, a jogtudomány művelése, fejlesztése és eredményeinek megismertetése. Végre is nem szabad felednünk, hogy napjainkban egy helyes jogrendszer megalkotása vagy fenntartása nem képezheti istentől sugallott bármely nagyszellem kegyajándékát, hanem hogy az csakis a hivatottak összessége meditációjának, észleleteinek, kitartó munkásságának, küzdelmének és fáradságának, végre magának a felvilágosított társadalom céltudatos tevékenységének vívmánya lehet.

A „Magyar Jogászegylet” e kitűzött céljai elérésére nyilvános

felolvasások és vitatkozások, pályakérdések kitűzése, jogtudományi szaklapok tartása, egy jogtudományi könyvtár alapítása, és évkönyveinek kiadása által akar közreműködni és azt hiszi, hogy tagjainak emelkedett érzülete fel fogja költeni és hathatós tevékenységben tartani azon szellemet, mely politikai szabadságunk győzelmesen bevégzett kivívása után társadalmi és egyéni szabadságunk föltételeit és garanciáit a nemzeti köztudat és közszellem hitágazatává avatja.

E munkában résztvenni és e részességre valamennyi hivatottat buzdítani, ez célja a magyar jogászgyűléseknek; ez leendő folytonosságban tartott célja a «Magyar Jogászegylet»-nek is.

Midőn tehát a «Magyar Jogászegylet» választmánya a pályatársakat a sorakozásra és a «Magyar Jogászegylet»-be való belépésre ezennel felhívja: ezzel a nemzeti jogfejlődés előmozdításának munkájában való osztozásra hívja fel őket; azon nagy nemzeti alkotás sikeres létrehozatalának és állandósításának előmozdítására, mely a jelen generációnak a történelem által kijelölt osztályrészét, elutasíthatlan kötelességét és hivatását, de melynek sikere e kor el nem enyészendő dicsőségét és értékének büszke emlékét képezi.

A «Magyar Jogászegylet» választmánya e feladatot elég nagynak, elég vonzónak, elég hasznosnak találja, hogy az a hazai jogászok lelkes és lelkesítő egyesülésének indokál szolgáljon; továbbá az időt — az épen most fennforgó okoknál fogva — eléggé alkalmasnak ismeri fel arra nézve hogy kezdeményezésének nagyobb arányú támogatását remélhesse.

Ezen felfogásnál fogva bocsátja ki az alólirott választmány az aláírási íveket, azon figyelmeztetést intézve jogáspályatársaihoz, hogy törvényeink hiánya vagy hibái, az intézményeinkben mutatkozó tévedések, az ezek fölötti pusztá panaszokkal sem nem pótolhatók, sem nem javíthatók, és hogy e panaszok nem csekély részben azokra is, terhelőleg hárulnak, a kik a szükséges képességgel bírván, tétlenül maradtak akkor, a midőn a sikeres cselekvés lehető, sőt hazafiúi kötelesség volt.

Kelt Budapesten, a «Magyar Jogászegylet» választmányának 1879. november 8-ik napján tartott üléséből.

Csemegi Károly, legfőbb ítélőszéki tanácselnök, első al-elnök; *Dr. Környei Ede*, ügyvéd, második al-elnök; *Dr. Siegmund Vilmos*, a budapesti ügyvédi kamara titkára, ügyész; *Dr. Szivák Imre*, ügyvéd, pénztárnok. — *Választmányi tagok:* *Daruváry Alajos*, legfőbb ítélőszéki tanácselnök; *Dr. Győry Elek*, a budapesti ügyvédi kamara ügyésze; *Dr. Herich Károly*, miniszteri osztálytanácsos; *Hodossy Imre*, a budapesti ügyvédi kamara elnöke és országgyűlési képviselő; *Manólovits Emil*, semmitőszéki bíró; *Dr. Teleszky István*, ügyvéd és országgyűlési képviselő; *Tóth Elek*, a budapesti keresk. és váltótörvényszék elnöke; *Dr. Vécsey Tamás*, budapesti egyetemi tanár.

Különfélék.

Némely vidéki közjegyzők helyzetének illusztrálása végett, most — midőn a közjegyzői díjak iránti törvény napi renden van, időszerűnek látjuk közölni egy vidéki közjegyzőnek a közjegyzői kamarához intézett, s általa hozzánk is beküldött jelentését.

(A közjegyzők helyzete.) Tekintetes kir. közjegyzői kamara! A f. hó 24-ről 250. szám alatt kelt és hozzám mai nap érkezett felhívásra tekintettel tudatom, hogy a tulajdonképeni közjegyzői gyakorlat az okmányok felvétele és beadványok szerkesztése és bélyeggel való ellátásából származó illetményeim egy nagy része is kint van a feleknél, de ez nem oly siralmas dolog mint az eddig birói — 1878. óta pedig megyei árvaszéki megbízásokból keletkezett illetményeim dolga, mert mint az évenként beterjesztett ügyforgalmi kimutatások tanúsítják, az itteni piacon a tulajdon

képeni közjegyzői gyakorlat elenyészőleg csekély, s így az ebből származó díj hátrálékaim legfeljebb 300 forintba rúgnak.

De siralmasabb az én helyzetem az eddig birói megbízásokból nyert örökleti ügyek tárgyalásából felmerült illetmények dolgában.

az 1875-ik csonka évben kaptam	254 db
1876. év folyamán kaptam	824 "
1877. év folyamán kaptam	310 "
1878. év folyamán birói és árvaszéki . . .	129 "
1879. év folyamán az árvaszéktől mai napig	83 "

Összesen 1600 db.

megbízást, ezeket vagy 20 darabnak kivételével mind feldolgoztam, a 20 folyamatban van.

Az 1580 db. feldolgozott hagyaték közt volt vagy 10 db. olyan, melyben a megbízó birói hatóság is illetményeimet 80., 73., 60., 50. frtban állapította meg, a többi, minthogy az illeték kiszabása végetti bejelentések a közjegyző teendőihez tartoztak, egyre másra 12 frt 50 kr-ra méltányoltatott a megbízó birói hatóságok által, egyre másra mondom 12 frt 50 kr-ra, mert fele formán fentebb volt, de a másik fele ezen sokkal alantabb ahhoz képest, melyik ügy milyen conplikált volt és mennyi tárgyalási napot és fáradságot igényelt.

Ezen rengeteg munkaanyag feldolgozására 1876. év 1877. folyamán tartottam 2 jogvégzett segédet és 1 irnokot, 1878. folyamán 1 segédet 1879. szeptember végeig a külszin megmentése végett 1 szál irnokot, ettől fogva magam fogalmazok és másolok és jöllehet az egész közjegyzősködés ideje alatt csak tavaly engedtem magamnak egy kis fürdőbe menetetl erősen megtámadott egészségem helyrehozatalára, a rosszul fizető közjegyzői gyakorlat mellett nem hogy félre birtam volna tenni valamit közeledő öreg napjaimra, de 1875. évi aug. havában 8000 frttal terhelt, és 1877. évi okt. havában 25.000 frton eladott kis birtokomat, öreg napjaim remény horgonyát is megéltem elannyira, hogy mind össze 3000 frtot voltam képes egy 6500 frton megvett ház vételárába fizetni. Ebből könnyű kiszámítani, mennyivel szállottam vagyoniilag alább a hirhedt és az itteni birói hatóságok által is évenként 16.000 frtot jövedelmezőnek hirdetett közjegyzői gyakorlat mellett, pedig Isten és ember a tanum, hogy semmiféle költséges szenvedélyem, még az állásomat megillető külső megjelenés a ruházat dolgában is hátrább állok bármely tisztess rendű embernél.

És azt hinné bárki is, hogy ezen siralmas helyzet egyedül abból származik, hogy a közönség pénztelen lévén nem fizethet? korántsem! származik abból, hogy birói hatóságaim, kiktől megbízásokat nyertem, egyik rosszabbul mérte ki illetményeim mint a másik és, hogy ez ellen hiába kerestem felebbviteli orvoslátot, mert mindannyiszor azt mondta a kir. tábla, hogy a közjegy. illetményeket megállapító végzés nem tartozik a polg. perrendt. által felebbezzhetőkül kijelölt végzések közé, folyamodtam az igazságügyi kormányzathoz, itt azt mondták, hogy ezen panaszom ellen a birói hatóságoknál keressék az orvoslátot, ennek folytán a következő és rossz megállapítás elleni felebbezéshez oda mel- lékeltem az igazságügyi miniszteriumtól nyert leiratot, de a felebbviteli elintézés megint csak az lett, hogy az illetmény- megállapítás felebbezzhetetlen.

Nem hiszem, hogy akadna az országban közjegyző, kinek oly szűkmarkú birói hatóságai lennének mint nekem és nem hiszem, hogy csak egy közjegyzőnek is annyi régi 20—25 esztendő és e miatt szerfelett bonyolult örökleti ügye lenne mint nekem, nálam 100 örökleti ügyből 2% a sima egy tárgyalás utján elrendezhető, a többi 98 mind conplikált 3., 4., 5. hagyaték felvételét, betárgyalását, vagyon elkülönítéseket, női hozomány, közszerzemény, elidegenítés és szerzemények át és ide szavatolását igénylő, az ilyenek-

nél megcsinál, hogy a teljesített sok munka és számfejtéshez képest 63 frtot is számolok fel és daczára annak, hogy az ilyes összekuszált viszonyok elrendezésére elkészitem az átadó tervezetet is, megállapítanak nekem nagy kegyesen 27 vagy 28 forintot. Nem lévén ez ellen felebbezés, el kell nyügnöm a sérelmet és jó képet vágnom a rossz játékhöz, ne hogy magamra haragítsam a fiatal vagy korosabb zsarnokot, ki a közönség érdekeinek hangoztatása mellett engem majd nem ingyen agyon dolgoztat és e mellett önelégülten kérkedik, hogy ő tisztázza a hasznavehetetlenségig rossz telekkönyvi állapotokat, ezen az ország közhitelét mélyen érintő viszonyokat.

Hinc illae lacrimae huc devinanda clades!! más közjegyző ennyi munkaanyag alapos feldolgozásából tőkét gyűjtött volna, mert van tudomásom közjegyzőkről, kik bírálkkal meg vannak elégedve, és bíróktól, kik a közjegyző felszámításait tisztességesen honorálják, de nekem mint mondám 20—25 éves hagyatékokkal kell küzködnöm és mentől nehezebb munkát végezek, annál rosszabban díjazatom.

Ezen szerfelett mostoha megállapításokból is van kint vagy 5000 forintom, ezek egy része miatt eddigelé 409 mondd négyszázkilencz végrehajtásom van foganatosítva és foganatosítás alatt, és vagy 300 db. olyan ügyem, melyben szinte kell végrehajtást kérnem, de borzadok a gondolatára, hogy a vidékemen is uralkodó köznyomor eme napjaiban én a közönség bizalma és kiszolgálására utasított közeg, én is legyek kénytelen nyomorgatóul szegődni, pedig kénytelen vagyok, mert ha nem teszem, követelésem menthetetlenül oda vész, mert az én verejtékes munkámmal kikanyarított örökrészeket a könyörtelen uzsora ütteti dobra, és mindennapi dolog, hogy a 409 végrehajtási ügyből is csak kapok értesítéseket, hogy a korábban bekeblezett hitelezők által elárvereztetett végrehajtási tömegekből az én számomra mi sem marad.

Az örökösök osztályos atyafia a kincstár, kinek az általam betárgyalt ügyekben csak a zsáktartás irigylendő szerepe van 3 évi elsőbbségi joggal bir, a közjegyző pedig, kinek munkája teremtette meg a végrehajtási alapot, ha rögtön nem visz díjjai miatt végrehajtást az örökös ellen, megelőztetik más hitelezők, sőt a kincstár által is, ha pedig végrehajtást visz, szívtelen nyomorgatónak kiáltatik ki.

Az osztrák absolutismus által 1859-ben behozott közjegyzői törvényben a közjegyzői díjjak számára a törvényt fogva volt biztosítva a 3 évi elsőbbségi jog, ezen törvényes rendelkezés mellett bizvást várhatott a közjegyző, ha ugyan várhatott díjjai után, de a mai közjegyzői törvényt oly emberek alkották, kiknek dunstjuk sem volt a közjegyzői intézmény létfeltételeiről, és bírói biztosítási minőségben teljesített munkái méltatása közül egyenesen ezen bírák önkényének vannak a közjegyzők kiszolgáltatva, más oldalról pedig a felek azonnali nyomorgatására utalva, mert a munka természetét méltán megillető 3 évi elsőbbség felvétele a közj. törvény 202 és további szakaszaiba senkinek sem jutott eszébe, s a mások általi megelőztetés félelme a közjegyzőt az azonnali végrehajtás alkalmazására kényszeríti; holott ha a 3 évi elsőbbség megadatik, 3 év alatt hányszor jönnek az örökösök azon helyzetbe, hogy az egyikőjüket-egyikőjüket a közjegyző díjaiból terhelő 3, 4 vagy 5 forintot minden végrehajtási költség terhe nélkül megadhassák.

Vannak bizony nekem kint a feleknél fizetetlen illetményeim mint fentebb említém vagy 5000 frt erejéig, de ezen összeg vagy 709 ügyből származván és legalább is 2500 felet terhelvén, számlákba szedése nagy munkát adna, e helyett irtam le helyzetem vázlatát azon kérelemmel:

A tekintetes kamara legyen kegyes az én vagy ha van hozzám hasonló helyzete más üggyársamnak is, a mi helyzetünket emberbaráti figyelmébe venni és a törvényhozás elé került közjegyzői díjsszabályzat alkalmából a magas igazságügyi minisztériumnál oda hatni, hogy az örökleti ügyek tárgyalása közül sokszor le nem vetkezhető emberi gyarlóságból mostoha megállapításokat tevő bírói vagy most már közigazgatási hatóságok eme ténykedése ellen correctivumul a közjegyzők számára is nyitassék felebbezés, vagy dolgoztassék ki az örökleti ügyek körüli közjegyzői munkákra is részletes díjsszabás épen úgy, mint a közjegyzői folyó gyakorlatra vonatkozó díjsszabás, és e körül is érvényt nyerjen a közjegyzői törvény 199. §-nak azon rendelkezése, hogy a nagy terjedelmű, hosszas időt igénybe vevő és különös nehézségekkel sokszor fárasztó számfejtéssel egybekötött munka itt is kellőleg méltányoltassék, mert mikor egy simán lefolyó tárgyalás folyama 3 vagy 4 forinttal eléggé van honorálva, akad olyan tárgyalás, mely ha szinte 1 nap alatt keresztül hajtatik is, de 25 frttal sincs megfizetve, és épen ezen okból nem állitható fel a 3, 4, 5 vagy több forintos chablonszerű díj scala, mert a mellett csak olyan tucatos munka készülhet, mint a milyent a dilettanszolgabírák és az első kinevezési korszak királyi bírái tettek, de alapos, minden kívánalmat kielégítő munka nem készülhet, ha pedig egyáltalában keresztül hajtatik a scalaszerű díjsszabás, lesznek ismét oly örökségátadások, mint voltak 1876. előtt, hogy átadatik az örökösöknek olyasmik, a mi nem tartozik a hagyatékhöz, és át nem adatik az a mi tartozik, de más által van eltartóztatva, vagy más nevében áll.

Nem minden megbomlott óra vagy gépezet szenved egy ugyanazon hibában, egyik helyrehozható egy kézzárattal, másik helyrehozatalára 16—20 kézzárattal sem elég, és így a díjazás mérve sem lehet egyforma.

Értesítés.

Lapunk a jövő évben a telekkönyvvezetők országos egyesületének hivatalos közlönye is lesz s minden két hétben *Telekkönyvi Közlöny* cím alatt félv melléklet fog a laphoz megjelenni, mely a telekkönyvi ügyekre vonatkozó értekezéseken kívül az egyesület ügyeit is tárgyalandja. A telekkönyvi ügyek általános érdekű voltánál fogva reményeljük, hogy e vállalkozásunk lapunk minden olvasóinak megelégedésével találkozand.

Előfizetési felhívás!

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék. *A kiadó-hivatal.*

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4. szám) megjelent:

BÉLYEG ÉS ILLETÉK-SZABÁLYOK.

A legújabb időig terjedő törvények és kormányrendeletek szerint. Összeállította Dr. Mariska Vilmos. Második kiadás 1879. Füzve 1 frt.

IGAZSÁGÜGYI RENDELETEK

a magyar királyi minisztérium által kibocsátott törvénykezési rendeltetnek gyűjteménye betűrendes tartalommal ellátva.

1874-ik évi folyam	füzve	40 kr.
1875-ik évi folyam		80 kr.
1876-ik évi folyam		50 kr.
1877-ik évi folyam		50 kr.
1878-ik évi folyam		30 kr.